Titulli i origjinalit:
تيسير العلي القدير لاختصار تفسير ابن كثير
“Tejsir El Aliji El kadir Lihtisar tefsir Ibn Kethir”

Përkthimi i tiullit të origjinalit:
“Lehtësimi i Të lartësuarit të Plotpushtetshëm
në shkurtimin e tefsirit të Ibn Kethirit”

Autori:
Muhamed Nesib Er-rifai

Përktheu nga arabishtja:
Uthman Agolli

Redaktoi:
Ilir Haxhiaj

Korrektimi dhe arti grafik:
Silvana Halimi

Botoi:
“El huda”

Surja 18: El kehf *(mekase)* 110 ajete

Është sure Mekase përveç ajetit 28 dhe përveç ajeteve 82 - 101 të cilat janë Medinase dhe kanë zbritur pas sures Gashije.

Hadithet që flasin për dobinë dhe vlerën e kësaj sureje

Imam Ahmedi sjell hadithin nga El Berai, i cili rrëfen: 1715. "Një burrë ishte duke lexuar suren Kehf në shtëpinë e tij, ndërkohë që në shtëpi kishte një kafshë, e cila filloi të lëvizte. Pasi vështroi, vërejti se një re ose mjegull e kishte mbuluar atë. Kur ia përmendën këtë Profetit ﷺ ai tha: " Lexo, o filan, se ajo është qetësi e prehje (*sekine*) e cila zbriti gjatë leximit të Kuranit." ose tha: " ... zbriti për shkak të Kuranit." Kështu e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi në *Sahih*-ët e tyre prej Shubes, përafërsisht me këtë version. Burri i cili ishte duke lexuar atë sure ishte Useid Ibn Hudajri, sikurse e kemi përmendur edhe në suren Bekare. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Darda, se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1716. "Ai që mëson 10 ajete nga fillimi i sures Kehf është i mbrojtur prej *(sprovës)* Dexhalit." Hadithin e sjellin edhe Muslimi, Ebu Daudi, Nesaiu dhe Tirmidhiu, prej Katades, me të njëjtin version. Në versionin e sjellë nga Tirmidhiu thuhet: 1717. "Ai që mëson tri ajete nga fillimi i sures Kehf...", i cili shton se ky është një transmetim *hasen sahih*. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Darda se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1718. "Ai që lexon 10 ajetet e fundit nga surja Kehf është i mbrojtur nga sprova e Dexhalit." Hadithin e sjellin edhe Muslimi me Nesaiun prej Katades, me të njëjtin version afërsisht. Në versionin e sjellë nga Nesaiu thuhet: 1719. "Ai që lexon 10 ajete nga surja Kehf ..." dhe më pas vijon. El Hakimi sjell në *Mustedrak*-un e tij hadithin nga Ebu Seid El Hudriu, se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1720. "Atij që e lexon suren Kehf ditën e xhuma ka për t'iu dhënë *nur* (dritë) në kohën mes dy xhumave." Ai shton se ky është një hadith me *isnad sahih*, por nuk e kanë përnxjerrë Buhariu dhe Muslimi.

Ajetet 1 - 5

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit

1. Të gjitha lavdërimet i qofshin vetëm Allahut, i Cili i ka shpallur robit të Vet *(Muhamedit)* **Librin** *(Kur'anin)* **dhe nuk ka lejuar në të asnjë shtrembërim!**

2. Të drejtë *(e pa kundërthënie)*, **për të paralajmëruar një dënim të rëndë prej Tij** *(për jobesimtarët)*, **e për t'i përgëzuar besimtarët që bëjnë vepra të mira, se do të kenë një shpërblim të mrekullueshëm** *(Xhenetin)*

3. Në të cilin do të qëndrojnë përgjithmonë.

4. Si edhe për t'i paralajmëruar ata që thonë se Allahu ka bir.

5. Kurrfarë dijenie nuk kanë ata për këtë dhe as etërit e tyre nuk kishin. Sa e rëndë është ajo fjalë që del nga gojët e tyre! Ajo që thonë ata është veçse gënjeshtër.

Shpjegimi i ajeteve

- "Të gjitha lavdërimet i qofshin vetëm Allahut, i Cili i ka shpallur robit të Vet *(Muhamedit)* **Librin** *(Kur'anin)* **dhe nuk ka lejuar në të asnjë shtrembërim!" -** E kemi përmendur në fillim të Tefsirit, se Allahu i Lartësuar e lavdëron dhe përlëvdon Veten e Tij të dëlirë, të pastër, të lartësuar dhe larg çdo mangësie, në fillim dhe në përfundim të çështjeve. Ai është i Lavdëruari në çdo gjendje dhe Atij i takojnë lavdërimet, mirënjohja dhe të gjitha përlëvdimet në dynja dhe në ahiret. Në fillim të kësaj sureje, Allahu e lavdëron Veten e Tij, pikërisht për shpalljen e librit të Tij të madhërishëm Kur'anit, profetit të Tij të nderuar dhe fisnik, Muhamedit ﷺ. Nuk ka dyshim se kjo është mirësia më e madhe që Allahu i Lartësuar u ka dhuruar krijesave. Nëpërmjet kësaj mirësie, Ai i ka nxjerrë ata prej errësirave në dritë. Ai e solli këtë libër që të jetë *mustekim*, pra, një udhëzues i qartë, në të cilin nuk ka shtrembërime e nuk ka devijime nga rruga e drejtë. Ky libër madhështor është i mbushur me drejtësi dhe udhëzon në të drejtën dhe të vërtetën. Allahu i Lartësuar e shpalli këtë libër:

- "**Të drejtë** *(e pa kundërthënie)*, **për të paralajmëruar një dënim të rëndë prej Tij** *(për jobesimtarët)* ..." - Për të paralajmëruar të gjithë ata të cilët e refuzojnë, se Allahu i Madhëruar ka përgatitur për ta një ndëshkim të madh, në dynja dhe në ahiret. Gjithashtu, ky libër u zbrit:

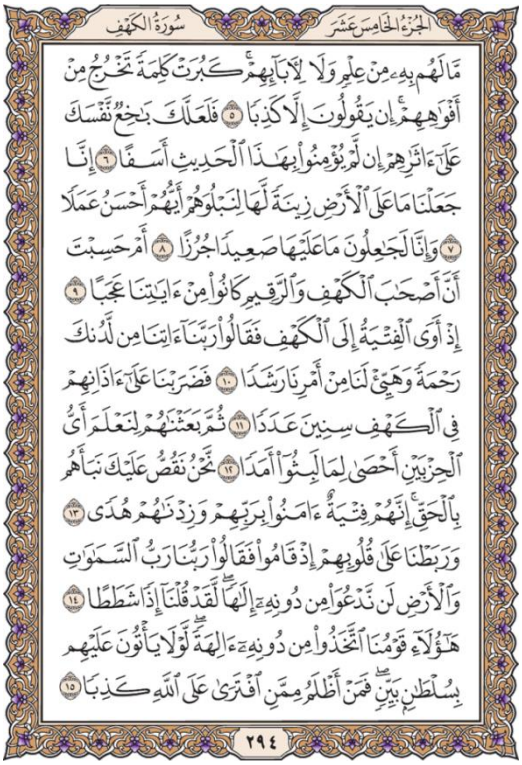
- **"... e për t'i përgëzuar besimtarët që bëjnë vepra të mira, se do të kenë një shpërblim të mrekullueshëm** *(Xhenetin)* **..."** - Këta janë ata të cilët e vërtetojnë imanin me punët e tyre të mira. Ai i përgëzon këta se: do të kenë një shpërblim të mrekullueshëm. Ata do të kenë një shpërblim të madh, lumturues e të pashembullt, dhuruar prej Allahut të Madhëruar.

- **"Në të cilin do të qëndrojnë përgjithmonë."** - Në këtë shpërblim të madh, që do t'u dhurojë Zoti dhe në Xhenetet që Ai ka përgatitur për ta, ata do të qëndrojnë përjetësisht. Kjo mirësi nuk do t'u largohet kurrë dhe ata nuk do të largohen kurrë prej saj. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- **"Si edhe për t'i paralajmëruar ata që thonë se Allahu ka bir."** - Ajeti flet për të gjithë ata që thonë dhe besojnë të tilla gjëra të kota, nga çdo popull që ka kaluar, edhe pse ky ajet është zbritur në mënyrë të drejtpërdrejtë për idhujtarët arabë, të cilët adhuronin melekët, duke thënë se melekët ishin bija të Allahut. Kështu, ajeti i përfshin të gjithë ata që kanë të tilla besime, përfshirë edhe idhujtarët arabë. Për të gjithë këta, që kanë të tilla besime të kota, Allahu i Lartësuar thotë:

- **"Kurrfarë dijenie nuk kanë ata për këtë dhe as etërit e tyre nuk kishin."** - Në lidhje me këto shpifje, trillime dhe mashtrime, ata nuk kanë asnjë dituri ku të mbështeten, dhe po kështu nuk kishin asnjë dituri edhe etërit e tyre të hershëm, nga të cilët e trashëguan këtë besim.

- **"Sa e rëndë është ajo fjalë që del nga gojët e tyre!"** - Kjo fjalë nuk ka asnjë lloj argumenti, përveçse është thjesht pretendim. Ata nuk kanë asnjë provë, përveç

الجزء الخامس عشر سورة الكهف
مَّا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِءَابَآئِهِمْ ۚ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ
أَفْوَٰهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾ فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ
عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَسَفًا ﴿٦﴾ إِنَّا
جَعَلْنَا مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا
﴿٧﴾ وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ أَمْ حَسِبْتَ
أَنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْكَهْفِ وَٱلرَّقِيمِ كَانُوا۟ مِنْ ءَايَٰتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾
إِذْ أَوَى ٱلْفِتْيَةُ إِلَى ٱلْكَهْفِ فَقَالُوا۟ رَبَّنَآ ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ
رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾ فَضَرَبْنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمْ
فِى ٱلْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰهُمْ لِنَعْلَمَ أَىُّ
ٱلْحِزْبَيْنِ أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوٓا۟ أَمَدًا ﴿١٢﴾ نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم
بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾
وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا۟ فَقَالُوا۟ رَبُّنَا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ لَن نَّدْعُوَا۟ مِن دُونِهِۦٓ إِلَٰهًا ۖ لَّقَدْ قُلْنَآ إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾
هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمُنَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم
بِسُلْطَٰنٍۭ بَيِّنٍ ۖ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾
٢٩٤

trillimeve të tyre, prandaj Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë:

- **Ajo që thonë ata është veçse gënjeshtër.** - Muhamed Ibn Is'haku, duke treguar shkakun e zbritjes së këtij ajeti të nderuar, citon Ibn Abasin, i cili rrëfen: 1721. "Kurejshët dërguan Nadir Ibn el Harithin dhe Ukbe Ibn Ebu Muajtin te priftërinjtë jehudë në Medinë dhe i ngarkuan me detyrën që t'i pyesnin ata rreth Muhamedit. Ata i porositën dy përfaqësuesit e tyre që t'ua përshkruanin Muhamedin ﷺ me cilësitë e tij, pasi ata ishin besimtarë të librave të shkuar dhe se ata kishin dituri për profetët, të cilën nuk e kishin kurejshët. Kështu, ata shkuan në Medinë dhe i pyetën priftërinjtë jehudë rreth Profetit të Allahut. Ata ia përshkruan atë imtësisht dhe i folën gjerë e gjatë rreth çështjes së tij, duke i përmendur edhe diçka prej fjalëve të Profetit ﷺ. Atëherë, jehudët u thanë: "Pyeteni atë rreth tri gjërave: nëse ai ju përgjigjet saktë, atëherë ai është i dërguar nga Zoti. Në të kundërtën, ai është thjesht një burrë që trillon kotësira dhe atëherë bëni si ta shikoni

të arsyeshme me të. Kështu, pyeteni atë, së pari, rreth të rinjve që jetuan në kohët e hershme, që t'ju tregojë rreth çështjes së tyre. Me të vërtetë, historia e tyre është e habitshme. Së dyti, pyeteni atë rreth një burri, i cili shëtiti botën dhe shkoi nga lindja, në perëndim të botës. Pyeteni, pra, rreth tij! Pastaj pyeteni atë rreth shpirtit, se çfarë është. Nëse ai iu përgjigjet rreth këtyre pyetjeve, atëherë ai është lajmëtar i Zotit dhe pasojeni atë." Nadiri dhe Ukbe shkuan e pyetën, dhe pastaj u kthyen tek kurejshët, për t'u përcjellë atë që i thanë dijetarët e jehudëve. Atëherë, kurejshët shkuan tek Profeti ﷺ dhe e pyetën rreth këtyre çështjeve. Ai u tha do t'u përgjigjej të nesërmen pyetjeve, por nuk tha "*inshallah*" (në dashtë Allahu). Kështu, pasi ata u larguan, Profeti ﷺ qëndroi 15 net dhe Xhibrili nuk po vinte me shpallje. Banorët e Mekës filluan të ngacmonin, duke thënë: "Na premtoi Muhamedi për të nesërmen, por tashmë kanë kaluar 15 ditë-net dhe ai ende nuk ka kthyer përgjigje." Profeti i Allahut u trishtua për këto fjalë. Shpallja po vonohej dhe ai po ndihej keq nga fjalët e banorëve të Mekës. Megjithatë, nuk kaloi më gjatë dhe Xhibrili (Paqja e Zotit qoftë mbi të!) erdhi prej Allahut Krenar dhe të Lartësuar me suren e djemve të Shpellës (*Kehf*). Në këtë sure vjen një qortim edhe për të Dërguarin, rreth shqetësimit dhe trishtimit që ai shfaqi në lidhje me fjalët e banorëve të Mekës. Në këtë sure erdhi, gjithashtu, edhe përgjigjja për të rinjtë e Shpellës dhe burrin që shëtiti nëpër Tokë. Zbriti, po ashtu, edhe ajeti: "Të pyesin ty për shpirtin. Thuaj: "Shpirti është çështje që i përket vetëm Zotit tim dhe juve ju është dhënë shumë pak dituri."."

Ajetet 6 - 8

6. Mos vallë do të shkatërrosh veten nga pikëllimi, nëse ata nuk besojnë në këtë Fjalë ***(Kur'an)*****?**

7. Gjithçka në tokë, Ne e kemi bërë vetëm si stoli, për t'i provuar se cili prej tyre do të jetë më vepërmirë.

8. Çfarë ka në tokë do ta bëjmë pluhur e dhé.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e ngushëllon Profetin e Tij për trishtimin dhe shqetësimin, që i shkaktoi refuzimi nga ana e idhujtarëve i ftesës së tij për të besuar. I Lartësuari thotë:

- "Mos vallë do të shkatërrosh veten nga pikëllimi, nëse ata nuk besojnë në këtë Fjalë ***(Kur'an)*****?" -** Kuptimi: Mos e shkatërro veten me shqetësimin e tepërt, që të shkakton mosbesimi dhe refuzimi kokëfortë i tyre! Aspak mos ndiej keqardhje për ta, por vazhdo të kumtosh mesazhin e Zotit tënd! Çdokush që pranon ftesën e bën për veten e vet, ndërsa ai që devijon nga rruga e drejtë humbet vetveten. Mos e rëndo veten duke u shqetësuar, në lidhje me këtë çështje!

- "Gjithçka në tokë, Ne e kemi bërë vetëm si stoli, për t'i provuar se cili prej tyre do të jetë më vepërmirë." - Allahu i Lartësuar e bëri këtë botë një vend që një ditë do të zhduket, edhe pse është e zbukuruar me stoli të përkohshme dhe gënjeshtare. Allahu i Lartësuar e ka bërë këtë botë një vend kalimtar sprove dhe jo një vendqëndrimi të përhershëm për krijesat. Ai thotë:

- "Çfarë ka në tokë do ta bëjmë pluhur e dhé." - Me gjithë bukuritë e saj, Ne do ta shndërrojmë atë në një vend të shkretë dhe të shkatërruar, si një tokë ku nuk mbin dhe nuk vlen asgjë. Në ajet është përdorur fjala "*es-said el xhuruz*", që do të thotë: "tokë pa pemë dhe pa bimësi". Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "A nuk e shohin ata se Ne çojmë ujin në tokën shkretuar dhe me të nxjerrim bimë, prej të cilave ushqehen kafshët e tyre dhe ata vetë. A nuk kanë sy të shohin *(e të kuptojnë)*?!" [Sexhde 27].

Ajetet 9 - 12

9. A mos mendove ti se shokët e shpellës së Rekimit ishin nga Shenjat Tona më të çuditshme?

10. Kur të rinjtë u strehuan në shpellë, thanë: "O Zoti ynë! Na dhuro mëshirë nga ana Jote dhe na jep udhëzim të drejtë në tërë çështjen tonë!"

11. Ne ua mbyllëm veshët *(i vumë në gjumë)* **në shpellë për shumë vite me radhë** *(që të mos dëgjonin)*.

12. Pastaj i zgjuam për të parë se cili prej dy grupeve do të ishte më i mirë në llogaritjen e viteve të qëndrimit *(në gjumë)*.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar jep fillimisht një lajmërim rreth historisë së të rinjve të Shpellës, të cilën do ta sjellë të shtjelluar më pas:

- **"A mos mendove ti se shokët e shpellës së Rekimit ishin nga Shenjat Tona më të çuditshme?"** - A mendon, vallë, o Muhamed, se historia e të rinjve të Kehfit dhe Rakimit është nga çështjet më të çuditshme?! Jo, nuk duhet të çuditesh aspak me ngjarjen e tyre. Nuk ka çudi me pushtetin dhe fuqinë absolute të Allahut. Krijimi i qiejve dhe të Tokës, ndryshimi i netëve dhe ditëve, nënshtrimi i Diellit, Hënës, yjeve, e shumë e shumë krijesa të tjera madhështore të Allahut në gjithësi - të cilat tregojnë për pushtetin e plotë, gjithëpërfshirës dhe absolut të Allahut të Lartësuar, - janë siguristht më të çuditshme se historia e të rinjve të Shpellës. *El Kehf* do të thotë "shpellë ose guvë në mal", pikërisht vendi ku u strehuan të rinjtë e historisë sonë. Ndërsa në lidhje me emërtimin "*Er-Rakim*", Al Aufiu sjell shpjegimin nga Ibn Abasi, i cili thotë se: *Er-Rakim* është luginë shumë pranë Ejletes (në Palestinë). Ndërsa Dahaku ka thënë që: *El Kehf* është shpellë apo guvë në mal, ndërsa *Er-Rakim* është emri i luginës pranë asaj shpelle. Seid Ibn Xhubejri ka thënë se, *Er-Rakim* është një pllakë guri, në të cilën njerëzit shkruan historinë e të rinjve të Shpellës, dhe pastaj e vendosën mbi hyrjen e kësaj shpelle. Ndërsa Ibn Xheriri shpjegon se, *Er-Rakim* vjen në formën (arabe) '*feiil',* e cila ka kuptimin '*mefûl',* kështu që *Rakim* do të thotë *merkum,* pra, diçka e shkruar dhe e gdhendur. Ky lloj përdorimi në gjuhën arabe është i përhapur dhe i njohur.

- **Kur të rinjtë u strehuan në shpellë, thanë: "O Zoti ynë! Na dhuro mëshirë nga ana Jote dhe na jep udhëzim të drejtë në tërë çështjen tonë!"** - Allahu i Lartësuar na rrëfen rreth këtyre të rinjve, të cilët u larguan nga atdheu, pikërisht për të ruajtur fenë dhe besimin e tyre të shenjtë. Ata u strehuan në një shpellë në mal, që të mbroheshin nga populli i tyre, i cili po i përndiqte. Kur hynë në shpellë, ata thanë: "O Zoti ynë! Na dhuro mëshirë nga ana Jote!" Domethënë, na dhuro, o Zot, mëshirë, duke na mbrojtur nga përndjekja e popullit tonë! Pastaj thanë: "... na jep udhëzim të drejtë në tërë çështjen tonë!" Domethënë, bëje që përfundimi i çështjes tonë të jetë tek e mira, udhëzimi dhe e drejta, siç thuhet në lutjen që vjen në një hadith: 1722. "Për çdo gjë që vendos për ne, o Zot, bëje që përfundimi i saj të jetë '*rushden',* pra, i mirë, tek e vërteta dhe e drejta."

- **"Ne ua mbyllëm veshët** *(i vumë në gjumë)* **në shpellë për shumë vite me radhë** *(që të mos dëgjonin)*." - Kur ata hynë në shpellë, Ne hodhëm mbi ta gjumë, i cili vazhdoi për shumë vite.

- **Pastaj i zgjuam për të parë se cili prej dy grupeve do të ishte më i mirë në llogaritjen e viteve të qëndrimit** *(në gjumë)*." - I zgjuam ata nga gjumi i gjatë, për të nxjerrë në pah se cila palë debatuese kishte gjykimin më të saktë, në lidhje me kohëqëndrimin e tyre në shpellë.

Ajetet 13 - 16

13. Ne po të tregojmë historinë e tyre me saktësi. Ata qenë të rinj që kishin besuar Zotin e tyre dhe Ne ua shtuam atyre udhëzimin.

14. Ne i forcuam zemrat e tyre *(me besim të qëndrueshëm)* **dhe ja ata u ngritën dhe thanë: "Zoti ynë është Zoti i qiejve dhe i Tokës. Ne kurrë nuk do të adhurojmë asnjë zot tjetër përveç Tij. Po ta bënim këtë do të thoshim një gënjeshtër të shëmtuar."**

15. Këta njerëzit tanë kanë adhuruar zota të tjerë përveç Atij. Përse nuk sjellin

ata një argument të qartë e bindës për atë që bëjnë? A ka më keqbërës se ai që shpif gënjeshtra ndaj Allahut?

16. Përderisa jeni larguar prej tyre dhe prej asaj që ata adhurojnë përveç Allahut, atëherë strehohuni në shpellë! Zoti juaj do t'ju dhurojë nga mëshira e Tij e gjerë dhe do t'jua lehtësojë çështjen tuaj dhe çdo gjë që është në dobinë tuaj.

Shpjegimi i ajeteve

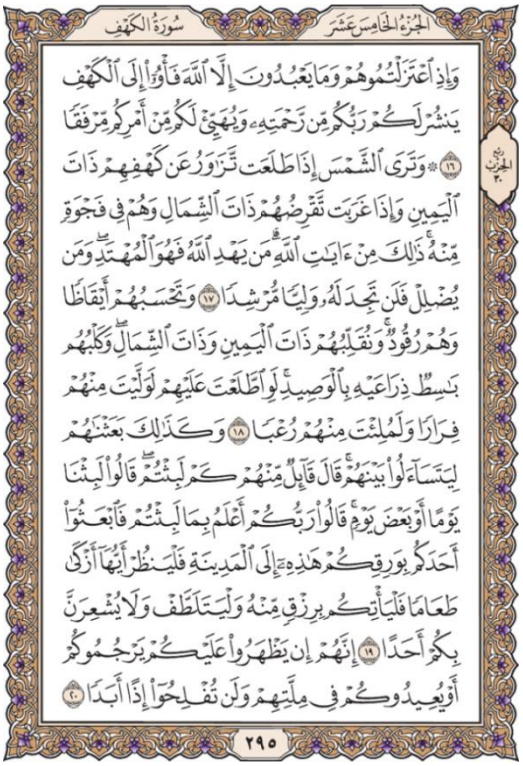
- "Ne po të tregojmë historinë e tyre me saktësi. Ata qenë të rinj që kishin besuar Zotin e tyre dhe Ne ua shtuam atyre udhëzimin." - Tashmë kemi një shtjellim të hollësishëm nga Allahu i Lartësuar të historisë së të rinjve të shpellës. Së pari, Allahu i Lartësuar na tregon se ata ishin të rinj në moshë. Në fakt, të rinjtë janë më të prirur që të pranojnë të vërtetën sesa të shtyrët në moshë, kur janë zhytur në besime dhe fe të kota. Shumica e atyre që iu përgjigjën ftesës së Allahut të Lartësuar dhe Profetit të Tij ishin të rinj, ndërsa pleqtë, të moshuarit e kurejshve mbetën më së shumti në fenë e trilluar të të parëve të tyre; një numër i vogël i tyre pranuan Islamin. Kështu, Allahu i Lartësuar na tregon se ata ishin djem në lulen e rinisë, të cilët besuan me sinqeritet Zotin e tyre. Ata besuan se Zoti është një i vetëm dhe pa ortak dhe dëshmuan se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, veç Allahut. Allahu i Lartësuar thotë për ta: "...Ata qenë të rinj që kishin besuar në Zotin e tyre, dhe Ne ua shtuam atyre udhëzimin." Me këtë ajet dhe të ngjashëm me të, shumë dijetarë dhe imamë të mëdhenj si imam Buhariu, janë argumentuar për të thënë se imani shtohet dhe pakësohet dhe njerëzit nuk janë në të njëjtën gradë të imanit gjithmonë. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Kurse atyre që ndjekin rrugën e drejtë, Ai *(Allahu)* ua shton edhe më shumë udhëzimin në rrugën e drejtë dhe i bën të devotshëm." [Muhamed 17]. Ose: "Sa herë që shpallet ndonjë sure, disa prej tyre thonë: "Kujt ia shtoi besimin kjo sure?" Po. Besimtarëve ua shton besimin dhe ata gëzohen. E, sa u përket atyre, që kanë sëmundje në zemër, ajo ua shton edhe më shumë dyshimin që kanë, dhe ata do të vdesin si mohues." [Teube 124]. Gjithashtu: "Është *(Allahu)* Ai që zbriti prehjen në zemrat e besimtarëve, për t'ua shtuar edhe më shumë besimin. ..." [Fet'h 4]. Të gjitha këto ajete, e të tjera të ngjashme, tregojnë për vërtetësinë e kësaj qasjeje. Është thënë se djemtë e Shpellës ishin të kohës dhe fesë së Isait. Megjithatë, më e qartë dhe më e dukshme është se ata kanë qenë përpara Isait (a.s), dhe për këtë tregon pikërisht përkujdesi që jehudët tregonin në ruajtjen e historisë së tyre dhe transmetimit të saj ndër breza. Më parë përmendëm një rrëfim nga Ibn Abasi, që tregon se kurejshët shkuan tek priftërinjtë e jehudëve në Medinë për disa përgjigje që kërkonin, me të cilat mund të sfidonin Profetin e Allahut. Kështu, ata pyetën rreth historisë së këtyre të rinjve, për çështjen e Dhul Karnejnit dhe për shpirtin. Kjo tregon se historia e të rinjve të Shpellës ka qenë e ruajtur dhe e transmetuar ndër ta brez pas brezi, madje e shënuar në librat e tyre. Kjo tregon se ngjarja i përket një kohe përpara Isait. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur!

- "Ne i forcuam zemrat e tyre *(me besim të qëndrueshëm)*, **derisa ata u ngritën dhe thanë: "Zoti ynë është Zoti i qiejve dhe i Tokës. Ne kurrë nuk do të adhurojmë asnjë zot tjetër përveç Tij. Po ta bënim këtë do të thoshim një gënjeshtër të shëmtuar." -** Allahu i Lartësuar na tregon se i bëri ata të durueshëm, të qëndrueshëm dhe të pathyeshëm përballë kundërshtimit që hasën nga populli i tyre. Në emër të ruajtjes së besimit të tyre, ata duruan privimin nga çdo mirësi e jetës, nga komoditeti dhe kënaqësitë, që shijonin më parë. Shumë selefë dhe dijetarë të mëvonshëm kanë treguar se, në fakt, ata ishin të gjithë pinjollë të familjeve aristokrate romake. Ata braktisën popullin e tyre, të cilët adhuronin tiranët dhe *tagutët*, u bënin fli idhujve dhe të adhuruarve të tyre. Thuhet se ata kishin një mbret tiran, i cili i detyronte njerëzit të bënin të tilla padrejtësi.

Tregohet se, kur njerëzit dolën një ditë për të kremtuar një nga festat e tyre, edhe këta të rinj dolën për të parë se çfarë bënin njerëzit. Ata vunë re se populli u falej idhujve dhe u përkushtonin kurbane, duke i bërë shirk Allahut të Lartësuar. Ata e kuptuan dhe gjykuan qartë se të tilla adhurime i duhen përkushtuar vetëm Allahut, që është Krijuesi i qiejve dhe i Tokës. Kështu, të rinjtë nisën të distancoheshin nga njerëzit e vet. I pari prej tyre shkoi dhe u ul nën hijen e një peme. Më pas shkoi një tjetër pranë tij, një tjetër dhe të gjithë me radhë. Ata nuk e njihnin njëri tjetrin, por ajo që i bashkoi zemrat e tyre në hijen e asaj peme ishte besimi i pastër. Në një hadith, që Buhariu e sjell *talikan* nga Aishja (r.a), thuhet se Profeti i Allahut ka thënë: 1723. "Shpirtrat janë si ushtarët e rekrutuar. Ata të cilët e njohin njëri-tjetrin bëhen miq të ngushtë, ndërsa ata që nuk njihen bëhen të largët për njëri-tjetrin." Gjithashtu, Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij një hadith *merfu* prej Ebu Hurejras, të ngjashëm me këtë. Fillimisht, secili prej tyre e fshehu prej shokëve të tjerë atë që mendonte dhe besonte, nga frika se mos zbulohej dhe sepse nuk e dinte që secili prej tyre kishte po të njëjtin besim në Zotin e Vetëm, derisa njëri prej tyre mori guximin dhe foli i pari: "Ju e dini dhe betohem në Zotin, o vëllezër, që shkaku i veçimit të gjithësecilit prej nesh nga njerëzit tanë është diçka që ne po e mbajmë fshehtë! Le të shprehet qartë secili!" Atëherë, foli njëri prej tyre dhe tha: "Betohem në Allah se veprimet që pashë te populli im janë pa kuptim dhe të pavlera! Unë besoj se është vetëm një Zot, që meriton të adhurohet i vetëm, pa i bërë ortakë! Ai është Allahu, i Cili i ka krijuar qiejt dhe Tokën dhe gjithçka mes tyre." Secili prej tyre tha fjalë të ngjashme dhe atëherë të gjithë u bashkuan në një qëndrim. Ata u bënë si një grusht i vetëm, vëllezër të sinqertë në besimin që i bashkonte. Menjëherë ata vendosën për një vend të veçuar, ku të mund adhuronin Allahun larg idhujtarisë e kotësirave. Nuk zgjati shumë dhe populli mësoi për ta dhe vendndodhjen e tyre, derisa lajmi mbërriti tek mbreti. Sapo e dëgjoi, mbreti urdhëroi t'i sillnin përpara tij dhe i pyeti rreth besimit të tyre. Ata i thanë të vërtetën, madje e ftuan atë në adhurimin e Allahut Krenar dhe të Lartësuar si një të vetëm. Allahu i Lartësuar thotë: "Ne i forcuam zemrat e tyre *(me besim të qëndrueshëm)* dhe ja ata u ngritën dhe thanë: "Zoti ynë është Zoti i qiejve dhe i Tokës. Ne kurrë nuk do të adhurojmë asnjë zot tjetër përveç Tij. Po ta bënim këtë, do të thoshim një gënjeshtër të shëmtuar." Pra, kështu ne do të thoshnim fjalë të kota, gjëra të paqena për Zotin e qiejve dhe të Tokës.

- **"Këta njerëzit tanë kanë adhuruar zota të tjerë përveç Atij. Përse nuk sjellin ata një argument të qartë e bindës për atë që bëjnë?" -** Përse nuk sjellin këta të humbur ndonjë argument për saktësinë e asaj që besojnë dhe praktikojnë?! Le të sjellin fakte dhe ndonjë argument, që të jetë i qartë, i saktë dhe i shpallur nga Zoti!

- **"A ka më keqbërës se ai që shpif gënjeshtra ndaj Allahut?" -** Nuk ka më të padrejtë dhe keqbërës se ai që thotë dhe sajon gënjeshtra për Allahun. Pasi ata thanë këto fjalë, mbreti u zemërua me ta dhe urdhëroi që t'u hiqnin rrobat e bukura që vishnin, të cilat tregonin sërën e lartë shoqërore të tyre dhe i kërcënoi ata se, nëse do të vazhdonin dhe nuk do të ktheheshin në fenë e popullit të tyre, ai do t'i ndëshkonte. Ai u dha një afat, me qëllim që të shihte se si do të reagonin, me shpresën se ata do të kthenin rrugë dhe do të braktisnin besimin e tyre. Kjo, në fakt, ishte butësia e Allahut me ta, i Cili u mundësoi me këtë afatizim që të gjenin mënyrën për t'u larguar, për të ruajtur besimin e tyre dhe për të shpëtuar nga kjo sprovë e madhe, me të cilën po përballeshin. Pikërisht kështu duhet vepruar në kohë sprovash, siç thuhet në hadithin nga Profeti ﷺ 1724. "Do të vijë një kohë, kur më e mira pasuri e njeriut do të jetë një tufë delesh, që ai t'i kullosë nëpër male e pranë burimeve ujore. Në këtë mënyrë, ai do të largohet nga fitnet, për të

ruajtur fenë e vet." Megjithatë, largimi dhe veçimi nga njerëzit lejohet vetëm në raste të tilla. Kështu, ata vendosën për t'u larguar nga populli i tyre. Allahu na tregon se ishte Ai që e zgjodhi këtë për ta:

- **"Përderisa jeni larguar prej tyre dhe prej asaj që ata adhurojnë përveç Allahut, atëherë strehohuni në shpellë!"** - Duke qenë se ju jeni larguar shpirtërisht nga besimet e tyre të kota, me besimin tuaj të pastër, atëherë distancohuni edhe fizikisht prej tyre!

- **"Zoti juaj do t'ju dhurojë nga mëshira e Tij e gjerë ..."** - Ai do t'ju mëshirojë dhe do t'ju mbrojë nga përndjekja e popullit tuaj.

- **"... dhe do t'jua lehtësojë çështjen tuaj dhe çdo gjë që është në dobinë tuaj."** - Në këtë gjendje, Ai do t'ju sjellë *mirfeka,* pra, çdo gjë që është në dobinë tuaj. Kështu, ata shkuan larg dhe u strehuan në një shpellë. Më vonë, populli po e ndiente mungesën e tyre, prandaj mbreti dërgoi njerëz për t'i gjetur. Por Allahu i Lartësuar i pengoi dhe ua bëri të pamundur që të binin në gjurmë të të rinjve. Po kështu veproi Allahu i Lartësuar kur mbrojti Profetin e Tij të dashur Muhamed dhe shokun e tij, *Sidikun* e këtij umeti, Ebu Bekrin, kur ata u strehuan në shpellë. Allahu i Lartësuar bëri që idhujtarët të mos e gjenin shpellën, ku ata ishin strehuar. Madje, kur idhujtarët ishin shumë pranë tyre, Profeti i Allahut i drejtohet Ebu Bekër Sidikut dhe i thotë: 1725. "O Ebu Bekër! Si mendon për dy njerëz, i treti i të cilëve është Allahu?" Allahu i Lartësuar thotë: "Edhe nëse ju nuk e ndihmoni, atë e ndihmon Allahu, si ditën kur mohuesit e dëbuan atë dhe ai kishte vetëm një shok. Të dy ata ishin në shpellë, kur ai i tha shokut: "Mos u trishto, se Allahu është me ne." Allahu zbriti qetësinë e Vet mbi të dhe e fuqizoi me forca, që ju nuk i patë. Ai e poshtëroi fjalën e mohuesve, kurse fjala e Allahut është më e larta. Allahu është Ngadhënjimtar dhe i Urtë." [Teube 40]. Nuk ka dyshim se ngjarja me të Dërguarin e Allahut është shumë më tepër e mahnitshme sesa historia e të rinjve të Shpellës.

Ajeti 17

17. Dhe ti e shihje diellin. Kur agonte, anonte prej shpellës së tyre nga ana e djathtë, e kur perëndonte largohej nga ana e majtë e tyre dhe ata ishin në një vend të gjerë në mes të saj. Kjo është një nga shenjat e Allahut. Atë që e udhëzon Allahu, ai është i udhëzuar dhe atë që Ai e lë në humbje, ti nuk do të gjesh për të asnjë mbështetës, që do ta çonte në Rrugën e Drejtë.

Shpjegimi i ajetit

- **"Dhe ti e shihje diellin. Kur agonte, anonte prej shpellës së tyre nga ana e djathtë ..."** - Kjo është provë që tregon se shpella ishte në drejtim të veriut (por me hyrjen nga jugu).[1] Allahu i Madhëruar na tregon se, në mëngjes, kur lindte dielli, rrezet e tij hynin në shpellë nga ana e djathtë e tyre, duke u pakësuar gradualisht, deri në perëndim.

- **"... e kur perëndonte largohej nga ana e majtë e tyre"** - Domethënë, gjatë perëndimit, rrezet e diellit ndriçonin anën e majtë të

shpellës. Allahu i Lavdëruar na tregon për pozicionin e shpellës, për të mediturar dhe që të kuptojmë më mirë. Megjithatë, Ai nuk na tregon vendndodhjen e saktë të kësaj shpelle, sepse nuk kemi ndonjë dobi prej kësaj. Gjithashtu, kjo tregon se Allahu nuk e ka dëshiruar këtë gjë dhe as nuk nxit që të hulumtojmë për të. Sidoqoftë, disa mufesirë kanë dhënë mendimet e tyre në lidhje me këtë çështje. Kështu, është thënë se shpella ndodhej ose në Ilje, ose në viset romake, ose në El Belka,[2] por Allahu e di më mirë. Në fakt, nëse njohja e vendndodhjes do të kishte ndonjë dobi fetare, Allahu dhe Profeti i Tij do të na udhëzonte për gjetjen e saj. Profeti i Allahut ka thënë: 1726. "Nuk kam lënë asnjë gjë që ju afron në Xhenet dhe ju largon nga Zjarri, pa jua mësuar dhe sqaruar!"

- "... dhe ata ishin në një vend të gjerë në mes të saj." - Domethënë, ata qëndronin në një hapësirë të gjerë në mes të shpellës, në mënyrë që të mos i kapte dielli.

- "Kjo është një nga shenjat e Allahut." - Udhëzimi i tyre që të shkonin pikërisht në atë shpellë ishte shenjë nga Allahu. Ata do të qëndronin të gjallë në të për një kohë shumë të gjatë. Shpella ishte e ndriçuar nga dielli dhe e ajrosur mirë, në mënyrë që trupat e tyre të mbeteshin të padëmtuar.

- "Atë që e udhëzon Allahu, ai është i udhëzuar dhe atë që Ai e lë në humbje, ti nuk do të gjesh për të asnjë mbështetës që do ta çonte në Rrugën e Drejtë." - Është Allahu Krenar dhe i Lartësuar Ai që i udhëzoi këta djem të rinj, mes gjithë popullit të tyre. Nuk ka dyshim se atë që Allahu e udhëzon, ai ka për ta gjetur rrugën dhe do të qëndrojë në të. Ndërsa atë që Allahu e lë në humbje nuk ka njeri që mund ta sjellë në rrugë të drejtë.

Ajeti 18

18. Ti do të mendoje se ata janë zgjuar, ndërsa ishin duke fjetur. Ne i rrotullonim herë në krahun e djathtë e herë në të majtin. Qeni i tyre i kishte shtrirë këmbët e para pranë hyrjes. Sikur të kishe hasur në ta, me siguri do të kishe ikur i mbushur me frikë prej tyre.

Shpjegimi i ajetit

- "Ti do të mendoje se ata janë zgjuar, ndërsa ishin duke fjetur." - Kur i vendosi ata në gjumë, Allahu dëshiroi që sytë e tyre të qëndronin të hapur.

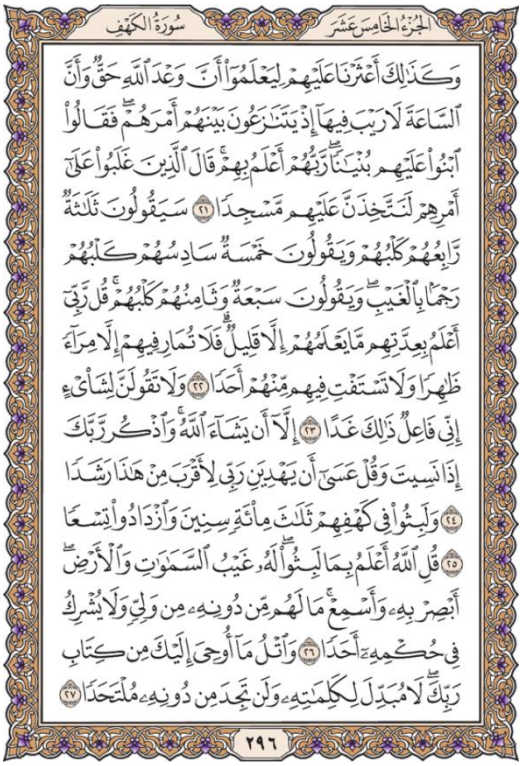
- "Ne i rrotullonim herë në krahun e djathtë e herë në të majtin." - Ibn Abasi shpjegon: "Nëse nuk do t'i rrotullonte herë majtas e herë djathtas, toka do t'i hante trupat e tyre (do t'u kalbej trupi)".

- "Qeni i tyre i kishte shtrirë këmbët e para pranë hyrjes." - *El uesid* quhet hyrja. Qeni kishte shtrirë këmbët e para dhe ishte ulur pikërisht në hyrje, ashtu siç qëndrojnë zakonisht qentë-roje. Në fakt, ai qëndronte nga jashtë shpellës, pikërisht tek pragu i saj, sepse, siç thuhet në hadith të saktë: 1727. "Melekët nuk hyjnë në atë shtëpi brenda së cilës ka qen." Ose hadithi *hasen*: 1728. "Melekët nuk hyjnë në një shtëpi ku ka piktura (krijesash me shpirt), xhunubë (të papastër ritualisht) dhe *kafirë* (mohues të besimit)." Edhe me qenin ndodhi e njëjta gjë si me djemtë: atë e zuri gjumi, si bekim për shoqërimin me ata njerëz të zgjedhur. Kjo është dobia e shoqërimit me të mirët. Edhe ky qen do të kujtohet ndër njerëz.

- "Sikur të kishe hasur në ta, me siguri do të kishe ikur i mbushur me frikë prej tyre." - Allahu i Lartësuar bëri që të kishin një pamje të frikshme, prandaj çdokush që i shihte largohej me të shpejtë i tmerruar. Kështu, atyre nuk u afrohej askush. Kjo vazhdoi derisa erdhi koha e përcaktuar nga Allahu për t'u zgjuar. Kjo ishte pjesë e planit të Zotit, për t'u shfaqur urtësia e Tij absolute, argumentet e pamohueshme dhe mëshira e Tij e gjerë dhe e pashembullt.

Ajetet 19 - 20

19. Kështu, Ne i zgjuam ata që të mund ta pyesnin njëri-tjetrin *(se sa gjatë kishin fjetur)*. **Njëri prej tyre foli e tha: "Sa keni ndenjur këtu?" Ata thanë: "Kemi ndenjur** *(ndoshta)* **një ditë ose një pjesë të ditës." Pastaj thanë: "Zoti juaj e di më së miri se sa keni ndenjur këtu. Tani**

dërgojeni njërin prej jush me këto monedha *(argjendi)* **në qytet, që të zgjedhë ushqimin më të mirë dhe t'jua sjellë juve. Dhe le të ketë shumë kujdes e mirësjellje e të mos i japë të kuptojë askujt për ju!".**

20. Sepse nëse ata *(të qytetit)* **vijnë te ju, do t'ju vrasin me gurë, ose do t'ju kthejnë në fenë e tyre, e atëherë kurrë nuk keni për të shpëtuar.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Kështu, Ne i zgjuam ata që të mund ta pyesnin njëri-tjetrin *(se sa gjatë kishin fjetur)*." - Allahu i Lartësuar na tregon se ashtu sikurse i vuri në gjumë ata, Ai i zgjoi dhe i ngriti përsëri, me trupa të shëndetshëm e të padëmtuar. Ata u ngritën me pamjen, flokët, lëkurën dhe çdo pjesë tjetër të trupit të rregullt, pa humbur asgjë prej pamjes së jashtme dhe gjendjes fizike. Por kjo ndodhi pas 309 vjetësh, prandaj dhe ata filluan të pyesnin njëri-tjetrin.

- "Njëri prej tyre foli e tha: "Sa keni ndenjur këtu?" - Sa keni ndenjur në gjumë?

- "Ata thanë: "Kemi ndenjur *(ndoshta)* **një ditë ose një pjesë të ditës."** - Thanë kështu, sepse kur hynë në shpellë, ishte fillimi i ditës, ndërsa kur u zgjuan ishte pasdite vonë.

- "Pastaj thanë: "Zoti juaj e di më së miri se sa keni ndenjur këtu." - Allahu është më i ditur rreth çështjes tuaj. Me sa duket, ata patën një lloj mëdyshjeje në lidhje me gjumin e gjatë që kishin bërë. Më pas, ata u morën me diçka që ishte më e rëndësishme për momentin, dhe pikërisht për nevojën që kishin për ushqim dhe pije. Ata thanë:

- "Tani dërgojeni njërin prej jush me këto monedha *(argjendi)* **në qytet, që të zgjedhë ushqimin më të mirë dhe t'jua sjellë juve."** - Kur u strehuan në shpellë, ata kishin marrë me vete disa dirhemë argjendi, për ushqime e pije. Qyteti që përmendet i referohet vendit nga i cili ata u larguan, për t'u fshehur. Ata dërguan njërin prej tyre për të shkuar e për të blerë ushqimin më të mirë me ato para. Ata e porositën që të ishte shumë i kujdesshëm kur të futej në qytet, kur të blinte ushqime dhe në kthim.

- "Dhe le të ketë shumë kujdes e mirësjellje e të mos i japë të kuptojë askujt për ju!". - Të jetë i kujdesshëm që të mos zbulohet, sepse nëse e marrin vesh vendndodhjen tuaj, ata kanë për t'ju kthyer në besimin e tyre të gabuar.

- "Sepse nëse ata *(të qytetit)* **vijnë te ju, do t'ju vrasin me gurë, ose do t'ju kthejnë në fenë e tyre, e atëherë kurrë nuk keni për të shpëtuar."** - Nëse ata - domethënë, ithtarët e Dikjanusit, - ju kapin, do t'ju torturojnë, derisa t'ju kthejnë në fenë e tyre ose t'ju marrin jetën. Kujdes, se nëse ktheheni në fenë e tyre, duke mohuar besimin e vërtetë në Zot, atëherë s'keni për të shpëtuar as në dynja dhe as në ahiret.

Ajeti 21

21. Ne e bëmë rastin e tyre të njohur te njerëzit, që të kuptojnë se premtimi i Allahut *(për ringjalljen)* **është i sigurt dhe se nuk mund të ketë asnjë dyshim për Orën e Gjykimit. Ata bisedonin për çështjen e tyre me njëri tjetrin. Disa**

thanë: "Ndërtojuni atyre një ndërtesë *(si shenjë)!***" . Zoti i tyre di më së miri për ta. Ndërsa ata që ishin me të pushtetshëm thanë: "Do të ndërtojmë një vend adhurimi** *(tempull)* **në hyrjen e tyre.".**

Shpjegimi i ajetit

- "Ne e bëmë rastin e tyre të njohur te njerëzit, që të kuptojnë se premtimi i Allahut *(për ringjalljen)* **është i sigurt dhe se nuk mund të ketë asnjë dyshim për Orën e Gjykimit."** - Ne bëmë që njerëzit të dëgjonin dhe të mësonin për çështjen e këtyre të rinjve, "që të kuptojnë se premtimi i Allahut *(për ringjalljen)* është i sigurt dhe se nuk mund të ketë asnjë dyshim për Orën e Gjykimit." Shumë selefë kanë thënë se njerëzit e asaj kohe kishin dyshim rreth ringjalljes dhe Ditës së Kijametit. Disa besonin se do të ringjalleshin vetëm shpirtrat dhe jo trupat. Atëherë, Allahu i Lartësuar i nxorri djemtë e Shpellës, si provë e jashtëzakonshme për vërtetësinë e ringjalljes me shpirt dhe me trup. Kur njëri prej tyre shkoi për të blerë ushqim në qytet, vërejti ndryshime të shumta dhe gjëra që nuk i njihte. Po shihte një qytet tërësisht të ndryshëm nga ai që kishte lënë dhe njerëz krejt të ndryshëm nga ata që mbante mend. Ai mendoi me vete se mos ishte i zaptuar dhe mos ishte çmendur, por nuk ishte aspak ashtu. Tashmë kishin kaluar breza të tërë, shekull pas shekulli. Atëherë mendoi që të nxitonte dhe të dilte sa më shpejt nga qyteti. Kështu, shkoi tek një burrë që shiste ushqim dhe i zgjati atij monedhat e argjendit. Kur ai pa monedhat, u çudit me formën e tyre të vjetër dhe ia tregoi komshiut të vet. Kështu, ata filluan të flisnin mes tyre, duke këqyrur monedhat e argjendit. Mbase, - po i thoshin njëri tjetrit, - ky ka gjetur ndonjë thesar! Pastaj e pyetën se nga i kishte marrë ato monedha. Ai u tha: "Unë jam prej këtij qyteti, me mbret Dekjanusin, por thjesht jam larguar mbrëmjen e djeshme". Njerëzit e morën për të çmendur, pastaj vendosën ta çonin te mbreti i tyre. Mbreti e pyeti dhe djaloshi i rrëfeu çështjen e vet. Mbreti u habit i tëri, pa ditur të jepte asnjë shpjegim për këtë. Pas kësaj, mbreti dhe banorët e tjerë shkuan së bashku me djaloshin tek shpella. Ai u tha atyre: "Më lejoni që të hyj unë i pari për të njoftuar shokët e mi!" Thuhet se ai u zhduk dhe ata as që e morën vesh se si iku dhe hyri në shpellë. Kështu, Allahu e mbajti sekret praninë e të rinjve nga banorët dhe mbreti. Megjithatë, të tjerë thonë se ata hynë brenda në shpellë dhe i panë djemtë me sytë e tyre. Mbreti u dha selam dhe i përqafoi ata. Ai ishte musliman, domethën, i dorëzuar ndaj një Zoti të vetëm, sikurse është thënë. Ata u gëzuan me këtë mbret besimtar dhe u qetësuan me fjalët e tij. Pastaj i dhanë lamtumirën, e përshëndetën atë me selam dhe u kthyen përsëri në vendin ku kishin fjetur për aq vite. Pikërisht atje, Allahu Krenar edhe i Lartësuar ua mori shpirtin. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur! Njerëzit e asaj kohe, dhe në mënyrë të veçantë besimtarët në një Zot të vetëm, kur mësuan për banorët e Shpellës, patën një argument shumë të fortë kundër të gjithë atyre që mohonin ringjalljen (me trup) dhe kundër të gjithë idhujtarëve, që jetonin në atë popull.

- "Ata bisedonin për çështjen e tyre me njëri tjetrin. Disa thanë: "Ndërtojuni atyre një ndërtesë *(si shenjë)!*" **.** - Ata patën debat rreth çështjes së Kijametit, sepse disa e pranonin dhe disa e mohonin atë. Besimtarët e vërtetë mes tyre thanë:

- "Zoti i tyre di më së miri për ta." - Domethënë, mbylleni derën e shpellës dhe lërini ata në gjendjen e tyre.

- "Ndërsa ata që ishin me të pushtetshëm thanë: "Do të ndërtojmë një vend adhurimi *(tempull)* **në hyrjen e tyre.".** - Ata të cilët kishin në dorë pushtetin për të vendosur thanë: "Do të ndërtojmë një vend adhurimi *(tempull)* në hyrjen e tyre.". Megjithatë, ky nuk ishte një mendim i drejtë, sepse ai bie ndesh me fjalën e Profetit: 1729. "Allahu i mallkoi jehudët dhe të krishterët, të cilët i bënë varret e profetëve të tyre si vendfalje." Domethënë, Profeti i qortoi e paralajmëroi ashpër, në lidhje me atë gabim që ata bënin. (Feja

islame është e njëjta, e cila kumton të njëjtin besim monoteist, që nga koha e Ademit, deri në kohën e Profetit tonë, Muhamedit.) [3] Na është transmetuar prej Umer Ibn Hatab-it se, gjatë kohës së udhëheqjes së tij, kur gjetën varrin e Profetit Daniel në Irak, ai urdhëroi që varri i tij të fshihej nga njerëzit. Ai urdhëroi që të varrosej bashkë me të edhe ajo pergamenë që ndodhej pranë tij, në të cilën kishte diçka rreth shenjave të kjametit e çështje të tjera.

Ajeti 22

22. Disa thonë: "Ishin tre dhe i katërti ishte qeni". *(Të tjerë)* **thonë: "Ishin pesë dhe i gjashti ishte qeni.". Këto janë hamendësi. Ka** *(edhe të tjerë)* **që thonë: "Ishin shtatë dhe i teti ishte qeni." Thuaj: "Zoti im e di më së miri numrin e tyre." Janë vetëm pak që e dinë çështjen e tyre. Prandaj mos polemizo për ta** *(o Muhamed),* **përveçse me atë që është e qartë, dhe mos pyet askënd për ta!".**

Shpjegimi i ajetit

- "Disa thonë: "Ishin tre dhe i katërti ishte qeni". *(Të tjerë)* **thonë: "Ishin pesë dhe i gjashti ishte qeni.". Këto janë hamendësi."** - Allahu i Lartësuar na tregon për tri supozimet, që patën njerëzit, në lidhje me numrin e të rinjve të shpellës. Kjo tregon se nuk ka patur mendim të katërt prej njerëzve. Po ta vërejmë me kujdes, Allahu i Lartësuar i hodhi poshtë dy mendimet e para, duke i përshkruar ato si hamendësi, pra, si mendime pa bazë. Më pas, Allahu i Lartësuar përmend mendimin e tretë, të cilin nuk e hedh poshtë, ose më mirë të themi, e pohon atë, duke thënë:

- "Ka *(edhe të tjerë)* **që thonë: "Ishin shtatë dhe i teti ishte qeni."** - Kjo tregon se ky ishte mendimi më i saktë, në lidhje me numrin e të rinjve të shpellës, dhe ashtu ishte në të vërtetë. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Thuaj: "Zoti im e di më së miri numrin e tyre." - Allahu na udhëzon se më e mira në të tilla raste është heshtja dhe kthimi tek Allahu i Lartësuar, sepse është e panevojshme të thellohemi në të tilla diskutime, nëse nuk kemi dituri të plotë dhe të saktë nga Allahu i Lartësuar. Në të tilla çështje, nëse zbulojmë diçka me prova, e përmendim atë, në të kundërt heshtim dhe ia lëmë Allahut të Lartësuar. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Janë vetëm pak që e dinë çështjen e tyre." - Vetëm shumë pak njerëz e dinë këtë. Katadja përcjell se Ibn Abasi ka thënë: "Unë jam një nga ata të pakët, të cilët i përjashtoi Allahu i Lartësuar. Domethënë, ishin shtatë të rinj." Për sa u përket emrave të tyre, nuk ka asnjë mendim të saktë dhe të bazuar. Shumica e fjalëve që vijnë për këtë çështje janë të huazuara nga ithtarët e Librit. Megjithatë, njohja e emrave të tyre nuk ka ndonjë dobi të madhe.

- "Prandaj mos polemizo për ta *(o Muhamed),* **përveçse me atë që është e qartë, dhe mos pyet askënd për ta!".** - Sepse ata nuk kanë dituri, në lidhje me këtë çështje. Mendimet e tyre nuk bazohen në informacion të saktë dhe shpallje nga Allahu i Lartësuar, ndërkohë që ty, o Muhamed, të ka ardhur e vërteta nga Zoti yt. Ty të është shpallur një e vërtetë, në të cilën nuk ka asnjë dyshim. Për këtë arsye, Shpallja që t'u dha është më parësore që të ndiqet. Shpallja aktuale është kriteri më i drejtë, në lidhje me gjithçka që është shpallur para saj ose edhe fjalëve të tjera që thuhen.

Ajetet 23 - 24

23. Dhe mos thuaj kurrsesi për diçka: "Unë do ta bëj patjetër këtë e atë nesër."
24. Pa shtuar: "Në dashtë Allahu."! E, kur të harrosh, përmende Zotin tënd dhe thuaj: "Shpresoj se Zoti im do të më japë një udhëzim edhe më të mirë.".

Shpjegimi i ajeteve

- "Dhe mos thuaj kurrsesi për diçka: "Unë do ta bëj patjetër këtë e atë nesër." Pa shtuar: "Në dashtë Allahu."! - Ky është një udhëzim, që Allahu i Lartësuar i jep Profetit të Tij të dashur ﷺ në lidhje me edukatën e të shprehurit, në rastet kur vendosim për diçka, që do ta bëjmë në të ardhmen. Kështu, nëse vendos për diçka që ta kryesh në të ardhmen, duhet që ta lidhësh

këtë me dëshirën e Allahut të Lartësuar, i Cili është i gjithëdituri për të fshehtat. Ai e di atë që ishte në të shkuarën atë që egzishton në të tashmen dhe do të jetë në të ardhmen, madje e di edhe atë që nuk egziston, se si do të ishte ajo, nëse do të egzistonte. Në dy sahihët është shënuar nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: "Sulejmani i biri i Daudit, - Paqja e Zotit qoftë mbi ta! - , tha: "Sot do të shkoj me shtatëdhjetë gra - në një transmetim tjetër 'me nëntëdhjetë', e në një tjetër 'me njëqind' - dhe secila prej tyre të më lindë një djalë, që të jetë luftëtar në rrugën e Allahut." Atij iu tha - e në një transmetim tjetër "i tha meleku" - : "Thuaj: *'In sha Allah'* (në dashtë Allahu)!" Ai nuk e tha (harroi) dhe shkoi me gratë. Por, prej tyre vetëm njëra lindi një gjysëm fëmije. Profeti i Allahut tha: "Betohem në atë në dorën e të cilit është shpirti im se nëse do të thoshte: 'In sha Allah' (në dashtë Allahu)' nuk do të konsiderohej se e theu betimin dhe do ta përmbushte atë që synoi dhe dëshiroi." Në një transmetim tjetër shtohet: "... dhe të gjithë ata do të luftonin si kalorës në rrugën e Allahut.". Në fillim të kësaj sureje e përmendëm se shkaku i zbritjes të këtij ajeti ishte pikërisht fjala e Profetit ﷺ: "Do t'ju kthej përgjigje nesër", pa shtuar shprehjen: "*në dashtë Allahu*". Për këtë arsye, Shpallja u vonua për 15 ditë dhe ne e kemi përmendur shkurtimisht mësimin që Allahu i Lartësuar i dha Profetit ﷺ nga kjo ngjarje.

- "E, kur të harrosh, përmende Zotin tënd ..." - Nëse harron të thuash në fillim "*In sha Allah*", për diçka që dëshiron ta veprosh në të ardhmen, atëherë thuaje këtë shprehje sapo të kujtohesh. Kështu e ka shpjeguar këtë fjali Ebu Alija dhe Hasen el Basriu. Ndërsa Ibn Abasi ka thënë: "Ai i cili betohet për diçka, ka të drejtë që të bëjë përjashtim duke thënë "*in sha Allah*", qoftë edhe pas një viti, pra, edhe nëse e bën këtë edhe pas një viti." Ibnu Xheriri thekson dhe thotë: "Kjo nuk do të thotë se nëse, pas një viti, ai thotë 'insha Allah' me këtë përjashtim mund të justifikojë një betim të thyer e të çlirohet nga detyrimi i kompesimit për betimin e thyer. [4] Qëllimi është për të treguar se nëse ai kujtohet pas një viti që nuk ka thënë 'insha Allah', ai mund ta thotë këtë fjalë kur të kujtohet, në mënyrë që të përmbushë këtë rregull dhe synet të Profetit ﷺ dhe edukatë të tij në lidhje me Zotin. Madje edhe pas thyerjes së betimit e përmbushjes së kompesimit, ai mund ta thotë këtë fjalë për të zbatuar synetin e Profetit." Kjo fjalë e ibn Xheririt, - thotë ibnu Kethiri - , është shpjegimi më i saktë që mund ti jepet fjalës së ibni Abasit. Allahu është më i ditur. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "... dhe thuaj: "Shpresoj se Zoti im do të më japë një udhëzim edhe më të mirë.". - Nëse pyetesh për diçka që nuk e di, pyet Allahun e Lartësuar në lidhje me të dhe drejtoju Atij me lutje, që të ta prijë mbarë dhe të të japë sukses që të gjesh të vërtetën dhe rrugën e drejtë në atë çështje. Allahu është më i ditur!

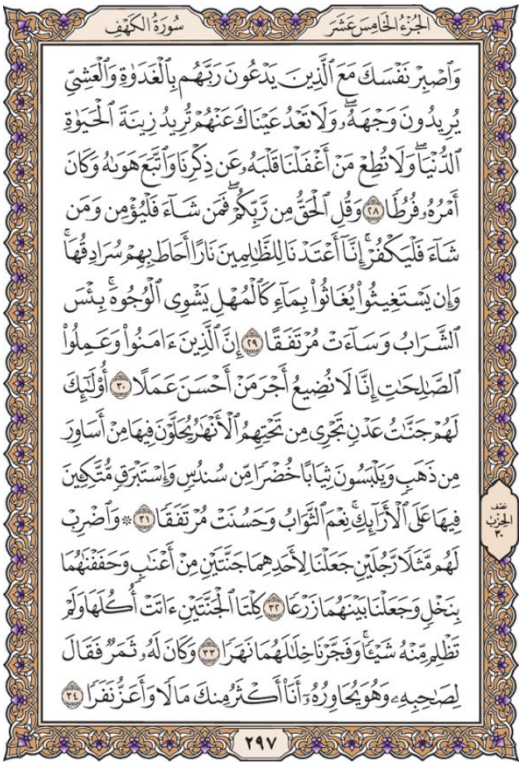
Ajetet 25 - 26

25. Ata qëndruan në shpellën e tyre treqind vjet *(diellorë)* **duke shtuar nëntë** *(për vitet hënore)*.

26. Thuaj: "Allahu e di më së miri sa kanë ndejur. Atij i takon fshehtësia e qiejve dhe e tokës. Sa qartë shikon Ai *(gjithçka)* **dhe sa mirë dëgjon Ai** *(gjithçka)*! **Përveç Tij** *(Allahut)* **ata** *(njerëzit)* **nuk kanë asnjë Mbrojtës. Në Vendimin e Tij nuk mund t'i përzihet askush.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata qëndruan në shpellën e tyre treqind vjet *(diellorë)* **duke shtuar nëntë** *(për vitet hënore)*." - Allahu i Lartësuar e njofton Profetin e Tij në lidhje me kohëzgjatjen e qëndrimit në gjumë të të rinjve në shpellë, derisa u zbuluan nga njerëzit e asaj epoke. Allahu i Lartësuar thotë se ata qëndruan 300 vjet, e llogaritur me vite diellore. Nëse llogaritja bëhet me vitet hënore, atëherë i shtohen edhe 9 vite të tjera. Njëqind vite diellore janë baras me 103 vite hënore, prandaj Allahu i Lartësuar

الجزء الخامس عشر سورة الكهف

وَٱصۡبِرۡ نَفۡسَكَ مَعَ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ رَبَّهُم بِٱلۡغَدَوٰةِ وَٱلۡعَشِيِّ
يُرِيدُونَ وَجۡهَهُۥۖ وَلَا تَعۡدُ عَيۡنَاكَ عَنۡهُمۡ تُرِيدُ زِينَةَ ٱلۡحَيَوٰةِ
ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَا تُطِعۡ مَنۡ أَغۡفَلۡنَا قَلۡبَهُۥ عَن ذِكۡرِنَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ
أَمۡرُهُۥ فُرُطٗا ٢٨ وَقُلِ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكُمۡۖ فَمَن شَآءَ فَلۡيُؤۡمِن وَمَن
شَآءَ فَلۡيَكۡفُرۡۚ إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمۡ سُرَادِقُهَاۚ
وَإِن يَسۡتَغِيثُواْ يُغَاثُواْ بِمَآءٖ كَٱلۡمُهۡلِ يَشۡوِي ٱلۡوُجُوهَۚ بِئۡسَ
ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتۡ مُرۡتَفَقًا ٢٩ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ
ٱلصَّٰلِحَٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجۡرَ مَنۡ أَحۡسَنَ عَمَلًا ٣٠ أُوْلَٰٓئِكَ
لَهُمۡ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهِمُ ٱلۡأَنۡهَٰرُ يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ
مِن ذَهَبٖ وَيَلۡبَسُونَ ثِيَابًا خُضۡرٗا مِّن سُندُسٖ وَإِسۡتَبۡرَقٖ مُّتَّكِـِٔينَ
فِيهَا عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِۚ نِعۡمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتۡ مُرۡتَفَقٗا ٣١ ۞ وَٱضۡرِبۡ
لَهُم مَّثَلٗا رَّجُلَيۡنِ جَعَلۡنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيۡنِ مِنۡ أَعۡنَٰبٖ وَحَفَفۡنَٰهُمَا
بِنَخۡلٖ وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُمَا زَرۡعٗا ٣٢ كِلۡتَا ٱلۡجَنَّتَيۡنِ ءَاتَتۡ أُكُلَهَا وَلَمۡ
تَظۡلِم مِّنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ وَفَجَّرۡنَا خِلَٰلَهُمَا نَهَرٗا ٣٣ وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٞ فَقَالَ
لِصَٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَنَا۠ أَكۡثَرُ مِنكَ مَالٗا وَأَعَزُّ نَفَرٗا ٣٤

الجزء ١٥

٢٩٧

thotë: "... duke shtuar nëntë *(për vitet hënore)*."

- "Thuaj: "Allahu e di më së miri sa kanë ndejur. Atij i takon fshehtësia e qiejve dhe e tokës." - Nëse pyetesh për kohëzgjatjen e qëndrimit të tyre dhe nuk ke dituri të sigurt nga Allahu i Lartësuar, atëherë mos fol aspak në lidhje me të. Madje, duhet të thuash: "Allahu e di më së miri se sa kanë ndenjur. Atij i takon fshehtësia e qiejve dhe e tokës. Atë e di veçse Allahu i Lartësuar dhe krijesat që Allahu ua ka dhënë këtë njohuri." Këtë shpjegim e kanë dhënë shumë dijetarë të tefsirit, si Muxhahidi dhe selefë të tjerë, por edhe dijetarë të mëvonshëm.

- "Sa qartë shikon Ai *(gjithçka)* **dhe sa mirë dëgjon Ai** *(gjithçka)*!" - Askush nuk shikon dhe nuk dëgjon më mirë sesa Allahu i Lartësuar.

- "Përveç Tij *(Allahut)* **ata** *(njerëzit)* **nuk kanë asnjë Mbrojtës. Në Vendimin e Tij nuk mund t'i përzihet askush."** - Allahut të Lartësuar i takon pushteti për të krijuar, për të urdhëruar dhe ndaluar, si dhe për të vendosur ligjet e krijesave. Askush nuk mund t'i kundërvihet dhe të pengojë ligjin, gjykimin dhe vullnetin e Tij. Allahu i Lartësuar nuk ka nevojë për ministra, ndihmësa dhe ortakë. Ai nuk ka nevojë as për këshilltarë. I lartësuar, i dëlirë dhe i pastër është Allahu nga çdo mangësi!

Ajetet 27 - 28

27. Lexo atë që të është shpallur ty nga Libri i Zotit tënd! Askush nuk mund t'i ndryshojë fjalët e Tij dhe ti nuk do të mund të gjesh asnjë strehë *(e mbrojtje)* **përveçse tek Ai.**

28. Bëj durim e qëndro vetëm me ata që e lusin Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje e që kanë për qëllim kënaqësinë e Tij dhe mos i hiq sytë prej tyre e të kërkosh stolitë e kësaj bote! Mos iu bind atij që ia kemi shkujdesur zemrën prej përmendjes Sonë dhe i është dhënë epshit të vet, sepse puna e tij ka mbaruar!

Shpjegimi i ajeteve

- "Lexo atë që të është shpallur ty nga Libri i Zotit tënd!" - Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij që ta lexojë Librin e Tij të madhërishëm, t'ua kumtojë qartësisht njerëzve dhe t'ua mësojë atyre me kujdes e korrektësi.

- "Askush nuk mund t'i ndryshojë fjalët e Tij ..." - Askush nuk mund t'i ndryshojë, t'i tjetërsojë dhe as t'i fshehë fjalët e Allahut.

- "... dhe ti nuk do të mund të gjesh asnjë strehë *(e mbrojtje)* **përveçse tek Ai."** - Ibn Xheriri shpjegon: "Allahu i Lartësuar sikur i thotë Profetit të Tij se: Nëse nuk e lexon dhe kupton atë që të është shpallur prej Zotit tënd, atëherë nuk ke për të gjetur strehim dhe mbrojtje askund dhe tek askush tjetër, përveçse tek Allahu i Lartësuar. Në një ajet tjetër thotë: "O i Dërguar! Përcille me qartësi Shpalljen që t'u zbrit prej Zotit tënd! Nëse nuk e bën këtë, atëherë nuk e ke kryer detyrën! Allahu të garanton mbrojtjen prej njerëzve. ..." [Maide 67]. Ose: "S'ka dyshim se Ai që ta urdhëroi Kuranin ty, Ai do të të kthejë ty në Vendin e Premtuar...". [Kasas 85]. Kuptimi: Allahu ka për të të

marrë në pyetje për detyrën, me të cilën të ngarkoi, që është kumtimi i Shpalljes së Tij.

- "Bëj durim e qëndro vetëm me ata që e lusin Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje e që kanë për qëllim kënaqësinë e Tij ..." - Qëndro dhe ulu me ata të cilët e përkujtojnë Allahun vazhdimisht, duke thënë: "*Lâ ilâhe il-l'Allah*, "*El ĥamdu lil-lah"*, "*Subĥânall-llah"*, "*Allahu Ekber*", që i luten dhe e adhurojnë Atë mëngjes dhe mbrëmje. Këta janë robër të Allahut. Këta janë ata, me të cilët duhet të ulesh, pavarësisht a janë ata të varfër apo të pasur, a janë të fuqishëm, të pushtetshëm apo janë të dobët. Muslimi sjell në *Sahih*-un e Tij hadithin nga Seid Ibn Ebu Uekasi: 1730. "Ishim 6 veta së bashku me Profetin ﷺ. Idhujtarët iu drejtuan Profetit ﷺ dhe i thanë: "Largoji këta, të cilët nuk duhet të guxojnë të ulen së bashku me ne!" Sad Ibn Ebu Uekasi tregon: "Në këtë grup isha unë, Ibn Mesudi, Bilali, një burrë nga Hudhejli dhe dy burra që tashmë ua kam harruar emrat. Kur dëgjoi këtë fjalë të idhujtarëve, në zemrën e Profetit të Allahut u vërtitën disa mendime, që Allahu i Lartësuar i di, dhe atëherë ai diçka vendosi për të vepruar. Por Allahu i Lartësuar dhe Krenar zbriti ajetin: "Bëj durim e qëndro vetëm me ata që e lusin Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje e që kanë për qëllim kënaqësinë e Tij dhe mos i hiq sytë prej tyre e të kërkosh stolitë e kësaj bote!" Hadithin e sjell vetëm Muslimi. Hafidh Ebu Bekër el Bezari sjell hadithin nga Ebu Hurejra dhe Ebu Seidi, të cilët tregojnë: 1731. "Profeti i Allahut erdhi, kur një burrë po lexonte suret Haxh dhe Kehf. Kur pa Profetin e Allahut, ai heshti. Atëherë, Profeti i Allahut tha: "Ja, të tilla mexhlise janë ato për të cilat jam urdhëruar që të qëndroj!" Taberaniu sjell hadithin nga Abdurrahman Ibn Sehël Ibn Hanifi, i cili rrëfen: 1732. "Kur Profeti i Allahut ishte në një nga shtëpitë e tij, i zbriti ajeti: "Bëj durim e qëndro vetëm me ata që e lusin Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje e që kanë për qëllim kënaqësinë e Tij dhe mos i hiq sytë prej tyre e të kërkosh stolitë e kësaj bote!" Atëherë, ai doli për t'i kërkuar këta njerëz, me të cilët u urdhërua që të qëndronte me ta dhe gjeti një grup, të cilët ishin duke përkujtuar Allahun e Lartësuar. Ndër ta ishte dikush me flokët e shpupuritur, dikush me lëkurë të tharë e dikush vetëm me një rrobë veshur. Ai u ul së bashku me ta dhe tha: "Falënderoj dhe lavdëroj Allahun, që mundësoi të ketë në umetin tim të tillë njerëz, për të cilët më urdhëroi që të ulem vetëm me ata."

- "... dhe mos i hiq sytë prej tyre e të kërkosh stolitë e kësaj bote!" - Ibn Abasi shpjegon: Domethënë, mos u largo prej tyre, për të shkuar tek dikush tjetër, duke kërkuar shoqëri më të lartë, në aspektin e fisnikërisë, pasurisë e pushtetit.

- "Mos iu bind atij që ia kemi shkujdesur zemrën prej përmendjes Sonë dhe i është dhënë epshit të vet, sepse puna e tij ka mbaruar!" - Është fjala për ata të cilët janë shpërqëndruar në lidhje me fenë, besimin e vërtetë dhe me adhurimin e Zotit, duke u përkushtuar tërësisht pas dynjasë dhe kënaqësive të saj. Allahu i përshkruan ata duke i thënë: "... ia kemi shkujdesur zemrën prej përmendjes Sonë dhe i është dhënë epshit të vet." Domethënë, të gjitha veprimet e këtyre lloj njerëzve janë mendjelehtësi, teprim, humbje dhe shpërfillje e urdhëresave të Allahut. Atëherë, kurrë mos iu bind të tillë njerëzve apo t'i duash ata dhe rrugën e tyre. Kurrë mos shko drejt tyre apo t'i dëshirosh ata. sikurse thotë i madhëruari: "Dhe mos ia ngul sytë bukurisë së kësaj jete me të cilën i bëmë të kënaqen disa prej tyre *(jobesimtarë)*, për t'i sprovuar me të! Shpërbimi i Zotit tënd është më i mirë dhe është i përjetshëm." [Ta ha 131].

Ajeti 29

29. Dhe thuaj: "E vërteta është nga Zoti juaj, ndaj kush të dojë, le të besojë, e kush të dojë, le të mohojë. Për jobesimtarët, Ne kemi përgatitur një zjarr, muret e të cilit do t'i rrethojnë ata; nëse kërkojnë shpëtim, do t'u jepet një lëng *(i nxehtë)*, **si bakër i shkrirë, që do t'ua përvëlojë fytyrat. Sa e tmerrshme është ajo pije! Sa vend i keq është ai!".**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të tij të dashur Muhamedit ﷺ dhe i thotë:

- "Dhe thuaj: "E vërteta është nga Zoti juaj, ndaj kush të dojë, le të besojë, e kush të dojë, le të mohojë." - Kjo fjalë duhet kuptuar sigurisht si një kërcënim dhe paralajmërim i ashpër. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë më pas:

- "Për jobesimtarët, Ne kemi përgatitur një zjarr, muret e të cilit do t'i rrethojnë ata, ..." - Ne kemi përgatitur zjarr për të padrejtët dhe keqbërësit. Këta janë mohuesit e Allahut, Profetit dhe Shpalljes, që ai solli ndër njerëz. Allahu i Madhëruar thotë për zjarrin: "muret e të cilit do t'i rrethojnë ata..." Ibn Xhurejxhi sjell shpjegimin nga Ibn Abasi: "Domethënë, ata do të rrethohen nga mure prej zjarri."

- "... nëse kërkojnë shpëtim, do t'u jepet një lëng *(i nxehtë)*, **si bakër i shkrirë, që do t'ua përvëlojë fytyrat."** - Ibn Abasi shpjegon se: *el muhl* është një lëng i trashë, njëlloj si llumi në fund të vajit. Ai është i zi, me erë shumë të shpifur, i trashë e viskoz dhe tmerrësisht i nxehtë." Allahu i Lartësuar thotë: "... do t'u jepet një lëng *(i nxehtë)*, si bakër i shkrirë, që do t'ua përvëlojë fytyrat." Domethënë, prej nxehtësisë së madhe, kur mohuesi e afron te goja për ta pirë, nxehtësia e tij ia përvëlon fytyrën, aq sa i bie lëkura e fytyrës.

- "Sa e tmershme është ajo pije!" – Ajo është pija më e keqe që ekziston. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "... A mund të konsiderohen këta njëlloj me ata që do të rrinë përgjithmonë në Zjarr, ku etja do t'u shuhet me ujë të valë, që ua copëton zorrët?!" [Muhamed 15]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Sa vend i keq është ai!". - Zjarri është është vendqëndrimi dhe vendtubimi më i shëmtuar dhe i tmerrshëm, që ekziston, siç thotë Allahu i Madhëruar në një ajet tjetër: "Shumë i keq është, vërtet ai *(Xhehenemi)*, si vendbanim dhe vendqëndrim." [Furkan 66].

Ajetet 30 - 31

30. Le ta dinë ata që besuan dhe bënë vepra të mira, se Ne nuk do ia humbim shpërblimin atij që është bamirës.

31. Ata e kanë vendin në Xhenetin e Adnit, nëpër të cilin rrjedhin lumenj. Ata do të stolisen me byzylykë floriri dhe do të veshin rroba të gjelbra prej mëndafshi të hollë e të trashë *(të qëndisur)*. **Atje do të qëndrojnë të mbështetur në shtretër** *(të lartë)*. **Sa shpërblim i mrekulleshëm! Sa vend i bukur është ai!**

Shpjegimi i ajeteve

- "Le ta dinë ata që besuan dhe bënë vepra të mira, se Ne nuk do ia humbim shpërblimin atij që është bamirës. Ata e kanë vendin në Xhenetin e Adnit, nëpër të cilin rrjedhin lumenj." - Pasi na tregoi për gjendjen e të dëshpëruarve dhe të humburve fatzinj, Allahu vijon të na tregojë për fatbardhët, të lumturit, atyre të cilët besojnë me pastërti Allahun dhe të dërguarit e Tij. Ata i kanë besuar shpalljet e Allahut të Lartësuar dhe i zbatojnë porositë e profetëve, duke e ndërtuar kështu jetën me vepra të mira. Për këta, Allahu i Lartësuar na njofton se janë përgatitur Kopshtet e *Adnit*, pra, të qëndrimit të përhershëm. I Madhëruari thotë: "... nëpër të cilin rrjedhin lumenj." Domethënë, poshtë ndërtesave, dhomave dhe vendqëndrimit të tyre rrjedhin lumenj. Më pas, Allahu i Lartësuar na tregon mirësi të tjera:

"Ata do të stolisen me byzylykë floriri ...". - Ata do të stolisen me veshje të bukura dhe byzylykë floriri. Ndërsa në një vend tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "... Aty do të stolisen me byzylykë të artë e me margaritarë dhe veshjet e tyre do të jenë të mëndafshta."

- "... dhe do të veshin rroba të gjelbra prej mëndafshi të hollë e të trashë *(të qëndisur)*." - *El Sundus*, që përmendet në ajet, quhen rroba të holla e të buta, siç janë këmishat dhe veshjet e ngjashme me to. Ndërsa *el istebrak* është mëndafshi i trashë me shkëlqim.

- Atje do të qëndrojnë të mbështetur në shtretër *(të lartë)*. - *El eraik* është shumësi i

fjalës *erike*, pra, shtretër e kolltuqe. Ata janë shtretër të zbukuruar me mbulesa, vello dhe stoli.

- "Sa shpërblim i mrekulleshëm! Sa vend i bukur është ai!" - Sa vend i mirë është Xheneti, si shpërblim për veprat e mira të robërve. Ai është vendqëndrimi dhe vendtakimi më i mirë dhe më i bukur i besimtarëve. Më parë, Allahu i Madhëruar përmendi përfundimin e mohuesve të besimit, kur tha: "Për jobesimtarët, Ne kemi përgatitur një Zjarr muret e të cilit do t'i rrethojnë ata, e nëse kërkojnë shpëtim, do t'u jepet lëng *(i nxehtë),* si bakër i shkrirë, që do t'ua përvëlojë fytyrat. Sa e tmershme është ajo pije! Sa vend i keq është ai!"." [Kehf 29]. Kështu, i Madhëruari na tregon edhe përfundimin e punëmirëve, edhe atë të keqbërësve mosbesimtarë. Kjo ndodh edhe në suren Furkan, ku Allahu i Lartësuar flet në fillim për Xhehenemin: "Shumë i keq është, vërtet ai *(Xhehenemi),* si vendbanim dhe vendqëndrim." [Furkan 66]. Më pas flet për cilësitë e besimtarëve, duke u dhënë premtimin e mrekullueshëm: "Këta janë ata që do të shpërblehen me vendin më të lartë në qiell, për shkak se ishin të durueshëm dhe aty do të priten me përshëndetje dhe selam. Aty *(në kënaqësitë e përjetshme)* do të jenë përgjithmonë. Eh, sa vendbanim dhe vendqëndrim i mirë është ai!" [Furkan 75, 76].

Ajetet 32 - 36

32. Tregoju atyre si shembull historinë e dy njerëzve! Njërit prej tyre Ne i dhamë dy kopshte me vreshta dhe ato i rrethuam me palma, e midis tyre kishte *(fusha me)* **bimë të tjera.**

33. Të dy kopshtet jepnin frutat e veta, pa asnjë cen. Midis tyre, Ne bëmë që të rrjedhë një burim.

34. Ai kishte prodhime me bollëk. Duke iu krenuar, i tha shokut të vet *(besimtar)*: **"Unë kam pasuri më shumë sesa ti dhe kam krahë më të fortë."**

35. Kur ai hyri në kopshtin e vet *(së bashku me besimtarin),* **duke dëmtuar vetveten** *(me mosbesim)* **tha: "Unë nuk mendoj se kjo** *(pasuri)* **do të shkatërrohet ndonjëherë.**

36. Unë nuk besoj se Ora *(e Kijametit)* **do të vijë ndonjëherë. Por edhe nëse do të më kthejnë te Zoti im, pa dyshim do të gjej diçka edhe më të mirë se kjo** *(pasuri)*.".

Shpjegimi i ajeteve

- "Tregoju atyre si shembull historinë e dy njerëzve! Njërit prej tyre, Ne i dhamë dy kopshte me vreshta dhe ato i rrethuam me palma, e midis tyre kishte *(fusha me)* **bimë të tjera." -** Më sipër, Allahu i Lartësuar na tregoi rreth idhujtarëve kryeneçë e mendjemëdhenj, të cilët nuk pranonin të uleshin në të njëjtin vend me njerëzit "e dobët e të rëndomtë", siç i quanin ata besimtarët e varfër. Ata mbaheshin me të madh, për shkak të pasurive, sërës dhe fisnikërisë së tyre. Atëherë, Allahu i Lartësuar solli në këto ajete një shembull të bukur, mbi të cilin duhet të meditojmë. Në të flitet për dy burra, njërit prej të cilëve Allahu i Lartësuar i kishte mundësuar të zotëronte dy kopshte të bukura. Ato ishin plantacione me rrush dhe palmash hurmash plot fruta. Mes tyre kishte të mbjella të shumta dhe të gjitha ishin cilësore:

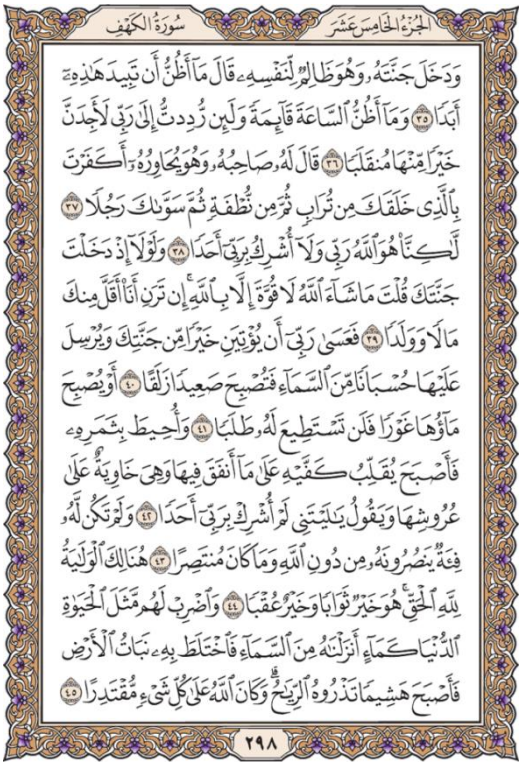
- "Të dy kopshtet jepnin frutat e veta, pa asnjë cen." - Të gjitha të mbjellat jepnin prodhim tepër cilësor.

- "Midis tyre, Ne bëmë që të rrjedhë një burim." - Mes tyre rridhte një burim ose kalonte ndonjë përrua.

- "Ai pati prodhime me bollëk." - Frutat ishin të bollshme. Allahu i Lartësuar na tregon rreth këtij njeriu dhe thotë:

- "Duke iu krenuar, i tha shokut të vet *(besimtar)*: **"Unë kam pasuri më shumë sesa ti dhe kam krahë më të fortë."-** Pra, duke polemizuar dhe njëkoësisht duke iu lëvduar shokut të vet, ai i tha: "Unë kam pasuri më shumë sesa ti dhe kam krahë më të fortë, domethënë, kam më shumë fëmijë, shërbëtorë dhe punëtorë."

- "Kur ai hyri në kopshtin e vet *(së bashku me besimtarin),* **duke dëmtuar**

الجزء الخامس عشر سورة الكهف
وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ
أَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى لَأَجِدَنَّ
خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُۥ صَٰحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرْتَ
بِٱلَّذِى خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾
لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ
جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ
مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ
عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ
مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ
فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ
عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ
فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ
لِلَّهِ ٱلْحَقِّ ۚ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ
فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾
٢٩٨

vetveten *(me mosbesim)* **tha: "Unë nuk mendoj se kjo** *(pasuri)* **do të shkatërrohet ndonjëherë."** - Allahu i Lartësuar na tregon se ai njeri hyri në kopsht, duke i bërë padrejtësi vetes përmes mohimit të mirësive dhe mosnjohjes së tyre Atij që ia kishte dhuruar ato, Allahut të Lartësuar. Ai u tregua i padrejtë ndaj vetvetes për shkak të kryeneçësisë dhe arrogancës që tregoi, në lidhje me besimin në ringjallje. Ai tha: "Unë nuk mendoj se kjo *(pasuri)* do të shkatërrohet ndonjëherë." Kjo tregon se ai ishte tërësisht i përhumbur dhe i vetëmashtruar, për shkak të mirësive të mëdha që gëzonte. Ai pandehte se nuk mund t'i humbte kurrë ato të mira. Kjo dëshmonte për mendjelehtësinë e tij dhe për faktin se vinte në dyshim ringjalljen dhe kthimin tek Allahu. Kjo vinte, gjithashtu, edhe për shkak të prehjes dhe kënaqësisë, që ai kishte gjetur në këtë jetë, duke mohuar jetën tjetër, siç na tregon Allahu i Lartësuar fjalët e tij:

- **"Unë nuk besoj se Ora** *(e Kijametit)* **do të vijë ndonjëherë."** - Nuk mendoj se ka për të ardhur ndonjëherë Ora e Kijametit dhe e ringjalljes.

- **"Por edhe nëse do të më kthejnë te Zoti im, pa dyshim do të gjej diçka edhe më të mirë se kjo** *(pasuri)*.**"** - Edhe nëse do të kishte ringjallje, kthim dhe dalje përpara Zotit, unë përsëri do të kem të mira më të mëdha sesa këtu. Sikur unë të mos isha i nderuar tek Zoti im, - mendonte, - Ai nuk do të më jepte gjithë këto mirësi në dynja.

Ajetet 37 - 41

37. Shoku i vet *(besimtar)* **- duke e qortuar - i tha: "A e mohove Atë që të krijoi nga dheu, pastaj nga një pikë uji dhe pastaj të bëri njeri të plotë?"**

38. Por unë besoj se Allahu është Zoti im dhe unë nuk i bëj shok Zotit tim askënd."

39. Përse nuk the kur hyre në kopshtin tënd "Çfarë do Allahu bëhet! S'ka fuqi pa ndihmën e Allahut!" Edhe pse me sheh se unë kam më pak pasuri dhe fëmijë sesa ty,

40. Unë pres që Zoti im të më japë diçka më të mirë se kopshti yt. Ndërsa për kopshtin tënd pres ndonjë fatkeqësi nga qielli e ai të gdhijë i rrafshuar.

41. Ose t'i shterojë uji dhe ti mos e gjesh më kurrë."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se shoku besimtar i dha një këshillë këtij mohuesi të mirësive. Ai e qortoi atë në lidhje me mosbesimin tek Allahu, vetëpëlqimin dhe mashtrimin nga të mirat e kësaj dynjaje:

- **"Shoku i vet** *(besimtar)* **- duke e qortuar - i tha: "A e mohove Atë që të krijoi nga dheu, pastaj nga një pikë uji dhe pastaj të bëri njeri të plotë?"** - Si është e mundur që të refuzoni Zotin tuaj, Krijuesin tuaj, ndërkohë që argumentet e Tij janë të qarta dhe të pakundërshtueshme. Çdo njeri është i bindur në vetvete dhe i njeh mirë argumentet që dëshmojnë për të Madhërishmin. Të gjitha krijesat e dinë që dikur nuk kanë ekzistuar dhe e kuptojnë që, shkak për ekzistencën e tyre nuk mund të jetë kurrsesi një krijesë, e cila edhe ajo vetë - njëlloj si gjithë krijesat e tjera - nuk ka ekzistuar

dikur. Nga kjo vetëkuptohet se ekzistenca e krijesave i njihet vetëm Krijuesit. Ai është Allahu dhe nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai është Krijuesi i gjithçkaje dhe çdo gjë tjetër, veç Tij është krijesë. Për këtë arsye, besimtari e kundërshtoi me forcë mohimin e shokut të tij dhe tha:

- "Por unë besoj se Allahu është Zoti im dhe unë nuk i bëj shok Zotit tim askënd." - Unë nuk do të flisja kurrë ashtu siç flet ti. Unë dëshmoj dhe besoj bindshëm se Allahu është i vetëm në krijimin, zotërimin, pushtetin dhe sundimin e Tij mbi gjithçka, si dhe në meritën e adhurimit. Ai është i vetmi i Adhuruar, i Cili nuk ka ortakë, nuk ka të barabartë me Të në meritën e adhurimit.

- "Përse nuk the kur hyre në kopshtin tënd: "Çfarë do Allahu bëhet! S'ka fuqi pa ndihmën e Allahut!". - Kur hyre në kopsht dhe u kënaqe me atë mrekulli që pe, përse nuk e lavdërove Allahun e Lartësuar?! Ti duhet ta përlëvdoje Zotin, sepse Ai ta ka dhuruar. Ti duhet të jesh mirënjohës për të gjitha begatitë që Zoti të ka dhuruar: pasurinë, fëmijët, shërbëtorët dhe ata që punojnë për ty. Përse kur i pe të gjitha këto të mira, nuk the: "*Mâ shâellâh, lâ ku-uete il-lâ bil-lâh*." (Çfarë do Allahu bëhet dhe s'ka fuqi pa ndihmën e Allahut!)?!" Në një hadith *sahih,* Ebu Musa përcjell se Profeti i Allahut i tha njëherë atij: 1733. "A të tregoj për një nga thesaret e Xhenetit? Ai është: "*Lâ hâule ue lâ ku-uete il-lâ bil-lâh*" (Nuk ka ndryshim të gjendjes dhe nuk ka forcë veçse me ndihmën e Allahut!)". Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Edhe pse me sheh se unë kam më pak pasuri dhe fëmijë sesa ty, unë pres që Zoti im të më japë diçka më të mirë se kopshti yt." - Unë nuk e vë në dyshim jetën tjetër, madje shpresoj se atje Zoti im do të më japë më shumë të mira, sesa kopshti dhe mirësitë e tjera, që ti i ke këtu. Përveç kësaj:

- "Ndërsa për kopshtin tënd pres ndonjë fatkeqësi nga qielli e ai të gdhijë i rrafshuar." - Unë pres që, mbi këtë kopsht dhe të mirat e tua, për të cilat ti pandeh se nuk kanë për t'u zhdukur kurrë, Zoti të dërgojë ndonjë fatkeqësi nga qielli, ndonjë rrebesh shiu, që të shkulë nga rrënjët të gjitha bimët dhe pemët që ndodhen në të, derisa të mbetet një vend i shkretë dhe ranor, ku të rrëshqet edhe këmba.

- "Ose t'i shterojë uji dhe ti mos e gjesh më kurrë." - Uji të zhduket thellë në tokë, aq sa të mos kesh asnjë pikë për të ujitur të mbjellat. Allahu i Lartësuar thotë: "Thuaj: "Më tregoni, nëse uji juaj humbet në thellësi, kush do t'ju sjellë juve ujë në sipërfaqe?!" [Mulk 30]. Pra, kush do t'ju sjellë juve ujë të rrjedhshëm mbitokësor?!

Ajetet 42 - 44

42. Dhe kopshtet e tij u shkatërruan vërtet. Ai përplaste shuplakat për shpenzimet që kishte bërë në to. Ato u shkatërruan që në rrënjë, prandaj ai thoshte: "O i mjeri unë, sikur të mos i kisha bërë shok Zotit tim!"

43. Atij nuk i doli ndonjë krah, që ta ndihmonte nga dënimi i Allahut, ndërkohë që edhe vetë nuk mundi ta ndalonte.

44. Në të tilla sprova ndihma vjen vetëm nga Allahu, i Vërteti. Ai është më i miri shpërblyes dhe Ai jep përfundimin më të mirë.

Shpjegimi i ajeteve

- Dhe kopshtet e tij u shkatërruan vërtet. - Shkatërrimi i përfshiu tërësisht, të mbjellat dhe pasurinë e tij. Atë mohues e goditi dhimbshëm pikërisht ai ndëshkim, që i druhej dhe që e kishte paralajmëruar shoku i tij besimtar. Ishte "fatkeqësia nga qielli", që e bëri rrafsh atë pasuri, e cila e kishte hutuar nga adhurimi e përkushtimi ndaj Zotit.

- Ai përplaste shuplakat për shpenzimet që kishte bërë në to. - Katadja shpjegon: "Ai përplaste shuplakat nga dëshpërimi i madh për pasurinë që humbi e ato fitimet e pritura, që i ikën prej duarsh."

- "Ato u shkatërruan që në rrënjë, prandaj ai thoshte: "O i mjeri unë, sikur të mos i kisha bërë shok Zotit tim!" - Më herët, ai i mburrej besimtarit për pasurinë e për mbështetjen e madhe që kishte.

- "Atij nuk i doli ndonjë krah, që ta ndihmonte nga dënimi i Allahut, ndërkohë që edhe vetë nuk mundi ta ndalonte." - As farefisi, as familja e asnjë mbështetës nuk mundi ta ndihmonte e ta shpëtonte nga ky ndëshkim.

- "Në të tilla sprova ndihma vjen vetëm nga Allahu, i Vërteti." - Sipas njërës mënyrë të leximit, fjala '*el uelajetu'* është me zanoren 'e', pra, me kuptimin: ndihma, kujdesi, mbrojtja. Në të tilla sprova e bela, ndihma e çlirimi i kërkohet veçse Allahut të Madhëruar. Kur vjen dënimi, atëherë si besimtari, edhe mohuesi i kthehen Allahut, Zotit të vërtetë dhe vetëm Atij i përgjërohen. I Lartësuari thotë: "Kur e panë dënimin Tonë, thanë: "Ne i besojmë Allahut, që është Një, dhe i mohojmë ata që i adhuronim veç Tij". Por besimi i tyre, pasi panë dënimin Tonë, nuk u bëri dobi. I tillë është ligji i Allahut, që ka vepruar ndaj robërve të Tij. Kështu u shkatërruan mohuesit e Allahut." [Gafir 84, 85]. Ose kur na tregon rreth Faraonit: "...Por kur ai po mbytej, tha: "Besoj se nuk ka zot tjetër veç Atij të Cilit i besojnë bijtë e Izraelit. Edhe unë jam nga muslimanët." *(Iu tha atij:)* Vallë, tani po beson, ndërsa më parë kundërshtoje dhe ishe prej shkatërrimtarëve?!" [Junus 90, 91]. Ndërsa sipas një leximi tjetër, fjala *el uilajetu* vjen me zanoren *'i'*, pra, me kuptimin: pushteti gjykimi, vendimi. Në këtë mënyrë, kuptimi është: "Në të tilla sprova, i gjithë pushteti, gjykimi, vendimi është në dorë të Allahut."
Gjithashtu, duhet të theksojmë se, sipas njërit lexim, fjala *el ĥaku* vjen me zanoren 'u', dhe kështu ajo është përcaktor (mbiemër) i fjalës *el uilajetu*. Pra, kuptimi është: "Në të tilla sprova, i gjithë pushteti, gjykimi, vendimi i vërtetë është në dorë të Allahut." I ngjashëm me këtë është ajeti: "Atë ditë, sundimi *(El ĥaku)* i vërtetë i takon krejtësisht të Gjithëmëshirshmit. Për jobesimtarët ajo do të jetë një ditë e vështirë." [Furkan 26]. Ndërsa sipas një leximi tjetër, fjala *el ĥaki* vjen me zanoren 'i', dhe kështu ajo shënon një atribut të Allahut. Pra, kuptimi është: "Në të tilla sprova ndihma vjen vetëm nga Allahu, (*el ĥaki)* i Vërteti." I ngjashëm me këtë është ajeti: "Pastaj të gjithë do të kthehen tek Allahu, te Sunduesi i tyre i vërtetë *(meulâhum El ĥak-ku)*. Vetëm Atij i takon sundimi, dhe Ai është më i Shpejti në llogari." [En'am 62].

- "Ai është më i miri shpërblyes dhe Ai jep përfundimin më të mirë." - Shpërblimi i veprave që bëhen për Allahun e Lartësuar dhe Krenar, është më i mirë; përfundimi i tyre është i lavdëruar, i bekuar dhe plot mirësi.

Ajetet 45 - 46

45. Tregoju atyre shembullin e jetës së kësaj bote! Ajo është si uji, që Ne e lëshojmë nga qielli dhe bima e tokës e thith atë. Por më pas ajo bëhet si bar i thatë, që e shpërndajnë erërat. Allahu ka fuqi për gjithçka.

46. Pasuria dhe fëmijët janë stoli e jetës së kësaj bote, ndërsa veprat e bukura, që mbeten gjithmonë, janë më të çmuara te Zoti yt dhe janë shpresa më e mirë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Tregoju atyre shembullin e jetës së kësaj bote!" - Tregoju atyre, o Muhamed, shembullin e jetës së kësaj bote. Një ditë, ajo do të përfundojë.

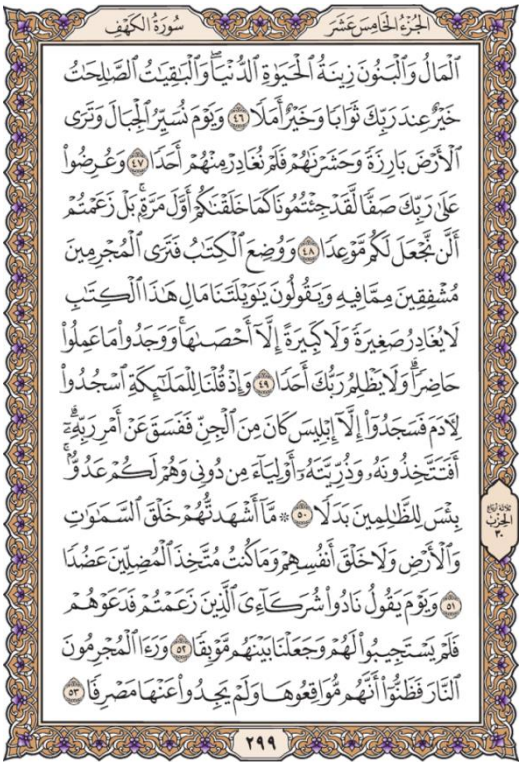
- "Ajo është si uji, që Ne e lëshojmë nga qielli dhe bima e tokës e thith atë." - Fara në tokë e thith ujin dhe ajo mbin, rritet e zbukurohet, me gjethe dhe lule.

- "Por më pas ajo bëhet si bar i thatë që e shpërndajnë erërat." - Më pas, ajo përfundon e shpërndarë, pa lënë asnjë gjurmë.

- "Allahu ka fuqi për gjithçka." - Ai është i gjithpushtetshmi për gjithçka, në çdo kohë e gjendje. Janë të shumta rastet kur Allahu i Madhëruar jep një shembull të tillë për dynjanë, si më poshtë: "Jeta e kësaj bote ngjan me shiun, që Ne e lëshojmë nga qielli, me anë të të cilit harlisen bimët e tokës, prej nga hanë njerëzit e kafshët, derisa toka zbukurohet, ndërsa banorët e saj mendojnë se e kanë në dorë. Por, kur asaj i vjen urdhri

Ynë, natën ose ditën, Ne e bëjmë atë si të ishte korrur, sikur të mos kishte ekzistuar një ditë më parë. Kështu ua sqarojmë argumentet njerëzve që mendojnë.*"* [Junus 24]. "A nuk e sheh se si e lëshon Allahu ujin nga qielli dhe e shpërndan atë në tokë, nëpër burime? Pastaj, me të mbijnë bimë të llojeve dhe të ngjyrave të ndryshme, të cilat më pas thahen dhe ti i sheh të rreshkura dhe të shpërbëra. S'ka dyshim se këtu ka fakte për njerëzit e ditur." [Zumer 21]. "Dijeni se jeta e kësaj bote është veçse një lojë, kalim kohe në argëtim, stoli e krenari mes jush dhe përpjekje për shtimin e pasurisë dhe të fëmijëve. Ajo i ngjan atij shiu, prej të cilit bima i habit bujqit, por pastaj ajo thahet dhe e sheh të verdhë, pastaj përthyhet dhe kalbet. Ndërsa në botën tjetër ka dënim të rëndë, por edhe falje gjynahesh dhe dhurim kënaqësie nga Allahu. Jeta e kësaj bote nuk është gjë tjetër, vetëm se një përjetim mashtrues." [Hadid 20]. Në një hadith të saktë thuhet: 1734. "Dynjaja është e ëmbël dhe e stolisur. Allahu ju ka vendosur si trashëgimtarë (të njëri-tjetrit) në të dhe do të shohë se si do të silleni. Ruajuni nga dynjaja dhe ruajuni nga gratë (e sprova e tyre)! Me të vërtetë, e para sprovë për bijtë e Izraelit ishte prej grave."

- "... Pasuria dhe fëmijët janë stoli e jetës së kësaj bote ..." - Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Njerëzve u është hijeshuar dashuria për kënaqësitë e kësaj bote, për gratë *(e hijshme)*, për djemtë *(e pasardhësit e shumtë)*, për pasurinë e madhe prej ari e argjendi, për kuajt e stolisur e për bagëtinë e bujqësinë. Këto janë kënaqësi të kësaj bote, por tek Allahu është e ardhmja më e mirë. Thuaju: "A t'ju tregoj për diçka shumë më të mirë se ato? Për ata që janë të devotshëm, janë përgatitur te Zoti i tyre kopshte, nëpër të cilat rrjedhin lumenj, ku ata do të jenë përjetësisht. Atje do të kenë bashkëshorte të pastra dhe kënaqësinë e Allahut. Allahu është Gjithëshikues i robërve të Vet." [Ali Imran 14]; "Nuk ka dyshim se pasuria juaj dhe fëmijët tuaj janë veçse sprovë, ndërsa tek Allahu është

الجزء الخامس عشر سورة الكهف
الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا ۖ وَالْبَٰقِيَٰتُ الصَّٰلِحَٰتُ
خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾ وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى
الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَٰهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُوا
عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍۭ ۖ بَلْ زَعَمْتُمْ
أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُمْ مَّوْعِدًا ﴿٤٨﴾ وَوُضِعَ الْكِتَٰبُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ
مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا الْكِتَٰبِ
لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحْصَىٰهَا ۚ وَوَجَدُوا۟ مَا عَمِلُوا۟
حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟
لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ ۖ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ ۗ
أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌۢ ۚ
بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾ مَّآ أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ السَّمَٰوَٰتِ
وَالْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ ۖ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا
﴿٥١﴾ وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا۟ شُرَكَآءِىَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ
فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾ وَرَءَا الْمُجْرِمُونَ
النَّارَ فَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا۟ عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾
٢٩٩

shpërblimi i madh." [Tegabun 15]. Kështu, kthimi tek Allahu me përkushtim të plotë është shumë më i mirë sesa angazhimi me kënaqësitë e kësaj bote.

- "... ndërsa veprat e mira, që mbeten gjithmonë, janë më të mira te Zoti yt dhe janë shpresa më e mirë." - Ibn Abasi, Seid Ibn Xhubejri dhe shumë dijetarë të hershëm kanë shpjeguar se: "*El bâkijâtus-sâliĥât*" (e përkthyer: "veprat e mira që mbeten gjithmonë") flet për faljen rregullisht të pesë namazeve të ditës. Imam Ahmedi sjell rrëfimin e El Harithit, shërbëtori i Uthman Ibn Afanit: 1735. "Teksa Uthmani qëndronte ulur, erdhi muezini. Uthmani kërkoi ujë, të cilin ia sollën në një enë (mendoj se nuk kishte më shumë se një grusht ujë). Ai mori abdes në fillim, pastaj tha: "E kam parë të Dërguarin e Allahut që të marrë abdes kështu si unë dhe pastaj tha: "Ai që merr abdes në këtë mënyrë, pastaj ngrihet e fal namazin e drekës, atij do t'i falen gjynahet që ka bërë mes vaktit sabahut dhe drekës. Kur fal ikindinë, i falen gjynahet që ka bërë mes drekës dhe

ikindisë. Kur fal namazin e akshamit, i falen gjynahet që ka bërë mes ikindisë dhe akshamit. Nëse fal jacinë, do t'i falen gjynahet që ka bërë mes akshamit dhe jacisë. Gjatë natës, mbase bën gjynahe, por nëse ngrihet merr abdes dhe fal namazin e sabahut, atëherë atij do t'i falen gjynahet që ka bërë pas namazit të jacisë, deri në namazin e sabahut. Këto janë punët e mira, të cilat i fshijnë të këqijat." Njerëzit thanë: "Këto janë veprat e mirat, të cilat i fshijnë të këqijat, dakord, po atëherë cilat janë "*el bâkijâtus-sâliĥâtu"*, o Uthman?" Ai u përgjigj: "Ato janë: "*Lâ ilâhe il-l'Allah, Subĥânallah, El ĥamdu lil-lâh, Allahu ekber, Lâ ĥaule ue lâ kuuete il-lâ bil-lahil Alijjil Adhim*." Imam Ahmedi është i vetëm në sjelljen e këtij versioni. Taberaniu sjell këtë rrëfim nga Sad Ibn Xhunade (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!): 1736. "Unë isha ndër të parët nga banorët e Taifit që shkuan tek Profeti i Allahut. Dola nga pjesa e sipërme e Taifit në këmbë, duke ngjitur malin, pastaj zbrita e arrita te Profeti në kohën e namazit të ikindisë. Pranova Islamin para tij. Ai më mësoi suret "*Kul huellahu eĥad*" dhe "*Idhâ zulziletil erdu zilzâlehâ*". Përveç tyre, më mësoi edhe këto fjalë: "*Subĥânallah, El ĥamdu lil-lâh, Lâ ilâhe il-l'Allah, Allahu ekber*", duke më thënë që: Këto janë "*el bâkijâtus-sâliĥâtu*" (pra, veprat e mira, që mbeten gjithmonë)". Po me të njëjtin *isnad* vjen hadithi tjetër, që thotë: 1737. "Kush ngrihet natën, merr abdes dhe lan gojën, pastaj thotë: "*Subĥânallah*" njëqind herë, "*El ĥamdu lil-lah*" njëqind herë, "*Allahu ekber*" njëqind herë, "*Lâ ilâhe il-l'Allah*" njëqind herë, kanë për t'iu falur gjynahet, përveç krimeve që kanë të bëjnë me derdhjen e gjakut, të cilat nuk mund të zhvlerësohen (e hidhet poshtë.)" Ali Ibn Ebu Talhate sjell nga Ibn Abasi shpjegimin e fjalës së Allahut: "*El bâkijâtus-sâliĥâtu*". Ai thotë që ato janë fjalët: "*Lâ ilâhe il-l'Allah, Allahu ekber, Subĥânallâh, El ĥamdu lil-lah, tebârekell-llah, Lâ ĥaule ue lâ ku-uete il-lâ bil-lâh, estagfirullah, sal-l'Allahu alâ resulil-lah,* si edhe agjërimi, falja e namazit, kryerja e haxhit, sadakaja, çlirimi i robërve, xhihadi në rrugën e Zotit, mbajtja e lidhjeve farefisnore dhe të gjitha veprat e fjalët e mira. Këto janë "*el bâkijâtus-sâliĥâtu*", pra, veprat e mira që mbeten gjithmonë me vepruesit e tyre në xhenetet e Zotit, sa të jenë qiejt dhe toka." Ndërsa El Aufiu sjell nga Ibn Abasi shpjegimin se: "Ato janë fjalët e mira." Abdurahman Ibn Zejd Ibn Eslemi ka thënë: "Janë të gjitha llojet e punëve të mira." Këtë mendim e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri.

Ajetet 47 - 49

47. Një ditë, Ne do t'i shkulim malet dhe do ta shohësh Tokën të sheshtë *(e të shkretë)* **dhe Ne do t'i tubojmë të gjithë, pa lënë askënd pas.**

48. Ata do të sillen të gjithë para Zotit tënd të rreshtuar *(e do t'u thuhet)*: **"Tashmë keni ardhur para Nesh ashtu, siç ju patëm krijuar herën e parë. Por ju** *(o mohues)* **mendonit se Ne nuk do të caktonim për ju një ditë takimi** *(për gjykim)*.".

49. "Kur libri *(i veprave)* **do t'u vihet përpara, ti do t'i shohësh gjynahqarët të frikësuar nga shënimet në të, që do të thonë: "Të mjerët ne! Çfarë është ky libër, që nuk ka lënë asnjë vepër - të madhe apo të vogël - pa e shënuar." Aty do të gjejnë të shënuar gjithçka që kanë bërë. Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Një ditë, Ne do t'i shkulim malet ..." - Allahu i Lartësuar na tregon për ngjarjet e tmerrshme, që do të ndodhin Ditën e Kijametit. Ato do të jenë ngjarje shumë të mëdha, sikurse thotë i Lartësuari: "Atë ditë, qielli do të lëkundet fuqishëm, malet do të shkulen nga vendi e do të lëvizin." [Tur 9, 10]. Malet do të lëvizin nga vendi i tyre dhe do të zhduken: "I sheh malet dhe mendon se ato janë të palëvizshme. Por ato lëvizin siç lëvizin retë." [Neml 88]. "... dhe malet do të bëhen si lesh i shprishur." [Karia 5]. "Të pyesin ty për malet. Thuaj: "Zoti im do t'i shkulë ato dhe do t'i shpërndajë si pluhur.".

Dhe vendin e tyre ta bëjë rrafsh e pa kurfarë bimësie. As ultësira e as lartësira nuk do të shohësh në vendin e tyre." [Ta Ha 105, 107]. Domethënë, malet do të zhduken, toka do të rrafshohet dhe sheshohet tërësisht, pa asnjë thyerje, siç thuhet në vijim:

- **"... dhe do ta shohësh Tokën të sheshtë** *(e të shkretë)*" - Pa asnjë ndërtesë, pa asnjë bimësi e pemë, që dikush të mund të fshihet në të. Të gjitha krijesat do të tubohen para Zotit të tyre, pa fshehur askush asgjë.

- **"... dhe Ne do t'i tubojmë të gjithë, pa lënë askënd pas."** - Askush nuk do të lihet pa u tubuar, nga i pari rob, deri tek i fundit: "Thuaju: "Të jeni të sigurt se, edhe të parët edhe të fundmit, Keni për t'u tubuar në një ditë të caktuar." [Uakia 49, 50]. "Ajo është dita e tubimit të njerëzve dhe dita që do ta dëshmojnë *(të gjithë)*." [Hud 103].

- **"Ata do të sillen të gjithë para Zotit tënd të rreshtuar ..."** - Ka mundësi që kuptimi të jetë se të gjitha krijesat do të rreshtohen e qëndrojnë para Allahut në një rresht. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Atë ditë, Xhibrili dhe melekët do të qëndrojnë të rreshtuar. Askush nuk mund të flasë, veç atij që e lejon i Gjithëmëshirshmi dhe që thotë të vërtetën." [Nebe' 38]. Megjithatë, ata mund të qëndrojnë edhe në disa rreshta, siç thotë i Lartësuari: "Kur të vijë Zoti yt dhe melekët të qëndrojnë radhë-radhë." [Fexhr 22].

- **"***(e do t'u thuhet)*: **"Tashmë keni ardhur para Nesh ashtu, siç ju patëm krijuar herën e parë."** - Ky është një qortim brejtës për ata që nuk besojnë ringjalljen dhe poshtërim i tyre para të gjithë krijesave, prandaj u thuhet në vijim:

- **"Por ju** *(o mohues)* **mendonit se Ne nuk do të caktonim për ju një ditë takimi** *(për gjykim)*." - Pra, ju nuk e besonit se kjo do të ndodhte.

- **"Kur libri** *(i punëve)* **do t'u vihet përpara ..."** - Bëhet fjalë për regjistrin e veprave, në të cilin janë shënuar si veprat e mëdha, ashtu edhe ato më të voglat, si të rëndësishmet, ashtu edhe ato më të parëndësishmet.

- **"... ti do t'i shohësh gjynahqarët të frikësuar nga shënimet në të ..."** - Ata janë të tmerruar, për shkak të veprave të tyre të shëmtuara.

- **"që do të thonë: "Të mjerët ne!"** - Të mjerët ne, që e shpërfillëm adhurimin dhe bindjen ndaj Allahut dhe e çuam dëm jetën tonë në dynja!

- **"Çfarë është ky libër, që nuk ka lënë asnjë vepër - të madhe apo të vogël - pa e shënuar."** - Ky libër nuk paska lënë asnjë gjynah të robit pa e shënuar saktësisht! Taberaniu sjell hadithin nga Sa'd Ibn Xhunade, me të njëjtin *isnad* të përmendur para këtij ajeti: 1738. "Pasi përfundoi lufta e Hunejnit, Profeti i Allahut zbriti në një luginë të shkretë, ku nuk kishte pothuajse asgjë. Ai urdhëroi dhe tha: "Çdokush prej jush që gjen një shkop a një shkarpë, le ta sjellë." Nuk kaloi shumë dhe para nesh u mblodh një grumbull i madh me shkarpa. Profeti i Allahut tha: "A e shihni këtë? Ja, kështu i mblidhen gjynahet robit, njëlloj siç i mblodhët ju këto shkarpa. Prandaj le të ketë frikë robi dhe le të largohet nga gjynahet e mëdha dhe të vogla, sepse ato të gjitha shënohen e llogariten."

- **"Aty do të gjejnë të shënuar gjithçka që kanë bërë."** - Gjejnë si veprat e mira, ashtu edhe të këqijat. I Lartësuari thotë: "Atë ditë, çdo njeri do të gjejë pranë vetes veprat e mira që ka bërë. Ndërsa për të këqijat që ka bërë, do të dëshirojë që, në mes tij dhe tyre, të jetë një largësi shumë e madhe. Allahu ju paralajmëron me dënimin që vjen prej Tij. Por Allahu është shumë i Mëshirshëm ndaj robërve." [Al Imran 30]. "Atë ditë, njeriu do të njihet me atë që ka bërë dhe me atë që ka lënë pa bërë. Madje, njeriu do të jetë dëshmitar i vetvetes, edhe nëse paraqet arsyetime." [Kijame 13]. Në suren Tarik, ajeti 9, thotë: "Ditën kur të zbulohen të fshehtat...", pra, kur të shfaqen e dalin sheshit çdo gjë që ishte e fshehur. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: "Ditën e Kijametit, çdo tradhtari do t'i lidhet një flamur në brezin e tij dhe do të

thuhet: 'Kjo është tradhtia e filanit, të birit të filanit."

- "Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt." - Allahu i Lartësuar do të gjykojë të gjithë krijesat. Të gjithë do të gjykohen sipas veprave të tyre dhe askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi. Ai fal shumë, mbulon të metat, mëshiron krijesat, por edhe ndëshkon, ashtu siç gjykon me pushtetin e Tij të plotë, urtësinë e Tij të madhe dhe drejtësinë e Tij absolute. Ai ka për ta mbushur zjarrin me jobesimtarët dhe me ata që kanë bërë shumë gjynahe e poshtërsi. Më pas, Ai do të nxjerrë gjynahqarët (që e besonin si një Zot të vetëm) dhe do të lërë në përjetësi jobesimtarët. Ai është Gjykuesi më i drejtë, që kurrë nuk bën padrejtësi. Ai thotë: "S'ka dyshim se Allahu nuk bën padrejtësi as sa një grimcë. Nëse është vepër e mirë, Ai e shumëfishon atë dhe dhuron shpërblim të madh nga ana e Tij." [Nisa 40]. Gjithashtu: "Ditën e Gjykimit, Ne do të vëmë peshore të sakta, prandaj askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi. Edhe sikur të jetë diçka që peshon sa një kokërr meli, Ne do ta sjellim atë aty *(në peshore)*. Mjaftojmë Ne si llogaritës të drejtë *(të punëve)*." [Enbija 47]. Ajetet që flasin për këtë çështje janë të shumta. Uthman Ibn Afani përcjell se Profeti i Allahut ka thënë: 1739. "Ditën e Kijametit, delja pa brirë do të marrë hak kundër deles me brirë (që e ka shpuar në dynja)".

Ajeti 50

50. Kur u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!", ata ranë në sexhde, përveç Iblisit. Ai qe një nga xhindët dhe nuk e respektoi urdhrin e Zotit të vet.". "Vallë, a në vend Tim, do ta konsideroni si mik atë dhe pasardhësit e tij, ndërsa ata janë armiqtë tuaj?! Sa këmbim i shëmtuar dhe i padrejtë është ky!

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Madhëruar u kujton bijve të Ademit armiqësinë e ashpër të Iblisit ndaj tyre dhe atit të tyre të hershëm. Ky është një kërcënim dhe paralajmërim për të gjithë ata që pasojnë të mallkuarin dhe i kundërvihen Krijuesit të tyre, të dashurit e kujdestarit të tyre të mëshirshëm, i Cili u ka dhuruar mirësi të shumta e të panumërta. Me gjithë bamirësinë e bujarinë e Tij të madhe me ta, ata duan dhe ndjekin Iblisin e mallkuar, duke u armiqësuar me Zotin dhe rrugën e Tij.

- "Kur u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!" - Allahu i Madhëruar i urdhëroi të gjithë melekët që të binin në sexhde nderimi e respekti për Ademin. Sikurse tregon i Lartësuari: "Zoti yt u tha melekëve: "Unë po krijoj njeriun nga një baltë e ndenjur për një kohë të gjatë. Kur t'i kem dhënë formë dhe t'i fryj shpirt prej Meje, atëherë ju do t'i përkuleni atij në sexhde."." [Hixhr 28 - 29].

- "... ata ranë në sexhde, përveç Iblisit." - Të gjithë melekët ranë në sexhde, përveç Iblisit, të cilin e tradhtoi natyra e tij. Ai u krijua nga flaka e zjarrit, ndërsa melekët u krijuan nga drita. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi i Aishes, se Profeti i Allahut ka thënë: 1740. "Melekët u krijuan nga drita, Iblisi u krijua nga gjuhët e flakës, ndërsa Ademi u krijua nga ajo që ju është përshkruar." Nuk ka dyshim se në raste sprove e vështirësie, çdo enë nxjerr atë që ka brenda saj. Kështu, Iblisin e tradhtoi natyra e vet kur u përball me sprovën. Në fillim, ai bënte adhurime të shumta, ashtu si melekët. Për këtë arsye, ai hyri në të njëjtin urdhër, ashtu si ata, por Iblisi nuk iu bind Allahut të Madhëruar.

- "Ai qe një nga xhindet dhe nuk e respektoi urdhrin e Zotit të vet.". - Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar na njofton se ai ishte prej "xhindëve", pra, i krijuar prej zjarri. Në ajetin tjetër thotë: "Ai *(Iblisi)* tha: "Unë jam më i mirë se ai. Mua më ke krijuar nga zjarri, kurse atë e krijove nga balta!"" [Sad 76]. Hasen el Basriu ka thënë: "Iblisi nuk ka qenë kurrë prej melekëve, as sa një pulitje sysh. Ai është origjina e xhindëve, ashtu sikurse Ademi është origjina e njerëzimit." Ky është një lajm i sjellë nga Ibn Xheriri me *sened* të saktë nga Haseni. Më pas i Lartësuari thotë: "... dhe

nuk e respektoi urdhrin e Zotit të vet." Ai e kaloi kufirin, duke mos iu nënshtruar Allahut të Madhëruar. *El fisk* është dalja nga kufijtë e bindjes dhe nënshtrimit ndaj Allahut. *El fasik* quhet ai që tejkalon caqet. Arabët thonë: "*Fesekat el habetu*' - kur fara çan lëvoren e saj dhe del sythi. Në vijim, duke kërcënuar e paralajmëruar ata që e pasojnë dhe i binden të Mallkuarit, Allahu i Lavdëruar thotë:

- "Vallë, a në vend Tim, do ta konsideroni si mik atë dhe pasardhesit e tij, ndërsa ata janë armiqtë tuaj?!" - Në vend që të më adhuroni Mua, do të adhuroni atë, duke e bërë mik e duke iu bindur?

- "Sa këmbim i shëmtuar dhe i padrejtë është ky!" - Këto fjalë ngjasojnë me ato që do t'u thuhen këtyre të mjerëve në Ditën e Kijametit, pasi njerëzit të kenë përfunduar në vendin e merituar dhe të jenë ndarë të lumturit nga të dëshpëruarit. I Lartësuari thotë: "Dhe ju, o keqbërës *(mohues të besimit)!* Veçohuni sot *(nga besimtarët)!* A nuk ju pata paralajmëruar ju, o bijtë e Ademit, që të mos e adhuronit shejtanin, sepse ai ishte armiku juaj i hapur, dhe që të më adhuronit vetëm Mua, sepse kjo ishte rruga e drejtë? Ai çoi në humbje shumë prej jush. A nuk e kuptonit atëherë?" [Ja Sin 59 - 62].

Ajeti 51

51. Unë nuk i bëra ata *(shejtanët)* **dëshmitarë të krijimit të qiejve e të Tokës e as të krijimit të vetë atyre. Unë kurrë nuk do të merrja për ndihmëtarë ata që çojnë njerëzit në humbje.**

Shpjegimi i ajetit

- "Unë nuk i bëra ata *(shejtanët)* **dëshmitarë të krijimit të qiejve e të Tokës e as të krijimit të vetë atyre." -** Ata të cilët ju i quani si kujdestarët tuaj dhe i adhuroni përveç Meje, ata vetë janë robër, njëlloj si ju, e nevojtarë, që nuk kanë asgjë në dorë. Ata nuk ishin dëshmitarë në krijimin e qiejve dhe të Tokës, madje as që ekzistonin fare. Unë jam i vetmi Krijues i çdo gjëje, i vetmi që përcakton administron dhe rregullon çdo çështje. Unë jam i vetëm, nuk kam ortakë, ndihmës e as këshilltarë në gjithë këtë: "Thuaj *(o Muhamed)*: "Thërrisni ata, të cilët i menduat për zota veç Allahut!" Ata nuk kanë pushtet as sa një grimë as në qiej e as në tokë dhe as kanë pjesë në to. Ai nuk ka nevojë për ndonjë ndihmës prej tyre. Asnjë ndërmjetësim nuk bën dobi tek Ai, përveç atyre që Ai u jep leje *(për të ndërmjetësuar)*. Kur të largohet frika *(Ditën e Gjykimit)* nga zemrat e tyre *(melekëve)*, ata do të thonë: "Çfarë tha *(e urdhëroi)* Zoti juaj?". Ata *(melekët e lartë)* do të thonë: "Të vërtetën *(dhe të drejtën)*!" Ai është më i Larti, më i Madhi! Thuaj: "Kush ju furnizon ju nga qiejt e nga toka?" Thuaj: "Allahu!". Atëherë, ose ne, ose ju, jemi ose në rrugë të drejtë, ose në një humbje të dukshme." [Sebe' 22, 23].

- "Unë kurrë nuk do të merrja për ndihmës ata që çojnë njerëzit në humbje." - Kurrë nuk do t'i konsideroja ata si ndihmës e mbështetës. Kështu e ka shpjeguar Maliku.

Ajetet 52 - 53

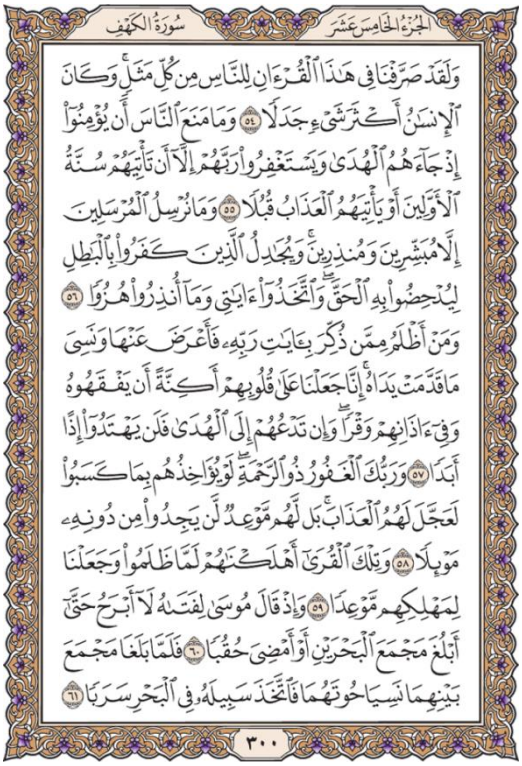
52. Një ditë, Ai do t'u thotë: "Thirrini *(për ndihmë)* **ata, për të cilët pretendoni se janë ortakët e Mi!". Ata do t'i thërrasin, por** *(idhujt)* **nuk do t'u përgjigjen. Ne do të fusim urrejtje** *(si dënim)* **mes tyre.**

53. Keqbërësit do ta shohin zjarrin dhe do të binden se do të hidhen në të dhe se nuk do të gjejnë shtegdalje prej tij.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar tregon rreth fjalëve që do t'u drejtojë idhujtarëve Ditën e Kijametit, përpara gjithë krijesave, në formë poshtërimi për ta dhe për t'ua shtuar edhe më shumë dhimbjen e vuajtjen. Ai thotë:

- "Një ditë, Ai do t'u thotë: "Thirrini *(për ndihmë)* **ata, për të cilët pretendoni se janë ortakët e Mi!". -** Në jetën e dynjasë, ju pretendonit se ata ishin ortakët e Mi. Lutjuni atyre sot, që t'ju shpëtojnë nga ky tmerr dhe ndëshkim: "Tashmë ju na vini të vetmuar, ashtu si ju krijuam së pari, duke lënë pas vetes gjithçka që ju patëm dhënë. Nuk po shohim të jenë me ju ndërmjetësit tuaj, për të cilët mëtonit se ishin ortakët e

Allahut. Pa dyshim, sot është këputur çdo lidhje mes jush dhe ka humbur gjithçka që ju shpresonit." [En'am 94].

- "Ata do t'i thërrasin, por *(idhujt)* **nuk do t'u përgjigjen."** - I Lartësuari shpjegon në një ajet tjetër: "Atyre do t'u thuhet: "Lutjuni zotave tuaj!". Ata do t'u luten atyre, por ata nuk do t'u përgjigjen dhe do të shohin dënimin. Ah, sa do të dëshirojnë të kishin qenë në Rrugën e Drejtë!" [Kasas 64]. Ose: "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)* deri në Kijamet?! Ata janë të paditur *(e të pafuqishëm t'u përgjigjen)* për lutjet e tyre. Kur të mblidhen bashkë të gjithë njerëzit *(Ditën e Llogarisë),* ata *(idhujt)* do të jenë armiqtë e tyre dhe do t'ua mohojnë adhurimin që u përkushtuan." [Ahkaf 5, 6]. Ose: "Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi. Por ata *(idhujt)* do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do të bëhen armiq të tyre." [Merjem 81, 82].

- Ne do të fusim urrejtje *(si dënim)* **mes tyre.** - Ibn Abasi, Katade e të tjerë shpjegojnë: "... pra: do të sjellim dënimin e shkatërrimin mes tyre." Kuptimi: Allahu na tregon se idhujtarët nuk kanë për të gjetur rrugë e mundësi të përfittojnë diçka prej idhujve të tyre, që ia shoqëronin si ortakë Zotit në jetën e dynjasë. Ata do të ndahen në ahiret dhe askush nuk ka për të gjetur rrugë e shpëtim. Ata nuk do të kenë asnjë mundësi të përfitojnë prej njëri tjetrit. Madje mes tyre do të qëndrojë vetë shkatërrimi e dënimi, tmerri i madh dhe një ditë e vështirë.

- "Keqbërësit do ta shohin zjarrin dhe do të binden se do të hidhen në të ..." - Atë ditë, Xhehenemi do të sillet, duke u tërhequr përmes shtatëdhjetë mijë frerësh, ku në secilin prej frerëve do të ketë shtatëdhjetë mijë melekë. Atëherë, kur keqbërësit ta shohin zjarrin, ata do të binden se do të hidhen në të. Ky tmerr, që u pushton shpirtin, ka për të qenë si një përshpejtim i dënimit dhe dhimbjes për ta, shtim i dëshpërimit dhe trishtimit. Nuk ka dyshim se pritja e ndëshkimit dhe tmerri prej tij, përpara goditjes së tij, është një ndëshkim më vete dhe shumë i dhimbshëm dhe tmerrues.

- "... dhe se nuk do të gjejnë shtegdalje prej tij." - Pra, nuk kanë për të gjetur ndonjë rrugë, që t'i shmangen atij. Ai është dënim i pashmangshëm. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seidi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1741. "Me të vërtetë, mohuesi i besimit ka për ta parë Xhehenemin që prej dyzet vjetësh largësi, duke qenë i bindur se do të hidhet në të."

Ajetet 54 - 56

54. Në këtë Kur'an, Ne u kemi shpjeguar njerëzve çdo lloj shembulli, por njeriu kundërshton më shumë se çdokush tjetër.
55. Pas ardhjes së udhëzimit, njerëzit nuk i pengon asgjë që të besojnë dhe t'i kërkojnë falje Zotit të tyre. Ata veç presin t'u bien edhe atyre fatkeqësitë e popujve të parë ose t'u vijë dënimi ballë për ballë.
56. Ne i dërgojmë profetët veçse si përgëzues e qortues. Por ata që mohojnë

përdorin të pavërtetat në polemikat e tyre, me qëllim që, përmes tyre, të dobësojnë të vërtetën. Ata tallen me argumentet e Mia dhe atë që kërcënohen.

Shpjegimi i ajeteve

- Në këtë Kur'an, Ne u kemi shpjeguar njerëzve çdo lloj shembulli…" - Në Kur'an janë qartësuar mirë çështjet e njerëzve. Ne shpjeguam gjithçka që ata kanë nevojë të dinë, në mënyrë që ata të mos devijojnë nga e vërteta. Megjithatë, njeriu shfaq kundërshtim të fortë, duke polemizuar e kundërvënë të vërtetës, nëpërmjet kotësive. Këtu bëjnë përjashtim ata të cilët i ka udhëzuar Zoti dhe i bëri të shohin rrugën e shpëtimit.

- "… por njeriu kundërshton më shumë se çdokush tjetër." - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ali Ibn Ebu Talibi se: 1742. "Një natë, Profeti i Allahut i trokiti njëherë në derë Aliut dhe bijës së tij, Fatimes dhe u tha: "A nuk po faleni (namaz nate)?" Unë - tregon Aliu - i thashë: "O i Dërguari i Allahut! Po shpirtrat tanë janë në dorë të Allahut dhe nëse Ai dëshiron të na ngrejë (natën për namaz), na ngre..." Ai u largua pa më thënë asnjë fjalë. Megjithatë, kur po largohej, e dëgjova që, duke përplasur duart në kofshët e tij, të thoshte: "… por njeriu kundërshton më shumë se çdokush tjetër." Hadithin e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi në *Sahih*-ët e tyre. Në vijim, i Lartësuari thotë:

- "Pas ardhjes së udhëzimit, njerëzit nuk i pengon asgjë që të besojnë dhe t'i kërkojnë falje Zotit të tyre." - Mohuesit e besimit të vërtetë, si në kohët e vjetra, ashtu edhe sot, tregohen kryeneçë dhe refuzues të së vërtetës, duke e konsideruar atë si një gënjeshtër, edhe pse ajo u vjen e qartë dhe lehtësisht e kuptueshme. Përveç kësaj, ata dëshmojnë shumë shenja e argumente të qarta për vërtetësinë e shpalljeve të Zotit. Atyre nuk u mbetet gjë tjetër për të pranuar të vërtetën, veçse t'u vijë ndëshkimi i Zotit, për të cilin është paralajmëruar çdo mohues, dhe atëherë ta shohin haptazi, siç ndodhi me popullin e Shuajbit, të cilët i thanë atij: "Ti je veçse një njeri *(vdekatar)* ashtu si edhe ne. Ne mendojmë se ti je gënjeshtar! Nëse je i vërtetë, atëherë bëj që të bjerë mbi ne një copë nga qielli!" [Shuara 186, 187]. Ose populli i shfrenuar që i tha profetit Lut: "Na e sill dënimin nga Allahu, nëse thua të vërtetën!" [Ankebut 29]. Allahu i Madhëruar na tregon për kurejshët dhe fjalët e tyre: "Kujto si thanë ata: "O Allah! Nëse ky *(Kuran)* është vërtet prej Teje, lësho mbi ne rrebesh gurësh nga qielli, ose na jep ndonjë dënim të rëndë!"." [Enfal 32] Ose: "O ti që po të shpallet Mesazhi! Ti je, vërtet i çmendur!" Përse nuk na sjell melekë, nëse je i sinqertë?" Por *(thotë Zoti)* Ne i dërgojmë melekët veçse kur duhet dhe atëherë, atyre *(mosbesimtarëve)* nuk u jepet më afat." [Hixhr 6- 8]. Përveç këtyre, janë edhe shumë ajete të tjera, ku tregohet refuzimi i së vërtetës dhe mospranimi i saj deri në zbritjen e dënimit.

- "Ata veç presin t'u bien edhe atyre fatkeqësitë e popujve të parë ..." - Presin të mbulohen nga ndëshkimi dhe të shfarosen krejtësisht, nga i pari deri tek i fundit.

- "... ose t'u vijë dënimi ballë për ballë". - Domethën, ta shohin atë vetë, me sytë e ballit.

- "Ne i dërgojmë profetët veçse si përgëzues e qortues." - Kështu i dërgon Allahu i Madhëruar profetët, përpara ndëshkimit, si përgëzues për ata që i besojnë e pasojnë dhe si paralajmërues për ata që i quajnë gënjeshtarë e nuk e ndjekin rrugën e tyre. Pastaj i Madhëruari na flet rreth mohuesve të besimit të vërtetë:

- "Por ata që mohojnë përdorin të pavërtetat në polemikat e tyre, me qëllim që, përmes tyre, të dobësojnë të vërtetën." - Me qëllim që të hedhin poshtë të vërtetën, që sollën profetët.

- "Ata tallen me argumentet e Mia dhe atë që kërcënohen." - Argumentet dhe faktet që sollën profetët, si dhe kërcënimet e paralajmërimet e tyre për ndëshkimin e Zotit, ata i morën me tallje, gjë kjo që tregon se sa i madh ishte mohimi i tyre.

Ajetet 57 - 59

57. E kush është më i padrejtë se ai, i cili pasi këshillohet me argumentet e Zotit të vet ua kthen shpinën atyre dhe harron atë që bëri me duart e veta? Ne kemi vënë mbi zemrat e tyre mbulesë që të mos e kuptojnë atë *(Kur'anin),* **dhe në veshët e tyre shurdhërinë. Prandaj edhe nëse i thërret në rrugë të drejtë, ata nuk do ta pranojnë kurrë udhëzimin.**

58. Por Zoti yt fal shumë dhe ka mëshirë të madhe. Sikur t'i ndëshkonte *(menjëherë)* **për atë që kanë vepruar, do t'ua përshpejtonte dënimin. Por ata i pret koha e premtuar** *(për llogari),* **nga e cila nuk kanë për të gjetur strehim.**

59. Ne i shkatërruam ata popuj kur bënë padrejtësi dhe për shkatërrimin e tyre patëm caktuar një afat *(të pakthyeshëm).*

Shpjegimi i ajeteve

- "E kush është më i padrejtë se ai, i cili pasi këshillohet me argumentet e Zotit të vet ua kthen shpinën atyre dhe harron atë që bëri me duart e veta?" - Nuk ka mes robërve të Zotit njeri më të padrejtë sesa ai, i cili këshillohet me ajetet e Allahut, me argumentet e Tij dhe pastaj ai u kthen shpinën, pra, i lë ato në harresë dhe nuk u kushton asnjë rëndësi, respekt e vlerësim. Po kështu ai nuk u kushton vëmendje dhe harron veprat e këqija dhe të shëmtuara që ka vepruar.

- "Ne kemi vënë mbi zemrat e tyre mbulesë që të mos e kuptojnë atë *(Kur'anin),* **dhe në veshët e tyre shurdhërinë." -** Për të tillë njerëz, i Lartësuari na tregon se ua ka vulosur e mbuluar zemrat e tyre, që ata të mos kuptojnë nga Kur'ani diçka që t'u sjellë dobi. Ata nuk ndriçohen nga qartësimi dhe shtjellimi i plotë i çështjeve në Kur'an. Edhe veshët e tyre janë shurdhuar dhe nuk mund të dëgjojnë diçka, që mund të gjejnë rrugën e drejtë dhe udhëzimin.

- "Prandaj edhe nëse i thërret në rrugë të drejtë, ata nuk do ta pranojnë kurrë udhëzimin." - E si mund ta gjejnë udhën, kur zemrën e kanë të vulosur dhe veshët të shurdhër?! Atyre nuk u sjell asnjë dobi këshilla e ftesa në rrugën e drejtë.

- "Por Zoti yt fal shumë dhe ka mëshirë të madhe." - Zoti yt, o Muhamed, e ka mëshirën të pakufishme.

- "Sikur t'i ndëshkonte *(menjëherë)* **për atë që kanë vepruar, do t'ua përshpejtonte dënimin." -** I Lavdëruari thotë në një ajet tjetër: "Nëse Allahu do t'i dënonte njerëzit sipas veprave *(të këqija)* të tyre, nuk do të linte mbi faqen e dheut asnjë gjallesë. Por Ai i lë ata deri në afatin e caktuar. E kur të vijë afati i tyre, *(le ta dinë se)* Allahu shikon gjithçka nga robërit e Vet." [Fatir 45]. Ose: "Me të vërtetë, Zoti yt e ka faljen të madhe për njerëzit, me gjithë padrejtësitë e tyre, por të jeni të bindur se Zoti yt është edhe ndëshkues i rreptë..." [Ra'd 6]. Ajete të tilla janë të shumta. Më pas, Ai na njofton se tregohet i butë, i mëshirshëm dhe i durueshëm me gjynahqarët e nuk nxiton t'i ndëshkojë menjëherë ata. Ai ua mbulon gjynahet robërve e ua fal gabimet e shumta. Madje, Allahu mund të udhëzojë ndonjë prej tyre, duke e nxjerrë prej humbjes e devijimit, në udhën e mbarë. Megjithatë, ata që vazhdojnë të harrohen në poshtërsi e gjynahe, ata i pret një ditë, që do ta thinjë edhe fëmijën, ditë në të cilën çdo nënë do të braktisë foshnjën që ka për gjiri dhe çdo shtatzënë do ta nxjerrë para kohe barrën e vet:

- "Por ata i pret koha e premtuar *(për llogari),* **nga e cila nuk kanë për të gjetur strehim." -** Ata nuk mund t'i shmangen të mund të shpëtojnë nga ky vendim.

- "Ne i shkatërruam ata popuj kur bënë padrejtësi ..." - Popujt e hershëm, Ne i shkatërruam e shfarosëm, për shkak të kufrit dhe kokëfortësisë që treguan në kundërshtimin e të vërtetës.

- "... dhe për shkatërrimin e tyre patëm caktuar një afat *(të pakthyeshëm)*." **-** Ndëshkimin e tyre e përcaktuam që të ndodhë në një afat të përcaktuar, që as nuk përshpejtohet e as nuk shtyhet për më vonë. Po kështu mund të ndodhë edhe me ju, o idhujtarë, prandaj bëni kujdes, që të mos ju

përfshijë ajo që goditi ata të mjerë! Mendoni, gjithashtu, se ju keni mohuar dhe i jeni kundërvënë më të nderuarit dhe më të përzgjedhurit Profet! Mos mendoni se jeni më të rëndësishëm e më të vlefshëm se popujt e shkuar, që mohuan të vërtetën, prandaj kini frikë dënimin dhe ruhuni nga kërcënimet e Mia!

Ajetet 60 - 65

60. Musai i tha djaloshit që e shoqëronte: "Nuk do të ndalem, derisa ta arrij në vendtakimin e dy deteve, edhe sikur të më duhet të udhëtoj shumë gjatë."

61. Kur arritën në vendin ku bashkoheshin dy detet, ata harruan fare për peshkun e tyre, i cili mori rrugën vetë e u fut në det.

62. Pasi e kaluan atë vend, ai i tha djaloshit: "Na jep ushqimin, se na lodhi shumë ky udhëtim!"

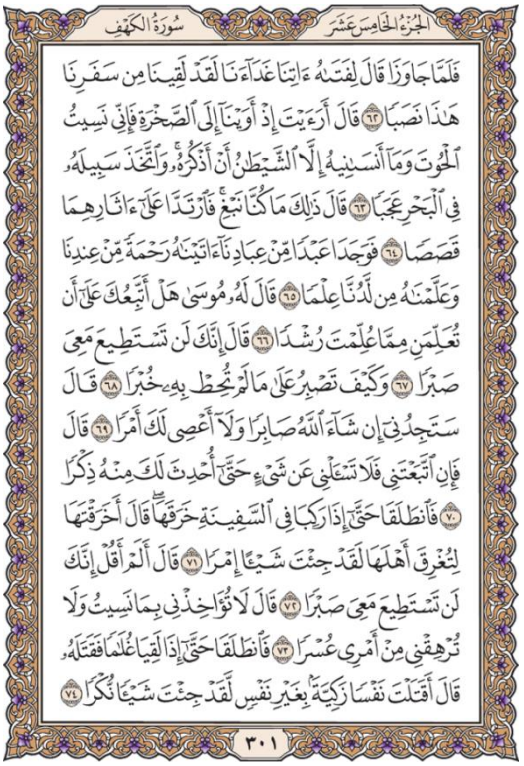
63. Ai *(djaloshi)* i tha: "E sheh? Kur qëndruam te shkëmbi, unë e harrova fare peshkun. Përveç shejtanit, askush tjetër nuk më pengoi që të ta kujtoja peshkun, që, në mënyrë krejt të çuditshme, u nis e fut vetë në det."

64. "Atëherë, - tha Musai, - ai atje është vendi që ne po kërkojmë." E kështu, ata u kthyen edhe njëherë andej nga kishin ardhur.

65. Ata gjetën një nga robërit Tanë, të cilit i kishim dhuruar mëshirë dhe i kishim mësuar dituri të veçantë nga ana Jonë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Musai i tha djaloshit që e shoqëronte: "Nuk do të ndalem derisa ta arrij në vendtakimin e dy deteve, …" - Pati një shkak, që Musai a.s. i tha djaloshit (shërbëtorit) të tij këto fjalë. Shkaku ishte se Musait i thanë se ishte një burrë, i cili ndodhej në vendbashkimin e dy deteve, dhe i cili kishte një dituri, të cilën nuk e kishte Musai. Atëherë, Musai dëshiroi të shkonte tek ai dhe i tha djaloshit të vet: "Nuk do të ndalem, derisa ta arrij në vendtakimin e dy deteve, edhe sikur të më duhet të udhëtoj shumë gjatë." Katade dhe të tjerë kanë

الجزء الخامس عشر سورة الكهف

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا
هَٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ أَرَءَيْتَ إِذْ أَوَيْنَآ إِلَى ٱلصَّخْرَةِ فَإِنِّى نَسِيتُ
ٱلْحُوتَ وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ إِلَّا ٱلشَّيْطَٰنُ أَنْ أَذْكُرَهُۥ ۚ وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ
فِى ٱلْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۚ فَٱرْتَدَّا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِمَا
قَصَصًا ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ ءَاتَيْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا
وَعَلَّمْنَٰهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰٓ أَن
تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ
صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ
سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا وَلَآ أَعْصِى لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ
فَإِنِ ٱتَّبَعْتَنِى فَلَا تَسْـَٔلْنِى عَن شَىْءٍ حَتَّىٰٓ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا
﴿٧٠﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِى ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَا ۖ قَالَ أَخَرَقْتَهَا
لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا إِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ
لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِى بِمَا نَسِيتُ وَلَا
تُرْهِقْنِى مِنْ أَمْرِى عُسْرًا ﴿٧٣﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمًا فَقَتَلَهُۥ
قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

٣٠١

thënë se bëhet fjalë për Detin e Persisë, në krahun e lindjes dhe Detin e Romakëve në drejtim të perëndimit. Muhamed Ibn Keab el Kuradhi ka thënë se ky vend është në Tanxhe (në veri të Marokut), me dalje në Detin e Bardhë (Oqeani Paqësor).

- "... edhe sikur të më duhet të udhëtoj shumë gjatë." - Edhe sikur të më duhet të udhëtoj për një kohë shumë të gjatë e në distanca të largëta.

- "Kur arritën në vendin ku bashkoheshin dy detet, ata harruan fare për peshkun e tyre, i cili mori rrugën vetë e u fut në det." - Ai u urdhërua që të merrte me vete për ushqim peshk të kripur dhe u njoftua se, pikërisht në vendin ku do të humbte peshkun, atje është vendi i takimit me atë burrë të ditur. Kështu, ai vazhdoi udhëtimin së bashku me djaloshin e vet, Jushea Ibn Nun, derisa mbërriti në vendin ku bashkoheshin dy detet. Kur mbërritën tek një shkëmb, ata fjetën gjumë. Ndërkohë, peshku që ishte në kosh lëvizi, doli prej koshit dhe ra në det.

- "Pasi e kaluan atë vend, ai i tha djaloshit: "Na jep ushqimin, se na lodhi shumë ky udhëtim!" - Kur e kaluan vendin, në të cilin harruan peshkun, dhe pasi kishin udhëtuar gjatë**,** Musai i tha djaloshit të vet: "Na jep ushqimin, se na lodhi shumë ky udhëtim!" Domethënë, udhëtimi i gjatë pasi kaluan vendin ku duhet të takonin atë burrë.

- "Ai *(djaloshi)* **i tha: "E sheh? Kur qëndruam te shkëmbi, unë e harrova fare peshkun. Përveç shejtanit, askush tjetër nuk më pengoi që të ta kujtoja peshkun, që, në mënyrë krejt të çuditshme, u nis e fut vetë në det." -** Kjo ishte një shenjë.

- "Atëherë, - tha Musai, - ai atje është vendi që ne po kërkojmë." - Ky është ai, për të cilin u nisëm të kërkojmë.

- "E kështu, ata u kthyen edhe njëherë andej nga kishin ardhur." - U kthyen po nga e njëjta rrugë që kishin ndjekur, në gjurmët e tyre.

- "Ata gjetën një nga robërit Tanë, të cilit i kishim dhuruar mëshirë dhe i kishim mësuar dituri të veçantë nga ana Jonë." - Ky ishte Hidri (a.s.), sikurse tregojnë për këtë hadithet e sakta nga Profeti i Allahut. Buhariu sjell hadithin nga Seid Ibn Xhubeiri r.a., i cili tregon: "I thashë Ibn Abbasit se Naufa Bikaliu pohon se Musai, bashkudhëtari i Hidrit, nuk ka qenë Musai i izraelitëve." Ibn Abbasi tha: "Armiku i Allahut (Naufi) ka gënjyer. Ubej Ibn Kabi më ka thënë se e ka dëgjuar të Dërguarin e Allahut a.s. të rrëfejë: 1743. "Kur Musai po mbante një ligjëratë para bijve të Iraelit, ata e pyetën: "Cili është njeriu më i ditur ndër gjithë njerëzit?" Musai u përgjigj: "Unë!" Allahu e qortoi atë, sepse ai nuk ia atribuoi dijen vetëm Atij. Kështu, Allahu i shpalli atij: "Te bashkimi i dy deteve është një rob i Yni, që është më i ditur sesa ti." Musa pyeti: "O Zoti im! Si mund ta takoj atë?" Allahu i tha: "Merr një peshk dhe fute në çantë dhe ec!" Kështu, Musai u nis për rrugë bashkë me shërbyesin e tij, Jusha Ibn Nun, derisa arritën te një shkëmb, ku të dy mbështetën kryet dhe fjetën. Peshku lëvizi fort në çantë dhe doli prej saj, duke rënë në det. Atje, ai mori rrugën e vet drejt, si në tunel. Allahu e ndaloi rrymën e ujit në dy anët e rrugës që krijoi peshku, prandaj ishte si tunel. Kur u zgjua Musai, shoqëruesi i tij harroi t'i tregonte atij për peshkun. Kështu, ata vazhduan rrugën gjatë pjesës tjetër të ditës dhe gjatë natës. Mëngjesin tjetër, Musai i tha shërbëtorit të tij: "Na jep ushqimin, se na lodhi shumë ky udhëtim!" Musai nuk u lodh aspak, derisa kaloi vendin, të cilin Allahu e kishte urdhëruar ta kërkonte. Pastaj shërbëtori i tha: "E sheh? Kur qëndruam te shkëmbi, unë e harrova fare peshkun! Përveç shejtanit, askush tjetër nuk më pengoi që të ta kujtoja peshkun, që, në mënyrë krejt të çuditshme, u nis e u fut vetë në det!" Aty ishte një tunel për peshkun, dhe kjo qe një çudi e madhe për Musain dhe shërbëtorin e tij! Atëherë, Musai tha: "Ai atje është vendi që ne po kërkojmë." E kështu, ata u kthyen edhe njëherë andej nga kishin ardhur. Ata u kthyen duke ecur pas gjurmëve të tyre, derisa arritën te shkëmbi. Pikërisht atje gjetën një burrë të veshur me xhybe. Musai e përshëndeti atë me Selam *(Es-selâmu alejkum* - Paqja qoftë mbi ju). Hidri i tha me habi: "A përdoret në vendin tënd një përshëndetje e tillë?!" Musai i tha: "Unë jam Musai." Ai i tha: "Vallë, ti je Musai i bijve të Izraelit?" Musai i tha: "Po." Dhe shtoi: "Kam ardhur tek ti, që të më mësosh diçka nga dituria, që të është dhënë." Hidri i tha: "Sigurisht, ti nuk do të mund të kesh durim me mua." O Musa! Unë kam diçka nga dija e Allahut, të cilën Ai ma ka dhuruar mua, por ti nuk e di. Edhe ti ke diçka nga dija e Allahut, të cilën Ai ta ka dhuruar ty, por unë nuk e di atë!" Musai i tha: "Në dashtë Allahu, do të shohësh se do të jem i durueshëm dhe nuk do të të kundërshtoj për asgjë." Hidri i tha: "Nëse më shoqëron, atëherë mos më pyet për asgjë, derisa unë vetë të të flas për të!" Pas kësaj, ata të dy ecën përgjatë bregut të detit, derisa aty kaloi një barkë, dhe ata i kërkuan njerëzve të asaj barke që t'i lejonin të hipnin në të. Drejtuesit e barkës e

njohën Hidrin dhe i lanë të hipin pa pagesë. Kur ata hipën në barkë, papritur Musai pa se Hidri kishte hequr një dërrasë të barkës me sqepar! Musai i tha atij: "Këta njerëz na hipën pa pagesë, kurse ti e ke çarë barkën e tyre, që t'i mbytësh njerëzit e saj! Me të vërtetë, bëre një punë shumë të keqe!" Hidri i tha: "A nuk të thashë se nuk do të mund të kesh durim me mua?" Musai i tha: " Mos më qorto për faktin që harrova dhe mos ma vështirëso këtë shoqërim!" I Dërguari i Allahut vazhdoi: "Shfajësimi i parë që dha Musai, ishte se harroi. Pastaj aty erdhi një harabel, i cili u ul në anë të barkës dhe e zhyti një herë sqepin në det. Hidri i tha Musait: "Dija ime dhe dija jote, e krahasuar me dijen e Allahut është si ajo që ka marrë ky trumcak nga deti!" Pastaj ata të dy zbritën nga barka dhe, ndërsa po ecnin përgjatë bregut të detit, Hidri pa një djalë duke lozur me djem të tjerë. Hidri e kapi atë djalë për koke dhe ia tërhoqi me duart e tij, dhe kështu e vrau atë! Musai tha: "Si e vrave një njeri të pafajshëm, që nuk kishte vrarë asnjë? Kjo që bëre është vepër shumë e shëmtuar!" Ai i tha: "A nuk të thashë se vërtet ti nuk do të mund të kesh durim me mua?" (Përcjellësi i hadithit ka thënë: "Faji i dytë i Musait ishte më i madh se i pari"). Musai tha: "Nëse pas kësaj, të pyes për ndonjë gjë tjetër, atëherë mos më lejo të të shoqëroj! Tashmë ke arsyetim ndaj meje *(të mos më lejosh të të shoqëroj)*." Vazhduan udhëtimin derisa arritën te banorët e një qyteti e u kërkuan t'u jepnin ushqim. Por, ata nuk i pranuan si mysafirë. Aty gjetën një mur që gati po rrëzohej. Hidri e rindërtoi atë me duart e veta. Musai i tha: "Ne erdhëm te këta njerëz, por ata as nuk na dhanë për të ngrënë, as nuk na pritën si miq. Sikur të kishe dashur, do t'u merrje shpërblim për këtë. Hidri i tha: "Kjo është koha e ndarjes mes nesh. Tani unë do të të tregoj për domethënien e atyre gjërave, për të cilat nuk munde të kesh durim: Sa i përket anijes, ajo ishte pronë e disa të varfërve që punonin në det. Unë e bëra atë me cen, sepse përpara tyre ishte një sundues, që rrëmbente çdo anije *(të rregullt)*. Sa i përket djaloshit, dy prindërit e tij ishin besimtarë, prandaj patëm frikë se ai do t'i çonte ata në humbje e në mosbesim. Kështu, deshëm që Zoti t'u jepte një tjetër fëmijë më të mirë, më të respektueshëm dhe më të dashur. Për sa i përket murit, ai ishte i dy të rinjve jetimë të atij qyteti, e nën të ishte një thesar dhe babai i tyre kishte qenë njeri i mirë. Prandaj, Zoti yt dëshiroi që ata dy *(jetimë)* të arrinin pjekurinë dhe ta nxirrnin vetë thesarin e tyre. Kjo ishte mëshira e Zotit tënd *(ndaj tyre)*. Dhe unë nuk bëra asgjë sipas dëshirës sime *(por sipas udhëzimit të Zotit)*. Ky, është sqarimi për ato gjëra, për të cilat nuk munde të kesh durim." I Dërguari i Allahut tha: "Allahu e mëshiroftë Musain, që nëse do kishte pasur më tepër durim, Allahu mund të na kishte treguar më tepër për ndodhitë e tyre.".

Ajetet 66 - 70

66. Musai i tha atij *(Hidrit)***: "A pranon të vij me ty, që të më mësosh diçka nga udhëzimi i drejtë që të është mësuar ty** *(nga Zoti)*?"

67. Ai *(Hidri)* **tha: "Sigurisht, ti nuk do të mund të kesh durim me mua.**

68. E si mund të durosh për gjëra për të cilat nuk ke dituri?"

69. *(Musai)* **Tha: "Në dashtë Allahu, do të shohësh se do të jem i durueshëm dhe nuk do të të kundërshtoj për asgjë."**

70. Ai *(Hidri)* **i tha: "Nëse më shoqëron, atëherë mos më pyet për asgjë, derisa unë vetë të të flas për të!".**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar na njofton rreth fjalëve, që Musai i drejtoi këtij profeti, pra, Hidrit, - të cilin Allahu i Madhëruar e pati dalluar me dituri, që nuk ia kishte dhënë Musait. Megjithatë, edhe Musait i kishte dhënë dituri, të cilën nuk e kishte Hidri.

- "Musai i tha atij *(Hidrit)*: **"A pranon të vij me ty, që të më mësosh diçka nga udhëzimi i drejtë që të është mësuar ty** *(nga Zoti)*?" **-** Kjo ishte një kërkesë e bërë me shumë edukatë dhe butësi, larg imponimit. E tillë duhet sjellja mes nxënësit

dhe mësuesit. Pra, kuptimi është: A më lejon që të të shoqëroj e të mësoj prej diturisë së dobishme dhe veprave të mira, që të ka mundësuar dhe dhuruar Allahu, që edhe unë të përfitoj për çështjet e mia?

- Ai *(Hidri)* **tha: "Sigurisht, ti nuk do të mund të kesh durim me mua. -** Ti nuk do të kesh durim të më shoqërosh, kur të shohësh ato veprime të mia që bien ndesh me rregullat dhe ligjet e tua. Unë kam dituri prej Zotit, që Ai nuk ta ka dhënë ty, ashtu sikurse ti ke dituri prej Zotit, që Ai nuk ma ka dhënë mua. Secili prej nesh është i ngarkuar me detyra të caktuara nga Zoti, që ndryshojnë nga detyrat e ngarkuara tjetrit. Për këtë arsye, ti nuk do të mundesh të më shoqërosh mua.

- E si mund të durosh për gjëra për të cilat nuk ke dituri?" - Ti do të më kundërshtosh për veprimet e mia, por do të jesh i justifikuar, sepse nuk mund të shohësh urtësinë që fshihet në to, ndërkohë që unë e shoh dhe e di.

- *(Musai)* **Tha: "Në dashtë Allahu, do të shohësh se do të jem i durueshëm** - Do të tregohem i durueshëm, në lidhje me veprimet që do të bësh.

- dhe nuk do të të kundërshtoj për asgjë." - atëherë, Hidri vendosi kushtet për këtë shoqërim, duke thënë:

- Ai *(Hidri)* **i tha: "Nëse më shoqëron, atëherë mos më pyet për asgjë, derisa unë vetë të të flas për të!". -** Mos më pyet e kontesto për asgjë, derisa unë vetë të të shpjegoj i pari.

Ajetet 71 - 73

71. Dhe kështu ata u nisën. Kur hipën në anije, ai *(Hidri)* **hapi një vrimë në të. Ai** *(Musai)* **tha: "Mos vallë e hape vrimën që t'i fundosësh udhëtarët e saj? Me të vërtet bëre një punë shumë të keqe."**

72. *(Hidri)* **Tha: "A nuk të thashë se nuk do të mund të kesh durim me mua?"**

73. Mos më qorto për faktin që harrova - i tha ai *(Musai)* **- dhe mos ma vështirëso këtë shoqërim!"**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se Musai dhe Hidri u nisën së bashku, pasi ranë dakord me kushtin e vendosur nga Hidri, që Musai të mos pyeste, derisa Hidri vetë t'i rrëfente për çdo ndodhi që do të kalonin, sado e papranueshme t'i dukej Musait.

- Dhe kështu ata u nisën. Kur hipën në anije, ai *(Hidri)* **hapi një vrimë në të. -** E përmendëm në hadithin që sollëm më parë, se si ata hipën në anije. Gjatë udhëtimit, Hidri u ngrit dhe hapi një vrimë në barkë. Atëherë, Musai nuk e mbajti dot veten dhe iu drejtua Hidrit duke e qortuar:

- Ai *(Musai)* **tha: "Mos vallë, e hape vrimën që t'i fundosësh udhëtarët e saj? Me të vërtetë bëre një punë shumë të keqe." -** Bëre një vepër të qortueshme e të papranueshme. Atëherë Hidri i kujtoi kushtin që kishin vendosur më parë:

- *(Hidri)* **Tha: "A nuk të thashë se nuk do të mund të kesh durim me mua?" -** Me qëllim e bëra diçka të tillë, dhe kjo ishte pikërisht nga ato çështje, për të cilat të vura kusht që të mos më pyesje.

- Mos më qorto për faktin që harrova - i tha ai *(Musai)* **- dhe mos ma vështirëso këtë shoqërim!" -** Mos ma vështirëso shoqërimin me ty dhe mos më rëndo në këtë udhëtim. Sikurse u përmend në hadith, shkelja e parë e Musait ishte nga harresa.

Ajetet 74 - 76

74. Ata vazhduan rrugën, derisa takuan një fëmijë, të cilin ai *(Hidri)* **e vrau. Ai** *(Musai)* **i tha: "Si e vrave një njeri të pafajshëm, që nuk kishte vrarë asnjë? Kjo që bëre është vepër shumë e shëmtuar."**

75. Ai *(Hidri)* **tha: "A nuk të thashë se vërtet ti nuk do të mund të kesh durim me mua?"**

76. *(Musai)* **Tha: "Nëse pas kësaj të pyes për ndonjë gjë, atëherë mos më lejo të të shoqëroj! Tashmë ke arsyetim ndaj meje** *(të mos më lejosh të të shoqëroj)*."

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata vazhduan rrugën, derisa takuan një fëmijë, të cilin ai *(Hidri)* **e vrau." -** Pas qortimit të parë, ata vazhduan rrugën "...

derisa takuan një fëmijë, të cilin ai *(Hidri)* e vrau." E përmendëm më parë se fëmija ishte duke luajtur me moshatarët e tij në një fshat. Hidri shkoi dhe e shkëputi atë nga fëmijët e tjerë. Ai ishte më i miri, më i bukuri dhe më i hijshmi në mesin e fëmijëve. Hidri e vrau atë. Thuhet se e vrau me gur, ashtu siç thuhet se ia shkuli kokën me duart e tij. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Atëherë, Musai e kundërshtoi Hidrin edhe më fort se herën e parë:

- "Ai *(Musai)* **i tha: "Si e vrave një njeri të pafajshëm, që nuk kishte vrarë asnjë?"** - Pra, si e vrave këtë njeri të pafajshëm, që nuk kishte bërë asnjë padrejtësi?! Ti nuk ke asnjë arsye, për të justifikuar vrasjen e tij!

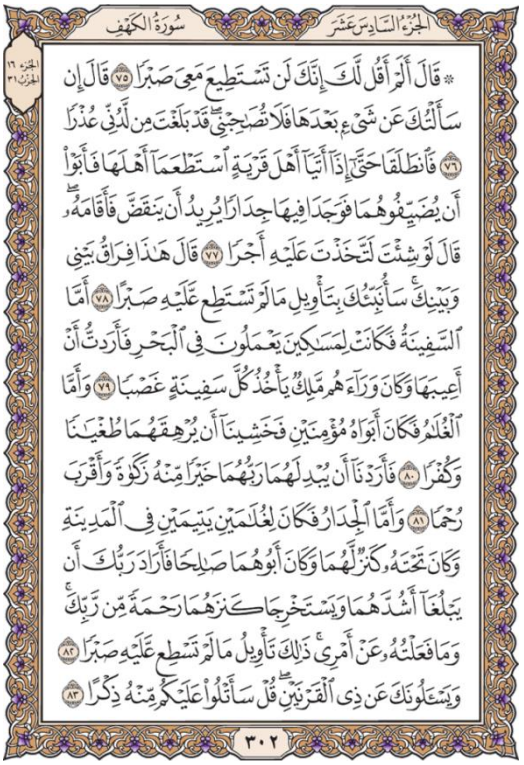
- "Kjo që bëre është vepër shumë e shëmtuar." - Kjo vepër duket qartë që është e gabuar.

- "Ai *(Hidri)* **tha: "A nuk të thashë se vërtet ti nuk do të mund të kesh durim me mua?"** - Atëherë, Hidri i kujtoi edhe njëherë kushtin, që kishin vendosur më parë.

- "Ai *(Musai)* **tha: "Nëse pas kësaj, të pyes për ndonjë gjë, atëherë mos më lejo të të shoqëroj! Tashmë ke arsyetim ndaj meje** *(të mos më lejosh të të shoqëroj)*." - Nëse përsëri nuk bëj durim, ke të drejtë, sepse tashmë më ke toleruar mjaftueshëm. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ubej Ibn Keabi, i cili thotë: 1744. "Kur Profeti i Allahut kujtonte dikë dhe donte të lutej për të, fillimisht lutej për veten. Një ditë, ai tha: "Allahu na mëshiroftë ne dhe Musain! Nëse do të vazhdonte të qëndronte me shokun e vet (Hidrin), do të shihte çudira. Por ai tha: "Nëse pas kësaj, të pyes për ndonjë gjë, atëherë mos më lejo të të shoqëroj! Tashmë ke arsyetim ndaj meje *(të mos më lejosh të të shoqëroj)*.""

Ajetet 77 - 78

77. Vazhduan udhëtimin derisa arritën te banorët e një fshati e u kërkuan t'u jepnin ushqim. Por, ata nuk i pranuan si mysafirë. Aty gjetën një mur që gati po rrëzohej, e ai *(Hidri)* **e ngriti atë.** *(Musai)*

الجزء السادس عشر سورة الكهف
الجزء ١٦ الربع ٣١
* قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ إِن
سَأَلْتُكَ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا
﴿٧٦﴾ فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا
أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُ ۖ
قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي
وَبَيْنِكَ ۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾ أَمَّا
السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدتُّ أَنْ
أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُم مَّلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾ وَأَمَّا
الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَن يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا
وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدْنَا أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِّنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ
رُحْمًا ﴿٨١﴾ وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ
وَكَانَ تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن
يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ
وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ۚ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾
وَيَسْأَلُونَكَ عَن ذِي الْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾
٣٠٢

Tha: "Sikur të kishe dashur, do t'u merrje shpërblim për këtë."

78. Ai *(Hidri)* **tha: "Kjo është koha e ndarjes mes nesh. Tani unë do të të tregoj për domethënien e atyre gjërave për të cilat nuk munde të kesh durim!"**

Shpjegimi i ajeteve

- "Vazhduan udhëtimin derisa arritën te banorët e një fshati e u kërkuan t'u jepnin ushqim. Por, ata nuk i pranuan si mysafirë." - Allahu i Madhëruar na njofton se pas dy qortimeve të para, ata vazhduan rrugën, "...derisa arritën te banorët e një fshati...". Ibn Xheriri përcjell nga Ibn Sirini se bëhet fjalë për fshatin Ejleh. Ndërsa në hadith është shpjeguar: "...derisa shkuan te banorët e një fshati, që njiheshin për koprracë."

- "Aty gjetën një mur që gati po rrëzohej, e ai *(Hidri)* **e ngriti atë."** - E ngriti dhe e rregulloi, për të qëndruar ashtu për një kohë të gjatë.

- "*(Musai)* **Tha: "Sikur të kishe dashur, do t'u merrje shpërblim për këtë."** - Për shkak se ata nuk na pranuan si miq, nuk

duhet të punoje tek ata falas, pa asnjë pagesë.

- "Ai *(Hidri)* **tha: "Kjo është koha e ndarjes mes nesh." -** Sepse ti më parë, pas vrasjes së fëmijës, the: "Nëse pas kësaj, të pyes për ndonjë gjë, atëherë mos më lejo të të shoqëroj!" Atëherë, kjo është koha e ndarjes mes nesh.

- "Tani unë do të të tregoj për domethënien e atyre gjërave për të cilat nuk munde të kesh durim!"

Ajeti 79

79. Sa i përket anijes, ajo ishte pronë e disa të varfërve që punonin në det. Unë e bëra atë me cen, sepse përpara tyre ishte një sundues, që rrëmbente çdo anije *(të rregullt)*.

Shpjegimi i ajetit

Ky është shpjegimi për çështjet, që kundërshtoi Musai, çështje për të cilat Allahu i Madhëruar i pati shfaqur Hidrit urtësi të fshehura, që Musai nuk i dinte. Kështu, për sa i përket anijes, Hidri e bëri atë me cen, sepse ata do të kalonin pranë një mbreti tiran, i cili "... rrëmbente çdo anije *(të rregullt)*", pra, u merrte me forcë të zotëve. Atëherë, duke e bërë barkën me cen, ata do të hiqnin dorë prej saj. Në këtë mënyrë, pronarët e saj do të vazhdonin të përfitonin prej asaj barke, përveç së cilës nuk kishin asnjë mjet e mundësi tjetër fitimi.

Ajetet 80 - 81

80. Sa i përket djaloshit, dy prindërit e tij ishin besimtarë, prandaj patëm frikë se ai do t'i çonte ata në humbje e në mosbesim.

81. Kështu deshëm që Zoti t'u jepte një tjetër fëmijë më të mirë, më të respektueshëm dhe më të dashur.

Shpjegimi i ajeteve

- "Sa i përket djaloshit, dy prindërit e tij ishin besimtarë, prandaj patëm frikë se ai do t'i çonte ata në humbje e në mosbesim." - Ibn Abasi sjell hadithin nga Ubej Ibn Keabi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1745. "Djali që vrau Hidri, që ditën kur u krijua, ishte caktuar (në dijen e Zotit) se do të ishte mohues (i Zotit)" Hadithin e sjell Ibn Xheriri. Për këtë arsye, Hidri tha: "...të dy prindërit e tij ishin besimtarë, prandaj patëm frikë se ai do t'i çonte ata në humbje e në mosbesim." Pra, ndoshta dashuria për të do t'i shtynte që ta pasonin në mosbesim. Katadja ka thënë: "Prindërit e tij u gëzuan shumë kur ai lindi dhe u trishtuan shumë kur ai vdiq. Por nëse do të jetonte, prej tij do të vinte shkatërrimi i tyre. Prandaj le të kënaqet robi me caktimin e Zotit..." Në një hadith të saktë thuhet: 1746. "Çdo përcaktim i Allahut për besimtarin është mirësi për të." Allahu i Madhëruar thotë: "... Ndodh që ju ta urreni diçka, por ajo të jetë e mirë për ju, siç ndodh që ju ta doni diçka, por ajo të jetë e keqe për ju. Allahu di e ju nuk dini." [Bekare 216].[5]

- "Kështu deshëm që Zoti t'u jepte një tjetër fëmijë më të mirë, më të respektueshëm dhe më të dashur." - Një fëmijë, që të jetë besimtar i mirë, bamirës dhe i mbarë me ata të dy, dhe të tillë që ata të dy të kenë në zemër një dashuri edhe më të madhe për të.

Ajeti 82

82. Për sa i përket murit, ai ishte i dy të rinjve jetimë të atij qyteti, e nën të ishte një thesar dhe babai i tyre kishte qenë njeri i mirë. Prandaj, Zoti yt dëshiroi që ata dy *(jetimë)* **ta arrinin pjekurinë e tyre dhe ta nxirrnin vetë thesarin e tyre. Kjo ishte mëshira e Zotit tënd** *(ndaj tyre)***. Dhe unë nuk bëra asgjë sipas dëshirës sime** *(por sipas udhëzimit të Zotit)*. **Ky, është sqarimi për ato gjëra, për të cilat nuk pate durim.**

Shpjegimi i ajetit

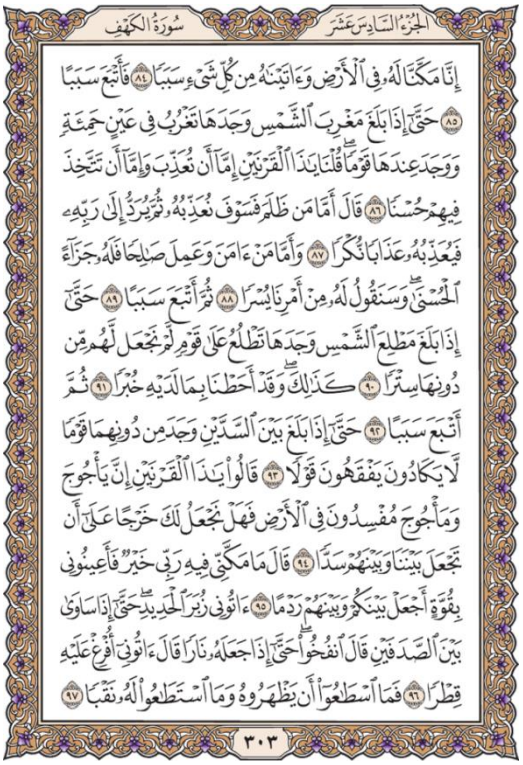
- "Për sa i përket murit, ai ishte i dy të rinjve jetimë të atij qyteti, e nën të ishte një thesar dhe babai i tyre kishte qenë njeri i mirë." - Në këtë ajet ka argument se fjala *el karje* (fshat) mund të përdoret me kuptimin *el medine* (qytet, qytezë). Në fillim, Allahu i Lartësuar thotë: "Vazhduan udhëtimin, derisa arritën te banorët e një fshati *(el karje)* e u kërkuan t'u jepnin ushqim." Ndërsa këtu thotë: "Për sa i përket

murit, ai ishte i dy të rinjve jetimë të atij *(el medine)* qyteti...". Po kështu, Allahu i Madhëruar ka thënë: "Sa e sa *(karje)* qytete, që ishin shumë më të fortë se qyteti që të dëboi ty, Ne i shkatërruam dhe askush nuk u erdhi për ndihmë." [Muhamed 13]. Këtu, fjala *el karje* është për qytetin e Mekës. Gjithashtu: "Pastaj *(mohuesit kurejshë)* thanë: "Përse të mos i zbriste ky Kuran një njeriu të madh *(me famë)* në këto *(karjetejn)* dy qytete *(Meke dhe Taif)*?!"" [Zuhruf 31]. Pra, fjala *el karje* i referohet sërish qytetit të Mekës dhe të Taifit gjithashtu. Kuptimi i ajetit: "Unë e rregullova këtë mur, sepse ai ishte pronë e dy jetimëve, që jetonin në atë qytet dhe nën të ishte fshehur një thesar për ata të dy." Ky është një kuptim i dukshëm nga ajeti dhe përzgjedhja e Ibn Xheririt (Allahu e mëshiroftë!). Allahu i Madhëruar thotë: "...dhe babai i tyre kishte qenë njeri i mirë." Kjo tregon se edhe pasardhësit e njeriut të mirë janë të ruajtur. Bekimet dhe mirësitë që sjellin adhurimet e tij përfshijnë edhe pasardhësit e vet, si në jetën e dynjasë, ashtu edhe në ahiret, përmes ndërmjetësimit të tij për ta tek Zoti. Madje, Allahu i Madhëruar do t'i lartësojë edhe pasardhësit e tij, që të jenë në të njëjtën gradë të lartë të Xhenetit me të, që sytë dhe shpirti i tij të kënaqet me praninë e tyre në Xhenet. Një fakt i tillë është shtjelluar në Kur'an dhe në Sunet.

- "Prandaj, Zoti yt dëshiroi që ata dy *(jetimë)* **ta arrinin pjekurinë e tyre dhe ta nxirrnin vetë thesarin e tyre."** - Vërej me kujdes se si, në këtë rast, kur foli për mirësinë e synuar për këta dy jetimë, e pikërisht për arritjen e moshës së pjekurisë, Hidri ia atribuoi këtë dëshirë e mirësi Zotit, duke thënë: "... Zoti yt dëshiroi që ata dy *(jetimë)* ta arrinin pjekurinë e tyre dhe ta nxirrnin vetë thesarin e tyre.". Ai ia atribuoi këtë Zotit, sepse dhënia e jetës që ata të arrinin moshën e pjekurisë është vetëm në dorën e Zotit dhe realizohet veçse me dëshirën e Tij e të askujt tjetër. Ndërsa kur Hidri foli në lidhje me djaloshin që e vrau, tha: "Kështu deshëm që Zoti t'u jepte një tjetër fëmijë më të mirë, më të respektueshëm dhe më të dashur.". Po kështu, edhe kur foli për prishjen e anijes, tha: "Unë e bëra atë me cen, sepse përpara tyre ishte një sundues, që rrëmbente çdo anije *(të rregullt)*", duke ia mveshur vetes këto veprime.[6]

- "Kjo ishte mëshira e Zotit tënd *(ndaj tyre)*." - Në të trija rastet, ishte veçse mëshirë nga Allahu për gjithë të përfshirët në to: pronarët e anijes, dy prindërit e djaloshit dhe dy fëmijët e mitur të njeriut të mirë.

- "Dhe unë nuk bëra asgjë sipas dëshirës sime *(por sipas udhëzimit të Zotit)*." - Unë u urdhërova të veproja në këtë mënyrë, dhe pikërisht asaj iu përmbajta. Në këto ajete ka prova për ata që thonë se Hidri ishte profet. Ata argumentohen edhe me ajetin tjetër, ku Allahu e përshkruan Hidrin me këto fjalë: "Ata gjetën një nga robërit Tanë, të cilit i kishim dhuruar mëshirë dhe i kishim mësuar dituri të veçantë nga ana Jonë." Disa njerëz pretendojnë se Hidri vazhdon të jetë i gjallë dhe tregojnë në lidhje me këtë tregime të shumta, por që asnjë prej tyre nuk është i vërtetë dhe i saktë. Ndër më të përhapurat e të njohurat janë hadithet e ashtuquajtura "*hadithet e tea'zije-s*", por që të gjitha janë të pasakta me senede tepër të dobëta e të papranueshme. Shumë dijetarë kanë pohuar se Hidri tashmë ka vdekur, si çdo profet tjetër. Në lidhje me këtë, ata sjellin shumë argumente, ndër të cilat janë këto si vijon: Ajeti kuranor: "Ne, askujt *(prej njerëzve)* para teje nuk i dhamë përjetësinë *(o Muhamed)*. Atëherë nëse ti vdes, mos vallë ata do të jetojnë përgjithmonë?" [Enbija 34]. Gjithashtu, gjatë luftës së Bedrit, Profeti i Allahut ngriti duart nga qielli dhe u lut: 1747. "O Zot, nëse vriten ky grup (besimtarësh), nuk do të adhurohesh kurrë në Tokë!" Nuk është transmetuar që Hidri të ketë shkuar tek Muhamedi a.s. dhe as të ketë luftuar përkrah tij. Nëse do të ishte gjallë, do të ishte pa dyshim nga ndjekësit e Muhamedit dhe shoqëruesit e tij, sepse Muhamedi ﷺ u

الجزء السادس عشر سورة الكهف
إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ وَءَاتَيْنَٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَأَتْبَعَ سَبَبًا
﴿٨٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ
وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ
فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ
فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُۥ جَزَآءً
ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰٓ
إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن
دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ ۖ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ
أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ ٱلسَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا
لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا۟ يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ
وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰٓ أَن
تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا مَكَّنِّى فِيهِ رَبِّى خَيْرٌ فَأَعِينُونِى
بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ ءَاتُونِى زُبَرَ ٱلْحَدِيدِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ
بَيْنَ ٱلصَّدَفَيْنِ قَالَ ٱنفُخُوا۟ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارًا قَالَ ءَاتُونِىٓ أُفْرِغْ عَلَيْهِ
قِطْرًا ﴿٩٦﴾ فَمَا ٱسْطَٰعُوٓا۟ أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾
٣٠٣

dërgua për të gjithë njerëzit dhe xhindët. Madje, vetë Profeti ﷺ ka thënë: 1748. "Unë betohem në Allah se, nëse Musai do të ishte gjallë në mesin tuaj, t'i bëhej e detyrueshme të më pasonte mua dhe nuk do t'i lejohej që të devijonte nga rruga ime!" Pak kohë para se të ndërronte jetë, Profeti i Allahut tha: 1749. "Pas njëqind vjetësh, prej kësaj nate, nuk do të mbetet në faqen e Tokës prej atyre që janë gjallë tani, asnjë sy që pulitet (pra, asnjë i gjallë)", e shumë argumente të tjera. Në *Sahih*-un e Buhariut, prej Ebu Hurejras përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1750. "Hidri u quajt me këtë emër (Hidër - Gjelbërim), sepse kur ai ulej në një tokë me bimësi të thatë, ajo menjëherë çelte plot gjelbërim." Fjala "*el feruetu*" e përmendur në hadith është bari i tharë. Kështu e ka shpjeguar Abdurrezaku.

- "Ky, është sqarimi për ato gjëra, për të cilat nuk pate durim." - Ky është shpjegimi për ato raste, për të cilat u ngushtove aq shumë dhe nuk pate durimin të presësh, derisa unë vetë të të rrëfeja. Vëreni me kujdes fjalët në ajet. Pasi Hidri ia sqaroi çështjet, i tha Musait: "Ky, është sqarimi për ato gjëra, për të cilat nuk pate durim." Fjala e përdorur është "*lem testi' alejhi sabra*" (nuk pate durim). Ndërsa përpara sqarimit, kur paqartësia ishte e madhe dhe Musai kurrsesi nuk mund të kishte durim, i tha: "Tani unë do të të tregoj për domethënien e atyre gjërave për të cilat nuk munde të kesh durim!" Në këtë rast tha: "*lem testati' alejhi sabra*". Mes "*testi*" dhe "*testati*" (në arabisht) ka ndryshim. Për secilin rast përdoret termi i përshtatshëm. Po kështu ndodh edhe në ajete të tjera, si për shembull, kur Allahu flet për pendën e ndërtuar nga Dhul Karnejni kundër jexhuxh mexhuxhëve: "Në këtë mënyrë, ata nuk mund ta kapërcenin atë e *(kurrsesi)* nuk mund ta çanin më." Kështu, kapërcimi i pendës është më i thjeshtë sesa shpimi e çarja e saj. Prandaj për kapërcimin e pendës thotë: "*ma stau* nuk mund ta kapërcenin", ndërsa për çarjen e saj tha: "ma stetau "*(kurrsesi)* nuk mund ta çanin më." Për secilin rast është fjala e duhur. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 83 - 84

83. Ata të pyesin për Dhulkarnejnin. Thuaju: "Do t'ju tregoj disa gjëra rreth tij".

84. Ne i dhamë pushtet në Tokë dhe mjete për çdo gjë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata të pyesin për Dhulkarnejnin." - Të pyesin ty, o Muhamed, rreth historisë së Dhulkarnejnit. Ne e përmendëm më parë, që mohuesit e Mekës dërguan njerëz tek jehudët për t'u këshilluar me ta, se si ta vinin në provë Muhamedin rreth çështjeve të fesë, dhe ata i u thanë, ndër të tjera: "Kërkojini që t'ju tregojë rreth të rinjve që jetuan në shpellë dhe çështjes së tyre. Me të vërtetë, historia e tyre është e habitshme. Së dyti, pyeteni atë rreth një burri, i cili shëtiti botën, duke shkuar nga lindja, e deri në perëndim të saj. Pastaj pyeteni atë rreth shpirtit: çfarë është ai? Nëse ai ju përgjigjet këtyre pyetjeve, atëherë ai është lajmëtar i Zotit

dhe pasojeni atë!" Pas kësaj zbriti surja Kehf.

- "Thuaju: "Do t'ju tregoj disa gjëra rreth tij"." - Disa pretendojnë se Dhulkarnejni ishte romak, por kjo është e pavërtetë. E sakta është ajo që ka thënë El Ezrakiu e të tjerë, se ai ka bërë tavaf në Qabe së bashku me Ibrahimin, që kur ai e ndërtoi atë për herë të parë. Domethënë, Dhulkarnejni ka qenë ndjekës i Ibrahimit (a.s.). Madje, ai i kushtoi Zotit një kurban pranë Qabes. Ne kemi përmendur diçka më të zgjeruar dhe të mjaftueshme rreth historisë së tij në librin tonë "*El Bidaje dhe Nihaje* (Fillimi dhe fundi i botës)."

- "Ne i dhamë pushtet në Tokë dhe mjete për çdo gjë." - I dhamë një mbretërim dhe pushtet të gjerë, duke i mundësuar çdo gjë që i jepet një sunduesi: pushtet, forcë, ushtri të madhe, armatim etj. Ai sundoi nga lindja, në perëndim dhe të gjitha vendet iu nënshtruan sundimit të tij, mbretër dhe popuj, arabë edhe joarabë, të gjithë në shërbim të tij. Për këtë arsye, disa kanë sugjeruar që emri Dhulkarnejn (Dybrirëshi) nënkupton shtrirjen e sundimit të tij nga lindja në perëndim. Allahu i Madhëruar thotë se i mundësoi atij "edhe mjete për çdo gjë". Kjo i ngjan fjalës së Allahut për Belkisën: "Atje pashë një grua që i sundonte ata *(popullin e Sebe-it)*. Asaj i ishte dhënë *(mirësi)* nga çdo gjë; ajo kishte një fron madhështor." [Neml 23]. Kështu, Allahu i madhëruar i dhuroi Dhulkarnejnit çdo mjet për të zgjeruar e forcuar sundimin e tij dhe që të çlironte viset më të largëta nga armiqtë e tyre dhe për të nënshtruar edhe mbretërit më të fortë të tokës. Allahu i dha forcë e pushtet që të nënshtronte e poshtëronte idhujtarët dhe idhujtarinë. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 85 - 88

85. Kështu, ai ndërmori një udhëtim.

86. Vazhdoi rrugën, derisa arriti atje ku perëndonte dielli. Ai pa se dielli perëndonte në një burim të zi dhe atje gjeti një popull. Ne i thamë: "O Dhulkarnejn! Ata mund t'i dënosh ose mund t'i trajtosh mirë."

87. Ai *(Dhulkarnejni)* **tha: "Atë që vazhdon me padrejtësi, ne do ta dënojmë. Pastaj, ai do të kthehet te Zoti i vet, i Cili do ta dënojë me një ndëshkim të tmerrshëm.**

88. Ndërsa ai që beson dhe bën vepra të mira, do të ketë shpërblimin më të mirë dhe ne do t'i japim lehtësira."

Shpjegimi i ajeteve

- "Kështu, ai ndërmori një udhëtim". - U nis për një udhëtim mes lindjes dhe perëndimit.

- "Vazhdoi rrugën, derisa arriti atje ku perëndonte dielli." - Ai vazhdoi udhën, derisa mbërriti në vendin më të largët në drejtim të perëndimit të diellit.

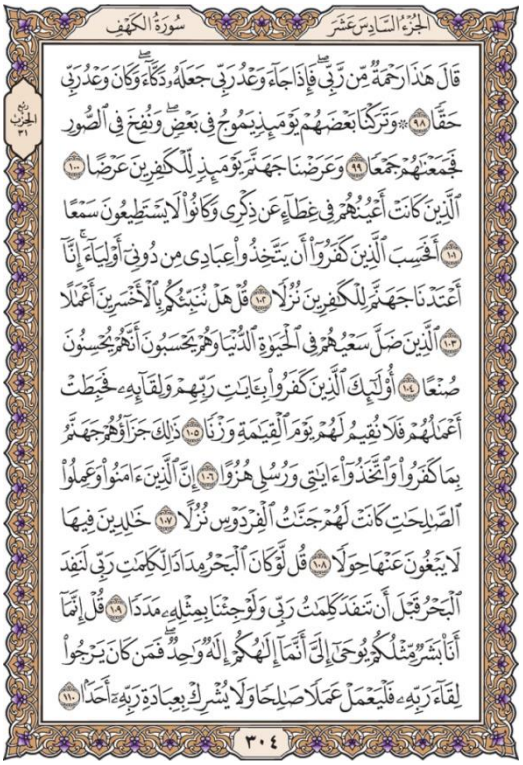
- "Ai pa se dielli perëndonte në një burim të zi ..." - E pa që dielli perëndoi në Oqeanin Paqësor. Kështu e sheh çdokush që mbërrin në brigjet e tij: sikur perëndon në oqean**.**

- "... dhe atje gjeti një popull." - Gjeti një popull atje. Thuhet se ishte një popull i madh njerëzish.

- "Ne i thamë: "O Dhulkarnejn! Ata mund t'i dënosh ose mund t'i trajtosh mirë." - Allahu i Madhëruar bëri që ai të sundonte mbi ta dhe ia la në dorë gjykimin e tyre, si të vepronte me ta, t'i vriste, t'i mbante si robër ose t'i linte të lirë duke u treguar bujar me ta, ose të merrte kompensim pasuror për lirimin e tyre. Në fakt, në vendimin e drejtë që mori për ta, del qartë në pah drejtësia dhe imani i Dhulkarnejnit. Allahu i Madhëruar na tregon:

- "Ai *(Dhulkarnejni)* **tha: "Atë që vazhdon me padrejtësi, ne do ta dënojmë."** - Kush vazhdon në mosbesim dhe idhujtari do ta dënojmë me një ndëshkim të rëndë e të dhembshëm, që ta përfshijë nga të gjitha anët. Allahu është më i ditur.

- "Pastaj, ai do të kthehet te Zoti i vet, i Cili do ta dënojë me një ndëshkim të tmerrshëm." - Doemethënë, ndëshkim të ashpër e të pashembullt, me vuajtje të mëdha. Kjo tregon për vërtetësinë e Ditës së

الجزء السادس عشر سورة الكهف
قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي ۖ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي
حَقًّا ﴿٩٨﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ ۖ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ
فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾
الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا
﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ ۚ إِنَّا
أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا
﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ
صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ
أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ
بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا
لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ
الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ قُلْ إِنَّمَا
أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُو
لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾
٣٠٤

Gjykimit, që është dita e llogarisë dhe e shpërblimit të krijesave sipas veprave të tyre.

- "Ndërsa ai që beson dhe bën vepra të mira, do të ketë shpërblimin më të mirë dhe ne do t'i japim lehtësira." - Ai që pranon ftesën për ta adhuruar Allahun si një të vetëm e pa ortak, do të ketë shpërblimin më të mirë në ahiret, tek Allahu Krenar dhe i Lartësuar dhe, përveç kësaj "...do t'i japim lehtësira", pra, do t'i trajtojmë ata ashtu si e do e mira në jetën e kësaj bote.

Ajetet 89 - 91

89. Më pas, ai u nis sërish për udhë.

90. Vazhdoi derisa arriti atje ku lindte dielli. Ai pa se dielli lindte atje ku ishte një popull, të cilin e kishim bërë të pambrojtur prej tij *(diellit)***.**

91. Kështu ndodhi dhe Ne dinim gjithçka për të *(për forcën dhe sundimin e tij të drejtë)***.**

Shpjegimi i ajeteve

- Më pas, ai u nis sërish për udhë. - Më pas u nis drejt lindjes. Gjatë udhëtimit, kudo ku kalonte, fitonte mbi mbretëritë dhe i ftonte popujt në adhurimin e Allahut Krenar dhe të Lartësuar. Nëse nuk pranonin, atëherë i poshtëronte e nënshtronte duke u marrë pasurinë dhe duke i detyruar të luftonin për të, në viset pranë tyre.

- Vazhdoi derisa arriti atje ku lindte dielli. Ai pa se dielli lindte atje ku ishte një popull, të cilin e kishim bërë të pambrojtur prej tij *(diellit)***.** - Gjeti një popull, të cilët nuk kishin ndërtesa, që t'i mbronin nga dielli, madje as pemë që t'u bënin hije. Seid Ibn Xhubejri shpjegon: "Ata ishin të kuq e shtatshkurtër, jetonin nëpër shpella e guva nëntokësore dhe kryesisht ushqeheshin me peshk." Ndërsa nga Katade përcillet të ketë thënë se ata ishin zezakë.

- Kështu ndodhi dhe Ne dinim gjithçka për të *(për forcën dhe sundimin e tij të drejtë)***.** - Ne shikonim në çdo kohë e në çdo vend gjendjen e tij dhe të ushtrisë së tij. Asgjë nuk i fshihej Zotit, edhe pse ata ishin të shpërndarë në popuj të shumtë e të largët. I Lavdëruari thotë: "S'ka dyshim se Allahut nuk mund t'i fshihet asgjë në Tokë dhe as në qiell." [Al Imran 5]

Ajetet 92 - 96

92. Pastaj mori një rrugë tjetër.

93. Vazhdoi derisa arriti mes dy maleve. Atje gjeti një popull, që thuajse nuk kuptonte asnjë gjuhë tjetër.

94. Ata i thanë: "O Dhulkarnejn! Jexhuxhët dhe mexhuxhët po sjellin shkatërrime në tokë. A pranon që të të paguajmë dhe të na ngresh një mur mes nesh dhe atyre?"

95. Ai tha: "Ajo që më ka dhënë Zoti im është shumë herë më e mirë, por ju më ndihmoni me fuqi punëtore, që të ngre një mur të fortë mes jush dhe mes atyre"!.

96. Më sillni hekur! Pasi e ngriti në nivel me dy shpatet e maleve, tha: "Ndizeni tani!" Kur nisi të vlonte, tha: "Më sillni bakër të shkrirë, që ta hedh këtu!"

Shpjegimi i ajeteve

- "Pastaj mori një rrugë tjetër." - Duke u nisur nga lindja e tokës, mori një udhë tjetër.

- "Vazhdoi derisa arriti mes dy maleve." - Ishin dy male pranë njëri-tjetrit, mes të cilëve ishte një hapësirë, nga e cila dilnin jexhuxhët dhe mexhuxhët, për të hyrë në viset mongole, ku shkatërronin, dhunonin, prishnin të mbjellat e gjënë e gjallë. Jexhuxh-mexhuxhët janë njerëz, pasardhës të Ademit (a.s.), sikurse thuhet në dy *Sahih*-ët: 1751. "Ebu Said Hudriu tregon se Profeti ﷺ ka rrëfyer: "Allahu i Madhëruar do të thotë (Ditën e Kijametit): "O Adem!" Ademi do të përgjigjet: "*Leb-bejke ue Sea'dejke* (Ja ku jam, të përgjigjem!) E gjithë mirësia është në dorën Tënde!)" Allahu do t'i thotë: 'Nxirri mënjanë njerëzit që do të hyjnë në Zjarr!" Ademi do t'i thotë: 'O Allah, sa do të jenë njerëzit e Zjarrit?' Allahu do t'i thotë: 'Në çdo njëmijë vetë, nxirr 999 (për t'i futur në Zjarr) e një për në Xhenet!' Ajo është dita kur edhe fëmija do të thinjet dhe çdo shtatzënë do ta nxjerrë para kohe barrën e vet. Ndër ju, janë dy popuj aq të shumtë, saqë kudo ku ndodhen e shumojnë atë popullsi: ata janë jexhuxhët dhe mexhuxhët." [7]

- "Atje gjeti një popull, që thuajse nuk kuptonte asnjë gjuhë tjetër." - Për shkak se jetonin larg njerëzve dhe nuk njihnin gjuhë tjetër të njerëzve.

- "Ata i thanë: "O Dhulkarnejn! Jexhuxhët dhe mexhuxhët po sjellin shkatërrime në tokë. A pranon që të të paguajmë dhe të na ngresh një mur mes nesh dhe atyre?" - Ata i ofruan pasuri, që do ta mblidhnin mes tyre, si pagesë për të ndërtuar një mur mbrojtës nga ata shkatërrues të përgjakshëm. Por Dhulkarnejni, ky besimtar, mirëbërës e përhapës i mirësisë e drejtësisë, tha:

- "Ajo që më ka dhënë Zoti im është shumë herë më e mirë ..." - Pra, pushteti, sundimi e ato mirësi që Zoti më ka dhuruar janë shumë më të mira sesa ajo që ju po grumbulloni.

- "... por ju më ndihmoni me fuqi punëtore, që të ngre një mur të fortë mes jush dhe mes atyre!" - Më ndihmoni me krahë pune dhe mjete për këtë projekt.

- "Më sillni hekur!" - Kërkoi blloqe hekuri për ndërtim. Thuhet se një bllok peshonte sa një *kintar* Damasku [8] ose edhe më shumë.

- "Pasi e ngriti në nivel me dy shpatet e maleve, tha: "Ndizeni tani!" Kur nisi të vlonte, tha: "Më sillni bakër të shkrirë, që ta hedh këtu!" - Ai i vendosi blloqet njëri mbi tjetrin nga themeli, deri në lartësinë e maleve, duke mbushur gjerë e gjatë të gjithë hapësirën. Janë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me gjatësinë dhe gjerësinë e asaj hapësire. Pastaj ai u tha atyre të ndiznin një zjarr të madh, aq sa i gjithë muri u skuq. Pastaj, kur nisi të vlonte, tha: "Më sillni bakër të shkrirë, që ta hedh këtu!" Ibn Abasi ka shpjeguar se: *El kitru*, është pikërisht bakri i shkrirë. Si provë për këtë përmendin ajetin kuranor: "... Ne bëmë që të rridhte për të një burim bakri të shkrirë *(kitri)*." [Sebe' 12]. Kështu, ajo pendë do të ngjante si një gunë me vija: një vijë e zezë dhe një e kuqe.

Ajetet 97 - 99

97. Në këtë mënyrë, ata nuk mund ta kapërcenin e kurrsesi nuk mund ta çanin më.

98. Ai tha: "Kjo ishte mirësi nga Zoti im. Megjithatë, kur të vijë çasti i vendimit të Zotit tim, Ai do ta bëjë rrafsh atë. Vendimi i Zotit tim është i sigurt."

99. Atë ditë, Ne do t'i bëjmë ata të përzihen si valët njëra me tjetrën. Pastaj do t'i fryhet Surit dhe do të tubohen bashkë të gjithë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Në këtë mënyrë, ata nuk mund ta kapërcenin e kurrsesi nuk mund ta çanin më." - Allahu i Lartësuar na njofton rreth jexhuxhëve dhe mexhuxhëve se ata nuk mundën që të kalonin sipër kësaj pende dhe as që ta çanin atë. Kapërcimi i pendës është më i thjeshtë sesa shpimi e çarja e saj, prandaj për kapërcimin e pendës, Zoti tha: "*ma stâu"* (nuk mund ta kapërcenin), ndërsa

për çarjen e saj tha: "*ma stetâu* (kurrsesi nuk mund ta çanin më). Kështu, për secilin rast është shprehja e duhur. Pra, në atë kohë, ata as mundën ta kalonin dhe as ta çanin pendën. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Zejneb Bintu Xhaĥshi, gruaja e Profetit ﷺ, e cila tregon: "Profeti i Allahut u ngrit njëherë prej gjumit me fytyrë të skuqur, duke thënë: *La ilahe il-l'Allah!* Mjerë arabët, për sherrin që është afruar! U hap sot prej pendës së jexhuxhëve dhe mexhuxhëve një e çarë si kjo!" - dhe bëri një rreth me gishtin e madh dhe atë tregues. Unë i thashë: "O i Dërguari i Allahut! A do të shkatërrohemi, edhe kur mes nesh ka besimtarë të mirë?!" Ai tha: "Po, nëse e keqja shtohet (e përhapet) shumë." [Buhariu dhe Muslimi]. Pasi e përfundoi ndërtimin e pendës, Dhulkarnejni tha:

- "Ai tha: "Kjo ishte mirësi nga Zoti im." - Kjo është mëshirë nga Zoti për gjithë njerëzit. Me ndërtimin e kësaj pende, ata janë të sigurt nga shkatërrimi i jexhuxhëve dhe mexhuxhëve.

- "Megjithatë, kur të vijë çasti i vendimit të Zotit tim ..." - Kur të vijë koha e përmbushjes së premtimit të vërtetë ...

- "Ai do ta bëjë rrafsh atë." - Do ta rrafshojë atë pendë e do ta bëjë njësh me tokën.

- "Vendimi i Zotit tim është i sigurt." - Ai do të përmbushet në mënyrë të pashmangshme.

- "Atë ditë, Ne do t'i bëjmë ata të përzihen si valët njëra me tjetrën." - Ditën kur të rrafshohet ajo pendë, ata do të dalin dhe do të vërshojnë mbi njerëzit, duke shkatërruar pasuritë e tyre dhe çdo gjë. E gjitha kjo do të ndodhë përpara Kijametit dhe pas daljes së Dexhalit, sikurse do ta shtjellojmë hollësisht në tefsirin e fjalës së Allahut: "Kur të hapet *(penda e)* jexhuxhëve dhe mexhuxhëve, ata do të vërshojnë me shpejtësi nga çdo bregore." [Enbija 96]. Ndërsa në këtë ajet, i Lartësuari thotë: "... Ne do t'i bëjmë ata të përzihen si valët njëra me tjetrën." Sudiu shpjegon: Kjo do të ndodhë në fillim të Ditës së Kijametit dhe menjëherë pas saj...

- "... do t'i fryhet Surit, ..." - Në hadith është shpjeguar se Suri është një bri i madh, të cilit do t'i fryhet Ditën e Kijametit. Ai që do t'i fryjë bririt është meleku Israfil. Në hadith *merfu* thuhet se Ibn Abasi përcjell prej Ebu Seid el Hudriut se Profeti ﷺ ka thënë: 1752. "E si të kënaqem (me jetën në këtë dynja), ndërkohë që meleku që do t'i fryjë Surit e ka vendosur atë në gojë, ka ngritur kokën lart dhe pret urdhrin?!" Njerëzit pyetën: "Çfarë duhet të themi, o i Dërguari i Allahut?" - "Thoni: '*ĥasbunall-llâhu ue ni'mel uekil. Alell-llâhi teuek-kelnâ.*" (*Na mjafton Allahu; Ai është mbrojtësi më i mirë. Allahut i mbështetemi*)

- "... dhe do të tubohen bashkë të gjithë". - Do të tubohen të gjithë, pa përjashtim, për të dhënë llogari para Zotit, siç thuhet në ajetin tjetër kuranor: "Thuaju: "Të jeni të sigurt se, edhe të parët edhe të fundmit, keni për t'u tubuar në një ditë të caktuar." [Uakia 49, 50], ose: "... Ne do t'i tubojmë të gjithë, pa lënë asnjë pas." [Kehf 47]

Ajetet 100 - 102

100. Atë ditë, Ne do t'ua tregojmë haptazi Xhehenemin jobesimtarëve,

101. atyre që i kishin sytë të verbuar ndaj paralajmërimeve të Mia dhe që nuk dëgjonin.

102. Vallë, mendonin jobesimtarët se, përveç Meje, mund të merrnin si mbrojtës robërit e Mi?! Ne e kemi përgatitur Xhehenemin si vendpritës të jobesimtarëve.

Shpjegimi i ajeteve

- "Atë ditë, Ne do t'ua tregojmë haptazi Xhehenemin jobesimtarëve …" - Allahu i Madhëruar na tregon se çfarë do të bëjë me mohuesit e besimit në Ditën e Kijametit. Ai do t'ua tregojë haptazi Xhehenemin, që ta shohin me sytë e ballit çfarë ndëshkimi, dhimbje e vuajtjesh përmban ai, që para se të hyjnë në të. Më këtë, Ai ua përshpejton dhimbjet dhe vuajtjet, tmerrin dhe dëshpërimin. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi prej Ibn Mesudit se Profeti i Allahut

ka thënë: "Ditën e Kijametit, Xhehenemi do të sillet i tërhequr me 70 mijë frerë; për çdo fre janë 70 mijë melekë, që e tërheqin me forcë."

- "... atyre që i kishin sytë të verbuar ndaj paralajmërimeve të Mia dhe që nuk dëgjonin". - Këtë pritje e meritojnë ata që u treguan të verbër në dynja, mospërfillës e të shurdhër ndaj ftesës së Zotit, refuzuan udhëzimin e Tij dhe nënshtrimin ndaj të vërtetës. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Kush i kthen shpinën përmendjes të Zotit, Ne i shoqërojmë nga një shejtan, i cili nuk i ndahet kurrë. Ai *(shejtani)* e pengon nga rruga e drejtë, ndërkohë që ai *(jobesimtari)* mendon se është i udhëzuar mirë." [Zuhruf 36, 37] Ndërsa në këtë ajet thotë: "nuk dëgjonin", pra, nuk logjikonin dhe nuk mendonin për urdhëresat dhe ndalesat e Zotit.

- "Vallë, mendonin jobesimtarët se, përveç Meje, mund të merrnin si mbrojtës robërit e Mi?!" - Mos vallë, besonin këta të humbur se kjo ishte e saktë dhe mund t'u sillte ndonjë dobi?! Allahu i Madhëruar thotë: "Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi. Por ata *(idhujt)* do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do të bëhen armiq të tyre." [Merjem 81, 82].

- "Ne e kemi përgatitur Xhehenemin si vendpritës të jobesimtarëve". - Zjarri do të jetë vendpritja e tyre në Ditën e Kijametit.

Ajetet 103 - 106

103. Thuaj: "A t'ju tregoj për më të dëshpëruarit me veprat e tyre?"

104. Janë ata, veprat e të cilëve asgjësohen që në jetën e kësaj bote, por ata mendojnë se janë duke bërë mirë.

105. Janë ata të cilët nuk i besojnë argumentet e Zotit të tyre e as takimin me Të, prandaj veprat e tyre asgjësohen dhe në Ditën e Gjykimit nuk do t'u japim asnjë peshë atyre.

106. Shpërblimi i tyre është Xhehenemi, për shkak se nuk besojnë dhe i marrin për tallje argumentet dhe të dërguarit e Mi.

Shpjegimi i ajeteve

- "Thuaj: "A t'ju tregoj për më të dëshpëruarit me veprat e tyre?" - A t'ju tregojmë se cilët janë njerëzit më të dëshpëruar me veprat e tyre?

- "Janë ata, veprat e të cilëve asgjësohen që në jetën e kësaj bote ..." - Janë ata që, në dynja, bënë vepra të pabazuara në ligjet e Zotit dhe, si të tilla, ato janë të pavlefshme dhe të papranueshme nga Ai.

- "... por ata mendojnë se janë duke bërë mirë". - Ata mendojnë se janë në rrugë të mbarë, janë të pranuar nga Zoti dhe se Ai i do ata, por në realitet ata janë tërësisht në rrugë të gabuar dhe veprat e tyre janë të refuzuara e të pavlera. Ky ajet nuk është shpallur rreth një grupi të përcaktuar, por ai është gjithëpërfshirës. Ai përfshin të gjithë ata që e adhurojnë Zotin përmes rrugësh jo të sakta e të pëlqyera nga Ai, e të cilët mendojnë se janë në rrugë të mbarë, por në të vërtetë punët e tyre janë të refuzuara, të kota e të pavlefshme. I Lartësuari thotë: "Atë ditë sheh fytyra të tmerruara, të lodhura e të rraskapitura. Ata do hyjnë në një zjarr të ndezur fort." [Gashije 2 - 4]. Domethënë, edhe pse janë lodhur e rraskapitur në këtë dynja, duke kryer vepra që i mendonin si adhurime ndaj Zotit, ata përsëri do të hidhen në zjarr. Ose ajeti tjetër: "Ne do t'i kthehemi ndonjë vepre që ata e bënë *(në këtë botë)* dhe do ta bëjmë atë hi e pluhur." [Furkan 23]. Ose: "Kurse ata që nuk besuan, - veprat e tyre janë si mirazhi në një rrafshinë, të cilin i eturi e merr për ujë, derisa kur i afrohet e sheh se është asgjë. Por ai e ka Allahun *(gjithnjë)* pranë tij dhe Ai do t'ia bëjë të plotë llogarinë. Allahu është i shpejtë në bërjen e llogarisë *(së robërve)*." [Nur 39]. Ndërsa në këtë ajet Allahu i madhëruar i përshkruan ata duke thënë:

- "Janë ata të cilët nuk i besojnë argumentet e Zotit të tyre e as takimin me Të." - Ata nuk pranojnë ajetet dhe argumentet e Allahut, të cilat dëshmojnë se Ai është i vetmi që meriton adhurimin e krijesave, tregojnë për besnikërinë e

profetëve të Tij dhe vërtetësinë e shpalljeve që ata sollën. Ata nuk e besojnë jetën e ahiretit, ringjalljen dhe llogarinë me drejtësi përpara Zotit.

- "... prandaj veprat e tyre asgjësohen dhe Ditën e Gjykimit nuk do t'u japim asnjë peshë atyre". - Peshorja e punëve të mira nuk do t'u rëndojë aspak. Buhariu sjell hadithin nga Ebu Hurejra (r.a.), i cili tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1753. "Ditën e Kijametit do të sillet edhe një burrë trupmadh, por që përpara Allahut nuk do të peshojë as sa një krah mushkonje." Pastaj shtoi: "Po të doni, lexoni ajetin: "... Ditën e Gjykimit nuk do t'u japim asnjë peshë atyre."

- "Shpërblimi i tyre është Xhehenemi, për shkak se nuk besojnë dhe i marrin për tallje argumentet dhe të dërguarit e Mi." - Ky është shkaku përse e meritojnë Xhehenemin si "shpërblim". Ata mbulojnë të vërtetën dhe nuk pranojnë t'i nënshtrohen asaj; ata i marrin me tallje e shpërfillje shpalljet e Allahut dhe profetët e dërguar prej Tij; ata nuk e pranojnë rrugën e treguar nga Zoti, por e konsiderojnë gënjeshtër dhe e kundërshtojnë me kokëfortësi.

Ajetet 107 - 108

107. Nuk ka dyshim se për ata që besojnë dhe bëjnë punë të mira, vendpritës janë kopshtet e Firdeusit.

108. Aty do të jenë përgjithmonë dhe kurrë nuk do të kërkojnë të largohen nga ai.

Shpjegimi i ajeteve

- "Nuk ka dyshim se për ata që besojnë dhe bëjnë punë të mira, vendpritës janë kopshtet e Firdeusit." - Në këto ajete, Allahu i Lavdëruar na tregon rreth fatbardhëve të lumtur, të cilët besojnë drejt Allahun dhe të Dërguarin e Tij. I Madhëruari u premton kopshtet e Firdeusit si vendpritje për ta. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: 1754. "Nëse i kërkoni Allahut Xhenetin, lutuni dhe i kërkoni atij Firdeusin, sepse ai është më i larti i Xheneteve dhe ndodhet në qendër të tyre. Prej tij shpërthejnë lumenjtë e Xhenetit."

- "Aty do të jenë përgjithmonë ..." - Atje do të qëndrojnë gjithmonë, në vendbanimet e tyre të përjetshme.

- "... dhe kurrë nuk do të kërkojnë të largohen nga ai". - Kurrë nuk do të dëshirojnë diçka tjetër e të largohen prej andej. Në këtë botë, kur qëndron gjatë në një vend, sado i bukur të jetë ai, vjen një ditë që velesh e mërzitesh me të. Ndërsa në Xhenet, ata nuk do të dëshirojnë kurrë të largohen, as edhe për një çast. Asgjë nuk mund t'i zëvendësojë ato kënaqësi e mirësi, që dikush të kërkojë zëvendësim të tyre.

Ajeti 109

109. Thuaj: "Sikur deti të ishte bojë për të shkruar fjalët e Zotit tim, deti do të shterej para se të përfundonin fjalët e Zotit tim, madje edhe sikur të merrnim edhe një tjetër si ai."

Shpjegimi i ajetit

- "Thuaj: "Sikur deti të ishte bojë për të shkruar fjalët e Zotit tim, deti do të shterej para se të përfundonin fjalët e Zotit tim ..." - Thuaju, o Muhamed, se nëse deti do të ishte bojë për lapsin, që do të shkruante fjalët e Allahut, urtësitë e Tij të pashtershme, argumentet që tregojnë për Të, i gjithë uji do të shterej, e ai shkrim sërish nuk do të përfundonte.

- "... madje edhe sikur të merrnim edhe një tjetër si ai." - Edhe sikur të merrje një det tjetër si ai, e pastaj edhe një tjetër si ai, e kështu pafundësisht, nuk do të përfundonin fjalët e Allahut. I Lartësuari thotë: "Sikur të gjithë drurët në tokë të ishin pena dhe detet bojë dhe sikur detit t'i shtoheshin edhe shtatë dete të tjera, ato do të shteronin, kurse fjalët e Allahut nuk do të shteronin kurrë *(së shkruari)*. Allahu është Ngadhënjimtar e i Urtë." [Lukman 27]. Zoti ynë është ashtu si e ka përshkruar Veten dhe është shumë më i lartësuar sesa mund ta përshkruajmë ne.

Ajeti 110

110. Thuaj: "Unë jam thjesht një njeri, sikurse edhe ju. Mua më është shpallur se

Zoti juaj, që meriton të adhurohet, është Një dhe i vetëm. Kush shpreson takimin me Zotin e vet, le të bëjë vepra të mira dhe në adhurimin ndaj Zotit të tij të mos përziejë asnjë!".

Shpjegimi i ajetit

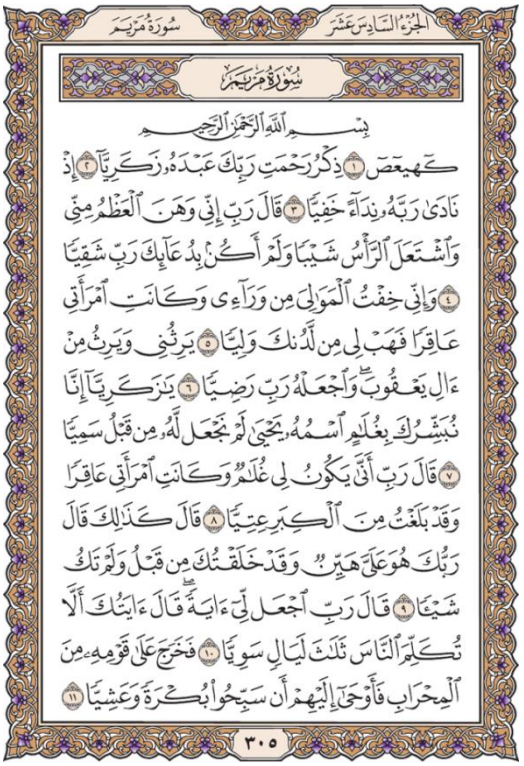
- "Thuaj: "Unë jam thjesht një njeri, sikurse edhe ju." - Taberaniu përcjell nga Amr Ibn Kajs el Kufi, se ai e ka dëgjuar Muauije Ibn Ebu Sufjanin të thotë: "Ky është ajeti i fundit që ka zbritur." [9] Allahu i Madhëruar i drejtohet Profetit të Tij të dashur, Muhamedit: "Thuaju këtyre idhujtarëve, të cilët nuk besojnë Shpalljen, që solle prej Zotit: "Unë jam thjesht një njeri, sikurse edhe ju!" Ai që pretendon se unë jam mashtrues, le të sjellë diçka të ngjashme me atë që unë solla prej Zotit tim. A nuk mendoni pak? Unë nuk e di të fshehtën e, megjithatë, ju njoftova saktësisht rreth historive të shkuara, kur më pyetët për të rinjtë e shpellës dhe rreth Dhul Karnejnit, i cili shëtiti botën nga skaji lindor, deri në skajin perëndimor. E si do t'ju tregoja të vërtetën, nëse Allahu nuk do të ma shpallte atë?!

- "Mua më është shpallur se Zoti juaj, që meriton të adhurohet, është Një dhe i vetëm." - Kjo më është shpallur e urdhëruar, që t'jua kumtoj. Ai është një i vetëm dhe nuk ka ortakë.

- "Kush shpreson takimin me Zotin e vet, ..."- pra shpërblimet e Tij të mira dhe dhuratat e Tij bujare ...

- "... le të bëjë vepra të mira ..." - Vepra që të jenë në përputhje me Shpalljen dhe Traditën e të Dërguarit të Allahut.

- "... dhe në adhurimin ndaj Zotit të tij të mos përziejë asnjë!" - Me veprat e adhurimet, të synojë veçse kënaqësinë e Allahut të vetëm e të pashoq. Këto janë dy kushtet e domosdoshme, që një vepër të jetë e pranueshme dhe e shpërblyeshme nga Zoti: së pari, ajo duhet të jetë e sinqertë e me të të kërkohet vetëm kënaqësia e Allahut dhe, së dyti, të jetë në përputhje me Sheriatin e sjellë nga Profeti i Zotit. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seid el

الجزء السادس عشر سورة مريم

سورة مريم

بسم الله الرحمن الرحيم

كٓهيعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكۡرُ رَحۡمَتِ رَبِّكَ عَبۡدَهُۥ زَكَرِيَّآ ﴿٢﴾ إِذۡ
نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً خَفِيًّا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ ٱلۡعَظۡمُ مِنِّي
وَٱشۡتَعَلَ ٱلرَّأۡسُ شَيۡبٗا وَلَمۡ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيّٗا
﴿٤﴾ وَإِنِّي خِفۡتُ ٱلۡمَوَٰلِيَ مِن وَرَآءِي وَكَانَتِ ٱمۡرَأَتِي
عَاقِرٗا فَهَبۡ لِي مِن لَّدُنكَ وَلِيّٗا ﴿٥﴾ يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنۡ
ءَالِ يَعۡقُوبَۖ وَٱجۡعَلۡهُ رَبِّ رَضِيّٗا ﴿٦﴾ يَٰزَكَرِيَّآ إِنَّا
نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ ٱسۡمُهُۥ يَحۡيَىٰ لَمۡ نَجۡعَل لَّهُۥ مِن قَبۡلُ سَمِيّٗا
﴿٧﴾ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٞ وَكَانَتِ ٱمۡرَأَتِي عَاقِرٗا
وَقَدۡ بَلَغۡتُ مِنَ ٱلۡكِبَرِ عِتِيّٗا ﴿٨﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ قَالَ
رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞ وَقَدۡ خَلَقۡتُكَ مِن قَبۡلُ وَلَمۡ تَكُ
شَيۡـٔٗا ﴿٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱجۡعَل لِّيٓ ءَايَةٗۚ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا
تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَ لَيَالٖ سَوِيّٗا ﴿١٠﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوۡمِهِۦ مِنَ
ٱلۡمِحۡرَابِ فَأَوۡحَىٰٓ إِلَيۡهِمۡ أَن سَبِّحُواْ بُكۡرَةٗ وَعَشِيّٗا ﴿١١﴾

٣٠٥

Hudriu, i cili ka thënë: 1755. "Ne bënim roje me radhë pranë Profetit të Allahut, duke qëndruar edhe natën, në rast të ndonjë nevoje ose nëse ai dëshironte të na dërgonte diku, për ndonjë shërbim. Në fakt, u shtuan shumë ata që ishin të gatshëm për të qëndruar roje. Një natë ishim duke folur me njëri-tjetrin, kur Profeti doli dhe na tha: "Për çfarë po bisedoni kështu?" Ne i thamë: "Pendohemi tek Allahu, o i Dërguar! Ne ishim duke folur për Mesihun e Rremë (Dexhalin) dhe na hyri frika në lidhje me të." Atëherë, ai na tha: "A t'ju tregoj diçka, që për mua është më e frikshme në lidhje me ju, sesa Mesihu i Rremë?" - "Po", - i thamë. Ai tha: "Shirku i fshehtë! Pra, të ngrihet dikush e të falë namaz sa për sy e faqe të njerëzve."Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut përcjell nga Zoti i tij, që thotë: 1756. "Unë jam më i Miri mbi të gjithë ortakët *(që të paditurit më përshkruajnë)*. Kur dikush ia përkushton dikujt tjetër një vepër, që e meritoj Unë si adhurim, Unë distancohem prej atij personi dhe ajo vepër

u shkon ortakëve që ai më shoqëron." Vetëm Imam Ahmedi e sjell këtë hadith në këtë version. Sërish Imam Ahmedi sjell hadithin nga Mahmud Ibn Lebidi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1757. "Me të vërtetë, ajo që më së shumti kam frikë për ju është shirku i vogël" - "Po çfarë është shirku i vogël, o i Dërguari i Allahut!" Ai tha: "Syfaqësia. Ditën e Kijametit, kur njerëzit të shpërblehen për veprat e tyre, Allahu do t'u thotë: "Shkoni tek ata që u përkushtonit vepra të mira, në jetën e dynjasë, si shtinjakë e sa për sy e faqe, dhe shikoni a do të gjeni shpërblim tek ata?"" Ndërsa Ebu Jeala sjell hadithin nga Ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1758. "Ai që e zbukuron namazin kur e shohin njerëzit dhe nuk e kryen mirë kur nuk e shohin njerëzit, ka bërë një vepër të përçmuar, që nuk tregon respekt e nderim për Zotin Krenar dhe të Lartësuar."

Surja 19: Merjem (mekase) **98 ajete**

Kjo është një sure mekase, përveç ajeteve 58 dhe 71, të cilat janë zbritur në Medinë. Ajo është zbritur pas sures Fatir.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 6

1. *Kaf, Ha, Ja, 'Ajn, Sad*.
2. Ky është një tregim për mëshirën e Zotit tënd ndaj robit të Vet, Zekerijas.
3. *(Kujto)* **Kur ai iu lut Zotit të vet me një zë të ulët**
4. "O Zoti im! Vërtet, mua më janë dobësuar eshtrat e më është zbardhur koka nga thinjat. O Zoti im! Unë asnjëherë nuk kam qenë i dëshpëruar me lutjet e mia drejtuar Ty.".
5. Unë kam frikë për popullin tim *(se do të mbeten pa udhëheqës)* **pas meje dhe gruaja ime është beronjë. Më dhuro nga mirësia Jote një trashëgimtar,**
6. të jetë trashëgimtari im dhe i familjes së Jakubit dhe bëje atë, o Zoti im, të mirë!"

Shpjegimi i ajeteve

- *Kaf, Ha, Ja, 'Ajn, Sad*. - Në fillim të sures Bekare kemi folur gjerësisht për mendimet e ndryshme të dijetarëve rreth këtyre germave, të përmendura në fillim të disa sureve të Kuranit. Muhamed Ibn Is'haku shënon në librin e tij "*Es-Sira*" hadithin e Ummu Selemes. Gjithashtu, Ahmed Ibn Hambeli sjell nga Ibn Mesudi historinë e emigrimit në Abisini. Në të dy hadithet përmendet se Xhafer Ibn Ebu Talibi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) i lexoi Nexhashiut dhe shpurës së tij fillimin e kësaj sureje.

- "Ky është një tregim për mëshirën e Zotit tënd ndaj robit të Vet, Zekerias." - Ai ishte një profet i madh prej bijve të Izraelit. Në *Sahih*-un e Buhariut përmendet se ai ishte marangoz dhe ushqehej nga puna e duarve të tij.

- "*(Kujto)* **Kur ai iu lut Zotit të vet me një zë të ulët ..." -** Ai e shprehu fshehtas lutjen e tij, sepse kjo mënyrë është më e dashur për Allahun e Lartësuar, i Cili është i Gjithëditur për çdo zemër të devotshme dhe i dëgjon të gjitha zërat dhe lutjet e fshehta drejtuar me përunjësi.

- "O Zoti im! Vërtet, mua më janë dobësuar eshtrat e më është zbardhur koka nga thinjat." - Trupi më është dobësuar, fuqitë më kanë lënë dhe thinjat kanë mbuluar kokën time. Qëllimi është për të treguar shenjat e dukshme dhe të padukshme të dobësisë dhe të plakjes.

- O Zoti im! Unë asnjëherë nuk kam qenë i dëshpëruar me lutjet e mia drejtuar Ty.". - Ti gjithmonë u je përgjigjur lutjeve të mia dhe kurrë nuk m'i ke kthyer duart bosh, sa herë të kam kërkuar.

- "Unë kam frikë për popullin tim *(se do të mbeten pa udhëheqës)* **pas meje ..." -** Kam merak se populli im do të devijojë pas meje.

- "... dhe gruaja ime është beronjë. Më dhuro nga mirësia Jote një trashëgimtar *(të denjë)* ..." - Më dhuro një fëmijë, që të jetë profet pas meje dhe të udhëzojë njerëzit me shpallje hyjnore.

- "*(Një që)* **të jetë trashëgimtari im dhe i familjes së Jakubit ..." -** Të jetë profet, ashtu siç ishin etërit e tij. Këtu bëhet fjalë për trashëgiminë e profetësisë dhe jo për

pasurinë e Zekerijas. Çdo fjalë që mëton se Zekerija kërkoi një djalë që t'ia linte trashëgim pasurinë e tij është e pasaktë, sepse profetet janë shumë më të lartë dhe të zgjedhur që të mund të kërkojnë fëmijë thjesht dhe vetëm për t'i lënë pasurinë, ose të frikësohen për pasurinë e tyre. Aq më tepër që Zekerija ishte marangoz dhe hante nga puna e duarve të tij, e një i tillë kurrsesi nuk grumbullon pasuri dhe të frikësohet për të. Profetët janë njerëzit më asketë, larg nga stolitë e kësaj bote. Në dy *Sahih*-ët vjen në versione të ndryshme se Profeti i Allahut ka thënë: 1759. "Ne nuk lëmë trashëgimi. Çdo pasuri që lëmë është sadaka." Kështu, rrjedhimisht, lutja: "Më dhuro nga mirësia Jote një trashëgimtar *(të denjë)*, të jetë trashëgimtari im dhe i familjes së Jakubit" nënkupton trashëgiminë e profetësisë dhe jo të pasurisë. Të gjitha hadithet që flasin për trashëgiminë e pasurisë janë hadithe të dobëta, *mursele*, të cilat kurrsesi nuk mund të hedhin poshtë hadithet e sakta. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

- "... dhe bëje atë, o Zoti im, të mirë!" - Bëje atë punëmirë të tillë, që Ti të jesh i kënaqur me të, por edhe njerëzit ta duan dhe të jenë të kënaqur me të. Pra, bëje atë të dashur, o Zot, për zemrat e njerëzve, për fenë dhe moralin e tij.

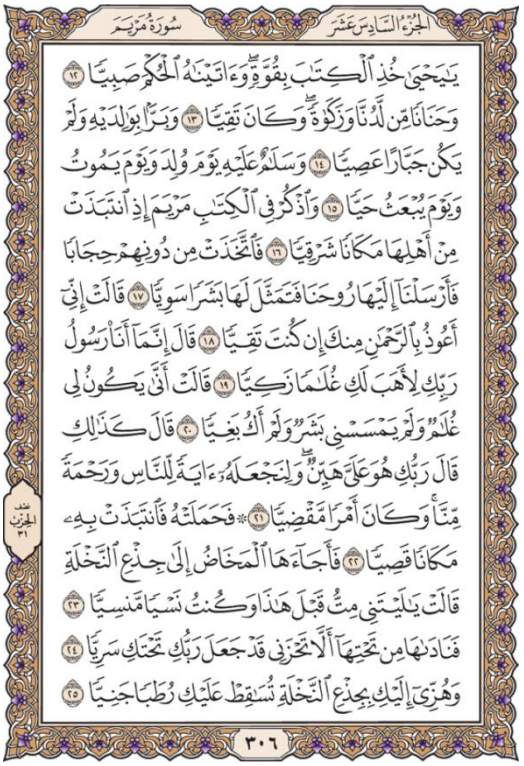
Ajeti 7

7. *(Përgjigja ishte:)* **O Zekerija! Ne po të përgëzojmë ty me një djalë, emri i të cilit do të jetë Jahja. Askush para tij nuk është emërtuar me këtë emër.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar iu përgjigj lutjes së robit të Tij, Zekerijas:

- "*(Përgjigja ishte:)* **O Zekerija! Ne po të përgëzojmë ty me një djalë, emri i të cilit do të jetë Jahja."** - I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Atëherë, Zekeria iu lut Zotit të tij, duke thënë: "O Zoti im! Më dhuro edhe mua një pasardhës të mirë! Vërtet, Ti e Dëgjon lutjen." Kur qëndronte në këmbë, duke u falur në faltore, atë e thirrën melekët: "Allahu të përgëzon ty me Jahjan, i cili do të besojë Fjalën e ardhur nga

الجزء السادس عشر سورة مريم
يَٰيَحۡيَىٰ خُذِ ٱلۡكِتَٰبَ بِقُوَّةٖۖ وَءَاتَيۡنَٰهُ ٱلۡحُكۡمَ صَبِيّٗا ١٢
وَحَنَانٗا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةٗۖ وَكَانَ تَقِيّٗا ١٣ وَبَرَّۢا بِوَٰلِدَيۡهِ وَلَمۡ
يَكُن جَبَّارًا عَصِيّٗا ١٤ وَسَلَٰمٌ عَلَيۡهِ يَوۡمَ وُلِدَ وَيَوۡمَ يَمُوتُ
وَيَوۡمَ يُبۡعَثُ حَيّٗا ١٥ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَرۡيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتۡ
مِنۡ أَهۡلِهَا مَكَانٗا شَرۡقِيّٗا ١٦ فَٱتَّخَذَتۡ مِن دُونِهِمۡ حِجَابٗا
فَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرٗا سَوِيّٗا ١٧ قَالَتۡ إِنِّيٓ
أَعُوذُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيّٗا ١٨ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ
رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمٗا زَكِيّٗا ١٩ قَالَتۡ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي
غُلَٰمٞ وَلَمۡ يَمۡسَسۡنِي بَشَرٞ وَلَمۡ أَكُ بَغِيّٗا ٢٠ قَالَ كَذَٰلِكِ
قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞ وَلِنَجۡعَلَهُۥٓ ءَايَةٗ لِّلنَّاسِ وَرَحۡمَةٗ
مِّنَّاۚ وَكَانَ أَمۡرٗا مَّقۡضِيّٗا ٢١ * فَحَمَلَتۡهُ فَٱنتَبَذَتۡ بِهِۦ
مَكَانٗا قَصِيّٗا ٢٢ فَأَجَآءَهَا ٱلۡمَخَاضُ إِلَىٰ جِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ
قَالَتۡ يَٰلَيۡتَنِي مِتُّ قَبۡلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسۡيٗا مَّنسِيّٗا ٢٣
فَنَادَىٰهَا مِن تَحۡتِهَآ أَلَّا تَحۡزَنِي قَدۡ جَعَلَ رَبُّكِ تَحۡتَكِ سَرِيّٗا ٢٤
وَهُزِّيٓ إِلَيۡكِ بِجِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ تُسَٰقِطۡ عَلَيۡكِ رُطَبٗا جَنِيّٗا ٢٥
٣٠٦

Allahu. Ai do të jetë zotëri *(fisnik)*, i përkorë dhe Profet nga më të mirët."" [Al imran 38, 39].

- "Askush para tij nuk është emërtuar me këtë emër." - Katadja dhe të tjerë shpjegojnë që: Askush para tij nuk kishte patur atë emër. Ndërsa Muxhahidi shpjegon se fjala "*semijja*" do të thotë që nuk kishte patur emër të ngjashëm me të, nisur nga fjala e Allahut të Lartësuar: "Ai është Zoti i qiejve dhe i Tokës dhe çfarë ka midis tyre. Prandaj, vetëm Atë adhuroje dhe bëhu i qëndrueshëm në adhurimin për Të! A di ndonjë *(semijja)* të ngjashëm me Të?" [Merjem 65]. Pra, kuptimi i '*semijja'* është: "të ngjashëm me të". Ndërsa Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë që, kurrë një beronjë nuk ka lindur fëmijë si ai."

Ajetet 8 - 9

8. Ai tha: "O Zoti im! Si do të kem unë djalë kur gruaja ime nuk lind dhe unë kam arritur pleqëri të thellë?!"

9. Ai *(Allahu)* **tha: "Ja, kështu ka thënë Zoti yt: "Kjo është e lehtë për Mua. Unë**

të krijova ty më parë kur ti nuk ishe asgjë."

Shpjegimi i ajeteve

- "Ai tha: "O Zoti im! Si do të kem unë djalë kur gruaja ime nuk lind dhe unë kam arritur pleqëri të thellë?!" - Kur i erdhi përgjigjja për lutjen që kishte bërë, duke u përgëzuar për lindjen e këtij djali, ai u lumturua, por dhe u çudit në të njëjtën kohë, prandaj e bëri këtë pyetje. Pra, si do të bëhej me djalë, ndërkohë që gruaja e tij ishte beronjë dhe, përveç kësaj, ajo tashmë ishte e thyer në moshë?! Po kështu, edhe ai vetë ishte plakur dhe kockat i ishin dobësuar dhe nuk kishte forcë mjaftueshëm për të realizuar këtë ngjizje. Duke shpjeguar fjalën *itija* (që është përkthyer 'pleqëri të thellë'), Muxhahidi thotë: "Pra, më janë dobësuar dhe holluar kockat."

- "Ai *(Allahu)* **tha: "Ja, kështu ka thënë Zoti yt: "Kjo është e lehtë për Mua."** - Për Allahun është e thjeshtë që të sjellë një fëmijë prej teje dhe gruas tënde. Më pas, Allahu i Lartësuar i përmendi atij diçka që është edhe më e habitshme se ajo që ai i kishte kërkuar:

- "Unë të krijova ty më parë kur ti nuk ishe asgjë." - Allahu i Lartësuar thotë "Vërtet, ka kaluar një periudhë kohe, që njeriu nuk ekzistonte." [Insan 1].

Ajetet 10 - 11

10. Ai *(Zekerija)* **tha: "O Zoti im! Më jep mua një shenjë!" Ai** *(Allahu)* **tha: "Shenja jote do të jetë që nuk do të mund t'i flasësh akujt për tri net** *(rresht)*".

11. Dhe Zekeria doli prej faltores para popullit të vet dhe u tha me shenja: "Madhërojeni Allahun mëngjes e mbrëmje!

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton rreth fjalëve të Zekerijas më pas:

- "Ai *(Zekerija)* **tha: "O Zoti im! Më jep mua një shenjë!"** - Më jep një shenjë, që të më tregojë për vërtetësinë e kësaj që më premtove, që të më qetësohet zemra me premtimin dhe dhuratën Tënde. Po kështu tha dhe Ibrahimi (a.s): "Po, kur Ibrahimi tha: "Zoti im! Më mundëso të shoh se si i ngjall të vdekurit!" Ai *(Zoti)* i tha: "A nuk beson?!" Ai *(Ibrahimi)* u përgjigj: "Sigurisht që besoj, por desha që zemrës sime t'i shtohej bindja."..." [Bekare 260]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar iu përgjigj:

- "Ai *(Allahu)* **tha: "Shenja jote do të jetë që nuk do të mund t'i flasësh akujt për tri net** *(rresht)***"."** - Shenja jote do të jetë paaftësia e gjuhës tënde për të folur për tri net rresht, edhe pse fizikisht je i shëndetshëm dhe i aftë për të folur, pa asnjë sëmundje a difekt. Ibn Abasi dhe të tjerë shpjegojnë se Zekerijas iu mbajt gjuha dhe nuk mund të fliste, edhe pse nuk vuante nga asnjë sëmundje apo difekt. Ndërsa Ibn Zejd Ibn Eslemi ka thënë: Ai ishte në gjendje të lexonte dhe të bënte tesbih, por e kishte të pamundur t'i fliste popullit të tij, përveç gjuhës së shenjave. Allahu i Lartësuar thotë: "... nuk do të mund t'i flasësh akujt për tri net *(rresht.)***"** Pra, tri ditë-net njëra pas tjetrës, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ai *(Allahu)* tha: "Shenja është që, për tri ditë, ti nuk do të mund t'i flasësh asnjë njeriu, përveçse me gjeste." [Al Imran 41], domethënë, duke u bërë me shenja e gjeste.

- "Dhe Zekeria doli prej faltores para popullit të vet dhe u tha me shenja: "Madhërojeni Allahun mëngjes e mbrëmje!" - Doli pikërisht nga *mihrabi*, në të cilin u përgëzua për fëmijën dhe u bëri një shenjë të shpejtë popullit të vet, duke i udhëzuar që të madhëronin Allahun mëngjes e mbrëmje. Kështu, Ai i urdhëroi që edhe ata t'i bënin *tesbih* Zotit në ato tri ditë-net të njëpasnjëshme, në shenjë mirënjohjeje ndaj Allahut për këtë mirësi.

Ajetet 12 - 15

12. *(Djalit të tij i erdhi urdhri)* **O Jahja! Merre librin** *(dhe zbatoje)* **me shumë kujdes! Dhe Ne i dhamë atij urtësi që kur ishte fëmijë.**

13. Ne i falëm atij butësi e pastërti dhe e bëmë të devotshëm.

14. Dhe e bëmë bamirës ndaj prindërve të vet dhe nuk ishte mendjemadh e i padëgjueshëm.

15. Dhe paqja qoftë mbi të që ditën kur u lind, ditën kur do të vdesë dhe ditën kur do të ngrihet i gjallë!

Shpjegimi i ajeteve

- "*(Djalit të tij i erdhi urdhri)* **O Jahja! Merre librin** *(dhe zbatoje)* **me shumë kujdes!" -** Allahu i Madhëruar ia mësoi Jahjas Teuratin, të cilin besimtarët e studionin mes tyre në atë kohë. Profetët gjykonin njerëzit përmes mësimeve të tij. Kështu, Allahu i Lartësuar e urdhëron Jahjën: "O Jahja! Merre librin *(dhe zbatoje)* me shumë kujdes!" Pra, mësoje Teuratin me këmbëngulje, përkushtim e kujdes të madh. Në këtë kohë, Jahja ishte në moshë të vogël:

- "Dhe Ne i dhamë atij urtësi që kur ishte fëmijë." - I dhuruam një aftësi të madhe për të kuptuar diturinë dhe i dhamë këmbëngulje, përkushtim dhe dëshirë të madhe e shumë të fortë për të bërë mirësi. Ai përpiqej pandërprerë e me përkushtim të spikatur në mirësi e në kërkimin e diturisë, që në vogëli. Meameri thotë: "Njëherë, kur fëmijët e tjerë i thanë Jahjas: "Eja me ne, të luajmë!" Ai tha: "Nuk jemi krijuar për të luajtur!" Për këtë arsye, i Lartësuari thotë: "Ne i dhamë atij urtësi që kur ishte fëmijë."

- "Ne i falëm atij butësi e pastërti dhe e bëmë të devotshëm." - I dhamë atij "*ĥanânen*" dhe "*zekâten*". *El ĥanân* quhet dashuria e madhe, e shoqëruar me dhembshuri e butësi. Ndërsa *zekâten* quhet pastrimi nga ndyrësitë. Pra, Allahu e bëri atë që të ishte i pastër, i ruajtur nga ndyrësitë e veprave të këqija dhe gjynahet. "*dhe e bëmë të devotshëm*." - Pra, të ruajtur, të pastër, që nuk bënte gjynahe. Pasi përmendi se ai ishte i bindur ndaj Zotit të tij, Allahu i Lavdëruar na tregon se Jahja ishte i përkushtuar në bamirësinë ndaj prindërve.

- "Dhe e bëmë bamirës ndaj prindërve të vet dhe nuk ishte mendjemadh e i padëgjueshëm." - Ai ishte i përkushtuar dhe shumë i kujdesshëm në bamirësinë ndaj tyre, si me fjalë, ashtu edhe me vepra e me sjelljen e tij, si në përmbushjen e porosive dhe urdhrave të tyre, ashtu edhe në largimin nga ndalesat dhe qortimet e tyre. Atëherë i Lartësuari na përmend shpërblimin, që i premtoi:

- "Dhe paqja qoftë mbi të që ditën kur u lind, ditën kur do të vdesë dhe ditën kur do të ngrihet i gjallë!" - Ai do të jetë tërësisht në paqe dhe i mbuluar nga siguria e prehja në këto tri raste. Sufjan Ibn Ujejne ka thënë: "Çastet më të frikshme të njeriut janë pikërisht në këto tre raste: ditën kur ai lind dhe del në këtë botë të panjohur, ditën kur vdes dhe do të shohë diçka që kurrë nuk e ka parë në dynja, dhe ditën kur të ringjallet dhe të shohë veten në mes të atij vendtubimi të madh. Allahu i Madhëruar e nderoi Jahjan, birin e Zekerijas, duke i dhënë ruajtje e siguri të plotë në këto tri raste kur tha: "Paqja qoftë me të që ditën kur u lind, ditën kur do të vdesë dhe ditën kur do të ngrihet i gjallë!".

Ajetet 16 - 21

16. Përmendju në këtë Libër *(tregimin për)* **Merjemen, kur ajo u largua prej familjes së saj në një vend në Lindje!**

17. Ajo u veçua prej tyre. Pastaj Ne dërguam tek ajo Xhibrilin, i cili iu paraqit si njeri i vërtetë.

18. Ajo tha: "Unë i kërkoj mbrojtje të Gjithëmëshirshmit prej teje, nëse e ke frikë Atë!"

19. Ai *(Xhibrili)* **tha: "Unë jam vetëm një i dërguar** *(melek)* **i Zotit tënd për të të dhuruar ty një djalë të pastër.".**

20. Ajo tha: "Si do të kem unë djalë, kur mua nuk më ka prekur asnjë burrë e as nuk kam qenë e pamoralshme?!".

21. Ai *(Xhibrili)* **tha: "Ja, kështu, Zoti yt thotë: "Kjo është e lehtë për Mua" dhe ta bëjmë atë** *(djalin e krijuar pa baba)* **shenjë për njerëzit dhe mëshirë nga Ne. Kjo është punë e mbaruar!"**

Shpjegimi i ajeteve

Në ajetet e mësipërme, Allahu i Madhëruar përmendi historinë e Zekerias, të cilit i dhuroi një djalë të pastër, të përkushtuar e të bekuar me mirësi të shumta, edhe pse

Zekeria vetë ishte në moshë të thyer dhe gruaja e tij, përveçse e thyer në moshë, ishte edhe beronjë. Në vijim, i Lartësuari na sjell historinë e Merjemes dhe lindjen e Isait, pa ndërhyrjen e një babai njerëzor. Është dukshëm e qartë se mes dy historive ka një ngjashmëri të madhe, në mesazhin që kumtojnë. Allahu i Madhëruar i ka përmendur historitë e tyre pranë njëra-tjetrës edhe në suret Al Imran dhe Enbija. Në të gjitha rastet, Allahu i Madhëruar na tregon pushtetin e Tij absolut për gjithçka dhe sundimin madhështor mbi krijesat e Tij. Allahu është i plotpushtetshëm për gjithçka. U lartësoftë përlëvdimi e lavdërimi i Tij!

- "Përmendju në këtë Libër *(tregimin për)* **Merjemen ..." -** Ajo është Merjeme bija e Imranit, pasardhëse e Daudit (a.s.). Nëna e saj pati vendosur që fëmijën e saj ta përkushtonte si shërbëtor të Shtëpisë të Shenjtë në Kuds. Shërbesa ishte një lloj adhurimi i përhapur ndër besimtarët në atë kohë. Allahu i Lartësuar thotë: "Zoti i saj e pranoi përkushtimin e saj, me një pranim të mirë *(e të shpërblyeshëm)* dhe e rriti atë *(vajzën)* me një edukatë të mirë. Ai e vuri atë nën kujdesin e Zekerias." [Al Imran 37]. Ajo u edukua në mesin e bijve të Iraelit me virtyte të rralla, aq sa u bë ndër adhurueset më të mëdha dhe më të famshme të Zotit. Merjemeja ishte tërësisht e përkushtuar, e izoluar nga bota që e rrethonte, e palodhur dhe e vazhdueshme në adhurime plot përunjësi. Ajo ishte në kujdestarinë e Zekerias, burrit të motrës së saj. Zekeria ishte Profeti dhe udhëheqësi i bijve të Izraelit, tek i cili ktheheshin për të gjitha çështjet e tyre fetare. Zekeria vërejti se kësaj adhurueseje të rrallë i jepeshin mrekulli të shumta. Allahu i Madhëruar thotë: "... Sa herë që hynte Zekeria në dhomën e faljes së saj, gjente atje ushqim. Prandaj pyeti: "O Merjeme! Nga të vjen ky ushqim?" Ajo i tha: "Nga Allahu. Vërtet, Allahu i jep pa masë atij që do."" [Al Imran 37]. Është thënë se ai gjente pranë saj frutat e verës edhe në dimër dhe frutat e dimrit edhe në verë, sikurse e kemi përmendur në suren Al Imran. Kështu, kur Allahu i Madhëruar, të Cilit i takon e gjithë urtësia dhe mirësia, deshi që të nxirrte në jetë robin dhe profetin e Tij Isa, njërin nga pesë profetët më të zgjedhur të Tij, bëri që ajo të largohej nga familja e saj.

- "... kur ajo u largua prej familjes së saj në një vend në Lindje!" - Ajo u largua dhe u veçua prej tyre, në një vend në lindje të Xhamisë së Shenjtë në Kuds.

- "Ajo u veçua prej tyre." - Domethënë, u veçua dhe u fsheh tërësisht prej tyre.

- "Pastaj, Ne dërguam tek ajo Xhibrilin, i cili iu paraqit si njeri i vërtetë." - Fjala *Rûĥana* (Shpirtin) është për Xhibrilin (a.s), i cili iu paraqit asaj në formën e një njeriu me pamje të plotë.

- "Ajo tha: "Unë i kërkoj mbrojtje të Gjithëmëshirshmit prej teje, nëse e ke frikë Atë." - Kur iu shfaq meleku në formën e një njeriu, në atë vend të vetmuar, ajo u frikësua prej tij dhe mendoi se ai kishte qëllime të këqija, prandaj tha: "Unë i kërkoj mbrojtje të Gjithëmëshirshmit prej teje, nëse e ke frikë Atë!" Pra, nëse i frikësohesh Allahut, unë kërkoj mbrojtje Zotit nga ty! Kështu, Merjemeja e përkujtoi atë me Allahun e Lartësuar. Në fakt, kështu duhet të veprojë njeriu për largimin e të keqes, duke e filluar me gjënë më të lehtë.

- "Ai *(Xhibrili)* **tha: "Unë jam vetëm një i dërguar** *(melek)* **i Zotit tënd për të të dhuruar ty një djalë të pastër.". -** Unë nuk jam ashtu si pandeh, por unë jam i dërguar nga Zoti yt, për të të dhuruar një djalë të pastër.

- "Ajo tha: "Si do të kem unë djalë, kur mua nuk më ka prekur asnjë burrë e as nuk kam qenë e pamoralshme?". - Si do të kem unë fëmijë, kur nuk jam e martuar dhe kurrsesi nuk mund të mendohet se do të bëja poshtërsi?!

- "Ai *(Xhibrili)* **tha: "Ja, kështu, Zoti yt thotë: "Kjo është e lehtë për Mua" -** Kështu, Xhibrili (a.s) iu përgjigj: "Allahu i Lartësuar ka thënë se ti do të lindësh një fëmijë, pa ndërhyrjen e një bashkëshorti dhe as përmes poshtërsisë (imoralitetit). Dhe, pa

dyshim, Allahu i Lartësuar është i plotpushtetshëm për gjithçka.

- "... dhe ta bëjmë atë *(djalin e krijuar pa baba)* **shenjë për njerëzit dhe mëshirë nga Ne."** - Do ta bëj atë si shenjë dhe argument, që tregon pushtetin e Tij të plotë për gjithçka. Allahu i Lartësuar e krijoi Ademin pa mashkull e pa femër, e krijoi Havanë nga mashkulli (nga brinja e Ademit) dhe pa femër. Ndërsa të gjithë pasardhësit e Ademit i krijoi nga mashkulli dhe femra, përveç Isait, i cili lindi nga një femër, pa ndërhyrjen e mashkullit. Kështu u shfaqën të plota dhe të qarta fuqia dhe sundimi i Tij madhështor. Nuk ka të adhuruar me meritë veç Allahut dhe nuk ka Zot kujdestar dhe rregullues për çështjet e krijesave, veç Tij. Allahu i Lartësuar thotë gjithashtu: "... dhe mëshirë nga Ne." Duke treguar mëshirën e Tij, Ai do ta bëjë Isain një profet, që t'i ftojë njerëzit në adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe pa ortakë. Në një ajet tjetër thuhet: "Kujto *(o Muhamed)* kur melekët thanë: "O Merjeme! Allahu të jep ty lajmin e mirë *(për një djalë të krijuar)* me "Fjalën" e Tij *(Bëhu!)*. Emri i tij do të jetë Mesih, Isa, biri i Merjemes. Ai do të jetë i nderuar në këtë botë dhe në Ahiret. Ai do të jetë një nga më të afërmit *(të përzgjedhurit e Allahut)*. Ai do t'u flasë njerëzve që në djep, por dhe kur të rritet. Ai do të jetë prej të mirëve." [Al Imran 45, 46].

- "Kjo është punë e mbaruar!" - Muhamed Ibn Ishaku shpjegon: "Kjo është diçka që ka për të ndodhur dhe asgjë nuk mund ta pengojë atë." Këtë shpjegim e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri në *Tefsir*-in e Tij.

Ajetet 22 - 23

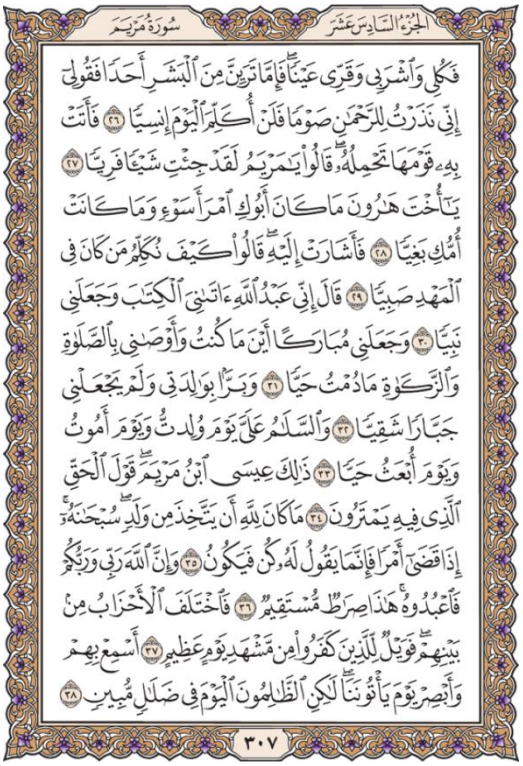
22. Pasi mbeti shtatzënë ajo u veçua në një vend të largët.

23. Kur dhembjet *(e lindjes)* **e mbështetën atë pranë trungut të një hurme ajo tha: "Ah sikur të kisha vdekur para kësaj e të isha harruar qëmoti!"**

Shpjegimi i ajeteve

- "Pasi mbeti shtatzënë ajo u veçua në një vend të largët." - Këtu flitet për Merjemen, pasi Xhibrili (a.s.) i kumtoi asaj mesazhin e vendimin e Zotit. Ajo iu dorëzua vendimit të Allahut të Madhëruar dhe Xhibrili fryu në të çarën e këmishës, në pjesën e grykës. Ajo frymë zbriti poshtë dhe hyri në trupin e saj dhe ajo u ngjiz me fëmijë, me lejen e Allahut të Lartësuar. Pasi mbeti shtatzënë, ajo zu u ngushtë dhe nuk po dinte çfarë t'u thoshte njerëzve, të cilët sigurisht që nuk do ta besonin shpjegimin e saj. Sidoqoftë, ajo e zbuloi faktin që kishte mbetur shtatzënë, duke ia përmendur motrës së saj, gruas së Zekerijas, e cila gjithashtu ishte shtatzënë me Jahjan. Kur shkoi të takonte të motrën, ajo u ngrit, e përqafoi, pastaj i tha: "A e di, o Merjeme, që unë jam shtatzënë?" Merjemja i tha: "Po ti, a e di që edhe unë jam shtatzënë?" Pastaj ia tregoi të motrës atë që i ndodhi. Ato ishin një shtëpi e ndërtuar me iman të fortë e të pastër. Mufesirët kanë dhënë mendime të ndryshme, në lidhje me kohëzgjatjen e shtatzënisë së Isait (a.s.), por mendimi më i përhapur është se ajo zgjati 9 muaj, si çdo shtatzëni e zakonshme. Muhamed Ibn Ishaku thotë: "Pasi ajo u rëndua me barrën e saj, asaj i ndodhi ashtu siç ndodh zakonisht me gratë shtatzëna: lodhje, dëshirë për ushqime të veçanta etj." Kështu u përhap lajmi mes bijve të Izraelit, të cilët filluan ta përflisnin, duke thënë se shoku i saj është Jusuf Zdrukthtari, i cili ishte i vetmi që kujdesej në faltore. E si mundën të thoshin të tilla gënjeshtra për atë grua të pastër e të dëlirë, ndërkohë që ajo adhuruese e përkushtuar dhe e rrallë u largua tërësisht prej njerëzve dhe nuk kishte fare kontakt me ta?! Ajo nuk takonte asnjë dhe askush nuk e takonte atë.

- "Kur dhembjet *(e lindjes)* **e mbështetën atë pranë trungut të një hurme ajo tha: "Ah sikur të kisha vdekur para kësaj e të isha harruar qëmoti!"** - Prej dhimbjeve, ajo u mbështet në një trung palme që ishte aty afër vendit. Janë dhënë mendime të ndryshme rreth atij vendi, por mendimi më i përhapur dhe i njohur është se ai ishte Betlehemi, një fshat rreth 8 milje larg Bejtul Makdesit, në drejtim të lindjes. Ky është mendimi më i përhapur që njerëzit e kanë

الجزء السادس عشر سورة مريم
فَكُلِي وَٱشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا ۖ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِيٓ
إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾ فَأَتَتْ
بِهِۦ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُۥ ۖ قَالُوا۟ يَٰمَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾
يَٰٓأُخْتَ هَٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ
أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا۟ كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِى
ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ إِنِّى عَبْدُ ٱللَّهِ ءَاتَىٰنِىَ ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلَنِى
نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِى مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَىٰنِى بِٱلصَّلَوٰةِ
وَٱلزَّكَوٰةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَتِى وَلَمْ يَجْعَلْنِى
جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ
وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ ٱلْحَقِّ
ٱلَّذِى فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ ۖ سُبْحَٰنَهُۥٓ
إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ
فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ
بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ
وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا ۖ لَٰكِنِ ٱلظَّٰلِمُونَ ٱلْيَوْمَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾
٣٠٧

transmetuar nga njëri-tjetri. Madje, të krishterët janë të prerë dhe nuk dyshojnë aspak se ai vend ishte Betlehemi. Ajo tha: "Ah, sikur të kisha vdekur para kësaj e të isha harruar qëmoti!" Kjo dëshmon se lejohet të kërkosh vdekjen, nëse frikësohesh nga fitnet dhe sprova në fenë dhe besimin tënd. Merjemeja e dinte mirë se do të sprovohej me këtë fëmijë, rreth të cilit njerëzit nuk kishin për ta besuar se çfarë do t'u thoshte. Kjo do të ishte një sprovë shumë e madhe, duke marë parasysh pozicionin e saj mes tyre, si një adhuruese e devotshme, punëmirë, e dëlirë dhe e ndershme, por që tashmë e akuzonin si të përdalë dhe imorale. Për këtë arsye, ajo dëshiroi që të kishte vdekur përpara kësaj ndodhie dhe të mos njihej e përmendej fare, si çdo gjë e lënë në harresë. Më parë, kemi sjellë hadithet që flasin për ndalesën e të kërkuarit të vdekjes, përveç nëse i frikësohesh sprovimit në besim, dhe pikërisht tek fjala e Allahut të Lartësuar: "O Zoti im! Ti më dhurove mua pushtet të madh dhe më mësove shpjegimin e ëndrrave. O Krijues i qiejve dhe i tokës! Ti je Mbrojtësi im në dynja e në ahiret. Më bëj të vdes si musliman dhe më bashko me të mirët!" [Jusuf 101].

Ajetet 24 - 26

24. Por një zë i thirri nga poshtë *(hurmës)***: "Mos u brengos! Zoti yt bëri të rrejdhë pranë teje një përrua.".**

25. Shkunde trupin e hurmës dhe do të bien hurma *(të pjekura)* **të freskëta!**

26. Ha, pi dhe qetësohu *(në paqe)***! Dhe nëse sheh ndonjë njeri, thuaj: "Unë jam betuar të agjëroj për hir të të Gjithëmëshirshmit dhe sot nuk i flas asnjë njeriu."**

Shpjegimi i ajeteve

- "Por një zë i thirri nga poshtë *(hurmës)***: "Mos u brengos! Zoti yt bëri të rrejdhë pranë teje një përrua!".** - Mufesirët kanë dhënë mendime të ndryshme rreth çështjes se kush i tha këto fjalë. Ibn Abasi, Seid Ibn Xhubejri, Dahaku, Umer Ibn Mejmun, Es-Sudiu dhe Katadja kanë dhënë mendimin se ai ishte meleku Xhibril (a.s). Ai i foli Merjemes që nga poshtë luginës. Ndërsa Isai (a.s), si foshnjë, foli veçse kur Merjemeja shkoi bashkë me të në popullin e saj. Ndërsa Muxhahidi dhe Haseni kanë thënë se ishte pikërisht biri i saj, Isai (a.s), ai i cili i tha këto fjalë (i sapolindur, në krahët e nënës së vet). Ky vjen si njëri nga mendimet e Seid Ibn Xhubejrit dhe si mendim i përzgjedhur nga Ibn Xheriri në *Tefsir*-in e tij, por Allahu është më i ditur! Pra, zëri i tha: "Mos u brengos, se Allahu, Zoti yt, ka bërë që pranë teje të rrjedhë një përrua, nga i cili të pish ujë!"

- "Shkunde trupin e hurmës dhe do të bien hurma *(të pjekura)* **të freskëta!"** - Pema ishte e tharë, por kur Merjemja e shkundi atë, ranë hurma të njoma. Kështu, Allahu i Lartësuar tregon mirësinë e Tij, duke i mundësuar Merjemes ushqim dhe pije.

- "Ha, pi dhe qetësohu *(në paqe)***!" -** Ha, pi dhe qetësoje zemrën! Amër Ibn Mejmuni ka thënë se nuk ka ndonjë ushqim më të mirë për lehonat, sesa hurmat arabe të thata dhe të njoma, pastaj ka lexuar këtë ajet.

- "Dhe nëse sheh ndonjë njeri, thuaj: "Unë jam betuar të agjëroj për hir të të Gjithëmëshirshmit dhe sot nuk i flas asnjë njeriu." - Këdo që të shohësh, thuaji: "Unë jam betuar të agjëroj për hir të të Gjithëmëshirshmit!" Bëju me shenjë atyre, derisa ta kuptojnë këtë mesazh. Themi se qëllimi është komunikimi me shenja dhe jo me fjalë, që të mos bjerë ndesh me fjalën e Allahut: "...dhe sot nuk i flas asnjë njeriu." Allahu i Madhëruar na tregon se Merjemja tha: "Unë jam betuar të agjëroj...". Enes Ibn Maliku shpjegon: "Unë jam betuar të agjëroj ...", domethënë "jam betuar të hesht". Ndërsa në një transmetim tjetër prej tij thuhet: "Pra, jam betuar të agjëroj dhe të hesht." Në ligjin e tyre thuhej që, nëse agjëronin, atëherë e kishin të ndaluar jo vetëm të hanin, por edhe të flisnin gjatë agjërimit.

Ajetet 27 - 33

27. Duke e mbajtur atë *(Isanë)* **në krah, shkoi tek të afërmit e vet. Ata i thanë: "O Merjeme! Ke bërë një punë, vërtet shumë të keqe."**

28. O motra e Harunit! Babai yt nuk ishte njeri i keq e as nëna jote nuk qe e pamoralshme.

29. Por, ajo u bëri shenjë për nga foshnja. Ata thanë: "Si mund t'i flasim atij që është foshnjë në djep?!"

30. Ai *(Isai)* **tha: "Unë jam rob i Allahut. Ai më ka dhënë mua Librin dhe më ka bërë profet.**

31. Më ka bërë të bekuar kudo që të jem dhe më ka urdhëruar për namaz dhe për zekat sa të jem gjallë.

32. Më ka bërë të dashur ndaj nënës sime e nuk më ka bërë mendjemadh e as të padëgjueshëm.

33. Paqja *(e Allahut)* **është me mua ditën kur u linda, ditën kur të vdes dhe ditën kur të dal** *(prej varrit)* **i gjallë."**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar na tregon rreth Merjemes dhe bindjes së saj ndaj urdhrit të Tij, për të mos i folur asnjë njeriu. Ajo iu bind urdhrit të Zotit, i Cili ishte mëse i mjaftueshëm për të mbrojtur atë dhe pastërtinë e figurës së saj. Allahu i Madhëruar na tregon dhe thotë:

- "Duke e mbajtur atë *(Isanë)* **në krah, shkoi tek të afërmit e vet."** - Kur ata e panë, e qortuan ashpër dhe shprehën zemërim të madh.

- "Ata i thanë: "O Merjeme! Ke bërë një punë, vërtet shumë të keqe." - Kjo është një mënxyrë shumë e madhe

- "O motra e Harunit!" - Domethënë, ti grua, që i ngjan Harunit në aspektin e devocionit në adhurim.

- "Babai yt nuk ishte njeri i keq e as nëna jote nuk qe e pamoralshme." - Ti je prej një dere të pastër e të njohur për mirësi, adhurime të shumta dhe devotshmëri ndaj Allahut. Si ka mundësi të bësh një vepër të tillë?!

- "Por, ajo u bëri shenjë për nga foshnja." - Sikur donte t'u thoshte: "Pyeteni këtë foshnjë dhe ai do t'ju rrëfejë të vërtetën.

- "Ata thanë: "Si mund t'i flasim atij që është foshnjë në djep?!" - Përveçse bëre këtë mënxyrë, tani po na thua që t'i flasim këtij fëmije në djep?! E si mund të flasë një foshnjë djepi?!

- "Ai *(Isai)* **tha: "Unë jam rob i Allahut."** - Domethënë, e para fjalë që Isai tha ishte dëlirësimi i Allahut nga çdo mangësi dhe lartësimi e madhërimi i Tij nga të pasurit bir. Kështu, ai dëshmoi për veten e vet se ishte thjesht rob dhe adhurues i Zotit. Pastaj tha:

- "Ai më ka dhënë mua Librin dhe më ka bërë profet." - Ai do të më japë mua Librin dhe do të më bëjë profet.

- "Më ka bërë të bekuar kudo që të jem ..." - Më bëri që të jem mësuesi i të mirës, urdhërues për të mira e ndalues nga të këqijat, kudo që të jem.

- "... dhe më ka urdhëruar për namaz dhe për zekat sa të jem gjallë." - Kjo tregon për rëndësinë e këtyre dy shtyllave madhështore të besimit të pastër e të vërtetë.

- "Më ka bërë të dashur ndaj nënës sime ..." - Unë nuk e thyej kurrë fjalën e saj apo

të mos i bindem urdhrit të saj. Kështu, ai përmendi bamirësinë ndaj nënës, pas bindjes dhe adhurimit të Allahut, si një i vetëm e pa ortak. Allahu i Madhëruar e përmend bashkë në shumë raste urdhrin për ta adhuruar Atë si një të vetëm dhe urdhrit për bindje ndaj prindërve dhe bamirësinë ndaj tyre, si për shembull: "Zoti yt ka dhënë urdhër të prerë që të mos adhuroni asnjë *(dhe asgjë)* tjetër përveç Tij dhe të silleni mirë ndaj prindërve. Nëse njërin prej tyre, ose që të dy, i ka kapur pleqëria pranë kujdesit tënd, atëherë mos u thuaj atyre as "of" e as mos u sill vrazhdë ndaj tyre, por thuaju vetëm fjalë të mira! Dhe shtrije mbi ta krahun e butësisë dhe të mëshirës dhe thuaj *(lutu):* "Zoti im! Mëshiroji ata të dy, siç më edukuan mua kur isha i vogël!"." [Isra 23], ose "Dhe Ne e kemi urdhëruar njeriun që të jetë bamirës ndaj prindërve të tij. Nëna e vet e barti atë mund pas mundi dhe pas dy vjetësh ia ndau gjirin. *(E porositëm)* "Të jesh mirënjohës ndaj Meje dhe ndaj dy prindërve tu. Vetëm tek Unë është kthimi juaj. E nëse ata të dy të shtyjnë që ti të më bësh Mua shok *(në adhurimin për mua),* për çka ti nuk ke kurrfarë dijeje, atëherë mos iu bind atyre, por në çështjet e jetës së kësaj bote të sillesh mirë me ta. …" [Lukman 14, 15].

- "... e nuk më ka bërë mendjemadh e as të padëgjueshëm." - Nuk më ka bërë mendjemadh e kryeneç, që të mos nënshtrohem në adhurimin e Zotit tim dhe të jem bamirës ndaj nënës time, e kështu të bëhem fatzi, i dëshpëruar dhe i humbur.

- "Paqja *(e Allahut)* **është me mua ditën kur u linda, ditën kur të vdes dhe ditën kur të dal** *(prej varrit)* **i gjallë."** - Kështu, Isai (a.s.) deklaroi për veten e vet se ishte thjesht rob dhe adhurues i Allahut të Madhëruar, thjesht një krijesë, e cila jeton vdes dhe do të ringjallet, si të gjithë krijesat e tjera. Salavatet dhe selami qofshin me Isain, Profetin e Allahut të Madhëruar.

Ajetet 34 - 37

34. Kjo është e vërteta për Isait, birin e Merjemes, për të cilën ata rragaten.

35. Nuk i shkon *(madhështisë së)* **Allahut që të ketë bir. I pastër është Ai** *(nga çdo mangësi)*! **Kur Ai vendos për një çështje, vetëm thotë: Bëhu!", dhe ajo bëhet.**

36. *(Isai i tha popullit të vet)* **Dhe Allahu është Zoti im dhe Zoti juaj, prandaj vetëm Atë adhuroni! Kjo është rrugë e drejtë.**

37. Por grupet e kundërshtojnë njëri-tjetrin *(rreth Isait)*. **Mjerë ata që nuk besuan, se ç'kanë për të parë në Ditën e Madhe!**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar i drejtohet Profetit të Tij të dashur, Muhamedit ﷺ, dhe i thotë:

- "Kjo është e vërteta për Isanë, birin e Merjemes, për të cilën ata *(më kot)* **rragaten."** - Kjo që po të rrëfejmë rreth Isait birit të Merjemes, është e vërteta e sigurt. Rreth saj polemizojnë ata që refuzojnë argumentet e Zotit dhe u kundërvihen atyre që kanë besim të vërtetë. Nga njëra anë, ata që e mohojnë Isain dhe nga ana tjetër, ata që e besojnë atë. Kështu, pasi na tregoi se si e krijoi Isain dhe për faktin se ai ishte adhuruesi dhe profeti i Tij, Allahu i Madhëruar vijon me dëlirësimin e Vetes së Tij të Lartësuar:

- "Nuk i shkon *(madhështisë së)* **Allahut që të ketë bir. I pastër është Ai** *(nga çdo mangësi)*!**"** - Ai është i Lartësuar, i Madhëruar, i Pastër dhe i Dëlirë nga çdo shpifje që trillojnë të padituri, të padrejtët dhe kundërshtarët e të vërtetës, që kalojnë çdo kufi.

- "Kur Ai vendos për një çështje, vetëm thotë: Bëhu!", dhe ajo bëhet." - Nëse Ai dëshiron që të ekzistojë diçka, mjafton t'i thotë "Bëhu", dhe ajo menjëherë bëhet dhe ekziston, ashtu si Ai dëshiron dhe vendos. Kjo i ngjan fjalës së Allahut, kur thotë: "Rasti i Isait tek Allahu, është sikurse rasti i Ademit, të cilin Ai e krijoi nga dheu, e pastaj i tha: "Bëhu!" dhe ai u bë. E vërteta vjen vetëm nga Zoti yt; Prandaj ti mos u bëj kurrë nga ata që dyshojnë!" [Al Imran 59, 60].

- **"***(Isai i tha populllit të vet)* **Dhe Allahu është Zoti im dhe Zoti juaj, prandaj vetëm Atë adhuroni!" -** Ndër gjërat që foli Isai që në djep ishte edhe kjo dëshmi madhështore e tij, kur tha: "Allahu është Zoti im dhe Zoti juaj, prandaj vetëm Atë adhuroni!" Ai urdhëroi që të adhurohej vetëm Allahun si një i vetëm, pa ortakë.

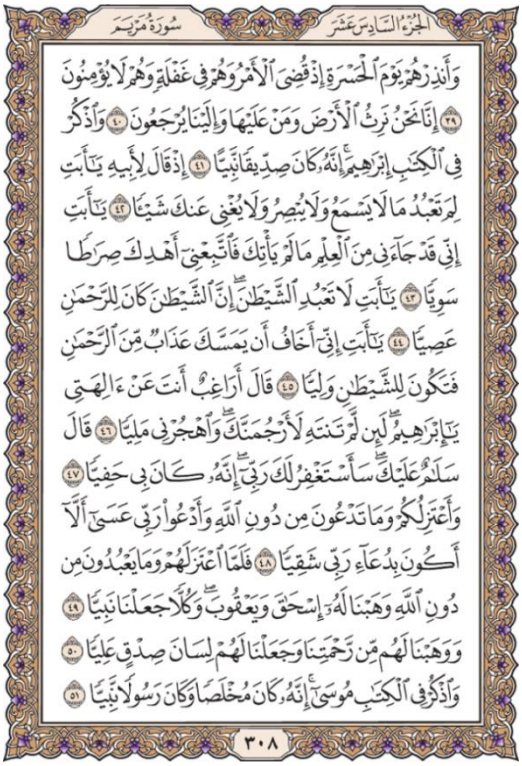
- "Kjo është rrugë e drejtë." - Kjo që unë ju solla prej Zotit, vetëm kjo është rruga e drejtë! Ai që ndjek këtë rrugë, ka gjetur të vërtetën dhe udhën e drejtë të Zotit, ndërsa ata që e braktisin këtë rrugë humbin larg dhe devijojnë nga e vërteta me vetëdije, edhe pasi u vjen argumenti i qartë.

- "Por grupet e kundërshtojnë njëri-tjetrin *(rreth Isait)*." **-** Edhe pasi iu sqarua përmes shenjave e mrekullive, se Isai ishte robi i Allahut dhe profeti i Tij, ishte Fjala (Bëhu) që Allahu ia drejtoi Merjemes dhe shpirt i krijuar prej Tij, një grup njerëzish, pra, shumica e jehudëve (mallkimet e Allahut qofshin mbi ta!) me kokëfortësi e arrogancë vazhduan me shpifjen e tyre se ai ishte fëmijë i jashtëligjshëm. Në lidhje me fjalët e Isait në djep, ata thanë se ajo ishte thjesht një magji. Kurse disa të tjerë thanë se: Ai që foli ishte vetë Allahu! Të tjerë thanë se Isai është biri i Allahut! Ndërsa të tjerë thanë se Isai është pjesë e Trinisë. Megjithatë, një grup thanë: "Isai është robi i Allahut dhe Profeti i Tij." Pikërisht ky është besimi i vërtetë dhe i drejtë, që ndoqën besimtarët. Një shpjegim i ngjashëm është përcjellë nga Amër Ibn Mejmun, Ibn Xhurejxhi, Katade e dijetarë të tjerë të hershëm dhe të mëvonshëm.

- "Mjerë ata që nuk besuan se ç'kanë për të parë në Ditën e Madhe!" - Ky është një kërcënim dhe paralajmërim i frikshëm, drejtuar të gjithë atyre që mashtrojnë e trillojnë besime e fjalë të paqena rreth Allahu të Madhëruar, duke thënë se Allahu ka bir! Megjithatë, Allahu i Madhëruar i ka afatizuar ata deri në Ditën e Kijametit, sepse Ai është i plotë në diturinë dhe pushtetin e Tij mbi ta. Ai nuk nxitohet me ndëshkimin e atyre që nuk i binden, siç thuhet në dy *Sahih*-ët se: 1760. "Me të vërtetë, Allahu e afatizon keqbërësin, por kur e rrëmben atë me ndëshkim, ai nuk ka për t'i shpëtuar dot ndëshkimit." Pastaj i Dërguari i Allahut lexoi fjalën e Allahut: "I tillë është ndëshkimi i Zotit tënd, kur bie mbi popujt që bëjnë padrejtësi. Vërtet, ndëshkimi i Tij është i dhembshëm dhe i ashpër." [Hud 102]. Po në dy *Sahih*-ët vjen hadithi: "Askush nuk është më i durueshëm se Allahu i Madhëruar ndaj fjalëve fyese, që Ai i dëgjon nga njerëzit! Ata trillojnë se Ai ka bir (a pasardhës e fëmijë), por prapëseprapë Ai u dhuron atyre shëndet dhe furnizim!" Allahu i Madhëruar thotë: "Sa e sa popuj që ishin në rrugë të gabuar, Unë ua pata shtyrë dënimin për një kohë. Por në fund unë i dënova ata. Tek Unë është përfundimi *(i të gjithëve)*!" [Haxh 48]. Gjithashtu: "Kurrsesi mos mendo se Allahu është i pakujdesshëm ndaj veprimeve të keqbërësve! Ai vetëm është duke u dhënë afat deri në ditën, kur sytë të shtangen nga tmerri. Ata janë duke vrapuar me kokat lart, me sytë e tyre të hapur e të papulitur me zemrat e tyre të zbrazëta." [Ibrahim 42, 43]. Ndërsa në këtë ajet thotë: "Mjerë ata që nuk besuan se ç'kanë për të parë në Ditën e Madhe!", pra, Ditën e Kijametit. Në një hadith të saktë, që e sjellin Buhariu dhe Muslimi, përcillet nga Ubadetu Ibn Samit se Profeti i Allahut ka thënë: 1761. "Ai që dëshmon se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë përveç Allahut, që është i vetëm dhe i pashoq, dhe se Muhamedi është robi dhe Profeti i Allahut; dëshmon se Isai është robi i Allahut dhe profeti i Tij, është Fjala e Tij, që Ai ia drejtoi Merjemes dhe shpirt (i krijuar) prej Tij; dëshmon se Xheneti është i vërtetë dhe Zjarri është i vërtetë; atë Allahu ka për ta futur në Xhenet, (në gradën e merituar) sipas punëve që ka bërë."

Ajetet 38 - 40

38. Sa mirë do të dëgjojnë dhe do të shohin ata, ditën kur do të vijnë te Ne! Por sot *(në këtë jetë)* **keqbërësit janë në humbje të thellë.**

الجزء السادس عشر سورة مريم
وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾
إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ
فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ
لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾ يَا أَبَتِ
إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا
سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ
عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ
فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ آلِهَتِي
يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾ قَالَ
سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾
وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا
أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن
دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾
وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾
وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾
٣٠٨

39. Paralajmëroji ata për Ditën e Dëshpërimit, kur çdo çështje të ketë marrë fund! Ata janë të pavëmendshëm dhe nuk besojnë.

40. Jemi Ne Ata që e trashëgojnë Tokën dhe gjithçka në të dhe te Ne do të kthehen të gjithë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar na tregon rreth mohuesve të besimit të vërtetë dhe gjendjes së tyre në Ditën e Kijametit. Atë ditë, ata do të dëgjojnë dhe shohin mirë se për çfarë u urdhëruan që të besojnë, siç thotë i Lavdëruari: "Veç sikur të mund t'i shohësh mëkatarët *(atë Ditë të dëshpëruar)* kur kokëulur para Zotit të tyre, thonë: "O Zoti ynë! Tani pamë dhe dëgjuam. Na kthe edhe një herë *(në dynja)* që të bëjmë vepra të mira. Tani ne jemi tërësisht të bindur"." [Sexhde 12]. Këto fjalë, ata do t'i thonë atëherë kur nuk do t'u vlejnë më për asgjë. Nëse do t'i thoshin përpara se të shihnin dënimin e Zotit (ose përpara vdekjes), atëherë kjo do t'u sillte dobi dhe do t'i shpëtonte nga ndëshkimi i Allahut.

- "Sa mirë do të dëgjojnë dhe do të shohin ata, Ditën kur do të vijnë te Ne!" - Ditën e Kijametit, ata do të dëgjojnë dhe shohin mirë e qartë, atë që urdhërohen të besojnë.

- "Por sot *(në këtë jetë)* **keqbërësit janë në humbje të thellë."** - Në këtë jetë, ata vazhdojnë të jenë të zhytur në pakujdesi. Ata as dëgjojnë, as shikojnë dhe as logjikojnë. Kur u kërkohet të ndjekin rrugën e drejtë, ata nuk dëgjojnë, ndërsa atë ditë shfaqin nënshtrimin e gatishmërinë për t'u bindur, edhe pse kjo nuk u vlen aspak.

- "Paralajmëroji ata për Ditën e Dëshpërimit, kur çdo çështje të ketë marrë fund!" - Paralajmëroji krijesat për ditën e dëshpërimit të madh, kur çdo çështje të ketë marrë fund, ditë në të cilën do të bëhet ndarja mes banorëve të Xhenetit dhe banorëve të Zjarrit, ditën kur secili do të përfundojë në vendin ku e meriton dhe do të jetë i përjetshëm në të. Paralajmëroji ata për këtë ditë të vështirë, edhe pse në këtë jetë:

- "... ata janë të pavëmendshëm dhe nuk besojnë." - Ata janë mospërfillës të paralajmërimeve dhe nuk i marrin ato si të vërteta. Imam Ahmedi sjell hadithin e Ebu Seid el Hudrijut, ku thuhet: 1762. "Kur banorët e Xhenetit të hyjnë në Xhenet dhe banorët e Zjarrit të hyjnë në Zjarr, do të sillet vdekja në formën e një dashi me brirë. Ai do të vendosent në një vend mes Xhenetit dhe Zjarrit dhe do të thuhet: "O banorë të Xhenetit! A e njihni këtë?" Ata zgjasin kokën për të parë dhe thonë: "Po, ajo është vdekja!" Atëherë thuhet: "O banorë të Zjarrit! A e njihni këtë?" Ata zgjasin kokën për të parë dhe thonë: "Po, ajo është vdekja!" Atëherë urdhërohet që ai dash të theret. Pastaj do t'u thuhet: "O banorë të Xhenetit! Ka vetëm përjetësi dhe nuk do të ketë më vdekje! O banorë të Zjarrit! Ka vetëm përjetësi dhe nuk do të ketë më vdekje!" Pastaj Profeti i Allahut lexoi: "Paralajmëroji ata për Ditën e Dëshpërimit, kur çdo çështje të ketë marrë fund! Ata janë të pavëmendshëm..." Pastaj bëri me shenjë me dorë dhe shtoi: "Banorët

e dynjasë të harruar e të pavëmendshëm në jetën e kësaj dynjaje." Po kështu e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi në dy *Sahih*-ët e tyre prej Eameshit, me një tekst të ngjashëm. Gjithashtu, ata sjellin një hadith të ngjashëm edhe prej Ibn Umerit. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Jemi Ne Ata që e trashëgojnë Tokën dhe gjithçka në të dhe te Ne do të kthehen të gjithë." - Allahu i Lavdëruar na njofton se Ai i Vetëm është Krijuesi, Mbretëruesi, Sunduesi e Pronari i gjithçkaje, Ai është Kujdestari, që ka në dorë çështjet e krijesave. Çdo gjë tjetër, që është krijesë, do të zhduket dhe do të mbetet vetëm Ai. Allahu është shumë i lartësuar dhe i madhëruar, që ndonjë krijesë të ketë në dorë diçka prej sundimit e pushtetit të Tij. Ai është i Përjetshmi, që do të mbetet pas të gjitha krijesave. Ai do të gjykojë mes tyre dhe askujt nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi, as sa një grimë.

Ajetet 41 - 45

41. Përmendju në Libër *(Kur'an)* **Ibrahimin! Ai qe vërtet njeri i sinqertë dhe Profet** *(i zgjedhur)*.

42. *(Kujto)* **kur ai i tha të atit: "O babai im! Përse adhuron atë që as nuk dëgjon, as nuk sheh dhe nga i cili nuk ke asnjë dobi?**

43. O babai im! Mua më është dhënë një dituri, që nuk të është dhënë ty. Prandaj më ndiq se unë të udhëzoj në rrugë të drejtë!

44. O babai im! Mos adhuro shejtanin sepse shejtani është kundër të Gjithëmëshirshmit!

45. O babai im! Unë kam frikë se do të të godasë ndonjë dënim prej të Gjithëmëshirshmit e kështu do të bëhesh mik me shejtanin."

Shpjegimi i ajeteve

- "Përmendju në Libër *(Kuran)* **Ibrahimin!"** - O Muhamed, përmendi popullit tënd idhujtar, historinë e Ibrahimit, pasardhës të të cilit ata pretendojnë se janë dhe fenë e të cilit mëtojnë se ndjekin.

- "Ai qe vërtet njeri i sinqertë dhe Profet *(i zgjedhur)*." - Tregoju atyre historinë e tij dhe çfarë ngjau mes tij dhe të atit, kur e këshilloi që të largohej nga adhurimi i idhujve.

- "*(Kujto)* **kur ai i tha të atit: "O babai im! Përse adhuron atë që as nuk dëgjon, as nuk sheh dhe nga i cili nuk ke asnjë dobi?"** - Diçka që nuk mund të të sjellë ndonjë dobi dhe as të largojë ndonjë dëm.

- "O babai im! Mua më është dhënë një dituri, që nuk të është dhënë ty." - Unë jam fëmija i lindur nga shpina jote dhe ti mendon se, meqë jam i vogël, nuk jam i denjë për të të këshilluar. Dije se mua më është mundësuar të marr dituri nga Allahu, të cilat ti nuk i di, sepse nuk të ka ardhur gjë prej saj.

- "Prandaj më ndiq se unë të udhëzoj në rrugë të drejtë!" - Rrugë, e cila të mundëson arritjen e çdo mirësie dhe shpëtimin nga çdo e keqe.

- "O babai im! Mos adhuro shejtanin ..." - Mos iu bind shejtanit të mallkuar dhe të adhurosh idhujt! Është pikërisht shejtani i mallkuar, ai që e nxit njeriun për idhujtari dhe kënaqet me këtë rrugë. I Lartësuari thotë: "A nuk ju pata paralajmëruar ju, o bijtë e Ademit, që të mos e adhuronit shejtanin, sepse ai ishte armiku juaj i hapur, dhe që Të më adhuronit vetëm Mua, sepse kjo ishte rruga e drejtë? Ai çoi në humbje shumë prej jush. A nuk e kuptonit atëherë?" [Ja sin 60 - 62]. Gjithashtu: "Ata *(idhujtarët)* lusin vetëm idhuj femërorë dhe i drejtohen vetëm shejtanit plot sherr." [Nisa 117].

- "... sepse shejtani është kundër të Gjithëmëshirshmit!" - Ai është kundërshtues, rebel e kryeneç, që nuk nënshtrohet për t'iu bindur Zotit të tij. I Madhëruari e dëboi nga mëshira e Tij, prandaj mos e paso atë dhe të bëhesh si ai!

- "O babai im! Unë kam frikë se do të të godasë ndonjë dënim prej të Gjithëmëshirshmit ..." - Për shkak të mosbindjes tënde dhe mosdëgjimit të paralajmërimit dhe këshillës sime.

- "... e kështu do të bëhesh mik me shejtanin." - Në këtë mënyrë, nuk do të gjesh mik, ndihmës e mbështetës tjetër, përveç Iblisit të mallkuar, ndërkohë që as ai dhe askush tjetër nuk ka asgjë në dorë. Madje, pasimi i shejtanit bën që ndëshkimi i Zotit të të përfshijë tërësisht, siç thuhet në Kuran: "Betohem për Allahun! Ne dërguam para teje të dërguar ndër popuj të shumtë, por shejtani ua hijeshoi veprat e tyre *(të këqija)*. Prandaj sot *(në Ditën e Kijametit)*, ai është miku i tyre dhe ata *(të gjithë bashkë)* do të kenë një dënim të dhembshëm." [Nahl 63].

Ajetet 46 - 48

46. Ai *(babai)* **tha: "Ti po urren zotat e mi, o Ibrahim? Nëse nuk ndalesh do të të vras me gurë. Tani largohu prej meje për një kohë të gjatë!"**

47. Ai *(Ibrahimi)* **tha: "Paqja qoftë mbi ty! Unë do t'i lutem Zotit tim të të falë ty. Ai** *(Allahu)* **kujdeset gjithmonë për mua.**

48. Unë po largohem prej jush dhe prej asaj që ju adhuroni përveç Allahut dhe do t'i lutem vetëm Zotit tim. Unë shpresoj se me lutjet drejtuar Zotit tim nuk do të jem i humbur."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth përgjigjes, që babai i Ibrahimit i dha të birit, në lidhje me ftesën që ai drejtoi. Ai thotë:

- "Ai *(babai)* **tha: "Ti po urren zotat e mi, o Ibrahim?"** - Pra, nëse ti nuk dëshiron që t'i adhurosh dhe nuk je i kënaqur me ta, atëherë të paktën mos i shaj, ose në të kundërt:

- "Nëse nuk ndalesh do të të vras me gurë." - Fjala '*le erxhumen-nek*' ka edhe kuptimin: **"**do të hakmerrem kundër teje dhe do të të ndëshkoj, do të të fyej e poshtëroj ashtu siç bën ti me idhujt. Kështu e kanë shpjeguar Ibn Abasi dhe të tjerë.

- "Tani largohu prej meje për një kohë të gjatë!" - Largohu prej meje përgjithmonë, përpara se të të vijë ndëshkimi Im. Këtë shpjegim e ka përzgjedhur Ibn Xheriri.

- "Ai *(Ibrahimi)* **tha: "Paqja qoftë mbi ty!"** - Ja si i përshkruan Allahu i Lartësuar besimtarët, kur thotë: "Adhuruesit e të Gjithmëshirshmit janë ata që ecin nëpër Tokë të qetë, e kur injorantët u drejtohen atyre me fjalë *(fyese)*, ata thonë: "Paqe (selam)!"" [Furkan 63]. Gjithashtu: "Atyre do t'u jepet shpërblim i dyfishtë, sepse kanë qenë durimtarë. Ata e largojnë të keqen me të mirë dhe japin nga ajo që Ne u kemi dhënë. Kur dëgjojnë ndonjë bisedë të kotë, i kthejnë shpinën dhe thonë: "Ne kemi veprat tona e ju, tuajat. Paqe keni prej nesh! Ne nuk e duam paditurinë *(e kotësinë)***."**" [Kasas 54, 55]. Kuptimi i fjalës së Ibrahimit (a.s) është: "Prej meje nuk ka për të ardhur asnjë e keqe, për shkak se ti je prindi im!"

- "Unë do t'i lutem Zotit tim të të falë ty." - Do ta lus Atë, që të të udhëzojë dhe t'i falë gjynahet.

- "Ai *(Allahu)* **kujdeset gjithmonë për mua."** - Ai është kujdesur gjithmonë për çështjet e mia. Në fakt, Ibrahimi (a.s) kërkoi falje për të atin për një kohë të gjatë, madje edhe pasi ndërtoi Qaben, së bashku me të birin, Ismailin. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër, duke treguar lutjen e Ibrahimit (a.s): "O Zoti ynë! Na mbulo me faljen Tënde mua, prindërit e mi dhe të gjithë besimtarët ditën kur të jepet llogaria." [Ibrahim 41]. Në fillimet e Islamit, muslimanët kërkonin falje për të afërmit dhe familjet e tyre idhujtarë, duke marrë si shembull lutjen e Ibrahimit (a.s), i dashuri i Allahut. Kështu vazhdoi, derisa Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Një shembull i mirë për ju janë Ibrahimi dhe ata që ishin me të, kur i thanë popullit të vet: "Ne distancohemi prej jush dhe prej çfarë adhuroni ju veç Allahut. Ne ju mohojmë dhe armiqësia ndërmjet nesh është e hapur, derisa ju ta besoni Allahun si Një e të Vetëm!". Por mos e merni si shembull fjalën e Ibrahimit drejtuar babait të vet *(mosbesimtar)* "Unë do të kërkoj falje për ty, por nuk kam asnjë mundësi për ty para Allahut!" [Mumtehine 4]. Pra, vetëm në këtë fjalë mos e merrni si shembull. Sidoqoftë, Allahu i Lartësuar na tregon se Ibrahimi (a.s) nuk vazhdoi më pas me këtë gjë. Allahu i Lartësuar thotë: "Nuk

është e drejtë për Profetin e as për besimtarët që të kërkojnë falje për idhujtarët, edhe nëse janë nga të afërmit të tyre, pasi t'u jetë bërë e qartë se me të vërtetë ata janë banorë të Xhehenemit. Edhe lutja e Ibrahimit për babain e vet u bë veçse për shkak të një premtimi, që ai kishte bërë më parë. Por kur iu bë e qartë se ai ishte armik i Allahut, ai u largua prej tij. Me të vërtetë, Ibrahimi ishte shumë i ndjeshëm dhe i butë." [Teube 113-114].

- "Unë po largohem prej jush dhe prej asaj që ju adhuroni përveç Allahut ..." - Unë do të distancohem prej jush dhe nga të gjithë idhujt, që ju i adhuroni.

- "... dhe do t'i lutem vetëm Zotit tim." - Unë do të adhuroj vetëm Zotin tim, që është një i vetëm dhe nuk ka ortakë.

- "Unë shpresoj se me lutjet drejtuar Zotit tim nuk do të jem i humbur." - Fjala e tij 'unë shpresoj' do të thotë se kështu do të ndodhë në mënyrë të pakthyeshme, sepse Ibrahimi ﷺ është zotëria i të gjithë profetëve pas Muhamedit ﷺ. Nuk ka dyshim se ai kurrë nuk ishte i humbur me lutjet drejtuar Zotit të tij.

Ajetet 49 - 50

49. Pasi u largua prej tyre dhe prej asaj që ata adhuronin përveç Allahut, Ne i dhuruam atij Is'hakun dhe Jakubin dhe që të dy i bëmë profetë.

50. Të gjithëve u dhamë *(të mira)* **nga mëshira Jonë dhe i bëmë që të kujtohen gjithmonë për mirë** *(ndër njerëz)*.

Shpjegimi i ajeteve

- "Pasi u largua prej tyre dhe prej asaj që ata adhuronin përveç Allahut, Ne i dhuruam atij Is'hakun dhe Jakubin dhe që të dy i bëmë profetë." - Kur Ibrahimi u largua nga i ati dhe populli i tij, për hir të Allahut, Allahu i Lartësuar ia zëvendësoi atij me diçka më të mirë se ajo: i dhuroi të birin, Is'hakun, dhe Jakubin, birin e Is'hakut. Kështu, i dhuroi pasardhës të mirë, madje i bëri ata profetë. Duke i dhuruar Ismailin, Is'hakun dhe djalin e Is'hakut, Jakubin, Allahu i Lartësuar ia qetësoi shpirtin Ibrahimit dhe ia kënaqi sytë në këtë jetë. Allahu i Lartësuar thotë: "Ne i dhuruam atij Is'hakun dhe Jakubin dhe që të dy i bëmë profetë." Kjo qe një mirësi e pashembullt për Ibrahimin (a.s). Allahu i Lartësuar thotë gjithashtu:

- Të gjithëve u dhamë *(të mira)* **nga mëshira Jonë dhe i bëmë që të kujtohen gjithmonë për mirë** *(ndër njerëz)*. **-** Ibn Abasi shpjegon: Domethënë, bëmë që të kenë emër të mirë ndër njerëz dhe të jenë të lëvduar e të respektuar mes tyre. Duke shpjeguar fjalën "*alija*", Ibn Xheriri thotë: Ata do të kenë një vend të lartë ndër njerëz, **s**epse të gjithë popujt dhe fetë do t'i lëvdojnë dhe do të thonë fjalë të mira për ta. Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi Profetin tonë dhe ata të gjithë!

Ajetet 51 - 53

51. Përmendju në Libër edhe Musain! Ai ishte nga të zgjedhurit *(e Zotit)* **dhe ishte i dërguar dhe profet** *(i dalluar)*.

52. Ne e thirrëm atë nga ana e djathtë e Turi Sinait dhe e afruam për t'i folur nga afër.

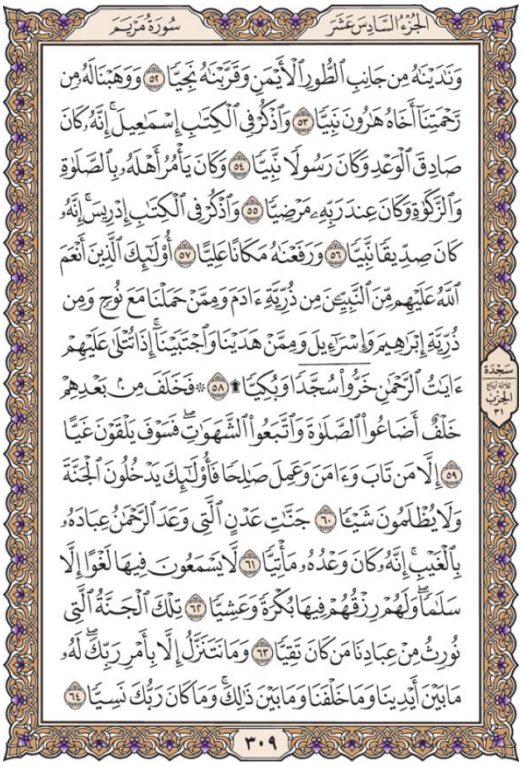
53. Nga mëshira Jonë, i dhamë *(si ndihmës)* **edhe vëllanë e tij Harunin,** *(gjithashtu)* **profet.**

Shpjegimi i ajeteve

Pasi përmendi Ibrahimin, të dashurin e Tij, Allahu i Lartësuar vijon të na tregojë për El Kelimin - ai të cilit i foli Zoti drejtpërdrejt. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Përmendju në Libër edhe Musain! Ai ishte nga të zgjedhurit *(e Zotit) ...*" **-** Allahu i Lartësuar na tregon se Ai e përzgjodhi dhe e dalloi Musain (a.s), siç thotë në një ajet tjetër: "Ai *(Allahu)* tha: "O Musa! Unë të kam zgjedhur ty mbi të tjerët me Shpalljen Time dhe të folurin Tim. Zbatoje atë që të kam dhënë dhe bëhu nga ata që janë mirënjohës!"." [Araf 144]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar vijon dhe thotë:

- "... dhe ishte i dërguar dhe profet *(i dalluar)*." **-** Allahu i Lartësuar tregon se ai bashkoi tek Musai dy cilësi: ai ishte edhe *Nebij*, edhe *Resul*, madje një nga më të zgjedhurit e profetëve.

- "Ne e thirrëm atë nga ana e djathtë e Turi Sinait ..." - Ai ndodhej në krahun e djathtë të Musait, kur ai shkoi për të kërkuar zjarr, për të ngrohur familjen e vet. Pikërisht në atë vend, Allahu i Madhëruar i foli atij drejtpërdrejt:

- "... dhe e afruam për t'i folur nga afër." - E afruam atë, për t'i folur nga afër në malin e Turi Sinait.

- "Nga mëshira Jonë, i dhamë *(si ndihmës)* **edhe vëllanë e tij Harunin,** *(gjithashtu)* **Profet."** - Iu përgjigjëm lutjes dhe kërkesës së tij, në lidhje me të vëllanë, Harunin, duke e bërë edhe atë profet. Disa selefë kanë thënë se: askush në dynja nuk ka mundur të bëjë ndonjë ndërmjetësim më të madh sesa Musai për Harunin, që ai të bëhej profet, dhe vërtet ai u bë profet.

Ajetet 54 - 55

54. Përmendju në Libër edhe Ismailin! Ai qe shumë besnik në premtime dhe ishte i dërguar dhe profet *(i dalluar)*.

55. Ai e urdhëronte familjen e vet për të falur namazin dhe për të dhënë zekatin dhe Zoti ishte i kënaqur prej tij.

Shpjegimi i ajeteve

- "Përmendju në Libër edhe Ismailin! Ai qe shumë besnik në premtime ..." - Allahu i Madhëruar lëvdon Ismailin, birin e Ibrahimit, paqja dhe begatitë e Zotit qofshin me ta! Ismaili është ati e paraardhësi i gjithë arabëve të Hixhazit. Allahu i Madhëruar e përshkruan atë duke thënë: "Ai qe shumë besnik në premtime ..." Ibn Xhurejxhi shpjegon: "Domethënë, ai përmbushi me besnikëri të plotë çdo premtim që i dha Zotit të tij." Pra, çdo adhurim që premtoi se do t'ia përkushtonte Zotit, me zotime apo mënyra të tjera, ai e përmbushi plotësisht. Ndërsa Ibn Xheriri përcjell nga Sehl Ibn Ukajli se: Profeti Ismail i premtoi një burri, se do të takohej me të në një vend të caktuar. Ismaili shkoi në atë vend, sipas premtimit, ndërsa burri tjetër nuk erdhi në takim. Ismaili (a.s.) e kaloi natën në atë vend, kurse ai burri erdhi veçse të nesërmen. Ai i tha Ismailit (a.s.): "Ke pritur në këtë vend që dje?!" - "Po", - i tha Ismaili. - "Por unë harrova të vija në takim!" - "Ndërsa unë kurrë nuk do të largohesha nga ky vend, derisa të vije ti." Për këtë arsye, për atë u tha se: "Ai qe shumë besnik në premtime ...". Disa të tjerë kanë thënë se Ismaili u përshkrua me këto fjalë, sepse ai e mbajti fjalën që i dha të atit, Ibrahimit (a.s.). Allahu i Madhëruar thotë: "Kur ai *(Ismaili)* u rrit aq sa të punonte së bashku me të atin, ai *(Ibrahimi)* i tha: "O biri im! Unë kam parë në ëndërr se duhet të të bëj kurban. Çfarë mendon ti?" Ai *(Ismaili)* tha: "O babai im! Bëj siç je urdhëruar! Në dashtë Allahu, unë do të jem i durueshëm."" [Safat 102].

- "... dhe ishte i dërguar dhe profet *(i dalluar)*." - Kjo tregon për vlerën e lartë të Ismailit, edhe mbi vëllanë e tij, Is'hakun. Për Is'hakun, Allahu i Madhëruar thotë se ishte vetëm *nebij*, ndërsa për Ismailin thotë se ishte *resul* dhe *nebij*. Në një hadith të saktë, Profeti i Allahut ka thënë: 1763. "Allahu i Lartësuar zgjodhi dhe dalloi nga fëmijët e Ibrahimit, Ismailin, pastaj nga fëmijët e Ismailit zgjodhi kenanët, nga bijtë

e kenanëve zgjodhi kurejshët, nga kurejshët zgjodhi bijtë e Hashimit, ndërsa mua më zgjodhi nga bijtë e Hashimit." Kjo tregon për saktësinë e pohimit të lartpërmendur.

- "Ai e urdhëronte familjen e vet për të falur namazin dhe për të dhënë zekatin ..." - Ky është një përshkrim i bukur dhe lëvdatë e mrekullueshme për profetin Ismail. Kjo është një cilësi shumë e lëvdueshmë nëse gjendet tek dikush. Ismaili ishte shumë i durueshëm në bindjen që tregonte ndaj Allahut të Madhëruar dhe adhurimet që i përkushtonte Atij. Përveç kësaj, ai ishte këmbëngulës, i vazhdueshëm e durimtar edhe në urdhërimin për të mirë dhe ndalimin nga e keqja. Ai urdhëronte dhe kujdesej edhe për familjen e tij, që të kryenin adhurime e të ishin të bindur ndaj Allahut. Të njëjtin urdhër, Allahu i Lavdëruar i drejtoi edhe Profetit të tij të zgjedhur, Muhamedit ﷺ kur tha: "Urdhëroje familjen tënde që të falë namaz, dhe ji i qendrueshëm në këtë! Ne nuk kërkojmë prej teje ndonjë furnizim *(as për ty, as për familjen tënde)*. Ne të furnizojmë ty *(dhe ata)*. Përfundimi i mirë vjen nga devotshmëria." [Ta ha 132]. Ose: "O ju që keni besuar! Ruajeni veten dhe familjen tuaj prej Zjarrit, lënda djegëse e të cilit janë njerëzit dhe gurët! Atë e mbikëqyrin melekë të rreptë e të ashpër, që nuk e kundërshtojnë Allahun për asgjë që Ai i urdhëron. Ata zbatojnë gjithçka për të cilën urdhërohen." [Tahrim 6]. Domethënë, urdhërojini ata për vepra të mira, ndalojini nga të këqijat dhe mos i lini të braktisur e pa përkujdesje, që të mos iu hajë zjarri në Ditën e Kijametit. Në një hadith që vjen nga Ebu Hurejra, Profeti i Allahut ka thënë: 1764. "Allahu e mëshiroftë atë burrë që ngrihet natën dhe fal namaz, madje, ngre edhe gruan e vet (që edhe ajo të falë namaz); e nëse ajo nuk ngrihet, ai e spërkat me ujë në fytyrë. Gjithashtu, Allahu e mëshiroftë atë grua që ngrihet natën dhe fal namaz, madje ngre edhe burrin e vet (që edhe ai të falë namaz); nëse ai nuk ngrihet, ajo e spërkat me ujë në fytyrë." [Ebu Daudi dhe Ibn Maxhe]. Ndërsa nga Ebu Seid el Hudriju dhe Ebu Hurejra vjen një hadith, në të cilin thuhet se Profeti i Allahut ka thënë: 1765. "Nëse një burrë ngrihet natën dhe e zgjon edhe gruan e vet, dhe së bashku falin dy rekatë namaz, ata shkruhen se janë prej atyre burrave e grave që "e përkujtojnë shumë Allahun". [Ebu Daudi, Nesaiu, Ibn Maxhe. Ky është versioni i sjellë prej këtij të fundit].

- "... dhe Zoti ishte i kënaqur prej tij." [10]

Ajetet 56 - 57

56. Përmendju në Libër edhe Idrisin! Ai ishte njeri i sinqertë dhe Profet *(i nderuar)*.

57. Ne e ngritëm atë në një gradë të lartë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Përmendju në Libër edhe Idrisin!" - Edhe Idrisi (a.s.) u përmend me lëvdata.

- "Ai ishte njeri i sinqertë dhe Profet *(i nderuar)*." - Allahu i Madhëruar e lëvdon atë me këto cilësi të mrekullueshme. Madje, Ai thotë:

- "Ne e ngritëm atë në një gradë të lartë." - E kemi përmendur edhe më parë, në hadithin e saktë të Israsë, se Profeti i Allahut kaloi pranë Idrisit Natën e Israsë, dhe Idrisi ishte në qiellin e katërt. Muxhahidi ka thënë: "Edhe Idrisi u ngrit lart në qiell, por ai nuk do të kthehet në tokë si Isai (a.s). Ai u ngrit në qiellin e katërt." Nga Ibn Abasi tregohet se Idrisi ishte rrobaqepës, i cili sa herë që fuste gjilpërën në rrobë, thoshte "*Subĥanallah*". Sa herë që vinte mbrëmja, nuk kishte në tokë njeri më punëmirë se ai. Ndërsa Haseni shpjegon se: "Ne e ngritëm atë në një gradë të lartë", domethënë, në Xhenet.

Ajeti 58

58. Këta ishin ata që Allahu i dalloi nga profetët pasardhës të Ademit, pasardhës të atyre që i patëm bartur *(në anije)* **bashkë me Nuhun, pasardhës të Ibrahimit dhe të Jakubit** *(Iraelët)* **dhe prej atyre, që i udhëzuam dhe i bëmë të zgjedhur. Kur atyre u lexoheshin ajetet e Zotit ata binin në sexhde dhe qanin.**

Shpjegimi i ajetit

- "Këta ishin ata që Allahu i dalloi nga profetët pasardhës të Ademit, pasardhës të atyre që i patëm bartur *(në anije)* **bashkë me Nuhun, pasardhës të Ibrahimit dhe të Jakubit** *(Iraelët)* **dhe prej atyre, që i udhëzuam dhe i bëmë të zgjedhur." -** Lind pyetja: A bëhet fjalë për të gjithë profetët apo vetëm për ata që përmenden në këtë sure? Disa janë të mendimit se këtu nuk flitet vetëm për profetët e përmendur në këtë sure, por për të gjithë profetët. Domethënë, pasi përmend një grup profetësh, të cilët u spikatën me mirësi, Allahu i Madhëruar thotë në lidhje me të gjithë profetët që dërgoi, se edhe ata Ai i zgjodhi dhe i dalloi me mirësi të shumta. Megjithatë, Suddiju dhe Ibn Xheriri (Allahu i mëshiroftë!) thonë se: pjesa "nga profetët pasardhës të Ademit" ka për qëllim profetin Idris, ndërsa: "pasardhës të atyre që i patëm bartur *(në anije)* bashkë me Nuhun" ka për qëllim Ibrahimin. Më tej, fjala: "pasardhës të Ibrahimit" ka për qëllim Is'hakun, Jakubin dhe Ismailin, ndërsa: "dhe *(pasardhës)* të Jakubit" ka për qëllim Musain, Harunin, Zekerian, Jahjan dhe Isain, birin e Merjemes. Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin me Profetin tonë dhe të gjithë profetët dhe lajmëtarët e Zotit! Ibn Xheriri shpjegon: "Kjo është arsyeja që është përmendur e veçuar prejardhja e secilit grup, edhe pse të gjithë janë pasardhës të Ademit. Mes tyre u përmend Idrisi, i cili nuk është prej atyre që ishin në anije me Nuhun, sepse ai ishte gjyshi i Nuhut." Ky kuptim, në fakt, është më i dukshëm nga ajeti. Nga ana tjetër, ndër argumentet që mbështesin mendimin se bëhet fjalë për të gjithë profetët, është edhe fjala e Allahut: "Këto janë shenjat Tona, të cilat ia dhamë Ibrahimit *(si argument)* kundër popullit të tij. Ne ngremë në gradë të lartë atë që duam. Pa dyshim, Zoti yt është i Urtë e i Gjithëditur. Ne i falëm atij Is'hakun dhe Jakubin dhe secilin prej tyre e udhëzuam. Para tij patëm udhëzuar edhe Nuhun. Edhe nga pasardhësit e tij udhëzuam Daudin, Sulejmanin, Ejubin, Jusufin, Musanë dhe Harunin. Kështu i shpërblejmë bamirësit. Edhe Zekerijan, Jahjanë, Isanë dhe Ilijasin. Të gjithë ishin prej të mirëve *(të devotshëm)*. Edhe Ismailin, Eljesanë, Junusin dhe Lutin. Të gjithë këta i veçuam mbi njerëzit e tjerë. Edhe shumë prej prindërve, pasardhësve dhe vëllezërve të tyre i zgjodhëm dhe i udhëzuam në Rrugën e Drejtë. Ky është udhëzimi i Allahut. Ai udhëzon kë të dojë nga robërit e Tij. Nëse do të bënin idhujtari, atëherë do të asgjësohej çdo vepër e tyre. Këta janë ata të cilëve Ne u dhamë Librin, urtësinë e profetësinë. E nëse këta *(populli yt)* refuzojnë, Ne e kemi siguruar atë me një popull që nuk e refuzon." Dhe në fund: "Këta ishin ata, të cilët Allahu i udhëzoi në rrugë të drejtë, prandaj me udhëzimin e tyre udhëhiqu. ..." [En'am 83 - 90]. Domethënë, Allahu udhëzoi, zgjodhi dhe dalloi që të gjithë profetët, madje na urdhëroi që ata të jenë shembulli ynë dhe rruga e tyre të jetë udha jonë.

- "Kur atyre u lexoheshin ajetet e Zotit ata binin në sexhde dhe qanin." - Kur ata dëgjojnë Fjalën e Allahut, me argumente e fakte të pamohueshme, me shenja e mësime madhështore, ata bien në sexhde për Zotin e tyre, gjithë përulësi, duke treguar nevojë të madhe për mëshirën e Tij, por edhe në formë mirënjohjeje e lavdërimi për të gjitha mirësitë madhështore, që Allahu u ka dhënë që të gëzojnë. Dijetarët janë unanimë në qëndrimin se bërja e sexhdes është e ligjëruar gjatë leximit të këtij ajeti, duke i marrë si shembull këta të zgjedhur dhe duke pasuar udhëzimin e tyre.[11]

Ajetet 59 - 60

59. Por, pas tyre *(të mirëve)* **erdhën pasardhës të këqij, që e shpërfillën namazin dhe u dhanë pas kënaqësive** *(trupore)*. **Ata do të vuajnë në ndëshkime** *(të Xhehenemit*).

60. Me përjashtim të atyre që pendohen, besojnë dhe bëjnë vepra të mira. Ata do të hyjnë në Xhenet dhe nuk u bëhet kurrfarë padrejtësie.

Shpjegimi i ajeteve

Më sipër, Allahu i Madhëruar përmendi fatlumët, pra, profetët dhe ata që pasuan rrugën e tyre, duke ruajtur kufijtë e Allahut dhe zbatuar urdhëresat e Tij, të kujdesshmit ndaj porosive të Zotit dhe të ruajturit nga paralajmërimet e kërcënimet e Tij.

- **"Por, pas tyre** *(të mirëve)* **erdhën pasardhës të këqij, që e shpërfillën namazin ..."** - Erdhën breza të tjerë, të cilët e shpërfillën dhe e lanë namazin. Nëse shpërfillin namazin, atëherë për çështjet e tjera do të jenë edhe më shumë mospërfillës. Namazi është shtylla e fesë, një adhurim që e mban të gjallë besimin. Pa dyshim, falja e namazit është adhurimi më i mirë dhe më i rëndësishëm, që bëjnë krijesat.

- **"... dhe u dhanë pas kënaqësive** *(trupore)*." - Ata u dhanë tërësisht pas kënaqësive e përmbushjes së epsheve pa fre, pas dynjasë dhe bukurive të saj. Për këta, i Lartësuari thotë se do të hidhen në *gajja*, pra, do të përballen me një dëshpërim të madh në Ditën e Kijametit. Dijetarët kanë dhënë disa mendime në lidhje me shprehjen "...që e shpërfillën namazin...". A bëhet fjalë për lënien tërësisht të faljes së namazit apo për neglizhencën në kryerjen e tij, për shembull, duke e falur jashtë kohës së përcaktuar dhe jo me përkushtim? Disa thonë se qëllimi këtu është braktisja e namazit tërësisht. Kështu ka thënë Muhamed Ibn Keab el Kuradhi, Ibn Zejd Ibn Eslem dhe Suddiju. Këtë qëndrim ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri. Për këtë arsye, shumë dijetarë të hershëm, por edhe të mëvonshëm, - sikurse është qëndrimi më i njohur e i përhapur nga imam Ahmedi dhe njëri nga qëndrimet e ardhura nga imam Shafiu, - gjykojnë se, kush e braktis namazin është *kafir*. Ata e argumentojnë këtë gjykim edhe me hadithe të sakta, si për shembull: "Mes robit dhe shirkut është mosfalja e namazit". Ose: "Ndryshimi mes nesh dhe atyre (idhujtarëve e mosbesimtarëve) është namazi. Ai që e lë namazin ka bërë *kufër*.". Megjithatë, nuk është ky vendi për shtjellimin e hollësishëm të kësaj teme. El Euzai përcjell nga Musa Ibn Sulejmani, e ky nga El Kasim Ibn Muhajmirate, këtë shpjegim të ajetit: "Ata u treguan të pakujdesshëm e neglizhentë ndaj namazit, duke e falur jashtë kohe atë. Nëse do ta linin fare, kjo do të ishte *kufër*.". Ndërsa Uekiu sjell me senedin e tij një transmetim se, njëherë, e pyetën Ibn Mesudin dhe i thanë: "Allahu i Madhëruar ka përmendur shpesh çështjen e namazit në Kuran, në ajete të tilla si: "Mjerë për ata që falen, e që ndaj namazit të tyre janë të pakujdesshëm! Ata vetëm shtiren..." [Maun 4 - 6], ose: "Përveç atyre që falen, që janë të vazhdueshëm në faljen e namazit të tyre." [Mearixh 22, 23], ose: "Edhe ata që ndaj namazit të tyre janë të kujdesshëm." [Mearixh 34]. Ibn Mesudi shpjegoi e tha: "Bëhet fjalë për faljen brenda kohës së namazit dhe kujdesin për faljen e namazit me vëmendje, përkushtim dhe në kohën e vet." Ne i thamë: "Ne kemi menduar se bëhet fjalë për lënien tërësisht të namazit!" Ai tha: "Ajo vepër (që thoni ju) do të ishte kufër." Po të njëjtin mendim kanë dhënë edhe Mesruku dhe Umer Ibn Abdulazizi, pra, që me fjalën 'e shpërfillën namazin' është për qëllim neglizhenca për ta falur në kohën e vet, e jo lënia tërësisht e namazit. Ndërsa në lidhje me fjalën e Allahut: "... dhe u dhanë pas kënaqësive", Muxhahidi shpjegon: "Kjo do të ndodhë para Kijametit, kur besimtarët e mirë të umetit të Muhamedit të kenë ikur nga kjo dynja dhe në tokë kanë mbetur më të këqijtë e krijesave. Atëherë, ata do të shkojnë e kryejnë marrëdhënie me njëri-tjetrin nëpër rrugë, si kafshët, pa pikën e turpit." Edhe prej Muxhahidit, Ikrimes dhe Ata Ibn Rabaha është përcjellë se bëjhet fjalë për fundin e kohës së këtij umeti, afër Kijametit. Muxhahidi shpjegon e thotë: "Ata do t'i hipin njëri-tjetrit ashtu si bagëtitë e gomarët, nëpër rrugë, nuk kanë frikë Zotin dhe as turp prej njerëzve në tokë." Daud el Eshhub el Utaridiju ka thënë: "Allahu i Madhëruar i ka shpallur Daudit (a.s.): "O Daud! Paralajmëroji njerëzit që të ruhen nga epshet pa fre. Ata që i kanë

zemrat të lidhura fort pas epsheve pa fre të kësaj dynjaje, i kanë edhe mendjet të paafta që të kuptojnë gjë prej Meje. Nëse dikush zhytet në epshe dhe u jep atyre përparësi, më i pakti dënim për të është privimi nga adhurimi dhe bindja ndaj Meje.":

- "Ata do të vuajnë në ndëshkime *(të Xhehenemit*)." - *El gajja* e përmendur këtu tregon dhimbjen, vuajtjen, dëshpërimin dhe humbjen e madhe, që do të përjetojnë të tillët në Ditën e Kijametit. Ndërsa Sufjan el Theuriju ka thënë se: *El gajja* është një humnerë në Xhehenem, që nuk i shihet fundi dhe e cilën ka një erë e shije shumë të shëmtuar.

- "Me përjashtim të atyre që pendohen, besojnë dhe bëjnë vepra të mira." - Përveç atyre që pendohen për lënien e namazit dhe ndjekjen e epsheve e shfrenimit, këtyre Allahu ua pranon pendimin dhe e përmirëson fundin e tyre. Allahu i Lavdëruar premton, gjithashtu, se do t'i bëjë prej trashëgimtarëve të mirësive të Xhenetit.

- "Ata do të hyjnë në Xhenet dhe nuk u bëhet kurrfarë padrejtësie." - Kështë do të ndodhë, sepse Profeti ﷺ ka thënë: 1766. "Pendimi i fshin të gjitha gjynahet që janë bërë para tij." Ndërsa në një hadith tjetër thuhet: 1767. "Ai që pendohet për një gjynah që ka bërë, është si të mos e ketë bërë fare atë gjynah." Kështu, nëse pendohen, atyre nuk u pakësohen aspak veprat e mira që kanë bërë në të shkuarën dhe nuk do të përballen me gjynahet që kanë bërë në të shkuarën, që t'u pakësohen mirësitë që do të bëjnë pas pendimit, sepse çdo gjynah i kryer në të shkuarën tashmë është zhdukur pa asnjë gjurmë. Allahu i ka falur ata, me bujarinë e bamirësinë e Tij, dhe ato janë zhdukur, me bujarinë e më Bujarit dhe me mëshirën e më të Mëshirshmit, të Atij që është i Dashur, i Butë, që nuk nxitohet në ndëshkimin e gjynahqarëve. Ky ajet i ngjan fjalës së Allahu të Madhëruar kur thotë: "Janë ata që, veç Allahut, nuk i luten asnjë zoti tjetër dhe nuk e vrasin atë, të cilin Allahu e ka ndaluar të vritet, veçse kur e meriton në bazë të drejtësisë dhe nuk bëjnë imoralitet. Kush i bën këto, e pret ndëshkimi. Atij i dyfishohet dënimi Ditën e Kijametit dhe aty mbetet përgjithmonë i poshtëruar. Përveçse nëse pendohet, beson *(me besimin e drejtë)* dhe bën vepra të mira. Këtyre Allahu ua shndërron të këqijat në të mira. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë. Dhe kushdo që pendohet dhe bën vepra të mira, ai është kthyer, me të vërtetë tek Allahu me një pendim të sinqertë." [Furkan 68 - 70].

Ajetet 61 - 63

61. Ato janë Xhenetet e Adnit, që i Gjithëmëshirshmi ua ka premtuar robërve të Vet, që kanë besuar të fshehtën, dhe premtimi i Tij është i sigurt.

62. Aty nuk dëgjojnë fjalë të kota, por vetëm përshëndetje paqeje dhe do t'u jepen mirësi të shumta mëngjes e mbrëmje.

63. Këto janë Xhenetet, që Ne do t'ua japim robërve Tanë, që kanë qenë të devotshëm.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ato janë Xhenetet e Adnit, që i Gjithëmëshirshmi ua ka premtuar robërve të Vet, që kanë besuar të fshehtën, dhe premtimi i Tij është i sigurt." - Xhenetet, ku do të hyjnë të penduarit e sinqertë për gjynahet e tyre, janë pikërisht Xhenetet e Adnit, pra, të qëndrimit të përhershëm e të përjetshëm. Këto u premtohen atyre që e besojnë të fshehtën, edhe pse nuk e shohin me sy. Besimi në të fshehtën është i fortë në zemrat e tyre, sepse imani ka rrënjë të thella në to dhe ata kishin siguri të plotë në çdo gjë që Zoti i urdhëron të besojnë. Allahu i Madhëruar thotë: "... premtimi i Tij është i sigurt." Ky është një përforcim i këtij premtimi. Pra, kjo është diçka që do të ndodhë patjetër dhe ata do ta përjetojnë përmbushjen e tij.

- "Aty nuk dëgjojnë fjalë të kota, por vetëm përshëndetje paqeje ..." - Në Xhenet nuk fliten gjëra të kota, të padobishme apo të pakuptimta. Ata do të dëgjojnë vetëm përshëndetje dhe paqe. I Lartësuari

thotë: "Atje nuk dëgjojnë fjalë të kota e as fjalë gjynahesh. Por vetëm fjalë të mira, selam pas selami." [Uakia 25, 26].

- "... dhe do t'u jepen mirësi të shumta mëngjes e mbrëmje." - Në Xhenet nuk ka natë dhe ditë, por dritë të përhershme. Banorët e Xhenetit e kuptojnë kalimin e kohës, nëpërmjet dritës dhe shkëlqimit të saj të ndryshëm. Do ta kuptojnë këtë me uljen dhe ngritjen e perdeve, me hapjen dhe mbylljen e dyerve. Haseni, Katade e të tjerë kanë thënë: "Më i pasuri dhe më i lumturi në jetën e tij, mes arabëve, ishte ai që kishte ushqim në drekë dhe në darkë, ndaj Kurani zbriti duke u treguar ato lloj mirësish, që ata i shihnin si të tilla dhe ishin mësuar me to." Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe do t'u jepen mirësi të shumta në mëngjes e mbrëmje."

- "Këto janë Xhenetet, që Ne do t'ua japim robërve Tanë, që kanë qenë të devotshëm." - Këto kopshte të mrekullueshme, Ne do t'ua japim robërve Tanë të devotshëm, që t'i trashëgojnë përjetësisht. Të devotshëm janë ata që i binden Allahut të Madhëruar qoftë kur janë në mirësi e begati, qoftë kur janë në sprovë, bela e vështirësi; ata që e përmbajnë zemërimin dhe i falin njerëzit. I Lartësuari thotë: "Nxitoni për faljen e gjynaheve nga Zoti juaj dhe për një Xhenet, gjerësia e të cilit është sa gjerësia e qiejve dhe e tokës! Ai është përgatitur për të devotshmit, për ata që japin kur janë në bollëk dhe kur janë në vështirësi. Ata e përmbajnë zemërimin dhe i falin njerëzit. Allahu i do bamirësit; edhe ata që kur bëjnë ndonjë gjë të shëmtuar, ose kur i bëjnë padrejtësi vetvetes, e përmendin Allahun dhe kërkojnë falje për gjynahet e tyre. E kush i fal tjetër gjynahet, përveç Allahut? Ata nuk vazhdojnë më me atë gjë që kanë bërë më parë, sepse e dinë. Shpërblimi për ata është falja nga Zoti i tyre dhe Xhenetet, nëpër të cilët rrjedhin lumenj dhe ku ata do të jenë përjetësisht. Sa i mirë është shpërblimi i atyre që punojnë *(punë të mira)*!" [Al Imran 132 - 136]. Ose: "Është e sigurt se kanë fituar besimtarët, ata të cilët, gjatë faljes së namazit, janë të përulur; ata të cilët i shmangen së kotës *(fjalë a punë)*, ata të cilët janë të rregullt në dhënien e zekatit; ata që e ruajnë ndershmërinë e vet dhe shkojnë vetëm me gratë e veta ose me robëreshat që kanë në zotërim, për të cilat nuk fajësohen. Ndërsa ata që kërkojnë më tepër - ata janë të shfrenuarit. Edhe ata të cilët janë besnikë ndaj amanetit, që u është besuar dhe ndaj premtimit të dhënë. Edhe ata që ndaj namazit të tyre janë të kujdesshëm! Këta janë trashëgimtarët e vërtetë, që do ta trashëgojnë Xhenetin Firdeus, dhe aty do të jenë përgjithmonë." [Muminun 1 - 11].

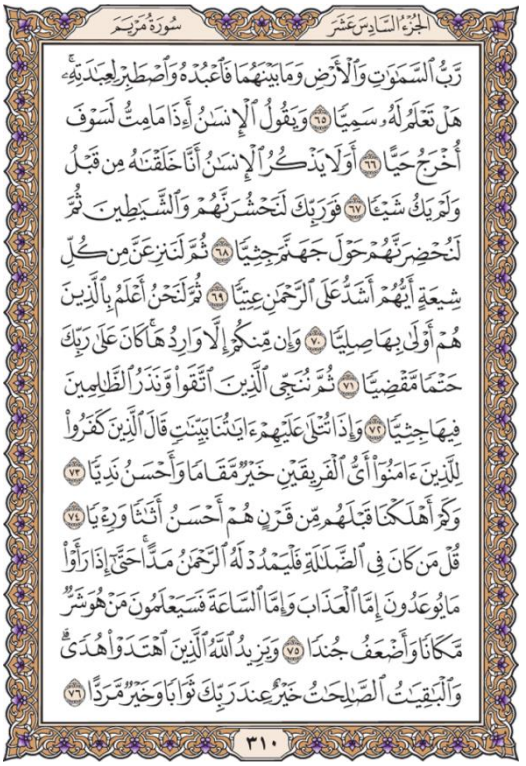
Ajetet 64 - 65

64. Ne *(thonë melekët)* **zbresim veçse me urdhrin e Zotit tënd. Në dorën e Tij është ajo që na pret, ajo që lamë pas dhe gjithçka mes tyre dhe Zoti yt nuk harron asgjë.**

65. Ai është Zoti i qiejve dhe i Tokës dhe çfarë ka midis tyre. Prandaj, vetëm Atë adhuroje dhe bëhu i qëndrueshëm në adhurimin për Të! A di ndonjë të ngjashëm me Të?"

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne *(thonë melekët)* **zbresim veçse me urdhrin e Zotit tënd."** - Imam Ahmedi përcjell nga Ibn Abasi se: 1768. Profeti i Allahut i tha Xhibrilit: "Pse nuk na viziton më shpesh?" Atëherë zbriti fjala e Allahut: "Ne *(thonë melekët)* zbresim veçse me urdhrin e Zotit tënd..." Këtë hadith e ka sjellë vetëm Buhariu,[12] dhe pikërisht për tefsirin e këtij ajeti, nga Ebu Nuajmi, dhe ky nga Umer Ibn Dherri. Po prej Umer Ibn Dherrit e kanë sjellë edhe Ibn Ebu Hatimi dhe Ibn Xheriri, në versionin e të cilëve ka një shtesë, në të cilën thuhet: "... kjo ishte përgjigjja që iu dha Muhamedit ﷺ ". Muxhahidi ka thënë se ky ajet është i ngjashëm me atë në suren Duha: "Zoti yt nuk të ka braktisur e as nuk të urren." Po kështu, edhe Dahhaku, Katadja, Sirriju etj., kanë thënë se ky ajet ka zbritur dhe flet për kohën kur Xhibrili nuk erdhi për njëfarë kohe tek Profeti ﷺ.

الجزء السادس عشر سورة مريم
رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦۚ هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا ٦٥ وَيَقُولُ ٱلۡإِنسَٰنُ أَءِذَا مَا مِتُّ لَسَوۡفَ أُخۡرَجُ حَيّٗا ٦٦ أَوَلَا يَذۡكُرُ ٱلۡإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ وَلَمۡ يَكُ شَيۡـٔٗا ٦٧ فَوَرَبِّكَ لَنَحۡشُرَنَّهُمۡ وَٱلشَّيَٰطِينَ ثُمَّ لَنُحۡضِرَنَّهُمۡ حَوۡلَ جَهَنَّمَ جِثِيّٗا ٦٨ ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمۡ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحۡمَٰنِ عِتِيّٗا ٦٩ ثُمَّ لَنَحۡنُ أَعۡلَمُ بِٱلَّذِينَ هُمۡ أَوۡلَىٰ بِهَا صِلِيّٗا ٧٠ وَإِن مِّنكُمۡ إِلَّا وَارِدُهَاۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتۡمٗا مَّقۡضِيّٗا ٧١ ثُمَّ نُنَجِّي ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْ وَّنَذَرُ ٱلظَّٰلِمِينَ فِيهَا جِثِيّٗا ٧٢ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٖ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَيُّ ٱلۡفَرِيقَيۡنِ خَيۡرٞ مَّقَامٗا وَأَحۡسَنُ نَدِيّٗا ٧٣ وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا قَبۡلَهُم مِّن قَرۡنٍ هُمۡ أَحۡسَنُ أَثَٰثٗا وَرِءۡيٗا ٧٤ قُلۡ مَن كَانَ فِي ٱلضَّلَٰلَةِ فَلۡيَمۡدُدۡ لَهُ ٱلرَّحۡمَٰنُ مَدًّاۚ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوۡاْ مَا يُوعَدُونَ إِمَّا ٱلۡعَذَابَ وَإِمَّا ٱلسَّاعَةَ فَسَيَعۡلَمُونَ مَنۡ هُوَ شَرّٞ مَّكَانٗا وَأَضۡعَفُ جُندٗا ٧٥ وَيَزِيدُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱهۡتَدَوۡاْ هُدٗىۗ وَٱلۡبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيۡرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابٗا وَخَيۡرٞ مَّرَدّٗا ٧٦
٣١٠

- "Në dorën e Tij është ajo që na pret, ajo që lamë pas ..." - Domethënë, ajo që pritet të vijë në ahiret dhe ajo që shkoi nga kjo jetë.

- "... dhe gjithçka mes tyre ..." - Domethënë, gjithçka që do të ndodhë mes dynjasë dhe ahiretit. Një shpjegim i ngjashëm përcillet nga Ibn Abasi, Seid Ibn Xhubejri, Dahaku dhe të tjerë. Po këtë shpjegim e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri. Megjithatë, Allahu është më i ditur!

- "... dhe Zoti yt nuk harron asgjë." - Muxhahidi dhe Sudiju shpjegojnë: Domethënë, Zoti ynë kurrsesi nuk të ka harruar. U përmend më lart se ky ajet i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Betohem për dritën e mëngjesit, dhe për natën, që mbulon gjithçka! Zoti yt nuk të ka braktisur e as nuk të urren." [Duha 1 - 3]. Ibn Ebu Hatimi sjell nga Ebu Darda një hadith, që ia atribuon Profetit ﷺ, në të cilin thuhet: 1769. "Atë që Allahu e ka bërë hallall në Librin e Tij, ajo është hallall, kurse atë që Ai e ka bërë haram atje, ajo është haram. Ndërsa ajo për të cilën ka heshtur (e nuk ka sjellë gjykim për të), ajo është e falur (e tolerueshme). Kështu, pranojeni faljen e Allahut, sepse Ai kurrsesi nuk do të harronte për diçka." Pastaj lexoi ajetin: "... Zoti yt nuk harron asgjë.""

- "Ai është Zoti i qiejve dhe i Tokës dhe çfarë ka midis tyre." - Ai është krijuesi i gjithë kësaj, Ai që rregullon dhe administron çështjet në këtë gjithësi, Ai që vendos ligjet dhe kujdeset për funksionimin e saj dhe askush nuk mund të kundërshtojë dhe rrëzojë gjykimin e tij.

- "Prandaj, vetëm Atë adhuroje dhe bëhu i qëndrueshëm në adhurimin për Të! A di ndonjë të ngjashëm me Të?" - Ali Ibn Ebu Talha përcjell nga Ibn Abasi shpjegimin: "Domethënë, a di ndonjë, që të jetë si shembulli i Tij dhe i ngjashëm me Të?!" Ndërsa Ikrime përcjell nga Ibn Abasi, se ka thënë që: askujt nuk i lejohet që të thirret me emrin Er-Rahman!" Të pastër nga çdo e metë dhe të madhëruar janë emrat e Tij.

Ajetet 66 - 70

66. Njeriu thotë: "Mos vallë, pasi të vdes, do të ngrihem i gjallë *(do të ringjallem)*?**"**

67. Po, a nuk po e mendon njeriu se Ne e krijuam atë më parë, kur ai nuk ishte fare?

68. Betohem në Zotin tënd! Ne do t'i tubojmë ata së bashku me shejtanët dhe do t'i afrojmë rreth Xhehenemit të gjunjëzuar.

69. Pastaj, nga secili grup do të kapim më të pabindurit ndaj të Gjithmëshërshmit.

70. Dhe Ne e dimë më së miri se cili prej tyre e meriton më shumë të hidhet në të *(Xhehenem)*.

Shpjegimi i ajeteve

- "Njeriu thotë: "Mos vallë, pasi të vdes, do të ngrihem i gjallë *(do të ringjallem)*?" - Allahu i Lartësuar na tregon se njeriu habitet dhe e shikon si diçka të pamundur rikthimin në jetë, pas vdekjes së tij. Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Nëse ti çuditesh, është edhe më e çuditshme kur ata thonë: "A do të krijohemi sërish pasi të jemi bërë dhé?" Këta janë ata që e mohojnë Zotin e tyre dhe do të ndëshkohen me

pranga në qafë. Ata do të jenë banorë të Zjarrit, ku do të qëndrojnë përgjithmonë." [Rad 5]. Ose: "A nuk e sheh njeriu se Ne e krijuam atë nga një pikë lëngu? Por, sërish, ai bëhet kundërshtar i hapur. Ai bën krahasime për Ne dhe e harron se si është krijuar. Ai thotë: "Kush i ngjall eshtrat, pasi të jenë kalbur?!" Thuaj: "Do t'i ngjallë Ai që i krijoi për herë të parë! Ai është i Gjithëditur për çdo krijim. Ai nxjerr për ju zjarrin prej drurit të gjelbër, nga i cili ju ndizni". A nuk mundet Ai, që krijoi qiejt e tokën, t'i rikrijojë ata (njerëzit)? Po! Ai është Krijuesi, i Gjithëdituri. Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "bëhu!", dhe ajo menjëherë bëhet. I madhëruar qoftë Ai, në dorën e të Cilit është pushteti i gjithçkaje! Vetëm tek Ai do të ktheheni ju (për t'u gjykuar dhe shpërblyer me drejtësi)." [Jasin 77-79].

- "Po, a nuk po e mendon njeriu se Ne e krijuam atë më parë, kur ai nuk ishte fare?" - Allahu i Madhëruar u sjell robërve si argument, që ata besojnë dhe të binden se Ai është i plotëpushtetshëm për t'i ringjallur, faktin se është pikërisht Ai i Cili e filloi krijimin. Pra, a nuk mendoni, o njerëz, se si Allahu i Lartësuar e krijoi njeriun kur ai nuk ekzistonte fare?! Atëherë, a nuk është Ai i plotpushtetshëm ta rikthejë në jetë, pasi ka vdekur, dhe ta rikthejë nga kockat dhe mbetjet e tij?! Allahu i Lartësuar thotë: "Është Ai që e fillon krijimin dhe pastaj e përsërit atë, dhe kjo *(përsëritja)* është edhe më e lehtë për Të. Atij i takon përshkrimi më i lartë në qiej e në Tokë dhe Ai është Ngadhënjimtari, i Urti." [Rrum 27]. Në një hadith të saktë thuhet se: 1770. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Më akuzoi për gënjeshtar biri i Ademit, dhe nuk i takon atij të më akuzojë Mua! Më ka fyer biri i Ademit, dhe nuk i takon atij të më fyejë Mua. Me akuzoi për gënjeshtar kur tha: "Zoti nuk ka për të më rikthyer në jetë, ashtu siç më krijoi herën e parë!" Por fillimi i krijimit nuk është më i lehtë se rikrijimi." Më ka fyer kur tha se Unë kam bir, ndërsa Unë jam Kryepari *(Es-Samed)***.** Ai që nuk ka lindur asnjë dhe nuk është i lindur *(nga dikush)*. Asgjë *(e askush)* nuk mund të jetë si Ai."

- "Betohem në Zotin tënd! Ne do t'i tubojmë ata së bashku me shejtanët ..." - Allahu i Lartësuar betohet në Veten e Tij se krijesat nuk kanë shpëtim dhe kurrsesi nuk kanë për t'ju shmangur ringjalljes dhe tubimit të tyre së bashku me shejtanët, që ata kanë adhuruar.

- "... dhe do t'i afrojmë rreth Xhehenemit të gjunjëzuar." - Ata do të jenë të ulur në gjunjë.

- "Pastaj, nga secili grup do të kapim më të pabindurit ndaj të Gjithmëshërshmit." - Do të nxjerrim nga çdo grup krerët e tyre, që i kanë devijuar, për t'i futur në ndëshkim, dhe kështu do të vazhdohet me ata që vijnë pas tyre, duke filluar me më të këqijtë dhe më të zhyturit në humbje. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Melekët do t'u thonë: "Hyni në Zjarr, mes popujve që shkuan para jush - xhindë dhe njerëz." Sa herë që një popull hyn aty, mallkon atë të mëparshmin. Dhe, kur të gjithë të tubohen në të, grupi i fundit thotë për grupin e parë: "Zoti ynë, janë këta që na çuan ne në humbje, prandaj shumëfishoja atyre dënimin me zjarr!" Ai do të thotë: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini.". Pastaj i pari do t'i thotë të fundit: "Ju nuk jeni më të mirë se ne; prandaj shijojeni dënimin, për gjithçka që bëtë!"" [Araf 38-39].

- "Ne e dimë më së miri se cili prej tyre e meriton më shumë të hidhet në të *(Xhehenem)*." - Allahu i Lartësuar është më i dituri rreth atyre që e meritojnë që të flaken në zjarrin e Xhehenemit dhe të vuajnë përjetësisht në të dhe për ata të cilët meritojnë shumëfishimin e ndëshkimit, siç thuhet në ajetin e sipërpërmendur: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini."

Ajetet 71 - 72

71. Të gjithë ju do të kaloni pranë tij *(Xhehenemit)*, **dhe ky është një vendim i prerë i Zotit tënd.**

72. Pastaj, Ne do t'i shpëtojmë ata që ishin të devotshëm, kurse keqbërësit do t'i lëmë të gjunjëzuar në të *(Xhehenem)*.

Shpjegimi i ajeteve

- "Të gjithë ju do të kaloni pranë tij *(Xhehenemit),* **dhe ky është një vendim i prerë i Zotit tënd."** - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Sumeje, i cili rrëfen: 1771. "Njëherë, ne po diskutonim rreth këtij ajeti dhe kalimit pranë Zjarrit. Dikush tha: "Besimtari nuk ka për të hyrë në Zjarr!" Të tjerët thanë: "Në Zjarr do të hyjnë që të gjithë, por pastaj Allahu i Madhëruar ka për të shpëtuar të devotshmit." Kur takova Xhabir Ibn Abdilahin, i thashë: "Ne po diskutonim rreth kalimit pranë Zjarrit dhe pati mendime të ndryshme." Ai tha: "Të gjithë do të kalojnë pranë tij." (Ndërsa Sulejmani, njëherë tha: "Të gjithë do të hyjnë në të"). Pastaj (Xhabiri) vendosi dy gishtat e tij në vesh dhe tha: "U shurdhofshin këta të dy, nëse nuk e kam dëgjuar Profetin e Allahut që të thotë: "Nuk ka për të mbetur bamirës dhe keqbërës pa hyrë në të. Por për besimtarin, ai do të jetë freski dhe paqe, ashtu siç ishte për Ibrahimin (a.s.). Madje, Zjarri do të ketë një zhurmë flladi për ta. Pastaj Allahu do të shpëtojë ata që kanë qenë të devotshëm, kurse keqbërësit do t'i lërë të gjunjëzuar në të *(Xhehenem)*." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, i cili shpjegon: 1772. "Për ajetin: "Të gjithë ju do të kaloni pranë tij *(Xhehenemit)* .."", i Dërguari i Allahut ka thënë: "Të gjithë njerëzit do të kalojnë në të, pastaj do të largohen prej tij, sipas veprave të tyre. I pari i tyre do të kalojë si shkreptima e rrufesë, një tjetër si furtuna, një tjetër me vrapin e një kali, një tjetër me shpejtësinë e dikujt që është hipur në kafshë, një tjetër me vrapin e një burri, një tjetër me ecje normale."" Këtë version e sjell edhe Tirmidhiu. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1773. "Nëse një muslimani i vdesin 3 fëmijë, atë nuk ka për ta prekur zjarri, përveçse aq sa të përmbushet betimi (i Zotit)." [13] Sudiju përcjell nga Murate, dhe ky nga Ibn Mesudi, se, duke shpjeguar fjalën e Allahut "... dhe ky është një vendim i prerë i Zotit tënd.", ka thënë: "Pra, ky është një betim i detyrueshëm, që do të plotësohet". Ndërsa Muxhahidi e ka shpjeguar: "ky është një vendim i prerë", domethënë, një përcaktim dhe urdhër i pakthyeshëm." Po kështu e ka shpjeguar Ibn Xhurejxhi.

- "Pastaj, Ne do t'i shpëtojmë ata që ishin të devotshëm ..." - Të gjitha krijesat do të kalojnë mbi Zjarr dhe disa do të bien në të, qoftë mohuesit e fesë, qoftë edhe disa besimtarë të mbushur me gjynahe, sipas gradave të tyre, por Allahu i Lartësuar ka për të shpëtuar prej zjarrit besimtarët e devotshëm, sipas veprave të tyre. Kështu, kalimi i tyre mbi urën e Xhehenemit do të jetë me një shpejtësi, që është në varësi të veprave të tyre në këtë jetë. Më pas, ata do të ndërmjetësojnë për shpëtimin e atyre besimtarëve që kanë bërë gjynahe të mëdha. Atë ditë, do të ndërmjetësojnë melekët, profetët dhe besimtarët, të cilët do të nxjerrin prej Xhehenemit shumë njerëz, të cilët i ka ngrënë dhe përvëluar zjarri, përveç fytyrave të tyre, pra, vendit të sexhdes. Nxjerrja e tyre prej zjarrit do të jetë në varësi të imanit në brendësi të zemrave. Fillimisht, do të nxjerrin atë që ka në zemrën e tij iman sa pesha e dinarit, pastaj ata që vijnë poshtë tyre, pastaj ata më poshtë tyre, derisa të nxjerrin dikë që ka në zemër edhe më të voglën, më të voglën, më të voglën grimcë të imanit. Më pas, Allahu i Lartësuar do të nxjerrë nga zjarri edhe ata që vetëm një herë në jetën e tyre kanë thënë: "*La ilahe il'Allah. ...*" dhe nuk kanë bërë kurrë ndonjë vepër të mirë. Kështu, në Zjarr do të mbeten veçse ata për të cilët është shkruar (në Kur'an) që do të jenë të përjetshëm, sikurse thuhet në hadithet e sakta nga Profeti ﷺ. Për këtë arsye, Allahu i Madhëruar thotë:

- "... kurse keqbërësit do t'i lëmë të gjunjëzuar në të *(Xhehenem)*."

Ajetet 73 - 74

73. Kur u lexohen ajetet tona të qarta, jobesimtarët u thonë atyre që kanë besuar: "Cili nga dy grupet ka pozitë më të lartë dhe rreth më të mirë?"

74. Por, sa e sa breza kemi shkatërruar para tyre, të cilët qenë edhe më të pasur dhe më të pashëm.

Shpjegimi i ajeteve

- "Kur u lexohen ajetet tona të qarta, jobesimtarët u thonë atyre që kanë besuar: "Cili nga dy grupet ka pozitë më të lartë dhe rreth më të mirë?" - Allahu i Lartësuar na tregon rreth mohuesve të besimit, kur atyre u lexohen ajetet e Allahut dhe argumentet e qarta që ato sjellin. Ata jo vetëm që i kthejnë shpinën udhëzimit të Zotit, por pengojnë edhe njerëzit nga rruga e drejtë. Madje, me mburrje, u thonë besimtarëve: "Cili nga dy grupet ka pozitë më të lartë dhe rreth më të mirë?" Kështu, ata mëtojnë se janë në udhë të drejtë, me gjithë kotësinë në të cilën janë zhytur; mburren se ata kanë pozitë më të lartë dhe rreth më të gjerë e të nderuar, se ata janë më të fuqishëm e më të pushtetshëm. "E si mundet, - mëtonin ata të mjerë, - që besimtarët, të pakët në numër, të dobët e të ulët në pozitën shoqërore, e që mblidhen fshehtazi në shtëpinë e Arkam Ibn Ebu Arkamit ose nëpër kasollet e tyre, të jenë në pozitë më të mirë dhe me të vërtetën, ndërsa ne, paria e vendit të jemi të gabuar dhe në pozitë më të ulët?!" Allahu i Madhëruar thotë: "Jobesimtarët thonë për besimtarët: "Sikur të ishte besimi *(ne Muhamedin)* ndonjë gjë e mirë, ata *(besimtarët)* nuk do ta besonin para nesh." Ata *(jobesimtarët)* nuk e pranuan udhëzimin *(e Kuranit)*, prandaj thonë: "Ai *(Kurani)* është një mashtrim i vjetër!"." [Ahkaf 11]. Allahu i lavdëruar na tregon edhe për fjalët e popullit të Nuhut: "Ata i thanë: "E si të të besojmë ty, kur ty të pasojnë më të ulëtit?" [Shuara 111]. Ose: "Kështu i sprovojmë Ne disa me disa të tjerë, derisa të thonë: "Vallë, këta janë ata që përzgjodhi Allahu mes nesh dhe u dhuroi mirësi?" Po a nuk është Allahu më i Dituri, për ata që janë mirënjohës?" [En'am 53]. Duke ua hedhur poshtë këtë arsyetim të kotë, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Por, sa e sa breza kemi shkatërruar para tyre ..." - Sa e sa popuj mohues të besimit i kemi shkatërruar e shfarosur, për shkak të refuzimit të besimit dhe rrugës së vërtetë?

- "... të cilët qenë edhe më të pasur dhe më të pashëm." - Ata ishin edhe më të pasur, më të pushtetshëm, më të pashëm e me më tepër pozitë. Eameshi përcjell nga Ebu Dhabjani, e ky nga Ibn Abasi, këtë shpjegim: "Cili nga dy grupet ka pozitë (*el mekam*) më të lartë dhe rreth (*en-nedija*) më të mirë?" "*El mekam*" është grada, pozita që njeriu gëzon në shoqëri. Kurse "*en-nedija*" është rrethi shoqëror dhe kuvendi ku ai merr pjesë. Ndërsa në lidhje me fjalën e Allahut: "... të cilët qenë edhe më të pasur dhe më të pashëm", ai ka thënë: "*El ethath*" janë pasuritë që zotëron njeriu, ndërsa "*er-riju*" është pamja e jashtme e tij.

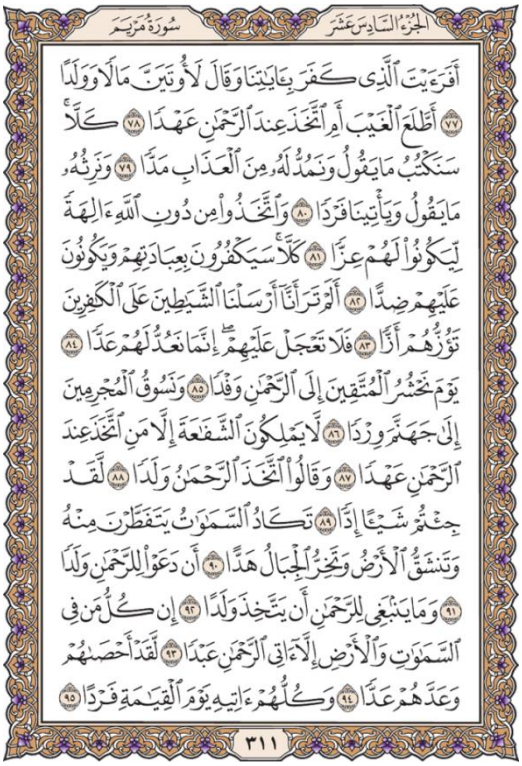
Ajeti 75

75. Thuaj: "Atë që është në humbje, le ta lërë i Gjithëmëshirshmi për një kohë të gjatë *(në këtë jetë)***. Por, kur ta shohin atë që u premtohet - ose dënimin, ose Kijametin, - atëherë do ta kuptojnë se kush ka pozitë më të ulët dhe rreth më të dobët."**

Shpjegimi i ajetit

- "Thuaj: "Atë që është në humbje, le ta lërë i Gjithëmëshirshmi për një kohë të gjatë *(në këtë jetë)***."** - Thuaju, o Muhamed, këtyre idhujtarëve, të cilët pretendojnë se janë në të drejtën, ndërsa ju jeni në të kotën: "Atë që është në humbje, - qoftë ai prej nesh ose prej jush, - le ta lërë i Gjithëmëshirshmi për një kohë të gjatë. Pra, le të vazhdojë jetën në atë gjendje dhe rrugë që ka zgjedhur."

- "Por, kur ta shohin atë që u premtohet - ose dënimin ose Kijametin -, atëherë, do ta kuptojnë se kush ka pozitë më të ulët dhe rreth më të dobët." - Ata e meritojnë këtë, pikërisht për atë që u thoshin besimtarëve: "Cili nga dy grupet ka pozitë

më të lartë dhe rreth më të mirë?" Kjo ishte një ftesë për *mubahele* nga Profeti ﷺ, drejtuar mohuesve të fesë, e ngjashme me sfidën që Profeti u bëri jehudëve, të cilët pretendonin se ishin "të dashurit e Allahut", kur tha: "Thuaju: "O judej! Nëse mëtoni se jeni miqtë më të dashur të Allahut mbi të gjithë njerëzit e tjerë, atëherë kërkojeni vdekjen, në qoftë se jeni të sinqertë!". Por ata nuk do ta dëshirojnë kurrë atë, për shkak të veprave që kanë bërë me duart e tyre. Allahu është i Gjithëditur për keqbërësit." [Xhumua 6]. Kuptimi: Le të lutemi që, ai i cili është gënjeshtar nga ne, ta rrëmbejë vdekja! Nëse jeni prej të dashurve të Allahut, atëherë do ta prananit këtë lutje për mallkimin e gënjeshtarit, sepse nuk do t'ju dëmtonte aspak. Kjo çështje u shtjellua më gjerë edhe në suren Bekare. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja.[14] Po kështu, në suren Al Imran, tregohet se Profeti ﷺ ftoi për *mubahele* edhe të krishterët, të cilët polemizonin dhe pretendonin me kokëfortësi se Isai ishte bir i Zotit dhe refuzonin fenë e drejtë, të sjellë nga Muhamedi ﷺ. Ata refuzuan argumentet nga Allahu, që tregojnë se Isai ishte thjesht një krijesë e Tij, ashtu si Ademi (a.s.), dhe ishte thjesht një adhurues dhe profet i Tij. Allahu i Madhëruar thotë: "Atyre që të kundërshtojnë ty në çështjen e tij *(Isait)*, pasi të është bërë e ditur e vërteta, thuaju: "Ejani t'i thërrasim bijtë tanë dhe bijtë tuaj, gratë tona dhe gratë tuaja, vetë ne dhe vetë ju dhe të lutemi për mallkimin e Allahut mbi gënjeshtarët!"" [Al Imran 61]. Megjithatë, ata nuk guxuan të pranonin sfidën për *mubahele*, sepse ishin të bindur se Muhamedi ishte në të vërtetën, ndërsa ata këmbëngulnin në të kotën.

Ajeti 76

76. Allahu ua shton udhëzimin atyre që e kërkojnë udhëzimin e Tij. Veprat e mira që mbesin *(gjithmonë)*, **kanë shpërblim më të madh te Zoti yt dhe** *(sjellin)* **një përfundim më të mirë.**

Shpjegimi i ajetit

- "Allahu ua shton udhëzimin atyre që e kërkojnë udhëzimin e Tij." - Më sipër, Allahu i Madhëruar tha se i lë ata që zgjedhin humbjen, në humbjen e tyre, madje ua shton edhe më tepër humbjen. Në këtë ajet, i Lartësuari na tregon se Ai ua shton edhe më shumë udhëzimin atyre që e pasojnë e kujdesen për të. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Sa herë që shpallet ndonjë sure, disa prej tyre thonë: "Kujt ia shtoi besimin kjo sure?" Po. Besimtarëve ua shton besimin dhe ata gëzohen. E, sa u përket atyre, që kanë sëmundje në zemër, ajo ua shton edhe më shumë dyshimin që kanë, dhe ata do të vdesin si mohues." [Teube 124, 125].

- "Veprat e mira që mbesin *(gjithmonë)*, **kanë shpërblim më të madh te Zoti yt dhe** *(sjellin)* **një përfundim më të mirë."** - Për sa i përket termit '*el bâkijâtus-sâlihâtu'* (Veprat e mira që mbesin), ai u shpjegua në suren Kehf, ku përmendëm edhe hadithe që lidhen me këtë temë. Vetëm Allahut i takojnë lavdërimet dhe mirënjohja! [15] Kështu, veprat e mira mbeten përgjithmonë. Ato sjellin shpërblime e mirësi të shumta

dhe i mundësojnë njeriut një përfundim më të mirë. [16]

Ajetet 77 - 80

77. A e ke parë atë që i mohon argumentet Tona dhe thotë: "Mua do të më jepet pasuri e fëmijë *(edhe në botën tjetër)*."?

78. A thua ka zbuluar fshehtësinë, apo mos ka marrë prej Allahut ndonjë premtim?

79. Kurrsesi! Ne do ta shënojmë atë që thotë dhe do t'i japim dënim pas dënimi.

80. Te Ne do të kthehet gjithçka për të cilën ai flet dhe ka për të ardhur te Ne i vetmuar.

Shpjegimi i ajeteve

- "A e ke parë atë që i mohon argumentet Tona dhe thotë: "Mua do të më jepet pasuri e fëmijë *(edhe në botën tjetër)*."? - Imam Ahmedi sjell një hadith nga Habab Ibn Ereti, i cili tregon: 1774. "Unë isha kovaç dhe njëherë shkova tek El As Ibn Uaili, për t'i kërkuar hakun tim të punës (për një shpatë, që i kisha punuar). Ai më tha: "Për Zotin, nuk kam për të të paguar, derisa të mohosh Muhamedin!" Unë i thashë: "Për Zotin, nuk kam për ta mohuar Muhamedin, derisa ti të vdesësh dhe të ringjallesh!" Ai i tha: "Atëherë, kur unë të vdes e të ringjallem, eja tek unë, se unë përsëri do të jem i pasur e me djem shumë dhe atëherë do të të jap (hakun tënd)." Kështu, Allahu i Madhëruar zbriti ajetin: "A e ke parë atë që i mohon argumentet Tona dhe thotë: "Mua do të më jepet pasuri e fëmijë *(edhe në botën tjetër)*. ..." deri tek "... dhe ka për të ardhur te Ne i vetmuar.". [Buhariu dhe Muslimi].

- "A thua ka zbuluar fshehtësinë ..." - Allahu i Lartësuar kërcënon këtë njeri për këto fjalë. Mos vallë, ky i mjerë e di të fshehtën, dhe kështu e di se çfarë do të ketë Ditën e Kijametit?!

- "... apo mos ka marrë prej Allahut ndonjë premtim?" - Mos ka marrë premtimin e Zotit se Ai do t'i japë atë që pretendon?! Ndërsa Ibn Abasi shpjegon: Mos vallë, ka thënë '*Lâ ilâhe il-l'Allah*' dhe shpreson me këtë?!

- "Kurrsesi!" - *Kel-lâ* është një fjalë e cila hedh poshtë atë që është thënë më parë dhe përforcon fjalën që vjen më pas. I Lartësuari thotë më pas:

- "Ne do ta shënojmë atë që thotë ..." - Pra, Ne do ta shënojmë pretendimin e tij se do të arrijë gjithçka që dëshiron. Do ta shënojmë edhe refuzimin e tij për të besuar Allahun e Madhërishëm dhe atë që Ai urdhëron të besohet.

- "... dhe do t'i japim dënim pas dënimi." - Ky do të jetë dënimi i tij në ahiret, pikërisht për fjalët dhe refuzimin e besimit të drejtë.

- "Te Ne do të kthehet gjithçka për të cilën ai flet ..." - Domethënë, pasardhësit, pasuria, djemtë dhe gjithçka që ai zotëron në dynja, do t'i mbeten Allahut të Madhërishëm,

- "... dhe ka për të ardhur te Ne i vetmuar." - Domethënë, të gjitha ato që përmendi nuk do t'i sjellin asnjë dobi e ngushëllim në ahiret, por do të dalë i vetëm, fillikat.

Ajetet 81 - 84

81. Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi.

82. Por ata *(idhujt)* **do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do t'u bëhen armiq.**

83. A nuk e shikon ti se Ne i kemi lëshuar shejtanët kundër jobesimtarëve, për t'i nxitur pareshtu në vepra të këqija?

84. Por ti mos u ngut kundër tyre, sepse Ne jemi duke ua numëruar ditët.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi." - Allahu i Madhëruar na tregon për gjendjen e idhujtarëve, të cilët kërkonin ndihmë dhe shpresonin që të gjenin krenarinë e mbështetjen tek idhujt e tyre. Ai thotë:

- "Por ata *(idhujt)* **do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do t'u bëhen armiq." -** Ditën e Kijametit, idhujt do të distancohen prej tyre dhe do të refuzojnë çdo adhurim që këta të humbur u kanë përkushtuar. Madje,

ata do të përballen tërësisht me të kundërtën e asaj që shpresonin dhe mendonin. Pra, nga miq e ndihmës, që i shpresonin, ata do të jenë armiq të përbetuar e kundërshtarë të ashpër të tyre, siç thotë i Lavdëruari: "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)* deri në Kijamet?! Ata janë të paditur *(e të pafuqishëm t'u përgjigjen)* për lutjet e tyre. Dhe kur të mblidhen bashkë të gjithë njerëzit *(Ditën e Llogarisë)*, ata *(idhujt)* do të jenë armiqtë e tyre dhe do t'ua mohojnë adhurimin që u përkushtuan." [Ahkaf 5, 6].

- "A nuk e shikon ti se Ne i kemi lëshuar shejtanët kundër jobesimtarëve, për t'i nxitur pareshtur në vepra të këqija?" - Ata i yshtin në padrejtësi e kalim të kufijve të Zotit. Kjo ndodh si shpagim i drejtë për refuzimin dhe shpërfilljen e të vërtetës, në të cilën u ftuan. Kjo ngjan me ajetin tjetër: "Kush i kthen shpinën përmendjes të Zotit, Ne i shoqërojmë nga një shejtan, i cili nuk i ndahet kurrë. Ai *(shejtani)* e pengon nga rruga e drejtë, ndërkohë që ai *(jobesimtari)* mendon se është i udhëzuar mirë." [Zuhruf 36].

- "Por ti mos u ngut kundër tyre, sepse Ne jemi duke ua numëruar ditët." - Pra, mos u nxito, o Muhamed, në pritje të ndëshkimit mbi këta keqbërës, sepse: "Ne jemi duke ua numëruar ditët. Ne thjesht po i lëmë deri në afatin e përcaktuar e të vendosur. Të jesh i bindur se ata janë duke shkuar drejt dënimit të pashmangshëm dhe zemërimit të Allahut: "Kurrsesi mos mendo se Allahu është i pakujdesshëm ndaj veprimeve të keqbërës-ve! Ai vetëm është duke u dhënë afat deri në Ditën, kur sytë të shtangen nga tmerri. Ata janë duke vrapuar me kokat lart, me sytë e tyre të hapur e të papulitur me zemrat e tyre të zbrazëta." [Ibrahim 42, 43], ose: "Ata *(mohuesit e Zotit)* vërtet bëjnë kurthe të mëdha. Po edhe Unë përgatis kurthe kundër tyre. Prandaj lëri afat jobesimtarëve! Jepu atyre edhe pak kohë!" [Tarik 15 - 17]. Ose: "Të mos mendojnë jobesimtarët se afatin që Ne u kemi dhënë të jetojnë është në dobi të tyre! Ne i lëmë të jetojnë veç që të shtojnë edhe më shumë gjynahet e tyre. Ata i pret një dënim poshtërues." [Al Imran 178]. Ose: "Ne u japim të jetojnë pak *(në këtë botë)*, e pastaj do t'i ndëshkojmë ata me një dënim të rëndë." [Lukman 24]. Ose: "Ata kanë ngritur idhuj, si të barabartë me Allahun, për t'i larguar njerëzit nga rruga e Tij. Thuaj: "Kënaquni, por jeni drejtuar për në Zjarr!"" [Ibrahim 30]. Sudiju shpjegon: "Domethënë, ua numërojmë vitet, muajt, ditët dhe orët." Ndërsa Ali Ibn Ebu Talhate përcjell nga Ibn Abasi se ka thënë: "Domethënë, ua numërojmë frymëmarrjet e tyre në jetën e dynjasë."

Ajetet 85 - 87

85. Ditën, kur Ne do t'i tubojmë të devotshmit tek i Gjithëmëshirshmi si mysafirë të nderuar,

86. ndërsa keqbërësit do t'i shtyjmë drejt Xhehenemit, si tufë e etur për ujë.

87. Askush nuk do të ketë të drejtë ndërmjetësimi, përveç atij që ka premtim nga i Gjithëmëshirshmi.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ditën, kur Ne do t'i tubojmë të devotshmit tek i Gjithëmëshirshmi si mysafirë të nderuar ..." - Allahu i Madhëruar na tregon për robërit e Tij të dashur dhe të zgjedhur, cilësia dalluese e të cilëve është se i frikësohen Allahut në jetën e dynjasë dhe besojnë e ndjekin profetët e Zotit. Ata i besojnë profetët në gjithçka që ata kanë thënë dhe urdhëruar që të besojnë, iu binden atyre në gjithçka dhe largohen nga gjithçka që ata kanë ndaluar. Allahu i Lavdëruar na njofton se do t'i mirëpresë këta të zgjedhur, ashtu si delegacionet e nderuara. *El uefd* quhen miqtë që vijnë hipur në kafshë ose mjete, e jo duke ecur në këmbë. Domethënë, këta fatlumë do të nderohen tek Allahu duke u pritur hipur mbi mjete prej drite, ku do të hipin vetëm besimtarët në ahiret. E çfarë mund të thuash për lumturinë që do të përjetojnë këta të zgjedhur, kur mendon se ku janë duke shkuar. Ata janë duke shkuar në vendin e

bujarisë, nderimit dhe kënaqësisë së përjetshme. Ndërsa keqbërësit, ata që mohojnë profetët e Zotit dhe iu kundërvihen atyre, ata do të shtyhen me forcë, ashpërsi e dhimbje në zjarr. Madje, ata do të jenë tmerrësisht të etur, sikurse e shpjegojnë Ibn Abasi, Muxhahidi, Haseni etj. fjalën *uirda*. Dhe pikërisht në këtë çast, u thuhet: "Cili nga dy grupet ka pozitë më të lartë dhe rreth më të mirë?" Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Ibn Merzuku, i cili, duke shpjeguar fjalën e Allahut: "Ditën, kur Ne do t'i tubojmë të devotshmit tek i Gjithëmëshirshmi si mysafirë të nderuar...", ka thënë: "Kur besimtari del nga varri i tij, do të përballet me dikë, me pamjen më të bukur që ka parë dhe me aromën më të këndshme, dhe do të thotë: "Kush je ti? - Ai do të thotë: "A nuk më njeh mua?" - "Jo. Por Allahu të ka dhënë aromë të këndshme dhe një fytyrë të bukur." Ai i thotë: "Unë jam vepra jote e mirë. Kështu ishe edhe ti në dynja: veprat e tua ishin të mira e të këndshme në dynja. Gjatë kam hipur mbi ty në jetën e dynjasë! Eja tani, dhe hip mbi mua!" Atëherë besimtari hipën mbi të. Për këtë flet fjala e Allahut: "Ditën, kur Ne do ti tubojmë të devotshmit tek i Gjithëmëshir-shmi si mysafirë të nderuar..." Abdullahi, djali i Imam Ahmedit sjell në *Musned*-in e të atit një hadith nga Numan Ibn SeidI, i cili tregon: "Ishim Ulur tek Aliu, - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! - i cili ishte duke lexuar këtë ajet. ... Ai tha: "Jo, për Zotin! Nuk do të tubohen duke ecur në këmbë. Nuk tubohet Uefdi duke ecur në këmbë! Përkundrazi, ata do të merren me deve, të papara nga krijesat, mbi të cilat janë vendosur shtroje të stolisura me ar. Ata do të hipin mbi to, derisa të mbërrijnë në dyert e Xhenetit." Po kështu e kanë përcjellë Ibn Ebu Hatimi dhe Ibn Xheriri prej Ebu Is'hak el Medeniut, përafërsisht me këtë tekst. Në të ka një detaj shtesë, ku thuhet: "Shtroje të stolisura me ar, ndërsa frerët janë të zbukuruar me xhevahirë."

- "... ndërsa keqbërësit do t'i shtyjmë drejt Xhehenemit, si tufë e etur për ujë ..." - Përveç shtyrjes me forcë drejt Zjarrit, ata do të jenë tmerrësisht të etur.

- "... askush nuk do të ketë të drejtë ndërmjetësimi ..." - Ndryshe nga besimtarët të cilët ndërmjetësojnë për njëri-tjetrin, për këta të mjerë nuk do të ndërmjetësojë askush. I Lavdëruari thotë në një ajet tjetër: "Dhe tani, për ne nuk ka asnjë ndërmjetësues për tek Allahu dhe as edhe një mik të vetëm të sinqertë." [Shuara 100, 101].

- "... përveç atij që ka premtim nga i Gjithëmëshirshmi." - Ali Ibn Ebu Talha përcjell nga Ibn Abasi këtë shpjegim: "*El ahdu* është premtimi që të dëshmojë se nuk ka Zot tjetër që meriton të adhurohet, përveç Allahut, të jetë i bindur se nuk ka ndryshim të gjendjes dhe nuk ka forcë veçse me ndihmën e Allahut dhe të mos të shpresojë tek askush e asgjë tjetër, përveç Allahut të Lartësuar dhe Krenar.". Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Esued Ibn Jezidi këtë rrëfim: "Abdullahi (Ibn Mesudi) lexoi njëherë fjalën e Allahut ... (ajetin në fjalë) dhe tha: "Domethënë, ata që kanë një premtim nga Allahu. Allahu i Lartësuar do të thotë Ditën e Kijametit: "Ai i cili ka ndonjë premtim nga Zoti, le të ngrihet!" Njerëzit thanë: "O Ebu Abdurrahman, na mëso!" Ai tha: Thoni: "*Allahum-me Fatiras-semâuâti uel erdi, Alimel gajbi uesh-shehâdeh, Fe in-ni ea'hidu ilejke fi hâdihil ĥajâtid-dunjâ, En-neke in tekilni ilâ ameli jukar-ribuni minesh-sher-ri ue jubâiduni minel ħajri. Ue in-ni lâ ethiku il-lâ bi raĥmetik. Fexh'al li indeke ahden tued-dihi ilej-je jeumel kijameh! In-neke lâ tuħliful miâd.*" (O Allah, Ti je Shpikësi i qiejve dhe i Tokës, i gjithëdituri për të fshehtën dhe të dukshmen. Unë të dëshmoj para Teje në jetën e kësaj bote se, nëse më lë të mbështetem në veprat e mia, kjo do të më afrojë drejt sherrit dhe do të më largojë nga mirësia! Unë nuk kam besim tek askush dhe asgjë tjetër, përveçse te mëshira Jote! O Zot, më jep një premtim prej Teje, që të shpresoj tek ai në Ditën e Kijametit, sepse Ti nuk e shkel kurrë premtimin!" Ibn Mesudi u bashkëngjiste këtyre fjalëve dhe

shtonte: "*Hâifen, mustexhiran, mustagfiran, râhiben râgiben ilejke*. "Unë po të lutem i frikësuar, duke kërkuar strehim e mbrojtje tek Ti, duke kërkuar vazhdimisht faljen Tënde, i mbushur me drojë, por edhe me shpresë të madhe tek Ti!".

Ajetet 88 - 95

88. Ata thanë: "I Gjithëmëshirshmi ka bir!".

89. Vërtet, ju keni thënë një fjalë shumë të shëmtuar!

90. Qiejt janë gati të copëtohen, toka është gati të çahet dhe malet janë gati të shemben e të thërmohen nga ajo *(shpifje),*

91. kur trilluan se i Gjithëmëshirshmi ka bir.

92. Të Gjithëmëshirshmit nuk i shkon të ketë fëmijë!

93. Çdo qenie në qiej e në Tokë ka për t'iu paraqitur të Gjithëmëshirshmit si rob.

94. Me diturinë e Vet, Ai i ka përfshirë të gjitha dhe i ka numëruar *(e shënuar)* **të gjitha në mënyrë të saktë.**

95. Ditën e Kijametit, çdokush do t'i paraqitet Atij i vetmuar.

Shpjegimi i ajeteve

Në fillim, Allahu i Madhëruar na tregoi se Isai (a.s.) ishte rob dhe i dërguari i Tij. Allahu i Lartësuar e krijoi atë në barkun e nënës së tij pa baba. Në vijim, Allahu i Lartësuar vijon të hedhë poshtë pretendimet e të paditurve dhe të padrejtëve, të cilët thonë se Ai ka bir. I lartësuar, i dëlirë dhe i pastër është Allahu nga të tilla trillime!

- "Ata thanë: "I Gjithëmëshirshmi ka bir!". Vërtet, ju keni thënë një fjalë shumë të shëmtuar!" - Ju vërtet keni trilluar diçka shumë të shëmtuar, duke bërë një krim të madh!

- "Qiejt janë gati të copëtohen, toka është gati të çahet dhe malet janë gati të shemben e të thërmohen nga ajo *(shpifje),* **që trilluan se i Gjithëmëshirshmi ka bir."** - E gjithë kjo është gati të ndodhë, kur dëgjojnë se çfarë thonë njerëzit e padrejtë, sepse ato e madhërojnë dhe i frikësohen Zotit të Lartësuar. Ato janë krijesa të cilat janë krijuar të tilla që ta madhërojnë Allahun dhe të dëshmojnë se Ai është një i vetëm dhe askush tjetër nuk meriton të adhurohet. Ai nuk ka të ngjashëm me Të, nuk ka shok dhe partner, nuk ka bir dhe nuk ka bashkëshorte. Askush nuk i ngjan Atij, madje "Ai është Allahu, Një dhe i Vetëm. Allahu është Absoluti *(Es-Samed)*. Ai nuk ka lindur asnjë dhe nuk është i lindur *(nga dikush)*. Asgjë *(e askush)* nuk mund të jetë si Ai."! Ibn Xheriri tregon nga Ibn Abasi, i cili ka thënë: "Nga idhujtaria u tmerruan qiejt, Toka, malet dhe të gjitha krijesat, përveç njerëzve dhe xhindëve! Ato ishin gati të zhdukeshin, prej frikës nga madhështia e Allahut. Prandaj, ashtu sikurse idhujtarit nuk i vlejnë veprat e mira, nëse nuk pendohet për idhujtarinë, po ashtu ne shpresojmë që Allahu t'i falë dhe mbulojë gjynahet e atyre që e besojnë si një dhe të vetëm. Profeti i Allahut ka thënë: 1775. "Thojuani njerëzve tuaj (që janë në momentin e vdekjes) dëshminë "*Lâ Ilâhe il l'Allah!*" Ai që e thotë këtë fjalë në momentin e vdekjes, për të bëhet detyrë futja në Xhenet." Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut, po ai që e thotë atë kur është i shëndetshëm?" Ai tha: "Ashtu e ka akoma dhe më shumë detyrë." Pastaj tha: "Betohem në atë që ka në dorë shpirtin Tim! Sikur të silleshin qiejt Toka, gjithçka që ndodhet në to, gjithçka që ndodhet mes tyre dhe gjithçka që ndodhet poshtë tyre, dhe të vendoseshin në njërën anë të peshores, ndërsa dëshmia '*Lâ ilâhe il Allah'* të vendoset në anën tjetër të peshores, dëshmia do të peshonte më shumë." Kështu e ka sjellë Xheriri. Për saktësinë e tij dëshmon edhe hadithi i Bitakës. [17] Megjithatë, Allahu është më i ditur. Dahaku shpjegon se ajeti: "Qiejt janë gati të copëtohen...", domethënë, të çahen dhe të ndahen në pjesë-pjesë nga madhështia e Allahut të Lartësuar." Abdurrahman Ibn Zejd Ibn Eslemi shpjegon se: "Toka është gati të çahet, nga zemërimi për hir të Allahut Krenar dhe të Lartësuar. Ndërsa Ibn Abasi, duke shpjeguar fjalën e Allahut:

"malet janë gati të shemben e të thërmohen ...", ka thënë: "Domethënë, janë gati të shemben dhe të bëhen rrafsh me tokën. Ndërsa Seid Ibn Xhubejri ka thënë: "Pra, malet janë gati të shkërrmoqen, duke u përplasur njëri me tjetrin." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Musai (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1776. "Askush nuk është më i durueshëm se Allahu i Madhëruar ndaj fjalëve fyese që Ai i dëgjon nga njerëzit! Ata trillojnë se Ai ka bir (a pasardhës e fëmijë), por sërish Ai u dhuron atyre shëndet dhe furnizim!" [Buhariu dhe Muslimi].

- "Të Gjithëmëshirshmit nuk i shkon të ketë fëmijë!" - Nuk i takon Atij, nuk i shkon madhështisë së Tij, sepse asnjë krijesë nuk i ngjan Atij; Ai është i vetëm, i pashembullt, ndërsa gjithçka tjetër është krijesë e Tij.

- "Çdo qenie në qiej e në Tokë ka për t'iu paraqitur Të Gjithëmëshirshmit si rob. Me diturinë e vet, Ai i ka përfshirë të gjitha dhe i ka numëruar *(e shënuar)* **të gjitha në mënyrë të saktë."** - Ai është i gjithëditur dhe ka shënuar gjithçka, që nga fillimi i krijimit deri në Ditën e Kijametit.

- "Në Ditën e Kijametit, çdokush do t'i paraqitet Atij i vetmuar." - Askush nuk mund ta ndihmojë robin përpara Allahut, që është një i vetëm dhe pa ortak. Ai do të gjykojë krijesat e Tij ashtu si Ai di; Ai është i Drejti, që nuk i bën padrejtësi askujt, as sa grimca më e vogël.

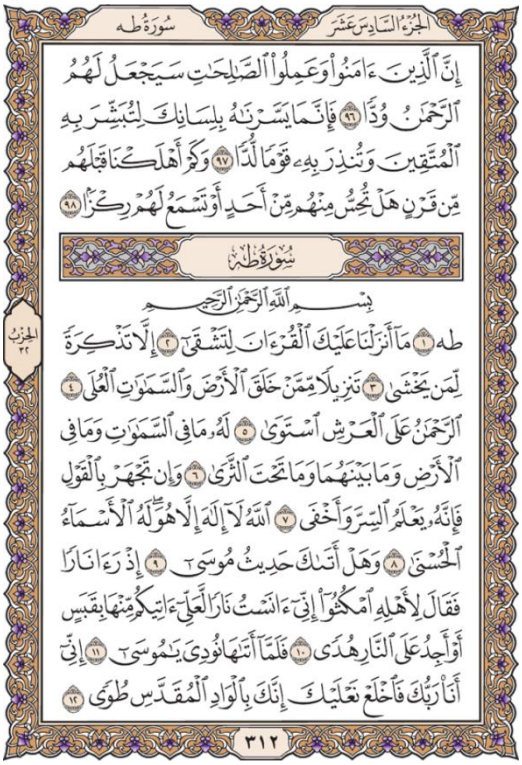
Ajetet 96 - 98

96. Nuk ka dyshim se atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, i Gjithëmëshirshmi do t'u japë dashuri.

97. Kështu, Ne e bëmë atë *(Kuranin)* **të lehtë në gjuhën tënde, që, nëpërmjet tij, të përgëzosh të devotshmit dhe t'u tërheqësh vërejtjen atyre që janë kryeneçë.**

98. Sa e sa breza kemi shkatërruar Ne para tyre! Vallë, a sheh ndonjë prej tyre dhe a dëgjon ndonjë pëshpërimë?

Shpjegimi i ajeteve

الجزء السادس عشر سورة طه
إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ
ٱلرَّحْمَٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ
ٱلْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِۦ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم
مِّن قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾
سورة طه
بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
الجزء ٢٢
طه ﴿١﴾ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لِتَشْقَىٰٓ ﴿٢﴾ إِلَّا تَذْكِرَةً
لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٣﴾ تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ ٱلْأَرْضَ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلْعُلَى ﴿٤﴾
ٱلرَّحْمَٰنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ﴿٥﴾ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى
ٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ ٱلثَّرَىٰ ﴿٦﴾ وَإِن تَجْهَرْ بِٱلْقَوْلِ
فَإِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ
ٱلْحُسْنَىٰ ﴿٨﴾ وَهَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿٩﴾ إِذْ رَءَا نَارًا
فَقَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓا۟ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ
أَوْ أَجِدُ عَلَى ٱلنَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ يَٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾ إِنِّىٓ
أَنَا۠ رَبُّكَ فَٱخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾
٣١٢

- "Nuk ka dyshim se atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, i Gjithëmëshirshmi do t'u japë dashuri." - Allahu i Madhëruar kujdeset për robërit e Tij besimtarë, të cilët bëjnë vepra të mira, pra, vepra me të cilat Allahu i Madhëruar është i kënaqur, sepse ato janë të sinqerta dhe sipas Sheriatit, që Ai ia shpalli Muhamedit. Kështu, Allahu i Lartësuar mbjell në zemrat e njerëzve dashuri për adhuruesit e Tij besimtarë e punëmirë. Kjo është diçka e pashmangshme, që do të ndodhë patjetër. Rreth kësaj janë përcjellë hadithe të sakta nga Profeti ﷺ. Imam Ahmedi sjell nga Ebu Hurejra hadithin, sipas të cilit Profeti i Allahut ka thënë: 1777. "Kur Allahu i Madhëruar e do një rob, e thërret Xhibrilin dhe i thotë: "O Xhibril, Unë e dua filanin, prandaj duaje atë!" Atëherë, Xhibrili e do atë. Pastaj Xhibrili u thotë banorëve të qiellit: "Allahu e do filanin, prandaj duajeni atë!" Atëherë, banorët e qiellit e duan atë. Pastaj ai bëhet i dashur edhe në tokë. Ndërsa kur Allahu i Madhëruar e urren një rob, e thërret Xhibrilin dhe i thotë: "O Xhibril, Unë e

urrej filanin, prandaj urreje atë!" Atëherë, Xhibrili e urren atë. Pastaj Xhibrili u thotë banorëve të qiellit: "Allahu e urren filanin, prandaj urrejeni atë!" Atëherë, banorët e qiellit e urrejnë atë. Pastaj ai bëhet i urryer edhe në tokë." Këtë hadith, Muslimi e sjell prej Suhejlit. Ndërsa Ahmedi dhe Buhariu e sjellin prej Ibn Xhurejxhit, ky nga Musa Ibn Utbe, nga Nafi' Meula Ibn Umeri, dhe ky nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili e përcjell nga Profeti i Allahut, përafërsisht me këtë version. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1778. "Kur Allahu i Lartësuar e do dikë, i thërret Xhibrilit dhe i thotë: "Unë e dua filanin, prandaj duaje atë! Pastaj ai (Xhibrili) u flet banorëve të qiellit, pastaj zbret dashuria për të edhe mes banorëve të tokës." Për këtë flitet në fjalën e Allahut: "Nuk ka dyshim se atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, i Gjithëmëshirshmi do t'u japë dashuri." Hadithin e sjell Muslimi, por edhe Tirmidhiu, i cili thotë se hadithi është *hasen sahih*. Sërish Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Hasen el Basriu, i cili tregon: "Njëherë, dikush tha: "Betohem, se do ta adhuroj Allahun me një mënyrë të tillë, që të mbahet mend ndër njerëz!" Dhe, vërtet, kur vinte koha e namazit, njerëzit e shihnin veçse duke u falur. Ishte i pari që hynte në xhami dhe i fundit që dilte prej saj. Megjithatë, askush nuk i shprehu ndonjë habi e respekt të veçantë për atë që bënte. Kështu vazhdoi për shtatë muaj. Sa herë që kalonte pranë ndonjë grupi njerëzish, ata thoshin: "Shikoni këtë shtinjakun, që shet mend!" Atëherë, ai iu kthye vetes dhe tha: "Po shoh se po më përmendin veçse për keq! Kështu, të gjitha adhurimet e mia do t'ia kushtoj veçse Allahut dhe vetëm për hir të kënaqësisë së Tij!" Pra, ai ndryshoi veçse nijetin në zemër dhe nuk ndryshoi apo të shtonte veprat e tij. Mirëpo, pas kësaj, sa herë që kalonte pranë njerëzve, ata thoshin: "Allahu e mëshiroftë filanin!"" Në këtë moment, Haseni lexoi fjalën e Allahut: "Nuk ka dyshim se atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, i Gjithëmëshirshmi do t'u japë dashuri."

- Kështu, Ne e bëmë atë *(Kuranin)* **të lehtë në gjuhën tënde" -** Ne e bëmë të lehtë Kuranin për gjuhën tënde, o Muhamed!

- "... që, nëpërmjet tij, të përgëzosh të devotshmit ..." - Të përgëzosh ata që i janë përgjigjur me respekt e përkushtim ftesës së Allahut dhe besojnë në vërtetësinë e profetëve dhe të shpalljeve që ata sollën.

- "... dhe t'u tërheqësh vërejtjen atyre që janë kryeneçë." - Atyre që kanë devijuar nga rruga e drejtë, duke preferuar të kotën dhe humbjen. Ata nuk mund ta gjejnë rrugën e drjetë e të përqendrohen në të. Ata janë të shurdhër ndaj të vërtetës, keqbërës dhe të zhytur në gjynahe e poshtërsi.

- "Sa e sa breza kemi shkatërruar Ne para tyre!" - Sa shumë popuj kemi shkatërruar para tyre, popuj që mohuan shpalljet dhe shenjat e Allahut dhe refuzuan të dërguarit e Tij!

- Vallë, a po vëren ndonjë prej tyre dhe a po dëgjon ndonjë pëshpërimë *(nga ata)*? – A sheh apo a dëgjon ndonjë zë prej tyre? Fjal "*el rekzu"* ka kuptimin pëshpërimë ose zë shumë i ulët.

Këtu përfundon edhe shkurtesa e tefsirit të sures Merjem. Vetëm Allahut i takon çdo lavdërim dhe mirënjohje!

27 / 08 / 1389 ose 07 / 11 / 1969

Surja 20: Ta Ha (Mekase) **135 ajete**

Kjo është një sure mekase, përveç ajeteve 120 dhe 121, të cilat janë zbritur në Medinë. Ajo ka zbritur pas sures Merjem.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!
Ajetet 1 - 8

1. Ta, Ha.

2. Ne nuk ta kemi shpallur Kur'anin për t'u dëshpëruar.

3. Por veçse si këshillë për ata që e kanë frikë Allahun.

4. *(Kjo është)* **Shpallje nga Ai që krijoi Tokën dhe qiejt e lartë.**

5. *(Ai është)* **I Gjithëmëshirshmi që qëndroi mbi Fron**.

6. E Tij është çfarë është në qiej dhe në Tokë, gjithçka që është midis tyre dhe gjithçka që është nën dhé.
7. Edhe nëse ti e ngre zërin *(në lutjet e tua),* **Ai e di të fshehtën dhe atë që është më e fshehtë** *(se e fshehta)*.
8. Allahu! Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* **përveç Tij. Ai ka emrat më të bukur.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ta, Ha. - Në fillim të sures Bekare kemi folur gjerësisht rreth kuptimit të këtyre gërmave, që hapin disa sure të Kur'anit, prandaj nuk është e nevojshme ta përsërisim këtu.

- "Ne nuk ta kemi shpallur Kur'anin për t'u dëshpëruar." - Katade shpjegon: Jo, betohem në Allah, nuk e bëri atë dëshpërues, por e bëri mëshirë, dritë dhe udhërrëfyes për në Xhenet.

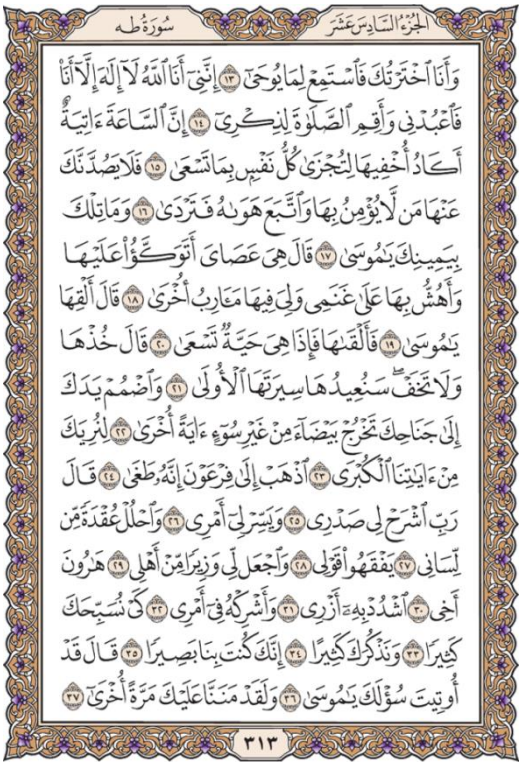
- "Por veçse si këshillë për ata që e kanë frikë Allahun." - Allahu i Madhëruar e zbriti Librin dhe e dërgoi Profetin e Tij, si mëshirë për robërit e Tij dhe si përkujtues e mësim për të gjithjë ata që dinë të nxjerrin mësime. Njeriu përfiton kur dëgjon Fjalën e Allahut, duke medituar mbi kumtet e tij të vyera. Allahu i Madhëruar sqaroi hallallin dhe haramin në këtë libër.

- "*(Kjo është)* **Shpallje nga Ai që krijoi Tokën dhe qiejt e lartë." -** Kurani, që t'u soll ty, o Muhamed, është shpallje nga Zoti yt. Ai është Zoti, Pronari e Sunduesi i çdo gjëje, i Plotfuqishmi për gjithçka! Ai e krijoi Tokën, me gjithë gjerësinë e saj. Ai i krijoi qiejt e lartë e të gjerë, me gjithë çka në ta.

- "*(Ai është)* **I Gjithëmëshirshmi që qëndroi mbi Fron**." - Në suren Araf kemi folur gjerësisht rreth këtij ajeti. Në lidhje me këtë çështje, - domethënë, për lartësimin (*el istiuau*) e qëndrimin e Allahut mbi Fron, - ne ndjekim medhhebin e selefëve të mirë dhe imamëve të drejtë e të mëdhenj të Islamit, në të shkuarën dhe në të tashmen. Ata i kalojnë të tilla pohime kuranore ashtu siç janë sjellë, me kuptimin e tyre të drejtpërdrejtë, pa bërë asnjë shembëllim apo krahasim të tyre me krijesat, por edhe pa i mohuar ato pohime. Nuk pranohet asnjë shpjegim i atyre që e krahasojnë dhe shëmbëllejnë Allahun me krijesat, pasi siç ka thënë i Lavdëruari: "... Nuk ka të ngjashëm me Të. Ai është Gjithëdëgjuesi, Gjithëshikuesi." [Shura 11]. Kjo çështje shpjegohet ashtu siç kanë thënë imamët e mëdhenj, mes të cilëve edhe Nuajmi, shejhu i imam Buhariut, i cili ka thënë: "Ai që e përngjason Allahun me krijesat ka bërë *kufër*. Edhe ai që mohon ato që Allahu ka pohuar për Veten e Vet ka bërë kufër." Në pohimet e Allahut për Veten e Tij dhe në pohimet e Profetit për Të, nuk ka vend për përngjasime e shembëllime. Është detyra jonë që të gjitha këto pohime, që janë sjellë në ajete të qarta dhe në hadithe të sakta, t'i pranojmë dhe pohojmë ashtu siç i shkon madhështisë absolute të Allahut të Lavdëruar, duke mohuar çdo mangësi për Të, në çdo aspekt. Kjo është rruga e drejtë dhe e saktë.

- "E Tij është çfarë është në qiej dhe në Tokë, gjithçka që është midis tyre dhe gjithçka që është nën dhé." - Pra, çdo gjë është pronë e krijesë e Allahut, nën pushtetin dhe në dorën e Tij. Çdo gjë është nën përkujdesin e Tij dhe Ai vepron në të sipas dëshirës e vullnetit të Tij; Ai gjykon mbi të me urtësinë e Tij. Allahu është i vetmi Krijues, Pronari e Sunduesi i vetëm. Nuk ka Zot tjetër, përveç Tij, që meriton të adhurohet dhe nuk ka kujdestar tjetër për krijesat, përveç Allahut.

- "Edhe nëse ti e ngre zërin *(në lutjet e tua),* **Ai e di të fshehtën dhe atë që është më e fshehtë** *(se e fshehta)*." **-** Ai i Cili e zbriti Kuranin është pikërisht Ai i Cili krijoi Tokën dhe qiejt e lartë, Ai i Cili është i gjithëditur për të fshehtën dhe për atë që është më e fshehtë. I Lartësuari thotë: "Thuaj: "Kur'ani është zbritur nga Ai, që e di të fshehtën në qiej e në tokë. Ai është Falës i Madh e Mëshirëplotë."." [Furkan 6]. Ali Ibn Talha përcjell nga Ibn Abasi se: "*el sirru*" (e fshehta) është ajo që njeriu e fsheh brenda shpirtit të tij, ndërsa "*el aḫfa*" (më e

fshehta) është ajo që njeriu nuk e di dhe që ende nuk e ka bërë. Kështu, Allahu i di të gjitha këto. Ai është i gjithëditur për të shkuarën dhe për atë që do të ndodhë në të ardhmen. Nuk ka asnjë vështirësi për diturinë e Tij absolute. Të gjitha krijesat janë përpara diturisë së Tij si një krijesë e vetme, siç thotë i Madhërishmi: "Krijimi dhe ringjallja juaj *(e ju të gjithëve)*, është njëlloj si krijimi dhe ringjallja e një një njeriu të vetëm. Allahu dëgjon dhe sheh gjithçka." [Lukman 28].

- "Allahu! Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* **përveç Tij. Ai ka emrat më të bukur."** - Ai që ta zbriti Kuranin është pikërisht Allahu, i Vetmi që meriton t'i përkushtohesh me adhurime e përunjësi. Ai është i Lavdëruari, që meriton çdo përlëvdim e madhërim për emrat e Tij të bukur dhe cilësitë e Tij të larta. Në fund të sures Ea'raf kemi folur gjërësisht rreth haditheve në lidhje me emrat e bukur të Allahut të Lartësuar. Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet e mirënjohja!

Ajetet 9 - 10

9. A të është përcjellë historia e Musait?

10. Posi! Ai pa një zjarr dhe i tha familjes së vet: "Rrini ku jeni, se vërejta zjarr! Ndoshta mund t'ju sjell ndonjë dru të ndezur prej tij, ose të gjej pranë zjarrit ndonjë udhërrëfyes.".

Shpjegimi i ajeteve

- "A të është përcjellë historia e Musait?" - Prej këtu, Allahu Lartësuar na tregon historinë e Musait, si i erdhi shpallja dhe se si Allahu i foli atij drejtpërdrejt. Pasi përmbushi marrëveshjen që pati me vjehrrin e vet, për të punuar tek ai si bari, Musai (a.s) u nis drejt viseve të Egjiptit. Së bashku me të ishte edhe e shoqja. Diku, ai humbi rrugën, gjatë një natë të ftohtë dimri. Nata ishte shumë e errët dhe plot mjegull. Ai u përpoq të ndizte zjarr me një gur, por prej gurit nuk po dilnin shkëndija. Ndërkohë që ishte duke u përpjekur, ai pa zjarr në faqen e malit Tur. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Posi! Ai pa një zjarr dhe i tha familjes së vet: "Rrini ku jeni, se vërejta zjarr!" - Po shkoj atje, se ndoshta mund të sjell ndonjë dru të ndezur, që të bëjmë dritë dhe të ngrohemi.

- "Ndoshta mund t'ju sjell ndonjë dru të ndezur prej tij, ose të gjej pranë zjarrit ndonjë udhërrëfyes." - Ose të gjej dikë, që të më rrëfejë rrugën. Kjo tregon, përveç të tjerave, se Musai kishte humbur rrugën.

Ajetet 11 - 16

11. Por, kur shkoi te zjarri, u dëgjua një zë: "O Musa!"

12. Jam Unë, Zoti yt. Hiqi nallanet, sepse ndodhesh në luginën e shenjtë të Tuvasë!

13. Unë të kam zgjedhur ty. Prandaj dëgjoje mirë atë që po të shpallet!

14. Jam Unë, Allahu! Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* **përveç Meje! Pra, vetëm Mua më adhuro dhe fale namazin rregullisht, për të më kujtuar Mua!**

15. Pa dyshim, Ora *(e Kijametit)* **do të vijë patjetër, por Unë e kam fshehur atë, që çdokush të shpërblehet sipas përpjekjeve që ka bërë.**

16. Prandaj, mos e lejo atë që nuk beson në të *(Ditën e Kijametit)* **dhe që është**

dhënë pas dëshirave të tij të të devijojë *(nga rruga e drejtë)*, **se atëherë do të shkatërrohesh.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Por, kur shkoi te zjarri, u dëgjua një zë: "O Musa!" - Kur u afrua pranë zjarrit, u thirr prej Allahut të Madhëruar, fillimisht në emër: "O Musa!" Në një ajet, tjetër Allahu i Lartësuar thotë: "Por, kur arriti tek ai *(zjarri)*, u dëgjua një zë nga një pemë nga ana e djathtë e luginës së atij vendi të bekuar: "O Musa! Unë jam Allahu, Zoti i botëve."" [Kasas 30]. Ndërsa këtu thuhet:

- "Jam Unë, Zoti yt." - Domethënë: "Jam Unë, Zoti yt, që po të flet!"

- "Hiqi nallanet, sepse ndodhesh në luginën e shenjtë të Tuvasë!" - Për të nderuar këtë vend të shenjtë, që quhej Tuva.

- "Unë të kam zgjedhur ty." - Në një ajet tjetër thuhet: "Ai *(Allahu)* tha: "O Musa! Unë të kam zgjedhur ty mbi të tjerët me Shpalljen Time dhe të folurin Tim. Zbatoje atë që të kam dhënë dhe bëhu nga ata që janë mirënjohës!"." [Araf 144]. Allahu i Lartësuar e zgjodhi dhe e dalloi Musain mbi të gjithë njerëzit e kohës së tij.

- "Prandaj dëgjoje mirë atë që po të shpallet!" - Dëgjo me kujdes atë që do të të shpall tani.

- "Jam Unë, Allahu! Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* **përveç Meje." -** Kjo është detyra e parë mbi të përgjegjshmit ligjërisht: Ta dinë me siguri të plotë se nuk ka Zot tjetër, që meriton të adhurohet, veç Allahut. Ai është një i vetëm dhe nuk ka ortak me Të, që të meritojë adhurim.

- "Pra, vetëm Mua më adhuro ..." - Përkushtohu në adhurimin ndaj Meje dhe vetëm ndaj Meje, pa më shoqëruar asnjë dhe asgjë!

- "... dhe fale namazin rregullisht për të më kujtuar Mua!" - Falu për Mua, sa herë që të më kujtosh. Këtë kuptim e mbështet hadithi nga Enesi në dy *Sahih*-ët, se Profeti i Allahut ka thënë: 1779. "Për atë të cilin e zë gjumi ose e harron namazin, kompensimi dhe shlyerja është që ta falë atë kur ta kujtojë. Nuk ka mënyrë tjetër kompensimi përveç kësaj."

- "Pa dyshim, Ora *(e Kijametit)* **do të vijë patjetër, por Unë e kam fshehur atë, që çdokush të shpërblehet sipas përpjekjeve që ka bërë." -** Ajo do të ndodhë patjetër dhe askush nuk mund ta pengojë apo shmangë atë. Vërej kur Allahu i Lartësuar thotë: "... por Unë e kam fshehur atë ...". Pra, ia kam fshehur atë çdo krijese, duke mos ia treguar kohën e saj akujt. I Lartësuari thotë në ajete të tjera: "Thuaj: "Askush në qiejt dhe në Tokë nuk e di të fshehtën, përveç Allahut dhe as nuk e dinë se kur do të ringjallen *(për gjykim)*!" E edhe më e pakët është dija e tyre për botën tjetër? Por, ata janë në dyshim *(e në pasiguri)* për atë. Madje, ata janë të verbër ndaj saj." [Neml 65, 66]. Ose: "Të pyesin ty rreth Orës *(së Kijametit)*, kur do të ndodhë? Thuaj: "Atë e di vetëm Zoti im. Askush, veç Tij nuk mund ta zbulojë kur do të ndodhë. Kjo barrë është shumë e rëndë për gjithçka në qiej dhe në tokë. Ajo ka për të ardhur veçse befas. Ata të pyesin ty, sikur ti të kishe zbuluar dijen rreth saj. Thuaj: "Për të di vetëm Allahu", por shumica e njerëzve nuk e dinë." [Araf 187]. Kështu, dituria rreth kohës së Kijametit është e largët për banorët e qiellit dhe të tokës. Pastaj, për të na treguar urtësinë, përse Allahu i Lartësuar ua ka fshehur krijesave kohën se kur do të ndodhë Kijameti, thotë: "... që çdokush të shpërblehet sipas përpjekjeve që ka bërë." Domethënë, që çdo njeri të shpërblehet ose të ndëshkohet, sipas veprave që ka bërë në këtë jetë. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Atë ditë, njerëzit do të grumbullohen të ndarë në grupe, që të shihen *(e llogariten për)* veprat e tyre. Kush ka bërë ndonjë të mirë, që peshon sa grimca, atë do të shohë. Dhe kush ka bërë ndonjë të keqe, që peshon sa grimca, atë do të shohë." [Zelzele 6 - 8]. Ose: "... Ky është i vetmi "shpërblim" për atë që e merituat me veprat tuaja." [Tur 16].

- "Prandaj, mos e lejo atë që nuk beson në të *(Ditën e Kijametit)* **dhe që është dhënë pas dëshirave të tij të të devijojë**

(nga rruga e drejtë), **se atëherë do të shkatërrohesh ...**" - Këto fjalë u drejtohen të gjithë robërve që janë të përgjegjshëm ligjërisht. Pra, mos ndiqni rrugën e atyre të cilët nuk besojnë Ditën e Ringjalljes dhe të cilët janë përkushtuar pas kësaj dynjaje, duke shpërfillur kështu urdhëresat e Allahut të Madhëruar, që kujdeset për ta. Ata thjesht ndjekin dëshirat e tyre pa fre dhe e kanë humbur rrugën e drejtë; nëse ndiqni rrugën e tyre, edhe ju do të shkatërroheni.

Ajetet 17 - 21

17. Ç'është ajo në të djathtën tënde, o Musa?

18. Ai *(Musai)* **tha: "Ai është shkopi im, me të cilin mbahem dhe u shkund gjethe dhenve të mia; me të kryej edhe punë të tjera.**

19. Ai *(Allahu)* **i tha: "Hidhe atë, o Musa!"**

20. Ai e hodhi atë, dhe ja! Ai u bë gjarpër *(i madh)* **që lëvizte me shpejtësi.**

21. *(Allahu i)* **Tha: "Merre atë, e mos u frikëso! Ne do ta kthejmë atë menjëherë në gjendjen e tij të mëparshme."**

Shpjegimi i ajeteve

Ky do të ishte një argument, shenjë dhe mrekulli madhështore, që Allahu i Madhëruar i tregoi Musait. Ajo ishte diçka jashtë çdo mundësie njerëzore, një ndodhi e jashtëzakonshme, të cilën mund ta bënte vetëm Allahu Krenar dhe i Lartësuar. Të tilla mrekulli u jepen veçse profetëve.

- "Ç'është ajo në të djathtën tënde, o Musa?" - Kjo është një pyetje, që iu drejtua Musait, për t'i qetësuar zemrën, por edhe që Musai të ishte i vëmendshëm në atë që po ndodhte.

- "Ai *(Musai)* **tha: "Ai është shkopi im, me të cilin mbahem dhe u shkund gjethe dhenve të mia ..." -** Ky është shkopi im, në të cilin mbështetem kur eci dhe me të cilin shkund degët e pemëve dhe shkurreve, për të ushqyer bagëtitë e mia.

- "... me të kryej edhe punë të tjera." - Me atë kryej dhe punë të tjera, përveç atye që përmenda. Disa njerëz kanë përmendur disa punë të tjera, që nuk i përmendi Musai (a.s), por të gjitha vijnë si rrëfenja nga izraelitët, sipas të cilave, Musai arrinte të bënte gjëra të jashtëzakonshme me shkopin e tij. Në fakt, këto rrëfenja janë të pasakta dhe të pavërteta, sepse në të kundërt, Musai nuk do të çuditej aspak me shndërrimin e shkopit në gjarpër dhe as do të largohej me vrap nga frika.

- "Ai *(Allahu)* **i tha: "Hidhe atë, o Musa!"** - I Lartësuari e urdhëroi që ta hidhte në tokë shkopin e tij.

- "Ai e hodhi atë, dhe ja! Ai u bë gjarpër *(i madh)* **që lëvizte me shpejtësi."** - Në çast, shkopi u shndërrua në një gjarpër të madh, i cili lëvizte me një shpejtësi të frikshme, sikurse thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Dhe ti hidhe shkopin tënd! Por, kur e pa atë që lëvizte si të ishte gjarpër *(i shpejtë)*, *(nga frika)* ai u kthye prapa duke mos vështruar pas. *(Iu tha)* O Musa! Mos u frikëso, se të dërguarit nuk frikësohen pranë Meje!" [Neml 10]. Në arabisht, *el xhannu* quhet një lloj gjarpri, që lëviz shumë shpejt, por është i vogël. Ndërsa ky gjarpër ishte shumë i madh dhe jashtëzakonisht i shpejtë, prandaj Musai u frikësua shumë dhe u largua me vrap. Allahu i Lartësuar i tha:

- "Merre atë, e mos u frikëso!" - Atëherë, Musai u përpoq që ta merrte atë me skajin e rrobës së tij, të cilën e mbështolli rreth e rrotull dorës. Në këtë moment, meleku i tha: "O Musa, nëse Allahu do ta lejonte gjarprin që të të bënte atë gjë që ti ke frike, a do të të mbronte kjo rroba, me të cilën e mbështjell dorën?" Musai tha: "Jo! Por unë jam i dobët dhe nga dobësia jam krijuar." Atëherë, ai e çmbështolli dorën dhe e futi drejt e në gojën e gjarprit, aq sa ndjeu edhe dhëmbët e tij. Pastaj e kapi atë, por tashmë në dorë po shihte shkopin e tij, me të cilin ishte mësuar. Dora e tij e kishte kapur shkopin pikërisht atje ku e kapte kur mbështetej në të. Allahu i Lartësuar i tha:

- "Ne do ta kthejmë atë menjëherë në gjendjen e tij të mëparshme." - Ne ta kthejmë atë në gjendjen e parë, ashtu sikurse e njihje dhe shihje më parë.

Ajetet 22 - 35

22. Fute dorën nën sqetullën tënde dhe ajo do të dalë e bardhë *(dhe e ndritshme)* **pa asnjë të keqe** *(sëmundje)*! **Kjo është një shenjë tjetër,**
23. për të treguar ty *(dy)* **nga shenjat Tona më të mëdha.**
24. Shko te Faraoni, sepse ai vërtet i ka kaluar të gjithë kufijtë!
25. Musai tha: "O Zoti im! Zgjeroma gjoksin,
26. Lehtësoma këtë punë
27. Dhe zgjidhma nyjën e gjuhës *(pengesën që kam kur flas)*,
28. Që ta kuptojnë fjalën time!
29. Më jep një ndihmës nga familja ime,
30. Harunin, tim vëlla!
31. Ma shto fuqinë me të
32. Dhe bëma shok në punën time,
33. Që të të lavdërojmë Ty shumë e më shumë
34. Dhe të të kujtojmë Ty shumë e më shumë!
35. Vërtet, Ti je Ai që i sheh gjithmonë punët tona.".

Shpjegimi i ajeteve

- "Fute dorën nën sqetull dhe ajo do të dalë e bardhë *(dhe e ndritshme)* **pa asnjë të keqe** *(sëmundje)*! **Kjo është një shenjë tjetër ..."** - Kjo ishte një tjetër shenjë e jashtëzakonshme, që Allahu i Lartësuar i dha Musait (a.s). Kështu, Allahu i Lartësuar i tha Musait: "Fute dorën nën sqetull...". Pra, fute pëllëmbën nën sqetull. Kur Musai e fuste dorën nën sqetull dhe pastaj e nxirrte jashtë, ajo shndriste e vezullonte si drita e hënës. Allahu i Lartësuar thotë: "...dhe ajo do të dalë e bardhë *(dhe e ndritshme)* pa asnjë të keqe *(sëmundje)*!" Ajo ishte e bardhë, por jo me bardhësinë e shëmtuar që jep sëmundja e lebrës apo ndonjë sëmundje tjetër. Atëherë, Musai e kuptoi se tashmë po fliste me Zotin Krenar dhe të Lartësuar, prandaj dhe Allahu i Lartësuar tha:

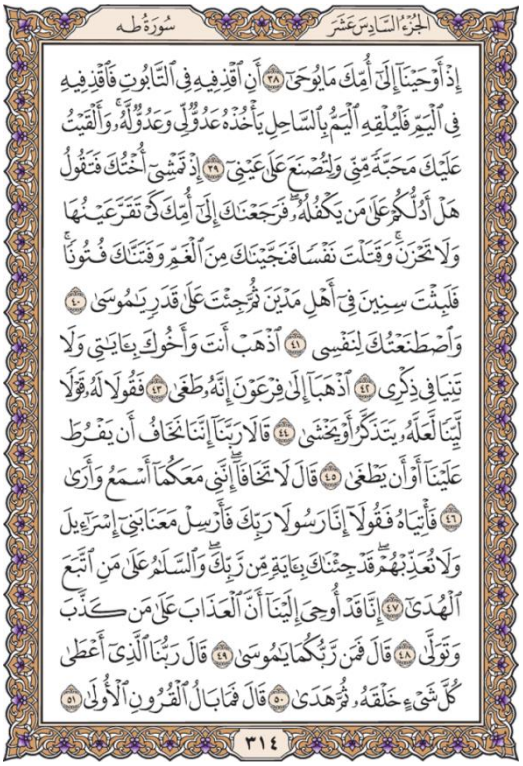
- "Për të treguar ty *(dy)* **nga shenjat Tona më të mëdha."** - Në vijim, i Lartësuari thotë:

- "Shko te Faraoni, sepse ai vërtet i ka kaluar të gjithë kufijtë!" - Shko tek Faraoni, prej të cilit ike në arrati. Shko tek ai dhe ftoje atë që të adhurojë Allahun si një të vetëm dhe pa ortak! Gjithashtu, urdhëroje atë që t'i trajtojë mirë bijtë e Izraelit dhe të mos i torturojë më! Me të vërtetë, ai i ka kaluar kufijtë në çdo drejtim, me padrejtësitë që u bën krijesave. Ai i ka dhënë rëndësi jetës së kësaj dynjaje dhe e ka harruar hakun e Zotit të tij, që është më i larti.

- "Musai tha: "O Zoti im! Zgjeroma gjoksin!" - Musai (a.s) i lutet Zotit që t'ia zgjerojë gjoksin dhe ta bëjë të aftë për misionin e tij. Nuk ka dyshim se Allahu e urdhëroi atë për një çështje të madhe, për një përballje të jashtëzakonshme dhe të guximshme. Allahu po e dërgonte atë tek mbreti, sundimtari dhe tirani më i fuqishëm në Tokë në atë kohë, më i ashpri dhe më kryeneçi në kufrin, ashpërsinë dhe tiraninë e tij. Ai ishte mbreti me ushtrinë më të fuqishme dhe më të madhe, me pushtetin dhe sundimin më kohëgjatë. Ai ishte një rebel, që kishte kaluar çdo kufi, madje arriti deri atje sa nuk e njihte autoritetin e Zotit dhe u vetëdeklarua si i vetmi zot e hyjni, të cilin duhet ta adhuronte dhe t'i nënshtrohej i gjithë populli i tij. Duhet të kujtojmë se Musai qëndroi në kështjellën e Faraonit gjatë gjithë fëmijërisë së tij, madje kishte fjetur atje. Por kur u rrit, gjatë një mosmarrëveshjeje, ai vrau (pa dashje) një person. Duke iu trembur ekzekutimit, ai u arratis dhe qëndroi larg Egjiptit. Më pas, Zoti Krenar dhe i Lartësuar e dërgoi Musain sërish tek Faraoni, si paralajmërues dhe si kumtues të Shpalljes, për ta ftuar atë dhe popullin e tij të adhuronin Allahun dhe t'i nënshtroheshin vetëm Atij.

- "Lehtësoma këtë punë!" - Musai po i përgjërohej Zotit, duke i thënë: "Nëse Ti, o Zot, nuk më ndihmon, nëse nuk bëhesh mbrojtësi im, unë nuk kam forcë dhe mundësi që të dal faqebardhë në këtë përballje!"

- "Dhe zgjidhma nyjën e gjuhës *(pengesën që kam kur flas)*, **që ta kuptojnë fjalën**

time!” - Ai e tha këtë lutje, sepse në vogëli kishte pësuar një dëmtim, kur i dhanë bashkë me hurma edhe disa thëngjij. Ai mori një thëngjill dhe e vendosi në gjuhën e tij, siç do ta sqarojmë më pas. Pra, Musai u lut që Allahu i Lartësuar t’ia largonte këtë vështirësi në të folur, por nuk u lut t’ia largonte atë plotësisht. Ai e bëri këtë lutje, në mënyrë që njerëzit ta kuptonin atë çka ai po u kumtonte atyre. Nga kjo kuptohet se Musai (a.s) u lut vetëm për aq sa e shihte të domosdoshme se i duhej për të përmbushur detyrën e tij dhe nuk u lut për ta larguar tërësisht atë problem, që kishte në të folur. Nëse do të dëshironte, ai mund të lutej, dhe Allahu do t’ia largonte tërësisht, por profetët luten veçse për ato gjëra që kanë nevojë. Kështu, Allahu i Lartësuar ia përmbushi kërkesën dhe ia zgjidhi nyjën e gjuhës së tij. Më pas, ai u lut dhe tha:

- “Më jep një ndihmës nga familja ime, Harunin, tim vëlla!” - Kjo është një lutje, që Musai (a.s) i drejtoi Allahut të Lartësuar, që Ai të lejonte edhe vëllanë e Musait, Harunin, të shkonte me të, për t’i qenë krah. Theuriu sjell nga Ibn Abasi këtë shpjegim: “Haruni (a.s) u bë profet pikërisht në çastin kur u bë profet edhe Musai (a.s), më këtë lutje që ai i drejtoi Allahut të Lartësuar.”

- “Ma shto fuqinë me të dhe bëma shok në punën time!” - Muxhahidi shpjegon: “Pra, bëje atë që të më mbrojë krahët dhe bëje shoqëruesin tim, me të cilin të këshillohem.”

- “Që të të lavdërojmë Ty shumë e më shumë dhe të të kujtojmë Ty shumë e më shumë!” - Muxhahidi shpjegon dhe thotë: “Robi vlerësohet si përkujtues i madh i Allahut nëse e përkujton Allahun kur është në këmbë, kur është ulur dhe kur është shtrirë.”

- “Vërtet, Ti je Ai që i sheh gjithmonë punët tona.”. - Domethënë, në lidhje me përzgjedhjen që bëre dhe faktin që na dallove nga njerëzit e tjerë dhe na dhurove profetësinë. Ti je i Gjithëditur, edhe në lidhje me dërgimin tonë tek Faraoni, armiku ynë dhe i besimit të vërtetë. Prandaj, vetëm Ty të lavdërojmë, që na përzgjodhe dhe ngrite në këtë gradë!

Ajetet 36 - 40

36. Ai *(Allahu)* **tha: “T’u dha ajo që kërkove, o Musa!**

37. Ne të kemi bërë mirësi edhe herë tjetër më parë.”

38. Po. Atëherë, kur e frymëzuam nënën tënde:

39. “Vëre atë *(fëmijën)* **në arkë dhe hidhe** *(arkën)* **në lumë! Lumi do ta nxjerrë në breg dhe atë do ta marrë armiku Im dhe i tij.” Por Unë hodha** *(në zemra të njerëzve)* **dashuri ndaj teje, që të edukoheshe nën Syrin** *(kujdesin)* **Tim.**

40. Po! Motra jote ecte *(pas teje)* **e thoshte: “A doni t’ju tregoj dikë, që do të kujdeset për të?” Kështu, Ne të kthyem te nëna jote, që të gëzohej e të mos mbetej e pikëlluar. Ti pate vrarë një njeri dhe Ne të shpëtuam nga trishtimi dhe të kaluam në sprova të mëdha. Ti qëndrove me vite ndër banorët e Medjenit, e pastaj erdhe, o Musa, siç u urdhërove, në kohën e caktuar.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ai *(Allahu)* **tha: "T'u dha ajo që kërkove, o Musa."** - Kjo ishte përgjigjja që Allahu i Lartësuar i dha profetit Musa, në lidhje me lutjen për t'i çliruar të folurin. Gjithashtu, Allahu e bëri Harunin si mbështetës të Musait, me gradën e profetit.

Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon për mirësitë e shumta, që Ai i kishte bërë Musait në të shkuarën:

- "Ne të kemi bërë mirësi edhe herë tjetër më parë. Po. Atëherë, kur nënën tënde e frymëzuam ..." - Allahu i Lartësuar e urdhëroi dhe ia inspiroi nënën, kur ajo ishte duke i dhënë gji Musait dhe trembej se Faraoni dhe ushtria e tij do ta vrisnin atë. Musai lindi pikërisht në atë vit kur Faraoni kishte urdhëruar që të vriteshin të gjithë fëmijët meshkuj të bijve të Izraelit.

- "Vëre atë *(fëmijën)* **në arkë dhe hidhe** *(arkën)* **në lumë!"** - Kështu, Allahu i Lartësuar e inspiroi nënën e Musait që të merrte një arkë dhe, pasi ta ushqente mirë me gji, ta fuste Musain e vogël në arkë dhe ta lëshonte në lumin Nil, por duke e mbajtur të lidhur me litar, të cilin e kishte lidhur diku në shtëpinë e saj. Megjithatë, ndodhi që vala e lumit e mori Musain me vete, duke u shkëputur nga litari. Nëna u merakos shumë, siç na tregon Allahu i Lartësuar: "Zemra e nënës së Musait ndjeu një zbrazëtirë *(kur kuptoi se djali kishte rënë në duar të Faraonit)* dhe gati sa nuk e zbuloi atë *(fëmijën)*, sikur Ne të mos ia kishim forcuar zemrën *(me besim)* dhe të mbetej *(një besimtare)* e palëkundur." [Kasas 10]. Valët e Nilit e çuan pikërisht tek kështjella e Faraonit. Allahu i Lartësuar thotë: "Atë *(Musain)* e nxori nga lumi familja e Faraonit, që në fund ai të bëhej armik e dëshpërim për të. Vërtet, Faraoni, Hamani dhe ushtritë e tyre ishin keqbërës." [Kasas 8]. Pra, Allahu i Lartësuar përcaktoi që ata ta mbanin gjallë, edhe pse ata vrisnin çdo fëmijë mashkull të bijve të Izraelit, pikërisht nga frika e lindjes së atij personi, prej të cilit do të vinte shkatërrimi i Faraonit. Kështu vendosi Allahu i Lartësuar dhe Atij i takon sundimi madhështor dhe pushteti për të bërë gjithçka që Ai dëshiron. Pikërisht atë fëmijë, nga i cili Faraoni druhej, Allahu i Lartësuar e bëri që të rritej në shtëpinë e Faraonit, të hante ushqimin e tij, të pinte nga ena e tij, duke marrë edhe dashurinë e tij, së bashku me gruan e Faraonit:

- "Lumi do ta nxjerrë në breg dhe atë do ta marrë armiku Im dhe i tij. Por Unë hodha *(në zemra të njerëzve)* **dashuri ndaj teje, që të edukoheshe nën Syrin** *(kujdesin)* **Tim."** - Domethënë, bëra që të të dojë edhe armiku yt, i cili madje u kujdes për ty. Më pas, i Lartësuari thotë: "... që të edukoheshe nën Syrin *(kujdesin)* Tim.". - Të rritesh dhe të edukohesh nën vëzhgimin dhe shikimin Tim. Kështu, Unë të vendosa në shtëpinë e mbretit, të jetoje mes të mirave dhe luksit, me ushqim mbretëror. Ky ishte përkujdesi i Allahut për Musain (a.s).

- "Po! Motra jote ecte *(pas teje)* **e thoshte: "A doni t'ju tregoj dikë, që do të kujdeset për të?"** - Kjo ndodhi, sepse kur familja e Faraonit vendosën që ta mbanin Musain, i sollën atij gjidhënëse për ta ushqyer me qumësht, por ai i refuzoi të gjitha ato, sikurse shpjegon Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ne patëm bërë që ai të mos pranonte asnjë gjidhënëse *(përveç nënës së vet)*..." [Kasas 12]. Atëherë, motra e tij shkon tek ata dhe u thotë: "A doni t'ju tregoj për një familje, që do të kujdesen për të dhe që do të jenë të përkushtuar ndaj tij?" Pra, a doni t'ju tregoj për dikë, që t'i japë gji fëmijës me pajtim dhe pagesë? Kështu, ajo e mori të vëllain, e shoqëruar nga njerëzit e mbretit, dhe shkoi tek nëna e vet. Kur e afroi pranë gjirit të saj, ai e pranoi dhe ata u gëzuan shumë që mundën të gjenin një gjidhënëse, ndaj e pajtuan atë me pagesë për të ushqyer fëmijën me gji. Në këtë mënyrë, Allahu i Lartësuar e bëri shkak Musain që lumturia, kujdesi dhe bollëku të hynte në shtëpinë e tij, që në jetën e kësaj dynjaje. Nuk ka dyshim se mirësia për familjen e tij do të jetë më e madhe në ahiret, sikurse është thënë në hadith: 1780. "Ai që bën punë të mira, duke llogaritur shpërblimin

tek Allahu për veprat që ai bën dhe përfiton prej tyre edhe në këtë dynja, i shëmbëllen nënës së Musait, e cila i jepte gji djalit të saj dhe merrte pagesën si gjidhënëse."

- "Kështu, Ne të kthyem te nëna jote, që të gëzohej e të mos mbetej e pikëlluar." - Në mënyrë që nëna jote të mos shqetësohej më për ty, por të ishte e qetë dhe e lumtur në praninë tënde.

- "Ti pate vrarë një njeri ..." - Kishte vrarë pa dashje një kopt:

- "... dhe Ne të shpëtuam nga trishtimi ..." - Të shpëtuam nga frika dhe dëshpërimi i madh, që të pushtoi zemrën, për shkak se Faraoni vendosi për të të ekzekutuar. Atëherë, Musai u arratis menjëherë dhe udhëtoi gjatë, derisa mbërriti në burimet e Medjenit. Në atë vend, një burrë i mirë i tha Musait: "Mos ki frikë! Tashmë ke shpëtuar nga populli keqbërës."

- "... dhe e kaluam në sprova të mëdha." - Nesaiu (Allahu e mëshiroftë!) sjell në *Sunen*-in e tij, në kapitullin e tefsirit - dhe pikërisht në shpjegimin e fjalës së Allahut: "...dhe e kaluam në sprova të mëdha", - një hadith me senedin e tij nga Seid Ibn Xhubejri, i cili tregon dhe thotë: "Unë e pyeta Abdullah Ibn Abasin rreth këtij ajeti dhe i thashë: "Ç'kuptim ka fjala *el futûn* (sprova të mëdha)?" Ai tha: "Prit, të gdhijë, o i biri i Xhubejrit, sepse kjo çështje ka nevojë për shtjellim të zgjeruar!" Kur agoi, unë shkova tek Ibn Abasi, që të mësoja atë që ai më premtoi. Ai më tha...."... Dhe këtu Ibn Abasi solli një hadith të gjatë, *meukuf*, në të cilin është vetëm një pjesë e vogël *merfu*' (që i atribuohet Profetit). Me sa duket, Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) e ka marrë nga ato rrëfime izraelitase, që janë të lejueshme të transmetohen, të cilat mund t'i ketë marrë nga Keab el Ahbari ose dikush tjetër. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Ne po shkëpusim shkurtimisht një pjesë kësaj historie, duke u kujdesur maksimalisht që të jetë në përputhje me atë që ka ndodhur me të vërtetë, pra, diçka që të pajtohet me atë që i ka zbritur Profeti tonë ﷺ në Kuran. Ky hadith, i cili me hallka transmetimi shkon deri tek Ibn Abasi, flet për mirësitë që Allahu i Lartësuar i bëri Musait, që kur ishte në barkun e nënës së vet, deri në ditët e endjes në shkretëtirë, kur Allahu i Lartësuar u zbriti si ushqim *menna* dhe *selua* bijve të Izraelit; flet për kohën kur Musai goditi shkëmbin, prej të cilit shpërthyen 12 burime, një burim për secilin fis. Në fillim, Faraoni vendosi që të therte çdo fëmijë mashkull të lindur nga bijtë e Izraelit dhe të linte gjallë femrat. Këtë e bëri nga frika se mes bijve të Izraelit do të lindte mbreti që do t'i udhëhiqte ata drejt shkatërrimit të Faraonit. Megjithatë, këta tiranë të pamëshirshëm, duke parë se pleqtë po vdisnin dhe të sapolindurit po vriteshin, atëherë kuptuan se ishte rrezik që izraelitët të shfaroseshin, dhe kështu do të detyroheshin që punët dhe shërbimet që kryhenin ata, t'i bënin vetë. Prandaj, - menduan - do të ishte më e dobishme për ta që, një vit t'ua vrisnin djemtë dhe t'ua linin gjallë vajzat, ndërsa vitin tjetër të mos vrisnin asnjë. Ishte caktimi i Allahut që Haruni të lindte në vitin kur nuk vriteshin fëmijët meshkuj, ndërsa Musai të lindte në vitin që vriteshin. Nënës së Musait iu mbush zemra me frikë dhe trishtim të madh, që në kohën që Musai ishte ende në barkun e saj, duke menduar se çfarë e priste. Dhe kjo, - i tha Ibn Abasi Ibn Xhubejrit, - ishte "sprova e madhe". Kur lindi Musai, Allahu i Lartësuar e inspiroi nënën e Musait që të bënte një arkë, ta vendoste në të foshnjën dhe ta lëshonte në lumë. Kështu, ai lundroi deri te kështjella e Faraonit, ku e gjetën shërbëtoret e gruas së Faraonit. Ato ia çuan arkën zonjës, e cila u befasua kur pa foshnjën brenda saj. Allahu i Lartësuar hodhi në zemrën e saj një dashuri të madhe për këtë fëmijë dhe gëzim të papërshkrueshëm. Më vonë, ata sollën shumë gjidhënëse, për të ushqyer fëmijën, por ai i refuzoi të gjitha ato. Kështu ndodhi, derisa erdhi motra e Musait, e cila gjatë gjithë kësaj kohe po kërkonte me kujdes shumë të madh për vëllain e saj të sapolindur. Ajo

vërejti se ata po kërkonin për gjidhënëse dhe nuk po gjenin një të përshtatshme. Atëherë, ajo u tha atyre: "A doni t'ju tregoj për një familje, që do të kujdesen për të dhe që do të jenë të përkushtuar ndaj tij?" [Kasas 12]. Ata e pyetën: "E ku e di ti se ata i duan të mirën dhe do të jenë të përkushtuar ndaj tij? Mos vallë, e njeh këtë fëmijë? Fëmija i kujt është ai?" Ata po e pyesnin hollësisht dhe filluan të dyshonin në lidhje me të. "Edhe kjo, o Ibn Xhubejr - i thotë Ibn Abasi, - është një nga sprovat e mëdha." Atëherë, ajo u tha: "Besoj se ata do të kujdesen me përkushtim, për t'i shërbyer mbretit sa më mirë." Kështu, ata e lëshuan dhe ajo shkoi tek e ëma, së cilës i rrëfeu atë që ndodhi. Kur erdhi e ëma, ata e vendosën foshnjën në prehrin e saj. Fëmija menjëherë kapi gjirin e saj dhe filloi të pinte e të pinte, derisa u ngop. Lajmëtari shkoi të përgëzonte gruan e Faraonit, duke i çuar nënën gjidhënëse dhe djalin. Gruaja e Faraonit i propozoi nënës që të qëndronte në kështjellë, për t'i dhënë gji fëmijës, por ajo kërkoi ndjesë dhe i tha se e kishte të pamundur që të linte shtëpinë e saj dhe djalin e vogël, Harunin. Nëna e Musait e kujtoi mirë atë që Allahu i premtoi në lidhje me të birin, prandaj dhe pati siguri të plotë se Allahu do ta mbante premtimin e Tij. Kësisoj, gruaja e Faraonit e lejoi që ajo ta merrte fëmijën me vete në shtëpi. Në këtë mënyrë, Musai do të rritej me nënën dhe në shtëpinë e tij, që Allahu ta edukonte me formën më të mirë dhe ta ruante nga çdo gjë e keqe. Më vonë, gruaja e Faraonit i kërkoi nënës së Musait që të vinte së bashku me Musain, se e kishte marrë malli për fëmijën. Kur shkoi tek ajo, zonja i dha shumë dhurata nënës së Musait. Pastaj zonja e mori fëmijën dhe ia dha Faraonit, që ta nderonte dhe ta doroviste. Kur e vendosi në prehrin e Faraonit, foshnja e kapi me dorë mjekrën e Faraonit dhe e tërhoqi me forcë përposhtë. Në këtë moment, armiqtë e Zotit, ata mashtrues dhe hipokritë, i thanë Faraonit: "Pa shikoje tendencën e tij për të të ulur poshtë!" "Edhe kjo, o Ibn Xhubejr, - tha Ibn Abasi, - është një nga sprovat e mëdha!" Në këtë çast, zonja e Faraonit ndërhyri menjëherë dhe tha: "Ky është thjesht foshnjë, që nuk di dhe nuk logjikon! Më sillni me tabaka dy thëngjij dhe dy diamante: nëse ai zgjedh diamantet, atëherë ai kupton e di të dallojë. Por nëse zgjedh dy thëngjijtë, atëherë kuptohet. ..." Foshnja zgjodhi thëngjijtë dhe gruaja e Faraonit tha: "A e patë?!" Kështu, Allahu e shpëtoi sërish Musain, pasi ata tentuan ta vrisnin. Një ditë, kur kishte arritur moshën e pjekurisë, Musai pa se një kopt po tentonte të vriste një izraelit. Izraeliti kërkoi ndihmën e Musait, prandaj Musai e shtyu fort koptin, i cili u rrëzua dhe u vra. Askush nuk e dinte këtë, përveç Allahut. Musai i tha izraelitit që mbrojti: "Kjo qe vepër e shejtanit. Nuk ka dyshim se ai është armik i betuar, që të çon në humbje!". Të nesërmen, Musai pa të njëjtin izraelit, që po kacafytej me një tjetër kopt. Ai përsëri i kërkoi ndihmë Musait kundër koptit, por Musai i tha kësaj here: "Ti qenke vërtet ngatërrestar i madh!". Izraeliti vërejti se, kur Musai po thoshte këto fjalë, ishte i mbushur me zemërim, njëlloj si një ditë më parë dhe pati frikë se mos Musai e vriste. Në fakt, Musai nuk donte vrasjen e tij, por i ishte drejtuar koptit. Izraeliti tha: "O Musa! A do të më vrasësh edhe mua, siç vrave atë të djeshmin?" Atëherë, kopti shkoi për të njoftuar Faraonin, për atë që dëgjoi prej izraelitit. Menjëherë, Faraoni dërgoi njerëz për të vrarë Musain, por një burrë, dashamirës i Musait, e njofton atë për rrezikun. "Edhe kjo, o Ibn Xhubejr, - tha Ibn Abasi, - është një nga sprovat e mëdha!" Më tej përmendet mbërritja e Musait (a.s) në Medjen, ku shpëton nga përndjekja e Faraonit. Në Medjen, Musai u martua me vajzën e një njeriu të mirë, i cili e priti dhe e respektoi. Musai bëri tetë vite punë si bari dhensh, duke përmbushur kështu premtimin që i dha atij burri të mirë, madje shtoi edhe dy vite të tjera. Pasi bëri 10 vjet në Medjen, Musai u nis së bashku me gruan e tij, drejt Egjiptit. Gjatë rrugës, ai tha: "Rrini këtu!

Unë dalloj një zjarr. Shpresoj t'ju sjell nga ai ndonjë lajm *(për rrugëtimin tonë)* ose ndonjë dru të ndezur, që të ngroheni.". [Kasas 29]. Kështu, ai shkoi drejt zjarrit, për të marrë ndonjë dru të ndezur, por atje: "...u dëgjua një zë nga një pemë nga ana e djathtë e luginës së atij vendi të bekuar: "O Musa! Unë jam Allahu, Zoti i botëve!" [Kasas 31]. Allahu i Lartësuar i mundësoi atij që të shihte mrekullinë e shkopit dhe shndërrimit të tij në gjarpër, pastaj mrekullin e dorës, e cila shkëlqente dhe vezullonte e bardhë. Më pas, Allahu i Lartësuar e urdhëroi që ai të shkonte tek Faraoni dhe ta ftonte atë në besimin e drejtë. Musai i kërkoi Allahut të Lartësuar që t'i jepte si ndihmës edhe Harunin, në këtë mision. Më tej, Musai përballet me Faraonin, ku ai i tregoi mrekullinë e shkopit dhe vezullimin e dorës. Pastaj Faraoni mblodhi magjistarët, që të përballeshin me Musain. Ata hodhën shkopinjtë dhe litarët e tyre. Edhe Musai hodhi shkopin e tij, i cili u shndërrua në një gjarpër të madh, i cili i gëlltiti të gjithë shkopinjtë dhe litarët që hodhën magjistarët. Pas kësaj, magjistarët e besuan Allahun e Lartësuar. Faraoni u zemërua shumë me këtë, prandaj urdhëroi ekzekutimin e magjistarëve. Në këtë histori, ai tregon edhe qëndrimin e gruas së Faraonit, e cila u bë besimtare dhe ftonte njerëzit në besimin e Allahut të Lartësuar. Me qëndrimin e saj, ajo i doli në krah Musait (a.s) kundër Faraonit dhe palës së tij. Më pas, në këtë rrëfim tregohet dënimi e shenjat dërguar kundër Faraonit dhe popullit të tij. I Lartësuari thotë: "Atëherë, Ne lëshuam kundër tyre *(mjerime)*: përmbytje, karkaleca, parazitë, bretkosa dhe gjak; shenja të qarta njëra pas tjetrës. Megjithëkëtë, ata u treguan arrogantë, sepse ishin njerëz keqbërës." [Araf 133]. Të gjitha këto shenja u dërguan që ata të nënshtroheshin në besimin e vërtetë, por, në fakt, këto shenja ua shtuan edhe më shumë tiraninë, kryelartësinë, mohimin dhe refuzimin e të vërtetës. Sa herë që i vinte ndonjë nga këto shenja të jashtëzakonshme prej Allahut, Faraoni kërkonte ndihmë tek Musai, që t'i largohej ajo bela dhe i premtonte se do t'i lejonte bijtë e Izraelit që të shkonin së bashku me të. Kur belaja largohej, ai e thyente premtimin dhe nuk e mbante fjalën. Më pas, Allahu i Lartësuar e urdhëroi Musain që të largohej (nga Egjipti) së bashku me popullin e tij gjatë natës. Faraoni me ushtrinë e tij i ndoqi ata në kohën e agimit. Në momentin kur pararoja e ushtrisë së Faraonit po i afrohej Musait, ai godet detin me shkopin e tij. Deti hapet, ashtu sikurse e urdhëroi Zoti i Lartësuar. Kur Musai së bashku me popullin e tij kaluan detin tejpërtej, Faraoni së bashku me ushtrinë e tij hynë në det. Atëherë, uji u bashkua, ashtu sikurse e urdhëroi Zoti i tij, duke e përmbytur Faraonin dhe ushtrinë e tij. Edhe pas kësaj, populli i Musait kishte frikë se ndoshta Faraoni nuk ishte mbytur dhe nuk kishte vdekur. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar e nxori atë nga deti, në mënyrë që ata të qetësoheshin dhe të gëzoheshin me vdekjen e tij, duke parë në këtë shenjë të madhe ndihmën e jashtëzakonshme të Allahut për ta. Pas kësaj ngjarjeje, ata kaluan pranë një populli të cilët, sikurse tregon Allahu i Lartësuar: "Bijtë e Izraelit i kaluam përtej detit. Atje hasën në një popull që ishte i përkushtuar në adhurimin e idhujve. Ata i thanë: "O Musa! Na bëj edhe neve një zot, si zotat që kanë ata!". Ai u tha: "Ju qenkeni, vërtet njerëz të paditur." Ky popull po shkatërrohet me atë *(idhujtarinë)* që po bën dhe veprat e tyre janë të kota *(pa vlerë)*." [Araf 138, 139]. Më pas, Musai (a.s) la si mëkëmbës në popullin e vet vëllain e tij Harunin, për të shkuar vetë tek Zoti i tij, në një udhëtim prej 30 ditësh, gjatë të cilave agjëroi. Ai agjëroi edhe natën, edhe ditën. Pastaj, me urdhrin e Allahut, ai shtoi edhe 10 ditë të tjera. Më pas, në këtë rrëfim tregohet se, kur populli i Musait panë se Musai po vonohej, ata bënë diçka të rëndë. Samiriu i sprovoi dhe i devijoi, duke i bërë që të adhuronin viçin. Populli as nuk i dëgjuan paralajmërimet dhe këshillat e Harunit. Kështu, një grup prej

bijve të Izraelit adhuruan viçin, kurse një grup tjetër thanë: "Jo! Kjo është prej punëve të shejtanit. Viçi nuk është Zoti ynë dhe ne kurrë nuk kemi për të besuar në të!" Më pas, Musai kthehet tek populli i tij dhe, kur i pa në atë gjendje, u revoltua shumë. Ai e kapi prej flokësh dhe mjekre vëllain e tij dhe, nga zemërimi, i hodhi pllakat në tokë. Më pas, Musai e pranoi justifikimin që i tregoi Haruni dhe kërkoi falje për të. Ai e dogji në zjarr idhullin që ata adhuruan si Zot dhe e shpërndau hirin në lumë. Në këtë mënyrë, bijtë e Izraelit u bindën se ai nuk ishte zot dhe kërkuan falje. Ateherë, Musai u lut për faljen e popullit të tij, për çfarë kishin bërë. Allahu i Lartësuar tha që pendimi i tyre do të pranohej kur çdo burrë të vriste me shpatë cilindo që të takonte prej prindërve apo fëmijëve të tij. Askush nuk do të pyeste se kë po vriste, por vetëm do të vriste. Dhe kështu ndodhi, derisa numri i të vrarëve arriti në 70 mijë. Atëherë, Musai dha urdhër të ndaloheshin vrasjet. Kështu u falën gjynahet e atyre që vranë dhe të të vrarëve mes tyre. Më pas, Musai u drejtua së bashku me popullin e tij drejt Tokës së Shenjtë dhe i mori ato pllaka, pasi iu qetësua zemra. Ai urdhëroi popullin e tij që ta pastronte Tokën e Shenjtë nga idhujtarët, por populli u përgjigj duke thënë: "O Musa! Në këtë tokë është një popull shumë i fuqishëm e ne nuk do të hyjmë aty kurrë, derisa ata të largohen prej andej. Kur ata të largohen, ne do të hyjmë"." [Maide 22]. Dy burra izraelitas thanë: "Vërtet, ai popull mund të jetë i ashpër dhe në luftë, por ata nuk kanë zemra dhe nuk ka kush t'i mbrojë. I Lartësuari thotë: "Dy burra, prej atyre që i frikësoheshin Allahut e të cilët Allahu i kishte nderuar *(me besim të fortë)*, thanë: "U hyni atyre nga Porta! Sapo të hyni në të *(në qytet)*, ju do të ngadhënjeni. Dhe vetëm Allahut mbështetjuni, nëse jeni besimtarë *(të vërtetë)*"." [Maide 23]. Atëherë, ata i thanë Musait: "Shko t'i dhe Zoti yt luftoni, kurse ne do të presim këtu!" Musai u zemërua dhe u lut kundër tyre dhe Allahu i Lartësuar ua bëri haram Tokën e Shenjtë për 40 vjet. Kështu ata do të endeshin nëpër tokë dhe nuk do të gjenin stabilitet dhe qëndrim askund. Megjithatë, gjatë kësaj kohe, Allahu i Lartësuar u bëri hije me ré dhe u zbriti atyre *el menna* dhe *selua*. Ai u mundësoi që, nga një gur që e merrnin gjithmonë me vete, sa herë që Musai godiste me shkopin e tij, prej tij të shpërthenin 12 burime. Çdo fis i bijve te Izraelit e dinin mirë burimin nga i cili do të pinin. Shkurtimisht, ky është rrëfimi i Ibu Abasit, sjellë në lidhje me fjalën e Allahut: "...dhe të kaluam me sprova të mëdha." Pra, Ne të shpëtuam dhe u kujdesëm për ty gjatë gjithë jetës tënde, mes gjithë këtyre sprovave të mëdha. në të gjitha këto vështirësi dhe sprova dhe përballje të vështira, Allahu i Lartësuar të nxori faqebardhë. Veçse me përkujdesin, ndihmën dhe mbështetjen e Tij ia dole. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja!

- "Ti qëndrove me vite ndër banorët e Medjenit ..." - Musai qëndroi në arrati, për të shpëtuar nga Faraoni e pala e tij, që e kërkonin për ta vrarë. Ai qëndroi në Medjen për të punuar tek vjehrri i tij, si bari.

- e pastaj erdhe, o Musa, siç u urdhërove, në kohën e caktuar. - Domethënë, në kohën që Zoti e kishte përcaktuar për të.

Ajetet 41 - 44

41. Dhe Unë të kam përgatitur ty për Vete *(për të më shërbyer)*.

42. Prandaj, ti dhe vëllai yt, shkoni me argumentet e Mia, e mos harroni të më kujtoni Mua!

43. Shkoni që të dy te Faraoni, sepse ai vërtet e ka tepruar!

44. Por t'i flisni me fjalë të buta! Ndoshta ai mendohet e frikësohet.

Shpjegimi i ajeteve

- "Dhe Unë të kam përgatitur ty për Vete *(për të më shërbyer)*." - Domethënë, të përzgjodha për të qenë i dërguari Im dhe për të më shërbyer, ashtu siç Unë dëshiroj dhe vendos.

- "Prandaj, ti dhe vëllai yt, shkoni me argumentet e Mia, ..." - Shko së bashku

me vëllain, sepse do t'ju jepen mrekullitë e Mia.

- "... e mos harroni të më kujtoni Mua!" - Kurrsesi mos u dobësoni dhe mos e pakësoni përkujtimin e Allahut të Lartësuar. Përkujtimi i Allahut do të jetë një ndihmë e madhe, në përballje me Faraonin, një forcë e pathyeshme, me të cilën do të arrini ta mposhtni atë. Në një hadith (*kudsij*) thuhet: 1781. "Me të vërtetë, adhurues i vërtetë dhe i dorëzuar ndaj Meje, është ai i cili më përkujton Mua kur është duke u përballur me armikun e vet." [18] Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Shkoni që të dy te Faraoni, sepse ai vërtet e ka tepruar!" - Ai është rebeluar dhe ka shprehur kryelartësi dhe mosbindje ndaj Allahut. Ai është treguar kryeneç dhe nuk i është nënshtruar Allahut të Madhëruar.

- "Por t'i flisni me fjalë të buta!" - Në këtë ajet ka shumë mësime të mëdha, në lidhje me mënyrën e ftesës së njerëzve në fenë e Zotit. Ne mësojmë se, gjatë davetit, duhet të tregojmë butësi e mirësjellje, siç ka thënë edhe Jezid el Rakashiu në vargjet e tij: "*Ti që tregon dashuri dhe ngrohtësi me armikun, që të kundërshton dhe të lufton, / si sillesh me atë që dëshiron afër ta mbash dhe ta ftosh atje ku ti synon?*" Allahu i Lartësuar i porositi ata që ta këshillonin dhe përkujtoni Faraonin se është një Zot, i Cili i ka krijuar të gjithë dhe që vendos për gjithçka, ta kujtonin se është një Ditë e Premtuar, kur të gjithë do te dalin para Zotit dhe se përfundimi atë ditë do të jetë ose në Xhenet, ose në Zjarr. Allahu i porositi ata që këto mesazhe t'ia thoshin me fjalë të zgjedhura, të buta e të ngrohta, që të pranoheshin lehtë. Në këtë mënyrë, fjalët do të zinin vend në shpirtin e dëgjuesit, do të ishin më ndikuese dhe më frytdhënëse. Allahu i Madhëruar thotë: "Thirr për në Rrugën e Zotit tënd me urtësi e këshillë të mirë dhe polemizo me ata *(kundërshtarët)* me mënyrën më të mirë! Zoti yt e di më së miri për atë që është larguar nga rruga e Tij dhe për të udhëzuarit."[Nahl 125] .

- "Ndoshta ai mendohet e frikësohet." - Drejtojini këtë ftesë, me shpresë që ai të kthejë rrugë, duke mos vazhduar në rrugën e humbjes dhe shkatërrimit; si edhe me shpresë që zemra e tij të mbushet me frikë për Zotin. Kështu, përmes përkujtimit, robi heq dorë nga ligësitë, ndërsa kur zemra mbushet me frikë e respekt për Zotin, frikë që ndërtohet mbi diturinë e vërtetë rreth Zotit, njeriu përkushtohet për t'iu bindur Atij. Në këtë mënyrë, Allahu i Lartësuar dërgoi Musain dhe Harunin te faraoni, me qëllim që t'i paraqisnin atij argumente të plota dhe të qarta, duke e paralajmëruar përpara se të vinte dita kur ndëshkimi i Zotit të gllabëronte çdo mohues.

Ajetet 45 - 48

45. Ata të dy *(Musai e Haruni)* **thanë: "O Zoti ynë! Ne kemi frikë se do të na ndëshkojë menjëherë, ose do t'i kalojë të gjithë kufijtë kundër nesh.".**

46. Ai *(Allahu)* **tha: "Mos u frikësoni, sepse Unë jam me ju, dëgjoj dhe shoh** *(gjithçka)*".

47. Kështu, shkoni e i thoni atij: "Ne jemi të dërguar të Zotit tënd. Lëri bijtë e Izraelit të vijnë me ne dhe mos i mundo! Ne kemi ardhur me argumente nga Zoti yt dhe shpëtimi është për atë që ndjek Rrugën e Drejtë.

48. Neve na është shpallur se dënimi është për atë që mohon *(të dërguarit)* **dhe ia kthen shpinën besimit".**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth Musait dhe Harunit - Paqja e Zotit qoftë mbi ta! - dhe lutjes që ata i drejtuan Atij. Duke i shprehur dobësinë, pafuqinë dhe nevojën e madhe për ndihmën dhe për mbrojtjen e Tij, ata të dy iu lutën Allahut:

- "Ata të dy *(Musai e Haruni)* **thanë: "O Zoti ynë! Ne kemi frikë se do të na ndëshkojë menjëherë, ose do t'i kalojë të gjithë kufijtë kundër nesh.".** - Ata kishin frikë se Faraoni, si tiran i pamëshirshëm dhe gjakatar që ishte, do të tregohej i ashpër me ta dhe mund t'i vriste. Por Allahu i

Lartësuar, që kujdeset për të dashurit e Tij, u drejtohet atyre dhe u thotë:

- "Ai *(Allahu)* **tha: "Mos u frikësoni, sepse Unë jam me ju, dëgjoj dhe shoh** *(gjithçka)*". - Mua nuk më fshihet asgjë prej çështjeve tuaja! Gjithashtu, dijeni mirë dhe të jeni të bindur se ai tiran është tërësisht në dorën Time dhe nën pushtetin Tim. Ai as nuk mund të flasë dhe as nuk mund të marrë frymë, apo të bëjë diçka, pa lejen Time dhe jashtë vullnetit Tim. Unë jam me ju të dy, me mbrojtjen, ndihmën dhe mbështetjen Time!

- "Kështu, shkoni e i thoni atij: "Ne jemi të dërguar të Zotit tënd. Lëri bijtë e Izraelit të vijnë me ne dhe mos i mundo!" - Ibn Abasi tregon: "Musai dhe Haruni qëndruan gjatë në portat e kështjellës së Faraonit, sepse nuk u jepej lejë që të hynin. Më në fund, iu dha leja, por të shoqëruar nga shumë roje." Sudiju tregon se, kur Musai mbërriti në Egjipt, ai takoi nënën dhe vëllain e vet, të cilët nuk e njohën fillimisht. Pasi e vërejtën me kujdes dhe e njohën, ata u përshëndetën me selam. Më pas, Musai i drejtohet vëllait dhe thotë: "O Harun, Zoti im më ka urdhëruar që të shkoj tek ky burrë (Faraoni) dhe ta ftoj atë që të besojë dhe t'i nënshtrohet Allahut. Por Allahu i Madhëruar të ka urdhëruar edhe ty, që të jesh ndihma dhe krahu im në këtë mision." Haruni tha: "Do të bëj gjithçka që të ka urdhëruar Zoti yt!" Kështu, ata u nisën me natë. Kur arritën atje, Musai e goditi fort me shkopin e tij portën e kështjellës. Faraoni, që e dëgjoi këtë goditje të fortë, u zemërua dhe tha: "Kush guxon të bëjë këtë vepër të shëmtuar?!" Rojet dhe portierët e njoftuan se në portë ishte një burrë i çmendur, i cili thoshte se është i dërguari i Allahut. Atëherë, Faraoni dha urdhër: "Ma sillni këtu!" Kur ishin përballë Faraoni, ata i thanë:

- "Ne kemi ardhur me argumente nga Zoti yt dhe shpëtimi është për atë që ndjek Rrugën e Drejtë." - Ne kemi ardhur me mrekulli dhe shenja të jashtëzakonshme nga Zoti yt. Nëse ndjek udhëzimin e Zotit, atëherë paqja e Zotit qoftë mbi ty, por:

- "Neve na është shpallur se dënimi është për atë që mohon *(të dërguarit)* **dhe ia kthen shpinën besimit".** - Allahu i Madhëruar na ka njoftuar në Shpallje, - dhe Shpallja e Tij është ruajtur dhe kurrë nuk gabon, - se ndëshkimi i Tij godet ashpër mbi të gjithë ata që refuzojnë shpalljet e Tij, që nuk marrin mësim dhe nuk besojnë mrekullitë dhe shenjat e Tij. Allahu i Lartësuar thotë: "Për sa i përket atij, që i ka kaluar kufijtë dhe i ka dhënë përparësi jetës së kësaj bote, Xhehenemi do të jetë vendi i tij." [Naziat 37 - 39]. Ose: "Unë ju kam tërhequr vërejtjen për Zjarrin e ndezur fort. Në të nuk hyn tjetërkush, veç më fatziu, i cili e mohoi *(Shpalljen)* dhe i ktheu shpinën *(të vërtetës).*" [Lejl 14 - 16], ose: "Por ai *(mosbesimtari)* nuk beson dhe as nuk fal namaz, por vetëm mohon dhe kthen shpinën," [Kijame 31, 32]. Domethënë, ai nuk beson me zemrën e tij dhe nuk nënshtrohet të adhurojë Zotin me vepra të mira, sipas këtij besimi.

Ajetet 49 - 52

49. Faraoni tha: "E kush është, atëherë Zoti juaj, o Musa?"

50. Musai Tha: "Zoti ynë është Ai që çdo gjëje i ka dhënë formën e vet *(të krijimit)* **dhe pastaj e ka udhëzuar."**

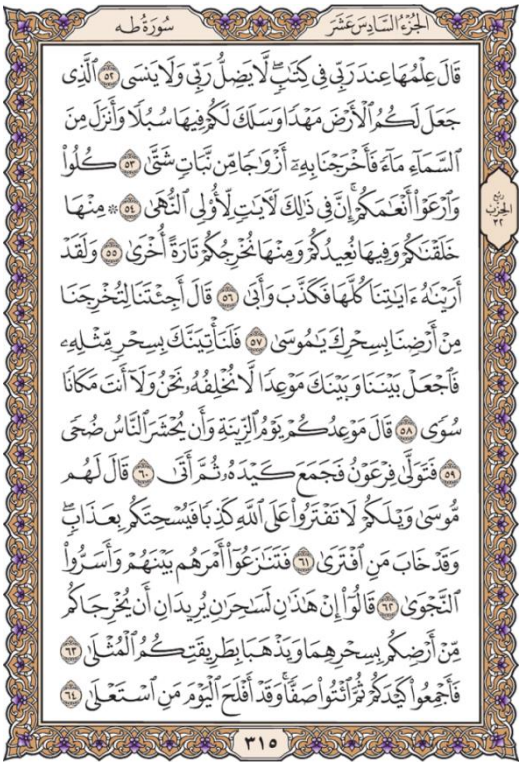
51. Faraoni tha: "Si është, atëherë gjendja e popujve të hershëm?"

52. Musai Tha: "Dija për ata është te Zoti im, e shënuar, ashtu siç duhet, në një libër. Zoti im nuk gabon asnjëherë e as nuk harron asnjëherë".

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton se Faraoni e refuzoi ftesën e Musait për të besuar ekzistencën e Krijuesit i Cili ka shpikur dhe bërë të gjitha krijesat, të Vetmit që meriton adhurimin e çdo gjëje në gjithësi, Zotëruesit që kujdeset për gjithçka, Sunduesit, Pronarit dhe të Plotpushtetshmit. Allahu i Madhëruar na tregon fjalët e Tij dhe thotë:

- "Faraoni tha: "E kush është, atëherë Zoti juaj, o Musa?" - Kush është ai që të ka dërguar, se unë nuk e njoh atë?! Madje, sikurse thotë në ajetin tjetër: "Faraoni tha:

"O ju pari! Unë nuk di për ju ndonjë zot tjetër, përveç meje. O Haman! Më ndiz një zjarr *(për të pjekur tulla)* e më ndërto një kullë të lartë, ndoshta do të arrij ta shoh Zotin e Musait! Unë mendoj se ai është gënjeshtar."." [Kasas 38]. Atëherë, ata u përgjigjën:

- "Musai tha: "Zoti ynë është Ai që çdo gjëje i ka dhënë formën e vet *(të krijimit)* **dhe pastaj e ka udhëzuar."** - Seid Ibn Xhubejri shpjegon: "Domethënë, të gjitha krijesave u dha çdo gjë që është në dobinë e tyre, çdo gjë të nevojshme dhe të përshtatshme për ta. Kështu, njeriun nuk e bëri me formën e bagëtisë. Edhe bagëtitë nuk i bëri me karakteristikat e qenit dhe as qenin me karakteristikat e deles. Gjithësecilit i dha atë që i shkon krijimit dhe natyrës së tij dhe gjithësecilit i dha tipare të veçanta, të ndryshme nga të tjerët, qoftë në fizik e pamje, qoftë në veprime dhe instikte." Disa shpjegues të Kuranit kanë thënë se ky ajet i ngjan fjalës së Allahut: "Madhëroje Zotin tënd, më të Lartësuarin, i Cili krijoi dhe përsosi, i Cili përcaktoi e orientoi." [Ea'la 3]. Allahu i Lartësuar ka bërë të gjitha përcaktimet dhe i ka udhëzuar krijesat sipas këtyre përcaktimeve. Kështu, Ai ka përcaktuar e shkruar imtësisht veprimet, jetëgjatësinë dhe rizkun e krijesave, të cilat do të jetojnë në këtë botë sipas asaj që Ai ka përcaktuar dhe nuk mund të devijojnë aspak prej saj. Pra, ai i tha, me fjalë të tjera: Zoti ynë është Ai i Cili i krijoi krijesat, përcaktoi gjithçka në lidhje me to dhe çdo gjë do të jetë ashtu si Ai ka dëshiruar dhe vendosur.

- "Faraoni tha: "Si është, atëherë gjendja e popujve të hershëm?" - Pasi Musai e prezantoi me Zotin e tij, Faraoni nisi të arsyetohej duke përmendur brezat e mëparshëm, të cilët nuk e kishin adhuruar Allahun. Pra, ai sikur po thoshte: "Nëse është kështu si thua ti, dhe ata nuk e adhuruan Zotin tënd, por adhuruan zota të tjerë, atëherë cila ishte gjendja e tyre?" Përgjigjja ishte:

- "Musai tha: "Dija për ata është te Zoti im, e shënuar, ashtu siç duhet, në një libër." - Edhe për ata që nuk e kanë adhuruar Allahun, veprat e tyre janë të shënuara, dhe është Ai që do t'i shpërblejë ata sipas veprave të tyre, të cilat janë të shënuara të gjitha në librin e Allahut, pra, në *Leuhi Mahfudh*.

- "Zoti im nuk gabon asnjëherë e as nuk harron asnjëherë". - Asgjë nuk mund t'i shpëtojë diturisë së Zotit tim, as e madhe dhe as e vogël. Ai kurrsesi nuk harron asgjë, madje është gjithëpërfshirës i krijesave dhe punëve të tyre, me diturinë e Tij. I lartësuar është Ai, plot begati dhe mirësi janë emrat e Tij, i dëlirë dhe larg çdo të mete është Allahu. Dituria e krijesave është e mangët dhe shumë e vogël. Dituria e krijesave ka dy karakteristika: (1) është e pakët dhe (2) mund të fshihet nga harresa. Ndërsa Allahu i Madhëruar është i pastër dhe i dëlirë nga çdo mangësi.

Ajetet 53 - 56

53. *(Zoti im)* **është Ai, i cili e ka bërë Tokën si qilim për ju dhe për të mirën tuaj hapi rrugë nëpër të. Ai e ka zbritur**

ujin prej qielli dhe me të mbijnë në çift bimë të llojeve të ndryshme.

54. Hani *(nga mirësitë e Tij)* **dhe kulloteni bagëtinë tuaj** *(në atë bimësi)*. **Vërtet, në të gjitha këto ka shenja për ata që mendojnë.**

55. Prej asaj *(tokës)* **ju krijuam, në të do t'ju kthejmë përsëri e prej saj do t'ju nxjerrim edhe një herë tjetër.**

56. Ne ia treguam atij *(Faraonit)* **të gjitha shenjat Tona, por ai i mohoi dhe i refuzoi ato.**

Shpjegimi i ajeteve

Ky është plotësimi i përgjigjes së Musait, në lidhje me përshkrimin e Zotit Krenar dhe të Lartësuar, kur Faraoni e pyeti rreth Tij. Fillimisht, kur Faraoni e pyeti se kush është Zoti i botëve, Musai u përgjigj: "Zoti ynë është Ai që çdo gjëje i ka dhënë formën e vet (të krijimit) dhe pastaj e ka udhëzuar." Më pas, Allahu i Lartësuar sjell një përshkrim të bisedës mes Faraonit dhe Musait, dhe pastaj Musai vazhdon me përshkrimin e Allahut:

- "*(Zoti im)* **është Ai, i cili e ka bërë Tokën si qilim për ju ..."** - Zoti e bëri Tokën të qëndrueshme, që ju të gjeni qetësi dhe t'i përkushtoheni aktivitetit tuaj të përditshëm, të flini në të, të udhëtoni përmes rrugëve të saj etj.

- "... dhe për të mirën tuaj hapi rrugë nëpër të." - Ju bëri rrugë, në mënyrë që ju të ecni nëpër to dhe të përfitoni nga begatitë e saj, sikurse ka thënë Allahu i Lartësuar: "Është Ai që e bëri Tokën të përshtatshme për ju. Ecni nëpër të dhe shfrytëzoni mirësitë e Tij ..." [Mulk 12].

- "Ai e ka zbritur ujin prej qielli dhe me të mbijnë në çift bimë të llojeve të ndryshme ..." - Ju ka mundësuar të keni në Tokë lloje të shumta bimësh: të lashtat apo frutat me shije të ndryshme, të thartë, të hidhur, të ëmbël etj.

- "Hani *(nga mirësitë e Tij)* **dhe kulloteni bagëtinë tuaj** *(në atë bimësi)*." **-** Kënaquni me këto mirësi dhe me të gjitha llojet e ushqimeve dhe frutave, që Zoti ka bërë për ju dhe përdorini ato për kafshët tuaja. Shumë nga këto ushqime edhe mund t'i ruani dhe magazinoni. Pra, Zoti jua ka mundësuar që t'i konsumoni ato të freskëta, por edhe të thara, të përpunuara dhe të staxhionuara.

- "Vërtet, në të gjitha këto ka shenja për ata që mendojnë." - Në të gjitha këto ka argumente, fakte dhe shenja madhështore, nga të cilat përfitojne ata që Zoti i përshkruan si njerëz "që mendojnë", pra që kanë arsye dhe mendje të shëndetshme, logjikë të drejtë, përmes së cilës ata gjykojnë dhe kuptojnë se nuk ka Zot që meriton të adhurohet përveç Allahut dhe nuk ka Krijues që përkujdeset dhe rregullon çështjet e krijesave, përveç Tij.

- "Prej asaj *(tokës)* **ju krijuam, në të do t'ju kthejmë përsëri e prej saj do t'ju nxjerrim edhe një herë tjetër."** - Nga toka ishte fillimi juaj. Ati juaj i parë, Ademi, u krijua prej dheut, prej një toke të zezë. Nga kjo tokë ju krijuam dhe tek ajo do t'ju kthejmë. Po në këtë tokë do të ktheheni kur të vdisni; aty do të treteni.

- "... **e prej saj do t'ju nxjerrim edhe një herë tjetër**." - Kjo do të ndodhë Ditën e Kijametit: "Ditën, kur Ai t'ju thërrasë dhe ju t'i përgjigjeni të përulur e duke e lavdëruar, do t'ju duket se qëndruat *(në dynja)* veçse për pak kohë." [Isra 52]. Ky ngjan me një ajet tjetër: "... Në tokë do ta keni vendbanimin dhe do të gjeni mjetet e jetesës, deri në një afat të caktuar. Aty do të jetoni, aty do të vdisni dhe prej saj do të nxirreni *(në fund)*." [Araf 24, 25]. Në një hadith, i cili vjen në *Sunen*, thuhet se: 1782. "Profeti ﷺ ishte në një xhenaze. Pasi e varrosën të vdekurin, Profeti i Allahut mori një grusht dhé, e hodhi në varr, pastaj tha: "Prej tij (dheut) ju kemi krijuar...". Pastaj mori një grusht tjetër dhe tha: "Tek ai do t'ju kthejmë ...". Më pas mori dhe një grusht dhe tjetër dhe tha: "Prej tij do t'ju nxjerrim edhe një herë tjetër.".

- "Ne ia treguam atij *(Faraonit)* **të gjitha argumentet Tona, por ai i mohoi dhe i refuzoi ato."** - Faraoni i refuzoi shenjat e dërguara nga Zoti. Atij iu paraqitën fakte të

pakundërshtueshme, shenja të jashtëzakonshme dhe argumente të pacenueshme. Megjithëse ai i dëshmoi ato me sytë e ballit dhe nga afër, përsëri i mohoi, i refuzoi me forcë dhe kokëfortësi, duke refuzuar kështu besimin e drejtë, duke mbuluar të vërtetën, duke shprehur armiqësi, kundërshti dhe urrejtje për të dhe duke kaluar çdo kufi, me arrogancën e tij. I Lartësuari thotë: "Dhe, kur u erdhën argumentet Tona të qarta, ata thanë: "Kjo është, pa dyshim magji!" Ata i mohuan ato në mënyrë të padrejtë e me mendjemadhësi, edhe pse shpirtrat e tyre ishin të bindur për to *(se ishin nga Zoti)*. Dhe shikoje se si qe fundi i shkatërrimtarëve!" [Neml 13, 14].

Ajetet 57 - 59

57. Faraoni tha: "O Musa! Mos vallë, ke ardhur me qëllim që, me magjinë tënde, të na nxjerrësh prej tokës sonë *(Egjiptit)***?**

58. Ne do të të sjellim ty një magji të ngjashme. Cakto midis nesh e teje një kohë dhe vend të përshtatshëm takimi, që nuk do ta thyenim as ne e as ti!".

59. Musai tha: "Koha e caktuar le të jetë Dita e Festës, që njerëzit të tubohen paradite.".

Shpjegimi i ajeteve

- "Faraoni tha: "O Musa! Mos vallë, ke ardhur me qëllim që, me magjinë tënde, të na nxjerrësh prej tokës sonë *(Egjiptit)*?" - Këtu Allahu i Lartësuar na tregon për Faraonin dhe fjalëve që ai i tha Musait, pasi ai i shfaqi shenjat madhështore. Musai (a.s) hodhi shkopin, i cili u shndërrua në një gjarpër gjigant. Gjithashtu, ai e fuste dorën në nën sqetull dhe, kur e nxirrte prej andej, ajo dilte e bardhë e vezulluese. Megjithatë, Faraoni tha: "Këto janë veçse magji! Me këto, ti kërkon të na magjepsësh, të kontrollosh njerëzit dhe t'i detyrosh ata të të ndjekin ty; kërkon që të fitosh pushtet dhe ne të mos kemi mundësi të përballemi me ty. Por ne nuk do të lejojmë që ti të kesh sukses!"

- "Ne do të të sjellim ty një magji të ngjashme." - Edhe magjia jonë është po aq e fortë sa magjia jote, me të cilën ti krenohesh.

- "Cakto midis nesh e teje një kohë dhe vend të përshtatshëm takimi, që nuk do ta thyenim as ne e as ti!". - Përcakto një ditë, kur të mblidhemi në një vend të caktuar dhe askush të mos i shmanget, as ti dhe as ne.

- "Musai tha: "Koha e caktuar le të jetë Dita e Festës, që njerëzit të tubohen paradite.". - Ajo ishte një ditë feste për ta, ditë kur njerëzit linin punët e përditshme dhe mblidheshin të gjithë së bashku. Musai (a.s) përcaktoi një ditë të tillë, në mënyrë që i gjithë populli të dëshmonte pushtetin e madh të Allahut. Kështu, të gjithë do ta kuptonin se mrekullitë e profetëve shkatërrojnë dhe mposhtin çdo kundërshtar dhe çdo hile të magjistarëve. Ai tha: "... që njerëzit të tubohen paradite", pra, që përballja të jetë më e qartë, më e dukshme. Të tilla janë veprat e profetëve, mrekullitë dhe mesazhet që ata përcjellin: të qarta, të kuptueshme dhe jo të koklavitura dhe të fshehta. Ibn Abasi ka thënë që: Dita e Festës ishte dita e 10 e muajit Muharrem. Në të njëjtën datë, Allahu i Madhëruar shkatërroi dhe përmbyti në det Faraonin dhe ushtrinë e tij, sikurse vjen në hadith të saktë.

Ajetet 60 - 64

60. Kështu, Faraoni u kthye, tuboi magjistarët e vet dhe doli në kohën *(dhe vendin)* **e caktuar.**

61. Musai u tha atyre *(magjistarëve)***: "Mjerë ju! Mos trilloni gënjeshtra kundër Allahut, sepse do t'ju shkatërrojë me ndonjë dënim! Nuk ka dyshim, se ai që trillon** *(gënjeshtra kundër Allahut)***, ka për të dështuar!".**

62. Ata *(magjistarët)* **diskutuan** *(mes tyre)* **për këtë çështje, por e mbajtën të fshehtë bisedën.**

63. Pastaj *(sipas urdhrit të Faraonit)* **thanë: "Këta të dy janë magjistarë, që duan t'ju përzënë me magjinë e tyre dhe ta zhdukin traditën tuaj që, pa dyshim, është më e drejta.".**

64. Prandaj vendosni seriozisht për çështjen tuaj dhe dilni në shesh tok e të bashkuar! Ai që triumfon sot, ai ka fituar!

Shpjegimi i ajeteve

- "Kështu, Faraoni u kthye, tuboi magjistarët e vet dhe doli në kohën *(dhe vendin)* **e caktuar." -** Allahu i Lartësuar na tregon se, pasi Faraoni vendosi që të përballej me Musain, në kohën dhe vendin e përcaktuar, mblodhi të gjithë magjistarët e mbretërisë së tij. Magjia dhe magjistarët ishin shumë të përhapura dhe tepër të fuqishme në kohën e tij. I Lartësuari thotë: "Faraoni tha: "Më sillni të gjithë magjistarët më të zotë!"." [Junus 79]. Njerëzit u mblodhën pikërisht Ditën e Festës, kur ishte vendosur për përballjen. Të pranishëm bashkë me Faraonin ishin elita e shtetit dhe rrethi i tij i ngushtë. Musai (a.s) po afrohej, duke u mbështetur në shkopin e tij. Bashkë me të ishte edhe vëllai i tij, Haruni. Magjistarët ishin të rreshtuar, ndërsa Faraoni i joshte, duke u premtuar dhurata të shumta, nëse triumfonin mbi Musain. I Lartësuari thotë: "Kështu, kur erdhën magjistarët i thanë Faraonit: "A do të ketë shpërblim për ne, nëse dalim ngadhënjimtarë?" Ai tha: "Po. Dhe ju atëherë do të jeni prej më të afërmve të mi."" [Shuara 41, 42.]

- "Musai u tha atyre *(magjistarëve)***: "Mjerë ju! Mos trilloni gënjeshtra kundër Allahut, sepse do t'ju shkatërrojë me ndonjë dënim." -** Mos i mashtroni njerëzit me hilet tuaja dhe t'i bëni që të besojnë ekzistencën e gjërave që nuk janë të vërteta, por që janë thjesht stisje e iluzione. Ju i bëni ata të mendojnë se po shohin krijesa të vërteta, kur, në fakt, ato nuk janë krijesa, dhe kështu ju mashtroni dhe trilloni kundër Allahut. Mos e bëni këtë, sepse kështu Allahu do t'ju shkatërrojë me një ndëshkim të tillë, që nuk do të lërë asnjë prej jush mbi dhé.

- "Nuk ka dyshim, se ai që trillon *(gënjeshtra kundër Allahut)***, ka për të dështuar.". -** Ata nisën të diskutonin me njëri tjetrin. Disa thanë: "Këto nuk janë fjalë magjistari, por janë fjalë Profeti." Ndërsa të tjerë thanë: "Ai është thjesht një magjistar, si gjithë magjistarët e tjerë."

- "Ata *(magjistarët)* **diskutuan** *(mes tyre)* **për këtë çështje, por e mbajtën të fshehtë bisedën." -** Domethënë, këto fjalë ata i biseduan fshehtas mes njëri-tjetrit.

- "Pastaj *(sipas urdhrit të Faraonit)* **thanë: "Këta të dy janë magjistarë ..." -** Domethënë, shumë magjistarë thanë që Musai dhe Haruni ishin thjesht dy magjistarë shumë të ditur dhe ekspertë në fushën e magjisë, të cilët thjesht synonin që t'i mposhtnin ata dhe të bënin për vete popullin, duke i vënë nën kontroll. Sipas tyre, Musai dhe Haruni thjesht synonin që masa e gjerë e popullit t'i pasonin ata, dhe pastaj të luftonin kundër Faraonit dhe ushtrive të Tij. Rrjedhimisht, kjo do të çonte në dëbimin e tyre nga vendi, prandaj dhe thanë:

- "... që duan t'ju përzënë me magjinë e tyre dhe ta zhdukin traditën tuaj që, pa dyshim, është më e drejta!". - Përmes magjisë ata duan të hedhin poshtë pushtetin tuaj, dhe kështu udhëheqja të jetë në dorën e tyre. Ata synojnë të na marrin pasuritë dhe, duke larguar njerëzit prej nesh, do të na heqin ofiqet dhe mirësitë e jetës sonë. Ata të dy në krye të bijve të Izraelit do të marrin në dorë pasurinë, pushtetin, jetën dhe rehatinë tonë.

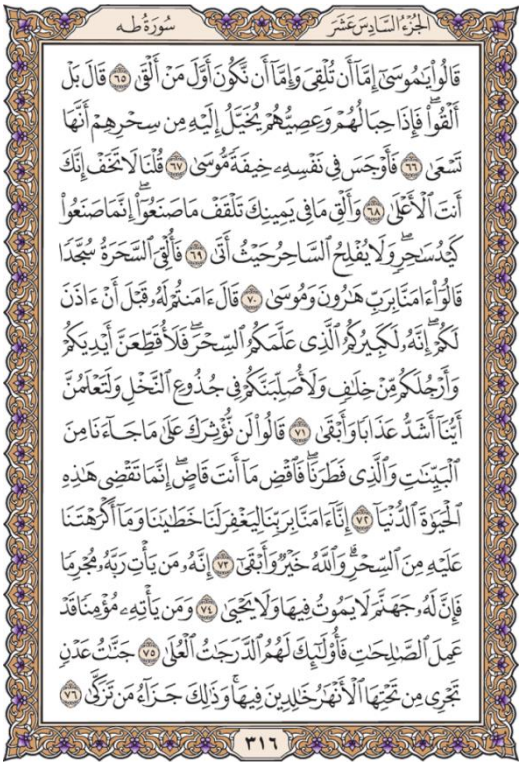
- "Prandaj vendosni seriozisht për çështjen tuaj dhe dilni në shesh tok e të bashkuar!" - Mblidhuni të gjithë dhe hidhni ato që keni në duart tuaja menjëherë, që të mahnisni njerëzit dhe kështu të triumfoni mbi Musain dhe vëllain e tij.

- "Ai që triumfon sot, ai ka fituar!" - Nëse ne do të triumfojmë, atëherë do të marrim shumë dhurata dhe privilegje nga mbreti. E nëse fiton Musai me të vëllanë, atëherë ata do të fuqizohen dhe do të shtien në dorë gjithçka që duan.

Ajetet 65 - 70

65. Ata thanë: "O Musa! A do të hedhësh ti apo të hedhim ne të parët?"

66. Musai tha: "Hidhni ju!" Në fakt, nga magjia e tyre, atij iu duk se litarët dhe

shkopinjtë *(e magjistarëve)* **po lëviznin** *(si gjarpërinj)***.**

67. Kështu, Musai ndjeu në vetvete njëfarë frike.

68. Ne i thamë atij: "Mos ki frikë, sepse është e sigurt se ti do të fitosh!

69. Tani hidhe atë që e ke në dorën tënde të djathtë *(shkopin)*, **që t'i gëlltisë menjëherë ato që bënë ata! Ajo që bënë ata nuk është asgjë tjetër, përveçse mashtrim magjistari, dhe magjistari kurrë nuk fiton, kudo qoftë!**

70. Atëherë, magjistarët u hodhën në sexhde, duke thënë: "Ne besojmë Zotin e Harunit dhe të Musait."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth përballjes së Musait (a.s) me magjistarët. Ata iu drejtuan Musait dhe i thanë:

- "Ata thanë: "O Musa! A do të hedhësh ti apo të hedhim ne të parët?" - Domethënë, i dhanë mundësinë që të zgjidhte të hidhte ai i pari apo ata.

- "Musai tha: "Hidhni ju!" - Domethënë, hidhni ju të parët, që njerëzit të shohin dhe t'u bëhet e qartë çështja juaj.

- "Në fakt, nga magjia e tyre, atij iu duk se litarët dhe shkopinjtë *(e magjistarëve)* **po lëviznin** *(si gjarpërinj)***."** - Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar na tregon se, kur ata hodhën shkopinjtë dhe litarët e tyre, thanë: "Dhe ata i hodhën litarët e tyre dhe shkopinjtë e tyre dhe thanë: "Për hir të madhërisë së faraonit, do të jemi ne ata që me siguri do të fitojnë." [Shuara 44]. Në një ajet tjetër i Lartësuari tregon : "Ai tha: "Hidhni ju *(në fillim)*!" Me hedhjen e tyre, njerëzit u magjepsën nga sytë dhe u frikësuan, sepse ishte vërtet magji e madhe." [Araf 116]. Ndërsa në këtë ajet, i Lartësuari thotë: "... nga magjia e tyre, atij iu duk se litarët dhe shkopinjtë *(e magjistarëve)* po lëviznin *(si gjarpërinj)*." Kjo ndodhi sepse ata përdorën hilet e magjisë dhe zhivë, nëpërmjet të cilave ata bënë që shikuesi të krijonte përshtypjen se ata ishin gjarprinj të vërtetë, që lëviznin me dëshirën e tyre. Në fakt, ai ishte thjesht një iluzion magjistari. Turma e grumbulluar ishte shumë e madhe. Edhe magjistarët ishin të shumtë, saqë kur ata hodhën shkopinjtë dhe litarët e tyre, e gjithë lugina dukej sikur ishte mbushur me gjarprinj, që hipnin njëri mbi tjetrin. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Kështu, Musai ndjeu në vetvete njëfarë frike." - Ai pati frikë për njerëzit se, duke parë këtë magji të madhe, do të mashtroheshin dhe do të besonin magjistarët, përpara se ai vetë të hidhte shkopin që mbante në të djathtën e tij. Pikërisht në këtë çast, Allahu i Lartësuar i tha:

- "Ne i thamë atij: "Mos ki frikë, sepse është e sigurt se ti do të fitosh! Tani hidhe atë që e ke në dorën tënde të djathtë *(shkopin)*, **që t'i gëlltisë menjëherë ato që bënë ata!"** - Hidhe shkopin tend, i cili do të gëlltisë menjëherë atë që bënë ata. Në fakt, shkopi i Muait u shndërrua në një gjarpër jashtëza-konisht të madh, i cili filloi të ndiqte të gjithë litarët dhe shkopinjtë, që

njerëzve u dukeshin si gjarpërinj, dhe nuk la asnjë prej tyre pa e gëlltitur. Kjo ndodhi në sy të njerëzve, që, së bashku me magjistarët, panë këtë shenjë të jashtëzakonshme në dritë të diellit të mëngjesit. Kjo mrekulli ishte e qartë për ta, ndërsa hilet dhe iluzionet e magjistarëve u zhdukën. Prandaj Allahu i lartësuar tha:

- "Ajo që bënë ata nuk është asgjë tjetër, përveçse mashtrim magjistari, dhe magjistari kurrë nuk fiton, kudo qoftë!" - ibnu Ebi Hatim transmeton nga Xhundub ibnu Abdilah El bexhelij i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1783. "Nëse e kapni, - pra magjistarin - , vriteni! Pastaj lexoi: "... dhe magjistari kurrë nuk fiton, kudo qoftë!" dhe shtoi gjithashtu: "... atij nuk i jepet siguri kudo që të gjendet." Baza e këtij hadithi është sjellë edhe nga Termidhiju në dy forma, me sened *merfu'* dhe *meukuf.*

- "Atëherë, magjistarët u hodhën në sexhde, duke thënë: "Ne besojmë Zotin e Harunit dhe të Musait." - Magjistarët kishin përvojë të madhe në të gjitha llojet e magjive që ekzistonin, për mënyrën se si ato funksiononin dhe për mjetet që duheshin. Për këtë arsye, kur ata panë se çfarë ndodhi, u siguruan se ajo që bëri Musai nuk ishte aspak magji apo iluzion. Ai ishte realitet i pastër dhe ata e dinin që diçka të tillë mund ta bënte vetëm Ai, i Cili mjafton t'i thotë diçkaje "Bëhu!", dhe ajo bëhet, prandaj menjëherë ranë në sexhde për Allahun. Allahu i Madhëruar thotë: "Atëherë, magjistarët ranë në sexhde dhe thanë: "Ne besojmë Zotin e botëve, Në Zotin e Musait dhe të Harunit." [Shuara 47 - 48]**.** Ibn Abasi dhe Ubejd Ibn Umeri kanë thënë për këtë moment: "Në fillim të ditës, ata ishin magjistarë, ndër më të këqijtë e krijesave, ndërsa në fund të ditës, ata u shndërruan në dëshmorë, më të zgjedhurit e krijesave." Ibn Abasi tregon se ata ishin 70 burra. Ndërsa nga Seid Ibn Xhubejri ka thënë se, kur ishin në sexhde, atyre iu tregua vendi i tyre në Xhenet. Po kështu përcillet të ketë thënë edhe Ikrime dhe El Kasim Ibn Ebu Bezete.

Ajetet 71 - 73

71. Faraoni tha: "A i besuat atij para se unë t'ju jap leje?! Ai *(Musai)* **është prijësi juaj, ai që jua mësoi magjinë! Unë do t'jua pres duart e këmbët në të kundërtën e njëra-tjetrës e do t'ju mbërthej në trungjet e hurmave. Atëherë do ta kuptoni se cili prej nesh ka dënim më të ashpër e të pandërprerë!"**

72. Ata thanë: "Ne kurrë nuk do të të japim përparësi ty ndaj argumenteve të qarta, që na erdhën dhe ndaj Atij që na krijoi. Prandaj, gjyko për ne si të duash! Ti mund të gjykosh *(dhe të dënosh)* **vetëm në jetën e kësaj bote."**

73. Ne besuam Zotin tonë. Ai na i faltë gabimet tona dhe magjitë që ti na detyrove *(t'i bënim)*! **Allahu është më i Miri dhe i Përjetshmi!**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar tregon rreth mohimit dhe refuzimit të ashpër të Faraonit, na tregon urrejtjen dhe inatin që ai shprehu kundër të vërtetës, duke kaluar çdo kufi, nëpërmjet kotësive dhe shpifjeve, edhe pse ai vërejti qartë se çfarë ndodhi. Ai pa që edhe ata magjistarë, ndihmën e të cilëve ai kërkoi dhe nëpërmjet të cilëve donte të fitonte, besuan dhe pranuan fenë e vërtetë. Madje, këtë ata e bënë në prani të të gjithë njerëzve. Më pas, kur Faraoni e pa se ishte mposhtur në mënyrën më të keqe të mundshme, shfaqi arrogancën e tij me shpifje dhe trillime. Duke shfrytëzuar pushtetin e tij mbi magjistarët, ai filloi t'i kërcënonte me ashpërsi ata:

- "Faraoni tha: "A i besuat atij para se unë t'ju jap leje?!" - Si e besuat dhe pranuat ftesën e tij, pa ju urdhëruar unë?! Pastaj ai tha një fjalë, që edhe ai vetë, magjistarët dhe të gjithë njerëzit e dinin me siguri se ishte një shpifje. Ai tha:

- "Ai *(Musai)* **është prijësi juaj, ai që jua mësoi magjinë!" -** Pra, edhe ju vetë e keni mësuar magjinë nga Musai dhe, së bashku me të, keni bërë marrëveshje të fshehtë kundër meje dhe popullit tim, që të më rrëmbeni pushtetin. Kjo vjen e shpjeguar në

nje ajet tjetër, ku Allahu i Lartësuar thotë: "Faraoni tha: "Guxuat ta besoni Atë pa lejen time?! Kjo është veç një dredhi, që ju e keni përgatitur, me qëllim që të largoni banorët prej qytetit. Por shpejt keni për ta parë *(ç'do t'ju gjejë)*." [Araf 123]. Pas këtij trillimi, ai vijoi t'i kërcënonte ashpër:

- "Unë do t'jua pres duart e këmbët në të kundërtën e njëra-tjetrës e do t'ju mbërthej në trungjet e hurmave." - Do t'ju vras dhe do t'ju pres gjymtyrët, e më pas do t'ju gozhdoj në trungjet e palmave, që t'ju shohin të gjithë. Ibn Abasi ka thënë se: Faraoni ishte i pari që praktikoi këtë lloj dënimi. Kështu e përcjell Ibn Ebu Hatimi.

- "Atëherë do ta kuptoni se cili prej nesh ka dënim më të ashpër e të pandërprerë!" - Pra, ai sikur po u thoshte atyre: "Ju pretendoni se unë dhe populli im jemi në rrugë të humbur, ndërsa Musai është rrugë të mbarë dhe të drejtë?! Atëherë, do ta shihni se kush ndëshkon më ashpër!" Kur i dha këtë kërcënim të ashpër, ata u treguan të gatshëm të flijonin veten dhe treguan se, për hir të Allahut, ata jepnin edhe jetën. Për këtë arsye, ata i thanë: "Kurrë nuk kemi për të pranuar rrugën tënde, kundrejt udhëzimit të qartë dhe të sigurt nga Allahu i Madhëruar." Pastaj thanë:

- "Ne kurrë nuk do të të japim përparësi ty ndaj argumenteve të qarta, që na erdhën dhe ndaj Atij që na krijoi." - Fjalët: "*uel-ledhi fetarana*" mund të kuptohen si betim, pra: "Betohemi në Atë, i Cili na krijoi". Kështu, parafjala '*ue'* nuk vjen si lidhëz me kuptimin 'dhe', por vjen si '*uau el kasem*', pra, '*ue'* që përdoret për betim. Atëherë, ajeti vjen me këtë kuptim: "Ne kurrë nuk do të të japim përparësi ty ndaj argumenteve të qarta, që na erdhën, - betohemi në Atë që na krijoi!" Domethënë, betohemi në Allahun, i Cili na krijoi se nuk kemi për të të zgjedhur ty, kundrejt asaj që Ai na dhuron. Sidoqoftë, parafjala 'ue' mund të jetë përdorur edhe si lidhëz bashkërenditëse shtuese dhe, në këtë rast, kemi të bëjmë me një vazhdim të fjalës së tyre: "Kurrë nuk do të të japim përparësi ty, ndaj argumenteve të qarta, që na erdhën dhe ndaj Atij që na krijoi. Kurrsesi nuk do të përzgjedhim ty kundrejt Krijuesit tonë, Atij që na shpiku dhe na solli në jetë nga hiçi. Është Ai që e filloi krijimin e njeriut nga balta. Ai është i vetmi që meriton adhurimin tonë, me dashuri të plotë, duke e madhëruar dhe duke u nënshtruar ndaj Tij, dhe jo ti. pastaj thanë:

- "Prandaj, gjyko për ne si të duash!" - Vepro çfarë të dëshirosh dhe gjithçka që është lënë në dorën tënde, por dije se:

- "Ti mund të gjykosh *(dhe të dënosh)* **vetëm në jetën e kësaj bote."** - Pushteti yt është i kufizuar vetëm në këtë jetë, dhe kjo jetë është shumë e shkurtër, prandaj dhe ne zgjodhëm jetën e përjetshme, që nuk ka fund.

- "Ne besuam Zotin tone. Ai na i faltë gabimet tona dhe magjitë që ti na detyrove *(t'i bënim)*!" - Besuam Allahun, që të na i falë të gjitha gabimet, gjynahet dhe padrejtësitë tona, dhe në mënyrë të veçantë veprën e shëmtuar të magjisë, nëpërmjet së cilës t'i na shtyve që t'i kundërviheshim të vërtetës, Shpalljes së Allahut të Lartësuar dhe mrekullisë që ai i dha Profetit të Tij.

- "Allahu është më i Miri dhe i Përjetshmi!" - Premtimi i Allahut të Lavdëruar është më i mirë për ne, sesa premtimet e tua. Shpërblimi që Ai na ofron është i përjetshëm dhe më i madh se ofiqet dhe stolitë që premton ti." Ky është njëri nga shpjegimet që vjen nga Ibn Is'haku. Ndërsa Muhamed Ibn Keab el Kuradhi shpjegon: "Allahu është më i mirë", pra, Ai është më i mirë se ti për ata që i binden, i nënshtrohen dhe pasojnë besimin dhe ftesën e Tij. Ndërsa "*ue ebka"* (i përjetshëm) domethënë që ndëshkimi i Allahut është i përjetshëm për ata të cilët nuk i binden Atij. Një shpjegim i ngjashëm vjen edhe nga Ibn Is'haku. Nga ajeti kuptohet se Faraoni (Allahu e mallkoftë!) i ekzekutoi ata, duke e përmbushur kërcënimin e tij. Ibn Abasi dhe të tjerë dijetarë të selefëve kanë thënë për

ata, se: në mëngjes ishin magjistarë, ndërsa në mbrëmje ishin dëshmorë!

Ajetet 74 - 76

74. Atë që do të dalë para Zotit të vet si keqbërës e pret Xhehenemi, ku as nuk do të vdesë dhe as nuk do të jetojë.

75. Ndërsa ata që do të dalin para Tij si besimtarë dhe kanë bërë vepra të mira, i presin grada të larta.

76. Ato janë Xhenetet e Adnit, nëpër të cilët rrjedhin lumenj e ku do të jenë përjetë. Ky është shpërblimi i atyre që janë pastruar.

Shpjegimi i ajeteve

Këto fjalë tregojnë se magjistarët e kështilluan dhe e ftuan Faraonin që t'i frikësohet zemërimit dhe ndëshkimit të përjetshëm të Allahut. Edhe në atë gjendje, ata e kështilluan në mënyrën më të mirë atë tiran, që po i kërcënonte. Ata e ftuan që të ruhej nga ndëshkimi i Zotit, dhe kështu të fitonte shpërblimin e përjetshëm të Tij.

- "Atë që do të dalë para Zotit të vet si keqbërës e pret Xhehenemi, ku as nuk do të vdesë dhe as nuk do të jetojë." - Ai që, Ditën e Kijametit, do të dalë përpara Zotit si idhujtar, zullumqar dhe refuzues i besimit, atë e pret Xhehenemi, ku as nuk do të vdesë dhe as nuk do të jetojë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Ata që mohuan *(Allahun)* i pret zjarri i Xhehenemit. Atyre as nuk u jepet fund e të vdesin *(të rehatohen)*, e as nuk u lehtësohet ndëshkimi. Kështu e ndëshkojmë Ne çdo mohues. Dhe atje *(në Zjarr)* ata do të klithin *(për ndihmë)*: "O Zoti ynë! Na nxirr *(prej këtu)*. Ne do të bëjmë vepra të mira, jo si ato që bënim më parë." Por, a nuk ju dhamë Ne jetë aq sa të mund të merrte mësim cilido që dëshironte të merrete mësim dhe ju pati ardhur edhe paralajmëruesi i qartë? Shijojini frytet e veprave tuaja! Për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmëtar." [Fatir 36]. Ose: "Këshillo aty ku këshilla bën dobi! Do ta pranojë këshillën ai që ka devotshmëri, e do ta refuzojë atë ai që është shumë i keq, i cili do të hyjë në Zjarrin e madh, aty ku as nuk do të vdesë, as nuk do të jetojë." [Ea'la 11-13]. Ose: "Ata do të thërrasin: "O Malik! Le të na e marrë shpirtin Zoti yt!". Ai u thotë: "Aty do të jeni përgjithmonë! Ne jua sollëm të vërtetën, por shumica juaj treguan urrejtje ndaj saj." [Zuhruf 77]. Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Ebu Seid el Hudriu se Profeti i Allahut ka thënë: 1784. "Banorët e Zjarrit, të cilët do të jenë përjetësisht në të, as vdesin në të dhe as jetojnë. Por disa njerëz (besimtarë), që i kap zjarri për gjynahet e tyre, Allahu do t'i vdesë ata dhe, kur të jenë bërë qymyr, do të japë leje për të ndërmjetësuar për ta. Ata do të sillen grupe-grupe dhe do të shpërndahen nëpër lumenjtë e Xhenetit. Atëherë do të thuhet: "O banorë të Xhenetit, hidhni ujë mbi ta!" Dhe ata do të mbijnë si ajo fara që mbillet buzë ujit." Dikush tha: "Profeti i Allahut e përshkroi (aq mirë), si të kishte jetuar vetë në *bâdije*." Kështu e ka sjellë imam Muslimi.

- "Ndërsa ata që do të dalin para Tij si besimtarë dhe kanë bërë vepra të mira, i presin grada të larta." - Për ata janë gradat e larta të Xhenetit. Në Xhenet ka shumë grada. Atje ka dhoma dhe vendpushime te bukura, ku robi ndihet i sigurt nga çdo e keqe dhe i lumtur mes mirësive. Në Xhenet është vendqëndrimi i bamirësve. Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Ubadete Ibn Samiti se Profeti ﷺ ka thënë: 1785. "Në Xhenet janë 100 grada. Hapësira mes gradave është sa largësia mes qiellit dhe Tokës. Firdeusi është grada më e lartë. Prej tij dalin 4 lumenj, kurse Arshi është sipër tij. Nëse i luteni Allahut, lutuni dhe kërkojini Atij Firdeusin." [Tirmidhiu]. Në dy *Sahih*-ët vjen një hadith, ku thuhet: 1786. "Banorët e *Ilijjin*-it do të shihen në lartësitë e Xhenetit ashtu siç shihni tani yjet dhe planetet në qiell, për shkak të gradës së lartë në Xhenet." Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut! Këto janë gradat e profetëve?" Ai tha: "Jo, betohem në Atë që ka në dorë shpirtin tim! Ato janë gradat e atyre burrave që besuan Allahun dhe në vërtetësinë e profetëve." Në *Sunen* thuhet se Ebu Bekri dhe Umeri janë prej tyre. Allahu i Lartësuar thotë: "... ata që do të dalin para Tij si

besimtarë dhe kanë bërë vepra të mira ...” Pra, ai që, Ditën e Premtuar, del përpara Zotit me zemër të mbushur plot besim të pastër e të sinqertë, dhe këtë besim e ka vërtetuar me veprat dhe fjalët e tij, atë e presin grada të larta.

- “Ato janë Xhenetet e Adnit, nëpër të cilët rrjedhin lumenj e ku do të jenë përjetë.” - Më pas, duke shpjeguar “gradat e larta”, Allahu i Madhëruar tregon se ato janë Xhenetet e Adnit, që do të thotë: “Xhenetet e Përjetësisë.” Ato emërtohen kështu, sepse besimtarët do të qëndrojnë pafundësisht në to. Ata do të qëndrojnë përjetësisht mes mirësive dhe kënaqësive.

- “Ky është shpërblimi i atyre që janë pastruar *(nga mosbesimi)*.” - Ata që e pastrojnë veten si nga papastërtitë fizike, edhe ato konceptuale dhe shpirtërore. Ata pastrohen nga idhujtaria dhe lartësohen përmes veprave të mira, duke ndjekur të dërguarit e Zotit dhe porositë e tyre. Ata e adhurojnë Allahun si një të vetëm, pa i bërë ortak. Ata besojnë të dërguarit e Zotit dhe janë të bindur për vërtetësinë e tyre dhe të fesë që ata sollën nga Zoti.

Ajetet 77 - 79

77. Ne i kumtuam Musait: “Udhëto natën me robërit e Mi! Hapu atyre një rrugë të thatë përmes detit! Mos ki frikë se do të të kapë Faraoni dhe as se do të fundosesh!”.

78. Më pas, Faraoni iu vu pas atyre *(bijve të Izraelit)* **me ushtrinë e vet, por ata i mbuloi ai që i mbuloi.**

79. Faraoni e çoi në humbje popullin e vet, në vend që ta udhëzonte në rrugë të drejtë.

Shpjegimi i ajeteve

- “Ne i kumtuam Musait: “Udhëto natën me robërit e Mi ...” - Allahu i Madhëruar na tregon se, pasi Faraoni nuk lejoi bijtë e Izraelit që të shkonin të lirë, Ai e urdhëroi Musain që të nisej me popullin e tij natën, fshehurazi, për të shpëtuar nga përndjekja e Faraonit. Allahu i Madhëruar e ka sjellë të shtjelluar këtë ngjarje në sure të tjera. Pasi Musai doli nga Egjipti së bashku me popullin e tij, në vendbanimet e tyre nuk mbeti asnjë frymë njeriu. Faraoni u tërbua nga ajo pamje, ndaj dërgoi lajmëtarë nëpër qytete, për të mbledhur njerëz, siç tregon i Madhëruari: “Faraoni dërgoi lajmëtarë nëpër qytete për të tubuar njerëz *(duke u thënë se)*: “Këta *(izraelitët)* janë veçse një grup i vogël, që kanë ndezur zemërimin tonë! Por ne jemi shumica e gjithnjë të gatshëm.” [Shuara 53 - 56]. Pasi mblodhi rreth vetes të gjithë ushtrinë, Faraoni u nis në kërkim të tyre, derisa i arriti në kohën e agimit. Allahu i Madhëruar thotë: “Ata *(ushtria e Faraonit)* i arritën *(bijtë e Izraelit)* në agim. Kur dy grupet e panë njëri-tjetrin, njerëzit e Musait thanë: “Na zunë, me të vërtetë!” Musai tha: “Kurrsesi! Zoti im është me mua dhe Ai do të më udhëzojë.”. [Shuara 60 - 62]. Musai dhe bijtë e Izraelit tashmë ishin përpara detit, ndërsa pas shpinës së tyre ishin Faraoni me ushtrinë e tij. Atëherë Allahu i Lavdëruar i shpalli Musait:

- “Hapu atyre një rrugë të thatë përmes detit! Mos ki frikë se do të të kapë Faraoni dhe as se do të fundosesh!”. - As Faraoni nuk ka për të të kapur dhe as deti nuk ka për t’ju mbytur.

- “Pastaj, Faraoni iu vu pas atyre *(bijve të Izraelit)* **me ushtrinë e vet, por ata i mbuloi ai që i mbuloi.”** - Domethënë, i mbuloi ai që dihet mirë. Kjo formë përdoret për gjëra që njihen mirë nga njerëzit. Po kështu thotë i Lartësuari edhe në një ajet tjetër, por këtë radhë për ndëshkimin e popullit të Lutit: “*(Ai i shkatërroi)* edhe *mu’tefikët*, të cilët i përplasi prej së larti. Ata i përfshiu ajo që i përfshiu.” [Nexhm 53, 54]

- “Faraoni e çoi në humbje popullin e vet, në vend që ta udhëzonte në rrugë të drejtë.” - Faraoni u priu atyre drejt humbjes dhe dëshpërimit, drejt fundit të dhimbshëm në këtë jetë, madje edhe Ditën e Gjykimit, ai do t’u prijë atyre për të hyrë në zjarr. Allahu i Madhëruar thotë: “Ditën e Kijametit, ai do t'i prijë popullit të vet dhe do ta çojë në Zjarr. Eh, sa i shëmtuar është

ai vend, ku ata do të çohen! Ata i ndjek mallkimi si në këtë botë, ashtu edhe në Ditën e Kijametit. Eh, sa e keqe është ajo "dhuratë", që do t'u jepet!" [Hud 98].

Ajetet 80 - 82

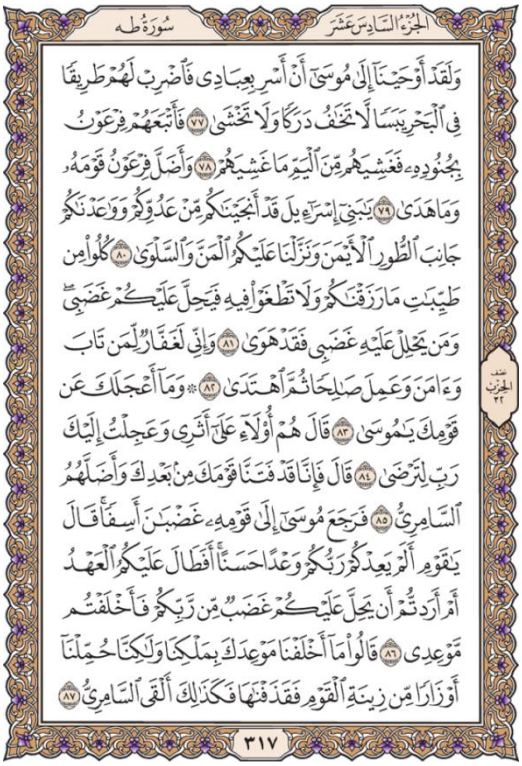
80. O bijtë e Izraelit! Ne ju shpëtuam prej armikut tuaj, ju dhamë një premtim *(për shpalljen e Teuratit)* **në anën e djathtë të Turi Sinait dhe ju furnizuam me rrëshirë dhe me shkurtëza.**

81. *(Dhe ju thamë):* **Hani nga të mirat që ju dhuruam, e mos i kaloni kufijtë dhe t'ju godasë zemërimi Im! Dhe ata që i godet zemërimi Im shkatërrohen, vërtet.**

82. Por, pa dyshim, Unë jam Ai që e fal përsëri e përsëri atë që pendohet, beson, bën vepra të mira dhe përqendrohet në rrugën e drejtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "O bijt e izraelit! Ne ju shpëtuam prej armikut tuaj, ju dhamë një premtim *(për shpalljen e Teuratit)* **në anën e djathtë të Turi Sinait dhe ju furnizuam me rrëshirë dhe me shkurtëza."** - Allahu i Lavdëruar na tregon mirësitë e shumta dhe begatitë e panumërta që u dhuroi bijve të Izraelit. Ai i shpëtoi ata prej armikut të tyre, Faraonit, madje ua kënaqi shpirtin dhe sytë duke e mbytur atë së bashku me ushtrinë e tij, brenda një mëngjesi, dhe prej tyre nuk shpëtoi askush. I Lartësuari thotë: "Dhe kujtoni kur për ju, Ne e ndamë detin *(duke hapur shtigje në të)* e ju shpëtuam, ndërkohë që ju i patë ithtarët e Faraonit të mbyteshin." [Bekare 50]. Buhariu sjell hadithin e Ibn Abasit, i cili tregon: 1787. "Kur Profeti ﷺ shkoi në Medinë, vërejti se jehudët agjëronin ditën e Ashurasë, ndaj i pyeti: "Çfarë është kjo ditë, që ju agjëroni?" - "Kjo është një ditë e mirë; - i thanë, - është dita kur Allahu shpëtoi popullin e bijve të Izraelit, ndaj Musai agjëroi atë ditë." Atëherë, Profeti i Allahut tha: "Unë jam më parësor se ju në respektin *(për traditën)* e Musait." Profeti i Allahut e agjëroi atë ditë dhe urdhëroi për agjërimin e saj." [19] Pastaj, pas shkatërrimit të Faraonit, Allahu i Madhëruar i premtoi Musait dhe

bijve të Izraelit që do t'u zbriste Teuratin. Kështu, në anën e djathtë të Malit Tur, Allahu i Madhëruar i foli Musait drejtpërdrejt dhe i dha Teuratin. Pikërisht atje, Musai kërkoi që të shihte Zotin e Lartësuar. Gjatë kësaj kohe, bijtë e Izraelit adhuruan viçin, sikurse do ta tregojë në mënyrë më të shtjelluar më pas. Përsa i përket *el menna*-s dhe *selua*-s, sikurse u shpjegua në tefsirin e sures Bekare, ato ishin ushqime, që Zoti ua dha gjatë udhëtimit dhe endjes në shkretëtirë. *El menna* ishte një lloj ëmbëlsire, që u zbriste nga qielli; ndërsa *selua* ishte zog, që, gjithashtu, u binte nga qielli. Të dyja këto ushqime u zbrisnin me masë të caktuar, të mjaftueshme për të kaluar ditën. Ky ishte kujdesi, mëshira, bamirësia e Allahut, me rizkun e mirë dhe të mjaftueshëm. I Lartësuari thotë:

- "*(Dhe ju thamë):* **Hani nga të mirat që ju dhuruam, e mos i kaloni kufijtë dhe t'ju godasë zemërimi Im!"** - Hani nga rizku, që ju mundësova dhe mos e teproni, duke marrë më shumë e pa nevojë, e kështu të thyeni porositë e Mia. Nëse e bëni këtë, do

t'i kaloni kufijtë dhe do t'ju godasë zemërimi Im.

- "Dhe ata që i godet zemërimi Im shkatërrohen, vërtet." - Ibn Abasi shpjegon: "Pra, do të jetë fatzi dhe i dëshpëruar."

- "Por, pa dyshim, Unë jam Ai që e fal përsëri e përsëri atë që pendohet, beson, bën vepra të mira dhe përqendrohet në rrugën e drejtë." - Çdokush që pendohet tek Unë, ia pranoj pendimin, çfarëdo lloj gjynahu që të ketë bërë. Allahu i Madhëruar ia pranoi pendimin bijve të Izraelit edhe për adhurimin e viçit. Ky premtim është për atë që pendohet, pra, për atë që heq dorë njëherë e përgjithmonë nga kufri, shirku, hipokrizia, gjynahet e mosbindja ndaj Zotit; që beson, pra, ka besim të pastër, të vërtetë e korrekt në zemrën e tij; që bën vepra të mira, sipas besimit të pastër; "dhe përqendrohet në rrugën e drejtë", pra, përkushtohet i paluhatshëm në rrugën e drejtë, duke ndjekur rrugën e Profetit dhe të xhematit të besimtarëve të mirë, zbaton Islamin dhe jeton sipas tij deri në vdekje, duke qenë i bindur dhe duke shpresuar shpërblimin e Allahut të Madhëruar.

Ajetet 83 - 89

83. "**Përse nxitove para popullit tënd, o Musa?"**

84. Musai tha: "Ata po vijnë fill pas gjurmëve të mia dhe unë nxitova të vija tek Ti, o Zoti im, që të jesh i kënaqur me mua."

85. Allahu tha: "Ne e vumë në provë popullin tënd, kur ti nuk ishe me ta, por Samiriu i çoi ata në humbje."

86. Musai u kthye te populli i vet i zemëruar e i pikëlluar dhe iu drejtua atyre: "O populli im! A nuk ju dha një premtim të mirë Zoti juaj?! Apo mos, vallë, ju duk kohë e gjatë e ju e harruat premtimin? Apo donit që të vijë zemërimi nga Zoti juaj, ndaj e thyet besën që më dhatë?!".

87. Ata thanë: "Ne nuk e thyem besën, që të patëm dhënë me vullnetin tonë, por ne ishim ngarkuar rëndë me stolitë e popullit *(të Faraonit)* **dhe i hodhëm ato** *(në zjarr)***. Dhe këtë e bëmë se na tha Samiriu".**

88. Ai *(Samiriu)* **nxori përpara njerëzve imazhin e një viçi me trup** *(të gdhendur)*, **që dukej se pëlliste, e ata thanë: "Ky është Zoti juaj dhe Zoti i Musait, po ai** *(Musai)* **e harroi".**

89. A nuk e kuptonin ata se ai *(viçi)* **as nuk mund t'u thoshte atyre një fjalë** *(si përgjigje)*, **e as mund t'u bënte as dobi e as dëm?**

Shpjegimi i ajeteve

- "**Përse nxitove para popullit tënd, o Musa?"** - Pas shkatërrimit dhe përmbytjes së Faraonit dhe ushtrive të tij, Musai kaloi së bashku me popullin e tij, bijtë e Izraelit, pranë një populli idhujtarësh. Allahu i Lartësuar thotë: "Bijtë e Izraelit i kaluam përtej detit. Atje hasën në një popull, që ishte i përkushtuar në adhurimin e idhujve. Ata i thanë: "O Musa! Na bëj edhe neve një zot, si zotat që kanë ata!". Ai u tha: "Ju qenkeni vërtet njerëz të paditur!" Ky popull po shkatërrohet me atë *(idhujtarinë)* që po bën dhe veprat e tyre janë të kota *(pa vlerë)*." [Araf 138 - 139]. Më pas, Allahu i Lartësuar i premtoi Musait që do t'i jepte Teuratin pas 30 ditëve agjërim, të cilat i plotësoi edhe me 10 të tjera. Ai i agjëroi të 40-ta, edhe ditën, edhe natën. Pasi u mbushën 40 ditë, Musa (a.s) nxitoi për të shkuar në malin Tur, ndërsa mes bijve të Izraelit la si mëkëmbës vëllain e tij, Harunin.

- "Musai tha: "Ata po vijnë fill pas gjurmëve të mia ..." - Domethënë, edhe ata janë duke ardhur pas meje e janë afër malit Tur.

- "... dhe unë nxitova të vija tek Ti, o Zoti im, që të jesh i kënaqur me mua." - Që të jesh më shumë i kënaqur me mua.

- "Allahu tha: "Ne e vumë në provë popullin tënd, kur ti nuk ishe me ta, por Samiriu i çoi ata në humbje." - Allahu i Lartësuar e njofton Musain (a.s) rreth asaj që ndodhi në mesin e bijve të Izraelit pas largimit të tij. Ata adhuruan viçin, të cilin ua formoi Samiriu. Gjatë kësaj kohe, Allahu

i Lartësuar i dha Musait Teuratin, të shkruar në pllaka, sikurse thotë në këtë ajet: "Ne i shkruam atij në pllaka urdhra të shumta, për të qenë këshillë dhe sqarim për çdo çështje. "Zbatoji këto me përkushtim dhe urdhëroje popullin tënd, që të zbatojë më të mirat porosi! Unë do t'jua tregoj vendbanimet *(rrënojat)* e të pabindurve."." [Araf 145]. Unë do t'jua tregoj përfundimin e atyre që dalin jashtë kufijve të Mi dhe që kundërshtojnë udhën Time.

- "Musai u kthye te populli i vet i zemëruar e i pikëlluar ..." - Pasi Allahu i Lartësuar e njoftoi për këtë ngjarje, Musai (a.s) u kthye tek populli i tij, i mbushur plot zemërim kundër tyre. Si mund të vepronin diçka të tillë, ndërkohë që ai ishte aq i përkushtuar dhe kujdesshëm për të rregulluar çështjet e tyre?! Profeti kishte marrë Teuratin, në të cilin ishte Sheriati, nderi dhe fama e tyre, ndërsa ai populli i pabindur ia kushtoi adhurimin dikujt tjetër, veç Allahut! Çdo njeri me logjikë të shëndoshë e kupton mendjelehtësinë e atyre njerëzve. Për këtë arsye, Musai u kthye tek ata i zemëruar dhe i pikëlluar. Fjala '*esifa*' do të thotë 'zemërim shumë i madh'. Ndërsa Muxhahidi ka thënë që: "*esifa* do të thotë "i trembur". Sudiju ka thënë: *Esifa* do të thotë: "i pikëlluar, në lidhje me atë që veproi populli, pas largimit të tij".

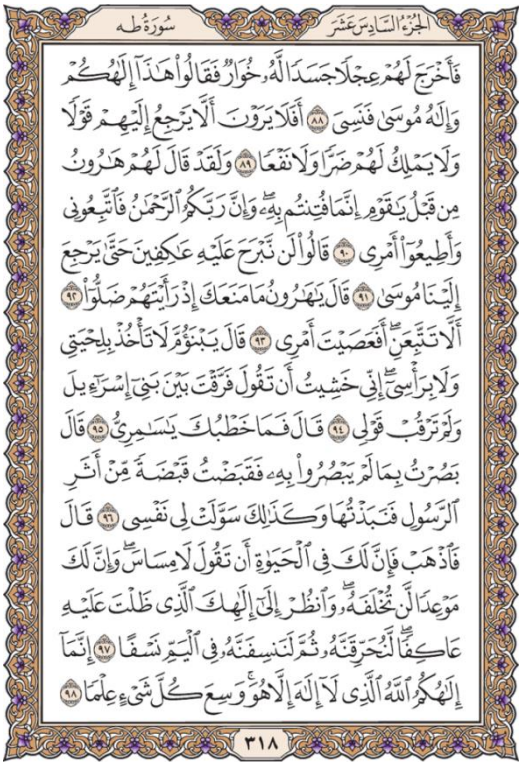
- "... dhe tha: "O populli im! A nuk ju dha një premtim të mirë Zoti juaj?" - A nuk ju premtoi Zoti juaj, përmes meje, se do të keni çdo mirësi dhe një përfundim të mirë në dynja dhe ahiret?! A nuk ju tregoi shenja madhështore, që tregojnë ndihmën dhe kujdesin e Tij për ju?! A nuk ju bëri të triumfoni mbi armikun tuaj dhe shumë e shumë mirësi të tjera?!

- "Apo mos, vallë, ju duk kohë e gjatë e ju e harruat premtimin?" - Mos, vallë, ishte kohë e gjatë, ndaj ju i harruat mirësitë që Ai ju dhuroi! Vallë, ishte kohë e gjatë që ju të prisnit Zotin, që Ai të përmbushte premti-min që ju dha!

- "Apo donit të vijë zemërimi nga Zoti juaj, ndaj e thyet besën që më dhatë?" - Jo, nuk është ashtu, por ju kërkuat vetë që t'ju godasë zemërimi i Zotit, duke e thyer besën që më dhatë. Lidhëza veçuese '*em'* që ka kuptimin 'apo', në këtë ajet vjen me kuptimin e lidhëzës kundërshtore "porse", e cila mohon kuptimin e sjellë më sipër dhe pohon kuptimin e ri të pohuar në fjalinë më pas. Pra, kuptimi është: "Porse, me këtë vepër ju donit që t'ju godiste zemërimi dhe ndëshkimi i Zotit tuaj!" Pastaj, për t'u justifikuar, bijtë e Izraelit thanë:

- "Ata thanë: "Ne nuk e thyem besën, që të patëm dhënë me vullnetin tonë ..." - Kjo nuk ndodhi me dëshirën tonë. Kështu, ata filluan të nxirrnin justifikime boshe. Ata thanë se ndiheshin në faj për stolitë e shumta që kishin në duart e tyre dhe të cilat ua kishin marrë borxh koptëve, përpara largimit nga Egjipti, prandaj i hoqën nga duart e tyre dhe i hodhën. Ata thanë:

- "... por ne ishim ngarkuar rëndë me stolitë e popullit *(të Faraonit)* **dhe i hodhëm ato** *(në zjarr)***. Dhe këtë e bëmë se na tha Samiriu". Ai** *(Samiriu)* **nxori përpara njerëzve imazhin e një viçi me trup** *(të gdhendur),* **që dukej se pëlliste ..."** - Nga Ibn Abasi përcillet të ketë thënë: "Ishte Haruni ai që i urdhëroi për t'i hedhur në zjarr stolitë që i kishin marrë nga koptët përpara largimit nga Egjipti. Në fakt, - thotë Ibn Abasi, - Haruni i urdhëroi që t'i mblidhnin të gjitha stolitë në një gropë, dhe pastaj, kur të kthehej Musai, të vendosnin se çfarë do të bënin me to. Më pas, erdhi Samiriu dhe hodhi mbi stolitë atë grusht dheu, që e mori nga gjurmët e melekut, i cili i shoqëroi bijtë e Izraelit të kalonin detin. Samiriu kaloi pranë Harunit, i cili i tha: "O Samiri, a nuk po i hedh ato (stoli) që ke në dorë?" Ndërkohë, Samiriu mbante dheun në grusht dhe nuk e shihte askush. Samiriu tha: "Unë nuk i hedh ato derisa ta lutësh Allahun që, kur t'i hedh, të më përmbushet dëshira që kam." Atëherë, ai i hodhi ato (së bashku me dheun) dhe Haruni u lut për të. Samiriu tha: "Dua që të bëhet viç!" Dhe ai u bë në formë viçi, bosh nga brenda, që nuk kishte shpirt dhe as nuk mund të nxirrte zë, si një

viç i gjallë. Betohem në Allah, - thotë Ibn Abasi, - se ai nuk nxirrte zë. Por, kur fynte era, ajo i hynte nga pas e i dilte nga goja e tij, dhe kështu dëgjohej një zë prej tij." Pas kësaj, të humburit nga mezi i tyre, të cilët u sprovuan me këtë viç dhe e adhuruan atë, thanë:

- "Ky është Zoti juaj dhe Zoti i Musait, po ai *(Musai)* **e harroi".** - "Ky është Zoti juaj dhe Zoti i Musait, po ai *(Musai)* e harroi". Në lidhje me fjalën "*nesij*", që është përkthyer: "por e harroi" kanë ardhur shpjegime të ndryshme. Kuptimi i parë është: e harroi atë këtu dhe shkoi ta kërkojë gjetiu." Kështu ka thënë Muxhahidi. Ndërsa Semaku sjell nga Ikrime, dhe ky nga Ibn Abasi, shpjegimin: "Pra, harroi që t'jua thoshte juve se ky është Zoti dhe i adhuruari juaj." Nga Ibn Abasi transmetohet gjithashtu se, duke shpjeguar fjalën e Allahut "Ky është Zoti juaj dhe Zoti i Musait...", ka thënë: "Pra, të paditurit e thanë këtë fjalë dhe u përkushtuan në adhurimin e viçit. Ata e deshën atë fort, siç nuk kishin dashur asgjë tjetër më parë." Pastaj, Allahu i Lartësuar thotë: "... po ai e harroi ...", pra, e ka qëllimin për Samiriun. Domethënë, Samiriu e harroi dhe e braktisi Islamin dhe dorëzimin ndaj Allahut të Lartësuar." Duke treguar poshtërsinë dhe mendjelehtësinë e pashembullt të tyre, thotë:

- "A nuk e kuptonin ata se ai *(viçi)* **as nuk mund t'u thoshte atyre një fjalë** *(si pëgjigje)* ..." - A nuk e shihnin se viçi nuk u përgjigjej për asgjë që ata i luteshin.

- "... e as mund t'u bënte as dobi e as dëm?" - Domethënë, nuk bënte asnjë efekt, as për dynjanë dhe as për ahiretin e tyre. Pra, justifikimi i vetëm që paraqitën ata injorantë kishte të bënte vetëm me çlirimin nga stolitë, që u kishin marrë koptëve. Ata u druan nga gjynahu i mbajtjes së atyre stolive dhe ranë në një të keqe tjetër, në gjynahun më të madh. Në një hadith të saktë që vjen nga Ibn Umeri, tregohet se, njëherë, një irakian e pyeti atë rreth gjakut të mushkonjës, kur ndot rrobën: a lejohet që të falesh me këtë rrobë apo jo? Atëherë Ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) tha: "Shikojini banorët e Irakut! Vranë djalin e vajzës së Profetit të Allahut (Husejnin) dhe pyesin për gjakun e mushkonjës!" [Buhariu]

Ajetet 90 - 91

90. Haruni u kishte thënë: "O populli im! Ju po sprovoheni me të *(me viçin e gdhendur)*. **Nuk ka dyshim se Zoti juaj është i Gjithmëshirshmi, prandaj ejani pas meje dhe bindjuni urdhrit tim!".**

91. Ata i thanë: "Ne nuk do t'i ndahemi këtij adhurimi *(të viçit)*, **derisa Musai të kthehet te ne.".**

Shpjegimi i ajeteve

- "Haruni u kishte thënë: "O populli im! Ju po sprovoheni me të *(me viçin e gdhendur)* ..." - Allahu i Lartësuar na tregon se Haruni (a.s) i ndaloi bijtë e Izraelit nga adhurimi i viçit. Ai i paralajmëroi se ajo ishte një bela e madhe dhe u kujtoi atyre:

- "Nuk ka dyshim se Zoti juaj është i Gjithmëshirshmi ..." - Zoti juaj, Ai që kujdeset për ju dhe të Cilin duhet ta adhuroni, është i Gjithmëshirshmi, Krijuesi i gjithçkaje.

- "... prandaj ejani pas meje dhe bindjuni urdhrit tim!". - Bindjuni kur ju urdhëroj dhe largohuni nga ajo që jua ndaloj.

- "Ata i thanë: "Ne nuk do t'i ndahemi këtij adhurimi *(të viçit)* **derisa Musai të kthehet te ne.".** - Nuk kemi për ta lënë adhurimin e viçit, derisa të dëgjojmë vetë Musain, çfarë do të na thotë në lidhje me të. Kështu, ata e kundërshtuan Harunin, madje gati e vranë atë.

Ajetet 92 - 94

92. Musai tha: "O Harun! Ç'të pengoi ty që të vije pas meje, kur pe se ata morën rrugën e gabuar?!

93. Mos, vallë, edhe ti e kundërshtove urdhrin tim?"

94. Haruni tha: "O bir i nënës sime! Mos më kap as për mjekre, as për flokësh! Në fakt, pata frikë se do të thoshe: "I përçave bijtë e Izraelit dhe nuk e respektove fjalën time?"

Shpjegimi i ajeteve

- "Musai tha: "O Harun! Ç'të pengoi ty që të vije pas meje, kur pe se ata morën rrugën e gabuar?" - Allahu i Lartësuar na tregon për momentin kur Musai (a.s) u kthye tek populli i tij dhe e pa me sytë e vet idhujtarinë ku ata ishin zhytur paturpësisht. Musai u zemërua aq shumë, saqë lëshoi nga duart pllakat, ku ishin shënuar porositë e Zotit, dhe e rrëmbeu për flokësh dhe për mjekre vëllanë e tij Harunin. E tërhoqi me forcë dhe, duke e qortuar ashpër, i tha:

- "Mos, vallë, edhe ti e kundërshtove urdhrin tim?" - Përse nuk më njoftove menjëherë, kur ndodhi kjo mynxyrë? Mos vallë, kundërshtove urdhrin tim? Këtu kishte për qëllim kur i tha: "...Më zëvendëso te populli im! Rregullo dhe mos ndiq rrugën e atyre që përhapin shkatërrimin!"." [Ea'raf 142].

- "Haruni tha: "O bir i nënës sime! Mos më kap as për mjekre, as për flokësh!" - Edhe pse ai e kishte vëlla Musain edhe nga nëna, edhe nga babai, ai përmendi në mënyrë të veçantë nënën, për t'ia zbutur zemrën. Përmendja e nënës në një gjendje të tillë sjell më shumë dhembshuri dhe butësi, duke nxitur dashurinë dhe faljen tek dëgjuesi. Më pas Haruni i rrëfeu atë që kishte ndodhur në të vërtetë dhe shkakun pse nuk u shkëput nga bijtë e Izraelit, për ta njoftuar. Ai tha:

- "Në fakt, pata frikë se do të thoshe: "I përçave bijtë e Izraelit dhe nuk e respektove fjalën time?" - Pra, pata frikë se, nëse do të largohesha nga bijtë e Izraelit dhe të vija tek ti, do të më thoshe se i braktise ata, duke i lënë pa udhëheqje; madje do të më thoshe: "I përçave bijtë e Izraelit dhe nuk e respektove fjalën time?" Pra, do më thoshe që nuk u kujdese për porositë e mia, kur të lashë si mëkëmbës. Ibn Abasi ka thënë që: Haruni e respektonte dhe i bindej Musait në çdo fjalë dhe urdhër që ai jepte.

Ajetet 95 - 98

95. Musai tha: "Si është, atëherë puna jote, o Samiri?"

96. Samiriu tha: "Unë pashë atë që ata nuk e panë. Unë mora një grusht dheu nga gjurma e të dërguarit *(Xhibrilit)* **dhe ia hodha atij** *(viçit).* **Kështu më tha vetja ime.".**

97. Musai tha: "Atëherë ik! Sa të jesh gjallë, ke për të thënë: "Mos më prekni!" Përveç kësaj, ty të pret edhe një afat *(dënimi),* **që nuk do të thyhet. Tani shikoje zotin tënd, që e adhurove me përkushtim! Ne do ta djegim atë dhe do ta shpërhapim nëpër lumë!".**

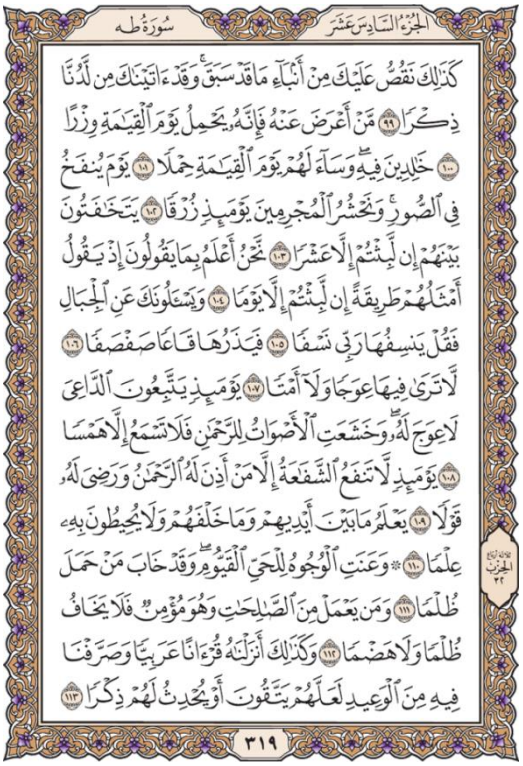
98. Zoti juaj *(që meriton adhurimet)* **është vetëm Allahu. Përveç Tij, nuk ka zot tjetër** *(të denjë për adhurim)* **dhe dituria e Tij përfshin çdo gjë!**

Shpjegimi i ajeteve

Musa (a.s) i drejtohet Samiriut:

- "Musai tha: "Si është, atëherë puna jote, o Samiri?" - Çfarë të shtyu të veproje në këtë mënyrë? Muhamed Ibn Is'haku citon Ibn Abasin: "Samiriu ishte nga një popull që adhuronin lopën, por që kishte shfaqur Islamin dhe ishte bashkuar me bijtë e Izraelit. Emri i tij ishte Musa Ibn Dhafr."

- "Samiriu tha: "Unë pashë atë që ata nuk e panë." - Domethënë, unë pashë

Xhibrilin, kur ai erdhi për të ndëshkuar Faraonin.

- "Unë mora një grusht dheu nga gjurma e të dërguarit *(Xhibrilit) ..."* - Domethënë, nga gjurmët e kalit të tij. Ky është shpjegimi më i përhapur i mufesirëve.

- "... dhe ia hodha atij *(viçit).***"** - Domethënë, e hodha atë mbi viçin prej floriri. Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin nga Ikrima, që thotë se: Samiriu pa të dërguarin e Zotit, pra, melekun Xhibril, dhe atëherë i erdhi në mendje ideja se, po të merrje një grusht dheu nga gjurma e kalit të Xhibrilit, po ta hidhje atë mbi diçka pa shpirt dhe nëse i thoshe asaj "Bëhu!", atëherë ai send do të bëhej i gjallë. Kështu, ai mori një grusht dheu, ia hodhi viçit dhe tha "Bëhu!", dhe ai u bë viç, që nxirrte zë.

- "Ja, kështu më tha vetja ime.". - Kështu ma zbukuroi vetja dhe më pëlqeu ky mendim.

- "Musai tha: "Atëherë ik! Sa të jesh gjallë ke për të thënë: "Mos më prekni!" - Atëherë, meqenëse ti preke diçka që nuk të lejohej ta prekje dhe ta merrje, - siç ishte gjurma e melekut Xhibril, - ndëshkimi yt në dynja do të jetë i tillë që, ti gjithmonë do të thuash: "Mos më prekni!". Pra, kurrë nuk do t'i prekësh njerëzit dhe as ata nuk do të të prekin ty.

- "Përveç kësaj ty të pret edhe një afat *(dënimi)***, që nuk do të thyhet."** - Kjo do të ndodhë Ditën e Gjykimit dhe ti nuk mund t'i shmangesh asaj.

- "Tani shikoje zotin tënd, që e adhurove me përkushtim!" - Shikoje tani të adhuruarin tënd, të cilit ju përkushtove me adhurime, pra, viçin.

- "Ne do ta djegim atë dhe do ta shpërhapim nëpër lumë". - Ibn Abasi shpjegon: "Musai e rrëmbeu viçin dhe e flaku në zjarr." Pastaj "do ta shpërhapim nëpër lumë", pra, do t'i hedh mbetjet e tij në lumë.

- "Zoti juaj *(që meriton adhurimet)* **është vetëm Allahu."** - Musai (a.s) iu drejtua popullit: "Nuk është ky i adhuruari juaj, që meriton ta doni fort dhe t'i nënshtroheni me adhurime. I vetmi i Adhuruar, që duhet ta doni dhe t'i përuleni, është Allahu, dhe nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij! Askush nuk meriton adhurimet e krijesave, përveçse Allahu i Lartësuar. Çdo gjë është nevojtare për Allahun dhe për kujdesin e Tij. Madje, çdo gjë ka nevojë që të adhurojë Allahun dhe t'i nënshtrohet Atij.

- "Përveç Tij, nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* **dhe dituria e Tij përfshin çdo gjë."** - Ky është sërish përshkrimi i Allahut të Lartësuar. Ai është i Gjithëditur për çdo gjë. Dituria e Tij ka përfshirë të gjitha krijesat. Ai ka shënuar dhe di hollësisht numrin e gjithçkaje. Diturisë së Tij nuk mund t'i fshihet asgjë, qoftë edhe sa thërrmija më e vogël. Madje, as një gjethe nuk bie nga pema, që Ai të mos e dijë: "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë." [En'am 59].

Ajetet 99 - 101

99. Kështu, Ne po të tregojmë ty disa histori, që kanë ndodhur. Ne të kemi sjellë, nga ana Jonë, një shpallje plot kështilla.

100. Kush i kthen shpinën asaj, do të bartë barrën më të rëndë Ditën e Kijametit.

101. Nën atë *(barrë)* **do të qëndrojë përgjithmonë. Sa e keqe është ajo barrë, që do të mbajnë ata Ditën e Kijametit!**

Shpjegimi i ajeteve

Ashtu sikurse të tregoi ty, o Muhamed, lajmet rreth Musait, të plota, pa asnjë mangësi, po kështu Zoti yt të tregon edhe për popujt e shkuar. Allahu i Lartësuari thotë:

- "Kështu, Ne po të tregojmë ty disa histori, që kanë ndodhur." - Ne të tregojmë lajmet e të shkuarës.

- "Ne të kemi sjellë, nga ana Jonë, një shpallje plot kështilla." - Ne të kemi dhuruar këtë Përkujtues për çdo gjë të mirë. Këtu flitet për Kuranin madhështor. Asnjë Profeti nuk i është dhënë libër si Ai. Ai përmban histori të popujve të shkuar dhe histori që do të ndodhin në të ardhmen. Ai është libër plot vërtetësi në lajmet që përcjell. Ai është i mbushur me urtësi. Urdhëresat, ndalesat dhe ligjet e tij janë të drejta, të dobishme dhe me mirësi. Gjykimet e tij vendosin dhe përcaktojnë për gjithçka.

- "Kush i kthen shpinën asaj, do të bartë barrën më të rëndë Ditën e Kijametit." - Ai i cili e mohon dhe nuk e pason Shpalljen, ai i cili e kërkon udhëzimin diku tjetër veç saj, ai do të bartë barrën më të rëndë në Ditën e Kijametit, e cila është pesha e gjynaheve. Ky ajet është i përgjithshëm dhe përfshin të gjithë ata të cilëve u është përcjellë mesazhi i Kuranit. Ai është paralajmërues dhe ftues i të gjithëve, që ta pasojnë dhe të nënshtrohen sipas mësimeve të tij. Ai që e pason udhëzimin e sjellë në Kuran, ai ka gjetur udhën e drejtë dhe të vërtetën e Zotit, ndërsa çdokush që i kthen shpinën dhe nuk e beson atë, ai ka për të qenë i dëshpëruar dhe i humbur në dynja dhe në ahiret, përveç ndëshkimit të premtuar në ahiret.

- "Nën atë *(barrë)* **do të qëndrojë përgjithmonë."** - Ai nuk mund të shpëtojë kurrë nga pesha e gjynaheve, nëse braktis udhëzimin e sjellë nga Zoti në Kuran.

- "Sa e keqe është ajo barrë, që do të mbajnë ata Ditën e Kijametit!" - Sa e keqe dhe dëshpëruese është kjo peshë, që ata do të bartin.

Ajetet 102 - 104

102. Ditën kur do t'i fryhet Surit, Ne do t'i tubojmë keqbërësit të mavijosur.

103. Ata i pëshpërisin njëri tjetrit: "Nuk qëndruat *(në dynja)* **më shumë se dhjetë ditë."**

104. Ne e dimë shumë mirë çfarë do të flasin ata, kur më i mençuri prej tyre do të thotë: "Ju nuk qëndruat më shumë se një ditë!"

Shpjegimi i ajeteve

- "Ditën kur do t'i fryhet Surit ..." - Sipas një hadithi të saktë, Profeti ﷺ është pyetur rreth Surit dhe ka thënë: 1788. "Ai është një bri, të cilit do t'i fryhet (Ditën e Kijametit)." Në hadithin e Ebu Hurejrës, në të cilin flitet për Surin, thuhet: 1789. "Ai është një bri jashtëzakonisht i madh. Gryka e tij është sa madhësia e qiejve dhe e Tokës. Atij do t'i fryjë Israfili (a.s)." Në një hadith tjetër, Profeti ﷺ ka thënë: "E si të kënaqem dhe të jem i qetë, kur përgjegjësi i Surit e ka vendosur atë në gojë, ka ngritur ballin e tij dhe pret vetëm që t'i jepet lejë?!" Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut, çfarë duhet të themi?" - "Thoni: "*Hasbunallahu ue niamel uekil, alellahi teuek-kelna!*" (Na mjafton Allahu! Ai është Kujdestari më i mirë! Vetëm Allahut i jemi mbështetur!" [20]

- "Ne do t'i tubojmë keqbërësit të mavijosur." - Kuptimi i fjalës '*zurka'* është: "blu e errët në të zezë", dhe bëhet fjalë për ngjyrën e syve të tyre, e cila tregon për tmerrin e madh, që i përfshin.

- "Ata i pëshpërisin njëri tjetrit ..." - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, flasin fshehtas e me zë të ulët."

- "Nuk qëndruat *(në dynja)* **më shumë se dhjetë ditë."** - Domethënë, në jetën e dynjasë ju keni qëndruar veçse 10 ditë, pra, për një kohë shumë të shkurtër. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ne e dimë shumë mirë çfarë do të flasin ata ..." - Kur ata flasin fshehtas me njëri tjetrin, Ne e dimë më mirë se çfarë flasin ata.

- "... kur më i mençuri prej tyre do të thotë: "Nuk qëndruat më shumë se një ditë!" - Ai më i logjikshmi mes tyre do të thotë se ata kanë qëndruar vetëm një ditë! Arsyeja është se, në Ditën e Premtuar, koha e qëndrimit në dynja do t'u duket shumë e shkurtër shpirtrave të tyre. Edhe nëse ditët në dynja janë të shumta, atyre do t'u duket se ishte veçse një ditë. Ditën e Kijametit, koha e qëndrimit në dynja do të duket shumë e shkurtër. Ditën e Gjykimit, me këto fjalë që do të thonë, ata mëtojnë se koha e qëndrimit të tyre në dynja ishte e pamjaftueshme që ata të kuptonin argumentet, sepse ishte një kohë shumë e shkurtër. Kinse, nëse do të kishin më shumë kohë, ata do të besonin! Allahu i Lartësuar thotë në ajete të tjera: "Ditën kur të vijë Ora *(e Gjykimit), (për t'u shfajësuar)* keqbërësit do të betohen se kanë qëndruar *(në këtë botë)* veçse një orë. Kështu gënjenin ata edhe më parë *(në dynja).* Kurse ata të cilëve u ishte dhënë dituri dhe besim, do të thonë: "Ju keni qëndruar aq sa e pati caktuar Allahu, deri në Ditën e Ringjalljes. Pikërisht kjo është Dita e Ringjalljes, por ju nuk e pranonit". Kështu, atë ditë, atyre që bënë padrejtësi nuk u bën dobi asnjë pendesë e as që u kërkohet të arsyetohen." [Rum 55, 56]. Ose: "Atje *(në Zjarr)* ata do të klithin *(për ndihmë)*: "O Zoti ynë! Na nxirr *(prej këtu)*! Ne do të bëjmë vepra të mira, jo si ato që bënim më parë!" Por, a nuk ju dhamë Ne jetë, aq sa të mund të merrte mësim cilido që dëshironte të merrte mësim, madje ju erdhi edhe paralajmëruesi i qartë? Shijojini tani frytet e veprave tuaja! Për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmës! Nuk ka dyshim se Allahu e di gjithë të fshehtën e qiejve e të tokës dhe Ai di mirë gjithçka që fshihet në zemrat *(e njerëzve).*" [Fatir 37]. Ose: "Atyre do t'u thuhet: "E sa vjet keni qëndruar në tokë?" Ata do të thonë: "Kemi qëndruar një ditë ose një pjesë të ditës. Por pyeti ata që dinë të mbajnë llogari!" Pastaj do t'u thuhet: "Me të vërtetë keni qëndruar pak, veç sikur ta dinit!" A menduat atëherë, ju se Ne ju patëm krijuar kot dhe se ju nuk do të ktheheshit te Ne *(për llogari)*? I lartësuar qoftë Allahu, Sunduesi, i Vërteti! Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* përveç Tij. Ai është Zoti i Arshit të nderuar!" [Mu'minun: 112 - 114]. Me të vërtetë, qëndrimi juaj në këtë botë ishte shumë i shkurtër, por ishte i mjaftueshëm për të nxjerrë mësime ai që deshi të mësonte e të shpëtonte. Madje, ju erdhi edhe paralajmëruesi i qartë. Po të dinit, do t'i jepnit përparësi jetës së përjetshme, kundrejt asaj jete të shkurtër të dynjasë, por ju u treguat mendjelehtë dhe prishët gjithçka, duke i dhënë përparësi jetës së përkohshme, kundrejt së përjetshmes.

Ajetet 105 - 108

105. Të pyesin ty për malet. Thuaj: "Zoti im do t'i shkulë ato dhe do t'i shpërndajë si pluhur.".

106. Vendin e tyre do ta bëjë rrafsh e pa kurfarë bimësie.

107. As gropa e as të ngritura nuk do të shohësh në vendin e tyre.

108. Atë ditë, ata do të shkojnë pas thirrësit e nuk do të mund të largohen prej tij. Të gjithë zërat do të ulen para të Gjithëmëshirshmit dhe nuk do të dëgjohet asgjë, veç pëshpërima.

Shpjegimi i ajeteve

- "Të pyesin ty për malet." - Domethënë, a do të mbeten Ditën e Kijametit në gjendjen që janë apo do të zhduken?

- "Thuaj: "Zoti im do t'i shkulë ato dhe do t'i shpërndajë si pluhur.". - Allahu ka për t'i hequr ato dhe ka për të fshirë çdo gjurmë të tyre. Toka do të jetë e gjitha një sipërfaqe e sheshtë homogjene. *Kâ'an* quhet nivelimi i tokës, ndërsa fjala "*saf'saf"* e përforcon këtë kuptim, domethënë, toka nuk

do të ketë as gropa dhe as të ngritura. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Vendin e tyre do ta bëjë rrafsh e pa kurfarë bimësie. As gropa e as malore nuk do të shohësh në vendin e tyre." - Pra, nuk do të shohësh as gropa, as malore dhe ngrehina."Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi dhe selefë të tjerë.

- "Atë ditë, ata do të shkojnë pas thirrësit e nuk do të mund të largohen prej tij." - Kur të shohin tmerret e Ditës së Kijametit, ata do t'i përgjigjen menjëherë ftuesit, kudo ku të urdhërohen për të shkuar. Nëse do ta dëgjonin thirrësin në dynja, kjo do të ishte më e dobishme për ta, ndërsa tashmë nuk iu bën asnjë dobi. Allahu i Lartësuar thotë: "Prandaj largohu prej tyre deri në ditën kur Lajmëtari *(Israfili)* t'i thërrasë drejt tmerrit! Të tmerruara do të jenë shikimet e tyre. Ata do të dalin prej varreve si karkaleca të shpërndarë, duke shpejtuar drejt Lajmëtarit. Jobesimtarët do të thonë: "Kjo është ditë e vështirë". [Kamer 7 - 9]. Allahu i Lartësuar thotë në këtë ajet: "... ata do të shkojnë pas thirrësit e nuk do të mund të largohen prej tij." Katade shpjegon: "Domethënë, nuk kanë për të devijuar aspak nga ajo në të cilën ftohen.":

- "Të gjithë zërat do të ulen para të Gjithëmëshirshmit ..." - Ibn Abasi shpjegon: "*Sekenet* janë zërat e ulur përpara Rrahmanit." Po kështu e shpjegon edhe Sudiju.

- "... dhe nuk do të dëgjohet asgjë, veç pëshpërima." - Ibn Abasi shpjegon: "*Hemsa* (pëshpërima) quhet zëri i ulët dhe e folura fshehtas." Ndërsa Seid Ibn Xhubejri shpjegon: "Domethënë, nuk do të dëgjohet asgjë, përveçse pëshpërima dhe hapat, që ecin me qetësi, përunjësi dhe frikë." E folura me zë të ulët do të jetë në disa momente të Ditës së Kijametit, por në raste të tjera mund të ndodhë ndryshe, siç thotë i Lartësuari: "Kur të vijë ajo ditë, askush nuk do të flasë pa lejen e Tij. Prej tyre do të ketë të dëshpëruar, por do të ketë edhe të lumtur. Të dëshpëruarit do të jenë në Zjarr, ku do të kenë ofshama e ngashërime." [Hud 105, 106].

Ajetet 109 - 112

109. Atë ditë nuk bën dobi ndërmjetësimi, përveçse atyre për të cilët e ka lejuar i Gjithëmëshirshmi *(të ndërmjetësojnë)* **dhe fjala e të cilëve është e pranueshme tek Ai.**

110. Ai i di gjithçka para tyre dhe ato që vijnë pas, por dija e tyre nuk mund ta përfshijë Atë.

111. Të gjitha fytyrat do t'i përulen të Gjallit, të Përjetshmit të Gjithëfuqishëm. Nuk ka dyshim se ka humbur ai që mbart padrejtësinë *(në shpinë)*.

112. Por kush bën vepra të mira dhe është besimtar, ai nuk i frikësohet ndonjë padrejtësie e as ndonjë cenimi *(në shpërblim)*.

Shpjegimi i ajeteve

- "Atë ditë nuk bën dobi ndërmjetësimi, përveçse atyre për të cilët e ka lejuar i Gjithëmëshirshmi *(të ndërmjetësojnë)* **dhe fjala e të cilëve është e pranueshme tek Ai."** - Ditën e Kijametit, tek Allahu i Lartësuar nuk do të bëjë dobi asnjë ndërmjetësim, përveç: "... atyre, për të cilët e ka lejuar i Gjithëmëshirshmi *(të ndërmjetësojnë)* dhe fjala e të cilëve është e pranueshme tek Ai." Apo siç thuhet në një ajet tjetër: "Askush nuk mund të ndërmjetësojë tek Ai, përveçse me lejen e Tij. Ai e di të tashmen dhe të ardhmen. Të tjerët dinë vetëm aq sa Ai ka dëshiruar t'u mësojë, nga ajo që Ai di." [Bekare 255]. Ose: "Sa melekë ka në qiej, ndërmjetësimi i të cilëve nuk bën asnjë dobi, vetëm nëse Allahu i jep leje atij që Ai dëshiron dhe është i kënaqur me të." [Nexhm 26]. Ose: "Ai *(Allahu)* e di çfarë ka para dhe çfarë ka pas tyre dhe ata *(melekët)* nuk ndërmjetësojnë *(për askënd)* përveçse për ata me të cilët është i kënaqur Ai. Dhe ata nga frika prej Tij janë shumë të kujdesshëm." [Enbija 28]. Ose: "Dhe asnjë ndërmjetësim nuk bën dobi te Ai përveç atyre që Ai u jep leje *(për të ndërmjetësuar)*. ..."[Sebe' 23]. Ose: "Atë ditë, Xhibrili dhe melekët do të qëndrojnë të rreshtuar.

Askush nuk mund të flasë, veç atij që e lejon i Gjithëmëshirshmi dhe që thotë të vërtetën."[Nebe 38]. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga i Dërguari i Allahut, i cili është zotëria i gjithë bijve të Ademit dhe krijesa më e nderuar e Allahut Krenar dhe të Lartësuar, që ka thënë: 1790. "Unë do të vij poshtë Arshit dhe do të bie në sexhde për Allahun e Lartësuar. Ai do të më inspirojë dhe mësojë lavdërime për Të, të cilat nuk i di aspak tani. Ai do të më lërë mua në këtë gjendje, duke e lavdëruar, aq sa dëshiron të më lërë, pastaj do të thotë: "O Muhamed! Ngrije kokën dhe fol, se do të dëgjohesh! Ndërmjetëso, që të pranohet ndërmjetësimi yt!" Profeti ﷺ vijon: "Atëherë, do të përzgjedh një masë njerëzish, për t'i futur në Xhenet. Pastaj kthehem përsëri dhe veproj njëlloj si herën e parë..." Profeti ﷺ tha se do të vepronte kështu katër herë, - paqja e Allahut mirësitë dhe begatitë e Tij qofshin për të dhe për të gjithë profetët e Allahut!

- "Ai i di gjithçka para tyre dhe ato që vijnë pas, por dija e tyre nuk mund ta përfshijë Atë." - Allahu i Lartësuar i ka përfshirë në diturinë e Tij, pa përjashtim të gjitha krijesat. Ndërsa krijesat nuk e përfshijnë dot Atë me diturinë e tyre. I Lartësuari thotë: "... Të tjerët dinë vetëm aq sa Ai ka dëshiruar t'u mësojë, nga ajo që Ai di." **[**Bekare 255].

- "Të gjitha fytyrat do t'i përulen të Gjallit, të Përjetshmit të Gjithfuqishëm." - Ato janë dorëzuar me përunjësi përpara Allahut, që është Mposhtësi (*El Xhebaru*), që kujdeset për të gjitha ato; Ai është i Gjalli, i Përjetshmi, i Cili nuk vdes kurrë. Ai është *El Kajjum*, Ai që kujdeset dhe mban gjithçka në rregull dhe kurrë nuk fle. Allahu i Lartësuar është Ai që kujdeset për çdo gjë; të gjitha krijesat qëndrojnë veçse falë përkujdesit të Tij.

- "Nuk ka dyshim se ka humbur ai që mbart padrejtësinë *(në shpinë)*." - Ditën e Kijametit do të jenë të shkatërruar ata të cilët do të jenë të ngarkuar me padrejtësi. Allahu i Lartësuar do t'i japë hakun çdokujt që e meriton. Madje, edhe bagëtisë pa brirë do t'i japë hakun e saj kundrejt asaj me brirë, që e ka shpuar në dynja. Në një hadith të saktë thuhet: 1791. "Ruhuni nga padrejtësia, se padrejtësia do të jetë errësirë Ditën e Kijametit." Dëshpërimi më i madh do të rëndojë mbi ata që do të dalin para Allahut si idhujtarë. Allahu i Lartësuar thotë: "Me të vërtetë, idhujtaria është një padrejtësi e madhe." [Lukman 13].

- "Por kush bën vepra të mira dhe është besimtar, ai nuk i frikësohet ndonjë padrejtësie e as ndonjë cenimi *(në shpërblim)*." - Pasi foli për të padrejtët dhe kërcënimin për ta, Allahu i Lartësuar përmend të devotshmit dhe atë çfarë ka vendosur për ta. Kështu, atyre nuk do t'u bëhet asnjë padrejtësi dhe nuk do të kenë frikë për asnjë cenim të shpërblimit të tyre, sepse nuk do t'u shtohen gjynahet dhe as nuk do t'u pakësohen mirësitë.

Ajetet 113 - 114

113. Kështu, Ne e shpallëm Kuranin në gjuhën arabe dhe shpjeguam me hollësi disa nga paralajmërimet, që ata të mund të ruhen ose që ai *(Kurani)* **t'i bëjë ta kujtojnë** *(atë)*.

114. I lartësuar qoftë Allahu, Sunduesi i vërtetë! Mos nxito *(o Muhamed!)* **për ta lexuar Kuranin, para se të përfundojë shpallja e tij dhe thuaj: "Zoti im, më shto dituri!"**

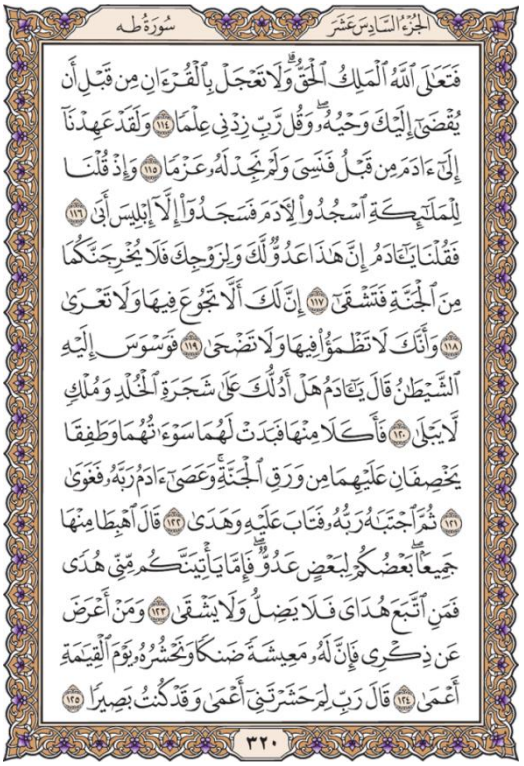
Shpjegimi i ajeteve

- "Kështu, Ne e shpallëm këtë Kuran në gjuhën arabe dhe shpjeguam me hollësi disa nga paralajmërimet, që ata të mund të ruhen ose që ai *(Kurani)* **t'i bëjë ta kujtojnë** *(Atë)*." - Meqenëse, dita e shpërblimit me drejtësi do të vijë në mënyrë të pashmangshme, dhe për këtë nuk ka asnjë dyshim, Allahu i Lartësuar na tregon se Ai e zbriti Kuranin pikërisht për të qenë përgëzues dhe paralajmërues. Ai e zbriti këtë Kuran me gjuhën arabe të qartë, me nivel të lartë, për të mos pasur asnjë paqartësi apo vështirësi në të kuptuarit e Tij. Pastaj thotë: "... që ata të mund të ruhen ...", pra, në mënyrë që ata t'u largohen gjynaheve dhe

harameve, poshtërsive dhe shfrenimit. Ai ka zbritur Kuranin, gjithashtu: "... që ai t'i bëjë ta kujtojnë." Pra, që t'i bëjë robërit që ta kujtojnë Allahun, përmes bindjes ndaj Tij dhe punëve të mira, që i afrojnë tek Ai.

- "I lartësuar qoftë Allahu, Sunduesi i vërtetë!" - U lartësoftë, u madhëroftë, u dëlirësoftë nga çdo mangësi dhe e metë Allahu i Lartësuar, i Cili është Sunduesi, Mbretëruesi dhe i Vërteti. Ai është i vërtetë në premtimet për shpërblim dhe në kërcënimin për ndëshkim. Profetët e Tij janë të vërtetë, Xheneti dhe Zjarri janë të vërtetë dhe çdo gjë që është shpallur dhe sjellë prej Tij është e vërtetë. Ai është i vërtetë dhe absolut në drejtësinë e Tij, prandaj nuk ndëshkon asnjë pa i paralajmëruar dhe kështilluar më parë. Ai është i vërtetë në drejtësinë e Tij, prandaj ka dërguar profetët, që krijesat të mos kenë asnjë justifikim dhe argument, që atyre të mos u mbetet asnjë paqartësi në lidhje me shpalljen e Tij dhe atë çka kërkon prej tyre.

- "Mos nxito për ta lexuar Kuranin para se të përfundojë shpallja e tij dhe thuaj: "Zoti im, më shto dituri!" - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Mos u ngut *(O Muhamed)*, që ta këndosh atë *(Kuranin)* sa më shpejt me gjuhën tënde, sepse e kemi Ne detyrë se si do të ngulitet dhe këndohet ai! Dhe, kur të ta lexojmë atë, ti përcille leximin e tij! Pastaj e kemi Ne për detyrë që ta sqarojmë atë." [Kijame 16 - 19]. Ndërsa në këtë ajet thuhet: "Mos nxito për ta lexuar Kuranin, para se të përfundojë shpallja e tij ...". Pra, hesht dhe dëgjo me vëmendje kur meleku të lexon Kuranin dhe Shpalljen! Pasi meleku mbaron leximin e tij, atëherë lexoje ti atë. Në hadith të saktë përcillet se Said bin Xhubejri tregon: "Njëherë, në lidhje me ajetin: "Mos u ngut, që ta këndosh atë sa më shpejt me gjuhën tënde, sepse e kemi Ne detyrë se si do të ngulitet dhe këndohet ai! Dhe, kur të ta lexojmë atë (Kuranin), ti përcille leximin e tij! Pastaj e kemi Ne për detyrë që ta sqarojmë atë.", Ibn Abbasi (r.a.) tha: "I Dërguari i Allahut e përballonte frymëzimin hyjnor me shumë

الجزء السادس عشر سورة طه
فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۗ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن
يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ ۖ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ
إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قُلْنَا
لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾
فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا
مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ ﴿١١٧﴾ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ
﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ
ٱلشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ
لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا
يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۚ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ
﴿١٢١﴾ ثُمَّ ٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا
جَمِيعًۢا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى
فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ
عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾
٣٢٠

vështirësi dhe gjithnjë i lëvizte shumë shpejt buzët (duke përsëritur ajetet, që i shpalleshin)." Ibn Abasi i lëvizi buzët e veta duke thënë: "Po i lëviz buzët (para jush) ashtu siç i lëvizte edhe i Dërguari i Allahut. Kështu, Allahu shpalli: "Mos u ngut, që ta këndosh atë (Kuranin) sa më shpejt me gjuhën tënde, sepse e kemi Ne detyrë se si do të ngulitet dhe këndohet ai!". Fjala e Allahut: "Dhe, kur të ta lexojmë atë *(Kuranin)*, ti përcille leximin e tij!", do të thotë: 'Dëgjoje atë dhe rri i heshtur!'. Ajeti: "Pastaj e kemi Ne për detyrë që ta sqarojmë atë", do të thotë: 'Na takon Neve (Allahut) të të bëjmë ty që ta këndosh Kuranin dhe kuptimi i tij do të jetë i qartë vetvetiu, nëpërmjet leximit'. Pas kësaj, sa herë që i vinte Xhibrili (a.s.), i Dërguari i Allahut ia vinte veshin mirë dhe, kur Xhibrili (a.s.) largohej, Profeti ﷺ vazhdonte ta këndonte Kuranin ashtu siç ia kishte kënduar ai (Xhibrili (a.s.) gjatë shpalljes)." [Buhariu]. Pastaj i Lartësuari e urdhëroi: "Thuaj: "Zoti im, më shto dituri!" Pra, më shto diturinë prej Teje, dituri të dobishme dhe madhë-

shtore! Në një hadith thuhet: 1792. "Allahu i Lartësuar vazhdoi ta zbriste Shpalljen Profetit të Allahut. Zbritja e Shpalljes u shpeshtua më shumë se në çdo kohë, në ditët e fundit të jetës së Profetit." Gjithashtu, Ibn Maxhe sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut vazhdimisht thoshte: 1793. "*Allahum-me infea'ni bimâ al-lemteni, ue al-limni mâ jenfeuni ue zidni ilmâ, uel ĥamdu lil-lâhi alâ kul-li ĥâl!* (O Zot, më bëj dobi në atë të cilën ma ke mësuar! Më mëso, o Zot, gjithçka që më sjell dobi dhe ma shto diturinë! Lavdërimi i plotë i qoftë Allahut në çdo gjendje!). Ndërsa në versionin e sjellë nga El Bezari, në fund të këtij hadithi është një shtesë, ku thuhet: 1794. "*Ue eûdhu bil-lâhi min ĥâli ehlinnâr*!" (Dhe kërkoj mbrojtje e strehim tek Allahu nga gjendja e banorëve të Zjarrit!"

Ajetet 115 - 122

115. Na e patëm urdhëruar Ademin *(të mos i afrohej pemës)***, por ai harroi. Ne nuk gjetëm vendosmëri tek ai.**

116. Kujto kur Ne u thamë melekëve: "Bini në sexhde para Ademit!" Dhe ata ranë në sexhde të gjithë, përveç Iblisit, ai refuzoi."

117. Pastaj Ne i thamë: "O Adem! Ky është armiku yt dhe i bashkëshortes sate, prandaj ruhuni që të mos ju nxjerrë nga Xheneti, e t'ju futë në dëshpërim.".

118. "Aty *(në Xhenet)*, **ti nuk ke për të qenë i uritur e as ke për të mbetur i zhveshur.**

119. Aty *(në Xhenet)* **nuk ke për të pasur etje e as nuk do të kesh vapë."**

120. Por atë e ngacmoi shejtani, duke i thënë: "O Adem! A do të të çoj te Pema e Përjetësisë dhe te pushteti, që nuk bie asnjëherë?"

121. Ata hëngrën që të dy nga ajo pemë, dhe kështu iu zbulua aureti *(vendet e turpshme)*. **Pastaj nisën të mbulonin veten me gjethe nëpër Xhenet. Kështu, Ademi e theu urdhrin e Zotit të vet dhe gaboi.**

122. Por Zoti i Tij e bëri atë prej të zgjedhurve, ia pranoi pendimin dhe e vuri në rrugën e drejtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Na e patëm urdhëruar Ademin *(të mos i afrohej pemës)***, por ai harroi. Ne nuk gjetëm vendosmëri tek ai."** - Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin nga Ibn Abasi, i cili ka thënë: "Njeriu u quajt "*el insan"* (arabisht), sepse ai bëri një premtim, por e harroi."

- "Kujto kur Ne u thamë melekëve: "Bini në sexhde para Ademit!" - Allahu i Lartësuar na tregon për nderimin e madh që i bëri Ademit, si dhe vlerësimin e lartë të tij mbi shumë e shumë krijesa të tjera.

- "Dhe ata ranë në sexhde të gjithë, përveç Iblisit, ai refuzoi." - Pra, ai refuzoi me forcë dhe shprehu kryelartësi e mendjemadhësi.

- "Pastaj Ne i thamë: "O Adem! Ky është armiku yt dhe i bashkëshortes sate, prandaj ruhuni që të mos ju nxjerrë nga Xheneti, e t'ju futë në dëshpërim.". - Kujdes, se mos shejtani i mallkuar ju nxjerr nga Xheneti dhe ju fut në dëshpërim, ty dhe gruan tënde, Havanë. Mos lejo që ai t'ju nxjerrë prej Xhenetit, sepse jashtë Xhenetit do të lodheni në kërkimin e rizkut. Jeta juaj këtu në Xhenet është vetëm me kënaqësi, mirësi, pa asnjë lodhje, përpjekje dhe vështiresi.

- "Aty *(në Xhenet)* **ti nuk ke për të qenë i uritur e as ke për të mbetur i zhveshur.** - Po të vëresh, Allahu i Madhëruar ka përmendur urinë dhe mungesën e veshjes. Në fakt, uria tregon rrënimin e njeriut nga brenda, ndërsa zhveshja tregon rrënimin e tij nga jashtë.

- "Aty *(në Xhenet)* **nuk ke për të pasur etje e as nuk do të kesh vapë."** - Edhe këtu janë vendosur përballë etja dhe vapa. Etja është nxetësia e brendshme, ndërsa vapa është nxehtësia e jashtme.

- "Por atë e ngacmoi shejtani, duke i thënë: "O Adem! A do të të çoj te Pema e Përjetësisë dhe te pushteti, që nuk bie asnjëherë?"- Kemi përmendur edhe në sure të tjera, se shejtani i mallkuar e mashtroi

Ademin dhe Havanë me fjalë të bukura dhe premtime të kota. Allahu i Madhëruar thotë: "Shejtani i joshi ata të dy, për t'u zbuluar pjesët e turpshme të atyre, të cilat i kishin të mbuluara *(më parë),* dhe tha: "Zoti juaj jua ndaloi atë pemë veçse që të mos bëheni melekë ose *(njerëz)* të përjetshëm." Dhe iu betua atyre, duke u thënë: "Unë jam këshillues i sinqertë për ju." Kështu, me anë të mashtrimit, ai i mposhti ata. ..." [Araf 20 - 22]. Kemi përmendur edhe më parë se Allahu i Lartësuar i ndaloi ata që t'i afroheshin një peme të caktuar në Xhenet, por Iblisi i mallkuar vazhdoi t'i tundonte, derisa i bëri që të hanin prej saj.

- "Ata hëngrën që të dy nga ajo pemë dhe kështu iu zbulua aureti *(vendet e turpshme)*." **-** Domethënë, iu zbulua vendi i turpshëm, si shpagim për kundërshtimin e urdhrit të Allahut dhe pasimit të vesveseve të shejtanit.

- "Pastaj, nisën të mbulonin veten me gjethe nëpër Xhenet." - Ata filluan të këpusnin gjethe të Xhenetit dhe t'i vendosnin sipër auretit të tyre, për t'u mbuluar:

- "Kështu, Ademi e theu urdhrin e Zotit të vet dhe gaboi. Por Zoti i Tij e bëri atë prej të zgjedhurve, ia pranoi pendimin dhe e vuri në rrugën e drejtë." - (Allahu i Lartësuar e dalloi atë përsëri, sepse i mësoi atij se si të pendohej. Atëherë, ata thanë: "Zoti ynë, ne i bëmë dëm vetes sonë! Nëse Ti nuk na fal dhe nuk na mëshiron, ne me siguri do të jemi të humbur!" Këto janë fjalët që Ademi i mësoi nga Zoti i tij, sikurse thotë Allahu i Lartësuar: "Pastaj Ademi, prej Zotit të vet, mësoi disa fjalë *(lutjeje),* dhe Ai ia pranoi pendimin. Ai është Pranuesi i pendimit, Mëshirëploti." [Bekare 37].[21]) Buhariu sjell hadithin nga Ebu Hurejra se Profeti ﷺ ka thënë: 1795. "Musai polemizoi me Ademin, duke i thënë: "Ti je ai i cili i nxori njerëzit nga Xheneti me gjynahun tënd dhe i bëre që të dëshpërohen?" Ademi i tha: "O Musa, ti je ai që të privilegjoi Allahu me Shpalljen që të dhuroi dhe duke të folur drejtpërdrejt. A po më qorton për një çështje, të cilën Allahu e shkroi për mua përpara se të më krijonte?! Ai e kishte përcaktuar atë në lidhje me mua përpara se të më krijonte." Pastaj Profeti i Allahut tha: "Ademi e mundi në polemikë Musain (a.s)." Ky hadith ka ardhur në rrugë të shumta në të dy *Sahih*-ët, por edhe në *musned*-e e të referenca të tjera.

Ajetet 123 - 126

123. Ai *(Allahu)* **u tha: "Zbrisni prej tij** *(Xhenetit)* **që të gjithë! Ju do të jeni armiq të njëri-tjetrit. Por, nëse ju vjen prej meje udhëzim** *(libër e profet)***, atëherë kush i përmbahet udhëzimit Tim, nuk ka për ta humbur rrugën e tij, e as nuk do të bjerë në trishtim".**

124. E kush ia kthen shpinën udhëzimit Tim, do të ketë jetë të vështirë, ndërsa Ditën e Kijametit do ta ringjall të verbër."

125. Ai *(që nuk besoi)* **do të thotë: "Zoti im, përse më ngrite të verbër, kur unë isha me sy?"**

126. Ai *(Allahu)* **do të thotë: "Ashtu sikurse i shpërfille ti argumentet Tona kur të erdhën, ashtu edhe ti sot do të jesh i shpërfillur".**

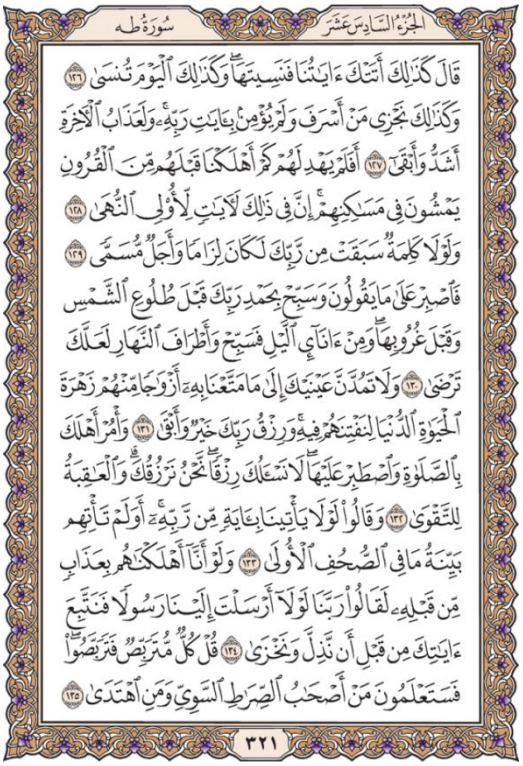
Shpjegimi i ajeteve

- "Ai *(Allahu)* **u tha: "Zbrisni prej tij** *(Xhenetit)* **që të gjithë!"** - Allahu i Lartësuar iu drejtua me këto fjalë Ademit dhe Havasë, por edhe Iblisit të mallkuar. Pra, zbrisni prej Xhenetit që të gjithë! Shtjellimin e këtij ajeti e sollëm në suren Bekare.

- "Ju do të jeni armiq të njëri-tjetrit." - Pra, Ademi dhe pasardhësit e tij do të jenë armiq të Iblisit dhe pasardhësve tëtij.

- "Por, nëse ju vjen prej meje udhëzim *(libër e profet)* **..."** - Ebu Alije shpjegon: "Domethënë, do t'ju vijnë prej Meje lajmëtarë, të dërguar, udhëzim, shpallje dhe qartësim i çdo çështjeje, për të cilën keni nevojë.

- "... kush i përmbahet udhëzimit Tim, nuk ka për ta humbur rrugën e tij, e as nuk do të bjerë në trishtim". - Duke shpjeguar ajetin, Ibn Abasi ka thënë: "Pra, nuk ka për të humbur në jetën e dynjasë dhe nuk ka për të qenë i dëshpëruar në ahiret."

الجزء السادس عشر سورة طه
قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾
وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ۚ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ
أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ
يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلنُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾
وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾
فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ
وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ ءَانَآئِ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ ٱلنَّهَارِ لَعَلَّكَ
تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ
ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ وَأْمُرْ أَهْلَكَ
بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَٱلْعَٰقِبَةُ
لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم
بَيِّنَةُ مَا فِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَٰهُم بِعَذَابٍ
مِّن قَبْلِهِۦ لَقَالُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ
ءَايَٰتِكَ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا۟ ۖ
فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَٰبُ ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِىِّ وَمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾
٣٢١

- "Por, kush ia kthen shpinën udhëzimit Tim ..." - Ai që kundërshton urdhëresat e Mia, të cilat ua zbrita të dërguarve të Mi, duke i lënë në harresë ato, duke i shpërfillur e duke kërkuar udhëzimin jo tek Shpallja Ime, ai:

- "... do të ketë jetë të vështirë ..." - Në jetën e dynjasë, këta njerëz do të kenë një jetë të vështirë, nuk do të ketë qetësi në zemrat e tyre. Ata do të vuajnë nga ankthi, për shkak të largimit nga udha e drejtë, e sjellë nga Allahu i Lartësuar. Sado që të kënaqen dhe të dëfrejnë, zemra pa dritë nuk ka për ta gjetur qetësinë e udhëzimit. Të tillë njerëz do të jenë gjithmonë të frikësuar e në ankth, do të jenë të paqartë, të turbullt, në dyshime e pasiguri. Ndërsa në ahiret, ata do t'i presë ndëshkimi, i cili do t'i tmerrojë që në jetën e varrit. El Bezari sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti ﷺ, duke shpjeguar fjalën e Allahut të Lartësuar: "Por, kush ia kthen shpinën udhëzimit Tim, do të ketë jetë të vështirë...", ka thënë: 1796. "Jeta e vështirë dhe e ngushtë, për të cilën ka folur Allahu i Lartësuar, lidhet edhe me faktin se Ai do të lëshojë mbi atë njeri (në jetën e varrit) 99 gjarpërinj, të cilët do të vazhdojnë ta kafshojnë mishin e tij, derisa të vijë Kijameti." [22] El Bezari ka sjellë sërish nga Ebu Hurejra, se ajeti**:** "do të ketë jetë të vështirë", flet për dënimin e varrit. *Isnadi* i këtij rrëfimi është i mirë.

- "... dhe Ditën e Kijametit do ta ringjall të verbër." - Ikrime shpjegon: "Domethënë, ai do të verbohet dhe nuk do të shikojë asgjë tjetër, përveç Xhehenemit." Gjithashtu, kuptimi mund të jetë që ai do të ringjallet Ditën e Gjykimit dhe do të hidhet në zjarr i verbër nga sytë e ballit, por edhe nga sytë e zemrës. Allahu i Lartësuar thotë: "Atë që Allahu e drejton në rrugë të drejtë, ai është i udhëzuar e atë, që Ai e lë të humbur, për ata nuk do të gjesh asnjë ndihmës, përveç Tij. Ditën e Kijametit, Ne do t'i tubojmë ata, duke i tërhequr zvarrë me fytyra përmbys, të verbër, memecë dhe të shurdhër. Vendi i tyre është Xhehenemi. Sa herë që duket se flaka po shuhet, Ne do t'ia shtojmë flakërimin." [Isra 97].

- "Ai *(që nuk besoi)* **do të thotë: "Zoti im, përse më ngrite të verbër, kur unë isha me sy?"** - Unë në jetën e dynjasë shikoja, përse tani më ke ringjallur të verbër? Atëherë i vjen përgjigjja:

- "Ai *(Allahu)* **do të thotë: "Ashtu sikurse i shpërfille ti argumentet Tona, kur të erdhën, ashtu edhe ti sot do të jesh i shpërfillur!".** - Në jetën e dynjasë, ti u ktheve shpinën shpalljeve të Allahut, i mbylle sytë para tyre dhe nuk i besove ato, edhe pse ato ishin të qarta si drita. Atëherë, duke qenë se ti u ktheve shpinën atyre dhe mbylle sytë para tyre, po kështu do të lihesh në harresë tani. Allahu i Lartësuar thotë: "Këta janë ata që fenë e tyre e merrnin si tallje e lojë dhe që u mashtruan nga jeta e dynjasë. Atë ditë, Ne do t'i harrojmë ata, siç e harruan ata takimin e kësaj dite dhe për shkak se kundërshtuan shenjat Tona!" Ne u sollëm atyre një libër, të cilin ua shtjelluam hollësisht me dituri, për të qenë udhërrëfyes e mëshirë për të gjithë ata që besojnë." [Araf 51]. Shpërblimi jepet sipas llojit të

punës. Megjithatë, nëse dikush e harron tekstin e Kuranit, por i ka kuptuar kumtet e Tij dhe është përpjekur që të punojë dhe të jetojë sipas asaj që urdhëron Kurani, ky nuk bën pjesë në këtë kërcënim të frikshëm, edhe pse ai është paralajmëruar në tjetër drejtim dhe me tjetër argument. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Seid Ibn Ubade (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti ﷺ ka thënë: 1797. "Çdo njeri i cili ka lexuar Kuranin, dhe pastaj e ka harruar atë, ditën që do të takojë Allahun do të jetë si i prekuri nga gërbula [23] ose lebra (*exhdhem*)." [24]

Ajeti 127

127. Kështu e shpërblejmë Ne atë që i tejkalon të gjitha kufijtë dhe nuk beson në argumentet e Zotit të vet. Megjithatë, dënimi në botën tjetër është edhe më i ashpër dhe i përjetshëm.

Shpjegimi i ajetit

- "Kështu e shpërblejmë Ne atë që i tejkalon të gjitha kufijtë dhe nuk beson në argumentet e Zotit të vet." - Kështu ndëshkohen ata që i tejkalojnë kufijtë e Zotit dhe i marrin për gënjeshtra shpalljet e Tij. Ky do të jetë "shpërblimi" i tyre në dynja dhe në ahiret. Allahu i Lartësuar thotë: "... Jo, por atyre që nuk besojnë u duket e mirë dredhia e tyre, prandaj janë të penguar nga rruga e drejtë. Dhe ata që Allahu i lë të humbur, askush nuk mund t'i udhëzojë. Për ata ka dënim në jetën e kësaj bote, por dënimi i botës tjetër është shumë më i rëndë. Ata nuk ka kush t'i mbrojë prej ndëshkimit të Allahut." [Rad 33, 34].

- "Megjithatë, dënimi në botën tjetër është edhe më i ashpër dhe i përjetshëm." - Ndëshkimi në ahiret do të jetë më i dhimbshëm se ndëshkimi i dynjasë, madje atje do të jetë i vazhdueshëm dhe i pandërprerë. Kur Profeti ﷺ ishte duke dhënë gjykimin "*mula'ane*" (i mallkimit) [25] mes një çifti, tha: 1798 "Në fakt, ndëshkimi i dynjasë është më i lehtë sesa ndëshkimi i ahiretit."

Ajetet 128 - 130

128. A nuk është paralajmërim për ata *(që të kujtojnë),* **se sa e sa breza para tyre i kemi shkatërruar, nëpër vendbanimet e të cilëve** *(tani)* **janë duke ecur? Sigurisht, në këtë ka argumente për ata që kanë logjikë të shëndoshë.**

129. Sikur të mos ishte vendimi dhe afati i caktuar më herët nga Zoti yt, edhe këta do t'i kapte i njëjti dënim *(si popujt e shkuar).*

130. Prandaj, ti bëhu i durueshëm ndaj asaj që thonë ata, dhe lavdëroje dhe falënderoje Zotin tënd, para se të lindë dielli dhe para se të perëndojë, edhe në orët e natës dhe në skajet e ditës, që të mund të gjesh kënaqësi.

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk është paralajmërim për ata *(që të kujtojnë),* **se sa e sa breza para tyre i kemi shkatërruar, nëpër vendbanimet e të cilëve** *(tani)* **janë duke ecur?" -** A nuk është një paralajmërim i mjaftueshëm për mohuesit e Shpalljes, që t'i u solle, o Muhamed, fakti që Ne ndëshkuam shumë popuj të hershëm, të cilët nuk i besuan dhe nuk pasuan profetët, që u dërguan ndër ta? Ata u shfarosën nga i pari, tek i fundit, siç mund të dallohet kjo në gërmadhat që mbetën. Vendbanimet e tyre janë të shkreta. A nuk i shohin ata këto rrënoja, kur kalojnë pranë?

- "Sigurisht, në këtë ka argumente për ata që kanë logjikë të shëndoshë." - Ka argumente për ata që kanë logjikë të shëndoshë, të papërlyer dhe që gjykojnë drejt. I Lartë-suari thotë: "A nuk udhëtojnë ata nëpër tokë, që zemrat e tyre të mund të mësojnë urtësinë dhe veshët e tyre të mund të dëgjojnë *(të mirën)*?! Vërtet, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat në kraharor." [Haxh 46]. Ose: "A nuk marrin mësim ata *(mohuesit e profetëve)* nga gjithë ato breza që kemi shkatërruar para tyre, nëpër vendbani-met e të cilëve shpesh kalojnë? Me të vërtetë në ato *(vende të shkretuara)* ka argumente të shumta. A nuk po dëgjojnë me vëmendje?!" [Sexhde 26]. Pastaj tha:

- "Sikur të mos ishte vendimi dhe afati i caktuar më herët nga Zoti yt, edhe këta do t'i kapte i njëjti dënim *(si popujt e shkuar).*" - Sikur të mos ishte vendimi i

hershëm i Allahut të Lartësuar, sipas të cilit Ai nuk dënon asnjë pa i sjellë në fillim argumente të mjaftueshme, ndëshkimi do t'i kapte ata befasisht, që në këtë jetë, por Allahu i Lartësuar përcaktoi që ndëshkimi i tyre të jepej në ahiret. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar e ngushëllon Profetin e Tij, duke i thënë:

- "Prandaj, ti bëhu i durueshëm ndaj asaj që thonë ata ..." - Bëj durim për mosbesimin që ata shfaqin ndaj teje dhe Shpalljes, që ti përcjell.

- "... dhe lavdëroje dhe falënderoje Zotin tënd, para se të lindë dielli dhe para se të perëndojë ..." - Me fjalën "para se të lindë dielli" është për qëllim namazi i sabahut, ndërsa me me fjalën "para se të perëndojë" është për qëllim namazi i ikindisë, siç thotë hadithi në dy *Sahih*-ët, i rrëfyer nga Xherir Ibn Abdullah el Bexheui (Allahu qoftë i kënaqur prej tij): 1799. "Ishim ulur tek Profeti i Allahut, i cili, duke vështruar hënën e plotë në një natë të bardhë, tha: "Ju do ta shihni Zotin tuaj, ashtu siç shihni tani këtë hënë, pa ngushtuar për ta parë Atë." Pastaj tha: "Nëse keni mundësi që të mos ju shpëtojë asnjëherë namazi para lindjes së diellit dhe para perëndimit të tij, bëjeni!" Pastaj lexoi këtë ajet ..." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Umarate Ibn Ruejbete, i cili tregon: "E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: "Nuk ka për të hyrë në zjarr dikush që fal namazin para lindjes së diellit dhe para perëndimit të tij." [Transmeton Muslimi]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "... edhe në orët e natës ..." - Lavdëroje Allahun edhe në orët e natës, duke falur namaz në to. Disa kanë komentuar duke thënë se këtu bëhet fjalë për namazin e akshamit dhe të jacisë.

- "... dhe në skajet e ditës ..." - Kjo qëndron përballë fjalës "në orët e natës". Pra, falu edhe në orët e ditës.

- "... që të mund të gjesh kënaqësi." - Allahu thotë në një ajet tjetër: "Bota e ardhshme është për ty shumë më e mirë se kjo e para. Zoti yt do të të japë, e ti do të kënaqesh." [Duha 4, 5]. Gjithashtu, në një hadith të saktë thuhet: 1800. "Allahu i Lartësuar do të thotë: "O banorë të Xhenetit!" Ata do të përgjigjen: "Të përgjigjemi, o Zoti ynë! E gjithë lumturia është në dorën Tënde!" Ai do të thotë: "A jeni të kënaqur?" Ata do të thonë: "O Zoti ynë, e si të mos jemi të kënaqur, kur Ti na ke dhënë dhe dhuruar diçka, që nuk ia ke dhënë asnjë prej krijesave të Tua!" Atëherë, Ai do të thotë: "Unë kam për t'ju dhënë diçka, që është më e mirë se kjo!" Ata do të thonë: "E çfarë është më e mirë se kjo?!" Ai do të thotë: "Unë do të hedh mbi ju kënaqësinë Time dhe kurrë nuk kam për t'u zemëruar me ju pas kësaj dite, kurrën e kurrës!" Ndërsa në një hadith tjetër: 1801. "Allahu u thotë banorëve të Xhenetit: "O banorë të Xhenetit, ju keni nga Allahu një premtim, të cilin Ai dëshiron ta përmbushë për ju sot!" Ata thonë: "Çfarë është ky premtim?! A nuk na i zbardhi Allahu fytyrat tona? A nuk na e shtoi peshën e veprave tona të mira? A nuk na shpëtoi nga zjarri dhe na futi në Xhenet?!" Atëherë, Allahu i Lartësuar largon perden e Vet dhe ata do ta shohin. Betohem në Allah, se Ai s'u ka dhënë banorëve të Xhenetit ndonjë mirësi më të madhe sesa vështrimi drejt Tij, dhe kjo është ajo që quhet "shtesa" ose "dita e shtesës.""

Ajetet 131 - 132

131. Mos ia ngul sytë bukurisë së kësaj jete, me të cilën bëmë të kënaqen disa prej tyre *(jobesimtarë)*, **për t'i sprovuar me të! Shpërblimi i Zotit tënd është më i mirë dhe është i përjetshëm.**

132. Urdhëroje familjen tënde që të falë namaz, dhe ji i qendrueshëm në këtë! Ne nuk kërkojmë prej teje ndonjë furnizim *(as për ty, as për familjen tënde)*. **Ne të furnizojmë ty** *(dhe ata)*. **Përfundimi i mirë vjen nga devotshmëria.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij të dashur Muhamed ﷺ:

- "Mos ia ngul sytë bukurisë së kësaj jete, me të cilën bëmë të kënaqen disa prej tyre *(jobesimtarë)*, **për t'i sprovuar me**

të!" - Mos ua hidh shikimin fare atyre të shfrenuarve, që kanë kaluar çdo kufi, dhe dëfrimeve në të cilat ata janë zhytur, sepse ato do të zhduken shpejt. Ato u janë dhënë atyre thjesht dhe vetëm për t'i vënë në provë. Shumë pak adhurues janë mirënjohës për mirësitë që Allahu u ka dhuruar. Dije se Allahu të ka dhuruar ty mirësi shumë më të mëdha se ato që u ka dhënë atyre. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ne të kemi dhënë një shtatëshe *(ajetesh)*, që përsëritet, dhe Kuranin e madh. Mos ua hidh sytë kënaqësive që Ne u kemi dhënë disave prej tyre e as mos u brengos për ta *(dhe mohimin e tyre)*! Shtrije dorën e mëshirës dhe të butësisë ndaj besimtarëve!" [Hixhr 87, 88]. Në këtë premtim përfshihen edhe mirësitë e pafundme që Allahu ka rezervuar për Profetin e Tij të dashur në ahiret. Sikurse tha: "Bota e ardhshme është për ty shumë më e mirë se kjo e para. Zoti yt do të të japë, e ti do të kënaqesh." [Duha 4, 5]. Ato janë shumë më të mëdha, që të mund të përshkruhen, prandaj Allahu i Lartësuar thotë:

- "Shpërblimi i Zotit tënd është më i mirë dhe është i përjetshëm." - Në *Sahih* shkruhet se: 1802. "Umer Ibn Hatabi shkoi tek Profeti i Allahut, gjatë kohës kur ai ishte larguar nga gratë e tij dhe kishte vendosur të mos shkonte me to. Ai e pa atë të mbështetur të shtrirë në një rrogoz, të shtruar mbi rërë. Ai vërejti, gjithashtu, se në dhomë nuk kishte gjë tjetër, përveç një hasre të varur në mur. Sytë e Umerit filluan të lotonin, prandaj Profeti i Allahut e pyeti: "Përse qan, o Umer?" Ai tha: "O i Dërguari i Allahut, Kisra dhe Kajseri, me gjithë tiraninë dhe poshtërsinë e tyre, kanë mirësi të mëdha dhe janë të zhytur në luks, ndërsa ti, i zgjedhuri i Allahut mes të gjitha krijesave, je në këtë gjendje!" Profeti ﷺ i tha: "Mos vallë, ke dyshime, o Ibn Hatab? Ata janë njerëz, që Allahu ua ka lënë të gjitha mirësitë dhe kënaqësitë për këtë dynja." Kështu, Profeti i Allahut ishte njeriu më asket dhe më i larguar nga kënaqësitë e dynjasë, edhe pse kishte mundësinë dhe pushtetin që të shijonte gjithçka prej saj. Përkundrazi, sa herë që ai mblidhte diçka nga pasuria e kësaj bote, e shpërndante atë mes robërve të Allahut, duke mos mbajtur për veten e tij asgjë, madje as për të nesërmen e tij. Nga Ebu Seidi përcillet se i Dërguari i Allahut ka thënë: "Ajo që më së shumti kam frikë për ju është pasuria e madhe e dynjasë që ju sjell Allahu." Njerëzit e pyetën: "E çfarë janë pasuritë e dynjasë, o i Dërguari i Allahut?" - "Janë begatitë e shumta të tokës" - tha ai. [Buhariu dhe Muslimi].

- "Urdhëroje familjen tënde që të falë namaz, dhe ji i qendrueshëm në këtë!" - Domethënë, shpëtoji ata nga ndëshkimi, duke i urdhëruar ata për vepra të mira dhe për namaz. Edhe ti duhet të jesh i durueshëm në faljen e namazit dhe kujdesin për ta përkryer atë. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "O ju që keni besuar! Ruajeni veten dhe familjen tuaj prej Zjarrit, lënda djegëse e të cilit janë njerëzit dhe gurët! Atë e mbikëqyrin melekë të rreptë e të ashpër, që nuk e kundërshtojnë Allahun për asgjë që Ai i urdhëron. Ata zbatojnë gjithçka për të cilën urdhërohen." [Tahrim 6].

- "Ne nuk kërkojmë prej teje ndonjë furnizim *(as për ty, as për familjen tënde)*. **Ne të furnizojmë ty** *(dhe ata)*." - **N**ëse je i kujdesshëm dhe e fal namazin me rregull, ka për të të ardhur kësmeti andaj nga nuk e pret, siç thotë i Lartësuari: "... Kush tregon devotshmëri ndaj Allahut, Ai i jep rrugëzgjidhje për gjithçka dhe e furnizon prej nga nuk e pret. Kush i mbështetet Allahut, mjaftohet me Të. Allahu ka për ta realizuar vendimin e Tij dhe Ai e ka përcaktuar çdo gjë me korrektësi." [Talak 2, 3]. Ose: "Unë nuk i krijova xhindët dhe njerëzit për gjë tjetër, por veç që të më adhurojnë. Unë nuk kërkoj prej tyre ndonjë furnizim e as kërkoj që të më ushqejnë. Allahu, Ai është Furnizuesi i madh i Gjithëfuqishmi e Fuqiploti." [Dhariat 56, - 58]. Në këtë ajet thotë: "Ne nuk kërkojmë prej teje ndonjë furnizim *(as për ty, as për familjen tënde)*. Ne të furnizojmë ty *(dhe ata)*." Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Thabiti, i cili ka thënë:

1803. "Profeti ﷺ kur e kapte ndonjë nevojë e madhe i drejtohej familjes së vet dhe i thoshte: "O Familja ime! Faluni, faluni!" Thabiti thotë: Dhe Profetët kur mbi ta zbriste ndonjë çështje e vështrirë, ndonjë bela dhe sprovë, vraponin menjëherë drejt namazit dhe nxitonin për të falur namaz. Tirmidhiu dhe Ibn Maxhe sjellin hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut tregon: 1804. "Allahu i Lartësuar thotë: "O biri i Ademit! Veçohu dhe përkushtohu tërësisht në adhurimin ndaj Meje, që ta mbush gjoksin me pasuri, që të kujdesem dhe ta largoj varfërinë tënde. Nëse nuk e bën, do ta mbush gjoksin me angazhime dhe nuk kam për ta larguar varfërinë tënde!"" Ibn Maxhe sjell hadithin e Abdullah Ibn Mesudit, që thotë: "E kam dëgjuar Profetin tuaj ﷺ të thotë: "Ai i cili i mbledh të gjitha angazhimet e tij në një: angazhimin për Ditën e Premtuar, Allahu ka për t'i mjaftuar atij në lidhje me hallet e dynjasë. Ndërsa ai që shpërndahet në angazhimet e shumta të dynjasë (pa u kujdesur për ahiretin), nuk do të ketë asnjë rëndësi për Zotin se në çfarë lugine të Tij do të vdesë ky njeri!" [26] Pra, e meriton të jetë i braktisur, i harruar. Ibn Maxhe sjell edhe hadithin e Zejd Ibn Thabitit, i cili rrëfen: "E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: "Atij, brenga e të cilit është vetëm dynjaja, Allahu ka për t'ia shpërndarë punët e tij, do t'ia shkruajë varfërinë mes dy syve dhe nga dynjaja ka për t'iu dhënë veçse ajo që është shkruar për të se do t'i jepet. Ndërsa ai që ka pikësynim ahiretin, Allahu ka për t'ia mbledhur (e sistemuar) punët e tij, ka për t'ia shkruar pasurinë në zemër dhe atij do t'i vijë dynjaja e nënshtruar." [27]

- "Përfundimi i mirë vjen nga devotshmëria." - Përfundimi i mirë në dynja dhe në ahiret i takon atyre që përkushtohen në adhurim. Përfundimi i mirë për atë që i ruhet ndëshkimit të Allahut të Lartësuar, duke përmbushur urdhëresat dhe duke u larguar nga haramet, është Xheneti. Në një hadith të saktë, Profeti ﷺ ka thënë: 1805. "Sot natën pashë sikur ishim në shtëpinë e Ukbe Ibn Rafia dhe sikur na u sollën hurma të njoma, nga hurmat e Ibn Tab-it (kështu quhej një lloj i mirë hurmash). Unë e interpretova këtë ëndërr se: përfundimi i mirë, ngritja dhe triumfi do të jetë për ne në dynja dhe në ahiret dhe se feja jonë tashmë është përmbushur."

Ajetet 133 - 135

133. Ata thonë: "Përse nuk na sjell ai ndonjë argument nga Zoti i vet? A nuk u erdhi atyre *(në Kuran)* **argument i qartë për gjithçka që qe në librat e mëparshëm të shpalljeve?".**

134. Sikur Ne t'i ndëshkonim ata me ndonjë dënim para këtij *(Kuranit),* **ata do të thoshin: "O Zoti ynë! Sikur të na kishe çuar ndonjë të dërguar, ne do ta kishim ndjekur me siguri Shpalljen Tënde, para se të poshtëroheshim e të turpëroheshim!".**

135. Thuaj: "Të gjithë janë duke pritur, prandaj prisni edhe ju! Së shpejti ju do ta dini se kush ishin ndjekësit e rrugës së drejtë dhe se kush ishin ata që u udhëzuan në të vërtetën.".

Shpjegimi i ajeteve

Në këtë ajet, Allahu i Madhëruar na tregon rreth fjalëve të mohuesve dhe arsyetimit që ata i bënin mosbesimit të tyre.

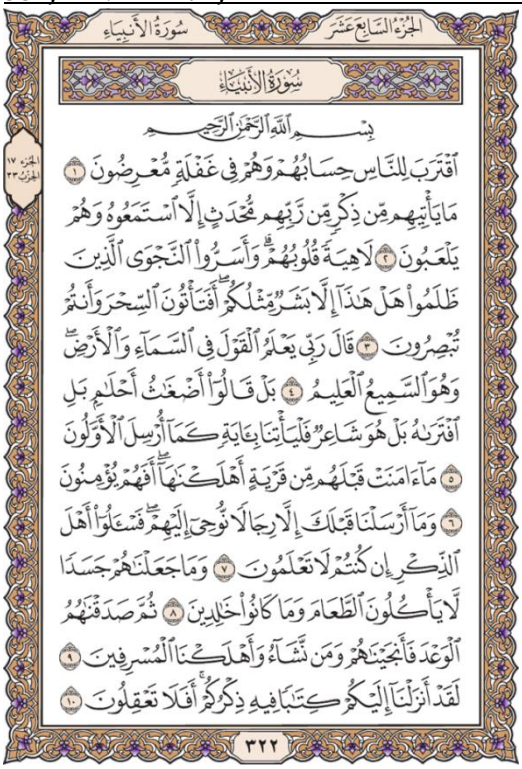
- "Ata thonë: "Përse nuk na sjell ai ndonjë argument nga Zoti i vet?" - Pse nuk na sjell Muhamedi një shenjë nga Zoti i tij, që të tregojë se është vërtet i dërguar nga Zoti? Allahu i Lavdëruar thotë:

- "A nuk u erdhi atyre *(në Kuran)* **argument i qartë për gjithçka që qe në librat e mëparshëm të shpalljeve?!".** - A nuk shohin ata mjaftueshëm në këtë libër madhështor rreth historive të popujve të hershëm, edhe pse Muhamedi është *ummij*, pra, që nuk di shkrim e lexim dhe nuk ka mësuar nga ithtarët e Librit?! Madje, Kurani është vërtetues dhe garantues i librave të mëparshëm. Ai verifikon saktësinë e tyre, duke dalluar çfarë është e devijuar, e tjetërsuar dhe e shtuar nga njerëzit. Ky i ngjan ajetit tjetër, ku thuhet: "Ata thanë: "Përse të mos i ketë zbritur atij ndonjë

shenjë *(mrekulli)* nga Zoti i tij?" Thuaj: "Çështja e shenjave *(mrekullive)* është vetëm në dorë të Allahut, kurse unë jam veçse një paralajmërues i qartë."! Po a nuk u mjaftoi atyre që Ne të shpallëm ty një Libër, që u këndohet atyre *(besnikërisht)*? Nuk ka dyshim se kjo është mëshirë e këshillë për njerëzit që besojnë.". Thuaj: "Mjafton që Allahu është dëshmitar ndërmjet meje dhe jush." Ai e di ç'ka në qiej e në Tokë. Dhe ata që besuan në të kotën e nuk besuan në Allahun, pikërisht ata janë të humburit."." [Ankebut 50, 51]. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1806. "Çdo profeti të Allahut i është dhënë si mrekulli diçka e mjaftue-shme, që njerëzit ta besojnë. Ajo që m'u dha mua ishte Shpallja, që Allahu ma zbriti, prandaj shpresoj se unë do të jem Profeti me më shumë pasues në Ditën e Kijametit." Në këtë hadith është përmendur mrekullia më e madhe dhe e rëndësishme, që iu dha Profetit, por jo se është e vetmja mrekulli, pasi Zoti i dha atij mrekulli dhe shenja të panumërta, sikurse është shtjelluar kjo temë në vendin e vet.

- "Sikur Ne t'i ndëshkonim ata me ndonjë dënim para këtij *(Kuranit)* ..." - Nëse Ne do t'i shkatërronim përpara se t'u dërgonim Profetin ﷺ dhe të zbrisnim Kuranin madhështor, ata do të thoshin:

- "O Zoti ynë! Sikur të na kishe çuar ndonjë të dërguar, ne do ta kishim ndjekur me siguri Shpalljen Tënde, para se të poshtëroheshim e të turpëroheshim!". - Pra, do të justifikoheshin e do të mëtonin se, nëse do u dërgohej profet, ata do ta dëgjonin dhe do ta pasonin atë. Por Allahu i Madhëruar dhe i Gjithëditur na qartëson se ata janë kryeneçë e inatçorë, që thjesht kanë zgjedhur t'i kundërvihen të vërtetës me inat e urrejtje. Ata nuk synojnë të pranojnë ftesën e Zotit. I Lartësuari thotë: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97]. "Me të vërtetë, edhe ky është një Libër, të cilin Ne e zbritëm si bekim. Përmbajuni mësimeve të tij dhe të jini të devotshëm, që të mëshiroheni e që të mos thoni: "Libri iu zbrit vetëm dy popujve para nesh, kurse ne nuk dinim gjë për librat *(qiellorë)* dhe mësimet e tyre." Që të mos thoni, gjithashtu: "Sikur Libri të na kishte zbritur neve, do ta kishim ndjekur udhëzimin e tij edhe më mirë se ata." Tani që ju erdhi nga Zoti juaj një argument i qartë dhe një udhëzim e mëshirë, kush është më keqbërës se ai që i mohon argumentet e Allahut dhe ua kthen shpinën atyre?! Ne do t'i godasim me ndëshkimin më të rëndë ata, që ua kthejnë shpinën argumenteve Tona dhe që pengojnë *(njerëzit)* nga rruga e drejtë." [En'am 155, 157]. Ose: "Ata u betuan me betimin më të fortë në Allah se, nëse do t'u vinte ndonjë profet, ata do të ishin më të udhëzuar *(më besimtarë)* se çdo popull tjetër *(jehudët e krishterët)*. Por, kur atyre u erdhi Profeti, kjo u shtoi veçse largimin *(nga e Vërteta)*, për shkak të mendjemadhësisë dhe të dredhive të tyre për të keqen. Por, dredhia për të keqen nuk godet askënd tjetër, veç atyre që e kurdisin. A janë duke pritur ata ndonjë ligj tjetër, veç ligjit të Allahut ndër popujt e hershëm? Në ligjin e Allahut nuk do të gjesh asnjë ndryshim." [Fatir 42, 43]. Ose: "Ata betohen fuqishëm në Allahun se, nëse u vjen ndonjë shenjë *(e veçantë)*, do ta besojnë. Thuaju: "Të gjitha shenjat janë në dorën e Allahut". Por ku mund ta dini ju se, edhe sikur t'u vijnë shenjat *(e veçanta)*, ata përsëri nuk do të besojnë. Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre. Edhe sikur t'u dërgonim melekët, t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre, ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*." [En'am 109 - 111]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

الجزء السابع عشر سورة الأنبياء

سورة الأنبياء

بسم الله الرحمن الرحيم

اقترب للناس حسابهم وهم في غفلة معرضون ١
ما يأتيهم من ذكر من ربهم محدث إلا استمعوه وهم
يلعبون ٢ لاهية قلوبهم وأسروا النجوى الذين
ظلموا هل هذا إلا بشر مثلكم أفتأتون السحر وأنتم
تبصرون ٣ قال ربي يعلم القول في السماء والأرض
وهو السميع العليم ٤ بل قالوا أضغاث أحلام بل
افتريه بل هو شاعر فليأتنا بآية كما أرسل الأولون
٥ ما آمنت قبلهم من قرية أهلكناها أفهم يؤمنون
٦ وما أرسلنا قبلك إلا رجالا نوحي إليهم فسئلوا أهل
الذكر إن كنتم لا تعلمون ٧ وما جعلناهم جسدا
لا يأكلون الطعام وما كانوا خالدين ٨ ثم صدقناهم
الوعد فأنجيناهم ومن نشاء وأهلكنا المسرفين ٩
لقد أنزلنا إليكم كتابا فيه ذكركم أفلا تعقلون ١٠

الجزء ١٧ الجزء ٢٣

٣٢٢

- “Thuaj: “Të gjithë janë duke pritur. Prisni atëherë edhe ju!” - Thuaju, o Muhamed, se të gjithë janë duke pritur, si ne, ashtu edhe ju. Prisni dhe do të shihni përfundimin e gjithësecilit.

- “Së shpejti ju do ta dini se kush ishin ndjekësit e rrugës së drejtë ...” - Domethënë, të rrugës së Zoti.

- “... dhe se kush ishin ata që u udhëzuan në të vërtetën.”. - Do të dalloni e shihni qartë se cilët ishin ata që kanë ndjekur rrugën e drejtë dhe cilët e shpërfillën atë, duke zgjedhur errësirën dhe rrugët e humbjes. Kjo i ngjan fjalës së Allahut: “*(Të mjerët!)* Shpejt do ta mësojnë, kur ta shohin qartazi dënimin, se kush ishte më larg së vërtetës.’ [Furkan 42]. Ose: “Do ta kuptojnë nesër se kush është gënjeshtari mendjemadh.” [Kamer 26].

Ky është fundi i shkurtimit të tefsirit të sures Ta Ha. Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet dhe mirënjohja.

E lusim të Lartësuarin të na drejtojë dhe të na japë forcë e sukses!

Surja 21: El enbija (mekase) **112 ajete**

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 6

1. Gjithnjë e më shumë po u afrofet njerëzve Dita e Llogarisë, por ata nuk i kushtojnë vëmendje dhe i shmangen.

2. Sa herë që u vjen ndonjë këshillë e re nga Zoti i tyre, ata e dëgjojnë atë si me tallje.

3. Zemrat e tyre kanë devijuar nga e vërteta. Keqbërësit duke biseduar fshehtas, thonë: “A mos është ky *(Muhamedi)* **më shumë se njeri, siç jeni edhe ju? A do të shkoni te magjia e tij me sy hapur?”**

4. Ai *(Muhamedi)* **tha: “Zoti im di për çdo fjalë që thuhet në qiell e në tokë. Ai dëgjon dhe di gjithçka.”**

5. Ata thonë për të *(Kuranin)***: “Janë ëndrra të përziera.” Gjithashtu, thonë: “Ai e ka trilluar vetë, madje ai është poet. Le të na sjellë ndonjë mrekulli, ashtu si sollën të mëparshmit!”**

6. Banorët e mëhershëm të qyteteve nuk besuan, prandaj Ne i shkatërruam ata. Vallë, do të besojnë këta?

Shpjegimi i ajeteve

- “Gjithnjë e më shumë po u afrofet njerëzve Dita e Llogarisë, por ata nuk i kushtojnë vëmendje dhe i shmangen.” - Allahu i Lartësuar sjell një paralajmërim për njerëzit, se Kijameti është afruar, ndërsa njerëzit janë tërësisht të pakujdesshëm në lidhje me të. Nesaiju transmeton nga Ebu Seidi se Profeti duke shpjeguar këtë ajet tha: 1807. “... pra në jetën e dynjasë.” Kështu, në jetën e dynjasë ata nuk punojnë për ditën e takimit me Zotin dhe nuk përgatiten për llogarinë e vështirë dhe të frikshme, që i pret. Allahu i Lartësuar thotë: “Erdhi *(është afruar)* urdhri i Allahut *(kijameti)*. Pra mos e kërkoni ngutjen e tij! I Pastër *(nga çdo mangësi)* dhe i Lartësuar është Ai në krahasim me atë *(idhujt)* që ata i shoqërojnë.” [Nahl 1]. Gjithashtu: “U afrua Ora dhe Hëna u ça. E, megjithatë, sa herë që ata shohin ndonjë mrekulli, kthejnë shpinën e thonë: “Kjo është magji e vazhdueshme.” Ata e mohojnë të Vërtetën dhe ndjekin

dëshirat e veta, por çdo çështje do të plotësohet në cakun e fundit." [Kamer 1, 2]. Në vijim, i Lartësuari na tregon se ata nuk i kushtojnë vëmendje e respekt Shpalljes së Tij. Ky ligjërim u drejtohet kurejshëve dhe të gjithë mohuesve të ngjashëm në vepra.

- "Sa herë që u vjen ndonjë këshillë e re nga Zoti i tyre, ata e dëgjojnë atë si me tallje. Zemrat e tyre kanë devijuar nga e vërteta." - Sa herë që, nëpërmjet Shpalljes, atyre u vjen ndonjë këshillë e re nga Zoti i tyre, ata e dëgjojnë atë si me tallje. Ibn Abasi tha njëherë: "Ç'është me ju, që pyesni ithtarët e Librit në lidhje me çfarë shkruhet në librat e tyre, kur e dini mirë që ata i kanë tjetërsuar e ndryshuar ata, kanë shtuar, hequr e fshehur prej tyre, ndërkohë që Libri juaj është i fundmi, që Zoti ka shpallur e të cilin ju e lexoni të kulluar e të pastër nga çdo shtesë?!" Buhariu sjell një version të ngjashëm me këtë.

- "Keqbërësit duke biseduar fshehtas, thonë: "A mos është ky *(Muhamedi)* **më shumë se njeri, siç jeni edhe ju?"** - Pra, duke biseduar fshehtaz mes njëri-tjetrit, ata thonë të tilla justifikime për mospranimin e Muhamedit si Profeti i Allahut. E shohin si diçka të pamundur dhe të largët që ai të jetë profet, sepse ai është thjesht një njeri, sikurse edhe ata. Atëherë, duke qenë njeri, përse të dallohej mbi të tjerët, duke iu dhënë Shpallja?

- "A do të shkoni te magjia e tij me sy hapur?" - A do ta ndiqni rrugën e tij, si ai që shkon pas magjisë, edhe pse e di ndikimin e fortë të saj? Në vijim, Allahu i Lartësuar hedh poshtë shpifjet e tyre:

- "Ai *(Muhamedi)* **tha: "Zoti im di për çdo fjalë që thuhet në qiell e në tokë."** - Kur Ai është i gjithëditur për këto gjëra, atëherë Atij nuk mund t'i fshihet asgjë; Ai di çdo fshehtësi të qiejve dhe të tokës.

- "Ai dëgjon dhe di gjithçka." – Ai i dëgjon të gjitha fjalët tuaja dhe di për çdo gjendje në të cilën ndodheni. Sigurisht, ky është një kërcënim dhe paralajmërim i frikshëm për ata të mjerë.

- "Ata thonë për të *(Kuranin)***: "Janë ëndrra të përziera." Gjithashtu, thonë: "Ai e ka trilluar vetë, madje ai është poet."** - Kjo tregon për kokëfortësinë e mohuesve, që refuzojnë Shpalljen dhe Profetin, por tregon, gjithashtu, edhe se ata janë të çoroditur e të paqartë, në lidhje me përshkrimet që i bëjnë Kuranit dhe Profetit ﷺ. Ata herë thonë se Kurani është një magji, herë thonë se është poezi ose ëndrra të përziera, e herë të tjera thonë se ai është një trillim. I Madhëruari na tregon edhe trillimet e tyre për Profetin: "Shih se si të veshin ty epitete *(i çmendur, poet, i magjepsur)*! Ata kanë humbur *(shumë larg)* dhe nuk mund ta gjejnë Rrugën *(e Vërtetë)*." [Isra 48].

- "Le të na sjellë ndonjë mrekulli, ashtu si sollën të mëparshmit!" - Kishin për qëllim mrekulli si deveja, që iu dha Salihut, ose mrekullitë që iu dhanë Musait dhe Isait (a.s.), por Allahu i Madhëruar thotë: "Ne nuk na pengon asgjë që t'ju sjellim shenja, por popujt e parë i mohuan ato. Ne i dhamë Themudit devenë, si një shenjë të qartë, por ata e mohuan atë. Ne i dërgojmë shenjat si paralajmërim *(për t'u larguar nga e keqja)*." [Isra 59].

- "Banorët e mëhershëm të qyteteve nuk besuan, prandaj Ne i shkatërruam ata. Vallë, do të besojnë këta?" - Në çdo vendbanim e popull, ku dërguam profetë, edhe pse u sollëm mrekulli në duart e profetëve të tyre, ata nuk besuan dhe nuk iu nënshtruan udhëzimeve të Zotit, prandaj merituan ndëshkimin. Mos vallë, këta do të besojnë nëse u sillen mrekulli të tilla?! Kurrë nuk kanë për të besuar! I Madhëruari thotë: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97]. Kështu do të ndodhte me këta të padrejtë, të cilët panë shenja të jashtëzakonshme, fakte të qarta, të sjella nga Profeti më i zgjedhur i Allahut, të tilla që zhvlerësonin çdo arsyetim të mohuesve, më shumë sesa çdo mrekulli

tjetër që iu dha profetëve të mëparshëm, - paqja lavdërimet dhe begatitë e Zotit qofshin me të gjithë të dërguarit e Tij!

Ajetet 7 - 9

7. Edhe para teje dërguam veçse burra, të cilëve u dhamë shpallje. Nëse nuk e dini këtë, atëherë pyesni njerëzit e ditur!

8. Ne nuk i bëmë ata *(profetët)* **njerëz që nuk hanë e as nuk ishin të pavdekshëm.**

9. Ne e plotësuam premtimin Tonë ndaj tyre dhe i shpëtuam ata dhe kë dëshiruam Ne. Ndërsa ata që kaluan çdo kufi, Ne i shkatërruam.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar hedh poshtë pretendimet e atyre që nuk pranonin faktin se pse janë zgjedhur profetët prej njerëzve. Ai thotë:

- "Edhe para teje dërguam veçse burra, të cilëve u dhamë shpallje." - Të gjithë profetët që u dërguan në të shkuarën ishin burra prej njerëzve. Askush prej tyre nuk ishte prej melekëve. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Ne dërguam para teje si të dërguar vetëm se burra nga banorët e qyteteve, të cilët i pajisëm me shpallje. ..." [Jusuf 109]. Ose: "Thuaju: "Unë nuk jam i pari i dërguar ..." [Ahkaf 9]. Gjithashtu, duke na treguar për popujt e shkuar, të cilët nuk e pranonin faktin se Allahu dërgon profetë prej njerëzve, thotë: "Kjo, për shkak se, kur u shkonin atyre të dërguarit me argumente të qarta, ata thoshin: "Vallë, njerëzit do të na e tregojnë ne udhën?"..." [Tegabun 6].

- "Nëse nuk e dini këtë, atëherë pyesni njerëzit e ditur!" - Pyesni njerëzit e ditur të popujve të shkuar, si jehudët, të krishterët e grupe të tjera: a ishin profetët e tyre prej njerëzve apo prej melekëve? Të dërguarit gjithmonë kanë qenë prej njerëzve. Kjo është tregues i kujdesit të plotë të Allahut të Madhëruar për njerëzit. Duke i zgjedhur të dërguarit prej njerëzve e nga mesi i popujve të tyre, ata do ta kishin më të lehtë që të merrnin mesazhin e Zotit.

- "Ne nuk i bëmë ata *(profetët)* **njerëz që nuk hanë ..."** - Ata ishin njerëz dhe, si të tillë, kishin nevojë për ushqim, si të gjithë njerëzit e tjerë, siç thotë i Lavdëruari: "Ne edhe para teje çuam të dërguar, por edhe ata ishin njerëz që hanin ushqim dhe ecnin nëpër tregje. ..." [Furkan 20]. Edhe ata ishin njerëz, si të gjithë njerëzit e tjerë: hanin ushqim, pinin si të gjithë krijesat dhe ecnin nëpër tregje, për të punuar, tregtuar dhe për të siguruar jetesën e tyre. Kjo nuk e cenonte aspak pozitën e tyre si të dërguar të Zotit, sikundër besonin idhujtarët. Allahu na tregon fjalët e idhujtarëve, kur thotë: "Ata thonë, gjithashtu: "Ç'është ky i dërguar, i cili ha ushqim dhe ecën nëpër tregje?! Përse nuk i është dërguar atij një melek dhe të bëhet me të paralajmërues?! Ose, përse nuk i është zbritur një thesar, ose përse nuk ka një kopësht për t'u kënaqur me të?! Të ligjtë thonë: "Ju, vërtet po pasoni një njeri të magjepsur. Shiko çfarë shembujsh sjellin për ty! Por *(me këtë)* ata humbën *(shumë larg)* dhe ata kurrë nuk mund ta gjejnë rrugën e drejtë." [Furkan 7, 8].

- "... e as nuk ishin të pavdekshëm." - Nuk ishin të pavdekshëm, por pasi jetonin e përmbushnin misionin e tyre, ata vdisnin, si të gjithë njerëzit. I Lavdëruari thotë: "Ne, askujt *(prej njerëzve)* para teje nuk i dhamë përjetësinë *(o Muhamed)*. Atëherë, nëse ti vdes, mos vallë, ata do të jetojnë përgjithmonë? Çdo njeri do ta shijojë vdekjen. Ne ju sprovojmë *(në këtë botë)* me të keqen e me të mirën, dhe të gjithë ju do të ktheheni te Ne." [Enbija 34. 35]. Allahu i Madhëruar i dalloi profetët veçse me faktin se iu zbriste atyre shpalljet dhe melekët e Tij, me ligjet dhe rregullat e Tij për krijesat.

- "Ne e plotësuam premtimin Tonë ndaj tyre ..." - Allahu i Madhëruar e përmbushi premtimin që u dha të dërguarve të Tij se do t'i shkatërronte të padrejtët dhe keqbërësit. Ai thotë:

- "... dhe i shpëtuam ata dhe kë dëshiruam Ne." - Shpëtuam edhe pasuesit e denjë të profetëve, besimtarët e vërtetë.

- "Ndërsa ata që kaluan çdo kufi, Ne i shkatërruam." - Ata të cilët refuzuan shpalljet dhe i quajtën ato gënjeshtra,

Allahu i Madhëruar i shkatërroi me dënimin e Tij.

Ajetet 10 - 15

10. Ne shpallëm Librin *(Kuranin)*, **në të cilin gjendet krenaria juaj. A nuk e kuptoni?**

11. Sa e sa popuj që ishin keqbërës, Ne i shkatërruam, e në vend të tyre sollëm popuj të tjerë.

12. Ata kur e vinin re fuqinë e dënimit Tonë, iknin me shpejtësi.

13. Mos ikni, po kthehuni në pasuritë dhe në banesat tuaja, se ndoshta do të mund të merreni vesh!

14. Ata thoshin: "O të mjerët ne, që ishim zullumqarë!"

15. Shkatërrimi i tyre vazhdoi, derisa i bëmë trupa të rrëzuar e të ftohur.

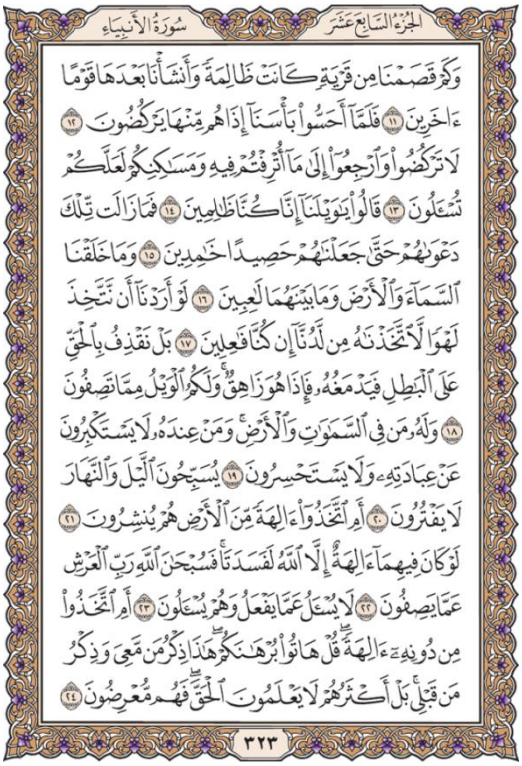
Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lavdëruar tregon për vlerën e madhe të Kuranit dhe i nxit njerëzit që ta besojnë dhe ta mësojnë mirë atë:

- "Ne shpallëm Librin *(Kuranin)*, **në të cilin gjendet krenaria juaj."** - Ibn Abasi shpje-gon: "Domethënë, nderi e fisnikëria juaj." Ndërsa Muxhahidi shpjegon: "Domethënë, fama e krenaria juaj". Ndërsa Haseni shpje-gon: "Domethënë, feja juaj"

- "A nuk e kuptoni?" - A nuk e kuptoni çfarë mirësie e madhe dhe e pashembullt është kjo?! A nuk jeni mirënjohës për të? I Lartësuari thotë: "Me të vërtetë, ai *(Kurani)* është lëvdatë e madhe për ty dhe për popullin tënd, dhe për këtë *(mirësi)* do të përgjigjeni." [Zuhruf 44]. Ai është krenari për ty dhe për popullin tënd, sepse ai zbriti me gjuhën tuaj. [28]

- "Sa e sa popuj që ishin keqbërës, Ne i shkatërruam ..." - Janë të shumtë popujt që Ne i shkatërruam. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Sa e sa breza kemi shkatërruar pas Nuhut. Mjafton që Zoti yt i di dhe i sheh të gjitha gjynahet e robërve të Tij." [Isra 17]. Ose: "Sa e sa fshatra keqbërësish kemi goditur, që janë rrënuar tërësisht. Puset janë braktisur e pallatet e larta janë shkretuar**.** A nuk udhëtojnë ata nëpër tokë, që zemrat e tyre të mund të mësojnë urtësinë dhe veshët

الجزء السابع عشر سورة الأنبياء

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا
ءَاخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّآ أَحَسُّوا۟ بَأْسَنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾
لَا تَرْكُضُوا۟ وَٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ
تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَت تِّلْكَ
دَعْوَىٰهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَٰهُمْ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ ﴿١٥﴾ وَمَا خَلَقْنَا
ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَآ أَن نَّتَّخِذَ
لَهْوًا لَّٱتَّخَذْنَٰهُ مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٧﴾ بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ
عَلَى ٱلْبَٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ
﴿١٨﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ
عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ
لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ ﴿٢١﴾
لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ
عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوا۟
مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ ۖ هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ وَذِكْرُ
مَن قَبْلِى ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ ۖ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾

٣٢٣

e tyre të mund të dëgjojnë *(të mirën)*?! Vërtet, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat në kraharor**.**" [Haxh 45].

- "... e në vend të tyre sollëm popuj të tjerë." - Erdhën shumë popuj të tjerë.

- "Ata kur e vinin re fuqinë e dënimit tonë ..." - Kur e shihnin se dënimi Ynë do t'i rrëmbente në mënyrë të pakthyeshme, ashtu siç u paralajmëruan nga profetët e tyre, ata

- "... iknin me shpejtësi." - Iknin, me shpresën për t'i shpëtuar ndëshkimit.

- "Mos ikni, po kthehuni në pasuritë dhe në banesat tuaja ..." - Kjo qe tallje me ta dhe poshtërim i tyre. Pra, mos ikni me vrap, por kthehuni në vendbanimin tuaj! Por si të ktheheshin, kur ata i përfshiu dënimi i ashpër i Zotit?!

- "... se ndoshta do të mund të merreni vesh!" - Ndoshta mund t'ju lejohet të flisni e të përgjigjeni, në lidhje me mosmirënjohjen që treguat ndaj Bamirësit të Madhëruar.

- "Ata thoshin: "O të mjerët ne, që ishim zullumqarë!" - Ata i pranuan gjynahet dhe

padrejtësitë e tyre, në një kohë kur kjo nuk u vlente aspak (pra, në kohën e zbritjes së dënimit).

- "Shkatërrimi i tyre vazhdoi, derisa i bëmë trupa të rrëzuar e të ftohur." - Ata vazhduan të përsërisnin këto fjalë, derisa i kapi dhe shfarosi dënimi, pastaj heshtën dhe trupat e tyre ngrinë pa jetë.

Ajetet 16 - 20

16. Ne nuk e krijuam qiellin, Tokën e çdo gjë mes tyre pa një qëllim.

17. Po të kishim dashur argëtim, Ne do ta bënim si i shkon madhështisë Sonë *(pa e ditur ju)***, por nuk e bëmë diçka të tillë.**

18. Ne e godasim të pavërtetën me të vërtetën, e cila triumfon mbi të dhe e zhduk fare. Mjerë ju për ato që trilloni!

19. Atij i përket çdo gjë që është në qiej e në Tokë! Ata që janë pranë Tij nuk tregohen kryeneçë, duke e lënë adhurimin e Tij, dhe as nuk lodhen.

20. Ata e lartësojnë natë e ditë Atë dhe kurrë nuk pushojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne nuk e krijuam qiellin, Tokën e çdo gjë mes tyre pa një qëllim." - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai i krijoi qiejt dhe Tokën për një qëllim të lartë: për të mbajtur drejtësinë dhe për t'u gjykuar të gjithë me barazi. Ai ka për t'i shpërblyer ata që bëjnë vepra të mira me më të mirën. Ai nuk i krijoi qiejt dhe Tokën për lojë e argëtim apo pa qëllim fare. Përkundrazi, Ai i krijoi ato për një të vërtetë e qëllim të madh, siç thotë i Lavdëruari: "Ne nuk e krijuam qiellin dhe Tokën dhe ç'ka mes tyre, pa qëllim. Kështu mendojnë ata që nuk besojnë. Mjerë ata që nuk besojnë nga Zjarri *(i Xhehenemit)*." Mos vallë, do t'i trajtojmë njëlloj ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira me ata që bëjnë shkatërrime në tokë? Apo mos vallë, do t'i konsiderojmë njëlloj si të devotshmit dhe ata që janë gjynahqarë?" [Sad 27].

- "Po të kishim dashur argëtim, Ne do ta bënim si i shkon madhështisë Sonë *(pa e ditur ju)***, por nuk e bëmë diçka të tillë." -** Fjala '*lehuen'* në ajet (që është përkthyer 'argëtim'), në gjuhën e Jemenit nënkupton gruan. Ndërsa Ikrima dhe Suddiju kanë thënë që: "Fjala '*lehuen'* ka për qëllim fëmijën." Këto dy shpjegime e përmbajnë njëri-tjetrin. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Sikur Allahu të dëshironte të merrte një fëmijë për Vete, Ai do të mund të kishte zgjedhur kë të donte nga ata që Ai krijon. Por i pastër është Ai *(nga të tilla përshkrime)*. Ai është Allahu, i Vetmi, Ngadhënjimtari *(që nuk ka nevojë për fëmijë)*." [Zumer 4]. Domethënë, Ai e dëlirëson Veten nga të pasurit bir, e sidomos nga shpifje që krijesat trillojnë për Të në lidhje me Isain, Uzejrin ose Melekët. I Lartësuari tha: "I dëlirë dhe i lartësuar qoftë Ai nga ato *(gënjeshtra)* që thonë ata!" [Isra 43]. Ndërsa këtu i Lartësuari thotë: "...por nuk e bëmë diçka të tillë."

- "Ne e godasim të pavërtetën me të vërtetën ..." - Ne e qartësojmë të vërtetën, dhe kështu e kota shkatërrohet.

- "... e cila triumfon mbi të dhe e zhduk fare." - E kota humbet dhe zhduket.

- "Mjerë ju për ato që trilloni"! **-** Mjerë për ju, që i mvishni Zotit bir, mjerë për ju, për ato që shpifni! Më pas, i Lartësuari na tregon rreth adhurimit dhe nënshtrimit të melekëve ndaj Tij dhe edukatës së madhe të tyre në adhurimet përkushtuar Atij natën dhe ditën.

- "Atij i përket çdo gjë që është në qiej e në Tokë! Ata që janë pranë Tij nuk tregohen kryeneçë duke e lënë adhurimin e Tij dhe as nuk lodhen ." - Melekët e Zotit nuk tregohen kryeneçë e të heqin dorë nga adhurimet që i bëjnë Zotit. I Lartësuari thotë: "Mesihu nuk do të refuzonte kurrë të ishte rob dhe adhurues i Allahut, as edhe melekët më të zgjedhur. Ai që i largohet adhurimit të Tij dhe bëhet mendjemadh, *(le ta dijë se)* Ai *(Allahu)* do t'i tubojë të gjithë para Tij *(për llogarinë me drejtësi)*." [Nisa 172]. I Lartësuari thotë gjithashtu: "dhe as nuk lodhen", pra, nuk lodhen e nuk mërziten nga adhurimet.

- "Ata e lartësojnë natë e ditë Atë dhe kurrë nuk pushojnë." - Ata janë të vazhdueshëm në veprat dhe adhurimet e

tyre, gjatë natës dhe ditës. Ata i binden Allahut të Madhëruar si nëpërmjet qëllimeve të tyre, ashtu edhe nëpërmjet veprimeve. Ata janë tërësisht e vazhdimisht të përkushtuar në adhurim, siç thotë i Lartësuari për ta: "Atë e mbikëqyrin melekë të rreptë e të ashpër, që nuk e kundërshtojnë Allahun për asgjë që Ai i urdhëron. Ata zbatojnë gjithçka për të cilën urdhërohen." [Tahrim 6].

Ajetet 21 - 23

21. Mos, vallë, i gjejnë në tokë zotat që mund të ringjallin?

22. Sikur të kishte në to zota të tjerë veç Allahut, ato do të shkatërroheshin. Larg asaj që i përshkruajnë është Allahu, Zoti i Fronit!

23. Ai nuk pyetet çfarë bën, ndërsa ata do të pyeten.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar kundërshton ata të cilët adhurojnë idhuj, në vend të Tij. Ai thotë:

- "Mos, vallë, i gjejnë në tokë zotat që mund të ringjallin?" - Mos, vallë, ata idhuj mund të ringjallin të vdekurit dhe t'i ngrenë nga varret, për t'i tubuar? Jo, ata nuk kanë fuqi për diçka të tillë! Atëherë, pse i quajnë ata si ortakë dhe të barabartë me Allahun dhe u kushtojnë atyre adhurime?!

- "Sikur të kishte në to zota të tjerë veç Allahut, ato do të shkatërroheshin." - Nëse në qiejt e lartë dhe në Tokë do të kishte zota të tjerë veç Allahut, ato do të shkatërroheshin. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Allahu nuk ka lindur asnjë lloj fëmije *(as nga melekët, e as nga njerëzit)* dhe, përveç Tij, nuk ka ndonjë zot tjetër *(që meriton adhurimin)*. Përndryshe, secili zot do të kishte marrë atë që kishte krijuar dhe disa do të kishin mbisunduar mbi të tjerët. I lartë dhe i dëlirë është Allahu nga shpifjet e tyre! Ai e di të fshehtën e të dukshmen. Ai është shumë lart nga ajo që ata i atribuojnë." [Muminun 91].

- "Larg asaj që i përshkruajnë është Allahu, Zoti i Fronit!" - Allahu është i pastër dhe i lartësuar nga trillimet se Ai ka bir e ortak. Ai është i pastër nga të tilla trillime.

- "Ai nuk pyetet çfarë bën, ndërsa ata do të pyeten". - Ai vendos ligjet dhe çdo rregull dhe askush nuk mund të hedhë poshtë ligjin dhe atë që Ai vendos. Askush nuk mund të refuzojë atë, sepse Ai është i Madhërishmi, i Lartësuari Krenari e Ngadhënjimtari. Ai është i Urtë, i Mëshirshëm dhe i Butë në kujdesin ndaj krijesave. (Duke patur këto cilësi e atribute, Ai nuk pyetet për atë që bën, sepse çdo gjë që bën është e mirë, ndërsa e keqja është larg veprave të Tij. Po ashtu, as nuk pyetet për diçka që nuk e ka bërë. Ata që do të pyeten janë krijesat).[29] Allahu që do të marrë në llogari krijesat, në lidhje me veprat e tyre. Kjo i ngjan ajetit tjetër: "Thuaj: "Në dorën e kujt është pushteti për gjithçka? Kush është Ai që i mbron *(të gjithë)*, e prej të Cilit askush nuk mund të të mbrojë dot? Thuajeni, nëse e dini!" Ata do të thonë: "Në dorë të Allahut!" Thuaj: "Atëherë, si mashtroheni *(nga e kota)*?!"" [Mu'minun 88].

Ajetet 24 - 25

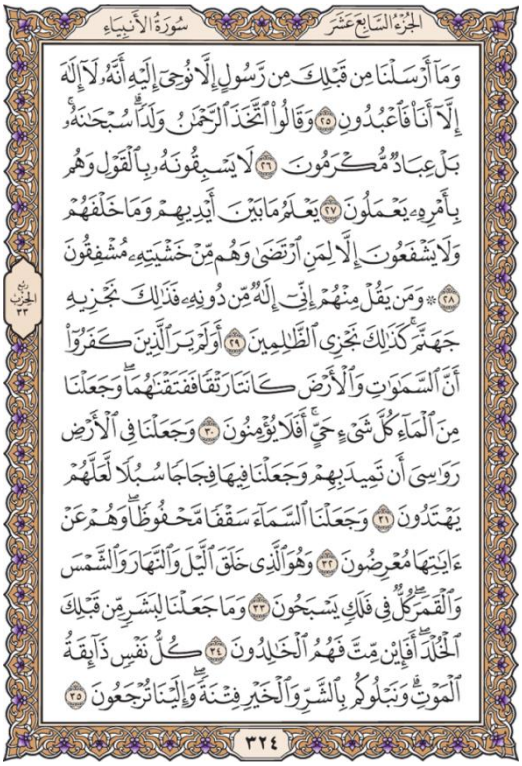
24. Mos, vallë, kanë gjetur zota të tjerë veç Tij? Thuaj: "Sillni argumentet tuaja! Ndërsa ky është argument për këta që janë me mua dhe për ata që ishin para meje.". Megjithatë, shumica e tyre nuk e dinë të vërtetën, prandaj edhe nuk vështrojnë.

25. Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* **përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!"**

Shpjegimi i ajeteve

- "Mos, vallë, kanë gjetur zota të tjerë veç Tij? Thuaj: "Sillni argumentet tuaja!" - Thuaju, o Muhamed, atyre që kanë zgjedhur të adhurojnë idhujt: Çfarë argumentesh keni për këto që thoni e bëni?

- "Ky *(Kuran)* **është argument për këta që janë me mua dhe** *(po kështu ishin shpalljet e Zotit)* **për ata që ishin para meje.".** - Si Kurani, që m'u dha mua, ashtu edhe librat e zbritur në të shkuarën, dëshmojnë për të kundërtën e asaj që ju pretendoni. Çdo libër që u zbriti profetëve dëshmon se nuk ka të

adhuruar tjetër me meritë, veç Allahut të Lartësuar.

- "Megjithatë, shumica e tyre nuk e dinë të vërtetën, prandaj edhe nuk vështrojnë". - Duke qenë se ju nuk e dini të vërtetën e sjellë nga librat e Zotit, ju e refuzoni atë dhe i ktheni shpinën, në vend që të mësoni e të kuptoni të vërtetën.

- "Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* **përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!"** - I Lartësuari thotë: "Pyeti ata që i dërguam para teje: A kemi lejuar që, në vend të Allahut, të adhurohen zota të tjerë?" [Zuhruf 45], ose: "Ne çuam në çdo popull të dërguar, që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!" Por pati nga ata që Allahu i udhëzoi dhe pati nga ata që merituan të mbeten në humbje. Pra, udhëtoni nëpër botë dhe shihni se si ishte fundi i gënjeshtarëve!" [Nahl 36]. Të gjithë profetët dhe shpalljet e Zotit ftojnë në adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe pa ortak. Edhe natyrshmëria e pastër dëshmon dhe pohon diçka të tillë, ndërsa idhujtarët nuk kanë asnjë fakt ose argument ku të mbështeten. Ju nuk keni asnjë burim nga shpalljet e Zotit, ku të gjeni argument. Argumentimi juaj është i hedhur poshtë. "Ata që kundërshtojnë fenë e Allahut, pasi është pranuar *(ndër njerëz)*, sjellin argumente që janë të pavlefshme te Zoti i tyre. Mbi ta do të bjerë zemërimi i Tij dhe do të kenë një dënim të rëndë. Allahu është Ai që e zbriti Librin me të vërtetën e sigurt dhe me drejtësinë. Ti nuk mund ta dish: Ndoshta çasti i shkatërrimit është afër.". [Shura 16, 17].

Ajetet 26 - 29

26. Ata thonë se i Gjithëmëshirshmi ka fëmijë!" I lartësuar qoftë Ai! Jo, ata *(melekët)* **janë veçse rob adhurues të nderuar!**

27. Ata kurrë nuk flasin para se të flasë Ai dhe veprojnë *(për gjithçka)* **veçse me urdhrin e Tij.**

28. Ai *(Allahu)* **e di çfarë ka para dhe çfarë ka pas tyre dhe ata** *(melekët)* **nuk ndërmjetësojnë** *(për asnjë)*, **përveçse për ata me të cilët është i kënaqur Ai. Dhe ata, nga frika prej Tij, janë shumë të kujdesshëm.**

29. Nëse dikush prej tyre do të thoshte "Unë jam zot *(e meritoj adhurime)* **veç Tij, këtë do ta ndëshkonim me Xhehenem. Kështu i ndëshkojmë Ne keqbërësit.**

Shpjegimi i ajeteve

Disa arabë thoshin që melekët janë bijat e Allahut, por Allahu i Lartësuar e përgënjeshtron:

- "Ata thonë se i Gjithëmëshirshmi ka fëmijë!" I lartësuar qoftë Ai! Jo, ata *(melekët)* **janë veçse rob adhurues të nderuar!"** - Melekët janë me gradë të lartë tek Allahu i Lartësuar. Ata janë terësisht të bindur në fjalët dhe veprat e tyre për Allahun e Lartësuar:

- "Ata kurrë nuk flasin para se të flasë Ai dhe veprojnë *(për gjithçka)* **veçse me urdhrin e Tij. Ai** *(Allahu)* **e di çfarë ka para dhe çfarë ka pas tyre ..."** - Ata nuk veprojnë kurrë jashtë vullnetit të Allahut,

përkundrazi, nxitojnë që të zbatojnë me përpikmëri çdo urdhër që marrin prej Tij. Dituria e Allahut të Lartësuar është gjithë-përfshirëse e tyre. Allahut të Lartësuar nuk i fshihet asgjë.

- "... dhe ata *(melekët)* **nuk ndërmjetësojnë** *(për asnjë),* **përveçse për ata me të cilët është i kënaqur Ai ..."** - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "... Askush nuk mund të ndërmjetësojë tek Ai, përveçse me lejen e Tij. Ai e di të tashmen dhe të ardhmen. Të tjerët dinë vetëm aq sa Ai ka dëshiruar t'u mësojë, nga ajo që Ai di. ..." [Bekare 255], ose: "Dhe asnjë ndërmjetësim nuk bën dobi te Ai përveç atyre që Ai u jep leje *(për të ndërmjetësuar)*..." [Sebe' 23]. Ose: "Sa melekë ka në qiej, ndërmjetësimi i të cilëve nuk bën asnjë dobi, vetëm nëse Allahu i jep leje atij që Ai dëshiron dhe është i kënaqur me të." [Nexhm 26]. Ajetet me këtë kuptim janë të shumta.

- "... dhe ata, nga frika prej Tij, janë shumë të kujdesshëm." - Domethënë, prej drojës së Tij.

- "Nëse dikush prej tyre do të thoshte "Unë jam zot *(e meritoj adhurime)* **veç Tij ..."** - Domethënë, ata të cilët pretendojnë se meritojnë të adhurohen së bashku me Allahun e Lartësuar.

- "... këtë do ta ndëshkonim me Xhehenem. Kështu i ndëshkojmë Ne keqbërësit." - Këtë ndëshkim do ta meritojnë të gjithë ata që pretendojnë diçka të tillë. Kjo është një fjali kushtore dhe dihet se pohimi në një fjali kushtore, nuk do të thotë që patjetër do të ndodhë. Kështu, melekët kurrë nuk do ta pretendonin diçka të tillë, por sikur të supozohej se dikush prej tyre do ta bënte, atëherë do ta meritonte ndëshkimin e përmendur. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Thuaju *(o Muhamed)***:** "Sikur i Gjithmëshirshmi të kishte fëmijë, unë do të isha i pari adhurues i tij." Por kjo është diçka e pavërtetë, prandaj thuhet në vijim: "I lartësuar dhe larg të metave është Zoti i qiejve e i Tokës, Zoti i Fronit, nga ajo që ata i përshkruajnë!" [Zuhruf 81, 82]. Ose: "Ty, dhe atyre *(që u dërguan)* para teje, të është shpallur se: "Nëse do t'i bëje shok Allahut, veprat e tua do të asgjësoheshin dhe ti do të ishe prej të humburve." [Zumer 65]. Dihet se profetët e Zotit nuk do të bënin kurrë idhujtari, por kjo është thënë për të treguar ligësinë dhe ndëshkimin e madh, që sjell idhujtaria.

Ajetet 30 - 33

30. A nuk e dinë jobesimtarët se qiejt e Toka ishin bashkë *(si një e tërë)***, pastaj Ne i ndamë dhe ujin e bëmë bazë të jetës së çdo gjallese? A nuk do të besojnë, atëherë?**

31. Në Tokë, Ne kemi vënë male të paluhatshme, që ajo *(Toka)* **të mos lëkundet. Midis tyre kemi bërë lugina e rrugë të gjera për të kaluar, që ata të dinë të orientohen.**

32. Qiellin e kemi bërë si një mbulesë të sigurt. Megjithatë, ata u kthejnë shpinën shenjave, që këto objekte tregojnë.

33. Është Allahu Ai që krijoi natën dhe ditën, Diellin dhe Hënën. Të gjithë *(trupat qiellorë)* **notojnë - secili në orbitën e tij** *(të caktuar)***.**

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk e dinë jobesimtarët se qiejt e Toka ishin bashkë *(si një e tërë)***, pastaj Ne i ndamë dhe ujin e bëmë bazë të jetës së çdo gjallese?"** - A nuk e dinë ata që nuk e pranojnë faktin se Allahu i Lartësuar është i vetmi që meriton adhurimin e krijesave, ata të cilët adhurojnë edhe idhuj, si ortakë të Zotit, se Allahu është i vetëm në pushtetin për të krijuar dhe i vetëm në administrimin dhe rregullimin e çështjeve të krijesave?! A nuk e dinë ata se qiejt e Toka, në fillim ishin njësh, të bashkuara, pastaj Allahu i Lartësuar i ndau, duke krijuar 7 qiej dhe 7 toka? Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë që e ka bërë ujin origjinë të çdo gjëje të gjallë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, i cili rrëfen: 1808. "Unë i thashë: "O i Dërguari i Allahut, kur unë të shoh ty, shpirti më kënaqet dhe sytë më qetësohen. Më trego për çdo gjë, o i Dërguari i Allahut!" Atëherë, ai i tha: "Çdo gjë është e krijuar nga uji." - "Më trego për një gjë që,

nëse e bëj, kam për të hyrë në Xhenet!" Ai tha: "Përhap selamin, shpërnda ushqim (për nevojtarët), mbaji fort lidhjet farefisnore, ngrihu për t'u falur natën kur njerëzit janë në gjumë, pastaj do të hysh në Xhenet me selam." Isnadi i këtij hadithi është sipas kushteve të dy *Sahih*-eve, përveç faktit se Ebu Mejmunete është prej transmetuesve të *Sunen*-eve dhe emri i tij është Sulejm. Imam Tirmidhiu ka quajtur të saktë hadithe që kanë ardhur prej tij.

- "A nuk do të besojnë, atëherë?" - A nuk besojnë, kur dëshmojnë krijesa, të cilat dalin në jetë gradualisht? Këto të gjitha tregojnë për ekzistencën e Krijuesit, i Cili vepron me vullnetin dhe përzgjedhjen e Tij dhe i Cili është i plotpushtetshëm për gjithçka, siç ka thënë një poet: "Çdo gjë që ekziston, për Zotin që është Një tregon." Sufjan el Theuriu sjell hadithin nga Ikrima, dhe ky nga i ati, i cili rrëfen se Ibn Abasi është pyetur njëherë: "A ka ekzistuar nata në fillim, apo dita?" Ai tha: "Kur qiejt dhe Toka ishin bashkë, a kishte gjë tjetër mes tyre, përveçse errësisrë? Kështu që, ta dini se nata ishte para ditës."

- "Në Tokë, Ne kemi vënë male të paluhatshme, që ajo të mos lëkundet." - Allahu i Lartësuar vendosi malet, për ta bërë Tokën të palëvizshme. Kështu, Allahu i Lartësuar e forcoi atë, që ajo të mos të lëkundet dhe të anojë bashkë me njerëzit, e që ata të mos gjejnë prehje mbi të. Toka është në ujë, pra, është e mbuluar me ujë, përveç një të katërtës së saj, e cila është e shfaqur ndaj ajrit dhe diellit. Banorët e saj vështrojnë qiellin dhe gjithçka të saj, shenja të mrekullueshme që tregojnë për ekzistencën dhe për urtësinë e Krijuesit, që është i ditur, i plotpushtetshëm dhe i urtë në krijimin e Tij.

- "Midis tyre kemi bërë lugina e rrugë të gjera për të kaluar, që ata të dinë të orientohen." - Allahu i Lartësuar bëri të mundur të ketë hapësira mes maleve, që njerëzit të hapin rrugë dhe të lëvizin nga një vend në tjetrin.

- "Qiellin e kemi bërë si një mbulesë të sigurt." - E bëmë qiellin mbulesë, si kubé. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ne e ngritëm qiellin me fuqinë Tonë dhe Ne e zgjerojmë atë." [Dharijat 47]. Ose: "Betohem për qiellin dhe për Atë që e ndërtoi." [Shems 5]. Ose: "A nuk e vështrojnë qiellin sipër tyre, se si e kemi ndërtuar dhe zbukuruar, pa lejuar në të asnjë të çarë?!" [Kaf 6]. Kështu, Allahu i Madhëruar na tregon se e ka ndërtuar qiellin dhe e ka ngritur kupolën e tij. Ndërsa në këtë ajet, Ai thotë se e ka bërë atë si mburojë, që askush nuk mund të depërtojë në të.

- "Megjithatë, ata u kthejnë shpinën shenjave, që këto objekte tregojnë." - Ata nuk thellohen në madhështinë e këtij krijimi. Ata nuk meditojnë mbi trupat qiellorë, për ata që janë të qëndrueshëm (në dukje), apo për ata që lëvzin, me të cilët Allahu i Lartësuar ka zbukuruar qiellin.

- "Është Allahu Ai që krijoi natën dhe ditën. ..." - Ai e krijoi natën të errët, ndaj krijesat pushojnë dhe qetësohen gjatë saj. Ndërsa ditën e bëri të shndritshme, që njerëzit të lëvizin të qetë, për të kërkuar mirësitë e Allahut. Allahu i Madhëruar herë zgjat njërën, duke shkurtuar tjetrën dhe herë tjetër bën të kundërtën.

- "... Diellin dhe Hënën." - Dielli ka dritën e vet, që është e veçantë për të, ashtu siç ka edhe një rrugë të përcaktuar, nëpër të cilën lëviz. Ai ka kohën e vet të lëvizjes, të posaçme për të. Ndërsa Hëna ka dritë tjetër, që është e veçantë për të, si dhe një rrugë të përcaktuar, nëpër të cilën lëviz. Ajo ka kohën e vet të lëvizjes, të posaçme për të dhe të ndryshme nga tjetra. Por Allahu i Lartësuar thotë për të dyja:

- "Të gjithë notojnë - secili në orbitën e tij *(të caktuar)***."** - *Jedûrûn*, domethënë, vërtiten në formë rrethore. Ibn Abasi ka thënë: "Domethënë, vërtiten ashtu si filli i perit në tjerrëse."

Ajetet 34 - 35

34. Ne, askujt *(prej njerëzve)* **para teje nuk i dhamë përjetësinë** *(o Muhamed)*.

Atëherë, nëse ti vdes, mos, vallë, ata do të jetojnë përgjithmonë?

35. Çdo njeri do ta shijojë vdekjen. Ne ju sprovojmë *(në këtë botë)* **me të keqen e me të mirën; dhe të gjithë ju te Ne do të ktheheni.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne, askujt *(prej njerëzve)* **para teje nuk i dhamë përjetësinë** *(o Muhamed).*" - Asnjë njeri nuk e kemi bërë të përjetshëm në këtë dynja, o Muhamed. Në këtë ajet mbështeten disa dijetarë, që thonë se Hidri (a.s) ka vdekur, sepse edhe ai ishte njeri. Kështu, çdo njeri, qoftë ai evlija ose profet, do ta provojë vdekjen dhe nuk mund të jetë i përjetshëm në këtë dynja.

- "Atëherë, nëse ti vdes, mos vallë, ata do të jetojnë përgjithmonë?" - Nëse ti, o Muhamed, do të vdesësh, mos vallë, ata shpresojnë se do të jetojnë përjetësisht pas teje?! Pra, kjo nuk ka për të ndodhur kurrë, sepse të gjithë janë duke shkuar drejt vdekjes:

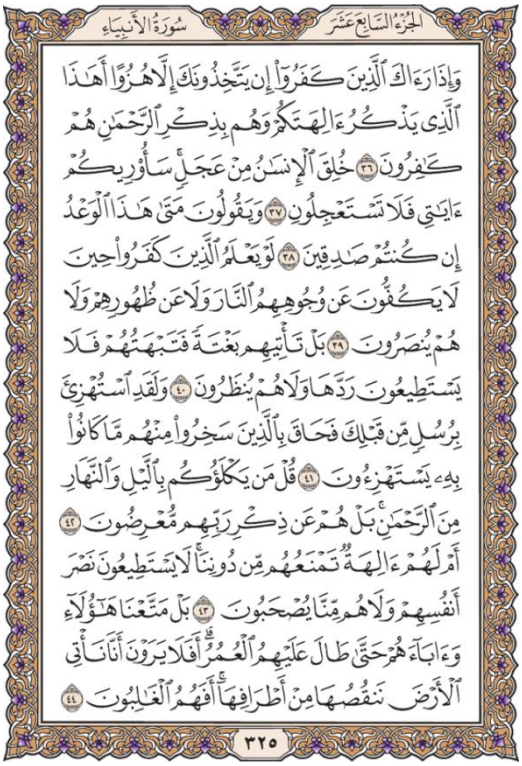
- "Çdo njeri do ta shijojë vdekjen." - Të gjithë do ta shijojnë vdekjen në jetën e kësaj bote.

- "Ne ju sprovojmë *(në këtë botë)* **me të keqen e me të mirën."** - Ne ju sprovojmë herë me fatkeqësi dhe herë me mirësi. Në këtë mënyrë, Allahu nxjerr në pah atë që është mirënjohës, për ta dalluar nga ai që është mohues i mirësive të Tij. Allahu dallon ata që janë të durueshëm, nga ata të cilët i humbasin shpresat. Allahu i Lartësuar i vë në provë njerëzit me të mira dhe me vështirësi, për t'u dalluar qartë ata që janë të bindur ndaj urdhëresave të Tij, nga ata të cilët i shpërfillin ato.[30] Allahu i Lartësuar thotë:

- "... dhe të gjithë ju te Ne do të ktheheni." - Ju keni për t'u shpërblyer sipas asaj që keni bërë.

Ajetet 36 - 37

36. E kur të shohin ty ata që nuk besojnë, të marrin me tallje. "Ky është *(thonë ata)* **ai që përgojon zotat tuaj?" Ata blasfemojnë kur përmendet i Gjithmëshirëshmi** *(Rrahmani).*

37. Njeriu është *(krijuar si)* **një qenie e ngutshme. Unë do t'jua tregoj së shpejti shenjat e Mia; prandaj ju nuk do të më kërkoni t'ju vijë më shpejt** *(dënimi).*

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij dhe i thotë:

- "E kur të shohin ty ata që nuk besojnë, të marrin me tallje." - Flitet për mohuesit kurejshë, si Ebu Xhehli dhe të ngjashmit me të: Kur ata të shohin ty, ata tallen, duke të përçmuar dhe duke thënë:

- "Ky është *(thonë ata)* **ai që përgojon zotat tuaj?"** - Ky është ai i cili ju përçmon zotat dhe fyen logjikën tuaj.

- "Dhe ata blasfemojnë kur përmendet i Gjithëmëshirshmi *(Rrahmani).***"** - Në vend që ata të besojnë Allahun dhe atë çfarë Profeti i Allahut solli prej Tij, ata bëjnë të kundërtën dhe tallen me të Dërguarin e Zotit! I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "E kur të shohin ty, të marin vetëm për tallje: "A ky është ai që Allahu e dërgoi si profet?" Ai gati do të na kishte zmbrapsur prej zotave tanë sikur të mos kishim qenë

qëndrestarë e besnikë ndaj tyre." *(Të mjerët!)* Shpejt do ta mësojnë, kur ta shohin qartazi dënimin, se kush ishte më larg së vërtetës." [Furkan 41]. Në këtë mënyrë, ata refuzojnë të besojnë edhe Atë i Cili e dërgoi ketë profet. Ata të mjerë e konsiderojnë Profetin e zgjedhur thjesht si një devijues, një njeri që përpiqet t'i largojë ata nga zotat e tyre, nëse ata nuk do të bëjnë kujdes dhe nuk janë këmbëngulës në adhurimin e idhujve të tyre. Allahu i Lartësuar i kundërshton ata, duke u thënë: "Shpejt do ta mësojnë, kur ta shohin qartazi dënimin, se kush ishte më larg së vërtetës." [Furkan 42].

- "Njeriu është *(krijuar si)* **një qenie e ngutshme."** - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në një ajet tjetër: "Njeriu lutet për keq, ashtu sikurse lutet për mirë. Njeriu është vërtet i ngutur." [Isra 11]. Rreth urtësisë së përmendjes së faktit se njeriu është një krijesë e nxituar, në këtë kontekst mund të themi se, pasi Allahu i Lartësuar përmendi ata të cilët tallen me Profetin e Tij, mbase në shpirtin e njeriut nxitet dëshira e fortë për një ndëshkim të menjëhershëm të tyre, duke kërkuar që ai të vijë sa më shpejt, prandaj Allahu i Lartësuar thotë: "Njeriu është *(krijuar si)* një qenie e ngutshme." Domethënë, në këtë ajet, Allahu i Lartësuar tregon se Ai e afatizon të padrejtin dhe keqbërësin, por kur vjen ndëshkimi, ai nuk ka për të shpëtuar më. Vërtet, Allahu i Madhëruar i jep kohë të gjatë njeriut për të menduar, por nëse përmbushet afati i ndëshkimit, Ai nuk e vonon më aspak.

- "Unë do t'jua tregoj së shpejti shenjat e Mia; prandaj ju nuk do të më kërkoni t'ju vijë më shpejt *(dënimi)***."** - Kam për t'ju treguar ndëshkimin dhe atë çfarë kam vendosur për ta. Kam për t'ju treguar pushtetin Tim të plotë mbi ata të cilët nuk më binden.

Ajetet 38 - 40

38. Ata thonë: "Kur do të jetë ai premtim *(me dënim)***, nëse thoni të vërtetën?"**

39. Ah, sikur ta dinin jobesimtarët *(kohën)* **kur nuk do të mund ta largojnë zjarrin nga fytyrat dhe as nga shpinat e tyre dhe** *(kur)* **asnjë ndihmë nuk do t'u vijë atyre!**

40. Po, po! Ai *(Kijameti)* **do t'u vijë atyre krejt befas dhe do t'i trondisë ata. Nuk do të kenë asnjë forcë që ta shmangin dhe as nuk do t'u jepet afat.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata thonë: "Kur do të jetë ai premtim *(me dënim)***, nëse thoni të vërtetën?"** - Allahu i Lartësuar na njofton rreth idhujtarëve, të cilët kërkojnë përshpejtimin e ndëshkimit mbi ta. Ata e bënin këtë në formë sfide, duke treguar se nuk e besonin aspak që ishte e vërtetë. Ata e bënin këtë prej mendjemadhësisë dhe sepse e shikonin si të pamundur që të ndodhte.

- "Ah, sikur ta dinin jobesimtarët *(kohën)* **kur nuk do të mund ta largojnë zjarrin nga fytyrat dhe as nga shpinat e tyre dhe** *(kur)* **asnjë ndihmë nuk do t'u vijë atyre!"** - Po të kishin siguri të plotë se ndëshkimi do të bjerë mbi ta në mënyrë të pashmangshme, nuk do të kishin guximin të kërkonin përshpejtimin e tij. Megjithatë, ndëshkimi i Allahut ka për t'i përfshirë ata nga të gjitha anët, siç thuhet në Kuran: "Ata do të kenë shtresa zjarri nga sipër dhe nga poshtë. Me këtë i frikëson Allahu robërit e Vet: "O robërit e Mi, kini frikë *(dënimin)*!"" [Zumer 16]. ose: "Për ata është përgatitur Xhehenemi, si shtrat nga poshtë dhe si mbulesë nga lart. Kështu i shpërblejmë Ne të padrejtët." [Araf 41]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Madhëruar thotë: "dhe asnjë ndihmë nuk do t'u vijë atyre!" Domethënë, askush nuk do të mund t'i ndihmojë ata, që të shpëtojnë nga ndëshkimi. Më pas, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Po, po! Ai *(Kijameti)* **do t'u vijë atyre krejt befas dhe do t'i tronditë ata."** - Zjarri ka për t'i përfshirë ata në mënyrë të befasishme, të menjëhershme. Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe do t'i tronditë ata." Pra, ka për t'i tmerruar ata, të cilët do të dorëzohen tërësisht të çoroditur, duke mos ditur se çfarë të bëjnë.

- "Nuk do të kenë asnjë forcë që ta shmangin dhe as nuk do t'u jepet afat." - Ata nuk do të gjejnë asnjë mundësi për t'ju shmangur ndëshkimit dhe, përveç kësaj, "as nuk do t'u jepet afat." Domethënë, kur t'ju vijë ndëshkimi, nuk ka për t'u shtyrë më asnjë çast.

Ajetet 41 - 43

41. Janë përqeshur shumë të dërguar të tjerë para teje. Por përqeshësit i përfshiu vetë ajo që përqeshnin.

42. Thuaj: "Kush ju mbron ju gjatë natës dhe ditës prej *(Dënimit të)* **të Gjithëmëshirshmit?" Megjithatë, ata ua kthejnë shpinën këshillave të Zotit të tyre.**

43. Apo kanë ata zota të tjerë, që mund t'i mbrojnë prej Nesh?! Ata nuk kanë fuqi të ndihmojnë as vetveten dhe as Ne nuk do t'i mbrojmë.

Shpjegimi i ajeteve

Duke ngushëlluar profetin e Tij të dashur, Muhamedin, në lidhje me mundimet dhe talljet që i bënin idhujtarët, duke e konsideruar atë si gënjeshtar, Allahu i Madhëruar thotë:

- "Janë përqeshur shumë të dërguar të tjerë para teje. Por përqeshësit i përfshiu vetë ajo që përqeshnin." - Domethënë, ata i përfshiu ndëshkimi, të cilin e konsideronin si diçka të largët dhe të pamundur, sikurse thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Edhe para teje janë mohuar shumë të dërguar, por ata duruan mohimin dhe mundimet, derisa u erdhi ndihma Jonë. Askush nuk mund t'i ndryshojë fjalët e Allahut. Tashmë, ty të kanë ardhur disa nga ngjarjet e të dërguarve." [En'am 34]. Në vijim, Allahu i Lartësuar përmend mirësinë e Tij mbi njerëzit, dhe pikërisht për faktin se Ai i ruan ata gjatë natës dhe gjatë ditës me syrin e Tij, që kurrë nuk fle:

- "Thuaj: "Kush ju mbron ju gjatë natës dhe ditës prej *(Dënimit të)* **të Gjithëmëshirshmit?"** - Kush, përveç të Gjithëmëshirshmit, ju mbron dhe kujdeset për ju, gjatë natës dhe ditës?

- "Megjithatë, ata ua kthejnë shpinën këshillave të Zotit të tyre." - Ata nuk tregojnë mirënjohje për çfarë u ka dhuruar Allahu dhe nuk i besojnë mesazhet e Tij, përkundrazi, i kthejnë shpinën atyre, i shpërfillin dhe i lënë në harresë.

- "Apo kanë ata zota të tjerë që mund t'i mbrojnë prej Nesh?!" - Kjo është një pyetje, e cila përmban mesazh qortues, kundërshtues dhe paralajmërues për mohuesit. Kuptimi: "Mos vallë, ata kanë zota, të cilët kujdesen për ta dhe që mund t'i mbrojnë nga ndëshkimi Im? Sigurisht që jo, kjo çështje nuk qëndron siç pretendojnë ata."

- "Ata nuk kanë fuqi të ndihmojnë as vetveten ..." - Idhujt, tek të cilët mbështeten dhe shpresojnë mbrojtjen dhe kujdesin, nuk kanë mundësi që të mbrojnë as veten e vet apo të sjellin ndonjë dobi tjetër.

- "... dhe as Ne nuk do t'i mbrojmë." - Nuk kemi për t'i mbrojtur ata nga ndëshkimi.

Ajetet 44 - 47

44. Ne u dhamë atyre dhe paraardhësve të tyre jetë të gjatë e mirësi të shumta. A nuk e vërejnë ata se Ne ua pakësojmë ca nga ca tokën nga anët e saj? Atëherë, mos vallë ata do të dalin të fituar?

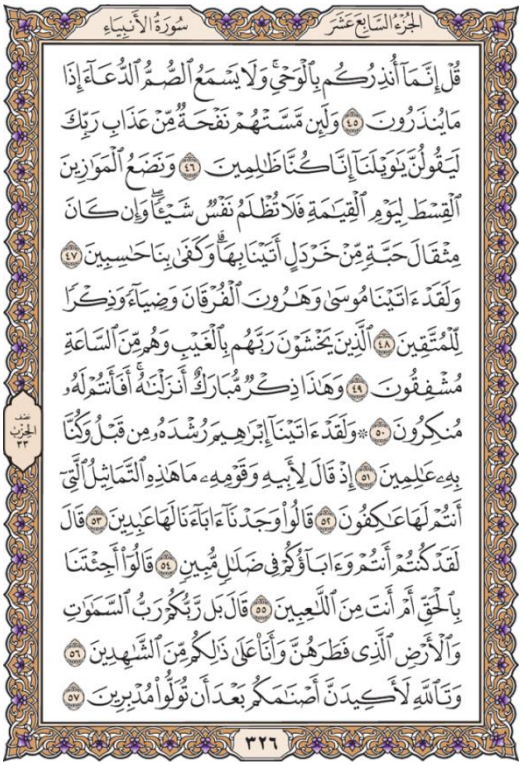
45. Thuaj: "Unë veçse po ju paralajmëroj me anën e kësaj shpalljeje." Por i shurdhëri nuk do ta dëgjojë thirrjen, edhe kur paralajmërohet."

46. Nëse ata do t'i godiste ndonjë e keqe nga dënimi i Zotit tënd, ata do të thoshin: "Të mjerët ne! Ne i bëmë vetes padrejtësi.".

47. Ditën e Gjykimit, Ne do të vëmë peshore të sakta, prandaj askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi. Edhe sikur të jetë diçka që peshon sa një kokërr meli, Ne do ta sjellim atë aty *(në peshore)***. Mjaftojmë Ne si llogaritës të drejtë** *(të punëve)***.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se ajo që i mashtroi idhujtarët, duke shkuar në humbje, është jeta e tyre e gjatë mes mirësive të shumta. Pikërisht kjo i ka bërë të mendojnë se janë në të vërtetën:

الجزء السابع عشر سورة الأنبياء

قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْىِ ۚ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا
مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ
لَيَقُولُنَّ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ
ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ
مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾
وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَذِكْرًا
لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ
مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَٰهُ ۚ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ
مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ رُشْدَهُۥ مِن قَبْلُ وَكُنَّا
بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِىٓ
أَنتُمْ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ
لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا
بِٱلْحَقِّ أَمْ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ٱلَّذِى فَطَرَهُنَّ ۖ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾
وَتَٱللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَٰمَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾

الجزء ١٧

٣٢٦

- "Ne u dhamë atyre dhe paraardhësve të tyre jetë të gjatë e mirësi të shumta." - Pastaj Allahu i Lartësuar i këshillon dhe i qorton ata:

- "A nuk e vërejnë ata se Ne ua pakësojmë ca nga ca tokën nga anët e saj?" - Mufesirët kanë dhënë mendime të ndryshme në shpjegimin e këtij ajeti, sikurse e përmendëm në suren Ra'd. Shpjegimi më i mirë është dhënë përmes fjalës së Allahut në ajetin tjetër: "Edhe më parë Ne kemi shkatërruar vendbanimet përreth jush dhe ua kemi shpjeguar Shpalljet Tona që ata të mund të ktheheshin *(në rrugën e drejtë)*." [Ahkaf 27]. Hasen el Basriu shpjegon: "Ky ajet nënkupton përhapjen e Islamit dhe ngushtimin e vendeve të kufrit." Domethë-në, a nuk nxjerrin mësim ata, kur shohin ndihmën dhe fitoren që Allahu i Lartësuar u jep të dashurve të Tij mbi armiqtë e tyre? A nuk marrin mësim nga shkatërrimi i popujve, të cilët kundërshtuan profetët e tyre dhe nuk iu nënshtruan Allahut?

- "Atëherë, mos vallë ata do të dalin të fituar?" - Përkundrazi, si gjithmonë, ata do të jenë të mposhturit, të poshtëruarit dhe të nënçmuarit.

- "Thuaj: "Unë veçse po ju paralajmëroj me anën e kësaj shpalljeje." - Ajo, nëpërmjet të cilës unë ju paralajmëroj dhe kërcënoj, është pikërisht Shpallja, që m'u dha nga Allahu i Lartësuar. Por paralajmërimi për ndëshkim nuk i sjell dobi atij të cilit Allahu i Lartësuar ia ka verbuar sytë e zemrës, si shpërblim i drejtë për mospërfilljen e shpalljeve të Tij:

- Por i shurdhëri nuk do ta dëgjojë thirrjen, edhe kur paralajmërohet. - Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Nëse ata do t'i godiste ndonjë e keqe nga dënimi i Zotit tënd, ata do të thoshin: "Të mjerët ne! Ne i bëmë vetes padrejtësi.". - Ata do të pranojnë gjynahet dhe padrejtësitë e tyre, sapo t'u bjerë pjesa më e vogël e ndëshkimit. Kështu, ata do të pranojnë padrejtësitë e mëdha, me të cilat kanë ngarkuar vetet e tyre në këtë botë.

- "Ditën e Gjykimit, Ne do të vëmë peshore të sakta ..." - Allahu do të vendosë peshore të drejta Ditën e Kijametit. Në fakt, është vetëm një peshore, por numri shumës shërben për të treguar veprat e shumta, që do të peshohen në të.

- "... prandaj askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi. Edhe sikur të jetë diçka që peshon sa një kokërr meli, Ne do ta sjellim atë aty *(në peshore)***. Mjaftojmë Ne si llogaritës të drejtë** *(të punëve)***."** - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, ku thotë: "Kur Libri *(i punëve)* do t'u vihet përpara, ti do t'i shohësh gjynahqarët të frikësuar nga shënimet në të, që do të thonë: "Të mjerët ne! Çfarë është ky libër, që nuk ka lënë asnjë vepër - të madhe apo të vogël - , pa e shënuar." Aty do të gjejnë të shënuar gjithçka që kanë bërë. Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt." [Kehf 49]. Ose: "S'ka dyshim se Allahu nuk bën padrejtësi as sa një grimcë. Nëse është vepër e mirë, Ai e shumëfishon atë dhe dhuron shpërblim të madh nga ana e Tij." [Nisa 40]. Lukmani i

tha birit të vet: "O biri im, Allahu ka për të sjellë edhe një grimcë të vogël, sa një fare sinapi, edhe në qoftë ajo e fshehur nën një rrasë guri, apo në qiej ose në tokë. Vërtet, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur." [Lukman16]. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1809. "Janë dy fjalë, të cilat janë të lehta për gjuhën, por të rënda në peshore dhe shumë të dashura për të Gjithëmëshirshmin: "*Subhan-Allahi ue biĥamdih, subĥân-Allahi el adhim*!" Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Amër Ibn Asi, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1810. "Ditën e Kijametit, Allahu i Krenar dhe i Lartësuar do të nxjerrë përpara krijesave një burrë prej umetit Tim dhe do të hapë përpara tij 99 regjistra të mbushur plot. Çdo regjistër është i madh aq sa sheh syri. Ai do t'i thotë: "A mohon ndonjë gjë prej atyre që janë shkruar në regjistra? Mos të kanë bërë padrejtësi shkruesit e Mi, të cilët regjistronin veprat e tua?" Ai thotë: "Jo, o Zot." Atëherë, Ai do të thotë: "A ke ndonjë justifikim apo vepër të mirë?" Abdullah Ibn Amër Ibn Asi thotë: "Ai zihet ngushtë dhe thotë: "Jo, o Zoti im!" Atëherë, Allahu thotë: "Ti ke tek Ne vetëm një të mirë dhe sot ty nuk do të të bëhet padrejtësi!" Dhe Allahu i nxjerr atij një fletë të vogël, në të cilën është shkruar: "*Esh'hedu en Lâ ilâhe il-l'Allah ue esh'hedu en-ne Muhameden Resulullah*". Ai do të thotë: "Silleni atë këtu!" Robi do të thotë: "O Zot, e çfarë do të bëjë kjo fletë e vogël, përballë këtyre regjistrave kaq të mëdhenj (me gjynahe)?!" Ai do t'i thotë: "Ty nuk do të të bëhet padrejtësi." Profeti thotë: "Kur regjistrat (me gjynahe) të vendosen të gjithë në njërën anë të peshores dhe fleta e vogël në anën tjetër, fleta e vogël do të peshojë më shumë dhe do t'i ngrejë lart të gjithë regjistrat e mëdhenj." Pastaj ai tha: "Asgjë nuk mund të rëndojë më shumë përballë: "Bismilahir-Rrahmanir-Rrahim"." [31] Këtë hadith e sjell Tirmidhiu dhe Ibn Maxhe prej Lejth Ibn Sadit; Tirmidhiu ka thënë që është hadith *hasenun garib*.

Ajetet 48 - 50

48. Ne u patëm dhënë Musait dhe Harunit Furkanin *(Teuratin),* **që ishte dritë e këshillë për të devotshmit,**

49. të cilët i frikësohen Zotit të tyre, edhe pse nuk e shohin, dhe që i druhen Orës *(së gjykimit.)*

50. Përkujtim *(Kuran)* **që Ne e shpallëm, është plot këshilla dhe bekime. Atëherë, si nuk po e pranoni?**

Shpjegimi i ajeteve

Kemi thënë edhe më parë se Allahu i Lartësuar i përmend shpesh së bashku në Kuran dy profetët, Musain dhe Muhamedin, dhe po kështu dy librat, që iu dhanë atyre, si udhëzim për njerëzit. Edhe në këto ajete, Allahu i Madhëruar thotë:

- "Ne u patëm dhënë Musait dhe Harunit Furkanin *(Teuratin)* ..." - Domethënë, Teuratin, i cili bën ndarjen mes hallallit dhe haramit dhe ndarjen e të vërtetës nga e kota. Të gjithë librat dhe shpalljet e Zotit përmbajnë diturinë e vërtetë. Ata janë dritë për zemrat. Ata e ndriçojnë zemrën e njeriut, e mbushin atë me udhëzim të drejtë dhe frikërespekt për Allahun, nxisin pendimin e sinqertë, përkushtimin dhe dorëzimin e plotë tek Ai. Për këtë arsye, duke përshkruar Teuratin, Allahu i Lartësuar thotë:

- "... që ishte dritë e këshillë për të devotshmit ..." - Ai shërbente edhe si përkujtues i vazhdueshëm dhe këshillë e vyer për besimtarët e devotshëm.

- "... të cilët i frikësohen Zotit të tyre, edhe pse nuk e shohin, dhe që i druhen Orës *(së gjykimit.)*" **-** Kjo ngjan me ajetin tjetër: "që i është druajtur të Gjithëmëshirshmit edhe fshehtazi, dhe që është kthyer tek Allahu me zemër të penduar." [Kaf 33]. Ose "Pa dyshim, për ata që i frikësohen Zotit të vet pa e parë Atë, do të ketë falje dhe shpërblim të madh." [Mulk 12]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i madhëruar i përshkruan ata: "... që i druhen Orës *(së gjykimit)*". Domethënë, ata janë të frikësuar nga llogaria përpara Zotit të tyre. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Edhe ky Përkujtim *(Kuran)*, **që Ne e shpallëm, është plot kështilla dhe bekime."** - Këtu bëhet fjalë për Kuranin e madhërishëm, të cilit nuk mund t'i mvishet e pavërteta dhe e kota nga asnjë anë, as para dhe as pas tij, sepse është shpallje e Atij që është i Urtë dhe i Lavdëruar.

- "Atëherë, si nuk po e pranoni?" - Si është e mundur, që ju e mohoni këtë Kuran, kur ai është kaq i qartë, i kuptueshëm dhe i mrekullueshëm në kumtet që përcjell?!

Ajetet 51 - 56

51. Ne ia dhamë Ibrahimit udhëzimin e tij më herët dhe dinim gjithçka për të.

52. Kur ai i tha babait dhe popullit të vet: "Ç'janë këto statuja që adhuroni?!"

53. Ata i thanë: "Kështu pamë të parët tanë, që i adhuronin ato.".

54. Atëherë, ai u tha: "Ju dhe të parët tuaj keni qenë të humbur."

55. Ata ia kthyen: "Po flet seriozisht apo po tallesh?"

56. Atëherë, ai tha: "Zoti juaj është Zoti i qiejve e i Tokës; është Ai që i krijoi ato dhe unë dëshmoj për këtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne ia dhamë Ibrahimit udhëzimin e tij më herët dhe dinim gjithçka për të." - Allahu i Lartësuar na njofton rreth të dashurit të Tij, Ibrahimit (a.s.), të cilit ia dha udhëzimin shumë herët, që në vogëlinë e tij. Allahu i Lartësuar e frymëzoi atë për të dashur të vërtetën dhe e udhëzoi drejt saj, për t'i dhënë më pas shumë argumente, që t'ia paraqiste popullit të tij, siç thotë në ajetin vijues: "Këto janë shenjat Tona, të cilat ia dhamë Ibrahimit *(si argument)* kundër popullit të tij. Ne ngremë në gradë të lartë atë që duam. Pa dyshim, Zoti yt është i Urtë e i Gjithëditur." [Enam 83]. Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe dinim gjithçka për të." Domethënë, që Ibrahimi e meritonte këtë mirësi dhe ishte i duhuri për këtë mision. Kanë ardhur disa rrëfime izraelitase (*israiljate*), të cilat i kanë përcjellë shumë mufesirë, në lidhje me këtë ngjarje. Dihet se të tilla rrëfime që pohohen në Sheriatin tonë, pranohen, në të kundërt, pra nëse bien ndesh me sheriatin tonë, ato refuzohen. Ndërsa për *israiljatet* që as nuk bien ndesh me Shpalljen tonë dhe as pohohen prej saj, jemi urdhëruar që as t'i besojmë, por as edhe t'i përgënjeshtrojmë. Pra, nuk japim gjykim rreth tyre. Shumë nga *israiljate* janë të padobishme, sepse në të kundërt Sheriati ynë i plotë e gjithëpërfshirës do t'i kishte shtjelluar dhe përmendur ato. Metoda që ndjekim në këtë tefsir është anashkalimi i shumicës së tyre, pasi thjesht mund të humbasin kohë, madje ato mund të jenë përzier edhe me trillime, pasi izraelitët nuk kanë kritere për të dalluar rrëfimet profetike të sakta nga ato të pasaktat. Siç kanë pohuar imamët e mëdhenj dhe ekspertët e këtij umeti, kuptimi është se Allahu i Madhëruar e pati udhëzuar Ibrahimin që më herët, përpara kësaj ngjarjeje, sepse Allahu i Lartësuar i dinte mirë cilësitë e Ibrahimit.

- "Kur ai i tha babait dhe popullit të vet: "Ç'janë këto statuja që adhuroni?" - Pikërisht ky ishte udhëzimi, që Allahu i Lartësuar ia dha që në vogëli Ibrahimit (a.s.): kundërshtimi ndaj popullit të vet, në lidhje me adhurimin e idhujve. Atëherë, kuptimi është: Çfarë janë këta idhuj, të cilëve ju u përkushtoheni? Ibn Ebu Hatimi sjell rrëfimin nga Esbak Ibn Nebate, se Aliu (r.a) kaloi njëherë pranë disa njerëzve, që po luanin shah dhe u tha: "Ç'janë këto statuja që adhuroni?!". Pastaj shtoi: "Do të ishte më e lehtë të shtrëngonit në dorë një thëngjill të ndezur, derisa të shuhej, sesa të preknit këta idhuj!" Në vijim, i lartësuari thotë:

- "Ata i thanë: "Kështu pamë të parët tanë, që i adhuronin ato.". - Kështu, ata nuk kishin asnjë arsye të bazuar, në lidhje me idhujtarinë, përveç faktit se kjo kishte qenë rruga e të parëve të tyre, të cilët gjithashtu kishin humbur.

- "Atëherë, ai u tha: "Ju dhe të parët tuaj keni qenë të humbur." - Ju nuk jeni në rrugën e vërtetë, të treguar nga Zoti. Kështu, duke qenë se Ibrahimi i përçmoi ata dhe të parët e tyre në logjikën që kishin dhe në idhujt që adhuronin, ata i thanë:

- "Ata ia kthyen: "Po flet seriozisht apo po tallesh?" - Po i thua seriozisht këto fjalë apo thjesht po tallesh?

- "Atëherë, ai tha: "Zoti juaj është Zoti i qiejve e i Tokës; është Ai që i krijoi ato ..." - Zoti juaj, Krijuesi, që është i vetmi që meriton të adhurohet dhe që ju t'i nënshtroheni, është pikërisht Ai që krijoi qiejt dhe Tokën dhe gjithçka mes tyre.

- "... dhe unë dëshmoj për këtë". - Unë dëshmoj se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë përveç Allahut dhe nuk ka krijues dhe kujdestar tjetër për krijesat veç Tij. Unë dëshmoj se Ai është i vetmi që meriton të adhurohet dhe që ju t'i përkushtoheni dhe nënshtroheni, sepse është pikërisht Ai që krijoi qiejt dhe Tokën dhe gjithçka mes tyre.

Ajetet 57 - 63

57. Për Allah, sa të largoheni ju, unë kam për t'i dërrmuar këto statuja!"

58. Dhe i bëri ato copë e çikë, përveç idhullit të tyre më të madh, që ata t'i drejtoheshin atij.

59. "Kush e bëri këtë me zotat tanë?" - thanë ata. - "Ai qenka kriminel!"

60. Disa thanë: "Kemi dëgjuar për një djalë, që i përçmonte ato, i cili quhej Ibrahim.".

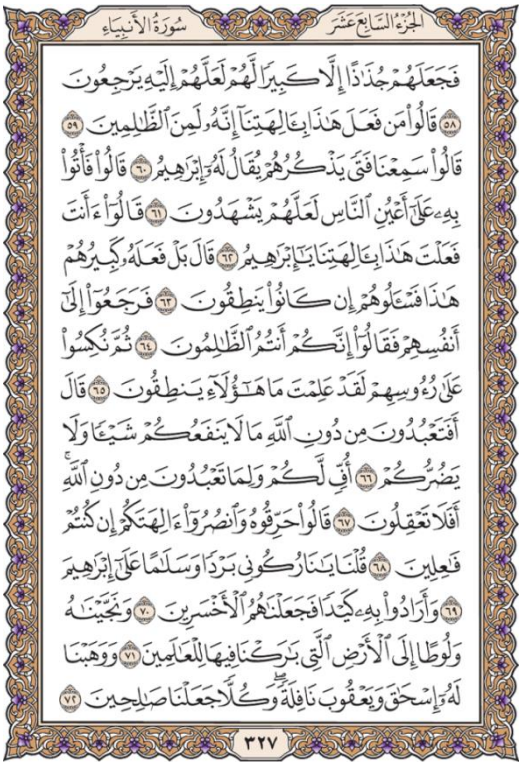
61. "Atëherë, - thanë ata, - silleni atë këtu në sy të njerëzve, që ta shohin të gjithë."!

62. Ata e pyetën: "Ti e bëre këtë me zotat tanë, o Ibrahim?"

63. Ibrahimi u përgjigj: "Atë e ka bërë i madhi i tyre. Pyesni vetë ata, nëse mund të flasin!"

Shpjegimi i ajeteve

- "Për Allah, sa të largoheni ju, unë kam për t'i dërrmuar këto statuja!" - Kështu, i dashuri i Allahut, Ibrahimi (a.s), u betua se do t'i thyente idhujt e tyre, pasi ata të largoheshin për të festuar. Në fakt, dikush e dëgjoi Ibrahimin kur bëri këtë betim. Atëherë, duke shkuar për të festuar, kaluan pranë Ibrahimit dhe i thanë: "O Ibrahim, a nuk po del së bashku me ne?" Ai tha: "Jam i sëmurë". Kështu, kur u larguan të gjithë, ai shkoi drejt putave të tyre dhe, sikurse thotë Allahu i Lartësuar:

الجزء السابع عشر سورة الأنبياء

فَجَعَلَهُمْ جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُوا مَن فَعَلَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَآ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُۥٓ إِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ فَأْتُوا۟ بِهِۦ عَلَىٰٓ أَعْيُنِ ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ قَالُوٓا۟ ءَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَا يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ إِن كَانُوا۟ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوٓا۟ إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُوا۟ عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟ حَرِّقُوهُ وَٱنصُرُوٓا۟ ءَالِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا يَٰنَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلَٰمًا عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَٰهُ وَلُوطًا إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾

٣٢٧

- "... i bëri ato copë e çikë, përveç idhullit të tyre më të madh, që ata t'i drejtoheshin atij." - I theu dhe i bëri copë e thërrime, përveç idhullit më të madh. Allahu i Lartësuar thotë: "... që ata t'i drejtoheshin atij." Pra, që ata të mendonin se ishte pikërisht i madhi i tyre, i cili, - për shkak të zemërimit dhe xhelozisë për veten e tij, që së bashku me të, njerëzit adhuronin edhe idhujt e tjerë me të vegjël, - i theu ato. Kur u kthyen, ata panë se çfarë kishte bërë i dashuri i Allahut me idhujt e tyre. Përveç poshtërimit të madh të idhujve, që tregonte se ata nuk e meritonin aspak që të adhuroheshin, ajo skenë tregonte edhe mendjelehtësinë e atyre që i adhuronin ata.

- Kush e bëri këtë me zotat tanë?" - thanë ata. - "Ai qenka kriminel! - Ai që ka bërë një vepër të tillë është i padrejtë e keqbërës. Pastaj, ata të cilët e kishin dëgjuar një ditë më parë të betohej se do t'i thyente statujat, thanë:

- "Disa thanë: "Kemi dëgjuar për një djalë, që i përçmonte ato, i cili quhej Ibrahim". - Dëgjuam një djalë, që i

përmendte këto idhuj për keq dhe i cili quhej Ibrahim. Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin nga Ibn Abasi, që ka thënë: "Allahu i Lartësuar i ka dërguar profetët në moshë të re dhe ua ka dhënë penën dijetarëve që në rininë e tyre", dhe pastaj lexoi ajetin: "Disa thanë: "Kemi dëgjuar për një djalë, që i përçmonte ato, i cili quhej Ibrahim ..."

- "Atëherë, - thanë ata, - silleni atë këtu në sy të njerëzve, që ta shohin të gjithë."! - Silleni këtu, përpara turmës! Në fakt, pikërisht ky ishte qëllimi i Ibrahimit: ai donte që të qartësonte të vërtetën në publik të hapur. Ai donte të tregonte injorancën e adhurimit të idhujve, të cilët nuk mund të mbrojnë as veten e vet dhe jo më të ndihmojnë të tjerët për sukses dhe fitore! Atëherë, si mund t'u përulesh dhe përgjërohesh atyre?!

- "Ata e pyetën: "Ti e bëre këtë me zotat tanë, o Ibrahim?" Ibrahimi u përgjigj: "Atë e ka bërë i madhi i tyre ..." - E kishte fjalën për idhullin më të madh, të cilin nuk e theu.

- "Pyesni vetë ata, nëse mund të flasin!" - Me këtë mënyrë të arsyetuari, që u sugjeroi atyre, ai sonte që të ishin vetë ata që të reflektonin dhe të nxirrnin mësim nga kjo ngjarje. Kështu, ata do ta kuptonin natyrshëm e me lehtësi që idhujt nuk flasin dhe janë të pafuqishëm që të mbrojnë edhe veten e vet. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1811. "Ibrahimi (a.s) ka gënjyer veçse në tri raste. Dy herë e ka bërë për të ftuar njerëzit në rrugë të Allahut: kur tha: "Jam i sëmurë", dhe kur tha: "Atë e ka bërë i madhi i tyre." Ndërsa rasti i tretë ishte kur, bashkë me gruan (Sarën), po kalonte në tokën e një tirani. Kur ata zbritën dhe qëndruan në një vend, dikush shkoi tek tirani dhe i tha: "Në tokën tënde ka ardhur një burrë, që shoqërohet nga një grua, me bukuri të paparë!" Prijësi dërgoi menjëherë njerëz që ta sillnin Ibrahimin para tij. Kur erdhi, e pyeti: "Çfarë e ke këtë grua?" Ai tha: "Është motra ime." - "Shko dhe sille këtu përpara meje!" Kështu, Ibrahimi shkoi tek Sara dhe i tha: "Ky tiran më pyeti për ty dhe unë i thashë se ti je motra ime. Kështu, mos më nxirr gënjeshtar tek ai, sepse ti je motra ime në Librin e Allahut (në besim). Me të vërtetë, sot, në Tokë nuk ka asnjë musliman (të dorëzuar ndaj Zotit) përveç meje dhe teje." Atëherë, Ibrahimi shkoi së bashku me Sarën tek tirani. Në një moment, ai u veçua që të falte namazin. Sapo Sara hyri tek tirani, ai iu vërsul për ta prekur dhe shijuar bukurinë e saj. Por, menjëherë, ai u ndal nga një goditje e fortë. Atëherë, ai i tha Sarës: "Lute Allahun për mua dhe nuk do të të prek me dorë!" Ajo u lut për të. Ai, për herë të dytë, u lëshua drejt saj, por sërish u ndal me të njëjtën forcë. Kjo ndodhi tri herë. Atëherë, ai tha: "Lute Allahun dhe unë të betohem se nuk do të të prek më!" Atëherë, ajo u lut dhe ai e lëshoi. Pastaj, ai thirri më të afërmin e rojeve të vet dhe i tha: "Ti nuk më ke sjellë një njeri, por një shejtan! Largoje atë prej meje, nxirre që këtu dhe jepi si dhuratë Haxherin (si skllave)!" Kështu, ajo u nxor jashtë dhe iu dha si dhuratë Haxheri. Atëherë, ajo u kthye tek Ibrahimi. Kur ai ndieu se ajo po afrohej, e përfundoi namazin që kishte nisur dhe tha: "*Mehjem*?".[32] Kjo është një formë pyetëse, që do të thotë: "Ç'lajme na sjell?" ose: "A të ndodhi gjë?" Dhe ajo u përgjigj: "Allahu më mjaftoi kundër atij keqbërësi dhe më dha si shërbëtore Haxherin." Muhamed Ibn Sirini përcjell se Ebu Hurejra, sa herë që tregonte këtë hadith, thoshte: "Ajo (Haxheri) është nëna juaj, o bijtë e ujit të qiellit!" [33]

Ajetet 64 - 67

64. Ata u ndalën pak dhe, pasi u menduan, i thanë njëri tjetrit: "Vërtet, keqbërësit jeni ju vetë."

65. Por pastaj iu kthyen sërish mosbesimit dhe i thanë atij *(Ibrahimit)***: "Po ti e di shumë mirë se këta nuk flasin.."**

66. Ai u tha: "A po adhuroni në vend të Allahut ata që nuk ju sjellin asnjë dobi e as dëm?"

67. Mjerë për ju dhe për ata që ju adhuroni veç Allahut! A nuk e kuptoni?"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se çfarë vepruan populli i Ibrahimit, pasi ai u tha ato fjalë:

- "Ata u ndalën pak dhe, pasi u menduan, i thanë njëri tjetrit: "Vërtet, keqbërësit jeni ju vetë." - Ata u ndalën pak, u menduan, pastaj qortuan njëri-tjetrin për pakujdesinë e treguar në ruajtjen e idhujve të tyre. Ata thanë: "Keqbërësit jemi ne vetë, për shkak të pakujdesisë në ruajtjen e tyre." Më pas, i Lartësuari na tregon për gjendjen e tyre:

- "Por pastaj iu kthyen sërish mosbesimit ..." - Ata treguan paqartësinë, çoroditjen dhe pamundësinë e tyre për t'iu përgjigjur argumentimit të drejtë të Ibrahimit, kur u tha: "Pyesni vetë ata, nëse mund të flasin!". E si t'i pyesnin idhujt, kur e dinin mirë se ata ishin sende të ngurta, që nuk mund të flisnin dhe t'i përgjigjeshin lutjeve të tyre?! Kështu, ata iu drejtuan Ibrahimit dhe i thanë:

- "... dhe i thanë atij *(Ibrahimit)***: "Po ti e di shumë mirë se këta nuk flasin ..."** - Atëherë, kur ata e pranuan faktin se idhujt nuk flasin dhe nuk mund të përgjigjen, Ibrahimi iu tha:

- "A po adhuroni në vend të Allahut ata që nuk ju sjellin asnjë dobi e as dëm?" - Më pas, iu drejtua me një ton më të rëndë e qortues, që ata të reflektonin dhe meditonin:

- "Mjerë për ju dhe për ata që ju adhuroni veç Allahut! A nuk e kuptoni?" - A nuk meditoni pak, që të kuptoni humbjen dhe errësirën e thellë të mosbesimit, ku jeni zhytur?! Në këtë mënyrë, Ibrahimi u solli atyre një argument, të cilin nuk mund ta hidhnin poshtë, prandaj dhe Allahu i Lartësuar thotë: "Këto janë shenjat Tona, të cilat ia dhamë Ibrahimit *(si argument)* kundër popullit të tij. Ne ngremë në gradë të lartë atë që duam. Pa dyshim, Zoti yt është i Urtë e i Gjithëditur." [En'am 83].

Ajetet 68 - 70

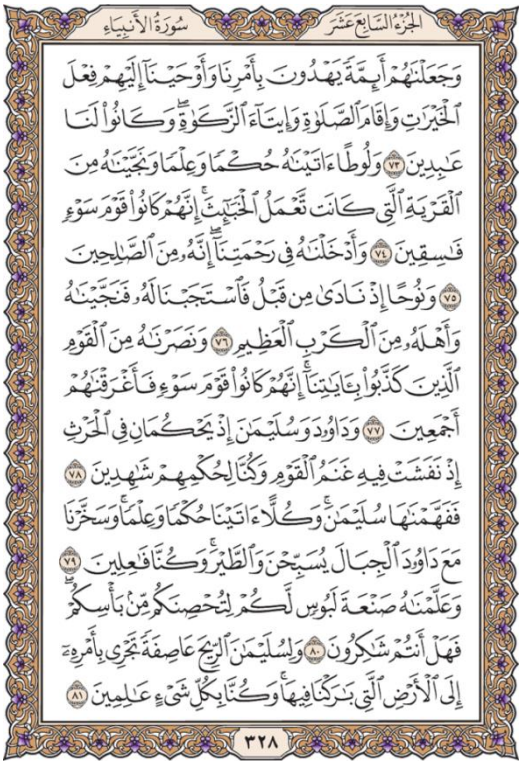
68. Atëherë, ata thanë: "Digjeni atë dhe ndihmoni zotat tuaj, nëse doni t'u bëheni krah!"

69. Ne urdhëruam: "O zjarr, bëhu i ftohtë dhe paqe për Ibrahimin!"

70. Ata thurën kurthe kundër tij, por Ne i bëmë ata të dështonin.

Shpjegimi i ajeteve

- "Atëherë, ata thanë: "Digjeni atë dhe ndihmoni zotat tuaj, nëse doni t'u bëheni krah!" - Ja kështu ndodh gjithmonë. Çdokush që e sheh të pa mundur t'i përgjigjet argumentit me argument i drejtohet përdorimit të forcës. Kështu, populli i Ibrahimit duke qenë se u çoroditën dhe nuk mundën të gjejnë asnjë përgjigje përballë argumentit që u solli Ibrahimi, Allahu i Lartësuar na tregon fjalët e tyre dhe thotë: "Digjeni atë dhe ndihmoni zotat tuaj, nëse doni t'u bëheni krah!**"** Kështu ata mblodhën dru të shumtë dhe lëndë djegëse dhe ndezën një zjarr shumë të madh, i cili lëshonte shkëndija të mëdha dhe flakë të furishme që ngriheshin shumë lart. Kurrë nuk ishte ndezur ndonjë zjarr i tillë më parë. Kështu ata e vendosën Ibrahimin në krahun e katapultës për ta hedhur në zjarr. Këtë mendim ua dha një burrë, për të cilin thuhet se Allahu i Lartësuar e hapi Tokën dhe ajo e përpiu brenda saj. Kur njerëzit e hodhën Ibrahimin në zjarr ai tha: "*Hasbijallahu ue ni'mel uekil*!" Sikurse transmeton Buhariu nga Ibn Abasi i cili ka thënë: 1812. "*Hasbijallahu ue ni'mel uekil*! (Më mjafton mua Allahu dhe Ai është Mbrojtësi më i mirë!), është një fjalë të cilën e tha Ibrahimi (a.s) kur u hodh në zjarr dhe e tha Muhamedi ﷺ kur njerëzit i thanë "Shumë njerëz janë mbledhur që t'ju sulmojnë, prandaj kini frikë!", kjo vetëm sa ua shtoi edhe më shumë besimin, prandaj thanë: "Neve na mjafton Allahu dhe Ai është Mbrojtësi më i mirë." [Ali Imran 173]. Gjithashtu, Hafith Ebu Jala sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti ﷺ ka thënë: 1813. "Kur Ibrahimi u hodh në zjarr, tha: "O Allah! Ti je në qiell një dhe i vetëm; unë jam në Tokë një i vetëm, që të adhuron vetëm Ty!" Seid Ibn Xhubejri përcjell nga Ibn Abasi se: "Kur Ibrahimi u hodh në zjarr, meleku që kujdeset për shiun tha: "Kur do

të urdhërohem për shiun, që ta dërgoj në Tokë?" Por - thotë Ibn Abasi, - urdhri i Allahut ishte më i shpejtë se ajo që priste ai."

- "Ne urdhëruam: "O zjarr, bëhu i ftohtë dhe paqe për Ibrahimin!" - Ibn Abasi thotë: "Sikur Allahu Krenar dhe i Lartësuar të mos thoshte "*dhe paqe*", ftohtësia e zjarrit do ta dëmtonte Ibrahimin."Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga shërbëtorja e Fakihe Ibn Mugira el Mahzumit, e cila ka thënë: "Unë shkova njëherë tek Aishja. Në shtëpinë e saj pashë një shtizë, ndaj e pyeta: "O nëna e besimtarëve, për çfarë është kjo shtizë?" Ajo: "E kam për të vrarë *euzag*-et *(lloj hardhuce)*." Se Profeti i Allahut ka thënë që: 1814. "... kur Ibrahimi u hodh në zjarr, çdo kafshë e tokës përpiqej që ta shuante zjarrin, përveç *euzag*-es, që i frynte që të ndizej. Për këtë arsye, jemi urdhëruar për ta vrarë atë."

- "Ata thurën kurthe kundër tij, por Ne i bëmë ata të dështonin". - Ne bëmë që ata të jenë të mposhturit dhe të përçmuarit. Ata e merituan plotësisht, sepse i donin të keqen Profetit të Allahut. Në fakt, Allahu i Lartësuar bëri që ata të binin në kurthin e tyre dhe e shpëtoi Ibrahimin prej zjarrit. Kështu, ata u mposhtën dhe u përçmuan.

Ajetet 71 - 75

71. Ne e shpëtuam atë së bashku me Lutin, për t'i vënë në atë tokë, që e kemi bekuar për njerëzit.

72. Ne i falëm atij Is'hakun dhe më pas edhe Jakubin, si dhuratë. Që të gjithë i bëmë të mirë.

73. Ne i bëmë ata shembuj të mirë, që udhëzonin sipas urdhrit Tonë. Ne i orientuam në vepra të mira, në faljen e namazit dhe në dhënien e zekatit. Ata ishin adhurues të sinqertë.

74. Edhe Lutin e bëmë profet dhe të ditur. Ne e shpëtuam atë prej atij vendi që bënte vepra të ndyra. Ata ishin një popull i keq dhe i shfrenuar.

75. Atë e shpëtuam dhe e përfshimë në mëshirën Tonë. Ai ishte vërtet prej më të mirëve.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne e shpëtuam atë së bashku me Lutin, për t'i vënë në atë tokë, që e kemi bekuar për njerëzit." - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai e ruajti dhe e shpëtoi Ibrahimin nga zjarri, në të cilën e hodhën populli i tij, dhe i mundësoi atij që të largohej prej tyre si muhaxhir, për të shkuar në Sham, dhe pikërisht në vendin e bekuar atje. Ai ishte në tokën e Irakut, kur Allahu i Lartësuar e shpëtoi atë së bashku me Lutin, djalin e vëllait të tij, për të shkuar në Sham, për të cilin thuhet se është: "Qendra e hixhretit". Në të bën pjesë dhe Palestina. Është thënë se atje do të jetë sheshi i *Mahsherit* (tubimit të njerëzve para Kijametit) dhe *Mensherit*. Në të do të zbresë Isai, i biri i Merjemes (paqja e Zotit qoftë mbi të), dhe pikërisht në të do të shkatërrohet edhe Dexhali. Më pas, Ibrahimi u martua me bijën e xhaxhait të tij, Sarën, dhe doli së bashku me të si muhaxhir, për t'u larguar nga vendi i tij, Iraku, e për të shkuar, siç thotë Allahu: "... në atë tokë, që e kemi bekuar për njerëzit" .

- "Ne i falëm atij Is'hakun dhe më pas edhe Jakubin, si dhuratë." - Ibn Abasi dhe të tjerë kanë thënë që: *en nafile* quhet fëmija i fëmijës (nipi). Domethënë, atij iu dhurua Jakubi, i cili ishte fëmija i Is'hakut. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ne e përgëzuam atë me Is'hakun, e pas Is'hakut, me Jakubin." [Hud 71]. Abdurrahman Ibn Zejd Ibn Eslemi ka thënë që: kur Ibrahimi u lut për një fëmijë, tha: "O Zoti im! Më dhuro pasardhës të mirë!" [Safat 100]. Allahu i Lartësuar i dhuroi Is'hakun, dhe më pas Jakubin *(nafile),* si dhuratë bujare prej Tij.

- "Që të gjithë i bëmë të mirë." - Të gjithë këta, Allahu i Lartësuar i bëri punëmirë.

- "Ne i bëmë ata shembuj të mirë, që udhëzonin sipas urdhrit Tonë." - I bëmë udhëheqës të së mirës, që njerëzit t'i kenë si shembuj të mirë, për t'u ndjekur. Ata i ftonin njerëzit që, me lejen e Allahut, të nënshtroheshin për adhurimin e Tij.

- "Ne i orientuam në vepra të mira, në faljen e namazit dhe në dhënien e zekatit. Ata ishin adhurues të sinqertë." - Ata ishin adhurues të sinqertë të Allahut, që zbatonin çdo urdhër e porosi dhe i përmbushnin të parët ato gjëra për të cilat ftonin të tjerët.

- "Edhe Lutin e bëmë profet dhe të ditur." - Flitet për Lutin, të birin e Haranit, që ishte biri i Adharit. Ai e besoi Ibrahimin (Paqja e Zotit qoftë me ata të dy!), pasoi rrugën e tij dhe emigroi së bashku me të. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Luti besoi në të *(Ibrahimin)* dhe ai tha: "Unë do të mërgoj atje ku më udhëzoi Zoti im. Ai është i Gjithfuqishmi, i Urti"." [Ankebut 26]. Pastaj Allahu i Lartësuar thotë për të: "Lutin e bëmë profet dhe të ditur." Allahu i Lartësuar i dha aftësinë e të gjykuarit drejt dhe dituri të madhe. Ai i dha, gjithashtu, shpallje dhe e bëri profet, për ta dërguar te banorët e Sodomës dhe për t'i paralajmëruar ata, në lidhje me punët e tyre të këqija. Ai i këshilloi ata për t'u larguar nga poshtërsitë që kryenin, por ata e kundërshtuan, duke e konsideruar gënjeshtar. Atëherë, Allahu i Lartësuar i shkatërroi ata, bashkë me vendbanimet e tyre.

- Ne e shpëtuam atë prej atij vendi që bënte vepra të ndyra. Ata ishin një popull i keq dhe i shfrenuar. **Atë e shpëtuam dhe e përfshimë në mëshirën Tonë. Ai ishte vërtet prej më të mirëve**.

Ajetet 76 - 77

76. Dikur Nuhu na u lut dhe Ne iu përgjigjëm, duke e shpëtuar atë dhe familjen e tij nga tmerri i madh.

77. Ne e mbrojtëm atë prej popullit që i mohonte argumentet Tona. Ai ishte vërtet një popull i dhënë pas së keqes, prandaj Ne i përmbytëm që të gjithë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se si iu përgjigj lutjes së robit dhe adhuruesit të Tij, profetit Nuh (a.s.), kur ai u lut kundër popullit të tij, pasi ata e refuzuan. Allahu i Lartësuar thotë: "Prandaj ai iu drejtua Zotit të vet: "Unë jam i mundur, prandaj më ndihmo!" [Kamer 10]. Gjithashtu: "Nuhu tha: "O Zoti im! Mos lër mbi Tokë asnjë nga jobesimtarët! Nëse Ti i lë, ata do t'i largojnë adhuruesit e Tu *(nga rruga e drejtë)* dhe prej tyre do të lindin veçse të shfrenuar dhe jobesimtarë." [Nuh 26, 27].

- *(Kujto)* **Nuhun, kur na pati thirrur dikur e Ne iu përgjigjëm atij dhe e shpëtuam atë dhe familjen e tij nga tmerri i madh** *(përmbytja)*." - Kështu, Allahu i Madhëruar e shpëtoi Nuhun dhe besimtarët e familjes së tij, ndërsa mohuesit i përmbyti të gjithë, siç thotë në një ajet tjetër: "Kur erdhi urdhri Ynë dhe burimet e tokës gufuan, Ne i thamë: "Ngarko në të nga një çift *(mashkull e femër)* prej çdo krijese, familjen tënde, - përveç atyre për të cilët është dhënë vendimi i ndëshkimit, - dhe besimtarët." Por vetëm pak besuan në të." [Hud 40]. Allahu i Madhëruar thotë se i shpëtoi ata nga tmerri i madh, domethënë, i shpëtoi nga vuajtjet që mohuesit u shkaktonin, nga refuzimi e nga fyerjet e tyre. Nuhu qëndroi mes atyre njerëzve gati 1000 vjet, duke i ftuar të besonin e të adhuronin

Allahun Krenar e të Lartësuar si një e të vetëm. Në fakt, vetëm shumë pak prej tyre e besuan. Shumica vetëm e mundonin, madje nxisnin dhe ndihmonin njëri-tjetrin, për të refuzuar ftesën e të Dërguarit të Zotit.

- "Ne e mbrojtëm atë prej popullit që i mohonte argumentet Tona." - E shpëtuam dhe e nxorëm fitimtar kundër popullit të tij, që nuk pranonte argumentet Tona.

- "Me të vërtetë ai ishte një popull i dhënë pas së keqes, prandaj Ne i përmbytëm që të gjithë." - Prej tyre nuk mbeti i gjallë askush mbi faqen e dheut, pikërisht ashtu siç u lut e i mallkoi Profeti i tyre.

Ajetet 78 - 82

78. Kur Daudi e Sulejmani gjykonin për çështjen e tokës së mbjellë, ku kishin kullotur natën delet e disa njerëzve, Ne e dëshmuam gjykimin e tyre.

79. Ne ia mundësuam Sulejmanit të kuptonte çështjen. Secilit i kishim dhënë urtësi e dituri. Ne bëmë që malet dhe shpendët, së bashku me Daudin, të na madhëronin. Ishim Ne që i bëmë këto.

80. Ne i mësuam atij punimin e parzmoreve për ju, që të mbroheni në rast lufte. Atëherë, a nuk do të jeni mirënjohës për këtë?

81. Për Sulejmanin bëmë që era e furishme të frynte sipas dëshirës së tij, duke e shoqëruar atë drejt tokës që Ne e kemi bekuar. Ne dimë gjithçka.

82. Disa shejtanë zhyteshin në ujë për të, por i bënin edhe punë të tjera. Ishim Ne që i ruanim ata.

Shpjegimi i ajeteve

- "Kur Daudi e Sulejmani gjykonin për çështjen e tokës së mbjellë, ku kishin kullotur natën delet e disa njerëzve ..." - *El nefeshu* quhet kullotja e bagëtive që bëhet veçse natën. Toka ishte një vreshtë rrushi. Verigat sapo kishin filluar të vareshin poshtë. Madje, Ibn Xheriri sjell shpjegimin nga Ibn Mesudi, që thotë se: ishte një vreshtë rrushi, verigat e të cilit sapo kishin çelur e vareshin poshtë. Pikërisht këto veriga prishën delet, që po kullotnin në atë kopsht. Kur u kërkua gjykimi i Daudit (a.s), ai vendosi që tufa e deleve që dëmtoi vreshtin t'i jepej të zotit të kopshtit. Atëherë, Sulejmani tha: "Po sikur të gjykojmë ndryshe, o Profeti Allahut?"- "Si?" - tha ai. - "Vreshta t'i jepet të zotit të deleve, i cili duhet të kujdeset për të, derisa të kthehet në gjendjen në të cilën ishte. Ndërsa tufa e deleve t'i jepet të zotit të kopshtit, i cili mund të përfitojë prej tyre, derisa kopshti i tij të kthehet në gjendje të rregullt, ashtu siç ishte. Kështu, më pas, kopshti do t'i kthehet të zotit, edhe delet do t'i kthehen të zotit të tyre. Pikërisht për këtë flet fjala e Allahut:

- "Ne e dëshmuam gjykimin e tyre. Ne ia mundësuam Sulejmanit të kuptonte çështjen. Secilit i kishim dhënë urtësi e dituri." - Kështu, Allahu i Lartësuar e lëvdoi Sulejmanin, por nuk e qortoi Daudin. Kështu e ka shpjeguar Hasen El Basriu (Allahu e mëshiroftë!). Njëherë, Hasen el Basriu pa Ijas Ibn Muauijen, që po vinte duke qarë, pasi kishte gjykuar një çështje. Haseni e pyeti: "Pse qan?" - Ai i tha: "O Ebu Seid, më kanë thënë se gjykatësit janë tri llojesh: Një është ai që përpiqet për të dhënë gjykimin e drejtë, por gabon dhe nuk jep gjykimin e drejtë; ky është në zjarr. Një tjetër ndjek egon e vet dhe gjykon në mënyrë të padrejtë; edhe ky është në zjarr. Është edhe një tjetër, që përpiqet për të gjykuar drejt dhe ia qëllon të vërtetës; ky do të jetë në Xhenet". Atëherë Haseni i tha: "Me të vërtetë, me atë që na ka treguar Zoti ynë rreth Daudit dhe Sulejmanit (paqja e Zotit qoftë me ta dhe me të gjithë profetët e tjerë!), na ka sjellë një gjykim, i cili e hedh poshtë fjalën e këtyre njerëzve. Allahu i Lartësuar thotë: "Ne ia mundësuam Sulejmanit të kuptonte *(përgjigjen e saktë)* për çështjen. Secilit *(prej tyre)* u patëm dhënë urtësi e dituri." Kështu, Allahu i Madhëruar e lëvdoi Sulejmanin, por nuk e qortoi Daudin." Pastaj Haseni tha: "Allahu i Madhëruar ka marrë besën dhe fjalën e nderit nga gjykatësit për tri gjëra: e para, të mos devijojnë nga e drejta, për të arritur ndonjë fitim të vogël. E dyta, të mos u

shkojnë pas dëshirave të tyre *(të padrejta)*, e kështu të devijojnë nga e drejta. E treta, të mos i frikësohen kërcënimit të askujt, në lidhje me gjykimin e drejtë që duhet të japin". Pastaj lexoi vargjet: "O Daud! Ne të kemi bërë sundimtar në tokë. Prandaj, gjyko me drejtësi mes njerëzve dhe mos u shko pas dëshirave *(të padrejta)*, e kështu të devijosh prej rrugës së Allahut! Ata që largohen nga rruga e Allahut i pret një dënim i rëndë, për shkak se e harruan Ditën e Llogarisë."[Sad 26]. "Mos i kini frikë njerëzit, por më kini frikë vetëm Mua!" [Maide 44]. "Mos i fshihni ajetet e Mia, për hir të një çmimi të ulët dhe vetëm prej Meje ruhuni!" [Bekare 41]. Për sa u përket profetëve, të gjithë ata kanë qenë të ruajtur nga Zoti Krenar dhe i Lartësuar dhe kurrë nuk kanë bërë gjykime të padrejta. Për këtë nuk ka patur kundërshtime mes dijetarëve selefë, por edhe te dijetarët e mëvonshëm. Ndërsa për sa u përket të tjerëve poshtë tyre, ata edhe mund të gabojnë në gjykimet që japin, por shpërblimi dhe ndëshkimi jepet me kriterin që ka vendosur Zoti i Lartësuar. Në *Sahih*-un e Buhariut është hadithi nga Amër Ibn Asi,se Profeti i Allahut ka thënë: 1815. "Nëse gjykatësi përpiqet për të gjykuar me drejtësi dhe ia qëllon të vërtetës, atij i takojnë dy shpërblime, por nëse përpiqet që të gjykojë me drejtësi dhe gabon, ai merr vetëm një shpërblim." Kështu, ky hadith e hedh poshtë supozimin e Ijasit se gjykatësi, nëse përpiqet që të gjykojë me drejtësi, por gabon dhe nuk ia qëllon të vërtetës, do të dënohet në zjarr. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Në *Sunen* vjen një *ether*, që thotë: 1816. "Gjykatësit janë tri kategori: (1) një që e njeh të vërtetën dhe gjykon sipas saj; ky është në Xhenet. (2) Ai që gjykon pa pasur dituri; ky është në Zjarr. (3) Ai e di të vërtetën, porgjykon me të kundërtën e saj; edhe ky është në Zjarr."

- "Ne bëmë që malet dhe shpendët, së bashku me Daudin, të na madhëronin. Ishim Ne që i bëmë këto." - Kjo ndodhte për shkak të bukurisë së jashtëzakonshme të zërit të Daudit, kur ai këndonte Zeburin. Kur ai e zbukuronte zërin gjatë këndimit, zogjtë qëndronin në ajër dhe i përgjigjeshin këndimit të Tij. Po kështu edhe malet bënin tesbih së bashku me të. Njëherë, kur Profeti ﷺ kaloi pranë Ebu Musa el Eshariut, i cili ishte duke lexuar Kuran gjatë natës (ai kishte një zë shumë të bukur), qëndroi dhe dëgjoi me kujdes leximin e tij, pastaj tha: 1817. "Me të vërtetë, këtij i është dhënë një bukuri zëri, si ajo që iu dha familjes së Daudit."Ndërsa Ebu Musa el Eshariu tha: "O i Dërguari i Allahut, sikur ta dija se ishe duke më dëgjuar, do ta zbukuroja edhe më shumë këndimin."

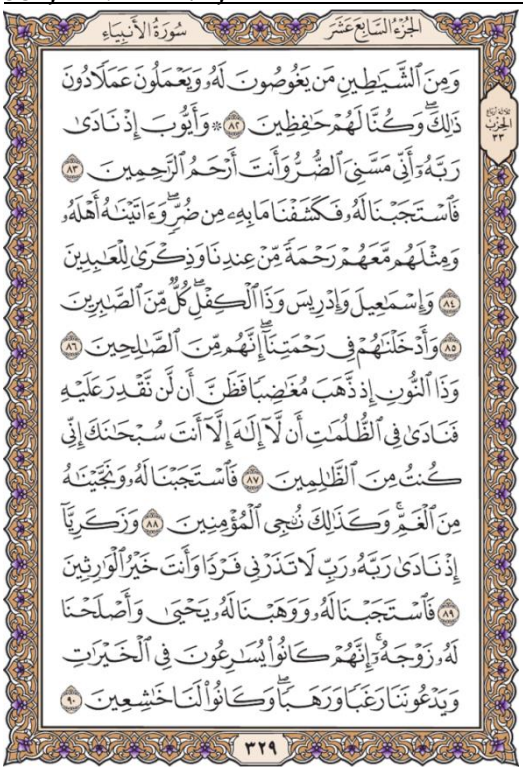
- "Ne i mësuam atij punimin e parzmoreve për ju, që të mbroheni në rast lufte." - Ai u mësua si të bënte përkrenaret dhe pazmoret, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ne e zbutëm hekurin për të *(për ta punuar). (Ne i thamë)*" Bëj parzmore *(hekuri)* të gjëra dhe thuri me saktësi ato! ..." [Sebe' 10, 11]. Pra, as mos i zgjero hallkat e pazmoreve dhe as mos i ngushtoato, por thuri me saktësi.

- "Atëherë, a nuk do të jeni mirënjohës për këtë?" - Domethënë, për mirësinë që i mësoi profetit të Tij, Daudit, këto aftësi, të cilat janë edhe për të mirën tuaj.

- "Për Sulejmanin bëmë që era e furishme të frynte sipas dëshirës së tij, duke e shoqëruar atë drejt tokës që Ne e kemi bekuar." - Domethënë, drejt tokës së Shamit.

- "Ne dimë gjithçka." - Sulejmani kishte një shtrat të drunjtë, ku vendoste gjithçka që i nevojitej, dhe era e ngrinte lart dhe e çonte në vendin e dëshiruar. Ndërkohë, zogjtë i qëndronin sipër, për t'i bërë hije e për ta mbrojtur nga i nxehti. Kur mbërrinte në destinacion, ai zbriste dhe mjetet e tij i vendoseshin pranë.

- "Disa shejtanë zhyteshin në ujëpër të, por i bënin edhe punë të tjera." - Nën urdhrat e Sulejmanit, ata nxirrnin smeralde dhe margaritarë nga thellësitë e detit dhe shumë thesare të tjera. I madhëruari thotë: "Ne ia nënshtruam edhe shejtanët - të gjitha

llojet e ndërtuesve dhe të zhytësve. Edhe të tjerë *(shejtanë)*, të lidhur në pranga."[Sad 37, 38].

- "Ishim Ne që i ruanim ata." - Allahu i Madhëruar e ruante atë, që shejtanët të mos e dëmtonin. Madje, të gjithë ata ishin të nënshtruar dhe nën urdhrat e Sulejmanit. Ai sundonte e vendoste mbi ta, me lejen e Allahut të Madhëruar. Nëse donte, i lironte e nëse dëshironte, i burgoste.

Ajetet 83 - 84

83. *(Kujto)* **Edhe Ejubin, kur iu drejtua Zotit të vet me lutje: "Mua më ka gjetur një e keqe dhe Ti je më Mëshiruesi ndër mëshiruesit!"**

84. Ne iu përgjigjëm atij, ia larguam ato vuajtje dhe ia bëmë familjen e tij dyfish nga mëshira Jonë. Ne e bëmë atë si kujtim për të gjithë adhuruesit *(e devotshëm)***.**

Shpjegimi i ajeteve

- "*(Kujto)* **Edhe Ejubin, kur iu drejtua Zotit të vet me lutje: "Mua më ka gjetur një e keqe dhe Ti je më Mëshiruesi ndër mëshiruesit!"** - Allahu i Lartësuar na tregon rreth Ejubit, (a.s), për fatkeqësinë dhe se si u sprovua ai në pasurinë, fëmijët dhe në trupin e tij. Ai kishte pasuri të madhe, bagëti dhe të mbjella, shumë fëmijë dhe shtëpi të rehatshme. Allahu i Lartësuar dëshiroi ta sprovonte në këto pasuri, prandaj ato iu zhdukën të gjitha. Më pas, ai u sprovua edhe në trupin e tij me sëmundjen e lebrës, e cila preku të gjithë trupin e tij, përveç zemrës dhe gjuhës së tij, nëpërmjet të cilave ai përkujtonte Allahun Krenar dhe të Lartësuar. Profeti ﷺ ka thënë: 1818. "Njerëzit me sprovat më të vështira dhe belatë më të mëdha janë profetët, pastaj njerëzit e mirë, dhe pastaj ata që janë më të ngjashëm me ta." Ejubi (a.s) ishte një shembull i jashtëzakonshëm me durimin që tregoi, një shembull për të gjithë botën. Zejd Ibn Mesira ka thënë: "Kur Allahu i Lartësuar e sprovoi Ejubin (a.s) me humbjen e fëmijëve dhe të pasurisë, ai lutej në formën më të bukur dhe më të mirë. Pastaj ai tha: "Të lavdëroj dhe përlëvdoj Ty, o Zoti i gjithë zotëruesve, se ti më ke dhuruar shumë të mira! Ti më dhurove pasuri, fëmijë dhe në zemrën time nuk mbeti hapësirë pa u pushtuar nga këto pasuri! Më pas, Ti m'i more ato dhe ma zbraze zemrën tërësisht nga pasuritë e kësaj bote. Tashmë mes meje dhe Teje nuk ka asnjë pengesë! Sikur armiku im, Iblisi i mallkuar, ta dinte këtë mirësi që më dhurove, do të më kishte zili!" [34] Ibn Ebu Hatimi sjell rrëfimin nga Abdullah Ibn Ubej Ibn Umejri [35], se: "Ejubi kishte dy vëllezër (miq të afërt), të cilët shkuan tek ai për vizitë, por nuk mundën t'i qëndronin afër, për shkak të duhmës së plagëve të tij, prandaj i folën që larg, pa iu afruar. Ndërkohë, njëri prej tyre i tha tjetrit: "Sikur Allahu të shihte ndonjë mirësi tek Ejubi, nuk do ta sprovonte me këtë bela, që e ka rënduar kaq shumë!" Kur i dëgjoi këtë fjalë, Ejubi u trishtua thellë, si kurrë më parë, dhe tha: "O Zoti im, ti e di mirë që unë kurrë nuk kam fjetur ndonjëherë i ngopur, nëse kam ditur se diku është një i uritur. Nëse jam i vërtetë në këtë fjalë, ma shfaq (O Zoti

im) vërtetësinë e saj!" Në atë moment, atij i erdhi pohimi nga qielli, ndërkohë që ata të dy dëgjonin. Pastaj ai tha: "O Zot, unë kurrë nuk kam mbajtur për veten time dy rroba për të veshur, kur e kam ditur që diku është dikush që ka pasur nevojë për t'u veshur. Nëse jam i vërtetë në këto fjalë, ma shfaq (o Zoti im) vërtetësinë e tyre!" Dhe atij i zbriti pohimi nga qielli, ndërkohë që ata të dy dëgjonin. Pastaj tha: "O Zot i Madh, po të lutem me krenarinë Tënde!" Më pas bëri sexhde dhe u lut: "O Zoti im, po të lutem dhe betohem në krenarinë Tënde, që nuk kam për ta ngritur kokën kurrë nga sexhdja, derisa të largosh këtë bela prej meje!" Dhe, vërtet,ai nuk engriti kokën, derisa Allahu ia largoi." [36] Ibn Ebu Hatimi sjell këtë hadith nga Ibn Abasi: "Allahu i Lartësuar i veshi Ejubit një rrobë të bukur prej Xheneti dhe ai u veçua dhe u ul diku në një kënd. Kur erdhi gruaja e tij, nuk e njohu dhe i tha: "O rob i Allahut, ku shkoi ai i sprovuari me atë sëmundje, që ishte këtu? Mos vallë, e morën qentë apo ujqërit?" Dhe vazhdoi kështu, me të tilla fjalë. Atëherë, ai i tha: "E mjera ti, unë jam Ejubi!" - "A po tallesh me mua, o rob i Allahut?! - i tha ajo. Ndërsa ai ia ktheu: "E mjera ti, unë jam Ejubi! Allahu ma riktheu trupin dhe shëndetin që kisha."[37] Sërish Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti ﷺ ka thënë: 1819. "Kur Allahu i Lartësuar ia riktheu shëndetin Ejubit, bëri që nga qielli të binin lingota floriri të pastër në madhësinë e një karkaleci. Ejubi filloi t'i mblidhte me duar dhe t'i fuste në rrobën etij. Ai mblodhi e mblodhi, derisa iu tha: "O Ejub, a s'u ngope? A nuk është mjaft?" Ejubi tha: "O Zoti im, e kush është ai që ngopet me mëshirën dhe mirësitë e Tua!" Baza e këtij hadithi është në dy *Sahih*-ët dhe do të përmendet në një ajet tjetër.

- "Ne iu përgjigjëm atij, ia larguam ato vuajtje dhe ia bëmë familjen e tij dyfish nga mëshira Jonë." - Muxhahidi shpjegon se, më pas, Ejubit iu tha: "Familja jote do të bashkohet me ty në Xhenet. Megjithatë, si të dëshirosh ti, ose i sjellim ata tek ty, ose i lëmë ata atje në Xhenet dhe t'i zëvendësojmë me të tjerë si ata!"Ejubi tha: "Dua që ata të rrinë në Xhenet!" Kështu, ata u lanë në Xhenet dhe Allahu i Lartësuar ia zëvendësoi me tjerë në këtë botë, duke i dhënë të ngjashëm me ta. Vëreni me kujdes, kur Allahu i Lartësuar thotë: "... nga mëshira Jonë". Pra, këtë e bëmë nga mëshira Jonë e madhe për të.

- "Ne e bëmë atë si kujtim për të gjithë adhuruesit *(e devotshëm)***."** - E bëmë këtë, që të jetë shembull dhe që të sprovuarit të mos mendojnë asnjëherë se i sprovojmë për shkak se janë të përçmuar. Le të jetë Ejubi (paqja e Zotit qoftë me të!) shembulli i tyre për durimin e treguar ndaj përcaktimit të Allahut, ndaj sprovave që Ai i cakton për adhuruesit e Tij, ashtu si Ai dëshiron. Le ta kuptojnë se Allahu është absolutisht i urtë në çdo gjë që përcakton për robërit e Tij.

Ajetet 85 - 86

85. *(Kujto)* **Edhe Ismailin, Idrisin dhe Dhulkiflin! Që të gjithë ishin durimtarë.**

86. Ne i përfshimë ata në mëshirën Tonë, sepse ishin prej të mirëve.

Shpjegimi i ajeteve

Për sa i përket Ismailit, ai është biri i Ibrahimit, të dashurit të Allahut të Lartësuar. Ngjarjen e tij e përmendëm dhe e shtjelluam në suren Merjem. Po kështu kemi folur edhe për Idrisin (paqja e Zotit qoftë me ta!). Për sa i përket Dhul Kiflit, është e dukshme nga konteksti dhe është e kuptueshme se, dikush që përmendet së bashku me profetët, ka qenë gjithashtu profet. Megjithatë, disa të tjerë kanë dhënë mendimin se ai ka qenë vetëm një burrë i mirë, një mbret i drejtë, një gjykatës që mbante drejtësi dhe barazi mes njerëzve. Ibn Xheriri nuk ka dhënë mendim në lidhje me këtë çështje, pra, është rezervuar. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur!

Ajetet 87 - 88

87. *(Kujto)* **Edhe Dhen-nunin** *(Junusin)*, **kur iku i zemëruar** *(prej popullit të tij)* **dhe mendoi se nuk do ta dënonim! Por, në thellësitë e errësirës, ai tha: "Nuk ka zot tjetër** *(të denjë për adhurim)*, **përveç**

Teje! Qofsh i lavdëruar! Unë i bëra vërtet padrejtësi vetes sime!"

88. Ne iu përgjigjëm atij dhe e shpëtuam nga trishtimi. Kështu i shpëtojmë Ne besimtarët.

Shpjegimi i ajeteve

Historia e Junusit është përmendur në këtë sure, ashtu si edhe në suret Safat dhe Nun (Kalem). Junusi i biri i Metas (paqja e Zotit qoftë me të!) ishte profeti, të cilin Allahu i Lartësuar e dërgoi në Nejneua, i cili ishte një fshat në Meusul, Irak. Ai e ftoi popullin e tij për të adhuruar vetëm Allahun e Lartësuar dhe për t'iu nënshtruar vetëm Atij, por ata e refuzuan dhe u zhytën edhe më shumë në mohimin e tyre. Atëherë, ai u largua i zemëruar me ta dhe i kërcënoi me ndëshkimin që do të zbriste mbi ta pas tri ditësh. Kur ata panë shenjat e ndëshkimit, u siguruan për të dhe kuptuan që profeti i tyre nuk po gënjente. Atëherë, ata dolën në shkretërirë së bashku me fëmijët e tyre, madje nxorën edhe kafshët dhe bagëtitë e tyre. Përveç kësaj, ata i ndanë fëmijët nga nënat, qoftë njerëzit, qoftë kafshët, dhe filluan t'i luteshin me përgjërim dhe përunjësi Allahut Krenar dhe të Lartësuar, duke ngritur zërat me lutje dhe duke qarë. Madje, dhe kafshët filluan të lëshonin zë, sepse u ndanë nga të vegjëlit e tyre: të gjithë qanin me zë. Atëherë, Allahu i Lartësuar e largoi ndëshkimin prej tyre. Allahu i Lartësuar thotë: "Përse nuk pati ndonjë vend, banorët e të cilit të besonin dhe t'u bënte dobi besimi i tyre, përveç popullit të Junusit? Kur ata besuan, Ne ua larguam dënimin poshtërues në jetën e kësaj bote dhe i lejuam të jetojnë deri në një afat të caktuar." [Junus 98]. Ndërsa Junusi, pasi u largua nga vendi i tij, hipi së bashku me një grup njerëzish në një anije, e cila ishte gati të përmbytej, nga pesha e madhe e njerëzve që kishin hipur në të. Duke pasur frikë se do të mbyteshin të gjithë, ata vendosën që të çliroheshin nga një pjesë e udhëtarëve, të cilët duhej të hidheshin në det. Ata e bënë me short se kush do të hidhej në det, në mënyrë që të lehtësohej pesha e anijes. Shorti i ra herën e parë Junusit, por ata nuk pranuan që ta hidhnin atë. Edhe herën e dytë, shorti i ra përsëri Junusit, por ata nuk e hodhën. Por, kur për herë të tretë, shorti përsëri i ra Junusit, ai u hodh në det. Allahu i Lartësuar thotë: "Dhe hodhi short *(me udhëtarët se kush duhej flakur nga anija)*, por humbi *(ndaj u hodh në det)*." [Safat 141]. Domethënë, kur i ra shorti për herë të tretë, Junusi u ngrit, hoqi rrobat dhe u hodh vetë në det. Ibn Mesudi thotë: "Allahu i Lartësuar dërgoi një peshk të madh nga Deti i Gjelbër, i cili çau nëpër dete, derisa erdhi dhe e gëlltiti Junusin, kur ai u hodh vetë nga anija. Allahu i Lartësuar e kishte urdhëruar këtë peshk: "Mos ia ha mishin dhe të mos ia thyej kockat, sepse Junusi nuk është ushqimi yt, por barku yt do të jetë burgu i tij!"."

- **"Edhe Dhen-nunin** *(Junusin),* **kur iku i zemëruar** *(prej popullit të tij)* **dhe mendoi se nuk do ta dënonim!" -** Emri *Dhen-nun*, domethënë, "ai i peshkut", pra, Junusi (a.s). Allahu i Lartësuar na tregon për momentin kur Junusi u largua nga populli i tij i zemëruar me ata, pasi ata nuk e pranuan dhe nuk e besuan. Kur hipi në anije, atij i ra shorti për t'u hedhur në det. Pasi u hodh vetë në det, atë e gëlltiti një peshk i madh. Junusi u largua nga populli i vet i zemëruar, duke menduar se Allahu i Lartësuar nuk do ta ndëshkonte për këtë vendim. Ky, sigurisht që ishte një mendim i mirë për Allahun. Kështu, ajeti: "*Len nekdira alejhi*", ka kuptimin: "... dhe mendoi se nuk do ta dënonim". Në këtë rast, fjala '*nekdira*' vjen nga '*takdir*', pra, përcaktimi i Zotit, dhe jo nga *el kudratu*, që është pushteti dhe forca për ta bërë ose jo diçka, sepse atëherë kuptimi do të ishte: "... dhe mendoi se nuk do të mund ta dënonim!" Por kjo nuk mund të mendohet kurrsesi nga një profet i Zotit.

- **"Por, në thellësitë e errësirës ai tha: "Nuk ka Zot tjetër** *(të denjë për adhurim)* **përveç Teje. Qofsh i Lavdëruar! Unë i bëra vërtet, padrejtësi vetes sime." -** Ibn Mesudi shpjegon: "Ishin tri errësira: errësira e barkut të peshkut, errësira e detit dhe

errësira e natës." Kështu e ka përcjellë Ibn Abasi dhe të tjerë. Peshku i madh, së bashku me Junusin brenda bark, u zhyt përposhtë, deria mbërriti në tabanin e detit. Atje Junusi dëgjoi një pëshpërimë dhe tha me vete: "Çfarë është kjo?!" Dhe Allahu i Lartësuar i shpalli atij atje ku ishte, në barkun e peshkut: "Ajo që dëgjove është *tesbihu* i kafshëve të detit". Në këtë moment, Junusi tha: "*Lâ ilâhe il-lâ Ente! Subĥâneke! Inni kuntu minedh-dhâlimin*!" (Nuk ka Zot tjetër *(të denjë për adhurim)* përveç Teje! Qofsh i lavdëruar! Unë i bëra vërtet, padrejtësi vetes sime!). Atëherë, melekët, që dëgjuan *tesbihun* e tij, thanë: "O Zoti ynë, ne dëgjojmë një zë të dobët, që vjen nga një vend i çuditshëm!" Zoti tha: "Ai është robi im Junusi, që nuk m'u bind, prndaj Unë e futa në barkun e peshkut në det." Melekët thanë: "Ky është një rob i mirë, prej të cilit, çdo ditë dhe natë, ngjiteshin punë të mira drejt Teje". Zoti tha: "Po". Atëherë, ata ndërmjetësuan tek Allahu dhe iu lutën Atij për Junusin. Kështu, Allahu i Lartësuar e urdhëroi peshkun që ta hidhte Junusin në breg." [38]. Allahu i Lartësuar thotë: "Ne e nxorëm atë në një breg të zhveshur e të shkretë, ashtu të sëmurë."[Safat 145].

- "Ne iu përgjigjëm atij dhe e shpëtuam nga trishtimi." - E nxorëm atë nga barku i peshkut dhe nga errësirat e shumta, ku ishte futur.

- "Kështu i shpëtojmë Ne besimtarët." - Se në kohë vështirësie e sprovash, ata i luten Allahut me pendesë dhe të nënshtruar. Shpëtimi i Zotit është pranë tyre, në mënyrë të veçantë kur ata luten me këtë lloj lutjeje në raste fatkeqësish. Në lidhje me këtë lutje, kanë ardhur shumë tekste inkurajuese për ta përdorur atë edhe nga Zotëria i gjithë profetëve, Muhamedi ﷺ. Kështu, Imam Ahmedi sjell hadithin nga Sad Ibn Uekasi, pasi përmend një ngjarje që kishte ndodhur mes tij dhe Othman Ibn Afanit. Ai përcjell se Profeti ﷺ ka thënë: 1820. "Çdo musliman që i lutet Zotit me duanë e Dhen-nunit (Junusit), kur ai ishte në barkun e peshkut: "*La ilahe il-la Ente! Subhaneke! Inni kuntu minedh-dhalimin*!", në lidhje me ndonjë çështje, Zoti do t'i përgjigjet patjetër atij." [Tirmidhiu dhe Nesaiu]. Kjo lutje, edhe pse i atribuohet Junusit, nuk ka dyshim se vlen për të gjithë besimtarët. Kështu, Allahu i Lartësuar e ka vendosur këtë rregull për këdo që lutet ashtu. Ky gjykim nxirret edhe nga hadithi që Ibn Xheriri e përcjell nga Sad Ibn Ebu Uekasi në formën *merfuan*, pra, që ia atribuon Profetit ﷺ. Në atë hadith thuhet: 1821. "Emri më i madh i Allahut, ai emër me të cilën nëse i lutesh, Ai të përgjigjet, dhe nëse i kërkon, ka për të ta dhënë, është pikërisht te lutja e Junus Ibn Metas." [39]

Ajetet 89 - 90

89. Edhe Zekerija, kur iu lut Zotit të vet: "O Zoti im! Mos më lër të vetëm! Ti je trashëgimtari më i mirë!".

90. Ne ia pranuam lutjen dhe i dhuruam Jahjanë. Ne e shëruam shterpësinë e bashkëshortes së tij. Ata përpiqeshin për punë të mira, na luteshin duke shpresuar dhe me drojë dhe ishin respektues ndaj Nesh.

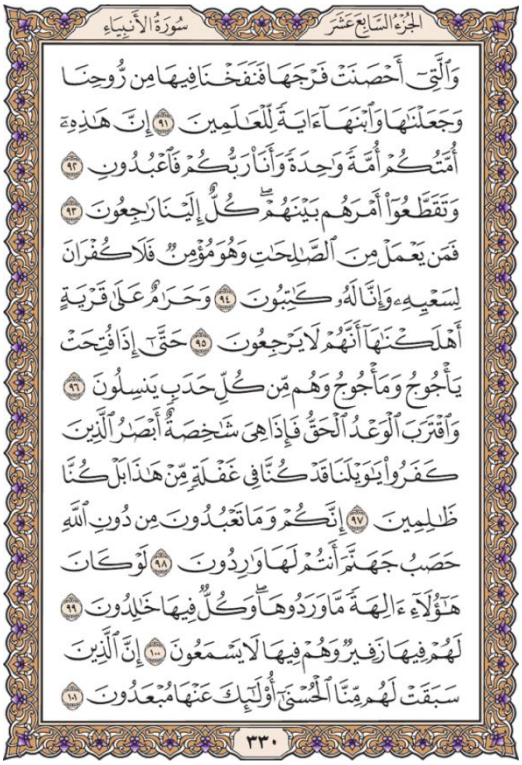
Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth robit, adhuruesit dhe profetit të Tij Zekerija (a.s), kur ai iu lut që t'i dhuronte një djalë, që të ishte gjithashtu profet. Historinë e tyre më të shtjelluar e kemi sjellë në fillim të sures Merjem dhe në suren Al Imran, prandaj në këtë sure po përmendim vetëm diçka prej saj shkurtimisht. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Edhe Zekerija, kur iu lut Zotit të vet: "O Zoti im! Mos më lër të vetëm *(pa fëmijë)***!"** - Ai iu lut fshehtaz nga populli i tij: "O Zoti im! Mos më lër të vetëm, pa fëmijë, pa djalë, pa trashëgimtar, që të kujdeset pas meje për mësimin dhe udhëzimin e njerëzve.

- "Ti je trashëgimtari më i mirë!" - Ky qe një lavdërim i përshtatshëm për Zotin, në lidhje me lutjen që ai bëri.

- "Ne ia pranuam lutjen dhe i dhuruam Jahjanë. Ne e shëruam shterpësinë e bashkëshortes së tij." - Bashkëshortja e tij

ishte grua që nuk bënte fëmijë, por tashmë ajo u bë e aftë për të lindur.

- "Ata përpiqeshin për punë të mira ..." - Ata e bënin këtë duke shpresuar shpërblimin e madh që Allahu ka garantuar për punët e tyre të mira, por edhe duke iu druajtur ndëshkimit të Tij.[40]

- "... na luteshin duke shpresuar dhe duke u frikësuar ..." - Ata garonin në punë të mira që të afrojnë tek Zoti, në bindje ndaj urdhëresave dhe porosive të Tij.

- "... dhe ishin respektues ndaj Nesh." - *El hushu'* është respekti, droja e vazhdueshme në zemër. Thuhet gjithashtu se ka kuptimin: modest, i nënshtruar, i përulur, besimtar në gjithçka që ka urdhëruar Zoti të besohet dhe pohues i gjithçkaje që Ai ka urdhëruar të pohohet. Në fakt, gjitha këto përkufizime janë të vërteta; ato kanë lidhje me *hushu'*-in dhe janë të përafërta në kuptimin e tyre.

Ajeti 91

91. Edhe ajo që ruajti nderin e saj! Ne frymuam brenda saj një shpirt nga Ne dhe e bëmë atë dhe të birin shenjë për të gjithë botën.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e përmend historinë e Merjemes dhe birit të saj Isait (a.s), së bashku me të Zekerijas dhe birit të tij Jahja (a.s). Sigurisht, kështu kuptojmë se historia e Merjemes është edhe më e çuditshme se ajo e Zekerijas, sepse Merjemja solli në jetë një fëmijë pa pasur nevojë për ndërhyrjen e një mashkulli, gjë që tregon madhështinë e Allahut të Lartësuar.

- "Edhe ajo që e ruajti nderin e saj!" - Merjemja e ruajti dëlirësinë e saj nga çdo lloj prishje morali, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Edhe Merjemja, e bija e Imranit, që ruajti nderin e saj. Ne frymë brenda saj një shpirt *(të krijuar)* nga Ne. Ajo besoi plotësisht fjalët e Zotit të saj dhe Librat e Tij dhe ishte nga të devotshmit." [Tahrim].

- "Ne frymë brenda saj një shpirt nga Ne dhe e bëmë atë dhe të birin shenjë për të gjithë botën." - I bëmë ata një argument të qartë, që tregon se Allahu i Lartësuar është i plotpushtetshëm për gjithçka dhe se Ai krijon çfarë dëshiron dhe si e dëshiron. Nëse Ai dëshiron diçka, mjafton që të thotë "Bëhu!", dhe ajo bëhet. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Ai *(Xhibrili)* tha: "Zoti yt thotë: "Kjo është e lehtë për Mua" dhe ta bëjmë atë *(djalin e krijuar pa baba)* shenjë për njerëzit dhe mëshirë nga Ne. Kjo është punë e mbaruar!" [Merjem 31]. Vëreni me kujdes, kur Allahu i Lartësuar thotë: "... shenjë për të gjithë botën." - Pra, do të ishte provë e madhe për të gjithë botërat, për botën e xhindëve dhe të njerëzve.

Ajetet 92 - 94

92. Kjo është feja juaj, e vetmja fe, ndërsa Unë jam Zoti juaj, prandaj vetëm Mua më adhuroni!

93. Ata u përçanë në çështjen e fesë, por tek Ne do të kthehen të gjithë.

94. Kush bën një vepër të mirë dhe është besimtar, mundi i tij nuk do të mohohet. Ne i shënojmë ato *(vepra)* për të.

Shpjegimi i ajeteve

- "Kjo është feja juaj, e vetmja fe, ndërsa Unë jam Zoti juaj, prandaj vetëm Mua më adhuroni!" - Ky është ligji dhe Sheriati, të cilin Unë e zbrita dhe qartësova për ju. Allahu i Lartësuar thotë: "... e vetmja fe ...". Domethënë, të gjithë të dërguarit kanë ftuar në një besim, në një fe të vërtetë, që është besimi në një Zot të vetëm dhe adhurimi i Tij pa ortak, përmes zbatimit të ligjit dhe porosive të Zotit. Edhe më pas thuhet: "Unë jam Zoti juaj. Pra, vetëm Mua më adhuroni!" Në një ajet tjetër thuhet: "O ju të dërguar *(të Allahut)*! Hani *(të gjitha)* gjërat që janë të mira dhe të pastra dhe bëni vepra të mira! Unë di gjithçka që ju bëni. Kjo është feja juaj. Ajo është e vetmja fe dhe Unë jam Zoti juaj. Prandaj më kini frikë vetëm Mua!" Por njerëzit u përçanë në grupe rreth fesë së tyre dhe secili grup krenohej me atë të vetën." [Muminun 51 - 53]. Profeti i Allahut ka thënë: 1822. "Ne profetët kemi lindur nga nëna të ndryshme, por feja jonë është një e vetme.". Feja, besimi e ligji që ka sjellë Zoti kanë patur një qëllim për të gjithë profetët: që Allahu i Lartësuar është i vetmi Zot e Ai nuk ka shokë apo ortakë në meritën e adhurimit. Edhe pse ligjet për popuj të ndryshëm mund të kenë qenë të ndryshme, me zbatimin e tyre synohet adhurimi i një Zoti të vetëm e pa ortakë.

- "Ata u përçanë në çështjen e fesë ..." - Popujt u ndanë në grupe, në lidhje me besimin ose jo në profetët e tyre. Disa prej tyre i besuan dhe pasuan ata, por disa të tjerë i refuzuan dhe nuk deshën t'iu nënshtroheshin urdhrave të Zotit.

- "... por tek Ne do të kthehen të gjithë." - Ditën e Kijametit, secili do të marrë hakun e vet, në varësi të veprave që ka bërë.

- "Kush bën një vepër të mirë dhe është besimtar, mundi i tij nuk do të mohohet." - Çdokush që është besimtar me zemër, duke pohuar dhe besuar gjithçka që është urdhëruar të besohet dhe duke bërë punë të mira sipas këtij besimi të pastër, atëherë: "... mundi i tij nuk do të mohohet." Kjo i ngjan ajetit tjetër: "Le ta dinë Ata që besuan dhe bënë vepra të mira, se Ne nuk do ia humbim shpërblimin atij që është bamirës. Ata e kanë vendin në Xhenetin e Adnit, nëpër të cilin rrjedhin lumenj. Ata do të stolisen me byzylykë floriri dhe do të veshin rroba të gjelbra prej mëndafshi të hollë e të trashë *(të qëndisur)*. Atje do të qëndrojnë të mbështetur në shtretër *(të lartë)*. Sa shpërblim i mrekulleshëm! Sa vend i bukur është ai!" [Kehf 30, 31]. Allahu i Madhëruar nuk bën padrejtësi aspak:

- "Ne i shënojmë ato *(vepra)* **për të."** - Ai i shënon të gjitha veprat dhe asgjë nuk humbet pa marrë shpërblimin e merituar.

Ajetet 95 - 97

95. Është e pamundur që banorët e një vendi, të cilët i kemi shkatërruar, të kthehen sërish në këtë botë.

96. Kur të hapet *(penda e)* **jexhuxhëve dhe mexhuxhëve, ata do të vërshojnë me shpejtësi nga çdo bregore.**

97. Kur të jetë shumë afër premtimi i vërtetë, sytë e jobesimtarëve do të ngrijnë: "Të mjerët ne! Ne vërtet kemi qenë të shkujdesur për këtë. Madje, është e vërtetë se ne ishim keqbërës të mëdhenj.".

Shpjegimi i ajeteve

- "Është e pamundur që banorët e një vendi, të cilët i kemi shkatërruar, të kthehen sërish në këtë botë." - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, është shkruar e vendosur kështu. Allahu i Madhëruar e ka shkruar dhe vendosur që: çdo popull që shkatërrohet në këtë jetë, nuk ka për t'u kthyer kurrë më në dynja, deri në Ditën e Kijametit." Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi, Ebu Xhafer el Bakiri, Katade etj.

- "Kur të hapet *(penda e)* **jexhuxhëve dhe mexhuxhëve, ata do të vërshojnë me shpejtësi nga çdo bregore."** - Këta janë pasardhës të Nuhut (a.s.), e pikërisht nga biri i tij Jafeth, i cili konsiderohet si paraardhësi i turkmenëve (mongolëve). Turkmenët janë vetëm një pjesë e tyre, të cilët u lanë jashtë pendës që ndërtoi Dhulkarnejni. Allahu i Madhëruar thotë:

"Ai tha: "Kjo ishte mirësi nga Zoti im. Megjithatë, kur të vijë çasti i vendimit të Zotit tim, Ai do ta bëjë rrafsh atë. Vendimi i Zotit tim është i sigurt." Atë ditë, Ne do t'i bëjmë ata të përzihen si valët njëra me tjetrën. Pastaj do t'i fryhet Surit dhe do të tubohen bashkë të gjithë." [Kehf 98. 99]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë: "...ata do të vërshojnë me shpejtësi nga çdo bregore." Pra, ata do të vërshojnë me furi, për të shkatërruar ç'të mundin. *El hadeb* quhet çdo pjesë e ngritur toke. Ky është përshkrim i detajuar i jexhuxhëve dhe mexhuxhëve, në mënyrë që dëgjuesi të bindet, njëlloj sikur i ka parë me sytë e vet. E kush mund të të tregojë për këto ndodhi më mirë sesa Ai që di gjithçka? I Madhëruari thotë: "Askush nuk mund të ta thotë ty *(o njeri)*, të vërtetën, siç ta thotë Ai, që është i Gjithëditur." [Fatir 14]. Ky është një lajm i sjellë nga Allahu, që di atë që ishte në të shkuarën dhe atë që do të jetë në të ardhmen, Ai që di të fshehtën në qiej dhe në tokë. Nuk ka zot tjetër, përveç Tij, që meriton të adhurohet. Në traditën profetike ka shumë hadithe, që flasin për daljen e jexhuxhëve dhe mexhuxhëve. Kështu, Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seid el Hudriu, i cili rrëfen se e ka dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: "Kur të hapet penda e jexhuxhëve dhe mexhuxhëve, ata, siç thotë Allahu i Madhëruar: "... do të vërshojnë me shpejtësi nga çdo bregore.". Ata do t'i pushtojnë popujt. Muslimanët do të fshihen prej tyre në qytete dhe kështjella, duke marrë brenda edhe kafshët e tyre. Ata (jexhuxhët dhe mexhuxhët) do të jenë aq shumë, sa do të pinë dhe shterojnë të gjithë burimet e tokës, aq sa disa prej tyre do të kalojnë pranë një lumi dhe do ta pinë ujin e tij, derisa ta thajnë të tërin. Më pas, dikush prej tyre do të kalojë aty dhe do të thonë: "Këtu dikur ka pasur ujë!" Kështu do të vazhdojë, derisa të mos ketë më njerëz mbi faqe të dheut, përveç ndonjërit të fshehur në ndonjë kështjellë e ndonjë qytet. Atëherë, dikush prej tyre do të thotë: "Këta ishin banorët e Tokës, të cilët ne i zhdukëm! Tashmë kanë mbetur vetëm banorët e qiellit." Dikush prej tyre e tund fort armën e tij dhe e lëshon drejt qiellit, por ajo i kthehet e lyer me gjak, si sprovë për ta. Në këtë gjendje, Allahu u hedh nga një krimb në qafë, si *negafi* i karkalecit (lloj insekti ose krimbi i vogël). Ai u hyn dhe u del nga qafa, derisa i vdes të gjithë, aq sa nuk ndihet më asnjë pështpërimë. Ndërkohë, muslimanët thonë: "A ka ndonjë burrë, që është gati të vetësakrifikohet dhe të dalë e të shohë çfarë kanë bërë armiqtë?" Atëherë, del një burrë prej tyre, që është i vendosur (për shpërblimin e Zotit) dhe i bindur se do të japë jetën dhe zbret për të parë. Ai sheh se të gjithë kanë vdekur, njëri mbi trjetrin. Atëherë, thërret: "O muslimanë, gëzohuni, se Allahu Krenar dhe i Lartësuar ju mjaftoi kundër armikut tuaj!" Dhe ata dalin nga qytetet dhe kështjellat e tyre. Ata lëshojnë bagëtitë e tyre (në një transmetim tjetër thuhet se bëhet fjalë për *deuâb el erd* gjallesat e tokës si kafshët e egra, shpendët mishngrënës dhe insektet) të kullosin, por ato nuk do të kenë kullotë tjetër, përveç mishit të trupave të shumtë, që kanë mbuluar tokën. Kështu, ato do të shëndoshen si asnjëherë tjetër në kullotat e zakonshme me bimë." [Ahmedi në *Musned* dhe Ibn Maxhe] [41]. Muslimi sjell hadithin në *Sahih*-un e tij nga Nuvas Ibn Semani, i cili ka thënë: 1823. "Profeti na tregoi një ditë për Dexhalin dhe e përçmoi atë, por edhe na frikësoi për fitnen e tij, aq sa menduam se ishte pranë, te parcelat e palmave. Kur shkuam tek ai, e ndjeu shqetësimin tonë, që na dukej qartë në fytyrë dhe tha: "Çfarë keni kështu?!" Ne i thamë: "O i Dërguari i Allahut! Ti na përmende Dexhalin një ditë dhe e përçmove, por edhe na frikësove *(hafeda dhe rafea)*, aq sa menduam se ishte pranë, te parcelat e palmave." Ai tha: "Tjetër gjë kam frikë për ju, më shumë sesa Dexhali. Nëse ai del e unë jam ndër ju, unë do t'i kundërvihem atij për ju. E nëse del kur nuk jam ndër ju, secili do t'i kundërvihet vetë, se është Allahu Ai që kujdeset për çdo musliman. Ai është një i ri, me

flokë me kaçurrela shumë të imta e të dendura, njëri sy i të cilit është si i nxjerrë. Ai ngjan shumë me Abdul Uzza Ibn Katni. Ai që e arrin kohën e tij, le t'i lexojë atij fillimin e sures Kehf. Ai do të shfaqet në një vend mes Shamit dhe Irakut. Ai do të shkaktojë shkatërrime shumë të mëdha ngado që do të shkojë. O robërit e Allahut, qëndroni të palëkundur (në besimin e pastër) e bëni durim!" Ne i thamë: "O i Dërguari i Allahut! Po, sa do të qëndrojë ai në tokë?" - "Dyzet ditë. Dita e parë do të jetë si vit, dita e dytë si muaj, dita e tretë si javë dhe ditët e tjera do të jenë si ditët tuaja." - "O i Dërguari i Allahut, po atë ditë që do të jetë si vit, a na mjafton të falim vetëm namazet e një dite?" Ai tha: "Përcaktojeni me përafërsi kohën e namazeve." - "O i Dërguari i Allahut! Po si do të jetë lëvizja e tij e shpejtë nëpër tokë?" - "Si shiu, që e shtyn era e fortë. Ai do të shkojë në një popull për t'i ftuar (në rrugën e tij) dhe ata do ta besojnë dhe pranojnë ftesën e tij. Atëherë, ai do të urdhërojë qiellin, dhe nga qielli do të bjerë shi; do të urdhërojë tokën, dhe toka do të nxjerrë bimësi. Bagëtitë do të kthehen të fryra nga kullotat (më të mira), me gjinjtë të mëdha e plot qumësht dhe bark të fryrë (të ngopura, të shëndosha dhe plot mish). Më pas, ai do të shkojë në një popull tjetër, për t'i ftuar (në rrugën e tij), por ata do ta refuzojnë ftesën e tij. Atëherë, ai largohet prej tyre dhe i lë në thatësirë e me duar bosh, pa asnjë pasuri. Dexhali do të kalojë pranë një vendi të shkretuar dhe do të thotë: "Nxirri të gjitha thesaret e tua!" Dhe aty do të dalin thesare, që e ndjekin atë nga pas, si tufat e bletëve *(që ndjekin mbretëreshën).* Pastaj ai fton një djalosh plot jetë e gjallëri, e gjuan me shpatë dhe e ndan më dysh, duke ia larguar dy pjesët aq sa një hedhje shigjete. Pastaj e thërret për të ardhur pranë tij dhe ai i shkon, me fytyrën që i ndriçon dhe duke buzëqeshur. Pikërisht në këtë gjendje, Allahu zbret Mesihun, birin e Merjemes, i cili zbret tek Minarja e Bardhë, në lindje të Damaskut, i veshur me dy rroba të ngjyera me bojë, duke u mbajtur në krahët e melekëve. Kur e ul kokën poshtë, flokët i pikojnë ujë, ndërsa kur e ngre kokën, nga flokët e tij duket sikur bien pika uji, që shndrisin si diamante (margaritarë). Çdo mosbesimtar që e kap fryma e Isait, ka për të vdekur; dhe fryma e tij shkon aq larg, sa shikimi i tij. Ai e kërkon Dexhalin, derisa e arrin në portën e Luddit, dhe atje e vret atë. Pastaj Isai (a.s.) shkon e takon shumë njerëz, që Allahu i ka shpëtuar nga sprova e Dexhalit dhe, duke ua fshirë fytyrat, u tregon për vendin e tyre në Xhenet. Në atë gjendje, Allahu i shpall Isait: "Unë kam nxjerrë disa njerëz, me të cilët askush nuk mund të përballet në luftë. Për këtë arsye, mblidhi robërit e Mi në Tur." Atëherë, Allahu nxjerr jexhuxhët dhe mexhuxhët, të cilët derdhen me furi nga çdo luginë. Të parët që dalin prej tyre kalojnë në liqenin e Taberies (mes Jordanisë e Palestinës) dhe e pinë atë. Kur të kalojnë të fundmit e tyre, do të thonë: "Këtu dikur ka pasur ujë!" Isai dhe shokët e tij qëndrojnë të izoluar, aq sa në ato kohë të vështira, një kokë demi do të jetë më e shtrenjtë se 100 dinarë floriri për ju sot. Atëherë, Isai dhe shokët e tij i luten Allahut për çlirim nga kjo bela, dhe Allahu i Madhëruar bën që në qafat e jexhuxh dhe mexhuxhëve të dalë një lloj krimbi, pas të cilit ata gdhijnë të gjithë të vrarë, si të ishin një njeri i vetëm. Pas kësaj, Isai (a.s.) dhe shokët e tij zbresin në tokë, të cilën e gjejnë të mbushur me kufomat dhe erën e tyre të keqe. Isai (a.s.) dhe shokët e tij i luten edhe një herë Allahut dhe Ai dërgon disa zogj me qafa të gjata, si qafa devesh *buħt* (deve të lindura nga kryqëzimi i deveve arabe me joarabe, të cilët janë me qafa të gjata), dhe ato i marrin kufomat dhe i hedhin ku të dëshirojë Allahu." Ibn Xheriri transmeton nga Keabi e të tjerë, se: 1824. "... ata i marrin kufomat dhe i hedhin në *El Mehil*." Ibn Xheriri rrëfen: "Unë i thashë: "O Ebu Zejd! Po ku është ky *El Mehil*-i? Ai tha: "Është vendi ku del dielli. Më pas, Allahu dërgon një shi, nga i cili nuk mund të të mbrojë as streha prej balte dhe as ajo prej

leshi (deveje), dhe e lan tokën, derisa e bën atë si pasqyrë. Pastaj tokës do t'i thuhet: "Nxirri frutat dhe u ktheftë begatia jote!" Atë ditë, disa burra do të ngopen me një shegë dhe do të mund të qëndrojnë nën hijen e lëvores së saj. Allahu sjell begati në kafshët e qumështit, aq sa një mjelje deveje mjafton për një turmë njerëzish. Kur të jenë në këtë gjendje, Allahu dërgon një erë të mirë, e cila u kalon nën sqetulla dhe merr shpirtin e çdo besimtari dhe çdo muslimani, derisa në tokë mbeten vetëm krijesat më të këqija, që çiftohen njëlloj si gomerët (haptazi nëpër rrugë). Në kohën e tyre do të ndodhë Kijameti." Këtë hadith e ka përnxjerrë Muslimi, por jo Buhariu. Hadithin e sjell gjithashtu Imam Ahmedi dhe autorët e *Sunen*-eve, me rrugë të ndryshme, por që të gjitha bashkohen tek Abdurahman Ibn Zejd Ibn Xhabiri. Tirmidhiu ka thënë se ky është një hadith *hasen sahih*. Në një hadith thuhet: 1825. "Me të vërtetë, Isai, i biri i Merjemes, do të bëjë haxhin në Shtëpinë e Lashtë (Qabe).". Ndërsa Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: "Isai, i biri i Merjemes, ka për ta ngritur zërin me telbije, duke ardhur nga viset e Rauhas, për të kryer haxhin ose umren, ose për të dyja bashkë." Kështu e ka sjellë këtë hadith Muslimi, në versionin që e ka përnxjerrë i vetëm ai. Në *Sahih*-un e Buhariut është hadithi nga Ebu Seid el Hudriu, që tregon se Profeti ﷺ ka thënë: 1826. "Në këtë vend (Qabe) do të bëhet haxh dhe umre edhe pas daljes së jexhuxhëve dhe mexhuxhëve." Vetëm Buhariu e sjell këtë hadith.

- "Kur të jetë shumë afër premtimi i vërtetë, sytë e jobesimtarëve do të ngrijnë." - Këtu flitet për Ditën e Kijametit. Kur të ndodhin këto tronditje të fuqishme, atëherë fundi është shumë pranë. Allahu i madhëruar thotë: "Të tmerruara do të jenë shikimet e tyre. Ata do të dalin prej varreve si karkaleca të shpërndarë, Duke shpejtuar drejt Lajmëtarit. Jobesimtarët do të thonë: "Kjo është ditë e vështirë"." [Kamer 8].

- "... sytë e jobesimtarëve do të ngrijnë." - Do të ngrijnë nga tmerri i atyre ndodhive të mëdha, që do të dëshmojnë e me të cilat do të përballen. Ata do të thonë:

- "Të mjerët ne! Ne vërtet kemi qenë të shkujdesur për këtë." - Në jetën e dynjasë, ne ishim të pavëmendshëm dhe shpërfillnim çdo paralajmërim e kërcënim që na bëhej për këtë.

- "Madje, është e vërtetë se ne ishim keqbërës të mëdhenj.". - Domethënë, ata do të pranojnë se kanë qenë keqbërës e të padrejtë, por ky është një moment kur nuk u bën dobi aspak pendesa.

Ajetet 98 - 103

98. Pa dyshim, ju dhe ato që ju i adhuroni veç Allahut, keni për të qenë lëndë djegëse e Xhehenemit. Atje do të kaloni!

99. Po të ishin zota, ata nuk do të futeshin në të! **Por ata të gjithë do të jenë aty përgjithmonë!**

100. Atje ata do të gulçojnë dhe as nuk do të dëgjojnë.

101. Ndërsa ata të cilëve u priu e mbara nga ana Jonë, do të jenë larg tij.

102. Ata nuk do ta dëgjojnë as zhurmën më të vogël të tij dhe do të jenë përjetësisht atje ku ua dëshiron shpirti.

103. Frika e madhe nuk do t'i shqetësojë ata. Melekët do t'i presin me fjalët: "Kjo është dita juaj, që ju qe premtuar.".

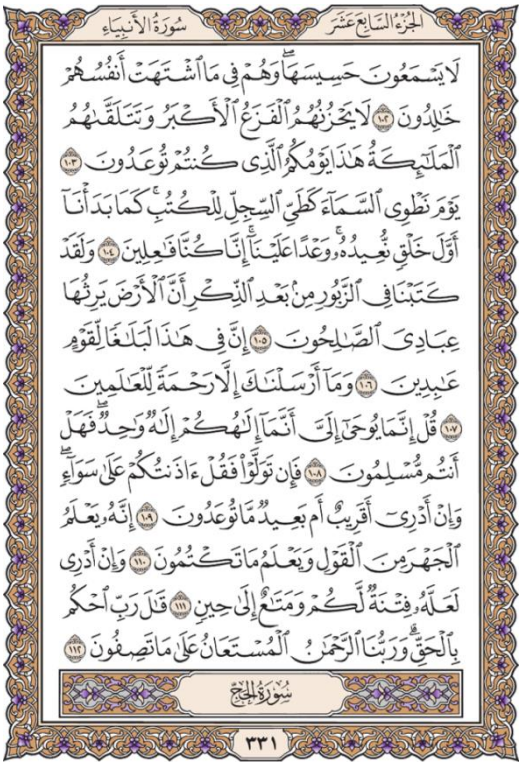
Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar iu drejtohet idhujtarëve kurejshë dhe atyre që kanë të njëjtin besim me ta:

- "Pa dyshim, ju dhe ato që ju i adhuroni veç Allahut, keni për të qenë lëndë djegëse e Xhehenemit." - Me ta do të ndizet e do të shtohet furia e zjarrit të Xhehenemit.

- "Atje do të kaloni!" - Domethënë, ju keni për të hyrë në këtë zjarr.

- "Po të ishin zota, ata nuk do të futeshin në të!" - Nëse idhujt do të ishin vërtet zota me pushtet, nuk do të hynin në zjarr së bashku me adhuruesit e tyre.

الجزء السابع عشر سورة الأنبياء
لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ
خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ
الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾
يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَا
أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَا ۚ إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ
كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا
عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ
عَابِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ
﴿١٠٧﴾ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَهَلْ
أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۖ
وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ إِنَّهُ يَعْلَمُ
الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنْ أَدْرِي
لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ قَالَ رَبِّ احْكُم
بِالْحَقِّ ۗ وَرَبُّنَا الرَّحْمَٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾
سورة الحج
٣٣١

- "Por ata të gjithë do të jenë aty përgjithmonë!" - Të gjithë bashkë do të jenë përjetësisht në zjarr, si adhuruesit, edhe të adhuruarit e tyre.

- "Atje ata do të gulçojnë dhe as nuk do të dëgjojnë." - Siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Të dëshpëruarit do të jenë në Zjarr, ku do të kenë ofshama e ngashërime." [Hud 106]. *El shehik* quhet frymëmarrja, kurse *zefir* quhet frymënxjerrja. Domethënë, frymëmarrja do të bëhet me vështirësi.

- "Ndërsa ata të cilëve u priu e mbara nga ana Jonë, do të jenë larg tij." - Ata të cilët mëshirohen nga Allahu i Lartësuar, ata do të jenë larg zjarrit, e kjo do të ndodhë për shkak të imanit të tyre korrekt dhe të sinqertë dhe për shkak të veprave të mira që lanë pas. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "A nuk është shpërblimi i veprës së mirë veçse e mira?!" [Rahman 60]. Kështu, duke qenë se ata kanë bërë të mira në jetën e kësaj bote, Allahu i Lartësuar ka për ta bërë të mirë edhe shpërblimin e tyre në ahiret, duke i shpëtuar ata nga ndëshkimi. Allahu i Lartësuar thotë se këta fatlumë jo vetëm që nuk kanë për ta përjetuar djegien e zjarrit në trupin e tyre, por:

- "Ata nuk do ta dëgjojnë as zhurmën më të vogël të tij dhe do të jenë përjetësisht atje ku ua dëshiron shpirti." - Kështu, Allahu i Lartësuar do t'i ruajë nga ndëshkimi, të cilit ata i druhen. Ai u premton se ka për t'iu dhënë atë që ata e synojnë dhe e dëshirojnë shumë: shpërblimin e përjetshëm në Xhenet, mes kënaqësive të syrit dhe shpirtit. Këta janë *evlijatë* e Allahut, të cilët do ta kalojnë *Siratin* më shpejt se vetëtima, kurse mohuesit do të mbeten të gjunjëzuar në Xhehenem. Ndërsa në lidhje me ata të cilët, në jetën e kësaj bote janë adhuruar, e për të cilët u tha se do të jenë në zjarr së bashku me adhuruesit e tyre, ky gjykim vlen për ata që kanë qenë të kënaqur dhe e kanë pranuar ose kanë urdhëruar për këtë krim të shëmtuar. Ndërsa ata që nuk kanë urdhëruar për dicka të tillë dhe as nuk kanë qenë të kënaqur me të, përjashtohen nga ky gjykim, sepse janë adhuruar pa dëshirën e tyre. Të tillë janë melekët, Uzejri, Isa i biri Merjemes etj., të cilët njerëzit i kanë adhuruar, por ata nuk kanë qenë të kënaqur me këtë adhurim dhe nuk e kanë pranuar. Madje, tek Allahu i Madhëruar, ata do të distancohen nga të tilla vepra idhujtarie.

- "Frika e madhe nuk do t'i shqetësojë ata." - Për këtë ajet janë thënë mendime të ndryshme. Ndër ato është thënë se bëhet fjalë për kohën kur zjarri do t'i mbulojë dhe do t'i përfshijë brenda vetes banorët e tij.

- "Melekët do t'i presin me fjalët: "Kjo është dita juaj, që ju qe premtuar.". - Melekët do t'i përgëzojnë ata Ditën e Premtuar me lajme që ua lumturojnë shpirtin: "Kjo është dita juaj, që ju qe premtuar.". Domethënë, shijoni gjithçka që ju lumturon dhe ju sjell kënaqësi të përhershme.

Ajeti 104

104. Atë ditë, Ne e palosim qiellin, siç palosen fletët e një libri. Ashtu siç e filluam krijimin, ashtu e rikthejmë atë. Ky është premtimi Ynë dhe Ne do ta përmbushim atë."

Shpjegimi i ajetit

- "Atë ditë, Ne e palosim qiellin, siç palosen fletët e një libri." - Kjo ka për të ndodhur në Ditën e Kijametit. Kjo i ngjan asaj që Allahu i Lartësuar ka thënë në një ajet tjetër: "Ata nuk e madhëruan Allahun me madhështinë që i takon. Ditën e Kijametit, e tërë toka do të jetë në grushtin e Tij, ndërsa qiejt do jenë të mbështjellë në të djathtën e Tij. I lavdëruar dhe i lartësuar qoftë Ai nga ajo që ata i shoqërojnë!"" [Zumer 67]. Imam Buhariu sjell hadithin nga Ibn Umeri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1827. "Ditën e Kijametit, Allahu i Lartësuar do t'i mbajë tokat në grushtin e Tij; qiejt do të jenë në të djathtën e Tij." Këtë version e ka sjellë vetëm Buhariu, - Allahu e mëshiroftë! Ibn Ebu Hatimi sjell thënien e Ibn Abasit, se: "Allahu do t'i palosë ose mbështjellë shtatë qiejt, bashkë me të gjitha krijesat që ndodhen në to, dhe shtatë tokat, bashkë me të gjitha krijesat që ndodhen në to dhe do t'i mbajë ato të gjitha me të djathtën e Tij. Të gjitha këto do të jenë në dorën e Tij si një farë sinapi." Allahu i Lartësuar thotë: "Atë ditë, Ne e palosim qiellin, siç palosen fletët e një libri." Ibn Abasi shpjegon se *sixhil* quhen pergamenat. Kështu e përcjell prej tij Ali Ibn Talha dhe El Aufiu. Po kështu kanë thënë tekstualisht Muxhahidi, Katadja dhe të tjerë. Këtë shpjegim e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri, duke arsyetuar se ky është kuptimi më i qartë nga ana gjuhësore.

- "Ashtu siç e filluam krijimin, ashtu e rikthejmë atë." - Kjo ka për të ndodhur në mënyrë të pashmangshme ditën që Allahu do t'i kthejë krijesat me një krijim të ri. Ashtu sikurse i krijoi për herë të parë, po ashtu është i plotfuqishëm që t'i rikrijojë edhe një herë tjetër. Ky është një premtim i Allahut, që nuk ndryshohet:

- "Ky është premtimi Ynë dhe Ne do ta përmbushim atë." - Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Ibn Abasi: 1829. "Një herë, Profeti i Allahut u ngrit dhe na dha një këshillë: "Ju keni për t'u ringjallur e tubuar tek Zoti, këmbëzbathur, të zhveshur dhe të pabërë synet: 'Ashtu siç e filluam krijimin, ashtu e rikthejmë atë. Ky është premtimi Ynë dhe Ne do ta përmbushim atë.'". Kështu e ka sjellë Buhariu dhe Muslimi në dy *Sahih*-ët e tyre, si hadith prej Shubes.

Ajetet 105 - 107

105. Ne e kemi shënuar në Zebur, sipas shënimit ***(në Leuhi Mahfudh)*** **se: tokën do ta trashëgojnë robërit e Mi të mirë.**

106. Në këtë ***(Kuran)*** **ka mjaft mësime për ata që adhurojnë Zotin.**

107. Ne të dërguam ty ***(o Muhamed)*** **vetëm si mëshirë për të gjitha botët.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon atë që ka vendosur për adhuruesit e Tij punëmirë. Ai ka vendosur lumturinë për ta dhe që t'u lërë në trashëgim Tokën në të dyja jetët, siç thotë në një ajet tjetër: "Musai i tha popullit të vet: "Kërkojini ndihmë Allahut dhe bëni durim! S'ka dyshim se toka është e Allahut, që ua lë në trashëgim atyre robërve të Vet, që Ai dëshiron. Përfundimi i lumtur u takon të devotshmëve."." [A'raf 128], Ose: "Ne, patjetër do t'i ndihmojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besuan edhe në jetën e kësaj bote, edhe ditën kur të paraqiten dëshmitë." [Gafir 51]. Ose: "Allahu u ka premtuar atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, se do t'i bëjë sundues në tokë, ashtu siç bëri sundues ata që ishin para tyre. Ai do ta forcojë fenë - atë që Ai e ka zgjedhur për ta - dhe, në vend të frikës, do t'u dhurojë siguri dhe paqe. Ata më adhurojnë vetëm Mua e nuk më shoqërojnë asnjë e asgjë. Por, kushdo që mohon pas kësaj, ai është i prishur *(që kalon çdo kufi).* Atëherë, faleni rregullisht namazin, jepeni zekatin dhe bindjuni të Dërguarit, që të mëshiroheni!" [Nur 55]. Kështu, i Lartësuari na ka njoftuar se ky vendim i Tij është i shkruar si në ligjet e Sheriatit që Ai ka zbritur, ashtu edhe në Librin e Kaderit, ku është shkruar gjithçka që është përcaktuar të ekzistojë në këtë dynja dhe në ahiret. Kësisoj, kjo është diçka që do të ndodhë në mënyrë të pashmangshme.

- "Ne e kemi shënuar në Zebur, sipas shënimit *(në Leuhi Mahfudh),* **se: tokën do ta trashëgojnë robërit e Mi të mirë."** - *Ez-Zebur* në këtë ajet nënkupton të gjithë librat që u janë shpallur të dërguarve (*rusul*) dhe lajmëtarëve (*enbija*) të Zotit. Gjithashtu, ky emër tregon edhe librin që iu zbrit Daudit (a.s). Ndërsa fjala *Edh-Dhikër* këtu ka kuptimin e librit, në të cilin Allahu ka shkruar gjithçka që do të ndodhë dhe ekzistojë deri në Ditën e Kijametit. Qëllimi është për të treguar se Allahu i Lartësuar e ka shkruar në Teurat, në Ungjill, në Kuran, pra, në të gjitha shpalljet që u ka zbritur lajmëtarëve të Tij pa përjashtim, pas asaj që shkroi në Librin Themeltar, se: "...tokën do ta trashëgojnë robërit e Mi të mirë." Bëhet fjalë për të gjithë popujt që janë besimtarë të Allahut të Lartësuar, me besimin e vërtetë e korrekt. Kështu, Allahu i Madhëruar u premton se ata do të jenë të lumtur e krenarë, do të udhëheqin dhe do të sundojnë, do të çlirojnë vende, për një jetë të denjë e në bindje ndaj Tij. Allahu do t'i bëjë ata që të mbizotërojnë popujt e Tokës, me ligje të drejta dhe me të vërtetën. Kjo ka për të ndodhur në dynja. Ndërsa në ahiret, Ai ka për t'u lënë në trashëgim Tokën e Xhenetit dhe gjithçka në të, që janë mirësi dhe kënaqësi, që syri nuk i ka parë, veshi nuk i ka dëgjuar dhe zemra e asnjë krijese nuk ka shkuar. Atje janë mirësitë e përjetshme, të pafundme e të vazhdueshme.

- Në këtë ka mjaft mësime për ata që adhurojnë Zotin. - Në këtë libër, në Kuran, ka mësime të vyera, të cilat janë të mjaftueshme dhe të dobishme për një popull që e adhuron Allahun përmes rrugës që Ai e ka ligjëruar për ta, domethënë, për ata të cilët i japin përparësi bindjes ndaj Tij, përkundër bindjes ndaj shejtanit të mallkuar, epsheve dhe shfrenimit.

- "Ne të dërguam ty *(o Muhamed)* **vetëm si mëshirë për të gjitha botët."** - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai e dërgoi Muhamedin si mëshirë për të gjithë botërat. Pasimi i rrugës profetike dhe nënshtrimi ndaj Zotit, sipas Shpalljes që i Dërguari ﷺ solli prej Tij, ka për t'i sjellë mirësi të shumta njeriut dhe bëhet shkak që atë ta përfshijë mëshira e Zotit. Kështu, ai që e pranon këtë mëshirë të dhuruar e tregohet mirënjohës për të, do të ketë mirësi gjithmonë. E si të mos jesh mirënjohës për këtë mirësi të dhuruar nga Zoti, për këtë Profet të mrekullueshëm, të mëshirshëm, të kujdesshëm e të përkushtuar, për Shpalljen që ai e solli të plotë, të pandryshueshme, të ruajtur dhe siguruese të çdo udhëzimi për në rrugën e drejtë? Ai që e pranon dhe e trajton me respekt e mirënjohje këtë dhuratë të Zotit, ka për t'u lumturuar në të dyja jetët. Nga ana tjetër, ata që refuzojnë dhe e shpërfillin këtë mirësi, duke mos treguar mirënjohjen dhe duke mos e trajtuar me respekt dhe seriozitetin e duhur, kanë për t'u humbur e dështuar në të dyja jetët. Allahu i Lartësuar thotë: "A nuk i ke kthyer sytë nga ata që, mirësinë e Allahut e këmbejnë me mosbesimin, ndërsa popullin e vet e çojnë në vendin e shkatërrimit? Xhehenemi është vendi ku do të hidhen. Eh, sa vend i tmerrshëm është ai! Ata kanë ngritur idhuj, si të barabartë me Allahun, për t'i larguar njerëzit nga rruga e Tij. Thuaj: "Kënaquni, por, jeni drejtuar për në Zjarr!" [Ibrahim 28 - 30]. Gjithashtu, Allahu i Madhëruar, duke përshkruar Kuranin, thotë: "Ai, për besimtarët, është udhëzim e shërim. Ndërsa ata që nuk besojnë, i kanë veshët të shurdhuar, dhe për ta ai është verbëri. Këta janë njëlloj sikur të thirren prej një vendi të largët"." [Fusilet 44]. Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij një hadith nga Ebu Hurejra, i cili rrëfen: 1829. "Profetit të Allahut i kërkuan njëherë që të lutej kundër idhujtarëve. Ai tha: "Unë nuk jam dërguar që të jem mallkues, por që të jem mëshirë." Ndërsa Imam Ahmedi sjell hadithin nga Selmani, që thotë: "Profeti i Allahut mbajti njëherë një hytbe, ku tha: 1830. "Nëse kam fyer ose mallkuar ndonjë në momente zemërimi, kjo ka ndodhur sepse unë jam njeri, si të gjithë pasardhësit e Ademit, dhe unë zemërohem, njëlloj siç zemëroheni ju. Por, në të vërtetë, Allahu më

ka dërguar mëshirë për të gjithë botërat, prandaj edhe këto gjëra, atij do t'i shndërrohen në lutje për të, në Ditën e Kijametit." [42] Atëherë, çfarë mëshire mund t'i përfshijë ata të cilët e kanë mohuar këtë Profet? Përgjigjja për këtë pyetje vjen në transmetimin e Ebu Xhafer Ibn Xheririt nga Ibn Abasi, i cili, duke shpjeguar fjalën e Allahut: "Ne të dërguam ty *(o Muhamed)* vetëm si mëshirë për të gjitha botët", ka thënë: "Çdokush që beson Allahun dhe Ditën e Kijametit, ta dijë se për të është shkruar dhe është bërë e detyrueshme mëshira, në dynja dhe në ahiret. Edhe ata që nuk besojnë Allahun dhe Profetin e Tij, në jetën e kësaj dynjaje përfitojnë nga kjo mëshirë, sepse janë të ruajtur nga ndëshkimet gjithëpërfshirëse, që godisnin popujt e shkuar, si për shembull fundosja në tokë, rënia e gurëve nga qielli etj."

Ajetet 108 - 112

108. Thuaj: "Mua më është shpallur se Zoti juaj është një Zot i vetëm. Atëherë, a nuk po i dorëzoheni Atij?"

109. Nëse ata refuzojnë, ti thuaju: "Unë po ju paralajmëroj të gjithëve njëlloj; por unë nuk e di, a është afër apo larg ai që ju premtohet."

110. Ai e di atë që e thoni haptazi dhe atë që e mbani të fshehtë.

111. Unë nuk e di, nëse kjo është sprovë për ju apo kënaqësi e përkohshme."

112. Ai tha: "O Zoti im! Gjyko me të vërtetën! Zoti ynë, i Gjithëmëshirshmi, është Ai, prej të Cilit duhet të kërkohet ndihma kundër asaj që ju trilloni."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij, që t'u kumtojë idhujtarëve këtë mesazh:

- "Thuaj: "Mua më është shpallur se Zoti juaj është një Zot i vetëm. Atëherë, a nuk po i dorëzoheni Atij?" - A nuk po dorëzoheni, që të pasoni Shpalljen, që unë kam sjellë nga Zoti, duke e zbatuar atë?

- "Nëse ata refuzojnë ..." - Nëse ata e braktisin, e refuzojnë, e shpërfillin ftesën tënde, atëherë:

- "... ti thuaju: "Unë po ju paralajmëroj të gjithëve njëlloj ..." - Unë po ju deklaroj se jam në luftë me ju dhe ju jeni në luftë me mua, unë distancohem prej jush dhe ju jeni larg meje! Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Nëse ata të mohojnë ty, thuaju: "Unë kam veprat e mia dhe ju keni veprat tuaja! Ju nuk përgjigjeni për atë që bëj unë e as unë për atë që bëni ju"." [Junus 41]. Ose: "Nëse i druhesh pabesisë nga ndonjë grup, atëherë njoftoji paraprakisht për prishjen e paktit, që të jeni në kushte të barabarta! Allahu nuk i do të pabesët." [Enfal 58]. Pra, të jemi njëlloj, si ne, edhe ju, në njohjen e faktit se nuk ekziston e nuk ka më pakt mes meje dhe jush. Ky është kuptimi i këtij ajeti. Edhe në këtë ajet jepet i njëjti mesazh: "Unë po ju paralajmëroj të gjithëve njëlloj", pra, unë po ju njoftoj se unë jam distancuar prej jush dhe ju jeni larg meje.

- "... por unë nuk e di, a është afër apo larg ai që ju premtohet." - Ky paralajmërim ka për të ndodhur patjetër, por unë nuk e di a është afër apo është larg.

- "Ai e di atë që e thoni haptazi dhe atë që e mbani të fshehtë." - Allahu i Madhëruar është Ai i Cili di gjithçka, qoftë ato që robi i shfaq, qoftë ato që i mban fshehur, prandaj Ai ka për të dhënë shpërblimin e merituar për çdo vepër, e vogël apo e madhe qoftë ajo.

- "Unë nuk e di, nëse kjo është sprovë për ju apo kënaqësi e përkohshme." - Ibn Xheriri shpjegon: "Ndoshta edhe vonimi i ndëshkimit tuaj, pra, edhe kjo kohë që po ju jepet në dispozicion mund të jetë sprovë për ju, një përjetim i shkurtër i kënaqësive të kësaj dynjaje, deri në një afat të përcaktuar."

- "Ai tha: "O Zoti im! Gjyko me të vërtetën! Zoti ynë, i Gjithëmëshirshmi, është Ai, prej të Cilit duhet të kërkohet ndihma kundër asaj që ju trilloni." - O Zot i Madh, bëj ndarjen mes nesh dhe popullit tonë, që mohoi të vërtetën! Allahu është i vetmi, të Cilit i kërkohet ndihma dhe mbështetja kundër jush, o mohues të së vërtetës, dhe kundër shpifjeve tuaja, që

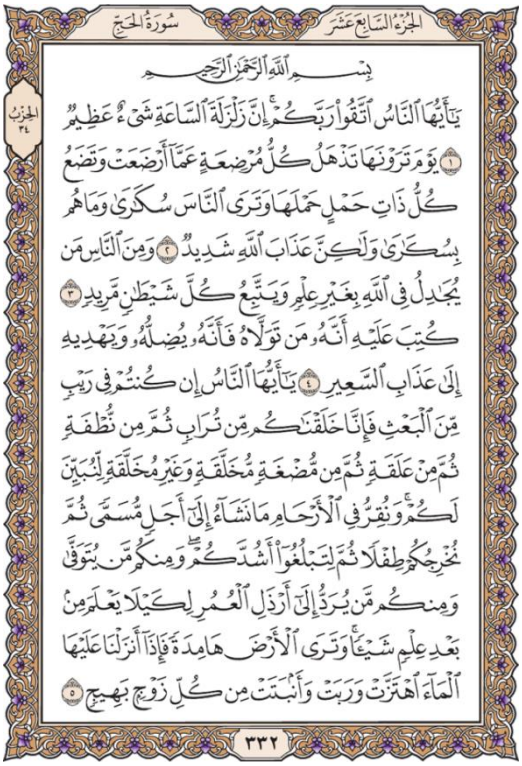
pretendoni se Zoti ka ortakë, të cilëve ju u përkushtoni adhurimet tuaja. Allahu na ruajtë nga devijime të tilla, sepse Ai është Mbrojtësi dhe Ruajtësi më i mirë! Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij dhe nuk ka Zot kujdestar, që përkujdeset për robërit e Tij, veç Allahut të Lartësuar!

Surja 22: El haxh (mekase) **74 ajete**
Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 2

1. O njerëz! Frikësojuni Zotit tuaj! Me të vërtetë, dridhja e Orës *(së Kijametit)* **do të jetë një ngjarje e tmerrshme.**

2. Atë ditë, kur ta shihni atë, çdo nënë *(që është duke dhënë gji)* **do të braktisë foshnjën që ka në gji dhe çdo shtatzënë do ta nxjerrë para kohe barrën e vet. Ju do t'i shihni njerëzit që duken si turmë të dehurish, ndonëse nuk janë të dehur. Shumë i ashpër do të jetë dënimi i Allahut.**

الجزء السابع عشر سورة الحج
بسم الله الرحمن الرحيم
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَىْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾
يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ
كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم
بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن
يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَٰنٍ مَّرِيدٍ ﴿٣﴾
كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهْدِيهِ
إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ
مِّنَ ٱلْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ
ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ
لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِى ٱلْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ
نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ
وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنۢ
بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا
ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنۢبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥﴾
٣٣٢

Shpjegimi i ajeteve

- "O njerëz! Frikësojuni Zotit tuaj! Me të vërtetë, dridhja e Orës *(së Kijametit)* **do të jetë një ngjarje e tmerrshme."** - Allahu i Lartësuar i urdhëron robërit e Tij për devotshmëri ndaj Tij dhe i njofton për atë që i pret Ditën e Kijametit, për tronditjen e madhe dhe tmerret që do të kalojnë. Mufesirët kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me tronditjen e madhe të Orës, që përmendet në këtë ajet. A do të ndodhë ajo pasi njerëzit të ringjallen në Ditën e Tubimit apo do të ndodhë përpara se njerëzit të ngrihen nga varri? Allahu i Madhëruar thotë në një ajet tjetër: "Kur të tronditet toka, me një dridhje të fuqishme; kur toka të nxjerrë atë që mban në barkun e saj..." [Zelzele 1, 2]. Ose: "Kur t'i fryhet Surit vetëm një herë dhe të ngrihen toka e malet dhe, me një të goditur të vetme, të përplasen me njëri-tjetrin, atë ditë do të ndodhë e Vërteta." [Hakka 14, 15]. Ose: "Kur toka të tundet me dridhje të forta, kur malet të thërrmohen e të bëhen copë-copë, kur ato të bëhen si pluhur i shpërndarë, atëherë ju do të ndaheni në tri grupe:..." [Uakia 4, 5]. Disa thonë se kjo tronditje do të ndodhë në ditët e fundit të kësaj bote, e cila do të shënojë fillimin e ngjarjes së Kijametit. Kështu është transmetuar nga Alkame, Ubejd Ibn Umejri dhe Amir esh-Shabiu. Ibn Xheriri ka sjellë në lidhje me këtë çështje një hadith *merfuan* nga Ebu Hurejra, pra, që ai ia atribuon Profetit, hadith i cili mëton se kjo tronditje do të ndodhë përpara Ditës së Kijametit. Ndër të tjera, aty thuhet se: 1831. "... të vdekurit nuk dinë gjë në lidhje me këtë tronditje." Ky hadith shërben për të provuar se kjo tronditje e madhe do të ndodhë përpara Orës së Kijametit, por i atribuohet Orës së Kijametit, sepse do të jetë shumë pranë saj. Për shembull, thuhet "shenjat e Kijametit", të cilat, në fakt, ndodhin përpara Kijametit. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur. Ndërsa të tjerë janë të mendimit se kjo tronditje do të ndodhë pikërisht në Ditën e Kijametit, pas ringjalljes së njerëzve nga varret dhe tubimit të tyre në *mahsher*. Këtë mendim e ka përzgjedhur Ibn Xheriri, mbështetur në hadithe që i ka sjellë Imam Ahmedi, por dhe Tirmidhiu, i cili i ka

gjykuar si të saktë. Edhe Ibn Ebu Hatimi sjell për këtë çështje hadithe nga Imran Ibn Husajni. Ndër këto hadithe është edhe ai që Buhariu e citon në tefsirin e këtij ajeti, ku Ebu Seidi rrëfen se Profeti i Allahut ka thënë: 1832. "Allahu i Madhëruar do të thotë (Ditën e Kijametit): O Adem!" Ademi do të përgjigjet: "Si urdhëron! E gjithë mirësia është në dorën Tënde!" Allahu do t'i thotë: "Nxirri mënjanë njerëzit që do të hyjnë në Zjarr!" Ademi do të thotë: "O Allah, sa do të jenë njerëzit e Zjarrit?" Allahu do t'i thotë: 'Në çdo një mijë vetë, nxirr 999 (për t'i futur në Zjarr)!" Atëkohë, fëmijët do të thinjen, çdo shtatzënë do ta nxjerrë para kohe barrën e vet. Ju do të shihni se njerëzit do të duken si turmë të dehurish, ndonëse nuk janë të dehur. Shumë i ashpër do të jetë dënimi i Allahut." Shokët e pyetën: "O i Dërguari i Allahut, kush do të jetë ai 'një' prej nesh (që do të shpëtojë nga Zjarri)?" Ai ﷺ tha: "Gëzohuni për sihariqin, pasi një do të jetë prej jush dhe një mijë do të jenë nga jexhuxh-maxhuxhët." Pastaj i Dërguari i Allahut tha: "Betohem për Atë, në duart e të Cilit është jeta ime! Shpresoj shumë që ju të jeni çereku i banorëve të Xhenetit!" Pastaj shtoi: "Shpresoj shumë që ju të jeni një e treta e banorëve të Xhenetit!" Ne thirrëm: "Allahu Ekber!" Ai vazhdoi: "Shpresoj shumë që ju të jeni gjysma e banorëve të Xhenetit." Ne thirrëm: "Allahu Ekber" Pastaj Profeti ﷺ tha: "Ju (muslimanët) do të jeni si një qime e zezë në lëkurën e një kau të bardhë ose si një qime e bardhë në lëkurën e një kau të zi." Hadithi përmendet edhe në kapituj të tjerë të Buhariut, e po kështu edhe nga Muslimi dhe Nesaiu. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Aishja, se Profeti ﷺ ka thënë: 1833. "Ditën e Kijametit, njerëzit do të ringjallen tek Allahu, këmbëzbathur, të zhveshur dhe të pabërë synet." Aishja tha: "O i Dërguari i Allahut! Burrat dhe gratë do të vështrojnë njëri tjetrin!" Ai tha: "O Aishe, në fakt, çështja do të jetë shumë më e frikshme dhe e rëndë, sesa dikush të mendojë për diçka të tillë." Hadithin e gjen te Buhariu dhe Muslimi. Hadithet dhe dëshmitë nga sahabët, që tregojnë për frikën e Ditës së Kijametit janë të shumta dhe ne do t'i përmendim në tjetër kontekst. Allahu i Lartësuar thotë: "Me të vërtetë, dridhja e Orës *(së Kijametit)* do të jetë një ngjarje e tmerrshme." Ajo është një ndodhi e jashtëzakonshme, me pamje të frikshme, që trondit e tmerron shpirtin. *El zilzâl* quhet tronditja e fortë thellë në shpirt prej tmerrit, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "O ju që besoni! Kujtojeni mirësinë e Allahut, kur ju erdhi një ushtri *(për t'ju sulmuar)* dhe Ne lëshuam kundër tyre furtunë dhe forca, që ju nuk i shihnit. Allahu e sheh mirë gjithçka që bëni ju. Kur ata ju erdhën prej së larti dhe prej së poshtmi, shikimet tuaja u shtangën, zemrat erdhën në fyt *(nga frika)* dhe ju sajonit për Allahun lloj-lloj mendimesh *(të kota)*. Atje u sprovuan besimtarët dhe pësuan një *(zil-zâl)* tronditje të fuqishme." [Ahzab 9 - 11].

- "Atë ditë, kur ta shihni atë, çdo nënë *(që është duke dhënë gji)* **do të braktisë foshnjën që ka në gji ..." -** Ditën kur të ndodhë tronditja, nga tmerri që sheh dhe përjeton, nëna do të harrojë edhe foshnjën e vet që ka në gji dhe do ta braktisë. Edhe pse nëna është njeriu me dhembshurinë më të madhe për fëmijën, atë ditë ajo do ta harrojë atë, madje edhe nëse është duke i dhënë gji. Në ajet thuhet: "*kl-lu murdiatin*", që do të thotë: "çdo nënë që është duke dhënë gji", pra, jo thjesht "gjidhënëse", por që është duke dhënë gji në atë moment.

- "... dhe çdo shtatzënë do ta nxjerrë para kohe barrën e vet." - Domethënë, do të dështonte dhe do ta hidhte jashtë barrën e vet para plotësimit të saj, nga tmerri i madh që përjeton.

- "Ju do t'i shihni njerëzit që duken si turmë të dehurish, ndonëse nuk janë të dehur. Por dënimi i Allahut është shumë i ashpër." - Nga vështirësia dhe frika e madhe, iu ka humbur aftësia e të menduarit, njëlloj si një i dehur. Çdokush që i sheh mendon se ata janë të dehur, por e vërteta është që: "dënimi i Allahut është shumë i ashpër."

Ajetet 3 - 4

3. Megjithatë, ka njerëz që diskutojnë për Allahun pa patur aspak dije dhe ndjekin çdo shejtan kryeneç.

4. Është e shkruar se, kushdo që i nënshtrohet atij, ai ka për ta çuar në humbje dhe në dënimin e zjarrit.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar qorton dhe përçmon ata të cilët e mohojnë ringjalljen dhe nuk besojnë shpalljet që iu zbritën të dërguarve, duke ndjekur kështu çdo shejtan të mallkuar e rebel, qoftë ai prej xhindëve apo prej njerëzve. Kjo është gjendja e pasuesve të bidatit e trillimeve në fenë e Zotit, pasuesve të rrugëve të humbjes, të cilët i kanë kthyer shpinën të vërtetës dhe pasojnë me verbëri kotësinë e devijimin. Ata nuk duan të pasojnë të vërtetën e qartë dhe të pastër, që Zoti ia ka shpallur Profetit të Tij. Të tillë njerëz ndjekin trillime, opinione të pabazuara në fenë e Zotit dhe epshet e dëshirat e tyre pa fre. Për këtë arsye, Allahu i Madhëruar thotë për ta:

- "Megjithatë, ka njerëz që diskutojnë për Allahun pa patur aspak dije ..." - Pa patur dituri të saktë e të bazuar në argument e dritë nga Zoti.

- "... dhe ndjekin çdo shejtan kryeneç." **-** Ndjekin çdo shejtan, që fton veçse për në zjarr e shkatërrim.

- "Është e shkruar se, kushdo që i nënshtrohet atij ..." - Allahu i Madhëruar e ka shkruar, e ka përcaktuar, se çdokush që ndjek hapat e shejtanit:

- "... ai ka për ta çuar në humbje dhe në dënimin e zjarrit." - Në jetën e dynjasë do ta devijojë nga e vërteta dhe e mira, ndërsa në ahiret ka për ta futur në zjarrin e furishëm. Sudiju përcjell nga Ebu Maliku se ka thënë që: ky ajet ka zbritur dhe flet për Nadir Ibn Harithin. Po kështu ka thënë edhe Ibn Xhurejxhi. Ndërsa Ibn Ebu Hatimi sjell këtë rrëfim nga Ubu Keab el Maliki: "Një prej fundërrinave kurejshe tha: "Na tregoni për Zotin tuaj, a është prej floriri, prej argjendi apo prej bakëri?" Atëherë, qielli buçiti nga një shkreptimë të madhe, e cila ia hoqi kapakun e kokës e ia hodhi para këmbëve." Ndërsa Muxhahidi tregon se: një jehud shkoi te Profeti dhe i tha: "Më trego për Zotin tënd, prej çfarë është Ai: prej perlash a prej margaritarësh?" Atëherë, ra një rrufe dhe e vrau në vend atë njeri.

Ajetet 5 - 7

5. O njerëz! Nëse keni dyshime për ringjalljen, atëherë *(dijeni se)* **Ne ju krijuam prej dheu, pastaj prej një pike fare, pastaj prej një droçke gjaku, pastaj sa një copë mishi e përtypur, që mund të bëhet një krijesë e plotë ose e paplotë, për t'jua bërë të qartë** *(fuqinë Tonë)*. **Ne e bëjmë që të rrijë në mitër atë që dëshirojmë, deri në kohën e caktuar** *(për lindje)*. **Më pas, Ne ju nxjerrim si foshnja** *(pastaj ju japim jetë)*, **në mënyrë që të arrini moshën e pjekurisë. Disa prej jush vdesin herët, e disa të tjerë jetojnë deri në pleqëri të thellë, aq sa nuk mbajnë mend asgjë nga çfarë kanë ditur më parë. Ti e sheh tokën të tharë e pa jetë. Por, kur Ne i lëshojmë shiun ajo trazohet** *(nga bimët)*, **mbufatet gjelbërohet dhe nxjerr gjithfarë çifte bimësh të këndshme.**

6. Kjo është kështu, sepse Allahu është e Vërteta, se Ai i ringjall të vdekurit dhe se është Ai që ka fuqi për gjithçka.

7. Nuk ka dyshim se Ora *(Kijameti)* **do të vijë patjetër dhe Allahu do t'i ngjallë të gjithë ata që janë në varre** *(të vdekurit)*.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar përmendi më sipër kundërshtuesit e vërtetësisë së ringjalljes, ata që nuk e besojnë se ka një ditë kur njerëzit do të ringjallen e do të japin llogari. Në këto ajete, Allahu i Madhëruar na sjell një argument tregues të fuqisë të Tij për të ringjallur krijesat, argument që vetë krijesat e dëshmojnë në këtë jetë. Allahu i Madhëruar thotë:

- "O njerëz! Nëse keni dyshime për ringjalljen ..." - Nëse keni dyshime për Ditën e Premtuar,kur shpirtrat do të kthehen në trupat e vet e do të ngrihen përpara Zotit për të dhënë llogari...

- **"... atëherë** *(dijeni se)* **Ne ju krijuam prej dheu ..."** - Kështu filloi krijimi i llojit njerëzor. Ademi u krijua prej dheut.

- **"... pastaj prej një pike fare ..."** - Pastaj lloji njerëzor vazhdoi të shumohet me këtë mënyrë, që vendosi Krijuesi, siç thotë në ajetin tjetër: "Është Ai i Cili e përsosi gjithçka që ka krijuar dhe që krijimin e njeriut e filloi nga balta. Më pas, i bëri pasardhësit e tij prej prej një pike uji të përbuzur." [Sexhde 7, 8] .

- **"... pastaj prej një droçke gjaku ..."** - Kur ajo pikë fare zë vend në mitër, qëndron ashtu dyzet ditë dhe mblidhet e shtohet në të çfarë shtohet e mblidhet. Pastaj ajo shndërrohet në një droçkë të kuqe, me lejen e Zotit, dhe ashtu qëndron dyzet ditë.

- **"... pastaj sa një copë mishi e përtypur ..."** - Domethënë, shndërrohet në një copë mishi e pa formësuar. Më pas fillon të marrë format e saj dhe trajtat e gjymtyrëve. Formësohet koka, duart, dallohet ana e gjoksit dhe shpinës, formohen kofshët e këmbët dhe të gjithë gjymtyrët e tjera. Ndonjëherë gruaja mund ta humbasë shtatzëninë para kohe, kur nuk janë shfaqur ende format e trupit.

- **"... që mund të bëhet një krijesë e plotë ose e paplotë ..."** - Ashtu siç edhe mund ta shihni vetë.

- **"... për t'jua bërë të qartë**. **Ne e bëjmë që të rrijë në mitër atë që dëshirojmë deri në kohën e caktuar**." - Allahu e bën të qëndrojë në bark, derisa të plotësohet dhe të arrijë afatin e nevojshëm. Duke shpjeguar fjalinë: "që mund të bëhet një krijesë e plotë ose e paplotë...", Muxhahidi ka thënë: "Është rasti kur femra e dështon barrën në fazën kur ajo është e paformësuar dhe rasti kur ajo e dështon në kohën kur fetusi ka marrë formë." Pasi kalon edhe dyzet ditë si "copë mishi e përtypur", Allahu i Madhëruar dërgon një melek, që i fryn shpirtin dhe e formëson ashtu si Ai dëshiron: dikë e bën mashkull, dikë femër, dikë të bukur e dikë të shëmtuar. Meleku urdhërohet t'i shkruajë krijesës së re veprat, riskun, ditën e vdekjes dhe se a do të jetë i mjeruar a i bekuar në jetën e pasosur. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ibn Mesudi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1834. "Një qenie njerëzore (lënda e krijimit të saj) mblidhet bashkë në mitrën e nënës për dyzet ditë, pastaj ajo shndërrohet në një droçkë gjaku po për kaq ditë, pastaj bëhet si një copë mishi (e shtypur me dhëmbë) po për kaq ditë. Pastaj Allahu dërgon një melek, i cili urdhërohet t'i shkruajë atij katër gjëra. Ai urdhërohet t'i shkruajë (krijesës së re) veprat, riskun, ditën e vdekjes dhe se a do të jetë i mjeruar a i bekuar (në jetën e pasosur). Pas kësaj, krijesës do t'i fryhet shpirti. ..."

- **"Më pas, Ne ju nxjerrim si foshnja ..."** - Domethënë, njeriu lind i dobët në trup, mendje dhe në të gjithë krijimin e tij. Pastaj, Allahu i Madhëruar i jep forcë pak e nga pak, i siguron përkujdesje maksimale nga prindërit e vet, që tregojnë dhembshuri të pashembullt, natën dhe ditën.

- **"***(pastaj ju japim jetë)* **në mënyrë që të arrini moshën e pjekurisë."** - kur njeriu merr pamjen e bukur të rinisë.

- **"Disa prej jush që vdesin herët ..."** - Disa vdesin në moshë të re.

- **"... e disa të tjerë jetojnë deri në pleqëri të thellë ..."** - Disa jetojnë gjatë, deri në pleqëri të thellë, kur njeriu humbet shumë nga aftësitë e tij mendore e trupore, siç thotë i Lartësuari:

- **"... aq sa nuk mbajnë mend asgjë nga çfarë kanë ditur më parë."** - Siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Është Allahu Ai që ju krijoi në një gjendje të dobët, pastaj, pas asaj dobësie ju dha fuqi dhe pas fuqisë, Ai sjell dobësi e thinja në kokë *(pleqëri)*. Ai krijon siç dëshiron Ai. Ai është i Gjithëdituri, i Plotpushtetshmi." [Rum 54].

- **"Ti e sheh tokën të tharë e pa jetë."** - Ky është një argument tjetër, që tregon për pushtetin e plotë të Zotit për të ngjallur të vdekurit, pikërisht ashtu siç e ngjall tokën e tharë e pa jetë.

- **"Por, kur Ne i lëshojmë shiun ajo trazohet** *(nga bimët)*, **mbufatet gjelbërohet dhe nxjerr gjithfarë çifte bimësh të kënd-**

shme." - Kur Allahu i lëshon ujin, dheu lëviz dhe fillojnë të dalin bimët nga brenda tij, me shumëllojshmëri ngjyrash, cilësish, frutash, të lashta e bimësi të dobishme.

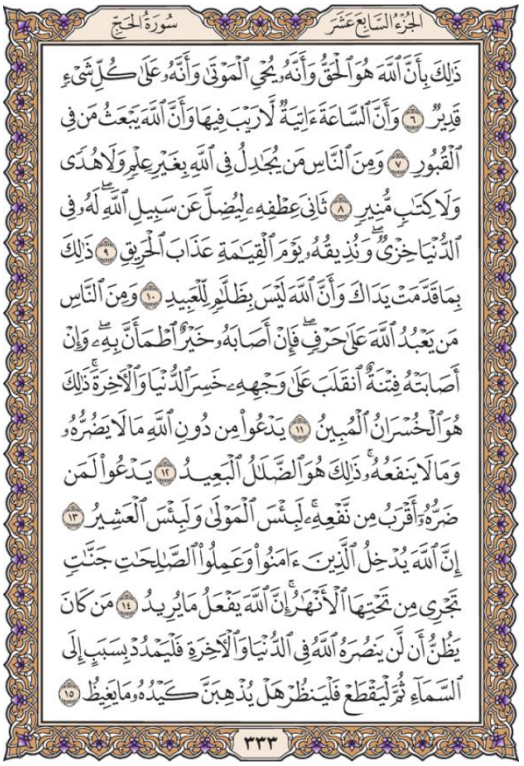
- **"Kjo është kështu, sepse Allahu është e Vërteta ..."** - Allahu është Krijuesi i gjithçkaje, rregulluesi që kujdeset për çdo çështje të krijimit të Tij, Ai që vepron çfarë dëshiron në krijimin e Tij.

- **"... se Ai i ringjall të vdekurit ..."** - Ashtu siç e ngjall tokën e tharë e pa jetë dhe nxjerr prej saj larmi bimësish e mirësish.

- **"... dhe se është Ai që ka fuqi për gjithçka."** - I Lavdëruari thotë në një ajet tjetër: "Nga shenjat e Tij është edhe toka, që ti e sheh të thatë e të shkretë e, kur Ne i lëshojmë asaj shiun, ajo gjallërohet e *(prodhimi)* shtohet. Nuk ka dyshim se Ai që e gjallëron atë, do t'i ngjallë të vdekurit, sepse Ai është i Plotpushtetshëm për çdo gjë." [Fusilet 39]. Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "Bëhu!" Dhe ajo menjëherë bëhet." [Ja Sin 82]

- **"Nuk ka dyshim se Ora do të vijë patjetër ..."** - Askush nuk duhet të ketë ndonjë dyshim e pasiguri.

- **"... dhe Allahu do t'i ngjallë të gjithë ata që janë në varre**." - Ai ka për t'i rikthyer në jetë, pasi të jenë bërë pluhur. I Lavdëruari thotë në një ajet tjetër: "A nuk e sheh njeriu se Ne e krijuam atë prej një pike (fare)? Por ai bëhet një kundërshtar i hapur. Ai bën krahasime për Ne dhe e harron se si është krijuar. Ai thotë: "Kush i ngjall eshtrat, pasi të jenë kalbur?" Thuaj: "Do t'i ngjallë Ai që i krijoi për herë të parë. Ai, për çdo krijim, është i gjithëditur. Ai nxjerr për ju zjarrin prej drurit të gjelbër dhe ju prej tij ndizni zjarr". A nuk mundet Ai, që krijoi qiejt e tokën t'i rikrijojë ata (njerëzit)? Po, Ai është Krijuesi, i Gjithëdituri. Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "Bëhu!" Dhe ajo menjëherë bëhet. I madhëruar qoftë Ai, në dorën e të Cilit është pushteti mbi gjithçka! Vetëm tek Ai do të ktheheni ju *(për t'u gjykuar dhe shpërblyer me drejtësi)*." [Ja Sin 78 - 80]. Ajetet për këtë çështje janë të shumta. Gjithashtu,

الجزء السابع عشر سورة الحج

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّهُۥ يُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٦﴾ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِى
ٱلْقُبُورِ ﴿٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى
وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٨﴾ ثَانِىَ عِطْفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ لَهُۥ فِى
ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٩﴾ ذَٰلِكَ
بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٠﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ
مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ۖ فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ ٱطْمَأَنَّ بِهِۦ ۖ وَإِنْ
أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةَ ۚ ذَٰلِكَ
هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١١﴾ يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُۥ
وَمَا لَا يَنفَعُهُۥ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدْعُوا۟ لَمَن
ضَرُّهُۥٓ أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِۦ ۖ لَبِئْسَ ٱلْمَوْلَىٰ وَلَبِئْسَ ٱلْعَشِيرُ ﴿١٣﴾
إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ
يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى
ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُۥ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾

٣٣٣

Imam Ahmedi sjell hadithin nga Lakit Ibn Amiri, i cili tregon: 1835. "O i Dërguari i Allahut! Të gjithë ne do ta shohim Zotin tonë Krenar dhe të Lartësuar, Ditën e Kijametit? Çfarë shenje ilustruese prej krijesave *(rreth mënyrës së shikimit të Tij)* mund të na tregosh?" Profeti i Allahut tha: "A nuk e shikon secili prej jush hënën, kur është në vetmi?" - "Po." - "Allahu është shumë më i madhërishëm." [43] Pastaj - thotë Lakiti - unë i thashë: "O i Dërguari i Allahut! Si i ngjall Allahu të vdekurit? Çfarë shenje ilustruese prej krijesave *(rreth mënyrës se si i ngjall ato)* mund të na tregosh?" Profeti i Allahut tha: "A ke kaluar në ndonjë luginë, që është zhuritur nga thatësira?" - "Po." - "Po më pas, a ke kaluar dhe e ke parë se si gëlon në gjelbërim?" - "Po." - "Kështu i ngjall Allahu të vdekurit, dhe kjo është një shenjë ilustruese në krijesat e Tij." [Ebu Daudi dhe Ibn Maxhe]. [44] Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Muadh Ibn Xhebeli, se: "Ai që e di mirë se Allahu është e Vërteta e sigurt, se Ora (e Kijametit) ka për të ardhur dhe nuk ka asnjë dyshim

për këtë, dhe se Allahu ka për t'i ringjallur ata që janë në varre, ka për të hyrë në Xhenet."

Ajetet 8 - 10

8. Megjithatë, ka njerëz që sërish polemizojnë rreth Allahut, pa patur aspak dituri, pa udhëzim dhe pa libër të ndritur.

9. Ata kthejnë kokën mënjanë e përpiqen t'i largojnë njerëzit nga rruga e Allahut. Ata do të poshtërohen në këtë jetë, ndërsa Ditën e Kijametit, Ne do t'i bëjmë që të shijojnë dënimin me djegie.

10. "Kjo, për shkak të asaj që bënë duart tuaja! Allahu nuk është i padrejtë ndaj robërve."

Shpjegimi i ajeteve

Në ajetet e mësipërme, Allahu i Madhëruar na tregoi gjendjen e të paditurve e të humburve, të cilët ndjekin verbërisht shejtanët: "Ka njerëz që diskutojnë për Allahun pa patur asnjë lloj diturie dhe që ndjekin çdo shejtan kryeneç*."* Ndërsa në këto ajete, Ai na tregon rreth gjendjes së mohuesve të së vërtetës, të cilët janë aktivë në devijimin e njerëzve dhe në tërheqjen e tyre drejt rrugëve të humbjes, atyre që janë krerë e udhëheqës në mohimin e të vërtetës ose në ndryshimin e fesë së Zotit. Allahu i Madhëruar thotë:

- "Megjithatë ka njerëz që polemizojnë rreth Allahut, pa patur aspak ditur, pa udhëzim dhe pa libër të ndritur." - Domethënë, pa u mbështetur në logjikë të pastër e të saktë, dhe as në dritë e shpallje të qartë nga Zoti, por thjesht në arsyetime boshe, që u janë nënshtruar dëshirave pa fre.

- "Ata kthejnë kokën mënjanë ..." - Duke refuzuar në këtë mënyrë ftesën për të pranuar të vërtetën e për t'iu nënshtruar asaj, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Edhe Musain, Ne e dërguam te Faraoni me fakte të qarta. Por ai, me parinë e vet, ia ktheu shpinën dhe tha: "Është magjistar ose i çmendur."" [Dharijat 38, 39]. "Kur u thuhet atyre "Ejani te Shpallja, që ka sjellë Allahu dhe tek i Dërguari!", dyfytyrakët të kthejnë shpinën." [Nisa 61]. "Kur u thuhet: "Ejani tek i Dërguari i Allahut, sepse ai do të kërkojë falje për ju!", ata tundin kokën dhe i sheh tek të kthejnë shpinën me fodullëk." [Munafikun 5]. Lukmani i drejtohet djalit të tij dhe i thotë: "Mos ua kthe shpinën njerëzve me mëndjemadhësi dhe mos ec nëpër tokë si kryeneç, sepse Allahu nuk e do atë që tregohet mendjemadh e mburravec!" [Lukman 18]. Pra, mos trego shpërfillje dhe mos ua kthe shpinën. "E kur ajetet Tona i këndohen ndonjërit prej tyre, ai u kthen shpinën me mendjemadhësi dhe bën sikur nuk i dëgjon ato dhe sikur në të dy veshët e tij ka një shurdhim të rëndë. Përgëzoji ata me një dënim të dhembshëm!" [Lukman 7],

- "... e përpiqen t'i largojnë njerëzit nga rruga e Allahut." - Përpiqen për të penguar njerëzit nga rruga e Allahut.

- "Ata do të poshtërohen në këtë jetë ..." - Ata do të poshtërohen e përçmohen. Për shkak të mendjemadhësisë dhe refuzimit të argumenteve të Allahut, Ai i bën që të shijojnë poshtërimin në jetën e kësaj dynjaje.

- "... ndërsa Ditën e Kijametit, Ne do t'i bëjmë që të shijojnë dënimin me djegie." - Ky është dënimi për ata që refuzojnë ftesën e Zotit për besim dhe tregohen kryeneçë.

- "Kjo, për shkak të asaj që bënë duart tuaja ..." - Këto fjalë do t'u thuhen për t'ua shtuar edhe më shumë dhimbjen dhe dëshpërimin.

- "Allahu nuk është i padrejtë ndaj robërve." - I Madhëruari thotë në një ajet tjetër: "Rrëmbejeni atë *(mosbesimtarin)* dhe flakeni në mes të Zjarrit, pastaj, mbi kokën e tij derdhni ujin e valë të ndëshkimit!" Shijoje dënimin, ti krenari e fisniku! Ky është ai *(dënim)*, për të cilin ishit në dyshim." [Duhan 47 - 50].

Ajetet 11 - 13

11. Ka njerëz që e adhurojnë Allahun luhatshëm. Nëse u vjen ndonjë e mirë, ata qetësohen me të. Por nëse u vjen ndonjë sprovë, ata kthehen në fytyrën e vet të

vërtetë dhe e humbasin edhe dynjanë, edhe ahiretin. Kjo është humbja e qartë.

12. Në vend të Allahut, ata u luten atyre që nuk mund t'u bëjnë as dëm e as dobi. Kjo është humbja e qartë.

13. Ata i luten atij, dëmi i të cilit është më afër se dobia e tij; një ndihmës dhe shok shumë i keq *(për ndihmë)*.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ka njerëz që e adhurojnë Allahun luhatshëm. Nëse u vjen ndonjë e mirë, ata qetësohen me të." - Disa prej tyre kishin ardhur të jetonin në Medinë. Nëse bëheshin me djem ose u shtohej gjëja e gjallë, ata thoshin: "Kjo është një fe e mirë." Por nëse gratë nuk u lindnin fëmijë dhe nuk u shumoheshin kuajt, thoshin: "Kjo është fe e keqe." [Buhariu]. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili rrëfen: "Beduinët vinin tek Profeti dhe pranonin Islamin. Kur ktheheshin në vendin e tyre, nëse binte shi e kishin prodhim të mirë dhe nëse u lindnin fëmijë të mirë, thoshin: "Feja që pranuam është e mirë", dhe vazhdonin në fe. Por nëse ndodhte të sprovoheshin me thatësi, prodhim të pakët dhe të mos lindnin fëmijë, atëherë thoshin: "Nuk kemi hajër nga kjo fe." Atëherë, Allahu i Lartësuar i shpalli Profetit: "Ka njerëz që e adhurojnë Allahun luhatshëm. Nëse u vjen ndonjë e mirë, ata qetësohen me të. Por nëse u vjen ndonjë sprovë, ata kthehen në fytyrën e vet të vërtetë dhe e humbasin edhe dynjanë, edhe ahiretin. Kjo është humbja e qartë." Këtë tefsir kanë dhënë Katade, Dahaku, Ibn Xhurejxhi e selefë të tjerë. Ndërsa Abdurrahman Ibn Zejd Ibn Eslemi thotë: "Këtu bëhet fjalë për munafikun. Ai vazhdon ta praktikojë Islamin për sa kohë i ecën mirë dynjaja e tij, e nëse i cenohet diçka prej dynjasë, ai ndryshon tërësisht. Nëse goditet nga ndonjë sprovë e bela, ai kthehet në kufër dhe e braktis fenë e Zotit."

- "Por nëse u vjen ndonjë sprovë, ata kthehen në fytyrën e vet të vërtetë ..." - Muxhahidi shpjegon: "Domethënë, kthehen në mosbesim."

- "... dhe e humbasin edhe dynjanë, edhe ahiretin." - Edhe në këtë botë nuk kanë për të arritur gjë. Ndërsa në ahiret, duke qenë se e kanë mohuar Allahun e Madhërishëm dhe e kanë braktisur besimin e drejtë e të vërtetë, ata do të përjetojnë më të madhin poshtërim e dëshpërim.

- "Kjo është humbja e qartë." - Kjo është humbja më e madhe dhe dështimi më i tmerrshëm.

- "Në vend të Allahut, ata u luten atyre që nuk mund t'u bëjnë as dëm e as dobi." - Ata iu luten idhujve, duke iu përgjëruar e kërkuar ndihmë, duke u kërkuar rizk e mbështetje, ndërkohë që ata nuk të sjellin as dobi e as dëm.

- "Kjo është humbja e largët." - E ku ka më të humbur dhe më larg të vërtetës e mirësisë sesa njerëzit që u luten kotësirave? [45]

- "Ata i luten atij, dëmi i të cilit është më afër se dobia e tij ..." - Dëmi që ata i sjellin robit në dynja, përpara ahiretit, është më afër tyre, sesa dobia që shpresojnë se mund t'u sjellin. Ndërsa në ahiret, dëmi dhe pasojat e idhujtarisë janë të sigurta dhe të qarta.

- "... një ndihmës dhe shok shumë i keq *(për ndihmë)*." - Muxhahidi shpjegon: "Domethënë, idhulli, të cilit robi i lutet, është një ndihmës i keq. Sa i keq është ai idhull, të cilit njeriu i lutet si Zot, ia beson çështjet e veta dhe e mban si ndihmësin e vet!"

Ajeti 14

14. Ata të cilët besojnë dhe bëjnë vepra të mira, sigurisht Allahu do t'i çojë në kopshte, nëpër cilët rrjedhin lumenj. Allahu bën gjithçka që dëshiron.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi përmendi gjendjen e të humburve e të dëshpëruarve, Allahu i Lartësuar vijon me gjendjen e vepërmirëve fatbardhë dhe premtimin e mrekullueshëm për ta. Ai thotë:

- "Ata të cilët besojnë dhe bëjnë vepra të mira, sigurisht Allahu do t'i çojë në kopshte, nëpër cilët rrjedhin lumenj." - Këta fatbardhë e të zgjedhur besojnë sinqerisht e korrektësisht me zemër, duke e

vërtetuar e jetësuar imanin me vepra konkrete sipas porosive të Zotit. Ata bëjnë nga të gjitha punët e mira, që të afrojnë tek Zoti. Nga ana tjetër, ata iu largohen veprave të këqija, të cilat i ndalon Zoti. Për këtë arsye, ata do të trashëgojnë gradat më të larta në kopshtet e Xhenetit.

- "Allahu bën gjithçka që dëshiron." - Është vetë Zoti, Ai që, me urtësinë e drejtësinë e Tij, përcakton e vendos për udhëzimin e disave dhe humbjen e disa të tjerëve. Askush nuk mund të kontestojë vendimin e Tij të urtë dhe të drejtë.

Ajetet 15 - 16

15. Kush mendon se Allahu nuk do ta ndihmojë atë *(Muhamedin)* **në këtë jetë dhe në jetën tjetër, le të ngjitet me ndonjë mjet deri në qiell dhe le ta këpusë atë**! **Pastaj le të shohë nëse përpjekja e tij po ia largon shkakun e mllefosjes!**

16. Kështu, Ne e kemi zbritur atë *(Kuranin)* **plot me argumente të qarta, dhe Allahu e udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ai dëshiron.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Kush mendon se Allahu nuk do ta ndihmojë atë *(Muhamedin)* **në këtë jetë dhe në jetën tjetër, le të ngjitet me ndonjë mjet deri në qiell dhe le ta këpusë atë**!" - Ibn Abasi shpjegon: "Kush mendon se Allahu i Madhëruar nuk ka për ta ndihmuar e mbështetur Muhamedin ﷺ në dynja dhe në ahiret, atëherë le të ngjitet me ndonjë mjet, pra, me një litar, "... deri në qiell", pra, në "qiellin" e shtëpisë së vet, që është tavani. Domethënë, le të varë një litar në tavanin e shtëpisë dhe t'i japë fund jetës së vet. Kështu e kanë shpjeguar edhe Muxhahidi, Ikrima, Atau, Ebu el Xheuzae, Katadja etj. Ndërsa nga Abdurahman Ibn Zejd Ibn Eslemi vjen një shpjegim tjetër. Ai thotë: "Kush mendon se Allahu nuk do ta ndihmojë Muhamedin në këtë jetë dhe në jetën tjetër, atëherë le të ngjitet me ndonjë mjet deri në qiell, pra, le të gjejë një mënyrë që të ngjitet në qiell, sepse ndihma e Muhamedit ﷺ vjen nga qielli, "... dhe le ta këpusë atë", pra, le ta shkëpusë ndihmën që i vjen Muhamedit prej qiellit, nëse mundet." Megjithatë, shpjegimi i Ibn Abasit është më i fortë dhe më i qartë, duke patur parasysh se ajeti vjen për të poshtëruar e përçmuar ata që sjellin të tilla pretendime për Muhamedin ﷺ. Përfundimisht, kuptimi i ajetit është: Kushdo që mendon se Allahu i Madhëruar nuk ka për ta ndihmuar e mbështetur Muhamedin ﷺ në dynja dhe në ahiret, apo se nuk do ta lartësojë Librin dhe fenë e Tij, atëherë le të shkojë e t'i japë fund jetës së vet, nëse e dëshpëron ndihma që i vjen Muhamedit, Librit dhe fesë së tij, pasi Allahu ka për ta mbështetur gjithmonë Muhamedin ﷺ, do ta lartësojë fenë e Tij, dhe asgjë nuk mund ta ndalojë Atë. Allahu i Madhëruar thotë në një ajet kuranor: "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)* deri në Kijamet?! Ata janë të paditur *(e të pafuqishëm t'u përgjigjen)* për lutjet e tyre." [Gafir 51, 52].

- "Pastaj le të shohë përpjekja e tij po ia largon shkakun e mllefosjes ..." - Ata el Hurasani shpjegon: "Pra, le të shikojë nëse përpjekjet e tij do t'ia largojnë atë gjë që ia mbush zemrën me mllef, në lidhje me çështjen e Muhamedit."

- "Kështu, Ne e kemi zbritur atë plot me argumente të qarta ..." - Ne e kemi zbritur Kuranin me argumente, të cilat janë të qarta, qoftë në tekst, qoftë në kuptimet e tij. Ato janë argumente të pakundërshtueshme.

- "... dhe Allahu e udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ai dëshiron." - Allahu i Madhëruar udhëzon kë të dëshirojë dhe e humb kë të dëshirojë dhe e gjithë kjo bazohet në urtësinë e Tij të plotë dhe mbi argumente të pakundërshtueshme. Askush nuk mund të kundërshtojë e refuzojë vendimin e Allahut: "Ai nuk pyetet çfarë bën, ndërsa ata do të pyeten." [Enbija 23]. Ai nuk pyetet për atë që bën, për shkak të urtësisë, mëshirës, drejtësisë e diturisë absolute, pushtetit të plotë dhe madhështisë së Tij të pashembullt. Askush nuk mund të

hedhë poshtë gjykimin e Allahut. Ai është i shpejtë në llogarinë e robërve.

Ajeti 17

17. Ditën e Kijametit, Allahu do të bëjë dallimin midis atyre që besuan *(Kuranin)* **dhe atyre që ishin jehudinj, sabejë, të krishterë, mexhusë dhe idhujtarë. Allahu di dhe sheh gjithçka.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon rreth pasuesve të feve të ndryshme, se Ai do të gjykojë me drejtësi mes tyre në Ditën e Kijametit. Kështu, për besimtarët e sinqertë, pasues korrektë të profetëve dhe shpalljeve të shkuara, Allahu i Lartësuar premton se do t'i fusë në Xhenet. Ndërsa mohuesit nga çdo popull ku është dërguar profet, Allahu ka për t'i futur në zjarr, sepse Ai është dëshmues i veprave dhe fjalëve të tyre, Ai i di hollësisht të fshehtat e tyre dhe atë që është edhe më e fshehtë se e fshehta.

Ajeti 18

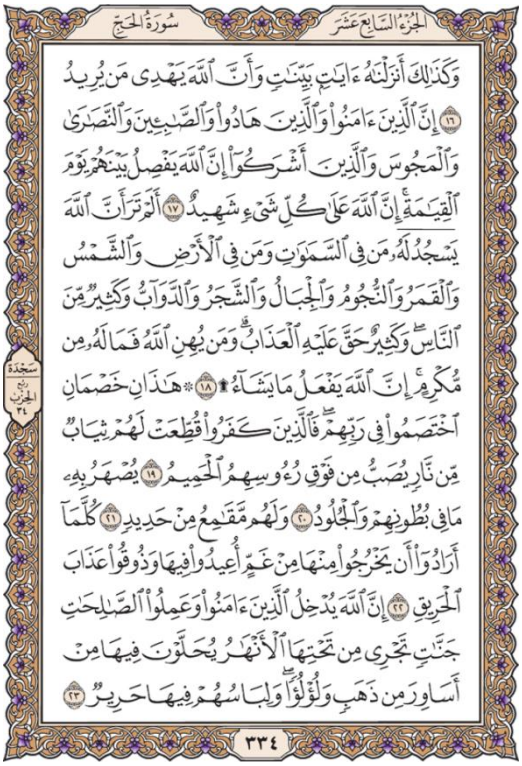
18. A nuk e shikon ti se Allahut i përulet gjithçka që është në qiej dhe gjithçka që është në Tokë: Dielli, Hëna, yjet, kodrat, drurët, kafshët dhe një numër i madh njerëzish. Megjithatë, shumë prej tyre meritojnë të dënohen. Atë që e poshtëron Allahu askush nuk mund ta nderojë. Allahu bën atë që dëshiron.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se Ai është i vetmi që meriton adhurimin e krijesave. Ai është një i vetëm, pa ortakë. Atij i përulet çdo gjë, me hir ose me pahir. Çdo gjë i bën sexhde të Madhëruarit, me mënyrën që Ai e ka përcaktuar për të. Allahu i Lartësuar thotë:

- "A nuk e shikon ti se Allahut i përulet gjithçka që është në qiej dhe gjithçka që është në Tokë ..." - Të gjithë i bien në sexhde Allahut: melekët në qiej dhe çdo krijesë në Tokë: njerëzit, xhindët, kafshët, zogjtë etj.

- "Dielli, Hëna, yjet ..." - Allahu i Lartësuar i përmend në mënyrë të veçantë këto objekte, sepse ka ndodhur që ato janë adhuruar nga njerëzit. Kështu, Allahu i

الجزء السابع عشر سورة الحج

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يُرِيدُ
﴿١٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّٰبِـُٔونَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ
وَٱلْمَجُوسَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ
يَسْجُدُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلشَّمْسُ
وَٱلْقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ
ٱلنَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن
مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿١٨﴾ هَٰذَانِ خَصْمَانِ
ٱخْتَصَمُوا۟ فِى رَبِّهِمْ ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ
مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ ٱلْحَمِيمُ ﴿١٩﴾ يُصْهَرُ بِهِۦ
مَا فِى بُطُونِهِمْ وَٱلْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَآ
أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَذُوقُوا۟ عَذَابَ
ٱلْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ
أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾

سجدة التلاوة الجزء ٢٩

٣٣٤

Lartësuar na tregon se edhe këto objekte, të cilat njerëzit i kanë adhuruar, pra, edhe ato vetë i bëjnë sexhde Krijuesit të tyre. Ato janë të nënshtruara, nën sundimin, pushtetin dhe urdhrat e Zotit të Lartësuar. Allahu i Lartësuar thotë: "Ndër shenjat e Tij janë nata, dita, Dielli e Hëna. Mos i bëni sexhde as Diellit, as Hënës! Sexhde bëjini vetëm Allahut, i Cili i krijoi ato, nëse e adhuroni vetëm Atë!" [Fusilet 37]. Ndërsa në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Dherri (r.a.), i cili rrëfen se Profeti i Allahut e pyeti njëherë: 1836. "A e di se ku shkon dielli?" - "Allahu dhe i Dërguari i Tij janë më të ditur." Ai tha: "Dielli shkon dhe bie në sexhde poshtë Arshit, pastaj pret urdhrin. Domethënë, pritet që një ditë atij t'i thuhet: "Kthehu andej nga erdhe!"

- "... kodrat, drurët ..." - Sexhdja e tyre është hija që ata lëshojnë në të djathtë dhe në të majtë gjatë ditës.

- "... kafshët ..." - Këtu hyjnë të gjitha llojet e kafshëve. Vjen në hadith se Profeti na ka ndaluar që të mbajmë hytbe hipur mbi kafshë, sepse ndoshta kafsha ku ke hipur

është më e mirë dhe një përkujtuese më e shpeshtë e Allahut të Lartësuar sesa ti që hipën mbi të.

- "... dhe një numër i madh njerëzish." - Ata që i bien në sexhde Zotit, me bindje dhe me vullnet të lirë, duke synuar madhërimin e Allahut dhe nënshtrimin ndaj Tij.

- "Por, janë shumë prej tyre që e meritojnë dënimin." - Këta janë ata të cilët kanë refuzuar me forcë, janë treguar kryeneçë dhe nuk kanë pranuar që t'i përulen dhe ta adhurojnë Zotin, duke rënë në sexhde.

- "Atë që e poshtëron Allahu, askush nuk mund ta nderojë. Allahu bën atë që dëshiron." - Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Xhafer Ibn Muhamedi, dhe ky nga i ati: "Njëherë, i thanë Aliut: "Këtu është njëri prej atyre që flasin rreth vullnetit të Allahut." Aliu iu drejtua atij: "O rob i Allahut, a të ka krijuar Allahu si do Ai apo ashtu si dëshiron ti?" Ai tha: "Patjetër ashtu si do Ai." Pastaj Aliu i tha: "A të sëmur ty ashtu si dëshiron Ai dhe kur dëshiron Ai apo kur dëshiron ti?" Ai tha: "Sigurisht që kur dëshiron Ai." Aliu i tha: "A të shëron ty kur dëshiron Ai apo kur dëshiron ti?" Ai tha: "Sigurisht që kur dëshiron Ai." Aliu i tha sërish: "A do të të fusë atje ku dëshiron ti apo ku dëshiron Ai?" Ai tha: "Sigurisht që ku dëshiron Ai." Atëherë, Aliu tha: "Për Zotin, nëse do të përgjigjeshe ndryshe, do të kisha goditur aty ku ndodhen sytë e tu me këtë shpatë!". Nga Ebu Hurejra përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1837. "Kur biri i Ademit lexon ajetin ku ka sexhde, shejtani mënjanohet dhe qan. Pastaj thotë: "I mjeri unë! Biri i Ademit u urdhërua që të bëjë sexhde, dhe i bëri sexhde Allahut, prandaj do të jetë në Xhenet, ndërsa unë u urdhërova të bëja sexhde, por refuzova me forcë, ndaj do të jem në zjarr." [Muslimi]. Gjithashtu, Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ukbe Ibn Amiri, i cili rrëfen: 1838. "Unë i thashë: "O i Dërguari i Allahut, a ka ndonjë vlerë surja Haxh mbi suret e tjera të Kuranit, për shkak se në të ndodhen dy ajete sexhdeje?" Ai tha: "Po, madje ai që nuk bën sexhde pasi i lexon ato, të mos i lexojë ato!". Edhe pse në këtë hadith është transmetuesi Ibn Lehia, [46] në fakt, ai është shprehur se e ka dëgjuar vetë këtë hadith. Megjithatë, hadithi ka edhe dëshmi të tjera, që forcojnë njëra-tjetrën për ta bërë të pranueshëm.

Ajetet 19 - 22

19. Këta janë dy kundërshtarë *(besimtarë dhe jobesimtarë),* **që polemizojnë rreth Zotit të tyre. Por atyre që nuk besuan, do t'u qepen rroba prej zjarri dhe mbi kokat e tyre do të hidhet ujë i valë.**

20. Me atë do t'u digjet krejt ç'ka brenda trupit të tyre dhe lëkurat.

21. Për ata janë edhe topuzët e hekurt.

22. Sa herë që përpiqen të dalin prej tij nga vuajtjet e padurueshme, do të kthehen me dhunë në të dhe do t'u thuhet: "Vuani dënimin përvëlues!"

Shpjegimi i ajeteve

- "Këta janë dy kundërshtarë *(besimtarë dhe jobesimtarë),* **që polemizojnë rreth Zotit të tyre." -** Në të dy *Sahih*-ët thuhet se Ebu Dherri betohej fort se ky ajet është zbritur dhe flet për Hamzain dhe dy shokët e tij, të cilët dyluftuan kundër Utbes dhe dy shokëve të tij, në betejën e Bedrit. Ky është versioni i sjellë nga Buhariu në tefsirin e këtij ajeti. Më pas, Buhariu sjell thënien nga Ali Ibn Ebu Talibi: "Unë do të jem i pari Ditën e Kijametit, që do të gjunjëzohet përpara të Gjithëmëshirshmit, për t'u gjykuar rreth hasmërive." Kajs Ibn Ubade ka thënë: "Në lidhje me ta u zbrit fjala e Allahut: "Këta janë dy kundërshtarë *(besimtarë dhe jobesimtarë),* që polemizojnë rreth Zotit të tyre." Ata janë pikërisht luftëtarët, të cilët dolën në dyluftim në Bedër: Aliu, Hamza dhe Ubejde përballë Shejbete Ibn Rabias, Utbe Ibn Rabijas dhe El Uelid Ibn Utbes. Këtë version e sjell vetëm Buhariu. Megjithatë, nuk ka ndonjë problem që të thuhet se ky është një ajet i përgjithshëm. Këtë e ka thënë Muxhahidi dhe Atau. Pra, ky është një ajet i përgjithshëm, që flet për të gjithë besimtarët dhe mohuesit. Fjala e Muxhahidit dhe e

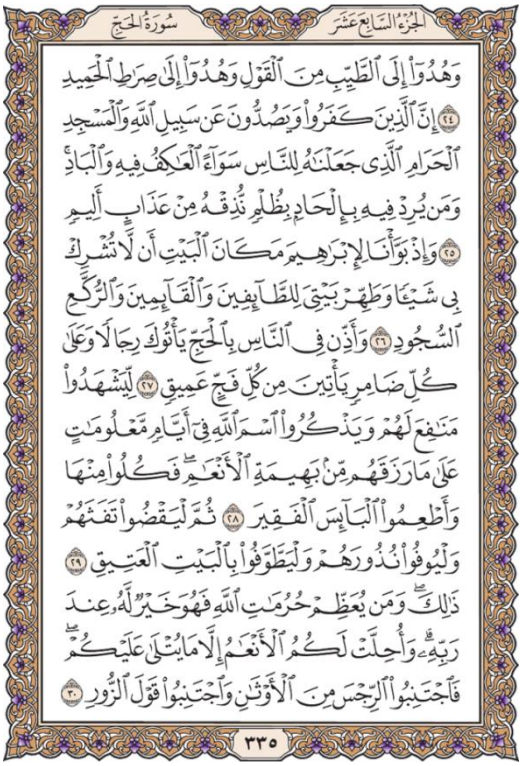
Ataut i përfshin të gjitha mendimet për këtë ajet. Kështu, sipas mendimit të tyre, ky ajet përfshin atë që ndodhi në Bedër, por jo vetëm aq. Ky është mendimi më i saktë, sepse besimtarët gjithmonë synojnë të luftojnë në mbështetje të fesë së Allahut Krenar dhe të Lartësuar. Ndërsa mohuesit, nga ana tjetër, gjithmonë luftojnë për shuarjen e dritës së imanit dhe përhapjen e të kotës. Pikërisht kjo është edhe përzgjedhja e Ibn Xheririt në shpjegimin që i ka bërë ajetit dhe, në fakt, ky është një shpjegim i mirë.

- "Por atyre që nuk besuan, do t'u qepen rroba prej zjarri ..." - Do t'u bëhen gati veshje të zjarrta.

- "... dhe mbi kokat e tyre do të hidhet ujë i valë. Me atë do t'u digjet krejt ç'ka brenda trupit të tyre dhe lëkurat." - Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ebu Hurejra se Profeti ﷺ ka thënë: 1839. "Me të vërtetë, mbi kokat e tyre do të hidhet *hamim*. Ai do t'ua çajë kafkën, do të depërtojë në të, derisa të hyjë në brendësi të trupit të tyre. Nga nxehtësia e madhe, ai do të shkrijë atë që gjendet brenda, derisa të mbërrijë në dy këmbët i shkrirë. Pastaj, ai rikthehet përsëri ashtu siç ishte (për të shijuar përsëri dënimin e djegies)." Tirmidhiu e konsideron *hasen sahih* këtë hadith, të cilin e sjell edhe Ibn Ebu Hatimi.

- "Për ata janë edhe topuzët e hekurt." - Ibn Abasi shpjegon: Domethënë, do të goditen me topuzë. Kështu, pas goditjeve, çdo gjymtyrë do të bjerë rreth e rrotull tij dhe i dënuari do të lutet për shkatërrim dhe shfarosje të plotë.

- "Sa herë që përpiqen të dalin prej tij nga vuajtjet e padurueshme, do të kthehen me dhunë në të dhe do t'u thuhet: **"Vuani dënimin përvëlues!"** - Fudejl Ibn Ijadi thotë: "Betohem në Zot, se ata nuk do të kenë kurrë shpresë për të dalë nga zjarri, sepse këmbët dhe duart i kanë të lidhura, por flakët e zjarrit i ngrenë ata sipër, ndërsa çekiçët e hekurit i godasin dhe i kthejnë përsëri në vend. Pastaj i Lartësuari thotë: "Vuani dënimin përvëlues!" Kjo i

الجزء السابع عشر سورة الحج

وَهُدُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَهُدُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ٱلَّذِى جَعَلْنَٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ ۚ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾ وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ لِّيَشْهَدُوا۟ مَنَٰفِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۖ فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لْيَقْضُوا۟ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا۟ نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا۟ بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ ۖ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ وَٱجْتَنِبُوا۟ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴿٣٠﴾

٣٣٥

ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në një ajet tjetër: "Ndërsa për ata që kaluan çdo kufi *(në gjynahe ndaj Allahut)*, vendbanim është Zjarri. Sa herë që përpiqen të dalin nga ai, kthehen në të dhe u thuhet: "Shijojeni dënimin e zjarrit, që ju e konsideronit gënjeshtër!"." [Sexhde 20]. Kuptimi i këtyre ajeteve është se ata do të poshtërohen, turpërohen, përçmohen në atë ndëshkim, qoftë me fjalë, qoftë me ndëshkime trupore.

Ajetet 23 - 24

23. Allahu i vendos në kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ata që besuan dhe bënë vepra të mira. Aty do të stolisen me byzylykë të artë e me margaritarë dhe veshjet e tyre do të jenë të mëndafshta.

24. Ata u udhëzuan për *(të folur)* **fjalët më të mira dhe u udhëzuan në rrugën e Atij që i meriton** *(të gjitha)* **lavdërimet.**

Shpjegimi i ajeteve

Pasi na tregoi për gjendjen e banorëve të Zjarrit, - Allahu na ruajtë! - i Madhëruari vijon me banorët e Xhenetit. Ai thotë:

- "Allahu i vendos në xhennete, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ata që besuan dhe bënë vepra të mira." - Lumenjtë rrjedhin butësisht anash dhe përmes kopshteve, poshtë pemëve dhe pranë kështjellave të bukura. Madje, besimtarët mund t'i drejtojnë këto ujëra ku të dëshirojnë ata.

- "Aty do të stolisen me byzylykë të artë e me margaritarë ..." - Që do të zbukurojnë duart e tyre, siç ka thënë Profeti i Allahut në hadithin, që e sjellin Buhariu dhe Muslimi: 1840. "Stolitë e besimtarit do të arrijnë deri atje ku ka shkuar abdesi i tij"

- "... dhe veshjet e tyre do të jenë të mëndafshta." - Ndryshe nga veshja e ashpër e banorëve të Zjarrit, veshjet e banorëve të Xhenetit do të jenë prej mëndafshi të hollë e mëndafshi të trashë, sikurse thotë i Madhëruari: "Ata *(besimtarët)* janë të veshur me mëndafsh të hollë e të gjelbër dhe me mëndafsh të trashë, të stolisur me bylyzykë të argjendtë. Zoti i tyre u jep pije të kulluar: "Ky është shpërblimi për ju, sepse e keni merituar me punët tuaja." [Insan 21, 22]. Në hadith të saktë thuhet: 1841. "Mos vishni rroba prej mëndafshi e *dibaxhi* (lloj robe e thurur me mëndafsh) në dynja. Ai që i vesh ato në dynja, nuk ka për t'i veshur në ahiret."

- "Ata u udhëzuan për fjalët më të mira dhe u udhëzuan në rrugën e Atij që i meriton lavdërimet." - Kjo ngjan me ajetin tjetër: "Ndërsa ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira vendosen në kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përgjithmonë, me lejen e Zotit të tyre. Përshëndetja e tyre atje është "*Selam*!"." [Ibrahim 23]. "Xhenetet e Adnit, ku do të hyjnë ata dhe prindërit, gratë dhe fëmijët e tyre, të cilët kanë qenë vepërmirë. Melekët do t'i vizitojnë ata, duke u hyrë nga çdo portë: "*Selamun alejkum*! Me durimin tuaj gjetët shpëtimin. Sa e mirë është shtëpia e tyre e përjetshme!"" [Rad 23, 24]. "Atje nuk dëgjojnë fjalë të kota e as fjalë gjynahesh, por vetëm fjalë të mira, selam pas selami." [Uakia 25, 26]. Ata janë udhëzuar për të hyrë në atë vend të mirë, ku dëgjon veçse fjalë të mira, siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "Këta janë ata që do të shpërblehen me vendin më të lartë në qiell, për shkak se ishin të durueshëm. Aty do të priten me përshëndetje dhe selam." [Furkan 75]. Ndërsa banorët e Zjarrit torturohen e poshtërohen edhe me fjalë, siç thotë i Madhëruari: "Vuani dënimin e djegies në zjarr, sepse e merituat me duart tuaja! Allahu nuk është i padrejtë ndaj krijesave". [Al Imran 181, 182].

Ajeti 25

25. E sa për ata që kanë mohuar *(Allahun)* **dhe që pengojnë** *(njerëzit)* **prej rrugës së Allahut dhe prej Xhamisë së Shenjtë** *(Qabes),* **të cilën Ne e bëmë** *(vend adhurimi)* **për të gjithë njerëzit pa dallim, - qofshin vendës ose të ardhur, - dhe ata, qëllimi i të cilëve është të bëjnë ndonjë të keqe e padrejtësi, Ne kemi për t'i bërë të shijojnë një dënim të dhembshëm.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Madhëruar kundërshton dhe kërcënon mohuesit, të cilët i pengojnë besimtarët nga vizita e Xhamisë së Shenjtë për të kryer haxhin dhe umren, si dhe për pretendimet e tyre se ata na qenkëshin kujdestarët e vërtetë dhe të merituar të xhamisë. Allahu i Madhëruar thotë: "E çfarë mund t'i mbrojë ata nga dënimi i Allahut, kur ata pengojnë vizitën në Xhaminë e Shenjtë? Ata nuk janë rojtarë të saj. Askush, përveç të devotshmit, nuk mund të jenë rojtarë të saj, por shumica e tyre nuk e dinë." [Enfal 34]. Kjo dëshmon se ky është një ajet i zbritur në Medinë. Kështu, Allahu i Lartësuar thotë:

- "E sa për ata që kanë mohuar *(Allahun)* **dhe që pengojnë** *(njerëzit)* **prej rrugës së Allahut ..."** - Përveç mohimit të tyre, ata pengojnë edhe të tjerët nga rruga e Allahut dhe Xhamia e Shenjtë e Tij. Ata pengojnë besimtarët, të cilët duan që ta adhurojnë Allahun si një të vetëm dhe pa ortakë, edhe pse besimtarët e sinqertë janë pikërisht njerëzit që e meritojnë të adhurojnë Allahun e Lartësuar në këtë xhami.

- "... dhe prej xhamisë së shenjtë *(Qabes)*, **të cilën Ne e bëmë** *(vend adhurimi)* **për të gjithë njerëzit pa dallim, - qofshin vendës ose të ardhur ..."** - Kështu, ata ndalojnë e i pengojnë njerëzit nga Xhamia e Shenjtë, ndërkohë që Allahu i Lartësuar e ka bërë atë një vend adhurimi për të gjithë botën. Në të drejtën për ta adhuruar Allahun të vetëm dhe pa ortakë në të, janë të gjithë të barabartë dhe nuk kanë asnjë ndryshim, si ai që jeton dhe eshtë vendali në Mekë, ashtu edhe ai që vjen për së largu si vizitor. Nga ky ajet kuptohet dhe ai provon se të gjithë njerëzit janë të barabartë në të drejtën e të jetuarit në tokën e Mekës. Megjithatë, dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme, në lidhje me pronësimin e tokave të Mekës, trashëgimit të tyre dhe rreth dhënies me qera të banesave te saj.[47] Imam Shafiu është i mendimit se të gjitha këto lejohen, duke u bazuar në hadithin që Zuhriu e sjell nga Usame Ibn Zejdi, i cili rrëfen: 1842. "Unë i thashë:"O i Dërguari i Allahut, a do të shkosh në shtëpinë tënde në Mekë?" Ai tha: "Po a na ka lënë gjë neve Akili (që i trashëgoi prej Ebu Talibit)?" Pastaj tha: "Jomuslimani nuk ka të drejtë që të trashëgojë pasurinë që lë pas muslimani dhe as muslimani nuk ka të drejtë në trashëgiminë e jomuslimanit." Ky hadith është në të dy *Sahih*-ët. Gjithashtu, Imam Shafiu e argumenton saktësinë e mendimit të vet edhe me hadithin që flet për Umer Ibn Hatabin, i cili bleu prej Safuan Ibn Umejes një shtëpi në Mekë për ta shndërruar atë në burg. Ai e bleu atë ndërtesë me 4 mijë dirhem. Ndërsa Is'hak Ibn Rahauejhi është i mendimit se prona në Mekë nuk lejohet të lihet në trashëgimi apo të jepet me qera. Ky është qëndrimi i një grupi selefësh. Këta janë argumentuar me rrëfimin nga Ibn Maxhe, ky nga Alkameh Ibn Nadleh, se: derisa Profeti i Allahut ndërroi jetë, por edhe Ebu Bekri me Umerin, ata nuk shitën asnjë nga banesat e Mekës, që në kohën e Profetit ﷺ quheshin *es-seuâib*. Kush kishte nevojë, banonte në to, ndërsa ai që nuk kishte nevojë u mundësonte të tjerëve të banonin në to." [48] Ndërsa imam Ahmedi mban një qëndrim të mesëm: "Ato mund të blihen dhe të jenë nën pronësi të dikujt, gjithashtu mund të lihen dhe si trashëgimi, pra, mund të kalojnë si pasuri trashëgimie nga një brez në tjetrin, por nuk lejohen që të jepen me qera." Në këtë mënyrë, ai synon që të balancojë të gjitha argumentet që janë sjellë. Megjithatë, Allahu është më i ditur. [49]

- "... dhe ata, qëllimi i të cilëve është të bëjnë ndonjë të keqe e padrejtësi, Ne kemi për t'i bërë të shijojnë një dënim të dhembshëm." - Çdokush që tenton të bëjë poshtërsi dhe gjynahe të mëdha në atë vend të shenjtë, duke pasur si qëllim prishjen, e meriton këtë kërcënim. Ndërsa Muxhahidi shpjegon: "Çdokush që bën ndonjë punë të keqe në këtë vend të shenjtë, është i kërcënuar me ndëshkimin e përmendur." Kjo është veçori e Vendit të Shenjtë. Çdokush që bën ligësi në të, ndëshkohet, madje edhe nëse thjesht ka vendosur që ta kryejë atë të keqe, edhe nëse nuk arrin që ta realizojë atë. Kështu, mund të thuhet se, nëse një njeri bën një të keqe brenda Vendit të Shenjtë, ai ndëshkohet më shumë sesa po ta bënte të njëjtën të keqe jo në atë vend. Ai vend është i shenjtë dhe me vlerë të madhe tek Allahu i Lartësuar. Këtu bëhet fjalë për të gjitha gjynahet, duke filluar që nga të voglat, deri tek gjynahet më të mëdha: të gjitha hyjnë në formulimin gjithëpërfshirës të kësaj fjalie, e cila është një fjali kushtore dhe ku fjala "padrejtësi" është në trajtën e pashquar. Sipas rregullit të gjuhës arabe, një emër në trajtën e pashquar, i përdorur në një fjali kushtore, është i përgjithshëm dhe përfshin të gjitha llojet që ai i ngërthen në vetvete. Kështu konsiderohet edhe dikush që fyen qoftë edhe një shërbëtor brenda Vendit të Shenjtë, apo bën diçka edhe më të rëndomtë se kjo, madje edhe nëse thjesht nënçmon një ushqim të caktuar. (Pa dyshim, gjynahet e mëdha, siç janë vrasja, idhujtaria apo braktisja e fesë futen në përkufizimin e fjalës "*padrejtësi"* dhe, si të tilla, meritojnë kërcënimin e përmendur në ajet. Një vepër e keqe brenda Vendit të Shenjtë nuk është si

një vepër e keqe në ndonjë vend tjetër dhe Allahu i Madhëruar ka për ta ndëshkuar atë që bën vepra të këqija brenda Vendit të Shenjtë ashtu sikurse i shkon për shtat nderimit të atij vendi). [50]

Ajetet 26 - 27

26. Ne i treguam Ibrahimit vendin e Shtëpisë *(dhe i thamë)*: **"Mos adhuro askënd e asgjë tjetër veç Meje dhe pastroje Shtëpinë Time për ata që bëjnë tavaf në të, ose që qëndrojnë në këmbë, përkulen dhe që bëjnë sexhde.**

27. Thirr ndër njerëz për haxh: ata do të vijnë në këmbë e *(hipur)* **në deve të rraskapitura, ngaqë vijnë prej rrugëve të gjata e vendeve të largëta.**

Shpjegimi i ajeteve

Ky ajet është qortim i rëndë për të gjithë kurejshët, të cilët, përveç Allahut, adhuronin idhuj pikërisht në atë vend, ku hodhi themelet faltorja e parë, në të cilën do të adhurohej Allahu si i vetëm dhe pa ortak. Allahu i Lartësuar thotë:

- "**Ne ia treguam Ibrahimit vendin e Shtëpisë ..." -** Ne e udhëzuam drejt atij vendi dhe i dhamë lejë që të ndërtonte në të. Me këtë ajet argumentohen shumë prej atyre të cilët thonë se Ibrahimi (a.s) ishte i pari i cili ndërtoi ndërtesën e lashtë të adhurimit. Imam Ahmedi sjell hadithin se Ebu Dherri (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) rrëfen: 1843. "E pyeta njëherë: "O Profet i Allahut! Cila është xhamia e parë, që është ngritur në tokë?" Ai tha: "Është Xhamia e Shenjtë (Qabja)." - "Po pas saj?"- "Xhamia Aksa (në Palestinë)." - "Sa kohë pati mes tyre?"- "40 vjet". Unë përsëri e pyeta: "Po pastaj, cila xhami u ngrit?" Atëherë, Profeti a.s më tha: "Kudo që të të kapë namazi, fale atë, sepse e gjithë toka është xhami." [Hadithin e kanë përnxjerrë Buhariu dhe Muslimi]. Më parë kemi përmendur shumë argumente në lidhje me ndërtimin e Qabes, hadithe të sakta, që nuk kanë nevojë që t'i përsërisim këtu. Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Mos adhuro askënd e asgjë tjetër veç Meje ..." - Ndërtoje atë shtëpi veçse në emrin Tim e për të më adhuruar Mua si një të vetëm të pashoq.

- "... dhe pastroje shtëpinë Time për ata që bëjnë tavaf në të ose që qëndrojnë në këmbë, që përkulen dhe që bëjnë sexhde." - Katadja dhe Muxhahidi shpjegojnë se kuptimi është: "Pastroje këtë vend prej idhujtarisë! Sidomos për ata që e vizitojnë, pastroje nga çdo gjurmë idhujtarie, që të jetë në dispozicion të plotë për ata, të cilët e adhurojnë Allahun si një të vetëm dhe pa ortakë. Tavafi është nga adhurimet e posaçme të cilat kryhen vetëm në Qabe dhe askund tjetër në botë. Tavafi nuk lejohet të bëhet në asnjë vend tjetër të Tokës, përveç Qabes. *El Kâimin,* pra, ata "që qëndrojnë në këmbë," të përmendur në ajet, janë ata që qëndrojnë në këmbë për të falur namaz. Prandaj, në vijim, Allahu i Lartësuar e shtjellon: "... që përkulen dhe që bëjnë sexhde." Në ajet janë përmendur bashkë tavafi me namazin, sepse këto dy rite janë ligjëruar që të kryhen në xhami. Ashtu si tavafi që bëhet vetëm në Qabe, po kështu edhe çdo namaz duhet të falet me drejtim nga kjo faltore. Ajo është kibla e çdo namazi të falur në botë. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Thirr ndër njerëz për haxh ..." - Ftoji njerëzit që të vijnë për haxh në këtë faltore, që të urdhëruam ta ndërtosh. [51] Është përmendur se, kur Allahu i Lartësuar i drejtoi këtë urdhër, Ibrahimi i tha: "O Zot, si të njoftoj njerëzimin, kur zëri nuk mund të arrijë tek të gjithë ata?!" Ai tha: "Ti vetëm thirri ata, sepse është detyra Jonë që t'ua çojmë këtë mesazh atyre." Kështu, ai u ngrit në vendin e tij, që thuhet se ishte mbi Hixhër, disa thonë në kodrën Safa dhe disa të tjerë thonë se hipi në malin Ebu Kubejs, dhe tha: "O njerëz! Zoti juaj vendosi një shtëpi adhurimi për Të! Vizitojeni Atë në këtë shtëpi!" Thuhet se vetë malet u nënshtruan dhe u ulën, për ta çuar zërin në të gjitha skajet e Tokës. Madje këtë zë e dëgjuan edhe fëmijët që ishin në barkun e nënave, madje edhe ata që ishin ende në shpinat e etërve të tyre. Çdo gjë që e dëgjoi, qoftë ai gur, baltë dhe pemë, iu përgjigj

kësaj thirrjeje. Po kështu, edhe të gjithë ata të cilët Allahu e ka shkruar se do ta vizitojnë ketë shtëpi, prej krijesave që do të vijnë në këtë botë, deri në Ditën e Kijametit. Të gjithë thanë: *Leb-bejke Allâhumme leb-bejk*" (Të përgjigjemi, o Zoti ynë, të përgjigjemi!) Kjo është përmbajtja e asaj që është përcjellë nga Ibn Abasi, Muxhahidi, Ikrima, Seid Ibn Xhubejri dhe dijetarë të tjerë selefë. Megjithatë, Allahu është më i ditur!

- "... **ata do të vijnë në këmbë e** *(hipur)* **në deve të rraskapitura, ngaqë vijnë prej rrugëve të gjata e vendeve të largëta."** - Me këtë ajet janë argumentuar ata dijetarë të cilët thonë se: kryerja e haxhit duke ecur në këmbë për atë që ka mundësi është më e mirë dhe e shpërblyeshme sesa haxhi i kryer duke qenë hipur në kafshë ose në mjet. Arsyeja është se, në ajet, ai që ecën me këmbët e veta është përmendur më përpara se të tjerët. Sidoqoftë, shumica e dijetarëve janë të mendimit se haxhi i kryer hipur në kafshë ose në mjet është më i mirë, duke marrë si shembull Profetin ﷺ, i cili e kreu haxhin hipur mbi kafshën e tij, edhe pse ishte plotësisht i fuqishëm dhe i aftë për ta kryer atë në këmbë. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "ngaqë vijnë prej rrugëve të gjata e vendeve të largëta...". Domethënë, vijnë nga e gjithë bota. Ky ajet i përngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, në të cilin Ai tregon rreth Ibrahimit dhe lutjes së tij, kur thotë: "O Zoti ynë! Unë e vendosa një pjesë të familjes sime në një luginë, ku nuk ka bimë, pranë Shtëpisë Sate të Shenjtë, që ta falin rregullisht namazin, o Zoti ynë! Prandaj bëj që zemrat e njerëzve të mbushen me dashuri për ta, dhe furnizoji me mirësi, për të të lavdëruar me mirënjohje!"." [Ibrahim 38]. Kështu, nuk ka njeri që ka përqafuar Islamin, që të mos ndihet i përmalluar e me dëshirë të fortë për të parë Qaben dhe për të bërë *tavaf* në të. Të gjithë njerëzit (muslimanë), nga çdo cep i botës dëshirojnë të shohin këtë vend.

Ajetet 28 - 29

28. për të parë të mirat që u janë falur dhe për të madhëruar emrin e Allahut në ditë të njohura, për bagëtitë të cilat Ai ua ka dhënë. **Atëherë, hani prej tyre dhe ushqeni nevojtarët.**

29. Pastaj le të çlirohen dhe të kryejnë ritet e tyre, le t'i përmbushin premtimet e veta dhe le të bëjnë tavaf rreth Shtëpisë së Lashtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "... për të parë të mirat që u janë falur ..." - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, që të përfitoni të mira nga kjo botë dhe nga ahireti.". Dobi e ahiretit është pikërisht arritja e kënaqësisë së Allahut të Lartësuar. Ndërsa për sa u përket mirësive të dynjasë, ato janë të shumta, si: mishi e çdo gjë tjetër që përftohet prej kurbaneve, zhvillimi i tregtisë etj. Kështu ka thënë Muxhahidi dhe shumë të tjerë. Kjo i ngjan fjalës tjetër të Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Nuk është gjynah të kërkoni mirësi nga Zoti juaj *(në haxh)*." [Bekare 198].

- "... dhe për të madhëruar emrin e Allahut në ditë të njohura, për bagëtitë, të cilat Ai ua ka dhënë." - Ibn Abasi shpjegon se "ditët e njohura" janë 10 ditët e Dhulhixhes. Këtë transmetim nga Ibn Abasi e ka sjellë Buhariu, mes *mualekate*-ve të tij, e pikërisht në ato të cilat janë sjellë në formë të sigurt.[52] Një mendim i ngjashëm vjen nga Ebu Musa el Eshari, Muxhahidi, Atau dhe të tjerë. Gjithashtu, Buhariu sjell hadithin nga Ibn Abasi, se Profeti ﷺ tha njëherë: 1844. "Veprat më të mira janë ato që kryhen gjatë këtyre ditëve." - "Më të mira se xhihadi në rrugën e Allahut? - e pyetën njerëzit. - "Po, më të mira se xhihadi në rrugën e Allahut. Por përveç rastit të një burri, i cili del duke rrezikuar veten e vet dhe gjithë pasurinë e tij dhe nuk kthehet me asgjë." Këtë hadith e sjellin edhe Imam Ahmedi, Ebu Daudi, Tirmidhiu dhe Ibn Maxhe, me një tekst të ngjashëm. Imam Ahmedi përcjell nga Ibn Umeri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1845. "Nuk ka vepër më madhështore dhe më të dashur tek Allahu i Lartësuar, sesa ajo që kryhet në këto 10 ditë. Prandaj shpeshtoni në to shprehjet: '*La ilahe il Allah', 'Allahu Ekber', 'El hamdu*

lil-lah'." Buhariu ka thënë: "... Ibn Umeri dhe Ebu Hurejra dilnin në treg gjatë 10 - ditëshit dhe bënin tekbire. Pastaj, edhe njerëzit e tjerë bënin tekbire, të nxitur nga veprimi i tyre." Ahmedi sjell nga Xhabiri një hadith *merfu*, pra, që i atribuohet Profetit: 1846. "Këto 10 ditë janë pikërisht ato për të cilat është betuar Allahu në fjalën e Tij: "Betohem për agimin, për dhjetë netët ...". Në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi nga Ebu Katade, që thotë: 1847. "Kur Profeti ﷺ u pyet rreth agjërimit të Ditës së Arafatit, tha: "Shpresoj tek Allahu që ai agjërim të falë gjynahet e një viti më parë dhe të vitit pasues". Një mirësi tjetër e këtij dhjetëditëshi është edhe fakti se pjesë e tij është edhe Dita e Kurban Bajramit, e cila është quajtur edhe "Dita e haxhit më të madh". Në hadithe thuhet se ajo është dita më e mirë dhe më e zgjedhur për Allahun. Gjithashtu, është thënë se këto janë 10 ditët më të mira të vitit. Madje, shumë dijetarë kanë thënë se këto janë më të vlefshme edhe sesa dhjetë netët e fundit të muajit Ramazan. Megjithatë, disa të tjerë thonë se 10 ditët e fundit të Ramazanit janë më të rëndësishme dhe më të vlefshme, sepse brenda tyre është Nata e Kadrit. Disa të tjerë kanë dhënë një mendim të mesëm, duke thënë: "Për sa u përket ditëve, më të mirat ditë janë 10 ditët e Dhulhixhes. Ndërsa, në lidhje me netët, më të mirat janë netët e Ramazanit. Kështu harmonizohen të gjitha argumentet e sjella. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Mendimi më i saktë në lidhje me "*ejjâmun mea'lumat*" (ditët e njohura), dhe "*Ejjâmun mea'dutat*" (ditët e numëruara) është ai që vjen nga Ibn Abasi dhe Ibn Umeri, të cilët kanë thënë se: "ditët e njohura" dhe "ditët e numëruara" janë katër gjithsej. Gjithashtu, për "ditët e njohura" është thënë se janë Dita e Kurbanit dhe dy ditët pas tij. Ndërsa për "ditët e numëruara" është thënë se janë tri ditët që vinë pas Ditës së Kurbanit. Ky mendim është sjellë me një një *isnad* të saktë deri tek Ibn Umeri. Këtë mendim e mbështet edhe fjala e Allahut të Lartësuar në vijim, ku thuhet: "...për bagëtitë, të cilat Ai ua ka dhënë *(për kurban)*." Domethënë, ka për qëllim përmendjen e Allahut gjatë therjes së tyre në këto ditë. Disa sjellin një mendim tjetër, duke thënë se te "ditët e njohura" bëjnë pjesë Dita e Arafatit, Dita e Kurban Bajramit dhe dita tjetër pas tij. Por ky, sikurse u përmend, nuk është mendimi më i saktë. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... për bagëtitë, të cilat Ai ua ka dhënë *(për kurban)*." Kjo përfshin devetë, lopët, delet, bagëtitë e trasha dhe të imta, ashtu siç e ka shtjelluar Allahu i Lartësuar në ajetin tjetër: "Janë tetë krerë bagëtish: dy krerë dhensh *(femër e mashkull)* dhe dy krerë dhish *(femër e mashkull)*. Thuaj: "A janë ndaluar meshkujt apo femrat e këtyre, apo ajo që mbajnë në bark femrat?" Më tregoni, pra, me dije të saktë, nëse ato që thoni janë të vërteta! Edhe nga devetë janë dy krerë *(femër e mashkull)* dhe nga lopët dy krerë *(femër e mashkull)*. Thuaj: "A janë ndaluar meshkujt apo femrat, apo ajo që mbajnë në bark femrat?" Mos vallë, ishit dëshmitarë kur Allahu vendosi këto rregulla?" E kush është më i padrejtë se ai që trillon gënjeshtra ndaj Allahut për t'i devijuar njerëzit nga padija e tyre? Pa dyshim, Allahu nuk i udhëzon keqbërësit." **[**En'am 143, 144].

- "Atëherë, hani prej tyre ..." - Konsumi i mishit të kurbanit është thjesht i lejuar dhe i pëlqyeshëm, siç është transmetuar saktësisht se, Profeti i Allahut, pasi bëri kurban kafshët që kishte sjellë në haxh, urdhëroi që të merrej nga secila prej deveve një pjesë dhe të gatuhej. Më pas, ai hëngri prej mishit dhe lëngut të saj. Gjithashtu, transmetohet se Maliku ka thënë se: është e pëlqyeshme që haxhiu të hajë prej kurbanit të tij, duke u argumentuar pikërisht me fjalën e Allahut të Lartësuar: "Atëherë, hani pra prej tyre." Sufjan Theuriu përcjell nga Mensuri, dhe ky nga Ibrahimi, i cili duke shpjeguar këtë ajet, ka thënë: "Në të shkuarën, idhujtarët nuk hanin prej kurbaneve të tyre, por tashmë besimtarëve iu lejua kjo gjë, për atë që dëshiron. Ai që nuk dëshiron që të hajë

mund edhe të mos hajë." Edhe nga Muxhahidi dhe Atau vjen një mendim i ngjashëm. Kështu, kjo është lënë në zgjedhjen dhe preferencën e secilit. Kurbani ndahet në tri pjesë: një pjesë e mban për vete, një e jep dhuratë dhe një e jep sadaka për nevojtarët, sepse Allahu i Lartësuar thotë: "Hani prej tyre dhe jepini nevojtarit dhe atij që lyp!" Më pas, do të vijë një shtjellim më i hollësishëm i kësaj çështje, në dashtë Allahu i Lartësuar, sepse vetëm tek Ai e kemi besimin dhe sigurinë.

- "... dhe ushqeni nevojtarët ..." - Bëhet fjalë për atë kategori që nuk ka asnjë lloj pasurie, por që përsëri nuk u lypin të tjerëve.

- "Pastaj le të çlirohen dhe të kryejnë ritet e tyre ..." - *Et-tefeth* quhet dalja nga gjendja e ihramit. Domethënë, le të çlirohen nga gjendja e ihramit, duke rruajtur flokët, duke prerë thonjtë dhe duke u pastruar, për të veshur rrobat e zakonshme.

- "... le t'i përmbushin premtimet e veta ..." - Muxhahidi shpjegon: "Domethënë, le të bëjnë kurbanet, që kishin caktuar gjatë haxhit."

- "... le të bëjnë tavaf rreth Shtëpisë së Lashtë." - Këtu bëhet fjalë për tavafin e quajtur "*Tavaf el Ifada*", i cili është një prej detyrave të haxhit. Kështu veproi Profeti i Allahut. Pasi u kthye në Mina, Ditën e Kurbanit, Profeti ﷺ hodhi 7 gurët, pastaj bëri kurbanet, rruajti kokën, pastaj u largua dhe bëri tavaf rreth Qabes. Tavafi është detyrë që të bëhet nga mbrapa pjesës së *hixhrit,* e cila është "pjesa brenda murit të harkuar tashmë përbri Qabes". *El hixhr* është pjesë e themeleve të Qabes, të cilën e ndërtoi Ibrahimi, edhe pse kurejshët e lanë jashtë në kohën kur e rindërtuan Qaben, sepse nuk kishin pasuri (hallall) të mjaftueshme për ta bërë në përmasat e saj të dikurshme. Për këtë arsye, Profeti i Allahut bëri tavaf nga pas *hixhrit* dhe na tregoi se *hixhri* është pjesë e Qabes. Gjithashtu, Profeti ﷺ nuk i preku (me dorë ose t'i përshëndeste) dy *ruknet* që janë në drejtim të Shamit, sepse ato nuk u ndërtuan në themelet e hershme të Ibrahimit. Qabja quhet "Shtëpi e Lashtë", sepse ajo është e para strukturë mbi tokë, që u caktua për të adhuruar Allahun e Lartësuar.

Ajetet 30 - 31

30. Vërtet,kush madhëron shenjtëritë e Allahut, kjo është më e mirë për të te Zoti i vet. Juve ju janë lejuar kafshët *(për ushqim),* **përveç atyre që ju janë thënë** *(në këtë Shpallje).* **Largohuni nga ndyrësia e idhujve dhe largohuni nga shpifjet!**

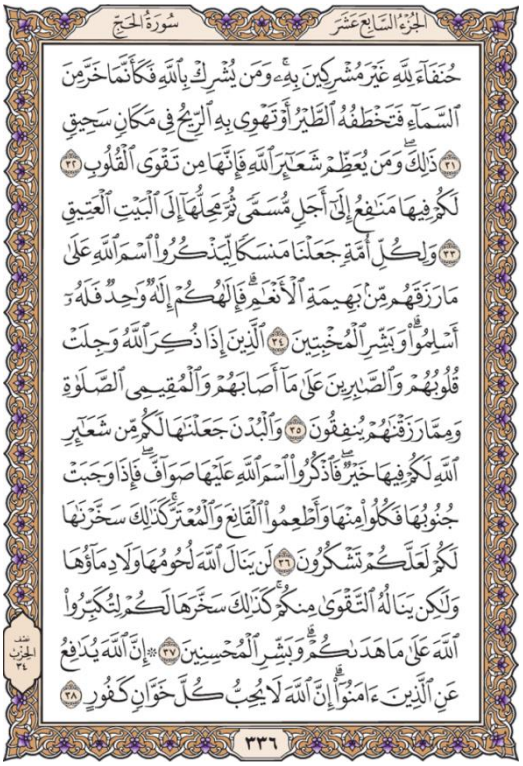
31. Jini të sinqertë në besimin tek Allahu, dhe mos i bëni Atij shok! Kush i bën shok Allahut, është si ai që, duke rënë nga qielli, e rrëmbejnë shpendët, ose si ai që e rrëmben era dhe e hedh në ndonjë vend të humbur.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar thotë:

- "Vërtet, kush madhëron shenjtëritë e Allahut, kjo është më e mirë për të te Zoti i vet." - Të tilla janë të gjitha urdhëresat dhe të gjitha punët e mira në bindje ndaj Allahut. Edhe ritet e haxhit janë shenjtëri, që Allahu i Madhëruar ka urdhëruar të respektohen. Po kështu duhet të respektohen edhe ndalesat e vendosura prej Tij. Njeriu duhet të përmbushë urdhëresat e të largohet nga haramet, i nxitur nga frikërespekti për Zotin, madje duke i konsideruar ato si gjëra tepër të mëdha dhe të rëndësishme. Allahu i Madhëruar thotë: "... kjo është më e mirë për të te Zoti i vet." Domethënë, për të gjitha këto janë premtuar mirësi të shumta dhe shpërblime madhështore.

- "Juve ju janë lejuar kafshët *(për ushqim),* **përveç atyre që ju janë thënë** *(në këtë Shpallje).*" **-** I kemi bërë të lejuara për ju të gjitha bagëtitë dhe Allahu i Lartësuar kurrë nuk ka zbritur ndonjë argument që t'i bëjë të ndaluara Behirën, Saiben, Uesilën dhe Hamin. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... përveç atyre që ju janë thënë *(në këtë Shpallje)".* Pra, të ndaluarat janë përcaktuar qartë në Kuran, si: mishi i ngordhur, gjaku, mishi i derrit, mishi që theret duke përme-ndur emrin e dikujt tjetër veç Allahut dhe të tjerat të përmendura në

الجزء السابع عشر سورة الحج
حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ
ٱلسَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ
ذَٰلِكَ ۖ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ ٣٢
لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ
٣٣ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَىٰ
مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَلَهُۥٓ
أَسْلِمُوا۟ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُخْبِتِينَ ٣٤ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ وَٱلْمُقِيمِى ٱلصَّلَوٰةِ
وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ٣٥ وَٱلْبُدْنَ جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ
ٱللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ
جُنُوبُهَا فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ وَٱلْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَٰهَا
لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ٣٦ لَن يَنَالَ ٱللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا
وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا۟
ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ ٣٧ إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ
عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ٣٨
الحزب ٣٤
٣٣٦

ajetet kuranore. Allahu i Madhëruar thotë: "Haram janë për ju: të ngordhurat, gjaku, mishi i derrit, ajo kafshë që theret jo në emrin e Allahut, ajo që është mbytur me lak në fyt, ajo që është vrarë me goditje, ajo që është rrëzuar nga lartësitë, ajo që është shpuar, ajo që është ngrënë nga egërsirat, përveç asaj që arrini ta therni, ajo që është therur për idhuj dhe që ta kërkoni fatin me short. Të gjitha këto janë gjynah *(e të ndaluara nga Zoti)*. ..." [Maide 3]. Kështu e ka shpjeguar Ibn Xheriri dhe e ka përcjellë si mendim të Katades.

- "Largohuni nga ndyrësia e idhujve dhe largohuni nga shpifjet!" - Allahu i Lartësuar urdhëron që t'i largohemi ligësisë e ndyrësisë së idhujve. Kështu, Ai i ka përshkruar idhujt si ligësi, ndyrësi e poshtërsi. Po të vërejmë me kujdes, Allahu i Lartësuar i përmend pranë njëra-tjetrës idhujtarinë dhe gënjeshtrën, dëshminë e rreme, shpifjet dhe trillimet, siç ndodh edhe në ajetin tjetër: "Thuaj: "Gjërat që ka ndaluar Zoti janë veprat e turpshme, qofshin ato të hapura ose të fshehta, gjynahet, shkelja e kufijve *(të Tij)* dhe padrejtësitë; t'i bësh shokë Allahut, pa pasur asnjë argument të shpallur dhe të thuash për Allahun gjëra për të cilat s'ke asnjë dijeni."" [Araf 33]. Në këtë përkufizim futet edhe dëshmia e rreme. Në dy *Sahih*-ët është hadithi nga Ebu Bekra, se Profeti i Allahut tha njëherë: 1848. "A doni t'ju tregoj për më të madhin e gjynaheve të mëdha?" - "Po, o i Dërguari i Allahut!" Atëherë, ai tha: "Idhujtaria, shirku ndaj Allahut, padrejtësia ndaj prindërve." Pastaj, pasi ishte mbështetur, ai u ngrit ndenjur dhe tha: "Edhe dëshmia e rreme!" Ai e përsëriti këtë aq shumë, saqë dëshiruam të mos vazhdonte". Imam Ahmedi sjell hadithin nga Hurajm Ibn Fatik el Usdi, që rrëfen: " Profeti ﷺ fali namazin e sabahut. Pasi përfundoi namazin, u kthye, u ngrit në këmbë dhe tha: "Dëshmia e rreme është konsideruar e njëjtë me idhujtarinë." Pastaj lexoi këtë ajet: "Largohuni nga ndyrësia e idhujve dhe largohuni nga shpifjet!"

- "Jini të sinqertë në besimin tek Allahu, dhe mos i bëni Atij shok!" - Jini të sinqertë në përkushtimin dhe zbatimin e fesë, të larguar tërësisht nga kotësia e rrugët e humbjes.

- "Kush i bën shok Allahut, është si ai që, duke rënë nga qielli, e rrëmbejnë shpendët, ose si ai që e rrëmben era dhe e hedh në ndonjë vend të humbur." - Ky është një shembull rreth idhujtarit, për të treguar humbjen e thellë, shkatërrimin dhe largësinë e tij nga udhëzimi i vërtetë. [53] Ai i ngjan dikujt që bie nga qielli dhe e rrëmbejnë shpendët grabitqarë, ose si shembulli i dikujt që e rrëmben era dhe e hedh në ndonjë vend të humbur, larg në një vend, që shkatërron çdo gjë që bie në të. Në hadithin e Berait, ku Profeti flet për shpirtin e mohuesit të besimit, thotë: 1849. "Vazhdojnë të ngjiten, derisa arrijnë në qiellin e dynjasë. Atje kërkojnë që t'u hapen dyert, por ato nuk u hapen ... . Atëherë shpirti i tij hidhet që lart." Pastaj Profeti ﷺ lexoi: "... Kush i bën shok Allahut, është si ai që, duke rënë nga qielli, e rrëmbejnë shpendët, ose si ai që e rrëmben era dhe e hedh në ndonjë

vend të humbur." Ky hadith është përmendur i plotë në suren Ibrahim, madje atje janë përmendur edhe versione të tjera, që vijnë në rrugë të shumta.

Ajetet 32 - 33

32. Sigurisht, kush i madhëron simbolet e Allahut, kjo është shenjë e devotshmërisë së zemrave.

33. Ju përfitoni nga ato për një kohë të caktuar, ndërsa vendi i kurbanit është afër Shtëpisë së Lashtë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar thotë:

- "Sigurisht, kush i madhëron simbolet e Allahut, kjo është shenjë e devotshmërisë së zemrave." - Kur madhëron e respekton urdhëresat e Allahut të Madhëruar, pa dyshim që është shenjë e devotshmërisë së zemrës. Si simbole të fesë së Allahut konsiderohen edhe bagëtitë e kurbanit, në mënyrë të veçantë ato që janë shenjuar për t'u bërë kurban në Qabe. Muhamed Ibn Ebu Musa ka thënë: "Qëndrimi në Arafat, qëndrimi në Muzdelife, hedhja e gurëve, rruajtja e kokës, bërja e kurbaneve, të gjitha këto janë prej simboleve te fesë së Allahut, të përmendura në ajet." Ndërsa Ibn Umeri ka thënë: "... një nga simbolet më të mëdha të fesë së Allahut është vetë Qabja." Duke qenë se bagëtitë e kurbanit, në mënyrë të veçantë bagëtitë e shenjuara për t'u bërë kurban, si dhe therja e tyre në vendin e përcaktuar janë simbole të fesë së Allahut, atëherë është detyrë për ne që t'i respektojmë ato. Respektimi i këtyre simboleve është pikërisht përkujdesi për bagëtitë, vënia në majmëri, zbukurimi i tyre etj. Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Ibn Abasi se: "madhërimi i simboleve të Allahut nënkupton majmërimin e kafshëve të kurbanit, zbukurimin, kujdesin e veçantë dhe moscenimin e tyre". Ebu Umame përcjell nga Sehli, që ka thënë: "Kur ishim në Medinë, ne kujdeseshim rregullisht për majmërinë e bagëtive të kurbanit. Të gjithë muslimanët kujdeseshin me përkushtim për bagëtitë e kurbanit dhe i vinin në majmërim ato." Kështu e sjell Buhariu. Gjithashtu nga Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmetohet të ketë thënë: 1850. "Profeti i Allahut na urdhëroi që të shohim me kujdes veshët dhe sytë e bagëtive (që të jenë pa defekt) dhe të mos bëjmë kurban ato që janë *mukâbele*, *mudâbera, sherkâe* dhe as *ħarkâe*" Në këtë formë e sjellin Ahmedi dhe autorët e *Sunen*-eve. Tirmidhiu e ka gjykuar si të saktë. [54] *Mukâbele* quhet bagëtia që i është prerë maja e veshit, *mudâbera* quhet ajo që i është prerë fundi i veshit dhe *sherkâe* quhet kur i është çarë veshi për së gjati. Kështu e kanë shpjeguar Shafiiu dhe Esmaiu. Ndërsa *ħarkâe* quhet bagëtia që i është shpuar veshi me një vrimë rrumbullake ose ajo që i është çarë veshi për së gjeri. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Ahmedi dhe autorët e *Sunen*-eve, mes të cilëve dhe Tirmidhiu, sjellin thënien e Aliut: 1851. "Na ka ndaluar Profeti i Allahut, që të bëjmë kurban bagëti të cilat janë me vesh e bri të prerë." Seid Ibn Musejbi shpjegon se flitet për bagëtinë që i është thyer gjysma ose më shumë se gjysma e bririt." Ndërsa nga El Bera transmetohet të ketë thënë se: 1852. Profeti i Allahut ka thënë: "Katër lloj bagëtish nuk lejohen që të bëhen kurban: "Bagëtia me sy të qorruar, të dukshmë, ajo që dallohet qartë që është e sëmurë, ajo që duket qartë që çalon dhe e dobëta, që nuk ka pikë dhjami." Hadithin e sjellin Ahmedi dhe autorët e *Sunen*-eve. Tirmidhiu e ka gjykuar *sahih* të saktë. Këto difekte tek kafsha bëjnë që ajo të jetë edhe e dobët, sepse nuk ka mundësi që të kullosë normalisht dhe të marrë ushqimin e duhur. Ebu Daudi sjell hadithin nga Utbe Ibn Sulemi se Profeti i Allahut e ka ndaluar që një kafshë të bëhet kurban nëse është kockë e lëkurë, ose qorre, ose e pafuqishme, ose këmbëthyer. *Musfira* quhet bagëtia e dobët, me shumë pak mish, *muste'sile* është ajo që i është prerë plotësisht veshi ose briri, *baħkâu* është qorre, ndërsa *el meshiatu* është bagëtia e dobët, e cila nuk i ndjek dot as tufën, për shkak të dobësisë e pafuqisë së saj. Ndërsa *el kesiratu* - e përmendur në hadith - është *el arxhau*, pra, ajo e cila duket qartë që çalon. Të gjitha këto mangësi i

bëjnë të pavlefshme për kurban. Megjithatë, nëse ndodh që kafsha të dëmtohet pasi është përcaktuar si kafshë kurbani, atëherë mund të bëhet. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seidi, i cili rrëfen: 1853. "Unë bleva një dash për kurban, por atë e sulmoi ujku, i cili e kafshoi në ije. Unë e pyeta Profetin ﷺ dhe ai më tha që mund ta bëja kurban atë." Në hadith është përmendur: 1854. "Profeti i Allahut na urdhëroi që të shohim me kujdes sytë dhe veshët. Pra (na porositi) që bagëtitë e zgjedhura për kurban të jenë të shëndetshme, të bukura e të shtrenjta."

- "Ju përfitoni nga ato për një kohë të caktuar ..." - Nga bagëtitë e kurbanit ju përfitoni qumështin, leshin, lëkurën, madje mund t'i përdorni edhe si kafshë shpine, deri në afatin e caktuar për kurban, siç thuhet në hadithin e Enesit, që gjendet në dy *Sahih*-ët, se, njëherë, kur Profeti i Allahut pa një burrë, i cili po shoqëronte një deve kurbani, i tha: "Mund të hipësh në të!". Ai i tha: "Po ajo është për kurban?!" Profeti ﷺ i tha: "Hipi, i mjeri ti!" Këtë ia tha dy ose tri herë. Ndërsa në variantin e Muslimit, që e sjell nga Xhabiri, qëndron se Profeti i Allahut i tha: 1855. "Mund të hipësh në të dhe ta përdorësh si kafshë shpine, ashtu siç e do e mira *(pa e tepruar)* dhe kur e ke të nevojshme diçka të tillë."

- "... ndërsa vendi i kurbanit është afër Shtëpisë së Lashtë." - Domethënë, vendi afër Qabes. Edhe shpërndarja e mishit të tij bëhet në Qabe, siç thotë Allahu i Lartësuar: "...duke e kushtuar atë si kurban në Qabe..." [Maide 95]. Ose "Janë mohuesit e besimit të drejtë që ju pengojnë t'i afroheni Shtëpisë së Shenjtë, duke ndaluar edhe kurbanet të arrijnë në vendin e vet ..." [Fet'h 25].

Ajetet 34 - 35

34. Ne i kemi caktuar çdo populli vendin e kurbaneve, që ta përmendin emrin e Allahut, që i furnizoi me kafshë. Zoti juaj është një Zot i Vetëm *(që meriton të adhurohet)*, **ndaj vetëm Atij dorëzojuni! Dhe përgëzoji të bindurit!**

35. Ata, të cilët, kur përmendet Allahu, u frikësohen zemrat, që janë të durueshëm kur i gjen ndonjë e keqe, që e falin namazin rregullisht dhe japin *(për hir të Zotit)* **nga ajo që u kemi dhënë Ne.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne i kemi caktuar çdo populli vendin e kurbaneve, që ta përmendin emrin e Allahut, që i furnizoi me kafshë." - Riti i kurbanit të bagëtive, duke përmendur emrin e Allahut, gjithmonë ka qenë një adhurim i ligjëruar nga Ai, gjatë gjithë kohërave dhe në të gjithë popujt. [55] Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Enesi: 1856. "Profetit të Allahut i sollën dy desh laramanë me brirë *(për kurban).* Ai bëri *bismilah* dhe *tekbir* dhe këmbën e tij e vuri mbi qafën e tyre (gjatë therjes)." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Zejd Ibn Arkami, i cili rrëfen: 1857. "Unë e pyeta: "O i Dërguari i Allahut, përse bëhen këto kurbane?" Ai tha: "Kjo është tradita e atit tuaj, Ibrahimit." - "Çfarë shpërblimi kemi ne për to?" - "Për çdo qime të tyre keni nga një sevap." - "Po gëzofi i tyre? - "Për çdo qime nga gëzofi i tyre keni nga një sevap." [Ibn Maxhe]. [56]

- "Zoti juaj është një Zot i Vetëm *(që meriton të adhurohet)* **..."** - Allahu është një i vetëm e i pashoq në meritën e adhurimit, edhe pse ligjet e Sheriatit që Ai ka vendosur ndër popuj mund të jenë të ndryshme dhe kanë zëvendësuar njëra-tjetrën gjatë historisë, profet pas profeti, sipas dobisë e nevojës së njerëzve. Në thelb, të gjithë profetët kanë ftuar në adhurimin e një Zoti të vetëm e pa ortak, përmes zbatimit të atyre ligjeve të zbritura prej Tij, me korrektësi e sinqeritet, siç thotë i Lavdëruari: "Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!" [Enbija 25].

- "... ndaj vetëm Atij dorëzojuni!" - Dorëzohuni me sinqeritet të plotë në zbatimin e fesë dhe ligjit të Tij, duke e adhuruar përmes bindjes e nënshtrimit, sipas rregullave e porosive të Tij!

- "Dhe përgëzoji të bindurit!" - *El muħbitin* - shpjegon Muxhahidi - janë të bindurit ndaj urdhëresave e porosive të Zotit. Ndërsa Dahaku dhe Katade thonë se janë modestët, të thjeshtët, të përulurit. Ndërsa Suddiju thotë: "Ata janë të mbushurit me frikërespekt për Zotin, me druajtje para madhështisë së Tij". Por shpjegimi më i mirë në lidhje me *muħbitin*-ët vjen më pas, kur Allahu i Madhëruar numëron cilësitë e tyre:

- "Ata, të cilët, kur përmendet Allahu, u frikësohen zemrat ..." - Zemrat e tyre i druhen madhështisë së Allahut.

- "... që janë të durueshëm kur i gjen ndonjë e keqe ..." - Janë të durueshëm kur sprovohen në këtë jetë.

- "... që e falin namazin rregullisht ..." - Ata e përkryejnë namazin, duke e falur rregullisht, duke përmbushur në formën më të mirë çdo fjalë e vepër të tij dhe duke e falur në kohën e vet atë. Ata janë të kujdesshëm në për-mbushjen e çdo detyre të caktuar nga Zoti i tyre.

- "... dhe japin nga ajo që u kemi dhënë Ne." - Nga pasuria e pastër, që u ka mundësuar Zoti, ata shpenzojnë në rrugët e hajrit, për familjen e të afërmit e tyre, për të varfërit e nevojtarët. Ata janë bamirës ndaj krijesave të Zotit, por duke iu përmbajtur rregullave e kufijve të Zotit, ashtu si Ai është i kënaqur e i ka mësuar. Këto janë cilësitë e *muħbitin*-ëve, - Allahu na bëftë prej tyre!

Ajeti 36

36. Edhe devetë për kurban jua kemi bërë simbole të *(fesë së)* **Allahut; ju keni shumë dobi prej tyre. Kështu, përmendeni emrin e Allahut kur ato janë në këmbë** *(gati për kurban)* **dhe kur të shtrihen në tokë** *(pas therjes)*. **Hani prej tyre dhe jepini nevojtarit dhe atij që lyp! Kështu, jua vumë kafshët në shërbimin tuaj, që ju të jeni mirënjohës.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe devetë për kurban jua kemi bërë simbole të Allahut; ju keni shumë dobi prej tyre." - Allahu i Madhëruar u tregon robërve disa nga mirësitë e Tij, e pikërisht faktin se Ai krijoi për ta devetë, për t'i bërë kurban; Ai i bëri ato si simbole të fesë së Tij, që Ai e ka ligjëruar dhe urdhëruar që të respektohen. Devetë janë kurbanet më të mira, të ashtuquajtura *el hedj,* që bëhen në Qabe, madje, janë pa dyshim, më i miri lloj i kurbaneve që dhurohen në Qabe. Allahu i Madhëruar thotë: "O ju që keni besuar! Mos e cenoni shenjtërinë e simboleve të Allahut, as shenjtërinë e muajve të shenjtë, as të kurbanit të Qabesë *(el hedij),* as të kurbanëve (*el ḳalâid*) të shënuar me qafore, as ata të cilët, duke kërkuar begati nga Zoti i tyre dhe kënaqësinë e Tij, synojnë për vizitë Shtëpinë e Shenjtë!...". *El budne*, - shpjegon Atau - janë devetë dhe lopët. Kështu është transmetuar prej Ibn Umerit, Seid Ibn Musejibit dhe Hasen el Basriut. Ndërsa Muxhahidi ka thënë se *el budne* janë vetëm devetë. Në fakt, *el budne* i përfshin devetë, pa asnjë kundërshtim. Ndërsa në lidhje me faktin a i përfshin edhe lopët janë dhënë dy mendime. Mendimi më i saktë është se edhe lopët bëjnë pjesë në këtë emërtim. Shumica e dijetarëve janë të mendimit se, ashtu si deveja, edhe lopa mjafton si kurban për shtatë persona. Në një hadith të saktë, që gjendet në *Sahih*-un e Muslimit, Xhabir Ibn Abdullahu tregon: 1858. "Profeti i Allahut na urdhëroi, që kur të bëjmë kurban së bashku, një deve mjafton për shtatë persona, ashtu si dhe një lopë mjafton për shtatë persona." Allahu i Madhëruar thotë: "... ju keni shumë dobi prej tyre.". Pra, do të keni shpërblim të madh për to në ahiret. Nga Aishja, - Allahu qoftë i kënaqur prej saj! - përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1859. "Biri i Ademit nuk mund të bëjë ditën e Bajramit ndonjë vepër më të dashur për Allahun sesa derdhja e gjakut të kurbanit. Bagëtia do të vijë Ditën e Kijametit me brirët, thundrat dhe gëzofin e saj. Gjaku i saj shkon për kënaqësinë e Allahut, përpara se të bjerë në tokë. Prandaj bëjeni atë me kënaqësi të plotë në shpirtin tuaj (me sinqeritet e me shpresë për shpërblimin e Allahut)." Hadithin e sjellin Ibn Maxhe dhe Tirmidhiu. Ky i fundit e ka gjykuar si

hasen. [57] Nga Ibn Abasi përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1860. "Nuk është shpenzuar argjendi ndonjëherë, në diçka më të mirë sesa derdhja e gjakut të kurbanit në ditën e Bajramit." Hadithin e sjell Darakutni në *Sunen*-in e tij. Muxhahidi e shpjegon kështu: "Domethënë, keni shpërblime, mirësi e begati." Ndërsa Ibrahim Nehaiu ka thënë: "Pra, përfitoni nga qumështi i tyre ose duke hipur në to, kur keni nevojë."

- "Prandaj përmendeni emrin e Allahut kur ato janë në këmbë *(gati për kurban)* ..." - Nga Xhabir Ibn Abdullahi vjen ky rrëfim: 1861. "U fala me Profetin e Allahut, ditën e Bajramit të Kurbanit. Pasi mbaroi namazin, atij i sollën një dash, të cilin ai e bëri kurban duke thënë: "*Bismilâh! Allahu Ekber!* O Allah, ky kurban është nga unë dhe për këdo nga umeti im që nuk ka mundësi të bëjë kurban." Fjala "*sauâf*", e përmendur në ajet, ka kuptimin: "Ngritur në tri këmbë, me këmbën e përparme të majtë të lidhur, gati për kurban. Në atë pozicion thuhet: "*Bismil-lâh, Allahu ekber, Lâ ilâhe il l'Allah!* O Allah! Ky kurban është (mirësi) prej Teje dhe të përkushtohet vetëm Ty." Kështu ka thënë Ibn Abasi. Po kështu e transmeton prej tij edhe Muxhahidi, Ibn Ebu Talha dhe Aufiu. Në dy Sahihët vjen hadithi: 1862. "Ibn Umeri kaloi njëherë pranë dikujt që kishte shtrirë devenë e tij, për ta bërë kurban, ndaj i tha: "Ngrije atë në këmbë, të lidhur *(në njërën këmbë të saj)*. Kjo është tradita e Ebu Kasimit *(Muhamedit a.s)*.

- "... dhe kur të shtrihen në tokë." - Pra, kur shtrihet në tokë pas therjes dhe jep frymën. Nuk lejohet të hahet gjë prej kurbanit, derisa kafsha të japë frymë tërësisht dhe të ndalojë së lëvizuri. Në një hadith *merfu* thuhet: 1863. "Mos u nxitoni, derisa fryma të dalë tërësisht." Përcillet se edhe Umer Ibn Hatabi e ka thënë diçka të tillë. Këtë e mbështet edhe hadithi i Shedad Ibn Eusit, sjellë në Sahihun e Muslimit: 1864. "Me të vërtetë, Allahu e ka bërë detyrë bamirësinë (shpirtbutësinë) në çdo gjë. Prandaj, kur të vrisni një njeri (që është dënuar me drejtësi sipas ligjit), kryejeni ekzekutimin në mënyrën më të lehtë dhe më të butë, dhe kur të therni një kafshë, kryejeni therjen në mënyrën më të mirë e më të butë. Çdokush ta mprehë mirë thikën e vet dhe ta rehatojë bagëtinë që do të therë (duke e kaluar thikën në fytin e saj me fuqi e shpejtësi)." Nga Ebu Uakid Lejthi përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1865. "Pjesa e trupit që shkëputet nga një kafshë e gjallë, konsiderohet e ngor-dhur." [Ahmedi, Ebu Daudi dhe Tirmidhiu, i cili e ka gjykuar si *sahih* të saktë].

- "Hani prej tyre dhe jepini nevojtarit dhe atij që lyp!" - Disa selefë, duke shpjeguar fjalën e Allahut: "Hani prej tyre ...", kanë thënë se: ky urdhër tregon që lejohet të hash prej mishit të kurbanit. Ndërsa Maliku thotë se të hash prej mishit të kurbanit është e pëlqyeshme (pra, jo thjesht e lejuar). Në lidhje me dy kategoritë e përmendura në ajet, për të cilat Allahu i Madhëruar urdhëron që t'u jepet prej mishit të kurbanit, janë dhënë shpjegime të ndryshme. "*El kâniu*", - thotë Ibn Abasi, - është ajo kategori që mjaftohet me atë gjë që njerëzit ia japin vetë, pa ua lypur. Ndërsa "*El mu'ter*" është ai që vjen tek ti e jep njëfarë shenje që t'i japësh prej mishit, por nuk e kërkon drejtpërdrejt. Me këtë ajet janë argumentuar ata dijetarë që mëtojnë se kurbani ndahet në tri pjesë: një pjesë e mban i zoti për vete, një pjesë e jep dhuratë (atyre që nuk janë nevojtarë), e një pjesë atyre që janë nevojtarë. Në hadith të saktë është transmetuar se Profeti i Allahut u tha njerëzve: 1866. "Unë ju kisha ndaluar në fillim nga ruajtja e mishit të kurbanit më shumë se tri ditë, por tani mund të hani dhe ta ruani atë sa të dëshironi." Në një hadith tjetër thotë: 1867. "Mund të hani, të ruani e të jepni sadaka prej tij (mishit të kurbanit).". Për sa i përket lëkurës së kurbanit, në *Musned*-in e Ahmedit është hadithi nga Numani, ku thuhet: 1868. "Hani prej mishit të kurbanit, jepni sadaka dhe mund të përfitoni nga lëkura e tij, por mos e shisni atë!". Koha e therjes së kurbanit fillon me

lindjen e diellit, pasi ka kaluar kohë e mjaftueshme për të falur namazin e Bajramit dhe për të mbajtur hytben, me të dyja pjesët e saj. Nga Bera Ibn Azibi përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1869. "E para punë me të cilën e fillojmë këtë ditë (të Bajramit të Kurbanit) është namazi (i Bajramit), pastaj shkojmë e bëjmë kurbanet. Kush vepron kështu, ka ndjekur traditën tonë. Nëse e ther kafshën përpara namazit, ai është thjesht një mish, me të cilin ushqen familjen e vet, dhe nuk konsiderohet si kurban." [Buhariu dhe Muslimi]. Ndërsa në Sahihun e Muslimit vjen: 1870. "Mos bëni kurban përpara se të bëjë imami!"

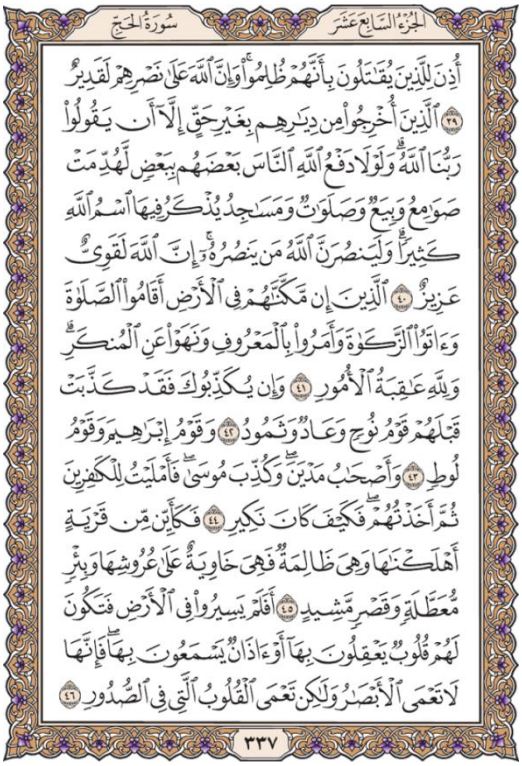
- "Kështu, jua vumë kafshët në shërbimin tuaj, që ju të jeni mirënjohës." - Allahu i Madhëruar i nënshtroi kafshët për ju, që të mund të përfitoni prej tyre, si kafshë shpine, për qumështin, mishin, siç thotë i Lartë-suari: "A nuk e shohin ata se jemi Ne që kemi krijuar për ta kafshë që ata i kanë nën zotërimin e tyre? Dhe jemi Ne që ua nështruam ato për t'i përdorur. Disa i mbajnë si kafshë bartëse dhe disa i mbajnë për ushqim. Ata kanë prej tyre edhe dobi të tjera dhe pije të këndshme (qumësht). A nuk do të jenë mirënjohës?" [Ja Sin 71 - 73].

Ajeti 37

37. Tek Allahu nuk mbërrin as mishi e as gjaku i tyre *(i kurbaneve);* **është devotshmëria juaj që mbërrin tek Ai. Ai jua nënshtroi ato** *(bagëtitë për kurban)* **që ta madhëroni Allahun, i Cili ju udhëzoi në Rrugën e Drejtë. Dhe përgëzoji bamirësit!**

Shpjegimi i ajeteve

- "Tek Allahu nuk mbërrin as mishi e as gjaku i tyre *(i kurbaneve);* **është devotshmëria juaj që mbërrin tek Ai**." - Allahu i Madhëruar i ligjëroi për ju këto rite të kurbanit, që ju të përkujtoni Atë dhe mirësitë e Tij gjatë therjes së kurbanit. Ai është Krijuesi, Kujdestari e Furnizuesi juaj. Tek Ai nuk arrin as mishi dhe as gjaku i kurbaneve tuaja, sepse Ai nuk ka asnjë nevojë për krijesat. Në kohën e injorancës paraislamike, pasi njerëzit thernin kurbanet

الجزء السابع عشر سورة الحج
أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا۟ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾
ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن يَقُولُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ
صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ
عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ
وَلِلَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ
قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ
لُوطٍ ﴿٤٣﴾ وَأَصْحَٰبُ مَدْيَنَ ۖ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ ۖ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَٰفِرِينَ
ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ
أَهْلَكْنَٰهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ فَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ
مُّعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَتَكُونَ
لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَآ أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۖ فَإِنَّهَا
لَا تَعْمَى ٱلْأَبْصَٰرُ وَلَٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾
٣٣٧

për idhujt e tyre, ata hidhnin copa mishi mbi idhujt e gdhendur në gur e dru dhe i lyenin ata me gjakun e kurbaneve. Atëherë, Allahu i Madhëruar tha: "Tek Allahu nuk mbërrin as mishi e as gjaku i tyre *(i kurbaneve);* është devotshmëria juaj që mbërrin tek Ai." Pra, robërit do të shpërblehen dhe do t'u pranohen veprat në bazë të devotshmërisë së tyre, siç thuhet në një hadith të saktë: 1871. "Allahu nuk shikon pamjen dhe as pasurinë tuaj, por sheh zemrat dhe veprat tuaja." Kështu, Allahu i Madhëruar pranon veçse prej atyre që ia përkushtojnë veprat dhe adhurimet veçse Atij, me sinqeritet e korrektësi.

- "Ai jua nënshtroi ato *(bagëtitë për kurban),* **që ta madhëroni Allahun, i Cili ju udhëzoi në Rrugën e Drejtë." -** Allahu i Madhëruar jua nënshtroi kafshët për kurban, në mënyrë që ju ta madhëroni Atë, duke iu nënshtruar në fenë e Tij; ta madhëroni e t'i shprehni mirënjohjen për këtë fe të mrekullueshme, në të cilën ju udhëzoi, për ligjin e plotë e për çdo vepër të mirë, që Ai e pëlqen, si dhe për çdo porosi për t'u larguar

nga çdo gjë që Ai nuk e do dhe nga e cila ju ka ndaluar.

- "Dhe përgëzoji bamirësit!" - Përgëzoji, o Muhamed, ata që bëjnë punë të mira, të cilët janë të kujdesshëm e të përkushtuar në përmbushjen e porosive të Zotit dhe ruajtjen e kufijve të Tij. Ata e pasojnë me korrektësi e me sinqeritet ligjin që Ai ka ligjëruar për ta dhe besojnë plotësisht e me siguri të plotë profetët e Zotit dhe shpalljet që ata kanë sjellë prej Tij. Dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me detyrueshmërinë ose jo të bërjes së kurbanit. Disa janë të mendimit se bërja e kurbanit është vaxhib për çdo njeri që ka mundësi financiare ta bëjë. Të këtij mendimi kanë qenë Ebu Hanifja, Maliku dhe Theuriu. Ebu Hanifja, përveç mundësisë financiare, kushtëzon që të mos jetë në udhëtim. Ai argumentohet me një hadith që e sjell Ahmedi, i cili e sheh si *garib* dhe *munker*.[58] Ndërsa imam Shafiu dhe Ahmedi janë të mendimit se bërja e kurbanit është një vepër e pëlqyeshme, duke u bazuar në hadithin: 1872. "Në lidhje me pasurinë, nuk ka asnjë detyrim tjetër përveç zekatit." Gjithashtu, siç e përmendëm edhe më lart, Profeti i Allahut bëri kurban edhe në emër të umetit të tij, duke rrëzuar detyrimin prej tyre. Ebu Serihate ka thënë: "Unë kam jetuar pranë Ebu Bekrit dhe Umerit, dhe shpesh ata nuk bënin kurban, me qëllim që njerëzit të mos mendonin gabimisht se bërja e kurbanit është detyrë." Kurbanin e bën një person, duke mjaftuar edhe për familjen e tij.

Ajeti 38

38. Allahu i mbron ata që besojnë. Me të vërtetë, Allahu nuk do asnjë që është tradhtar e mohues.

Shpjegimi i ajeteve

- "Allahu i mbron ata që besojnë." - Allahu i Lartësuar na bën të ditur se Ai i mbron dhe i mbështet adhuruesit e Tij të sinqertë, besimtarët e vërtetë, të cilët i mbështeten plotësisht Atij, kthehen të penduar e të nënshtruar në adhurimin e Tij si një të vetëm dhe pa ortak. Ai na tregon se ka për t'i mbrojtur ata nga kurthet dhe e liga e keqbërësve dhe të atyre që kalojnë kufijtë e Allahut. Ai ka për t'i mbështetur, ndihmuar dhe dhuruar fitoren kundër çdo armiku, siç thotë në ajetin: "A nuk i mjafton Allahu robit të Vet? Ata të frikësojnë ty me zotat e tjerë *(që iadhurojnë)* veç Tij. Atë që e ka humbur Allahu askush nuk mund ta udhëzojë." [Zumer 36]. Ose: "Kush tregon devotshmëri ndaj Allahut, Ai i jep rrugëzgjidhje për gjithçka dhe e furnizon prej nga nuk e pret. Kush i mbështetet Allahut, mjaftohet me Të. Allahu ka për ta realizuar vendimin e Tij dhe Ai e ka përcaktuar çdo gjë me korrektësi." [Talak 3].

- "Me të vërtetë, Allahu nuk do asnjë që është tradhtar e mohues." - Allahu i Lartësuar nuk e do atë që ka cilësinë e tradhtisë dhe që është mohues. Allahu nuk i do ata të cilët tradhtojnë, shkelin marrëveshjet, premtimet dhe besën e dhënë. Mohimi në të vërtetë është mosmirënjohja ndaj mirësive të Zotit, duke mos ia njohur Atij këto mirësi dhe duke mos e falënderuar dhe lavdëruar Atë për to.

Ajetet 39 - 40

39. Atyre që po sulmohen me luftë, u është dhënë leje *(të luftojnë)*, për shkak se u është bërë padrejtësi. Allahu ka fuqi për t'i ndihmuar ata,

40. të cilët, vetëm pse thanë "Allahu është Zoti ynë", u dëbuan prej shtëpive të tyre pa asnjë të drejtë. Sikur Allahu të mos i sprapste disa me disa të tjerë, do të rrënoheshin manastiret, kishat, sinagogat dhe xhamitë, ku përmendet shumë emri i Allahut. Allahu do t'i ndihmojë ata që ndihmojnë rrugën e Tij. Allahu është i Plotfuqishëm dhe Ngadhënjimtar.

Shpjegimi i ajeteve

- "Atyre që po sulmohen me luftë, u është dhënë leje, për shkak se u është bërë padrejtësi." - Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili rrëfen: "Kur Profeti ﷺ doli prej Mekës, Ebu Bekri i tha: "Ata dëbuan Profetin e tyre! *Inna lil-lâhi ue in-nâ Ilejhi râxhiun*! Ata kanë për t'u shkatërruar." Ibn Abasi vazhdon: "Atëherë Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Atyre që po sulmohen me

luftë, u është dhënë leje, për shkak se u është bërë padrejtësi." Kur zbriti ky ajet, Ebu Bekri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tha: "E dija se kjo do të ndodhte! E dija se lufta do të vinte në mënyrë të pashmangshme." Po kështu e ka transmetuar këtë *ether* edhe Ahmedi, i cili ka shtuar fjalën e Ibn Abasit: "Ky është ajeti i parë që zbriti në lidhje me luftën." Hadithin e ka sjellë edhe Tirmidhiu, që e ka gjykuar si *hasen*. Fakti tregon se surja është medinase.

- "Allahu ka fuqi për t'i ndihmuar ata *(muslimanët)* ..." - Allahu është i plotpushtetshëm për t'i ndihmuar, mbështetur e dhuruar fitoren adhuruesve të Tij, besimtarëve të sinqertë, edhe pa bërë asnjë luftim, edhe pa u munduar fare ata, por Allahu i Lartësuar dëshiron prej adhuresve të Tij që të shpenzojnë energjitë e tyre në bindje dhe në adhurimin e Tij, siç thotë në ajetin kuranor: "Kur të ndesheni me jobesimtarët, goditini në qafë, derisa t'i mposhtni! Më pas, lidhini mirë, e kështu mund t'i lironi falas ose mund të kërkoni çmim për ta, derisa të përfundojë lufta. Po të donte, Allahu do t'i shkatërronte ata, por Ai dëshiron që t'ju sprovojë me njëri-tjetrin. Allahu nuk do ua humbë veprat atyre që bien dëshmorë në rrugën e Tij. Ai do t'i udhëzojë *(drejt lumturisë)* dhe do t'ua përmirësojë gjendjen e tyre. Ai do t'i fuse ata në Xhenet, të cilin ua ka bërë të njohur më parë." [Muhamed 4 - 6]. Ose: "Luftojini ata, që Allahu t'i ndëshkojë ashpër me duart tuaja, t'i poshtërojë, t'ju dhurojë fitoren ndaj tyre, të shërojë shpirtrat e besimtarëve dhe ta largojë hidhërimin nga zemrat e tyre! Allahu ia pranon pendimin atij që do. Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë." [Teube 14, 15]. "A mos menduat se do të braktiseni dhe se Allahu nuk do t'i nxjerrë në pah ata ndër ju që luftojnë e që nuk kanë zgjedhur për mik të dashur asnjë tjetër, përveç Allahut, të Dërguarit të Tij dhe besimtarëve? Allahu e di hollësisht atë që bëni ju." [Teube 16]. Gjithashtu: "A mos mendoni ju se do të hyni në Xhenet pa i provuar Allahu ata që luftuan *(në rrugën e tij)* dhe pa i nxjerrë në pah durimtarët?!" [Al Imran 142. Dhe thotë: "Ne do t'ju sprovojmë, me qëllim që të dalin në pah luftëtarët nga mesi juaj dhe durimtarët. Ne kemi për t'ju vënë në provë *(për sinqeritetin)* në veprat tuaja." [Muhamed 31]. Ajetet me këtë kuptim janë të shumta në Kuran. Duke shpjeguar fjalën e Allahut: "Allahu ka fuqi për t'i ndihmuar ata....", Ibn Abasi ka thënë: "Dhe, vërtet, Allahu i Madhëruar e përmbushi plotësisht këtë premtim.". Allahu i Lartësuar e ligjëroi xhihadin në kohën më të përshtatshme që mund të bëhej. Kur ishin në Mekë, idhujtarët ishin më të shumtë në numër, ndaj nëse do t'i urdhëronte besimtarët për luftë atje, kjo do të ishte shumë e vështirë për ta. Ibn Abasi thotë: 1873. "Kur banorët e Medinës i dhanë besën Profetit të Allahut natën e Akabes, ishin veçse 80 e ca burra. Ata i thanë: "O i Dërguari i Allahut, a t'i sulmojmë banorët e kësaj lugine e të nisim luftën, për t'i vrarë ata?" Kishin për qëllim njerëzit që qëndronin në Mina, ditët e Minasë. Por Profeti i Allahut tha: "Unë nuk jam urdhëruar për këtë." Por idhujtarët i kaluan kufijtë në armiqësinë kundër Profetit, e dëbuan atë, e nxorën nga vendi i tyre, madje tentuan edhe për ta vrarë. Ata vranë shumë nga shokët e Profetit ﷺ dhe përndoqën të tjerët, duke i syrgjynosur sa andej këndej. Disa shkuan në Abisini e më pas në Medinë. Pas shumë ngjarjeve, edhe Profeti mërgoi në Medinë. Atëherë, kur muslimanët u stabilizuan në Medinë dhe u bashkuan rreth Profetit ﷺ, ai u bë vendi islam dhe atdheu, ku do të drejtoheshin dhe mblidheshin të gjithë muslimanët. Pikërisht në ketë kohë, Allahu i Lartësuar ligjëroi xhihadin kundër armiqve, dhe ishte pikërisht ky ajeti i parë që flet për luftën. [59]

- "Ata, të cilët vetëm pse thanë "Allahu është Zoti ynë." u dëbuan prej shtëpive të tyre pa kurrfarë të drejte." - Flitet për Muhamedin dhe shokët e tij, të cilët u nxorën prej Mekës pa asnjë të drejtë, por veçse ngaqë thanë: "Allahu është Zoti ynë." Pra, ata nuk i bënë asnjë padrejtësi popullit të tyre dhe asnjë krim nuk rëndonte mbi ta.

Ata e adhuronin Allahun si një të vetëm dhe pa ortakë, dhe kjo, sipas idhujtarëve, ishte padrejtësia dhe krimi më i madh, siç thotë Allahu i Lartësuar në historinë e atyre që hapën hendekë, për të ndëshkuar besimtarët në zjarr. I Lartësuari thotë: "Mallkuar qofshin ata që hapën hendekët me zjarr, të mbushur me lëndë djegëse! Ata rrinin ulur rreth tij, dhe dëshmonin atë që bënin me besimtarët. Ata i keqtrajtonin *(besimtarët)*, sepse ata e besuan Allahun, Ngadhënjimtarin, të Lavdëruarin, të Cilit i takon sundimi i qiejve e i Tokës. Allahu është dëshmitar mbi çdo gjë!" [Buruxh 4 - 9].

- "Sikur Allahu të mos i sprapste disa me disa të tjerë ..." - Sikur Allahu i Lartësuar të mos mbronte një popull me një popull tjetër dhe të largonte ligësitë e disa njerëzve kundër të tjerëve përmes shkaqeve që Zoti krijon, bota do të ishte shkatërruar, sepse i forti do ta hante të dobëtin. Si rezultat i kësaj gjendje kaotike, do të ndodhte që:

- "... të rrënoheshin manastiret, kishat, sinagogat dhe xhamitë ku përmendet shumë emri i Allahut." - *Es-sauâmiu* janë manastiret e murgjve. Kështu e kanë shpjeguar Ibn Abasi, Muxhahidi, Ikrime etj. Ndërsa Katadja ka thënë se kështu quhet vendadhurimi i *sabi'in*-ëve. *El bijeu* janë kishat. Këto janë faltore pak më të gjera se ato më sipër, falen më shumë adhurues dhe përdoren prej të krishterëve. Kështu shpjegon Ebul Alije, Katadja, Dahaku etj. Ndërsa nga Muxhahidi përcillet mendimi se kështu quhen edhe vendet e adhurimit të jehudëve (sinagogat). *Es-salauâtu* - sipas Ibn Abasit - janë sinagogat (e mëdha të jehudëve). Po kështu kanë thënë edhe Ikrime, Dahhaku dhe Katade: "Ato janë vendet ku falen jehudët dhe ata i quajnë *salauât"*. *El mesâxhid* janë xhamitë e muslimanëve, në të cilat përmendet shumë emri i Allahut. Disa dijetarë kanë thënë që: këtu përmenden disa lloje faltoresh, duke filluar nga më të voglat, me më pak njerëz, deri tek ato që janë më të mëdhatë e më të rëndësishmet, duke përfunduar me xhamitë, të cilat janë faltoret më të frekuentuara dhe me adhurues më të shumtë. Mendo pak me kujdes në fjalën e Allahut të Madhëruar: "... ku përmendet shumë emri i Allahut." Pyetja që shtrohet është: A vlen ky përshkrim për të gjitha faltoret e përmendura në ajet, apo bën fjalë vetëm për atë që është përmendur në fund, pra, për xhamitë e muslimanëve? Të shumtë janë ata që thonë se ajo flet për xhamitë e muslimanëve, sepse është e fundit dhe e përmendur më pranë fjalës "xhami". Ndërsa Dahaku ka thënë se ajo i përshkruan të gjitha, sepse në të gjitha ato faltore përmendet shumë emri i Zotit. Ibn Xheriri ka thënë që mendimi më i saktë është se *es-sauâmiu* (manastiret) janë faltoret e murgjve, *el bijeu* (kishat) janë faltoret e të krishterëve, *es-salauâtu* janë faltoret e jehudëve, dhe *el mesâxhid* janë xhamitë e muslimanëve, në të cilat përmendet shumë emri i Allahut, pasi sipas rregullit të gjuhës arabe, përcaktori i takon gjymtyrës që është përmendur më afër tij në fjali. Në këtë rast, janë pikërisht këta të fundit, besimtarët e vërtetë, që kanë qëllimin e qartë, të saktë, të vërtetë dhe të shpërblyeshëm nga Zoti.

- "Allahu do t'i ndihmojë ata që ndihmojnë rrugën e Tij." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në një ajet tjetër: "O ju që keni besuar! Nëse ju ndihmoni Allahun, Ai do t'ju ndihmojë dhe do t'jua forcojë këmbët tuaja. Ndërsa ata që nuk besojnë, qofshin të shkatërruar! Ai do t'ua asgjësojë veprat e tyre. Ata e urrejtën Shpalljen e Allahut, prandaj Ai ua asgjësoi veprat e tyre." [Muhamed 7 - 9].

- "Allahu është i Plotfuqishëm dhe Ngadhënjimtar." - Kështu, Allahu i Lartësuar e përshkruan Veten e Tij me pushtet e fuqi të plotë, që ngadhënjen mbi gjithçka. Me fuqinë e Tij absolute, Allahu krijoi çdo gjë në detaje. Me krenarinë e Tij dhe me të qenurit Ngadhënjimtar, Sundues e Mbizotërues i gjithçkaje, Ai ka nënshtruar çdo gjë dhe askush nuk mund ta mposhtë Atë. Ai njeri, në krahun e të cilit është i Plotfuqishmi dhe Ngadhënjimtari, pa dyshim që ka për të qenë triumfatori, ndërsa armiku i tij ka për të qenë i humbur dhe i përçmuar.

Allahu i Lartësuar thotë: "Tashmë, fjala Jonë u është dhënë më parë robërve Tanë të dërguar, se ata, pa dyshim do të ndihmohen *(nga Ne)* dhe se forcat Tona - ato me siguri do të jenë ngadhënjimtare." [Safat 171 - 173]. "Allahu e ka shkruar: "Unë dhe të dërguarit e Mi patjetër do të ngadhënjejmë." Allahu është i Fuqishëm e Ngadhënjimtar." [Muxhadele 21].

Ajeti 41

41. Ata, të cilët, kur Ne u mundësojmë të vendohen në një vend, e falin rregullisht namazin, japin zekatin, urdhërojnë për të mirë dhe ndalojnë të keqen. Allahut i takon përfundimi dhe vendimi për *(të gjitha)* **çështjet.**

Shpjegimi i ajetit

- "Ata, të cilët, kur Ne u mundësojmë të vendohen në një vend, e falin rregullisht namazin, japin zekatin, urdhërojnë për të mirë dhe ndalojnë të keqen." - Ata ishin shokët e Muhamedit ﷺ. Kështu e ka shpjeguar Ebu Alije. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Uthman Ibn Afani (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), i cili tregon: "Në lidhje me ne zbriti ky ajet: "Ata, të cilët, kur Ne u mundësojmë të vendohen në një vend, e falin rregullisht namazin, japin zekatin, urdhërojnë për të mirë dhe ndalojnë të keqen." Kështu, ne u dëbuam prej vatanit tonë pa asnjë lloj të drejte, por vetëm sepse thamë "Zoti ynë është Allahu". Pastaj Allahu i Lartësuar çliroi vend për ne në tokë, dhe atëherë ne falëm namazin, dhamë zekatin, urdhëruam për të mira dhe ndaluam nga të këqijat. Vetëm në dorën e Allahut është përfundimi i të gjitha çështjeve. Kështu, - vazhdon Uthmani - ajo u zbrit për mua dhe shokët e mi.". Sabah Ibn Seudate el Kindi rrëfen se e ka dëgjuar Umer Ibn Abdul Azizin që të mbajë një hytbe dhe, gjatë saj, pasi përmendi fjalën e Allahut: "Ata, të cilët, kur Ne u mundësojmë të vendohen në një vend, e falin rregullisht namazin, japin zekatin, urdhërojnë për të mirë dhe ndalojnë të keqen", tha: "Diijeni se ky ajet nuk i drejtohet vetëm udhëheqësit në mënyrë të veçantë, por është për udhëheqësin dhe për ata që ai udhëheq. A doni t'ju tregoj se çfarë është e detyrueshme për ju, në lidhje me udhëheqësin tuaj dhe për ato detyrime që rëndojnë mbi udhëheqësin në lidhje me ju? Ju keni të drejtë mbi udhëheqësin tuaj, që ai t'ju urdhërojë që të përmbushni detyrimet ndaj Allahut në zbatimin e fesë së shpallur prej Tij dhe të vendosë drejtësinë në lidhje me konfliktet mes jush, duke ju udhëzuar në atë gjë që është më e drejta dhe më e mira, me aq sa ai të ketë mundësi. Kurse detyra juaj është bindja ndaj udhëheqësit tuaj, me dëshirë e përkushtim, pa qenë nevoja për detyrim; me një bindje që është e njëjtë si haptazi ashtu edhe fshehtazi." Ndërsa Zejd Ibn Eslemi ka thënë se ky ajet i ngjan ajetit tjetër: "Allahu u ka premtuar atyre që besuan dhe bënë vepra të mira se do t'i bëjë sundues në tokë, ashtu si i pati bërë sundues ata *(besimtarë të mirë)* që ishin para tyre. Ai do ta forcojë fenë - atë që Ai e ka zgjedhur për ta dhe në vend të frikës do t'u dhurojë siguri dhe paqe. Ata më adhurojnë vetëm Mua e nuk më shoqërojnë askënd e asgjë. Por, kushdo që mohon pas kësaj, - ata janë të prishur *(që kalojnë çdo kufi)*. Atëherë faleni rregullisht namazin dhe jepeni zekatin dhe bindjuni të Dërguarit që të mëshiroheni!" [Nur 55, 56].

- "Allahut i takon përfundimi dhe vendimi për *(të gjitha)* **çështjet."** - Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Botën tjetër (Xhenetin) Ne do t'ua japim atyre që nuk duan mendjemadhësi e as të këqia në Tokë. Dhe Fundi i mirë u takon atyre që i frikësohen Allahut. Kush vjen *(para Nesh)* me punë të mira, atij do t'i jepet shpërblim edhe më i madh se puna që ka bërë dhe kush vjen *(para Nesh)* me punë të këqija, do t'i jepet dënimi vetëm për aq sa e ka merituar." [Kasas 83, 84]. Zejd Ibn Eslemi, duke shpjeguar fjalën e Allahut: "Allahut i takon përfundimi dhe vendimi për *(të gjitha)* çështjet.", ka thënë: "Domethënë, tek Allahu është shpërblimi i të gjithë veprave që ata kryejnë.".

Ajetet 42 - 46

42. Ata po të mohojnë ty, por edhe të tjerët para tyre mohuan, si populli i Nuhut, Adi dhe Themudi,
43. populli i Ibrahimit dhe populli i Lutit,
44. edhe banorët e Medjenit, gjithashtu. Kështu u mohua edhe Musai. Unë u pata dhënë afat jobesimtarëve dhe më pas i dënova. Por *(a e di)* **si ishte dënimi Im?**
45. Sa e sa fshatra keqbërësish kemi goditur, që janë rrënuar tërësisht. Puset e ujit janë braktisur e pallatet e larta janë shkretuar.
46. A nuk udhëtojnë ata nëpër tokë, që zemrat e tyre të mund të mësojnë urtësinë dhe veshët e tyre të mund të dëgjojnë *(të mirën)***?! Vërtet, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat në kraharor.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e ngushëllon Profetin e Tij të dashur, në lidhje me mosbesimin dhe kundërshtimin e popullit të tij:

- "Ata po të mohojnë ty, por edhe të tjerët para tyre mohuan, si populli i Nuhut, Adi dhe Themudi, populli i Ibrahimit dhe populli i Lutit, edhe banorët e Medjenit, gjithashtu. Kështu u mohua edhe Musai." - Edhe pse profetët sollën shenja të qarta dhe argumente të pakundërshtueshme për vërtetësinë e tyre dhe të shpalljeve që ata sollën nga Zoti, ata i mohuan profetët e tyre dhe i quajtën gënjeshtarë. Atëherë Allahu i Lartësuar thotë:

- "Unë u pata dhënë afat jobesimtarëve ..." - U dhashë afat dhe vonova zbritjen e ndëshkimit mbi ta.

- "... dhe më pas i dënova. Por *(a e di)* **si ishte dënimi Im?"** - Cili qe ndëshkimi për mohi-min dhe refuzimin e ftesës në besimin e drejtë? Sigurisht që ishte një ndëshkim i drejtë dhe tërësisht i merituar. Disa selefë kanë thënë se, mes fjalës së Faraonit kur i tha popullit të tij: "Unë jam Zoti juaj më i lartë", dhe shkatërrimit që Allahu i Lartësuar zbriti mbi ta, kaluan 40 vjet. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Musa el Eshariu - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! - se Profeti ka thënë: 1874. "Me të vërtetë, Allahu e afatizon të padrejtin e keqbërësin, por kur e rrëmben atë me ndëshkimin e Tij, ai nuk ka për t'i shpëtuar." Pastaj Profeti i Allahut lexoi fjalën e Allahut: "I tillë është ndëshkimi i Zotit tënd, kur bie mbi popujt që bëjnë padrejtësi. Vërtet, ndëshkimi i Tij është i dhembshëm dhe i ashpër."

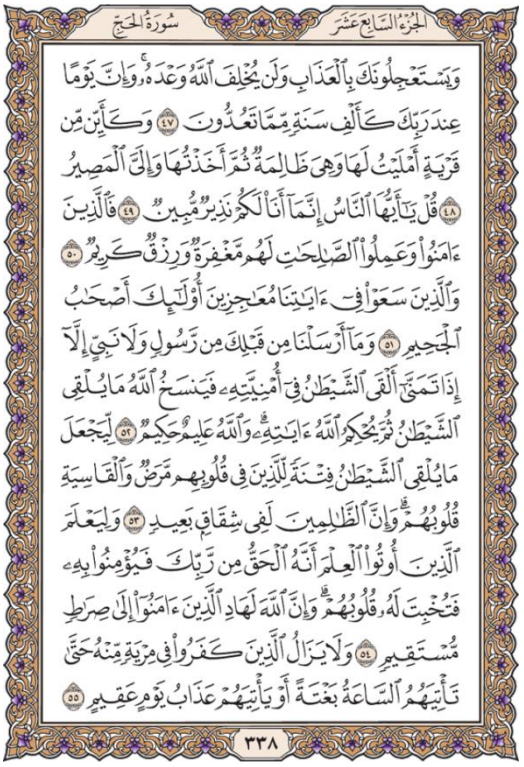
- "Sa e sa fshatra keqbërësish kemi goditur, që janë rrënuar tërësisht." - Janë të shumta vendbanimet, të cilat Unë i kam shkatërruar, duke zbritur mbi to ndëshkimin Tim. Allahu i Madhëruar i përshkruan ata si: "fshatra keqbërësish". Ata ishin të padrejtë, sepse mohuan profetët dhe shpalljet, që erdhën për ta, për t'i pasuar e jetuar sipas tyre.

- "Puset e ujit janë braktisur e pallatet e larta janë shkretuar." - U shkatërruan vendbanimet, u shkretua toka, u zhduk gjelbërimi dhe ndriçimi i tyre. Në burimet dhe puset e tyre nuk dynden më njerëz, si dikur, për të marrë ujë. Edhe pse kështjellat e tyre ishin të larta dhe të forta, kjo nuk i mbrojti banorët nga ndëshkimi i Allahut të Lartësuar: "Kudo që të jeni, vdekja do t'ju arrijë - edhe në qofshi në kështjellat më të forta. ..." [Nisa 78].

- "A nuk udhëtojnë ata nëpër tokë, që zemrat e tyre të mund të mësojnë urtësinë dhe veshët e tyre të mund të dëgjojnë *(të mirën)***?!"** - A nuk udhëtojnë nëpër tokë, qoftë fizikisht, qoftë me mendjen dhe zemrën e tyre, që të shohin gjurmët e qytetërimeve të shkuara dhe të meditojnë mbi atë që u ndodhi atyre. A nuk mendojnë se çfarë dëshpërimi dhe ndëshkimi i përfshiu ata popuj, që zemrat e tyre të mësojnë urtësinë dhe veshët e tyre të dëgjojnë? Pra, qëllimi i udhëtimit, qoftë fizikisht, qoftë me zemër dhe me meditim, është që njeriu të nxjerrë mësime nga historia e së shkuarës.

- "Vërtet, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat në kraharor." - Verbëri e vërtetë nuk është verbëria fizike e syrit, por verbëria që të shuan dritën e të menduarit, dritën e zemrës dhe të shpirtit. Sa e bukur është ajo që ka thënë Ebu Muhamed Abdullah Ibn Muhamed Ibn Hajan el Andalusi El shenterini, i cili ndërroi jetë në

vitin 517: **"**O ti që, pa pushim, jep e merr, e vrapon i përhumbur pas vetë dëshpërimit, / A nuk druhesh që pas, të janë vënë dy gjëmëmëdhenjtë: thinjët dhe pleqëria? / Nëse nuk i vë mend këshillës, përse tjetër vallë, a nuk më thua, / të vlejnë e hyjnë në punë dy portat nga hyn drita, dituria, urtësia? / I shurdhër dhe i verbër, jo nuk është askush, përveç fatziut, - i mjeri! / dot nuk e gjeti rrugën, përmes syve të shpirtit dhe shpalljes së Zotit, / A nuk vjen, - i varfri ti! - veç prej kësaj mirësia? / Edhe vetë koha do të marrë fund, edhe dynjaja, asgjë nuk do të mbesë, / as yjësitë e largëta, e as të mëdhatë dy drita: dielli dhe hëna. / Do ta lënë këtë dynja, po ashtu, megjithëse ndarjen prej saj, shumë e urrejnë, / çdo banor i saj, endacakët e shkretëtirave, edhe ata në qytetet e gjera."

الجزء السابع عشر سورة الحج

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُۥ ۚ وَإِنَّ يَوْمًا
عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن
قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ
﴿٤٨﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَآ أَنَا۠ لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾
وَٱلَّذِينَ سَعَوْ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ
ٱلْجَحِيمِ ﴿٥١﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِىٍّ إِلَّآ
إِذَا تَمَنَّىٰٓ أَلْقَى ٱلشَّيْطَٰنُ فِىٓ أُمْنِيَّتِهِۦ فَيَنسَخُ ٱللَّهُ مَا يُلْقِى
ٱلشَّيْطَٰنُ ثُمَّ يُحْكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لِّيَجْعَلَ
مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَلِيَعْلَمَ
ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا۟ بِهِۦ
فَتُخْبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ
تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

٣٣٨

Ajetet 47 - 48

47. Megjithatë, ata kërkojnë prej teje t'ua përshpejtosh dënimin, por Allahu nuk e thyen premtimin e Vet. Një ditë te Zoti yt është sa një mijë vjet, sipas llogaritjes tuaj.

48. Sa e sa popuj që ishin në rrugë të gabuar, Unë ua pata shtyrë dënimin për një kohë, por në fund unë i dënova ata. Tek Unë është përfundimi.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij të dashur:

- "Megjithatë ata kërkojnë prej teje t'ua përshpejtosh dënimin!" - Ata mohues, të cilët padrejtësisht të quajnë mashtrues, të sfidojnë duke të kërkuar që t'u përshpejtohet ndëshkimi, për të treguar mosbesimin e tyre në mesazhet e tua. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Kujto si thanë ata: "O Allah! Nëse ky *(Kuran)* është vërtet prej Teje, lësho mbi ne rrebesh gurësh nga qielli, ose na jep ndonjë Dënim të rëndë!"." [Enfal 32]. Ose: "Dhe ata *(jobesimtarët)* thanë: "O Zoti ynë! Përshpejtoje pjesën tonë *(të dënimit)* përpara Ditës së Gjykimit!"" [Sad 16].

- "... por Allahu nuk e thyen premtimin e Vet." - Këta janë mohuesit e profetëve dhe të shpalljeve të Zotit. Ata hedhin të tilla fjalë, që tregojnë mosbesimin e tyre, ndërkohë që Allahu i Lartësuar nuk e shkel kurrë premti-min. Ky është një kërcënim i frikshëm drejtuar kryeneçëve. Le ta dinë se atë që Ai e ka premtuar për Kijametin, për ndëshkimin e armiqve të së vërtetës e të besimta-rëve, poshtërimin e kundërshtuesve e mohu-esve të profetëve e të shpalljeve, por edhe për nderimin e shpërblimin e të dashurve të Tij, besimtarëve të përulur, të gjitha do të ndodhin patjetër.

- "Një ditë te Zoti yt është sa një mijë vjet sipas llogaritjes tuaj." - Kuptimi është që Allahu i Lartësuar nuk nxitohet në atë që vendos dhe vepron. Pa dyshim që 1000 vjet të kaluara te krijesat është si një ditë e vetme tek Zoti. Kohëzgjatja nuk ndryshon asgjë në lidhje me pashmangshmërinë e gjykimit dhe asaj që ai ka vendosur të bëjë me ta. Allahu është i Gjithëditur dhe i plotpushtetshëm për t'i ndëshkuar ata, prandaj askush nuk mund t'i shpëtojë gjykimit dhe ndëshkimit të Tij, askush nuk mund t'i fshihet e shmanget asaj që Zoti ka

vendosur, edhe nëse afatizohet dhe i shtyhet llogaria e ndëshkimi për një kohë të gjatë.

- "Sa e sa popuj që ishin në rrugë të gabuar! Unë ua pata shtyrë dënimin për një kohë, por në fund unë i dënova ato. Tek Unë është përfundimi." - Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1875. "Muslimanët fukarenj do të hynë në Xhenet gjysëm dite përpara të pasurve, pra, 500 vjet përpara." Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin nga Ibn Abasi: "Një ditë te Zoti yt është sa një mijë vjet sipas llogaritjes tuaj", domethënë që një ditë tek Zoti është e gjatë sa një prej ditëve kur i Madhëruari krijoi qiejt dhe Tokën."

Ajetet 49 - 51

49. Thuaj: "O ju njerëz! Unë jam veçse një paralajmërues i qartë.".

50. Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, do të kenë falje dhe rizk të begatshëm.

51. Ndërsa, ata që përpiqen t'i hedhin poshtë argumentet Tona, do të jenë banorë të Zjarrit të madh.

Shpjegimi i ajeteve

Kur mohuesit e besimit e sfiduan Profetin, duke i kërkuar që t'ua përshpejtonte ndëshkimin, në shenjë mosbesimi për paralajmërimet e tij, Allahu i Lartësuar e urdhëroi Profetin që t'u thoshte:

- "Thuaj: "O ju njerëz! Unë jam veçse një paralajmërues i qartë.". - Unë jam veçse një i dërguar i Zotit ndër ju, për t'ju paralajmëruar që të ruheni dhe të merrni masa, përpara zbritjes së ndëshkimit të ashpër. Unë nuk kam asgjë në dorën time, por çdo vendim është në dorën e Allahut. Çdo çështje në gjithësi është në dorën e Tij. Po kështu është edhe zbritja e ndëshkimit mbi ju. Nëse Ai dëshiron, e përshpejton ndëshkimin mbi ju dhe, nëse dëshiron, e vonon atë, duke ju lënë më shumë kohë.

- "Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, do të kenë falje dhe rizk të begatshëm." Këta janë ata të cilët besojnë sinqerisht me zemër, të bindur në çdo gjë, për të cilën janë urdhëruar të besojnë, dhe këtë besim e vërtetojnë me vepra, duke zbatuar urdhëresat e Allahut Krenar dhe të Lartësuar. Për këta fatbardhë, Allahu i Lartësuar thotë: "... do të kenë falje dhe rizk të begatshëm." Domethënë, atyre do t'u mbulohen dhe fshihen gjynahet e shkuara. Përveç kësaj, ata do të shpërblehen shumë mirë, edhe sikur të kenë bërë pak vepra të mira. Atyre do t'u jepet *rizkun kerim*, pra, një shpërblim bujar, i cili është Xheneti.

- "Ndërsa ata që përpiqen t'i hedhin poshtë argumentet Tona ..." - Ata të cilët përpiqen, punojnë dhe luftojnë për t'i penguar njerëzit nga rruga e Profetit dhe besimi në mesazhin e tij, për këta Allahu i Lartësuar thotë:

- "... do të jenë banorë të Zjarrit të madh." - *El Xhahim* është zjarri përvëlues, që të shkakton dhimbje të forta dhe vuajtje, është ndëshkimi dhe zemërimi i Allahut. Zoti na ruajtë dhe na mbrojtë prej tij! Allahu i Lartësuar ka thënë në një ajet tjetër: "Atyre që nuk besojnë dhe pengojnë nga rruga e Allahut, do t'u shtojmë dënim mbi dënim, për shkak se bëjnë shkatërrime." [Nahl 88].

Ajetet 52 - 54

52. Ne nuk dërguam kurrë para teje asnjë të dërguar *(resul)* **dhe asnjë lajmëtar** *(nebij)*, **që shejtani të mos i ndërhynte në leximin e tij. Por Allahu e zhduk atë që hedh shejtani dhe i forcon ajetet e Veta. Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë.**

53. Për ta bërë atë *(ngatërresën)* **që hedh shejtani si sprovë për ata në zemrat e të cilëve kanë sëmundje** *(munafikët)* **dhe për ata që i kanë zemrat e ngurta. Vërtet, njerëzit e padrejtë janë në një përçarje të madhe.**

54. Dhe ata, të cilëve u është dhënë dije, të mësojnë se ai *(Kurani)* **është e vërteta e sigurt prej Zotit tënd, dhe kështu të besojnë në të dhe zemrat e tyre të mund t'i nështrohen Atij. Allahu është Udhëzuesi i atyre që besojnë** *(në rrugën e drejtë)*.

Shpjegimi i ajeteve

Shumë mufesirë kanë përmendur këtu *ngjarjen e pelikanëve*. Është thënë se, për

shkak të kësaj ngjarjeje, shumë nga muhaxhirët që ishin në Abisini vendosën të ktheheshin në Mekë, duke menduar se tashmë idhujtarët e Mekës kishin pranuar Islamin. Megjithatë, të gjitha transmetimet e kësaj historie janë *mursele* (të shkëputura), pra, që nuk arrijnë deri tek Profeti ﷺ. Asnjë transmetim nuk është me *sened* të plotë. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur.[60] Historia e pavërtetë vjen kështu: "Kur Profeti ﷺ po lexonte suren Nexhm, në ajetet: "Betohem në yllin kur perëndon, se shoku juaj nuk ka humbur dhe nuk ka devijuar. Ai nuk flet sipas dëshirës, por ato janë veçse shpallje, që i vijnë atij….", deri në ajetin: "A i shihni Latin dhe Uzzanë? Dhe atë të tretin e të fundit, Menatin?" Pikërisht pas këtij ajeti, shejtani i mallkuar futi një ngatërresë, duke e bërë Profetin të thotë: "*tilkel garânikul ûlâ ue in-ne shefâ'atehun-ne le turxha*" - "*ata janë pelikanët e lartë, nga ndërmjetësimi i të cilëve shpresohet*." [61] Këto fjalë u përcollën në veshët e çdo mushriku të Mekës, ndaj ata filluan të thoshin: "Muhamedi u kthye në fenë e tij dhe të të parëve të tij." Kur Profeti shkoi në fund të sures Nexhm, ra në sexhde. Bashkë me të ranë në sexhde të gjithë muslimanët dhe idhujtarët e pranishëm. Të dyja grupet u habitën me këtë që ndodhi, ndërkohë që muslimanët nuk e kishin dëgjuar atë që hodhi shejtani i mallkuar. Sidoqoftë, kjo fjalë u përhap ndër njerëz dhe shejtani e bëri të përhapej me shpejtësi, derisa shkoi edhe në Abisini, ku kishin emigruar një numër jo i vogël muslimanësh. Këta të fundit menduan se tashmë Islami ishte përhapur e pranuar në Mekë, prandaj nxituan të ktheheshin në të. Por Allahu i Madhëruar e zhduku atë që hodhi shejtani dhe i forcoi ajetet e Veta, duke e mbrojtur nga shpifjet edhe Profetin e Tij. I Lartësuari thotë: "Ne nuk dërguam kurrë para teje asnjë të dërguar *(resul)* dhe asnjë lajmëtar *(nebij)*, që shejtani të mos i ndërhynte në leximin e tij. Por Allahu e zhduk atë që hedh shejtani dhe i forcon ajetet e Veta. Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë. Për ta bërë atë *(ngatërresën)* që hedh shejtani si sprovë për ata në zemrat e të cilëve kanë sëmundje *(munafikët)* dhe për ata që i kanë zemrat e ngurta. Vërtet, njerëzit e padrejtë janë në një përçarje të madhe." Pasi Allahu i Madhëruar e qartësoi të vërtetën dhe e ruajti Profetin e Tij nga cytjet e shejtanit, idhujtarët iu kthyen armiqësisë kundër muslimanëve edhe më egër. Përafërisht kështu e ka sjellë versionin edhe Ibn Is'haku në *Sira*-n e tij, por - siç u tha më lart, - të gjitha rrugët e transmetimit janë *mursele*. Allahu është më i ditur. Ngjarjen e ka sjellë edhe Begauiju, i cili e shoqëron me një numër pyetjesh, si: "E si mund të ndodhte diçka e tillë, kur dihet se profetët janë të ruajtur e janë të pagabueshëm në kumtimin e shpalljeve?! Kurrë nuk mund të ndodhë që një profet të gabojë me shpalljen e Zotit, duke thënë diçka të pavërtetë sikur është prej shpalljes. Në vijim, Begaviu sjell edhe përgjigjet rreth këtyre pyetjeve, ndër të cilat, më e veçanta është: "Ndoshta shejtani i mallkuar e hodhi këto fjalë në veshët e idhujtarëve, duke i bërë të mendojnë se ishte Profeti ai që i tha, edhe pse në të vërtetë Profeti as që i tha e as i dëgjoi të tilla fjalë. Pra, thjesht ishte një hile e shejtanit të mallkuar. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur." Këto janë shpjegimet e *mutekelimin*-ëve, nëse do të supozonim se kjo histori është e saktë, por ajo është absolutisht është e pasaktë.

- "Ne nuk dërguam kurrë para teje asnjë të dërguar *(resul)* **dhe asnjë lajmëtar** *(nebij),* **që shejtani të mos i ndërhynte në leximin e tij."** - Ky është një ngushëllim për Profetin e Allahut, që ai të mos shqetësohej e as të bëhej dyshues, për shkak të cytjeve e ngatërresave që fut shejtani i mallkuar, për t'i devijuar njerëzit nga mesazhi i Shpalljes. Edhe profetëve të tjerë përpara tij u ka ndodhur e njëja gjë. I mallkuari përpiqet që, nëpërmjet kurtheve e ngatërresave të tij, të devijojë e t'i shmangë njerëzit nga kuptimi i vërtetë i Shpalljes, por Allahu i Madhëruar i ka ruajtur profetët e Tij, prandaj ata janë të pagabueshëm në kumtimin e shpalljeve.

- "Por Allahu e zhduk atë që hedh shejtani dhe i forcon argumentet e Veta." - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, e zhduk atë ngatërresë që hedh shejtani i mallkuar dhe i forcon argumentet e Veta."

- "Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë." - Allahu është i Gjithëditur për çdo gjë që do të ndodhë e ekzistojë. Asnjë ndodhi nuk mund t'i fshihet diturisë së Tij gjithëpërfshirëse. Ai është i Urtë në çdo gjë që ka përcaktuar, ka krijuar dhe në çdo ligj që e ka shpallur e vendosur të zbatohet ndër njerëz. Atij i takon urtësia e plotë dhe argumenti i pathyeshëm**.** Asgjë nuk mund të qëndrojë përballë urtësisë dhe argumenteve të Zotit.

- "Për ta bërë atë *(ngatërresën)* **që hedh shejtani si sprovë për ata në zemrat e të cilëve kanë sëmundje** *(munafikët)* **..."** - Domethënë, për ata që kanë në zemra sëmundjen e dyshimit dhe errësirën e idhujtarisë.

- "... dhe për ata që i kanë zemrat e ngurta." - Mukatil Ibn Hajani shpjegon: "Këta janë jehudët."

- "Vërtet, njerëzit e padrejtë janë në një përçarje të madhe." - Domethënë, janë në kundërshti, në humbje, larg të vërtetës e të drejtës, të dehur nga inati e këmbëngulja në pasimin e të kotës.

- "Dhe ata, të cilëve u është dhënë dije, të mësojnë se ai *(Kurani)* **është e vërteta e sigurt prej Zotit tënd ..."** - Që ta mësojnë ata që u është dhënë dije e dobishme, nëpërmjet të cilës mund të dallojnë të vërtetën dhe të kotën, ata që besojnë me vërtetësi Allahun dhe Profetin e Tij, se ajo që të kemi shpallur ty, o Profet, është e vërteta e sigurt nga Zoti yt. Këtë të vërtetë Ai e zbriti me diturinë e Tij të plotë e gjithëpërfshirëse, me kujdesin e Tij të plotë, me ruajtjen e mbrojtjen e Tij të pathyeshme, që kjo shpallje të jetë e pastër e kulluar dhe e papërzier me asgjë tjetër. Ky është një libër plot urtësi e vërtetësi, siç thotë i Madhëruari në ajetin tjetër: "Ata që e mohojnë Mesazhin *(Kuranin)*, kur ai u vjen, do të dënohen rëndë. Ai është vërtet një Libër madhështor. Atij *(Kuranit)* nuk mund t'i atribuohet e pavërteta nga asnjë anë. Ai është Shpallje prej të Urtit, të Lavdëruarit." [Fusilet 42].

- "... dhe kështu të besojnë në të ..." - Që të besojnë në atë me siguri të plotë, e cila sjell me vete nënshtrimin sipas tij.

- "... dhe zemrat e tyre të mund t'i nështrohen Atij." - Të mbushen me përulësi e nënshtrim për Zotin, që e shpalli.

- "Allahu është Udhëzuesi i atyre që besojnë *(në rrugën e drejtë).*" - Në jetën e dynjasë, Ai kujdeset për ta, duke i drejtuar për tek e vërteta dhe duke i forcuar për ta braktisur të kotën dhe çdo gjë që i largon nga e vërteta. Ndërsa në ahiret, Ai do t'i udhëzojë në rrugën e drejtë, që do t'i drejtojë në Xhenet, në gradat e tij të larta, dhe do t'i shpëtojë nga zjarri e honet e tij të thella.

Ajetet 55 - 57

55. Ata që nuk besojnë do të vijojnë të jenë në dyshim për të, derisa t'u vijë befas Ora ose dënimi i një dite shkatërrimtare.

56. Atë ditë i tërë sundimi i takon vetëm Allahut dhe Ai do të gjykojë mes tyre. Sa u përket atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, ata do të jenë në kopshtet e kënaqësive.

57. Ndërsa ata që nuk besojnë dhe mohojnë argumentet Tona, do të kenë një dënim poshtërues.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata që nuk besojnë do të vijojnë të jenë në dyshim për të, derisa t'u vijë befas Ora ose dënimi i një dite shkatërrimtare." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth mohuesve të besimit. Ata do të jenë në dyshime, paqartësi e lëkundje rreth Kuranit. Kështu do të vazhdojnë, derisa, siç thotë Allahu i Madhëruar: "...derisa t'u vijë befas...". Do t'u vijë pikërisht në momentet kur ata të jenë tërësisht të mashtruar, të dehur e të zhytur mes kënaqësive të kësaj dynjaje, duke i dëshiruar aq fort ato. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... ose dënimi i një dite shkatërrimtare." Bëhet fjalë për Ditën e Kijametit, pas së cilës nuk ka natë (sepse është dita e fundit). Është

thënë, gjithashtu, se bëhet fjalë për ditën e luftës së Bedrit, ku mohuesit u shpartalluan e u poshtëruan. Ky është mendimi i Ikrimas, Seid Ibn Xhubejrit, Katades etj. Po këtë mendim e ka mbështetur edhe Ibn Xheriri. Në fakt, mendimi se bëhet fjalë për Ditën e Kijametit është më i saktë dhe gjithëpërfshirës, edhe pse ngjarja e Bedrit ishte e paralajmëruar për ata. Mendimin se bëhet fjalë për Ditën e Kijametit e mbështet edhe ajeti vijues, në të cilin Allahu i Madhëruar thotë:

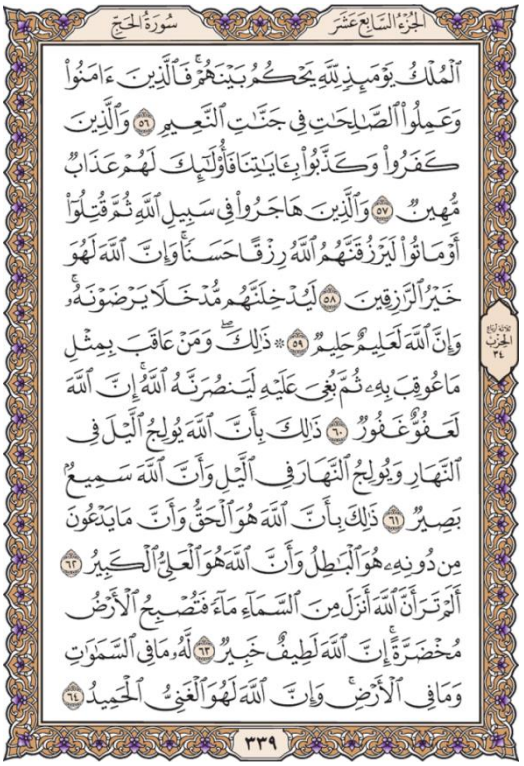
- "Atë ditë i tërë sundimi i takon vetëm Allahut dhe Ai do të gjykojë mes tyre. ..." - Kjo i ngjan ajetin: "Ditën kur qielli do të çahet nga retë dhe melekët do të zbresin radhë-radhë, atë ditë, sundimi i vërtetë i takon krejtësisht të Gjithëmëshirshmit. Për jobesimtarët ajo do të jetë një ditë e vështirë." [Furkan 25, 26].

- "Sa u përket atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira ..." - Ata të cilët i kanë zemrat plot me besim të pastër e të vërtetë, të cilët punojnë sipas këtij besimi dhe sipas dijes së dobishme, që iu ka dhënë Zoti përmes shpalljes, për këta është dhënë ky premtim:

- "... ata do të jenë në kopshtet e kënaqësive." - Ata do të përjetojnë dhe shijojnë kënaqësi dhe lumturi, që kurrë nuk ka për t'u zhdukur dhe zbehur.

- "Ndërsa ata që nuk besojnë dhe mohojnë argumentet Tona ..." - Bëhet fjalë për ata, zemrat e të cilëve e mbulojnë të vërtetën dhe e refuzojnë atë, duke e konsideruar atë si mashtrim. Ata tregojnë arrogancë dhe mosnënshtrim ndaj rrugës së drejtë. Për këta Allahu i Lartësuar thotë:

- "... do të kenë një dënim poshtërues." - Ky është ndëshkimi që ata meritojnë, për shkak të mendjemadhësisë së tyre, për shkak të refuzimit të padrejtë të së vërtetës, në të cilën ftohen. Kjo i ngjan ajetit: "Zoti juaj ka thënë: "M'u lutni Mua, që Unë t'ju përgji-gjem! Por ata që, nga mendjemadhësia, i shmangen adhurimit Tim, do të hyjnë në Xhehenem të poshtëruar"." [Gafir 60]. Ata do të hyjnë atje të përçmuar, të poshtëruar dhe të dëshpëruar.

الجزء السابع عشر سورة الحج

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓا۟
أَوْ مَاتُوا۟ لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ
خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ ۗ
وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ ۞ ذَٰلِكَ ۖ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ
مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِىَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى
ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ
بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ
مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾
أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَتُصْبِحُ ٱلْأَرْضُ
مُخْضَرَّةً ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

٣٣٩

الحزب ٣٦

Ajetet 58 - 60

58. Ata që mërguan për hir të Allahut e më pas u vranë *(duke luftuar)* **ose vdiqën** *(në shtrat)*, **Allahu do t'u japë shpërblimin më të mirë. Nuk ka dyshim se Allahu është më i Miri Shpërblyes.**

59. Ai do t'i fusë në një vend, ku do të jenë të kënaqur. Allahu është i Gjithëditur dhe shumë i Mëshirshëm.

60. Kështu do të jetë. Kush e kërkon shpagimin me të njëjtën masë, me të cilën është dëmtuar, dhe pastaj përsëri i bëhet padrejtësi, Allahu patjetër do ta ndihmojë atë. Allahu është Mbulues i gjynaheve dhe Falës i Madh.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata që mërguan për hir të Allahut e më pas u vranë *(duke luftuar)* **ose vdiqën** *(në shtrat)*, **Allahu do t'u japë shpërblimin më të mirë. Nuk ka dyshim se Allahu është më i Miri Shpërblyes."** - Allahu i Lartësuar na tregon rreth atyre që emigruan në rrugën e Tij, duke synuar kënaqësinë e Tij, për të përmbushur urdhëresat e Tij, për t'i qëndruar besnik fesë së Tij, duke synuar

shpërblimin e madh që Ai ka premtuar për gjithë ata që e besojnë dhe përkushtohen në adhurimin e Tij. Në emër të këtij besimi, me këtë shpresë dhe bindje ndaj Allahut të Lavdëruar, këta të zgjedhur braktisën vendin e tyre, sepse kështu i urdhëroi Zoti dhe Profeti i Tij. Ata e bënë këtë për të ndihmuar fenë e Zotit, për ta përkrahur dhe përhapur atë, për ta lartësuar fjalën e Tij. Madje, ata dhanë jetën në rrugën e Allahut dhe për ngritjen lart të fjalës së Tij, ose edhe vdiqën natyrshëm gjatë kohës kur ishin në mërgim dhe në këtë rrugë të lavdëruar. Këta njerëz arritën një shpërblim jashtëzakonisht të madh, siç ka thënë Allahu i lartësuar në një ajet tjetër: "Kush mërgon për hir të Allahut, ka për të gjetur strehim gjithandej dhe begati të shumta. Kush del prej shtëpisë si emigrues për tek Allahu dhe i Dërguari i Tij, dhe e zë vdekja, Allahu me siguri do ta shpërblejë atë. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." [Nisa 100]. Ndërsa në këtë ajet Allahu i Lartësuar thotë: "Allahu do t'i shpërblejë me shpërblimin më të mirë." Allahu do t'u dhurojë shumë të mira nga bujaria e Tij, furnizim të mrekullueshëm dhe të begatshëm, që Ai ka përgatitur për ta në Xhenet. Mirësitë që Ai ka përgatitur për ta në Xhenet qetësojnë shpirtin, e kënaqin dhe e mbushin atë me lumturi dhe gëzim.

- "Ai do t'i fusë në një vend, ku do të jenë të kënaqur." - Pra, do t'i fusë në Xhenet. Pikërisht ky është vendi që ata e dëshironin aq fort në këtë dynja dhe për hir të të cilit sakrifikuan: "E nëse ai është prej të zgjedhurve, atëherë do të ketë mëshirë, kënaqësi në Xhenetin e mirësive." [Uakia 88, 89]. Ata do të lumturohen dhe do të arrijnë rehatinë e plotë, me mirësi të shumta, të dhuruara nga Zoti, në Xhenetin e përjetshëm.

- "Allahu është i Gjithëditur dhe shumë i Mëshirshëm." - Allahu i Lartësuar është i Gjithëditur, që di gjithçka rreth atyre që mërguan vërtet për hir të Tij dhe luftuan në rrugën e Tij. Ai i di të gjithë ata, që e meritojnë këtë shpërblim. Gjithashtu, Ai është shumë i Mëshirshëm. Ai fal shumë, toleron, mbulon të metat dhe gabimet e robërve. Ai i fal ato gabime, përmes kësaj vepre kaq të mirë, kaq të shpërblyeshme, siç është hixhreti për hir të Tij, vepër e cila presupozon edhe mbështetjen e plotë të Allahut. Ibn Ebu Hatimi sjell rrëfimin nga Ebu Kubejl Rabiatu dhe Ibn Jusuf el Meafiri: "Ishim në Rodos së bashku me Fadalete Ibn Ubejd el Ensarin, sahabi i Profetit të Allahut. Ai kaloi pranë dy varreve: njëri ishte vrarë në luftë dhe tjetri kishte vdekur natyrshëm. Kur njerëzit anuan drejt atij që ishte vrarë në rrugën e Allahut, ai tha: "Ç'është kështu, që po shoh njerëzit të anojnë më shumë tek ky që u vra dhe shmangin këtë tjetrin?" Njerëzit thanë: "Ky është vrarë në rrugën e Allahut ...". Atëherë, ai tha: "Vallahi, unë nuk do të shqetësohesha aspak se nga cili prej këtyre dy varreve do të ringjallesha në Ditën e Gjykimit. A nuk e keni dëgjuar fjalën e Allahut: "Ata që mërguan për hir të Allahut e më pas u vranë *(duke luftuar)* ose vdiqën *(në shtrat),* Allahu do t'i shpërblejë me shpërblimin më të mirë. Nuk ka dyshim se Allahu është më i Miri Shpërblyes." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Kështu *(do të jetë)*. **Dhe kush e kërkon shpagimin me të njëjtën masë, me të cilën është dëmtuar, dhe pastaj përsëri i bëhet padrejtësi, Allahu patjetër do ta ndihmojë atë. Allahu është Mbulues i gjynaheve dhe Falës i Madh." -** Ky ajet ka zbritur dhe flet për një ekspeditë të sahabëve, gjatë të cilës ata u përballën me një grup idhujtarësh, gjatë muajit të shenjtë të Muharremit. Muslimanët sugjeruan që të mos luftonin, sepse ishin në muajin e shenjtë, por idhujtarët e refuzuan fjalën e muslimanëve dhe donin luftë. Kështu, ata sulmuan të parët. Atëherë, muslimanët ua kthyen me forcë duke luftuar dhe Allahu i Lartësuar i ndihmoi. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë: "Allahu është Mbulues i gjynaheve dhe Falës i Madh."

Ajetet 61 - 62

61. Kështu *(do të jetë),* **sepse Allahu është Ai që e fut natën te dita dhe Ai që e fut**

ditën te nata dhe sepse Allahu është Ai që dëgjon dhe sheh gjithçka.

62. Kështu, sepse Allahu, Ai është i Vërteti dhe se ata, të cilëve u luten përveç Tij, janë veçse gënjeshtër e kotë. Allahu është Ai, i Lartësuari, i Madhëruari.

Shpjegimi i ajeteve

- "Kështu *(do të jetë)*, **sepse Allahu është Ai që e fut natën te dita dhe Ai që e fut ditën te nata ..." -** Allahu i Lartësuar na nxit që të përkujtojmë dhe meditojmë në faktin se Ai është Krijuesi, që administron dhe rregullon të gjitha çështjet e krijesave të Tij, përmes ligjeve dhe rregullave që Ai ka vendosur dhe ashtu si Ai dëshiron dhe e vendos me pushtetin e Tij gjithëpërfshirës. Kuptimi i fjalës së Allahut: "... e fut natën te dita dhe Ai që e fut ditën te nata ...", është që Ai merr prej kohës së ditës dhe e fut tek nata, dhe pastaj merr nga koha e natës, për ta futur tek koha e ditës. Kështu, herë e zgjat kohën e natës, duke shkurtuar kohën e ditës, sikurse ndodh gjatë dimrit, dhe herë e zgjat kohën e ditës, duke shkurtuar kohën e natës, sikurse ndodh gjatë verës.

- "... dhe sepse Allahu është Ai që dëgjon dhe sheh gjithçka." - Ai është Gjithëdëgjues dhe asgjë nuk i shpëton Atij prej fjalëve të robërve të Tij. Gjithashtu, është Gjithëshi-kues, që sheh të gjitha gjendjet dhe veprat e tyre. Atij nuk mund t'i fshihet asnjë thërr-mijë e vogël dhe asnjë e fshehtë e krijesave të Tij. Kështu, pasi është e qartë se Ai është i vetmi Administrues dhe Rregullues i çështjeve të gjithësisë dhe çdo gjëje që ekziston, që Ai është *El Hakim*, pra, që vendos ligjet dhe rregullat në këtë gjithësi që ka krijuar, ligje dhe rregulla të cilat askush nuk mund t'i shmangë, t'i refuzojë apo t'i hedh poshtë, i Lartësuari thotë:

- "Kështu, **sepse Allahu, Ai është i Vërteti ..."-** Ai është i Adhuruari i vërtetë, i vetmi i Cili i meriton adhurimet e krijesave. Askush tjetër, veç Tij, nuk meriton të adhurohet dhe që krijesat t'i përkushtohen me dashuri të plotë, madhërim dhe nënshtrim e dorëzim.

- "... dhe se ata, të cilëve u luten përveç Tij janë veçse gënjeshtër e kotë." - Çdo gjë që adhurohet veç Tij është e kotë, e padobi-shme, madje e dëmshme. Ata nuk meritojnë adhurimin, sepse nuk kanë në dorë as dobi, as dëm.

- "Allahu është Ai, i Lartësuari, i Madhi." - Kjo ngjan me ajetin tjetër: "Froni *(Kursijj-i)* i Tij përfshin qiejt dhe tokën dhe Atë nuk e lodh përkujdesi për të dyja. Ai është i Larti, i Madhërishmi." [Bekare 255]. Ose: "Ai e di të padukshmen dhe të dukshmen. Ai është i Madhi dhe i Lartësuari." [Ra'd 9]. Çdo gjë është nën sundimin, pushtetin e mbretërimin e Allahut. Ai është i Madhërishmi, që nuk ka më të madh se Ai. Ai është i Lartësuari dhe asgjë nuk mund të jetë më lart se Ai. Ai është i Madhëruari, që nuk ka më të madh se Ai. I lartësuar, i dëlirë, i pastër nga çdo e metë është Krenari i Lartësuar. Ai, me madhështinë dhe lartësinë e Tij, është i dëlirë dhe larg nga çdo cilësi e padenjë, që zullum-qarët, të paditurit e të padrejtët i mveshin.

Ajetet 63 - 66

63. A nuk e sheh ti se si e lëshon Allahu shiun prej qiellit dhe toka vishet me gjelbërim? Vërtet, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur.

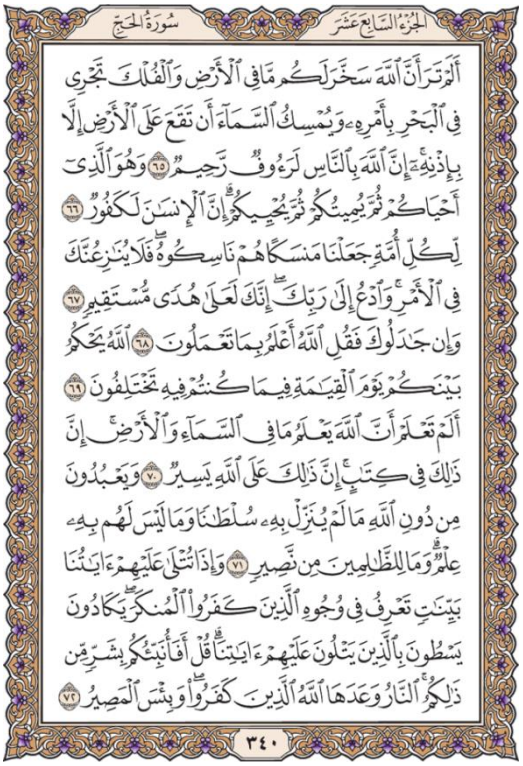
64. Vetëm e Tij është çfarë ka në qiej dhe çfarë ka në Tokë. Allahu është Ai, i Pasuri *(Jonevojtar)* **i Lavdëruari.**

65. A nuk sheh se Allahu e ka nënshtruar çdo gjë që gjendet në tokë për të mirën tuaj dhe se anijet lundrojnë në det me urdhrin e Tij? Ai e mban qiellin të mos bjerë në Tokë, veç nëse dëshiron Ai. Sepse Allahu është i Butë e Mëshirëplotë me njerëzit.

66. Është Ai që jua dha jetën, pastaj do t'ju bëjë të vdisni dhe pastaj do t'ju japë përsëri jetë *(do t'ju ringjallë)*. **Vërtet, njeriu është mosmirënjohës i madh.**

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk e sheh ti se si e lëshon Allahu shiun prej qiellit dhe toka vishet me gjelbërim?" - Edhe ky është argument, që tregon pushtetin e plotë të Allahut të Lartësuar. Ai hedh nga qielli shiun, mbi tokën e thatë, e cila vishet me gjelbërim, siç

الجزء السابع عشر سورة الحج
أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلْفُلْكَ تَجْرِى
فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ إِلَّا
بِإِذْنِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ
أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾
لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ ۖ فَلَا يُنَٰزِعُنَّكَ
فِى ٱلْأَمْرِ ۘ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾
وَإِن جَٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ ٱللَّهُ يَحْكُمُ
بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾
أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ إِنَّ
ذَٰلِكَ فِى كِتَٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ
مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ
عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا
بَيِّنَٰتٍ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ
يَسْطُونَ بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن
ذَٰلِكُمُ ۗ ٱلنَّارُ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾
٣٤٠

thotë Allahu i Madhëruar në një ajet tjetër: "... Ti e sheh tokën të tharë e pa jetë. Por, kur Ne i lëshojmë shiun ajo trazohet *(nga bimët)*, mbufatet gjelbërohet dhe nxjerr gjithfarë çifte bimësh të këndshme." [Haxh 5].

- "Vërtet, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur." - Ai di edhe për çdo farë që ndodhet në tokë, sado e vogël të jetë. Atij nuk mund t'i fshihet asnjë e fshehtë në qiell dhe në Tokë. Me përkujdesin, diturinë, pushtetin dhe mëshirën e Tij, Allahu i jep çdo fare sasinë e nevojshme të ujit dhe ajo mbin e gjallërohet. Allahu i Madhëruar na tregon fjalët e Lukmanit drejtuar të birit: "O biri im, Allahu ka për të sjellë edhe një verër të vogël sa një farë sinapi, qoftë ajo e fshehur nën një rrasë guri, ose *(diku)* në qiej ose në tokë. Vërtet, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur." [Lukman 16]. Ose: "*(Shejtani i kishte mashtruar)* që të mos i përuleshin Allahut, i Cili zbulon çdo të fshehtë në qiej e në Tokë dhe që e di atë që fshihni dhe atë që e shfaqni haptazi." [Neml 25]. Ose: "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë." [En'am 59]. Ose: "Sa herë që ju angazhoheni me ndonjë çështje dhe sa herë që lexoni ndonjë pjesë nga Kurani dhe sa herë kryeni ndonjë vepër, Ne jemi dëshmitarë të veprimeve tuaja. Zotit tënd nuk mund t'i fshihet asnjë grimcë në Tokë dhe as në qiell, madje as më e vogël se ajo e as më e madhe. Çdo gjë është shkruar në Librin e Qartë." [Junus 61].

- "Vetëm e Tij është çfarë ka në qiej dhe çfarë ka në Tokë." - Pronësia e sundimi mbi gjithçka është e Tij.

- "Allahu është Ai, i Pasuri *(Jonevojtar)* **i Lavdëruari."** - Ai nuk ka nevojë për asgjë, ndërsa gjithçka tjetër është nevojtare për kujdesin e Tij, është e nënshtruar para Tij. Ai meriton lavdërimin e krijesave në çdo kohë e gjendje.

- "A nuk sheh se Allahu e ka nënshtruar çdo gjë që gjendet në tokë për të mirën tuaj ..." - Allahu ka nënshtruar kafshët, sendet, bimësinë, që të jenë në shërbimin tuaj.

- "... dhe se anijet lundrojnë në det me urdhrin e Tij?" - Me butësinë e përkujdesin e Allahut, ato lundrojnë ne dete e oqeane, për dobinë e njerëzve, në tregtinë mes vendeve.

- "Ai e mban qiellin të mos bjerë në Tokë, veç nëse dëshiron Ai." - Nëse do të dëshironte, Ai do ta lejonte qiellin të binte mbi tokë, që të shkatërronte gjithë çka në të. Por Allahu i Lavdëruar, me butësinë e përkujdesin e Tij, me mëshirën e Tij gjithëpërfshirëse, me poshtetin e fuqinë e pakufishme, e mban qiellin që të mos bjerë në tokë.

- "Sepse Allahu është i Butë e Mëshirëplotë me njerëzit." - Me gjithë padrejtësitë e mënxyrat e tyre, Ai është i Butë dhe Mëshirëplotë, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Me të vërtetë, Zoti yt e ka faljen të madhe për njerëzit, me gjithë padrejtësitë

e tyre, por të jeni të bindur se Zoti yt është edhe ndëshkues i rreptë." [Rad 6].

- "Është Ai që jua dha jetën, pastaj do t'ju bëjë të vdisni dhe pastaj do t'ju japë përsëri jetë *(do t'ju ringjallë)*. **Vërtet, njeriu është mosmirënjohës i madh."** - Si është e mundur që ju i shoqëroni Zotit ortakë të barabartë dhe i adhuroni së bashku me Të, ndërkohë që Ai është i vetëm e i pashoq në pushtetin për të krijuar, furnizuar krijesat e përkujdesur për to?! "Është Ai që jua dha jetën...", pra, Ai ju solli në jetë, Ai ju krijoi, pasi nuk ishit fare. Pastaj Ai do t'ju bëjë të vdisni, dhe pastaj do t'ju japë përsëri jetë, domethënë, do t'ju ringjallë Ditën e Kijametit. Megjithatë, njeriu është mohues i mirësive të Zotit, është mosmirënjohës i madh.

Ajetet 67 - 69

67. Çdo populli Ne i dhamë rite fetare, të cilat ata duhet t'i zbatonin. Atëherë, të mos polemizojnë me ty për këtë çështje. Por ftoji ata te Zoti yt, sepse ti je në Rrugën e Drejtë!

68. E, nëse ata të kundërshtojnë ty, thuaju: "Allahu e di më së miri për gjithçka që bëni ju;

69. Allahu do të gjykojë mes jush Ditën e Kijametit për çdo gjë që kundërshtoheshit.".

Shpjegimi i ajeteve

- "Çdo populli Ne i dhamë rite fetare të cilat ata duhet t'i zbatonin. Atëherë, të mos polemizojnë me ty për këtë çështje." - Ibn Xheriri shpjegon: "Domethënë, çdo umeti të një profeti i përcaktuam rite të veçanta për ta." Kuptimi fillestar i fjalës *el mensek* (që është përkthyer "rite") është: një vend, ku njeriu kthehet vazhdimisht, kohë pas kohe, për të kryer aty ose vepra të mira ose vepra të këqija. Veprat e haxhit quhen pikërisht *menasik* - "rite", sepse njerëzit kthehen rregullisht në atë vend për të kryer ritet, kohë pas kohe. [62] Sipas njërit kuptim, ajeti flet për ritet fetare të ligjëruara nga vetë Zoti për çdo popull përmes profetit të tyre. Nëse marrim këtë kuptim atëherë, fjala që vjen më pas duhet parë e lidhur me të. Allahu i Madhëruar thotë: "Atëherë, të mos polemizojnë me ty për këtë çështje." Pra, bëhet fjalë për idhujtarët. Kështu, idhujtarët nuk kanë pse polemizojnë për ligjet që Zoti të dha dhe ritet me të cilat të ngarkoi e urdhëroi. Sipas një kuptimi tjetër, ajeti flet për *kaderin* e Zotit dhe faktin që Ai çdo populli i dha mundësinë e lirinë që të zgjedhin atë që duan në lidhje me ritet e tyre. Kështu, ajeti vjen me këtë kuptim: "Për çdo popull, Ne përcaktuam rite, të cilat ata i zbatojnë dhe u përmbahen." Pra, ata i bëjnë këto rite me *kaderin* e Zotit, prandaj mos u ndiko nga polemikat e tyre, mos devijo nga e vërteta ku të ka udhëzuar Zoti, për shkak të kundërshtimit të tyre.

- "Por ftoji te Zoti yt, sepse ti je në Rrugën e Drejtë!" - Kjo është rruga e drejtë dhe e qartë, që të çon në përmbushjen e qëllimit të lartë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Kurrë mos të të shmangin ata *(mohuesit)* nga ajetet e Allahut pasi ato të janë shpallur ty! Fto për te Zoti yt dhe kurrë mos ndiq dëshirat e idhujtarëve! Veç Allahut, mos adhuro asnjë zot tjetër! Nuk ka të adhuruar tjetër veç Tij! Çdo gjë, përveç Atij do të zhduket. Vetëm Atij i takon i gjithë Gjykimi dhe tek Ai do të ktheheni të gjithë!" [Kasas 87].

- "E, nëse ata të kundërshtojnë ty, thuaju: "Allahu e di më së miri për gjithçka që bëni ju; ..." - Siç thuhet në ajetin tjetër: "Nëse ata të mohojnë ty, thuaju: "Unë kam veprat e mia dhe ju keni veprat tuaja. Ju nuk përgjigjeni për atë që bëj unë e as unë për atë që bëni ju"." [Junus 41]. Ky është një kërcënim i ashpër dhe një paralajmërim i sigurt, nga i cili duhet të druhesh, si në ajetin tjetër: "... Ai është më i Dituri për të gjitha shpifjet tuaja rreth tij *(Kuranit)*. Por mjafton që Ai është dëshmitar ndërmjet meje dhe jush. Ai është Falësi e Mëshirë-ploti."!" [Ahkaf 8].

- "Allahu do të gjykojë mes jush Ditën e Kijametit për çdo gjë që kundërshtoheshit.". - Kjo është njëlloj si ajeti: "E, pikërisht për këtë ti fto të tjerët, përqendrohu në rrugën e drejtë, ashtu si të është urdhëruar

dhe kurrë mos shko pas dëshirave të tyre! Thuaju: "Unë u besoj Librave që ka shpallur Allahu dhe jam urdhëruar që të mbaj drejtësi mes jush. Allahu është Zoti ynë dhe Zoti juaj. Ne kemi përgjegjësi për veprat tona e ju për veprat tuaja. Nuk ka polemika mes nesh e jush. Allahu do të na mbledhë të gjithëve dhe vetëm tek Ai është përfundimi." [Shura 15].

Ajeti 70

70. A nuk e ke ditur se Allahu di për gjithçka që është në qiell e në tokë? E gjithë kjo është e shënuar në Libër dhe kjo është shumë lehtë për Allahun.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar tregon rreth diturisë së Tij të plotë rreth krijesave. Dituria e Tij përfshin çdo gjë mes qiejve dhe tokës. Atij nuk i fshihet asnjë grimcë që ndodhet në tokë e në qiell, as diçka më e vogël se ajo apo më e madhe. Madje, Allahu i Madhëruar di për krijesat gjithçka, që para se ato të ekzistonin dhe gjithçka Ai e shkroi në *Leuhi Mahfudh*. Në një hadith të saktë në Sahihun e Muslimit nga Abdullah Ibn Amri, thuhet se Profeti i Allahut ka thënë: 1876. "Me të vërtetë, Allahu përcaktoi gjithçka për krijesat 50 mijë vjet përpara se të krijonte qiejt dhe Tokën, ndërsa Froni i Tij ishte mbi ujë." Ndërsa në *Sunen* vjen hadithi, të cilin e sjellin një grup sahabësh, se Profeti i Allahut ka thënë: 1877. "E para gjë që krijoi Zoti ishte Lapsi, të cilit i tha: Shkruaj!" Lapsi tha: "Çfarë të shkruaj?" - "Shkruaj gjithçka që do të ekzistojë deri në Ditën e Kijametit." Kështu, Lapsi shkroi gjithçka që do të jetë deri në Ditën e Kijametit." Pikërisht për këtë flet fjala e Zotit drejtuar Muhamedit, kur tha: "A nuk e ke ditur se Allahu di për gjithçka që është në qiell e në tokë?" E gjithë kjo është e shënuar në Libër, dhe kjo është shumë lehtë për Allahun." Kjo tregon diturinë e plotë e gjithëpërfshirëse të Allahut. Ai i di gjërat përpara se ato të ndodhin e të ekzistojnë, e përveç që i di ato, Ai i shkroi e i përcaktoi që të ndodhin. Kështu, çdo vepër që robërit do të veprojnë, është tërësisht e imtësisht e ditur nga Zoti, pikërisht ashtu si ata do ta veprojnë. Që përpara se të krijonte njerëzit, Ai e dinte mirë se cili do t'i bindet e nënshtrohet Atij, me përzgjedhje të lirë, e cili do ta mohojë e nuk do t'i bindet, po me përzgjedhjen e tij të lirë. Të gjitha këto, Allahu i shkroi në Librin e Tij, pasi kishte dijen e Tij absolute. E gjithë kjo është e lehtë për Të, siç thotë i Lartësuari në fund: "...E gjithë kjo është e shënuar në Libër, dhe kjo është shumë lehtë për Allahun."

Ajetet 71 - 72

71. Ata adhurojnë përveç Allahut idhuj, për të cilët nuk u ka ardhur asnjë fakt dhe për të cilët nuk kanë asnjë lloj dijenie. Për ata që bëjnë padrejtësi nuk ka asnjë ndihmës.

72. Kur u lexohen ajetet Tona të qarta, në fytyrat e jobesimtarëve do të vëresh mohim. Ata janë gati t'u vërsulen atyre që u lexojnë ajetet tona. Thuaj: "A t'ju tregoj për diçka edhe më të keqe se kjo? Është Zjarri, të cilin Allahu ua ka premtuar jobesimtarëve.". Sa i keq është vendi ku do të shkojnë!

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth idhujtarëve, të cilët adhurojnë idhuj e zota, për të cilët Ai nuk ka zbritur asnjë argument që vërteton saktësinë e atij adhurimi. I Lartësuari thotë:

- "Ata adhurojnë përveç Allahut idhuj, për të cilët nuk u ka ardhur asnjë fakt dhe për të cilët nuk kanë lloj dijenie." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Kush adhuron përveç Allahut ndonjë zot tjetër, për të cilin nuk ka asnjë provë, do të përgjigjet vetëm para Zotit të vet. Dhe mohuesit nuk do të shpëtojnë kurrë." [Muminun 117]. Domethënë, ata thjesht e trashëguan besimin e tyre të kotë nga etërit, pa asnjë argument dhe fakt të zbritur nga Zoti. Në fakt, në origjinë të atij adhurimi të devijuar është zbukurimi që shejtani i mallkuar u bën të tilla veprave në zemrat e tyre. Allahu i Lartësuar i paralajmëron dhe i kërcënon ata, kur thotë:

- "Për ata që bëjnë padrejtësi nuk ka asnjë ndihmës." - Askush nuk ka për t'i ndihmuar ata të ruhen ose të shpëtojnë prej ndëshkimit të Allahut, kur ai t'i përpijë ata.

- "Kur u lexohen ajetet tona të qarta, në fytyrat e jobesimtarëve do të vëresh mohim." - Kur atyre u përmenden, u përkujtohen dhe u lexohen ajetet e Kuranit, të cilat tregojnë qartë se asnjë, përveç Allahut, nuk meriton të adhurohet dhe t'i bindesh dhe se profetët e Tij janë të vërtetë e të sinqertë, ata i refuzojnë. Çfarë ndodh me ta? I Lartësuari thotë:

- "Ata janë gati t'u vërsulen atyre që ua lexojnë ajetet tona." - Ata gati sa nuk u sulen atyre që u përkujtojnë të vërtetën, për t'i lënduar. Thuaju, o Muhamed, atyre njerëzve:

- "A t'ju tregoj për diçka edhe më të keqe se kjo? Është Zjarri, të cilin Allahu ua ka premtuar jobesimtarëve.". - Vuajtjet në zjarrin e Xhehenemit janë shumë herë më të mëdha sesa ajo me të cilën ju frikësoni të dashurit e Allahut, besimtarët e sinqertë në jetën e kësaj dynjaje, janë shumë herë më të rënda se vuajtjet që ju shkaktoni me duart dhe gjuhën tuaj të hidhur.

- "Sa i keq është vendi ku do të shkojnë." - Zjarri është vendi më i keq, më i shëmtuar, më torturues, më i frikshëm dhe më i tmerrshëm.

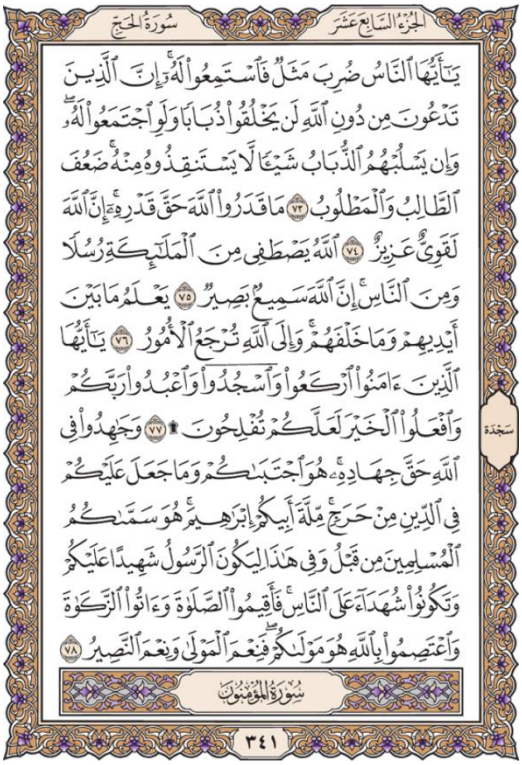
Ajetet 73 - 74

73. O njerëz! Ja një shembull! Dëgjojeni me vëmendje! Ata të cilët ju i adhuroni në vend të Allahut, nuk mund të krijojnë asnjë mizë, edhe nëse tubohen të gjithë për të. E nëse miza ua rrëmben diçka, ata nuk mund ta rimarrin atë prej saj. Të dobët janë edhe lutësit edhe të luturit.

74. Ata nuk e madhërojnë Allahun me madhërinë e Tij të vërtetë, ashtu siç e meriton. Allahu është i Plotfuqishëm, Ngadhënjimtar.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për idhujt, sa të përçmuar janë, si dhe për mendjelehtësinë e adhuruesve të tyre. Ai thotë:

الجزء السابع عشر سورة الحج
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ
تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ ۖ
وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ
ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا
وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٧٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱرْكَعُوا۟ وَٱسْجُدُوا۟ وَٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمْ
وَٱفْعَلُوا۟ ٱلْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٧﴾ ۩ وَجَٰهِدُوا۟ فِى
ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ ۚ هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ
فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ
ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِى هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ
وَتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ
وَٱعْتَصِمُوا۟ بِٱللَّهِ ۖ هُوَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ فَنِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾
سجدة
سورة المؤمنون
٣٤١

- "O njerëz! Ja një shembull!" - Po ju jepet një shembull për çfarë adhurojnë ata që nuk e njohin Allahun dhe që i shoqërojnë Atij idhuj dhe ortakë.

- "Dhe dëgjojeni me vëmendje!" - Dëgjojeni me vëmendje, heshtni dhe dëgjoni me kujdes, që të kuptoni.

- "Ata të cilët ju i adhuroni në vend të Allahut, nuk mund të krijojnë asnjë mizë, edhe nëse tubohen të gjithë për të." - Nëse ata tubohen të gjithë së bashku, që të krijojnë një mizë të vetme, nuk do të mund ta bënin. Buhariu dhe Muslimi sjellin hadithin e Umarates, që përcjell nga Ebu Zurate, dhe ky nga Ebu Hurejra, se Profeti ﷺ ka thënë: 1878. "Allahu i Lartësuar dhe Krenar thotë: "E ku ka më të padrejtë se ai i cili rreket që të bëjë diçka si krijimi Im! Le të krijojnë një thërrmijë të vogël! Le të krijojnë edhe një farë sinapi!"

- "E nëse miza u rrëmben diçka, ata nuk mund ta rimarrin atë prej saj." - Ata janë tërësisht të pamundur e të pafuqishëm, që të krijojnë qoftë edhe një mizë të vetme. Madje, tregues edhe më i fortë i pamundë-

sisë së tyre është fakti që ata as nuk mund të mbrohen kundër asaj që mund të shkaktojë një mizë e vetme. Ata nuk mund as të rimarrin diçka, që ajo ua rrëmben. Dhe të mendosh, që miza është prej krijesave më të vogla e të dobëta të Allahut e, në dukje, nga më të përçmuarat dhe të parëndësishmet.[63]

- "Të dobët janë edhe lutësit edhe të luturit." - I dobët është idhulli, që në fakt është një zot i rremë, i paaftë që t'i marrë mizës edhe atë që ajo i rrëmben. I dobët është edhe lutësi, dhe i luturi, për t'ia arritur këtij qëllimi.

- "Ata nuk e madhërojnë Allahun me madhërinë e Tij të vërtetë, ashtu siç e meriton." - Ata nuk e njohin pushtetin dhe madhështinë e Allahut, në momentin kur ata adhurojnë dikë apo diçka tjetër veç Tij, edhe pse e dinë mirë se një idhull nuk mund as edhe të vetëmbrohet nga një mizë, e cila mund të marrë prej tij çfarë dëshiron.

- "Dhe Allahu është i Plotfuqishëm, Ngadhënjimtar." - Allahu i Lartësuar është Ai i Cili, kur i thotë diçkaje "Bëhu!", ajo bëhet dhe ekziston. Ai është i plotfuqishëm për gjithçka. Allahu është Krenari, Ngadhënjimtari, Mposhtësi i gjithçkaje. Ai ka nënshtruar çdo krijesë. Askush nuk mund të mbrohet dhe t'i shmanget fuqisë dhe pushtetit të Zotit. Askush nuk mund të përballet me madhështinë, pushtetin dhe sundimin e Tij. Ai është i vetmi nënshtrues dhe mposhtës i gjithçkaje.

Ajetet 75 - 76

75. Allahu i zgjedh të dërguarit prej melekëve dhe prej njerëzve. Allahu dëgjon e sheh gjithçka.

76. Ai e di atë që e bënë më parë dhe atë që do të bëjnë më vonë dhe vetëm tek Allahu kthehen të gjitha çështjet.

Shpjegimi i ajeteve

- "Allahu i zgjedh të dërguarit prej melekëve dhe prej njerëzve." - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai përzgjedh të dërguar prej melekëve, për të kryer detyrat që Ai dëshiron. Disa përcjellin te njerëzit shpalljet dhe ligjet e Tij, të tjerë zbatojnë vullnetin e Allahut të Lartësuar të përcaktuar në kaderin e Tij. Po kështu, Allahu i Lartësuar zgjedh të dërguar edhe prej njerëzve, të cilët të kumtojnë ndër njerëz shpalljet e Tij.

- "Allahu dëgjon e sheh gjithçka." - Ai është Gjithëdëgjuesi, i Cili i dëgjon të gjitha fjalët e robërve të Tij. Ai i shikon hollësisht ata, Ai di gjithçka rreth tyre, Ai e di mirë se cili prej tyre vlen për ta zgjedhur si të dërguar, siç thotë në ajetin tjetër: "... Por Allahu e di më së miri se kujt ia dhuron Shpalljen e Vet. ..." [En'am 124].

- "Ai e di atë që e bënë më parë dhe atë që do të bëjnë më vonë dhe vetëm tek Allahu kthehen të gjitha çështjet." - Allahu i Lartësuar di gjithçka në lidhje me atë që i dërgoi të Profetët, për urdhrat dhe detyrat që u ngakoi, siç thotë në ajetin tjetër: "Ai është i Gjithëdituri për të fshehtën, dhe fshehtësinë e Vet nuk ia zbulon askujt, përveç ndonjë të dërguari, që Ai dëshiron. Atëherë, Ai vë roje para edhe prapa tij,për t'u bërë e qartë se ata i kanë kumtuar shpalljet e Zotit të tyre dhe se Ai di gjithçka rreth tyre. Ai e di sasinë e gjithçkaje që ekziston." [El xhin 26 - 28]**.** Allahu është i Lartësuar dhe i pastër nga çdo e metë. Ai është Mbikëqyrësi, Ai është dëshmitar i të gjitha fjalëve që u drejtohen të dërguarve nga popujt e tyre. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar është mbrojtësi i të dërguarve të Tij, është ndihmësi i tyre, Ai që u dhuron fitoren, Ai që ruan figurën dhe nderin e të dërguarve. Allahu i Lartësuar thotë: "O i Dërguar! Përcille me qartësi shpalljen, që t'u zbrit prej Zotit tënd! Nëse nuk e bën këtë, atëherë nuk e ke kryer detyrën! Allahu të garanton mbrojtjen prej njerëzve. ..." [Maide 67].

Ajetet 77 - 78

77. O ju që keni besuar! Falni namazin me ruku e sexhde dhe vetëm Zotin tuaj adhuroni! Bëni punë të mira, se do të gjeni shpëtim!

78. Bëni luftë të denjë për hir të Allahut! Ai ju zgjodhi ju dhe nuk ju obligoi me ndonjë vështirësi në fe, në fenë e babait tuaj, Ibrahimit. Ai ju quajti muslimanë

edhe më parë *(në Shkrimet e Shenjta),* **edhe në këtë** *(Kuran),* **që i Dërguari të jetë dëshmitar mbi ju dhe që ju të jeni dëshmitarë mbi njerëzit. Faleni rregullisht namazin, jepeni zekatin dhe mbështetjuni Allahut, se Ai është Mbrojtësi juaj - më i Madhi Mrojtës dhe më i Miri Ndihmës.**

Shpjegimi i ajeteve

- "O ju që keni besuar! Falni namazin me ruku e sexhde dhe vetëm Zotin tuaj adhuroni! Bëni punë të mira, se do të gjeni shpëtim!" - Imamët - Allahu i mëshiroftë! - kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me bërjen e sexhdes në këtë ajet të dytë të sexhdes, që ndodhet në suren Haxh. Mendimi më i saktë është se rënia në sexhde në këtë ajet është e ligjëruar, siç vjen në hadithin e Ukbe Ibn Amirit, që përcjell nga Profeti ﷺ se ka thënë: 1879. "Surja Haxh është dalluar me dy sexhde, ndaj ai i cili nuk bie në sexhde në to, më mirë të mos i lexojë fare." [64]

- "Bëni luftë të denjë për hir të Allahut!" - Përpiquni dhe luftoni në rrugën e Zotit me pasurinë, gjuhën, dhe jetën tuaj.[65]

- "Ai ju zgjodhi ju ..." - Është Allahu i Lartësuar Ai që ju përzgjodhi mbi të gjithë popujt, ju dalloi dhe ju nderoi. Ai ju veçoi duk ju dërguar profetë dhe duke zgjedhur prej jush më të nderuarin profet, që të zbriste nëpërmjet tij Sheriatin e përsosur.

- "... dhe nuk ju obligoi me ndonjë vështirësi në fe ..." - Ai nuk ju ngarkoi me diçka që nuk keni mundësi ta kryeni. I Lartësuari ju ka bërë gjithmonë lehtësime në urdhëresat e Tij. Kështu, namazi, i cili është më i rëndësishmi ndër shtyllat e Islamit, pas shehadetit, mund të falet i plotë, por mund të falet dhe i shkurtuar, madje edhe mund të bashkohet. Namazi mund të falet në këmbë, por edhe hipur në kafshë ose në mjet, qoftë i drejtuar nga Kibla, qoftë jo, në raste nevoje dhe pamundësie. Mund të falesh në këmbë, mund të falesh ulur, mund të falesh edhe i shtrirë apo në mënyra të tjera. Të gjitha këto janë lehtësime, që Allahu i Madhëruar i ka ligjëruar në fenë e Tij, dhe jo vetëm në namaz, por në të gjitha urdhëresat e Tij. Profeti ﷺ ka thënë: 1880. "Unë jam dërguar me fenë *hanifie* (e drejtë) dhe *semha* (tolerante, të thjeshtë dhe të lehtë)". Gjithashtu, është përcjellë se, kur Profeti dërgoi Muadhin dhe Ebu Musain në Jemen, i porositi: 1881. "Përgëzoni njerëzit dhe mos i trembni ata, lehtësoni dhe mos vështirësoni, bashkëpunoni me njëri-tjetrin dhe mos u kundërshtoni!" Në lidhje me fjalën e Allahut të Lartësuar: "... nuk ju obligoi me ndonjë vështirësi në fe...", Ibn Abasi ka thënë: "Domethënë, nuk ju ka sjellë vështirësi (jashtë mundësive tuaja) në këtë fe, të cilën e ligjëroi për ju.".

- "... në fenë e babait tuaj, Ibrahimit." - Ky kuptim është i ngjashëm me atë të ajetit tjetër: "Thuaj: "Vërtet Zoti im më udhëzoi në një rrugë që është e drejtë - në fenë e vërtetë. Ajo është rruga e Ibrahimit, që ishte larg besimeve të kota dhe nuk ishte idhujtar." [En'am 161].

- "Ai ju quajti muslimanë edhe më parë *(në Shkrimet e Shenjta),* **edhe në këtë** *(Kuran)* ..." - Allahu Krenar dhe i Lartësuar ju ka quajtur "muslimanë" që herët, në librat e shkuar, ashtu si edhe në këtë libër. Nesaiu sjell hadithin nga Harith el Eshariu, se Profeti i Allahut ka thënë: 1882. "Ai që, pas Islamit, sjell ftesa (përçarëse) si ato të kohës së injorancës, ai ka për të qenë prej atyre që do të hyjnë të gjunjëzuar në Xhehenem. Një burrë pyeti: "O i Dërguari i Allahut, edhe nëse agjëron dhe falet?" Profeti tha: "Edhe nëse agjëron dhe falet". Prandaj ftojini njerëzit në fenë e Allahut, sipas së cilës ju emërtoi muslimanë, besimtarë, adhurues të Allahut."

- "... që i Dërguari të jetë dëshmitar mbi ju dhe që ju të jeni dëshmitarë mbi njerëzit." - Allahu i Lartësuar ju bëri një popull të mesëm, të drejtë, të mirë dhe të zgjedhur, të dalluar për drejtësinë e tyre, në mënyrë që Ditën e Kijametit të jeni dëshmitarë mbi njerëzit. Kështu, të gjithë popujt do të jenë të bindur dhe do të dëshmojnë atë ditë për dobinë dhe vlerën e lartë të këtij umeti mbi gjithë umetet e tjera.

Për këtë arsye, atë ditë do të pranohet dëshmia e tyre mbi të gjithë popujt, se profetët e përcollën me besnikëri mesazhin që Zoti u ngarkoi. Po kështu, edhe profeti Muhamed ﷺ do të dëshmojë për këtë umet dhe për drejtësinë e dëshmisë së këtij umeti; ai do të dëshmojë se ua kumtoi qartë të vërtetën e urdhëruar nga Zoti. Më hollësisht rreth kësaj çështjeje folëm në ajetin e sures Bekare, prandaj është e panevojshme që t'i kthehemi sërish këtu. [66]

- "Faleni rregullisht namazin, jepeni zekatin ..." - Këtë mirësi të madhe, me të cilën Allahu i Lartësuar ju dalloi, vlerësojeni dhe shprehini mirënjohjen Atij, duke përmbushur hakun e Allahut dhe detyrimet ndaj krijesave. Përmbusheni hakun e Allahut mbi ju, siç është falja e namazit dhe dhënia e zekatit, në mënyrën më të mirë dhe më të sinqertë.

- "... dhe mbështetjuni Allahut ..." - Kërkojini ndihmë Atij, drejtojuni Atij, kërkoji mbështetje vetëm Allahut, sepse:

- "... se Ai është Mbrojtësi juaj ..." - Ai është mbrojtësi juaj, Ai që ju dhuron fitoren dhe ndihmën kundër çdo armiku tuaj.

- "... më i Madhi Mrojtës dhe më i Miri Ndihmëtar." - Allahu është Kujdestari, Miku dhe Mbështetësi më i mirë. Ai ju dhuron fitoren dhe ndihmën kundër të gjithë armiqve dhe atyre që ju pengojnë në rrugën tuaj.

Ky është përfundimi i shkurtimit të tefsirit të sures Haxh.VetëmAllahut i takojnë të gjitha lavdërimet, falënderimi dhe mirënjohja!

13/12/1389 hixhri.

Surja 23: Mu'minun (mekase) **118 ajete**

Surja Mu'minun ka zbritur pas sures Enbija.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 11

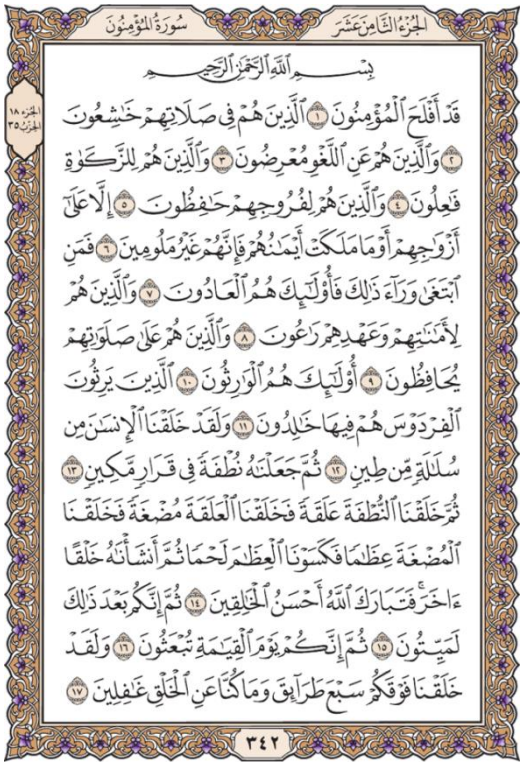
1. Është e sigurt se kanë fituar besimtarët;
2. ata, të cilët gjatë faljes së namazit janë të përulur;
3. ata, të cilët i shmangen së kotës *(fjalë a vepër)*,
4. ata, të cilët janë të rregullt në dhënien e zekatit;
5. ata, që e ruajnë ndershmërinë e vet
6. dhe shkojnë vetëm me gratë e veta ose me robëreshat, që kanë në zotërim, për të cilat nuk fajësohen.
7. Ndërsa ata që kërkojnë më tepër - ata janë të shfrenuarit.
8. Edhe ata, të cilët janë besnikë ndaj amanetit, që u është besuar dhe ndaj premtimit të dhënë.
9. Edhe ata që ndaj namazit të tyre janë të kujdesshëm -
10. Këta janë trashëgimtarët e vërtetë,
11. Që do ta trashëgojnë Xhenetin Firdeus dhe aty do të jenë përgjithmonë.

Shpjegimi i ajeteve

Imam Ahmedi sjell hadithin nga Umer Ibn Hatabi, i cili rrëfen: 1883. "Kur i zbriste Shpallja, Profeti i Allahut dëgjonte pranë fytyrës së tij diçka si gumëzhima e bletëve... Njeherë, pasi pritëm njëfarë kohe, ai u kthye drejt Kiblës, ngriti dy duart lart dhe u lut: "*O Zot, na shto dhe mos na pakëso, na ndero dhe mos na poshtëro, na jep dhe mos na privo, na përzgjidh ne dhe mos përzgjidh të tjerët mbi ne, kënaqu prej nesh dhe na kënaq neve*!" Pastaj tha: "Allahu i Lartësuar më zbriti 10 ajete, të cilat, çdokush që i zbaton, ka për të hyrë në Xhenet!" Pastaj lexoi: "Është e sigurt se kanë fituar besimtarët ...", deri në fund.[67] Nesaiu sjell në Tefsirin e tij hadithin nga Jezid Ibn Bab Enusi, i cili rrëfen që kanë pyetur njëherë Aishen, nënën e besimtarëve: 1884. "Cili qe morali i Profetit të Allahut?" Ajo u përgjigj: "Morali i tij ishte Kurani." Dhe pastaj ajo lexoi: "Është e sigurt se kanë fituar besimtarët ..." deri tek: "... Edhe ata që ndaj namazit të tyre janë të kujdesshëm". Pastaj tha: "Ky ishte morali i Profetit të Allahut." [68] Allahu i Lartësuar thotë:

- "Është e sigurt se kanë fituar besimtarët." - E kanë fituar Xhenetin ata të cilët kanë këto cilësi:

- "Ata, të cilët gjatë faljes së namazit, janë të përulur ..." - Zemrat e tyre janë të mbushura me frikërespekt dhe përunjësi për

الجزء الثامن عشر سورة المؤمنون
بسم الله الرحمن الرحيم
قد أفلح المؤمنون ﴿١﴾ الذين هم في صلاتهم خاشعون ﴿٢﴾ والذين هم عن اللغو معرضون ﴿٣﴾ والذين هم للزكوة فاعلون ﴿٤﴾ والذين هم لفروجهم حافظون ﴿٥﴾ إلا على أزواجهم أو ما ملكت أيمانهم فإنهم غير ملومين ﴿٦﴾ فمن ابتغى وراء ذلك فأولئك هم العادون ﴿٧﴾ والذين هم لأماناتهم وعهدهم راعون ﴿٨﴾ والذين هم على صلواتهم يحافظون ﴿٩﴾ أولئك هم الوارثون ﴿١٠﴾ الذين يرثون الفردوس هم فيها خالدون ﴿١١﴾ ولقد خلقنا الإنسان من سلالة من طين ﴿١٢﴾ ثم جعلناه نطفة في قرار مكين ﴿١٣﴾ ثم خلقنا النطفة علقة فخلقنا العلقة مضغة فخلقنا المضغة عظاما فكسونا العظام لحما ثم أنشأناه خلقا آخر فتبارك الله أحسن الخالقين ﴿١٤﴾ ثم إنكم بعد ذلك لميتون ﴿١٥﴾ ثم إنكم يوم القيامة تبعثون ﴿١٦﴾ ولقد خلقنا فوقكم سبع طرائق وما كنا عن الخلق غافلين ﴿١٧﴾
الجزء ١٨ الجزء ٣٥
٣٤٢

Allahun. Gjatë namazit, ata e ulin shikimin, gjymtyrët i kanë tërësisht të përkushtuara në namaz dhe sytë nuk u largohen nga vendi i sexhdes dhe i faljes. Kjo devotshmëri i jepet atij që është i përkushtuar me zemër në namaz. Zemra e tij është e përqendruar e tëra në fjalët dhe veprimet e namazit. Vetëm në këtë mënyrë, qetësia dhe kënaqësia e shpirtit dhe e syve arrihet në namaz, siç ka thënë Profeti i Allahut në hadithin që e sjellin Imam Ahmedi dhe Nesaiu, i përcjellë nga Enesi, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1885. "Më janë bërë të dashura aromat e mira dhe gratë. Por qetësia e (shpirtit dhe) syve të mi është në namaz." Ndërsa Imam Ahmedi sjell hadithin nga Muhamed Ibn Hanefije, i cili rrëfen: 1886. "Shkova me babain tim tek një krushqi e jona tek ensarët. Kur hyri koha e namazit, ai i tha shërbëtores: "Na sill ujë për abdes, që të falem dhe të qetësohem!". Kur e tha këtë fjalë, ai na hodhi një vështrim dhe vërejti se ne u çuditëm me fjalët e tij. Atëherë shtoi e tha: "E kam dëgjuar Profetin e Allahut që tha: "Ngrihu, o Bilal, dhe na qetëso me namaz!" Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ata, të cilët i shmangen së kotës ..." - *El leg'u* është *el batilu,* pra, çdo gjë e pavlerë, çdo kotësi. Kjo fjalë përfshin idhujtarinë, poshtërsitë, punët e këqija, madje edhe ato fjalë dhe veprime të cilat nuk kanë asnjë dobi, edhe nëse nuk klasifikohen si të këqija e poshtërsi.

- "Ata, të cilët janë të rregullt në dhënien e zekatit ..." - Bëhet fjalë për një lloj zekati, por kjo ishte përpara se të zbrisnin dispozitat e plota për zekatin e vërtetë, sepse ajeti është zbritur në Mekë dhe, në fakt, dhënia e zekatit nisi të ligjërohej që në Mekë. Allahu i Lartësuar thotë: "Është Ai që krijoi kopshte me pjergulla e pa pjergulla, hurma dhe drithëra të ndryshme, ullinj dhe shegë, të ngjashme e jo të ngjashme. Hani nga frutat e tyre kur të piqen, ndërsa ditën e vjeljes së frutave, jepni pjesën që është e detyrueshme!" [En'am 141]. Çështja e zekatit, me të gjitha dispozitat, kushtet dhe rrethanat e tij u shpall në Medinë. Në fakt, disa kanë thënë se me termin "*zekat*", që do të thotë "pastrim", në këtë ajet është për qëllim pastrimi i shpirtit nga idhujtaria dhe çdo lloj ligësie, siç janë gjynahet, mosbindja ndaj Zotit dhe shpërfillja e urdhëresave e porosive të Tij. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Me siguri, ka shpëtuar ai që e pastroi shpirtin *(zek-kâhâ)* dhe ka dështuar ai që e poshtëroi atë." [Shems 9, 10]. Të tjerë kanë thënë se është për qëllim si pastrimi i shpirtit, ashtu edhe pastrimi i pasurisë. Në fakt, edhe pastrimi i pasurisë është pjesë e pastrimit të shpirtit. Nuk ka dyshim se besimtari i plotë, i përmbushur, i plotësuar, i përsosur është ai i cili e pastron si pasurinë e tij, ashtu edhe shpirtin dhe sjelljen e tij, prej punëve të këqija.

- "Ata, që e ruajnë ndershmërinë e vet dhe shkojnë vetëm me gratë e veta ose me robëreshat, që kanë në zotërim, për të cilat nuk fajsohen." - Janë ata të cilët e ruajnë nderin e tyre të papërlyer nga harami, imoraliteti dhe degjenerimi. Ata bashkohen për marrëdhënie intime vetëm me bashkë-

shortet e tyre ose robëreshat, kur janë në pronësi të tyre. Ai i cili kënaqet me atë që i ka dhënë Allahu, duke ia bërë të lejuar, nuk është aspak i qortuar në këto kënaqësi dhe mirësi që përjeton. I qortuar është ai që kërkon që të përmbushë kënaqësitë e tij jashtë kufijve të Zotit.

- "Ndërsa ata që kërkojnë më tepër - ata janë të shfrenuarit." - Këta e kalojnë kufirin e vendosur nga Allahu i Lartësuar. Imam Shafiu - Allahu e mëshiroftë! - është bazuar në këtë ajet për të treguar se masturbimi (vetëkënaqja) është haram.

- "Edhe ata, të cilët janë besnikë ndaj amanetit, që u është besuar dhe ndaj premtimit të dhënë." - Kur u besohet diçka, ata nuk tradhtojnë duke mos e përmbushur atë që u besohet. Ata e çojnë në vend amanetin dhe i respektojnë marrëveshjet me besnikëri dhe korrektësi, ndryshe nga munafikët, për të cilët Profeti ﷺ ka thënë: 1887. "Shenjat e munafikut janë tri: Kur flet, gënjen, kur premton, e thyen premtimin, dhe kur i besohet diçka, të tradhton." Në vijim Allahu i Lartësuar thotë:

- "Edhe ata që ndaj namazit të tyre janë të kujdesshëm ..." - Ata janë të rregullt, të palëkundur dhe të vazhdueshëm në kryerjen e namazit, duke e falur atë në kohën dhe formën e përcaktuar nga Zoti. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ibn Mesudi, që ka pyetur Profetin a.s: 1888. "O i Dërguari i Allahut! Cila është puna më e mirë?" - "Namazi në kohën e vet" - "Po pas saj? - "Bamirësia ndaj prindërve." - "Po pastaj?" - "Xhihadi në rrugën e Allahut"." Po ta vërejmë me kujdes, Allahu i Lartësuar e ka nisur përshkrimin e atyre që janë në Xhenet me faljen e namazit me frikërespekt dhe i përmbyll ato po me faljen e namazit me kujdes e përkushtim. Kjo tregon për rëndësinë, vlerën dhe shpërblimin e madh të këtij adhurimi. Më pas, Allahu i Lartësuar na tregon se ata që përpiqen sinqerisht dhe maksimalisht për t'i përkryer ato cilësi:

- "Këta janë trashëgimtarët e vërtetë, që do ta trashëgojnë xhenetin Firdeus dhe aty do të jenë përgjithmonë. - Në dy *Sahihët* është hadithi nga Profeti i Allahut, që ka thënë: 1889. "Nëse i kërkoni Allahut, kërkojini xhenetin Firdeus, sepse ai është mu në mes të xheneteve dhe më i larti i tyre. Sipër tij është Froni i Rrahmanit dhe prej aty burojnë lumenjtë e Xhenetit." Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1890. "Secili prej jush ka dy vende: një vend në Xhenet dhe një vend në Zjarr. Nëse dikush vdes dhe hyn në Zjarr, banorët e Xhenetit do të marrin në trashëgim vendin e tij." Dhe pikërisht për këtë flet fjala e Allahut të Lartësuar kur thotë: "Këta janë trashëgimtarët e vërtetë, që do ta trashëgojnë xhenetin Firdeus dhe aty do të jenë përgjithmonë." Kështu, besimtarët do të marrin në trashëgim vendet e mohuesve dhe do të lumturohen në Xhenet. Ata, të gjithë u krijuan që të adhurojnë Allahun e Lartësuar si një të vetëm dhe pa ortak, por mohuesit iu shmangën dhe e shpërfillën këtë qëllim, prandaj dhe privohen nga kopshtet në Xhenet, për t'ua lënë ato besimtarëve. Besimtarët përkushtohen me sinqeritet për të përmbushur atë qëllim, për të cilin i krijoi Allahu dhe ato detyra me të cilat Ai i ka ngarkuar, ndërsa mohuesit i shpërfillin urdhëresat e Zotit dhe qëllimin përse u krijuan. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar ua dhuron besimtarëve pjesën e mosbesimtarëve në Xhenet, nëse ata do t'i bindeshin Zotit të tyre Krenar dhe të Lartësuar. Një provë edhe më e fortë, që e mbështet këtë është edhe hadithi në *Sahih*-un e Muslimit, që përcjell Ebu Burdete nga Ebu Musai, dhe ky nga i ati, se Profeti i Allahut ka thënë: 1891. "Ditën e Kijametit do të vijnë disa muslimanë me gjynahe të mëdha, gati sa malet, por Allahu do t'i falë dhe do t'ua mbulojë. Ai do t'ua hedhë ato gjynahe jehudëve dhe krishterëve." [69] Ndërsa në një version tjetër, Profeti i Allahut ka thënë: 1892. "Ditën e Kijametit, Allahu do t'i japë çdo muslimani një jehud ose një të krishterë dhe do t'i thotë: "Ky është shëlbimi yt prej zjarrit!" [70] Umer Ibn Abdulazizi i kishte kërkuar Ebu Burdetes që të betohej 3 herë

në Allah, që nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij, se me të vërtetë i ati ia kishte treguar këtë hadith prej Profetit të Allahut, dhe ai i ishte betuar tri herë se kështu kishte ndodhur.

Ajetet 12 - 16

12. Ne e krijuam njeriun prej një balte të përzgjedhur *(nga e gjithë toka)*.
13. Pastaj e bëjmë *(të shtohet)* **nga një pikë lëngu**, **që vendoset në një vend të sigurt.**
14. Më pas, atë pikë lëng e bëjmë një droçkë gjaku dhe atë droçkë gjaku e bëjmë copë mishi *(fetus)*. **Pastaj, atë copë mishi e shndërrojmë në eshtra dhe, më pas, eshtrat i veshim me mish. Pastaj atë e bëjmë një krijesë tjetër** *(me shpirt)*. **I lartësuar qoftë Allahu, më i miri Krijues!**
15. Pas kësaj, në fund ju do të vdisni
16. dhe, përsëri, Ditën e Kijametit, ju do të ringjalleni.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne e krijuam njeriun prej një balte të përzgjedhur ..." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth fillimit të krijimit të njeriut. Ai na flet për krijimin e Ademit (a.s), të cilin, sikurse thotë, e krijoi "nga një baltë e ndenjur për një kohë të gjatë..." [Hixhër 26]. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Musa, se Profeti i Allahut ka thënë: 1893. "Allahu i Madhëruar e krijoi Ademin prej një grushti dhé, që e mblodhi nga e gjithë Toka. Kështu, bijtë e Ademit erdhën në varësi të tokës, nga e cila u morën. Prej tyre ka të kuq, të bardhë, të zinj dhe mes këtyre ngjyrave. Midis tyre ka të ligj e të mirë." Ebu Daudi dhe Tirmidhiu e sjellin këtë hadith përmes Auf el Arabiut, me një version të ngjashëm. Tirmidhiu thotë që ky është një hadith *hasen sahih.*

- "Pastaj e bëjmë *(të shtohet)* **nga një pikë lëngu**, **që vendoset në një vend të sigurt**." - Përemri vetor i rasës kallzore "atë" aludon për llojin njerëzor dhe mënyrën e shumimit të tij. Kështu e ka vendosur Allahu i Lartësuar që të vijojë krijimi dhe shumimi i njeriut. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Është Ai i Cili e përsosi gjithçka që ka krijuar dhe që krijimin e njeriut e filloi nga balta. Pastaj i bëri pasardhësit e tij nga një pikë lëngu të përbuzur." [Sexhde 7, 8]. Kështu fillon krijimi i njeriut në barkun e nënës, si një qenie e dobët. Sikurse thotë: "A nuk ju krijojmë nga një lëng i dobët, që e vendosim në një vend të sigurt, deri në një afat të caktuar?! Ne e bëjmë përcaktimin e krijimit. Sa përcaktues të mirë jemi!" [Murselat 20 - 23].

- "Më pas, atë pikë lëng e bëjmë një droçkë gjaku ..." - E bëjmë si gjak të mpiksur. Është fjala për lëngun spermatik, që del me forcë, i cili del nga shpina e burrit dhe përzihet me lëngun e femrës, që del nga *et teraib*, që është dërrasa e kraharorit, nga pjesa e grykës deri afër kërthizës. Kështu, ajo pikë shndërrohet në droçkë gjaku, si vijë e përzgjatur, e cila i ngjan një gjaku të mpiksur.

- "... dhe atë droçkë gjaku e bëjmë copë mishi." - Bëhet si një copë mishi, e paformuar qartë.

- "Pastaj, atë copë mishi e shndërrojmë në eshtra ..." - E formësuam, duke i dhënë konturet e dallueshme. Në këtë fazë dallohen koka e fetusit, dy duart, këmbët me kockat, nervat dhe damarët e shtrirë.

- "... dhe më pas, eshtrat i veshim me mish." - Mbi skelet vendosim diçka që e mbush, e forcon dhe e kompaktëson.

- "Pastaj atë e bëjmë një krijesë tjetër ..." - Në momentin kur i fryhet shpirti, ai nis e lëviz dhe tashmë është shndërruar në një krijesë tjetër, që gjallon, dëgjon, shikon dhe ndjen. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi (r.a): 1894. "Na ka treguar Profeti i Allahut dhe ai është i vërteti, i sinqerti: "Një qenie njerëzore (lënda e krijimit të saj) mblidhet bashkë në mitrën e nënës për dyzet ditë, pastaj ajo shndërrohet në një droçkë gjaku po për kaq ditë, pastaj bëhet si një copë mishi (e shtypur me dhëmbë) po për kaq ditë. Pastaj Allahu dërgon një melek, i cili urdhërohet t'i shkruajë atij katër gjëra. Ai urdhërohet t'i shkruajë (krijesës së re) veprat, rizkun, ditën e vdekjes dhe se a do të jetë i mjeruar a i

bekuar (në jetën e pasosur). Pas kësaj, krijesës do t'i fryhet shpirti.". Hadithin e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi në dy *Sahih*-ët e tyre. Pasi përmendi pushtetin e Tij të plotë, butësinë dhe përkujdesin e Tij gjatë fazave të krijimit të kësaj pike, gjatë kalimit të saj nga një gjendje në një tjetër, nga një formë në një tjetër, derisa merr formën e plotë të njeriut, Allahu i Madhëruar vijon dhe thotë:

- "I lartësuar qoftë Allahu, më i miri Krijues!" - Këto faza të krijimit të njeriut dhe meditimi rreth tyre tregojnë se ai është më i miri Krijues.

- "Pas kësaj, në fund ju do të vdisni ..." - Pas këtij krijimi të parë dhe sjelljes tuaj në jetë, pasi nuk ekzistonit, ju do të shkoni pashmangshmërisht drejt vdekjes. Më pas:

- "... dhe, përsëri, Ditën e Kijametit, ju do të ringjalleni." - Do të ringjalleni Ditën e Premtimit, ditën kur shpirtrat do të kthehen në trupat e tyre, kur çdokujt do t'i jepet shpërblimi për çfarë ka bërë: nëse keni bërë mirë, do të shpërbleheni me mirësi dhe nëse ka bërë keq, do të merrni shpagimin e merituar.

Ajeti 17

17. Ne kemi krijuar një shtatëshe mbi ju dhe Ne nuk jemi të pakujdesshëm ndaj asaj që kemi krijuar.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi foli për krijimin e njeriut, Allahu i Lartësuar flet për krijimin e 7 qiejve. Janë të shpeshta rastet në Kuran, kur Allahu i Lartësuar përmend bashkë krijimin e qiejve dhe të Tokës me krijimin e njeriut, si për shembull: "S'ka dyshim se krijimi i qiejve dhe i Tokës është çështje më e madhe se krijimi i njerëzve, por shumica e njerëzve nuk e dinë." [Gafir 57].

- "Ne kemi krijuar një shtatëshe mbi ju ..." - Domethënë, 7 qiej. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Allahu është Ai që krijoi shtatë qiej dhe Toka po aq sa ata. Nëpër to zbret vendimi i Tij, për të qenë të bindur se Allahu është i Plotfuqishëm për gjithçka dhe se me të vërtetë, Allahu ka përfshirë gjithçka me dijen e Vet." [Talak 12]

- "... dhe Ne nuk jemi të pakujdesshëm ndaj asaj që krijuam." - Siç thotë në ajetin tjetër: "Ai di gjithçka që futet në Tokë dhe gjithçka që del prej saj, çfarë zbret prej qiellit dhe çfarë ngrihet në të. Ai është me ju kudo që të jeni. Allahu vështron gjithçka që bëni ju." [Hadid 3]. Allahut të Lartësuar nuk mund t'i fshihet një qiell nga një qiell tjetër dhe as njëra tokë nga toka tjetër. Diturisë së Tij gjithëpërfshirëse nuk mund t'i fshihet asgjë në qiell dhe në Tokë, as malet dhe asgjë që fshihet në thellësi të tyre apo në humnerat mes tyre. Atij nuk i fshihet asgjë që ndodhet në det, por Ai e di mirë se çfarë ndodhet në thellësitë e errëta të tij. Ai di saktësisht numrin e të gjitha thërrmijave dhe të çdo gjëje që ndodhet në male e kodra, di numrin e kokrrave të rërës e çdo gjë që gjendet brenda oqeaneve tyre. Ai di numrin e pemëve dhe të bimësisë. Madje, sikurse thotë i Lartësuari: "... Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë."[En'am 59].

Ajetet 18 - 22

18. Ne lëshojmë ujë nga qielli me masë të caktuar dhe Ne e bëjmë atë *(ujin)* **të futet në tokë për ju. Por Ne, sigurisht mund ta bëjmë atë** *(ujin)* **që të humbë** *(në thellësi të tokës).*

19. Me anë të tij *(ujit),* **Ne rrisim për ju kopshte hurmash e rrushi. Në ato kopshte, ju keni fruta me mbushulli, me të cilat ushqeheni.**

20. Dhe *(krijuam)* **një dru, që rritet në Turi Sina e që jep vaj dhe mëlmesë, për ata që e përdorin si ushqim.**

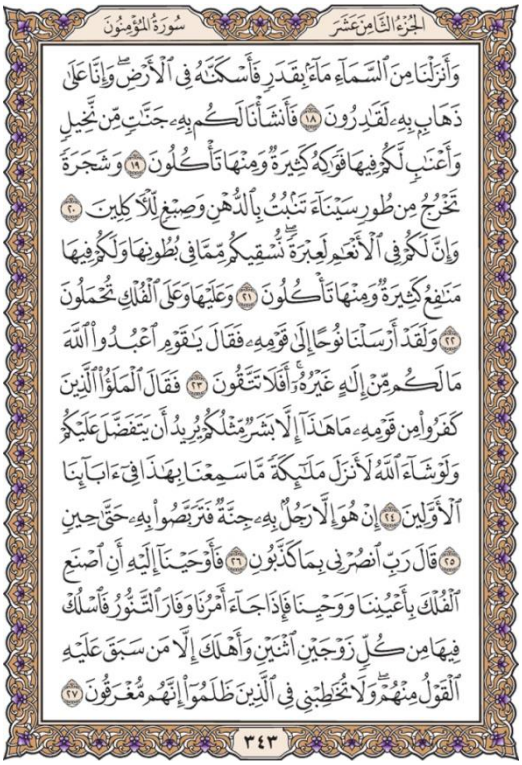
21. Edhe te bagëtitë ka shenja për të mediuar. Nga barku i tyre, Ne ju japim të pini *(qumësht).* **Ju keni edhe shumë dobi të tjera. Me mishin e tyre, ju ushqeheni.**

22. Dhe mbi to, ashtu si edhe mbi anije, ju udhëtoni.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne lëshojmë ujë nga qielli me masë të caktuar dhe Ne e bëjmë atë *(ujin)* **të futet në tokë për ju."** - Allahu i Lartësuar na tregon mirësitë e Tij të shumta mbi robërit e Tij, mirësi të cilat nuk mund të numërohen dhe përkufizohen. Ndër mirësitë më të mëdha të Tij, madje baza e të gjitha mirësive është shiu nga qielli, të cilin Ai e lëshon: "me masë të caktuar", pra, aq sa duhet. Kështu, Ai nuk e lëshon shiun me furi, që të shkatërrojë tokën, bimësinë dhe ndërtesat, por as edhe me pakicë, që të jetë i pamjaftueshëm për bimësinë. Allahu e jep atë aq sa duhet për të ujitur, për të pirë dhe për të përfituar krijesat. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "Ne e bëjmë atë *(ujin)* të futet në tokë për ju." Domethënë, ka bërë që shiu të rezervohet në tokë, e cila është bërë e përshtatshme për ta mbajtur atë, me qëllim që të ushqehet çdo gjë që mbin në tokë, si farëra, bimë, pemë dhe çdo gjallesë.

- "Por Ne, sigurisht mund ta bëjmë atë *(ujin)* **që të humbë ..."** - Nëse do të dëshironin që të mos binte asnjë pikë shiu nga qielli, Ne do ta kishim bërë diçka të tillë. Po të dëshironim t'ju dëmtonim, do t'ju privonim nga ky ujë, dhe kështu nuk do ta lëshonim atë atje ku ju e keni të nevojshme, por do ta shpërndanim nëpër lugina dhe toka të humbura. Gjithashtu, nëse do të dëshironim që të mos përfitohej prej tij, mund ta bënim atë të kripur ose të papërdorshëm për t'u pirë dhe për të vaditur. Po të dëshironim që ai ujë të mos binte fare në tokë ose që të binte dhe të humbiste në thellësitë e saj, që ju të mos mundeshit që ta nxirrnit në sipërfaqe dhe të përfitonit prej tij, edhe këtë mund ta bënim. Por Allahu i Lartësuar, me butësinë, përkujdesin dhe mëshirën e Tij të pakufishme, bëri që ky ujë të jetë i pijshëm, i ëmbël, i pastër, që ruhet në tokë dhe që lëviz në sipërfaqen e saj, me qëllim që ju të mund të vadisni tokat, të pini dhe të laheni vetë! Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja për të gjitha mirësitë që ka dhuruar!

الجزء الثامن عشر سورة المؤمنون

وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّٰهُ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَإِنَّا عَلَىٰ
ذَهَابٍۭ بِهِۦ لَقَٰدِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ
وَأَعْنَٰبٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً
تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَآءَ تَنۢبُتُ بِٱلدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ ﴿٢٠﴾
وَإِنَّ لَكُمْ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِى بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا
مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ
﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ ٱلْمَلَؤُا۟ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ
وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌۢ بِهِۦ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٍ
﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ أَنِ ٱصْنَعِ
ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ فَٱسْلُكْ
فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ
ٱلْقَوْلُ مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

٣٤٣

- "Me anë të tij *(ujit)*, **Ne rrisim për ju kopshte hurmash e rrushi."** - Këto kultura ishin më të përhapura dhe më të njohura nga banorët e Hixhazit.

- "Në ato kopshte, ju keni fruta me mbushulli, me të cilat ju ushqeheni." - Ai ju mundësoi që të përfitoni nga të gjitha llojet e drufrutorëve dhe bimëve të ushqyeshme.

- "Dhe një dru, që rritet në Turi Sina ..." - Flitet për pemën e ullirit, e cila rritet në malin Tur, atje ku Allahu i Lartësuar i foli Musait (a.s).

- "... e që jep vaj ..." - Nga ajo pemë që nxirrni vajin.

- "... dhe mëlmesë, për ata që e përdorin si ushqim." - Ai është një ushqim i mirë, për të gjithë ata që e hanë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Usejdi (emri i tij është Malik Ibn Rabia el Saidi el Ensari - Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1895. "Hajeni vajin e ullirit dhe lyhuni me të, sepse ai del prej një peme të bekuar, plot mirësi!"

- "Edhe te bagëtitë ka shenja për të mediuar. Nga barku i tyre, Ne ju japim

të pini. Ju keni edhe shumë dobi të tjera. Me mishin e tyre, ju ushqeheni." - Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar na tregon mirësitë e shumta që u ka dhuruar njerezve përmes këtyre krijesave të Tij, pra, bagëtive. Kështu, ata përfitojnë dobi të shumta nga këto kafshë të krijuara nga Zoti për ta: përfitojnë duke pirë qumështin, duke ngrënë mishin e tyre, duke u veshur nga rroba të prodhuara prej leshit, gëzofit dhe lëkurës së tyre. Njerëzit mund t'i përdorin kafshët për të ngarkuar e bartur pesha të rënda në vende të largëta, siç thotë Allahu i Lartësuar në këtë ajet: "Edhe kafshët Ai i krijoi për ju. Nëpërmjet tyre, ju siguroni mjete për ngrohje dhe dobi të tjera. Prej tyre ushqeheni. Ju shihni pamje të bukura kur i ktheni ato në mbrëmje *(nga kullota)* dhe kur i lëshoni në mëngjes *(për në kullotë)*. Ato bartin ngarkesat tuaja *(të rënda)* në vende të largëta, ku ju do të arrinit me shumë vështirësi. Vërtet, Zoti juaj është shumë Bamirës dhe Mëshirëplotë. Edhe kuajt, mushkat dhe gomarët i krijoi që t'i përdorni si kafshë barre dhe si zbukurim. Ai krijon edhe gjëra që ju nuk i dini." [Nahl 5 - 8].

- "Dhe mbi to, ashtu si edhe mbi anije, ju udhëtoni." - (Allahu i Lartësuar tregon mirësinë që u ka dhuruar robërve të Tij me krijimin e këtyre kafshëve, të cilat i përdorin edhe për të udhëtuar në vendet e largëta. Po kështu, i Lartësuari na tregon përkujdesin, butësinë dhe mëshirën e Tij të madhe me lehtësimin që u bëri krijesave për të udhëtuar me anije në rrugë detare.) [71]

Ajetet 23 - 25

23. Ne e dërguam Nuhun te populli i tij dhe ai i tha: "O populli im! Adhuroni vetëm Allahun! Nuk ka zot tjetër, veç Tij. A nuk i frikësoheni?"

24. Paria e jobesimtarëve nga populli i tij thanë: "Ky nuk është gjë tjetër, veçse një njeri, sikurse ju, që dëshiron të tregojë se është më lart se ju. Po të dëshironte Allahu, do të dërgonte melekë. Ne nuk e kemi dëgjuar kurrë një gjë të tillë nga të parët tanë."

25. *(Disa të tjerë thanë:)* **Ai nuk është gjë tjetër, veçse një njeri i sëmurë mendërisht! Ndaj prisni edhe për pak kohë.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne e dërguam Nuhun te populli i tij dhe ai i tha: "O populli im! Adhuroni vetëm Allahun! Nuk ka zot tjetër, veç Tij." - Allahu i Lartësuar na njofton rreth Nuhut (a.s) dhe kohës kur Ai e dërgoi tek populli i tij, për t'i paralajmëruar ata rreth ndëshkimit, zemërimit dhe dënimit të ashpër të Tij, nëse i shoqëronin ortakë në adhurim dhe mohonin të dërguarin e Tij. Allahu i Lartësuar na tregon fjalët e Nuhut (a.s):

- "A nuk i frikësoheni?" - A nuk i frikësoheni Allahut, kur i bëni shirk?

- "Paria e jobesimtarëve nga populli i tij thanë: "Ky nuk është gjë tjetër, veçse një njeri, sikurse ju, që dëshiron të tregojë se është më lart se ju." - Ai kërkon pozitë mbi ju, duke pretenduar profetësinë, por, në fakt, ai është thjesht një njeri, njëlloj si ju. Si mund të vërtetojë ai se i vjen shpallje nga Zoti dhe se është i përzgjedhur mes jush?!

- "Po të dëshironte, Allahu do të dërgonte melekë." - Po të dëshironte Zoti të dërgonte profet, do të zgjidhte ndonjë melek për këtë.

- "Ne kurrë nuk e kemi dëgjuar një gjë të tillë nga të parët tanë." - Nuk kemi dëgjuar kurrë që Zoti të dërgojë ndonjë njeri si profet!

- "Ai nuk është gjë tjetër veçse një njeri i sëmurë mendërisht." - Ai është një i çmendur, i cili pretendon se Allahu e ka veçuar duke i dhuruar profetësinë.

- Ndaj prisni edhe për pak kohë! - Bëni durim derisa të vdesë, që të gjeni rehat prej tij.

Ajetet 26 - 30

26. Ai tha: "O Zoti im! Më ndihmo kundër atyre që më mohojnë!".

27. Kështu, Ne i shpallëm Nuhut: "Ndërtoje anijen nën mbikëqyrjen Tonë dhe sipas urdhrit Tonë! Pastaj, kur të vijë urdhri Ynë dhe të shpërthejnë burimet e Tokës, ngarko në të nga një çift prej secilit lloj - mashkull dhe femër. Le të hipë edhe familja jote, me përjashtim

të atyre, për të cilët tashmë është marrë vendimi. Dhe mos kërko *(falje)* **prej Meje për ata që janë keqbërës, sepse ata do të mbyten!**

28. E, kur të hipësh në anije së bashku me ata që janë me ty, thuaj: "I lavdëruar qoftë Allahu, i Cili na shpëtoi prej popullit keqbërës!"

29. Thuaj, gjithashtu: "O Zoti im! Më zbrit me bekimin tënd, sepse Ti je më i miri i atyre që na zbresin."

30. Sigurisht, te këto ka argumente. Ne i kemi vënë gjithmonë në provë ata.

Shpjegimi i ajeteve

Nuhu (a.s) i kërkoi ndihmë Zotit të tij, siç e sqaron i Lartësuari në një ajet tjetër, ku thotë: "Ai u mundua dhe u kërcënua prej tyre. Prandaj ai iu drejtua Zotit të vet: "Unë jam i mundur, prandaj më ndihmo!" [Kamer 9 - 10]. Ndërsa në këtë ajet, i Lartësuari na tregon lutjen e Nuhut:

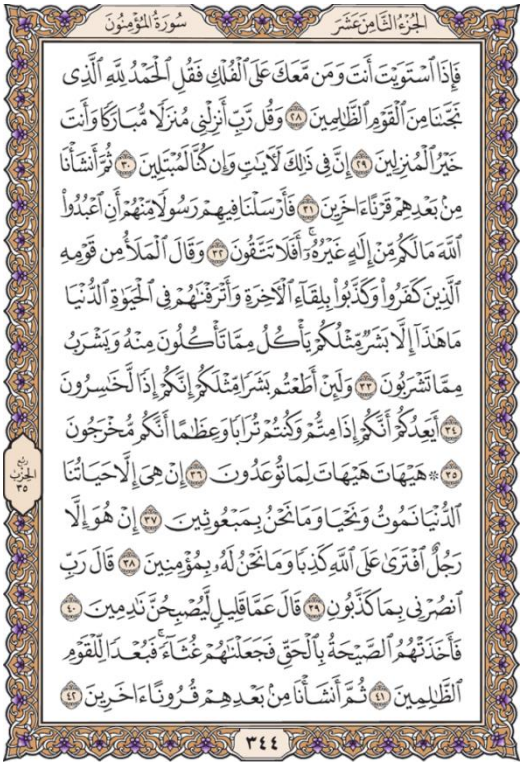
- **"Ai tha: "O Zoti im! Më ndihmo kundër atyre që më mohojnë!".** - Atëherë, Allahu i Lartësuar e urdhëroi Nuhun që të ndërtonte një anije në mënyrë të përkryer:

- **"Kështu, Ne i shpallëm Nuhut: "Ndërtoje anijen nën mbikëqyrjen Tonë dhe sipas urdhrit Tonë! Pastaj, kur të vijë urdhri Ynë dhe të shpërthejnë burimet e Tokës, ngarko në të nga një çift prej secilit lloj - mashkull dhe femër."** - Ai u urdhërua që të hipte në anije nga një çift mashkull-femër të çdo lloji kafshe, bime, peme etj. U urdhërua, gjithashtu, që të merrte edhe familjen e tij:

- **"Le të hipë edhe familja jote ..."** - Por:

- **"... me përjashtim të atyre, për të cilët tashmë është marrë vendimi."** - Këta ishin ata pjesëtarë të familjes së tij të cilët nuk besuan, domethënë, i biri dhe bashkëshortja. Në fakt, familja e tij e vërtetë ishin ata që besuan, për të cilët u urdhërua që t'i hipte në anije.

- **"Dhe mos kërko** *(falje)* **prej Meje për ata që janë keqbërës, sepse ata do të mbyten."** - Të mos të përfshijë dhembshuria ndaj popullit tënd, të cilët nuk besuan edhe pasi iu shtjellua dhe qartësua e vërteta,

sepse tashmë ka marrë fund vendimi se ata do të mbyten. Pikërisht këtë fund e zgjodhën vetë, me mohimin e të vërtetës dhe me kalimin e kufijve. Kjo histori u shtjellua në suren Hud, ndaj nuk është e nevojshme të risillet këtu.

- **"E, kur të hipësh në anije së bashku me ata që janë me ty, thuaj: "I lavdëruar qoftë Allahu, i Cili na shpëtoi prej popullit keqbërës** *(mohues)*!" - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në ajetin tjetër: "Është Ai që ka krijuar gjithçka në çift dhe që ju ka mundësuar anije dhe kafshë, që të udhëtoni me to. Kur të uleni mbi to, përkujtojeni këtë të mirë që jua ka dhënë Zoti juaj dhe, pasi të qëndroni mbi to, thoni: "I lavdëruar qoftë Ai, që i nënshtroi këto për ne, sepse përndryshe, vetë ne nuk do të kishim mundësi ta bënim! Ne, te Zoti ynë do të kthehemi!" [Zuhruf 12 - 14].

- **"Thuaj, gjithashtu: "O Zoti im! Më zbrit me bekimin tënd, sepse Ti je më i miri i atyre që na zbresin."** - Ashtu sikurse Allahu i Lartësuar tregoi mirësi me Nuhun dhe popullin e tij, duke e shpëtuar nga

përmbytja, ashtu siç e mësoi që ta lavdëronte Allahun, që i shpëtoi prej popullit mohues dhe i përmbyti ata të gjithë, po kështu Allahu i Lartësuar e mëson Nuhun (a.s), që të lutet edhe me këto fjalë: "O Zoti im! Më zbrit me bekimin tënd, sepse Ti je më i miri i atyre që na zbresin."

- "Sigurisht, te këto ka argumente." - Në këtë vepër të Zotit, dhe pikërisht në shpëtimin e besimtarëve dhe në shkatërri-min e mohuesve ka argumente, fakte të qarta, që tregojnë vërtetësinë e profetëve dhe të mesazhit të tyre. Kjo tregon se Allahu i Lartësuar vepron atë që Ai dëshiron dhe se Ai është i Plotpushtetshëm dhe i Gjithëditur për gjithçka.

- "Ne i kemi vënë gjithmonë në provë ata ..." - Allahu i Lartësuar i ka sprovuar gjithmonë njerëzit, duke u dërguar profetët dhe duke i urdhëruar për t'iu bindur atyre.

Ajetet 31 - 41

31. Pas tyre, Ne sollëm një popull tjetër.

32. Dhe u dërguam një profet nga mesi i tyre *(që u tha)*: **"Adhuroni vetëm Allahun! Nuk ka zot tjetër, veç Atij! A nuk keni frikë?"**

33. Paria e atij populli, që nuk besoi dhe e mohoi takimin në jetën tjetër dhe të cilëve Ne u patëm falur begati në jetën e kësaj bote, tha: "Ky *(Salihu)* **nuk është gjë tjetër, veçse një njeri, sikurse edhe ju. Ai ha, ashtu siç hani ju dhe pi, ashtu si pini ju.**

34. Nëse i nështroheni një njeriu që është si ju, atëherë do të jeni të humbur.

35. Mos vallë, ai ju premton se, pasi të vdisni, të bëheni dhé e eshtra, do të dilni sërish të gjallë?

36. Sa i pamundur është ky premtim!

37. Nuk ka asgjë tjetër, përveç jetës sonë në këtë botë. Në të do të vdesim e do të jetojmë dhe nuk kemi për t'u ringjallur kurrë.

38. Ai *(Salihu)* **nuk është tjetër, veçse një njeri që trillon gënjeshtra për Allahun, ndaj ne nuk i besojmë atij."**

39. Ai *(Salihu)* **tha "O Zoti im! Më ndihmo kundër atyre që më mohojnë!"**

40. Allahu tha: "Së shpejti ata do të dëshpërohen!".

41. Atëherë, ata i përfshiu një oshëtimë dhe Ne i bëmë ata si hedhurina gjethesh të thara. Larg mëshirës së Zotit qoftë populli keqbërës!

Shpjegimi i ajeteve

- "Pas tyre, Ne sollëm një popull tjetër." - Allahu i Lartësuar na tregon se, pas popullit të Nuhut, Ai solli breza të tjerë njerëzish. Thuhet se bëhet fjalë për Adin, të cilët jetuan pas popullit të Hudit. Thuhet, gjithashtu, se bëhet fjalë për Themudin, sepse Allahu i Lartësuar thotë në fund të këtyre ajeteve: "Atëherë, ata i përfshiu një oshëtimë *..."* (dhe me oshëtimë u dënua populli i Themudit).

- "Dhe u dërguam një profet nga mesi i tyre *(që u tha)*: **"Adhuroni vetëm Allahun! Nuk ka zot tjetër, veç Atij. A nuk keni frikë ..."** - Kështu, Allahu i Lartësuar u dërgoi një profet të përzgjedhur nga gjiri i tyre, i cili i ftoi ata që ta besonin Allahun dhe ta adhuronin Atë si një të vetëm, por ata e refuzuan, me pretendimin se ai ishte thjesht një njeri, njëlloj si ata. Allahu i Madhëruar thotë:

- "Paria e atij populli, që nuk besoi dhe e mohoi takimin në jetën tjetër dhe të cilëve Ne u patëm falur begati në jetën e kësaj bote, tha: "Ky *(Salihu)* **nuk është gjë tjetër, veçse një njeri, sikurse edhe ju. Ai ha, ashtu siç hani ju dhe pi, ashtu si pini ju. Nëse i nështroheni një njeriu që është si ju, atëherë do të jeni të humbur."** - Kështu, ata nuk e besonin ahiretin, ringjalljen pas vdekjes, për llogarinë e drejtë para Zotit. Allahu i Madhëruar na tregon fjalët e tyre:

- "Mos vallë, ai ju premton se, pasi të vdisni, të bëheni dhé e eshtra, do të dilni sërish të gjallë?" Sa i pamundur është ky premtim!" - Pra, kjo është diçka e largët, shumë larg mundësisë që të ndodhë!

- "Nuk ka asgjë tjetër, përveç jetës sonë në këtë botë. Në të do të vdesim e do të jetojmë dhe nuk kemi për t'u ringjallur

kurrë." - Më pas, si për të arsyetuar këtë mosbesim të tyre, thanë:

- "Ai *(Salihu)* **nuk është tjetër, veçse një njeri që trillon gënjeshtra për Allahun, ndaj ne nuk i besojmë atij."** - Ai thjesht trillon dhe mashtron në gjithçka që ai quan "shpallje", paralajmërime dhe lajme rreth ringjalljes. Pastaj thanë: "... ne nuk i besojmë atij", pra, nuk i besojmë në lidhje më këto kërcënime e paralajmërime. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon për lutjen e Profetit të tyre drejtuar Allahut:

- "Ai tha "O Zoti im! Më ndihmo kundër atyre që më mohojnë!" - Profeti i kërkoi Zotit ndihmë dhe mbështetje kundër atij populli mohues të së vërtetës.

- "Allahu tha: "Së shpejti ata do të dëshpërohen!" - Ata do të dëshpërohen dhe do të pendohen për mohimin që të bëjnë.

- "Atëherë, ata i përfshiu një oshëtimë dhe Ne i bëmë ata si hedhurina gjethesh të thara." - Ata e merituan ndëshkimin prej Allahut, sepse mohuan të vërtetën, kaluan çdo kufi dhe shkelën çdo parim. Ajo që kuptohet qartë nga ajeti është se atyre u erdhi një oshëtimë (*es sajĥa*) dhe një stuhi e fuqishme dhe e ftohtë (*riĥun sarsar*). Allahu i Lartësuar thotë: "Ne i bëmë ata si hedhurina gjethesh të thara." Pra, të shkatërruar, të vdekur, si shkuma që lë pas vala e detit.

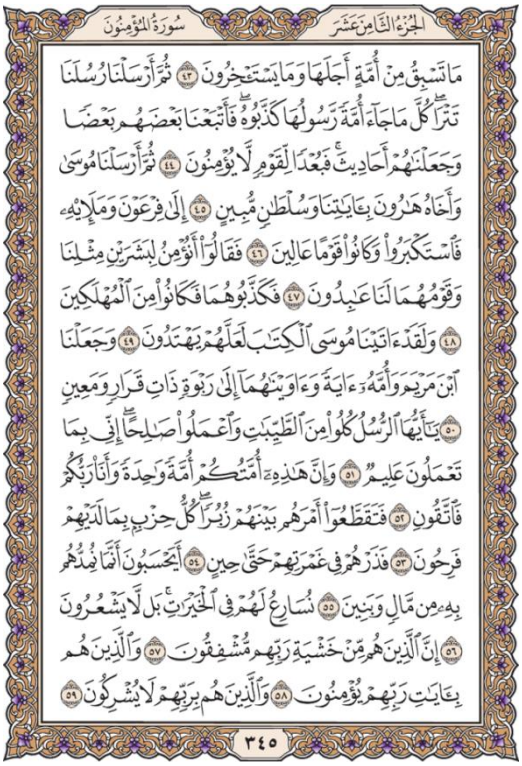
- "Larg mëshirës së Zotit qoftë populli keqbërës!" - Ata i bënë padrejtesi vetes, me mohimin e të vërtetës dhe të Profetit të Zotit. Kështu, le të kenë kujdes ata të cilëve u zbriti ky Kuran, që të mos mohojnë Profetin e tyre, në mënyrë që të mos i godasë ai ndëshkim që shkatërroi popujt e shkuar; le të nxjerrin mësime dhe dobi nga të tilla rrëfime.

Ajetet 42 - 44

42. Pas tyre, Ne sollëm popuj të tjerë.

43. Asnjë popull nuk mundi ta shpejtonte e as ta vononte afatin e vet.

44. Më pas, Ne i dërguam profetët Tanë njëri pas tjetrit. Por, çdo herë që një populli i vinte profeti i vet, ata e mohonin atë. Prandaj, Ne i dënuam ata popuj

الجزء الثامن عشر سورة المؤمنون

مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا
تَتْرَا ۖ كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ ۖ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا
وَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ ۚ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ
وَأَخَاهُ هَٰرُونَ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ
فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا
وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَٰبِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْلَكِينَ
﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ وَجَعَلْنَا
ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ ءَايَةً وَءَاوَيْنَٰهُمَآ إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ
﴿٥٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا
تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ
فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ
فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرْهُمْ فِى غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم
بِهِۦ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ بَل لَّا يَشْعُرُونَ
﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ هُم
بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

٣٤٥

njëri pas tjetrit dhe i bëmë që të përmenden në tregime. Larg mëshirës së Zotit qoftë një popull që nuk beson!

Shpjegimi i ajeteve

- "Pas tyre, Ne sollëm popuj të tjerë." - Sollëm popuj dhe krijesa të shumta pas tyre.

- "Asnjë popull nuk mundi ta shpejtojë e as ta vonojë afatin e vet." - Përkundrazi, vendimi i Zotit zbret në varësi të përcaktimit dhe diturisë së Tij absolute. Gjithashtu, popuj të shumtë vijnë brez pas brezi, me përcaktimin dhe diturinë absolute të Zotit.

- "Më pas, Ne i dërguam profetët Tanë njëri pas tjetrit." - Allahu i Lartësuar i dërgoi profetët njëri pas tjetrit, siç thotë edhe në ajetin tjetër: "Ne çuam në çdo popull të dërguar, që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!" Por pati nga ata që Allahu i udhëzoi dhe pati nga ata që merituan të mbeten në humbje. ..." [Nahl 36].

- "Por, çdo herë që një populli i vinte profeti i vet, ata e mohonin atë." - Domethënë, shumica e popujve i trajtuan në këtë

formë profetët e tyre. Kjo i ngjan ajetit: "Ah! Mjerë robërit! Sa herë që u vjen ndonjë i dërguar, ata veçse tallen me të." [Ja sin 30].

- "Prandaj, Ne i dënuam ata popuj njëri pas tjetrit ..." - Duke i shkatërruar dhe shfarosur, siç thuhet në ajetin tjetër: "Sa e sa breza kemi shkatërruar pas Nuhut. ..." [Isra 17].

- "... dhe i bëmë që të përmenden në tregime." - I bëmë temë të historisë dhe tregimeve, të cilat tregohen ndër njerëz, si mësim i dobishëm për ata që dinë të nxjerrin mësime. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "... Ne i bëmë ata rrëfenja *(që tregohen gojë më gojë)* dhe i përndamë plotësisht. Në këtë ka argumente për çdo të durueshëm e mirënjohës." [Sebe' 19].

- "Larg mëshirës së Zotit qoftë një popull që nuk beson!"

Ajetet 45 - 49

45. Më pas, Ne dërguam Musain dhe vëllanë e tij Harunin, me mrekullitë dhe argumentet Tona të qarta,

46. te Faraoni dhe rrethi i tij. Por ata u treguan kryeneçë, sepse ishin popull arrogant.

47. Ata thanë: "E, si t'u besojmë dy njerëzve që janë si ne, kur populli i tyre është në shërbimin tonë?!"

48. Ata i mohuan që të dy *(profetët)* **dhe u bënë nga ata që u shkatërruam.**

49. Ne i dhamë Musait Librin, në mënyrë që ata *(populli i Izraelit)* **të gjenin rrugën e drejtë.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se Ai e dërgoi profetin Musa dhe vëllain e tij, Harunin (Paqja e Zotit qoftë me ta!) si të dërguar tek Faraoni dhe populli i tij. Ai i dërgoi ata me argumente të qarta, fakte dhe mrekulli të jashtëzakonshme, të cilat shkatërronin çdo kokëfortësi dhe mosbesim. Megjithatë, ata u treguan sërish kryeneçë dhe refuzuan që të ndiqnin rrugën e profetëve dhe porositë e Zotit. Justifikimi që nxorën ishte fakti se ata na qenkëshin thjesht dy njerëz të zakonshëm, si gjithë njerëzit e tjerë. Fjalë të ngjashme thoshin edhe popujt e mëparshëm, sepse të ngjashme i kishin edhe zemrat, shpirtrat, synimet dhe qëllimet e tyre. Atëherë, Allahu i Lartësuar e shkatërroi Faraonin dhe përkrahësit e tij, duke i përmbytur të gjithë në një ditë të vetme. Më pas, Allahu i Lartësuar i zbriti Musait Teuratin, në të cilin shtjelloi ligjet dhe dispozitat për popullin, të cilët duhet t'i përmbushnin dhe respektonin me sinqeritet për Të. Pasi zbriti Teuratin, Allahu i Lartësuar nuk goditi më asnjë popull me ndëshkim gjithëpërfshirës, por i urdhëronte besimtarët që të luftonin kundër mohuesve të besimit, siç thuhet në një ajet tjetër: "Pasi i shkatërruam popujt e mëparshëm, Ne i dhamë Musait Librin, që është dritë për njerëzit dhe udhëzim e mëshirë, që ata të mund të merrnin mësim." [Kasas 43].

Ajeti 50

50. Ne i bëmë të birin e Merjemes dhe nënën e tij si shenjë. Ne i sistemuam ata në një vend të lartë, të qetë e të sigurt, plot me burime uji.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne i bëmë të birin e Merjemes dhe nënën e tij si shenjë." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth adhuruesit dhe Profetit të Tij të dashur, Isait, birit të Merjemes, - paqja e Zotit qoftë me të! I Madhëruari na tregon se Ai e pati bërë këtë profet dhe nënën e Tij një shenjë madhështore, të jashtëzakonshme, bindëse e të pakundërshtueshme për njerëzit, që dëshmon për pushtetin e Tij absolut, sepse Ai bën gjithçka që dëshiron. Allahu i Madhëruar e krijoi Ademin pa baba dhe pa nënë, Havanë e krijoi prej një mashkulli (sepse ajo u krijua prej brinjës së Ademit), Isain e krijoi nga një nënë, por pa ndërhyrjen e një mashkulli, ndërsa pjesën tjetër të njerëzve i krijoi prej një mashkulli dhe nje femre.

- "... dhe i sistemuam në një vend të lartë, të qetë e të sigurt, plot me burime uji." - *Er-rabuetu* - e përmendur në ajet - quhet një pllajë, ngrehinë ose kodër. Një vend i tillë është ideal për pemishte dhe bimësi. Gjithashtu, Allahu i Madhëruar thotë se ai

vend ishte i mbushur me burime dhe ujë që rridhte vazhdimisht. Ka shumë mendime, në lidhje me përcaktimin e këtij vendi, por mendimi më i përhapur dhe më i qartë flet për *Bejtul Makdesin*, pra, faltoren e shenjtë në Palestinë. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 51 - 56

51. "O ju të dërguar! Hani gjërat që janë të mira dhe të pastra dhe bëni vepra të mira! Unë di gjithçka që ju bëni.

52. Kjo është feja juaj. Ajo është e vetmja fe dhe Unë jam Zoti juaj, prandaj më kini frikë vetëm Mua!

53. Por, më vonë, njerëzit u përçanë në grupe rreth fesë së tyre dhe secili grup krenohej me atë të vetën.

54. Megjithatë, lëri edhe për pak kohë në vetëmashtrimin e tyre!

55. Mos, vallë, ata mendojnë se, meqë u kemi dhënë me mbushulli pasuri dhe fëmijë,

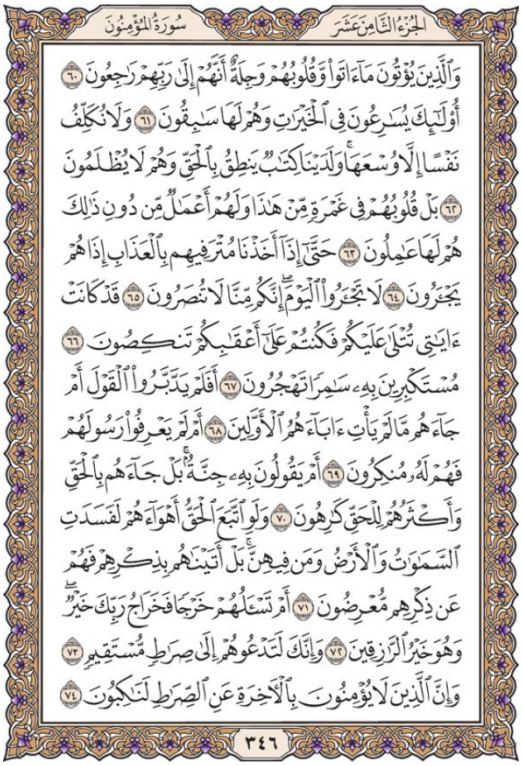
56. Ne do t'u ofronim të gjitha të mirat? Jo, kurrsesi! Por ata nuk kuptojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- "O ju të dërguar! Hani gjërat që janë të mira dhe të pastra dhe bëni vepra të mira! Unë di gjithçka që ju bëni." - Allahu i Lartësuar i urdhëron robërit e Tij të dërguar (paqja e Zotit qoftë me të gjithë ata!) që të kujdesen që ushqimi i tyre të jetë hallall dhe të përkushtohen në kryerjen e veprave të mira, madje të jenë të kujdesshëm në përzgjedhjen e këtyre punëve. Ajeti tregon se të ushqyerit me hallall është një ndihmë e madhe dhe lehtësim për njeriun, që të kryejë vepra të mira. Nuk ka asnjë dyshim se, të gjithë profetët e përmbushën këtë porosi me përkushtimin më të madh, prandaj Allahu i Lartësuar u dha shpërblim të madh për këtë shërbim që ata u ofruan dhe mësuan njerëzve. Hasan el Basriu ka thënë për këtë ajet: "Dijeni se nuk do të gjykoheni nëse *(rizku juaj)* është i verdhë apo i kuq, është i ëmbël apo i thartë, por kufizohuni dhe përqendrohuni vetëm me rizkun që ka lejuar Zoti." Në një hadith të saktë thuhet: 1896. "Daudi (a.s) hante prej punës së duarve të tij." Në një hadith tjetër të saktë thuhet: 1897. "Çdo profet ka qenë bari delesh." Njerëzit e pyetën: "Edhe ti, o i Dërguari i Allahut?" - "Po, edhe unë ruaja delet me mëditje, për banorët e Mekës". Muslimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej Tij!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1898. "O njerëz! Allahu është i Mirë dhe pranon veçse të mirën. Allahu iu dha besimtarëve ato urdhëresa që u dha edhe Profetëve të Tij, kur thotë: "O ju të dërguar! Hani gjërat që janë të mira dhe të pastra dhe bëni vepra të mira! Unë di gjithçka që ju bëni." Ai thotë gjithashtu: "O ju që keni besuar! Hani nga të mirat, me të cilat ju kemi begatuar!". Pastaj përmendi një burrë, i cili ka udhëtuar gjatë dhe, i shpupuritur e i pluhurosur, i zgjat duart drejt qiellit e lutet: "O Zot! O Zot!" Por ndërkohë, ushqimi i tij është haram, pija e tij është haram, veshja e tij është haram, pra, ka jetuar me haram. Atëherë, si t'i pranohet lutja këtij njeriu?!" Hadithin e sjell edhe Imam Ahmedi.

- "Kjo është feja juaj. Ajo është e vetmja fe dhe Unë jam Zoti juaj, prandaj më kini frikë vetëm Mua!" **-** Feja juaj, - o të dërguarit e Mi! - është një e vetme dhe ju keni një besim të përbashkët. Kjo fe është pikërisht ftesa e njerëzve në adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe të pashoq. Qëllimi i fesë së të gjithë profetëve ka qenë: adhurimi i Allahut si një i vetëm dhe i pashoq, adhurim që duhej bërë pikërisht nëpërmjet sheriateve të larmishme, që Ai u zbriti të dërguarve të Tij, duke i urdhëruar për t'ua mësuar atë popujve të tyre. Vetëm në këtë mënyrë njerëzit mund ta dinë se si ta adhurojnë Zotin.

- "Por, më vonë, njerëzit u përçanë në grupe rreth fesë së tyre dhe secili grup krenohej me atë të vetën." - Popujt tek të cilët u dërguan lajmëtarët e Zotit u përçanë. Allahu i Lartësuar thotë: "... secili grup krenohej me atë të vetën." Pra, ata ishin të kënaqur me humbjen, në të cilën ishin zhytur dhe mësuar. Ata pandehnin se ishin të udhëzuar. Për këtë arsye, duke i

الجزء الثامن عشر سورة المؤمنون
وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَواْ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ﴿٦٠﴾
أُوْلَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَهُمْ لَهَا سَٰبِقُونَ ﴿٦١﴾ وَلَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَٰبٌ يَنطِقُ بِٱلْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ
﴿٦٢﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِى غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ
هُمْ لَهَا عَٰمِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِٱلْعَذَابِ إِذَا هُمْ
يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْـَٔرُواْ ٱلْيَوْمَ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾ قَدْ كَانَتْ
ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾
مُسْتَكْبِرِينَ بِهِۦ سَٰمِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُواْ ٱلْقَوْلَ أَمْ
جَآءَهُم مَّا لَمْ يَأْتِ ءَابَآءَهُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُواْ رَسُولَهُمْ
فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ بِهِۦ جِنَّةٌۢ بَلْ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ
وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ
ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ
عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ
وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾
وَإِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ عَنِ ٱلصِّرَٰطِ لَنَٰكِبُونَ ﴿٧٤﴾
٣٤٦

paralajmëruar këta të devijuar, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Megjithatë, lëri edhe për pak kohë në vetëmashtrimin e tyre!" - Lëri ata në devijimin dhe humbjen e tyre. Lëri, deri kur të vijë shkatërrimi i tyre. Allahu i Lartësuar thotë një ajet tjetër: "Ata vërtet bëjnë kurthe të mëdha. Po edhe Unë përgatis kurthe kundër tyre. Prandaj lëri afat jobesimtarëve! Jepu atyre edhe pak kohë!" [Tarik 17]. Gjithashtu: "Le t'i gëzojnë dhe të kënaqen! Le të ushqehen me shpresa të kota, se më vonë do ta kuptojnë." [Hixhr 3]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Mos, vallë, ata mendojnë se, meqë u kemi dhënë me mbushulli pasuri dhe fëmijë, Ne do t'u ofronim të gjitha të mirat?" - Mos pandehin ata të vetëmashtruar se dhuratat, begatitë dhe stolitë të cilat u kemi dhënë, ua kemi dhënë për t'i nderuar dhe në shenjë vlerësimi për ta? Kurrsesi! Çështja nuk qëndron aspak siç pretendojnë kur thonë: "... Ne kemi më shumë pasuri e fëmijë *(se sa ju)* dhe kurrë nuk kemi për t'u ndëshkuar."." [Sebe' 35]. Pa dyshim, shpresa e tyre është e pavend dhe ka për t'i lënë të dëshpëruar dhe të hidhëruar. Përkundrazi, pasuritë që Zoti u ka dhënë në këtë botë janë thjesht një afatizim i tyre, për të shkuar dalëngadalë drejt shkatërrimit.

- "Jo, kurrsesi! Por, ata nuk kuptojnë." - Në ajete të tjera, i Lartësuari thotë: "Mos u mahnit nga pasuria dhe fëmijët e tyre! Allahu dëshiron t'i ndëshkojë ata në jetën e kësaj bote nëpërmjet tyre dhe pastaj t'u dalë shpirti si mohues." [Teube 55]. "Të mos mendojnë jobesimtarët se afatin që Ne u kemi dhënë të jetojnë është në dobi të tyre! Ne i lëmë të jetojnë veç që të shtojnë edhe më shumë gjynahet e tyre. Ata i pret një dënim poshtërues." [Al Imran 178]. "Pra, m'i lër Mua ata që e mohojnë këtë Kuran! Ne do t'i afrojmë ata gradualisht *(drejt ndëshkimt)*, prej nga nuk e presin. Unë u jap afat atyre, sepse ndëshkimi Im është shumë i fortë." [Kalem 44, 45]. Ose: "Ma lër Mua atë, që e krijova të vetmuar, [72] që i mundësova të ketë pasuri të madhe; që e bëra edhe me djem, të cilët i ka me vete! Unë ia kam dhënë të gjitha mundësitë, ndërsa ai lakmon që t'ia shtoj edhe më shumë. Por jo. Ai u tregua mohues i fakteve Tona. Atë do ta ndrydh dhe do ta ndëshkoj me një dënim të rëndë e të padurueshëm." [Mudethir 11 - 17]. Ose: "Nuk janë pasuria juaj dhe as fëmijët tuaj, që mund t'ju afrojnë te Ne. Afër Nesh janë vetëm ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira.". Këta janë ata që do të shpërblehen shumëfish për veprat e tyre dhe ata janë në banesa të larta, të sigurt nga çdo e keqe." [Sebe 37]. Ajetet me këtë mesazh janë shumta.

Ajetet 57 - 61

57. Vërtet, ata të cilët nga frika prej Zotit të tyre, janë të përulur,

58. ata që besojnë argumentet e Zotit të tyre;

59. ata që nuk i përshkruajnë shok Zotit të tyre

60. dhe ata, të cilët japin nga ajo që u është dhënë me zemrat plot frikë, ngaqë e dinë se do të kthehen te Zoti i tyre,

61. Këta janë ata që nxitojnë drejt të mirave dhe që do t'i arrijnë ato të parët.

Shpjegimi i ajeteve

- "Vërtet, ata të cilët nga frika prej Zotit të tyre, janë të përulur ..." - Me gjithë ato vepra të mira që bëjnë, ata përsëri janë të frikësuar prej Allahut. Ata nuk janë të qetë, por druhen shumë nga ajo që mund t'u vijë prej Allahut të Lartësuar. Hasen el Basriu ka thënë: "Besimtari mbledh brenda zemrës së tij bamirësinë dhe drojën. Ndërsa munafiku mbledh në zemrën e tij veprat e këqija dhe sigurinë nga ndëshkimi."

- ... ata që besojnë argumentet e Zotit të tyre ... - Ata e pranojnë dhe janë të bindur se çdo gjë që ndodh, ndodh me fuqinë dhe përcaktimin e urtë të Allahut. Gjithashtu, ata e dinë mirë dhe janë të bindur se Allahu dëshiron dhe pëlqen që robërit e Tij të përmbushin Sheriatin dhe urdhëresat e Tij. Nga ana tjetër, çdo ndalesë e Tij është nga ato gjëra që Allahu i urren dhe nuk dëshiron që njerëzit t'i veprojnë. Nëse diçka është e mirë, ajo është e vërteta.

- "Ata, që nuk i përshkruajnë shok Zotit të tyre ..." - Ata nuk adhurojnë askënd dhe asgjë tjetër, përveç Tij. Këtu bëhet fjalë për të gjitha llojet e adhurimeve dhe mënyrat e shprehjes së tyre. Ata e dinë mirë se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, përveç Allahut të Lartësuar.

- "Dhe ata, të cilët japin nga ajo që u është dhënë me zemrat plot frikë, ngaqë e dinë se do të kthehen te Zoti i tyre ..." - Ata shpenzojnë dhe japin, por zemrat e tyre janë të mbushura me frikë dhe droje, se ndoshta Allahu nuk e pranon bamirësinë e tyre. Ata kanë frikë se sadakaja që ata japin nuk i përmbush kushtet e pranimit nga Allahu. Për këtë arsye, ata bëjnë vepra që janë më afër sigurisë dhe qetësisë, siç thotë hadithi që sjell imam Ahmedi nga Aishja, e cila pyeti: 1899. "O i Dërguari i Allahut! Për cilët bën fjalë ky ajet? Mos vallë, bën fjalë për ata që vjedhin, bëjnë imoralitet, pinë pije dehëse, prandaj kanë frikë nga Allahu Krenar dhe i Lartësuar?" Ai tha: "Jo, o bija e Ebu Bekrit! Jo, o bija e Sidikut (të sinqertit)! Ai flet për ata që falen, agjërojnë, japin sadaka dhe njëkohësisht kanë frikë Allahun Krenar dhe të Lartësuar, me zemrat e mbushur me drojë."

- "Këta janë ata që nxitojnë drejt të mirave dhe që do t'i arrijnë ato të parët." - Allahu i ka cilësuar si *es-sabikin*, pra, ata të cilët garojnë e janë të parët në punë të mira. Për këtë arsye, ata do të jenë të parët që do të marrin shpërblimin e Allahut. E lusim Allahun e Lartësuar që të na bëjë prej tyre, ne dhe të gjithë muslimanët e tjerë!

Ajetet 62 - 67

62. Ne nuk e detyrojmë askënd përtej mundësive të tij. Te Ne është libri, që shënon gjithçka me saktësi; atyre nuk do t'u bëhet asnjë padrejtësi.

63. Por zemrat e tyre janë të verbuara dhe ata do të vazhdojnë të bëjnë vepra të këqija.

64. Kur Ne t'i dënojmë ata që kanë qenë të shfrenuar, ata do të ngrenë zërat me lutje.

65. Mos e ngrini zërin sot, sepse ju nuk keni për t'u ndihmuar nga Ne!

66. Sepse, kur ju lexoheshin ajetet e Mia, ju u kthenit shpinën dhe iknit.

67. Tregonit arrogancë dhe bisedonit natën duke fyer atë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne nuk e detyrojmë askënd përtej mundësive të tij." - Allahu i Lartësuar na tregon për drejtësinë e Tij absolute, të vendosur në Sheriatin e Tij, që njerëzit janë urdhëruar ta zbatojnë. Ai na tregon se e ka ngarkuar njeriun veçse me ato gjëra që janë brenda mundësive të tij për t'u përmbushur. Allahu na njofton se, Ditën e Kijametit, Ai ka për t'i marrë në llogari robërit për veprat e tyre, në lidhje me urdhëresat dhe ligjet e Tij. Allahu i Lartësuar i ka ruajtur të shkruara në një libër veprat e tyre. Asgjë nuk humb dhe nuk mund të fshihet:

- "Te Ne është libri që shënon gjithçka me saktësi ..." - Është fjala për regjistrin e veprave.

- "... dhe atyre nuk do t'u bëhet asnjë padrejtësi." - Atyre nuk do t'u mohohet

shpërblimi për veprat e mira në bindje ndaj Allahut të Madhëruar, por do të marrin maksimumin e tij. Ndërsa për sa u përket gjynaheve, Allahu i Lartësuar premton për shumë besimtarë falje dhe fshirje të të këqijave. Në vijim, Allahu i Lartësuar hedh poshtë pretendimet e idhujtarëve kurejshë:

- "Por zemrat e tyre janë të verbuara ..." - Zemrat e tyre janë shpërfillëse ndaj Kuranit dhe Shpalljes së Zotit.

- "... dhe ata do të vazhdojnë të bëjnë vepra të këqija." - Përveç idhujtarisë, ku janë zhytur, ata kanë dhe shumë vepra të këqija, të cilat do ta bëjnë mëse të meritueshëm vendimin e Zotit për ndëshkimin e tyre.

- "Kur Ne t'i dënojmë ata që kanë qenë të shfrenuar, ata do të ngrenë zërat me lutje *(për ndihmë)*." - Kur t'u vijë ndëshkimi i Allahut të shfrenuarve në gjynahe, padrejtësi dhe kufër, atyre që janë zhytur në mirësitë dhe kënaqësitë e kësaj bote, ata do të bërtasin përvuajtshëm e do të kërkojnë ndihmë. Në një ajet tjetër thuhet: "M'i lër Mua ata gënjeshtarë pasanikë dhe jepu atyre një afat të shkurtër! Me të vërtetë, tek Ne ka ndëshkim dhe zjarr. Ka ushqim që nuk gëlltitet dhe dënim të dhembshëm." [Muzemil 11 - 13], ose: "Sa e sa breza kemi shkatërruar Ne para tyre. Në fund, ata u lutën për *(mëshirë e)* shpëtim, por nuk kishte më kohë për shpëtim." [Sad 3]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Mos e ngrini zërin sot, sepse ju nuk keni për t'u ndihmuar nga Ne!" - Sot askush nuk mund t'ju strehojë dhe shpëtojë nga ndëshkimi Ynë. Për ju është njëlloj, si të kërkoni ndihmë duke bërtitur, si të heshtni. Vendimi tashmë është i pakthyeshëm dhe dënimi i pashmangshëm. Në vijim, Allahu i Lartësuar tregon padrejtësinë e tyre më të madhe, që i çon në atë përfundim të dhimbshëm:

- "Sepse, kur ju lexoheshin ajetet e Mia, ju u kthenit shpinën dhe iknit." - Kur ju thuhej të pranonit ftesën e Allahut, ju refuzonit me forcë; kur ftoheshit për adhurime dhe vepra të mira, ju kthenit shpinën. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ata do të thonë: "O Zoti ynë! Na bëre të vdesim dy herë dhe na ngjalle dy herë. Ne i pranojmë gjynahet tona tani. Prandaj, a ka për ne ndonjë rrugëdalje?" - "Këtë ndëshkim e merituat vetë, sepse kur ishte fjala për ta adhuruar Allahun si një të vetëm, ju e refuzonit. Por kur i bëheshin ortakë Atij *(në adhurim)*, ju e pranonit. Por i tërë sundimi i përket Allahut, të Lartit, të Madhëruarit!" [Gafir 11, 12].

- "Tregonit arrogancë dhe bisedonit natën duke fyer atë." - Ju tregoheshit mendjemëdhenj, madje krenoheshit se ishit shërbëtorët e Shtëpisë së Zotit, ndërsa nga ana tjetër kalonit net duke refuzuar Kuranin dhe duke thënë të pavërteta për të, herë duke thënë se ai është magji, herë se është poezi, e herë të tjera se është fall. Ju e përmendnit vazhdimisht profetin Muhamed ﷺ duke e fyer dhe ofenduar, duke nxjerrë shpifje nga gojët tuaja, duke thënë se ai është poet, fallxhor, magjistar, mashtrues, i çmendur. Përkundrazi, ai ishte adhuruesi i Allahut, profet i dërguar prej Tij, të cilin Allahu e bëri të triumfonte mbi ju të gjithë. Allahu i Madhëruar bëri që ju të dëboheshit nga Vendi i Shenjtë, të përçmuar e të përulur. Kështu, idhujtarët e mbushnin Vendin e Shenjtë me fjalë të poshtra dhe përshkrime të padenja për Librin e Allahut dhe Profetin e Tij. Pa dyshim që kjo nuk kishte lidhje me përkujdesjen, ndërtimin dhe respektimin e Shtëpisë së Allahut, por ishte shkatërrim dhe çnderim i saj. Zoti na ruajtë nga të tilla devijime!

Ajetet 68 - 75

68. A nuk mendojnë ata thellë mbi Fjalën e Allahut, apo mos u ka ardhur diçka, që nuk u ka ardhur të parëve të tyre të lashtë?

69. Apo mos nuk e njohin të Dërguarin e tyre, prandaj edhe e refuzojnë atë?

70. Apo mos thonë për të se "është i çmendur"? Jo, kurrsesi! Ai u ka sjellë atyre të Vërtetën, por shumica e tyre e urrejnë të Vërtetën.

71. Sikur e vërteta të kishte qenë sipas dëshirave të tyre, sigurisht do të ishin shkatërruar qiejt e Toka dhe çdo gjë që gjendet në to. Ne u sollëm atyre Këshillën, por ata i kthyen shpinën.

72. Mos, vallë po u kërkon atyre ndonjë shpërblim? Por shpërblimi i Zotit tënd është më i miri dhe Ai është Furnizuesi më i Mirë.

73. Me të vërtetë, ti po i fton ata në rrugë të drejtë.

74. Por ata që nuk besojnë në botën tjetër, i shmangen rrugës së drejtë.

75. Sikur Ne t'i mëshironim ata dhe t'ua largonim fatkeqësinë që u ka rënë, ata do të ngulmonin me kryeneçësi në shfrenimin e tyre.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon poshtërsitë dhe ligësitë e idhujtarëve, pastaj i qorton ashpër ata për mosmeditimin rreth Kuranit dhe mospërpjekjen e tyre për të kuptuar mesazhet e tij. Ata i kthyen shpinën Librit dhe refuzuan të mësonin prej tij. Zbritja e Kuranit ndër ta ishte një mirësi shumë e madhe, me të cilën u dallua ai popull mbi të gjithë popujt e tjerë. Kurrë nuk i ka zbritur ndonjë profeti, libër më i përkryer dhe më i plotë sesa Kurani. Prandaj do të ishte më parësore për ta që t'i përgjigjeshin kësaj mirësie, që Zoti ua dha dhe me të cilën i veçoi mbi gjithë botën, me një mirënjohje të thellë dhe me përpjekje të sinqertë e të vërtetë, për ta kuptuar këtë mesazh dhe për të punuar dhe jetuar gjatë gjithë kohës, me atë që ai udhëzon. Kështu vepruan të mençurit dhe të urtët nga mesi i tyre. Ata e pranuan Islamin dhe e pasuan Profetin e Allahut (Allahu qoftë i kënaqur me ta!).

- "A nuk mendojnë ata thellë mbi Fjalën e Allahut, apo mos u ka ardhur diçka, që të parëve të tyre të lashtë nuk u pati ardhur?" - Nëse vërtet do të meditonin në këtë fjalë hyjnore, kishin për të gjetur shumë paralajmërime, të cilat ndalojnë nga poshtërsitë. Nëse do të meditonin, do të gjenin urdhëresa të dobishme, por ata e braktisën atë, prandaj dhe e lëshuan veten drejt shkatërrimit. Më pas, Allahu i Lartësuar qorton mohuesit kurejshë:

- "Apo mos nuk e njohin të Dërguarin e tyre, prandaj edhe e refuzojnë atë?" - Mos vallë, ata nuk ia njohin Muhamedit sinqeritetin dhe besnikërinë e tij?! Ata kishin dëshmuar vetë për këto cilësi të tij që para Islamit, në kohën e injorancës së tyre.

- "Apo mos thonë për të se "është i çmendur"? - Allahu i Lartësuar na tregon shpifjet e idhujtarëve kurejshë për Muhamedin. Me këto shpifje, ata mëtonin të tregonin se Kuranin e trilloi Muhamedi nga mendja e vet, ose se ai ishte i xhindosur dhe ishte pikërisht xhindi ai që ia jepte të tilla mesazhe. Ata mëtonin se ishin të bindur për kotësinë e fjalëve të tij. Por Allahu i sfidoi të gjithë ata, madje të gjithë banorët e Tokës, që të sillnin një libër të ngjashëm, nëse do të mundeshin. Por, sigurisht, kurrë nuk kanë për t'ia arritur kësaj, sa të jetë kjo botë.

- "Jo, kurrsesi! Ai u ka sjellë atyre të Vërtetën, por shumica e tyre e urrejnë të Vërtetën." - Katadja thotë se i kanë treguar që: 1900. "Profeti takoi njëherë një burrë dhe i tha atij: "Prano Islamin!" Ai burri i tha: "Ti po më fton tek diçka, të cilën unë e urrej?!" Atëherë, Profeti i Allahut i tha: "Edhe nëse ndien urrejtje në vetvete, pranoje Islamin përsëri!" Ky është një hadith *mursel*.

- "Sikur e vërteta të kishte qenë sipas dëshirave të tyre, sigurisht do të ishin shkatërruar qiejt e Toka dhe çdo gjë që gjendet në to." - Sikur Allahu i Lartësuar të shkonte pas orekseve dhe dëshirave të të shfrenuarve, duke i bërë urdhëresat sipas atyre, do të shkatërroheshin qiejt dhe Toka dhe gjithçka mes tyre, sepse të tilla janë epshet, dëshirat dhe shfrenimet e tyre. Ato janë të shumta dhe kontradiktore me njëratjetrën, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Pastaj *(mohuesit kurejshë)* thanë: "Përse të mos i zbriste ky Kuran një njeriu të madh *(me famë)* në këto dy qytete *(Mekë dhe Taif)*?!" Mos vallë, janë ata që përcaktojnë mëshirën e Zotit tënd?! ..." [Zuhruf 31, 32]. Ose:

"Thuaj: "Sikur t'i kishit në dorën tuaj depot e begative të Zotit tim, përsëri do të ishit koprracë, nga frika se po shpenzohen. Njeriu është dorështrënguar."" [Isra 100], ose: "A mos kanë ata ndonjë pjesë në sundim dhe pushtet? Nëse do të ishte kështu, ata nuk do t'u jepnin njerëzve as një fije byku" [Nisa 53]. Nuk ka dyshim se Allahu i Lartësuar është i Ploti në të gjitha cilësitë e Tij, në fjalët, veprat, Sheriatin e Tij dhe në kaderin që ka përcaktuar të zbatohet në këtë gjithësi. I Lartësuar dhe i Pastër është Allahu i Madhëruar.

- "Ne u sollëm atyre Këshillën, **por ata i kthyen shpinën."** - Fjala "Këshillën" i referohet Kuranit. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Mos, vallë po u kërkon atyre ndonjë shpërblim?" - Mos, vallë, u kërkon atyre shpërblim apo ndonjë pagesë?

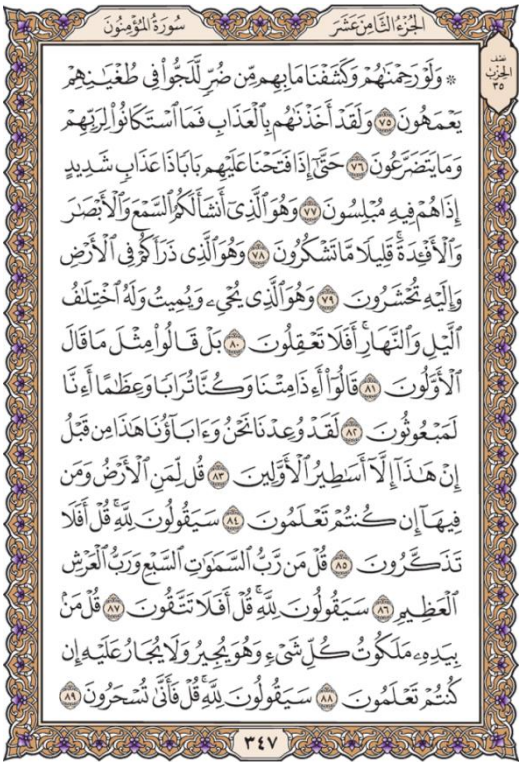
- "Por shpërblimi i Zotit tënd është më i miri dhe Ai është Furnizuesi më i Mirë." - Haseni e shpjegon: **"**Domethënë, ti nuk u kërkon atyre asnjë shpërblim apo pagesë, kundrejt ftesës së tyre në udhën e drejtë. Përkundrazi, ti synon veçse shpërblimin e Zotit, siç thotë i Lavdëruari: "Thuaj "Unë nuk kërkoj ndonjë shpërblim prej jush. Ai le t'ju mbetet juve. Shpërblimi im është vetëm prej Allahut dhe Ai është dëshmitar për gjithçka"." [Sebe'e 47]. Ose: "Thuaj *(o Muhamed)*: "Unë nuk kërkoj prej jush për këtë *(Kuran)* ndonjë shpërblim dhe unë nuk jam prej atyre që hiqen për çfarë nuk janë."." [Sad 86]. Ose: "Prej skajit më të largët të qytetit erdhi një burrë, duke vrapuar dhe tha: "O populli im! Bindjuni të dërguarve!" Bindjuni atyre që nuk kërkojnë asnjë shpërblim prej jush dhe janë të udhëzuar (nga Zoti)!" [Ja sin 20, 21].

- "E vërtetë, ti po i fton ata në rrugë të drejtë." - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Abasi se: "Njëherë, të Dërguarit të Allahut i erdhën në ëndërr dy melekë, njëri prej të cilëve u ul tek këmbët e tij e tjetri tek koka. Ai i cili ishte ulur tek këmbët i tha atij që ishte ulur tek koka: "Sill një shembull për këtë dhe umetin e tij. Ai tha: "Ai dhe umeti i tij shëmbëllejnë me një grup njerëzish, që janë në udhëtim. Atyre u shfaqet një hapësirë shumë të madhe toke e shkretë. Ata nuk kanë furnizim të mjaftueshëm, që ta kalojnë atë distancë të madhe, por as edhe që të kthehen. Në këtë gjendje, vjen një burrë i veshur me një rrobë të ngjyer me bojë, dhe u thotë: "Nëse ju udhëzoj që të shkoni në një vend të mbushur me gjelbërim e burime të shumta uji, a do të më ndiqnit?" - "Po", - thonë ata. Atëherë, ai i udhëzon në atë vend të mbushur me gjelbërim e burime të shumta uji, ku ata hanë e pinë mirë dhe marrin veten. Atëherë, ai u drejtohet sërish atyre dhe u thotë: "Kur ju gjeta në atë gjendje të vështirë e të pashpresë, a nuk më premtuat se, nëse unë ju udhëzoj në një vend të mbushur me gjelbërim e burime të shumta uji, ju do të më ndiqnit?" - "Po, është e vërtetë." - "Atëherë, unë po ju tregoj se, diku është një vend tjetër, më i pasur dhe me më shumë gjelbërim e burime uji sesa ky ku jeni. Më ndiqni pas, që t'ju çoj atje!" Disa prej tyre thanë: "Për Zotin, ai tha të vërtetën herën e parë, prandaj ne do ta ndjekim sërish!" Ndërsa të tjerët thanë: "Ne jemi të kënaqur me këtë vend ku jemi, prandaj po qëndrojmë këtu." Hafizi Ebu Jeala el Meusili sjell hadithin nga Ibn Abasi e ky nga Umer Ibn Hatabi, që tregon se Profeti i Allahut ka thënë: "Unë përpiqem që t'ju kap prej rrobës tuaj: "Ejani të shpëtoni nga zjarri, ejani të shpëtoni nga zjarri!" Por ju përpiqeni të shkëputeni prej meje dhe bini në zjarr, ashtu si fluturat dhe karkalecët. Ju do të më shkëputeni prej duarsh e unë do ta lëshoj rrobën, nga e cila ju kam kapur. Por unë do t'ju paraprij tek *Haudi*. Aty do të vini drejt meje në grupe dhe të vetmuar dhe unë do t'ju njoh nga shenjat tuaja dhe me emrat tuaj, ashtu siç i njeh robi devetë e veta mes deveve të huaja. Ju do t'ju hedhin sa majtas sa djathtas, ndërsa unë do t'i lutem shumë Zotit të botëve për ju: "O Zoti im, ata janë njerëzit e mi! O Zoti im, ata janë umeti im!" Do të thuhet: "O Muhamed! Ti nuk e di se çfarë

sajuan ata pas teje!" Ata u prapësuan, që kur u largove prej tyre!" Pastaj tha: "Askush të mos më vijë Ditën e Gjykimit, duke patur të varur në qafë një dele që blegërin, dhe pastaj të më thotë: 'O i Dërguar i Allahut, të lutem më ndihmo dhe më shpëto!" Sepse unë do t'i them atë ditë: "Nuk kam aspak mundësi të të ndihmoj tek Allahu për asgjë! Unë tashmë ta kam përcjellë mesazhin e Zotit!" "Askush të mos më vijë Ditën e Gjykimit duke patur të varur në qafë një deve që pëllet, dhe pastaj të më thotë: 'O i Dërguar i Allahut, të lutem më ndihmo dhe më shpëto!" Sepse unë do t'i them atë ditë: "Nuk kam aspak mundësi të të ndihmoj tek Allahu për asgjë! Unë tashmë ta kam përcjellë mesazhin e Zotit!" Askush të mos më vijë Ditën e Kijametit duke patur të varur në qafë kalë, që hingëllin, dhe të më thotë: "O i Dërguari i Allahut, më ndihmo!" Sepse unë do t'i them atë ditë: "Nuk kam aspak mundësi të të ndihmoj tek Allahu për asgjë! Unë tashmë ta kam përcjellë mesazhin e Zotit!" Askush të mos më vijë Ditën e Kijametit duke patur të varur në qafë një çalik lëkure dhe të më thotë: 'O i Dërguar i Allahut! Të lutem, më ndihmo dhe më shpëto!" Sepse unë do t'i them atë ditë: "Nuk kam aspak mundësi të të ndihmoj tek Allahu për asgjë! Unë tashmë ta kam përcjellë mesazhin e Zotit."[73]

- "Por ata që nuk besojnë në botën tjetër, i shmangen rrugës së drejtë." - Ata vazhdojnë të largohen e t'i shmangen rrugës së drejtë, duke zgjedhur shfrenimin në kënaqësitë e kësaj jete të shkurtër.

- "Sikur Ne t'i mëshironim ata dhe t'ua largonim fatkeqësinë që u ka rënë, ata do të ngulmonin me kryeneçësi në shfrenimin e tyre." - Allahu i Lartësuar na tregon për vrazhdësinë e mohimit të tyre, ashpërsinë e inatit dhe tiranisë së tyre, si dhe shfrenimin e tyre për të dalë jashtë kufijve dhe për të shkelur çdo rregull të Tij, siç thotë edhe në ajetin tjetër: "Nëse Allahu do të kishte parë tek ata ndonjë të mirë, do t'i kishte bërë, vërtet të dëgjonin. Por edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të

الجزء الثامن عشر سورة المؤمنون
الحزب ٣٥
* وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ
وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ
إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ
وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ
وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَلَهُ ٱخْتِلَٰفُ
ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا۟ مِثْلَ مَا قَالَ
ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوٓا۟ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا
لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا هَٰذَا مِن قَبْلُ
إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن
فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا
تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ
ٱلْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنۢ
بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن
كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾
٣٤٧

sprapseshin dhe do të kundërshtonin." [Enfal 23]. Ose: "Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! Atëherë nuk do t'i mohonim argumentet e Zotit tonë, por do të bëheshim besimtarë." Por atyre u del në shesh ajo që më parë e mbanin fshehur. Por, edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar. Me të vërtetë, ata janë gënjeshtarë. Ata thonë: "Veç jetës sonë në këtë botë, nuk ka gjë tjetër dhe kurrë nuk do të rigjallemi."" [Enam 27 - 29]. Kjo është dituria e Allahut të Lartësuar, i Cili di edhe për ato gjëra, që nuk ekzistojnë, që, nëse do të ekzistonin, si do të ishin. Allahu është i Gjithëdituri.

Ajetet 76 - 83

76. Ne i sprovuam ata me vështirësi, po ata nuk iu përulën Zotit të tyre e as nuk iu drejtuan Atij me lutje.

77. Kur t'u hapim portën që të çon te dënimi i ashpër, ata do të mbeten aty të dëshpëruar.

78. Është Allahu, Ai që ju dhuroi të dëgjuarit, të parët dhe aftësinë e të menduarit, por shumë pak mirënjohje po tregoni ndaj Tij.
79. Është Ai që ju krijoi e ju shumoi në Tokë dhe vetëm tek Ai do të tuboheni.
80. Është Ai që jep jetën dhe vdekjen dhe bën ndërrimin e natës dhe të ditës. A nuk do të kuptoni?
81. Edhe këta flasin *(kotësira),* **ashtu siç flisnin ata para tyre.**
82. Ata thonë: "Mos vallë, pasi të vdesim e të bëhemi dhé e eshtra, do të ringjallemi?
83. Të tilla gjëra na janë premtuar neve dhe prindërve tanë më parë! Ato nuk janë gjë tjetër, veçse mite të vjetra.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne i sprovuam ata me vështirësi ..." - I sprovuam ata me bela dhe vështirësi.

- "... por ata nuk iu përulën Zotit të tyre e as nuk iu drejtuann Atij me lutje." - Pavarësisht nga këto sprova nga Zoti, ata nuk hoqën dorë nga kufri dhe kundërshtimi i të vërtetës, por vazhduan në rrugën e humbjes, shfrenimit dhe të mosbindjes ndaj Allahut. Zemrat e tyre nuk u mbushën me frikë, nënshtrim dhe përunjësi për Allahun, prandaj nuk u kthyen tek Ai, për t'iu lutur me përunjësi. Pikërisht për këtë i zbret Allahu sprovat, siç thotë në ajetin: "Përse, atëherë, nuk mësuan të përuleshin, pasi u erdhi dënimi Ynë? Sepse zemrat e tyre ishin të ngurta dhe Shejtani ua hijeshoi atë që bënin." [En'am 43]. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili rrëfen: 1901. "Ebu Sufjani shkoi njëherë tek Profeti i Allahut dhe i tha: "O Muhamed, po të përgjërohem për hir të Allahut dhe të mëshirës për farefisin! Na shkatërroi ngrënia e lëkurëve dhe e gjakut (nga skamja e madhe që kishte goditur mbi ta) ..." Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Ne i sprovuam ata me vështirësi, por ata nuk iu përulën Zotit të tyre...". Baza e këtij hadithi është në dy *Sahih*-ët, ku, ndër të tjera thuhet: 1902. "I Dërguari i Allahut u lut kundër kurejshëve, kur ata refuzuan të pasonin rrugën e tij: "O Zot, më ndihmo me shtatë vite (skamje) kundër tyre, ashtu si shtatë vitet e Jusufit!"

- "Kur t'u hapim portën që të çon te dënimi i ashpër, ata do të mbeten aty të dëshpëruar." - Kjo do të ndodhë kur të vijë befas urdhri i Allahut për t'u bërë Kijameti. Ata do t'i përfshijë ndëshkimi i Allahut dhe do të përballen me diçka, që kurrë nuk e kanë imagjinuar. Në këtë çast, ata do ta humbasin çdo shpresë për shpëtim.

- "Është Allahu, Ai që ju dhuroi të dëgjuarit, të parët dhe aftësinë e të menduarit ..." - Allahu i Lartësuar flet për mirësitë mbi robërit e Tij besimtarë, duke u dhuruar aftësinë e të dëgjuarit dhe të shikimit, duke u dhënë zemër, me të cilën ata mund të meditojnë, të zgjedhin të mirën dhe ta duan atë. Është pikërisht aftësia e të menduarit dhe e të kuptuarit, nëpërmjet të cilës ata analizojnë çështjet dhe nxjerrin mësime prej tyre. Duke meditуar në këtë gjithësi, në të cilën Allahu i Lartësuar ka sjellë shenja të panumërta, ata mund të argumentojnë faktin që Ai është një i vetëm dhe është i vetmi që vepron në gjithësinë e Tij, ashtu si Ai dëshiron dhe ashtu si e kërkon vullneti i Tij.

- "... por shumë pak mirënjohje po tregoni ndaj Tij." - Sa e pakët është mirënjohja juaj për Allahun, duke parë gjithë ato mirësi, që ju ka dhuruar dhe me të cilat ju ka bekuar dhe nderuar. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti." [Jusuf 103].

- "Është Ai që ju krijoi e ju shumoi në Tokë dhe vetëm tek Ai do të tuboheni. Është Ai që jep jetën dhe vdekjen dhe bën ndërrimin e natës dhe të ditës." - Allahu i Lartësuar na tregon për pushtetin madhështor dhe sundimin e Tij mbi çdo gjë. Ai na tregon se është i plotpushtetshëm për të krijuar qiejt e Tokën, të gjitha gjallesat që ato përmbajnë, si edhe njerëzit, që Ai i ka shpërndarë në Tokë, me larmishmërinë e tyre, me gjuhët, cilësitë dhe veçoritë e tyre. Allahu i Lartësuar ka fuqi, gjithashtu, që t'i

mbledhë së bashku të parët dhe të fundit Ditën e Kijametit, - ditë e përcaktuar nga Ai, - ashtu sikurse i krijoi herën e parë:

- "A nuk do të kuptoni?" - A nuk keni logjikë, e cila ju drejton t'i nënshtroheni Krenarit e të Gjithëditurit, vullnetit të të Cilit i është nënshtruar çdo gjë?

- "Edhe këta flasin *(kotësira)*, **ashtu siç flisnin ata para tyre."** - Allahu i Lartësuar na tregon rreth atyre që nuk e besojnë ringjalljen. Fjalët e tyre ngjajnë me ato të popujve të shkuar, të cilët gjithashtu mohuan të vërtetën. I Lartësuari thotë:

- "Ata thonë: "Mos vallë, pasi të vdesim e të bëhemi dhé e eshtra, do të ringjallemi?!" - Ata e konsiderojnë si të pamundur çështjen e ringjalljes, pasi të jenë tretur në tokë. Ata thonë:

- "Të tilla gjëra na janë premtuar neve dhe prindërve tanë më parë! Ato nuk janë gjë tjetër, veçse mite të vjetra." - Ata nënkuptojnë se ringjallja pas vdekjes nuk mund të ndodhë kurrë. Ata mëtojnë se, të gjithë ata që flasin rreth ringjalljes nuk bëjnë gjë tjetër, veçse përcjellin mite të vjetra të popujve të shkuar, të cilat janë thjesht trillim i mendjes së njeriut. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në ajetin tjetër: "Ata *(mohuesit)* thonë: "A thua, do të bëhemi përsëri kështu si jemi, edhe pasi të jemi bërë eshtra të kalbura?!" Ata *(mohuesit)* thonë: "Atëherë, ai kthim do të jetë dëshpërues për ne!" Ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe menjëherë ata do t'ia behin mbi sipërfaqen e tokës." [Naziat 11 - 14]. Ose: "A nuk e sheh njeriu se Ne e krijuam atë nga një pikë lëng? Por sërish ai bëhet kundërshtar i hapur! Ai bën krahasime për Ne dhe e harron se si është krijuar. Ai thotë: "Kush i ngjall eshtrat, pasi të jenë kalbur?!" Thuaji: "Do t'i ngjallë Ai që i krijoi për herë të parë. Ai, për çdo krijim, është i Gjithëditur." [Ja sin 77 - 79].

Ajetet 84 - 90

84. Thuaju: "E kujt është Toka dhe çdo gjë në të, nëse e dini?"

85. Ata do të thonë: "E Allahut.". Atëherë, thuaju: "Dhe sërish nuk e mendoni?!"

86. Thuaju: "Kush është Zoti i shtatë qiejve dhe Zot i Arshit të madh?"

87. Ata do të thonë: "Allahu.". Thuaju: "Atëherë, a nuk druheni?"

88. Thuaju: "Në dorë të kujt është pushteti për gjithçka? Kush është Ai që mbron e prej të Cilit nuk mund të mbrohesh nga askush? Thuajeni, nëse e dini!"

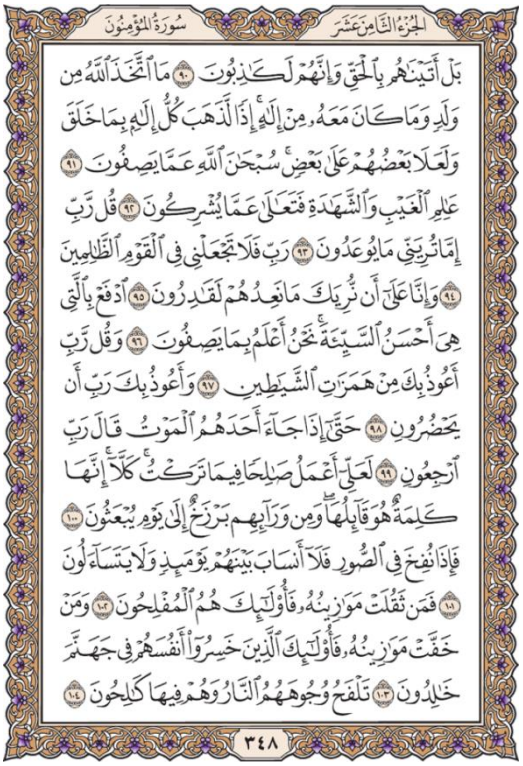
89. Ata do të thonë: "Në dorë të Allahut." Thuaju: "Atëherë, përse mashtroheni?!"

90. Ne u kemi sjellë atyre të Vërtetën, por ata janë me të vërtetë gënjeshtarë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar dëshmon se Ai është një i vetëm, i pakrahasueshëm në pushtetin për të krijuar, për të rregulluar çështjet e krijesave dhe në mbretërimin dhe sundimin e Tij. Këto fakte, Allahu i Lartësuar i pohon për të udhëzuar robërit në besimin e vetëm të vërtetë, në besimin se Ai është Allahu, i vetmi Zot që meriton të adhurohet. Nuk ka tjetër të adhuruar me meritë, veç Tij. Adhurimet nuk i duhen përkushtuar askujt tjetër, përveç Allahut, që është një i vetëm, i pashoq dhe pa ortak në meritën për t'u adhuruar nga krijesat. Ai e porosit Profetin e Tij që t'u drejtojë këto fjalë idhujtarëve, të cilët adhurojnë idhuj të tjerë, edhe pse ata janë të bindur se Allahu i Madhëruar është i vetmi Krijues, Zotërues, Sundues dhe Kujdestar i gjithësisë, pa shokë e pa ortakë në këtë pushtet. Megjithatë, ata i bëjnë shok Zotit në *uluhije*, domethënë, duke i përkushtuar adhurime dikujt tjetër. Ata adhurojnë idhuj, edhe pse e dinë që ata janë krijesa dhe nuk kanë asnjë lloj pushteti të përbashkët me Zotin. Ata i adhurojnë zotat e tyre, duke shpresuar më kot se do t'i afrojnë dhe do t'i bëjnë më të pranueshëm tek Allahu, siç na njofton i Lartësuari në ajete të tjera. Kështu, Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij të dashur që t'u thotë këtyre njerëzve:

- "Thuaju: "E kujt është Toka dhe çdo gjë në të, nëse e dini?" - Kush e krijoi Tokën dhe gjithçka që ekziston në të?

الجزء الثامن عشر سورة المؤمنون

بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِٱلْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن
وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ
وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾
عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ قُل رَّبِّ
إِمَّا تُرِيَنِّى مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِى فِى ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ
﴿٩٤﴾ وَإِنَّا عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَٰدِرُونَ ﴿٩٥﴾ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى
هِىَ أَحْسَنُ ٱلسَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُل رَّبِّ
أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن
يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ
ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا
كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾
فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ
﴿١٠١﴾ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ
خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فِى جَهَنَّمَ
خَٰلِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَٰلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

٣٤٨

- "Ata do të thonë: "E Allahut." - Ata e pranojnë se i gjithë krijimi është vepër e Allahut, që është Një i vetëm dhe pa ortak.

- "Atëherë, thuaju: "Dhe sërish nuk mendoni?!" - A nuk e kuptoni se nuk meriton që të adhurohet askush tjetër, përveç Krijuesit, Atij që është edhe Furnizuesi, që përkujdeset për krijesat e Tij dhe askush tjetër, veç Tij.

- "Thuaju: "Kush është Zoti i shtatë qiejve dhe Zot i Arshit të madh?" - Kush është Ai që krijoi botën e epërme dhe kush është Zoti i Arshit madhështor. Arshi është tavani i të gjitha krijesave të Allahut, i gjithë krijimit të Tij. Në hadithin që sjell Ebu Daudi, Profeti i Allahut thotë: 1903. "Madhështia e Allahut është shumë më e madhe se kaq. Me të vërtetë, Arshi i Tij qëndron mbi të gjithë qiejt e Tij kështu (dhe Profeti bëri me dorën e tij si shembulli i kubesë).[74]" Ndërsa në një hadith tjetër thotë: 1904. "Shtatë qiejt, shtatë tokat dhe gjithçka mes tyre e brenda tyre, në krahasim me *Kursijin* i ngjajnë një unaze të hedhur në një shkretëtirë të gjerë. Po kështu, edhe *Kursiji* me gjithçka në të, në krahasim me Arshin, është njëlloj si ajo unazë në atë shkretëtirë të madhe." [75]Allahu i Lartësuar e përshkruan Arshin e Tij si "*el adhim*", pra, i madh, i madhërishëm.

- "Ata do të thonë: "Allahu.". Thuaju: "Atëherë, a nuk druheni?" - Nëse ju e pranoni se Ai është Zoti i qiejve, Zoti i Arshit të madhërishëm, atëherë a nuk i frikësoheni ndëshkimit të Tij, a nuk i druheni zemërimit dhe dënimit të Tij, kur adhuroni dikë tjetër.

- "Thuaju: "Në dorë të kujt është pushteti për gjithçka?" - Në dorën e kujt është mbretërimi, sundimi dhe pronësia e gjithçkaje?

- "Kush është Ai që mbron e prej të Cilit nuk mund të mbrohesh nga askush? Thuajeni, nëse e dini!" - Arabët e kishin zakon që, nëse zotëria më i nderuar dhe i respektuar ndër ta i ofronte mbrojtje dikujt, askush nuk e thyente këtë mbrojtje. Gjithashtu, askush që ishte më poshtë këtij zotërie në pozitë, nuk mund të merrte dikë në mbrojtje pa lejen e zotërisë më të nderuar të popullit. Ky ishte një rregull, që ata nuk e shkelnin kurrë. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar u drejtohet këtyre njerëzve duke përshkruar Veten e Tij: "Ai që mbron e prej të Cilit nuk mund të mbrohesh nga askush". Allahu është më Madhështori dhe Absoluti në zotërimin dhe sundimin e Tij. Nuk ka më të madh se Ai në pushtetin dhe nderimin që meriton. Në dorën e Allahut është krijimi i gjithçkaje dhe çdo çështje e gjithësisë. Askush nuk mund të kontestojë apo t'i kundërvihet gjykimit dhe vullnetit të Tij. Ai nuk mund të pengohet në atë që dëshiron dhe askush nuk mund të kundërshtojë atë që Ai vendos. Ajo që Ai ka dëshiruar të jetë, ajo do të ekzistojë dhe ajo që Ai nuk ka dëshiruar të jete, ajo kurrë nuk mund të jetë.

- "Ata do të thonë: "Në dorë të Allahut." - Ata pranojnë se edhe ky pushtet është në dorë të Allahut të Lartësuar dhe se Ai është më madhështori Zotërues e Sundues, i Cili mund të mbrojë gjithkënd dhe prej të Cilit askush nuk mund të të mbrojë dot. Ai është

i vetëm dhe pa ortak në këtë pushtet dhe zotërim.

- "Thuaj: "Atëherë, përse mashtroheni?" - Atëherë, si është e mundur që gënjeheni dhe adhuroni dikë tjetër veç Allahut, kur ju i pohoni të gjitha këto cilësi madhështore të Tij?!

- "Ne u kemi sjellë atyre të Vërtetën ..." - E vërteta për të cilën flitet këtu është pikërisht dëshmia se: "Nuk ka të adhuruar me meritë, veç Allahut." Ne, - thotë Allahu i Lartësuar - sollëm argumente të prera e të pakundërshtueshme, në lidhje me këtë të vërtetë të madhe:

- "Por ata janë me të vërtetë gënjeshtarë." - Ata janë mashtrues e trillues besimesh të kota, për adhurimet e idhujve të tyre. Ata nuk kanë asnjë argument ku mbështeten, në lidhje me këtë padrejtësi të madhe e të pafalshme që bëjnë, siç thotë Allahu i Lartësuar në fund të kësaj sureje: "Kush adhuron përveç Allahut ndonjë zot tjetër, për të cilin nuk ka kurrfarë fakti, do të përgjigjet vetëm para Zotit të vet. Dhe mohuesit nuk do të shpëtojnë kurrë." Kështu, idhujtarët bien në shirk, jo sepse kanë fakte për diçka të tillë, por ata thjesht pasojnë symbyllurazi e pa u menduar aspak etërit e tyre të parë, që ishin të padrejtë dhe të paditur, siç thotë Allahu i Lartësuar në ajete të tjera: "A mos u kemi dhënë ndonjë libër para këtij, të cilit ata i përmbahen? Jo. Por ata thonë: "Ne i kemi gjetur të parët tanë në këtë fe, prandaj do t'i ndjekim gjurmët e tyre me këmbëngulje."." [Zuhruf 21 - 22.]

Ajetet 91 - 92

91. Allahu nuk ka lindur asnjë lloj fëmije dhe, përveç Tij, nuk ka asnjë zot tjetër, përndryshe, secili zot do të kishte marrë atë që kishte krijuar dhe disa prej tyre do të kishin sunduar mbi të tjerët. I lartë dhe i dëlirë është Allahu nga shpifjet e tyre.

92. Ai e di të fshehtën e të dukshmen. Ai është shumë lart nga ajo që ata i atribuojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Allahu nuk ka lindur asnjë lloj fëmije dhe, përveç Tij, nuk ka asnjë zot tjetër." - Allahu i Lartësuar e dëlirëson Veten e Tij nga të pasurit fëmijë apo ortakë në të dyja aspektet, si në aspektin e *rububijes*, pra, pozitës së Krijuesit, Zotëruesit të gjithësisë, Kujdestarit të çdo çështjeje në gjithësi, ashtu edhe në aspektin e *uluhijes*, pra, të meritës së adhurimit nga krijesat e Tij, si një i vetëm dhe pa ortak. Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë:

- "... përndryshe, secili zot do të kishte marrë atë që kishte krijuar dhe disa prej tyre do të kishin sunduar mbi të tjerët." - Pra, sikur thjesht të supozohej se ka disa zota, secili prej tyre do të merrej me krijimin e vet, dhe atëherë ekzistenca nuk do të funksiononte e mirëorganizuar dhe e mirërregulluar si një e vetme. Në fakt, realiteti dëshmon se i gjithë krijimi është brenda një rregulli të përpiktë dhe çdo gjë funksionon sipas këtij rregulli. Nëse do të ekzistonin shumë zota, secili prej tyre do të synonte nënshtrimin e tjetrit dhe epërsinë mbi të, do të kundërshtonte çdo vendim dhe vullnet të tij. Kështu, ata do të luftonin që të mbizotëronin njëri tjetrin, por Allahu i Lartësuar thotë:

- "I lartë dhe i dëlirë është Allahu nga shpifjet e tyre." - I pastër, i dëlirë, pa të meta është Allahu në lidhje me atë që trillojnë zullumqarët, të paditurit, armiqësorët, kundërshtarët e të vërtetës, të cilët thonë se Ai ka fëmijë ose ortakë në zotërimin e Tij. I lartësuar qoftë Allahu!

- "Ai e di të fshehtën e të dukshmen. Ai është shumë lart nga ajo që ata i atribuojnë." - I Dëlirë, Krenar dhe i Lartësuar është Allahu i Madhëruar, larg fjalëve të zullumqarëve, që refuzojnë të vërtetën padrejtësisht.

Ajetet 93 - 98

93. Thuaj: "O Zoti im! Nëse Ti do të ma tregosh atë gjë, për të cilën ata janë paralajmëruar,

94. atëherë, o Zoti im, mos më përfshi edhe mua me atë popull keqbërës!"

95. Sigurisht, Ne kemi fuqi të ta tregojmë ty atë gjë, që ua kemi premtuar atyre.
96. Ktheje të keqen me atë që është më e mira! Ne e dimë më së miri se çfarë shpifin ata.
97. Thuaj, gjithashtu: "O Zoti im, unë kërkoj mbrojtje tek Ti prej ngacmimeve të shejtanëve!
98. Mbështetem tek Ti, o Zoti im, që ata të mos më afrohen!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar e urdhëron dhe porosit Profetin e Tij të dashur, Muhamedin ﷺ, që të bëjë këtë dua, në momentin kur ndëshkimi i Tij bie mbi të padrejtët. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Thuaj: "O Zoti im! Nëse Ti do të ma tregosh atë gjë, për të cilën ata janë paralajmëruar, atëherë, o Zoti im, mos më përfshi edhe mua me atë popull keqbërës!" - Nëse do t'i ndëshkosh ata dhe unë do të jem dëshmitar i atij ndëshkimi, atëherë, o Zoti im, mos më përfshi mua në ndëshkim me atë popull keqbërës! Në një hadith të sjellë nga Imam Ahmedi dhe që Tirmidhiu e ka vlerësuar si *sahih*, thuhet: 1905. "E nëse dëshiron, o Zot, të dënosh (ose zhytësh në humbje) një popull, më merr tek Ti pa rënë në këtë ndëshkim (ose humbje)!"

- "Sigurisht, Ne kemi fuqi të ta tregojmë ty atë gjë, që ua kemi premtuar atyre." - Po të dëshironim, Ne do të të bënim ta shihje atë ndëshkim të tmerrshëm kur të binte furishëm mbi ta. Më pas, duke na treguar ilaçin më të mirë në marrëdhëniet me njerëzit, i Lartësuari na udhëzon që të pajisemi me *ihsan*, pra, me mirësjellje ndaj atyre që sillen keq me ty, sepse sjellja e mirë nxjerr në pah natyrën e mirë të njeriut, e cila shuan armiqësinë dhe vrazhdësinë e tij, madje i shndërron ato në miqësi dhe dashuri.

- "Ktheje të keqen me atë që është më e mira! Ne e dimë më së miri atë që shpifin ata." - Kjo është e ngjashme me atë që ka thënë i Lartësuari në ajetin tjetër: "E mira nuk mund të jetë e barabartë me të keqen. Largoje atë *(të keqen)* me çfarë është më e mirë, sepse atëherë, edhe ai, me të cilin ke njëfarë armiqësie, do të të bëhet mik i afërt. Mirëpo këtë nuk mund ta arrijë askush, përveç atyre që janë të durueshëm; dhe askush, përveç atyre që kanë fat të madh." [Fusilet 34, 35].

- "Dhe thuaj: "O Zot i im! Unë kërkoj mbrojtje tek Ti prej ngacmimeve të shejtanëve." - Pasi na porositi që të sillemi mirë me njerëzit që na bëjnë keq, madje me sjelljen më të mirë, Allahu i Lartësuar vijon e urdhëron që, në lidhje me armiqësinë që shfaqet nga xhindët, të kërkohet mbrojtje dhe strehim veçse tek Ai. Kjo është mënyra e vetme e mbrojtjes nga sherri që vjen prej shejtanëve xhindë, sepse me ta nuk vlen asnjë lloj mënyre dhe mjeti tjetër, asnjë lloj mirësjelljeje dhe bamirësie. Kurthet dhe intrigat e tyre, dëmin që ata sjellin nuk e largon dot askush tjetër, përveç Allahut të Lartësuar. E kemi trajtuar më gjerë këtë temë, kur folëm rreth *istiadhe*-s, dhe atje thamë se Profeti i Allahut shpesh lutej: 1906. "*Eûdhu bil-lâhis-semî-il alîm, minesh-shejtânir-raxhîm, min hemzihi, ue nefħihi, ue nefthihi.*" (I kërkoj Allahut, Gjithëdë-gjuesit dhe të Gjithëditurit, të më mbrojë prej shejtanit të mallkuar, prej *hemzihi*-t, *nefħihi*-t dhe *nefthihi*-t të tij).[76]

- "Dhe mbështetem tek Ti, o Zoti im, që ata të mos më afrohen." - Që të mos më afrohen, duke më dëmtuar dhe penguar në realizimin e çështjeve të dobishme të jetës dhe fesë time. Allahu i Lartësuar ka urdhëruar që ta përmendim gjithmonë Atë në fillimin e çdo pune, në mënyrë që të dëbohet shejtani i mallkuar. Kështu, Ai ka urdhëruar për përmendjen e emrit te Tij gjatë ngrënies e pirjes, gjatë marrëdhënieve intime, kur therim bagëtitë dhe shumë raste të tjera.[77] Ebu Daudi sjell hadithin se, Profeti gjithmonë thoshte: 1907. "*Allahum-me in-ni eûdhu bike min el hedmi ue minel garaki ue eûdhu bike en jeteħab-beteni esh-shejtanu indel meut*! (O Allah! Unë kërkoj mbrojtje e strehim tek Ti, që të më ruash nga vdekja nën rrënoja dhe nga vdekja i

mbytur në ujë. Unë të lus që të më ruash nga shejtani e ngatërresat e tij në momentin e vdekjes.)"

Ajetet 99 - 100

99. E kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: "O Zoti im! Më kthe atje,

100. që të bëj vepra të mira e ta kompensoj atë që shpërfilla!" Jo, kurrsesi! Këto janë vetëm fjalë të tij! Ata i pret jeta e varrit, deri ditën kur do të ringjallen.

Shpjegimi i ajeteve

- "E kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: "O Zoti im! Më kthe atje, që të bëj vepra të mira e ta kompensoj atë që shpërfilla!" - Allahu i Lartësuar na tregon për momentin e agonisë së vdekjes të mohuesve dhe atyre që kundërshtojnë urdhëresat e Tij. Ai na tregon fjalët dhe lutjet e tyre të pashpresa për t'u kthyer edhe një herë në dynja, që të mund të rregullojnë e të përmirësojnë atë që kanë prishur. Kjo është e ngjashme me ajetin tjetër, ku Allahu i Lartësuar thotë: "Shpenzoni nga ajo që Ne ju kemi dhënë, para se ndonjërit prej jush t'i vijë vdekja e të thotë: "O Zoti im, përse nuk ma shtyve edhe pak afatin, që të jepja sadaka e të bëhesha prej të mirëve?"! Por Allahu asnjërit nuk ia shtyn afatin, kur ai i vjen. Allahu di gjithçka që punoni ju." [Munafikun 10, 11]. Ose: "Prandaj paralajmëroji njerëzit për ditën kur do t'u vijë dënimi dhe kur keqbërësit do të thonë: "Zoti ynë! Na lër edhe për pak kohë që t'i përgjigjemi thirrjes Sate dhe t'i pasojmë të dërguarit!" Po, a nuk e kishit zakon të betoheshit më parë se nuk kishit për t'u larguar kurrë *(nga mirësitë e kësaj dynjaje)*?" [Ibrahim 44]. Ose: "Mos vallë, ata po presin realizimin e tij *(premtimit të Zotit)*? Ditën kur ai të realizohet, ata që e kishin harruar do të thonë: "Vërtet, të dërguarit e Zotit tonë na kanë sjellë të vërtetën. A ka ndonjë që të ndërmjetësojë për ne? A mund të kthehemi e të veprojmë ndryshe nga ç'kemi bërë?" Në të vërtetë, ata kanë humbur vetveten dhe iluzionet *(idhujt)* e tyre nuk do t'u sjellin asnjë dobi." [Ea'raf 53]. Ose: "Veç sikur të mund t'i shohësh mëkatarët kur, kokëulur para Zotit të tyre, thonë: "O Zoti ynë! Tani pamë dhe dëgjuam. Na kthe edhe një herë *(në dynja)*, që të bëjmë vepra të mira. Tani ne jemi tërësisht të bindur"." [Sexhde 12]. Ose: "Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! Atëherë, nuk do t'i mohonim argumentet e Zotit tonë, por do të bëheshim besimtarë." Por atyre u del në shesh ajo që më parë e mbanin fshehur. Por, edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar. Me të vërtetë, ata janë gënjeshtarë." [En'am 27, 28]. Ose: "Atë që Allahu e lë të humbur, nuk ka kush ta udhëzojë përveç Atij. Do t'i shohësh keqbërësit që, kur ta vërejnë dënimin, do të thonë: "A ka ndonjë rrugë për t'u kthyer *(në jetën tokësore)*?". Do t'i shohësh ata duke iu afruar Zjarrit të përulur nga nënshtrimi, se si e shikojnë tinëz me bisht të syrit. Ata që kanë besuar do të thonë: "Vërtet, të humbur në Ditën e Kijametit janë ata që e humbën veten dhe familjen e tyre!" Ta dini, se të padrejtët do të jenë në dënim të përhershëm." [Shura 44, 45], ose: "Ata do të thonë: "O Zoti ynë! Na bëre të vdesim dy herë dhe na ngjalle dy herë. Ne i pranojmë gjynahet tona tani. Prandaj, a ka për ne ndonjë rrugëdalje *(nga ndëshkimi)*?" - "Këtë ndëshkim e merituat vetë, sepse kur ishte fjala për ta adhuruar Allahun si Një të Vetëm, ju e refuzonit. Por kur i bëheshin ortakë Atij *(në adhurim)*, ju e pranonit. Por i tërë sundimi i përket Allahut, të Lartit, të Madhëruarit!" [Gafir 11, 12]. Ose: "Ata që mohuan *(Allahun)* i pret zjarri i Xhehenemit. Atyre as nuk u jepet fund e të vdesin *(të rehatohen)*, e as nuk u lehtësohet ndëshkimi. Kështu e ndëshkojmë Ne çdo mohues. Dhe atje *(në Zjarr)*, ata do të klithin *(për ndihmë)*: "O Zoti ynë! Na nxirr prej këtu! Ne do të bëjmë vepra të mira, jo si ato që bënim më parë!" Por, a nuk ju dhamë Ne jetë, aq sa të mund të merrte mësim cilido që dëshironte të merrte mësim

dhe ju pati ardhur edhe paralajmëruesi i qartë? Shijojini frytet e veprave tuaja! Për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmëtar." [Fatir 36, 37]. Kështu, kërkesën për t'u kthyer edhe një herë në dynja, njeriu e bën në disa raste: në momentin e agonisë së vdekjes, në momentin e *nushur*-it, pra, të ringjalljes dhe daljes nga varret, në momentin kur të paraqiten përpara Krenarit e Ngadhënjimtarit të Plotfuqishëm, Allahut të Madhëruar, në momentin kur ata do të ballafaqohen me zjarrin dhe në kohën kur do të vuajnë ndëshkimin brenda në zjarrin e ndezur fort.

- "Jo, kurrsesi! Këto janë vetëm fjalë të tij." - *Kel-la* është një fjalë, e cila hedh poshtë pretendimin e përmendur më parë dhe që, gjithashtu, përmban një qortim të ashpër, që tregon se Allahu i Lartësuar nuk do t'i përgjigjej kurrë kësaj kërkese. Ato janë thjesht fjalë të tyre, pasi edhe nëse Allahu do t'ua pranonte kërkesën e t'i kthente në dynja, ata përsëri do të vepronin njëlloj, siç thotë i Lartësuari: "...Por, edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar. Me të vërtetë, ata janë gënjeshtarë." [En'am 28]. Në shpjegimin e ajetit: "E kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: "O Zoti im! Më kthe atje, që të bëj vepra të mira e ta kompensoj atë që shpërfilla!" Katadja përmendte se El Ala Ibn Zijad shpesh thoshte: "Çdokush nga ju, le ta mendojë veten e tij që tashmë i ka ardhur agonia e vdekjes dhe po i kërkon Zotit të tij afat për të reflektuar dhe për t'u rregulluar, dhe le të mendojë se Zoti ia dha këtë afat! Nëse e mendon në këtë mënyrë, si vallë, do të vepronte më pas? Le të punojë tashmë në bindje ndaj Allahut të Madhëruar dhe i përkushtuar në adhurimin ndaj Tij." Pastaj Katadja thoshte: "Vallahi, nuk do të dëshirojë që të kthehet edhe një herë në dynja për kënaqësitë e saj dhe jetën e dëfrimet në të, por kërkon të kthehet që të punojë në bindje ndaj Allahut të Madhëruar. Shikoni shpresën e mohuesit, i cili e ka lënë pas dore dhe e ka braktisur adhurimin e Allahut. Pikërisht kjo është shpresa e tij, prandaj punoni sipas saj dhe dijeni se nuk ka forcë dhe ndihmë ndryshe, veçse me udhëzimin dhe ndihmën e dhënë nga Zoti."

- "Ata i pret jeta e varrit *(Berzahu)*, **deri në ditën kur do të ringjallen."** - Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Aishja (r.a), e cila rrëfen: "Mjerë për ata gjynahqarë, që tashmë janë bërë banorë të varreve! Në varret e tyre hyjnë gjarpërinj të zinj, një gjarpër tek koka dhe një gjarpër tek dy këmbët. Ata kafshojnë, derisa takohen në mesin e trupit. Ky është ndëshkimi i tyre në *berzah*, për të cilën Allahu i Lartësuar ka thënë: "Ata i pret jeta e varrit *(Berzahu)*, deri në ditën kur do të ringjallen." Muxhahidi ka thënë: "*El Berzaħ* është *el ĥâxhiz*, pra, diçka e ndërmjetme mes dynjasë dhe ahiretit.". Ky ajet është një kërcënim i frikshëm për mohuesit e mjerë, që tashmë lëngojnë në agoninë e vdekjes dhe për ata zullumqarë, që e kanë ngarkuar veten e tyre me padrejtësi të shumta dhe që i pret ndëshkimi në *berzah*, siç thotë Allahu i Lartësuar në ajetin tjetër: "Ata do të kenë një dënim poshtërues. Përpara tyre ndodhet Xhehenemi." [Xhathije 10]. Ose: "...Ata i pret një dënim shumë i rëndë." [Ibrahim 17]. Vëreni pak kur Allahu i Lartësuar thotë: "...deri në ditën kur do të ringjallen." Kjo tregon se ndëshkimi i tyre do të vazhdojë deri në Ditën e Ringjalljes, siç ka ardhur në hadith: 1908. "Dhe kështu do të vazhdojë të ndëshkohet në të." [78]

Ajetet 101 - 104

101. Pastaj kur t'i fryhet Surit *(herën e dytë)*, **atë ditë nuk do të ketë më lidhje familjare mes tyre e as që do të pyesin më për njëri-tjetrin.**

102. Atëherë, ata të cilëve u rëndon peshorja, ata janë të shpëtuarit.

103. Ndërsa ata, peshorja e të cilëve është e lehtë, ata e kanë humbur vetveten dhe do të jenë në Xhehenem përgjithmonë.

104. Zjarri do t'ua djegë fytyrat dhe ata do të duken pa buzë e me dhëmbë jashtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Pastaj kur t'i fryhet Surit *(herën e dytë)*, ..." - Allahu i Lartësuar na njofton se

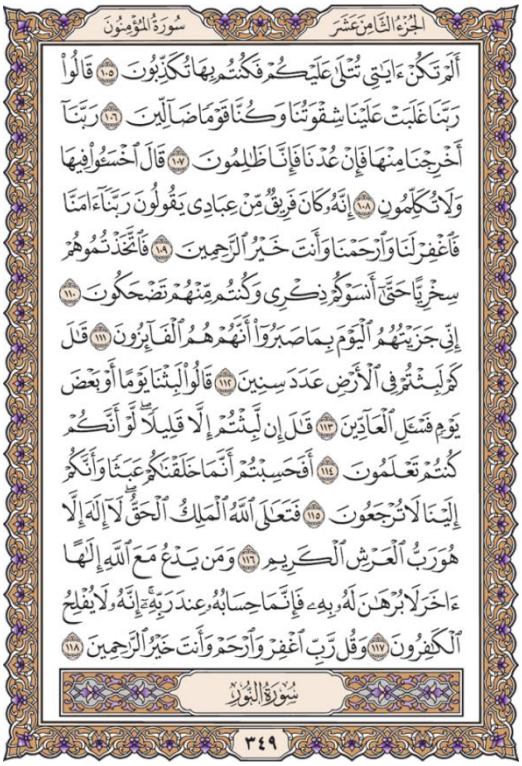
kur t'i fryhet surit, për ringjalljen dhe daljen nga varret, atë ditë i Lartësuari thotë:

- "... atë ditë nuk do të ketë më lidhje familjare mes tyre e as që do të pyesin më për njëri-tjetrin." - Atë ditë, njeriut nuk do t'i vlejnë aspak lidhjet farefisnore. Prindi as nuk do t'ia hedhë sytë fëmijës së tij, edhe nëse do përballet me të, madje edhe nëse do të jetë i rënduar me gjynahe, aq sa gati ia thyejnë shpinën. Ai nuk do të interesohet për të, edhe nëse ka qenë nga njerëzit më të dashur në dynja. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Kur vjen oshëtima, është dita kur njeriu ikën prej vëllait të vet, prej nënës dhe prej babait të vet, prej gruas dhe prej fëmijëve të vet. Atë ditë, çdo njeriu i mjafton çështja e vet." [Abese 33 - 37]. Ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë: "Ditën e Kijametit, Allahu i Lartësuar do t'i tubojë së bashku të parët dhe të fundmit. Pastaj një zë do të kumtojë: "Çdokush të cilit i është bërë padrejtësi, le të vijë dhe le të marrë hakun e vet!" Ibn Mesudi vijon: "Atë ditë, njeriu do të gëzohet kur të shohë se do t'i jepet mundësia që të marrë hakun e vet qoftë edhe nga prindi, fëmija apo gruaja e tij, sado e vogël qoftë ajo gjë. Vërtetimi i kësaj është në fjalën e Allahut të Lartësuar: "Pastaj kur t'i fryhet Surit *(herën e dytë)*, atë ditë nuk do të ketë më lidhje familjare mes tyre e as që do të pyesin më për njëri-tjetrin." Kështu e ka sjellë Ibn Ebu Hatimi prej Ibn Mesudit. Imam Ahmedi sjell hadithin nga El Misueri (Ibn Mahrame), që tregon se Profeti i Allahut ka thënë: "Fatimja është një pjesë e imja. Unë ngushtohem nga ajo që e ngushton atë dhe unë kënaqem me atë që e kënaq atë. Çdo farefisni ka për t'u shkëputur Ditën e Kijametit, përveç farefisnisë sime, lidhjeve të mia dhe krushqisë time."[79] Ky hadith e ka bazën në një hadith tjetër, të sjellë në dy Sahihët, po prej El Misuer Ibn Mahrame, në të cilin Profeti ka thënë: "Fatimja është pjesë e imja. Mua më shqetëson çdo gjë që e shqetëson atë dhe më mundon çdo gjë që e mundon atë." [80] Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seid el Hudriu, i cili ka thënë: 1909. "E kam dëgjuar Profetin e Allahut të thotë, ja, pikërisht mbi këtë minber: "Si është puna, me ata njerëz, të cilët thonë se lidhja farefisnore me të Dërguarin e Allahut nuk ka për t'u sjellë asnjë lloj dobie të afërmve të tij? Përkundrazi, betohem në Zot, se farefisnia ime ka për të qenë e vlefshme në dynja dhe ahiret. Dhe unë, o njerëz, do t'ju paraprij juve, kur të vini atë ditë. Njëri do të thotë: "O i Dërguari i Allahut! Unë jam filani, i biri i filanit!" Ndërsa vëllai i tij do të thotë: "O i Dërguari i Allahut! Unë jam filani, i biri i filanit!" Kurse unë do t'u them atyre: "Për sa i përket farefisnisë, unë e njoh atë, por ju devijuat pas meje nga besimi dhe rruga e drejtë." [81]

- "Atëherë, ata të cilëve u rëndon peshorja *(e veprave të mira)***, ata janë të shpëtuarit."** - Bëhet fjalë për ata njerëz, të cilëve u peshojnë më tepër veprat e mira sesa të këqijat, qoftë edhe vetëm me një të mirë të vogël. Pikërisht ata do të jenë të shpëtuarit. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi. Ata do të fitojnë shpërblimin, do të shpëtojnë nga zjarri dhe do të hyjnë në Xhenet.

- "Ndërsa ata, peshorja e të cilëve është e lehtë, ata e kanë humbur vetveten dhe do të jenë në Xhehenem përgjithmonë." - Atij që i peshojnë më tepër veprat e këqija sesa veprat e mira, ai ka shkatërruar vetveten. Të tillët kanë humbur dhe do të jenë në Xhehenem përgjithmonë, përjetësisht.

- "**Zjarri do t'ua djegë fytyrat ..."** - Ose siç thotë Allahu në një ajet tjetër: "Atë ditë, ti do t'i shohësh idhujtarët të lidhur në pranga. Rrobat e tyre janë prej katrani, kurse fytyrat e tyre do t'i mbulojë Zjarri." [Ibrahim 50]. "Ah, sikur ta dinin jobesimtarët që nuk do të mund ta largojnë zjarrin nga fytyrat dhe as nga shpinat e tyre dhe që nuk do t'u vijë asnjë ndihmë!" [Enbija 39]. Ibn Merdevejhi sjell hadithin nga Ebu Darda (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili tregon se, në lidhje me fjalën e Allahut: "Zjarri do t'ua djegë fytyrat...", i Dërguari i Allahut ka

الجزء الثامن عشر سورة المؤمنون
أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُوا۟
رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَآ
أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ ﴿١٠٧﴾ قَالَ ٱخْسَـُٔوا۟ فِيهَا
وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِى يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا
فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّخَذْتُمُوهُمْ
سِخْرِيًّا حَتَّىٰٓ أَنسَوْكُمْ ذِكْرِى وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾
إِنِّى جَزَيْتُهُمُ ٱلْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿١١١﴾ قَٰلَ
كَمْ لَبِثْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا۟ لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ
يَوْمٍ فَسْـَٔلِ ٱلْعَآدِّينَ ﴿١١٣﴾ قَٰلَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنَّكُمْ
كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ
إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا
هُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا
ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ
ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١١٨﴾
سورة النور
٣٤٩

thënë: 1910. "Pra, i përvëlon zjarri, aq sa mishi i tyre shkrin dhe rrjedh në këmbët e tyre.[82]

- "... dhe ata do të duken *(të shëmtuar)* **pa buzë e me dhëmbë jashtë."** - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seid el Hudriu se, Profeti ﷺ, duke shpjeguar fjalën *kâlihûn*, ka thënë: 1911. "Ata i përvëlon zjarri, dhe kështu, nga ky përvëlim, mblidhet pjesa e sipërme e buzëve, aq sa arrin në mes të kokës, ndërsa buza e poshtme i shkrin dhe varet, deri sa i shkon te kërthiza." [83]

Ajetet 105 - 107

105. A nuk u janë lexuar juve ajetet e Mia, kurse ju i mohuat?

106. "Ata do të thonë: "O Zoti ynë! Ne na mundën të këqijat, prandaj u bëmë njerëz të humbur.

107. O Zoti ynë! Na nxirr prej këtu! E nëse gabojmë përsëri, atëherë, vërtet jemi të padrejtë!"

Shpjegimi i ajeteve

Këto janë fjalë qortuese të dhimbshme, që Allahu i Lartësuar u drejton atë ditë mohuesve të besimit dhe të zhyturve në gjynahe e poshtërsi.

- "A nuk u janë lexuar juve ajetet e Mia, kurse ju i mohuat?" - Unë ju solla të dërguarit e Mi dhe ju zbrita librat dhe shpalljet e Mia, duke larguar çdo paqartësi dhe dyshim rreth të vërtetës. Kështu, juve nuk ju mbeti asnjë argument për të refuzuar Shpalljen dhe argumentet e Mia. Allahu i Lartësuar na tregon në një ajet tjetër përse i dërgon profetët e Tij: "Ka profetë, për të cilët të kemi treguar më parë dhe profetë, për të cilët nuk të kemi treguar. Ndërsa Musait, Allahu i foli me fjalë. Profetë që të ishin përgëzues dhe paralajmërues, në mënyrë që njerëzit të mos kishin justifikim para Allahut, pas ardhjes së të dërguarve. Allahu është Ngadhënjimtar dhe i Urtë." [Nisa 165]. Ose: "Kush ndjek udhëzimin në rrugën e drejtë ka udhëzuar vetveten dhe kush devijon ka devijuar veçse veten e vet. Askush nuk do ta bartë barrën e tjetrit. Ne nuk kemi dënuar askënd para dërgimit të profetëve." [Isra 10]. Ose: "Ata thonë: "Po, na erdhën paralajmërues *(nga Zoti)*, por ne i mohuam e thamë: "Allahu nuk ka shpallur asgjë, ndërsa ju nuk jeni gjë tjetër, por veçse njerëz në një humbje të madhe."Ata do të thonë: "Sikur të kishim dëgjuar dhe pasur mend, ne nuk do të ishim tani ndër banorët e Zjarrit." Pra, kështu i pranojnë ata gjynahet e veta. Larg mëshirës qofshin banorët e Zjarrit!." [Mulk 9 - 11].

- "Ata do të thonë: "O Zoti ynë! Ne na mundën të këqijat, prandaj u bëmë njerëz të humbur." - Është e vërtetë, o Zot, që na erdhën argumente të pakundërshtueshme dhe të qarta, por ne ishim fatzinj dhe nuk u nënshtruam, që të jetonim sipas porosive të tyre. Ne devijuam dhe nuk i pranuam ato.

- "O Zoti ynë! Na nxirr prej këtu! E nëse gabojmë përsëri, atëherë, vërtet jemi të padrejtë!" - Na kthe dhe një herë në dynja, dhe nëse ne braktisim përsëri të vërtetën dhe i kthehemi rrugës së humbjes, ashtu siç vepruam në të shkuarën, atëherë ne jemi zullumqarë dhe e meritojmë ndëshkimin

Tënd. Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Ata do të thonë: "O Zoti ynë! Na bëre të vdesim dy herë dhe na ngjalle dy herë. Ne i pranojmë gjynahet tona tani. Prandaj, a ka për ne ndonjë rrugëdalje *(nga ndëshkimi)*?" - "Këtë ndëshkim e merituat vetë, sepse kur ishte fjala për ta adhuruar Allahun si Një të Vetëm, ju e refuzonit. Por kur i bëheshin ortakë Atij *(në adhurim)*, ju e pranonit. Por i tërë sundimi i përket Allahut, të Lartit, të Madhëruarit!" [Gafir 11 - 12]. Nuk ka asnjë rrugëdalje për ju, sepse ju i shoqëroni Zotit idhuj dhe ortakë në adhurimet tuaja, ndërkohë besimtarët e sinqertë e besojnë Zotin si një të vetëm dhe ashtu e adhurojnë, duke iu nënshtruar veçse Atij.

Ajetet 108 - 111

108. Ai do t'u thotë: "Heshtni *(të poshtëruar)* **aty e mos më flisni!**

109. Disa prej robërve të Mi thanë: "O Zoti ynë, ne besojmë, prandaj na fal dhe na mëshiro, sepse Ti je më i miri i mëshiruesve!"

110. Por ju i tallët ata, saqë ajo tallje ju bëri të harronit Mesazhin Tim. Ju qeshnit me ta.

111. Unë do t'i shpërblej ata sot, sepse u treguan të durueshëm. Ata janë vërtet fitimtarët."

Shpjegimi i ajeteve

- "Ai do t'u thotë: "Heshtni aty e mos më flisni!" - Kjo është përgjigjja prej Allahut të Lartësuar drejtuar mohuesve, pasi ata i luten dhe kërkojnë që të dalin nga zjarri dhe për t'u kthyer edhe njëherë në dynja. Allahu i Lartësuar do t'u thotë: "Heshtni aty e mos më flisni! Qëndroni aty të poshtëruar dhe mos më flisni!" Pra, mos iu riktheni edhe njëherë të njëjtës lutje, sepse nuk keni për të patur përgjigje tjetër prej Meje, përveç ndëshkimit. Abdullah Ibn Amri ka thënë: "Betohem në Allahun se, prej tyre nuk do të dëgjohet asnjë fjalë dhe asgjë tjetër, përveç ofshamave e ngashërimeve në zjarrin e Xhehenemit. Zërat e tyre do t'u përngjajnë pëllitjes së gomarëve, frymëmarrja është me zë të shëmtuar *zefir* dhe frymënxjerrja me atë zë të shëmtuar *shehik* (nga dhimbja e ndëshkimit)." Kështu, e transmeton Ibn Ebu Hatimi. Abdullah Ibn Mesudi shpjegon këtë ajet: "Pasi Ai u thotë këtë fjalë, zjarri do të vërshojë dhe do të mbyllet mbi ta tërësisht dhe prej tyre nuk ka për të dalë askush. Më pas, Allahu i Lartësuar u kujton gjynahet e shumta në jetën e dynjasë dhe talljen e tyre me adhuruesit e sinqertë, besimtarët e vërtetë, të dashurit e Allahut."

- "Disa prej robërve të Mi thanë: "O Zoti ynë, ne besojmë, prandaj na fal dhe na mëshiro, sepse Ti je më i miri i mëshiruesve!" Por ju i tallët ata, saqë ajo tallje ju bëri të harronit Mesazhin Tim." - Ju talleshit me ta dhe me lutjet që ata më drejtonin Mua. Ju talleshit dhe i përçmonit për përunjësinë që tregonin në adhurimin ndaj Meje, derisa: "...ajo tallje ju bëri të harronit Mesazhin Tim." Kështu, urrejtja ndaj tyre ju bëri të harronit detyrimet dhe bindjen ndaj Meje.

- "Ju qeshnit me ta." - Ju talleshit me veprat dhe adhurimet, që besimtarët më përkushto-nin. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Vërtet, keqbërësit talleshin me besimtarët dhe, kur kalonin pranë tyre, ata ia bënin me sy njëri-tjetrit. Kur ktheheshin në familjet e veta, ata ishin të kënaqur. Kur i shihnin, thoshin: "Me të vërtetë, këta janë të humbur!" [Mutafifin 29 - 32]. Më pas, Allahu i Lartësuar na tregon se si i shpërblen të dashurit e Tij, adhuruesit e përkushtuar dhe punëmirë:

- "Unë do t'i shpërblej ata sot, sepse u treguan të durueshëm. Ata janë vërtet fitimtarët." - Unë i shpërbleva ata me Xhenet dhe i shpëtova nga zjarri, për durimin që treguan ndaj mundimeve dhe talljeve tuaja.

Ajetet 112 - 116

112. Atyre do t'u thuhet: "E sa vjet keni qëndruar në tokë?"

113. Ata do të thonë: "Kemi qëndruar një ditë ose një pjesë të ditës. Por pyeti ata që dinë mbajnë llogari!"

114. Pastaj do t'u thuhet: "Me të vërtetë keni qëndruar pak, veç sikur ta dinit!"

115. A menduat atëherë, ju se Ne ju patëm krijuar kot dhe se ju nuk do të ktheheshit te Ne?

116. I lartësuar qoftë Allahu, Sunduesi, i Vërteti! Nuk ka zot tjetër, përveç Tij. Ai është Zoti i Arshit madhështor.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i përkujton këta mohues dhe të panënshtruar për braktisjen e adhurimit dhe të bindjes ndaj Tij, përgjatë kohës së shkurtër në këtë dynja. Nëse ata do të bënin durim në këtë jetë, e cila është shumë e shkurtër, ata do të fitonin shumë, ashtu siç fituan të dashurit e Allahut, të devotshmit, besimtarët e sinqertë. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Atyre do t'u thuhet: "E sa vjet keni qëndruar në tokë?" - Sa ishte kohëzgjatja e qëndrimit tuaj në dynja?

- "Ata do të thonë: "Kemi qëndruar një ditë ose një pjesë të ditës. Por pyeti ata që dinë mbajnë llogari!" - Pyet ata që dinë të llogarisin kohën.

- "Pastaj do t'u thuhet: "Me të vërtetë keni qëndruar pak, veç sikur ta dinit!" Ishte kohë shumë e shkurtër, me çfarëdo gjykimi të shihet dhe kushdo qoftë ai që bën këtë përcaktim. Allahu i Madhëruar thotë: "...veç sikur ta dinit!" Pra, sikur ta kuptonit se po i jepni përparësi kësaj jete, e cila do të zhduket shpejt, kundrejt jetës tjetër, e cila do të jetë e përhershme, nuk do të vepronit kurrsesi ashtu dhe nuk do të bënit atë zgjedhje të keqe, që të meritonit zemërimin e Allahut. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ejfea Ibn Abd el Kelai, i cili duke u mbajtur një fjalim njerëzve, tha se Profeti i Allahut ka thënë: 1912. "Kur Allahu i Madhëruar t'i fusë banorët e Xhenetit në Xhenet dhe banorët e Zjarrit në Zjarr, do të thotë: "O banorë të Xhenetit, sa vite qëndruat në Tokë?" Ata do të thonë: "Ne qëndruam një ditë ose një pjesë dite." Allahu i Lartësuar do të thotë: "Sa e mirë ishte tregtia juaj në atë ditë ose në atë pjesë dite! Ju fituat mëshirën Time, kënaqësinë Time dhe Xhenetin Tim. Qëndroni aty përjetë dhe përgjithmonë!" Pastaj thotë: "O banorë të Zjarrit, sa vite qëndruat në Tokë?" Ata do të thonë: "Qëndruam një ditë ose një pjesë dite!" Atëherë, Ai do të thotë: "Sa e keqe dhe e shëmtuar ishte tregtia juaj në atë ditë ose në atë pjesë dite! Ju merituat zjarrin Tim dhe zemërimin Tim mbi ju. Qëndroni aty përjetë dhe përgjithmonë!"

- "A menduat, vallë, se Ne ju patëm krijuar kot ..." - Mos vallë, menduat se ju jeni krijuar kot, pa asnjë qëllim dhe pa asnjë kërkesë ndaj jush? Mos vallë, ju krijuam pa pasur asnjë urtësi dhe qëllim në këtë krijim? Një tjetër tefsir, që i është bërë këtij ajeti, thotë: Mos vallë, ju krijuam që të luani, të koteni e të dëfreheni në këtë dynja, ashtu si kafshët, të cilat nuk shpresojnë sevap dhe as i frikësohen ndëshkimit?! Përkundrazi, Ne ju krijuam që të jeni të nënshtruar në përmbushjen e urdhëresave dhe në adhurimin Tonë.

- "... dhe se ju nuk do të ktheheshit te Ne?" - Mos menduat se ju nuk do të ktheheni në ahiret tek Ne? Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "A mos mendon njeriu se do të lihet pa dhënë llogari?!" [Kijame 36]. A mos do të lihet pa u ngarkuar me urdhëresa e ndalesa e pa u shpërblyer ose ndëshkuar për to?! Ebu Naimi sjell hadithin nga Ibrahim Ibn Harithi, i cili rrëfen: 1913. "Njëherë, Profeti i Allahut na dërgoi në një ekspeditë ushtarake dhe na urdhëroi që, sa herë që të na zinte mbrëmja dhe mëngjesi, të thoshim (fjalët e ajetit kuranor): "*E fe ĥasibtum en-nemâ ħaleknâkum abetheu-ue en-nekum ilejnâ lâ turxheûn*?! (A menduat vallë, se Ne ju patëm krijuar kot dhe se ju nuk do të ktheheshit te Ne?)" Ne i thamë këto fjalë, ndaj u kthyem me plaçkë lufte dhe shpëtuam."

- "I lartësuar qoftë Allahu, Sunduesi, i Vërteti!" - Allahu i Madhëruar është i Dëlirë, nuk ka të meta, ndaj nuk mund të krijojë diçka kot, pa qëllim dhe pa urtësi. E si mund të mendohet diçka e tillë, kur dihet se Allahu është Sunduesi dhe Mbretëruesi i vërtetë?!

- "Nuk ka zot tjetër, përveç Tij. Ai është Zoti i Arshit madhështor." - Përmendet Arshi, sepse ai është tavani i të gjitha krijesave. I Madhëruari e përshkruan Arshin si *kerim***,** pra: me një pamje të bukur, me një formë mahnitëse. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Abasi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1914. "Sigurimi dhe shpëtimi i umetit tim nga mbytja, nëse hipin në një anije është që ata të thonë: "*Bismil-lâhil melikil ĥakk. Ue mâ kaderull-llâhe ĥak-ka kadrih uel erdu kabdatuhû jeumel kijâmeti ues-semâuâtu matuij-jâtun bi jeminih. Subĥânehû ue teâlâ am-mâ jushrikûn. Bismil-lâhi mexhrâhâ ue mursâhâ. In-ne rab-bi le gafûrur-raĥim*! (Me emrin e Allahut, Mbretit e Sunduesit të vërtetë! Ata nuk e madhëruan Allahun me madhështinë që i takon, ndërsa Ditën e Kijametit e tërë toka do të jetë në grushtin e Tij, ndërsa qiejt do jenë të mbështjellë në të djathtën e Tij. I lavdëruar dhe i lartësuar qoftë Ai nga ajo që ata i shoqërojnë! Me emrin e Allahut, ajo lundron dhe ndalet! Vërtet, Zoti im është Falës i madh e Mëshirëplotë".

Ajetet 117 - 118

117. Kush adhuron përveç Allahut ndonjë zot tjetër, për të cilin nuk ka kurrfarë fakti, do të përgjigjet vetëm para Zotit të vet. Mohuesit nuk do të shpëtojnë kurrë.

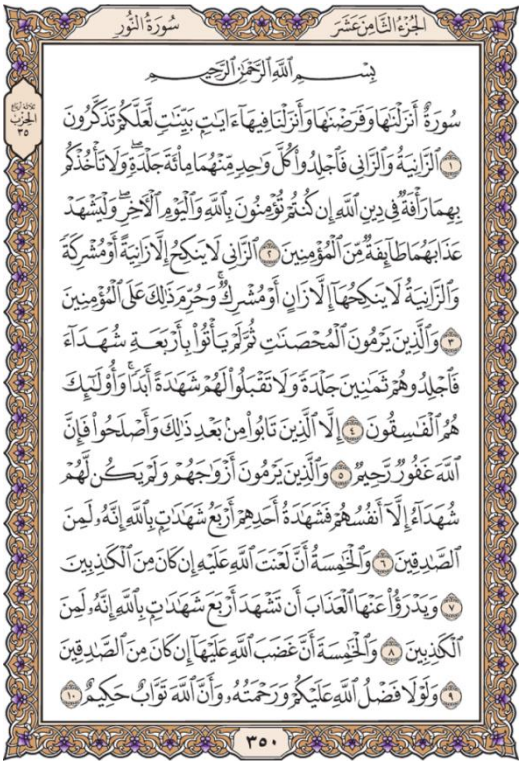
118. Prandaj thuaj: "O Zoti im! Më fal e më mëshiro, sepse Ti je më i Miri i mëshiruesve!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar kërcënon të gjithë ata që i bëjnë shirk Atij, duke adhuruar dikë tjetër veç Tij. Çdokush që i bën shirk Zotit, pa dyshim që këtë e bën pa argument, dhe pikërisht për të është ky kërcënimi frikshëm:

- "Kush adhuron përveç Allahut ndonjë zot tjetër, për të cilin nuk ka asnjë fakt, do të përgjigjet vetëm para Zotit të vet." - Vëreni me kujdes fjalën e Allahut të Lartësuar: "... për të cilin nuk ka kurrfarë fakti ...". Sigurisht, kjo është një fjali e ndërmjetme në këtë fjali të plotë, sepse nuk ka dyshim se askush nuk ka argument që të adhurojë diçka tjetër veç Allahut. Është e pamundur që të kesh argument për të adhuruar dikë tjetër veç Allahut, por kjo është përmendur me qëllim për të treguar, theksuar dhe përforcuar mesazhin se çdo adhurim që i përkushtohet dikujt tjetër veç Allahut është pa dyshim pa argument. Kjo është një fjali kushtore, dhe përfundimi i kësaj fjalie është fjala e Allahut: "... do të përgjigjet vetëm para Zotit të vet." Domethënë, është Allahu i Lartësuar Ai që do ta marrë në llogari për këtë padrejtësi.

- "Mohuesit nuk do të shpëtojnë kurrë." - Mohuesit e besimit, ata që nuk e pranojnë besimin korrekt, nuk kanë për të fituar asgjë të mirë kur të dalin përpara Tij Ditën e Kijametit. Ata nuk kanë për të arritur të mirat nuk do të shpëtojnë nga ndëshkimi. Ata nuk kanë për të parë me sy ndonjë shpërblim dhe nuk kanë për t'ia dalë mbanë. Katadja rrëfen: 1915. "Na kanë treguar se Profeti i Allahut i tha njëherë një burri: "Çfarë adhuron ti?" Ai tha: "Unë adhuroj Allahun dhe këtë dhe atë idhull", duke i numëruar disa idhuj. Atëherë, Profeti i Allahut e pyeti: "Cili prej tyre ta largon hallin, kur ti i lutesh?" Ai tha: "Allahu Krenar dhe i Lartësuar." - "Cili prej tyre të përgjigjet kur ti ke nevojë dhe i lutesh?" Ai u përgjigj: "Allahu Krenar dhe i Lartësuar." Profeti i tha: Atëherë, përse adhuron ata të tjerët së bashku me Allahun? Apo mendon se ata mund ta mposhtin Atë?" Ai tha: "Dua që t'i tregoj mirënjohjen dhe ta falënderoj Atë edhe nëpërmjet adhurimit që u përkushtoj këtyre të tjerëve." Profeti i Allahut tha: "Ju dini, kurse ata (idhujt) nuk dinë." Ky njeri, pasi pranoi Islamin, thoshte: "Takova një burrë, i cili më mundi në arsyetim dhe fjalë.", duke e patur fjalën për Profetin ﷺ. Ky version është një hadith *mursel*. Këtë hadith e ka sjellë në version *merfu* edhe Ebu Isa Tirmidhiu në librin e tij "*Xhamius-sahih*", nga Umran Ibn Husajni, i cili e transmeton nga babai i tij, dhe ky nga Profeti i Allahut, me një tekst të ngjashëm.

الجزء الثامن عشر سورة النور

بسم الله الرحمن الرحيم

سورة أنزلناها وفرضناها وأنزلنا فيها آيات بينات لعلكم تذكرون
١ الزانية والزاني فاجلدوا كل واحد منهما مائة جلدة ولا تأخذكم
بهما رأفة في دين الله إن كنتم تؤمنون بالله واليوم الآخر وليشهد
عذابهما طائفة من المؤمنين ٢ الزاني لا ينكح إلا زانية أو مشركة
والزانية لا ينكحها إلا زان أو مشرك وحرم ذلك على المؤمنين
٣ والذين يرمون المحصنات ثم لم يأتوا بأربعة شهداء
فاجلدوهم ثمانين جلدة ولا تقبلوا لهم شهادة أبدا وأولئك
هم الفاسقون ٤ إلا الذين تابوا من بعد ذلك وأصلحوا فإن
الله غفور رحيم ٥ والذين يرمون أزواجهم ولم يكن لهم
شهداء إلا أنفسهم فشهادة أحدهم أربع شهادات بالله إنه لمن
الصادقين ٦ والخامسة أن لعنت الله عليه إن كان من الكاذبين
٧ ويدرؤا عنها العذاب أن تشهد أربع شهادات بالله إنه لمن
الكاذبين ٨ والخامسة أن غضب الله عليها إن كان من الصادقين
٩ ولولا فضل الله عليكم ورحمته وأن الله تواب حكيم ١٠

٣٥٠

- "Prandaj thuaj: "O Zoti im! Më fal e më mëshiro, sepse Ti je më i Miri i mëshiruesve!" - Ky është udhëzim dhe inkurajim nga Allahu i Lartësuar për ta bërë këtë lutje. Kur përmendet kërkimi i faljes i pa kufizuar, kuptimi i tij është fshirja e gjynaheve dhe mbulimi i tyre nga njerëzit, që të mos i shohin gjynahet e robit. Ndërsa kuptimi i '*rahmetu',* (mëshira) është që Allahu të të drejtojë të të japë sukses dhe forcë, që të bësh punë të mira në fjalë dhe vepra.

Ky ishte fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Mu'minun. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirësitë!

5/1/1390 hixhri ose 12/3/1970

Surja 24: El Nur *(medinase)* **64 ajete**

(E zbritur pas sures Hashër).

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 2

1. Kjo është një sure, të cilën Ne e zbritëm dhe e bëmë të detyrueshme. Në të kemi zbritur argumente të qarta, në mënyrë që të merrni mësim.

2. Laviren dhe lavirin t'i rrihni, secilin me nga njëqind kamxhikë, dhe mos u tregoni zemërbutë ndaj tyre, kur zbatoni dispozitat e Allahut, nëse, vërtet besoni Allahun dhe botën tjetër! Gjatë ekzekutimit të ndëshkimit të tyre, të jenë të pranishëm një numër besimtarësh!

Shpjegimi i ajeteve

- "Kjo është një sure, të cilën Ne e zbritëm dhe e bëmë të detyrueshme." - Theksimi i faktit se është Allahu Ai që e zbriti këtë sure, tregon për rëndësinë e madhe të saj dhe të mësimit të dispozitave e urtësive që përmban ajo. Kjo, sigurisht, nuk nënvlerëson rëndësinë e sureve të tjera dhe të mësimeve të nxjerra prej tyre. Vërreni me kujdes fjalën e Allahut të Madhëruar: "... dhe e bëmë të detyrueshme". Muxhahidi dhe Katadja shpjegojnë: "Pra, në këtë sure kemi shtjelluar e qartësuar hollësisht shumë dispozita të hallallit dhe haramit, shumë urdhëresa të rëndësishme dhe ndalesa, kemi përmendur shumë nga kufijtë e ligjet e Zotit."

- "Në të kemi zbritur argumente të qarta, në mënyrë që të merrni mësim." - Argumente të shtjelluara, qartësuese e tërësisht të kuptueshme, "*në mënyrë që të merrni mësim*", pra, të kuptoni e përfitoni lehtësisht prej tyre.

- "Laviren dhe lavirin t'i rrihni, secilin me nga njëqind kamxhikë ..." - Në këtë ajet të nderuar qartësohet masa ndëshkuese e Sheriatit për ata që bëjnë imoralitet. Dijetarët kanë bërë shtjellime të rëndësishme dhe kanë dhënë opinione të ndryshme. Ai që kryen këtë vepër të dënueshme ose është i martuar, ose është i pamartuar, si rasti për të cilin flet ky ajet. Masa ndëshkimore për të është rrahja me 100 kamxhikë, sikurse thuhet në ajet. Përveç kësaj, sipas mendimit të shumicës së dijetarëve (veç Ebu Hanifes), ai dënohet edhe me një vit internim, larg vendit të tij. Imam Ebu Hanifja (Allahu e mëshiroftë!) mëton se internimi lihet në dorë të gjykatësit, i cili e vlerëson sipas dobisë që sheh në të. Shumica e dijetarëve e argumetojnë

qëndrimin e tyre me hadithin nga Ebu Hurejra dhe Zejd Ibn Harith el Xhuheniu, që vjen në dy *Sahih*-ët, në të cilin tregohet për dy nomadë, që shkuan tek Profeti ﷺ për të kërkuar gjykimin e tij. Njëri prej tyre tha: 1916. "O i Dërguari i Allahut, biri im ishte i punësuar tek ky njeri, por atje, bëri *zina* me gruan e tij. Unë pranova të kompesoja gabimin e birit tim, duke i paguar 100 krerë delesh dhe një skllave. Por disa njerëz më thanë se biri im duhet të ndëshkohet me 100 kamxhikë dhe të internohet për një vit, ndërsa gruaja duhet të vritet me gurë." Profeti i Allahut tha: "Betohem në Atë që ka në dorë shpirtin tim! Do të gjykoj me ligjin e sjellë në Librin e Allahut të Lartësuar. Skllavja dhe delet kthehen të tuat, kurse yt bir do të dënohet me rrahje me 100 kamxhikë dhe një vit internim. Nisu, o Enes - i tha Profeti një burri nga fisi i Sulejmit, - e nëse gruaja e pranon krimin, zbatoni dënimin e vrasjes me gurë!" Ai shkoi atje dhe ajo e pranoi krimin, kështu që u ekzekutua." Kjo ngjarje provon se, nëse personi është i pamartuar, pra, nuk ka kryer marrëdhënie intime më parë në një martesë të rregullt, nëse është i lirë (jo skllav) dhe ka arritur moshën e pubertetit, dënimi në këtë rast është rrahje me 100 kamxhikë dhe një vit internim. Por nëse ai është i martuar e ka kryer marrëdhënie intime më parë në një martesë të rregullt, është i lirë (jo skllav) dhe ka arritur moshën e pubertetit, dënimi i tij është vrasja me gurë. Gjithashtu, Imam Maliku (Allahu e mëshiroftë!) sjell hadithin se: 1917. Njëherë, Umer Ibn Hatabi, duke mbajtur një fjalim, pasi falënderoi dhe përlëvdoi Allahun, tha: "O njerëz! Allahu i Lartësuar dhe Krenar e dërgoi Muhamedin me të vërtetën dhe i zbriti atij Librin. Në atë Libër është edhe ajeti i *raxhmit* (i ekzekutimit me gurë për krimin e marrëdhënieve intime jashtëmartesore). Ne e lexuam atë dhe e kuptuam qartë. Profeti i Allahut e zbatoi këtë dënim për imoralitetin. Edhe ne e zbatuam atë, pas largimit të Profetit nga kjo botë. Por unë frikësohem se do të vijë një kohë e largët, kur dikush do të thotë: "Ne nuk e gjejmë ajetin e *raxhmit* në Librin e Allahut!" Dhe kështu, ata do të humbasin rrugën, duke lënë pa zbatuar një prej ligjeve të Zotit, të detyrueshëm për t'u zbatuar ndër njerëz. Në të vërtetë, Allahu i Madhëruar e bëri detyrë në Librin e Tij që, çdo mashkull apo femër që bën imoralitet (marrëdhënie jashtëmartesore), të dënohet duke u vrarë me gurë, nëse është *muhsan*, pra, ka qenë i/e martuar e ka kryer marrëdhënie intime më parë në një martesë të rregullt, dhe vërtetohet imoraliteti përmes faktesh, shtatzënisë ose duke u pranuar prej tij/saj.[84]" Buhariu dhe Muslimi e kanë sjellë këtë episod në dy *Sahih*-ët e tyre, në hadithin e gjatë të Imam Malikut. Këtu kemi sjellë vetëm këtë pjesë të rrëfimit, për shpjegimin e këtij ajeti. Hafidh Ebu Jeala el Meusili sjell rrëfimin nga Kethir Ibn Salti, i cili tregon: 1918. "Isha tek Miruani. Aty ishte edhe Zejd Ibn Thabiti. Zeidi tha: "Ne lexonim prej Kuranit edhe ajetin: "Burrin dhe gruan që bëjnë imoralitet vritini me gurë ...". - Atëherë, - tha Miruani, - përse nuk e ke shkruar në libër?" Zejdi tha: "E përmendëm njëherë këtë çështje, kur mes nesh ishte edhe Umer Ibn Hatabi, i cili na tha: "Unë do t'ju jap përgjigje shteruese për këtë." - "Po si?" - i thamë ne. Ai tha: "Një burrë erdhi tek Profeti i Allahut dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, me jep të shkruar ajetin e *raxhmit*!" Profeti i tha: "Tashmë nuk mundem të ta jap të shkruar". Kështu është transmetuar ose diçka e përafërt. Këtë rrëfim e ka sjellë edhe Nesaiu. Na ka ardhur me shumë rrugë transmetimi, që forcojnë e mbështesin njëra-tjetrën, se ajeti i *raxhmit* ishte i shkruar në fillim mes ajeteve të shpallura, por tashmë këndimi i tij si ajet Kurani është abroguar, duke mbetur në fuqi gjykimi i përftuar prej tij, i cili duhet të zbatohet. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Disa janë të mendimit se, për të martuarit që bëjnë *zina* bashkohen të dyja dënimet, rrahja me 100 kamxhikë, sipas ajetit, dhe vrasja me gurë, sipas haditheve të sjella në këtë temë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ubade Ibn Samiti, që rrëfen:

1919. "Profeti i Allahut rëndohej e ndikohej shumë kur atij i zbriste Shpallja, aq sa i ndryshonte pamja e fytyrës. Një ditë, atij i zbriti diçka. Kur përfundoi dhe ai u çlirua (nga pesha e Shpalljes), tha: "Merreni prej meje! Tashmë Allahu e solli zgjidhjen për to (gratë që bëjnë *zina*). Të martuarit (që bëjnë zina) kanë dënim më vete dhe të pamartuarit (që bëjnë zina) kanë gjykim më vete. Të martuarit që bëjnë *zina* rrihen me njëqind kamxhikë dhe vriten me gurë. Të pamartuarit që bëjnë zina rrihen me 100 kamxhikë dhe internohen për një vit." Këtë hadith e kanë sjellë Muslimi dhe autorët e *Sunen*-eve me shumë rrugë transmetimi. Imam Ahmedi, duke u mbështetur këtë hadith, ka gjykuar se dënimi për të martuarit që bëjnë *zina* është që të rrihen me njëqind kamxhikë dhe të vriten me gurë. Pra, atyre u jepen të dyja masat ndëshkimore. Ndërsa shumica e dijetarëve janë të mendimit se për të martuarit që bëjnë *zina* jepet vetëm masa e vrasjes me gurë, pa rrahjen me kamxhik. Ata mbështeten në faktin se Profeti i Allahut e ndëshkoi Maizin, Gamidijen dhe dy jehudët vetëm me gurë, pa masën e rrahjes me kamxhik përpara. Kjo tregon që ndëshkimi me rrahje me kamxhik nuk është një masë e detyrueshme në një rast të tillë. [85] Në të vërtetë, janë të shumta hadithet e sakta që mbështesin e forcojnë njëra-tjetrën, me formulime e versione të ndryshme e, që të gjitha përmendin vrasjen me gurë e nuk përmendin rrahjen me kamxhik.

- "... dhe mos u tregoni zemërbutë ndaj tyre, kur zbatoni dispozitat e Allahut. ..." - Mos u tregoni zemërbutë me ta në zbatimin e fesë dhe ligjeve të Allahut. Zemërbutësia e ndaluar është ajo që e bën gjykatësin të mos zbatojë dënimin penal, të ligjëruar nga Allahu i Madhëruar. Kjo lloj zemërbutësie është e ndaluar dhe jo në vendin e duhur. Në një hadith thuhet: 1920. "Një dënim i ekzekutuar me drejtësi në tokë është më i mirë për njerëzit sesa të bjerë shi (i begatshëm) për dyzet mëngjese rresht." Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ubejdilahi, i biri i Abdullah Ibn Umerit, i cili tregon se, kur një shërbëtore (skllave) e Ibn Umerit bëri *zina*, Ibn Umeri e rrahu me kamxhik në këmbët e saj. Më duket - thotë Nafiu, transmetuesi i hadithit,- se tha: "Edhe shpinën e saj!" Atëherë, - thotë Ubejdilah, - duke cituar fjalën e Allahut, i thashë: "...dhe mos u tregoni zemërbutë ndaj tyre, kur zbatoni dispozitat e Allahut.". Ai tha: "O biri im! Mos vallë, vërejte se po tregoj ndonjë butësi në zbatimin e ndëshkimit të saj?! Allahu i Madhëruar nuk më ka urdhëruar që ta vras atë dhe as që ta godas me kamxhik në kokën (e fytyrën) e saj. Unë i shkaktova dhimbje (të mjaftueshme) me goditjet me kamxhik."

- "Nëse vërtet besoni në Allahun dhe në botën tjetër!" - Nëse jeni besimtarë të vërtetë, atëherë zbatojeni këtë porosi dhe bëjeni ekzekutimin e dënimeve penale kundër atyre që bëjnë imoralitet, por jo aq sa ta vrasësh e dëmtosh rëndë të dënuarin. Qëllimi është që të marrë mësim edhe i dënuari, edhe të tjerët, që guxojnë të bëjnë të tilla vepra.

- "E gjatë zbatimit të ndëshkimit të tyre, le të jenë të pranishëm një numër besimtarësh!" - Ekzekutimi i dënimit duhet të bëhet në publik. Kjo mënyrë e bën ndëshkimin më të dobishëm e frenues për të dënuarit dhe të tjerët. Çdokush mendon për poshtërimin e turpin, me të cilin rëndohet ai që kapet e dënohet me një dënim të tillë, para të gjithë njerëzve. Megjithatë, disa mëtojnë se dënimi nuk bëhet haptazi për këtë gjë, por me qëllimin që njerëzit t'i luten Allahut për ata që t'ua mundësojë e pranojë pendimin dhe t'i luten për t'i mëshiruar e falur.[86]

Ajeti 3

3. Laviri bashkohet veçse me një lavire ose idhujtare. Edhe me laviren bashkohet veçse një lavir ose idhujtar. Ajo është e ndaluar për besimtarët.

Shpjegimi i ajetit

- "Laviri bashkohet veçse me një lavire ose idhujtare." - Allahu i Madhëruar na tregon se laviri nuk kryen marrëdhënie (jashtëmartesore) veçse me një lavire ose

idhujtare. Pra, atij i shkon pas e i bindet për një marrëdhënie të tillë të ndaluar veçse një lavire, si ai, që nuk do t'ia dijë fare për ligjet e fenë e Zotit, ose ndonjë idhujtare, e cila as që beson fare dhe nuk sheh asgjë të ndaluar për veten e vet.

- "Edhe me laviren bashkohet veçse një lavir ose idhujtar." - Domethënë, veçse një lavir, si ajo, që nuk do t'ia dijë për ligjet e fenë e Zotit, ose ndonjë idhujtar, i cili nuk beson fare në fenë e vërtetë dhe nuk sheh asgjë të ndaluar për veten e vet. Sufjan Theuriu sjell shpjegimin nga Ibn Abasi për këtë ajet: "Këtu nuk bëhet fjalë për martesën e tyre, por për marrëdhëniet intime mes tyre. Pra, kuptimi është: "Me laviren nuk shkon kush për të bërë *zina*, veçse një lavir ose idhujtar". Ky shpjegim është sjellë me *sened* të saktë nga Ibn Abasi. I njëjti shpjegim është sjellë edhe nga një grup tabiinësh.

- "Ajo është e ndaluar për besimtarët." - Domethënë, si zinaja, edhe martesa me laviret dhe idhujtaret është e ndaluar për besimtarët. Po kështu edhe martesa e grave të dëlira të ndershme e të pastra besimtare me burra imoralë të prishur e me idhujtarë. Kjo i ngjan fjalës së Allahur të Lartësuar: "... Ato të jenë të ndershme, e jo imorale të hapura apo të fshehta, që jetojnë me partnerë *(jashtëmartesorë)*. ..." [Nisa 25]. Ose: "Është e lejuar për ju të martoheni me gratë e ndershme besimtare dhe me gratë e ndershme të atyre që u është dhënë Libri para jush, nëse u jepni dhuratën martesore *(mehrin)*, por duke pasur për qëllim martesën, e jo imoralitetin dhe as *(shfrytë-zimin e tyre)* si të dashura *(të fshehta)*..." [Maide 5]. Për këtë arsye, Imam Ahmedi ka gjykuar si të pasaktë aktin e martesës mes një burri të ndershëm e me figurë të pastër morale me një grua të përdalë, lavire, përderisa ajo vazhdon të jetë e tillë, duke e praktikuar këtë vepër. Një martesë e tillë lejohet veçse pasi t'i kërkohet asaj të pendohet e të heqë dorë nga kjo vepër. Nëse pendohet e përmirësohet, lejohet dhe akti martesor është i saktë. Në të kundërt, jo. Gjithashtu, është i pasaktë akti i martesës mes një gruaje të ndershme e me figurë të pastër morale me një burrë imoral, lavir, të prishur, përderisa ai vazhdon të jetë i tillë. Nëse pendohet sinqerisht, atëherë lejohet. Argumenti ku bazohet Imam Ahmedi është pikërisht ajeti: "... Ajo është e ndaluar për besimtarët." Imam Ahmedi sjell edhe hadithin nga Abdullah Ibn Amri: 1921. që i thoshin Ummu Mehzul, e cila ishte një grua e përdalë. Kur ia tha këtë gjë Profetit dhe ia shpjegoi gjendjen e saj (që ishte grua e përdalë, që shkonte me këdo kundrejt pagesës), ai i lexoi fjalën e Allahut: "Laviri bashkohet veçse me një lavire ose idhujtare. Edhe me laviren bashkohet veçse një lavir ose idhujtar. Ajo është e ndaluar për besimtarët."" Hadithin e sjellin Tirmidhiu, Nesaiu dhe Ebu Daudi. Tirmidhiu thotë se ky është një hadith *hasen garib*. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1922. "Laviri i dënuar më rrahje me kamxhik (për imoralitet) mund të martohet veçse me një të ngjashme me të." Këtë hadith e ka përnxjerrë Ebu Daudi në *Sunen*-in e tij. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Umeri se Profeti i Allahut ka thënë: 1923. "Tri lloj njerëzve, Allahu ua ka bërë haram Xhenetin: pijanecit, të padrejtit ndaj prindërve dhe atij që miraton imoralitetin në familjen e vet." Megjithatë, nëse imorali/ja pendohet, atëherë lejohet martesa me ta. Imam Muhamed Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Shuba, *meulaja* (skllavi i liruar) i Ibn Abasit, i cili rrëfen: "Dëgjova njëherë një burrë, që po i rrëfente Ibn Abasit: 1924. "Unë kam qenë i lidhur me një vajzë, me të cilën bëja atë gjë, që Zoti i Madhëruar e ka ndaluar. Më pas, Allahu na bëri të mundur të pendoheshim dhe të përmirësoheshim. Tani dua që të martohem me të, por njerëzit po na përflasin e po thonë (duke cituar ajetin kuranor): "Laviri mund të martohet veçse me një lavire ose idhujtare....". Ibn Abasi i tha: "Nuk është ky rasti për të cilin flet ajeti.

Martohu me të, pa le ta marr unë gjynahun e kësaj martese!"

Ajetet 4 - 5

4. Edhe ata të cilët bëjnë shpifje për gratë e ndershme dhe nuk sjellin katër dëshmitarë, t'i rrihni me nga tetëdhjetë kamxhikë dhe atyre mos ua pranoni kurrë dëshminë, sepse ata janë keqbërës!

5. Me përjashtim të atyre që më pas pendohen dhe përmirësohen. Me të vërtetë, Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe ata të cilët bëjnë shpifje për gratë e ndershme ..." - Ky ajet i nderuar është sqarim për masën e rrahjes me kamxhik të atij që shpif për gratë e ndershme, pra, për çdo grua të lirë që ka arritur moshën e pubertetit dhe që është e pastër nga shpifjet që i janë bërë. E njëjta masë jepet edhe për shpifjet kundër një mashkulli të pastër, domethënë, shpifësi dënohet njëlloj. Për këtë gjykim nuk ka asnjë kundërshtim mes dijetarëve. Kështu dënohet çdokush që sjell të tilla shpifje, veç nëse ai sjell argumente bindëse e fakte që vërtetojnë fjalën e tij. I Madhëruari thotë:

- "... dhe nuk sjellin katër dëshmitarë, t'i rrihni me nga tetëdhjetë kamxhikë dhe mos ua pranoni kurrë dëshminë, sepse ata janë keqbërës." - Për atë që bën të tilla shpifje dhe nuk sjell katër dëshmitarë jepen këto masa: 1. rrihet me 80 kamxhikë; 2. që nga ai çast e tutje, dëshmia e tij është e papranueshme; 3. ai trajtohet dhe gjykohet si një njeri *fasik* - pa integritet moral e fetar, pra, që i mungon cilësia e *adales.* Ai konsiderohet i tillë tek Allahu ashtu edhe tek njerëzit.

- "Me përjashtim të atyre që më pas pendohen dhe përmirësohen. Me të vërtetë, Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." - Dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me përjashtimin që bëhet në këtë ajet: a ka lidhje vetëm me fjalinë e fundit: "sepse ata janë keqbërës" dhe, në këtë mënyrë, rrëzohet gjykimi i tyre si *fasikin,* duke mbetur në fuqi gjykimi se dëshmia e tyre është e papranueshme, edhe nëse ata pendohen? Apo me pendimin e tyre bien të dyja këto gjykime? Përsa i përket rrahjes me kamxhik, ajo ekzekutohet menjëherë dhe nuk mund të kthehet mbrapsht, edhe nëse ata pendohen më vonë, dhe për këtë nuk ka asnjë kundërshtim. Por çështja është për gjykimet e fundit, a rrëzohen të dyja me pendimin e tyre apo rrëzohet vetëm vendimi i përmendur së fundmi? Tre imamët (Maliku, Shafiu dhe Ahmedi) janë të mendimit se me pendimin e tyre bien të dyja gjykimet e fundit, pra, pavlefshmëria e dëshmisë së tyre dhe gjykimi i tyre si *fasikë*. Për këtë mendim është shprehur tekstualisht Seid Ibnl Musejjibi, kryepari i tabiinëve dhe një grup i madh dijetarësh selefë. Ndërsa Ebu Hanifja është i mendimit se pendimi rrëzon vetëm gjykimin e tyre si *fasikë*, sepse ajo është përmendur në fund dhe më afër fjalisë përjashtuese. Kështu, me pendimin e tyre ata nuk konsiderohen më *fasikë*, por dëshmia e tyre mbetet sërish e pavlefshme dhe e papranueshme. Prej selefëve që kishin këtë mendim përmendet Kadi Shurejhi, Ibrahim el Nehaiu, Seid Ibn Xhubejri etj. Ndërsa Shabiu dhe Dahhaku kanë dhënë mendimin se vendimi për papranueshmërinë e dëshmisë së tyre bie veçse me një kusht: nëse ata dëshmojnë dhe shprehen gojarisht se në të shkuarën kanë shpifur dhe thënë gënjeshtër." [87] Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 6 - 10

6. Sa për ata që shpifin për gratë e veta dhe nuk kanë dëshmitar tjetër përveç vetvetes, ata duhet të betohen katër herë në Allahun se po thonë solemnisht të vërtetën.

7. Ndërsa për herë të pestë, ai duhet të thotë: "Mallkimi i Allahut qoftë mbi mua, nëse po them gënjeshtër!"

8. Ndërsa gruaja e akuzuar mund ta largojë dënimin nga vetja e saj, duke u betuar katër herë në Allahun se ai ***(i shoqi)*** **gënjen.**

9. Për herë të pestë, ajo duhet të thotë: "Zemërimi i Allahut qoftë mbi mua, nëse ai *(im shoq)* **ka thënë të vërtetën!".**

10. Sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju ... Pa dyshim, Allahu e pranon pendimin dhe është i Urtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Sa për ata që shpifin për gratë e veta dhe nuk kanë dëshmitar tjetër përveç vetvetes, ata duhet të betohen katër herë në Allahun se po thonë solemnisht të vërtetën ..." - Në këtë ajet të mrekullueshëm është një dispozitë, që u ofron rrugëzgjidhje besimtarëve në konfliktet e tyre. Kështu, nëse dikush akuzon gruan e vet për imoralitet dhe nuk është në gjendje që të ofrojë faktet e dëshmitë (katër dëshmitarë okularë) për këtë akuzë, nuk ndëshkohet për shpifje. Ajeti ofron një mundësi tjetër. Në këtë rast nuk ndëshkohet pala akuzuese, që është bashkëshorti, edhe pse ai nuk sjell katër dëshmitarë okularë për këtë akuzë. Allahu i Madhëruar thotë: "ata duhet të betohen katër herë në Allahun se po thonë solemnisht të vërtetën." Kështu, burri duhet të betohet përpara gjykatësit katër herë se thotë të vërtetën në dëshminë e tij, pra, se gruaja e vet ka bërë imoralitet (marrëdhënie intime jashtëmartesore). Këto katër betime janë si zëvendësuese të katër dëshmitarëve okularë, që do të dëshmonin për këtë çështje.

- "Ndërsa për herë të pestë, ai duhet të thotë: "Mallkimi i Allahut qoftë mbi mua, nëse po them gënjeshtër!" - Kështu, pas betimit të pestë, gruaja konsiderohet e ndarë (pa të drejtë kthimi) dhe konsiderohet e ndaluar për atë burrë përgjithmonë, sipas Imam Shafiut dhe një grupi të madh dijetarësh. Pas këtij vendimi, burri e ka detyrë që t'i japë asaj *mehrin* e plotë (nëse ende nuk ia ka dhënë) dhe tashmë gruaja akuzohet për imoralitet dhe rrezikon të marrë dënimin për këtë vepër. E vetmja mënyrë që ajo të rrëzojë këtë akuzë dhe dënim është ajo që i Lartësuari thotë:

- "Ndërsa gruaja e akuzuar mund ta largojë dënimin nga vetja e saj, duke u betuar katër herë në Allahun se ai *(i shoqi)* **gënjen." -** Domethënë, edhe ajo betohet përpara gjykatësit katër herë se ajo është e pastër nga akuza dhe se burri i saj gënjen në lidhje me këtë akuzë.

- "Për herë të pestë, ajo duhet të thotë: "Zemërimi i Allahut qoftë mbi mua, nëse ai *(im shoq)* **ka thënë të vërtetën!". -** Vetëm pas këtyre betimeve e mallkimeve, ajo mund ta largojë dënimin për imoralitet nga vetja e saj. Po të vërejmë me kujdes, në rastin e gruas, Allahu i Madhëruar ka përmendur "zemërimin e Tij", nëse ajo gënjen. Burri nuk do të bënte kurrë një akuzë të tillë për gruan e tij, pasi ky do të ishte cenim edhe i nderit të tij, gjithashtu dhe ky fakt është njëfarë treguesi se ai thotë të vërtetën dhe është i justifikuar për këtë akuzë që ngre. Për këtë arsye, nëse ajo betohet se burri gënjen në akuzën e tij, edhe pse është e sigurt se ai thotë të vërtetën, ajo meriton zemërimin e Allahut për këtë vepër. Prandaj, pas katër betimesh, herën e pestë ajo duhet të thotë: "Zemërimi i Allahut qoftë mbi mua nëse ai *(im shoq)* ka thënë të vërtetën!" Dhe dihet se zemërimi i Allahut rëndon mbi atë që e di mirë të vërtetën dhe i shmanget asaj. Në vijim, Allahu i Madhëruar na kujton butësinë e mëshirën e Tij të madhe me robërit, në lidhje me ato ligje që Ai cakton për ta dhe që shfaqet shumë qartë në lehtësimet dhe rrugëzgjidhjet që Ai u sjell. I Madhëruari thotë:

- "Sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju ..." - Fjalia e plotë do të ishte: "Sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju, do t'ju rëndoheshin shumë nga çështjet tuaja. Në sajë të mëshirës së Zotit dhe ligjeve të Tij, Ai solli çlirim për ju.

- "Pa dyshim, Allahu e pranon pendimin ..." - E pranon pendimin e robërve të Tij, edhe kur bëhet fjalë për të tilla gjynahe të mëdha e përbetime të rreme.

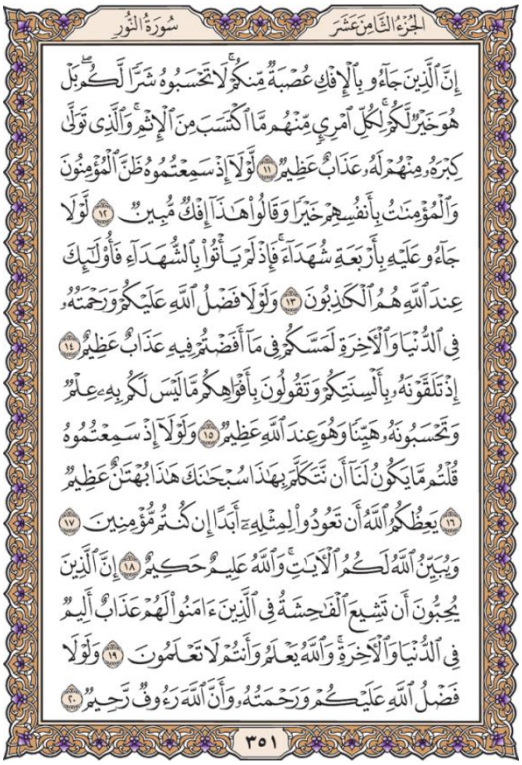
- "... dhe është i Urtë." - Urtësia e Tij është në çdo ligj, në çdo urdhëresë dhe në çdo

ndalesë të Tij. Kanë ardhur hadithe që udhëzojnë për të vepruar sipas këtij ajeti, duke na treguar edhe ngjarjet e personazhet, që u bënë shkak i shpalljes së tij. Le të sjellim disa prej tyre: Buhariu sjell hadithin nga Ibn Abbasi, i cili tregon: 1926. "Hilal Ibn Umeja e akuzoi gruan e tij te Profeti ﷺ, se ajo e kishte tradhtuar me Shurejk Ibn Sehman. Profeti ﷺ i tha Hilalit: "Ose sill dëshmi (katër dëshmitarë), ose do të marrësh ndëshkimin në kurriz!" Hilali i tha: "O i Dërguari i Allahut! Në qoftë se dikush nga ne sheh dikë mbi gruan e tij, a të shkojë e të kërkojë dëshmitarë?!" Por Profeti ﷺ ia përsëriti: "Ose dëshmi, ose ndëshkim mbi kurriz!" Pastaj Hilali tha: "Për Atë, i Cili të ka çuar ty me të Vërtetën! Unë po tregoj të vërtetën dhe padyshim që Allahu do të të shpallë diçka, që do të ma ruajë kurrizin nga ndëshkimi!" Kështu, Xhibrili (a.s.) i solli shpalljen Profetit ﷺ: "Sa për ata që shpifin për gratë e veta dhe nuk kanë dëshmitar tjetër përveç vetvetes, ata duhet të betohen katër herë në Allahun...", deri te: "... nëse ai *(im shoq)* ka thënë të vërtetën!". [Nur 6 - 9]. Pastaj Profeti ﷺ u largua dhe çoi dikë të thërriste gruan e Hilalit. Ajo erdhi me Hilalin, i cili u betua (sipas ajetit 6 dhe 7) për të vërtetuar akuzën, ndërsa Profeti a.s. thoshte: "Në të vërtetë, Allahu e di që njëri prej jush është gënjeshtar, prandaj kush do të pendohet?" Pastaj u ngrit gruaja dhe bëri katër betime (sipas ajetit 8) dhe, kur po bënte betimin e pestë (sipas ajetit 9), njerëzit e ndaluan dhe i thanë: "Ky do të sjellë patjetër zemërimin e Allahut mbi ty, nëse je fajtore." Kështu ajo u lëkund dhe hezitoi aq shumë, saqë menduam se do të tërhiqej. Por pastaj ajo tha: "Nuk do ta njollos nderin e familjes sime për kohën që ka mbetur..." - dhe vazhdoi në betimin e pestë (sipas ajetit 9). Pastaj Profeti a.s. tha: "Vështrojeni atë! Në qoftë se ajo lind fëmijë me sy të zinj, me këllqe të mëdha dhe kofsha të shëndosha, atëherë ai është fëmija i Shurejk Ibn Sehmanit." Më vonë ajo lindi një fëmijë me ato cilësi. Atëherë Profeti ﷺ tha: "Po të mos ishte vendosur çështja nga Ligji i Allahut në Librin e Tij, unë do ta kisha ndëshkuar atë ashpër." Buhariu është i vetëm në sjelljen e këtij versioni. Megjithatë, ai e ka sjellë edhe në një version tjetër nga Ibn Abasi dhe të tjerë. Buhariu sjell hadithin nga Sehl Ibn Sa'di (r.a.), i cili tregon: "Uvejmiri shkoi tek Asim Ibn Adiju, që ishte i pari i fisit Beni Axhlan dhe i tha: "Ç'thoni për një burrë, i cili e gjen gruan e tij me një burrë tjetër? A ta vrasë atë burrë, pastaj ju ta vrisni atë, apo si t'ia bëjë? Të lutem pyete për mua të Dërguarin e Allahut për këtë çështje!" Kështu, Asimi shkoi te Profeti ﷺ dhe e pyeti për atë çështje, por i Dërguari i Allahut a.s. nuk e pëlqeu pyetjen, madje e quajti atë të turpshme. Kur Uvejmiri e pyeti Asimin për përgjigjen e Profetit a.s., ai iu përgjigj se i Dërguari i Allahut nuk i pëlqen pyetjet e tilla dhe e quajti atë të turpshme. Uvejmiri tha: "Për Allah, nuk do të ndalem, derisa të pyes vetë të Dërguarin e Allahut". Kështu, ai shkoi dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut! Dikush ka gjetur një burrë tjetër me gruan e tij! A ta vrasë atë, dhe pastaj ju ta vrisni atë (sipas ligjit të barazisë në ndëshkim - *kisas*), apo si t'ia bëjë?" I Dërguari i Allahut a.s. i tha: "Allahu ka zbritur pjesë Kurani për ty dhe për gruan tënde!" Kështu, i Dërguari i Allahut i urdhëroi për të bërë mallkimin e ndërsjellë, ashtu siç e ka përmendur Allahu në Librin e Tij. Në këtë mënyrë, Uvejmiri bëri mallkimin e ndërsjellë me gruan e tij dhe tha: "O i Dërguari i Allahut! Në qoftë se do ta mbaj, do ta keqtrajtoj!" Kësisoj, ai e ndau gruan dhe, pas tij, një veprim i tillë u bë traditë për të gjithë ata që zbatonin mallkimin e ndërsjellë. Pastaj i Dërguari i Allahut tha: "Shikoni! Në qoftë se gruaja e Uvejmirit lind fëmijë të zi, me sy të zinj të mëdhenj të futur thellë, me këllqe të mëdha dhe me këmbë të shëndosha, atëherë e vetmja gjë që mund të mendoj, është se Uvejmiri ka thënë të vërtetën për gruan e tij. Por, në qoftë se ajo lind fëmijë të kuq, si hardhuca (lloj hardhuce tropikale), atëherë e vetmja gjë që mund të mendoj, është se Uvejmiri ka gënjyer për gruan e tij". Më

vonë, ajo lindi një fëmijë sipas atij përshkrimi nga i Dërguari i Allahut që i jepte të drejtë Uvejmirit. Prej atëherë, fëmija u thirr në emër të nënës së tij." Në një version tjetër të Buhariut, Sehl Ibn Sadi rrëfen: "... Atëherë, mes tyre u zbatua rregulli i *mulâanes* (mallkimit të ndërsjelltë) dhe unë isha dëshmitar kur ndodhi ndarja mes tyre. Kështu vazhdoi rregulli në të tilla raste, domethënë, që çifi të ndahet. Ajo ishte shtatzënë, por e mohoi këtë. Më pas, i biri iu atribua veçse asaj (jo babait). Kështu u zbatua mes tyre rregulli për trashëgiminë: ai fëmijë është trashëgimtar në pasurinë që lë nëna e vet dhe ajo është trashëgimtare në pasurinë që lë ai, sipas rregullave të përcaktuara të trashëgimisë. Në një version që Imam Ahmedi sjell nga Ikrime, e ky nga Ibn Abasi, ndër të tjera thuhet: "Atëherë, Profeti i Allahut bëri ndarjen e tyre dhe gjykoi që ai të njihej si fëmijë pa atësi. Megjithatë, askush nuk kishte të drejtë ta fyente atë. Madje, ai që fyente atë grua dhe birin e saj meritonte ndëshkimin për shpifje (rrahje me 100 shkopinj)..." [88] Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi: 1926. "...Kur Profeti i Allahut gjykoi për ndarjen e një çifti përmes procedurës "*el mulâaneh*" (mallkimit të ndërsjellë), u tha të dyve: "Allahu e di mirë se njëri nga ju të dy është gënjeshtar. A do të pendohet tani ndonjëri nga ju?" Këtë e përsëriti tri herë. Burri iu drejtua Profetit dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, po pasuria ime, që ia kam dhënë asaj si *mehër*?" Profeti i tha: "Nuk të takon asgjë nga ajo pasuri që i ke dhënë! Nëse ti thua të vërtetën, ajo pasuri që i ke dhënë është haku i saj, pasi përmes saj, ju iu dhatë njëri-tjetrit në shtrat. E nëse je ti ai që gënjen, atëherë ajo pasuri që i ke dhënë është edhe më e palejueshme për ty!"

Ajeti 11

11. Ata që e sajuan shpifjen janë një grup brenda jush. Sidoqoftë, mos e mendoni si gjë të keqe për ju! Përkundrazi, ajo është për të mirën tuaj. Secili prej tyre do të dënohet sipas pjesëmarrjes në këtë

الجزء الثامن عشر سورة النور

إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ
هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُم مَّا ٱكْتَسَبَ مِنَ ٱلْإِثْمِ ۚ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ
كِبْرَهُۥ مِنْهُمْ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ
وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ لَّوْلَا
جَآءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا۟ بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ
عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ
فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِى مَآ أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾
إِذْ تَلَقَّوْنَهُۥ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ
وَتَحْسَبُونَهُۥ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ
قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَٰنَكَ هَٰذَا بُهْتَٰنٌ عَظِيمٌ
﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن تَعُودُوا۟ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾
وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا
فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾
٣٥١

gjynah. Kurse flamurtari i saj do të ketë një dënim të madh.

Shpjegimi i ajetit

Këto ajete u shpallën dhe flasin në lidhje me Aishen, nënën e besimtarëve, dhe kohën kur munafikët, trilluesit e intrigave dhe mashtrimeve, shpifën për nderin e saj. Ata trilluan mashtrime e shpifje shumë të shëmtuar, në lidhje me atë grua të pastër e të dëlirë, nderin e të cilës dhe të Profetit të nderuar e mori në mbrojtje vetë Zoti i Madhëruar. Kështu, për të mbrojtur nderin e Profetit të Tij të dashur, Allahu i Madhëruar zbriti ajetet që flasin për pastërtinë morale të Aishes. Allahu i Madhëruar thotë: "Ata që e sajuan shpifjen janë një grup brenda jush." Ata janë një grup njerëzish, që jetojnë mes jush. Pra, nuk janë një ose dy vetë, por një grup i tërë. Pa dyshim, që i pari që meritoi mallkimin dhe këtë kërcënim për dënim të madh ishte kreu i munafikëve, Abdullah Ibn Ubej Ibn Ebu Selul. Ishte ai që më së shumti e përhapte këtë shpifje dhe e përfliste shumë ndër njerëz, aq sa kjo shpifje zuri vend edhe në mendjen e disa

besimtarëve dhe filluan edhe ata të flasin e përflasin rreth saj. Ndërsa shumë të tjerë heshtën dhe e kaluan këtë shpifje, pa u bërë pjesë e saj. Kështu vazhdoi kjo fitne për rreth një muaj, derisa zbritën ajetet. Kjo është sjellë hollësisht në hadithe të sakta. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Zuhriu, i cili thotë: "Më ka treguar Seid Ibn Musejibi, Uruetu Ibn Zbejri, Alkametu Ibn Uekkas, Ubejdullahu, Ibn Abdilah Ibn Utbe Ibn Mesudi, rreth hadithit të Aishes, gruas së Profetit, rreth shpifjes së madhe kundër saj, atëherë kur autorët e kësaj shpifjeje përhapën ndër njerëz atë që folën dhe Allahu i Madhëruar zbriti pastërtinë e saj, secili prej tyre më tregoi nga një pjesë prej hadithit të saj. Dikush e mbante mend më hollësisht se dikush tjetër. Por nga të gjithë unë e kuptova dhe mora të plotë hadithin që e tregon Aishja r.a. (bashkëshorte e Profetit a.s.): 1927. "Sa herë që i Dërguari i Allahut a.s. donte të nisej për udhëtim, ai hidhte short ndërmjet grave të tij dhe merrte me vete atë që i binte shorti. Kur doli për një betejë, ai hodhi short mes nesh dhe shorti më ra mua. Kështu, u nisa bashkë me të në kohën kur Allahu e kishte urdhëruar mbulesën për gratë. Mua më hipnin dhe më zbrisnin nga deveja me gjithë koçinë (lloj kabine). Kështu, ne ecëm, derisa i Dërguari i Allahut mbaroi fushatën dhe u kthyem për në shtëpi. Kur iu afruam Medinës, i Dërguari i Allahut urdhëroi që të udhëtonim edhe natën. Kur u dha urdhri për t'u nisur, unë u largova pak nga kampi për nevoja personale. Pasi mbarova dhe u ktheva te kampi, për t'u nisur me të tjerët, papritur vura re se më kishte rënë gjerdani, kështu që u ktheva ta kërkoja, dhe për këtë u vonova. Njerëzit që më ndihmonin në deve, e ngritën koçinë ku rrija dhe e vendosën mbi devenë me të cilën udhëtoja, duke menduar se isha brenda. Atë kohë, gratë ishin të lehta dhe elegante, dhe jo të shëndosha dhe hanin pak, kështu që ata nuk e kishin ndier shumë ndryshimin e peshës së koçisë. Thjesht e ngritën atë dhe e vendosën mbi deve. Ndërkohë unë isha shumë e re (rreth 15 vjeç). Kështu, ata e ngritën devenë dhe u nisën. Unë e gjeta varësen vetëm pasi ushtria kishte ikur. Kur u ktheva te kampi, nuk gjeta askënd, kështu që shkova te vendi im dhe ndenja aty, gjithnjë duke menduar se ata do ta ndjenin mungesën time dhe do të ktheheshin prapë të më kërkonin. Në këtë gjendje, më erdhi gjumi dhe fjeta. Safuan Dhekuani, i cili kishte mbetur pas ushtrisë, kalon në mëngjes pikërisht në vendin ku isha unë. Kur pa hijen e një njeriu që flinte, ai u afrua. Ai më kishte parë mua para kohës së detyrimit të mbulesës për gratë. Kësisoj, unë u ngrita kur dëgjova atë të thoshte: "*Inna lil-lahi ve inna Ilejhi raxhiun* – Vërtet, të Allahut jemi dhe, pa dyshim, tek Ai do të kthehemi!" (lutje kjo që thuhet në rast fatkeqësie). Ai e uli devenë e tij, zbriti prej saj dhe vuri këmbën e tij te këmbët e para të devesë. Unë hipa në të, ndërsa Safvani u nis në këmbë, duke tërhequr devenë për dore, derisa arritëm ushtrinë, që kishte ndaluar për të pushuar në mesditë. Atëherë pra, kush ishte caktuar për t'u shkatërruar, ra në shkatërrim (duke shpifur), dhe i pari i shpifësve ishte Abdullah Ibn Seluli (prijësi i munafikëve në Medinë). Pasi mbërritëm në Medinë, unë u sëmura për rreth një muaj. Ndërkohë, te njerëzit po përhapeshin fjalët shpifëse të akuzuesve gënjeshtarë. Gjatë kohës së sëmundjes, më dukej sikur nuk po shihja te Profeti ﷺ atë ndjenjë dhe dashamirësi të zakonshme të tij, që tregonte sidomos kur isha sëmurë. Ai vetëm vinte, përshëndeste dhe thoshte: "Si është ajo?" Unë nuk dija asgjë se ç'po ndodhte, derisa u përmirësova. Pasi u bëra më mirë, dola njëherë me Ummu Mistahin në Mesasi, vend ku dilnim për nevojë. Atëherë dilnim për nevojë veçse natën, përpara se t'i kishim banjot afër shtëpive. Kështu e kishim zakon atëherë, ashtu si bënin arabët më parë, në vend të hapur ose larg shtëpive. Pra, isha duke ecur me Ummu Mistahin. Befas, ajo u pengua nga fustani i gjatë (dhe u rrëzua) dhe tha: "Plaç, o Mistah!" - "Ç'janë këto fjalë! - thashë. - Si e fyen një njeri që ka marrë pjesë në luftën e

Bedrit?!" Ajo tha: "E shkreta ti, a nuk i ke dëgjuar se çfarë thonë për ty?!" Më pas, ajo më tregoi thashethemet e akuzatorëve shpifës. Mua m'u shtua e m'u rëndua sëmundja. Kur u ktheva në shtëpi, erdhi edhe i Dërguari i Allahut. Pasi përshëndeti, ai sërish vetëm pyeti (shërbëtoren): "Si është ajo?" Unë i kërkova leje që të shkoja te prindërit e mi. Doja që të sigurohesha prej tyre për lajmet e përhapura. I Dërguari i Allahut më lejoi dhe unë shkova te prindërit e mi. Menjëherë pyeta nënën: "Çfarë po përflasin njerëzit?" Ajo më tha: "O bijëza ime! Mos u shqetëso shumë për këtë! Për Allah! Nuk ka grua të shkëlqyer e joshëse, që burri i saj - i cili ka edhe gra të tjera, - e do shumë, që ata të mos shpifin." - "Lavdia i qoftë Allahut! - thashë. - Vërtet po përgojojnë për këtë gjë?!" Atë natë qava deri në agim dhe nuk vura gjumë në sy." Përcjellësi i dytë i hadithit shton: "Kur pa se iu vonua Shpallja Hyjnore, i Dërguari i Allahut thirri në mëngjes Aliun dhe Usama Ibn Zejdin, për t'u këshilluar me ta për ta ndarë gruan e tij (Aishen). Usama i tregoi atij atë që ai dinte për emrin e mirë të grave të tij dhe shtoi: "O i Dërguari i Allahut, mbaje gruan tënde, pasi, për Allah, ne nuk dimë për të, veçse të mira!" Ndërsa Aliu i tha: "O i Dërguari i Allahut, Allahu nuk të ka vendosur kufizime! Ka edhe shumë gra të tjera veç asaj. Megjithatë, pyet shërbëtoren, të të flasë të vërtetën!" Atëherë, i Dërguari i Allahut thirri Beriran dhe e pyeti: "O Berira! A ke parë ndonjëherë diçka tek ajo, që të ngjall dyshime?" Berira i tha: "Jo, për Allahun, i Cili të ka dërguar ty me të Vërtetën! Kurrë nuk kam parë tek ajo ndonjë gjë të keqe e të gabuar, përveç faktit se ajo është vajzë shumë e re dhe, kur fle, harron dhe e lë brumin pa kujdes, kështu që vijnë dhe e hanë dhitë!" Po atë ditë, i Dërguari i Allahut u ngjit në minber dhe kërkoi që dikush ta mbështeste atë për të ndëshkuar Abdullah Ibn Selulin. I Dërguari i Allahut tha: "Kush do të më ndihmojë, për të ndëshkuar atë njeri, i cili më ka lënduar rëndë, duke shpifur për emrin e familjes sime? Për Allah! Unë di vetëm të mira për familjen time! Ata kanë akuzuar një burrë, për të cilin unë di vetëm të mira dhe që ai nuk ka hyrë kurrë në shtëpinë time, përveçse me mua!" Ngrihet Saad Ibn Muadhi dhe thotë: "O i Dërguari i Allahut! Për Allah! Unë do të të çliroj prej tij: në qoftë se ai njeri është nga fisi Aus, atëherë ne do t'ia këpusim qafën dhe, në qoftë se është nga vëllezërit tanë, nga fisi Hazrexh, atëherë na urdhëro dhe ne do ta përmbushim urdhrin tënd!" Nga kjo ngrihet Saad Ibn Ubade, kreu i fisit Hazrexh, që përpara kësaj kishte qenë njeri i shquar dhe i përkushtuar, i shtyrë edhe nga zelli i tij për fisin e vet. Ai tha: "Për Allah! Ti gënjen, se ti nuk e vret dot atë dhe nuk do të mundesh ta vrasësh!" Usaid Ibn Hudein ngrihet dhe ia kthen (Saad Ibn Ubades): "Për Allah! Ti je gënjeshtar! Për Allah! Ne do ta vrasim atë dhe ti je hipokrit, je duke mbajtur hipokritët!" Për këtë, dy fiset Aus dhe Hazrexh u acaruan shumë dhe ishin gati të luftonin me njëri-tjetrin, ndërsa i Dërguari i Allahut po qëndronte në minber. Ai zbriti dhe i qetësoi, derisa ata pushuan. Pastaj ra në heshtje." Aishja vazhdon: "Kam qarë gjithë ditën, pa vënë gjumë në sy. Në mëngjes, prindërit e mi ishin me mua. Kisha qarë dy net dhe një ditë, aq sa m'u duk se do të më plaste mëlçia nga e qara. Kur prindërit ishin ulur me mua, që qaja, një grua ensare më kërkoi leje që të hynte, dhe unë e lashë të hynte. Ajo u ul dhe filloi të qante me mua. Ndërkohë që të gjithë ne ishim në këtë gjendje, hyn i Dërguari i Allahut dhe ulet. Ai nuk ishte ulur tek unë qysh ditën që ata më akuzuan duke shpifur. Kaloi një muaj dhe asnjë Shpallje Hyjnore nuk i zbriti atij për çështjen time. Në fillim tha shehadetin, pastaj shtoi: 'O Aishe! Kështu e ashtu fjalësh më kanë thënë për ty. Në qoftë se ti je e pafajshme dhe e dëlirë, atëherë Allahu shpejt do ta shpallë pastërtinë tënde dhe, në qoftë se ke bërë gjynah, atëherë lutju Allahut të të falë dhe pendohu tek Ai, pasi, kur robi pranon fajin e bërë dhe i lutet

Allahut për falje, Allahu ia pranon atij pendimin!" Kur i Dërguari i Allahut mbaroi fjalën, mua m'u ndalën lotët, aq sa nuk më mbeti asnjë pikë në sy. I kërkova babait që t'i përgjigjej për mua të Dërguarit të Allahut, por ai më tha: "Betohem për Allahun! Nuk di se ç'ti them të Dërguarit të Allahut!" I thashë nënës që t'i fliste për mua të Dërguarit të Allahut, por edhe ajo më tha: 'Për Allah! Nuk di se ç'ti them të Dërguarit të Allahut!" Ndërsa vetë unë isha e re dhe nuk kisha shumë dije nga Kurani. Atëherë, thashë: "Për Allah! Unë tani e di vërtet se ju keni dëgjuar se ç'po thonë njerëzit, dhe ajo ju është ngulitur në veten tuaj, aq sa e keni marrë atë si të vërtetë. Tani, nëse unë ju them juve se jam e pastër, dhe Allahu e di që unë jam e pastër dhe e pafajshme, ju nuk do të më besoni mua. Në qoftë se unë ju dëshmoj duke gënjyer se jam fajtore, dhe Allahu e di se unë jam e pastër dhe e pafajshme, atëherë ju do të më besoni. Betohem për Allahun! Unë nuk gjej dot për ju dhe për mua shembull tjetër, veçse atë të babait të Jusufit a.s. (Jakubit a.s.), i cili tha: Durimi është gjëja më e mirë për mua. Allahut i kërkoj të më ndihmojë në këtë që ju po trilloni." (Jusuf 18). Pastaj u ktheva siç isha në shtrat nga ana tjetër, gjithnjë duke shpresuar se Allahu do të provonte pafajësinë time, por, për Allah, kurrë nuk kisha menduar se Allahu do të zbriste Shpallje Hyjnore për çështjen time, pasi nuk e quaja veten time aq të denjë, që të flitej për mua në Kuran. Unë shpresoja se i Dërguari i Allahut mbase do të shihte ndonjë ëndërr, me të cilën Allahu do të qartësonte pafajësinë dhe pastërtinë time. Betohem për Allah! Pa u ngritur i Dërguari i Allahut nga vendi ku ishte dhe pa dalë askush nga dhoma, atij i erdhi Shpallja Hyjnore! Atë e kapi ajo gjendje, si zakonisht (kur i zbriste Shpallje Hyjnore). Ai djersiste aq shumë, saqë pikat e djersës i kullonin si perla, edhe pse ishte ditë e ftohtë dimri. Kur i Dërguari i Allahut u lirua nga ajo gjendje, duke qeshur, fjalën e parë që foli, ma tha mua: "O Aishe! Falëndero Allahun! Ai tashmë ka shpallur pafajësinë dhe dëlirësinë tënde!" Nëna ime më tha që të afrohesha tek i Dërguari i Allahut, por unë i thashë: 'Jo, për Allah! Nuk do t'i afrohem dhe nuk falënderoj tjetër veçse Allahun!" Kësisoj, Allahu i Lartësuar shpalli ajetin: "Ata që e trilluan shpifjen, janë një grup brenda jush..."' (Nur 11). Kur Allahu zbriti këtë Shpallje për pafajësinë dhe dëlirësinë time, Ebu Bekr Siddiku (babai), që gjithnjë e kishte ndihmuar me bamirësi Mistahin, sepse ai ishte i afërm i tij, tha: "Për Allah, nuk do t'i japë më asgjë Mistahit, për shkak të asaj që tha për Aishen!" Por më vonë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Bamirësit dhe të pasurit të mos betohen se nuk do t'u japin të afërmve, të varfërve dhe atyre që i lanë shtëpitë e tyre për hir të Allahut, por le t'ua falin *(gabimin)* dhe të mos ua vënë re. A nuk dëshironi që Allahu t'ju falë ju? Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë." (Nur 22). Pas kësaj, Ebu Bekri tha: 'Po! Për Allah! Unë dua që Allahu të më falë!' Dhe e ndihmoi përsëri Mistahin, të cilin e kishte ndihmuar vazhdimisht më parë." Aishja shton: "Ndërkohë, i Dërguari i Allahut kishte pyetur edhe Zejneb Bintun Xhahshin (bashkëshortja tjetër: "O Zejneb! Çfarë di dhe çfarë ke parë?" Ajo i kishte thënë: "O i Dërguari i Allahut, unë ruhem të them se kam dëgjuar ose kam parë diçka që as e kam dëgjuar dhe as e kam parë. Për Allah! Unë nuk di gjë tjetër, por veçse të mira për Aishen." Asokohe Zejnebi ishte rivalja ime (për bukuri dhe për dashurinë e Profetit a.s.), megjithatë Allahu e ruajti atë (nga mëria dhe ligësia), sepse ajo qe e drejtë dhe e përkushtuar." Hadithin e ka përnxjerrë Buhariu dhe Muslimi në *Sahih*-ët e tyre prej Zuhrit. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Aishja, e cila ka thënë: 1928. "Kur zbritën ajete rreth ndershmërisë time, Profeti i Allahut u ngrit (në mimber) i përmendi ato ajete dhe këndoi Kuran. Pastaj zbriti dhe urdhëroi që të ndëshkoheshin për shpifje me dënimin përkatës, dy burra dhe një grua." Këtë e kanë transmetuar autorët e katër

Sunen-eve dhe Tirmidhiu ka thënë se ky është një hadith *hasen*. Në transmetimin e Ebu Daudit janë përmendur edhe emrat e tyre: Hasan Ibn Thabit, Mistah Ibn Uthathe dhe Hamnetu bintu Xhahsh.

- "Ata që e sajuan shpifjen janë një grup brenda jush." - Pra, ata që sollën këtë shpifje të madhe e të shëmtuar, janë një grup që jetojnë mes jush.

- "Sidoqoftë, mos mendoni se është gjë e keqe për ju!" - Kjo fjalë i drejtohet familjes së Ebu Bekrit. Pra, ju, o familja e Ebu Bekrit, kurrë mos e mendoni se kjo ndodhi ishte një e keqe për ju!

- "Përkundrazi, ajo është për të mirën tuaj." - E mirë si në këtë jetë, ashtu edhe në ahiret. Në këtë dynja do të jeni në gradën më të lartë të moralit dhe me emrin më të mirë e të nderuar ndër njerëz. Ndërsa në ahiret do të jeni në nivelet më të larta të Xhenetit. Kjo ngjarje u bë shkak që të dilte në pah qartë ndershmëria juaj, si dhe përkujdesi i madh i Zotit të Madhëruar për Aishen, nënën e besimtarëve, - Allahu qoftë i kënaqur prej saj! Vetë Allahu i Madhëruar u kujdes për të dëshmuar dëlirësinë e pastërtinë e saj, duke shpallur këto ajete në Kuranin madhështor, në këtë Libër të cilit nuk mund t'i atribuohet e pavërteta nga asnjë anë. Ai është Shpallje prej të Urtit, të Lavdëruarit. Kur Ibn Abasi shkoi të vizitonte Aishen në kohën e vdekjes së saj, i tha: "Gëzohu, sepse ti je bashkëshortja e Profetit të Allahut dhe ai të donte fort. Ai nuk u martua me ndonjë vajzë tjetër të virgjër, përveç teje. Allahu i Madhëruar e zbriti nga qielli vërtetimin për dëlirësinë dhe pastërtinë tënde." Muhamed Ibn Abdilah Ibn Xhahshi tregon: "Po bisedonin njëherë Aishja dhe Zejnebja, - Allahu qoftë i kënaqur me to! Zejnebja tha: "Unë jam ajo, martesa e të cilës zbriti nga qielli." Kurse Aishja tha: "Unë jam ajo, dëlirësia e të cilës u shpall në Librin e Allahut!"

- "Secili prej tyre do të dënohet sipas pjesëmarrjes në këtë gjynah." - Pra, secili prej atyre që morën pjesë në këtë shpifje për Aishen, ka pjesën e vet të ndëshkimit.

- Kurse flamurtari i saj do të ketë një dënim të madh. - Thuhet se kuptimi i këtij ajeti është: Ai i cili e filloi këtë shpifje i pari. Gjithashtu, thuhet: "Ai i cili e formulonte dhe e përcillte atë ndër njerëz, e hapte si bisedë ndër njerëz dhe nxiste përfoljen e saj. Pra, për këta është përgatitur një dënim i madh. Në fakt, kjo i refrohet Abdullah Ibn Ubej Ibn Selulit, - Allahu e shëmtoftë dhe e mallkoftë!"

Ajetet 12 - 13

12. Përse vallë, kur besimtarët dhe besimtaret e dëgjuan atë *(shpifje),* **të mos mendonin të mirën, si për vete, dhe të thoshin: "Kjo është një shpifje e qartë"?!**

13. Përse nuk sollën katër dëshmitarë për ta provuar këtë? Përderisa nuk sollën dëshmitarë, atëherë ata janë gënjeshtarë para Allahut.

Shpjegimi i ajeteve

Kjo është një këshillë e dhuruar besimtarëve nga Allahu i Madhëruar, në lidhje me ngjarjen e Aishes (Allahu qoftë i kënaqur me të!), kur disa prej tyre u bënë pjesë e kësaj shpifjeje të madhe. I Lartësuari thotë:

- "Përse vallë, kur besimtarët dhe besimtaret e dëgjuan atë *(shpifje),* **të mos mendonin të mirën, si për vete, dhe të thoshin: "Kjo është një shpifje e qartë"?** - Le të mendonin të paktën si për veten e tyre. Nëse për veten e tyre nuk do ta pranonin kurrë një vepër të tillë, atëherë, Aishja, nëna e besimtarëve, është më parësore për të qenë e pastër nga kjo shpifje dhe kjo vepër. Ky ajet zbriti dhe tregon për Ebu Ejubin dhe gruan e tij, - Allahu qoftë i kënaqur me ta! Kështu, Ebu Ejubit i drejtohet gruaja e tij dhe i thotë: "O Ebu Ejub! A dëgjon se çflasin njerëzit për Aishen (Allahu qoftë i kënaqur me të)?" - "Po, - tha Ebu Ejubi - dhe kjo është një gënjeshtër e madhe. A do ta bëje ti një veprim të tillë, o nëna e Ejubit?" - "Jo, për Allahun, kurrë nuk do ta bëja." - "E pra, Aishja është më e mirë se ti." Për këtë flet fjala e Allahut të Madhëruar: "Përse vallë, kur besimtarët dhe besimtaret e dëgjuan atë *(shpifje),* të mos mendonin të mirën si për vete dhe të

thoshin: "Kjo është një shpifje e qartë"? - ashtu siç tha Ebu Ejubi dhe shoqja e tij.

- "Përse nuk sollën katër dëshmitarë për ta provuar këtë?" - Përse nuk sollën katër dëshmitarë për një çështje të tillë, që të dëshmonin për vërtetësinë e kësaj shpifjeje? Kështu duhet vepruar në të tilla çështje.

- "Përderisa nuk sollën dëshmitarë, atëherë ata janë gënjeshtarë para Allahut." - Ky është gjykimi i Allahut për ata që bartin e përhapin të tilla shpifje pa sjellë katër dëshmitarë. Ata konsiderohen si shpifës dhe keqbërës, që kanë kaluar kufijtë e Zotit.

Ajetet 14 - 15

14. Sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju në këtë botë dhe në botën tjetër, ju do t'ju kapte një dënim shumë i madh, për shkak të asaj *(shpifjeje),* **ku u përfshitë si pa të keq.**

15. Ju e përcillnit atë *(shpifjen)* **me gjuhën tuaj dhe flisnit për diçka, për të cilën nuk kishit dijeni aspak. Ju e mendonit atë si diçka të vogël, por tek Allahu ajo qe shumë e rëndë.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju në këtë botë dhe në botën tjetër, ju do t'ju kapte një dënim shumë i madh, për shkak të asaj *(shpifjeje)***, ku u përfshitë si pa të keq." -** Allahu i Madhëruar u drejtohet atyre besimtarëve që ranë në gjynahun e madh të shpifjes ndaj Aishes dhe i njofton se Ai ua pranoi pendimin dhe kthimin e tyre tek Ai të nënshtruar e me keqardhje për atë që bënë dhe i njofton se ka për t'i shpëtuar të penduarit në ahiret, për shkak të imanit të tyre. Sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut, që jua mundësoi këtë pendim dhe kthim tek Ai: "... ju do t'ju kapte një dënim shumë i madh, për shkak të asaj *(shpifjeje)* ku u përfshitë si pa të keq." Kjo mirësi u premtohet atyre që kishin imanin të pastër nga hipokrizia, për shkak të të cilit Allahu i fali dhe ua mundësoi pendimin, siç ishin: Hasan Ibn Thabiti, Mistah Ibn Uthathe dhe Hamnetu Bintu Xhahshi. Ndërsa ata munafikë që u zhytën thellë në këtë poshtërsi, si shembulli i Abdullah Ibn Ubej Ibn Ebu Selulit e pasuesve të tij, nuk i përfshin ky ajet dhe përgëzimi i tij, sepse atyre u mungonte imani i sinqertë dhe punët e mira sipas tij, përmes të cilave do të përfitonin nga bujaria e Allahut të Madhëruar për të penduarit.

- "Ju e përcillnit atë *(shpifjen)* **me gjuhën tuaj ..." -** Shumica e këndueesve të Kuranit e lexojnë këtë ajet: "*Idh telek-kaunehû bi elsinetikum*", pra: "e përcillnit prej njëri-tjetrit". Në *Sahih*-un e Buhariut përcillet se Aishja e lexonte këtë ajet në këtë mënyrë: "*Idh telikûnehû bi elsinetikum*", dhe thoshte: fjala "*telikûne*" vjen nga "*uelkil-lisân*", pra, gënjeshtër e vazhdueshme, e pandërprerë. Gjithashtu, arabët thonë: "*Uelika*" është njeriu në udhëtim, pra, që është gjithmonë në lëvizje. Mënyra e parë e leximit është më e përhapur, por e dyta është mënyra e leximit të Aishes, nënës së besimtarëve. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ibu Umeri, se Aishja e lexonte në këtë mënyrë: "*Idh telikûnehû bi elsinetikum*." Ibn Ebu Melike shton: "... dhe ajo është më e ditur për këtë ajet se të tjerët."

- "... dhe flisnit për diçka, për të cilën nuk kishit dijeni aspak." - Domethënë, diçka që nuk kishit fare fakte e dëshmi. Në vijim i Lartësuari thotë:

- "Ju e mendonit atë si diçka të vogël, por tek Allahu ajo qe shumë e rëndë." - Ju e shihnit këtë shpifje dhe vazhdimin me të si diçka të vogël e të lehtë. Edhe sikur të bëhej fjalë jo për gruan e Profetit të Zotit, ajo do të ishte shumë e rëndë, një gabim i madh. Atëherë, po kur bëhet fjalë për bashkëshorten e Muhamedit, që është vula e të gjithë profetëve të Zotit dhe zotëria më i nderuar mes tyre?! Është një krim i tmerrshëm që të thuhen të tilla shpifje për gruan e Profetit të Tij të zgjedhur. Allahu i Madhëruar zemërohet për cenimin e nderit të kësaj zonje të nderuar. Zoti i Madhëruar kurrë nuk do ta caktonte në kaderin e Tij që diçka e tillë të ndodhte me gruan e asnjë profeti të Tij. Atëherë, si mund të ndodhte me zonjën më

të nderuar mes grave të profetëve? Prandaj i Madhëruari thotë: "Ju e mendonit atë si diçka të vogël, por tek Allahu ajo është e madhe." Në dy *Sahih*-ët është hadithi i Profetit ﷺ: 1929. "Robi i Allahut mund të thotë një fjalë që e kënaq Allahun, pa i dhënë asaj shumë rëndësi, por që, për shkak të saj, Allahu ia ngre atij shkallët e shpërblimit. Nga ana tjetër, njeriu mund të thotë një fjalë pa kujdes, e cila e zemëron Allahun, pa menduar për pasojat e saj të rënda, por prej saj do të hidhet në Xhehenem!" [89]

Ajetet 16 - 18

16. Përse vallë, kur e dëgjuat atë *(shpifjen)*, **nuk thatë: "Nuk është mirë të flasim për këtë. I Dëlirë je Ti! Kjo është një shpifje vërtet e madhe!"**

17. Allahu ju këshillon që një sjellje e tillë të mos përsëritet kurrë, nëse jeni besimtarë!

18. Allahu ju sqaron argumentet; Ai është i Gjithëditur dhe i Urtë.

Shpjegimi i ajeteve

Kjo është një tjetër këshillë e dhuruar besimtarëve nga Allahu i Madhëruar, pas këshillës së parë, kur besimtarët urdhërohen për të pasur mendim të mirë për njëri-tjetrin, nëse dëgjojnë diçka jo të hijshme e të padenjë për një besimtar/e. Pra, fillimisht i Lartësuari urdhëron dhe na tregon që, në të tilla raste, besimtarët e kanë detyrë që të mendojnë mirë për njëri-tjetrin. Së dyti, edhe nëse në zemrën e dikujt mbetet diçka nga fjalët që përhapen, besimtari i mirë kurrë nuk duhet t'i përhapë të tilla fjalë e as duhet t'i përmendë fare ato. Profeti i Allahut ka thënë: 1930. "Allahu i Lartësuar ia ka falur umetit tim ato gjëra që vërtiten në shpirt e në mendje, nëse nuk i flet ose nuk i vepron ato ." [Buhariu dhe Muslimi]..

- "Përse vallë, kur e dëgjuat atë *(shpifjen)*, **nuk thatë: "Nuk është mirë të flasim për këtë."** - Domethënë, nuk guxojmë të themi të tilla fjalë dhe as t'ua përcjellim të tjerëve.

- "I Dëlirë je Ti! Kjo është një shpifje vërtet e madhe!" - Allahu është i Dëlirë, i Pastër e shumë i Lartësuar e i Madhëruar, që të tilla shpifje të thuhen për bashkëshorten e Profetit të Tij të dashur.

- "Allahu ju këshillon që një sjellje e tillë të mos përsëritet kurrë ..." - Ky është një kërcënim, që një vepër e tillë të mos përsëritet kurrë në të ardhmen. Prandaj dhe thotë në vijim:

- "... nëse jeni besimtarë!" - Nëse vërtet jeni besimtarë të Allahut, që besoni shpalljet dhe ligjet e Tij dhe nëse vërtet e madhëroni dhe respektoni figurën e Profetit të Tij. Ndërsa ai që është mohues i besimit të vërtetë, për të ka tjetër gjykim.

- "Allahu ju sqaron argumentet ..." - Ai jua shtjellon qartësisht dispozitat e Sheriatit të Tij, si dhe urtësitë që fshihen pas përcakti-mit (kaderit të Tij) të asaj që ndodh në këtë jetë.

- "Ai është i Gjithëditur dhe i Urtë." - Allahu është i Gjithëdituri, që di se çfarë i rregullon çështjet e robërve të Tij. Ai është *Hakim*, i Urti, që ka urtësi në ligjet që u ka ngarkuar njerëzve, por edhe në ligjet e çdo gjëje që ndodh në këtë botë.

Ajeti 19

19. Ata, të cilët dëshirojnë që mes besimtarëve të përhapet imoraliteti, i pret dënimi i dhembshëm në këtë botë dhe në botën tjetër. Allahu i di *(të fshehtat)* **e ju nuk i dini.**

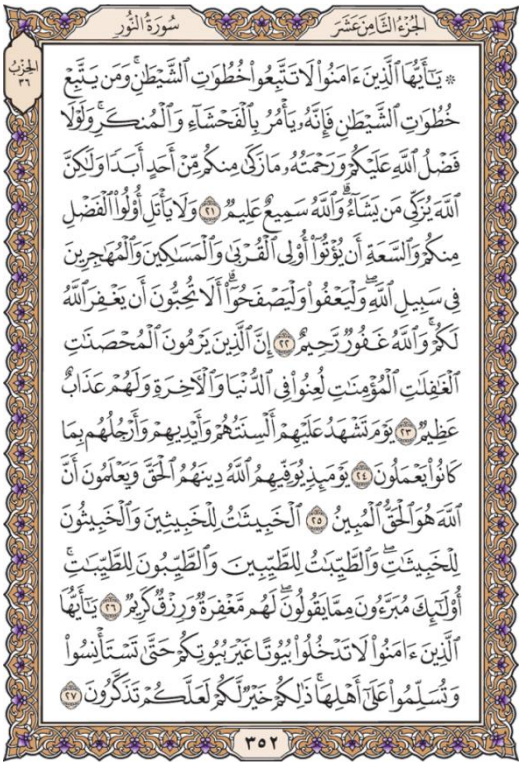
Shpjegimi i ajetit

Kjo është një këshillë e tretë nga Allahu i Madhëruar për besimtarët. Kushdo që dëgjon një fjalë të keqe, nuk duket ta shpërndajë e përhapë atë. Le të kujtojë këtë fjalë të Allahut të Madhëruar, që thotë:

- "Ata, të cilët dëshirojnë që mes besimtarëve të përhapet imoraliteti ..." - Domethënë, ata që përhapin fjalët e shëmtuara dhe shpifjet kundër besimtarëve, ata ...

- "... i pret dënimi i dhembshëm në këtë botë dhe në botën tjetër." - Në këtë botë, ata marrin dënimin për shpifjen, ndërsa në ahiret i pret ndëshkimi i dhembshëm i Zotit.

- "Allahu i di *(të fshehtat)* **e ju nuk i dini."** - Prandaj kthejini tek Ai të gjitha çështjet tuaja, që të gjeni udhën e drejtë. Imam

Ahmedi sjell hadithin nga Theubani, se Profeti i Allahut ka thënë: 1931. "Mos u jepni mundim robërve të Allahut dhe mos i turpëroni ata! Mos hetoni për të zbuluar turpet e tyre, se ai që heton për të zbuluar turpet e vëllait të tij musliman, Allahu ka për t'ia zbuluar turpet e tij, derisa ta turpërojë në shtëpinë e vet."

Ajetet 20 - 21

20. Sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju ... Por Allahu është shumë i Butë dhe Mëshirëplotë.

21. O ju që keni besuar! Mos shkoni pas gjurmëve të shejtanit! Kush ndjek gjurmët e shejtanit, ai do ta urdhërojë veç për punë shëmtuara e të këqija. Sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju, askush prej jush nuk do të pastrohej ndonjëherë. Por Allahu pastron atë që do Ai. Allahu dëgjon e di gjithçka.

Shpjegimi i ajeteve

- "Sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju. ..." - Sikur të mos jua pranonte Allahu pendimin dhe kthimin tuaj të nënshtruar e me keqardhje tek Ai, do të kishte ndodhur tjetër gjë në jetën e kësaj bote.

- "Por Allahu është shumë i Butë dhe Mëshirëplotë." - Me mëshirën e butësinë e Tij, Ai ia pranoi pendimin çdokujt që u pendua. Madje, disa prej atyre që u penduan u shfaqën kur u ekzekutua dënimi penal për shpifje.

- "O ju që keni besuar! Mos shkoni pas gjurmëve të shejtanit!" - Mos ndiqni rrugët e tij të humbjes dhe poshtërsitë e padrejtësitë, që ai nxit e urdhëron.

- "Kush ndjek gjurmët e shejtanit, ai do ta urdhërojë veç për punë shëmtuara e të këqija." - Kjo është një këshillë me fjalët më të qarta, më të zgjedhura dhe më ndikuese. Hapat e shejtanit janë çdo poshtërsi e mosbindje ndaj Zotit.

- "Dhe, sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju, askush prej jush nuk do të pastrohej ndonjëherë." **-** Sikur Allahu të mos ju mundësonte që të pendoheshit dhe të mos ju mbronte nga kurthet e nefsit (që urdhëron për ligësi), askush nga ju nuk do të mund të pastrohej a të arrinte ndonjë të mirë.

- "Por Allahu pastron atë që do Ai." - Nga krijesat e Tij, Ai pastron atë që Ai dëshiron, ashtu siç lë në humbje dhe në errësirat shkatërruese të braktisjes së të vërtetës dhe të mirës atë që Ai dëshiron.

- "Allahu dëgjon e di gjithçka." - Ai dëgjon çdo fjalë të robërve të Tij. Ai di gjithçka për ata që e meritojnë udhëzimin dhe për ata që meritojnë humbjen dhe errësirën.

Ajeti 22

22. Bamirësit dhe të pasurit të mos betohen se nuk do t'u japin të afërmve, të varfërve dhe atyre që i lanë shtëpitë e tyre për hir të Allahut, por le t'i falin dhe të mos ua vënë re. A nuk dëshironi që Allahu t'ju falë ju? Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajetit

- "Bamirësit dhe të pasurit të mos betohen se nuk do t'u japin të afërmve, të varfërve dhe atyre që i lanë shtëpitë e

tyre për hir të Allahut ...” - Njerëzit fisnikë e të pasur, ata që janë të njohur për bujarinë dhe sadakatë e tyre, të mos betohen se nuk do t’u japin të varfërve dhe atyre që i lanë shtëpitë e tyre për hir të Allahut, të mos betohen që nuk do t’i ruajnë lidhjet farefisnore me të varfrit që morën pjesë në fitne. Kjo është një porosi për butësi e dhembshuri, për falje e mëshirë për të afërmit e farefisin.

- “... por le t’i falin dhe të mos ua vënë re.” - Të t’i falin për pjesëmarrjen në shpifjen e madhe dhe fjalët e këqija, që ata përhapën. Kjo tregon për mëshirën, bujarinë, butësinë dhe kujdesin e madh të Allahut të Madhëruar me robërit e Tij, me gjithë padrejtësitë e tyre të shumta, me të cilat ata dëmtojnë vetveten. Këto ajete zbritën dhe flasin për Ebu Bekër Sidikun, - Allahu qoftë i kënaqur me të! - i cili u betua se nuk do të vazhdonte t’i jepte sadaka Mistah Ibn Uthathes, pas pjesëmarrjes së tij në shpifjen e madhe kundër Aishes, sikurse e përmendëm në hadith më parë. Më pas, kur zbriti dëlirësia e Aishes, nënës së besimta-rëve, zemrat e besimtarëve u qetësuan e gjetën mirësi. Allahu ua pranoi pendimin besimtarëve që morën pjesë në këtë gabim, madje disa prej tyre morën dënimin për shpifjen. Pas kësaj, Allahu i Madhëruar, - vetëm Atij i takon lavdërimi e mirënjohja për çdo mirësi e këshillë të bukur, - e nxit Sidikun për butësi dhe falje në lidhje me djalin e hallës së vet, Mistah Ibn Uthathen, i cili ishte prej muhaxhirëve të varfër dhe nuk kishte asnjë të ardhur, veç asaj që i jepte Ebu Bekri. Ai ishte prej atyre besimtarëve që ranë në këtë gabim, por u penduan, madje morën edhe dënimin me rrahje për shpifjen.

- “A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju? Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirë-plotë.” - Ebu Bekri njihej për bujarinë dhe ndihmën e madhe që u jepte nevojtarëve e të varfërve, si të afërmve, ashtu edhe të largtëve. Kur dëgjoi fjalën e Allahut: “A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju?”**,** ai tha: “Po, për Zotin! Ne duam të na falësh, o Zoti ynë!” Pastaj ai e vazhdoi ndihmën ekonomike për Mistahun dhe tha: “Betohem në Allah se kurrë nuk do ta heq ndihmën për të!” Prandaj ishte, dhe me të drejtë quhej, *Siddik* - i Sinqerti, Allahu qoftë i kënaqur me të dhe me vajzën e tij! Aishja ishte gruaja e dëlirë dhe e moralshme, e tillë që vetë Zoti shpalli dëlirësinë e saj nga qielli. Ajo ishte gruaja e më të ndershmit krijesë në qiej dhe në tokë. (Së bashku me të gjitha gratë e tjera të Profetit, Zoti i ruajti nga imoraliteti dhe çdo cenim i moralit, pasi kjo është pjesë e ruajtjes së figurës së Profetit të Tij të dashur.) [90]

Ajetet 23 - 25

23. Vërtet, ata që shpifin për gratë e ndershme, për ato besimtare të pafajshme, janë të mallkuar në këtë botë dhe në botën tjetër dhe, përveç kësaj, ata i pret një dënim shumë i madh

24. ditën kur kundër tyre do të dëshmojnë gjuhët, duart dhe këmbët e tyre për atë që kanë bërë.

25. Atë ditë, Allahu do t’ua japë të plotë shpërblimin e merituar. Dhe ata e dinë mirë se Allahu është vetë e Vërteta.

Shpjegimi i ajeteve

- “Vërtet, ata që shpifin për gratë e ndershme, për ato besimtare të pafajshme, janë të mallkuar në këtë botë dhe në botën tjetër dhe, përveç kësaj, ata i pret një dënim shumë i madh ...” - Ky është një kërcënim i frikshëm për të gjithë ata që shpifin për gratë e ndershme, për ato besimtare të pafajshme. Pa dyshim se nënat e besimtarëve, gratë e Profetit, janë të parat besimtare të devotshme që përfshihen në këtë përshkrim, pra, “gra të ndershme e besimtare të pafajshme”. Sigurisht, në krye të tyre është gruaja që u bë shkaku për zbritjen e këtyre ajeteve, Aishja, bija e Siddikut. Dijetarët janë unanimë në mendimin se, çdokush që vazhdon me shpifjen kundër saj pas zbritjes së këtyre ajeteve, është *kafir* - mohues, sepse refuzon me inat e kokëfortësi ajetin. Edhe në lidhje me gratë e tjera të Profetit jepet i njëjti gjykim. Për këta, Allahu i Lartësuar thotë:

"...janë të mallkuar në këtë botë dhe në botën tjetër dhe, përveç kësaj, ata i pret një dënim shumë i madh". Ose siç thotë në një ajet tjetër: "Ata që flasin *(fjalë të ulëta)* kundër Allahut dhe të dërguarve të Tij, i ka mallkuar Allahu në këtë jetë e në jetën tjetër dhe ka përgatitur për ta një dënim poshtërues." [Ahzab 57]. Thuhet se ky ajet është zbritur i veçantë për Aishen, - Allahu qoftë i kënaqur me të! Megjithatë, mendimi më i saktë është se ajeti sjell një gjykim gjithëpërfshirës, sipas të cilit është haram shpifja për çdo grua të ndershme besimtare e të pafajshme. Ajeti nuk tregon se ky gjykim është i veçantë për Aishen, por thjesht mund të themi se shkak për zbritjen e ajetit ishte ngjarja e shpifjes kundër saj. Gjykimi që sjell ajeti përfshin edhe rastin që u bë shkak për zbritjen e tij, edhe rastet e tjera. Këtë mendim e mbështet edhe hadithi që sjell Ibn Ebu Hatimi nga Ebu Hurejra, se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1932. "Largojuni shtatë gjynaheve shkatërruese!" - "Cilat janë ato, o i Dërguari i Allahut!" - e pyetën. Ai tha: "Shirku, magjia, vrasja e dikujt që Zoti e ka ndaluar, përveç kur bëhet me drejtësi, ngrënia e kamatës, ngrënia e pasurisë së jetimit, dezertimi nga fushëbeteja dhe shpifja për gratë e ndershme, të pafajshme, besimtare." Hadithin e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi prej Selman Ibn Bilalit. Ndërsa Hafiz Ebu Kasim Taberaniu sjell një hadith nga Hudhejfja, se Profeti ﷺ ka thënë: 1933. "Shpifja për një grua të ndershme shkatërron punën e njëqind viteve." [91]

- "... ditën kur kundër tyre do të dëshmojnë gjuhët, duart dhe këmbët e tyre për atë që kanë bërë." - Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili ka thënë: "Idhujtarët, kur të shohin se në Xhenet nuk do të hyjnë veçse ata që falnin namaz, thonë: "Ejani të mohojmë (se kemi qenë idhujtarë) dhe ashtu veprojnë. Por atyre u vulosen gojat dhe kundër tyre dëshmojnë duart dhe këmbët e tyre dhe ata nuk do të mund ti fshehin Allahut asgjë." Ibn Ebu Hatimi dhe Ibn Xheriri sjellin hadithin nga Ebu Seidi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1934. "Ditën e Kijametit, mohuesit do t'i paraqiten veprat e tij, por ai do të mohojë se i ka bërë ato vepra, duke polemizuar. Atij do t'i thuhet: "Këta janë komshinjtë e tu, që dëshmojnë kundër teje!" Ai thotë: "Ata gënjejnë!" Atij do t'i thuhet: "Këta këtu janë farefisi dhe të afërmit e tu!" Ai thotë: "Ata gënjejnë!" Atëherë u thuhet: "Betohuni!" Dhe ata do të betohen. Pastaj Allahu i bën të heshtin dhe kundër tyre do të dëshmojnë duart dhe gjuha e tyre." [92] Ndërsa në një variant të sjellë nga Muslimi dhe Nesaiu thuhet: 1935. "... atëherë i vuloset goja dhe u thuhet gjymtyrëve të tij: "Flisni!" Dhe ato do të flasin duke rrëfyer veprat e tij. Më pas, atij i jepet mundësia të flasë dhe ai do t'u thotë: "Mallkuar qofshi dhe u shkatërrofshi! Për ju polemizova!"

- "Atë ditë, Allahu do t'ua japë të plotë *(gjithë)* **shpërblimin e merituar."** - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, do t'jua bëjë të plotë llogarinë e veprave tuaja."

- "Dhe ata e dinë mirë se Allahu është vetë e Vërteta." - Pra, të gjitha premtimet e Tij , kërcënimet dhe llogaria e krijesave prej Tij, të gjitha këto janë të drejta dhe Ai kurrë nuk bën asnjë padrejtësi.

Ajeti 26

26. Gratë e këqija janë për burra të këqij dhe burrat e këqij janë për gratë e këqija, ndërsa të ndershmet janë për të ndershmit dhe të ndershmit janë për të ndershmet. Këta janë të pastër nga shpifjet që thuhen për ta. Për ta ka falje dhe shpërblim të begatshëm.

Shpjegimi i ajetit

- "Gratë e këqija janë për burra të këqij dhe burrat e këqij janë për gratë e këqija, ndërsa të ndershmet janë për të ndershmit dhe të ndershmit janë për të ndershmet." - Ky ajet ka zbritur dhe flet për Aishen dhe ata që shpifën për nderin e saj. Kështu ka thënë Ibn Abasi dhe një grup tabiinësh. Kuptimi: Fjalët e këqija u shkojnë dhe i meritojnë veçse ata që bëjnë vepra të shëmtuara. Ndërsa fjalët e mira i meritojnë njerëzit e pastër dhe të mirë. Ato shpifje e

fjalë të shëmtuara, që munafikët i trilluan për Aishen, në fakt, i meritojnë ata që t'i mbajnë. Aishja ishte grua e dëlirë, që meritonte çdo fjalë të mirë e vlerësim, ndryshe nga ç'thonë shpifjet e munafikëve. Kjo është arsyeja që i Lartësuari thotë për të mirët që janë të pastër nga trillimet e munafikëve:

- "Këta janë të pastër nga shpifjet që thuhen për ta." - Allahu i Lartësuar nuk do të lejonte kurrsesi që bashkëshortja e të Dërguarit të Tij të ishte një grua e padenjë për pastërtinë e tij. Aishja ishte një grua e pastër dhe e dëlirë për Muhamedin, që është më i pastri i gjithë krijesave. Nëse nuk do të ishte e pastër dhe e dëlirë, ajo nuk do të lejohej të ishte gruaja e tij sipas ligjit të Zotit, madje as në kaderin e Tij nuk do ta lejonte që diçka e tillë të ndodhte. Ata janë shumë larg shpifjeve që trillojnë keqbërësit mashtrues, të mbushur me armiqësi.

- "Për ta ka falje ..." - Edhe shpifjet kundër tyre shërbejnë si fshirje gjynahesh për ta.

- "... dhe shpërblim të begatshëm." - Shpërblim tek Zoti i tyre, në Xhenetin e mirësive. Ky ishte një premtim për Aishen se do të jetë gruaja e Profetit të Allahut në Xhenet.

Ajetet 27 - 29

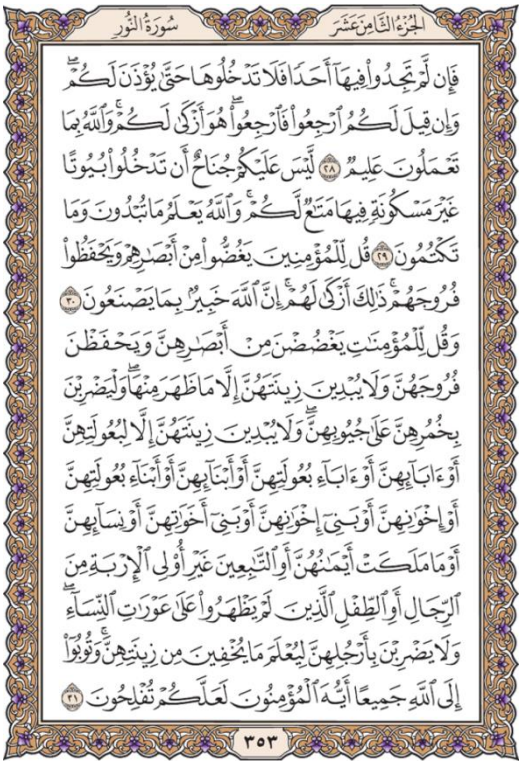
27. O ju që keni besuar! Mos hyni në shtëpi të huaja pa kërkuar leje dhe pa u përshëndetur me njerëzit në to! Kjo është më e mira për ju, në mënyrë që të kujtoni *(atë që ju sjell mirësi).*

28. Por, nëse nuk gjeni aty asnjë, atëherë mos hyni derisa t'u jepet leje! E, nëse ju thuhet të ktheheni, kthehuni! Kjo është më e ndershme për ju. Allahu e di mirë gjithçka që bëni ju.

29. Nuk është gjynah për ju, nëse hyni në shtëpi të pabanuara, nëse keni ndonjë përfitim në to. Allahu e di atë që e shfaqni haptas dhe atë që e mbani të fshehtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "O ju që keni besuar! Mos hyni në shtëpi të huaja pa kërkuar leje dhe pa u përshëndetur me njerëzit në to!" - Këto janë disa norma të edukatës të përcaktuara nga Sheriati i Zotit, në rastet e vizitave në shtëpitë e njëri-tjetrit. Kështu, i Lartësuari na ka urdhëruar që të mos hyjmë në shtëpitë e të tjerëve pa marrë leje fillimisht. Pasi na jepet leja të hyjmë, i përshëndesim të zotët e shtëpisë me selam. Leja kërkohet deri në tri herë. Nëse na jepet, hyjmë, në të kundërt largohemi. Në një hadith të saktë thuhet: 1936. "Njëherë, Ebu Musa i kërkoi leje Umer Ibn Hatabit, që të hynte në shtëpinë e tij. Pas tri herëve, ai u kthye të largohej. Më pas, Umeri tha: "Sikur dëgjova zërin e Ebu Musës, që kërkonte leje të hynte! Lejojeni të hyjë!" Njerëzit e kërkuan, por ai ishte larguar. Kur ai u kthye më vonë, Umeri e pyeti: "Pse u largove?" - "Unë kërkova leje të hyja tri herë, por nuk mora përgjigje. Atëherë u largova, sepse e kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: "Nëse dikush kërkon leje për të hyrë, dhe nuk i jepet leje, atëherë le të largohet!" Umeri i tha: "Ose do të më sjellësh argument për këtë që the, ose kam për të të rrahur paq!" Atëherë, Ebu Musa shkoi te një grup ensarësh dhe u rrëfeu se çfarë i tha Umeri. Ata thanë: "Për ty do të të dëshmojë më i vogli ndër ne." Kështu, ishte Ebu Seid el Hudriu ai që shkoi së bashku me Ebu Musën dhe që i dëshmoi Umerit për këtë hadith. Umeri (duke qortuar veten) tha: "Ndërsa mua më ka penguar (nga dituria) mbledhja e fitimit nëpër tregje ..." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Enesi dhe të tjerë se: 1937. "Profeti i kërkoi lejë të hyjë në shtëpinë e Seid Ibn Ubade dhe tha: "*Es-selâmu alejke ue raĥmetullah*!" Sadi u përgjigj: "*Ue alejkes-selamu ue raĥmetullah* !" Por Profeti nuk e dëgjoi përgjigjen e tij dhe vazhdoi të jepte selam deri në tri herë. Sadi ia ktheu përgjigjen tri herë, por Profeti nuk e dëgjonte, ndaj u kthye të largohej. Atëherë Sadi e ndoqi dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, m'u bëfshin kurban nëna e babai im! Të gjitha selamet që dhe, unë i dëgjova dhe madje ta ktheja selamin me zë të ulët, që ti nuk mund ta dëgjoje, sepse unë desha të merrja sa më shumë selame prej teje dhe prej bekimit tënd!" Pastaj ai e futi

الجزء الثامن عشر سورة النور

فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فِيهَآ أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ ۖ
وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرْجِعُوا۟ فَٱرْجِعُوا۟ ۖ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا
غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَٰعٌ لَّكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا
تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا۟
فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾
وَقُل لِّلْمُؤْمِنَٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَٰرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ
فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۖ وَلْيَضْرِبْنَ
بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۖ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ
أَوْ ءَابَآئِهِنَّ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ
أَوْ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوْ نِسَآئِهِنَّ
أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ أَوِ ٱلتَّٰبِعِينَ غَيْرِ أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ مِنَ
ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفْلِ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ عَلَىٰ عَوْرَٰتِ ٱلنِّسَآءِ ۖ
وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ ۚ وَتُوبُوٓا۟
إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

٣٥٣

në shtëpi dhe i ofroi rrush të thatë. Pasi hëngri pak, Profeti e uroi: "E hëngshin ushqimin tuaj bamirësit, u lutshin për ju melekët dhe çelshin iftar tek ju agjëruesit!" Ebu Daudi sjell hadithin: "Na ka treguar Uthman Ibn Ebu Shejbe një hadith me senedin e tij nga Hudhejli, i cili tregon: 1938. "Erdhi një burrë (Uthmani shton: u ngjit dhe qëndroi tek porta e Profetit) dhe kërkoi leje të hynte. Ai qëndroi tek porta (Uthmani shpjegon: "përballë portës"). Atëherë, Profeti i tha: "Qëndro këtej ose këtej (anash portës, jo përballë), sepse kërkimi i lejes është bërë pikërisht për të ruajtur shikimin." Nga kjo mësojmë se është detyrë për atë që kërkon leje të hyjë në një shtëpi të huaj, që të qëndrojë anash portës, jo përballë saj. Pra, porta të jetë në krahun e djathtë ose të majtë të tij, e jo përballë fytyrës. Në dy *Sahih*-ët është hadithi se Profetit ka thënë: 1939. "Nëse dikush hedh shikimin për të parë (në shtëpinë tënde) pa lejen tënde, nëse ti e qëllon me gur në sy dhe ia nxjerr syrin, nuk ke asnjë gjynah për këtë." Xhabiri rrëfen: 1940. "Unë shkova tek Profeti për të folur në lidhje me një borxh të babait tim dhe trokita në portën e tij. Ai tha: "Kush është?" Unë u përgjigja: "Jam unë." Ai tha: "Unë, unë...". Duket se nuk i pëlqeu kjo përgjigje." Profetit nuk i pëlqeu kjo përgjigje, sepse qëllimi i kërkimit të lejës është siguria e banorëve të shtëpisë përkundër vizitorit, dhe kjo nuk arrihet pa një identifikim të saktë të atij që kërkon të hyjë në shtëpi. Çdokush mund të shprehet e të thotë "Jam unë!", por kjo formë nuk jep një identifikim të saktë, që t'i jepet leje ose jo. Ebu Daudi sjell rrëfimin nga Ribiu: 1941. "Një burrë nga Beni Amiri shkoi tek shtëpia e Profetit dhe tha: "A mund të hyj?" Profeti i tha shërbëtorit të tij: "Dil e mësoji atij si kërkohet leje!" Mësoje: Thuaj: "*Esselâmu alejkum*! A mund të hyj?". Ai burri e dëgjoi dhe tha: "*Es-selâmu alejkum*! A mund të hyj?". Atëherë Profeti e lejoi dhe ai hyri." Është detyrë, gjithashtu, të kërkosh lejë për të hyrë në dhomën e nënës ose të motrës. Esh'athi përcjell hadithin nga Adij Ibn Thabiti: 1942. "Një grua ensarë tha: "O i Dërguari i Allahut! Shpeshherë, jam në shtëpi në një gjendje, në të cilën nuk dua të më shohë askush, as prindi im e as fëmija im, por më ndodh shpesh që ata më vizitojnë e më gjejnë në atë gjendje ..." Atëherë zbriti ajeti: "O ju që keni besuar! Mos hyni në shtëpi të huaja pa kërkuar leje ...".

- "Kjo është më e mira për ju, në mënyrë që të kujtoni." - Kërkimi i lejes është më i mirë, si për banuesit e shtëpisë, edhe për vizitorin.

- "Por, nëse nuk gjeni aty asnjë, atëherë mos hyni derisa t'u jepet leje!" - Sepse, në të kundërt, kjo do të ishte një ndërhyrje në pronën e tjetrit, pa lejen e tij. I takon të zotit të shtëpisë të të lejojë ose jo.

- "E, nëse ju thuhet të ktheheni, kthehuni!" - Nëse ju kërkojnë që të largoheni, atëherë largohuni.

- "Kjo është më e ndershme për ju." - Është një veprim më i mirë dhe më i pastër për ju.

- "Allahu e di mirë gjithçka që bëni ju." - Katade shpjegon: "Një muhaxhir tha: "E kam kërkuar (që ta zbatoj) këtë ajet gjithë jetës sime dhe nuk ia kam arritur që të kërkoj leje të hyj tek ndonjë prej vëllezërve të mi e, pasi ai të më thotë: "Largohu!", unë të largohem i kënaqur." [93]

- "Nuk është gjynah për ju, nëse hyni në shtëpi të pabanuara, nëse keni ndonjë përfitim në to. Allahu e di atë që e shfaqni haptas dhe atë që e mbani të fshehtë." - Ky ajet është më specifik se ajeti para tij, sepse në të lejohet që të hyjmë edhe pa marrë leje, por në ato shtëpi ku nuk ka njeri, nëse ka ndojë përfitim, si rasti i shtëpisë ose dhomës së miqve, nëse fillimisht i është dhënë leje të hyjë në të. Domethënë, kjo leje është e mjaftueshme, që pastaj të hysh e të dalësh në të, pa marë përsëri leje. Ndërsa disa të tjerë thonë se bëhet fjalë për dhomat e tregtarëve, si hanet dhe dhomat e udhëtarëve, ose ndërtesat e Mekës [94] apo të tjera të ngjashme. Këtë mendim e ka përzgjedhur Ibn Xheriri dhe na tregon se është edhe mendimi i një grupi prej atyre prej të cilëve sjell transmetimet. Megjithatë, mendimi i parë është më i dukshëm. Është thënë, gjithashtu, se bëhet fjalë për tendat prej lëkure.

Ajeti 30

30. Thuaju besimtarëve të ulin sytë *(para asaj që është e ndaluar)* **dhe të ruajnë nderin e tyre, sepse kjo është më e pastër për ta! Allahu di çdo gjë që bëjnë ata.**

Shpjegimi i ajetit

Ky është një urdhër i Allahut të Madhëruar për besimtarët, për të ulur e ruajtur shikimin nga ato gjëra që Ai i ka bërë haram të shihen. Nëse ndodh që shikimi të hidhet papritur e pa qëllim në ndonjë haram, është detyrë ta largosh menjëherë prej saj. Në dy *Sahih*-ët shënohet hadithi nga Xherir Ibn Abdullah el Bexheli (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), që tregon: 1943. "E pyeta Profetin rreth shikimit të papritur (në haram), dhe më tha që duhet ta largoja menjëherë shikimin prej andej." Ebu Daudi sjell hadithin nga Burejde, se Profeti i Allahut i tha Aliut: 1944. "O Ali, mos e ndiq shikimin (në haram) me një shikim tjetër. Nëse shikimi i parë është i yti, i dyti nuk është i lejuar." Nga Ebu Seidi përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1945. "Kujdes nga qëndrimi në rrugë!" Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut, po neve na duhet të ulemi dhe të kuvendojmë në to me njëri-tjetrin?" Profeti tha: "Atëherë, nëse patjetër duhet të uleni, atëherë jepini hakun rrugës!" - "Po cili është haku i rrugës, o i Dërguari i Allahut?" Ai tha: "Ulja e shikimit, ruajtja nga padrejtësitë (ndaj të tjerëve), kthimi i përshëndetjes me selam (atij që ta jep), urdhërimi për mirë e ndalimi nga e keqja." Disa selefë kanë thënë: "Shikimi në haram është një shigjetë e helmuar në zemër." Allahu i Lartësuar, ashtu sikurse na urdhëroi të ruajmë organet intime (nga marrëdhëniet e ndaluara), po ashtu na ka urdhëruar që të ruajmë shikimin nga harami, sepse shikimi është nxitës i fortë drejt imoralitetit.

- "Thuaju besimtarëve të ulin sytë *(para asaj që është e ndaluar)* **dhe të ruajnë nderin e tyre ..." -** Ruajtja e organeve intime nënkupton ruajtjen nga imoraliteti, marrëdhëniet jashtëmartesore, sikurse thotë i Lartësuari, kur na tregon cilësitë e atyre që do të hyjnë në xhenet: "Ata, që e ruajnë ndershmërinë e vet dhe shkojnë vetëm me gratë e veta ose me robëreshat, që kanë në zotërim, për të cilat nuk fajsohen. Ndërsa ata që kërkojnë më tepër - ata janë të shfrenuarit." [Muminun 5 - 7]. Ajo nënkupton, gjithashtu, edhe ruajtjen e organeve intime nga shikimi i tyre prej atyre që nuk u lejohet, siç thotë hadithi në *Musned*-in e Ahmedit dhe në *Sunen*: 1946. "Ruaji organet intime (nga shikimi), përveçse nga bashkëshortja jote ose skllavet që ke në pronësi."

- "... sepse kjo është më e pastër për ta!" - Është më e pastër për zemrat dhe më e dëlirë për fenë e tyre, ashtu siç është thënë: "Atij që ruan shikimin e tij, Allahu ka për t'i dhuruar dritë në arsyetimin e tij."

- "Allahu di çdo gjë që bëjnë ata." - Siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Allahu e

di shikimin e hedhur fshehtas dhe për gjithçka që fshehin zemrat.” [Gafir 19]. Në një hadith të saktë, të përcjellë prej Ebu Hurejrës, thuhet: 1947. “Për birin e Ademit është shkruar pjesa e imoralitetit, e cila do ta kapë në mënyrë të pashmangshme. Kështu, imoraliteti i syrit është shikimi (në haram), imoraliteti i gjuhës është të folurit (në haram), imoraliteti i veshit është dëgjimi (i haramit), imoraliteti i dy duarve është goditja (padrejtësisht), imoraliteti i këmbëve është ecja (në haram); shpirti e synon dhe e dëshiron, ndërsa organi intim e vërteton këtë ose e përgënjeshtron (duke bërë zina ose jo).”

Ajeti 31

31. Thuaju besimtareve të ulin sytë dhe të ruajnë nderin e tyre, të mos i zbulojnë stolitë e tyre, përveç atyre që janë të dukshme! Le të hedhin shamitë mbi kraharorin e tyre dhe të mos ua tregojnë bukuritë e tyre askujt, përveçse burrave të vet, etërve të vet ose etërve të burrave të vet, djemve të vet ose djemve të burrave të vet, vëllezërve të vet ose djemve të vëllezërve të vet, djemve të motrave të veta, ose grave të tyre dhe robëreshave, të cilat i kanë në zotërimin e tyre, ose shërbëtorëve që nuk ndiejnë nevojë për femrat, ose fëmijët që nuk e kanë arritur pjekurinë për gra. Gjithashtu, të mos përplasin këmbët për të tërhequr vëmendjen e të tjerëve për stolitë e tyre të fshehta. O ju që keni besuar! Pendohuni të gjithë tek Allahu, që të gjeni shpëtim!

Shpjegimi i ajetit

- “Thuaju besimtareve të ulin sytë ...” - Ky është një urdhër nga Allahu i Lartësuar drejtuar grave besimtare. Kjo tregon për xhelozinë dhe përkujdesin e Tij për nderin e burrave të tyre, si dhe për t’i dalluar gratë besimtare nga cilësitë e ulëta të grave të kohës së injorancës dhe veprave të idhujtarëve. Shkaku i zbritjes së këtij ajeti është ngjarja që vjen prej Mukatil Ibn Hajanit, i cili rrëfen: “Na është përcjellë, - dhe Allahu është më i ditur, - se Xhabir Ibn Abdullah el Ensari ka treguar se Esma Bintu Mirthed ishte në një dhomë të sajën në fisin e Beni Harithe. Ajo shikonte se si gratë shkonin e hynin tek ajo për vizitë pa veshur funde të gjata, duke iu shfaqur stolitë në këmbët e tyre, madje edhe gjoksi dhe flokët e tyre. Atëherë, Esmaja tha: “Sa e shëmtuar kjo paraqitje!” Pas kësaj, Allahu i Lartësuar zbriti: “Thuaju besimtareve të ulin sytë *(para asaj që është e ndaluar)...*”**.** Domethënë, të ulin sytë, që të ruajnë shikimin e tyre nga ajo që Allahu e ka ndaluar që të shohin. Allahu i Lartësuar i ka ndaluar gratë që t’i hedhin shikimet tek burra të tjerë, përveç bashkëshortit. Për këtë arsye, shumë dijetarë janë shprehur se është e palejueshme për gruan që të hedhë shikimin tek burrat e huaj, në mënyrë të prerë. Shumë prej tyre argumentohen me hadithin që Ebu Daudi dhe Tirmidhiu sjellin nga Ummi Seleme, që ishte njëherë tek Profeti i Allahut së bashku me Mejmunen dhe që tregon: 1948. “Kur ishim te Profeti i Allahut, erdhi Ibn Ummu Mektumi, i cili ishte i verbër. Kjo ndodhi pasi ne ishim urdhëruar që të mbuloheshim dhe kishin zbritur ajetet e mbulesës (hixhabit). Profeti i Allahut tha: “Mbulohuni prej tij!” Unë i thashë: “O i Dërguari i Allahut! Po a nuk është i verbër ai dhe nuk na sheh e as nuk na njeh?” Profeti i Allahut tha: “Mos vallë, jeni të verbëra ju të dyja e nuk e shikoni atë?!” Tirmidhiu thotë që ky është një hadith *hasen sahih*. Ndërsa dijetarë të tjerë janë të mendimit se grave u lejohet të shohin burra të huaj, nëse është një shikim pa epsh dhe dëshirë. Në një hadith të saktë, Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: 1949. “Një ditë Bajrami, abisinasit erdhën në xhami dhe filluan të luanin. Profeti (a.s.) më thirri. Unë e vendosa kokën mbi supin e tij dhe fillova ta shihja lojën e tyre. Vazhdova t'i shihja, derisa e lashë vetë.”

- “... dhe të ruajnë nderin e tyre ...” - Ta ruajnë nga poshtërsia e imoralitetit dhe nga gjithçka që të çon në të, siç është shikimi ose vepra të tjera.

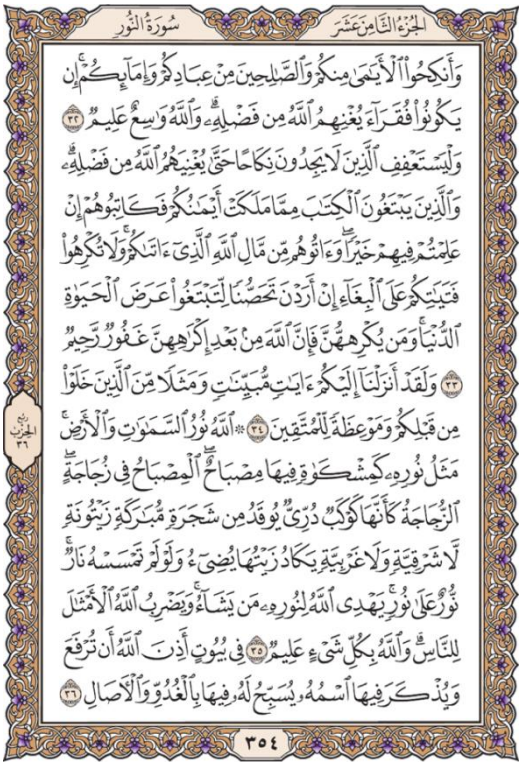
- "... të mos i zbulojnë stolitë e tyre, përveç atyre që janë të dukshme!" - Të mos shfaqin bukuritë e tyre për të huajt, përveç asaj që nuk mund të fshihet, siç është veshja e sipërme ose ajo pjesë e pakët që mund të shfaqet prej rrobave të poshme, që i mbulon rroba e sipërme. Përcillet se Ibn Abasi ka thënë që ajeti: "...të mos i zbulojnë stolitë e tyre, përveç atyre që janë të dukshme!", bën fjalë për fytyrën, dy pëllëmbët e duarve dhe unazat." [95] Diçka e ngjashme është transmetuar edhe nga Ibn Umeri, Atau dhe tabiinë të tjerë. Ndërsa Maliku, duke shpjeguar pjesën: "... përveç atyre që janë të dukshme", ka thënë: "Bëhet fjalë për unazat dhe varëset që vendosen rreth kyçit të këmbës." Ka mundësi që Ibn Abasi dhe ata që pasojnë atë të kenë pasur për qëllim vetëm fytyrën dhe duart (e jo zbukurimet e tyre, si unazat). Ky është mendimi më i përhapur në shumicën e dijetarëve. Mbase një argument mbështetës për të mund të jetë edhe hadithi që sjell Ebu Daudi në *Sunen*-in e tij nga Halid Ibn Durejku, ky nga Aishja (r.a), se Esma, bija e Ebu Bekrit, hyri njëherë tek Profeti (a.s.), teksa kishte veshur rroba të holla. Ai i ktheu shpinën asaj dhe tha: 1950. "O Esma, kur vajza arrin moshën e pubertetit, asaj nuk duhet t'i shihet asgjë (nga të huajt), veç këtyre..." - dhe tregoi fytyrën dhe dy pëllëmbët." Por Ebu Daudi dhe Ebu Hatim Razi thonë se ky hadith është *mursel*, sepse Halid Ibn Durejku nuk ka dëgjuar hadithe prej Aishes (Allahu qoftë i kënaqur me të!).

- "Le të hedhin shamitë mbi kraharorin e tyre ..." - Domethënë, mbi kokat e tyre, në mënyrë të tillë që t'u mbulojë edhe qafën, edhe gjoksin, ndryshe nga forma e veshjes së grave në kohën e injorancës paraislamike, të cilat e zbulonin gushën, një pjesë të gjoksit të tyre, veshët dhe një pjesë të flokëve të tyre. Kështu, Allahu i Madhëruar i urdhëroi besimtaret që të mbulojnë trupin e tyre, siç thotë në ajetin tjetër: "O Profet! Thuaju grave e bijave të tua dhe grave besimtare që të hedhin mbulesën! Kjo është mënyra më e mirë që ato të njihen *(se janë të ndershme)* dhe që askush të mos i ngacmojë. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." [Ahzab 59]. *El ħumur* është shumësi i fjalës *ħimar,* që tregon një rrobë që mbulon kokën. Buhariu sjell hadithin nga Aishja, e cila ka thënë: "Allahu i mëshiroftë gratë e para *muhaxhire*, të cilat, kur Allahu e zbriti ajetin: *"...le të hedhin shamitë mbi kraharorin e tyre.",* i shqyen fundet e veta dhe u mbuluan me to." Pra, ato hapën nga një vrimë (sa për të parë) në mbulesat që hodhën në kokat e tyre, duke u mbuluar tërësisht.

- "... dhe të mos ua tregojnë bukuritë e tyre askujt, përveçse burrave të vet ..." - Domethënë, bashkëshortëve të tyre:

- "... etërve të vet ose etërve të burrave të vet, djemve të vet ose djemve të burrave të vet, vëllezërve të vet ose djemve të vëllezërve të vet, djemve të motrave të veta ..." - Të gjithë këta janë *meharim* për gruan, domethënë, kategoritë e meshkujve që asaj nuk i lejohet të martohet, prandaj i lejohet që të shfaqë një pjesë të bukurive të saj në prani të tyre, por jo me tepri. Ibn Mundhiri përcjell se Ikrima, pasi përfundoi këndimin e këtij ajeti, shpjegoi dhe tha: "Në këtë ajet nuk është përfshirë xhaxhai dhe daja, sepse ata mund t'ia përshkruajnë bukuritë e saj djemve të tyre. Kështu, tek xhaxhai dhe daja i saj, gruaja nuk e heq mbulesën e kokës." Për sa i përket burrit, të gjitha këto ajete janë për nderin e tij, ndaj gruaja mund të bëjë përpara tij gjithçka, që në prani të të tjerëve nuk lejohet ta bëjë.

- "... ose grave të tyre ..." - Gruas i lejohet që të shfaqë një pjesë të bukurive të saj grave të tjera muslimane, por jo grave që janë prej *ehlu dhime*, pra, krishtere ose jehude, që jetojnë në shtetin islam, me qëllim që ato të mos ua përshkruajnë pastaj burrave të tyre. Pa dyshim që, për të gjitha gratë nuk lejohet që t'ua përshkruajnë bukuritë e grave të tjera burrave të tyre, por muslimania e di se kjo është e ndaluar, prandaj dhe nuk e vepron diçka të tillë. Në dy *Sahih*-ët shënohet që Ibn Mesudi r.a. tregon se Profeti a.s ka thënë: 1951. "Gruaja

الجزء الثامن عشر سورة النور
وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَـٰمَىٰ مِنكُمْ وَٱلصَّـٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَآئِكُمْ ۚ إِن
يَكُونُوا۟ فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾
وَلْيَسْتَعْفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ
وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ ٱلْكِتَـٰبَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ
عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ ۚ وَلَا تُكْرِهُوا۟
فَتَيَـٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا۟ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعْدِ إِكْرَٰهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟
مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ ۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ
مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ ۖ
ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَـٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ
لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ
نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ
لِلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ فِى بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرْفَعَ
وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ ۙ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْـَٔاصَالِ ﴿٣٦﴾
الحزب ٣٦
٣٥٤

nuk duhet të shikojë ose të prekë një grua tjetër për t'ia përshkruar atë burrit të vet, sikur ai të jetë duke e parë atë.” Gjithashtu, Seid Ibn Mensuri sjell në *Sunen*-in e tij transmetimin nga Umer Ibn Hatabi, i cili i shkroi Ebu Ubejdes: “Më kanë njoftuar se disa gra të muslimanëve hyjnë në *hamame* të përbashkëta me gratë e idhujtarëve. Ndaloji ato nga kjo vepër, sepse nuk i lejohet një gruaje që beson Allahun dhe Ditën e Gjykimit që të zbulohet përpara grave të tjera, përveç grave besimtare të fesë së saj.” [96] Në lidhje me fjalën e Allahut: “ose grave të tyre”, Muxhahidi ka thënë: “Pra, gratë besimtare muslimane, me të cilat ato këmbejnë vizita, dhe jo idhujtaret. Nuk i takon gruas besimtare që të zbulohet përpara një idhujtareje ose jobesimtareje.” Ndërsa për sa i përket rrëfimit që Ibn Ebu Hatimi sjell nga Atau, se: “Kur shokët e Profetit ﷺ mbërritën në Bejtul Makdes, mamitë që asistonin në lindjet e grave të tyre (muslimane) ishin gra jehude dhe të krishtera”, ai duhet parë si një lejim vetëm në raste domosdoshmërie.”

- “... dhe robëreshave, të cilat i kanë në zotërimin e tyre ...” - Ibn Xheriri thotë se është fjala për skllavet idhujtare. Pra, lejohet që gruaja të shfaqë disa prej bukurive të saj edhe përpara kësaj kategorie, të cilat janë në shërbim e në kontakt të vazhdueshëm me të. Shumica e dijetarëve kanë thënë që: madje, i lejohet që të shfaqë një pjesë të këtyre bukurive edhe përpara shërbëtorëve të saj meshkuj, që i ka skllevër në zotërim (në kohën e skllavërisë). Ata argumentohen me hadithin që e sjell Ebu Daudi[97] nga Enesi, që thotë se: 1952. “Profeti ﷺ i solli Fatimes një skllav, të cilin ia dhuroi asaj për t’i shërbyer. Ndërkohë, Fatimja kishte veshur një rrobë, e cila nëse i mbulonte kokën, nuk i arrinte tek dy këmbët dhe nëse i mbulonte këmbët, nuk mbulonte kokën. Kur e pa (përpjekjen e Fatimes për t’u mbuluar), Profeti ﷺ tha: “Nuk ka problem në lidhje me këtë, sepse ai është njëlloj si babai ose si djali yt.” [98]

- “... **ose shërbëtorëve që nuk ndiejnë nevojë për femrat ...” -** Sikurse janë të skamurit, të cilët nga varfëria e madhe u shkojnë pas njerëzve për ndonjë ushqim, që janë të metë nga mendja e nuk kanë dëshirë dhe prirje drejt grave. Ibn Abasi shpjegon: “Bëhet fjalë për ata që janë të mangët nga mendja e të cilët nuk kanë prirje drejt grave dhe as i dëshirojnë ato.” Ndërsa Imam Ahmedi sjell hadithin Umu Seleme (Allahu qoftë i kënaqur me të), e cila tregon: 1953. “(Një ditë) Profeti ﷺ erdhi tek unë dhe brenda gjeti një *muhaneth* (burrë me cilësi dhe sjellje femre).[99] Unë e dëgjova *muhaneth*-in duke i thënë (vëllait tim) Abdullah Ibn Ebu Umejes: “O Abdullah, nëse Allahu ju mundëson nesër që ta çlironi Taifin, merre të bijën e Gajlanit, ngase ajo ka katër tule barku para, që nga mbrapa duken tetë.” Atëherë, Profeti ﷺ tha: “Këta të mos hyjnë në mesin tuaj (te gratë)**!”** Ky hadith është në të dy *Sahih*-ët.

- “... ose fëmijët që nuk e kanë arritur pjekurinë për gra.” - Për shkak se ata janë të vegjël dhe nuk kuptojnë në lidhje me bukuritë e grave, nuk ndikohen nga fjalët e

tyre të buta e ledhatuese, nga mënyra e të folurit, nga ecja dhe lëvizjet e tyre. Por nëse hyjnë në moshën e adoleshencës dhe arrijnë të dallojnë çfarë është e shëmtuar dhe çfarë e bukur, që e duan dhe e shijojnë diçka të tillë, atëherë nuk u lejohet që të hyjnë mes grave. Ukbe Ibn Amiri (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1954. "Kujdes! Mos hyni te gratë!" Një ensar tha: "O i Dërguari i Allahut, po nëse është kunati?" - "Kunati është si vdekja!", - i tha Profeti ﷺ."

- "Gjithashtu, të mos përplasin këmbët për të tërhequr vëmendjen e të tjerëve për stolitë e tyre të fshehta." - Në kohën e injorancës paraislamike, gratë mbanin byzylykë në këmbë. Kur dilnin, ato e përplasnin këmbën fort në tokë, në mënyrë që burrat të dëgjonin tringëllimën e stolive. Kështu, Allahu i Lartësuar i ndaloi besimtaret nga një veprim i tillë. Po kështu, çdo zbukurim i fshehur që lëshon në lëvizje ndonjë lloj zhurme, që mund të tërheqë vëmendjen e burrave, hyn në këtë ndalesë.

Gjithashtu, gruaja është e ndaluar që të parfumoset kur del jashtë shtëpisë dhe burrat e huaj ndiejnë aromën e saj. Tirmidhiu sjell hadithin nga Ebu Musa (r.a), se Profeti ﷺ ka thënë: 1955. "Çdo sy bën zina. Nëse gruaja parfumoset dhe kalon pranë burrave të huaj, ajo është e tillë (pra, konsiderohet si e përdalë)."

- "O ju që keni besuar! Pendohuni të gjithë tek Allahu, që të gjeni shpëtim!" - Zbatoni atë që ju ka urdhëruar Allahu, duke u stolisur me të tilla cilësi të larta dhe largohuni nga ato vepra që bënin njerëzit në kohën e injorancës, nga ato cilësi të urryera dhe ato sjellje të shëmtuara. Shpëtimi juaj është i lidhur ngushtë me zbatimin e asaj që ka urdhëruar Allahu dhe Profeti i Tij dhe me largimin nga çdo gjë që e ka ndaluar Allahu dhe Profeti i Tij. Allahu i Lartësuar, Ai është i vetmi ndihmues, tek i Cili shpresojmë!

Ajetet 32 - 34

32. Martojini të pamartuarit e të pamartuarat, robërit tuaj të ndershëm e robëreshat tuaja të ndershme! Nëse janë të varfër, Allahu i begaton me mirësitë e Tij. Allahu është Bujar i Madh dhe i Gjithëditur.

33. Ata që nuk kanë mundësi për martesë, le të përmbahen, derisa Allahu t'i begatojë me të mirat e Veta! Nëse ndonjë nga ata që keni në zotërim ju kërkon ta lironi kundrejt një tarife të caktuar, atëherë ia jepni aktlirimin me marrëveshje mes jush, nëse shihni tek ata mirësi, dhe jepini nga pasuria që ju ka dhënë Allahu! Mos i detyroni skllavet tuaja të bëjnë prostitucion, kur duan ndershmërinë, me qëllim që të fitoni nga të mirat e kësaj bote! E nëse ato detyrohen, Allahu i fal ato për shkak të detyrimit. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

34. Ne ju kemi zbritur argumente të qarta, shembuj nga historia e atyre që ishin para jush dhe këshilla për ata që e kanë frikë Allahun.

Shpjegimi i ajeteve

Këto ajete të nderuara përfshijnë një mori çështjesh dhe dispozitash të prera dhe urdhëresash të ligjëruara nga Zoti. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Martojini të pamartuarit e të pamartuarat, robërit tuaj të ndershëm e robëreshat tuaja të ndershme!" - Ky është urdhër për të martuar këto kategori njerëzish. Një grup dijetarësh kanë dhënë mendimin se kjo është detyrë për të gjithë ata që e kanë mundësinë për ta bërë diçka të tillë. Ata e argumentojnë këtë mendim edhe me kuptimin e dukshëm të hadithit të Profetit ﷺ, që thotë: 1956. "O ju rini, ai që i ka mundësitë, le të martohet, sepse e ka më të lehtë uljen e shikimit dhe ruajtjen e nderit! Ndërkaq, ai që nuk i ka mundësitë, le të agjërojë, sepse agjërimi ia shuan epshin." [Buhariu dhe Muslimi]. Po kështu, në *Sunen*-e dhe në versione të ndryshme vjen hadithi se Profeti i Allahut ﷺ ka thënë: 1957. "Martohuni me gra që lindin shumë! Shtohuni, sepse unë do të krenohem me ju përpara popujve në Ditën e Kijametit." Në

një transmetim tjetër shtohet: "...madje edhe me ata fëmijë që vdesin para se të lindin". Fjala "*el ejjâme"*, që përdoret në ajet, është shumësi i fjalës "*ejmun",* që tregon një grua ose burrë që aktualisht është i pamartuar, pavarësisht në kanë qenë të martuar më përpara apo jo. Kështu ka thënë El Xheuheri, një dijetar i gjuhës arabe.

- "Nëse janë të varfër, Allahu i begaton me mirësitë e Tij. Allahu është Bujar i Madh dhe i Gjithëditur." - Ibn Abasi shpjegon: "Allahu i Lartësuar ka urdhëruar dhe nxitur që të martohen si ata që janë të lirë, ashtu edhe skllevërit, duke premtuar se, nëse bëjnë këtë, Ai do t'i pasurojë. Lejthi përcjell nga Ebu Hurejra hadithin se Profeti i Allahut ka thënë: 1958. "Tre njerëz, Allahu i Madhëruar ia ka bërë detyrë Vetes që t'i ndihmojë: atë që martohet për të ruajtur dëlirësinë e vet, skllavin që kërkon të paguajë lirinë e vet dhe që punon për të shlyer këtë detyrim, si edhe luftëtarin në rrugën e Allahut."

- "Ata që nuk kanë mundësi për martesë, le të përmbahen, derisa Allahu t'i begatojë me të mirat e Veta!" - Ky është një urdhër nga Allahu i Lartësuar për ata të cilët nuk kanë mundësi që të martohen, e kështu të mund të ruajnë pastërtinë morale. Këta duhet të përpiqen që ta ruajnë veten nga çdo haram e lidhje e ndaluar, sikurse ka thënë Profeti i Allahut: "O ju rini, ai që i ka mundësitë, le të martohet, sepse e ka më të lehtë uljen e shikimit dhe ruajtjen e nderit. Ndërkaq, ai që nuk i ka mundësitë, le të agjërojë, sepse agjërimi ia shuan epshin." Domethënë, të agjërojnë e të bëjnë durim. Ky ajet është një urdhër për të qenë të përmbajtur e për t'u ruajtur, derisa Allahu i Madhëruar të krijojë mundësinë për t'u martuar. Ndërsa në suren Nisa bëhet një shtjellim më i hollë për raste të tilla. Në të, Allahu i Madhëruar e lejon martesën me skllave besimtare. Ai thotë: "Ai që nuk ka mundësi materiale që të martohet me femra të lira besimtare, le të martohet me besimtaret që ka në zotërim." Por kjo bëhet me kushtet që përmenden më pas: "Martohuni me to me lejen e pronarëve të tyre dhe jepjuani mehrin sipas normave. Ato të jenë të ndershme, e jo imorale të hapura apo të fshehta, që jetojnë me partnerë *(jashtëmartesorë)* ...". Megjithatë, në vijim i Lartësuari thotë: "Kjo është e lejueshme për ata që frikësohen se do të bien në imoralitet. Megjithatë, nëse përmbaheni, kjo është më mirë për ju. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." [Nisa 25]. Martesa me skllavet është bërë e lejuar me kushtin e sipërpërmendur. Ajo lejohet për atë që ka frikë se mos bie në imoralitet, për atë burrë i cili e ka të vështirë që të durojë në drejtim të marrëdhënieve intime, aq sa dobësohet dhe i rëndohet jeta. Në këtë rast, atij i lejohet të martohet me skllave. Megjithatë, nëse përpiqet më shumë e lufton me veten e vet për t'u ruajtur nga zinaja, është më mirë për të, sepse duke u martuar me një skllave dhe nëse ai bën fëmijë me të, ata fëmijë janë pronë e padronit të gruas.

- "Nëse ndonjë nga ata që i keni në zotërim ju kërkon ta lironi kundrejt një tarife të caktuar, ia jepni aktlirimin me marrëveshje mes jush, nëse e dini se është i besueshëm, dhe jepini nga pasuria që ju ka dhënë Allahu!" - Ky është një urdhër tjetër nga Allahu i Lartësuar për padronët, që, nëse ndonjë prej skllevërve të tyre u kërkon atyre mundësinë për të paguar lirinë, ata t'ua ofrojnë këtë mundësi. Kjo bëhet e mundur duke iu dhënë mundësia robit që të punojë një punë diku tjetër dhe të fitojë pasuri për t'i paguar zotërisë së tij pagesën kundrejt lirimit. Shumë nga dijetarët kanë thënë se ky është një urdhër inkurajimi, por jo i detyrueshëm. Pra, është një urdhër që tregon se kjo vepër është e pëlqyeshme, por jo e detyrueshme. Kësisoj, zotëria është i lirë të zgjedhë që t'ia ofrojë këtë mundësi robit të tij ose jo. Buhariu ka thënë: Reuhi transmeton nga Ibn Xhurejxhi: I thashë Atait: Nëse e di që robi posedon pasuri, a e kam obligim ta liroj me pagesë? Ai më tha: E ke obligim dhe nuk di të jetë ndryshe." Amër Ibn Dinari thotë: I thashë Atait: E ke transmetuar prej dikujt (apo e the nga

vetja)? Ai m'u përgjigj: "Jo." Pastaj më rrëfeu se Musa Ibn Enesi i kishte treguar se Sirini kishte kërkuar prej Enesit ta lironte me pagesë, por ai refuzonte, edhe pse Sirini kishte shumë pasuri. Kështu, shkoi tek Umeri, i cili i tha Enesit: Liroje me pagesë! Por, ai sërish refuzoi. Atëherë, Umeri e goditi me shkop dhe lexoi ajetin: "... Dhe nëse ndonjë nga ata që i keni në zotërimin tuaj kërkon prej jush ta lironi kundrejt një kompensimi të caktuar, atëherë ia jepni aktlirimin me marrëveshje mes jush..." (Nur, 33) Atëherë, Enesi e liroi me pagesë. Kështu e ka përmendur Buhariu *tea'likan*. Nga Dahaku transmetohet të ketë thënë se ky është një urdhër kategorik, pra, që është detyrë të përmbushet. Ndërsa Imam Shafiu në medhhebin e tij të ri, sjell mendimin se kjo nuk është e detyruar, e po kështu ka thënë edhe imam Maliku, Theuriu, Ebu Hanifja, etj. Ndërsa Ibn Xheriri ka zgjedhur mendimin se kjo është e detyrueshme, sipas kuptimit të drejtpërdrejtë dhe të dukshëm të ajetit. Vërej me kujdes! Allahu i Lartësuar thotë: "...nëse shihni tek ata mirësi...", pra, nëse dini dhe jeni të bindur se kanë ndonjë zanat e janë të aftë që të fitojnë e jetojnë jetën ndershmërisht; nuk bëhen barrë e rëndesë për njerëzit; janë të mirë dhe përpiqen në rujatjen e besimit të tyre. Pastaj i Madhëruari thotë: "... dhe jepini nga pasuria që ju ka dhënë Allahu!". Pra toleroni në lidhje me masën që ata detyrohen të paguajnë për lirinë e tyre duke u falur nje pjesë të saj. Ndërsa të tjerë kanë dhënë këtë shpjegim: Jepuni atyre nga pjesa e zekatit, që jua ka bërë detyrë Allahu. Me fjalë të tjera, këta janë ata persona të cilëve mund t'u jepet edhe prej zekatit të detyrueshëm, duke i ndihmuar të përmbushin kuotën e lirimit të tyre. Këtë mendim e ka përzgjedhur Ibn Xheriri. Ibn Abasi shpjegon: "Allahu i Lartësuar i urdhëron besimtarët që t'i ndihmojnë ata robër, të cilët duan të blejnë lirinë e tyre, duke toleruar për një pjesë të shumës që atyre u duhet të paguajnë. [100] Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin nga Ali Ibn Ebu Talibi, i cili ka thënë se këtu bëhet fjalë për një të katërtën e shumës që ata duhet të paguajnë. Kjo është transmetuar edhe si një hadith *merfu*, pra, që i atribuohet Profetit ﷺ, por e vërteta është se ky transmetim është *meukuf*, pra, që i atribuohet Aliut (r.a) dhe jo Profetit ﷺ, siç e konfirmon Ebu Abdurrahman Es-Sulemi.

- "Mos i detyroni skllavet tuaja të bëjnë prostitucion, kur duan ndershmërinë, me qëllim që të fitoni nga të mirat e kësaj bote!" - Në kohën e injorancës paraisla-mike, padronët mund t'i shfrytëzonin skllavet e tyre për prostitucion, duke përfituar prej tyre, por kur erdhi Islami, Allahu i Lartësuar i ndaloi besimtarët nga një veprim i tillë. Thuhet se shkak i zbritjes së këtij ajeti është ajo që kanë thënë shumë *mufesirinë* të mëhershëm dhe të mëvonshëm, në lidhje me Abdullah Ibn Ubej Ibn Selulin, i cili kishte shumë skllave dhe i detyronte ato që të bënin prostitucion, duke u kërkuar që t'i paguanin atij kohëpaskohe atë shumë që ai u kërkonte. Madje, ai i shfrytëzonte edhe duke shpresuar që të fitonte nga fëmijët e tyre të shumtë, për të patur sa më shumë mbështetës. Ka shumë transmetime për këtë fakt. Mendo pak me kujdes në fjalën e Allahut të Lartësuar, kur thotë: "... kur duan ndershmërinë...". Mos vallë, nëse ato nuk e kanë problem ndershmërinë, atëhere u lejohet ky veprim? Sigurisht që kjo fjalë nuk është thënë me këtë kuptim, por për të treguar se kështu është gjithmonë dhe se ato janë viktima, që nuk e dëshirojnë aspak një gjë të tillë. Allahu i Lartësuar thotë: "... me qëllim që të fitoni nga të mirat e kësaj bote!" Pra, kurrë mos bëni të tilla padrejtësi, që të përfitoni financiarisht nga kjo vepër e shëmtuar, nga shfrytëzimi i tyre në këtë punë të palejueshme dhe nga shfrytëzimi i fëmijëve të tyre. Profeti i Allahut e ka ndaluar diçka e tillë. Gjithashtu, Profeti e ka ndaluar fitimin nga bërja e hixhames, ashtu si pasurinë e përfituar prej prostitucionit ose përmes fallit. Në një transmetim thuhet: 1959. "Pasuria e fituar prej prostitucionit

është e pisët, ashtu si edhe fitimi nga puna e hixhames është i pisët. Edhe fitimi nga shitja e qenit është i pisët." [101]

- "E kush i detyron ato *(për imoralitet)*, **Allahu i fal ato për shkak të atij detyrimi. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë."** - Nëse ju e bëni diçka të tillë, atëherë pa dyshim Allahu është Falës dhe Mëshirëplotë për to, dhe gjynahu rëndon mbi ata të cilët i detyrojnë ato të kryejnë një veprim të tillë. Kështu ka thënë Ibn Abasi dhe një grup tabiinësh. Në një hadith *merfu* nga Profeti ﷺ thuhet: 1960. "Allahu i Lartësuar ia ka falur umetit tim ato gjëra që i bën gabimisht, ato gjëra që i bën nga harresa dhe ato që bën nën kërcënim.". Pasi Allahu i Lartësuari shtjelloi këto dispozita dhe rregulla, thotë:

- "Ne ju kemi zbritur argumente të qarta ..." - Në Kuran ka ajete të qarta dhe të shtjelluara hollësisht.

- "... shembuj nga historia e atyre që ishin para jush ..." - Ju sollëm në Kuran edhe lajme rreth popujve të shkuar dhe dënimeve që zbritën mbi ta, për shkak të kundërshtimit të urdhëresave të Allahut të Lartësuar nga ana e tyre. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Kur ata shkaktuan zemërimin Tonë, Ne i ndëshkuam, duke i përmbytur të gjithë. Kështu, Ne i bëmë ata shembull e mësim për të tjerët." [Zuhruf 55, 56]. Pra, i bëmë që ju të merrni mësim dhe të ruheni nga ato harame.

- "... dhe këshilla për ata që e kanë frikë Allahun." - Për ata që i druhen Zotit, i frikësohen zemërimit dhe ndëshkimit të Tij.

Duke përshkruar Kuranin, Ali Ibn Ebu Talibi ka thënë: "Tek ai është gjykimi mes jush, lajmet e popujve para jush dhe lajmet e atyre që do të vijnë më pas. Ai është ndarësi i drejtë në çdo çështje dhe nuk është lojë. Çdo tiran të padrejtë, që braktis Kuranin, Allahu ka për ta thyer dhe shkatërruar. Çdokush që kërkon udhëzimin e drejtë diku tjetër, veç asaj që tregon Kurani dhe dritës në të cilën udhëzon ai, Allahu ka për ta larguar dhe për ta lënë në humbje."

Ajeti 35

35. Allahu është Drita e qiejve dhe e tokës. Drita e Tij i ngjan një kandili të vendosur në një zgavër të errët. Kandili është brenda një qelqi, e qelqi, si të ishte yll i shndritshëm. Ai *(kandili)* **ndizet prej** *(vajit të)* **një druri të bekuar, - prej ullirit, që nuk mund të quhet as i lindjes e as i perëndimit dhe vaji i të cilit gati ndriçon edhe pa e prekur zjarri. Dritë mbi dritë! Allahu udhëzon drejt Dritës së Vet atë që do Ai. Kështu, Allahu sjell shembuj për njerëzit dhe Allahu di gjithçka për çdo gjë.**

Shpjegimi i ajetit

- "Allahu është Drita e qiejve dhe e tokës." - Ali Ibn Ebu Talha tregon se Ibn Abasi ka shpjeguar: "Domethënë, është Udhëzuesi i banorëve të qiejve dhe të tokës." Ibn Xheriri sjell thënien e Enesit (r.a.): "Allahu i Lartësuar thotë: "Drita Ime është udhëzimi Im." Këtë mendim e ka përzgjedhur Ibn Xheriri.

- "Shembulli i Dritës së Tij i ngjan një fitili të vendosur në një zgavër të errët." - Domethënë, "shembulli i udhëzimit të Tij" është si ai besimtari, në zemrën e të cilit Allahu ka futur imanin dhe Kuranin. Ubej Ibn Keabi e lexonte këtë ajet në këtë mënyrë: "*Methelu nûri men âmene bihi*", pra, "shembulli i dritës së atij që beson Atë (Allahun)" është si ai besimtari, në zemrën e të cilit është futur imani dhe Kurani." Seid Ibn Xhubejri dhe Kajs Ibn Sadi përcjellin nga Ibn Abasi se edhe ai e ka lexuar kështu ajetin: "*Methelu nûri men âmene bil-lâhi*", pra: "shembulli i dritës së atij që beson Allahun.". Ndërsa disa të tjerë e kanë lexuar: *"Allahu muneu-uiru semâuâti uel erd",* pra: "Allahu është ndriçuesi i qiejve dhe i tokës." Nga Dahhaku përcillet se e ka lexuar: "*Allahu neu-uera semauâti uel erd*", domethënë: "Allahu ndriçoi qiejt dhe tokën" (pra, vjen si folje: '*neu-uera'* - 'ndriçoi'.). Në dy *Sahih*-ët është hadithi nga Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me të), i cili tregon: 1961. "Kur Profeti ﷺ zgjohej natën për t'u falur, thoshte: *"Allahume, lekel Ĥamdu, ente*

nûrus-semâuâti uel erdi, ue men fihine, ue lekel ĥamdu ente kaj-jimu semâuâti uel erdi ue men fihine, ue lekel ĥamdu entel ĥak-ku ue ua'duke ĥak-kun, ue kauluke ĥak-kun ue likâuke ĥak-kun, uel xhennetu ĥak-kun uen-nâru ĥakun, ues-sâatu ĥak-kun, ue nebij-jûne ĥak-kun, ue Muhamedun ĥak-kun, Allahume leke eslemtu ue alejke teuekkeltu ue bike amentu ue ilejke enebtu, ue bike ĥâsamtu, ue ilejke ĥâkemtu, fagfîr li mâ kaddemtu ue ma aħħartu, ue ma esrartu ue ma ea'lentu, ente el mukaddimu ue ente el muaħħiru, lâ ilâhe il-lâ ente", ose ka thënë: "lâ ilâhe gajruke." (O Allah, Ty të takon falënderimi, Ti je Drita e qiejve dhe Tokës dhe ç'ka në to! Ty të takon lavdërimi, Ti je Kujdestari i qiejve dhe Tokës dhe ç'ka në to! Ty të takon lavdërimi! Ti je i Vërteti! Premtimi Yt është i vërtetë! Fjala Jote është e vërtetë! Takimi me Ty është i vërtetë! Xheneti është i vërtetë dhe Xhehenemi është i vërtetë! Kijameti është i vërtetë! Profetët janë të vërtetë dhe Muhamedi ﷺ është i vërtetë! O Allah, Ty të jam nënshtruar, te Ti jam mbështetur, në Ty kam besuar dhe te Ti jam kthyer! Për Ty armiqësohem, te Ti gjykohem, m'i fal gjynahet e kaluara, të tashmet, të fshehurat dhe të shfaqurat! Ti je i Pari dhe i Fundit, s'ka të adhuruar të denjë përveç Teje!) Në lidhje me fjalën e Allahut: "Shembulli i Dritës së Tij." E pikërisht me përemrin "së tij" janë dhënë dy mendime. Njëri mendim thotë se nëkupton Allahun e Madhëruar. Kështu kuptimi i saj është: "shembulli i udhëzimit të Tij, pra udhëzimit të Allahut në zemrën e besimtarit, ...". Kështu ka thënë Ibn Abasi. Sipas mendimit tjetër ai nënkupton besimtarin, për të cilin tregon edhe i gjithë konteksti. Kësisoj, kuptimi është: "Shembulli i Dritës së tij." Pra, shembulli i dritës që është në zemrën e besimtarit, është si ai kandili..." Këtu kemi të bëjmë me një krahasim, që Zoti i bën zemrës së besimtarit, e cila përveç faktit që është e brymosur me një natyrshmëri të pastër, që e pranon udhëzimin e drejtë, ajo ndriçohet edhe nga ai udhëzim e dritë, që e merr nga Kurani, i cili gjithashtu është në përputhje të plotë me natyrshmërinë e pastër, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "E kush mund të krahasohet me atë që mbështetet në argumentin e qartë nga Zoti i tij, i ndjekur nga dëshmues prej tij ..." [Hud 17].[102] Kësisoj, Allahu i Madhëruar e përshkruan zemrën e besimtarit, me kthjelltësinë e pastërtinë e natyrshmërisë së saj, si një llambë qelqi të tejdukshëm, brenda së cilës është një fitil, që lëshon dritë prej vajit të pastër (pra, drita e Kuranit dhe e imanit të pastër e të vërtetë). Ndërsa dritën e Kuranit dhe Sheriatit përmes së cilës ai gjen rrugën e drejtë dhe e sheh qartë atë, e përshkruan si ai vaji i mirë i kulluar, pa papastërti. Sipas Ibn Abasit dhe një grupi tabiinësh, fjala "*Mishkât*" tregon zgavrën, ku vendoset fitili që ndriçon. Ky është mendimi i përhapur mes tyre, prandaj i Lartësuari thotë më pas: "... i ngjason një fitili të vendosur në një zgavër të errët." Pra, *misbaĥ* është fitili i vendosur në atë zgavër dhe që lëshon dritë. Ubej Ibn Keabi ka thënë: "*El misbaĥ* është (fitili) drita. Pra, është drita e Kuranit dhe e imanit, që gjendet brenda në zemrën e besimtarit."

- "Fitili është brenda një qelqi ..." - Ky *misbaĥ* që ndriçon është vendosur në një llampë qelqi, të tejdukshëm e të kristaltë, të kthjellët, ashtu si zemtra e besimtarit, e pastër me natyrshmëri të papërlyer.

- "... e qelqi, si të ishte yll i shndritshëm." - Vezullon si yll madhështor, prej një guri të çmuar, që jep një ndriçim të qartë.

- "Ai *(fitili)* **ndizet prej** *(vajit të)* **një druri të bekuar, - prej ullirit, që nuk mund të quhet as i lindjes e as i perëndimit ..."** - Ndizet nga vaji i ullirit, i cili jep zjarr me ndriçim. Allahu e përshkruan këtë pemë të bekuar, duke thënë: "...nuk mund të quhet as i lindjes e as i perëndimit." Pra, ajo qëndron në një vend ku e kap dielli edhe paradite, edhe pasdite, prandaj vaji i saj është shumë i kulluar e kur digjet, ai lëshon shumë dritë. Shpjegim të ngjashëm kanë sjellë Ibn Abasi, Ikrime, Muxhahidi, Seid Ibn Xhubejri dhe Suddiju. Janë dhënë edhe

mendime të tjera, por ky mendim është më i sakti. Pra, ajo pemë rritet në një rrafshnaltë të gjerë e të hapur, ku e kap dielli nga fillimi i ditës, deri në perëndim, kushte këto që e bëjnë vajin e saj të pastër, të kulluar.

- "... e vaji i të cilit gati ndriçon edhe pa e prekur zjarri." - Për shkak të cilësisë së vajit të kulluar.

- "Dritë mbi dritë!" - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, imani i njeriut dhe punët e tij të mira." Po kështu janë edhe drita e Kuranit dhe drita e imanit. Ato janë gjithmonë bashkë me njëra-tjetrën. Nëse njëra prej tyre zë vend në zemër, me të duhet të jetë edhe tjetra.

- "Allahu udhëzon drejt Dritës së Vet atë që do Ai." - Allahu i Madhëruar e drejton dhe ia mundëson që të marrë e të ndriçohet prej dritës së Tij atij që Ai e përzgjedh, siç thuhet në një hadith të saktë, që e sjell Imam Ahmedi nga Abdullah Ibn Amri, i cili rrëfen se e ka dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: 1962. "Allahu i Lavdëruar i krijoi krijesat në errësirë, pastaj hodhi mbi ta atë dritë prej dritës së (udhëzimit të) Tij. Ai të cilin e kapi drita e (udhëzimit të) Tij atë ditë, ai u udhëzua në rrugë të drejtë, ndërsa ai të cilin nuk e kapi ajo dritë, ai mbeti në humbje (errësirë)." [103] Prandaj po ju them se: Tashmë është tharë boja e lapsit (dhe asgjë nuk ndryshon) në atë që u shkrua sipas dijes së Zotit Krenar dhe të Lartësuar.". Pasi na tregoi një shembull të dritës së udhëzimit në zemrën e besimtarit, Allahu i Madhëruar e mbyll ajetin me fjalët:

- "Kështu, Allahu sjell shembuj për njerëzit dhe Allahu di gjithçka për çdo gjë." - Ai është i gjithëditur për ata që meritojnë udhëzimin në rrugën e drejtë dhe ata që nuk e meritojnë këtë, por meritojnë të mbetën në errësirë e humbje. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seid el Hudriu, se Profeti i Allahut ka thënë: 1963. "Zemrat janë katër llojesh: Një zemër e pastër qelq (*exhred)*, brenda së cilës ndodhet një kandil (*siraxh*) rrezatues; një zemër e mbështjellë, që i është lidhur fort gryka; një zemër e përmbysur dhe një zemër me dy faqe *(museffah̑)*. Për sa i përket zemrës së pastër qelq, ajo është zemra e besimtarit dhe kandili në të është drita e (imanit të) tij. Zemra që është e mbështjellë është zemra e mohuesit (të besimit). Zemra e përmbysur është zemra e munafikut, i cili e njeh të vërtetën dhe pastaj e braktis atë. Ndërsa zemra me dy faqe është ajo që ka edhe iman, edhe hipokrizi. Imani që ndodhet në të është si fruti, që rritet e forcohet nga uji i pastër, ndërsa hipokrizia që ndodhet në të është si plaga e mbuluar nga gjaku e qelbi. Ajo anon në varësi të asaj që mbizotëron në të (ose nga imani, ose nga hipokrizia)." *Isnadi* i hadithit është i mirë.[104]

Ajetet 36 - 38

36. *(Ajo dritë)* **Është në shtëpitë** *(xhamitë)*, **që Allahu i lejoi të ngrihen, e të përmendet emri i Tij. Në to lavdërohet emri i Tij mëngjes e mbrëmje.**

37. Ata janë burra që nuk i pengon as tregtia e largët e as shitblerja në vend, për ta përmendur Allahun, për ta falur rregullisht namazin dhe për ta dhënë zeqatin. Ata i frikësohen një Dite kur do të tronditen zemrat dhe sytë.

38. *(Ata luten)* **që Allahu t'i shpërblejë më së miri për veprat e tyre dhe për t'ua shtuar të mirat prej** *(bujarisë së)* **Tij. Allahu i dhuron pa masë atij që do.**

Shpjegimi i ajeteve

- "*(Ajo dritë)* **Është në shtëpitë** *(xhamitë)*, **që Allahu i lejoi të ngrihen, ..."** - Allahu i madhëruar pasi na solli shembullin e zemrës së besimtarit dhe dritës së udhëzimit dhe diturisë që gjendet në të, si shembulli i atij kandilit brenda një xhami të pastër e të kristaltë, i cili ndizet e jep dritë nga një vaj i kulluar i mirë dhe i bekuar, vijoi të përmendë edhe vendin e adhurimit ku meret ajo dritë dhe udhëzim. Ato janë xhamitë e Allahut, vendet më të dashura të Tij në tokë. Ato janë shtëpitë e Tij, ku Ai adhurohet prej besimtarëve si një i vetëm e i pashoq. I lartësuari tha: "*(Ajo dritë)* Është në shtëpitë *(xhamitë)*, që Allahu i lejoi të ngrihen, ..." pra Allahu i madhëruar urdhëroi e porositi që të kujdesemi për xhamitë e Tij duke i

pastruar dhe ruajtur nga çdo papastërti dhe veprim i ulët në to, që bie ndesh me rëndësinë e vlerën e tyre të lartë. Sikurse tregon Alij ibnu Ebi Talhate nga Ibnu Abasi i cili ka thënë: "Ka ndaluar Allahu i lavdëruar nga fjalët e kota në xhami." Po kështu kanë thënë edhe një grup dijetarësh të tefsirit. Në dy sahihët transmetohet se Uthman ibn Afani (Allahu qoftë i kënaqur me të!), ka thënë: 334. "... e kam dëgjuar Profetin ﷺ të thotë: "Atij që ndërton një xhami, - Bukejri (njëri nga transmetuesit) thotë: Më duket se ka thënë: me të cilën e kërkon kënaqësinë e Allahut -, Allahu i ndërton një të tillë në Xhenet." [Buhariu dhe Muslimi] Nga Aishja transmetohet të ketë thënë: 335. "Profeti i Allahut na urdhëroi të ndërtojmë faltore nëpër shtëpi dhe ti pastrojmë e parfumosim ato." [105] El buhari sjell një transmetim tea'likan se: "Umeri ka urdhëruar të ndërtohej xhamia dhe ka thënë: Mbuloji njerëzit nga shiu dhe mos përdor ngjyrime të kuqe ose të verdha, se mund të shpërqendrohen." Enesi ka thënë: "Krenohen me to, e, në anën tjetër, nuk i frekuentojnë, dhe nuk i gjallërojnë (me adhurim), përveçse pak." Ibn Abasi ka thënë: Do t'i zbukuroni ato (xhamitë) sikurse çifutët dhe të krishterët (faltoret e tyre)." Nga Enesi, Allahu qoftë i kënaqur prej tij! - , përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 336. "Nuk ka për të ndodhur kjameti derisa njerëzit të krenohen me xhamitë." E transmeton Ahmedi dhe autorët e suneneve, përveç Termidhiut. Imam Muslimi transmeton: "Burejde (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon se, një ditë, pasi Profeti ﷺ e kreu namazin, një burrë u ngrit dhe tha: Mos e ka gjetur ndokush një deve të kuqe?! Profeti ﷺ i tha: "Mos e gjetsh! Xhamitë janë ndërtuar për tjetër qëllim." Nga Eb Hurejra, - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! , përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 337. "Nëse shihni dikë që shet ose tregëton në xhami, i thoni: "Mos të dhëntë fitim Zoti në tregëtinë tënde!" dhe nëse shihni dikë që njofton për një send që i ka humbur në xhami, i thoni: "Allahu mos ta ktheftë (sendin e humbur)!" Termidhiu dhe tha: Ky është *hasenun garib*. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të) transmeton se i Dërguari i Allahut ka thënë: 338. "Namazi i atij që falet në xhemat është më i vlefshëm se i atij që falet në shtëpi apo në treg, për njëzet e ca shkallë. Kjo, ngase, kur dikush merr abdes mirë dhe shkon në xhami, duke synuar vetëm namazin, për çdo hap që bën ngrihet një gradë dhe i fshihet një gjynah derisa të hyjë në xhami. Kur të hyjë në xhami, llogaritet se është në namaz, përderisa e pret namazin. Melekët bëjnë dua për personin që rri në vendin ku është falur dhe thonë: "O Allah, mëshiroje! O Allah, fale! O Allah, pranoja pendimin!" përderisa nuk e shqetëson askënd dhe nuk e prish abdesin." [106] Në sunen vjen hadithi: 339. "Përgëzoi ata që ecin nëpër erësira (për të shkuar në xhami) se do të kenë dritë të plotë në ditën e kjametit." Muslimi përcjell nga Ebu Humejdi apo Ebu Usejdi (Allahu qoftë i kënaqur me të) që ka thënë: I Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë: 340. "Kur ndonjëri prej jush hyn në xhami, le të thotë: *Allahum-me iftah li ebuâbe rahmetik* (O Allah, mi hap mua dyert e Mëshirës Sate). E kur të del le të thotë: *Allahum-me ini es'eluke min fadlike* (O Allah, unë kërkoj nga Ti, begatitë Tua)."

- "... e të përmendet emri i Tij." - pra, thotë ibnu Abasi - të këndohen ajetet (dhe pasohen udhëzimet) e Librit të tij.

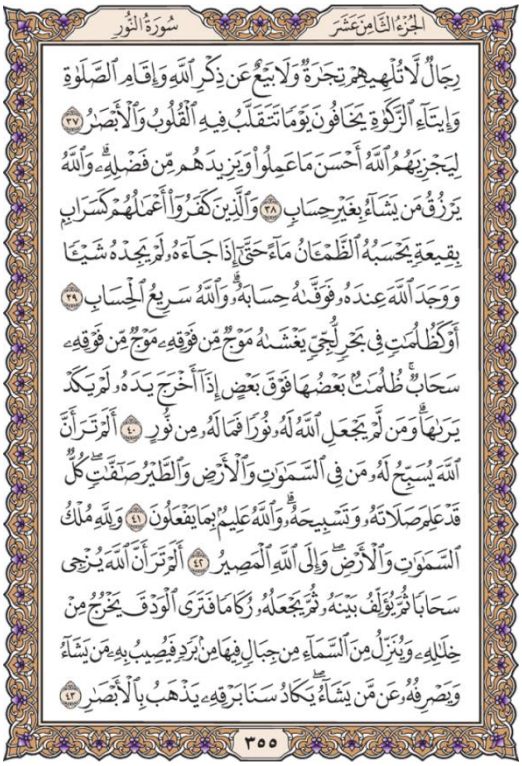
- "Në to lavdërohet emri i Tij mëngjes e mbrëmje." - nga ibnu Abasi transmetohet të ketë thënë se Me fjalën "tesbih" (që është përkthyer "Lavdërohet e mri i Tij) në Kuran ka për qëllim faljen e namazit. Nëse ajeti lexohet në këtë mënyrë pra ku folja "Lavdërohet" sillet në formën joveprore, atëherë kënduesi i ajetit qëndron në fjalën e "Mbrëmje". Dhe pastaj fillon fjali e re: "Ata janë burra që nuk i pengon as tregtia e largët e as shitblerja në vend, për ta përmendur Allahun, ..." pra kjo fjali vjen si shpjegim e sqarim për të treguar se cilët janë ata që lavdërojnë emrin e Allahut. Pra sikur dikush pyet se cilët janë ata që e lavdërojnë emrin e

Tij mëngjes e mbrëmje dhe më pas sillet përgjigja: ""Ata janë burra që ... " Por nëse këtë ajet e lexojmë: "Në to e lavdërojnë emrin e Tij mëngjes e mbrëmje, ..." ku folja e lavdërojnë vjen në formën veprore, nuk mund të qëndrojmë tek fjala "e mbrëmje", por duhet të përmendim edhe kryefjalën, e çfarë vjen më pas, në mënyrë që fjalia të jetë e plotë. Pra fjalia do të vazhdonte kështu: "Në to e lavdërojnë emrin e Tij mëngjes e mbrëmje burra që nuk i pengon as tregtia e largët e as shitblerja në vend, për ta përmendur Allahun, ...". Vërej dhe mendo me kujdes në fjalën e tij për ata të zgjedhur kur thotë: "Ata janë burra..." kjo tregon për ambicjet dhe vullnetin e tyre të fortë, për qëllimet e motivet e tyre të larta. Me këto cilësi të larta e merituan që të jenë burra me plot kuptimin e fjalës dhe të jenë shtyllat dhe jetëdhënësit e xhamive të cilat janë shtëpitë e Allahut në tokë dhe vendet e pastra e të zgjedhura të përcaktuara për adhurimin e Tij si një i vetëm, për ti shprehur Atij mirënjohjen e lavdërimin e për ta madhëruar lavdëruar e dëlirësuar nga çdo mangësi dhe trillim i mohuesve. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Prej besimtarëve pati burra të tillë që e mbajtën besën e dhënë Allahut. Disa prej tyre e përmbushën premtimin duke dhënë jetën dhe ka të tjerë që janë duke pritur *(për ta përmbushur)* dhe ata kurrë nuk sprapsen aspak *(nga rruga e Allahut)*." [Ahzab 23]. Ndërsa për gratë, namazi i tyre në shtëpitë e tyre është më i vlefshëm se sa namazi në xhami. Sikurse transmeton Imam Ahmedi nga Ummu Humejd, gruaja e Ebu Humejd El saidij, e cila shkoi tek Profeti a.s. dhe tha: 1971. "Unë e dëshiroj shumë që të falem (në xhami) me ty. - Ai i tha: E di që ke dëshirë të falesh (në xhami) me mua. Por namazi yt në dhomën tënde është më i mirë se namazi yt në koridorin e shtëpisë tënde, namazi yt në koridorin e shtëpisë tënde është më i mirë se namazi yt në hapësirën e shtëpisë tënde, namazi yt në hapësirën e shtëpisë tënde është më i mirë se namazi yt në xhaminë e fisit tënd, namazi yt në xhaminë e fisit tënd është më i mirë se namazi yt në xhaminë time." Ajo urdhëroi (njerëzit e saj) dhe i ndërtuan një faltore në pjesën më të futur të shtëpisë së saj dhe, betohem në Allahun! - atje vazhdoi të falet, derisa ndërroi jetë.] [107] Asaj i lejohet që të marrë pjesë në namazet me xhemat në xhami, por me kusht që të mos përbëjë shqetësim për burrat, duke shfaqur zbukurime të saj, ose parfum e gjëra të tjera të ngjashme. Ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1972. "Mos i ndalni robëreshat e Allahut prej xhamive të Allahut." [Buhariu dhe Muslimi]. Ndërsa Ahmedi dhe Ebu Daudi shtojnë: 1973. "... por shtëpitë e tyre janë më mirë për to." Muslimi sjell hadithin nga Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të) i cili transmeton se Profeti i Allahut ka thënë: "Nëse gruaja i kërkon burrit të saj leje për të shkuar në xhami, mos ta ndalë." Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon: E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: "Mos i ndaloni gratë prej xhamive kur ju kërkojnë leje për të shkuar në to." Bilal ibn Abdullahu tha: Vallahi do t'i ndalim! Abdullah ibn Omeri iu kthye dhe e qortoi rëndë, si kurrë më parë, dhe i tha: Unë po të tregoj se çfarë ka thënë i Dërguari i Allahut, e ti po më thua: Vallahi do t'i ndalim!? Muslimi sjell hadithin nga Zejnebja, gruaja e Abdullahit, e cila ka thënë: "I Dërguari i Allahut ka thënë: "Kur ndonjëra prej jush të shkojë në xhami, le të mos parfumoset." Buhariu tregon se: "Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon: "Gratë besimtare shkonin për ta falur namazin e sabahut me të Dërguarin e Allahut duke qenë të mbështjella me rroba. Pas namazit, kthe-heshin në shtëpitë e tyre e askush nuk mund t'i shquante (cilat ishin) për shkak të errësirës." Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të), gruaja e Profetit ﷺ ka thënë: 1974. "Po ta shihte i Dërguari i Allahut ﷺ se çfarë bëjnë gratë e sotit, do t'i ndalonte prej xhamive, siç janë ndaluar gratë e benu israilëve. Jahja ibn Seidi ka thënë: E pyeta Amrën: Vallë, gratë e benu

israilëve janë ndaluar prej xhamive? - Po, - më tha."]

- "Ata janë burra që nuk i pengon as tregtia e largët e as shitblerja në vend, për ta përmendur Allahun, për ta falur rregullisht namazin dhe për ta dhënë zekatin." - Allahu i madhëruar ka thënë: "O ju që keni besuar! As pasuria e as fëmijët tuaj të mos ju shmangin prej kujtimit të Allahut! Ata që veprojnë kështu janë të humbur." [Munafikun 9], Ose: "O ju që keni besuar, kur bëhet thirrja për namaz, ditën e xhuma, nxitoni *(e drejtohuni)* për atje, ku përmendet Allahu dhe lëreni shitblerjen! Kjo është shumë më e dobishme për ju, nëse e dini. Pasi të falet namazi, atëherë shpërndahuni nëpër tokë dhe kërkoni nga begatitë e Allahut, por përmendeni shpesh Allahun, që të gjeni shpëtim!" [Xhumua 9]. Këta të zgjedhur nuk i preokupon dynjaja me stolitë dhe bukuritë e saj, me joshjen e fitimeve dhe mashtrimeve të saj, nga përmendja e Zotit të tyre, i cili është Krijuesi dhe Ai që kujdeset dhe u jep furnizimin e çdo të mirë të dynjasë dhe të ahiretit. Ata e dinë mirë se ajo për të cilën porosit e urdhëron Allahu i madhëruar dhe në të cilën fton ai, është shumë më e mirë dhe e dobishme për ta se e gjithë kjo dynja. Ja kështu e shohin sepse kjo dynja është e përkohshme dhe shumë shpejt do të përfundojë, ndërsa ajo që është tek Allahu do të mbetet përgjithmonë. Prandaj dhe tha se: "... nuk i pengon as tregtia e largët e as shitblerja në vend, për ta përmendur Allahun, për ta falur rregullisht namazin dhe për ta dhënë zekatin." Pra ata i japin përparësi bindjes ndaj Tij, asaj që Ai e dëshiron prej tyre. Ata synojnë të arrijnë dashurinë e Tij edhe nëse kjo kërkon që të heqin dorë nga dëshirat e tyre për stolitë e kësaj dynjaje. Hushejm ibnu Shejban ka thënë: "Më kanë treguar se njëherë Ibnu Mesudi pa disa prej tregëtarëve në treg të cilët kur u thir ezani për namaz, brofën për të shkuar në namaz dhe i lanë tregëtizat e tyre. Abdullahi tha: "Këta janë prej atyre për të cilët Allahu i lartësuar ka thënë në Librin e Tij: "Ata janë burra që nuk i pengon as tregtia e largët e as shitblerja në vend, për ta përmendur Allahun, për ta falur rregullisht namazin dhe për ta dhënë zekatin." Ibnu Abasi shpjegon ajetin e thotë: "... pra për të falur namazin e detyrueshëm." Ndërsa Mukatil ibnu Hajan shpjegon e thotë: "... pra për të falur namazin në kohën e vet."

- "Ata i frikësohen një Dite kur do të tronditen zemrat dhe sytë." - Pra i frikësohen ditës së kjametit kur "... do të tronditen zemrat dhe sytë." Nga tmerri i madh dhe ato ngjarje të lemerishme. Sikurse thotë i madhëruari: "Paralajmëroji ata për Ditën që afrohet gjithnjë e më shumë, kur zemrat do të vijnë në fyt për t'u zënë frymën. Për keqbërësit nuk ka mik të afërt e as ndërmjetësues që i shkon fjala." [Gafir 18], ose: "Kurrsesi mos mendo se Allahu është i pakujdesshëm ndaj veprimeve të keqbërësve! Ai vetëm është duke u dhënë afat deri në Ditën, kur sytë të shtangen nga tmerri. Ata janë duke vrapuar me kokat lart, me sytë e tyre të hapur e të papulitur me zemrat e tyre të zbrazëta." [Ibrahim 42, 43], ose: "Janë ata që, për hir të Tij, prej pasurisë që e duan shumë, u japin ushqim të varfërve, jetimëve dhe robërve. "Ne *(thonë të devotshmit)* po ju ushqejmë veçse për hir të Allahut dhe nuk kërkojmë prej jush ndonjë shpërblim e as falënderim. Ne i frikësohemi Zotit tonë për atë Ditë, që fytyrat i bën të zymta dhe është e llahtarshme". Allahu i ka ruajtur ata prej sherrit të asaj dite dhe u ka dhuruar shkëlqim e lumturi në fytyra. Për shkak se ata bëjnë durim, Ai i shpërblen me Xhenet dhe me veshje mëndafshi. Ata do jenë atje, të mbështetur në kolltukë dhe nuk të do ndiejnë as të nxehtë e as të ftohtë. Hijet do t'u bien sipër dhe degët e pemëve *(plot fruta)* do t'u afrohen pranë. Atyre do t'u shërbehet me enë të argjendta dhe me gota të kristalta, Me gota të tejdukshme prej argjendi, që ata vetë do t'i përcaktojnë si të duan. Do t'u jepen gota me pije të përziera me xhenxhefil, Ai vjen prej një burimi aty,

الجزء الثامن عشر سورة النور
رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ
وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾
لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ
يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ
بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا
وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾
أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ
سَحَابٌ ظُلُمَٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ يَكَدْ
يَرَىٰهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ
ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلطَّيْرُ صَٰٓفَّٰتٍ ۖ كُلٌّ
قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِى
سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَٰلِهِۦ ۚ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِنۢ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ
وَيَصْرِفُهُۥ عَن مَّن يَشَآءُ ۖ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٣﴾
٣٥٥

që quhet Selsebil. Mes tyre lëvizin duke shërbyer djelmosha, që do jenë përherë të tillë e që, kur i kundron, duken si margaritarë të shpërndarë. Kur hedh shikimin atje *(në xhennet)*, sheh begati e pasuri të mëdha, Ata *(besimtarët)* janë të veshur me mëndafsh të hollë e të gjelbër dhe me mëndafsh të trashë, të stolisur me bylyzykë të argjendtë. Dhe Zoti i tyre u jep të pinë pije të kulluar. *(Atyre do t'u thuhet)* Ky është shpërblimi për ju, sepse e keni merituar me përpjekjet tuaja." [Insan 8 - 22]. Ndërsa në këtë ajet Ai tha:

- "*(Ata luten)* **që Allahu t'i shpërblejë më së miri për veprat e tyre ..."** - Këta janë njerëzit, të cilëve Allahu i madhëruar do t'ua pranojmë veprat në mënyrën më të mirë e do t'ua mbulojë të këqijat.

- **"... dhe për t'ua shtuar të mirat prej** *(bujarisë së)* **Tij."** - pra Ai ua pranon punët e mira të kryera prej tyre dhe ua jep shpërblimin shumëfish, sikurse thotë i lartësuari: "S'ka dyshim se Allahu nuk bën padrejtësi as sa një grimcë. Nëse është vepër e mirë, Ai e shumëfishon atë dhe dhuron shpërblim të madh nga ana e Tij." [Nisa 40], ose: "Kush bën një të mirë, ai do të shpërblehet dhjetëfish, e kush bën një të keqe, ai do të ndëshkohet vetëm për të. Askujt nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi." [Enam 160], ose: "Pasuria e atyre që e shpenzojnë atë në rrugë të Allahut përngjan me një farë, prej së cilës mbijnë shtatë kallinj, ku në secilin kalli ka njëqind kokrra. Allahu ia shumëfishon atij që Ai dëshiron. Allahu është Bujar i madh e i Gjithëditur." [Bekare 261]. Ndërsa në këtë ajet Ai tha:

- **Allahu i dhuron pa masë atij që do.**

Ajetet 39 - 40

39. Sa për ata që nuk besojnë, veprat e tyre janë si mirazhi në një rrafshinë, të cilin i eturi e merr për ujë, derisa kur i afrohet e sheh se është asgjë. Por ai ka gjithnjë pranë Allahun, i Cili do t'ia bëjë të plotë llogarinë. Allahu është i shpejtë në bërjen e llogarisë.

40. Janë si errësirat në thellësi të oqeanit, të mbuluara dallgë mbi dallgë dhe mbi të cilat qëndrojnë re të zeza. Errësira të thella njëra përmbi tjetrën, saqë njeriu nuk arrin të shohë as dorën e vet. Ai të cilit Allahu nuk i jep dritë, ai nuk ka për të pasur kurrë dritë.

Shpjegimi i ajeteve

Këto janë dy shembuj, që Allahu i Madhëruar i sjell për dy llojet e mohuesve të besimit, ashtu si në fillim të sures Bekare solli dy shembuj për munafikët: si zjarri dhe si uji. Për ata folëm hollësisht në vendin e vet dhe nuk është e nevojshme t'i përsërisim. Për sa u përket dy shembujve në këto ajete, mund të themi se i pari është për mohuesit e besimit të vërtetë, të cilët ftojnë edhe të tjerët në rrugën e tyre të mohimit, duke menduar se janë në rrugë të mbarë e të argumentuar, kur në fakt nuk janë kështu:

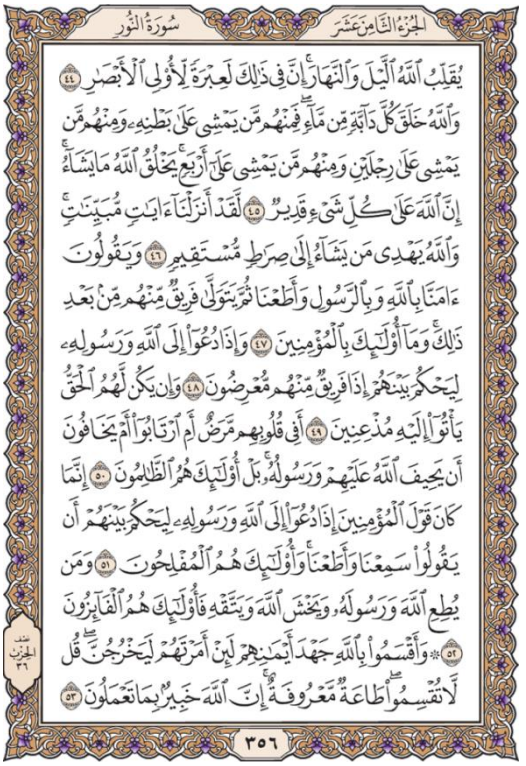
- **"Sa për ata që nuk besojnë, veprat e tyre janë si mirazhi në një rrafshinë, të cilin i eturi e merr për ujë, derisa kur i afrohet e sheh se është asgjë."** - Ata i shëmbëllejnë mirazhit në horizont, të cilin i eturi e merr për ujë, sepse së largu duket si një oaz i madh. *El kiatu* është shumësi i

fjalës *kâun*, që tregon një tokë të shtrirë dhe shumë të gjërë, në të cilën ndodh dukuria e mirazhit. Kjo dukuri ndodh zakonisht pas mesdite. Është edhe një dukuri tjetër, që quhet (në arabisht) "*el âlu",* kur njeriut të etur i duket sikur ka ujë mes qiellit dhe tokës, por kjo ndodh paradite. Kështu, kur i i eturi sheh mirazhin, mendon se është ujë, ndaj rend me dëshirën e madhe për të pirë. Por, kur mbërrin në atë vend, sheh që është asgjë. I tillë është rasti me mohuesin e besimit të vërtetë, i cili mendon se ka bërë ndonjë të mirë dhe po arrin synimet e tij, por kur të takojë Zotin në Ditën e Gjykimit, atje s'ka për të gjetur asnjë të mirë, sepse asnjë prej tyre nuk i është pranuar tek Zoti. Ky mospranim ndodh ose për mungesën e sinqeritetit në kryerjen e atyre eprave, ose për shkak se ato nuk janë të mbështetura në Shpalljen dhe fenë e Zotit. I Lartësuari thotë: "Ditën kur të shohin melekët *(kur t'u meret shpirti, ose në varr, ose në ringjallje)*, nuk do të ketë gëzim për keqbërësit. Ata *(melekët)* do t'u thonë: "Ju është ndaluar gjithçka e mirë.*"* Kurse Ne do t'i kthehemi ndonjë vepre që ata kanë bërë *(në këtë botë)* dhe do ta bëjmë atë hi e pluhur." [Furkan 22 - 23].

- "Por ai ka gjithnjë pranë Allahun, i Cili do t'ia bëjë të plotë llogarinë. Allahu është i shpejtë në bërjen e llogarisë." - Ky është shpjegimi nga Ubej Ibn Keabi, Ibn Abasi etj. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se, në Ditën e Gjykimit: 1975. "Thirren hebrenjtë dhe u thuhet: "Çfarë adhuronit ju?" Ata përgjigjen: "Adhuronim Uzejrin, të birin e Allahut." - "Po gënjeni! Allahu nuk ka as bashkëshorte e as fëmijë! Çfarë dëshironi tani?" Ata thonë: "Zoti ynë, na ka marrë shumë etja, ndaj na jep të pimë!" U bëhet me shenjë: "Shkoni të pini atje?" Kështu, ata mblidhen dhe drejtohen te Zjarri, i cili shkatërron çdo gjë brenda tij, por atyre u duket si mirazh uji, ndaj bien në të. Pastaj thirren të krishterët dhe pyeten: "Çfarë adhuronit ju?" Ata përgjigjen: "Adhuronim Isain, të birin e Allahut." - "Po gënjeni, - u thuhet, - Allahu nuk ka bashkëshorte! Çfarë dëshironi tani?" Dhe atyre u ndodh njëlloj si me të parët ..." Këta janë ata që ndjekin ide të gabuara, duke lënë të vërtetën. Ndërsa shembulli i dytë është për atë kategori mohuesish që janë tërësisht të paditur, ata lloj belbacakësh të verbër, që pasojnë symbyllur udhëheqësit e tyre, ata të shurdhër e memecë, që nuk logjikojnë:

- "Janë si errësirat në thellësi të oqeanit, të mbuluara dallgë mbi dallgë dhe mbi të cilat qëndrojnë re të zeza. Errësira të thella njëra përmbi tjetrën, saqë njeriu nuk arrin të shohë as dorën e vet." - Nga errësira e thellë, njeriu nuk sheh dot as dorën e vet. Të tilla janë zemrat e mohuesve, që janë fare të paditur dhe që thjesht pasojnë udhëheqësit e vet. Ata as nuk e dinë gjendjen e atyre që ndjekin nga pas dhe as e dinë ku janë duke shkuar. Ata janë si ai njeriu i trashë që, kur i thua: "Ku je duke shkuar?", - thotë: "Me ta", e kur i thuhet: "Po ata ku po shkojnë?", - thotë: "Nuk e di.". Duke shpjeguar shprehjen: "të mbuluara dallgë mbi dallgë", Ibn Abasi thotë: "Është fjala për mbulesën mbi zemrën, dëgjimin dhe shikimin e tyre." Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Nuk ka dyshim se për ata që mohojnë besimin, është njëlloj: i paralajmëron apo nuk i paralajmëron, ata nuk besojnë. Allahu ua ka vulosur zemrat dhe dëgjimin e tyre, ndërsa në shikimet e tyre ka perde. Ata do të kenë dënim të madh." [Bekare 6, 7]. Ose: "A e ke parë atë që, me vetëdije, dëshirat e veta i konsideron si zot?! Allahu, me urtësinë e Tij, e ka humbur atë nga rruga e drejtë, ia ka bllokuar dëgjimin dhe zemrën dhe mbi sytë e tij ka vënë perde. Përveç Allahut, kush tjetër mund ta udhëzojë atë?! A nuk e kuptoni?!" [Xhathije 23].

- "Ai të cilit Allahu nuk i jep dritë, ai nuk ka për të pasur kurrë dritë." - Ai të cilin Allahu nuk e udhëzon në rrugën e drejtë, ai është i shkatërruar, i paditur, shterpë, i prishur, mohues i përçmuar i rrugës së drejtë. I Lartësuari thotë në një ajet: "Për ata që Allahu i lë në humbje, nuk ka udhëzues. Ai do t'i lërë ata të enden në mosbesimin e

الجزء الثامن عشر سورة النور
يُقَلِّبُ ٱللَّهُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٤﴾
وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِّن مَّآءٍ ۖ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰ بَطْنِهِۦ وَمِنْهُم مَّن
يَمْشِى عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ لَّقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ ۚ
وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ
ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ
ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ
لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلْحَقُّ
يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ أَمْ يَخَافُونَ
أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا
كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن
يَقُولُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَن
يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ
﴿٥٢﴾ ۞ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۖ قُل
لَّا تُقْسِمُوا۟ ۖ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾
الجزء ٣٦
٣٥٦

tyre.” [Araf 186]. Kujto e mendo pak çfarë thotë i Lartësuari në lidhje me besimtarët, ndryshe nga këta të mjerë: “Allahu udhëzon drejt Dritës së Vet atë që do Ai.” E lusim të Madhëruarin të fusë dritë në zemrat tona, të na ndriçojë djathtas e majtas dhe të na dhurojë dritë të madhe nga drita e udhëzimit të Tij!

Ajetet 41 - 42

41. A nuk e sheh ti se Allahun e lartësojnë të gjitha qeniet në qiej e në Tokë, madje edhe shpendët krahëhapur? Secili e di mënyrën si t'i lutet dhe si ta lartësojë Atë. Allahu di gjithçka që bëjnë ata.

42. Po. Vetëm Allahut i takon sundimi i qiejve dhe i Tokës dhe tek Allahu do të kthehen të gjithë.

Shpjegimi i ajeteve

- “A nuk e sheh ti se Allahun e lartësojnë të gjitha qeniet në qiej e në Tokë ...” - Allahu i Lartësuar na njofton se Atij i bën *tesbih* çdokush që është në qiej dhe në Tokë, qofshin melekë, njerëz, xhindë, gjallesa, madje edhe sendet, siç thotë në një ajet tjetër: “Atë e madhërojnë *(me tesbih)* shtatë qiejt, Toka dhe gjithçka në to. Nuk ka gjë që nuk e madhëron Atë *(me tesbih)*, duke e lavdëruar, por ju nuk e kuptoni madhërimin *(tesbihun)* e tyre. Ai është i Butë dhe Falës i madh.” [Isra 44].

- “... edhe shpendët krahëhapur?” - Edhe zogjtë, gjatë fluturimit të tyre, i bëjnë *tesbih* Zotit të tyre dhe e adhurojnë Atë ashtu si Ai i ka inspiruar dhe mësuar. Allahu di gjithçka që veprojnë ata.

- “Secili e di mënyrën si t'i lutet dhe si ta lartësojë Atë.” - Është Allahu i Lartësuar që ua mëson mënyrat e tesbihut dhe të adhurimit të tyre. Allahu Krenar dhe i Lartësuar e ka udhëzuar secilin në rrugën e vet dhe i ka treguar mënyrën se si ta adhurojë Atë. Në vijim, Allahu i Lartësuar na njofton se Ai është i gjithëditur për çdo gjë dhe Atij nuk ifshihet asgjë prej krijesave të Tij:

- “Allahu di gjithçka që bëjnë ata.” - Në vijim, Allahu i Lartësuar na njofton se Atij i takon mbretërimi, sundimi dhe pronë e Tij janë qiejt dhe Toka.

- “Po. Vetëm Allahut i takon sundimi i qiejve dhe i Tokës ...” - Allahu është Ai që gjykon dhe administron çdo çështje në këtë gjithësi. Ai është i vetmi Zot i adhuruar me meritë. Adhurimet nuk i meriton askush tjetër, përveçse Ai dhe askush nuk mund të kontestojë dhe kundërshtojë gjykimin dhe vullnetin e Tij.

- “... dhe tek Allahu do të kthehen të gjithë.” - Ditën e Kijametit, tek Ai është kthimi dhe atë ditë Ai do të gjykojë krijesat, ashtu siç Ai dëshiron, me urtësinë dhe diturinë e Tij, siç thotë në ajetin tjetër: “Ai ka për t'i dënuar ata që bëjnë keq sipas veprave të veta e ka për t’u dhënë shpërblimin më të mirë atyre që bëjnë vepra të mira.” [Nexhm 31]. Allahu është Krijuesi, Zotëruesi dhe Pronari i gjithçkaje; Atij i takon e drejta për të gjykuar krijesat, si në këtë botë, edhe në ahiret. Atij i takon lavdia, falënderimi dhe mirënjohja qoftë në këtë jetë, qoftë në ahiret.

Ajetet 43 - 44

43. A nuk e shikon ti se si Allahu i bën retë të lëvizin butësisht, pastaj i afron dhe i bën grumbull? Pastaj do të shohësh shiun, se si pikon prej tyre. Ai lëshon breshër prej së larti nga retë e mëdha si male dhe me të godet atë që do dhe ia largon atij që do. Shkëlqimi i dritës së vetëtimës së Tij gati sa nuk t'i merr sytë.

44. Është Allahu Ai që bën ndërrimin e natës dhe të ditës. Në të gjitha këto ka fakte për ata që shohin qartë.

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk e shikon ti se si Allahu i bën retë të lëvizin butësisht ..." - Allahu i Lartësuar na tregon se është Ai që i bën retë të lëvizin butësisht, me fuqinë e Tij. Në fillim, ato mblidhen ngadalë, janë të dobëta, të rralla, por më pas Allahu i Lartësuar thotë:

- "... pastaj i afron dhe i bën grumbull?" - Pastaj i afron retë e i bën grumbull, njëra mbi tjetrën.

- "Pastaj do të shohësh shiun, se si pikon prej tyre." - Shikon shiun, se si fillon që të rrjedhë nga mesi i reve.

- "Ai lëshon breshër prej së larti nga retë e mëdha si male ..." - Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar i ka përshkruar retë si male, për të treguar madhësinë e tyre.

- "... dhe me të godet atë që do dhe ia largon atij që do." - Me atë që del prej reve, Ai godet atë që do dhe ruan atë që Ai do. Ky ajet mund të kuptohet në dy mënyra: Allahu e lëshon shiun, duke ia dhënë atij që Ai dëshiron, si mëshirë për të, dhe ia largon atij që Ai dëshiron, pra, e privon nga kjo mëshirë. Gjithashtu, ka mundësi që ajeti të kuptohet dhe në mënyrë tjetër, nëse fjala: "*fe jusibu bihi*" merret si: "godet me të", pra, godet nëpërmjet breshërit, si formë zemërimi, duke ua dërguar krijesave që Ai dëshiron, duke shkatërruar kështu të mbjellat dhe pemët e tyre. Gjithashtu, Ai ia largon këtë ndëshkim atij që Ai dëshiron, me mëshirën e Tij.

- "Shkëlqimi i dritës së vetëtimës së Tij gati sa nuk t'i merr sytë." - Drita e fortë e rrufesë thuajse i verbon ata që e shohin.

- "Është Allahu Ai që bën ndërrimin e natës dhe të ditës." - Allahu bën ndërrimin e natës dhe të ditës, duke zgjatur natën më shumë se ditën, pastaj ndryshojnë, derisa të bëhen të barabarta. Pastaj bën të kundërtën, duke e zgjatur atë që ishte e shkurtër dhe duke shkurtuar atë që ishte e gjatë. Është Allahu i Lartësuar Ai i Cili e bën të gjithë këtë me urdhrin e Tij, me fuqinë e Tij për të nënshtruar gjithçka, me krenarinë dhe diturinë e Tij.

- "Në të gjitha këto ka fakte për ata që shohin qartë." - Në të gjitha këto dukuri ka argumente, që tregojnë madhështinë e Allahut të Lartësuar, pushtetin e Tij gjithë përfshirës dhe absolut, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Në krijimin e qiejve dhe të tokës dhe në ndryshimin e natës e të ditës ka argumente të qarta për ata që kanë mend. Janë ata që e përmendin Allahun, kur janë në këmbë, kur janë ulur dhe kur janë shtrirë. Ata thellohen në mendime rreth krijimit të qiejve dhe të Tokës *(duke thënë)*: "Zoti ynë! Këtë nuk e ke krijuar kot. Ti je i pastër nga çdo e metë! Na ruaj prej dënimit të Zjarrit!" [Al Imran 190].

Ajeti 45

45. Allahu ka krijuar çdo gjallesë prej ujit. Disa prej tyre ecin duke u zvarritur me bark, disa ecin me dy këmbë dhe disa ecin me katër këmbë. Allahu krijon çfarë të dojë. Allahu ka fuqi për çdo gjë.

Shpjegimi i ajetit

- "Allahu ka krijuar çdo gjallesë prej ujit." - Allahu i Lartësuar na tregon pushtetin e plotë dhe sundimin madhështor mbi krijesat e Tij. Ai na tregon pushtetin e Tij të plotë për të krijuar të gjitha llojet e krijesave, me larmishmërinë e formave dhe ngjyrave, lëvizjes dhe prehjes së tyre. Të gjitha këto, Ai i ka krijuar nga uji.

- "Disa prej tyre ecin duke u zvarritur me bark ..." - Disa krijesa zvarriten me bark, siç janë gjarpri dhe të ngjashmit me të.

- "... disa ecin me dy këmbë ..." - Siç janë njerëzit ose zogjtë.

- "... dhe disa ecin me katër këmbë." - Siç janë bagëtitë dhe llojet e ndryshme të kafshëve.

- "Allahu krijon çfarë të dojë. Allahu ka fuqi për çdo gjë." - Me fuqinë e Tij, Ai krijon çfarë të dëshirojë, sepse ajo që Allahu i Lartësuar dëshiron të jetë, ajo ekziston, ndërsa ajo që Allahu nuk dëshiron që të jetë, ajo kurrë nuk mund të ekzistojë. Ai thotë: "Allahu ka fuqi për çdo gjë."

Ajeti 46

46. Ne kemi shpallur argumente të qarta dhe Allahu e udhëzon në Rrugën e Drejtë atë që do.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon se, në Kuran ka zbritur ligje e rregulla, urtësi të mrekullueshme e shumë shembuj shtjellues të së vërtetës dhe rrugës së drejtë. Ai udhëzon që ne të mendojmë me kujdes dhe të meditojmë thellë. Ata të cilët e bëjnë këtë janë të urtët, të mençurit, të cilët e pranojnë udhëzimin e Zotit dhe shohin nën dritën e imanit. I Lartësuari thotë: "... Allahu e udhëzon në Rrugën e Drejtë atë që do."

Ajetet 47 - 52

47. Ata thonë në fillim: "Ne besojmë Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe iu bindemi atyre!" Por më pas, disa prej tyre sprapsen. Këta nuk janë besimtarë të vërtetë.

48. Kur thirren që, ndërmjet tyre të gjykojë Allahu dhe i Dërguari i Tij, një grup prej tyre nuk i përgjigjen ftesës.

49. Por, nëse e drejta u takon atyre, ata i shkojnë atij krejt të bindur e me respekt.

50. A thua kanë sëmundje në zemrat e tyre? Apo mos dyshojnë, vallë?! Apo mos kanë frikë se Allahu dhe i Dërguari i Tij do të gjykojnë padrejtësisht kundër tyre?! Por jo! Ata dhe pikërisht ata janë vetë të padrejtët!

51. Kur thirren besimtarët që ndërmjet tyre të gjykojë Allahu dhe i Dërguari i Tij, e vetmja fjalë që thonë është: "Dëgjuam dhe bindemi!" Ata janë të shpëtuarit.

52. Kush i bindet Allahut dhe të Dërguarit të Tij dhe kush ka frikë Allahun dhe i përmbahet udhëzimit të Tij, do të jetë fitimtari.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata thonë: "Ne besojmë Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe iu bindemi atyre." - Allahu i Lartësuar na tregon cilësitë e munafikëve, të cilët shfaqin diçka të kundërt me atë që fshehin brenda shpirtit, ata që e shprehin besimin vetëm përmes gjuhës së tyre. Ata thonë: "Ne besojmë Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe u bindemi atyre."

- "Por më pas, një grup prej tyre sprapsen." Këta nuk janë besimtarë -Kështu, fjalët që thonë, ata i kundërshtojnë me veprat e tyre; ata thonë diçka që vetë nuk e veprojnë, prandaj ata nuk janë besimtarë:

- "Kur thirren që, ndërmjet tyre të gjykojë Allahu dhe i Dërguari i Tij, një grup prej tyre nuk i përgjigjen ftesës." - Kur ata ftohen që të pasojnë udhëzimin dhe gjykimin, që Allahu ia shpalli Profetit të Tij, ata i kthejnë shpinën dhe tregojnë mendjemadhësi, duke refuzuar. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "A nuk i ke parë ata që pohojnë se besojnë Shpalljen që të është dhënë ty *(o Muhamed)* dhe shpalljet e ardhura para teje, por *(në të vërtetë)* dëshirojnë që mes tyre të gjykojë *tagut*-i *(shejtani)*, megjithëse janë urdhëruar ta mohojnë atë? Shejtani dëshiron t'i çojë ata shumë larg *(nga e vërteta)*. Kur u thuhet atyre "Ejani te Shpallja që ka sjellë Allahu dhe tek i Dërguari!", dyfytyrakët të kthejnë shpinën." [Nisa 60 - 61]**.** Nga Sumrate përcillet një hadith *merfu*, pra, që i atribuohet Profetit ﷺ, që thotë: 1976. "Nëse dikush thirret tek gjykuesi dhe nuk i përgjigjet thirrjes, atëherë ai është keqbërës dhe nuk ka asnjë lloj të drejte." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Por, nëse e drejta u takon atyre, ata i shkojnë atij krejt të bindur e me respekt." - Nëse shohin se e drejta u takon atyre, ata shpejtojnë që të dëgjojnë gjykimin dhe t'i binden atij, pra, gjykimit të Profetit ﷺ dhe të Sheriatit. Ky është kuptimi i fjalës:

"*mudh'inin*", pra, të gatshëm për t'u bindur në rastin kur gjykimi është pro tyre. Por nëse gjykimi është kundër tyre, ata e refuzojnë dhe kërkojnë që të gjykohen me ligj të padrejtë. Ata kërkojnë që ta marrin gjykimin tjetërkund, dhe jo te Profeti ﷺ, me qëllim që të realizojnë padrejtësinë e tyre. Duhet theksuar se edhe pranimi i gjykimit në fillim, kur është në favor të tyre, nuk bëhet në formë nënshtrimi për të zbatuar ligjin e Zotit, por thjesht sepse përputhet me dëshirat dhe interesat e tyre. Ndërsa kur gjykimi bie ndesh me interesat e tyre, ata menjëherë i shmangen dhe kërkojnë gjykim tjetër.

- "A thua kanë sëmundje në zemrat e tyre? Apo mos dyshojnë, vallë?! Apo mos kanë frikë se Allahu dhe i Dërguari i Tij do të gjykojnë padrejtësisht kundër tyre?!" - Çështja e tyre vetëm kështu mund të kuptohet. Pra, mundësia e parë është që në zemrat e tyre ka sëmundje, e cila nuk largohet asnjëherë. Mundësia e dytë është që në zemrat e tyre ka dyshime për vërtetësinë dhe drejtësinë e kësaj feje. Mundësia e tretë është që ata frikësohen se mos Allahu dhe Profeti i Tij bëjnë padrejtësi me gjykimin e tyre. Secila nga këto qoftë në zemrat e tyre, ato janë shprehje e mohimit të pastër dhe të qartë. Allahu është i gjithëditur për secilin prej tyre dhe për çdo qëllim që kanë në zemër.

- "Por jo! Ata dhe pikërisht ata janë vetë të padrejtët!" - Ata janë të padrejtët, ndërsa Allahu dhe Profeti i Tij janë të pastër e larg nga të gjitha këto hamëndësime dhe trillime të tyre. Më pas, Allahu i Lartësuar na tregon cilësitë e besimtarëve, të cilët i përgjigjen Allahut dhe të Dërguarit të Tij, ata të cilët nuk kërkojnë fe e gjykim tjetër, veç Librit të Allahut dhe urtësisë së Profetit të Tij.

- "Kur besimtarët ftohen, që ndërmjet tyre të gjykojë Allahu dhe i Dërguari i Tij, e vetmja fjalë që thonë, është: "Dëgjuam dhe bindemi!" - Ata dëgjojnë dhe binden, prandaj Allahu i Lartësuar thotë se ata kanë arritur çdo të mirë dhe kanë shpëtuar nga çdo e keqe.

- "Ata janë të shpëtuarit." - Katadja thotë: "Na kanë treguar se Ebu Darda ka thënë: "Nuk ka Islam ndryshe, por veçse me bindje ndaj Allahut, dhe nuk ka mirësi ndryshe, veçse me përkushtim për të qenë me xhematin e muslimanëve, me përpjekje për përmirësimin e marrëdhënieve me Zotin e me Profetin e Tij, me kështillimin dhe përmirësimin e krijesave dhe besimtarëve në përgjithësi dhe të udhëheqësve në veçanti."

- "Kush i bindet Allahut dhe të Dërguarit të Tij dhe kush ka frikë Allahun dhe i përmbahet udhëzimit të Tij, ai do të jetë fitimtari." - Katadja shpjegon: "Janë ata që i binden Allahut dhe Profetit të Tij në zbatimin e gjithçkaje që ata urdhërojnë dhe në largimin nga çdo gjë që ata na ndalojnë; ata që i frikësohen Allahut për gjynahet e tyre të shkuara dhe që janë të kujdesshëm në gjithçka që veprojnë më pas. Pikërisht për këta bën fjalë ky ajet. Allahu i Lartësuar thotë: "ata do të jenë fitimtarët", pra, ata që fitojnë çdo të mirë dhe janë të shpëtuar nga çdo e keqe, qoftë në dynja, qoftë në ahiret.

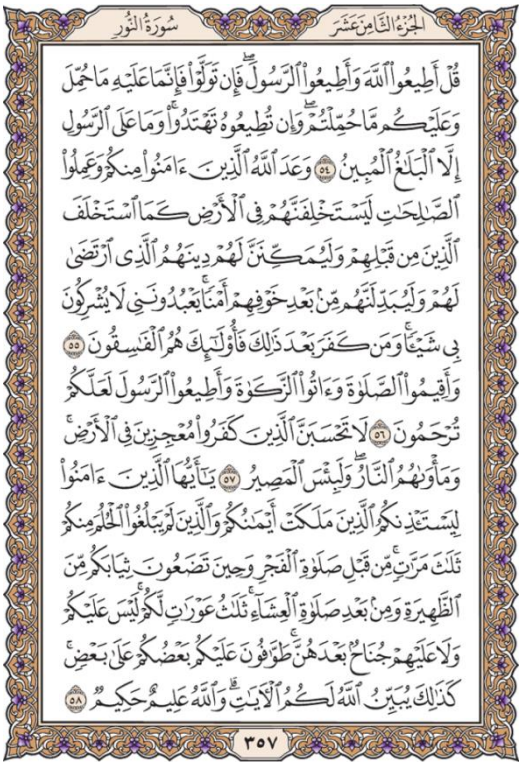
Ajetet 53 - 54

53. Ata betohen me betime të forta në Allahun se, nëse do t'i urdhëroje ti, ata do të dilnin në luftë. Thuaj: "Mos u betoni! Dihet bindja juaj! Nuk ka dyshim se Allahu e di mirë atë që bëni ju."

54. Thuaj: "Bindjuni Allahut dhe bindjuni të Dërguarit!" Por, nëse ju refuzojnë, atëherë ai është përgjegjës vetëm për atë që është i ngarkuar dhe ju jeni përgjegjës për atë që ju është ngarkuar. Nëse ju i bindeni atij, atëherë e keni gjetur të Vërtetën. I Dërguari ka për detyrë vetëm t'ju kumtojë qartë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata betohen me betime të forta në Allahun se, nëse do t'i urdhëroje ti, ata do të dilnin në luftë." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth munafikëve, të cilët i betoheshin Profetit ﷺ se, nëse ai do t'i urdhëronte ata për të luftuar në rrugën e

الجزء الثامن عشر سورة النور

قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ
وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا۟ ۚ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ
إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ كَمَا ٱسْتَخْلَفَ
ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ
لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ
بِى شَيْـًٔا ۚ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾
وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ
وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ وَلَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
لِيَسْتَـْٔذِنكُمُ ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا۟ ٱلْحُلُمَ مِنكُمْ
ثَلَٰثَ مَرَّٰتٍ ۚ مِّن قَبْلِ صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ
ٱلظَّهِيرَةِ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ ۚ ثَلَٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ
وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌۢ بَعْدَهُنَّ ۚ طَوَّٰفُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾
٣٥٧

Zotit, ata do të dilnin pa asnjë ngurrim dhe do t'i bëheshin krah atij.

- "Thuaj: "Mos u betoni!" - sepse betimet tuaja nuk ju vlejnë aspak.

- "Dihet bindja juaj!" - Ajo gjoja bindja juaj se do t'i ofroni ndihmë Profetit ﷺ është tashmë e njohur, sepse dihet se ajo nuk është një bindje që shoqërohet me vepra, por është "bindje" e shprehur vetëm me fjalë. Pa dyshim që betimi juaj është mashtrim. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ata do t'ju betohen që të jeni të kënaqur me ta. Por edhe nëse ju shprehni kënaqësi, Allahu nuk është i kënaqur me ata që i shkelin kufijtë e Tij." [Teube 96]. Ose: "Ata përdorin si mburojë betimet e tyre dhe pengojnë të tjerët nga rruga e Allahut. Sa e ligë është kjo sjellje e tyre!" [Munafikun 2]. Pra, mashtrimi është një cilësi e përhershme e tyre, në çdo zgjedhje që bëjnë, madje edhe me aleatët e tyre, siç thotë i Lartësuari: "A i ke parë ata dyfytyrësha, se si u thanë vëllezërve të vet nga ithtarët e Librit, që nuk besonin: "Nëse ju dëboheni, edhe ne do të dalim me ju dhe nuk do t'i bindemi askujt kundër jush. Nëse luftoheni prej dikujt, të jeni të sigurt se ne do t'ju ndihmojmë." Por Allahu dëshmon se ata janë gënjeshtarë. Nëse ata do të dëbohen, këta nuk do të dalin së bashku me ta; edhe sikur ata të luftohen, këta nuk do t'i ndihmojnë. Por edhe sikur t'i ndihmojnë, shpejt do të kthejnë shpinën e kështu, miqtë e tyre do të mbeten pa ndihmë." [Hashr 11, 12].

- "Nuk ka dyshim se Allahu e di mirë atë që bëni ju." - Allahu di gjithçka rreth jush. Ai i di ata që janë të bindur ndaj Allahut dhe Profetit dhe ata të cilët nuk binden, kështu që është e panevojshme të hiqeni si të bindur, kur me zemër kundërshtoni atë që shfaqni. Tek Allahu i Lartësuar nuk ecin ato teknika, nëpërmjet të cilave përpiqeni të mashtroni njerëzit, sepse Ai i di në imtësi të fshehtat e robërve, sido që të shfaqen ata.

- "Thuaj: "Bindjuni Allahut dhe bindjuni të Dërguarit!" - Pasoni Librin dhe Sunetin e Profetit të Tij në çdo çështje.

- "Por, nëse ju refuzojnë, atëherë ai është përgjegjës vetëm për atë që është i ngarkuar dhe ju jeni përgjegjës për atë që ju është ngarkuar." - Nëse ata e braktisin Shpalljen dhe udhëzimin që Profeti solli prej Zotit, atëherë i dërguari është përgjegjës vetëm për atë që është i ngarkuar dhe ju jeni përgjegjës për atë që ju është ngarkuar. Pra, Profeti ka përgjegjësinë për kumtimin e qartë të Shpalljes, ndërsa mbi ju rëndon pranimi ose jo, zbatimi ose jo i saj.

- "Nëse ju i bindeni atij, atëherë e keni gjetur të Vërtetën." - Nëse i bindeni atij, atëherë keni gjetur udhëzimin e drejtë, sepse i Dërguari i Zotit fton vetëm në rrugën e drejtë, e cila ndërtohet vetëm mbi udhëzimin e shpallur prej Zotit.

- "I Dërguari ka për detyrë vetëm t'ju kumtojë qartë." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "... detyra jote është vetëm kumtimi i qartë *(i Shpalljes)*, kurse gjykimi për ta i Yni." [Rad 40]. Ose: "Ti këshillo, sepse je veçse një kujtues, dhe nuk je kontrollues i tyre." [Gashije 21, 22].

Ajeti 55

55. Allahu u ka premtuar atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira se do t'i bëjë sundues në tokë, ashtu siç bëri sundues ata që ishin para tyre. Ai do ta forcojë fenë - atë që Ai e ka zgjedhur për ta - dhe në vend të frikës do t'u dhurojë siguri dhe paqe. Ata më adhurojnë vetëm Mua e nuk më shoqërojnë askënd e asgjë. Por, kushdo që mohon pas kësaj, ata janë të prishur.

Shpjegimi i ajetit

- "Allahu u ka premtuar atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira se do t'i bëjë sundues në tokë ..." - Ky është një premtim që Allahu i Lartësuar i dha të Dërguarit të Tij të dashur, se Ai do ta bënte umetin e tij udhëheqës të popujve dhe, përmes udhëheqjes së tyre të drejtë, Ai do të përmirësonte dhe rregullonte çdo vend dhe popull. Atyre do t'u nënshtroheshin njerëzit dhe Allahu i Lartësuar do ta shndërronte frikën e tyre në siguri dhe do t'u jepte pushtet të drejtë dhe të plotë. Dhe, vërtet, Allahu i Lartësuar e përmbushi këtë premtim dhënë Profetit të Tij. Të shumta janë mirësitë e Tij! I lartësuar qoftë Allahu dhe vetëm Atij i takon lavdërimi dhe mirënjohja për çdo mirësi! Kështu, Profeti i Allahut çliroi Mekën, Hajberin, Bahrejnin dhe pjesën tjetër të Gadishullit Arabik. Ai çliroi plotësisht të gjithë tokën e Jemenit, gjithashtu. Në kohën e tij filloi të mblidhte xhizjen nga *mexhusët* e Haxherit dhe nga disa rrethina të Shamit. Madje, Herakli, mbreti i Mukaukisit, mbreti i Omanit dhe Nexhashiu, mbreti i Abisinisë, i cili sundoi në Abisini pas Nexhashiut musliman (As'hames, Allahu e mëshiroftë dhe e nderoftë!), të gjithë këta i dërguan dhurata të shumta. Më pas, pushtetin e mori Ebu Bekër es Sidiku. Pas largimit të Profeti ﷺ nga kjo jetë, Ebu Bekri nuk u kufizua me atë pushtet e përhapje të Islamit që u arrit në kohën e Profetit ﷺ, por filloi që të çlironte toka të shumta nga Persia, përmes ushtrive që dërgoi nën udhëheqjen e Halid Ibn Uelidit. Ai çliroi gjithashtu Egjiptin, Damaskun dhe Hauranin nën udhëheqjen e Ebu Ubejde Ibn Xherahut. Ai çliroi shumë pjesë të Egjiptit nën udhëheqjen e Amër Ibn Asit, - Allahu qoftë i kënaqur me të gjithë ata! Allahu i Lartësuar e inspiroi Ebu Bekrin që të linte pas vetes si udhëheqës Umerin, të ashtuquajturin El Faruk, ndarësi i të drejtës nga e kota, i cili mori të gjitha detyrat dhe përgjegjësitë. Gjatë sundimit të tij u çliruan tërësisht Shami, Egjipti dhe shumica e viseve të Persisë, aq sa Kisra (mbreti i Persisë) u tërhoq në pjesët më të largëta të mbretërisë së tij, kurse Kajseri (mbreti romak) u tërhoq në Kostandinopojë. Të gjitha pasuritë që u morën nga këto dy perandori, tashmë të tërhequra, u shpenzuan në rrugën e Allahut. Më pas, shteti i Uthman Ibn Afanit, kalifit të tretë pas Profetit ﷺ, u shtri në skajet më të largëta lindore dhe perëndimore. Kështu, u çliruan viset më në perëndim, deri në oqeanin Atlantik, ndërsa në drejtim të lindjes u çliruan të gjitha vendet e Irakut, Hurasanit dhe El Heuazit. Muslimanët bënë një luftë shumë të madhe kundër mongolëve, derisa Allahu i Lartësuar e poshtëroi mbretërinë e tyre (pra, të Hakanit). Në një hadith të saktë, Profeti ﷺ ka thënë: 1977. "Allahu më tregoi të gjithë Tokën, aq sa pashë lindjen dhe perëndimin e saj. Sundimi i umetit tim do të mbërrijë në të gjithë ato vende që m'u treguan." Tani ne jetojmë me të gjitha përmasat këtë premtim të Allahut dhe Profetit të Tij! Të vërtetën ka thënë Allahu dhe Profeti i Tij! E lusim Allahun që të na japë iman të pastër, të vërtetë dhe korrekt tek Ai dhe tek i Dërguari i Tij Muhamedi ﷺ. E lusim që të na inspirojë dhe forcojë që të përkushtohemi në shprehjen e mirënjohjes ndaj Tij, ashtu sikurse Ai është i kënaqur me ne. [108] Bera Ibn Azibi rrëfen: "Ajeti: "Allahu u ka premtuar atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira se do t'i bëjë sundues në tokë", zbriti kur ne kishim shumë frikë, aq sa jetonim me merakun se ajo frikë nuk do të na shqitej kurrë." Pra, ata ngryseshin dhe gdhiheshin me armët pranë. Ai rrëfen se një burrë prej sahabëve tha: 1978. "O i

Dërguari i Allahut, gjithmonë do të jemi të frikësuar në këtë mënyrë?! A nuk do të vijë ajo ditë që ne të jemi të sigurt, saqë t'i lëshojmë armët dhe të mos i mbajmë pranë gjatë gjithë kohës?" Atëherë, Profeti ﷺ tha: "Do të duroni veçse pak, dhe pastaj çdokush prej jush do të ulet mes një grumbulli të madh njerëzish haptazi dhe me vete nuk do të mbajë asnjë hekur (armë)." Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti këtë ajet të nderuar:" Allahu u ka premtuar atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira se do t'i bëjë sundues në tokë... ". Ky ajet i ngjan shumë fjalës së Allahut të Lartësuar: "Kujtoni kur ju ishit të paktë në numër e të dobët në vend dhe frikësoheshit se mos njerëzit ju gllabëronin, por Ai ju strehoi dhe ju përkrahu me ndihmën e Tij! Ai ju furnizoi me të mira, që ju të jeni mirënjohës." [Enfal 26]. Në vijim Allahu i Lartësuar thotë:

- "... ashtu siç bëri sundues ata që ishin para tyre." - Kjo ngjan me ajetin tjetër, ku Allahu i Lartësuar na tregon fjalët që Musai i tha popullit të tij: "Mundet që Allahu ta shkatërrojë armikun tuaj dhe t'ju bëjë ta zëvendësoni në këtë vend e pastaj do t'ju vështrojë se si do të veproni"."[Earaf 129]. Ose: "Ne donim t'i lartësonim ata që u shtypën në tokë, t'i bënim udhëheqës dhe trashëgimtarë. Dhe t'u jepnim atyre pushtet në tokë. Ndërsa Faraonit, Hamanit dhe ushtrisë së atyre të dyve t'ua tregonim atë nga e cila druheshin *(ia kishin frikën).*" [Kasas 5, 6].

- "Ai do ta forcojë fenë - atë që Ai e ka zgjedhur për ta dhe në vend të frikës do t'u dhurojë siguri dhe paqe." - El buhari sjell një hadith nga Adij ibn Hatimi (Allahu qoftë i kënaqur me të) i cili rrëfen: Kam qenë te Profeti ﷺ kur pati ardhur një burrë t'i ankohej për varfërinë. Pastaj erdhi një tjetër, që ankohej për banditët e rrugës. Profeti ﷺ më pyeti: "O Adij, a e ke parë ndonjëherë Hirën?" Asnjëherë nuk e kam parë, - i thashë - , por më kanë rrëfyer për të. Ai vazhdoi: "Nëse ke për të jetuar gjatë, do të përjetosh kohën kur femra të udhëtojë e vetme prej Hirës deri në Qabe dhe të bëjë tavaf, pa iu frikësuar askujt përveç Allahut." Unë - thotë Adiji - thashë me vete: E ku mbetën grabitësit e rrugëve të Tajit, të cilët kanë ndezur luftë në çdo vend?! Profeti ﷺ vazhdoi: "E, nëse do të jetosh mjaftueshëm, do t'i çlironi e përvetësoni thesaret e Kisra-s." Unë pyeta: Kisra ibn Hurmuzit? Profeti ﷺ u përgjigj: "Kisra ibn Hurmuzit. Nëse do të jetosh gjatë, do të përjetosh kohën kur njeriu do të dalë me një grusht ari ose argjendi për t'ia dhënë ndokujt *(si sadaka),* por nuk do të gjejë askënd që ia pranon. Ditën e Kiametit do ta takoni Allahun drejtpërdrejt, pa përkthyes, e Ai do ta pyesë njeriun: A nuk të kam dërguar Profet për të të lajmëruar? Njeriu thotë: Ashtu është. Allahu do ta pyesë: A nuk të kam dhënë pasuri dhe të kam begatuar? Njeriu përgjigjet: Po, ashtu është. Pastaj shikon në të djathtë dhe sheh Xhehenemin, shikon në të majtë, sërish sheh Xhehenemin." E kam dëgjuar Profetin ﷺ të thotë: "Ruajuni Zjarrit, qoftë edhe me një copë hurme, e, kush nuk gjen një copë hurme, atëherë me një fjalë të mirë." Adiji thotë: Të udhëtojë femra prej Hirës deri në Qabe për të kryer tavafin pa u frikësuar nga asgjë përveç Allahut, e kam përjetuar. Po ashtu, unë kam qenë në mesin e ushtrisë që i kanë çliruar thesaret e Kisra ibn Hurmuzit. Ndërkaq, nëse jeni gjallë mjaftueshëm, do të përjetoni edhe tjetrën, që e ka thënë Profeti, Ebu Kasimi ﷺ: "Njeriu do të japë (ar) me grushte.". [Buhariu]. Ahmedi sjell hadithin nga Ubej Ibn Keabi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1979. "Përgëzoje këtë umet me lartësim dhe madhështi! Përgëzoji se feja e tyre do të triumfojë e ata do të ndihmohen dhe do t'u dhurohet fitorja. Ata do të jenë të pushtetshëm në Tokë, por çdokush prej tyre që bën punë të ahiretit për të fituar nga dynjaja, atij në ahiret nuk do t'i takojë asnjë pjesë shpërblimi."

- "Ata më adhurojnë vetëm Mua e nuk më shoqërojnë askënd e asgjë." - Këtë e shpjegon hadithi në dy *Sahih*-ët, që vjen prej Katades nga Enesi, se Muadh Ibn

Xhebeli i ka treguar atij dhe i ka thënë: 1980. "Kur unë isha ulur pas Profetit ﷺ mbi një gomar e në mes meje dhe tij ishte vetëm samari i kafshës, ai më tha: "O Muadh!" - "Urdhëro, o i Dërguari i Allahut dhe i lumtur qofsh!" - "O Muadh Ibn Xhebel!" - më thirri sërish. - "Urdhëro, o i Dërguari i Allahut dhe i lumtur qofsh!" Pas njëfarë kohe, më tha sërish: "O Muadh Ibn Xhebel! - "Urdhëro, o i Dërguar i Allahut dhe i lumtur qofsh!" - "A e di se kush është haku i Allahut mbi robërit e Tij?" - "Allahu dhe i Dërguari i Tij janë më të ditur!" - "Haku i Allahut mbi robërit e Tij është që ata ta adhurojnë dhe të mos i shoqërojnë Atij asgjë në adhurimin ndaj Tij. Pastaj, eci pak dhe tha: "O Muadh Ibn Xhebel!" - Urdhëro, o i Dërguari i Allahut dhe i lumtur qofsh!" - "Ae di se cili është haku i robërve tek Allahu, që Ai t'ua përmbushë, nëse ata e përmbushin atë që Ai u kërkoi?" Unë i thashë: "Allahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më mirë! - ai tha: "Haku i robërve tek Allahu është që Ai të mos i ndëshkojë ata." Kështu e kanë përnxjerrë Buhariu dhe Muslimi.

- "Por, kushdo që mohon pas kësaj, ata janë të prishur." - Ai që nuk pranon të bindet, ka shkelur urdhrin e Zotit të tij, dhe ky është i mjaftueshëm si gjynah i madh dhe padrejtësi tek Zoti. Kështu, sahabët (Allahu qoftë i kënaqur prej tyre!), ngase ishin njerëzit më të drejtë pas Profetit ﷺ, më të udhëzuarit, më të përkushtuarit dhe më të bindurit ndaj urdhëresave të Allahut Krenar dhe të Lartësuar, po ashtu iu ofrua edhe ndihma me suksesin. Më pas, kur njerëzit neglizhuan dhe cenuan disa urdhëresa të Zotit, po kështu u kufizua edhe ndihma dhe suksesi i tyre. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Profeti ﷺ, i cili ka thënë: 1981. "Një grup nga umeti im do të vazhdojnë që ta shfaqin dhe të jetojnë me të vërtetën. Ata nuk i dëmtojnë ata që i tradhtojnë dhe as ata që i kundërshtojnë." Në një transmetim tjetër thuhet: "Ata do të vazhdojnë në këtë gjendje, derisa të vijë urdhri i Allahut." Në një variant tjetër: "Ata do të vazhdojnë në këtë gjendje, derisa të luftojnë kundër Dexhalit". Ndërsa në një tjetër thuhet: "do të vazhdojnë në këtë gjendje, derisa të zbresë Isai, biri i Merjemes, pra, të shfaqur e duke jetuar me të vërtetën." Të gjitha këto transmetime janë të sakta dhe nuk ka kundërthënie mes tyre.

Ajetet 56 - 57

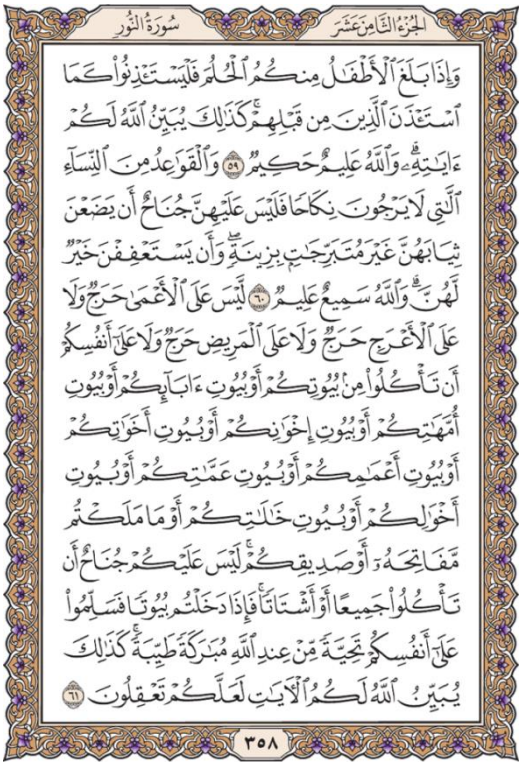
56. Atëherë, faleni rregullisht namazin, jepni zekatin dhe bindjuni të Dërguarit, që të mëshiroheni!

57. Kurrsesi mos mendo se, ata që nuk besojnë do të shpëtojnë në këtë botë! Vendi i tyre është Zjarri. Eh, sa përfundim i keq është ai!

Shpjegimi i ajeteve

- "Atëherë, faleni rregullisht namazin, jepni zekatin dhe bindjuni të Dërguarit, që të mëshiroheni!" - Allahu i Lartësuar i urdhëron adhuruesit e Tij që të përkryejnë namazin për hir të Tij, duke e adhuruar Atë si një të vetëm, dhe që të japin zekatin në mënyrën e urdhëruar prej Tij. Zekati simbolizon bamirësi ndaj krijesave, ndihmën ndaj të dobtëve, të varfërve dhe nevojtarëve. Në të gjithë këtë, ata duhet të ndjekin urdhëresat e Profetit të Allahut dhe të largohen nga çdo ndalesë e tij, duke synuar kënaqësinë, shpërblimin dhe mëshirën e Allahut të Lartësuar. Sikurse thotë i lartësuari në një ajet tjetër kur na tregon cilësitë e atyre të cilët ka për ti mëshiruar: "Besimtarët dhe besimtaret janë miq e mbrojtës të njëri tjetrit; ata urdhërojnë për të mirë e ndalojnë nga e keqja, falin rregullisht namazin, japin zekatin dhe i binden Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Allahu do t'i mëshirojë ata. Allahu është Ngadhënjimtar e i Urtë. Besimtarëve dhe besimtareve Allahu u ka premtuar kopshte nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përgjithmonë dhe vendbanime të bukura në Xhenetin e Adnit. Por lumturia më e madhe është kënaqësia e Allahut. Kjo është fitorja e madhe." [Teube 71, 72]

- "Kurrsesi mos mendo se, ata që nuk besojnë do të shpëtojnë në këtë botë!" - Mos mendo, o Muhamed, se ata që të

الجزء الثامن عشر سورة النور
وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَٰلُ مِنكُمُ ٱلْحُلُمَ فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟ كَمَا
ٱسْتَـْٔذَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ
ءَايَٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَٱلْقَوَٰعِدُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ
ٱلَّٰتِى لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ
ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍۭ بِزِينَةٍ ۖ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ
لَّهُنَّ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا
عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ
أَن تَأْكُلُوا۟ مِنۢ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
أُمَّهَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ أَعْمَٰمِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
أَخْوَٰلِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم
مَّفَاتِحَهُۥٓ أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن
تَأْكُلُوا۟ جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا۟
عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً ۚ كَذَٰلِكَ
يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾
٣٥٨

mohojnë e kundërshtojnë ty dhe Shpalljen do të shpëtojnë në këtë botë! Ata kurrë nuk mund t'i shpëtojnë Allahut, i Cili është i plotpushtetshëm që t'i ndëshkojë me dënimin më të ashpër.

- "Vendi i tyre është Zjarri. Eh, sa përfundim i keq është ai!" - Përfundimi i tyre në ahiret do të jetë në Xhehenem, i cili është vendi më i keq dhe më i tmerrshëm për mohuesit.

Ajetet 58 - 60

58. O ju që keni besuar! Ata të cilët i keni në zotërimin tuaj *(shërbëtorët)* **dhe ata që nuk kanë arritur moshën e pjekurisë** *(fëmijët)***, duhet të kërkojnë leje prej jush në tri raste: para namazit të sabahut, në drekëherë - kur zhvisheni** *(për të pushuar)* **dhe pas namazit të jacisë. Këto janë tri kohë, kur ju nuk jeni të veshur. Përveç këtyre tri kohëve, nuk është gjynah as për ju e as për ata, që të vizitoni njëri-tjerin. Kështu jua qartëson Allahu argumentet e Tij. Allahu është i Gjithëditur, i Urtë.**

59. Kur fëmijët tuaj të arrijnë moshën e pjekurisë, le të kërkojnë leje *(për të hyrë te ju)* **ashtu siç kërkojnë ata që janë më të mëdhenj** *(në moshë se ata)*. **Kështu jua qartëson Allahu argumentet e Tij. Allahu është i Gjithëditur, i Urtë.**

60. Për gratë e moshuara, të cilat nuk dëshirojnë më martesë, nuk është gjynah që ta heqin petkun e tyre *(të jashtëm)***, por pa i zbuluar stolitë. Është më mirë për to që të jenë të përmbajtura. Allahu dëgjon dhe di gjithçka.**

Shpjegimi i ajeteve

- O ju që keni besuar! Ata të cilët i keni në zotërimin tuaj *(shërbëtorët)* **dhe ata** *(fëmijët)* **që nuk kanë arritur moshën e pjekurisë, duhet të kërkojnë leje prej jush në tri raste: -** Këto ajete mësojnë edukatën e kërkimit të lejes mes njerëzve të afërt, ndërkohë që në fillim të sures mësuam për edukatën e kërkimit të lejes mes të huajve. Kështu, Allahu i Lartësuar i porosit besimtarët që të edukojnë shërbyesit që kanë në zotërim dhe fëmijët, të cilët ende nuk kanë arritur moshën e pubertetit, që të kërkojnë leje para se të hyjnë në shtëpitë dhe dhomat e tyre, në tri kohë të caktuara gjatë ditës dhe natës:

- "... para namazit të sabahut ..." - Sepse njerëzit në atë kohë janë në gjumë ende në shtrat.

- "... në drekëherë - kur zhvisheni ..." - Pra, në kohën e gjumit të drekës (*kajlule*), kur njeriu mund të zhvishet për të fjetur e për t'u çlodhur.

- "... dhe pas namazit të jacisë." - Kjo është koha kur njerëzit bien për gjumë. Kështu, në këto tri raste, shërbëtorët dhe fëmijët urdhërohen e mësohen që të mos hyjnë brenda pa kërkuar leje fillimisht, për të mos cenuar privatësinë e bashkëshortëve.

- "Këto janë tri kohë, kur ju nuk jeni të veshur." - Janë gjendje kur burri veçohet me bashkëshorten dhe dëshiron privatësi.

- "Përveç këtyre tri kohëve, nuk është gjynah as për ju e as për ata, që të vizitoni njëri-tjerin. Kështu jua qartëson Allahu argumentet e Tij. Allahu është i

Gjithëditur, i Urtë." - Në kohë të tjera nuk është gjynah që t'i lejoni ata të hyjnë edhe pa kërkuar leje fillimisht, sepse është e natyrshme që ata të hyjnë e të dalin, për shërbime të ndërsjellta. Ky ajet është në fuqi dhe duhet zbatuar, por njerëzit e zbatojnë fare pak, prandaj Abdullah Ibn Abasi i ka qortuar. Ebu Daudi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Jezidi, se Ibn Abasi ka thënë: "Shumica e njerëzve nuk e zbatojnë ajetin e kërkimit të lejes. Ndërsa unë (për ta zbatuar këtë ajet) e urdhëroj shpesh shërbëtoren time, që të kërkojë leje, përpara se të hyjë tek unë." Edhe Shabiu ka thënë që ky ajet nuk është i shfuqizuar, sepse Allahu i Madhëruar thotë: "Kështu jua qartëson Allahu argumentet e Tij. Allahu është i Gjithëditur, i Urtë."

- "Kur fëmijët tuaj arrijnë moshën e pjekurisë, le të kërkojnë leje ..." - Kur arrijnë moshën e pjekurisë, ata e kanë detyrë që të marrin leje në çdo kohë, e jo vetëm në tri kohët e veçanta, siç ishte para se të arrijnë moshën e pjekurisë.

- "... ashtu siç kërkojnë ata që janë më të mëdhenj. **Kështu jua qartëson Allahu argumentet e Tij. Allahu është i Gjithëditur, i Urtë." -** Ashtu siç kërkojnë leje më të rriturit dhe të afërmit e tyre.

- "Për gratë e moshuara ..." - Për gratë që janë të shtyra në moshë dhe u është ndërprerë cikli mujor e nuk mund të bëjnë më fëmijë:

- "... të cilat nuk dëshirojnë më martesë ..." - Ato që nuk kanë më asnjë dëshirë për martesë. Për këtë kategori, i Lartësuari thotë:

- "... nuk është gjynah që ta heqin petkun e tyre *(të jashtëm)***, por pa i zbuluar stolitë." -** Mbi këto gra nuk rëndon i njëjti detyrim në lidhje me mbulesën, ashtu si për të tjerat. Ato edhe mund ta heqin veshjen e sipërme mbuluese. Gjithsesi, ato nuk duhet t'u shfaqin njerëzve ndonjë zbukurim, që sjell joshje e fitne, si p.sh. zbukurimi i rrobave të jashtme.

- "Është më mirë për to që të jenë të përmbajtura." - Edhe pse atyre u lejohen të tilla tolerime, më e mira për to do të ishte që përsëri t'i përmbahen mbulimit.

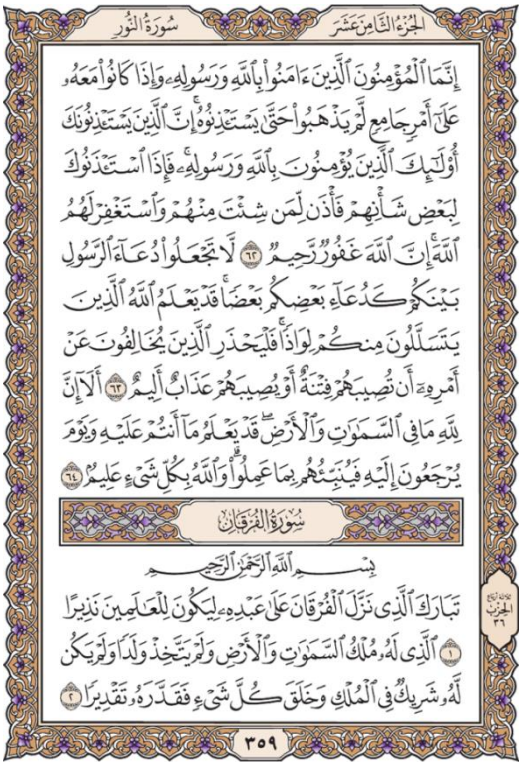
- "Allahu dëgjon dhe di gjithçka."

Ajeti 61

61. Nuk është gjynah për të verbrin, as për të çalin, as për të sëmurin dhe as për ju vetë, që të hani në shtëpitë tuaja, ose në shtëpitë e etërve tuaj, në shtëpitë e nënave tuaja, në shtëpitë e vëllezërve tuaj dhe të motrave tuaja, në shtëpitë e xhaxhallarëve, të hallave, të dajave tuaj, në shtëpitë e tezeve tuaja ose të atyre që jua kanë besuar çelësat e tyre, ose në shtëpitë e miqve tuaj. Nuk është gjynah të hani bashkërisht ose veças. Kur të hyni në ndonjë shtëpi përshëndetini *(ata që janë në to)* **me një përshëndetje të caktuar nga Allahu** *(Es-selamu alejkum!)***që është e bekuar dhe e bukur. Kështu jua qartëson Allahu urdhëresat e Tij, që ju t'i kuptoni.**

Shpjegimi i ajetit

- "Nuk është gjynah për të verbrin, as për të çalin, as për të sëmurin dhe as për ju vetë, që të hani në shtëpitë tuaja ..." - Thuhet se në këtë ajet bëhet fjalë për atë zakon që ishte i përhapur ndër njerëz, sipas të cilit ata e shihnin për gjynah të hanin së bashku me të verbërin, sepse ai nuk është në gjendje të shohë ushqimin dhe të arrijë të zgjedhë atë që është i shijshëm, prandaj ndoshta tjetri ia kalon dhe përfiton i pari prej ushqimit. Po kështu edhe me çalamanin, sepse ai nuk është në gjendje të ulet e të rehatohet në sofër, gjë që sjell mospërfitimin si duhet nga ushqimi me të tjerët. Po kështu edhe i sëmuri i cili nuk arrin të përfitojë nga ushqimi, ashtu si i shëndetshmi. Kështu, ata nuk e pëlqenin që të hanin së bashku me ta, që të mos u bënin padrejësi. Por Allahu i madhëruar zbriti këtë ajet, si lehtësim dhe lejim të këtyre rasteve. Po kështu ndodhte që dikush të shkonte për vizitë në shtëpinë e të atit, ose të vëllait, ose të të birit dhe gruaja e shtëpisë mund ta nderonte duke i dhënë ndonjë ushqim të veçantë dhe ai rezervohej nga ngrënia e këtij ushqimi, për shkak se i zoti i shtëpisë nuk ishte i pranishëm. Atëherë,

الجزء الثامن عشر سورة النور
إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ
عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ
أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ
لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ
ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾ لَّا تَجْعَلُوا۟ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ
بَيْنَكُمْ كَدُعَآءِ بَعْضِكُم بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ
يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ
أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَآ إِنَّ
لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قَدْ يَعْلَمُ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ
يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿٦٤﴾
سورة الفرقان
بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
الجزء ٢٦
تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾
ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن
لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾
٣٥٩

Allahu i Lartësuar zbriti këtë ajet. Vëreni me kujdes fjalën e Allahut të Lartësuar : "... dhe as për ju vetë, që të hani në shtëpitë tuaja...". Pra, nuk është gjynah për ju, që të hani në shtëpitë tuaja. Është e ditur që njeriut i lejohet të hajë në shtëpinë e tij dhe nuk është aspak e ndaluar ose e kufizuar një gjë e tillë. Kjo është përmendur për të vijuar me kategoritë e tjera dhe për të na dhënë të kuptojmë se edhe rastet në vijim, kanë të njëjtin gjykim si ngrënia në vetë shtëpitë tona. Gjithashtu, vlen të përmendim edhe faktin që, ndër kategoritë e sjella nuk është përmendur shprehimisht dhe e veçuar shtëpia e fëmijëve, e cila kështu hyn në fjalën "... në shtëpitë tuaja". Me këtë argumentohen ata të cilët thonë se pasuria e fëmijës mund të konsiderohet edhe si pasuri e babait të tij. Në *Sunen* vjen në versione të ndryshme, se Profeti ka thënë: 1982. "... ti dhe pasuria jote jeni të babait." Më pas, i Lartësuar thotë:

- "... ose në shtëpitë e etërve tuaj, në shtëpitë e nënave tuaja, në shtëpitë e vëllezërve tuaj dhe të motrave tuaja, në shtëpitë e xhaxhallarëve, të hallave, të dajave tuaj, në shtëpitë e tezeve tuaja..." Me këtë ajet janë argumentuar ata që thonë se shpenzimet e ndërsjellta të të afërmve e farefisit për njëri-tjetrin janë të detyrueshme, siç është mendimi më i përhapur në medhhebin e Ebu Habnifes dhe të imam Ahmedit.

- "... ose të atyre që jua kanë besuar çelësat e tyre..." - Bëhet fjalë për shërbëtorët prej skllevërve, rojeve që u është lënë shtëpia në mbrojtje gjatë mungesës, për punëtorët, të cilëve u lejohet të hanë me masë e brenda kufijve. Nga Aishja përcillet të ketë thënë (në mënyrë të përmbledhur): "Muslimanët ua jepnin çelësat e shtëpive të tyre atyre që ua linin për t'i ruajtur (gjatë mungesës së tyre) dhe i lejonin që të hanin nëse kishin nevojë nga shtëpitë e tyre, gjatë kohës kur ata (të zotët e shtëpisë) nuk ishin. Kujdestarët druheshin se, ky lejim mbase nuk jepej me gjithë zemër, prandaj dhe nuk hanin e trazonin ushqimin në ato shtëpi. Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti: "...ose të atyre që jua kanë besuar çelësat e tyre...".

- "... ose në shtëpitë e miqve tuaj.". - Këtu bëhet fjalë për shtëpitë e shokëve dhe miqve. Pra, nuk është gjynah që të hani në shtëpitë e tyre, nëse kjo nuk i rëndon ata dhe nuk u sjell pakënaqësi.

- "Nuk është gjynah të hani bashkërisht ose veças. - Në fakt, njerëzit nuk pëlqenin që të hanin vetëm, por të shoqëruar nga të tjerë. Allahu u tregoi se kjo është diçka e lejuar dhe nuk përbën asnjë gabim. Ky është një lehtësim nga Allahu i Madhëruar, që u mundësoi njerëzve që të hanë si të dëshirojnë, vetëm apo të shoqëruar, edhe pse ngrënia me njerëz të tjerë në tavolinë është më e bekuar.

- "Kur të hyni në ndonjë shtëpi përshëndetini *(ata që janë në to)* **me një përshëndetje të caktuar nga Allahu (Es-selamu alejkum!) që është e bekuar dhe e bukur."** - Përshëndesni njëri-tjetrin me këtë fjalë të bukur dhe të bekuar. Nga Xhabir Ibn Abdilahi përcillet të ketë thënë: "Kur të hysh në familjen tënde, atëherë përshëndeti

ata me selam, me këtë përshëndetje (të urdhëruar) prej Zotit, që është e bekuar dhe e bukur." Muxhahidi ka thënë: "Kur të hysh në xhami, thuaj: Selami qoftë mbi të Dërguarin e Allahut!". Kur të hysh në shtëpinë e familjes tënde, përshëndeti me selam! Kur të hyni në ndonjë vend ku nuk ka njeri, thoni: "Paqja e Allahut qoftë mbi të gjithë robërit e mirë të Allahut!" Ndërsa Katadja ka thënë: "Kur të hysh në shtëpinë tënde, përshëndet me *selam*! Nëse hyn në ndonjë vend pa njerëz, thuaj: "*Es-selâmu alejnâ ue alâ ibâdil-lâhis-sâlihin*! (Paqja e Allahut qoftë mbi ne e mbi të gjithë robërit e mirë të Allahut!). Ai urdhërohet për diçka të tillë dhe na është treguar se melekët ia kthejnë atij përshëndetjen." Hafizi Ebu Bekër el Bezzar sjell hadithin nga Enesi, i cili rrëfen: 1983. "Profeti i Allahut më porositi për pesë gjëra: "O Enes, përsose abdesin tënd, që të të shtohet jeta! Përshëndete me selam këdo që takon prej umetit tim, që të të shtohen mirësitë e tua! Kur hyn në shtëpi, përshëndete me selam familjen, që të shtohen mirësitë e shtëpisë tënde! Fale namazin e *duhasë*, se ai ka qenë namazi i të penduarve në brezat para teje! O Enes, mëshiroje më të voglin dhe respektoje më të madhin, që të jesh prej shoqëruesve të mi të afërt në Ditën e Kijametit!" [109]

- "Kështu jua qartëson Allahu urdhëresat e Tij që ju t'i kuptoni." - Ky është një përkujtim i Allahut për njerëzit, që të meditojnë me kujdes në udhëzimet e Tij. Allahu i Madhëruar ua shtjellon mirë ajetet e Tij, në mënyrë që ata të meditojnë rreth tyre dhe të nxjerrin mësime.

Ajeti 62

62. Besimtarë *(të vërtetë)* **janë vetëm ata që besojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe që, kur janë me të** *(të Dërguarin)* **për ndonjë çështje të përbashkët** *(të rëndësishme),* **nuk largohen pa i kërkuar leje atij. S'ka dyshim se ata që kërkojnë leje nga ti, besojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij. E kur të kërkojnë leje për ndonjë punë të tyre, lejo kë të duash dhe kërkoji falje Allahut për ta! Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë.**

Shpjegimi i ajetit

Edhe kjo është një këshillë për moral dhe etikë të lartë, për të cilën Allahu i Lartësuar i udhëzon dhe i porosit robërit e Tij besimtarë. Ashtu sikurse i urdhëroi në lidhje me edukatën e marrjes së lejës përpara hyrjes në vende të ndryshme, po kështu i urdhëroi që ata të jenë të edukuar edhe në marrjen e lejes për t'u larguar nga tubime të ndryshme dhe sidomos kur bëhet fjalë për ato tubime në të cilat trajtohen çështje të përgjithshme, të rëndësishme në praninë e Profetit ﷺ. Në vijim Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij të dashur që nëse dikush nga të pranishmit i kërkojnë leje atij për t'u larguar, t'i jap lejë atij që ai dëshiron dhe e sheh të arsyeshme. Prandaj dhe i Lartësuari tha: "E kur të kërkojnë leje për ndonjë punë të tyre, lejo kë të duash, e kërkoji falje Allahut për ta!" Ebu Daudi sjell hadithin nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: 1984. "Nëse dikush vjen dhe ulet në një mexhlis le të japë selam e kur dëshiron që të ngrihet dhe të largohet prej këtij mexhlisi përsëri të përshëndesë me selam. Nuk ka dyshim se dhënia e selamit në kohën kur hyn dhe ulesh në mexhlis nuk është më parësore se dhënia e selamit kur dëshiron të largohesh nga mexhlisi.". Kështu e kanë sjellë Nesaiu dhe Tirmidhiu, dhe ky i fundit shton se ky është një hadith *hasen*.

Ajeti 63

63. Mos iu drejtoni të Dërguarit, sikurse i drejtoheni njëri-tjetrit! Pa dyshim, Allahu di për ata që largohen tinëz. Për këtë arsye, le të ruhen ata që kundërshtojnë rrugën e tij, sepse do t'i përfshijë ndonjë sprovë, ose do t'i godasë një dënim i dhembshëm.

Shpjegimi i ajetit

- "Mos iu drejtoni të Dërguarit, sikurse i drejtoheni njëri-tjetrit!" - Nga Ibn Abasi përcillet se ka shpjeguar që, në fillim, njerëzit i drejtoheshin Profetit ﷺ duke i thënë: "O Muhamed!" Ose: "O Ebu

Kasim". Për këtë arsye, Allahu Krenar dhe i Lartësuar i ndaloi nga kjo mënyrë komunikimi me Profetin, me qëllim nderimin e figurës së tij ﷺ. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "O ju që keni besuar! Mos e ngrini zërin tuaj mbi zërin e Profetit dhe mos iu drejtoni atij me zë të lartë, sikurse i drejtoheni njëri-tjetrit e kështu t'ju asgjësohen veprat tuaja pa e ndier! Me të vërtetë, ata që e ulin zërin pranë të Dërguarit të Allahut, Allahu ua ka sprovuar zemrën për të parë devotshmërinë. Për ta ka falje gjynahesh dhe shpërblim të madh. Sa u përket atyre që të thërrasin nga jashtë mureve, shumica nuk kanë logjikë. Sikur ata të bënin durim, derisa të dilje vetë, do të ishte më mirë për ta. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." [Huxhurat 2 - 5]. Të gjitha këto ishin këshilla për të treguar respekt dhe edukatë në mënyrën se si komunikojmë dhe si i drejtohemi Profetit ﷺ, gjithashtu për mënyrën se si komunikonin njerëzit me njëri-tjetrin në prani të tij. Në ajete të tjera tregohet se ata madje u urdhëruan që të jepnin sadaka përpara se të bisedonin me Profetin ﷺ, si për shembull: "O ju që keni besuar, nëse dëshironi të bisedoni me të Dërguarin, jepni një sadaka para bisedës suaj. Kjo është më mirë dhe më e pastër për ju. Nëse nuk keni çfarë të jepni, Allahu është Falës i madh e Mëshirëplotë. A mos po frikësoheni *(nga varfëria)* të jepni sadaka në prag të bisedës suaj *(me Profetin)*? Kur ju nuk e bëtë këtë, e Allahu jua pranoi pendimin, atëherë, përkryeni namazin, jepni zekatin dhe bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij! Allahu i di në hollësi veprat tuaja." [Muxhadile 12, 13]**.**

- "Allahu, pa dyshim, i di ata që largohen tinëz." - Mukatil Ibn Hajani tregon se bëhet fjalë për munafikët, të cilët e kishin të vështirë që të qëndronin dhe të dëgjonin hytben e ditës së xhuma. Ata largoheshin tinëz, duke u fshehur pas disa shokëve të Profeti ﷺ, derisa dilnin nga xhamia gjatë kohës së hytbes. Sigurisht që nuk ishte e rregullt që një burrë të dilte nga xhamia ditën e xhuma, kur fillonte hytbja, pa lejen e Profetit ﷺ.

- "Prandaj le të ruhen ata që kundërshtojnë rrugën e tij ..." - Le të kenë kujdes ata të cilët kundërshtojnë urdhrin e Profetit të Allahut. Urdhri i Profetit është rruga e tij, metodologjia e Tij, Suneti i Tij, Sheriati dhe ligji që ai solli nga Zoti, pra, Shpallja që ai solli nga Zoti. Kështu, të gjitha fjalët dhe veprat e njeriut duhet të maten dhe përputhen me fjalët dhe veprat e Profetit ﷺ. Çdo fjalë dhe vepër adhurimi e cila është sipas porosive dhe Sunetit të Profetit, pranohet; në të kundërt, refuzohet, kushdo qoftë ai që i thotë ose bën. Në dy *Sahih*-ët dhe në burime të tjera vjen se Profeti i Allahut ka thënë: 1985. "Ai që kryen një vepër (adhurim) që nuk është prej fesë tonë, ajo është e refuzuar." Le të ketë kujdes dhe të frikësohet çdokush që kundërshton Sunetin e të Dërguarit të Allahut, qoftë në fjalët dhe punët që i bën haptazi në mënyrë të dukshme, qoftë ato që i bën fshehtas, se:

- "... sepse do t'i përfshijë ndonjë sprovë ..." - Ata do të sprovohen me diçka në zemër, që mund të jetë mohimi i Zotit, hipokrizia ose infektimi me bidate dhe trillime në fenë e Zotit.

- "... ose do t'i godasë një dënim i dhembshëm." - Do t'i godasë një ndëshkim në këtë dynja, si vrasje, ndëshkim nga Sheriati, burgosje e të tjera të ngjashme. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, që tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1986. "Shembulli im me ju është si një burrë, i cili ndez një zjarr. Kur zjarri ndriçon rreth e rrotull tij, disa flutura dhe insekte, që i tërheq zjarri, bien në të. Ai përpiqet t'i shpëtojë, duke i larguar prej zjarrit, por nuk ia arrin dot, ndaj ato bien brenda. Ja, - tha Profeti ﷺ - kështu është shembulli im me ju. Unë ju kap fort prej rrobash, që t'ju largoj nga zjarri dhe ju them: "Ruhuni nga zjarri!", por ju largoheni prej meje dhe hidheni në të." Kështu e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi prej Abdurrazakut.

Ajeti 64

64. Nën pushtetin e Allahut është gjithçka në qiej dhe në Tokë. Vërtet, Ai e di gjendjen tuaj dhe ditën kur të ktheheni te Ai, do t'u njoftojë për atë që vepruat. Allahu di gjithçka.

Shpjegimi i ajetit

- Nën pushtetin e Allahut është gjithçka në qiej dhe në Tokë. - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai është Sunduesi, Mbretëruesi, Pronari i qiejve dhe Tokës. Ai është i gjithëdituri për të fshehtën dhe të dukshmen; Ai di gjithçka që bëjnë krijesat haptazi apo fshehtazi. Ai thotë:

- "Vërtet, Ai e di gjendjen tuaj ..." - Fjala '*kad'*, në këtë ajet, vjen me kuptimin përforcues, "vërtet", ose: "pa dyshim". Pra, Ai është vërtet i gjithëditur rreth jush. Ai është dëshmitar i gjendjes suaj. Atij nuk mund t'i fshihet asnjë thërrmijë, sado e vogël qoftë ajo, në qiell dhe në Tokë. Me të njëjtin kuptim vjen kjo fjalë edhe në ajete të tjera, si: "Vërtet, Allahu i di ata që largohen tinëz. ..." [Nur 63]. "Vërtet, Allahu i di mirë ata që i pengojnë vëllezërit e tyre *(nga lufta)* dhe u thonë: "Ejani me ne!" ..." [Ahzab 18]. Ose: "Vërtet, Allahu i dëgjoi fjalët e asaj që bisedoi me ty lidhur me bashkëshortin e saj dhe u ankua tek Allahu...." [Muxhadile 1]. Ose: "Vërtet, Ne e dimë se ty të brengos ajo që ata të thonë. ..." [En'am 33]. Ose: "Vërtet, Ne të shohim që e kthen shpesh fytyrën tënde nga qielli. Ne do të të drejtojmë ty nga një Kible, që do të të kënaqë. ..." [Bekare 144]. Pra, në të gjitha këto ajete, fjala '*kad'* përdoret për ta përforcuar mesazhin që jepet në ajet. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "... dhe ditën kur të ktheheni te Ai ..." - Ditën kur të gjitha krijesat do të kthehen tek Allahu, e cila është Dita e Kijametit, Ai:

- "... do t'u njoftojë për atë që vepruat." – Do t'u paraqesë gjithçka që kanë vepruar në dynja, e vogël apo e madhe qoftë. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Kur t'u vihet përpara regjistri, ti do t'i shohësh gjynahqarët të frikësuar nga shënimet në të, që do të thonë: "Të mjerët ne! Çfarë është ky libër, që nuk ka lënë asnjë vepër, të madhe apo të vogël, pa e shënuar." Aty do të gjejnë të shënuar gjithçka që kanë bërë. Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt." [Kehf 49]. Ndërsa këtu i Lartësuari thotë:

- "Allahu di gjithçka." - Ai di çdo veprim të tyre, të mirë e të keq, të madh e të vogël, të hapur e të fshehtë. Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Nur. E lusim Allahun e Lartësuar që të na japë sukses që ta përfundojmë këtë vepër ashtu si Ai është i kënaqur dhe të largojë prej nesh çdo gabim dhe rrëshqitje! Allahu jep sukses në fillim dhe përfundim të çdo pune. Lavdërimi i takon vetëm Allahut, Zotit të botërave!

Kjo përfundoi në 24/2/1390 hixhrí, që i korrespondon datës 30/4/1970.

Surja 25: Furkan (mekase) **77 ajete**

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 2

1. I Madhëruar është Ai, që ia zbriti Dalluesin (*Kuranin)* **robit të Vet**, **që të jetë paralajmërues për të gjithë botën!**

2. Ai, të Cilit i takon sundimi i qiejve dhe i Tokës. Asnjë bir nuk ka lindur Ai e asnjë ortak nuk ka në sundimin e Tij. Ai krijoi çdo gjë, duke e përcaktuar në mënyrë të qartë e me urtësi.

Shpjegimi i ajeteve

- "I Madhëruar është Ai, që ia zbriti Dalluesin (*Kuranin)* **robit të Vet**, **që të jetë paralajmërues për të gjithë botën!" -** Allahu i Lartësuar e lavdëron Veten e Tij në lidhje me zbritjen e Kuranit madhështor Profetit të Tij të dashur dhe të zgjedhur, Muhamedit ﷺ, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Të gjitha lavdërimet i qofshin vetëm Allahut, i Cili i ka shpallur Robit të Vet *(Muhamedit)* Librin *(Kuranin)* dhe nuk ka lejuar në të asnjë shtrembërim! *(Një Libër)* Të drejtë *(e pa kundërthënie)*, për të paralajmëruar një dënim të rëndë prej Tij *(për jobesimtarët)*, e për t'i përgëzuar besimtarët që bëjnë vepra të mira, se do të kenë një shpërblim të mrekullueshëm *(Xhenetin)*, në të cilin do të qëndrojnë përgjithmonë." [Kehf 1 - 3]. Ndërsa këtu

thotë: "I Madhëruar është Ai...". Fjala "*tebarek"* (e përdorur në ajet) tregon bekime të shumta, të qëndrueshme, të pandryshueshme, të përhershme. Pra, të tilla janë bekimet dhe mirësitë e sjella nga Allahu i Lartësuar. I Lartësuari thotë: "I Madhëruar është Ai, që ia ia zbriti Dalluesin (*Kuranin)* Robit të Vet *(Muhamedit)*...". Vëreni se si në fjalën "*nezzele*" është gërma '*z*' me *shede*, pra, e dyfishuar ose e përforcuar, e cila të jep të kuptosh se zbritja e Kuranit ishte e vazhdueshme, kohë pas kohe, pjesë pas pjese. Ndërsa librat e shkuar kanë zbritur një herë të vetme dhe të plotë. Kurani i madhërishëm zbriti ajet pas ajeti, dhe po kështu u ligjëruan dispozitat e tij: njëri pas tjetrit, sure pas sureje. Sigurisht që ky fakt tregon për përkujdesin madhështor ndaj atij të cilit iu zbrit ky libër, siç thotë Allahu i Lartësuar pikërisht në këtë sure në një ajet tjetër të saj: "Ata që nuk besojnë thonë: "Përse të mos i zbriste Kurani atij *(Muhamedit)* i gjithi përnjëherë?" Ne e shpallëm ashtu *(pjesë-pjesë)*, në mënyrë që të forcojmë zemrën tënde nëpërmjet tij. Ne ta sollëm atë ca nga ca, ajet pas ajeti." [Furkan 33]. Allahu i Lartësuar e përshkruan Kuranin në këtë ajet si *El Furkan*, që do të thotë: ndarësi, dalluesi, sqaruesi i të vërtetës nga e kota, sepse Ai bën ndarjen e qartë të së vërtetës nga e kota, të udhëzimit nga humbja dhe devijimi, të udhës së duhur nga largimi prej qëndrueshmërisë në të vërtetën, sqaron hallallin nga harami. Vëreni, gjithashtu, fjalët: "...ia zbriti Dalluesin (*Kuranin)* Robit të Vet". Allahu i Lartësuar ia zbriti këtë libër robit, adhuruesit të Tij të dashur, Muhamedit ﷺ. Fjala *abd* - rob, adhurues i nënshtruar plotësisht, - është cilësim lavdërues për Profetin ﷺ. Kështu, Allahu I Lartësuar e përshkruan Muhamedin ﷺ si një adhurues të përkushtuar të Tij. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "I Dëlirë *(e i Lavdëruar)* qoftë Ai, që e mbarti adhuruesin e Tij (*Muhamedin)* natën nga Xhamia e Shenjtë *(Qabeja)* drejt xhamisë "Aksa" *(në Palestinë)*, rrethinat e së cilës Ne i kemi bekuar, për t'i treguar atij disa nga Shenjat Tona! Vërtet, Ai dëgjon e sheh gjithçka." [Isra 1]. Ose: "Dhe, vërtet, kur robi i Allahut u ngrit ta adhuronte Atë, ata gati sa hipën njëri mbi tjetrin, për ta dëgjuar." [Xhinn 19]. Po kështu e përshkruan atë kur flet për zbritjen e Kuranit: "I Madhëruar është Ai, që ia ia zbriti Dalluesin (*Kuranin)* robit të vet *(Muhamedit)*, që të jetë paralajmërues për të gjithë botën!". Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "...që të jetë paralajmërues për të gjithë botën!" Profeti ﷺ ka thënë: 1987. "Mua më janë dhënë 5 veçori, që nuk i janë dhënë asnjë profeti para meje." Dhe ndër to është: "Çdo profet dërgohej në mënyrë të veçantë vetëm në popullin e tij, ndërsa unë jam dërguar për të gjithë njerëzit", siç thotë Allahu i Lartësuar: "Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju..." [Araf 158].

- "Ai, të Cilit i takon sundimi i qiejve dhe i Tokës." - Domethënë, Ai që më dërgoi si paralajmërues i botës, është Pronari, Sunduesi, që zotëron qiejt dhe Tokën, Ai që mjafton t'i thotë diçkaje: "Bëhu!" dhe ajo menjëherë bëhet, është Ai i cili jep jetën dhe vdekjen.

- "Asnjë bir nuk ka lindur Ai e asnjë ortak nuk ka në sundimin e Tij." - Allahu i Lartësuar dëshmon për Veten e Vet se Ai është i pastër, i dëlirë, i lartësuar nga të pasurit fëmijë apo ortakë në mbretërimin dhe pushtetin e Tij.

- "Ai krijoi çdo gjë, duke e përcaktuar në mënyrë të qartë e me urtësi." - Çdo gjë tjetër, veç Allahut të Lartësuar, është krijesë dhe e nënshtruar, nën sundimin e përkujdesin e Allahut të Madhëruar, i Cili është krijuesi i gjithçkaje. Ai është Zoti, Kujdestari, Përkujdesësi, Pronari, Mbretëruesi. Ai është i Adhuruari i gjithçkaje. Të gjithë adhurimin e krijesave e meriton vetëm Ai. Është Ai që lehtëson dhe ka nënshtruar gjithçka. Është Allahu që ka vendosur çdo ligj të funksionimit të gjithësisë.

Ajeti 3

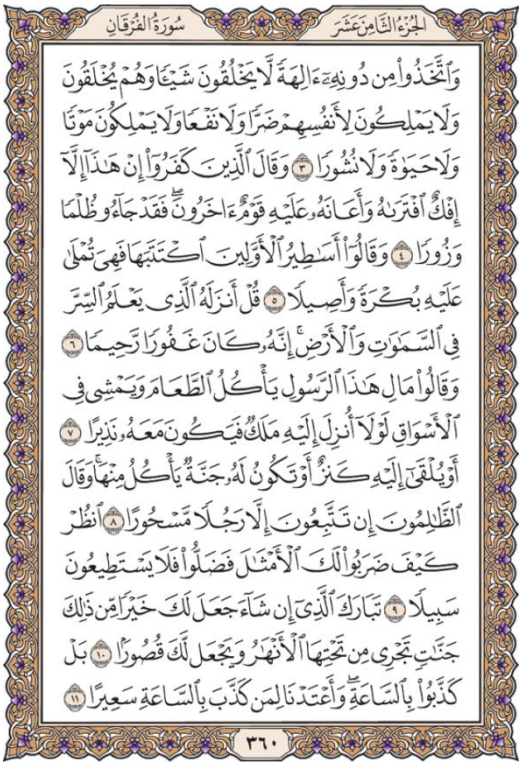
3. Megjithatë, ata adhurojnë në vend të Tij zota të tjerë, të cilët nuk mund të

krijojnë asgjë, sepse edhe vetë janë të krijuar. Ata nuk kanë në dorë për veten as dëm e as dobi; nuk kanë në dorë as vdekje as jetë e as ringjallje.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon rreth injorancës së thellë të idhujtarëve, që përzgjedhin të adhuruar të tjerë përveç Tij, i Cili është i vetmi Krijues i gjithçkaje. Ata adhurojnë së bashku me Zotin diçka që nuk ka pushtet që të krijojë as edhe një flatër mushkonje. Madje, të gjithë ata janë të krijuar, të varfër e të dobët dhe nuk zotërojnë as për veten e tyre asgjë. Atëherë, si të kenë forcë dhe t'i zotërojnë ato për dikë tjetër?! I Lartësuari thotë: "nuk kanë në dorë as vdekje, as jetë e as ringjallje." Ata nuk zotërojnë asgjë. Të gjitha janë në dorën e Allahut të Lartësuar, i Cili është i vetmi që jep jetë dhe vdekje, i vetmi që do t'i rikthejë në jetë krijesat Ditën e Kijametit, që nga i pari deri tek i fundi i tyre, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Krijimi dhe ringjallja juaj *(e ju të gjithëve)* është njëlloj si krijimi dhe ringjallja e një një njeriu të vetëm. Allahu dëgjon dhe sheh gjithçka." [Lukman 28]. "Puna Jonë është e shpejtë, sa hap e mbyll sytë." [Kamer 50]. "Ata *(mohuesit)* thonë: "Atëherë, ai kthim do të jetë dëshpërues për ne!" Ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe ata do t'ia behin mbi sipërfaqen e tokës." [Naziat 12 - 14]. Ose: "Atëherë, ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe ata do të ngrihen (nga varret) e do të shohin." [Safat 18]. "Ai do të jetë veçse një zë i fuqishëm, dhe ata do të sillen të gjithë para Nesh." [Jasin 53]. Kështu, Allahu i Lartësuar është i vetmi Zot dhe nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, nuk ka Zot kujdestar, që krijon, furnizon dhe kujdeset për krijesat dhe ka pushtetin për gjithçka në këtë gjithësi, përveç Tij. Adhurimi i duhet përkushtuar Allahut të vetëm dhe pa ortakë, sepse: "Ai është Allahu, Një dhe i Vetëm. Allahu është Absoluti *(Es-Samed)*. Ai nuk ka lindur askënd dhe nuk është i lindur *(nga dikush)*. Asgjë *(e askush)* nuk mund të jetë si Ai."

Ajetet 4 - 6

4. Ata që nuk besojnë, thonë: "Ky *(Kurani)* është veçse një gënjeshtër, që e trilloi ai, madje për këtë e kanë ndihmuar edhe njerëz të tjerë.". Në të vërtetë, ata po bëjnë një padrejtësi të madhe dhe po shpifin.

5. Gjithashtu, thonë: "Këto janë legjenda të popujve të lashtë, të cilat ai kërkoi që t'i shkruhen dhe t'i lexohen mëngjes e mbrëmje".

6. Thuaj: "Kurani është zbritur nga Ai që e di të fshehtën në qiej e në tokë. Ai është Falës i Madh e Mëshirëplotë.".

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton rreth mendjengushtësisë së mohuesve, e cila shfaqet në fjalët që ata thonë rreth Kuranit. Allahu i Lartësuar na tregon fjalët e tyre:

- "Ata që nuk besojnë, thonë: "Ky *(Kurani)* është veçse një gënjeshtër, që e trilloi ai ..." - Sipas mendjes së tyre të vogël, Kurani është një gënjeshtër, të cilën e ka trilluar ai, domethënë, i Dërguari i Allahut.

- "... madje për këtë e kanë ndihmuar edhe njerëz të tjerë." Në të vërtetë, ata po bëjnë një padrejtësi të madhe dhe po shpifin.". - Ata po thonë fjalë, që edhe vetë e dinë mirë se janë duke gënjyer.

- "Thonë gjithashtu: "Këto janë legjenda të popujve të lashtë, të cilat ai kërkoi që t'i shkruhen dhe i lexohen atij mëngjes e mbrëmje". - Në gjykimin e tyre të ngushtë, Kurani është veçse një mori rrëfimesh dhe legjendash të të parëve, të cilat Muhamedi ﷺ i ka shkruar dhe kopjuar. Ata thonë në vijim: "... dhe i lexohen atij mëngjes e mbrëmje"." Pra, ato fjalë e rrëfime i lexohen atij në mëngjes dhe mbrëmje. Sigurisht, kjo është një fjalë tërësisht e pavlerë, madje qesharake, nëse flitet për Shpalljen që iu dha Muhamedit ﷺ. Që të gjithë e dinë mirë se Profeti i Allahut nuk dinte të shkruante dhe të lexonte dhe, nga ana tjetër, i'a njihnin mirë sinqeritetin e tij dhe faktin se ai njihej mes tyre si i vërteti, besniku. Të gjithë ishin dëshmitarë se ai ishte njeriu më i largët nga çdo moral i keq, ishte i pastër nga çdo cilësi e ulët. Ata e thërrisnin 'el emin" - besniku, që mban amanetin, për shkak se i'a njihnin mirë sinqeritetin, bamirësinë, mirësinë e virtytet e tij. Vetëm pasi Allahu i Madhëruar e nderoi atë, duke i dhuruar shpalljen dhe profetësinë, ata filluan të merreshin me figurën e tij e ta përshkruanin me të tilla shpifje, që edhe vetë nuk i besonin. Madje, ata ishin tërësisht të çoroditur dhe të paqëndrueshëm, në lidhje me epitetet që i ngjisnin. Kështu, here-herë e quanin magjistar, herë të tjera poet, pastaj thoshin se ai është i çmendur dhe mashtrues. Allahu i Lartësuar thotë: "Shih se si të veshin ty epitete *(i çmendur, poet, i magjepsur)*! Ata kanë humbur *(shumë larg)* dhe nuk mund ta gjejnë Rrugën *(e Vërtetë)*.

- "Në të vërtetë, ata po bëjnë një padrejtësi të madhe dhe po shpifin." - Këtë Libër e ka shpallur i Gjithëdituri. Allahu i Madhëruar e urdhëron Profetin që t'u thotë atyre:

- Thuaj: "Kurani është zbritur nga Ai, që e di të fshehtën në qiej e në tokë. - Ai që i di mirë të fshehtat e qiejve. Dituria e Tij rreth të fshehtave është e njëjtë si dituria e Tij rreth të dukshmeve. Kurani përmban informacione rreth popujve të hershëm, por edhe të atyre që do të vijnë në të ardhmen. Lajmet e tij janë të vërteta të padiskutueshme dhe në përputhje me realitetin.

- Ai është Falës i Madh e Mëshirëplotë.". - Kjo fjalë është një ftesë për njerëzit, që të pendohen dhe të kthehen të përulur tek Allahu i Lartësuar. Ai i njofton ata se mëshira e Tij është e gjerë, falja e Tij është e madhërishme, me të gjithë ata të cilët pendohen dhe kthehen tek Ai, për ta adhuruar, për t'iu bindur dhe nënshtruar Atij. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në ajetin tjetër: "Përse nuk pendohen tek Allahu dhe t'i kërkojnë falje Atij, kur dihet mirë se Allahu është Falës i madh dhe Mëshirëplotë?" [Maide 74]. Ose: "Është e sigurt se ata që sprovojnë besimtarët dhe besimtaret dhe nuk pendohen, kanë dënimin e Xhehenemit. Për ta është përgatitur dënimi përvëlues..." [Buruxh 10]. Më pas, i Madhëruari, duke përshkruar Veten, thotë: "Ai është Falësi i madh, i Dashuri." [Buruxh 14]. Hasen el Basriu, në lidhje me këto ajete, thotë: "Shikoni në këtë bujari të madhe, në këtë mirësi që ofron i Madhërishmi dhe i Gjithëmëshirshmi; ata i vranë të dashurit e Tij të afërt, e megjithatë, Ai i fton ata në pendim dhe u ofron mëshirë.

Ajetet 7 - 14

7. Ata thonë, gjithashtu: "Ç'është ky i dërguar, i cili ha ushqim dhe ecën nëpër tregje?! Përse nuk i kanë dërguar një melek dhe të bëhet paralajmërues bashkë me të?!

8. Ose, përse nuk i kanë zbritur një thesar?!Përse nuk ka një kopsht,ku të kënaqet?!" Të ligjtë thonë: "Ju po shkoni pas një njeriu të magjepsur."

9. Shiko çfarë shembujsh sjellin për ty! Por kështu ata humbën dhe nuk mund ta gjejnë kurrë rrugën e drejtë.

10. I Lartësuar qoftë Ai, i Cili po të dëshironte, mund të të jepte ty mirësi më të mëdha nga ç'thonë ata - kopshte në të cilat rrjedhin lumenj; Ai mund të të dhuronte edhe kështjella të shumta.

11. Jo. Ata nuk e besojnë Ditën e Gjykimit, dhe Ne kemi përgatitur zjarr flakërues, për ata që nuk e besojnë Ditën e Gjykimit.

12. Kur ai t'i shohë ata prej një vendi të largët, ata do të dëgjojnë furinë dhe zërin e tij.

13. E kur të flaken në të, në një vend të ngushtë të lidhur me pranga, aty do të luten për shkatërrimin e tyre.

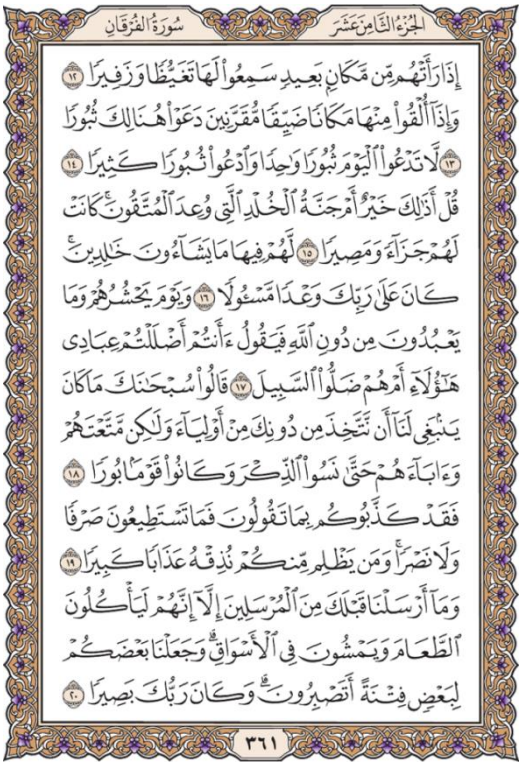
14. Këtë ditë, mos u lutni për shkatërrimin vetëm një herë, por lutuni shumë herë!

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon përkryeneçësinë, urrejtjen dhe inatin që shprehin mohuesit e të vërtetës. Ata e mohojnë të vërtetën, pa u bazuar në asnjë argument dhe fakt të qartë, por thjesht duke sjellë arsyetime boshe, të kota dhe të pavlera. Allahu i Lartësuar na tregon fjalët e tyre:

- "Ata thonë, gjithashtu: "Ç'është ky i dërguar, i cili ha ushqim dhe ecën nëpër tregje?!" - Ata çuditen që Profeti që Zoti zgjodhi ndër ta ha ushqim, sikurse dhe ata, dhe ka nevoja njerëzore, ashtu si ata. Gjithashtu, ai ecën nëpër tregje, duke kërkuar të tregtojë dhe të fitojë, duke bërë jetë normale, si të gjithë njerëzit e tjerë. Kjo është e çuditshme për mendjet e tyre dhe vlen si arsyetim për ta refuzuar atë.

- "Përse nuk i kanë dërguar një melek dhe të bëhet paralajmërues bashkë me të?!" - Përse nuk i vjen një melek prej Allahut, që të dëshmojë për sinqeritetin dhe vërtetësinë e tij si profet dhe për vërtetësinë e gjithçkaje që ai pretendon se i shpallet prej Zotit? Po ta vëresh me kujdes, janë të njëjtat fjalë, që Faraoni tha për Musain, siç na tregon Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Atëherë, cili është më i mirë? A nuk jam unë, apo është ai qyqar, që mezi flet?! Përse nuk i janë dhënë atij bylyzykë floriri?

Përse nuk kanë ardhur melekë bashkë me të, si shoqërues?" [Zuhruf 53]. Fjalët e tyre janë të njëjta, sepse të ngjashme ishin edhe zemrat e tyre.

- "Përse nuk i kanë zbritur një thesar?" - Përse nuk i japin një thesar të madh, që ai ta ketë e ta shpenzojë?

- "Përse nuk ka një kopsht, ku të kënaqet?!" - Një kopsht me prodhime të shumta, që t'i kishte kudo që të shkonte, pasi kjo është shumë e thjeshtë për Allahun. Megjithatë, Allahut i takon urtësia e plotë dhe argumenti i pakundërshtueshëm. Ai vendosi me urtësi që të mos ua përmbushte kërkesat kryeneçëve inaçorë, që dinin vetëm të refuzonin të vërtetën që u ofrohej.

- "Të ligjtë thonë: "Ju po shkoni pas një njeriu të magjepsur." Shiko çfarë shembujsh sjellin për ty!" - Ata trillojnë rreth teje, duke të quajtur mashtrues, magjistar ose i magjepsur, i zaptuar dhe i çmendur, poet etj. Pa dyshim, të gjitha këto nuk kanë lidhje me figurën e pastër të Profetit të zgjedhur dhe janë të pavërteta, prandaj:

- "... ata humbën ..." - Ata e humbën rrugën e drejtë të udhëzimit, sepse nuk e pranuan atë dhe kurrë nuk kanë për ta gjetur më.

- "... dhe ata nuk mund ta gjejnë kurrë rrugën e drejtë." - Kështu do të ndodhë, sepse kushdo që refuzon rrugën e drejtë dhe udhëzimin e qartë të ofruar nga Zoti, ai ka për të qenë i humbur, i devijuar, ngado që të kthehet dhe kudo që të shkojë. Më pas, Allahu i Lartësuar thotë:

- "I Lartësuar është Ai, i Cili, po të dëshironte, mund të të jepte mirësi më të mëdha nga ç'thonë ata: kopshte, në të cilat rrjedhin lumenj. Ai mund të të dhuronte edhe kështjella të shumta." - Sufjan el Theuriu përcjell hadithin nga Hajtheme: 1988. "Njëherë, Profetit ﷺ iu tha: "Po të duash, mund të të japim të gjitha thesaret e botës, të gjithë çelësat e begative të saj dhe shumë mirësi, që nuk ia kemi dhënë asnjë profeti përpara teje dhe nuk do t'ia jepnim askujt pas teje, pa t'u ulur aspak grada jote dhe pa t'u pakësuar mirësitë e shumta që do të kesh tek Allahu." Por ai tha: "M'i mblidhni të gjitha këto mirësi për në ahiret." Atëherë, Allahu i Lartësuar Krenar dhe i Madhëruar zbriti: "I Lartësuar është Ai, i Cili, po të dëshironte, mund të të jepte mirësi më të mëdha nga ç'thonë ata: kopshte në të cilat rrjedhin lumenj. Ai mund të të dhuronte edhe kështjella të shumta."

- Jo. Ata nuk e besojnë Ditën e Gjykimit ... - Domethënë, të gjitha këto shpifje dhe arsyetime boshe rreth Profetit ata i nxorën të nxitur nga inati dhe aspak për të kërkuar dhe gjetur të vërtetën, sepse ata nuk duan të besojnë ringjalljen dhe faktin se një ditë do të japin llogari para Zotit.

- "Ne kemi përgatitur zjarr flakërues, për ata që nuk e besojnë Ditën e Gjykimit." - Për të gjithë ata që e quajnë mashtrim ringjalljen, Kijametin dhe llogarinë e drejtë para Zotit, kemi përgatitur një ndëshkim përvëlues.

- "Kur ai t'i shohë ata prej një vendi të largët, ata do të dëgjojnë furinë dhe zërin e tij." - Bëhet fjalë për Ditën e Ringjalljes, kur të tubohen të gjithë dhe të ringjallen para Zotit. Atë ditë plot tmerre, kur Xhehenemi t'i shohë ata prej së largu, ata do të dëgjojnë furinë dhe zërin e tij, për t'ua shtuar dhimbjen mbytëse dhe dëshpëruese, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Kur të hidhen në të, ata do të dëgjojnë oshëtimën e vlimit të tij. Nga zemërimi që ka, ai *(Xhehennemi)* gati sa nuk shpërthen!" [Mulk 7, 8]. Pra, zjarri i Xhehenemit gati sa nuk shpërthen, nga zemërimi me ata që mohuan Allahun e Lartësuar, që refuzuan urdhrat e Tij dhe që nuk iu nënshtruan Atij.

Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Halid Ibn Durejku, me *isnadin* e tij nga një sahab, se Profeti i Allahut ka thënë: 1989. "Ai që më mvesh mua diçka që nuk e kam thënë, ai që *(me vetëdije zgjedh të)* thirret jo në emër të prindërve të vet, ai që meritën e çlirimit të tij nga skllavëria ua njeh të tjerëve, e jo atyre që paguajnë çlirimin e tij, le të përgatitet për vendin e tij në Zjarr. (Sipas një transmetimi tjetër: "... le të përgatisë vendin e tij mes dy syve të Xhehenemit. Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut, vërtet ka dy sy Xhehenemi?!" Ai tha: "A nuk e keni dëgjuar Allahun të thotë: "Kur ai t'i shohë ata prej një vendi të largët, ata do të dëgjojnë furinë dhe zërin e tij."" .

- "E kur të flaken në të, në një vend të ngushtë të lidhur me pranga ..." - Abdullah Ibn Uehb Ibn Jahja Ibn Ebu Usejdi sjell një hadith *merfu,* pra, që i atribuohet Profetit të Allahut, i cili, kur u pyet njëherë rreth këtij ajeti të Allahut, tha: 1990. "Betohem për Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im! Pa dyshim që ata do të shtyhen (me forcë) për të hyrë në zjarr, njëlloj siç mbërthehet druri në mur." Ata do të jenë të prangosur në mënyrë të tmerrshme.

- "... aty do të luten për shkatërrimin e tyre ..." - Ata do të thërrasin duke kërkuar shkatërrimin dhe duke shprehur dëshpërim, hidhërim, dhimbje dhe humbje.

- "Këtë ditë, mos u lutni për shkatërrimin vetëm një herë, por lutuni shumë herë!" - Ibn Abasi shpjegon: "Mos u lusni këtë ditë

vetëm për një shkatërrim, por lutuni për shumë shkatërrime!" Ndërsa Dahaku shpjegon: "*El thubur* (fjala e përdorur në ajet) që ata kërkojnë është "*el helaku*", - pra, shkatërrimi, asgjësimi, vdekja dhe zhdukja përfundimtare. Megjithatë, më e dukshmja është se *el thubur* përmbledh bashkë shkatërrimin, hidhërimin, dëshpërimin, mjerimin, etj.

Ajetet 15 - 16

15. Thuaj: "A është më i mirë zjarri i Xhehenemit apo Xheneti i përjetshëm, i cili u është premtuar si shpërblim të devotshmëve?! Ai është përgatitur si shpërblim dhe ai do të jetë vendqëndrimi i tyre.

16. Ata do të kenë në të gjithçka që dëshirojnë, e aty do të banojnë përjetë. Ky është, për Zotit tënd, një premtim, që nuk e thyen.

Shpjegimi i ajeteve

- "Thuaj: "A është më i mirë zjarri i Xhehenemit apo Xheneti i përjetshëm, i cili u është premtuar si shpërblim të devotshmëve?! Ai është përgatitur si shpërblim dhe ai do të jetë vendqëndrimi i tyre." - Thuaju, o Muhamed, atyre: Vallë, gjendja e atyre që do të hyjnë në Xhehenem - siç u përshkrua më lart - është më e mirë, apo Xheneti i përjetësisë, të cilin Allahu ua ka premtuar adhuruesve të Tij të sinqertë dhe të devotshëm, ai Xhenet, të cilin Ai e përgatiti pikërisht për ta, si shpërblim për bindjen që ata treguan në dynja ndaj Tij? A mund të krahasohen?

- "Ata do të kenë në të gjithçka që dëshirojnë, e aty do të banojnë përjetësisht." - Atje do të kenë çfarë dëshirojnë, kënaqësi të shumëllojshme, që syri nuk i ka parë, veshi nuk i ka dëgjuar dhe asnjë zemër nuk ka arritur t'i përfytyrojë. Ato kënaqësi nuk kanë për t'u ndërprerë dhe mbaruar kurrë. Ky është një premtim i mrekullueshëm, që Allahu i Lartësuar ua jep me bujarinë e Tij adhuruesve të sinqertë, të përkushtuar dhe të bindur.

- "Ky është, për Zotit tënd, një premtim, që nuk e thyen." - Ky është një premtim, që Allahu i Lartësuar ia ka bërë detyrë Vetes së Tij për ta përmbushur, dhe pa dyshim që ai do të përmbushet.

Ajetet 17 - 19

17. Ditën kur Ai do t'i tubojë ata dhe idhujt, që ata adhuruan veç Allahut, do t'u thotë atyre: **"Ju ishit ata që i udhëzuat robërit e Mi që t'ju adhurojnë, apo ata e braktisën vetë rrugën?"**

18. Ata do të përgjigjen: "Lavdia qoftë për ty! Kurrë nuk do të parapëlqenim që, përveç Teje, të kishim ndonjë mbrojtës tjetër, por Ti i begatove me të mira ata dhe të parët e tyre dhe ata i harruan paralajmërimet e Tua, duke u bërë popull i shkatërruar."

19. "Këta e përgënjeshtruan atë që thatë ju, dhe tani ju as nuk keni mundësi të shpëtoni dhe as nuk do të ndihmoheni! Cilido që ka bërë padrejtësi, Ne do t'i japim një dënim të madh."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton se çfarë do të ndodhë Ditën e Kijametit, për fjalët dëshpëruese dhe torturuese për mohuesit dhe idhujtarët. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ditën kur Ai do t'i tubojë ata dhe idhujt, që ata adhuruan veç Allahut, do t'u thotë atyre: **"Ju ishit ata që i udhëzuat robërit e Mi që t'ju adhurojnë, apo ata e braktisën vetë rrugën?"**- Domethënë, i Madhëruari u drejtohet të adhuruarve të mohuesve të fesë së vërtetë dhe u thotë: "Vallë, ju i ftuat këta që t'ju adhurojnë ju, përveç Meje, apo ata ju adhuruan ju pa ftesën tuaj?" Kjo ngjan me fjalët që Allahu i Lartësuar i drejton Isait, birit të Merjemes: "O Isa, biri i Merjemes! Ti, vallë, u the njerëzve: "Më besoni mua dhe nënën time si dy zota, veç Allahut!?" Ai do të thotë: "Qofsh i lartësuar! Kurrë nuk mund ta thosha unë atë për të cilën nuk kam asnjë të drejtë! Po ta kisha thënë atë, Ti do ta kishe ditur. Ti e di çfarë ka në shpirtin tim, ndërsa unë nuk e di atë që është tek Ty. Ti i di të gjitha të fshehtat. Unë nuk u kam thënë atyre asgjë tjetër, veç asaj që Ti më urdhërove: "Adhuroni Allahun, Zotin tim

dhe Zotin tuaj!" Unë isha dëshmitar i tyre, sa isha ndër ta. Por pasi Ti më more mua, ishe Ti mbikëqyrësi i tyre. Ti je Dëshmitar për gjithçka." Nëse Ti i ndëshkon ata, ata janë robërit e Tu. E nëse i fal ata, Ti je i Plotfuqishmi e i Urti." [Maide 116 - 118]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar tregon përgjigjen që do të kthejnë të adhuruarit Ditën e Kijametit. Ata do të thonë:

- "Ata do të përgjigjen: "Lavdia qoftë për ty! Kurrë nuk do të parapëlqenim që, përveç Teje, të kishim ndonjë mbrojtës tjetër!" - Ata do të thonë: "Nuk u takon krijesave që të adhurojnë dikë tjetër, veç Teje, o Zot! As neve dhe as atyre nuk u takon diçka e tillë! Ne kurrë nuk i ftuam ata për diçka të tillë, por ata e bënë këtë, pa patur ndonjë thirrje ose ftesë prej nesh. Ne nuk e pranojmë kurrë e as nuk jemi të kënaqur me atë gjë! Ne jemi të pastër nga fjalët që ata thonë. Ne distancohemi nga adhurimi që na përkushtuan ata!" Në fakt, disa e kanë lexuar ajetin me zanoren '*e*' pas gërmës '*n*', pra, "*nettehidhe*". Kështu, kuptimi vjen: "Kurrë nuk do të parapëlqenim që, përveç Teje, të kemi ndonjë mbrojtës (e të adhuruar) tjetër...". Por nëse e lexojmë ajetin me zanoren '*u*' pas gërmës '*n*', pra, "*nuttehadhe*", kuptimi do të ishte: "Kurrë nuk do të parapëlqenim që të konsiderohemi (nga njerëzit) si mbrojtës (e të adhuruar) përveç Teje! Nuk i takon askujt që të na adhurojë ne përveç Teje, o Zot, sepse ne jemi adhuruesit e Tu, jemi të varfër dhe nevojtarë për mëshirën Tënde." Edhe kjo është e përafërt me kuptimin e parë. Siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Një ditë, Ai do t'i tubojë të gjithë dhe do t'u thotë melekëve: "Ju ishit ata që këta njerëz ju adhuronin?"Ata do të thonë: "I madhëruar qofsh! Ti je Zoti ynë! Ne distancohemi prej tyre. Jo. Ata adhuronin xhindët dhe shumica e tyre u besonin"." [Sebe'e 40, 41.]

- "... por Ti i begatove me të mira ata dhe të parët e tyre dhe ata i harruan paralajmërimet e Tua ..."- Ata jetuan gjatë, aq sa i harruan librat dhe porositë e Tua, që i ftonin dhe udhëzonin në adhurimin Tënd si një të vetëm, pa ortak në pushtetin dhe meritën e adhurimit.

- "... duke u bërë popull i shkatërruar." - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë të shkatërruar, të prishur."

- "Këta e përgënjeshtruan atë që thatë ju, dhe tani ju as nuk keni mundësi të shpëtoni dhe as nuk do të ndihmoheni! Cilido që ka bërë padrejtësi, Ne do t'i japim një dënim të madh." - Edhe ata që ju i adhuronit në jetën e kësaj bote, e hedhin poshtë pretendimin tuaj. Ju thoshit se ata janë miqtë dhe aleatët tuaj dhe se ata ju afrojnë më shumë tek Allahu, por tashmë kjo hidhet poshtë pikërisht nga ata që ju i adhuronit veç Allahut. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)* deri në Kijamet?! Ata janë të paditur *(e të pafuqishëm t'u përgjigjen)* për lutjet e tyre. Dhe kur të mblidhen bashkë të gjithë njerëzit *(Ditën e Llogarisë)*, ata *(idhujt)* do të jenë armiqtë e tyre dhe do t'ua mohojnë adhurimin që u përkushtuan." [Ahkaf 5, 6].

- "... dhe tani ju as nuk keni mundësi të shpëtoni dhe as nuk do të ndihmoheni!" - Ata nuk do të kenë mundësi që ta largojnë ndëshkimin nga vetja e tyre dhe as të mund t'i kërkojnë ndihmë dikujt, që të mund t'ua largojë.

- "Cilido që ka bërë padrejtësi, Ne do t'i japim një dënim të madh." - Ai që e ngarkon veten me padrejtësinë më të madhe, pra, me idhujtarinë, adhurimin e dikujt tjetër, ai ka për të "shijuar" një ndëshkim të madh e të dhimbshëm.

Ajeti 20

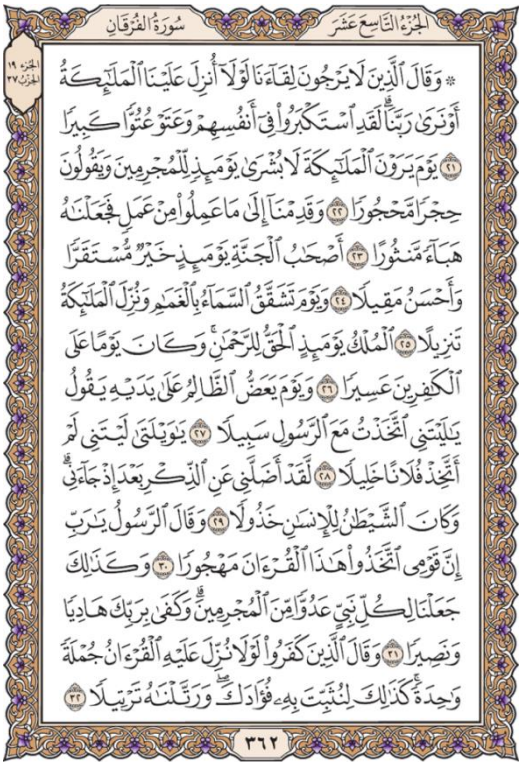
20. Ne edhe para teje çuam të dërguar, të cilët gjithashtu ishin njerëz që hanin ushqim dhe ecnin nëpër tregje. Ne ju bëmë sprovë për njëri-tjetrin: A do të jeni të durueshëm? Allahu është Ai që sheh çdo gjë.

Shpjegimi i ajetit

- "Ne edhe para teje çuam të dërguar, të cilët gjithashtuishin njerëz që hanin ushqim dhe ecnin nëpër tregje." - Allahu i Lartësuar tregon për profetët e shkuar se edhe ata ishin njerëz të zakonshëm, që hanin ushqim dhe kishin të njëjtat nevoja si çdo njeri; edhe ata shkonin në treg për të fituar në hallall, por kjo nuk e cenonte aspak figurën e tyre si të dërguar të Tij. Allahu i Lartësuar i pajisi ata me cilësi të përkryera, me vepra të mira, madje u mundësoi dhe mrekulli dhe gjëra të jashtëzakonshme, të mjaftueshme që çdokush të kuptonte dhe të argumentonte vërtetësinë e tyre. Çdo njeri i mençur arrin ta kuptojë vërtetësinë e mesazhit që ata sollën nga Zoti dhe mirësinë e ftesës së tyre. Allahu i Lartësuar i bëri ata të gjithë njerëz që hanë dhe pinë, me nevoja humane, por i pajisi me të tilla cilësi, që njerëzit t'i besonin se ata ishin të dërguarit e Tij. E ngjashme më këtë ajet është edhe fjala e Allahut të Madhëruar: "Ne dërguam para teje si të dërguar vetëm se burra nga banorët e qyteteve, të cilët i pajisëm me shpallje..." [Jusuf 109]. Ose: "Edhe para teje dërguam veçse burra, të cilëve u dhamë shpallje. Nëse nuk e dini këtë, atëherë pyesni njerëzit e ditur! Ne nuk i bëmë ata *(profetët)* njerëz që nuk hanë e as nuk ishin të pavdekshëm." [Enbija 8].

- "Ne ju bëmë sprovë për njëri-tjetrin: A do të jeni të durueshëm?" - Ne ju sprovojmë me njëri-tjetrin, për të dalë në pah të gjithë ata që i binden Allahut të Madhëruar, si edhe ata që e refuzojnë, dhe kështu zhyten në poshtërsi dhe mosbesim.

- "Allahu është Ai që sheh çdo gjë." - Allahu i Lartësuar është i Gjithëditur, Gjithëshiku-es, që ta dijë se cili e meriton që t'i jepet Shpallja, siç thotë në një ajet tjetër: "... Por Allahu e di më së miri se kujt ia dhuron Shpalljen e Vet. ..." [En'am 124]. Allahu është më i ditur për ata që e meritojnë që Ai t'i udhëzojë në rrugën e drejtë, në rrugën e të dërguarve të Tij, si edhe për ata që nuk e meritojnë diçka të tillë. Ai mund t'i bënte të gjithë që të besonin profetët, por Ai dëshiron që t'i

الجزء التاسع عشر سورة الفرقان
الجزء ١٩ الحزب ٣٧
* وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ
أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا
﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ
حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ
هَبَاءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا
وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ
تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾ الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى
الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ
يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي لَمْ
أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَّقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي ۗ
وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ
إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذَٰلِكَ
جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا
وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً
وَاحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾
٣٦٢

sprovojë njerëzit në këtë jetë. Në *Sahih*-un e Muslimit, nga Ijad Ibn Himari përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1991. "... Allahu më tha: "Të kam dërguar, që të të sprovoj ty dhe t'i sprovoj të tjerët me ty."

Ajetet 21 - 24

21. Ata që nuk shpresojnë takimin me Ne, thanë: "Përse të mos na dërgohen melekë *(si profetë në vend të njerëzve)***, ose përse të mos e shohim Zotin tonë?" Vërtet, ata e tejçmuan shumë lart veten e tyre dhe e tejkaluan me arrogancën e tyre të madhe.**

22. Ditën kur të shohin melekët *(kur t'u meret shpirti, ose në varr, ose në ringjallje)*, **nuk do të ketë gëzim për keqbërësit. Ata** *(melekët)* **do t'u thonë: "Juve ju është ndaluar çdo gjë e mirë!"**

23. Dhe Ne do t'i kthehemi ndonjë vepre të kryer nga ata dhe do ta bëjmë atë hi e pluhur.

24. Banorët e Xhenetit do të jenë mirë atë Ditë në banesën e tyre dhe do të kenë vendin më të mirë për pushim.

Shpjegimi i ajeteve

"Ata që nuk shpresojnë takimin me Ne, thanë: "Përse të mos na dërgohen melekë, ose përse të mos e shohim Zotin tonë?" - Allahu i Lartësuar na njofton për ashpërsinë dhe këmbënguljen e jobesimtarëve në mohimin dhe refuzimin e besimit të vërtetë. Kjo duket në fjalët e tyre, kur thonë: "Përse të mos na dërgohen melekë...", pra, të na dërgohen edhe neve melekë me shpallje, ashtu sikurse u dërgohen profetëve. Në një ajet tjetër, Allahu i Madhëruar thotë: "Kur u vjen ndonjë shenjë *(nga Allahu)*, ata thonë: "Nuk kemi për të besuar, derisa neve të na jepet diçka e ngjashme me atë që u është dhënë të dërguarve të Allahut." [Enam 124]. Gjithashtu, mundësi tjetër është që kuptimi të jetë: "Përse të mos na dërgohen melekë, që t'i shohim vetë me sy, dhe pastaj ata vetë të na tregojnë se Muhamedi është i dërguari i Allahut." Kjo ngjan me një ajet tjetër në Kuran, ku Allahu i Lartësuar na tregon fjalët e tyre drejtuar Profetit, që thonë se nuk do të besojmë: "... derisa të na sjellësh Allahun dhe melekët pranë nesh *(t'i shohim haptazi)*." [Isra 92]. Edhe në këtë ajet, i Lartësuari na tregon se ata, duke vazhduar me kokëfortësinë e tyre në mohim, thonë: "Përse të mos e shohim Zotin tonë?"

- "Vërtet, ata e tejçmuan shumë lart veten e tyre dhe e tejkaluan me arrogancën e tyre të madhe." - Allahu i Madhëruar na tregon në ajete të tjera se vetëm Ai e ka në dorë udhëzimin ose jo të krijesave, si: "Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre. Edhe sikur t'u dërgonim melekët, t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre, ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*." [Enam 110, 111].

- "Ditën kur të shohin melekët nuk do të ketë gëzim për keqbërësit." - Ata kanë për t'i parë melekët veçse një ditë, e cila nuk do të sjellë asnjë mirësi e gëzim për ta. Ky kërcënim mund të jetë për kohën e agonisë së vdekjes, kohë kur melekët do t'i "përgëzojnë" ata me zjarrin dhe zemërimin e Krenarit të Gjithëpushtetshëm. Kështu Meleku i Vdekjes i paraqitet mohuesit të fesë në formën më të tmerrshme dhe i thotë: "Dil, o shpirt i keq e i poshtër, për në afshin përvëlues të zjarrit, tek uji i vluar, nën një hije tymi!" Por shpirti struket dhe shpërndahet nëpër trup (për të mos dalë). Atëherë, ai ia shkul nga trupi, ashtu si krehëri shkul fijet e leshit të lagur, kur i kreh ato. Domethënë, ia nxjerr shpirtin së bashku me nervat e damarët. Melekët e godasin me forcë që të dalë, siç thotë i Lartësuari: "Eh, sikur të shihje kur melekët ua marrin shpirtin mohuesve, si i godasin në fytyrë dhe në shpinë *(duke u thënë)*: "Shijoni dënimin e Zjarrit përvëlues!"" [Enfal 50]. Ose: "Eh, sikur t'i shihje keqbërësit kur janë në agoni të vdekjes, ndërsa melekët kanë shtrirë duart e veta e u thonë: "Jepeni shpirtin! Tani do të vuani dënimin poshtërues sepse ju thoshit të pavërteta për Allahun dhe ndaj shenjave të Tij tregoheshit kryeneçë." [Enam 93]. Kjo ndryshon nga ajo që do të ndodhë me besimtarët në momentin e vdekjes së tyre. Ata do të përgëzohen me shumë gjëra të bukura, siç thotë i Lartësuari: "S'ka dyshim se atyre që thonë "Allahu është Zoti ynë.", dhe pastaj qëndrojnë të palëkundur në këtë, do t'u zbresin melekët *(e do t'u thonë)*: "Mos u frikësoni e mos u pikëlloni, por gëzohuni me Xhenetin, që ju është premtuar! Ne jemi miqtë tuaj, si në jetën e kësaj bote, ashtu edhe në botën tjetër. Atje ju do të keni atë që dëshirojnë shpirtrat tuaja dhe gjithçka që kërkoni. Kjo është dhuratë nga Ai që është Falës i Madh e Mëshirëplotë."" [Fusilet 30 - 32]. Në një hadith të saktë, që e sjell Bera Ibn Azibi, tregohet: "Kur besimtarit i vjen agonia e vdekjes, tek ai vijnë melekë me fytyra e rroba të bardha dhe i thonë: "Dil, o ti shpirt i mirë, në rehati e mëshirë dhe aromë borziloku, për te një Zot që nuk është i zemëruar me ty!" Atëherë, ai del nga goja e tij, ashtu siç

rrjedh e shkëputet pika e ujit nga buzët e enës." Ndërsa të tjerë kanë thënë se në ajet flitet për Ditën e Kijametit. Megjithatë, Muxhahidi, Dahaku dhe të tjerë thonë se nuk ka kundërthënie mes këtyre dy opinioneve. Nuk ka dyshim se melekët, si në ditën e agonisë së vdekjes së tyre, ashtu dhe në Ditën e Kijametit, kanë për t'iu shfaqur si besimtarëve, ashtu edhe mohuesve, por besimtarët do të përgëzohen prej melekëve me mëshirën e Allahut dhe kënaqësinë e Tij, si edhe me mirësi të shumta, ndërsa mohuesit do të dëshpërohen prej ndëshkimit të merituar që i pret. Mohuesi i besimit të vërtetë nuk ka për të gjetur asnjë përgëzim atë ditë, përkundrazi, çdo keqbërës do të dëshpërohet, madje, siç thotë Allahu i Lartësuar në vijim:

- "Ata do t'u thonë: "Juve ju është ndaluar çdo gjë e mirë!" - Pra, melekët do t'u thonë mohuesve: "Ju jeni të privuar nga çdo e mirë dhe jeni të pambrojtur nga çdo e keqe", sepse fjala "*el hixhër",* me të gjitha kuptimet e saj, tregon ndalim, pengim, privim. Pikërisht për këtë arsye është quajtur "*el hixhr*" pjesa rrethore përbri Qabes, sepse ndalohet që ta kapërcesh atë gjatë tavafit, pasi ajo hapësirë është pjesë e Qabes. Me fjalë të tjera, përemri "Ata" nënkupton melekët. Janë pikërisht melekët që u thonë këto fjalë mohuesve të besimit të vërtetë. Ky është mendimi i Muxhahidit, Ikrimes, Hasenit e të tjerë, dhe ky është mendimi që e ka përzgjedhur Ibn Xheriri.

- "Dhe Ne do t'i kthehemi ndonjë vepre të kryer nga ata dhe do ta bëjmë atë hi e pluhur." - Bëhet fjalë për veprat të cilat ata kanë menduar se ato do të jenë shpëtimtaret e tyre, por, në fakt, ato nuk i përmbushin kushtet e pranimit të tyre. Çdo punë që nuk bëhet me qëllimin e pastër për të arritur kënaqësinë e Allahut dhe që nuk bëhet në përputhje me Sheriatin e Tij, është e papranueshme dhe do të asgjësohet. Pa dyshim që veprat e mohuesve nuk janë të sinqerta për Allahun dhe nuk përputhen me Sheriatin, që Ai na e bëri të detyrueshëm për ta zbatuar. Për këtë arsye, ato janë krejt të pavlefshme, të papranueshme dhe të asgjësuara. Për sa i përket togut të fjalëve: "*hebâen menthurâ*" (i përkthyer "hi e pluhur"), Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë se ato janë rrezet e diellit kur kalojnë nga një vrimë duke krijuar një kon drite." Ndërsa Hasen el Basriu shpjegon: "Janë rrezet e diellit që hyjnë në të çarën e një çadre, të cilat, nëse dëshiron t'i kapësh me dorë, nuk i kap dot. Kështu ndodh edhe me mohuesit, të cilët mendojnë se janë në rrugë të drejtë, por, kur veprat i tyre dalin para Mbretëruesit të Drejtë dhe të Urtë, i Cili gjykon me drejtësi dhe nuk i bën padrejtësi askujt, e kuptojnë se ato janë kurrgjë, janë tërësisht të pavlera, siç thotë Allahu i Lartësuar në ajete të tjera: "Ja si është shembulli i atyre që mohojnë Zotin e tyre. Veprat e tyre janë si pluhuri, të cilin era e shpërndan në një ditë të stuhishme. Ata nuk do të përfitojnë asgjë nga veprat që kanë bërë. Kjo është një humbje e madhe." [Ibrahim 18]. "O ju që keni besuar! Mos i prishni sadakatë tuaja me të përmendur dhe me fyerje, siç bën ai që e jep pasurinë e vet sa për sy e faqe dhe nuk beson në Allahun dhe as në Ditën e Fundit! Ky ngjan me atë gurin e madh e të lëmuar, mbi të cilin ka pak dhé, por që kur e zë rrebeshi, e lë sërish të zhveshur. Ata nuk arrijnë asgjë nga ato gjëra që kanë bërë. Allahu nuk e udhëzon në rrugën e drejtë një popull që refuzon besimin." [Bekare 264]. "Kurse ata që nuk besuan, - veprat e tyre janë si mirazhi në një rrafshinë, të cilin i eturi e merr për ujë, derisa kur i afrohet e sheh se është asgjë. Por ai e ka Allahun pranë dhe Ai do t'ia bëjë të plotë llogarinë. Allahu është i shpejtë në bërjen e llogarisë." [Nur 39]. Tefsiri i të gjitha këtyre ajeteve është bërë më lart - Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja!

- "Banorët e Xhenetit do të jenë mirë atë ditë në banesën e tyre dhe do të kenë vendin më të mirë për pushim." - Ditën e Kijametit nuk do të jenë njëlloj banorët e Zjarrit dhe banorët e Xhenetit. I Lartësuari thotë: "Nuk janë njëlloj banorët e Xhenetit

me banorët e Xhehenemit! Banorët e Xhenetit janë të fituarit." [Hashr 20]. Kështu do të jetë, sepse banorët e Xhenetit do të kenë shpërblime, pikërisht për shkak të punëve të tyre të mira dhe të pranueshme nga Zoti. Ata hyjnë në atë vend të mrekullueshëm, ndryshe nga banorët e Zjarrit, të cilët nuk kanë asnjë vepër të mirë, që t'u mundësojë futjen në Xhenet dhe shpëtimin nga zjarri i Xhehenemit. Kështu, duke na treguar gjendjen e të lumturve, Allahu i Madhëruar na bën që të meditojmë për gjendjen e shëmtuar dhe të dëshpëruar të të humburve në Xhehenem. Në këtë ajet bëhet fjalë pikërisht për ato çaste në Xhenet, kur të dashurit e Allahut shtrihen të kënaqur në shtretërit e tyre, bashkë me hyritë sybukura, ndërkohë që armiqtë e Zotit do të qëndrojnë së bashku me shejtanët e tyre në zjarr, të lidhur dhe të shtrënguar në pranga përvëluese.

Ajetet 25 - 29

25. Ditën kur qielli do të çahet nga retë dhe melekët do të zbresin radhë-radhë,
26. atë ditë, sundimi i vërtetë i takon krejtësisht të Gjithëmëshirshmit. Për jobesimtarët, ajo do të jetë një ditë e vështirë.
27. Atë ditë, keqbërësi do të kafshojë duart e veta dhe do të thotë: "Oh, i mjeri unë, sikur të kisha ndjekur udhën e drejtë së bashku me Profetin!"
28. Ah, i mjeri unë, sikur të mos e kisha bërë mik aksh njeri!
29. Vërtet, ai më largoi prej Përkujtuesit, pasi më ishte treguar. Shejtani është veçse tradhtues për njeriun.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ditën kur qielli do të çahet nga retë dhe melekët do të zbresin radhë-radhë ..." - Allahu i Lartësuar na tregon për tmerret e Ditës së Kijametit, për ndodhitë e mëdha e të pashembullta, që do të ndodhin atë ditë. Prej këtyre ndodhive është çarja e qiellit: "Qielli do të hapet e do të bëhet dyer-dyer." [Nebe 19]. Qielli do të çahet e do të hapet nga retë e nga një dritë e madhërishme, që do të mahnisë shikimet. Atë ditë, melekët e të gjithë qiejve do të zbresin dhe do të rreshtohen rreth e rrotull krijesave në sheshin e tubimit. Pastaj do të vijë Zoti i Lartësuar e i Madhërishëm, për të bërë ndarjen dhe dallimin mes krijesave, duke i gjykuar me drejtësi. Muxhahidi ka thënë që kjo është ashtu sikurse ka thënë Allahu i Lartësuar: "E ç'presin tjetër ata, që t'u vijë Allahu përmes hijeve të reve, bashkë me melekët, dhe çështja të ketë marrë fund?! Vetëm tek Allahu kthehen të gjitha çështjet." [Bekare 210].

- "... atë ditë, sundimi i vërtetë i takon krejtësisht të Gjithëmëshirshmit." - Një ajet i ngjashëm është në suren Gafir: "Ai është Zotëruesi i pozitës më të lartë dhe Zoti i Fronit *(Arshit)*. Ai, me Urdhrin e Vet, ia jep shpalljen atij që Ai do nga robërit e Vet, për t'i paralajmëruar *(njerëzinë)* për Ditën e Takimit. Për Ditën kur ata do të dalin në shesh e kur Allahut nuk mund t'i fshihet asgjë e tyre. I kujt është Sundimi Sot?, - *(Do të thotë Zoti në ditën e gjykimit)* - . I Allahut, të Vetmit, Ngadhnjimtarit, - *(Do të përgjigjet po Vetë Zoti)* - ." [Gafir 16]. Buhariu sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili tregon se e ka dëgjuar të Dërguarin e Allahut duke thënë: 1992. "Allahu e kap Tokën dhe qiejt e i palos me të djathtën e Tij, pastaj thotë: "Unë jam Mbreti! Ku janë mbretërit e Tokës?" Sërish Buhariu sjell *tea'likan* hadithin nga Abdullah Ibn Unejsi, ku rrëfehet se Profeti ﷺ ka thënë: "Allahu i tubon robërit e Vet dhe i thërret me një zë, të cilin i largëti e dëgjon njëlloj si i afërmi: "Unë jam *Meliku* (Sunduesi), Unë jam *Dejjâni* (Shpërblyesi)." [110]

- "Për jobesimtarët, ajo do të jetë një ditë e vështirë." - Ajo do të jetë një ditë e vështirë, tmerrësisht e dhimbshme, sepse ajo do të jetë dita e drejtësisë dhe ndarjes së krijesave, siç thotë i Lartësuari: "Kur t'i fryhet Surit, atëherë është një ditë e vështirë. Nuk do të jetë aspak e lehtë për jobesimtarët." [Mudethir 8-10]. E tillë do të jetë gjendja e mohuesve të besimit atë ditë.

Ndërsa besimtarët do të jenë ashtu siç i përshkruan Allahu i Lartësuar: "Ndërsa ata të cilëve u priu e mbara nga ana Jonë, do të jenë larg tij *(Xhehenemit)*. Ata nuk do ta dëgjojnë as zhurmën më të vogël të tij dhe do të jenë përjetësisht atje ku u dëshiron shpirti. Frika e madhe nuk do t'i shqetësojë ata. Melekët do t'i presin me: "Kjo është dita juaj që ju qe premtuar.". ..." [Enbija 101 - 103].

- "Atë ditë, keqbërësi do të kafshojë duart e veta dhe do të thotë: "Oh, i mjeri unë! Sikur të kisha ndjekur udhën e drejtë së bashku me Profetin!" - Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar na tregon për pendimin dhe dëshpërimin e thellë të zullumqarëve, të cilët kanë refuzuar të ndjekin rrugën e të Dërguarit të Zotit. Ata nuk kanë pranuar Shpalljen, që ai e solli prej Allahut, atë të vërtetë të qartë, për të cilën nuk ka asnjë dyshim se është prej Allahut. Ata të mjerë ndoqën rrugë të tjera dhe jo rrugën e të Dërguarit të Zotit. Atëherë, Ditën e Kijametit, ata do të pendohen thellë, por ajo është ditë kur nuk vlen asnjë lloj pendimi. I Lartësuari tregon se ata do të kafshojnë duart e veta nga keqardhja dhe dëshpërimi i madh. Edhe pse ky ajet mund të jetë zbritur veçanërisht për Ukbe Ibn Ebu Muajtin, ai ka edhe kuptim të përgjithshëm, duke dhënë përshkrimin e gjendjes së çdo zullumqari atë ditë. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ditën kur fytyrat e tyre të përmbysen në Zjarr, ata do të thonë: "Të mjerët ne! Ah, sikur t'i ishim nënshtruar Allahut dhe t'i ishim bindur të Dërguarit!" Do të thonë gjithashtu: "O Zoti ynë! Ne iu bindëm udhëheqësve dhe të parëve tanë dhe ata na humbën nga rruga e drejtë. O Zoti ynë! Jepu atyre dënim të dyfishtë dhe jepu mallkim shumë të madh!" [Ahzab 66 - 68]. Çdo zullumqar do të dëshpërohet thellësisht dhe do të ndiejë dhimbje të madhe Ditën e Kijametit, aq sa do të kafshojë duart e veta, duke thënë:

- Ah! I mjeri unë! Sikur të mos e kisha bërë mik aksh njeri! - Domethënë, do të dëshironte që kurrë të mos e bënte mik atë njeri që e devijoi nga rruga e drejtë, duke e mashtruar dhe joshur për në rrugën e humbjes. Të tillë ftues janë të shumtë, edhe pse ajeti flet në mënyrë të veçantë për Umeje Ibn Halefin apo të tjerë. Allahu i Lartësuar na tregon për fjalët e dëshpëruara që do të thotë zullumqari atë ditë:

- "Në të vërtetë, ai më largoi prej Përkujtuesit, pasi më ishte treguar." - Fjala e përdorur në ajet është "*El Dhikri*",- Përkujtuesi, domethënë, Kurani. Domethë-në: ata më devijuan nga Kurani, pasi ai me erdhi i qartë dhe lehtësisht i kuptueshëm. Allahu i Lartësuar thotë në vijim:

- "Shejtani është veçse tradhtues për njeriun." - Shejtani vetëm e mashtron dhe e devijon njeriun nga e vërteta, duke e përdorur atë në përhapjen dhe mbështetjen e të kotës. Shejtani i mallkuar gjithmonë e devijon njeriun përmes mashtrimeve dhe hileve, për ta mbajtur larg nga e vërteta.

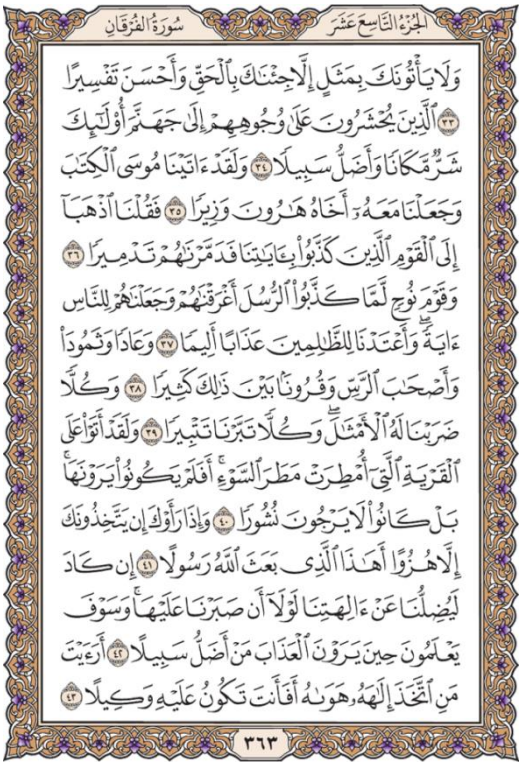
Ajetet 30 - 31

30. I Dërguari tha: "O Zoti im! Vërtet, populli im e braktisi këtë Kuran."

31. Kështu, Ne lejuam që, çdo profet të ketë një armik prej keqbërësve. Megjithatë, mjafton që Zoti yt të jetë Udhërrëfyesi dhe Ndihmësi yt.

Shpjegimi i ajeteve

- "I Dërguari tha: "O Zot im! Vërtet, populli im e braktisi këtë Kuran." - Allahu i Lartësuar na tregon për të Dërguarin dhe Lajmëtarin e Tij të dashur, Muhamedin ﷺ, i cili tha: "O Zoti im! Vërtet, populli im e braktisi këtë Kuran." Ai i tha këto fjalë, sepse sa herë që idhujtarëve u lexohej Kurani, ata ngrinin zërin, duke llomotitur kot, në mënyrë që të mos e dëgjonin. Refuzimi për të dëgjuar Kuranin dëshmonte mosbesimin tek ai libër, mosmeditimin në fjalët e tij, moszbatimin e tij, largimin prej tij, për të shkuar te gënjeshtrat dhe kotësitë. Të gjitha këto konsiderohen si braktisje e Kuranit. E lusim Allahun e Lartësuar që të na largojë nga çdo vepër dhe fjalë që shkakton zemërimin e Tij! E lusim të Madhëruarin që të na përdorë në çdo rrugë që sjell kënaqësinë e Tij; të na përdorë

الجزء التاسع عشر سورة الفرقان
وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾
الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ
وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾ فَقُلْنَا اذْهَبَا
إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾
وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ
آيَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَ
وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا
ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ ۖ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى
الْقَرْيَةِ الَّتِي أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا
بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾ وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ
إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ إِن كَادَ
لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۚ وَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَأَيْتَ
مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾
٣٦٣

për të ruajtur Librin e Tij, për ta kuptuar atë, për të punuar me gjithçka të tij. Lusim të Madhëruarin që të jemi të përhershëm në punën dhe adhurimin e Tij sipas këtij libri, ashtu siç Ai kënaqet me ne. Pa dyshim që Allahu është Gjithëdëgjuesi dhe më Bujari, i Cili u përgjigjet lutjeve, Dhuruesi i çdo mirësie.

- "Kështu, Ne lejuam që, çdo profet të ketë një armik prej keqbërësve." - Njëlloj si populli yt, të cilët të kundërvihen me armiqësi dhe urrejtje, kur ti i fton që të besojnë se Allahu është një i vetëm dhe që ta adhurojnë Atë si të tillë, po kështu vepruan edhe popujt e shkuar me profetët që Zoti dërgoi ndër ta. Mes tyre kishte shumë armiq, të cilët i pengonin njerëzit nga udha e drejtë, që tregonin të dërguarit, por vetëm Allahu i Lartësuar udhëzon në rrugën e drejtë dhe askush nuk mund ta pengojë Atë që udhëzimi dhe drita e Tij të hyjnë në zemrën e atij që Ai dëshiron, prandaj Allahu i Lartësuar thotë më pas:

- "Megjithatë, mjafton që Zoti yt të jetë Udhërrëfyesi dhe Ndihmësi yt." - Çdokush që ndjek Profetin e Allahut, beson Librin dhe Shpalljen e Tij, duke pohuar dhe besuar gjithçka që ky libër urdhëron të besohet dhe duke zbatuar çdo porosi të tij, atëherë Allahu i Madhëruar do të jetë udhëzuesi dhe ndihmësi i këtij njeriu. Allahu ka për ta udhëzuar atë në rrugë të drejtë, ka për ta ndihmuar dhe për t'i dhuruar triumfin mbi çdo armik dhe kundërshtar në këtë botë dhe ahiret. "Nuk ka dyshim se Allahu është Udhërrëfyesi dhe Ndihmësi yt." Ai është Triumfuesi, është Ai që kujdeset për të përmbushur vullnetin e Tij.

Ajetet 32 - 34

32. "Ata që nuk besojnë thonë: "Përse të mos i zbriste Kurani i gjithi përnjëherë?!" Ne e shpallëm ashtu *(pjesë-pjesë)*, **në mënyrë që të forcojmë zemrën tënde nëpërmjet tij. Ne ta sollëm atë ca nga ca, ajet pas ajeti.**

33. Nuk ka pyetje që bëjnë ata e që Ne të mos të zbresim të vërtetën dhe shpjegimin më të mirë.

34. Ata që do të grumbullohen me fytyrat përmbysur në Xhehenem, pikërisht atyre u përket vendi më i keq dhe mu ata janë më të humburit nga Rruga e Drejtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata që nuk besojnë thonë: "Përse të mos i zbriste Kurani i gjithi përnjëherë?!" - Allahu i Lartësuar na tregon për kundërshtitë e shumta të mohuesve, na tregon këmbënguljen e tyre të ashpër dhe fjalët e tyre të kota, me të cilat thjesht donin të refuzonin të vërtetën që u ofrohej, të mohonin Shpalljen e Allahut. Kështu, ata thoshin: "Përse të mos i zbriste Kurani i gjithi përnjëherë?" Domethënë, ashtu si Teurati, Ungjilli, Zeburi dhe libra të tjerë të Zotit, që u zbritën të plotë e përnjëherë, përse të mos zbritej edhe Kurani në këtë formë? Atëherë, Allahu i Lartësuar u përgjigjet:

- "Ne e shpallëm ashtu *(pjesë-pjesë)*, **në mënyrë që të forcojmë zemrën tënde nëpërmjet tij."** - Ai vendosi ta zbriste Kuranin pjesë-pjesë, të shtrirë në një periudhë të gjatë 23-vjeçare, në varësi të

ngjarjeve dhe ndodhive në Tokë dhe në varësi të nevojave që njerëzit kishin për ligje dhe rregulla. Ai e bëri këtë me një qëllim madhështor, ashtu siç thotë në ajet: "...në mënyrë që të forcojmë zemrën tënde nëpërmjet tij", pra, që të forconte e ta bënte të palëkundshëm besimin në zemrat e besimtarëve, që besuan këtë Shpallje. I zbritur në këtë formë, ligjet, kumtet dhe dobitë e shumta të tij do të zinin vend gradualisht, por fort dhe thellë në zemrat e besimtarëve.

- "Ne ta sollëm atë ca nga ca, ajet pas ajeti." - Duke e shtjelluar në këtë mënyrë, ajet pas ajeti.

- "Nuk ka pyetje që bëjnë ata e që Ne të mos të zbresim të vërtetën dhe shpjegimin më të mirë." - Sa herë që ata hedhin ndonjë dyshim dhe i kundërvihen të vërtetës, me arsyetime dhe fjalë të kota, Allahu i Lartësuar u përgjigjet me të vërtetën e padiskutueshme dhe tërësisht të kuptueshme, ndryshe nga fjalët e tyre të pabaza. Kjo tregon për përkujdesin jashtëzakonisht të madh dhe nderimin e pashembullt, që Allahu i Lartësuar i bëri të Dërguarit të Tij të dashur, Muhamedit ﷺ. Allahu i Lartësuar ia zbriste Shpalljen këtij Profeti të dashur mëngjes dhe mbrëmje, gjatë natës dhe ditës, në udhëtime ose jo, ndryshe nga shpalljet e tjera, të cilat zbritën tërësisht dhe njëherësh. Megjithatë, duhet theksuar se Allahu i Lartësuar e ka zbritur Kuranin me të dyja mënyrat, duke e bërë atë të dalluar nga të gjitha shpalljet e tjera. Kështu, mes banorëve të qiellit, ai u zbrit i tëri njëherësh nga *Leuhi Mahfudh*, në atë që quhet "Bejtul Izze" - "Shtëpia e Krenarisë", në qiellin e dynjasë. Pastaj, Kurani zbriti në Tokë i shpërndarë dhe pjesë-pjesë, në varësi të ngjarjeve. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon për gjendjen e keqe të mohuesve në Ditën e Kijametit, ditë së cilës ata nuk mund t'i shmangen. Ai na tregon për gjendjen e tyre të mjerë dhe të dëshpëruar, kur ata të hidhen në Xhehenem:

- "Ata që do të grumbullohen me fytyrat përmbysur në Xhehenem, pikërisht atyre u përket vendi më i keq dhe mu ata janë më të humburit nga Rruga e Drejtë." - Sipas një hadithi të saktë nga Enesi, një burrë pyeti: 1993. "O i Dërguari i Allahut! Si do të ringjallet mohuesi (e të ecë) mbi fytyrën e tij Ditën e Kijametit?" Ai u përgjigj: "Ai që e bëri që të ecte mbi dy këmbë në këtë dynja, Ai është i plotpushtetshëm që ta bëjë atë të ecë *(zvarrë)* me fytyrën e tij në Ditën e Kijametit."

Ajetet 35 - 40

35. Ne i dhamë Musait Librin dhe i caktuam vëllanë e vet, Harunin, si ndihmës.

36. U thamë: "Shkoni të dy te populli që ka mohuar argumentet Tona!" Ne vërtet i shkatërruam ata krejtësisht.

37. Edhe popullin e Nuhut, kur mohuan të dërguarit. Ne i përmbytëm ata, duke i bërë argument për njerëzimin. Për keqbërësit, Ne kemi përgatitur dënim shumë të dhembshëm.

38. Edhe Adët, Themudët, banorët e Rassit e shumë e shumë breza ndërmjet tyre.

39. Secilit prej tyre u sollëm argumente për të marrë mësim dhe çdonjërin prej tyre e shkatërruam krejtësisht.

40. Ata *(idhujtarët)* **me siguri kanë kaluar pranë vendbanimit, i cili u shkatërrua me shiun e tmerrshëm. Atëherë, a nuk e vështrojnë atë? Jo, porse ata nuk e kanë frikë ringjalljen.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne i dhamë Musait Librin dhe i caktuam vëllanë e vet, Harunin, si ndihmës." - Allahu i Lartësuar i paralajmëron të gjithë ata që mohojnë Profetin e Tij, duke shpifur se ai është mashtrues. Ai i kërcenon ashpër të gjithë ata që i kundërvihen rrugës së Tij, i paralajmëron për ndëshkimin e Tij të ashpër, duke u treguar dënimet e popujve shkuar, të cilët kundërshtuan profetët e tyre (paqja e Zotit qoftë mbi ta!). Kështu, Allahu i Lartësuar e nis me historinë e Musait. Ai na tregon se, së bashku me Musain, ai dërgoi si profet edhe

vëllain e tij, Harunin, për ta mbështe-tur dhe forcuar më shumë Musain (a.s).

- "U thamë: "Shkoni të dy te populli që ka mohuar aargumentet Tona!" - Faraoni, ushtritë dhe mbështetësit e tij i refuzuan dy profetët, që u dërguan tek ta.

- "Ne, vërtet i shkatërruam ata krejtë-sisht." - Po kështu u veprua dhe me popullin e Nuhut (a.s), kur ata e përgënje-shtruan atë.

- "Edhe popullin e Nuhut *(e shkatërruam ashpër)* **kur i mohuan të dërguarit."** - Vëreni me kujdes se si Allahu i Lavdëruar, duke folur për mohimin e popullit të Nuhut, thotë: "... i mohuan të dërguarit" (në shumës), edhe pse për ta u dërgua veçse Nuhu, i cili qëndroi 950 vjet, duke i ftuar në adhurimin e Allahut si një të vetëm. Për shkak të kundërshtimit që i bënë Nuhut, Allahu i Lartësuar i konsideroi ata si mohues të të gjithë profetëve, sepse nuk ka ndryshim mes një profeti dhe një profeti tjetër. Ai që kundërshton një profet, është sikur të ketë kundërshtuar të gjithë profetët që ka dërguar Zoti. Allahu i Lartësuar i përmbyti të gjithë ata, aq sa prej bijve të Ademit mbetën në faqen e dheut veçse ata që erdhën prej pasardhësve të Nuhut, që hipën në këtë anije. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ne i përmbytëm ata dhe i bëmë argument për njerëzimin." - Domethënë, i bëmë ata mësim për të gjithë ata që dinë të nxjerrin mësime. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Pasi vërshoi uji *(në kohën e Nuhut)*, Ne ju hipëm në anije, që të shërbente si përkujtim për ju dhe për ta kuptuar çdo vesh përkujtues."." [Haka 11 - 12].

- "Për keqbërësit, Ne kemi përgatitur dënim shumë të dhembshëm." - Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Edhe Adët, Themudët, banorët e Rassit e shumë e shumë breza ndërmjet tyre *(i shkatërruam)*." - Për sa i përket Adit dhe Themudit, historia e tyre u përmend në suret më parë, si surja Ea'raf, ku u sqarua hollësisht, ndaj tashmë është e panevojshme që t'i rikthehemi. Ndërsa për sa i përket popullit të Rassit, ata janë një populli që jetuan në Felxh, në një prej krahinave të *Jemame*s në zonën e *Nexhdit*. Rassi qe një pus, ku ata groposën të gjallë profetin e tyre, pra, e varrosën në të. Allahu i Lartësuar thotë në vijim: "... e shumë e shumë breza ndërmjet tyre." Pra, ishin të shumtë popujt e shkuar, madje më të shumë sesa këta popuj që kemi përmendur. Por Ne i shkatërruam që të gjithë, i shfarosëm, për shkak të refuzimit të profetëve të tyre, refuzimit të besimit që ata sollën nga Zoti.

- "Secilit prej tyre u solëm argumente për të marë mësim ..." - Të gjithëve ua sqaruam argumentet Tona, ua qartësuam ato me fakte, shenja dhe mrekulli të shumta, që u dhamë profetëve të tyre. Katadja ka thënë: "Pra, shuam çdo lloj justifikimi të tyre, përmes argumenteve që sollëm."

- "... dhe secilin prej tyre i shkatërruam krejtësisht." - I shkatërruam dhe i shfarosëm tërësisht. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Sa e sa breza kemi shkatërruar pas Nuhut! Mjafton që Zoti yt i di dhe i sheh të gjitha gjynahet e robërve të Tij." [Isra 17]. Fjala *el karnu* shënon një brezni njerëzish, të cilët jetojnë në të njëjtën kohë, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Pas tyre, Ne sollëm një popull tjetër (*karnen âħar*)." [Muminun 31]. Disa e kanë përcaktuar kohëzgjatjen e një breznie me 120 vjet, disa 100 vjet, disa 80 vjet, disa 40 vjet etj. Mendimi më i saktë është se *el karnu* do të thotë: brezni njerëzish që jetojnë në të njëjtën kohë dhe, kur ata largohen, vjen brezi tjetër që i zëvendëson ata." Buhariu sjell nga Imran Ibn Husajni (Allahu qoftë i kënaqur me të), se i Dërguari i Allahut ka thënë: "Më të mirët e umetit tim janë breznia ime, pastaj pasardhësit e tyre, pastaj pasardhësit e këtyre."

- "Ata me siguri kanë kaluar pranë vendbanimit, i cili u shkatërrua me atë shiun e tmerrshëm." - Bëhet fjalë për vendbanimin e popullit të Lutit, që quhet Sodom, të cilin Allahu i Lartësuar e shkatërroi duke e kthyer përmbys dhe duke gjuajtur furishëm mbi ta gurë prej qielli, siç

thotë në ajetin: "U lëshuam një breshëri *(gurësh nga qielli)*. Eh, sa i keq ishte ai rrebesh për ata që u paralajmëruan**!**" [Shuara 173]. I Lartësuari thotë gjithashtu: "Ju *(o banorë të Mekës)*, me siguri, kaloni aty pranë *(rrënojave)* ditën dhe natën. Atë-herë, a nuk po logjikoni?" [Safat 137, 138].

- "Atëherë, a nuk e vështrojnë atë?" - A nuk shohin dhe të marrin mësim nga ndëshkimi dhe zemërimi i Zotit, që goditi ata, për shkak të refuzimit të Profetit dhe mosndjekjes së rrugës së Tij?

- "Jo, porse ata nuk e kanë frikë ringjalljen." - Domethënë, ata të cilët kalojnë pranë këtyre vendbanimeve dhe nuk besojnë shpalljet e Zotit, nuk mund të nxjerrin mësime prej tyre, sepse ata nuk besojnë ringjalljen pas vdekjes. Ata nuk e besojnë Ditën e Premtuar, Ditën e Kijametit, kur Allahu do t'i ringjallë krijesat, për t'i shpërblyer ose ndëshkuar sipas bindjes ose mosbindjes dhe sipas pasimit ose jo të profetëve.

Ajetet 41 - 44

41. E kur të shohin ty, të marrin vetëm për tallje: "Vallë, ky është ai që Allahu e dërgoi si profet?!"

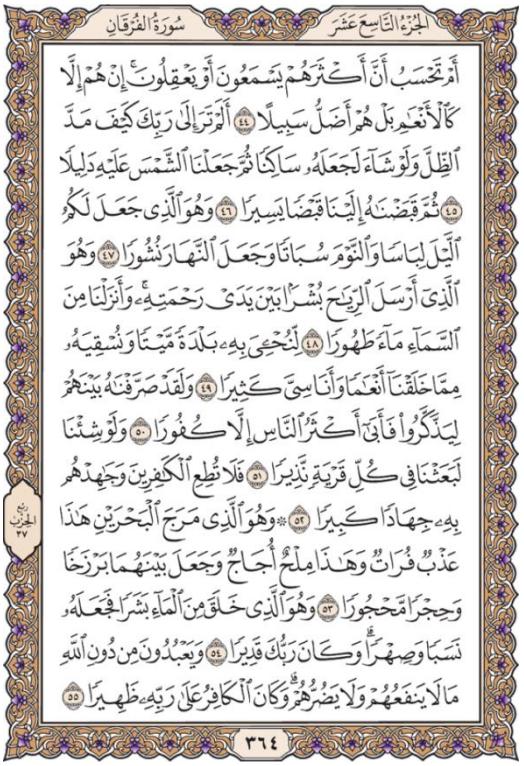
42. Ai gati do të na kishte sprapsur prej zotave tanë, sikur të mos kishim qenë qëndrestarë e besnikë ndaj tyre." Shumë shpejt, kur ta shohin qartë dënimin, do ta mësojnë se kush ishte më larg së vërtetës!

43. A e ke parë ti atë që ka zgjedhur si zot pasionin e vet? Mos vallë, ti do të bëhesh mbrojtës për të?!

44. A mendon ti se shumica e tyre dëgjojnë ose kuptojnë? Ata janë si bagëti. Madje, ata janë edhe më të humbur nga Udha e Drejtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "E kur të shohin ty, të marrin vetëm për tallje: "Vallë, ky është ai që Allahu e dërgoi si profet?" - Allahu i Lartësuar na tregon për talljet dhe nënçmimin që shfaqnin idhujtarët për Profetin e Tij, siç thotë edhe në një ajet tjetër: "E kur të shohin ty ata që nuk besojnë, fillojnë dhe tallen: "Ky është ai që përgojon zotat tuaj?"

الجزء التاسع عشر سورة الفرقان

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا
كَالْأَنْعَٰمِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ
ٱلظِّلَّ ۖ وَلَوْ شَآءَ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا ٱلشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا
﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَٰهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ
ٱلَّيْلَ لِبَاسًا وَٱلنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾ وَهُوَ
ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۖ وَأَنزَلْنَا مِنَ
ٱلسَّمَآءِ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِّنُحْيِىَ بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا وَنُسْقِيَهُۥ
مِمَّا خَلَقْنَآ أَنْعَٰمًا وَأَنَاسِىَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَٰهُ بَيْنَهُمْ
لِيَذَّكَّرُوا۟ ۖ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَبَعَثْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَجَٰهِدْهُم
بِهِۦ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِى مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ هَٰذَا
عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا
وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ مِنَ ٱلْمَآءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُۥ
نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ
مَا لَا يَنفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِۦ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾

الحزب ٣٧

٣٦٤

[Enbija 36]. Kështu, ata përçmonin figurën e Profetit, - Allahu i mallkoftë dhe i shëmtoftë fytyrat e tyre!

- "Ai gati do të na kishte sprapsur prej zotave tanë, sikur të mos kishim qenë qëndrestarë e besnikë ndaj tyre." - Ata donin të thoshin me këto fjalë se Profeti gati i devijoi, gati i bëri ata që të hiqnin dorë nga adhurimi i idhujve të tyre, nëse ata nuk do të bënin durim dhe nuk do të ishin këmbëngulës në rrugën e të parëve të tyre. Por Allahu i Lartësuar, duke i kërcënuar ata, thotë:

- "Shumë shpejt, kur ta shohin qartë dënimin, do ta mësojnë se kush ishte më larg së vërtetës!" - Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "A e ke parë ti atë që ka zgjedhur si zot pasionin e vet?" - Me këto fjalë, Allahu i Lartësuar i qartëson Profetit të Tij të dashur faktin se, atë të cilin Ai e ka shkruar që të jetë fatzi, që do të zhytet në humbje, askush tjetër, veç Atij, nuk ka mundësi dhe forcë që ta udhëzojë, t'ia hapë sytë dhe ta drejtojë. Allahu i Lartësuar do t'ia zbukurojë e do

t'ia bëjë të dashur robit atë që vetë ai, me zgjedhjen e tij të lirë, do ta dëshirojë dhe pasojë. Kështu, robi do ta konsiderojë atë rrugë të zgjedhur nga vetë ai, si një fe dhe besim, që nuk ka për t'iu ndarë asnjëherë, siç thotë i Lartësuari në këtë ajet: "Atëherë, a është i njëjtë ai të cilin e joshin veprat e këqija dhe i sheh ato si të mira me atë, që e sheh qartë të vërtetën? Allahu e lë në humbje atë që dëshiron dhe e udhëzon atë që dëshiron. Prandaj ti mos u dëshpëro për ta! Allahu e di mirë atë që bëjnë ata." [Fatir 8]. I tillë është edhe ai i cili e lëshon veten pas epsheve pa fre dhe pa menduar gjatë. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar e ndëshkon atë, për shkak të punëve të tij të ulëta, dhe kështu e lë atë në humbje, pikërisht ashtu siç e meriton, me zgjedhjen që bëri.

- "Mos vallë, ti do të bëhesh mbrojtës për të?!" - Ti nuk mund të jesh kurrsesi kujdestar, ndihmës apo ai që mund ta drejtojë dhe udhëzojë atë.

- "A mendon ti se shumica e tyre dëgjojnë ose kuptojnë? Ata janë si bagëti. Madje ata janë edhe më të humbur nga Udha e Drejtë." - Ata janë në gjendje shumë më të keqe se bagëtite e kullotës, sepse ata i shoqërojnë Allahut idhuj si të barabartë me Të, edhe pse u ka ardhur argument i qartë kundër këtij besimi të kotë, edhe pse u janë dërguar profetët, që t'i udhëzojnë në rrugën e drejtë. Atyre u është kumtuar qartë mesazhi i Zotit, tërësisht i kuptueshëm dhe thjeshtësisht i kapshëm dhe i zbatueshëm.

Ajetet 45 - 47

45. A nuk e sheh se si Zoti yt e zgjaton hijen? Po të donte, Ai mund ta bënte atë të palëvizshme. Ne e kemi bërë diellin drejtues të saj.

46. Pastaj Ne e tërheqim atë pranë vetes së vet dalëngadalë.

47. Është Ai që natën jua ka bërë si mbulesë dhe gjumin si pushim, ndërsa ditën e ka bërë si rigjallërim.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi na tregoi këmbënguljen e idhujtarëve në idhujtarinë e tyre, Allahu i Lartësuar flet për mirësitë e Tij të mëdha dhe pushtetin e Tij absolut për gjithçka. Krenari dhe i Lartësuari thotë:

- "A nuk e sheh se si Zoti yt e zgjaton hijen?" - Ibn Abasi, Ibn Umeri dhe disa tabiinë, duke shpjeguar ajetin, kanë thënë që kjo ndodh në kohën mes agut dhe lindjes së diellit.

- "Po të donte, Ai mund ta bënte atë të palëvizshme." - Po të dëshironte Allahu, mund ta bënte hijen (ose errësirën) të përhershme, që kurrë të mos largohej, siç thotë në ajetin tjetër: "Thuaj: "Sikur Allahu t'jua bënte natën të përhershme deri në Ditën e Kijametit, cili zot - përveç Allahut - do t'ju sillte juve dritë? A nuk po dëgjoni?" Thuaj: "Pa mendoni! Po ta bënte Allahu ditën të vazhdueshme deri në Ditën e Kijametit, cili zot përveç Allahut mund t'ju sjillte natën, që të pushoni? A nuk shihni?"" [Kasas 71, 72].

- "Ne e kemi bërë diellin drejtues të saj." - Sikur dielli të mos lindte, kurrë nuk do të dallohej hija nga drita, sepse çdo gjë njihet me të kundërtën e vet.

- "Pastaj Ne e tërheqim atë pranë vetes së vet dalëngadalë." - Allahu i Madhëruar e zvogëlon hijen (sipas pozicionit të diellit) pak nga pak, derisa asaj i mbetet veçse diçka e vogël, poshtë strehëve ose pemëve, ndërkohë që dielli qëndron sipër tyre dhe mbulon gjithçka me dritën e tij.

- "Është Ai që natën jua ka bërë si mbulesë ..." - Nata sikur e vesh gjithësinë me errësirën e saj, siç thotë Allahu në ajetin tjetër: "Betohem për natën, që me errësirë mbulon gjithësinë..." [Lejl 1]. Ose: "Betohem për Diellin dhe dritën e tij! Edhe për Hënën, që vjen pas tij. Betohem për ditën, kur ajo zbardh! Edhe për natën, e cila e mbulon atë!" [Shems 1 - 4].

- "... dhe gjumin si pushim ..." - *Subâten* do të thotë "ndërprerës i të gjitha lëvizjeve, në mënyrë që trupat të gjejnë rehati dhe prehje". Gjatë natës, çdo gjë bie në qetësi

dhe rehatohet. Kështu, vjen gjumi, i cili qetëson edhe shpirtin, edhe trupin.

- "... ndërsa ditën e ka bërë si rigjallërim." - Ai e bëri ditën të tillë që njerëzit të shpërndahen në tokë për të kërkuar mirësitë dhe për nevojat e jetës së tyre, siç thotë në ajetin tjetër: "Prej mëshirës së Tij, jua bëri natën dhe ditën për të pushuar dhe për të përfituar nga begatitë e Tij, si edhe që të jeni mirënjohës." [Kasas 72].

Ajetet 48 - 50

48. Është Ai që i lëshon erërat si lajmëtare për gëzim, përpara se të vijë mëshira e Tij. **Ne lëshojmë ujë pastërtie prej qiellit,**

49. me të cilin Ne i japim jetë tokës së vdekur dhe u shuajmë etjen atyre që kemi krijuar: kafshë e njerëz të shumtë.

50. Ne e shpërndajmë atë, me qëllim që ata të mendojnë, por shumica e njerëzve nuk duan gjë tjetër, veç refuzimit.

Shpjegimi i ajeteve

- "Është Ai që i lëshon erërat si lajmëtare për gëzim, përpara se të vijë mëshira e Tij." - Edhe kjo konsiderohet si mirësi gjithëpërfshirëse e Allahut të Lartësuar dhe treguese e sundimit, pushtetit dhe mbretërimit të Tij madhështor. Kështu, Allahu i Lartësuar i dërgon erërat si përgëzuese për ardhjen e reve pas tyre, të cilat vijnë me shiun, aq të dëshiruar. Erërat janë të llojeve të shumta. Disa prej tyre mbushin retë e bëjnë që të bjerë shiu. Allahu i Lartësuar thotë më pas:

- "Ne lëshojmë ujë pastërtie prej qiellit ..." - Nëpërmjet këtij uji bëhet pastrimi. [111]

- "Me të cilin Ne i japim jetë tokës së vdekur ..." - Tokës që ka pritur gjatë për ujin dhe jetën. Kur është e çarë nga thatësia, pa asnjë bimësi dhe pa asnjë shenjë jete, bie shiu, i cili i rikthen jetën, me gjelbërim dhe lloje të ndryshme lulesh dhe ngjyrash, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "... Ti e sheh tokën të tharë e pa jetë. Por, kur Ne i lëshojmë shiun, ajo trazohet *(nga bimët)*, mbufatet, gjelbërohet dhe nxjerr lloj-lloj çifte bimësh të këndshme." [Haxh 5].

- "...dhe ua shuajmë etjen atyre që kemi krijuar: kafshë e njerëz të shumtë. - Prej ujit të shiut pinë gjallesat, bagëtitë e njerëzit, të cilët kanë nevojë jetike për të pirë, por edhe për të vaditur të mbjellat e tyre. Allahu i Lartësuar thotë: "Është Ai që, pasi ata i kanë humbur shpresat, u lëshon shiun dhe shpërndan mëshirën e Vet. Ai është *(Kujdestari)* Mbikëqyrësi, i Lavdëruari." [Shura 28]. Ose: "Shikoji, o njeri, gjurmët e mëshirës së Allahut, se si Ai e ngjall tokën, pasi është shkretuar! Kështu do t'i ngjallë Ai të vdekurit; Ai ka fuqi për gjithçka." [Rum 50]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ne e shpërndajmë atë, me qëllim që ata të mendojnë ..." - Ne lëshojmë shi në një vend dhe nuk lëshojmë në një vend tjetër. Allahu i Lartësuar i bën që të kalojnë retë mbi një tokë të caktuar, pa lëshuar shi atje, derisa shkojnë në një vend tjetër të caktuar, ku bie shi, që është i begatshëm dhe i mjaftueshëm për ta kthyer atë në jetë, plot bimësi dhe mirësi, ndërsa toka e parë vazhdon akoma e etur për pikën e ujit. Pa dyshim, të gjitha këto, Allahu i Lartësuar i bën me urtësinë e Tij absolute dhe të pakundërshtueshme. Këto janë argumente të qarta për njerëzit që mendojnë. Ibn Abasi dhe Ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) kanë thënë: "Nuk ndodh që një vit të ketë më shumë reshje se një vit tjetër, por Allahu i Lartësuar i shpërndan reshjet në Tokë ashtu si Ai dëshiron". Pastaj kanë lexuar këtë ajet, ku mbështeteshin për këtë: "Ne e shpërndajmë atë *(shiun)* që ata të mendojnë, por shumica e njerëzve nuk deshën gjë tjetër veç refuzimit." Allahu i Madhëruar thotë: "Ne e shpërndajmë atë *(shiun)*, me qëllim që ata të mendojnë...". Domethënë, që ata të meditojnë, të përkujtojnë dhe të nxjerrin mësime prej faktit se si Allahu e ringjall një tokë nëpërmjet ujit dhe lë të vdekur një tokë tjetër. Kështu, Allahu e përhap mëshirën e Tij mes njerëzve, që ata të përkujtojnë mirësitë e panumërta dhe pushtetin e Tij absolut. Megjithatë, shumica e njerëzve

refuzojnë të besojnë dhe nuk dinë të bëjnë gjë tjetër, veçse të mohojnë Zotin dhe mirësitë e Tij. Kur njerëzit shohin se si Allahu ringjall tokën e vdekur me shiun që sjell, ata duhet të nxjerrin mësim dhe të kuptojnë se Allahu është i plotpushtetshëm që t'i ringjallë të vdekurit dhe që t'i sjellë në jetë kockat e zbardhura ose të tretura nga koha e gjatë. Gjithashtu, ata duhet të përkujtojnë, të nxjerrin mësim dhe të kuptojnë se privimi i tyre nga pika e ujit dhe nga mëshira e Zotit vjen pikërisht për shkak të gjynaheve që ata kanë bërë. Le të jetë ky një mesazh i qartë, që t'i bëjë të pendohen dhe t'i nënshtrohen Allahut, për t'u përfshirë në mëshirën e Tij.

- "... por shumica e njerëzve nuk duan gjë tjetër, veç refuzimit." - Ikrima shpjegon se ky ajet ka për qëllim ata njerëz, të cilët thonë: "Shiu ra për shkak të filan ylli." Pra, i lidhin reshjet me yjet e jo me mëshirën dhe dëshirën e Allahut të Lartësuar." Në hadithin që imam Muslimi e sjell nga Zejd Ibn Halidi (Allahu qoftë i kënaqur me të), ky i fundit rrëfen:1994. "Vitin e Hudejbijes, rrugës me të Dërguarin e Allahut, ra shi një natë. Pasi fali namazin e sabahut, Profeti ﷺ u kthye në drejtim të xhematit dhe tha: "A e dini ç'tha Zoti juaj?" - "Allahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më së miri!", - thamë ne. - "Allahu tha: "Disa robër të Mi u gdhinë duke më besuar, e të tjerë duke më mohuar. Ai që tha: "Ra shi nga mëshira, furnizimi dhe mirësia e Allahut, më ka besuar Mua dhe ka mohuar besimin në yje. Ndërsa ai që tha: "Ra shi, për shkak të filan ylli", i ka besuar yllit, e më ka mohuar Mua", - tha Profeti ﷺ.[112]

Ajetet 51 - 54

51. Sikur të kishim dashur Ne, do të kishim dërguar në çdo vendbanim qortues.

52. Prandaj, mos i dëgjo jobesimtarët e lufto kundër tyre me përpjekjet më të mëdha me të *(Kuranin)*!

53. Është Ai që lejoi të bashkohen dy dete, njëri i pijshëm e i ëmbël, e tjetri i kripur e i hidhur; bëri pengesë mes tyre dhe një ndarje, që të mos përzihen.

54. Është Ai që e krijoi njeriun nga uji dhe e vuri në lidhje gjaku e gjini. Zoti yt është i Gjithëfuqishëm.

Shpjegimi i ajeteve

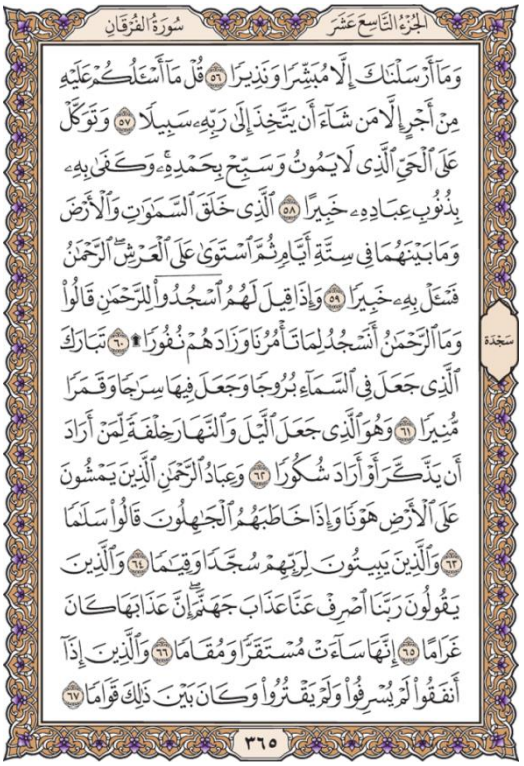
- "Sikur të kishim dashur Ne, do të kishim dërguar në çdo vendbanim qortues." - Ne dërguam në çdo vend paralajmërues, që t'i ftonte njerëzit të adhuronin Allahun Krenar dhe të Lartësuar. Por Ne të dalluam ty, o Muhamed, duke të dërguar tek të gjithë banorët e Tokës dhe të urdhëruam që t'u kumtosh atyre këtë libër. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Mua më është shpallur ky Kuran, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet**...**" [Enam 19]. Ose: "Edhe ky është një libër, që e zbritëm Ne. Ai është i begatshëm dhe vërtetues i shpalljeve të mëparshme. Ne e shpallëm për të paralajmëruar Nënën e Qyteteve *(Mekën)* dhe gjithçka përreth saj. Ata që besojnë ahiretin, besojnë edhe atë *(Libër)* dhe janë të rregullt me namazin e tyre." [Enam 92]. Ose: "Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. ..." [Araf 158]. Në dy *Sahih*-ët shënohet se Profeti ﷺ ka thënë: 1995. "Unë jam dërguar si Profet për të kuqtë dhe të zinjtë...". Sërish në dy *Sahih*-ët është një hadith tjetër, ku i Dërguari i Allahut thotë: "Çdo profet dërgohej vetëm në popullin e vet. Ndërsa unë jam dërguar për të gjithë njerëzit."

- "Prandaj, mos i dëgjo jobesimtarët e lufto kundër tyre, dukë bërë përpjekjet më të mëdha me të." - Lufto kundër tyre nëpërmjet Kuranit. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi. Lufto kundër tyre me këtë Kuran, duke bërë një xhihad të madh, të fortë dhe të ashpër. Në ajete të tjera, Allahu i Madhëruar thotë: "O Profet! Luftoji jobesimtarët dhe hipokritët dhe sillu ashpër me ta! Vendbanim i tyre është Xhehenemi, që është përfundimi më i keq." [Teube 73].

- "Është Ai që lejoi të bashkohen dy dete, njëri i pijshëm e i ëmbël, tjetri i kripur e i hidhur ..." - Allahu i Lartësuar krijoi dy

lloje ujërash, të ëmblin dhe të kripurin, secili me karakteristikat e veta. Kështu, me ujëra të ëmbël janë lumenjtë, burimet, puset etj., uji i të cilave është i pijshëm. Pra, uji i ëmbël, që përmendet në ajet, është pikërisht ai që përdoret nga njerëzit. Allahu i Lartësuar e shpërndan atë mes krijesave të Tij, për shkak të nevojës së madhe që ata kanë për të. Ai e shpërndan këtë lloj uji ndër ta në formën e lumenjve dhe burimeve, në të gjitha tokat dhe viset, në varësi të nevojës së tyre për veten, për tokat dhe bimësinë e tyre. Ndërsa lloji tjetër është ujë i kripur, i hidhur dhe që nuk mund të përdoret për t'u pirë. Të tillë janë ujërat e deteve, në lindje dhe në perëndim, qofshin ato dete të qeta, të cilat nuk rrjedhin si lumenjtë, por kanë valë. Ato kanë dallgë të forta dhe të larta në kohë stuhie dhe në dimër. Mes tyre ka ishuj. Në çdo muaj (hënor) ndodh batica dhe zbatica, pra, rritja e nivelit të ujit të detit dhe ulja e tij. Në fillim të muajit, niveli i ujit fillon e ngrihet dhe vazhdon deri në mes të muajit, kur hëna bëhet e plotë. Pastaj, uji fillon të tërhiqet, derisa shkon në nivelin e parë. Allahu i Lartësuar i Plotpushtetshëm ka bërë që kjo të jetë diçka e vazhdueshme dhe e pandryshueshme, si ligj i natyrës. Allahu i Lartësuar i bëri detet të kripur, në mënyrë që të mos prishet ajri, dhe kështu të shkatërrohet jeta. Ngaqë uji i deteve është i kripur, edhe ajri rreth e rrotull tyre është i pastër. Madje, edhe kafshët e detit që dalin të ngordhura prej tij janë të pastra. Sipas një hadithi: 1996. Profeti u pyet që a mund të marrim abdes me ujin e detit. Ai tha: "Uji i tij është i pastër dhe të ngordhurat që dalin prej tij janë hallall." Hadithin e sjellin Imam Maliku, Shafiu, Imam Ahmedi dhe autorët e *Sunene*-ve me një *isnad* të mirë.

- "... bëri pengesë mes tyre dhe një ndarje, që të mos përzihen." - Mes ujërave të ëmbla dhe atyre të kripura, Allahu i Lartësuar ka vendosur një pengesë, e cila është pikërisht toka mes tyre. Allahu i Lartësuar thotë: "...dhe një ndarje që të mos përzihen." Pra, e bëri si një pengesë të pakalueshme, që këto ujëra të mos përzihen

الجزء التاسع عشر سورة الفرقان
وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ٥٦ قُلۡ مَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ
مِنۡ أَجۡرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلٗا ٥٧ وَتَوَكَّلۡ
عَلَى ٱلۡحَيِّ ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِهِۦۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ
بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ٥٨ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ
وَمَا بَيۡنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ ٱلرَّحۡمَٰنُ
فَسۡـَٔلۡ بِهِۦ خَبِيرٗا ٥٩ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسۡجُدُواْ لِلرَّحۡمَٰنِ قَالُواْ
وَمَا ٱلرَّحۡمَٰنُ أَنَسۡجُدُ لِمَا تَأۡمُرُنَا وَزَادَهُمۡ نُفُورَۢا ٦٠ تَبَٰرَكَ سجدة
ٱلَّذِي جَعَلَ فِي ٱلسَّمَآءِ بُرُوجٗا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَٰجٗا وَقَمَرٗا
مُّنِيرٗا ٦١ وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ خِلۡفَةٗ لِّمَنۡ أَرَادَ
أَن يَذَّكَّرَ أَوۡ أَرَادَ شُكُورٗا ٦٢ وَعِبَادُ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمۡشُونَ
عَلَى ٱلۡأَرۡضِ هَوۡنٗا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلۡجَٰهِلُونَ قَالُواْ سَلَٰمٗا
٦٣ وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمۡ سُجَّدٗا وَقِيَٰمٗا ٦٤ وَٱلَّذِينَ
يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱصۡرِفۡ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ
غَرَامًا ٦٥ إِنَّهَا سَآءَتۡ مُسۡتَقَرّٗا وَمُقَامٗا ٦٦ وَٱلَّذِينَ إِذَآ
أَنفَقُواْ لَمۡ يُسۡرِفُواْ وَلَمۡ يَقۡتُرُواْ وَكَانَ بَيۡنَ ذَٰلِكَ قَوَامٗا ٦٧
٣٦٥

me njëra-tjetrën, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ai i lejoi dy dete që të takohen, mes të cilëve është një pengesë, që nuk e kapërcejnë." [Rahman 19 - 20]. Ose: "Është Ai që e ka bërë tokën vendqëndrim për ju e nëpër të bëri të rrjedhin lumenj. Ai vuri në të *(tokë)* male të palëvizshëm, dhe në mes dy deteve vuri një ndarje. A ka ndonjë zot tjetër *(që meriton të adhurohet)* përveç Allahut? Jo. Por shumica e tyre nuk e dinë." [Neml 61].

- "Është Ai që e krijoi njeriun nga uji ..."

- Allahu i Lartësuar e krijoi njeriun prej një pike uji, pra, si një krijesë tejet të dobët. Më pas, këtë krijese kaq të dobët, Ai e shndërron në një krijesë të plotë, mashkull ose femër, ashtu si Ai dëshiron.

- "... dhe e vuri në lidhje gjaku dhe gjini."

- Fillimisht, fëmija është në familjen e tij dhe është pjesë e kësaj farefisnie. Më pas, ai martohet, dhe kështu krijon një miqësi më të gjerë me krushqinë dhe rrethin e bashkëshortes. Më pas, atij i lindin fëmijë dhe pasardhës, nipër dhe mbesa, të cilët zgjerohen dhe përhapen. Kështu, Allahu i

Lartësuar i krijon çdo njeriu të afërmit e tij dhe farefisninë. Të gjithë këta krijohen, në fillim, pikërisht nga ai lëng i nënçmuar dhe si krijesa shumë të dobëta.

- "Zoti yt është i Gjithëfuqishëm." - Është pikërisht fuqia absolute e Allahut të Lartësuar, që e bën të mundur të realizohet diçka e tillë.

Ajetet 55 - 60

55. Megjithatë, ata adhurojnë në vend të Allahut gjëra që nuk u sjellin as dobi, as dëm atyre. Me të vërtetë, jobesimtari hyn në aleancë kundër Zotit të vet.

56. Por Ne nuk të dërguam ty për qëllim tjetër, përveçse si përgëzues dhe si qortues.

57. Thuaj: "Unë nuk ju kërkoj asnjë shpërblim për këtë. Kush të dëshirojë, le të marrë rrugën drejt Zotit të tij".

58. Mbështetju të Përjetshmit, që jeton e nuk vdes kurrë dhe madhëroje me lavdinë që i takon! Mjafton Ai, që t'i dijë gjynahet e robërve të Vet.

59. Ai krijoi qiejt, Tokën dhe gjithçka që gjendet ndërmjet tyre brenda gjashtë ditësh, e pastaj u ngrit mbi Arsh. Ai është i Gjithëmëshirshmi. Pyete për Të ndonjë të ditur!

60. Kur u thuhet atyre: "Bëjini sexhde të Gjithëmëshirshmit!", ata thonë: "E kush na qenka ky i Gjithëmëshirshmi?! Vallë, t'i bëjmë sexhde sepse na urdhëron ti?!" Por kjo ua shtoi edhe më shumë largimin.

Shpjegimi i ajeteve

- "Megjithatë, ata adhurojnë në vend të Allahut gjëra që nuk u sjellin as dobi, as dëm atyre." - Allahu i Lartësuar na tregon për injorancën e idhujtarëve në adhurimet që ata u kushtonin idhujve, edhe pse ata nuk mund të sillnin as dëm, as dobi. Ata i adhuronin idhujt pa asnjë lloj argumenti, por thjesht nga dëshira e tyre. Ata u përkushtoheshin tërësisht atyre, luftonin për hir të tyre, duke iu kundërvënë Allahut, Profetit të Tij dhe besimtarëve. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Me të vërtetë, jobesimtari hyn në aleancë kundër Zotit të vet." - Ai bëhet ndihmës i shejtanit kundër palës së Allahut, dhe dihet se pala e Allahut të Lartësuar do të jetë triumfuese. Allahu i Madhëruar thotë: "Ata adhurojnë zota të tjerë në vend të Allahut, me shpresë se do të mund të ndihmohen prej tyre. Ata (idhujt) as që mund t'u vijnë në ndihmë dhe të gjithë bashkë do të sillen para Nesh si një trupë (për t'u dënuar)." [Ja sin 74, 75]. Idhujt e tyre nuk kanë fuqi të ndihmojnë as veten e vet, ndërsa injorantët u bëhen ushtarë dhe luftojnë në emër të tyre. Në vijim, Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij dhe i thotë:

- "Por Ne nuk të dërguam ty për qëllim tjetër, përveçse si përgëzues dhe si qortues." - Të dërguam që të përgëzosh besimtarët e bindur ndaj Zotit, që i pret Xheneti. Të dërguam edhe si qortues, para-lajmërues dhe kërcënues për mohuesit dhe të gjithë ata të cilët i kundërvihen rrugës së Zotit dhe fesë së Tij, për ndëshkimin e ashpër që i pret.

- "Thuaj: "Unë nuk ju kërkoj asnjë shpërblim për këtë." - Unë nuk kërkoj prej jush asnjë shpërblim kundrejt kumtimit të qartë të këtij mesazhi. Unë e bëj këtë thjesht që të kënaq Allahun e Lartësuar .

- "Kush të dëshirojë, le të marrë rrugën drejt Zotit të tij". - Ai që dëshiron të marrë rrugën e Zotit, ai le të zbatojë fenë që ka zbritur Allahu dhe ta zgjedhë atë si udhërrëfyesen e tij. Kjo rrugë e drejtë është pikërisht Shpallja, me të cilën unë erdha.

- "Dhe mbështetju të Përjetshmit, që jeton e nuk vdes kurrë ..." - Mbështetju Allahut për të gjitha çështjet e tua, pa përjashtim. Mbështetju Atij që është i Gjallë *(El Hajju)* dhe i Përjetshëm *(El Kajûm).* Ai është sikurse e ka përshkruar Vetveten: "Ai është i Pari dhe i Fundit, i Larti, i Afërti dhe Ai di çdo gjë." [Hadid 3]. Ai është Zoti i gjithçkaje, Pronari dhe Sunduesi i saj. Bëje Atë të vetmin mbështetës, ku kthehesh për ndihmë dhe me të Cilin i lidh shpresat e tua, sepse Ai të mjafton dhe do të jetë ndihmësi yt. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "O i Dërguar! Përcille me qartësi Shpalljen që

t'u zbrit prej Zotit tënd! Nëse nuk e bën këtë, atëherë nuk e ke kryer detyrën! Allahu të garanton mbrojtjen prej njerëzve. Nuk ka dyshim se Allahu nuk e udhëzon në rrugën e drejtë popullin që mohon *(të vërtetën)*." [Maide 67].

- "... dhe madhëroje me lavdinë që i takon!" - Allahu i Madhëruar ka përmendur bashkë *hamd*-in dhe *tesbih*-un, dëlirësimin dhe lavdërimin e Tij. Profeti i Allahut gjithmonë thoshte: 1997. "*Subĥânekell-llahumme! Rabbenâ ue biĥamdik*! (I Dëlirë e i Lartësuar je nga çdo e metë, o Allah! Ti je Zoti ynë dhe i lavdëruar qofsh!)" Këtu kemi një urdhër për t'ia kushtuar adhurimet dhe mbështetjen e plotë vetëm Allahut, dhe me sinqeritet vetëm për Të. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Ai është Zoti i lindjes dhe i perëndimit. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Prandaj, vetëm Atë zgjidh për mbështetje!" [Muzem-mil 9]. Ose: "Vetëm Allahut i takon dija për fshehtësitë e qiejve dhe të Tokës dhe vetëm tek Ai kthehet çdo çështje. Atëherë vetëm Atë adhuroje dhe vetëm tek Ai kërko mbështetje! Zoti yt nuk është i shkujdesur ndaj veprave tuaja." [Hud 123]. Ose: "Thuaj: "Ai është i Gjithëmëshirshmi. Atij i kemi besuar dhe vetëm tek Ai jemi mbështetur." [Mulk 29].

- "Mjafton Ai, që t'i dijë gjynahet e robërve të Vet." - Allahu i Lartësuar i di plotësisht e hollësisht gjynahet e robërve të Tij, pasi diturisë së Tij absolute nuk mund t'i fshihet asgjë.

- "Ai krijoi qiejt, Tokën dhe gjithçka që gjendet ndërmjet tyre brenda gjashtë ditësh, e më pas u ngrit mbi Arsh." - Allahu i krijoi me fuqinë e Tij. Ai është Krijuesi, Zoti, Mbretëruesi, Sunduesi dhe Pronari i çdo gjëje. Ai e krijoi gjithësinë, siç thotë: "brenda gjashtë ditësh, e më pas u ngrit mbi Arsh." Ai u ngrit mbi Arsh, për të administruar dhe rregulluar çdo çështje dhe për të gjykuar me të vërtetën. Ai është Gjykatësi më i drejtë dhe më i mirë i çështjeve.

- "Ai është i Gjithëmëshirshmi. Pyet për Të ndonjë të ditur!" - Kërkoje diturinë rreth Zotit prej atij që është i ditur. Atë njeri ndiqe dhe merre për shembull. Dihet mirë se askush nuk mund të jetë më i ditur për Allahun, sesa robi, adhuruesi dhe Profeti i Tij i dashur, Muhamedi ﷺ, zotëria i të gjithë bijve të Ademit, më i miri i krijesave të Allahut, në dynja dhe ahiret. Ai nuk fliste asnjëherë nga dëshira e mendja e vet, por ai fliste veçse atë që i shpallej prej Zotit. Për këtë arsye, çdo gjë që Ai e ka thënë, ajo është e vërtetë; çdo dije që ka sjellë, ajo është e vërtetë e padiskutueshme. Ai është imami, udhëheqësi më i drejtë, i cili, nëse njerëzit konfliktohen për ndonjë çështje, është detyrë që konfliktet e tyre t'i zgjidhin duke u kthyer tek gjykimi i tij. Çdo gjë që pajtohet me fjalët dhe veprat e këtij Profeti të zgjedhur, ajo është e drejta dhe e vërteta, dhe çdo gjë që bie ndesh me to, ajo është e kotë, e padrejtë dhe është e refuzuar, kushdo qoftë autori i saj. Allahu i Lartësuar thotë: "O ju që keni besuar! Bindjuni Allahut, bindjuni të Dërguarit dhe udhëheqësve tuaj! Nëse nuk pajtoheni për ndonjë çështje, atëherë parashtrojeni atë tek Allahu dhe tek i Dërguari, nëse vërtet e besoni Allahun dhe Ditën e Fundit! Kjo është më e dobishmja dhe përfundimi më i mirë. A nuk i ke parë ata që pohojnë se besojnë në Shpalljen që të është dhënë ty *(o Muhamed)* dhe në Shpalljet e ardhura para teje, por *(në të vërtetë)* dëshirojnë që mes tyre të gjykojë *tagut*-i *(shejtani)*, megjithëse janë urdhëruar ta mohojnë atë? Shejtani dëshiron t'i çojë ata shumë larg *(nga e vërteta)*. Kur u thuhet atyre "Ejani te Shpallja që ka sjellë Allahu dhe tek i Dërguari!", dyfytyrakët të kthejnë shpinën." [Nisa 59] gjithashtu: "Për çdo çështje për të cilën nuk pajtoheni, gjykimin për të e gjeni tek Allahu. Ai është Allahu, Zoti im. Vetëm tek Ai mbështetem dhe vetëm Atij i drejtohem." [Shura 10], Ose: "Fjala e Zotit tënd është plot vërtetësi dhe plot drejtësi. ..." [Enam 115]. Domethënë, të vërteta janë të dhënat e saj dhe të drejta janë ligjet që ajo përcakton. Ky ishte njëri nga

shpjegimet e ajetit: "Pyet për Të ndonjë të ditur!" Ka ardhur edhe një shpjegim tjetër, i cili mëton se pikërisht ky Kuran është mësuesi dhe dituria më e sigurt që tregon rreth Zotit të Madhëruar. (Por, sigurisht, mes këtyre dy shpjegimeve nuk ka kundërshti, sepse pa dyshim që Profeti më i madh i dërguar ndër njerëz, Muhamedi ﷺ, ishte më i dituri i krijesave rreth Allahut. Madje, ai ishte edhe më i dituri rreth Kuranit dhe gjithçkaje që ai përmban.) [113] Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Kur u thuhet atyre: "Bëjini sexhde të Gjithëmëshirshmit!", ata thonë: "E kush na qenka ky i Gjithëmëshirshmi?!" - Kuptimi: Ne nuk e njohim se kush është Rrahmani (i Gjithëmëshirshmi) dhe nuk e pranojmë atë.

- "Vallë, t'i bëjmë sexhde, sepse na urdhëron ti?!" Por kjo ua shtoi edhe më shumë largimin." - Mos vallë, duhet t'i biem në sexhde thjesht dhe vetëm për të përmbushur fjalën tënde?! Kjo ua shtoi edhe më shumë largimin atyre, kurse besimtarët, që adhurojnë Allahun, i Cili është i Gjithëmëshirshmi e Mëshirëploti, i bien në sexhde Atij. Dijetarët janë të një mendimi se duhet që të biesh në sexhde kur lexon këtë ajet të sures Furkan, si lexuesi, ashtu edhe dëgjuesi, siç është dëshmuar dhe argumentuar gjetkë. Allahu i Lartësuar është më i dituri për gjithçka!

Ajetet 61 - 62

61. I madhëruar është Ai i Cili vendosi në qiell yjet, vuri atje Diellin dhe Hënën e shndritshme.

62. Është Ai që krijoi natën dhe ditën, që ndjekin njëra-tjetrën, për këdo që dëshiron të mendojë a dëshiron të jetë mirënjohës.

Shpjegimi i ajeteve

- "**I madhëruar është Ai i Cili vendosi në qiell yjet ..."** - Allahu i Lartësuar e lavdëron Veten e Tij në lidhje me bukuritë që ka krijuar në qiej dhe në Tokë. Në qiej, Ai ka vendosur yjet (*el buruxh*) madhështorë. Kështu e ka shpjeguar Muxhahidi, Seid Ibn Xhubejri, Katadja etj. Thuhet, gjithashtu, se *el buruxh* quhen kështjellat e ruajtësve të qiellit, siç është transmetuar nga Aliu, Ibn Abasi dhe të tjerë. Megjithatë, mendimi i parë është më i dukshëm dhe i pranueshëm. Veç nëse themi se pikërisht yjet madhështore janë kështjellat e ruajtësve të qiellit, që gjuajnë shejtanët me shkëndija të zjarta, dhe kështu bashkohen në harmoni dy shpjegimet, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Qiellin e dynjasë, Ne e kemi zbukuruar me kandilë *(yje)*, që i kemi bërë gjuajtës kundër shejtanëve, ndaj të cilëve kemi përgatitur dënimin me zjarr të ndezur fort." [Mulk 5].

- "... vuri atje Diellin dhe Hënën e shndritshme." - *Siraxh* është dielli, ndriçues dhe burim ngrohtësie, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Ne kemi ndërtuar mbi ju shtatë qiej të fortë dhe kemi vënë një Ndriçues që ngroh." [Nebe' 13]. Ndërsa *Kameran munira* është Hëna ndriçuese. Ajo ka tjetër ndriçim, të ndryshëm nga ai i Diellit, siç thotë Allahu i Madhëruar: "Është Ai që Diellin e bëri shndritës, ndërsa Hënën e bëri të shkëlqejë dhe i përcaktoi fazat e saj..." [Junus 5]. Ose në fjalët që Nuhu i drejtoi popullit të tij: "A nuk e shihni se si Allahu ka krijuar shtatë qiej, palë-palë, dhe në ta, Hënën e bëri dritë e Diellin e bëri ndriçues?" [Nuh 15 - 16]. Ndërsa në vijim, i Lartësuar i thotë:

- "Është Ai që krijoi natën dhe ditën, që ndjekin njëra-tjetrën ..." - Ato zëvendësojnë njëra-tjetrën kohë pas kohe dhe kurrë nuk e ndërpresin këtë proces, siç thotë Allahu i Lartësuar në ajetin tjetër: "Ai e krijoi për ju Diellin dhë Hënën, që vazhdimisht lëvizin, dhe bëri për ju natën dhe ditën." [Ibrahim 33]. Ose: "... Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish. Edhe Dielli, Hëna dhe yjet i janë nënshtruar sundimit të Tij. Vetëm Atij i takon Krijimi dhe Sundimi. I madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve!" [Araf 54]. Ose: "As Dielli nuk mund ta arrijë Hënën, e as nata nuk mund ta kalojë ditën. Secili *(trup qiellor)* noton në orbitën e vet." [Ja sin 40].

- "... për këdo që dëshiron të mendojë a dëshiron të jetë mirënjohës." - Allahu i Lartësuar i bëri që ato të zëvendësojnë pa ndalesë njëra-tjetrën, në mënyrë që kjo të shërbejë si llogaritje e kohës për krijesat. Kështu, atij që i shpëton pa bërë ndonjë punë gjatë natës, të arrijë ta bëjë atë gjatë ditës, kurse atij që i shpëton një punë gjatë ditës, të arrijë ta bëjë atë gjatë natës. Në një hadith të saktë thuhet: 1998. "Allahu e shtrin dorën e Tij gjatë natës, që të pranojë pendimin e gabimtarëve të ditës dhe e shtrin dorën e Tij ditën, që të pendohen gabimtarët e natës."

Ajetet 63 - 67

63. Adhuruesit e të Gjithëmëshirshmit janë ata që ecin në tokë të qetë, dhe kur injorantët iu drejtohen me fjalë fyese, ata u thonë: "*Selam*!"

64. Janë ata që, për hir të Zotit të tyre, e kalojnë natën duke bërë sexhde dhe duke qëndruar në këmbë në namaz.

65. Janë ata që thonë: "O Zoti ynë! Largoje prej nesh vuajtjen e Xhehenemit, sepse vuajtja në të është vërtet gjëja më e rëndë!"

66. Ai është vërtet shumë i keq, si vendbanim dhe vendqëndrim.

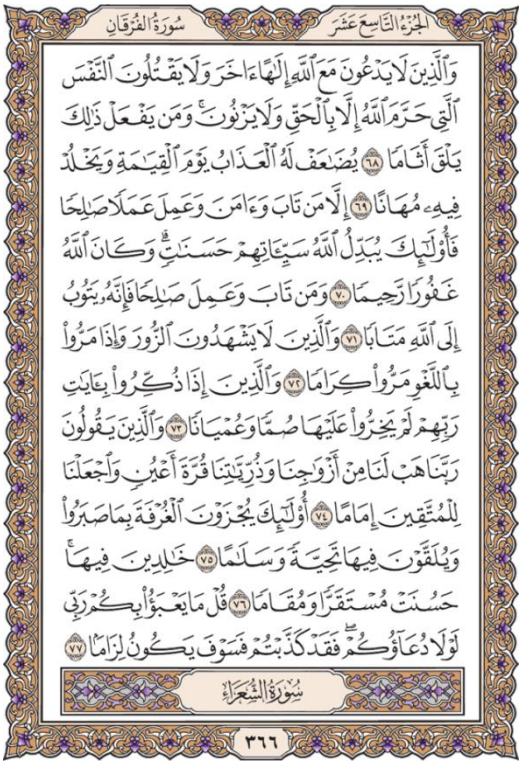
67. Janë ata që, kur shpenzojnë, nuk e teprojnë e as nuk janë dorështrënguar, por mbajnë mesataren e janë të matur.

Shpjegimi i ajeteve

Këto janë cilësitë e adhuruesve të Allahut, besimtarëve të mirë. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Adhuruesit e të Gjithëmëshirshmit janë ata që ecin nëpër tokë të qetë ..." - Ata ecin me modesti, të përulur, pa mendjemadhësi dhe kryeneçësi, pa përhapur ligësinë dhe pa u mburrur, siç thotë i Lartësuari në këtë ajet: "Mos ec nëpër tokë me mburrje, sepse ti as nuk mund ta çash tokën, as nuk mund të arrish lartësinë e maleve! E keqja e të gjitha këtyre është e urryer nga Zoti yt." [Isra 36, 37]. Kjo nuk do të thotë se ata ecin si të sëmurë apo vetëm për t'u dukur si modestë, por ata janë vërtet të tillë, pra, të thjeshtë, të përulur, të sjellshëm. Ata ecin me qetësi dhe dinjitet, jo me mendjemadhësi dhe plogësti. E tillë ishte ecja e të Dërguarit të Allahut. Profeti ecte sikur zbriste nga pjerrësia, sikur toka mblidhej për ta bërë ai rrugën shpejt. Kush ecte përkrah tij, lodhej e mundohej, ndërsa Profeti ecte pa mundim e pa vështirësi. Kjo tregon dy gjëra: Ai nuk bënte ecje prej të plogësti e as ecje prej të poshtëruari; ajo ishte ecja më e drejtë e më e ekuilibruar. Me fjalën *heuna* të përmendur në ajet është qetësia e ecjes së tyre, fisnikëria që i mbulon dhe modestia e dukshme, që duket në sjelljen e tyre.[114] Sikurse ka thënë Profeti i Allahut: 1999. "Kur të vini në namaz mos ejani në të duke vrapuar por ejani dhe t'ju mbulojë prehja dhe qetësia. Atë që arrini prej namazit faleni dhe atë që ju ikën plotësojeni." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "... kur injorantët iu drejtohen me fjalë fyese, ata u thonë: "*Selam*!" - Nëse dikush u shpreh mendjelehtësinë dhe injorancën përmes fjalëve e veprimeve fyese, ata nuk nxitohen që t'u kundërpërgjigjen me të njëjtën mënyrë. Përkundrazi, tregohen falës, tolerantë, tërësisht të qetë, me shprehur mirësjellje dhe vetëm fjalë të mira, siç thotë i Madhëruari në një ajet tjetër: "Atyre do t'u jepet shpërblim i dyfishtë sepse kanë qenë durimtarë. Ata e largojnë të keqen me të mirë dhe japin nga ajo që Ne u kemi dhënë. Dhe kur dëgjojnë ndonjë bisedë të kotë, i kthejnë shpinën dhe thonë: "Ne kemi veprat tona e ju, tuajat. Paqe keni prej nesh. Ne nuk e duam paditurinë *(e kotësinë).*"" [Kasas 55]. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Numan Ibn Mukarrin el Muzeni, i cili përcjell se i Dërguari i Allahut ka thënë: 2000. "Një burrë ofendoi një tjetër, i cili nuk tha asgjë tjetër veçse: "*Alejkes-selam*!" Atëherë, Profeti i Allahut tha: "Një melek që qëndronte mes jush, po të mbronte ty sa herë që tjetri të fyente. Kur ti i thoshe atij: "*Alejkes-selam*!", meleku të drejtohej ty dhe të thoshte: "Për ty, gjithashtu, qoftë selami, se ti e meriton më tepër!" *Isnadi* i këtij hadithi është *hasen*.

الجزء التاسع عشر سورة الفرقان
وَٱلَّذِينَ لَا يَدۡعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقۡتُلُونَ ٱلنَّفۡسَ
ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَلَا يَزۡنُونَۚ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ
يَلۡقَ أَثَامٗا ٦٨ يُضَٰعَفۡ لَهُ ٱلۡعَذَابُ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَيَخۡلُدۡ
فِيهِۦ مُهَانًا ٦٩ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلٗا صَٰلِحٗا
فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمۡ حَسَنَٰتٖۗ وَكَانَ ٱللَّهُ
غَفُورٗا رَّحِيمٗا ٧٠ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ
إِلَى ٱللَّهِ مَتَابٗا ٧١ وَٱلَّذِينَ لَا يَشۡهَدُونَ ٱلزُّورَ وَإِذَا مَرُّواْ
بِٱللَّغۡوِ مَرُّواْ كِرَامٗا ٧٢ وَٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُواْ بِـَٔايَٰتِ
رَبِّهِمۡ لَمۡ يَخِرُّواْ عَلَيۡهَا صُمّٗا وَعُمۡيَانٗا ٧٣ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ
رَبَّنَا هَبۡ لَنَا مِنۡ أَزۡوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا قُرَّةَ أَعۡيُنٖ وَٱجۡعَلۡنَا
لِلۡمُتَّقِينَ إِمَامًا ٧٤ أُوْلَٰٓئِكَ يُجۡزَوۡنَ ٱلۡغُرۡفَةَ بِمَا صَبَرُواْ
وَيُلَقَّوۡنَ فِيهَا تَحِيَّةٗ وَسَلَٰمًا ٧٥ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ
حَسُنَتۡ مُسۡتَقَرّٗا وَمُقَامٗا ٧٦ قُلۡ مَا يَعۡبَؤُاْ بِكُمۡ رَبِّي
لَوۡلَا دُعَآؤُكُمۡۖ فَقَدۡ كَذَّبۡتُمۡ فَسَوۡفَ يَكُونُ لِزَامٗا ٧٧
سورة الشعراء
٣٦٦

- "Janë ata që, për hir të Zotit të tyre, e kalojnë natën duke bërë sexhde dhe duke qëndruar në këmbë në namaz." **-** Ata e kalojnë natën në bindje ndaj Allahut të Lartësuar, duke e adhuruar Atë, siç thotë Ai në një ajet tjetër: "Vërtet, të devotshmit janë mes kopshteve e burimeve, duke marë *(me kënaqësi)* atë që u jep Zoti i tyre. Në fakt, ata ishin vepërmirë edhe më parë. Ata flinin pak natën, ndërsa në agim, ata kërkonin falje." [Dharijat 15 - 18]. Gjithashtu: "Argumentet Tona i besojnë vetëm ata, të cilët kur u lexohen ato *(si këshillë)*, bien me fytyra përtokë dhe e madhërojnë dhe lavdërojnë Zotin e tyre me *tesbih* dhe ata kurrë nuk tregohen kryeneçë. Trupat e tyre largohen prej dyshekëve, *(e qëndrojnë në këmbë e në sexhde)* duke iu lutur Zotit të tyre me frikë dhe me shpresë *(për dashurinë dhe mëshirën e Tij)*, dhe nga ajo që u kemi dhënë, ata japin." [Sexhde 16]. "A është njëlloj *(me mohuesit)* ai që kohën e natës e kalon në adhurim, duke bërë sexhde e duke qëndruar në këmbë, që i ruhet *(dënimit të)* botës tjetër dhe shpreson në mëshirën e Zotit të vet? Thuaj: "A janë njëlloj ata që dinë dhe ata që nuk dinë?" Por, vetëm të mençurit marrin mësim." [Zumer 9]. Ata i druhen Allahut dhe ndëshkimit të Tij, por edhe shpresojnë fort në mëshirën e Tij. [115]

- "Janë ata që thonë: "O Zoti ynë! Largoje prej nesh vuajtjen e Xhehenemit, sepse vuajtja në të është vërtet gjëja më e rëndë!" - Xhehenemi është përvëlues i përhershëm.

- "Ai është vërtet shumë i keq, si vendbanim dhe vendqëndrim." - Ai është vendi më i keq dhe me pamjen më të tmerrshme. Kur dikush mbërrin tek një prej portave te tij, atij i thuhet: "Qëndro atje, të marrësh "dhuratën" e mikpritjes!" Dhe i jepet për të pirë helm gjarpërinjsh dhe akrepash, pije nga e cila i copëtohet lëkura, i bien flokët dhe i shpërbëhen damarët, veç e veç. Kështu përcillet se ka thënë Malik Ibn Harithi.

- "Janë ata që, kur shpenzojnë, nuk e teprojnë e as nuk janë dorështrënguar ..." - Ata nuk e teprojnë kur shpenzojnë, por nuk janë as koprracë për ato çështje dhe gjëra që i kanë në përgjegjësi.

- "... por mbajnë mesataren e janë të matur." - Siç thotë Allahu i Lartësuar në ajetin tjetër: "Mos e shtrëngo dorën tënde e as mos e lësho atë pa fre dhe të mbetesh i qortuar dhe duarthatë!" [Isra 29]. Ebu Bekër Ibn Hudhejfe përcjell se Profeti i Allahut ka thënë: 2001. "Sa e mirë është vetëpërmbajtja gjatë kohës së pasurisë dhe sa e bukur është ajo gjatë kohës së varfërisë! Sa e bukur është të jesh mesatar edhe në adhurime!" Pastaj shton se di që ky hadith transmetohet veçse prej Hudhejfes. Megjithatë, Hasen Basriu ka thënë që: investimi në rrugë të Allahut nuk mund të jetë kurrë i tepruar, sado shumë që të japësh.

Ajetet 68 - 71

68. Janë ata që, veç Allahut, nuk i luten asnjë zoti tjetër dhe nuk e vrasin atë që Allahu e ka ndaluar të vritet, përveçse kur e meriton sipas drejtësisë, dhe nuk

bëjnë imoralitet. Kush i bën këto, e pret ndëshkimi.

69. Atij i dyfishohet dënimi Ditën e Kjametit dhe aty mbetet përgjithmonë i poshtëruar.

70. Përveçse nëse pendohet, beson dhe bën vepra të mira. Të tillëve, Allahu ua shndërron të këqijat në të mira. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

71. Kushdo që pendohet dhe bën vepra të mira, ai është kthyer, me të vërtetë tek Allahu me një pendim të sinqertë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Janë ata që veç Allahut, nuk i luten asnjë zoti tjetër dhe nuk e vrasin atë, të cilin Allahu e ka ndaluar të vritet, veçse kur e meriton në bazë të drejtësisë dhe nuk bëjnë imoralitet." - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi: 2002. "I Dërguari i Allahut u pyet njëherë: "Cili është gjynahu më i madh tek Zoti?" Ai tha: "T'i bësh Zotit shok në adhurim, kur është Ai që të ka krijuar." - "Po pastaj?" - Të vrasësh fëmijën tënd, nga frika se mos ushqehet me ty." - "Po pastaj?" - "Të bësh imoralitet me gruan e fqinjit tënd." Abdullahi rrëfen: "Allahu i Lartësuar zbriti ajetin që e përforcon këtë fjalë: "Janë ata që veç Allahut, nuk i luten asnjë zoti tjetër...". Ky është varianti i Nesaiut. Megjithatë, hadithin e kanë sjellë edhe Buhariu me Muslimin, në versionin e të cilëve thuhet se ishte Ibn Mesudi, i cili pyeti: "O i Dërguari i Allahut! Cili është gjynahu më i madh tek Zoti?..." Nesaiu sjell hadithin nga Seleme Ibn Kajsi, se në Haxhin e Lamtumirës, Profeti ﷺ tha: 2003. "Janë 4 gjëra, që duhet t'i zbatoni..." Betohem në Allah *(thotë Seleme)*, që, kur i kam dëgjuar ato prej Profetit ﷺ, nuk ka patur gjë tjetër për të cilat kam qenë më i përkushtuar për t'i zbatuar. Ai tha: "Mos i shoqëroni asgjë Allahut në adhurim, mos vrisni askënd që Allahu e ka ndaluar, veç sipas ligjit; mos bëni zina dhe mos vidhni!" Imam Ahmedi sjell hadithin nga Mikdad Ibn Esuedi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Profeti i Allahut u tha njëherë shokëve të tij: 2004. "Çfarë mund të thoni në lidhje me imoralitetin?" Ata thanë: "Allahu dhe i Dërguari i Tij e kanë bërë haram, e kështu imoraliteti do të jetë haram deri në Ditën e Kijametit." Atëherë, Profeti ﷺ u tha shokëve të tij: "Nëse një burrë bën zina me 10 gra të ndryshme, është më e lehtë tek Zoti, sesa të bëjë zina me gruan e komshiut të Tij." Pastaj tha: "Çfarë mund të thoni në lidhje me vjedhjen?" Ata thanë: "Allahu dhe i Dërguari i Tij e kanë bërë haram, prandaj vjedhja është haram.". Profeti ﷺ tha: "Nëse dikush vjedh 10 shtëpi të ndryshme, është më e lehtë sesa të vjedhë shtëpinë e komshiut të vet." Ebu Bekër Ibn Dunja sjell hadithin nga Hejthem Ibn Malik et Tai se Profeti ﷺ ka thënë: 2005. "Pas idhujtarisë, nuk ka gjynah me të madh tek Allahu sesa kur një burrë hedh farën e vet në një bark që nuk i lejohet." Ibn Xhurejxhi sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili tregon: 2006. "Disa idhujtarë kishin vrarë shumë njerëz duke e tepruar dhe kishin bërë imoralitet duke e tepruar. Pastaj shkuan tek Muhamedi ﷺ dhe i thanë: "Në të vërtetë, ajo në të cilën na fton është shumë e bukur dhe e mirë, nëse do të na premtoje se për çdo punë të keqe që kemi bërë më parë ka falje." Atëherë, zbritën ajetet: "Janë ata që, veç Allahut, nuk i luten asnjë zoti tjetër...". Po ashtu edhe ajeti: "Thuaj: "O robërit e Mi, të cilët e keni ngarkuar veten tuaj me shumë gabime, mos e humbni shpresën në mëshirën e Allahut, sepse Allahu i fal të gjitha gjynahet! Ai është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë." Dhe, kthehuni te Zoti juaj *(me pendim dhe bindje)* dhe dorëzojuni Atij para se t'ju vijë dënimi, se pastaj nuk do të ketë kush t'ju ndihmojë. Dhe përmbajuni më të mirës që ju është shpallur nga Zoti juaj, para se t'ju vijë dënimi befas e ju të mos e ndjeni." [Zumer 53 - 55]. Na kanë thënë se Lukmani i urtë i thoshte shpesh të birit: "O biri im, kujdes dhe ruaju nga imoraliteti, sepse në fillim sjell frikë, kurse në fund është dëshpërim." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Kush i bën këto, e pret ndëshkimi (*el ethâm***)."** - Abdullah Ibn Amri ka thënë: "*El*

ethâm është një luginë në Xhehenem." Ndërsa Ikrima ka thënë që "*el ethâm*" janë shumë lugina në Xhehenem, ku ndëshkohen imoralët."

- "Atij i dyfishohet dënimi Ditën e Kijametit ..." - Domethënë, i shumëfishohet e i ashpërsohet ndëshkimi.

- "... dhe aty mbetet përgjithmonë i poshtëruar." - Domethënë, i përulur, i përbuzur, i përçmuar.

- "Përveçse nëse pendohet, beson dhe bën vepra të mira." - Allahu i Lartësuar na tregon se ata që bëjnë të tilla vepra të shëmtuara do të ndëshkohen, përveç atyre që janë penduar në këtë botë, kur pendimi ende është i pranueshëm. Ajeti tregon qartë se edhe ai që ka kryer krimin e vrasjes është e mundur të pendohet sinqerisht dhe t'i pranohet pendimi. Në suren Nisa, Allahu i Lartësuar thotë: "Çdokush që vret një besimtar qëllimisht, dënimi i tij është Xhehenemi, në të cilin do të jetë përgjithmonë. Allahu është zemëruar ndaj tij, e ka mallkuar dhe ka përgatitur për të dënim të rëndë." [Nisa 93]. Disa mund të mëtojnë se mes këtyre dy ajeteve ka kontradiktë. Në të vërtetë, nuk është ashtu, sepse ajeti i sures Nisa është përgjithësues, ndërsa ajeti në suren Furkan është më i specfikuar dhe tregon se pendimi i vrasësit është i mundur dhe ka mundësi të pranohet. Ajeti i sures Nisa, edhe pse është zbritur në Medinë (pra, nuk është i shfuqizuar), ai është një ajet i përgjithshëm, i cili mund të specifikohet me ajete te tjera. Kështu, mund të themi se ai ajet bën fjalë për ata të cilët bëjnë këtë vepër të tmerrshme dhe nuk pendohen. Pra, ai i cili vret një besimtar me qëllim, dhe pastaj nuk pendohet tek Allahu i Lartësuar, kërcënohet me ndëshkimin e përmendur në suren Nisa. Në këtë mënyrë, edhe pse është një ajet i përgjithshëm, ai është posaçëruar me ajete të tjera, siç është ajeti në fjalë. Madje, po në suren Nisa vijnë ajete, që tregojnë se pendimi i sinqertë pranohet, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Allahu nuk fal t'i shoqërohet Atij shok; ndërsa të tjerat, përveç këtij *(gjynahu)*, ia fal atij që Ai dëshiron. Ai që i përshkruan Allahut shok, ka humbur shumë larg *(nga rruga e drejtë)*." [Nisa 116]. [116] Po kështu, ka edhe hadithe, ku tregohet se pendimi i vrasësit është i pranueshëm, si hadithi në dy *Sahih*-ët i atij që kishte vrarë 10 njerëz dhe donte të pendohej.[117]

- "Këtyre Allahu ua shndërron të këqijat në të mira. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." - Për këtë ajet ka dy mendime dhe më i sakti është ai që thotë se: të gjitha veprat e këqija që janë kryer në të shkuarën, shndërrohen, nëpërmjet pendimit të sinqertë e të vërtetë, në sevape dhe punë të mira. Nuk është e çuditshme të ndodhë diçka e tillë, nëse kuptojmë se, sa herë që njeriu kujton gjynahet e shkuara të tij, ai shpreh keqardhje dhe i kërkon vazhdimisht falje Allahut të Lartësuar. Në këtë mënyrë, gjynahet e shkuara bëhen shkak që robi të bëjë një punë të mirë, siç është kërkimi i faljes, keqardhja për gjynahet e shkuara dhe pendimi i sinqertë, të cilat janë shprehje e bindjes ndaj Allahut të Lartësuar. Në këtë këndvështrim, punë e këqija shndërrohen në sevape. Kështu, Ditën e Kijametit, edhe nëse robi i gjen të shkruara ato gjynahe të shkuara, ato nuk kanë për ta dëmtuar aspak, madje do të shndërrohen në punë të mira. Në Sunet dhe nga selefët kanë ardhur shumë fjalë, në lidhje me këtë çështje. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Dherri (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili tregon se i Dërguari i Allahut tha njëherë: 2007. "Unë e njoh banorin e fundit që do të hyjë në Xhenet, i cili është njëkohësisht banori i fundit që do të dalë nga Zjarri. Ai është një burrë që do të sillet Ditën e Kijametit dhe do të thuhet: 'Shfaqjani gjynahet e vogla, kurse të mëdhatë mos ia shfaqni!' Kur i shfaqen gjynahet e vogla, i thuhet: 'Në filan ditë ke vepruar kështu e kështu. E në filan ditë ke vepruar kështu e kështu.' - 'Po', - thotë ai dhe nuk mund t'i mohojë, por njëkohësisht frikësohet se mos i shfaqen edhe gjynahet e mëdha. Pastaj i thuhet: 'Për çdo vepër të keqe ke nga një të mirë.' Ai thotë: "O Zot, kam bërë disa gjëra, që nuk

po i shoh këtu!" E pashë të Dërguarin e Allahut të qeshë, aq sa iu duken edhe dhëmballët." Imam Muslimi është i vetmi në sjelljen e këtij hadithi. Hafidh Ebu Kasim Taberaniu përcjell nga Ebu Malik el Eshariu, se Profeti i Allahut ka thënë: 2008. "Kur biri i Ademit fle, meleku i thotë shejtanit të mallkuar: "Më jep librin tënd (ku gjenden të shkruara gjynahet e robit)!' Pasi ai ia jep, sa herë që meleku gjen në librin e vet (të veprave të mira) ndonjë punë të mirë të robit, i fshin nëpërmjet saj 10 vepra të këqija që gjenden në librin e shejtanit dhe i shkruan ato si vepra të mira. Nëse dikush nga ju shkon që të flejë, le të thotë "*Allahu ekber*" 33 herë, "*El hamdu lil-lâh*" 34 herë dhe "*Subĥanallah*" 33 herë. Kështu bëhen plot njëqind."[118] Taberaniu sjell hadithin nga Feruete, që rrëfen se ai shkoi te Profeti i Allahut dhe i tha: 2009. "Çfarë thua për një person, i cili i ka bërë të gjitha llojet e gjynaheve, pa lënë as të madhe dhe as të vogël pa bërë, a ka pendim për të?" I Dërguari i tha: "A e pranove Islamin?" Ai tha: "Po!" Atëherë Profeti ﷺ tha: "Tani bëj punë të mira dhe lëri të këqijat, se Allahu ka për t'i kthyer ato të gjitha mirësi për ty." Ai e pyeti: "Po tradhtitë dhe poshtërsitë që kam bërë, edhe ato do të m'i kthejë në të mira?" Profeti ﷺ tha: "Po!" Atëherë, ai filloi të bënte tekbire, derisa u largua dhe humbi nga sytë e Profetit ﷺ." Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon rreth mëshirës gjithëpërfshirëse të Tij. Ai na njofton se, çdokush që pendohet sinqerisht, Ai ka për t'ia pranuar pendimin për të gjitha gjynahet, qofshin të mëdha apo të vogla, të rëndësishme apo të parëndësishme, në dukje. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Kushdo që pendohet dhe bën vepra të mira, ai është kthyer, me të vërtetë tek Allahu me një pendim të sinqertë." - Allahu i Lartësuar e pranon pendimin e tij. Kjo i ngjan ajetit tjetër: "Kush bën ndonjë të keqe ose e ngarkon veten me padrejtësi, pastaj kërkon falje tek Allahu, do ta gjejë Allahun Falës e Mëshirëplotë." [Nisa 110], ose: "A nuk e dinin ata se Allahu i pranon pendimin e robërve të Vet dhe sadakatë e tyre, dhe se është Allahu Ai që e pranon pendimin dhe është Mëshirëplotë?" [Teube 104]. Ose: "Thuaj: "O robërit e Mi, të cilët e keni ngarkuar veten tuaj me shumë gabime, mos e humbni shpresën në mëshirën e Allahut, sepse Allahu i fal të gjitha gjynahet! Ai është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë.*"* Dhe, kthehuni te Zoti juaj *(me pendim dhe bindje)* dhe dorëzojuni Atij para se t'ju vijë dënimi, se pastaj nuk do të ketë kush t'ju ndihmojë. Dhe përmbajuni më të mirës që ju është shpallur nga Zoti juaj, para se t'ju vijë dënimi befas e ju të mos e ndjeni." [Zumer 53 - 55]. [119]

Ajetet 72 - 74

72. Edhe ata që nuk dëshmojnë duke gënjyer dhe, kur *(rastësisht)* **kalojnë pranë të keqes, kalojnë duke e shmangur me dinjitet.**

73. Edhe ata që, kur këshillohen me ajetet e Kuranit të Zotit të tyre, nuk u kthejnë shpinën si të shurdhër e të verbër.

74. Edhe ata që thonë: "O Zoti ynë! Na dhuro kënaqësinë që gratë tona dhe pasardhësit tanë të jenë kënaqësia e syve tanë! Gjithashtu, na bëj udhëheqës të të devotshmëve!".

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe ata që nuk dëshmojnë duke gënjyer dhe, kur *(rastësisht)* **kalojnë pranë të keqes, kalojnë duke e shmangur me dinjitet."** - Edhe këto janë disa cilësi të adhuruesve të Rrahmanit. Ata nuk bëhen pjesë e kotësirave e kurrë nuk japin dëshmi të rreme. Në lidhje me kuptimin e fjalës "*el zur*" (dëshminë e rreme) kanë thënë se nënkupton shirkun, pra, idhujtarinë, por edhe mashtrimin, shkeljen e kufijve të Zotit të Lartësuar, mohimin e Tij, muzikën, pijet dehëse, kotësirat, qëndrimin në vendet e kotësive dhe gjynaheve, pjesëmarrjen në festat e idhujtarëve, si edhe dëshminë e rreme. Të gjitha këto përfshihen në kuptimin e fjalës *ez-zûr*. Më pas, i Lartësuari thotë: "... dhe, kur *(rastësisht)* kalojnë pranë të keqes, kalojnë duke e shmangur me

dinjitet." Domethënë, ata nuk marrin pjesë në grumbullimet ku ka mashtrim, gjynahe dhe shfrenim. Edhe nëse ndodh që të ndodhen rastësisht, atëherë ata largohen me dinjitet dhe nuk ndoten me pisllëkun dhe ligësinë e të tilla grumbullimeve të shëmtuara, por "kalojnë duke e shmangur me dinjitet". Ibn Ebu Hatimi sjell nga Ibrahim Ibn Mejsir se, njëherë: 2010. Ibn Mesudi kaloi pranë një tubimi dëfrimi dhe gjynahesh dhe nuk qëndroi në të. Atëherë, Profeti tha për të: "Me të vërtetë, Ibn Mesudi u gdhi dhe u ngrys fisnik (i ruajtur nga ligësitë dhe shfrenimet)." Pastaj Ibrahim Ibn Mejser lexoi këtë ajet: "...dhe, kur *(rastësisht)* kalojnë pranë të keqes, kalojnë duke e shmangur me dinjitet." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Edhe ata që, kur këshillohen me ajetet e Kuranit të Zotit të tyre, nuk u kthejnë shpinën si të shurdhër e të verbër." - Edhe kjo është cilësi e besimtarëve të sinqertë, robërve të Rrahmanit. El Haseni ka thënë: "Sa e sa burra e lexojnë ajetin, por e kalojnë atë sikur janë të shurdhër dhe të verbër." Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Auni, i cili rrëfen: "Pyeta Shabiun dhe i thashë: 'Dikush shikon një grup njerëzish, të cilët bien në sexhde, por vetë nuk e ka dëgjuar shkakun pse ata bënë sexhde. A të bëjë sexhde së bashku me ta?' Atëherë, ai lexoi këtë ajet. Pra, nuk bën sexhde së bashku me ta, sepse nuk e di arsyen pse ata bien në sexhde. Besimtari nuk duhet të jetë i mefshtë dhe i lehtë, por duhet të jetë i qartë, i kthjellët dhe i sigurt në gjithçka që vepron ose nuk vepron. Në lidhje me fjalën e Allahut të Lartësuar: "... nuk u kthejnë shpinën si të shurdhër e të verbër", Muxhahidi ka thënë: "Pra, nuk kalojnë sikur të mos kenë dëgjuar, të mos kenë parë dhe të mos kenë kuptuar asgjë."

- "Edhe ata që thonë: "O Zoti ynë! Na dhuro kënaqësinë që gratë tona dhe pasardhësit tanë të jenë kënaqësia e syve tanë!" - Cilësi tjetër e adhuruesve të Rahmanit është edhe kjo. Ata i luten Allahut që t'u japë fëmijë dhe pasardhës të mirë, që t'i binden Atij, që ta adhurojnë Atë si një të vetëm dhe pa ortak. Ikrima shpjegon: "Me këtë lutje, ata nuk kanë për qëllim thjesht që Zoti t'u japë fëmijë të bukur dhe të hijshëm, por dëshirojnë para së gjithash që t'u dhurojë fëmijë të bindur dhe adhurues të mirë të Allahut të Lartësuar." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdur-rahman Ibn Xhubejr Ibn Nefiri, se i ati, Xhubejri, rrëfen: "U ulëm njëherë me Mikdad Ibn Esuedin. Pranë tij kaloi një burrë dhe tha: "*Tuba* qoftë për këto dy sy, të cilët kanë parë të Dërguarin e Allahut! Do të dëshironim që edhe ne të shihnim atë që ke parë ti dhe të ishim dëshmitarë të atyre gjërave ku ke qenë ti." Mikdadi u zemërua dhe unë u çudita, sepse ai burrë tha veçse fjalë të mira. Atëherë, ai iu drejtua atij burri dhe i tha: "Si dashka njeriu të ishte i pranishëm në një kohë të panjohur, nga e cila Zoti e ka ruajtur, kohë për të cilën ai nuk e di që, nëse do të ishte i pranishëm, si do të ishte sjellë gjatë saj?! Betohem në Zot se pranë të Dërguarit të Tij ishin shumë njerëz, të cilët Zoti i flaku për hundësh në Xhehenem! Ata nuk iu përgjigjën thirrjes dhe nuk e pranuan si Profet të Zotit. A nuk e lavdëroni Allahun, i Cili, sapo ju nxori nga barku i nënës, ju bëri që të njihni vetëm Atë si Zotin tuaj, ta pranoni vërtetësinë e Profetit të Shpalljes që ai solli prej Zotit?! Betohem, se Zoti ju kurseu një bela të madhe, të cilën e hoqi dhe e mbajti tjetërkush! Pa dyshim, Allahu i Madhëruar e dërgoi Profetin e Tij në një kohë kur bota ishte në gjendjen më të keqe që ishte dërguar ndonjëherë ndonjë profet. E dërgoi në një kohë injorance të thellë, kur njerëzit nuk shihnin fe më të mirë sesa adhurimi i idhujve. Profeti i Zotit erdhi me Furkanin, që ndau të vërtetën nga e kota, ndau prindin nga fëmija e tij. Muslimani shihte prindin, fëmijën ose vëllain e vet, që ishin mohues të Zotit, ndërkohë që atij Zoti ia kishte hapur zemrën, që të besonte me iman të pastër. Ai e dinte mirë, me zemër të bindur, se nëse të afërmit e tij do të vdisnin në atë gjendje, atëherë do të hynin në zjarr. Për këtë arsye,

kur mendonte se të dashurit e të afërmit e tij do të ishin në zjarr, sytë dhe shpirti i tij trishtoheshin. Për këtë flet ajeti: "O Zoti ynë! Na dhuro kënaqësinë që gratë tona dhe pasardhësit tanë të jenë kënaqësia e syve tanë..." Ky hadith është me *isnad* të saktë, por nuk e kanë përnxjerrë autorët e 6 librave. Në vijim, Allahu i Lartësuar përmend një tjetër lutje të adhuruesve të Tij:

- Gjithashtu, na bëj udhëheqës të të devotshmëve! - Na bëj udhëheqës të së mirës, që njerëzit të na marrin për shembull në punët e mira. Ata duan që të ndiqen edhe nga fëmijët dhe pasardhësit e tyre, duke qenë shembull i mirë në adhurimin e Allahut. Ata duan të lënë gjurmë edhe tek të tjerët, duke u sjellë edhe atyre dobi. Kjo sjell më shumë shpërblime dhe një përfundim edhe më të mirë. Në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2011. "Kur biri i Ademit vdes, atij i ndërpriten të gjitha punët e mira, përveç tri gjërave: një fëmijë i mirë i cili lutet për të, dituria e dobishme, nga e cila përfitojnë njerëzit dhe sadakaja rrjedhëse."

Ajetet 75 - 77

75. Këta janë ata që do të shpërblehen me vendin më të lartë në qiell, për shkak se ishin të durueshëm, dhe aty do të priten me përshëndetje dhe selam.

76. Aty do të jenë përgjithmonë. Sa vendbanim dhe vendqëndrim i mirë është ai!

77. Thuaju atyre: "E si të kujdeset për ju Zoti im, nëse ju nuk i luteni Atij?! Por ju e keni mohuar Atë, prandaj dënimi do të jetë i pashmangshëm.".

Shpjegimi i ajeteve

Menjëherë pasi foli për cilësitë e bukura të adhuruesve dhe besimtarëve të sinqertë, Allahu i Lartësuar thotë:

- Këta janë ata që do të shpërblehen me vendin më të lartë në qiell - Ditën e Kijametit, ata do të shpërblehen me *el gurfete*, pra, me Xhenet.

- për shkak se ishin të durueshëm - Prej durimit që ata kanë treguar për t'u stolisur me ato atribute.

- dhe aty do të priten me përshëndetje dhe selam. - Ata do të priten në Xhenet me përshëndetje dhe nderime. Ata do të mbulohen nga lumturia, prehja dhe përshëndetjet me selam, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Melekët do t'i vizitojnë ata, duke u hyrë nga çdo portë: "*Selamun alejkum*! Me durimin tuaj gjetët shpëtimin. Sa e mirë është Shtëpia e tyre e përjetshme!" [Rrad 23, 24].

- Atje do të jenë përgjithmonë. - Ata do të qëndrojnë përjetësisht në Xhenet dhe kurrë nuk kanë për t'u larguar apo privuar nga mirësitë e tij.

- Sa vendbanim dhe vendqëndrim i mirë është ai! - Ai është vend jashtëzakonisht i bukur dhe i këndshëm, me shije dhe kënaqësi të papara.

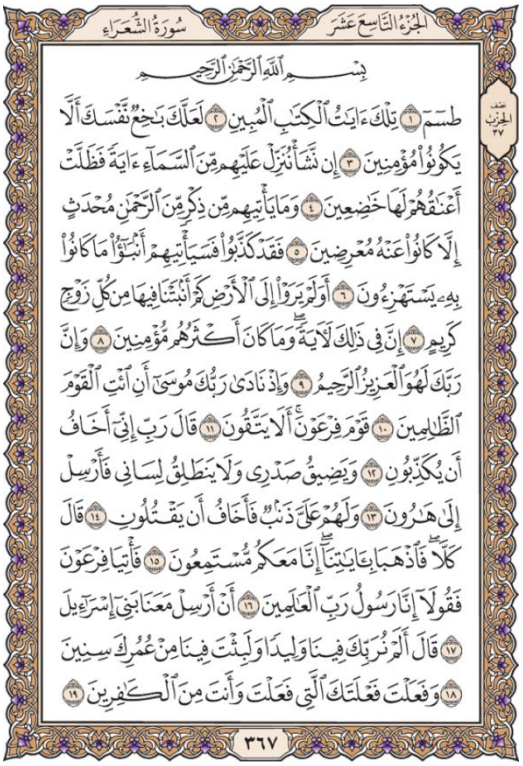
- Thuaju atyre: "E si të kujdeset për ju Zoti im, nëse ju nuk i luteni Atij?! - Allahu i Lartësuar i bëri krijesat vetëm me qëllimin për ta adhuruar Atë, ndaj ata nuk kanë asnjë vlerë nëse e humbin këtë qëllim të lartë për të cilin Zoti i krijoi.

- Por ju e keni mohuar Atë ... - Ju e mohoni Profetin dhe të vërtetën që ai solli.

- prandaj dënimi do të jetë i pashmangshëm. - Mospranimi i besimit të vërtetë, që Zoti solli përmes profetëve dhe shpalljeve, do të sjellë pa dyshim ndëshkimin dhe shkatërrimin tuaj në të dyja jetët. Në këtë kërcënim bën pjesë edhe ajo që ndodhi betejën e Bedrit, që ishte ndëshkim i premtuar për ta.

Ky ishte fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Furkan. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja për çdo mirësi që ka dhuruar!

15 Rabiul euel e vitit 1390 h,
ose 20 janar, 1970.

الجزء التاسع عشر سورة الشعراء

بسم الله الرحمن الرحيم

طسم ﴿١﴾ تلك ءايت الكتب المبين ﴿٢﴾ لعلك باخع نفسك ألا
يكونوا مؤمنين ﴿٣﴾ إن نشأ ننزل عليهم من السماء ءاية فظلت
أعناقهم لها خضعين ﴿٤﴾ وما يأتيهم من ذكر من الرحمن محدث
إلا كانوا عنه معرضين ﴿٥﴾ فقد كذبوا فسيأتيهم أنبؤا ما كانوا
به يستهزءون ﴿٦﴾ أولم يروا إلى الأرض كم أنبتنا فيها من كل زوج
كريم ﴿٧﴾ إن في ذلك لاية وما كان أكثرهم مؤمنين ﴿٨﴾ وإن
ربك لهو العزيز الرحيم ﴿٩﴾ وإذ نادى ربك موسى أن ائت القوم
الظالمين ﴿١٠﴾ قوم فرعون ألا يتقون ﴿١١﴾ قال رب إني أخاف
أن يكذبون ﴿١٢﴾ ويضيق صدري ولا ينطلق لساني فأرسل
إلى هرون ﴿١٣﴾ ولهم علي ذنب فأخاف أن يقتلون ﴿١٤﴾ قال
كلا فاذهبا بئايتنا إنا معكم مستمعون ﴿١٥﴾ فأتيا فرعون
فقولا إنا رسول رب العلمين ﴿١٦﴾ أن أرسل معنا بني إسرءيل
﴿١٧﴾ قال ألم نربك فينا وليدا ولبثت فينا من عمرك سنين
﴿١٨﴾ وفعلت فعلتك التي فعلت وأنت من الكفرين ﴿١٩﴾

٣٦٧

Surja 26: El Shuara *(mekase)* **227 ajete**
Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!
Ajetet 1 - 9

1. Ta, Sin, Mim.

2. Këto janë ajete të Librit të qartë.

3. Mos vallë, do ta shkatërrosh veten *(o Muhamed),* **pse ata nuk bëhen besimtarë?**

4. Sikur të donim Ne, do të zbrisnim mbi ata një shenjë *(mrekulli)* **nga qielli dhe atyre do t'u përkulej qafa para saj.**

5. Sa herë që atyre u vjen ndonjë mesazh i ri nga i Gjithmëshirshmi, ata ia kthejnë shpinën.

6. Vërtet, ata e përgënjeshtruan Mesazhin, por së shpejti do t'u vijë e vërteta e asaj me të cilën talleshin.

7. A nuk e shohin ata tokën dhe se sa shumë lloje bimësh të dobishme kemi bërë që të mbijnë në të?

8. Sigurisht, këtu ka argumente, por shumica e tyre nuk besojnë.

9. Sigurisht, Zoti yt është Ai, Ngadhënjimtari, Mëshirëploti!

Shpjegimi i ajeteve

- "Ta, Sin, Mim." - Për sa u përket germave të përmendura në fillim të kësaj sureje, kemi folur më hollësisht në fillim të sures Bekare.

- "Këto janë Ajete të Librit të qartë." - Këto që po të shpallen janë ajetet e Kuranit të qartë, të shtjelluara dhe tërësisht të kuptueshme. Ai është ndarësi i qartë mes të vërtetës dhe të kotës dhe kriteri i vetëm dallues i saj.

- "Mos vallë, do ta shkatërrosh veten *(o Muhamed),* **pse ata nuk bëhen besimtarë?"** - Për shkak të kujdesit të madh dhe dëshirës së fortë për udhëzimin e tyre në rrugë të drejtë, ti gati po shkatërron veten kur ata nuk të besojnë dhe nuk të pasojnë. Këto fjalë ishin ngushëllim i Allahut të Madhëruar për zemrën e Profetit të Tij të dashur, aq të prekur nga mosbesimi i tyre, që ai të mos shqetësohej shumë, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Atëherë a është i njëjtë ai të cilin e joshin veprat e keqia dhe i sheh ato si të mira me atë, që e sheh qartë të vërtetën? Allahu e lë në humbje atë që dëshiron dhe e udhëzon atë që dëshiron. Prandaj ti mos u dëshpëro për ta! Allahu e di mirë atë që bëjnë ata." [Fatir 8], ose: "Mos vallë do të shkatërrosh veten nga pikëllimi, nëse ata nuk besojnë në këtë Fjalë *(Kur'an)*?" [Kehf 6].

- "Sikur të donim Ne, do të zbrisnim mbi ata një shenjë *(mrekulli)* **nga qielli dhe atyre do t'u përkulej qafa para saj."** - Po të dëshironim, do të të zbrisnim një mrekulli të tillë, në mënyrë që të gjithë të nënshtroheshin. Por Allahu nuk e pranon atë besim që bëhet me imponim, por Ai dëshiron dhe e pranon besimin që bëhet me zgjedhje të lirë nga robi. Allahu i Madhëruar thotë: "Po të kishte dashur Zoti yt, do të besonin ata që janë në Tokë që të gjithë. Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë? Asnjë njeri nuk mund të besojë ndryshe, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* do të godasë ata që nuk mendojnë." [Junus 99, 100], ose: "Zoti yt kurrë nuk do t'i shkatërronte ato vende, nëse banorët e tyre

do të ishin vepërmirë *(e kështillues)*. Po të dëshironte Zoti yt, do ta bënte njerëzinë të një feje, por ata do të jenë vazhdimisht duke kundërshtuar, përveç atyre të cilët i ka mëshiruar Zoti yt. Për këtë edhe i krijoi ata. Vendimi i Zotit tënd do të përmbushet: "Unë do ta mbush Xhehenemin me xhindë dhe njerëz bashkë!"" [Hud 117 - 119]. Kështu, Allahu i Madhëruar, me pushtetin e Tij absolut, e vendosi me urtësinë e Tij absolute që të mos u lërë asnjë justifikim krijesave përballë argumenteve të Tij të plota e të pakundërshtueshme, prandaj dërgoi profetët e Tij dhe shpalli librat e Tij.

- "Sa herë që atyre u vjen ndonjë Mesazh i ri nga i Gjithmëshirshmi, ata ia kthejnë shpinën." - Sa herë që njerëzve u vjen një libër nga qielli, shumica e tyre i kthejnë shpinën atij dhe refuzojnë të nënshtrohen e të jetojnë sipas tij, siç thotë i Lavdëruari në ajete të tjera, si: "Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti." [Jusuf 103]. Ose: "Ah! Mjerë robërit *(e Mi)!* Sa herë që u vjen ndonjë i dërguar, ata veçse tallen me të!" [Jasin 30]. Ose: "Më pas, Ne i dërguam profetët Tanë njëri pas tjetrit. Por, çdoherë që një populli i vinte profeti i vet, ata e mohonin atë. Prandaj, Ne i dënuam ata popuj njëri pas tjetrit dhe i bëmë që të përmenden në tregime. Larg mëshirës së Zotit qoftë një popull që nuk beson!" [Muminun 44]. Ndërsa në këto ajete, i Lartësuari thotë:

- "Vërtet, ata e përgënjeshtruan Mesazhin, por së shpejti do t'u vijë e vërteta e asaj me të cilën talleshin." - Pra ata nuk e pranuan shpalljen që Zoti zbriti ndër ta, por e konsideruan padrejtësisht si një gënjeshtër e trillim, dhe i kthyen shpinën. E pra le ta dinë dhe të jenë të sigurt se kanë për ta parë se çfarë ndëshkimi do të godasë mbi ta dhe assesi nuk do të mund ti shmangen e të shpëtojnë prej tij. Sikurse tha në fund të kësaj sureje: "... Ata që bëjnë padrejtësi, do ta kuptojnë shpejt fundin që i pret." [Shuara 227]. Në vijim i lartësuari na nxit të meditojmë dhe mendojmë me kujdes rreth madhështisë së pushtetit të Tij absolut, lartësisë dhe fuqisë së tij të pakufijshme. Ai thotë:

- "A nuk e shohin ata tokën se sa shumë lloje bimësh të dobishme kemi bërë që të mbijnë në të?" - Pra, Ai është i plotpushtetshmi, i plotfuqishmi i madhërishëm. Është Ai që e bën që në tokë të mbijnë në çift prej çdo lloji bimësie, farërash e frutash dhe po kështu i ka kijuar në çift çdo lloj kafshe në të.

- "Sigurisht, në këtë ka Argumenta, por shumica e tyre nuk besojnë." - Pra në të gjitha këto ka argument të qartë që tregon pushtetin dhe fuqinë e pakufijshme e absolute të Krijuesit ... . E megjithatë shumica e njerëzve nuk besuan në Zotin dhe as u nënshtruan në shpalljen që Ai u solli nëpërmjet profetëve. Nuk i zbatuan urdhëresat e Tij dhe nuk iu larguan ndalesave të Tij. Madje i konsideruan ato shpallje, urdhëresa e kufij të vendosura prej Zotit, si mashtrime e trillime, ndërsa profetët e dërguar prej tij i konsideruan mashtrues e trillues.

- "Sigurisht, Zoti yt është Ai, Ngadhënjimtari, Mëshirëploti." - Allahu është *El Aziz* - Krenari, Nënshtruesi dhe mposhtësi i gjithçkaje, Triumfuesi mbi çdo gjë. Ai është gjithashtu *El Rahim* - Mëshirëploti, i Cili nuk nxitohet të ndëshkojë të pabindurit, por u jep afat dhe kohë të mjaftueshme për të reflektuar e kthyer tek Ai. Por ata që nuk kthehen, Ai i rrëmben me ndëshkimin e Tij, ashtu siç di të ndëshkojë Krenari i Plotpushtetshëm. Duke shpjeguar fjalën *El Rahim*, Seid Ibn Xhubejri thotë: "Ai është Mëshirëplotë me ata që pendohen dhe kthehen të nënshtruar tek Ai, me besim të pastër e të sinqertë.".

Ajetet 10 - 22

10. Zoti yt e thirri Musain: "Shko tek ai popull i padrejtë,

11. tek populli i Faraonit!" A nuk e kanë frikë Allahun?

12. Musai tha: "O Zoti im! Unë kam frikë se do të më trajtojnë si gënjeshtar,

13. do të më shtrëngohet kraharori dhe mund të më lidhet gjuha. **Prandaj ma jep Harunin si ndihmës**!

14. Ata më akuzojnë mua për vrasje dhe kam frikë se do të më vrasin."
15. Allahu tha: "Kurrsesi! Vazhdoni, atëherë, që të dy me argumentet Tona! Ne jemi me ju dhe dëgjojmë gjithçka.
16. Prandaj, shkoni te Faraoni të dy dhe i thoni: 'Ne jemi të dërguarit e Zotit të botëve.'
17. Lëri bijtë e Izraelit të vijnë me ne!"
18. Faraoni tha: "A nuk të rritëm si fëmijë në mesin tonë për shumë vite të jetës tënde?
19. dhe ti bëre atë veprën, që ti e di. Domethënë, edhe ti je një mohues.
20. Musai tha: "Unë e bëra atë, atëherë kur isha i paditur.
21. Prandaj edhe ika, kur u frikësova nga ju. Por Zoti im më dhuroi urtësi dhe më bëri Profet.
22. E çfarë të mire më përmend, kur ti i robërove bijtë e Izraelit?"

Shpjegimi i ajeteve

- "Zoti yt e thirri Musain: "Shko tek ai popull i padrejtë, tek populli i Faraonit!" A nuk e kanë frikë Allahun?" - Allahu i Lartësuar na tregon se si e urdhëroi robin dhe adhuruesin e Tij, Profetin e Tij të dashur, të cilit i foli drejtpërdrejt, pra, Musait birit të Imranit (a.s.). Ai na tregon porositë me të cilat e ngarkoi, kur i foli në krahun e djathtë të malit Tur. Ai ishte çasti kur Zoti e dalloi dhe e nderoi duke e shpallur Profet. Allahu i Lartësuar e urdhëroi atë që të shkonte tek Faraoni dhe njerëzit e tij. I Madhëruari thotë:

- "Musai tha: "O Zoti im! Unë kam frikë se do të më trajtojnë si gënjeshtar, do të më shtrëngohet kraharori dhe mund të më lidhet gjuha. Prandaj ma jep Harunin si ndihmës! **Ata më akuzojnë mua për vrasje dhe kam frikë se do të më vrasin**." -** Këto ishin disa pengesa, që Musai i shihte në rrugën e tij, prandaj e luti të Madhëruarin që t'ia largonte ato dhe ta ndihmonte në misionin e tij, siç thuhet në ajetin tjetër: "Musai tha: "O Zoti im! Zgjeroma gjoksin, lehtësoma këtë punë dhe zgjidhma nyjën e gjuhës *(pengesën që kam kur flas)*, që ta kuptojnë fjalën time! Më jep një ndihmës nga familja ime, Harunin, tim vëlla! Ma shto fuqinë me të dhe bëma shok në punën time, që të të lavdërojmë Ty shumë e më shumë dhe të të kujtojmë Ty shumë e më shumë! Vërtet, Ti je Ai që i sheh gjithmonë punët tona.". Ai *(Allahu)* tha: "T'u dha ajo që kërkove, o Musa."" [Ta ha 25 - 36]. Duke na treguar fjalët e Musait, i Lartësuari thotë: "Ata më akuzojnë mua për vrasje dhe kam frikë se do të më vrasin *(për hakmarrje)*." Musai kishte vrarë një burrë prej koptëve dhe ishte pikërisht ky shkaku i arratisjes së tij prej Egjiptit. Por i Madhëruari e qetësoi duke i thënë:

- "Allahu tha: "Kurrsesi!" - Domethënë, mos ki frikë aspak prej këtyre pengesave, siç shpjegohet edhe në ajete të tjera: "Ai (Allahu) tha: "Ne do të ta forcojmë krahun me vëllanë tënd dhe të dyve do t'ju japim fuqi, që ata të mos ju afrohen *(e t'ju lëndojnë)*. Me shenjat Tona, ju të dy dhe ata që ju pasojnë do të jeni ngadhënjimtarë"." [Kasas 35].

- "Vazhdoni, atëherë që të dy me argumentet Tona! Ne jemi me ju dhe dëgjojmë gjithçka." - Siç thotë i Lartësuari edhe në një ajet tjetër: "Ai *(Allahu)* tha: "Mos u frikësoni, sepse Unë jam me ju, dëgjoj dhe shoh *(gjithçka)*"." [Ta Ha 46]. Domethënë, Unë jam së bashku me ju, duke ju ruajtur dhe mbështetur.

- "Prandaj, shkoni te Faraoni të dy dhe i thoni: 'Ne jemi të dërguarit e Zotit të botëve." - Ndërsa në një ajet tjetër thotë: "Kështu, shkoni e i thoni atij: "Ne jemi të dërguar të Zotit tënd. Lëri bijtë e Israelit të vijnë me ne dhe mos i mundo! Ne kemi ardhur me argumente nga Zoti yt dhe shpëtimi është për atë që ndjek Rrugën e Drejtë." [Ta ha 47]. - Pra, që të dy ne jemi të dërguarit e Allahut për ty. Kemi ardhur me këtë mesazh nga Zoti për ty:

- "Lëri bijtë e Izraelit të vijnë me ne!" - Liroji nga skllavëria jote, lëri të qetë nga mundimet dhe torturat, sepse ata janë adhurues të Allahut, ata janë pala dhe besimtarët e Tij të sinqertë e të përkushtuar.

Kur Musai i drejtoi këto fjalë, Faraoni iu kthye atij me fjalë qortuese, të ashpra e të vrazhda, duke i kujtuar Musait kohën që ai kishte kaluar në pallatin e Faraonit dhe nën kujdesin e tij.

- "Faraoni tha: "A nuk të rritëm si fëmijë në mesin tonë për shumë vite të jetës sate?" - A nuk je ti ai, që të edukuam në mesin tonë, u përkujdesëm për ty në shtëpinë tonë, ti që ke fjetur tek ne dhe ke ngrënë bukën tonë?! Ne u kujdesëm për ty për shumë vite, por ti iu përgjigje përkujdesjes sonë me një vepër të tmerrshme, duke vrarë një burrë prej nesh e duke u treguar kështu mosmirënjohës për mirësinë tonë.

- "... dhe ti bëre atë veprën që ti e di. Domethënë, edhe ti je një mohues." - Domethënë, je mosnjohës i të mirave që të kemi bërë, siç kanë shpjeguar Ibn Abasi, Abdullah Ibn Zejd Ibn Eslemi, i përzgjedhur si mendim edhe nga Ibn Xheriri.

- Musai tha: "Unë e bëra atë, atëherë kur isha i paditur. - Këtë e bëra në atë kohë kur ende isha i paditur, përpara se Allahu të më dhuronte mirësinë e Tij të madhe, duke më bërë profet e lajmëtar të Tij.

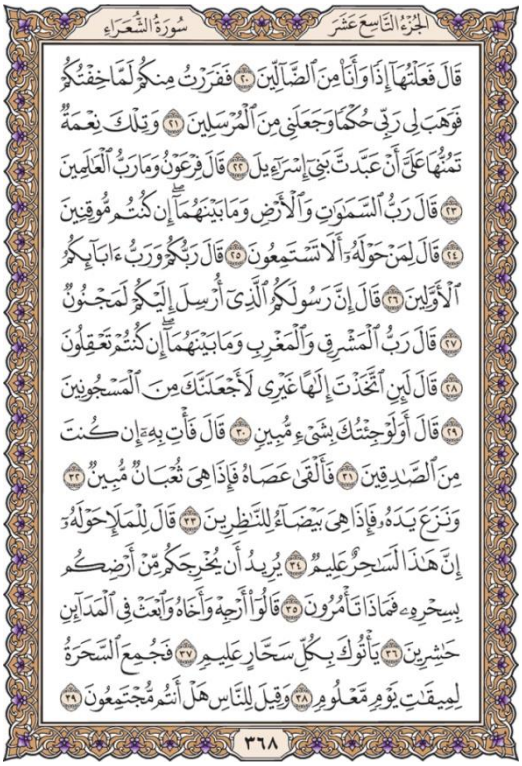
- "Prandaj edhe ika, kur u frikësova nga ju. Por Zoti im më dhuroi urtësi dhe më bëri Profet." - Ndërsa tani unë kam ardhur me diçka tjetër: tani Zoti më ka dërguar ndër ju me urdhrin e Tij. Nëse ju i bindeni, keni për të shpëtuar në paqe, e nëse jo, atëherë keni për t'u shkatërruar.

- "E çfarë të mire më përmend, kur ti i robërove bijtë e Izraelit?" - E çfarë vlere ka bamirësia e mirëtrajtimi im, krahasuar me ligësinë, krimet e padrejtësitë mbi popullin e Izraelit, duke i torturuar dhe duke i ngarkuar me punë të vështira skllevërish. I bëre mirë një njeriu dhe skllavërove një popull të tërë.

Ajetet 23 - 28

23. Faraoni tha: "E cili na qenka Zoti i botëve?!"

24. Musai i tha: "Ai është Zoti i qiejve dhe i Tokës dhe ç'ka ndërmjet tyre, nëse jeni të sigurt."

25. Faraoni u tha atyre që ishin përreth: "A e dëgjoni se çfarë thotë?!"

26. Musai tha: "Ai është Zoti juaj dhe Zoti i të parëve tuaj."

27. Faraoni tha: "Ky i dërguar ndër ju është vërtet i çmendur!"

28. Musai tha: "Ai është Zoti i Lindjes dhe i Perëndimit dhe ç'ka ndërmjet tyre, nëse kuptoni."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth mohimit dhe rebelimit të Faraonit, tiranisë dhe kalimit të çdo kufiri prej tij. Ai refuzoi pa të drejtë e kryeneçësi ftesën e Zotit. Ai tha:

- "Faraoni tha: "E cili na qenka Zoti i botëve?!" - Faraoni i thoshte popullit të vet: "O paria (e vendit)! Unë nuk di për ju ndonjë zot tjetër përveç meje." [Kasas 38]. Duke na treguar mendjelehtësinë e atij populli, I Lartësuari thotë: "Ai *(Faraoni)* e përçmoi popullin e vet *(i mori për mendjelehtë)*, kurse ata e dëgjuan. Ata ishin një popull i shkatërruar." [Zuhruf 54]. Ata nuk e besonin Krijuesin e gjithësisë, por besonin se kishin Zot veç Faraonin. Kështu, kur

Musai tha: "Unë jam i dërguari i Zotit të botëve!" [Zuhruf 46], ai ia ktheu: "Cili është ai, për të cilin ti pretendon se është Zoti i botëve, përveç meje?" Kështu e kanë shpjeguar këtë ajet shumë dijetarë selefë dhe imamë të mëvonshëm. Sudiu thotë se ky i ngjan ajetit tjetër: "Faraoni tha: "E kush është, atëherë Zoti juaj, o Musa?" Musai tha: "Zoti ynë është Ai që çdo gjëje i ka dhënë formën e vet (të krijimit), dhe pastaj e ka udhëzuar."" [Ta Ha 49, 50]. Kështu, kur Faraoni e pyeti: "Kush është Zoti i botëve", Musai iu përgjigj:

- "Musai i tha: "Ai është Zoti i qiejve dhe i Tokës dhe ç'ka ndërmjet tyre, nëse jeni të sigurt." - Ai është Krijuesi i të gjithë kësaj bote, Pronari, Zotëruesi, Sunduesi dhe Mbretëruesi në të. Është Ai që administron, rregullon dhe përkujdeset për të gjithë krijimin e Tij. Si i tillë, Ai është i vetmi që meriton adhurimin, pra, dashurinë, madhërimin, e nënshtrimin e plotë ndaj Tij, si një i vetëm e pa ortak në këtë meritë. Të gjithë të tjerët janë robër të Tij, krijesa, të nënshtruar e të përulur, janë nevojtarë e të varfër për kujdesin e Tij. Pastaj tha: "...nëse jeni të sigurt", pra, nëse keni në zemër siguri e dituri të vërtetë, në lidhje me mesazhet e argumentet e shumta të Zotit dhe nëse keni aftësinë të shihni të vërtetën në to.

- "Faraoni u tha atyre që ishin përreth: "A e dëgjoni se çfarë thotë?!" - Me nënçmim, duke u tallur dhe duke treguar se nuk i besonte fjalët e Musait, Faraoni iu drejtua njerëzve dhe u tha: "A nuk e dëgjoni se çfarë thotë? A nuk po çuditeni nga fjalët e këtij njeriu, që thotë se, përveç meje, na paskërka Zot tjetër, që zotëron e sundon dhe i cili e meriton t'i druheni, t'i nënshtroheni, ta respektoni e madhëroni?!" Atëherë Musai, për t'u treguar se cili është Zoti i botëve, u tha atyre:

- "Musai tha: "Ai është Zoti juaj dhe Zoti i të parëve tuaj." - Ai është Krijuesi juaj dhe i etërve tuaj të hershëm, që jetuan përpara se ju të ekzistonit.

- "Faraoni tha: "Ky i dërguari ndër ju është vërtet i çmendur." - Me këto pretendime, se na paska tjetër sundues e zotërues tjetër, përveç meje, ky njeri tregon se nuk ka logjikë e aftësi për të gjykuar drejt. Atëherë Musai, në kundërpërgjigje të këtij arsyetimi bosh të Faraonit, u drejtohet njerëzve, duke iu prezantuar edhe një herë Zotin e botëve:

- "Musai tha: "Ai është Zoti i Lindjes dhe i Perëndimit dhe ç'ka ndërmjet tyre, nëse kuptoni." - Zoti i botëve është Ai që e ka bërë diellin dhe çdo yll të lindë në lindje dhe që të perëndojë në perëndim. Nëse Faraoni pretendon të jetë ai sunduesi i vetëm dhe se ai e meriton adhurimin, nënshtrimin dhe madhërimin tuaj, atëherë le ta bëjë lindjen nga perëndimi dhe perëndimin nga lindja! Kjo është e ngjashme me atë që na tregon i Lartësuari në lidhje me polemikën mes Ibrahimit dhe Nemrudit: "A nuk e ke parë atë që polemizoi me Ibrahimin rreth Zotit të tij, pasi Allahu i kishte dhënë pushtet të madh? Kur Ibrahimi tha: "Zoti im është Ai që jep jetë dhe vdekje.", ai tha: "Edhe unë jap jetë dhe shkaktoj vdekje!" Ibrahimi tha: "Zoti im e sjell diellin nga lindja, sille ti nga perëndimi!" Atëherë, ai që nuk besonte mbeti i hutuar. Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë njerëzit e padrejtë." [Bekare 258]. Kështu, pasi Faraonit i mbaruan hilet e forca a argumentit, iu kthye përdorimit të forcës dhe pushtetit të tij, duke menduar se kjo do të funksiononte për të mposhtur Musain (a.s.).

Ajetet 29 - 37

29. Faraoni tha: "Nëse ti beson zot tjetër përveç meje, do të të fut në burg!"

30. Musai tha: "Po nëse të sjell ndonjë argument të qartë?"

31. Faraoni tha: "Sille pra, nëse thua të vërtetën!"

32. Atëherë, ai *(Musai)* **e hodhi shkopin e vet, i cili u shndërrua në një gjarpër të vërtetë.**

33. Pastaj e nxori dorën prej xhepit, dhe menjëherë ajo vezulloi nga bardhësia në sytë e shikuesve.

34. Faraoni i tha parisë që e rrethonin: "Vërtet, ky qenka magjistar shumë i aftë
35. dhe me magjinë e vet dëshiron t'ju dëbojë nga toka juaj. Atëherë, çfarë më këshilloni?"
36. Ata i thanë: "Lëre atë dhe vëllanë e tij për më vonë dhe dërgo lajmëtarë nëpër qytete,
37. që t'i sjellin të gjithë magjistarët e ditur këtu!

Shpjegimi i ajeteve

- "Faraoni tha: "Nëse ti beson zot tjetër përveç meje, do të të fut në burg." - Kur Musai ia shtjelloi të vërtetën, Faraoni u ndie bosh nga çdo lloj argumentimi dhe arsyetimi, që të mund të hidhte poshtë argumentet e Musait, prandaj ai iu drejtua përdorimit të forcës dhe pushtetit të tij, duke e kërcënuar se do ta burgoste Musain, nëse ai do të vazhdonte të njihte tjetër Zot, veç Faraonit. Atëherë, Musa i tha atij:

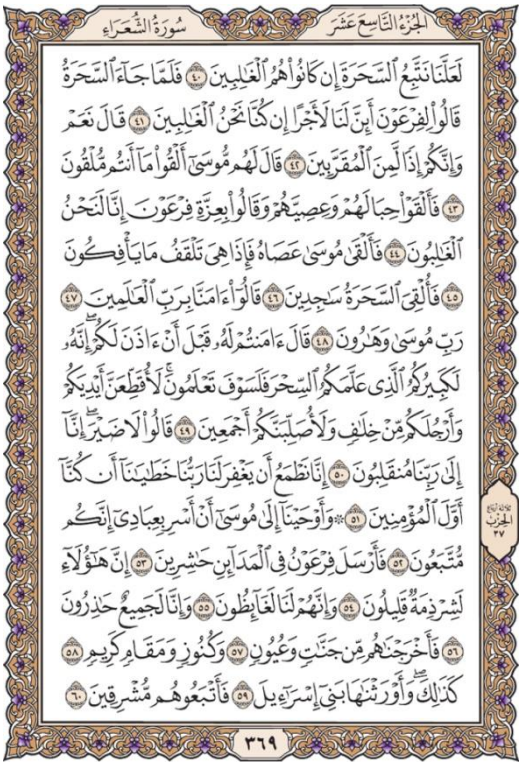
- "Musai tha: "Po nëse të sjell ndonjë argument të qartë?" - A do të vazhdosh të më kërcënosh, edhe nëse të sjell një argument të qartë dhe të pakundërshtueshëm, që nuk do të mund ta hedhësh poshtë?

- "Faraoni tha: "Sille pra, nëse thua të vërtetën!" - I lartësuari vijon dhe thotë:

- "Atëherë, ai *(Musai)* **e hodhi shkopin e vet, i cili u shndërrua në një gjarpër të vërtetë."** - Kjo ishte vërtet një mrekulli madhështore. Ishte një gjarpër gjigant, me një gojë jashtëzakonisht të madhe dhe pamje tmerruese.

- "Pastaj e nxori dorën prej xhepit, dhe menjëherë ajo vezulloi nga bardhësia në sytë e shikuesve." - E nxorri dorën e tij nga nënsqetulla, dhe ajo vezulloi nga bardhësia në sytë e shikuesve, si një copëz hëne. Megjithatë, Faraoni vazhdoi me kokëfortësi dhe inat mohimin dhe kundërshtimin e Musait.

- "Faraoni i tha parisë që e rrethonin: "Vërtet, ky qenka magjistar shumë i aftë ..." - Ky është një mjeshtër i magjisë, domethënë, ajo që tregoi Musai nuk ishte mrekulli, por thjesht një magji. Pastaj ai vijoi të nxiste pasuesit e vet për mohimin e

سُورَةُ الشُّعَرَاء الجزء التاسع عشر

لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ إِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ
قَالُوا۟ لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ
وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا۟ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ
﴿٤٣﴾ فَأَلْقَوْا۟ حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا۟ بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ
ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ
﴿٤٥﴾ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾
رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُۥ
لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۚ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ
وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾ قَالُوا۟ لَا ضَيْرَ ۖ إِنَّآ
إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَٰيَٰنَآ أَن كُنَّآ
أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِىٓ إِنَّكُم
مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ
لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَٰذِرُونَ
﴿٥٦﴾ فَأَخْرَجْنَٰهُم مِّن جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾
كَذَٰلِكَ ۖ وَأَوْرَثْنَٰهَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾ فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾
٣٦٩

Musait, mesazhit dhe të shenjave të sjella prej tij. Duke kërkuar që t'i devijonte dhe të manipulonte mendjet e tyre, tha:

- "... dhe me magjinë e vet dëshiron t'ju dëbojë nga toka juaj. Atëherë, çfarë më këshilloni?" - Ai dëshiron që t'ju rrëmbejë sundimin e kësaj mbretërie prej duarve tuaja. Atëherë, si mendoni dhe çfarë më sugjeroni që të bëj me të? Allahu i Lartësuari thotë:

- "Ata i thanë: "Lëre atë dhe vëllanë e tij për më vonë dhe dërgo lajmëtarë nëpër qytete që t'i sjellin të gjithë magjistarët e ditur këtu!" - Afatizoje atë dhe të vëllanë, derisa të mbledhësh nga e gjithë mbretëria jote çdo magjistar të zotë, që bën magji të ngjashme me të. Kështu do të arrish ta mposhtësh Musain. Faraoni e pranoi sugjerimin e tyre për të mbledhur njerëzit në një tubim të madh, ku do të përballeshin magjistarët me Musain. Në këtë mënyrë, Allahu i Madhëruar do të bënte që të shfaqeshin qartë argumentet e Tij ndër njerëz, që ata t'i shihin haptazi, ditën për diell.

Ajetet 38 - 48

38. Magjistarët u tubuan ditën e caktuar.
39. Edhe popullit iu tha: "A jeni mbledhur,
40. që t'u shkojmë pas magjistarëve, nëse ata do të dalin fitimtarë?".
41. Kështu, kur erdhën magjistarët, i thanë Faraonit: "A do të ketë shpërblim për ne, nëse fitojmë?"
42. Ai tha: "Po. Dhe ju atëherë do të jeni prej më të afërmve të mi."
43. Musai u tha atyre *(magjistarëve)*: **"Hidhni atë që keni për të hedhur!"**
44. Ata i hodhën litarët dhe shkopinjtë e tyre dhe thanë: "Për hir të madhërisë së Faraonit, do të jemi ne ata që me siguri do të fitojnë."
45. Atëherë, edhe Musai e hodhi shkopin e vet. Dhe menjëherë, ai gëlltiti gjithçka që kishin hedhur ata.
46. Atëherë, magjistarët ranë në sexhde
47. dhe thanë: "Ne besojmë Zotin e botëve,
48. Zotin e Musait dhe të Harunit."

Shpjegimi i ajeteve

- "Magjistarët u tubuan ditën e caktuar." - Allahu i Lartësuar na rrëfen me hollësi për sfidën e Musait (a.s) me koptët. Kjo ngjarje tregohet edhe në suret Araf dhe Ta Ha. Koptët donin që të shuanin dritën e Allahut me frymën e tyre, por Allahu i Lartësuar dëshiron veçse që ta përsosë dritën e Tij, edhe nëse këtë e urrejnë mohuesit e besimit të vërtetë. Ky është rregulli i pandryshueshëm i vendosur nga Zoti në përballjen e të vërtetës me të pavërtetën. Ato gjithmonë do të luftojnë e përballen me njëra tjetrën, por përfundimi do të jetë i njëjti: besimi i vërtetë dhe përkrahësit e tij do të triumfojnë mbi mohimin dhe përkrahësit e rrugës së mohimit. Allahu i Lartësuar thotë: "Ne e godasim të pavërtetën me të vërtetën, e cila triumfon mbi të dhe e zhduk fare. Mjerë ju për ato që trilloni**!**" [Enbija 18]. "Thuaj: "Erdhi e Vërteta e u zhduk e kota.". Vërtet, e kota gjithnjë ka qenë e zhdukur." [Isra 81]. Magjistarët erdhën nga skajet më të largëta të Egjiptit. Në fakt, ata ishin njerëzit më të kualifikuar në fushën e magjisë dhe më të fortët në praktikimin e saj. Përveç kësaj, ata ishin të shumtë në numër. Thuhet se ishin nga 12 mijë, deri në 80 mijë magjistarë, por Allahu i Lartësuar e di më mirë. Gjithashtu, u morën të gjitha masat për të mbledhur sa më shumë njerëz në shesh atë ditë.

- "Edhe popullit iu tha: "A jeni mbledhur që t'u shkojmë pas magjistarëve, nëse ata do të dalin fitimtarë?". - Shqyrtoni pak fjalët e tyre. Ata nuk thanë: "A jeni mbledhur që të ndjekim të vërtetën, cilado qoftë ajo." Por, që me fjalët e para, ata treguan prirjen dhe qëllimin e tyre të vërtetë. Ata ishin të vendosur për ta refuzuar të vërtetën dhe për të mbështetur të pavërtetën. Në fakt, popujt e turmat marrin fenë e mbretërve, prijësve dhe sundimtarëve të tyre.

- "Kështu, kur erdhën magjistarët, i thanë Faraonit: "A do të ketë shpërblim për ne, nëse fitojmë?" - Kur magjistarët erdhën te Faraoni, panë pozitën e lartë e të respektuar të tij, mes shërbëtorëve, punëtorëve, ministrave dhe krerëve të shtetit të tij; të vlerësuar nga komandatët e ushtrisë së tij. Atëherë, në këtë prani kaq ndikuese, magjistarët i thanë Faraonit: "A do të ketë shpërblim për ne, nëse ngadhënjejmë?"

- "Ai tha: "Po. Dhe ju atëherë do të jeni prej më të afërmve të mi." - Ai u premtoi se, përveçse do t'ua plotësonte çdo gjë që ata do t'i kërkonin, do t'u ofronte edhe një trajtim special: duke i bërë nga më të afërtit njerëz, të cilët do të uleshin e qëndronin pranë tij. Pas kësaj, ata u kthyen për të nisur sfidën me Musain. Ata thanë: "O Musa! A do të hedhësh ti, apo të hedhim ne të parët?" Musai tha: "Hidhni ju!" Dhe ja, atij iu duk, nga magjia e tyre se litarët dhe shkopinjtë *(e magjistarëve)* po lëviznin *(si gjarpërinj)*. [Ta Ha 65, 66].

- "Musai u tha atyre: "Hidhni atë që keni për të hedhur!" - Tani filloi përballja e madhe.

- "Dhe ata i hodhën litarët dhe shkopinjtë e tyre dhe thanë: "Për hir të madhërisë së

Faraonit, do të jemi ne ata që me siguri do të fitojnë." - Kështu janë të padituri prej njerëzve të zakonshëm: kur ata bëjnë diçka, e bëjnë në emër të krerëve të tyre dhe duke shpresuar ofiqe dhe shpërblime. Allahu i Lartësuar na tregon në suren Araf: "Ai tha: "Hidhni ju *(në fillim)*!" Me hedhjen e tyre, njerëzit u magjepsën nga sytë dhe u frikësuan, sepse ishte, vërtet magji e madhe." [Araf 116]. Ndërsa në suren Ta Ha thotë: "Kështu, Musai ndjeu në vetvete njëfarë frike. Ne i thamë atij: "Mos ki frikë! Sepse është e sigurt se ti do të jesh triumfues." Tani hidhe atë që e ke në dorën tënde të djathtë *(shkopin)*, që t'i gëlltisë menjëherë ato që bënë ata! Ajo që bënë ata nuk është asgjë tjetër, përveçse mashtrim magjistari dhe magjistari kurrë nuk fiton, kudo qoftë."" [Ta Ha 66 - 69]. Ndërsa në këtë sure i Lartësuari thotë:

- "Atëherë, edhe Musai e hodhi shkopin e vet. Dhe menjëherë, ai gëlltiti gjithçka që kishin hedhur ata." - Ai kapte nga çdo anë që vërtitej dhe i gëlltiti të gjithë ata litarë dhe shkopinj të hedhur nga magjistarët, që dukeshin si gjarpërinj të vërtetë, duke mos lënë asgjë prej tyre. Allahu i Lartësuar thotë: "Kështu doli e vërteta në shesh dhe u asgjësua vepra e tyre. Në këtë mënyrë, ata *(Faraoni me parinë)* u thyen dhe u larguan të poshtëruar. Ndërsa magjistarët ranë në sexhde dhe thanë: "Ne besojmë në Zotin e gjithësisë, Zotin e Musait dhe të Harunit!"" [Ea'raf 118 - 122]. Vërtet, kjo ishte një ndodhi jashtëzakonisht e madhe, një argument i prerë e i dukshëm që nuk linte asnjë hapësirë për justifikim dhe arsyetime boshe. Ai ishte një argument, që dërrmonte çdo lloj kundërshtimi. Ndodhi kështu, sepse ata, tek të cilët Faraoni kërkoi ndihmë, duke dashur të triumfonte mbi Musain, pikërisht ata të cilëve u besonte aq shumë, u mposhtën dhe u nënshtruan përballë mrekullisë që solli Musai (a.s) nga Zoti i Madhëruar. Atëherë ndodhi diçka e çuditshme:

- "Atëherë, magjistarët ranë në sexhde ..." - Ata ranë në sexhde për Allahun, Zotin e botërave, i Cili e dërgoi Musain dhe Harunin me të vërtetën dhe me këtë mrekulli të paparë e të padëgjuar.

- "... dhe thanë: "Ne besojmë Zotin e botëve, Zotin e Musait dhe të Harunit." - Kështu, Faraoni u mposht i turpëruar, që bota mbarë nuk e kishte parë kurrë më parë. Më pas, duke treguar ligësinë, poshtërsinë dhe paturpësinë e tij, ai menjëherë nisi të kërcënonte magjistarët: "Faraoni tha: "A i besuat atij para se unë t'ju jap leje?! Ai *(Musai)* është prijësi juaj, ai që jua mësoi magjinë! Unë do t'jua pres duart e këmbët në të kundërtën e njëra-tjetrës e do t'ju mbërthej në trungjet e hurmave. Atëherë do ta kuptoni se cili prej nesh ka dënim më të ashpër e të pandërprerë."" [Ta ha 71]. "Faraoni tha: "Guxuat ta besoni Atë pa lejen time?! Kjo është veç një dredhi, që ju e keni përgatitur, me qëllim që të largoni banorët prej qytetit. Por shpejt keni për ta parë *(ç'do t'ju gjejë)*. Unë kam për t'jua prerë duar e këmbë këmbyerazi, e pastaj do t'ju gozhdoj të gjithëve."" [Araf 123, 124].

Ajetet 49 - 51

49. Faraoni tha: "A i besuat atij, para se t'ju lejoja unë?!" S'ka dyshim se ai *(Musai)* **është prijësi juaj, që jua ka mësuar magjinë. Por keni për ta marrë vesh shpejt! Do t'jua këput duart dhe këmbët në anët e kundërta dhe do t'ju kryqëzoj që të gjithëve.".**

50. Ata thanë: "Asgjë nga këto nuk ka rëndësi. Ne do të kthehemi veçse te Zoti ynë!

51. Ne shpresojmë se Zoti ynë do të na i falë gjynahet tona, sepse ne ishim të parët besimtarë."

Shpjegimi i ajeteve

Faraoni iu hakërrye magjistarëve, por këto kërcënime veçse ua shtuan besimin dhe dorëzimin e plotë ndaj Zotit atyre, atë besim të pastër që tashmë e kishin pranuar dhe me të cilin ishin ndriçuar. E si të ndodhte ndryshe, ndërkohë që atyre iu shfaq e vërteta dhe e kuptuan qartë dhe bindshëm se ajo që solli Musai nuk ishte brenda mundësive të një njeriu apo një krijese, çfarëdo qoftë. Ajo ishte një shenjë nga Zoti

dhe u realizua me ndihmën dhe mbështetjen e Tij. Duke qenë se ishin ekspertë të magjisë, ata arritën të kuptonin atë që të tjerët nuk mund ta kuptonin, prandaj vendosën që të nënshtroheshin në besimin e vërtetë dhe as që i kushtuan vëmendje Faraonit, as premtimeve për shpërblime dhe as kërcënimeve të tij.

- "Faraoni tha: "A i besuat atij, para se t'ju lejoja unë?!" - Përpara se të besonit diçka, duhej të më merrnit leje mua!

- "S'ka dyshim se ai *(Musai)* **është prijësi juaj, që jua ka mësuar magjinë."** - Këto fjalë tregojnë për arrogancën dhe kryeneçësinë e tij. Edhe vetë Faraoni e kuptonte se ato ishin fjalë të kota dhe pretendime të pavërteta. E si mund të pretendohej se ishte Musai ai që ua kishte mësuar magjinë, ndërkohë që ata kurrë më parë nuk ishin përballur e takuar me njëri-tjetrin?! Më pas, Faraoni i kërcënon ata me një ndëshkim tepër të dhimbshëm:

- "Por keni për ta marrë vesh shpejt. Do t'jua këput duart dhe këmbët në anët e kundërta dhe do t'ju kryqëzoj që të gjithëve.". - Megjithatë, kjo nuk i luhati ata nga besimi i vërtetë, që tashmë kishte pushtuar zemrat e tyre.

- "Ata thanë: "Asgjë nga këto nuk ka rëndësi!" - Domethënë, këto kërcënime nuk na shqetësojnë aspak.

- "Ne do të kthehemi veçse te Zoti ynë." - Ne jemi të qetë, sepse do të kthehemi tek Allahu, i Cili kurrë nuk e humb shpërblimin e bamirësve dhe të besimtarëve.

- "Ne shpresojmë se Zoti ynë do të na i falë gjynahet tona ..." - Domethënë, gjynahun e magjisë, për të cilën ishe ti që na detyrove që ta sillnim e vepronim.

- "... sepse ne ishim të parët besimtarë *(nga populli ynë)*.**"** - Ne shpresojmë që Zoti të na i falë gjynahet tona, sepse ishim të parët besimtarë nga mesi i koptëve. Atëherë, ai i vrau ata që të gjithë.

Ajetet 52 - 59

52. Ne e urdhëruam Musain: "Nise udhëtimin me robërit e Mi natën herët dhe dijeni se do t'ju ndjekin!".

53. Faraoni dërgoi lajmëtarë nëpër qytete për të tubuar njerëz,

54. *(duke u thënë se)* "**Këta** *(izraelitët)* **janë veçse një grup i vogël,**

55. që e kanë ndezur me të vërtetë zemërimin tonë.

56. Por ne jemi shumica e *(duhet të jemi)* **gjithnjë të gatshëm."**

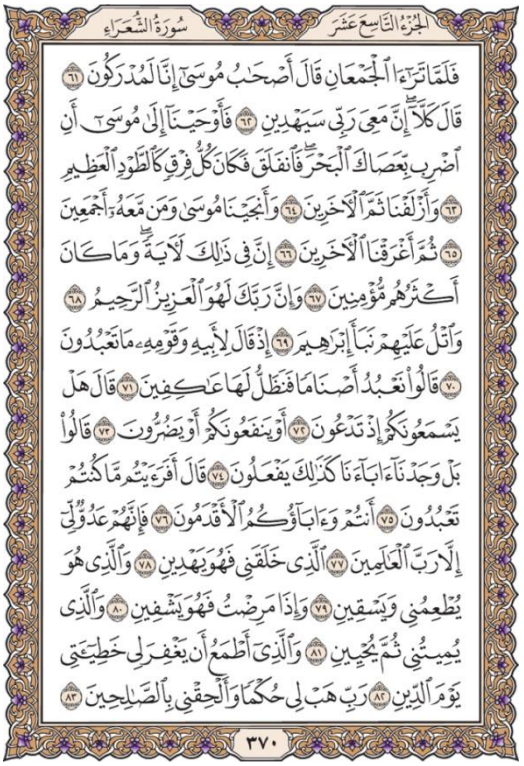
57. Kështu *(-thotë Zoti -)*, **Ne i nxorëm ata prej kopshteve e burimeve,**

58. prej thesareve dhe vendbanimeve të bukura.

59. Kështu, Ne ua lamë ato bijve të Izraelit.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne e urdhëruam Musanë: "Nise udhëtimin me robërit e Mi natën herët dhe dijeni se do t'ju ndjekin!". - Musai (a.s.) qëndroi gjatë në viset e Egjiptit. Gjatë kësaj kohe, ai u shtjelloi Faraonit dhe shpurës së tij argumentet dhe faktet e pamohueshme të Zotit, megjithatë ata treguan arrogancë dhe e refuzuan me forcë ftesën e Profetit të Zotit. Atëherë nuk mbetej gjë tjetër, veç të zbriste dënimi i Zotit dhe t'i përshinte. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar e urdhëroi Musain që, së bashku me bijtë e Izraelit, të largoheshin nga Egjipti gjatë natës dhe të nisnin rrugëtimin andej nga do t'u përcaktohej. Musai e përmbushi urdhrin e Zotit Krenar dhe të Lartësuar. Bijtë e Izraelit dolën nga Egjipti, duke marrë me vete edhe shumë stoli, që ua kishin marë hua egjiptasve. Ky udhëtim nisi në fillim të muajit hënor, pikërisht me lindjen e hënës së re. Musai kërkoi të gjente varrin e profetit Jusuf, për të marrë me vete e për ta larguar nga Egjipti trupin e tij. Nga bijtë e Izraelit, ishte vetëm një grua plakë, që e dinte ku ndodhej varri. Ishte vetë Musai që e mbarti tabutin me trupin e Jusufit (a.s.). Jusufi (a.s.) kishte lënë porosi që, kur bijtë e Izraelit të largoheshin nga Egjipti, ta merrnin edhe atë me vete. Është një hadith nga Ebu Musa, që i atribuohet Profetit (a.s.), që tregon me hollësi këtë ngjarje, por, në fakt, mendimi më i saktë është se kemi të

bëjmë me *hadith meukuf*, pra, që i atribuohet Ebu Musës dhe jo Profetit (a.s.).

- "Faraoni dërgoi lajmëtarë nëpër qytete për të tubuar njerëz ..." - Kur agoi dita, Faraoni u zemërua thellë për atë ikje masive të bijve të Izraelit nga Egjipti. Kështu, ai dërgoi me të shpejtë lajmëtarë për të mbledhur një ushtri të madhe. Allahu i Madhëruar na tregon fjalët e tij:

- "*(Duke u thënë se)* "**Këta** *(izraelitët)* **janë veçse një grup i vogël ..."** - Ata janë të paktë në numër.

- "... që e kanë ndezur me të vërtetë zemërimin tonë." - Ata kanë shkaktuar zemërimin tonë në mënyrë të vazhdueshme.

- "Por ne jemi shumica e *(duhet të jemi)* **gjithnjë të gatshëm."** - Të gatshëm për t'iu përgjigjur luftës së tyre. Faraoni synonte që t'i shfaroste tërësisht ata, që të mos u mbetej asnjë gjurmë në tokë, por u dënua pikërisht me atë që synonte kundër tyre.

- "Kështu *(-thotë Zoti -)*, **Ne i nxorëm ata prej kopshteve e burimeve, prej thesareve dhe vendbanimeve të bukura."** - Allahu i Madhëruar i largoi prej mirësive e rehatisë së kësaj dynjaje, në zjarrin përvëlues të Xhehenemit. Ata i lanë ndërtesat e larta, kopshtet e lumenjtë, pasuritë, stolitë e begatitë e shumta që gëzonin, pushtetin, mbretërimin dhe famën e madhe në këtë botë.

- "Kështu, Ne ua lamë ato bijve të Izraelit." - Siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Kështu, Ne i ndëshkuam ata dhe i fundosëm në det, ngaqë ata i konsideruan gënjeshtra argumentet Tona dhe u treguan mospërfillës ndaj tyre. Ndërsa popullit të përvuajtur i lamë në trashëgim viset lindore dhe perëndimore të tokës ku zbritëm bekimet Tona. Kështu u plotësua premtimi i mirë i Zotit ndaj bijve të Izraelit, për durimin që ata treguan. Ne e rrënuam çfarë kishte bërë Faraoni dhe populli i tij dhe kullat që kishin ndërtuar." [Araf 136, 137]. Ose: "E Ne donim t'i lartësonim ata që u shtypën në tokë, t'i bënim udhëheqës dhe trashëgimtarë. Dhe t'u jepnim atyre pushtet në tokë. Ndërsa Faraonit, Hamanit dhe ushtrisë së atyre të dyve t'ua tregonim atë nga e cila druheshin *(ia kishin frikën)*." [Kasas 5, 6].

Ajetet 60 - 68

60. Ata i arritën në agim.

61. Kur dy grupet e panë njëri-tjetrin, njerëzit e Musait thanë: "Ata na zunë, me të vërtetë!"

62. Musai tha: "Kurrsesi! Zoti im është me mua dhe Ai patjetër që do të më udhëzojë.".

63. Pastaj Ne i shpallëm Musait: "Bjeri detit me shkopin tënd!". Deti u nda dhe çdo pjesë e tij u bë si mal i madh.

64. Ne e afruam palën tjetër atje.

65. Ne shpëtuam Musain dhe të gjithë ata që ishin me të.

66. Ndërsa të tjerët i mbytëm në ujë.

67. Vërtet, kjo ka argument, por shumica e tyre nuk besojnë.

68. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti.

Shpjegimi i ajeteve

Faraoni iu vu pas bijve të Izraelit, në krye të një ushtrie shumë të madhe, në të cilën

merrnin pjesë komandantët dhe drejtuesit më të mëdhenj. Kurani nuk i ka përmendur konkretisht ata që morën pjesë dhe as numrin e tyre, sepse nuk ka ndonjë dobi. E rëndësishme është të kuptohet se ata dolën në këtë ndjekje që të gjithë së bashku.

- "Ata i arritën në agim." - Ata i arritën bijtë e Izraelit në kohën e lindjes së diellit.

- "Kur dy grupet e panë njëri-tjetrin, njerëzit e Musait thanë: "Ata na zunë, me të vërtetë!" - Domethënë, kur dy grupet ndodheshin afër, aq sa mund të shihnin njëri-tjetrin, Allahu i Madhëruar na tregon fjalët e bijve të Izraelit, që thanë: "Ata na zunë, me të vërtetë!" Ata menduan kështu, sepse tashmë ata ishin në brigjet e Detit të Kuq dhe nuk mund të ecnin dot më tutje.

- "Musai tha: "Kurrsesi! Zoti im është me mua dhe Ai patjetër që do të më udhëzojë." - Mos u frikësoni aspak! Është Allahu i Madhëruar Ai që më urdhëroi të vija me ju në këtë vend dhe Ai kurrë nuk tradhton. Në krye të tyre ishte Haruni dhe, bashkë me të, ishte Jushea Ibn Nuni. Ndërsa besimtari nga familja e Faraonit dhe Musai ishin në fund të karvanit. Disa mufesirë kanë thënë se karvani qëndroi pa ditur se çfarë të bënin. Atëherë, Jushea Ibn Nuni - ose besimtari nga familja e Faraonit - i tha Musait: "O Lajmëtari i Allahut, këtu të urdhëroi Zoti që të vish?" - "Po", - tha ai. Kur Faraoni me ushtrinë e tij erdhën shumë afër, i Lartësuari e urdhëroi Musain që të godiste detin me shkopin e tij. Ai e goditi detin me shkop dhe i tha: "Hapu, me lejen e Allahut!" Dhe ai u hap. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Pastaj Ne i shpallëm Musait: "Bjeri detit me shkopin tënd!". Deti u nda dhe çdo pjesë e tij u bë si mal i madh." – Domethënë, si male të larta. Kështu ka thënë Ibn Abasi, Ibn Mesudi etj. Ibn Abasi vijon: "Në det u hapën 12 shtigje, nga një për secilin fis të izraelitëve." Ndërsa Sudiu shton: "Midis një fisi dhe fisit tjetër ishte një mur uji, nëpër të cilin kishte hapësira, nga ku mund të shihnin njëri-tjetrin. Allahu i Lartësuar dërgoi një erë, e cila fryu mbi tabanin e detit, duke e bërë një sipërfaqe toke të thatë." Allahu i Lartësuar thotë: "Ne i kumtuam Musait: "Udhëto natën me robërit e Mi dhe hapu atyre një rrugë të tharë nëpër det! Dhe mos ki frikë se do të të kapë Faraoni dhe as se do të fundosesh!"." [Ta Ha 77].

- "Ne e afruam palën tjetër atje." - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, bëmë që Faraoni dhe e gjithë ushtria e tij të afrohej e të hynte në atë vend."

- "Ne i shpëtuam Musain dhe të gjithë ata që ishin me të. Ndërsa të tjerët i mbytëm në ujë." - Allahu i Lartësuar shpëtoi Musain, bijtë e Izraelit dhe të gjithë ata që besuan dhe që ndoqën fenë e tyre. Askush prej tyre nuk vdiq në këtë udhëtim. Ndërsa Faraonin dhe palën e tij, Allahu i mbyti të gjithë, pa lënë asnjë të gjallë. Nga Abdullah Ibn Mesudi përcillet të ketë thënë: "Pasi pasuesit e Musait dolën plotësisht nga deti dhe kur nga ana tjetër hynë në det tërësisht Faraoni e pasuesit e tij, deti u mbyll mbi ta. Nuk ishte parë numër më i madh ushtarësh se atë ditë kur Faraoni, - Allahu e mallkoftë! - u mbyt."

- "Vërtet, kjo ka argument." - Në këtë histori, me çudira dhe shenja të mëdha nga Zoti, me ndihmën që u ofroi besimtarëve të sinqertë, ka fakte e mësime të shumta, urtësi e mirësi të mëdha.

- "Por shumica e tyre nuk besojnë. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti."

Ajetet 69 - 77

69. Tregoju atyre diçka nga historia e Ibrahimit.

70. Ai i tha babait dhe popullit të vet: "Çfarë adhuroni ju?"

71. Ata i thanë: "Ne adhurojmë idhuj dhe jemi besnikë të përhershëm të tyre."

72. Ibrahimi tha: "A ju dëgjojnë ata, kur u luteni?

73. A ju sjellin ndonjë dobi apo dëm?"

74. Ata thanë: "Jo. Por kështu vepronin edhe prindërit tanë."

75. Ai tha: "A po shihni se çfarë po adhuroni

76. ju dhe etërit tuaj të hershëm?
77. Në të vërtetë, ata të gjithë janë armiqtë e mi, por jo Zoti i botëve.

Shpjegimi i ajeteve

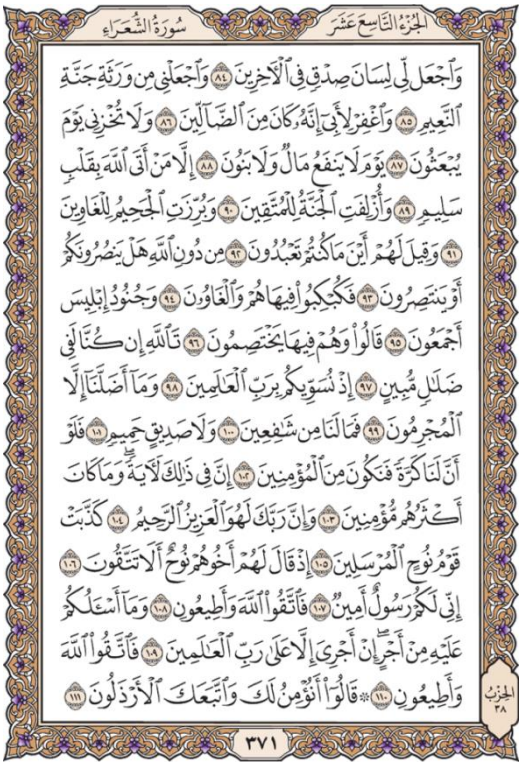
- "Tregoju atyre diçka nga historia e Ibrahimit." - Kjo është një ndodhi, që Allahu na e tregon rreth robit, Profetit, të dashurit të Tij, Ibrahimit a.s., imamit të të gjithë besimdrejtëve e besimpastërve. Allahu i Madhëruar e urdhëroi Profetin e Tij Muhamed, që t'i tregonte umetit të tij historinë e Ibrahimit, që ata ta merrnin si shembull që duhet ndjekur, në lidhje me sinqeritetin në adhurimin e Zotit, mbështetjen e plotë tek i Madhëruari, përkushtimin e plotë ndaj Allahut të Vetëm e të Pashoq, distancimin nga idhujtaria dhe mbështetësit e saj. Ibrahimi (a.s.), që i vogël, e qortoi popullin e vet për adhurimet që ata u kushtonin idhujve, përveç Allahut Krenar dhe të Lartësuar.

- "Ai i tha babait dhe popullit të vet: "Çfarë adhuroni ju?" - Ç'janë këta idhuj, të cilëve ju i përkushtoni adhurime?!

- "Ata i thanë: "Ne adhurojmë idhuj dhe jemi besnikë të përhershëm të tyre." - Ne jemi sistematikë në përkushtimin, blatimet, lutjet e përgjërimin para tyre.

- "Ibrahimi tha: "A ju dëgjojnë ata kur u luteni? A ju sjellin juve ndonjë dobi apo dëm?!" Ata thanë: "Jo. Por kështu vepronin edhe prindërit tanë." - Domethënë, ata e pranuan se idhujt e tyre nuk kishin asgjë në dorë, por ata i bënin ato kotësira vetëm sepse kishin parë etërit e tyre, brez pas brezi, që bënin të njëjtën gjë. Kështu, edhe ata po ecnin gjurmëve të tyre. Atëherë Ibrahimi iu drejtua dhe u tha:

- "Ai tha: "A po shihni se çfarë po adhuroni ju dhe etërit tuaj të hershëm? Në të vërtetë, ata të gjithë janë armiqtë e mi, por jo Zoti i botëve." - Unë ju sfidoj që, nëse vërtet këta idhuj kanë ndonjë forcë e ndikim, le të më kundërvihen mua e të më dëmtojnë, sepse unë jam armiku i tyre. Unë as që i përfill fare dhe ata nuk kanë asnjë vlerë për mua. Kjo sfidë është e ngjashme me atë që u drejtoi Nuhu popullit të vet: "Tregoju atyre historinë e Nuhut, kur i tha popullit të vet: "O populli im! Nëse e keni të rëndë qëndrimin tim mes jush dhe këshillat e mia përmes ajeteve të Allahut, atëherë dijeni se unë i jam mbështetur vetëm Allahut. Prandaj, së bashku me zotat tuaj, vendosni si do të veproni kundër meje dhe mos e mbani të fshehtë vendimin tuaj! Zbatojeni atë kundër meje e mos më jepni asnjë afat!" [Junus 71]. Po kështu tha edhe Hudi (a.s.): "Ne themi se ndonjë prej idhujve tanë të ka goditur me ndonjë të keqe!" Ai tha: "Unë kam dëshmitar Allahun, por dëshmoni edhe ju që unë distancohem nga idhujt që ju adhuroni veç Tij. Mblidhuni të gjithë me komplote kundër meje e mos më jepni asnjë afat! Unë i jam mbështetur Allahut, Zotit tim dhe Zotit tuaj. Nuk ka asnjë gjallesë, që Ai të mos e ketë nën sundim. Vërtet Zoti im është në një udhë të Drejtë." [Hud 54 - 56]. Po kështu Ibrahimi (a.s.) u distancua prej tyre, kur tha: "E si t'u frikësohem unë idhujve tuaj, kur ju nuk frikësoheni për atë që adhuroni veç Allahut, pa pasur kurrfarë argumenti?! Cilës palë i takon të jetë e sigurt, nëse vërtet e dini?"" [Enam 81]. I Lartësuari thotë gjithashtu: "Një shembull i mirë për ju janë Ibrahimi dhe ata që ishin me të, kur i thanë popullit të vet: "Ne distancohemi prej jush dhe prej çfarë adhuroni ju veç Allahut. Ne ju mohojmë dhe armiqësia ndërmjet nesh është e hapur, derisa ju ta besoni Allahun si Një e të Vetëm!" [Mumtehine 4]. Ose: "Ibrahimi i tha të atit dhe popullit të vet: "Unë i urrej dhe u qëndroj larg atyre që ju adhuroni, përveç Atij që më krijoi dhe më tregon udhën e drejtë."! Ai e bëri këtë fjalë të kujtohet ndër pasardhësit e tij, me qëllim që ata gjithmonë të kthehen *(në besimin e vërtetë)*." [Zuhruf 26 - 28]. Domethënë, fjalën "*Lâ ilâhe il-l'Allah"* / nuk ka Zot tjetër veç Allahut që meriton adhurimin dhe nënshtrimin ndaj tij." dhe besimin e pastër në të.

الجزء التاسع عشر سورة الشعراء

وَٱجۡعَل لِّي لِسَانَ صِدۡقٖ فِي ٱلۡأٓخِرِينَ ٨٤ وَٱجۡعَلۡنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ
ٱلنَّعِيمِ ٨٥ وَٱغۡفِرۡ لِأَبِيٓ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ٨٦ وَلَا تُخۡزِنِي يَوۡمَ
يُبۡعَثُونَ ٨٧ يَوۡمَ لَا يَنفَعُ مَالٞ وَلَا بَنُونَ ٨٨ إِلَّا مَنۡ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلۡبٖ
سَلِيمٖ ٨٩ وَأُزۡلِفَتِ ٱلۡجَنَّةُ لِلۡمُتَّقِينَ ٩٠ وَبُرِّزَتِ ٱلۡجَحِيمُ لِلۡغَاوِينَ
٩١ وَقِيلَ لَهُمۡ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡبُدُونَ ٩٢ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ هَلۡ يَنصُرُونَكُمۡ
أَوۡ يَنتَصِرُونَ ٩٣ فَكُبۡكِبُواْ فِيهَا هُمۡ وَٱلۡغَاوُۥنَ ٩٤ وَجُنُودُ إِبۡلِيسَ
أَجۡمَعُونَ ٩٥ قَالُواْ وَهُمۡ فِيهَا يَخۡتَصِمُونَ ٩٦ تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِي
ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ٩٧ إِذۡ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٩٨ وَمَآ أَضَلَّنَآ إِلَّا
ٱلۡمُجۡرِمُونَ ٩٩ فَمَا لَنَا مِن شَٰفِعِينَ ١٠٠ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٖ ١٠١ فَلَوۡ
أَنَّ لَنَا كَرَّةٗ فَنَكُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ١٠٢ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ
أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ ١٠٣ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ١٠٤ كَذَّبَتۡ
قَوۡمُ نُوحٍ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ١٠٥ إِذۡ قَالَ لَهُمۡ أَخُوهُمۡ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ١٠٦
إِنِّي لَكُمۡ رَسُولٌ أَمِينٞ ١٠٧ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ١٠٨ وَمَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ
عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٠٩ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ١١٠ قَالُوٓاْ أَنُؤۡمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلۡأَرۡذَلُونَ ١١١

الجزء ٢٨

٣٧١

Ajetet 78 - 82

78. Ai i Cili më krijoi mua dhe është që Ai më udhëzon;

79. i Cili më jep ushqim dhe më jep të pi;

80. dhe kur sëmurem, është Ai që më shëron;

81. është Ai që do të më bëjë të vdes, e pastaj do të më ringjallë.

82. Ai është i Vetmi, tek i Cili kam shpresë se do të m'i falë gjynahet e mia Ditën e Gjykimit.

Shpjegimi i ajeteve

Unë adhuroj dhe i nënshtrohem veçse Atij që ka këto atribute:

- "Ai i Cili më krijoi mua dhe është që Ai më udhëzon ..." - Ai që më krijoi, Ai që më udhëzoi në rrugë të drejtë dhe që përcaktoi udhëzimin tim. Ai udhëzon kë të dëshirojë dhe e lë në humbje kë të dëshirojë.

- "... i Cili më jep ushqim dhe më jep të pi ..." - Është pikërisht Ai që më furnizon, duke më lehtësuar e mundësuar rrugët dhe faktorët e rizkut dhe kujdesit për jetën e krijesave, ushqimit pijes e çdo gjëje tjetër, si të dëshirojë ai.

- "... kur sëmurem, është Ai që më shëron ..." - Nëse Allahu i Madhëruar e ka përcaktuar që unë të sëmurem, është po Ai dhe vetëm Ai që mund të më shërojë e mundësojë shërimin tim. Askush përveç Tij nuk mundet të më sjellë shërimin. Ai ma mundëson shërimin përmes shkaqeve dhe rrugëve, që i përcakton me mëshirën e urtësinë e Tij.

- "... është Ai që do të më bëjë të vdes e pastaj do të më ringjallë ..." - Ai është i vetmi që ka në dorë jetën dhe vdekjen, e askush tjetër veç Tij.

- "Ai është i Vetmi, tek i Cili kam shpresë se do të m'i falë gjynahet e mia në Ditën e Gjykimit." - Askush nuk mundet që të mbulojë gjynahet e robit e as të falë ato në dynja dhe në ahiret, përveç Allahut të Lartësuar.

Ajetet 83 - 89

83. O Zoti im! Më dhuro urtësi dhe më bashko me të mirët!

84. Bëj që të më përmendin për mirë ata që do të vijnë pas!

85. Më bëj prej trashëgimtarëve të Xhenetit të mirësive!

86. Fale babain tim, se ai është vërtet nga të humburit!

87. Mos më turpëro Ditën kur do të ringjallemi,

88. ditën, kur nuk bën dobi as pasuria dhe as fëmijët,

89. ditën kur do të shpëtojë vetëm ai që i paraqitet Zotit me zemër të shëndoshë!"

Shpjegimi i ajeteve

- "O Zoti im! Më dhuro urtësi dhe më bashko me të mirët!" - Kjo është lutja e Ibrahimit drejtuar Zotit të tij, për t'i dhuruar urtësi. Sudiju shpjegon: "Domethënë, t'i japë profetësinë." Pastaj tha: "... dhe më bashko me të mirët!" Domethënë, më bashko me ta në dynja dhe në ahiret. Po kështu u lut edhe Profeti Muhamed (a.s.), në momentin kur u nda nga kjo jetë: 2012. "O Allah! Në shoqërinë e lartë!", e tha këtë tre herë. [120] Pra, kërkoi të bashkohet me të mirët. Po kështu, ndër lutjet që bënte Profeti ishin edhe: 2013. "*Allahum-me aĥjinâ*

muslimin ue emitnâ muslimin, ue elĥiknâ bis-sâliĥin, gajra ħazâjâ ue lâ mubed-dilin." (O Allah, na bëj të jetojmë si muslimanë, të vdesim si muslimanë dhe na bashko me të mirët, të panënçmuar dhe as të devijuar nga rruga e mirë!)

- "Bëj që të më përmendin për mirë ata që do të vijnë pas!" - Bëj që të kem një kujtim të mirë në botë, ndër njerëzit që do të vijnë më pas, duke qenë për ta shembulli i mirë, të cilin ta ndjekin. I Lartësuari thotë në ajetin tjetër: "Ne lamë një kujtim të mirë për të ndër popujt e ardhshëm. Paqja qoftë mbi Ibrahimin! Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët. Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë besimtarë." [Safat 108 - 110].

- "Më bëj prej trashëgimtarëve të Xhenetit të mirësive!" - Më jep në këtë dynja një emër e përkujtim të mirë nga njerëzit pas meje, ndërsa në ahiret më bëj prej atyre që do të jenë trashëgimtarë të Xhenetit të mirësive të përjetshme.

- "Fale babain tim, se ai është vërtet nga të humburit!" - Ky i ngjan ajetit tjetër, ku thuhet: "O Zoti ynë! Na mbulo me faljen tënde mua, prindërit e mi dhe të gjithë besimtarët Ditën kur të jepet llogaria." [Ibrahim 41]. Por i madhëruari na njofton gjithashtu se: "Edhe lutja e Ibrahimit për babain e vet u bë veçse për shkak të një premtimi, që ai kishte bërë më parë. Por kur iu bë e qartë se ai ishte armik i Allahut, ai u largua prej tij. Me të vërtetë, Ibrahimi ishte shumë i ndjeshëm dhe i butë." [Teube 114]. Allahu i Madhëruar i ndaloi besimtarët që ta merrnin si shembull atë në lidhje me këtë çështje, kur tha: "Një shembull i mirë për ju janë Ibrahimi dhe ata që ishin me të, kur i thanë popullit të vet: "Ne distancohemi prej jush dhe prej çfarë adhuroni ju veç Allahut. Ne ju mohojmë dhe armiqësia ndërmjet nesh është e hapur, derisa ju ta besoni Allahun si Një e të Vetëm!". Por mos e merni si shembull fjalën e Ibrahimit drejtuar babait të vet *(mosbesimtar)* "Unë do të kërkoj falje për ty, por nuk kam asnjë mundësi për ty para Allahut!" ...." [Mumtehine 4].

- "Mos më turpëro Ditën kur do të ringjallemi ..." - Më mbro nga çdo poshtërim në Ditën e Kijametit. Buhariu sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili na tregon se Profeti ﷺ ka thënë: 2014. "Ditën e Kijametit, Ibrahimi do ta takojë babanë e vet, Azerin, i cili do ta ketë fytyrën me tym e pluhur. Atëherë, Ibrahimi do t'i thotë: "A nuk të pata thënë që të mos më kundërshtoje?" Babai do t'i thotë: "Sot nuk po të kundërshtoj." Ibrahimi do të thotë: "O Zot, më ke premtuar se nuk do të më turpërosh ditën kur njerëzit do të ringjallen. A ka turp më të madh për mua sesa babai të jetë i larguar (nga mëshira)?" Allahu i Lartësuar i thotë: "Unë e kam bërë të ndaluar Xhenetin për jobesimtarët! O Ibrahim, shiko te këmbët!" Dhe Ibrahimi do të shohë një hijenë të zhytur në gjak dhe ndyrësirë, të cilën e rrëmbejnë për këmbësh dhe e hedhin në Zjarr." [121] Me sa duket, Azeri shndërohet në hijenë, i përlyer në gjak dhe ndyrësirë dhe flaket në Xhehenem. Buhariu është i vetëm në sjelljen e këtij hadithi.

- "... ditën, kur nuk bën dobi as pasuria dhe as fëmijët ..." - Atë ditë, njeriu nuk do të mund ta shpëtojë veten nga ndëshkimi, edhe sikur të japë si kompensim gjithçka prej pasurisë që ka patur në dynja, madje edhe sikur të jepte flori sa Toka me çka në të. Askush nuk mund ta shpëtojë nga ndëshkimi, edhe sikur të jepte si kompensim të gjithë banorët e Tokës. Atë ditë, njeriut do t'i vlejë veçse besimi i pastër dhe i saktë tek Allahu, përkushtimi me sinqeritet në fenë e Tij, largimi nga shirku dhe nga pasuesit e mbështetësit e tij.

- "... ditën kur do të shpëtojë vetëm ai që i paraqitet Zotit me zemër të shëndoshë!" - Me zemër të shëndoshë, të pastër nga shirku dhe çdo ndyrësi gjynahesh e teprimesh.

Ajetet 90 - 104

90. Xheneti do t'u afrohet atyre që qenë të devotshëm.

91. Xhehenemi do t'u dëftohet plotësisht atyre që qenë të humbur.

92. Dhe do t'u thuhet: "Ku janë ata, që ju i adhuronit,
93. veç Allahut? A mund t'ju ndihmojnë ju ose a mund të ndihmojnë veten e vet?"
94. Pastaj ata do të hidhen në të njëri mbi tjetrin - ata dhe adhuruesit e tyre,
95. dhe e tërë ushtria e Iblisit, të gjithë së bashku.
96. Aty brenda, ata do të grinden mes tyre e do të thonë:
97. "Betohemi në Allahun! Ne, me të vërtetë kemi qenë krejtësisht të humbur,
98. kur ju barazuam me Zotin e botëve.
99. Nuk na devijoi nga e vërteta askush tjetër, përveç të ligjve.
100. Tashmë për ne nuk ka asnjë ndërmjetësues për tek Allahu
101. dhe sikur vetëm një mik të sinqertë.
102. Ah, sikur të mund të ktheheshim edhe një herë, ne do të bëheshim, vërtet nga ata që besuan!"
103. Vërtet, këtu ka argument. Por shumica e tyre nuk besojnë.
104. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti.

Shpjegimi i ajeteve

- "Xheneti do t'u afrohet atyre që qenë të devotshëm." - Xheneti afrohet i stolisur për banorët e tij, të cilët janë të devotshmit që, për të hyrë në të, punuan fort dhe me sinqeritet për Allahun në jetën e dynjasë.

- "Xhehenemi do t'u dëftohet plotësisht atyre që qenë të humbur." - Xhehenemi do të shfaqet dhe ata do ta shohin qartë. Ai do të zgjasë qafën e tij dhe: "Kur ai *(Xhehenemi)* t'i shohë ata *(mohuesit e Zotit)* prej një vendi të largët, ata do të dëgjojnë furinë dhe zërin e tij." [Furkan 12]. Atëherë, zemrat e tyre do të arrijnë në fyt, nga tmerri që do të përjetojnë. Në këtë kohë, atyre do t'u thuhet, për t'ua shtuar edhe më shumë dhimbjen e vuajtjen:

- "Ku janë ata, që ju i adhuronit veç Allahut? A mund t'ju ndihmojnë ju ose a mund të ndihmojnë veten e vet?" - Sot ata idhuj nuk kanë për t'ju sjellë dobi e as nuk mund t'ju largojnë ndopak ndëshkimin. Ju së bashku me idhujt do të jeni lëndë djegëse e Xhehenemit, ku do të qëndroni përgjithmonë.

- "Pastaj ata do të hidhen në të njëri mbi tjetrin - ata dhe adhuruesit e tyre ..." - Në Xhehenem do të hidhen mohuesit e besimit të vërtetë dhe prijësit e tyre, të cilët i ftuan në këtë rrugë të tmerrshme.

- "Dhe e tërë ushtria e Iblisit *(shejtanit)*, **të gjithë së bashku." -** Të gjithë së bashku, nga i pari deri tek i fundit, do të mblidhen në Xhehenem.

- "Aty brenda, ata do të grinden mes tyre, e do të thonë: "Betohemi në Allahun! Ne, me të vërtetë kemi qenë krejtësisht të humbur, kur ju barazuam me Zotin e botëve." - Ne ishim tërësisht të humbur kur ju bindëm juve njëlloj siç duhej t'i bindeshim Zotit të botëve. Ne ishim të humbur kur ju adhuruam juve së bashku me Zotin e botëve, adhurime që duhet t'ia përkushtonim veçse Atij.

- "Nuk na devijoi nga e vërteta askush tjetër, përveç të ligjve. Tashmë për ne nuk ka asnjë ndërmjetësues për tek Allahu ..." - Sot askush nuk mund të ndërmjetësojë për ne, as melek e as dikush tjetër. I Lartësuari na tregon për fjalët e tyre: "Mos vallë, ata po presin realizimin e tij *(premtimit të Zotit)*? Ditën kur ai të realizohet, ata që e kishin harruar do të thonë: "Vërtet, të dërguarit e Zotit tonë na kanë sjellë të vërtetën. A ka ndonjë që të ndërmjetësojë për ne? A mund të kthehemi e të veprojmë ndryshe nga ç'kemi bërë?" Në të vërtetë, ata kanë humbur vetveten dhe iluzionet *(idhujt)* e tyre nuk do t'u sjellin asnjë dobi." [Earaf 53].

- "... dhe sikur vetëm një mik të sinqertë." - Nuk kemi as ndonjë mik të mirë, që të mund të ndërmjetësojë. Ata e dinë mirë se vetëm miku i afërt dhe i sinqertë ndërmjetëson për mikun e vet (dhe të tillë janë veçse të devotshmit).

- "Ah, sikur të mund të ktheheshim edhe një herë, ne do të bëheshim, vërtet nga ata që besuan!" - Allahu i Lartësuar e i Gjithëditur e di mirë se gënjejnë në këto fjalë. Edhe nëse do t'u mundësohej kthimi

në dynja, ata do t'i ktheheshin të njëjës rrugë të mohimit dhe refuzimit të fesë së drejtë. Allahu i Madhëruar na ka treguar polemikat mes të humburve në zjarr dhe, në fund, Ai thotë: "Kjo polemikë mes banorëve të Zjarrit është, pa dyshim, e vërtetë." [Sad 64].

- "Vërtet, këtu ka argument. Por shumica e tyre nuk besojnë." - Në gjithë këtë histori, në mënyrën se si Ibrahimi polemizoi me popullin e vet ka argumente të qarta e të mjaftueshme për ata që logjikojnë, që të gjejnë të vërtetën dhe të binden se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Allahut të Madhëruar.

- "Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti."

Ajetet 105 - 110

105. Edhe populli i Nuhut i mohoi të dërguarit.

106. Vëllai i tyre, Nuhu, u tha: "A nuk e keni frikë *(Allahun)***?"**

107. Unë jam një Profet i besuar i dërguar *(veç)* **për ju.**

108. Prandaj, kini frikë Allahun dhe m'u bindni mua!

109. Unë nuk kërkoj prej jush asnjë shpërblim për këtë. Shpërblimi për mua është vetëm prej Zotit të botëve.

110. Prandaj, kini frikë Allahun dhe bindmuni mua!

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe populli i Nuhut i mohoi të dërguarit." - Allahu na tregon një ndodhi me robin dhe të Dërguarin e tij, Nuhun (a.s.). Ai ishte Profeti i parë i dërguar nga Allahu për banorët e Tokës, pasi ndër ta u përhap shumë adhurimi i idhujve. Populli i tij e mohoi atë dhe vazhdoi në rrugën e idhjtarisë. Allahu i Madhëruar e konsideroi mohimin dhe refuzimin e Nuhut si refuzim dhe mohim të të gjithë të dërguarve të Tij, prandaj tha: "Edhe populli i Nuhut i mohoi të dërguarit."

- "Vëllai i tyre, Nuhu u tha: "A nuk e keni frikë *(Allahun)***?" -** A nuk i frikësoheni Allahut, kur ju adhuroni diçka tjetër veç Tij?

- "Unë jam një Profet i besuar i dërguar për ju." - Unë jam me të vërtetë i dërguari i Allahut ndër ju dhe për këtë nuk duhet të dyshoni aspak. Unë jam besniku i Shpalljes së Tij, që as nuk shtoj e as nuk pakësoj prej saj.

- "Prandaj, kijeni frikë Allahun dhe m'u bindni mua! Unë nuk kërkoj prej jush asnjë shpërblim për këtë. Shpërblimi për mua është vetëm prej Zotit të Botëve." - Unë nuk kërkoj asnjë shpërblim prej jush, për kumtimin e të vërtetës dhe mesazhit të Zotit dhe për përpjekjet e mia për të rregulluar gjendjen tuaj. Unë shpresoj që shpërblimin ta gjej vetëm tek Zoti im.

- "Prandaj, kijeni frikë Allahun dhe m'u bindni mua!" - Tashmë ju jeni të bindur për besnikërinë time dhe vërtetësinë e mesazhit që ju solla prej Zotit, për dëshirën e synimin tim të pastër për të përmirësuar gjendjen tuaj, prandaj frikësojuni Zotit dhe ndiqni rrugën time.

Ajetet 111 - 115

111. Ata i thanë: "E si të të besojmë ty, kur ty të pasojnë më të ulëtit?"

112. Nuhu tha: "Unë nuk e di se çfarë kanë bërë ata".

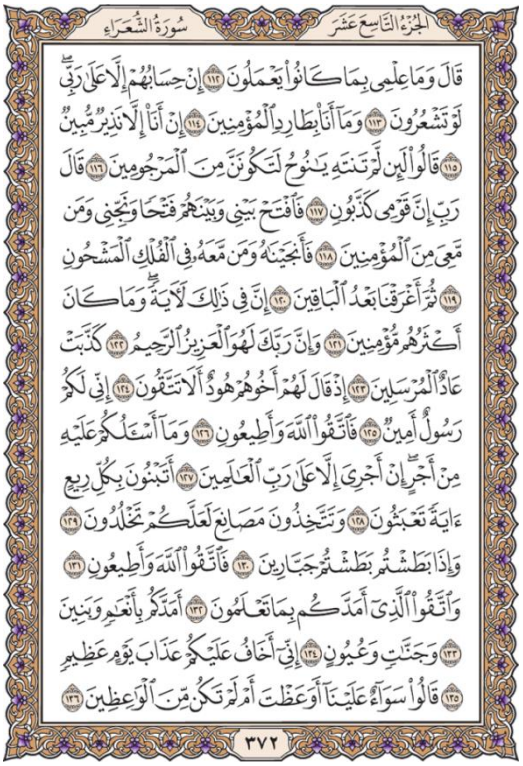
113. Përgjegjësia e tyre është vetëm para Zotit tim, nëse kuptoni.

114. Unë nuk kam për t'i përzënë kurrë ata që besojnë.

115. Unë jam dërguar vetëm si një paralajmërues i qartë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata i thanë: "E si të të besojmë ty, kur ty të pasojnë më të ulëtit?" - Me sa duket, ata i kërkuan që ai të largonte prej vetes njerëzit e rëndomtë, të dobët e të varfër, si kusht që ata ta besonin dhe ndiqnin rrugën e tij. Por, sigurisht, kjo ishte shprehje e mendjemadhësisë, arrogancës dhe kryene-çësisë së tyre. I Lartësuari na tregon fjalët e tyre: "E si të të besojmë ty, kur ty të pasojnë më të ulëtit?" Pra, si mundet të presësh që ne të zbresim në të njëjtin nivel me ata njerëz të rëndomtë, me të njëjtat përgjegjësi dhe detyrime, me të njëjtën gradë dhe nivel trajtimi?! Atëherë, Nuhu tha:

الجزء التاسع عشر سورة الشعراء
قَالَ وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي
لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ
﴿١١٥﴾ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ
رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ
مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ
﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتْ
عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٧﴾ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ
آيَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾
وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾
وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ
﴿١٣٣﴾ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ
﴿١٣٥﴾ قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾
٣٧٢

- “Nuhu tha: “Unë nuk e di se çfarë kanë bërë ata”. Përgjegjësia e tyre është vetëm para Zotit tim, nëse kuptoni.” **-** E çfarë detyrimi kam unë, që të pranoj ose të largoj ata njerëz që pasojnë rrugën time?! Nëse ata kanë zgjedhur këtë udhëzim dhe punojnë sipas tij, ajo është përgjegjësi e tyre dhe për atë do të merren në llogari? Mua nuk më takon që të kontrolloj se çfarë bëjnë ata në fshehtësi. Mua më takon të pranoj besimin e tyre dhe atë që e bëjnë haptazi, ndërsa të fshehtat e tyre ia lë në dorë Allahut të Madhëruar. Allahu është Ai i Cili zbulon të fshehtat.

- “Unë nuk kam për t’i përzënë kurrë ata që besojnë.” **-** Ai e refuzoi kërkesën e parisë kryeneçe, që të dëbonte të varfërit, të dobëtit dhe njerëzit e rëndomtë, sepse ai ishte i dërguari i vërtetë e besnik i Zotit. Nuk ka dyshim se ai që i bindet Profetit të Zotit dhe ndjek rrugën e tij, duke besuar vërtetësinë e mesazhit që sjell, natyrisht që do ta pranojë atë pa asnjë kusht të tillë, të kotë, të pakuptimtë dhe të padrejtë. Kështu, çdokush që e pranon argumentin e këtij Profeti dhe ndjek rrugën e tij, ai është besimtar, qoftë ai i fisëm, i njohur, i pasur, me prestigji dhe pushtet, qoftë jo i tillë.

- “Unë jam dërguar vetëm si një paralajmërues i qartë.” **-** Unë jam dërguar thjesht e vetëm si paralajmërues dhe udhëzues në rrugën e drejtë të Zotit, dhe jo klasifikues dhe ndarës i njerëzve në kategori.

Ajetet 116 - 122

116. Ata thanë: “O Nuh! Nëse nuk heq dorë, do të të vrasim me gurë.”.

117. Nuhu tha: “O Zoti im! Populli im më ka mohuar.

118. Gjyko, atëherë me drejtësinë tënde ndërmjet meje dhe atyre dhe më shpëto mua dhe besimtarët që vijnë pas meje!”

119. DheNe i shpëtuam atë dhe të gjithë ata që ishin me të në anijen e mbushur plot

120. dhe i mbytëm në ujë ata që mbetën pas.

121. Vërtet, këtu ka argument. Por shumica e tyre nuk besojnë.

122. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti.

Shpjegimi i ajeteve

Koha e qëndrimit të Nuhut mes popullit të tij ishte tepër e gjatë, por ai vazhdonte që t’i ftonte në adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe pa ortak, natën dhe ditën, fshehtazi dhe haptazi. Megjithatë, sa herë që ai u fliste, atyre u shtohej edhe më shumë mohimi, inati dhe arroganca në rrugën e humbjes. Madje, pas kësaj kohe të gjatë ftese, me të gjitha mënyrat e mundshme nga Profeti i tyre, ata thanë:

- “Ata thanë: “O Nuh! Nëse nuk heq dorë, do të të vrasim me gurë.”. - Do të të vrasim me gurë, nëse vazhdon akoma me ftesën tënde. Pikërisht në këtë moment, ai u lut kundër tyre dhe Allahu i Lartësuar ia pranoi lutjen.

- “Nuhu tha: “O Zoti im! Populli im më ka mohuar. Gjyko, atëherë me drejtësinë tënde ndërmjet meje dhe atyre dhe më shpëto mua dhe besimtarët që vijnë pas meje!” **-** Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në një ajet tjetër: “Prandaj ai iu

drejtua Zotit të vet: "Unë jam i mundur, prandaj më ndihmo!"Atëherë, Ne, me një shi të vrullshëm, hapëm dyert e qiellit, ndërsa nga toka shpërthyem burime uji, dhe kështu uji u bashkua siç ishte caktuar. Ndërsa atë e hipëm në një anije prej dërrasash dhe gozhdësh, Që lundronte nën Sytë Tanë. Kjo, si shpagim për atë që u mohua." [Kamer 10 – 14]. Ndërsa në këtë ajet, i Lartësuari thotë:

- "Dhe Ne i shpëtuam atë dhe të gjithë ata që ishin me të në anijen e mbushur plot." - Ishte anije e mbushur plot me kafshë, nga një çift prej secilit lloj dhe me ushqimin e tyre, sikurse e urdhëroi Allahu i Lartësuar. Kështu, Allahu i Lartësuar na njofton se Ai e shpëtoi Nuhun dhe të gjithë ata që e pasuan atë dhe i përmbyti të gjithë ata që e mohuan rrugën e tij, refuzuan besimin dhe iu kundërvunë rrugës së tij.

- "Dhe i mbytëm në ujë ata që mbetën pas.Vërtet, këtu ka argument. Por shumica e tyre nuk besojnë. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti." - Kjo shpjegua edhe më sipër.

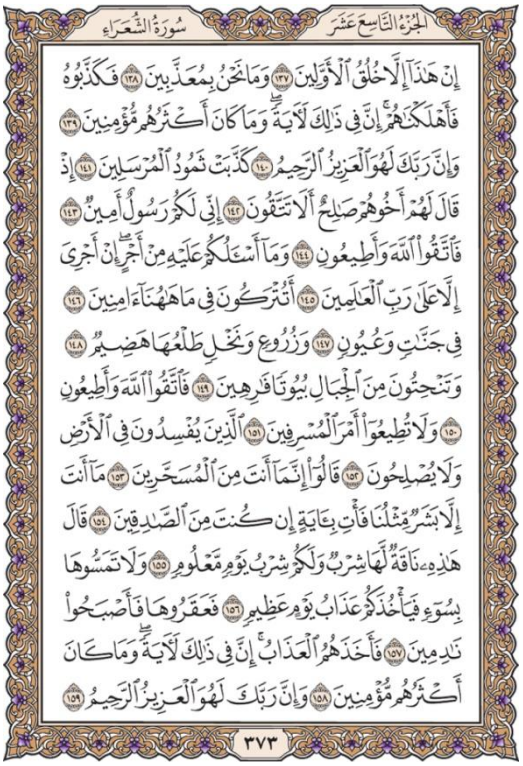
Ajetet 123 - 135

123. Edhe populli Ad nuk i besoi të dërguarit.
124. Vëllai i tyre, Hudi, u tha: "A nuk keni frikë?"
125. Unë jam një Profet i besuar i dërguar për ju.
126. Prandaj, kini frikë Allahun dhe bindmuni!
127. Unë nuk kërkoj prej jush asnjë shpërblim për këtë. Shpërblimi për mua është vetëm prej Zotit të botëve.
128. A po ndërtoni në çdo kodër përmendore, vetëm për kënaqësi?
129. A po ndërtoni pallate të fortifikuara, me shpresë se do të jetoni përgjithmonë?
130. E, kur ndëshkoni, ju ndëshkoni mizorisht?
131. Atëherë, kini frikë Allahun dhe m'u bindni mua!
132. Po. Kijeni frikë Atë që ju dhuroi bujarisht të gjitha ato që i dini mirë.
133. Ju dhuroi bujarisht begati dhe djem,
134. kopshte e burime uji.
135. Vërtet, unë i frikësohem dënimit tuaj në një Ditë të Madhe.

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe populli Ad nuk i besoi të dërguarit. Vëllai i tyre, Hudi, u tha: "A nuk keni frikë? Unë jam një Profet i besuar i dërguar për ju. Prandaj, kini frikë Allahun dhe bindmuni mua! Unë nuk kërkoj prej jush asnjë shpërblim për këtë. Shpërblimi për mua është vetëm prej Zotit të botëve." - Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na tregon rreth adhuruesit dhe Profetit të tij të dashur Hudit (a.s). Ai e dërgoi Hudin në popullin e tij Ad, të cilët banonin në zonën e quajtur Ahkaf, pikërisht në malet ranore, shumë pranë zonës së Hadrameutit, në Jemenin e sotëm. Ata jetuan pas epokës së Nuhut (a.s), sikurse ka thënë Allahu i Lartësuar: "... Kujtoni se si Ai ju bëri sundues pas popullit të Nuhut dhe jua shtoi fuqinë fizike! Kujtoni të mirat e Allahut, që të gjeni shpëtim!" Ea'raf 69. Ata vërtet ishin trupmëdhenj, shumë të fuqishëm dhe të ashpër. Gjithashtu, ata kishin shumë pasardhës dhe zotëronin mjaft kopshte dhe burime, që ujisnin parcelat e tyre. Me gjithë këto mirësi, ata i shoqëronin idhuj Allahut të Lartësuar, të vetmit të Adhuruar me meritë. Allahu i Lartësuar dërgoi ndër ta Hudin (a.s), një profet, që e zgjodhi nga mesi i tyre, që të ishte përgëzues, qortues dhe paralajmërues. Ai i ftoi që ta besonin dhe adhuronin Allahun si një të vetëm dhe pa ortak dhe i paralajmëroi për zemërimin dhe ndëshkimin e Allahut, nëse ata nuk i përgjigjeshin kësaj ftese dhe vazhdonin në idhujtarinë dhe krimet e tyre.

- "A po ndërtoni në çdo kodër përmendore vetëm për kënaqësi ..." - *Er-riu* (kodër) është një vend i ngritur në kryqëzime rrugësh të njohura dhe të kalueshme nga njerëzit. Kështu, në çdo vend të tillë, ata ngrinin struktura gjigante. Allahu i Lartësuar e përshkruan këtë lloj sjellje të tyre duke thënë: "sa për kënaqësi", pra, i bënin

الجزء التاسع عشر سورة الشعراء

إِنْ هَٰذَآ إِلَّا خُلُقُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَأَهْلَكْنَٰهُمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾
وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ
قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾
فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ
إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتْرَكُونَ فِى مَا هَٰهُنَآ ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾
فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾
وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَٰرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ
﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُوٓا۟ أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ
وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَآ أَنتَ
إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِـَٔايَةٍ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ
هَٰذِهِۦ نَاقَةٌ لَّهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا
بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا۟
نَٰدِمِينَ ﴿١٥٧﴾ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾
٣٧٣

kot, pa asnjë lloj nevoje për të tilla ndërtesa, vetëm për kënaqësi dhe për të shfaqur forcën dhe pushtetin. Kjo është një vepër, që nuk sjell të mira as në dynja dhe as në ahiret.

- "Dhe a po ndërtoni pallate të fortifikuara me shpresë se do të jetoni përgjithmonë." - Ju ngrini ndërtesa madhështore, të cilat një ditë do t'ju merren, ashtu sikurse ndodhi me popujt që ishin para jush. Kështu do të ndodhë dhe këtë shkatërrim do ta shkaktojë mohimi i besimit të vërtetë. Refuzimi i ftesës së Zotit sjell shfarosjen e atij populli. I tillë është ndëshkimi për shpërfilljen e ftesës së Zotit dhe shpalljeve të Tij. Ata do të bëhen shembull për çdo popull që vjen pas tyre. Tregohet se, kur Ebu Darda u fliste banorëve të Damaskut, ndër të tjera u thoshte: "Kush e blen prej meje gjithë pasurinë e lënë nga populli i Adit vetëm me dy derhemë?" Pra, e gjithë ajo pasuri tashmë nuk vlen aspak.

- "E, kur ndëshkoni, ju ndëshkoni mizorisht?" - Allahu i Lartësuar i përshkruan si njerëz shumë të fuqishëm, luftëtarë të ashpër dhe tiranë të pamëshirshëm.

- "Prandaj, kini frikë Allahun dhe m'u bindni mua!" - Adhuroni Zotin tuaj dhe bindjuni Profetit që u dërgua ndër ju. Në vijim, Allahu i Lartësuar u tregon atyre mirësitë e Tij mbi ta. Ai nxit edhe Profetin që t'u tregojë atyre për këto mirësi, që ata të bëhen mirënjohës:

- "Po. Kini frikë Atë që ju dhuroi bujarisht të gjitha ato që i dini mirë, ju dhuroi bujarisht begati dhe djem, kopshte e burime uji. Vërtet, unë i frikësohem dënimit tuaj në një Ditë të Madhe." - Kjo do të ndodhë, nëse ju mohoni dhe i kundërviheni rrugës së Zotit dhe ftesës së Tij. Kështu, Profeti i ftoi në adhurimin e Zotit dhe në besimin e pastër duke i inkurajuar dhe kërcënuar. Ai i përdori të gjitha mënyrat e ftesës, qoftë me inkurajim dhe përmendjen e të mirave nga Zoti, qoftë me kërcënim për ndëshkimin e Zotit. Megjithatë, atyre nuk u vlejti asgjë.

Ajetet 136 - 140

136. Ata thoshin: "Për ne është njëlloj, na këshillon apo nuk na këshillon!

137. Kjo nuk është gjë tjetër vetëm se një traditë e popujve të lashtë.

138. Ne nuk kemi për t'u dënuar kurrë."

139. Kështu, ata e mohuan atë *(Hudin)* **dhe Ne i shkatërruam ata. Vërtet, në këtë** *(ngjarje)* **ka argument. Por shumica e tyre nuk besojnë.**

140. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar na tregon për përgjigjen që pupulli i Hudit i dha Profetit të vet, pasi ai i ftoi në besimin e vërtetë, i kërcënoi për ndëshkimin e ashpër dhe ua qartësoi të vërtetën.

- "Ata thoshin: "Për ne është njëlloj, na këshillon apo nuk na këshillon!" - Ne nuk do të heqim dorë kurrë nga rruga jonë. Sipas një ajeti tjetër: "Ata thanë: "O Hud, ti nuk na solle ndonjë argument të qartë dhe ne nuk i braktisim zotat tanë për fjalën tënde dhe as nuk do të të besojmë ty." [Hud 53].

Domethënë, ata nuk besojnë në asnjë rrethanë dhe nuk u bëjnë dobi qortimet e kërcënimet. I Lartësuari thotë: "Nuk ka dyshim se për ata që mohojnë besimin, është njëlloj: i paralajmëron apo nuk i paralajmëron, ata nuk besojnë. Allahu ua ka vulosur zemrat dhe të dëgjuarit e tyre, ndërsa në shikimet e tyre ka perde. Ata do të kenë dënim të madh." [Bekare 6] "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha Shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97].

- "Kjo nuk është gjë tjetër vetëm se një traditë e popujve të lashtë. Ne nuk kemi për t'u dënuar kurrë." - Disa e kanë lexuar këtë ajet: "Kjo nuk është gjë tjetër veçse *trillime e histori* (*ħalku*) të popujve të lashtë." Ibn Mesudi, Ibn Abasi (sipas Aufiut) e të tjerë shpjegojnë se kjo i ngjan asaj që thanë mohuesit kurejshë: "Këto janë legjenda të popujve të lashtë, të cilat ai *(Muhamedi)* kërkoi që t'i shkruhen dhe i lexohen atij mëngjes e mbrëmje"." [Furkan 5]. Ose: "Kur atyre *(mohuesve)* u thuhet "Çfarë ka shpallur Zoti juaj?", ata thonë: "Mite të popujve të hershëm." [Nahl 24]. Ndërsa të tjerët e kanë lexuar këtë ajet "Kjo nuk është gjë tjetër veçse një traditë (*ħuluku*) e popujve të lashtë.". Sipas këtij kuptimi, ata thoshin se kjo ishte tradita, feja e etërve të tyre të lashtë dhe se ata do të ndiqnin rrugën e tyre, do të jetonin jetën ashtu siç e kishin jetuar ata dhe do të vdisnin ashtu sikurse vdiqën ata. Edhe ata nuk e besonin ringjalljen dhe Ditën e Premtuar, kur do të jepen shpërblime e ndëshkime, prandaj thoshin: "Ne nuk kemi për t'u dënuar kurrë." Ky ka qenë shpjegimi i Ibn Abasit, sipas transmetimit që sjell Ali Ibn Talhate prej tij. Ky ka qenë edhe mendimi i Ikrimas, Ata el Hurasanit, Katades etj. Këtë mendim ka zgjedhur edhe Ibn Xheriri.

- "Kështu, ata e mohuan atë *(Hudin)* **dhe Ne i shkatërruam ata."** - Ata vazhduan me mohimin e profetit të tyre, Hudit, dhe kundërshtimin e udhëzimit të tij, me kokëfortësi dhe inat, prandaj i Madhëruari i shkatërroi e shfarosi ata. Allahu i Madhëruar e ka treguar mënyrën e shkatërrimit të tyre në shumë vende në Kuran. Kështu, i Lartësuari dërgoi mbi ta një stuhi të fuqishme, të zhurmshme dhe të acartë. Shkatërrimi i tyre ishte i merituar për atë që kishin bërë. Ata ishin tiranë e shkatërrimtarë, prandaj Zoti u dërgoi stuhinë, që ishte më e furishme e shkatërruese sesa forca e shkatërrimi i tyre. I Lartësuari thotë: "A e di ti se ç'bëri Zoti yt me Adin banorët e Iremit, me ndërtesa të larta?" [Fexhr 6, 7]. Këta ishin populli i parë i Adit. Ata që kanë thënë se Iremi është emër i qytetit ku jetuan, ata i kanë marrë nga *israilijatet*, por për këtë nuk ka ndonjë argument të sigurt. Allahu i Madhëruar thotë për ta: "Si ata nuk është krijuar askush në Tokë." [Fexhr 8]. Nuk është krijuar në tokë asnjë si ai popull, për sa i përket fuqisë, zhvillimit e pushtetit e tyre. Sidoqoftë, i Lartësuari e shkatërroi atë popull që i kaloi kufijtë me tiraninë e mosbesimin e tyre. I Lartësuari thotë: "Sa i përket popullit Ad, ata u treguan arrogantë në tokë kundër të vërtetës dhe thanë: "Kush është më i fortë se ne?" A nuk e dinin ata se Allahu, i Cili i krijoi, është më i fortë se ata?! Por ata vazhduan t'i refuzonin shenjat Tona. Prandaj Ne lëshuam kundër tyre një erë të furishme për disa ditë shkatërruese, për t'i bërë ata ta ndienin shijen e dënimit poshtërues që në jetën e kësaj bote; por në botën tjetër dënimi do të jetë edhe më poshtërues dhe ata nuk do të gjejnë asnjë ndihmë." [Fusilet 15, 16]. "Me urdhrin e Zotit të saj, ajo shkatërroi çdo gjë. Kur agoi, nuk shihej gjë tjetër, përveç banesave të tyre. Kështu i ndëshkojmë Ne popujt keqbërës." [Ahkaf 25]. "Ndërsa Adi u shkatërrua me një stuhi të fuqishme e të zhurmshme, që Ai e lëshoi kundër tyre shtatë net e tetë ditë rresht. Sikur t'i shihje njerëzit që shembeshin përdhe, si të ishin trungje hurmash të zgavruara." [Haka 6, 7]. Mbetën trupa pa koka, sepse era e furishme e ngrinte trupin lart në ajër dhe e përplaste

me forcë në kokë, duke ia thyer kokën dhe duke ia ndarë nga trupi, me trutë të nxjerrë. Kështu mbeteshin si trupa hurmash të zgavruara. Atyre nuk u sollën ndonjë dobi malet e shpellat ku u strehuan, kur erdhi urdhri i Zotit tënd.

- "Vërtet, në këtë *(ngjarje)* **ka argument. Por shumica e tyre** *(e njerëzve)* **nuk besojnë. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti."**

Ajetet 141 - 145

141. Edhe populli Themud nuk u besoi të dërguarve.

142. Vëllai i tyre, Salihu u tha: "A nuk keni frikë?"

143. Unë jam një Profet i besuar i dëguar për ju.

144. Prandaj, kini frikë Allahun dhe m'u bindni mua!

145. Unë nuk kërkoj prej jush asnjë shpërblim për këtë. Shpërblimi për mua është vetëm prej Zotit të botëve.

Shpjegimi i ajeteve

Në këto ajete, Allahu i Lartësuar, Krenar dhe i Madhëruar na tregon rreth adhuruesit dhe Profetit të Tij të dashur, Salihut (a.s). Ai e dërgoi atë tek populli i tij Themudi, të cilët ishin arabë, që jetonin në qytetin *El Hixhër,* i cili ndodhej mes luginës së Kuras dhe viseve të Shamit. Vendbanimet e tyre janë të njohura dhe të dallueshme nga njerëzit. Në suren Araf përmendëm hadithet që flasin për kalimin e Profetit (a.s) në viset e këtij populli, kur u nis drejt luftës në Sham. Themudi jetoi pas popullit të Adit dhe përpara popullit të Ibrahimit, - paqja e Zotit qoftë mbi të! Kështu, profeti i tyre Salih i ftoi ata në adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe pa ortakë. Ai i urdhëroi që ta adhurojnë Atë e mos i shoqërojnë asnjë dhe asgjë në këtë adhurim. I ftoi që t'i bindeshin atij për çdo rregull dhe shpallje që ai do të sillte prej Allahut. Megjithatë, ata refuzuan, duke e konsideruar Salihun si gënjeshtar. Ai i njoftoi se nuk dëshironte asnjë lloj shpërblimi për ftesën që po u bënte dhe për mësimin e të mirës. Ai e kërkonte shpërblimin vetëm nga Allahu. Më pas, ai u përmendi mirësitë e shumta të Allahut që u kishte dhuruar, për të nxitur tek ata mirënjohjen dhe besimin.

Ajetet 146 - 152

146. A jeni të sigurt se do të mbeteni të sigurt në gjithçka keni këtu?

147. Mes kopshteve dhe burimeve,

148. mes të mbjellave dhe hurmave, me frutat e tyre të freskëta?

149. Ju, me mjeshtëri, gdhendni shtëpi nëpër male shkëmbore.

150. Pra, kini frikë Allahun dhe m'u bindni mua!

151. Mos shkoni pas atyre që janë të shfrenuar,

152. që bëjnë shkatërrime në tokë dhe nuk përmirësojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- "A jeni të sigurt se do të mbeteni të sigurt në gjithçka keni këtu?" - Ai u drejtohet atyre duke i këshilluar dhe duke i paralajmëruar që të ruhen nga ndëshkimi dhe zemërimi i Zotit, që pritet të zbresë dhe të godasë ashpër mbi ta. Ai u përkujton atyre mirësitë e shumta të Allahut mbi ta, rrizkun e shumtë dhe të bollshëm që u dhuroi, sigurinë dhe paqen që u kishte mundësuar në jetën e tyre dhe ruajtjen nga shumë e shumë rreziqe dhe vështirësi. Ai u kujton atyre mirësitë e shumta, bimësinë dhe kopshtet e dendura, burimet dhe lumenjtë që i bëri të rridhnin bollshëm mes tyre. Ai bëri që pranë tyre të mbinin larmi bimësh dhe pemësh.

- "Mes kopshteve dhe burimeve dhe mes të mbjellave dhe hurmave, me frutat e tyre të freskëta?" - Me palma, që kanë hurma të freskëta, të njoma, të buta; degë të mbushura plot me fruta, që mbijnë njëra mbi tjetrën palë-palë.

- "Ju, me mjeshtëri, gdhendni shtëpi nëpër male shkëmbore." - Ata i bënin shtëpitë duke gdhendur malet nga brenda, thjesht për të treguar arrogancën dhe pushtetin e tyre, një veprim i kotë, i panevojshëm për ta. Ata ishin vërtet të aftë në gdhendje dhe ndërtim, si dhe në zbukurimet e shumta që bënin nëpër male,

sikurse e dëshmon këtë çdokush që shikon diçka nga mbetjet e ndërtimeve të tyre.

- "Pra, kini frikë Allahun dhe m'u bindni mua!" - Përkushtohuni në atë gjë, që ju sjell mirësi në dynja dhe në ahiret. Përkushtohuni në adhurimin e Zotit tuaj, i Cili ju krijoi e ju furnizoi me mirësi të shumta. Adhurojeni Atë si një të vetëm, pa i shoqëruar askënd dhe asgjë në këtë adhurim. Bëni *tesbih* dhe madhërojeni Allahun mëngjes e mbrëmje. Largohuni nga çdokush që kërkon t'ju largojë nga kjo rrugë.

- "Mos shkoni pas atyre që janë të shfrenuar, që bëjnë shkatërrime në tokë dhe nuk përmirësojnë." - Këta ishin udhëheqësit e tyre të mëdhenj, ata që ftonin popullin e tyre në rrugën e shirkut dhe të kundërshtimit të së vërtetës.

Ajetet 153 - 159

153. Ata i thanë: "Ti je veçse një i magjepsur!"

154. Ti je veçse një njeri, si ne. Sill, pra, një argument, nëse thua të vërtetën!"

155. Ai tha: "Kjo këtu është një deve. Ajo do të pijë në një ditë të caktuar, kurse ju në një ditë tjetër.

156. Mos e prekni për ta dëmtuar, se do t'ju godasë dënimi i Ditës së Madhe!"

157. Por ata e therën atë dhe u bënë pishman për këtë.

158. Ata i përfshiu dënimi i premtuar. Vërtet, këtu ka argument, por shumica e tyre nuk besojnë.

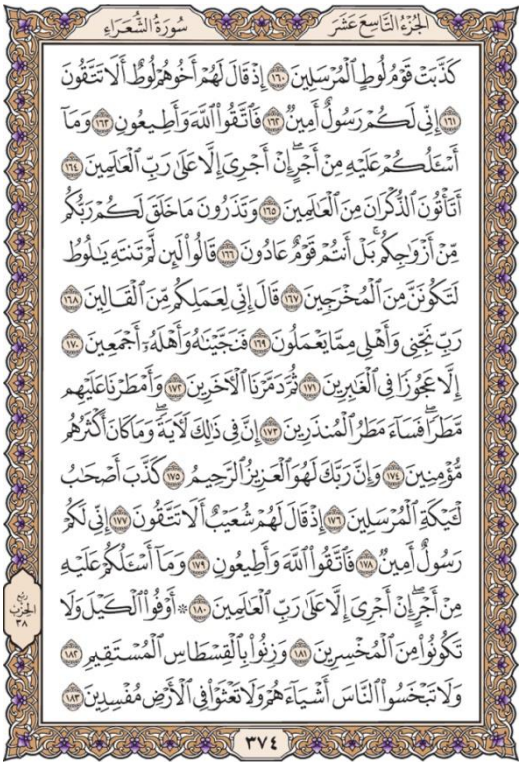
159. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth popullit të Themudit dhe përgjigjes që ata i dhanë Profetit të tyre Salih, kur ai i ftoi që të adhuronin Zotin e tyre Krenar dhe të Lartësuar.

- "Ata i thanë: "Ti je veçse një i magjepsur!" - Ju jeni të magjepsur dhe, si të tillë, nuk keni aftësi për të logjikuar drejt. Pastaj

- "Ti je veçse një njeri, si ne." - Atëherë, duke qenë se edhe ti je njeri si ne, atëherë si mund të pranojmë dhe besojmë se ty të

الجزء التاسع عشر سورة الشعراء

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ
﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ وَمَآ
أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٤﴾
أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ مِنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم
مِّنْ أَزْوَٰجِكُم ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَٰلُوطُ
لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُم مِّنَ ٱلْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾
رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾
إِلَّا عَجُوزًا فِي ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْـَٔاخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم
مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم
مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ
لْـَٔيْكَةِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٨٠﴾ * أَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَلَا
تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾
وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِي ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾
الجزء ٢٨
٣٧٤

është shpallur nga Zoti dhe jo neve? Kjo është shpjeguar edhe në një ajet tjetër, ku, duke na treguar fjalët e tyre, i Lartësuari thotë: "Vallë, vetëm atij iu dha Shpallja ndër ne? Jo, ai është një gënjeshtar mendjemadh." Do ta kuptojnë nesër se kush është gënjeshtari mendjemadh." [Kamer 25, 26].[122]

- "Sill, pra, një argument, nëse thua të vërtetën!" - Në vijim, ata i kërkuan atij prova për vërtetësinë e fjalëve të tij, madje i kërkuan që, pikërisht në atë çast, të dilte prej shkëmbit një deve *ashrae,* pra, deve barsë në muajin e dhjetë (gati për të lindur). Atëherë, Profeti u mori premtimin që, nëse Allahu do t'u përgjigjej kërkesës, ata vërtet do të besonin dhe do ta pranonin atë. Kështu, ata ia dhanë atë premtim dhe Profeti Salih (a.s) u ngrit dhe u fal për Zotin. Pastaj, ai e luti Allahun e Lartësuar që t'i përgjigjej kërkesës së tyre. Menjëherë, u hap shkëmbi dhe prej tij doli një deve *ashrae,* pikërisht me cilësitë që e kërkuan ata. Disa besuan menjëherë dhe e shfaqën besimin e tyre, por shumica mohuan dhe e

refuzuan ftesën e Profetit. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ai tha: "Kjo këtu është një deve. Ajo do të pijë në një ditë të caktuar, kurse ju në një ditë tjetër ..." - Ajo do të shkonte të pinte e vetme në burimin e ujit të tyre, kurse ditën tjetër do ta shfrytëzonin ata ujin e burimit.

- "Mos e prekni për ta dëmtuar, se do t'ju godasë dënimi i Ditës së Madhe!" - Ajo deve qëndroi mes tyre njëfarë kohe. Ajo shkonte dhe pinte në burimin e tyre, hante në kullotat e tyre dhe ata i merrnin qumështin. Ata merrnin prej saj aq shumë qumësht, saqë u mjaftonte të gjithëve për të pirë. Megjithatë, me kalimin e kohës, ata po bezdiseshin nga prania e vazhdueshme e devesë, prandaj doli dhe ngriti krye ai më i dëshpëruari dhe më fatziu i tyre. Kështu, ata planifikuan që ta vrisnin dhe t'ia prisnin këmbët. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Por ata e therën atë dhe u bënë pishman për këtë. Ata i përfshiu dënimi i premtuar." - Toka e tyre u trondit nga një tërmet i fuqishëm dhe nga sipër u erdhi një britmë shumë e madhe, që ua shkuli zemrat nga vendi dhe ata mbetën të gjunjëzuar.

- "Vërtet, këtu ka argument. Por shumica e tyre nuk besojnë. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti." - Ai është Krenari, që ka nënshtruar dhe përulur çdo gjë. Ai është Mëshirëploti, për të gjithë ata që pendohen dhe u binden porosive të sjella përmes Profetit të Tij.

Ajetet 160 - 164

160. Populli i Lutit nuk i besoi të dërguarit.

161. Kur vëllai i tyre, Luti i tha: "A nuk e keni frikë *(Allahun)***?"**

162. Unë jam një Profet i besuar i dërguar për ju.

163. Prandaj, kini frikë Allahun dhe m'u bindni mua!

164. Unë nuk kërkoj prej jush asnjë shpërblim për këtë. Shpërblimi për mua është vetëm prej Zotit të Botëve.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton rreth robit dhe Profetit të Tij, Lutit (a.s). Ai ishte Lut Ibn Aran Ibn Azeri, pra, ishte djali i vëllait të Ibrahimit (a.s). Allahu i Lartësuar e dërgoi atë mes një populli, të cilët jetonin në zonën e Sodomës dhe rrethinat e saj. Allahu i Lartësuar e shkatërroi atë vend dhe e shndërroi në një liqen të pështirë dhe të ndotur. Ai ndodhet në zonën e quajtur El Goul, pranë maleve të Bejtul Makdesit. Kështu, Profeti i tyre i ftoi që ta adhuronin Allahun si një të vetëm, t'i bindeshin Profetit që u dërgua ndër ta dhe i ndaloi prej poshtërsisë së përhapur ndër ta, që ishin marrëdhëniet homoseksuale, duke u larguar nga marrëdhëniet e rregullta mashkull-femër, që Zotit i ka lejuar.

Ajetet 165 - 175

165. Nga të gjitha krijesat e kësaj bote, ju *(meshkuj)* **po shkoni pas meshkujve**

166. dhe lini mënjanë ato, të cilat Zoti juaj i krijoi si bashkëshorte për ju?! Ju jeni, vërtet një popull që kalon çdo kufi!"

167. Ata thanë: "O Lut! Nëse nuk heq dorë nga këto, ke për t'u dëbuar!"

168. Ai tha: "Unë e urrej atë që bëni ju!

169. O Zoti im! Më shpëto mua dhe familjen time nga ajo që bëjnë ata!"

170. Kështu, Ne e shpëtuam atë dhe tërë familjen e tij,

171. Përveç një të moshuare, që mbeti me ata.

172. Më pas i shkatërruam të tjerët.

173. Atyre u lëshuam një breshëri. Eh, sa i keq ishte ai rrebesh për ata që u paralajmëruan!

174. Vërtet, këtu ka argument. Sërish, shumica e tyre nuk besojnë.

175. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti.

Shpjegimi i ajeteve

- "Nga të gjitha krijesat e kësaj bote, ju *(meshkuj)* **po shkoni pas meshkujve dhe lini mënjanë ato, të cilat Zoti juaj i krijoi si bashkëshorte për ju?! Ju jeni, vërtet një popull që kalon çdo kufi!" -** Kur Profeti i Allahut i ndaloi nga ajo vepër e pështirë, pra, nga marrëdhëniet mashkull me

mashkull dhe jo marrëdhëniet e rregullta mashkull-femër, ata thanë:

- "O Lut! Nëse nuk heq dorë nga këto, ke për t'u dëbuar!"- Nëse nuk heq dorë nga thirrja jote, me siguri do të dëbohesh. Ne do të të internojmë. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Por përgjigjja e popullit të tij qe vetëm kjo: "Dëbojini ata nga vendi! Ata janë njerëz që ruhen shumë."" [Araf 82]. Atëherë, kur ai pa që ata nuk do të hiqnin dorë nga rruga e humbjes, atëherë ai u distancua prej tyre dhe tha:

- "Unë e urrej atë që bëni ju." - Unë i urrej poshtërsitë tuaja dhe distancohem prej jush.

- "O Zoti im! Më shpëto mua dhe familjen time nga ajo që bëjnë ata!" - Pastaj, ai iu lut Allahut dhe i mallkoi ata.

- "Kështu, Ne e shpëtuam atë dhe tërë familjen e tij ..." - Zoti i shpëtoi të gjithë ata.

- "Përveç një të moshuare, që mbeti me ata." - Këtu bëhet fjalë për gruan e tij, e cila ishte një grua e vjetër në moshë, por ishte punëkeqe, prandaj mbeti mes tyre dhe u shkatërrua me pjesën tjetër të popullit të saj, siç na tregon Allahu i Lartësuar edhe në suret Araf, Hud dhe Hixhër.

- "Më pas i shkatërruam të tjerët." - Allahu i Lartësuar i shpëtoi besimtarët dhe i shkatërroi mohuesit, duke i përfshirë të gjithë ata me atë ndëshkim të dhimbshëm.

- "Atyre u lëshuam një breshëri." **-** Ai lëshoi mbi ta një shi përvëlues gurësh prej balte të ngurtësuar.

- "Eh, sa i keq ishte ai rrebesh për ata që u paralajmëruan." - Eh, sa i keq ishte shiu që goditi, ata të cilët u paralajmëruan nga Profeti, por nuk ia vunë veshin paralajmërimit të tij.

- "Vërtet, këtu ka argument. Sërish, shumica e tyre nuk besojnë. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti."

Ajetet 176 - 180

176. Edhe populli i Ejkës i mohoi të dërguarit.

177. Shuajbi u tha atyre: "A nuk e keni frikë *(Allahun)***?"**

178. Unë jam një Profet i besuar i dërguar *(veç)* **për ju.**

179. Prandaj, kini frikë Allahun dhe m'u bindni mua!

180. Unë nuk kërkoj prej jush asnjë shpërblim për këtë. Shpërblimi për mua është vetëm prej Zotit të botëve.

Shpjegimi i ajeteve

Banorët e Ejkes ishin në fakt banorët e Medjenit, sipas mendimit më të saktë dhe Profeti i Allahut, Shuajbi (a.s), ishte pjesëtar i popullit të tyre. El Ejke është pema, të cilën ata e adhuronin. Thuhet se ajo ishte një pemë me degë të përdredhura, të cilën ata e adhuronin. Shuajbi i urdhëroi që ta braktisinn adhurimin e saj dhe të përkushtoheshin në adhurimin e Allahut të Lartësuar si një të vetëm dhe pa ortak. Thuhet se Shuajbi u dërgua në dy ose tre popuj, por e vërteta është se Allahu i Lartësuar e dërgoi atë veçse në popullin që adhuronte Ejken, pikërisht banorët e Medjenit, që janë përmendur në ajete të tjera. Megjithatë, Allahu i Lartësuar i përshkruan ata në çdo kontekst me diçka të veçantë. Kështu, Allahu i Lartësuar e këshilloi dhe urdhëroi këtë popull që të ishte i drejtë në masë dhe në peshore, siç u përmend pa asnjë ndryshim edhe në historinë e Medjenit, dhe kjo tregon se kemi të bëjmë me të njëjtin popull.

Ajetet 181 - 184

181. Plotësojeni masën *(kur masni)* **e mos u bëni prej atyre që u hyjnë në hak të tjerëve!**

182. Peshoni me peshore të saktë!

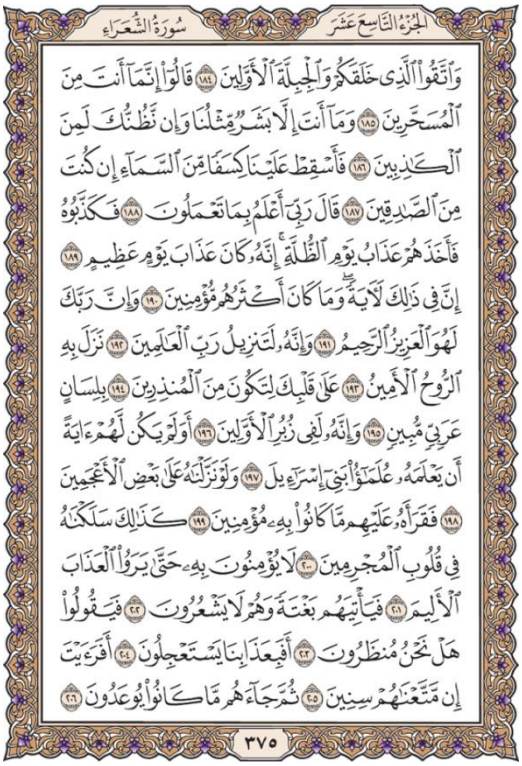
183. Kurrë mos ua hani hakun njerëzve dhe mos bëni shkatërrime në tokë!

184. Frikësojuni Atij që ju krijoi ju dhe brezat e mëparshëm!

Shpjegimi i ajeteve

Shuajbi (a.s) e urdhëroi atë popull që të maste dhe peshonte me drejtësi dhe të mos hanin hakun e njerëzve:

- "Plotësojeni masën *(kur matni)* **e mos u bëni prej atyre që u hyjnë në hak të tjerëve!" -** Peshoni dhe masni me drejtësi

الجزء التاسع عشر سورة الشعراء

وَاتَّقُوا۟ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلْجِبِلَّةَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ
ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ
ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ إِن كُنتَ
مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ ٱلظُّلَّةِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ
ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ
عَرَبِىٍّ مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً
أَن يَعْلَمَهُۥ عُلَمَٰٓؤُا۟ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَٰهُ عَلَىٰ بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ
﴿١٩٨﴾ فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ
فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ
ٱلْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا۟
هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ أَفَرَءَيْتَ
إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾
٣٧٥

qoftë kur blini, qoftë kur shisni, kërkojeni dhe jepeni të drejtën të pacenuar.

- "Peshoni me peshore të saktë!" - *El kistas* është peshorja, pra, peshoni me peshore të drejtë. Thuhet, gjithashtu, që *el kistas* është vetë *el adlu,* pra, drejtësia. Domethënë, Shuajbi i urdhëroi për të gjykuar me drejtësi. Pastaj tha:

- "Kurrë mos ua hani hakun njerëzve ..." - Mos cenoni pasurinë dhe hakun e tjetrit.

- "... dhe mos bëni shkatërrime në tokë!" - Këtu bëhet fjalë për zakonin e keq të kusarisë, që kishte ky populli. Ata u prisnin rrugën karvanëve dhe i grabisnin ata.

- "Frikësojuni Atij që ju krijoi ju dhe brezat e mëparshëm!" - Allahu i Lartësuar i paralajmëroi për ndëshkimin e Tij dhe u tregoi atyre pushtetin dhe forcën e Tij të madhe, pikërisht duke u kujtuar që Ai i krijoi ata, ashtu siç kishte krijuar edhe etërit e tyre, siç i tha edhe Musai (a.s) Faraonit dhe pasuesve të tij: "Ai është Zoti juaj dhe Zoti i të parëve tuaj." [Shuara 26].

Ajetet 185 - 191

185. Ata thanë: "Ti je nga ata të magjepsurit!"

186. Ti je veçse një njeri, ashtu si edhe ne. Ne mendojmë vërtet se ti je një gënjeshtar!

187. Nëse je i vërtetë, atëherë bëj që të bjerë mbi ne një copë qielli!"

188. Shuajbi tha: "Zoti im e di më së miri atë që bëni ju."

189. Por ata e refuzuan atë. Atëherë ata i goditi dënimi i 'Ditës së Hijes'. Vërtet, ai ishte dënimi i një dite të madhe.

190. Vërtet, këtu ka argument. Sërish, shumica e tyre nuk besojnë.

191. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se populli i Shuajbit iu përgjigj Profetit të Tij njëlloj si iu përgjigj populli i Themudit Profetit të tyre. Të ngjashme ishin zemrat e tyre, prandaj të ngjashme do të ishin dhe fjalët dhe veprat e tyre:

- "Ata thanë: "Ti je nga ata të magjepsurit!" - Ti je i magjepsur, i goditur nga magjia, që nuk logjikon dhe nuk ka aftësi të arsyetojë drejt.

- "Ti je veçse një njeri, ashtu si edhe ne. Ne vërtet mendojmë se ti je një gënjeshtar!" - Ti gënjen me vetëdije, ti nuk je i dërguar nga Zoti, por thjesht trillon nga mendja jote.

- "Nëse je nga të vërtetët, atëherë bëj që të bjerë mbi ne një copë nga qielli!" - Bëj që të bjerë mbi ne një copë qielli, si ndëshkim, sikurse pretendon. Kjo ngjan me fjalët, që kurejshët i thanë Profetit (a.s): "Ata thanë: "Ne nuk do të të besojmë ty, derisa të na nxjerrësh burime prej tokës; ose të kesh kopshte me hurma e me rrush, e të bësh që mes e tyre të rrjedhin vazhdimisht lumenj; ose, ashtu sikurse mëton ti, le të bjerë mbi ne qielli copa-copa; ose derisa të na sjellësh Allahun dhe melekët pranë nesh *(t'i shohim haptazi)*;" [Isra 90 - 92]. Ose: "Kujto si thanë ata: "O Allah! Nëse ky është vërtet prej Teje, lësho mbi ne rrebesh gurësh nga qielli, ose na jep ndonjë dënim

të rëndë!”.” [Enfal 32]. Po kështu i thanë edhe këta mohues e injorantë Profetit të tyre Shuajbit, (a.s). Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon fjalët që Shuajbi u tha atyre:

- “Shuajbi tha: “Zoti im e di më së miri atë që bëni ju.” - Allahu i Lartësuar është i gjithëditur rreth jush dhe për ndëshkimin që meritoni. Kështu, mbi ta goditi dhimbshëm ai që ata vetë e kërkuan, si shpërblim i drejtë dhe mëse i merituar.

- “Por ata e refuzuan atë. Atëherë ata i goditi dënimi i ‘Ditës së Hijes’ *(së reve plot ndëshkim)***.”** - Katadja përcjell nga Abdullah Ibn Umeri, se: “Allahu i Lartësuar dërgoi mbi ata një nxehtësi të madhe për 7 ditë rresht, aq sa ata nuk mund të gjenin as një hije, nën të cilën të futeshin dhe të gjenin freski. Më pas, Allahu i Lartësuar bëri që të mblidhej një re e madhe mbi ta. Njëri prej tyre shkoi me të shpejtë nën të, për të gjetur hije dhe freski. Dhe, vërtet, ai gjeti poshtë saj freski dhe rehati. Kështu, ai ftoi edhe popullin e tij, prandaj të gjithë shkuan dhe u mblodhën nën hijen e asaj reje. Atëherë, Allahu i Lartësuar lëshoi mbi ta një zjarr të vrullshëm.

- “Vërtet, ai ishte dënimi i një dite të madhe.” - Është përcjellë nga Ikrima, Seid Ibn Xhubejri, El Hasenu, Katadja dhe të tjerë, të cilët përcjellin nga Ibn Abasi, se: “...pikërisht kjo është ajo që Zoti e quajti “Dita e Hijes” e mbushur me ndëshkim. Ai ishte ndëshkimi i ashpër i një ditë të madhe.

- “Vërtet, këtu ka argument. Sërish shumica e tyre *(e njerëzve)* **nuk besojnë. Nuk ka dyshim se Zoti yt, Ai është Ngadhënjimtari, Mëshirëploti.” -** Ai është Ngadhënjimtari me ndëshkimet që zbret mbi mohuesit e besimit dhe kundërshtarët e të vërtetës. Ai është Mëshirëploti me adhuruesit e Tij besimtarë, që kanë besim korrekt dhe të vërtetë.

Ajetet 192 - 195

192. “Pa dyshim, kjo është shpallje e Zotit të botëve.

193. Atë e solli Shpirti Besnik

194. në zemrën tënde *(o Muhamed)***, për t’u bërë paralajmërues** *(i gjithë botës)*,

195. me një me gjuhë të kulluar arabe.

Shpjegimi i ajeteve

- “Pa dyshim, kjo është shpallje e Zotit të botëve. - Allahu i Lartësuar na tregon për Librin që ia zbriti adhuruesit dhe profetit të Tij të zgjedhur dhe të dashur, Muhamedit. Ky Kuran është shpallje e Zotit të botëve, është libër, që Zoti ia zbriti Muhamedit ﷺ.

- “Atë e solli Shpirti Besnik ...” - Ai ishte Xhibrili, - paqja e Zotit qoftë me të!

- “... në zemrën tënde, për t’u bërë paralaj-mërues ...” - Xhibrili e solli Kuranin, këtë fjalë madhështore, nga Allahu i Lartësuar në zemrën tënde, ashtu të pacenuar dhe të ruajtur nga çdo lloj shtese apo pakësimi. Ai e zbriti me qëllim që, nëpërmjet këtij libri, të paralajmërosh njerëzit që të ruhen nga zemërimi dhe ndëshkimi i Allahut, të paralajmërosh dhe qortosh të gjithë ata të cilët i kundërvihen dhe e mohojnë këtë shpallje, si edhe të përgëzosh me një shpërblim të madh nga Zoti të gjithë besimtarët, të cilët e pasojnë këtë libër.

- “… me një me gjuhë të kulluar arabe.” - Ne e zbritëm Kuranin në gjuhën arabe, në gjuhë të pastër dhe të stilit të lartë, që ai të jetë një libër i qartë në mesazhet dhe kumtet që përcjell. Ky libër madhështor zhvleftëson çdo lloj justifikimi që mund të nxjerrin krijesat, sepse ai është i prerë dhe udhëzues i qartë, pa lënë asnjë lloj dyshimi dhe paqartësie rreth saj. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ibrahim et Tejmi, i cili përcjell nga i ati, se kur Profeti i Allahut ishte njëherë së bashku me shokët e tij, i thanë: 2015. “O i Dërguari i Allahut, sa e lartë është oratoria jote! Nuk kam parë ndonjë më orator se ty!” - “E si të mos jetë kështu - tha Profeti ﷺ - kur Kurani zbrit në gjuhën time. Allahu i Lartësuar thotë: “... me një me gjuhë të kulluar arabe.”

Ajetet 196 - 199

196. Pa dyshim, ai *(Kurani)* **është i për-mendur edhe në Librat e mëparshëm.”**

197. A nuk ishte argument për ata, se për atë e dinin edhe dijetarët e bijve të Israilit?

198. Sikur Ne t'ia kishim shpallur atë *(Kuranin)* **ndonjë joarabi**

199. dhe ai t'ua lexonte atyre, ata nuk do t'i besonin atij.

Shpjegimi i ajeteve

- "Pa dyshim, ai është i përmendur edhe në Librat e mëparshëm." - Allahu i Lartësuar na tregon se, në lidhje me këtë Kuran, Ai ka paralajmëruar e përgëzuar qysh në librat e shpalljet e hershme. Të gjithë paralajmëruan dhe sollën lajmin e mirë për shpalljen e këtij libri e ligji të plotë dhe për dërgimin ndër njerëz të Profetit të madh e më të zgjedhur. Zoti u ka marrë besën të gjithëve që ta besojnë e mbështesin këtë Profet, kur të vijë në botë. Vetë profeti Isa përgëzoi me zë të lartë, siç tregon ajeti: "Kujto edhe kur Isai, biri i Merjemes, tha: "O bijtë e Israilit! Unë jam i dërguar i Allahut për ju. Unë jam vërtetues i Teuratit, që ishte para meje; jam lajmëtar për një Profet që do të vijë pas meje, emri i të cilit është Ahmed." Por, kur ai u erdhi atyre me argumente të qarta, ata thanë: "Kjo është magji e hapur."." [Saf 6]. Fjala *Zubur* është shumësi i fjalës *Zebûr*, që do të thotë Libër. *Zebur* është quajtur Libri që iu dha profetit Daud. Domethënë, Kurani është përmendur edhe në librat e mëparshëm të shpallur nga Zoti.

- "A nuk ishte argument për ata, se për atë *(Kuranin)* **e dinin edhe dijetarët e bijve të Israilit?" -** A nuk u mjafton atyre si argument i qartë dhe i besueshëm për vërtetësinë e këtij Profeti dhe të Shpalljes që ai solli nga Zoti, fakti që shumë nga dijetarët e bijve të Izraelit dëshmojnë se Kurani është përmendur në librat e hershëm që ata i kanë studiuar? Këtu bëhet fjalë për dëshminë e atyre dijetarëve të cilët pohojnë se në librat e hershëm gjenden të përshkruara qartë cilësitë e përshkrimi i Muhamedit si Profet i Zotit, si Abdullah Ibn Selami, Selman el Farisiu, e dijetarë të tjerë, siç thotë i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ai tha: "Me ndëshkimin Tim godas atë që Unë dëshiroj, ndërsa mëshira Ime ka përfshirë gjithçka. Atë *(mëshirë)* e kam caktuar për ata që janë të devotshëm, e japin zekatin dhe për ata që besojnë në argumentet Tona, për ata që pranojnë të Dërguarin, Profetin "*ummij*", që nuk shkruan e nuk lexon, të cilin e gjejnë të cilësuar në Teurat dhe në Ungjill, që i urdhëron ata për të mirë dhe i ndalon nga e keqja, që u lejon ushqimet e këndshme dhe u ndalon ato të pakëndshmet, që u heq barrën e rëndë dhe prangat. Ata që besojnë në të, që e nderojnë atë, që e ndihmojnë atë dhe që veprojnë me Dritën që iu zbrit atij - këta janë ata të shpëtuarit. Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. Jam i dërguari i Allahut, në dorën e të Cilit është sundimi i qiejve e i tokës. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai jep jetë dhe Ai jep vdekje. Besoni në Allahun dhe në të Dërguarin e Tij, Profetin "*ummij*" që nuk shkruan e nuk lexon, që beson Allahun dhe Shpalljet e Tij! Ndiqeni rrugën e tij, që të jeni të udhëzuar!" [Araf 156, 157]. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon për refuzimin e ashpër të kurejshëve ndaj Kuranit:

- "Sikur Ne t'ia kishim shpallur atë *(Kuranin)* **ndonjë joarabi dhe ai t'ua lexonte atyre, ata nuk do t'i besonin atij."** - Nëse Kurani madhështor, me qartësinë e pashembullt, me stilin e tij të lartë e të pakrahasueshëm, do t'i jepej një joarabi, dhe kjo do të ishte vërtet një shenjë e madhe, ata përsëri nuk do ta besonin atë. Ata mohonin me këmbëngulje çdo shenjë që u ofrohej, siç thotë i Madhëruari në një ajet tjetër: "Edhe sikur Ne t'u hapnim atyre një derë në qiell, që ata të ngjiteshin vazhdimisht lart, ata do të thoshin: "Neve na kanë qenë bllokuar sytë, madje kemi qenë të magjepsur."." [Hixhr 14, 15]. Ose: "Edhe sikur t'u dërgonim melekët, t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre, ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*." [Enam 111]. Ose: "Kur u erdhi e vërteta e sigurt nga Ne, ata thanë: "Kjo nuk është gjë tjetër, veçse magji e qartë!". Musai tha: "Së

vërtetës që ju ka ardhur, po i thoni magji?! E si mund të jetë magji ajo?! Magjistarët kurrë nuk gjejnë shpëtim."" [Junus 96, 97].

Ajetet 200 - 209

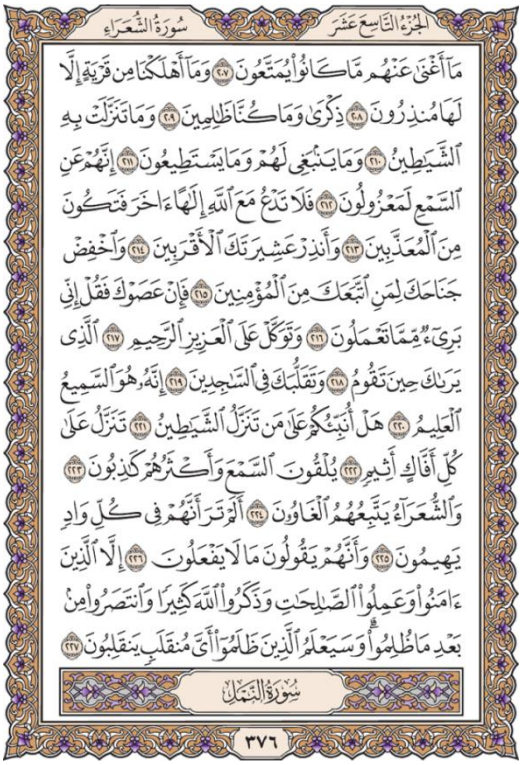
200. Kështu e futim atë në zemrat e keqbërësve,
201. dhe ata nuk do ta besojnë atë, derisa ta shohin dënimin e dhembshëm.
202. Ai do t'u vijë befas dhe pa e ndier
203. dhe atëherë, ata do të thonë: "A do të na jepet afat?"
204. A mos po kërkojnë, vallë, shpejtimin e dënimit Tonë?!
205. Por edhe nëse Ne i lëmë të jetojnë për pak vite,
206. prapë do t'u vijë në fund dënimi që u është premtuar.
207. Për çfarë do t'u vlejë atyre ajo jetë që gëzuan?
208. Ne kurrë nuk e kemi ndëshkuar ndonjë popull pa i dërguar më parë paralajmërues,
209. që t'u kumtojnë të vërtetën. Ne nuk bëjmë kurrë padrejtësi.

Shpjegimi i ajeteve

- "Kështu e futim atë në zemrat e keqbërësve ..." - Kështu, Ne bëjmë të mundur që mosbesimi, refuzimi i të vërtetës, inati dhe arroganca të zërë vend në zemrat e keqbërësve. Kjo vjen si një shpagim i drejtë dhe i merituar, për shkak të refuzimit nga ana e tyre të së vërtetës dhe ftesës së Zotit, kur iu ofrua për herë të parë. Për këtë arsye, ata nuk mund të besojnë.

- "... dhe ata nuk do ta besojnë atë, derisa ta shohin dënimin e dhembshëm." - Ata do ta refuzojnë të vërtetën, derisa të shohin dënimin e dhembshëm të Zotit. Pranimi i të vërtetës në atë kohë është i padobishëm dhe atë ditë keqbërësve nuk u vlen asnjë justifikim. Ata i mbulon mallkimi dhe do të futen në vendin më të keq. Në vijim, duke na treguar për dënimin e frikshëm që pritet t'i gllabërojë, Allahu i Madhëruar thotë:

- "Ai do t'u vijë befas dhe pa e ndier ..." - Ata do t'i kapë dënimi i Allahut papritur dhe ata as që do ta kuptojnë kur t'u vijë.

الجزء التاسع عشر سورة الشعراء

مَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يُمَتَّعُونَ ٢٠٧ وَمَآ أَهۡلَكۡنَا مِن قَرۡيَةٍ إِلَّا
لَهَا مُنذِرُونَ ٢٠٨ ذِكۡرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ٢٠٩ وَمَا تَنَزَّلَتۡ بِهِ
ٱلشَّيَٰطِينُ ٢١٠ وَمَا يَنۢبَغِي لَهُمۡ وَمَا يَسۡتَطِيعُونَ ٢١١ إِنَّهُمۡ عَنِ
ٱلسَّمۡعِ لَمَعۡزُولُونَ ٢١٢ فَلَا تَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ
مِنَ ٱلۡمُعَذَّبِينَ ٢١٣ وَأَنذِرۡ عَشِيرَتَكَ ٱلۡأَقۡرَبِينَ ٢١٤ وَٱخۡفِضۡ
جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٢١٥ فَإِنۡ عَصَوۡكَ فَقُلۡ إِنِّي
بَرِيٓءٞ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ٢١٦ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ٢١٧ ٱلَّذِي
يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ٢١٨ وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّٰجِدِينَ ٢١٩ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ
ٱلۡعَلِيمُ ٢٢٠ هَلۡ أُنَبِّئُكُمۡ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ٢٢١ تَنَزَّلُ عَلَىٰ
كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٖ ٢٢٢ يُلۡقُونَ ٱلسَّمۡعَ وَأَكۡثَرُهُمۡ كَٰذِبُونَ ٢٢٣
وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلۡغَاوُۥنَ ٢٢٤ أَلَمۡ تَرَ أَنَّهُمۡ فِي كُلِّ وَادٖ
يَهِيمُونَ ٢٢٥ وَأَنَّهُمۡ يَقُولُونَ مَا لَا يَفۡعَلُونَ ٢٢٦ إِلَّا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَذَكَرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا وَٱنتَصَرُواْ مِنۢ
بَعۡدِ مَا ظُلِمُواْ وَسَيَعۡلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ أَيَّ مُنقَلَبٖ يَنقَلِبُونَ ٢٢٧

سورة النمل

٣٧٦

- "... dhe atëherë, ata do të thonë: "A do të na jepet afat?" - Kur të shohin ndëshkimin, ata do të dëshirojnë shumë që t'u jepet afat dhe një mundësi e dytë, që të bëjnë vepra të mira në bindje ndaj Allahut të Madhëruar, siç na tregon i Lartësuari: "Prandaj paralajmëroji njerëzit për Ditën kur do t'u vijë dënimi dhe kur keqbërësit do të thonë: "Zoti ynë! Na lër edhe për pak kohë që t'i përgjigjemi thirrjes Sate dhe t'i pasojmë të dërguarit!" Po, a nuk e kishit zakon të betoheshit më parë se nuk kishit për t'u larguar kurrë *(nga mirësitë e kësaj dynjaje)*?" [Ibrahim 44]. Çdo mohues i besimit të drejtë e të vërtetë, çdo keqbërës e zullumqar, kur të shohë ndëshkimin e Zotit, do të dëshpërohet e do të pendohet, do të ndiejë një keqardhje të thellë e të dhimbshme, por tashmë nuk është koha e pendimit dhe atyre nuk u pranohet ai pendim. Kur Musai (a.s.) u lut kundër Faraonit dhe shpurës së tij, tha: "Zoti ynë! Ti i ke dhënë Faraonit dhe parisë së tij stoli dhe pasuri në jetën e kësaj bote dhe kështu, o Zoti ynë, ata po i largojnë njerëzit prej

rrugës Sate. Zoti ynë! Zhduke pasurinë e tyre dhe vulosi zemrat e tyre që të mos besojnë derisa ta ndiejnë dënimin e dhembshëm!" Ai tha: "Është pranuar lutja juaj *(O Musa dhe Harun!)*. Prandaj përqendrohuni në rrugën tuaj e mos ndiqni rrugën e atyre që nuk dinë!"" [Junus 88, 89]. Kjo lutje e kapi Faraonin dhe në të vërtetë ai nuk besoi, derisa e pa ndëshkimin me sytë e vet. I Lartësuari thotë: "Ne i kaluam bijtë e Izraelit përtej detit, ndërsa Faraoni dhe ushtria e tij i ndoqën nga pas, të mbushur me mizori dhe armiqësi kundër tyre. Por kur ai po mbytej, tha: "Besoj se nuk ka zot tjetër veç Atij të Cilit i besojnë bijtë e Izraelit. Edhe unë jam nga muslimanët." *(I'u tha atij:)* Vallë, tani po beson, ndërsa më parë kundërshtoje dhe ishe prej shkatërrimtarëve?!" [Junus 90, 91]. Gjithashtu: "Dhe kur e panë Dënimin Tonë, thanë: "Ne i besojmë Allahut, që është Një dhe i mohojmë ata që i adhuronim veç Tij". Por besimi i tyre pasi panë dënimin Tonë, nuk u bëri dobi. I tillë është ligji i Allahut që ka vepruar ndaj robve të Tij. Dhe kështu u shkatërruan mohuesit e Allahut."" [Gafir 84, 85].

- "A mos po kërkojnë, vallë, shpejtimin e dënimit Tonë?!" - Ky është një paralajmërim dhe kërcënim i ashpër për ta, për shkak të atyre fjalëve shprehëse të mosbesimit të tyre për ndëshkimet e kërcënimet e Zotit, që janë të vërteta e të pashmangshme. Të njëjta kanë qenë fjalët e tyre me popullin e Lutit, sikurse na tregon i Lartësuari: "Përgjigjja e popullit të tij ishte: "Na e sill dënimin nga Allahu, nëse thua të vërtetën!" [Ankebut 29]. Po kështu edhe populli i Muhamedit: "Ata kërkojnë prej teje përshpejtimin e dënimit *(për ta)*. Sikur të mos ishte afati i caktuar *(nga Allahu)*, dënimi do t'u vinte menjëherë. Por ai sigurisht do t'u vijë, por do t'u vijë befas, atëherë kur ata nuk e presin. Ata kërkojnë shpejtimin e dënimit *(dhe ai do t'u vijë)*. Dhe, sigurisht Xhehenemi ka për t'i rrethuar jobesimtarët nga të gjitha anët." [Ankebut 53, 54]. Ndërsa në këto ajete, Ai thotë:

- "Por edhe nëse Ne i lëmë të jetojnë për pak vite, prapë do t'u vijë në fund dënimi që u është premtuar. Për çfarë do t'u vlejë atyre ajo jetë që gëzuan?" - Edhe nëse Ne i afatizojmë, duke i lënë të jetojnë për njëfarë kohe, edhe nëse do të ishte kohë e gjatë, pastaj të vinte urdhri për dënimin e tyre, për çfarë, vallë, do t'u vlejë gjithë ajo kohë që dëfryen në këtë dynja? Le të mendojnë për këtë fakt dhe të kthejnë rrugë. I Lartësuari thotë: "Ditën kur ta përjetojnë atë, atyre do t'u duket sikur nuk kanë jetuar më shumë se një mbrëmje ose një mëngjes të saj." [Naziat 46]. "Ju do të shihni se ata janë njerëzit më lakmitarë për të jetuar, madje edhe më lakmitarë se idhujtarët. Çdokush prej tyre dëshiron të jetojë një mijë vjet. Por edhe sikur të jetonte kaq, kjo nuk do ta shpëtonte atë prej dënimit. Allahu sheh gjithçka që bëjnë ata." [Bekare 96]. Gjithashtu: "Pasuria nuk do t'i bëjë dobi, kur ai të shkatërrohet." [Lejl 11].

- "Ne kurrë nuk e kemi ndëshkuar ndonjë popull pa i dërguar më parë paralajmërues, që t'u kumtojnë të Vërtetën. Ne nuk bëjmë kurrë padrejtësi." - Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na tregon për drejtësinë e Tij absolute dhe të pacenueshme. Kështu, Ai kurrë nuk do ta ndëshkonte një popull, pa i sjellë paraprakisht shpallje, qortime e paralajmërime nëpërmjet të dërguarve, duke u qartësuar të vërtetën, pa u lënë asnjë justifikim e arsye për refuzim. I Lartësuari thotë: "Kush ndjek udhëzimin në rrugën e drejtë, ka udhëzuar vetveten dhe kush devijon, ka devijuar veçse veten e vet. Askush nuk do ta bartë barrën e tjetrit. Ne nuk kemi dënuar askënd para dërgimit të Profetëve." [Isra 15]. Ose: "Zoti yt kurrë nuk do ta shkatërronte një popull para se të kishte dërguar ndër ta Profet, që t'u lexonte atyre argumentet Tona. Ne kurrë nuk e shkatërrojmë një vend, përveçse kur ata bëjnë padrejtësi." [Kasas 59].

Ajetet 210 - 212

210. Atë *(Kuranin)* nuk e kanë zbritur shejtanët.

211. Atyre as nuk u takon *(kjo mirësi)* **e as nuk kanë mundësi ta bëjnë këtë.**

212. Ata janë penguar edhe për ta dëgjuar atë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth librit të Tij madhështor dhe të mrekullueshëm, të cilit nuk mund ti afrohet e përshkruhet e pavërteta dhe kotësia nga asnjë aspekt. Ajo është një shpallje e mbushur plot urtësi. Ajo është shpallje e Atij që është Hakim i Urtë dhe Hamid i lavdëruar. Allahu i madhëruar na tregon se për zbritjen e këtij Libri Ai zgjodhi më të mirin melek, atë të cilin e ka përshkruar si Shpirti Besnik, i ndihmuari nga vetë Zoti i madhëruar. I Lartësuari thotë:

- "Atë *(Kuranin)* **nuk e kanë zbritur shejtanët."** **-** Pra ky Kuran kurrësesi nuk mund të jetë i tillë. I Lartësuari përmend se është e pamundur për të mallkuarit që të sjellin diçka të tillë. Ai thotë:

- "Atyre as nuk u takon *(kjo mirësi)* ..." **-** Sepse porositë e mirësitë me të cilat erdhi ky Kuran nuk janë qëllimi e synimi i tyre. Madje në natyrën e zakonin e tyre është shkatërrimi, devijimi i njerëzve e shkatërrimi i tyre. Ndërsa në Kuran kemi urdhërimin për të mira dhe ndalimin nga çdo e keqe. Kështu mes mësimeve të këtij Kurani dhe shejtanëve të mallkuar e qëllimeve të tyre ka një largësi dhe kundërshtim të madh. Prandaj dhe tha: "Atyre as nuk u takon *(kjo mirësi)*, ..."

- "... e as nuk kanë mundësi ta bëjnë këtë. Ata janë penguar edhe për ta dëgjuar atë." **-** Domethënë, edhe nëse do të synonin ta bënin diçka të tillë, kjo do të ishte e pamundur për ta, sepse ata nuk mund ta mbajnë atë peshë, madje as munden që ta dëgjojnë atë, kur ai shpallet. Në kohën kur zbret Shpallja Profetit, qielli mbushet me roje të shumta e shkëndija të zjarrta dhe asnjë shejtan nuk mund të dëgjojë as edhe një gërmë të vetme nga Kurani. Kështu, ata nuk mund të ngatërrojnë asgjë në Shpalljen e Zotit. Kjo është mëshirë nga Allahu i Madhëruar për robërit, është ruajtje e Sheriatit dhe e Shpalljes, mbështetje e lartësim i Librit dhe Profetit të Tij.

Ajetet 213 - 220

213. Prandaj, mos iu lut asnjë zoti tjetër përveç Allahut! Ndryshe do të jesh prej të dënuarve.

214. Paralajmëroje farefisin tënd më të afërt!

215. Ji i butë me besimtarët që të pasojnë ty!

216. Por, nëse ata nuk të binden, ti thuaj: "Unë distancohem nga ajo që bëni ju.".

217. Mbështetu tek i Plotfuqishmi, Mëshirëploti,

218. i Cili të sheh kur qëndron në këmbë *(për namaz)*

219. dhe lëvizjet e tua në mesin e atyre që bien në sexhde,

220. sepse është Ai që dëgjon dhe di gjithçka.

Shpjegimi i ajeteve

- "Prandaj, mos iu lut asnjë zoti tjetër përveç Allahut! Ndryshe do të jesh prej të dënuarve." **-** Allahu i Lartësuar urdhëron që ta adhurojmë Atë si Një të vetëm dhe pa ortak. Ai na njofton se, çdokush që i shoqëron Atij diçka në këtë adhurim, Ai ka për ta ndëshkuar ashpër.

- "Paralajmëroje farefisin tënd më të afërt!" **-** Ai urdhëron Profetin e Tij të dashur që të paralajmërojë dhe këshillojë farefisin e tij të afërt, duke na bërë me dije se askush nuk ka për të shpëtuar nga ndëshkimi i Zotit, veçse përmes besimit të pastër.

- "Ji i butë me besimtarët që të pasojnë ty!" **-** Allahu i Madhëruar e porosit Profetin e Tij që të tregohet i butë, i dhembshur e i mëshirshëm me ata të cilët e besojnë dhe pasojnë rrugën e tij dhe të distancohet nga ata që nuk i binden Zotit dhe nuk ndjekin Shpalljen e Profetin e Tij, kushdo qofshin ata.

- "Por, nëse ata nuk të binden, ti thuaj: "Unë distancohem nga ajo që bëni ju.". **-** Ky urdhër për të paralajmëruar e ftuar në besim farefisin e afërt nuk duhet kuptuar gabim e të mendojmë se Muhamedi u

dërgua vetëm për të këshilluar farefisin e tij e jo për të gjithë botën. Në shumë ajete të tjera, ky urdhër është gjithëpërfshirës. Kështu, urdhri për të këshilluar farefisin e afërt është pjesë e urdhrit të përgjithshëm për të ftuar të gjithë njerëzit në Islam dhe në dorëzim të Plotë ndaj Zotit, siç thotë i Lartësuari: "Ti je në një rrugë të drejtë. Ajo është Shpallje e të Plotfuqishmit, Mëshirëplotit që të mund të paralajmërosh një popull, të parët e të cilëve nuk qenë paralajmëruar dhe ata mbetën të pavëmendshëm *(ndaj argumenteve të Allahut)."* [Ja sin 6]. Ose: "Paralajmëroji nëpërmjet tij *(Kuranit)* ata që i frikësohen llogarisë para Zotit të tyre, me qëllim që të ruhen, sepse, veç Tij, ata nuk do të kenë asnjë mbrojtës apo ndërmjetës." [Enam 51]. Ose: "Kështu, Ne e bëmë atë *(Kuranin)* të lehtë në gjuhën tënde, që nëpërmjet tij t'i përgëzosh të devotshmit dhe t'i tërheqësh vërejtjen atyre, që janë *(të devijuar)* kryeneçë." [Merjem 97]. Ose: "Thuaj: "Kush është Ai që e ka dëshminë më të fortë?" Thuaj: "Allahu është dëshmues mes meje dhe jush. Mua më është shpallur ky Kuran, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet. ..." [En'am 19]. Ose: "E kush mund të krahasohet me atë që mbështetet në argumentin e qartë nga Zoti i tij, i ndjekur nga dëshmues prej tij, me atë që i parapriu Libri i Musait si udhërrëfyes e mëshirë?! Këta e besojnë vërtet atë. Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar. Prandaj ti kurrsesi mos dysho në të! Ai është e vërteta e sigurt prej Zotit tënd, e megjithatë, shumë prej njerëzve nuk besojnë." [Hud 17]. Në një hadith të saktë thuhet: 2016. "Betohem në Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Çdo njeri nga ky umet, jehud ose i krishterë qoftë, që tashmë dëgjon për mua, dhe pastaj vdes pa më besuar (si profet i Zotit), ka për të hyrë në Zjarr!" [Muslimi] [123] Në lidhje me këtë ajet ka hadithe të shumta. Le të përmendim disa prej tyre. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), i cili tregon: 2017. "Kur zbriti ajeti: *"Tërhiqu vërejtjen farefisit tënd më të afërt"* (Shuara, 214), Profeti ﷺ hipi mbi Safa dhe thirri: "*Uâ sabâhâ*!" (një thirrje alarmi për të mbledhur njerëzit sa më shpejt). Njerëzit u tubuan me të shpejtë. Ai që nuk mundi të dilte, dërgoi dikë për të parë çfarë po ndodhte. Profeti tha: "O bijtë e Abdul Mutalibit! O bijtë e Fihrit! O bijtë e Luejit! Nëse unë ju them se një ushtri me kalorës ka për t'ju kapur në befasi në mëngjes dhe ka për t'ju luftuar, a do të më besonit?" Ata thanë: "Po!" Atëherë, Profeti ﷺ tha: "Kështu, unë po ju paralajmëroj se përpara ju pret një ndëshkim i ashpër!" Atëherë, Ebu Lehebi iu drejtua: "Qofsh i shkatërruar përgjithmonë! Për këtë, vallë, na tubove?!" Për këtë rast zbriti edhe ajeti: "U thafshin duart e Ebu Lehebit, dhe u shkatërroftë! Atij nuk i bëri dobi pasuria e vet dhe as bëmat e tij." (Mesed, 1-2).] Imam Ahmedi sjell gjithashtu hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), që ka thënë: 2018. "Kur zbriti ajeti: *"Paralaj-mëroje farefisin tënd më të afërm."* (Shuara, 214), i Dërguari i Allahut i thirri kurejshët në përgjithësi, pastaj veçoi disa familje prej tyre dhe u tha: "O bijtë e Kab Ibn Luejit, shpëtojeni veten nga Zjarri! O bijtë e Murra Ibn Kabit, shpëtojeni veten nga Zjarri! O bijtë e Abdushemsit, shpëtojeni veten nga Zjarri! O bijtë e Abdumunafit, shpëtojeni veten nga Zjarri! O bijtë e Hashimit, shpëtojeni veten nga Zjarri! O bijtë e Abdulmutalibit, shpëtojeni veten nga Zjarri! Oj Fatime, shpëtoje veten nga Zjarri, ngase para Allahut nuk mund t'ju bëj asnjë dobi, por kemi vetëm lidhje farefisnore, të cilën do të përpiqem (në dynja) ta mbaj." Hadithin e kanë sjellë Muslimi dhe Tirmidhiu. Ky hadith vjen edhe në dy *Sahih*-ët përmes Zuhriut, nga Seid Ibn Musejibi, ky nga Ebu Seleme Ibn Abdurahmani, e ky nga Ebu Hurejra. Imam Ahmedi sjell hadithin tjetër nga Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!), e cila rrëfen: 2019. "Kur zbriti ajeti: *"Paralajmëroje farefisin tënd më të afërm."* (Shuara, 214), i Dërguari i Allahut u ngjit në Safa dhe thirri: "Oj Fatime, e bija

e Muhamedit! Oj Safije, e bija e Abdulmutalibit! O bijtë e Abdulmutalibit! Para Allahut nuk mund t'ju ndihmoj aspak, kurse nga pasuria ime kërkoni ç'të doni!" Këtë hadith e ka sjellë vetëm Muslimi.

- "Mbështetu tek i Plotfuqishmi, Mëshirëploti ..." - Mbështetu dhe kërkoje ndihmën dhe forcën veçse tek Zoti, në të gjitha çështjet e tua. Ai është Ndihmësi, Mbrojtësi yt, Dhuruesi i fitores e triumfit, lartësuesi i fjalës tënde dhe përhapësi i saj.

- "... i Cili të sheh kur qëndron në këmbë ..." - Ai të sheh dhe kujdeset për ty, kur ngrihesh e qëndron në këmbë për të falur namaz.

- "... dhe lëvizjet e tua në mesin e atyre që bien në sexhde ..." - Ai të sheh ty, qoftë kur falesh vetëm, qoftë kur falesh me shokët e tu.

- "... sepse është Ai që dëgjon dhe di gjithçka." - Allahu është gjithëdëgjues i fjalëve të robërve të Tij, i gjithëditur për çdo lëvizje e vepër të tyre. I Lartësuari thotë në ajetin tjetër: "Sa herë që ju angazhoheni me ndonjë çështje dhe sa herë që lexoni ndonjë pjesë nga Kurani dhe sa herë kryeni ndonjë vepër, Ne jemi dëshmitarë të veprimeve tuaja. Zotit tënd nuk mund t'i fshihet asnjë grimcë në Tokë dhe as në qiell, madje as më e vogël se ajo e as më e madhe. Çdo gjë është shkruar në Librin e Qartë." [Junus 61].

Ajetet 221 - 227

221. A t'ju tregoj *(o njerëz)* **se kujt i vijnë shejtanët?**

222. Ata i vijnë çdo gënjeshtari e çdo të mbushuri me gjynahe.

223. Bëhen sy e veshë *(për çdo gjë)* **dhe shumica e tyre janë gënjeshtarë.**

224. Dhe poetët *(gënjeshtarë)* **pasohen nga ata që janë të humbur.**

225. A nuk e sheh ti se ata hidhen në çdo anë *(herë lavdërojnë, e herë përqeshin)*

226. Dhe flasin atë që nuk e bëjnë?

227. Përveç atyre që besojnë, që bëjnë vepra të mira, që e përmendin shumë Allahun dhe që mbrohen kur u bëhet padrejtësi. Ata që bëjnë padrejtësi, do ta kuptojnë shpejt fundin që i pret.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar u drejtohet idhujtarëve, të cilët pretendojnë se mesazhi që Muhamedi solli nuk është i vërtetë dhe as shpallje prej Zotit, por është thjesht një trillim i mendjes së tij, ose është diçka që atij ia ka inspiruar ndonjë xhind (siç ndodh me fallxhorët). Por Allahu i Madhëruar dëshmon pastërtinë e figurës së Profetit të Tij të dashur nga të tilla shpifje të idhujtarëve. Përkundrazi, ajo që Muhamedi ﷺ solli ndër njerëz është Shpallje prej Zotit të gjithësisë, Shpallje të cilën Ai ia zbriti Muhamedit ﷺ nëpërmjet melekut madhështor, Xhibrilit, i cilësuar si Besniku, Fuqiforti. Kurani kurrsesi nuk mund të jetë fjalë shejtanësh. Ata nuk janë të prirur e as nuk mund të pajtohen me mësimet e tij dhe as nuk mund t'u afrohen njerëzve të pastër e të mirë, të zgjedhurve nga Zoti. Ata u afrohen atyre që janë të ngjashëm me ta dhe që ndjekin prapësitë e tyre, siç janë fallxhorët e magjistarët, këta mashtrues të mëdhenj e të njohur.

- "A t'ju tregoj *(o njerëz)* **se kujt i vijnë shejtanët? Ata i vijnë çdo gënjeshtari e çdo të mbushuri me gjynahe."** - Ata u shkojnë atyre që Zoti i përshkruan si '*ef-fâk',* pra, gënjeshtarë të mëdhenj në fjalët e tyre dhe '*ethim',* pra, keqbërës e të prishur në veprat e tyre. Të tillë njerëzve u vijnë shejtanët. Të tillë janë fallxhorët, sharlatanët, magjistarët dhe keqbërës të shfrenuar të ngjashëm, sepse edhe shejtanët janë gënjeshtarë e keqbërës të prishur e kalues të çdo kufiri.

- "Bëhen sy e veshë *(për çdo gjë)* **dhe shumica e tyre janë gënjeshtarë."** - Ata përgjojnë, që të marrin ndonjë fjalë nga dituria e fshehtë e qiellit. Nëse arrijnë të marrin diçka të vërtetë, ata e përziejnë me njëqind gënjeshtra dhe ua përcjellin miqve të tyre fallxhorë e magjistarë. Kështu, njerëzit u besojnë fjalëve të tyre, për shkak të atij lajmi të vërtetë. Buhariu përcjell nga Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!), e cila rrëfen: 2020. "Disa persona e pyetën të Dërguarin e Allahut rreth falltarëve. Ai tha: "Ata nuk janë asgjë" - "O i Dërguari i

Allahut, por nganjëherë ndodh që ata të tregojnë diçka, e cila, pas një kohe, realizohet!" - thanë ata. - "Ajo që ndodh është një fjalë e vërtetë, të cilën ndonjë xhind e grabit dhe e përcjell në veshin e mikut të tij, i cili pastaj e përzien atë me njëqind gënjeshtra", - u përgjigj i Dërguari i Allahut."

- "Dhe poetët *(gënjeshtarë)* **pasohen nga ata që janë të humbur." -** Poetët që nuk besojnë Zotin me besimin e drejtë, pasohen veçse nga ata njerëz e xhindë që kanë humbur udhën e Zotit. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi. Ndërsa Ikrima ka thënë: "Poetët konkurronin njëri-tjetrin duke recituar poezitë e tyre, edhe admiruesit ndaheshin në grupe sipas të parapëlqyerve të tyre. Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Dhe poetët *(gënjeshtarë)* pasohen nga ata që janë të humbur." Kurse Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seidi, i cili rrëfen: "Njëherë, kur ishim duke ecur së bashku me Profetin në El Arxh, erdhi një poet e filloi të recitonte disa vargje. Profeti i Allahut tha: 2021. "Merreni shejtanin (ose tha: "Kapeni e largojeni atë shejtanin")! Më mirë t'ju mbushet gjoksi me qelb, sesa të mbushej me (të tilla) poezi." Në *Sahih*-un e Buhariut vjen një hadith nga Ebu Hurejra, se Profeti a.s. ka thënë: "Kur Allahu i Lartësuar vendos diçka në qiell, melekët rrahin flatrat e tyre në shenjë përunjësie për fjalën e vendimin e Zotit. Ajo (fjalë) dëgjohet si një zhurmë zinxhirësh të hekurt, që godasin mbi një shkëmb të lëmuar." Kështu e ka përcjellë Aliu. Ndërsa të tjerët, pas fjalës "në një shkëmb të lëmuar...", kanë shtuar: "... kështu e bën (Allahu), që të dëgjohet (ajo fjalë) ndër ta." Pastaj, - vazhdon hadithi, - pasi zemrat e tyre çlirohen (nga frika), ata pyesin: "Çfarë tha Zoti juaj?" Thonë (Xhibrili dhe melekët më të afërt): "Tha të vërtetën Ai, që është i Lartësuari dhe i Madhëruari." Kështu dëgjojnë (diçka) ata që tentojnë të dëgjojnë lajme nga qielli. Ata që tentojnë të dëgjojnë vjedhurazi lajme nga qielli janë kështu, njëri mbi tjetrin ... - dhe Sufjani bëri shenjë me dorë, duke hapur gishtat e dorës së djathë dhe duke i vendosur duart njëra mbi tjetrën - . Ndodh që shkëndija e zjartë ta godasë atë që rrëmben diçka prej lajmeve të qiellit dhe ta përvëlojë, përpara se ai ta hedhë atë lajm tek tjetri. Por mund të ndodhë edhe që të mos e godasë, derisa ai t'ia përcjellë lajmin një tjetri poshtë tij, e ky tjetrit poshtë tij, derisa ta zbresin në tokë." Ndoshta Sufjani tha: "... derisa të zbresë në tokë e t'i jepet magjistarit apo fallxhorit, i cili e përzien me njëqind gënjeshtra dhe njerëzit e besojnë, duke thënë: "A nuk na njoftoi se në këtë ditë e në këtë vend do të ndodhë kështu e ashtu, dhe vërtet ashtu ndodhi?" Dhe është pikërisht ajo e vërtetë që u dëgjua nga lajmet e qiellit." Sërish Buhariu sjell hadithin nga Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të) se Profeti ﷺ ka thënë: "Melekët mbi re bisedojnë rreth çështjeve (të paracaktuara qiellore) që do të ndodhin në Tokë, kurse shejtanët dëgjojnë ndonjë fjalë vjedhurazi dhe ua pështpëritin falltarëve në vesh, si kur zbrazet diçka nga kavanozi, duke i shtuar edhe njëqind gënjeshtra (nga vetvetja)."

- "A nuk e sheh ti se ata hidhen në çdo anë ..." - domethënë, ata marrin pjesë në çdo lloj kotësie dhe kuvendi pa vlerë, herë lëvdojnë dikë e herë e shajnë atë. Edhe kur shajnë, edhe kur lëvdojnë, e bëjnë pa të drejtë. Në shumicën e fjalëve të tyre ata gënjejnë e trillojnë. Ata lëvdohen e mburren me vargjet e tyre dhe për bëma që nuk janë të tyret. Dijetarët kanë diskutuar në lidhje me fjalët e pohimet e poetëve për veten e tyre, a penalizohen ata për ato lloj fjalësh të cilat kanë ndëshkim në Sheriat, sepse ata zakonisht gënjejnë. Ata e kanë zakon që të pohojnë gjëra, që në fakt janë të pavërteta. Mendimi më i saktë është se ata ndëshkohen vetëm nëse vërtetohet me dëshmi e fakte të tjera, që vërtet ata e kanë vepruar atë që pohojnë në poezitë e tyre. Njëherë, Umerit i çuan lajm se i emëruari i tij në Mejsan, në tokat e Basras, kishte thurur një poezi, ku thoshte se ishte dehur duke pirë e duke dëgjuar këngë. Umeri thjesht u mjaftua me shkarkimin e tij, por nuk ekzekutoi mbi të

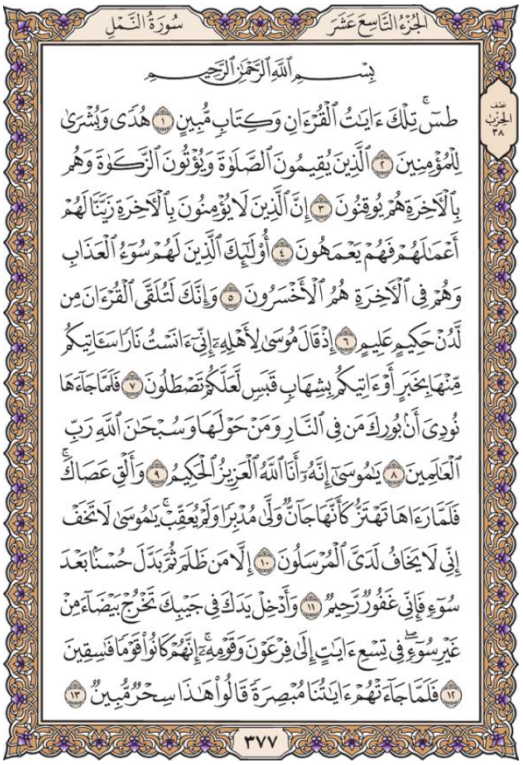
dënimin për dehjen, pasi u sigurua se ai nuk e kishte vepruar atë që thoshte në vargjet e tij. Kur e sollën përpara Umerit, ai tha: "Për Zotin, o udhëheqësi i besimtarëve, kurrë nuk kam pirë, por ishte thjesht fjalë, që e thashë." Umeri tha: "Kështu mendova edhe unë, por vallahi, pas atyre fjalëve, kurrë nuk ke për të punuar më për mua!" Qëllimi këtu është për të treguar se atij të cilit i zbriti ky Kuran, është Profeti i Allahut, që nuk është as falltar e as poet. Pozita e tij është shumë larg cilësive të tyre, siç thotë i Lartësuari: "Ne nuk ia kemi mësuar atij *(Muhamedit)* poezinë dhe ajo as nuk është për të. Ky *(Libër)* është veçse një Mesazh dhe një Kuran i qartë, për të paralajmëruar këdo që është i gjallë dhe që të përmbushet fjala e Tij për jobesimtarët." [Ja sin 69]. Ose: "Unë betohem në atë që e shihni, edhe në atë që nuk e shihni, se, me të vërtetë ai *(Kurani)* është Fjalë, që e kumton i Dërguari i ndershëm. Ai nuk është fjalë e ndonjë poeti; por ju nuk besoni. Nuk është as fjalë e ndonjë falltari; por ju nuk kujtoni. Ai është shpallje prej Zotit të botëve." [Haka 38 - 43]. Po kështu thotë edhe në këtë sure: "Pa dyshim, ky *(Kurani)* është shpallje e Zotit të botëve. Atë e solli Shpirti Besnik *(Xhibrili)* në zemrën tënde *(o Muhamed)*, për t'u bërë paralajmërues *(i gjithë botës)*, me një me gjuhë të kulluar arabe." "Atë nuk e kanë zbritur shejtanët. Atyre as nuk u takon *(kjo mirësi)* e as nuk kanë mundësi ta bëjnë këtë. Dhe ata janë penguar edhe për ta dëgjuar atë." "A t'ju tregoj *(o njerëz)* se kujt i vijnë shejtanët? Ata i vijnë çdo gënjeshtari e çdo të mbushuri me gjynahe. Bëhen sy e veshë *(për çdo gjë)* dhe shumica e tyre janë gënjeshtarë. Dhe poetët *(gënjeshtarë)* pasohen nga ata që janë të humbur. A nuk e sheh ti se ata hidhen në çdo anë dhe flasin atë që nuk e bëjnë?"

- Përveç atyre që besojnë, që bëjnë vepra të mira, që e përmendin shumë Allahun - Ky është një përjashtim nga ajo që u përmend më sipër, në lidhje me poetët. Kështu ka thënë Ibn Abasi, Ikrima, Muxhahidi e të tjerë. Sigurisht që në këtë përjashtim bën pjesë çdo poet musliman, edhe nëse në të shkuarën ai ka qenë idhujtar. Çdokush që ka besim të pastër, është penduar dhe kthyer tek Zoti, duke hequr dorë nga çdo padrejtësi në fjalë dhe në vepra, që është përmirësuar e bën vepra të mira, përmend Zotin e ndjen keqardhje për çdo fjalë e padrejtësi të kryer më parë, dije që nuk ka dyshim se veprat e mira i fshijnë të këqijat, sidomos kur këta poetë lëvdojnë besimtarët, besimin e pastër dhe vihen në ndihmë të rrugës së Zotit, duke mbështetur dhe rregulluar kështu atë që më parë e luftonin dhe e kundërshtonin.

- dhe që mbrohen kur u bëhet padrejtësi. - Ibn Abasi shpjegon: "Thurin vargje kundër mohuesve, të cilët sulmojnë e fyejnë Islamin dhe muslimanët". Kështu e kanë shpjeguar edhe Muxhahidi me Kataden. Në hadith të saktë është përmendur se Profeti i Allahut i tha (poetit të tij) Hasan Ibn Thabit: 2022. "Sulmoji ata (me poezinë tënde), se Xhibrili është me ty!" Imam Ahmedi transmeton nga Keab Ibn Malik se i ati i ka thënë njëherë Profetit: 2023. "Allahu Krenar dhe i Lartësuar zbriti çfarë zbriti në suren Shuara, (në lidhje me poetët). - Profeti i tha: "Besimtari lufton me shpatën dhe me fjalën e tij. Betohem në Atë që ka në dorë shpirtin tim, se me fjalën tuaj, ju i godisni njëlloj si t'i shponi me breshërinë e shigjetave tuaja."

- Ata që bëjnë padrejtësi, do ta kuptojnë shpejt fundin që i pret. - Ky ajet është i përgjithshëm dhe përfshin çdo lloj padrejtësie, qoftë nga poetët, qoftë nga të tjerët. Në një hadith të saktë, Profeti i Allahut ka thënë: 2024. "Largojuni padrejtësive, sepse çdo padrejtësi është errësirë në Ditën e Kijametit.""

Këtu përfundon shkurtesa e tefsirit të sures Shuara dhe vetëm Allahut i takon mirënjohja dhe të gjitha lavdërimet. Paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi Muhamedin, më të zgjedhurin e profetëve të Zotit

الجزء التاسع عشر سورة النمل

بسم الله الرحمن الرحيم

طسٓ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡقُرۡءَانِ وَكِتَابٖ مُّبِينٖ ١ هُدٗى وَبُشۡرَىٰ
لِلۡمُؤۡمِنِينَ ٢ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم
بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ٣ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمۡ
أَعۡمَٰلَهُمۡ فَهُمۡ يَعۡمَهُونَ ٤ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَهُمۡ سُوٓءُ ٱلۡعَذَابِ
وَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ هُمُ ٱلۡأَخۡسَرُونَ ٥ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى ٱلۡقُرۡءَانَ مِن
لَّدُنۡ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ٦ إِذۡ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهۡلِهِۦٓ إِنِّيٓ ءَانَسۡتُ نَارٗا سَـَٔاتِيكُم
مِّنۡهَا بِخَبَرٍ أَوۡ ءَاتِيكُم بِشِهَابٖ قَبَسٖ لَّعَلَّكُمۡ تَصۡطَلُونَ ٧ فَلَمَّا جَآءَهَا
نُودِيَ أَنۢ بُورِكَ مَن فِي ٱلنَّارِ وَمَنۡ حَوۡلَهَا وَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ
ٱلۡعَٰلَمِينَ ٨ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ٩ وَأَلۡقِ عَصَاكَۚ
فَلَمَّا رَءَاهَا تَهۡتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنّٞ وَلَّىٰ مُدۡبِرٗا وَلَمۡ يُعَقِّبۡۚ يَٰمُوسَىٰ لَا تَخَفۡ
إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ ٱلۡمُرۡسَلُونَ ١٠ إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسۡنَۢا بَعۡدَ
سُوٓءٖ فَإِنِّي غَفُورٞ رَّحِيمٞ ١١ وَأَدۡخِلۡ يَدَكَ فِي جَيۡبِكَ تَخۡرُجۡ بَيۡضَآءَ مِنۡ
غَيۡرِ سُوٓءٖۖ فِي تِسۡعِ ءَايَٰتٍ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَقَوۡمِهِۦٓۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَوۡمٗا فَٰسِقِينَ
١٢ فَلَمَّا جَآءَتۡهُمۡ ءَايَٰتُنَا مُبۡصِرَةٗ قَالُواْ هَٰذَا سِحۡرٞ مُّبِينٞ ١٣

الجزء ٢٨

٣٧٧

Surja 27: Neml (mekase) **93 ajete**
(e zbritur pas sures Shuara.)
Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!
Ajetet 1 - 6

1. Ta, Sin. Këto janë ajete të Kuranit, Librit të qartë.
2. Janë udhërrëfyes dhe lajm i mirë për besimtarët -
3. Për ata që e falin rregullisht namazin, japin zekatin dhe janë të bindur për botën tjetër.
4. Sa për ata që nuk besojnë botën tjetër, Ne ua kemi hijeshuar veprat *(e këqija)* **në sytë e tyre dhe ata janë të hutuar.**
5. Këta janë ata që do të dënohen me dënimin e rëndë dhe do të jenë më të humburit në botën tjetër.
6. Nuk ka dyshim se ti *(o Muhamed)* **po e merr Kuranin nga Ai që është i Urtë dhe i Gjithëditur.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ta, Sin." - Në suren Bekare kemi folur hollësisht për germat në fillim të sureve. Allahu i Lartësuar në vijim thotë:

- "Këto janë ajete të Kuranit, Librit të qartë." - Këto janë ajete të një libri të qartë dhe të mirështjelluar. Ato janë:

- "Janë udhërrëfyes dhe lajm i mirë për besimtarët ..." - Janë lajm i mirë dhe udhëzim i qartë e i drejtë për ata të cilët kanë bindje të plotë në vërtetësinë e tyre dhe nënshtrohen për t'i zbatuar dhe jetuar sipas tyre. I Lartësuari shpjegon më pas dhe thotë:

- "Për ata që e falin rregullisht namazin dhe e japin zekatin dhe janë të bindur për botën tjetër." - Ata e përkryejnë namazin, që Zoti ua ka bërë detyrë, dhe e japin zekatin e pasurisë, që gjithashtu e kanë të detyrueshëm. Ata janë të sigurt për jetën e ahiretit, për ringjalljen pas vdekjes dhe për shpërblimin me drejtësi për punët e tyre, si për të mirat, edhe për të këqijat. Ata janë të sigurt rreth vërtetësisë të Xhenetit dhe Xhehenemit, siç thotë i Lartësuari: "Thuaju: "Ai, për besimtarët, është udhëzim e shërim. Ndërsa ata që nuk besojnë, i kanë veshët të shurdhuar, dhe për ta ai është verbëri. Këta janë njëlloj si të thirren prej një vendi të largët"." [Fusilet 44]. Ose: "Kështu, Ne e bëmë atë *(Kuranin)* të lehtë në gjuhën tënde, që nëpërmjet tij t'i përgëzosh të devotshmit dhe t'i tërheqësh vërejtjen atyre, që janë *(të devijuar)* kryeneçë." [Merjem 97].

- "Sa për ata që nuk besojnë botën tjetër, Ne ua kemi hijeshuar veprat *(e këqija)* **në sytë e tyre dhe ata janë të hutuar."** - Ata të cilët nuk e besojnë ahiretin, duke e konsideruar si gënjeshtër, për këta i Lartësuari thotë: "Ne ua kemi hijeshuar veprat *(e këqija)* në sytë e tyre dhe ata janë të hutuar." Domethënë, atyre u bëhet sikur është e mirë dhe e bukur gjendja në të cilën ndodhen. Ata afatizohen dhe lejohen që të zhyten edhe më tej në rrugën e devimijit, që kanë zgjedhur me vetëdije, dhe kështu ata humbin më thellë. Kjo vjen si shpërblim i merituar për mohimin e të vërtetës dhe mosbesimin në ahiret, duke e konsideruar atë si një gënjeshtër.

- "Këta janë ata që do të dënohen me dënimin e rëndë ..." - Atyre u takon ky shpagim i drejtë në të dyja jetët. Në lidhje me gjendjen e tyre në ahiret, duke e theksuar në mënyrë të veçantë, i Lartësuari thotë:

- "... dhe do të jenë më të humburit në botën tjetër." - Pikërisht këta do të jenë të humbur, të dështuar dhe të dëshpëruar në jetën tjetër.

- "Nuk ka dyshim se ti *(o Muhamed)* **po e merr Kuranin nga Ai që është i Urtë dhe i Gjithëditur."** - Ti, o Muhamed, je duke e marrë Kuranin nga Ai i Cili është i Urtë në çdo urdhëresë, ndalesë dhe ligj që u ka shpallur krijesave. Ai është i Gjithëditur për të gjitha çështjet, si ato madhështoret, ashtu edhe ato të voglat, në detajet më të imta. Të gjitha kumtet e tij janë të vërteta dhe asgjë tjetër veç të vërtetës; të gjitha gjykimet dhe ligjet e tij janë të urta dhe përmbajnë drejtësinë absolute.

Ajetet 7 - 14

7. Kujto kur Musai i tha familjes së vet: "Unë po shoh një zjarr. Shpresoj t'ju sjell ndonjë lajm prej andej ose t'ju sjell një dru të ndezur, që të ngroheni.".

8. Kur arriti tek zjarri, u dëgjua një zë: "I bekuar është ai pranë zjarrit dhe ata përreth Ti! I lavdëruar qoftë Allahu, Zot i botëve!

9. O Musa! Unë jam Allahu, i Plotfuqishmi, i Urti.

10. Hidhe shkopin tënd!" Por, kur e pa atë që lëvizte si gjarpër, *(nga frika)* **ai u kthye, duke mos vështruar pas. "O Musa! Mos u frikëso, se të dërguarit nuk frikësohen pranë Meje!**

11. Në qoftë se ndonjë ka bërë gjynah, e pastaj e zëvendëson të keqen me të mirë, atëherë s'ka dyshim se Unë jam Falës i Madh e Mëshirëplotë.

12. Fute dorën nën gjoksin tënd dhe ajo do të dalë e bardhë, pa asnjë njollë! Këto janë dy nga nëntë shenjat për te Faraoni dhe populli i tij, sepse me të vërtetë, ata janë popull keqbërës.

13. Kur u erdhën argumentet Tona të qarta, ata thanë: "Kjo është, pa dyshim magji."

14. Ata i mohuan ato në mënyrë të padrejtë e me mendjemadhësi, edhe pse shpirtrat e tyre ishin të bindur për to *(se ishin nga Zoti)*. **Shikoje se si qe fundi i shkatërrimtarëve!**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i tregon Profetit të Tij ndodhinë e Musait (a.s). Në këto ajete tregohet se si Allahu i Lartësuar e dalloi dhe e zgjodhi Musain ndër të tjerë, për t'i folur drejtpërdrejt me fjalën e Tij dhe i dhuroi atij mrekulli të pashembullta dhe shenja të jashtëzakonshme. Ai e dërgoi Musain tek Faraoni dhe rrethi i tij, por ata mohuan dhe nuk e pranuan mesazhin e tij, mrekullitë dhe shenjat që ai solli nga Zoti, duke u treguar mendjemëdhenj dhe kryeneçë.

- "Kujto kur Musai i tha familjes së vet: "Unë po shoh një zjarr. Shpresoj t'ju sjell ndonjë lajm prej andej ose t'ju sjell një dru të ndezur, që të ngroheni.". - Gjatë udhëtimit për në Egjipt së bashku me familjen e tij, ata humbën rrugën natën. Musai tha: "Unë po shoh një zjarr e shpresoj t'ju sjell prej andej ndonjë lajm ose t'ju sjell një dru të ndezur, që të ngroheni.". Pra, shpresoj që t'ju sjell ndonjë lajm e udhëzim për rrugën nga duhet të ecim, ose t'ju sjell dicka që të ngrohemi. Dhe ndodhi vërtet ashtu sikurse ai tha. Ai u kthye prej andej me një lajm madhështor dhe me një dritë të mrekullueshme, me të cilën do të ecte në rrugën e Zotit.

- "Kur arriti tek zjarri, u dëgjua një zë: "I bekuar është ai pranë zjarrit dhe ata përreth Tij." - Atje, Musai pa një zjarr që digjej në një pemë të gjelbër. Zjarri sa vinte e shtohej, ndërsa pema sa vinte e gjelbërohej dhe zbukurohej. Ai ngriti kokën dhe pa se drita që shpërtheu prej saj tashmë ishte e lidhur me skajet e qiellit. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi dhe të tjerë. Domethënë, nuk ishte zjarr, por dritë që vezullonte fort si zjarr. Musai u shtang nga ajo pamje. Në atë çast u dëgjua një zë: "I

bekuar është Ai pranë zjarrit dhe ata përreth Tij." Pra, është i pastër, i dëlirë, ai që ndodhet pranë zjarrit dhe melekët që janë rreth e rrotull. Kështu e kanë shpjeguar Ibn Abasi, Ikrime dhe Seid Ibn Xhubejr. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Amër Ibn Murate, se ai e ka dëgjuar Ebu Ubejden, i cili përcjell nga Ebu Musa, - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! - se Profeti i Allahut ka thënë: 2025. "Me të vërtetë, Allahu i Lartësuar nuk fle dhe nuk i takon Atij që të flejë. Ai e ul peshoren *(e drejtësisë)* dhe e ngre atë.[124] Punët e bëra natën ngrihen tek Ai para punëve të ditës, dhe punët e ditës para punëve të natës." Mesudiu shton një detaj në këtë hadith: "Perdja e Tij është *nur* (dritë) ose *nâr* (zjarr). Nëse Ai do ta zbulonte atë, ndriçimi i Fytyrës së Tij do të përvëlonte dhe digjte çdo gjë ku mbërrin shikimi i Tij." Pastaj Ebu Ubejde lexoi këtë ajet: "Kur arriti tek zjarri, u dëgjua një zë: "I bekuar është Ai pranë zjarrit dhe ata përreth Tij." Baza e këtij hadithi është në *Sahih*-un e Muslimit prej Amër Ibn Murrates.[125] Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "I lavdëruar qoftë Allahu, Zot i botëve!" - I pastër, i dëlirë është Allahu i Madhëruar nga çdo mangësi e nga çdo përgjasim me krijesat.

- O Musa! Unë jam Allahu, i Plotfuqishmi, i Urti. - Allahu i Madhëruar i bëri njohur Musait se Ai që ishte duke i folur ishte pikërisht Zoti i Tij, Allahu, Krenari, Ngadhënjimtari, Mposhtësi dhe Nënshtruesi i gjithçkaje. Ai është i Urti në të gjitha fjalët dhe veprat e Tij.

- "Hidhe shkopin tënd! Por, kur e pa atë që lëvizte si gjarpër, ai u kthye, duke mos vështruar pas." - Allahu e urdhëroi Musain që të hidhte poshtë shkopin e tij. Kur ai e hodhi shkopin, ai menjëherë u shndërrua në një gjarpër jashtëzakonisht të madh, i cili lëvizte shumë shpejt. *El Xhân* (i përmendur në ajet) quhet një lloj gjarpri, që është më i shpejti në lëvizje nga gjarpërinjtë. Profeti ﷺ na ka ndaluar në një hadith, që të vrasim gjarpërinjtë e shtëpive (*xhanu el bujut*). Në këtë hadith, fjala *xhan* ka pikërisht kuptimin 'gjarpër'. Kur Musai (a.s) e pa atë që po ndodhte para syve të tij, u kthye, duke mos vështruar pas, pra, u largua me të shpejtë, nga frika e madhe. Atëherë, Allahu i Lartësuar i tha:

- "O Musa! Mos u frikëso, se të dërguarit nuk frikësohen pranë Meje!" - Mos u frikëso nga ajo qe sheh. Jam Unë Ai që të zgjodhi, të dalloi dhe të nderoi duke të bërë Profet të dërguar dhe të respektuar ndër njerëz.

- "Në qoftë se ndonjë ka bërë gjynah, e pastaj e zëvendëson të keqen me të mirë, atëherë s'ka dyshim se Unë jam Falës i Madh e Mëshirëplotë." - Kjo pjesë nuk ka të bëjë me fjalitë e mësipërme, pasi jep një mesazh të veçuar. Ajo përmban një përgëzim të madh për njerëzimin, se të gjithë ata që bëjnë punë të këqija, pastaj heqin dorë prej tyre, duke u penduar tek Allahu, të gjithëve atyre u premtohet falje dhe mëshirë, dhe Ai është vërtet Falës i madh dhe Mëshirëplotë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Por, pa dyshim, Unë jam Ai që e fal përsëri e përsëri atë që pendohet, beson, bën vepra të mira dhe përqendrohet në rrugën e drejtë." [Ta ha 82]. Ose: "Kush bën ndonjë të keqe ose e ngarkon veten me padrejtësi, pastaj kërkon falje tek Allahu, do ta gjejë Allahun Falës e Mëshirëplotë." [Nisa 110]. Ajetet që japin këtë mesazh janë të shumta.

- "Fute dorën nën gjoksin tënd dhe ajo do të dalë e bardhë, pa asnjë njollë!" - Edhe kjo ishte një shenjë tjetër dhe një argument i jashtëzakonshëm, që tregonte pushtetin e madh të Allahut të Lartësuar dhe Krenar. Kështu, sa herë që Musai fuste dorën në gjoksin e tij, e pikërisht nën sqetull, ajo dilte e bardhë si të ishte një copë hëne, që vezullonte dhe shndriste fort. Ajo dritë ishte si një rrufe, që të verbon.

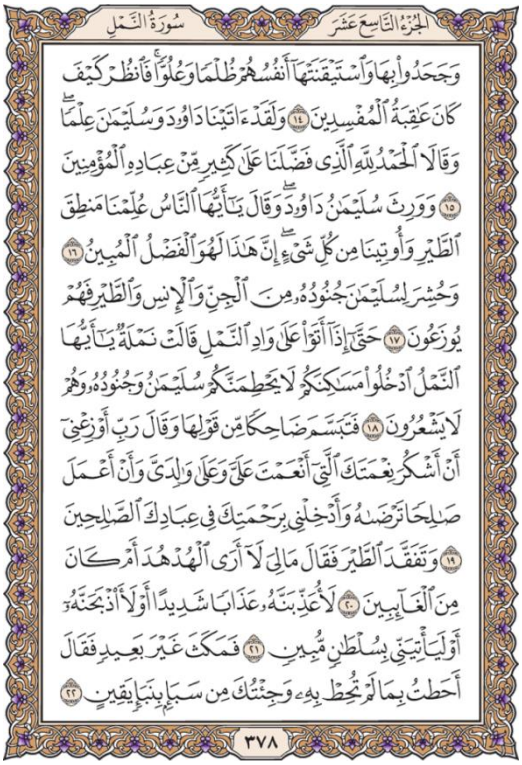
- "Këto janë dy nga nëntë shenjat për te Faraoni dhe populli i tij, sepse me të vërtetë, ata janë një popull keqbërës." - Këto janë dy nga ato nëntë shenja të mëdha, nëpërmjet të cilave Zoti të ndihmoi dhe

forcoi në përballjen me Faraonin dhe palën e tij, të cilët ishin njerëz që shkelnin çdo kufi. Për sa u përket 9 shenjave, janë pikërisht ato që i përmend i Lartësuari kur thotë: "Ne i dhamë Musait nëntë shenja të qarta. Pyeti bijtë e Izraelit, kur ai *(Musai)* ishte mes tyre dhe Faraoni i tha: "O Musa, unë mendoj se ti je i magjepsur." [Isra 101]. I kemi përmendur këto shenja në ajetin përkatës.[126]

- "Kur u erdhën argumentet Tona të qarta, ata thanë: "Kjo është, pa dyshim magji." - Kur ata panë shenjat e qarta, thanë: "Këto janë magji e qartë!" Ata tentuan që t'i kundërviheshin shenjave të sjella nga Musai, nëpërmjet magjive të tyre, por ata u mposhtën të nënçmuar dhe Faraoni nuk e arriti dot qëllimin e tij.

- "Ata i mohuan ato në mënyrë të padrejtë e me mendjemadhësi, edhe pse shpirtrat e tyre ishin të bindur për to." **-** Në pamje të jashtme, ata treguan se nuk i pranonin të tilla shenja dhe nuk i besonin se ishin prej Zotit, ndërsa në shpirt e dinin shumë mirë se ato ishin të vërteta prej Allahut të Madhëruar, por thjesht tregonin inat dhe këmbëngulje në arrogancën dhe mosbesi-min e tyre.

- "Shikoje se si qe fundi i shkatërrimta-rëve!" - Përfundimi ishte një shkatërrim i plotë, përmbytje nga i pari, deri tek i fundit. Të gjithë u shfarosën brenda një mëngjesi. Mesazhi i gjithë këtyre ajeteve është paralajmërim dhe kërcënim për kurejshët, për idhujtarët në përgjithësi, për të gjithë mohuesit nga ithtarët e Librit dhe të tjerët, që mohojnë Muhamedin ﷺ si profet dhe Shpalljen që ai solli nga Zoti. Ky është një kërcënim për të gjithë ata, që do t'i godasë e njëjta gjë, si ata që kaluan para tyre. Madje, këta të sotmit e meritojnë më tepër ndëshki-min e Allahut, për shkak se ata mohojnë më të zgjedhurin e profetëve. Muhamedi është më i madh dhe më i rëndësishëm se Musai; shenjat dhe mrekullitë e tij janë më të mëdha dhe më të fuqishme se mrekullitë e çdo profeti tjetër. Për Muhamedin ﷺ janë sjellë përgëzime dhe paralajmërime nga të

الجزء التاسع عشر سورة النمل

وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ فَٱنظُرْ كَيْفَ
كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ عِلْمًا ۖ
وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ ٱلْمُؤْمِنِينَ
﴿١٥﴾ وَوَرِثَ سُلَيْمَٰنُ دَاوُۥدَ ۖ وَقَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ
ٱلطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَىْءٍ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾
وَحُشِرَ لِسُلَيْمَٰنَ جُنُودُهُۥ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ وَٱلطَّيْرِ فَهُمْ
يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوْا۟ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلنَّمْلُ ٱدْخُلُوا۟ مَسَٰكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَٰنُ وَجُنُودُهُۥ وَهُمْ
لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ
أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ
صَٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَدْخِلْنِى بِرَحْمَتِكَ فِى عِبَادِكَ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿١٩﴾ وَتَفَقَّدَ ٱلطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِىَ لَآ أَرَى ٱلْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ
مِنَ ٱلْغَآئِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَأُعَذِّبَنَّهُۥ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَا۟ذْبَحَنَّهُۥٓ
أَوْ لَيَأْتِيَنِّى بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢١﴾ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ
أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍۭ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

٣٧٨

gjithë profetët e shkuar dhe prej tyre u mor premtimi që do ta mbështesnin atë e do të porosisnin popujt e tyre për ta besuar, pasuar dhe mbështetur Muhamedin, kur ai të vinte në këtë botë. Salavatet, mirësitë, paqja dhe begatitë e Zotit qofshin për të gjithë profetët dhe më të mirët salavate dhe më të plotat përshëndetje qofshin për Muhamedin ﷺ, më të zgjedhurin e të dërguarve të Zotit!

Ajetet 15 - 19

15. Ne u dhamë dituri Daudit dhe Sulejmanit, të cilët thanë: "Të gjitha lavdërimet qofshin vetëm për Allahun, që na dalloi mbi shumë robër të Tij besimtarë!".

16. Sulejmani qe trashëgimtari i Daudit. Ai tha: "O njerëz! Ne na ka mësuar Allahu gjuhën e shpendëve e na ka dhuruar nga çdo mirësi. Vërtet, kjo është bujari e madhe".

17. Ushtritë e Sulejmanit, - xhindët, njerëzit dhe shpendët, - ishin rreshtuar dhe të gjitha mbanin rregull dhe disiplinë.

18. Më në fund, kur mbërritën në Luginën e Milingonave, një milingonë tha: "O ju milingona, hyni në foletë tuaja, që të mos ju shtypin Sulejmani dhe ushtritë e tij pa dashje!".

19. Sulejmani vuri buzën në gaz dhe qeshi me fjalët e saj dhe tha: "O Zoti im, më jep forcë që të të falënderoj për të mirat e Tua, që m'i ke dhuruar mua dhe prindërve të mi dhe që të bëj vepra të mira, që Ti i pëlqen! Me mëshirën Tënde, më fut në mesin e robërve të Tu të mirë!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth mirësive që u dhuroi dy robërve dhe profetëve të Tij të dashur, Daudit dhe birit të tij, Sulejmanit, - paqja e Zotit qoftë mbi ta! Ai u dhuroi atyre mirësi të shumta dhe dhunti të veçanta, duke u mundësuar atyre që të jenë të lumtur në të dyja jetët, në dynja dhe në ahiret. Ai u dhuroi atyre mbretërim dhe sundim të plotë në tokë. Gjithashtu, Ai u dhuroi edhe profetësinë, për të qenë të dërguarit e Tij ndër njerëz.

- "Ne u dhamë dituri Daudit dhe Sulejmanit, të cilët thanë: "Të gjitha lavdërimet qofshin vetëm për Allahun, që na dalloi mbi shumë robër të Tij besimtarë!". - E çfarë mirësie mund të jetë më e mirë dhe më e plotë, sesa ajo e cila iu dhurua Daudit dhe Sulejmanit (a.s.)?

- "Sulejmani qe trashëgimtari i Daudit." - Ai e trashëgoi Daudin si në mbretërimin e pushtetin e tij, ashtu edhe në profetësi, duke qenë edhe ai i dërguar i Zotit. Sigurisht, nuk është për qëllim trashëgimia e pasurisë, sepse profetët nuk linin trashëgimi pasurinë e tyre, siç na ka njoftuar për këtë Profeti i Allahut, kur thotë: 2026. "Ne profetët nuk lëmë pas trashëgimi pasurore. Gjithçka që ne lëmë prej pasurisë konsiderohet sadaka."

- "Ai tha: "O njerëz! Ne na ka mësuar Allahu gjuhën e shpendëve e na ka dhuruar nga çdo mirësi." - Sulejmani u tregon njerëzve rreth mirësive dhe dhuntive të Allahut, i Cili i dhuroi mbretërim dhe pushtet të plotë. Madje, Allahu i Madhëruar bëri që njerëzit, xhindët edhe zogjtë të ishin në shërbim të tij. Sulejmani njihte gjuhën e zogjve dhe të kafshëve, dhe kjo ishte prej atyre dhuntive që nuk i ishte dhënë askujt prej njerëzve, me aq sa dimë dhe ashtu siç na ka njoftuar Allahu dhe i Dërguari i Tij.

- "Vërtet, kjo është bujari e madhe." - Kjo është një mirësi e qartë, që Allahu i Lartësuar na ka dhuruar. Kur meleku i vdekjes i mori shpirtin e Daudit (a.s), Sulejmani urdhëroi zogjtë që t'i bënin hije Daudit, dhe kështu zogjtë i bënë hije trupit të Daudit (a.s).

- "Ushtritë e Sulejmanit, - xhindët, njerëzit dhe shpendët, - ishin rreshtuar dhe të gjitha mbanin rregull dhe disiplinë." - Përpara Sulejmanit u rreshtuan të gjitha ushtritë e tij të njerëzve, xhindëve dhe shpendëve. Zogjtë bënin hije me krahët e tyre nga dielli i nxehtë. Allahu i Lartësuar thotë që të gjithë mbanin rregull dhe disiplinë. Ata rreshtoheshin me shumë kujdes nga i pari deri tek i fundit, në mënyrë të tillë që askush nuk dilte para apo mbetej pas.

- "Më në fund, kur mbërritën në Luginën e Milingonave …" - Sulejmani (a.s) kaloi së bashku me ushtrinë e tij në një luginë të banuar nga milingonat. Atëherë, i Lartësuari na tregon se:

- "... një milingonë tha: "O ju milingona, hyni në foletë tuaja, që të mos ju shtypin Sulejmani dhe ushtritë e tij pa dashje!". - Sulejmani i kuptoi fjalët e saj, prandaj:

- "Sulejmani vuri buzën në gaz dhe qeshi me fjalët e saj dhe tha: "O Zoti im, më jep forcë që të të falënderoj për të mirat e Tua, që m'i ke dhuruar mua dhe prindërve të mi dhe që të bëj vepra të mira, që Ti i pëlqen!" - Më inspiro, o Zot, që të të shpreh mirënjohjen për mirësitë e Tua, me të cilat më ke begatuar! Më inspiro, o Zot, të të falënderoj që më ke mësuar gjuhën e zogjve dhe të kafshëve dhe për mirësitë që u ke dhuruar prindërve të mi, duke i udhëzuar në Islam, në një besim korrekt, të pastër e të drejtë. Më inspiro, o Zot, që të të jem mirënjohës dhe të bëj punë të mira, të cilat Ti i do dhe të cilat të jenë të pranueshme nga Ti!

- "Me mëshirën Tënde, më fut në mesin e robërve të Tu të mirë!" - Kur të më vijë koha që të më marrësh, më bashko me robërit dhe adhuruesit e Tu të mirë! Kështu, Sulejmani e kuptoi gjuhën e saj dhe buzëqeshi me ato që dëgjoi, dhe kjo ishte vërtet një mrekulli e madhe, që iu dhurua Sulejmanit (a.s). Muslimi sjell një hadith nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti ﷺ ka treguar njëherë: "Një milingonë pickoi një profet, i cili urdhëroi që i tërë vendbanimi i milingonave të digjej. Atëherë, Allahu i zbriti shpallje duke i thënë: "Për shkak të pickimit të një milingone, ti shkatërrove një bashkësi të tërë që madhëron Allahun?!""

Ajetet 20 - 21

20. Ai bëri shikimin rreshtor të shpendëve e tha: "Përse nuk po e shoh pupëzën? Apo mungon?"

21. Unë do t'i jap një dënim të ashpër ose do ta ther, në qoftë se nuk më sjell arsye të fortë!

Shpjegimi i ajeteve

- "Ai bëri shikimin rreshtor të shpendëve e tha: "Përse nuk po e shoh pupëzën? Apo mungon?" - Muhamed Ibn Is'haku shpjegon: "Sulejmani shkoi për rreshtimin e ushtrisë së tij dhe për t'u ulur në mexhlisin e vet, ku vërejti se mungonte një zog. Në një nga rrëfimet që vijnë në lidhje me Sulejmanin tregohet se atij i vinte dhe i paraqitej çdo ditë një lloj zogu. Kështu, ai i mbikëqyri dhe vërejti se mungonte veçse pupëza, prandaj dhe tha:"Përse nuk po e shoh pupëzën? Apo mungon?" Pra, a mos po më gënjejnë sytë apo ajo vërtet mungon?"

- "Unë do t'i jap një dënim të ashpër ose do ta ther, në qoftë se nuk më sjell arsye të fortë *(për mungesën)***."** - Kam për ta ndëshkuar atë duke ia shkulur pendët dhe duke e lënë në diell ose duke e vrarë atë, në qoftë se nuk më sjell arsye të fortë për mungesën. Atëherë, kur pupëza erdhi, ajo shkoi drejt e tek vendi ku ishte ulur Sulejmani. Në vijim, i Lartësuari na tregon dhe thotë:

Ajetet 22 - 26

22. Por nuk zgjati shumë dhe ajo erdhi dhe tha: "Unë isha në ato vende, ku ti nuk ke qenë dhe kam ardhur nga Sebei me lajme të vërteta.

23. Atje pashë një grua që i udhëhiqte ata. Asaj i ishte dhënë çdo gjë dhe kishte një fron madhështor.

24. Pashë që ajo dhe populli i saj adhuronin Diellin e jo Allahun. Shejtani ua kishte hijeshuar veprat në sytë e tyre dhe i kishte larguar nga Rruga, kështu që ata nuk e kishin gjetur udhën e drejtë.

25. Ata nuk i përuleshin Allahut, i Cili zbulon çdo të fshehtë në qiej e në Tokë dhe që e di atë që fshihni dhe atë që e shfaqni haptazi.

26. Është Allahu dhe nuk ka zot tjetër, përveç Tij. Ai është Zoti i Arshit të Madh.

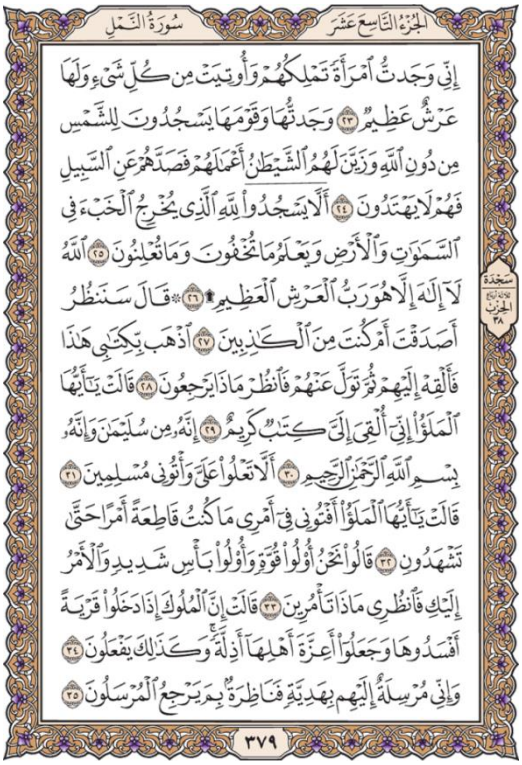
Shpjegimi i ajeteve

- "Por nuk zgjati shumë dhe ajo *(pupëza)* **erdhi dhe tha: "Unë isha në ato vende, ku ti nuk ke qenë dhe kam ardhur nga Sebei me lajme të vërteta."** - Pasi mungoi një kohë të shkurtër, pupëza erdhi përpara Sulejmanit dhe i tha atij: "Unë kam qenë në ato vende, ku ti nuk ke qenë. Pra, unë kam parë diçka, që nuk e ke parë ti dhe as ushtritë e tua dhe kam ardhur nga Sebei me lajme të vërteta." Ky ishte populli i Sebeit dhe ata ishin sundimtarët e Jemenit.

- "Atje pashë një grua që i udhëhiqte ata." - Hasen el Basriu ka thënë se ajo ishte Belkisa, bija e Sharahinit, mbretëresha e Sebeit (Shebës). Ajo jetonte në Me'rib, vend rreth 3 milje larg San'âit, në Jemen. Ajo kishte si kështilltarë rreth saj 312 burra, secili prej të cilëve përfaqësonte 10 mijë burra të tjerë, ushtarë besnikë e të bindur të tij. Megjithatë, Allahu është më i ditur!

- "Asaj i ishte dhënë çdo gjë ..." - Domethënë, çdo gjë për të cilën ka nevojë një mbret dhe sundimtar i fuqishëm.

- "... dhe kishte një fron madhështor." - Një fron të jashtëzakonshëm, madhështor, të zbukuruar me flori dhe xhevahire të llojllojshme, mbi të cilin ajo ulej. Asaj i

الجزء التاسع عشر سورة النمل
إِنِّي وَجَدتُّ ٱمۡرَأَةٗ تَمۡلِكُهُمۡ وَأُوتِيَتۡ مِن كُلِّ شَيۡءٖ وَلَهَا
عَرۡشٌ عَظِيمٞ ٢٣ وَجَدتُّهَا وَقَوۡمَهَا يَسۡجُدُونَ لِلشَّمۡسِ
مِن دُونِ ٱللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ
فَهُمۡ لَا يَهۡتَدُونَ ٢٤ أَلَّا يَسۡجُدُواْ لِلَّهِ ٱلَّذِي يُخۡرِجُ ٱلۡخَبۡءَ فِي
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَيَعۡلَمُ مَا تُخۡفُونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ٢٥ ٱللَّهُ
لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ ٢٦ ۩ قَالَ سَنَنظُرُ
أَصَدَقۡتَ أَمۡ كُنتَ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ٢٧ ٱذۡهَب بِّكِتَٰبِي هَٰذَا
فَأَلۡقِهۡ إِلَيۡهِمۡ ثُمَّ تَوَلَّ عَنۡهُمۡ فَٱنظُرۡ مَاذَا يَرۡجِعُونَ ٢٨ قَالَتۡ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلۡمَلَؤُاْ إِنِّيٓ أُلۡقِيَ إِلَيَّ كِتَٰبٞ كَرِيمٌ ٢٩ إِنَّهُۥ مِن سُلَيۡمَٰنَ وَإِنَّهُۥ
بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ٣٠ أَلَّا تَعۡلُواْ عَلَيَّ وَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ ٣١
قَالَتۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ أَفۡتُونِي فِيٓ أَمۡرِي مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمۡرًا حَتَّىٰ
تَشۡهَدُونِ ٣٢ قَالُواْ نَحۡنُ أُوْلُواْ قُوَّةٖ وَأُوْلُواْ بَأۡسٖ شَدِيدٖ وَٱلۡأَمۡرُ
إِلَيۡكِ فَٱنظُرِي مَاذَا تَأۡمُرِينَ ٣٣ قَالَتۡ إِنَّ ٱلۡمُلُوكَ إِذَا دَخَلُواْ قَرۡيَةً
أَفۡسَدُوهَا وَجَعَلُوٓاْ أَعِزَّةَ أَهۡلِهَآ أَذِلَّةٗۖ وَكَذَٰلِكَ يَفۡعَلُونَ ٣٤
وَإِنِّي مُرۡسِلَةٌ إِلَيۡهِم بِهَدِيَّةٖ فَنَاظِرَةُۢ بِمَ يَرۡجِعُ ٱلۡمُرۡسَلُونَ ٣٥
سجدة الجزء ٢٨
٣٧٩

shërbenin 600 gra, të gjitha nën urdhrat e saj.

- "Atje pashë që ajo dhe populli i saj adhuronin Diellin e jo Allahun. Shejtani ua kishte hijeshuar veprat në sytë e tyre dhe i kishte larguar nga Rruga, kështu që ata nuk e kishin gjetur udhën e drejtë." - Ai i kishte devijuar nga rruga e drejtë, prandaj ata kishin humbur.

- "Ata nuk i përuleshin Allahut ..." - Ata nuk e njihnin rrugën e të vërtetës. Ata nuk e njihnin sinqeritetin e përuljes për Allahun e Lartësuar të vetëm dhe pa ortak. Ata nuk dinin gjë për largimin nga adhurimi i çdo krijese të Tij, yje apo çfarëdo qoftë tjetër. I Lartësuari thotë: "Ndër shenjat e Tij janë nata, dita, Dielli e Hëna. Mos i bëni sexhde as Diellit, as Hënës! Sexhde i bëni vetëm Allahut, i Cili i krijoi ato, nëse e adhuroni vetëm Atë!" [Fusilet 37]**.** Kuptimi është: "O popull, bini në sexhde për Allahun dhe vetëm për Atë.".

- "... i Cili zbulon çdo të fshehtë në qiej e në Tokë ..." - Ibn Abasi shpjegon: "Ai e di mirë çdo gjë që fshihet në qiej dhe në tokë (si ujin e shiut në qiell, farën e fshehur në tokë).". Abdurahman Ibn Zejd Ibn Eslemi ka thënë: "Ajo që fshihet në qiej dhe në tokë janë begatitë që dalin prej tyre, si uji që zbret prej qiellit dhe fara që mbin prej tokës." Pra, është Allahu i Lartësuar Ai që e zbret nga qielli rrizkun, ujin, shiun dhe është Ai që e nxjerr nga toka bimësinë nga farat e fshehura brenda saj. Në fakt (përveçse si fjalë të Sulejmanit), këto fjalë janë të përshtatshme edhe si fjalë të pupëzës, një zog që Allahu i Lartësuar i ka dhënë disa veçori, sikurse shpjegon Ibn Abasi dhe të tjerë, të cilët thonë se pupëza arrin të shohë ujin që rrjedh nën tokë.

- "... dhe që e di atë që fshihni dhe atë që e shfaqni haptazi." - Allahu është i Gjithëditur dhe di imtësisht gjithçka, si atë që robërit e shfaqin haptazi, fjalë apo vepra, ashtu edhe atë që ata e fshehin. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Ai e di të padukshmen dhe të dukshmen. Ai është i Madhi dhe i Lartësuari. Për Atë është njëlloj nëse dikush e fsheh fjalën, apo e shpreh atë haptazi, nëse vepron fshehtas natën, apo vepron haptazi ditën." [Ra'd 9,10]. Në vijim Allahu i Lartësuar thotë:

- "Është Allahu dhe nuk ka zot tjetër, përveç Tij. Ai është Zoti i Arshit të Madh." - Nuk ka krijesë më madhështore se Arshi i Zotit. Duke qenë se pupëza bëri ftesë tek e mira, për adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe pa ortak dhe për përulje vetëm për Të, ne e kemi të ndaluar vrasjen e këtij zogu. Imam Ahmedi, Ebu Daudi dhe Ibn Maxhe sjellin hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili ka thënë se: 2027. "Profeti ﷺ ka ndaluar vrasjen e katër lloj gjallesave: milingonës, bletës, pupëzës dhe *es-suradu"* [127] Isnadi i këtij hadithi është i saktë.

Ajetet 27 - 31

27. Ai *(Sulejmani)* **tha: "Do ta shohim shpejt, nëse ke thënë të vërtetën apo ke gënjyer.**

28. Shko me letrën time dhe jepua atyre! Pastaj largohu pak dhe përgjo se çfarë do të thonë!"

29. Ajo tha: "O fisnikë! Mua më ka ardhur një mesazh i rëndësishëm.
30. Ai është prej Sulejmanit, me fjalët: "Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!
31. Mos ngrini krye kundër meje, por ejani të bindur në fenë e vërtetë!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth fjalëve që Sulejmani (a.s) i drejtoi pupëzës, pasi ajo e njoftoi rreth banorëve të Sebeit dhe mbretëreshës së tyre.

- "Ai *(Sulejmani)* **tha: "Do ta shohim shpejt, nëse ke thënë të vërtetën apo ke gënjyer."** - Domethënë, a ishe e vërtetë në lajmin që solle, apo thjesht tentove të shpëtosh nga ndëshkimi nëpërmjet mashtrimit.

- "Shko me këtë letrën time dhe jepua tyre! Pastaj largohu *(pak)* **nga ata dhe përgjo se çfarë do të thonë!"** - Kështu, Sulejmani e shkroi letrën e tij dhe ia dha pupëzës, për ta çuar tek Belkisa dhe populli i saj. Pupëza shkoi tek kështjella e saj dhe, pikërisht në kohën kur ajo veçohej dhe meditonte, zogu ia hodhi letrën nga një dritare e kështjellës, drejt e në duart e saj. Pastaj u mënjanua pak. Belkisa u habit me atë që po shikonte. Më pas, ajo lexoi mesazhin. Në të shkruhej se letra ishte prej Sulejmanit dhe fillonte: "Me Emrin e Allahut të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!" Atëherë, ajo mblodhi ministrat dhe parinë e mbretërisë së saj dhe më pas iu drejtua atyre dhe u tha:

- "O fisnikë! Mua më ka ardhur një mesazh i rëndësishëm." - Ajo gjykoi se ky ishte një mesazh i rëndësishëm dhe e përshkroi me fjalët: "*kitabun kerim*" pra mesazh i vyer e me rëndësi shumë të madhe. Në lidhje me këtë gjykim ajo u bazua pikërisht në ndodhinë e çuditshme që vërejti, kur një zog shkoi dhe i dorëzoi atë mesazh, dhe pastaj u largua plot edukatë, si të ishte i mësuar. Nuk ka dyshim se asnjë mbret më parë nuk e kishte bërë këtë gjë, apo të kishte pushtet të tillë. Pastaj, ajo ua lexoi atyre letrën.

- "Ai është prej Sulejmanit, me fjalët: "Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit." - Kështu, ata e mësuan se ky mesazh u vinte nga Profeti i Allahut, Sulejmani (a.s). Ata e kuptonin dhe ishin të bindur se nuk mund ta përballonin luftën me të. Ai i paralajmëronte që të mos tregoheshin kryeneçë ndaj ftesës së tij, por të shkonin tek ai të dorëzuar, duke besuar Allahun si një të vetëm, duke iu përkushtuar Atij me sinqeritet në çdo adhurim. Mejmun Ibn Mehrani tregon se, në fillim, Profeti i Allahut i niste mesazhet e tij me "*Bismikellllahume*", derisa zbriti ky ajet, dhe atëherë ai i hapte me: "*Bismilahir-Rahmanir-Rahim*". Dijetarët kanë thënë se askush nuk i ka nisur letrat me: "*Bismilahir-Rahmanir-Rahim*" përpara Sulejmanit (paqja e Zotit qoftë mbi të!).

- "Mos ngrini krye kundër meje ..." - Mos u tregoni kryeneçë e mendjemëdhenj.

- "... por ejani të bindur në fenë e vërtetë!" - Kthehuni tek unë të dorëzuar, besimtarë të një Zoti të vetëm dhe të nënshtruar në adhurimin e Tij, përmes rregullave të vendosura nga Ai.

Ajetet 32 - 35

32. Ajo tha: "O fisnikë! Më këshilloni për këtë çështje! Për asnjë çështje nuk kam vendosur pa ju."
33. Ata i thanë: "Ne jemi të fuqishëm dhe jemi luftëtarë të rreptë, por vendimi të takon ty. Prandaj vendos se çfarë urdhri do të na japësh!"
34. Ajo tha: "Mbretërit, kur e pushtojnë një vend, e shkatërrojnë atë dhe i poshtërojnë fisnikët e atij vendi. Kështu veprojnë ata.
35. Po unë do t'i dërgoj atij një dhuratë të madhe dhe do të shoh se çfarë do të më sjellin të dërguarit.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi ua lexoi atyre mesazhin e Sulejmanit, ajo u këshillua me ta, në lidhje me vendimin që i duhej të merrte për këtë situatë të krijuar.

- "Ajo tha: "O fisnikë! Më këshilloni për këtë çështje! Për asnjë çështje nuk kam

vendosur pa ju" - Nuk marr vendime, derisa të vini në mexhlisin tim dhe të më këshilloni për vendimin që duhet të marr.

- "Ata i thanë: "Ne jemi të fuqishëm dhe jemi luftëtarë të rreptë ..." - Kështu, ata i sollën ndër mend numrin e madh, përgatitjen e tyre të fortë ushtarake, si dhe forcën dhe trimërinë që i karakterizonte. Megjithatë, më pas, ata ia lënë të gjithë çështjen në dorë asaj, duke thënë:

- "... por vendimi të takon ty. Prandaj vendos se çfarë urdhri do të na japësh!" - Nëse dëshiron, luftojmë kundër tij ose lidhim paqe me të. Çështja është në dorën tënde: ne do të zbatojmë dhe do t'i bindemi vendimit tënd. Ata e dinin mirë dhe ajo e dinte mirë se nuk mund të përballeshin me Sulejmanin, me atë forcë, ushtri dhe pushtet që ai zotëronte. Ai kishte nën urdhrat e tij një ushtri të madhe të përbërë prej njerëzve, xhindëve edhe zogjve, që ishin nënshtruar për të. Përveç kësaj, duke parë atë që ndodhi me zogun e dërguar prej Sulejmanit, ajo tha: "Unë frikësohem se ai do të niset drejt nesh me ushtrinë e tij dhe ka për të na shkatërruar":

- "Ajo tha: "Mbretërit, kur e pushtojnë një vend, e shkatërrojnë atë ..." - Kur ata hyjnë me forcë në një vend, e shkatërrojnë atë.

- "... dhe i poshtërojnë fisnikët e atij vendi. Kështu veprojnë ata." - Kështu, ata i posh-tërojnë, duke i vrarë ose duke i robëruar. Atëherë, Allahu i Lartësuar, Krenar dhe i Madhëruar thotë: "Kështu veprojnë ata." Më pas, ajo shfaqi synimin e saj për lidhje paqeje dhe marrëveshjeje me Sulejmanin:

- "Po unë do t'i dërgoj atij një dhuratë të madhe dhe do të shoh se çfarë *(përgjigje)* **do të më sjellin të dërguarit e mi."** - Nëse e pranon këtë dhuratë që i jap, atëherë ai është mbret si gjithë mbretërit e tjerë, prandaj filloni luftën kundër tij. E nëse ai nuk e pranon, atëherë ai është profet, prandaj duhet ta pasoni dhe t'i bindeni atij.

Ajetet 36 - 37

36. Kur ata mbërritën te Sulejmani, ai tha: "Vallë, me pasuri do të më joshni mua? Ajo që më ka dhënë Allahu mua, është shumë më e mirë se ajo që jua ka dhënë juve. Jeni ju ata që gëzoheni me dhurata."

37. Kthehu tek ata, - u tha të dërguarve - dhe të jeni të sigurt se ne do t'u shkojmë me aq ushtri, sa nuk do të mund t'i bëjnë ballë dhe do t'i dëbojmë prej aty të poshtëruar e të përulur!

Shpjegimi i ajeteve

- "Kur ata mbërritën te Sulejmani, ai tha: "Vallë, me pasuri do të më joshni mua?" - Sulejmani as nuk ia hodhi sytë dhuratës që i dërgoi Belkisa, madje as nuk u kujdes fare për të dhe i ktheu shpinën, duke shprehur një qortim të ashpër për ta dhe duke u thënë: "Vallë, me pasuri do të më joshni mua?" Mos vallë po kërkoni të bëni të ndryshoj mendim dhe t'ju lë juve dhe idhujtarinë tuaj, t'ju lë në sundimin tuaj të pa drejtë të ndërtuar mbi idhujtari? Pastaj tha:

- "Ajo që më ka dhënë Allahu mua, është shumë më e mirë se ajo që jua ka dhënë juve." - Pra ajo që më ka dhuruar mua Zoti prej sundimit, mbretërimit, pushtetit, pasurisë dhe ushtrive të shumta, janë shumë më të mira se sa ato që ju posedoni. Në vijim tha:

- "Jeni ju ata që gëzoheni me dhurata." - Pra përmes dhuratave dhe pasurive mund të gëzoheni vetëm ju, ndërsa unë nuk pranoj veçse Islamin, pra dorëzimin tuaj të plotë në besimin e drejtë ose shpatën. Ea'meshi transmeton nga Ibn Abasi i cili tregon dhe thotë: "Sulejmani urdhëroi shejtanët që kishte nën sundim për t'u paraqitur korjerëve të Belkisës një vegim të njëmijë kështjellave prej floriri dhe argjendi. Atëherë kur korjerët e saj e panë këtë pamje thanë: "E çfarë i hyn në punë këtij kjo dhurata jonë e pa përfillshme?!" Nga kjo mund të nxjerrim si dobi se është e lejuar që mbretërit të shfaqen para të dërguarve dhe përfaqësuesve të vendeve të tjera me pamjet, zbukurimet dhe stolitë e tyre, për të

treguar pushtetin dhe sundimin e tyre të madh. Atëherë Sulejmani u drejtohet dhe u thotë:

- "Kthehu tek ata, - u tha të dërguarve - dhe të jeni të sigurt se ne do t'u shkojmë me aq ushtri, sa nuk do të mund t'i bëjnë ballë" - Pra kthehuni tek ata së bashku me dhuratën e tyre dhe le ta dinë se: "... ne do t'u vijmë me aq ushtri, sa nuk do të mund t'i bëjnë ballë, ..." Pra, njoftoi se ata nuk do të kenë pushtet dhe forcë për të luftuar kundër ushtrisë së Sulejmanit. Pastaj tha:

- "dhe do t'i dëbojmë prej aty të poshtëruar e të përulur!" - Pra kemi për t'i nxjerrë dhe dëbuar nga vendi i tyre të nënçmuar, të mposhtur e të përulur. Atëherë, kur delegacioni i Belkisës u kthyen pas së bashku me dhuratën që ajo kishte dërguar me ta dhe mesazhin e qartë të Sulejmanit, ajo e dëgjoi këtë këshillë dhe vendosi të pranojë festën e tij. Kështu, ata u nisën të gjithë, me në krye mbretëreshën e tyre, të përulur dhe të nënshtruar, por edhe të mbushur me respekt dhe vlerësim për Sulejmanin. Me këtë ajo jepte mesazhin se tashmë ishte gati të pasonte rrugën e tij dhe të pranonte Islamin. Kur Sulejmani u sigurua për mbërritjen e delegacionit të tyre u gëzua shumë.

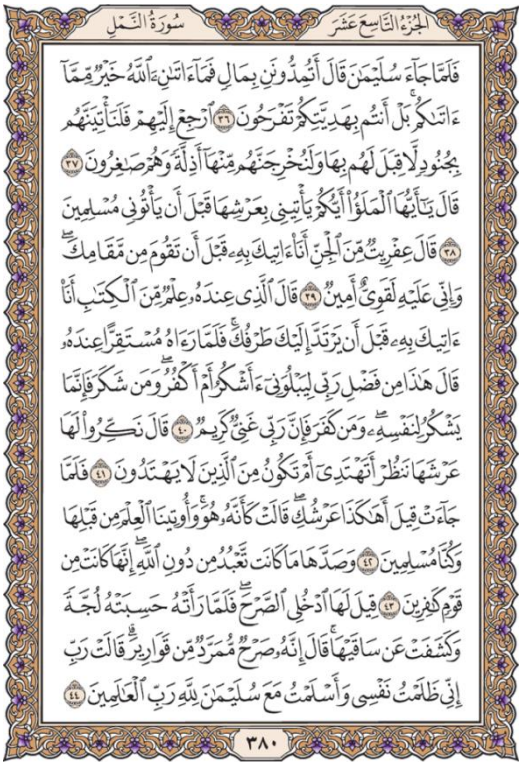
Ajetet 38 - 40

38. Sulejmani tha: "O fisnikë! Cili prej jush do të ma sjellë fronin e saj, para se ata të më vijnë të dorëzuar?"

39. Ifriti, - një prej xhindëve, - tha: "Unë do të ta sjell atë para se të ngrihesh nga vendi ku je ulur. Unë kam fuqi të plotë për këtë dhe jam besnik."

40. Ndërsa një që kishte dituri nga Libri tha: "Unë ta sjell atë ty sa hap e mbyll sytë." Kur Sulejmani e pa atë *(fronin)* **para vetes, tha: "Kjo është mirësia e Zotit tim, që të më sprovojë mua a do të jem mirënjohës apo mosmirënjohës. Kush është mirënjohës, është për të mirën e vet dhe kush është mosmirënjohës,** *(ta dijë se)* **Zoti im është i Pasur e Bujar!"**

Shpjegimi i ajeteve

الجزء التاسع عشر سورة النمل
فَلَمَّا جَآءَ سُلَيۡمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٖ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيۡرٞ مِّمَّآ
ءَاتَىٰكُم بَلۡ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمۡ تَفۡرَحُونَ ٣٦ ٱرۡجِعۡ إِلَيۡهِمۡ فَلَنَأۡتِيَنَّهُمۡ
بِجُنُودٖ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا وَلَنُخۡرِجَنَّهُم مِّنۡهَآ أَذِلَّةٗ وَهُمۡ صَٰغِرُونَ ٣٧
قَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ أَيُّكُمۡ يَأۡتِينِي بِعَرۡشِهَا قَبۡلَ أَن يَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ
٣٨ قَالَ عِفۡرِيتٞ مِّنَ ٱلۡجِنِّ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبۡلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَۖ
وَإِنِّي عَلَيۡهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٞ ٣٩ قَالَ ٱلَّذِي عِندَهُۥ عِلۡمٞ مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ أَنَا۠
ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبۡلَ أَن يَرۡتَدَّ إِلَيۡكَ طَرۡفُكَۚ فَلَمَّا رَءَاهُ مُسۡتَقِرًّا عِندَهُۥ
قَالَ هَٰذَا مِن فَضۡلِ رَبِّي لِيَبۡلُوَنِيٓ ءَأَشۡكُرُ أَمۡ أَكۡفُرُۖ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا
يَشۡكُرُ لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٞ ٤٠ قَالَ نَكِّرُواْ لَهَا
عَرۡشَهَا نَنظُرۡ أَتَهۡتَدِيٓ أَمۡ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهۡتَدُونَ ٤١ فَلَمَّا
جَآءَتۡ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرۡشُكِۖ قَالَتۡ كَأَنَّهُۥ هُوَۚ وَأُوتِينَا ٱلۡعِلۡمَ مِن قَبۡلِهَا
وَكُنَّا مُسۡلِمِينَ ٤٢ وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعۡبُدُ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ إِنَّهَا كَانَتۡ مِن
قَوۡمٖ كَٰفِرِينَ ٤٣ قِيلَ لَهَا ٱدۡخُلِي ٱلصَّرۡحَۖ فَلَمَّا رَأَتۡهُ حَسِبَتۡهُ لُجَّةٗ
وَكَشَفَتۡ عَن سَاقَيۡهَاۚ قَالَ إِنَّهُۥ صَرۡحٞ مُّمَرَّدٞ مِّن قَوَارِيرَۗ قَالَتۡ رَبِّ
إِنِّي ظَلَمۡتُ نَفۡسِي وَأَسۡلَمۡتُ مَعَ سُلَيۡمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٤٤
٣٨٠

Kur të dërguarit e Belkisës u kthyen tek ajo me mesazhin e Sulejmanit, ajo tha: "Uallahi, e dija se ai nuk ishte mbret si mbretërit e zakonshëm dhe jam e bindur se nuk kemi forcë për t'u përballur me ushtrinë e tij. Tashmë kam dërguar mesazh se unë do të shkoj drejt tij me krerët e popullit tim, për të parë dhe dëgjuar nga afër ftesën dhe porositë e tij." Më pas, ajo urdhëroi që të kujdeseshin për fronin e saj, i cili ishte vërtet një fron madhështor prej floriri, diamantesh, smeraldesh dhe xhevahiresh. Ajo urdhëroi që froni të kyçej në shtatë kuti të ndërfutura në njëra tjetrën. Kështu, ajo u nis drejt Sulejmanit me 12 mijë vetë, që thuhet se ishin prej mbretërve të Jemenit. Ndërkohë xhindët i sillnin Sulejmanit lajmet rreth Belkisës çdo ditë dhe çdo natë. Kur ajo po afrohej në qytetin e Sulejmanit, ai mblodhi xhindët dhe njerëzit që i mbante rreth e rrotull vetes dhe tha:

- "Sulejmani tha: "O fisnikë! Cili prej jush do të ma sjellë fronin e saj, para se ata të më vijnë të dorëzuar?" - Ai nuk dëshironte ta merrte fronin e saj pasi ata të

pranonin Islamin, sepse atëherë do ta kishte të ndaluar të cenonte jetën dhe pasurinë e tyre.

- "Ifriti, - një prej xhindëve - tha: "Unë do të ta sjell atë para se të ngrihesh nga vendi ku je ulur." - Ifriti, njëri prej xhindeve *marid* (rebelë) që ishin nën shërbimin e tij, tha: "Unë do të ta sjell atë para se të ngrihesh nga vendi ku je ulur." Pra, para se të ngrihesh nga mexhlisi. Kjo do të thotë që flitej për kohën nga fillimi i ditës, derisa dielli fillonte të ulej nga kupa e qiellit. Kaq ishte kohëzgjatja e mexhlisit të Sulejmanit.

- "Unë kam fuqi të plotë për këtë dhe jam besnik." - Unë jam i fortë për mbartjen e atij froni madhështor dhe jam besnik, në lidhje me ruajtjen e xhevahireve dhe zbukurimeve të tij, derisa ta sjell të pa prekur para jush. Por Sulejmani (a.s) donte ta sillte më shpejt, për të shfaqur madhështinë e pushtetit dhe mirësive që Zoti i kishte dhuruar. Allahu i Madhëruar i kishte dhuruar ushtri dhe pushtet që nuk ia kishte dhuruar askujt përpara tij dhe nuk do t'ia jepte askujt pas tij. Gjithashtu, sjellja e fronit të Belkisës në një formë aq të jashtëzakonshme, do të shërbente edhe si një argument i fortë përpara Belkisës dhe popullit të saj, për të dëshmuar se ai ishte Profet i Zotit. Sjellja e atij froni madhështor, ashtu siç ishte, i pacenuar, nga viset e largëta, përpara se ata të vinin vetë, konsiderohet, pa dyshim, një ngjarje e jashtëzakonshme, aq më tepër që ajo urdhëroi që të ruhej dhe të mbyllej në 7 dhoma, njëra brenda tjetrës dhe të ruhej me shumë roje. Më pas i Lartësuari thotë:

- "Ndërsa një që kishte dituri nga Libri tha: "Unë ta sjell atë ty sa hap e mbyll sytë." - Ibn Abasi thotë se ai ishte Asifu, shkruajtësi i Sulejmanit. Ai ishte një besimtar i sinqertë, që dinte emrin e madh të Allahut.[128]

- "Kur Sulejmani e pa atë para vetes, tha: "Kjo është mirësia e Zotit tim, që të më sprovojë mua a do të jem mirënjohës apo mosmirënjohës." - Sulejmani as nuk e ndieu kur froni i saj u soll përpara tij. Atëherë, ai tha: "Kjo është mirësia e Zotit tim, që të më sprovojë mua a do të jem mirënjohës apo mosmirënjohës." Kjo është një prej mirësive të shumta të Allahut mbi mua, që të më verë në provë a do të jem mirënjohës për mirësitë e Tij apo mohues i tyre.

- "Kush është mirënjohës, është për të mirën e vet ..." Sikurse ka thënë i lavdëruari: "Kush bën mirë, bën mirë për veten e vet e kush bën keq, ai vepron kundër vetes së vet. Zoti yt nuk u bën padrejtësi robërve." [Fusilet 46], ose: "Çdokush që nuk beson *(në Allahun)*, do të përgjigjet për mosbesimin e vet, e çdokush që bën punë të mira, ai po përgatitet për veten e vet.". [Rum 44].

- "... dhe kush është mosmirënjohës, *(ta dijë se)* **Zoti im është i Pasur e Bujar!"** - Ai është i pasur, që nuk ka nevojë për robërit e Tij dhe për adhurimin e tyre. Ai është Bujar e Bamirës, edhe nëse robërit nuk i përkushtojnë Atij adhurime. Kështu madhëria e Tij nuk ka nevojë për askënd dhe për asgjë. Kjo i ngjan asaj që ka thënë Musai (a.s): "Zoti juaj shpalli: "Nëse tregoheni mirënjohës, Unë do t'jua shtoj të mirat, por nëse do të tregoheni mosmirënjohës, të jeni të bindur se dënimi Im është, vërtet shumë i rëndë." Dhe Musai tha: "Nëse ju dhe të gjithë ata që janë në tokë nuk janë mirënjohës, Allahu është i Panevojë dhe i Lavdëruar"." [Ibrahim 7, 8]. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ebu Dherri se Profeti i Allahut tregon se Allahu i Lartësuar ka thënë: "O robërit e Mi! Nëse të parët dhe të fundit, njerëzit dhe xhindët, do të ishin me zemrën më të devotshme të dikujt prej jush, kjo nuk do të shtonte në mbretërimin dhe pasurinë Time asgjë. O robërit e Mi! Nëse të parët dhe të fundit, njerëzit dhe xhindët, do të ishin me zemrën më të prishur (e gjynahqare) të dikujt prej jush, kjo nuk do të pakësonte në mbretërimin dhe pasurinë Time asgjë. O robërit e Mi! Nëse të parët dhe të fundit, njerëzit dhe xhindët, tubohen të gjithë në

një vend dhe më luten e kërkojnë dhe nëse Unë i jap secilit prej tyre gjithçka që kërkojnë, kjo nuk ka për të pakësuar në mbretërimin dhe pasurinë Time asgjë, ashtu sikurse nuk pakëson gjë një majë gjilpëre prej ujit të detit, nëse futet në të. O robërit e Mi! Unë ia kam ndaluar vetes padrejtësinë dhe e kam bërë mes jush të ndaluar, prandaj mos bëni padrejtësi! O robërit e Mi! Jam Unë Ai që i ruan dhe i llogarit veprat tuaja! Çdokush që gjen mirësi, le të lavdërojë Allahun dhe çdokush që gjen diçka tjetër, të qortojë veçse vetveten."

Ajetet 41 - 44

41. Ai tha: "Ndryshojani asaj fronin, që ta shohim a do ta dallojë atë, apo është nga ata që nuk kuptojnë."

42. Kur ajo erdhi, e pyetën: "Kështu është froni yt?" Ajo tha: "Si të ishte vetë ai?!" *(Sulejmani tha:)* **"Neve na është dhënë dituria përpara kësaj dhe kemi qenë besimtarë të nënshtruar** *(ndaj Zotit).***".**

43. Atë e kishte penguar ajo që adhuronte përveç Allahut. Ajo ishte nga një popull jobesimtar.

44. Asaj i thanë: "Hyr në pallat!". Por, kur e pa atë, mendoi se ishte ujë dhe i zbuloi kërcinjtë e saj. Ai tha: "Ky është një pallat i shtruar me pllaka të lëmuara prej xhami." Ajo tha: "O Zoti im! Unë kam qenë vërtet e padrejtë ndaj vetes sime dhe tani, së bashku me Sulejmanin, po i dorëzohem Allahut, Zotit të botëve.".

Shpjegimi i ajeteve

Kur ia sollën fronin e Belkisës përpara mbërritjes së saj, Sulejmani urdhëroi për të ndryshuar diçka prej tij, në mënyrë që ta testonte: a do ta njihte ajo fronin e vet apo jo.

- "Ai tha: "Ndryshojani fronin, që ta shohim a do ta dallojë atë, apo është nga ata që nuk kuptojnë." Kështu, ata i bënë fronit ca ndryshime. Belkisa ishte inteligjente dhe shumë e mprehtë. Gjithashtu, ajo ishte dhe shumë e kujdesshme në fjalët e zgjedhura, prandaj nuk u shpreh në mënyrë të prerë që ishte pikërisht ai froni i saj:

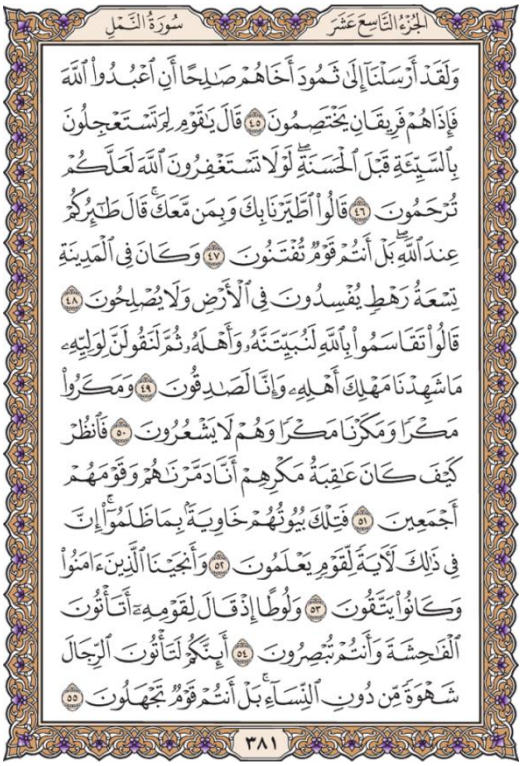
- "Kur ajo erdhi, e pyetën: "Kështu është froni yt?" Ajo tha: "Si të ishte vetë ai?!" - Domethënë, ai i ngjan shumë fronit të tim. Kjo mënyrë të shprehuri tregonte për zgjuarsinë dhe mprehtësinë e saj.

- "Neve na është dhënë dituria përpara kësaj dhe kemi qenë besimtarë të nënshtruar *(ndaj Zotit)***."** - Muxhahidi thotë se këto ishin fjalë të Sulejmanit a.s.

- "Atë e kishte penguar ajo që adhuronte përveç Allahut. Ajo ishte nga një popull jobesimtar." - Kjo është pjesa përmbyllëse e fjalëve të Sulejmanit, sikurse e jep këtë mendim Muxhahidi dhe Seid Ibn Xhubejri. Pra fillimisht Ai tregoi se ishte dorëzuar ndaj një Zoti të vetëm kur tha: "Neve na është dhënë dituria përpara kësaj dhe kemi qenë besimtarë të nënshtruar *(ndaj Zotit)*.". Pastaj vijoi të tregojë se Belkisën nuk e pengonte nga adhurimi i Allahut si një dhe pa ortak veçse adhurimi i diçkaje tjetër veç Allahut, duke pasuar popullin e saj të cilët ishin mohues të besimit të vërtetë. Këtë mendim e mbështet edhe fakti se ajo e shfaqi islamin e saj pas hyrjes në kështjellën e Sulejmanit, sikurse do të shpjegohet më pas.

- "Asaj i thanë: "Hyr në pallat!". Por, kur e pa atë, mendoi se ishte ujë dhe i zbuloi kërcinjtë e saj." - Sulejmani kishte urdhëruar shejtanët që i kishte në shërbimin e tij për t'i ndërtuar atij një kështjellë madhështore prej qelqi. Ata e projektuan dhe ndërtuan në mënyrë të tillë që poshtë saj të rridhte ujë. Ai që nuk e dinte, mendonte se po shkelte në ujë, por, në fakt, ajo ishte një dysheme e tejdukshme. Sulejmani e bëri për t'i treguar Belkisës që ai kishte pasuri dhe mbretëri më të madhe se ajo. Kur ajo e pa, pandehu se ishte dallgë uji, prandaj ngriti lehtë fustanin.

- "Ai tha: "Ky është një pallat i shtruar me pllaka të lëmuara prej xhami." - Kur qëndroi përballë Sulejmanit, ai e ftoi në adhurimin e Allahut të Lartësuar dhe e qortoi për adhurimin që ata i përkushtonin diellit. Atëherë, ajo tha disa fjalë që i thonë mosbesimtarët, prandaj Sulejmani ra

الجزء التاسع عشر سورة النمل
وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ
بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ ۖ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا۟ ٱطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ۚ قَالَ طَٰٓئِرُكُمْ
عِندَ ٱللَّهِ ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ فِى ٱلْمَدِينَةِ
تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾
قَالُوا۟ تَقَٰسَمُوا۟ بِٱللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ
مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا۟
مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ فَٱنظُرْ
كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةًۢ بِمَا ظَلَمُوٓا۟ ۗ إِنَّ
فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ
ٱلْفَٰحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ
شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾
٣٨١

menjëherë në sexhde për Allahun, duke e madhëruar e dëlirësuar Atë. Së bashku me të ranë në sexhde edhe njerëzit e tjerë. Ajo u befasua kur pa Sulejmanin që veproi ashtu. Kur Sulejmani ngriti kokën nga sexhdja, i tha: "E mjera ti, çfarë the?" Atëherë, ajo tha:

- "Ajo tha: "O Zoti im! Unë kam qenë, vërtet e padrejtë ndaj vetes sime dhe tani, së bashku me Sulejmanin, po i dorëzohem Allahut, Zotit të botëve.". - Kështu ajo pranoi Islamin. Pas kësaj, ajo u përkushtua në adhurimin e sinqertë të Allahut të vetëm dhe pa ortak, i Cili ka krijuar dhe ka përcaktuar gjithçka në gjithësi.

Ajetet 45 - 47

45. Ne dërguam te populli i Themudit vëllanë e tyre, **Salihun** *(që u tha)*: **"Adhuroni Allahun!". Por ata u përçanë në dy grupe kundërshtare.**

46. Ai tha: "O populli im, përse nguteni e kërkoni të keqen përpara së mirës? Përse nuk i kërkoni falje Allahut që të mund të mëshiroheni?"

47. Ata thanë: "Ne parandiejmë ogur të keq prej teje dhe prej atyre që janë me ty." Ai tha: "E mira dhe e keqja është prej Allahut, **por ju jeni një popull që jeni vënë në provë."**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne dërguam te populli i Themudit vëllanë e tyre, **Salihun** *(që u tha)*: **"Adhuroni Allahun!".** - Allahu i Lartësuar na tregon rreth popullit të Themudit dhe Profetit të dërguar ndër ta, Salihut (a.s). Ai i ftoi ata që të adhuronin Allahun si një të vetëm dhe të pashoq.

- "Por ata u përçanë në dy grupe kundërshtare." - Mes tyre pati besimtarë, por edhe mohues të besimit. I Lartësuari thotë në ajetin tjetër: "Krerët arrogantë të popullit u thanë atyre që i konsideronin më të dobët e që kishin besuar: "A e dini vërtet se Salihu është i dërguar i Zotit të tij?" Ata thanë: "Po, ne besojmë në mesazhin e tij". Kryeneçët thanë: "Ne nuk e besojmë atë që besoni ju"." [Araf 75, 76]. Ndërsa në këtë ajet i Lartësuari, duke na treguar fjalët e Profetit të tyre, thotë:

- "Ai *(Salihu)* **tha: "O populli im, përse nguteni e kërkoni të keqen përpara së mirës? Përse nuk i kërkoni falje Allahut që të mund të mëshiroheni?"** - Përse kërkoni që t'ju përshpejtohet ndëshkimi dhe nuk kërkoni prej Allahut mëshirën e Tij?! Prandaj i Lartësuari, në vijim thotë: "Përse nuk i kërkoni falje Allahut, që të mund të mëshiroheni?"

- "Ata thanë: "Ne parandiejmë ogur të keq prej teje dhe prej atyre që janë me ty." - Nuk kemi parë mbarësi nga ty dhe nga fytyrat e atyre që pasojnë rrugën tënde.

Këto ishin fjalët e tyre, për shkak se ishin zhytur në ligësi dhe i kishte mbuluar errësira. Sa herë që ndodhte ndonjë e keqe, ata thoshin se kjo e keqe u vinte për shkak të Salihut dhe shokëve të tij. Pra, i trajtonin ata si të ishin oguri i keq mes tyre, siç na tregon i Lartësuari edhe rreth popullit të Faraonit dhe fjalëve të tyre: "Kur vinin kohë të mira, ata thoshin: "Kjo është, thjesht merita jonë". E, kur i godiste ndonjë e keqe,

atë e konsideronin si ogur të zi që shkaktohej nga prania e Musait dhe e atyre që ishin me të. Në fakt, fatkeqësitë u vinin nga Allahu *(për gjynahet e tyre)*, por shumica e tyre nuk e dinin." [Earaf 131]. Ose: "Sa herë që u vjen ndonjë e mirë, ata thonë: "Kjo është nga Allahu.". Por nëse i godet ndonjë e keqe, thonë: "Kjo është nga ti *(o Muhamed)*!". Thuaju: "Të gjitha janë nga Allahu!" Ç'është me këta njerëz që nuk kuptojnë asgjë?" [Nisa 78]. Po kështu edhe kur foli për banorët e atij vendi, kur ndër ta erdhën të dërguarit: "Ata *(mohuesit)* thanë: "Ne parandiejmë ogur të keq me ju dhe nëse nuk tërhiqeni, ne do t'ju gjuajmë me gurë dhe do të përjetoni ndëshkim të dhimbshëm nga ne.". Ata *(të dërguarit)* thanë: "Ogurin e keq e keni nga vetja juaj *(te padrejtësitë tuaja)*. Mos vallë *(jemi ogur i keq)* për shkak se ju këshilluam?! Jo. Por ju jeni një popull që e kaloni çdo kufi." [Ja sin 18, 19].

- "Ai tha: "E mira dhe e keqja është prej Allahut ..." - Domethënë, Allahu ka për t'ju dhënë shpagimin e merituar për këto që thoni.

- "... por ju jeni një popull që jeni vënë në provë." - Ju po afroheni drejt ndëshkimit duke u zhytur ditë pas dite në humbjen tuaj, duke mos përfillur ftesën dhe udhëzimin e Zotit.

Ajetet 48 - 53

48. Në qytet ishin nëntë veta, që bënin shkatërrime në tokë dhe nuk donin të përmirësonin.

49. Ata thanë: "Të betohemi në Allahun, se do ta vrasim atë dhe familjen e tij gjatë natës, dhe pastaj do t'u themi të afërmve të tij: "Ne nuk morëm pjesë në vrasjen e familjes së tij dhe po themi të vërtetën."

50. Ata përgatitën një kurth, por edhe Ne u bëmë një kurth, që ata nuk e dinin.

51. Shiko se si qe përfundimi i dredhisë së tyre! Ne i shkatërruam të gjithë ata dhe popullin e tyre.

52. Këto janë gërmadhat e shtëpive të tyre. Ato u shkretuan për shkak të padrejtësive të tyre. Nuk ka dyshim se në gjithë këtë ka argument për njerëzit që kuptojnë.

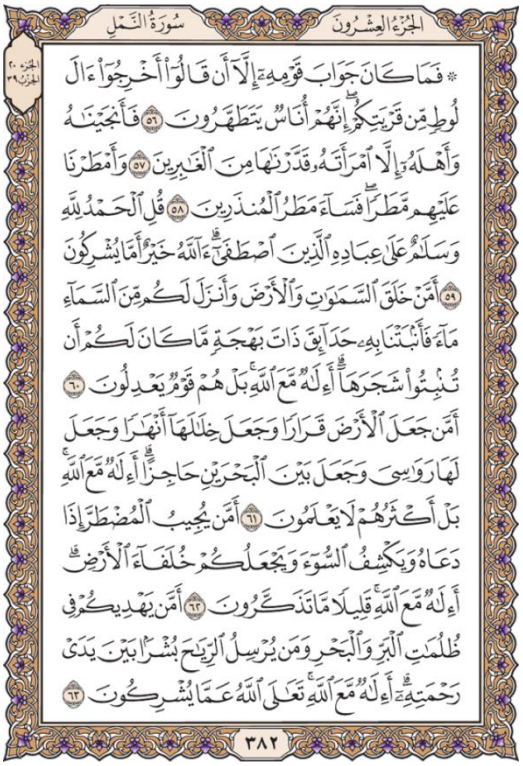
53. Ne i shpëtuam ata që besuan dhe që ishin të devotshëm.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth keqbërësve nga populli i Themudit, të cilët kaluan çdo kufi, dhe pikërisht për krerët e tyre. Ata e ftonin popullin në rrugën e humbjes, të mosbesimit dhe të refuzimit të profetit Salih, derisa i goditi ashpër dënimi. Kështu, nën udhëheqjen e tyre, njerëzit keqbërës dhe të padrejtë therën devenë, që Zoti ua soll si mrekulli, mrekulli të cilën vetë e kishin kërkuar. Madje, ata tentuan që të vrisnin dhe vetë profetin Salih. Ata vendosën që ta sulmonin befasisht natën, në familjen e tij, ta vrisnin atë fshehtas, dhe pastaj t'u thoshin të afërmve të tij se ata nuk dinin gjë rreth kësaj vrasjeje:

- "Në qytet ishin nëntë veta, të cilët bënin shkatërrime në tokë dhe nuk donin të përmirësonin." - Kështu, në qytetin e Themudit ishin 9 persona, të cilët, - siç thotë Allahu i Lartësuar, - bënin shkatërrime në tokë dhe nuk donin të përmirësonin. Ishin pikërisht këta ata të cilët e therën devenë. Më fatziu ndër ta quhej Kidar Ibn Salif. Ishte ai që e theri me dorën e tij devenë dhe është pikërisht ky, të cilin Allahu i Lartësuar e ka përmendur në ajetin tjetër: "Ata thirrën shokun e tyre, i cili e mori dhe e theri atë *(devenë)*." [Kamer 29]. Ose: "Themudi mohoi për shkak të arrogancës së vet, kur më i keqi i tyre u ngrit me të shpejtë ..." [Shems 12]. Ata refuzuan ftesën e Zotit dhe kaluan çdo kufi me arrogancën dhe padrejtësinë e tyre. Allahu i Lartësuar thotë se ata ishin shkatërrues, njerëz që vetëm prishnin me çdo mënyrë që mundeshin dhe nuk bënin kurrë asnjë përmirësim.

- "Ata thanë: "Të betohemi në Allahun se do ta vrasim atë dhe familjen e tij gjatë natës, dhe pastaj do t'u themi të afërmve të tij: "Ne nuk morëm pjesë në vrasjen e familjes së tij dhe po themi të vërtetën." - Domethënë, ata i dhanë besën njëri-tjetrit (pas vrasjes së devesë) për të realizuar në

الجزء العشرون سورة النمل
فما كان جواب قومه إلا أن قالوا أخرجوا آل
لوط من قريتكم إنهم أناس يتطهرون ﴿٥٦﴾ فأنجيناه
وأهله إلا امرأته قدرناها من الغابرين ﴿٥٧﴾ وأمطرنا
عليهم مطرا فساء مطر المنذرين ﴿٥٨﴾ قل الحمد لله
وسلام على عباده الذين اصطفى آلله خير أما يشركون
﴿٥٩﴾ أمن خلق السموات والأرض وأنزل لكم من السماء
ماء فأنبتنا به حدائق ذات بهجة ما كان لكم أن
تنبتوا شجرها أإله مع الله بل هم قوم يعدلون ﴿٦٠﴾
أمن جعل الأرض قرارا وجعل خلالها أنهارا وجعل
لها رواسي وجعل بين البحرين حاجزا أإله مع الله
بل أكثرهم لا يعلمون ﴿٦١﴾ أمن يجيب المضطر إذا
دعاه ويكشف السوء ويجعلكم خلفاء الأرض
أإله مع الله قليلا ما تذكرون ﴿٦٢﴾ أمن يهديكم في
ظلمات البر والبحر ومن يرسل الرياح بشرا بين يدي
رحمته أإله مع الله تعالى الله عما يشركون ﴿٦٣﴾
٣٨٢

fshehtësi atentatin ndaj Salihut (a.s). Kur ata po komplotonin, i Lartësuari i goditi me një shkëmb, i cili i shtypi dhe i vrau menjëherë. Kështu, Allahu i Lartësuar e shpëtoi Salihun dhe ata që ishin me të.

- "Ata përgatitën një kurth, por edhe Ne u bëmë një kurth, që ata nuk e dinin. Shiko se si qe përfundimi i dredhisë së tyre! Ne i shkatërruam të gjithë ata dhe popullin e tyre. Këto janë gërmadhat e shtëpive të tyre." - Në to nuk mbeti gjallë asnjë frymë njeriu.

- "Ata u shkretuan për shkak të padrejtësive të tyre. Nuk ka dyshim se në gjithë këtë *(ndodhi)* **ka argument për njerëzit që kuptojnë. Ne i shpëtuam ata që besuan dhe që ishin të devotshëm."**

Ajetet 54 - 58

54. Luti i tha popullit të vet: "Si e bëni atë punë të shëmtuar, duke parë njëri-tjetrin?!"

55. Ju, nga epshi, kontaktoni me meshkuj dhe braktisni gratë tuaja! Ju jeni popull shumë injorant.

56. Por populli i tij pati vetëm një përgjigje: "Dëbojeni familjen e Lutit nga vendi juaj, sepse ata janë njerëz që ruajnë pastërtinë!"

57. Ne e shpëtuam atë dhe familjen e tij, përveç gruas së tij. E kishim përcaktuar që ajo të mbetej me të dënuarit.

58. Atyre u lëshuam një rrebesh. Sa i keq ishte ai rrebesh për ata që ishin paralajmëruar!

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon historinë e Profetit dhe robit të Tij të dashur, Lutit. Ai e paralajmëroi popullin e tij për zemërimin e Allahut, në lidhje me atë poshtërsi të pashembullt, që nuk ishte parë kurrë më herët, pra, për marrëdhëniet meshkuj me meshkujt dhe femrat me femrat.

- "**Luti i tha popullit të vet: "Si e bëni atë punë të shëmtuar, duke parë njëri-tjetrin?"** - Ju kryeni poshtërsi duke parë njëri-tjetrin në takimet tuaja të mbushura me degjenerim. Në një ajet tjetër thuhet: "Ju bëni një punë shumë të shëmtuar, që askush para jush nuk e ka bërë në tërë botën.". Ju kontaktoni me meshkujt, sulmoni njerëzit në rrugë dhe në vendtubimet tuaja bëni punë të liga." [Ankebut 28, 29].

- "Ju, nga epshi, kontaktoni me meshkuj dhe braktisni gratë tuaja. Ju jeni popull shumë injorant." - Ju nuk dini asgjë dhe jeni larguar nga natyrshmëria. Ju nuk respektoni asnjë ligj të zbritur nga Zoti. Në një ajet tjetër thuhet: "Nga të gjitha krijesat e kësaj bote, ju po shkoni pas meshkujve dhe i lini mënjanë ato, të cilat Zoti juaj i krijoi si bashkëshorte për ju?! Ju jeni, vërtet një popull që kalon çdo kufi *(të së keqes)*."" [Shuara 165, 166].

- "Por populli i tij pati vetëm një përgjigje: "Dëbojeni familjen e Lutit nga vendi juaj, sepse ata janë njerëz që ruajnë pastërtinë!" - Pra, ky na qenkësh gabimi i tyre: ata ishin njerëz që ngushtoheshin dhe ndiheshin keq nga të tilla vepra; ata nuk i pranonin dhe nuk pajtoheshin me veprat e tyre, prandaj thanë: "Largojini ata, sepse nuk e meritojnë të jetojnë në

shoqërinë tonë dhe nuk u nënshtrohen rregullave, që ne kemi vendosur". Kështu, ata vendosën që t'i dëbonin prej qytetit, por Allahu i Lartësuar i shkatërroi tërësisht ata. Le ta dinë mohuesit e sotëm dhe të të gjitha kohërave, që kryejnë të njëjtat krime dhe poshtërsi, se për ta janë rezervuar të njëjta ndëshkime.

- "Ne e shpëtuam atë dhe familjen e tij, përveç gruas së tij. E kishim përcaktuar që ajo të mbetej me të dënuarit." - Ajo do të ishte me të shkatërruarit në popullin e saj, sepse ajo ndiqte fenë e tyre. Ajo ishte mbështetse e fesë së tyre, pajtohej me ta dhe nuk e refuzonte mënyrën e tyre të jetesës. Madje, ishte ajo që u tregoi atyre për ardhjen e dy vizitorëve të bukur tek Luti. Në fakt, ajo nuk bënte të njëjtat poshtërsi si populli i saj, sepse Allahu i Lartësuar nuk do ta lejonte kurrë këtë cenim morali për një grua profeti. Ky ishte thjesht kujdesi i Zotit për të ruajtur nderin e Profetit dhe jo se ajo meritonte ndonjë gjë.

- "Atyre u lëshuam një rrebesh." - Ishte një rrebesh gurësh balte të forcuar, siç thotë Allahu në ajetin tjetër: "Kur erdhi caktimi Ynë, Ne e kthyem çdo gjë përmbys dhe lëshuam mbi ta një rrebesh të pandërprerë gurësh balte të forcuar, të shenjuar nga Zoti yt. Një dënim i tillë nuk është larg për të padrejtët." [Hud 82].

- "Sa i keq ishte ai rrebesh për ata të cilëve u erdhi paralajmërimi." - Atyre u erdhën argumente të qarta, që asgjësonin çdo justifikim përpara Zotit e, megjithatë, iu kundërvunë Profetit, madje duke tentuar ta dëbonin. Për këtë lloj vepre, ata e merituan rrebeshin e tmerrshëm nga qielli.

Ajetet 59 - 60

59. Thuaj: "Lavdërimi i qoftë Allahut dhe shpëtimi qoftë me robërit e Tij, që Ai i ka zgjedhur! Kush është më i mirë: Allahu apo zotat e rremë, që ia bëjnë shok Atij?"

60. Është Ai që ka krijuar qiejt e Tokën dhe që lëshon për ju shi nga qielli. Ne bëjmë që, prej tij, të lulëzojnë kopshte të bukura. Për ju do të ishte e pamundur që ta bënit bimësinë që të mbijë. A ka ndonjë zot tjetër, përveç Allahut? Jo. Por, ata janë popull që dredhon.

Shpjegimi i ajeteve

- "Thuaj: "Lavdërimi i qoftë Allahut dhe shpëtimi qoftë me robërit e Tij, që Ai i ka zgjedhur!" - Allahu i Lartësuar e urdhëron Profeti e Tij që të thotë *El ĥamdu lil-lâh*, pra. lavdërimet e plota qofshin për Allahun, për mirësitë e shumta që Ai u ka dhuruar robërve të Tij, mirësi të tilla, që nuk mund të numërohen a përkufizohen. Atij i takon lavdërimi i plotë për cilësitë e Tij të larta dhe emrat e Tij të bukur. Pastaj i Lartësuari e urdhëron atë që të japë selam për robërit e Tij, të cilët ai i zgjodhi mes gjithë krijesave, dhe pikërisht për profetët dhe të dërguarit e Tij besnikë. Salavatet, selami dhe bekimet e Zotit qofshin me të gjithë ata! Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "I lartësuar qoftë Zoti yt, Zoti i Gjithë-fuqishëm! Ai është i pastër nga ajo çfarë i përshkruajnë ata. Paqja *(e çdo mirësi)* qoftë me të dërguarit e Allahut! Të gjitha lavdërimet qofshin për Allahun, Zotin e gjithësisë!" [Safat 180 - 182]**.** Pasi Allahu i Lartësuar përmendi se çfarë bëri me të dashurit e Tij, duke i ndihmuar dhe dhuruar fitoren dhe pasi përmendi se çfarë ndodhi me armiqtë dhe kundërshtarët e të vërtetës, duke i poshtëruar dhe derdhur mbi ta zemërimin e Tij, ndëshkimin, poshtërimin dhe përçmimin e tyre, i Lartësuari e urdhëron Profetin e Tij dhe të gjithë ata që e pasojnë atë, që ta lavdërojnë Atë, t'i shprehin mirënjohjen dhe ta përlëvdojnë, për të gjitha veprat e Tij të bukura; i urdhëron gjithashtu që të çojnë selam mbi robërit e Tij të zgjedhur, profetët, që Ai dërgoi ndër njerëz.

- "Kush është më i mirë: Allahu, apo zotat e rremë, që ia bëjnë shok Atij?" - Kjo është një pyetje, e cila përmban një qortim të ashpër për idhujtarët, për idhujtarinë e tyre dhe adhurimet e kota që u përkushtojnë çdo gjëje tjetër veç Allahut.

- "Është Ai që ka krijuar qiejt e Tokën dhe që lëshon për ju shi nga qielli." -

Allahu i Lartësuar është Ai që krijoi qiejt dhe gjithçka në ta, si yjet dhe rrugët në të cilat ato lëvizin, krijoi diej të shumtë, të cilat nuk i di dhe nuk mund t'i numërojë askush, veç Allahut. Ai e krijoi Tokën dhe gjithçka që vendosi në të, si malet, luginat, gropat, humnerat, bimët e frutat. Ai krijoi e vendosi në tokë ujin e detrave, lumenjve, përrenjve etj..., dhe çdo gjallesë që gjendet në to.

- "Ne bëjmë që, prej tij, të lulëzojnë kopshte të bukura." - Ai e bëri ujin që të jetë burimi i furnizimit për robërit dhe që, prej tij, të lulëzojnë kopshte të bukura, me begati e mirësi, por edhe një pamje të mrekullueshme.

- "Për ju do të ishte e pamundur që ta bënit bimësinë që të mbijë." - Ju nuk do të kishit mundësi që të kultivonit këtë bimësi të larmishme, por është Allahu i Lartësuar i vetëm në pushtetin për të krijuar, i vetmi që ka në dorë rrizkun dhe furnizimin e krijesave. Madje, ky është një fakt, që edhe idhujtarët e pranonin, siç thotë Allahu i Lartësuar në ajetin tjetër: "Nëse ti i pyet ata "Kush i krijoi qiejt e Tokën?", me siguri do të thonë: "I krijoi i Gjithëfuqishmi, i Gjithëdituri!" Është Ai që e bëri Tokën si shtrat për ju dhe ju mundësoi të keni rrugë e të orientoheni në të. Është Ai që lëshon shi nga qielli me masë, me të cilin i jep jetë tokës së shkretuar. Ja, kështu do të ringjalleni edhe ju *(prej varreve)*. Është Ai që ka krijuar gjithçka në çift dhe që ju ka mundësuar anije dhe kafshë, që të udhëtoni me to." [Zuhruf 8 - 12]. Ose: "Nëse ti i pyet se kush i krijoi, ata, me siguri, do të thonë: "Allahu." Përse, atëherë, i kthejnë shpinën Atij?" [Zuhruf 87]. Ose: "Nëse i pyet ata se kush e zbret shiun nga qielli dhe me të e ngjall tokën, pasi ishte shkretuar, ata do të thonë: "Allahu." Thuaj: "I gjithë lavdërimi i qoftë Allahut!", por shumica e tyre nuk logjikojnë." [Ankebut 63].

- "A ka ndonjë zot tjetër, përveç Allahut? Jo. Por, ata janë një popull që dredhon." -Ata e pranonin me bindje se Ai është krijuesi i të gjitha këtyre mirësive dhe i vetmi që kujdeset për krijesat e Tij; Ai është i vetëm, i pashoq dhe pa ortak në këtë pushtet dhe, megjithatë, pas kësaj, ata adhurojnë dikë tjetër. Ashtu sikurse Ai është i vetmi Furnizues e Krijues, dhe nuk ka ortak dhe shok në këtë pushtet, po kështu është detyrë e pashmangshme që Ai të jetë i vetmi i adhuruar, që krijesat ta adhurojnë si një të vetëm dhe pa ortak, si i vetmi që meriton për t'i shprehur dashurinë, madhërimin dhe nënshtrimin. Allahu i Lartësuar thotë: "A ka ndonjë zot tjetër, përveç Allahut?" A ka ndonjë që të meritojë adhurimin përveç Allahut; ndonjë që ta duash me gjithë shpirt, ta madhërosh dhe t'i nënshtrohesh? Atëherë, përgjigjja është: Pa dyshim, askush tjetër nuk e meriton adhurimin. Atëherë, pas kësaj përgjigjeje të natyrshme dhe të logjikshme, si është e mundur që të adhuroni idhuj, ndërkohë që Allahu është i vetëm në pushtetin për të krijuar, për të furnizuar, për të administruar dhe rregulluar çështjet e krijesave dhe nuk ka ortak në këtë pushtet?! Allahu i Lartësuar thotë: "Atëherë, a është njëlloj Ai që krijon si ai që nuk krijon? A nuk po kujtoni?" [Nahl 17]. Ndërsa në këto ajete, i Lartësuari tregon se është Ai që i ka në dorë të gjitha këto çështje. Kështu, qëllimi i këtyre ajeteve është që ne të mendojmë: A është njëlloi Ai i Cili bën të gjitha këto mrekulli, me atë që nuk ka pushtet për asgjë? Vetë konteksti i ajeteve e jep këtë kuptim, pa qenë e nevojshme të përmenden konkretisht idhujt e tyre, duke i dhënë një forcë më të madhe ndikuese, që shprehet aq bukur: "... Kush është më i mirë, Allahu, apo zotat e rremë, që ia bëjnë shok Atij?" Ndërsa në një ajet tjetër thotë: "Vallë, kush mund të krahasohet me Atë *(Allahun)* që mbikëqyr çdokënd se çfarë vepron? Megjithatë, ata i përshkruajnë Allahut ortakë. Thuaj: "Na i tregoni ata!" Mos, vallë, ju po i tregoni Atij diçka që Ai nuk e ditka, qoftë ajo nga gjërat që janë në tokë, qoftë ajo fjalë prej fjalëve që ju thoni?!" Jo, por atyre që nuk besojnë u duket e mirë dredhia e tyre, prandaj janë të penguar nga rruga e drejtë. Ata që Allahu i

të humbur, askush nuk mund t'i udhëzojë." [Ra'd 32]. Allahu i Lartësuar është Mbikëqyrës i gjithçkaje dhe çdokujt ka për t'i dhënë shpërblimin e merituar, qoftë në këtë jetë, qoftë në jetën tjetër, me drejtësinë e Tij të plotë. Si mund të jetë i njëjtë i Gjithëdituri me idhujt, të cilët nuk kanë në dorë asnjë mundësi për shpërblim dhe ndëshkim, të cilët nuk kanë asnjë grimë pushteti?! Ata i përshkruajnë Allahut ortakë, ndërkohë që Ai është i Vetmi dhe i Pashembullti. Allahu është *Es-Samed* (i Ploti dhe Absoluti) në zotërimin dhe sundimin e Tij, të Cilit i drejtohen të gjitha krijesat për nevojat e tyre. Allahu nuk ka shokë, nuk ka ortakë dhe as të ngjashëm me Të. Të besosh se ka idhuj të ngjashëm me Zotin dhe pjesëmarrës në pushtetin e Tij është një krim i pafalshëm.

Ajeti 61

61. Është Ai që e ka bërë tokën vendqëndrim për ju dhe, nëpër të, bëri të rrjedhin lumenj. Ai vuri në të male të palëvizshëm dhe mes dy ujërave bëri një ndarje. A ka ndonjë zot tjetër përveç Allahut? Jo. Por shumica e tyre nuk e dinë.

Shpjegimi i ajetit

- "Është Ai që e ka bërë tokën vendqëndrim për ju dhe, nëpër të, bëri të rrjedhin lumenj." - Allahu e bëri tokën të mos anojë, të mos lëkundet për banorët e saj. Nëse ajo do të ishte e tillë, jeta në të nuk do të ishte e lehtë, në mos e pamundur. Ai vendosi që të ketë lumenj me ujë të ëmbël dhe mundësoi që ata të lëvizin nëpër tokë, për të përmbushur nevojat e robërve të Tij.

- "Ai vuri në të male të palëvizshëm dhe mes dy ujërave bëri një ndarje." - Ai vendosi male në tokë, në mënyrë që ajo të mos lëkundet me banorët e saj. Gjithashtu, vendosi një ndarje mes ujit të ëmbël dhe ujërave të kripura, që të mos përzihen dhe të mos prishin karakteristikat e njeri-tjetrit. Me ujë të ëmbël janë lumenjtë dhe përrenjtë, që përdoren për të ujitur tokat. Ndërsa me ujë të kripur janë detet dhe oqeanet, që rrethojnë tokën nga të gjitha anët. Allahu i Lartësuar e bëri ujin e tyre të kripur, në mënyrë që të ruhet ajri i pastër e gjallesat të mos prishen.

- "A ka ndonjë zot tjetër, përveç Allahut? Jo. Por shumica e tyre nuk e dinë." - A ka ndonjë të adhuruar, përveç Allahut, që meriton t'i përkushtohesh, t'i nënshtrohesh dhe t'i shprehësh dashurinë? Allahu i Lartësuar thotë: "Jo. Por shumica e tyre nuk e dinë."

Ajeti 62

62. Cili është Ai që i përgjigjet nevojtarit kur ai i lutet, që largon të keqen dhe që ju bën ju zëvendësues në tokë? A ka ndonjë zot tjetër, përveç Allahut? Jo! Por ju mendoni shumë pak.

Shpjegimi i ajetit

- "Cili është Ai që i përgjigjet nevojtarit kur ai i lutet, që largon të keqen dhe që ju bën ju sundues në tokë?" - Cili është Ai, të Cilit i drejtohen të gjithë nevojtarët dhe i Cili është i Vetmi që ka fuqinë për të larguar të keqen dhe për të përmbushur lutjet e nevojtarëve? I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Kur gjendeni në rrezik në mes të detit, harrohen ata të cilëve ju u luteni zakonisht, përveç Atij *(Allahut)*. Por pasi Ai ju shpëton e ju nxjerr në tokë, ju sërish i ktheni shpinën. Njeriu është mohues i madh." [Isra 67]. Ose: "Çdo të mirë që zotëroni, e keni prej Allahut. Edhe kur ju godet e keqja, ju vetëm tek Ai e ngrini zërin *(me lutje)*." [Nahl 53]. Imam Ahmedi sjell këtë rrëfim nga një burrë prej Belhuxhejmi: 2028. "Unë e pyeta: "O i Dërguari i Allahut, çfarë na fton ta adhurojmë?" – "Të ftoj ta adhurosh Allahun si një e të vetëm, Atë që, kur ty të godet ndonjë fatkeqësi dhe ti i lutesh, Ai ta largon; Atë që, kur humb rrugën në një vend të shkretë dhe ti i lutesh, Ai të sjell në rrugën e duhur; i Cili, nëse të kap thatësira dhe ti i lutesh, e bën bimën të mbijë për ty." Unë i thashë: "Më porosit e këshillo!" Ai tha: "Mos fyej asnjë dhe kurrë mos nënvleftëso asnjë punë të mirë (sado e vogël në dukje), qoftë edhe të takosh vëllain tënd me fytyrë të qeshur; qoftë edhe të hedhësh

ujë nga ena jote në enën e vëllait. Të këshilloj, gjithashtu, që rroba jote të jetë deri në mes të kërcirit, e nëse do ta mbash më të gjatë, atëherë le të jetë deri tek dy nyjet e këmbës, por mos guxo ta ulësh më poshtë, sepse kjo është prej mendjemadhësisë, dhe Allahu nuk e do mendjemadhësinë." Në një version tjetër të këtij hadithi, përmendet se sahabi tha: "Pas kësaj, nuk kam sharë më asnjë, madje as edhe një dele apo deve." Tregohet se një burrë ishte në udhëtim me një tjetër, i cili e tradhtoi atë dhe donte që ta vriste. Ky person u mundua që të shpëtonte nga vrasja dhe iu përgjërua tjetrit, madje edhe i kujtoi dhe e paralajmëroi për zemërimin dhe ndëshkimin e Allahut për këtë padrejtësi. Por të gjitha këto veçse ia shtuan tjetrit vendosmërinë për ta vrarë atë. Kështu, ai i tha: "Atëherë, më lër të fal dy rekatë namaz për Zotin!" – "Mirë, - tha ai, - por fali shpejt e mos u zgjat!" Ai u ngrit të falej, por nga frika e madhe, nuk po i kujtohej as edhe një germe e Kuranit. Kështu, - thotë ky burrë – unë mbeta në këmbë i çoroditur, ndërkohë që ai (krimineli) më thoshte: "Hë, mbaroje shpejt namazin!" Atëherë, Zoti bëri që me mendjen dhe gojën time të shqiptoja fjalën e Tij: "Cili është Ai që i përgjigjet nevojtarit kur ai i lutet, që largon të keqen ..." Në atë çast, pashë një kalorës që u shfaq në hyrje të luginës, në dorë mbante një shtizë, me të cilën qëlloi kriminelin drejt e në zemër dhe ai u rrëzua i vdekur. Unë iu vara pas kalit të tij dhe e pyeta: "Për Zotin, kush je ti?" Ai tha: "Unë jam i dërguari i Atij që i përgjigjet nevojtarit, kur ai i lutet, që largon të keqen." Kështu, unë mora mushkën dhe mallin dhe u largova i shpëtuar."

- "... dhe ju bën ju zëvendësues në tokë." - Kështu e ka bërë Zoti, që njerëzit të zëvendësojnë njëri tjetrin, shekull pas shekulli. I Lartësuari thotë: "Zoti yt është i Pasuri, Zotëruesi i Mëshirës. Po të dëshironte, Ai mund t'ju shkatërronte ju dhe të sillte në vendin tuaj që të donte, ashtu sikurse ju solli ju nga pasardhësit e popujve të tjerë." [Enam 133]. Ose: "Është Ai që ju ka bërë zëvendësues *(të njëri-tjetrit)* në Tokë. ..." [Enam 165]. Ose: "Kur Zoti yt u tha melekëve: "Unë po vendos në tokë një mëkëmbës.". [Bekare 30].[129] Domethënë, Ai ka bërë popuj që zëvendësojnë popuj të tjerë, breza që vijnë pas brezave të tjerë. Po të dëshironte, Ai mund t'i bënte të gjithë të jetonin në të njëjtën kohë. Madje, po të dëshironte, mund t'i kishte krijuar të gjithë në të njëjtën kohë, ashtu siç krijoi Ademin nga dheu, dhe të vdisnin të gjithë në të njëjtën kohë. Por në këtë mënyrë, Toka do të ngushtohej për ta, ashtu si jetesa dhe të mirat e tyre. Po kështu, ata do të dëmtonin njëri-tjetrin, prandaj urtësia e Zotit përcaktoi që njerëzit të vijnë në këtë botë kohë pas kohe e brez pas brezi, derisa të përfundojë koha e secilit dhe të mbarojnë njerëzit që Zoti ka vendosur të krijojë e të jetojnë në këtë dynja. Pas kësaj, Ai do të bëjë Kijametin dhe do t'i japë çdokujt shpërblimin për atë që ka bërë në këtë dynja.

- "A ka ndonjë zot tjetër, përveç Allahut?" - A ka ndonjë tjetër që ka pushtetin për diçka të tillë, përveç Allahut?!

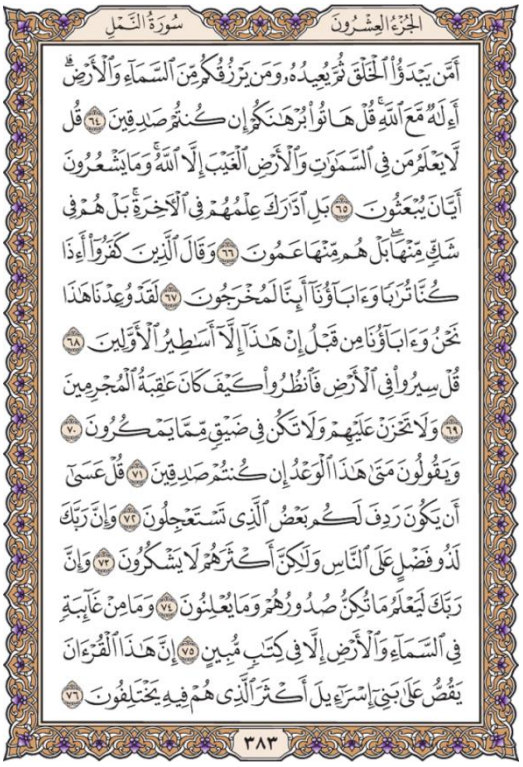
- "Jo! Por ju mendoni shumë pak." - Sa pak mediotoni e mendoni në këto mesazhe që ju udhëzojnë drejt të vërtetës dhe ju mundësojnë të gjeni udhën e drejtë!

Ajeti 63

63. Cili është Ai që ju orienton në errësirat e tokës e të detit dhe Ai që dërgon erërat si përgëzim përpara mëshirës së Tij? A ka ndonjë zot tjetër, përveç Allahut? I dëlirë dhe i lartësuar qoftë Ai nga ajo që ia përshkruajnë si shok!

Shpjegimi i ajetit

- "Cili është Ai që ju orienton në errësirat e tokës e të detit ..." - Që ju udhëzon nëpërmjet shenjave udhëzuese qiellore e tokësore, që Ai ka krijuar, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Ai vuri në Tokë male *(të forta)*, që ajo të mos lëkundet me ju dhe bëri lumenj e rrugë, që të mund të orientoheni. Vuri edhe shenja të shumta *(për orientim ditën)* dhe, me anën e yjeve,

الجزء العشرون سورة النمل
أَمَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ
أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾ قُل
لَّا يَعْلَمُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلْغَيْبَ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ وَمَا يَشْعُرُونَ
أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلْمُهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ بَلْ هُمْ فِى
شَكٍّ مِّنْهَا ۖ بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَءِذَا
كُنَّا تُرَٰبًا وَءَابَآؤُنَآ أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا هَٰذَا
نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾
قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ
﴿٦٩﴾ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُن فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَىٰٓ
أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ ٱلَّذِى تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ
رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ
فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ
يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَكْثَرَ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾
٣٨٣

karvanet orientohen. Atëherë, a është njëlloj Ai që krijon si ai që nuk krijon? A nuk po mendoni?" [Nahl 16]. Ose: "Është Ai që i bëri yjet *(të shndritshme)* për ju, që të orientoheni nëpërmjet tyre në errësirat e tokës dhe të detit. Vërtet, Ne i kemi shpjeguar me hollësi shenjat Tona për njerëzit që dinë të mendojnë." [Enam 97].

- "... dhe Ai që dërgon erërat si përgëzim përpara mëshirës së Tij?" - Cili është Ai që i dërgon erërat përpara formimit të reve, në të cilat mblidhet shiu, nëpërmjet të cilit Ai zbret jetën e shpresën për robërit e Tij të dëshpëruar dhe të raskapitur nga thatësira dhe mungesa e ujit?

- "A ka ndonjë zot tjetër, përveç Allahut? I dëlirë dhe i lartësuar qoftë Ai nga ajo që ia përshkruajnë si shok!"

Ajeti 64

64. Cili është Ai që e fillon krijimin *(e njeriut)* **e pastaj e përsërit atë** *(pas vdekjes)* **dhe Ai që ju furnizon nga qielli dhe nga Toka? A ka ndonjë zot tjetër** *(që meriton adhurimin)* **përveç Allahut? Thuaj: "Sillni argumentin tuaja, nëse thoni të vërtetën!"**

Shpjegimi i ajetit

- "Cili është Ai që e fillon krijimin *(e njeriut)* **e pastaj e përsërit atë** *(pas vdekjes)* ..." - pra është Allahu Ai që me pushtetin dhe Fuqinë e Tij e fillon krijimin dhe është Ai që do ta rikthejë atë. Sikurse ka thënë në ajetin tjetër: "Është e vërtetë se ndëshkimi i Zotit tënd është i fortë. Në të vërtetë, është Ai që krijon nga e para dhe rikrijon." [Buruxh 12, 13]. Ose: "Dhe është Ai që e fillon krijimin dhe pastaj e përsërit atë, dhe ajo *(përsëritja)* është edhe më e lehtë për Të. Atij i takon përshkrimi më i lartë në qiej e në Tokë dhe Ai është Ngadhënjimtari, i Urti." [Rum 27].

- "... dhe Ai që ju furnizon nga qielli dhe nga Toka?" - Pra nëpërmjet shiut që e zbret nga qielli dhe nëpërmjet bimësisë dhe begative që nxjerr nga toka? Sikurse thotë i Lartësuari duke përshkruar qiellin dhe tokën: "Betohem për qiellin, që herë pas here kthehet *(me shi e me rizkun e krijesave)*. Betohem për tokën, që herë pas here hapet *(e nxjerr bimësinë e begatitë e saj)*." [Tarik 11, 12], ose kur thotë: "Është Ai që i krijoi qiejt dhe Tokën vetëm për gjashtë ditë, pastaj u ngrit mbi Arsh. Ai di gjithçka që futet në Tokë dhe gjithçka që del prej saj, çfarë zbret prej qiellit dhe çfarë ngrihet në të. Ai është me ju kudo që të jeni. Allahu vështron gjithçka që bëni ju." [Hadid 4]. Është Allahu i madhëruar e i dëlirë nga çdo e metë Ai që zbret nga qielli ujë të begatshëm e plot bereqet e mirësi dhe e bën të qëndrojë në tokë. Sikurse thotë: "A nuk e sheh se si e lëshon Allahu ujin nga qielli dhe e shpërndan atë në tokë nëpër burime? Pastaj, me të mbijnë bimë të llojeve dhe të ngjyrave të ndryshme, të cilat më pas thahen dhe ti i sheh të rreshkura dhe të shpërbëra. S'ka dyshim se këtu ka fakte për njerëzit e ditur." [Zumer 21]. Dhe thotë gjithashtu: "*(Zoti im)* është Ai, i cili e ka bërë Tokën si qilim për ju dhe për të mirën tuaj hapi rrugë nëpër të. Ai e ka zbritur ujin prej qielli dhe me të mbijnë në çift bimë të llojeve të ndryshme. Hani *(nga mirësitë e*

Tij) dhe kulloteni bagëtinë tuaj *(në atë bimësi)*. Vërtet, në të gjitha këto ka Shenja për ata që mendojnë." [Ta ha 53, 54]. Prandaj dhe në këtë ajet i Lartësuari thotë:

- "A ka ndonjë zot tjetër *(që meriton adhurimin)* **përveç Allahut?" –** Pra, a ka Zot tjetër që mund të bëjë diçka të tillë? Ose, sipas shpjegimit tjetër: A ka ndonjë zot tjetër që të meritojë adhurimin tuaj?

- "Thuaj: "Sillni argumentin tuaja, nëse thoni të vërtetën!" - Pra, sillni argumentet tuaja që tregojnë për saktësinë dhe vërtetësinë e pretendimeve tuaja rreth idhujve e zotave të tjerë që u lueni veç Zotit! Allahu i Lartësuar thotë: "nëse e thoni të vërtetën". Por, dihet mirë se ata nuk kanë asnjë argument a fakt ku të mbështeten në këtë pretendim. Sikurse ka thënë i Lavdëruari: "I Lartësuar qoftë Allahu, Sunduesi, i Vërteti! Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* përveç Tij. Ai është Zoti i Arshit të Nderuar. Kush adhuron përveç Allahut ndonjë zot tjetër, për të cilin nuk ka kurrfarë fakti, do të përgjigjet vetëm para Zotit të vet. Dhe mohuesit nuk do të shpëtojnë kurrë." [Muminun 116, 117].

Ajetet 65 - 66

65. Thuaj: "Askush në qiej dhe në Tokë nuk e di të fshehtën, përveç Allahut. Ata nuk e dinë se kur do të ringjallen!"

66. Akoma më e pakët është dija e tyre për botën tjetër. Në fakt, ata janë në dyshim për atë. Madje, ata janë të verbër ndaj saj.

Shpjegimi i ajeteve

- "Thuaj: "Askush në qiej dhe në Tokë nuk e di të fshehtën, përveç Allahut ..." - Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij që t'i njoftojë të gjithë krijesat se, asnjë banor i qiellit dhe i Tokës nuk e di të fshehtën. Vëreni pak fjalën e Allahut: "përveç Allahut" Këtu kemi të bëjmë me një *"istithna munkati",* fjali ose togfjalësh përjashtues "të shkëputur", që nuk ka të bëjë me atë që përmendet para saj, domethënë, me pjesën "Askush në qiej dhe në tokë", por vjen me një kuptim të ri. Domethënë, këtu sikur kemi të bëjmë me dy fjali të ndara. Njëra fjali është mohuese: "Askush në qiej dhe në Tokë nuk e di të fshehtën", ndërsa tjetra pohuese: "Të fshehtën di veçse Allahu Krenar dhe i Lartësuar." [130] Domethënë, Allahu është i vetëm në këtë dituri dhe nuk ka ortakë apo shokë në lidhje me këtë çështje, siç thotë Ai në një ajet tjetër: "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë." [Enam 59]. Ose: "Vetëm Allahu e di se kur do të ndodhë Kijameti dhe është Ai që e zbret shiun. Ai e di se ç'ka në mitra *(të nënave)*. Askush nuk e di se çfarë do të fitojë nesër dhe askush nuk e di se në ç'vend do të vdesë. Allahu është i Gjithëdituri që e di mirë çdo fshehtësi." [Lukman 34]. Ajete të tilla janë të shumta në Kuran.

- "Ata nuk e dinë se kur do të ringjallen!" - Të gjitha krijesat, pa përjashtim, nuk e kanë as më të voglën dituri për çastin e Kijametit. Ata nuk mund ta gjejnë dhe nuk mund ta mësojnë kohën se kur do të ndodhë Kijameti. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Të pyesin ty rreth Orës *(së Kijametit)*: Kur do të ndodhë? Thuaju: "Atë e di vetëm Zoti im. Askush, veç Tij nuk mund ta zbulojë kur do të ndodhë. Kjo barrë është shumë e rëndë për gjithçka në qiej dhe në tokë. Ajo ka për të ardhur veçse befas. Ata të pyesin ty, sikur ti të kishe zbuluar dijen rreth saj. Thuaj: "Për të di vetëm Allahu", por shumica e njerëzve nuk e dinë." [Araf 187]. Dituria për atë ditë është peshë shumë e rëndë për të gjithë krijesat. Ajo është një e fshehtë, që nuk e di askush prej tyre. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Aishja (r.a), e cila ka thënë: 2029. "Kush pretendon se Profeti e ka ditur se çfarë do të ndodhë nesër, ai e ka tepruar në trillime e gënjeshtra rreth Allahut, sepse Allahu i Lartësuar ka thënë: "Thuaj: "Askush në qiejt dhe në Tokë nuk e di të fshehtën, përveç Allahut...".

- "Akoma më e pakët është dija e tyre për botën tjetër." - Dituria e tyre rreth jetës tjetër është zero, ashtu sikurse çdokush e ka të pamundur që të dijë dhe mësojë kohën se kur do të jetë Kijameti. Kjo dituri do të jetë e plotë dhe e sigurt pikërisht në Ditën e Kijametit, atëherë kur, kjo dituri dhe kjo ngjarje, nuk do t'i vlejë askujt.

- "Por ata janë në dyshim për atë." - Kjo bën fjalë për mohuesit dhe ata që nuk besojnë ose e vënë dyshim se ka një Ditë Gjykimi, kur krijesat do të dalin para Zotit për të dhënë llogari.

- Madje, ata janë të verbër ndaj saj. - Madje, ata janë tërësisht të verbër dhe në padituri në lidhje me çështjen e saj, çfarë do të ndodhë gjatë dhe pas saj.

Ajetet 67 - 70

67. Ndërsa ata, të cilët nuk besojnë, thonë: "Vallë, pasi ne dhe prindërit tanë të bëhemi dhé e pluhur, do të ringjallemi?!

68. Kjo na është premtuar neve dhe prindërve tanë para nesh. Por këto nuk janë gjë tjetër, veçse përralla të të parëve!"

69. Thuaj: "Udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si qe përfundimi i mohuesve!"

70. Po ti *(o Muhamed)* **mos u trishto për ta dhe as mos u ngushto nga komplotet që ata bëjnë!**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ndërsa ata, të cilët nuk besojnë, thanë: "Vallë, pasi ne dhe prindërit tanë të bëhemi dhé e pluhur, do të ringjallemi?" - Allahu i Lartësuar na tregon rreth idhujtarëve, të cilët nuk besojnë në ringjalljen dhe nuk e pranojnë se ajo do të ndodhë. Ata thonë: "Vallë, pasi ne dhe prindërit tanë të bëhemi dhé e pluhur, do të ringjallemi?" Ata tregojnë habi dhe thonë se nuk e shohin si të vërtetë këtë.

- "Kjo na është premtuar neve dhe prindërve tanë para nesh." - Vazhdimisht kemi dëgjuar të tilla fjalë e premtime, që prej brezave të hershëm, por nuk besojmë se kjo është e vërtetë dhe mendojmë se është e pamundur që të ndodhë.

- "Por këto nuk janë gjë tjetër, veçse përralla të të parëve." - Këto janë nga trillimet dhe gojdhënat e popujve të hershëm. Allahu i Lartësuar ua hedh poshtë këtë pretendim:

- "Thuaj: "Udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si qe përfundimi i mohuesve!" - Shihni si ishte përfundimi i atyre që mohuan këtë të vërtetë të shpallur nga Zoti! Shikoni se si i goditi vrullshëm dhe dhimbshëm ndëshkimi dhe zemërimi i Zotit! Shikoni se si Allahu i Lartësuar i shpëtoi profetët e tij të nderuar dhe të gjithë ata që ndoqën rrugën e tyre. Të gjitha këto dëshmojnë për vërtetësinë e shpalljeve që ata sollën nga Zoti dhe për besnikërinë e të dërguarve prej Tij. Më pas i Lartësuari, duke ngushëlluar Profetin e Tij, thotë:

- "Po ti *(o Muhamed)* **mos u trishto për ta ..."** - Të mos të vijë aspak keq për mohuesit e takimit me Zotin dhe të vërtetësisë së Ditës së Llogarisë.

- "... dhe as mos u ngushto nga komplotet që ata bëjnë!" - Mos u ngushto për kurthet e intrigat, që ata thurin kundër teje, sepse Unë kam për ta ndihmuar dhe kam për ta lartësuar fenë dhe besimin tënd.

Ajetet 71 - 75

71. Ata thonë, gjithashtu: "E kur do të përmbushet ky premtim? Thuajeni, nëse jeni ju të vërtetët?"

72. Thuaju: "Tanimë, ju është afruar një pjesë e atij premtimi, që ju kërkoni t'ju vijë shpejt."

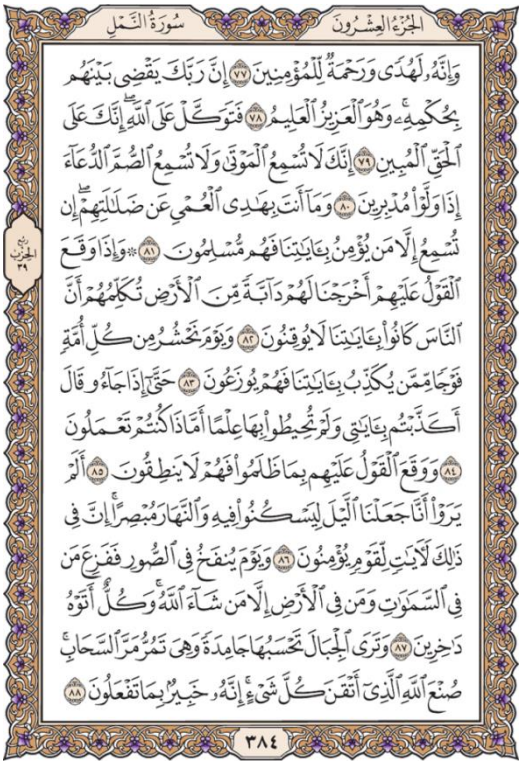
73. Me të vërtetë, Zoti yt është shumë bamirës ndaj njerëzve. Megjithatë, shumica e tyre nuk janë mirënjohës.

74. Nuk ka dyshim se Zoti yt e di mirë çfarë fshehin zemrat e tyre dhe çfarë shfaqin haptazi.

75. Nuk ka asgjë të fshehur në qiell e as në Tokë që të mos jetë e shënuar në Librin e saktë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth idhujtarëve dhe pyetjeve të tyre për Ditën e Kijametit, pyetje të cilat ata i bënin për të

treguar mosbesimin se ato mund të ndodhnin. I Lartësuari thotë:

- "Ata thonë, gjithashtu: "E kur do të përmbushet ky premtim? Thuajeni, nëse jeni ju të vërtetët?" - Atëherë, ai u përgjigjet, duke thënë:

- "Tanimë, ju është afruar një pjesë e atij premtimi, që ju kërkoni t'ju vijë shpejt." - Pra, thuaju, o Muhamed, se: "Tanimë, ju është afruar një pjesë e atij premtimi, që ju kërkoni t'ju vijë shpejt." Ibn Abasi shpjegon: "Pra, është afër diçka nga ai që ju, - në shenjë mosbesimi se mund të ndodhë, - e kërkoni që t'ju vijë sa më shpejt." Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "... Por ata do të tundin kokën e do të thonë: "Kur do të ndodhë ajo *(Ringjallja)*?" Thuaj: "Ndoshta është afër."" [Isra 51]. Ose: "Ata kërkojnë shpejtimin e dënimit *(dhe ai do t'u vijë)*. Dhe, sigurisht, Xhehenemi ka për t'i rrethuar jobesimtarët nga të gjitha anët." [Ankebut 54]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Me të vërtetë, Zoti yt është shumë bamirës ndaj njerëzve." - Ai është Bamirësi, që u jep të mira robërve vazhdimisht, me gjithë padrejtësitë që ata i bëjnë vetes. Allahu i Lartësuar sjell një argument, që tregon për bamirësinë dhe mirësinë e madhe të Tij mbi ta. Megjithatë, shumë pak prej tyre janë mirënjohës.

- "Megjithatë, shumica e tyre nuk janë mirënjohës." - Vetëm pak njerëz i shprehin Atij mirënjohjen për mirësitë që dhuron.

- "Nuk ka dyshim se Zoti yt e di mirë çfarë fshehin zemrat e tyre dhe çfarë shfaqin haptazi." - Ai e di atë që fshihet brenda gjoksit dhe shpirtit të tyre, ashtu sikurse e di atë që shfaqet. Ky është si ajeti tjetër, ku i Lartësuari thotë: "Ai e di të padukshmen dhe të dukshmen. Ai është i Madhi dhe i Lartësuari. Për Atë është njëlloj nëse dikush e fsheh fjalën apo e shpreh atë haptazi, nëse vepron fshehtas natën, apo vepron haptazi ditën." [Rad 9, 10]. Ose: "Edhe nëse ti e ngre zërin *(në lutjet e tua)*, Ai e di të fshehtën dhe atë që është më e fshehtë *(se e fshehta)*." [Ta Ha 7]. Ose: "Shih si përpiqen ta mbulojnë çfarë mbajnë në kraharor, si për t'u fshehur nga Ai! Le ta dinë se edhe kur mbulohen me rroba, Ai e di se çfarë fshehin dhe çfarë shfaqin. Sepse Ai e di mirë çfarë fshihet në gjoks." [Hud 5]. Më pas, i Lartësuari thotë:

- "Nuk ka asgjë të fshehur në qiell e as në Tokë, që të mos jetë e shënuar në Librin e saktë." - Çdo gjë që robërit nuk e njohin, në qiej qoft apo në Tokë, Allahu i Lartësuar e di plotsisht dhe diturisë së Tij nuk mund t'i fshihet asnjë thërrmijë e vogël nga të gjitha ato gjëra. Ibn Abasi shpjegon se ajeti: "Nuk ka asgjë prej krijesave që janë në qiell dhe në Tokë, që të mos jetë e shënuar në Librin e saktë" i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "A nuk e ke ditur se Allahu di për gjithçka që është në qiell e në tokë? E gjithë kjo është e shënuar në Libër, dhe kjo është shumë lehtë për Allahun." [Haxh 70].

Ajetet 76 - 81

76. Vërtet, ky Kuran u tregon Bijve të Izraelit më të shumtën e asaj, për të cilën ata u përçanë.

77. Pa dyshim, ai është udhërrëfyes e mëshirë për besimtarët.
78. Zoti yt do t'i gjykojë ata me drejtësinë e Tij; Ai është i Gjithfuqishmi, i Gjithëdituri.
79. Prandaj, mbështetu tërësisht dhe vetëm tek Allahu, sepse ti je në të vërtetën e sigurt!
80. Ti nuk mund t'i bësh të vdekurit të dëgjojnë, e as nuk mund ta bësh të shurdhërit të dëgjojnë thirrjen, *(sidomos)* **kur ata të kthejnë shpinën.**
81. Ti nuk mund të jesh udhërrëfyes për të verbërit e t'i shpëtosh nga humbja e tyre. Ti nuk mund ta bësh të dëgjojë asnjë tjetër, përveç atyre që besojnë argumentet Tona dhe që janë muslimanë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Vërtet, ky Kuran u tregon Bijve të Izraelit më të shumtën e asaj, për të cilën ata u përçanë." - Allahu i Lartësuar na tregon për Librin e Tij madhështor, rreth diturisë së madhe dhe udhëzimit të qartë në të. Nëpërmjet këtij libri, Ai bën të mundur dallimin e të vërtetës nga e kota, të drejtës nga e gabuara. Nëpërmjet Kuranit, Allahu i Lartësuar u tregon bijve të Izraelit, - të cilëve u ishte dhënë Teurati më parë dhe Ungjilli më pas: "... më të shumtën e asaj, për të cilën ata u përçanë." Kështu, ata u kundërshtuan rreth Isait. Nga njëra anë, jehudët, të cilët shpifën rreth Isait dhe nënës së tij, duke mos e besuar Isain si Profet të Zotit dhe duke shpifur fjalë të shëmtuara për ta. Ndërsa nga ana tjetër, të krishterët, të cilët e tepruan dhe e tejkaluan masën, në lidhje me besimin tek Isai (a.s). Kurani vjen me një qëndrim të mesëm, që është e vërteta, e drejta dhe që tregon se Isai ishte rob dhe adhurues i Allahut. Ai ishte prej adhuruesve të zgjedhur të Allahut dhe prej profetëve të Tij të nderuar. Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin me ta! Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Kjo është e vërteta për Isain, birin e Merjemes, për të cilën ata rragaten *(polemizojnë)*. Nuk i shkon *(madhështisë së)* Allahut që të ketë bir! I pastër është Ai *(nga çdo mangësi)*! Kur Ai vendos për një çështje, vetëm thotë: Bëhu!", dhe ajo bëhet. *(Isai i tha popullit të vet:)* Allahu është Zoti im dhe Zoti juaj, prandaj vetëm Atë adhuroni! Kjo është rruga e drejtë. Por grupet e kundërshtojnë njëri-tjetrin *(rreth Isait)*. Mjerë ata që nuk besojnë se ç'kanë për të parë në Ditën e Madhe! Sa mirë do të dëgjojnë dhe do të shohin ata, ditën kur do të vijnë te Ne! Por sot *(në këtë jetë)* keqbërësit janë në humbje të thellë." [Merjem 34 - 38].

- "Pa dyshim, ai është udhërrëfyes e mëshirë për besimtarët." - Ai është udhëzim për zemrat e besimtarëve dhe mëshirë për ta, në çdo punë të tyre.

- "Zoti yt do t'i gjykojë ata me drejtësinë e Tij; Ai është i Gjithfuqishmi, i Gjithëdituri." - Bëhet fjalë për Ditën e Kijametit, kur Allahu i Lartësuar do të bëjë gjykimin e Tij të drejtë. Ai e përshkruan Veten si: *El Aziz*, - Ngadhënjimtari, i Pamposhturi, Nënshtruesi i gjithçkaje. Ai është Krenar në ndëshkimin e Tij dhe i Gjithëditur rreth fjalëve e veprave të robërve të Tij.

- "Prandaj, mbështetu tërësisht dhe vetëm tek Allahu ..." - Mbështetju vetëm Atij në të gjitha çështjet e tua, si edhe në kumtimin e qartë të mesazhit të Tij!

- "... sepse ti je në të vërtetën e sigurt!" – Ti je në të vërtetën e qartë dhe të padiskutueshme, edhe nëse të kundërvihen mohuesit, të cilët nuk besojnë udhëzimin e drejtë dhe shpalljet e Zotit. Ata nuk do të besonin të vërtetën tënde, edhe sikur atyre t'u sillej çdo lloj argumenti dhe mrekullie.

- "Ti nuk mund t'i bësh të vdekurit të dëgjojnë …" - E tillë është gjendja e tyre, në aspektin e dëgjimit ose jo të të vërtetës. Ajo i ngjan gjendjes së të vdekurve. Ti nuk mund t'i bësh ata të dëgjojnë diçka, që mund t'u sjellë dobi, sepse janë të vdekur dhe nuk mund të përfitojnë nga këshillat e as të mund të reflektojnë e të ndryshojnë. Kështu janë edhe këta: zemrat e tyre janë të mbyllura dhe të vulosura. Veshët i kanë të shurdhër; shurdhëri, që e shkakton kufri, refuzimi i besimit të vërtetë. I Lartësuari

thotë: "Thuaju: "Ai, për besimtarët, është udhëzim e shërim. Ndërsa ata që nuk besojnë, i kanë veshët të shurdhuar, dhe për ta ai është verbëri. Këta janë njëlloj si të thirren prej një vendi të largët". [Fusilet 44]. Prandaj i Lartësuari tha:

- "... e as nuk mund t'i bësh të shurdhërit të dëgjojnë thirrjen, *(sidomos)* **kur ata të kthejnë shpinën. Ti nuk mund të jesh udhërrëfyes për të verbërit e t'i largosh nga humbja e tyre. Ti nuk mund ta bësh të dëgjojë asnjë tjetër, përveç atyre që besojnë në argumentet Tona dhe ata janë muslimanë."** - Në fakt, ata që i përgjigjen ftesës tënde janë pikërisht ata të cilëve u sjell dobi dëgjimi i tyre, shikimi i tyre dhe janë pikërisht ata njerëz, të cilët i nënshtrohen Allahut me përulësi, për të zbatuar atë që ka shpallur Ai, përmes gjuhës së profetëve; - paqja dhe bekimet e Allahut qofshin me Profetin tonë dhe me të gjithë profetët e dërguar prej Tij!

Ajeti 82

82. Kur dënimi kundër tyre të përmbushet, Ne do të nxjerrim një shtazë nga toka, që do t'u flasë *(ballas)***, sepse njerëzit nuk besojnë argumentet Tona.**

Shpjegimi i ajetit

Kjo kafshë do të dalë në fundin e kohës, kur njerëzit të jenë larguar tërësisht nga e vërteta, të kenë braktisur e shpërfillur urdhëresat e Allahut dhe ta kenë tjetërsuar fenë e vërtetë të Tij. Në atë kohë, Zoti do t'u nxjerrë njerëzve një kafshë nga toka (thuhet nga Meka, ashtu siç thuhet nga tjetër vend, sikurse do të shtjellohet më pas, në dashtë Allahu), e cila do t'u flasë njerëzve në lidhje me këtë shpërfillje të tyre të besimit të vërtetë. Ajo do t'u flasë atyre drejtpërdrejt. Në lidhje me daljen e kësaj kafshe si shenjë e Kijametit kanë ardhur hadithe të shumta. Le të sjellim disa prej tyre, me ndihmën e Allahut të Madhëruar.

Hudhejfe Ibn Usejd Gifariu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: 2030. "Njëherë, teksa po bisedonim me njëri-tjetrin, erdhi Profeti ﷺ dhe na tha: "Çfarë po bisedoni?" – "Për Kijametin", - i thamë. Atëherë Profeti ﷺ tha: "Kijameti nuk ka për të ndodhur, derisa të shihni dhjetë shenja të mëdha përpara tij." Dhe pastaj përmendi: tymin, Dexhalin, kafshën, lindjen e diellit nga perëndimi, zbritjen e Isait, birit të Merjemes, jexhuxhët dhe mexhuxhët, tri vithisjet; një në lindje, një në perëndim dhe një në Gadishullin Arabik, dhe shenja e fundit do të jetë një zjarr, që do të dalë nga Jemeni dhe do t'i ndjekë njerëzit drejt vendtubimit të tyre. Ai do të ndalet aty ku ndalen ata dhe do të pushojë aty ku pushojnë ata." Kështu e kanë sjellë Muslimi dhe autorët e *Sunen*-eve. Imam Muslimi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Amri (Allahu qoftë i kënaqur me të), i cili tregon: 2031. "Kam mësuar një hadith prej të Dërguarit të Allahut, të cilin ende nuk e kam harruar. E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: "Shenja e parë e madhe (e Kijametit), që do të shfaqet do të jetë lindja e diellit nga perëndimi dhe shfaqja e kafshës mes njerëzve gjatë paradites. Sapo të shfaqet njëra shenjë, cilado qoftë ajo, e dyta do të shfaqet menjëherë pas saj." Imam Muslimi sjell hadithin edhe nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: 2032. "Shpejtoni me vepra të mira para se të shfaqen këto të gjashta (shenja të Kijametit apo sprova): lindja e diellit nga perëndimi, shfaqja e tymit, e Dexhalit, e kafshës, e pengesave personale (sëmundja, varfëria, vdekja etj), ose e çështjeve kolektive (pozita, shoqëria, Kijameti etj)." Ibn Xhurejxhi përcjell se Ibn Zubejri, i cili, duke përshkruar kafshën që do të dalë në fundin e kohës, ka thënë: "... më pas, ajo do t'u thotë disa njerëzve: "O filan, ti je prej banorëve të Xhenetit." Ndërsa të tjerëve do t'u thotë: "O filan, ti je prej banorëve të Zjarrit." Dhe pikërisht për këtë flet fjala e Allahut: "Kur dënimi kundër tyre të përmbushet, Ne do të nxjerrim një shtazë nga toka, që do t'u flasë *(ballas)*, sepse njerëzit nuk besojnë argumentet Tona."

Ajetet 83 - 86

83. Një ditë, Ne do të tubojmë prej secilit popull grupe nga ata që i kanë mohuar argumentet Tona dhe do t'i bashkojmë të gjithë, të mbahen në rresht.

84. Derisa kur të vijnë *(para Gjykimit)***, Allahu do t'u thotë: "A i mohuat argumentet e Mia pa pasur asnjë dije për to? Çfarë bëtë ju ashtu** *(në dunja)***?"**

85. Më pas, kundër tyre do të zbatohet vendimi *(i dënimit),* **për shkak të padrejtësive të tyre dhe ata nuk do të mund të flasin.**

86. A nuk e shohin ata se Ne ua bëmë natën që të pushojnë, kurse ditën të ndritshme? Në këtë gjë ka argument për njerëzit që besojnë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth Ditës së Kijametit dhe gjendjes së zullumqarëve, të cilët i konsiderojnë mashtrime shpalljet dhe argumentet e Allahut dhe nuk ndjekin rrugën e profetëve të Tij. Ditën e Ringjalljes, Allahu i lartësuar ka për t'i pyetur ata në formë poshtërimi dhe për t'ua shtuar dhimbjen, në lidhje me atë që vepruan në dynja:

- "Një ditë, Ne do të tubojmë prej secilit popull grupe ..." - Pra, nga çdo popull dhe brez njerëzish, do të dalin grupe, prej atyre që i Madhëruari i përshkruan e thotë:

- "... nga ata që i kanë mohuar argumentet Tona ..." - Kjo është cilësia që i bashkon ata. Ata janë të ngjashëm me njëri-tjetrin në veprat e tyre. Kështu do t'i tubojë Zoti të ngjashmit, siç thotë në ajetin tjetër: "Mblidhini bashkë - do t'u thuhet - të gjithë keqbërësit, bashkëshortet e tyre (që ishin si ata) dhe gjërat që ata adhuronin përveç Allahut dhe i çoni drejt rrugës së Zjarrit!" [Safat 22, 23]. Ose: "... kur shpirtrat të bashkohen *(të ngjashmit me të ngjashmit)."* [Tekuir 7]

- "dhe do t'i bashkojmë të gjithë, të mbahen në rresht." - Do të tubohen dhe shtyhen të rreshtuar të gjithë bashkë.

- "Derisa kur të vijnë ..." - Derisa kur të qëndrojnë përpara Allahut për llogarinë e drejtë.

- "Allahu do t'u thotë: "A i mohuat argumentet e Mia pa pasur asnjë dije për to? Çfarë bëtë ju ashtu *(në dynja)***?" -** Ata do të pyeten rreth besimit të tyre në dynja, rreth veprave dhe mënyrës si jetuan në të. Por ata të mjerë nuk kanë qenë prej fatlumëve me besimin e drejtë. Ata kanë qenë ashtu siç i përshkruan i Madhëruari, kur thotë: "Por ai *(mosbesimtari)* nuk besoi dhe as nuk fali namaz, por vetëm mohoi dhe ktheu shpinën..." [Kijame 31, 32]. Kështu, atë ditë të vështirë atyre nuk u mbetet asnjë justifikim, sikurse thotë i Lartësuari: "Ajo ditë është mjerim i madh për mohuesit. Kjo është dita kur ata nuk flasin, kur nuk u lejohet as që të shfajësohen!" [Murselat 34 - 36]. Po kështu thotë edhe në këtë ajet:

- "Kundër tyre do të zbatohet vendimi *(i dënimit),* **për shkak të padrejtësive të tyre dhe ata nuk do të mund të flasin." -** Ata nuk do të kenë asnjë përgjigje për padrejtësitë e tyre. Në jetën e dynjasë, ata poshtëruan vetveten me mosbesimin ndaj të vërtetës. Tashmë, ata janë kthyer tek Ai që është i Gjithëditur për të fshehtën dhe të shfaqurën, para Atij që nuk mund t'i fshihet asgjë. Më pas, Allahu i Madhëruar na tregon pushtetin e Tij të plotë dhe absolut dhe sundimin e Tij gjithëpërfshirës e madhështor, i cili e bën të detyrueshëm që Ai të jetë i vetmi, të Cilin krijesat duhet ta adhurojnë, t'i binden plotësisht, t'u nënshtrohen urdhëresave e ligjeve të Tij dhe të pranojnë vërtetësinë e profetëve të dërguar prej Tij. E vërteta nuk mund të gjendet diku tjetër, veç shpalljes së Allahut dhe rrugës së profetëve të Tij.

- "A nuk e shohin ata se Ne ua bëmë natën që të pushojnë ..." - Ai e bëri natën të errët, që krijesat të qetësohen, të ngadalësohet frymëmarja e tyre, të çlodhen nga aktiviteti i ditës.

- "... kurse ditën të ndritshme?" - Ditën e bëri plot dritë e shkëlqim. Gjatë saj, krijesat lëvizin, për të fituar të mirat e jetës së tyre,

për të udhëtuar për tregëtitë dhe punët e tyre. Gjatë ditës, ata sigurojnë atë që u nevojitet.

- "Në këtë ka argument për njerëzit që besojnë."

Ajetet 87 - 90

87. Ditën kur do t'i fryhet Surit, do t'u hyjë lemeria atyre që janë në qiej dhe atyre që janë në tokë, përveç atyre që do Allahu, dhe të gjithë do të vijnë para Atij të përulur.

88. I sheh malet dhe mendon se ato janë të palëvizshme, por ato lëvizin, siç lëvizin retë. Ky është krijimi i Allahut, që e ka përkryer çdo gjë. Ai di mirë gjithçka që bëni ju.

89. Kush ka bërë mirë, atij do t'i takojë një shpërblim edhe më i mirë se ajo që ka bërë dhe ata do të jenë të sigurt prej tmerrit të asaj dite.

90. Kush ka bërë të këqija, do të hidhet përmbys me fytyrë drejt Zjarrit. "Ju do të shpërbleheni veçse me atë që keni fituar me veprat që keni bërë."

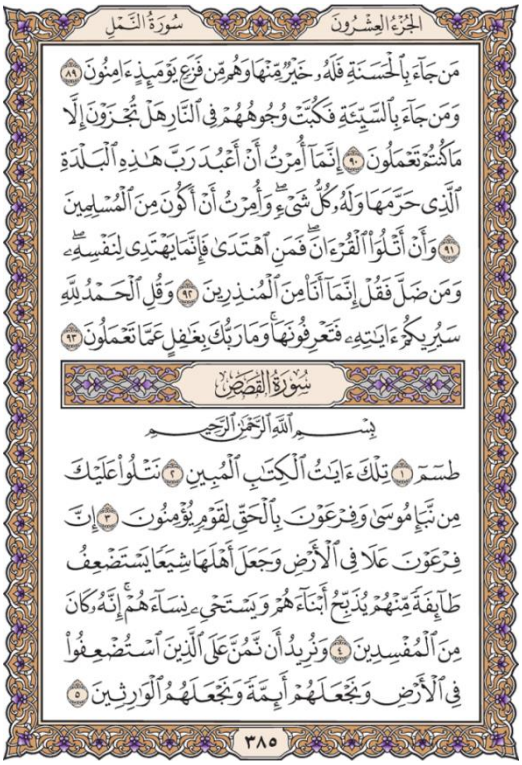
Shpjegimi i ajeteve

- "Ditën kur do t'i fryhet surit, do t'u hyjë lemeria atyre që janë në qiej dhe atyre që janë në tokë ..." - Allahu i Lartësuar na tregon për tmerrin e ditës kur t'i fryhet Surit e të ndodhë ajo që quhet "*nefhatul fezei"* - fryrja e lemerisë. Sikurse ka ardhur në hadith, Suri është një bri i madh, të cilit do t'i fryjë një melek. Në hadithin e gjatë përmendet se është meleku Israfil ai që e kryen këtë detyrë. Pra, fillimisht, ai do të bëjë fryrjen e lemerisë, që do të jetë një zë i tmerrshëm dhe i zgjatur dhe që do të ndodhë në fundin e kësaj bote. Ajo është Dita e Kijametit, që do të ndodhë mbi krijesat më të këqija të kësaj bote, qe ende do të jenë gjallë në atë kohë. Nga kjo fryrje në Sur, do t'u hyjë lemeria atyre që janë në qiej dhe atyre që janë në tokë.

- "... përveç atyre që do Allahu ..." - Këta janë dëshmorët, për të cilët na është njoftuar se janë të gjallë tek Zoti i tyre, duke përjetuar të mirat e dhuratat e Tij. Imam Muslimi sjell një hadith, në të cilin thuhet: 2033. "Një njeri erdhi tek Abdullah Ibn Amri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) dhe i tha: Çfarë është ky hadith që po tregon? Po thua se Kijameti do të ndodhë tek këta e tek ata!" Atëherë, Abdullahi tha: "*Subhanallah*, - ose tha: "*La ilahe il'Allah"* apo diçka të ngjashme - pata vendosur që të mos i tregoj kurrë ndokujt ndonjë hadith. Në të vërtetë, unë kam thënë: 'Pas pak do të shihni një gjë shumë të madhe, ku do të digjet Qabja e do të ndodhë kështu e ashtu.'" Pastaj Abdullahu tha: "I Dërguari i Allahut ka thënë: "Dexhali do të shfaqet në umetin tim dhe do të qëndrojë dyzet, porse nuk e di: dyzet ditë, dyzet muaj apo dyzet vite. Pastaj Allahu do të dërgojë Isain ﷺ të birin e Merjemes, që i ngjason Urue Ibn Mesudit. Isai ﷺ do t'i vihet pas Dexhalit dhe do ta vrasë atë. Pas kësaj, njerëzit do të kalojnë shtatë vjet, kohë gjatë së cilës nuk do të ketë armiqësi mes tyre. Pastaj Allahu do të dërgojë një erë të ftohtë prej Shamit, e cila nuk do të lërë asnjë njeri që ka mirësi ose iman, qoftë edhe sa një thërmijë e vogël, pa ia marrë shpirtin. Edhe sikur dikush të futet në zemër të malit, era do të hyjë tek ai, e do t'ia marrë shpirtin." Abdullahi shtoi: "E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: "Do të mbesin njerëzit më të këqij, që i largohen të mirës (rrugës së drejtë) me shpejtësinë të shpendëve (kur tremben) e që janë mendjelehtë si kafshët. Ata nuk e njohin të mirën e as nuk ndalojnë nga e keqja. Atyre do t'u shfaqet shejtani e do t'u thotë: "A nuk po përgjigjeni?!" - "Çfarë na urdhëron?" - i thonë ata. Kështu shejtani i urdhëron të adhurojnë idhujt, edhe pse në këtë kohë atyre u vjen rizku me mbushulli dhe kanë jetë të mirë. Pastaj do t'i fryhet Surit. Të gjithë do ta dëgjojnë atë dhe (nga tmerri i madh) çdokush do ta shtrijë njërën anë të qafës (në tokë) e do të ngrejë anën tjetër lart (për të dëgjuar Surin). I pari që do ta dëgjojë, do të jetë një njeri, i cili do të jetë duke e rregulluar *hauzin* e deveve. Do të vdesë ai dhe do të vdesin të gjithë njerëzit. Pastaj Allahu dërgon një shi - apo tha: zbret një shi - të lehtë, prej të cilit do të

mbijnë trupat e njerëzve. Pastaj sërish i fryhet Surit, dhe njerëzit do të ngrihen (prej varreve), duke shikuar. Pastaj do të thuhet: "O njerëz, ejani (tek Zoti juaj)!" Ndalojini, sepse ata do të merren në pyetje!" Pastaj do të thuhet: "Nxirrini (nga pasardhësit e Ademit) ata që do të hyjnë në Zjarr!" Do të pyesin: "Sa do të jenë në zjarr?" Do të thonë: "Në çdo një mijë, nëntëqind e nëntëdhjetë e nëntë (janë banorë të Zjarrit). Kjo është dita kur fëmija do të thinjet, kjo është dita e tmerrshme, kur do të zbulohet Kërciri (i Allahut)." Në këtë hadith thuhet: "Pastaj do t'i fryhet Surit. Të gjithë do ta dëgjojnë atë dhe *(nga tmerri i madh)* çdokush do ta shtrijë njërën anë të qafës (në tokë) e anën tjetër do ta mbajë lart (për të dëgjuar fryrjen e Surit)." Kjo është fryrja e tmerrit. Pastaj vjen fryrja e vdekjes. Herën e tretë do t'i fryhet surit për ringjalljen e krijesave nga varret dhe mbledhjen e tyre përpara Zotit të botëve.[131]

- "... dhe të gjithë do të vinë para Atij të përulur." - Të nënshtruar dhe të bindur. Askush nuk mund t'i bëjë bisht këtij urdhri të Zotit, siç ka thënë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Ditën, kur Ai t'ju thërrasë dhe ju t'i përgjigjeni të përulur e duke e lavdëruar, do t'ju duket se qëndruat *(në dynja)* veçse për pak kohë." [Isra 52]. Ose: "... Pastaj, kur Ai t'ju drejtojë thirrjen e Tij *(për ringjallje)*, ju menjëherë do të dilni prej tokës." [Rum 25]. Në hadithin e Surit përmendet se, në fryrjen e tretë, Allahu i Madhëruar urdhëron shpirtrat dhe ata vendosen në një nga vrimat e Surit. Atëherë, Israfili i fryn Surit pasi trupat të jenë riformuar në tokë, në varret e tyre ose në vendet ku ishin vendosur dhe shpirtrat fluturojnë drejt trupave të tyre. Shpirtrat e besimtarëve vezullojnë si drita, ndërsa shpirtrat e mohuesve nxijnë. Atëherë, Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë: "Betohem në krenarinë dhe madhështinë Time, çdo shpirt do të kthehet në trupin e vet!" Kështu, shpirtrat vijnë në trupat përkatës dhe hyjnë në to ashtu si helmi në trupin e kafshuarit nga gjarpri. Pastaj ata do të ngrihen duke shkundur prej trupit dheun e

الجزء العشرون سورة النمل

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾
وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا
مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلْبَلْدَةِ
ٱلَّذِى حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ
﴿٩١﴾ وَأَنْ أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ
وَمَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ
سَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَتَعْرِفُونَهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

سورة القصص

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا۟ عَلَيْكَ
مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِٱلْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ
فِرْعَوْنَ عَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ
طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ
مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾

٣٨٥

varrit. I Lartësuari thotë: "Ditën kur, duke u ngutur, do të dalin prej varreve, sikur të ishin duke nxituar drejt idhujve të tyre. Të përulura do jenë shikimet e tyre. Ata do t'i ketë kapluar poshtërimi. Kjo është dita që u është premtuar." [Mearixh 43].

- "I sheh malet dhe mendon se ato janë të palëvizshme, por ato lëvizin, siç lëvizin retë." - Kur i sheh malet, të duken si të palëvizshëm dhe se kurrë nuk do të lëvizin nga vendi i tyre. Por do të vijë një ditë, kur ata të lëvizin ashtu si retë, pra, do të fluturojnë në ajër, siç ka thënë i Lavdëruari: "Atë ditë, qielli do të lëkundet fuqishëm e malet do të shkulen nga vendi e do të lëvizin." [Tur 9, 10]. "Të pyesin ty për malet. Thuaj: "Zoti im do t'i shkulë ato dhe do t'i shpërndajë si pluhur. Vendin e tyre do ta bëjë rrafsh e pa asnjë bimësi. As ultësira e as lartësira nuk do të shohësh në vendin e tyre." [Ta ha 105 - 107]. Ose: "Një ditë, Ne do t'i shkulim malet dhe do ta shohësh Tokën të sheshtë *(e të shkretë)* dhe Ne do t'i tubojmë të gjithë, pa lënë askënd pas." [Kehf 47].

- "Ky është krijimi i Allahut, që e ka përkryer çdo gjë." - Këtë e ka bërë me pushtetin e Tij të plotë e të pacenueshëm. Me këtë fuqi, Ai ka përkryer çdo gjë. Allahu ka përkryer çdo gjë që ka krijuar, duke shfaqur në to shumë prej urtësive të Tij.

- "Ai e di mirë gjithçka që bëni ju." - Ai është i Gjitëditur rreth veprave të robërve të Tij, qofshin ato të mira apo të këqija dhe ka për t'u dhënë shpërblimin më të plotë e drejtë për to. Në vijim, i Lartësuari na tregon gjendjen e fatlumëve dhe fatzinjve atë ditë:

- "Kush ka bërë mirë, atij do t'i takojë një shpërblim edhe më i mirë se ajo që ka bërë ..." - E mira për të cilën aludohet këtu është pikërisht fjala: *Lâ ilâhe il-l'Allah*", pra, kjo dëshmi madhështore dhe të jetuarit sipas saj.

- "... dhe ata do të jenë të sigurt prej tmerrit të asaj dite." - Siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "... Si mendoni, a është më i mirë ai që hidhet në Zjarr, apo ai që në Ditën e Gjykimit vjen i sigurt? ..." [Fusilet 40]. Ose: "Nuk janë pasuria juaj dhe as fëmijët tuaj që mund t'ju afrojnë te Ne. Afër Nesh janë vetëm ata që besojnë dhe bëjnë punë të mira.". Këta janë ata që do të shpërblehen shumëfish për veprat e tyre dhe ata janë në banesa të larta, të sigurt *(e të shpëtuar)* nga çdo e keqe." [Sebe' 37].

- "Kush ka bërë të këqija, do të hidhet përmbys me fytyrë drejt Zjarrit. "**Ju do të shpërbleheni veçse me atë që keni fituar me veprat që keni bërë."** - Ata që vijnë para Allahut si keqbërës dhe nuk kanë asnjë të mirë, ose kanë më shumë të këqija sesa të mira, secili do të marrë aq sa i takon. Në lidhje me fjalën "të këqija", dijetarët kanë thënë se bëhet fjalë për shirkun, sepse i Lartësuari thotë: "... do të hidhet përmbys me fytyrë drejt Zjarrit." Sidoqoftë, çdokush do të shpërblehet sipas punëve të paraqitura.

Ajetet 91 - 93

91. Unë jam urdhëruar që të adhuroj vetëm Zotin e këtij Qyteti *(Mekës)*, **të cilin Ai e bëri të shenjtë. Atij i takon gjithçka dhe unë jam urdhëruar të jem prej atyre që i përulen vetëm Allahut.**

92. Unë jam urdhëruar të këndoj Kuranin. Kush e pranon udhëzimin e tij, ka gjetur udhëzimin për veten e vet. Kush e ka humbur rrugën, ti thuaji: "Unë jam veçse një paralajmërues.".

93. Thuaj: "Të gjitha lavdërimet i qofshin Allahut! Ai do t'jua tregojë *(së shpejti)* **argumentet e Veta dhe ju do t'i kuptoni mirë ato. Zoti yt nuk është i pavëmendshëm ndaj asgjëje që bëni ju.".**

Shpjegimi i ajeteve

- "Unë jam urdhëruar që të adhuroj vetëm Zotin e këtij Qyteti *(Mekës)*, **të cilin Ai e bëri të shenjtë."** - Kjo i ngjan ajetit tjetër, ku i Lartësuari urdhëron e thotë: "Thuaj: "O ju njerëz! Nëse ju dyshoni për fenë time, dijeni se unë nuk i adhuroj ata që ju adhuroni veç Allahut. Por adhuroj vetëm Allahun, i Cili ka në dorë *(jetën dhe)* vdekjen tuaj. Unë jam urdhëruar të jem besimtar i vërtetë." [Junus 104]. Po ta vëresh me kujdes, Allahu i Lartësuar thotë se është "Zoti i këtij Qyteti (Mekës)". Mos vallë, duhet kuptuar se zotërimi i Tij është i kufizuar vetëm në atë vend?! Sigurisht që jo. Një pohim i tillë është bërë për të treguar vlerën dhe pozitën e madhe të këtij vendi, si dhe përkujdesin e veçantë që Zoti i gjithësisë tregon për të. I Lartësuari e ka veçuar këtë qytet edhe në ajete të tjera, si: "Le ta adhurojnë Zotin e kësaj Shtëpie, i Cili i ushqeu pas urisë dhe i siguroi prej çdo frike!" [Kurejsh 3, 4]. Në vijim, i Lartësuari duke folur për këtë vend dhe nderimin e vlerën e tij të veçantë, thotë: "... të cilin Ai e bëri të shenjtë.". Pra, është Allahu i Madhëruar Ai që e ka shenjtëruar, e ka bekuar dhe që e ka ndaluar padrejtësinë në atë vend. Ky vend është i shenjtë si në ligjin që Ai e vendosi dhe urdhëroi të zbatohet ndër njerëz, ashtu edhe në ligjin e kaderit, pra, që Ai vendosi të zbatohet në këtë botë. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi i Abdullah Ibn Abasit (Allahu qoftë i kënaqur me ta), i cili përcjell se: 2034. "Ditën e Çlirimit të Mekës, i Dërguari i Allahut tha: "Nuk ka më hixhret,

por vetëm xhihad dhe nijet. Nëse ju kërkohet të dilni në luftë (nga prijësi i muslimanëve), atëherë përgjigjuni." Atë ditë, ai, po ashtu, ka thënë: "Allahu e ka shenjtëruar këtë vend, ditën kur i ka krijuar qiejt dhe Tokën. Ky vend, me shenjtërimin e Allahut, është i tillë deri në Ditën e Kijametit. Askujt para meje nuk i është lejuar lufta në të, madje as mua nuk më është lejuar, përveç gjatë një pjese të caktuar të ditës. Qabja është e shenjtëruar nga Allahu deri në Ditën e Kijametit. Nuk lejohet shkulja e gjembave, as ngacmimi i gjahut (gjuetia), as marrja e sendeve të gjetura, përveç nëse është për qëllim t'i gjendet (e njoftohet) i zoti, si dhe nuk priten barishtet e saj." - "O i Dërguari i Allahut, përveç *idhhirit* (lloj barishte), ngase ai na duhet për farkëtim dhe për shtëpitë tona", - tha Abasi. - "Përveç *idhhirit* (ai lejohet)", - tha Profeti ﷺ.

- "Atij i takon gjithçka ..." - Ai që është Zoti i këtij qyteti është Zotëruesi i gjithçkaje tjetër; nuk ka zot tjetër që meriton të adhurohet veç Tij.

- "... dhe unë jam urdhëruar të jem prej atyre që i përulen vetëm Allahut." - Prej atyre që e adhurojnë Allahun si një e të vetëm dhe që i binden vetëm Atij.

- "Gjithashtu, jam urdhëruar të këndoj Kuranin." - Jam urdhëruar që t'ua lexoj këtë Kuran njerëzve e t'u kumtoj atyre mesazhin e Zotit. Pra unë jam thjesh një kumtues e paralajmërues.

- "Kush e pranon udhëzimin e tij, ka gjetur udhëzimin për veten e vet. Kush e ka humbur rrugën, ti thuaji: "Unë jam veçse një paralajmërues.". - Shembull për mua janë të gjithë të dërguarit e parë, të cilët i paralajmëruan e qortuan popujt e tyre, duke përmbushur kështu misionin për të cilin u dërguan. Misioni i profetëve gjithmonë ka qenë i njëjti: kumtimi i mesazhit të Zotit ndër popuj. Ndërsa Ai që do t'i marrë në llogari për t'i shpërblyer ose ndëshkuar është Allahu i Madhëruar i Vetëm dhe i Pashoq, siç thotë i Madhëruari: "Edhe nëse do të të mundësojmë ta shohësh *(sa je gjallë)* një pjesë të asaj që ua kemi premtuar atyre, apo të ta marrim shpirtin *(para se të përfundojë e gjitha)*, detyra jote është vetëm kumtimi i qartë *(i shpalljes)*, kurse gjykimi për ta i Yni." [Rad 40]. Ose: "... Por ti je vetëm një qortues, ndërsa është Allahu Ai që përkujdeset për çdo gjë." [Hud 12].

- "Thuaj: "Të gjitha lavdërimet i qofshin Allahut! Ai do t'jua tregojë *(së shpejti)* **argumentet e veta dhe ju do t'i kuptoni mirë ato."** - Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet e përlëvdimet, i Cili nuk ndëshkon askënd pa ia paraqitur fillimisht të vërtetën dhe çdo argument të qartë. Ai ka paralajmëruar mjaftueshëm për t'u ruajtur nga ndëshkimi i Tij, siç thotë i Lavdëruari: "Thuaj: "Më tregoni! Nëse ky *(Kur'an)* është vërtet prej Allahut, por ju e mohoni atë, atëherë, kush është në humbje më të madhe se ata që janë në kundërshtim të hapur me të?" Ne do t'ua bëjmë atyre të mundshme që t'i shohin shenjat Tona në horizont dhe në veten e tyre, derisa t'u bëhet e qartë se ai *(Kurani)* është i vërtetë. A nuk mjafton që Zoti yt është Dëshmues për çdo gjë?" [Fusilet 52].

- "Zoti yt nuk është i pavëmendshëm ndaj asgjëje që bëni ju.". - Përkundrazi, Ai është dëshmues i gjithçkaje. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, i cili tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: 2035. "O njerëz, mos mashtroni veten në lidhje me Zotin. Nëse Allahu do të ishte i pakujdesshëm ndaj diçkaje, do të linte pa asnjë kujdes mushkonjën, kokrën e melit *(hardel*-in*)* dhe thërmijën më të vogël *(dherrat*-in.*)*"

- " Nga Imam Ahmedi është përcjellë se ai shpesh recitonte këto vargje: "Nëse ndonjë ditë je në vetmi, mos thuaj jam vetëm, / por thuaj: mua më shikon Mbikëqyrësi, jam i bindur! / Kurrë mos mendo se Zoti është i shkujdesur, asnjë çast, / dhe se duke u fshehur, shikimit të Tij i je shmangur, i ke ikur."

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Neml. Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet për të gjitha mirësitë që na ka dhuruar!

9 / 4 1390 h, ose 13 / 6 / 1970

Surja 28: Kasas *(mekase)* **88 ajete**

Kjo sure është zbritur në Mekë, përveç ajeteve 52-55, të cilat janë zbritur në Medinë. Ajo është zbritur pas sures Neml.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 6

1. Ta, Sin, Mim.
2. Këto janë ajetet e Librit *(Kuranit)* **të qartë.**
3. Ne po të tregojmë ty pjesë nga historia e Musait dhe e Faraonit, që është e vërtetë për njerëzit që besojnë.
4. Me të vërtetë, Faraoni mbahej me të madh në tokë dhe e ndau popullin në grupe. Disa i shtypi. Iu vrau djemtë, ndërsa vajzat ua la të jetonin. Vërtet, ai qe prej shkatërrimtarëve.
5. Ne donim t'i lartësonim ata që u shtypën në tokë, t'i bënim udhëheqës dhe trashëgimtarë;
6. gjithashtu, t'u jepnim pushtet në tokë. Ndërsa Faraonit, Hamanit dhe ushtrisë së tyre t'u tregonim atë, së cilës i druheshin.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ta, Sin, Mim." - Tefsirin e këtyre germave të veçuara të alfabetit në fillim të sureve e kemi bërë edhe më parë.

- "**Këto janë ajetet e Librit të qartë."** - Këto janë ajetet e një libri, i cili është i pastër dhe i qartë, tërësisht i shtjelluar, i cili zbulon gjithë të vërtetën dhe realitetin e gjërave. Në të ndodhet dituria për ato që kanë ndodhur në të shkuarën dhe ato që kanë për të ndodhur në të ardhmen. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ne po të tregojmë ty pjesë nga historia e Musait dhe e Faraonit, që është e vërtetë për njerëzit që besojnë." - I Lartësuari thotë në ajetin tjetër: "Ne po të përcjellim ty më të bukurën e historive në këtë Kuran që të kemi shpallur. Përpara kësaj ti ishe ndër ata që nuk dinin." [Jusuf 3]**.** Domethënë, Ne po të përmendim ty lajmet dhe historitë e të parëve, sikur ti shihje dhe dëshmoje vetë me sy ato.

- "Me të vërtetë, Faraoni mbahej me të madh në tokë ..." - Ai ishte kryeneç, tiran dhe agresor, që kalonte çdo kufi.

- "... dhe e ndau popullin në grupe." - Ai i ndau ata në grupe, duke vepruar me secilin grup ashtu siç dëshironte dhe me rregullat e shtetit të tij.

- "Disa i shtypi. Iu vrau djemtë, ndërsa vajzat ua la të jetonin. Vërtet, ai qe prej shkatërrimtarëve." - Është fjala për bijtë e Izraelit, të cilët në atë kohë ishin njerëzit më të zgjedhur të Zotit. Kështu, Faraoni i shtypte dhe i shfrytëzonte ata për punët më të rëndomta dhe më të vështira, natën dhe ditën. Përveç kësaj, ai u vriste fëmijët meshkuj dhe u linte gjallë vajzat, nga frika se prej tyre do të lindte një djalë, i cili do të ishte shpëtimtari i bijve të Izraelit dhe shkatërrimi i Faraonit. Kështu ishte parathënë në një përgëzim, që vinte prej Ibrahimit. Pasi Allahu i Madhëruar shpëtoi gruan e tij, Sarën, prej synimit të keq të tiranit të Egjiptit në kohën e tij, Ibrahimi i tregoi birit të tij se, ndër pasardhësit e tij, do të ishte edhe një fëmijë, në dorën e të cilit do të ishte fundi dhe shkatërrimi i mbretit të Egjiptit. Kështu, koptët tregonin dhe flisnin shpesh rreth kësaj ngjarjeje në prani të Faraonit. Për këtë arsye, ai urdhëroi që çdo i lindur mashkull prej bijve të Izraelit të vritej. Por ja që, çfarëdo kujdesi të tregosh, nuk mund t'i shpëtosh dot caktimit që ka vendosur i Gjithëpushtetshmi! Për çdo ngjarje ka një kohë të përcaktuar në Librin e Zotit.

- "Ne donim t'i lartësonim ata që u shtypën në tokë, t'i bënim udhëheqës dhe trashëgimtarë; gjithashtu, t'u jepnim atyre pushtet në tokë. Ndërsa Faraonit, Hamanit dhe ushtrisë së tyre t'u tregonim atë, së cilës i druheshin." - Dhe, me të vërtetë, Allahu i Lartësuar e përmbushi këtë premtim për ta, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjeter: "Ndërsa popullit të përvuajtur i lamë në trashëgim viset lindore dhe perëndimore të tokës, ku zbritëm bekimet Tona. Kështu u plotësua premtimi i mirë i Zotit ndaj bijve të Izraelit, për durimin që

ata treguan. Ne e rrënuam çfarë kishte bërë Faraoni dhe populli i tij dhe kullat që kishin ndërtuar." [Araf 137]. Ose: "Kështu, Ne i nxorëm ata prej kopshteve e burimeve, prej thesareve dhe vendbanimeve të bukura, duke ua lënë ato bijve të Izraelit." [Shuara 57 - 59]. Kështu, Faraonit nuk i vlejti aspak kujdesi dhe çdo masë që mori përballë përcaktimit të mbretëruesit e Sunduesit madhështor, Krenar të Lartësuar, Sunduesit të gjithçkaje. Ajo që u përmbush ishte vendimi i Tij. Kështu shkoi në vend vullneti i Zotit, i cili u përmbush me pushtetin e Tij të plotë. Faraoni u shkatërrua së bashku me ushtrinë e tij, sepse Zoti i qiejve të larta është Mposhtësi, Nënshtruesi, Ngadhënjimtari, i Plotfuqishmi e Krenari.

Ajetet 7 - 9

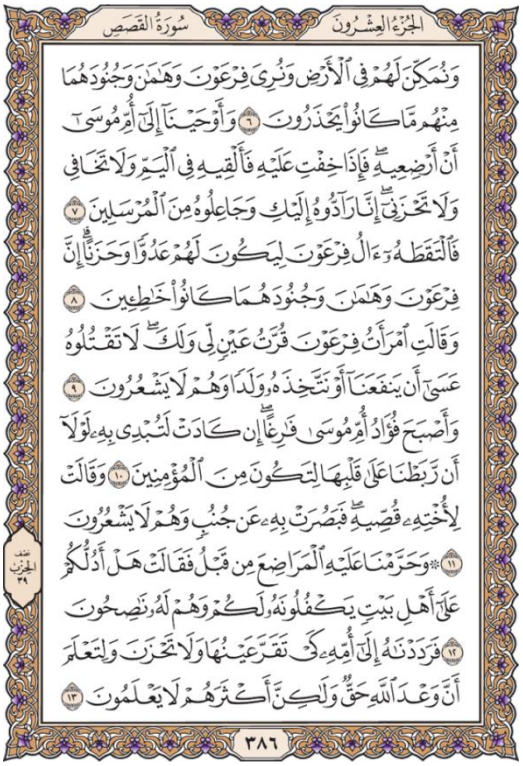
7. Kështu, Ne e frymëzuam nënën e Musait: "Jepi gji atij! Kur të kesh frikë për të, atëherë hidhe në lumë dhe mos u frikëso e as mos u pikëllo, sepse Ne do ta kthejmë atë tek ti dhe do ta bëjmë nga të dërguarit Tanë."

8. Atë *(Musain)* **e nxori nga lumi familja e Faraonit, që në fund ai të bëhej armik e dëshpërim për të. Vërtet, Faraoni, Hamani dhe ushtritë e tyre ishin keqbërës.**

9. Gruaja e Faraonit tha: "Ky është gëzimi i syve tanë, për mua dhe për ty. Mos e vrisni! Ndoshta do të na sjellë dobi ose mund ta birësojmë!". Por ata nuk e dinin çfarë po bënin.

Shpjegimi i ajeteve

- "Kështu, Ne e frymëzuam nënën e Musait: "Jepi gji atij! Kur të kesh frikë për të, atëherë hidhe në lumë dhe mos u frikëso e as mos u pikëllo, sepse Ne do ta kthejmë atë tek ti dhe do ta bëjmë nga të dërguarit Tanë." - Faraoni e teproi me vrasjen e meshkujve të lindur nga bijtë e Izraelit, aq sa koptët patën frikë se bijtë e Izraelit do të zhdukeshin, dhe kështu nuk do të kishin më se kush t'u shërbente dhe të kryente punët e vështira. Për këtë arsye, ata i folën Faraonit në lidhje me këtë çështje dhe ai i urdhëroi që fëmijët meshkuj të vriteshin një vit dhe të liheshin gjallë vitin

الجزء العشرون سورة القصص
وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا
مِنْهُم مَّا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ
أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي
وَلَا تَحْزَنِي ۖ إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾
فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۗ إِنَّ
فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ ﴿٨﴾
وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّي وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ
عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾
وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا
أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ
لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ ۖ فَبَصُرَتْ بِهِ عَن جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ
﴿١١﴾ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ
عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ
﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ
أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾
٣٨٦

tjetër. Ishte caktimi i Zotit që Haruni lindi në vitin kur nuk vriteshin fëmijët meshkuj, ndërsa Musai të lindej në vitin kur ata vriteshin. Ishte mirësi e Allahut të Lartësuar, gjithashtu, që tek nëna e Musait të mos dukeshin gjurmët e shtatzënisë së saj me Musain. Kështu, ajo nuk u dallua nga vëzhguesit, të cilët vërtiteshin mes grave të bijve të Izraelit, për të gjetur shtatzënat dhe për t'u përgatitur për vrasjen e foshnjave meshkuj. Megjithatë, kur lindi Musai, e ëma u ngushtua dhe ndjeu frikë të madhe në zemër, në atë zemër që e donte aq shumë Musain. Në fakt, çdokush që e shihte Musain, e donte shumë atë, siç thotë i Lartësuari: "Ne të kemi bërë mirësi një herë tjetër më parë, pikërisht atëherë, kur nënën tënde e frymëzuam *(dhe i thamë)* "Vëre atë *(fëmijën)* në arkë dhe hidhe në lumë! Lumi do ta nxjerrë në breg dhe atë do ta marrë armiku Im dhe i tij." Por Unë hodha *(në zemra të njerëzve)* dashuri për ty, që të edukoheshe nën Syrin Tim."." [Ta Ha 37 - 39]. Allahu i Lartësuar e frymëzoi nënën e Musait me këtë mesazh, siç thotë i

Lartësuari në këtë ajet: "Kështu, Ne e frymëzuam nënën e Musait: "Jepi atij gji! Dhe kur të kesh frikë për të, atëherë hidhe në lumë dhe mos u frikëso e as mos u pikëllo sepse Ne do ta kthejmë atë tek ti dhe do ta bëjmë nga të dërguarit Tanë." Shtëpia e saj ishte në brigjet e lumit Nil. Ajo mori një arkë dhe e bëri si djep për birin e saj, Musain. Ajo e ushqente me gji dhe, kur ndiente se dikush afrohej të kontrollonte në shtëpi, ajo e vendoste djalin në arkë dhe e lëshonte në lumë, por të lidhur me litar, që të mos largohej e të ikte me rrjedhën. Një ditë, dikush erdhi për kontroll në shtëpinë e saj dhe ajo me të shpejtë e hodhi arkën ujë, por harroi ta lidhte atë. Kështu, vala e ujit e mori me vete dhe e çoi para kështjellës së Faraonit. Shërbyeset e kështjellës e panë djepin, e morën dhe ia çuan drejt e në dorë gruas së Faraonit. Në fakt, ato nuk e dinin se çfarë kishte brenda në të, sepse patën frikë që ta hapnin. Kur gruaja e Faraonit e zbuloi, u habit, pasi pa aty një foshnjë, një krijesë shumë të bukur dhe të ëmbël. Allahu i Lartësuar hodhi në zemrën e saj dashurinë për të, që në momentin kur ajo e pa. Allahu i Madhëruar deshi që ta nderonte atë grua, ndërsa burrin e saj, Faraonin, ta zhyste në poshtërim.

- "Atë *(Musain)* **e nxori nga lumi familja e Faraonit, që në fund ai të bëhej armik e dëshpërim për të. Vërtet, Faraoni, Hamani dhe ushtritë e tyre ishin keqbërës."** - Pra, ishte Allahu i Lartësuar, që e bëri të mundur të ishin pala e Faraonit pikërisht ata që do ta gjenin djepin me këtë fëmijë, në mënyrë që ai të bëhej më vonë armiku dhe dëshpërimi i tyre.

- "Gruaja e Faraonit tha: "Ky është gëzimi i syve tanë për mua dhe për ty." - Kur e pa Faraoni, tentoi që ta vriste foshnjën, nga frika se mos ishte prej bijve të Izraelit, por Asia Bintu Mzahim, gruaja e Faraonit, doli në mbrojtje të fëmijës. Ajo nisi ta lëvdonte, që ta bënte të dashur për Faraonin dhe ta bindte atë për ta mbajtur foshnjën. Ajo tha: "Ky është gëzimi i syve tanë, për mua dhe për ty." - "Për ty, - i tha Faraoni, - mund të jetë gëzimi i syve, ndërsa për mua jo." Dhe vërtet kështu ishte. Allahu i Lartësuar e udhëzoi atë grua të nderuar, për shkak të dashurisë dhe kujdesit që ajo pati për Musain foshnjë. Ndërsa Faraonin, Allahu i Madhëruar e shkatërroi dhe ndëshkimin ia solli pikërisht me duart e këtij fëmije, kur ai të rritej.

- "Mos e vrisni! Ndoshta do të na sjellë dobi ose mund ta birësojmë." - Kështu, Allahu i Lartësuar i bëri vërtet dobi asaj nëpërmjet këtij fëmije, duke e udhëzuar përmes tij dhe duke e bërë prej banorëve të Xhenetit. Ajo tha: "... ose mund ta birësojmë." Pra, ajo deshi që ta birësonte e të kujdesej për të, si të ishte fëmija i saj, sepse ajo nuk kishte lindur fëmijë prej Faraonit.

- "Por ata nuk e dinin çfarë po bënin." - Ata nuk e dinin se çfarë synonte Zoti me këtë fëmijë, që u mundësoi ta gjenin. Ata nuk e dinin urtësinë e madhe të Zotit dhe argumentet e Tij të sakta dhe të pakundërshtueshme.

Ajetet 10 - 13

10. Nëna e Musait ndjeu një zbrazëtirë në zemër dhe gati sa nuk e zbuloi atë *(fëmijën)***, sikur Ne të mos ia kishim forcuar zemrën** *(me besim)* **dhe të mbetej** *(një besimtare)* **e palëkundur.**

11. Ajo i tha motrës së Musait: "Shkoji pas!" Kështu ajo *(e motra)* **e vrojtonte atë prej së largu dhe ata nuk e diktonin.**

12. Ne patëm bërë që ai të mos pranonte asnjë gjidhënëse *(përveç nënës së vet)* **dhe ajo** *(motra e Musait)* **tha: "A doni t'ju tregoj për një familje, që do të kujdesen për të dhe që do të jenë të përkushtuar ndaj tij?"**

13. Kështu, Ne e kthyem atë tek e ëma, që t'i kënaqej syri e të mos pikëllohej dhe që ta kuptonte se premtimi i Allahut është i vërtetë. Por shumica e tyre nuk e dinë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Nëna e Musait ndjeu një zbrazëtirë në zemër ..." - Allahu i Lartësuar na tregon për dhimbjen, frikën dhe ankthin e madh në zemrën e nënës së Musait, kur biri i saj ishte duke lëvizur në ujë. Allahu i Lartësuar na

tregon se zemra e saj u zbraz nga çdo gjë përveçse dashuria e madhe për Musain, frika dhe ankthi për jetën e tij. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "... dhe gati sa nuk e zbuloi atë *(fëmijën)***, sikur Ne të mos ia kishim forcuar zemrën** *(me besim)* **dhe të mbetej** *(një besimtare)* **e palëkundur."** - Ajo gati e shprehu dëshpëri-min dhe merakun për birin e saj, që i iku nga duart. Ajo do ta shfaqte gjendjen e saj, nëse Allahu i Lartësuar nuk do ta forconte zemrën e saj.

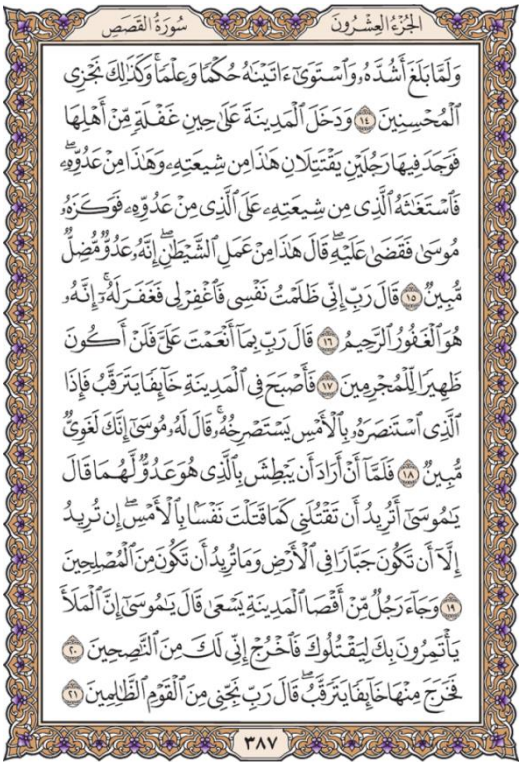
- "Ajo i tha motrës së Musait: "Shkoji pas!" - Ndiq gjurmët dhe merr vesh rreth tij! Dhe kështu, motra e Musait doli për këtë qëllim.

- "Kështu ajo *(e motra)* **e vrojtonte atë prej së largu dhe ata nuk e diktonin."** - Ajo e vëzhgoi dhe ruajti djepin nga larg, që të mos binte në sy. Kur gruaja e Faraonit shfaqi dashurinë e madhe për fëmijën dhe e shpëtoi atë, shërbëtoret i sollën gjidhënëse për ta ushqyer, por ai nuk e pranonte. Kështu, ata dolën në treg me shpresën që të gjenin gjidhënëse që ai ta pranonte. Motra e tij e pa në duart e tyre dhe e njohu atë, por nuk u shfaq në sytë e tyre. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ne patëm bërë që ai të mos pranonte asnjë gjidhënëse dhe ajo *(motra e Musait)* **tha: "A doni t'ju tregoj për një familje, që do të kujdesen për të dhe që do të jenë të përkushtuar ndaj tij?"** - Zoti i Madhëruar e kishte përcaktuar në *kaderin* e Tij, që ai të mos pranonte asnjë gjidhënëse. Allahu i Lartësuar deshi kështu, që ta nderonte dhe qetësonte zemrën e nënës së tij dhe ta bënte këtë si shkak që foshnja të kthehej në gjirin e nënës e ajo të ndiente erën e tij, pas asaj frike dhe ankthi të papërshkrueshëm. Motra e Musait, kur i pa ata që ishin të çoroditur dhe nuk po gjenin gjidhënëse, tha: "A doni t'ju tregoj për një familje, që do të kujdesen për të dhe që do të jenë të përkushtuar ndaj tij?" Ata patën besim tek ajo, edhe pse fillimisht dyshuan. Kështu, e ndoqën e shkuan pas saj, deri tek shtëpia e tyre. Atje, kur nëna ia dha gjirin, ai menjëherë e pranoi. Ata u gëzuan shumë dhe ia çuan lajmin e mirë gruas së Faraonit e cila e ftoi nënën e Musait, i dha asaj dhurata të shumta, duke mos e ditur se cila ishte ajo, madje, i kërkoi që të qëndronte në pallat, në mënyrë që të ushqente me gji fëmijën. Nëna e refuzoi diçka të tillë, duke i thënë se kishte burrin dhe fëmijët në shtëpi, për të cilët duhej të kujdesej. Megjithatë, nëse ata pranonin, ajo mund t'i jepte gji foshnjës në shtëpinë e saj. Gruaja e Faraonit e pranoi këtë ofertë. Kështu, shpenzimet dhe furnizimet shkuan në shtëpinë e Musait. Veshjet dhe dhurata të shumta e mbushën atë shtëpi. Nëna e Musait u kthye me djalin e saj të vogël e kënaqur dhe e lumtur. Pas asaj frike të madhe, që kishte zënë vend në zemrën e saj, Allahu i Lartësuar ia mbushi me siguri dhe qetësi, madje i dha krenari dhe respekt ndër njerëz, bashkë me një furnizim të pashembullt. Në një hadith thuhet: 2036. "Ai që bën punë të mira, duke llogaritur shpërblimin nga Zoti për veprat që ai bën dhe përfiton prej tyre edhe në këtë jetë, i shëmbëllen nënës së Musait (profetit), e cila i jepte gji djalit të saj dhe merrte pagesën si gjidhënëse." I Pastër, i Lavdëruar dhe i Dëlirë nga çdo mangësi është Ai, në dorën e të Cilit është e gjithë çështja! Çdo gjë që Ai dëshiron ekziston dhe përmbushet; çdo gjë që Ai nuk dëshiron, kurrë nuk ka për të ekzistuar. Allahu i Pastër dhe i Lavdëruar, çdokujt që i frikësohet dhe është i devotshëm ndaj Tij, pas çdo vështirësie i sjell lehtësimin, pas çdo frike e ankthi i sjell qetësi dhe siguri, dhe pas çdo ngushtije i sjell zgjerim, rrugëzgjidhje dhe rehati:

- "Kështu, Ne e kthyem atë tek e ëma, që t'i kënaqej syri e të mos pikëllohej ..." - Domethënë, që të kënaqej me të, të rehatohej, të qetësohej dhe të mos kishte asnjë shqetësim dhe frikë.

- "... dhe që ta kuptonte se premtimi i Allahut është i vërtetë." - Premtimi i Allahut se do ta kthente Musain në gjirin e nënës dhe do ta bënte atë prej profetëve të zgjedhur ishte i vërtetë. Kështu, në momentin kur u përmbush premtimi i Allahut

se do ta kthente djalin në gjirin e saj, po kështu do të përmbushej edhe premtimi se ai do të ishte një i dërguar i dalluar i Tij. Më këto premtime, ajo do të sillej me Musain ashtu si i shkonte atij, qoftë nga natyrshmëria e trajtimit të tij si nënë, qoftë edhe nga mënyra që ligji i Zotit përcakton se si duhet të trajtohet një profet i ardhshëm.

- "Por shumica e tyre nuk e dinë." - Ata nuk i dinë urtësitë e Allahut në veprat e Tij dhe në përfundimin e çështjeve. Ata nuk e dinë përfundimin e mirë dhe të lëvduar të asaj që Zoti e vendos që të realizohet. Pa dyshim që Allahu është i lavdëruar për çdo gjë që ka vendosur dhe për çdo gjykim që ka zbritur ndër njerëz; Ai është i lëvduar në dynja dhe në ahiret. Ndoshta mund të ndodhë diçka, e cila është e urryer për shpirtin, por përfundimi i saj është i lëvduar dhe i mirë, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Juve ju është bërë detyrim lufta, ndonëse e urreni atë. Por ndodh që ju ta urreni diçka, por ajo të jetë e mirë për ju, siç ndodh që ju ta doni diçka, por ajo të jetë e keqe për ju. Allahu di e ju nuk dini." [Bekare 216]. Ose: "... ndodh që ju ta urreni diçka dhe Allahu, nëpërmjet saj, të japë mirësi të shumta." [Nisa 19].

Ajetet 14 - 17

14. Kur *(Musai)* **arriti moshën madhore dhe u bë i pjekur, Ne i dhamë urtësi dhe dituri. Kështu i shpërblejmë Ne bamirësit.**

15. Musai hyri në qytet në një kohë kur banorët e tij ishin të shkujdesur dhe gjeti dy veta që po ziheshin. Njëri ishte prej popullit të tij *(izraelit)* **dhe tjetri ishte prej armiqve të tij. Izraeliti i kërkoi ndihmë kundër armikut të tij dhe Musai e shtyu atë me forcë dhe ai vdiq. Ai** *(Musai)* **tha: "Kjo është prej veprave të shejtanit. Nuk ka dyshim se ai është armik i betuar, që të çon në humbje.".**

16. Ai *(Musai)* **u lut: "O Zoti im! Unë e ngarkova, vërtet vetveten me padrejtësi. Atëherë, më fal!" Dhe Allahu e fali atë, sepse Ai është Falës i Madh e Mëshirëplotë.**

17. Ai *(Musai)* **tha: "O Zoti im! Betohem në Ty se, për të gjitha ato të mira që m'i ke dhuruar mua, unë kurrë nuk do të jem në ndihmë të keqbërësve!".**

Shpjegimi i ajeteve

- "Kur *(Musai)* **arriti moshën madhore dhe u bë i pjekur, Ne i dhamë urtësi dhe dituri. Kështu i shpërblejmë Ne bamirësit."** - Allahu i Lartësuar na tregon se, kur Musai arriti pjekurinë, Allahu i Lartësuar i dhuroi atij dituri të madhe dhe aftësi në gjykim të drejtë. Muxhahidi shpjegon: "Domethënë, i dha profetësinë.". Në vijim përmendet ngjarja, që u bë shkak që Musai të arrinte pikërisht në atë rrugë që Zoti e kishte përcaktuar për të, pra, në rrugën për ta bërë atë Profet, madje Profetin të cilit Ai i foli drejtpërdrejt. Shkak për këtë u bë ngjarja e vrasjes së koptit, e cila e detyroi që të arratisej prej Egjiptit, për të shkuar në Medijen. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Musai hyri në qytet në një kohë kur banorët e tij ishin të shkujdesur dhe gjeti dy veta që po ziheshin." - Thuhet se kjo ndodhi mes akshamit dhe jacisë, ashtu siç

thuhet se ka ndodhur në mesditë (kur njerëzit pushonin).

- "Njëri ishte prej popullit të tij *(izraelit)* **dhe tjetri ishte prej armiqve të tij. Izraeliti i kërkoi ndihmë kundër armikut të tij dhe Musai e shtyu atë me forcë dhe ai vdiq. Ai** *(Musai)* **tha: "Kjo është prej veprave të shejtanit. Nuk ka dyshim se ai është armik i betuar, që të çon në humbje.".** - Njëri ishte izraelit, ndërsa kundërshtari i tij ishte kopt. Izraeliti i kërkoi ndihmë Musait kundër koptit. [132] Musai gjeti një mundësi kur njerëzit ishin të pavëmendshëm dhe u lëshua drejt koptit, e shtyu atë me forcë dhe ai vdiq. Pra, e goditi me grusht dhe e vrau atë. Pas kësaj, Musai tha: "Kjo është prej veprave të shejtanit. Nuk ka dyshim se ai është armik i betuar, që të çon në humbje.". Në vijim, i Lartësuari na tregon lutjen e Musait:

- "Ai *(Musai)* **u lut: "O Zoti im! Unë e ngarkova, vërtet vetveten me padrejtësi. Atëherë, më fal!" Dhe Allahu e fali atë, sepse Ai është Falës i Madh e Mëshirëplotë."** - Pastaj Musai u betua për diçka madhështore:

- "Ai *(Musai)* **tha: "O Zoti im! Betohem në Ty se, për të gjitha ato të mira që m'i ke dhuruar mua, unë kurrë nuk do të jem në ndihmë të keqbërësve!".** Për shkak të mirësive të Tua të mëdha mbi mua, duke më dhënë pushtet, krenari në tokë dhe mirësi të shumta, unë nuk do të jem kurrë në ndihmë të keqbërësve! Pra, kurrë nuk do të jem ndihmësi i atyre kur të mohojnë ty dhe i kundërvihen çështjes Tënde.

Ajetet 18 - 19

18. Musai agoi në qytet i frikësuar dhe duke u ruajtur. Më tej, ai i cili i kishte kërkuar ndihmë një ditë më parë, e thirri sërish. Musai i tha: "Vërtet, ti qenke ngatërrestar i madh!"

19. Më pas, kur *(Musai)* **vendosi ta sulmonte atë që ishte armik i të dyve, ai burri i tha: "O Musa! A do të më vrasësh edhe mua, siç vrave atë të djeshmin? Ti kërkon të tregohesh arrogant në tokë dhe nuk dëshiron të jesh nga ata që rregullojnë punët."**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për gjendjen e Musait (a.s.) pas vrasjes së koptit. Ai thotë:

- "Musai agoi në qytet i frikësuar dhe duke u ruajtur." - Ai vëzhgonte i frikësuar rreth e rrotull, për shkak të asaj ngjarjeje dhe pasojave të saj. Kështu, ai përballet me të njëjtin izraelit, i cili i kishte kërkuar ndihmë kundër koptit një ditë më parë. Tashmë, ai po grindej me një tjetër kopt dhe sërish i kërkoi ndihmë Musait. I Lartësuari tregon:

- "Më tej, ai i cili i kishte kërkuar ndihmë një ditë më parë, e thirri sërish. Musai i tha: "Vërtet, ti qenke ngatërrestar i madh!"- "Ti qenke vërtet keqbërës dhe mashtrues!" Megjithatë, Musai tentoi që t'i sulej koptit. Por izraeliti frikacak mendoi se Musai iu vërsul atij, e jo koptit. Kështu, për të mbrojtur veten, ai iu drejtua Musait me këto fjalë, që na i tregon i Lartësuari:

- "Më pas, kur *(Musai)* **vendosi ta sulmonte atë që ishte armik i të dyve, ai burri i tha: "O Musa! A do të më vrasësh edhe mua, siç vrave atë të djeshmin? Ti kërkon të tregohesh arrogant në tokë dhe nuk dëshiron të jesh nga ata që rregullojnë punët."** - Atëherë, kur kopti dëgjoi këto fjalë nga goja e izraelitit, shkoi tek Faraoni dhe ia tregoi fill e për pe atë që kishte zbuluar. Kur Faraoni mësoi çfarë kishte ndodhur, u zemërua shumë dhe vendosi për ta vrarë Musain. Kështu, ai dërgoi ushtarë për ta kërkuar dhe kapur.

Ajeti 20

20. Nga ana më e largët e qytetit erdhi me nxitim një njeri dhe tha: "O Musa! Paria është duke vendosur për vrasjen tënde! Largohu nga qyteti! Unë të këshilloj çiltërsisht dhe të dua të mirën.".

Shpjegimi i ajetit

- "Nga ana më e largët e qytetit erdhi me nxitim një njeri dhe tha: "O Musa! Paria është duke vendosur për vrasjen tënde!" - Kështu, ai ndoqi një rrugë më të shkurtër dhe të shpejtë për të shkuar tek Musai dhe

për ta lajmëruar për rrezikun, që e priste. Ai arriti tek Musai dhe e njoftoi se çfarë po ndodhte:

- "Largohu nga qyteti! Unë të këshilloj çiltërsisht dhe të dua të mirën.". - Largohu sa më shpejt, për të shpëtuar nga ky rrezik!

Ajetet 21 - 24

21. Dhe ai u largua prej andej i frikësuar e duke u ruajtur. Ai tha: "O Zoti im! Më shpëto prej popullit keqbërës!".

22. Kur u drejtua për nga Medjeni, tha: "Shpresoj që Zoti im të më udhëzojë në rrugën e drejtë!".

23. Kur arriti në burimet e Medjenit, ndeshi një grumbull njerëzish, që po i jepnin ujë bagëtisë. Pak më larg vërejti dy vajza, që po përpiqeshin të mbanin nën kontroll tufën e tyre dhe i pyeti: "Si e keni punën ju të dyja?" Ato i thanë: "Ne nuk mund t'u japim ujë këtyre, derisa të largohen barinjtë, ndërsa babai ynë është shumë i moshuar."

24. Atëherë, ai u dha ujë bagëtive të tyre. Pastaj shkoi të ulej nën një hije dhe tha: "O Zoti im! Unë kam nevojë për gjithçka që do të më japësh Ti!"

Shpjegimi i ajeteve

Me të dëgjuar këshillën e besimtarit, Musai u largua nga Egjipti, i vetëm. Ai nuk ishte mësuar me një jetë të vështirë, pasi ishte rritur mes të pasurve dhe kishte bërë një jetë të qetë e plot begati. I Madhëruari përshkruan gjendjen e tij, kur thotë:

- "Dhe ai u largua prej andej i frikësuar e duke u ruajtur." - Ai iku i frikësuar dhe shikonte majtas, djathtas, para dhe prapa, duke u ruajtur.

- "Ai tha: "O Zoti im! Më shpëto prej popullit keqbërës!".". - Më mbro nga Faraoni dhe pala e tij.

- "Kur u drejtua për nga Medjeni, tha: "Shpresoj që Zoti im të më udhëzojë në rrugën e drejtë.". - Kur Musai arriti të largohej pak dhe mori rrugën drejt Medjenit, u qetësua disi dhe filloi të thoshte: "Shpresoj që Zoti im do të më udhëzojë në rrugën e drejtë. Më udhëzo, o Zoti im, në rrugën Tënde të drejtë!" Dhe Allahu i Lavdëruar iu përgjigj lutjes së tij, duke e udhëzuar në rrugën e drejtë.

- "Kur arriti në burimet e Medjenit, ndeshi një grumbull njerëzish, që po i jepnin ujë bagëtisë." - Kur mbërriti në burimet e Medjenit, gjeti atje një grup njerëzish, që po u jepnin ujë bagëtive të tyre.

- "Pak më larg vërejti dy vajza, që po përpiqeshin të mbanin nën kontroll tufën e tyre ..." - Ato po përpiqeshin të mbanin tufën e deleve të tyre, që të mos shkonin tek uji para se të mbaronin barinjtë e tjerë. Ato po i shmangeshin përzierjes me burrat.

- "... dhe i pyeti: "Si e keni punën ju të dyja?" - Musai ndjeu dhembshuri për to dhe i pyeti: "Si e keni punën ju të dyja? Përse po i pengoni delet, që të afrohen tek burimi i ujit?"

- "Ato i thanë: "Ne nuk mund t'u japim ujë këtyre, derisa të largohen barinjtë ..." - Ne do të presim derisa të gjithë barinjtë të mbarojnë.

- "... ndërsa babai ynë është shumë i moshuar ..." - Ne jemi të detyruara ta bëjmë këtë punë, sepse babai ynë është shumë i vjetër.

- "Atëherë, ai u dha ujë bagëtive të tyre." - Ebu Bekër Ibn Ebu Shejbe sjell shpjegimin nga Umer Ibn Hatabi, i cili ka thënë: "Pasi mbaruan punë me bagëtitë e tyre, barinjtë e rikthyen në vend rrasën e madhe të gurit, që mbulonte pusin. Atë gur mund të lëviznin me vështirësi veçse dhjetë burra, por Musai e lëvizi i vetëm dhe i mjaftoi vetëm një kovë me ujë për bagëtitë e tyre.

- "Pastaj shkoi të ulej nën një hije dhe tha: "O Zoti im! Unë kam nevojë për gjithçka që do të më japësh Ti!" - Ai u ul nën hijen e një peme e po çlodhej nga ai udhëtim i gjatë. Sandalet e të dashurit dhe të zgjedhurit të Zotit ishin copëtuar, ndërsa barku i ishte bërë njësh me kurrizin, nga uria e madhe. Pikërisht kur po thoshte: "O Zoti im! Unë kam nevojë për gjithçka që do të më japësh Ti!", ai dëgjoi zërin e një vajze, që po afrohej.

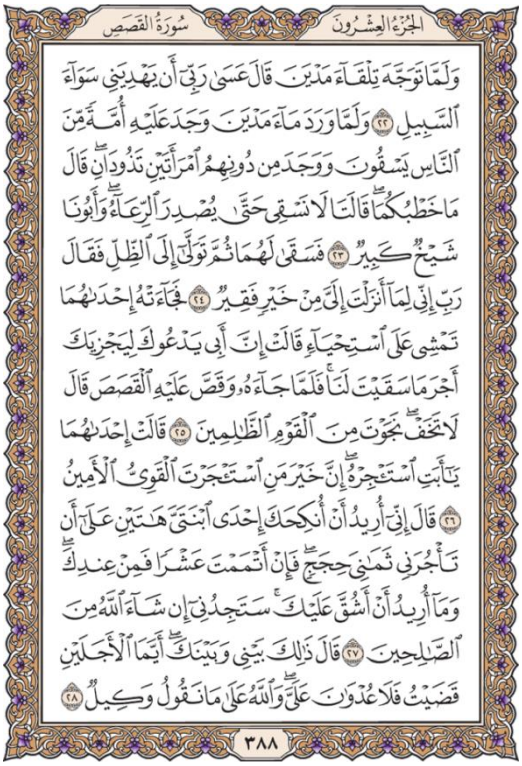
Ajetet 25 - 28

25. Njëra prej tyre iu afrua me drojë dhe i tha: "Babai im të thërret që të të shpërblejë që u dhe ujë bagëtive tona." Kur shkoi tek ai dhe ia tregoi se çfarë i kishte ndodhur *(në Egjipt)*, **ai tha: "Mos ki frikë! Tashmë ke shpëtuar nga populli keqbërës."**

26. Njëra prej vajzave tha: "Baba! Merre në punë me pagë! Më i miri që mund të merrje në punë është një njeri i fuqishëm dhe i besuar."

27. Ai i tha: "Unë dëshiroj të të martoj ty me njërën prej vajzave të mia, me kusht që të më shërbesh për tetë vjet. Por nëse i bën dhjetë, do ta bësh me vullnetin tënd. Unë nuk dua të të rëndoj. Sidoqoftë, ti do të gjesh tek unë një njeri të mirë, në dashtë Allahu!"

28. Ai tha: "Kjo le të mbetet mes meje e teje. Cilindo afat që të plotësoj, të mos ketë keqdashje ndaj meje! Allahu le të jetë garant për këtë që po themi!".

Shpjegimi i ajeteve

Kur dy vajzat u kthyen me delet në shtëpi më shpejt se zakonisht, babai i tyre u çudit. Ato i treguan ndodhinë me Musain. Atëherë, ai dërgoi njërën prej tyre tek Musai, për të biseduar me të. I Lartësuari thotë:

- "Njëra prej tyre iu afrua me drojë ..." - Ajo iu afrua duke mbuluar fytyrën me rrobë, një shenjë kjo e moralit dhe dëlirësisë së saj.

- "... dhe i tha: "Babai im të thërret që të të shpërblejë që u dhe ujë bagëtive tona." - Kjo ishte një sjellje plot edukatë, për ta njoftuar për qëllimin e vizitës së saj. Pra, atë e kishte dërguar ati i saj, për ta njoftuar se dëshironte që ta shpërblente Musain për shërbimin, që kishte ofruar.

- "Kur *(Musai)* **shkoi tek ai dhe ia tregoi atë që i kishte ndodhur** *(në Egjipt)*, **ai tha: "Mos ki frikë! Tashmë ke shpëtuar nga populli keqbërës."** - Pasi Musai i rrëfeu shkaqet që e kishin detyruar të largohej prej Egjiptit, plaku i tha: "Mos ki frikë! Tashmë ke shpëtuar nga populli keqbërës." Pra, qetësohu, sepse tashmë ti je jashtë territorit të sundimit të Faraonit dhe je i sigurt nga përndjekja e tyre. Dijetarët e tefsirit kanë dhënë mendime të ndryshme për identitetin e këtij burri. Thuhet se ai ishte Shuajbi, Profeti i Zotit. Thuhet, gjithashtu, se ishte biri i vëllait të Shuajbit, Thejroni. Po ashtu, thuhet se ishte një besimtar nga populli i Shuajbit. Mendimi më i përhapur mes dijetarëve është ai i pari, pra, që ai ishte Shuajbi, Profeti i Zotit. Por Ibn Xheriri ka thënë: "Mendimi më i saktë në lidhje me këtë çështje mund të jepet veç nëse mbështetesh në lajme të sakta nga Profeti i Allahut, por e vërteta është që nuk ka asnjë të dhënë të saktë për këtë çështje, ku mund të mbështetesh." Megjithatë, Allahu i Lartësuar e di më mirë. [133]

- "Njëra prej atyre të dyjave tha: "O babai *(i dashur)*! **Merre në punë me pagë! Më i miri që mund të merrje në punë është një njeri i fuqishëm dhe i besuar."** - Kur ajo tha këto fjalë, i ati e pyeti: "Çfarë di ti, në lidhje me këtë që po thua?" Atëherë, ajo i rrëfeu se si Musai arriti ta lëvizte i vetëm rrasën e gurit, të cilën mund ta

lëviznin veçse dhjetë burra me vështirësi, ndërsa kur vajti ta merrte, Musai i tha vajzës që të qëndronte pas tij dhe t'i tregonte nga duhej të ecte duke hedhur një gur nga drejtimi i duhur.

- "Ai tha: "Unë dëshiroj të të martoj ty me njërën prej dy vajzave të mia, me kusht që të më shërbesh për tetë vjet." - Ky burrë i shtyrë në moshë i kërkoi Musait që të punonte tek ai për tetë vjet. Ky shërbim tetëvjeçar do të ishte i mjaftueshëm si *mehër* për martesën e Musait me njërën nga bijat e tij. Nëse ai dëshironte, mund të punonte edhe dy vjet më shumë, por kjo u la në dorë të Musait. Nxënësit e Ebu Hanifes janë argumentuar me këtë ajet për saktësinë e lidhjes së aktmarrëveshjeve me këtë mënyrë formulimi: "Të kam shitur njërin prej këtyre dy produkteve me këtë çmim.", pra, pa e përcaktuar se për cilin bëhet fjalë. Kështu, nëse tjetri thotë: "Pranoj.", ose "Do ta blej.", kjo shitblerje është e saktë. Ndërsa nxënësit e imam Ahmedit argumentohen me këtë ndodhi për të thënë se është e lejueshme që pagesa për një shërbim të ofruar të jepet në formë ushqimi, në veshmbathje, strehim etj.

- "Por nëse i bën dhjetë, do ta bësh me vullnetin tënd. Unë nuk dua të të rëndoj." - Nuk do të të rëndoj, nuk do të të kundërshtoj.

- "Sidoqoftë, ti do të gjesh tek unë një njeri të mirë, në dashtë Allahu." - Atëherë Musai i tha:

- "Ai *(Musai)* **tha: "Kjo le të mbetet mes meje e teje. Cilindo afat që të plotësoj, të mos ketë keqdashje ndaj meje! Allahu le të jetë garant për këtë që po themi.". -** Jam dakord që unë të shërbej për tetë vjet. Këtë e kam detyrë. Nëse e bëj dhjetë vjet, kjo është në dëshirën time, vullnetare: "Cilindo afat që të plotësoj, të mos ketë keqdashje ndaj meje." Buhariu sjell rrëfimin nga Seid Ibn Xhubejri: "Më pyeti njëherë një jehud nga banorët e Hiras: "Cilin afat përmbushi Musai?" Unë i thashë: "Nuk e di dhe nuk mund të të përgjigjem derisa të pyes dijetarin e arabëve." Dhe shkova tek Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) dhe e pyeta. Ai më tha: "Ai përmbushi afatin më të gjatë dhe më të mirë. Kur një profet i Allahut zotohet për diçka, e përmbush atë." Kanë ardhur edhe shumë hadithe *mursele* (që u atribuohen sahabëve), por edhe *merfua* (që i atribuohen Profetit), që janë të dobëta. Të gjitha tregojnë se Musai përmbushi afatin më të plotë e më bamirës. Nuk ka dyshim se kjo i shkon më shumë për shtat një profeti të Zotit. Pasi Musai përmbushi afatin e marrëveshjes, bashkëshortja i kërkoi të atit që t'u jepte disa bagëti, si mjet jetese. Ibn Xheriri sjell thënien nga Enes Ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) se: "Kur Musai përfundoi afatin e punës, sipas marrëveshjes, ai i tha: "Çdo dele që ka lindur jo me ngjyrën e nënës së vet, të takon ty."

Ajetet 29 - 32

29. Kur Musai e plotësoi afatin dhe u nis në udhëtim me familjen e vet, vërejti anash *(malit të)* **Turi Sinait një zjarr. Atëherë i tha familjes së vet: "Rrini këtu! Unë po dalloj një zjarr. Shpresoj të mësojmë diçka prej andej ose të sjell ndonjë dru të ndezur, që të ngroheni.".**

30. Por, kur arriti atje, u dëgjua një zë nga një pemë, nga ana e djathtë e luginës së atij vendi të bekuar: "O Musa! Unë jam Allahu, Zoti i botëve!

31. Hidhe shkopin tënd!" Kur Musai e pa se po lëvizte si një gjarpër i shpejtë, u kthye të ikte e nuk vështroi prapa. "O Musa! Kthehu ku ishe e mos u frikëso, se ti je nga ata që janë të sigurt!

32. Fute dorën në gjoks, dhe ajo do të dalë e bardhë, pa ndonjë të metë! Shtrëngoje krahun pas trupit, që të mos frikësohesh! Këto janë dy mrekulli nga Zoti yt për te Faraoni dhe hordhia tij, sepse ata janë vërtetë njerëz të ligj."

Shpjegimi i ajeteve

- "Kur Musai e plotësoi afatin dhe u nis në udhëtim me familjen e vet, vërejti anash *(malit të)* **Turi Sinait një zjarr." -** Pasi përmbushi kohën më të plotë të shërbimit, pra, 10 vjet, Musai u nis në

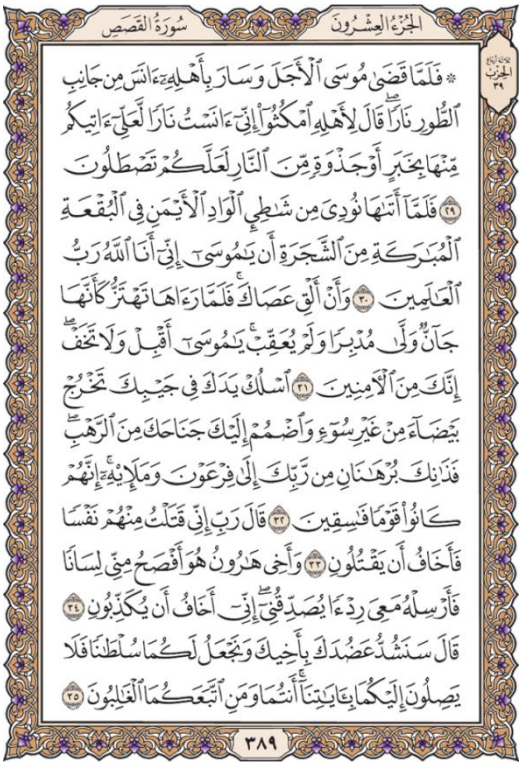
udhëtim me familjen e vet, duke marrë me vete edhe kopenë e deleve, që ia kishte dhuruar babai i gruas së tij. Ata u nisën dhe tashmë ndodheshin shumë larg, në një natë të errët, të ftohtë dhe me shi. Ata qëndruan në një vend. Sa herë që Musai përpiqej që të ndizte zjarr, duke goditur fort gurin, ai nuk nxirrte asnjë shkëndijë. Musai u çudit nga kjo që po shihte. Ndërkohë, ai vërejti anash malit të Turi Sinait një zjarr. Ai ndiçonte shumë, edhe pse ishte shumë larg.

- "Atëherë i tha familjes së vet: "Rrini këtu! Unë po dalloj një zjarr ..." - Qëndroni këtu, derisa të shkoj në atë vend.

- "Shpresoj të mësojmë diçka prej andej ..." - Sepse ata kishin humbur orientimin dhe nuk dinin nga të vazhdonin udhëtimin.

- "... ose të sjell ndonjë dru të ndezur, që të ngroheni." - Ose të marr pak zjarr, që të ngrohemi, gjatë kësaj nate të ftohtë e me shi.

- "Por, kur arriti atje, u dëgjua një zë nga një pemë, nga ana e djathtë e luginës së atij vendi të bekuar: "O Musa! Unë jam Allahu, Zoti i botëve!" - Zëri u dëgjua anash asaj lugine, pikërisht nga faqja e djathtë e malit, e cila ishte në pjesën perëndimore, siç thotë Allahu i madhëruar në ajetin tjetër: "Ti nuk ishe në anën perëndimore *(të vendit, ku Allahu i foli Musait)*, kur Ne ia besuam Musait Shpalljen dhe as nuk ishe dëshmitar në atë ngjarje." [Kasas 44]. Kur u afrua, Musai pa që zjarri po shkëlqente në një pemë jeshile, që ndodhej rrëzë malit, pranë luginës. Ai u habit nga ajo që po shihte dhe pikërisht në këtë kohë, Zoti i foli. Allahu i Lartësuar iu drejtua me fjalët: "O Musa! Unë jam Allahu, Zoti i botëve!" Pra, Ai i Cili është duke të folur ty, o Musa, është Zoti i botërave, Ai që përmbush gjithçka që Ai dëshiron. Nuk ka të adhuruar me meritë tjetër veç Atij dhe nuk ka Zot, që përkujdeset dhe ndihmon krijesat, përveç Atij. I Lartësuar është Ai, i Dëlirë nga çdo mangësi është Ai, i Cili nuk ka të ngjashëm, qoftë në Qenien e Tij, qoftë në cilësitë, fjalët dhe në veprat e Tij.

الجزء العشرون سورة القصص
الجزء ٢٠
فلما قضى موسى الأجل وسار بأهله آنس من جانب
الطور نارا قال لأهله امكثوا إني آنست نارا لعلي آتيكم
منها بخبر أو جذوة من النار لعلكم تصطلون
فلما أتاها نودي من شاطئ الوادي الأيمن في البقعة
المباركة من الشجرة أن يا موسى إني أنا الله رب
العالمين وأن ألق عصاك فلما رآها تهتز كأنها
جان ولى مدبرا ولم يعقب يا موسى أقبل ولا تخف
إنك من الآمنين اسلك يدك في جيبك تخرج
بيضاء من غير سوء واضمم إليك جناحك من الرهب
فذانك برهانان من ربك إلى فرعون وملإيه إنهم
كانوا قوما فاسقين قال رب إني قتلت منهم نفسا
فأخاف أن يقتلون وأخي هارون هو أفصح مني لسانا
فأرسله معي ردءا يصدقني إني أخاف أن يكذبون
قال سنشد عضدك بأخيك ونجعل لكما سلطانا فلا
يصلون إليكما بآياتنا أنتما ومن اتبعكما الغالبون
٣٨٩

- "Hidhe shkopin tënd!" - Musai mbante në dorë një shkop, sikurse është përmendur në ajetin tjetër: "Ç'është ai në të djathtën tënde, o Musa? Ai *(Musai)* tha: "Ai është shkopi im, me të cilin mbahem dhe u shkund gjethe dhenve të mia; me të kryej edhe punë të tjera." [Ta ha 17, 18]. Pra, atë shkop që mban në dorë, hidhe në tokë!

- "Kur Musai e pa se po lëvizte si një gjarpër i shpejtë, u kthye të ikte e nuk vështroi prapa." - Musai pa se ai po lëvizte me një shpejtësi të jashtëzakonshme, ndërsa goja e gjarpërit ishte shumë e madhe, me nofulla e dhëmbë të tmerrshëm, të tillë që, sapo kalonte pranë ndonjë shkëmbi, ai e thërrmonte dhe shkëmbi rrokullisej brenda gojës së tij, sikur rrëzohej nga një faqe e pjerrët mali. Pikërisht duke e parë këtë skenë, Allahu i Lartësuar na tregon për Musain, që: u kthye të ikte e nuk vështroi prapa. Ai nuk e kthente kokën pas, sepse natyra e njeriut është e tillë që frikësohet nga të tilla pamje. Por Allahu i Lartësuar i tha:

- "O Musa! Kthehu ku ishe e mos u frikëso, se ti je nga ata që janë të sigurt." - Kur Allahu i tha këto fjalë, ai u kthye dhe qëndroi në vendin ku ishte më parë. Pastaj Allahu i Lartësuar i tha:

- "Fute dorën në gjoks, dhe ajo do të dalë e bardhë, pa ndonjë të metë!" - Pasi ta futësh dorën nën sqetullën tënde, pastaj ta nxjerrësh, ajo do të vezullojë fort, si të ishte copëz hëne, pa ndonjë të metë, pra, jo për shkak të ndonjë sëmundjeje, si lebra apo diçka tjetër. Kështu, Musai u qetësua dhe u bind se Ai që ishte duke i folur ishte pikërisht Ai i Cili mjafton që t'i thotë diçkaje "bëhu", dhe ajo menjëherë bëhet. Më pas, Allahu i Madhëruar i tha:

- "Shtrëngoje krahun pas trupit, që të mos frikësohesh!" - Muxhahidi shpjegon: "Domethënë, kur të ndiesh frikë, shtrëngoje krahun tënd pas trupit." Pra, Musai (a.s) u urdhërua që, nëse frikësohej nga diçka, ta shtrëngonte krahun e tij pas trupit. Kështu do t'i largohej frika. Mbase, nëse këtë e bën çdokush, duke marrë si shembull Musain, pra, duke e ngjeshur dorën pranë zemrës, ka për t'iu larguar ndenja e frikës, në dashtë Allahu i Lartësuar." Kësisoj, Allahu i Lartësuar e largoi frikën nga zemra e Musait. Ndërsa nga ana tjetër, Ai futi frikë në zemrën e Faraonit, sa herë që ai shihte Musain.

- "Këto janë dy mrekulli nga Zoti yt për te Faraoni dhe hordhia tij ..." - Këto dy shenja ishin shndërrimi i shkopit në gjarpër që lëvizte me shpejtësi dhe nxjerrja e dorës nga sqetulla me bardhësi vezulluese, pa asnjë të metë. Këto do të ishin dy mrekulli të dukshme, që tregonin fuqinë e madhe të Allahut të Lartësuar dhe vërtetësinë e profetësisë së Musait, sepse të tilla mrekulli mund t'u jepeshin veçse profetëve të Zotit. Këto dy shenja erdhën për t'iu treguar Faraonit dhe ndjekësve të tij, qofshin ata prej parisë apo shërbëtorëve të tyre.

- "sepse ata janë vërtet njerëz të ligj." - Njerëz që kishin dalë nga kufijtë e Allahut dhe i kundërviheshin fesë së Tij.

Ajetet 33 - 35

33. Ai tha: "O Zoti im! Unë kam vrarë një njeri të tyre, ndaj kam frikë se mos më vrasin!"

34. Vëllai im, Haruni, është më gojëtar se unë. Prandaj, dërgoje atë me mua, si ndihmës, që t'i vërtetojë fjalët e mia. Unë kam frikë se nuk do të më besojnë."

35. Ai tha: "Ne do të ta forcojmë mbështetjen me vëllanë tënd dhe të dyve do t'ju japim fuqi, që ata të mos ju afrohen. Me shenjat Tona, ju të dy dhe ata që ju pasojnë, do të jeni ngadhënjimtarë".

Shpjegimi i ajeteve

U përmend më parë se Musai (a.s.) u arratis nga Egjipti për të shpëtuar nga Faraoni. Atëherë kur Allahu i Madhëruar e urdhëroi të shkonte tek Faraoni, Musai tha:

- "O Zoti im! Unë kam vrarë një njeri të tyre e kam frikë se mos më vrasin!" - Unë kam vrarë një njeri prej koptëve, ndaj kam frikë se do të më vrasin, nëse më shohin dhe më shtien në dorë.

- "Vëllai im, Haruni, është më gojëtar se unë." - Musai kishte një vështirësi në artikulim, sepse në vogëli kishte pësuar një dëmtim, kur i dhanë bashkë me hurma edhe disa thëngjij. Ai mori një thëngjill dhe e futi në gojë, duke djegur kështu gjuhën. Për këtë arsye, ai iu lut Allahut: "O Zoti im! Zgjeroma gjoksin, Lehtësoma këtë punë dhe zgjidhma nyjën e gjuhës *(pengesën që kam kur flas)*, që ta kuptojnë fjalën time! Më jep një ndihmës nga familja ime, Harunin, tim vëlla! Ma shto fuqinë me të dhe bëma shok në punën time..." [Ta ha 25 - 32]. Domethënë, ma bëj krah e mbështetje në misionin e profetësisë dhe në përballjen me këtë tiran, inatçor dhe kryeneç.

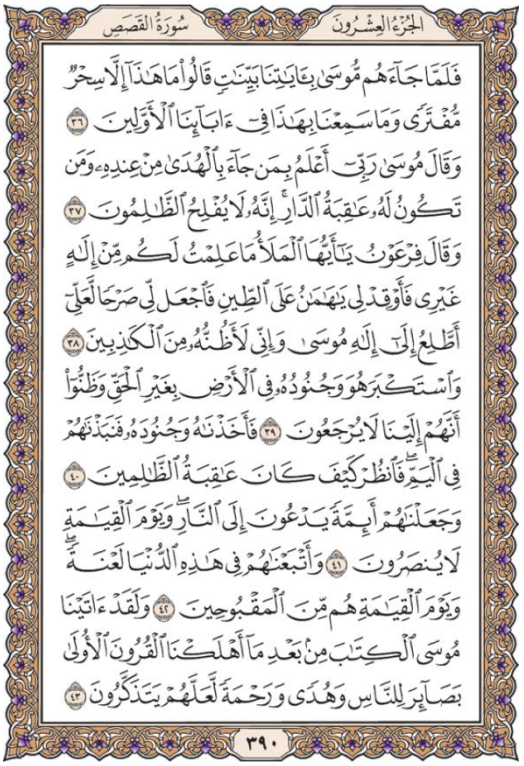
- "Prandaj, dërgoje atë me mua si ndihmës, që të vërtetojë fjalët e mia. Unë kam frikë se nuk do të më besojnë." - Dërgoje me mua, që të jetë mbështetës e përforcues në çështjen time, që ata të besojnë atë që do t'u them në lidhje me Zotin e Lartësuar. Pa dyshim që një fjalë që vjen prej dy vetave është më e besueshme sesa kur vjen prej një njeriu të vetëm.

Muhamed Ibn Ishaku shpjegon: "... që t'i vërtetojë fjalët e mia", domethënë, që t'u sqarojë atyre mesazhin tim, duke ua bërë më të kuptueshëm. Atëherë, Zoti i tha:

- "Ne do të ta forcojmë mbështetjen me vëllanë tënd" - Ne do ta forcojmë misionin tënd dhe do të të mbështesim me vëllanë tënd. Tashmë kërkesa jote për ta bërë edhe atë një profet, është e pranuar. I Lartësuari thotë në ajetin tjetër: "T'u dha ajo që kërkove, o Musa."." [Ta ha 36]. Ose: "Nga mëshira Jonë, i dhamë *(si ndihmës)* edhe vëllanë e tij Harunin, si Profet." [Merjem 53]. Disa selefë kanë thënë: "Nuk ka ndonjë që të ketë bërë mirësinë më të madhe për vëllanë e vet, sesa Musai për vëllanë e tij, Harunin. Ai iu lut Zotit që ta bënte atë profet, për të shkuar së bashku tek Faraoni. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar ka thënë për Musain se ishte shumë i nderuar dhe me një gradë të lartë: "... Ai qe me pozitë të lartë tek Allahu." [Ahzab 69].

- "... dhe të dyve do t'ju japim fuqi, që ata të mos ju afrohen." - Kemi për t'ju dhënë argumente të pakundërshtueshme. Kështu, ata nuk do të kenë asnjë mundësi, që t'ju mundojnë për shkak të kumtimit të argumenteve Tona. Kjo i ngjan asaj që Allahu i Madhëruar i ka thënë Muhamedit ﷺ: "O i Dërguar! Përcille me qartësi Shpalljen, që t'u zbrit prej Zotit tënd! Nëse nuk e bën këtë, atëherë nuk e ke kryer detyrën! Allahu të garanton mbrojtjen prej njerëzve. Nuk ka dyshim se Allahu nuk e udhëzon në rrugën e drejtë popullin që mohon." [Maide 67]. Ose ajeti tjetër: "Ata, që kumtojnë shpalljet e Allahut *(ndër njerëz)*, i frikësohen vetëm Allahut e askujt tjetër, përveç Tij. Mjafton Allahu si llogaritës!" [Ahzab 39]. Mjafton që Allahu është ndihmuesi, mbështetësi dhe forca juaj. I Lartësuari na njofton se përfundimi i mirë dhe triumfi do t'u takonte atyre të dyve dhe pasuesve të rrugës së tyre, në dynja dhe në ahiret:

- "Me shenjat Tona, ju të dy dhe ata që ju pasojnë, do të jeni ngadhënjimtarë." - Ose siç thotë i Lartësuari: "Allahu e ka shkruar: "Unë dhe të dërguarit e Mi patjetër

do të ngadhënjejmë." Allahu është i Fuqishëm e Ngadhënjimtar." [Muxhadile 21]. Ose: "Ne, patjetër do t'i ndihmojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besuan edhe në jetën e kësaj bote, edhe në Ditën kur të paraqiten dëshmitë." [Gafir 51, 52].

Ajetet 36 - 37

36. Kur Musai shkoi tek ata me argumentet Tona të qarta, ata thanë: "Kjo nuk është asgjë tjetër, veçse një magji e sajuar. Ne nuk kemi dëgjuar kurrë për këtë nga etërit tanë të hershëm!"

37. Musai tha: "Zoti im e di më së miri kush është ai që vjen me udhëzim të qartë prej Tij dhe se kujt do t'i takojë fundi më i mirë. Keqbërësit nuk do të kenë asnjë shpëtim.".

Shpjegimi i ajeteve

- "Kur Musai shkoi tek ata me argumentet Tona të qarta, ata thanë: "Kjo nuk është asgjë tjetër, veçse një magji e sajuar. Ne nuk kemi dëgjuar kurrë për këtë nga etërit tanë të hershëm." - Allahu i Lartësuar na tregon për përballjen e Musait dhe vëllait të tij, Harunit, me Faraonin dhe

palën e tij, me paraqitjen e ajeteve, shenjave dhe mrekullive të jashtëzakonshme, që Allahu i Lartësuar u dha atyre. Ato ishin argumente të forta, të pathyeshme, mposhtëse të çdo kryeneçi. Ato dëshmonin vërtetësinë e tyre si profetë dhe vërtetësinë e mesazhit që ata përcillnin nga Allahu Krenar dhe i Lartësuar. Ata kumtuan se Allahu është i vetëm në meritën e adhurimit dhe kërkon që të zbatohen urdhëresat e Tij.

Megjithatë, Faraoni së bashku me njerëzit e tij, edhe pasi u bindën për vërtetësinë e asaj që u erdhi prej Zotit përmes Musait, iu shmangën të vërtetës dhe zgjodhën kalimin e kufijve. Ata u treguan kryeneçë dhe arrogantë. Ata e refuzuan me forcë të vërtetën. Ata thanë: "Kjo nuk është asgjë tjetër, veçse një magji e trilluar." Sipas tyre, ajo ishte një magji e stisur nga Musai. Ata tentuan që t'i kundërviheshin të vërtetës me marifete, duke shfrytëzuar pushtetin dhe ndikimin e tyre ndër njerëz, për t'i penguar nga besimi i drejtë, por nuk ia arritën qëllimit. Ata thanë: "Ne nuk kemi dëgjuar asgjë për këtë nga etërit tanë të hershëm. Pra, nuk kemi dëgjuar që të adhurohet vetëm një Zot i vetëm dhe pa ortak. Të parët tanë gjithmonë kanë adhuruar disa zota." Atëherë, Musai (a.s) u tha:

- "Zoti im e di më së miri kush është ai që vjen me udhëzim të qartë prej Tij ..." - Allahu i Lartësuar është më i ditur, se cili sjell udhëzimin e drejtë dhe të vërtetë. Ai ka për të bërë ndarjen e drejtë:

- "... se kujt do t'i takojë fundi më i mirë." - Zoti është më i ditur se kujt do t'i jepet ndihma e Tij dhe fitorja.

- "Keqbërësit nuk do të kenë asnjë shpëtim." - Nuk do të ketë shpëtim për idhujtarët, të cilët adhurojnë zota të tjerë, përveç Allahut Krenar dhe të Lartësuar.

Ajetet 38 - 42

38. Faraoni tha: "O ju fisnikë! Unë nuk di për ju ndonjë zot tjetër, përveç meje! O Haman! Ndiz zjarrin *(për të pjekur tulla)* **e më ndërto një kullë të lartë, ndoshta do të arrij ta shoh Zotin e Musait! Unë mendoj se ai është gënjeshtar.".**

39. Kështu, ai dhe ushtria e tij u treguan kryeneçë në tokë, pa asnjë të drejtë dhe menduan se nuk do të kthehesin te Ne.

40. Por Ne e kapëm atë dhe ushtrinë e tij dhe e hodhëm në det. Tani shiko se si qe përfundimi i keqbërësve!

41. Ne i bëmë ata prijës që ftojnë për në zjarr; Ditën e Kijametit, ata nuk do të ndihmohen.

42. Edhe në këtë botë, Ne i bëmë që t'i ndjekë mallkimi, kurse Ditën e Kijametit ata do të jenë të përbuzur.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth mohimit të Faraonit, kalimit të kufijve prej tij, duke deklaruar pa turp se ishte zot që duhej adhuruar, - Allahu e mallkoftë! I Lartësuari thotë: "Ai *(Faraoni)* e përçmoi popullin e vet *(i mori për mendjelehtë)*, kurse ata e dëgjuan. Ata ishin një popull i shkatërruar." [Zuhruf 54]. Njerëzit e tij e pranuan këtë pretendim të shëmtuar, për shkak të mendjelehtësisë dhe logjikës së tyre të mangët, prandaj dhe Allahu i Lartësuar thotë:

- "Faraoni tha: "O ju fisnikë! Unë nuk di për ju ndonjë zot tjetër përveç meje." - Allahu i Madhëruar, duke na treguar fjalët e tij në një ajet tjetër, thotë: "Bëri një tubim të madh dhe mbajti një fjalim. Atje tha: "Unë jam Zoti juaj më i lartë!" Atëherë, Allahu e ndëshkoi atë rëndë, për këtë të fundit dhe për atë të parën. Ky ndëshkim është mësim për ata që frikësohen." [Naziat 23 - 26]. Ai deklaroi para tyre, me zë të lartë këtë trillim të shëmtuar. Ata e pranuan këtë fjalë të tij, prandaj Allahu i Lartësuar i ndëshkoi edhe ata, duke i bërë shembuj për të tjerët, në dynja dhe ahiret. Madje, ai i mallkuar iu kundërvu Musait, - të cilit vetë Zoti i foli me fjalë, - dhe i tha: "Nëse ti beson zot tjetër përveç meje, do të të fus në burg."." [Shuara 29].

- "O Haman! Ndiz zjarrin *(për të pjekur tulla)* **e më ndërto një kullë të lartë, ndoshta do të arrij ta shoh Zotin e Musait!" -** Ai e urdhëroi Hamanin që të pajtonte një ndërtues, për të ngritur një kullë

të lartë. Dhe vërtet, ai ndërtoi atë kullë të lartë, të tillë që nuk ishte parë në dynja. Në fakt, ai donte ta shfaqte Musain para popullit si një gënjeshtar, prandaj tha:

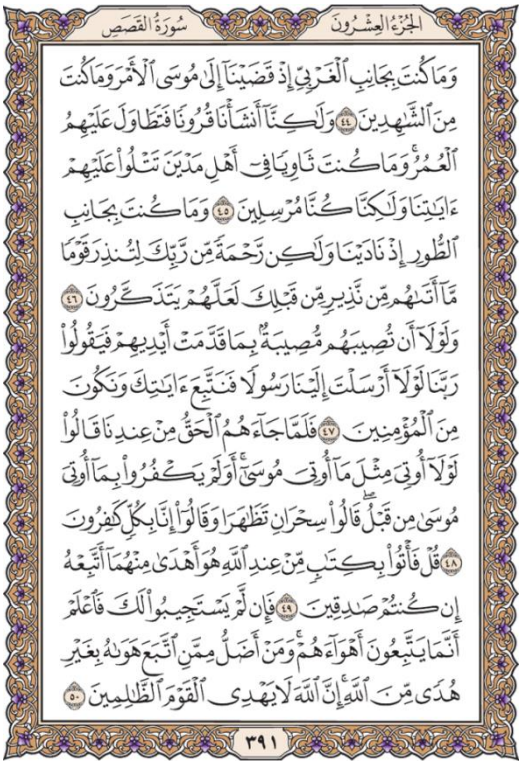
- "Unë mendoj se ai është gënjeshtar.". - Unë mendoj se ai është mashtrues, kur thotë se ka Zot tjetër, përveç Faraonit.

- "Kështu, ai dhe ushtria e tij u treguan kryeneçë në tokë, pa asnjë të drejtë dhe menduan se nuk do të ktheheshin te Ne." - Ata i kaluan kufijtë në përhapjen e shkatërrimit. Ata nuk besuan ringjalljen dhe Kijametin, prandaj i Lartësuari thotë: "Këta i kaluan kufijtë me padrejtësi në Tokë dhe shtuan shkatërrimin në të. Por Allahu lëshoi kundër tyre kamxhik të ashpër ndëshkimi. Pa dyshim, Zoti yt u rri në pritë." [Fexhr 13, 14].

- "Prandaj Ne e kapëm atë dhe ushtrinë e tij dhe e hodhëm në det." - Ne i përmbytëm ata në det vetëm gjatë një mëngjesi dhe nuk mbeti prej tyre askush:

- "Tani shiko se si qe përfundimi i keqbërësve! Ne i bëmë ata prijës që ftojnë për në zjarr; Ditën e Kijametit, ata nuk do të ndihmohen." - Ata do të jenë shembull për të gjithë ata që i ndjekin në refuzimin e profetëve dhe në mosbesimin në Krijuesin e gjithësisë, Allahun e Lartësuar të vetëm dhe pa ortak. Kështu, ata morën poshtërimin dhe ndëshkimin e ashpër në të dyja botët. Për ta nuk do të ketë ndihmës, siç thotë i Lartësuari: "Sa e sa qytete, që ishin shumë më të fortë se qyteti që të dëboi ty, Ne i shkatërruam dhe askush nuk u erdhi për ndihmë." [Muhamed 13].

- "Edhe në këtë botë Ne i bëmë që t'i ndjekë mallkimi, kurse Ditën e Kijametit ata do të jenë të përbuzur." - Ne i bëmë ata të mallkuar. Ata do të mallkohen gjithmonë nga gjuha e besimtarëve, në jetën e kësaj dynjaje, ndërsa Ditën e Kijametit do të jenë të përbuzur. Domethënë, ata do të jenë të mallkuar edhe në Ditën e Kijametit.[134] Katadja thotë: "Ky ajet i ngjan ajetit tjetër: "Ata i ndjek mallkimi si në këtë botë, ashtu edhe në Ditën e Kijametit. Eh, sa e keqe

الجزء العشرون سورة القصص

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَى ٱلْأَمْرَ وَمَا كُنتَ
مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَٰكِنَّآ أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ
ٱلْعُمُرُ ۚ وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ
ءَايَٰتِنَا وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ
ٱلطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا
مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾
وَلَوْلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا۟
رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ وَنَكُونَ
مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا۟
لَوْلَآ أُوتِىَ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ ۚ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أُوتِىَ
مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۖ قَالُوا۟ سِحْرَانِ تَظَٰهَرَا وَقَالُوٓا۟ إِنَّا بِكُلٍّ كَٰفِرُونَ
﴿٤٨﴾ قُلْ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ
إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكَ فَٱعْلَمْ
أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ
هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾

٣٩١

është ajo "dhuratë", që do t'u jepet!" [Hud 99].

Ajeti 43

43. Pasi i shkatërruam popujt e mëparshëm, Ne i dhamë Musait Librin, që është dritë për njerëzit dhe udhëzim e mëshirë, që ata të mund të marrin mësim.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon për mirësitë, me të cilat e bekoi adhuruesin dhe Profetin e tij të dashur, Musain, të cilit i foli drejtpërdrejt (paqja dhe bekimet e Allahut qofshin me të!). Kjo mirësi ishte zbritja e Teuratit, pasi e shkatërroi Faraonin dhe ushtrinë e tij. I Lartësuari thotë:

- "Pasi i shkatërruam popujt e mëparshëm, Ne i dhamë Musait Librin, që është dritë për njerëzit dhe udhëzim e mëshirë, që ata të mund të marrin mësim." - Pasi zbriti Teuratin, Allahu i Lartësuar nuk goditi më asnjë popull me ndëshkim gjithëpërfshirës, por i urdhëronte besimtarët që të luftonin kundër mohuesve të besimit, siç thuhet në një ajet tjetër: "Pasi i shkatërruam popujt e mëparshëm, Ne i

dhamë Musait Librin, që është dritë për njerëzit dhe udhëzim e mëshirë, që ata të mund të merrnin mësim." [Kasas 43]. Ibn Xheriri sjell nga Ibn Seid el Hudriu një hadith, që ia atribuon Profetit (a.s), në të cilin thuhet: 2037. "Allahu nuk ka dënuar më popuj me ndëshkim (gjithëpërfshirës) nga qielli ose nga toka, përveç atyre që ndëshkoi përpara Musait." Pastaj lexoi: "Pasi i shkatërruam popujt e mëparshëm, Ne i dhamë Musait Librin ..." Në vijim, Allahu i Lartësuar, duke përshkruar Librin që ia dha Musait, thotë: "... është dritë për njerëzit dhe udhëzim e mëshirë, që ata të mund të marrin mësim." Pra, udhëzim e ndriçim nga devijimet dhe verbëria, si edhe ruajtje nga largimi prej së vërtetës. Ai e bëri atë udhëzim drejt të vërtetës dhe mëshirës; pra, udhëzim në çdo punë të mirë, që sjell mëshirën e Allahut të Lartësuar. Duke zbatuar mesazhet e Shpalljes, njerëzit do të gjejnë udhën e drejtë, dritën dhe çdo mirësi në to.

Ajetet 44 - 47

44. Ti nuk ishe në anën perëndimore *(të vendit, ku Allahu i foli Musait)***, ku Ne i besuam Shpalljen Musait dhe as nuk ishe dëshmitar në atë ngjarje.**

45. Ne krijuam shumë breza dhe distanca kohore është shumë e largët. Ti nuk ishe banor në mesin e popullit të Medjenit, që të mund t'u tregoje këtyre *(saktësisht)* **argumentet Tona. Por jemi Ne që dërgojmë profetë.**

46. Ti nuk ke qenë as pranë malit Tur, kur Ne i thirrëm atij. Ti je si mëshirë nga Zoti yt, për t'i tërhequr vërejtjen një populli, tek i cili nuk kishte shkuar ndonjë profet para teje, që ata të merrnin mësim.

47. Gjithashtu, kur t'i godasë ndonjë e keqe e papritur, të cilën e kanë merituar vetë, të mos thonë: "O Zoti ynë! Përse nuk na dërgove ndonjë profet, që të pasonim argumentet e Tua e të bëheshim besimtarë?"

Shpjegimi i ajeteve

- "Ti nuk ishe në anën perëndimore *(të vendit, ku Allahu i foli Musait)***, kur Ne i besuam Shpalljen Musait dhe as nuk ishe dëshmitar në atë ngjarje."** - Allahu i Lartësuar na sjell këtu një argument të pakundërshtueshëm, që tregon vërtetësinë e faktit se Muhamedi ﷺ është profet i Tij, i dërguari besnik me Shpalljen e Tij. Ky argument janë pikërisht këto lajme të shumta rreth fshehtësive dhe historive të popujve të shkuar, të cilat Muhamedi ﷺ i solli, si t'i kishte dëgjuar dhe dëshmuar vetë me sytë e tij. Edhe pse ai ishte një njeri që nuk dinte të lexonte dhe të shkruante dhe kishte jetuar mes një populli gjithashtu të palexuar, Profeti i lajmëroi njerëzit për shumë histori të profetëve të shkuar në përballjen me popujt e tyre. Kështu, kur tregon historinë e Merjemes, i Lartësuari thotë: "Këto janë disa nga lajmet e fshehta, që po t'i shpallim ty *(o Muhamed)*. Ti nuk ishe atje, kur ata hidhnin short se cili prej tyre do të bëhej kujdestar i Merjemes. Ti nuk ishe pranë tyre as kur ata grindeshin me njëri-tjetrin." [Al Imran 44]. Pra, ti nuk ishe i pranishëm në ato kohë të largëta, por ishte Allahu i Madhëruar që ta shpalli këtë histori të vërtetë. Kur tregon historinë e Nuhut dhe popullit të tij, Allahu i Madhëruar thotë: "Këto janë disa nga tregimet për të padukshmen, që t'i kemi shpallur ty, të cilat nuk i ke ditur as ti, as populli yt para këtij *(Kurani)*. Prandaj bëj durim, sepse fundi i lavdishëm u takon të devotshmëve." [Hud 49]. Ndërsa në fund të sures thotë: "Këto që të rrëfyem janë disa nga historitë e atyre vendeve. Disa prej tyre ekzistojnë ende, kurse disa janë shkatërruar." [Hud 100]. Po kështu, në fund të historisë së Jusufit thotë: "Këto janë nga ato ngjarje të panjohura, që Ne po t'i shpallim ty. Ti nuk ishe pranë tyre kur ata vendosën për çështjen e tyre dhe kur thurën intrigat e tyre." [Jusuf 102]. Në suren Ta Ha thotë: "Ne po të tregojmë ty disa nga historitë që kanë ndodhur dhe Ne të kemi dërguar, nga ana Jonë, një shpallje *(Kuranin)* plot këshilla *(e përkujtime)*." [Ta ha 99]. Edhe këtu, pasi tregoi historinë e

Musait nga fillimi, deri në fund, i Lartësuari thotë: "Ti nuk ishe në anën perëndimore, kur Ne i besuam Shpalljen Musait ...". Pra, ti, Muhamed, nuk ishe në anën perëndimore të malit, ku prej asaj peme, e cila ishte në krahun lindor të asaj lugine, Zoti i foli Musait. Ti nuk ishe i pranishëm në këtë ngjarje, por ishte Allahu i Lartësuar Ai që ta shpalli ty këtë lajm, që të ishte argument i pamohueshëm për të gjithë popujt që erdhën më pas, të cilët i patën harruar argumentet e Allahut dhe shpalljet që Ai u dha profetëve të shkuar.

- "Ne krijuam shumë breza dhe distanca kohore është shumë e largët. Ti nuk ishe banor në mesin e popullit të Medjenit, që të mund t'u tregoje këtyre argumentet Tona." - Ti nuk jetoje mes popullit të Medjenit. Atëherë, si është e mundur që t'u rrëfesh njerëzve rreth profetit të tyre, Shuajbit, dhe ndodhive të tij?!

- "Por jemi Ne që dërgojmë profetë." - Jemi Ne që ta shpallëm ty të gjithë këtë histori dhe të dërguam si profet të zgjedhur.

- "Ti nuk ke qenë as pranë malit Tur, kur Ne i thirrëm tij." - Ebu Abdurrahman Nesai përmend në Sunenin e tij, në kapitullin e Tefsirit, se Ebu Zurate sjell nga Ebu Hurejra, (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) shpjegimin e këtij ajeti: "Pra, atyre iu drejtua një thirrje: "O populli i Muhamedit, jua dhashë juve para se të ma kërkonit dhe ju përgjigja juve përpara se të më luteshit." Gjithashtu, kjo përmendet si një fjalë e thënë nga Ebu Zuratu Ibn Amër ibn Xherir (e jo nga Ebu Hurejra). Allahu është më i ditur! Ndërsa Mukatil Ibn Sulejmani mëton se kuptimi i ajetit është si vijon: "Ti (o Muhamed) nuk ke qenë as pranë malit Tur, kur Ne i thirrëm popullit tënd, kur ende ishin në shpinat e etërve të tyre, që ata të besonin në ty kur të dilje në këtë botë e të dërgoheshe te njerëzit." Ndërsa Katade mëton se kuptimi i ajetit është si vijon: "Ti nuk ke qenë as pranë malit Tur, kur Ne i thirrëm Musait." Ky shpjegim, - dhe Allahu e di më mirë, - është më afër kuptimit dhe kontekstit të ajeteve, sikurse u përmend edhe në ajetin më sipër: "Ti nuk ishe në anën perëndimore, kur Ne ia besuam Shpalljen Musait dhe as nuk ishe dëshmitar në atë ngjarje." Ndërsa në këtë ajet, tregohet nëpërmjet një tjetër formulimi, duke thënë se Ai i thirri Musait. Po kështu ka thënë i Lartësuari edhe në ajete të tjera, ku kuptohet qartë se Ai të cilit i thirri ishte Musai, për shembull: "Kur Zoti yt e thirri Musain: "Shko tek ai populli i padrejtë - tek populli i Faraonit!" A nuk e kanë frikë Allahun?" [Shuara 10]. Ose: "A ta kanë rrëfyer historinë e Musait, kur Zoti i tij e thirri në luginën e bekuar Tuva?" [Naziat 15, 16]. "Ne e thirrëm atë nga ana e djathtë e Turi Sinait dhe e afruam për t'i folur nga afër." [Merjem 52].

- "Por ti je si mëshirë nga Zoti yt, për t'i tërhequr vërejtjen një populli, tek i cili nuk kishte shkuar ndonjë profet para teje, që ata të merrnin mësim." - Ti nuk ishe dëshmitar i asnjërës prej këtyre ngjarjeve, por Allahu i Lartësuar ta shpalli ty dhe të njoftoi rreth gjithçkaje në këtë Kuran, si mëshirë për ty dhe mëshirë edhe për të tjerët. Pa dyshim që dërgimi yt ndër njerëz është mëshirë për ta. I Madhëruari e dërgoi këtë Profet të madh: "... për t'i tërhequr vërejtjen një populli, tek i cili nuk kishte ardhur ndonjë profet para teje, që ata të merrnin mësim." Pra, me shpresë që ata të gjejnë udhën e drejtë, duke u bazuar në Shpalljen prej Allahut Krenar dhe të Lartësuar.

- "Gjithashtu, kur t'i godasë ndonjë e keqe e papritur, të cilën e kanë merituar vetë, të mos thonë: "O Zoti ynë! Përse nuk na dërgove ndonjë profet, që të pasonim argumentet e Tua e të bëheshim besimtarë?" - Gjithashtu, të dërguam ndër ta, që t'u sjellësh argument të pakundër-shtueshëm, në mënyrë që të mos kenë asnjë justifikim, kur t'u vijë ndëshkimi për shkak të mohimit të tyre. Me këto fakte e histori të popujve të hershëm, që janë sjellë në këtë Shpallje, ata nuk do të kenë më asnjë argument për t'u justifikuar. Allahu i Lartësuar thotë në ajete të tjera: "Që të mos

thoni: "Libri iu zbrit vetëm dy popujve para nesh, kurse ne nuk dinim gjë për librat *(qiellorë)* dhe mësimet e tyre." Dhe që të mos thoni: "Sikur Libri të na kishte zbritur neve, do ta kishim ndjekur udhëzimin e tij edhe më mirë se ata. Tani që ju erdhi nga Zoti juaj një argument i qartë dhe një udhëzim e mëshirë, kush është më keqbërës se ai që i mohon argumentet e Allahut dhe ua kthen shpinën atyre? Ne do t'i godasim me ndëshkimin më të rëndë ata, që ua kthejnë shpinën argumenteve Tona dhe që pengojnë *(njerëzit)* nga rruga e drejtë." [Enam 156, 157]. Ose: "Profetë që të ishin përgëzues dhe paralajmërues, në mënyrë që njerëzit të mos kishin justifikim para Allahut, pas ardhjes së të dërguarve. Allahu është Ngadhënjimtar dhe i Urtë. Por Allahu dëshmon se atë *(shpallje)* që ta zbriti ty, ta zbriti nga dija e Vet; dhe melekët dëshmojnë. Por mjafton që Allahu është dëshmues." [Nisa 165, 166]. "O ithtarë të Librit! Ja ku ju erdhi i Dërguari Ynë, që ju qartëson *(të vërtetën)*, pas ndërprerjes së të dërguarve, që të mos thoni: "Neve nuk na erdhi i dërguar që të na përgëzonte e të na tërhiqte vërejtjen". Ja, ku ju erdhi Përgëzuesi dhe Paralajmëruesi. Allahu ka pushtet për gjithçka." [Maide 19]. Ajetet me këtë kuptim janë të shumta.

Ajetet 48 - 51

48. Kur atyre u erdhi e vërteta nga ana Jonë, thanë: "Përse nuk i jepen argumente atij *(Muhamedit)*, **sikurse iu dhanë Musait! Por, a nuk i mohuan ata argumentet që iu dhanë Musait më parë?! Ata thonë**: **"Këto janë dy magji, që mbështesin njëra-tjetrën." Gjithashtu, thonë: "Ne i mohojmë që të dyja."**

49. Thuaj: "Atëherë, nëse është e vërtetë ajo që pretendoni, sillni një libër prej Allahut, që të jetë udhëzues më i mirë se këta të dy *(Teurati e Kurani)*, **që t'i përmbahem edhe unë atij!"**

50. E nëse ata nuk të përgjigjen, atëherë dije se ata ndjekin vetëm epshet e veta. E kush është më i humbur se ai që ndjek epshin e vet, pa asnjë argument prej Allahut? S'ka dyshim se Allahu nuk i udhëzon njerëzit keqbërës.

51. Ndërsa Ne u dërguam pandërprerë Shpalljen, që të mendojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Kur atyre u erdhi e vërteta nga ana Jonë, thanë: "Përse nuk i jepen argumente atij *(Muhamedit)*, **sikurse iu dhanë Musait!"** - Allahu i Lartësuar na njofton rreth atij populli, të cilët nëse Ai do t'i ndëshkonte përpara se t'u sillte atyre argument dhe shpallje, do të arsyetoheshin se atyre nuk u kishin ardhur profetë dhe të dërguar nga Ai. Por Allahu i Lartësuar na tregon se, kur atyre u erdhi e vërteta prej Tij dhe e shprehur përmes Muhamedit ﷺ, ata, duke vazhduar me kokëfortësinë, inatin dhe këmbënguljen në mohimin e besimit të vërtetë, thanë: "Përse nuk i jepen argumente atij *(Muhamedit)*, sikurse iu dhanë Musait!" Pra, përse të mos na jepeshin dhe ne mrekulli të mëdha, siç ishte shkopi që iu dha Musait, dora që vezullonte, tufani i madh, karkalecat e shenja të tjera të jashtëzakonshme, që hidhnin poshtë çdo justifikim e që Allahu i Lartësuar i shfaqi në dorën e Musait (a.s), si argumente për Faraonin dhe palën e tij?! Megjithatë, edhe të tilla shenja nuk ndikuan tek ata që mohuan Musain dhe vëllain e tij, Harunin, siç ka thënë Allahu i Lartësuar: "Ata thanë: "A ke ardhur të na largosh nga ajo ku gjetëm prindërit tanë, për t'ju mbetur juve pushteti në tokë?! Ne nuk kemi për t'ju besuar kurrë ju të dyve." [Junus 78]. Ose: "Ata thanë: "E si t'u besojmë dy njerëzve që janë si ne, kur populli i tyre është në shërbimin tonë?!" Ata i refuzuan që të dy *(profetët)* dhe u bënë nga ata që u shkatërruan." [Muminun 47, 48].

- "Por, a nuk i mohuan ata argumentet që iu dhanë Musait më parë?!" - Pra a nuk është e vërtetë se ata i mohuan ato shenja që iu dhanë Musait, megjithëse se ato ishin shenja madhështore dhe të pamohueshme?! Madje ata thanë:

- "Ata thonë: **"Këto janë dy magji, që mbështesin njëra-tjetrën."** - Me këto fjalë kanë për qëllim Teuratin dhe Kuranin.

- "Gjithashtu, thonë: "Ne i mohojmë që të dyja." - Ne mohojmë dhe do të jemi përherë refuzues të kësaj ftese. Ne kurrë nuk do të besojmë Teuratin dhe Kuranin. Janë të shpeshta rastet kur Allahu i Lartësuar përmend së bashku Teuratin dhe Kuranin, si për shembull: "Ata nuk e madhëruan Allahun, ashtu si e meriton, kur thanë: "Allahu nuk i shpalli gjë askujt!" Thuaj: "Kush e zbriti Librin, me të cilin erdhi Musai – një dritë e udhërrëfyes për njeriun? Por ju e keni bërë atë të shpërndarë në fletë *(të veçanta)*, duke shfaqur disa prej tyre, por duke fshehur një pjesë të madhe të tyre. Juve ju mësua ajo që nuk e dinit - as ju e as prindërit tuaj. Thuaj: "Allahu". Pastaj, lëri ata të zhyten në kotësinë e tyre. Edhe ky është një libër që e zbritëm Ne. Ai është i begatshëm dhe vërtetues i shpalljeve të mëparshme. Ne e shpallëm për të para-lajmëruar Nënën e Qyteteve *(Mekën)* dhe gjithçka përreth saj. Ata që besojnë në ahiretin, besojnë edhe në atë *(Libër)* dhe janë të rregullt me namazin e tyre." [Enam 91, 92]. Po kështu në fund të sures Enam: "Pastaj Ne i dhamë Musait Librin si plotësim *(të mirësive Tona)* për ata që ishin vepërmirë e të bindur. Ai shpjegonte gjithçka me hollësi dhe ishte udhërrëfyes e mëshirë, që ata të besonin se do të takoheshin me Zotin e tyre. Me të vërtetë, edhe ky është një Libër të cilin Ne e zbritëm si bekim. Përmbajuni mësimeve të tij dhe të jini të devotshëm që të mëshiroheni. Që të mos thoni: "Libri iu zbrit vetëm dy popujve para nesh, kurse ne nuk dinim gjë për librat *(Qiellorë)* dhe mësimet e tyre."" [Enam 154 - 156]. Po kështu, Allahu i Madhëruar na tregon rreth fjalëve që thanë xhindët në lidhje me Kuranin: "Ata thanë: "O populli ynë! Ne dëgjuam një Libër të shpallur pas Musait, që vërteton Shpalljet para tij, që udhëzon tek e Vërteta dhe tregon rrugën e drejtë!" [Ahkaf 30]. Dihet në mënyrë të prerë dhe të padiskutueshme, gjithashtu, të diturit dhe të mençurit nuk kanë asnjë dyshim rreth faktit se Allahu i Lartësuar nuk ka zbritur prej qiellit libër më të plotë, më gjithëpërfshirës, më të qartë dhe të kuptueshëm, më madhështor dhe më të nderuar, sesa libri që i zbriti Muhamedit ﷺ, pra, Kurani. Pas tij, sigurisht, në gradën më të lartë të nderimit dhe madhështisë është libri që Allahu i Lartësuar i zbriti Musait, birit të Imranit, (paqja e Zotit qoftë mbi të!), pra, Teurati.

- "Thuaj: "Atëherë, nëse është e vërtetë ajo që pretendoni, sillni një libër prej Allahut, që të jetë udhëzues më i mirë se këta të dy *(Teurati e Kurani)*, **që t'i përmbahem edhe unë atij!"** - Domethënë, nëse jeni të vërtetë, në lidhje me mbrojtjen që i bëni të kotës dhe kundërshtimin me këmbëngulje të të vërtetës, atëherë, sillni një libër prej Allahut, që të jetë udhëzues më i mirë se Teurati e Kurani, që t'i përmbahem edhe unë atij!"

- "E nëse ata nuk të përgjigjen ..." - Pra, nëse ata nuk e ndjekin të vërtetën:

- "... atëherë, dije se ata ndjekin vetëm epshet e veta." - Domethënë, nuk kanë asnjë lloj argumenti, asnjë lloj fakti, ku të mbështeten me siguri.

- "E kush është më i humbur se ai që ndjek epshin e vet, pa asnjë argument prej Allahut?!" - Domethënë, pa argument prej shpalljeve të Zotit.

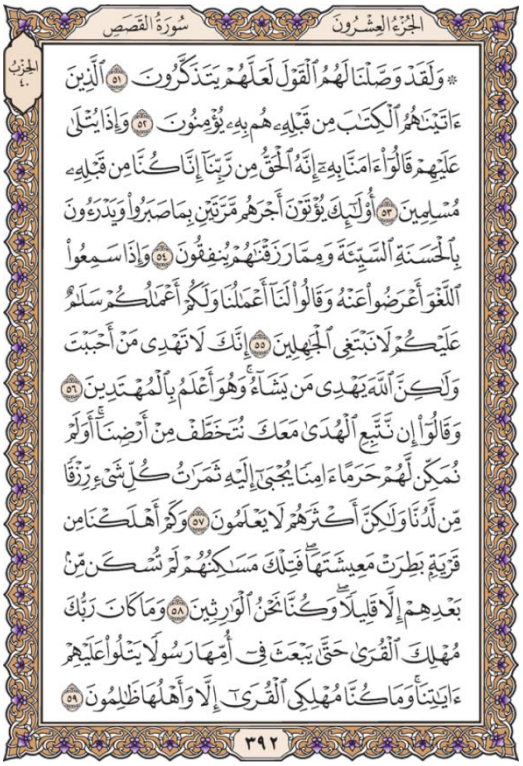
- "S'ka dyshim se Allahu nuk i udhëzon njerëzit keqbërës." - Më pas, i Lartësuari thotë:

- "Ndërsa Ne u dërguam pandërprerë Shpalljen, që të mendojnë." - U treguam kurejshëve historitë e shkuara dhe se si vepruam me mohuesit e të vërtetës, me qëllim që ata të mendojnë, të marrin mësim dhe t'i përgjigjen ftesës.

Ajetet 52 - 55

52. Ata të cilëve Ne u kishim dhënë Librin përpara këtij, besuan edhe këtë *(Kuranin)*.

53. Kur atyre iu këndua ai *(Kurani)*, **thanë: "Ne e besojmë këtë, sepse është e**

vërteta prej Zotit tonë. Ne, vërtet, edhe para tij kemi qenë muslimanë.”

54. Atyre do t'u jepet shpërblim i dyfishtë, sepse ishin të durueshëm. Ata e largojnë të keqen me të mirë dhe japin nga ajo që Ne u kemi dhënë.

55. Gjithashtu, kur dëgjojnë ndonjë bisedë të kotë, i kthejnë shpinën dhe thonë: “Ne kemi veprat tona, kurse ju tuajat. Paqe keni prej nesh! Ne nuk e duam padi️turinë.”

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon në këto ajete për ata dijetarë dhe adhurues të sinqertë prej ithtarëve të Librit, të cilët besuan Kuranin dhe ndoqën udhëzimin dhe dritën e tij, siç thotë i Lartësuari në ajetet e tjera: “Ata të cilëve ua dhamë Librin e lexojnë *(dhe e ndjekin)* atë *(Kur'anin,* ashtu si duhet. Pikërisht ata e besojnë me të vërtetë atë *(Kur'anin)*. Ndërsa ata që e mohojnë atë *(Kur'anin)*, pikërisht ata janë të humburit.” [Bekare 121], “Ka nga ithtarët e Librit të tillë që me të vërtetë besojnë në Allahun. Ata besojnë në atë që ju është shpallur juve dhe në atë që u është shpallur atyre dhe i frikësohen me përulësi Allahut. Ata nuk i shesin argumentet e Allahut për hir të ndonjë çmimi të paktë. Ata do ta marin *(të plotë)* shpërblimin nga Zoti i tyre. Allahu është i shpejtë në llogarinë Tij.” [Al Imran 199]. “Thuaj: “Besoni në atë *(Kur'anin)* apo jo, atyre që u është dhënë dituri *(nga librat e parë)* para tij, kur u lexohet *(Kur'ani)* lëshohen me fytyrë përdhe, duke bërë sexhde.”.” [Isra 107 - 108] “Ti do të vëresh se njerëzit me armiqësinë më të fortë kundër besimtarëve janë judejtë dhe idhujtarët. Ndërsa më të butët me besimtarët janë ata që thonë: “Ne jemi të krishterë”, sepse prej tyre ka të ditur dhe adhurues asketë, të cilët nuk tregohen kryeneçë. Kur e dëgjojnë atë që i është shpallur të Dërguarit, do të shohësh që prej syve të tyre rrjedhin lot, nga e vërteta që kanë kuptuar. Ata thonë: “Zoti ynë, ne kemi besuar, pra, na regjistro ndër ata që do të dëshmojnë!" "Përse të mos besojmë në Allahun dhe në të Vërtetën që na ka ardhur, kur ne duam që Zoti ynë të na bashkojë me njerëzit e mirë?” Për këtë thënie, Allahu i ka shpërblyer me kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përgjithmonë. Ky është shpërblimi për vepërmirët.” [Maide 82 - 83]**.**

- “Ata të cilëve Ne u kishim dhënë Librin përpara këtij, besuan edhe këtë *(Kuranin)*. **Kur atyre iu këndua ai** *(Kurani)*, **thanë: “Ne e besojmë këtë, sepse ai është e vërteta prej Zotit tonë.”** - Seid Ibn Xhubejri ka thënë se ky ajet ka zbritur dhe flet për rreth 70 priftërinj, të cilët i dërgoi Nexhashiu (mbreti i Abisinisë). Kur ata erdhën tek Profeti ﷺ, ai u lexoi atyre të gjithë suren Jasin, nga fillimi deri në fund. Ata filluan të qanin dhe pranuan Islamin. Pikërisht për ata zbriti ky ajet.

- “Ne vërtet, edhe para tij kemi qenë muslimanë *(të dorëzuar ndaj një Zoti të vetëm)*.” Pra, edhe përpara zbritjes së Kuranit, ne ishim *muslimanë* e *muahidinë*, pra, të dorëzuar ndaj një Zoti të vetëm, duke e adhuruar si një e pa ortak, duke ia përkushtuar besimin dhe të gjitha adhurimet

vetëm Allahut, duke iu përgjigjur dhe iu përmbajtur me besnikëri ftesës dhe urdhëresave të zbritura në shpalljet e Tij. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Atyre do t'u jepet shpërblim i dyfishtë ..." - Atyre do t'u jepet shpërblim i dyfishtë, sepse ata besuan librin e parë, që iu dha Profetit të tyre, dhe pastaj besuan edhe librin e dytë, që erdhi me Profetin tjetër. Në *Sahih* është hadithi i Amir Shabiut nga Ebu Burdete, nga Ebu Musa el Eshariu, (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti i Allahut ka thënë 2038. "Janë tri kategori njerëzish, të cilëve u jepet shpërblimi dy herë: 1. një nga ithtarët e Librit, i cili beson profetin e tij dhe mua; 2. një skllav, i cili i jep hakun edhe Allahut, edhe zotërisë së tij; 3. një burrë, i cili ka një skllave, të cilën e edukon mirë, pastaj i jep asaj lirinë dhe më pas martohet me të." [Buhariu dhe Muslimi].

- "... sepse ishin të durueshëm ..." - Domethënë, për durimin e madh që bëjnë në ndjekjen e të vërtetës.

- "Ata e largojnë të keqen me të mirë ..." - Pra, ata nuk i kundërpërgjigjen të keqes me të njëjtën formë, por janë falës, tolerantë, të sjellshëm dhe të butë.

- "... dhe japin nga ajo që Ne u kemi dhënë." - Ata japin zekatin e detyrueshëm të pasurisë së tyre, por japin edhe sadaka vullnetare në rrugët e shumta të bamirësisë, të cilat të afrojnë tek Allahu dhe të mundësojnë shpërblim të madh.

- "Dhe kur dëgjojnë ndonjë bisedë të kotë, i kthejnë shpinën ..." - Ata nuk përzihen me ata që merren me kotësira, nuk bashkëjetojnë me ta dhe nuk qëndrojnë afër tyre.

- "... dhe thonë: "Ne kemi veprat tona, kurse ju tuajat. Paqe keni prej nesh! Ne nuk e duam paditurinë!" - Nëse dikush tregon arrogancë dhe sillet keq me ta, nëse u drejton fjalë të pahijshme, që nuk meritojnë as t'u kthesh përgjigje, atëherë ata distancohen prej tyre me edukatë dhe nuk ia kthejnë me të njëjtën formë. Ata përdorin veçse fjalë të mira dhe të drejta. Muhamed Ibn Is'haku, pasi flet për vizitën e delegacionit të Nexhashiut tek Profeti i Allahut, të cilët pranuan Islamin, thotë: "Pasi ata u ngritën nga mexhlisi i Profetit ﷺ, atyre iu kundërvu Ebu Xhehl Ibn Hishami së bashku me një grup kurejshësh dhe u thanë: "Allahu ju poshtëroftë! Çfarë delegacioni qenkeni ju! Populli juaj ju dërgoi si pasues të fesë tuaj, me qëllimin që të merrnit informacion rreth këtij burri, kurse ju, që në uljen e parë që patët me të, tradhtuat fenë tuaj dhe besuat gjithçka që ai ju foli!" Atëherë, ata u thanë këtyre ngacmuesve: "Paqja qoftë mbi ju! Ne nuk tregohemi injorantë me sjelljen tonë. Ne ndjekim rrugën tonë, kurse ju ndiqni rrugën tuaj. Ne shpresojmë veçse të mirën për veten tonë."

Ajetet 56 - 57

56. Ti nuk do të mund ta udhëzosh çdokënd që do ti, por është Allahu Ai që udhëzon kë të dojë dhe Ai i di më së miri ata që e marrin *(dhe e meritojnë)* **udhëzimin.**

57. Ata thanë: "Nëse do të ndiqnim atë që na udhëzon ti, do të na dëbonin prej vendit tonë." Po, a nuk u siguruam atyre një vend të shenjtë e të sigurt, ku sillen fruta të të gjitha llojeve, si furnizim prej Nesh?! Por shumica e tyre nuk e dinë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i thotë Profetit të Tij të dashur:

- "Ti nuk do të mund ta udhëzosh çdokënd që do ti, por është Allahu Ai që udhëzon kë të dojë dhe Ai i di më së miri ata që e marrin *(dhe e meritojnë)* **udhëzimin." -** Pra, kjo është një çështje, që nuk të takon ty, sepse ti ke detyrë veçse kumtimin e qartë të Shpalljes, pastaj është Allahu ai që udhëzon atë që Ai dëshiron. Atij i takon urtësia absolute, e drejta e pakundërshtueshme dhe pushteti i plotë. Allahu i Lartësuar thotë në ajete të tjera: "Nuk është detyrë e jotja udhëzimi i tyre. Është Allahu që udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ai do." [Bekare 272]. Ose: "Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti." [Jusuf 103]. Ndërsa këtu

i Lartësuari thotë: "Ti nuk do të mund ta udhëzosh çdokënd që do ti, por është Allahu Ai që udhëzon kë të dojë dhe Ai i di më së miri ata që e marrin *(dhe e meritojnë)* udhëzimin." Pra, Allahu i Lartësuar është më i dituri për ata që meritojnë udhëzimin dhe ata të cilët meritojnë ta humbasin atë. Në dy *Sahih*-ët shënohet se ky ajet zbriti dhe flet për Ebu Talibin, xhaxhain e Profetit të Allahut, i cili e strehoi, e ndihmoi dhe mbështeti Profetin ﷺ, duke e mbrojtur nga çdo armik, për një kohë aq të gjatë. Ai e donte shumë, por ajo ishte një dashuri e natyrshme njerëzore e jo një dashuri fetare. Kur iu afrua vdekja, Profeti i Allahut e ftoi atë që të besonte dhe të hynte në Islam, por kaderi i Zotit i parapriu dhe e rrëmbeu nga duart e tij, kështu ai vazhdoi me fenë dhe besimin e devijuar, në të cilin kishte jetuar. Allahu ka urtësi të plotë në çdo caktim të Tij. Zuhriu tregon se i ka treguar Seid Ibn Musejibi nga i ati, dhe ai nga Musejib Ibn Hazen el Mahzumi (r.a), i cili rrëfen: 2039. "Kur Ebu Talibit iu afrua vdekja, Profeti i Allahut i shkoi pranë shtratit. Pranë tij ishte Ebu Xhehli dhe Abdullah Ibn Umeje. Profeti i Allahut iu drejtua xhaxhait të vet: "O xhaxha, thuaj *Lâ ilâhe il-l'Allah*, fjalë kjo me të cilën mund të të mbroj tek Allahu." Ebu Xhehli dhe Abdullah b. Ebu Umejje thanë: "O Ebu Talib, a mos, vallë, do të heqësh dorë nga besimi i Abdul-Muttalibit (gjyshit)?!) Kështu, ai tha: "Qëndroj në besimin e AbdulMuttalibit." Profeti i Allahut tha: "Do të kërkoj falje për ty, përveç nëse më ndalohet!" Atëherë Allahu i Lartësuar shpalli: "Nuk është e drejtë për Profetin e as për besimtarët, që të kërkojnë falje për idhujtarët, edhe nëse janë nga të afërmit të tyre, pasi t'u jetë bërë e qartë se me të vërtetë ata janë banorë të Xhahimit." Po për këtë flet edhe ajeti: "Ti nuk do të mund ta udhëzosh çdokënd që do ti, por është Allahu Ai që udhëzon kë të dojë dhe Ai i di më së miri ata që e marrin *(dhe e meritojnë)* udhëzimin." [Kasas 56.]" Kështu e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi prej Zuhriut. Edhe Muslimi e sjell në *Sahih*-un e tij.

- "Ata thanë: "Nëse do të ndiqnim atë që na udhëzon ti, do të na dëbonin prej vendit tonë." - Pra, ne frikësohemi se, nëse të pasojmë dhe të bindemi ty, duke kundërshtuar besimin e të gjithë fiseve idhujtare arabe, që na rrethojnë, atëherë ata do të na sulmojnë dhe do të na dëbojnë. Atëherë, Allahu i Lartësuar u drejtohet dhe u thotë:

- "Po, a nuk u siguruam atyre një vend të shenjtë e të sigurt, ku sillen fruta të të gjitha llojeve, si furnizim prej Nesh?!" - Domethënë, kjo mënyrë justifikimi ishte krejt e kotë, sepse Allahu i Lartësuar i kishte vendosur ata në një vend të paqtë dhe të shenjtë, të cilin e respektonin të gjithë. Ata kishin qenë të sigurt nga çdo lloj frike dhe ligësie, që në kohën kur ishte ngritur Qabeja. E si mund të mendonin se ai vend i shenjtë, që u pati ofruar siguri dhe paqe kur ata ishin të zhytur në kufër dhe idhujtari, nuk do të ishte i tillë pasi ata t'i dorëzoheshin tërësisht Zotit, duke e adhuruar si një të vetëm dhe të ndiqnin të vërtetën e sjellë prej Tij?! Allahu i Lartësuar u kujton se ata janë në një vend të shenjtë e të sigurt, ku sillen me bollëk fruta të të gjitha llojeve, si mallra tregtie nga të gjitha vendet e botës. Ato janë "furnizim prej Nesh", domethënë, vijnë nga bujaria dhe mirësia e Allahut për atë vend.

- Por shumica e tyre nuk e dinë. - Prandaj bëjnë justifikime të kota.

Ajetet 58 - 59

58. Sa e sa popuj kemi ndëshkuar më parë, të cilët u shkatërruan në jetën e tyre? Tani ato vendbanime shumë pak janë banuar nga njerëz të tjerë. Jemi Ne që trashëgojmë gjithçka.

59. Zoti yt nuk do t'i shkatërronte kurrë popujt para se të kishte dërguar në kryeqendrën e tyre Profet, që t'u lexonte atyre argumentet Tona. Ne nuk do t'i shkatërronim kurrë popujt, përveçse kur ata bëjnë padrejtësi.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar, përmes këtyre ajeteve, duke iu drejtuar banorëve të Mekës, i kërcenon dhe thotë:

- "Sa e sa popuj kemi ndëshkuar më parë, të cilët u shkatërruan në jetën e tyre?" - Ata kaluan çdo kufi, mohuan besimin e vërtetë dhe shprehën mosmirënjohje ndaj Allahut, për të gjithë ato mirësi që Ai u dhuroi me bujari, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Allahu sjell si shembull një vendbanim, që ishte i sigurt dhe i qetë, të cilit i vinte rizku nga të gjitha anët me mbushulli, kurse ata *(banorët)* i mohuan të mirat e Allahut. Atëherë, Allahu, për shkak të sjelljes së tyre, ua veshi petkun e urisë dhe të frikës. Atyre u erdhi i Dërguari nga mesi i tyre, por e refuzuan atë. Ata i përpiu dënimi, sepse ishin keqbërës." [Nahl 112, 113].

- "Tani ato vendbanime shumë pak janë banuar nga njerëz të tjerë." - Vendbanimet e tyre u rrënuan dhe u zhduk çdokush që jetonte në to. Tashmë, mund të shohësh vetëm rrënojat e atyre vendbanimeve.

- "Jemi Ne që trashëgojmë gjithçka." **-** Tashmë ato janë të shkretuara dhe atje nuk jeton më askush. Në vijim, i Lartësuari na tregon drejtësinë e Tij të plotë:

- "Zoti yt nuk do t'i shkatërronte kurrë popujt para se të kishte dërguar në kryeqendrën e tyre *(Mekë)* **një profet, që t'u lexonte atyre argumentet Tona." -** Nuk do t'i ndëshkonte pa dërguar në kryeqendrën e tyre profetë-lajmëtarë me argumentet e Zotit, duke u shpallur të vërtetën, për të mos u lënë asnjë justifikim në refuzimin e saj. Në shpjegimin e ajetit thuhet se fjala "kryeqendra e tyre" ka për qëllim Mekën. Ndërsa fragmenti: "profet, që t'u lexonte atyre argumentet Tona", tregon se Muhamedi ﷺ u dërgua për të gjithë botën, qoftë për vendet e banuara nga arabët, qoftë për joarabët, siç thotë i Lartësuari në ajetet e tjera: "Ne ta shpallëm ty këtë Kur'an në arabisht, që t'i këshillosh Kryeqendrën *(Mekën)* dhe ata përreth saj dhe t'u tërheqësh vërejtjen për Ditën e Tubimit, për të cilën nuk ka dyshim. Një grup do të jetë për në Xhenet dhe një grup për në Zjarr." [Shura 7]. "... Mua më është shpallur ky Kuran, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet." [Enam 19]. "... Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar. Prandaj ti kurrsesi mos dysho në të! Ai është e vërteta e sigurt prej Zotit tënd, e megjithatë, shumë prej njerëzve nuk besojnë." [Hud 17]. Si plotësues i këtij argumenti shërben edhe fjala e Allahut të Lartësuar: "... Ne nuk kemi dënuar askënd para dërgimit të profetëve." [Isra 15].

- "Ne nuk do t'i shkatërronim kurrë popujt, përveçse kur ata bëjnë padrejtësi." - Kështu, Allahu i Lartësuar e bëri dërgimin e këtij Profeti, që nuk dinte shkrim dhe lexim, si paralajmërues për të gjithë vendet e botës. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Profeti ﷺ, se ka thënë: 2040. "Unë jam dërguar si Profet për të kuqtë dhe të zinjtë ...". Zinxhiri i profetëve dhe profetësisë u përmbyll me të; nuk do të ketë më lajmëtar (*Nebij*) e as profet (*Resul*) të dërguar nga Zoti pas tij. Sheriati i tij ka për të mbetur dhe për t'u zbatuar deri në Ditën e Kijametit.

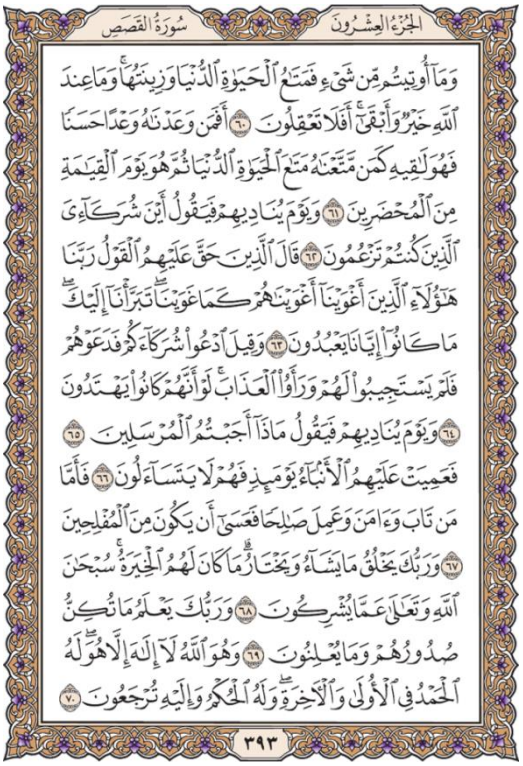
Ajetet 60 - 61

60. Çdo gjë që ju është dhënë është veçse kënaqësi e jetës së kësaj bote dhe stoli e saj; kurse ajo që ju pret tek Allahu është shumë më e mirë dhe e përhershme. A nuk po mendoni, atëherë?

61. E si mund të jetë ai, të cilit Ne i kemi dhënë një premtim të mirë *(për Xhenet)*, **njëlloj si ai të cilit i kemi dhënë kënaqësi të kësaj jete, por që Ditën e Kijametit do të jetë prej të dënuarve?**

Shpjegimi i ajeteve

- "Çdo gjë që ju është dhënë është veçse kënaqësi e jetës së kësaj bote dhe stoli e saj; kurse ajo që ju pret tek Allahu është shumë më e mirë dhe e përhershme." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth fytyrës së vërtetë të kësaj dynjaje dhe gjithçkaje të saj, për shkëlqimin mashtrues të saj, krahasuar me atë që Allahu i Lartësuar e ka përgatitur dhe premtuar për adhuruesit e Tij punëmirë në jetën e ahiretit, që janë mirësi të

përjetshme, të pandërprera, të mrekullueshme, siç thotë i Lartësuari: "Ajo që e keni pranë vetes, është e përkohshme, kurse ajo që është tek Allahu është e përjetshme. Ne do t'u japim durimtarëve shpërblimin më të mirë për atë që bënë." [Nahl 96]. "Mos të të mashtrojë bredhja nëpër qytete e atyre që nuk besojnë. E vogël është ajo kënaqësi, sepse pastaj fundi i tyre do të jetë Xhehenemi, që është një vend mjerimi. Ndërsa për ata që e kanë frikë Zotin e tyre, do të ketë Xhenete, nëpër të cilët rrjedhin lumenj dhe në të cilët do të jenë përgjithmonë. Kjo është një dhuratë e mrekullueshme nga Allahu. Ajo çka gjendet tek Allahu është më e mirë për punëmirët." [Al Imran 196 - 198]. "Allahu i jep me mbushulli atij që Ai dëshiron dhe po Ai kufizon. Ata *(jobesimtarët)* janë të gëzuar me jetën e kësaj bote. Por jeta e kësaj bote ndaj botës tjetër është veçse një përjetim mashtrues." [Rad 26]. "Por ju po i jepni përparësi jetës së kësaj bote, kur dihet se jeta e botës tjetër është më e mirë dhe e përjetshme." [Eala 16, 17]. Profeti i Allahut ka thënë: 2041. "Dynjaja në krahasim me ahiretin është sikur dikush zhyt gishtin e tij në det. Le të shohë se sa ujë ka marrë gishti (nga i gjithë deti)!"

- "A nuk po mendoni, atëherë?" - A nuk po logjikoni me kujdes, në lidhje me këtë dynja të kotë e të përkohshme?

- "E si mund të jetë ai, të cilit Ne i kemi dhënë një premtim të mirë *(për Xhenet)*, **njëlloj si ai të cilit i kemi dhënë kënaqësi të kësaj jete ...?" -** Si mund të jenë njëlloj një besimtar, i cili beson i sigurt, pa asnjë dyshim në atë premtim që ka dhënë Allahu i Lartësuar për punëmirët, se do t'u japë shpërblim të madh dhe të mrekullueshëm, me atë i cili mohon rrugën e vërtetë ku Zoti e fton, me atë që nuk e beson fenë e Allahut, premtimet dhe kërcënimet e Tij, por vazhdon të dëfrejë, i harruar në kënaqësitë verbëruese të kësaj bote, ato ditë të pakta. E si mund të jenë njëlloj këta njerëz?!

- "... por që Ditën e Kijametit do të jetë prej të dënuarve?" - Pra, pas kësaj kohe të shkurtër, Ditën e Kijametit do të ndëshkohet dhe do të vuajë dënimin e Zotit.

Ajetet 62 - 67

62. Atë ditë, Ai do t'i thërrasë ata dhe do t'u thotë: "Ku janë ortakët, të cilët m'i shoqëronit?"

63. Ata, të cilët e kanë merituar dënimin, do të thonë: "O Zoti ynë! Këta janë ata që ne i devijuam. Ne i devijuam ata, siç devijuam edhe veten tonë. Ne tashmë distancohemi para Teje, *(e dëshmojmë)* **se ata nuk na adhuronin ne."**

64. Atyre do t'u thuhet: "Lutjuni zotave tuaj!". Ata do t'u luten atyre, por ata nuk do t'u përgjigjen dhe do të shohin dënimin. Ah, sa do të dëshirojnë të kishin qenë në Rrugën e Drejtë!

65. Atë ditë, Ai *(Allahu)* **do t'u thërrasë atyre e do t'u thotë: "Ç'përgjigje u keni dhënë të dërguarve të Mi?"**

66. Atë ditë, ata nuk do të mund të gjejnë përgjigje dhe nuk do të mund as të pyesin njëri-tjetrin.

67. E, sa i përket atij që është penduar, që ka besuar dhe ka bërë vepra të mira,

ai le të shpresojë se është nga të shpëtuarit."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth fjalëve torturuese dhe të dhimbshme, që Ai u drejton mohuesve dhe idhujtarëve në Ditën e Kijametit, për t'ua shtuar edhe më shumë dhimbjet dhe vuajtjet:

- "Atë ditë, Ai do t'i thërrasë ata dhe do t'u thotë: "Ku janë ortakët, të cilët m'i shoqëronit?"." - Ku janë ata idhuj, që ju i nderonit, i adhuronit e i barazonit me Zotin? A mund t'ju ndihmojnë tani apo të fitojnë në përballje me Zotin? Këto fjalë u thuhen në formë paralajmërimi për dënimin, që tashmë po u afrohet dhe do t'i rrëmbejë, për t'ua shtuar edhe më shumë dhimbjen dhe vuajtjen, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Tashmë ju na vini të vetmuar, ashtu si ju krijuam së pari, duke lënë pas vetes gjithçka që ju patëm dhënë. Nuk po shohim të jenë me ju ndërmjetësit tuaj, për të cilët mëtonit se ishin ortakët e Allahut. Pa dyshim, sot është këputur çdo lidhje mes jush dhe ka humbur gjithçka që ju shpresonit."" [Enam 94]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ata, të cilët e kanë merituar dënimin, do të thonë: "O Zoti ynë! Këta janë ata që ne i devijuam. **Ne i devijuam ata, siç devijuam edhe veten tonë. Ne tashmë distancohemi para Teje,** *(e dëshmojmë)* **se ata nuk na adhuronin ne."."** - Shejtanët, të rebeluarit kundër Zotit dhe ata të cilët i ftonin njerëzit për në mohim dhe i devijonin nga e vërteta, do të thonë: "O Zoti ynë! Këta janë ata që ne i devijuam. Ne i devijuam ata, siç devijuam edhe veten tonë. Ne tashmë distancohemi para Teje, *(e dëshmojmë)* se ata nuk na adhuronin ne." Kështu, ata dëshmojnë se i kanë devijuar nga rruga e vërtetë, duke i mashtruar dhe dëshmojnë, gjithashtu, se ata i kanë pasuar në këtë rrugë. Pastaj ata distancohen nga adhurimi që ndjekësit e tyre u kanë përkushtuar, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi. Por ata *(idhujt)* do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do të bëhen armiq të tyre." [Merjem 81, 82]. "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)* deri në Kijamet?! Ata janë të paditur për lutjet e tyre. Dhe kur të mblidhen bashkë të gjithë njerëzit, ata *(idhujt)* do të jenë armiqtë e tyre dhe do t'ua mohojnë adhurimin që u përkushtuan." [Ahkaf 5, 6]. Po kështu Ibrahimi (a.s.) i tha popullit të vet: "Përveç Allahut, ju adhuroni idhujt, vetëm për të kënaqur njëri-tjetrin në jetën e kësaj bote. Por, në Ditën e Kijametit, ju do ta mohoni dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin. Fundi juaj do të jetë zjarri dhe për ju nuk do të ketë asnjë ndihmës." [Ankebut 25]. Ose: "Atë ditë, paria do të distancohet prej pasuesve të saj, të gjithë do ta shohin dënimin dhe lidhjet mes tyre do të këputen. Atëherë, pasuesit do të thonë: "Ah, sikur të na lejohej një kthim *(në dynja)* dhe t'i braktisnim, siç na braktisën ata tani!" Kështu, Allahu do t'ua tregojë veprat e tyre si dëshpërim për ta dhe ata kurrë nuk kanë për të dalë prej Zjarrit." [Bekare 166, 167].

- "Atyre do t'u thuhet: "Lutjuni zotave tuaj!"." - Lutjuni që t'ju shpëtojnë nga ky tmerr, ku ndodheni. Lutjuni atyre tani, ashtu sikurse shpresonit prej tyre në jetën e dynjasë, se mund t'ju shpëtonin apo t'ju bënin ndonjë nder.

- "Ata do t'u luten atyre, por ata nuk do t'u përgjigjen dhe do të shohin dënimin." - Tashmë, ata sigurohen plotësisht se do të hyjnë në zjarr dhe kurrsesi nuk mund t'i shmangen dhe t'i shpëtojnë këtij vendimi. I Lartësuari thotë:

- "Ah, sa do të dëshirojnë të kishin qenë në Rrugën e Drejtë!" - Kur ata të shohin dënimin e frikshëm do të dëshironin sikur të kishin pranuar udhëzimin e drejtë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të madhëruar: "Një Ditë Ai do t'u thotë: "Thirrini *(për ndihmë)* ata, për të cilët pretenduat se janë shokët e Mi!". Ata do t'i thërrasin, por *(idhujt)* nuk do t'u përgjigjen. Ne do të fusim urrejtje *(si dënim)* mes tyre. Keqbërësit do ta shohin

zjarrin dhe do të binden se do të hidhen në të dhe se nuk do të gjejnë shtegdalje prej tij." [Kehf 52, 53]. Pastaj i Lartësuari thotë:

- "Atë ditë, Ai *(Allahu)* **do t'u thërrasë atyre e do t'u thotë: "Ç'përgjigje u keni dhënë të dërguarve të Mi?"** - Kjo pyetje është si ajo që do t'i drejtohet robit në varrin e tij: "Kush është Zoti yt?" Ai përgjigjet: "Zoti im është Allahu." E pyesin sërish: "Cila është feja jote?" Ai thotë: "Feja ime është Islami." - "Cili ishte ai burrë, që u dërgua ndër ju?" - "Ai është i Dërguari i Allahut." .... Ndërsa në lidhje me mohuesin e besimit të vërtetë, Profeti ﷺ na njofton se "... i vijnë dy melekë, të cilët e ngrenë të qëndrojë ulur dhe e pyesin: "Kush është Zoti yt?" Ai thotë: "Haaah, haaah! Nuk e di!" E pyesin prapë: "Cila është feja jote?" Ai thotë: "Haaah, haaah! Nuk e di!" Ata i thonë: "Cili ishte ai burrë që u dërgua ndër ju?" Ai sërish ia bën: "Haaah, haaah! Nuk e di!"" Prandaj, edhe në Ditën e Kijametit, ai nuk do të ketë përgjigje për këtë pyetje, përveç heshtjes. Kështu do të ndodhë, sepse çdokush që është i verbër ndaj të vërtetës në jetën e kësaj bote, edhe në ahiret do të jetë i verbër dhe i larguar nga rruga.

- "Atë ditë, ata nuk do të mund të gjejnë përgjigje dhe nuk do të mund as të pyesin njëri-tjetrin." - Muxhahidi shpjegon: "Ata janë të verbuar ndaj çdo fakti dhe argumenti atë ditë dhe nuk do të thirren sipas prejardhjes dhe gjenealogjisë së tyre."

- "E, sa i përket atij që është penduar *(në këtë jetë)***, që ka besuar dhe ka bërë vepra të mira, ai le të shpresojë se është nga të shpëtuarit."** - Ata të cilët i bëjnë këto punë të mira në jetën e dynjasë, le të shpresojnë se do të shpëtojnë Ditën e Kijametit. Fjala 'shpresohet', kur jepet prej Allahut të Lartësuar, nënkupton siguri të plotë. Pra, kjo do të ndodhë vërtet, në mënyrë të padiskutueshme, me bujarinë dhe mirësinë e Allahut.

Ajetet 68 - 70

68. Zoti yt krijon dhe zgjedh çfarë të dojë. Nuk u takon atyre të zgjedhin. I Pastër dhe i Lartësuar qoftë Allahu nga çfarë i përshkruajnë për shok!

69. Zoti yt e di mirë gjithçka që fshehin zemrat e tyre dhe gjithçka që e shfaqin haptazi.

70. Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me të drejtë. Vetëm Atij i takon i gjithë lavdërimi në këtë botë dhe në botën tjetër. Vetëm Atij i takon gjykimi dhe tek Ai do të ktheheni të gjithë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se Ai është i vetëm në pushtetin për të krijuar dhe Ai zgjedh çfarë të dëshirojë. Askush nuk mund t'i përzihet në vendimet e Tij dhe askush nuk mund ta kundërshtojë Atë. I Lartësuari thotë:

- "Zoti yt krijon dhe zgjedh çfarë të dojë." - Zgjedh çfarë të dëshirojë për çdo çështje. E mira dhe e keqja janë në dorë të Tij.

- "Nuk u takon atyre të zgjedhin." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në ajetin tjetër: "Kur Allahu ose i Dërguari i Tij kanë vendosur për një çështje, nuk i takon *(nuk i lejohet)* besimtarit dhe besimtares që të gjejnë ndonjë gjykim tjetër për të. Kush e kundërshton Allahun dhe të Dërguarin e Tij, është në rrugë krejt të gabuar." [Ahzab 36]. Pastaj i Lartësuari thotë:

- "I Pastër dhe i Lartësuar qoftë Allahu nga çfarë i përshkruajnë për shok!" - Ai është larg idhujve, të cilët nuk mund të krijojnë dhe as të vendosin për ndonjë gjë.

- "Zoti yt e di mirë gjithçka që fshehin zemrat e tyre dhe gjithçka që e shfaqin haptazi." - Ai e di mirë çfarë fshihet në zemra dhe çdo të fshehtë që vërtitet në shpirtin e robit. Ai di çdo gjë rreth krijesave të Tij.

- "Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me të drejtë." - Ai është i vetëm në meritën e adhurimit; asnjë nuk meriton ta duash, ta madhërosh dhe t'i nënshtrohesh, përveç Allahut, ashtu sikurse dhe nuk ka tjetër Zot, Kujdestar, Krijues, Pronar dhe Rregullues të çështjeve, përveç Tij.

- "Vetëm Atij i takon i gjithë lavdërimi në këtë botë dhe në botën tjetër." - Allahu është i lavdëruar për gjithçka që Ai vepron.

Ai është i përlëvduar për drejtësinë dhe urtësinë e Tij.

- "Vetëm Atij i takon gjykimi ..." - Askush nuk mund të kundërshtojë gjykimin e Tij, sepse Ai është mposhtësi dhe nënshtruesi i gjithçkaje, Triumfuesi mbi gjithçka. Ai është i Urtë dhe absolut në urtësinë e Tij dhe i gjerë në mëshirën e Tij.

- "... dhe tek Ai do të ktheheni të gjithë." - Që të gjithë do të ktheheni tek Ai në Ditën e Kijametit. Çdo njeri do ta shpërblehet dhe shpaguhet sipas veprave të tij, të mira apo të këqija. Allahut nuk i fshihet asnjë vepër e robërve.

Ajetet 71 - 73

71. Thuaj: "Sikur Allahu t'jua bënte natën të përhershme deri në Ditën e Kijametit, cili zot do t'ju sillte juve dritë, përveç Allahut? A nuk po dëgjoni?"

72. Thuaj: "Pa mendoni, po ta bënte Allahu ditën të vazhdueshme deri në Ditën e Kijametit, cili zot mund t'ju sillte natën që të pushoni, përveç Allahut? A nuk shihni?"

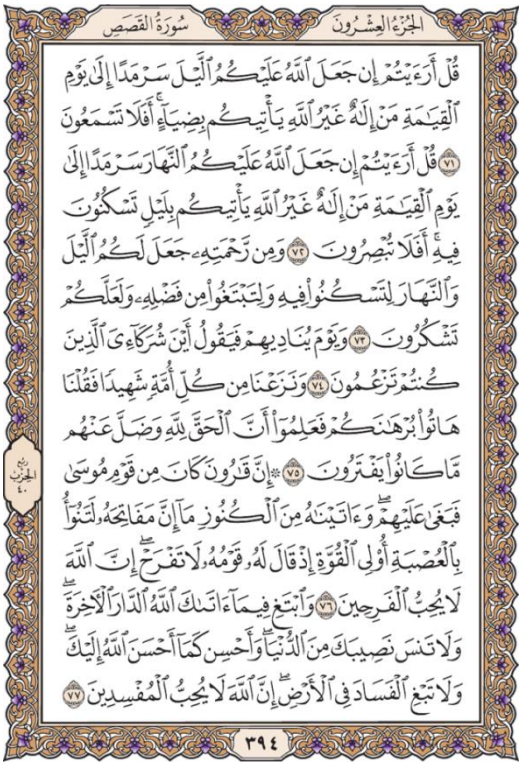
73. Prej mëshirës së Tij, jua bëri natën dhe ditën për të pushuar dhe për të përfituar nga begatitë e Tij dhe që të jeni mirënjohës.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Sikur Allahu t'jua bënte natën të përhershme deri në Ditën e Kijametit ..." - Allahu i Lartësuar u tregon robërve të Tij mirësitë e shumta, ndër të cilat, nënshtrimi i natës dhe ditës në dobi të tyre, pa të cilat, jeta do të ishte e pamundur. Allahu i Lartësuar na qartëson se, nëse do ta bënte natën të përhershme, ajo do t'i dëmtonte krijesat dhe ata nuk do të mund ta përballonin.

- "... cili zot do t'ju sillte juve dritë, përveç Allahut? A nuk po dëgjoni?" – Dritë, që të shihni dhe të keni qetësi.

- "Thuaj: "Pa mendoni, po ta bënte Allahu ditën të vazhdueshme deri në Ditën e Kijametit, cili zot mund t'ju sillte natën që të pushoni, përveç Allahut? A nuk shihni?" - Po kështu, nëse Ai do ta bënte ditën të përhershme, ajo do t'ju

dëmtonte dhe do të lodheshit nga lëvizja e vazhdueshme dhe aktiviteti i pandërprerë. Nata është pushim dhe prehje për krijesat.

- "Prej mëshirës së Tij, jua bëri natën dhe ditën për të pushuar dhe për të përfituar nga begatitë e Tij dhe që të jeni mirënjohës." - Nga mëshira e Tij e madhe, Allahu i Lartësuar e bëri për robërit e Tij natën dhe ditën, për disa qëllime që plotësojnë mirësinë e Tij: që të qetësohen gjatë natës dhe për të përfituar nga begatitë e Tij gjatë ditës. Dhe në fund: "... që të jeni mirënjohës." Pra, të jenë mirënjohës ndaj Allahut, duke ia shprehur këtë mirënjohje me adhurime dhe punë në bindje ndaj Tij, gjatë natës dhe ditës. Kështu, nëse i shpëton ndonjë adhurim dhe nuk e kryen gjatë njërës prej tyre, mund ta kryejë gjatë kohës kur vjen tjetra, siç thotë i Lartësuari: "Është Ai që krijoi natën dhe ditën që ndjekin njëra-tjetrën për këdo që dëshiron të mendojë *(në madhërinë e Tij)* a dëshiron të jetë mirënjohës." [Furkan 62].

Ajetet 74 - 75

74. Ditën kur Ai do t'i thërrasë ata, do t'u thotë: "Ku janë ortakët, të cilët m'i shoqëronit?"

75. Prej çdo populli, Ne do të nxjerrim një dëshmitar e do t'u themi: "Sillni argumentin tuaj!" Atëherë do ta kuptojnë se e vërteta i takon *(vetëm)* **e Allahut dhe çdo trillim i tyre do të dështojë.**

Shpjegimi i ajeteve

Kjo është një thirrje e dytë për t'i qortuar dhe dhënë këtë mesazh kërcënues të gjithë atyre që adhurojnë zota të tjerë, përveç Allahut. Krenari dhe i Lartësuari thotë:

- "Ditën kur Ai do t'i thërrasë ata, do t'u thotë: "Ku janë ortakët, të cilët m'i shoqëronit?"." - Domethënë, që ia shoqëronin në jetën e dynjasë.

- "Prej çdo populli, Ne do të nxjerrim një dëshmitar ..." - Pra, të dërguar.

- "... e do t'u themi: "Sillni argumentin tuaj!" - Argument që tregojnë për vërtetësinë e pretendimeve tuaja, në lidhje me idhujtarinë dhe lejueshmërinë e saj.

- "Atëherë do ta kuptojnë se e vërteta i takon *(vetëm)* **e Allahut ..." -** E kuptojnë se nuk ka zot tjetër që meriton të adhurohet, përveç Tij, prandaj nuk thonë asnjë fjalë.

- "... dhe çdo trillim i tyre do të dështojë." - Domethënë, idhujt që ata kishin trilluar tashmë zhduken dhe nuk u sjellin asnjë dobi të pritshme.

Ajetet 76 - 77

76. Karuni ishte nga populli i Musait, por ai i kaloi kufijtë *(në padrejtësi)* **kundër tyre. Ne i patëm dhënë aq shumë pasuri, saqë çelësat e tij mezi i bartnin edhe njerëzit më të fuqishëm. Populli i vet i tha atij: "Mos u gëzo tej mase, sepse Allahu nuk i ata që e teprojnë në gëzim!**

77. Por me atë *(pasurinë)* **që të ka dhënë Allahu, kërko** *(të fitosh)* **botën tjetër dhe mos e harro atë që të takon në këtë botë! Bëj mirë, ashtu siç të ka bërë mirë Allahu ty dhe mos bëj të këqija në tokë, sepse Allahu nuk i do keqbërësit!**

Shpjegimi i ajeteve

- "Karuni ishte nga populli i Musait, por ai i kaloi kufijtë *(në padrejtësi)* **kundër tyre." -** Ai ishte djali i xhaxhait të tij.

- "Ne i patëm dhënë aq shumë pasuri, saqë çelësat e tij mezi i bartnin edhe njerëzit më të fuqishëm." - Ne i dhamë shumë pasuri të kësaj bote, aq sa çelësat e tij mezi i bartnin edhe njerëzit më të fuqishëm. Kjo tregon se sa të shumta ishin ato dhe sa e rëndë ishte pesha e tyre.

- "Populli i vet i tha atij: "Mos u gëzo tej mase, sepse Allahu nuk i ata që e teprojnë në gëzim!" - Allahu nuk i do ata të cilët e teprojnë me gëzimin që shfaqin, me mendjemadhësinë dhe lëvdatat e tyre, duke mos treguar mirënjohje për Atë që ua ka dhuruar.

- "Por me atë *(pasurinë)* **që të ka dhënë Allahu, kërko** *(të fitosh)* **botën tjetër dhe mos e harro atë që të takon në këtë botë!"** - Mos harro ato gjëra të cilat Allahu i Lartësuar i ka bërë të lejuara, qofshin ushqime, pije, veshje, kënaqësi trupore, vendbanime etj., sepse vërtet që Zoti ka të drejtë mbi ty, por edhe vetja jote ka të drejtë mbi ty, edhe familja jote ka të drejta mbi ty, edhe bashkëshortja ka të drejta mbi ty, prandaj jepi çdokujt hakun që i takon.

- "Bëj mirë, ashtu siç të ka bërë mirë Allahu ty ..." - Tregohu bamirës ndaj krijesave të Tij, ashtu sikurse Allahu ka treguar bamirësi ndaj teje.

- "... **dhe mos bëj të këqija në tokë, sepse Allahu nuk i do keqbërësit!" -** Mos e lejo që angazhimi për të grumbulluar pasurinë të të bëjë të shkatërrosh vendin dhe të dëmtosh krijesat e Allahut.

Ajeti 78

78. Ai tha: "Kjo më është dhënë vetëm në sajë të mençurisë sime." Po a nuk e dinte ai se Allahu kishte shkatërruar para tij breza të tërë, që ishin edhe më të fuqishëm se ai dhe që kishin bërë pasuri më shumë se ai?! Por keqbërësit as që do të pyeten për gjynahet e tyre.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon përgjigjen që Karuni i ktheu popullit të tij, pasi ata e këshilluan që të ndiqte rrugën e mirësisë:

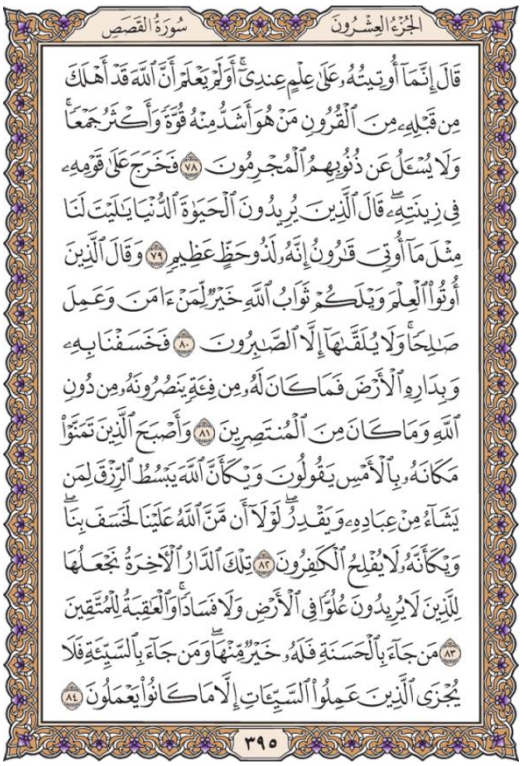
- "Ai tha: "Kjo më është dhënë vetëm në sajë të mençurisë sime." - Unë nuk kam nevojë fare për ato që më thoni ju. Allahu i Lartësuar, në fakt, ma dha mua këtë pasuri, se Ai e di që unë e meritoj atë, dhe kjo tregon për dashurinë që ka për mua. Pa dyshim që kjo më është dhënë në sajë të diturisë së Zotit në lidhje me mua dhe sepse unë e meritoj atë pasuri. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Kur e godet njeriun ndonjë e keqe, ai na lutet Neve. Por, kur Ne ia shndërrojmë atë *(të keqen)* në të mira, ai thotë: "Këtë e kam arritur në sajë të diturisë sime!" [Zumer 49]. Ose: "Nëse pas të këqijave që e godasin, Ne i dhurojmë mëshirë nga ana Jonë, ai padrejtësisht thotë: "Këtë e kam merituar vetë. ..." [Fusilet 50]. Pra, për shkak të diturisë së Allahut rreth meje dhe për faktin se unë e meritoj. Por Allahu i Lartësuar e hedh poshtë këtë pretendim që ai nxori, duke thënë:

- "Po a nuk e dinte ai se Allahu kishte shkatërruar para tij breza të tërë, që ishin edhe më të fuqishëm se ai dhe që kishin bërë pasuri më shumë se ai?" - Më parë kanë jetuar të tillë, që kanë pasur pasuri më të madhe sesa Karuni, dhe kjo pasuri nuk iu dha atyre në sajë të dashurisë që Zoti kishte për ta. Madje, Allahu i Lartësuar i shkatërroi ata, për shkak të mohimit të tyre, refuzimit të besimit dhe të jetuarit sipas tij dhe për shkak të mosmirënjohjes që ata treguan për mirësitë e dhurara, prandaj dhe Allahu i Lartësuar thotë:

- "Por keqbërësit as që do të pyeten për gjynahet e tyre." - Për shkak të mohimit, si dhe të gjynaheve dhe padrejtësive të tyre të shumta.

Ajetet 79 - 80

79. Ai *(Karuni)* **doli para popullit të tij me gjithë stolitë e tij. Ata që kishin synim jetën e kësaj bote, thanë: "Ah, të kishim pasur edhe ne si ajo** *(pasuri)* **që ka Karuni! Ai është, vërtet me fat të madh!"**

الجزء العشرون سورة القصص

قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِىٓ ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ
مِن قَبْلِهِۦ مِنَ ٱلْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ
وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ
فِى زِينَتِهِۦ ۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا يَٰلَيْتَ لَنَا
مِثْلَ مَآ أُوتِىَ قَٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ
أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ
صَٰلِحًا ۚ وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِهِۦ
وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ
ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ وَأَصْبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوْا
مَكَانَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن
يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ ۖ لَوْلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ۖ
وَيْكَأَنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾ تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ نَجْعَلُهَا
لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ
﴿٨٣﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا
يُجْزَى ٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

٣٩٥

80. Ndërsa ata të cilëve u ishte dhuruar dituri e vërtetë thanë: "Të mjerët ju! Shpërblimi i Allahut është shumë më i mirë për ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira; por këtë nuk mund ta arrijë askush, përveç të durueshmëve.".

Shpjegimi i ajeteve

Njëherë, Karuni doli i stolisur dhe i shoqëruar nga shumë prej pasurive të tij vezulluese në sytë e njerëzve. Kur e panë atë pasuri të pashembullt, të dashuruarit pas kësaj jete dëshiruan që edhe ata të kishin një pasuri dhe mirësi të tillë:

- "Ai *(Karuni)* **doli para popullit të tij me gjithë stolinë e tij. Ata që kishin synim jetën e kësaj bote, thanë: "Ah, të kishim pasur edhe ne si ajo** *(pasuri)* **që ka Karuni! Ai është vërtet me fat të madh!"** - Ai ka një fat të madh, me pasuri dhe bollëk. Por, të diturit dhe të devotshmit, që ishin të ndriçuar me dritën e besimit, nuk mbajtën këtë qëndrim. I Madhëruari thotë:

- "**Ndërsa ata të cilëve u ishte dhuruar dituri e vërtetë thanë: "Të mjerët ju! Shpërblimi i Allahut është shumë më i mirë për ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira …"** - Ai shpërblim është Xheneti, në të cilin ndodhen ato gjëra që asnjë sy nuk i ka parë, asnjë vesh nuk i ka dëgjuar dhe asnjë zemër nuk i ka ëndërruar.

- "... **por këtë nuk mund ta arrijë askush, përveç të durueshmëve."** - Ata janë të durueshëm kundrejt joshjes dhe stolive të kësaj bote, ata janë shumë të kujdesshëm që bukuritë e këtushme të mos ua pushtojnë dhe verbojnë zemrën. Ata janë durimtarë në çdo punë, përmes së cilës kërkohet ahireti dhe janë të vazhdueshëm në të.

Ajetet 81 - 82

81. Pastaj, Ne bëmë që të përpinte dheu atë, bashkë me pallatin e tij, dhe nuk pati as edhe një, që ta mbronte nga Allahu, madje as veten nuk mundi ta mbronte.

82. Ata që deri një ditë më parë lakmonin të ishin në vendin e tij, tani thanë: "A nuk shihni se Allahu u jep vërtet me bollëk atyre robërve të Vet që Ai dëshiron dhe ua pakëson atyre që Ai dëshiron? Sikur Allahu të mos tregonte mëshirë ndaj nesh, do ta bënte dheun që të na përpinte edhe ne. A nuk e sheh se ata që mohojnë Allahun kurrë nuk gjejnë shpëtim?"

Shpjegimi i ajeteve

- **"Pastaj, Ne bëmë që t'i përpinte dheu atë, bashkë me pallatin e tij."** - Allahu i Lartësuar në ajetet e mësipërme na tregoi paradën e shëmtuar të Karunit, i cili, duke i kaluar kufijtë, doli përpara popullit të tij, i mbuluar nga vetëkënaqësia e mburrja, mes stolive të tij. Në vijim, i Lartësuari na tregon se Ai e hapi tokën nën këmbët e atij zullumqari kryeneç, duke e përpirë nën të, së bashku me shtëpitë e kështjellat e tij, sikurse citohet në Sahihun e Buhariut nga Salimi, e ky nga babai i tij, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 2042. "Ndërkohë që një burrë tërhiqte rrobën e tij (të gjatë nga mendjemadhësia dhe me mburrje), Allahu e hapi tokën poshtë tij dhe ai u rrokullis plot zhurmë në brendësi të saj. Kështu do të vazhdojë deri në Ditën e Kijametit." Është thënë se shkatërrimi i Karunit erdhi pas mallkimit të Musait, profetit të Allahut. Dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme për shkakun e këtij mallkimi. Nga Ibn Abasi dhe Sudiu transmetohet se Karuni bëri marrëveshje me një grua të përdalë që, në këmbim të një mase pasurie, ajo të shkonte tek Musai dhe, kur ai të ishte mes bijve të Izraelit duke u lexuar Librin e Allahut, ajo ta akuzonte atë se kishte dashur të kryente imoralitet me të. Ajo shkoi vërtet tek Musai, për t'ia arritur këtij qëllimi. Kur ajo deklaroi para njerëzve këto gjëra, Musai fali dy rekatë namaz dhe i kërkoi asaj që që të thoshte të vërtetën, duke u betuar në Allah. Atëherë, ajo i tregoi se ishte Karuni ai që e kishte bindur për të bërë një punë të tillë. Më pas ajo u pendua dhe i kërkoi falje Allahut. Atëherë, Musai ra në sexhde dhe iu lut Allahut kundër Karunit. Allahu i Lartësuar i shpalli atij: "Unë e urdhërova Tokën që të të bindet ty, për atë gjë që do ta urdhërosh kundër Karunit." Atëherë, Musai e urdhëroi Tokën që ta gëlltiste atë dhe kështjellën e tij, dhe ashtu ndodhi."

- **"Ai nuk pati as edhe një, që ta mbronte nga Allahu dhe as veten nuk mundi ta mbronte."** - Pra, atij nuk i bëri asnjë dobi pasuria e tij dhe as numri i madh i shërbëtorëve dhe ushtarëve, që e mbronin. Askush nuk mund ta ruante prej zemërimit dhe ndëshkimit të Allahut, madje as veten nuk mundi ta mbronte.

- **"Ata që deri një ditë më parë lakmonin të ishin në vendin e tij, tani thanë: "A nuk shihni se Allahu u jep vërtet me bollëk atyre robërve të Vet që Ai dëshiron dhe ua pakëson atyre që Ai dëshiron?"** - Ata të cilët e panë një ditë më herët të lëvdohej dhe të mburrej me shkëlqimin e stolive të tij, thanë: "Ah, të kishim pasur edhe ne si ajo *(pasuri)* që ka Karuni! Ai është vërtet me fat të madh!" Ndërsa kur u hap toka dhe e përpiu brenda, me gjithë pasurinë e tij, thanë: "A nuk

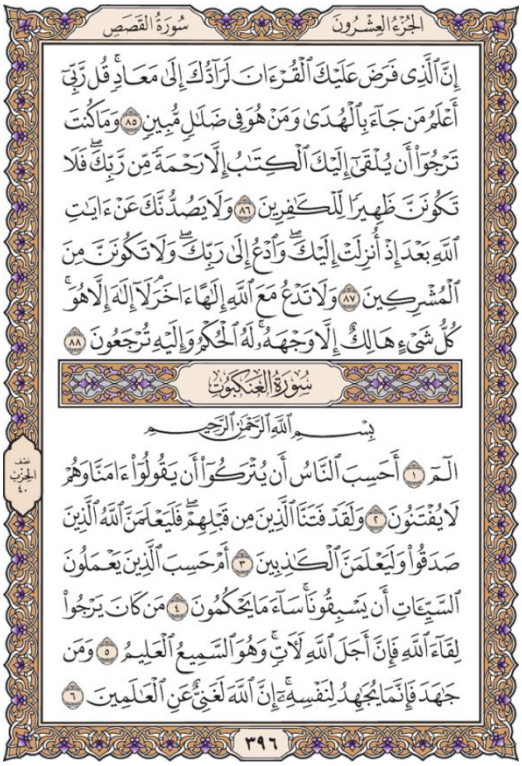
shihni se Allahu u jep vërtet me bollëk atyre robërve të Vet që Ai dëshiron dhe ua pakëson atyre që Ai dëshiron?" Pra, pasuria që trashëgon njeriu nuk është domosdoshmërisht treguese e kënaqësisë së Allahut me atë të cilit ia ka dhënë, sikurse vjen një hadith nga Ibn Mesudi, i cili ia atribuon Profetit ﷺ: 2043. "Allahu i Madhëruar jua ka ndarë cilësitë e karakterit, ashtu siç ka ndarë rrizkun tuaj. Allahu ia jep të mirat e kësaj bote atij që Ai e do dhe atij që Ai nuk e do, por fenë dhe besimin e pastër ia jep veçse atij që Ai e do. Atij që Allahu i ka dhënë fenë dhe besimin (e pastër), në fakt, atë e do shumë. Betohem për Atë, që ka në dorë shpirtin tim! Nuk ka për të shpëtuar kush, derisa të ruajë dhe të jetë i kujdesshëm me zemrën dhe me gjuhën e tij dhe nuk ka për të qenë i sinqertë kush, derisa komshiu i tij të jetë i sigurt prej pabesive dhe ligësive të tij." Ne e pyetëm: "Cilat janë këto pabesi, o i Dërguari i Allahut?" Ai tha: "Janë hilet dhe padrejtësitë e tij." Pastaj shtoi: "Asnjë robi që fiton pasuri haram nuk i jepet bekim në atë pasuri dhe as nuk i pranohet, edhe nëse jep sadaka nga kjo pasuri, sepse ligësitë dhe gjynahet nuk mund të fshihen e pastrohen me ligësi dhe gjynahe. E keqja dhe gjynahet fshihen veçse nëpërmjet punëve të mira. Ligësia dhe e pista kurrsesi nuk mund të fshihen nëpërmjet të keqes."

- "Sikur Allahu të mos tregonte mëshirë ndaj nesh, do ta bënte dhéun të na përpinte edhe ne." - Do të ndëshkonte edhe ne, ashtu sikurse Karunin, sepse edhe ne dëshiruam që të ishim njëlloj si ai.

- "A nuk e sheh se ata që mohojnë Allahun kurrë nuk gjejnë shpëtim? - Me këtë, ata nënkuptonin se ai ishte një mohues i besimit të vërtetë. Nuk duhet të kihet asnjë dyshim se mohuesit e besimit nuk kanë për të fituar kurrë as në dynja dhe as në ahiret.

Ajetet 83 - 84

83. Botën tjetër *(Xhenetin),* **Ne do t'ua japim atyre që nuk duan mendjemadhësi e as të këqija në Tokë. Fundi i mirë u takon atyre që i frikësohen Allahut.**

الجزء العشرون سورة القصص

إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ ۚ قُل رَّبِّىٓ
أَعْلَمُ مَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾ وَمَا كُنتَ
تَرْجُوٓا۟ أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبُ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۖ فَلَا
تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَٰتِ
ٱللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ ۖ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۘ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ
كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ ۚ لَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

سورة العنكبوت

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الجزء ٢٠

الٓمٓ ﴿١﴾ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ
لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ
صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٣﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ
ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَسْبِقُونَا ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ مَن كَانَ يَرْجُوا۟
لِقَآءَ ٱللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَءَاتٍ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٥﴾ وَمَن
جَٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَٰهِدُ لِنَفْسِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦﴾

٣٩٦

84. Kush vjen me punë të mira, atij do t'i jepet shpërblim edhe më i madh se puna që ka bërë, ndërsa kush vjen me punë të këqija, do t'i jepet dënimi vetëm për aq sa e ka merituar.

Shpjegimi i ajeteve

- "Botën tjetër, Ne do t'ua japim atyre që nuk duan mendjemadhësi e as të këqija në Tokë. Fundi i mirë u takon atyre që i frikësohen Allahut." - Allahu i Lartësuar na tregon se jetën e përjetshme dhe mirësitë e saj të pafundme, Ai ua ka rezervuar adhuruesve të Tij, besimtarëve të sinqertë e modestë, të cilët nuk e duan arrogancën, lëvdatat dhe kryelartësinë në Tokë. Ata nuk duan që të tregohen mendjemëdhenj dhe të vlerësohen mbi krijesat, të madhërohen dhe të tregohen tiranë me ta; nuk duan të përhapin shkatërrimin mes tyre, duke bërë punë të këqija, poshtërsi e mosbindje ndaj Allahut. Në hadith të saktë, Profeti ﷺ ka thënë: 2044. "Ai më shpalli mua që të jeni modest dhe të thjeshtë, të tillë që askush të mos i lëvdohet tjetrit dhe askush të mos e kalojë kufirin kundrejt tjetrit." Megjithatë,

nëse njeriu e dëshiron të bukurën dhe i pëlqen të duket bukur në veshjen e tij apo në pamjen e tij, por jo me qëllimin për t'iu lëvduar të tjerëve apo për të kaluar kufijtë, kjo nuk është e qortueshme. Në një hadith thuhet se, njëherë: 2045. "Një burrë iu drejtua Profetit ﷺ dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, unë dëshiroj që të kem gjithmonë rroba të hijshme dhe sandale të bukura. Mos vallë, kjo vjen prej mendjemadhësisë?" Profeti i tha: "Jo! Allahu është i bukur dhe Ai e do të bukurën." Në vijim i Lartësuari thotë:

- "Kush vjen me punë të mira, atij do t'i jepet shpërblim edhe më i madh se puna që ka bërë … - Domethënë, në Ditën e Kijametit, kush del para Allahut me punë të mira, atij do t'i jepet shpërblim edhe më i madh se puna që ka bërë. Pra, shpërblimi i Allahut do të jetë shumë më i mirë sesa veprat e mira që ka bërë njeriu. Nëse mendojmë edhe për faktin se Allahu e shumëfishon shpërblimin e veprave të mira robit, sigurisht që do të bindemi për bujarinë e Allahut të Lartësuar, e cila është shumë më e madhe sesa ato vepra të pakta, që kryen robi. Kështu i trajton i Madhëruari punëmirët.

- "... **dhe kush vjen** *(para Nesh)* **me punë të këqija, do t'i jepet dënimi vetëm për aq sa e ka merituar."** - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në ajetin tjetër: "Kush ka bërë të këqija, do të hidhet përmbys me fytyrë drejt Zjarrit. *(Atyre do t'u thuhet)* Ju do të shpërbleheni veçse me atë që keni fituar me veprat që keni bërë." [Neml 90]. Kjo është drejtësia e Zotit, me të cilën Ai i trajton keqbërësit.

Ajetet 85 - 88

85. S'ka dyshim se Ai që ta urdhëroi Kuranin ty, Ai do të të kthejë ty në Vendin e Premtuar. Thuaj: "Zoti im e di më së miri kush është ai që sjell udhëzimin e vërtetë dhe kush është në humbje të sigurt".

86. Ti nuk ke shpresuar ndonjëherë se do të të shpallej Libri, por kjo është mëshirë e Zotit tënd, prandaj mos u bëj kurrë ndihmësi i jobesimtarëve!

87. Kurrë mos të të shmangin ata nga ajetet e Allahut, pasi ato të janë shpallur! Fto për te Zoti yt dhe kurrë mos ndiq dëshirat e idhujtarëve!

88. Dhe, veç Allahut, mos adhuro asnjë zot tjetër! Nuk ka të adhuruar tjetër *(të merituar),* **veç Tij. Çdo gjë, përveç Atij do të zhduket. Vetëm Atij i takon i gjithë gjykimi dhe tek Ai do të ktheheni të gjithë!**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet me këtë urdhër Profetit të Tij të dashur, Muhamedit ﷺ, që ai të përkushtohet në kumtimin e Shpalljes dhe në leximin e Kuranit ndër njerëz, duke e njoftuar atë se, Ditën e Kijametit, Ai patjetër do ta mbajë premtimin që i ka dhënë atij:

- "S'ka dyshim se Ai që ta urdhëroi Kuranin ty, Ai do të të kthejë ty në Vendin e Premtuar." - Allahu i Lartësuar e bëri detyrë mbi ty kumtimin e kësaj të vërtete dhe të Kuranit ndër njerëz. Ai që ta ngarkoi këtë detyrë, Ai do të të kthejë në Vendin e Premtuar, pra, do të kthejë ty në Ditën e Kijametit dhe ka për të të pyetur në lidhje me këtë detyrë. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Ne patjetër që do t'i marrim në pyetje ata tek të cilët u dërguan profetët, e patjetër që do t'i marrim në pyetje edhe profetët." [Earaf 6]. Ose: "Një ditë, Allahu do t'i mbledhë profetët dhe do t'i pyesë: "Cila qe përgjigja që morët *(nga njerëzit)*?" Ata do të thonë: "Ne nuk kemi dijeni; vetëm Ti i di të gjitha të fshehtat."" [Maide 109]. Ose: "... dhe do të sillen për të dëshmuar profetët e dëshmitarët." [Zumer 69]. Në kapitullin e Tefsirit, në *Sahih*-un e tij, Buhari sjell nga Ibn Abasi shpjegimin e fjalës së Allahut, që thotë: "Ai do të të kthejë ty në Vendin e Premtuar", pra, ka për të të kthyer ty sërish në Mekë." Kështu e ka sjellë edhe Nesaiu në kapitullin e Tefsirit të *Sunen*-it të tij, e po kështu edhe Ibn Xheriri. Gjithshtu, Aufiu përcjell nga Ibn Abasi se ajeti: "Ai do të të kthejë ty në Vendin e

Premtuar", ka kuptimin se: "do të kthejë ty në Mekë, ashtu sikurse të nxori prej saj". Ndërsa Ibn Ebu Hatimi përcjell se Naim el Kariu se, duke shpjeguar fjalën e Allahut: "Ai do të të kthejë ty në Vendin e Premtuar", ka thënë: "Pra, do të kthejë tek Bejtul Makdes, në Palestinë." Ky shpjegim, - dhe Allahu e di më mirë - u afrohet atyre që thonë se këtu bëhet fjalë për Ditën e Kijametit, sepse Bejtul Makdes, pra, Toka e Shamit, njihet edhe si vendi i tubimit të krijesave, afër Ditës së Kijametit. Allahu është Ai që jep sukses për gjithçka! Ky lloj harmonizimi mes fjalëve dhe mendimeve të sjella për këtë ajet është ndikuar nga fakti se Ibn Abasi njëherë e shpjegoi këtë ajet duke thënë se bën fjalë për kthimin në Mekë, pra, për ditën e çlirimit të Mekës. Por, sipas Ibn Abasit, çlirimi i Mekës tregonte, gjithashtu, se tashmë ishte afruar edhe koha e largimit të Profetit nga kjo dynja dhe e kthimit të tij tek Zoti. Po kështu, Ibn Abasi ka nxjerrë një mesazh të ngjashëm edhe nga surja Inshirah, ku i Lartësuari thotë: "Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirë-plotit! Kur të vijë ndihma e Allahut dhe çlirimi *(i Mekës),* dhe t'i shohësh njerëzit duke hyrë në fenë e Allahut grupe-grupe, atëherë, madhëroje me lavde Zotin tënd dhe kërko falje nga Ai! Ai është Pranues i madh i pendimit." [Nasr]. Pra, kur të shohësh që Zoti do të të sjellë fitoren e madhe dhe çlirimin (e Mekës) dhe kur të shohësh njerëzit që të hyjnë në fenë e Zotit, atëherë dije se është afruar koha e largimit tënd nga kjo dynja, prandaj lavdëroje me *tesbih* Zotin tënd dhe kërkoji falje Atij. Nga Ibn Abasi ka ardhur edhe mendimi se ky ajet flet për Ditën e Kijametit ose Xhenetin. Të gjitha këto janë shpjegime të përafërta, sepse edhe Dita e Kijametit është dita e premtuar, dita e takimit me Zotin.

- "Thuaj: "Zoti im e di më së miri kush është ai që sjell udhëzimin e vërtetë dhe kush është në humbje të sigurt". - Allahu, Zoti im, është i gjithëditur për ata që janë të udhëzuarit. Ai e di mirë se cili është i udhëzuari, unë apo ju, o popull mohues. Ju keni për ta mësuar mirë se kujt do t'i takojë përfundimi i mirë. Më pas, duke i kujtuar Profetit mirësinë e madhe që i dhuroi atij dhe adhuruesve të sinqertë, tek të cilët ai e dërgoi atë, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ti nuk ke shpresuar ndonjëherë se do të të shpallej Libri ..." - Përpara se të zbriste Shpallja, ti as nuk e mendoje atë.

- "... por kjo është mëshirë e Zotit tënd." - Zbritja e Shpalljes ishte mëshirë e dhuruar nga Allahu për ty dhe për adhuruesit e sinqertë. Kështu, duke qenë se Allahu të dhuroi një mirësi kaq madhështore:

- "... mos u bëj kurrë ndihmësi i jobesimtarëve." - Kurrë mos u bëj përkrahës i mohuesve, por ndahu dhe largoju prej tyre, kundërshtoje rrugën e tyre.

- "Kurrë mos të të shmangin ata nga ajetet e Allahut, pasi ato të janë shpallur!" - Mos u ndiko nga fakti që ata i pengojnë njerëzit nga rruga jote; as mos u shqetëso fare për këtë! Mos u shqetëso aspak për luftën e madhe që ata zhvillojnë kundër të vërtetës, që t'i solle. Allahu ka për ta lartësuar fjalën tënde, ka për ta ndihmuar dhe do të bëjë që feja jote të triumfojë dhe të jetë e epërme mbi të gjitha fetë dhe besimet në Tokë.

- "Fto për te Zoti yt dhe kurrë mos ndiq dëshirat e idhujtarëve!" - Fto në adhurimin e Zotit si një të vetëm dhe pa ortak.

- "Dhe, veç Allahut, mos adhuro asnjë zot tjetër! Nuk ka të adhuruar tjetër *(të merituar),* **veç Tij."** - Adhurimi si një i vetëm dhe pa ortak i takon vetëm Allahut. Dashurinë, madhërimin dhe nënshtrimin e plotë me bindje e meriton veçse Ai dhe askush tjetër.

- "Çdo gjë, përveç Atij, do të zhduket." - Allahu i Lartësuar është i Përhershëm, i Përjetshëm. Ai është i Përjetshmi (*El Kajjum*), Ai i Cili mban rregull dhe kujdeset për gjithçka, i Cili kurrë nuk vdes. Allahu i Lartësuar përmend fytyrën, duke nënkuptuar Qenien e Tij. Pra, çdo gjë do të shkatërrohet, përveç Allahut të Lartësuar. Të gjitha qeniet janë të destinuara të zhduken, përveç Qenies së Allahut të Lartësuar, që

është i pastër, i dëlirë nga çdo e metë dhe mangësi. Ai është i Pari dhe i Fundit, i pari para gjithçkaje dhe i fundit pas gjithçkaje.

- "Vetëm Atij i takon i gjithë Gjykimi." - Allahut i takon pushteti, sundimi, pronësia, mbretërimi. Atij i takon që të veprojë në krijimin e Tij si të dëshirojë dhe askush nuk ka të drejtë të kundërshtojë gjykimin e tij.

- "...dhe tek Ai do të ktheheni të gjithë!" - Ditën e Premtuar, Ai ka për t'ju shpërblyer sipas punëve tuaja: nëse keni bërë mirë, do të merrni shpërblime të mira dhe nëse keni bërë keq, e keqja do t'ju presë.

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Kasas. Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet dhe mirënjohja për çdo mirësi që na ka dhuruar.

Përfundoi në datën 15.04. 1390 hixhri ose 19.06. 1970.

Surja 29 El ankebut *(mekase)* **69 ajete**

Surja El ankebut është zbritur në Mekë, përveç ajeteve 1-11, të cilat janë zbritur në Medinë. Kjo sure është shpallur pas sures Rum.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 7

1. Elif, Lâm, Mîm.

2. Vërtet mendojnë njerëzit se do të lihen vetëm të thonë: "Ne besojmë", pa u vënë në provë?!

3. Ne i kemi sprovuar ata që kanë qenë para tyre, që Allahu të nxjerrë në pah ata që thonë të vërtetën dhe ata që gënjejnë.

4. A mos mendojnë ata që bëjnë vepra të këqija se do t'i shpëtojnë dënimit Tonë?! Sa keq që gjykojnë ata!

5. Kush shpreson takimin me Allahun *(në botën tjetër),* **ta dijë se dita e caktuar nga Ai do të vijë. Ai dëgjon dhe di gjithçka.**

6. Kush përpiqet, përpiqet vetëm për të mirën e vetvetes se Allahu, në të vërtetë nuk ka nevojë për asgjë.

7. Atyre, që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, me siguri që do t'ua shlyejmë të këqijat dhe do t'u japim shpërblim më të mirë se veprat që kanë bërë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Elif, Lâm, Mîm." - Për sa u përket germave të veçuara në fillim të sureve, i kemi shtjelluar në suren Bekare. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Vërtet mendojnë njerëzit se do të lihen vetëm të thonë "Ne besojmë", pa u vënë në provë?!" - Kjo është një pyetje, e cila na përcjell një mesazh shumë të rëndësishëm. Kuptimi: Nuk ka dyshim se Allahu i Lartësuar do t'i verë në provë robërit e Tij besimtarë, në varësi të imanit të tyre. Në një hadith të saktë thuhet se: 2046. "Njerëzit me sprovat më të rënda janë profetët, pastaj bamirësit, pastaj ata që janë më afër tyre dhe ata që janë më pas. Njeriu do të sprovohet në varësi të fesë së tij. Nëse ka qëndrueshmëri, integritet e forcë në fe, atij do t'i shtohen belatë." Ky ajet i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "A mos mendoni ju se do të hyni në Xhenet pa i provuar Allahu ata që luftuan *(në rrugën e tij)* dhe pa i nxjerrë në pah të durueshmit?!" [Al Imran 142]. Një ajet i ngjashëm është edhe në suren Teube. Ndërsa në suren Bekare thotë: "A mendoni se do të hyni në Xhenet pa u sprovuar si ata që ishin para jush? Ata u sprovuan nga vuajtje e fatkeqësi dhe ishin kaq të tronditur sa edhe i Dërguari, e bashkë me të edhe besimtarët, luteshin: "Kur do të vijë ndihma e Allahut?!" Po. Vërtet, ndihma e Allahut është *(gjithmonë)* afër!"" [Bekare 214].

- "Ne i kemi sprovuar ata që kanë qenë para tyre, që Allahu të nxjerrë në pah ata që thonë të vërtetën dhe ata që gënjejnë." - Në këtë mënyrë, ata që thoshin se besonin, Allahu i Lartësuar i sprovoi, për t'u dalluar qartë nga ata që ishin mashtrues dhe ata që ishin të vërtetë. Nuk ka dyshim se Allahu i Lartësuar dhe i Pastër nga çdo e metë e di mirë atë që ishte në të shkuarën dhe atë që do të jetë në të ardhmen, madje dhe atë që kurrë nuk ka ekzistuar, nëse do të ekzistonte, si do të ishte. Ky është një besim i pranuar unanimisht mes imamëve dhe dijetarëve të Ehli Sunetit dhe Xhematit, pasuesit e traditës së pastër të Profetit.

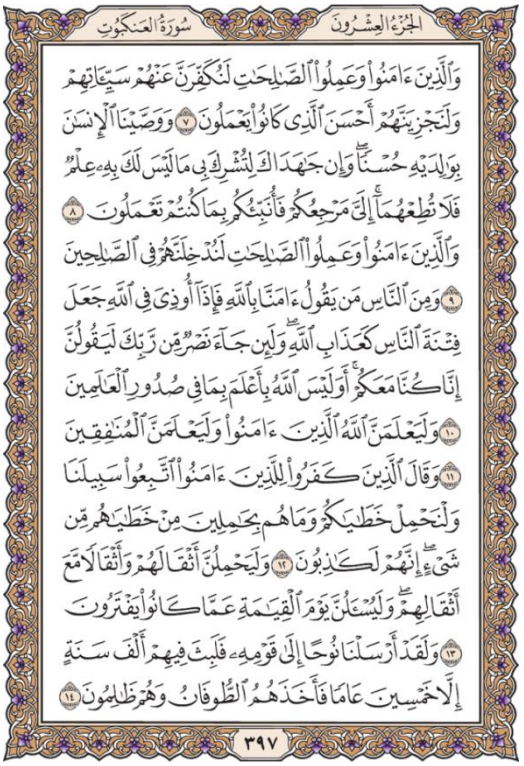
- "A mos mendojnë ata që bëjnë vepra të këqija se do t'i shpëtojnë dënimit Tonë?! Sa keq që gjykojnë ata!" - Nuk ka dyshim se ata i pret zemërimi i Zotit dhe një dënim i ashpër. Mos vallë, ata kujtojnë se mund t'i shpëtojnë këtij kërcënimi? Shumë e keqe është ajo që ata mendojnë.

- "Kush shpreson takimin me Allahun *(në botën tjetër)*, **ta dijë se dita e caktuar nga Ai do të vijë." -** Ai që shpreson jetën e ahiretit shpërblimin e Allahut, shpresa e tij do të përmbushet. Allahu i Lartësuar ka për ta shpërblyer plotësisht me bujarinë e Tij, çdo punë të mirë që njeriu ka bërë. Kjo do të ndodhë patjetër dhe në mënyrë të pakthyeshme.

- "Ai dëgjon dhe di gjithçka." - Allahu është Gjithëdëgjuesi, i Cili i dëgjon lutjet e robërve. Ai është i Gjithëdituri, që di gjithçka që do të ndodhë dhe do të ekzistojë.

- "Kush përpiqet, përpiqet vetëm për të mirën e vetvetes se Allahu, në të vërtetë nuk ka nevojë për asgjë." - Ky ajet i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Kush bën mirë, bën mirë për veten e vet e kush bën keq, ai vepron kundër vetes së vet. Zoti yt nuk u bën padrejtësi robërve." [Fusilet 46]. Kur dikush bën punë të mira, dobia e kësaj përpjekjeje i kthehet pikërisht atij që përpiqet, sakrifikon dhe lufton, sepse Allahu është *El Ganiju* - i Pasur, që nuk ka nevojë për veprat e mira dhe adhurimet e njerëzve. Edhe sikur të ishin të gjithë me zemrën më të devotshme që ekziston, kjo nuk do të shtonte në sundimin, mbretërimin dhe pushtetin e Tij asgjë. Hasen el Basriu ka thënë: "Me të vërtetë, njeriu mund të konsiderohet si luftëtar në rrugën e Zotit, edhe nëse nuk ka përdorur armë asnjë ditë të jetës së tij."

- "Atyre, që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, me siguri që do t'ua shlyejmë të këqijat dhe do t'u japim shpërblim më të mirë se veprat që kanë bërë." - Edhe pse Allahu i Lartësuar është i Pasuri, që nuk ka nevojë për të gjithë botën, Ai ka për t'i shpërblyer besimtarët punëmirë me shpërblimin më bujar dhe ka për t'ua mbuluar të

الجزء العشرون سورة العنكبوت

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ
وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ
بِوَٰلِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِن جَٰهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ
فَلَا تُطِعْهُمَآ ۚ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾
وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِى ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿٩﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ
فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ ۖ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ
إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ ٱلْعَٰلَمِينَ
﴿١٠﴾ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ
﴿١١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا
وَلْنَحْمِلْ خَطَٰيَٰكُمْ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ مِنْ خَطَٰيَٰهُم مِّن
شَىْءٍ ۖ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَّعَ
أَثْقَالِهِمْ ۖ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَمَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ
﴿١٣﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ
إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٤﴾

٣٩٧

këqijat, përmes punëve më të mira që ata kanë bërë. Ai pranon edhe pak punë të mira dhe shpërblen shumë për to, madje e shumëfishon shpërblimin e tyre deri në 700-fish. Ndërsa për të keqen, Ai ndëshkon veçse në masën që ajo është vepruar, ose e fal, e mbulon dhe toleron. Kështu vepron i Lartësuari, Bujari, i Gjithëmëshirshmi e Mëshirëploti, siç thotë në ajetin tjetër: "S'ka dyshim se Allahu nuk bën padrejtësi as sa një grimcë. Nëse është vepër e mirë, Ai e shumëfishon atë dhe dhuron shpërblim të madh nga ana e Tij." [Nisa 40].

Ajetet 8 - 9

8. Ne e kemi urdhëruar njeriun, që të sillet mirë me prindërit e vet. Por, nëse ata përpiqen të të detyrojnë ty që të më shoqërosh Mua *(në adhurim)* **atë, për të cilin ti nuk di asgjë, atëherë mos i dëgjo ata! Tek Unë do të ktheheni të gjithë e do t'jua them gjithçka që keni bërë.**

9. Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, Ne do t'i radhisim në mesin e të mirëve.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne e kemi urdhëruar njeriun, që të sillet mirë me prindërit e vet." - Pasi i urdhëron që t'i përkushtohen adhurimit të Tij si një të vetëm dhe pa ortak, Allahu i Lartësuar i porosit robërit e Tij që të jenë bamirës ndaj prindërve të tyre, sepse prindërit janë shkaku i sjelljes së tyre në këtë jetë dhe njeriu ka detyrimin më të madh për të qenë bamirës ndaj tyre. Babai është ai që kujdeset për mirëqenien e familjes, ndërsa nëna është ajo që fal ngrohtësinë, dhembshurinë, mëshirën dhe kujdesin. I Lartësuari thotë: "Zoti yt ka dhënë urdhër të prerë që të mos adhuroni asnjë *(dhe asgjë)* tjetër, përveç Tij, dhe të silleni mirë ndaj prindërve. Nëse njërin prej tyre, ose që të dy, i ka kapur pleqëria pranë kujdesit tënd, atëherë mos u thuaj atyre as "of" e as mos u sill vrazhdë ndaj tyre, por thuaju vetëm fjalë të mira! Shtrije mbi ta krahun e butësisë dhe të mëshirës dhe thuaj *(lutu):* "Zoti im! Mëshiroji ata të dy, siç më edukuan mua kur isha i vogël!"." [Isra 23, 24]. Megjithatë, në vijim, Allahu i Lartësuar na porosit:

- "Por, nëse ata përpiqen të të detyrojnë ty që të më shoqërosh Mua *(në adhurim)* **atë, për të cilin ti nuk di asgjë, atëherë mos i dëgjo ata!" - N**ëse ata ngulmojnë që t'i pasosh në fenë e tyre të devijuar ose në idhujtari, ti mos iu bind atyre dhe gjithmonë kujto se tek Ai do të ktheheni në Ditën e Kijametit.

- "Tek Unë do të ktheheni të gjithë e do t'jua them gjithçka që keni bërë." - Allahu i Lartësuar ka për të të shpërblyer për bamirësinë që tregon ndaj tyre, për durimin, si dhe për vazhdimësinë në fenë e pastër. Ai ka për të të ringjallur ty së bashku me bamirësit dhe besimtarët e mirë, dhe jo me ata të cilët ftojnë në idhujtari. Ditën e Kijametit, njeriu do të ringjallet bashkë me ata që ai i do. Këtu bëhet fjalë për dashurinë fetare, pra, dashuri që ka lidhje me besimin, dhe jo thjesht me dashurinë e natyrshme, siç mund të jetë dashuria për prindin, fëmijën, të afërmin etj.

- "Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, Ne do t'i radhisim në mesin e të mirëve." - Tirmidhiu sjell hadithin nga Semak Ibn Harbi, i cili rrëfen: "E kam dëgjuar Musab Ibn Sadin, që të tregojë nga i ati, i cili ka thënë: "Në lidhje me mua kanë zbritur katër ajete..." Dhe vijoi të rrëfente historinë e tij, duke thënë: "Nëna më tha: "Unë jam nëna jote. A të ka urdhëruar Allahu për të qenë bamirës ndaj meje? Betohem në Allah, nuk kam për të ngrënë ushqim dhe as do të pi, derisa ti të heqësh dorë nga besimi në fenë e Muhamedit ﷺ ose do vdes." Ai tregon dhe thotë se, kur ata donin që t'i jepnin asaj ushqim me zor, nuk ia hapnin dot gojën. Atëherë zbriti ky ajet: "Ne e kemi urdhëruar njeriun, që të sillet mirë me prindërit e vet. Por, nëse ata përpiqen të të detyrojnë ty që të më shoqërosh Mua *(në adhurim)* atë, për të cilin ti nuk di asgjë, atëherë mos i dëgjo ata! Tek Unë do të ktheheni të gjithë e do t'jua them gjithçka që keni bërë." Këtë hadith e sjell Imam Ahmedi, Muslimi, Ebu Daudi, Nesaiu dhe Tirmidhiu, dhe ky i fundit ka gjykuar se është një hadith *hasen sahih*.

Ajetet 10 - 11

10. Ka disa njerëz, që thonë: "Ne e besojmë Allahun". Por, kur vuajnë për çështjen e Allahut, e quajnë shtypjen e njeriut si dënim nga Allahu, ndërsa kur u vjen ndihma prej Zotit tënd, ata thonë: "Ne kemi qenë gjithmonë me ju". Vallë, a nuk e di Allahu më së miri se ç'ka në zemrat e çdokujt?

11. Sigurisht, Allahu i di mirë ata që kanë besuar dhe i njeh mirë hipokritët.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth cilësive të disa njerëzve, që refuzojnë të vërtetën. Ata janë mashtrues dhe shtiracakë. Edhe pse pretendojnë se kanë besim në zemër, e vërteta është se besimi nuk ka zënë vend ende në zemrat e tyre. Të tillë janë këta njerëz. Kur i kap ndonjë fatkeqësi, ata e shohin si ndëshkim nga Zoti, pikërisht për shkak të fesë që ata pranojnë, prandaj heqin dorë shpejt prej Islamit:

- "Ka disa njerëz, që thonë: "Ne besojmë Allahun". Por, kur vuajnë për çështjen e Allahut, e quajnë shtypjen e njeriut si dënim nga Allahu ..." - Kjo i ngjan ajetit tjetër: "Ka njerëz që e adhurojnë Allahun luhatshëm. Nëse u vjen ndonjë e mirë, ata qetësohen me të. Por nëse u vjen ndonjë sprovë, ata kthehen në fytyrën e vet të vërtetë dhe e humbasin edhe dynjanë, edhe ahiretin. Kjo është humbja e qartë." [Haxh 11].

- "... ndërsa kur u vjen ndihma prej Zotit tënd, ata thonë: "Ne kemi qenë gjithmonë me ju". - Kur ty, o Muhamed, të vjen ndonjë sukses nga Zoti ose të dhurohet plaçkë e madhe lufte, do t'i shohësh ata të nxitojnë drejt teje e të thonë: "Ne kemi qenë gjithmonë me ju. Ne jemi vëllezërit tuaj në fe dhe në besim." Ngjashëm, i Madhëruari thotë në ajetin tjetër: "Ata *(hipokritët)* presin se çfarë do të bëhet me ju. Nëse, me ndihmën e Allahut, ju ngadhënjeni, ata thonë: "A nuk ishim edhe ne me ju?" E, nëse jobesimtarët arrijnë ndonjë fitore, hipokritët u thonë atyre: "A nuk ju ndihmuam në fitoren tuaj dhe a nuk ju mbrojtëm prej besimtarëve?" Por Allahu do t'ju gjykojë në Ditën e Gjykimit. Allahu nuk do t'u japë kurrë jobesimtarëve epërsi të plotë mbi besimtarët." [Nisa 141]. Ose: "Ata, në zemrat e të cilëve ka sëmundje, ti do t'i shohësh të rendin drejt tyre *(jehudëve)* duke thënë: "Kemi frikë se mos po na godet ndonjë e keqe.". Por Allahu do të sjellë fitoren *(për muslimanët)* ose ndonjë urdhër nga ana e Tij, e atëherë, ata do të pendohen për atë që e mbanin fshehtë në zemrat e tyre." [Maide 52]. Ndërsa në këtë ajet, i Madhëruari na tregon për fjalët e tyre: "Ndërsa, kur u vjen ndihma prej Zotit tënd, ata thonë: "Ne kemi qenë gjithmonë me ju"." Me këtë, ata synonin që të përfitonin nga plaçka e luftës.

- "Vallë, a nuk e di Allahu më së miri se ç'ka në zemrat e çdokujt?" - Pra, a nuk e di Allahu atë që fshehin në shpirtin e tyre, edhe pse shfaqen si mbështetësit tuaj?

- "Sigurisht, Allahu i di mirë ata që kanë besuar dhe i njeh mirë hipokritët." – Allahu i Madhëruar dhe i Urtë ka për t'i vënë në provë robërit, përmes mirësive dhe fatkeqësive. Përmes këtyre sprovave dalin në pah ata të cilët i binden dhe e adhurojnë Zotin si në kohë mirësie, ashtu edhe në kohë vështirësie, nga ata që e adhurojnë veçse kur u përshtatet dëshirave të tyre. I Lartësuari thotë, gjithashtu: "Ne do t'ju sprovojmë, me qëllim që të dalin në pah luftëtarët nga mesi juaj dhe durimtarët. Ne kemi për t'ju vënë në provë *(për sinqeritetin)* në veprat tuaja." [Muhamed 31]. Po kështu, pas luftës së Uhudit, ku ndodhën shumë nga këto sprova, i Madhëruari tha: "Allahu nuk do t'i lërë kurrë besimtarët, ashtu siç jeni ju, pa dalluar të keqin nga i miri. Allahu nuk do t'ju lejonte juve t'i zbuloni të fshehtat *(që i di vetëm Ai)*. Por Allahu zgjedh atë që do nga të dërguarit e Tij *(për t'ia zbuluar të fshehtat)*. Prandaj, besojini Allahut dhe të dërguarve të Tij. Nëse besoni dhe ruheni, do të keni një shpërblim të madh." [A Imran 179]. Allahu është më i ditur.

Ajetet 12 - 13

12. Ata që nuk besojnë u thonë atyre që besojnë: "Ejani në rrugën *(në fenë)* **tonë, se gjynahet tuaja do t'i bartim ne!" Në fakt, ata nuk do të bartin asnjë mëkat të tyre, asnjëherë! Në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë.**

13. Ata do të bartin veç barrën e vet, e bashkë me të vetën, edhe barrë të tjera, ndërsa Ditën e Kijametit do të japin llogari për atë që kanë trilluar.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata që nuk besojnë u thonë atyre që besojnë: "Ejani në rrugën *(në fenë)* **tonë, se gjynahet tuaja do t'i bartim ne!"** - Allahu i Madhëruar na tregon për mohuesit e besimit të vërtetë nga mesi i kurejshëve, të cilët u thanë atyre që besuan Muhamedin, Profetin e Zotit, dhe ndoqën udhëzimin e tij: "Ejani në rrugën tonë! Braktiseni Islamin dhe kthehuni në besimin tonë. Nëse e bëni këtë, ju premtojmë se gjynahet tuaja do t'i

bartim ne! Pra, nëse mendoni se merrni gjynahe me pasimin e rrugës tonë, atëherë do t'i mbajmë ne ato gjynahe në shpinën tonë." Por duke treguar se kjo është një gënjeshtër e shëmtuar që del nga gojët e tyre, Allahu i Madhëruar thotë:

- "Në fakt, ata nuk do të bartin asnjë mëkat të tyre, asnjëherë! Në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë." - Ata nuk do të mund të lehtësojnë asnjë grimë prej gjynaheve të të tjerëve. Askush nuk mund të mbajë barrën e tjetrit, siç thotë i Lartësuari: "Askush nuk do të ngarkohet me barrën *(gjynahet)* e tjetrit. Edhe nëse i rënduari me gjynahe thërret ndonjë për t'ia bartur ato, askush nuk do të mund t'ia bartë ato, edhe nëse është nga të afërmit e tij. ..." [Fatir 18]. Ose: "Ditën, kur qielli të bëhet si plumb i shkrirë, e malet të bëhen si lesh i shprishur, dhe asnjë mik të mos pyesë për mikun. Atë ditë, ata *(njerëzia)* do të shihen ndërmjet tyre. Krimineli do të dëshironte ta shpaguante dënimin e asaj dite me bijtë e vet, me gruan dhe me vëllain e vet, me të afërmit e vet, tek të cilët mbështetej, madje, me gjithë ç'ka në tokë, vetëm për të shpëtuar." [Mearixh 10, 11]. Allahu i Madhëruar na tregon se çfarë do të ndodhë realisht me këta mashtrues, të cilët ftojnë për në rrugët e humbjes dhe të shkatërrimit:

- "Ata do të bartin veç barrën e vet, e bashkë me të vetën, edhe barrë të tjera ..." - Ata do ta bartin të gjithë peshën e gjynaheve të veta, por do të bartin edhe peshën e gjynaheve të atyre të cilët i devijuan dhe u bënë shkak për humbjen e tyre, pa ua lehtësuar aspak peshën e gjynaheve të atyre që i pasojnë, sikurse thotë i Lartësuari në ajetin tjetër|: "Ata kanë për t'i bartur të plota gjynahet e veta në Ditën e Gjykimit e do të bartin edhe një pjesë të gjynaheve të atyre që i devijuan *(nga e Vërteta)* pa kurrfarë diturie. Sa e keqe është ajo që do të bartin!" [Nahl 25]. Gjithashtu, në një hadith të saktë thuhet: 2047. "Ai që fton në një udhëzim të mirë, ai do të marrë njëlloj si shpërblimi i atyre që e pasojnë, deri në Ditën e Gjykimit, pa pakësuar kjo prej shpërblimeve të tyre aspak. Ai që fton në humbje, ai do të marrë njëlloj si gjynahu i atyre që e pasojnë, deri në Ditën e Gjykimit, pa pakësuar kjo prej gjynaheve të tyre aspak." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, se Profeti i Allahut ka thënë: 2048. "Nuk ndodh që dikush të vritet padrejtësisht në këtë botë e që një pjesë e këtij gjynahu të mos rëndojë mbi birin e parë të Ademit**.** Ai ishte i pari që bëri vrasje në këtë botë."

- "... ndërsa Ditën e Kijametit do të japin llogari për atë që kanë trilluar." - Do të japin llogari për mashtrimet e tyre në dynja. Ndërsa Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Muadh Ibn Xhebeli, se i Dërguari i Zotit ka thënë: 2049. "O Muadh! Njeriu do të pyetet Ditën e Kijametit për të gjitha veprimet e tij, madje edhe për *kuhl*-in e përdorur për sytë, edhe për thërrmimin që i ka bërë një plisi dheu me gishta. Nuk dua të shoh që, në Ditën e Kijametit, dikush tjetër të jetë më i lumtur me atë që i ka dhënë Zoti, sesa ti."

Ajetet 14 - 15

14. Ne e dërguam Nuhun te populli i vet dhe ai qëndroi ndër ata një mijë vjet pa pesëdhjetë; por ata i përfshiu përmbytja, sepse ishin keqbërës.

15. Ne shpëtuam atë dhe të tjerët, që ishin në anije së bashku me të; Ne e bëmë atë argument për tërë botën.

Shpjegimi i ajeteve

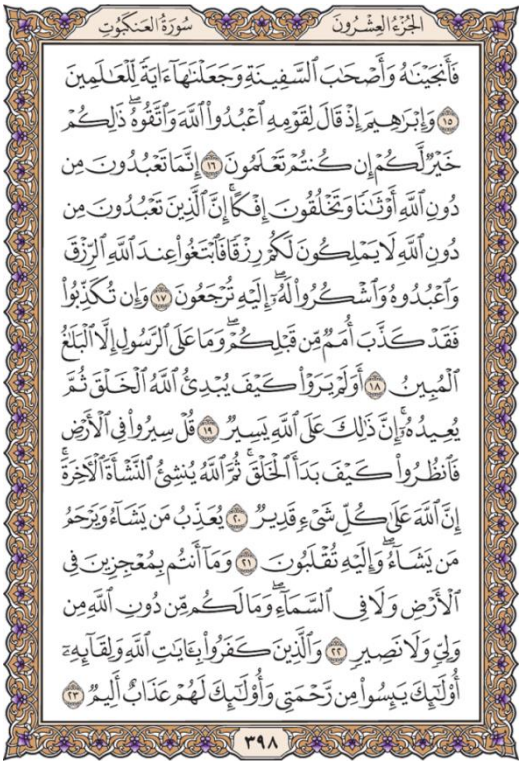
Në këto ajete, Allahu i Lartësuar i sjell Profetit të tij të dashur Muhamedit ﷺ një ngjarje ngushëlluese, duke i treguar historinë e Nuhut (a.s.):

- "Ne e dërguam Nuhun te populli i vet dhe ai qëndroi ndër ata një mijë vjet pa pesëdhjetë; ..." - Nuhu qëndroi ndër ta një kohë kaq të gjatë, për t'i ftuar në adhurimin e Allahut të Madhëruar si një dhe të vetëm. Ftesa e tij drejtuar popullit ishte pa asnjë ndërprerje. Ai përdori të gjitha mënyrat e ftesës dhe në të gjitha gjendjet e mundshme. Megjithatë, atyre iu shtua veçse largimi dhe refuzimi. Pas gjithë asaj kohe të gjatë, veç një numër shumë i vogël njerëzish e besuan Nuhun (a.s.).

- "... por ata i përfshiu përmbytja, sepse ishin keqbërës." - As kumtimi i të vërtetës dhe as kërcënimet për ndëshkimin e Zotit nuk ndikuan tek ata të padrejtë, prandaj ti, o Muhamed, mos u shqetëso për refuzimin që has nga pupulli yt dhe mos u dëshpëro që ata e refuzojnë ftesën tënde për shpëtim. Dije së është Allahu i Lartësuar Ai që udhëzon në rrugën e drejtë atë që Ai dëshiron dhe e lë në humbje atë që Ai dëshiron. Çdo çështje është tërësisht në dorën e Tij: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97]. Dije se Allahu ka për të të lartësuar, për të të dhuruar fitoren mbi çdo armik e kundërshtar e ka për t'i përshtëruar armiqtë e tu.

- "Ne shpëtuam atë dhe të tjerët, që ishin në anije së bashku me të ..." - Pra, Allahu i Madhëruar i shpëtoi edhe ata që besuan së bashku me Nuhun (a.s.). Hollësitë e kësaj historie i kemi sjellë në suren Hud, prandaj nuk është e nevojshme që t'i rikthehemi.[135]

- "Ne e bëmë atë argument për tërë botën." - Allahu e bëri atë anije si shenjë e argument për njerëzimin. Kështu e ka shpjeguar Katade, pra, duke mëtuar se bëhet fjalë pikërisht për anijen e Nuhut (a.s.), e cila mbeti ndër njerëz, deri në fillesat e Islamit, mbi malin El Xhudij. Gjithashtu, ka mundësi që këtu të bëhet fjalë për çdo anije, pra, për këtë mjet të mrekullueshëm, nëpërmjet të cilit njerëzit kujtojnë mirësinë e Zotit mbi ta, kur i shpëtoi nga tufani i madh, siç ka thënë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Argument për ta është edhe ajo që Ne i bartëm pasardhësit e tyre *(gjatë përmbytjes)* në anijen e ngarkuar *(të Nuhut)*. Dhe Ne kemi krijuar për ta *(mjete)* të ngjashme me të, me të cilat udhëtojnë. Po të donim, Ne mund t'i përmbytnim ata dhe askush nuk do t'i dëgjonte kur të kërkonin ndihmë dhe as nuk do të mund të shpëtonin, përveçse me mëshirën Tonë, për t'i lënë të jetonin deri në një kohë të caktuar." [Ja sin 41 - 44], ose: "Pasi vërshoi uji *(në kohën e*

الجزء العشرون سورة العنكبوت
فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَصْحَٰبَ ٱلسَّفِينَةِ وَجَعَلْنَٰهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ
﴿١٥﴾ وَإِبْرَٰهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ ۖ ذَٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزْقَ
وَٱعْبُدُوهُ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تُكَذِّبُوا۟
فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۖ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ
ٱلْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ كَيْفَ يُبْدِئُ ٱللَّهُ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ
يُعِيدُهُۥٓ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ بَدَأَ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْءَاخِرَةَ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَرْحَمُ
مَن يَشَآءُ ۖ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِى
ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن
وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَلِقَآئِهِۦٓ
أُو۟لَٰٓئِكَ يَئِسُوا۟ مِن رَّحْمَتِى وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾
٣٩٨

Nuhut), Ne ju hipëm në anije, që të shërbente si përkujtim për ju dhe për ta kuptuar çdo vesh përkujtues."." [Haka 11, 12]. Ndërsa në këtë ajet thotë: "Ne shpëtuam atë dhe të tjerët, që ishin në anije së bashku me të; Ne e bëmë atë argument për tërë botën." Pra, në këtë ajet është përmendur fillimisht anija e njohur e Nuhut, pastaj përmendet anija si mjet i mrekullueshëm e plot mirësi, nëpërmjet të cilit njerëzit kujtojnë vazhdimisht mirësinë e Zotit mbi ta. Një mënyrë e ngjashme është përdorur edhe në një ajet tjetër, ku i Lartësuari thotë: "Qiellin e dynjasë, Ne e kemi zbukuruar me kandilë (yje), që i kemi bërë gjuajtës kundër shejtanëve..." [Mulk 5]. Pra, fillimisht përmenden ato yje që janë zbukurues të qiellit dhe më pas përmenden shkëndijat e zjarrta, me të cilat Ai godet shejtanët, edhe pse dihet se shkëndijat goditëse nuk janë yjet zbukuruese. Po kështu, i Lartësuari thotë: "Ne e krijuam njeriun prej një balte të përzgjedhur *(nga e gjithë toka)*. Pastaj atë *(njeriun)* e bëmë *(të shumohet)* nga një pikë *(fare)*, që vendoset

në një vend të sigurt *(në mitër)*." [Muminun 12, 13]. Pra, fillimisht përmendet njeriu i parë, Ademi (a.s.), i cili u krijua nga balta, e më pas përmendet lloji njerëzor dhe vazhdimësia e krijimit të tij përmes mënyrës së njohur të shumimit. Raste të tilla janë të shumta në Kuran. Ndërsa Ibn Xheriri sjell një shpjegim tjetër dhe thotë: "Mendo pak me kujdes në ajet! Allahu i Lartësuar thotë: "... Ne e bëmë atë argument për tërë botën." Nëse themi se përemri në rasën kallëzore "atë" bën fjalë për ndëshkimin që Zoti zbriti mbi mohuesit e besimit të vërtetë, do të ishte një kuptim i saktë dhe i pranueshëm, gjithashtu. Në këtë rast, kuptimi do të ishte: "Ne e bëmë atë *ndëshkim* argument për tërë botën.". Allahu është më i ditur.

Ajetet 16 - 18

16. Edhe Ibrahimi, që i tha popullit të vet: "Adhuroni Allahun dhe kijeni frikë Atë! Kjo është më e mira për ju, nëse e kuptoni.

17. Përveç Allahut, ju jeni duke adhuruar idhuj dhe trilloni gënjeshtra. Nuk ka dyshim se ata që ju i adhuroni përveç Allahut, nuk kanë asgjë në dorë për rizkun tuaj. Prandaj vetëm tek Allahu kërkojeni rizkun, vetëm Atë adhuroni dhe vetëm Atë falënderoni! Tek Ai do të ktheheni të gjithë.".

18. Por, nëse ju refuzoni, dijeni se edhe popuj para jush refuzuan dhe të Dërguarit nuk i takon gjë tjetër, përveç kumtimit të qartë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe Ibrahimi, që i tha popullit të vet: "Adhuroni Allahun dhe kijeni frikë Atë!" - Në këto ajete, Allahu i Madhëruar na tregon për të dashurin e tij të zgjedhur, Profetin e Tij të dalluar, imamin e të gjithë të devotshmëve besimdrejtë, që besojnë në një Zot të vetëm, larg besimeve të kota e çdo idhujtarie, Ibrahimin (a.s.). Ai e ftoi popullin e vet në adhurimin e Allahut si Një të vetëm e pa ortak dhe për të qenë të sinqertë në përpjekjet e tyre për devotshmëri ndaj Tij. Ai i udhëzoi që vetëm Atij t'ia kërkonin rizkun dhe çdo begati të kësaj dynjaje dhe të ahiretit; vetëm me Atë ta lidhnin zemrën dhe shpresat e tyre; vetëm Allahut t'ia shprehnin mirënjohjen për mirësitë e dhuruara, sepse Ai është i vetëm në përkujdesin për krijesat dhe të gjitha mirësitë janë vetëm prej Tij. Ibrahimi iu drejtua popullit të vet dhe i tha: "Adhuroni Allahun dhe kijeni frikë Atë!" Pra, vetëm Atij përkushtojani adhurimet me sinqeritet të plotë dhe vetëm Atij t'ia kini frikën e të përpiqeni për t'iu ruajtur ndëshkimit të Tij.

- "Kjo është më e mira për ju, nëse e kuptoni." - Nëse e zbatoni këtë këshillë, atëherë keni për të arritur të mirat e dynjasë dhe të ahiretit dhe keni për të shpëtuar nga çdo sherr dhe ligësi në dynja dhe në ahiret. Më pas, Ibrahimi u tregoi se idhujt që ata i adhuronin veç Allahut, nuk zotëronin asnjë mirësi apo mbrojtje nga ndonjë e keqe.

- "Përveç Allahut, ju jeni duke adhuruar idhuj dhe trilloni gënjeshtra. Nuk ka dyshim se ata që ju i adhuroni përveç Allahut, nuk kanë asgjë në dorë për rizkun tuaj." - Ata janë thjesht pjellë e trillimeve tuaja. Jeni ju që u keni vënë ata emra dhe i konsideroni si zota e të adhuruar. Ata nuk janë gjë tjetër veçse krijesa, njëlloj si edhe ju. Kështu e ka përcjellë Aufiu shpjegimin e Ibn Abasit. Po kështu e kanë shpjeguar edhe Muxhahidi me Sudijun.

- "Prandaj vetëm tek Allahu kërkojeni rizkun, vetëm Atë adhuroni dhe vetëm Atë falënderoni!" - Vetëm tek Allahu kërkojeni rizkun, vetëm Atë adhurojeni dhe t'i jeni mirënjohës, sepse krijesat nuk kanë në dorë asgjë prej rizkut. Prandaj, hani prej rizkut të Tij dhe adhurojeni Atë, duke i shprehur mirënjohjen.

- "Tek Ai do të ktheheni të gjithë." - Ditën e Kijametit, tek Ai është kthimi juaj dhe Ai do t'ju shpërblejë për çfarë keni bërë në dynja, sipas asaj që meritoni.

- "Por, nëse ju refuzoni, dijeni se edhe popuj para jush refuzuan ..." - Tashmë ju e dini mirë se çfarë ndodhi me ata të mjerë. Ndëshkimi dhe zemërimi i Zotit goditi ashpër mbi ta, për shkak se iu kundërvunë

profetëve dhe ngaqë refuzuan ftesën dhe shpalljet e Tij.

- "... dhe të dërguarit nuk i takon gjë tjetër përveç kumtimit të qartë." - Profetët kanë për detyrë veçse kumtimin e qartë e me besnikëri të Shpalljes së Zotit. Më pas, është Allahu i Madhëruar, i Vetmi e pa ortak, që vendos se kë do të udhëzojë në rrugën e drejtë dhe kë do të lërë në humbje e errësirë. Përpiquni sinqerisht për veten tuaj, për të qenë prej fatlumëve, që ndriçohen nga udhëzimi e drita e Zotit.

Ajetet 19 - 23

19. A nuk shohin ata se si e nis Allahu krijimin, e pastaj e përsërit atë? Pa dyshim, kjo është e lehtë për Allahun.

20. Thuaj: "Udhëtoni nëpër tokë e shikoni se si filloi krijimi! Kështu do ta bëjë Allahu krijimin tjetër. Allahu ka fuqi për gjithçka.

21. Ai ndëshkon atë që Ai do dhe mëshiron atë që Ai do dhe tek Ai do të ktheheni të gjithë.

22. Ju nuk mund t'i shpëtoni Atij as në Tokë e as në qiell dhe, përveç Allahut, nuk keni për të gjetur asnjë mbrojtës e asnjë ndihmës".

23. Ata që nuk besojnë në argumentet e Allahut dhe takimin me Të *(botën tjetër)*, **e kanë humbur shpresën për mëshirën Time dhe i pret një dënim i dhembshëm.**

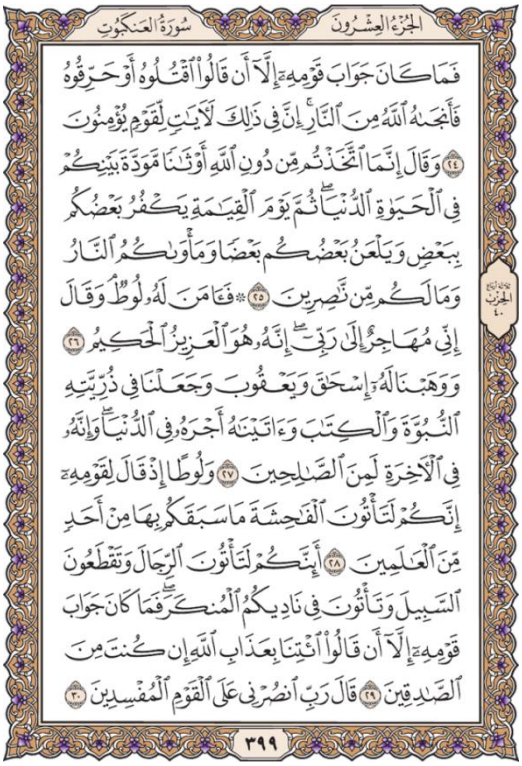
Shpjegimi i ajeteve

- A nuk shohin ata se si e nis Allahu krijimin e pastaj e përsërit atë? Pa dyshim, kjo është e lehtë për Allahun. - Allahu i Lartësuar na tregon rreth të dashurit të Tij, Ibrahimit (a.s.) dhe mënyrës se si ai ia argumentoi popullit të tij vërtetësinë e ringjalljes dhe ditës së llogarisë para Zotit. Ai i udhëzoi ata që të meditojnë në krijimin e vetë atyre: ata nuk ekzistonin, derisa Allahu i solli në jetë. Njeriu nuk ekzistonte fare në këtë botë. Allahu e bëri atë të ekzistojë dhe i dhuroi aftësinë të shohë, të dëgjojë e të arsyetojë. Këtë e bëri Ai që është i Plotpushtetshëm dhe Ai është i tillë edhe për ta rikthyer atë në jetë pas vdekjes. Kjo është e lehtë për Zotin. Më pas, Allahu i Madhëruar i udhëzoi njerëzit që të shohin në horizonte dhe krijimin e Zotit, të meditojnë për qiejt dhe çfarë gjendet në to, planetet e trupat qiellorë të shndritshëm, si ata që lëvizin, edhe ata që janë të palëvizshëm; të shohin tokën e të meditojnë se si Allahu e ka shtruar atë, si ka vendosur malet, luginat, humnerat dhe hapësirat e mëdha, të shohin pemët, bimësinë, lumenjtë që rrjedhin, detet, liqenet dhe çdo mirësi të vendosur në të. Të gjitha këto tregojnë, së pari, se ato janë të krijuara dhe e kanë një fillim; së dyti, ato tregojnë se është një Krijues, i Cili vepron gjithçka që dëshiron dhe është Sovran në zgjedhjet që bën. Ai mjafton që t'i thotë diçkaje "Bëhu!", dhe ajo menjëherë bëhet dhe ekziston. I Lartësuari thotë: "Është Ai që e fillon krijimin, dhe pastaj e përsërit atë, gjë që është edhe më e lehtë për Të. Atij i takon përshkrimi më i lartë në qiej e në Tokë dhe Ai është Ngadhënjimtari, i Urti." [Rum 27].

- "Thuaj: "Udhëtoni nëpër tokë e shikoni se si filloi krijimi! Kështu do ta bëjë Allahu krijimin tjetër." - Domethënë, në Ditën e Kijametit.

- "Allahu ka fuqi për gjithçka." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Ne do t'ua bëjmë atyre të mundshme që t'i shohin shenjat Tona në horizont dhe në veten e tyre, derisa t'u bëhet e qartë se ai është i vërtetë. A nuk mjafton që Zoti yt është Dëshmues për çdo gjë?" [Fusilet 53]. Ose: "A mos vallë, ata u krijuan prej asgjëje apo ata vetë janë krijues?! Vallë, ata i krijuan qiejt e Tokën?! Jo, nuk është ashtu, por ata nuk janë bindur." [Tur 35, 36].

- "Ai ndëshkon atë që Ai do dhe mëshiron atë që Ai do dhe tek Ai do të ktheheni të gjithë." - Pa dyshim, Allahu i Lartësuar është Gjykuesi më i drejtë; është Ai që administron çështjet e krijesave. Ai vepron gjithçka që dëshiron dhe gjykon si të dojë me urtësinë e Tij. Askush nuk mund të refuzojë e kundërshtojë gjykimin e Tij. Ai nuk pyetet për atë që vepron, por janë krijesat që do të pyeten për atë që kanë

الجزء العشرون سورة العنكبوت

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ
فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ
﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم
بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ
وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ ۘ وَقَالَ
إِنِّى مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ
﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِ
ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَٰبَ وَءَاتَيْنَٰهُ أَجْرَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ
فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ
إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ
مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ
ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِى نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ
قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ
ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

٣٩٩

vepruar. Në dorën e Allahut është krijimi dhe vendosja e rregullit dhe ligjeve. Çfarëdo që Ai dëshiron dhe çfarëdo që e vendos që të veprojë e të ligjërojë, ajo është e drejta. Allahu është Sunduesi madhështor, i Cili nuk bën padrejtësi as sa një grimë, sikurse është sjellë në hadithin që e sjellin autorët e *Sunen*-eve: "Nëse Allahu do t'i ndëshkonte banorët e qiejve dhe të Tokës, nuk do të ishte kurrsesi i padrejtë ndaj tyre; e nëse i mëshiron, mëshira e Tij është shumë më e madhe se veprat e tyre (për ta merituar). Nëse shpenzon një pasuri aq të madhe, sa mali i Uhudit në flori, Allahu nuk ka për ta pranuar prej teje, derisa të besosh në kaderin e Tij. Dhe ta dish e të jesh i bindur se ajo që të ka ndodhur ose goditur (prej caktimit), kurrë nuk kishte mundësi të mos të ndodhte dhe ajo që nuk të ka ndodhur, kurrë nuk kishte mundësi të ndodhte. Nëse vdes në kundërshtim me këtë besim, do të hysh në zjarr." [136] I Lartësuari thotë: "Ai ndëshkon atë që Ai do dhe mëshiron atë që Ai do dhe tek Ai do të ktheheni të gjithë."

Pra, tek Ai është kthimi i krijesave në Ditën e Kijametit.

- "Ju nuk mund t'i shpëtoni Atij as në Tokë e as në qiell dhe, përveç Allahut, nuk keni për të gjetur asnjë mbrojtës e asnjë ndihmës." - Askush prej banorëve të qiejve e të Tokës nuk mund t'i shmanget asaj që Zoti ka vendosur. Ai është i Plotpushtetshmi e Ngadhënjimtari mbi të gjitha krijesat. Çdo gjë i frikësohet madhështisë së Tij; të gjithë janë të varfër e nevojtarë për kujdesin e Tij, ndërsa Ai është i Pasuri, që nuk ka nevojë për krijesat e tij.

- "Ata që nuk besojnë argumentet e Allahut dhe takimin me Të …" - Ata nuk besojnë shpalljet e argumentet e sjella nga Zoti, nuk besojnë ringjalljen, llogarinë dhe shpërblimin e drejtë para Krijuesit. Për këta, i Madhëruari thotë:

- "... e kanë humbur shpresën për mëshirën Time ..." - Pra, nuk kanë pjesë në atë mëshirë.

- "... dhe i pret një dënim i dhembshëm." - Dënim në dynja dhe në ahiret.

Ajetet 24 - 25

24. Përgjigjja e popullit nuk qe gjë tjetër, përveçse: "Vriteni ose digjeni atë!" Por Allahu e shpëtoi atë prej zjarrit. Këtu ka vërtet argumente për njerëzit që besojnë.

19. Ai tha: "Përveç Allahut, ju adhuroni idhujt, vetëm për të kënaqur njëri-tjetrin në jetën e kësaj bote, por Ditën e Kijametit ju do ta mohoni dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin. Fundi juaj do të jetë zjarri dhe për ju nuk do të ketë asnjë ndihmës.".

Shpjegimi i ajeteve

- "Përgjigjja e popullit nuk qe gjë tjetër përveçse: "Vriteni ose digjeni atë!" - Allahu i Madhëruar na tregon për popullin e Ibrahimit, mohimin që i bënë të vërtetës që solli Ibrahimi, për inatin e kokëfortësinë në refuzimin e Shpalljes, kundërvënien ndaj të vërtetës përmes kotësive. Pas asaj fjale të Ibrahimit, që ishte përmbledhëse e udhëzimit të qartë dhe të kuptueshëm, ata nuk dinin tjetër si të përgjigjeshin, përveçse me gjuhën së forcës, duke thënë: "Vriteni ose

digjeni atë!" Atyre iu qartësua e vërteta, iu erdhi argumenti i pacenueshëm, që nuk u lë vend për asnjë justifikim. Ata nuk mund ta hidhnin dot poshtë, prandaj iu drejtuan gjuhës së forcës dhe pushtetit. I Lartësuari e shpjegon në një ajet tjetër: "Ata thanë: "Bëni për të një furrë dhe hidheni në zjarrin përvëlues! Ata thurën kurthe kundër tij, por Ne bëmë që ata të jenë më të poshtëruarit."." [Safat 97, 98]. Kështu ata mblodhën shumë dru zjarri, të cilët i ndezën, derisa flakët e tij u ngritën lart në qiell. Kurrë nuk ishte ndezur zjarr më i madh para asaj kohe. Pastaj e morën Ibrahimin, e lidhën në një katapultë dhe e flakën për së largu në mes të zjarrit. Por Allahu i Madhëruar e bëri zjarrin të freskët dhe shpëtim për Ibrahimin, i cili doli prej tij i palënduar, edhe pse kaluan ditë nga koha kur u hodh në mes të tij. Për këtë dhe shumë e shumë virtyte të larta të këtij njeriu të madh, Allahu i Lavdëruar e zgjodhi atë për ta bërë prijës të të gjithë besimdrejtëve. Ibrahimi e ofroi veten e tij për Rahmanin, ia shiti trupin e tij dhe ia dorëzoi zjarrit, ishte gati të përmbushte urdhrin e Zotit të tij për të bërë kurban birin e tij të vetëm (Ismailin), ishte shembull në bujarinë e nderimin e miqve, prandaj atë e duan të gjithë pasuesit e të gjithë popujve e besimeve në botë.

- "Por Allahu e shpëtoi atë prej zjarrit." - Asgjë e keqe nuk i ndodhi atij në zjarr, sepse Allahu i Madhëruar e bëri atë të freskët dhe paqe për Ibrahimin.

- "Këtu ka, vërtet argumente për njerëzit që besojnë." - Në vijim, i Lartësuari na tregon fjalët që Ibrahimi i drejton popullit të vet, për t'i qortuar dhe treguar atyre kotësinë e adhurimeve që ata u bënin idhujve të tyre.

- "Ai tha: "Përveç Allahut, ju adhuroni idhujt, vetëm për të kënaqur njëri-tjetrin në jetën e kësaj bote." - Ju u bashkuat në adhurimin e këtyre idhujve thjesht për t'i bërë shoqëri njëri-tjetrit në jetën e kësaj bote.

- "Por në Ditën e Kijametit, ju do ta mohoni dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin." - Ditën e Kijametit, gjendja do të ndryshojë dhe ju nuk keni për t'i ofruar njëri-tjetrit atë që i ofronit në jetën e dynjasë. Tashmë miqësia e dashuria e ndërsjelltë do të shndërrohet në armiqësi dhe urrejtje, prandaj ju do ta mohoni dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin. Ju do ta harroni tërësisht atë lidhje që ekzistonte mes jush. Përveç kësaj, ndjekësit do të mallkojnë parinë e krerët e tyre dhe anasjelltas, siç thotë i Madhëruari në një ajet tjetër: "Melekët do t'u thonë: "Hyni në Zjarr, mes popujve që shkuan para jush - xhindë dhe njerëz!" Sa herë që një popull hyn aty, mallkon atë të mëparshmin. Dhe, kur të gjithë të tubohen në të, grupi i fundit thotë për grupin e parë: "Zoti ynë, janë këta që na çuan ne në humbje, prandaj shumëfishoja atyre dënimin me zjarr!" Ai do të thotë: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini.". Pastaj i pari do t'i thotë të fundit: "Ju nuk jeni më të mirë se ne; prandaj shijojeni dënimin, për gjithçka që bëtë!"" [Earaf 38, 39]. Ose: "A mos presin gjë tjetër ata, përveçse t'u vijë Ora befas dhe pa e ndier?! Atë ditë, edhe miqtë e ngushtë do të jenë armiq të njëri-tjetrit, përveç të devotshmëve." [Zuhruf 66, 67].

- "Fundi juaj do të jetë zjarri dhe për ju nuk do të ketë asnjë ndihmës." - Pas tubimit në *Mahsher,* Ditën e Kijametit, vendi juaj do të jetë zjarri. Ju nuk do të gjeni askënd që të mund t'ju ndihmojë apo t'ju shpëtojë nga ndëshkimi i dhimbshëm i Zotit. Kjo do të jetë gjendja e mohuesve të besimit të vërtetë dhe të drejtë, ndryshe nga gjendja e besimtarëve.

Ajetet 26 - 27

20. Luti e besoi atë *(Ibrahimin)*. **Ai** *(Ibrahimi)* **tha: "Unë do të mërgoj atje ku më udhëzoi Zoti im. Ai është i Gjithëfuqishmi, i Urti".**

21. Ne i dhuruam Ibrahimit, Is'hakun dhe Jakubin dhe ndër pasardhësit e tij zgjodhëm profetët dhe shpallëm Librat e Shenjtë. Ne i dhamë atij shpërblimin në këtë botë, kurse në botën tjetër ai do të jetë ndër më të mirët.

Shpjegimi i ajeteve

- "Luti e besoi atë ..." - Allahu i Madhëruar na tregon se Luti e besoi Ibrahimin (a.s.). Thuhet se ai ishte djali i vëllait të Ibrahimit, pra, Luti, ishte biri i Haranit, e ky biri i Azerit. Nga populli i tij nuk e besoi Ibrahimin askush, veçse Luti dhe gruaja e Ibrahimit, Sara. Në një hadith përmendet një fjalë e Ibrahimit gjatë kohës kur ai u përball me një tiran. Në këtë hadith, ndër të tjera, thuhet se Ibrahimi shkoi tek Sara dhe i tha: "Ky tiran më pyeti për ty dhe unë i thashë se ti je motra ime. Kështu, mos më nxirr gënjeshtar para tij, sepse ti je motra ime në Librin e Allahut (në besim). Me të vërtetë, sot, në Tokë nuk ka asnjë musliman (të dorëzuar ndaj Zotit), përveç meje dhe teje." Atëherë si mund të harmonizojmë këtë hadith, e pikërisht fjalën e tij "Me të vërtetë, sot, në Tokë nuk ka asnjë musliman (të dorëzuar ndaj Zotit), përveç meje dhe teje", dhe këtij ajeti, ku thuhet se Luti e besoi Ibrahimin? Allahu e di më mirë, por mbase qëllimi i Ibrahimit ishte të pohonte se nuk kishte në tokë bashkëshortë muslimanë përveç atyre të dyve.[137] Me këtë kuptim nuk përjashtohet fakti që Luti e besoi Ibrahimin, madje mërgoi së bashku me Ibrahimin në viset e Shamit. Më pas, gjatë kohës kur Ibrahimi ishte ende gjallë, Luti (a.s.) u dërgua si profet në popullin e Sodomës e viset përreth, dhe ndodhi ajo që është përmendur e do të përmendet sërish më pas.

- "Ai *(Ibrahimi)* **tha: "Unë do të mërgoj atje ku më udhëzoi Zoti im". -** Unë do të largohem nga populli im idhujtar, duke shkuar në një vend, ku të kem mundësinë e lirinë të shfaq haptazi, të praktikoj dhe të jetoj sipas fesë së urdhëruar nga Zoti im.

- "Ai është i Gjithëfuqishmi, i Urti." - Atij i takon krenaria e plotë e ngadhënjimi, gjithashtu, profetit të Tij dhe besimtarëve. Ai është i Urti në fjalët dhe veprat e Tij, në ligjet e krijimit e funksionimit të kësaj bote dhe në ligjet e adhurimit, besimit dhe fesë, që caktoi për krijesat e tij.

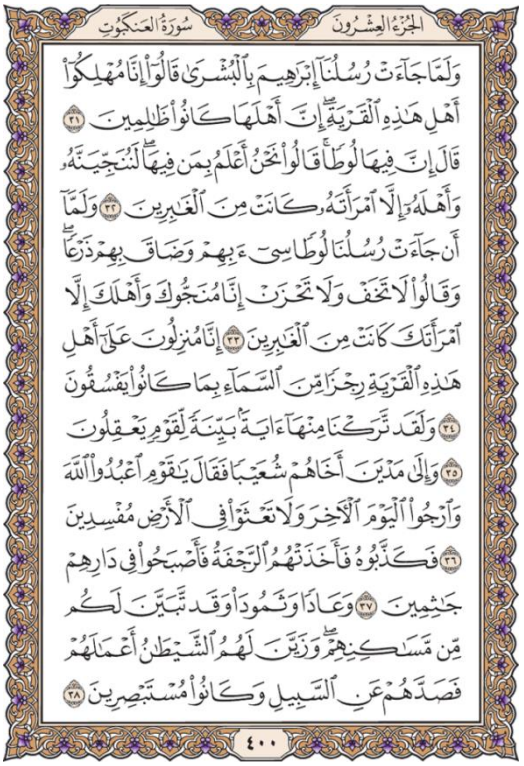
- "Ne i dhuruam Ibrahimit Is'hakun dhe Jakubin ..." - Po kështu thuhet edhe në një ajet tjetër: "Pasi u largua prej tyre dhe prej asaj që ata adhuronin përveç Allahut, Ne i dhuruam atij Is'hakun dhe Jakubin dhe që të dy i bëmë profetë." [Merjem 49]. Pra, kur Ibrahimi u nda prej popullit të vet idhujtar, Allahu i Lartësuar ia qetësoi zemrën dhe sytë me një djalë të mirë, që do të ishte profet, të cilit gjithashtu do t'i jepej një djalë, kur gjyshërit e tij ishin ende në jetë. I Lartësuari thotë: "Ne i falëm atij Is'hakun dhe më pas edhe Jakubin, si dhuratë. Që të gjithë i bëmë të mirë." [Enbija 72]. Pra, mirësi mbi mirësi. I Madhëruari thotë gjithashtu: "E shoqja, që rrinte në këmbë, qeshi. Ne e përgëzuam atë me Is'hakun, e pas Is'hakut, me Jakubin." [Hud 71]. Domethënë, e përgëzoi për lindjen e Ishakut, si edhe që Is'hakut do t'i lindte një djalë, Jakubi, ndërkohë që Ibrahimi dhe Sara do të ishin ende në jetë, duke parë këtë nip të tyre e duke u kënaqur kështu sytë dhe zemrat e tyre. Është fakt i sigurt dhe i pakundërshtueshëm se Is'haku është djali i Ibrahimit, ndërsa Jakubi është djali i Is'hakut. Për këtë tregojnë ajete dhe hadithe të sakta. Allahu i Lartësuar ka thënë: "A ishit ju të pranishëm, kur Jakubi, para se të vdiste, u tha bijve të vet: "Çfarë do të adhuroni pas meje?" Ata thanë: "Do të adhurojmë Zotin tënd dhe Zotin e etërve të tu - të Ibrahimit, të Ismailit dhe të Is'hakut, që është Një Zot i Vetëm. Vetëm Atij i nënshtrohemi." [Bekare 133]. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Umeri, se Profeti i Allahut e ka quajtur Jusufin: "Fisniku, i biri i fisnikut, i biri i fisnikut, i biri i fisnikut. Jusufi ishte i biri i Jakubit, që ishte biri i Is'hakut, e ky biri i Ibrahimit." Këtë hadith e ka përnxjerrë vetëm Buhariu.

- "... dhe ndër pasardhësit e tij i zgjodhëm profetët dhe shpallëm Librat e Shenjtë." - Ky është një nderim madhështor për Ibrahimin (a.s.). Pasi Allahu i Madhëruar e zgjodhi Ibrahimin për ta bërë të dashurin e Tij të zgjedhur, pasi e bëri udhëheqës dhe prijës të gjithë të devotshmëve besimdrejtë, Ai bëri që të gjithë profetët që do të vinin më pas të ishin

pa përjashtim nga pasardhësit e tij. Kështu, të gjithë profetët e bijve të Izraelit erdhën nga pasrdhësit e Jakubit birit të Is'hakut, birit të Ibrahimit. Zinxhiri i profetëve të tyre përfundoi me Isain, birin e Merjemes. Ai u ngrit mes bijve të Izraelit, për t'u dhënë lajmin e mirë për dërgimin e Profetit kurejsh nga fisi Hashimij. Muhamedi do të ishte vula e të gjithë të dërguarve të Zotit, zotëria e më i zgjedhuri i pasardhësve të Ademit, në dynja dhe në ahiret. Allahu e zgjodhi këtë Profet të fundit nga mesi i arabëve, pasardhës të Ismailit, birit të Ibrahimit. Nga pasardhësit e Ismailit nuk u dërgua asnjë profet tjetër, përveç Muhamedit ﷺ.

- "Ne i dhamë atij shpërblimin në këtë botë, ndërsa në botën tjetër ai do të jetë ndër më të mirët." - Kështu, Allahu i dhuroi atij lumturinë në të dyja jetët. Në jetën e kësaj bote, Ai i dhuroi Ibrahimit rizk të bollshëm dhe begati të shumta, shtëpi të gjerë e të mirë, të ardhura të mira e të këndshme, bashkëshorte të bukur dhe të mirë e besimtare të dalluar, emër të mirë ndër njerëz e lëvdata e respekt të madh, aq sa çdo kush e do atë Profet të madh. Kështu kanë thënë Ibn Abasi, Muxhahidi, Katade etj. Përveç këtyre mirësive, ai u bë i përkushtuar e durimtar në bindjen ndaj Zotit, në të gjitha urdhëresat e porositë që Ai i dha, sikurse e përshkruan i lartësuari: "... dhe të Ibrahimit - i cili i plotësoi të gjitha detyrimet *(e Zotit)*" [Nexhm 37]. Pra, ai i zbatoi të gjitha urdhëresat e Zotit. Po kështu, i Lartësuari thotë: "Vërtet, Ibrahimi ishte shembull i së mirës, adhurues i Allahut, besimdrejtë *(monoteist)* dhe nuk ka qenë kurrë nga idhujtarët. Ai ishte mirënjohës për të mirat e Tij *(e Allahut)*. Allahu e dalloi atë *(si profet)* dhe e udhëzoi në Rrugën e Drejtë. Ne e bekuam atë me shumë të mira në këtë botë dhe në botën tjetër ai është me më të mirët. Prandaj, Ne të shpallëm ty "Ndiqe fenë e drejtë të Ibrahimit! Ai nuk ka qenë kurrë prej idhujtarëve." [Nahl 120 - 123].

Ajetet 28 - 30

الجزء العشرون سورة العنكبوت

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟
أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ۖ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾
قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ
وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّآ
أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا ۖ
وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا
ٱمْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ
هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ
﴿٣٤﴾ وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَآ ءَايَةًۢ بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ
﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
وَٱرْجُوا۟ ٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ
﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ
جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم
مِّن مَّسَٰكِنِهِمْ ۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ
فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُوا۟ مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾

٤٠٠

28. Kujtoni Lutin, i cili i tha popullit të vet: "Ju bëni një punë shumë të shëmtuar, që askush para jush nuk e ka bërë, në tërë botën.".

29. Ju kontaktoni me meshkujt, sulmoni njerëzit në rrugë dhe në vendtubimet tuaja bëni punë të liga." Ndërsa përgjigjja e popullit të tij ishte: "Na e sill dënimin nga Allahu, nëse thua të vërtetën!"

30. Ai tha: "O Zoti im! Më ndihmo kundër këtij populli, që ka kaluar çdo kufi!"

Shpjegimi i ajeteve

- "Kujtoni Lutin, i cili i tha popullit të vet: "Ju bëni një punë shumë të shëmtuar, që askush para jush nuk e ka bërë, në tërë botën.". Allahu i Lartësuar na tregon për Profetin e Tij, Lutin (a.s.). Ai paralajmëroi dhe kërcënoi popullin e vet për ligësitë që bënin.

- "Ju kontaktoni me meshkujt, sulmoni njerëzit në rrugë dhe në vendtubimet tuaja bëni punë të liga." - Burrat u afroheshin për marrëdhënie intime burrave.

Ata ishin të parët prej bijve të Ademit, që sollën një shëmti të tillë. Askush para tyre nuk e pati bërë këtë poshtërsi. Përveç kësaj, ata ishin mohues të besimit të vërtetë, iu kundërvunë profetit të tyre dhe e trajtuan si gënjeshtar. Ata ishin kusarë e armiqësorë, që u prisnin rrugën njerëzve, u grabisnin pasuritë e i vrisnin. Gjithashtu, "... në vendtubimet tuaja bëni punë të liga ..." , domethënë, thoshin fjalë të pahijshme dhe bënin veprime të shëmtuara dhe nuk e qortonin njëri-tjetrin për këto gjëra. Disa, si Muxhahidi, thonë se ata kryenin marrëdhënie me njëri-tjetrin haptazi mes tyre. Të tjerë thonë se në mexhliset e tyre lëshonin gazra dhe talleshin në mënyrë të pështirë. Kështu ka shpjeguar Aishja dhe El Kasimu. Ndërsa të tjerë thonë se organizonin ndeshje mes deshinjve ose gjelave, duke i vënë të përplaseshin e të vriteshin me njëri-tjetrin. Ata i bënin të gjitha këto, madje edhe më keq se kaq. Imam Ahmedi sjell një transmetim Umu Hanit, e cila tregon: 2050. "E pyeta të Dërguarin e Allahut rreth shpjegimit të fjalës së Allahut: "... sulmoni njerëzit në rrugë dhe në vendtubimet tuaja bëni punë të liga", dhe ai tha: "Ata sulmonin udhëtarët e kalimtarët dhe talleshin me ta. Këto ishin punët e liga që bënin në vendtubimet e tyre." Hadithin e sjellin Tirmidhiu, Ibn Xheriri dhe Ibn Ebu Hatimi. Tirmidhiu e ka gjykuar si *hasen*.

- "Ndërsa përgjigjja e popullit të tij ishte: "Na e sill dënimin nga Allahu, nëse thua të vërtetën!" - Kjo ishte pasojë e mohimit dhe kokëfortësisë së tyre, prandaj Profeti iu lut Zotit që ta ndihmonte kundër atij populli arrogant e inatçor:

- "Ai tha: "O Zoti im! Më ndihmo kundër këtij populli, që ka kaluar çdo kufi!"

Ajetet 31 - 35

31. Kur të Dërguarit Tanë *(melekët)* **i sollën Ibrahimit lajmin e mirë, i thanë: "Ne kemi për t'i shkatërruar banorët e këtij qyteti, sepse ata janë keqbërës."**

32. Ibrahimi tha: "Por, aty është Luti!" Ata i thanë: "Ne e dimë më mirë se kush është aty. Ne do ta shpëtojmë atë dhe familjen e tij, përveç gruas së tij, që do të mbetet me të zhdukurit".

33. Kur të dërguarit Tanë shkuan te Luti, ai u shqetësua dhe e ndieu veten të pafuqishëm *(për t'i mbrojtur ata)*. **Por ata i thanë: "Mos ki frikë, as mos u trishto! Ne do të të shpëtojmë ty dhe familjen tënde, përveç gruas sate, që do të mbetet me të dënuarit.".**

34. Ne do të lëshojmë mbi banorët e këtij qyteti një dënim nga qielli, për shkak se ata bëjnë punë të liga.

35. Ne kemi lënë një argument të qartë nga ai vend, për çdo popull që mendon.

Shpjegimi i ajeteve

- Kur të dërguarit Tanë *(melekët)* **i sollën Ibrahimit lajmin e mirë, i thanë: "Ne kemi për t'i shkatërruar banorët e këtij qyteti, sepse ata janë keqbërës."** - Kur Profeti e luti Allahun e Madhëruar që ta ndihmonte kundër popullit zullumqar e të shfrenuar, Allahu i Madhëruar dërgoi melekët e Tij, të cilët fillimisht u urdhëruan të vizitonin Ibrahimin (a.s.). Ata shkuan tek ai si njerëz dhe mysafirë, prandaj ai u shërbeu ashtu siç u shërbente zakonisht miqve që bujtnin në shtëpinë e tij, Kur vërejti që ata nuk kishin dëshirë për ushqim, Ibrahimi u habit dhe ndjeu njëfarë frike, por ata shpejt e qetësuan dhe i dhanë lajmin e mirë për një fëmijë, që do t'i jepej prej gruas së tij, Sarës. Kur ia dhanë këtë sihariq, Sara ishte aty dhe e dëgjoi, prandaj u habit shumë, sikurse u shtjellua në suren Hud dhe Hixhr. Pasi mori këtë përgëzim dhe zemra e tij u qetësua, Ibrahimi foli me melekët në lidhje me popullin e Lutit dhe për një afatizim tjetër të mundshëm për ta, se mos ndoshta Zoti i bënte të pendoheshin. Kështu, kur melekët thanë: "Ne kemi për t'i shkatërruar banorët e këtij qyteti, sepse ata janë keqbërës", Ibrahimi tha:

- "Por aty është Luti!". - Atëherë melekët thanë:

- "Ata i thanë: "Ne e dimë më mirë se kush është aty. Ne do ta shpëtojmë atë dhe familjen e tij, përveç gruas së tij, që

do të mbetet me të zhdukurit". - Pra, gruaja do të mbetej me të shkatërruarit dhe të dënuarit, sepse ajo i mbështeste dhe i miratonte ata në mohimin e besimit dhe në kalimin e kufijve. Melekët u larguan nga Ibrahimi dhe u nisën për tek Luti në formën e dy djemve të bukur.

- "Dhe kur të dërguarit tanë shkuan te Luti, ai u shqetësua dhe e ndjeu veten të pafuqishëm *(për t'i mbrojtur ata).*" - Kur Luti i pa ata me atë bukuri, u shqetësua dhe e ndjeu veten të pafuqishëm për t'i mbrojtur ata nga populli i tij i shfrenuar. Nëse do t'i ftonte në shtëpinë e tij si miq, nuk do t'i mbronte dot para atyre njerëzve të papërmbajtur, por edhe nëse do t'i linte jashtë, do të ishin sërish të rrezikuar. Ai nuk e dinte në atë kohë se ata ishin melekë të dërguar nga Zoti. Por më pas:

- "... ata i thanë: "Mos ki frikë, as mos u trishto! Ne do të të shpëtojmë ty dhe familjen tënde, përveç gruas sate që do të mbetet me të dënuarit. Ne do të lëshojmë mbi banorët e këtij qyteti një Dënim nga qielli për shkak se ata bëjnë punë të liga." - Xhibrili (a.s.) e shkuli nga themelet atë vendbanim, i ngriti ata lart në qiell, pastaj i ktheu përmbys dhe i përplasi në tokë. Pastaj mbi ta lëshoi një rrebesh gurësh prej baltës së gurëzuar të ndezur zjarr, siç thotë i Lartësuari: "Kur erdhi caktimi Ynë, Ne e kthyem çdo gjë përmbys dhe lëshuam mbi ta një rrebesh të pandërprerë gurësh balte të forcuar, të shenjuar nga Zoti yt. Një dënim i tillë nuk është larg për të padrejtët." [Hud 82, 83]. Ato vendbanime, Allahu i Lartësuar i zëvendësoi me një liqen të pisët e të pështirë dhe i bëri që të jenë shembull deri në ditën kur do të thirren të gjithë për llogarinë para Zotit. Në Ditën e Premtuar, ata do të jenë njerëzit që do të marrin dënimin më të ashpër.

- "Ne kemi lënë një argument të qartë nga ai vend, për çdo popull që mendon." - Që njerëzit e urtë e të logjikshëm të marrin mësim dhe të ruhen nga të tilla devijime e shfrenime. Allahu i Lartësuar thotë: "Ju *(o banorë të Mekës)* me siguri kaloni aty pranë *(rrënojave)* ditën dhe natën *(gjatë udhëtimeve).* Atëherë, a nuk po logjikoni?" [Safat 137, 138].

Ajetet 36 - 37

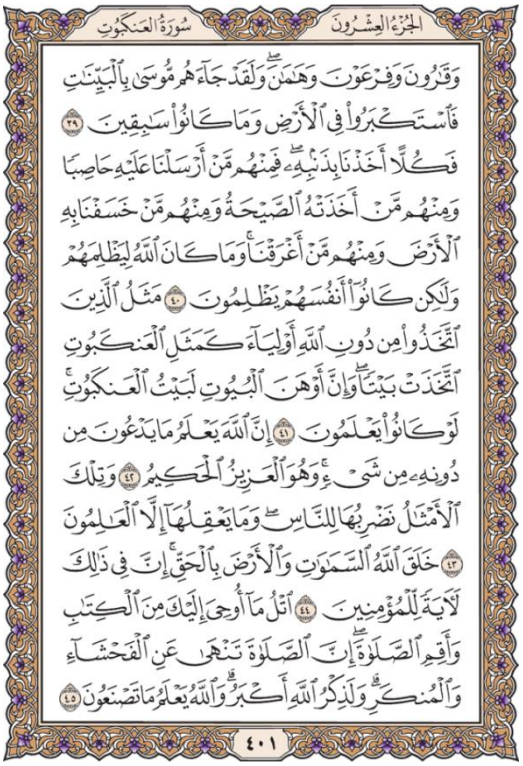
36. Edhe në Medjen, Ne dërguam vëllanë e tyre Shuajbin i cili u tha: "O populli im! Adhurojeni Allahun, kini frikë Ditën e Fundit e mos përhapni në tokë shkatërrimin!"

37. Por ata e mohuan. Atëherë, ata i përfshiu tërmeti i madh, dhe kështu aguan në shtëpitë e tyre kufoma të shtrira.

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe në Medjen, Ne dërguam vëllanë e tyre Shuajbin i cili u tha: "O populli im! Adhurojeni Allahun, kini frikë Ditën e Fundit e mos përhapni në tokë shkatërrimin!" - Allahu i Lartësuar na tregon për adhuruesin dhe profetin e Tij, Shuajbin. Ai e paralajmëroi dhe këshilloi popullin e vet, banorët e Medjenit, që ta adhuronin Allahun si një të vetëm dhe pa ortak. Ai i porositi që t'i frikësoheshin Allahut, zemërimit dhe ndëshkimit të Tij në Ditën e Kijametit. Ai u tha: "O populli im! Adhurojeni Allahun shpresoni *(e kijeni frikë)* Ditën e Fundit ...". Pastaj i porositi që të mos përhapnin kotësinë e shkatërrimin në tokë. Shkatërrimi i tokës është kalimi i kufijve në padrejtësitë kundër krijesave të Zotit. Ata hanin në peshë e në masë, grabisnin udhëtarët dhe karvanet, përveç faktit që nuk besonin në një Zot të vetëm, refuzuan t'i bindeshin Profetit të tyre dhe që të jetonin sipas rregullave dhe Shpalljes që ai u solli nga Zoti.

- "Por ata e mohuan. Atëherë, ata i përfshiu tërmeti i madh, dhe kështu aguan në shtëpitë e tyre kufoma të shtrira." - Kështu i ndëshkoi Allahu i Plotfuqishëm ata të mjerë. Vendbanimet e tyre i rrëmbeu një tronditje e foqishme dhe nga sipër u zbriti një britmë e tmerrshme, që ua nxori zemrat nga fyti. Mbi ta goditi i ashpër edhe ai që u quajt "dënimi i ditës së hijes", që ua nxori shpirtin nga trupi. Ai ishte një ndëshkim i një dite të madhe.

Historia e ndëshkimit të tyre u shtjellua në suret Araf, Hud dhe Shuara. Ndërsa në fund të këtyre ajeteve, i Lartësuari thotë: "... dhe kështu aguan në shtëpitë e tyre kufoma të shtrira." Katadja shpjegon: "Domethënë, ata aguan të vdekur". Ndërsa të tjerë thonë: "Domethënë, aguan të hedhur grumbull njëri mbi tjetrin."

Ajetet 38 - 40

38. Ne i shkatërruam edhe Adët e Themudët, vendbanimet e të cilëve ju i dini. Shejtani ua zbukuroi veprat e tyre dhe i shmangu nga e vërteta, edhe pse arritën ta shihnin *(e kuptonin)* **qartë atë.**

39. Edhe Karunin, Faraonin dhe Hamanin. Musai u solli atyre argumente të qarta, por ata u treguan kryeneçë, prandaj nuk mundën t'i shpëtonin dënimit.

40. Secilin prej tyre e dënuam për krimin e vet. Disa prej tyre, Ne i dënuam me furtunë të fuqishme *(me rrebesh gurësh)*, **disa i shkatërruam me krisma** *(të forta)* **nga qielli, disa të tjerë i fundosëm në tokë dhe disa i mbytëm në ujë. Nuk qe Allahu Ai që u bëri atyre padrejtësi, por ata i bënë padrejtësi vetvetes.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne i shkatërruam edhe Adët e Themudët, vendbanimet e të cilëve ju i dini. Shejtani ua zbukuroi veprat e tyre dhe i shmangu nga e vërteta, edhe pse arritën ta shihnin *(e kuptonin)* **qartë atë."** - Allahu i Lartësuar na tregon rreth këtyre popujve, që nuk e pranuan besimin e drejtë e të vërtetë dhe refuzuan të pasonin profetët e tyre. Ai na tregon për format e ndëshkimeve kundër tyre. Adi ishte populli, në të cilin Zoti dërgoi profetin Hud. Ata jetonin në Ahkaf, një zonë shumë pranë Hadrameutit, në viset e Jemenit. Themudi ishte populli, ku Zoti dërgoi profetin Salih. Këta banonin në El Hixhr, pranë luginës Uadu el Kura. Arabët i dinin mirë vendbanimet e këtyre popujve të vjetër dhe shpesh kalonin pranë tyre në udhëtimet e tyre për tregti.

- "Edhe Karunin, Faraonin dhe Hamanin. Musai u solli atyre argumente të qarta, por ata u treguan kryeneçë, prandaj nuk mundën t'i shpëtonin dënimit." - Karuni ishte një burrë me pasuri të mëdha, që i peshonin rëndë çelësat e depove të tij. Allahu i Madhëruar i pati dhënë shumë pasuri të kësaj bote, aq sa çelësat e tij mezi i bartnin edhe njerëzit më të fuqishëm. Faraoni ishte sundimtari i Egjiptit në kohën e Musait, kurse Hamani ishte ministri i tij. Që të dy këta ishin prej koptëve, që e mohonin Zotin dhe profetin e Tij. Për secilin nga këta, i Lartësuari thotë:

- "Secilin prej tyre e dënuam për krimin e vet." - Secilit i ra ai ndëshkim që i përshtatej dhe që e meritonin.

- "Disa prej tyre Ne i dënuam me furtunë të fuqishme *(me rrebesh gurësh)* **..."** - Kështu u dënua populli i Adit. Ata e merituan këtë ndëshkim, sepse ata thoshin: "Kush është më i fuqishëm se ne?" Kështu, i Plotfuqishmi u dërgoi një furtunë të furishme, të zhurmshme, të acartë e shkatërruese. Ajo i ngriti lart gurët dhe i lëshonte me forcë mbi ta. Gjithashtu, i

rrëmbeu trupat e mohuesve, i ngriti lart në qiell, për t'i përplasur pastaj me forcë me kokë, dhe kështu ato shkëputeshin dhimbshëm dhe trupat mbeteshin pa koka, sikurse i përshkruan Zoti kur thotë: "Ndërsa Adi u shkatërrua me një stuhi të fuqishme e të zhurmshme, që Ai e lëshoi kundër tyre shtatë net e tetë ditë rresht. Sikur t'i shihje njerëzit që shembeshin përdhe, si të ishin trungje hurmash të zgavruara. A e gjen ndonjë që ka mbetur prej tyre?" [Haka 6 - 8]. Ose kur thotë: "Ne u lëshuam atyre një erë të fortë në një ditë ndëshkimi të ashpër dhe të vazhdueshëm. Ajo i shtynte njerëzit sikur të ishin trupa hurmash të shkulura." [Kamer 19, 20].

- "... disa i shkatërruam me krisma *(të forta)* **nga qielli ..."** - Kështu u dënua populli i Themudit. Allahu i Madhëruar ua shtjelloi argumentet dhe ua qartësoi të vërtetën. Ai u solli si mrekulli devenë që doli nga shkëmbi, mrekulli e cila u erdhi ashtu siç vetë e kërkuan. Megjithatë, ata nuk besuan, por vazhduan në shfrenim, duke kaluar kufijtë e Zotit dhe mohimin e besimit të vërtetë, ku i ftoi Profeti i tyre. Ata kërcënuan Profetin e Allahut dhe ata që e besuan atë, se do t'i dëbonin prej vendit, madje do t'i vrisnin me gurë. Atëherë, i rrëmbeu një krismë nga qielli, që shtangu lëvizjet e tyre dhe ua mbylli gojën.

- "... kurse disa të tjerë i fundosëm në tokë ..." - Kështu u ndëshkua Karuni, i cili e kaloi kufirin në padrejtësi, arrogancë e kryelartësi në tokë. Ai eci në tokë me mendjemadhësi e duke nënçmuar krijesat, duke tejçmuar e lëvduar veten. Allahu i lartësuar thotë: "Pastaj, Ne bëmë që të përpinte dheu atë, bashkë me pallatin e tij ..." [Kasas 81]. Profeti i Allahut ka thënë: "Ndërkohë që një burrë tërhiqte rrobën e tij (të gjatë nga mendjemadhësia dhe me mburrje), Allahu e hapi tokën poshtë tij dhe ai u rrokullis plot zhurmë në brendësi të saj. Kështu do të vazhdojë deri në Ditën e Kijametit."

- "... dhe disa i mbytëm në ujë." - Ky ishte ndëshkimi për Faraonin, Hamanin dhe ushtritë e tyre. Allahu i Madhëruar i mbyti në ujë në një mëngjes të vetëm dhe prej tyre nuk shpëtoi asnjë.

- "Nuk qe Allahu Ai që u bëri atyre padrejtësi, por ata i bënë padrejtësi vetvetes." - Të gjitha këto ndëshkime ishin mëse të merituara. Allahu nuk i bën padrejësi askujt. Ishin ata vetë që, me veprat e mosbesimin e tyre, me shfrenimin në kalimin e kufjve të Zotit dhe refuzimin e shpalljeve dhe rrugës së Tij, e merituan çdo ndëshkim që zbriti mbi ta. [138]

Ajetet 41 - 43

41. Shëmbëllimi i atyre që i shohin idhujt si mbrojtës, veç Allahut, është merimanga, që thur shtëpinë e vet. Por më e dobëta shtëpi është e ajo e merimangës, po ta dinin!

42. Allahu e di çfarë adhurojnë ata, veç Tij. Ai është Ngadhënjimtari, i Urti.

43. Këta janë shembuj, që Ne i sjellim për njerëzit, por vetëm ata që kanë dituri i kuptojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Shëmbëllimi i atyre që i shohin idhujt si mbrojtës, veç Allahut, është merimanga, që thur shtëpinë e vet. Por më e dobëta shtëpi është e ajo e merimangës, po ta dinin." - Ky është një shembull, që Allahu i Madhëruar na jep për idhujtarët dhe adhurimet e tyre. Ata shpresojnë të kenë ndihmën dhe mbështetjen e idhujve, shpresojnë furnizimin prej tyre dhe u drejtohen me lutje kur janë në vështirësi. Allahu i Madhëruar na tregon se mbështetja dhe shpresat e tyre ngjajnë rrjetës së merimangës, që është aq e dobët, e brishtë dhe e paqëndrueshme. Edhe këta të mjerë, kur i lidhin shpresat me idhujt e tyre dhe shpresojnë ndonjë të mirë nga ata, janë si ai që i var shpresat në shtëpinë e merimangës, e cila nuk mund të ofrojë asnjë siguri e mbrojtje. Nëse do të mendonin mirë mbi varfërinë dhe dobësinë e krijesave, kurrë nuk do të merrnin për miq dhe kurrë nuk do t'ua besonin çështjet e tyre ndokujt tjetër, veç Allahut. Ndërsa besimtari është i dorëzuar në adhurimin e Allahut. Zemra e

tij i takon vetëm Allahut dhe është e lidhur veçse me Të. Përveç kësaj, jeton me përpikmëri sipas ligjeve dhe rregullave të Zotit dhe kapet fort pas këtij udhëzimi dhe drite. Ai është kapur pas litarit më të fortë, që nuk këputet kurrë, sepse është i fortë dhe i qëndrueshëm. Në vijim, Allahu i Madhëruar sjell një kërcënim për ata që adhurojnë idhuj dhe që i shoqërojnë Atij ortakë.

- "Allahu e di çfarë adhurojnë ata veç Tij. Ai është Ngadhënjimtari, i Urti." - Allahu i Madhëruar di mirë dhe hollësisht çdo gjë që ata flasin dhe veprojnë. Ai i di mirë për idhujtarinë e tyre dhe për ata idhujt, ku ata mbështeten dhe shpresojnë dhe ka për t'u dhënë atë që meritojnë për veprat e tyre. Ai është i Urti dhe i Gjithëdituri.

- "Këta janë shembuj që Ne i sjellim për njerëzit, por vetëm ata që kanë dituri i kuptojnë." - Ata që i kuptojnë janë të thelluarit në dituri.

Ajetet 44 - 45

44. Allahu i krijoi qiejt dhe tokën me një *(qëllim)* **urtësi të madhe. Këtu ka argumente për ata që besojnë.**

45. Kumtoje atë që po të shpallet nga Libri dhe fale namazin! Me të vërtetë, namazi të largon nga punët e këqija dhe padrejtësitë. Përmendja e Allahut është më e madhja. Allahu i di të gjitha veprat që bëni ju.

Shpjegimi i ajeteve

- "Allahu i krijoi qiejt dhe tokën me një *(qëllim)* **urtësi të madhe."** - Allahu i Lartësuar na tregon për pushtetin e Tij madhështor. Ai i krijoi qiejt dhe tokën me një urtësi dhe qëllim të madh, pra, jo kot e pa qëllim. I Lartësuari thotë: "... që çdokush të shpërblehet sipas përpjekjeve që ka bërë." [Ta Ha 10]. Ose: "Allahut i përket gjithçka që gjendet në qiej dhe në Tokë. Ai ka për t'i dënuar ata që bëjnë keq sipas veprave të veta e ka për t'u dhënë shpërblimin më të mirë atyre që bëjnë vepra të mira." [Nexhm 31]. Ose: "Allahu i ka krijuar qiejt dhe Tokën me urtësi të madhe, me qëllim që çdo njeri të shpërblehet për veprat e veta. Askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi." [Xhathije 22].

- "Këtu ka argumente për ata që besojnë." - Ka argumente të qarta e bindëse rreth faktit se Allahu është i Vetëm e pa ortak në pushtetin për të krijuar, administruar çështjet e krijesave dhe në meritën e të gjitha adhurimeve vetëm për Të. Në vijim, i Lartësuari urdhëron Profetin e Tij dhe besimtarët për '*tilâueti el Kuran',* pra, leximin e Kuranit dhe kumtimin e përhapjen e tij qartësisht ndër njerëz. Ai i urdhëron edhe për të përkryer namazin, këtë adhurim të rëndësishëm:

- "Kumtoje atë që po të shpallet nga Libri dhe fale namazin! Me të vërtetë, namazi të largon nga punët e këqija dhe padrejtësitë." - Namazi duhet kuptuar dhe kryer me kujdes dhe përkushtim, me frikë-respekt dhe përulësi ndaj Zotit, duke përmbushur ato fjalë, vepra e ndjenja, që janë themel i namazit, ato që janë të detyrueshme dhe ato që janë të pëlqyeshme, duke medituar në çdo fjalë e vepër gjatë tij; dhe të gjitha këto duhet të jenë me sinqeritet vetëm për Zotin. Një namaz i tillë të largon nga punët e këqija, padrejtësitë dhe poshtërsitë. Ky lloj namazi konsiderohet si përmendje e Zotit në formën më të lartë, gjatë të cilit marrin pjesë zemra, gjuha dhe gjymtyrët. Kjo e dyta është pjesa më e rëndësishme e tij. Përmes tij arrihet çdo e mirë dhe largimi nga çdo e keqe.

- "Përmendja e Allahut është më e madhja ..." - Domethënë, më e madhe se dobia e parë. Ebu el Alije në lidhje me fjalën e Allahut "Me të vërtetë, namazi të largon nga punët e këqija dhe padrejtësitë." ka thënë: "Namazi duhet të përmbajë tri gjëra të domosdoshme. Ai namaz që nuk ka asnjërën nga këto, nuk është namaz: qëllimi i pastër vetëm për Zotin, frikë-respekti dhe përmendja e Allahut gjatë kryerjes së tij. Sinqeriteti e shtyn robin tek çdo e mirë, frikë-respekti e ndalon nga veprat e këqija dhe padrejtësitë, kurse me leximin e ajeteve të Kuranit urdhërohesh për çdo të mirë dhe ndalohesh nga çdo e keqe." Ndërsa Ibn Aun

el Ensari sjell një shpjegim tjetër: "Kur ti je duke falur namaz, je duke bërë punë të mirë dhe njëkohësisht, duke u angazhuar me namaz, kjo të ka larguar nga të këqijat dhe padrejtësitë. Por ajo gjendje në të cilën ndodhesh, pra, përmendja e Allahut gjatë namazit është më madhështore dhe më e rëndësishmja mirësi."

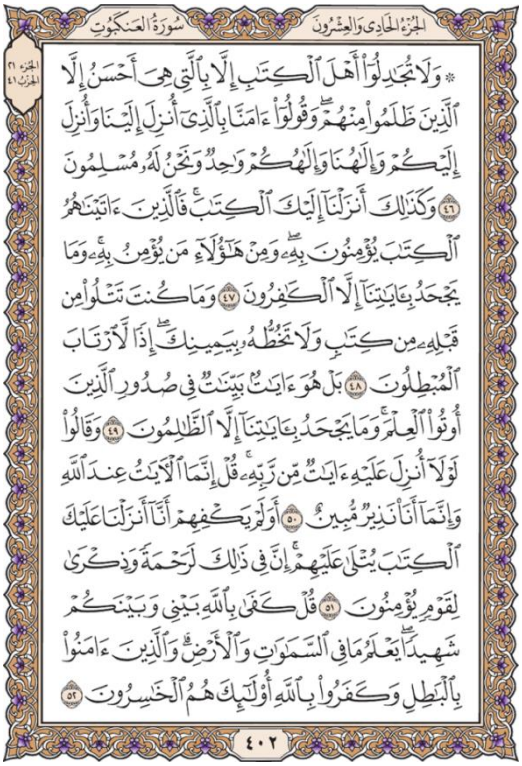
- "Allahu i di të gjitha veprat që bëni ju." - Ai i di mirë të gjitha fjalët dhe veprat tuaja, i di edhe qëllimet dhe motivet tuaja dhe ka për t'ju shpërblyer me formën më të plotë. Hafidh Ebu Bekër el Bezzari sjell hadithin nga Xhabiri - ose nga një sahab tjetër - se, njëherë, i thanë Profetit ﷺ: 2051. "Një burrë falet natën, por kur agon mëngjesi, ai vjedh." Profeti tha: "Namazi do ta ndalojë nga ajo gjë." Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Ibn Abasi se, duke folur për fjalën e Allahut: "Përmendja e Allahut është më e madhja...", ka thënë se për këtë kanë ardhur dy shpjegime: përmendja e Allahut për t'iu larguar ndalesave të Tij duhet të jetë më e madhja. Ndërsa kuptimi tjetër është: Allahu ju kujton ju shumë më tepër sesa e përkujtoni ju Atë."

Ajeti 46

46. Mos debatoni me ithtarët e Librit ndryshe, veçse me mënyrën më të mirë, përveç atyre që janë të padrejtë. Thuajuni atyre: "Ne i besojmë Shpalljes që na u zbrit neve dhe Shpalljes që ju zbriti juve. Zoti ynë dhe Zoti juaj është Një dhe ne vetëm Atij i jemi dorëzuar.

Shpjegimi i ajetit

- "Mos debatoni me ithtarët e Librit ndryshe, veçse me mënyrën më të mirë ..." - Katade dhe të tjerë kanë thënë se ky është një ajet i abroguar nga "ajetet e shpatës". Tashmë - sipas tyre, - nuk ka më debat me ta, por u parashtrohet një nga tri mundësitë: pranimi i Islamit, pagimi i xhizjes ose shpata. Ndërsa të tjerë janë të mendimit se ky nuk është një ajet i abroguar, përkundrazi vazhdon të jetë në fuqi dhe mund të praktikohet prej atyre që duan t'u shtjellojnë ithtarëve të Librit argumentet e fesë së Zotit. Kështu ne jemi

urdhëruar që të polemizojmë me ta me mënyrën më të mirë, që të arrihet t'u sqarohet e vërteta, duke synuar që kjo të ndikojë tek ata dhe të pranohet prej tyre, sikurse thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Thirr për në Rrugën e Zotit tënd me urtësi e këshillë të mirë dhe polemizo me ata *(kundërshtarët)* me mënyrën më të mirë! Zoti yt e di më së miri për atë që është larguar nga rruga e Tij dhe për të udhëzuarit." [Nahl 125]. Po kështu, Allahu i Lartësuar porositi Musain dhe Harunin, kur i dërgoi tek Faraoni: "Shkoni që të dy te Faraoni, sepse ai vërtet e ka tepruar! Por, i flisni me fjalë të buta! Ndoshta ai mendohet e frikësohet." [Ta ha 43, 44]. Ky është edhe mendimi që e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri, mendim të cilin ai e përcjell prej Ibn Zejdit.

- "... përveç atyre që janë të padrejtë." - Përveç atyre që i shmangen së vërtetës dhe tregohen të verbër ndaj argumenteve të qarta dhe të pakundërshtueshme, duke treguar kokëfortësi ndaj të vërtetës. Me njerëzit që refuzojnë të vërtetën që u

ofrohet, kalohet nga polemika në xhihad kundër tyre dhe sherrit që përhapin. I Lartësuari ka thënë: "Ne i çuam të dërguarit Tanë me shenja të qarta dhe Ne u shpallëm atyre Librin dhe drejtësinë, që njerëzit t'i përmbahen së drejtës. Ne e kemi zbritur edhe hekurin, i cili është i fortë dhe i dobishëm për njerëzit, për t'u dalluar qartë para Allahut se kush e ndihmon Atë dhe të dërguarit e Tij, duke i besuar të fshehtës. Allahu është i Fuqishëm e Ngadhnjimtar." [Hadid 25].

- "Thuajuni atyre: "Ne i besojmë Shpalljes që na u zbrit neve dhe Shpalljes që ju zbriti juve. Zoti ynë dhe Zoti juaj është Një dhe ne vetëm Atij i jemi dorëzuar." - Nëse ata sjellin të dhëna, për vërtetësinë apo pavërtetësinë e të cilave ne nuk kemi fakte dhe dituri, ne nuk nxitohemi që t'i mohojmë e as t'i pranojmë, sepse nëse i pranojmë, ato mund të jenë të stisura, e nëse i mohojmë, ato mund të jenë të sakta. Në raste të tilla, ne dëshmojmë se i besojmë shpalljet e Zotit në mënyrë të përgjithshme, por me kushtin që të jenë vërtet shpallje të Zotit dhe jo të transformuara, keqinterpretuara dhe të tjetërsuara nga duart e tyre. Buhariu (Allahu e mëshiroftë!) sjell një hadith nga Ebu Hurejra, - Allahu qoftë i kënaqur me të! - i cili tregon: 2052. "Ithtarët e Librit e lexonin Teuratin në hebraisht dhe ua shpjegonin muslimanëve në gjuhën arabe. Atëherë, Profeti i Allahut tha: "Mos i besoni ithtarët e Librit (rrëfimet që ju sjellin) dhe as mos i mohoni ata, por thoni: "Ne i besojmë Shpalljes që na u zbrit neve dhe Shpalljes që ju zbriti juve. Zoti ynë dhe Zoti juaj është Një dhe ne vetëm Atij i jemi dorëzuar." Buhariu është i vetëm në sjelljen e këtij hadithi. Sidoqoftë, duhet të dihet mirë se shumica e rrëfimeve të tyre janë mashtrime e shpifje, sepse ata ndërhynë në shpalljet e tyre, duke bërë devijime, ndryshime, tjetërsime dhe keqinterpretime. Sa e pakët është e vërteta në tekstet e tyre! Po ashtu, dobia nga tekstet e tyre është shumë e vogël, edhe po të jenë nga ato pjesë e pakta që kanë mbetur të sakta. Ibn Xheriri sjell thënien nga Ibn Mesudi: "Mos i pyesni ithtarët e Librit për gjë! Kur ata kanë humbur rrugën për veten e vet, si mund t'ju udhëzojnë juve?! Nëse i pyesni ata dhe ju përgjigjen, ose do të pohoni dhe miratoni diçka që është e kotë dhe e devijuar, ose do të kundërshtoni diçka që ka mbetur e vërtetë nga librat e tyre." Ndërsa Ibn Abasi ka thënë: "Si është e mundur që ju të pyesni ithtarët e Librit për të mësuar prej tyre, ndërkohë që Libri i Profetit tuaj u zbrit tani afër dhe ju e lexoni të saktë të pandryshuar?! Aq më tepër që jeni njoftuar se ithtarët e Librit e ndryshuan, e tjetërsuan, madje shkruanin tekst me duart e tyre dhe thoshin se ajo u ishte zbritur prej Zotit, veçse për të fituar diçka prej pasurisë së kësaj bote. Kjo dituri që ju ka ardhur rreth të vërtetës, a nuk ju mjafton që të ndaleni e të mos i pyesni ata për gjë?! Vallahi, nuk kemi parë asnjë prej tyre që të pyesë ndonjë prej jush në lidhje me Shpalljen tuaj!" [Buhariu].

Ajetet 47 - 49

47. Po kështu, Ne ta zbritëm edhe ty Librin. Ata, të cilëve Ne ua kemi dhënë Librin më parë, besojnë në këtë Kuran. Edhe nga këta *(fiset arabe)* **ka të tillë që e besojnë këtë Kuran. Argumentet Tona i refuzojnë veçse jobesimtarët.**

48. Ti *(Muhamed)* **nuk pate lexuar ndonjë Libër para këtij** *(Kuranit),* **e as nuk pate shkruar ndonjëherë me dorën tënde të djathtë. Po ta kishe bërë këtë, atëherë ata që e refuzojnë të vërtetën, do të kishin ngritur dyshime.**

49. Por ja! Ai është plot me argumente të qarta, që ruhen në zemrat e atyre të cilëve u është dhënë dituria. Argumentet Tona nuk i mohon kush, përveç të padrejtëve.

Shpjegimi i ajeteve

- "Po kështu, Ne ta zbritëm edhe ty Librin." - Ibn Xheriri shpjegon: "Allahu i Madhëruar i drejtohet Profetit të Tij dhe i thotë: "Ashtu siç i shpallëm librat të dërguarve para teje, o Muhamed, po ashtu e

zbritëm këtë libër." Ky shpjegim është i mirë.

- "Ata, të cilëve Ne ua kemi dhënë Librin më parë, besojnë në këtë Kuran." - Bëhet fjalë për ata dijetarë të mençur nga mesi i tyre, të cilët e morën këtë Libër dhe e lexuan ashtu siç duhet lexuar. Të tillë ishin Abdullah Ibn Selami, Selman el Farisiu e të ngjashëm me ta.

- "Edhe nga këta ka të tillë që e besojnë këtë Kuran." - Domethënë nga arabët, kurejshët e fiset e tjera.

- "Argumentet Tona i refuzojnë veçse jobesimtarët." - Argumentet Tona i marrin për gënjeshtra veçse ata që refuzojnë të vërtetën dhe e mbulojnë atë duke përhapur të kotën, ata që mundohen ta mbulojnë dritën e diellit me kotësira e trillime.

- "Ti *(Muhamed)* **nuk pate lexuar ndonjë Libër para këtij** *(Kuranit)*, **e as nuk pate shkruar ndonjëherë me dorën tënde të djathtë."** - Ti, o Muhamed, jetove mes popullit tënd një kohë të gjatë, para se të të shpallej ky Kuran, dhe nuk dije të lexoje e as të shkruaje. I tillë ishte përshkrimi për Profetin e zgjedhur edhe në librat e shkuar, sikurse thotë i Lavdëruari në ajetin tjetër kuranor: "... Ai tha: "Me ndëshkimin Tim godas atë që Unë dëshiroj, ndërsa mëshira Ime ka përfshirë gjithçka. Atë *(mëshirë)* e kam caktuar për ata që janë të devotshëm, e japin zekatin dhe për ata që besojnë në argumentet Tona, për ata që pranojnë të Dërguarin, Profetin "ummij", që nuk shkruan e nuk lexon, të cilin e gjejnë të cilësuar në Teurat dhe në Ungjill, që i urdhëron ata për të mirë dhe i ndalon nga e keqja, që u lejon ushqimet e këndshme dhe u ndalon ato të pakëndshmet, që u heq barrën e rëndë dhe prangat. Ata që besojnë në të, që e nderojnë atë, që e ndihmojnë atë dhe që veprojnë me Dritën që iu zbrit atij - këta janë ata të shpëtuarit. Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. Jam i dërguari i Allahut, në dorën e të Cilit është sundimi i qiejve e i tokës. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai jep jetë dhe Ai jep vdekje. Besoni në Allahun dhe në të Dërguarin e Tij, Profetin "ummij", që nuk shkruan e nuk lexon, që beson Allahun dhe Shpalljet e Tij! Ndiqeni rrugën e tij, që të jeni të udhëzuar!" [Araf 156 - 158]. I Dërguari i Allahut nuk dinte të shkruante me dorën e tij asnjë rresht, madje asnjë germë. Ai kishte shkrues, të cilët shkruanin për të Shpalljen që i vinte nga Zoti, letrat e mesazhet drejtuar mbretërve etj. Çdo lajm që mëton se ai mësoi në fundin e jetës së tij që të shkruante dhe të lexonte është i pabazë dhe i pasaktë.

- "Po ta kishe bërë këtë, atëherë ata që e refuzojnë të vërtetën, do të kishin trilluar dyshime." - Nëse do të dije të shkruaje dhe të lexoje, injorantët do të hidhnin dyshime dhe do të thoshin se këto gjëra Muhamedi i ka mësuar nga librat para tij, të sjellë nga profetët e shkuar. Ata i thanë këto shpifje, edhe pse e dinin mirë se ai nuk dinte shkrim e lexim, siç na tregon i Lartësuari: "Ata thonë *(për Kuranin)*: "Këto janë legjenda të popujve të lashtë, të cilat ai *(Muhamedi)* kërkoi që t'i shkruhen dhe i lexohen atij mëngjes e mbrëmje". Thuaj: "Kurani është zbritur nga Ai, që e di të fshehtën në qiej e në tokë. Ai është Falës i Madh e Mëshirëplotë."." [Furkan 6], ndërsa në këto ajete Ai thotë:

- "Por ja! Ai është plot me argumente të qarta, që ruhen në zemrat e atyre të cilëve u është dhënë dituria." - Kurani është libër plot ajete të qarta e shtjelluese të së vërtetës, udhëzues drejt saj. Të drejta e të urta janë urdhëresat dhe ndalesat e tij dhe të vërteta janë lajmet e sjella në të. Allahu e ka bërë të mundur që atë ta mësojnë e nxënë dijetarët. Ai e ka lehtësuar mësimin përmendësh dhe tefsirin e tij: "Ne e bëmë Kuranin të lehtë për t'u kujtuar, po a ka ndonjë që merr mësim?" [Kamer 17] Profeti i Allahut ka thënë: "Çdo profeti të Allahut i është dhënë si mrekulli diçka e mjaftueshme, që njerëzit ta besojnë. Ajo që m'u dha mua ishte Shpallja, që Allahu ma zbriti, prandaj shpresoj se unë do të jem Profeti me më shumë pasues." Në *Sahih*-un e Muslimit, nga Ijad Ibn Himari përcillet se

Profeti i Allahut ka thënë: "Allahu më tha: "Të kam dërguar, që të të sprovoj ty dhe t'i sprovoj të tjerët me ty. Unë po të zbres një libër që nuk e lan uji [139] të cilin do ta lexosh kur je zgjuar dhe kur je në gjumë."

- "Argumentet Tona nuk i mohon kush, përveç të padrejtëve." - Askush nuk i merr ato për gënjeshtra e trillime, askush nuk i jep hakun e respektin e duhur, duke i refuzuar, përveçse zullumqarët, të padrejtët, pra, ata që janë të mbushur me armiqësi e urrejtje kundër të vërtetës, kryeneçët, ata të cilët e njohin mirë të vërtetën, por i shmangen asaj me vetëdije, sikurse ka thënë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Mos u bëj si ata që mohojnë argumentet e Allahut, se ashtu do të bëheshe nga të humburit. Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 95 - 97].

Ajetet 50 - 52

50. Ata thanë: "Përse të mos i ketë zbritur atij ndonjë shenjë nga Zoti i tij?!" Thuaj: "Çështja e shenjave është vetëm në dorë të Allahut, ndërsa unë jam veçse një paralajmërues i qartë."!

51. Po a nuk u mjaftoi atyre që Ne të shpallëm ty një Libër, i cili u këndohet? Nuk ka dyshim se kjo është mëshirë e këshillë për njerëzit që besojnë.

52. Thuaj: "Mjafton që Allahu është dëshmitar ndërmjet meje dhe jush. Ai e di ç'ka në qiej e në Tokë." Ata që besuan të kotën e nuk besuan Allahun, pikërisht ata janë të humburit.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata thanë: "Përse të mos i ketë zbritur atij ndonjë shenjë nga Zoti i tij?!" - Allahu i Madhëruar na tregon rreth idhujtarëve, që, me kokëfortësinë e tyre për të refuzuar të vërtetën, kërkonin shenja të posaçme. Ata thoshin: "Nëse është e vërtetë se Muhamedi është Profeti i Allahut, atëherë le të sjellë një shenjë, ashtu si Salihu, që solli devenë." Allahu i Madhëruar e udhëzoi Profetin e Tij si t'u përgjigjej këtyre kryeneçëve:

- "Thuaj: "Çështja e shenjave është vetëm në dorë të Allahut!" - Thuaju atyre, o Muhamed, se çështja e sjelljes së mrekullive ose jo është e gjitha në dorë të Allahut. Nëse Allahu do të shihte tek ju dëshirën për të gjetur dhe pranuar të vërtetën me sjelljen e mrekullive, do t'i përgjigjej kërkesës suaj, dhe kjo është shumë e lehtë për Allahun e Madhëruar. Por Ai e di mirë se me të tilla kërkesa, ju kërkoni thjesht të refuzoni ftesën e Profetit, prandaj nuk ju përgjigjet. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Ne nuk na pengon asgjë që t'ju sjellim shenja, por popujt e parë i mohuan ato. Ne i dhamë Themudit devenë si një shenjë të qartë, por ata e mohuan atë. Ne i dërgojmë shenjat si paralajmërim." [Isra 59].

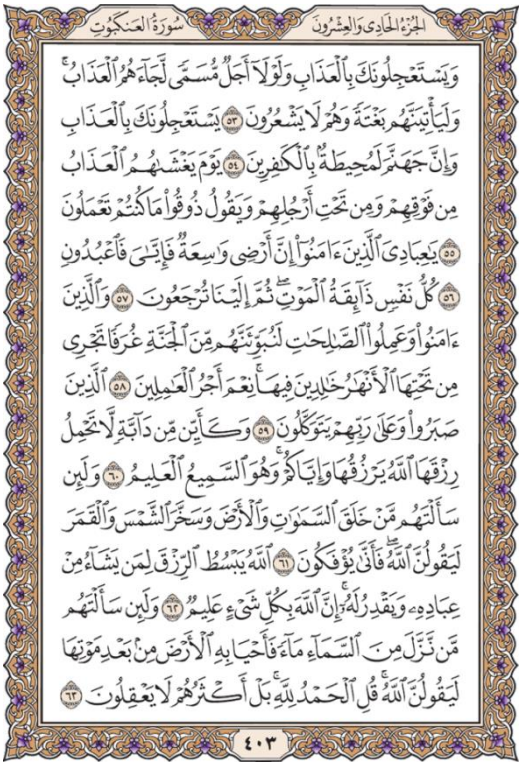
- "... dhe unë jam veçse një paralajmërues i qartë." - Unë jam dërguar thjesht si një paralajmërues përpara dënimit që po afron. Detyra ime është thjesht të kumtoj mesazhin e Zotit tim. Pastaj: "Atë që e udhëzon Allahu, ai është i udhëzuar dhe atë që Ai e lë në humbje, ti nuk do të gjesh për të asnjë mbështetës, që do ta çonte në Rrugën e Drejtë." [Kehf 17]. I Lartësuari thotë gjithashtu: "Nuk është detyrë e jotja udhëzimi i tyre. Është Allahu që udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ai do. ..." [Bekare 272]. Në vijim, i Lartësuari na tregon injorancën e thellë dhe mendjelehtësinë e pashembullt të tyre. Mendoni pak me kujdes. Ata vazhdonin t'i kërkonin Muhamedit shenja e mrekulli, ndërkohë që mrekullinë e kishin para syve. Muhamedi u solli prej Zotit këtë libër madhështor, të cilit nuk mund t'i afrohet e pavërteta nga asnjë anë, shpallje e Atij që është i Urti dhe i Lavdëruari. Kjo shpallje është më e madhe se çdo mrekulli, sepse Allahu i sfidoi të sjellin një tekst të ngjashëm me Kuranin, ose dhjetë sure si ai, apo edhe një sure të vetme si ai, dhe oratorët më të zotë ishin të pafuqishëm për ta bërë.

- "Po a nuk u mjaftoi atyre që Ne të shpallëm ty një Libër, i cili u këndohet?"

- A nuk u mjafton atyre si mrekulli fakti që Ne të shpallëm këtë Libër madhështor, në të cilin ndodhen rrëfimet për popujt e shkuar dhe të atyre që do të vijnë më pas, si edhe gjykimi i drejtë mes tyre? A nuk mendojnë ata në faktin se, edhe pse ti nuk dije shkrim e lexim dhe nuk pate mësuar prej ndonjë dijetari nga ithtarët e Librit, në Kuran u solle tekste që ndodheshin në shpalljet e shkuara, qartësove të vërtetën e atyre çështjeve, për të cilat kishin mospajtime, duke u sjellë të vërtetën e qartë e të pastër? I Lartësuari thotë: "A nuk ishte argument për ata *(për jobesimtarët mekas)*, se atë *(Kuranin)* e dinin edhe dijetarët e bijve të Israilit?" [Shuara 197]. Ose: "Ata thonë: "Përse nuk na sjell ai ndonjë argument nga Zoti i vet? A nuk u erdhi atyre *(në Kuran)* argument i qartë për gjithçka që qe në Librat e mëparshëm të shpalljeve?"." [Ta ha 133]. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra: 2053. "Çdo profeti të Allahut i është dhënë si mrekulli diçka e mjaftueshme, që njerëzit ta besojnë. Ajo që m'u dha mua ishte Shpallja, që Allahu ma zbriti, prandaj shpresoj se unë do të jem Profeti me më shumë pasues."

- "Nuk ka dyshim se kjo është mëshirë e këshillë për njerëzit që besojnë." - Në Kuran gjendet mëshira, pra, qartësimi i të vërtetës dhe shkatërrimi i të kotës. Ai ka, gjithashtu, këshilla e përkujtime për ato gjëra që sjellin zemërimin dhe ndëshkimin e Allahut. Ai rrëfen për ndëshkimet e atyre që mohojnë të vërtetën dhe zhyten në poshtërsi e gjynahe, larg bindjes ndaj Allahut të Madhëruar.

- "Thuaj: "Mjafton që Allahu është dëshmitar ndërmjet meje dhe jush ..." - Allahu di mirë çdo vepër e kotësi tuajën, duke vazhduar të mohoni dhe të mos e pranoni të vërtetën. Ai di mirë edhe çdo fjalë që unë ju përcjell prej Tij, se është Ai që më dërgoi ndër ju me mesazh të qartë dhe argument të prerë. Nëse do të isha mashtrues, Ai do të më ndëshkonte për këtë padrejtësi, siç thotë i Lartësuari: "Unë betohem në atë që e shihni dhe në atë që

الجزء الحادي والعشرون سورة العنكبوت

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ
وَلَيَأْتِيَنَّهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ
وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ
مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٥٥﴾ يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ أَرْضِى وَٰسِعَةٌ فَإِيَّٰىَ فَٱعْبُدُونِ
﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ نِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِينَ
صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ لَّا تَحْمِلُ
رِزْقَهَا ٱللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾ وَلَئِن
سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ
لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ
عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم
مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا
لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾
٤٠٣

nuk e shihni, se, me të vërtetë ai *(Kurani)* është Fjalë, që e kumton i Dërguari i ndershëm. Ai nuk është fjalë e ndonjë poeti; por ju nuk besoni. Nuk është as fjalë e ndonjë falltari; por ju nuk kujtoni. Ai është shpallje prej Zotit të botëve. Sikur ai të trillonte për Ne ndonjë fjalë, Ne do ta kapnim atë me fuqinë Tonë, e pastaj do t'ia këputnim arterien e zemrës dhe askush prej jush nuk do të mund të ndërhynte për mbrojtjen e tij. Ai *(Kurani)* është këshillë për të devotshmit." [Hakka 44 - 47]. Unë jam i vërtetë në çdo gjë që ju përcjell rreth Tij, prandaj dhe Ai më mbështeti me mrekulli të shumta e të qarta dhe me argumente të pakundërshtueshme.

- "Ai e di ç'ka në qiej e në Tokë." - Atij nuk mund t'i fshihet asnjë thërrmijë.

- "Ata që besuan të kotën e nuk besuan Allahun, pikërisht ata janë të humburit." - Në Ditën e Premtuar, Ai do t'i japë çdokujt shpërblimin e merituar për ato që kanë bërë. Atyre që mohojnë të vërtetën dhe pasojnë të kotën, duke refuzuar profetët, me gjithë argumentet e pacenueshme, që

tregonin vërtetësinë e tyre dhe të Shpalljes që sollën nga Zoti i tyre dhe besojnë kotësirat pa pasur asnjë argument, Ai ka për t'i shpërblyer ashtu si e meritojnë. Ai është i Urtë dhe i Gjithëditur.

Ajetet 53 - 55

53. Ata kërkojnë prej teje përshpejtimin e dënimit. **Sikur të mos ishte afati i caktuar**, **dënimi do t'u vinte menjëherë. Ai sigurisht do t'u vijë, por do t'u vijë befas, atëherë kur ata nuk e presin.**

54. Ata kërkojnë shpejtimin e dënimit dhe, sigurisht, Xhehenemi ka për t'i rrethuar jobesimtarët nga të gjitha anët.

55. Ditën kur ata do t'i mbulojë dënimi prej së larti dhe prej së poshtmi nën këmbët e tyre, do t'u thuhet: "Shijojeni dënimin për atë që keni bërë!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth injorancës së idhujtarëve, kur ata kërkonin përshpejtimin e ndëshkimit të Zotit mbi ta, në formë sfide e për të treguar se nuk besonin në kërcënimet e Profetit, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Kujto si thanë ata: "O Allah! Nëse ky *(Kuran)* është vërtet prej Teje, lësho mbi ne rrebesh gurësh nga qielli, ose na jep ndonjë dënim të rëndë!"." [Enfal 32]. Ndërsa në këto ajete thotë:

- "Ata kërkojnë prej teje përshpejtimin e dënimit. **Sikur të mos ishte afati i caktuar**, **dënimi do t'u vinte menjëherë."** - Sikur të mos ishte vendimi i Allahut për ta zbritur dënimin në Ditën e Gjykimit, atyre do t'u vinte dënimi menjëherë, pikërisht ashtu siç e kërkuan t'u përshpejtohej.

- "Por ai sigurisht do t'u vijë, por do t'u vijë befas, atëherë kur ata nuk e presin." - Ai do t'u vijë e t'i gllabërojë papritur dhe pa e ndier fare.

- "Ata kërkojnë shpejtimin e dënimit ..." - Ai do t'u vijë në mënyrë të pashmangshme.

- "... dhe, sigurisht, Xhehenemi ka për t'i rrethuar jobesimtarët nga të gjitha anët." - E si mund t'i shpëtojnë ata dënimit në të?! I Lartësuari thotë në ajetin tjetër: "Thuaj: "E vërteta është nga Zoti juaj e kush të dojë, le të besojë, e kush të dojë, le të mohojë. Për jobesimtarët, Ne kemi përgatitur një Zjarr, muret e të cilit do t'i rrethojnë ata, e nëse kërkojnë shpëtim, do t'u jepet ujë *(i nxehtë)* si bakër i shkrirë, që do t'ua përvëlojë fytyrat. Sa e tmerrshme është ajo pije! Sa vend i keq është ai!"." [Kehf 29].

- "Ditën kur ata do t'i mbulojë dënimi prej së larti dhe prej së poshtmi nën këmbët e tyre ..." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Për ata është përgatitur Xhehenemi, si shtrat nga poshtë dhe si mbulesë nga lart. Kështu i shpërblejmë Ne të padrejtët." [Earaf 41]. Ose: "Ata do të kenë shtresa zjarri nga sipër dhe nga poshtë. Me këtë i frikëson Allahu robërit e Vet: "O robërit e Mi, kini frikë!" [Zumer 16]. Ose: "Ah, sikur ta dinin jobesimtarët *(kohën)* kur nuk do të mund ta largojnë zjarrin nga fytyrat dhe as nga shpinat e tyre dhe *(kur)* asnjë ndihmë nuk do t'u vijë atyre!" [Enbija 39].

- "... do t'u thuhet: "Shijojeni dënimin për atë që keni bërë!" - Këto janë fjalë, që ua shtojnë më shumë torturën dhe vuajtjen. Allahu i Madhëruar thotë në ajetin tjetër: "Atë ditë, kur të tërhiqen zvarrë me fytyrat e tyre në Zjarr, do t'u thuhet: "Vuajeni dënimin në Sekar *(Zjarrin përvëlues)*!". Ne e kemi krijuar çdo gjë me masë të caktuar." [Kamer 48, 49]. Dhe thotë gjithashtu: "Ajo ditë është mjerim i madh për mohuesit, të cilët, të zhytur në gënjeshtra, argëtohen. Ditë, kur me rrëmbim, do tërhiqen për në zjarrin e Xhehenemit. Ky është zjarri, që ju e mohonit. Mos është kjo ndonjë magji, apo ju nuk shihni?! Digjuni në të! E duroni apo nuk e duroni, njësoj është për ju. Ky është i vetmi "shpërblim" për atë që e merituat me veprat tuaja." [Tur 11 - 16].

Ajetet 56 - 60

56. O robërit e Mi, që keni besuar! Toka Ime është e gjerë, prandaj vetëm Mua më adhuroni!

57. Çdo njeri do ta shijojë vdekjen dhe në fund te Ne do të ktheheni të gjithë.

58. Por atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, Ne do t'u japim në Xhenet banesa, poshtë të cilave rrjedhin lumenj,

ku do të jenë përgjithmonë - një shpërblim i shkëlqyer për ata që bëjnë punë të mira,

59. për ata të cilët bëjnë durim dhe vetëm Zotit të tyre i mbështeten.

60. Sa e sa gjallesa nuk kanë mundësi ta gjejnë rizkun, por është Allahu Ai që i ushqen edhe ato, edhe ju, sepse Ai dëgjon dhe di gjithçka.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar i urdhëron robërit e Tij besimdrejtë, që të bëjnë hixhret e të largohen nga ato vende, ku nuk mund të shfaqin haptazi dhe ta zbatojnë lirshëm fenë e tyre e të shkojnë në ato vende në tokën e gjerë të Allahut, ku të munden ta zbatojnë fenë e besimin e tyre, duke e adhuruar Allahun si një e të vetëm, ta adhurojnë ashtu si Ai i urdhëron dhe mëson përmes shpalljeve e profetëve që ka dërguar.

- "O robërit e Mi, që keni besuar! Toka Ime është e gjerë, prandaj vetëm Mua më adhuroni!" - Kështu, kur besimtarët në Mekë u përndoqën dhe u penguan nga idhujtarët që të adhuronin Allahun e Madhëruar përmes fesë që Ai është i kënaqur, ata shkuan si muhaxhirë në Abisini. Atje gjetën një vend të mirë dhe mikpritës të drejtë. Në krye të atij vendi ishte As'hametu, Allahu e mëshiroftë! Ai i strehoi dhe i mbrojti ata. Më pas, Profeti i Allahut dhe sahabët e tij mërguan në Medinë, në atë vend të pastër dhe të bekuar.

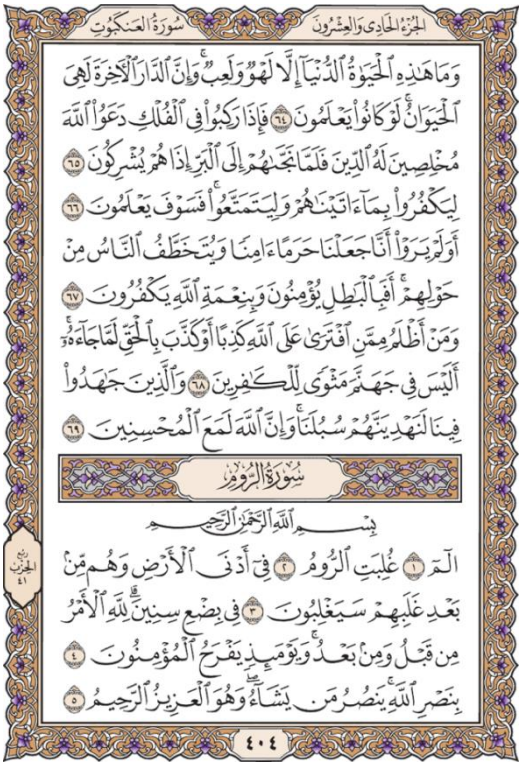
- "Çdo njeri do ta shijojë vdekjen dhe në fund te Ne do të ktheheni të gjithë." - Kudo që të jeni ka për t'ju kapur vdekja, prandaj është më mirë për ju që të jeni në bindje ndaj Zotit dhe adhurimin e Tij. Vdekja është diçka e pashmangshme dhe shpejt do të vijë koha që çdokush ta shijojë atë. Pastaj kthimi i të gjithëve është tek Allahu. Ata që i janë bindur, Ai ka për t'i shpërblyer më së miri dhe do t'i dhurojë më të mirat begati.

- "Por atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, Ne do t'u japim në Xhenet banesa, poshtë të cilave rrjedhin lumenj ..." - Atyre do t'u japim vendbanime të larta e të bukura në kopshtet e përjetshme, poshtë të cilave rrjedhin lumenj të ndryshëm, prej qumështi, pije të këndshme, prej mjalti e prej uji të kulluar, lumenj, të cilët ata mund t'i bëjnë që të rrjedhin ku të dëshirojnë.

- "... ku do të jenë përgjithmonë; atje do të jenë përjetësisht dhe kurrë nuk do të kërkojnë të largohen prej aty; një shpërblim i shkëlqyer për ata që bëjnë punë të mira." - Sa të mrekullueshme janë dhomat e ndërtesat e larta për besimtarët që bëjnë vepra të mira. Ja disa cilësi të këtyre fatlumëve:

- "... ata të cilët bëjnë durim ..." – Duke mos cenuar fenë dhe besimin e tyre të drejtë. Me këtë qëndrim, ata mërguan në rrugën e Zotit, u larguan prej familjes, pasurisë e vatanit të tyre, u distancuan prej armiqve të tyre, të gjitha këto për hir të Allahut të Madhëruar, duke shpresuar shpërblimin e Tij dhe me besim të plotë e siguri të pacenuar në premtimet e Tij. Ibn Ebu Hatimi sjell prej Ebu Malik el Eshariu se Profeti i Allahut u ka treguar se: 2054. "Në Xhenet ka dhoma të bukura (të tejdukshme), nga brenda të cilave shihet çfarë ka jashtë dhe nga jashtë shihet çfarë ka brenda, të cilat Allahu i Madhëruar i ka përgatiur për ata që u japin ushqim njerëzve, thonë fjalë të mira, janë të vazhdueshëm e sistematikë në faljen e namazit dhe agjërimin dhe ngrihen gjatë natës për t'u falur kur njerëzit janë në gjumë."

- "... dhe vetëm Zotit të tyre i mbështeten." - I mbështeten Zotit në të gjitha gjendjet dhe çështjet e tyre, si ato që kanë lidhje me fenë dhe besimin, ashtu edhe ato që kanë lidhje me dynjanë. Në vijim, Allahu i Lartësuar na njofton se përkujdesi i Tij për krijesat nuk është i kufizuar në ndonjë vend a pjesë të caktuar, por ai është gjithë-përfshirës. Rizku i Tij është për të gjitha krijesat, kudo qofshin dhe në çdo kohë. Madje, rizku i muhaxhirëve ishte më i gjerë, më i begatshëm dhe më i bollshëm pas emigrimit të tyre. Vetëm pas një kohe të

الجزء الحادي والعشرون سورة العنكبوت
وَمَا هَٰذِهِ الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَآ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِىَ
الْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى الْفُلْكِ دَعَوُا۟ اللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾
لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾
أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا ءَامِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ
حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِالْبَٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾
وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥ ۚ
أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَالَّذِينَ جَٰهَدُوا۟
فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾
سورة الروم
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الجزء ٢١
الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِىٓ أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُم مِّنۢ
بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ فِى بِضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ الْأَمْرُ
مِن قَبْلُ وَمِنۢ بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾
بِنَصْرِ اللَّهِ ۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾
٤٠٤

shkurtër, ata u bënë udhëheqësit e vendeve dhe popujve të të gjitha klimave.

- "Sa e sa gjallesa nuk kanë mundësi ta gjejnë rizkun ..." - Sa krijesa ka që nuk kanë mundësi grumbullimin e rizkut dhe që ta ruajnë për të nesërmen.

- "... por është Allahu Ai që i ushqen edhe ato edhe ju ..." - Është Allahu i Madhëruar Ai që ua mundëson rizkun e tyre me gjithë dobësinë dhe paaftësinë e tyre dhe ua sjell atë lehtësisht dhe sipas nevojës. Ai i ofron çdo krijese rizk të dobishëm dhe të domosdoshëm. Ai furnizon milingonat në thellësi të tokës, zogjtë në hapësirat qiellore, peshqit dhe gjallesat e ujit në thellësitë e oqeaneve: "Nuk ka asnjë gjallesë në Tokë që të mos ushqehet nga Allahu. Ai e di vendbanimin dhe vendprehjen e tyre. Gjithçka gjendet në një Libër të qartë *(Leuhi mahfudh)*." [Hud 6].

- "... sepse Ai dëgjon dhe di gjithçka." - Ai dëgjon të gjitha fjalët e robërve të Tij, është i gjithëditur për lëvizjet e qëndrimin në prehje të tyre.

Ajetet 61 - 63

61. Nëse i pyet ata se kush i krijoi qiejt e Tokën dhe kush i nënshtroi Diellin dhe Hënën, ata do të thonë sigurisht: "Allahu". Atëherë, si shkoni pas trillimeve?!

62. Allahu ia shton rizkun atij që Ai do nga robërit e Vet dhe ia pakëson atij që Ai do, sepse Allahu di gjithçka.

63. Nëse i pyet ata se kush e zbret shiun nga qielli dhe me të e ngjall tokën, pasi ka qenë shkretuar, ata do të thonë: "Allahu." Thuaj: "I gjithë lavdërimi i qoftë Allahut!" Megjithatë, shumica e tyre nuk logjikojnë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar na tregon dhe vërteton se edhe idhujtarët e pranojnë se Ai është i vetmi Krijues, që krijoi qiejt dhe Tokën, Diellin dhe Hënën. Allahu është i vetmi, në dorën e të Cilit është furnizimi i krijesave dhe përcaktimi i jetës dhe vdekjes së tyre. Ai është i gjithëditur se çfarë është e dobishme dhe e dëmshme për gjithësecilin prej tyre. Ata e besojnë se Allahu është i vetëm në pushtetin për të krijuar dhe administruar të gjitha çështjet e krijesave. Nëse çështja qëndron kështu, atëherë përse ata adhurojnë dikë tjetër veç Tij dhe përse i mbështeten e kërkojnë ndihmë prej dikujt tjetër? Ashtu siç e besojmë se Allahu është një i vetëm në pushtetin e mbretërimin e Tij, po të tillë, pra, një e të vetëm duhet edhe ta adhurojmë, duke e dashur dhe madhëruar. Kështu, mund të themi se pohimi i faktit se Allahu është një i vetëm si Krijues, Pronar dhe Administruesi i çështjeve të krijesave, nuk mjafton, nëse nuk dëshmon dhe nuk beson me bindje se Ai është një dhe i vetëm edhe në meritën e të gjitha adhurimeve të krijesave. Pikërisht për të besuar këtë u dërgua më i miri i krijesave, Muhamedi ﷺ dhe të gjithë profetët përpara tij.

Ajetet 64 - 66

64. Jeta e kësaj bote është veçse dëfrim e lojë, kurse jetë e vërtetë është vetëm ajo e botës tjetër, sikur ta dinin.

65. Kur ata hipin në anije, i luten sinqerisht Allahut. Por, kur Ai i nxjerr

ata në tokë *(shëndoshë e mirë)*, **ata përsëri i bëjnë shok Atij!**

66. Kështu ata do t'i mohojnë *(me mosmirënjohje)* **ato të mira që u kemi dhënë dhe do të vazhdojnë të kënaqen me to. Por shpejt do ta kuptojnë.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Jeta e kësaj bote është veçse dëfrim e lojë ..." - Allahu i Lartësuar na tregon pamjen e vërtetë të kësaj dynjaje të pavlerë e të shëmtuar, duke na kujtuar faktin se ajo është e përkohshme, shumë e shkurtër dhe me bukuri që do të zhduken. Ajo është thjesht lojë e dëfrime. Ndërsa për ahiretin, i Lartësuari thotë:

- "... kurse jetë e vërtetë është vetëm ajo e botës tjetër, sikur ta dinin." - Ajo është jeta e përhershme, e vërtetë, e cila kurrë nuk ka për t'u venitur e zhdukur. Pastaj i Lartësuari thotë: "... sikur ta dinin." Pra, sikur ta dinin të vërtetën dhe realitetin e gjërave, ata do t'i jepnin përparësi të përjetshmes kundrejt të përkohshmes.

- "Kur ata hipin në anije, i luten sinqerisht Allahut." - Allahu i Madhëruar na tregon se idhujtarët, kur janë në fatkeqësi e frikë të madhe për jetën, i luten Atij si një të vetëm e pa i bërë ortakë. Përse të mos jenë gjithmonë kështu, në çdo gjendje? I Lartësuari thotë: "Kur gjendeni në rrezik në mes të detit, harrohen ata të cilëve ju u luteni zakonisht, përveç Atij *(Allahut)*. Por pasi Ai ju shpëton e ju nxjerr në tokë, ju sërish i ktheni shpinën. Njeriu është mohues i madh." [Isra 67]. Ndërsa këtu thotë:

- "Por, kur Ai i nxjerr ata në tokë, **ata përsëri i bëjnë shok Atij!" -** Muhamed Ibn Is'haku tregon këtë ngjarje me Ikrima Ibn Ebu Xhehlin, kur ai ishte në arrati e u largua nga Profeti i Allahut, gjatë çlirimit të Mekës. Atë ditë, ai u nis në udhëtim me anije, për të shkuar në Abisini. Kur i zuri një stuhi e fuqishme, njerëzit po i thoshin njëri tjetrit: "Asgjë nuk ju shpëton sot, përveçse t'i luteni Allahut si një dhe të vetëm." Atëherë, Ikrima tha me vete: "Vallahi, nëse në det nuk të shpëton askush tjetër përveç Tij, atëherë edhe në tokë nuk të shpëton kush veç Tij. O Allah! Nëse më shpëton, të jap fjalën se do të shkoj e t'i dorëzohem Muhamedit dhe jam i bindur se kam për ta gjetur atë të dhembshur e të mëshirshëm!" Dhe ashtu ndodhi.

- "Kështu ata do t'i mohojnë *(me mosmirënjohje)* **ato të mira që u kemi dhënë dhe do të vazhdojnë të kënaqen me to. Por shpejt do ta kuptojnë." -** Ky është një kërcënim dhe paralajmërim për atë që u kanoset. Ai do të jetë një ndëshkim mëse i merituar për atë që kanë bërë në jetën e dynjasë, për idhujtarinë dhe refuzimin e besimit të vërtetë dhe të drejtë. Allahu na ruajtë nga ndëshkimi i Tij.

Ajetet 67 - 69

67. A nuk e shohin ata se Ne e kemi bërë një vend të shenjtë e të sigurt *(Mekën)***, kurse përreth saj, njerëzit sulmohen? Atëherë, a po besojnë atë që është e kotë dhe të mirat e Allahut po i mohojnë?!**

68. E kush është më i padrejtë se ai që shpif gënjeshtër kundër Allahut dhe mohon të vërtetën, kur ajo i ka ardhur? A nuk është Xhehenemi vendi i jobesimtarëve?!

69. Ata, të cilët luftuan për lartësimin e Fjalës Tonë, Ne do t'i drejtojmë patjetër në rrugët Tona, sepse, sigurisht, Allahu është me bamirësit.

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk e shohin ata se Ne e kemi bërë një vend të shenjtë e të sigurt *(Mekën)*, **kurse përreth saj, njerëzit sulmohen ..." -** Allahu i Lartësuar u tregon mirësinë dhe bujarinë e Tij kurejshëve, të cilët i nderoi duke i vendosur të jetojnë në vendin e Tij të shenjtë, këtë vend adhurimi, që Ai e bëri aq të dashur dhe me vlerë, për të gjithë njerëzit pa dallim, - qofshin vendës ose të ardhur. Kush hyn në të, ai është i sigurt. Kështu, Zoti i bekoi atë popull, kur i vendosi në këtë vend dhe u ofroi një siguri dhe mbrojtje madhështore, ndërkohë që popujt e vendbanimet rreth e rrotull grabisnin e luftonin njëri-tjetrin. Allahu i Madhëruar thotë: "Për hir të sigurisë së kurejshëve *(në Mekë)* dhe për hir sigurisë *(të dhuruar nga*

Zoti) gjatë udhëtimeve të tyre *(për tregëti)*, në dimër dhe në verë, le ta adhurojnë Zotin e kësaj Shtëpie, i Cili i ushqeu pas urisë dhe i siguroi prej çdo frike!" [Kurejsh 1 - 4]. Ndërsa këtu i Lartësuari thotë:

- "Atëherë, a po besojnë atë që është e kotë dhe të mirat e Allahut po i mohojnë?!" - Pra, në vend që ata të ishin mirënjohës ndaj Allahut të Madhëruar e Bujar, për mirësinë e sigurisë, paqes e begative të shumta të dhuruara në atë vend të shenjtë; në vend që ata të pranonin e të dëshmonin se Ai është Një e i vetëm në meritën e adhurimeve, e kështu të nënshtroheshin e ta adhuronin, duke i shprehur dashurinë, madhërimin, bindjen dhe nënshtrimin e plotë; ata ditën veçse të refuzonin besimin e drejtë dhe të mos i tregonin mirënjohje Atij që ua dhuroi ato mirësi. Përkundrazi, ata u zhytën në idhujtari dhe adhuruan idhuj e zota të trilluar veç Tij. Për këtë arsye, Allahu i Madhëruar ua hoqi prej duarsh atë mirësi që u pati dhuruar. Kështu, shumë prej tyre u vranë në luftën e Bedrit. Pas luftës në Bedër, i gjithë triumfi e krenaria i takoi Zotit, Profetit të Tij dhe besimtarëve që e pasuan atë. Nuk kaloi shumë, dhe Allahu i Madhëruar e çliroi Mekën për Profetin e Tij të dashur, duke poshtëruar e përulur qafat e fytyrat e armiqve dhe kundërshtarëve të rrugës së Tij.

- "E kush është më i padrejtë se ai që shpif gënjeshtër kundër Allahut dhe mohon të vërtetën, pasi ajo i ka ardhur?" - Nuk ka njeri që të meritojë ndëshkim më të ashpër sesa ai që gënjen në lidhje me Zotin, duke trilluar se Allahu i ka shpallur e sjellë shpallje hyjnore, kur kjo është e pavërtetë. Të rëndë e kanë ndëshkimin edhe ata të cilët e mohojnë të vërtetën dhe e quajnë atë gënjeshtër, pasi ajo u bëhet e qartë përmes fakteve të pakundërshtueshme. Të parët janë trillues gënjeshtrash, ndërsa të dytët janë mohues e rrefuzues të së vërtetës.

- "A nuk është, atëherë Xhehenemi vendi i jobesimtarëve?" - Ky është shpërblimi i merituar për mohuesit e besimit të vërtetë dhe të shpalljeve të Zotit.

- "Ndërsa ata, të cilët luftuan për lartësimin e Fjalës Tonë, Ne do t'i drejtojmë patjetër në rrugët Tona ..." - Këtu ka për qëllim Profetin ﷺ, shokët e tij dhe të gjithë ata besimtarë të mëvonshëm, që pasojnë me sinqeritet dhe besnikëri rrugën e drejtë, deri në Ditën e Gjykimit. Për këta të zgjedhur, i Lartësuari thotë: "Ne do t'i drejtojmë patjetër në rrugët Tona." Pra, do t'u japim dritë dhe do t'i udhëzojmë të ecin në rrugët e mirësive, do t'i udhëzojmë në dynja dhe në ahiret. Ibn Ebu Hatimi sjell një shpjegim nga Ebu Ahmed Abas el Hamedani, nga banorët e Ukketes, për këtë ajet: "Domethënë, ata që punojnë me sinqeritet sipas të vërtetës që mësuan, kemi për t'i udhëzuar e dhënë dituri që nuk i dinë."

- "... sepse, sigurisht, Allahu është me bamirësit." - Ibn Ebu Hatimi sjell një hadith nga Shabiu, i cili thotë se: Isai, biri i Merjemes, tha njëherë: "Bamirësi e vërtetë është bamirësia ndaj atij që të ka bërë keq dhe jo bamirësia ndaj atij që të ka bërë mirë." Pastaj Shabiu shton: *Ihsani* (grada më e lartë e bamirësisë dhe besimit) është që ta adhurosh Allahun sikur ta shihje Atë, sepse edhe nëse nuk e sheh, Ai të sheh ty."

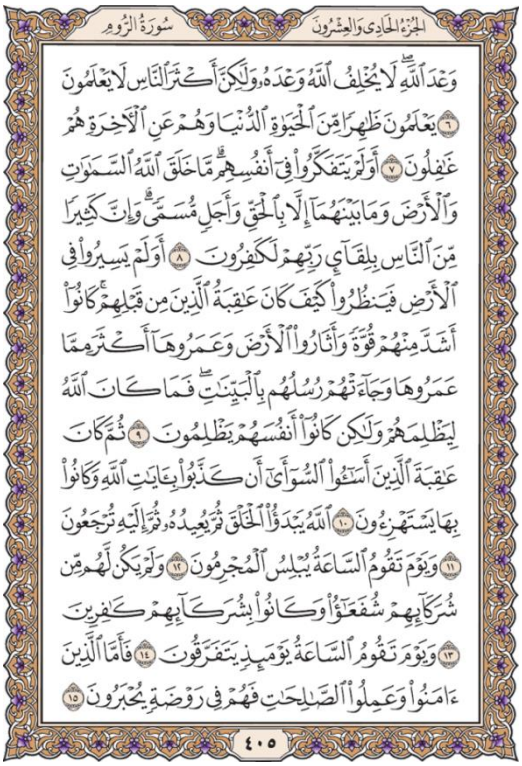
Surja 30: El rum *(mekase)* **60 ajete**
Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!
Ajetet 1 - 7

1. Elif, Lam, Mim.
2. Romakët u mundën
3. në tokën më të afërt, por pas disfatës së tyre, ata do të ngadhënjejnë shpejt,
4. brenda disa viteve. Çështja është në dorë të Allahut, fillim e mbarim. E atë ditë, besimtarët do të gëzohen,
5. për ndihmën e Allahut. Ai ndihmon atë që do dhe Ai është i Gjithëfuqishëm, Mëshirëplotë.
6. Ky është premtimi i Allahut dhe Allahu nuk e thyen premtimin e Vet, por shumica e njerëzve nuk e dinë.
7. Ata njohin vetëm anën e jashtme nga jeta e kësaj bote; kurse ndaj jetës tjetër janë të pavëmendshëm.

Shpjegimi i ajeteve

Këto ajete janë shpallur në kohën kur Saburi, mbreti i Persisë, pushtoi tokat e Shamit dhe rrotull tij, që ishin rrethinat e largëta të Perandorisë Romake. Herakli, perandori i Romës, u detyrua të tërhiqej në Kostandinopojë, ku u rrethua e u bë një luftë e gjatë. Por më pas, ishte Heralkli që fitoi luftën, siç do të shtjellohet më pas.

- "Elif, Lam, Mim. Romakët u mundën në tokën më të afërt, **por pas disfatës së tyre, ata do të ngadhënjejnë shpejt, brenda disa viteve."** - Imam Ahmedi sjell një transmetim nga Ibn Abasi, që, duke shpjeguar këto ajete, ka thënë: "Romakët humbën në fillim, por më pas triumfuan." Pastaj filloi të tregonte: 2055. "Idhujtarët dëshironin që të fitonin persianët mbi romakët, sepse edhe persët ishin paganë, sikurse arabët. Ndërsa muslimanët dëshironin që të fitonin romakët mbi persianët, sepse romakët ishin ithtarë të një Libri të shpallur nga Zoti. Kur iu përmend kjo luftë Ebu Bekrit, ai i foli Profetit në lidhje me të dhe se cili prej tyre do të fitonte në luftën që pritej të ndodhte mes tyre." Profeti i Allahut tha: 'Po, romakët do të fitojnë". Ebu Bekri ua përcolli këtë lajm idhujtarëve dhe ata i thanë: "Na thuaj një afat se kur do të ndodhë kjo përballje dhe fitorja e romakëve mbi persët, nëse je i vërtetë? Nëse del ajo që themi ne, do të na japësh kështu e ashtu (masë pasurie), e nëse del ashtu siç thoni ju, atëherë do të të japim kështu e kështu." Atëherë Ebu bekri përcaktoi si afat 5 vjet. Por ajo përballje nuk ndodhi. Atëherë, Ebu Bekri i tregoi Profetit të Allahut për këtë dhe ai i tha: "A nuk do të ishte më e saktë që t'u thoje si afat "më pak se dhjetë vjet"? Seid Ibn Xhubejri thotë: "Shprehja "*bid'u sinin*" (brenda disa viteve), e përmendur në ajet, do të thotë: "më pak se dhjetë vjet". Dhe vërtet, brenda kësaj kohe, romakët fituan luftën me persët. Ibn Abasi shton: "Për këtë flet fjala e Allahut: "*Elif, Lam, Mim*. Romakët u mundën, në tokën më të afërt, por pas disfatës së tyre, ata do të ngadhënjejnë shpejt, brenda disa viteve. Çështja është në dorë të Allahut, fillim e mbarim. E atë ditë, besimtarët do të gëzohen, për ndihmën e Allahut. Ai ndihmon atë që do dhe Ai është i Gjithëfuqishëm, Mëshirëplotë." Në transmetimin e sjellë prej Ibn Ebu Hatimit, pasi përmendet se Ebu Bekri e fitoi bastin me idhujtarët, në lidhje me luftën mes persëve dhe romakëve, thuhet: 2056. "Nuk kaluan vitet dhe romakët i mposhtën persianët, aq sa edhe kuajt e tyre u përhapën nëpër qytete. Ebu Bekri shkoi tek Profeti dhe i tregoi për bastin e fituar, por ai i tha: "Ajo është një pasuri e fituar me haram." Pastaj shtoi: "Jepe sadaka atë!" Ndërsa në variantin e sjellë nga Tirmidhiu qëndron se disa kurejshë i thanë Ebu Bekrit: "Shoku juaj (Profeti) pretendoi se romakët do t'i mundin persët brenda disa viteve. A vendosim bast mes nesh e të shohim kush do të fitojë?" - "Po", - tha Ebu Bekri. Kjo ndodhi përpara ndalimit të basteve e kumarit. Thuhet se fitorja e romakëve me persianët ndodhi pikërisht në vitin kur muslimanët fituan në Bedër, në përballjen me idhujtarët mekas. Thuhet, gjithashtu, se kjo ndodhi vitin e Marrëveshjes së Hudejbijes. Disa e mbështesin këtë mendim të fundit me faktin se Kajseri ishte betuar se, nëse Zoti do ta ndihmonte në luftën kundër persëve, ai do të ecte më këmbë nga Himsi deri në Iljae, pra, Bejt el Makdes, në shenjë falenderimi për Zotin, dhe ashtu veproi vërtet. Kur mbërriti në Bejt el Makdes, nuk doli prej atje, derisa i erdhi mesazhi i dërguar nga Profeti i Allahut, përmes korrierit të tij Dihjetu Ibn Halife. Këtë mesazh të Profetit, Dihjetu ia dorëzoi fillimisht Udhëheqësit të Busras, i cili ia dorëzoi Kajserit. Kur i shkoi ky mesazh, ai pyeti: "A ka në Sham ndonjë grup (tregtarësh) prej arabëve të Hixhazit?" Atëherë, dërguan tek ai Ebu Sufjan Sahr Ibn Harb el Emeuin së bashku me një grup kurejshësh. Bazuar në këtë ngjarje, ata janë argumentuar se fitorja e romakëve mbi persët ndodhi pikërisht në kohën e Marrëveshjes së Hudejbijes, sepse Kajseri e përmbushi betimin e tij pikërisht në këtë kohë.

الجزء الحادي والعشرون سورة الروم
وَعْدَ ٱللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ
يَعْلَمُونَ ظَٰهِرًا مِّنَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَهُمْ عَنِ ٱلْءَاخِرَةِ هُمْ
غَٰفِلُونَ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِم ۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا
مِّنَ ٱلنَّاسِ بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ لَكَٰفِرُونَ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى
ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوٓا۟
أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا۟ ٱلْأَرْضَ وَعَمَرُوهَآ أَكْثَرَ مِمَّا
عَمَرُوهَا وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ
لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ثُمَّ كَانَ
عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ ٱلسُّوٓأَىٰٓ أَن كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَكَانُوا۟
بِهَا يَسْتَهْزِءُونَ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ
وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ وَلَمْ يَكُن لَّهُم مِّن
شُرَكَآئِهِمْ شُفَعَٰٓؤُا۟ وَكَانُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ كَٰفِرِينَ
وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ
٤٠٥

- "Çështja është në dorë të Allahut, fillim e mbarim." - Në dorë të Allahut janë të gjitha çështjet, si para kësaj ndodhie, ashtu edhe pas saj.

- "E atë ditë, besimtarët do të gëzohen, për ndihmën e Allahut." - Me fitoren që Zoti u mundësoi romakëve, që ishin të krishterë, kundër persëve idhujtarë. Kjo i gëzoi besimtarët.

- "Ai ndihmon atë që do dhe Ai është i Gjithëfuqishëm, Mëshirëplotë." - Allahu është Ngadhënjimtari, i Plotfuqishëm në fitoren mbi armiqtë e Tij. Ai është Mëshirëploti me robërit e Tij besimtarë.

- "Ky është premtimi i Allahut, dhe Allahu nuk e thyen premtimin e Vet ..." - Lajmi i fitores së romakëve mbi persët ishte premtim i vërtetë nga Allahu, i sigurt që do të realizohej. Është rregull i pandryshueshëm i Allahut, që t'i mundësojë fitoren dhe përfundimin e mirë palës që është më pranë të vërtetës.

- "... por shumica e njerëzve nuk e dinë." - Ata janë të paditur për urtësitë e Allahut në gjithësinë e Tij, për veprat e Tij të urta, të ndërtuara mbi drejtësinë e Tij.

- "Ata njohin vetëm anën e jashtme nga jeta e kësaj bote, kurse ndaj jetës tjetër janë të pavëmendshëm." - Shumica e njerëzve kanë veçse dituri rreth çështjeve të dynjasë, si ta fitojnë e pervetësojnë atë, hollësitë e çështjeve të saj. Madje, ata janë ekspertë të njohurive të kësaj dynjaje, ndërsa në lidhje me atë që u sjell dobi në ahiret, ata janë tërësisht të pavëmendshëm. A thua se nuk kanë fare logjikë, për të gjykuar në lidhje me këto çështje. Hasan el Basriu ka thënë: "Betohem në Allahun se ata i njohin aq mirë çështjet që lidhen me pasurinë e kësaj bote, saqë ndonjëri veçse duke e rrotulluar dirhemin në gishtat e tij është në gjendje të të thotë se sa peshon, e megjithatë, është fare i paditur se duhet t'i falet Zotit dhe ta adhurojë atë." Ndërsa Ibn Abasi, duke shpjeguar ajetin, ka thënë: "Ata janë mohuesit e besimit, të cilët kanë njohuri rreth ndërtimit të kësaj dynjaje, por në çështjet e fesë dhe të besimit, të cilin e ka urdhëruar Zoti që njerëzit të jetojnë dhe ta adhurojnë Atë sipas tij, ata janë tërësisht të paditur dhe shpërfillës."

Ajetet 8 - 10

8. A nuk meditojnë ata me veten e tyre? Allahu i krijoi qiejt dhe Tokën dhe çdo gjë që gjendet ndërmjet tyre për një qëllim të madh dhe për një kohë të përcaktuar; por shumë njerëz e mohojnë takimin me Zotin e tyre.

9. A nuk udhëtojnë ata nëpër Tokë e të shohin se si qe fundi i atyre që ishin më parë? Ata ishin edhe më të fortë se këta dhe e punuan dhe e ndërtuan tokën më shumë sesa e ndërtuan këta. Atyre u erdhën të dërguarit me argumente të qarta. Allahu nuk u bëri asnjë padrejtësi atyre, por ata i bënë padrejtësi vetvetes.

10. Në fund, përfundimi i atyre që bëjnë punë të këqija do të jetë më i keqi, për shkak se ata i mohojnë argumentet e Allahut dhe tallen me to.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar i nxit robërit që të meditojnë mbi krijesat që Ai ka krijuar, të cilat dëshmojnë për ekzistencën e Tij dhe për faktin se Ai është një dhe i vetëm në meritën e krijimit të tyre. Çdo gjë në këtë gjithësi tregon se Ai është i vetmi që meriton adhurimin e krijesave e që ato ta duan, ta madhërojnë, t'i nënshtrohen dhe t'i binden dhe se Ai është i vetmi Zot Krijues e Kujdestar, që kujdeset për krijesat e Tij. I Madhëruari thotë:

- "A nuk meditojnë ata me veten e tyre?" - A nuk vështrojnë me kujdes e të meditojnë rreth këtij krijimi madhështor të Allahut, të të gjitha botërave dhe krijesave, që Ai ka shpërndarë në to? Sigurisht, ato nuk u krijuan kot e pa asnjë qëllim, përkundrazi me një urtësi të madhe e qëllim të lartë:

- "Allahu i krijoi qiejt dhe Tokën dhe çdo gjë që gjendet ndërmjet tyre për një qëllim të madh dhe për një kohë të përcaktuar ..." - Ato u krijuan me një qëllim të lartë dhe për një të vërtetë të madhe. Ky krijim i Zotit do të vazhdojë deri në ditën kur do të ndodhë Kijameti.

- "... por shumë njerëz e mohojnë takimin me Zotin e tyre ..." - Ata e mohojnë Ditën e Ringjalljes, kur të japin llogari para Zotit për atë që kanë bërë në jetën e kësaj bote. Në vijim, i Lartësuari na tregon për vërtetësinë e profetëve të Tij dhe të shpalljeve që ata sollën në emër të Tij. Ai tregon për vërtetësinë e mrekullive të shumta që u dhuroi atyre dhe argumentet e qarta me të cilat i pajisi në përballjen me popujt e tyre ose për shkatërrimin e mohuesve të të vërtetës dhe shpëtimin e pasuesve të denjë të profetëve, të cilët i besuan dhe ndoqën me sinqeritet. Duke na nxitur të meditojmë për të tilla çështje të mëdha, i Lartësuari thotë:

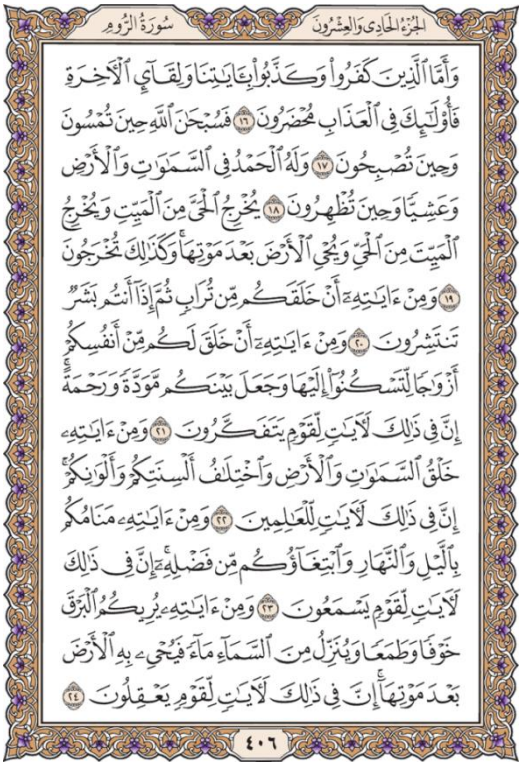
- "A nuk udhëtojnë ata nëpër Tokë e të shohin se si qe fundi i atyre që ishin më parë?" - A nuk udhëtojnë nëpër tokë fizikisht dhe me mendjen e tyre, për të parë e mësuar nga historitë e popujve të shkuar?

- "Ata ishin edhe më të fortë se këta dhe e punuan dhe e ndërtuan tokën më shumë sesa e ndërtuan këta." - Popujt e lashtë ishin shumë më të fuqishëm e më të pasur në prona e në pasardhës. Juve nuk ju është dhënë as një e dhjeta e asaj që u ishte dhënë atyre. Atyre iu dha pushtet e zotërim në këtë dynja, i tillë që ju nuk e keni arritur. Ata jetonin më gjatë se ju, prandaj dhe e ndërtuan këtë dynja më gjerë e më shumë se ju.

- "Atyre u erdhën të dërguarit me argumente të qarta." - Me gjithë këto argumente të qarta, që i Madhëruari u solli përmes profetëve, ata u treguan kryeneçë e të vetëkënaqur me pasurinë e pushtetin që kishin, prandaj i Madhëruari i rrëmbeu me ndëshkim për gjynahet e shpërfilljen e të vërtetës. Askush nuk mund t'i shpëtonte e t'i mbronte ata nga ndëshkimi dhimbshëm dhe i ashpër i Allahut. Ata e merituan plotësisht këtë ndëshkim nga i Drejti dhe i Plotpushtetshmi.

- "Allahu nuk u bëri asnjë padrejtësi atyre, por ata i bënë padrejtësi vetvetes." - Ishin vetë ata që ia sollën vetes këtë ndëshkim, duke e mohuar të vërtetën që u erdhi nga Zoti. Ata i quajtën mashtrime shenjat e shpalljet e Zotit, madje dhe u tallën me to. Në fakt, kjo ndodhi veçse për shkak të gjynaheve e ligësive të shumta të tyre në të shkuarën dhe për shkak se ata nuk e pranonin të vërtetën e Zotit.

- "Në fund, përfundimi i atyre që bënë punë të këqija do të jetë më i keqi, për shkak se ata i mohojnë argumentet e Allahut dhe tallen me to." - Gjynahet e shumta, refuzimi i ftesës së Zotit dhe të vërtetës, bëhen shkak që robi të privohet nga drita dhe udha e drejtë. I Lartësuari ka thënë; "Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre.' [Enam 110]. Ose: "... Por kur ata devijuan, edhe Allahu ua devijoi zemrat. Allahu nuk e udhëzon në rrugë të drejtë një popull që kalon kufijtë." [Saf 5]. "Nëse ata refuzojnë, dije se Allahu do që t'i ndëshkojë për disa nga gjynahet e tyre. Dhe

الجزء الحادي والعشرون سورة الروم

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا وَلِقَآئِ ٱلْـَٔاخِرَةِ
فَأُو۟لَـٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ
وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ
ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَيُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ
﴿١٩﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٌ
تَنتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ
أَزْوَٰجًا لِّتَسْكُنُوٓا۟ إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ
خَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَـٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ ۚ
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّلْعَـٰلِمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ مَنَامُكُم
بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱبْتِغَآؤُكُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ
خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَيُحْىِ بِهِ ٱلْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾

٤٠٦

vërtet, shumica e njerëzve janë jashtë rrugës." [Maide 49].

Ajetet 11 - 16

11. Është Allahu Ai që e fillon krijimin, pastaj e përsërit atë dhe në fund tek Ai do të ktheheni të gjithë.

12. Dhe ditën kur do të vijë Ora, keqbërësit do të humbin çdo shpresë.

13. Ata nuk do të gjejnë asnjë ndërmjetësues prej idhujve të tyre dhe ata kanë për t'i mohuar.

14. Dita kur vjen Ora është Dita e Ndarjes.

15. Sa u përket atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, ata do të jenë të gëzuar nëpër kopshte.

16. E sa u përket atyre që nuk besojnë dhe i mohojnë argumentet Tona dhe takimin në botën tjetër, ata do të jenë në një ndëshkim të pandërprerë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Është Allahu Ai që e fillon krijimin, pastaj e përsërit atë ..." - Ashtu sikurse Ai është i plofuqishëm për ta nisur krijimin nga hiçi, Ai është i tillë edhe për ta rikthyer në jetë krijesën.

- "... dhe në fund tek Ai do të ktheheni të gjithë." - Ajo është dita kur Allahu i Madhëruar do t'i japë çdokujt atë që meriton me punën e vet.

- "Ditën kur do të vijë Ora, keqbërësit do të humbin çdo shpresë." - Keqbërësit do të befasohen e mbeten pa fjalë, do të dëshpërohen, do të ligështohen e do të humbasin çdo shpresë për mirësi e shpëtim.

- "Ata nuk do të gjejnë asnjë ndërmjetësues prej idhujve të tyre dhe ata kanë për t'i mohuar." - Kështu, ata të cilët i mendonin se ishin ndërmjetësuesit e tyre tek Zoti dhe tek të cilët shpresonin aq shumë në dynja, ata do t'i tradhtojnë dhe braktisin pikërisht në këtë ditë, kur njeriu më së shumti ka nevojë për ndihmë. Ndërmjetësuesit do të distancohen nga ata dhe do të mohojnë çdo lidhje me këta të mjerë.

- "Dita kur vjen Ora është Dita e Ndarjes." - Të mirët ngrihen në gradat më të larta të *Ilijinit* (Xhenetit), ndërsa jobesimtarët zhyten në më të thella skuta të Xhehenemit. Kjo do të jetë një ndarje, pas së cilës nuk ka më bashkim.

- "Sa u përket atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, ata do të jenë të gëzuar nëpër kopshte." - Muxhahidi dhe Katade shpjegojnë: "Domethënë, do të përjetojnë mirësi dhe kënaqësi." Jahja Ibn Kethiri ka thënë që: "*juhberun*" është kënaqësia gjatë dëgjimit të zërave të bukur e këngëve në Xhenet. Ndërsa El Axhaxhu ka thënë se: "*el habratu* është shumë më e gjerë se të gjitha këto që u përmendën. Pra, atyre do t'u jepen kënaqësi të tilla që as syri nuk i ka parë as veshi nuk i ka dëgjuar dhe as mendja dhe zemra nuk i ka imagjinuar.

- "E sa u përket atyre që nuk besojnë dhe i mohojnë argumentet Tona dhe takimin në botën tjetër, ata do të jenë në një ndëshkim të pandërprerë." - Në ajetin më sipër, Allahu i Madhëruar përshkroi gjendjen e besimtarëve, kënaqësinë e Tij ndaj tyre dhe lumturinë e plotë mes kënaqësive e bukurive të Xhenetit, gjerësia e të cilit është

sa gjerësia e qiejve dhe e Tokës. Ai na tregoi se atë e ka përgatitur e zbukuruar për të devotshmit, si shpërblim për punët e mira që kanë bërë në bindje ndaj Allahut. [Ndërsa në këtë ajet, i Madhëruari na tregon gjendjen e mohuesve, të cilët e quajnë gënjeshtër Shpalljen nga Zoti, nuk besojnë ringjalljen, Xhenetin dhe Xhehene-min. Për këta i Lartësuari thotë se: "... ata do të jenë në një ndëshkim të pandërprerë." Ata do të tubohen të gjithë në zjarrin e Xhehenemit, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Atje nuk ka për t'iu lehtësuar dënimi e as nuk do të qetësohen në të.] [140]

Ajetet 17 - 19

17. Madhërojeni Allahun kur afron mbrëmja dhe kur agon dita!

18. I lavdëruar është Ai në qiej dhe në tokë! Lavdërojeni Atë gjatë natës dhe gjatë ditës.

19. Është Ai që e nxjerr të gjallin prej të vdekurit dhe të vdekurin prej të gjallit dhe që e ngjall tokën pasi është shkretuar. Po kështu do të nxirreni të gjallë edhe ju.

Shpjegimi i ajeteve

Këto ajete janë *tesbih* (madhërim e përlëvdim), që Allahu i Lavdëruar i thur Vetes së Tij dhe një udhëzim për robërit e Tij, që ta lëvdojnë Atë me *tesbih* (Shprehja "*subĥânall-llah"*) dhe *taĥmid* (Shprehja "*el ĥamdu li-llah*"), në katër kohë të ditënatës, të cilat vazhdimisht zëvendësojnë njëra-tjetrën e që tregojnë për pushtetin e plotë dhe sundimin e gjerë të të Madhërishmit.

- "Madhërojeni Allahun kur afron mbrëmja dhe kur agon dita!" - Bëjini *tesbih* dhe *tahmid* Zotit kur afron akshami dhe në kohën e sabahut, kur qielli fillon të zbardhet. Pasi përmendi këto dy kohë, i Madhëruari e lavdëron Veten e Tij duke thënë:

- 'I lavdëruar është Ai në qiej dhe në tokë!" - Ky lavdërim është mëse me vend. Allahu e meriton madhërimin e krijesave, për emrat dhe cilësitë e Tij absolute dhe Ai është i pastër e larg çdo mangësie. Ai është i lavdëruar për gjithçka që ka krijuar në qiej dhe në tokë. Më pas përmenden edhe dy kohë të tjera, kur njerëzit duhet ta madhërojnë, dëlirësojnë e lavdërojnë Allahun:

- "Lavdërojeni Atë gjatë natës dhe gjatë ditës." - Domethënë, gjatë natës, kur errësira ka mbuluar gjithçka; dhe gjatë ditës, kur dielli shkëlqen fort. I Lavdëruar, i Madhëruar, i Dëlirë dhe larg çdo mangësie është Ai që i krijoi këto, Ai që e bën ditën të ndriçojë dhe natën për prehje e qetësim, sikurse thuhet në Kuran: "Betohem për ditën, kur ajo e zbardh atë *(Tokën)*, dhe për natën, e cila e mbulon atë" [Shems 3, 4]. Ose: "Betohem për natën, që me errësirë mbulon gjithësinë, dhe për ditën, kur ajo shkëlqen...". [Lejl 1, 2]. Ose: "Betohem për dritën e mëngjesit dhe për natën, që mbulon gjithçka." [Duha 1, 2]. Ajete të tilla janë të shumta në Kuran.

- "Është Ai që e nxjerr të gjallin prej të vdekurit dhe të vdekurin prej të gjallit ..." - Edhe këto fakte janë të ngjashme me ato të sipërpërmendurat. Ato i bashkon fakti që ato qëndrojnë përballë njëra-tjetrës dhe tregojnë për fuqinë absolute të Allahut në krijimin e gjërave të kundërta: jetës dhe vdekjes, dritës dhe errësirës, natës dhe ditës etj. Ai e nxjerr bimën nga një farë, dhe anasjelltas, nga bima bën që të dalin farat; Ai bën që veza të dalë nga pula dhe pula nga veza; Ai bën që njeriu të dalë nga një pikë lëngu dhe po Ai e bën që ky lëng të krijohet dhe të dalë nga njeriu; Ai bën që nga prindër mohues të dalin fëmijë besimtarë dhe nga prindër besimtarë të lindin mohues (ose një besimtar të bëhet mohues dhe një mohues i besimit të bëhet besimtar).

- "... dhe që e ngjall tokën pasi është shkretuar. Po kështu do të nxirreni të gjallë edhe ju." - Ose siç thotë në ajetin tjetër: "Argument për ata është toka e vdekur, kur Ne i japim jetë dhe bëhen drithërat, nga të cilët ju hani. Ne kemi bërë në të kopshte hurmash e rrushi dhe bëjmë që të shpërthejmë burime (uji)." [Ja sin 33, 34]. Ose: "O njerëz! Nëse ju dyshoni në ringjalljen, atëherë *(dijeni se)* Ne ju krijuam prej dheu, pastaj prej një pike fare, pastaj

prej një droçke gjaku, pastaj sa një copë mishi e përtypur, që mund të bëhet një krijesë e plotë ose e paplotë, për t'jua bërë të qartë *(Fuqinë Tonë)*. Ne e bëjmë që të rrijë në mitër atë që dëshirojmë deri në kohën e caktuar *(për lindje)*. Pastaj Ne ju nxjerrim si foshnja *(pastaj ju japim jetë)* në mënyrë që të arrini moshën e pjekurisë. Ka prej jush që vdesin herët, e disa të tjerë jetojnë deri në pleqëri të thellë, aq sa të mos dijnë asgjë nga dija që kanë pasur. Ti e sheh tokën të tharë e pa jetë. Por, kur Ne i lëshojmë shiun ajo trazohet *(nga bimët)*, mbufatet gjelbërohet dhe nxjerr gjithfarë çifte bimësh të këndshme. Kjo është kështu, sepse Allahu është e Vërteta, se Ai i ringjall të vdekurit dhe se është Ai që ka fuqi për gjithçka. Nuk ka dyshim se Ora *(Kijameti)* do të vijë patjetër dhe Allahu do t'i ngjallë të gjithë ata që janë në varre *(të vdekurit)*." [Haxh 5 - 7]. Ose: "Është Ai që i lëshon erërat si përgëzim para mëshirës së Tij. Kur erërat bartin re të mëdha, Ne i sjellim ato mbi një tokë të vdekur dhe atje e zbresim shiun, nëpërmjet të cilit bëjmë që të dalin nga të gjitha prodhimet. Kështu do t'i nxjerrim të vdekurit; kësisoj ju mund të kujtoni." [Araf 57].

Ajetet 20 - 21

20. Nga argumentet e Tij është edhe ky, që Ai ju krijoi prej dheu, dhe pastaj ju u shtuat në popuj, që jeni shpërndarë nëpër Tokë.

21. Nga argumentet e Tij është edhe ky, që Ai krijoi për ju bashkëshorte nga lloji juaj, që të gjeni prehje tek ato dhe bëri që mes jush të ketë dashuri dhe mëshirë. Në këtë ka argumente për njerëzit që mendojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Nga argumentet e Tij është edhe ky, që Ai ju krijoi prej dheu, dhe pastaj ju u shtuat popuj, që jeni shpërndarë nëpër Tokë." - Prej argumenteve që tregojnë madhështinë dhe pushtetin absolut të Allahut është edhe fakti që Ai krijoi atin tuaj të parë, Ademin (a.s.), prej dheu. Pastaj, ju u shumuat në popuj të shpërndarë gjithandej nëpër Tokë. Origjina e krijimit tuaj është prej dheu, pastaj Allahu i Madhëruar, më i miri Krijues, vendosi që shumimi dhe vazhdimësia e jetës suaj të bëhet nëpërmjet një lëngu të përçmuar, i cili hidhet në barkun e nënës. Më pas, ai bëhet si gjak i mpiksur, që varet në muret e barkut, pastaj ajo shndërrohet në një copë si kafshatë mishi e përtypur. Më tej shndërrohet në një skelet kockor, që i ngjan formës së njeriut. Pastaj i Lartësuari i vesh ato kocka me mish. Më pas, Ai urdhëron melekun që të fryjë në këtë krijesë shpirtin, dhe kështu ai kthehet në një krijesë, që ka aftësinë e dëgjimit dhe shikimit. Pastaj, kjo krijesë e re del nga barku i nënës së vet, ashtu, i vogël, aq i dobët në forcën dhe lëvizjet e tij. Sa më shumë kalon koha, aq më shumë zhvillohen fuqitë dhe aftësitë e tij, lëvizjet dhe dhuntitë, derisa bëhet i aftë të ndërtojë qytete e kështjella, të udhëtojë në skajet më të largëta të tokës, të lundrojë në oqeane, të fitojë e mbledhë pasuri. Ai ka mençuri, dinakëri, aftësi për të menduar, analizuar, për të përftuar dituri e përvojë. Ai ka aftësi për të zgjeruar njohuritë dhe mirësitë, si ato që kanë lidhje me dynjanë, ashtu edhe ato që kanë lidhje me ahiretin. Allahu i jep çdokujt me urtësinë dhe diturinë e Tij. I Lavdëruar, i Madhëruar dhe i Dëlirë nga çdo mangësi është Allahu, që i krijoi krijesat, i nënshtroi e udhëzoi, u mësoi jetën dhe arritjen e mirësive, por edhe i bëri të larmishën e të ndryshëm në diturinë, aftësitë, arsyen e logjikën që u dhuroi; i bëri të larmishëm në bukurinë apo shëmtinë, në pasurinë apo varfërinë, në lumturinë e dëshpërimin që meritojnë. Imam Ahmedi sjell një hadith nga Ebu Musa, se Profeti i Allahut ka thënë: 2057. "Allahu i Madhëruar e krijoi Ademin prej një grushti dhé, që e mblodhi nga e gjithë Toka. Kështu, bijtë e Ademit erdhën në varësi të tokës, nga e cila u morën. Prej tyre ka të kuq, të bardhë, të zinj dhe mes këtyre ngjyrave. Midis tyre ka të ligj e të mirë.". Hadithin e sjell Ebu Daudi dhe Tirmidhiu, i cili thotë se ky është *hasen sahih*.

- "Nga argumentet e Tij është edhe ky, që Ai krijoi për ju bashkëshorte nga lloji juaj, që të gjeni prehje tek ato dhe bëri që mes jush të ketë dashuri dhe mëshirë." - Ai krijoi femrën për ju dhe nga lloji juaj njerëzor, që të jetë bashkëshortja e burrit. I Lartësuari thotë "... që të gjeni prehje tek ato ..." Gjithashtu thotë në një ajet tjetër:: "Është Allahu Ai që ju krijoi nga një njeri i vetëm *(Ademi)*, prej të cilit krijoi edhe bashkëshorten e tij *(Havanë)*, për të gjetur qetësinë tek ajo." [Earaf 189]. Domethënë, ka për qëllim Havanë, që Zoti e krijoi prej brinjës më të shkurtër të krahut të majtë të Ademit. Nëse i Madhëruari do t'i bënte njerëzit vetëm meshkuj ose të bënte që femra me të cilën do të shumohej lloji njerëzor të ishte nga lloj tjetër krijesash, xhindë apo kafshë, nuk do të ishte ky afrim dhe prirje e ndërsjelltë mes tyre, përkundrazi ata do të largoheshin nga njëri-tjetri. Gjithashtu, është prej mëshirës së Allahut që vendosi mes tyre dashuri e mëshirë të ndërsjelltë. Kështu, burri e mban femrën, gruan e tij, ose nga dashuria e prirja e fortë drejt saj, ose nga mëshira, dhembshuria e kujdesi për të. Mes tyre është dëshira e ndërsjelltë për fëmijë, nevoja për njëri-tjetrin, ndjenjat për njëri-tjetrin etj., që Zoti i ka vendosur në qenien e tyre.

- Në këtë ka argumente për njerëzit që mendojnë. - A nuk tregojnë këto për pushtetin, diturinë, mëshirën e urtësinë e plotë të Zotit të gjithësisë?

Ajetet 22 - 23

22. Nga argumentet e Tij është krijimi i qiejve e i Tokës, ndryshimet në gjuhët dhe në ngjyrat tuaja. Edhe në këtë ka argumente për njerëzit e ditur.

23. Nga argumentet e Tij është edhe gjumi juaj gjatë natës dhe ditës, edhe përpjekja juaj për të fituar nga të mirat e Tij. Në këtë ka argumente për njerëz që dëgjojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Nga argumentet e Tij është krijimi i qiejve e i Tokës ..." - Ndër shenjat që tregojnë pushtetin dhe fuqinë absolute të Allahut është edhe ky krijim madhështor. Ai i krijoi qiejt në lartësinë dhe gjerësinë e tyre, të tejdukshëm dhe me gjithë atë trashësi e madhësi, me yje e planete të shndritshme, si ato të lëvizshmet, ashtu edhe ato të palëvizshme. Ai e krijoi Tokën që të jetë poshtë qiellit, aq të dendur e të ngjeshur, duke vendosur në të male e lugina, dete e fusha, kafshë e pyje.

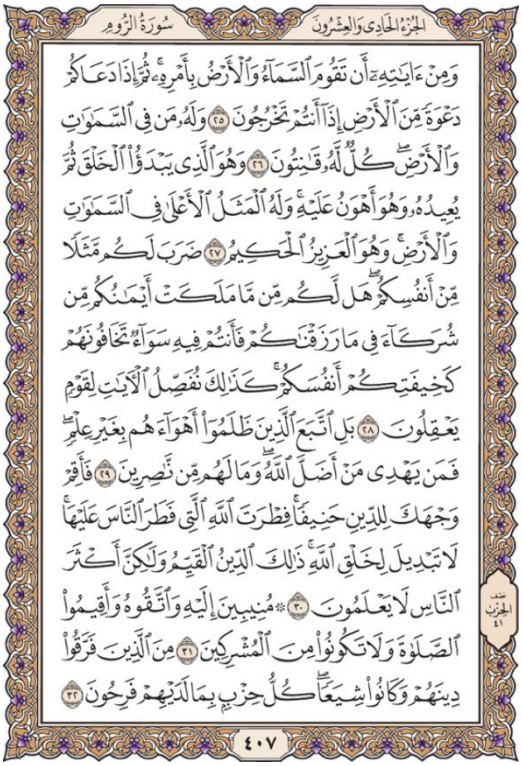
- "... ndryshimet në gjuhët dhe në ngjyrat tuaja. Edhe në këtë ka argumente për njerëzit e ditur." - Është Allahu i Madhëruar që i bëri njerëzit të ndryshëm në ngjyra dhe në gjuhë. Të gjithë banorët e Tokës, që nga fillimi i krijimit, kur Zoti krijoi Ademin, e deri në Kijamet, të gjithë kanë dy sy, dy vetulla, një hundë, ballin, gojën, faqe, e megjithatë dy veta nuk janë njësoj. Patjetër do të gjesh mes tyre ndryshime, nëse vëren me kujdes, në pamjen e tyre, në të folurën e tyre, në mimikën dhe heshtjen e tyre. Edhe nëse mund të kenë ngjashmëri të madhe, përsëri do të gjesh mes tyre ndryshime, nëse heton me kujdes.

- "Nga argumentet e Tij është edhe gjumi juaj gjatë natës dhe ditës, edhe përpjekja juaj për të fituar nga të mirat e Tij." - Prej shenjave të Tij është edhe mirësia e gjumit, gjatë të cilit arrini rehatinë e çlodhjen nga aktvitetet e përditshme. Ndërsa gjatë ditës, bëri që ju të shpërndaheni nëpër Tokë, të udhëtoni dhe të kërkoni të mirat që synoni.

- "Në këtë ka argumente për njerëz që dëgjojnë." - Ka argumente për njerëzit që kuptojnë e marrin mësim. Taberaniu sjell hadithin nga Zejd Ibn Thabiti, i cili tregon: 2058. "Më kapi një pagjumësi gjatë natës, prandaj shkova tek i Dërguari i Allahut për këtë shqetësim. Ai më tha: "Thuaj: *Allâhumme gârat en-nxhûmu, ue hede'et el ujûnu, ue ente Hajjun Kajjûm. Jâ Hajju jâ Kajjûm, enim ajni ue hed-di' lejli!*" Pasi unë e thashë këtë lutje, u qetësova (dhe më zuri gjumi)." [141]

Ajetet 24 - 25

24. Nga argumentet e Tij është edhe vetëtima, që Ai jua tregon edhe për t'ju

الجزء الحادي والعشرون سورة الروم
وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ
دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ
يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا
مِّنْ أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن
شُرَكَآءَ فِى مَا رَزَقْنَٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ
كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ
فَمَن يَهْدِى مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقِمْ
وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ
لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَٱتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا۟
ٱلصَّلَوٰةَ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟
دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾
الجزء ٢١
٤٠٧

frikësuar, edhe për të shpresuar. Nga qielli zbret shi, me të cilin ngjall tokën, pasi ajo ka vdekur. Në këtë ka argumente për ata që mendojnë.

25. Nga argumentet e Tij është edhe ky, që Ai i bën qiellin dhe Tokën të qëndrojnë me urdhrin e Tij. Pastaj, kur Ai t'ju thërrasë me thirrjen e Tij *(për ringjallje)*, **ju menjëherë do të dilni prej tokës.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Nga argumentet e Tij është edhe vetëtima që Ai jua tregon juve edhe për t'ju frikësuar, edhe për të shpresuar ..." - pra nga argumentet që tregojnë madhështinë e Tij është edhe "... vetëtima që Ai jua tregon juve edhe për t'ju frikësuar, edhe për të shpresuar ...". shpesh ju frikësoheni pas atyre vetëtimave për shirat e rrëmbyeshëm e shkatërrimtarë që mund të zbresin ose për atë zë të frikshëm që vjen pas atyre vetëtimave, që mund të jenë edhe vdekjeprurëse. E herë të tjera mbusheni me shpresë për shirat aq shumë të pritura dhe të domosdoshme për bimësinë e tharë. Prandaj dhe i Lartësuari tha:

- "... dhe nga qielli zbret shi me të cilin e ngjall tokën pasi ka vdekur." - pra pasi ishte shkretuar tërësisht pa mbetur në të asnjë bimësi e shenjë jete, pasi asaj i zbret shiu, ajo gëlon plot jetë siç thotë i ladëruari: "... Ti e sheh tokën të tharë e pa jetë. Por, kur Ne i lëshojmë shiun ajo trazohet *(nga bimët)*, mbufatet gjelbërohet dhe nxjerr gjithfarë çifte bimësh të këndshme." [Haxh 5].

- "Në këtë ka argumente për ata që mendojnë." - Në të gjitha këto ka mësime e argumente të qarta, që tregojnë për vërtetësinë e ringjalljes dhe Ditën e Llogarisë.

- "Nga argumentet e Tij është edhe ky që Ai i bën qiellin dhe Tokën të qëndrojnë me urdhrin e Tij." - Kjo i ngjan ajetit tjetër: "Ai e mban qiellin të mos bjerë në Tokë, veç nëse dëshiron Ai, sepse Allahu është i Butë e Mëshirëplotë me njerëzit." [Haxh 65]. Ose: "Është Allahu Ai që i mban qiejt dhe tokën që të mos bien. Po të binin, s'ka asnjë veç Tij që mund t'i mbajë; Ai është i Butë dhe Falës i Madh." [Fatir 41]. Kur Umer Ibn Hatabi dëshironte të përforconte ndonjë betim të tij, thoshte: "Betohem në Atë, që i bën qiellin dhe Tokën të qëndrojnë me urdhrin e Tij." Pra, ato qëndrojnë më urdhrin e Allahut, duke iu nënshtruar vullnetit të Tij. Kur të vijë Dita e Kijametit, Toka do të bëhet tjetër Tokë dhe qiejt të tjerë qiej. Atë ditë, të vdekurit do të dalin nga varret e të tyre të gjallë, duke iu përgjigjur urdhrit të Tij:

- "Pastaj, kur Ai t'ju thërrasë me thirrjen e Tij *(për ringjallje)*, **ju menjëherë do të dilni prej tokës." -** Në një ajet tjetër thotë: "Ditën, kur Ai t'ju thërrasë dhe ju t'i përgjigjeni të përulur e duke e lavdëruar, do t'ju duket se qëndruat *(në dunja)* veçse për pak kohë." [Isra 52]. Ose: "Ata *(mohuesit)* thonë: "Atëherë, ai kthim do të jetë dëshpërues për ne!" Ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe ja, ata do t'ia behin mbi sipërfaqen e tokës." [Naziat 13] "Pastaj do t'i fryhet Surit dhe menjëherë ata do të

dalin prej varreve me të shpejtë për te Zoti i tyre. Ata do të thonë: "Ah! Të mjerët ne! Po kush na ka ngritur prej shtretërve ku qemë shtrirë?" Kjo është ajo që ka premtuar i Gjithëmëshirshmi dhe e vërtetë qe fjala e të dërguarve. Ai do të jetë veçse një zë i fuqishëm dhe atëherë, ata do të sillen të gjithë para Nesh." [Ja sin 51 - 53].

Ajetet 26 - 27

26. Atij i përket gjithçka që ndodhet në qiej e në Tokë dhe vetëm Atij i është nënshtruar çdo gjë.

27. Është Ai që e fillon krijimin, dhe pastaj e përsërit atë, dhe kjo *(përsëritja)* është edhe më e lehtë për Të. Atij i takon përshkrimi më i lartë në qiej e në Tokë dhe Ai është Ngadhënjimtari, i Urti.

Shpjegimi i ajeteve

- "Atij i përket gjithçka që ndodhet në qiej e në Tokë ..." - Çdo gjë është pronë e Allahut dhe nën sundimin e Tij. Të gjithë janë robër e krijesa të Tij.

- "... dhe vetëm Atij i është nënshtruar çdo gjë." - Të gjithë janë të nënshtruar, të frikësuar e të përulur, me hir ose me pahir.

- "Është Ai që e fillon krijimin dhe pastaj e përsërit atë, dhe kjo *(përsëritja)* **është edhe më e lehtë për Të." -** Gjithçka për Të është e lehtë. Buhariu sjell një hadith prej Ebu Hurejrës (Allahu qoftë i kënaqur me të!), që Profeti ﷺ tregon se: Allahu i Lartësuar ka thënë: 2059. "Më akuzoi për gënjeshtar biri i Ademit, dhe nuk i takon atij të më akuzojë Mua! Më ka fyer biri i Ademit, dhe nuk i takon atij të më fyejë Mua! Me akuzoi për gënjeshtar kur tha: "Zoti nuk ka për të më rikthyer në jetë, ashtu siç më krijoi herën e parë!" Por fillimi i krijimit nuk është më i lehtë se rikrijimi." Më ka fyer kur tha se Unë kam bir, ndërsa Unë jam Kryepari *(Es-Samed)***.** Ai që nuk ka lindur asnjë dhe nuk është i lindur *(nga dikush)*. Asgjë *(e askush)* nuk mund të jetë si Ai."

- "Atij i takon përshkrimi më i lartë në qiej e në Tokë ..." - Ibn Abasi shpjegon se kjo i ngjan fjalës së Allahut: "... Nuk ka të ngjashëm me Të. Ai është Gjithëdëgjuesi, Gjithëshikuesi." [Shura 11]. Katade thotë: "Përshkrimi i Tij është dëshmia se: Nuk ka të Adhuruar tjetër me meritë veç Tij dhe nuk ka Zot, Kujdestar e rregullues të çështjeve të krijesave, përveç Tij."

- "... dhe Ai është Ngadhënjimtari, i Urti." - Allahu është *El Aziz* – Ngadhënjimtari që nuk mposhtet kurrë. Ai është El *Hakim* - i Urti në fjalët dhe veprat e Tij, si ato të krijimit dhe funksionimit të gjithësisë, ashtu edhe në ato të Sheriatit që vendosi për krijesat, që ta adhurojnë e jetojnë sipas tij.

Ajetet 28 - 29

28. Ai *(Allahu)* **ju jep një shembull nga vetë ju. Mos vallë, ju i konsideroni ortakë në pasurinë që Ne jua kemi dhënë juve ata që i keni në zotërimin** *(skllevërit)* **tuaj? A i keni frikë ata** *(robërit)*, **ashtu siç keni frikë nga njëri-tjetri** *(atëherë si më përshkruani Mua ortak)*? **Kështu u sqarojmë Ne faktet njerëzve që mendojnë.**

29. Por ata që e ngarkuan veten me padrejtësi, u shkuan pas epsheve të tyre pa kurrfarë diturie. E kush mund ta sjellë në rrugë të drejtë atë që Allahu e ka lënë të humbur? Për ata nuk do të ketë asnjë ndihmës.

Shpjegimi i ajeteve

Ky është një shembull, që Allahu i Madhëruar ua sjell idhujtarëve, të cilët i shoqërojnë Atij ortakë e të barabartë, edhe pse ata e dinë mirë dhe e pohojnë me gojën e tyre se idhujt që ata i adhurojnë dhe ku shpresojnë janë robër e krijesa, janë pronë e Allahut, si çdo krijesë tjetër. Në dy *Sahih*-ët shënohet: "Kur idhujtarët bënin *telbije* për fillimin e haxhit, thoshin: "*Lebbejke lâ sherike leke, il-lâ sheriken hue lek, temlikuhû ue mâ melek (Të përgjigjemi Ty, o Zot! Ti nuk ke ortak, përveç ortakut që e ke zgjedhur për Veten Tënde! Ai dhe ajo që ai zotëron janë prona Jote."*

- "Ai *(Allahu)* **ju jep një shembull nga vetë ju." -** Ju jep një shembull, që vetë ju e dëshmoni në veten tuaj.

- "Mos vallë, ju i konsideroni ortakë në pasurinë që Ne jua kemi dhënë juve ata që keni në zotërimin *(skllevërit)* **tuaj?" -** A

do të dëshironit ju, që skllavi juaj të jetë ortak me të drejta të barabarta në pasurinë tuaj?

- "A i keni frikë ata *(robërit)* **ashtu siç keni frikë nga njëri-tjetri**?" - A frikësoheni prej tyre që të kenë pjesë në pasurinë tuaj? Kuptimi: Ju nuk e dëshironi kurrsesi që të keni ortakë në pasuritë tuaja, atëherë si pretendoni diçka të tillë për Zotin? Si pretendoni se Ai ka ortak e partner në pushtetin e Tij dhe në meritën e adhurimit?! Si trilloni se ka të tjerë zota të barabartë me Të? Kështu, ju pohoni për Zotin diçka që e urreni dhe nuk e pranoni për veten tuaj. Ky trillim, që ata nuk e pranojnë as për veten e tyre, nuk është i vetmi. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Ato *(vajzat)* që i urrejnë për vete, ia veshin Allahut *(si fëmijë)* ..." [Nahl 62]. Ky është një rast tjetër kur idhujtarët trillojnë padrejtësisht për Zotin gjëra që për veten e vet kurrsesi nuk do t'i pranonin. I Lartësuari thotë: "Ata shpifin se Allahu ka *(si fëmijë)* vajzat - I pastër qoftë Ai nga përshkrimet e tyre! - ndërsa për veten e tyre zgjedhin çfarë ua ka ënda *(djemtë)*. Kur ndonjëri prej tyre përgëzohet se i ka lindur vajzë, fytyra i nxihet dhe ai mbushet plot dëshpërim. Fshihet prej njerëzve për shkak të së keqes që ja njoftuan. A ta mbajë atë, ashtu i turpëruar, apo ta mbulojë atë *(të gjallë)* në dhe? Sa i keq është gjykimi i tyre!" [Nahl 58, 59]. Të tilla trillime e pohime të pabaza janë shprehje e shëmtuar e *kufrit*, që ka zënë vend në zemrat e tyre.

- "Kështu u sqarojmë Ne faktet njerëzve që mendojnë." - Nëpërmjet të tillë shembujsh, që njerëzit i përjetojnë dhe kuptojnë lehtësisht, ua sqaron i Madhëruari faktet njerëzve që kanë logjikë dhe aftësinë të mendojnë e të kuptojnë.

- "Por ata që e ngarkuan veten me padrejtësi, u shkuan pas epsheve të tyre pa kurrfarë diturie." - Ata që adhurojnë idhuj e i bëjnë Zotit ortakë, e bëjnë diçka të tillë thjesht të shtyrë nga dëshirat e tyre pa fre, pa asnjë dituri e fakt nga Zoti. Kështu, ata i bëjnë padrejtësi vetvetes.

- "E kush mund ta sjellë në rrugë të drejtë atë që Allahu e ka lënë të humbur?" - Askush nuk mund ta sjellë në udhë atë që Zoti e ka gjykuar për të mbetur në humbje**.**

- "Për ata nuk do të ketë asnjë ndihmëtar." - Askush nuk mund t'i shpëtojë e t'i mbrojë ata kundrejt pushtetit të Allahut, sepse ajo që Allahu dëshiron të jetë e të përmbushet, ajo do të jetë, ndërsa ajo që Allahu nuk ka dëshiruar të jetë, ajo kurrsesi nuk mund të jetë.

Ajetet 30 - 32

30. Përkushtohu me gjithë qenien tënde në fenë e drejtë monoteiste, - natyrën e pastër fillestare, në të cilën Allahu i krijoi njerëzit. Askush nuk mund ta tjetërsojë atë që ka krijuar Allahu. Ajo është feja e drejtë, por shumë nga njerëzit nuk e kuptojnë.

31. Kthehuni tek Ai *(me pendim e bindje)*! **Kijeni frikë Atë dhe faleni rregullisht namazin e mos u bëni si idhujtarët,**

32. si ata të cilët e përçanë fenë e tyre dhe u ndanë në sekte, ku secili sekt i gëzohet idesë së vet.

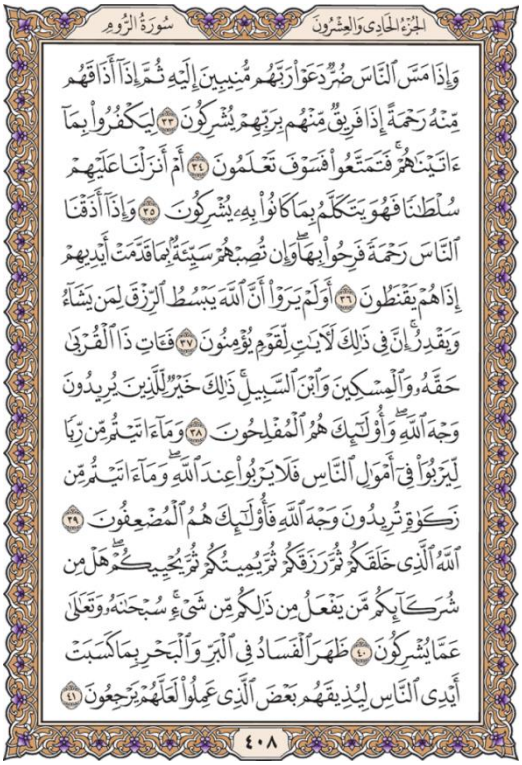
Shpjegimi i ajeteve

- "Përkushtohu me gjithë qenien tënde në fenë e drejtë monoteiste, - natyrën e pastër fillestare, në të cilën Allahu i krijoi njerëzit." - Përkushtohu me tërë qenien tënde dhe ji i vazhdueshëm e i palëkundur në fenë tënde, fenë e Ibrahimit, që ishte besimdrejtë dhe larg çdo idhujtarie. Kjo është feja në të cilën të udhëzoi Zoti yt, fe të cilën Ai e përkreu plotësisht. Përveç kësaj, kjo fe është tërësisht në përputhje me natyrshmërinë e pastër, në të cilën Zoti yt i krijoi krijesat. Njerëzit janë krijuar në fillim me një natyrë të pastër e të prirur për të njohur Zotin e gjithësisë, për ta besuar Atë si një të vetëm dhe për ta adhuruar vetë Atë, siç u shtjellua në tefsirin e ajetit: "Kujto kur Zoti Yt nxori nga shpina e bijve të Ademit pasardhësit e tyre dhe i bëri të dëshmojnë, duke u thënë: "A nuk jam Unë Zoti juaj?" - "Po, - thanë ata, - dëshmojmë për këtë!". Atëherë, mos thoni Ditën e Kijametit: "Ne

s'kemi ditur gjë për këtë.". Ose që të mos thoni: "Etërit tanë ishin idhujtarë, ndërsa ne jemi thjesht pasardhës të tyre. Atëherë do të na ndëshkosh për atë që bënë ata pasues të kotësive?" Kështu i shtjellojmë Ne argumentet me hollësi, që ata të kthejnë rrugë *(drejt nesh)*." [Araf 172 - 174]. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ijad Ibn Humari, se Profeti a.s ka thënë: 2060. "Allahu i Lartësuar thotë: "Unë i krijova robërit e Mi me besim të drejtë (*hunefa*), por atyre iu vërsulën shejtanët dhe i larguan nga feja e tyre, duke ua bërë haram atë që unë ua bëra hallall." Do të përmendim në vijim hadithe, në të cilat tregohet se Allahu i Madhëruar i krijoi robërit me një natyrë të pastër, që e do Islamin, pra, dorëzimin ndaj një Zoti të vetëm, por atyre u vërsulen shejtanët dhe i devjojnë, duke i futur në fe të kota e të gabuara, si ajo jehude, e krishtere apo zjarrputizmi.

- Askush nuk mund ta tjetërsojë atë që ka krijuar Allahu. - Disa mëtojnë se kjo fjali, edhe pse është një fjali dëftore, në fakt është një urdhër. Kështu, kuptimi i saj është: Askush të mos e tjetërsojë natyrshmërinë e pastër, në të cilën Zoti i krijoi njerëzit! Kjo i ngjan fjalës së Allahut kur Ai flet për Qaben: "Atje ka shenja të qarta, siç është Vendi i Ibrahimit dhe kush hyn në të, ai është i sigurt. ..." [Al Imran 98]. Domethënë, kush hyn në të duhet të mos cenohet dhe duhet të jetë i qetë e i sigurt. Ky është një shpjegim i mirë dhe i saktë. Ndërsa të tjerë kanë thënë se kjo është një fjali dëftore dhe si e tillë duhet kuptuar. Ajo na jep një mesazh të qartë se Allahu i Madhëruar i ka krijuar të gjitha krijesat me një natyrë të pastër dhe të drejtë. Të gjithë lindin të tillë, me këtë natyrshmëri të pastër, të prirur të besojë një Zot të vetëm e t'i dorëzohet Atij. Nuk ka asnjë ndryshim mes njerëzve në këtë natyrshmëri, në të cilën i ka krijuar Zoti. Për këtë arsye, Ibn Abasi, Nehaiju, Seid Ibn Xhubejri, Muxhahidi, Ikrime, Katade dhe Dahaku, duke shpjeguar këtë ajet, kanë thënë se ka kuptimin: Askush nuk mund ta tjetërsojë fenë e Allahut. Edhe Buhariu e shpjegon kështu, duke sqaruar se fjalët "*ed-din*" (fe) dhe "*el fitra*" (natyrshmëri) tregojnë Islamin. Pra, askush nuk mund të tjetërsojë fenë islame, fe në të cilën Allahu i brumosi njerëzit. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi i Ebu Hurejrës, se Profeti i Allahut ka thënë: 2061. "Çdo foshnjë lind në *fitra*, - në një transmetim tjetër thuhet: "në besim të pastër Islam", - por prindërit e tij ia ndërrojnë natyrshmërinë dhe e bëjnë çifut, të krishterë ose *mexhus*, ashtu siç lind bagëtia, e plotë pa cene. A keni parë ndonjë të tillë që të jetë me cene?" Pastaj lexoi: "... natyrën e pastër fillestare, në të cilën Allahu i krijoi njerëzit. Askush nuk mund ta tjetërsojë atë që ka krijuar Allahu. Kjo është feja e drejtë." Imam Ebu Xhafer Ibn Xheriri sjell hadithin nga El Esued Ibn Seri' i fisit Beni Sadi, i cili rrëfen: 2062. "Unë kam marrë pjesë së bashku me Profetin e Allahut në katër beteja. Njëherë, disa ushtarë, pasi vranë armiqtë e armatosur, vranë edhe fëmijët e tyre. Kur Profeti i Allahut mori vesh për këtë ngjarje të rëndë, u zemërua shumë dhe tha: "Ç'janë këta njerëz, që vrasin fëmijë?!" Një burrë i tha: "O i Dërguari i Allahut! Po a nuk ishin ata fëmijë idhujtarësh?!" Profeti i Allahut iu përgjigj: "A nuk janë më të mirët nga mesi juaj fëmijë idhujtarësh?!" Më pas tha: "Mos vrisni fëmijë, mos vrisni fëmijë! Çdo njeri lind me natyrë të pastër dhe vazhdon të jetë i tillë deri në momentin kur fillon të flasë dhe të kuptojë; atëherë prindërit e kthejnë atë në hebre ose të krishterë."

- "Ajo është feja e drejtë, por shumë nga njerëzit nuk e kuptojnë." - Përkushtimi dhe kapja fort pas Sheriatit të shpallur prej Zotit dhe natyrshmërisë së pastër është feja e drejtë dhe rruga e mbarë, por shumica e njerëzve nuk e njohin dhe i kthejnë shpinën asaj, siç thotë i Madhëruari në ajetin tjetër: "Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti." [Jusuf 103]. Ose: "Në qoftë se u bindesh shumicës në tokë, ata do të të devijojnë nga rruga e Allahut. Ata ndjekin veçse supozime dhe

الجزء الحادي والعشرون سورة الروم
وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا۟ رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم
مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ
ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ
سُلْطَٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا۟ بِهِۦ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَآ أَذَقْنَا
ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا۟ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ
إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ
وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾ فَـَٔاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ
حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ
وَجْهَ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا
لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ فَلَا يَرْبُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن
زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾
ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِن
شُرَكَآئِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ
عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ
أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾
٤٠٨

nuk bëjnë gjë tjetër, por veçse gënjejnë. Zoti yt e di më së miri se kush është larguar nga rruga e Tij dhe Ai e di më së miri se cilët janë të udhëzuarit." [En'am 116. 117].

- **"Kthehuni tek Ai** *(me pendim e bindje)*!" - Kthehuni me bindje, të dorëzuar dhe të penduar në rrugën e drejtë.

- **"Kijeni frikë Atë ..."** - Frikësojuni ndëshkimit të Tij dhe gjithmonë kujtoni e ndieni mbikëqyrjen e Tij, në çdo fjalë e vepër, në çdo gjendje e kohë.

- **"... dhe faleni rregullisht namazin - pra përkryejeni këtë adhurim madhështor për Zotin, në shenjë bindjeje e adhurimi madhështor për Të, e mos u bëni si idhujtarët ..."** - Besojeni Allahun si Një e të Vetëm dhe përkushtojani të gjitha adhurimet me sinqeritet vetëm për të kënaqur Atë. Me zbatimin dhe të jetuarit sipas besimit të drejtë synoni veçse kënaqësinë e Allahut të Lartësuar. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Jezid Ibn Ebu Merjemi, i cili rrëfen se, njëherë, Umer Ibn Hatabi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) kaloi pranë Muadh Ibn Xhebelit dhe i tha: "Çfarë e mban lart e të fortë këtë umet (muslimanët)?" Muadhi u përgjigj: "Janë tri gjëra, të cilat janë shpëtimtaret: (1) *ihlasi* (sinqeriteti), që në fakt është "*el fitra*", pra, natyra e pastër fillestare, në të cilën Allahu i krijoi njerëzit; (2) namazi, i cili në fakt është e gjithë feja dhe besimi; (3) bindja e plotë ndaj Zotit dhe Profetit *(el ta'atu*), e cila siguron pacenueshmërine dhe mbrojtjen (e fesë dhe besimit)." Umeri i tha: "Të vërtetën ke thënë!"

- **"... si ata të cilët e përçanë fenë e tyre dhe u ndanë në sekte, ku secili sekt i gëzohet idesë së vet."** - Mos u bëni si ata idhujtarë, të cilët u përçanë dhe u larguan nga besimi i pastër dhe rruga e drejtë. Ata u ndanë në grupacione e fraksione, duke u larguar nga bazat e fesë së vërtetë e duke tjetërsuar mësimet e udhës së drejtë. Mos u bëni as si ata që besonin një pjesë të fesë dhe mohonin një pjesë të saj, duke u shndërruar në grupe e parti të shumta. Edhe ky umet është përçarë në grupacione të shumta, ashtu si popujt para tyre. Të gjitha ato grupacione janë në humbje, përveç njërit. Të shpëtuarit janë vetëm ata që pasojnë traditën e Profetit dhe qëndrojnë të bashkuar e të kapur fort pas Librit të Zotit dhe Traditës së Profetit. Ata i marrin këto mësime të pastra dhe i kuptojnë saktë, ashtu siç i kuptuan brezat e parë të këtij umeti, sahabët, tabiinët dhe imamët e diturisë. Kështu vazhdojnë të palëkundur në këto baza të pastra që nga kohët e hershme, deri në kohët e sotme, siç thotë hadithi që Hakimi sjell në *Mustedrak*-un e tij, se Profeti është pyetur për grupin e shpëtuar: 2063. "Kush janë ata, o i Dërguari i Allahut?" Ai tha: "Janë ata që pasojnë rrugën, në të cilën jam unë sot dhe shokët e mi." [142]

Ajetet 33 - 37

33. Kur njerëzit i prek ndonjë e keqe, ata me përulje i luten Zotit të tyre, duke iu drejtuar vetëm Atij me pendim. Por, kur Allahu u jep atyre nga të mirat e Tij, atëherë disa prej tyre i bëjnë shok Atij.

34. Le të mohojnë atë që Ne u kemi dhënë dhe le të kënaqen, se më vonë do ta kuptojnë.
35. A mos vallë, u kemi shpallur atyre ndonjë argument, që u flet për atë *(idhull)***, që ata më përshkruajnë Mua?**
36. Kur Ne u japim njerëzve *(begati e të mira)* **nga mëshira Jonë, ata gëzohen me to. Ndërsa kur ata i godet ndonjë e keqe për shkak të veprave të tyre, atëherë ata humbin çdo shpresë.**
37. Po, a nuk shohin ata se Allahu ia shton rizkun atij që Ai do dhe ia pakëson atij që Ai do? Në gjithë këtë ka argumente për njerëzit që besojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Kur njerëzit i prek ndonjë e keqe, ata me përulje i luten Zotit të tyre, duke iu drejtuar vetëm Atij me pendim. Por, kur Allahu u jep nga të mirat e Tij, atëherë disa prej tyre i bëjnë shok Atij." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth njerëzve, të cilët, kur janë ngushtë e në vështirësi, i luten vetëm Allahut e askujt tjetër veç Tij, por kur Ai u dhuron çlirim e mirësi, disa prej tyre i shoqërojnë ortakë dhe adhurojnë të tjerë, veç Tij.

- "Le të mohojnë atë që Ne u kemi dhënë dhe le të kënaqen, se më vonë do ta kuptojnë." - Duke i bërë ortak Zotit, ata tregojnë se janë mohues e mosmirënjohës për dhuratat e Tij. Kështu vazhdojnë të kënaqen me ato mirësi, pa i dhënë hakun e mirënjohjes, por i Lartësuari i kërcënon: "... le të kënaqen *(për pak kohë)*, se më vonë do ta kuptojnë." Disa selefë kanë thënë: "Për Zotin, sikur të më kërcënonte roja i një kopshti, do të frikësohesha. Pa mendo se këtu po të kërcënon Ai që mjafton t'i thotë diçkaje "Bëhu!", dhe ajo bëhet." Në vijim, Allahu i Lartësuar hedh poshtë kotësitë e idhujtarëve, të cilët adhurojnë idhuj pa asnjë argument dhe dituri të ndritur prej Tij:

- "A mos vallë, u kemi shpallur atyre ndonjë argument, që u flet për atë (idhull), që ata më përshkruajnë Mua?" - Kjo është një pyetje, që i dihet përgjigjja. Pra, ata nuk kanë asnjë argument për kotësirat që adhurojnë veç Allahut.

- "Kur Ne u japim njerëzve (begati e të mira) nga mëshira Jonë, ata gëzohen me to. Ndërsa kur ata i godet ndonjë e keqe për shkak të veprave të tyre, atëherë ata humbin çdo shpresë." - Ky është një qortim për njerëzit në përgjithësi, përveç atyre që Allahu i ka nderuar e bekuar, duke u dhënë besim të pastër e të vërtetë. Kështu, njeriu, - përveç atyre që Allahu i ruan, - kur gëzon mirësi, e kalon kufirin në mendjemadhësi e vetëkënaqësi. Allahu i Madhëruar thotë: "Por kur Ne i dhurojmë atij të mira, pasi një e keqe e ka goditur, ai thotë: "Kaluan të këqijat prej meje!". Vërtet, ai gëzohet tej mase dhe bëhet mendjemadh." [Hud 10]. Domethënë, e kalon masën duke u gëzuar në veten e tij dhe u krenohet e lëvdohet të tjerëve. Ndërsa kur e kap fatkeqësia, e humbet shpresën se mund t'i rikthehen ndonjëherë të mirat. Por i Lartësuari thotë: "Nuk bëjnë kështu ata të cilët kanë durim dhe bëjnë vepra të mira. Për ta do të ketë falje dhe shpërblim të madh." [Hud 11]. Këta bëjnë durim gjatë ngushtive dhe belave dhe bëjnë vepra të mira, kur janë në kohë mirësie. Në një hadith të saktë në dy *Sahih*-ët, thuhet: 2064. "Çudi me çështjen e besimtarit! Çdo gjë që Allahu i cakton, është mirësi për të. Nëse e godet një fatkeqësi, ai bën durim, dhe kjo është mirësi për të. Nëse i vjen një e mirë, ai tregon mirënjohje, dhe kjo është mirësi për të.".

- "Po, a nuk shohin ata se Allahu ia shton rizkun atij që Ai do dhe ia pakëson atij që Ai do? Në gjithë këtë ka argumente për njerëzit që besojnë." - Allahu i Lavdëruar e bën të gjithë këtë me urtësinë dhe me drejtësinë e Tij. Ai ia shton rizkun dikujt dhe ia pakëson dikujt tjetër. Në të gjitha këto caktime të Zotit ka argumenta për njerëzit që besojnë drejt.

Ajetet 38 - 40

38. Prandaj, jepja të afërmit atë që i takon, po ashtu edhe të varfrit, edhe udhëtarit! Kjo është shumë më e mirë për

ata që kërkojnë kënaqësinë e Allahut. Ata janë të shpëtuarit.

39. Ajo pasuri, nga pasuritë e njerëzve, që e jepni me qëllimin për ta shtuar, nuk ka për t'u shtuar nga Allahu. Kurse për pasurinë që e jepni si zekat, me qëllim që të kënaqni Allahun, atyre do t'u shumëfishohet shpërblimi.

40. Është Allahu Ai që ju ka krijuar ju, që ju ka dhënë rizkun, që ju bën të vdisni, e pastaj do t'ju ringjallë. A ka ndonjë prej zotave tuaj, që mund të bëjë diçka nga këto? I pastër dhe i lartësuar është Ai nga ajo që ata i shoqërojnë!

Shpjegimi i ajeteve

- "Prandaj, jepja të afërmit atë që i takon ..." - Domethënë, bamirësinë dhe ruajtjen e lidhjeve farefisnore.

- "Po ashtu edhe të varfrit ..." - Domethënë, atij që nuk ka asnjë pasuri, me të cilën të përmbushë nevojat e veta, ose ka fare pak, aq sa nuk i mjafton.

- "... edhe udhëtarit!" - Bëhet fjalë për udhëtarin që ka nevojë për mbështetje e ndihmë për të përfunduar udhëtimin e tij.

- "Kjo është shumë më e mirë për ata që kërkojnë kënaqësinë e *(shikimit në fytyrën e)* **Allahut."** - Domethënë, për ata që synojnë të arrijnë kënaqësinë e shikimit në fytyrën e Zotit në Ditën e Kijametit. Kjo është kënaqësia më e madhe dhe qëllimi më i lartë.

- "Ata janë të shpëtuarit." - Të shpëtuar në dynja dhe në ahiret.

- "Ajo pasuri, nga pasuritë e njerëzve, që e jepni me qëllimin për ta shtuar, nuk ka për t'u shtuar nga Allahu." - Ai që e jep një dhuratë, me qëllimin që njerëzit t'ia kthejnë me më shumë sesa ka dhënë, ai nuk ka shpërblim tek Zoti. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi, Muxhahidi, Dahhaku, Katade etj. Kjo lloj vepre, - thotë Dahaku, - edhe pse mund të jetë e lejuar, nuk ka shpërblim prej Zotit. Allahu i Madhëruar e ndaloi në mënyrë të veçantë Profetin ﷺ nga një veprim i tillë. Domethënë, ajo ishte e ndaluar për Profetin ﷺ, por jo për të tjerët. Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij në një ajet tjetër: "Mos u mburr me atë që jep e mos të të duket shumë!" [Mudethir 6]. Kuptimi i ajetit, sipas njërit prej shpjegimeve të sjella rreth tij, është: Mos i bëj mirësi askujt me qëllimin që ai të ta kthejë bamirësinë me diçka më shumë se ajo!". Në fakt, këtu kemi të bëjmë me një urdhër të veçantë vetëm për Profetin ﷺ. Shpërblimi shpresohet vetëm për atë që e jep për të arritur pastërtinë tek Zoti.

- "Kurse për pasurinë që e jepni si zekat me qëllim që të kënaqni Allahun, atyre do t'u shumëfishohet shpërblimi." - Buhariu sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti ka thënë: 2065. "Kur dikush jep sadaka diçka me vlerë sa një hurmë e vogël, të fituar me punë të ndershme, - dhe Allahu pranon veçse të mirën - Allahu ia pranon atë me të djathtën e Tij, e pastaj ia zmadhon, kujdeset dhe e përmirëson atë për sadaka-dhënësit, - ashtu siç kujdeseni ju për foshnjën e sapo ndarë nga gjiri, - derisa ajo *(sadakaja)* rritet e bëhet sa një mal." [143]

- "Është Allahu Ai që ju ka krijuar ju, që ju ka dhënë rizkun ..." - Allahu është Krijuesi dhe Furnizuesi. Ai e nxjerr njeriun nga barku i nënës lakuriq e të paditur, me shikim, dëgjim, fuqi dhe aftësi të dobëta, pastaj ia forcon të gjitha këto, i dhuron mirësi të shumta, pasuri, zotërim e pushtet, aftësi për të arritur e fituar të mira e begati. Imam Ahmedi sjell një hadith prej dy bijve të Halidit, të cilët tregojnë: "Shkuam njëherë tek Profeti ﷺ, kur ai ishte duke rregulluar diçka, dhe e ndihmuam atë. Atë ditë, ai na tha: 2066. "Kurrë mos e humbni shpresën për rizkun e Zotit, për sa kohë jeni ende në jetë. A nuk e shihni se si njeriun e lind nëna e vet, të kuq e pa asnjë rrobë, pastaj Allahu Krenar dhe i Lartësuar e furnizon?!"

- "... që ju bën të vdisni e pastaj do t'ju ringjallë." - Pasi të jetoni në këtë dynja aq sa Ai ka vendosur, ju keni për të vdekur. Më pas, Ai ka për t'ju ringjallur në Ditën e Kijametit.

- "A ka ndonjë prej zotave tuaj që mund të bëjë diçka nga këto?" - A është ndonjë

nga idhujt, që ju ia përshkruani Zotit si ortakë, që të mundet të bëjë diçka të tillë?! Jo, askush nuk mund të bëjë nga këto vepra, që vetëm Zoti i ka në dorë. Ai është i Vetmi që ka pushtetin për të krijuar e furnizuar krijesat, për të dhënë jetën dhe për të sjellë vdekjen, për të ringjallur krijesat në Ditën e Kijametit.

- "I pastër dhe i lartësuar është Ai nga ajo që ata i shoqërojnë." - I Lartësuar, i Madhëruar, i Dëlirë e larg cdo të mete është Allahu. Ai nuk ka shok e partner, nuk ka të ngjashëm e të barabartë me të. Ai nuk ka fëmijë e as prindër. Ai është Allahu, Një dhe i Vetëm. Allahu është Absoluti *(Es-Samed)*. Ai nuk ka lindur askënd dhe nuk është i lindur. Asgjë *(e askush)* nuk mund të jetë si Ai.

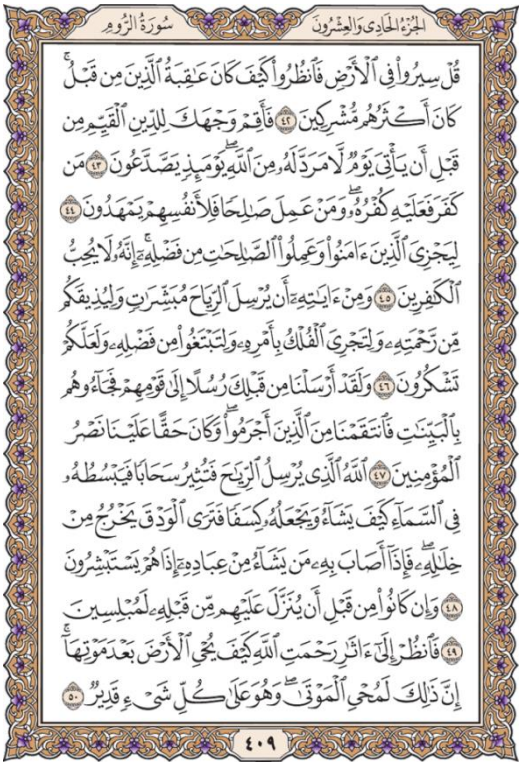
Ajetet 41 - 42

41. E keqja është shfaqur në tokë e në det, për shkak të asaj që bëjnë duart e njerëzve, që ata të shijojnë një pjesë të ndëshkimit që meritojnë dhe me shpresë që të kthejnë rrugë.

42. Thuaj: "Udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si qe përfundimi i atyre që ishin më parë! Shumica prej tyre ishin idhujtarë.".

Shpjegimi i ajeteve

- "E keqja është shfaqur në tokë e në det, për shkak të asaj që bëjnë duart e njerëzve ..." - Pakësimi i prodhimeve dhe begative vjen për shkak të gjynaheve e poshtërsive të njerëzve. Ebu el Alije ka thënë: "Ai që nuk i bindet Allahut dhe zhytet në poshtërsi e gjynahe, në fakt, ka shkaktuar dhe përhapur shkatërrimin në tokë. Rregullimi e mirësia në qiej dhe në tokë arrihet veçse përmes bindjes ndaj Allahut të Madhëruar." Në një hadith që e sjell Ebu Daudi thuhet: 2067. "Një dënim i ekzekutuar me drejtësi në tokë është më i mirë për njerëzit sesa të bjerë shi (i begatshëm) për dyzet mëngjese rresht." Shkaku i kësaj mirësie është se, kur në tokë zbatohen ligjet e Zotit dhe dënimet për padrejtësitë e poshtërsitë, njerëzit, ose shumica e tyre ndalen nga veprimi e

الجزء الحادي والعشرون سورة الروم

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ
كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ مِن
قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۖ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ مَن
كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾
لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ
ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ مُبَشِّرَٰتٍ وَلِيُذِيقَكُم
مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَلِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم
بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَٱنتَقَمْنَا مِنَ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ ۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ
ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُۥ
فِى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ يَشَآءُ وَيَجْعَلُهُۥ كِسَفًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَٰلِهِۦ ۖ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ
﴿٤٨﴾ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِۦ لَمُبْلِسِينَ
﴿٤٩﴾ فَٱنظُرْ إِلَىٰٓ ءَاثَٰرِ رَحْمَتِ ٱللَّهِ كَيْفَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ
إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

٤٠٩

përhapja e gjërave të ndaluara nga Zoti. Rrjedhimisht, lënia ose pakësimi i poshtërsive e padrejtësive bëhet shkak për shtimin e bekimeve nga qielli dhe toka. Në fundin e kohës, në tokë do të zbresë Isai Biri i Merjemes, Profeti i dashur i Zotit, dhe do të gjykojë në tokë me ligjin e Zotit. Ai do të vrasë derrat, do të thyejë kryqet dhe nuk do të pranojë prej askujt fe dhe besim tjetër veç Islamit, prandaj nuk do të ketë më xhizje. Në kohën e tij, Allahu i Madhëruar do të vrasë Dexhalin, do të shfarosë jexhuxhët dhe mexhuxhët. Atëherë kur toka të jetë pastruar nga padrejtësitë dhe të padrejtët e të jetë mbushur me drejtësinë e ligjit të Zotit, asaj do t'i thuhet: "Le të dalin e lulëzojnë begatitë e tua!" Siç vjen në hadith: "Pastaj tokës do t'i thuhet: "Nxirri frutat dhe u ktheftë begatia jote!" Atë ditë, disa burra do të ngopen vetëm me një kokërr shegë dhe do të mund të qëndrojnë nën hijen e lëvores së saj. Allahu sjell begati në kafshët e qumështit, aq sa një mjelje deveje do të mjaftojë për një turmë njerëzish. ..." E gjitha kjo do të vijë si

dhuratë, për shkak të zbatimit të ligjit të sjellë nga Zoti prej Profetit të Tij. Sa më shumë të zbatohet drejtësia, aq më shumë shtohen e lehtësohen begatitë e mirësitë. Në një hadith të saktë thuhet: 2068. "Kur vdes një keqbërës, gjejnë rehat njerëzit dhe vendet, pemët dhe kafshët."

- "... që ata të shijojnë një pjesë të ndëshkimit që meritojnë dhe me shpresë që të kthejnë rrugë." - Allahu i Lartësuar i godet me telashe, me pakësim të mirësive, zvogëlim të prodhimit, me vdekje e varfëri, si ndëshkim i merituar për padrejtësitë e tyre, por edhe si sprovë, me qëllimin që ata të reflektojnë e të kthejnë rrugë, të heqin dorë nga poshtërsitë e nga shpërfillja e besimit në Zot, siç thotë i Lavdëruari: "Ne i vumë në provë ata edhe me mirësi edhe me fatkeqësi, që të kthenin rrugë." [Araf 168].

- "Thuaj: "Udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si qe përfundimi i atyre që ishin më parë! Shumica prej tyre ishin idhujtarë.". - Popujt e shkuar ishin edhe më të shumtë në numër e më të fuqishëm se ju. Shumica e tyre ishin idhujtarë, por shihni se si qe përfundimi i tyre. Mësoni nga ndëshkimet që zbritën mbi ta, për shkak të refuzimit që u bënë profetëve dhe shpalljeve të Zotit, mohimit dhe mosmirënjohjes së tyre ndaj mirësive të Tij.

Ajetet 43 - 45

43. Prandaj, përqendrohu në fenë e drejtë, para se të vijë dita e caktuar nga Allahu, të cilën askush nuk mund ta pengojë. **Atë ditë njerëzit do të ndahen.**

44. Çdokush që nuk beson do të përgjigjet për mosbesimin e vet, e çdokush që bën vepra të mira, ai po përgatitet për veten e vet.

45. Ai ka për t'i shpërblyer me mirësinë e Tij ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira. Me të vërtetë, Ai nuk i do jobesimtarët.

Shpjegimi i ajeteve

- "Prandaj, përqendrohu në fenë e drejtë, para se të vijë dita e caktuar nga Allahu, të cilën askush nuk mund ta pengojë." - Allahu i Madhëruar i nxit robërit e Tij që të jenë të përqendruar e të paluhatshëm në bindjen ndaj Tij dhe të garojnë e nxitojnë në vepra të mira, para se të vijë dita e caktuar nga Allahu, pra, dita e Kijametit, sepse kur të vijë ajo ditë, askush nuk mund ta pengojë atë. Ajo është dita e kthimit të pashmangshëm tek Zoti.

- "Atë ditë njerëzit do të ndahen." - Ajo është dita e ndarjes së robërve, një grup për Xhenet dhe një tjetër për në Zjarr, secili sipas asaj që ka zgjedhur për veten në jetën e kësaj bote.

- "Çdokush që nuk beson, do të përgjigjet për mosbesimin e vet, e çdokush që bën vepra të mira, ai po përgatitet për veten e vet." - Çdokush do të marrë atë që ka merituar.

- "Ai ka për t'i shpërblyer me mirësinë e Tij ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira." - I Lartësuari do të shpërblejë shumëfish për këto, me bujarinë e mirësinë e Tij. Një e mirë do të shpërblehet me dhjetëfish deri në shtatëqindfish, ose edhe më shumë, aq sa dëshiron Bujari Bamirës.

- "Me të vërtetë, Ai nuk i do jobesimtarët." - Megjithatë, Ai nuk u bën atyre asnjë padrejtësi. Ai u jep atë që meriton, me drejtësinë e Tij.

Ajetet 46 - 47

46. Nga argumentet e Tij janë edhe erërat, që Ai i dërgon si përgëzim *(para shiut)*, që ju të mund të përfitoni mirësi nga mëshira e Tij; që anijet të lundrojnë me vullnetin e Tij, në kërkim të mirësive të Tij dhe që të jeni mirënjohës.

47. Ne edhe para teje dërguam profetë ndër popuj, të cilët u sollën atyre argumente të qarta dhe i ndëshkuam ata që bënin padrejtësi e ligësi. Është detyrimi Ynë që të ndihmojmë besimtarët.

Shpjegimi i ajeteve

- "Nga argumentet e Tij janë edhe erërat, që Ai i dërgon si përgëzim ..." - Allahu i Madhëruar tregon mirësitë e Tij mbi krijesat, kur Ai dërgon erërat, të cilat janë përgëzuese dhe paralajmëruese të zbritjes së mëshirës së Tij, nëpërmjet shiut jetëdhënës.

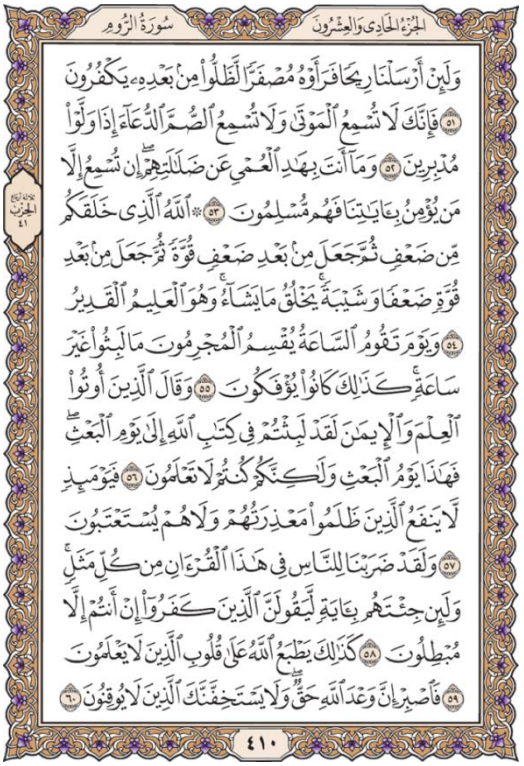
- "... që ju të mund të përfitoni mirësi nga mëshira e Tij ..." - Nga mëshira, që Ai e zbret nëpërmjet shiut, që ngjall tokën e bimësinë dhe u jep jetë krijesave.

- "... që anijet të lundrojnë me vullnetin e Tij, në kërkim të mirësive të Tij ..." - Nëpërmjet këtyre erërave lëvizin edhe anijet në dete dhe oqeane. Kjo bën të mundur që ju të përfitoni shumë mirësi të Tij në anë të ndryshme të botës, si për shembull, tregtia, shërbimet, udhëtimet nga një vend në tjetrin, nga një kontinent, në tjetrin. Të gjitha këto begati duhet t'ju bëjnë mirënjohës për Dhuruesin e tyre.

- "... dhe që të jeni mirënjohës." - T'i jeni mirënjohës Allahut për mirësitë e shumta që ju ka dhuruar, qoftë ato të dukshme, qoftë ato të fshehura, mirësi të cilat as që mundeni t'i llogarisni dot.

- "Ne edhe para teje dërguam profetë ndër popuj, të cilët u sollën atyre argumente të qarta dhe i ndëshkuam ata që bënin padrejtësi e ligësi." - Ky është një ngushëllim, që Allahu i Madhëruar sjell për adhuruesit e Tij besimdrejtë dhe për Profetin e Tij të dashur. Pra, vërtet, shumë nga populli juaj e konsiderojnë gënjeshtër Mesazhin e Zotit, që ju e besoni dhe e zbatoni, por dijeni se edhe profetët e hershëm u refuzuan nga popujt e tyre, edhe pse u sollën atyre shumë mrekulli e argumente të pakundërshtueshme për vërtetësinë e tyre dhe të Shpalljes së Zotit. Dijeni se Allahu i Madhëruar i shfarosi ata që e refuzuan të vërtetën dhe iu kundërvunë asaj dhe bartësve të saj, ndërsa besimtarët i shpëtoi dhe lartësoi.

- "Është detyrimi Ynë që të ndihmojmë besimtarët." - Kjo është një detyrë, që Zoti i Madhëruar ia ka bërë Vetes së Tij, si nderim, bujari e mëshirë për besimtarët. Po kështu thotë i Lavdëruari: "Kur të vijnë tek ti ata që i besojnë ajetet Tona, thuaju: "Selamun alejkum! Zoti juaj ia bëri detyrë Vetes së Vet mëshirën. Nëse ndonjëri prej jush bën ndonjë të keqe pa e ditur, e pastaj pendohet dhe përmirësohet, s'ka dyshim se Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirë-

الجزء الحادي والعشرون سورة الروم
وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَّظَلُّوا مِنۢ بَعْدِهِۦ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾ فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِ ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُقْسِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا۟ غَيْرَ سَاعَةٍ ۚ كَذَٰلِكَ كَانُوا۟ يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَٱلْإِيمَٰنَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْبَعْثِ ۖ فَهَٰذَا يَوْمُ ٱلْبَعْثِ وَلَٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾
٤١٠

plotë." [Enam 54]. Ibn Ebu Hatimi sjell një hadith nga Ebu Darda, i cili rrëfen: "E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: "Çdo musliman që mbron nderin e vëllait të vet, Zoti ia ka bërë detyrë Vetes që ta ruajë atë prej zjarrit të Xhehenemit në Ditën e Kijametit." Pastaj lexoi ajetin: "Është detyrimi Ynë që të ndihmojmë besimtarët."

Ajetet 48 - 51

48. Është Allahu Ai që i dërgon erërat për të ngritur retë. Pastaj i shpërndan nëpër qiell si të dojë dhe i ndan në pjesë, derisa nga mesi i tyre fillojnë të dalin pikat e shiut. Ai ia lëshon atë kujt të dojë prej robërve të Vet, të cilët gëzohen,

49. edhe pse para se të bjerë ai, ata janë krejt të dëshpëruar.

50. Shikoji, o njeri, gjurmët e mëshirës së Allahut, se si Ai e ngjall tokën, pasi ajo ka qenë shkretuar! Kështu do t'i ngjallë Ai të vdekurit. Ai ka fuqi për gjithçka.

51. Nëse Ne lëshojmë ndonjë furtunë mbi të mbjellat e tyre dhe ata i shohin ato të zverdhura, ata do të nxitojnë të mohojnë besimin.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lavdëruar na tregon se si i krijon retë, prej të cilave lëshon shiun. Ai thotë:

- "Është Allahu Ai që i dërgon erërat për të ngritur retë." - Ai i formon retë ose nga detrat, siç e kanë thënë disa, ose nga të dëshirojë Allahu Krenar dhe i Lartësuar.

- "Pastaj i shpërndan nëpër qiell si të dojë dhe i ndan në pjesë ..." - Domethënë, i shtrin, i dendëson dhe i shumon. Kështu, Ai e bën renë fillimisht një masë e vogël të mbledhur, pastaj e shtrin dhe e zgjeron atë, aq sa mbulon gjithë horizontin. Herë të tjera, reja ngrihet e vjen nga ana e detit e mbushur me ujë, siç thotë i Lartësuari: "Është Ai që i lëshon erërat si përgëzim para mëshirës së Tij. Kur erërat bartin re të mëdha, Ne i sjellim ato mbi një tokë të vdekur dhe atje e zbresim shiun, nëpërmjet të cilit bëjmë që të dalin nga të gjitha prodhimet. Kështu do t'i nxjerrim të vdekurit; kësisoj ju mund të kujtoni." [Ea'raf 57]. Po kështu edhe në këtë ajet: "Pastaj i shpërndan nëpër qiell si të dojë dhe i ndan në pjesë ..." Domethënë, në masa të mëdha, të rënda, të zeza dhe pranë tokës.

- "... derisa nga mesi i tyre fillojnë të dalin pikat e shiut." - Ti sheh se si ajo masë e madhe uji fillon të dalë prej resë e të bjerë poshtë.

- "Ai ia lëshon atë kujt të dojë prej robërve të Vet, të cilët gëzohen ..." - Për shkak të nevojës së madhe të tyre për ujë, ata gëzohen kur ai bie në tokë.

- "... edhe pse para se të bjerë ai, ata janë krejt të dëshpëruar." - Shiu bie në kohën kur më së shumti kanë nevojë për të, pikërisht kur kanë humbur edhe shpresat, pasi e kanë pritur një kohë të gjatë. Menjëherë sapo bie shiu, toka nis të gjallërohet. Kjo, sigurisht që le gjurmë të forta tek njeriu.

- "Shikoji, o njeri, gjurmët e mëshirës së Allahut, se si Ai e ngjall tokën, pasi ajo ka qenë e shkretuar!" - Nëpërmjet shiut, Ai i sjell jetën tokës së vdekur. Më pas, i Lartësuari tregon për ringjalljen e trupave pas vdekjes së tyre, pasi të jenë tretur e shpërndarë nëpër tokë.

- "Kështu do t'i ngjallë Ai të vdekurit. Ai ka fuqi për gjithçka." - Ai që është i gjithëfuqishëm të risjellë në jetë tokën e vdekur, po Ai ka pushtet për të ringjallur të vdekurit.

- "Nëse Ne lëshojmë ndonjë furtunë mbi të mbjellat e tyre dhe ata i shohin ato të zverdhura, ata do të nxitojnë të mohojnë besimin." - Nëse lëshojmë ndonjë furtunë të nxehtë mbi të mbjellat e tyre, që i shkatërron dhe than ato, pas kësaj ata mohojnë dhe tregohen mosmirënjohës për çdo mirësi që Zoti u ka dhënë. I Lartësuari thotë: "A nuk e shihni atë që e mbillni? Vallë, ju e bëni atë të mbijë, apo Ne e bëjmë të mbijë? Sikur Ne të dëshironim, do ta bënim atë të thahej, e ju do të mbeteshit gjithmonë të habitur *(duke thënë:)* "Ne u dëmtuam, madje, mbetëm krejtësisht të privuar"." [Uakiah 63 - 67].

Ajetet 52 - 53

52. Ti nuk mund t'i bësh të vdekurit të dëgjojnë dhe as nuk mund t'i bësh të shurdhërit që ta dëgjojnë thirrjen, kur ata të kthejnë shpinën.

53. As nuk mund t'i udhëzosh të verbërit që të shpëtojnë nga rruga e humbjes. Ti mund të bësh të dëgjojnë veçse ata që besojnë në argumentet Tona dhe janë nënshtruar në Islam.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ti *(o Muhamed)* **nuk mund t'i bësh të vdekurit të dëgjojnë dhe as nuk mund t'i bësh të shurdhëtit që ta dëgjojnë thirrjen, kur ata të kthejnë shpinën."** - Ti nuk mund të bësh të dëgjojnë ata që janë në varr, as i shurdhëri nuk mund ta dëgjojë fjalën tënde, aq më tepër kur edhe i kthejnë shpinën ftesën tënde, po kështu ti nuk ke fuqi që të udhëzosh në të vërtetën ata që janë të verbër dhe nuk mund të shohin dritën e saj.

- "As nuk mund t'i udhëzosh të verbërit që të shpëtojnë nga rruga e humbjes." - Ti nuk mund t'i nxjerrësh ata nga humbja, ku janë zhytur. E gjithë kjo është vetëm në

dorën e Allahut të Lartësuar. Allahu i Lartësuar, vetëm Ai është i pushtetshëm që të bëjë të vdekurit të dëgjojnë fjalët e të gjallëve, nëse Ai dëshiron. Ai udhëzon në rrugën e drejtë atë që Ai do dhe e lë në humbje atë që Ai do. Askush veç Tij nuk ka pushtet për diçka të tillë.

- "Ti mund të bësh të dëgjojnë veçse ata që besojnë në argumentet Tona dhe janë nënshtruar në Islam." - Ata që pranojnë dhe vendosin të nënshtrohen, që i përgjigjen ftesës dhe udhëzimeve të Zotit dhe iu binden urdhëresave e udhëzimeve të Tij, ata me të vërtetë e dëgjojnë të vërtetën e shpallur nga Zoti dhe e pasojnë atë. Të tillë janë besimtarët. Ndërsa shembulli i parë është ai i mohuesve, që e refuzojnë dhe nuk e pranojnë të vërtetën e sjellë nga Zoti, siç thotë i Lavdëruari: "Vetëm ata që dëgjojnë, i përgjigjen ftesës. Allahu do t'i ringjallë të vdekurit dhe të gjithë do të kthehen tek Ai." [Enam 36]. Me fjalën e Allahut: "Ti nuk mund t'i bësh të vdekurit të dëgjojnë...", Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) është argumentuar për të hedhur poshtë atë që ka thënë Abdullah Ibn Umeri në lidhje me dëgjimin e të vdekurve në varr. Në *Sahih*-un e Buhariut vjen një hadith, në të cilin thuhet se Profeti (a.s.) shkoi në El Kalib, ku kishin groposur krerët e Kurejshëve, të vrarë në betejën e Bedrit dhe u tha: "A e gjetët të vërtetë atë që jua kishte premtuar Zoti juaj! Unë e gjeta të vërtetë atë që ma kishte premtuar Zoti im.". Në këtë hadith përmendet se ai, gjithashtu, tha: "Ata po e dëgjojnë këtë që po u them." Domethënë, ata i dëgjuan fjalët e Profetit, drejtuar atyre. Por Aishja shpjegon e thotë se, në këtë hadith, fjala e tij: "Ata po e dëgjojnë këtë që po u them " është njëlloj si të thotë: "Ata e dinë mirë tashmë se ajo që u them është e vërtetë." Ndërsa Katade thotë: "Allahu i Lartësuar i ngjalli ata, që të mund të dëgjonin ato fjalë të Profetit, në mënyrë që t'u shtohej edhe më shumë dhimbja e vuajtja." Megjithatë, mendimi më i saktë i dijetarëve është ai që pohohet në transmetimin e Ibn Umerit, për vetë dëshmitë e shumta në mbështetje të tij. Kështu, në hadithin që e sjell Ibn Umeri thuhet: "Profeti i Allahut, pasi fitoi luftën e Bedrit, qëndroi në atë vend tri ditë. Pastaj urdhëroi që të përgatitej kafsha e tij dhe, nga fundi i natës, hipi mbi kafshë dhe shkoi në El Kalib, ku kishin groposur krerët e Kurejshëve, të vrarë në betejën e Bedrit. Profeti iu drejtua me këto fjalë: "O Ebu Xhehl Ibn Hisham, o Utbe Ibn Rabia, o Shejbe Ibn Rabia ...", duke thirrur emrat e të gjithë krerëve të tyre. Pastaj u tha: "A e gjetët të vërtetë atë që jua kishte premtuar Zoti juaj! Unë e gjeta të vërtetë atë që ma kishte premtuar Zoti im.". Umeri e pyeti: 2069. "O i Dërguari i Allahut! Ti po u flet atyre, që tashmë janë kufoma?!" Ai tha: "Betohem për Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Ju nuk i dëgjoni fjalët e mia më mirë se ç'i dëgjojnë ata, veçse ata nuk mund të përgjigjen!" Ndër tekstet që e mbështesin këtë është edhe ai që sjell Ibn Abdulberri, duke e gjykuar si të saktë, nga Ibn Abasi, që ia atribuon Profetit ﷺ, i cili ka thënë: "Kur dikush kalon pranë varrit të vëllait musliman, të cilin e ka njohur në dynja, dhe i jep atij selam, Allahu ia kthen atij shpirtin, që të mund t'ia kthejë selamin." Gjithashtu, në një hadith thuhet se i vdekuri i dëgjon hapat e pjesëmarrësve në varrim, kur ata largohen, siç thuhet në hadithin që përcjell Enes Ibn Maliku: "... ai e dëgjon kërcitjen e sandaleve të tyre, kur ata largohen...".[144] Në një rast tjetër, Ebu Hurejra rrëfen se, njëherë, Profeti i Allahut shkoi tek varrezat dhe tha: "*Es-selâmu alejkum dâra kaumin mu'minin! Ue in-nâ in sha'Allahu bikum lâĥkûn*!" (Paqja qoftë mbi ju, o banesa të një populli besimtar! Edhe ne, në dashtë Allahu, do t'ju bashkohemi!)[145] Pra, këto janë fjalë që i drejtohen dikujt që dëgjon dhe e kupton atë që i thuhet. Profeti e ka mësuar umetin që, nëse shohin varrezat, të thonë: "*Es-selamu alejkum ehled-dijâri min el mu'minin ue el muslimin. Ue in-nâ insha'Allahu bikum lahikun. Nes'selull-llâhe lenâ ue lekum el âfijeh*. (Paqja qoftë mbi ju besimtarë e muslimanë, banues në

këto varreza! Edhe ne, në dashtë Allahu, do t'ju bashkohemi. E lusim Allahun për ne dhe për ju të na japë shpëtim!)"[146] Kjo është një përshëndetje, që i drejtohet dikujt që është i pranishëm, që dëgjon, që mund t'i drejtohesh me fjalë, që mund të kthejë përgjigje, edhe pse muslimani nuk e dëgjon. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur.[147]

Ajeti 54

54. Është Allahu Ai që ju krijon në një gjendje të dobët; pastaj, pas asaj dobësie, ju jep fuqi dhe, pas fuqisë, Ai ju sjell dobësi e thinja në kokë. Ai krijon siç dëshiron Ai. Ai është i Gjithëdituri, i Plotpushtetshmi.

Shpjegimi i ajeteve

- "Është Allahu Ai që ju krijon në një gjendje të dobët; pastaj, pas asaj dobësie, ju jep fuqi dhe, pas fuqisë, Ai ju sjell dobësi e thinja në kokë." - Allahu i Lartësuar na udhëzon të meditojmë në fazat e jetës, nëpër të cilat kalon njeriu. I pari njeri u krijua prej dheu. Pastaj ai u shumua përmes një pike fare. Më pas, atë pikë fare, Zoti e bën një droçkë gjaku dhe atë droçkë gjaku e bën copë mishi *(fetus)*. Pastaj atë copë mishi e shndërron në eshtra dhe më pas, eshtrat i vesh me mish. Pastaj urdhëron e në të fryhet shpirti. Pastaj kjo krijesë e re del nga barku i nënës, ashtu i dobët, i brishtë, i pafuqishëm. Pastaj rritet dalëngadalë e bëhet një foshnjë e bukur, pastaj kalon nëpër të gjitha fazat e fëmijërisë, adoleshencës, rinisë. Kjo është koha e fuqizimit, pasi ishte i dobët. Pasi arrin kulmin e fuqisë, fillojnë fazat e dobësimit, derisa kalon në pleqëri të thellë. Kjo është koha e dobësisë, pas fazës së fuqisë. Kështu, bien fuqitë, lëvizja, thinjen flokët dhe fillojnë të ndryshojnë cilësitë e jashtme dhe të brendshme. Kështu e ka vendosur Krijuesi, që njeriu të kalojë në këto faza.

- "Ai krijon siç dëshiron Ai. Ai është i Gjithëdituri, i Plotpushtetshmi." - Ai bën çfarë të dëshirojë dhe vendos mbi robërit e Tij atë që Ai dëshiron.

Ajetet 55 - 57

55. Ditën kur të vijë Ora, keqbërësit do të betohen se kanë jetuar veçse një orë. Ja, kështu gënjenin ata edhe më parë *(në dynja).*

56. Kurse ata të cilëve u qe dhënë dituri dhe besim, do të thonë: "Ju keni qëndruar aq sa e pati caktuar Allahu, deri në Ditën e Ringjalljes. Dhe ja, kjo është Dita e Ringjalljes, por ju, ju nuk e pranonit".

57. Kështu, atë ditë atyre që bënë padrejtësi, asnjë pendesë nuk u bën dobi e as që kërkohet të arsyetohen.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ditën kur të vijë Ora, keqbërësit do të betohen se kanë jetuar veçse një orë. Ja, kështu gënjenin ata edhe më parë *(në dynja).*" - Allahu i Lartësuar na tregon për injorancën e mohuesve, injorancë që shfaqet në dynja dhe në ahiret. Kështu, në jetën e dynjasë, ata zhyten në injorancën e poshtër të adhurimit të idhujve. Edhe në ahiret, ata do të shfaqin një injorancë të madhe. E tillë është për shembull betimi e stërbetimi i tyre se nuk kanë qëndruar në dynja më shumë se një orë, duke mëtuar kështu se nuk u ka ardhur argument dhe nuk kanë patur kohë të mjaftueshme për të zgjedhur e pranuar të vërtetën. Por i Lartësuari thotë: "Ja, kështu gënjenin ata edhe më parë *(në dynja)."*

- "Kurse ata të cilëve u qe dhënë dituri dhe besim, do të thonë: "Ju keni qëndruar aq sa e pati caktuar Allahu, deri në Ditën e Ringjalljes." - Kështu u përgjigjen atyre dijetarët besimtarë në Ditën e Kijametit, ashtu sikurse iu përgjigjeshin kotësive e pretendimeve të tyre boshe edhe në jetën e dynjasë, duke u sjellë argumentet e qarta të Zotit. Kështu, kur injorantët sjellin të tilla pretendime se nuk paskëshin qëndruar në dynja veçse një kohë të shkurtër dhe të pamjaftueshme, dijetarët thonë: "Ju keni qëndruar aq sa e pati caktuar Allahu në regjistrin e punëve, në të cilin janë shënuar të gjitha, që nga dita kur u krijuat deri në Ditën e Ringjalljes."

- "Kjo është Dita e Ringjalljes, por ju, ju nuk e pranonit." - (Ju refuzonit të besonit,

madje talleshit e kërkonit përshpejtimin e saj, si shprehje mosbesimi se ajo do të ndodhte.) [148]

- "Kështu, atë ditë atyre që bënë padrejtësi, asnjë pendesë nuk u bën dobi e as që kërkohet të arsyetohen." - Në Ditën e Kijametit, atyre nuk kanë për t'u sjellë asnjë dobi arsyetimet e justifikimet rreth veprave të tyre të shëmtuara dhe refuzimit të besimit, dhe as do t'u jepet mundësi të kthehen në dynja, që të mund të ndryshojnë e të besojnë. Po kështu thuhet në një ajet tjetër: "E durojnë apo jo, Zjarri do të jetë Shtëpia e tyre, e nëse kërkojnë falje, nuk kanë për ta arritur." [Fusilet 24].

Ajetet 58 - 60

58. Ne u kemi sjellë njerëzve në këtë Kuran çdo lloj shembulli. Por, çfarëdo argumenti që t'u sillje atyre, ata që nuk besojnë gjithmonë do të thonë: "Ju nuk bëni gjë tjetër, veçse thoni kotësira!"

59. Kështu i vulos Allahu zemrat e atyre, që nuk duan të kuptojnë.

60. Prandaj, bëj durim, sepse premtimi i Allahut është i vërtetë e kurrë mos lejo të të lëkundin vendosmërinë ata që kanë dyshime.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne u kemi sjellë njerëzve në këtë Kuran çdo lloj shembulli." - Ne ua kemi shtjelluar plotësisht të vërtetën në Kuran. U kemi sjellë në Kuran shumë shembuj, që e ndriçojnë të vërtetën, në mënyrë që ata ta ndjekin atë.

- "Por, çfarëdo argumenti që t'u sillje atyre, ata që nuk besojnë gjithmonë do të thonë: "Ju nuk bëni gjë tjetër, veçse thoni kotësira!" Kështu i vulos Allahu zemrat e atyre, që nuk duan të kuptojnë." - Çfarëdo mrekullie e shenje t'u sjellësh, qoftë nga ato që vetë i kërkojnë, qoftë të tjera, ata nuk kanë për ta besuar të vërtetën dhe as ta pasojnë atë, por do të këmbëngulin në besimin e tyre se ato janë kotësira e magjira. Kështu thanë ata, kur panë me sytë e ballit çarjen e Hënës, ose shenja të tjera të sjella nga Profeti i Allahut. I Lartësuari thotë: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97].

- "Prandaj, bëj durim, sepse premtimi i Allahut është i vërtetë ..." - Pra ji durimtar, i qëndrueshëm dhe i palëkundur përballë kundërshtimit të tyre me forcë, kokfortësi dhe inat të të vërtetës që u solle, sepse Allahu i Lartësuar ka për ta përmbushur atë premtim që të dha, për triumf të plotë mbi ta. Përfundimi i mirë dhe fitorja e plotë do të jetë në anën tënde dhe të atyre që të pasojnë, si në në jetën e dynjasë dhe në ahiret.

- "... e kurrë mos lejo të të lëkundin vendosmërinë ata që kanë dyshime *(për ringjalljen para Zotit)* ..." - Përkundrazi, qëndro i palëkundur dhe i fortë në atë rrugë, në të cilën të udhëzoi Zoti yt, në Shpalljen që të dhuroi, sepse ajo është e vërteta, që nuk ka asnjë dyshim se është prej Allahut. Kurrë mos devijo prej saj, sepse nuk ka asnjë rrugë tjetër, ku mund të gjesh udhëzimin e drejtë, që duhet pasuar. E gjithë e vërteta është e kufizuar në Shpalljen që Ai të dhuroi dhe në udhëzimin e dritën, që Ai ta zbriti.

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Rum. Vetëm Allahut i qofshin të gjitha lavdërimet e mirënjohja! E lusim të Madhëruarin të na e lehtësojë përfundimin e pjesës së mbetur të këtij punimi!

26 / 4 / 1390 h, ose (30/06 /1970)

Surja 31 Lukman *(mekase)* **34 ajete**

Surja Lukman ka zbritur në Mekë, përveç ajeteve 27, 28 dhe 29, të cilët kanë zbritur në Medinë. Kjo sure ka zbritur pas sures Safat.

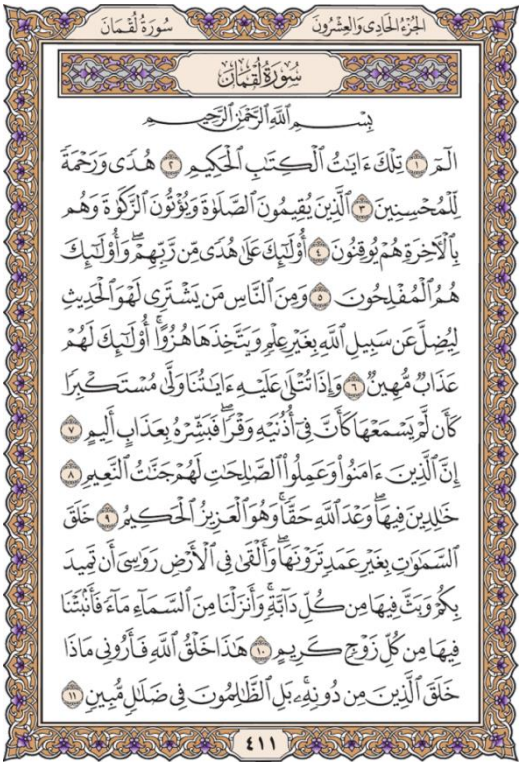
Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 5

1. *Elif, Lam, Mim.*

2. Këto janë ajetet e një Libri plot urtësi.

3. Ato janë një udhëzim i plotë e mëshirë për ata që janë punëmirë.

الجزء الحادي والعشرون سورة لقمان

سورة لقمان

بسم الله الرحمن الرحيم

الٓمٓ ﴿١﴾ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡحَكِيمِ ﴿٢﴾ هُدٗى وَرَحۡمَةٗ
لِّلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٣﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم
بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى مِّن رَّبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٥﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشۡتَرِي لَهۡوَ ٱلۡحَدِيثِ
لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ
عَذَابٞ مُّهِينٞ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ءَايَٰتُنَا وَلَّىٰ مُسۡتَكۡبِرٗا
كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَا كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ فَبَشِّرۡهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمۡ جَنَّٰتُ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾
خَٰلِدِينَ فِيهَاۖ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٗاۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٩﴾ خَلَقَ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيۡرِ عَمَدٖ تَرَوۡنَهَاۖ وَأَلۡقَىٰ فِي ٱلۡأَرۡضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ
بِكُمۡ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٖۚ وَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَنۢبَتۡنَا
فِيهَا مِن كُلِّ زَوۡجٖ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَٰذَا خَلۡقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا
خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿١١﴾

٤١١

4. Për ata që e falin namazin rregullisht, e japin zekatin dhe janë plotësisht të bindur për jetën tjetër.

5. Vetëm ata janë të udhëzuar në Rrugën e Drejtë nga Zoti i tyre dhe vetëm ata janë të shpëtuarit.

Shpjegimi i ajeteve

Në lidhje me këto ajete të ngjashme, kemi folur në fillim të sures Bekare. Në këtë shpjegim, mund të themi se është Allahu i Lartësuar Ai që e bëri këtë Kuran udhëzim dhe mëshirë për ata që janë bamirës (*muhsinin*), në të gjitha kuptimet e kësaj fjale. Në këto ajete bëhet fjalë pikërisht për ata të cilët bëjnë punë të mira, sipas Sheriatit dhe kësaj feje të zbritur nga Zoti. Kështu, ata i kryejnë namazet e detyrueshme, me të gjitha shtyllat, kushtet, veprat e detyrueshme dhe ato të pëlqyeshme të tyre,[149] me fjalët dhe ndjenjat e përfshira në to, duke e falur në kohën e përcaktuar nga Zoti, duke e përmbushur këtë adhurim edhe përmes veprave vullnetare dhe të pëlqyeshme, duke falur edhe synetet, qofshin ato të rregullta apo të lira. Gjithashtu, ata japin zekatin e detyrueshëm në ato rrugë të përcaktuara nga Zoti dhe atyre që e meritojnë atë. Përveç kësaj, ata mbajnë të lidhura lidhjet farefisnore. Tjetër cilësi e tyre shumë e rëndësishme është se ata janë tërësisht të bindur dhe të sigurt për Ditën e Premtimit, që është dita e llogarisë dhe të shpërblimit me drejtësi para Zotit. Ata janë të sigurt për jetën e ahiretit, prandaj bëjnë vepra të mira në bindje ndaj Zotit dhe shpresojnë shpërblimet e Tij. Për ata të cilët i përmbushin këto vepra, Allahu i Lartësuar thotë: "Vetëm ata janë të udhëzuar në Rrugën e Drejtë nga Zoti i tyre dhe vetëm ata janë të shpëtuarit." Ata janë të sigurt, janë tërësisht të qartë nga Zoti, në një udhë të dukshme, e cila kurrë nuk mund të devijojë. Këta e kanë arritur *felahun* në dynja dhe ahiret, pra, kanë arritur të gjitha mirësitë dhe kanë shpëtuar nga çdo gjë e keqe në dynja dhe në ahiret.

Ajetet 6 - 7

6. Ka njerëz që sajojnë tregime të kota, me qëllim që të largojnë njerëzit prej rrugës së Allahut pa kurrfarë diturie dhe që tallen me ajetet e Librit. Për ta është përgatitur një dënim poshtërues.

7. Kur ajetet Tona i këndohen ndonjërit prej tyre, ai u kthen shpinën me mendjemadhësi dhe bën sikur nuk i dëgjon ato, sikur ka shurdhim të rëndë në të dy veshët. Përgëzoji ata me një dënim të dhembshëm!

Shpjegimi i ajeteve

- "Ka njerëz që sajojnë tregime të kota, me qëllim që të largojnë njerëzit prej rrugës së Allahut, pa kurrfarë diturie dhe që tallen me ajetet e Librit." - Në ajetet më sipër, Allahu i Lartësuar na tregoi gjendjen e fatbardhëve të lumtur, pra, pikërisht atyre të cilët u ndriçuan dhe u udhëzuan me Librin e Tij, ata të cilët përfituan nga dëgjimi dhe kumtet e këtij libri, nga udhëzimet dhe drita e tij, sikurse i përshkruan në një ajet tjetër: "Allahu e shpalli më të mirën Fjalë, - këtë Libër, pjesët e të cilit janë të ngjashme me njëra tjetrën *(në urtësi e bukuri)*, dhe që

përsëriten herë pas here *(me këshilla e dispozita)*. Prej *(dëgjimit të)* tij rrëqethet lëkura *(dhe zemrat)* e atyre që e kanë frikë Zotin. Pastaj lëkura dhe zemrat e tyre qetësohen kur kujtojnë Allahun. Ky *(libër)* është udhëzimi i Allahut, me të cilin Ai udhëzon atë që do. Atë që Allahu e lë të humbur, nuk ka kush ta udhëzojë." [Zumer 23]. Ndërsa në këto ajete, Allahu i Madhëruar na tregon gjendjen e të dëshpëruarve, të cilët i kthejnë shpinën mesazhit dhe ftesës së Zotit, duke refuzuar përfitimin nga drita dhe mirësia që ofron dëgjimi i fjalës së Allahut. Në të kundërt, këta të mjerë i përkushtohen dëgjimit të muzikës dhe tingujve të veglave muzikore, sikurse e ka shpjeguar Ibn Mesudi, i cili ka thënë: "Betohem në Zot se në këtë ajet bëhet fjalë për muzikën!". Kështu e kanë shpjeguar edhe Ibn Abasi, Xhabiri, Ikrime dhe të tjerë. Ndërsa Dahaku ka thënë se këtu bëhet fjalë për idhujtarinë. Ibn Xheriri mendon se kuptimi është më i gjerë dhe më gjithëpërfshirës. Ai thotë se ajeti flet për çdo fjalë të kotë e trillim, që të pengon nga përfitimi prej ajeteve të Allahut dhe ndjekja e rrugës së Tij. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... me qëllim që t'i largojnë njerëzit prej rrugës së Allahut". Pra, ata e bëjnë diçka të tillë për t'ju kundërvënë Islamit dhe pasuesve të tij. Më pas, Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe që tallen me ajetet e Librit." Domethënë, tallen me Shpalljen e Zotit.

- "Për ta është përgatitur një dënim poshtërues." - Ashtu sikurse përpiqen të përçmojnë ajetet e Allahut, ata do të poshtërohen në Ditën e Kijametit, duke u flakur në ndëshkimin e pandërprerë, të përjetshëm e të vazhdueshëm.

- "Kur ajetet Tona i këndohen ndonjërit prej tyre, ai i kthen shpinën me mendjemadhësi dhe bën sikur nuk i dëgjon ato, sikur ka shurdhim të rëndë në të dy veshët." - Atyre që janë dhënë pas argëtimit dhe kënaqësive të ndaluara, kur u lexohen ajetet kuranore, ata u kthejnë shpinën, duke u treguar të shurdhër, edhe pse nuk janë të tillë. Ata veprojnë kështu, sepse nuk mund ta përballojnë dëgjimin e ajeteve te Allahut dhe nuk e shohin si të nevojshme këtë dritë dhe udhëzim.

- "Përgëzoji ata me një dënim të dhembshëm!" - Ky është dënimi në Ditën e Kijametit. Ata nuk do ta durojnë dhimbjen dhe torturën e tij, ashtu sikurse ata nuk e duronin dot dhimbjen e dëgjimit të Librit të Allahut. Nuk ka dyshim se ky është një ndëshkim i merituar, i ngjashëm me llojin e veprës që ata kryejnë në këtë botë, sepse Zoti nuk i bën padrejtësi askujt.

Ajetet 8 - 9

8. Nuk ka dyshim se për ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, janë përgatitur Xhenetet plot mirësi.

9. Ata do të jenë atje përgjithmonë, dhe ky është premtimi i vërtetë i Allahut. Ai është i Gjithëfuqishmi, i Urti.

Shpjegimi i ajeteve

Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na tregon përfundimin e mirë të atyre që besojnë Atë dhe vërtetësinë e profetëve të dërguar prej Tij. Ata bëjnë punë të mira, ashtu sikurse dëshiron Allahu i Lartësuar prej tyre dhe sipas udhëzimeve të sjella prej Tij, përmes profetëve dhe shpalljeve.

- "Nuk ka dyshim se për ata që besuan dhe bënë vepra të mira, janë përgatitur Xhenetet plot mirësi." - Ata kanë për të shijuar kënaqësi të pashembullta në Xhenet. Atje ka mirësi e lumturi, që askush nuk mundet as ta imagjinojë. Ata do të qëndrojnë përjetë në Xhenet, me kënaqësi të shpirtit e të zemrës, me mirësitë e ushqimit, pijeve, veshjeve, ndërtesave të bukura, bashkëshorteve të hijshme, me kënaqësitë e shikimit dhe të dëgjimit, që askush nuk mund t'i përfytyrojë në këtë botë. Kurrë nuk kanë për të kërkuar të largohen prej atij vendi të mrekullueshëm dhe prej atyre mirësive. I Lartësuari thotë:

- "Ata do të jenë atje përgjithmonë, dhe ky është premtimi i vërtetë i Allahut." - Ky premtim do të përmbushet patjetër. Për këtë nuk duhet të ketë asnjë dyshim, sepse Allahu i Madhëruar nuk i thyen kurrë premtimet e dhëna. Ai është *El Kerim el*

Mennân (Bujari e Bamirësi). Ai përmbush gjithçka që Ai dëshiron, sepse Ai është i plotpushtetshmi.

- "Ai është i Gjithëfuqishmi, i Urti." - Allahu është i Plotfuqishmi, është Krenari, Ngadhënjimtari, i Cili ka vënë gjithçka nën pushtetin e Tij. Çdo gjë i është nënshtruar vullnetit të Allahut. Ai është El Hakim, është i Urti në fjalët dhe në veprat e Tij. Pikërisht prej urtësisë së Tij e bëri Kuranin që të jetë udhëzues e dritë për besimtarët: "Thuaju: "Ai, për besimtarët, është udhëzim e shërim. Ndërsa ata që nuk besojnë, i kanë veshët të shurdhuar, dhe për ta ai është verbëri. Këta janë njëlloj si të thirren prej një vendi të largët"." [Fusilet 44], Ose: "Ne të shpallëm Kuranin, që është shërim dhe mëshirë për besimtarët, kurse jobesimtarëve u shton veçse dëshpërim." [Isra 82].

Ajetet 10 - 11

10. Ai i krijoi qiejt pa shtylla që të mund të shihen nga ju dhe vendosi në Tokë male të palëvizshëm që të mos luajë vendi së bashku me ju dhe shpërndau nëpër të *(në tokë)* **nga të gjitha gjallesat. Ne e zbresim ujin nga qielli dhe bëjmë që të mbijnë në tokë nga çdo lloj bime të dobishme në çift.**

11. I tillë është krijimi i Allahut. Më tregoni atëherë, **çfarë kanë krijuar ata të tjerët** *(që ju i adhuroni)* **veç Tij? Jo, asgjë, por idhujtarët janë thjesht në një humbje të qartë.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon në këto ajete pushtetin e tij madhështor të shfaqur në krijimin e qiejve dhe të Tokës, çfarë ka në ato dhe mes tyre:

- Ai i krijoi qiejt pa shtylla që të mund të shihen nga ju - A janë të dukshme apo të padukshme këto shtylla? Për këtë çështje kemi folur hollësisht në fillim të sures Rad, çka e bën të panevojshme që t'i rikthehemi këtu.[150] Pastaj i Lartësuari thotë:

- "... dhe vendosi në Tokë male të palëvizshëm që të mos luajë vendi së bashku me ju ..." - Nëpërmjet maleve, Allahu i Madhëruar e bëri Tokën të qëndrueshme, të palëkundshme dhe të pa lëvizshme. Ato e forcojnë atë, që ajo të mos lëkundet me banorët që jetojnë në të.

- "... dhe shpërndau nëpër të nga të gjitha gjallesat." - Ai shpërndau në Tokë lloje të shumtash gjallesash, numrin, format, ngjyrat e të cilave i di hollësisht veçse Ai që i ka krijuar. Gjithashtu, i Lartësuari na kujton dhe faktin se Ai është Furnizuesi, Ai që kujdeset për krijesat me furnizimin dhe përkujdesin e Tij, duke thënë:

- "Ne e lëshojmë ujin nga qielli dhe bëjmë që të mbijnë në tokë nga çdo lloj bime të dobishme në çift." - Pra, krijon në të çdo lloj bimësie në çift, me pamje të këndshme. Pastaj i Lartësuari thotë:

- "I tillë është krijimi i Allahut." – Qiejt dhe Toka e gjithçka mes tyre, janë mirësi nga Allahu dhe vepra të Tij. Ato janë krijuar dhe ekzistojnë sipas përcaktimit dhe diturisë së Tij, që është i vetëm dhe pa ortakë në këtë pushtet për të krijuar, përcaktuar dhe krijuar çdo kusht për krijesat e Tij.

- "Më tregoni atëherë, çfarë kanë krijuar ata të tjerët *(që ju i adhuroni)* **veç Tij?" -** Domethënë**,** ato krijesa e idhuj, që ju i adhuroni, u luteni dhe u përgjëroheni.

- "Jo, asgjë, por idhujtarët janë në një humbje të qartë." - Ata që i bëjnë shirk Zotit ata të cilët adhurojnë diçka tjetër veç Tij dhe së bashku me Të, ata janë në një injorancë e verbëri të qartë dhe tërësisht të kuptueshme.

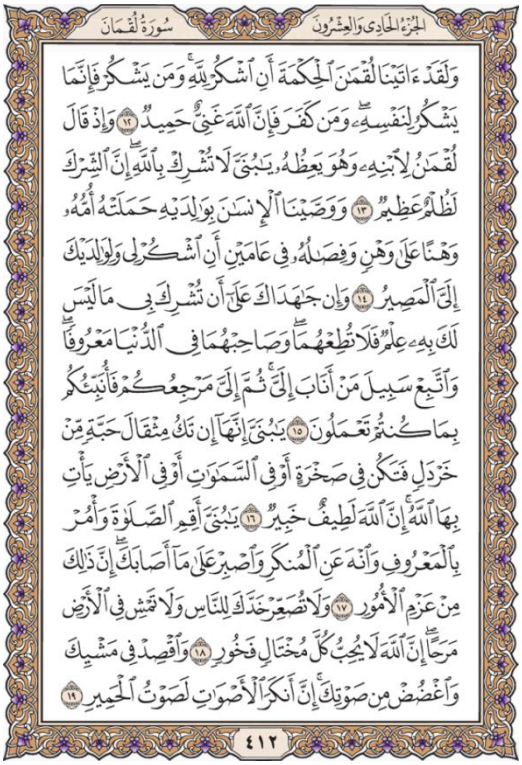
Ajeti 12

12. Ne i dhamë Lukmanit urtësi dhe e urdhëruam të ishte mirënjohës ndaj Allahut. Çdokush që është mirënjohës, këtë e bën për veten e vet dhe çdokush që është mosmirëjohës, le ta dijë se Allahu është i Pasur dhe i Lavdëruar.

Shpjegimi i ajetit

Dijetarët e selefëve kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me Lukmanin, a ishte ai një profet apo thjesht një rob e adhurues i mirë i Zotit? Shumica janë me mendimin e dytë, pra, që ai nuk ishte profet, por thjesht një adhurues i sinqertë dhe i ditur, të cilit Zoti i pati dhënë urtësi. Përcillet se Ibn

Abasi ka thënë se Lukmani ishte një skllav abisinas, i cili punonte si marangoz. Xhabir Ibn Abdilahi citohet të ketë thënë se ai ishte shtatshkurtër, me një hundë të gjerë të puthitur pas fytyrës së tij. Ndërsa nga Seid Ibn Musejbi përcillet të ketë thënë se Lukmani ishte prej zezakëve të Egjiptit, të cilit Allahu i Madhëruar i pati dhuruar urtësi, por jo profetësinë. Ibn Xheriri thotë që Lukmani ishte një skllav abisinas dhe zdrukthëtar. Një ditë, zotëria i tij e urdhëroi Lukmanin që të therte për të një dele, dhe pastaj i tha: "Na sill dy pjesët më të mira të saj!" Ai i solli gjuhën dhe zemrën. Pasi kaloi njëfarë kohe, zotëria i tij e urdhëroi që të therte për të një dele, dhe pastaj i tha: "Na sill dy pjesët më të këqija të saj!" Ai i solli përsëri gjuhën dhe zemrën. Atëherë, zotëria i tha: "Të urdhërova që të sillje më të mirin mish prej saj, dhe ti solle gjuhën dhe zemrën. Edhe kur të urdhërova të sillje më të keqin mish prej saj, nxore po gjuhën dhe zemrën?" Lukmani iu përgjigj: "Nuk ka gjë më të mirë se ato, nëse ato synojnë mirësinë dhe nuk ka gjë më te keqe se ato, nëse ato synojnë ligësinë." Njëherë, dikush e pyeti Lukmanin: "Si e arrite këtë gradë urtësie dhe mençurie?" Ai tha: "Sinqeriteti në të folur dhe heshtja apo largimi nga çdo gjë që nuk më intereson." Nga këto rrëfime bëhet e qartë se Lukmani ka qenë një skllav, dhe skllavëria bie ndesh me statusin e profetit, sepse profetët përzgjidheshin nga fiset më të larta të popullit të tyre, prandaj shumica e dijetarëve selefë ishit të mendimit se ai nuk ishte profet. Njëherë, e pyeti sërish dikush se si e kishte arritur gradën e lartë të mençurisë dhe urtësisë, dhe ai iu përgjigj: "O biri i vëllait tim! Nëse dëgjon me vëmendje atë që të them, edhe ti do të bëhesh si unë: Ule shikimin, ruaje gjuhën tënde, ji i kujdesshëm në ushqimin që ha! Unë kam ruajtur dëlirësinë morale, kam folur gjithmonë të vërtetën, i kam mbajtur gjithmonë premtimet, e kam nderuar gjithmonë mikun që më ka vizituar, e kam mbrojtur komshiun dhe i jam larguar

الجزء الحادي والعشرون سورة لقمان

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا
يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَ
لُقْمَٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ
لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ
وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ
إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ
لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ
وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم
بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَٰبُنَىَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ
خَرْدَلٍ فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ أَوْ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ يَأْتِ
بِهَا ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَٰبُنَىَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ
بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ
مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ
مَرَحًا ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَٱقْصِدْ فِى مَشْيِكَ
وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

٤١٢

gjithmonë asaj që nuk më ka interesuar. Këto më kanë bërë kështu si më sheh."

- "Ne i dhamë Lukmanit urtësi dhe e urdhëruam të ishte mirënjohës ndaj Allahut." - Ne i dhamë atij aftësi për të kuptuar, i dhamë dituri, aftësinë për të shprehur dhe artikuluar qartë urtësitë dhe mendimet e tij. Ne i mundësuam një kuptim të qartë të besimit të vërtetë, dorëzimit ndaj Allahut, Islamit. Por ai nuk ishte profet dhe nuk pati ndonjë shpallje. Gjithashtu, Allahu i Madhëruar e urdhëroi që të ishte mirënjohës ndaj Tij për të gjitha ato mirësi dhe veçori, me të cilat Ai e kishte dalluar mbi të tjerët në popullin e tij dhe mbi të gjithë njerëzit që jetuan në kohën e tij.

- "Çdokush që është mirënjohës, këtë e bën për veten e vet ..." - Dobia e mirënjohjes u kthehet vetë atyre që janë të tillë, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Çdokush që nuk beson *(në Allahun)*, do të përgjigjet për mosbesimin e vet, e çdokush që bën punë të mira, ai po përgatitet për veten e vet. Ai *(Allahu)* ka për t'i shpërblyer me Mirësinë e Tij ata që besuan dhe bënë

vepra të mira. Me të vërtetë, Ai nuk i do jobesimtarët." [Rum 44, 45].

- "... dhe çdokush që është mosmirënjohës, le ta dijë se Allahu është i Pasur dhe i Lavdëruar." - Allahu i Madhëruar nuk ka nevojë për krijesat, sepse është i Pasur dhe i Lartësuar. Ai nuk ka nevojë për asgjë prej adhuruesve të Tij dhe kurrë nuk mund të dëmtohet nga askush dhe asgjë. Edhe sikur të mohojnë të gjithë banorët e Tokës, të mbledhur bashkë, Ai është i Pasuri, që s'ka nevojë për asgjë. [151] Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Allahut dhe ne nuk adhurojmë asgjë dhe askënd tjetër, veç Tij.

Ajetet 13 - 15

13. Lukmani, duke e këshilluar, i tha të birit: "O biri im! Mos i bëj shok Allahut, sepse idhujtaria është vërtet padrejtësia më e madhe!"

14. Ne e kemi urdhëruar njeriun që të jetë bamirës ndaj prindërve të tij. Nëna e vet e bart atë mund pas mundi dhe pas dy vjetësh ia ndan gjirin. "Të jesh mirënjohës ndaj Meje dhe ndaj dy prindërve tu. Vetëm tek Unë është kthimi juaj.

15. E nëse ata të dy të shtyjnë që ti të më bësh Mua shok *(në adhurimin për mua),* **për çka ti nuk ke asnjë dije, atëherë mos iu bind atyre, por në çështjet e jetës së kësaj bote të vazhdosh të sillesh mirë me ta. Ndiq rrugën e atij që është kthyer drejt Meje. Në fund, tek Unë do të ktheheni të gjithë dhe Unë do t'jua tregoj atë që keni bërë.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth porosive që Lukmani i jepte birit të tij. Lukmani ishte i biri i Anka Ibn Sedulit, ndërsa djali i tij ishte Terani, sikurse thuhet në një fjalë të përcjellë nga Suhejli. Fillimisht, Lukmani e porosit birin e tij që të adhurojë Allahun të vetëm dhe pa ortak, duke mos i shoqëruar asgjë dhe askënd në adhurim.

- "Lukmani, duke e këshilluar, i tha të birit: "O biri im! Mos i bëj shok Allahut, sepse idhujtaria është vërtet padrejtësia më e madhe!" - Ajo është padrejtësia më e madhe që ekziston. Buhariu sjell hadithin nga Abdullahi (Ibn Mesudi), i cili ka thënë: 2070. "Kur zbriti ajeti "Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me padrejtësi - atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë", njerëzit u rënduan nga kjo dhe thanë: "O i Dërguari i Allahut! E cili nga ne nuk i ka bërë padrejtësi vetvetes?!" Atëherë, ai tha: "Nuk është ajo që mendoni ju! A nuk e keni dëgjuar fjalën e atij robit të mirë: "Lukmani, duke e këshilluar, i tha të birit: "O biri im! Mos i bëj shok Allahut, sepse idhujtaria është, vërtet padrejtësia më e madhe!" [Lukman 13]. Pra, bëhet fjalë për shirkun." Gjithashtu, Muslimi ka sjellë prej Ameshit një version të ngjashëm. Në vijim, Lukmani pas porosisë që i dha të birit për të adhuruar Allahun si një të vetëm dhe për tu larguar nga shirku, e këshillon që të jetë bamirës me dy prindërit e tij.

- "Ne e kemi urdhëruar njeriun që të jetë bamirës ndaj prindërve të tij. Nëna e vet e bart atë mund pas mundi dhe pas dy vjetësh ia ndan gjirin. *(E porositëm)* **"Të jesh mirënjohës ndaj Meje dhe ndaj dy prindërve tu. Vetëm tek Unë është kthimi juaj." -** Pas vështirësive që kalon nëna, i Lartësuari thotë: "... dhe pas dy vjetësh ia ndan gjirin." Domethënë, gjidhënia vazhdon për dy vite, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Nënat le t'u japin gji foshnjave të tyre dy vite të plota, nëse dëshirojnë që ta plotësojnë gjidhënien." [Bekare 233]. Ndërsa në një ajet tjetër, i Lartësuari ka thënë: "Ne e kemi urdhëruar njeriun për bamirësi ndaj prindërve të vet. Nëna e ka bartur me mundim dhe me vështirësi e ka lindur. Shtatzania dhe gjidhënia zgjasin tridhjetë muaj." [Ahkaf 15]. Pikërisht prej këtyre dy ajeteve, Ibn Abasi ka nxjerrë gjykimin se koha më e shkurtër e shtatzanisë është 6 muaj. Kështu, Allahu i Lartësuar i kujton njeriut kujdesin e madh të nënës, lodhjen dhe vështirësitë e saj, që janë të pakrahasueshme me gjë tjetër. I Lartësuari i kujton njeriut sakrificat e nënës, për ta nxitur të përmbushë urdhrin

për të qenë bamirës ndaj prindërve të vet. I Lartësuari thotë: "Vetëm tek Unë është kthimi juaj." Pra, Unë do të të shpërblej për këtë mirënjohje ndaj Meje dhe për bamirësinë ndaj prindërve, me shpërblimin më të plotë.

- "E nëse ata të dy të shtyjnë që ti të më bësh Mua shok, për çka ti nuk ke asnjë dijeni, atëherë mos iu bind atyre, por në çështjet e jetës së kësaj bote të vazhdosh të sillesh mirë me ta." - Mos iu bind atyre dhe mos i ndiq në fenë e devijuar, në të cilën të ftojnë. Mos e prano prej tyre këtë kërkesë. Megjithatë, kjo nuk duhet të të pengojë të sillesh mirë dhe të jesh bamirës me ta.

- "Ndiq rrugën e atij që është kthyer drejt Meje." - Pra, rrugën e besimtarëve, që kanë një besim të saktë, të vërtetë dhe të sinqertë.

- "Në fund, ju tek Unë do të ktheheni të gjithë dhe Unë do t'jua tregoj atë që keni bërë." - Taberaniu sjell me senedin e tij, në kapitullin "*El Ishrate*", rrëfimin nga Sad Ibn Maliku, i cili ka thënë: "Ky ajet u zbrit dhe flet në lidhje me mua. Allahu i Lartësuar thotë në këtë ajet: **"**E nëse ata të dy të shtyjnë që ti të më bësh Mua shok ..." Unë isha shumë i mirë me nënën time. Por kur unë pranova Islamin, ajo më tha: "O Sad, ç'është kjo që bën?! Si është e mundur të braktisësh fenë tënde?! Ose do ta braktisësh këtë fe që ke pranuar, ose unë nuk kam për të ngrënë dhe as nuk kam për të pirë, deri sa të vdes, dhe kështu ti do të damkosesh me turp përjetë, sepse njerëzit do të të thonë: "O vrasësi i nënës tënde!". Unë i thashë: "Mos e bëj këtë, o nënë, se unë kurrë nuk kam për ta lënë fenë që kam pranuar, për asgjë në botë!" Kaloi një ditë-natë, dhe ajo vërtet nuk hëngri dhe nuk piu. Kur agoi, isha vërtet i mërzitur dhe i lodhur, megjithatë qëndrova dhe një ditë-natë tjetër. Ajo vazhdoi të mos hante dhe unë agova përsëri i mërzitur dhe i lodhur. Qëndrova dhe një ditë-natë tjetër, dhe ajo përsëri nuk hëngri. Kur agoi, gjendja e saj ishte rënduar shumë. Kur e pashë në atë gjendje, i thashë: "O nëna ime! Dije dhe të betohem në Allahun se, sikur të kishe 100 shpirtra dhe të të dilnin njëri shpirt pas tjetrit, nuk kisha për ta lënë këtë fe për asgjë në botë. Atëherë, po deshe, ha, po deshe, mos ha!" Atëherë, ajo filloi të hante."

Ajetet 16 - 19

16. O biri im! Allahu ka për të sjellë edhe një thërrmijë të vogël sa një farë sinapi, edhe në qoftë ajo e fshehur nën një rrasë guri, ose në qiej e në tokë. Vërtet, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur.

17. O biri im! Fale namazin rregullisht, urdhëro për çfarë është e drejtë dhe ndalo nga çfarë është e keqe dhe bëj durim në çfarëdo që të të godasë! Vërtet, këto janë nga çështjet më të vyera.

18. Mos ua kthe shpinën njerëzve me mendjemadhësi dhe mos ec nëpër tokë si kryeneç, sepse Allahu nuk e do atë që tregohet mendjemadh e mburravec!

19. Ji modest në ecjen tënde dhe fol me zë të ulët, sepse zëri më i vrazhdë është pallma e gomarit.

Shpjegimi i ajeteve

Këto janë disa porosi të dobishme të Lukmanit të urtë, që i Lartësuari na tregon, me qëllim që njerëzit të nxjerrin mësime prej tyre.

- "O biri im! Allahu ka për të sjellë edhe një thërrmijë të vogël sa një farë sinapi, edhe në qoftë ajo e fshehur nën një rrasë guri, ose në qiej ose në tokë." - Çdo lloj padrejtësie ose vepër të mirë, sado e vogël qoftë ajo, Zoti ka për ta sjellë e shfaqur atë në Ditën e Kijametit, atë ditë kur do të vendosen peshoret e sakta për veprat e njerëzve, dhe Ai ka për t'i shpërblyer të gjithë sipas asaj që ka paraqitur. Nëse ka bërë vepra të mira, ka për të marrë shpërblim të mirë, e nëse ka bërë vepra të këqija, ka për të marrë ndëshkimin e merituar, siç thotë i Lavdëruari: "Ditën e Gjykimit, Ne do të vëmë peshore të sakta, prandaj askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi. Edhe sikur të jetë diçka që peshon sa një kokërr meli, Ne do ta sjellim atë aty *(në*

peshore). Mjaftojmë Ne si llogaritës të drejtë *(të punëve)***.**" [Enbija 47]. Ose: "Kush ka bërë ndonjë të mirë, që peshon sa grimca, atë do të shohë. Gjithashtu, kush ka bërë ndonjë të keqe, që peshon sa grimca, atë do të shohë." [Zelzele 7, 8]. Ai ka për ta sjellë në peshore atë vepër, qoftë ajo e fshehur nën një rrasë guri, ose diku në qiej e në tokë. Asgjë nuk mund t'i fshihet diturisë së Zotit, i Cili thotë: "Sa herë që ju angazhoheni me ndonjë çështje dhe sa herë që lexoni ndonjë pjesë nga Kurani dhe sa herë kryeni ndonjë vepër, Ne jemi dëshmitarë të veprimeve tuaja. Zotit tënd nuk mund t'i fshihet asnjë grimcë në Tokë dhe as në qiell, madje as më e vogël se ajo e as më e madhe. Çdo gjë është shkruar në Librin e Qartë." [Junus 61].

- "Vërtet, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur." - Ai është *Latifun Habir*. [152] Dituria e Zotit depërton deri në hollësitë më të thella. Ai di çdo çështje, edhe në detajet më të fshehta e të padukshme. Asgjë nuk mund t'i fshihet diturisë së Tij, sado e imët qoftë. Ai është i gjithëditur edhe për hapat e një milingone dhe gjurmët e saj në natën e errët.

- "O biri im! Fale namazin rregullisht ..." - Fale namazin duke përmbushur shtyllat, kushtet, detyrat dhe çdo vepër e fjalë të tij, si edhe duke e kryer në kohën e vet.

- "... urdhëro për çfarë është e drejtë dhe ndalo nga çfarë është e keqe ..." - Me çdo mundësi dhe energji tënden.

- "... dhe bëj durim në çfarëdo që të të godasë!" - Pra, mësoje se ai që urdhëron për mirësi dhe ndalon nga të këqijat patjetër do të sprovohet dhe do të ketë mundime prej njerëzve, prandaj ka nevojë për durim e qëndrueshmëri në rrugën e Zotit.

- "Vërtet, këto janë nga çështjet më të vyera." - Durimi gjatë mundimit që të japin njerëzit është nga veprat më të shpërblyeshme.

- "Mos ua kthe shpinën njerëzve me mendjemadhësi ..." - Kur ata të flasin ose u flet, mos e largo fytyrën prej tyre me mendjemadhësi e duke i përçmuar, por tregohu i butë, i afruar e i sjellshëm me ta, buzëqesh e përkushtohu në komunikimin me ta. Profeti, duke këshilluar dikë, i tha: "Mos fyej asnjë dhe kurrë mos nënvleftëso asnjë punë të mirë (sado e vogël në dukje), qoftë edhe të takosh vëllain tënd me fytyrë të qeshur; qoftë edhe të hedhësh ujë nga ena jote në enën e vëllait. Të këshilloj, gjithashtu, që rroba jote të jetë deri në mes të kërcirit, e nëse do ta mbash më të gjatë, atëherë le të jetë deri tek kyçi i këmbës, por mos guxo ta ulësh më poshtë, sepse kjo është prej mendjemadhësisë, dhe Allahu nuk e do mendjemadhësinë."

- "... dhe mos ec nëpër tokë si kryeneç ..." - Mos ec si mendjemadh e kryeneç, sepse do të fitosh urrejtjen e Zotit.

- "... sepse Allahu nuk e do atë që tregohet mendjemadh e mburravec!" - Mendjemadh dhe i krekosur, me vetëpëlqim dhe mburravec para të tjerëve, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Mos ec nëpër tokë me mburrje, sepse ti as nuk mund ta çash tokën, as nuk mund të arrish lartësinë e maleve! E keqja e të gjitha këtyre është e urryer nga Zoti yt." [Isra 37, 38]. Hafidh el Taberani sjell një hadith me senedin e tij prej Thabit Ibn Kajs el Shemasi, i cili tregon: 2071. "Njëherë u përmend mendjemadhësia në prani të Profetit, i cili tha fjalë shumë të rënda për ndalesën e saj. Ndër të tjera, tha: "Allahu nuk e do atë që tregohet mendjemadh e mburravec!" Një burrë nga të pranishmit tha: "O i Dërguari i Allahut! Unë i laj shpesh rrobat e mia dhe më pëlqen që t'i kem ato të bardha. Më pëlqen të zbukuroj lidhëset e sandaleve dhe dorezën e shkopit tim." Profeti i tha: "Kjo nuk konsiderohet prej mendjemadhësisë e mburrjes. Mendjemadhësi është rrefuzimi i të vërtetës dhe nënçmimi i njerëzve."

- "Ji modest në ecjen tënde ..." - Ec në mënyrë të thjeshtë dhe mesatare, as me ngadalësi mburraveci e as me shpejtësi arroganti.

- "... dhe fol me zë të ulët ..." - Mos e tepro në të folur dhe as mos e ngri zërin lart pa nevojë e pa vend.

- **"... sepse zëri më i vrazhdë është pallma e gomarit."** - Ata që flasin me zë shumë të lartë i përngjajnë gomarit, për nga shëmtia. Përveç kësaj, kjo është diçka që Zoti e urren. Përgjasimi i tyre me gomerët tregon se kjo është diçka e ndaluar dhe shumë e ulët. Profeti i Allahut ka thënë: 2072. "Ne nuk na takon të kemi cilësi të ulëta... Ai që e kërkon mbrapsht dhuratën që i ka bërë dikujt është si ai qeni që vjell dhe i kthehet përsëri të vjellës (për ta ngrënë)." Për tefsirin e këtij ajeti, Nesaiu sjell një hadith nga Ebu Hurejra, se Profeti ﷺ ka thënë: 2073. "Kur të dëgjoni këndimin e gjelit, lutjuni Allahut që t'ju japë nga mirësitë e Tij. Ndërsa kur të dëgjoni pallmën e gomerëve, kërkojini Allahut t'ju mbrojë prej shejtanit, sepse ata shohin shejtan." Këtë hadith e kanë sjellë të gjithë autorët e *Sunen*-eve, përveç Ibn Maxhes. Disa porosi e këshilla të dobishme janë përmendur në Kuran, por prej Lukmanit kanë ardhur edhe shumë këshilla të vyera nëpër hadithe. Kështu, Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Umeri, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 2074. "Lukmani i urtë shpesh thoshte: "Kur Allahu i Madhëruar e merr nën kujdes dikë, e ruan dhe e mbron atë."

Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Kasim Ibn Muhajmera, se Profeti i Allahut ka thënë: 2075. "Lukmani i urtë, duke e këshilluar të birin, i thoshte: "O biri im, mos e mbulo fytyrën me rrobë *(mos u masko)*, sepse ajo është frikësuese natën dhe e qortueshme gjatë ditës."

Disa porosi të tjera të Lukmanit drejtuar birit të vet

- O biri im! Urtësia ka bërë që të varfrit të ulen në frone e piedestale mbretërish.

- O biri im! Kur kalon në ndonjë takim njerëzish, përshëndeti ata me selam, pastaj ulu në një cep të atij kuvendi dhe mos thuaj asnjë fjalë, derisa të dëgjosh çfarë flasin! Nëse ata përkujtojnë Allahun, atëherë merr pjesë edhe ti vetë, me fjalët e mendimet e tua. Por nëse i gjen në biseda të tjera, atëherë largohu prej tyre!

Rreth modestisë

Disa hadithe që kanë lidhje me porositë e Lukmanit dhënë birit të vet. Nga Enes Ibn Maliku përcillet të ketë thënë: "E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: 2076. "Ndoshta një burrë me flokë të shpupuritur, i veshur veçse me dy rrecka të vjetëruara, të cilin njerëzit e dëbojnë prej dyerve të tyre, nëse do të betohej për diçka, Allahu kurrë nuk do t'ia shkonte kot atë betim." Nga Enes Ibn Maliku përcillet se i Dërguari i Allahut ka thënë: 2077. "*Tuba* u qoftë atyre njerëzve të devotshëm, të pastër, të cilët, nëse janë të pranishëm diku, nuk bien në sy e nuk njihen dhe, nëse mungojnë, nuk ndihet mungesa e tyre. Ata janë kandila ndriçues, të ruajtur e të paprekshëm nga çdo fitne e pandalshme dhe poshtëruese." Nga Muadh Ibn Xhebeli përcillet të ketë thënë: "E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: 2078. "Edhe diçka e vogël prej syfaqësisë është shirk. Me të vërtetë, Allahu i Madhëruar i do ata njerëz të devotshëm, të pastër, të cilët, nëse janë të pranishëm diku, nuk bien në sy e nuk njihen (prej njerëzve) dhe, nëse mungojnë, nuk ndihet mungesa e tyre. Zemrat e tyre janë kandila ndriçues të udhëzimit në rrugën e drejtë. Ata janë të ruajtur e të paprekshëm nga çdo fitne e pandalshme (që vazhdon gjatë) dhe e errët." [153]

Disa hadithe rreth famës

Nga Enes Ibn Maliku përcillet se i Dërguari i Allahut ka thënë: 2079. "I mjafton njeriut si rrezik - përveç atyre që i ka ruajtur Allahu - që njerëzit ta tregojnë me gisht në lidhje me fenë e ose dynjanë e tij.[154] Pa dyshim që Allahu nuk shikon pamjen tuaj, por shikon zemrat dhe punët që ju bëni." Në senedin e këtij hadithi ndodhet Ibn Lehia, që është konsideruar si një transmetues i dobët, për shkak të aftësisë së dobët për të memorizuar saktë, pasi librat e tij u dogjën. Ibrahim Ibn Ed'hemi (Allahu e mëshiroftë!) ka thënë: "Nuk është i sinqertë me Allahun ai që dëshiron famën ndër njerëz." Sulejm Ibn Handhale rrëfen: "Njëherë, kur ishim rreth e rrotull babait tonë, duke ecur së bashku në rrugë, Umer Ibn Hatabi iu lëshua me një

shkop (për ta goditur) dhe tha: "Kjo sjellje është poshtërim për ndjekësit dhe sprovë për të ndjekurin!" Ibrahim Nehaiju ka thënë: "Mos vish rroba të tilla, që të dukesh si hoxhë i madh dhe as të tilla, që të të përçmojnë edhe mendjelehtët."

Hadithe në lidhje me moralin dhe edukatën e mirë

Nga Enes Ibn Maliku përcillet se ka thënë: 2080. "Profeti i Allahut ishte njeriu me moralin më të mirë." Ibn Umeri rrëfen se 2081. "... njerëzit e pyetën: "O i Dërguari i Allahut, cili është besimtari më i mirë?" Ai tha: "Besimtari më i mirë është besimtari me moralin më të mirë." Nga Aishja përcillet se Profeti ka thënë: 2082. "Robi do të arrijë nëpërmjet moralit të mirë gradën e atij që falet gjatë natës dhe agjëron gjatë ditës." Nga Ebu Hurejra përcillet të ketë thënë se: 2083. "U pyet njëherë Profeti se çfarë vepre i fut njerëzit më së shumti në Xhenet dhe tha: "Devotshmëria ndaj Zotit (*takua*) dhe morali i mirë." Ai u pyet, gjithashtu, se çfarë i fut njerëzit më së shumti në Zjarr dhe u përgjigj: "Goja dhe organet intime." Nga Enesi përcillet se Profeti ka thënë: 2084. "Me moral i fiton të gjitha të mirat e dynjasë dhe të ahiretit." Haseni, biri i Aliut, tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 2085. "Allahu i Madhëruar ka për t'i dhënë robit për moralin e mirë të njëjtin shpërblim që i jep *muxhahidit* në rrugën e Tij, i cili merr shpërblim kur niset në luftë dhe kur kthehet prej saj." Nga Ebu Hurejra përcillet se Profeti ka thënë: 2086. "Ju nuk mund t'ia dilni t'u bëni mirë të gjithë njerëzve me pasurinë tuaj, por mund ta bëni këtë nëse i takoni ata me fytyrë të çelur dhe me mirësjellje."

Qortimi i arrogancës dhe mendjemadhësisë.

Nga Ibn Mesudi përcillet se Profeti ka thënë: 2087. "Nuk ka për të hyrë në zjarr ai që ka në zemër qoftë edhe një grimcë imani dhe nuk ka për të hyrë në Xhenet ai që ka në zemër sadopak mendjemadhësi,[155] qoftë edhe sa një kokërr meli." Nga Abdullah Ibn Amr përcillet se Profeti ka thënë: 2088. "Ai që ka në zemër mendjemadhësi qoftë edhe sa një kokërr meli, ka për ta flakur Zoti me fytyrë në zjarr." Muhamed Ibn Husejn Ibn Aliu ka thënë: "Sa herë që në zemrën e robit zë vend pak mendjemadhësi, logjika e tij pakësohet në varësi të mendjemadhësisë." Nga Burejde përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 2089. "Allahu i Madhëruar nuk do ta shikojë në Ditën e Gjykimit atë që e tërheq zvarrë rrobën e tij (të gjatë nën nyjen e këmbës)". Nga Ebu Hurejra përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 2090. "Allahu i Madhëruar nuk do ta shikojë në Ditën e Gjykimit atë që e tërheq rrobën e vet zvarrë (të gjatë nën nyjen e këmbës). Ndërkohë që një burrë tërhiqte rrobën e tij zvarrë (nga mendjemadhësia dhe me mburrje), Allahu e hapi tokën poshtë tij dhe ai u rrokullis plot zhurmë në brendësi të saj. Kështu do të vazhdojë deri në Ditën e Kijametit."Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ebu Dherri, që transmeton se Profeti i Allahut ka thënë: "Janë tre persona, të cilëve Allahu i Lartësuar nuk do t'u flasë Ditën e Gjykimit, nuk do t'i shikojë, nuk do t'i pastrojë, nuk do t'i shpëtojë dhe që do të kenë një ndëshkim të dhembshëm: Ai që i kujton me mburrje mirësitë që ka bërë, ai që e zgjat rrobën nën nyjen e këmbës ndryshe nga ç'është veshja e muslimanit, dhe ai i cili e reklamon mallin e vet duke u betuar me gënjeshtra."

Ajetet 20 - 21

20. A nuk e shihni ju se si Allahu e ka nënshtruar për të mirën tuaj gjithçka ka në qiej e në tokë dhe i plotësoi ndaj jush mirësitë e Tij, të dukshme e të padukshme! Megjithatë, ka prej njerëzve, të tillë që polemizojnë për Allahun pa patur asnjë dituri, pa udhëzim të qartë dhe pa ndonjë libër të ndritshëm.

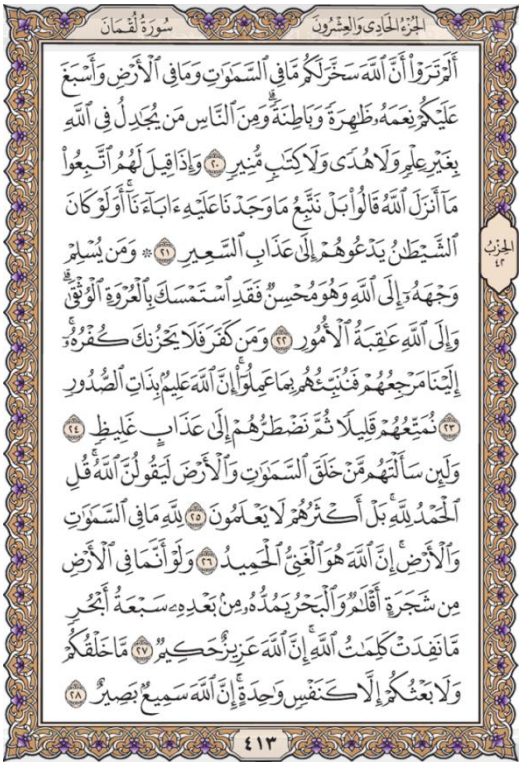
21. Kur atyre u thuhet: "Ndiqni Shpalljen e Allahut!", ata thonë: "Jo. Ne do të ndjekim atë që e gjetëm te prindërit tanë", edhe pse shejtani është duke i ftuar në dënimin e zjarrit.

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk e shihni ju se si Allahu e ka nënshtruar për të mirën tuaj gjithçka ka në qiej e në tokë dhe i plotësoi ndaj jush mirësitë e Tij, të dukshme e të padukshme!" - Allahu i Lavdëruar u kujton robërve mirësitë e shumta që Ai u ka dhuruar atyre, qofshin ato që kanë të bëjnë me jetën e dynjasë, qofshin në lidhje me fenë dhe në dobi të ahiretit të tyre. Kështu, Ai vendosi në qiell yjet dhe Diellin, me anë të të cilëve ata ndriçohen e udhëzohen netëve dhe ditëve të jetës së tyre. Ai krijoi dhe sjell prej qiellit, retë, shirat, breshërin, dëborën. Ai e bëri qiellin si një kupolë mbrojtëse për jetën në tokë. Ndërsa tokën e bëri të qëndrueshme dhe vendprehje, e në të vendosi lumenj, pemë, të lashta e bimësi të shumta. Ndërsa në lidhje me fenë dhe në dobi të ahiretit të tyre, Allahu u bëri mirësi të shumta dhe madhështore, duke u dërguar profetë e shpallur libra, duke u larguar çdo dyshim e paqartësi të robërve në lidhje me rrugën e drejtë ku duhet të ecin. Megjithatë, jo të gjithë njerëzit besuan dhe pranuan ftesën e Tij.

- "Megjithatë, ka prej njerëzve, të tillë që polemizojnë për Allahun pa patur asnjë dituri, pa udhëzim të qartë dhe pa ndonjë libër të ndritshëm." - Ka njerëz që polemizojnë dhe nuk e pranojnë besimin e drejtë se Zoti është një i vetëm dhe refuzojnë të pasojnë profetët e dërguar prej Tij. Ata polemizojnë vetëm për të refuzuar të vërtetën, pa pasur asnjë dituri, asnjë bazë argumentimi të saktë dhe as libër të ndritur nga Zoti.

- "Kur atyre u thuhet: "Ndiqni Shpalljen e Allahut!", ata thonë: "Jo. Ne do të ndjekim atë që e gjetëm te prindërit tanë."- Kur këtyre njerëzve, që refuzojnë besimin e drejtë në një Zot të vetëm, u thuhet që të pasojnë Shpalljen, që Zoti ia zbriti Profetit të Tij, ligjin e pastër dhe rrugën e drejtë, që e ligjëroi për ta, ata thonë: "Jo. Ne do të ndjekim atë që gjetëm te prindërit tanë." Pra, i vetmi arsyetim i tyre është se ata ndjekin rrugën e etërve të tyre të hershëm. I Lartësuari thotë në një

الجزء الحادي والعشرون سورة لقمان

أَلَمْ تَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَسْبَغَ
عَلَيْكُمْ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ
بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟
مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ
ٱلشَّيْطَٰنُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٢١﴾ * وَمَن يُسْلِمْ
وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ
وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُۥٓ ۚ
إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ
﴿٢٣﴾ نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾
وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ
ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ أَنَّمَا فِى ٱلْأَرْضِ
مِن شَجَرَةٍ أَقْلَٰمٌ وَٱلْبَحْرُ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ
مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ مَّا خَلْقُكُمْ
وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَٰحِدَةٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

الجزء ٢١

٤١٣

ajet tjetër: "Kur atyre *(idhujtarëve)* u thuhet "Pasoni atë që shpalli Allahu!", ata thonë: "Jo. Ne ndjekim atë rrugë që kishin të parët tanë." Po sikur të parët e tyre të mos kishin kuptuar asgjë dhe të mos ishin të udhëzuar në rrugën e drejtë?" [Bekare 170]. Pra, si mendoni dhe me çfarë mendje arsyetoni, o ju njerëz, që kapeni pas rrugës së të parëve tuaj?! Pa mendohuni pak: nëse ata ishin në humbje, mos vallë, duke pasuar ata, do të jeni të shpëtuar e të justifikuar?!

- "... edhe pse shejtani është duke i ftuar në dënimin e zjarrit." - Si mendoni se mund të shpëtoni, nëse ata ju ftojnë për në dënimin e Zjarrit? Fakti që ishit pasues të tyre nuk ka për t'ju sjellë asnjë dobi e arsyetim para Zotit dhe nuk mund t'ju shërbejë si argument për të refuzuar të vërtetën e shpallur nga Zoti.

Ajetet 22 - 24

22. Kush i dorëzohet Allahut *(me gjithë shpirt)* **dhe është bamirës, ai është kapur pas lidhjes më të fortë. Vetëm tek Allahu do të kthehen të gjitha çështjet.**

23. Por ti *(o Muhamed)* **mos u brengos për ndonjë që nuk beson! Tek Ne do të kthehen të gjithë dhe Ne do t'ua tregojmë gjithçka që ata kanë bërë. Allahu e di mirë atë që fshihet në zemra.**

24. Ne do t'i lëmë ata të kënaqen për pak *(në këtë botë),* **dhe pastaj do t'i ndëshkojmë ata me një dënim të tmerrshëm.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Kush i dorëzohet Allahut *(me gjithë shpirt)* **dhe është bamirës, ai është kapur pas lidhjes më të fortë. Vetëm tek Allahu do të kthehen të gjitha çështjet ..." -** Allahu i Lavdëruar na tregon rreth atyre që i dorëzohen tërësisht Atij, me gjithë qenien e tyre, duke u përkushtuar me sinqeritet për të kryer çdo punë të mirë, për t'iu nënshtruar urdhrave të Tij, për të zbatuar e jetuar sipas ligjit që Ai shpalli ndër njerëz. Ata janë *muhsinin*-ët, punëmirët besimdrejtë, të cilët ndjekin me besnikëri urdhëresat e Zotit dhe largohen nga ndalesat e Tij. Për këta të zgjedhur, i Lartësuari jep sihariqin se ata janë kapur pas lidhjes më të fortë. Pra, ata kanë një premtim të fortë prej Allahut, se Ai kurrë nuk ka për t'i ndëshkuar. Këta janë të sigurt e të mbrojtur nga ndëshkimet e Zotit.

- "Por ti *(o Muhamed)* **mos u brengos për ndonjë që nuk beson!" -** Mos u brengos, o Muhamed, për refuzimin e tyre. Dije se mbi ta është duke u zbatuar kaderi i Zotit tënd dhe kurrsesi nuk mund të dalin jashtë tij.

- "Tek Ne do të kthehen të gjithë dhe Ne do t'ua tregojmë gjithçka që ata kanë bërë." - Tek Allahu do të kthehen të gjithë dhe Ai do t'u japë atë shpërblim që meritojnë, për gjithçka që kanë punuar.

- "Allahu e di mirë atë që fshihet në zemra." - Atij nuk mund t'i fshihet asgjë.

- "Ne do t'i lëmë ata të kënaqen për pak *(në këtë botë),* **dhe pastaj do t'i ndëshkojmë ata me një dënim të tmerrshëm." -** Ne do t'i lëmë të dëfrejnë në jetën e kësaj bote për njëfarë kohe, pastaj do t'i hedhim në një ndëshkim, të cilit nuk mund t'i shmangen. Këtë ndëshkim, i Madhëruari e përshkruan si '*galidh*", pra, të ashpër, të frikshëm e të vështirë të përballohet nga shpirtrat. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Thuaj: "Ata që trillojnë gënjeshtra për Allahun, nuk kanë për të gjetur shpëtim." Ata do të përjetojnë një kënaqësi të paktë në jetën e kësaj bote dhe pastaj vetëm tek Ne është kthimi i tyre. Ne do t'u japim të shijojnë dënimin më të ashpër, për shkak se nuk besojnë." [Junus 69 - 70].

Ajetet 25 - 26

25. Nëse ti i pyet se kush i krijoi qiejt dhe Tokën, ata me siguri do të thonë: "Allahu!" Atëherë thuaj: "I lavdëruar qoftë Allahu!"! Por shumica e tyre nuk dinë.

26. Vetëm të Allahut janë ç'ka në qiej dhe në tokë. Allahu është Ai, i Pasuri dhe i Lavdëruari.

Shpjegimi i ajeteve

- "Nëse ti i pyet se kush i krijoi qiejt dhe Tokën, ata me siguri do të thonë: "Allahu!" - Allahu i Lartësuar na njofton rreth idhujtarëve, që i përshkruajnë Atij ortakë. Ata e dinë mirë se Allahu është Krijuesi i vetëm i qiejve dhe i Tokës dhe nuk ka partner a ndihmës në këtë çështje. Megjithatë, ata adhurojnë edhe idhuj, edhe pse e dinë mirë se edhe ata janë krijesa dhe pronë e Zotit.

- "Atëherë thuaj: "I lavdëruar qoftë Allahu!" Por shumica e tyre nuk dinë." - I lavdëruar qoftë Zoti, i Cili ju ka sjellë argumentin e plotë për të vërtetën, të cilën edhe ju vetë e pohoni, kur pranoni se Ai është i Vetmi që krijoi qiejt dhe tokën.

- "Vetëm të Allahut janë ç'ka në qiej dhe në tokë." - Gjithçka është krijim dhe pronë e Tij.

- "Allahu është Ai, i Pasuri dhe i Lavdëruari." - Ai është i Pasuri, që nuk ka nevojë për krijesat, ndërsa çdo gjë tjetër është e varfër e nevojtare për Të. Ai është i Lavdëruari, për gjithçka që ka krijuar. Ai lavdërohet në qiej dhe në Tokë për gjithçka që ka krijuar dhe për çdo ligj që ka vendosur për krijesat. Ai është i lavdëruar për gjithçka.

Ajetet 27 - 28

27. Sikur të gjithë drurët në tokë të ishin pena dhe detet bojë dhe sikur detit t'i shtoheshin edhe shtatë dete të tjera, ato do të shteronin, kurse fjalët e Allahut nuk do të shteronin kurrë *(së shkruari)*. **Allahu është Ngadhënjimtar e i Urtë.**

28. Krijimi dhe ringjallja juaj *(e ju të gjithëve)*, **është njëlloj si krijimi dhe ringjallja e një një njeriu të vetëm. Allahu dëgjon dhe sheh gjithçka.**

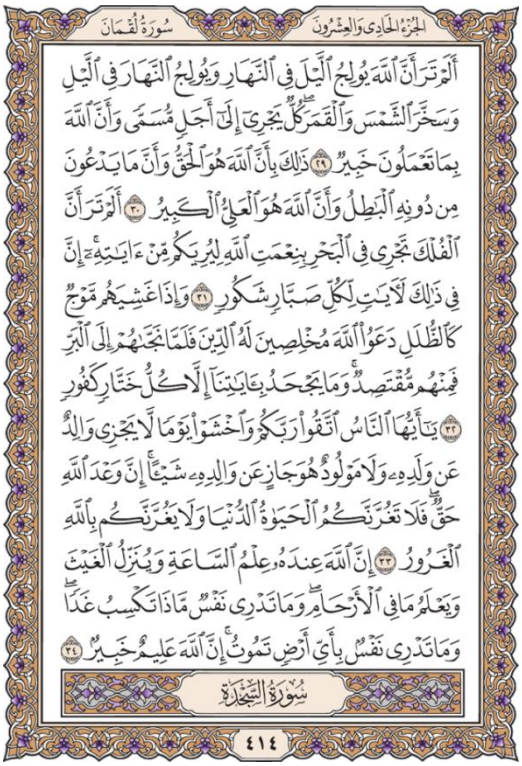
Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lavdëruar na tregon për madhështinë, krenarinë dhe lartësinë e Tij, për emrat e Tij të bukur, cilësitë e Tij të larta dhe për fjalët e Tij të plota e të pafundme, të cilat askush nuk mund t'i përfshijë me dituri. Krijesat nuk mund të arrijnë t'i konceptojnë plotësisht dhe as t'i numërojnë ato plotësisht, sikurse ka thënë zotëria i gjithë njerëzimit, Muhamedi ﷺ: 2091. "*Lâ uhsi thenâen alejke ente kemâ ethnejte ala nefsik*! (Nuk mund të të përlëvdoj ashtu si Ti e meriton. Ti qofsh i lëvduar e përlëvduar ashtu siç e ke përlëvduar Veten!" Në këto ajete, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Sikur të gjithë drurët në tokë të ishin pena dhe detet bojë dhe sikur detit t'i shtoheshin edhe shtatë dete të tjera, ato do të shteronin, kurse fjalët e Allahut nuk do të shteronin kurrë *(së shkruari)*." **-** Pra, nëse të gjitha pemët e dynjasë të bëheshin lapsa dhe të gjitha detet - madje edhe shtatë herë më shumë - të bëheshin bojë, dhe me të të shkruheshin fjalët e Allahut, që tregojnë madhështinë e Tij, cilësitë e emrat e Tij, të gjithë lapsat do të thyheshin e harxhoheshin, kurse i gjithë uji i detrave do të thahej, edhe nëse do të sillnin më shumë si ata. Në fakt, numri shtatë është përmendur për të treguar shumëfishimin e tyre, e jo si numër i kufizuar. Katade ka thënë se ky ajet u shpall kur idhujtarët mekas thanë: "Kjo fjalë (që po sjell Muhamedi) do vijë një ditë e do të përfundojë". Atëherë, Allahu i Madhëruar zbriti: "Sikur të gjithë drurët në tokë të ishin pena dhe detet bojë ...". Ndërsa nga Ibn Abasi përcillet të ketë thënë se këto ajete zbritën si përgjigje ndaj jehudëve: 2092. "Ahbarët jehudë në Medinë i thanë Profeti të Allahut: "O Muhamed, çfarë shpjegimi jep për ajetin: "... dhe juve ju është dhënë shumë pak dituri."? A na ke për qëllim ne apo popullin tënd?" Profeti tha: "Të dy ju kam për qëllim."Ata shtuan: "Po a nuk lexon ndër ato që ke sjellë, se neve na është dhënë Teurati, i cili është shtjellues për çdo çështje?" Profeti tha: "Ajo, në krahasim me dijen e Allahut, është shumë pak. Juve ju është dhënë nga kjo dituri mjaftueshëm." Atëherë, Allahu i Madhëruar zbriti në lidhje me këtë që e pyetën, ajetet: "Sikur të gjithë drurët në tokë të ishin pena dhe detet bojë dhe sikur detit t'i shtoheshin edhe shtatë dete të tjera, ato do të shteronin, kurse fjalët e Allahut nuk do të shteronin kurrë *(së shkruari)*.". Ky rrëfim i Ibn Abasit tregon se ajeti është zbritur në Medinë e jo në Mekë. Megjithatë, mendimi më i përhapur dhe më i njohur është se ky ajet ka zbritur në Mekë. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur.

- "Allahu është Ngadhënjimtar e i Urtë." - Ai ka nënshtruar e sunduar gjithçka dhe askush nuk mund ta pengojë atë që Ai e dëshiron dhe askush nuk mund ta kundërshtojë e ndalojë përmbushjen e asaj që Ai gjykon dhe vendos. Ai është i Urti, në lidhje me atë që krijon, qoftë në ligjet e funksionimit të gjithësisë, në fjalët e veprat e Tij, qoftë edhe në ligjet që shpall për krijesat. Ai ka urtësi në të gjitha çështjet.

- "Krijimi dhe ringjallja juaj *(e ju të gjithëve)*, **është njëlloj si krijimi dhe ringjallja e një një njeriu të vetëm." -** Krijimi i të gjitha krijesave dhe ringjallja e tyre në Ditën e Premtimit, për pushtetin e Allahut, janë njëlloj si krijimi dhe ringjallja e një njeriu të vetëm. Çdo gjë është e lehtë për Të, sikurse thotë i Lavdëruari: "Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "Bëhu!", dhe ajo menjëherë bëhet." [Ja sin 82]. Ose: "Ne e kemi krijuar çdo gjë me masë të caktuar. Puna Jonë është e shpejtë, sa hap e mbyll sytë." [Kamer 49, 50]. Pra,

الجزء الحادي والعشرون سورة لقمان
ألم تر أن الله يولج الليل في النهار ويولج النهار في الليل
وسخر الشمس والقمر كل يجري إلى أجل مسمى وأن الله
بما تعملون خبير ﴿٢٩﴾ ذلك بأن الله هو الحق وأن ما يدعون
من دونه الباطل وأن الله هو العلي الكبير ﴿٣٠﴾ ألم تر أن
الفلك تجري في البحر بنعمت الله ليريكم من آياته إن
في ذلك لآيات لكل صبار شكور ﴿٣١﴾ وإذا غشيهم موج
كالظلل دعوا الله مخلصين له الدين فلما نجاهم إلى البر
فمنهم مقتصد وما يجحد بآياتنا إلا كل ختار كفور
﴿٣٢﴾ يا أيها الناس اتقوا ربكم واخشوا يوما لا يجزي والد
عن ولده ولا مولود هو جاز عن والده شيئا إن وعد الله
حق فلا تغرنكم الحياة الدنيا ولا يغرنكم بالله
الغرور ﴿٣٣﴾ إن الله عنده علم الساعة وينزل الغيث
ويعلم ما في الأرحام وما تدري نفس ماذا تكسب غدا
وما تدري نفس بأي أرض تموت إن الله عليم خبير ﴿٣٤﴾
سورة السجدة
٤١٤

Zoti nuk urdhëron për diçka dy herë. Mjafton të urdhërojë vetëm një herë dhe ajo përmbushet ashtu si Ai urdhëron, sikurse thotë në ajetin tjetër: "Ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe menjëherë ata do të shfaqen mbi sipërfaqen e tokës." [Naziat 13, 14].

- "Allahu dëgjon dhe sheh gjithçka." - Ai i dëgjon të gjitha fjalët e tyre, i sheh të gjitha veprat e tyre, si ato të ishin të një njeriu të vetëm.

Ajetet 29 - 30

29. A nuk e sheh ti se është Allahu Ai që e fut natën te dita dhe Ai që e fut ditën te nata, Ai që ka nënshtruar Diellin e Hënën, që lëvizin deri në afatin e caktuar dhe se Allahu e di mirë gjithçka që ju bëni?

30. Po, kështu, sepse Allahu është e Vërteta, dhe se çfarëdo tjetër që ata adhurojnë veç Tij është gënjeshtër dhe se Allahu - Ai është i Lartësuari, i Madhëruari.

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk e sheh ti se është Allahu Ai që e fut natën te dita dhe Ai që e fut ditën te nata ..." - Pra, Ai njëherë zgjat ditën dhe shkurton natën. Kjo ndodh gjatë verës. Ndërsa gjatë dimrit ndodh e kundërta: Ai zgjat natën dhe shkurton ditën.

- "... dhe është Ai që i ka nënshtruar Diellin e Hënën, që lëvizin deri në afatin e caktuar ..." - Kështu do të vazhdojnë të lëvizin, deri në kohën e caktuar nga Zoti, kur dielli do të lindë nga perëndimi. Mbase ka kuptimin deri në Ditën e Kijametit, kur ky rregull i vendosur nga Zoti do të prishet. Të dyja kuptimet janë të sakta. Për mendimin e parë janë argumentuar me hadithin që vjen në dy *Sahih*-ët nga Ebu Dher Xhundub Ibn Xhenadehi, që rrëfen: "Profeti i Allahut më tha njëherë: 2093. "A e di ku shkon dielli, kur perëndon?" - "Nuk e di." - Ai shkon nën Arsh dhe bie në sexhde për Allahun, pastaj ngrihet dhe atëherë i thuhet: "Shko!" O Ebu Dher! Pritet një ditë që atij t'i thuhet: "Kthehu andej nga erdhe (nga perëndimi)!" Kjo është ajo koha, për të cilën Allahu thotë: "... askujt nuk do t'i vlejë besimi, nëse nuk ka besuar më parë ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij."

- "... dhe se Allahu e di mirë gjithçka që ju bëni?" - Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Allahu është Ai që krijoi shtatë qiej dhe Toka po aq sa ata. Nëpër to zbret vendimi i Tij, për të qenë të bindur se Allahu është i Plotfuqishëm për gjithçka dhe se me të vërtetë, Allahu ka përfshirë gjithçka me dijen e Vet." [Talak 12]

- "Po, kështu, sepse Allahu është e Vërteta, dhe se çfarëdo tjetër që ata adhurojnë veç Tij është gënjeshtër ..." - Allahu i Lavdëruar ju tregon shenjat e Tij, që nëpërmjet tyre të argumentoni se Ai është e vërteta e sigurt, pra, që Ai ekziston dhe është i vetmi i Adhuruar me meritë, që të kuptoni se çdo gjë tjetër që adhurohet është kotësi. Ai është i Pasuri, që nuk ka nevojë për krijesat, ndërsa çdo gjë tjetër është e varfër e nevojtare për Të

- "... dhe se Allahu - Ai është i Lartësuari, i Madhëruari."

Ajetet 31 - 32

31. A nuk i ke parë ti anijet, se si lundrojnë, në sajë të mirësisë së Allahut? Me to, Ai ju tregon juve disa nga shenjat e Tij. Me të vërtetë, në këto ka argumente për çdo durimtar e mirënjohës.

32. Kur ata i mbulon ndonjë valë si reja, i drejtohen Allahut me besim të sinqertë vetëm tek Ai. Por, kur Ai i shpëton ata e i nxjerr në tokë, disa prej tyre janë mosmirënjohës. Faktet Tona nuk i refuzon kush, përveç të pabesëve dhe mohuesve.

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk i ke parë ti anijet, se si lundrojnë, në sajë të mirësisë së Allahut?" - Allahu i Lartësuar na tregon se është Ai që i ka nënshtruar detet, që në to të lundrojnë anijet. Kjo ndodh me mirësinë dhe lehtësimin e krijuar prej Tij. Nëse Ai nuk do të vendoste në ujë atë forcë (e ligj), që mban anijet, ato nuk do të mund të qëndronin e të lëviznin në të.

- "Me to, Ai ju tregon juve disa nga shenjat e Tij." - Ju tregon disa shenja të pushtetit të Tij madhështor.

- "Me të vërtetë, në këto ka argumente për çdo durimtar e mirënjohës." - Për ata që janë durimtarë gjatë fatkeqësive e mirënjohës gjatë mirësive.

- "Kur ata i mbulon ndonjë valë si reja …" - Ose si male të larta.

- "... i drejtohen Allahut me besim të sinqertë vetëm tek Ai." - Siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Kur gjendeni në rrezik në mes të detit, harrohen ata të cilëve ju u luteni zakonisht, përveç Atij *(Allahut)*. Por pasi Ai ju shpëton e ju nxjerr në tokë, ju sërish i ktheni shpinën. Njeriu është mohues i madh." [Isra 67]. Ose: "Kur ata hipin në anije, i luten sinqerisht Allahut. Por, kur Ai i nxjerr ata në tokë *(shëndoshë e mirë)*, ata përsëri i bëjnë shok Atij!" [Ankebut 65].

- "Por, kur Ai i shpëton ata e i nxjerr në tokë, disa prej tyre janë mosmirënjohës." - Duke shpjeguar fjalën "*muktasid*", Muxhahidi thotë: "Pra, janë mohues e mosmirënjohës." Kështu, sipas tij, fjala "*muktasid*" ka kuptimin "mosmirënjohës për mirësitë e Allahut të Lavdëruar".

- "Faktet Tona nuk i refuzon kush, përveç të pabesëve dhe mohuesve." - *El ħattâr* quhet njeriu i pabesë që, sa herë që premton, e thyen premtimin e të tradhton. Ndërsa *el kefûr* është njeriu mosmirënjohës, harruesi i mirësive, që kurrë nuk i përmend ato.

Ajeti 33

33. O ju njerëz! Kijeni frikë Zotin tuaj dhe kini frikë atë ditë, kur prindi nuk do të mund t'i bëjë asnjë dobi fëmijës së vet dhe as fëmija nuk mund t'i bëjë dobi prindit të vet. Premtimi i Allahut është i vërtetë, prandaj mos lejoni që t'ju mashtrojë jeta e kësaj bote dhe mos lejoni që Kryemashtruesi t'ju largojë nga Allahu.

Shpjegimi i ajetit

- "O ju njerëz! Kijeni frikë Zotin tuaj dhe kini frikë atë ditë, kur prindi nuk do të mund t'i bëjë asnjë dobi fëmijës së vet dhe as fëmija nuk mund t'i bëjë dobi prindit të vet." - Allahu i Madhëruar paralajmëron njerëzit në lidhje me Ditën e Premtimit, që është dita e Kijametit dhe e llogarisë së drejtë para Tij. Ai i urdhëron që të jenë të devotshëm në zbatimin e fesë, të frikësohen nga ndëshkimi i Tij, të ruhen nga tmerri i madh në Ditën e Kijametit dhe llogaria e vështirë para Tij. Atë ditë, sikurse thotë i Lartësuari, prindi nuk do të mund t'i bëjë asnjë dobi fëmijës së vet: edhe nëse do të dëshironte që të sakrifikonte veten për ta shpëtuar atë, nuk do të pranohej diçka e tillë. Po kështu, as fëmija nuk mund t'i bëjë dobi prindit të vet. Pra, edhe fëmija, nëse do të donte të shpëtonte prindin e vet në Ditën e Gjykimit, duke sakrifikuar veten në vend të tij, kjo nuk do të pranohej prej tij. Pastaj vijohet me këshillat dhe paralajmërimet:

- "Premtimi i Allahut është i vërtetë, prandaj mos lejoni që t'ju mashtrojë jeta e kësaj bote ..." - Mos lejoni që dynjaja t'ju bëjë të zhyteni në prehjen dhe kënaqësitë e saj, duke e harruar ahiretin.

- "... dhe mos lejoni që Kryemashtruesi t'ju largojë nga Allahu." - Këtu bëhet fjalë për shejtanin e mallkuar. Kështu e kanë shpjeguar Ibn Abasi, Muxhahidi, Dahhaku dhe Katade. Shejtani i mallkuar e mashtron dhe devijon birin e Ademit, e bën të ushqejë shpresa të kota, pasi asgjë prej tyre nuk është reale, sikurse thotë i Lartësuari: "Shejtani u premton atyre dhe i bën të shpresojnë, por shejtani premton veçse mashtrim." [Nisa 120].

Ajeti 34

34. Vetëm Allahu e di se kur do të ndodhë Kijameti dhe është Ai që e lëshon shiun. Ai e di se ç'ka në barkun e nënave. Askush nuk e di se çfarë do të fitojë nesër dhe askush nuk e di se në ç'vend do të vdesë. Allahu është i Gjithëdituri, që e di mirë çdo fshehtësi.

Shpjegimi i ajetit

- "Vetëm Allahu e di se kur do të ndodhë Kijameti ..." - Këto janë çelësat e fshehtësive, të cilat i di vetëm Allahu i Madhëruar. Askush nuk mund të dijë diçka rreth tyre, përveç asaj që Zoti dëshiron t'i zbulojë. Kështu, kohën e ndodhisë së Kijametit nuk e di as ndonjë profet i dërguar prej Zotit dhe as ndonjë melek i afërt i Zotit, siç thotë i Lartësuari: "Të pyesin ty rreth Orës *(së Kjametit)* - kur do të ndodhë? Thuaj: "Atë e di vetëm Zoti im. Askush, veç Tij nuk mund ta zbulojë kur do të ndodhë. Kjo barrë është shumë e rëndë për gjithçka në qiej dhe në tokë. Ajo ka për të ardhur veçse befas. Ata të pyesin ty, sikur ti të kishe zbuluar dijen rreth saj. Thuaj: "Për të di vetëm Allahu", por shumica e njerëzve nuk e dinë." [Araf 187].

- "... është Ai që e lëshon shiun." - Po kështu, edhe reshjet janë diçka që i di vetëm Zoti. Megjithatë, kur Zoti urdhëron për të rënë shi, atëherë e mësojnë edhe melekët që janë të ngarkuar me këtë detyrë dhe ato krijesa që Zoti dëshiron.

- "Ai e di se ç'ka në bark *(të nënave)*.**"** - Askush nuk e di se çfarë dëshiron Zoti të krijojë brenda barkut të nënës, por pasi Ai urdhëron melekun në lidhje me atë krijesë të re, që do të jetë mashkull apo femër, fatbardhë apo fatzi, atëherë e mësojnë edhe melekët që janë të ngarkuar me këtë detyrë dhe ata që Zoti dëshiron.

- "Askush nuk e di se çfarë do të fitojë nesër ..." - Askush nuk e di se çfarë do të fitojë të nesërmen, në lidhje me dynjanë dhe ahiretin e vet, përveç Allahut të Gjithëditur.

- "... dhe askush nuk e di se në ç'vend do të vdesë." - Nuk e di, a do të vdesë në vendin ku jeton apo në ndonjë vend tjetër, dhe e gjithë toka është e Allahut. Kjo është e ngjashme me ajetin tjetër, ku Allahu i Madhëruar thotë: "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë." [En'am 59.].

- "Allahu është i Gjithëdituri që e di mirë çdo fshehtësi." - Në Traditën Profetike kanë ardhur transmetime të ndryshme, në të cilat këto pesë çështje quhen "*Mefatihul gajb*", pra, "çelësat e fshehtësive". Kështu, Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Umeri, se Profeti i Allahut ka thënë: 2094. "Çelësat e fshehtësive janë pesë, dhe ato nuk i di askush tjetër, veç Allahut: Vetëm Allahu e di se kur do të ndodhë Kijameti dhe është Ai që e lëshon shiun. Ai e di se ç'ka në bark të nënave. Askush nuk e di se çfarë do të fitojë nesër dhe askush nuk e di se në ç'vend do të vdesë. Allahu është i Gjithëdituri që e di mirë çdo fshehtësi." [Buhariu]. Shabiu sjell hadithin nga Ea'meshi, e ky nga Aishja, e cila ka thënë: 2095. "Çdokush që ju flet dhe pretendon se e di çfarë do të ndodhë nesër, ju ka gënjyer." Pastaj ajo lexonte ajetin: "Askush nuk e di se çfarë do të fitojë nesër." Duke shpjeguar këto ajete, Katadja ka thënë: "Këto janë disa çështje, të cilat Allahu i Lartësuar i ka veçuar që t'i dijë veçse Ai dhe nuk ia ka zbuluar asnjë meleku të afërt e as ndonjë profeti të dërguar. Ai thotë: "Vetëm Allahu e di se kur do të ndodhë Kijameti." Pra, askush nuk e di se kur do të ndodhë Kijameti, në çfarë

viti, në çfarë muaji. "... dhe është Ai që e zbret shiun." - Pra, askush nuk e di kur do të bjerë shiu, natën apo ditën. "Ai e di se ç'ka në bark të nënave." - Askush nuk mund ta dijë se si është foshnja në barkun e nënës, mashkull apo femër, i bardhë apo i zi, fatbardhë apo fatzi ... etj. "Askush nuk e di se çfarë do të fitojë nesër" - Pra, a do të punojë mirë apo keq. "... dhe askush nuk e di se në ç'vend do të vdesë." - Asnjë njeri nuk e di se ku do të jetë vendi ku ai do të vdesë, në tokë apo në det, në mal apo në fushë. Në një hadith thuhet: 2096. "Kur Allahu dëshiron t'ia marë shpirtin dikujt në një vend të caktuar, bën që ai të ketë nevojë të shkojë në atë vend."

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Lukman. Vetëm Allahut i qofshin të gjitha lavdërimet!

28 / 04 / 1390 h

02 / 07 / 1970

Surja 32: El sexhde *(mekase)* **30 ajete**

Sexhde është sure mekase, përveç ajeteve 16 - 20, që kanë zbritur në Medinë. Kjo sure është shpallur pas sures Mu'minun.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit

Ajetet 1 - 3

1. Elif, Lam, Mim.

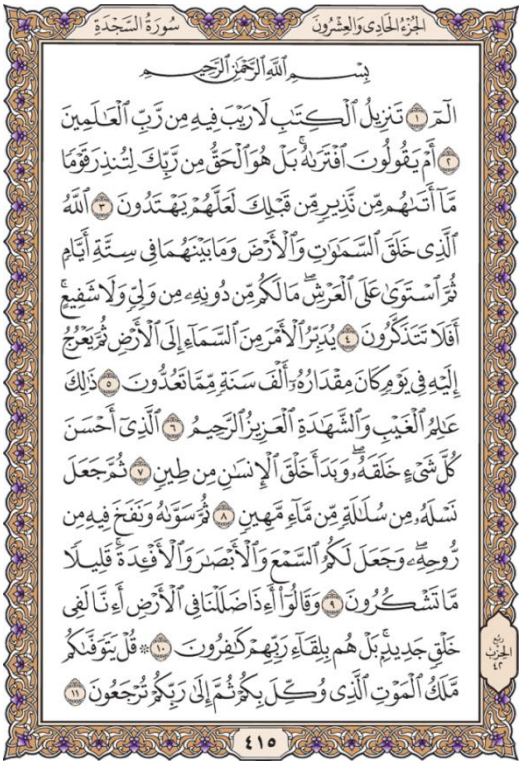
2. Kjo është shpallja e Librit, për të cilin nuk ka asnjë dyshim se është nga Zoti i botëve.

3. Ata thonë se Ai *(Muhammedi)* **e ka trilluar vetë atë** *(Ḳur'ânin)*. **Jo, ai është e vërteta prej Zotit tënd, që të mund t'i tërheqësh vërejtjen një populli, të cilit nuk i erdhi ndonjë qortues para teje, që ata të mund të gjejnë Rrugën e Drejtë.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Elif, Lam, Mim." - Rreth të tilla germave kemi folur në fillim të sures Bekare, çfarë e bën ta panevojshme që ta përsërisim këtu.

- "Kjo është shpallja e Librit, për të cilin nuk ka asnjë dyshim se është nga Zoti i botëve." - Nuk ka dyshim që ai është i zbritur prej Zotit të botërave. Pastaj Allahu i

الجزء الحادي والعشرون سورة السجدة
بسم الله الرحمن الرحيم
الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ
﴿٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۚ بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا
مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ ٱللَّهُ
ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ
ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ
أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ
إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ
عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦﴾ ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ
كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ ۖ وَبَدَأَ خَلْقَ ٱلْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ ﴿٧﴾ ثُمَّ جَعَلَ
نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن
رُّوحِهِۦ ۖ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا
مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾ وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ أَءِنَّا لَفِى
خَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ بَلْ هُم بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٠﴾ ۞ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم
مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾
الجزء ٢١
٤١٥

Lartësuar na tregon për fjalët e idhujtarëve rreth Kuranit:

- "Ata thonë se Ai *(Muhammedi)* **e ka trilluar vetë atë** *(Ḳur'ânin)*." **-** Pra, ata shpifin se Muhamedi e shpiku nga mendja e vet këtë Kuran.

- "Jo, ai është e vërteta prej Zotit tënd, që të mund t'i tërheqësh vërejtjen një populli, të cilit nuk i erdhi ndonjë qortues para teje, që ata të mund të gjejnë Rrugën e Drejtë." - Që ata të ndjekin të vërtetën, e cila erdhi përmes Shpalljes. Imam Buhariu sjell në kapitullin e Xhumasë një hadith nga Ebu Hurejra, i cili ka thënë: 2097. "Profeti ﷺ lexonte në namazin e sabahut, ditën e xhuma, suren Sexhde dhe suren Insan." Ngjashëm e ka sjellë Imam Muslimi prej Sufjan Theuriut. Ndërsa Imam Ahmedi sjell hadithin nga Xhabiri, se: 2098. "Profeti nuk flinte pa lexuar suret Sexhde dhe Mulk." Këtë hadith e ka sjellë vetëm Ahmedi.

Ajetet 4 - 6

4. Është Allahu Ai që krijoi qiejt, Tokën dhe gjithçka që gjendet ndërmjet tyre

brenda gjashtë ditësh, e pastaj u ngrit mbi Arsh. Ju nuk keni asnjë tjetër, përveç Atij, që t'ju mbrojë ose të ndërmjetësojë për ju. Vallë, a nuk mendoni?!

5. Ai drejton të gjitha çështjet, që nga qielli e deri në Tokë. Në fund, të gjitha çështjet ngjiten tek Ai në një ditë, gjatësia e së cilës është sa një mijë vjet, sipas llogaritjes suaj.

6. Ai është i gjithëdituri për gjithçka, - të fshehtë apo të dukshme, Ngadhënjimtari, Mëshirëploti.

Shpjegimi i ajeteve

- "Është Allahu Ai që krijoi qiejt, Tokën dhe gjithçka që gjendet ndërmjet tyre brenda gjashtë ditësh, e pastaj u ngrit mbi Arsh." - Allahu i Lartësuar na tregon se është Ai që ka krijuar të gjitha gjërat. Ai krijoi qiejt dhe Tokën dhe gjithçka mes tyre për 6 ditë, pastaj u lartësua mbi Arsh, ashtu siç i shkon madhështisë së Tij, pa përngjasim, pa e shëmbëllyer dhe pa e krahasuar me trupat dhe krijesat, por edhe pa e keqinterpretuar duke i dhënë fjalës '*istiua'* kuptime jo të sakta dhe duke mohuar kuptimin e drejtpërdrejtë të saj.

- "Ju nuk keni asnjë tjetër përveç Atij, që t'ju mbrojë ose të ndërmjetësojë për ju." - Ai është Pronari, Mbretëruesi, Sunduesi, që i ka të gjitha çështjet në dorën e Tij. Ai është Krijuesi dhe Rregulluesi, që rregullon, administron dhe përkujdeset për çdo gjë, i Fuqishmi dhe i Pushtetshmi për gjithçka. Nuk ka tjetër mik të dashur dhe kujdestar të mirë, që kujdeset për krijesat, përveç Allahut, dhe nuk ka ndërmjetësues ndryshe, veçse me lejen e Tij.

- "Vallë, a nuk mendoni?!" - O ju që adhuroni diçka tjetër veç Tij, a nuk përkujtoni këto fakte?! Ju që u mbështeteni atyre që kundërshtojnë rrugën dhe shpalljet e Tij, a nuk i kujtoni këto fakte rreth Zotit?! I lartësuar, i dëlirë, i pastër është Ai nga të pasurit ortakë, të ngjashëm, ndihmës, të barabartë dhe të denjë si Vetja. Nuk ka të adhuruar me meritë, veç Tij, nuk ka zot krijues, pronar dhe administrues të çështjeve të krijesave, përveç Allahut.

- "Ai drejton të gjitha çështjet, që nga qielli e deri në Tokë." - Çdo urdhër e vendim i Tij zbresin nga qiejt më të lartë, deri në më të thellat thellësi të Tokës së shtatë. I Lartësuari thotë: "Allahu është Ai që krijoi shtatë qiej dhe Toka po aq sa ata. Nëpër to zbret vendimi i Tij, për të qenë të bindur se Allahu është i Plotfuqishëm për gjithçka dhe se me të vërtetë, Allahu ka përfshirë gjithçka me dijen e Vet." [Talak 12]

- "Në fund, të gjitha çështjet ngjiten te Ai në një ditë, gjatësia e së cilës është sa një mijë vjet, sipas llogaritjes suaj." - Muxhahidi, Katadja dhe Dahhaku shpjegojnë: "Meleku zbret në këtë hapësirë, e cila është 500 vjet distancë dhe ngjitet në këtë hapësirë që është 500 vjet distancë, por ai e kryen këtë (me ndihmën e Zotit) në një çast, sa hap e mbyll sytë.

- "Ai është i gjithëdituri për gjithçka, - të fshehtë apo të dukshme, Ngadhënjimtari, Mëshirëploti." - Allahu i Lartësuar është dëshmitar mbi punët e robërve të Tij. Tek Ai ngrihen të gjitha veprat, si të mëdhatë, ashtu edhe ato më të voglat, si të rëndësishmet, ashtu edhe ato që njerëzit nuk u japin rëndësi. Ai është *El Aziz*, i Cili ka mposhtur gjithçka dhe ka triumfuar mbi gjithçka. Ai është Er-Rahim Mëshirëplotë, me adhuruesit e robërit e Tij besimtarë. Ai është Ngadhënjimtari, me gjithë mëshirën e Tij të plotë dhe është Mëshirëploti, me gjithë krenarinë, lartësinë, madhështinë dhe pushtetin e Tij të pacenueshëm. Ky është më i përkryeri përshkrim: krenari e madhështi, e pandarë nga mëshira e plotë dhe: mëshirë e plotë, e pandarë nga krenaria, fuqia dhe ngadhënjimi mbi gjithçka. Pra, Allahu është Mëshirëplotë, por jo nga pamundësia për të ndëshkuar.

Ajetet 7 - 9

7. Është Ai, i Cili e përsosi gjithçka që ka krijuar, ndërsa krijimin e njeriut e filloi nga balta.

8. Kurse pasardhësit e tij i bëri prej një pike lëngu të përbuzur.

9. Por Ai e formësoi atë plotësisht dhe i fryu prej shpirtit të *(krijuar prej)* **Tij. Është Ai që ju pajisi me dëgjim, me shikim dhe me zemër. Por ju, shumë pak falënderoni!**

Shpjegimi i ajeteve

- "Është Ai, i Cili e përsosi gjithçka që ka krijuar ..." - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai e ka përkryer krijimin e gjërave, e ka bërë atë në mënyrën më të plotë dhe më të rregullt. Më pas, i Lartësuari përmend krijimin e njeriut, duke thënë:

- "... dhe krijimin e njeriut e filloi nga balta." - Ai e krijoi njeriun e parë, Ademin (a.s.), prej balte.

- "Kurse pasardhësit e tij i bëri prej një pike lëngu të përbuzur." - I Lartësuari përcaktoi që, më pas, ata të shtoheshin në këtë formë, prej një pike lëngu, që del prej shpinës së burrit dhe dërrasës së kraharorit të gruas.

- "Por, Ai e formësoi atë plotësisht dhe i fryu prej shpirtit të Tij." - Pra, e plotësoi krijimin e Ademit. Pasi e krijoi atë prej dheu, e plotësoi krijimin e tij.

- "Është Ai që ju pajisi me dëgjim, me shikim dhe me zemër." - Ai ju dhuroi logjikën, aftësinë për të menduar dhe arsyetuar.

- "Por ju, shumë pak falënderoni! - Shumë pak jeni mirënjohës, në lidhje me këto aftësi, me të cilat ju ka pajisur Allahu Krenar dhe i Lartësuar. I lumtur ka për të qenë ai që i përdor ato në bindje ndaj Allahut Krenar dhe të Lartësuar.

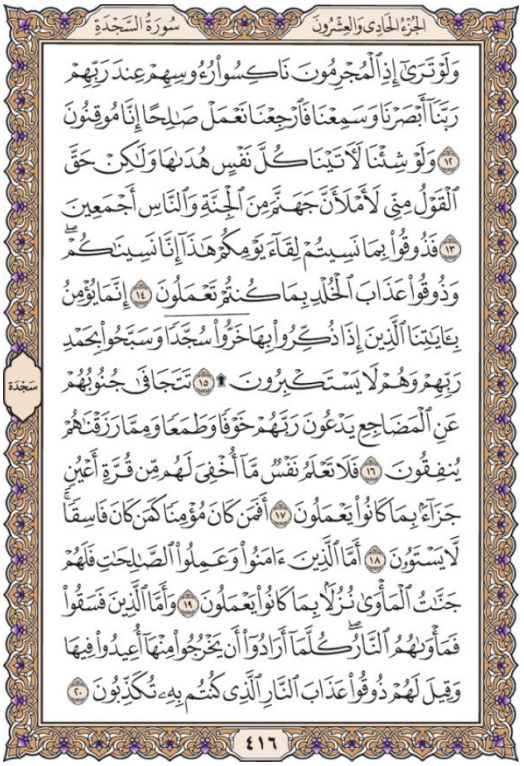
Ajetet 10 - 11

10. Ata thonë: "Çfarë?! Pasi të tretemi e humbasim në tokë, a thua ne do të krijohemi sërish?!" Por kështu ata mohojnë takimin me Zotin e tyre.

11. Thuaj: "Ka për t'jua marrë shpirtrat Meleku i Vdekjes, që është caktuar për ju, e pastaj, te Zoti juaj do të ktheheni të gjithë"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth idhujtarëve, se si ata e shohin të pamundur ringjalljen, kur ata thonë:

الجزء الحادي والعشرون سورة السجدة
وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ
رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ
١٢ وَلَوْ شِئْنَا لَءَاتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ
ٱلْقَوْلُ مِنِّى لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ
١٣ فَذُوقُوا۟ بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ إِنَّا نَسِينَٰكُمْ
وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ١٤ إِنَّمَا يُؤْمِنُ
بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ١٥ سجدة تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ
عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ
يُنفِقُونَ ١٦ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ
جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ١٧ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا
لَّا يَسْتَوُۥنَ ١٨ أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ
جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ نُزُلًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ١٩ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟
فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ أُعِيدُوا۟ فِيهَا
وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ٢٠
٤١٦

- "Çfarë?! Pasi të tretemi e humbasim në tokë, a thua ne do të krijohemi sërish?!" Por kështu ata mohojnë takimin me Zotin e tyre." - Pra, pasi trupat tanë të jenë shkatërruar, të jenë tretur tërësisht, të jenë shpërndarë e përzierë me pjesët e tokës dhe të jenë zhdukur, ne do të krijohemi sërish?! Do të rikthehemi përsëri në jetë?! Ata e konsiderojnë të pamundur një gjë të tillë, duke e krahasuar me mundësitë e tyre të mangëta. Por kjo nuk është e tillë, kur bëhet fjalë për Allahu që, mjafton t'i thotë diçkaje "Bëhu!", dhe ajo bëhet.

- "Thuaj: "Ka për t'jua marrë shpirtrat Meleku i vdekjes që është caktuar për ju, ..."- Nga ajeti kuptohet drejtpërdrejt dhe qartë se Meleku i Vdekjes është një person i caktuar prej melekëve, sikurse kuptohet edhe nga hadithi i Beraas, që kemi përmendur në suren Ibrahim. Në disa citime thuhet se ai quhet Azrail.[156]

- "... e pastaj, te Zoti juaj do të ktheheni të gjithë". - Ju do të tuboheni Ditën e Premtimit, kur ju do të dilni nga varret, për t'u shpërblyer për veprat tuaja.

Ajetet 12 - 14

12. Veç sikur të shihje mëkatarët, kur, kokëulur para Zotit të tyre, të thonë: "O Zoti ynë! Tani pamë dhe dëgjuam! Na kthe edhe një herë, që të bëjmë vepra të mira. Tani ne jemi tërësisht të bindur!".

13. Sikur të kishim dashur, çdokujt do t'i kishim dhënë udhëzimin, por fjala Ime do të vërtetohet: Do ta mbush Xhehenemin me xhindë e njerëz së bashku!

14. Atëherë shijoni dënimin, sepse ju e harruat takimin e kësaj dite, prandaj edhe Ne do t'ju harrojmë ju! Shijojeni dënimin e përjetshëm, për shkak të veprave tuaja të këqija.

Shpjegimi i ajeteve

- Veç sikur të shihje mëkatarët, kur, kokëulur para Zotit të tyre, thonë: "O Zoti ynë! Tani pamë dhe dëgjuam! Na kthe edhe një herë, që të bëjmë vepra të mira! Tani ne jemi tërësisht të bindur". - Allahu i Lartësuar na tregon rreth gjendjes së idhujtarëve Ditën e Kijametit dhe fjalëve të tyre në momentin kur ata të përjetojnë ringjalljen dhe të ngrihen përpara Tij. Ata do të ngrihen të poshtëruar, të përçmuar e kokëulur prej turpit dhe dëshpërimit, dhe do të thonë: "O Zoti ynë! Tani pamë dhe dëgjuam." Pra, tashmë dëgjojmë dhe kemi për t'iu bindur urdhërit Tënd. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Sa mirë do të dëgjojnë dhe do të shohin ata, ditën kur do të vijnë te Ne! Por sot keqbërësit janë në humbje të thellë." [Merjem 38]. Pastaj i kthehen vetvetes me qortime, sepse vetë ata ishin shkaku për hyrjen në zjarr: "Ata do të thonë: "Sikur të kishim dëgjuar dhe pasur mend, ne nuk do të ishim tani ndër banorët e Zjarrit."." [Mulk 10]. Kështu, edhe në këtë moment thonë: "Na kthe edhe një herë që të bëjmë vepra të mira!" Pra, në jetën e dynjasë. "Tani ne jemi tërësisht të bindur" - Pra, tashmë jemi të bindur dhe të sigurt se premtimi Yt është i vërtetë dhe ringjallja jonë është e vërtetë. Por Allahu i Lartësuar e di më mirë se, edhe nëse do t'i kthente ata në dynja, përsëri ata do të ishin mohues se besimit, do të refuzonin profetët dhe shpalljet e Allahut, siç thuhet në ajetin tjetër: "Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! Atëherë nuk do t'i mohonim Argumentat e Zotit tonë por do të bëheshim besimtarë." Por, atyre u del në shesh ajo që më parë e mbanin fshehur. Por, edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar. Me të vërtetë, ata janë gënjeshtarë. Ata thonë: "Veç jetës sonë në këtë botë, nuk ka gjë tjetër dhe kurrë nuk do të rigjallemi."" [En'am 27 - 29].

- "Sikur të kishim dashur, çdokujt do t'i kishim dhënë udhëzimin ..." - Po të dëshironim Ne, do ta detyronim çdo shpirt që të pranonte udhëzimin drejt të mirës, duke e bërë të imponuar këtë përzgjedhje. Po kështu thotë Allahu në ajetin tjetër: "Po të kishte dashur Zoti yt, do të besonin ata që janë në Tokë që të gjithë. Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë? Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* do të godasë ata që nuk mendojnë." [Junus 99, 100].

- "... por fjala Ime do të vërtetohet: "Do ta mbush Xhehenemin me xhindë e njerëz së bashku." - (Pra, Ne jemi të Plotpushtetshëm që ta bëjmë diçka të tillë, por kemi vendosur dhe do të përmbushet fjala që: vetë shpirtrat duhet ta zgjedhin rrugën që do të ndjekin, drejt së mirës ose të keqes. Kjo duhet të jetë një përzgjedhje e lirë prej tyre. Pa dyshim, Unë e di përfundimin e të bindurve ndaj urdhëresave të Mia dhe se cili është përfundimi i atyre që kundërshtojnë urdhëresat e Mia, prej xhindëve dhe njerëzve, prandaj Unë kam për ta mbushur Xhehenemin me ta. Ndërsa ata të cilët u bindën dhe ndoqën rrugët e paqes dhe besimit të pastër, ata do t'i vendos në Shtëpinë e Paqes, mes mirësive të përjetshme).[157] E lusim Allahu të na ruajë nga gjendja e banorëve të Zjarrit, nga dëshpërimi i tyre! Vërtet, atyre do t'u thuhen të tilla fjalë qortuese dhe të dhimbshme.

- "Atëherë shijoni dënimin, sepse ju e harruat takimin e kësaj dite prandaj edhe Ne do t'ju harrojmë ju ..." - Ne do t'ju trajtojmë ju, ashtu siç trajtohet një i harruar nga portat e mëshirës. Nuk ka dyshim se Allahu nuk harron asgjë dhe nuk humbet prej Tij asgjë, sikurse ka thënë i Lartësuari: "Atyre do t'u thuhet: "Sot po ju lëmë të harruar, ashtu sikurse ju e harruat takimin e kësaj dite. Vendi juaj është Zjarri dhe nuk ka se kush t'ju shpëtojë. Kjo, për shkak se ju u tallët me shpalljet e Allahut dhe u mashtruat me jetën e kësaj bote." Atë ditë nuk do të nxirren prej tij e as nuk do t'u jepet mundësi që të kthehen." [Xhathije 34, 35].

- "... ndaj shijojeni dënimin e përjetshëm, për shkak të veprave tuaja të këqija." - Për shkak të mohimit tuaj të besimit, refuzimit të ftesës së Zotit, të profetëve dhe të shpalljeve të Tij. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Ai është vendstrehim i keqbërësve *(mosbesimtarë)*. Ata do të mbesin atje përgjithmonë. Atje nuk do të shijojnë as freski, as ndonjë pije, përveçse ujë të valë e kalbësira, si ndëshkim të merituar. Ata nuk besojnë se do të japin llogari dhe argumentet Tona i mohojnë me forcë. Ne e kemi ruajtur çdo gjë me shkrim. Tani vuani! Ne do t'ju shtojmë vetëm se vuajtje." [Nebe' 22 - 30].

Ajetet 15 - 17

15. Argumentet Tona i besojnë vetëm ata, të cilët, kur u lexohen ato, bien me fytyrë në tokë, duke e madhëruar Zotin e tyre me *tesbiĥ* dhe që kurrë nuk tregohen kryeneçë.

16. Trupat e tyre largohen prej dyshekëve, duke iu lutur Zotit të tyre me frikë dhe me shpresë dhe, nga ajo që u kemi dhënë, ata japin.

17. Askush nuk di për atë kënaqësi që u është caktuar atyre si shpërblim për veprat e tyre të mira.

Shpjegimi i ajeteve

- "Argumentet Tona i besojnë vetëm ata, të cilët, kur u lexohen ato, bien me fytyrë në tokë, duke e madhëruar Zotin e tyre me *tesbiĥ* dhe që kurrë nuk tregohen kryeneçë." - Argumentet Tona i besojnë vetëm ata, të cilët i pranojnë ato si të vërteta nga Zoti; ata të cilët kur u lexohen ato, bien me fytyrë në tokë, pra, i dëgjojnë me vëmendje ajetet dhe udhëzimet e Zotit dhe iu binden atyre. Ata pasojnë me kujdes e përpikmëri Shpalljen e Zotit, si në fjalët që thonë, ashtu dhe në veprat që kryejnë. Ata nuk tregohen kryeneçë dhe mendjemëdhenj, duke braktisur udhëzimet dhe shpalljet e Zotit, ashtu siç veprojnë mohuesit dhe keqbërësit injorantë. Allahu i Lartësuar thotë: "Zoti juaj ka thënë: "M'u lutni Mua, që Unë t'ju përgjigjem! Por ata që, nga mendjemadhësia, i shmangen adhurimit Tim, do të hyjnë në Xhehenem të poshtëruar"." [Gafir 60].

- "Trupat e tyre largohen prej dyshekëve ..." - Këtu është për qëllim namazi i natës, kur ata lënë gjumin dhe rehatinë në shtrojet e buta dhe të ngrohta. Muxhahidi dhe Haseni kanë thënë se flitet për namazin e natës. Disa të tjerë kanë dhënë mendimin se flitet për namazet (nafile) mes farzeve të akshamit dhe jacisë. Kurse Enesi ka thënë se këtu bëhet fjalë për pritjen e namazit të jacisë.

- "... duke iu lutur Zotit të tyre me frikë dhe me shpresë dhe, nga ajo që u kemi dhënë, ata japin." - E bëjnë nga frika e ndëshkimit të Zotit dhe me shpresë për shpërblimin e Tij madhështor.

- "... dhe, nga ajo që u kemi dhënë, ata japin." - Allahu i Madhëruar thotë se ata kryejnë jo vetëm vepra e adhurime që i afrojnë tek Ai dhe nëpërmjet të cilave përmirësojnë veten e tyre, por kryejnë edhe vepra të mira, dobia e të cilave përfshin edhe të tjerët. Pa dyshim që më i zgjedhuri ndër ta, zotëria i të gjithë bamirësve, krenaria e gjithë njerëzimit në dynja dhe në ahiret, shembulli i tyre më i lartë, është Profeti i Allahut, sikurse ka thënë Abdullah Ibn Rauaha në një vjershë, të cilën e ka bërë për Profetin ﷺ. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Mesudi se Profeti ﷺ ka thënë: 2099. "Zoti ynë kënaqet me dy

njerëz: me atë brof nga shtrojet e tij të buta dhe të ngrohta, mes dashurisë së familjes së tij, vetëm për të falur namazin, me shpresë për shpërblimin që ka premtuar Ai dhe nga frika e ndëshkimit prej Tij; dhe me atë burrë që lufton në rrugën e Allahut të Lartësuar dhe, pasi ushtria e tij humb luftën, ai, duke e ditur mirë se çfarë gjynahu ka braktisja e fushëbetejës dhe dezertimi nga lufta, qëndron burrërisht derisa derdh gjakun, me shpresë që të fitojë shpërblimin që gjendet tek Ai dhe nga frika prej ndëshkimit të Tij. Allahu i Lartësuar i thotë melekëve të Tij: "Shikojeni robin tim! U kthye në luftë, duke shpresuar shpërblimin Tim dhe duke u frikësuar prej ndëshkimit Tim, derisa derdhi gjakun." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Muadh Ibn Xhebeli, i cili rrëfen: 2100. "Isha së bashku me Profetin (a.s) në një udhëtim. Një mëngjes qëllova pranë tij, kur ishim duke ecur rrugës. Unë i thashë: "O Profeti i Allahut! Më trego një punë, që të më fusë në Xhenet dhe të më shpëtojë prej zjarrit." Ai tha: "Me të vërtetë, ke pyetur për diçka shumë të madhe, por pa dyshim që ajo është e lehtë për atë të cilit ia lehtëson Allahu. Së pari, të adhurosh Allahun dhe të mos i bësh shok asgjë dhe askënd në adhurim. Ta përkryesh namazin, të japësh zekatin, të agjërosh ramazanin dhe të kryesh haxhin në Shtëpinë e Zotit." Pastaj shtoi: "A të tregoj për portat e mirësive? Agjërimi, që është mburojë; sadakaja, që i fshin gjynahet dhe namazi në mes të natës." Pastaj lexoi ajetin: "Trupat e tyre largohen prej dyshekëve, duke iu lutur Zotit të tyre me frikë dhe me shpresë dhe, nga ajo që u kemi dhënë, ata japin. Askush nuk di për atë kënaqësi, që u është caktuar atyre si shpërblim për veprat e tyre të mira .". Më pas tha: "A të tregoj për kreun e çdo çështjeje, shtyllën mbi të cilën ngrihet dhe majën e tij?" Unë i thashë: "Po, o i Dërguari i Allahut." Ai i tha: "Kreu i çdo gjëje është Islami, shtylla kryesore e tij është namazi dhe kulmi i tij është xhihadi në rrugën e Allahut." Pastaj tha: "A dëshiron të tregoj për diçka, nga e cila varen të gjitha këto?" - "Po, o i Dërguari i Allahut". - "Atëherë, ai kapi gjuhën e tij dhe tha: "Mbaje e kujdes me këtë!" - 'O i Dërguari i Allahut, vallë, do të meremi në përgjegjësi edhe për fjalët që themi?!" Ai tha: "Të pastë nëna, o Muadh! Po, a nuk i hedh njerëzit në zjarr me fytyrë - mbase tha: "me hundë" - veçse ajo që ata korrin me gjuhën e tyre?!" Këtë hadith e sjellin Tirmidhiu, Nesaiu dhe Ibn Maxhe në sunenet e tyre përmes rrugës së Ma'merit, ngjashëm me këtë version. Tirmidhiu ka thënë: "*Hasen Sahih*".

- "Askush nuk di për atë kënaqësi, që u është caktuar atyre, si shpërblim për veprat e tyre të mira." - Askush nuk e di madhështinë e asaj që Allahu ka fshehur dhe ruajtur për ta në Xhenet, siç janë mirësitë e përjetshme dhe kënaqësitë, të cilat askush nuk ka mundur t'i shohë dhe përjetojë në dynja. Duke qenë se ata i fshehën veprat e tyre të mira nga njerëzit, po kështu Allahu i Lartësuar i ka fshehur shpërblimet dhe kënaqësitë e pashembullta që ka ruajtur për ta, si shpërblim i merituar dhe i drejtë, sepse shpërblimi jepet sipas llojit të punës. Hasen el Basriu shpjegon: "Ata i kanë bërë fshehtas veprat e tyre të mira, prandaj Allahu ka fshehur për ta atë që sytë nuk e kanë parë dhe askush nuk ka mundur ta përfytyrojë." Kështu ka sjellë Ibn Ebi Hatimi. Ndërsa Buhariu ka sjellë hadithin nga Ebu Hurejra (r.a), se Profeti i Allahut ka treguar se 2101. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Kam përgatitur për robërit e Mi punëmirë diçka, që sytë nuk e kanë parë, veshët nuk e kanë dëgjuar dhe as një zemër njeriu nuk e ka përfytyruar." Kjo gjendet në dy *Sahih*-ët e te Buhariut dhe Muslimit, pa pjesën se Ebu Hurejra tha: "Po të doni, lexoni fjalën e Allahut: "Askush nuk di për atë kënaqësi (të zemrës e të shpirtit), që u është caktuar atyre si shpërblim për veprat e tyre të mira."

Ajetet 18 - 22

18. Atëherë, a është besimtari njëlloj si ai jashtë rrugës? Jo! Ata nuk mund të jenë kurrsesi të barabartë.

19. Për sa u përket atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, ata i pret Xheneti, për veprat e tyre të mira.

20. Ndërsa ata që kalojnë çdo kufi, vendbanimi i tyre është Zjarri. Sa herë që përpiqen të dalin nga ai, kthehen në të dhe u thuhet: "Shijojeni dënimin e Zjarrit, që ju e konsideronit gënjeshtër!".

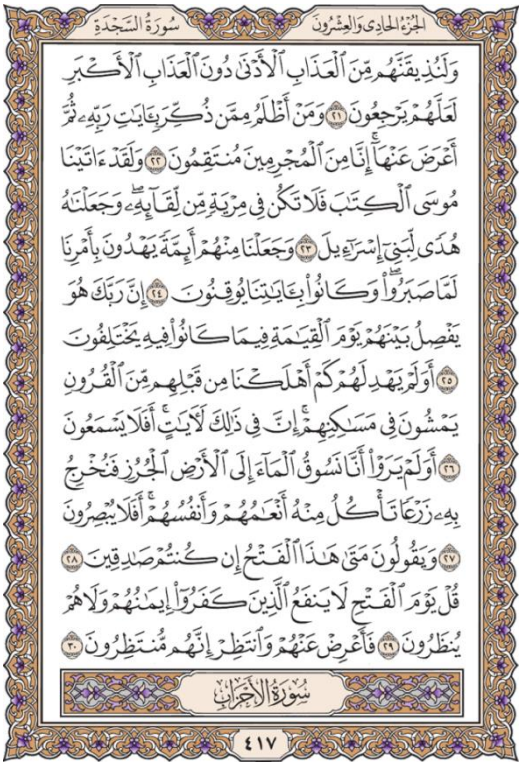
21. Ne do t'i bëjmë ata që të shijojnë një pjesë prej dënimit më të afërt, para dënimit të madh, me qëllim që të tërhiqen.

22. E kush është më i padrejtëse sa ai të cilit i lexohen ajetet e Zotit të vet, e pastaj u kthen shpinën atyre?! Pa dyshim, Ne do të hakmerremi kundër keqbërësve.

Shpjegimi i ajeteve

- "Atëherë, a është vallë besimtari njëlloj si ai jashtë rrugës?" - Allahu i Lartësuar na tregon për drejtësinë dhe bujarinë e Tij të madhe dhe të paanë. Kështu, Ai kurrë nuk do të gjykonte dhe trajtonte njëlloj, Ditën e Kiametit, ata të cilët kanë besuar shenjat, argumentet dhe shpalljet e Tij, duke ndjekur rrugën e profetëve dhe lajmëtarëve të Tij, me ata të cilët kanë dalë jashtë kufijve të Tij, kanë refuzuar profetët dhe nuk janë nënshtruar në besimin, për të cilin ata urdhëruan dhe të cilin ata e sollën si urdhër e udhëzim nga Zoti. Allahu i Lartësuar thotë: "A mos mendojnë ata që e teprojnë me të këqija, se do t'i trajtojmë si të barabartë me ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, si në jetë, edhe në vdekje?! Sa i ulët është gjykimi i tyre!" [Xhathije 21], Ose "Mos vallë, do t'i trajtojmë njëlloj ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira me ata që bëjnë shkatërrime në tokë? Apo do t'i konsiderojmë njëlloj të devotshmit me ata që janë gjynahqarë?" [Sad 28]. "Nuk janë njëlloj banorët e Xhenetit me banorët e Xhehenemit! Banorët e Xhenetit janë të fituarit." [Hashr 20].

- "Jo! Ata nuk mund të jenë kurrsesi të barabartë." - Kurrë nuk kanë për të qenë njëlloj tek Allahu në Ditën e Kijametit. Atâ Ibn Jesari dhe Suddiu kanë thënë se këto ajete kanë zbritur dhe flasin për Ali Ibn Ebu

Talibin dhe Ukbeh Ibn Ebu Muajtin. Allahu i Lartësuar dha gjykime të veçanta për secilin prej tyre:

- "Për sa u përket atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, ata i pret Xheneti, si shpërblim për veprat e tyre të mira." - Ata të cilët i pranojnë si të vërteta shpalljet e Allahut dhe punojnë sipas tyre, pra, bëjnë vepra të mira, ata i pret Xheneti, me vend-banime dhe dhoma të larta, si shpërblim për veprat e tyre të mira, si mikpritje dhe bujari nga Zoti.

- Ndërsa ata që kalojnë çdo kufi, vend-banimi i tyre është Zjarri. - Ky është përfundimi i atyre që nuk binden dhe nuk e adhurojnë Zotin.

- "Sa herë që përpiqen të dalin nga ai, kthehen në të ..." - Siç thotë në ajetin tjetër: "Sa herë që përpiqen të dalin prej tij nga vuajtjet e padurueshme, do të kthehen me dhunë në të dhe: "Vuajeni dënimin përvëlues!"" [Haxh 22]. Fudajl Ibn Ijadi ka thënë: "Vallahi! Iu prangosen duart, iu lidhen këmbët dhe kur flakët e zjarrit i

ngrenë ata lart, melekët i godasin me hekur, për t'i kthyer dhe shtyrë poshtë me forcë."

- "Shijojeni dënimin e Zjarrit, që ju e konsideronit gënjeshtër!". - Këto fjalë iu thuhen në formë poshtërimi dhe për t'ua shtuar më shumë vuajtjen.

- "Ne do t'i bëjmë ata që të shijojnë një pjesë prej dënimit më të afërt, para dënimit të madh, me qëllim që të tërhiqen." - Ibn Abasi shpjegon: "Këtu bëhet fjalë për fatkeqësitë e dynjasë, sëmundjet, belatë dhe sprovat gjatë saj, të cilat i godasin dhe nëpërmjet të cilave Allahu i Lartësuar i sprovon, që ata të pendohen dhe të mund të gjejnë rrugën e kthimit tek Ai." Ndërsa Buhariu sjell shpjegimin nga Ibn Mesudi, i cili thotë se bëhet fjalë për belanë e madhe që u ra idhujtarëve në Betejën e Bedrit, ku u vranë dhe robëruan. Edhe Maliku përcjell nga Zejd Ibn Eslemi, Sudiu dhe të tjerë, se nuk mbeti asnjë shtëpi në Mekë pa u futur dëshpërimi për të vrarët e tyre ose për ata që u skllavëruan. Kjo ishte belaja e madhe, që i goditi të gjithë, madje disa prej tyre u goditën me të dyja fatkeqësitë, domethënë, edhe me vrasjen e disa të afërmve, edhe me robërimin e disa të tjerëve.

- "E kush është më i padrejtëse sa ai të cilit i lexohen ajetet e Zotit të vet, e pastaj u kthen shpinën atyre?!" - Nuk ka më zullumqar sesa ai të cilin Allahu i Madhëruar e përkujton me argumentet dhe shpalljet e Tij, duke ia shtjelluar kuptueshëm ato e, megjithatë, ai i refuzon me forcë dhe u kthen shpinën, sikur nuk i ka njohur kurrë. Allahu i Lartësuar, duke i kërcënuar të gjithë ata që veprojnë kështu, thotë:

- Pa dyshim, Ne do të hakmerremi kundër keqbërësve. - Kam për t'u hakmarrë, duke i ndëshkuar ashpër ata që veprojnë në këtë formë.

Ajetet 23 - 25

23. Ne i dhamë Libër edhe Musait më herët. Ti mos ki dyshim në takimin e tij me Të ***(Zotin)*****! Ne e bëmë atë** ***(Librin)*** **udhëzim për bijtë e Izraelit.**

24. Ne nxorëm ndër ta prijës që, me urdhrin Tonë, udhëzonin njerëzit. Kështu ndodhi, sepse ata ishin të durueshëm dhe kishin dituri të madhe për argumentet Tona.

25. S'ka dyshim se është Zoti yt Ai, i Cili do t'i gjykojë ata Ditën e Kijametit për çdo gjë, rreth së cilës kundërshtoheshin.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne i dhamë Libër edhe Musait më herët." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth robit, adhuruesit dhe profetit të Tij të dashur Musait, - paqja e Zotit qoftë mbi të! Ai i dhuroi atij Librin, pra, Teuratin. I Lartësuari thotë në vijim:

- "Ti mos ki dyshim në takimin e tij me Të ***(Zotin)*****!** - Mos ki dyshim në lidhje me takimin që pati Musai me Zotin e tij Krenar dhe të Lartësuar. Kështu e shpjegon Ibn Abasi. Ndërsa Katade shpjegon: "Pra, mos ki aspak dyshim në takimin që ti pate me Musain, gjatë udhëtimit të Israsë në qiejt e lartë." Pastaj sjell një transmetim të Ibn Abasit nga Profeti i Allahut: "Natën e Israsë pashë Musain, birin e Imranit. Ai ishte një burrë esmer, i gjatë, me flokë të dendura e të dredhura, si burrat e *Shenues* [158] (në gjatësinë dhe ngjyrën esmere). Pashë edhe Isain birin e Merjemes. Ai është burrë me gjatësi mesatare, me ngjyrë mes të kuqes dhe të bardhës. ... Pashë edhe Malikun, rojen e Xhehenemit dhe Dexhalin... ."

- "Ne e bëmë atë ***(Librin)*** **udhëzim për bijtë e Izraelit."** - Librin, të cilin ia dhamë Musait, pra, Teuratin, e bëmë udhëzim për bijtë e Izraelit. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ne i dhamë Musait Librin *(Teuratin)* dhe e bëmë atë udhërrëfyes për bijtë e Izraelit." [Isra 2].

- "Ne nxorëm ndër ta prijës që, me urdhrin Tonë, udhëzonin njerëzit. Kështu ndodhi, sepse ata ishin të durueshëm dhe kishin dituri të madhe për argumentet Tona." - Ata u ngritën lart, kur u treguan të durueshëm në zbatimin e urdhëresave të Allahut të Lartësuar, në besimin e plotë ndaj profetëve të Tij dhe ndjekjen e tyre në gjithçka që ata sollën prej

Zotit. Disa prej tyre arritën gradën e udhëheqësve dhe imamëve, të cilët udhëzojnë drejt të vërtetës me urdhrin e Zotit. Ata ftojnë dhe urdhërojnë për të mira dhe ndalojnë nga e keqja. Por nëse ata devijojnë dhe i ndryshojnë porositë e Zotit, duke e keqinterpretuar Shpalljen, ata privohen nga ky prestigj. Madje, zemrat e tyre bëhen të ashpra, sikurse thotë i Madhëruari: "Për shkak se ata e thyen zotimin e dhënë, Ne i mallkuam ata dhe zemrat e tyre i bëmë të ashpra. Ata i ndryshuan fjalët *(në Libër)* nga domethënia e tyre dhe e braktisën një pjesë të madhe të asaj *(shpalljes)* me të cilën u këshilluan. ..." [Maide 13]. Domethënë, nuk bënin as punë të mira dhe nuk kishin as besim të pastër dhe korrekt, siç e ka urdhëruar Zoti. I Lartësuari thotë: "Ne u dhamë bijve të Israilit Librin, gjykimin me drejtësi dhe profetësinë. Ne i furnizuam ata me të mira, duke i dalluar mbi të gjithë njerëzit *(e asaj kohe)*. U dhamë edhe fakte të qarta për çështjet fetare. Por edhe pasi iu dha dituria, ata u përçanë për shkak të zilisë që kishin ndërmjet tyre. Në Ditën e Kijametit, Zoti yt do të gjykojë mes tyre për çdo gjë që ata kundërshtoheshin." [Xhathije 16, 17]. Pra, kur ata iu përmbajtën kësaj çështjeje, me themelet e saj, ata ishin prijës drejt të mirës, ndërsa kur e braktisën, edhe Allahu i Lartësuar i braktisi.

- "S'ka dyshim se është Zoti yt Ai, i Cili do t'i gjykojë ata Ditën e Kijametit për çdo gjë, rreth së cilës kundërshtoheshin." - Ai do t'i gjykojë Ditën e Kijametit, në lidhje me besimet që ata trillonin dhe ranë në kundërshtim, si edhe për veprat që kanë bërë.

Ajetet 26 - 27

26. A nuk marrin mësim nga gjithë ata breza që kemi shkatërruar para tyre, nëpër vendbanimet e të cilëve shpesh kalojnë? Me të vërtetë, në to ka argumente të shumta. A nuk dëgjojnë me vëmendje?!

27. A nuk e shohin ata se Ne çojmë ujin në tokën e shkretuar dhe nëpërmjet tij nxjerrim bimë, prej të cilave ushqehen kafshët e tyre dhe ata vetë. A nuk kanë sy të shohin?!

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk marrin mësim nga gjithë ata breza që kemi shkatërruar para tyre, nëpër vendbanimet e të cilëve shpesh kalojnë?" - A nuk shohin këta mohues të profetëve, se cili ishte shkaku i shkatërrimit të popujve para tyre? Ishte pikërisht kundërshtimi i profetëve dhe refuzimi i udhëzimit në rrugën e Zotit, ai që ua solli atyre ndëshkimin dhe shkatërrimin, prandaj prej tyre nuk mbeti asnjë sy që pulitet dhe asnjë gjurmë, që të mbahet mend, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Sa e sa breza kemi shkatërruar Ne para tyre! Vallë, a po vëren ndonjë prej tyre dhe a po dëgjon ndonjë pëshpërimë?" [Merjem 98]. Edhe këta ecin në vendbanimet e mohuesve të hershëm, por nuk shohin atje asnjë prej atyre që dikur i mbushnin me jetë ato vendbanime. Të gjithë u zhdukën, siç thotë i Lartësuari: "... u bënë sikur të mos kishin qenë kurrë më parë." [Earaf 92]. Ose: "Dhe shiko se si qe përfundimi i dredhisë së tyre! Ne i shkatërruam të gjithë ata dhe popullin e tyre. Këto janë gërmadhat e shtëpive të tyre. Ata u shkretuan për shkak të padrejtësive të tyre. Nuk ka dyshim se në gjithë këtë *(ndodhi)* ka argument për njerëzit që kuptojnë. Ne i shpëtuam ata që besuan dhe që ishin të devotshëm." [Neml 51 - 53]. "Sa e sa fshatra keqbërësish kemi goditur, që janë rrënuar tërësisht. Puset janë braktisur e pallatet e larta janë shkretuar**.** A nuk udhëtojnë ata nëpër tokë, që zemrat e tyre të mund të mësojnë urtësinë dhe veshët e tyre të mund të dëgjojnë?! Vërtet, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat në kraharor**.**" [Haxh 45, 46].

- "Me të vërtetë në to ka argumente të shumta." - Ka mësime, këshilla dhe argumente, të cilat tregojnë përfundimin dhe ndëshkimin e atyre që mohuan dhe përfundimin e mirë të atyre që besuan.

- "A nuk dëgjojnë me vëmendje?!" - A nuk i dëgjojnë historitë e popujve të shkuar dhe si qe përfundimi i tyre?

- "A nuk e shohin ata se Ne çojmë ujin në tokën e shkretuar ..." - Allahu i Lartësuar na tregon për butësinë dhe kujdesin e Tij për krijesat, kur dërgon ujin ose nga qielli, ose përmes lumenjve dhe burimeve në tokë, të cilat zbresin prej maleve drejt fushave që kanë nevojë për të, pikërisht në kohën kur u duhet. I Lartësuari thotë: "Ne çojmë ujin në tokën e shkretuar ..." - *"Erdul xhuruzi*" quhet (në arabisht) toka pa bimësi dhe e zhuritur për ujë. Ajeti nuk flet vetëm për tokën e Egjiptit; ajo është vetëm një pjesë e asaj që përfshin ajeti. Allahu i Lartësuar i ka çuar asaj ujin e Nilit, i cili shtohet edhe nga reshjet, kur kalon nëpër zona të tjera. Kjo masë uji dhe balte mbulon tokën e Egjiptit, e cila vetë është një tokë e thatë dhe e varfër. Ajo ka shumë nevojë për ujë, që të mbijë bimësia në të. Kështu, tokat e Egjiptit, çdo vit vaditen nga uji i pasuruar me shirat dhe balta e re, që vijnë jo nga zonat e tyre. I lavdëruar, i dëlirë dhe i pastër qoftë Ai që është i Urtë, Bujar, Bamirës dhe i Lavdëruar, për të gjitha mirësitë që dhuron! I lavdëruar qoftë Ai përjetë dhe përgjithmonë!

- "... dhe me të nxjerrim bimë, prej të cilave ushqehen kafshët e tyre dhe ata vetë. A nuk kanë sy të shohin?!" - Ose siç thotë i Lartësuari: "Le të shikojë njeriu ushqimin e vet! Ne lëshojmë ujë me mbushulli. Pastaj e çajmë tokën në thellësi, dhe bëjmë që në të të mbijnë drithëra, edhe rrush e perime, edhe ullinj e hurma, edhe kopshte të dendura, edhe pemë e kullota; si furnizim për ju dhe për bagëtinë tuaj." [Abese 24 - 32]. "Argument për ata është toka e vdekur, kur Ne i japim jetë dhe bëhen drithërat nga të cilët ju hani. Ne kemi bërë në të kopshte hurmash e rrushi dhe bëjmë që të shpërthejmë burime (uji), që ata të hanë nga ato fruta dhe nga ajo që e prodhojnë me duart e tyre. Atëherë, a nuk po tregohen mirënjohës?" [Ja sin 33 - 35].

Ajetet 28 - 30

28. Ata thonë: "Kur do të përmbushet ai premtim *(i Zotit)*, **nëse po thoni të vërtetën?!**

29. Thuaj: "Ditën e Ndarjes, mohuesve nuk do t'u bëjë dobi besimi i tyre e nuk do t'u jepet afat".

30. Prandaj, ti largohu prej tyre dhe prit, se edhe ata, janë duke pritur.

Shpjegimi i ajeteve

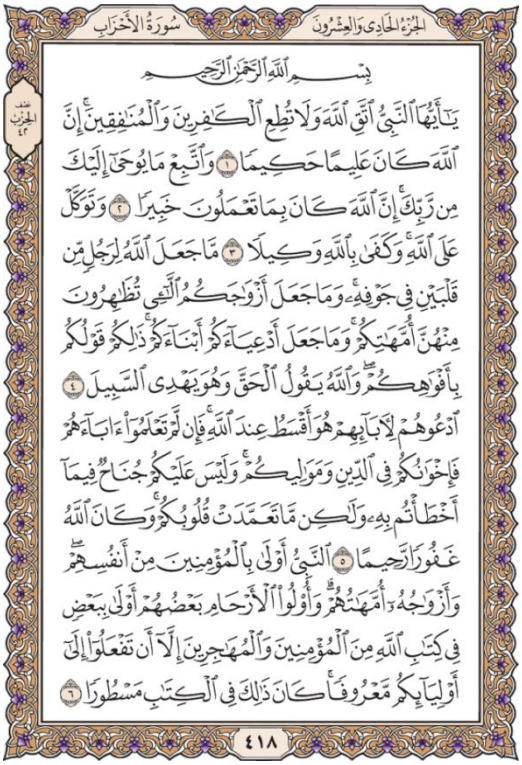
Allahu i Lartësuar na tregon rreth ngutjes së mohuesve, të cilët, në formë sfide, kërkonin përshpejtimin e ndëshkimit të Allahut mbi ta, siç ka premtuar. Në këtë mënyrë, ata shprehin mosbesimin e tyre dhe faktin se ata e konsideronin këtë gjë gënjeshtër dhe të pamundur për t'u kryer. Pa dyshim, kjo ishte shprehje e inatit dhe refuzimit të padrejtë të tyre.

- "Ata thonë: "Kur do të përmbushet ai premtim, **nëse po thoni të vërtetën?!"** - Pra, kur do të jetë dita e ndëshkimit tonë dhe e triumfit tënd mbi ne, o Muhamed, ashtu sikurse pretendon? Përkundrazi, ne të shohim ty dhe ata që të shoqërojnë ty veçse si disa frikacakë të përçmuar, të cilët fshehin kokën dhe i shmangen përballjes.

- "Thuaj: "Ditën e Ndarjes, mohuesve nuk do t'u bëjë dobi besimi i tyre e nuk do t'u jepet afat". - Kur të vijë dita që të godasë zemërimi dhe ndëshkimi i ashpër i Zotit, në dynja dhe në ahiret, mohuesve nuk do t'u bëjë dobi besimi i tyre e nuk do t'u jepet afat, siç ka thënë i Lartësuari edhe në ajetin tjeter: "Kur u erdhën të dërguarit me shenja të qarta, ata u mburrën me diturinë e vet, por atëherë i goditi ai, me të cilin talleshin. Kur e panë dënimin Tonë, thanë: "Ne i besojmë Allahut, që është Një dhe i mohojmë ata që i adhuronim veç Tij". Por besimi i tyre pasi panë dënimin Tonë, nuk u bëri dobi. I tillë është ligji i Allahut, që vepron te robërit e Tij. Kështu u shkatërruan mohuesit e Allahut." [Gafir 83 - 85]. Vërej me kujdes fjalën "*Jeumul Fet'hi*" (që është përkthyer "Dita e Ndarjes"). Këtu bëhet fjalë për Ditën e Gjykimit, kur Allahu do të bëjë ndarjen mes mohuesve dhe besimtarëve, duke ndëshkuar mohuesit dhe

duke lartësuar e shpërblyer besimtarët, përmes gjykimit të Tij të drejtë. Të gjithë ata që pretendojnë se këtu flitet për ditën e çlirimit të Mekës, kur Allahu i Madhëruar bëri ndarjen e drejtë mes mohuesve dhe besimtarëve, duke u dhënë fitoren besimtarëve, në fakt ka bërë një gabim të dukshëm dhe të madh. Ditën e çlirimit të Mekës, Profeti i Allahut ua pranoi Islamin dhe pendimin atyre të cilët u quajtën '*et tuleka',* pra, të çliruarit nga robëria, që ishin rreth dy mijë të tillë. Por Allahu i Lartësuar në këtë ajet thotë: "mohuesve nuk do t'u bëjë dobi besimi i tyre e as nuk do t'u jepet afat." Qëllimi këtu është, pa dyshim, për Ditën e Gjykimit, që do të bëhet përpara Zotit. Fjala *El fet'h* këtu ka kuptimin "Gjykim me drejtësi dhe ndarja e drejtë mes krijesave", siç ka thënë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Gjyko, atëherë me drejtësinë tënde ndërmjet meje dhe atyre dhe më shpëto mua dhe besimtarët që vijnë pas meje!" [Shuara 118]. Ose: "Thuaj: "Zoti ynë do të na tubojë ne dhe ju e pastaj do të gjykojë me drejtësi mes nesh *(e jush)*. Dhe Ai është Gjykatës i drejtë e i Gjithëditur." [Sebe 26]. "Ata kërkuan ndihmë dhe çdo kryelartë e inatçor përfundoi në shkatërrim." [Ibrahim 15]. Pra, kërkuan ndihmën e Zotit dhe gjykimin e Tij me drejtësi.[159]

- "Prandaj, ti largohu prej tyre dhe prit, edhe ata, janë duke pritur." - Distancohu prej idhujtarëve dhe kumtoje qartë atë që t'u shpall prej Zotit tënd. Thjesht rri në pritje, se Allahu i Lartësuar ka për ta përmbushur premtimin që të ka dhënë. Ai ka për të të dhuruar fitoren mbi kundërshtarët e tu dhe, pa dyshim, që Ai nuk e thyen premtimin e Tij. Allahu i Lartësuar thotë: "... edhe ata, janë duke pritur." Pra, edhe ti je në pritje, edhe ata janë në pritje, që juve t'ju ndodhin fatkeqësi. Por ti ke për ta parë suksesin e durimit tënd, ndërsa ata kanë për ta gjetur dhimbjen që do t'u sjellë mohimi i tyre, kur të shijojnë dënimin e Allahut mbi ta, kur zemërimi i Tij t'i përfshijë me ashpërsi. Na mjafton Allahu dhe Ai është më i miri mbështetës!

الجزء الحادي والعشرون سورة الأحزاب

بسم الله الرحمن الرحيم

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ ٱتَّقِ ٱللَّهَ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ ۚ إِنَّ
ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝١ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ
مِن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ۝٢ وَتَوَكَّلْ
عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ۝٣ مَّا جَعَلَ ٱللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن
قَلْبَيْنِ فِى جَوْفِهِۦ ۖ وَمَا جَعَلَ أَزْوَٰجَكُمُ ٱلَّٰٓـِٔى تُظَٰهِرُونَ
مِنْهُنَّ أُمَّهَٰتِكُمْ ۖ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَآءَكُمْ أَبْنَآءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم
بِأَفْوَٰهِكُمْ ۖ وَٱللَّهُ يَقُولُ ٱلْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى ٱلسَّبِيلَ ۝٤
ٱدْعُوهُمْ لِءَابَآئِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ
فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَمَوَٰلِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ
أَخْطَأْتُم بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ
غَفُورًا رَّحِيمًا ۝٥ ٱلنَّبِىُّ أَوْلَىٰ بِٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ۖ
وَأَزْوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمْ ۗ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ
فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا۟ إِلَىٰٓ
أَوْلِيَآئِكُم مَّعْرُوفًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ۝٦

٤١٨

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Sexhde. Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet për mirësitë që na dhuron!

1 / 5 / 1390 h ose (4 / 7 1970).

Surja 33: El ahzab *(medinase)* **73 ajete**

E shpallur pas sures Al Imran.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 3

1. O Profet! Kije frikë Allahun e mos u shko pas jobesimtarëve dhe hipokritëve! Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë.

2. Zbatoje me besnikëri atë që të shpallet nga Zoti yt! Allahu di mirë gjithçka që bëni ju.

3. Mbështetju Allahut! Mjafton që Allahu të jetë Mbrojtësi yt.

Shpjegimi i ajeteve

Imam Ahmedi sjell hadithin nga Zerri, i cili tregon: 2102. "Ubej Ibn Keabi më tha njëherë: "Me sa ajete e lexon suren Ahzab?" Ose: "Sa ajete numëron në të?" Unë i thashë: "73 ajete." Ai tha: "Jo, asnjëherë! Unë e kam parë vetë dhe ishte e ngjashme

me suren Bekare. Ne lexonim në të: "*Esh-shejhu ue Esh-shejhatu idhâ zenejâ ferxhmûhumâ el bet-teh, nekâlen minell-llâh. Uellâhu azizun hakim.*" Nesaiu e ka sjellë me një tjetër version dhe rrugë transmetimi. Kjo tregon se ka pasur ajete Kurani, të cilat janë abroguar më pas, si teksti, ashtu edhe dispozitat e tyre. Megjithatë, Allahu është më i ditur! [160]

- 'O Profet! Kije frikë Allahun. ..." - Ky urdhër vërtet i drejtohej Profetit ﷺ, por sigurisht që për ata që janë poshtë tij është edhe më parësor për t'u përmbushur. Nëse Allahu i Lartësuar urdhëron robin, adhuruesin dhe profetin e Tij më të dashur, atëherë ky urdhër është edhe më i domosdoshëm për ata që janë poshtë tij.

- "... e mos u shko pas jobesimtarëve dhe hipokritëve!" - Mos dëgjo prej tyre dhe mos u këshillo me ta për asnjë lloj çështjeje.

- "Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë." - Ai e meriton më tepër që t'i bindesh. Allahu është i Gjithëditur për përfundimin e çështjeve. Ai është i Urtë në fjalët dhe në veprat e Tij.

- "Zbatoje me besnikëri atë që po të shpallet nga Zoti yt!" - Atë që të shpallet prej Kuranit dhe Sunetit.

- "Allahu e di mirë gjithçka që bëni ju." – Atij nuk i fshihet asnjë e fshehtë në botë.

- "Mbështetju Allahut!" - Kërkoji Allahut ndihmën e suksesin për të gjitha çështjet e tua dhe në çdo gjendje.

- "Mjafton që Allahu të jetë Mbrojtësi yt." - Mjafton që t'ia besosh çështjet e tua Allahut, duke iu mbështetur fort dhe duke iu kthyer i penduar dhe i nënshtruar.

Ajetet 4 - 5

4. Allahu nuk i ka bërë asnjë njeriu dy zemra në kraharor dhe as nuk ju lejon që gratë tuaja, - prej të cilave largoheni me *dhihar* - t'i konsideroni si nënat tuaja. Ai nuk lejon as që fëmijët që keni birësuar të marrin atësinë tuaj. Këto janë vetëm fjalë, që ju i shqiptoni me gojët tuaja dhe është Allahu Ai që thotë të vërtetën, dhe është Ai që udhëzon *(atë që do)* **në rrugën e drejtë.**

5. Jepuni atyre atësinë e vërtetë biologjike! Kjo është më e drejtë para Allahut. Nëse nuk ua dini se kush janë etërit e tyre, atëherë ata janë vellëzërit tuaj në fe dhe mbështetësit tuaj. Ju nuk keni gjynah për diçka që e bëni gamimisht, porse për ato gjëra që zemrat tuaja i bëjnë qëllimisht. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

Si parapërgatitje për të marrë një rregull e dispozitë, Allahu i Lartësuar përmend një çështje të njohur e të pranuar nga ne, që të kujtojmë më mirë rregullat e Tij. Ashtu si Allahu nuk bëri dy zemra në kraharorin e një njeriu, po kështu është e palejueshme që "... gratë tuaja, - prej të cilave largoheni me *dhihar,* - t'i konsideroni si nënat tuaja." *Dhihar*-i ndodh kur burri i thotë gruas së vet: "Ti je për mua si shpina e nënës time", ose fjalë të tjera, për të shprehur se ajo është haram për të. Është quajtur '*dhihar'* - 'shpina', nisur nga shprehja e mësipërme, e cila përdorej nga arabët me nënkuptimin se burri nuk donte t'i afrohej më bashkëshortes për marrëdhënie intime. Por Allahu i Madhëruar e ndaloi këtë sjellje. Po kështu, edhe fëmija i birësuar nuk bëhet kurrë fëmija i birësuesit, dhe ky i fundit të konsiderohet si ati i tij biologjik. I Lartësuari thotë:

- "Allahu nuk i ka bërë asnjë njeriu dy zemra në kraharor dhe as nuk ju lejon që gratë tuaja, - prej të cilave largoheni me *dhihar* - t'i konsideroni si nënat tuaja." - Ose siç thotë në ajetin tjetër: "Ata të cilët *(bëjnë dhihar e)* u largohen bashkëshorteve, duke u thënë se iu duken si nënat e veta, le ta dinë se ato nuk janë nënat e tyre. Nënat e tyre janë ato që i kanë lindur. Në fakt, ata thonë fjalë të urryera dhe të pavërteta. Allahu është vërtet Falës i madh dhe Mbulues i gjynaheve." [Muxhadele 2].

- "Ai nuk lejon as që fëmijët që keni birësuar të marrin atësinë tuaj." - Është pikërisht kumtimi i kësaj ndalese shkaku i sjelljes së shembullit me dy zemrat në një kraharor. Ky ajet zbriti për çështjen e Zejd

Ibn Harithes (Allahu qoftë i kënaqur me të!), skllavi të cilit Profeti ﷺ i dha lirinë. Qysh para kohës së shpalljes së tij si Profet i Zotit, ai e kishte birësuar Zejdin, prandaj ai njihej e thirrej ndër njerëz si "biri i Muhamedit". Por Allahu i Madhëruar deshi që ta ndalonte këtë zakon të përhapur ndër njerëz. Ai tha: "... Ai nuk lejon as që fëmijët që keni birësuar të marrin atësinë tuaj." Po në këtë sure, i Lartësuari thotë: "Muhamedi nuk është babai i asnjërit prej burrave tuaj, por është i dërguari i Allahut dhe vula e të gjithë profetëve. Allahu është i Gjithëditur për gjithçka.".

- "Këto janë vetëm fjalë, që ju i shqiptoni me gojët tuaja ..." - Domethënë, thjesht deklarimi juaj para njerëzve se keni birësuar një fëmijë nuk i bën ata vërtet fëmijët tuaj, sepse ata kanë lindur nga prindër të tjerë. Pra, ashtu sikurse është e pamundur që dikush të ketë dy zemra në kraharor, ashtu edhe fëmija nuk mund të ketë dy baballarë.

- "... dhe është Allahu Ai që thotë të vërtetën, dhe është Ai që udhëzon *(atë që do)* **në rrugën e drejtë." -** Seid Ibn Xhubejri shpjegon: "... thotë të vërtetën" domethënë: "pohon të drejtën". Katadja shpjegon: "Ai që udhëzon në rrugën e drejtë", pra, në rrugën e Tij të drejtë e të mbarë. Abdurezaku rrëfen se i ka treguar Meameri se Zuhriu ka thënë: "Na është transmetuar se ai zbriti për Zejd Ibn Harithen. Pra, u soll për të treguar që biri i një burri tjetër nuk mund të jetë biri yt."

- "Jepuni atyre atësinë e vërtetë biologjike! Kjo është më e drejtë para Allahut." - Ky urdhër shfuqizonte zakonin përpara Islamit, kur, me aktin e birësimit, fëmija deklarohej si i birësuesit. Allahu i Lartësuar urdhëroi për t'ia atribuar atë fëmijë vetëm babait biologjik. Kjo është më e mira dhe më e drejta. Buhariu sjell hadithin nga Ibn Umeri, i cili rrëfen: 2103. "Zejd Ibn Harithen gjithmonë e thërrisnim: Zejdi, i biri i Muhamedit, derisa zbriti ajeti: "Jepuni atyre atësinë e vërtetë biologjike! Kjo është më e drejtë para Allahut." Këtë hadith e kanë sjellë edhe Muslimi, Tirmidhiu, Nesaiu, me rrugë të ndryshme, të gjitha nga Musa Ibn Ukbe. Kështu, pasi u anulua ky gjykim dhe Allahu i Lartësuar e bëri të lejueshme martesën me ish gruan e djalit të birësuar, Profeti i Allahut u martua me Zejnebe Bintu Xhahshin, pasi ajo u divorcua nga Zejd Ibn Harithe (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!). Në suren Nisa, ku tregohen kategoritë e grave me të cilat ndalohet martesa, Allahu i Lartësuar thotë: "Ju është ndaluar martesa edhe me gratë e bijve tuaj, që janë të lindur nga ju *(jo të bijve të adoptuar)*" [Nisa 23]. Domethënë, martesa me ish gratë e bijve të adoptuar është e lejuar, sepse ata nuk janë të lindur nga ju. Ky ajet zbriti për Zejd Ibn Harithen, i cili ra dëshmor në luftën e Mu'tes, në vitin e tetë të hixhretit.

- "Nëse nuk ua dini se kush janë etërit e tyre, atëherë ata janë vellëzërit tuaj në fe dhe mbështetësit tuaj." - Allahu i Madhëruar na urdhëron që t'u japim përkatësinë e vërtetë atërore bijve të adoptuar, nëse njihen dhe dihen. Nëse ata nuk dihen, atëherë ata duhet të konsiderohen si vëllezër në fe dhe si miq, për t'ua zëvendësuar disi mungesën e prindërve biologjikë.

- "Ju nuk keni gjynah për diçka që e bëni gamimisht, porse për ato që zemrat tuaja i bëjnë qëllimisht. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." - Nëse u jepni tjetër atësi biologjike gabimisht, pasi jeni përpjekur seriozisht për të gjetur përkatësinë e vërtetë, atëherë nuk keni asnjë gjynah, sepse Allahu i Madhëruar ka premtuar se nuk e shkruan si gabimi, siç thotë në ajetin kuranor: "Allahu nuk e ngarkon asnjë përtej mundësive të tij: ai (robi) do të marrë atë çfarë ka fituar dhe do të ketë kundër atë çfarë ka merituar. "Zoti ynë, mos na dëno nëse harrojmë ose gabojmë! Zoti ynë, mos na ngarko me barrë të rëndë, siç ngarkove ata që ishin para nesh! Zoti ynë, mos na ngarko më tepër sesa kemi fuqi! Na i shlyej gjynahet, na i mbulo të këqijat e na mëshiro! Ti je Mbrojtësi ynë! Na ndihmo kundër atyre që nuk besojnë!" Në *Sahih*-un e Muslimit shënohet se Profeti i Allahut ka

thënë se, 2104. "... kur besimtarët bënë këtë lutje, Allahu i Lartësuar tha: "E bëra!"." Buhariu sjell hadithin nga Sad Ibn Ebu Uekasi (Allahu qoftë i kënaqur me të) se Profeti ka thënë: "Atij që thirret jo në emër të babait të vet, duke e ditur se ai nuk është babai i tij, do t'i ndalohet Xheneti." [Buhari dhe Muslimi]. Sërish Buhariu sjell hadithin nga Ebu Dherri (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se ai e ka dëgjuar Profetin ﷺ të ketë thënë: 2105. "Ai që thirret jo në emër të babait të vet, me vetëdije, e ka mohuar Allahun, si dhe, ai që e ndërron përkatësinë e tij fisnore, le të përgatitet për ulësen e tij në Zjarr." Prej ajeteve të abroguara është edhe: "*Fe in-nhû kufrun bikum in tergabû an âbâikum* (Për ju është kufër t'i mohoni prindërit tuaj)." Imam Ahmedi sjell këtë thënie nga Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të!): 2106. "S'ka dyshim se Allahu e dërgoi Muhamedin ﷺ me të vërtetën dhe i zbriti Librin. Prej ajeteve që Allahu ka zbritur është edhe "ajeti i ndëshkimit me gurë", të cilin e kemi lexuar, e kemi kuptuar dhe e kemi mbajtur mend. Profeti ﷺ e ka zbatuar ndëshkimin me gurë, edhe ne pas tij e kemi zbatuar. Kam frikë se do të vijë një kohë kur njerëzit të thonë: "Betohemi në Allah se ndëshkimin me gurë nuk e gjejmë askund në Librin e Allahut!" E kështu do të devijohen njerëzit, duke anashkaluar një urdhër të zbritur nga Allahu. Ndëshkimi me gurë gjendet në Librin e Allahut, si dënim i merituar për atë që bën zina duke qenë i martuar, qoftë burrë, qoftë grua, nëse dalin prova të qarta ose shfaqet shtatzënia, ose nëse autori e pranon fajin. Gjithashtu, ndër gjërat që i kemi lexuar në Librin e Allahut është: "Mos i mohoni prindërit tuaj, sepse t'i mohoni prindërit tuaj është kufër". Ose: "Për ju është kufër t'i mohoni prindërit tuaj." [Buhariu].[161]

Ajeti 6

6. Profeti është më i mëshirshëm *(e i kujdesshëm)* **për besimtarët sesa ata vetë për veten e tyre, ndërsa gratë e tij janë si nënat e tyre. Në ligjin e Allahut, farefisi juaj ka më shumë të drejta mbi ju sesa besimtarët e tjerë dhe muhaxhirët. Megjithatë, lini çfarë të jetë e mirë për miqtë tuaj të ngushtë. Kjo është e shkruar në Libër.**

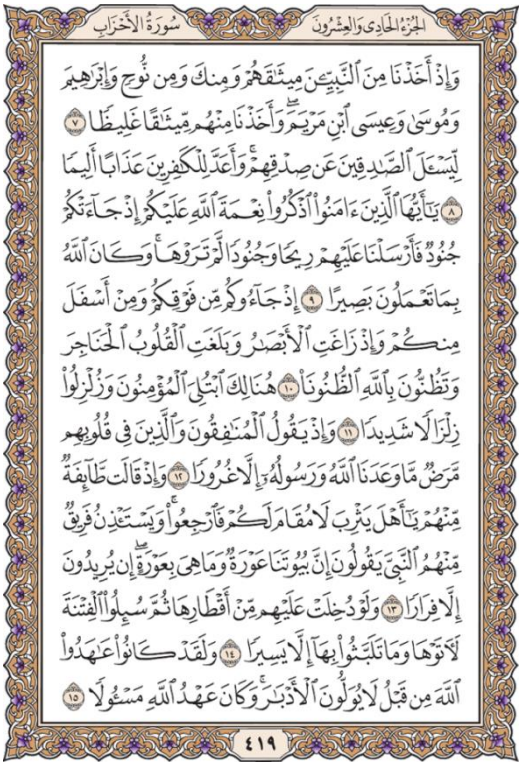
Shpjegimi i ajetit

- "Profeti është më i mëshirshëm *(e i kujdesshëm)* **për besimtarët se sa ata vetë për veten e tyre ..." -** Allahu i Madhëruar e dinte mirë dhembshurinë e Profetit për popullin e vet dhe përkujdesin e tij të pashembullt për udhëzimin dhe mbarësinë e tyre, prandaj na tregon se ai Profet është më i mëshirshëm e më i kujdesshëm për besimtarët sesa ata vetë për veten e tyre. Po kështu edhe çdo gjykim që ai jep për ta është i detyrueshëm dhe më parësor se çdo gjykim tjetër dhe përzgjedhje e tyre, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër : "A nuk i ke parë ata që pohojnë se besojnë në Shpalljen që të është dhënë ty *(o Muhamed)* dhe në Shpalljet e ardhura para teje, por *(në të vërtetë)* dëshirojnë që mes tyre të gjykojë *tagut*-i *(shejtani)*, megjithëse janë urdhëruar ta mohojnë atë? Shejtani dëshiron t'i çojë ata shumë larg *(nga e vërteta)*. Kur u thuhet atyre "Ejani te Shpallja që ka sjellë Allahu dhe tek i Dërguari!", dyfytyrakët të kthejnë shpinën." [Nisa 60, 61]. Buhariu sjell hadithin nga Enesi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti ﷺ ka thënë: 2107. "Betohem në Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im, nuk ka besuar asnjë prej jush, derisa të jem më i dashur për të, sesa prindi e fëmija i tij, si dhe krejt njerëzimi." Abdullah Ibn Hishami (Allahu qoftë i kënaqur me të) rrëfen: "Po rrinim me Profetin ﷺ, i cili e kishte kapur Umer Ibn Hatabin për dore. Umeri i tha: "O i Dërguari i Allahut, ti je më i dashur për mua se çdo gjë tjetër, përveç vetes sime." Profeti ﷺ i tha: "Jo, betohem në Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im, derisa të bëhem më i dashur për ty sesa vetja jote!" - "Tani po, për Allahun! Tani ti je më i dashur për mua sesa vetja ime!" - ia ktheu Umeri. - "Tani po, o Umer!" - i tha Profeti ﷺ. Për këtë arsye, i Madhëruari thotë në këtë ajet: "Profeti është më i mëshirshëm *(e i*

kujdesshëm) për besimtarët se sa ata vetë për veten e tyre." Pra, ai duhet të jetë më i vyer e i rëndësishëm për besimtarët edhe se vetë vetja e tyre. Buhariu sjell hadithin tjetër: "Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon se Profeti ﷺ ka thënë: 2108. "Për secilin besimtar unë jam njeriu më i afërt, në këtë botë dhe në tjetrën. Nëse doni, lexojeni ajetin: *"I Dërguari është më i mëshirshëm (e i kujdesshëm), sesa ata për veten e tyre ..."* Andaj, nëse një besimtar vdes dhe lë pasuri, le ta trashëgojnë të afërmit, kushdo qofshin ata. Gjithashtu, nëse lë borxh ose dikë të humbur, le të vijë tek unë, sepse unë jam kujdestar i tij." Buhariu është i vetëm në sjelljen e këtij hadithi.

- "... **ndërsa gratë e tij janë si nënat e tyre**." **-** Ato konsiderohen si nënat e tyre, për sa i përket moslejimit të martesës me to, si dhe nderimit e respektit që duhet treguar për to. Megjithatë, nuk lejohet veçimi me to. Gjithashtu, kjo ndalesë e martesës me bashkëshortet e të Dërguarit ﷺ nuk tregon dhe nuk mund të konsiderohet si shkak që të jenë të ndaluara për martesë edhe vajzat ose motrat e tyre. Kjo ndalesë ka të bëjë vetëm me to dhe jo me vajzat e motrat e tyre, sipas mendimit unanim të dijetarëve.

- "Në ligjin e Allahut, farefisi juaj ka më shumë të drejta mbi ju sesa besimtarët e tjerë dhe muhaxhirët." **-** Në lidhje me çështjen e trashëgimisë, farefisi juaj ka më shumë të drejta dhe është më parësor për të përfituar prej trashëgimisë, sesa muhaxhirët dhe ensarët. Ky ajet e abrogoi rregullin që ishte vendosur në fillim të Islamit në lidhje me trashëgiminë për shkak të marrëveshjeve dhe vëllazërimit mes ensarëve dhe muhaxhirëve. Ibn Abasi shpjegon: "... Në fjalën e Allahut "Jepuni pjesën e vet edhe atyre me të cilët keni marrëveshje", flitet për muhaxhirët, të cilët, kur shkuan në fillim në Medinë, kishin pjesë në trashëgiminë e ensarëve, duke përjashtuar kështu nga trashëgimia të afërmit e ensarëve (nga gjaku). Kjo e drejtë trashëgimie mes muhaxhirëve dhe ensarëve erdhi si pasojë e vëllazërimit që bëri Profeti mes tyre, në kohën kur muhaxhirët sapo mbërritën në Medinë, por kur zbriti ajeti: "Ne i kemi caktuar secilit prej jush të afërm që trashëgojnë nga ajo që lënë prindërit dhe farefisi", dispozita e mësipërme u abrogua. Në vijim, - thotë Ibn Abasi - Allahu i Lartësuar thotë: "Jepuni pjesën e vet edhe atyre me të cilët keni marrëveshje." Në kohën para Islamit ndodhte që dikush të lidhte besën me një burrë tjetër, duke i thënë: 'Unë do të të trashëgoj ty dhe ti do të më trashëgosh mua." Mund të ndodhte që edhe fise të ndryshme të binin dakord dhe lidhnin besën që të trashëgonin njëri tjetrin, por Profeti i Allahut tha: "Islami respekton çdo besëlidhje dhe çdo marrëveshje të lidhur para Islamit, madje e përforcon detyrimin për t'i përmbushur ato, por tashmë në Islam nuk ka më marrëveshje të tilla." Kështu u abrogua e drejta e trashëgimisë përmes marrëveshjeve dhe besës së lidhur. Megjithatë, marrëveshjet e tjera, që ishin lidhur më përpara, mbetën të detyrueshme për t'u përmbushur. Në këtë mënyrë, më pas, trashëgimia do të ndahej veçse mes të afërmve të farefisit, ashtu sikurse e përcaktoi Allahu i Lartësuar." Po kështu kanë thënë shumë selefë dhe dijetarë të mëvonshëm. Ibn Ebu Hatimi përcjell se në lidhje me fjalën e Allahut: "Në ligjin e Allahut, farefisi juaj ka më shumë të drejta mbi ju sesa besimtarët e tjerë dhe muhaxhirët.", Zubejr Ibn Auami ka thënë: "Ky ajet zbriti në mënyrë të veçantë për ne, muhaxhirët prej kurejshëve dhe për ensarët. Kur mbërritëm në Medinë, shumë prej nesh, kurejshëve, nuk kishim asnjë pasuri me vete. Atje gjetëm ensarët vëllezër të vërtetë. Me ta lidhëm vëllazëri dhe kishim të drejtë në trashëgiminë e njëri-tjetrit. Ebu Bekri (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) u vëllazërua me Harixhete Ibn Zejdin, Umer Ibn Hatabi u vëllazërua me filanin, Uthman Ibn Afani u vëllazërua me një burrë nga Beni Zurejkët, disa thonë me të tjerë. Ndërsa unë, - vazhdon Zubejri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) - u vëllazërova me Kab

الجزء الحادي والعشرون سورة الأحزاب

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ
وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ۝٧
لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا
۝٨ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ
جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ۝٩ إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ
مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ
وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا ۝١٠ هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟
زِلْزَالًا شَدِيدًا ۝١١ وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم
مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ۝١٢ وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ
مِّنْهُمْ يَٰٓأَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَٱرْجِعُوا۟ ۚ وَيَسْتَـْٔذِنُ فَرِيقٌ
مِّنْهُمُ ٱلنَّبِىَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ ۛ وَمَا هِىَ بِعَوْرَةٍ ۖ إِن يُرِيدُونَ
إِلَّا فِرَارًا ۝١٣ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا۟ ٱلْفِتْنَةَ
لَءَاتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا۟ بِهَآ إِلَّا يَسِيرًا ۝١٤ وَلَقَدْ كَانُوا۟ عَٰهَدُوا۟
ٱللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ ٱلْأَدْبَٰرَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ ٱللَّهِ مَسْـُٔولًا ۝١٥

٤١٩

Ibn Malikun. Kur shkova tek ai, e gjeta një njeri të bindur dhe të respektueshëm dhe pashë se armët (lufta) e kishin rënduar gjendjen e tij. Betohem në Allah, o djalosh, se nëse ai do të vdiste në atë kohë, nuk do të kishte tjetër trashëgimtar të pasurisë së tij, veç meje! Por më pas zbriti ajeti që flet për ne, besimtarët kurejshë dhe mikpritësit ensarë, e kështu u vendos rregulli i trashëgimisë." Në vijim Allajhu i Lartësuar thotë:

- "Megjithatë, lini çfarë të jetë e mirë për miqtë tuaj të ngushtë." - Domethënë, megjithëse u përjashtuan nga e drejta për të përfituar nga trashëgimia, përsëri mbetet në vend mbajtja e lidhjeve miqësore, bamirësia e ndërsjelltë, përfshirja në testament, ndihma e mbështetja mes njëri-tjetrit.

- "Kjo është e shkruar në Libër." - Ky gjykim është përcaktuar nga Zoti dhe është i shkruar në Librin e Parë (*Leuhi Mahfudh*), i cili nuk ndryshon dhe as tjetërsohet. Sipas këtij gjykimi, të afërmit me lidhje farefisnore mes tyre, kanë përparësi dhe meritojnë trashëgiminë, edhe pse Allahu i Lartësuari ligjëroi përkohësisht një gjykim të ndryshëm, për vetë urtësitë dhe dobitë e mëdha që ai do të sillte. Ai e dinte mirë që ky ligj ishte i përkohshëm dhe do të abrogohej më pas, për të përfunduar në atë që Ai e ka përcaktuar në kaderin e Tij, si pjesë e ligjit të përhershëm e të pandryshueshëm të Tij. Allahu është më i Dituri.

Ajetet 7 - 8

7. Ne morëm prej profetëve një premtim, siç morëm prej teje, prej Nuhut, Ibrahimit, Musait dhe Isait, birit të Merjemes. Ne morëm prej tyre një besë solemne.

8. Për të pyetur të sinqertët, për sinqeritetin e tyre. Kurse për jobesimtarët, Ai ka përgatitur një ndëshkim të dhembshëm.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne morëm prej profetëve një premtim, siç morëm prej teje, prej Nuhut, Ibrahimit, Musait dhe Isait, birit të Merjemes. Ne morëm prej tyre një besë solemne." - Allahu i Lartësuar tregon rreth pesë profetëve më të zgjedhur dhe më durimtarë dhe për lajmëtarët e tjerë që Ai dërgoi. Ai na tregon rreth besës që u mori atyre, për ta zbatuar dhe përhapur fenë e Allahut të Lartësuar, për ta kumtuar atë qartësisht ndër njerëz. Ai i porositi ata që të bashkëpunonin, të ndihmonin dhe të mbështesnin të vërtetën, të shpenzonin në rrugën e Zotit për lartësimin e fjalës së Tij dhe përhapjen e saj ndër njerëz. I Lartësuari thotë: "Kujtoni kur Allahu mori premtimin e profetëve *(dhe u tha)*: "Unë ju dhurova mirësi, duke ju shpallur Libër e Urtësi. Prandaj, ju duhet ta besoni dhe ta ndihmoni profetin që do të vijë pas jush e që vërteton atë që ju është shpallur juve. Ai *(Allahu)* tha: "A e pranoni dhe a e merrni përsipër detyrën Time?" Ata thanë: "Po, e pranojmë"! Ai *(Allahu)* tha: "Dëshmoni atëherë, se edhe Unë jam dëshmitar, bashkë me ju!" E kush i kthen shpinën të vërtetës më pas, ai është i prishur." [Al Imran 81, 82]. Domethënë, Allahu i Lartësuar ua mori këtë premtim pasi u dhuroi profetësinë dhe i dërgoi ndër njerëz. Ky është kuptimi edhe

në këtë ajet. Allahu i Lartësuar përmend në mënyrë të veçantë pesë më të zgjedhurit e profetëve. Kjo bëhet për të treguar rëndësinë, gradën dhe vlerën e tyre të lartë. Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar i përmend ata shprehimisht, siç ka bërë edhe në ajete të tjera në Kuran, si për shembull: "Ai ka caktuar për ju si fe, atë me të cilën urdhëroi Nuhun, atë që ta shpalli ty, si dhe atë me të cilën e patëm urdhëruar Ibrahimin, Musain dhe Isain." [Shura 13]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar fillimisht përmend vulën e të gjithë të dërguarve, pikërisht për nderin e madh dhe gradën e tij të lartë, - lavdërimet më të mira të Allahut qofshin për të! Më pas, Ai rendit të tjerët sipas gradës së tyre - paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi ta!

- "Për të pyetur të sinqertët për sinqeritetin e tyre." - Muxhahidi thotë se bëhet fjalë për kumtuesit e përhapësit e të vërtetës, ata të cilët e qartësojnë mesazhin e profetëve ndër njerëz.

- "Kurse për jobesimtarët, Ai ka përgatitur një ndëshkim të dhembshëm." - Për të gjithë ata që mohuan nga mesi i popujve të këtyre profetëve, Allahu i Lartësuar thotë se ka përgatitur ndëshkim të dhembshëm. Kështu, ne dëshmojmë se të gjithë profetët i kanë kumtuar qartë shpalljet e Zotit, i kanë këshilluar popujt e tyre, duke synuar përmirësimin dhe udhëzimin e tyre në rrugën e drejtë. Ata e përcollën të vërtetën në mënyrën më të qartë dhe më të kuptueshme, që nuk lë asnjë justifikim. Për këtë arsye, nëse shumë injorantë e inatçorë e kundërshtojnë mesazhin dhe refuzojnë të nënshtrohen, kjo nuk e dëmton aspak të vërtetën që kumtuan profetët. Pa dyshim, ajo që sollën profetët nga Zoti është e vërteta dhe çdo gjë që bie ndesh me të është devijim dhe e kotë, ashtu siç thonë banorët e Xhenetit: "...Vërtet, të dërguarit e Zotit na e sollën të vërtetën!" [Araf 43].

Ajetet 9 - 10

9. O ju që keni besuar! Kujtoni mirësinë e Allahut, kur juve ju erdhi një ushtri, ndërsa Ne lëshuam kundër tyre një furtunë dhe forca që ju nuk i shihnit. Allahu e sheh mirë gjithçka që bëni ju.

10. Kur ata ju erdhën prej së larti dhe prej së poshtmi, shikimet tuaja u shtangën, zemrat erdhën në fyt *(nga frika)* **dhe ju sajonit për Allahun lloj-lloj mendimesh.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar u kujton robërve të Tij besimtarë bujarinë e Tij të pashembullt, përkujdesin dhe mirësinë e madhe që u bëri në atë moment, kur një ushtri e madhe e disa aleatëve u mblodh për t'i luftuar dhe shfarosur, duke i nxitur të jenë mirënjohës. Kjo ndodhi në luftën e Hendekut në muajin Sheual, vitin e pestë të hixhretit, sipas mendimit më të njohur dhe më të përhapur. Jehudët e fisit Beni Nadir u dëbuan nga Profeti prej Medinës, pas thyerjes së paktit nga ana e tyre, prandaj ata shkuan në Hajber. Prej parisë së tyre ishin Selam Ibn Ebu Hukajku, Selam Ibn Mushkemi dhe Kenane Ibn Rabia. Pikërisht këta u takuan me disa prijës kurejshë, që t'i nxisnin për luftë kundër Profetit, dhe ata iu përgjigjën këtyre nxitjeve. Pastaj ata shkuan në fiset e Gatafanit, të cilët arritën t'i bindnin për të marrë pjesë në këtë luftë. Kurejshët me në krye prijësin e tyre Ebu Sufjan Harb Ibn Saħr, nga ana e tyre filluan lëvizjet dhe ftuan fiset Ahbashe dhe aleatët e tyre. Në krye të Gatafanit ishte Ujejne Ibn Hisn Ibn Bedri. Kështu u mblodh një ushtri prej dhjetë mijë luftëtarësh. Për të përballuar sulmet e ushtrisë së madhe, Profeti ﷺ hapi një hendek të madh rreth Medinës nga ana lindore e saj. Këtë plan mbrojtjeje ia sugjeroi Selman el Farisiu. Edhe vetë Profeti ﷺ punoi për hapjen e hendekut. Ushtria e idhujtarëve u vendos në lindje të Medinës, jo larg malit të Uhudit. Një pjesë e tyre zbritën e u vendosën në pjesën e sipërme të Medinës, siç thotë i Lartësuari: "Kur ata ju erdhën prej së larti dhe prej së poshtmi...". Profeti i Allahut doli në këtë luftë me rreth 3000 luftëtarë. Thuhet, gjithashtu, se ishin vetëm 700. Ata u pozicionuan duke u vendosur me shpinë nga

mali Selu dhe me fytyrë nga armiku, në drejtim të hendekut. Hendeku u hap në mënyrë që të frenonte sulmet e kalorësve dhe këmbësorëve. Gratë dhe fëmijët u vendosën në kodrat e Medinës. Njëri nga fiset jehude, e pikërisht Benu Kurejdha, kishin kështjellat e fortifikatat e tyre në pjesën lindore të Medinës. Ata kishin marëveshje me Profetin që të mos luftonin kundër tij apo të ndihmonin armiqtë e tij. Ata kishin rreth 800 luftëtarë. Tek ata shkon për vizitë Hujej Ibn Ahtab el Nadriu, i cili negocioi me ta, derisa i bindi që të thyenin paktin me Profetin e Allahut. Kështu, ata u bënë aleatë me ushtrinë e kurejshëve dhe idhujtarëve arabë kundër Profetit. Atëherë, çështja u vështirësua shumë dhe situata u bë e frikshme, ashtu siç e përshkruan i Madhëruari: "Atje u sprovuan besimtarët dhe u tronditën fort." Muslimanët ndenjën atje të rrethuar për afro një muaj, por idhujtarët nuk mundën të çanin e të kalonin hendekun dhe mes tyre nuk pati përleshje e luftë. Sidoqoftë, një kalorës i sprovuar nga rradhët e idhujtarëve, Umer Ibn Abdi Udd el Amiri, i njohur për dyluftimet e fituara, arriti të kalonte me vështirësi në një anë të hendekut së bashku me një pjesë kalorësish dhe kërkoi dyluftim me muslimanët. Profeti i Allahut urdhëroi Aliun të përballej me të në dyluftim. Ata u ndeshën dhe Aliu e vrau atë. Ky ishte një lajm i mirë e paralajmërim për fitoren e muslimanëve. Më pas, Allahu i Madhëruar dërgoi një erë të furishme kundër ushtrisë së idhujtarëve, të tillë që nuk u la çadër pa ua shkulur, zjarr pa ua shuar, derisa ata nisën tërheqjen të poshtëruar e duarbosh.

- "O ju që keni besuar! Kujtoni mirësinë e Allahut, kur ju erdhi një ushtri dhe Ne lëshuam kundër tyre një furtunë ..." - Kjo lloj furtune quhet "*el sabâ*" në arabisht. Në një hadith thuhet: 2109. "Më është dhënë fitorja dhe ndihma nga Zoti nëpërmjet *el sabâ-s*. Ndërsa Populli i Adit u shkatërrua me *el debûr* (emërtimi i furtunës).".

- "... dhe forca që ju nuk i shihnit." - Ata ishin melekët e Zotit, të cilët i tronditën ushtritë idhujtare, duke hedhur në zemrat e tyre tmerr e frikë. Imam Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij hadithin e Eameshit, që e përcjell nga Ibrahim el Tejmi, e ky nga i ati, Jezid Ibn Sheriku, i cili rrëfen: 2110. "Kur ishim njëherë te Hudhejfa (Allahu qoftë i kënaqur me të), dikush tha: "Sikur ta kisha arritur të Dërguarin e Allahut, do të luftoja përkrah tij dhe do të flijohesha." Hudhejfa ia ktheu: "Vërtet do të veproje ashtu? Po sikur të na shihje një natë në betejën e Hendekut, kur na goditi fryma e fortë dhe të ftohtët? Atëherë i Dërguari i Allahut na tha: "Kush prej jush do të na sjellë lajme nga armiqtë, që Allahu ta afrojë pranë meje Ditën e Kijametit?" Ne heshtëm dhe asnjëri prej nesh nuk u përgjigj. Ai e përsëriti: "Kush prej jush do të na sjellë lajme nga armiqtë, që Allahu ta afrojë pranë meje Ditën e Kijametit?" Ne heshtëm dhe asnjëri prej nesh nuk u përgjigj. Sërish thirri: "Kush prej jush do të na sjellë lajme nga armiqtë, që Allahu ta afrojë pranë meje Ditën e Kijametit?" Ne sërish heshtëm dhe asnjëri prej nesh nuk u përgjigj. Pastaj tha: "Çohu Hudhejfe, dhe na sill lajme nga armiqtë!" Kur më thirri me emër, nuk pata zgjidhje tjetër veçse të çohesha. Ai më tha: "Shko dhe më sill lajme nga armiqtë, por mos i trazo ata kundër nesh!" Posa u shkëputa nga ai ﷺ ndihesha aq rehat, saqë nuk ndieja më as frymën e fortë as të ftohtët. Atje pashë Ebu Sufjanin, i cili po e ngrohte shpinën tek zjarri. Vura një shigjetë në mes të harkut dhe u mata ta godisja, por m'u kujtua fjala e të Dërguarit të Allahut: "mos i trazo ata kundër nesh!" Po ta gjuaja, do ta qëlloja, por bëra pas, duke ndier të njëjtën rehati që ndieja më parë. Kur u ktheva dhe u çova lajmet për ta, fillova prapë të ndieja të ftohtët. Atëherë, i Dërguari i Allahut më mbështolli me cepin e një rrobeje, me të cilën ai falej, dhe mua më mori gjumi deri në agim. Kur u zgjova më tha: "Zgjohu, o gjumash!" Junus Ibn Bukejri sjell nga Zejd Ibn Eslem një version të ngjashëm, ku ndër të tjera thuhet: 2111. "Ajo fortunë e përfshiu të gjithë kampin e

tyre dhe nuk e kaloi as edhe një pëllëmbë më tutje. Betohem në Allah, se unë dëgjoja zërin e përplasjes së gurëve në çadrat dhe shtrojet e tyre. Ajo erë i goditi me forcë. Atëherë, unë dola prej andej, për t'u kthyer tek Profeti dhe kur isha pothuajse në gjysëm të rrugës apo afër gjysmës, përballem me 20 kalorës - ose afërsisht aq - të maskuar, të cilët më thanë: 'Njoftoje shokun tënd se Allahu i Lartësuar e mbrojti nga sherri i këtyre njerëzve." Unë u ktheva tek Profeti i Allahut dhe e njoftova rreth atyre njerëzve dhe se unë i lashë të largoheshin. Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "O ju që keni besuar! Kujtoni mirësinë e Allahut, kur juve ju erdhi një ushtri dhe Ne lëshuam kundër tyre një furtunë dhe forca që ju nuk i shihnit. Allahu e sheh mirë gjithçka që bëni ju.". Ndërsa Ebu Daudi ka sjellë në *Sunen*-in e tij hadithin: 2112. "Kur e shqetësonte ndonjë çështje, Profeti i Allahut falte namaz."

- "Kur ata ju erdhën prej së larti dhe prej së poshtmi ..." - Domethënë, ushtritë e idhujtarëve ju erdhën për së larti dhe, - ashtu siç e përmendëm më sipër nga Hudhejfa - fisi i Beni Kurejdhas, që rrezikonte prej së poshtmi.

- "... shikimet tuaja u shtangën, zemrat erdhën në fyt ..." - Domethënë, nga frika e madhe.

- "... dhe ju sajonit për Allahun lloj-lloj mendimesh." - Pra, menduan gjëra të ndryshme. Gjithësecili mendoi diçka, por mendimet nuk ishin të njëjta. Kështu, munafikëve u doli në shesh hipokrizia, pasi ata të mjerë menduan se Muhamedi dhe shokët e tij do të shfaroseshin në atë luftë. Ndërsa besimtarët menduan tjetër gjë për Allahun. Ata u siguruan edhe më shumë se premtimi i Allahut dhe Profetit të Tij ishte i vërtetë dhe se Allahu kishte për ta bërë këtë fe të epërme dhe triumfuese mbi të gjitha fetë, edhe pse idhujtarët e urrenin këtë. Ibn Ebu Hatimi sjell nga Ebu Seidi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), këtë rrëfim: 2113. "Ditën e luftës së Hendekut, unë thashë: "O i Dërguari i Allahut! A ka ndonjë gjë që mund ta themi, sepse zemrat na kanë ardhur në fyt." Ai tha: "Po. Thoni: *"Allahum-me ustur aurâtinâ ue âmin reuâtinâ",* pra: "O Allah, na i mbulo të metat dhe na mbro nga çdo gjë që na frikëson!" Pastaj, - rrëfen Ebu Seidi, - Profeti gjuajti në fytyrat e armiqve të tij me erë të furishme (ushtri e dërguar nga Zoti) dhe i mundi ata me atë furtunë." Kështu e ka sjellë Imam Ahmedi nga Ebu Amir Akdi.

Ajetet 11 - 13

11. Atje u sprovuan besimtarët dhe u tronditën me një tronditje të fortë.

12. Hipokritët dhe ata që kishin sëmundje në zemrat e tyre, thanë: "Allahu dhe i Dërguari Tij na premtuan një gënjeshtër!"

13. Disa prej tyre thanë: "O burra të Jethribit! Sot nuk do të mund t'i bëni ballë, **ndaj kthehuni pas**!" **Disa i kërkuan leje Profetit, duke thënë: "Shtëpitë tona janë të pambrojtura!" Edhe pse, në fakt, ato nuk ishin të pambrojtura. E vërteta qe se ata donin veçse të iknin.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Atje u sprovuan besimtarët dhe u tronditën me një tronditje të fortë." - Allahu i Lartësuar na tregon për gjendjen e besimtarëve kur ushtritë e idhujtarëve zbritën dhe u vendosën rreth Medinës. Ishte vërtet një gjendje shumë e vështirë, e mbushur me frikë e ngushti. Ata u tronditën fort, kur Profeti i Allahut ishte mes tyre. Tashmë, *nifaku* filloi të nxirrte krye. Ata që kishin sëmundje në zemër filluan të villnin atë që e fshihnin brenda shpirtit. I Lartësuari thotë:

- "Hipokritët dhe ata që kishin sëmundje në zemrat e tyre, thanë: "Allahu dhe i Dërguari Tij na premtuan një gënjeshtër!" - Kështu, munafikët e shfaqën haptaz hipokrizinë e tyre, ndërsa ata që kishin në zemër sëmundjen e dyshimeve e pasigurisë në besim u dobësuan më shumë. Për shkak të dobësisë së imanit, iu ngushtua gjoksi e u mbushën me frikë. Ndërsa të tjerë po nxirrnin justifikime për t'u larguar nga lufta, siç na lajmëron i Lartësuari:

- "Disa prej tyre thanë: "O burra të Jethribit! Sot nuk do të mund t'i bëni ballë, **ndaj kthehuni pas**!" - O burra të Medinës, sot nuk keni mundësi t'i bëni ballë kësaj ushtrie të mbledhur kundër jush! Mos qëndroni me Profetin, por kthehuni në shtëpitë tuaja në Medinë!

- "Disa i kërkuan leje Profetit, duke thënë: "Shtëpitë tona janë të pambrojtura!" Edhe pse, në fakt, ato nuk ishin të pambrojtura. E vërteta qe se ata donin veçse të iknin." - Ibn Abasi tregon se këta ishin fisi Benu Harithe, të cilët thanë: "Kemi frikë se do të na vjedhin shtëpitë e pasuritë tona!" Pra, ata kërkuan që të ktheheshin në Medinë, me pretekstin se shtëpitë e tyre ishin të pambrojtura dhe mund të grabiteshin nga armiku. Por Allahu i Lartësuar thotë: "...edhe pse ato nuk ishin të pambrojtura." Domethënë, nuk ishte aspak ashtu siç justifikoheshin ata. Në fakt, ata donin veçse të iknin nga fushëbeteja.

Ajetet 14 - 17

14. Nëse *(armiqtë)* **do t'u hynin atyre nga anët e saj** *(Medines)* **dhe prej tyre të kërkohej tradhtia** *(e besimit të drejtë e kthimi në idhujtari)*, **ata me siguri do të tradhtonin pa u vonuar aspak.**

15. Dhe ishin ata që më parë i patën dhënë besën Allahut se kurrë nuk do të bënin prapa *(në luftë)*. **Dhe për premtimin që i jepet Allahut** *(sigurisht)* **duhet përgjigjur.**

16. Thuaj: "Ikja për t'i shpëtuar vdekjes ose vrasjes *(në luftë)* **nuk ju sjell asnjë dobi. Edhe po të shpëtoni atëherë, nuk do të jetoni veçse për pak kohë.".**

17. Thuaj: "Kush është ai që mund t'ju mbrojë prej Allahut, nëse Ai dëshiron ndonjë të keqe, ose *(kush mund ta ndalë të mirën e tij)* **nëse Ai dëshiron ndonjë të mirë? Përveç Allahut ata nuk do të gjejnë asnjë mbrojtës e asnjë ndihmëtar".**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth atyre të cilëve thanë: "Shtëpitë tona janë të pambrojtura", edhe pse ato nuk ishin aspak të pambrojtura. Në të vërtetë, ata nuk donin gjë tjetër, por veçse të iknin. Ai thotë:

- "Nëse *(armiqtë)* **do t'u hynin atyre nga anët e saj** *(Medines)* **dhe prej tyre të kërkohej tradhtia** *(e besimit të drejtë e kthimi në idhujtari)*, **ata me siguri do të tradhtonin pa u vonuar aspak."** - Nëse armiqtë do t'u hynin nga anët e qytetit dhe nëse atyre do t'u kërkohej të ktheheshin në shirk dhe në mohimin e Zotit, ata shumë shpejt do t'i përgjigje-shin kësaj ftese, duke e mohuar Zotin. Kështu, Allahu i Madhëruar na tregon se ata nuk ishin të kapur fort pas fesë, ndaj edhe frika më e vogël i bënte që të hiqnin dorë prej saj. Ky ishte një qortim shumë i rëndë dhe kërcënim i frikshëm për ta. Më pas, Allahu i Lartësuar u kujton atyre premtimin që i kishin dhënë Atij, përpara se të ndodhte kjo ndeshje:

- "Dhe ishin ata që më parë i patën dhënë besën Allahut se kurrë nuk do të bënin prapa *(në luftë)*." - Ata kishin dhënë besën se nuk do të tërhiqeshin kurrë, nëse do të përballeshin me armikun, por do të vazhdonin të luftonin në rrugën e Tij. Ky është një premtim që ka përgjegjësi, prandaj i Lartësuari thotë:

- "Dhe për premtimin që i jepet Allahut *(sigurisht)* **duhet përgjigjur."** - Allahu i Lartësuar ka për t'i pyetur ata në lidhje me këtë premtim, dhe kjo do të ndodhë patjetër.

- "Thuaj: "Ikja për t'i shpëtuar vdekjes ose vrasjes *(në luftë)* **nuk ju sjell asnjë dobi."** - Braktisja e fushëbetejës ose dezertimi kurrë nuk ka për të qenë shkak i shtimit të jetës, ashtu sikurse pjesëmarrja në luftë nuk të përshpejton vdekjen. Madje, dezertimi mund të jetë shkak i vrasjes në mënyrë të pabesë. I Lartësuari thotë:

- "Edhe po të shpëtoni atëherë, nuk do të jetoni veçse për pak kohë." - Edhe pas dezertimit, shumë pak do të qëndroni në këtë jetë.

- "Thuaj: "Kush është ai që mund t'ju mbrojë prej Allahut, nëse Ai dëshiron ndonjë të keqe, ose *(kush mund ta ndalë të mirën e tij)* **nëse Ai dëshiron ndonjë të mirë?"** - Kush do t'ju mbrojë prej

ndëshkimit të Allahut, nëse Ai dëshiron t'ju godasë me ndonjë të keqe? Kush mund ta ndalojë mirësinë e Tij, nëse Ai e dëshiron atë për ju? Askush nuk mund ta pengojë atë që Ai vendos.

- **"Përveç Allahut, ata nuk do të gjejnë asnjë mbrojtës e asnjë ndihmës".** - Kështu, për ta nuk do të ketë asnjë ndihmës, mbrojtës, dhurues të çlirimit dhe mirësive, sepse të gjitha këto janë në dorë të Allahut të Lartësuar.

Ajetet 18 - 19

18. Vërtet, Allahu i di mirë ata që i pengojnë vëllezërit e tyre *(nga lufta)* **dhe u thonë: "Ejani me ne!" Ata vijnë në luftë vetëm për pak kohë.**

19. Por edhe atëherë vrapojnë të marrin veç për vete. Pastaj, kur i pushton frika, do t'i shohësh se si të shikojnë me ata sytë e tyre, që rrotullohen si të atij që është në agoni. Kur u largohet frika, ata ju sulmojnë me gjuhë therëse, duke lakmuar për pasuri *(plaçkë lufte)*. **Të tillë njerëz nuk kanë besuar, prandaj Allahu ua asgjësoi veprat, dhe kjo për Allahun është e lehtë.**

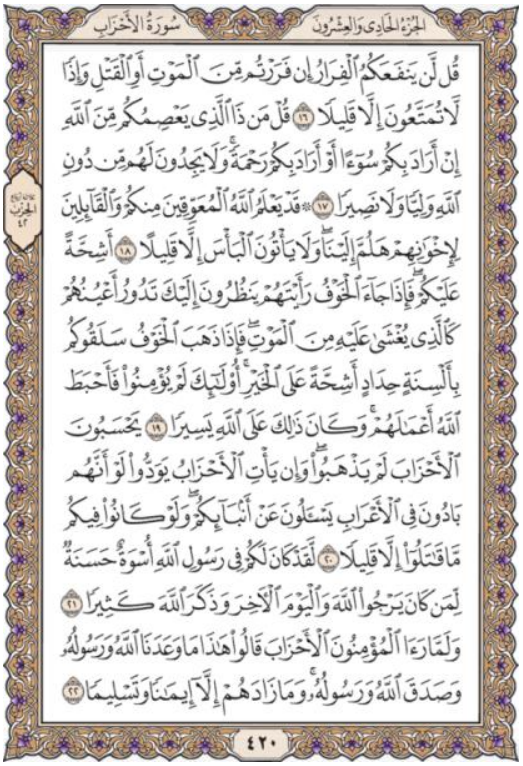
Shpjegimi i ajeteve

- **"Vërtet, Allahu i di mirë ata që i pengojnë vëllezërit e tyre** *(nga lufta)* **dhe u thonë: "Ejani me ne!"** - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai është i Gjithëditur dhe me dijen e Tij i ka përfshirë të gjithë. Ai e di mirë për "*muau-uikin*-ët", të cilët i pengojnë vëllezërit e tyre *(nga lufta)*", i di mirë edhe ata të tjerët, të cilët u thanë vëllezërve ose shokëve të tyre: "Ejani me ne!" Domethënë, ejani nën hijen e pemëve dhe në begatinë e frutave të shumta!

- **"Ata vijnë në luftë vetëm për pak kohë."** - Edhe kur marrin pjesë në luftë, këtë e bëjnë për qëllimet e tyre të ulëta.

- **"Por edhe atëherë vrapojnë të marrin veç për vete."** - Pra, u intereson veç vetja. Ata janë koprracë edhe në lidhje me dhembshurinë dhe dashurinë, që shprehin për ju.

- **"Pastaj, kur i pushton frika, do t'i shohësh se si të shikojnë me ata sytë e**

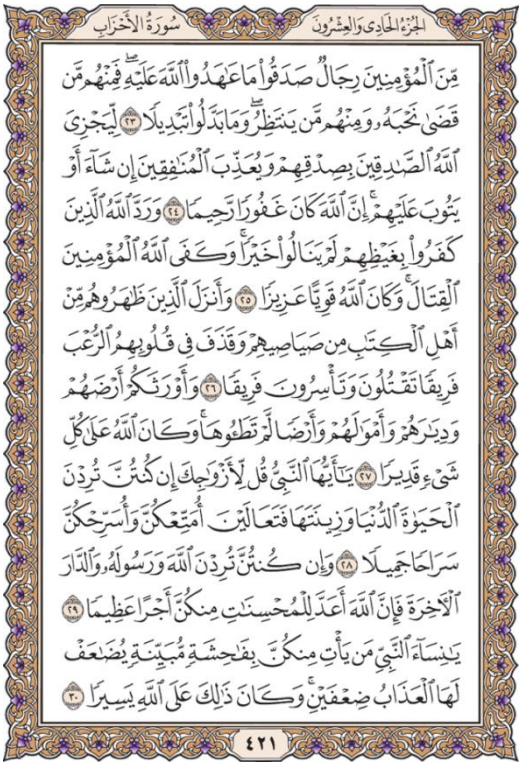

الجزء الحادي والعشرون سورة الأحزاب
قُل لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَن ذَا ٱلَّذِي يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَٱلَّذِي يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا۟ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا۟ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ يَوَدُّوا۟ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِى ٱلْأَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ أَنۢبَآئِكُمْ وَلَوْ كَانُوا۟ فِيكُم مَّا قَٰتَلُوٓا۟ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ قَالُوا۟ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَٰنًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾
٤٢٠

tyre, që rrotullohen si të atij që është në agoni." - Kjo ndodh nga tmerri që i kap. Ata janë frikacakë dhe kurrë nuk marrin pjesë në luftë.

- **"Kur u largohet frika, ata ju sulmojnë me gjuhë therëse, duke lakmuar për pasuri."** - Kur u largohet frika, ata i zgjedhin fjalët, duke mëtuar se janë guximta-rë, trima të mëdhenj dhe luftëtarë të sprovuar. Në të vërtetë, ata janë mashtrues. Më pas, ata kërkojnë prej plaçkës së luftës, me pretendimin se edhe ata kanë marrë pjesë në luftë. Allahu i Lartësuar thotë për ta: "duke lakmuar për pasuri". Kjo është gjithçka që u intereson. Nuk ka ndonjë mirësi në ta. Tek ata janë mbledhur të gjithë të zezat. Ata janë frikacakë, mashtrues dhe njerëz që nuk kanë aspak ose shumë pak mirësi.

- **"Të tillë njerëz nuk kanë besuar, prandaj Allahu ua asgjësoi veprat, dhe kjo për Allahun është e lehtë."** - Kjo për Allahun është e thjeshtë. Ata nuk kanë asnjë vlerë për Allahun.

Ajeti 20

الجزء الحادي والعشرون سورة الأحزاب

مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن
قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِّيَجْزِيَ
ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ إِن شَآءَ أَوْ
يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا ۚ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ
ٱلْقِتَالَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَٰهَرُوهُم مِّنْ
أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ
فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ
وَدِيَٰرَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ
ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ
سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ
ٱلْءَاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾
يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَٰعَفْ
لَهَا ٱلْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

٤٢١

20. Ata mendonin *(nga frika e madhe)* **se ushtritë** *(armike)* **ende nuk ishin larguar. Nëse ushtritë** *(armike)* **do të ktheheshin edhe njëherë, ata** *(hipokritët)* **do të dëshironin të kishin qenë mes beduinëve dhe të sigurt atje larg të merrnin lajme për ju. Por, edhe sikur të ishin në mesin tuaj, shumë pak do të luftonin.**

Shpjegimi i ajetit

Edhe këto janë prej cilësive të tyre të shëmtuara, që tregojnë frikën dhe tmerrin që u ka pushtuar zemrat. Thotë i Lartësuari:

- "Ata mendonin *(nga frika e madhe)* **se ushtritë** *(armike)* **ende nuk ishin larguar."** - Ata mendonin se ishin ende afër tyre dhe mund të riktheheshin. Në këto përmasa ishte frika, që i kishte verbuar dhe kishte pushtuar zemrat e tyre.

- "Dhe nëse ushtritë *(armike)* **do të ktheheshin edhe njëherë, ata** *(hipokritët)* **do të dëshironin të kishin qenë mes beduinëve dhe të sigurt atje larg të merrnin lajme për ju."** - Po të vinin ushtritë, ata do të dëshironin që të mos ishin të pranishëm në Medinë. Madje, ata do të dëshironin të ishin në skajet e largëta të shkretëtirës, duke pyetur rreth lajmeve, ndodhive dhe gjendjes tuaj, pas përballjes me armiqtë.

- "Por, edhe sikur të ishin në mesin tuaj, shumë pak do të luftonin." - Të tillë janë ata: frikacakë, të dobët, që nuk kanë siguri te Zotit. Allahu i Lartësuar është i pastër nga çdo e metë, është i gjithëditur rreth tyre dhe na tregon të fshehtat e asaj që ndodh në zemrat e tyre.

Ajetet 21 - 22

21. Vërtet, i Dërguari i Allahut është shembulli më i mirë për ata që shpresojnë tek Allahu dhe Dita e Fundit dhe që e përmendin shumë shpesh Allahun.

22. Kur panë ushtrinë armike, besimtarët thanë: "Kjo është ajo që Allahu dhe i Dërguari i Tij na premtuan! Allahu dhe i Dërguari i Tij thanë të vërtetën!". Dhe ajo *(ushtria e armikut)* **vetëm se ua shtoi atyre edhe më shumë besimin dhe mbështetjen** *(tek Allahu).*

Shpjegimi i ajeteve

- "Vërtet, i Dërguari i Allahut është shembulli më i mirë për ata që shpresojnë tek Allahu dhe Dita e Fundit dhe që e përmendin shumë shpesh Allahun." - Ky ajet konsiderohet si një rregull madhështor, që na mëson të pasojmë dhe të marrim si shembull Profetin ﷺ në fjalët, veprat dhe gjendjet e tij. Allahu i Lartësuar i urdhëron njerëzit që ta marrin si shembull Profetin në qëndrimin e tij në luftën kundër ushtrive idhujtare, në durimin e tij të madh dhe në përpjekjet e tij vigane. Ata duhet ta marrin shembull, gjithashtu, në mënyrën se si ai e priste dhe shpresonte çlirimin prej Allahut Krenar dhe të Lartësuar. Paqja, lëvdatat dhe begatitë e Allahut qofshin përherë me Profetin tonë, deri në Ditën e Gjykimit! Allahu i Lartësuar u thotë atyre të cilët u tronditën dhe lëkundën në veten e tyre gjatë luftës së Ahzabit: "Vërtet, i Dërguari i Allahut është shembulli më i mirë...". Domethënë, a nuk e morët Profetin e Allahut si model, sipas të

cilit të silleshit dhe të qëndronit si burrat? Do të ishte më mirë për ju që ta kishit atë si shembull të përkryer në të gjitha cilësitë dhe vlerat e tij, në fjalët dhe veprat e tij, nëse vërtet shpresoni tek Allahu i Madhëruar dhe shpërblimet e Tij. I Lartësuari thotë: "... për ata që shpresojnë tek Allahu dhe Dita e Fundit dhe e përmendin shumë shpesh Allahun." Sigurisht që marrja e Profetit ﷺ si shembull mund të bëhet veçse nga ata që kanë të tilla cilësi: ata shpresojnë tek Allahu, kanë bindje për Ditën e Llogarisë dhe e përkujtojnë Allahun e Madhëruar shpesh e në çdo gjendje. Në vijim, duke na treguar rreth robërve të Tij besimtarë, të cilët ishin të bindur në premtimin dhe mbështetjen e Tij, Allahu i Madhëruar thotë:

- "Kur panë ushtrinë armike, besimtarët thanë: "Kjo është ajo që Allahu dhe i Dërguari i Tij na premtuan." - Kjo është sprova që Allahu na premtoi, pas së cilës vjen triumfi.

- "Allahu dhe i Dërguari i Tij thanë të vërtetën! - Premtimi i Tij nuk thyhet kurrë.

- Dhe ajo *(ushtria e armikut)* **vetëm se ua shtoi atyre edhe më shumë besimin dhe mbështetjen** *(tek Allahu).*" **-** Kjo tregon se imani shtohet dhe forcohet, në varësi të veprave dhe gjendjeve që njerëzit kalojnë. Shumica e imamëve kanë thënë që imani shtohet dhe pakësohet. Diçka të tillë e kemi pohuar dhe shtjelluar në fillim të komentarit të hadithëve të Imam Buhariut. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja për të gjitha mirësitë që na ka dhuruar![162] Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë: "Ajo vetëm ua shtoi më shumë besimin dhe mbështe-tjen." Domethënë, ajo gjendje e ngushtë dhe sprovë e madhe, me të cilën ata po përballeshin, ato vështirësi të pashembullta veçse ua shtuan besimin tek Allahu besimtarëve të sinqertë e të bindur në ndihmën e Tij; u shtoi gjithashtu edhe "*teslimen*", pra, nënshtrimin në përmbushjen e urdhëresave, bindjen ndaj Allahut dhe ndaj Profetit të Tij.

Ajetet 23 - 24

23. Prej besimtarëve pati burra të tillë, që e mbajtën besën e dhënë Allahut. Disa prej tyre e përmbushën premtimin duke dhënë jetën, dhe ka të tjerë që janë duke pritur *(për ta përmbushur)* **dhe ata kurrë nuk sprapsen aspak** *(nga rruga e Allahut).*

24. Që Allahu t'i shpërblejë të sinqertët për sinqeritetin e tyre dhe t'i ndëshkojë, nëse do, hipokritët, ose t'ua pranojë pendimin. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi na tregoi gjendjen e munafikëve, se si ata e shkelën premtimin dhe i kthyen shpinën luftës në rrugën e Allahut, i Lartësuari përshkruan besimtarët, duke na treguar se ata ishin të qëndrueshëm e të palëkundur, duke iu përmbajtur premtimit të tyre. Imam Buhariu sjell hadithin nga Zejd Ibn Thabiti (Allahu qoftë i kënaqur me të), i cili rrëfen: 2114. "Kur shkruam të gjitha fletushkat kuranore në *mus'hafe*, më mungonte një ajet i sures Ahzab, të cilin e kisha dëgjuar shpesh ta lexonte i Dërguari i Allahut. Këtë ajet nuk e pata gjetur (të shkruar) tek askush, përveç te Huzejme Ensariu, për dëshminë e të cilit i Dërguari i Allahut kishte thënë se vlen sa dëshmia e dy burrave. Fjala është për ajetin: "Prej besimtarëve pati burra të tillë, që e mbajtën besën e dhënë Allahut. *...*" (Ahzab, 23). Ky është një hadith që e ka nxjerrë Buhariu, por jo Muslimi. Gjithashtu, hadithin e ka përnxjerrë Ahmedi, Tirmidhiu dhe Nesaiu. Imam Tirmidhiu ka thënë që ky hadith është *hasen sahih*. Buhariu sjell hadithin tjetër nga Enes Ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të), i cili rrëfen: 2115. "Xhaxhai im, Enes Ibn Nadri, nuk pati qenë në Luftën e Bedrit, prandaj tha: "O i Dërguari i Allahut! Në luftën e parë, që i luftove idhujtarët, kam munguar, por, nëse Allahu ma mundëson të jem i pranishëm në luftimin e idhujtarëve, Allahu ka për t'jua bërë të qartë se çfarë kam për të bërë!" Kështu, ditën e Uhudit, kur muslimanët pësuan disfatë, ai tha: "O Allah, kërkoj falje për veprimin e atyre *(myslimanëve që ikën*

nga fushëbeteja) dhe distancohem prej veprimit të këtyre *(idhujtarëve)*!" Pastaj u vërsul drejt. Rrugës takoi Sad Ibn Muadhin dhe i tha: "O Sad Ibn Muadh! Xheneti! Për Allahun, erën e tij po e ndiej këtu, në Uhud!" Sadi thotë: "O i Dërguari i Allahut, nuk arrij ta përshkruaj çfarë bëri!" Enesi thotë: "E gjetëm me tetëdhjetë e disa plagë në trup, të marra nga goditjet e shpatave, therjet e shtizave dhe majat e shigjetave. E gjetëm të vdekur e të masakruar, saqë nuk e njohu askush, përveç motrës së vet, e cila e njohu nëpërmjet gishtit të tij." Enesi shton: "Kishim bindjen se ajeti vijues ka zbritur për të dhe shembujt si ai: "Prej besimtarëve pati burra të tillë, që e mbajtën besën e dhënë Allahut. Disa prej tyre e përmbushën premtimin duke dhënë jetën dhe ka të tjerë që janë duke pritur; ata nuk sprapsen kurrë." [Ahzab, 23]. Po kështu e kanë sjellë Muslimi, Tirmidhiu dhe Nesaiu. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Musa Ibn Talha, i cili tregon: 2116. "Shkova njëherë tek Muauije, - Allahu qoftë i kënaqur me të! Kur po bëhesha gati të dilja, ai më tha: "O biri i vëllait tim, a të të jap një hadith, të cilin e kam dëgjuar prej Profetit ﷺ? Dëshmoj se e kam dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: "Talha është prej atyre të cilët e përmbushën premtimin, duke dhënë jetën."

- "Prej besimtarëve pati burra të tillë, që e mbajtën besën e dhënë Allahut. Disa prej tyre e përmbushën premtimin duke dhënë jetën ..." - Të tillë janë ata që e përfunduan kohën e jetës së tyre në këtë dynja, duke qënë të sinqertë dhe duke përmbushur besën që i kishin dhënë Zotit.

- "... dhe ka të tjerë që janë duke pritur ..." - Domethënë, që presin ditën kur të ketë luftë, që të jenë të sinqertë dhe besnikë me Allahun e Lartësuar, duke mbajtur fjalën e dhënë Atij për të qenë burra në ndeshjen me armikun.

- "... dhe ata kurrë nuk sprapsen aspak *(nga rruga e Allahut)*." - Ata nuk e thyejnë premtimin e dhënë Allahut dhe nuk ndryshojnë në bindjen që kanë ndaj Tij, ndryshe nga munafikët, që nxirrnin çdo justifikim, veç të largoheshin nga fushëbeteja.

- "Që Allahu t'i shpërblejë të sinqertët për sinqeritetin e tyre dhe t'i ndëshkojë, nëse do, hipokritët, ose t'ua pranojë pendimin atyre." - Kështu, Allahu i Lartësuari sprovon robërit e Tij me frikë, me tronditje të forta, për të nxjerrë në pah dhe për të dalluar të pistën nga e pastra, të keqen nga e mira, edhe pse Ai është i gjithëditur për gjithçka, përpara se ato të ndodhin dhe të ekzistojnë. Allahu i Lartësuar nuk i ndëshkon krijesat duke u bazuar vetëm në diturinë e Tij rreth tyre, derisa ata ta shfaqin haptazi atë që Ai e di mirë që ata e fshehin në zemrat e tyre, siç thotë në ajetin vijues: "Ne do t'ju sprovojmë, me qëllim që të dalin në pah luftëtarët nga mesi juaj dhe të durueshmit. Ne kemi për t'ju vënë në provë në veprat tuaja." [Muhamed 31]. Kështu, Allahu i Lartësuari sprovon ata, duke bërë që të shfaqen haptazi veprat e tyre, edhe pse dituria e Tij është gjithëpërfshirëse, duke e ditur atë që ata do të bëjnë që para se të ndodhin. I Lartësuari thotë: "Allahu nuk do t'i lërë kurrë besimtarët, ashtu siç jeni ju, pa dalluar të keqin nga i miri. Allahu nuk do t'ju lejonte juve t'i zbuloni të fshehtat *(që i di vetëm Ai)*. ..." [Al Imran 179]. Ndërsa në këtë ajet, i Lartësuari thotë: "Që Allahu t'i shpërblejë të sinqertët për sinqeritetin e tyre ..." Domethënë, t'i shpërblejë për shkak të durimit të tyre për t'iu përmbajtur premtimit dhe përkushtimit të tyre të plotë dhe të sinqertë në përmbushjen e tij. Më pas, Ai thotë: "...dhe t'i ndëshkojë, nëse do, hipokritët, ose t'ua pranojë pendimin atyre." Janë ata të cilët e shkelën fjalën e dhënë Zotit, prandaj merituan ndëshkimin e Tij. Megjithatë, nëse Ai dëshiron, ua mundëson atyre të pendohen dhe ua pranon pendimin, duke i udhëzuar që të heqin dorë prej hipokrizisë dhe të arrijnë imanin e vërtetë, bashkë me punët sipas tij. Më pas, duke qenë se mëshira e Tij është më e madhe sesa zemërimi i Tij, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë."

Ajeti 25

25. Allahu i sprapsi ata që nuk besuan, bashkë me tërë mllefin e tyre, dhe ata nuk fituan asgjë të mirë. Po ashtu, Allahu ua largoi luftën besimtarëve. Allahu është i Plotfuqishëm, Ngadhënjimtar.

Shpjegimi i ajetit

- "Allahu i sprapsi ata që nuk besuan, bashkë me tërë mllefin e tyre, dhe ata nuk fituan asgjë të mirë." - Allahu i Lavdëruar i ndihmoi dhe bëri të triumfonin besimtarët nëpërmjet erës së furishme dhe ushtrive të Tij. Allahu Lartësuar dërgoi erën e furishme *(el heuâe)*, e cila i shpartalloi aleatët e mbledhur kundër të vërtetës dhe pasuesve të saj. *El heuâ* quhen edhe dëshirat e shfrenuara e kundërshtuese të të vërtetës, dhe ishin pikërisht ato që u bënë shkak që forcat e errësirës të mblidheshin së bashku kundër së mirës dhe së vërtetës, nga vise e fise të ndryshme. Për këtë arsye, ishte mëse e përshtatshme që Allahu të dërgonte *el heuâe* erën e furishme, që e shpartalloi tërësisht aleancën e tyre, duke i shpërndarë e përçarë, duke i kthyer të dëshpëruar, të humbur, duarbosh e të mbushur me urrejtjen e dëshpërimin mbytës. Ata nuk mundën të arrinin asnjë objektiv që kishin, as në këtë botë e as në ahiret. Në këtë dynja, ata synonin të fitonin kundër muslimanëve dhe të merrnin pasuritë e tyre, gjë të cilën nuk e arritën dot. Ndërsa në ahiret ata do të mbartin peshën shkatërruese dhe dëshpëruese të gjynahut të pashembullt, që morën duke iu kundërvënë Profetit të Zotit, duke tentuar vrasjen e tij, duke synuar shfarosjen e besimtarëve që e pasuan dhe mbështetën rrugën e tij. Ai i cili tenton diçka dhe merr të gjitha masat për ta realizuar atë është njëlloj si ta ketë vepruar, edhe nëse nuk arrin ta bëjë realitet. Për këtë arsye, ata do të ndëshkohen për të gjitha ato krime e synime të errëta.

- "Allahu ua largoi luftën besimtarëve." - Nuk ishte e nevojshme që besimtarët të zbrisnin e të zhvillonin luftë, që të mund të largonin ushtritë e mohuesve nga viset e tyre. Ishte vetë Zoti që e bëri triumfator robin e Tij, e lartësoi dhe krenoi ushtrinë e Tij dhe i shpartalloi ushtritë i Vetëm. Abdullahu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se, kur Profeti ﷺ kthehej nga beteja, bënte tekbir tri herë dhe thoshte: 2117. "Të kthyer, inshallah, të penduar, adhurues, falënderues dhe sexhdebërës ndaj Zotit tonë. Allahu e mbajti premtimin e Vet, e ndihmoi robin e Tij dhe, i Vetëm, i mposhti aleancat!" [Buhari dhe Muslimi]. Në dy *Sahih*-ët është hadithi nga Abdullah Ibn Ebu Eufai (Allahu qoftë i kënaqur me të), i cili tregon: 2118. "I Dërguari i Allahut bëri dua kundër aleatëve të Ahzabit, duke thënë: "O Allah, Ti që e ke shpallur Librin dhe që i llogarit gjërat shpejt, mposhti aleatët e mosbesimit dhe trondit ata!" Muhamed ibnu Is'hak thotë: 2119. "Na është përcjellë, se kur ushtritë e hendekut u tërhoqën, Profeti i Allahut tha: "Kurejshët nuk kanë për t'ju sulmuar më pas këtij viti, por jeni ju që do ti sulmoni ata.". Sulejman Ibn Suredi (Allahu qoftë i kënaqur me të) rrëfen: "Ditën kur u shpartallua aleanca e Ahzabit, e dëgjova Profetin të thotë: 2120. "Tani e tutje ne do t'i luftojmë ata, e jo ata ne. Ne do të shkojmë tek ata." Kështu e ka sjellë Buhariu në *Sahih*-un e tij.

- "Allahu është i Plotfuqishëm, Ngadhënjimtar." - Me forcën e pushtetin e Tij, Ai i sprapsi idhujtarët të dëshpëruar e pa arritur asnjë të mirë. Allahu i Lartësuar e krenoi Islamin dhe pasuesit e tij, e përmbushi premtimin e Tij, i dhuroi triumfin Profetit dhe robit të Tij. Vetëm Atij i takon lavdërimi e mirënjohja për gjithçka!

Ajetet 26 - 27

26. Ai *(Allahu)* **i nxori prej fortesave ata ithtarë të librit** *(jehudinj)*, **që i ndihmuan ato** *(ushtritë armike)*, **dhe hodhi frikë në zemrat e tyre. Kështu, disa prej tyre ju i vratë, kurse disa të tjerë i robëruat.**

27. Ai ju bëri trashëgimtarë të tokave, shtëpive dhe pasurive të tyre, si edhe të një toke që ende nuk e kishit shkelur. Allahu është i Gjithëfuqishëm për çdo gjë.

Shpjegimi i ajeteve

E përmendëm më lart se fisi jehud i Benu Kurejdhas e shkeli paktin me Profetin e Allahut, dhe kjo ndodhi e nxitur nga Hujej Ibn Ahtab el Nadrij, - Allahu e mallkoftë! Ai foli me prijësin e tyre Keab Ibn Esedin, derisa e bindi për të thyer paktin me Profetin dhe për të marrë pjesë në aleancën kundër tij. Kur ky lajm i mbërriti Profetit të Allahut, ai u hidhërua shumë. Ky qe një shqetësim shumë i madh për të dhe për besimtarët. Megjithatë, Allahu i Lartësuar e ndihmoi Profetin e Tij, i cili u kthye triumfues, ndërsa ushtria e madhe e idhujtarëve dhe tradhtarëve u kthye e dëshpëruar e duarbosh. 2121. "Në kohën që Profeti po lahej, nga mundimi i atij rrethimi të gjatë, në shtëpinë e Ummu Seleme (Allahu qoftë i kënaqur prej saj!) ia beh Xhibrili (a.s.), hipur në kafshën e tij, që kishte vendosur një *çallmë* (prej mëndafshi. Mbi shpinën e kafshës së tij kishte hedhur një rrobë prej *dibaxhi* (rrobë e trashë e thurur me mëndafsh). Ai tha: "A i lëshove armët, o i Dërguari i Allahut?!" - "Po", - tha Profeti ﷺ - "Ndërsa melekët ende nuk i kanë ulur armët dhe unë u ktheva tek ti, pasi jam nisur drejt atij populli (tradhtar e thyes të paktit). Allahu i Madhëruar dhe i Lartësuar të urdhëron të shkosh drejt Benu Kurejdhas dhe më urdhëroi mua që t'i bëj të dridhen këmbët (dhe zemrat) e tyre." Atëherë, Profeti i Allahut u nis menjëherë dhe urdhëroi ushtrinë e tij të niseshin drejt Benu Kurejdhas. Kur ishte disa milje larg Medinës, e pikërisht pas namazit të drekës, Profeti i Allahut tha: "Namazin e ikindisë ta falni veçse te Benu Kurejdhat!" Të gjithë iu përgjigjën thirrjes për luftë dhe menjëherë u nisën për udhëtim. Namazi i ikindisë i zuri ata gjatë rrugës. Disa besimtarë thanë: "Do të falemi vetëm pasi të mbërrijmë te Benu Kurejdhat, sikurse u urdhëruam." Dhe kështu vepruan, porse ikindinë mundën ta falnin veçse pasi kishte hyrë koha e jacisë. Ndërsa disa të tjerët thanë: "Profeti ﷺ nuk kërkoi pikërisht këtë prej nesh! Ai donte të kuptonim që ne duhet të shkonim shumë shpejt tek ai fis." Këta e falën namazin e ikindisë gjatë rrugës. Më pas, Profeti ﷺ nuk qortoi asnjërën nga palët për çka vepruan.[163] Gjatë kësaj kohe, Profeti la në Medinë Ibn Ummu Mektumin. Ai ia dha flamurin Ali Ibn Ebu Talibit (Allahu qoftë i kënaqur me të!). Profeti i rrethoi ata për 25 net. Kur e panë se ky rrethim po bëhej i padurueshëm, ata pranuan të dorëzoheshin dhe të pranonin vetëm gjykimin e Sad Ibn Muadhit, zotëria i fisit të madh të luftëtarëve Eus (Allahu qoftë i kënaqur me të!).[164] Fisi i Eusit ishin aleatë me Beni Kurejdhat para Islamit, ndaj këta të fundit menduan se Profeti do ta pranonte ndërmjetësimin e tyre për ta, ashtu sikurse veproi me fisin Benu Kajnuka, kur ai pranoi ndërmjetësimin e Abdullah Ibn Ubej Ibn Selulit, prijësit të fisit Hazrexh, aleatëve të Benu Kajnukas. Atëherë, Profeti ftoi Sad Ibn Muadhin nga Medina, që të jepte gjykimin në lidhje me ta. Sadi ishte i sëmurë e vuante plagët e marra në luftën e Hendekut. Kur Sadi u afrua hipur mbi kafshë, njerëzit në dy anët e tij i thoshin: "O Sad, tregohu i mëshirshëm me aleatët tanë (Benu Kurejdhat), se Profeti ﷺ e la në dorën tënde gjykimin!" Ata ia përsëritën shumë herë këto fjalë, por ai ecte i heshtur, derisa mbërriti te Profeti ﷺ. Kur njerëzit ia përsëritën ato fjalë, Sadi tha: "Ka ardhur dita që Sadi, për hir të Allahut, të mos i druhet qortimit të askujt!" Kur dëgjuan këto fjalë, disa njerëz u kthyen në Medinë dhe lajmëruan për çfarë pritej të ndodhte. Kur mbërriti Sadi, Profeti ﷺ u tha sahabëve: "Ngrihuni në këmbë për zotërinë tuaj!" Ata i thanë Sadit: "O Sad, gjykimin për këtë fis, Profeti ﷺ e la në dorën tënde." Sadi tha: "A do të jetë gjykimi im i pranueshëm dhe i zbatueshëm për ta?" - "Po" - "Po për muslimanët, a është i pranueshëm?" - "Po" - thanë ata. - "Po për atë që ndodhet këtu?" Sadi bëri shenjë nga Profeti ﷺ, por pa e kthyer fytyrën drejt tij në shenjë respekti dhe vlerësimi për të. Profeti ﷺ tha: "Po, edhe për mua është i pranueshëm." Atëherë, Sadi dha gjykimin: "Të vriten burrat e tyre, të robërohen familjet e tyre dhe të ndahen pasuritë e tyre!" Profeti ﷺ i drejtohet atij

dhe i thotë: "Ke gjykuar me ligjin e Allahut të Lartësuar, që ndodhet mbi shtatë qiej." Profeti ﷺ urdhëroi të vritej çdokush që kishte arritur moshën e pjekurisë. Ndërsa të miturit iu bashkangjitën familjeve të tyre, e patën të njëjtin gjykim me to. Për të ekzekutuarit u krijua një varrezë në tregun e Medinës. U ekzekutuan afërsisht gjashtëqind ose shtatëqind burra.[165]

- "Ai *(Allahu)* **i nxori prej fortesave ata ithtarë të librit** *(jehudinj)*, **që i ndihmuan ato** *(ushtritë armike)*, ..." - Domethënë, i nxori prej kështjellave të tyre. Ata u bënë palë me armiqtë e muslimanëve në luftën e Ahzabit, kundër Profetit të Allahut. Ata ishin fisi i Benu Kurejdhas, pasardhës të bijve të Israilit, paraardhësit e të cilëve kishin zbritur herët në *Hixhaz*, me shpresën për të pasuar e mbështetur Profetin, që parashi-kohej të vinte sipas librave të tyre Teurat dhe Ungjill. Por Allahu i Lartësuar thotë: "Atyre u erdhi Libri *(Kur'ani)* prej Allahut, që vërteton atë që e kishin pranë, dhe përpara kësaj, ata shpresonin me ardhjen e tij *(Muhamedit)* ndihmën *(e Allahut)* kundër jobesimtarëve. Por, kur u erdhi ai *(Muha-medi)* që e njihnin mirë, ata e mohuan atë. Mallkimi i Allahut qoftë mbi jobesimtarët!" [Bekare 89].[166]

- "... **dhe futi frikë në zemrat e tyre." -** Allahu u futi frikën në zemër. Atyre iu fut frika, sepse mbështetën aleancën e idhujtarëve kundër Profetit të Allahut. Pa dyshim, ai që di nuk mund të jetë njëlloj si ai që nuk di. Ata u shkaktuan frikë muslimanëve dhe u bënë kërcënim serioz për shfarosjen e tyre, por ai plan u ra mbi kokë. Ata synuan shfarosjen e muslimanëve, por shfarosën popullin e vet, përveç faktit që do të jenë në zjarr dhe do të vuajnë ndëshkimin e përjetshëm. Kjo ishte marrë-veshja e tyre e humbjes dhe e shkatërrimit. I Lartësuari thotë:

- "Kështu, disa prej tyre i vratë, kurse disa të tjerë i robëruat." - Ata që u vranë ishin luftëtarët nga populli i tyre, ndërsa të robëruarit ishin gratë dhe fëmijët e tyre.

- "Ai ju bëri ju trashëgimtarë të tokave, shtëpive dhe pasurive të tyre ..." - Kështu, ju u bëtë pronarë të atyre pasurive.

- "... si edhe të një toke, që ende nuk e kishit shkelur." - Thuhet se bëhet fjalë për çlirimin e Hajberit, ashtu siç thuhet për çlirimin e Mekës, Persisë ose të Romës. Thuhet, gjithashtu, se kjo fjali i përfshin të gjitha.

- "Allahu është i Gjithëfuqishëm për çdo gjë."

Ajetet 28 - 29

28. O Profet! Thuaju grave të tua: "Në qoftë se lakmoni jetën e kësaj bote dhe shkëlqimin e saj, atëherë unë do t'jua siguroj kënaqësinë dhe do t'ju ndaj *(divorcoj)* **si është më mirë.**

29. Por, në qoftë se e doni Allahun, të Dërguarin e Tij dhe Botën Tjetër, atëherë të jeni të sigurta se Allahu ka përgatiur shpërblim të madh për cilëndo prej jush që bën punë të mira.

Shpjegimi i ajeteve

Ky është një urdhër që Allahu i Lartësuar i dha të Dërguarit të Tij, që t'u jepte mundësi zgjedhjeje grave të tij: ose divorcin, nëse ato parapëlqenin rehatinë dhe stolitë e kësaj bote, ose durimin si bashkëshorte të Profetit të Zotit, me pak kënaqësi nga kjo botë, por duke fituar një shpërblim të madh nga Zoti i tyre. Sigurisht, ato, - Allahu i kënaqtë dhe qoftë i kënaqur prej tyre! - zgjodhën Allahun, Profetin e Tij dhe jetën e pasosur. Pas kësaj zgjedhjeje të tyre, Allahu i Lavdëruar u dhuroi edhe mirësitë e dynjasë, edhe lumturinë e ahiretit. Buhariu sjell hadithin prej Aishes (Allahu qoftë i kënaqur me të!), gruas së Profetit (a.s.), e cila rrëfen: 2122. "I Dërguari i Allahut, pasi Allahu i Madhëruar e urdhëroi që t'u ofronte grave të tij të zgjidhnin (për të qëndruar me të ose për t'u shkurorëzuar), erdhi tek unë dhe më tha: "Po të them diçka, por nuk ke nevojë të ngutesh (për të marrë vendim) pa i pyetur prindërit." Ai e dinte mirë se prindërit e mi kurrë nuk do të më thoshin të ndahesha prej tij. Pastaj Profeti ﷺ tha: "Allahu ka thënë: "*O Profet! Thuaju grave të tua: "Në*

qoftë se lakmoni jetën e kësaj bote dhe shkëlqimin e saj, atëherë unë do t'jua siguroj kënaqësinë dhe do t'ju ndaj (divorcoj) si është më mirë. Por, në qoftë se e doni Allahun, të Dërguarin e Tij dhe Botën Tjetër, atëherë të jeni të sigurta se Allahu ka përgatiur shpërblim të madh për cilëndo prej jush që bën punë të mira." Unë i thashë: 'E për çfarë t'i pyes prindërit?! Unë zgjedh Allahun, të Dërguarin e Tij dhe jetën e ahiretit." Në variantin e Ibn Xheririt është një shtesë, ku thuhet: 2123. "Pastaj, ai ua lexoi ajetet grave të tjera, duke u thënë: "Aishja tha kështu e ashtu.". Dhe ato thanë: "Edhe ne themi ashtu siç tha Aishja!" - Allahu qoftë i kënaqur me të gjitha ato! Në atë kohë, Profeti kishte nëntë gra. Pesë prej tyre ishin kurejshe: Aishja, Hafsa, Umu Habibe, Seuda dhe Ummu Selemeja, - Allahu qoftë i kënaqur me to! Të tjerat ishin: Safija Bintu Hujej nga fisi jehud i Benu Nadirit, Mejmunete Bintu Harith el Hilalije, Zejneb Bintu Xhahsh el Usdije dhe Xhuejrije Bintu Harith nga fisi Benu Mustalik, - Allahu qoftë i kënaqur me të gjitha!

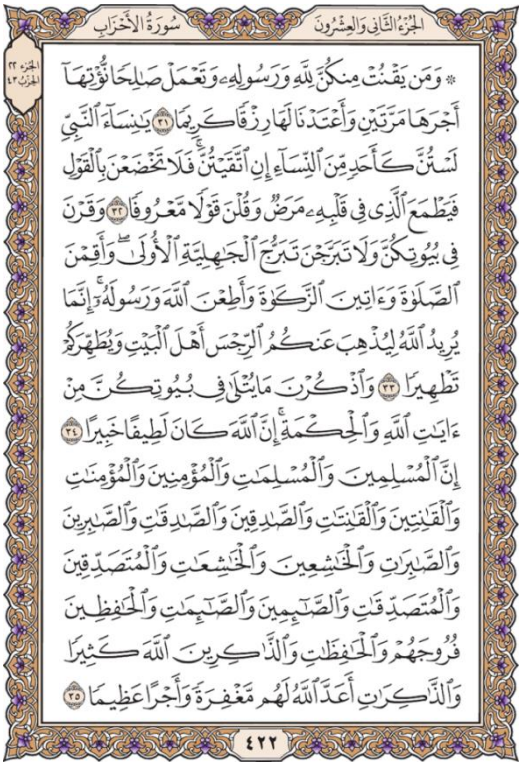
Ajetet 30 - 31

30. O gratë e Profetit! Në qoftë se ndonjëra prej jush do të bënte ndonjë të keqe, do t'i shtohej Dënimi dyfish. Dhe kjo për Allahun është shumë e lehtë.

31. Kurse cilësdo prej jush, që i përkushtohet adhurimit të Allahut, bindjes ndaj të dërguarit të Tij dhe bën punë të mira, Ne do t'i japim shpërblim të dyfishtë dhe për të kemi përgatitur një Shpërblim bujar.

Shpjegimi i ajeteve

- "O gratë e Profetit! Në qoftë se ndonjëra prej jush do të bënte ndonjë të keqe, do t'i shtohej Dënimi dyfish." - Allahu i Lartësuar këshillon gratë e Profetit ﷺ. Ato zgjodhën të bënin durim për hir të Allahut dhe të Profetit të Tij, duke synuar jetën e ahiretit, prandaj ato mbetën bashkëshorte të Profetit të Allahut. Kështu, është shumë e përshtatshme që Allahu i Lartësuar t'i njoftonte ato për këtë gjykim të veçantë për to, që ndryshon nga gjykimi në lidhje me gratë e tjera, nëse ato do të bënin ndonjë gjynah të dukshëm. Ibn Abasi (r.a) ka thënë se, gjynahu për të cilin aludohet këtu është mosbindja ndaj bashkëshortit dhe morali i keq. Sidoqoftë, kjo është një fjali kushtore dhe dihet mirë se nuk është e domosdoshme që kushti të përmbushet në të tilla raste. Përdorimi i fjalive kushtore nuk do të thotë se ajo që kushtëzohet në to do të ndodhë vërtet, siç thotë Allahu i Lartësuar në ajete të tjera: "Ty, dhe atyre *(që u dërguan)* para teje, të është shpallur se: "Nëse do t'i bëje shok Allahut, veprat e tua do të asgjësoheshin dhe ti do të ishe prej të humburve." [Zumer 65]. Dhe dihet se i Dërguari i Allahut nuk do ta bënte kurrë diçka të tillë. Ose kur thotë në lidhje me profetët e Tij: "Ky është Udhëzimi i Allahut. Ai udhëzon kë të dojë nga robërit e Tij. Nëse do të bënin idhujtari, atëherë do të asgjësohej çdo vepër e tyre." [Enam 88]. Nuk ka dyshim se asnjë nga profetët e Zotit nuk do të bënte kurrë idhujtari. Ose kur e udhëzon Muhamedin ﷺ që të ftojë të krishterët që të pendohen e të heqin dorë nga ai besim që kanë, i cili është fyerje për madhështinë e Zotit: "Thuaju *(o Muhamed)*: "Sikur i Gjithëmëshirshmi të kishte fëmijë, unë do të isha i pari adhurues i tij."" [Zuhruf 81], por kjo nuk mund të ndodhë kurrë, sepse i Lartësuari thotë më pas: "I Lartësuar dhe larg të metave është Zoti i qiejve e i Tokës, Zoti i Fronit, nga ajo që ata i përshkruajnë." [Zuhruf 82]. Ose: "Sikur Allahu të dëshironte të kishte një fëmijë për Vete, Ai mund të kishte zgjedhur kë të donte nga ata që Ai krijon." [Zumer 4]. Por kjo nuk mund të ndodhë kurrë, sepse po në të njëjtin ajet, i Lartësuari thotë: "Por i pastër është Ai *(nga të tilla përshkrime)*. Ai është Allahu, i Vetmi, Ngadhënjimtari *(që nuk ka nevojë për fëmijë)*.". Pra, edhe në këtë rast, kur flet për gratë e Profetit, duke qenë se grada e tyre është shumë e lartë, është sjellë ky kërcënim i rëndë, nëse ato do të bënin ndonjë poshtërsi të qartë dhe gjynah të dukshëm. Allahu i Lartësuar

الجزء الثاني والعشرون سورة الأحزاب

* وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا نُّؤْتِهَآ
أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ
لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ
فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ
فِى بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ
ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ إِنَّمَا
يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ
تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَٱذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ مِنْ
ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾
إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ
وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْقَٰنِتَٰتِ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلصَّٰدِقَٰتِ وَٱلصَّٰبِرِينَ
وَٱلصَّٰبِرَٰتِ وَٱلْخَٰشِعِينَ وَٱلْخَٰشِعَٰتِ وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ
وَٱلْمُتَصَدِّقَٰتِ وَٱلصَّآئِمِينَ وَٱلصَّٰٓئِمَٰتِ وَٱلْحَٰفِظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَٰفِظَٰتِ وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا
وَٱلذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾
٤٢٢

thotë: "Në qoftë se ndonjëra prej jush do të bënte ndonjë të keqe, do t'i shtohej Dënimi dyfish." Domethënë, - shpjegon Zejd Ibn Eslemi, - kështu do të ndodhte me dënimin e tyre në jetën e kësaj bote dhe në ahiret.

- "... dhe kjo për Allahun është shumë e lehtë." - Kjo është e thjeshtë për Allahun e Lartësuar. Më pas, Allahu i Lartësuar na tregon drejtësinë dhe bamirësinë e Tij të pakufishme, kur thotë:

- "Kurse cilësdo prej jush, që i përkushtohet adhurimit të Allahut, bindjes ndaj të dërguarit të Tij dhe bën punë të mira, Ne do t'i japim shpërblim të dyfishtë dhe për të kemi përgatitur një Shpërblim bujar." - Cilësdo që i bindet Allahut dhe Profetit të Tij, Ne do t'i japim dyfish dhe i kemi përgatitur shpërblim të madh në Xhenet. Pa dyshim që ato do të jenë në gradën ku do të jetë Profeti i Allahut, pra, në gradën më të lartë të *Ilijinit*, e cila quhet *El Uesile* dhe ndodhet më pranë Arshit të Allahut të Lartësuar.

Ajetet 32 - 34

32. O gratë e Profetit! Ju nuk jeni si asnjë grua tjetër, nëse e keni frikë Allahun. Prandaj mos u llastoni në të folur që t'ju lakmojë ai që ka sëmundje në zemrën e tij, por flisni me fjalë të matura.

33. Dhe rrini qetësisht në shtëpitë tuaja dhe mos e shfaqni bukurinë tuaj ashtu siç shfaqej në injorancën e hershme! Faleni namazin, jepeni zekatin dhe bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij! Allahu dëshiron që të largojë nga ju, o familja e shtëpisë *(së Profetit)* **papastërtinë e gjynaheve dhe t'ju pastrojë me një pastrim të madh.**

34. Kujtojeni atë që lexohet në shtëpitë tuaja nga ajetet e Allahut dhe urtësisë *(traditës profetike dhe dispozitat e fesë)***! Me të vërtetë, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur.**

Shpjegimi i ajeteve

- "O gratë e Profetit! Ju nuk jeni si asnjë grua tjetër, nëse e keni frikë Allahun." - Këto janë disa këshilla të Allahut të Lartësuar për t'u pajisur me edukatë dhe virtyte të larta, drejtuar grave të Profetit ﷺ. Pa dyshim se të gjitha gratë e umetit duhet t'i zbatojnë këto porosi nga Zoti. Kështu, Allahu i Lartësuar u thotë grave të Profetit ﷺ se, nëse ato do të jenë të devotshme, ashtu sikurse Ai i urdhëroi, atëherë me to nuk ka për të qenë e barabartë asnjë prej grave të botës dhe askush prej tyre nuk ka për t'i arritur në gradën e lartë, që iu premtohet.

- "Prandaj mos u llastoni në të folur…" - Flitet për të folurën duke u përkëdhelur, kur u drejtohen burrave.

- "... që t'ju lakmojë ai që ka sëmundje në zemrën e tij ..." - Ai që ka në zemër prishjen dhe imoralitetin.

- "... por flisni me fjalë të matura." - Gjithmonë thoni fjalë të mira, sipas normave të bukura; fjalë në të cilat të mos ketë asnjë ngjyrim përkëdhelie, ashtu sikurse i flitet bashkëshortit.

- "Dhe rrini qetësisht në shtëpitë tuaja ..." - Të mos dalin nga shtëpitë e tyre, përveçse kur e kërkon nevoja ose për raste të lejuara nga Sheriati, si për shembull, për

të shkuar në xhami. Megjithatë, namazi në shtëpi për to është më i vlefshëm sesa namazi në xhami, siç thuhet në hadithin që sjell Imam Ahmedi nga Ummu Humejd, gruaja e Ebu Humejd el Saidi, e cila shkoi tek Profeti ﷺ dhe tha: "Unë e dëshiroj shumë që të falem (në xhami) me ty." Ai i tha: "E di që ke dëshirë të falesh me mua, por namazi në dhomën tënde është më i mirë për ty, se namazi në korridorin e shtëpisë tënde; namazi në korridorin e shtëpisë tënde është më i mirë se namazi në oborrin e shtëpisë tënde, namazi në oborrin e shtëpisë tënde është më i mirë se namazi në xhaminë e fisit tënd; namazi në xhaminë e fisit tënd është më i mirë se namazi në xhaminë time." Ajo dha urdhër dhe ata i ndërtuan një faltore në pjesën më të futur të shtëpisë së saj dhe, betohem në Allah, atje vazhdoi të falej, derisa ndërroi jetë."[167] Gruas i lejohet që të marrë pjesë në namazet me xhemat në xhami, por me kusht që të mos përbëjë shqetësim për burrat, duke shfaqur zbukurime të saj ose parfum e gjëra të tjera të ngjashme. Ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: 2124. "Mos i ndalni robëreshat e Allahut prej xhamive të Allahut!" [Buhariu dhe Muslimi]. Ndërsa Ahmedi dhe Ebu Daudi shtojnë: "por shtëpitë janë më mirë për to." [168] Ebu Daudi gjithashtu sjell hadithin nga Profeti ﷺ se: 2125. "Namazi i gruas në dhomën e saj është më i mirë se namazi në shtëpinë e saj. Namazi në shtëpinë e saj është më i mirë për të se namazi i saj në oborrin e saj." Ky është një *isnad* i mirë.

- "... **dhe mos e shfaqni bukurinë tuaj ashtu siç shfaqej në injorancën e hershme!"** - Në kohën e injorancës së hershme, kur gratë dilnin nga shtëpia, ecnin duke shfaqur delikatesë të tepruar, duke folur me zë joshës, të veshura në mënyrë të pahijshme, të zbuluara, për të tunduar meshkujt. Kështu, edhe pse hidhnin rrobën sipër kokës, ato nuk e vendosnin me kujdes, por zbulonin pjesë të trupit dhe prej tyre shiheshin zbukurimet që i kishin vendosur në qafë. Kjo lloj (zh)veshjeje u përhap mes grave të besimtarëve në atë kohë të shkuar, pra, në kohën e injorancës së parë, për të cilën flitet në këtë ajet. Ajo është koha mes Idrisit (a.s) dhe Nuhut (a.s), e cila zgjati njëmijë vjet. Ajo ishte koha kur u shfaq zhveshja dhe shfrenimi i parë mes grave dhe burrave. Të gjithë burrat dhe gratë mblidheshin dhe dëgjonin Iblisin, tek luante me një mjet muzikor, si fyelli që mbajnë barinjtë, i cili nxirrte një zë që njerëzit kurrë nuk e kishin dëgjuar. Iblisi shfaqej në formën e një djaloshi dhe i binte kësaj vegle, duke u bërë shkak që gratë dhe burrat të afroheshin për të dëgjuar. Më pas, kjo nxiste atë zhveshje, joshje të ndërsjelltë mes burrave dhe grave, derisa u përhap imoraliteti dhe poshtërsia. Pikërisht për këtë flet fjala e Allahut të Lartësuar, kur thotë: "...dhe mos e shfaqni bukurinë tuaj, ashtu siç shfaqej në injorancën e hershme!" Kjo është marrë me shkurtime nga shpjegimi i Ibn Abasit.

- **"Faleni namazin, jepni zekatin dhe bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij!"** - Fillimisht, Allahu i Madhëruar i ndaloi ato nga sherri e ligësia, pastaj i urdhëroi për mirësi dhe pikërisht për kryerjen e një adhurimi të rëndësishëm, siç është namazi. Nuk ka dyshim që namazi është shprehje e adhurimit të Allahut të Lartësuar si një i vetëm dhe pa ortak. Pastaj, Allahu i urdhëron për dhënien e zekatit, që është nxitës për bamirësi ndaj krijesave.[169] Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij!" Pra, bindjuni porosive të Allahut dhe të të Dërguarit të Tij. Këtu kemi të bëjmë me përmendjen e diçkaje gjithëpërfshirëse, pasi është përmendur diçka e veçantë, e cila është pjesë e së parës. Kështu, bindja ndaj Allahut dhe Profetit, që është një urdhër i përgjithshëm, e përfshin namazin dhe zekatin, që janë pjesë e bindjes ndaj Allahut dhe Profetit ﷺ. [170]

- **"Allahu dëshiron që të largojë nga ju, o familja e shtëpisë** *(së Profetit)* **papastërtinë e gjynaheve dhe t'ju pastrojë me**

një pastrim të madh." - Ky ajet është një argument tekstual, që tregon se edhe gratë e Profetit ﷺ janë *Ehlul Bejt*, pra, njerëzit e familjes së Profetit ﷺ, sepse ato janë shkaku i zbritjes së këtij ajeti dhe, pa dyshim, ato të cilat janë shkak i zbritjes së këtij ajeti bëjnë pjesë në këtë kategori. Sipas një mendimi, termi *Ehlul Bejt* tregon veçse gratë e Profetit. Ndërsa sipas mendimit tjetër, në këtë term përfshihen gratë e Profetit, së bashku me të tjerë. Ky i fundit është mendimi më i saktë në këtë çështje. Domethënë, në emërtimin *Ehlu Bejt* bëjnë pjesë gratë e Profetit ﷺ dhe të tjerët, që janë përcaktuar me argumente të ndryshme. Ibn Xheriri sjell nga Ikrima dhe Ibn Ebu Hatimi pohimin e Ibn Abasit, se ky ajet ka zbritur në mënyrë të veçantë për gratë e Profetit ﷺ. Ikrima ka thënë: "Kush dëshiron, le të bëjë *mubâhale* [171] me mua, nëse e kundërshton mendimin tim se ky ajet ka zbritur në mënyrë të veçantë për gratë e Profetit ﷺ." Nëse qëllimi i kësaj fjale të përcjellë prej tyre është që të tregojnë se shkaku për zbritjen e këtij ajeti janë vetëm gratë e Profetit dhe askush tjetër, ky është një mendim i saktë. Por nëse me këtë fjalë synohet të pohohet se me termin *Ehlul Bejt* emërtohen vetëm gratë e Profetit ﷺ e askush tjetër, atëherë ky është një pohim i cili duhet të rishikuar dhe rigjykuar, sepse janë sjellë hadithe të ndryshme, që tregojnë se termi *Ehlul Bejt* është një term më i gjerë dhe gjithëpërfshirës sesa thjesht dhe vetëm gratë e Profetit ﷺ. Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij hadithin nga Jezid Ibn Hajani, i cili rrëfen: 2126. "Bashkë me Husejn Ibn Seburan dhe Omer Ibn Muslimin shkuam te Zejd Ibn Erkami. Pasi u ulëm pranë tij, Husejni i tha: "Ti o Zejd, ke parë mirësi të shumta, ke parë të Dërguarin e Allahut, i ke dëgjuar fjalët e tij, ke luftuar përkrah tij dhe je falur pas tij. Vërtet ke parë mirësi të shumta, o Zejd, ndaj, na trego diçka nga ajo që ke dëgjuar nga i Dërguari i Allahut!" Atëherë, Zejdi tha: "O biri i vëllait tim, kam kaluar shumë në moshë dhe iku koha ime, prandaj, një pjesë të gjërave që i mbaja mend nga i Dërguari i Allahut i kam harruar. Kështu, ato që do t'jua tregoj merrni, kurse për të tjerat mos më ngushtoni me to. Pastaj tregoi: Një ditë, i Dërguari i Allahut u ngrit dhe na mbajti një ligjëratë përbri një vendi me ujë, që quhej Hum, midis Mekës dhe Medinës. Ai e lavdëroi Allahun, e lartësoi dhe përlëvdoi Atë, pastaj ndër të tjera tha**:** " ... vini re, o njerëz! Edhe unë jam një njeri. Në çdo kohë ka mundësi që i Dërguari i Zotit tim (meleku i vdekjes) të më vijë, e unë t'i përgjigjem, ndaj, po jua lë dy gjëra me peshë të rëndë: E para është Libri i Allahut, në të cilin gjendet udhëzimi dhe drita. Kapuni për Librin e Allahut dhe mbajuni fort për të." Në vijim, na nxiti shumë që të merremi me Librin e Allahut, pastaj tha: "Familja ime! Ju këshilloj që ta keni frikë Allahun, në lidhje me familjen time! Ju këshilloj që ta keni frikë Allahun në lidhje me familjen time! Ju këshilloj që ta keni frikë Allahun në lidhje me familjen time (tre herë)." Husejni i tha: "Cilët janë "*Ehlu Bejtihi'*, o Zejd? A nuk janë gratë e tij prej familjes së tij? Ai tha: "Gratë e tij janë prej Ehlu Bejtit familjes, por *Ehlu Bejti* janë edhe pjestarët e tjerë të familjes së tij, madje janë edhe ata që e kanë haram marrjen e sadakasë, pas tij. Ai tha: "Cilët janë ata?" - "Ata janë Familja e Aliut, familja e Akilit, familja e Xhaferit dhe familja e Abasit, - Allahu qoftë i kënaqur me të gjithë ata!" Husejni pyeti: "Të gjithë këtyre u është ndaluar të marrin prej sadakasë, pas Profetit?" Tha: "po." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku, i cili rrëfen: 2127. "Profeti i Allahut kalonte pranë portës së Fatimes, - Allahu qoftë i kënaqur prej saj! - për 6 muaj rresht, sa herë që dilte për namazin e sabahut dhe thoshte: "Namazin, o *Ehlu Bejt*!" Pastaj shtonte: "Allahu dëshiron që të largojë nga ju, o familja e shtëpisë *(së Profetit)* papastërtinë e gjynaheve dhe t'ju pastrojë me një pastrim të madh." Me një version të ngjashëm nga Abd Ibn Humejdi, dhe ky nga Afani, e sjell edhe Tirmidhiu, i cili thotë se është hadith *hasen garib*. Ibn Xheriri sjell hadithin nga

Ebu Hurejra, i cili përcjell nga Umu Seleme (r.a) rrëfimin: 2128. "Fatimja erdhi njëherë tek Profeti ﷺ me një *berme* (enë) të saj, në të cilën kishte gatuar *aside* (lloj ushqimi) dhe e mbante me një tabaka. Kur e vendosi atë përpara Profetit ﷺ, ai i tha: "Ku është djali i xhaxhait tënd dhe dy djemtë e tu?" Ajo tha: "Në shtëpi." Atëherë, Profeti ﷺ tha: "Ftoji edhe ata." Kështu, ajo shkoi tek Aliu (r.a) dhe i tha: "Përgjigjju Profetit ﷺ, ti së bashku me dy djemtë e tu!". Ummu Seleme (Allahu qoftë i kënaqur me të) vazhdon dhe thotë: "Atëherë, kur ai i pa duke ardhur, zgjati dorën tek një mbulesë, e cila ishte mbi vendin ku ai flinte, dhe ua shtroi atë. Pasi i uli ata mbi atë shtrojë, kapi katër cepat e saj dhe e ngriti mbi kokat e tyre. Pastaj tregoi më dorën e tij të djathtë lart, drejt Zotit të tij, dhe tha: "O Zot, këta janë *Ehlu Bejti*! Largo prej tyre ndyrësinë e gjynaheve dhe pastroji me një pastrim të madh!" Ai i cili mediton në Kuran krijon bindje të plotë se gratë e Profetit (a.s) bëjnë pjesë në *Ehlul Bejt,* siç thotë Allahu i Lartësuar: **"**Allahu dëshiron që të largojë nga ju, o familja e shtëpisë *(së Profetit)* papastërtinë e gjynaheve dhe t'ju pastrojë me një pastrim të madh." Ajeti flet pikërisht për gratë e Profetit ﷺ, prandaj dhe Allahu i Lartësuar thotë më pas:

- "Kujtojeni atë që lexohet në shtëpitë tuaja nga ajetet e Allahut dhe urtësisë *(traditës profetike dhe dispozitat e fesë)*!" - Përkujtoni mes jush këtë mirësi të madhe me të cilën ju veçoi Zoti mes gjithë njerëzve. Shpallja e Zotit zbriste në shtëpitë tuaja dhe jo në shtëpitë e njerëzve të tjerë. Pa dyshim që Aishja, kjo e sinqertë, e zgjedhur, bija e të sinqertit, (Allahu qoftë i kënaqur prej tyre, at e bijë!) është e para që gëzon këtë prestigj. Ajo ishte gruaja më me fat, që stolisej me këtë mirësi që përmendet në ajet. Ajo ishte më e veçanta, më e zgjedhura, në lidhje me këtë mëshirë gjithëpërfshirëse, që do të zbriste përmes Shpalljes në ato shtëpi. Profetit ﷺ nuk i ka zbritur Shpallja në shtratin e ndonjë gruaje tjetër, veç shtratit të saj, siç është shprehur konkretisht për këtë vetë ai. Disa dijetarë (Allahu i mëshiroftë!) kanë thënë se Profeti ﷺ nuk është martuar me tjetër grua të virgjër, përveç Aishes, - Allahu qoftë i kënaqur me të! Për këtë arsye, është shumë me vend që ajo të veçohej me këtë mirësi mbi gratë e tjera të Profetit ﷺ. Sidoqoftë, duke qenë se gratë e Profetit meritojnë të jenë pjesë e *Ehlul Bejt,* mund të thuhet se farefisi dhe të afërmit e tij nga gjaku e meritojnë më shumë për të qenë në kategorinë *Ehlu Bejt,* siç thuhet në hadithin, që e sjell imam Ahmedi: 2129. "Shkova tek Uathile bin Eska', kur tek ai kishte njerëz të tjerë. Ata përmendën diçka rreth Aliut. Kur u ngritën për t'u larguar, ai më tha: "A të të tregoj atë që e kam parë nga i Dërguari i Zotit?" - "Po." Ai tha: "Shkova tek Fatimja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) dhe e pyeta për Aliun. Ajo më tha: "Prit, të vijë i Dërguari i Allahut!" Kështu, u ula dhe prita, derisa erdhi i Dërguari i Zotit, së bashku me Aliun, Hasanin dhe Huseinin. Ai i mbante për dore Hasanin dhe Husejnin. Kur hyri, ai e uli Aliun dhe Fatimen përpara vetes, ndërsa Hasanin dhe Husejnin i uli në prehrin e tij. Pastaj hodhi mbi ta rrobën e tij (ose tha: mbulesën e tij) dhe lexoi këtë ajet: "Allahu dëshiron që të largojë nga ju, o familja e shtëpisë *(së Profetit)* papastërtinë e gjynaheve dhe t'ju pastrojë me një pastrim të madh." Pastaj tha: "O Zot, këta janë *Ehlu Bejti* dhe familja ime është më e denja!" Allahu qoftë i kënaqur me të gjitha gratë e tij dhe me të gjithë të afërmit e tij. Të gjithë ata janë *Ehlu Bejt,* pra, janë të gjithë "njerëzit e Familjes" së tij.

- "Me të vërtetë, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur."" - Allahu është i butë me ju. Butësia dhe mëshira e Tij për ju shfaqet në faktin se Ai ju vendosi në ato shtëpi, ku lexohen ajetet e Allahut dhe urtësia, pra, hadithet e Profetit ﷺ. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar di gjithçka rreth jush, prandaj ju zgjodhi për të qenë bashkëshorte të Profetit të Tij. Thuhet, - shpjegon Ibn Xheriri, - se në këtë ajet, Allahu i Lartësuar u tregon grave të Profetit

mirësinë e Tij të madhe mbi to, që i bëri bashkëshorte të Profetit të Tij.

Ajeti 35

35. Nuk ka dyshim se për muslimanët e muslimanet, për besimtarët e besimtaret, për adhuruesit e adhurueset, për të sinqertit e të sinqertat, për durimtarët e durimtaret, për të përvuajturit e të përvuajturat, për sadakadhënësit e sadakadhënëset, për agjëruesit e agjërueset, për të ndershmit e të ndershmet, për ata që e përmendin shumë Allahun dhe ato që e përmendin shumë Allahun, Allahu ka përgatitur falje dhe shpërblim të madh.

Shpjegimi i ajetit

Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdurrahman Ibn Shejbe, i cili rrëfen: 2130. "E kam dëgjuar gruan e Profetit, Ummu Selemen, (Allahu qoftë i kënaqur prej saj!), që të thotë: "Unë e pyeta Profetin: "Përse ne gratë nuk përmendemi shumë në Kuran, ashtu siç përmenden burrat?" Ai nuk m'u përgjigj atë ditë, - tregon ajo, - veçse kur ia dëgjova zërin duke folur mbi minber, teksa unë isha duke krehur flokët. Unë mbështolla flokët, dola në hapësirën e shtëpisë time dhe vura veshin që të dëgjoja nga ana e xhamisë së tij. Ai po thoshte: "O njerëz! Allahu i Lartësuar thotë: "Nuk ka dyshim se për muslimanët e muslimanet, për besimtarët e besimtaret...", deri në fund të ajetit." Nesaiu dhe Ibn Xheriri kanë sjellë një hadith të përafërt prej Abdul Uahid Ibn Zijadit. Ibn Xheriri sjell nga Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur prej atyre të dyve, atë e bir!) rrëfimin: 2131. "Gratë i thanë Profetit ﷺ: "Pse në Kuran përmenden besimtarët dhe nuk përmenden besimtaret?" Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti: "Nuk ka dyshim se për muslimanët e muslimanet, për besimtarët e besimtaret..."], deri në fund të ajetit.

- "Nuk ka dyshim se për muslimanët e muslimanet, për besimtarët e besimtaret ..." - Kjo tregon se imani nuk është i njëjtë me islamin; ai është më specifik se islami, sepse Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Beduinët thanë: "Ne kemi besuar." Thuaju: "Ju ende nuk keni besuar, prandaj thoni 'Hymë në Islam', sepse besimi nuk ka hyrë ende në zemrat tuaja..." [Huxhurat 14]. Në dy *Sahih*-ët është hadithi nga Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me të), se Profeti ﷺ ka thënë: 2132. "Nuk ndodh që zinaqari të jetë besimtar teksa bën zina dhe as ai që vjedh të jetë besimtar teksa vjedh." Pra, hadithi tregon se prej tyre largohet imani, por kjo nuk do të thotë se bëhen mohues të plotë të fesë. Ky është një mendim i pranuar unanimisht nga muslimanët.

- "... për adhuruesit e adhurueset …" - *El Kunutu* është bindja ndaj Allahut e adhurimi i Tij, duke qënë i përqendruar e i mbuluar nga qetësia, solemniteti e prehja, siç thotë Allahu i Lartësuar: "A është njëlloj *(me mohuesit)* ai që kohën e natës e kalon në adhurim, duke bërë sexhde e duke qëndruar në këmbë, që i ruhet *(dënimit të)* botës tjetër dhe shpreson në mëshirën e Zotit të vet? Thuaj: "A janë njëlloj ata që dinë dhe ata që nuk dinë?" Por, vetëm të mençurit marrin mësim." [Zumer 9]. Ose: "Atij i përket gjithçka që ndodhet në qiej e në Tokë dhe vetëm Atij i është nënshtruar çdo gjë." [Rum 26]. Ose: "O Merjeme! Adhuroje Zotin tënd me përkushtim! Bëj sexhde dhe falu për Zotin tënd, bashkë me të tjerët që falen!" [Al Imran 43]. "Vazhdoni rregullisht namazet, sidomos namazin e mesëm, dhe qëndroni të përulur *(me frikë)* për Allahun!" [Bekare 238]. Kështu, pas *islamit* vjen një gradë tjetër më lart, që është grada e *imanit*, pastaj është grada e *el kunut*- it, pra, pikërisht kjo bindje e plotë e ky adhurim i sinqertë i shoqëruar me prehje e qetësi në zemër, e cila, nuk ka dyshim që lind nga islami dhe imani i vërtetë dhe i sinqertë.

- "... për të sinqertit e të sinqertat ..." - Këtu bëhet fjalë për *sidkun* - vërtetësinë në fjalët që thotë njeriu. *El sidku* është një virtyt i lëvduar dhe shenjë e imanit të sinqertë në zemër. Nga ana tjetër, gënjeshtra është tregues i hipokrizisë. Ai i cili gjithmonë synon të vërtetën dhe tregohet i vërtetë ka për të shpëtuar. Në një hadith thuhet: 2133. "Gjithmonë të jeni me të

vërtetën, sepse e vërteta të shpie drejt bamirësisë dhe bamirësia të shpie në Xhenet. Kujdes nga gënjeshtra, sepse gënjeshta të shtyn në ligësi dhe ligësia të shtyn drejt zjarrit. Njeriu do të vazhdojë të jetë me të vërtetën dhe të kujdeset që gjithmonë të thotë të vërtetën, derisa të shkruhet tek Allahu si "i vërtetë". Gjithashtu, dikush do të vazhdojë të gënjejë dhe gjithmonë të synojë gënjeshtrën, derisa të shkruhet tek Allahu si "gënjeshtar"."

- "... për durimtarët e durimtaret ..." - Ky është morali i të qëndrueshmëve, i të palëkundurve nga rruga e drejtë: durimi gjatë belave dhe fatkeqësive. Pa dyshim që durimi duhet shprehur në momentin e parë të përballjes me fatkeqësinë, e cila është gjëja më e vështirë, sepse çfarë vjen më pas është më e thjeshtë. [172]

- "... për të përvuajturit e të përvuajturat ..." - *El hushu'* është prehja dhe qetësia e zemrës, është ndjenja e dashurisë për Allahun, fisnikëria që e mbulon robin, modestia. Ajo që e bën njeriun të ketë të gjitha këto virtyte është frika nga Allahu i Lartësuar dhe ndjenja e vazhdueshme e mbikëqyrjes së Allahut, siç vjen në hadith 2134. "Adhuroje Allahun sikur ta shihje Atë, sepse edhe nëse nuk e sheh, (të jesh i bindur se) Ai të sheh ty!".

- "... për sadakadhënësit e sadakadhënëset ..." - Sadakaja është bamirësia ndaj njerëzve që janë në nevojë, të dobëtit, të cilët nuk kanë mundësi të nxjerrin çfarë u mjafton, nuk kanë një zanat ose punë, që të mund të fitojnë diçka. Këtyre u jepet nga teprica e pasurisë, në bindje ndaj Allahut të Lartësuar dhe në formë bamirësie për krijesat. Në dy *Sahih*-ët është hadithi nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti ﷺ ka thënë: 2135. "Shtatë lloj personash, Allahu do t'i strehojë në hijen e Tij, ditën kur nuk ka hije tjetër, përveç hijes së Tij: prijësin e drejtë; të riun, që rritet duke adhuruar Allahun; atë që e ka zemrën të lidhur me xhamitë; dy persona që duhen mes vete për hir të Allahut, bashkohen dhe ndahen vetëm për Të; personin që, kur një grua e bukur dhe me famë e fton për zina, ai ia kthen: 'Unë i frikësohem Allahut'; atë që, kur jep sadaka, e fsheh, saqë dora e majtë nuk di sa ka dhënë e djathta; dhe personin, i cili, kur e përmend Allahun duke qenë në vetmi, i lotojnë sytë." [Buhariu dhe Muslimi]. Adij Ibn Hatimi (Allahu qoftë i kënaqur me të) përcjell se i Dërguari i Allahut ka thënë: "Allahu do t'i flasë secilit drejtpërdrejt, pa përkthyes mes Tij dhe robit. Kur robi shikon djathtas, nuk sheh asgjë, përveç veprave të veta. Shikon majtas, nuk sheh asgjë, përveç veprave të veta. Shikon përpara, nuk sheh asgjë, përveç Zjarrit para fytyrës. Prandaj, ruajuni nga Zjarri, qoftë dhe me gjysmë hurme." Eameshi thotë se ka dëgjuar nga Amër Ibn Murra, e ky nga Hajtheme, një hadith të ngjashëm me këtë, por ka shtuar: "... Qoftë dhe me një fjalë të mirë." [Buhariu dhe Muslimi]. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra, se i Dërguari i Allahut thoshte: "Shëmbëlltyrë e koprracit dhe bujarit janë dy njerëz që kanë veshur nga një parzmore të thurur prej hekuri. Kjo veshje hekuri i mbulon kraharorin, deri lart te gropa e fytit**.** Për bujarin, sa herë që jep e shpenzon nga pasuria e tij, parzmorja i zgjerohet e zmadhohet, duke ia mbuluar tërë trupin e tij, madje deri te majat e gishtërinjve, aq sa kur ecën, ia fshin gjurmët nga pas. Ndërsa koprracit, sa herë që mbledh dorën për të shpenzuar, parzmorja i ngushtohet e i ngushtohet, aq sa hallkat e hekurit i ngjiten fort pas lëkurës. Ai përpiqet ta lirojë, por ajo nuk lirohet." Sërish në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra se i Dërguari i Allahut ka thënë: "Dy melekë zbresin në qiellin e dynjasë çdo mëngjes dhe njëri prej tyre lutet: 'O Zot! Çdokujt që shpenzon, zëvendësoja dhe jepi shtesë për harxhimin!" Ndërsa tjetri thotë: 'O Zot! Çdokujt që nuk jep, pakësoja e harxhoja atë që ka!" Ajetet dhe hadithet që nxisin për sadaka janë të shumta.

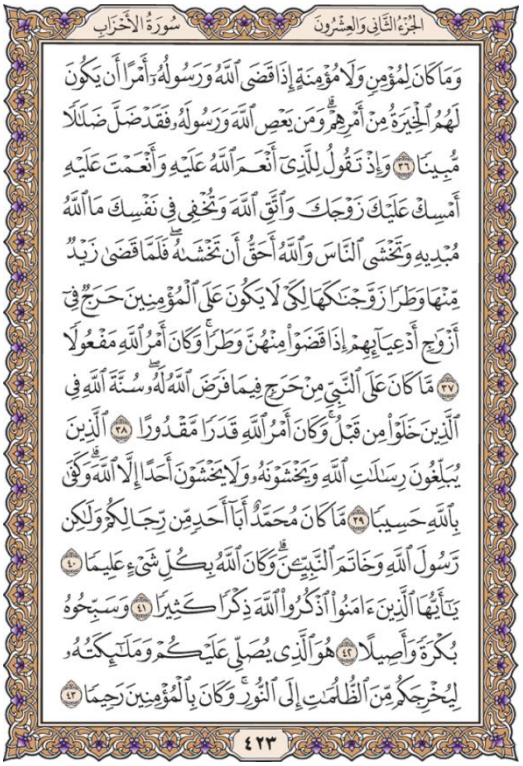
- "... për agjëruesit e agjërueset ..." - Në hadithin që e sjell Imam Ibn Maxheh, thuhet: "Agjërimi është zekati i trupit."

Domethënë, agjërimi e pastron atë, çliron nga papastërtitë dhe nga përzierjet e këqija, qoftë në aspektin fizik, qoftë në aspektin e fesë, të moralit dhe të besimit. [173]

- "... për të ndershmit e të ndershmet ..." - Vëreni me kujdes se si kjo kategori vjen menjëherë pas fjalës së Allahut të Lartësuar: "për agjëruesit e agjërueset", sepse agjërimi është nga ndihmesat më të forta për të thyer epshin. Në një hadith thuhet: 2136. "O ju rini, ai që i ka mundësitë, le të martohet, sepse e ka më të lehtë uljen e shikimit dhe ruajtjen e nderit. Ndërkaq, ai që nuk i ka mundësitë, le të agjërojë, sepse agjërimi ia shuan epshin." [Buhariu dhe Muslimi]. Këta janë ata të cilët ruhen nga harami, domethënë, nga marrëdhëniet jashtëmartesore. Ata e ruajnë nderin e tyre duke patur marrëdhënie vetëm me mënyra të lejuara, sikurse është martesa ose me konkubinat në zotërim, siç thotë i Lartësuari: "Ata, që e ruajnë ndershmërinë e vet dhe shkojnë vetëm me gratë e veta ose me robëreshat, që kanë në zotërim, për të cilat nuk fajsohen. Ndërsa ata që kërkojnë më tepër - ata janë të shfrenuarit." [Muminun 5 - 7].

- "... për ata që e përmendin shumë Allahun dhe ato që e përmendin shumë Allahun ..." - Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Seid el Hudriu (r.a), se Profeti i Allahut ka thënë: 2137. "Nëse burri e zgjon gruan e tij gjatë natës dhe falin së bashku dy rekatë namaz, ata do të konsiderohen atë natë, si ata burra e gra që e përkujtojnë shumë Allahun." Hadithin e ka e kanë sjellë edhe Ebu Daudi, Nesaiu e Ibn Maxhe prej Ameshit. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Muadh Ibn Xhebeli (r.a), se Profeti i Allahut ka thënë 2138. "Kurrë nuk bën biri i Ademit ndonjë punë më dobiprurëse dhe më shpëtuese nga ndëshkimi i Allahut, sesa përmendja e Allahut Krenar dhe të Lartësuar." Në vijim i Lartësuari thotë:

- "Allahu ka përgatitur falje dhe shpërblim të madh." - Kjo është për të gjithë ata që u përmendën më lart. Allahu i Lartësuar ka përgatitur për ta falje dhe mbulim të gjynaheve të tyre. Ai do t'u

الجزء الثاني والعشرون سورة الأحزاب

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ
لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا
مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ
أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا ٱللَّهُ
مُبْدِيهِ وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَىٰهُ ۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ
مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَٰكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِىٓ
أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا
﴿٣٧﴾ مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥ ۖ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى
ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾ ٱلَّذِينَ
يُبَلِّغُونَ رِسَٰلَٰتِ ٱللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُۥ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَ ۗ وَكَفَىٰ
بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن
رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ
بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُصَلِّى عَلَيْكُمْ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ
لِيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَكَانَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾
٤٢٣

dhurojë shpërblim të madh, që është Xheneti. (O Zot, na fal, na mbulo të metat tona dhe na fut në Xhenetin Tënd, të cilin e ke përgatitur për të devotshmit!).[174]

Ajeti 36

36. Kur Allahu ose i Dërguari i Tij kanë vendosur për një çështje, nuk i takon *(nuk i lejohet)* **besimtarit dhe besimtares që të kërkojnë gjykim tjetër për të. Kush e kundërshton Allahun dhe të Dërguarin e Tij, është në rrugë krejt të gabuar.**

Shpjegimi i ajetit

- "Kur Allahu ose i Dërguari i Tij kanë vendosur për një çështje, nuk i takon *(nuk i lejohet)* **besimtarit dhe besimtares që të kërkojnë gjykim tjetër për të."** - El Aufi përcjell nga Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), se e ka shpjeguar këtë ajet kështu: 2139. "Kjo ndodhi kur Profeti i Allahut shkoi për të kërkuar dorën e Zejneb Bintu Xhahsh el Usdije (Allahu qoftë i kënaqur me të!) për ta martuar me djaloshin e tij, Zejd Ibn Harithen (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!). Ajo tha: "Unë nuk dua të martohem me të!" Profeti i Allahut tha: "Jo,

ke për t'u martuar me të!" Atëherë ajo tha: "O i Dërguari i Allahut, a po më urdhëron për diçka që do të bëj me veten time?!" Në kohën që ata ishin duke folur, Allahu i Lartësuar i zbriti këtë ajet Profetit të Allahut. Atëherë, ajo tha: "A je i kënaqur që unë të martohem me të, o i Dërguari i Allahut?" Profeti ﷺ tha: "Po." - "Atëherë, - tha ajo - unë nuk e kundërshtoj gjykimin e të Dërguarit të Allahut dhe do të martohem me të." Edhe Muxhahidi, Katade dhe Mukadil Ibn Hajani kanë thënë se ky ajet flet për Zejneb Bintu Xhahshin, në kohën kur Profeti ﷺ i kërkoi dorën për djaloshin e tij Zejd Ibn Harithen, pra, skllavin e liruar të tij. - Allahu qoftë i kënaqur me të! Thuhet, gjithashtu, që ajeti ka zbritur për Ummu Kulthumin, të bijën e Ukbe Ibn Ebu Muajt (Allahu qoftë i kënaqur me të!), e cila ishte gruaja e parë që bëri hixhret pas marrëveshjes së Hudejbijes. Ishte pikërisht ajo, e cila ia dhuroi veten Profetit ﷺ, gjë që është përmendur në këtë sure. Megjithatë, Profeti ﷺ deshi që ta martonte atë me Zejd Ibn Harithen, dhe ajo pranoi (Allahu qoftë i kënaqur me të!). Allahu e di më mirë, po kjo ndodhi pas ndarjes së Zejdit nga Zejnebeja, pra, pas martesës së Zejnebe Bintu Xhahshit me Profetin ﷺ, sipas urdhrit të Allahut të zbritur po në këtë sure. Ndërsa Hafidh Ebu Umer Ibn Adil Beri thotë në librin e tij *El Istiab* se në këtë ajet bëhet fjalë për të bijën e Ebu Berzete el Eslemit, të cilit Profeti ﷺ i kërkoi dorën e vajzës për Xhulejbibin, sahabin e ndershëm, - Allahu qoftë i kënaqur me të! Kur babai dhe nëna e saj ngurruan për këtë martesë, për shkak të varfërisë së Xhulejbibit, pamjes së tij jo tërheqëse dhe pozitës së tij jo të dukshme dhe jo të lartë në shoqëri, vajza e mirë besimtare u tha: "Mos vallë, doni të hidhni poshtë atë që vendosi Profeti i Allahut?!" [175] Atëherë, zbriti ajeti: "Kur Allahu ose i Dërguari i Tij kanë vendosur për një çështje, nuk i takon *(nuk i lejohet)* besimtarit dhe besimtares që të kërkojnë gjykim tjetër për të. Kush e kundërshton Allahun dhe të Dërguarin e Tij, është në rrugë krejt të gabuar." Ibn Xhurejxhi përcjell nga Tausi, i cili rrëfen se e pyeti njëherë Ibn Abasin në lidhje me faljen dy rekatëve pas namazit (farz) të ikindisë, dhe ai tha që nuk lejohet. Pastaj, - vazhdon Tausi, - Ibn Abasi lexoi ajetin: "Kur Allahu ose i Dërguari i Tij kanë vendosur për një çështje, nuk i takon *(nuk i lejohet)* besimtarit dhe besimtares që të kërkojnë gjykim tjetër për të të..." Domethënë, ky është një ajet i përgjithshëm, me të cilin mund të argumentohet për të gjitha çështjet. Ai na tregon se, nëse Allahu i Lartësuar dhe Profeti i Tij kanë gjykuar për diçka, askujt nuk i takon ta kundërshtojë gjykimin e tyre ose që të bëjë zgjedhje tjetër. Askujt nuk i takon që të japë një mendim ndryshe apo të thotë tjetër fjalë, të ndryshme nga ajo që urdhërohet, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Për Zotin tënd, jo, ata nuk janë besimtarë, përderisa nuk të zgjedhin ty për të gjykuar në konfliktet mes tyre, dhe pastaj të mos ndiejnë kurrfarë pakënaqësie nga gjykimi yt, por të të binden sinqerisht." [Nisa 65]. Në një hadith thuhet: "Ebu Muhamed Abdullah Ibn Amër Ibn Asi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcjell se i Dërguari i Allahut ka thënë: "Nuk ka besuar plotësisht ai që dëshirat nuk i ka në përputhje me mësimet e udhëzimin që kam sjellë (nga Zoti)." Allahu i Madhëruar e ka kërcënuar ashpër atë që bie në këtë gabim:

- "Kush e kundërshton Allahun dhe të dërguarin e Tij, është në rrugë krejt të gabuar." - Ky është një kërcënim edhe më i fortë për të gjithë ata që kundërshtojnë urdhrin e Allahut dhe Profetit. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Mos iu drejtoni të Dërguarit, sikurse i drejtoheni njëri-tjetrit! Allahu i di ata që largohen tinëz. Prandaj le të ruhen ata që kundërshtojnë rrugën e tij *(të të dërguarit)*, sepse do t'i përfshijë ndonjë sprovë, ose do t'i godasë një dënim i dhembshëm." [Nur 63].

Ajeti 37

37. *(Kujto)* **Kur i ti** *(o Muhamed)* **i thoje atij që Allahu i pati bërë mirësi** *(me*

besim) **por edhe ti vetë i pate bërë mirësi: "Mbaje bashkëshorten tënde dhe frikësoju Allahut!" Por ti fshihje në zemrën tënde diçka që Allahu dëshironte ta zbulonte. Dhe ti po u frikësoheshe njerëzve, por më e drejtë është që t'i frikësohesh Allahut. Pastaj, kur Zejdi e kishte kryer divorcin me të** *(gruan e tij),* **Ne ta dhamë ty për bashkëshorte, në mënyrë që besimtarët ta dinë se nuk ka gjynah për ta që të martohen me gratë e të birësuarve të tyre, nëse ata janë divorcuar. Vendimi i Allahut duhet gjithmonë të përmbushet.**

Shpjegimi i ajetit

- Ti i the atij që Allahu i pati bërë mirësi *(me besim),* **por edhe ti vetë i pate bërë mirësi: "Mbaje bashkëshorten tënde dhe frikësoju Allahut!"** - Allahu i Lartësuar na tregon për Profetin e Tij, kur ai i drejtohet dhe i thotë këto fjalë djalit të tij të birësuar, Zejd Ibn Harithes, - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! Është pikërisht ai, për të cilin Allahu i Lartësuar tha: "... atij që Allahu i pati bërë mirësi". Pra, i pati bërë mirësi duke e udhëzuar në Islam dhe duke e bërë pasues të Profetit të Tij. Gjithashtu, i Lartësuari thotë: "... por edhe ti vetë i pate bërë mirësi". Pra, edhe ti, o Profet, i pate bërë mirësi kur i dhe lirinë nga skllavëria. Zejdi ishte një zotëri i vërtetë, me vlera të larta dhe një njeri i rëndësishëm. Ai ishte ndër njerëzit më të dashur për Profetin, prandaj e thërrisnin *El Hibbu* (i Dashuri), ndërsa birin e tij, Usamen, e thërrisnin El Hibbu Ibn El Hibbi, pra, i Dashuri i Biri i të Dashurit. Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë: "Sa herë që i Dërguari ﷺ e dërgonte në ndonjë ekspeditë ushtarake, e caktonte si komandant të saj. Nëse do të jetonte pas Profetit, patjetër do ta vendoste si udhëheqës në krye të muslimanëve." Kështu e sjell Imam Ahmedi. Profeti ﷺ i dha Zejdit për grua vajzën e hallës së tij, Zejneb Bintu Xhahsh el Usdijen, - Allahu qoftë i kënaqur me të! Nëna e saj ishte Umeje, bija e Abdul Mutalibit. Dhurata martesore e saj ishte 10 dinarë floriri dhe 60 dirhem argjendi, një mbulesë, disa veshje, 50 *muden* me ushqim dhe 10 *muden* me hurma të thata." Kështu ka thënë Mukatil Ibn Hajani. Ajo qëndroi e martuar me Zejdin afërsisht një vit, ose diçka më shumë. Më pas mes tyre pati mosmarrëveshje, ndaj Zejdi shkoi tek Profeti ﷺ të ankohej në lidhje me të. Atëherë, Profeti ﷺ i tha: "Mbaje bashkëshorten tënde dhe frikësoju Allahut!" Allahu i Lartësuar thotë:

- "Por ti fshihje në zemrën tënde diçka që Allahu dëshironte ta zbulonte. Dhe ti po u frikësoheshe njerëzve, por më e drejtë është që t'i frikësohesh Allahut." - Enes Ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon se ky ajet ka zbritur për çështjen e Zejnebe Bintu Xhahshit dhe Zejd Ibn Harithes. [Buhariu]. Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Ali Ibn Zejd Ibn Xhedani, i cili tregon: "Më pyeti Ali Ibn Husejni se çfarë shpjegimi ka dhënë Haseni për ajetin: "Por ti fshihje në zemrën tënde diçka që Allahu dëshironte ta zbulonte.". Unë i thashë atë që dija në lidhje me shpjegimin e Hasenit, por ai më tha: "Jo, nuk është ashtu. Allahu i Madhëruar e njoftoi Profetin e Tij që më parë se do ta martonte me Zejneben dhe, kur Zejdi shkoi të ankohej në lidhje me Zejneben, Profeti ﷺ i tha atij: "Mbaje bashkëshorten tënde dhe frikësoju Allahut!". Atëherë i Lartësuari, që e kishte njoftuar më herët në lidhje me këtë martesë, tha: "Por ti fshihje në zemrën tënde diçka që Allahu dëshironte ta zbulonte." Kështu është transmetuar nga Sudiu. Ndërsa Ibn Xheriri sjell një transmetim nga Aishja (Allahu qoftë i kënaqur prej saj!), e cila thotë: "Nëse Profeti do të fshihte diçka nga ajo që iu shpall prej Allahut të Madhëruar, do të ishte ky ajet: "Por ti fshihje në zemrën tënde diçka që Allahu dëshironte ta zbulonte. Dhe ti po u frikësoheshe njerëzve, por më e drejtë është që t'i frikësohesh Allahut.".

- "Pastaj, kur Zejdi e kishte kryer divorcin me të *(gruan e tij),* **..."** - Domethënë, pasi Zejdi e kishte ndarë gruan e tij, Zejneben.

- "Ne ta dhamë ty për bashkëshorte ..." - Enesi (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon: 2140. "Kur i përfundoi *ideti* (koha e pritjes) Zejnebes, i Dërguari i Allahut i tha Zejdit: "Kërkoje dorën e saj për mua!" Zejdi shkoi tek ajo dhe e gjeti duke e përgatitur brumin e bukës. Zejdi rrëfen: "Kur vajta atje, më erdhi rëndë ta shikoja, ngase atë e kishte kërkuar i Dërguari i Allahut e, andaj i ktheva shpinën dhe i thashë: "O Zejnebe, i Dërguari i Allahut më dërgoi për të të kërkuar për të." Ajo tha: "Nuk do të veproj asgjë pa kërkuar udhëzim prej Zotit (të më drejtojë nga e mira)!" Atëherë, ajo shkoi në vendfaljen e saj. Ndërkohë, zbriti një pjesë e Kuranit (që e urdhëron të Dërguarin (a.s.) të martohet me Zejneben), kështu që i Dërguari i Allahut (shkoi dhe) hyri tek ajo, pa marrë leje." Enesi vazhdon: "Pasi u ngrit dielli mirë, i Dërguari i Allahu na gostiti me bukë e me mish. Njerëzit u larguan pasi hëngrën, porse disa burra mbetën duke biseduar në shtëpi. I Dërguari i Allahut doli dhe unë dola pas tij. Ai vizitoi shtëpitë e grave të veta për t'iu dhënë selam, kurse ato e pyetën: "O i Dërguari i Allahut, si e gjete gruan tënde?" Enesi shton: "Nuk e mbaj mend a i tregova unë apo ai më tregoi mua se edhe burrat e tjerë tashmë ishin larguar nga shtëpia, prandaj ai shkoi dhe u fut brenda. Desha edhe unë të hyja me të, porse Profeti ﷺ lëshoi perden mes meje dhe tij dhe atëherë zbriti ajeti i hixhabit (mbulesës për femrën). Njerëzit u këshilluan me atë që u këshilluan." Në transmetimin e Ibn Rafiut përmendet ajeti: *"*O ju që keni besuar! Mos hyni në shtëpitë e Profetit, veçse nëse thirreni për ndonjë gosti dhe *(edhe atëherë)* jo aq herët sa të rrini duke pritur sa të përgatitet ushqimi! Por, kur të thirreni, hyni dhe kur të keni mbarruar së ngrëni, shpërndahuni e mos qëndroni për biseda me njëri-tjetrin! Vërtet, këto *(pritja, qëndrimi dhe bisedat e gjata)* e mundojnë Profetin, por atij i vjen turp *(t'ju thotë shkoni)*, kurse Allahu nuk turpërohet t'ju thotë të vërtetën. E kur të kërkoni diçka prej tyre *(grave të Profetit)*, kërkojeni pas perdes, sepse kjo është më e pastër për zemrat tuaja dhe për zemrat e tyre! Ju nuk duhet ta mundoni të dërguarin e Allahut, e nuk ju lejohet të martoheni kurrë me gratë e tij, pas tij. Këto janë gjynah shumë i madh tek Allahu." [Ahzab, 53]." Këtë e sjellin Muslimi dhe Nesaiu, me rrugë të ndryshme transmetimi nga Sulejm Ibn Mugira. Buhariu sjell një hadith nga Enesi (Allahu qoftë i kënaqur me të), i cili tregon: "Zejnebja mburrej kundrejt grave të tjera të Profetit ﷺ, duke thënë: '*Juve ju kanë martuar familjet tuaja, kurse mua më martoi Allahu i Lartësuar, prej mbi shtatë qiejve*.'." Në suren Nur përmendëm bisedën mes Aishes dhe Zejnebes, ku tregohet vlera e atyre të dyjave. Muhamed Ibn Abdilah Ibn Xhahshi tregon: "Po bisedonin njëherë Aishja dhe Zejneb, - Allahu qoftë i kënaqur me to! Zejnebi tha: "Unë jam ajo, martesa e të cilës zbriti nga qielli." Atëherë, Aishja tha: "Unë jam ajo, dëlirësia e të cilës u shpall në Librin e Allahut."[176] Ibn Xheriri sjell një transmetim nga Shabiju, i cili tregon: "Zejneb, - Allahu qoftë i kënaqur prej saj! - shpesh i thoshte Profetit ﷺ: "Unë kam 3 veçori, që asnjë nga gratë e tua nuk i ka: Unë kam të njëjtin gjysh me ty, mua më martoi me ty vetë Allahu i Madhëruar nga qielli dhe i dërguari për shpalljen e kësaj martese ishte Xhibrili a.s.)."

- "... në mënyrë që besimtarët ta dinë se nuk ka gjynah për ta që të martohen me gratë e të birësuarve të tyre, nëse ata janë divorcuar. - E lejuam martesën tënde me të, në mënyrë që besimtarët ta dinë se është e lejueshme për ta që të martohen me gratë e të birësuarve të tyre, nëse ata janë divorcuar. Para se të shpallej Profeti i Allahut, Muhamedi ﷺ kishte birësuar Zejd Ibn Harithen, të cilin njerëzit e thërrisnin si Zejdi - biri i Muhamedit. Por Allahu i Madhëruar e ndaloi ndryshimin e atësisë duke zbritur ajetin: "...nuk ju lejon që djemtë tuaj të adoptuar të kenë atësinë tuaj. Këto janë vetëm fjalë që ju i shqiptoni me gojën tuaj; është Allahu Ai që thotë të vërtetën, është Ai që udhëzon *(atë që do)* në

rrugën e drejtë. Jepuni atyre atësinë e vërtetë! Kjo është më e drejtë para Allahut. Nëse nuk e dini se cilët janë etërit e tyre, atëherë ata janë vellëzërit tuaj në fe dhe mbështetësit tuaj." Më pas, për ta përforcuar edhe më shumë këtë dispozitë, Allahu i Madhëruar vendosi këtë rregull, që tregonte se martesa me ish gratë e bijve të adoptuar është e lejueshme, duke bërë që të ishte vetë Profeti i Allahut ai që do ta zbatonte këtë i pari. Gjithashtu, Ai e përforcoi këtë gjykim me ajetet e sures Nisa, ku tregohen se cilat janë gratë me të cilat është e ndaluar martesa: "...Ju është ndaluar martesa edhe me gratë e bijve tuaj, që janë të lindur nga ju *(jo të bijve të adoptuar)*..." [Nisa 23], duke na qartësuar kështu se martesa me ish gratë e bijve të adoptuar është e lejuar.

- "Vendimi i Allahut duhet gjithmonë të përmbushet." - Pra, martesa e Profetit me Zejneben ishte diçka e vendosur nga Zoti, që do të ndodhte patjetër. Në dijen e Zotit, Zejnebeja do të ishte gruaja e Profetit ﷺ.

Ajeti 38

38. Për Profetin nuk ka asnjë qortim kur bën atë që ia ka urdhëruar vetë Allahu. Ky ka qenë ligji i Allahut edhe për popujt e mëparshëm. Dhe urdhri *(kaderi)* **i Allahut gjithmonë do të përmbushet.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Për Profetin nuk ka asnjë qortim kur bën atë që ia ka urdhëruar vetë Allahu." - Për Profetin nuk ka asnjë qortim për ato që Allahu i Lartësuar ia ka lejuar dhe ato që e ka urdhëruar, siç ishte rasti i martesës me Zejneben (Allahu qoftë i kënaqur prej saj!), pasi ajo u divorcua nga Zejd Ibn Harithe, (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), i birësuari i Muhamedit ﷺ.

- "Ky ka qenë ligji i Allahut edhe për popujt e mëparshëm." - Ky është gjykimi i Allahut të Lartësuar për të gjithë Profetët përpara profetit Muhamed ﷺ. Pra kurrsesi nuk mund të ndodhë që Zoti i Lartësuar t'i urdhëronte këta me ndonjë urdhëresë dhe më pas ata të ishin të qortuar në lidhje me zbatimin e atij urdhëri të dhënë nga Zoti. Ky është një ajet i cili u kundërvihet dhe hedh poshtë hamendësimet e munafikëve në lidhje me këtë martesë të Profetit ﷺ, me gruan e djalit të tij të adoptuar, veprim ky i cili ishte i papranueshëm dhe jo i zbatueshëm ndër arabët. Ata e shihnin këtë si diçka të ndaluar, por Allahu i Lartësuar dëshiroi që të tregojë se kjo është diçka e lejuar dhe si e tillë duhet trajtuar, prandaj dhe zbriti këto ajete në lidhje me këtë. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Dhe urdhri *(kaderi)* **i Allahut gjithmonë do të përmbushet." -** Pra ky urdhër i Allahut dhe ky përcaktim i Tij, është diçka e cila ishte vendosur dhe kurrë nuk mund të zhbëhej e të mos ndodhte. Kjo është diçka e pashmangshme dhe e pa evitueshme, sepse ajo që Allahu dëshiron dhe e ka vendosur që të ndodhë, pa tjetër që do të ndodhë, ndërsa ajo që ai nuk dëshiron të ndodhë dhe të jetë, kurrë nuk ka për të qenë dhe nuk ka për të ndodhur.

Ajetet 39 - 40

39. Ata, që i kumtojnë shpalljet e Allahut *(ndër njerëz)*, **i frikësohen vetëm Allahut e askujt tjetër përveç Tij. Dhe mjafton Allahu si llogaritës** *(i veprave të robit)*.

40. Muhamedi nuk është babai i asnjërit prej burrave tuaj, por është i dërguari i Allahut dhe vula e të gjithë profetëve. Allahu është i Gjithëditur për gjithçka.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e lavdëron këtë kategori njerëzish, duke thënë:

- "Ata, që i kumtojnë shpalljet e Allahut *(ndër njerëz)*, **i frikësohen vetëm Allahut e askujt tjetër përveç Tij." -** Bëhet fjalë për ata të cilët e kumtojnë qartë Shpalljen e Zotit dhe e mbajnë amanetin për përcjelljen e qartë dhe të plotë të saj te krijesat e Tij. Tjetër cilësi e tyre është se ata i frikësohen vetëm Allahut e askujt tjetër, veç Tij. Ata nuk i pengon kërcënimi i askujt në lidhje me kumtimin e shpalljeve të Zotit të Lartësuar dhe nuk frikësohen që të heqin dorë prej kësaj. [177]

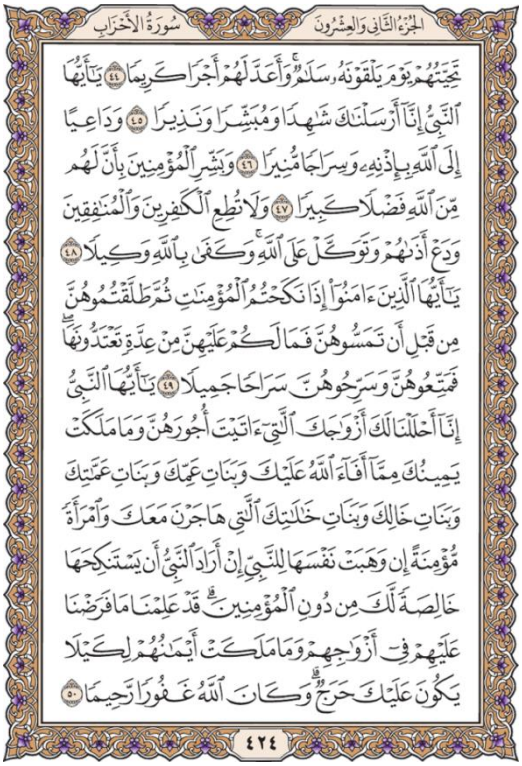
- "Dhe mjafton Allahu si llogaritës *(i veprave të robit)*." **-** Mjafton që Allahu të jetë Ndihmësi, Mbështetësi i tyre dhe Ai që

u dhuron fitoren. Nuk ka dyshim se Muhamedi ﷺ është zotëria i gjithë njerëzimit e më i dalluari ndër ta, qoftë në kumtimin e qartë të së vërtetës, qoftë në çdo aspekt tjetër. Pa dyshim, ai u përkushtua me gjithë shpirt për ta kumtuar Shpalljen tek të gjithë njerëzit, nga lindja në perëndim. Allahu i Lartësuar e shfaqi dhe e bëri të triumfonte fenë e Tij mbi të gjitha fetë dhe besimet në këtë botë. Çdo profet më përpara, në fakt, dërgohej vetëm për popullin e vet, ndërsa Muhamedi ﷺ u dërgua tek të gjithë krijesat, arabët dhe joarabët. Allahu i Lartësuar thotë: "Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju..." [Araf 158]. Më pas, këtë prestigj, nderin e kumtimit të Shpalljes ndër njerëz, e trashëgoi umeti i tij. Nuk ka dyshim se në gradën më të lartë të kumtuesve të Shpalljes, pas profetit Muhamed ﷺ, ishin shokët e tij (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), të cilët e përcollën këtë fe në brezin pasardhës. Ata e kumtuan Shpalljen me besnikëri, ashtu siç i urdhëroi Zoti i Lartësuar dhe Profeti ﷺ. Ata përcollën me korrektësi gjithçka që morën nga Profeti i tyre, qoftë fjalë apo vepra, madje edhe përshkrimin e gjendjeve të tij, gjatë natës apo gjatë ditës, kur ishte në vendin e vet, apo në udhëtim. Madje, edhe jeta, fjalët dhe veprat e tij brenda familjes së vet u sollën imtësisht nga gratë dhe familja e tij, - Allahu qoftë i kënaqur me ta dhe i kënaqtë me mirësitë dhe shpërblimet e Tij! - . Çdo brez që erdhi më vonë e mori këtë trashëgimi të vyer prej paraardhësve të mirë e besnikë dhe e transmetoi me korrektësi, deri në kohën tonë. Me dritën e kësaj trashëgimie ecin ata që ndjekin udhën e Allahut të Lartësuar dhe të brezave të parë të zgjedhur. Me metodologjinë e tyre punojnë ata të cilëve Allahu i Lartësuar u ka dhënë sukses. E lusim Allahun e Lartësuar, që është Bamirësi më i madh, që të na bëjë dhe ne pasues të këtyre brezave te mirë![178] Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seid el Hudriu (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2141. "Askush nga ju të mos e nënçmojë veten, por le të flasë në lidhje me çështjet e Allahut, kur e sheh se duhet ta thotë fjalën e tij, sepse Ditën e Gjykimit, Allahu ka për të thënë: "Ç'të pengoi që të flisje dhe të thoshe të vërtetën?" Ai do të thotë: "Pata frikë njerëzit." Allahu do të thotë: "Unë e meritoja më shumë që të më frikësoheshe!" Kështu e kanë sjellë edhe Abdurrazaku dhe Ibn Maxhe.

- "Muhamedi nuk është babai i asnjërit prej burrave tuaj ..." - Pas këtij ajeti, njerëzit nuk thanë më "Zejdi, i biri i Muhamedit", edhe pse ai e kishte birësuar kohë më parë. Profetit ﷺ nuk i jetoi asnjëri nga bijtë e vet biologjikë, madje ata nuk arritën as kohën e purbertetit. Kështu, me Hatixhen (Allahu qoftë i kënaqur me të!) atij i lindi Kasimi, Tajibi dhe Tahiri. Të tre vdiqën të vegjël. Me Marie kopten, atij i lindi Ibrahimi, i cili gjithashtu vdiq kur ende ishte në gji. Në fakt, me Hatixhen, Profeti ﷺ pati edhe katër vajza: Zejneben, Rukijen, Umu Kulthumin dhe Fatimen, - Allahu qoftë i kënaqur me të gjitha![179] Gjatë jetës së tij, i vdiqën tre vajza, ndërsa Fatimja vdiq gjashtë muaj pasi Profeti ﷺ e la këtë botë.

- "... por është i dërguari i Allahut dhe vula e të gjithë profetëve. Allahu është i Gjithëdituri për gjithçka." - I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "... Allahu e di më së miri se kujt ia dhuron Shpalljen e Vet." [Enam 124.] Ky ajet është argument tekstual, që tregon se nuk ka më të dërguar (*resul*) dhe as lajmëtar (*nebij*) pas Muhamedit ﷺ. Nëse themi se nuk ka lajmëtar (*nebij*), atëherë që të mos ketë *resul* pas tij është më parësore, sepse *resulët* janë një rreth më i ngushtë sesa *nebijët*. Çdo *resul* është *nebij*, por jo çdo *nebij* është *resul*.[180] Në lidhje me këtë çështje kanë ardhur shumë hadithe *muteuatira* nga Profeti i Allahut të përcjella nga një grup i madh sahabësh. Po sjellim këtu disa prej tyre. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku (r.a), se Profeti i Allahut ka thënë: 2142. "Profetësia dhe nebijët tashmë janë ndërprerë dhe pas meje nuk ka më *resul* dhe

as *nebij*." Njerëzit u rënduan nga kjo fjalë dhe e shprehën këtë. Atëherë, Profeti i Allahut tha: "Por do të vazhdojnë përgëzueset: ëndrrat e muslimanit. Edhe ato janë pjesë e profetësisë." Kështu e ka sjellë Tirmidhiu, që thotë se është *sahih garib* prej Muhtar el Fulfulit. Ebu Daud et Tajalisi sjell hadithin nga Xhabir Ibn Abdilahi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2143. "Unë dhe profetët para meje jemi si shembulli i një njeriu që ka ndërtuar një godinë, të cilën e ka rregulluar mirë dhe zbukuruar, përveç një hapësire bosh për një gur në një prej qosheve të saj. Njerëzit sillen përreth saj të mahnitur dhe thonë: "Ah, sikur të vihej edhe ky gur këtu!" Profeti ﷺ thotë: "Ai "gur" jam unë; unë jam vula e të gjithë profetëve."". Kështu e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi. Imam Muslimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2144. "Jam privilegjuar nga profetët e tjerë me gjashtë gjëra: më është dhënë fjala gjithëpërfshirëse dhe kuptimplotë (Kurani dhe Suneti), jam ndihmuar me frikën (e futur në zemrat e armiqve), më është lejuar plaçka e luftës, toka më është bërë pastrues dhe vendfalje, jam dërguar për të gjitha krijesat dhe me mua është vulosur dërgimi i lajmëtarëve *(nebijin*-ëve*)*."] Hadithin e sjellin edhe Tirmidhiu dhe Ibn Maxhe. Zuhriu përcjell nga Xhubejr Ibn Mutaimi, i cili transmeton nga i ati, se e ka dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 2145. "Profeti na tregoi njëherë për disa emra të tij, duke thënë: "Unë jam Muhamedi, Ahmedi, El MâĤi (Fshirësi), nëpërmjet meje Allahu fshin mosbesimin, unë jam El Hâshiri (Tubuesi), unë do të çohem nga varri e do të tubohem i pari, kurse njerëzit do të tubohen pas meje. Unë jam El Akibi (i Fundit) dhe pas meje s`ka më *nebijj*." [Buhariu dhe Muslimi].[181] Allahu i Lartësuar në Librin e Tij dhe Profeti (a.s) në Sunetin dhe hadithet *muteuatira* që kanë ardhur prej tij na kanë njoftuar se nuk ka më lajmëtar dhe profet pas Muhamedit. Le ta dinë njerëzit dhe xhindët se, pas këtyre argumenteve, çdokush që pretendon është i dërguar nga Zoti, ai është mashtrues, trillues, gënjeshtar dhe devijues i njerëzve nga rruga e drejtë, edhe nëse bën vepra të jashtëzakonshme në dukje, edhe nëse sjell magji të ndryshme apo fjalë devijuese dhe hutuese, të gjitha janë të kota dhe kurrsesi nuk mund të tregojnë se ai është profet dhe i dërguar nga Zoti. Ato gjëra nuk mund të devijojnë ata të cilët janë të urtë, të ditur dhe të mençur. Pas Profetit ﷺ, dolën disa profetë të rremë, si El Esued el Anesi në Jemen ose Muselejme Kedhabi në Jemame, të cilët sillnin edhe gjëra të çuditshme përmes magjisë dhe shejtanëve. Megjithatë, kushdo që ka urtësi, mençuri dhe e njeh Islamin, e kupton se ata ishin devijues e mashtrues (mallkimi i Allahut qoftë me ta dhe mbi çdo devijues nga e vërteta dhe rruga e drejtë, deri në Ditën e Kijametit! [182] Kështu do të vazhdojë dalja në këtë botë e mashtruesve, pretenduesve të profetësisë, derisa të mbyllet ky zinxhir i këtyre të devijuarve e të mallkuarve me daljen Dexhalit, Mesihut të rremë, i cili do të dalë në kohën e fundit. Allahu i Lartësuar thotë: "A t'ju tregoj *(o njerëz)* se kujt i vijnë shejtanët? Ata i vijnë çdo gënjeshtari e çdo të mbushuri me gjynahe. Bëhen sy e veshë *(për çdo gjë)* dhe shumica e tyre janë gënjeshtarë." [Shuara 221, 222]. Kjo është ndryshe nga gjendja e profetëve, - paqja e Zotit qoftë mbi ta - të cilët janë në gradat më të larta të bamirësisë, të vërtetësisë dhe sinqeritetit, ofrojnë udhën e drejtë, zbatimin e urdhëresave të Zotit, që janë garantuese të drejtësisë, mirësisë dhe mëshirës. Profetët janë të drejtë në atë që thonë dhe në çdo urdhër që përcjellin nga Zoti i tyre. Ata janë të drejtë e bamirës edhe në ato gjëra që ndalojnë. Gjithashtu, ata ndihmohen nga shumë mrekulli, argumente të qarta dhe fakte të pakundërshtueshme, që dëshmojnë për vërtetësinë e tyre si të dërguar të Allahut, - salavatet dhe selamet qofshin përherë me ta, për sa kohë të jetë Toka dhe qiejt!

الجزء الثاني والعشرون سورة الأحزاب
تحيتهم يوم يلقونه سلم وأعد لهم أجرا كريما ﴿٤٤﴾ يا أيها
النبي إنا أرسلناك شاهدا ومبشرا ونذيرا ﴿٤٥﴾ وداعيا
إلى الله بإذنه وسراجا منيرا ﴿٤٦﴾ وبشر المؤمنين بأن لهم
من الله فضلا كبيرا ﴿٤٧﴾ ولا تطع الكافرين والمنافقين
ودع أذاهم وتوكل على الله وكفى بالله وكيلا ﴿٤٨﴾
يا أيها الذين ءامنوا إذا نكحتم المؤمنات ثم طلقتموهن
من قبل أن تمسوهن فما لكم عليهن من عدة تعتدونها
فمتعوهن وسرحوهن سراحا جميلا ﴿٤٩﴾ يا أيها النبي
إنا أحللنا لك أزواجك اللاتي ءاتيت أجورهن وما ملكت
يمينك مما أفاء الله عليك وبنات عمك وبنات عمتك
وبنات خالك وبنات خلتك اللاتي هاجرن معك وامرأة
مؤمنة إن وهبت نفسها للنبي إن أراد النبي أن يستنكحها
خالصة لك من دون المؤمنين قد علمنا ما فرضنا
عليهم في أزواجهم وما ملكت أيمانهم لكيلا
يكون عليك حرج وكان الله غفورا رحيما ﴿٥٠﴾
٤٢٤

Ajetet 41 - 44

41. O ju që keni besuar! Kujtojeni Allahun sa më shpesh,

42. Dhe madhërojeni Atë mëngjes e mbrëmje!

43. Është *(Allahu)* **Ai që ju mëshiron ju** *(me faljen e me mëshirën e Tij).* **Edhe melekët e Tij luten për ju** *(që Allahu t'ju falë)***, për t'ju nxjerrë prej errësirave në dritë. Dhe Ai është Mëshirëplotë me besimtarët.**

44. Ditën kur ta takojnë Atë *(Allahun),* **përshëndetja e tyre do të jetë "Selam!"** *(paqe)* **dhe Ai ka përgatitur për ta një shpërblim bujar.**

Shpjegimi i ajeteve

- "O ju që keni besuar! Kujtojeni Allahun sa më shpesh ..." - Allahu i Lartësuar premton se, nëse ata përkujtojnë këto mirësi dhe i shprehin mirënjohjen, Ai ka për t'u dhënë shpërblim shumë të madh dhe një përfundim të mirë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seid el Himsi, që rrëfen se e ka dëgjuar Ebu Hurejrën të thotë: "Kjo është një lutje, që e kam dëgjuar prej Profetit të Allahut dhe të cilën e bëj vazhdimisht, pa hequr dorë prej saj: 2146. "*Allahume ixhalni uadh-dhimu shukrak ue etbeu nesiĥatek ue ekthuru dhikrak ue aĥfedhu uasijetek*!" (O Allah, më bëj që ta respektoj mirënjojen ndaj Teje, të pasoj këshillat e Tua, të shpeshtoj përkujti-min Tënd dhe t'i ruaj të paprekura porositë e Tua!). Kështu e ka sjellë Tirmidhiu.[183] Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Amri (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) se Profeti i Allahut ka thënë: "Çdo popull ose çdo grup njerëzish, që ulen në një mexhlis dhe nuk e përmendin Allahun e Lartësuar në të, kanë për ta parë këtë mexhlis si dëshpërim për ta në Ditën e Kijametit."

- "Dhe madhërojeni Atë mëngjes e mbrëmje!" - Nëse ju e bëni këtë, atëherë vetë Allahu i Lartësuar ka për të bërë *salavat* për ju, dhe po kështu melekët e Tij. Kështu, bëjini *tesbih* Zotit duke e lavdëruar dhe madhëruar me cilësitë e Tj të larta e të përkryera! Bëjeni këtë në kohën e agimit dhe në kohën e mbrëmjes. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Madhërojeni Allahun kur vjen mbrëmja dhe kur agon mëngjesi! I lavdëruar qoftë Ai në qiej dhe në tokë! Lavdërojeni Atë gjatë natës dhe gjatë ditës!" [Rum 17, 18].

- "Është *(Allahu)* **Ai që ju mëshiron ju** *(me faljen e me mëshirën e Tij)*. **Edhe melekët e Tij luten për ju** *(që Allahu t'ju falë),* **..." -** Edhe kjo fjalë është një nxitje e fortë për të përkujtuar sa më shpesh Allahun e Madhëruar. Allahu i Lartësuar ju kujton ju, prandaj përkujtojeni atë sa më shpesh në vete dhe mes njëri-tjetrit. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Ne dërguam mes jush një profet nga gjiri juaj, që t'ju lexojë ajetet Tona, që t'ju pastrojë, t'ju mësojë Librin dhe Urtësinë, dhe t'ju mësojë atë që nuk e dini. Më kujtoni, që edhe Unë t'ju kujtoj! Më falënderoni e mos më mohoni!" [Bekare 151, 152]. Gjithashtu, Profeti i Allahut ka treguar se Allahu i Lartësuar thotë: 2147. "Nëse dikush më përkujton Mua në veten e vet, Unë e përkujtoj atë në Veten Time. Nëse dikush

më përkujton Mua në një mexhlis, unë e përkujtoj atë në një mexhlis më të mirë se ai.” *Salavat*-et e Allahut të Lartësuar për robin nënkuptojnë lëvdimin e tij mes melekëve në qiell. Kështu e ka shpjeguar Buhariu, përcjellë nga Ebu Alije. Ndërsa të tjerë kanë thënë që salavatet e Allahut Krenar dhe të Lartësuar për robin janë mëshira e Tij për të. Megjithatë, mund të thuhet që nuk ka kontradiktë mes dy shpjegimeve, sepse, në fund të fundit, ato e përmbajnë njëra tjetrën. Sidoqoftë, Allahu e di më mirë. Ndërsa për sa u përket *salavate*-ve të melekëve për robërit, kuptimi është kërkimi i faljes që ata i bëjnë Allahut për njerëzit, siç thotë Allahu i Lartësuar: “Ata që mbajnë Fronin *(e Allahut)* dhe ata që janë përreth tij e lartësojnë me lavde *(dhe e madhërojnë)* Zotin e tyre, i besojnë Atij dhe kërkojnë falje për besimtarët: “Zoti ynë, Ti, me mëshirën dhe me diturinë Tënde përfshin gjithçka, prandaj fali ata që pendohen dhe ndjekin rrugën Tënde dhe ruaji ata nga dënimi i Zjarrit flakërues! Zoti ynë, futi ata në kopshtet e Adnit, që ua ke premtuar, së bashku me të mirët prej etërve, bashkëshorteve dhe pasardhësve të tyre. Vërtet, Ti je Ngadhënjimtari, i Urti! Ruaji ata prej të këqijave, sepse atë që Ti e mbron atë ditë prej të këqijave, vërtet e ke mëshiruar! Ky është shpëtimi i madh”.” [Gafir 7 - 9].

- “... për t’ju nxjerrë prej errësirave në dritë.” - Domethënë, për t’ju nxjerrë nga errësirat e injorancës dhe humbjes, në dritën e udhëzimit, në rrugën e qartë të sigurisë së plotë në besimin e vërtetë dhe në çdo premtim të Zotit.

- “Ai është Mëshirëplotë me besimtarët.” - Ai është Mëshirëplotë me ta, në dynja dhe ahiret. Për sa i përket mëshirës së Tij në dynja, ajo shprehet me udhëzimin e tyre të plotë drejt të vërtetës, udhëzim ky, të cilin nuk e arrijnë të tjerët, që mbetën në injorancën e tyre dhe në errësirën e humbjes. Është mëshira e Tij e plotë për të zgjedhurit në dynja, ajo që u ndriçon rrugën drejt saj. Ndërsa të tjerët, ata të cilët i ftojnë njerëzit në mohimin e Zotit ose në besime të kota, të stisura nga mendjet e tyre, ata nuk i përfshin mëshira e Tij e plotë dhe nuk ndriçohen nga ajo dritë, pa të cilën nuk mund të shihet udha e drejtë. Në errësirë mbeten edhe ata që ndjekin prijësit e së keqes dhe ftuesit në rrugët e humbjes. Për sa i përket mëshirës së Allahut për besimtarët në ahiret, ajo vjen me sigurinë, ruajtjen, mbrojtjen, qetësinë që u fal Zoti atyre, duke i ruajtur nga tmerri i madh i asaj dite. Ajo shfaqet, gjithashtu, me urdhrin që Allahu i Lartësuar u jep melekëve të Tij që t’i mirëpresin besimtarët, me përgëzimin dhe lajmet e mira për fitoren e Xhenetit dhe shpëtimin nga zjarri. Të gjitha këto janë treguese të dashurisë së madhe që ka Allahu i Lartësuar për besimtarët, për butësinë dhe mëshirën e Tij të pashembullt me ta. Në *Sahih*-un e Buhariut vjen hadithi nga Prijësi i besimtarëve Umer Ibn Hatabi (r.a), që rrëfen: 2148. “Profetit ﷺ i sollën disa robër lufte, mes të cilëve ishte edhe një grua, e cila po kërkonte diçka. Duke kërkuar, ajo gjeti foshnjën e saj dhe u lëshua drejt tij. E uli në prehër dhe i dha gji. Profeti ﷺ vështroi rreth e rrotull dhe tha: "E shikoni atë grua? A mendoni se ajo mund ta hedhë foshnjën e saj në zjarr?” - “Jo, o i Dërguari i Allahut, kurrë!" - thanë sahabët. Atëherë, Profeti ﷺ tha: "Në të vërtetë, Allahu është më i mëshirshëm për robërit e Tij, sesa kjo nënë me fëmijën e saj!”.” [Buhariu].

- “Ditën kur ta takojnë Atë, përshëndetja e tyre do të jetë "*Selam*!" - Kuptimi i drejtpërdrejt i ajetit, - dhe Allahu është më i ditur, - është për të na treguar se përshëndetja që Allahu i Lartësuar do t’u japë atyre në Ditën e Gjykimit është me *selam*, siç thotë në ajetin: “Aty u shërbehen fruta dhe do t'u jepet gjithçka që kërkojnë. “*Selam*” është fjala që do t'u thotë Zoti Mëshirëplotë.” [Ja sin 57, 58].

- “... dhe Ai ka përgatitur për ta një shpërblim bujar.” - Domethënë, Xhenetin me mirësitë dhe bukuritë e tij, që syri nuk i ka parë, veshi nuk i ka dëgjuar dhe zemra dhe mendja e askujt nuk i ka përfytyruar ndonjëherë.

Ajetet 45 - 48

45. O Profet! Ne të kemi dërguar ty si dëshmues, si përgëzues dhe si qortues.

46. Gjithashtu, si thirrës në rrugën e Allahut, me lejen e Tij dhe si fener ndriçues.

47. Atëherë, ti përgëzoji besimtarët se do t'u vijë nga Allahu një mirësi e madhe.

48. Mos iu bind jobesimtarëve e hipokritëve dhe mos ua vër veshin mundimeve që të sjellin ty! Mbështetju Allahut, sepse të mjafton Allahu si Mbrojtës dhe Ndihmës.

Shpjegimi i ajeteve

Imam Ahmedi sjell rrëfimin e Ata Ibn Jesarit: "Takova Abdullah Ibn Amrin dhe i thashë: "Më trego diçka rreth përshkrimit të Profetit të Allahut në Teurat?" Ai më tha: "Po, do të tregoj. Betohem në Allah, se ai përmendet në Teurat me të njëjtin përshkrim që është në Kuran: "O Profet! Ne të kemi dërguar ty si dëshmues, si përgëzues dhe si qortues. Të dërguam si mbrojtës i popullit *umij* arab. Ti je adhuruesi Im, robi dhe profeti Im. Emri yt është *El Muteuekkel* (i Mbështeturi tek Allahu). Ai nuk është i vrazhdë dhe as i ashpër. Ai nuk e ngre zërin lart nëpër tregje dhe të keqes nuk i përgjigjet me të keqe, por fal shumë dhe toleron. Allahu nuk ka për ta marrë atë, derisa ta fusë në rrugë të drejtë popullin e devijuar e derisa ata të thonë: 'Nuk ka Zot tjetër të adhuruar me meritë veç Allahut!' Ai do të çelë nëpërmjet tij zemra të mbyllura, veshë të shurdhuar dhe sy të verbuar." Kështu e kanë sjellë imam Buhariu me Ibn Ebu Hatimin.

- "O Profet! Ne të kemi dërguar ty si dëshmues, si përgëzues dhe si qortues." - Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ibn Abasi (r.a), i cili rrëfen: "Kur zbriti ky ajet, Profeti dërgoi Aliun dhe Muadhin (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) që të shkonin në Jemen dhe u tha: 2149. "Shkoni atje! Përgëzoni njerëzit dhe mos i largoni ata, lehtësoni dhe mos vështirësoni! Me të vërtetë mua më është shpallur: "O Profet! Ne të kemi dërguar ty si dëshmues, si përgëzues dhe si qortues." Allahu i Lartësuar e përshkruan Profetin e Tij të zgjedhur, Muhamedin ﷺ, duke thënë: "Ne të kemi dërguar ty si dëshmues ..." Muhamedi është dëshmues për faktin se Allahu është një i vetëm dhe se nuk meriton adhurimin askush tjetër veç Tij; është dëshmues i njerëzve në lidhje me punët e tyre, pra, dëshmues në Ditën e Kijametit. Ai është dërguar gjithashtu, "si përgëzues dhe si qortues." Domethënë, si përgëzues i besimtarëve për shpërblimin e madh që Allahu u ka premtuar në dynja dhe ahiret, dhe si paralajmërues i mohuesve për ndëshkimin e tmerrshëm që i pret, nëse nuk pendohen dhe nuk kthehen në besimin e vërtetë.

- "Gjithashtu, si thirrës në rrugën e Allahut, me lejen e Tij ..." - Si ftues i krijesave, që ta adhurojnë Zotin e tyre, që kujdeset, i ka krijuar, i furnizon përkujdeset dhe rregullon çështjet e tyre. Kjo ftesë bëhet pikërisht me urdhrin që Zoti të ka dhënë ty, o i Dërguar.

- "... dhe si fener ndriçues." - Çështja që solle prej Zotit është aq e qartë dhe aq e ndritshme, siç është dielli me dritën që përhap në tokën e errët. Këtë dritë të qartë e të bukur e refuzon veçse ai që është i mbushur me mendjemadhësi, inat, armiqësi dhe urrejtje për të vërtetën.

- "Atëherë, ti përgëzoji besimtarët se do t'u vijë nga Allahu një mirësi e madhe. Mos iu bind jobesimtarëve e hipokritëve ..." - Mos iu bind atyre dhe as mos denjo të dëgjosh fjalët që ata trillojnë dhe përhapin.

- "... dhe mos ua vër veshin mundimeve që të sjellin ty!" - Tolero dhe thjesht distancohu prej tyre! Lërja çështjen e tyre Allahut të Lartësuar, sepse kjo është mëse e mjaftueshme për t'u ruajtur prej sherrit të tyre dhe për t'u dhënë atë që meritojnë:

- "Mbështetju Allahut sepse të mjafton Allahu si Mbrojtës dhe Ndihmës."

Ajeti 49

49. O ju që keni besuar! Nëse jeni martuar me një grua besimtare, e pastaj e ndani para kontaktit intim me të, ju nuk keni të drejtë të kërkoni nga ajo

përmbushjen e afatit të pritjes. Por jepini diçka *(si dhuratë)* **dhe ndajeni në mënyrë të njerëzishme!**

Shpjegimi i ajetit

Në këtë ajet të nderuar ka shumë dispozita të dobishme. Një prej tyre është termi "*nikah*", i cili mund të përdoret edhe vetëm për aktin formal martesor, pra, pa aktin e marrëdhënieve intime. Nuk ka në Kuran ajet më të qartë se ky, për këtë pohim. Në fakt, dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme për termin *nikah*. A nënkupton veç nënshkrimin e aktit të martesës, apo nënkupton vetëm kryerjen e marrëdhënieve intime, apo i nënkupton të dyja, pra, nënshkrimin e aktit të martesës së bashku me marrëdhëniet intime? Në të gjithë Kuranin, *nikah* është përdorur si një term që i nënkupton të dyja, pra, nënshkrimin e aktit të martesës dhe marrëdhëniet intime, përveç këtij ajeti, ku është përdorur si term që nënkupton vetëm nënshkrimin e aktmartesës, sepse këtu i Lartësuari thotë: "Nëse *(nekaĥtum)* jeni martuar me një grua besimtare, e pastaj e ndani para kontaktit intim me të." Ky specifikim na jep kuptimin e mësipërm. Ndër rregullat e përftuara nga ky ajet është edhe lejimi i ndarjes së gruas edhe para se të kryesh marrëdhënie intime me të. Po të shohim shprehjen "me një grua besimtare", do të kuptonim se ky gjykim është i posaçëm për gratë besimtare muslimane, dhe jo kur muslimani është i martuar me gratë e *ehlu kitab*-ëve, pra, jehude ose të krishtere. Në fakt, nuk është kështu, sepse gjykimi përfshin të gjitha llojet e grave, ndërsa përcaktimi "... grua besimtare" është sepse në shumicën dërrmuese të rasteve muslimani martohet me muslimane. Ky është një mendim unanim i dijetarëve. Ibn Abasi dhe dijetarë të tjerë selefë janë argumentuar me këtë ajet për qëndrimin e tyre se divorci është i vlefshëm vetëm pas nënshkrimit të aktit martesor. Domethënë, nëse dikush deklaron divorcin nga një grua para se të bëjë aktmartesën me të, ky deklarim divorci është i pavlefshëm dhe nuk merret për bazë, pasi Allahu i Lartësuar thotë: "Nëse jeni martuar me një grua besimtare, e pastaj e ndani ...". Ky është edhe mendimi i imam Shafiut, imam Ahmedit dhe një grupi të madh dijetarësh selefë, por edhe të mëvonshëm. Ndërsa imam Ebu Hanife dhe Imam Maliku janë të mendimit se edhe divorci i deklaruar përpara nënshkrimit të aktmartesës merret në konsideratë në disa raste, për shembull: nëse dikush thotë: "Po të martohem me filanen, deklaroj ndarjen prej saj." Megjithatë, nëse thotë: "Me çdo grua me të cilën do të martohem, deklaroj ndarjen prej saj", imam Maliku është i mendimit se ky divorc është i pavlefshëm dhe nuk merret për bazë. Ai merret për bazë vetëm nëse e përcakton konkretisht se për cilën grua bëhet fjalë. Ndërsa imam Ebu Hanifja është i mendimit se edhe në këtë rast divorci merret për bazë, domethënë, me çdo grua që të martohet ky burrë gjykohet se ka bërë divorc, dhe kështu ndjek rregullat e përcaktuara në lidhje me divorcin. Sidoqoftë, shumica e dijetarëve janë të mendimit se ky lloj divorci nuk merret për bazë, duke u argumentuar me këtë ajet. Gjithashtu, ata argumentohen me hadithin që e përcjell Amër Ibn Shuajbi, nga i ati, ai nga gjyshi, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 2150. "Nuk ka si të përmbushet një zotim, në lidhje me diçka që nuk e ke në pronësi, nuk ka aktlirim robi, pa e pasur në pronësinë tënde, dhe as divorc me atë grua që nuk e ke." Hadithin e sjellin Ahmedi, Ebu Daudi, Tirmidhiu dhe Ibn Maxhe. Tirmidhiu e ka cilësuar si hadith *hasen*, duke shtuar se ky është hadithi më i mirë i sjellë në lidhje më këtë çështje. Gjithashtu, Ibn Maxhe sjell hadithin nga Aliu dhe El Misuer Ibn Mahrame (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2151. "Nuk ka divorc përpara aktmartesës".

- "O ju që keni besuar! Nëse jeni martuar me një grua besimtare e pastaj e ndani para kontaktit intim me të, ju nuk keni të drejtë të kërkoni nga ajo përmbushjen e afatit të pritjes *(iddeh)*." - Kjo është një çështje e pranuar unanimisht nga dijetarët.

Kështu, nëse gruaja divorcohet përpara kryerjes së aktit intim, ajo nuk e ka detyrim që të përmbushë afatin e pritjes, por mund të martohet menjëherë me kë të dëshirojë. Përjashtim bën vetëm rasti i asaj gruaje të cilës i ka vdekur burri: nëse një grua martohet dhe burri i saj vdes përpara se të kryejë aktin intim, atëherë ajo e ka detyrë që të qëndrojë pa u martuar për katër muaj e dhjetë ditë. Edhe ky është një mendim unanim i dijetarëve.

- "Por, jepini diçka dhe ndajeni në mënyrë të njerëzishme!" - Ky është një urdhër i përgjithshëm për t'i dhënë gruas së ndarë një dhuratë pasurore. Ky urdhër nuk është me përcaktim, si në rastin kur urdhërohet dhënia e gjysmës së *mehrit*, nëse ai është përcaktuar paraprakisht, siç thotë i Lartësuari: "E, nëse i ndani para se të kryeni marrëdhënie intime me to, por ndërkohë ua keni përcaktuar atyre masën e dhuratës martesore *(mehrit)*, atëherë është detyrë për ju që t'u jepni gjysmën e asaj që keni caktuar, veç nëse ato *(gratë)* jua falin ose veç nëse atyre *(grave)* ua falin ata që kanë në dorë lidhjen e martesës. Falja është më afër devotshmërisë. Mos e harroni bamirësinë ndërmjet jush! Vërtet, Allahu e sheh gjithçka që bëni." [Bekare 237]. Kështu ky urdhër nuk është i kufizuar. Ai është si dhurata që jepet nëse mehri nuk është përcaktuar, siç thotë i Lartësuari: "Nuk është gjynah për ju nëse i ndani gratë, me të cilat ende nuk keni kryer marrëdhënie dhe të cilave ende nuk ua keni përcaktuar e dhënë mehrin. Jepuni atyre ndonjë dhuratë: pasaniku - sipas mundësive të tij, dhe i varfëri - sipas mundësive të tij. Dhurata për to sipas zakonit është detyrë për bamirësit." [Bekare 237]. Pra, në këtë ajet kemi të bëjmë me një urdhër të përgjithshëm e të papërcaktuar. Në Sahihun e Buhariut vjen hadithi nga Ebu Usejdi dhe Sehël Ibn Sadi (Allahu qoftë i kënaqur me ta), të cilët tregojnë: 2152. "Profeti u martua me Umejme Bint Sherahilin dhe kur ia sollën atë, ai i zgjati dorën, por ajo sikur nuk e deshi këtë gjë. Atëherë, Profeti e urdhëroi Ebu Usejdin që ta përgatiste (për t'u kthyer) dhe t'i jepte dy rroba liri për t'i veshur." Ali Ibn Talha përcjell nga Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur prej atyre të dyve, at e bir!), se ka thënë: "Nëse do ta kishte përcaktuar masën e mehrit, atëherë duhet t'i jepte asaj gjysmën e asaj mase. Meqë nuk e ka përcaktuar masën e mehrit, atëherë çdokush jep sipas mundësisë që ka. Ky është kuptimi i ajetit: "... dhe ndajeni në mënyrë të njerëzishme!"

Ajeti 50

50. O Profet! Ne ta kemi lejuar ty martesën me gratë, të cilave u ke dhënë dhuratën martesore *(mehrin)*, **dhe ato që me ndihmën e Allahut hynë në zotërimin tënd** *(robëreshat e luftës)* **dhe me vajzat e xhaxhait, me vajzat e hallës, me vajzat e dajës, me vajzat e tezes, të cilat mërguan** *(nga Meka)* **së bashku me ty, si edhe me një grua besimtare, nëse ajo ia fal veten Profetit** *(pa kërkuar dhuratën martesore)* **dhe nëse Profeti dëshiron të martohet me të - por ky rast është vetëm për ty, jo për** *(të gjithë)* **besimtarët. Ne e dimë mirë se çfarë u kemi caktuar atyre në lidhje me gratë dhe me robinjat, që i kanë në pronësinë e vet kështu, që ti të mos kesh asnjë rëndesë** *(në përmbushjen e detyrave të Zotit)*. **Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.**

Shpjegimi i ajetit

- "O Profet! Ne ta kemi lejuar ty martesën me gratë, të cilave u ke dhënë dhuratën martesore ..." - Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij të dashur, duke i bërë të ditur se ia lejoi martesën me këto kategori grash, duke u dhënë mehrin (dhuratën martesore). Mehri që ai pagoi për gratë e tij ishte 12.5 *ukije*, pra, gjithsej 500 dirhemë, përveç Umu Habibes, bijës së Ebu Sufjanit, mehrin e të cilës e pagoi Nexhashiu (Allahu e mëshiroftë!), që ishte në shumën 400 dinarë (floriri). Ndërsa Safije Ibn Hujej ishte pjesë e robinjave të Hajberit. Profeti i dha asaj lirinë e u martua me të. Kështu, mehri ishte liria e saj. Po kështu, për Xhuejrije Bintu Harithin, Profeti

pagoi Thabit Ibn Kajs Ibn Shemasin për lirinë e saj dhe u martua me të. Allahu qoftë i kënaqur me të gjitha ato!

- "... dhe ato që me ndihmën e Allahut hynë në zotërimin tënd *(robëreshat e luftës)* **..."** – Domethënë, lejoi edhe robinjat e fituara në luftë, sikurse u përmend më sipër rasti i Safijes dhe Xhuejrijes, të cilave u dha lirinë dhe u martua me to. Profeti ﷺ kishte në zotërim edhe disa robinja, si Rijhane Bintu Shemunin dhe Maria Kipten, e cila i lindi djalin e tij, Ibrahimin.

- "... dhe me vajzat e xhaxhait, me vajzat e hallës, me vajzat e dajës, me vajzat e tezes, të cilat mërguan *(nga Meka)* **së bashku me ty ..." -** Domethënë, që mërguan në Medinë. Ky gjykim është i drejtë e mesatar, mes teprimit të jehudëve dhe ngushtimit të të krishterëve. Jehudët e kanë të lejuar të martohen edhe me vajzën e vëllait e vajzën e motrës, çka është e papranueshme. Ndërsa të krishterët e kanë shtrënguar tepër dhe e lejojnë martesën veçse me gratë që janë shtatë ose më shumë gjyshër larg.

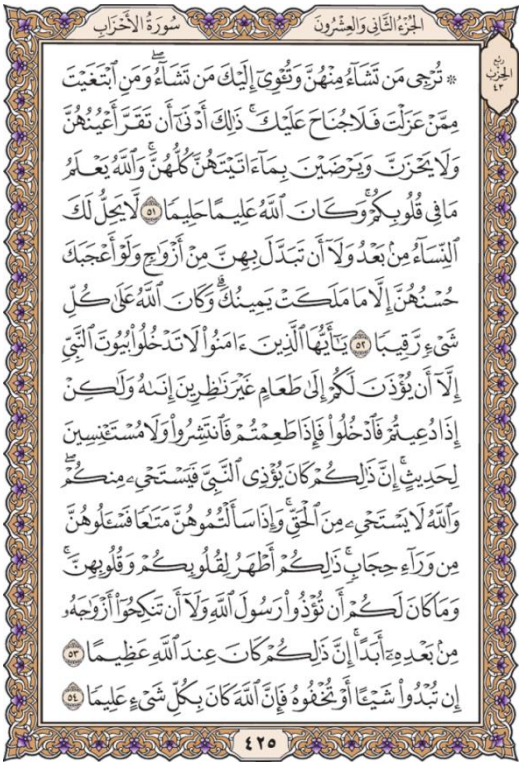
- "... si edhe me një grua besimtare, nëse ajo ia fal veten Profetit *(pa kërkuar dhuratën martesore)* **dhe nëse Profeti dëshiron të martohet me të - por ky rast është vetëm për ty, jo për** *(të gjithë)* **besimtarët - ." -** Nëse një grua besimtare dëshiron të martohet me ty, pa kërkuar dhuratën martesore, kjo është e lejuar për ty, nëse e dëshiron diçka të tillë. Aishja tregon se në këtë ajet flitet për Hauletu Bintu Hakim Ibn Eukasin, nga fisi i Benu Sulejmit, e cila iu vetofrua Profetit që të martohej me të. Ajo ishte një grua dhe besimtare e mirë. Ndërsa Ibn Ebu Hatimi përcjell prej Ibn Abasit, se ato që dëshironin martesën me Profetin duke iu vetofruar, ishin të shumta, por ai nuk u martua me asnjë prej tyre. Kjo praktikë ishte e lejuar veçse për Profetin dhe ishte lënë në dëshirën e tij, të pranonte ose jo, siç thotë i Lartësuari: "... nëse Profeti dëshiron të martohet me të". Allahu i Madhëruar thotë: "... por ky rast është vetëm për ty, jo për *(të gjithë)* besimtarët.**""**. Ikrime shpjegon: "Domethënë, nuk i lejohet besimtarit që të martohet me një grua pa i dhënë asaj dhuratën martesore (*mehër*). Kjo ishte dispozitë e veçantë për Profetin. Po kështu kanë thënë edhe Muxhahidi, Shabiju dhe të tjerë: nëse një grua ia lë në dorë burrit çështjen e mehrit, atëherë ai, pasi kryen marrëdhënie intime me të, e ka detyrë që t'i japë asaj për mehër një masë të ngjashme me simotrat e fisit të saj. Kështu gjykoi Profeti i Allahut në lidhje me *mehrin* e Bintu Uashiki, kur ajo e la në dorë të burrit masën e mehrit. Kur burri i saj vdiq, ai gjykoi që asaj t'i jepej sa *mehri* i simotrave të saj. Edhe me vdekjen e burrit jepet i njëjti gjykim si në rastin e mësipërm, kur gruaja ia ka lënë në dorë burrit përcaktimin e mehrit. Ky është gjykimi për çdo musliman. Vetëm Profetit i lejohej të martohej pa dhënë mehrin, pa qenë prezent kujdestari i vajzës dhe pa prezencën e dëshmitarëve, siç u përmend në rastin e martesës me Zejneb Bintu Xhahshin, - Allahu qoftë i kënaqur me të!

- "Ne e dimë mirë se çfarë u kemi caktuar atyre në lidhje me gratë dhe me robinjat, që i kanë në pronësinë e vet ..." - Allahu e kufizoi në katër, numrin e grave të lira, me të cilat mund të martohen muslimanët, ndërsa skllave mund të kenë pa përcaktim. Gjithashtu, Ai ka bërë kusht të domosdoshëm për saktësinë e martesës miratimin e kujdestarit ligjor të vajzës, dëshmitarët dhe dhuratën martesore. Ndërsa për Profetin nuk ishin këto kufizime e kushte, në mënyrë që:

- "... kështu, që ti të mos kesh asnjë rëndesë *(në përmbushjen e detyrave të Zotit)*. **Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.**

Ajeti 51

51. Ti je i lirë të largosh kë të duash dhe të afrosh kë të duash prej tyre. Dhe nuk është gjynah për ty ta kthesh atë, nga e cila ke qenë larguar. Kjo është më e mira, që ato të qetësohen shpirtërisht, të mos brengosen dhe të jenë të kënaqura me atë

الجزء الثاني والعشرون سورة الأحزاب

* تُرْجِي مَن تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِيٓ إِلَيْكَ مَن تَشَآءُ ۖ وَمَنِ ٱبْتَغَيْتَ
مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ
وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَآ ءَاتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ
مَا فِى قُلُوبِكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾ لَّا يَحِلُّ لَكَ
ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعْدُ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَٰجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ
حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتَ ٱلنَّبِىِّ
إِلَّآ أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَٰظِرِينَ إِنىٰهُ وَلَٰكِنْ
إِذَا دُعِيتُمْ فَٱدْخُلُوا۟ فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَٱنتَشِرُوا۟ وَلَا مُسْتَـْٔنِسِينَ
لِحَدِيثٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى ٱلنَّبِىَّ فَيَسْتَحْىِۦ مِنكُمْ ۖ
وَٱللَّهُ لَا يَسْتَحْىِۦ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَٰعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ
مِن وَرَآءِ حِجَابٍ ۚ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ
وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا۟ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓا۟ أَزْوَٰجَهُۥ
مِنۢ بَعْدِهِۦٓ أَبَدًا ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾
إِن تُبْدُوا۟ شَيْـًٔا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾

٤٢٥

që ti u jep të gjithave. Allahu e di mirë atë që fshihet në zemrat tuaja. Allahu është i Gjithëditur e shumë i Mëshirshëm.

Shpjegimi i ajetit

- "Ti je i lirë të largosh kë të duash dhe të afrosh kë të duash prej tyre." - Ibn Xheriri ka zgjedhur mendimin që thotë se ajeti është i përgjithshëm dhe bën fjalë jo vetëm për kategorinë e fundit të përmendur, pra, gratë që dëshironin të martoheshin me Profetin pa kërkuar mehrin, por edhe për gratë me të cilat ai ishte martuar dhe me të cilat ai ishte i lirë që të ndante ditët në mënyrë të barabartë, ose jo. Ky është një harmonizim i mirë i të gjitha hadditheve që kanë ardhur për këtë çështje. Nga Aishja përcillet se këtu bëhet fjalë për gratë që iu vetofruan për martesë Profetit, pa kërkuar *mehrin*. Ky ajet flet pikërisht për to dhe tregon se Profeti ishte i lirë të pranonte ose jo, kë të dëshironte. Madje, edhe ato që nuk i kishte pranuar fillimisht, po të dëshironte më pas, mund të martohej me to:

- "Dhe nuk është gjynah për ty ta kthesh atë, nga e cila ke qenë larguar." - Në hadithin e Muadhit, që vjen sërish nga Aishja, ajo thotë: 2153. "Pasi të Dërguarit të Allahut i zbriti ajeti: *"*Ti je i lirë të largosh kë të duash**...***",* ai kërkonte leje prej gruas që kishte ditën (për të shkuar te tjetra)." - "Unë - rrëfen Muadhi - e pyeta: Çfarë i thoshe?" Aishja u përgjigj: "Unë i thosha: 'Nëse kjo gjë varet prej meje, o i Dërguari i Allahut, unë nuk i jap përparësi askujt në lidhje me ty." Ky hadith i sjellë nga Aishja tregon se ndarja e barabartë e ditëve mes grave të tij nuk ishte e detyrueshme për Profetin, ndërsa hadithi i mëparshëm - po nga Aishja - tregon se në ajet bëhet fjalë për gratë që iu vetofruan për martesë Profetit, pa kërkuar dhuratën martesore. Duke bashkuar dy argumentet e sjella nga Aishja, imam Ibn Xheriri del në konkluzionin se ajeti është gjithëpërfshirës dhe bën fjalë edhe për ato gra që iu vetofruan për martesë Profetit, edhe për gratë që ishin tashmë në kurorë me të, me të cilat Profeti ishte i lirë që t'i ndante si të dëshironte ditët mes tyre. Ky opinion i Ibn Xheririt është i mirë dhe i fortë, sepse i harmonizon të gjitha argumentet.

- "Kjo është më e mira, që ato të qetësohen shpirtërisht, të mos brengosen dhe të jenë të kënaqura me atë që ti u jep të gjithave." - Kur ato të mësojnë se, megjithëse Allahu i Madhëruar e ka lënë në dëshirën tënde ndarjen e ditëve mes tyre, ti sërish e bën me drejtësi këtë, atëherë ato do të gëzohen shumë dhe do të jenë edhe më tepër mirënjohëse.

- "Allahu e di mirë atë që fshihet në zemrat tuaja." - Allahu i Madhëruar e di mirë që ju mund të doni më shumë një grua se tjetrën, diçka kjo e pamundur që të evitohet. Imam Ahmedi sjell një hadith të Aishes, e cila ka thënë: 2154. "Profeti i Allahut i ndante ditët me drejtësi e kujdes mes grave të tij, pastaj thoshte: "O Allah. Ky është veprimi im në lidhje me atë që e kam në dorë ta bëj! Mos më qorto në lidhje me atë që është në dorën Tënde, e jo në

timen." Këtu flitet për ndjenjat e zemrës, që mund të jenë më të forta për ndonjërën.

- "Allahu është i Gjithëditur e shumë i Mëshirshëm." - Allahu i di mirë fshehtësitë dhe çdo ndjenjë në shpirtin e njeriut. Ai është shumë i mëshirshëm, që fal, toleron e mbulon të metat e krijesave.

Ajeti 52

52. Prej tani e mbrapa, ty nuk të lejohen më gra të tjera dhe nuk të lejohet që të zëvendësosh ndonjërën nga gratë e tua me një grua tjetër, edhe sikur të të mahnisë bukuria e saj, përveç atyre që i ke në zotërim *(robinjat)*. **Allahu është Mbikëqyrës i çdo gjëje.**

Shpjegimi i ajetit

- "Prej tani e mbrapa, ty nuk të lejohen më gra të tjera ..." - Shumë dijetarë, si Ibn Abasi e të tjerë, kanë thënë se ky ajet zbriti si vlerësim për gratë e Profetit dhe për zgjedhjen e tyre të mirë, kur Profeti u ofroi dy mundësi zgjedhjeje dhe ato zgjodhën Allahun, të Dërguarin e Tij dhe jetën e përjetshme. Për durimin dhe devotshmërinë e tyre, Allahu i Madhëruar e kufizoi Profetin e Tij që të mos martohej më me gra të tjera ose të ndërronte ndonjë prej tyre me një tjetër. Ndërsa për robinjat nuk pati kufizim. Në fakt, më vonë, Allahu i Lartësuar e anuloi këtë gjykim dhe e lejoi Profetin ﷺ që të martohej nëse dëshironte, por megjithatë, ai nuk u martua më, pas kësaj. Kështu, ishte përsëri Profeti ai që i nderoi ato gra, duke mos u martuar më me të tjera. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Aishja, e cila ka thënë: 2155. "Para se të ndërronte jetë i Dërguari i Allahut, Allahu i madhëruar ia lejoi përsëri martesën me gra të tjera." [Tirmidhiu dhe Nesaiu]. Ibn Ebu Hatimi përcjell se Ummu Seleme ka thënë: 2156. "Para se të ndërronte jetë Dërguari i Allahut, Allahu e lejoi të martohej me gra të tjera, sa të dëshironte ai, përveç atyre që Zoti i ndaloi (në Kuran)." Pikërisht për këtë tregon fjala e Allahut të Madhëruar: "Ti je i lirë të largosh kë të duash dhe të afrosh kë të duash prej tyre...". Edhe pse ky ajet është renditur më përpara në Kuran, ai është abrogues i ajetit që vjen më pas. Kjo i ngjan rastit tjetër në suren Bekare, ku ajeti 240: "Ata që janë duke vdekur dhe kanë gra që do t'i lënë pas, le të lënë me testament furnizimin për gratë e tyre për një vit rresht, pa i nxjerrë ato prej shtëpisë. Por, nëse ato dalin vetë, ju nuk merrni gjynah për ato veprime që ato i bëjnë me vetveten. Allahu është i Gjithfuqishëm e i Urtë", është abroguar me ajetin që është renditur përpara tij në renditjen e *mus'hafit*, pra, me ajetin 234: "Kur ata *(burrat)* vdesin dhe lënë gra pas, ato *(gratë)* duhet të presin katër muaj e dhjetë ditë. Kur ato e plotësojnë afatin e tyre të pritjes, nuk është më përgjegjësia juaj *(e kujdestarëve ligjorë të gruas)* se çfarë bëjnë ato me veten e tyre në mënyrë të njerëzishme. Allahu e di hollësisht se çfarë bëni." Tashmë gjykimi në lidhje me ato gra të cilave u vdes burri është që "të presin katër muaj e dhjetë ditë", pikërisht siç u përmend në ajet. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Ibn Xheriri përcjell se Profeti i Allahut e divorcoi Hafsën, por më pas e ktheu përsëri atë. Gjithashtu, ai vendosi që të ndante Seuden, por nuk e bëri, dhe ajo ia dhuroi ditën e saj Aishes. Pastaj ai (Ibn Xheriri) thotë se kjo ndodhi përpara se të zbriste ajeti: "Prej tani e mbrapa...". Për sa i përket faktit se kjo ka ndodhur përpara zbritjes së ajetit, ai është i saktë. Por duhet të theksojmë se nuk kemi nevojë të argumentojmë me një fakt të tillë, sepse ajeti thjesht tregon se Profetit nuk i lejohej të martohej me gra të tjera dhe as të zëvendësonte ndonjë prej tyre me gra të tjera, por nuk tregon se nuk lejohej të divorconte ndonjë prej tyre pa e zëvendësuar me tjetër. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

- "... **e nuk të lejohet që të zëvendësosh ndonjërën nga gratë e tua me ndonjë grua tjetër, edhe sikur të të mahnisë bukuria e tyre, përveç atyre që i ke në zotërim** ..". - Allahu e ndaloi që të zëvendësonte një grua me tjetër, duke e ndarë atë.

- Allahu është Mbikëqyrës i çdo gjëje.

Ajetet 53 - 54

53. O ju që keni besuar! Mos hyni në shtëpitë e Profetit, veçse nëse thirreni për ndonjë gosti dhe *(edhe atëherë)* **jo aq herët sa të rrini duke pritur sa të përgatitet ushqimi! Por, kur të thirreni, hyni dhe kur të keni mbarruar së ngrëni, shpërndahuni e mos qëndroni për biseda me njëri-tjetrin! Vërtet, këto** *(pritja, qëndrimi dhe bisedat e gjata)* **e mundojnë Profetin, por atij i vjen turp** *(t'ju thotë shkoni)*, **kurse Allahu nuk turpërohet t'ju thotë të vërtetën. E kur të kërkoni diçka prej tyre** *(grave të Profetit)*, **kërkojeni pas perdes, sepse kjo është më e pastër për zemrat tuaja dhe për zemrat e tyre! Ju nuk duhet ta mundoni të dërguarin e Allahut, e nuk ju lejohet të martoheni kurrë me gratë e tij, pas tij. Këto janë gjynah shumë i madh tek Allahu.**

54. Allahu di gjithçka, - e bëtë haptazi ose e mbajtët fshehur.

Shpjegimi i ajeteve

Këto janë ajetet e ashtuquajtura të *hixhabit*. Në to ka rregulla dhe ligje të dobishme. Ky është njëri ndër ajetet, për të cilët Umer Ibn Hatabi tha: 2157. "E kam miratuar Zotin tim në tri çështje, ose: më ka miratuar Zoti im në tri çështje...", siç vjen e transmetuar në dy *Sahih*-ët. Kështu, Enesi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se Umeri ka thënë: "Në tri raste mendimi im është përputhur me shpalljen. Njëherë thashë: "O i Dërguari i Allahut! Sikur ta shfrytëzonim vendin e Ibrahimit si vendfalje?" Pastaj zbriti ajeti: "Vendin ku qëndroi Ibrahimi bëjeni vend adhurimi *(namazi)*!"*."* [Bekare, 125]. Edhe për rastin e ajetit të hixhabit, unë thashë: "O i Dërguari i Allahut! Sikur t'i urdhëroje gratë e tua të mbulohen, sepse me to flet edhe i miri, edhe i keqi." Atëherë zbriti ajeti i hixhabit. Një ditë, gratë e Profetit ﷺ u tubuan nga xhelozia ndaj tij dhe unë u thashë: *"*Nëse ai ju divorcon, është Zoti i tij që kujdeset t'i dhurojë atij si zëvendësim gra edhe më të mira se ju*...".* Atëherë zbriti ky ajet (Tahrim, 5)." Në variantin e Muslimit përmendet edhe çështja e robërve të Bedrit, domethënë katër raste. Buhariu sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku (r.a), i cili tregon se Umer Ibn Hatabi tha: 2158. "O i Dërguari i Allahut, te ti vijnë të mirët dhe të këqijtë, ndaj sikur t'i urdhëroje nënat e besimtarëve (gratë e tua) të mbulohen!" Atëherë, Allahu zbriti ajetin e mbulesës.". Ky ajet zbriti mëngjesin e martesës së Profetit me Zejneb Bintu Xhahshin, martesë të cilën e lidhi vetë Zoti i botëve. Kjo ndodhi në muajin Dhul kide të vitit të pestë pas hixhretit. Allahu është më i ditur. Buhariu sjell hadithin tjetër nga Enes Ibn Maliku (r.a), i cili tregon: 2159. "Kur i Dërguari i Allahut u martua me Zejnebe Bintu Xhahshin, ai i ftoi njerëzit në gosti. Ata hëngrën, pastaj po rrinin duke biseduar. Profeti ﷺ donte të ngrihej, por ata nuk largoheshin. Kur pa se ata nuk po ngriheshin, Profeti u ngrit vetë dhe bashkë me të edhe një pjesë e njerëzve, përveç tre personave, të cilët vazhduan të qëndronin aty. Kur Profeti ﷺ u kthye, i gjeti ata sërish brenda. Më vonë, ata u ngritën dhe shkuan, ndaj unë shkova dhe e lajmërova Profetin ﷺ që ata kishin ikur. Ai erdhi dhe hyri brenda. Desha të hyja edhe unë, por ai e lëshoi perden pas. Atëherë, Allahu e zbriti ajetin: *"*O ju që keni besuar! Mos hyni në shtëpitë e Profetit, veçse nëse thirreni për ndonjë gosti..." deri në fund." Hadithin e sjellin gjithashtu Muslimi dhe Nesaiu.

- "O ju që keni besuar! Mos hyni në shtëpitë e Profetit ..." - Ky ishte një mësim dhe këshillë për besimtarët, që kurrë të mos hynin në shtëpitë e Profetit pa lejë, sikundër ndodhte rëndom mes tyre në kohën e injorancës para Islamit. Atëherë, Allahu i Madhëruar u kujdes për këtë umet dhe i urdhëroi për të ruajtur këtë edukatë të vizitës dhe hyrjes në shtëpitë e njëri-tjetrit. Profeti i Allahut ka thënë: 2160. "Kujdes! Mos hyni te gratë e huaja!" Një ensar tha: "O i Dërguari i Allahut, po nëse është kunati?" - "Kunati është si vdekja!", - i tha Profeti ﷺ."

- "... veçse nëse thirreni për ndonjë gosti dhe *(edhe atëherë)* **jo aq herët sa të rrini duke pritur sa të përgatitet ushqimi!" -**

Muxhahidi e të tjerë shpjegojnë: Domethënë, jo të vini aq herët, sa t'ju duhet të prisni sa të përgatitet ushqimi. Kjo është e papëlqyeshme dhe Allahu e ka ndaluar. Ky është argument se është i ndaluar kurioziteti ose ndërhyrja në gjëra që nuk të takojnë, të fusësh hundët ku nuk duhet, të vësh në vështirësi tjetrin ose të shkosh diku i paftuar.

- "Por, kur të thirreni, hyni dhe kur të keni mbarruar së ngrëni, shpërndahuni ..." - "Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton hadithin e saktë se Profeti ﷺ ka thënë: 2161. "Sikur të ftohesha në gosti për një kofshë ose kërci deleje, do të përgjigjesha; nëse do të më dhurohej një kofshë ose kërci, do ta pranoja." [Buhariu]. Por pasi të mbaroni atë për të cilën jeni ftuar, atëherë lehtësojani gjendjen bujtësve dhe largohuni.

- "... e mos qëndroni për biseda me njëri-tjetrin!" - Ashtu siç ndodhi me tre personat, të cilët u harruan në biseda me njëri-tjetrin, sa e vunë në veshtirësi të Dërguarin e Allahut.

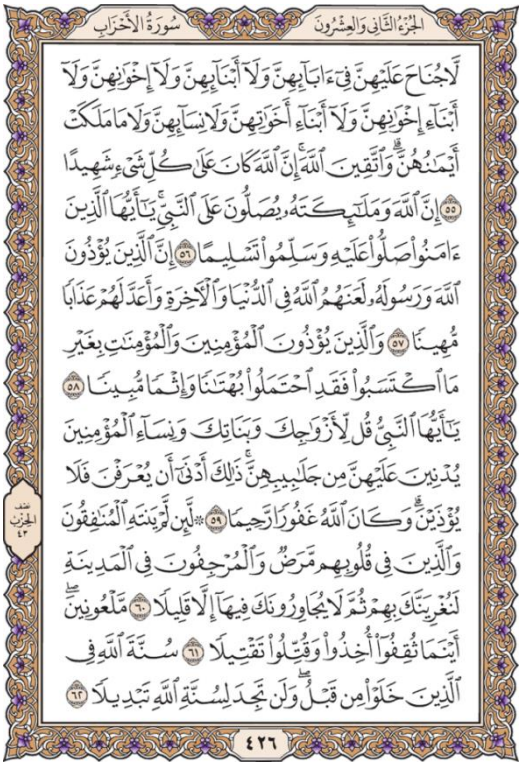
- Vërtet, këto e mundojnë Profetin, por atij i vjen turp, ..." - Thuhet se ajo që e rëndonte atë ishte hyrja në shtëpinë e tij pa kërkuar leje fillimisht, por atij i vinte turp që t'i ndalonte, për shkak të natyrës së tij shumë të butë e turpit që kishte. Ai vazhdoi kështu, derisa Allahu i Lartësuar zbriti ajetet, që e ndalonin nga diçka e tillë.

- "... kurse Allahu nuk turpërohet t'ju thotë të vërtetën." - Prandaj ju qortoi dhe jua ndaloi ato sjellje.

- "E kur të kërkoni diçka prej tyre *(grave të Profetit)*, **kërkojeni pas perdes, ..."** - Në mënyrë që të mos i shihni ato, kur kërkoni diçka, bëjeni pas perdes.

- "... sepse kjo është më e pastër për zemrat tuaja dhe për zemrat e tyre!" - Këto rregulla të hixhabit, që ju caktova, janë më të pastra dhe më të mira për ju.

- "Ju nuk duhet ta mundoni të Dërguarin e Allahut dhe nuk ju lejohet të martoheni kurrë me gratë e tij, pas tij." - Dijetarët janë unanimë në qëndrimin se askujt nuk i

الجزء الثاني والعشرون سورة الأحزاب

لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي ءَابَآئِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ
أَبْنَآءِ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ
أَيْمَٰنُهُنَّ ۚ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا
﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ ۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ صَلُّوا۟ عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ
ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا
مُّهِينًا ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ بِغَيْرِ
مَا ٱكْتَسَبُوا۟ فَقَدِ ٱحْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ
يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا
يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ
وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ
لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَّلْعُونِينَ ۖ
أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى
ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾
الجزء ٢٢
٤٢٦

lejohej që të martohej pas Profetit me ndonjë nga gratë e tij, sepse ato janë gratë e tij në dynja dhe në ahiret dhe sepse ato konsiderohen si nënat e besimtarëve, siç e përmendëm më herët. I Lartësuari thotë se ky është një gjynah shumë i madh.

- "Allahu di gjithçka, - e bëtë haptazi ose e mbajtët fshehur." - Dija e Tij përfshin gjithçka dhe Atij nuk mund t'i fshihet asgjë.

Ajeti 55

55. Nuk është gjynah për gratë të dalin *(pa mbulesë)* **para etërve të tyre, para djemve të tyre, para vëllezërve të tyre, para djemve të vëllezërve të tyre, para djemve të motrave të tyre, para grave të tyre, ose para robërve të tyre. Kijeni frikë Allahun, sepse Allahu është Mbikëqyrës i gjithçkaje.**

Shpjegimi i ajetit

- "Nuk është gjynah për gratë të dalin *(pa mbulesë)* **para etërve të tyre, para djemve të tyre, para vëllezërve të tyre, para djemve të vëllezërve të tyre, para djemve të motrave të tyre ..."** - Allahu i Madhëruar ka veçuar këta të afërm, përpara të cilëve

nuk është detyrë vendosja e hixhabit mbulesës, siç u shtjellua hollësisht në suren Nur, në ajetet tona: "Thuaju besimtarëve të ulin sytë *(para asaj që është e ndaluar)* dhe të ruajnë nderin e tyre, sepse kjo është më e pastër për ta! Allahu di çdo gjë që bëjnë ata. Thuaju besimtareve të ulin sytë *(para asaj që është e ndaluar)* dhe të ruajnë nderin e tyre, të mos i zbulojnë stolitë e tyre, përveç atyre që janë të dukshme! Le të hedhin shamitë mbi kraharorin e tyre dhe të mos ua tregojnë bukuritë e tyre askujt, përveçse burrave të vet, etërve të vet ose etërve të burrave të vet, djemve të vet ose djemve të burrave të vet, vëllezërve të vet ose djemve të vëllezërve të vet, djemve të motrave të veta, ose grave të tyre dhe robëreshave, të cilat i kanë në zotërimin e tyre, ose shërbëtorëve që nuk ndiejnë nevojë për femrat, ose fëmijët që nuk e kanë arritur pjekurinë për gra. Dhe të mos përplasin këmbët për të tërhequr vëmendjen e të tjerëve për stolitë e tyre të fshehta. O ju që keni besuar! Pendohuni të gjithë tek Allahu, që të gjeni shpëtim!" [Nur 30, 31]. Disa selefë kanë pyetur se përse në këto dy ajete nuk janë përmendur daja dhe xhaxhai! Ikrime dhe Shabiu janë përgjigjur: "Nuk janë përmendur xhaxhai dhe daja, sepse ata të dy mund t'ia përshkruajnë bukuritë e saj djemve të tyre (me qëllim martesën me to). Kështu, tek xhaxhai dhe daja, gruaja nuk e heq mbulesën e kokës."

- **"... para grave të tyre ..."** - Nuk është detyrë qëndrimi me hixhab përpara grave muslimane.

- **"... ose para robërve të tyre."** - Bëhet fjalë për skllevërit, meshkuj apo femra qofshin, siç u përmend me herët në hadithet e sjella për këtë çështje.[184]

- **"Kijeni frikë Allahun, sepse Allahu është Mbikëqyrës i gjithçkaje."** - Frikësojuni Allahut haptazi dhe fshehtazi, sepse Ai ju mbikëqyr në çdo gjendje. Atij nuk mund t'i fshihet asgjë. Frikësojuni shikimit të Atij që është Mbikëqyrësi i gjithçkaje.

Ajeti 56

56. Është e vërtetë se Allahu dhe melekët e Tij çojnë salavate për Profetin. O ju që keni besuar! Çoni salavate për të dhe përshëndeteni me selam!

Shpjegimi i ajetit

- **"Është e vërtetë se Allahu dhe melekët e Tij çojnë salavate për Profetin."** - Buhariu sjell hadithin nga Ebu Alije, i cili ka thënë: "Salavatet e Allahut për robin janë lëvdimi i robit mes melekëve në qiell, ndërsa salavatet e melekëve janë lutjet e tyre për robin." Ndërsa Ibn Abasi ka thënë se: *jusal-lûn* do të thotë *juber-rikun*, pra, zbresin bekimin mbi të. Ebu Isa Tirmidhiu përcjell se Sufjan Theuriu dhe dijetarë të tjerë kanë thënë se: salavatet e Zotit janë mëshira e Tij, ndërsa salavati i melekëve është kërkimi i faljes për robërit.

- **"O ju që keni besuar! Çoni salavate për të dhe përshëndeteni me selam!"** - Allahu i Lartësuar tregon për gradën e lartë të robit, adhuruesit dhe lajmëtarit të Tij besnik tek Ai dhe mes parisë të lartë në qiell. Na tregon se vetë Ai e lëvdon të Dërguarin mes melekëve më të afërt në qiell, dhe po kështu melekët luten dhe çojnë salavate për të. Pastaj Allahu i Lartësuar i urdhëron banorët e botës së poshtme që të çojnë salavate dhe selam për Profetin, në mënyrë që të bashkohen lavdërimi në qiell me lavdërimin, salavatet dhe selami që çojnë banorët e Tokës. Kështu, bashkohen lëvdatat, lutjet, salavatet dhe selami i të dyja botëve për këtë Profet të nderuar e të zgjedhur, më të madhin e të gjithë profetëve. Allahu i Lartësuar dhe i Madhëruar na tregon, gjithashtu, se Ai bën salavate edhe për robërit e Tij besimtarë. I Lartësuari thotë: "O ju që keni besuar! Kujtojeni Allahun sa më shpesh dhe madhërojeni Atë mëngjes e mbrëmje! Është Ai që (*jusal-li alejkum*) ju mëshiron ju. Edhe melekët e Tij luten për ju *(që Allahu t'ju falë)*, për t'ju nxjerrë prej errësirave në dritë. Ai është Mëshirëplotë me besimtarët." [Ahzab 41 - 43]. Gjithashtu thotë: "Ne do t'ju sprovojmë ndonjëherë me frikë, me uri, me humbje në pasuri ose në njerëz dhe me pakësim të prodhimit. Por ti

përgëzoji durimtarët - ata që, kur i godet ndonjë e keqe, thonë: "Ne, jemi të Allahut dhe vetëm tek Ai do të kthehemi.". Vetëm këta kanë nga Zoti i tyre (*salauâte*) bekime dhe mëshirë dhe vetëm këta janë të udhëzuarit në rrugën e drejtë." [Bekare 155 - 157]**.** Profeti ﷺ ka thënë: 2162. "Me të vërtetë, Allahu dhe melekët e Tij bëjnë salavate për krahun e djathtë të rreshtave të namazit (ose të luftës)." Në një hadith thuhet: 2163. "Kur Profetit të Allahut i sillej ndonjë pasuri e dhënë si sadaka nga një popull, ai kërkonte falje e lutej për ta. Kur babai im (thotë transmetuesi) i shkoi me sadakanë e tij, Profeti tha duke u lutur: "O Allah, fale (*sal-li*) familjen e Ebu Eufait!" Gruaja e Xhabirit i kërkoi Profetit ﷺ të çonte *salavat* për të dhe për burrin e saj dhe ai tha: 2164. "Allahu bëftë salavate për ty dhe për burrin tënd!" Janë sjellë hadithe *muteuatira* nga Profeti ﷺ, që urdhërojnë për të bërë salavate për të. Në lidhje me mënyrën se si bëhen salavatet për Profetin ﷺ, ne do të përmendim disa prej tyre, në dashtë Allahu i Lartësuar. Atij i kërkojmë ndihmë dhe mbështetje! Buhariu sjell hadithin nga Kab Ibn Uxhrai (Allahu qoftë i kënaqu me të), i cili tregon se dikush pyeti: 2165. "O i Dërguari i Allahut, kemi mësuar si të dërgojmë selam për ju, por si të dërgojmë salavat?" Ai tha: "Thoni: *Allahume sal-li alâ Muhamedin ue alâ âli Muhamed kemâ sal-lejte alâ âli Ibrahime, ineke Hamidun Mexhid. Allahume bârik alâ Muhamedin ue alâ âli Muhamed kemâ barekte alâ âli Ibrahime, ineke Hamidun Mexhid* (O Allah, dërgo salavat mbi Muhamedin dhe familjen e tij, sikurse ke dërguar salavat mbi familjen e Ibrahimit, Ti je i Lavdëruar dhe i Lartësuar! O Allah, bekoje Muhamedin dhe familjen e tij, sikurse ke bekuar familjen e Ibrahimit. Ti je i Lavdëruar dhe i Lartësuar**!)"** Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Kab Ibn Axhrate, i cili ka tregon se, kur zbriti fjala e Allahut: "Është e vërtetë se Allahu dhe melekët e Tij çojnë salavate mbi Profetin. O ju që keni besuar! Çoni salavate mbi të *(Profetin)* dhe përshëndeteni me selam!", ne thamë: 2166. "O i Dërguari i Allahut, kemi mësuar si të dërgojmë selam për ty, por si të dërgojmë salavat për ty? Ai tha: **"***Allahume Sal-li alâ Muhamedin ue alâ âli Muahamed, kemâ sal-lejte alâ Ibrahime ue alâ âli Ibrahime in-neke hamidun Mexhid, ue bârik alâ Muhamedin ue alâ âli Muamed, kema bârakte alâ Ibrahime ue âla âli Ibrahime, in-neke Hamidun Mexhid!*" (O Allah, dërgo salavat mbi Muha-medin dhe familjen e Muhamedit, sikurse ke dërguar salavat mbi Ibrahimin dhe familjen e Ibrahimit, Ti je i Lavdëruar dhe i Lartësuar! O Allah, bekoje Muhamedin dhe familjen e Muhamedit, sikurse ke bekuar Ibrahimin dhe familjen e Ibrahimit. Ti je i Lavdëruar dhe i Lartësuar**!)** Për sa i përket mënyrës se si të japim selam, ajo është treguar në formën e teshehudit, të cilën Profeti ﷺ ua mësonte sahabëve, ashtu sikurse u mësonte suret e Kuranit. Në të, ndër të tjera, thuhet: *Es-Selâmu alejke ejjuhen-Nebiju ue rahmetu-llahi ue bereka-tuh*. [185] Buhariu sjell hadithin nga Ebu Seid Hudriu (Allahu qoftë i kënaqur me të), i cili tregon: "E pyetëm Profetin ﷺ: "O i Dërguari i Allahut, ky është selami për ty, por si të dërgojmë salavate për ty?" Ai tha: "Thoni: *Allahume sal-li ala Muhamedin, abdike ue resulike, kema sal-lejte alâ âli Ibrahime. Ue bârik alâ Muhamedin ue alâ âli Muhamed, kemâ bârakte alâ Ibrahime* (O Allah, dërgo salavat mbi Muhamedin, robin dhe të Dërguarin Tënd, siç ke dërguar salavat mbi familjen e Ibrahimit! Bekoje Muhamedin dhe familjen e Muhamedit siç ke bekuar Ibrahimin)!" Në transmetimin e Lejthit qëndron: "*... ala Muhamedin ue alâ âli Muhamed kemâ bârakte alâ âli Ibrahime* (Bekoje Muhamedin dhe familjen e Muhamedit, siç ke bekuar familjen e Ibrahimit)!" Ndërsa në transmetimin e Jezidit qëndron: "*... kema sal-lejte alâ Ibrahime. Ue bârik alâ Muhamedin ue âli Muhamed kemâ bârakte alâ Ibrahime ue âli Ibrahime* (... siç ke dërguar salavat mbi Ibrahimin. Bekoje Muhamedin dhe familjen

e Muhamedit, siç ke bekuar Ibrahimin dhe familjen e Ibrahimit)!" Imam Muslimi sjell hadithin nga Ebu Mesud Ensariu (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili rrëfen: 2167. "Teksa po rrinim tek Sad Ibn Ubade, erdhi i Dërguari i Allahut. Beshir Ibn Sadi i tha: "Allahu na ka urdhëruar të dërgojmë salavat për ty, o i Dërguari i Allahut. Si vallë, të dërgojmë salavat për ty?" I Dërguari i Allahut heshti, aq sa dëshiruam të mos e kishte pyetur. I Dërguari i Allahut pastaj tha: "Thoni: *Allahume sal-li alâ Muhamedin ue alâ âli Muhamed, kemâ sal-lejte alâ âli Ibrahim; ue bârik alâ Muhamedin, ue alâ âli Muhamed, kemâ bârekte alâ âli Ibrahime, fil âlemine, in-neke hamidun mexhid* (O Allah, dërgo salavat mbi Muhamedin dhe familjen e Muhamedit, siç ke dërguar salavat mbi familjen e Ibrahimit! Bekoje Muhamedin dhe familjen e Muhamedit siç ke bekuar familjen e Ibrahimit, ndër të gjitha krijesat në botë. Ti je i Lavdëruar dhe i Lartësuar)**.** Ndërsa si të dërgoni përshëndetje (*tehijat*) tanimë e dini."**"** Ngjashëm me këtë version e sjellin edhe Ebu Daudi, Tirmidhiu, Nesaiu dhe Ibn Xheriri prej Malikut. Tirmidhiu ka thënë që ky hadith është *hasen sahih*. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Mesud el Bedri, se ata thanë: 2168. "O i Dërguari i Allahut, kemi mësuar si të dërgojmë selam për ty, por si të dërgojmë salavat për ty?" Ai tha: "Thoni: *Allahume sal-li alâ Muhamedin ue alâ âli Muhamed kemâ sal-lejte ...* .". Ngjashëm me këtë version ka sjellë edhe Shafiu një hadith në *Musned*-in e tij nga Ebu Hurejra. Me këtë hadith, Imam Shafiu mbështet mendimin e tij se është detyrë për namazfalësin që të çojë salavate për Profetin e Allahut në teshehudin e fundit, madje nëse nuk e bën, namazi i tij është i pasaktë. Mendimi se salavatet për Profetin janë detyrë, mbështetet edhe nga kuptimi i drejtpërdrejtë i ajetit, i cili është shpjeguar pikërisht me këtë hadith nga një grup prej sahabëve, prej të cilëve Ibn Mesudi, Ebu Mesud el Bedri dhe Xhabir Ibn Abdilahi. Ndërsa nga tabiinët përmendim Shabiun, Ebu Xhafer el Bakirin dhe Mukatil Ibn Hajanin. Nuk është përcjellë ndonjë mendim tjetër i imam Shafiut dhe i pasuesve të medhhebit të tij. Po këtë mendim ka pasur edhe imam Ahmedi së fundmi. Në fakt, mendimi më i saktë është se ky është njëri prej mendimeve e sjella të Imam Ahmedit, sepse shumica e tyre janë për mendimin e kundërt. Sidoqoftë, mendimi se salavatet janë detyrë gjatë namazit shfaqet dhe kuptohet qartë nga kumti i drejtpërdrejtë i haditheve; Allahu është më i ditur! Imam Shafiu, - Allahu e mëshiroftë! - ishte i mendimit se salavatet për Profetin ﷺ janë detyrë dhe ky ka qenë një mendim i përhapur dhe i pranuar mes dijetarëve të hershëm dhe atyre të mëvonshëm. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja për çdo mirësi që na dhuron! Nuk është transmetuar ndonjë qëndrim unanim i kundërt as në kohët e hershme dhe as në kohët e mëvonshme. Ndër argumentet që e mbështesin këtë mendim është edhe hadithi tjetër, të cilin e sjellin imam Buhariu, imam Ahmedi, Ebu Daudi dhe Tirmidhiu, i cili e ka konfirmuar si të saktë. Një hadith vjen edhe nga Nesaiu, Ibn Huzejme dhe Ibn Hibani në *Sahih*-ët e tyre, prej Harimete Ibnu Shurejhi, me *sened* nga Fadalete Ibn Ubejdi (r.a), i cili ka thënë: 2169. " Profeti i Allahut dëgjoi një burrë që ishte duke u lutur në namaz, i cili nuk e madhëroi e lavdëroi fillimisht Allahun dhe nuk çoi salavate për Profetin përpara lutjes. Atëherë, Profeti i Allahut tha: "U nxitua ky në lutjet e tij." Pastaj e ftoi atë dhe tha: "Kur falni namazin dhe luteni, fillojeni duke madhëruar dhe përlëvduar Allahun Krenar dhe të Lartësuar. Më pas, çoni salavate për Profetin, dhe pastaj luteni për çfarë të dëshironi." Ibn Xheriri sjell hadithin nga Junus ibn Hababi, i cili ka thënë: 2170. "Ne mbajtëm një hytbe në Persi. Gjatë hytbes (Junus ibn Hababi) tha: "Është e vërtetë se Allahu dhe melekët e Tij çojnë salavate mbi Profetin. O ju që keni besuar! Çoni salavate mbi të *(Profetin)* dhe përshëndeteni me selam!" Pastaj tha: "Më ka treguar dikush që e ka

dëgjuar Ibn Abasin të thotë: "Kështu është shpallur dhe ne i thamë, ose, njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut, kemi mësuar si të dërgojmë selam për ty, por si të dërgojmë salavat për ty? Ai tha: "Thoni: *Allahume sal-li alâ Muhamedin ue alâ âli Muhamed kemâ sal-lejte alâ Ibrahime ue âli Ibrahim, in-neke ĥamidun Mexhid; uerĥam Muhameden ue âle Muhamedin kemâ rahimte âle Ibrahime in-neke Hamidun Mexhid. Ue bârik alâ Muhamedin ue alâ âli Muhamed kemâ bârekte âlâ Ibrahime ineke hamidun mexhid.* (O Allah, dërgo salavat mbi Muhamedin dhe familjen e tij, sikurse ke dërguar salavat mbi familjen e Ibrahimit, Ti je i Lavdëruar dhe i Lartësuar! O Allah, mëshiroje Muhamedin dhe familjen e tij, sikurse ke mëshiruar familjen e Ibrahimit. Ti je i Lavdëruar dhe i Lartësuar**!** O Allah, bekoje Muhamedin dhe familjen e tij, sikurse ke bekuar Ibrahimin dhe familjen e Ibrahimit. Ti je i Lavdëruar dhe i Lartësuar)**!"** Në këtë hadith mbështetet ai që është me mendimin se lejohet që të lutesh për mëshirë për Profetin, sikurse është edhe mendimi i shumicës. Këtë e mbështet edhe hadithi me nomadin, i cili tha: 2171. "O Zot, më mëshiro mua dhe Muhamedin dhe mos mëshiro asnjë tjetër, përveç nesh!" Ndërsa Profeti i Allahut tha: "Me të vërtetë, kërkove të ngushtosh atë që është e gjerë." Ebu Isa Tirmidhiu sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, se Profeti i Allahut ka thënë: 2172. "Njerëzit më të afërt me mua në Ditën e Kijametit janë ata të cilët më së shumti çojnë salavate për mua." Këtë e ka sjellë vetëm Tirmidhiu, që ka thënë se është hadith *hasen garib*. Ismail el Kadiu përcjell nga Ubej Ibn Keabi, dhe ky nga i ati, i cili ka thënë: 2173. "Profeti i Allahut dilte në mes të natës dhe thoshte: "Erdhi *er-raxhife* (tronditësja), që e ndjek *er-radife* (tronditësja tjetër). Erdhi vdekja, me gjithë çka në të!" Ubeji tha: "O i Dërguari i Allahut! Unë falem gjatë natës dhe një të tretën e namazit tim e veçoj vetëm për salavatet për ty." Atëherë, Profeti i Allahut tha: "Bëje gjysmën." Unë i thashë: "A ta bëj për ty gjysmën e lutjeve të mia?" Profeti ﷺ tha: "Bëji dy të tretat." - "A t'i bëj të gjitha lutjet salavate për ty?" - "Atëherë, Allahu do të t'i falë të gjitha gjynahet." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Tufejl Ibn Ubeji, ky nga i ati, se: 2174. "Një burrë i tha Profetit ﷺ: "Po sikur unë t'i bëj të gjitha lutjet (salavatet) e mia për ty, o i Dërguari i Allahut?" Ai i tha: "Atëherë, Allahu do të të mjaftojë për gjithçka që të shqetëson dhe të intereson, në lidhje me dynjanë dhe ahiretin tënd." Imam Muslimi, Ebu Daudi, Tirmidhiu dhe Nesaiu sjellin hadithin nga Ebu Hurejra (r.a.), se Profeti i Allahut ka thënë: 2175. "Ai që çon një herë salavat për mua, Allahu çon 10 herë salavat për të." Tirmidhiu ka thënë se ky hadith është *hasen sahih*. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Talhate Ensari, i cili rrëfen: 2176. "Një agim, Profeti i Allahut ishte i kënaqur në shpirt, gjë e cila shprehej në fytyrën e tij. Njerëzit i thanë: "O i Dërguari i Allahut, sot ke aguar i lumtur shpirtërisht, aq sa kjo duket në fytyrën tënde.". Ai tha: "Po, është e vërtetë. Mua më erdhi një vizitor nga Zoti im krenar dhe i Lartësuar dhe më tha: "Ai që bën një herë të vetme salavat për ty nga ymeti yt, Allahu i Madhëruar ka për t'i shkruar atij 10 të mira, ka për t'i fshirë 10 gjynahe, ka për ta ngritur në 10 grada dhe ka për të bërë salavate për të, njëlloj si ai salavat që bën për Profetin." Ky është një *isnad* i mirë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Alij Ibn Husejn, e ky nga i ati se Profeti i Allahut ka thënë: 2177. "Koprrac është ai i cili, kur dëgjon që përmendem unë, ai nuk çon salavate për mua." Kështu e ka sjellë Tirmidhiu. Gjithashtu, Tirmidhiu sjell hadithin nga Ebu Hurejra, i cili rrëfen se Profeti i Allahut ka thënë: 2178. "I përçmuar është ai njeri që nuk çon salavate për mua kur përmendet emri im. I përçmuar është ai njeri i cili e arrin muajin e ramazanit dhe në mbyllje të tij, atij nuk i falen gjynahet. I përçmuar është ai njeri që arrin pleqërinë e dy prindërve të tij dhe ata nuk bëhen shkak që ai të hyjë në Xhenet (me përkujdesin për ta)". Ai thotë se ky

është një hadith *hasen garib*. Buhariu sjell nga Ebu Hurejra në *Edebul Mufred* një hadith të ngjashëm *merfuan*, pra, që ia atribuon Profetit ﷺ. Ky hadith dhe ai para tij tregojnë se salavatet për Profetin ﷺ janë *uaxhib*, sa herë që përmendet emri i tij. Ky është mendimi i një grupi dijetarësh, mes të cilëve Tahaui, El Hulejmi etj. Ndërsa të tjerë janë të mendimit se salavatet për Profetin ﷺ janë detyrë bëhen një herë në atë vend ku përmendet Profeti ﷺ. Kur ndodh më shumë se një herë, është e pëlqyeshme, por jo e detyrueshme, me kuptimin që, nëse nuk e bën, nuk ngarkohesh me gjynah. Këtë mendim e mbështet hadithi që sjell Tirmidhiu nga Ebu Hurejra, i cili tregon se Profeti ﷺ ka thënë: 2179. "Çdo popull që ulet në një kuvend dhe nuk përmendin Allahun dhe as nuk bëjnë salavate për Profetin, ai takim ka për të qënë dëshpërim për ta në Ditën e Kijametit. Nëse Zoti dëshiron, i ndëshkon dhe nëse dëshiron, i fal ata." Disa dijetarë kanë thënë se salavatet për Profetin ﷺ janë detyrë vetëm një herë gjatë gjithë jetës. Në këtë mënyrë e ke zbatuar urdhrin e ajetit. Ndërsa më shumë se një herë është e pëlqyeshme. Megjithatë, ky është mendim i çuditshëm, sepse ka hadithe që urdhërojnë për të bërë salavate për Profetin ﷺ në kohë dhe raste të ndryshme. Kjo do të thotë që salavatet për Profetin në disa raste janë të detyrueshme e në disa të tjera të pëlqyeshme. Kështu, për shembull, jemi urdhëruar të bëjmë salavate për të në kohën kur thirret ezani për namaz. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Amër Ibn Asi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili tregon se e ka dëgjuar Profetin ﷺ të thotë: 2180. "Kur të dëgjoni muezinin, përsërisni fjalët që thotë ai, pastaj bëni salavate për mua, ngase kush bën salavate për mua një herë, Allahu do të bëjë salavate për të dhjetë herë. Pastaj kërkojini Allahut për mua gradën e *Uesile*-s. Ajo është pozitë në Xhenet, që i takon vetëm një robi të Allahut. Kam shpresë të jem unë ai. Ai, që për mua kërkon *Uesilen*, do ta gëzojë ndërmjetësimin tim." Hadithin e kanë sjellë imam Muslimi, Tirmidhiu, Ebu Daudi dhe Nesaiu prej Kab Ibn Alkames. Gjithashtu, në momentin kur hyjmë në xhami dhe kur dalim prej xhamisë, është e ligjëruar të bëjmë salavate për Profetin ﷺ, sipas hadithit që sjell Imam Ahmedi nga Fatimeja, bija e Profetit ﷺ, e cila tregon: 2181. "Kur Profeti i Allahut hynte në xhami, bënte salavat dhe selam, pastaj thoshte: "*Allahume igfir li dhunubi ueftaĥ li ebuâbe raĥmetik* (O Allah, m'i fal gjynahet dhe m'i hap dyert e mëshirës Tënde!). Kur dilte nga xhamia, bënte salavate dhe selam, pastaj thoshte: "*Allahume igfir li dhunubi ueftaĥ li ebuâbe fadlik!* (O Allah, m'i fal gjynahet dhe m'i hap dyert e mirësive të Tua." Salavate për Profetin ﷺ bëhen dhe në namazin e xhenazes. Sipas Sunetit, pas tekbirit të parë lexohet surja Fatiha, pas tekbirit të dytë bëhen salavate për Profetin ﷺ, pas të tretit bëhen lutje për të vdekurin dhe pas tekbirit të katërt thuhet: "*Allahume lâ taĥrimnâ exhrahu ue lâ teftin-nâ bea'dehu*! (O Zot, mos na privo nga shpërblimi i tij (i të vdekurit) dhe mos na sprovo ne pas tij). Gjithashtu, salavate për Profetin bëhen edhe mes tekbireve të namazit të Bajramit. Po ashtu në përfundimin e lutjes së *Kunutit*, siç shënon Nesaiu në *Sunen*-in e tij. Është e pëlqyeshme, e inkurajuar dhe e urdhëruar të shpeshtohen sa më shumë salavatet për Profetin gjatë ditës dhe natës së xhuma. Po ashtu edhe gjatë vizitës së varrit të tij. Jemi njoftuar se salavatet dhe selami i shkojnë atij, siç transmetohet thënia e tij: 2182. "Me të vërtetë, Allahu ka melekë, që shëtisin nëpër Tokë dhe më transmetojnë mua selamin nga umeti im." Hadithin e sjell Imam Ahmedi nga Ibn Mesudi. E sjell gjithashtu edhe Nesaiu. Gjithashtu, kanë thënë se është e pëlqyeshme të bëhen salavate për Profetin kur përmendet Allahu gjatë therjes së Kurbanit, duke marrë si argument ose si një tregues, që mund të mbështetesh, fjalën e Allahut të Lartësuar: "A nuk e ngritëm lart emrin tënd?" Shumë mufesirë e kanë shpjeguar duke thënë që, këtu Allahu i Madhëruar e përgëzon Profe-

tin e Tij: Sa herë do të përmendem Unë, do të përmendesh edhe ti së bashku me Mua. Megjithatë, shumica e dijetarëve janë kundër mendimit për të bërë salavate për Profetin kur përmendet Allahu gjatë therjes së bagëtive. Ata thonë se kurbani është vepër kur duhet përmendur Allahu i Lartësuar si një i vetëm, ashtu sikurse përmendet gjatë ngrënies së ushqimit, marrëdhënieve intime e në vepra të tjera, që përcillen në Sunetin e Profetit ﷺ. Në asnjë rast të tillë nuk është përmendur që, së bashku me përmendjen e Allahut, të bëhen edhe salavate për Profetin ﷺ. Është e lejueshme që të bëhen salavate edhe për njerëzit e tjerë, përveç profetëve, nëse përmenden së bashku me Profetin tonë ﷺ, siç thuhet në hadithin: 2183. "*Allahume sal-li alâ Muhamedin ue âli Muhamedin ue ezuâxhihi ue dhurijetih*! (O Allah, bëj salavat për Muhamedin dhe familjen e tij, mbi gratë e tij, dhe pasardhësit e tij." Këtë e mbështet fjala e Allahut të Lartësuar: "Merr prej pasurisë së tyre sadaka, që t'i pastrosh dhe t'i dëlirësh, dhe *(sal-li)* lutu për ta, sepse me të vërtetë *(salâtuke)* lutja jote është burim qetësie për ta. Allahu dëgjon dhe di gjithçka." [Teube 103]. Gjithashtu, në dy *Sahih*-ët shënohet se: 2184. "Kur Profetit të Allahut i sillej ndonjë pasuri e dhënë si sadaka nga një popull, ai kërkonte falje e lutej për ta. Kështu, kur babai im i shkoi me sadakanë e tij, Profeti tha duke u lutur: "O Allah, fale (sal-li) familjen e Ebu Eufait!" Shumica e dijetarëve janë të mendimit se nuk lejohet të bësh salavat për dikë tjetër, veç profetëve, sepse kjo mënyrë lutjeje tashmë është bërë shenjë dalluese vetëm për profetët. Për këtë arsye, kur përmendet (për shembull) Ebu Bekri, nuk thuhet: "*sal-Allahu aleji",* pra, salavatet e Zotit qofshin mbi të. Edhe pse kuptimi do të ishte i saktë, - pasi salavatet janë thjesht lutje për të përmendurin, - tashmë një lutje e tillë është e posaçme për profetët e Zotit. Gjithashtu nuk lejohet të thuhet: 'Muhamedi *azze ue xhel-le* (u krenaroftë e u lartësoftë!), edhe pse kuptimi mund të jetë i saktë. Nuk ka dyshim se Muhamedi është krenar, figurë e lartë dhe një profet madhështor, por "*azze ue xhel-le"* tashmë është shndërruar në një formulim që thuhet vetëm pas përmendjes së Allahut Krenar dhe të Lartësuar e nuk lejohet të thuhet për dikë tjetër. Për sa u përket argumenteve që sjellin nga Kurani dhe Suneti dhe faktit se Profeti ﷺ ka bërë salavate për familjen e Ebu Eufas ose për Xhabirin dhe gruan e tij, për këto tekste duhet shpjeguar se ato ishin thjesht lutje të Profetit për ta. Domethënë, nuk ishte diçka e veçantë dhe treguese se për familjen e Ebu Eufas ose Xhabirin dhe gruan e tij lejohet të bëhen salavate. Ky është shpjegim i mirë në lidhje me temën. Ndërsa për sa i përket selamit për jo profetët, Shejh Muhamed el Xhuejni ka thënë: "Një pjesë e kolegëve tanë të medhhebit Shafi janë të mendimit se edhe selami është njëlloj si salavatet, domethënë, nuk lejohet të thuhet pasi përmendet emri i dikujt tjetër veç profetëve. Edhe selami, ashtu si salavatet, thuhet në mënyrë të veçuar vetëm kur përmenden profetët. Kështu, për shembull, nuk thuhet "Aliu *alejhis-selam*". Në lidhje me këtë gjykim, janë njëlloj, si të vdekurit ashtu edhe të gjallët. Ndërsa kur flet drejtpërdrejt me dikë, mund të thuhet: "*selamun alejke* ose *selamun alejkum*, ose *es-selamu alejke* ose *es-selamu alejkum*. Kjo është një përshëndetje unanimisht e pranuar dhe e lejueshme. Madje, kjo është përshëndetje e ligjëruar në Islam." Megjithatë, tashmë janë të njohura disa formulime, që kanë nxjerrë disa shkruajtës dhe kopjues librash, të cilët, kur përmendet Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të!), thonë: "*alejhis-selam*", duke e dalluar kështu nga shokët e tjerë të Profetit; ose e veçojnë atë me lutjen: "*ker-remellahu uexhheh*" (Allahu e bekoftë fytyrën e tij!). Sidoqoftë, edhe pse kuptimi është i saktë dhe i lejuar në vetvete, ai nuk duhet përdorur në mënyrë të veçantë vetëm për një sahab. Është e detyrueshme që, në lidhje me këtë çështje, të gjykohen të gjithë me barazi, se përndryshe, veçimin me të tilla shprehje, që tregojnë madhërim ose nderim

më të spikatur për dikë, do ta meritonte më shumë Ebu Bekri, Umeri dhe Uthmani (r.a), më shumë sesa Aliu, - Allahu qoftë i kënaqur me të gjithë ata! Neueuiu ka thënë: "Është mirë që, nëse bën salavate për Profetin ﷺ, të bësh edhe selamin, dhe jo të kufizohesh vetëm me njërën prej tyre; pra, të mos thuash vetëm *sal-lallahu alejhi*, ose të thuash vetëm: "*alejhis-selam*". Kjo fjalë e thënë nga Imam Neveviu është pikërisht shpjegimi i drejtpërdrejtë i këtij ajeti, pra, fjalës së Allahut të Lartësuar: "Çoni salavate për të *(Profetin)* dhe përshëndeteni me selam!". Domethënë, më parësore është që të thuhet: *sal'Allahu alejhi ue sel-lem*!

Ajetet 57 - 58

57. Ata që fyejnë *(përmes veprave e fjalëve të ulëta)* **Allahun dhe të dërguarit e Tij, i ka mallkuar Allahu në këtë jetë e në jetën tjetër dhe ka përgatitur për ta një dënim poshtërues.**

58. Dhe ata që i mundojnë besimtarët dhe besimtaret pa të drejtë, e kanë ngarkuar veten me një gjynah shumë të madh.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata që fyejnë *(përmes veprave e fjalëve të ulëta)* **Allahun dhe të dërguarit e Tij, i ka mallkuar Allahu në këtë jetë e në jetën tjetër dhe ka përgatitur për ta një dënim poshtërues."** - Allahu i Madhëruar kërcënon e paralajmëron frikshëm të gjithë ata që fyejnë e nuk respektojnë madhërinë e Tij, duke kundërshtuar urdhëresat e Tij dhe që nuk i ndahen kësaj rrugeje të keqe. Po kështu i kërcënon edhe ata të cilët fyejnë Profetin e Tij, duke trilluar e shpifur për të gjëra të paqena, - Allahu na ruajtë nga këto rrugë të frikshme të humbjes! Duke shpjeguar këtë ajet, Ikrima thotë se ka zbritur e flet për *musauirin*-ët (ata që pikturojnë krijesa nga bota shtazore) [186]. Ndërsa në dy Sahihët vjen hadithi nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti ﷺ u ka treguar që Allahu ka thënë: 2185. "I biri i Ademit më fyen Mua, kur ai shan kohën, sepse Unë jam koha (Zoti i saj); në dorën Time është çdo çështje; Unë rrotulloj natën dhe ditën." Kështu veprohej në kohën e injorancës paraislamike: njerëzit shanin kohën dhe çfarë ndodhte në të, duke thënë: "Kohë e poshtër, që na solli këto fatkeqësi!" Ata ia atribuonin kohës veprat dhe caktimin e Allahut dhe e shanin atë. Në fakt, Ai që përcakton gjithçka që të ndodhë në çdo kohë është Allahu i Madhëruar, prandaj Ai e ndaloi këtë veprim të shëmtuar. Kështu e ka shpjeguar Shafiu, Ebu Ubejde etj. Disa të tjerë janë të mendimit se ky ajet flet për ata që përfolën martesën e Profetit me Safijen, bijën e Hujej Ibn Ahtabit. Megjithatë, ajeti është i përgjithshëm dhe përfshin të gjitha rastet e atyre që fyejnë Profetin e Zotit. Pa dyshim fyerja e Profetit konsiderohet edhe si fyerje për Zotin e Madhëruar. Ashtu sikurse edhe ai që i rrespekton dhe i bindet Profetit, në fakt ka rrespektuar dhe i është bindur Allahut Krenar dhe të Lartësuar. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mugafel el Muzenij, se Profeti i Allahut ka thënë: 2186. "Kini frikë Allahun në lidhje me sahabët e mi! Mos i fyeni e të flisni keq për ta pas meje! Ai që i do ata, në fakt, i do për hir të dashurisë që ka për mua dhe ai që i urren, në fakt, i urren sepse më urren edhe mua. Ai që i fyen ata, më ka fyer mua dhe ai që më fyen mua, ka fyer Allahun. Dijeni se, për atë që fyen Allahun, pritet që Ai ta rrëmbejë me ndëshkim." Hadithin e ka sjellë edhe Tirmidhiu.

- "Ata që mundojnë *(fyejnë e shpifin për)* **besimtarët dhe besimtaret pa të drejtë, ata e kanë ngarkuar veten me një gjynah shumë të madh."** - Ata që shpifin për besimtarët, kur ata janë të pastër, për këta i Lartësuari thotë që: "...e kanë ngarkuar veten me një gjynah shumë të madh." Kjo konsiderohet shpifje e rëndë. Ndër më fatzinjtë që hyjnë në këtë kërcënim janë, së pari, mohuesit e besimit të vërtetë dhe të Muhamedit, të gjithë pa përjashtim. Pastaj janë *rafiditë* (shiitët), të cilët shpifin, fyejnë e mallkojnë sahabët e Profetit të Allahut, kur Vetë Zoti i botëve ka dëshmuar për sahabët se janë të pastër dhe të mbrojtur.

Ata flasin për sahabët tërësisht ndryshe nga përshkrimi që Zoti i Madhëruar ka bërë për ta. Allahu i Lavdëruar na ka thënë se Ai është i kënaqur nga muhaxhirët dhe ensarët dhe i ka lëvduar ata në shumë ajete në Kuran, ndërsa këta fatzinj, injorantë të shëmtuar e pa mend në kokë, i fyejnë shpifin dhe i akuzojnë sahabët, ata besimtarë të zgjedhur, për gjëra që kurrë nuk i kanë bërë. Këta të mjerë janë me zemra e mendje të përmbysura, fyejnë e shajnë ata që janë të lëvduar e të mirë dhe lëvdojnë ata që janë të poshtër e të devijuar. Ebu Daudi sjell hadithin nga Ebu Hurejra: 2187. "E pyetën njëherë: "O i Dërguari i Allahut, çfarë konsiderohet përgojim (*gibet*)? Ai tha: "Ta përmendësh vëllanë për diçka që ai e urren." - "Po sikur ajo të jetë e vërtetë dhe ai ta ketë vërtet atë cilësi?" - "Nëse ajo fjalë është e vërtetë, atëherë konsiderohet përgojim, ndërsa nëse nuk është e vërtetë, ajo konsiderohet shpifje." Kështu e ka sjellë edhe Tirmidhiu, që ka thënë se është hadith *hasen sahih.* Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Aishja, që tregon se Profeti i Allahut u tha njëherë shokëve të tij: 2188. "Cila është *ribaja* (fajdeja) më e keqe tek Zoti?" - "Allahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më mirë." Ai tha: "*Ribaja* më e keqe është shkelja e cenimi i nderit të muslimanit." Pastaj lexoi: "Ata që i mundojnë besimtarët dhe besimtaret pa të drejtë, e kanë ngarkuar veten me një gjynah shumë të madh." [187]

Ajetet 59 - 62

59. O Profet! Thuaju grave e bijave të tua dhe grave besimtare, që të hedhin mbulesën! Kjo është mënyra më e mirë që ato të njihen dhe që askush të mos i ngacmojë. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

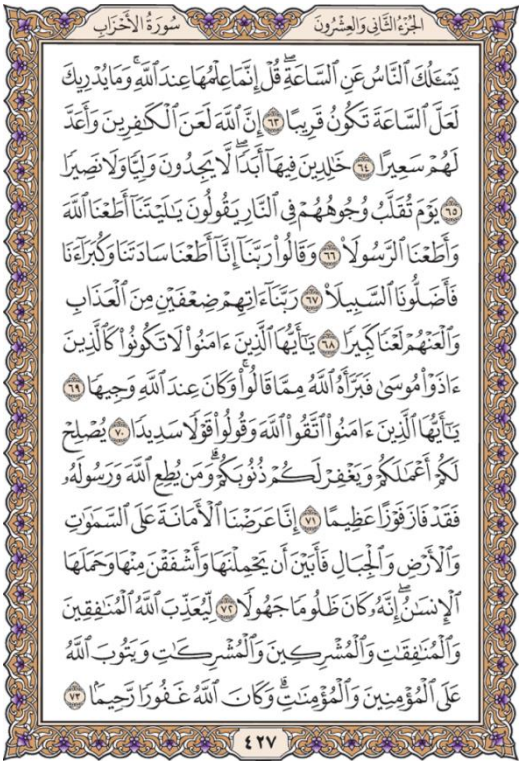
60. Sigurisht, nëse hipokritët, ata që kanë sëmundje në zemrat e tyre dhe ata që përhapin gënjeshtra në Medine, nuk ndalen, Ne do të bëjmë që ti të dominosh mbi ta e pastaj ata nuk do të rrinë më në të, vetëm se për një kohë të shkurtër.

61. Ata do të jenë të mallkuar. Kudo që të ndeshen, do të kapen dhe do të vriten.

62. Ky qe Ligji i Allahut edhe ndër popujt e hershëm. Ligjin e Allahut askush nuk mund ta ndryshojë.

Shpjegimi i ajeteve

- "O Profet! Thuaju grave e bijave të tua dhe grave besimtare, që të hedhin mbulesën!" - Allahu i Madhëruar e urdhëron Profetin e Tij që t'u drejtojë këtë urdhër grave besimtare, në mënyrë të veçantë grave dhe vajzave të tij, për nderin dhe gradën e tyre të lartë, që të hedhin mbulesën, që të dallohen në këtë mënyrë nga pamja dhe zakonet e grave të kohës së injorancës dhe të dallohen nga skllavet e robinjat. *El xhilbab* është mbulesa që hidhet sipër shamisë së kokës (*himar*). Kështu e kanë shpjeguar Ibn Mesudi, Ubejde, Katade dhe të tjerë. Ai i ngjan sot asaj që quhet *izâr*. El Xheuheriu shpjegon se *xhilbab*-i është manteli që hidhet mbi rrobat e trupit. Ali Ibn Talha përcjell nga Ibn Abasi: "Allahu i Madhëruar i urdhëroi gratë besimtare që, kur të dalin nga shtëpitë e tyre për ndonjë nevojë, të mbulojnë fytyrën me *xhilbab*, që hidhet sipër kokës, dhe të nxjerrin vetëm një sy për të parë." Muhamed Ibn Sirini rrëfen: "Kur e pyeta Ubejdete Selmanin rreth fjalës së Allahut të Lartësuar: "O Profet! Thuaju grave e bijave të tua dhe grave besimtare që të hedhin mbulesën!" - ai, duke shpjeguar, mbuloi fytyrën dhe kokën dhe shfaqi veçse syrin e majtë." Ndërsa Ikrima shpjegon: "Dome-thënë, gruaja duhet të mbulojë qafën dhe gjoksin me *xhilbab*, që hidhet sipër kokës, deri tek gjoksi." Ibn Ebu Hatimi përcjell fjalën e Umu Selemete: "Kur zbriti ky ajet, gratë e ensarëve dilnin nga shtëpitë e tyre dhe ecnin aq qetësisht, si të kishin mbi kokat e tyre zogj (e mos i trembnin). Veshjet që hidhnin sipër ishin të zeza." Zuhriu është pyetur për veshjen e skllaveve dhe tha se ato, e kanë detyrë të vënë vetëm shaminë e kokës (*himar*), por jo *xhilbab* (pra, mbulesën që hidhet mbi kokë dhe mbulon fytyrën dhe gjoksin).

الجزء الثاني والعشرون سورة الأحزاب

يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ عَنِ ٱلسَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ
لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ وَأَعَدَّ
لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا
﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ
وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا
فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا ﴿٦٧﴾ رَبَّنَـٰٓ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ
وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ
ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُوا۟ ۚ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾
يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ
لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ
فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا
ٱلْإِنسَـٰنُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ
وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَـٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ
عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٣﴾
٤٢٧

- "Kjo është mënyra më e mirë që ato të njihen dhe që askush të mos i ngacmojë." - Muxhahidi shpjegon: "Ato hidhnin *xhilbabin*, që të njiheshin se ishin gra të lira (jo skllave e robinja), në mënyrë që askush prej njerëzve të prishur e imoralë të mos i ngacmonte."

- "Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." - Në lidhje me veprat e kryera përpara, në kohën e injorancës, kur ato nuk kishin dituri. Në vijim, Allahu i Lartësuar kërcënon e paralajmëron munafikët, të cilët shfaqin besimin dhe fshehin mohimin e mosbindjen:

- "Sigurisht, nëse hipokritët, ata që kanë sëmundje në zemrat e tyre dhe ata që përhapin gënjeshtra në Medinë, nuk ndalen, Ne do të bëjmë që ti të dominosh mbi ta e pastaj ata nuk do të rrinë më në të, vetëm se për një kohë të shkurtër." - Këtu bëhet fjalë për munafikët, të cilët i kanë zemrat të sëmura me dyshime dhe pasiguri, por edhe me sëmundjet e epsheve dhe shfrenimit. Allahu i Lartësuar i përshkruan ata edhe si *murxhifun*, pra, njerëz që reklamojnë fuqinë e qafirëve, për të frikësuar muslimanët dhe për të ulur moralin e tyre, ata që përhapin lajme të rreme e frikësuese, si: "Erdhën ushtritë të na shfarosin, erdhën armiqtë" etj. Duke kërcënuar këta, i Lartësuari thotë se nëse ata nuk heqin dorë nga veprat e tyre të poshtra, nëse nuk rreshtin dhe nuk ndalen nga ligësitë që ata bëjnë dhe në të cilat ftojnë, ose nga sharja e Islamit dhe muslimanëve, ose nga reklamimi i forcës së qafirëve për të frikësuar muslimanët, ose nga përçmimi për forcën e muslimanëve dhe fuqinë e tyre, ose nga ngacmimi i besimtarëve dhe nxitja e tyre për poshtërsi, ose shumë e shumë gjynahe e poshtërsi që burojnë nga këta fatzinj, atëherë: "Ne do të bëjmë që t'i të dominosh mbi ta...". Ali Ibn Ebu Talha sjell shpjegimin nga Ibn Abasi: "Do të bëjmë të sundosh e kesh pushtet mbi ata." Pra, do të të urdhërojmë që t'u shpallësh luftë dhe t'i vrasësh ata, duke të dhënë dorë të lirë mbi ata. Pastaj ata nuk do të rrinë më në të, pra, në Medinë, përveçse një kohë të shkurtër."

- Ata do të jenë të mallkuar. - Edhe gjatë qëndrimit për aq pak kohë në Medinë, kjo do të jetë gjendja e tyre, ata do të jenë e do të ndihen si të larguar, të dëbuar,

- "Kudo që të ndeshen, do të kapen dhe do të vriten *(pa mëshirë).*" - Për shkak të poshtërimit e nënçmimit që do t'i mbulojë dhe për shkak të numrit të tyre të vogël, ata do të kapen dhe do të vriten pa mëshirë.

- "Ky qe Ligji i Allahut edhe ndër popujt e hershëm." - Ky është vendimi i Zotit për munafikët, kur ata rebelohen me hipokrizinë e tyre dhe shfaqin veprat e poshtra, që dëshmojnë mohimin e tyre. Allahu i Madhëruar do të bëjë që besimtarët të triumfojnë mbi ta, duke i shkatërruar planet e tyre.

- "Ligjin e Allahut askush nuk mund ta ndryshojë." - Ligji i Allahut për të mposhtur e poshtëruar munafikët nuk ka për të ndryshuar kurrë.

Ajetet 63 - 68

63. Njerëzit të pyesin për Orën *(e Kijametit).* **Thuaj: "Atë e di vetëm Allahu." E ku**

mund ta dish ti, ajo *(Ora)* **ndoshta është afër!**

64. Allahu i ka mallkuar jobesimtarët dhe për ta ka përgatitur një zjarr të ndezur fort.

65. Aty do të mbesin përgjithmonë dhe nuk do të gjejnë asnjë që t'i mbrojë a t'i ndihmojë.

66. Ditën kur fytyrat e tyre të përmbysen në Zjarr ata do të thonë: "Të mjerët ne! Ah sikur t'i ishim nënshtruar Allahut dhe t'i ishim bindur të Dërguarit!"

67. Do të thonë gjithashtu: "O Zoti ynë! Ne iu bindëm udhëheqësve dhe të parëve tanë dhe ata na humbën nga rruga *(e drejtë)*.".

68. O Zoti ynë! Jepu atyre Dënim të dyfishtë dhe mallkoji ata me një Mallkim të madh!

Shpjegimi i ajeteve

- "Njerëzit të pyesin për Orën *(e Kijametit)*. **Thuaj: "Atë e di vetëm Allahu."** - Allahu i Lartësuar e udhëzon Profetin e Tij Muhamed që, nëse njerëzit e pyesin rreth Kijametit, ai t'i udhëzojë ata që të kuptojnë se kjo dituri është vetëm e Allahut Krenar dhe të Lartësuar dhe askush tjetër veç Tij, nuk di për këtë çështje, siç thotë i Lartësuari në suren Araf, e cila është një sure që ka zbritur në Mekë. Po kështu thotë edhe në këtë sure, e cila është medinase. Pra, për ata që pyesnin për kohën e Kijametit, përgjigjja ka qenë e njëjtë në të dyja epokat, si në atë mekase, edhe në atë medinase: ajo është dije që e ka vetëm Allahu i Madhëruar dhe është Ai që do ta bëjë atë të ndodhë. Allahu i Lartësuar na ka njoftuar se ajo është afër.

- "E ku mund ta dish ti, ajo *(Ora)* **ndoshta është afër!"** - Siç thotë në ajetin tjetër: "U afrua Ora dhe Hëna u ça." [Kamer 1]. Ose: "Gjithnjë e më shumë po u afrofet njerëzve Dita e Llogarisë, por ata nuk i kushtojnë vëmendje dhe i shmangen *(besimit të vërtetë)*." [Enbija 1], ose: "Erdhi *(është afruar)* urdhri i Allahut *(kijameti)*." [Nahl 1]. Më pas i Lartësuari thotë:

- "Allahu i ka mallkuar jobesimtarët ..." - Allahu i ka përjashtuar ata nga mëshira e Tij. Këtë ka përgatitur Zoti për ta në jetën e ahiretit.

- "... dhe për ta ka përgatitur një zjarr të ndezur fort." - Ata do të qëndrojnë përjetësisht në zjarr dhe nuk kanë për të dalë kurrë prej tij.

- "Aty do të mbesin përgjithmonë dhe nuk do të gjejnë asnjë që t'i mbrojë a t'i ndihmojë." - Askush nuk mund t'i shpëtojë ata nga ndëshkimi, të cilin do ta vuajnë pandërprerë dhe përjetësisht.

- "Ditën kur fytyrat e tyre të përmbysen në Zjarr ata do të thonë: "Të mjerët ne! Ah sikur t'i ishim nënshtruar Allahut dhe t'i ishim bindur të Dërguarit!" - Ata do të tërhiqen zvarrë me fytyrë dhe do të flaken në Xhehenem. Kur t'u bjerë ky ndëshkim poshtërues e i dhimbshëm, ata do të thonë: "Ah, të mjerët ne, sikur t'i bindeshim Allahut dhe të Dërguarit të Tij në dynja!" Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur i përshkruan ata në Ditën e Ringjalljes: "Atë ditë, keqbërësi do të kafshojë duart e veta dhe do të thotë: "Oh, i mjeri unë! Sikur të kisha ndjekur udhën e drejtë së bashku me Profetin!" Ah! I mjeri unë! Sikur të mos e kisha bërë mik aksh njeri! Në të vërtetë, ai më largoi mua prej udhës së drejtë *(të Zotit)* pasi më pati ardhur *(qartësisht dhe plotësisht)*. Shejtani është veçse tradhëtar për njeriun." [Furkan 27 - 29]. Ose: "Ata që nuk besojnë do të donin të ishin myslimanë." [Hixhr 2]. Po kështu, i Lartësuari na tregon se, në atë gjendje, ata do të dëshironin shumë të ishin prej besimtarëve, prandaj do të nxjerrin justifikime:

- "Do të thonë gjithashtu: "O Zoti ynë! Ne iu bindëm udhëheqësve dhe të parëve tanë dhe ata na humbën nga rruga *(e drejtë)*.".- Tausi shpjegon: 'Domethënë, iu bindën udhëheqësve, më të mëdhenjve të tyre. Pra, e ka fjalën për dijetarët dhe më të nderuarit, që u dëgjohet fjala mes tyre." Ibn Ebu Hatimi sjell këtë shpjegim: "Ne pasuam udhëheqësit tanë, ndoqëm dijetarët e këqij dhe iu kundërvumë Profetit dhe rrugës së tij." Me gjithë këto justifikime, kur shohin se nuk kanë dobi, ata vijojnë dhe thonë:

- "O Zoti ynë! Jepu atyre Dënim të dyfishtë ..." - Ndëshkim për mohimin e tyre, por edhe për devijimin, që na shkaktuan.

- "... dhe mallkoji ata me një Mallkim të madh!" - Disa e kanë lexuar këtë ajet: *lea'nen kebira,* pra, "me mallkim të madh", ndërsa disa të tjerë e kanë lexuar: *lea'nen kethira,* pra, "me mallkime të shumta". Kjo është e ngjashme me hadithin e sjellë nga Ebu Bekër Sidiku (Allahu qoftë i kënaqur me të), që i tha Profetit ﷺ: "Më mëso një dua, që ta bëj gjatë namazit." Profeti ﷺ i tha: "Thuaj: *Allahume in-ni dhalemtu nefsi dhulmen kethiran (ose kebiran) ue lâ jagfiru dhunube il-la ente, fagfir li magfireten min indike, uerhamni, in-neke entel gafururrahim* (O Allah, unë e kam rënduar veten time me padrejtësi të shumta (ose të mëdha), dhe gjynahet nuk i fal kush përveç Teje, prandaj, më fal mua me faljen Tënde dhe më mëshiro, se Ti je Falësi i Madh e Mëshirëplotë!)." Domethënë, vjen me të dyja versionet: *kebira* (të mëdha) dhe *kethira* (të shumta). Kuptimi i tyre është i saktë dhe njeriu është i lirë të zgjedhë cilën të dëshirojë, por jo t'i bashkojë dhe të thotë, për shembull: "*dhulmen kethiran kebiran*" (gjynahe të shumta, të mëdha), por të thotë secilën mënyrë më vete, njëherë njërën e njëherë tjetrën.

Ajeti 69

69. O ju që keni besuar! Mos u bëni si ata që e munduan Musain! Allahu dëshmoi pastërtinë e tij nga ajo që ata thanë. Ai qe me pozitë të lartë tek Allahu.

Shpjegimi i ajetit

- "O ju që keni besuar! Mos u bëni si ata që e munduan Musain! Allahu dëshmoi pastërtinë e tij nga ajo që ata thanë." - Buhariu sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të), se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë: 2189. "Musai ﷺ ka qenë i turpshëm dhe, nga turpi, ruhej të mos i zbulohej asnjë pjesë trupi. Disa *benu israilë* e ofenduan dhe thanë: "Ai me siguri ka ndonjë mangësi në lëkurë, përndryshe nuk do ta fshihte lëkurën kaq shumë: ose është zgjebosur, ose ka fryrje të organeve gjenitale, ose ndonjë sëmundje tjetër." Por Allahu deshi ta nxirrte të pastër Musain nga shpifjet e tyre. Një ditë, kur Musai shkoi të lahej i vetëm, i vendosi rrobat e veta në një gur. Pasi u la, shkoi të merrte rrobat, por guri filloi të largohej së bashku me rrobat e tij. Musai mori shkopin e vet dhe ndoqi gurin duke thirrur: "Rrobën time, o gur! Rrobën time, o gur!" Derisa arriti përballë një grupi benu israilësh, të cilët e panë Musain të zhveshur, në formën më të përsosur, siç e kishte krijuar Allahu, dhe kështu u rrëzuan shpifjet e tyre. Kur e arriti gurin, Musai e mori rrobën e tij dhe e goditi gurin me shkop." Ebu Hurejra vazhdon: "Betohem në Allah, se në atë gur ende duken shenjat e atyre goditjeve: tri, katër ose pesë goditje. Për këtë gjë flet ajeti: *"*O ju që keni besuar! Mos u bëni si ata që e munduan Musain! Allahu dëshmoi pastërtinë e tij nga ajo që ata thanë. Ai qe me pozitë të lartë tek Allahu.*"*. Këtë hadith e ka përmendur vetëm Imam Buhariu dhe jo Muslimi. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, i cili rrëfen: 2190. "Kur Profeti i Allahut po shpërndante plaçkën e luftës (në Hunejn), një burrë tha: "Me këtë shpërndarje nuk është synuar kënaqësia e Allahut ..." - "O armik i Allahut, - i thashë, - për Zotin, kam për t'i treguar Profetit për atë që the!" Vërtet, unë ia tregova këtë Profetit të Allahut. Fytyra e tij u skuq, por tha: "Allahu e mëshiroftë Musain, sepse ai është fyer edhe më rëndë se kaq, por bëri durim!" Kështu e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi në *Sahih*-ët e tyre.

- "Ai qe me pozitë të lartë tek Allahu." - Ai kishte gradë të lartë tek Allahu Krenar dhe i Lartësuar. Disa selefë kanë thënë se: sa herë që ai i kërkonte diçka, Allahu gjithmonë ia jepte atë. Megjithatë, atij iu bë e ditur se nuk mund ta shihte Zotin Krenar dhe të Lartësuar në këtë dynja. Disa të të tjerë kanë thënë se, për shkak të prestigjit dhe gradës së lartë që ai kishte tek Zoti i Lartësuar, atij iu pranua ndërmjetësimi për vëllain e vet Harunin, që të ishte profet së

bashku me të. Vërtet, Allahu iu përgjigj lutjes së tij, sikurse thotë i Lartësuari: "Nga mëshira Jonë i dhamë *(si ndihmës)* edhe vëllanë e tij Harunin, si Profet." [Merjem 53].

Ajetet 70 - 71

70. O ju që keni besuar! Kini frikë Allahun dhe thoni fjalë të drejta,

71. që Ai t'ju mundësojë të bëni vepra të mira dhe t'ju falë gjynahet! Kush i bindet Allahut dhe të Dërguarit të Tij, ka arritur mirësinë më të madhe.

Shpjegimi i ajeteve

- "O ju që keni besuar! Kijeni frikë Allahun dhe thoni fjalë të drejta, që Ai t'ju mundësojë të bëni vepra të mira dhe t'ju falë gjynahet!" - Allahu i Lartësuar i urdhëron robërit e Tij të sinqertë, që ta adhurojnë Atë me përkushtim të lartë. Ai i porosit që ta adhurojnë Atë njëlloj siç do ta adhuronin nëse do ta shihnin, sepse edhe nëse nuk e shohin, Ai i sheh ata. Ai i porosit ata që, gjithashtu, të thonë gjithmonë fjalë të drejta, pra, fjalë të vërteta, jo devijuese e jo mashtrime. Ai premton se, nëse bëjnë diçka të tillë, Ai ka për t'i shpërblyer ata, duke ua rregulluar të gjitha punët dhe duke u dhënë sukses, duke ua bërë mbarë që të bëjnë vepra të mira, në mënyrë të vazhdueshme; u premton, gjithashtu, se do t'ua falë gjynahet e shkuara dhe ato që mund të bëjnë në të ardhmen. Ai ka për t'u inspiruar vazhdimisht një pendim të sinqertë.

- "Kush i bindet Allahut dhe të Dërguarit të Tij, ka arritur mirësinë më të madhe." - Kështu do të ndodhë, sepse ata do të shpëtohen nga zjarri i Xhehenemit dhe do të përfundojnë në mirësitë e përjetshme të Xhenetit. Kjo është fitorja e madhe. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Musa el Eshariu, që thotë se: 2191. "Profeti i Allahut fali njëherë namazin e drekës me ne. Pas faljes, ai u kthye nga ne, na bëri me shenjë me dorë që të uleshim dhe ne u ulëm. Atëherë ai tha: "Allahu i Lartësuar më ka urdhëruar mua, që unë t'ju urdhëroj ju për devotshmëri: t'ia keni frikën Allahut dhe të thoni fjalë të drejta dhe të mira". Pastaj ai shkoi tek pjesa e grave dhe u tha: "Allahu i Lartësuar më ka urdhëruar mua, që unë t'ju urdhëroj ju të jeni të devotshme ndaj Allahut, t'i frikësoheni Atij dhe gjithmonë të thoni fjalë të drejta dhe të mira." Ikrima ka thënë: "Fjala e drejtë, e cila përmendet në këtë hadith është: "*La Ilâhe il'Allah*", pra, fjala e teuhidit, besimi i pastër, monoteizmi." Të tjerë kanë thënë që është fjala e vërtetë, jo e gënjeshtërt. Ka edhe mendime të tjera dhe të gjitha janë të sakta, si shpjegim i këtij ajeti.

Ajetet 72 - 73

72. Ne ua ofruam Amanetin qiejve, Tokës dhe Maleve, por nuk pranuan ta merrnin përsipër atë dhe u frikësuan prej tij. E mori njeriu. Pa dyshim, ai qe i padrejtë dhe i paditur.

73. Allahu do t'i ndëshkojë hipokritët dhe hipokritet, idhujtarët dhe idhujtaret, dhe do t'i falë besimtarët dhe besimtaret. Allahu Falës i Madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne ua ofruam Amanetin qiejve, Tokës dhe Maleve, por nuk pranuan ta merrnin përsipër atë dhe u frikësuan prej tij. E mori njeriu. Pa dyshim, ai qe i padrejtë dhe i paditur." - Aufiu përcjell nga Ibn Abasi shpjegimin e fjalës *el emâne* (amanet): "Amaneti është bindja ndaj Allahut të Madhëruar. Kështu, Allahu i Lartësuar ua ofroi qiejve, Tokës dhe maleve amanetin, pra, urdhrin për përmbushjen e bindjes ndaj Tij, përpara se t'ia ofronte këtë njeriut. Këto krijesa treguan përunjësisht dobësinë e tyre dhe pamundësinë për ta mbajtur peshën dhe përgjegjësinë e këtij amaneti. Allahu i Madhëruar i tha Ademit: "Unë ua paraqita këtë amanet, për ta çuar në vend, qiejve, Tokës dhe maleve, por ato nuk pranuan ta merrnin përsipër. A do ta marrësh ti përsipër përmbushjen e tij, me gjithçka që ai përmban?" Ademi tha: "O Zot, po çfarë përmban ky amanet?" - "Nëse bën mirë, ke për t'u shpërblyer, por nëse bën keq, ke për t'u ndëshkuar." Atëherë Ademi e pranoi ta mbante peshën e këtij amaneti. Për këtë flet fjala e Allahut të Lartësuar: "E mori njeriu. Pa dyshim, ai qe i

padrejtë dhe i paditur." Ibn Xheriri sjell hadithin nga Seid Ibn Xhubejri, se Ibn Abasi ka thënë: "Nuk zgjati më shumë sesa koha nga ikindia deri në aksham, që Ademi të gabonte." Edhe Muxhahidi, Seid Ibn Xhubejri, Dahaku, Hasen el Basriu etj, kanë thënë se *amaneti* ishte pikërisht përmbushja e detyrave, urdhëresave dhe porosive të Zotit. Të tjerë kanë thënë se amaneti ishte angazhimi për t'iu bindur Allahut. Po ashtu kanë thënë se amaneti është feja, kufijtë dhe dispozitat e vendosura nga Allahu; ose pastrimi ritual (gusuli) nga xhunubllëku, ose falja e namazit, agjërimi dhe pastrimi ritual (*gusul*) nga xhunubllëku. Të gjitha këto mendime janë të përafërta dhe kanë një të përbashkët: amaneti është pranimi i urdhëresave, ndalesave dhe ligjeve të Zotit, me kushtin e vendosur prej Tij. Pra, ai që i përmbush ato dhe i zbaton me përpikmëri dhe sinqeritet, do të shpërblehet, ndërsa ai që i braktis dhe i shpërfill ato, do të ndëshkohet. Kështu, njeriu e pranoi këtë amanet, edhe pse ishte i dobët dhe i paditur, përveç atyre që Zoti ua priu mbarë dhe u dha sukses për ta përmbushur atë. Vetëm Allahut i kërkojmë ndihmë e mbështetje. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ibn Abasi, se Profeti ka thënë: 2192. "Vdekja në luftë në rrugën e Zotit i fal e fshin të gjitha gjynahet (ose tha: "fal çdo gjë, përveç mospërmbushjes së amanetit"). Mosmbajtësi i amanetit do të sillet në atë botë dhe do t'i thuhet: "Përmbushe amanetin, që more përsipër!". Ai do të thotë: "E si mund ta përmbush tani, o Zot, kur ajo botë tashmë nuk është më?!" Do t'i thuhet përsëri: "Përmbushe amanetin, që more përsipër!" - "E si mund ta përmbush tani, o Zot, kur ajo botë tashmë nuk është më?!" - "Përmbushe amanetin, që more përsipër!" - "E si mund ta përmbush tani, o Zot, kur ajo botë tashmë nuk është më?!" Atëherë do të thuhet: "Merreni atë dhe hidheni në humnerën Hauije (të Xhehenemit)!" Kështu, atë do ta hedhin në Hauije dhe ai do të bjerë në humnerë, derisa të mbërrijë në fund të saj, ku do ta gjejë amanetin që nuk e mbajti, në formën e tij. Ai do ta ngrejë, do ta hedhë mbi qafën e supet e tij dhe do të niset të ngjisë përpjetën e Xhehenemit. Atëherë kur mendon se po ia del, do t'i rrëshqasin këmbët dhe do të rrëzohet sërish në humnerë. Kështu do të vazhdojë përjetë e pafundësisht." Dhe amaneti që duhet përmbushur është amaneti i faljes së namazit, amaneti i agjërimit, amaneti i marrjes së abdesit, amaneti për të folur veçse të vërtetën. Ndër më të rëndësishmet janë amanetet e njerëzve, që u ke dhënë besën për t'i përmbushur." Unë takova El Berain dhe i thashë: "A e dëgjon çfarë thotë vëllai yt, Abdullahi?" Ai tha: "Të vërtetën ka thënë." Lidhje me amanetin dhe përmbushjen e tij ka edhe hadithi që Imam Ahmedi e sjell nga Hudhejfe (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili ka thënë: 2193. "I Dërguari i Allahut ﷺ na ka rrëfyer për dy gjëra, njërën prej të cilave e pashë, kurse tjetrën po e pres. Ai na ka thënë: "Besnikëria (mbajtja e amanetit) zbriti në thelbin e zemrës së burrave; pastaj zbriti Kurani dhe ata mësuan prej Kuranit; më vonë edhe prej Sunetit." Pastaj, duke na rrëfyer për humbjen e besnikërisë, tha: "Njeriu do të bjerë në gjumë dhe atëherë do t'i merret besnikëria prej zemrës së tij, saqë do t'i mbesin vetëm shenjat, si ato shenjat e zjarrit. Kur të bjerë në gjumë sërish, prapë do t'i merret, duke i lënë shenjë si ajo flluska që krijon prushi kur të bie e rrokulliset në këmbë: e sheh të fryrë, porse brenda nuk ka asgjë. (Këtu mori një guralec dhe e rrokullisi nëpër këmbë) Njerëzit do të merren me shitblerje, por pothuajse askush nuk do të jetë besnik, saqë do të thuhet: "Në filan fis është një njeri besnik!" Po ashtu, njeriut do t'i thuhet: "Sa i fuqishëm, sa i zgjuar e sa i mençur, porse në zemër nuk ka besim as sa fara e sinapit." Hudhejfe vazhdon: "Pata arritur një kohë kur nuk brengosesha me kë bëja shitblerje, për sa kohë që ishte musliman, sepse Islami e ndalonte atë *(nga mashtrimi)*, e, nëse ishte i krishterë *(e më mashtronte)*, atë *(të drejtën)* do të ma kthente udhëheqësi *(me të drejtën që i jep ligji)*. Ndërkaq, sot nuk bëj

shitblerje, përveçse me filanin e filanin." [Buhariu dhe Muslimi]. Është përcjellë tek ne ndalesa që të betohesh për amanetin, pra, të thuash: "Pasha amanetin (për besë)!" Ebu Daudi sjell hadithin nga Burejde, e ky nga i ati (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2194. "Ai që betohet "për amanetin" nuk është prej nesh." Këtë hadith e ka sjellë vetëm Ebu Daudi.

- "Allahu do t'i ndëshkojë hipokritët dhe hipokritet, idhujtarët dhe idhujtaret ..." - Njeriu u ngarkua për të përmbushur detyrimet ndaj Zotit dhe pikërisht në lidhje me përmbushjen ose jo të tyre do të merret në llogari. I Lartësuari do t'i ndëshkojë hipokritët dhe hipokritet, të cilët shfaqin besimin, nga frika prej besimtarëve, por brenda në zemër fshehin mosbesimin, duke pasuar rrugën e të humburve. Ai do t'i ndëshkojë edhe "idhujtarët dhe idhujtaret", të cilët si jashtë, edhe brenda në zemër kanë mohimin e besimit të vërtetë, idhujtarinë, kundërshtimin e profetëve dhe të rrugës së tyre.

- "... dhe do t'i falë besimtarët dhe besimtaret." - Allahu e ngarkoi njeriun me amanetin për të kryer detyrimet ndaj Tij, për të mëshiruar besimtarët, ata të cilët patën besim të pastër për Allahun, melekët, shpalljet dhe profetët e Tij, e adhuruan dhe punuan në bindje ndaj Tij. Pastaj i Lavdëruari thotë:

- "Allahu Falës i Madh e Mëshirëplotë."

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Ahzab. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja për të gjitha mirësitë e Tij!

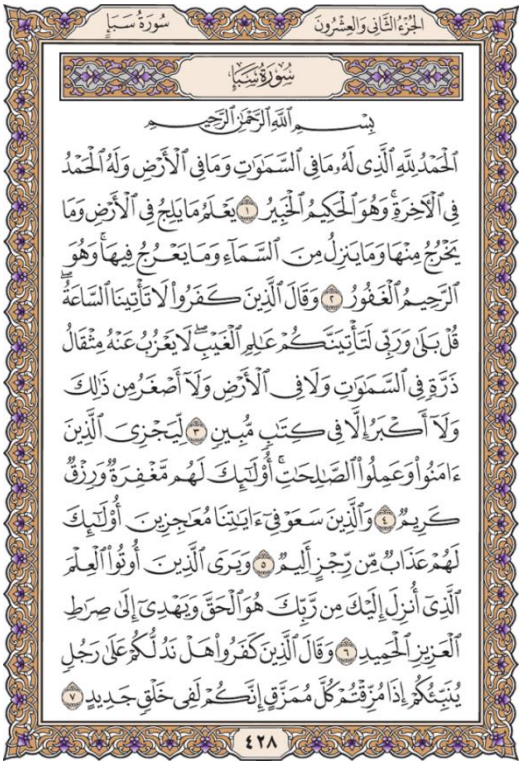
Surja 34 El Sebe' *(mekase)* **54 ajete**

Kjo është sure e shpallur në Mekë, përveç ajetit 6, që është zbritur në Medinë. Ajo ka ardhur pas sures Lukman.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 2

1. I lavdëruar qoftë Allahu, të Cilit i përket ç'ka në qiej dhe ç'ka në Tokë! I lavdëruar qoftë Ai në botën tjetër! Ai është i Urti, i Gjithëdituri.

2. Ai e di çfarë hyn në tokë dhe çfarë del prej saj, çfarë zbret prej qiellit e çfarë ngjitet në të; Ai është Mëshirëploti, Falësi i Madh.

Shpjegimi i ajeteve

- "I lavdëruar qoftë Allahu, të Cilit i përket ç'ka në qiej dhe ç'ka në Tokë! I lavdëruar qoftë Ai në botën tjetër! Ai është i Urti, i Gjithëdituri." - Allahu i Lartësuar na përshkruan Veten e Tij dhe faktin që Atij i takon lavdërimi i plotë, i përhershëm në dynja dhe në ahiret. Allahu i Madhëruar është Bamirësi dhe Ai që kujdeset për krijesat në dynja dhe në ahiret. Ai është Gjykuesi, i Cili administron dhe rregullon çështjet e krijesave të Tij; Ai është i Vetëm dhe pa ortak në këtë pushtet: "Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me të drejtë. Vetëm Atij i takon i gjithë lavdërimi në këtë botë dhe në botën tjetër. Vetëm Atij i takon gjykimi dhe tek Ai do të ktheheni të gjithë." [Kasas 70]. Të gjithë janë prona e Tij, janë nën sundimin

dhe mbretërimin e Tij, janë robër e krijesa, të cilët e kanë detyrë që ta adhurojnë Atë. Të gjithë i janë nënshtruar pushtetit dhe vullnetit të Tij. Nuk ka zot tjetër, nuk ka krijues, mbretërues, pronar të gjithçkaje veç Tij, nuk ka të adhuruar që meriton të gjitha adhurimet e krijesave, përveç Tij. Ai është i Urti, për fjalët dhe veprat e Tij, në Sheriatin me të cilin i ka ngarkuar njerëzit që të jetojnë, ta adhurojnë dhe të punojnë sipas tij dhe në kaderin që Ai ka vendosur, pra, në ligjin e krijimit dhe funksionimit të kësaj ekzistence. Ai është i Gjithëdituri, që di gjithçka rreth krijesave të Tij. Atij nuk i fshihet asgjë. Për Të asgjë nuk është e fshehtë, por është e ditur në hollësi.

- "Ai e di çfarë hyn në tokë dhe çfarë del prej saj ..." - Ai e di se çfarë hyn në tokë, si farërat, të cilat mbulohen dhe fshihen në thellësitë e saj, dhe e di mirë atë që del prej tokës, di numrin e filizave që dalin prej saj, mënyrën se si ato çelin, di me hollësi se si funksionon gjithçka.

- "... dhe çfarë zbret prej qiellit e çfarë ngjitet në të ..." - Ai e di çfarë zbret nga qielli, di për pikat e ujit ose të 'rizkut', që Zoti zbret në Tokë për krijesat. Gjithashtu, Ai e di mirë çfarë ngjitet lart në qiell, siç janë veprat e mira të njerëzve.

- "Ai është Mëshirëploti, Falësi i Madh." - Ai është Mëshirëplotë për robërit e Tij, është Falësi i madh, që mbulon gjynahet e atyre që pendohen sinqerisht tek Ai dhe të cilët i mbështeten në mënyrë korrekte.

Ajetet 3 - 6

3. Ata që nuk besojnë, thonë: "Ora *(e Kijametit)* **nuk ka për të ardhur kurrë!" Thuaj: "Po, betohem në Zotin tim! Atë patjetër do t'jua sjellë Ai që e di të fshehtën. Atij nuk mund t'i fshihet asnjë thërrmijë në qiej a në tokë, madje as më e vogël e as më e madhe se ajo. Çdo gjë është shënuar në Librin e qartë."**

4. Ai do t'i shpërblejë ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira. Për këta ka falje dhe shpërblim bujar.

5. Ndërsa ata që luftojnë kundër argumenteve Tona, do të kenë dënimin më të keq dhe të dhembshëm.

6. Ata të cilëve u është dhënë dituri, e shohin qartë se kjo që të është shpallur ty nga Zoti yt, është e vërteta dhe ajo të udhëzon për në rrugën e Ngadhënjimtarit, të Lavdëruarit.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata që nuk besojnë, thonë: "Ora nuk ka për të ardhur kurrë!" Thuaj: "Po, betohem në Zotin tim! Atë patjetër do t'jua sjellë Ai që e di të fshehtën." - Ky është njëri nga tri ajetet në të gjithë Kuranin, ku Profeti urdhërohet që të betohet në Zotin e Tij të Madhërishëm, se Dita e Premtimit është e vërtetë, ringjallja dhe llogaria përpara Tij janë gjithashtu të vërteta. Këto ajete janë: "Ata kërkojnë t'u tregosh: "A është e vërtetë ajo?". Thuaj: "Po, betohem në Zotin tim! Ajo është mëse e vërtetë, dhe ju nuk do të mund t'i shmangeni"." [Junus 53]. I dyti është ajeti në këtë sure dhe i treti është: "Mohuesit pretendojnë se nuk do të ringjallen kurrë. Thuaju: "Po, betohem në Zotin tim! Patjetër do të ringjalleni dhe do t'ju paraqitet gjithçka që keni bërë. Kjo është e lehtë për Allahun." [Tegabun 7]. Më pas, i Lartësuari thotë diçka që e përforcon edhe më shumë këtë pohim, që të mos kesh asnjë dyshim në të:

- "Atij nuk mund t'i fshihet asnjë thërrmijë në qiej e as në tokë dhe as më e vogël e as më e madhe se ajo. Çdo gjë është shënuar në Librin e qartë." - Allahut nuk mund t'i fshihet asgjë. Të gjitha krijesat janë brenda diturisë së Tij. Atij nuk i fshihet asnjë thërrmijë, sado e vogël qoftë ajo. Kështu, edhe për kockat e njerëzve, skeletet e tyre, edhe nëse treten tërësisht, Allahu Krenar dhe i Lartësuar e di se ku prehen ato, e di se ku kanë përfunduar ato thërrmija nga të cilat ato përbëhen dhe të cilat mund të jenë tretur, shpërndarë dhe zhdukur nëpër tokë. Ai është i Plotpushtetshëm që t'i rikthejë e t'i ribashkojë ato, ashtu sikurse i krijoi ato për herën e parë.

Më pas, i Lartësuari na qartëson urtësinë e Tij në lidhje me ringjalljen:

- "Ai do t'i shpërblejë ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira. Për këta ka falje dhe shpërblim bujar." - Më pas, i Lartësuari thotë:

- "Ndërsa ata që luftojnë kundër argumenteve Tona, do të kenë dënimin më të keq dhe më të dhembshëm." - Ata të cilët pengojnë njerëzit nga rruga e Allahut të Lartësuar, refuzojnë profetët, duke i konsideruar mashtrues dhe trillues të pavërtetash, do të kenë dënimin më të keq dhe më të dhembshëm. Urtësia e parë e ringjalljes së krijesave është: që Allahu t'i shpërblejë fatbardhët, të cilët e kanë besuar drejt të vërtetën dhe që t'i ndëshkojë fatzinjtë, që kanë refuzuar besimin e vërtetë dhe jetën sipas tij. Sikurse thotë: "Nuk janë njëlloj banorët e Xhenetit me banorët e Xhehenemit! Banorët e Xhenetit janë të fituarit." [Hashr 20]. Ose: "Ne nuk e krijuam qiellin dhe Tokën dhe ç'ka mes tyre, pa qëllim. Kështu mendojnë ata që nuk besojnë. Mjerë ata që nuk besojnë nga Zjarri *(i Xhehenemit)*." Mos, vallë, do t'i trajtojmë njëlloj ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira me ata që bëjnë shkatërrime në tokë? Apo, mos vallë, do t'i konside-rojmë njëlloj si të devotshmit dhe ata që janë gjynahqarë?" [Sad 27, 28].

- "Ndërsa ata të cilëve u është dhënë dituri, e shohin qartë se kjo që të është shpallur ty nga Zoti yt, është e vërteta ..." - Kjo është një urtësi tjetër e përmendur në lidhje me ringjalljen e krijesave. Kështu, besimtarët, kur të përjetojnë Kijametin, do të shohin shpërblimin e punëmirëve dhe ndëshkimin e keqbërësve, pikërisht ashtu sikurse Allahu i Lartësuar u ka premtuar. Ata do të sigurohen për këtë, duke e parë më sytë e tyre, siç thotë Allahu i Lartësuar kur na tregon fjalët e besimtarëve atë ditë: "Ata do të thonë: "I lavdëruar qoftë Allahu, i Cili na udhëzoi për këtë *(lumturi)*. Ne kurrë nuk do të dinim ta gjenim udhëzimin, sikur të mos na drejtonte Allahu. Vërtet, të dërguarit e Zotit na e sollën të vërtetën!" [Araf 43]. Ose kur na tregon fjalët e mohuesve: "Ata do të thonë: "Ah! Të mjerët ne! Po kush na ka ngritur prej shtretërve ku qemë shtrirë?" Kjo është ajo që ka premtuar i Gjithëmëshirshmi dhe e vërtetë qe fjala e të dërguarve." [Ja sin 52]. Ai thotë gjithashtu: "Kurse ata të cilëve u qe dhënë dituri dhe besim, do të thonë: "Ju keni qëndruar aq sa e pati caktuar Allahu, deri në Ditën e Ringjalljes. Kjo është, pra, Dita e Ringjalljes, që ju nuk e pranonit*"*." [Rum 56]**.** Kështu pra Kijameti do të ndodhë edhe për urtësinë që, ata të cilët besojnë dhe kanë dituri, të binden plotësisht për të vërtetën dhe ringjalljen.

- "... ajo të udhëzon për në rrugën e Ngadhënjimtarit, të Lavdëruarit." - Kurani është i vërtetë në gjithçka që ai njofton dhe në çdo udhëzim që u jep njerëzve. Është rruga e Atij, që është Krenari e Ngadhënjimtari, që kurrë nuk mund të mposhtet, por Ai është Mposhtës dhe Nënshtrues i gjithkujt dhe gjithçkaje. Ai është i Lavdëruari, i Përlëvduari, për të gjitha fjalët, veprat, për Sheriatin që ka zbritur, fenë që ka shpallur, për ligjet e krijimit e të funksionimit të kësaj ekzistence. Ai është i Lavdëruari për të gjitha këto. I lartësuar dhe i madhëruar qoftë Ai!

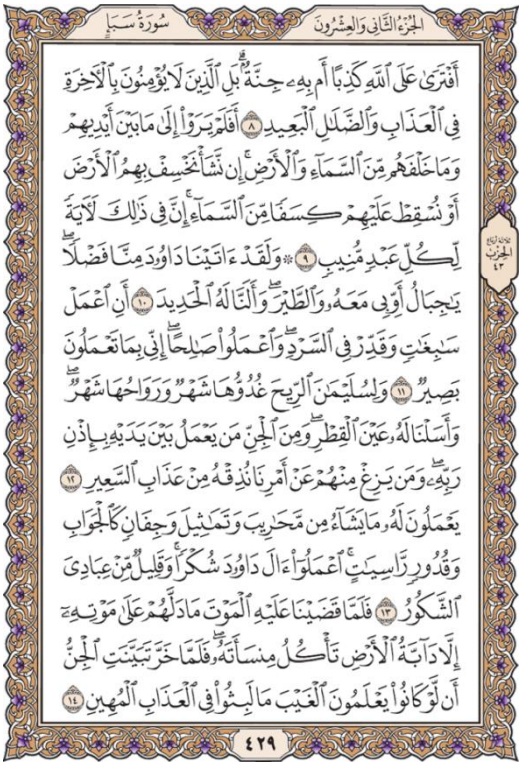
Ajetet 7 - 9

7. Ata që nuk besojnë thonë: "A doni t'ju tregojmë një njeri, që do t'ju thotë se, pasi të jeni shpërbërë plotësisht, ju do të krijoheni rishtazi?

8. A është duke trilluar *(me vetëdije)* **gënjeshtra kundër Allahut, apo e kanë kapur xhindet?" Jo. Por ata që nuk besojnë në jetën e përjetshme janë të dënuar dhe janë në humbje të thellë.**

9. A nuk shohin ata çfarë ka para dhe pas tyre në qiell dhe në tokë? Po të dëshironim, Ne do t'ua shembnim tokën nën këmbë ose do të bënim që të binin copa *(dënimi)* **nga qielli mbi ta. Me të vërtetë, në këtë ka argument për çdo rob që kthehet i penduar e i bindur.**

Shpjegimi i ajeteve

Idhujtarët e shihnin të pamundur ndodhinë e Kijametit, madje talleshin me Profetin e Allahut, kur ai i njoftonte në lidhje me këtë çështje. Allahu i Lartësuar na tregon rreth fjalëve të tyre:

- "Ata që nuk besojnë thonë: "A doni t'ju tregojmë një njeri, që do t'ju thotë se, pasi të jeni shpërbërë plotësisht, ju do të krijoheni rishtazi? **A është duke trilluar gënjeshtra kundër Allahut, apo e kanë kapur xhindet?**" - Pasi të jenë tretur dhe shpërbërë tërësisht trupat tuaj, pasi të jeni zhdukur në tokë, vallë, do të riktheheni me një krijim të ri, në një jetë tjetër?! Këtë e thotë ose një njeri që është mësuar që të trillojë të pavërteta rreth Zotit, duke pretenduar se atij po i shpallet diçka e tillë, ose sepse dikush që është i çmendur dhe nuk ka aftësinë për të gjykuar dhe menduar. Por Allahu i Lartësuar ua hedh poshtë këto fjalë, duke u kthyer përgjigje:

- "Jo. Por ata që nuk besojnë në jetën e përjetshme janë të dënuar dhe janë në humbje të thellë." - Kurrsesi nuk mund të përshkruhet Muhamedi, i zgjedhuri i Zotit, me këto cilësi. Ai është i vërteti, besniku, i sinqerti. Ai është bamirësi, i mençuri dhe besniku i Shpalljes së Zotit, i cili e solli të vërtetën ashtu sikurse Zoti ia shpalli. Ndërsa ata janë mashtruesit, mendjelehtët, që Allahu i Lartësuar i kërcënon duke thënë: "janë të dënuar." Ata refuzojnë të vërtetën, dhe kjo çon në mënyrë të pashmangshme drejt ndëshkimit. Gjithashtu, ata janë në humbje të thellë, shumë larg të vërtetës në këtë jetë.

- "A nuk shohin ata çfarë ka para dhe pas tyre në qiell dhe në tokë?" - A nuk e shohin pushtetin absolut të Allahut të Lartësuar, për të krijuar gjithë këto krijesa madhështore? E nëse e shohin, atëherë përse u duket e pamundur ringjallja e trupave për herë të dytë?! Përse u duket i pavërtetë fakti që Ai dërgoi ndër ta profetë e lajmëtarë, që t'i shpëtojë ata nga humbja ku janë zhytur, t'u mësojë atë që nuk e dinë dhe t'u tregojë rrugën ku duhet të ecin?!

- "Po të dëshironim, Ne do t'ua shembnim tokën nën këmbë ose do të bënim që të binin copa nga qielli mbi ta." - Po të dëshironim, Ne do t'i ndëshkonim ata, për shkak të refuzimit të Profetit dhe të Shpalljes së Zotit, duke ua hapur tokën nën këmbët e tyre, ose duke derdhur mbi ta një rrebesh gurësh nga qielli. Por Allahu e vonon ndëshkimin dhe i afatizon ata, sepse Ai është Falës dhe nuk nxitohet në ndëshkimin e atyre që e mohojnë; Ai u jep mundësi të shumta e të vazhdueshme pendimi dhe kthimi.

- "Me të vërtetë, në këtë ka argument për çdo rob që kthehet i penduar e i bindur." - Në këtë afatizim mosndëshkimi për mohimin e tyre, në këtë falje të Tij, - megjithëse Ai është i Plotpushtetshmi e Madhështori, - ka një fakt, që tregon se ato që thotë Allahu dhe i Dërguari i Tij janë të vërteta. Gjithashtu, ky afatizim duhet të shërbejë si ftesë për t'u kthyer në rrugën e drejtë dhe për të braktisur të kotën, për t'u penduar sinqerisht dhe kthyer në rrugën e mirësisë. Kjo është ftesë për të besuar çdo gjë që Allahu dhe Profeti i Tij ka urdhëruar të

besohet, nxitje për t'iu dorëzuar tërësisht fesë së drejtë dhe të vërtetë dhe për të jetuar e adhuruar Zotin sipas saj.

Ajetet 10 - 11

10. Ne i dhamë Daudit një dhunti të madhe nga ana Jonë: "O male dhe shpendë! Thurni lavde *(për Allahun)* **së bashku me të** *(me Daudin)***!" Ne e zbutëm hekurin për të** *(për ta punuar)***.**

11. "Puno parzmore *(hekuri)* **të gjera dhe thuri me saktësi ato! Dhe bëni vepra të mira, se Unë e shikoj atë që bëni ju.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne i dhamë Daudit një dhunti të madhe nga ana Jonë: "O male dhe shpendë! Thurni lavde *(për Allahun)* **së bashku me të** *(me Daudin)***!" -** Allahu i Lartësuar na tregon për mirësitë, me të cilat begatoi robin adhurues dhe profetin e Tij të dashur Daudin, - paqja e Zotit qoftë mbi të! Ai i dhuroi mirësi madhështore dhe bekime të dukshme. Ai bashkoi tek Daudi profetësinë dhe mbretërimin në Tokë, duke i dhuruar ushtri të shumta dhe të mirëarmatosura. Gjithashtu, Allahu i dhuroi atij një zë jashtëzakonisht të bukur, të tillë që, sa herë që ai bënte *tesbih*, së bashku me të bënin *tesbih* edhe malet, ndërsa zogjtë qëndronin në ajër krahëhapur dhe e shoqëronin në *tesbih* me zërat dhe gjuhët e tyre të ndryshme. Në hadith të saktë thuhet se: 2195. "Profeti i Allahut dëgjoi njëherë zërin e Ebu Musa el Eshariut (Allahu qoftë i kënaqur me të), i cili ishte duke kënduar Kuran gjatë namazit të natës. Profeti qëndroi për të dëgjuar këndimin e tij, pastaj tha: "Këtij i është dhënë vërtet '*mizmar'*, një prej thesareve të familjes së Daudit (pra, zëri i bukur)". Allahu i Lartësuar thotë: "O male dhe shpendë! Thurni lavde *(për Allahun)* së bashku me të *(me Daudin)*!" Pra, bëni *tesbih* për Zotin, së bashku me Daudin. Kështu, malet dhe zogjtë u urdhëruan që ta shoqëronin *tesbihun* e Daudit me zërat e tyre.

- "Ne e zbutëm hekurin për të." - Hasen Basriu dhe të tjerë kanë thënë: "Domethënë, ai nuk e kishte të nevojshme aspak që ta zbuste hekurin duke e shkrirë në zjarr dhe as ta godiste me çekiç, por e përpunonte atë thjesht dhe vetëm me dorën e tij, si të ishte fije peri".

- "Puno parzmore *(hekuri)* **të gjera dhe thuri me saktësi ato!" -** Daudi ishte i pari prej krijesave që bëri parzmore ose këmisha të thurura prej hekuri, sepse në të shkuarën ato bëheshin thjesht si pllaka të njëtrajtshme metalike. Pastaj: "...thuri me saktësi ato!" Pra, as mos i bëj hallka shumë të holla, por as mos i bëj shumë të trasha, por bëji mesatare, të përshtatshme për të bërë parzmore të përkryera. Daudi (*alejhi selam*) mjaftohej me fitimin që nxirrte duke bërë të tilla veshje dhe nuk merrte asgjë prej depos së shtetit të muslimanëve. Thuhet se ai i shiste mburojat që punonte me 4 mijë dirhemë, 1/3 e të cilës e jepte sadaka. Me 1/3 tjetër blinte gjithçka që kishte nevojë për vete dhe familjen e vet dhe 1/3 e mbante që ta jepte sadaka një ditë tjetër, derisa të bënte mburoja të tjera dhe të fitonte mjaftueshëm. Allahu i Madhëruar i dhuroi Daudit diçka që nuk ia kishte dhënë askujt tjetër, siç ishte zëri jashtëzakonisht i bukur. Kur ai hapte Zeburin, këndonte sikur t'i ishin dhuruar 70 korda zanore në grykën e tij, me të cilat ai nxirrte dhe përpunonte zërin. Allahu i Lartësuar thotë më pas:

- "Dhe bëni vepra të mira ..." - Bëni punë të mira nëpërmjet gjithë atyre mirësive e mundësive, që ju ka dhuruar Allahu i Madhëruar dhe i Lartësuar.

- "... se Unë e shikoj atë që bëni ju." - Unë jam mbikëqyrësi juaj. Unë i shikoj hollësisht punët tuaja, i dëgjoj fjalët tuaja. Mua nuk më fshihet asgjë prej veprave dhe fjalëve tuaja dhe as mendimet e ndjenjat që fshihni në gjoks.

Ajetet 12 - 13

12. Kurse për Sulejmanin, Ne bëmë që t'i nënshtrohej era, me të cilën ai, udhëtimin e një muaji *(me mjetet e zakonshme)* **e bënte për një paradite dhe kthimin brenda një pasditeje. Ne bëmë që të rridhte për të një burim bakri** *(i shkrirë)*. **Gjithashtu, ia nënshtruam xhindët që,**

me urdhrin e Zotit, të punonin sipas dëshirës së tij. Kush largohet prej tyre nga urdhri Ynë, Ne e bëjmë të shijojë dënimin e zjarrit përvëlues.

13. Ata bënin për të gjithçka që ai dëshironte: tempuj, skulptura, govata të gjera si rezervuare dhe kazanë kuzhine të mëdhenj e të palëvizshëm. "Tregohuni mirënjohës, o familje e Daudit!" Pak nga robërit e Mi janë mirënjohës.

Shpjegimi i ajeteve

- "Kurse për Sulejmanin, Ne bëmë që t'i nënshtrohej era, me të cilën ai, udhëtimin e një muaji *(me mjetet e zakonshme)* **e bënte për një paradite dhe kthimin brenda një pasditeje."** - Pasi përmendi mirësitë që i dhuroi Daudit, Allahu i Lartësuar vijon me mirësitë e shumta që i dhuroi birit të tij, Sulejmanit, - paqja e Zotit qoftë mbi të dy ata profetë të zgjedhur! Kështu, Allahu i Lartësuar ia nënshtroi erën Sulejmanit, që të ishte në shërbim të tij: ajo e mbante peshë lart dhe, siç e përshkruan Allahu, udhëtimin e një muaji, ai e bënte për një paradite dhe kthimin brenda një pasditeje.

- "Ne bëmë që të rridhte për të një burim bakri." - Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta) dhe tabiinë të tjerë shpjegojnë se: '*el kitr'* është bakri. Ndërsa Katadja shton se: "ky burim bakri i shkrirë ishte në Jemen. Madje, gjithçka që njerëzit bëjnë sot me këto metale është pjesë nga ajo që Allahu i Lartësuar e nxori për Sulejmanin (a.s.) dhe vuri në shërbim të tij."

- "Gjithashtu, ia nënshtruam xhindët që, me urdhrin e Zotit, të punonin sipas dëshirës së tij." - Kështu, Allahu i Madhëruar ia nënshtroi xhindët, të cilët iu bindeshin urdhrave të tij. Me lejen e Allahut, ata ngrinin ndërtesa madhështore për Sulejmanin. Xhindët janë pasardhësit e Iblisit, ashtu sikurse njerëzit janë pasardhës të Ademit. Jo vetëm prej njerëzve, por edhe prej xhindëve do të ketë të tillë që do të marrin shpërblim, nëse janë besimtarë dhe bëjnë punë të mira, ose ndëshkim, nëse nuk binden dhe nuk besojnë në fenë e vërtetë. Ata njerëz dhe xhindë, të cilët janë besimtarë të sinqertë në fenë e vërtetë, ata janë të dashur të Allahut të Lartësuar dhe robër të nënshtruar ndaj Tij. Ndërsa ata njerëz dhe xhindë, të cilët mohojnë fenë që Zoti ka urdhëruar të besohet, atëherë çdokush prej tyre është 'shejtan'.

- "Kush largohet prej tyre nga urdhri Ynë, Ne e bëjmë të shijojë dënimin e zjarrit përvëlues." - Të gjithë xhindët që devijojnë, iu shmangen urdhëresave Tona dhe nuk binden, Ne do t'i bëjmë të shijojnë dënimin e zjarrit përvëlues. Ky është dënimi për të pabindurit dhe shpërfillësit e urdhrave të Zotit.

- "Ata *(xhindët)* **bënin për të gjithçka që ai dëshironte: tempuj ..."** - Dahaku shpjegon se "*el maharib"* janë pikërisht tempujt, faltoret.[188]

- "... skulptura, govata të gjera si rezervuare dhe kazanë kuzhine të mëdhenj e të palëvizshëm." - '*El-Xheuâb*' janë puse, rezerzuare, oaze uji. '*Uel kudur er-Rasijat*' janë kazanë të mëdhenj gatimi, që vendosen në një vend dhe nuk lëvizin më, nga madhësia dhe pesha e tyre e rëndë.

- "Tregohuni mirënjohës, o familje e Daudit!" Pak nga robërit e Mi janë mirënjohës." - Ebu Abdurahman es Sulemi ka thënë: "Falja e namazit është mirënjohje ndaj Allahut, agjërimi është mirënjohje ndaj Allahut, gjithashtu dhe çdo punë e mirë (e cila përmbush kushtet për të qenë e tillë), të cilën ti e bën për hir të Allahut Krenar dhe të Lartësuar konsiderohet si shprehje e mirënjohjes ndaj Tij. Mënyra më e mirë e shprehjes së mirënjohjes është përlëvdimi i Zotit me hamde." Ai ka thënë gjithashtu, se mirënjohja është devotshmeria ndaj Allahut të Lartësuar dhe veprat e mira të nxitura prej saj. Mirënjohës i vërtetë është ai që përkushtohet dhe është i vazhdueshëm në kryerjen e veprave të mira. Të tillë ishin familja e Daudit (paqja e Zotit qoftë me të!), të përkushtuar në shprehjen e mirënjohjes ndaj Zotit përmes fjalëve dhe punëve të mira, me sinqeritet dhe përulësi ndaj Tij. Ibn Ebu Hatimi citon Thabit el Benanin, i

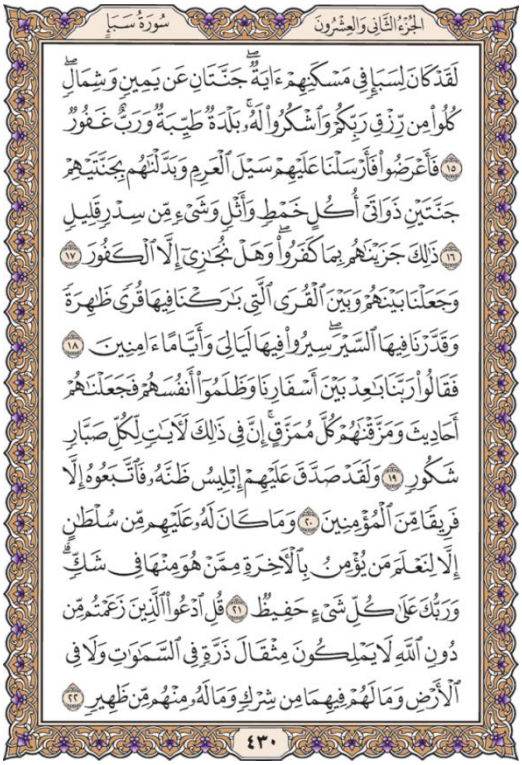
cili ka thënë se: Daudi (a.s) e kishte organizuar me rend namazin në familjen e tij, njëherë fëmijët, pastaj gratë e tij, në mënyrë të tillë që asnjë çast të natës apo të ditës të mos kalonte pa adhurime nga familja e tij. Në çdo orë të natës dhe të ditës do të gjeje një pjesëtar nga familja e Daudit të ngritur në këmbë, duke u falur dhe duke adhuruar Zotin. Kështu e përmbushte ajo familje e zgjedhur porosinë e Zotit për të qenë mirënjohës. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Profeti i Allahut se: 2196. "Namazi më i dashur për Allahun është namazi i Daudit: ai flinte gjysmën e natës, pastaj ngrihej dhe falte namaz në një të tretën e saj, flinte pastaj në një të gjashtën e mbetur. Agjërimi më i dashur tek Allahu është agjërimi i Daudit (a.s): Ai agjëronte një ditë po dhe një ditë jo, dhe kurrë nuk i kthente shpinën armikut në betejë, kur përballej me të."

Ajeti 14

14. Kur Ne vendosëm që ai të vdiste, askush nuk i njoftoi ata *(xhindët)* **për vdekjen e tij, përveç një krimbi të vogël, që brejti shkopin e tij. Kështu, vetëm kur ai u rrëzua, e kuptuan qartë xhindët, se sikur ata** *(xhindët)* **të dinin të fshehtën, nuk do të kishin vazhduar të qëndronin nën mundimin e rëndë.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Kur Ne vendosëm që ai të vdiste, askush nuk i njoftoi ata *(xhindët)* **për vdekjen e tij, përveç një krimbi të vogël, që brejti shkopin e tij."** - Allahu i Lartësuar na tregon për mënyrën se si vdiq Sulejmani (a.s) dhe se si ua fshehu vdekjen e tij xhindëve, që ishin të nënshtruar në shërbim të tij dhe bënin punë të vështira dhe të mëdha. Kështu, Sulejmani (a.s) qëndroi i mbështetur në shkopin e tij për një kohë shumë të gjatë, gati një vit.[189] Kur krimbi e brejti shkopin, i cili u dobësua e u thye, Sulejmani ra në tokë. Vetëm atëherë xhindët e kuptuan se Sulejmani kishte vdekur para shumë kohësh. Po kështu, njerëzit dhe xhindët u bindën se xhindët nuk dinë gjë

الجزء الثاني والعشرون سورة سبإ
لقد كان لسبإ في مسكنهم ءاية جنتان عن يمين وشمال
كلوا من رزق ربكم واشكروا له بلدة طيبة ورب غفور
١٥ فأعرضوا فأرسلنا عليهم سيل العرم وبدلناهم بجنتيهم
جنتين ذواتي أكل خمط وأثل وشيء من سدر قليل
١٦ ذلك جزيناهم بما كفروا وهل نجزي إلا الكفور ١٧
وجعلنا بينهم وبين القرى التي باركنا فيها قرى ظاهرة
وقدرنا فيها السير سيروا فيها ليالي وأياما ءامنين ١٨
فقالوا ربنا باعد بين أسفارنا وظلموا أنفسهم فجعلناهم
أحاديث ومزقناهم كل ممزق إن في ذلك لآيات لكل صبار
شكور ١٩ ولقد صدق عليهم إبليس ظنه فاتبعوه إلا
فريقا من المؤمنين ٢٠ وما كان له عليهم من سلطان
إلا لنعلم من يؤمن بالآخرة ممن هو منها في شك
وربك على كل شيء حفيظ ٢١ قل ادعوا الذين زعمتم من
دون الله لا يملكون مثقال ذرة في السموات ولا في
الأرض وما لهم فيهما من شرك وما له منهم من ظهير ٢٢
٤٣٠

prej të fshehtës, sikundër mëtonin dhe përpiqeshin më parë që t'i bindin njerëzit:

- "Kështu, vetëm kur ai u rrëzua, e kuptuan qartë xhindët, se sikur ata *(xhindët)* **të dinin të fshehtën, nuk do të kishin vazhduar të qëndronin nën mundimin e rëndë."** - Njerëzit u bindën se xhindët i mashtronin, në lidhje me pretendimin e tyre se ishin të aftë të zbulonin të fshehtat. Ky ishte një argument i qartë dhe i pakundërshtueshëm: nëse ata do të ishin të aftë të zbulonin gjë prej të fshehtës, do të mund të zbulonin se Sulejmani kishte vdekur prej kohësh dhe nuk do të ishin të detyruar që të vazhdonin me punët e rënda që kryenin. El Asbag tregon: "Më kanë thënë se krimbi vazhdoi për një vit rresht të brente shkopin, derisa ai shkop u dobësua mjaftueshëm që të thyhej dhe Sulejmani të rrëzohej në tokë. Edhe selefë të tjerë e kanë përmendur një fakt të tillë. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 15 - 17

15. Në vendbanimet e Popullit të Sebeit pati shenja të shumta *(të mirësive të*

Allahut). **Atje ndodheshin dy plantacione: nga ana e djathtë** *(e luginës)* **dhe nga ana e majtë. Hani nga begatitë e Zotit tuaj dhe jini mirënjohës ndaj Tij! Ky është një vend i mirë dhe Zoti është Falës i Madh.**

16. Po ata kthyen shpinën dhe Ne lëshuam kundër tyre vërshimin e digës dhe dy plantacionet ua kthyem në kopshte me fruta të hidhura, kopër dhe pak sidër të egër.

17. Ky qe shpërblimi që u dhamë atyre, për shkak të mosbesimit. **Me këtë lloj shpërblimi, Ne dënojmë veçse mohuesit**.

Shpjegimi i ajeteve

Sebe' quheshin mbretërit e Jemenit dhe banorëve të atyre viseve. Ndër ta është edhe linja e mbretërve, që quheshin Tubea, mes të cilëve edhe Belkisa, mbretëresha së cilës i dërgoi mesazh Sulejmani (a.s.) Ata jetonin në mirësi të shumta, në tokat e tyre të begata e plot prodhime. Allahu i Madhëruar dërgoi mes tyre profetë, që t'i mësonin të ishin mirënjohës ndaj Tij, duke e adhuruar Atë si një e të vetëm. Ata vazhduan kështu për aq sa dëshiroi Zoti i Madhëruar. Më pas, ata u kthyen shpinën porosive të Zotit, prandaj u ndëshkuan me përmbytje të madhe, pas prishjes së pendës që i mbronte. Ata përfunduan të shpërndarë nëpër vende të ndryshme, sikurse do ta shtjellojmë më pas, në dashtë Allahu i Lavdëruar, tek i Cili e kemi shpresën dhe besimin. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Abasi se, një burrë e pyeti njëherë të Dërguarin e Allahut rreth Sebeit, a ishte ai burrë, apo grua, apo ishte emërtim i vendit ku ata jetuan. Profeti tha: "Sebei ishte një burrë, të cilit i lindën dhjetë fëmijë, nga të cilët gjashtë jetuan në Jemen dhe katër në Sham. Ata që jetuan në Jemen ishin Medh'haxh-i, Kendeh-i, El Uzd-i, El Esharijun, Enmar-i dhe Humejr-i. Ndërsa ata që jetuan në Sham ishin Lahm-i, Xhudham-i, Amila dhe Gassan-i. Për shkak të haditheve e teksteve të tjera mbështetëse, ky është një hadith *hasen*. Dijetarët e gjenealogjive, mes të cilëve edhe Muhamed Ibnu Is'haku, kanë thënë: "Emri i Sebeit ishte Abdushems Ibn Jeshxhub Ibn Jearib Ibn Kahtani. Sebe' quhej ai që braktiste fenë dhe idhujt e të parëve të tyre dhe besonte në një Zot të vetëm. Është thënë se ai ishte ndër ata burra që paralajmëruan ardhjen e Profetit Muhamed ﷺ, shumë kohë para se ai të dilte, siç është përmendur në një vjershë prej tij, ku, ndër të tjera, përmend daljen e këtij Profeti dhe gatishmërinë e tij për t'iu bërë krah e mburojë atij në rrugën e Zotit, si dhe këshillon popullin e vet që, kur të dalë, ta ndihmojnë e mbështesin atë. Këtë e ka përmendur Hemedhani në librin "*El Iklil*". Kështu, prej këtij burri të quajtur Sebe' ishin edhe këta të dhjetë, që konsiderohen si degët kryesore të fiseve arabe të Jemenit. Në fakt, thuhet se këta ishin pasardhës të tij, pra, nipër e stërnipër, dhe jo bij të lindur drejtpërdrejt prej tij. Mes tyre u dërguan profetë të Zotit, që t'i urdhërojnë për besimin e pastër në një Zot të vetëm dhe pa ortak. Kështu vazhduan në këtë besim të pastër, sa dëshiroi Zoti. Më pas, ata e lëshuan rrugën e drejtë dhe shpërfillën urdhëresat e Zotit. Kjo solli ndëshkimin e tyre, duke lëshuar mbi ta një përmbytje të madhe, pas shembjes së digës, që mbronte viset e tyre nga uji. Pas kësaj, disa qëndruan në vendin e tyre e disa të tjerë u larguan në vende të tjera. Vendbanimet e tyre ishin në një zonë ku uji u vinte me shumicë nga dy male. Masa e ujit shtohej edhe më shumë nga shirat e shumtë dhe përrenjtë që bashkoheshin në një rrjedhë. Mbretërit e tyre të hershëm vendosën që të ndërtonin një digë gjigante dhe të fortë, për të bërë që uji të mblidhej mes dy maleve, për ta përdorur me kujdes dhe me masë për vaditjen e të mbjellave të tyre. Kështu, prodhimet dhe begatia e atij vendi u shtua. Shumë selefë, mes të cilëve Katadja, thonë se, aq të mëdha ishin prodhimet e tyre, saqë mjaftonte që gruaja të ecte mes drufrutorëve duke mbajtur mbi kokë koshin e frutave dhe ai mbushej nga frutat e pjekura, që binin vetë, pa qenë e nevojshme t'i vilnin me dorë. Ai vend quhej Diga e Meribit dhe

ndodhej afërsisht tre *merahil* (njësi matëse për distancën) larg Sanait, (kryeqytetit të sotëm të Jemenit). Disa thonë se, për shkak të tokës së mirë, ajrit të pastër, në atë vend nuk kishte mushkonja, miza, morra apo parazitë të tjerë dhe as brejtës e gjallesa helmuese. E gjithë kjo ishte prej mirësive të Allahut dhe kujdesit të Tij, që ata ta besonin Atë si një e të vetëm dhe ta adhuronin si të tillë.

- "Në vendbanimet e popullit të Sebeit pati shenja të shumta." - Në vijim, i Lartësuari shpjegon më hollësisht:

- "Atje ndodheshin dy plantacione: nga ana e djathtë dhe nga ana e majtë." - Dy plantacionet ndodheshin në faqet e malit dhe mes tyre ndodheshin vendbanimet.

- "Hani nga begatitë e Zotit tuaj dhe jini mirënjohës ndaj Tij! Ky është një vend i mirë dhe Zoti është Falës i Madh." - Ai ka për të qenë gjithmonë Falës i madh, nëse vazhdoni ta besoni e ta adhuroni si Një e të vetëm.

- "Po ata i kthyen shpinën ..." - Pra, hoqën dorë prej *teuhidit*, prej adhurimit të Allahut si një e i vetëm dhe mirënjohjes ndaj Tij për ato mirësi të shumta që u kishte dhuruar, duke u zhytur në adhurimin e Diellit. *Hud'hud*-i (pupëza) e njoftoi Sulejmanin rreth këtij populli: "Por nuk zgjati shumë dhe ajo *(pupëza)* erdhi dhe tha: "Unë kam qenë në ato vende që ti nuk ke qenë dhe kam ardhur nga Sebei me lajme të vërteta". Atje pashë një grua që i sundonte ata *(popullin e Sebe-it)*. Asaj i ishte dhënë *(mirësi)* nga çdo gjë dhe kishte një fron madhështor. *(Atje)* pashë që ajo dhe populli i saj adhuronin Diellin e jo Allahun. Shejtani ua kishte hijeshuar veprat e tyre në sytë e tyre dhe i kishte larguar nga Rruga, kështu që ata nuk e gjenin udhën e drejtë. *(Shejtani i kishte mashtruar)* Që të mos i përuleshin Allahut i Cili zbulon çdo të fshehtë në qiej e në Tokë dhe që e di atë që fshihni dhe atë që e shfaqni haptazi." [Neml 22 - 25]

- "Ne lëshuam kundër tyre vërshimin e digës ..." - Vërshimin e ujit që kishte mbledhur diga. Shtimi i ujit nga reshjet e mëdha e shkatërroi murin mbajtës të digës. Atëherë, uji vërshoi në luginë, duke shkatërruar vendbanimet e të mbjellat e atij populli. Po kështu, pemëtoret në anët e malit mbetën pa vaditur dhe pa u trajtuar si zakonisht, prandaj u thanë e u shkretuan. Me kalimin e kohës, plantacionet e begata u zëvendësuan me bimë të pakta:

- "... dhe dy plantacionet e tyre ua kthyem në kopshte me fruta të hidhura, kopër ..." - *El ħamtu*, - shpjegon Ibn Abasi, - është *arâku* [190] dhe ushqimi i barbarëve. Ndërsa *el ethlu*, po sipas Ibn Abasit, është *el tarfâu.* [191] Gjithashtu, është thënë se është *el semru.* [192] Allahu është më i ditur.

- "... dhe pak sidër të egër." - Kjo ishte më e mira e pemëve dhe bimësisë, që mbeti në atë vend, pas atyre frutave të shumëllojshme dhe pamjes mahnitëse, me hije të thella, përrenj e lumenj të dobishëm, që rridhnin nëpër to. Të gjitha këto u zëvendësuan me bimë me gjemba shumë e me fryte të pakëta. Kjo ndodhi për shkak të kufrit dhe idhujtarisë së tyre, duke përqafuar të kotën dhe devijimin.

- "Ky qe shpërblimi që u dhamë atyre për shkak të mosbesimit. Me këtë lloj shpërblimi, Ne dënojmë veçse mohuesit." - Muxhahidi shpjegon: "Kështu ndëshkojmë veçse mohuesit." Ndërsa Ebu Hatimi përcjell prej Ibn Hajrih-ut, i cili ishte prej shoqëruesve më të afërm të Aliut (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se: "Prej pasojave të hidhura të gjynaheve janë: dobësia në kryerjen e adhurimeve, ngushtimi i jetesës, vështirësia në përjetimin e kënaqësive e prishja e tyre." E pyetën: "Çfarë kupton me këtë të fundit?" Ai tha: "Sa herë që kërkon të kënaqet, qoftë edhe me diçka që është e lejuar, i vjen diçka që ia prish dhe ia trazon kënaqësinë."

Ajetet 18 - 19

18. Po ashtu, mes tyre dhe qyteteve që i patëm bekuar *(në Sham)*, **Ne kishim vendosur qytete në vende të dukshme dhe ua kishim bërë udhëtimin të lehtë:**

"Udhëtoni të sigurt nëpër to natën e ditën!"

19. Por ata thanë: "Zoti ynë! Bëji udhëtimet tona më të largëta!" Dhe kështu e ngarkuan veten me padrejtësi. Ne i kthyem ata në rrëfenja dhe i përndamë plotësisht. Në këtë ka argumente për çdo durimtar e mirënjohës.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon mirësitë dhe begatitë e tyre të shumta, për ato vende të paqta, në të cilat ata jetonin. Ato ishin fshatra e qytete të ndërtuara bukur njëra pas tjetrës. Të gjitha ishin plot bimësi, drufrutorë e të mbjella të begatshme. Kështu, çdokush që udhëtonte mes këtyre vendbanimeve nuk kishte nevojë të merrte furnizim të madh me vete, sepse përgjatë gjithë udhëtimit mund të hante e të pinte në ato vendbanime të begatshme e plot mirësi. Mjaftonte të qëndronte dhe mund të gjente ujë e ushqime të bollshme. Nëse drekën e kalonte në një fshat, darkën në një fshat tjetër. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Mes tyre dhe qyteteve që i patëm bekuar *(në Sham),* **Ne kishim vendosur qytete në vende të dukshme dhe ua kishim bërë udhëtimin të lehtë: "Udhëtoni të sigurt nëpër to natën e ditën!" -** Të tilla ishin udhëtimet e tyre drejt Shamit. Ata kalonin mes shumë fshatrave, që ishin shumë pranë njëri-tjetrit, përgjatë gjithë rrugës. Thuhet se këto ishin vendbanimet pranë Sanasë në Jemen. Allahu i Madhëruar i përshkruan ato si '*dhahiraten',* pra, ishin fshatra të dukshëm, të ndërtuar mirë e me rregull, pranë rrugëve të mëdha të ndjekura nga udhëtarët. Kështu, çdo karvan mund të zbriste ku të dëshironte në një nga këto vendbanime të begatshme. I Lartësuari thotë: "Ne patëm vendosur qytete në vende të dukshme dhe jua bëmë udhëtimin të lehtë ..." Përgjatë gjithë rrugës ku ata udhëtonin, për tregtinë e tyre, vendosëm mirësi të mjaftueshme dhe gjithçka për të cilën kishin nevojë udhëtarët dhe karvanet. Vendet e tyre ishin të paqta, ku udhëtarët mund të udhëtonin të sigurt e të patrazuar nga asnjë rrezik e frikë. Në vijim, i Lartësuari na tregon për mosmirënjohjen e atyre njerëzve:

- "Por ata thanë: "Zoti ynë! Bëji udhëtimet tona më të largëta!" Dhe kështu e ngarkuan veten me padrejtësi." - Me këto fjalë, ata treguan se u velën nga të tilla mirësi dhe nuk tregonin mirënjohje për to, madje thanë: "Zoti ynë! Bëji udhëtimet tona më të largëta! Le të jenë udhëtimet tona të gjata, mes shkretëtirash e vendesh të pabanuara, që duan shumë furnizime me vete, kafshë udhëtimi e rreziqe për të kaluar! Po kështu u sollën edhe bijtë e Izraelit me kërkesat e tyre drejtuar Musait: "Kujtoni kur ju thatë: "O Musa! Ne nuk mund të durojmë vetëm një lloj ushqimi. Lute Zotin tënd për ne, që të na japë perime që rrit toka: tranguj, hudhra, thjerrëza dhe qepë!" Ai tha: "A po preferoni ato që nuk kanë vlerë kundrejt atij ushqimi që është më i mirë?! Atëherë, zbrisni në çdo qytet, se atje, pa dyshim, do t'i gjeni ato që kërkoni!" Mbi ta rëndoi poshtërimi dhe skamja. Ata e merituan zemërimin e Allahut. Kjo, sepse ata i mohonin argumentet e Allahut dhe i vrisnin profetët pa kurrfarë të drejte, dhe për shkak të mosbindjes dhe të shfrenimit *(të tyre)* në shkeljen e kufijve *(të Zotit)***.**" [Bekare 61]. Në një ajet, tjetër i Lartësuari thotë: "Sa e sa popuj kemi ndëshkuar më parë, të cilët u shkatërruan në jetën e tyre *(me padrejtësi e gjynahe)*? Kurse tani, ato vendbanime janë banuar shumë pak nga njerëz të tjerë. Jemi Ne që trashëgojmë gjithçka." [Kasas 58]. Ose kur thotë: "Allahu sjell si shembull një vendbanim që ishte i sigurt dhe i qetë, të cilit i vinte rizku nga të gjitha anët me mbushulli, kurse ata *(banorët)* i mohuan të mirat e Allahut. Atëherë, Allahu, për shkak të sjelljes së tyre, ua veshi petkun e urisë dhe të frikës. Atyre u pati ardhur i Dërguari nga mesi i tyre dhe e përgënjeshtruan atë. Ata i përpiu dënimi sepse ishin keqbërës. Hani nga të mirat, që ju ka dhënë Allahu, të lejuara e të pastra! Jini mirënjohës për mirësitë e Allahut, nëse jeni adhurues të sinqertë të Tij!" [Nahl 112]. Ndërsa në lidhje me këtë

popull, i Lartësuari thotë: "... dhe kështu e ngarkuan veten me padrejtësi", për shkak të mosmirënjohjes për mirësitë e Zotit dhe mohimit të fesë së drejtë e të vërtetë.

- "Ne i kthyem ata në rrëfenja dhe i përndamë plotësisht." - Kështu i bëmë ata tema të historive, që njerëzit do të tregojnë netëve të gjata dhe do t'ua përcjellin njëri-tjetrit gojë më gojë. Kështu do të kujtohet ndër njerëz se si Allahu i Madhëruar i shkërmoqi e zhduku ata, pasi ishin në një vend të mirë, të begatë e të paqtë, në një jetë të këndshme, të mirë e të përmbushur. Aq shumë u përndanë, saqë arabët i përdornin si shembull, për të treguar përçarjen e një fisi dikur të bashkuar. Ata thoshin: "U përndanë si populli i Sebeit." Disa prej tyre shkuan në Umman, fisi Gassan shkoi në viset e Busras. Eusi dhe Hazrexhi, së bashku me Benu Uthmanët, shkuan në Jethrib (Medinë), një vend me shumë palma. Kur ata mbërritën në Luginën Mur, Benu Uthmanët thanë: "Ky është një vend i mirë dhe i begatshëm, vendi i Profetit Salih, të cilin nuk do ta ndërrojmë me vend tjetër." Kështu vendosën të qëndronin atje, duke u ndarë nga grupi tjetër, që vazhduan kërkonin vendbanime. Për këtë arsye, ata u quajtën edhe *Huzâ'ah* - të shkëputurit, sepse u ndanë nga pjesa tjetër e popullit të tyre. Ndërsa Eusi dhe Hazrexhi vazhduan udhëtimin, derisa mbërritën në Medinë. Një pjesë e fisit Uzd zbritën në Surrate dhe një pjesë tjetër në Umman. Allahu i përmbyti vendbanimet e tyre dhe këto ajete flasin pikërisht për këtë. Poetët arabë kanë thurur shumë vargje në lidhje më këtë histori.

- "Në këtë ka argumente për çdo durimtar e mirënjohës." - Në këtë ndështkim, përmbytje, këmbim të mirësive e begative në vuajtje e varfëri, në këtë bela e fatkeqësi që i zuri, për shkak të mohimit gjynaheve e mosbindjes ndaj Zotit, në të gjitha këto ka mësime e mesazhe të dobishme për të gjithë ata që janë durimtarë të mëdhenj në sprovat që Zoti ka përcaktuar dhe mirënjohës për begatitë që Ai u dhuron. Në hadithin që sjell Ebu Hurejra thuhet: 2197. "Çudi me çështjen e besimtarit! Çdo gjë që Allahu cakton për të, janë mirësi. Nëse e mbulon mirësia dhe begatia ai falenderon dhe tregon mirënjohje dhe kjo është e mirë për të. Nëse atë e godet fatkeqësia, ai bën durim dhe kjo është e mirë për të. Por kjo nuk i ofrohet askujt tjetër veç besimtarit.". Mutarrifi thotë: "Sa rob i mirë është durimtari mirënjohës, i cili, kur i jepen mirësi nga Zoti, tregohet mirënjohës e kur sprovohet me fatkeqësi tregohet durimtar dhe i kënaqur me caktimin e Zotit!"

Ajetet 20 - 21

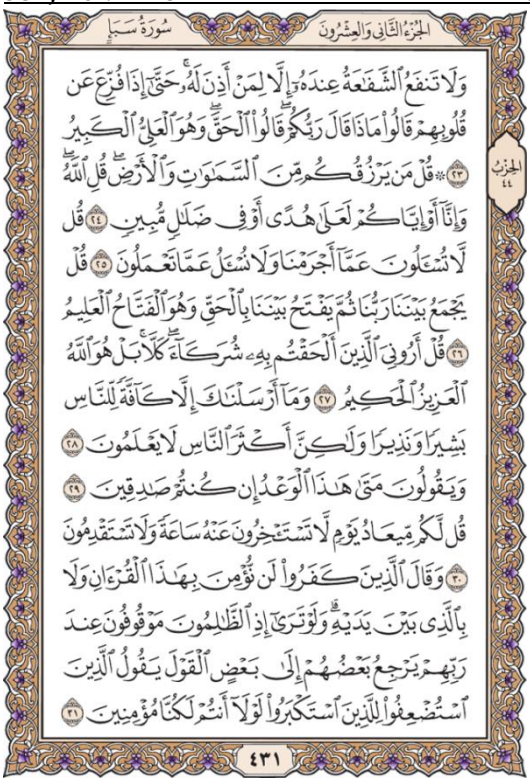
20. Në të vërtetë, shejtani e realizoi shestimin e vet në lidhje me ta dhe ata e pasuan atë, përveç një pakicë besimtarësh.

21. Ai *(Iblisi)* **nuk kishte asnjë pushtet mbi ta, por Ne dëshiruam që të dallohet ai që beson botën tjetër, prej atij që ka dyshim për të. Zoti yt është Mbikëqyrës i gjithçkaje.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar më sipër na tregoi historinë e Sebeit, që pasuan epshet e tyre të shfrenuara dhe shejtanin e mallkuar. Në vijim, Allahu i Lartësuar na njofton për ta dhe për të ngjashmit me ta, të cilët ndjekin rrugën e Iblisit dhe u binden dëshirave të tyre pa fre, që bien ndesh me udhëzimin e drejtë, me rrugën dhe mënyrën e jetesës, që Ai urdhëroi për krijesat:

- "Në të vërtetë, shejtani e realizoi shestimin e vet në lidhje me ta dhe ata e pasuan atë, përveç një pakicë besimtarësh." - Ky ajet flet për betimin që bëri Iblisi i mallkuar, siç tregon Allahu i Madhëruar në ajetin tjetër: "Pastaj (Iblisi) tha: "A e sheh këtë, që Ti e vlerësove mbi mua? Nëse më jep afat deri në Ditën e Kijametit, unë do t'i devijoj pasardhësit e tij, përveç një pakice."." [Isra 62]. Ose: "Ai *(Iblisi)* tha: "Më jep afat deri ditën kur ata të ringjallen!" Allahu tha: "Je prej të afatizuarve!" Ai *(Iblisi)* tha: "Për shkak se më humbe mua, unë do t'u zë pusi atyre në rrugën Tënde të drejtë! Pastaj, do t'u dal atyre nga para e nga prapa, nga e djathta

الجزء الثاني والعشرون سورة سبإ
وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن
قُلُوبِهِمْ قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ
٢٣ ۞ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۙ الجزء ٢٢
وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ٢٤ قُل
لَّا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ٢٥ قُلْ
يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَهُوَ ٱلْفَتَّاحُ ٱلْعَلِيمُ
٢٦ قُلْ أَرُونِىَ ٱلَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِۦ شُرَكَآءَ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ ٱللَّهُ
ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ٢٧ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ٢٨
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ٢٩
قُل لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ
٣٠ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَلَا
بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ
رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ
ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لَوْلَآ أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ٣١
٤٣١

dhe nga e majta. Pastaj, shumicën e tyre nuk do t'i gjesh më mirënjohës."" [Araf 17]. Ajete të tilla janë të shumta.

- "Ai *(Iblisi)* **nuk kishte asnjë pushtet mbi ta ..."** - Pra, ai nuk kishte ndonjë argument bindës për ata, që ta pasonin rrugën e tij. Hasen el Basriu ka thënë: "Për Zotin, ai nuk i goditi me shkop dhe kurrë nuk ua imponoi rrugën e tij. Ai nuk i detyroi ata forcërisht për të bërë diçka. Ai arriti t'i mashtronte me premtime dhe iluzione, me të cilat i yshti. Ishte rruga e stolisur, ku ai i ftoi, e cila i verboi ata, prandaj iu përgjigjën ftesës së tij.

- "... por Ne dëshiruam që të dallohet ai që beson botën tjetër, prej atij që ka dyshim për të." - Allahu i Lartësuar i dha mundësi shejtanit të mallkuar mbi ta, për të dalë në pah çdo rob i cili beson ahiretin, beson ringjalljen, llogarinë e drejtë dhe shpërblimin me drejtësi përpara Zotit. Të gjithë ata që e ushqejnë këtë besim, do t'i shohësh që vazhdimisht e përmirësojnë adhurimin ndaj Zotit të tyre Krenar dhe të Lartësuar në jetën e kësaj bote. Këta do të dalin në pah dhe do të dallohen nga të tjerët, të cilët janë në dyshim e pasiguri rreth ringjalljes, të cilët nuk besojnë dhe nuk janë të bindur në lidhje me ditën e llogarisë. Pikërisht për këtë arsye, ata nuk nënshtrohen për ta adhuruar Zotin si një të vetëm dhe të jetojnë sipas porosive të Tij.

- "Zoti yt është Mbikëqyrës i gjithçkaje." - Kështu, me gjithë përkujdesin e Allahut të Lartësuar për t'i ftuar në rrugën e drejtë, për t'i udhëzuar si të ruhen nga devijimi, humbën ata që humbën dhe shpëtuan ata që shpëtuan.

Ajetet 22 - 23

22. Thuaj *(o Muhamed)***: "Thërrisni ata, të cilët i mendoni për zota veç Allahut!" Ata nuk kanë pushtet as sa një grimë as në qiej e as në tokë dhe as kanë pjesë në to. Gjithashtu, Ai nuk ka nevojë për ndonjë ndihmës prej tyre.**

23. Asnjë ndërmjetësim nuk bën dobi tek Ai, përveç atyre që Ai u jep leje. **Kur të largohet frika nga zemrat e tyre** *(melekëve)*, **ata do të thonë: "Çfarë tha** *(e urdhëroi)* **Zoti juaj?". Ata** *(melekët e lartë)* **do të thonë: "Të vërtetën!" Ai është më i Larti, më i Madhi.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na qartëson në këto ajete se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë përveç Tij dhe se Ai është Një i vetëm; Ai është Es-Samed, pra, Ai i Cili është Kryepari, tek i Cili kthehen të gjitha çështjet dhe të Cilit i drejtohen me lutje për nevojat e tyre të gjitha krijesat; Ai i Cili nuk ka të ngjashëm, nuk ka partner dhe nuk ka nevojë për ndihmës. Ai është i Vetëm e i pashoq në zotërimin e gjithçkaje. Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë:

- "Thuaj *(o Muhamed)***: "Thërrisni ata, të cilët i menduat për zota veç Allahut!"** - Thërrisni idhujt, të cilët ju i adhuruat përveç Allahut:

- "Ata nuk kanë pushtet as sa një grimë as në qiej e as në tokë ..." - Siç thotë Allahu i Lartësuar: "... Ky është Allahu, Zoti juaj dhe vetëm Atij i takon i gjithë sundimi. Ata që ju u luteni përveç Atij, nuk

zotërojnë as një cipë të hollë *(si ajo e farës së hurmës)*." [Fatir 13]

- "...dhe as kanë pjesë në to ..." - Ata nuk zotërojnë asnjë grimcë pushteti, mbretërimi dhe pronësie, as të veçuar dhe as në formën e ortakërisë me Allahun e Lartësuar.

- "Ai nuk ka nevojë për ndonjë ndihmës prej tyre." - Allahu i Madhëruar nuk ka nevojë për idhujt që të jenë ndihmës dhe mbështetës së Tij, që ta ndihmojnë në çështjet e sundimit, mbretërimit dhe përkujdesjes për krijesat. Të gjithë janë krijesa, përveç Allahut, dhe të gjithë janë të varfër dhe nevojtarë për përkujdesin e Tij; të gjithë janë robër, të nënshtruar e të përulur përpara madhështisë dhe sundimit të Tij.

- "Asnjë ndërmjetësim nuk bën dobi tek Ai, përveç atyre që Ai u jep leje." **-** Kështu është e vërteta. Për shkak të madhështisë, lartësisë dhe krenarisë së Tij, askush nuk merr guximin që të ndërmjetësojë tek Ai për dikë, veçse pasi Ai t'i japë lejë për diçka të tillë, sikurse thotë Allahu i Madhëruar në ajetin tjetër: "Askush nuk mund të ndërmjetësojë tek Ai, përveçse me lejen e Tij." [Bekare 255]. Ose: "Sa melekë ka në qiej, ndërmjetësimi i të cilëve nuk bën asnjë dobi, vetëm nëse Allahu i jep leje atij që Ai dëshiron dhe është i kënaqur me të." [Nexhm 26]. Ose: 'Ai *(Allahu)* e di çfarë ka para dhe çfarë ka pas tyre dhe ata *(melekët)* nuk ndërmjetësojnë *(për asnjë)*, përveçse për ata me të cilë është i kënaqur Ai. Nga frika prej Tij, ata janë shumë të kujdesshëm." [Enbija 28]. Në dy *Sahih*-ët është një hadith i gjatë, që flet rreth shefaetit në Ditën e Gjykimit, ku ndër të tjera thuhet: "... Pastaj do të shkojnë tek Muhamedi ﷺ dhe do t'i thonë: "O Muhamed! Ti je i Dërguari i Allahut dhe vula e të gjithë lajmëtarëve të Tij. Allahu t'i ka falur gjynahet e hershme dhe ato të mëvonshme. Ndërmjetëso për ne tek Zoti yt! A nuk e sheh gjendjen tonë dhe vuajtjen që na ka mbuluar?!" Atëherë, unë do të ngrihem e do të shkoj poshtë Arshit dhe do të bie në sexhde për Zotin tim Krenar dhe të Lartësuar. Në këtë moment, Allahu do të më inspirojë që të thur lavdërime e përlëvdime të bukura për Të, të tilla që askujt para meje nuk i janë inspiruar. Atëherë do të thuhet: "O Muhamed! Ngrije kokën! Kërko dhe do të të jepet! Ndërmjetëso dhe do të pranohet!" [193] Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Kur të largohet frika nga zemrat e tyre *(melekëve)*, **ata do të thonë: "Çfarë tha** *(e urdhëroi)* **Zoti juaj?". Ata** *(melekët e lartë)* **do të thonë: "Të vërtetën!"** Edhe këtu kemi të bëjmë me një përshkrim madhështor të pushtetit gjithëpërfshirës të Allahut të Madhëruar. Në të tregohet se kur Allahu i Madhëruar dëshiron të flasë dhe të shpallë diçka, banorët e qiejve dëgjojnë fjalën e Tij, dridhen nga frika e madhe dhe gati në gjendje të fikëti. Ibn Abasi dhe të tjerë e shpjegojnë kështu këtë ajet: "Kur zemrat e tyre çlirohen nga kjo frikë e madhe, që i kishte pushtuar, ata pyesin njëri tjetrin dhe thonë: "Çfarë tha Zoti juaj?". Kështu, mbajtësit e Arshit ua përcjellin fjalët atyre që janë poshtë tyre, pastaj atyre më poshtë e me radhë, derisa mbërrin lajmi te banorët (melekët) e qiellit të dynjasë. Allahu i Lartësuar thotë: "Ata *(melekët e lartë)* do të thonë: "Të vërtetën!." Pra, ata përcjellin atë që ka thënë Zoti, pa asnjë shtesë dhe pa asnjë pakësim.

- "Ai është më i Larti, më i Madhi." - Në *Sahih*-un e Buhariut vjen një hadith nga Ebu Hurejra, se Profeti a.s. ka thënë: 2198. "Kur Allahu i Lartësuar vendos diçka në qiell, melekët rrahin flatrat e tyre, në shenjë përunjësie për vendimin e Zotit. Ajo (fjalë) dëgjohet si një zhurmë zinxhirësh të hekurt, që godasin mbi një shkëmb të lëmuar." Kështu e ka përcjellë Aliu. Ndërsa të tjerët, pas fjalës "në një shkëmb të lëmuar...", kanë shtuar: "... kështu e bën (Allahu), që të dëgjohet (ajo fjalë) ndër ta." Pastaj, - vazhdon hadithi, - pasi zemrat e tyre çlirohen (nga frika), ata pyesin: "Çfarë tha Zoti juaj?" Ata (Xhibrili dhe melekët më të afërt) thonë: "Tha të vërtetën Ai, që është i Lartësuari dhe i Madhëruari!" Kështu dëgjojnë (diçka) ata që tentojnë të dëgjojnë lajme nga qielli. Ata që duan të dëgjojnë

vjedhurazi lajme nga qielli janë kështu, njëri mbi tjetrin", - dhe Sufjani bëri shenjë me dorë, duke hapur gishtat e dorës së djathë dhe duke i vendosur duart njëra mbi tjetrën. "Ndodh që shkëndija e zjarrtë ta godasë atë që rrëmben diçka prej lajmeve të qiellit dhe ta përvëlojë, përpara se ai ta hedhë atë lajm tek tjetri. Por mund të ndodhë edhe që të mos e godasë, derisa ai t'ia përcjellë lajmin një tjetri poshtë tij, e ky tjetrit poshtë tij, derisa ta zbresin në tokë." Ndoshta Sufjani tha: "... derisa të zbresë në tokë e t'i jepet magjistarit apo fallxhorit, i cili e përzien me njëqind gënjeshtra dhe njerëzit e besojnë, duke thënë: "A nuk na njoftoi se në këtë ditë e në këtë vend do të ndodhë kështu e ashtu, dhe vërtet ashtu ndodhi?" Dhe është pikërisht ajo e vërtetë që u dëgjua nga lajmet e qiellit." Këtë hadith e ka sjellë vetëm imam Buhariu dhe jo Muslimi në këtë version. Këtë hadith e kanë sjellë me tekst të përafërt edhe Ebu Daudi, Tirmidhiu, Ibn Maxhe prej Sufjan Ibn Ujejnes. Allahu është më i ditur!

Ajetet 24 - 27

24. Thuaj: "Kush ju furnizon ju nga qiejt e nga toka?" Thuaj: "Allahu". Atëherë, ose ne, ose ju jemi në rrugë të drejtë, ose në një humbje të dukshme.

25. Thuaj: "Ju nuk do të gjykoheni për gjynahet tona, e as ne nuk do të gjykohemi për atë që bëni ju."!

26. Thuaj: "Zoti ynë do të na tubojë ne dhe ju e pastaj do të na gjykojë me drejtësi. **Ai është Gjykatës i drejtë e i Gjithëditur.**

27. Thuaj: "M'i tregoni ata *(idhuj)* **që ia keni shoqëruar Atij si ortakë!" Jo, Ai nuk ka shok. Ai është Allahu, i Gjithëfuqishmi, i Urti!"**

Shpjegimi i ajeteve

- "Thuaj: "Kush ju furnizon ju nga qiejt e nga toka?" Thuaj: "Allahu". - Allahu i Lartësuar pohon në këto ajete se Ai është unik në fuqinë për të krijuar, për të furnizuar, por edhe në meritën e adhurimit të krijesave. Ashtu sikurse krijesat e pranojnë se Ai është i vetmi furnizues nga qiejt dhe Toka, i vetmi që kujdeset për krijesat, po kështu le ta dinë dhe të dëshmojnë të sigurt se Ai është i vetëm, i pashoq, pa ortak në meritën e adhurimit. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin që t'u drejtohet mohuesve dhe t'i thotë:

- "Atëherë, ose ne, ose ju jemi në rrugë të drejtë, ose në një humbje të dukshme." - Domethënë, njëri prej dy grupeve është i humbur dhe tjetri është në rrugën e drejtë. Ky është një pohim i pakundërshtueshëm. Ne kemi sjellë argumente të qarta rreth faktit se Allahu është një dhe i vetëm, argumente këto të cilat tregojnë se ju jeni duke ndjekur rrugën e humbjes, rrugën e devijuar e të pavërtetë, pra, idhujtarinë dhe adhurimin e diçkaje tjetër veç Allahut të Lartësuar.

- "Thuaj: "Ju nuk do të gjykoheni për gjynahet tona, e as ne nuk do të gjykohemi për atë që bëni ju."! - Thuaju atyre se as ne nuk jemi pjesë e juaja dhe as ju nuk jeni pjesë e jona. Ne ju ftojmë që të adhuroni Allahun e Lartësuar, ta besoni atë si një të vetëm dhe t'i përkushtoheni vetëm Atij, përmes adhurimeve për të cilat ju ka urdhëruar. Nëse ju i përgjigjeni kësaj, atëherë ju jeni pjesë e jona dhe ne jemi pjesë e juaj. Por nëse refuzoni shpalljet dhe mesazhet e Zotit, ne distancohemi nga ju dhe ju atëherë nuk jeni pjesë e bashkësisë tonë të besimtarëve. Po kështu thotë Allahu i Lartësuar: "Nëse ata të mohojnë ty, thuaju: "Unë kam veprat e mia dhe ju keni veprat tuaja. Ju nuk përgjigjeni për atë që bëj unë e as unë për atë që bëni ju"." [Junus 41]. Ose: "Thuaj: "O ju jobesimtarë! Unë nuk adhuroj atë që ju e adhuroni. As ju nuk adhuroni Atë që unë e adhuroj. Dhe unë kurrë nuk do të adhuroj atë që ju e adhuroni. Por as ju nuk do të adhuroni Atë që unë e adhuroj. Ju keni fenë tuaj dhe unë kam fenë time." [Kafirun]. Pastaj i Lartësuari e urdhëron Profetin që të thotë:

- "Thuaj: "Zoti ynë do të na tubojë ne dhe ju ..." - Kjo do të ndodhë Ditën e

Kijametit, kur Allahu do të tubojë të gjitha krijesat në një vend.

- ...e pastaj do të na gjykojë me drejtësi ..." - Allahu do të na gjykojë me drejtësinë e Tij dhe do të shpërblejë gjithësecilin sipas punës së vet: nëse ka punuar mirë, do të shpërblehet me mirësinë dhe bujarinë e Allahut shumëfish, dhe nëse ka bërë keq, ai do të marrë atë që meriton për padrejtësitë e tij. Atë ditë do ta mësoni se kujt do t'i takojë triumfi, krenaria dhe lumturia e përjetshme, sikurse thotë i Lartësuari: "Dhe Ditën, kur të vijë Ora *(e kijametit)* - ajo është Dita e ndarjes *(së njerëzve)*. Sa u përket atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, ata do të jenë të gëzuar nëpër kopshte *(të Xhenetit)*. E sa u përket atyre që nuk besuan dhe i përgënjeshtruan argumentet Tona dhe takimin në Botën Tjetër, ata do të jenë në një ndëshkim të pandërprerë." [Rum 14 - 16].

- "Ai është Gjykatës i drejtë e i Gjithëditur." - Ai është Gjykuesi i Drejtë, i Gjithëdituri për realitetin dhe vërtetësinë e çdo çështjeje.

- "Thuaj: "M'i tregoni ata *(idhuj)* **që ia keni shoqëruar Atij si ortakë!" -** Ku janë idhujt, të adhuruarit të cilët ju i konsideronit si partnerë të Zotit dhe si të barabartë me Të?!

- "Jo, Ai nuk ka shok." - Atij nuk i takon të ketë partner, e as të barabartë.

- "Ai është Allahu ..." - Ai është Allahu, Zoti, i Vetmi, Ai që nuk ka ortakë.

- "... i Gjithëfuqishmi, i Urti!" - Ai është Krenari, që zotëron krenarinë, pushtetin dhe ngadhënjimin e plotë, duke nënshtruar çdo gjë. Gjithçka i është përulur madhështisë së Tij. Allahu është i Urti në veprat dhe në fjalët e Tij, në Sheriatin që ligjëroi për krijesat, që ta adhurojnë Atë përmes tij; i Urti edhe për ligjin e krijimit dhe funksionimit të çdo gjëje që ekziston. I Lartësuar është Allahu, të shumta janë mirësitë dhe bekimet që vijnë prej Tij! I pastër dhe i dëlirë nga çdo mangësi që i përshkruajnë të padituri është Allahu i Madhëruar. I lartësuar dhe i madhëruar qoftë Ai, ashtu si Ai dëshiron!

Ajetet 28 - 30

28. Ne të kemi dërguar ty veçse si përgëzues dhe qortues për të gjithë njerëzit, por shumica e njerëzve nuk e dinë.

29. Ata thonë: "Kur do të vijë ky premtimi, nëse thoni të vërtetën?"

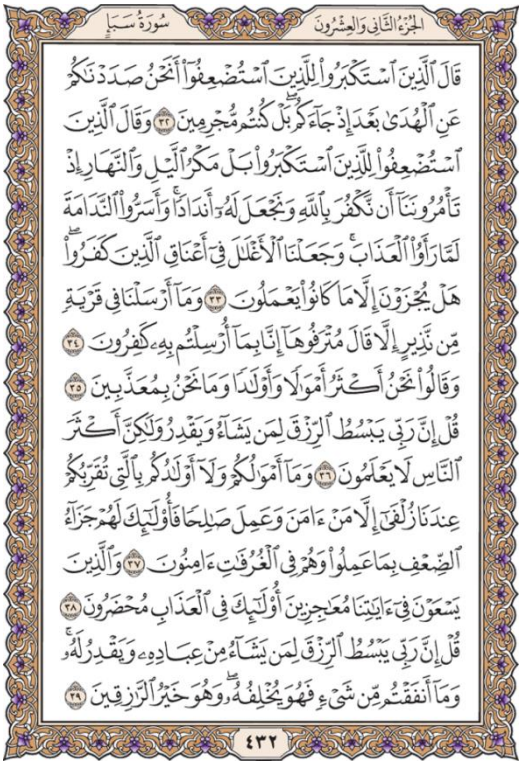
30. Thuaj: "Ju ju pret afati i një dite, që nuk mund të shtyhet për më vonë e as nuk do të shpejtohet që të vijë më parë."!

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet robit, adhuruesit dhe profetit të tij të dashur, Muhamedit ﷺ dhe i thotë:

- "Ne të kemi dërguar ty veçse si përgëzues dhe qortues për të gjithë njerëzit, por shumica e njerëzve nuk e dinë." - Të dërguam tek të gjithë krijesat dhe të përgjegjshmit ligjërisht. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. Jam i dërguari i Allahut, në dorën e të Cilit është sundimi i qiejve e i tokës. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai jep jetë dhe Ai jep vdekje. Besoni në Allahun dhe në të Dërguarin e Tij, Profetin "*ummij*" - që nuk shkruan e nuk lexon, - që beson Allahun dhe Shpalljet e Tij! Ndiqeni rrugën e tij, që të jeni të udhëzuar!" [Araf 158]. Ose: "I madhëruar qoftë Ai, që ia ia zbriti Dalluesin (*Kuranin)* robit të vet *(Muhamedit)*, që të jetë paralajmërues për të gjithë botën!" [Furkan 1]. Allahu i Lartësuar e përshkruan Profetin e Tij si përgëzues dhe qortues, që të përgëzojë të gjithë ata që i binden për Xhenetin që i pret, si dhe të paralajmërojë duke qortuar të gjithë ata që e kundërshtojnë për dënimin në zjarrin e Xhehenemit.

- "... por shumica e njerëzve nuk e dinë." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti." [Jusuf 103]. Ose: "Në qoftë se i bindesh shumicës në tokë, ata do të të devijojnë nga rruga e Allahut." [En'am 116]. Në dy *Sahih*-ët vjen

الجزء الثاني والعشرون سورة سبإ
قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ
عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُم بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ
اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ
تَأْمُرُونَنَا أَن نَّكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ
لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ ۚ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ
هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ
مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣٤﴾
وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾
قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُم بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ
عِندَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ
الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ
يَسْعَوْنَ فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾
قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ ۚ
وَمَا أَنفَقْتُم مِّن شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٣٩﴾
٤٣٢

hadithi nga Xhabir Ibn Abdilahi, se Profeti i Allahut ka thënë: 2199. "Më janë dhënë 5 gjëra, që nuk i janë dhënë asnjë profeti përpara meje: Jam ndihmuar e më është dhënë fitorja, përmes tmerrit që pushton zemrat e armiqve të mi që një muaj larg. E gjithë toka është bërë për mua vendfalje dhe pastrim. Më është lejuar plaçka e luftës. Më është dhënë e drejta për ndërmjetësimin e madh (Ditën e Gjykimit). Çdo profet dërgohej në popullin e tij në mënyrë të veçantë, ndërsa unë jam dërguar për të gjithë njerëzimin mbarë." Po në hadith të saktë vjen se Profeti i Allahut ka thënë: 2200. "Unë jam dërguar si Profet për të kuqtë dhe të zinjtë ...". Muxhahidi shpjegon: "Domethënë, jam dërguar si profet i xhindëve dhe i njerëzve." [194] Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon rreth mohuesve, që e shohin të pamundur Ditën e Kijametit.

- "Ata thonë: "Kur do të vijë ky premtimi, nëse thoni të vërtetën?" - Ky ajet i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Ata që nuk e besojnë atë *(Kijametin)*, kërkojnë që ai të vijë sa më shpejt, ndërsa ata që i besojnë, i druhen atij çasti dhe janë të bindur se ai është i vërtetë. Ta dini se ata që bëjnë polemika, duke vënë në dyshim Ditën e Kiametit, janë në një humbje të thellë." [Shura 18].

- "Thuaj: "Ju ju pret afati i një dite, që nuk mund të shtyhet për më vonë e as nuk do të shpejtohet që të vijë më parë."!

- Ju keni një ditë të premtuar, të përcaktuar saktësisht se kur do të ndodhë, e cila as nuk mund të përshpejtohet dhe as nuk mund të vonohet nga askush. Allahu i Lartësuar thotë: "Por, kur të vijë afati i caktuar prej Allahut, ai nuk shtyhet për më vonë, nëse e dini." [Nuh 4]. Ose: "Ne nuk po e vonojmë atë, përveçse deri në afatin e caktuar. Kur të vijë ajo ditë, askush nuk do të flasë pa lejen e Tij. Prej tyre do të ketë të dëshpëruar, por do të ketë edhe të lumtur." [Hud 104, 105]

Ajetet 31 - 33

31. Ata që nuk besojnë thonë: "Ne nuk kemi për të besuar as këtë Kuran dhe as në ndonjë tjetër *(libër)* **që ka ardhur para tij." Eh, sikur t'i shihje keqbërësit, kur të ndalen para Zotit të tyre dhe të polemizojnë me njëri-tjerin! Ata që ishin më të dobët do t'u thonë prijësve të tyre: "Po të mos ishit ju, ne me siguri do të kishim qenë besimtarë!"**

32. Dhe prijësve do t'u thonë atyre që kanë qenë të dobët: "Pse, ne ju penguam nga udhëzimi i drejtë, kur ai ju erdhi?! Jo. Ju ishit vetë keqbërës!"

33. Ata që ishin të dobët do t'u thonë prijësve të tyre: "Jo, ishin mashtrimet tuaja natë e ditë. Ju na urdhëronit të mohonim Allahun dhe t'i bënim shokë Atij. Kur ta shohin dënimin, ata do ta fshehin dëshpërimin e vet. Ne do të vëmë pranga në qafat e atyre që nuk besuan. Ata do të dënohen veçse për atë që kanë bërë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për këmbënguljen e mohuesve në kalimin e kufijve, në refuzimin e besimit të vërtetë, në mohimin e këtij Kurani madhështor dhe mosbesimin e ringjalljes dhe llogarisë së drejtë përpara Zotit.

- "Ata që nuk besojnë thonë: "Ne nuk kemi për të besuar as këtë Kuran dhe as ndonjë tjetër që ka ardhur para tij." - Allahu i Lartësuar i kërcënon ata duke u kujtuar atë ditë të tmerrshme, kur ata do të qëndrojnë të përulur, të poshtëruar, të përçmuar përpara Tij dhe në atë gjendje të mjerueshme do të çirren dhe grinden me njëri-tjetrin.

- "Eh, sikur veç t'i shihje keqbërësit, kur të ndalen para Zotit të tyre dhe t'i kthejnë fjalën njëri-tjerit!" - Kështu do të polemizojnë dhe do të mallkojnë njëri-tjetrin atë ditë. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ata që ishin më të dobët do t'u thonë prijësve të tyre: "Po të mos ishit ju, ne me siguri do të kishim qenë besimtarë!" - Me këto fjalë, pasuesit do t'u drejtohen udhëheqësve dhe parisë së tyre, të cilët u prinë në dynja drejt mohimit dhe refuzimit të të vërtetës. Ata thonë: "Po të mos ishit ju, ne do të kishim qenë me siguri besimtarë! Po të mos na pengonit ju nga rruga e vërtetë, ne do të pasonim profetët dhe do të besonim në shpalljet që ata sollën nga Zoti." Por paria e tyre, që kaluan kufijtë në jetën e kësaj dynjaje, do të thonë:

- "Kryeneçët do t'u thonë atyre që ishin më të dobët: **"Pse, ne ju penguam nga udhëzimi i drejtë, kur ai ju erdhi?" -** Ne nuk kemi bërë asgjë më tepër, përveçse ju ftuam, kurse ju na pasuat. Ne nuk ju sollëm asnjë argument, por ju i braktisët argumentet e sjella nga profetët, për shkak se ndoqët dëshirat tuaja. Kjo ishte zgjedhja juaj e lirë, pa asnjë imponim nga askush.

- "Jo, por ju ishit keqbërës." **-** Më pas, pasuesit vijojnë dhe thonë:

- "Ata që ishin të dobët do t'u thonë kryeneçëve: "Jo, ishin mashtrimet tuaja natë e ditë." - Ju na mashtronit dhe na bënit të ëndërronim, përmes intrigave dhe kurtheve tuaja, natën dhe ditën, për të na bindur se ishim në rrugë të mbarë. Kurse tani po e shohim se gjithçka ishte e kotë dhe ato premtime ishin veçse mashtrime.

- "Ju na urdhëronit të mohonim Allahun dhe t'i bënim shokë Atij." - Ju na urdhëronit e udhëzonit që t'i shoqëronim Allahut zota si të barabartë me Të dhe të adhuronim diçka tjetër, veç Tij. Ju shpiknit lloj-lloj dyshimesh dhe trillimesh, nëpërmjet të cilave na devijuat nga e vërteta dhe na bëtë që të ndiqnim rrugën tuaj të kotë.

- "Kur ta shohin dënimin, ata do ta fshehin dëshpërimin e vet." - Si pasuesit, ashtu edhe të pasuarit shfaqin pendimin e thellë për atë që kanë kryer në këtë dynja. Por Allahu i Lartësuar na tregon fundin e tyre të dhimbshëm:

- "Ne do të vëmë pranga në qafat e atyre që nuk besuan." - Ua lidhin duart me zinxhirë pas qafave të tyre.

- "Ata do të dënohen veçse për atë që kanë bërë." - Ne ju shpaguajmë në varësi të punëve tuaja. Secilit i japim ndëshkimin që meriton, në masën që ai meriton. I Madhëruari thotë: "... Ai do të thotë: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini.". [Araf 38]. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij), i cili rrëfen se Profeti i Allahut ka thënë: 2021. "Me të vërtetë, kur banorët e Xhehenemit shtyhen për të hyrë në të, ai ka për t'i pritur ata me flakët e tij përvëluese. Kur ata i përfshin vala flakëruese, nuk mbetet mish në trupin e tyre pa rënë poshtë në këmbët e tyre."[195]

Ajetet 34 - 39

34. Sa herë që Ne kemi dërguar profet në ndonjë vend, pasanikët e tij thoshin: "Ne nuk i besojmë asaj me të cilën jeni dërguar ju.".

35. Ata thoshin: "Ne kemi më shumë pasuri e fëmijë *(sesa ju)* **dhe kurrë nuk kemi për t'u ndëshkuar.".**

36. Thuaj: "Zoti im ia shton rizkun atij që do dhe ia pakëson atij që do, por shumica e njerëzve nuk e dinë.".

37. Nuk janë pasuria juaj dhe as fëmijët tuaj që mund t'ju afrojnë te Ne. Afër Nesh janë vetëm ata që besojnë dhe bëjnë punë të mira.". Këta janë ata që do të shpërblehen shumëfish për veprat e tyre; ata janë në banesa të larta, të sigurt *(e të shpëtuar)* **nga çdo e keqe.**

38. Ndërsa, ata që luftuan kundër argumenteve Tona, për t'i penguar ato, ata do të dënohen *(në Xhehenem).*

39. Thuaj: "Me të vërtetë, Zoti im është Ai që ia shton rizkun kujt të dojë nga robërit e Vet dhe Ai ia pakëson kujt të dojë. Çdo gjë që jepni *(për Hir të Tij),* **Ai do ta kompensojë. Ai është më i Miri Furnizues".**

Shpjegimi i ajeteve

- "Sa herë që Ne kemi dërguar profet në ndonjë vend, pasanikët e tij thoshin: "Ne nuk i besojmë asaj me të cilën jeni dërguar ju ..." - Allahu i Lartësuar ngushëllon profetin e Tij të dashur: O Muhamed, gjendja në të cilën ndodhesh, fakti se pasanikët nga mesi i popullit tënd, të zhytur në dëfrimet e kësaj dynjaje, po të quajnë gënjeshtar, fakti që ata nuk besojnë vërtetësinë tënde dhe të Shpalljes, nuk duhet të të shqetësojnë, sepse këto i kanë ndodhur çdo profeti të dërguar para teje. Nuk ka ndodhur ndonjëherë që Zoti të dërgojë profetë dhe që pasanikët e popullit të tij të mos e kenë mohuar atë dhe mesazhin e tij. Nga ana tjetër, pasuesit e profetëve kanë qenë gjithmonë shumica prej të dobtëve, të varfërve, njerëzve të thjeshtë dhe të përulur, siç na tregon i Madhëruari fjalët që pasanikët i thanë Nuhut: "E si të të besojmë ty, kur ty të pasojnë më të ulëtit?" [Shuara 111]. Ose: "Paria e jobesimtarëve nga populli i tij, tha: "Ne nuk shohim tek ti asgjë tjetër përveçse një njeri, siç jemi edhe ne. Ne po shohim se nuk po të pason askush tjetër përveç të pavlerëve, që të ndjekin pa u menduar fare. Ne nuk shohim as që të jeni më të mirë se ne. Madje, ne mendojmë se ju jeni gënjeshtarë!"" [Hud 27]. "Krerët arrogantë të popullit u thanë atyre që i konsideronin më të dobët e që kishin besuar: "A e dini vërtet se Salihu është i dërguar i Zotit të tij?" Ata thanë: "Po, ne besojmë në mesazhin e tij". Kryeneçët thanë: "Ne nuk e besojmë atë që besoni ju"." [Araf 75, 76]. "Kështu i sprovojmë Ne disa me disa të tjerë, derisa të thonë: "Vallë, këta janë ata që përzgjodhi Allahu mes nesh dhe u dhuroi mirësi?" Po a nuk është Allahu më i Dituri, për ata që janë mirënjohës?" [Enam 53]. "Kështu, në çdo qytet Ne kemi bërë që krerët e kriminelëve të ngrenë kurthe *(kundër të vërtetës)*. Por, me kurthet e tyre, ata godasin veç vetveten, por nuk e ndiejnë." [Enam 123]. "Kur duam ta shkatërrojmë ndonjë vend *(popull)*, i urdhërojmë pasanikët e atij vendi *(për të pasuar rrugën e drejtë)*; por ata kundërshtojnë; atëherë, dënimi kundër tyre bëhet i merituar dhe Ne i shkatërrojmë ata krejtësisht." [Isra 16]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë: "Sa herë që Ne kemi dërguar profet në ndonjë vend, pasanikët e tij thoshin: "Ne nuk i besojmë asaj me të cilën jeni dërguar ju.". Pra, sa herë që Zoti dërgonte një paralajmërues e profet në ndonjë popull, *mutrafun*-ët thoshin të tilla fjalë. Kush janë *mutrafun*-ët? Ata janë zotëruesit e pasurive të mëdha, më të famshmit, më të pushtetshmit dhe të privilegjuarit, paria, udhëheqësia e një populli. Katadja ka thënë që janë tiranët, prijësit në ligësi. Gjithmonë, kjo kategori u ka thënë profetëve të tyre: "Ne nuk i besojmë asaj me të cilën jeni dërguar ju. Kurrë nuk kemi për ta besuar atë që thoni dhe nuk kemi për të ndjekur porositë tuaja." Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin nga Ebu Razini, i cili ka thënë: 2202. "Ishin dy burra, ortakë me njëri-tjetrin, dhe njëri prej tyre doli në bregdet, ndërsa tjetri jo. Kur u dërgua Profeti ﷺ, ky i dërgoi fjalë shokut të tij duke e pyetur: "Çfarë po bën ai (Profeti)?" Ai i kthen përgjigje dhe i thotë se atë nuk e ka pasuar askush prej Kurejshëve, përveç njerëzve më të rëndomtë, të dobët e të varfër. Atëherë, ai e lë tregtinë, shkon tek shoku i tij dhe i thotë: "Më trego ku është ai njeri (për Profetin ﷺ?" Në fakt, - thotë Ebu Razini, - ai ishte një njeri që lexonte libra. Kështu, shkoi tek Profeti dhe i tha: "Për çfarë fton ti?" Ai tha: "Unë ftoj për këtë dhe atë". Atëherë, ai tha: "Unë dëshmoj se ti je i Dërguar i Allahut". Profeti ﷺ e pyeti: "Çfarë diturie ke ti rreth kësaj?" Ai tha: "Çdo profet që është dërguar i ka patur pasuesit e tij prej njerëzve të rëndomtë, të

varfër dhe fukarenj". Atëherë, - vazhdon Ebu Razini, - zbriti ky ajet: "Sa herë që Ne kemi dërguar profet në ndonjë vend, pasanikët e tij thoshin: "Ne nuk i besojmë asaj me të cilën jeni dërguar." Më pas, Profeti i dërgoi atij fjalë dhe i tha: "Me të vërtetë, Allahu i Lartësuar dhe Krenar zbriti një ajet që pohoi dhe vërtetoi atë që the ti." Në vijim, Allahu i Lartësuar na njofton rreth *mutrafin*-ëve, që mohuan profetët dhe refuzuan shpalljet e Zotit:

- "Ata thoshin: "Ne kemi më shumë pasuri e fëmijë *(sesa ju)* **dhe kurrë nuk kemi për t'u ndëshkuar.".** - Ata lëvdoheshin me pasuritë e tyre të mëdha, me pasuesit dhe fëmijët e shumtë. Ata mëtonin se pasuria e madhe dhe fëmijët e shumtë dëshmonin se Allahu i donte ata dhe përkujdesej për mirëqënien e tyre, sepse në të kundërt nuk do t'u jepte gjithë ato mirësi të kësaj dynjaje dhe pastaj t'i ndëshkonte në ahiret. Sa i largët dhe i pavërtetë është ky arsyetim! Allahu i Lartësuar thotë: "Por, lëri ata edhe për pak kohë në vetëmashtrimin e tyre! Mos vallë, ata po mendojnë se, meqë u kemi dhënë me mbushulli pasuri dhe fëmijë, Ne do t'u ofronim të gjitha të mirat? Jo, kurrsesi! Por, ata nuk kuptojnë." [Muminun 54 - 56]. "Mos u mahnit nga pasuria dhe fëmijët e tyre! Allahu dëshiron t'i ndëshkojë ata në jetën e kësaj bote nëpërmjet tyre dhe pastaj t'u dalë shpirti si mohues." [Teube 55]. "Ma lër Mua atë, që e krijova të vetmuar,[196] që i mundësova të ketë pasuri të madhe; që e bëra edhe me djem, të cilët i ka me vete! Unë ia kam dhënë të gjitha mundësitë, ndërsa ai lakmon që t'ia shtoj edhe më shumë. Por jo. Ai u tregua mohues i fakteve Tona. Atë do ta ndrydh dhe do ta ndëshkoj me një dënim të rëndë e të padurueshëm." [Mudethir 11 - 17].

- Thuaj: "Zoti im ia shton rizkun atij që do dhe ia pakëson atij që do, por shumica e njerëzve nuk e dinë.". - Allahu ia jep pasurinë atij që e do dhe atij që nuk e do, dhe e varfëron atë që Ai dëshiron dhe e pasuron atë që Ai dëshiron. Gjithë këtë, Ai e bën me urtësinë e Tij të plotë, absolute e të pacenueshme, me argument të prerë, të pakundërshtueshëm, që tregon diturinë dhe urtësinë e Tij, në veprat dhe përcaktimet e Tij, por shumica e njerëzve nuk e dinë.

- "Nuk janë pasuria juaj dhe as fëmijët tuaj, që mund t'ju afrojnë te Ne." - Pra, këto nuk janë argumente që tregojnë për dashurinë Tonë për ju dhe as treguese të përkujdesit të veçantë për ju. Imam Ahmedi tregon nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij) se Profeti i Allahut ka thënë: 2203. "Me të vërtetë, Allahu i Madhëruar nuk vështron në pamjen dhe në pasuritë tuaja, por Ai vështron në zemrat dhe punët tuaja." [Imam Muslimi dhe Ibn Maxhe].

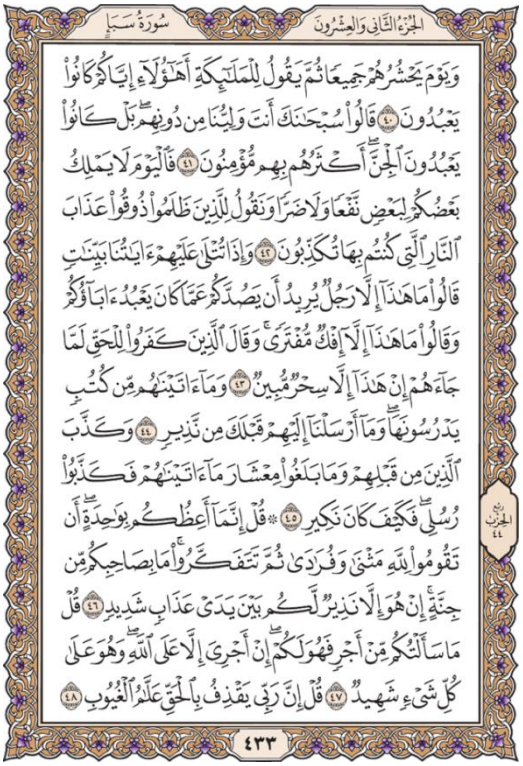
- "Afër Nesh janë vetëm ata që besojnë dhe bëjnë punë të mira.". - Tek Ne ju afrojnë imani i pastër dhe i vërtetë, si dhe veprat e mira sipas këtij imani.

- "Këta janë ata që do të shpërblehen shumëfish për veprat e tyre ..." - Atyre u shumëfishohen sevapet dhjetëfish deri në shtatëqindfish, madje edhe më shumë, aq sa dëshiron Allahu i Lartësuar.

- "... dhe ata janë në banesa të larta, të sigurt nga çdo e keqe." - Ata janë në gradat e larta të Xhenetit të qetë, në paqe të plotë, në kënaqësi dhe prehje, larg çdo frike dhe ankthi, larg çdo mundimi, ndëshkimi dhe çdo privimi prej të mirave në të cilat ndodhen.

- "Ndërsa, ata që luftuan kundër argumenteve Tona, për t'i penguar ato - ata do të dënohen." - Ata të cilët nxitojnë dhe përpiqen, investojnë pasurinë dhe mundin e tyre për të penguar njerëzit nga rruga e Allahut, nga pasimi i profetëve të Tij dhe nënshtrimi ndaj shpalljeve të Tij, të gjithë ata do të ndëshkohen me drejtësi.

- "Thuaj: "Me të vërtetë, Zoti im është Ai që ia shton rizkun kujt të dojë nga robërit e Vet dhe Ai ia pakëson kujt të dojë." - Në bazë të urtësisë së Tij, Allahu ia shton rizkun dikujt dhe ia pakëson dikujt tjetër. Nuk ka dyshim se urtësinë e Allahut nuk mund ta konceptojë tërësisht askush, përveçse vetë Allahu Krenar dhe i lartësuar.

Ashtu sikurse njerëzit janë të ndryshëm në pasuritë e në gradat e tyre në këtë dynja, po ashtu Allahu i Madhëruar do t'i dallojë njerëzit edhe në ahiret. Disa do të jenë në dhoma të larta të Xhenetit, të lumtur, të qetë e duke shijuar kënaqësitë dhe mirësitë e Allahut, ndërsa disa të tjerë do të jenë në gradat më të ulëta të dhimbjes dhe ndëshkimit. Njerëzit më të mirë në jetën e kësaj dynjaje janë ata që i përshkruan Profeti ﷺ në një hadith, kur thotë: 2204. "Kanë fituar çdo të mirë dhe kanë shpëtuar nga çdo e keqe ata që i janë dorëzuar tërësisht Allahut, u është dhënë furnizim i mjaftueshëm dhe janë të kënaqur me atë që u ka ndarë Zoti prej rizkut në këtë botë." [Imam Muslimi].

- "Dhe çdo gjë që jepni *(për Hir të Tij)*, **Ai do ta kompensojë. Ai është më i Miri Furnizues."** - Çdo gjë që ju investoni për të përmbushur urdhëresat e Zotit ose edhe për çështjet që Ai i ka bërë të lejuara, Ai ka për t'jua zëvendësuar me mirësi të tjera, kurse në ahiret ka për t'ju dhënë shpërblimin më bujar dhe më të mirë. Në një hadith thuhet: 2205. "Dy melekë zbresin në qiellin e dynjasë çdo ditë në mëngjes dhe njëri prej tyre thotë: 'O Zot! Çdokujt që shpenzon, jepi shtesë dhe zëvendësim për harxhimin!" Ndërsa tjetri thotë: 'O Zot! Çdokujt që nuk jep, pakësoja e harxhoja!" Theuriu sjell citimin nga Muxhahidi, i cili thotë: "Askush nga ju të mos guxojë që ta keqinterpretojë këtë ajet: "Dhe çdo gjë që jepni, Ai do ta kompensojë. Ai është më i Miri Furnizues". Nëse dikush nga ju ka mjaftueshëm për të jetuar, le të jetë i kujdesshëm dhe ekonomiqar në shpenzimet e tij, sepse rrizku është i shpërndarë dhe i përcaktuar."

Ajetet 40 - 42

40. Një ditë, Ai do t'i tubojë të gjithë dhe do t'u thotë melekëve: "Ju ishit ata që këta njerëz adhuronin?"

41. Ata do të thonë: "I madhëruar qofsh Ti! Ti je Zoti ynë dhe ne distancohemi prej tyre! Jo. Ata adhuronin xhindët dhe shumica e tyre i besonin ato.".

42. Atë ditë, ata nuk do të kenë asnjë mundësi t'i bëjnë dobi ose dëm njëri-tjetrit. Kurse keqbërësve do t'u themi: "Shijojeni dënimin e zjarrit - atë që e quanit gënjeshtër!"

Shpjegimi i ajeteve

- "Një ditë, Ai do t'i tubojë të gjithë dhe do t'u thotë melekëve: "Ju ishit ata që këta njerëz adhuronin?" - I Lartësuari na tregon për fjalët poshtëruese dhe të dhimbshme, që u drejton idhujtarëve në Ditën e Kijametit, përpara gjithë krijesave. Kështu, Allahu i Lartësuar do të pyesë melekët që adhuroheshin prej idhujtarëve, duke i konsideruar si partnerë të Tij, me qëllim për t'u afruar sa më shumë tek Allahu: "Ju ishit ata që këta njerëz adhuronin?" Pra, mos vallë, ju i urdhëruat ata për një adhurim të tillë? Ose siç thotë Allahu i Lartësuar: "Ditën kur Ai do t'i tubojë ata dhe idhujt, që ata adhuruan veç Allahut, do t'u thotë *(idhujve)*: "A ju qetë ata që i udhëzuat robërit e Mi që t'ju adhurojnë, apo ata vetë e braktisën rrugën *(e drejtë)*?" Ata do të përgjigjen: "Lavdia qoftë për ty! Kurrë nuk do të parapëlqenim

që përveç Teje të kemi ndonjë mbrojtës tjetër, por Ti i begatove me të mira ata dhe të parët e tyre dhe ata i harruan paralajmërimet e tua dhe u bënë popull i shkatërruar." [Furkan 17 - 18]. Ose" "Allahu do të thotë: "O Isa, biri i Merjemes! Ti, vallë, u the njerëzve: "Më besoni mua dhe nënën time si dy zota veç Allahut!?" Ai do të thotë: "Qofsh i lartësuar *(o Zoti im)*! Kurrë nuk mund ta thosha unë atë për të cilën nuk kam asnjë të drejtë. Po ta kisha thënë atë, Ti do ta kishe ditur. Ti e di çfarë ka në shpirtin tim, ndërsa unë nuk e di atë që është tek Ty. Ti i di të gjitha të fshehtat. Unë nuk u kam thënë atyre asgjë tjetër, veç asaj që Ti më urdhërove: "Adhuroni Allahun, Zotin tim dhe Zotin tuaj!" Unë isha dëshmitar i tyre, sa isha ndër ta. Por pasi Ti më more mua, ishe Ti mbikëqyrësi i tyre. Ti je Dëshmitar për gjithçka." Nëse Ti i ndëshkon ata, ata janë robërit e Tu. E nëse i fal ata, Ti je i Plotfuqishmi e i Urti." [Maide 116 - 118]**.** Ndërsa në këto ajete, i Lartësuari na tregon përgjigjen e melekëve, këtyre robërve të mirë të Tij:

- "Ata do të thonë: "I madhëruar qofsh Ti!" - I pastër i dëlirë nga çdo mangësi je Ti, o Zot, që përveç Teje të ketë të adhuruar të tjerë me meritë.

- "Ti je Zoti ynë dhe ne distancohemi prej tyre." - Ne distancohemi prej tyre dhe Ne jemi adhuruesit e Tu të sinqertë dhe të përulur.

- "Jo. Ata adhuronin xhindët dhe shumica e tyre i besonin ato." - Këtu janë për qëllim shejtanët, sepse ishin pikërisht ata të cilët i devijuan nga rruga e drejtë, që ua zbukuruan të keqen dhe adhurimin e idhujve. Sikurse thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Ata *(idhujtarët)* lusin vetëm idhuj femërorë dhe i drejtohen vetëm Shejtanit plot sherr." [Nisa 117].

- "Kështu, atë ditë ata nuk do të kenë asgjë në dorë t'i bëjnë dobi e as dëm njëri-tjetrit." - Melekët do të distancohen nga ata që ishin adhuruesit e tyre në jetën e dynjasë pa asnjë lloj të drejte dhe argumenti. Këta adhurues të melekëve nuk kanë për të patur asnjë dobi nga ajo që aq shumë e shpresonin. Ata shpresonin shumë se me adhurimin e idhujve do të përfitonin në Ditën e Gjykimit, por tashmë çdo gjë u del e kotë dhe e padobishme.

- "Kurse keqbërësve do t'u themi: "Shijojeni dënimin e zjarrit - atë që e quanit gënjeshtër!" - Atyre që e rënduan veten me padrejtësi duke adhuruar diçka tjetër veç Allahut, do t'u themi: "Shijojeni dënimin e zjarrit - atë që e quanit gënjeshtër!" Ky është ndëshkimi i atyre që adhurojnë diçka tjetër veç Allahut të Lartësuar dhe që nuk besojnë në ditën e llogarisë me drejtësi përpara Tij.

Ajetet 43 - 45

43. E, kur atyre u lexohen ajetet Tona të qarta, ata thonë: "Ky është veçse një njeri që dëshiron t'ju shmangë nga ajo që adhuronin prindërit tuaj" dhe: "Ky *(Kur'ani)* **është veçse një gënjeshtër e trilluar!" Dhe, kur u vjen e vërteta, jobesimtarët thonë: "Kjo** *(feja islame / Kur'ani)* **është veçse një magji e qartë."**

44. Dhe Ne nuk u kemi dhënë atyre ndonjë libër që të mund ta studionin dhe as nuk dërguam tek ata ndonjë paralajmërues *(profet)* **para teje.**

45. Edhe të parët e tyre i patën mohuar Shpalljet Tona. Këta (të sotmit) nuk kanë arritur as një të dhjetën e asaj që Ne ua patëm dhënë atyre, e megjithatë i përgënjeshtruan të dërguarit e Mi. A e dini se si ishte dënimi Im!

Shpjegimi i ajeteve

- "E, kur atyre u lexohen ajetet Tona të qarta, ata thonë: "Ky është veçse një njeri që dëshiron t'ju shmangë nga ajo që adhuronin prindërit tuaj" dhe: "Ky *(Kur'ani)* **është veçse një gënjeshtër e trilluar!"" -** Allahu i Lartësuar na tregon se mohuesit e besimit të vërtetë e meritojnë tërësisht ndëshkimin, sepse ata - edhe pse i dëgjonin ajetet e sjella me besnikëri nga Profeti i Tij, - thoshin: "Ky është veçse një njeri që dëshiron t'ju largojë nga ajo që adhuronin prindërit tuaj." Me këtë, ata mëtonin se feja e të parëve të tyre ishte e

vërteta e sigurt, ndërsa feja e Muhamedit ishte gënjeshtër. Allahu i mallkoftë ata dhe paraardhësit e tyre, që mohuan besimin e vërtetë dhe refuzuan këtë dritë të qartë të sjellë nga Zoti. Ata thoshin gjithashtu: "Ky është veçse një gënjeshtër e trilluar!" Kështu e vlerësonin ata. I Lartësuari vijon me përshkrimin e tyre:

- "Dhe, kur u vjen e vërteta, jobesimtarët thonë: "Kjo *(feja islame / Kur'ani)* **është veçse një magji e qartë.""** - Prandaj e refuzojnë me forcë këtë të vërtetë.

- "Dhe Ne nuk u kemi dhënë atyre ndonjë libër që të mund ta studionin dhe as nuk dërguam tek ata ndonjë paralajmërues *(profet)* **para teje."** - Allahu i Lartësuar nuk u pati zbritur arabëve ndonjë libër tjetër përpara Kuranit dhe as ndonjë profet përpara Muhamedit ﷺ. Bëhet fjalë për kohën pas Ibrahimit.[197] Ata gjithmonë dëshironin që mes tyre të dërgohej një profet, madje mëtonin se, nëse do t'u dërgohej ndonjë profet, ata do të ndiqnin udhën e drejtë më besnikërisht se popujt e tjerë.[198] Megjithatë, kur Allahu i Lartësuar e dërgoi atë mes tyre, ata nuk e pranuan.

- "Edhe të parët e tyre i patën mohuar Shpalljet Tona." - Shumë popuj para tyre i mohuan profetët. Allahu i Madhëruar i përshkruan pasuritë dhe zhvillimin e atyre popujve:

- "Këta nuk kanë arritur as një të dhjetën e asaj që Ne ua patëm dhënë atyre ..." - Domethënë, as një të dhjetën e fuqisë dhe pushtetit që u dhamë në këtë jetë, - e shpjegon Ibn Abasi. Po kështu e kanë shpjeguar edhe Katade, Suddiju dhe Ibn Zejdi. I Lartësuari thotë: "Ne u patëm mundësuar atyre gjëra që nuk jua mundë-suam juve. Ne u dhamë atyre dëgjim, shi-kim dhe zemër, por as dëgjimi, as shikimi e as zemrat e tyre nuk u bënë dobi, sepse ata i refuzonin ajetet e Allahut. Ata i përfshiu dënimi me të cilin talleshin." [Ahkaf 26]. "A nuk udhëtojnë ata nëpër Tokë dhe të shohin se si qe fundi i atyre që jetuan më parë? Ata qenë më shumë dhe më të fortë për gjurmët që kanë lënë në tokë, por atyre nuk u bënë aspak dobi ato që kishin fituar. Kur u erdhën të dërguarit me shenja të qarta, ata u mburrën me diturinë e vet, por atëherë i goditi ai *(dënimi i Zotit)* me të cilin talleshin." [Gafir 82]. Pra, me gjithë atë fuqi e pushtet që u dhamë në jetën e kësaj dynjaje, ata nuk mundën t'i shpëtonin ndëshkimit të Zotit. Për shkak se ata i refuzuan me forcë shenjat dhe shpalljet e Tij, Allahu i Madhëruar i trondit nga themelet dhe i shkatërroi vendbanimet e tyre. Ai i shfarosi tërësisht qytetërimet e tyre.

- "... e megjithatë, i mohuan të dërguarit e Mi. A e dini se si ishte dënimi Im!" - Si ishte ndëshkimi Im dhe cila qe ndihma që u dhurova profetëve të Mi?

Ajeti 46

46. Thuaj: "Unë ju këshilloj vetëm për një gjë: Ngrihuni sinqerisht për Allahun, dy nga dy ose një nga një, dhe mendoni me kujdes *(që ta kuptoni)* **se shoku juaj** *(Muhamedi)* **nuk është i çmendur! Ai është dërguar ndër ju veç që t'ju paralajmërojë para një dënimi të ashpër.".**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij:

- "Thuaj: "Unë ju këshilloj vetëm për një gjë: Ngrihuni sinqerisht për Allahun, dy nga dy ose një nga një, dhe mendoni me kujdes *(që ta kuptoni)* **se shoku juaj** *(Muhamedi)* **nuk është i çmendur!"** - Mblidhuni me njëri-tjetrin e meditoni pak me sinqeritet, veç për hir të Allahut të Lartësuar dhe të pandikuar aspak nga prirjet e prishura, nga vetëpëlqimi e mendjemadhësia; bisedoni e pyeteni njëri-tjetrin, por duhet që përgjigjia të jetë e sinqertë, e vërtetë nga thellësia e shpirtit: "Vërtet besoni se Muhamedi është i çmendur?" Pastaj këshilloni njëri-tjetrin ndershmërisht që t'i përmbaheni të vërtetës që ju shfaqet e qartë. Secili të mendojë më vete rreth Muhamedit, por edhe duke pyetur se çfarë thonë të tjerët rreth tij, për aspekte që kërkon t'i kuptojë saktë! Nëse njeriu mendon dhe hulumton me kujdes, do të arrijë në përfundimin e duhur, prandaj i Lartësuari thotë: "... dhe mendoni me kujdes *(që ta kuptoni)* se shoku juaj *(Muhamedi)*

nuk është i çmendur!" Përkundrazi, do ta pranoni se Muhamedi është njeri i logjikshëm, i urtë, i mirë, i mençur dhe kurrsesi nuk mund të thuhet se është i çmendur.

- "Ai është dërguar ndër ju veç që t'ju paralajmërojë për një dënim të ashpër." - Imam Buhariu sjell hadithin nga Abdullahi i biri i Abasit (Allahu qoftë i kënaqur prej atyre të dyve, at e bir!) i cili rrëfen: 2206. "Profeti ﷺ hipi mbi Safa dhe thirri: "Uâ sabâhâ!" (një thirrje alarmi për të mbledhur njerëzit sa më shpejt). Njerëzit u mblodhën me të shpejtë. Ai që nuk mundi të dilte, dërgoi dikë për të parë çfarë po ndodhte. Profeti tha: "O bijtë e Abdul Mutalibit! O bijtë e Fihrit! O bijtë e Luejit! Nëse unë ju them se një ushtri me kalorës ka për t'ju kapur në befasi në mëngjes dhe ka për t'ju luftuar, a do të më besonit?" - "Po!" - u pergigjen ata. - "Atëherë, - tha Profeti ﷺ - unë po ju paralajmëroj se përpara ju pret një ndëshkim i ashpër!" Por Ebu Lehebi tha: "Qofsh i shkatërruar përgjithmonë! Për këtë gjë na mblodhe?!" Ky qe shkaku që zbriti edhe ajeti: "U thafshin duart e Ebu Lehebit dhe u shkatërroftë! Atij nuk i bëri dobi as pasuria dhe as bëmat e tij." (Mesed, 1-2).[199]

Ajetet 47 - 50

47. Thuaj "Unë nuk kërkoj ndonjë shpërblim prej jush. Ai le t'ju mbetet juve. Shpërblimi im është vetëm prej Allahut dhe Ai është dëshmitar për gjithçka".

48. Thuaj: "Zoti im e sjell të vërtetën dhe Ai është i Gjithëdituri për *(të gjitha)* **të fshehtat.".**

49. Thuaj: "E vërteta ka ardhur dhe e kota u zhduk pa kthim!"

50. Thuaj: "Nëse unë kam humbur, atëherë kjo do të ishte vetëm në dëmin tim, por nëse e kam gjetur të vërtetën, atëherë ajo është me ndihmën e Zotit tim. Ai dëgjon gjithçka dhe është afër."

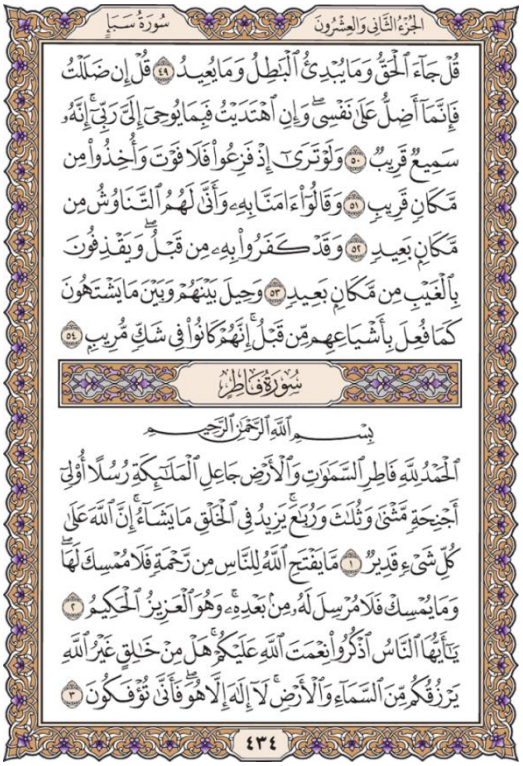
Shpjegimi i ajeteve

- "Thuaj "Unë nuk kërkoj ndonjë shpërblim prej jush. Ai le t'ju mbetet juve." Allahu i Lartësuar e urdhëron profetin e tij të dashur Muhamedin ﷺ, që t'u drejtohet idhujtarëve me këto fjalë: "Unë nuk kërkoj ndonjë shpërblim prej jush. Ai le t'ju mbetet juve." Pra, unë nuk synoj të marr prej jush ndonjë shpërblim, në lidhje me përmbushjen e detyrës së kumtimit të qartë të Shpalljes së Zotit Krenar dhe të Lartësuar. Unë nuk kërkoj shpërblim për qartësimin e të vërtetës ndër ju dhe për faktin se po ju urdhëroj që të adhuroni Allahun, t'i nënshtroheni dhe të jetoni në kënaqësinë e Tij.

- "Shpërblimi im është vetëm prej Allahut dhe Ai është dëshmitar për gjithçka." Pra, Ai di për të gjitha çështjet: për gjendjen time dhe për kumtimin e qartë që unë po i bëj shpalljes së Tij; i Gjithëditur për dëshminë time se jam i dërguari i Tij besnik; Ai di edhe për veprat tuaja dhe gjendjen në të cilën ndodheni.

- "Thuaj: "Zoti im e sjell të vërtetën dhe Ai është i Gjithëdituri për *(të gjitha)* **të fshehtat.".** Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë "Ai është Zotëruesi i pozitës më të lartë dhe Zoti i Fronit *(Arshit)*. Ai, me Urdhrin e Vet, ia jep Shpalljen atij që Ai do nga robërit e Vet, për t'i paralajmëruar *(njerëzinë)* për Ditën e Takimit." [Gafir 15]. Allahu e dërgon melekun me shpallje tek personi që Ai dëshiron. Ai është i Gjithëdituri për të gjitha fshehtësitë. Allahut nuk mund t'i fshihet asnjë thërmijë, sado e vogël dhe asnjë çështje, sado e fshehtë, në qiell qoftë a në tokë.

- "Thuaj: "E vërteta ka ardhur, dhe e kota u zhduk pa kthim!" - Ja, ku ju erdhi e vërteta, ju erdhi ky Sheriat madhështor prej Allahut të Lartësuar, i Cili e rrënon dhe e zhduk tërësisht të kotën dhe të pavërtetën. Ose siç ka thënë në ajetin tjetër: "Ne e godasim të pavërtetën me të vërtetën, e cila triumfon mbi të dhe e zhduk fare. Mjerë ju për ato që trilloni!" [Enbija 18]. Buhariu sjell hadithin nga Ibn Mesudi, i cili rrëfen: 2207. "Kur Profeti i Allahut hyri në Mekë, rreth Qabes ndodheshin 360 puta e idhuj. Ai filloi t'i thyente me shkopin që mbante në dorë dhe ndërkohë lexonte: "Thuaj: "Erdhi e Vërteta e u zhduk e kota!". Vërtet, e kota gjithnjë ka qenë e zhdukur." [Buhariu dhe Muslimi].

الجزء الثاني والعشرون
سورة سبإ
قُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ ٱلْبَٰطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِن ضَلَلْتُ
فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِى ۖ وَإِنِ ٱهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِىٓ إِلَىَّ رَبِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ
سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُوا۟ فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا۟ مِن
مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ مِن
مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ
بِٱلْغَيْبِ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ
كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍ ﴿٥٤﴾
سورة فاطر
بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ جَاعِلِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُو۟لِىٓ
أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ ۚ يَزِيدُ فِى ٱلْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ
كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ مَّا يَفْتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ
وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَٰلِقٍ غَيْرُ ٱللَّهِ
يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾
٤٣٤

- "Thuaj: "Nëse unë kam humbur, atëherë kjo do të ishte vetëm në dëmin tim, por nëse e kam gjetur të vërtetën, atëherë ajo është me ndihmën e Zotit tim." - Nuk ka dyshim se e gjithë e mira vjen veçse prej Allahut dhe ndodhet pikërisht në atë që Allahu ka shpallur dhe zbritur prej udhëzimit të qartë. Ai e ka shtjelluar hollësisht të vërtetën, duke e bërë atë të dallohet qartë nga rruga e humbjes dhe devijimit. Çdokush që devijon, devijon për shkak të zgjedhjes së tij të keqe dhe të vetë punëve që bën. Abdullah Ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), kur u pyet rreth një çështjeje, tha: "Rreth kësaj çështjeje do të them mendimin tim. Nëse ai mendim është i saktë, ai është një sukses i dhuruar prej Allahut. Por, nëse është gabim, atëherë është prej meje dhe prej shejtanit të mallkuar, ndërsa Allahu dhe Profeti i Tij janë larg dhe të pastër nga gabimet." [200] Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ai dëgjon gjithçka dhe është afër." - Ai i dëgjon të gjitha fjalët e robërve të Tij, Ai është afër dhe i përgjigjet lutjeve të robit, kur ai i përgjërohet.

Ajetet 51 - 54

51. Eh, sikur vetëm t'i shihje ata kur të dridhen nga tmerri! Ata nuk kanë për të gjetur asnjë shpëtim dhe do të rrembehen prej një vendi të afërt.

52. Ata do të thonë: "Ne e besojmë atë." Por si mund të arrijnë këtu prej atij vendi të largët?

53. Ata më parë e mohonin atë dhe hamendësonin duke u endur larg.

54. Ata do të privohen nga ajo që e dëshironin, ashtu sikurse ndodhi më parë me të ngjashmit e tyre. Vërtet, ata ishin plot dyshime e pasiguri.

Shpjegimi i ajeteve

- "Eh, sikur vetëm t'i shihje ata kur të dridhen nga tmerri!" - Veç t'i shihje, o Muhamed, ata që nuk e besojnë ditën e ringjalljes dhe llogarisë së drejtë para Zotit, kur të dridhen nga tmerri i asaj dite që e mohonin!

- "Ata nuk kanë për të gjetur asnjë shpëtim ..." - Atë ditë nuk do të ketë shpëtim për ta, që nuk mund të gjejnë mbrojtje.

- "... dhe do të rrembehen prej një vendi të afërt." - Atë ditë ata do të rrembehen që në çastin e parë, në momentin kur të dalin nga varret e tyre. Ajo ditë është ngjarja e madhe, e lemerishme, e tmerrshme dhe e frikshme.

- "Ata do të thonë: "Ne e besojmë atë." - Ditën e Kijametit, ata do të thonë: "E besojmë Allahun, melekët e Tij, librat dhe profetët e Tij", sikurse shtjellohet në një vend tjetër në Kuran: "Veç sikur të mund t'i shohësh mëkatarët kur, kokëulur para Zotit të tyre, do të thonë: "O Zoti ynë! Tani pamë dhe dëgjuam. Na kthe edhe një herë, që të bëjmë vepra të mira. Tani ne jemi tërësisht të bindur"." [Sexhde 12].

- "Por si mund ta arrijnë ata këtu prej atij vendi të largët ..." - Tashmë nuk ka asnjë mundësi që imani i tyre të pranohet, ashtu sikurse është e pamundur që dikush të arrijë të marrë diçka e cila ndodhet shumë larg tij.

- "Ata më parë e mohonin atë ..." - Pra, si është e mundur që të pranohet besimi i tyre

në ahiret, ndërkohë që ata e mohuan të vërtetën në jetën e dynjasë, i mohuan profetët dhe i morën për trillime e mashtrime mesazhet që vinin nga Zoti?!

- "... dhe hamendësonin duke u endur larg." - Pra, hamendësonin rreth Profetit të Zotit, ringjalljes dhe rreth çështjeve të besimit. Herë thoshin që ai është poet, herë të tjera se është fallxhor dhe herë të tjera se ai është magjistar. Të tilla ishin ato fjalë të kota, trillime, nëpërmjet të cilave thjesht mohonin ringjalljen, për llogarinë me drejtësi përpara Zotit. Allahu i Lartësuar na tregon fjalë e tyre: "Kur ju thuhej: "Premtimi i Allahut është i vërtetë, Ora do të vijë dhe për të s'ka dyshim", ju përgjigjeshit: "Ne nuk e dimë se ç'është Ora! Ne mendojmë se është vetëm një hamendje dhe nuk jemi të bindur."" [Xhathije 32]. Pra, ne nuk kemi siguri për ringjalljen dhe as për ekzistencën e Xhenetit dhe Zjarrit.

- "Ata do të privohen nga ajo që e dëshironin ..." - Pra, ata do të privohen nga imani dhe pendimi i sinqertë e dobiprurës. Ata do të dëshironin shumë besimin e vërtetë dhe pendimin e sinqertë, por tashmë kjo është diçka e pamundur, sepse nuk është koha kur pranohen besimi dhe pendimi, nëse nuk e ke bërë këtë për sa kohë ishe gjallë. Ky është njëri nga kuptimet rreth ajetit. Sipas një shpjegimi tjetër, ata do të privohen nga ajo që e dëshironin, pra, nga kënaqësitë dhe përjetimet e kësaj dynjaje, si pasuria, familja, miqtë etj. Një shpjegim i tillë është sjellë nga Ibn Abasi, Ibn Umeri dhe Rabi Ibn Enesi. Këtë shpjegim kanë sjellë Buhariu dhe një grup dijetarësh. Në fakt, nuk ka ndonjë kontradiktë mes dy shpjegimeve, që nuk e përjashtojnë njëratjetrën. Ata do të privohen prej kënaqësive të dynjasë, por do të privohen edhe nga mirësitë e ahiret, të cilat arrihen veçse nëpërmjet imanit dhe pendimit të sinqertë në kohën e duhur.

- "... ashtu sikurse ndodhi më parë me të ngjashmit e tyre." - Pra, ashtu sikurse u ndodhi popujve të shkuar, të cilët mohuan profetët e tyre dhe që u ndëshkuan. Ata dëshiruan në çastin e ndëshkimit që të kishin besuar, por kjo dëshirë nuk u vlejti aspak dhe ndëshkimi goditi ashpër mbi ta. Allahu i Lartësuar thotë: "Kur e panë dënimin Tonë, thanë: "Ne i besojmë Allahut, që është Një dhe i mohojmë ata që i adhuronim veç Tij". Por besimi i tyre pasi panë dënimin Tonë, nuk u bëri dobi. I tillë është ligji i Allahut që ka vepruar ndaj robërve të Tij dhe kështu u shkatërruan mohuesit e Allahut."" [Gafir 84, 85].

- "Vërtet, ata ishin plot dyshime e pasiguri." - Prandaj dhe nuk u pranua besimi i tyre në kohën kur e panë ndëshkimin me sytë e tyre. Katadja thotë: "Kujdes dhe ruajuni nga çdo dyshim, sepse çdokush që vdes duke pasur dyshim, po ashtu do të ringjallet. Gjithashtu, çdokush vdes me siguri të plotë në zemrën e tij rreth besimit të vërtetë dhe premtimit të Allahut, ashtu ka për t'u ringjallur në Ditën e Gjykimit."

Surja 35: Fatir *(mekase)* 45 ajete

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Kjo sure është një sure e zbritur në Mekë dhe është shpallur pas sures Furkan.

Ajeti 1

1. I lavdëruar qoftë Allahu, Krijuesi i qiejve e i tokës, i Cili i bëri melekët të dërguar me nga dy, tre dhe katër palë krahë. Ai shton në krijim çfarë të dojë. Me të vërtetë, Allahu është i Plotfuqishëm për gjithçka.

Shpjegimi i ajetit

- "I lavdëruar qoftë Allahu, Krijuesi i qiejve e i tokës *(nga asgjëja)***, i Cili i bëri melekët të dërguar me nga dy, tre dhe katër palë krahë." -** Allahu është Ai i Cili i krijoi ato nga hiçi. Ai i bëri melekët të dërguar e lajmëtarë mes Tij dhe profetëve të Tij. Allahu i Lavdëruar i bëri melekët me flatra, nëpërmjet të cilave ata fluturojnë për të çuar në vend urdhëresat e Zotit, në mënyrë të shpejtë, të menjëhershme. Allahu i Lartësuar thotë: "... i bëri melekët të dërguar me nga dy, tre dhe katër palë krahë." Pra, disa prej tyre kanë dy palë krahë, tre, katër palë, madje disa kanë edhe

më shumë se kaq, sikurse vjen në hadithin, që thotë se: 2208. "Profeti i Allahut pa Natën e Israsë Xhibrilin, i cili kishte 600 flatra. Hapësira mes çdo çifti flatrash ishte si hapësira mes lindjes dhe perëndimit."

- "Ai shton në krijim çfarë të dojë. Me të vërtetë, Allahu është i Plotfuqishëm për gjithçka." - Sudiu shpjegon: "Domethënë, Allahu shton në numrin e flatrave të melekëve dhe në formësimin e tyre çfarë të dëshirojë."

Ajeti 2

2. Atë që Allahu ua dhuron njerëzve nga mëshira e Tij, askush nuk mund ta pengojë, e atë *(mirësi)* **që Ai e ndal, askush përveç Tij nuk mund ta japë; Ai është Ngadhënjimtari, i Gjithëdituri.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon se ajo që Ai dëshiron që të jetë, ajo është dhe ekziston dhe ajo që Ai nuk dëshiron të jetë, ajo kurrsesi nuk mund të ekzistojë. Ai tregon se askush nuk mund ta pengojë bujarinë dhe dhuratat e Tij, kur Ai dëshiron t'ia japë dikujt, dhe askush nuk mund të të japë kurrgjë nëse Allahu i Madhëruar të privon prej saj. Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Rauadi *Meula*-ja *(skllavi i liruar)* i Mugira Ibn Shuba-s: 2209. "Muavija i shkroi Mugirah Ibn Shubes: "Më shkruaj gjithçka që ke dëgjuar prej Profetit të Allahut!" Atëherë Mugira më ftoi dhe unë i shkrova atij: "Unë e kam dëgjuar Profetin e Allahut që të thotë sa herë që ai mbaronte namazin: *"Lâ ilâhe il-lAll-llâhu ueĥdehû lâ sherike lehu, lehul mulku ue lehul ĥamdu ue hue alâ kul-li shej'in kadir. All-llâhum-me lâ mânia limâ e'atajte, ue lâ mu'tije limâ mena'te ue lâ jenfeu dhel xhed-di minkel xhed-du.* (S'ka të adhuruar tjetër me të drejtë përveç Allahut, Një dhe të Pashoq. Vetëm Atij i përket sundimi dhe lavdia, dhe Ai është i Plotfuqishëm për çdo gjë! Askush s'mund të ndalë atë që jep Ti, dhe askush s'mund të japë atë që Ti e ndal; dhe të pasurit apo njeriut me pozitë nuk mund t'i bëjë dobi tek Ty, pasuria apo pozita e tij. Veç prej Teje vjen pozita)". Gjithashtu, e kam dëgjuar që të ndalojë thashethemet, pyetjet e shumta (të padobishme dhe të pavlera), shpërdorimin e pasurisë, varrosjen e vajzave për së gjalli, padrejtësinë ndaj nënave dhe mospërmbushjen e detyrimeve." Këtë e sjell Buhariu dhe Muslimi. Në Sahihun e Muslimin vjen hadithi i Ebu Seid el Hudriut, i cili rrëfen: "E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut që, kur ngrihej nga rukuja, thoshte: *Semiall-llahu limen ĥamideh rab-benâ lekel ĥamdu, mil'es-semâi uel erdi ue mil'e mâ shi'te min shej'in bea'd. All-llâhum-me ehle thenâi uel mexhd. Eĥak-ka mâ kâle el abdu ue kul-lunâ leke abdun: All-llâhum-me lâ mânia limâ e'atajte, ue lâ mu'tije limâ mena'te ue lâ jenfeu dhel xhed-di minkel xhed-du*. (Allahu e dëgjoi atë që e lavdëroi. O Zoti ynë, vetëm ty të takojnë të gjitha lavdërimet, aq sa të mbushen me lavdërimin tënd qielli, toka dhe çdo gjë që ti dëshiron përtej tyre. O Allah, ti je i Denji për çdo lavdërim e madhështi! Fjala më e drejtë që robi thotë - dhe të gjithë ne jemi robërit e Tu: Askush s'mund të ndalë atë që jep Ti, dhe askush s'mund të japë atë që Ti e ndal; dhe të pasurit apo njeriut me pozitë nuk mund t'i bëjë dobi tek Ty, pasuria apo pozita e tij. Veç prej Teje vjen pozita)." Ky ajet është i ngjashëm me fjalën e Allahut: "Nëse Allahu vendos të të godasë ndonjë e keqe, askush nuk mund ta largojë atë, veç Tij. Nëse Ai dëshiron të të japë ndonjë të mirë, askush nuk mund ta pengojë mirësinë e Tij. Ai shpërblen me këtë, atë që dëshiron prej robërve të Tij. Ai është Falës i madh dhe Mëshirëplotë." [Junus 107]. Ajete të tilla të ngjashme janë të shpeshta në Kuran. Imam Maliku, - Allahu e mëshiroftë! - ka thënë: "Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), sa herë që binte shi, thoshte: "Ra shi me mirësinë e Allahut!" Pastaj lexonte këtë ajet: "Atë që Allahu ua dhuron njerëzve nga mëshira e Tij, askush nuk mund ta pengojë, e atë *(mirësi)* që Ai e ndal, askush përveç Tij nuk mund ta japë; Ai është Ngadhënjimtari, i Gjithëdituri."

Ajetet 3 - 6

3. O njerëz! Kujtoni me mirënjohje të mirat e Allahut për ju! A ka ndonjë zot tjetër që ju furnizon ju nga qielli e nga toka? Nuk ka zot tjetër përveç Tij. Atëherë, si po largoheni nga e vërteta?

4. Dhe nëse ata të mohojnë ty, dije se edhe të dërguarit para teje janë mohuar. Por, vetëm tek Allahu do të kthehen të gjitha çështjet.

5. O njerëz! Nuk ka dyshim se premtimi i Allahut është i vërtetë, prandaj mos lejoni që t'ju mashtrojë jeta e kësaj bote dhe mos lejoni që Kryemashtruesi t'ju largojë nga Allahu!

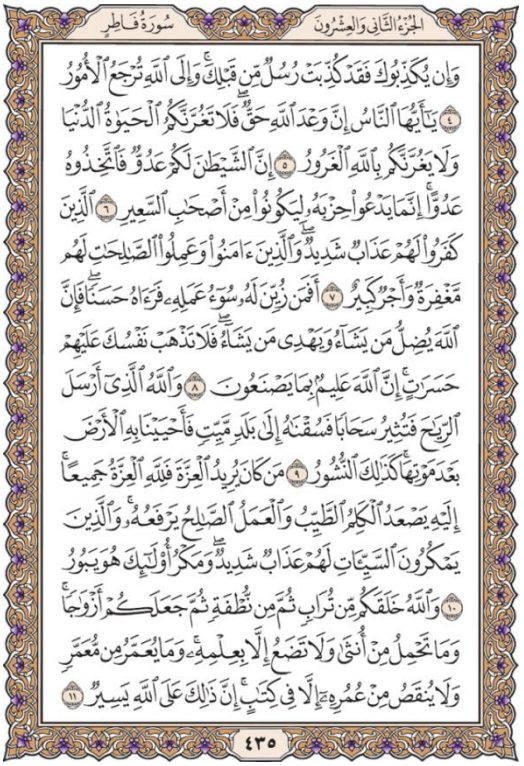
6. Shejtani është armiku juaj, prandaj edhe ju konsiderojeni si armik! Ai i fton ithtarët e vet për t'i bërë banorë të Zjarrit.

Shpjegimi i ajeteve

- "O njerëz! Kujtoni me mirënjohje të mirat e Allahut për ju! A ka ndonjë zot tjetër që ju furnizon ju nga qielli e nga toka? Nuk ka zot tjetër *(që e meriton adhurimin)* **përveç Tij."** - Allahu i Lartësuar i porosit robërit dhe adhuruesit e Tij për mënyrën se si të argumentojnë për të treguar se Ai është i vetmi që meriton të adhurohet nga krijesat, me dashurinë e plotë dhe madhërimin e nënshtrimin ndaj Tij. Domethënë, ashtu sikurse Ai është i Vetmi që ka në dorë krijimin e gjithçkaje, furnizimin, përkujdesin për çdo gjë, po kështu Ai duhet të adhurohet si një i vetëm, pa i shoqëruar asnjë idhull.

- "Atëherë, si po largoheni nga e vërteta?" - Si është e mundur që mohoni mesazhin e vërtetë dhe këtë besim të drejtë, pas këtij shtjellimi kaq të hollësishëm dhe lehtësisht të kuptueshëm?! Mendoni pak me kujdes! Si është e mundur që ju ta pranoni se Ai është i vetëm në krijimin, sundimin, furnizimin e krijesave dhe përkujdesin për to dhe, pas kësaj, të adhuroni idhujt, putat dhe çdo gjë tjetër veç Tij? - Ky është shpjegimi i ajetit dhe Allahu është më i ditur.

- "Dhe nëse ata të mohojnë ty, dije se edhe të dërguarit para teje janë mohuar." - Pra, nëse ata të mohojnë ty, o

الجزء الثاني والعشرون سورة فاطر

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ
٤ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا
وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ٥ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ
عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُوا۟ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ٦ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم
مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ٧ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ فَرَءَاهُ حَسَنًا ۖ فَإِنَّ
ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۖ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ
حَسَرَٰتٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ٨ وَٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ
ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَٰهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ٩ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ
إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ ۚ وَٱلَّذِينَ
يَمْكُرُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُو۟لَٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ
١٠ وَٱللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَٰجًا ۚ
وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ
وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِۦٓ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ١١
٤٣٥

Muhamed, duke kundërshtuar fenë e Zotit dhe duke refuzuar urdhrin e prerë për ta adhuruar Zotin si një të vetëm, atëherë dije se kështu ka ndodhur me të gjithë profetët përpara teje. Edhe ata u kundërshtuan dhe u mohuan prej popujve të tyre, të cilët nuk pranonin të vërtetën prej Zotit, aq të qartë dhe të mirështjelluar.

- "Por vetëm tek Allahu do të kthehen të gjitha çështjet." - Allahu ka për të shpaguar dhe shpërblyer gjithësecilin ashtu si e meriton.

- "O njerëz! Nuk ka dyshim se premtimi i Allahut është i vërtetë." - Dita e premtuar, dita e gjykimit dhe llogarisë me drejtësi përpara Zotit do të ndodhë, dhe për këtë nuk duhet të ketë asnjë dyshim.

- "Prandaj mos lejoni që t'ju mashtrojë jeta e kësaj bote ..." - Mos u shpërqendroni dhe të mashtroheni nga stolitë e kësaj dynjaje, që shumë shpejt do të zhduken, dhe të shpërfillni jetën e përjetshme, të bukur dhe të lumtur, që nuk ka fund.

- "... dhe mos lejoni që Kryemashtruesi t'ju largojë nga Allahu." - Të mos ju

gënjejë shejtani i mallkuar me mashtrimet dhe intrigat e tij, të mos ju devijojë nga qëllimi përse Zoti ju krijoi, të mos ju mashtrojë që të hiqni dorë nga pasimi i rrugës së profetëve të Zotit dhe nga besimi në shpalljet dhe urdhëresat e Tij. Kryemashtruesi është shejtani i mallkuar, siç e ka përmendur i Lartësuari me të njëjtin emërtim në ajetin tjetër: "Premtimi i Allahut është i vërtetë, prandaj mos lejoni që t'ju mashrojë jeta e kësaj bote dhe mos lejoni që Kryemashtruesi *(shejtani)* t'ju largojë nga Allahu *(me mashtrimet e tij)*." [Lukman 32]. Po kështu edhe në ajetin: "Atë ditë, munafikët dhe munafiket do t'u thonë besimtarëve: "Na prisni pak, që edhe ne të ndriçohemi prej dritës suaj!" Atyre do t'u thuhet: "Kthehuni pas *(në dynja)* dhe kërkoni atje ndonjë dritë!" Atëherë, ndërmjet tyre vendoset një mur, që ka një derë. Nga brenda tij është mëshira, ndërsa nga jashtë tij është dënimi. Ata *(munafikët)* u thërrasin *(besimtarëve)*: "A nuk kemi qenë edhe ne së bashku me ju!?" - "Po, por ju e shkatërruat veten, sepse ju prisnit kob të zi për besimtarët, dyshonit në çështjet e fesë dhe ju mashtroi jeta e dynjasë, derisa ju erdhi kaderi i Zotit. Kryemashtruesi ju gënjeu rreth Allahut." [Hadid 13, 14]. Pastaj Allahu i Lartësuar na tregon armiqësinë e ashpër të Iblisit kundër bijve të Ademit. Ai thotë:

- "Shejtani është armiku juaj, prandaj edhe ju konsiderojeni si armik!" - Pra, edhe ju shprehjani atij armiqësinë, konsideroni si armikun më të ashpër dhe më të urryer. Po si të tillë duhet ta trajtoni edhe ftesën e tij. Mos besoni asgjë që ai iu thotë e as mos u gënjeni nga joshjet dhe intrigat e tij, të cilat kanë veç një qëllim: t'ju largojnë nga e vërteta. Mos harroni asnjë çast se:

- "Ai i fton ithtarët e vet për t'i bërë banorë të Zjarrit." - Pra, qëllimi i tij i vetëm është që t'ju humbasë, t'ju devijojë nga e vërteta, t'ju largojë prej saj dhe, së bashku me të, të vuani përjetësisht në Xhehenem. E lusim Allahun e Lartësuar që të na forcojë e mbushë me urrejtje për armiqtë tanë të përbetuar, shejtanët e mallkuar dhe të na udhëzojë e të na japë forcë që të pasojmë Librin e Tij dhe Sunetin e profetit të Tij të dashur, Muhamedit ﷺ. Ai i dëgjon lutjet dhe i përgjigjet atyre me bujarinë e Tij. Ky ajet i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Kur u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!", ata ranë në sexhde, përveç Iblisit. Ai qe një nga xhindët dhe nuk e respektoi urdhrin e Zotit të vet.". "Vallë, a në vend Tim, do ta konsideroni si mik atë dhe pasardhësit e tij, ndërsa ata janë armiqtë tuaj?! Sa këmbim i shëmtuar dhe i padrejtë është ky!" [Kehf 50].

Ajetet 7 - 8

7. Ata që mohuan do të kenë një dënim të ashpër, kurse ata që besuan dhe bënë vepra të mira, do të kenë falje dhe shpërblim të madh.

8. Atëherë, a është i njëjtë ai të cilin e joshin veprat e këqija dhe i sheh ato si të mira me atë, që e sheh qartë të vërtetën? Allahu e lë në humbje atë që dëshiron dhe udhëzon atë që dëshiron. Ti mos u dëshpëro për ta! Allahu e di mirë se çfarë bëjnë ata.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata që mohuan do të kenë një dënim të ashpër ..." - Allahu i Lartësuar na tregoi më sipër se pasuesit e Iblisit e kanë përfundimin në zjarrin përvëlues. Menjëherë pas kësaj, Ai vijon të na bëjë me dije se mohesit do të kenë një ndëshkim shumë të ashpër, për shkak se i binden shejtanit të mallkuar dhe nuk i nënshtrohen të Gjithmëshirëshmit, për ta adhuruar Atë, ashtu si Ai udhëzoi nëpërmjet profetëve dhe shpalljeve.

- "... kurse ata që besuan dhe bënë vepra të mira, do të kenë falje dhe shpërblim të madh." - Ata që jo vetëm që besojnë korrektësisht dhe me bindje të plotë gjithçka që janë urdhëruar të besojnë, por e shprehin këtë besim edhe nëpërmjet veprave të mira të nxitura dhe të urdhëruara nga ky besim, për këta do të ketë falje dhe mbulim të plotë të gjynaheve të tyre, si edhe një shpërblim të madh. Këtë shpërblim ata e marrin për veprat e mira që ata kanë bërë, të nxitur dhe udhëhequr nga besimi i pastër dhe i vërtetë.

- "Atëherë, a është i njëjtë ai të cilin e joshin veprat e këqija dhe i sheh ato si të mira me atë që e sheh qartë të vërtetën?" - Të tillë janë mohuesit, të cilët janë të ligj, si në besimin që kanë në zemër, ashtu edhe në punët që kryejnë. Megjithatë, ata të mjerë e të verbër besojnë se janë duke vepruar mirë dhe janë në rrugë të mbarë. Për të tillë njerëz, të cilëve u pëlqen vetja dhe rruga e humbjes që kanë zgjedhur, nuk do të gjesh asnjë lloj mundësie që të mund t'i udhëzosh në rrugën e drejtë, sepse Allahu i Lartësuar thotë:

- "Allahu e lë në humbje atë që dëshiron dhe e udhëzon atë që dëshiron." - Çdo gjë, si udhëzimi, ashtu edhe lënia në humbje, është me përcaktimin e të Drejtit, të Gjithëditurit, të Urtit.

- "Prandaj ti mos u dëshpëro për ta!" - Mos ndiej keqardhje dhe dhimbje në shpirt, në lidhje me këtë fakt. Allahu është i Urtë në çdo gjë që ka përcaktuar të ndodhë. Ai lë në humbje ose udhëzon atë që Ai dëshiron, dhe këtë e bën me argumentin më të plotë e të pakundërshtueshëm nga askush. Si udhëzimi, ashtu edhe lënia në errësirë bëhet me diturinë absolute dhe urtësinë e Tij të gjerë.

- "Allahu e di mirë se çfarë bëjnë ata." - Ai është i gjithëditur rreth veprave të tyre në jetën e kësaj dynjaje dhe i ka ditur që para se t'i krijonte qiejt dhe Tokën. Siç vjen në hadith, që pesëdhjetëmijë vjet para se të krijonte gjithçka, Allahu e dinte mirë se si do të vepronin dhe çfarë do të ndodhte me krijesat. Ai është më i dituri se kush meriton udhëzimin dhe kush lënien në humbje dhe në errësirë.

Ajetet 9 - 11

9. Është Allahu Ai që i lëshon erërat, të cilat formojnë retë *(plot ujë)***; Ne i drejtojmë ato në një vend të vdekur dhe e ngjallim atë vend pasi është shkretuar. Kështu do të jetë edhe ringjallja.**

10. Kush dëshiron krenarinë, *(le ta dijë se)* **e tërë krenaria i takon Allahut** *(pra, vetëm prej Tij le ta kërkojë)*! **Tek Ai ngjiten fjalët e mira. Është Ai që i ngre lart veprat e mira. Ata që kurdisin komplote të së keqes do të kenë një dënim të rëndë dhe komplotet e tyre do të dështojnë.**

11. Allahu ju krijoi prej dheu, pastaj prej një pike lëngu, e pastaj ju bëri çift. Çdo femër mbetet shtatzanë dhe lind veçse me dijen e Tij. Askujt nuk i jepet të jetojë gjatë ose t'i shkurtohet jeta, pa qenë kjo e shënuar në Libër. **Dhe kjo është e lehtë për Allahun.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Është Allahu, Ai që i lëshon erërat, të cilat formojnë retë; Ne i drejtojmë ato në një vend të vdekur dhe e ngjallim atë vend pasi është shkretuar. Kështu do të jetë edhe ringjallja." - Janë të shumta ajetet, në të cilat Allahu i Lartësuar i udhëzon robërit e Tij që të kuptojnë argumentet dhe të besojnë në ringjalljen. Ndër të tjera, Ai u sjell si argument ngjalljen e tokës pas shkretimit të saj. Allahu i Lartësuar i udhëzon robërit e Tij që të shohin të tilla argumente dhe të nxjerrin mësime prej tyre. Kështu, e sheh tokën të vdekur, të shkretuar, të zhuritur dhe të çarë nga thatësia e saj, pa asnjë lloj bimësie në të, por kur Allahu i Lartësuar dërgon mbi të re të mbushura plot me ujë dhe e lëshon shiun, atëherë e sheh tokën të marrë përsëri jetë. I Lartësuari thotë: "... Ti e sheh tokën të tharë e pa jetë. Por, kur Ne i lëshojmë shiun, ajo trazohet *(nga bimët)*, mbufatet, gjelbërohet dhe nxjerr gjithfarë çifte bimësh të këndshme." [Haxh 5]. Po kështu do të ndodhë edhe me trupat e njerëzve, kur Allahu të dëshirojë që t'i ringjallë ata dhe t'i tubojë përpara Tij. Ai do të lëshojë nga poshtë Arshit të Tij ujë, i cili do të përfshijë gjithë tokën. Atëherë trupat do të mbijnë në varret e tyre, ashtu si fara, që çahet, mbin dhe rritet në barkun e tokës. Në një hadith të saktë thuhet: 2210. "Çdo pjesë e birit të Ademit tretet, përveç *axhbudh-dheneb*, që është rruaza a fundit e shtyllës kurrizore. Prej tij u krijua dhe prej tij do të formësohet." Allahu i Lartësuar thotë: "Ja, kështu do të jetë edhe Ringjallja." Në suren Haxh e përmendëm hadithin e Ebu Razinit: 2211. "O i Dërguari

i Allahut! Si i ngjall Allahu të vdekurit? Çfarë shenje ilustruese prej krijesave mund të na tregosh?" Profeti i Allahut tha: "A ke kaluar në ndonjë luginë, që është zhuritur nga thatësira?" - "Po." - "Po më pas, a ke kaluar dhe e ke parë se si gëlon në gjelbërim?" - "Po." - "Kështu i ngjall Allahu të vdekurit, dhe kjo është një shenjë ilustruese në krijesat e Tij." [Ebu Daudi dhe Ibn Maxhe].[201]

- "Kush dëshiron krenarinë *(le ta dijë se)*, **e tërë krenaria i takon Allahut** *(pra, vetëm prej Tij le ta kërkojë)*!" - Ai që dëshiron të jetë krenar, ngadhënjimtar, i fituar dhe i nderuar në dynja dhe në ahiret, le t'i përkushtohet Allahut të Lartësuar, sepse kjo ka për ta përmbushur tërësisht qëllimin e tij. E si të jetë ndryshe, kur Allahu i Lartësuar është Pronari, Mbreti, Sunduesi i dynjasë dhe i ahiretit dhe kur Atij i takon e gjithë krenaria, ngadhënjimi?! Ai thotë: "Ata që bëjnë miq mohuesit në vend të besimtarëve - vallë, a mos e kërkojnë krenarinë tek ata? Pa dyshim që e tërë krenaria i takon vetëm Allahut!" [Nisa 139]. Ose: "Mos u dëshpëro nga fjalët e tyre! Pa dyshim, e gjithë krenaria i takon vetëm Allahut. Ai është Gjithëdëgjuesi e i Gjithëdijuri." [Junus 65]. Ose: "... Në fakt, e tërë krenaria u takon Allahut, të Dërguarit të Tij dhe besimtarëve, por munafikët nuk e dinë këtë." [Munafikun 6]. Le të krenohet dhe të ngadhënjejë besimtari nëpërmjet bindjes ndaj Allahut krenar dhe të Lartësuar. Kjo është rruga e lartësimit dhe krenarisë në dynja dhe në ahiret. Më pas, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Tek Ai ngjiten *(të gjitha)* **fjalët e mira."** - Pra, dhikri, përmendja e shpeshtë e Zotit, leximi dhe këndimi i Kuranit, pasimi i urdhëresave dhe porosive të Tij, lutja, përgjërimet drejtuar Zotit; ky është kuptimi i fjalës "fjalët e mira". Kështu e kanë shpjeguar shumë selefë.

- "Është Ai që i ngre lart veprat e mira." - Muxhahidi shpjegon: "Veprat e mira janë ato që i ngrejnë lart edhe fjalët e mira (që përmëndëm më sipër)." Ndërsa Ijas El-Kadi, duke shpjeguar ajetin, ka thënë: "Sikur të mos ishin veprat e mira, edhe fjalët e mira nuk do të ngjiteshin lart në qiell." Haseni dhe Katadja e kanë shpjeguar kështu: "Domethënë, asnjë fjalë nuk pranohet pa bërë edhe vepra të mira, pra, e pa shoqëruar nga veprat e mira."

- "Ata që kurdisin komplote të së keqes, ata do të kenë një dënim të rëndë dhe komplotet e tyre do të dështojnë." - Këta janë ata të cilët shtiren se e adhurojnë Zotin përmes veprave të tyre, por në të vërtetë ata nuk janë besimtarë të mirë. Ata shtiren në sytë e njerëzve se janë duke iu bindur Allahut të Lartësuar, por nga brenda shpirtit të tyre, Zoti shikon diçka që i bën ata të urryer për Të. Këta janë ata të cilët i bëjnë punët sa për sy e faqe, pra, për t'u dukur. Në këtë përshkrim hyjnë munafikët dhe çdokush që i ka të tilla cilësi, siç përshkruan i Madhëruari kur thotë: "Hipokritët përpiqen të mashtrojnë Allahun, por është Ai që i bën ata të mashtrohen. Ata, kur ngrihen për namaz, ngrihen me përtesë, vetëm sa për t'u dukur para botës, ndërsa Allahun e përmendin fare pak." [Nisa 142]. Ndërsa Abdurahman Ibn Zejd Ibn Eslemi thotë se bëhet fjalë për idhujtarët. Megjithatë, mendimi më i saktë është se ky ajet i përfshin të dyja palët dhe, pa dyshim, idhujtarët janë të parët. Allahu i Lartësuar thotë: "... ata do të kenë një dënim të rëndë dhe komplotet e tyre do të dështojnë." Domethënë, komplotet e tyre kanë për t'u shkatërruar, për t'u zhdukur dhe i Madhëruari ka për t'ua shfaqur falsitetin e këtyre shtiracakëve mashtrues shumë afër, shumë shpejt, atyre robërve të Tij, që janë të mençur, të urtë dhe të ditur. Sado që dikush e fsheh diçka në zemrën e tij, Allahu i Lartësuar ka për t'a shfaqur të vërtetën, madje edhe nëpërmjet pamjes e fytyrës së tij ose në gabimet që shfaqen në gjuhën e tij. Allahu i Lartësuar ka për t'i veshur robit rrobën që i takon, qoftë të mirë, qoftë të keqe. Nëse fsheh të mirën, e mira do të shfaqet dhe do të ndriçojë nga jashtë dhe, nëse e fsheh të keqen, e keqja do ta nxijë pamjen e tij të

jashtme. Kështu, kush shtiret, kurrë nuk ka për të mbetur e fshehur shtirja e tij dhe nuk ka për të vazhduar gjatë. Ai mund të mashtrojë veçse ata që janë të mefshët dhe mendjelehtë. Ndërsa besimtarët e mençur, të urtë, të mprehtë nuk do të mashtrohen nga shtirjet në vepra dhe fjalë. Atyre do t'u zbulohet qartë pamja e vërtetë e shtiracakëve. Pa dyshim që Allahut të Madhëruar, që është i Gjithëditur rreth të fshehtave, nuk mund t'i fshihet asgjë nga thellësitë e shpirtrave të robërve.

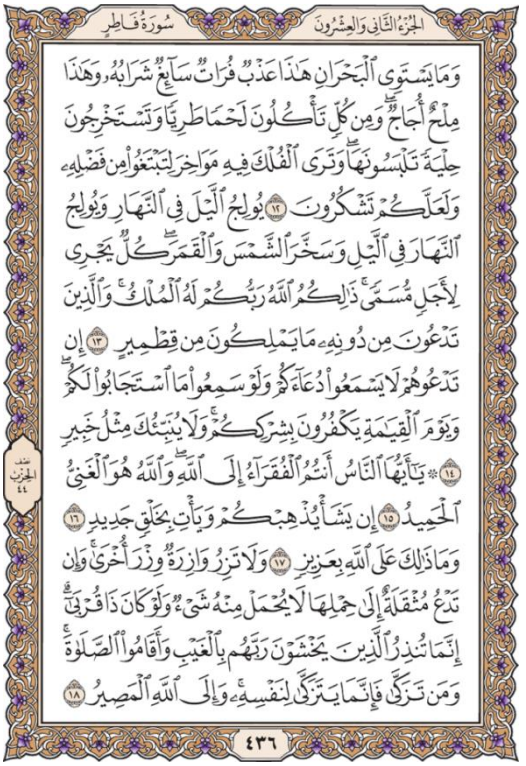
- "Allahu ju krijoi prej dheu, pastaj prej një pike lëngu, e pastaj ju bëri çift." - Kështu filloi krijimi i njeriut të parë, Ademit, prej dheu. Pastaj Allahu i Lartësuar bëri që shumimi dhe ardhja e pasardhësve të tij të bëhet përmes një lëngu të përbuzur. Më pas, i Lartësuari thotë: "... e pastaj ju bëri çift." Allahu i Lartësuar bëri që të jemi të ndarë në meshkuj dhe femra. Në shenjë butësie, përkujdesi dhe mëshire, Ai krijoi për burrat bashkëshorte nga lloji i tyre, që të gjejnë prehje tek ato.

- "Çdo femër mbetet shtatzanë dhe lind veçse me dijen e Tij." - Ai është i gjithëditur rreth kësaj, sepse Atij nuk i fshihet asgjë, sado e vogël dhe e imët qoftë, sikurse thotë në ajetin tjetër: "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë." [En'am 59]. Po kështu shpjeguam më herët fjalën e Allahut të Lartësuar: "Allahu e di çfarë bart çdo femër dhe çfarë pakësojnë e çfarë shtojnë barqet e tyre. Tek Ai çdo gjë është me masë të caktuar. Ai e di të padukshmen dhe të dukshmen. Ai është i Madhi dhe i Lartësuari. Për Atë është njëlloj nëse dikush e fsheh fjalën, apo e shpreh atë haptazi, nëse vepron fshehtas natën, apo vepron haptazi ditën." [Ra'd 8 - 10].

- "Askujt nuk i jepet të jetojë gjatë ose t'i shkurtohet jeta, pa qenë kjo e shënuar në Librin (*Leuhi Mahfudh*)." - Jetëgjatësia që do t'i jepet asaj fare është në dijen absolute të Allahut. Gjithçka që do të ndodhë në krijimin e Tij, është shënuar tek Allahu në Librin Mëmë, *Leuhi Mahfudh*. Kështu, ajeti bën fjalë për llojin njerëzor, nga të cilët, disa janë jetëgjatë dhe disa janë jetëshkurtër. Nuk ndodh që në Librin Mëmë dhe në diturinë e Zotit të Lartësuar të jetë përcaktuar gabim jetëgjatësia e dikujt. Nga Ibn Abasi vjen ky shpjegim i ajetit: "Çdokush, të cilit i kam përcaktuar jetë të gjatë, ka për ta përmbushur çdo çast të jetës që kam përcaktuar prerë për të. Gjithkush do të përfundojë afatin që e kam përcaktuar, pa iu shtuar aspak. Gjithashtu, çdokush, të cilit i kam përcaktuar jetë të shkurtër, ka për ta përmbushur çdo çast të jetës që kam përcaktuar prerë për të. Jeta do të përfundojë pikërisht kur kam vendosur Unë që të përfundojë." Pra, kohëzgjatja e jetës së gjithkujt është vendosur në librin që gjendet tek Zoti. Kështu ka thënë edhe Dahaku. Nesaiu sjell për tefsirin e këtij ajeti hadithin nga Enes Ibn Maliku (r.a.), i cili rrëfen se e ka dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 2212. "Kush dëshiron t'i shtohen të mirat dhe t'i zgjatet jeta, le të mbajë fort lidhjet farefisnore!" Këtë hadith e kanë sjellë edhe Buhariu, Muslimi dhe Ebu Daudi. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Darda, i cili rrëfen: 2213. "Ishim duke folur në prani të Profetit ﷺ (rreth kësaj çështjeje) dhe ai tha: "Allahu i Lartësuar nuk ka për t'ia shtyrë afatin e jetës kurrkujt, kur i vjen koha e vdekjes, por zgjatja e jetës (e përmendur) bëhet nëpërmjet pasardhësve të mirë, të cilët i jepen robit dhe të cilët luten për të pas vdekjes se tij. Kështu, atij vazhdojnë t'i vijnë mirësitë në varr, për shkak të lutjeve të tyre. Pikërisht ky është shtimi i jetës.[202]

- "Dhe kjo është e lehtë për Allahun." - Kjo është e lehtë për Të, sepse Ai është i Gjithëditur për çdo hollësi të krijesave të Tij. Dituria e Tij përfshin gjithçka dhe Atij nuk mund t'i fshihet asgjë prej krijesave dhe çështjeve të tyre.

Ajeti 12

12. Nuk janë njëlloj dy ujëra - një është i ëmbël, i pijshëm dhe i këndshëm dhe një tjetër është i kripur dhe i rëndë. Prej tyre ju *(nxirrni e)* **hani mish të njomë e të freskët dhe nxirrni edhe stoli, që i mbani si zbukurime. Ti i sheh anijet, se si çajnë dallgët zhurmshëm, që ju të mund të kërkoni nga të mirat e Tij dhe të bëheni mirënjohës.**

Shpjegimi i ajetit

- "Nuk janë njëlloj dy ujëra - një është i ëmbël, i pijshëm dhe i këndshëm dhe një tjetër është i kripur dhe i rëndë." - Allahu i Lartësuar na nxit të jemi të vëmendshëm për të kuptuar madhështinë e pushtetit të Tij në krijimin e gjërave të ndryshme dhe të kundërta. Kështu, Allahu i Lartësuar krijoi dy lloj ujërash, njërin të ëmbël e të pijshëm, siç është uji i burimeve dhe lumenjve, që janë të përdorshme për pije dhe për vaditje. Ndërsa një tjetër është i kripur dhe i rëndë, siç është uji i deteve, ku lundrojnë anijet e mëdha. Uji i tyre është i kripur, i papërdorshëm për t'u pirë ose për të vaditur bimësinë.

- "Prej tyre ju *(nxirrni e)* **hani mish të njomë e të freskët ..." -** Pra, peshkun.

- "... dhe nxirrni edhe stoli, që i mbani si zbukurime." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Ai i lejoi dy dete që të takohen, mes të cilëve është një pengesë, që nuk e kapërcejnë. Atëherë, cilën të mirë të Zotit tuaj po e mohoni?! Prej tyre nxirren margaritarë e korale." [Rahman 19 - 22].

- "Ti i sheh anijet, se si çajnë dallgët zhurmshëm ..." - Anijet që çajnë dallgët me bashin e tyre.

- "... që ju të mund të kërkoni nga të mirat e Tij ..." - Domethënë, nëpërmjet udhëtimeve tuaja për tregti, nga njëri skaj i Tokës, në skajin tjetër.

- "... dhe të bëheni mirënjohës." - Të jeni mirënjohës ndaj Zotit tuaj, që e nënshtroi gjithçka për ju, që të veproni në këtë botë ashtu siç është në dobinë tuaj dhe të mund të udhëtoni ku të doni. Ai nuk ju ka ndaluar asgjë prej këtyre mirësive, madje me pushtetin e Tij, i Lartësuari nënshtroi për ju gjithçka që ekziston në qiej dhe në Tokë. Të gjitha janë nga mirësia, bujaria dhe mëshira e Tij për ju.

Ajetet 13 - 14

13. Është Allahu Ai që e fut natën te dita dhe ditën te nata *(duke shkurtuar herë njërën e herë tjetrën)* **dhe ka nënshtruar Diellin dhe Hënën, që lëvizin sipas një afati të caktuar. Ky është Allahu, Zoti juaj dhe vetëm Atij i takon i gjithë sundimi. Kurse ata që ju u luteni përveç Atij, nuk zotërojnë as sa cipa e hollë e farës së hurmës.**

14. Nëse u luteni atyre, ata nuk e dëgjojnë lutjen tuaj; por, edhe sikur ta dëgjonin, ata nuk mund të përgjigjen. Ditën e Kijametit, ata do ta mohojnë adhurimin tuaj. Askush nuk mund të ta thotë ty *(o njeri)* **të vërtetën, siç ta thotë Ai, që është i Gjithëditur."**

Shpjegimi i ajeteve

- "Është Allahu Ai që e fut natën te dita dhe ditën te nata *(duke shkurtuar herë njërën e herë tjetrën)* ..." **-** Edhe këto krijesa tregojnë për pushtetin e plotë dhe fuqinë

madhështore të Allahut të Lartësuar. Ai e nënshtroi natën dhe e bëri në shërbim të krijesave me errësirën që vendosi në të, ashtu si nënshtroi ditën dhe e bëri të dobishme për krijesat me dritën që vendosi në të. I Madhëruari herë zgjat njërën dhe herë tjetrën, në varësi të stinëve që i ka pëcaktuar të ndodhin në këtë botë.

- "... dhe ka nënshtruar Diellin dhe Hënën, që lëvizin sipas një afati të caktuar. Ky është Allahu, Zoti juaj dhe vetëm Atij i takon i gjithë sundimi." - Ai nënshtroi edhe yjet që lëvizin dhe ato që janë të qëndrueshme, të cilat e çajnë errësirën me dritë. Të gjithë lëvizin me masë të caktuar nga Zoti. Gjithçka funksionon sipas një rregulli preçiz të vendosur nga Ai, që është Krenari, Ngadhënjimtari dhe i Gjithëdijshmi, deri në Ditën e Kijametit. Ai i Cili i ka bërë të gjitha këto është një Zot i madhërishëm dhe është i vetmi që meriton adhurimin e krijesave. Asgjë dhe askush tjetër veç Tij nuk meriton ndonjë grimë adhurimi, kushdo qoftë ai, melek apo bamirës i kohëve të shkuara, në pamjen e të cilëve keni gdhendur edhe idhujt tuaj.

- "Ata që ju u luteni përveç Atij, nuk zotërojnë as sa cipa e hollë e farës së hurmës." - Domethënë, të gjithë këta që ju u luteni, qofshin melekë apo evlija, nuk kanë në dorë asgjë në qiej dhe në Tokë.

- "Nëse u luteni atyre, ata nuk e dëgjojnë lutjen tuaj; por, edhe sikur ta dëgjonin, ata nuk mund të përgjigjen." - Kështu janë idhujt, që ju i keni konsideruar si zota. Ata nuk mund të dëgjojnë lutjet tuaja, sepse ata janë të vdekur, janë thjesht skulptura, janë sende pa shpirt dhe pa jetë.

- "Ditën e Kijametit, ata do ta mohojnë adhurimin tuaj." - Edhe sikur të supozohej, - pasi kjo është e pamundur, - se ata mund të dëgjojnë, ata sërish nuk mund që t'iu përgjigjen kërkesave tuaja, sepse askush nuk ka pushtet, fuqi dhe forcë që t'iu përgjigjet lutjeve, përveçse Allahu i Lartësuar, që është i Vetëm dhe i Pashoq. Allahu i Lartësuar thotë: "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)* deri në Kijamet?! Ata janë të paditur *(e të pafuqishëm t'u përgjigjen)* për lutjet e tyre. Kur të mblidhen bashkë të gjithë njerëzit *(Ditën e Llogarisë)*, ata *(idhujt)* do të jenë armiqtë e tyre dhe do t'ua mohojnë adhurimin që u është përkushtuar." [Ahkaf 5, 6]. "Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi. Por ata *(idhujt)* do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do të bëhen armiq të tyre." [Merjem 81, 82].

- "Askush nuk mund të ta thotë ty *(o njeri)*, **të vërtetën, siç ta thotë Ai, që është i Gjithëditur."** - Në lidhje me realitetin e gjërave, qoftë me ato që shfaqen, qoftë me ato që janë të fshehura dhe në lidhje me përfundimin e çdo çështjeje, askush nuk mund të të njohë ashtu siç të njeh Ai që është i Gjithëditur dhe nuk ka tjetër të tillë veç Allahut të Madhëruar e të Lartësuar. Është Ai i Cili na ka treguar të vërtetën rreth çdo gjëje.

Ajetet 15 - 18

15. O njerëz! Ju keni nevojë për Allahun, kurse Allahu është i Pasur dhe i Lavdëruar.

16. Po të dëshironte Ai, mund t'ju zhdukte e të sillte krijesa të tjera,

17. dhe kjo nuk është aspak e vështirë për Allahun.

18. Askush nuk do të ngarkohet me barrën *(gjynahet)* **e tjetrit. Edhe nëse i rënduari me gjynahe thërret ndonjë për t'ia bartur ato, askush nuk do të mund t'ia bartë ato, edhe sikur të jetë nga të afërmit e tij. Ti mund t'u tërheqësh vërejtjen veçse atyre që e kanë frikë Zotin e tyre në fshehtësi dhe e falin rregullisht namazin. Kush e pastron veten, e ka për të mirën e vet dhe tek Allahu do të kthehen të gjithë.**

Shpjegimi i ajeteve

- "O njerëz! Ju keni nevojë për Allahun ..." - Nëpërmjet këtij ajeti, Allahu i Lartësuar u drejtohet njerëzve dhe u thotë se ata janë nevojtarë për Të, në të gjitha

lëvizjet e tyre, ndërsa Allahu është i pasur e nuk ka nevojë për ta.

- "... kurse Allahu është i Pasur dhe i Lavdëruar." - Ai është i vetmi që nuk ka nevojë për asgjë e askënd dhe i pasur në çdo gjë. Ai është i vetëm në këtë veçori dhe nuk ka ortak apo të ngjashëm me Të, në pasurinë e lavdinë e Tij. Gjithashtu, Ai është i Përlëvduari, për të gjitha fjalët dhe veprat e Tij, për çdo ligj që ka përcaktuar në këtë dynja, sipas të cilit ajo funksionon dhe në çdo ligj që ka vendosur për krijesat, përmes profetëve të Tij, sipas të cilit ata duhet të jetojnë dhe ta adhurojnë Atë.

- "Po të dëshironte, Ai mund t'ju zhdukte e të sillte krijesa të tjera, dhe kjo nuk është aspak e vështirë për Allahun." - Po të dëshironte Ai, do t'ju zhdukte dhe t'ju zëvendësonte me të tjerë. Kjo nuk është aspak e vështirë apo e ndaluar për Zotin.

- "Askush nuk do të ngarkohet me barrën *(gjynahet)* **e tjetrit."** - Ditën e Kijametit, askush nuk mund të mbajë peshën apo gjynahun e tjetrit.

- "Edhe nëse i rënduari me gjynahe thërret ndonjë për t'ia bartur ato, askush nuk do të mund t'ia bartë ato, edhe sikur të jetë nga të afërmit e tij." - Nëse dikush, që është i rënduar nga pesha e rëndë e gjynaheve të veta, do t'i kërkonte ndihmë dikujt, për ta mbartur atë peshë, qoftë edhe një pjesë të vogël të saj, kjo nuk do të bëhej, edhe sikur ai të ishte prindi, biri, vëllai, gruaja, të afërmit dhe miqtë e vet. Secili ka hallin e vetes së vet, sikurse thotë i Lartësuari: "Ajo është dita kur njeriu ikën prej vëllait të vet, prej nënës dhe prej babait të vet, prej gruas dhe prej fëmijëve të vet. Atë ditë, çdo njeriu i mjafton çështja e vet." [Abese 34 - 37]. Nëse u kërkon atyre të mbajnë një pjesë të peshës, askush nuk do t'i përgjigjet kësaj kërkese, madje do të thonë: "... shumë e pakët është kjo që kërkon, por unë kam frikë një lloj sikurse ti frikësohesh dhe nuk mund të të jap gjë." Kështu, ai kërkon prej të gjithë këtyre që t'i falin ndonjë sevap e t'ia lehtësojnë peshën e rëndë, por ata japin të njëjtën përgjigje, pa asnjë ndryshim. Gjithashtu, i Lartësuari thotë: "O ju njerëz! Kijeni frikë Zotin tuaj dhe kijeni frikë atë Ditë kur prindi nuk do të mund t'i bëjë asnjë dobi fëmijës së vet dhe as fëmija nuk mund t'i bëjë dobi prindit të vet. ..." [Lukman 33].

- "Ti mund t'u tërheqësh vërejtjen veçse atyre që e kanë frikë Zotin e tyre në fshehtësi dhe e falin rregullisht namazin." - Nuk ka dyshim se nga Shpallja, që Profeti solli ndër njerëz. marrin mësim vetëm ata të cilët janë të mençur dhe shohin me dritën e Zotit, ata të cilët i frikësohen vërtet Zotit të tyre dhe këtë frikë e shprehin duke vepruar dhe përmbushur çdo porosi, urdhëresë dhe rregull të vendosur prej Tij.

- "Kush e pastron veten, e ka për të mirën e vet ..." - Ai i cili bën punë të mira, në fakt, mirësia dhe shpërblimi i këtyre punëve i kthehet vetë atij, për të mirën e vetes së vet.

- "... dhe tek Allahu do të kthehen të gjithë." - Tek Allahu do të jetë kthimi dhe Ai do të shpërblejë gjithësecilin me atë që e meriton.

Ajetet 19 - 26

19. I verbri dhe ai që sheh nuk janë njëlloj;

20. as errësirat me dritën;

21. as hija e freskët me vapën.

22. Nuk janë njëlloj të gjallët me të vdekurit. Allahu bën të dëgjojë atë që Ai do, kurse ti nuk mund ta bësh të dëgjojë atë që është në varr.

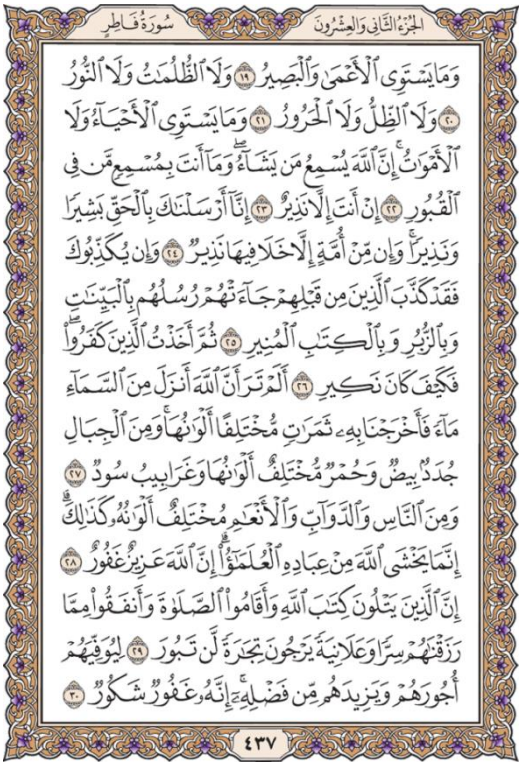
23. Ti je veçse një qortues.

24. Ne të dërguam ty me të vërtetën, si përgëzues e qortues. Për çdo popull, Ne kemi dërguar qortues.

25. Nëse këta të mohojnë ty, dije se kështu mohuan *(të vërtetën)* **edhe para-ardhësit e këtyre, edhe pse të dërguarit e tyre iu vajtën me argumente të qarta, me mesazhe dhe libër të ndritshëm.**

26. Në fund, Unë i shkatërrova ata që nuk besuan. A e di si ishte ai ndëshkim?

Shpjegimi i ajeteve

الجزء الثاني والعشرون سورة فاطر
وَمَا يَسْتَوِي ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا ٱلظُّلُمَٰتُ وَلَا ٱلنُّورُ
﴿٢٠﴾ وَلَا ٱلظِّلُّ وَلَا ٱلْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي ٱلْأَحْيَآءُ وَلَا
ٱلْأَمْوَٰتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَآءُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِى
ٱلْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا
وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ
فَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ
وَبِٱلزُّبُرِ وَبِٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَخَذْتُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ
فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ
مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهَا ۚ وَمِنَ ٱلْجِبَالِ
جُدَدٌۢ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾
وَمِنَ ٱلنَّاسِ وَٱلدَّوَآبِّ وَٱلْأَنْعَٰمِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ كَذَٰلِكَ ۗ
إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا
رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَٰرَةً لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾ لِيُوَفِّيَهُمْ
أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾
٤٣٧

- "I verbëri dhe ai që sheh nuk janë njëlloj; as errësirat me dritën; as hija e freskët me nxehtësinë. Nuk janë njëlloj të gjallët me të vdekurit." - Allahu i Lartësuar na tregon se, ashtu sikurse nuk mund të jenë njëlloj dy gjëra të kundërta, si i verbëri me atë që shikon, errësirat me dritën, hija e freskët dhe dielli i nxehtë, po kështu, nuk mund të jenë njëlloj të gjallët me të vdekurit. Ky është një shembull, që Allahu i Lartësuar e jep për të treguar dallimin mes besimtarëve, të cilët i përshkruan si të gjallë, që jetojnë vërtet, dhe mohuesve, të cilët i përshkruan si të vdekur, siç thotë edhe në ajetin tjetër: "Vallë, a është njëlloj ai që ishte i vdekur, por që Ne e ngjallëm e i dhamë dritë, me të cilën ecën mes njerëzve, me atë që ka mbetur në thellësitë e errësirave nga të cilat nuk mund të dalë asnjëherë? Kështu, mohuesve u duken të këndshme veprimet e tyre." [En'am 122]. Ose: "Këta dy grupe *(njerëzish)* mund të krahasohen me të verbrin dhe shurdhin, përkundër atyre që shohin e dëgjojnë. A janë njëlloj këta? A nuk po kujtoheni?!" [Hud 24]. Ata nuk mund të jenë kurrsesi njëlloj. Besimtari shikon qartë dhe ecën me dritën e Zotit në rrugën e drejtë, në të dyja jetët, derisa t'i shkelin këmbët në Xhenetin e përjetshëm, me hije të bukura dhe burime të pashtershme. Ndërsa mohuesi është i verbër dhe i shurdhër, që ecën nëpër errësira, nga të cilat kurrë nuk ka për të dalë, është i çoroditur e në humbje të plotë, i turbullt dhe i frikësuar në të dyja jetët, derisa në përfundim të mbërrijë në afshin përvëlues të zjarrit dhe në ujë të valë, me hije tymi, as të freskët e as të këndshme, sikurse ka thënë i lartësuari: "Po njerëzit e të majtës? E kush janë ata të majtit se?! Ata janë në afshin përvëlues të Zjarrit dhe në ujë të valë, nën një hije tymi, as të freskët e as të këndshme. Më përpara, ata ishin të dhënë pas kënaqësive dhe bënin vazhdimisht gjynahe të mëdha." [Uakia 43 - 46].

- "Allahu bën të dëgjojë atë që Ai do …" - është Allahu i Madhëruar, i Vetmi, Ai që ka pushtetin për të udhëzuar robin e për ta bërë që të dëgjojë argumentin, ta pranojë atë dhe si rrjedhim të nënshtrohet, të përkushtohet për ta zbatuar dhe për të jetuar sipas saj.

- "... kurse ti nuk mund ta bësh të dëgjojë atë që është në varr." - Të vdekurit, që refuzojnë besimin e vërtetë në jetën e dynjasë, nuk mund të përfitojnë pas vdekjes së tyre dhe nuk kanë asnjë përfitim prej ftesës që mund t'u drejtosh atyre, sepse ata tashmë ata nuk mund të pranojnë udhëzimin. Po kështu edhe idhujtarët, për të cilët është shkruar se do të jenë të dëshpëruar dhe të humbur, ti nuk ke asnjë lloj mundësie për të futur udhëzimin në zemrat e tyre, nuk mundesh që të bëhesh sebep që të marrin udhëzimin e plotë, të cilin e jep vetëm Zoti i Madhëruar.[203]

- "Ti je veçse një qortues." - Detyra jote është kumtimi i qartë, paralajmërimi i shtjelluar me argumente të kuptueshme dhe, nga ana tjetër, është Allahu, i vetmi, që ka në dorë që të lërë në humbje dhe errësirë këtë të dojë dhe të udhëzojë këtë të dojë.

- "Ne të dërguam ty me të vërtetën, si përgëzues e qortues." - Të dërguam si

përgëzues për besimtarët dhe paralajmërues për mohuesit e besimit e të fesë së vërtetë.

- "Për çdo popull, Ne kemi dërguar qortues." - Në çdo popull prej bijve të Ademit, Allahu i Madhëruar ka dërguar paralajmërues, për të rrëzuar çdo lloj justifikimi dhe arsyetimi të tyre, nëse nuk besojnë, sikurse thotë Ai: "Ata që nuk besojnë thonë: "Përse nuk i zbret atij ndonjë shenjë nga Zoti i tij?" Por ti je veçse një qortues dhe çdo popull ka pasur udhërrëfyes." [Rad 7]. Ose: "Ne çuam në çdo popull të dërguar që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun e largojuni shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!" Por pati nga ata që Allahu i udhëzoi dhe pati nga ata që merituan të mbeten në humbje. Pra, udhëtoni nëpër botë dhe shihni se si ishte fundi i gënjeshtarëve!" [Nahl 36]. Ajete të ngjashme janë të shumta.

- "Nëse këta të mohojnë ty, dije se kështu mohuan *(të vërtetën)* **edhe paraardhësit e këtyre, edhe pse të dërguarit e tyre u patën ardhur me argumente të qarta, ..."** - Këto janë mrekullitë ose ndodhitë e jashtëzakonshme, me të cilat Zoti i pajisi profetët, për t'i vërtetuar ata si dërguar të Tij dhe për vërtetësinë e shpalljeve që ata sollën prej Tij.

- "... me mesazhe ..." - Domethënë, librat, shpalljet, që Ai u dha atyre.

- "... dhe libër të ndritshëm." - Libër të qartë dhe qartësues të gjithçkaje për të cilën njerëzit kanë nevojë.

Ajetet 27 - 28

27. A nuk e sheh se si Allahu lëshon shi nga qielli, me të cilin Ne bëjmë që të dalin në dritë prodhime e bimësi të shumta me ngjyra të ndryshme? Edhe nëpër male bëri shtresa të bardha e të kuqe dhe me nuanca të ndryshme. Ka edhe me shtresa shumë të zeza.

28. Edhe te njerëzit, kafshët dhe bagëtitë ka ngjyra të ndryshme. Nga robërit e Tij, Allahut i frikësohen vetëm dijetarët. Allahu është Ngadhënjimtar dhe Falës i Madh.

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk e sheh se si Allahu lëshon shi nga qielli, me të cilin Ne bëjmë që të dalin në dritë prodhime e bimësi të shumta me ngjyra të ndryshme?" - Allahu i Lartësuar na udhëzon që të meditojmë në pushtetin e Tij të plotë, për të krijuar gjëra të ndryshme, të kundërta, edhe pse në bazë të krijimit të të gjithave është vetëm uji, të cilin Ai e lëshon nga qielli. Nëpërmjet tij, Ai nxjerr fruta shumëngjyrëshe: të verdha, të kuqe, jeshile, të bardha etj., bashkë me shijet dhe aromat e tyre të ndryshme, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Në Tokë ka hapësira që qëndrojnë pranë njëra-tjetrës, ka vreshta dhe fusha të mbjella, ka palma që janë me shumë degë, por edhe pa të tilla. Të gjitha ujiten me të njëjtin ujë, por Ne i kemi bërë me shije të veçanta e të dallueshme nga njëra-tjetra. Vërtet, në të gjitha këto ka argumente për njerëzit që kuptojnë." [Rad 4].

- "Edhe nëpër male bëri shtresa të bardha e të kuqe dhe me nuanca të ndryshme." - Edhe malet i krijoi të ndryshëm në ngjyra dhe në shtresa. Disa male janë të bardhë, disa të kuq etj.

- "Ka edhe shtresa shumë të zeza." - Ikrime shpjegon se *el gerabib* janë malet e larta dhe me ngjyrë të zezë.

- "Edhe te njerëzit, kafshët dhe bagëtitë ka ngjyra të ndryshme." - Po kështu, të ndryshme e të larmishme janë edhe kafshët, njerëzit, bagëtitë dhe çdo lloj gjallese. Prej njerëzve ka që janë shumë të zinj e të tjerë që janë të bardhë, siç ka të tjerë që janë mes këtyre dy ngjyrave apo edhe të tjerë afër të kuqërremtës ose të verdhës. I Lartësuari thotë: "Nga argumentet e Tij është krijimi i qiejve e i Tokës, ndryshimet në gjuhët tuaja dhe në ngjyrat tuaja. Edhe në këtë ka argumente për njerëzit e ditur." [Rum 22]. Po kështu, kafshët janë të larmishme në ngjyrat e tyre. Edhe mes të njëjtit lloj ka dallime në ngjyrat e tyre, madje edhe në të njëjten kafshë mund të gjesh ngjyra të ndryshme. I lartësuar qoftë Allahu, që është më i miri Krijues.

- "Nga robërit e Tij, Allahut i frikësohen vetëm dijetarët. Allahu është Ngadhë-

njimtar dhe Falës i Madh." - Ata që i frikësohen vërtet Allahut të Madhëruar janë dijetarët, të cilët i njohin atributet dhe madhështinë e Tij. Sa më e madhe dhe e thellë të jetë njohja e atributeve të të Madhërishmit, të Plotpushtetshmit, të Gjithëditurit, Atij që ka emrat dhe cilësitë më të bukura, më të larta dhe absolute, aq më e madhe është frika, respekti dhe madhërimi në zemrën e robit për Allahun. Hasen el Basriu ka thënë: "I ditur është ai që i frikësohet të Gjithëmëshirshmit fshehtaz, kur nuk e sheh askush veç Zotit, ai i cili shpreson, punon dhe përkushtohet, arrin dhe i përmbush të gjitha ato gjëra që i kërkon Allahu i Madhëruar, ai i cili tregohet asket, i larguar nga gjithçka që Allahu e ka urdhëruar të distancohet". Pastaj Haseni lexoi fjalën e Allahut "Nga robërit e Tij, Allahut i frikësohen vetëm dijetarët."

Ajetet 29 - 30

29. Ata që e lexojnë *(dhe e pasojnë)* **Librin e Allahut, falin rregullisht namazin dhe, nga mirësitë që Ne u kemi dhënë, japin fshehtazi dhe haptazi, shpresojnë vërtet në një tregti, që kurrë nuk do t'u dalë me humbje.**

30. Sepse Ai *(Allahu)* **do t'ua japë të plotë shpërblimin e tyre dhe do t'ua shtojë edhe më shumë nga mirësia e Tij. Me të vërtetë Ai është Falës i Madh dhe shumë Mirënjohës.**

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata që e lexojnë *(dhe e pasojnë)* **Librin e Allahut, e falin rregullisht namazin dhe nga mirësitë që Ne u kemi dhënë, japin fshehtazi dhe haptazi, shpresojnë vërtet në një tregti, që kurrë nuk do t'u dalë me humbje."** - Allahu i Lartësuar na tregon rreth besimtarëve, të cilët e lexojnë, e këndojnë dhe e pasojnë me kujdes Librin e Tij. Ata zbatojnë me përpikmëri e kujdes çdo porosi që gjendet në të, siç janë përkryerja e namazit dhe shpenzimet për hir të Allahut dhe nga ajo pasuri me të cilën Ai i ka begatuar, duke i përmbushur këto detyrime në kohët e ligjëruara, qoftë natën, qoftë ditën, fshehtazi dhe haptazi. Për këta të zgjedhur, i Lartësuari thotë që ata shpresojnë në një tregti, që kurrë nuk do t'u dalë me humbje. Ata shpresojnë një shpërblim, që patjetër do t'u jepet nga ana e Allahut të Lartësuar. Kurani do t'i thotë lexuesit të tij: "... çdo tregtar qëndron i lidhur ngushtë me tregtinë që ka bërë dhe ti sot do të qëndrosh pas çdo tregtie të madhe dhe fitimprurëse që ke bërë."

- "Sepse Ai do t'ua japë të plotë shpërblimin e tyre dhe do t'ua shtojë edhe më shumë nga mirësia e Tij." - Do t'ua japë të plotë shpërblimin për të gjitha veprat e tyre të mira, madje edhe do t'ua shumëfishojë aq shumë, sa kurrë nuk kanë arritur ta imagjinojnë.

- "Me të vërtetë, Ai është Falës i Madh dhe shumë Mirënjohës." - Allahu është mbulues e falës i madh i gjynaheve të tyre dhe shumë mirënjohës. Ai është mirënjohës edhe për veprat e tyre më të vogla. Katadja tregon se Mutarifi (Allahu e mëshiroftë!), sa herë që lexonte këte ajet, thoshte: "Ky është ajeti i lexuesve e këndueve të Kuranit." [204]

Ajeti 31

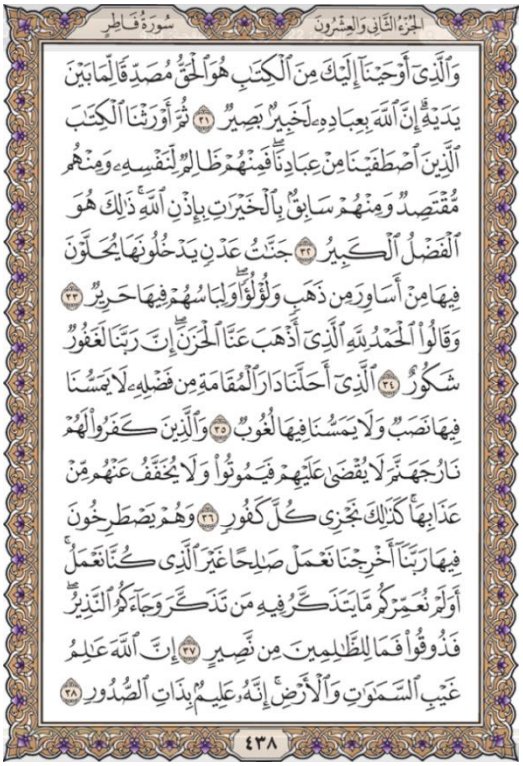
31. Ajo që Ne ta kemi shpallur ty nga Libri, është e vërteta, që vërteton çfarë është shpallur para tij *(Kuranit)***. Allahu di mirë dhe sheh gjithçka që bëjnë robërit e Tij.**

Shpjegimi i ajetit

- "Ajo që Ne ta kemi shpallur ty nga Libri, është e vërteta, që vërteton çfarë është shpallur para tij." - Ky libër që të shpallëm ty, o Muhamed, ky Kuran madhështor, që Ne të dhuruam, është e vërteta, që vërteton çfarë është shpallur para tij. Ky Kuran pohon vërtetësinë e mesazheve të sjella në shpalljet e shkuara. Nga ky pohim nënkuptohet fakti se edhe Kurani është i zbritur nga Zoti i botërave, për të qenë vërtetues i shpalljeve të mëparshme.

- "Allahu di mirë ..." - Allahu është i Gjithëditur; di Ai me hollësi rreth tyre.

- "... dhe sheh gjithçka që bëjnë robërit e Tij." - Allahu është Gjithëshikuesi; Ai i dallon ata që i meritojnë mirësitë e Tij, nga të tjerët, të cilët nuk e meritojnë. Për këtë

الجزء الثاني والعشرون سورة فاطر
وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ هُوَ ٱلۡحَقُّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ
يَدَيۡهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرُۢ بَصِيرٞ ٣١ ثُمَّ أَوۡرَثۡنَا ٱلۡكِتَٰبَ
ٱلَّذِينَ ٱصۡطَفَيۡنَا مِنۡ عِبَادِنَاۖ فَمِنۡهُمۡ ظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ وَمِنۡهُم
مُّقۡتَصِدٞ وَمِنۡهُمۡ سَابِقُۢ بِٱلۡخَيۡرَٰتِ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ هُوَ
ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ ٣٢ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا يُحَلَّوۡنَ
فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ٣٣
وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَذۡهَبَ عَنَّا ٱلۡحَزَنَۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٞ
شَكُورٌ ٣٤ ٱلَّذِيٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلۡمُقَامَةِ مِن فَضۡلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا
فِيهَا نَصَبٞ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٞ ٣٥ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ
نَارُ جَهَنَّمَۖ لَا يُقۡضَىٰ عَلَيۡهِمۡ فَيَمُوتُواْ وَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُم مِّنۡ
عَذَابِهَاۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي كُلَّ كَفُورٖ ٣٦ وَهُمۡ يَصۡطَرِخُونَ
فِيهَا رَبَّنَآ أَخۡرِجۡنَا نَعۡمَلۡ صَٰلِحًا غَيۡرَ ٱلَّذِي كُنَّا نَعۡمَلُۚ
أَوَلَمۡ نُعَمِّرۡكُمۡ مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُۖ
فَذُوقُواْ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ٣٧ إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ
غَيۡبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ٣٨
٤٣٨

arsye, Allahu i Lartësuar i veçoi lajmëtarët dhe profetët e Tij mbi të gjithë njerëzit. Madje, edhe disa profetë i dalloi mbi disa të tjerë. Pa dyshim, Allahu e ka ngritur gradën e Muhamedit ﷺ mbi të gjithë të dërguarit dhe profetët e Tij. Salavatet dhe selamet e Allahut qofshin me të gjithë profetët dhe lajmëtarët e Zotit!

Ajeti 32

32. Pastaj Ne ua dhamë Librin trashëgim atyre robërve Tanë, që i kemi zgjedhur. Por disa prej tyre i bëjnë keq vetes; disa janë mesatarë, ashtu siç ka edhe disa që, me ndihmën e Allahut, garojnë për punë të mira. Kjo është mirësia më e madhe.

Shpjegimi i ajetit

- Pastaj Ne ua dhamë Librin trashëgim atyre robërve Tanë, që i kemi zgjedhur. - Këtu bëhet fjalë pikërisht për umetin e zgjedhur të fundit të kohës. Allahu i Madhëruar u ka dhënë prestigjin dhe nderin që Kurani i madhërishëm, i cili është vërtetues i shpalljeve të mëparshme, të jetë trashëgimi e tyre.

- "Por disa prej tyre i bëjnë keq vetes ..." - Këta e kanë dëmtuar veten e tyre, duke mos kryer disa detyrime, porosi dhe urdhëresa të Zotit dhe duke vepruar disa harame.

- "... disa janë mesatarë ..." - Këta janë ata që kryejnë detyrimet (farzet ose vaxhibatet) dhe u largohen harameve, por këta mund të lënë disa prej porosive jo kategorike, pra, atyre që janë të pëlqyeshme të kryhen, por jo të detyrueshme (farze) dhe kryejnë disa ndalesa jo kategorike, që quhen ndryshe "të papëlqyeshme".

- "... ashtu siç ka edhe disa që, me ndihmën e Allahut, garojnë për punë të mira. Kjo është mirësia më e madhe." - Këta kryejnë jo vetëm detyrat, por edhe veprat e pëlqyeshme. Gjithashtu, ata u largohen jo vetëm harameve, por edhe gjërave të papëlqyeshme (*mekruh*). Hafidh Ebu Kasim el Taberaniu sjell hadithin nga Usame Ibn Zejdi (Allahu qoftë i kënaqur me të dy), i cili duke shpjeguar këtë ajet, rrëfen se Profeti i Allahut ka thënë: 2214. "Të gjithë këta janë pjesë e këtij umeti (pra, muslimanë)". Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Darda (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili rrëfen se e ka dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 2215. "Allahu i Lartësuar thotë: "Ne ua kemi dhënë Librin trashëgim atyre robërve Tanë, që i kemi zgjedhur. Por disa prej tyre i bëjnë keq vetes; disa janë mesatarë, dhe disa prej tyre, me ndihmën e Allahut, garojnë në punë të mira." Garuesit në punë të mira janë ata që do të hynë në Xhenet pa llogari e pa dënim. Ata që janë mesatarë, atyre do t'u bëhet një llogari e lehtë. Ata të cilët e rëndojnë veten me padrejtësi do të mbahen gjatë në kohën e *mahsherit*, pra, Ditën e Tubimit. Ata të cilët Allahu i Madhëruar i përfshin me mëshirën e Tij, janë pikërisht ata të cilët do të thonë: "I lavdëruar qoftë Allahu, që na i largoi të gjitha brengat! Zoti ynë është është Falës i Madh dhe shumë Mirënjohës. Është Ai, që me mirësinë e Tij, na vendosi në Shtëpinë e Përjetshme, ku nuk do të kemi asnjë mundim dhe ku nuk do të kemi asnjë lodhje." Disa kanë dhënë mendimin se: "ata

që i bëjnë keq vetes së tyre" është ajo kategori njerëzish që nuk janë pjesë e këtij umeti (musliman). Megjithatë, mendimi më i saktë është se edhe ky grup është prej këtij umeti. Kjo është zgjedhja e imam Ibn Xheririt. Këtë shpjegim e mbështet qartë kuptimi i drejtpërdrejtë i ajetit dhe shumë hadithe nga Profeti i Allahut, disa prej të cilave i përmendëm më sipër. Këto hadithe kanë ardhur me disa rrugë që forcojnë njëra-tjetrën, por ne mjaftohemi duke sjellë vetëm disa prej tyre. Nëse kuptohet kjo, atëherë mund të themi se ajeti është i përgjithshëm, gjithëpërfshirës i të tri kategorive të përmendura, se ata janë të gjithë prej këtij umeti. Pa dyshim që dijetarët kanë përparësi në këtë mirësi të madhe të Zotit. Ata janë të parët që meritojnë ti përfshijë mëshira e Allahut të madhëruar. Profeti ﷺ thotë: 2216. "Vlera e dijetarit përkundër adhuruesit është si drita e hënës përkundër yjeve të tjera. Dijetarët janë trashëgimtarët e profetëve. Profetët nuk kanë lënë trashëgimi as dinarë dhe as dirhemë, por kanë lënë trashëgimi diturinë, dhe çdokush që e merr atë ka marrë një mirësi të madhe." [205]

Ajetet 33 - 35

33. Ata do të hyjnë në kopshtet e Adnit e do të stolisen me byzylykë ari e margaritari, kurse veshjet e tyre do të jenë prej mëndafshi.

34. Ata do të thonë: "I lavdëruar qoftë Allahu, që na i largoi të gjitha brengat! Zoti ynë është është Falës i Madh dhe shumë Mirënjohës.".

35. Është Ai që, me mirësinë e Tij, na vendosi në Shtëpinë e Përjetshme, ku nuk do të kemi asnjë mundim dhe asnjë lodhje.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata do të hyjnë në kopshtet e Adnit ..." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth të zgjedhurve, të dalluarve mes robërve të Tij të sinqertë, të cilët kanë marrë trashëgim Librin e Tij. Ditën e Kijametit, vendi i tyre do të jenë kopshtet e Adnit, ku do të lumturohen pranë Allahut Krenar dhe të Lartësuar.

- "... e do të stolisen me byzylykë ari e margaritari ..." - Nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të) vjen saktësisht hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: 2217. "Stolitë dhe zbukurimet e besimtarit do të mbulojnë çdo pjesë të larë nga abdesi i tij."

- "... dhe veshjet e tyre do të jenë prej mëndafshi." - Këto lloj veshjesh janë të ndaluara për burrat në këtë botë, por Allahu i Lartësuar i bën të lejuara në ahiret. Në hadith të saktë vjen se Profeti i Allahut ka thënë: 2218. "Ai (burrë) që vesh mëndafsh në jetën e dynjasë, nuk ka për ta veshur në ahiret."

- "Ata do të thonë: "I lavdëruar qoftë Allahu, që na i largoi të gjitha brengat! Zoti ynë është Falës i Madh dhe shumë Mirënjohës.". - Taberaniu sjell hadithin nga Ibn Umeri, (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 2219. "Ata të cilët që kanë dëshmuar: "La ilahe il'Allah" nuk kanë për të pasur vetmi dhe frikë gjatë vdekjes, as në varr dhe as në ditën e daljes para Zotit. Më duket sikur i shoh ata në kohën e fryrjes së Surit, se si shkundin kokat e tyre prej dheut dhe thonë: "I lavdëruar qoftë Allahu, që na i largoi të gjitha brengat! Zoti ynë është Falës i Madh dhe shumë Mirënjohës."." Ibn Abasi dhe të tjerë thonë: "Atyre u janë mbuluar dhe falur shumë të këqija dhe Allahu tregon mirënjohjen e Tij edhe për ato pak vepra të mira që kanë kryer."

- "Është Ai që, me mirësinë e Tij, na vendosi në Shtëpinë e Përjetshme, ku nuk do të kemi asnjë mundim dhe asnjë lodhje." - Është Allahu i Madhëruar, i Vetmi, Ai që na e dhuroi këtë gradë dhe mirësi. Kjo gradë ku na ka vendosur Zoti, kjo bukuri, kjo mirësi e pashembullt, është prej mëshirës, bamirësisë dhe dhuratave të Tij bujare dhe nuk janë aspak produkt i punës sonë. Vepra tona të pakta e të mangëta nuk mund të krahasohen me këtë mirësi të madhe që na ka dhuruar Zoti. Përcillet saktësisht se Profeti i Allahut ka thënë: 2220. "Askush prej jush nuk ka për t'u futur në Xhenet nga puna e tij." Njerëzit

i thanë: "As ti, o i Dërguari i Allahut?" - "As unë, vetëm nëse më përfshin Allahu i Madhëruar me mëshirën dhe bujarinë e Tij." Duke përshkruar këtë vend të mrekullueshëm, besimtarët thonë: "... nuk do të kemi asnjë mundim dhe asnjë lodhje. Nuk ka lodhje as për trupin dhe as për shpirtin dhe nuk kemi për të përjetuar ndonjëherë mundime e vuajtje". Kështu, besimtari do të jenë në rehati të plotë dhe të përjetshme, sikurse thotë i Lavdëruari: "Ai do të jetë në një jetë të kënaqshme, në një kopsht të lartë, ku pemët e veta do t'i ketë shumë pranë. Hani e pini me shije, sepse ju e keni përgatitur këtë në ditët e kaluara!" [Haka 21 - 24].

Ajetet 36 - 37

36. Ata që mohuan i pret zjarri i Xhehenemit. Atyre as nuk u jepet fund e të vdesin e as nuk u lehtësohet ndëshkimi. Kështu e ndëshkojmë Ne çdo mohues.

37. Dhe atje ata do të klithin: "O Zoti ynë! Na nxirr prej këtu! Ne do të bëjmë vepra të mira, jo si ato që bënim më parë." Por, a nuk ju dhamë Ne jetë, aq sa të mund të merrte mësim cilido që dëshironte të merrte mësim, duke ju ardhur edhe paralajmëruesi i qartë? Shijojini frytet e veprave tuaja! Për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmës.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi përshkroi gjendjen e fatlumëve, Allahu i Lartësuar tregon se çfarë që i pret të mjerët:

- "Ata që mohuan i pret zjarri i Xhehenemit." - Sikurse thotë në një ajet tjetër i Lartësuari: "Atë që do të dalë para Zotit të vet si keqbërës e pret Xhehenemi, ku as nuk do të vdesë dhe as nuk do të jetojë." [Ta ha 74]. Në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi i sakë se Profeti i Allahut ka thënë: 2221. "Banorët e Zjarrit, të cilët do të jenë përjetësisht atje, as vdesin dhe as jetojnë. ...". Gjithashtu, Allahu i Lartësuar thotë: "Ata do të thërrasin: "O Malik! Le të na e marrë shpirtin Zoti yt!". Ai u thotë: "Aty do të jeni përgjithmonë." [Zuhruf 77]. Në gjendjen në të cilën do të ndodhen, mohuesit e fesë së vërtetë edhe vdekjen do ta shihnin si rehati dhe shpëtim për ta, por kjo është e pamundur.

- "Atyre as nuk u jepet fund e të vdesin, as nuk u lehtësohet ndëshkimi." - Sikurse thotë në ajetet e tjera: "Kriminelët do të jenë në ndëshkimin e Xhehenemit përjetësisht. Për ta nuk do të ketë asnjë lehtësim. Të pashpresë do të mbeten në të *(Xhehenem)* përgjithmonë! Ne nuk u bëmë asnjë padrejtësi atyre, por ishin ata që bënin padrejtësi *(kundër vetes)*." [Zuhruf 74 - 76]. Ose: "Atë që Allahu e drejton në Rrugë të Drejtë, ai është i udhëzuar, kurse ata që Ai i lë të humbur, për ata nuk do të gjesh asnjë ndihmës, përveç Tij. Ditën e Kijametit, Ne do t'i tubojmë ata duke i tërhequr zvarrë me fytyra përmbys, të verbër, memecë dhe të shurdhër. Vendi i tyre është Xhehenemi. Sa herë që duket se flaka po shuhet, Ne do t'ia shtojmë flakërimin." [Isra 97]. Ose: "Me të vërtetë, Xhehenemi është në pritë. Ai është vendstrehim i keqbërësve *(mosbesimtarë)*; ata do të mbesin atje përgjithmonë. Atje nuk do të shijojnë as freski, as ndonjë pije, përveçse ujë të valë e kalbësira, si ndëshkim të merituar. Ata nuk besojnë se do të japin llogari dhe argumentet Tona i mohojnë me forcë. Ne e kemi ruajtur çdo gjë me shkrim. Tani vuani! Ne do t'ju shtojmë vetëm se vuajtje." [Nebe' 21 - 30].

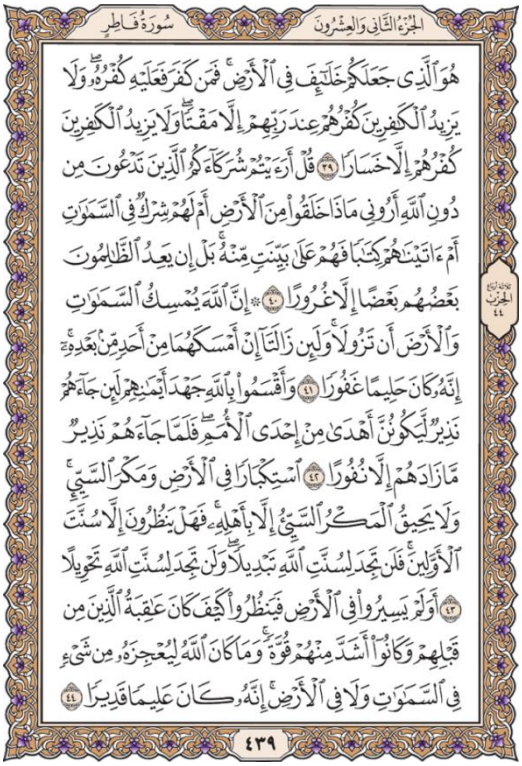
- "Kështu e ndëshkojmë Ne çdo mohues." - Ky është shpërblimi i drejtë për të gjithë ata që mohojnë Zotin e tyre dhe të vërtetën që Ai solli përmes profetëve.

- "Atje ata do të klithin: "O Zoti ynë! Na nxirr prej këtu! Ne do të bëjmë vepra të mira, jo si ato që bënim më parë." - Me klithmat e tyre, ata shprehin dhimbjen e tmerrshme, duke iu përgjëruar Allahut Krenar dhe i Lartësuar që t'i kthejë sërish në dynja, që të bëjnë punë të mira, ndryshe nga ligësitë që bënë herën e parë. Por Allahu i Madhëruar e di mirë se, edhe nëse do t'i kthente në dynja, ata përsëri do t'i ktheheshin të njëjtës rrugë të keqe. Ai e di mirë se ata janë mashtrues, të pavërtetë në atë që thonë, prandaj dhe nuk ua jep atë që

kërkojnë. Allahu i Lartësuar na tregon rreth tyre: "Ata do të thonë: "O Zoti ynë! Na bëre të vdesim dy herë dhe na ngjalle dy herë. Ne i pranojmë gjynahet tona tani. Prandaj, a ka për ne ndonjë rrugëdalje?" - "Këtë ndëshkim e merituat vetë, sepse kur ishte fjala për ta adhuruar Allahun si një të vetëm, ju e refuzonit, ndërsa kur i bëheshin ortakë Atij *(në adhurim)*, ju e pranonit. Por i tërë sundimi i përket Allahut, të Lartit, të Madhëruarit!" [Gafir 11, 12]. Pra, Ai na tregon edhe arsyen përse nuk i përgjigjet asaj kërkese.

- "Por, a nuk ju dhamë Ne jetë, aq sa të mund të merrte mësim cilido që dëshironte të merrte mësim, duke ju ardhur edhe paralajmëruesi i qartë?" - A nuk jetuat mjaftueshëm në dynja, që të përfitonit prej të vërtetës? Mufesirët kanë dhënë mendime të ndryshme se sa është kjo kohë e mjaftueshme, për të cilën bëhet fjalë në ajet. Disa kanë thënë se është 17 vjet, disa 20 vjet, disa 40 vjet e të tjerë thonë se është 60 vjet. Në fakt, mendimi më i saktë është për 60 vjet. Kështu, Imam Buhariu në Sahihun e tij, e pikërisht në kapitullin '*Er-Rikak*', sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2222. "Allahu i Madhëruar ia ka shuar çdo justifikim atij njeriu që i ka mundësuar të jetojë gjashtëdhjetë vjet.". Këtë hadith e sjellim edhe Ahmedi, Nesaiu dhe Bezari. Kjo moshë, të cilën ai që e arrin nuk ka asnjë justifikim tek Allahu i Lartësuar, është pikërisht jetëgjatësia e shumicës së këtij umeti, sikurse thuhet në hadithin që Hasen Ibn Arafe përcjell nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 2223. "Jetëgjatësia e pjesëtarëve të umetit tim do të jetë 60 deri në 70 vjet. Pakica e tyre do ta kalojnë këtë moshë." Të ngjashëm me këtë version e kanë sjellë edhe Tirmidhiu, Ibn Maxhe nga Hasen el Arafe. Kurse Ebu Bekër Ibn Ebu Dunja e sjell përmes një tjetër rruge transmetimi dhe me një tjetër formulim. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "...duke ju ardhur edhe paralajmëruesi i qartë." Ibn Abasi dhe të tjerë shpjegojnë se 'paralajmë-ruesi', për të cilët bëhet fjalë në ajet, janë dalja e thinjave. Kurse Sudiu, Abdurrahman Ibn Zejd Ibn Eslemi thonë se është fjala për Profetin e Allahut. Ibn Zejdi, duke argumentuar këtë mendim, lexon fjalën e Allahut të Lartësuar: "Ky *(Muhammedi)* është një paralajmërues, si gjithë paralajmëruesit e mëparshëm." [Nexhm 56]. Ky është mendimi më i saktë i sjellë prej Katades, sikurse e citon Shejbani konkretisht: "Allahu i Madhëruar argumenton kundër robërve me moshën dhe kohën e gjatë që i ka lënë që të jetojnë dhe nëpërmjet profetëve që ka dërguar ndër ta." Ky mendim është përzgjedhur edhe nga Ibn Xheriri dhe, në fakt, ky është mendimi më i dukshëm, sikurse thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ata do të thërrasin: "O Malik! Le të na e marrë shpirtin Zoti yt!". Ai u thotë: "Aty do të jeni përgjithmonë. Ne jua sollëm të vërtetën, por shumica juaj treguan urrejtje ndaj saj."" [Zuhruf 77, 78]. Pra, Ne jua qartësuam plotësisht të vërtetën, përmes profetëve që dërguam tek ju, por ju i refuzuat me forcë dhe iu kundërvutë të vërtetës. Gjithashtu, i Lartësuari thotë: "Kush ndjek udhëzimin në rrugën e drejtë ka udhëzuar vetveten dhe kush devijon ka devijuar veçse veten e vet. Askush nuk do ta bartë barrën e tjetrit. Ne nuk kemi dënuar askënd para dërgimit të profetëve." [Isra 15]. "Nga zemërimi që ka, ai *(Xhehenemi)* gati sa nuk shpërthen! Sa herë që ndonjë turmë do të hidhet në të, roja do t'i pyesë: "A s'ju erdhi ndonjë paralajmërues?" Ata thonë: "Po, na erdhën paralajmërues (nga Zoti), por ne i mohuam e thamë: "Allahu nuk ka shpallur asgjë, ndërsa ju nuk jeni gjë tjetër, por veçse njerëz në një humbje të madhe."Ata do të thonë: "Sikur të kishim dëgjuar dhe pasur mend, ne nuk do të ishim tani ndër banorët e Zjarrit.". Pra, kështu i pranojnë ata gjynahet e veta. Larg mëshirës qofshin banorët e Zjarrit!" [Mulk 8, 9].

- "Shijoni frytet e veprave tuaja! Për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmës." - Vuajeni ndëshkimin e zjarrit, si shpërblim i

سُورَةُ فَاطِرٍ الجزء الثاني والعشرون
هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۗ وَلَا
يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ
كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ
بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ
إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَهُمْ
نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى ٱلْأُمَمِ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ
مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ ٱسْتِكْبَارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَكْرَ ٱلسَّيِّئِ ۚ
وَلَا يَحِيقُ ٱلْمَكْرُ ٱلسَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِۦ ۚ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ
ٱلْأَوَّلِينَ ۚ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحْوِيلًا
﴿٤٣﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن
قَبْلِهِمْ وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَىْءٍ
فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾
٤٣٩

drejtë për kundërshtimin e të vërtetës dhe luftën kundër profetëve, gjatë jetës së mjaftueshme në këtë dynja. Sot ju nuk keni asnjë ndihmës, që t'ju shpëtojë nga vuajtja, zemërimi i Zotit dhe prangat e ndëshkimit, me të cilat jeni mbërthyer.

Ajetet 38 - 39

38. Nuk ka dyshim se Allahu e di gjithë të fshehtën e qiejve e të tokës dhe Ai e di mirë gjithçka që fshihet në zemra.

39. Është Ai që ju bëri ju trashëgimtarë në Tokë. Kush nuk beson, mosbesimin e ka kundër vetvetes dhe mosbesimi nuk u shton jobesimtarëve asgjë tjetër te Zoti, vetëm se urrejtje. Gjithashtu, mosbesimi nuk u shton jobesimtarëve asgjë tjetër, vetëm se dëshpërim.

Shpjegimi i ajeteve

- "Nuk ka dyshim se Allahu e di gjithë të fshehtën e qiejve e të tokës dhe Ai e di mirë gjithçka që fshihet në zemra." - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai është i gjithëditur për të fshehtat e qiejve dhe Tokës; Ai di për çdo fshehtësi në shpirtrat e robërve dhe gjithësecilin do ta shpërblejë sipas punës së vet.

- "Është Ai që ju bëri ju trashëgimtarë në Tokë." - Kështu, një popull zëvendëson një popull tjetër paraardhës.

- "Kush nuk beson, mosbesimin e ka kundër vetvetes ..." - Ndëshkimi për mohimin dhe refuzimin e fesë do të rëndojë pikërisht mbi ata vetë.

- "... dhe mosbesimi nuk u shton jobesimtarëve asgjë tjetër te Zoti, vetëm se urrejtje. Gjithashtu, mosbesimi nuk u shton jobesimtarëve asgjë tjetër, vetëm se dëshpërim." - Sa më shumë që vazhdojnë në mohimin e tyre, aq më shumë i urren Zoti i Lartësuar ata. Ndryshe nga besimtarët, të cilët sa më shumë jetojnë në këtë botë, aq më të mira bëhen veprat e tyre, aq më shumë rriten gradat dhe shpërblimet e tyre në Xhenet, aq më shumë shtohet dashuria e Krijuesit për ta, i Cili kujdeset për të zgjedhurit e Tij. Ai është Zoti i gjithë botërave.

Ajetet 40 - 41

40. Thuaj: "A i keni parë *(këta)* **zotat tuaj, që ju i adhuroni veç Allahut? Më tregoni çfarë kanë krijuar ata në Tokë? Apo mos kanë ndonjë pjesë në qiej? Mos, vallë, u kemi dhënë atyre ndonjë libër, ku ata mbështeten?" Jo. Keqbërësit i premtojnë njëri-tjetrit veçse mashtrime.**

41. Është Allahu Ai që i mban qiejt dhe Tokën që të mos bien. Po të bien, s'ka asnjë veç Tij që mund t'i mbajë; Ai është i Butë dhe Falës i Madh.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij, Muhamedit ﷺ, dhe e porosit që t'u drejtohet idhujtarëve dhe t'u thotë:

- "Thuaj: "A i keni parë *(këta)* **zotat tuaj që ju i adhuroni veç Allahut?"** Pra, ato idhuj dhe puta të cilave u përkushtoheni me adhurime përveç Allahut.

- "Më tregoni çfarë është ajo që kanë krijuar ata në Tokë? Apo mos kanë ndonjë pjesë në qiej?" - Kjo është një sfidë nga Allahu i Lartësuar drejtuar atyre që adhurojnë idhuj dhe zota të tjerë, për të

treguar pamundësinë e tyre që ta përmbushin një kërkesë të tillë. Pra, nëse Allahu është Krijuesi i vetëm i qiejve dhe i Tokës dhe i çdo gjëje, atëherë çfarë kanë krijuar ata idhuj, të cilët të padituri i adhurojnë dhe u përkushtohen, që ta bëjnë të merituar këtë adhurim?! Përgjigjja është e qartë: idhujt e tyre nuk zotërojnë asgjë, as sundim, as mbretërim, as pronësi dhe as fuqi për të krijuar. E si mund të pretendojnë të kenë në sundim diçka, ndërkohë që ata vetë janë të nënshtruar, janë pronë e Krijuesit të gjithësisë, janë nën sundimin e Tij?!

- "Mos, vallë, u kemi dhënë atyre ndonjë libër dhe ata mbështeten në të?" - A mos u kemi zbritur ndonjë libër, i cili i udhëzon në këtë idhujtari dhe për të refuzuar besimin e vërtetë? Pa dyshim, ata nuk kanë asnjë argument, asnjë libër dhe asnjë udhëzim prej Zotit për këtë krim të shëmtuar dhe të pafalshëm që bëjnë.

- "Jo. Keqbërësit i premtojnë njëri-tjetrit veçse mashtrime." - Kështu, në këtë idhujta-ri dhe padrejtësi të madhe ku janë zhytur, ata thjesht ndjekin dëshirat e tyre, të cilat janë tërësisht mashtrime e kotësira, pa asnjë bazë dhe vërtetësi. Më pas, i Lartësuari na njofton rreth pushtetit të Tij madhështor e gjithëpërfshirës, nëpërmjet të cilit qëndrojnë dhe funksionojnë qiejt dhe Toka. Çdo gjë funsionon sipas urdhrit të Tij. Ai na tregon fuqinë e Tij, pikërisht duke na nxitur të mendojmë se sa forcë e madhe duhet për t'i mbajtur qiejt dhe Tokën, që ato të funksionojnë me atë rregull të mahnitshëm. I Lartësuari thotë:

- "Është Allahu Ai që i mban qiejt dhe tokën që të mos bien. - I mban Ai të mos lëvizin nga rregulli i vendosur, sikurse thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "A nuk sheh se Allahu e ka nënshtruar çdo gjë që gjendet në tokë për të mirën tuaj dhe se anijet lundrojnë në det me urdhrin e Tij? Ai e mban qiellin të mos bjerë në Tokë, veç nëse dëshiron Ai. Sepse Allahu është i Butë e Mëshirëplotë me njerëzit." [Haxh 65]. Ose: "Nga argumentet e Tij është edhe ky që Ai i bën qiellin dhe Tokën të qëndrojnë me urdhrin e Tij. ..." [Rum 25].

- "Po të bien, s'ka asnjë veç Tij që mund t'i mbajë; Ai është i Butë dhe Falës i Madh." - Askush nuk mundet, nuk ka pushtet e nuk ka forcë, që t'i mbajë ato të vazhdueshme në atë rregull të mahnitshëm, përvecse Ai që i krijoi. Megjithatë, Allahu i Madhëruar dëshmon për Veten e Tij se Ai është i Butë, Falës, Mëshirëmadh, i Cili i sheh robërit e Tij që e mohojnë Atë, nuk i binden dhe, megjithatë, tregohet i butë, i afatizon, u jep mundësi të shumta që të kthehen dhe të mendojnë dhe nuk e nxiton ndëshkimin mbi ta. Gjithashtu, Ai i mbulon gjynahet e atyre të cilët gabojnë dhe ua fal tërësisht, nëse ata pendohen sinqerisht.

Ajetet 42 - 43

42. Ata u betuan me betimin më të fortë në Allah se, nëse do t'u vinte ndonjë profet, ata do të ishin më të udhëzuar se çdo popull tjetër *(jehudët e të krishterët)***. Por, kur u erdhi vërtet Profeti, kjo u shtoi veçse largimin,**

43. për shkak të mendjemadhësisë dhe të dredhive të tyre. Por dredhia nuk godet askënd tjetër, veç atyre që e kurdisin. A janë duke pritur ata ndonjë ligj tjetër, veç ligjit të Allahut ndër popujt e hershëm? Në ligjin e Allahut nuk do të gjesh asnjë ndryshim.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata u betuan me betimin më të fortë në Allah se, nëse do t'u vinte ndonjë Profet, ata do të ishin më të udhëzuar se çdo popull tjetër *(jehudët e të krishterët)***."** - Allahu i Lartësuar na tregon rreth kurejshëve dhe arabëve në përgjithësi, të cilët betoheshin fort për Allahun, përpara dërgimit të Profetit ndër ta se, nëse atyre do t'u vinte nga Zoti ndonjë paralajmërues, qortues, libër, udhëzues e Profet, do të ishin më të udhëzuar e më të devotshëm se popujt e tjerë, tek të cilët u dërguan profetë më herët. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Me të vërtetë, edhe ky është një Libër, të cilin Ne e zbritëm si bekim. Përmbajuni mësimeve të tij dhe të

jini të devotshëm që të mëshiroheni. Gjithashtu, që të mos thoni: "Libri iu zbrit vetëm dy popujve para nesh, kurse ne nuk dinim gjë për librat *(qiellorë)* dhe mësimet e tyre." Po ashtu, që të mos thoni: "Sikur Libri të na kishte zbritur neve, do ta kishim ndjekur udhëzimin e tij edhe më mirë se ata. Tani që ju erdhi nga Zoti juaj një argument i qartë dhe një udhëzim e mëshirë, kush është më keqbërës se ai që i mohon argumentet e Allahut dhe ua kthen shpinën atyre? Ne do t'i godasim me ndëshkimin më të rëndë ata, që ua kthejnë shpinën argumenteve Tona dhe që pengojnë *(njerëzit)* nga rruga e drejtë." [En'am 155 - 157]. Ose: "Dhe kishte nga ata *(idhujtarët mekas)* që thoshin: "Sikur të kishim pasur ndonjë libër nga të parët, Ne, me siguri do të kishim qenë robër të sinqertë të Allahut." Ata e mohojnë atë *(Kuranin)*. Por shpejt do ta mësojnë *(çfarë i pret)*." [Safat 167 – 170].

- "Por, kur u erdhi Profeti, kjo u shtoi veçse largimin ..." - Profeti që u dërgua ndër ta ishte Muhamedi ﷺ, i cili u solli prej Zotit librin më madhështor dhe shpalljen më të zgjedhur. Megjithatë, siç thotë i Lartësuari, kjo u shtoi veçse largimin**,** veçse refuzimin e besimit të vërtetë dhe këmbënguljen në idhujtarinë, ku ishin zhytur. Pastaj i Lartësuari e shtjellon me tej këtë:

- "... për shkak të mendjemadhësisë dhe të dredhive të tyre për të keqen." - Shkaku i mohimit dhe refuzimit të paralajmëruesit dhe shpalljes ishte mendjemadhësia, kryeneçësia, prapësitë dhe arroganca e tyre në tokë, e cila i bëri që të mos u nënshtrohen shpalljeve të Allahut dhe të mos i besojnë shenjat dhe mrekullitë e Tij. Shkak tjetër ishin edhe dredhitë e tyre, dhe fakti se ata thurnin intriga kundër njerëzve, për t'i penguar nga rruga e Allahut dhe e të Dërguarit të Tij.

- "Por dredhia nuk godet askënd tjetër, veç atyre që e kurdisin." - Domethënë, dëmi i intrigave do të kthehet dhe godasë pikërisht autorët e tyre dhe asnjë tjetër.

- "A janë duke pritur ata ndonjë ligj tjetër, veç ligjit të Allahut ndër popujt e hershëm?" - Vallë, po presin gjë tjetër veç rregullit të pandryshueshëm mes popujve të shkuar: goditjen e ashpër të ndëshkimit të Allahut mbi ata që refuzojnë profetët, luftojnë kundër tyre dhe pengojnë përhapjen e mesazhit e Tij.

- "Në ligjin e Allahut nuk do të gjesh asnjë ndryshim." - Ky rregull i vendosur nga Zoti nuk ka për të ndryshuar kurrë, nuk tjetërsohet dhe nuk pengohet. Ai gjithmonë do të përmbushet dhe realizohet: ndëshkimi i Allahut do të godasë ashpër mbi çdo mohues dhe pengues të së vërtetës, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "... Por, kur Allahu vendos ta ndëshkojë një popull, atë *(ndëshkim)* nuk ka kush ta sprapsë dhe ata nuk do të gjejnë mbrojtës tjetër veç Tij." [Rad 11].

Ajetet 44 - 45

44. A nuk udhëtojnë ata nëpër tokë e të shohin se si qe fundi i atyre që ishin më parë? Ata ishin më të fuqishëm se këta *(të sotmit)*. **Allahut kurrë nuk mund t'i shmanget asgjë në qiej dhe as në tokë. Ai është i Gjithëditur, i Gjithëfuqishëm.**

45. Nëse Allahu do t'i dënonte njerëzit sipas veprave *(të këqija)* **të tyre, nuk do të linte mbi faqen e dheut asnjë gjallesë. Por Ai i lë ata deri në afatin e caktuar. Kur të vijë afati i tyre,** *(le ta dinë se)* **Allahu shikon gjithçka nga robërit e Vet.**

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk udhëtojnë ata nëpër tokë e të shohin se si qe fundi i atyre që ishin më parë?" - Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij të dashur, Muhamedit ﷺ, dhe i thotë: "Thuaju mohuesve të Shpalljes që solle nga Zoti yt, të cilët nuk besojnë në vërtetësinë tënde si Profet: Shëtisni nëpër tokë dhe shihni se si ishte përfundimi i atyre që i morën për gënjeshtarë profetët e dërguar nga Zoti! Shikoni se si Zoti i shkatërroi dhe shfarosi ata! Shikoni viset e tyre të shndërruara në gërmadha!

- "Ata ishin më të fuqishëm se këta. Allahut kurrë nuk mund t'i shmanget

asgjë në qiej dhe as në tokë ...” - Ata humbën mirësitë që gëzonin, edhe pse kishin shumë fëmijë, pasuri të mëdha, ushtri dhe mbështetës të fuqishëm. Të gjitha këto ishin të pavlefshme dhe nuk u sollën asnjë dobi, sepse nuk mundën që t'i mbronin nga ndëshkimi i Allahut.

- “Ai është i Gjithëditur, i Gjithëfuqishëm.” - Ai është i Gjithëditur për të gjitha qeniet që ekzistojnë dhe është i pushtetshëm për gjithçka.

- “Nëse Allahu do t'i dënonte njerëzit sipas veprave *(të këqija)* **të tyre, nuk do të linte mbi faqen e dheut asnjë gjallesë.”** - Sikur Allahu t'i merrte dhe t'i ndëshkonte të gjithë sipas gjynaheve të tyre, do t'i shkatërronte të gjithë banorët e Tokës dhe gjithçka që ata zotërojnë, si kafshë, prona, bereqet etj. Ndërsa Seid Ibn Xhubejri dhe Sudiu e shpjegojnë kështu këtë ajet: “Domethënë, nuk do t'u zbriste asnjë pikë uji, dhe kështu do të vdisnin të gjitha krijesat.”

- “Por Ai i lë ata deri në afatin e caktuar.” - Allahu i afatizon deri në Ditën e Kijametit, kur do t'i marrë në llogari dhe do të shpërblejë gjithësecilin sipas meritave.

- “Kur të vijë afati i tyre, *(le ta dinë se)* **Allahu shikon gjithçka nga robërit e Vet.”** - Allahu do t'i japë çdokujt hakun që i takon.

Ky është përfundim i shkurtesës së tefsirit të sures Fatir. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja për të gjitha mirësitë që na dhuron. Ai i jep sukses dhe ia prin mbarë atij që Ai dëshiron, vetëm tek Ai mbështetemi dhe e kemi shpresën për ndihmë!

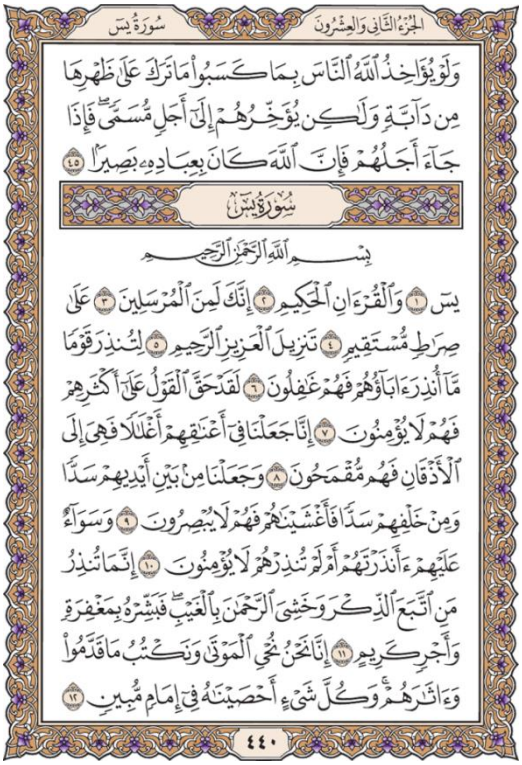
Surja 36: Ja sin *(mekase)* **86 ajete**

Kjo është sure e zbritur në Mekë, përveç ajetit 45, që ka zbritur në Medinë pas sures Xhin.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 7

1. Ja, Sin!
2. Betohem në Kuranin plot urtësi,
3. se ti *(o Muhamed)* **je prej të dërguarve.**

الجزء الثاني والعشرون سورة يس
وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِمَا كَسَبُوا۟ مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا
مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا
جَآءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ بَصِيرًۢا ﴿٤٥﴾
سُورَةُ يٰسٓ
بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
يٰسٓ ﴿١﴾ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلَىٰ
صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنذِرَ قَوْمًا
مَّآ أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ فَهُمْ غَٰفِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ
فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ إِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ أَغْلَٰلًا فَهِىَ إِلَى
ٱلْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا
وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ وَسَوَآءٌ
عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا تُنذِرُ
مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكْرَ وَخَشِىَ ٱلرَّحْمَٰنَ بِٱلْغَيْبِ ۖ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ
وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا۟
وَءَاثَٰرَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ فِىٓ إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾
٤٤٠

4. Ti je në një rrugë të drejtë.
5. Kjo është Shpallje e të Plotfuqishmit, Mëshirëplotit,
6. që të mund të paralajmërosh një popull, të parët e të cilëve nuk qenë paralajmëruar dhe që ishin të pavëmendshëm.
7. Tashmë ka marrë fund vendimi kundër shumicës së tyre, prandaj dhe ata nuk besojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- “Ja, Sin!” - Në lidhje me germat e alfabetit në fillim të sureve, kemi folur hollësisht në fillim të sures Bekare. Kush dëshiron, le të kthehet e të lexojë hollësisht atje. Allahu i Lartësuar thotë:

- “Betohem në Kuranin plot urtësi.” - Kurani është tërësisht i qartë, me drejtësi në gjithçka që përmban, si urdhëresa e porosi, dhe atij nuk mund t'i mvishet e pavërteta dhe kotësia nga asnjë anë.

- “... se ti *(o Muhamed)* **je prej të dërguarve.”** - Ti je në një rrugë dhe fe të drejtë, me Sheriat të mrekullueshëm e të pacenueshëm, të dhuruar nga Zoti yt.

- "Ti je në një rrugë të drejtë. *(Kurani është)* **Shpallje e të Plotfuqishmit, Mëshirëplotit ..." -** Kjo rrugë, kjo fe dhe ky ligj i mrekullueshëm, që t'i ke sjellë ndër njerëz, është shpallje prej Zotit të botërave, Zotit të krenarisë, ngadhënjimit, pushtetit absolut, i Cili është Er-Rahim për robërit e Tij besimtarë, sikurse thotë Ai në ajetin tjetër: "Po kështu, Ne të shpallëm ty Libër *(jetëdhënës)* prej Nesh. Ti nuk dije çfarë ishte Libri dhe as ç'ishte imani, por Ne e bëmë atë dritë, me të cilën e udhëzojmë në rrugë të drejtë atë që Ne dëshirojmë prej robërve Tanë. Pa dyshim, edhe ti udhëzon në rrugën e drejtë, në rrugën e Allahut, të Cilit i takon ç'ka në qiej dhe ç'ka në Tokë. Ta dini, se tek Allahu kthehen të gjitha çështjet." [Shura 52, 53]. Në vijim Allahu i Lartësuar thotë:

- "... që të mund të paralajmërosh një popull, të parët e të cilëve nuk qenë paralajmëruar dhe ishin të pavëmendshëm." - Këtu flitet për arabët, ndër të cilët nuk pati shkuar ndonjë paralajmërues dhe profet përpara Muhamedit ﷺ.[206]

- "Tashmë ka marrë fund vendimi kundër shumicës së tyre, prandaj dhe ata nuk besojnë." - Ibn Xheriri shpjegon se kjo do të thotë që është bërë detyrë ndëshkimi për shumicën e tyre, sepse Allahu i Lartësuar e ka vendosur dhe shkruar në librin bazë se ata nuk do të besojnë, shkrim i cili është bazuar në diturinë e Tij absolute për gjithçka.[207]

Ajetet 8 - 12

8. Ne u kemi vënë pranga në qafë, që u arrijnë deri në nofulla, kështu që ata mbeten me kokën lart.

9. Ne u kemi vënë pengesë edhe para, edhe prapa tyre dhe ua kemi mbuluar shikimin, prandaj ata nuk mund të shohin.

10. Nuk ka dyshim se për ata *(që mohojnë fenë e Zotit)***, është njëlloj - i paralajmëron apo nuk i paralajmëron, ata nuk besojnë.**

11. Ti mund të paralajmërosh veçse atë që e ndjek Mesazhin *(Kuranin)* **dhe i frikësohet të Gjithëmëshirshmit në fshehtësi. Pra, përgëzoje atë për falje dhe shpërblim bujar.**

12. Ne do t'i ngjallim të vdekurit dhe Ne i shkruajmë veprat e tyre dhe gjurmët që lënë pas. Ne e kemi regjistruar çdo gjë në Librin e Ruajtur.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne u kemi vënë pranga në qafë që u arrijnë deri në nofulla, kështu që ata mbeten me kokën lart." - Allahu i Lartësuar na tregon gjendjen e mjerueshme të atyre, për të cilët, Zoti e përcaktoi me diturinë e Tij që të ishin prej fatzinjve, të humburve dhe mohuesve të besimit. Ata përshkruhen si dikush që është i lidhur në pranga dhe të dyja duart e tij janë shtrënguar e mbërthyer poshtë nofullës tek qafa e vet, dhe kështu ai është i detyruar që kokën ta mbajë të ngritur lart. I Lartësuari thotë në ajetin tjetër: "Mos e shtrëngo dorën tënde e as mos e lësho atë pa fre dhe të mbetesh i qortuar dhe duarthatë!" [Isra 29]. Domethënë, të mos i mbajnë duart të shtrënguara në qafën e tyre, duke mos e shtrirë dorën e bujarisë për të dhënë sadaka prej mirësive të Zotit.

- "Ne u kemi vënë pengesë edhe para edhe prapa tyre ..." - Allahu i Madhëruar u ka vendosur perde, në mënyrë të tillë që ata nuk munden të kenë lidhje me të vërtetën.

- "... dhe ua kemi mbuluar shikimin, prandaj ata nuk mund të shohin." - Ua kemi mbuluar shikimin nga e vërteta, në mënyrë të tillë që të mos përfitojnë nga e mira që u paraqitet, pasi ata nuk mund ta shohin atë. Kështu, ata nuk mund ta gjejnë udhën drejt Islamit, kësaj feje madhështore e të vërtetë të shpallur nga Zoti. Ikrima rrëfen se Ebu Xhehli tha një ditë: "Nëse e shoh Muhamedin të kalojë para meje, kam për të bërë kështu e ashtu." Atëherë, zbriti ky ajet: "Ne u kemi vënë pranga në qafë, që u arrijnë deri në nofulla, kështu që ata mbeten me kokën lart. Ne u kemi vënë pengesë edhe para, edhe prapa tyre dhe ua kemi mbuluar shikimin, prandaj ata nuk mund të shohin." Atëherë njerëzit i thoshin Ebu Xhehlit: "Ja ku është Muhamedi!"

Ndërsa ai pyeste: "Ku është?" Pra, nuk arrinte as ta shihte atë." Kështu e sjell Ibn Xheriri.

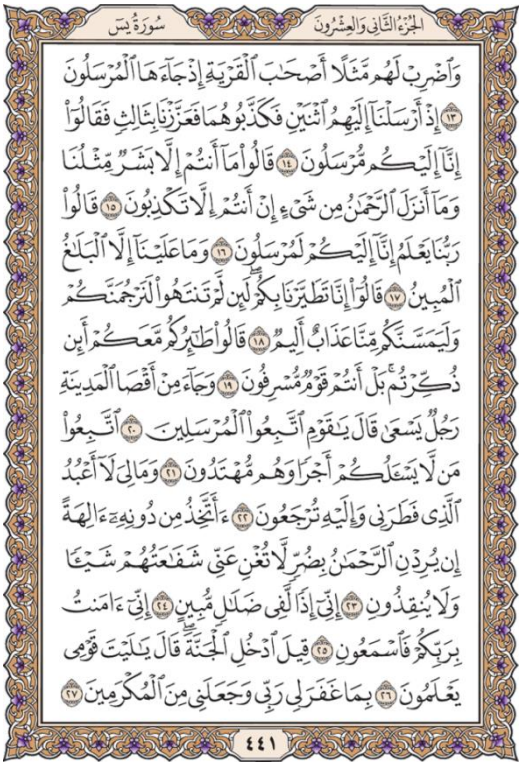
- "Nuk ka dyshim se për ata është njëlloj - i paralajmëron apo nuk i paralajmëron, ata nuk besojnë." - Çështja e tyre është vulosur. Ata do të jenë të humbur dhe nuk u bën dobi asnjë lloj qortimi dhe paralajmërimi. Zemrat e tyre nuk ndikohen aspak nga qortimet, paralajmërimet dhe këshillat. I Lartësuari thotë: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97]. Një ajet i ngjashëm është shtjelluar në suren Bekare.

- "Ti mund të paralajmërosh veçse atë që e ndjek Mesazhin dhe i frikësohet të Gjithëmëshirshmit në fshehtësi." - Ata të cilët përfitojnë nga paralajmërimet, këshillat, qortimet, mësimet dhe kumtet madhështore që ti sjell nga Zoti, janë besimtarët, të cilët e pasojnë këtë Kuran madhështor dhe nënshtrohen për të jetuar dhe për të adhuruar Zotin sipas tij. Përveç kësaj, ata i frikësohen Zotit dhe shikimit të Tij edhe kur nuk i sheh askush prej krijesave. Ata i frikësohen vetëm shikimit të Allahut të Lartësuar, për të cilin janë të bindur se nuk u ndahet asnjë çast. Kjo ndjenjë madhështore, pra, pikërisht ndjenja e mbikëqyrjes së vazhdueshme të Zotit, është bashkëudhëtare e tyre. Këta robër dhe adhurues të mirë e dinë me siguri se Allahu i Madhëruar është duke i parë në çdo moment të jetës së tyre. Për këta, i Lartësuari thotë:

- "Pra, përgëzoje atë për falje dhe shpërblim bujar." - Përgëzoji me falje dhe mbulim të gjynaheve të tyre. Gjithashtu, gëzoji me lajmin për një shpërblim të madh dhe bujar nga Allahu i Madhëruar, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Pa dyshim, për ata që i frikësohen Zotit të vet pa e parë Atë, do të ketë falje dhe shpërblim të madh. I fshihni ose i thoni fjalët tuaja haptas, nuk ka dyshim se Ai e di çfarë fshihni në zemrat tuaja. A nuk e di Ai që ka krijuar, kur Ai di në imtësi çdo sekret." [Mulk 12 - 14].

- "Ne do t'i ngjallim të vdekurit ..." - Kjo do të ndodhë Ditën e Kijametit.

- "... dhe Ne i shkruajmë veprat e tyre dhe gjurmët që lënë pas." - Domethënë, Ne i shkruajmë veprat që ata kryejnë në jetën e kësaj bote. Në lidhje me fjalën e Allahut: "dhe gjurmët që lanë pas", kanë ardhur dy shpjegime nga dijetarët. Shpjegimi i parë është: "Ne shkruajmë punët e tyre dhe frytet që sjellin ato punë të mira." Kjo i ngjan fjalës së Profetit ﷺ: 2224. "Kush sjell një traditë të mirë në Islam, do të shpërblehet për të dhe për çdonjë që punon me atë traditë pas tij, pa ua pakësuar shpërblimin e tyre. Po ashtu, kush e sjell një traditë të keqe në Islam, do të ketë gjynahun e veprimit të kësaj vepre dhe peshën e gjynaheve të atyre që e pasojnë rrugën e tij, pa ua pakësuar atyre gjynahet aspak." Kështu sillet nga Xherir Ibn Abdilah el Bexheui, i cili ia atribuon Profetit ﷺ. Edhe Ibn Ebu Hatimi sjell nga Xheriri (r.a) një version të ngjashëm, që ia atribuon Profetit ﷺ. Imam Muslimi sjell nga Ebu Hurejra hadithin se Profeti ﷺ ka thënë: "Kur biri i Ademit vdes, atij i ndërpriten të gjitha punët e mira, përveç tri gjërave: një fëmijë i mirë i cili lutet për të, dituria e dobishme, nga e cila përfitojnë njerëzit dhe sadakaja rrjedhëse." Mendimi i dytë është se, "gjurmët që lanë pas" ka kuptimin se do të shkruhen edhe gjurmët, hapat e tyre për të kryer punë të mira ose gjynahe ndaj Allahut. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Xhabir Ibn Abdilah (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), që rrëfen: "Hapësira përreth xhamisë ishte bosh, prandaj fisi Benu Seleme deshën që të shpërnguleshin në afërsi të xhamisë. Kur dëgjoi këtë, i Dërguari i Allahut ﷺ u tha: "Kam dëgjuar se doni të shpërnguleni në afërsi të xhamisë." - "Po, o i Dërguari i Allahut. Ashtu deshëm të bëjmë," - thanë ata. Profeti ﷺ u tha: 2225. "O Benu Seleme, qëndroni në vendbanimet tuaja, që t'ju shkruhen gjurmët tuaja! Qëndroni në vendbanimet tuaja, që t'ju

shkruhen gjurmët tuaja!" Kështu e ka përcjellë Xhabiri.[208] Natyrisht që mes këtyre dy shpjegimeve nuk ka kundërthënie, madje në mendimin e dytë kemi një argument indirekt që tregon se, duke qenë se sevapet e hapave të tyre shkruhen, atëherë që të shkruhen sevapet e atyre punëve të mira, të cilat kanë shërbyer si shembull për të tjerët, që edhe ata të kryejnë punë të mira të ngjashme me to, është më parësore. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur!

- "Ne e kemi regjistruar çdo gjë në Librin e Ruajtur." - Të gjitha qeniet që ka krijuar Zoti janë të shkruara dhe të renditura në një libër, në Leuhi Mahfudh. Me fjalën "*Imam el mubin*" është për qëllim pikërisht "Libri Mëmë", ku është shënuar gjithçka. Kështu kanë shpjeguar Muxhahidi, Katade dhe Abdurahman Ibn Zejd Ibn Eslemi. Po me këtë kuptim vjen edhe në fjalën e Allahut: "*(Kujto)* ditën kur Ne do t'i thërrasim të gjithë njerëzit, bashkë me prijësin e tyre. ..." [Isra 71]. Pra, bashkë me librin e robërve, ku janë shkruar veprat e të përgjegjshmëve ligjërisht, të mira apo të këqija qofshin. Është pikërisht ky libër i cili është pasur për qëllim edhe në fjalën tjetër të Allahut të Lartësuar: "Toka do të ndriçohet me dritën e Zotit të saj dhe libri *(mbi veprat)* do të hapet. Do të sillen për të dëshmuar profetët e dëshmitarët. Mes tyre do të gjykohet me të vërtetën dhe atyre nuk do t'u bëhet asnjë padrejtësi." [Zumer 69]. Ose: "Kur libri *(i veprave)* do t'u vihet përpara, ti do t'i shohësh gjynahqarët të frikësuar nga shënimet në të, që do të thonë: "Të mjerët ne! Çfarë është ky libër, që nuk ka lënë asnjë vepër - të madhe apo të vogël - pa e shënuar?!" Aty do të gjejnë të shënuar gjithçka që kanë bërë. Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt." [Kehf 49].

Ajetet 13 - 17

13. Tregoju atyre si shembull banorët e atij vendi, të cilëve u erdhën të dërguarit!
14. Kur Ne dërguam tek ata *(në fillim)* **dy të dërguar, ata i mohuan që të dy. Atëherë, Ne i fuqizuam me një të tretë ata, të cilët u thanë: "Ne jemi dërguar te ju.".**
15. Njerëzit thanë: "Ju jeni veçse njerëz si ne dhe Allahu nuk dërgoi asnjë lloj shpalljeje. Ju jeni veçse gënjeshtarë.
16. Ata thanë: "Zoti ynë e di se ne jemi dërguar te ju.
17. Dhe detyra jonë është vetëm ta kumtojmë qartë Mesazhin *(e Tij)*.**"**

Shpjegimi i ajeteve

- Tregoju atyre si shembull banorët e atij vendi, të cilëve u erdhën të dërguarit! - Tregoju këtë shembull popullit tënd, të cilët nuk besojnë në profetësinë tënde dhe as Shpalljen që u solle prej Zotit. Tregoju si shembull "banorët e atij vendi". Mendohet se këtu bëhet fjalë për qytetin e Antiokias, në të cilin ndodhej një mbret që adhuronte idhujt, i cili quhej Antikus. Allahu i Lartësuar dërgoi tek ai tre profetë të Tij, por ata i mohuan të gjithë. Disa dijetarë e kanë parë si problematik mendimin se ky vendbanim ishte Antiokia, çështje të cilën do ta shtjellojmë më shumë në fund të kësaj historie në këtë sure, në dashtë Allahu i Lartësuar.

- "Kur Ne dërguam tek ata *(në fillim)* **dy të dërguar, ata i mohuan që të dy."** - Ata e refuzuan mesazhin dhe ftesën e tyre.

- "Atëherë, Ne i fuqizuam me një të tretë ata, të cilët u thanë: "Ne jemi dërguar te ju.". - Allahu i mbështeti dy profetët e parë, duke dërguar një Profet të tretë, që, së bashku, të kumtonin më qartë dhe më fort mesazhin e Zotit. Kështu, ata iu drejtuan banorëve të atij vendi dhe u thanë që ishin të dërguarit e Zotit, të Atij që i kishte krijuar dhe që urdhëronte që ta adhuronin Atë si një të vetëm dhe pa ortak, duke mos i shoqëruar asgjë në adhurime.

- "Njerëzit thanë: "Ju jeni veçse njerëz si ne ..." - Pra, si është e mundur që ju është shpallur juve, ndërkohë që, edhe ju jeni njerëz të thjeshtë, njëlloj si ne? Pse të mos na shpallej neve ajo që pretendoni se ju? Me këtë, ata sikur donin të thoshin se, nëse do të ishin vërtet të dërguar të Zotit, duhet të ishin *melekë*. Ky është një arsyetim i kotë, që është përdorur shumë shpesh nga popuj të ndryshëm. Njerëzit vazhdimisht i kanë mohuar profetët e tyre, pikërisht me të tilla arsyetime boshe dhe të pavlera, sikurse na tregon Allahu i Lartësuar, kur thotë: "Kjo, për shkak se, kur u shkonin atyre të dërguarit me argumente të qarta, ata thoshin: "Vallë, njerëzit do të na e tregojnë ne udhën?" Kështu, ata nuk besuan dhe kthyen shpinën. ..." [Tegabun 6]. Sipas logjikës së tyre, kjo na qenkësh diçka e çuditshme dhe e papranueshme. Gjithashtu, i Lartësuari thotë: "Të dërguarit u thanë: "E si mund të keni dyshim për Allahun, Krijuesin e qiejve dhe të Tokës?! Ai ju fton për t'ju falur gjynahet dhe ju jep afat deri në kohën e caktuar." Ata ua kthenin: "Ju jeni veçse njerëz, ashtu siç jemi edhe ne. Ju dëshironi të na largoni nga ajo *(zotat)* që adhuronin prindërit tanë. Atëherë na sillni ndonjë fakt të qartë!" Të dërguarit u thanë: "Ne jemi veçse njerëz, sikurse edhe ju, por Allahu ia dhuron mirësinë kujt të dojë nga robërit e Vet. Nuk na takon neve t'ju sjellim ndonjë argument, përveçse me dëshirën e Allahut. Vetëm Allahut le t'i mbështeten besimtarët."." [Ibrahim 10, 11]. Gjithashtu, duke na treguar fjalët e tyre, i Lartësuari thotë: "Paria e atij populli që nuk besoi dhe e mohoi takimin në jetën tjetër dhe të cilëve Ne u patëm falur begati në jetën e kësaj bote, thanë: "Ky *(Salihu)* nuk është gjë tjetër, veçse një njeri, sikurse edhe ju. Ai ha *(ushqim)*, ashtu siç hani ju dhe pi ashtu si pini ju. Nëse i nënshtroheni *(dhe i bindeni)* një njeriu që është si ju, atëherë ju do të jeni të humbur." [Muminun 33, 34]. Ose: "Njerëzit nuk i pengoi asgjë që të besojnë, kur u erdhi shpallja, por ata thoshin: "A thua Allahu e dërgoi njeriun si profet?!"" [Isra 94]. Për të tilla arsyetime flasin ajete të shumta në Kuran. Edhe në këto ajete tregohet se ata thanë:

- "... Ju jeni veçse njerëz si ne dhe Allahu nuk dërgoi asnjë lloj shpalljeje. Ju jeni veçse gënjeshtarë." - Por të dërguarit ua hodhën poshtë të tilla shpifje:

- "Ata thanë: "Zoti ynë e di se ne jemi dërguar te ju." - Allahu i Lartësuar e di mirë se ne jemi të dërguarit e Tij ndër ju. Arsyetoni pak me kujdes: nëse ne do të mashtronim në lidhje me këtë fakt, Allahu do të na ndëshkonte me formën më të ashpër. Por dijeni, o njerëz, se Allahu i Madhëruar ka për të na ndihmuar dhe bërë ngadhënjimtarë mbi ju. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Thuaj: "Mjafton që Allahu është dëshmitar ndërmjet meje dhe jush." Ai e di ç'ka në qiej e në Tokë. Por ata që besuan të kotën e nuk besuan Allahun, pikërisht ata janë të humburit."." [Ankebut 52].

- "Detyra jonë është vetëm ta kumtojmë qartë Mesazhin." - Detyra jonë e vetme është kumtimi i qartë i Shpalljes, me të cilën jemi dërguar ndër ju. Nëse ju bindeni dhe e besoni Zotin, që ta adhuroni Atë sipas kësaj shpalljeje dhe ta jetoni jetën sipas saj, ju do të jeni të lumtur në të dyja jetët, në dynja dhe në ahiret. Por nëse zgjidhni që të mos i bindeni, të mos e pranoni ftesën e Tij, të mohoni profetët dhe shpalljet e Tij, atëherë ju do të paguani haraçin e kësaj zgjedhjeje

dhe do të meritoni ndëshkimin e drejtë. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 18 - 19

18. Ata thanë: "Ne parandiejmë tersllëk prej jush, prandaj nëse nuk tërhiqeni, do t'ju vrasim me gurë dhe do të përjetoni një ndëshkim të dhimbshëm nga ne".

19. Ata thanë: "Ndjellazinë e keni nga vetja juaj. **Mos vallë jemi ashtu, për shkak se ju këshilluam?! Jo. Përkundrazi, jeni ju popull që kaloni çdo kufi!"**

Shpjegimi i ajeteve

Pasi profetët u kumtuan mesazhin e Zotit, banorët e atij vendi thanë:

- "Ne parandiejmë tersllëk prej jush ..." – Pra, ne e shohim praninë tuaj mes nesh si tersllëk. Çdo bela na vjen për shkakun tuaj.

- "... dhe nëse nuk tërhiqeni, do t'ju vrasim me gurë dhe do të përjetoni një ndëshkim të dhimbshëm nga ne". - Një ndëshkim i ashpër dhe i pamëshirshëm. Atëherë profetët thanë:

- "Ata thanë: "Ndjellazinë e keni nga vetja juaj" - Kjo besëtytni e juaja është e kotë dhe e pavlerë, prandaj nuk pranohet. Të tilla qëndrime e fjalë janë përsëritur nga popuj të ndryshëm në histori, sikurse na tregon i Lartësuari për Faraonin dhe shpurën e tij: 'Kur vinin kohë të mira, ata thoshin: "Kjo është thjesht merita jonë". Ndërsa kur i godiste ndonjë e keqe, atë e konsideronin si zezonë që shkaktohej nga prania e Musait dhe e atyre që ishin me të. Në fakt, zezonat u vinin nga Allahu *(për gjynahet e tyre)*, por shumica e tyre nuk e dinin." [Ea'raf 131]. Pra, e keqja e tyre ishin pikërisht veprat e tyre. Po kështu edhe populli i Salihut: "Ata thanë: "Ne ju shohim ogurzinj ty dhe ata që janë me ty." Ai tha: "E mira dhe e keqja është prej Allahut *(me drejtësi prej Tij)*, por ju jeni një popull që jeni vënë në provë." [Neml 47]

- "Mos vallë, jemi të tillë, për shkak se ju këshilluam?! Jo. Përkundrazi, jeni ju një popull që kaloni çdo kufi!" - Vallë, po na thoni të tilla fjalë, për shkak se ne ju kujtuam të vërtetën, duke ju ftuar që ta pranoni atë?! Vallë, për këtë shkak meritojmë që të na kërcënoni?!

Ajetet 20 - 25

20. Prej skajit më të largët të qytetit, erdhi një burrë duke vrapuar dhe tha: "O populli im! Bindjuni të dërguarve!"

21. Bindjuni atyre që nuk kërkojnë asnjë shpërblim prej jush dhe që janë të udhëzuar!

22. E si të mos e adhuroj Atë që më krijoi mua dhe tek i Cili ju do të ktheheni të gjithë?!

23. A të pranoj zota të tjerë, përveç Tij? Nëse i Gjithëmëshirshmi do të më sprovonte me ndonjë të keqe, ndërmjetësimi i tyre nuk do të më vlente asgjë dhe as nuk do të mund të më shpëtonin.

24. Po të veproja kështu, do të isha vërtet në humbje të qartë.

25. Unë i kam besuar Zotit tuaj. Prandaj më dëgjoni!"

Shpjegimi i ajeteve

- "Prej skajit më të largët të qytetit, erdhi një burrë duke vrapuar dhe tha: "O populli im! Bindjuni të dërguarve!" - Ibn Is'haku thotë se na ka ardhur prej Ibn Abasit ky shpjegim: "Banorët e atij vendi tentuan të vrisnin të dërguarit e Zotit. Por një burrë nga mesi i tyre, zbriti nga zona më e largët e qytetit duke nxituar, që të ndihmonte dhe mbronte profetët e Zotit, në përballjen me popullin. Ai tha: "O populli im! Bindjuni të dërguarve!" Kështu, ai fillimisht i nxiti për të pasuar profetët e tyre.

- "Bindjuni atyre që nuk kërkojnë asnjë shpërblim prej jush ..." - Ata nuk të kërkojnë asnjë shpërblim, në lidhje me kumtimin e qartë të Shpalljes së Zotit.

- "Dhe që janë të udhëzuar!" - Ata janë të udhëzuar drejt për gjithçka që ju ftojnë. Ata po ju ftojnë në të vetmin besim të pastër e të vërtetë: për të adhuruar Allahun si një të vetëm dhe pa ortak.

- "E si të mos e adhuroj Atë që më krijoi mua ..." - Çfarë me pengon mua që të ndjek këtë besim të pastër e të vërtetë, ku të adhuroj me përkushtim e sinqeritet vetëm Allahun, Krijuesin tim e të gjithçkaje që

ekziston, pa i shoqëruar asgjë e akënd në adhurim?!

- "... dhe tek i Cili ju do të ktheheni të gjithë." - Tek Ai dhe vetëm tek Ai është kthimi i të gjitha krijesave në Ditën e Premtuar, kur Allahu i Madhëruar do të shpërblejë gjithësecilin sipas punëve që ka bërë.

- "A të pranoj zota të tjerë, përveç Tij?" - Kjo është një pyetje me kuptim qortues e paralajmërues, nëse bie në idhujtari dhe bën këtë krim të shëmtuar.

- "Nëse i Gjithëmëshirshmi do të më sprovonte me ndonjë të keqe, ndërmjetësimi i tyre nuk do të më vlente asgjë dhe as nuk do të mund të më shpëtonin." - Idhujt tuaj nuk kanë asgjë në dorë nga çështjet e dynjasë dhe të ahiretit. Nëse Allahu i Lartësuar dëshiron të më sprovojë me ndonjë të keqe, këta idhuj nuk kanë asnjë mundësi që të ndërhyjnë e të më shpëtojnë.

- "Po të veproja kështu, do të isha vërtet në humbje të qartë." - Nëse do të zgjidhja për të adhuruar zota të tjerë përveç Allahut të Lartësuar, do të isha në humbje të qartë dhe të sigurt.

- "Unë i kam besuar Zotit tuaj." - Këto fjalë, ai ua drejton të dërguarve: "Unë besoj Zotin tuaj, i Cili ju dërgoi ju ndër njerëz."

- "Prandaj më dëgjoni!" - Dëgjoni atë që po ju them, në mënyrë që të dëshmoni para Zotit për besimin tim se Ai është një i vetëm dhe i pashoq dhe për faktin se unë e pasova rrugën tuaj drejt shpëtimit dhe iu përgjigja ftesës tuaj për tek e vërteta. Kur ai u tha këto fjalë të dërguarve (paqja e Zotit qoftë me ta!), populli i tij u vërsulën mbi të dhe e vranë. Askush prej njerëzve të tij nuk ndërhyri që ta ndihmonte. Katadja thotë: "Ata e gjuanin me gurë pandërprerë, ndërsa ai thoshte: "O Zoti im, udhëzoje popullin tim, se ata nuk dinë!" Ai vazhdoi t'i thoshte këto fjalë, derisa në frymën e fundit, - Allahu qoftë i kënaqur me të dhe e kënaqtë me mirësitë e Tij!

Ajetet 26 - 29

26. Atij iu tha: "Hyr në Xhenet! Ai tha: "Ah, sikur ta dinte populli im

27. përse më fali Zoti im dhe më bëri prej të nderuarve!"

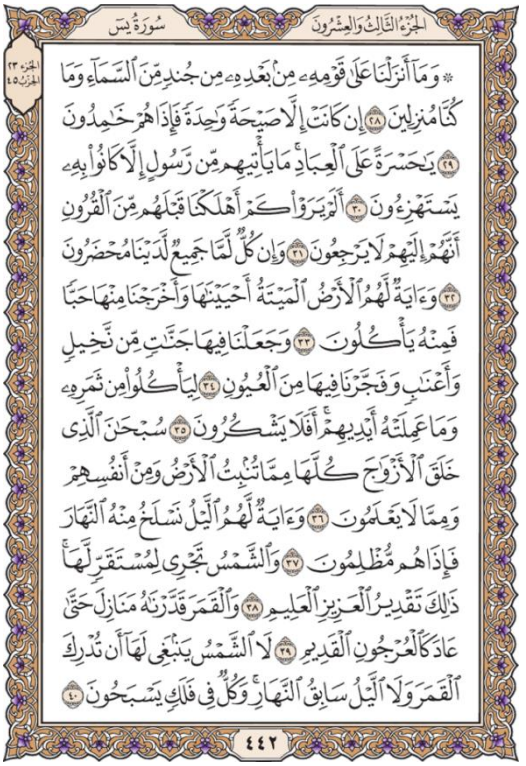
28. Pas tij, Ne nuk zbritëm kundër popullit të tij ndonjë ushtri nga qielli. Ne nuk zbritëm asgjë tjetër,

29. përveç një britme të tmerrshme, dhe ata mbetën të heshtur e të ftohtë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Atij iu tha: "Hyr në Xhenet!" - Allahu i Lartësuar i tha atij: "Hyr në Xhenet!" Ai hyri në Xhenet, ku përjetoi mirësitë e pashembullta të dhuruara nga Allahu i Madhëruar, i Cili largoi prej tij çdo lëngim, trishtim, lodhje dhe bela të kësaj bote. Kur pa mirësitë dhe shpërblimin madhështor që Allahu i Madhëruar i dhuroi, tha:

- "Ah, sikur ta dinte populli im përse më fali Zoti im dhe më bëri prej të nderuarve!" - Ibn Abasi shpjegon dhe thotë: "Kështu, ky besimtar i mirë dëshiroi të mirën e popullit të tij dhe i këshilloi: "O populli im! Bindjuni të dërguarve! Bindjuni atyre që nuk kërkojnë asnjë shpërblim prej jush dhe janë të udhëzuar!" Por ai dëshiroi të mirën dhe shpëtimin për ta edhe pas vdekjes së tij, kur tha: "Ah, sikur ta dinte populli im, përse më fali Zoti im dhe më bëri prej të nderuarve!" Ai e shprehu një dëshirë të tillë, me shpresën se, nëse ata do të shihnin se me çfarë miresie e lumturoi Zoti dhe çfarë shpërblimi të madh dhe të pashembullt që i dhuroi, kjo do t'i bindte ata që të pasonin rrugën e profetëve, - Allahu e mëshiroftë dhe qoftë i kënaqur prej tij! Ai ishte i përkushtuar për udhëzimin e popullit të tij dhe e dëshironte shumë shpëtimin e tyre." Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Ibn Umejri se Uruetu Ibn Mesud eth Thekafiu (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) vajti te Profeti ﷺ dhe i tha: 2226. "Më dërgo tek populli im, që t'i ftoj ata në Islam!" Profeti i Allahut i tha: "Kam frikë se do të të vrasin." Por ai tha: "Nëse ata do të më gjenin në gjumë, kurrë nuk do të guxonin të më zgjonin (nga dashuria e kujdesi, që kanë për mua)." - "Nisu atëherë", - i tha Profeti i

Allahut. Kur ai kaloi pranë Latit dhe Uzzasë, dy idhuj që adhuronte fisi i tij, tha: "Nesër në mëngjes kam për të bërë diçka, që do t'ju trishtojë." Populli i Thekifit u zemërua shumë. Ai u tha: "O fisi i Thekifit, nuk ka Lat dhe Uzza, por pranoni Islamin, që të shpëtoni!" Ai e tha këtë fjalë tri herë. Ndërsa fliste, një burrë e qëlloi atë me shigjetë, e cila e shpoi dhe e këputi damarin e parakrahut të tij, plagë nga e cila edhe vdiq. Kur i mbërriti ky lajm, Profeti i Allahut tha: "Shembulli i tij është si besimtari i sures Jasin, i cili tha: "Ah, sikur ta dinte populli im përse më fali Zoti im dhe më bëri prej të nderuarve!"[209]

- "Pas tij, Ne nuk zbritëm kundër popullit të tij ndonjë ushtri nga qielli." - Allahu i Lartësuar na njofton se Ai e ndëshkoi atë popull, për vrasjen që bënë. Allahu i Lartësuar u zemërua për vrasjen e këtij besimtari. Ai lëshoi zemërimin e Tij mbi atë popull, sepse ata mohuan profetët e Tij dhe vranë një prej të dashurve dhe besimtarëve të sinqertë të Tij. Kështu, Allahu i Lartësuar dhe Krenar na tregon se, për të shkatërruar ata, Ai nuk zbriti ndonjë ushtri me melekë. Çështja ishte shumë më e thjeshtë. Ai thotë:

- "Ne nuk zbritëm asgjë tjetër, përveç një britme të tmerrshme." - Kështu, një britmë e fuqishme i tmerroi dhe ua ngriu zemrat. Thuhet se ishte Xhibrili (a.s) ai që e lëshoi atë britmë.

- "Dhe ata mbetën të heshtur e të ftohtë." - Pra, nga i pari, deri tek i fundit, askush nuk mbeti gjallë. Thuhet se këta tre të dërguar ishin korrierë të Mesihut (a.s), dërguar në vendin e Antakias, por ky konstatim është i gabuar në shumë aspekte: Së pari, nëse do të ishin korrierë të Mesihut (a.s), ajeti do të shpjegonte se ata ishin të dërguar nga ana e Isait (a.s). Së dyti, dihet se banorët e Antakias i besuan lajmësit e dërguar nga Isai (a.s). Madje, ai ishte qyteti i parë që besoi Isain. Ndërsa në ajet, Allahu i Lartësuar na tregon që banorët e këtij vendbanimi i mohuan të dërguarit e Tij dhe na tregon se Ai i shkatërroi ata me një britmë të vetme, e cila i bëri të gdhinin të ftohur, kufoma pa jetë. Së treti, Ebu Seid El Hudri (r.a) dhe selefë të tjerë tregojnë se Allahu i Lartësuar, pasi zbriti Teuratin, kurrë nuk shkatërroi ndonjë popull tërësisht, me ndëshkim nga qielli. Pas zbritjes së Teuratit, Ai dërgonte besimtarët dhe i urdhëronte ata që të luftonin kundër idhujtarëve. Kështu, nisur nga këto tre arsye që u përmendën, kuptohet qartë që ai vendbanim nuk ishte Antiokia, edhe pse ky mendim është përmendur nga disa selefë. Antiokia nuk dihet që të jetë shkatërruar tërësisht me ndonjë ndëshkim nga qielli, as në kohën pas Isait dhe as përpara tij. Megjithatë, Allahu është më i ditur!

Ajetet 30 - 32

30. Mjerë robërit! Sa herë që u vjen ndonjë i dërguar, ata veç tallen me të!

31. A nuk shohin ata se sa breza para tyre i shkatërruam, të cilët kurrë nuk u kthyen?!

32. Por secili prej tyre do të sillet para Nesh.

Shpjegimi i ajeteve

- "Mjerë robërit!" - Mjerë ata, për ndëshkimin ku e çuan veten e tyre! Ditën e Kiametit, kur t'ju vijë ndëshkimi, ata do të shohin rezultatin e shpërfilljes së shpalljeve të Allahut dhe mosmadhërimit të Tij. Por atë ditë nuk u vlen aspak dëshpërimi dhe pendimi. Ajo është dita kur ata do të përjetojnë ndëshkimin e dhimbshëm, sepse:

- "Sa herë që u vjen ndonjë i dërguar, ata veç tallen me të!" - Ata i mohonin dhe talleshin me ta, duke refuzuar padrejtësisht shpalljet prej Zotit, me të vërtetën e sigurt.

- "A nuk shohin ata se sa breza para tyre i shkatërruam, të cilët kurrë nuk u kthyen?!" - A nuk morën mësim nga historia e popujve të shkuar, të cilët Zoti i shkatërroi pikërisht për shkak të refuzimit të së vërtetës dhe profetëve? A nuk mjaftonte të kuptonin se ata popuj nuk patën më mundësi të ktheheshin në jetën e kësaj dynjaje? Allahu i Lartësuar na tregon fjalët që gjithmonë kanë thënë popujt mohues: "Nuk ka asgjë tjetër përveç jetës sonë në këtë botë. Në të do të vdesim e do të jetojmë *(brez pas brezi)* dhe kurrë nuk kemi për t'u ringjallur." [Muminun 37] Janë disa (siç *dehrijunët*), që besojnë se njeriu kthehet në dynja herë pas here, dhe kështu vazhdon jeta në të, por Allahu i Lartësuar u përkujton që, nëse askush nga popujt e shkuar nuk është kthyer në jetën e kësaj dynjaje, atëherë si do të jetë e mundur që të kthehen këta?

- "Por secili prej tyre do të sillet para Nesh." - Të gjithë popujt e shkuar dhe ata të ardhshmit, të gjithë do të tubohen përpara Zotit për llogarinë e drejtë, që do të japin përpara Tij dhe Ai ka për të shpërblyer secilin për veprat që ka paraqitur në këtë dynja, qofshin ato të mira apo të këqija. Kur ndodh Kijameti, nuk ka më kthim në jetën e kësaj dynjaje, për të rregulluar ndonjë gjë ose ose për të besuar Zotin.[210]

Ajetet 33 - 36

33. Argument për ata është toka e vdekur, kur Ne i japim jetë dhe bëhen drithërat, që ata hanë.

34. Ne kemi bërë në të kopshte hurmash e rrushi dhe bëjmë që të shpërthejnë burime.

35. Që ata të hanë nga ato fruta dhe nga ajo që e prodhojnë me duart e tyre. Atëherë, a nuk po tregohen mirënjohës?

36. I lavdëruar qoftë Ai, që i krijoi në çift të gjitha gjërat - ato që rriten në tokë, ata vetë *(njerëzit)* **dhe shumë gjëra që ata nuk i dinë.**

Shpjegimi i ajeteve

Këto janë argumente të qarta, që tregojnë për ekzistencën e Krijuesit dhe pushtetin e Tij të plotë për të ringjallur të vdekurit. Kështu, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Argument për ata është toka e vdekur, kur Ne i japim jetë dhe bëhen drithërat, që ata hanë." - Ti sheh tokën e tharë dhe të shkretuar, por kur Allahu i Madhëruar lëshon mbi të ujin, prej saj mbijnë larmi bimësh dhe ajo merr jetë. Kështu bëhen drithërat, domethënë rrizku për njerëzit dhe për kafshët e tyre.

- "Ne kemi bërë në të kopshte hurmash e rrushi dhe bëjmë që të shpërthejmë burime." - Ne kemi bërë që të rrjedhin lumenj nëpër vende ku ata kanë nevojë për ujin, në mënyrë që të hanë prej fryteve të tokës.

- "Që ata të hanë nga ato fruta dhe nga ajo që e prodhojnë me duart e tyre." - Që ata të hanë nga frutat që ata vetë i kultivojnë. Në të vërtetë, edhe pse i kultivojnë ata, çdo prodhim që vjen është veçse prej mëshirës së Allahut për ta dhe aspak pasojë e forcës, lodhjes apo e shpenzimit të mundit dhe pasurisë së tyre. prandaj i Lartësuari thotë:

- "Atëherë, a nuk po tregohen mirënjohës?" - A nuk po tregojnë mirënjohje për ato mirësi, që Ai u ka dhuruar, mirësi të cilat as nuk mund të numërohen?! Pastaj Allahu i Lartësuar thotë:

- "I lavdëruar qoftë Ai, që i krijoi në çift të gjitha gjërat - ato që rriten në tokë ..." - Pra, pemët dhe bimësia.

- "... ata vetë *(njerëzit)* **..."** - Allahu i Madhëruar i bëri njerëzit në çifte, mashkull-femër.

- "... dhe shumë gjëra që ata nuk i dinë." - Allahu krijon disa krijesa, që njerëzit nuk i njohin, ashtu siç thotë në ajetin tjetër: "Çdo gjë e kemi bërë në çift, që ju të përkujtoni." [Dharijat 49].

Ajetet 37 - 40

37. Argument për ata është edhe nata, prej së cilës tërheqim ditën, dhe pastaj ata zhyten në errësirë.

38. Edhe Dielli udhëton drejt kufirit të vet. Ky është përcaktimi i Ngadhënjimtarit, i të Gjithëditurit.

39. Edhe Hënës ia kemi caktuar fazat e saj, derisa të kthehet në formën e harkut.

40. As dielli nuk mund ta arrijë hënën, e as nata nuk mund ta kalojë ditën. Secili noton në orbitën e vet.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se, prej argumenteve që u tregojnë mohuesve rreth pushtetit madhështor të Tij është edhe krijimi i natës dhe i ditës, të cilat zëvendësojne njëra tjetrën. Kështu, errësira dhe drita ia lënë vendin njëra tjetrës: sa herë vjen njëra, ikën tjetra, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish. ..." [Earaf 54]. Ndërsa në këtë ajet, i Lartësuari thotë:

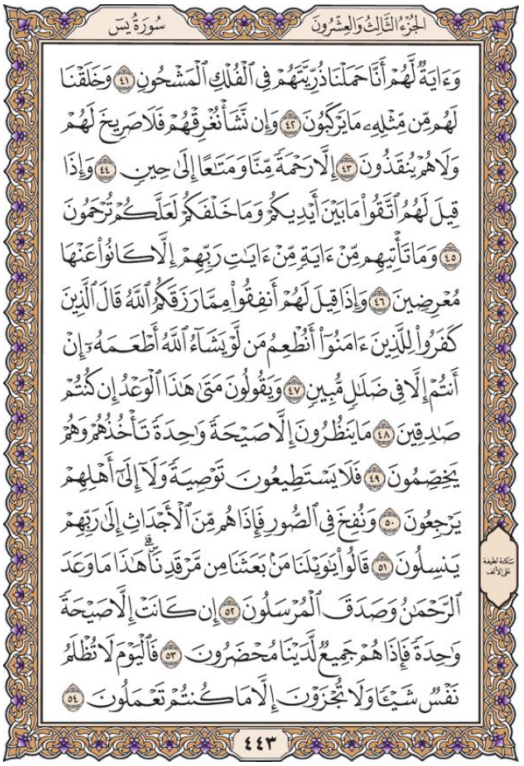
- "Argument për ata është edhe nata, prej së cilës tërheqim ditën, dhe pastaj ata zhyten në errësirë." - Ne i marrim prej njërës, për t'ja lëshuar vendin tjetrës. Kështu, prej ditës ikën një pjesë, vendin e së cilës e zë nata dhe krijesat zhyten në errësirë. Në një hadith thuhet: 2227. "Kur nata vjen prej këtej, dita largohet andej dhe kur dielli perëndon, atëherë përfundon agjërimi."

- "Edhe Dielli udhëton drejt kufirit të vet." - Sipas një mendimi, "drejt kufirit të vet", domethënë, drejt vendqëndrimit të tij, i cili është poshtë Arshit të Allahut të Lartësuar. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Dher Xhundub Ibn Xhenadehi, që rrëfen: "Profeti i Allahut më tha njëherë: 2228. "A e di ku shkon Dielli kur perëndon?" - "Jo, nuk e di." - Ai shkon nën Arsh dhe bie në sexhde për Allahun, pastaj ngrihet dhe atëherë i thuhet: "Shko!" O Ebu Dher! Pritet një ditë që atij t'i thuhet: "Kthehu andej nga erdhe (nga perëndimi)!" Kjo është ajo koha, për të cilën Allahu thotë: "... askujt nuk do t'i vlejë besimi, nëse nuk ka besuar më parë ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij." Gjithashtu, thuhet që "kufiri" tregon arritjen e pikës më të lartë të Diellit në qiell, dhe pastaj ulja e tij në pikën më të afërt, dy ekstreme këto që ndodhin gjatë kohës së verës dhe gjatë dimrit. Të tjerë janë të mendimit se bëhet fjalë për kufirin kohor të lëvizjes së Diellit, dhe pikërisht për Ditën e Kijametit, kur lëvizja e Diellit do të përfundojë dhe ai do të errësohet e mbështillet, domethënë, koha kur kjo botë do të marrë fund. Ky është kufiri i tij kohor. Katadja ka thënë që: "... drejt kufirit të vet", domethënë, drejt kohës së fundit të tij, të cilën nuk ka për ta tejkaluar. Thuhet, gjithashtu, se bëhet fjalë për lëvizjen e vazhdueshme të Diellit dhe ndryshimin e vazhdueshëm të pikëlindjeve të tij gjatë stinëve të ndryshme, lëvizje kjo që do të vazhdojë deri në afatin e përcaktuar e në kufirin e vendosur. Ky mendim (i ngjashëm me atë para tij) i tribuohet Abdullah Ibn Amrit.

- "Ky është përcaktimi i Ngadhënjimtarit, i të Gjithëditurit." - Ai është Ngadhënjimtari, vullneti dhe vendimi i të Cilit nuk mposhtet dhe përcaktimet e të Cilit nuk mund të ndalen e tjetërsohen. Ai është i Gjithëdituri për të gjitha lëvizjet dhe moslëvizjet, të cilat Ai i ka vendosur e përcaktuar sipas një rregulli të pacenueshëm: "Ai është Krijuesi i dritës së mëngjesit. Natën e bëri për qetësi, kurse Diellin dhe Hënën për llogaritjen e kohës. Ky është caktim i Ngadhënjimtarit, të Gjithëditur." [Enam 96]. Po kështu ka thënë: "Ai krijoi shtatë qiej brenda dy ditëve, duke i caktuar secilit qiell detyrën dhe urdhrin e tij. Ne e zbuku-

ruam qiellin më të afërt me drita dhe e bëmë të mbrojtur. I tillë është krijimi *(e përcaktimi)* i të Plotfuqishmit të Gjithëditur." [Fusilet 12]. Pastaj Allahu i Lartësuar thotë:

- "Edhe Hënës ia kemi caktuar fazat e saj, derisa të kthehet në formën e harkut." - Hënës i dhamë një lëvizje tjetër, nëpërmjet së cilës njerëzit llogarisin muajt, ashtu sikundër me lëvizjen e Diellit njihet kalimi i ditëve dhe i netëve. Allahu i Lartësuar thotë: "Të pyesin ty për hënat e reja. Thuaj: "Ato *(hënat e reja)* janë për njerëzit shenja përllogaritëse të kohës dhe të haxhit." ..." [Bekare 189]. Ose: "Është Ai që Diellin e bëri shndritës, ndërsa Hënën e bëri të shkëlqejë dhe i përcaktoi fazat e saj, që ju të dini numrin e viteve dhe të bëni përllogaritje *(të kohës)*. ..." [Junus 5]. "Ne i bëmë natën dhe ditën dy shenja madhështore. Natën e errësuam dhe ditën e bëmë të shndritshme, që ju të kërkoni begati nga Zoti juaj dhe që të mësoni numrin e viteve dhe të bëni llogaritjen *(e kohës)*. Ne e kemi sqaruar çdo gjë në mënyrë të hollësishme." [Isra 12]. Allahu i Lartësuar e bëri Diellin me një dritë të veçantë, ashtu si dhe Hënës i dha një dritë të veçantë. Allahu i Lartësuar bëri që të ketë ndryshim mes lëvizjes së njëri trup dhe tjetrit. Kështu, Dielli lind çdo ditë dhe perëndon në fund të saj, duke pasur një ndriçim. Por sidoqoftë, vendi i lindjes dhe perëndimit të Diellit ndryshon gjatë stinëve. Herë zgjatet dita dhe shkurtohet nata, pastaj vjen koha që zgjatet nata dhe shkurtohet dita. Kështu, Allahu i Lartësuar ka bërë që forca dhe ndikimi i Diellit të jetë gjatë ditës. Pra, ai është trupi ndriçues i ditës. Ndërsa për hënën, Allahu i Lartësuar ka përcaktuar disa faza. Kështu, natën e parë të lindjes së saj në fillim të muajit, hëna e re del me një dritë shumë të zbehtë dhe duket si një fije shumë e hollë. Pastaj ajo e shton dritën natën e dytë dhe ngrihet pak në horizont. Pastaj çdo natë që kalon, ajo ngrihet më lart dhe e shton dritën, edhe pse e merr dhe fiton atë nga Dielli, derisa drita e saj bëhet e plotë në natën e katërmbëdhjetë. Pas kësaj, ajo vijon të pakësohet

الجزء الثالث والعشرون سورة يس
وَءَايَةٌ لَّهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا
لَهُم مِّن مِّثْلِهِۦ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمُ ٱتَّقُوا۟ مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ
﴿٤٥﴾ وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا
مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ قَالَ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطْعَمَهُۥٓ إِنْ
أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ
صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ
يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ
يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ
يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ
ٱلرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً
وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ
نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾
٤٤٣

natë për natë, derisa në përfundim të muajit ajo kthehet përsëri, - siç e quan Zoti: "në formën e harkut". Pra, tamam si një hurmë e tharë, e cila është e harkuar. Më pas, Allahu i Lartësuar e nxjerr sërish atë në fillim të muajit vijues, dhe kështu vijojnë fazat e saj.

- "As Dielli nuk mund ta arrijë Hënën ..." - Muxhahidi shpjegon: "Secili ka një kufi, një linjë, që nuk e kalon kurrë. Kështu, kur vjen pushteti i njërit trup, largohet tjetri, e anasjelltas.

- "... e as nata nuk mund ta kalojë ditën." - Nuk ka distancë kohore mes natës dhe ditës, por secila zëvendëson tjetrën, pa asnjë vonesë dhe pa asnjë hapësirë, siç thuhet tek ajeti tjetër: "... Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish." [Araf 54].

- "Secili noton në orbitën e vet." – Pra, nata, dita, Dielli, Hëna, të gjithë rrotullohen në orbitën e vet në qiell.

Ajetet 41 - 44

41. Argument për ta është edhe fakti që Ne i bartëm pasardhësit e tyre në anijen e mbushur.

42. Ne kemi krijuar për ta *(mjete)* të ngjashme me të, me të cilat udhëtojnë.
43. Po të donim, Ne mund t'i përmbysnim ata dhe askush nuk do t'i dëgjonte kur të kërkonin ndihmë dhe as nuk do të mund të shpëtonin,
44. përveçse me Mëshirën Tonë, për t'i lënë të jetonin deri në një kohë të caktuar.

Shpjegimi i ajeteve

- "Argument për ta është edhe ajo që Ne i bartëm pasardhësit e tyre në anijen e mbushur". - Një argument tjetër që tregon pushtetin madhështor të Allahut të Lartësuar është edhe nënshtrimi i detit, në ligjet që ka vendosur Ai. E para anije që lundroi, ishte anija e Nuhut (a.s), nëpërmjet të cilës, Allahu i Lartësuar shpëtoi Nuhun, së bashku me besimtarët që ishin me të. Në faqe të Tokës nuk mbeti asnjë prej pasardhësve të Ademit (a.s), prandaj Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë: "Ne i bartëm pasardhësit e tyre në anijen e mbushur plot." Domethënë, të mbushur plot me furnizime dhe kafshë, të cilat, ishte Allahu i Lartësuar që e urdhëroi Nuhun (a.s), që t'i mbartte në anije. Kështu, ai u urdhërua që të mbartte një çift nga çdo lloj kafshe. Dahak Ibn Zejdi ka thënë që flitet për anijen e Nuhut (a.s).

- "Ne kemi krijuar për ta *(mjete)* të ngjashme me të, me të cilat udhëtojnë." - Me këtë nënkuptohen devetë, të cilat janë quajtur "anijet" e shkretëtirës, sepse njerëzit i ngarkojnë ato. Edhe bagëtitë, edhe kafshët i përdorin përgjithësisht për të transportuar mallrat e tyre dhe si kafshë shpine. Ndërsa Ibn Abasi ka thënë se bëhet fjalë për të gjitha anijet të cilat janë prodhuar nga dora e njeriut, pas anijes së Nuhut (a.s).

- "Po të donim, Ne mund t'i përmbytnim ata ..." - Domethënë, ata të cilët ndodhen në anije.

- "... dhe askush nuk do t'i dëgjonte kur të kërkonin ndihmë ..." - Nuk do të kishin asnjë që të kërkonin ndihmë dhe t'i shpëtonte.

- "... dhe as nuk do të mund të shpëtonin ..." - Nuk do të shpëtonin nga fatkeqësia.

- "... përveçse me mëshirën Tonë ..." - Nëse shpëtonin, do të shpëtonin veçse me mëshirën Tonë.

- "... për t'i lënë të jetonin deri në një kohë të caktuar."- Domethënë, deri në afatin e caktuar (të vdekjes së tyre), që e di vetëm Allahu Krenar dhe i Lartësuar.

Ajetet 45 - 47

45. Atyre u thuhet: "Kini frikë atë që është para jush dhe atë që do të vijë pas jush, që të mëshiroheni."
46. Por sa herë që u vjen atyre ndonjë argument nga Zoti i tyre, ata i kthejnë shpinën.
47. Dhe kur u thuhet: "Jepni nga ajo, me të cilën Allahu ju begatoi!" mohuesit u thonë besimtarëve: "Pse, ne do t'i ushqejmë ata, të cilët, nëse do të donte Allahu, do t'i kishte ushqyer (Vetë)? Ju jeni në një humbje të qartë.".

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për vazhdimësinë dhe këmbënguljen e idhujtarëve në refuzimin e të vërtetës, për verbërinë e tyre për të mos vërejtur kotësirat ku janë zhytur dhe rrezikun që ato bartin me vete. Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë:

- "Atyre u thuhet: "Kini frikë atë që është para jush dhe atë që do të vijë pas jush, që të mëshiroheni". - Atyre u thuhet që të largohen nga poshtërsitë e gjynahet e kryera më përpara dhe të frikësohen nga ndëshkimi i Allahut, që i pret në Ditën e Kijametit, me qëllimin që, siç thotë Allahu: "... që të mëshiroheni", pra, me shpresë që t'ju falen ato gabime, nëse tregohen të kujdesshëm, kërkojnë falje dhe ruhen më pas nga gjynahet. Nëse ata ruhen dhe heqin dorë nga gjynahet, atëherë shpresohet që të mëshirohen dhe të jenë të sigurt nga ndëshkimi i Allahut. Por, me gjithë këtë ftesë për pendim dhe për t'u ruajtur nga gjynahet, ata kthejnë shpinën, siç thotë Allahu i Lartësuar dhe Krenar:

- "Por sa herë që u vjen atyre ndonjë argument nga argumentet e Zotit të tyre, ata i kthejnë shpinën." - Sa herë që u vjen ndonjë shenjë dhe argument, që tregon për

besnikërinë e profetëve dhe vërtetësinë e shpalljeve të sjella prej tyre nga Zoti, ata nuk i pranojnë. Këto mrekulli dhe shenja, këto mesazhe dhe mësime të vyera nuk u vlejnë dhe nuk u sjellin asnjë dobi atyre që i refuzojnë dhe nuk duan të përndriten e gjejnë shpëtimin përmes tyre.

- "Dhe kur u thuhet: "Jepni nga ajo, me të cilën Allahu ju begatoi!" - Kur atyre u thuhet të shpenzojnë nga mirësitë që u ka dhënë Allahu, për t'ua dhënë të varfërve dhe muslimanëve nevojtarë, atëherë:

- "... mohuesit u thonë besimtarëve: "Pse, ne do t'i ushqejmë ata, të cilët, nëse do të donte Allahu, do t'i kishte ushqyer?" - Mohuesit u drejtohen besimtarëve, të cilët i këshillojnë që të shpenzojnë për të ndihmuar besimtarët nevojtarë dhe, duke treguar kokëfortësi, thonë: "Pse, ne do t'i ushqejmë ata, të cilët, nëse do të donte Allahu, do t'i kishte ushqyer Vetë?" Pra, ne nuk kemi përse t'u japim atyre. Madje duke mos u dhënë, ne miratojmë pikërisht dëshirën e vetë Zotit, që ka dashur t'i lërë të varfër.

- "Ju jeni në një humbje të qartë." - Jeni pikërisht ju, që po na urdhëroni të shpenzojmë pasurinë tonë dhe t'u japim atyre që Zoti i ka lënë të varfër, ata që po gaboni dhe që jeni në humbje të qartë.

Ajetet 48 - 50

48. Gjithashtu, thonë: "E kur do të përmbushet ky premtim, nëse është e vërtetë ajo që thoni?"

49. Ata nuk po presin gjë tjetër veçse një zë të fuqishëm, që do t'i rrëmbejë ata kur të jenë duke u zënë me njëri-tjetrin

50. dhe nuk do munden as të lënë amanete, as të kthehen në familjet e tyre.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se si jobesimtarët nuk e pranojnë që do të ketë Ditë Kijameti dhe ringjallje para Zotit, por e shohin si diçka të largët dhe të pamundur. Ata e shprehin këtë mosbesim me fjalët e tyre, kur thonë:

- "E kur do të përmbushet ky premtim, nëse është e vërtetë ajo që thoni?" - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur i përshkruan këta mohues: "Ata që nuk e besojnë atë *(Kijametin)*, kërkojnë që ai të vijë sa më shpejt, ndërsa ata që i besojnë, i druhen atij çasti dhe janë të bindur se ai është i vërtetë. Ta dini se ata që bëjnë polemika, duke vënë në dyshim Ditën e Kijametit, janë në një humbje të thellë." [Shura 18]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ata nuk po presin gjë tjetër veçse një zë të fuqishëm, që do t'i rrëmbejë ata kur të jenë duke u zënë me njëri-tjetrin." - Ata nuk janë duke pritur gjë tjetër, veçse një britmë, një zhurmë të madhe, e cila - dhe Allahu është më i ditur - është ajo që quhet: "*nefḥatu el fezei,* pra, fryrja e tmerrit. Në atë çast, njerëzit do të jenë në tregje, në përditshmërinë e tyre, duke u grindur dhe debatuar me njëri-tjetrin, ashtu siç bëjnë zakonisht. Dhe kur të jenë në këtë gjendje, Allahu i Lartësuar do të urdhërojë Israfilin që t'i fryjë Surit një herë, por kjo do të zgjasë dhe do të shtrihet kudo, aq sa nuk do të mbetet askush në faqen e dheut (sikurse vjen në hadith): "... pa e dëgjuar atë dhe (nga tmerri i madh) çdokush do ta shtrijë njërën anë të qafës (në tokë) e do të ngrejë anën tjetër lart (për të dëgjuar Surin).". Pastaj, të gjithë njerëzit që do të jetojnë në atë kohë, do të mblidhen në vendin (në Sham), ku do të ndodhë Kijameti. Do të jetë një zjarr i madh, i cili rrethojë nga të gjitha anët dhe do t'i detyrojë njerëzit të mblidhen atje.

- "... nuk do munden as të lënë amanete ..." - Amanetet në lidhje me pasuritë e tyre, sepse situata është aq e frikshme, sa njeriu nuk ka kohë e rast të mendojë për pasuri, testamente dhe porosi.

- "... as të kthehen në familjet e tyre." - As nuk do të mund të kthehen në shtëpitë e tyre, pas punës dhe tregtisë. Kjo është fryrja e tmerrit, pastaj do t'i fryhet një herë tjetër, e cila do të jetë fryrja e vdekjes, pas të cilës do të vdesin të gjitha krijesat. Herën e tretë, surit do t'i fryhet për ringjalljen e krijesave nga varret dhe mbledhjen e tyre përpara Zotit të botëve.[211]

Ajetet 51 - 54

51. Pastaj do t'i fryhet Surit, dhe menjëherë ata do të dalin prej varreve, për të rendur drejt Zotit të tyre.

52. Ata do të thonë: "Ah! Të mjerët ne! Po kush na ngriti prej shtretërve, ku qemë shtrirë?" Kjo është ajo që ka premtuar i Gjithëmëshirshmi, dhe e vërtetë qe fjala e të dërguarve.

53. Ai do të jetë veçse një zë i fuqishëm, dhe menjëherë ata do të sillen të gjithë para Nesh.

54. Sot askujt nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi dhe ju do të merrni shpërblimin e veprave tuaja.

Shpjegimi i ajeteve

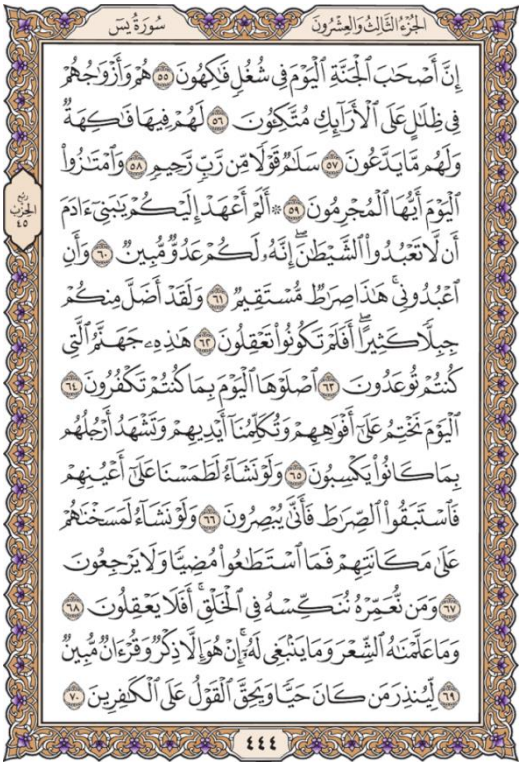
- "**Pastaj do t'i fryhet Surit, dhe menjëherë ata do të dalin prej varreve, për të rendur drejt Zotit të tyre."** - Kjo është fryrja e tretë, që është fryrja e ringjalljes dhe tubimit. Ky është momenti i daljes nga varret, prandaj Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe menjëherë ata do të dalin prej varreve, për të rendur drejt Zotit të tyre." *En-neslân* është ecja me të shpejtë, sikurse thotë Allahu i Lartësuar në ajetin tjetër: "..ditën kur, duke rendur, ata do të dalin prej varreve, sikur ishin duke nxituar drejt idhujve të tyre. Të përulura do jenë shikimet e tyre. Ata do t'i ketë kapluar poshtërimi. Kjo është dita që u është premtuar." [Mearixh 43, 44]. Në vijim, Allahu i Lartësuar, duke na treguar fjalët e krijesave kur të ringjallen, thotë:

- "Ata do të thonë: "Ah! Të mjerët ne! Po kush na ngriti prej shtretërve, ku qemë shtrirë?" - Domethënë, nga varri, për të cilin thoshin se do të ishte vendqëndrimi i përhershëm dhe se kurrë nuk do të ringjalleshin prej tij. Por kur ata të shohin dhe të përjetojnë me të gjitha përmasat, atë që dikur e mohonin, do të thonë: "Ah! Të mjerët ne! Po kush na ngriti prej shtretërve, ku qemë shtrirë?" Këto fjalë nuk duhet të kuptohen gabim dhe të mendohet se këtu mohohet fakti se ata nuk ndëshkohen në varre, por ndëshkimi që vuajnë në varr, në krahasim me atë që i pret më pas, do t'u duket si prehje. Pas këtyre fjalëve të mohuesve, besimtarët do të përgjigjen:

- "Kjo është ajo që ka premtuar i Gjithëmëshirshmi dhe e vërtetë qe fjala e të dërguarve." - Disa janë të mendimit se këto janë fjalët e melekëve, kurse të tjerë thonë se janë fjalë të vetë mohuesve. Ibn Xheriri, pasi i sjell këto mendime, thotë se këto janë fjalë të besimtarëve, si në ajetin: "Atëherë ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe menjëherë ata do të ngrihen *(nga varret)*, do të shohin dhe do të thonë: "Ah! Të mjerët ne! Kjo është Dita e Gjykimit." *(Atyre do t'u thuhet)* "Kjo është dita e ndarjes që ju e konsideronit gënjeshtër." [Safat 20, 21]. Ose: "Ditën kur të vijë Ora *(e Gjykimit), (për t'u shfajësuar)* keqbërësit do të betohen se nuk kanë qëndruar *(në këtë botë)* shumë, por veçse një orë. Pikërisht kështu gënjenin ata edhe më parë *(në dynja)*. Kurse ata të cilëve u qe dhënë dituri dhe besim, do të thonë: "Ju keni qëndruar aq sa e pati caktuar Allahu, deri në Ditën e Ringjalljes. Pikërisht kjo është Dita e Ringjalljes, që ju nuk e pranonit*"*." [Rum 55, 56].

- "Ai do të jetë veçse një zë i fuqishëm, dhe menjëherë ata do të sillen të gjithë para Nesh." - Kjo i ngjan ajetit tjetër: "Ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe menjëherë ata do t'ia behin mbi sipërfaqen e tokës." [Naziat 13, 14]. Ose: "Vetëm Allahu i di fshehtësitë e qiejve dhe të Tokës. Çështja e Orës së Kijametit është sa hap e mbyll sytë ose edhe më shpejt. Allahu është i Fuqishëm për gjithçka." [Nahl 77]. Ose: "... Por ata do të tundin kokën e do të thonë: "Kur do të ndodhë ajo *(Ringjallja)*?" Thuaj: "Ndoshta është afër!" Ditën, kur Ai t'ju thërrasë dhe ju t'i përgjigjeni të përulur e duke e lavdëruar, do t'ju duket se qëndruat *(në dunja)* veçse për pak kohë." [Isra 52]. Pra, do të mjaftojë veçse një urdhër i vetëm, dhe të gjithë do të sillen para Zotit.

- Sot askujt nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi dhe ju do të merrni shpërblimin e veprave tuaja.

Ajetet 55 - 58

55. Sot, banorët e Xhenetit janë të shkujdesur mes kënaqësive.

56. Ata dhe bashkëshortet e tyre janë nën hije të gjera e të mbështetur në kolltukë.

57. Aty u shërbehen fruta dhe do t'u jepet gjithçka që kërkojnë.

58. "*Selam*" është fjala që do t'u thotë Zoti Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth banorëve të Xhenetit dhe mirësive që janë përgatitur për ta, kur të shpëtojnë dhe të largohen prej vendtubimit e ringjalljes në Ditën e Kijametit. Kështu, pasi ata të largohen nga vendi i tubimit dhe të shpëtojnë nga frika e madhe e atjeshme, ata do të nxitojnë të hyjnë në kopshtet e Xhenetit. I Lartësuari thotë:

- "Sot, banorët e Xhenetit janë të shkujdesur mes kënaqësive." - Ata janë tërësisht të pashqetësuar nga të tjerët, të zhytur mes mirësive të përjetshme dhe kënaqësive të shumta, që kanë lumturuar shpirtrat e tyre.

- "Ata dhe bashkëshortet e tyre janë nën hije të gjera e të mbështetur në shtretër." - Ata, së bashku me bashkëshortet e tyre, janë nën hijen e pemëve. *El eraik* quhen shtretërit e zbukuruar (zakonisht përdoret për shtretërit martesorë).

- "Aty u shërbehen fruta dhe do t'u jepet gjithçka që kërkojnë." - U jepen nga të gjitha llojet e frutave në Xhenet. Ata do të kenë gjithçka që kërkojnë dhe dëshirojnë të provojnë. Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Usame Ibn Zejdi, se Profeti i Allahut ka thënë: 2229. "A ka ndonjë që është i përmalluar dhe kërkon Xhenetin? Me të vërtetë Xheneti, nuk ka asnjë rrezik e frikë në të. Ai, pasha Zotin e Qabes, është i gjithi dritë që vezullon. Ai është plot tufa borzilokësh, që tunden e kundërmojnë, plot kështjella të larta madhështore, lumenj të pashtershëm. Ai është plot fruta të pjekura, gra të bukura e tërë hijeshi dhe plot zbukurime. Kënaqësitë e qëndrimi në atë vend të paqes është i përhershëm dhe pa fund. Atje ka pyje plot gjelbërim, ka mirësi e begati, ka vende të larta e të mrekullueshme." Njerëzit thanë: "Po, o i Dërguari i Allahut, ne jemi ata që e dëshirojmë Xhenetin." Ai tha: "Thoni: Inshallah (në dashtë Allahu)!" Njerëzit thanë njëzëri: "Inshallah!'. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "*Selam*" është fjala që do t'u thotë Zoti Mëshirëplotë. - Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) shpjegon: "Me të vërtetë, Vetë Allahu i Lartësuar është *Es-Selam* për banorët e Xhenetit." Gjithashtu, thuhet që Vetë Allahu i Lartësuar i përshëndet banorët e Xhenetit me *selam*, siç thotë i Lartësuari në këtë ajet: "Ditën kur ta takojnë Atë *(Allahun)*, përshëndetja e tyre do të jetë "Selam!" *(paqe)* dhe Ai ka përgatitur për ta një shpërblim bujar." [Ahzab 44]

Ajetet 59 - 62

59. Dhe ju, o keqbërës, veçohuni sot!

60. A nuk ju pata paralajmëruar ju, o bijtë e Ademit, që të mos adhuronit shejtanin, sepse ai ishte armiku juaj i hapur

61. dhe që të më adhuronit vetëm Mua, sepse kjo ishte rruga e drejtë?!

62. Por ai çoi në humbje shumë prej jush. A nuk e kuptonit atëherë?

Shpjegimi i ajeteve

- "Dhe ju, o keqbërës, veçohuni sot!" - Allahu i Lartësuar na tregon përfundimin e mohuesve në Ditën e Kijametit. Kështu, Allahu i Lartësuar i urdhëron ata atë ditë që të veçohen dhe të ndahen nga besimtarët në vendqëndrimin e tyre. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Atë ditë, Ne do t'i tubojmë të gjithë, ndërsa idhujtarëve do t'u themi: "Rrini në vendin tuaj, ju dhe idhujt tuaj!". Ne do t'i ndajmë ata nga njëri-tjetri dhe idhujt e tyre do t'u thonë: "Ju nuk na adhuruat ne."" [Junus 28]. " Dita kur të vijë Ora është Dita e Ndarjes *(së njerëzve)*. Sa u përket atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, ata do të jenë të gëzuar nëpër kopshte *(të Xhenetit)*. E sa u përket atyre që nuk besuan dhe i mohuan argumentet Tona dhe takimin në botën Tjetër, ata do të jenë në një ndëshkim të pandërprerë." [Rum 14 - 16]. "Prandaj, përqendrohu në fenë e drejtë, para se të vijë dita e caktuar nga Allahu, të cilën askush nuk mund ta pengojë. Atë ditë njerëzit do të ndahen: Çdokush që nuk besoi, do të përgjigjet për mosbesimin e vet, e çdokush që bëri punë të mira, ai u përgatit për veten e vet. Ai ka për t'i shpërblyer me mirësinë e Tij ata që besuan dhe bënë vepra të mira. Me të vërtetë, Ai nuk i do jobesimtarët." [Rum 43 - 45]. Pra, ndahen në dy grupe. Ose ajeti: "Dhe do të thonë: "Ah! Të mjerët ne! Kjo është Dita e Gjykimit." *(Atyre do t'u thuhet)* Kjo është Dita e Ndarjes, që ju e konsideronit gënjeshtër! Mblidhini bashkë - do t'u thuhet - të gjithë keqbërësit, bashkëshortet e tyre *(që ishin si ata)* dhe gjërat që ata adhuronin përveç Allahut, dhe çojini drejt rrugës së Zjarrit *(të ndezur fort)!*" [Safat 20 - 23].

- "A nuk ju pata paralajmëruar ju, o bijtë e Ademit, që të mos adhuronit shejtanin, sepse ai ishte armiku juaj i hapur ..." - Këto fjalë i poshtërojnë dhe ua shtojnë dhimbjen mohuesve prej bijve të Ademit, të cilët iu bindën shejtanit të mallkuar, ndërkohë që ai ishte armiku i tyre i përbetuar, dhe nuk iu bindën të Gjithëmëshirshmit, i Cili ishte Krijuesi i tyre dhe Ai që i furnizonte dhe kujdesej për ta.

- "... dhe që të më adhuronit vetëm Mua, sepse kjo ishte rruga e drejtë?!" - Unë ju pata urdhëruar në jetën e dynjasë që të mos i bindeshit shejtanit të mallkuar dhe që të më adhuronit Mua si një të vetëm dhe pa ortak, dhe pikërisht kjo ishte rruga e drejtë. Por ju e kundërshtuat urdhrin Tim dhe ju bindët shejtanit të mallkuar. Ju ndoqët rrugët e tij të humbjes.

- "Por ai çoi në humbje shumë prej jush." - Breza të tërë i çoi në humbje.

- "A nuk e kuptonit atëherë?" - A nuk kishit mendje dhe logjikë kur që iu kundërvutë Zotit tuaj dhe adhuronit idhuj e kotësira?! Ju iu bindët shejtanit të mallkuar, kur ai ishte armiku juaj i qartë, i dukshëm dhe jua shfaqte haptazi armiqësinë e tij.

Ajetet 63 - 67

63. Ky është Xhehenemi, për të cilin ju jeni paralajmëruar.

64. Hyni sot në të, për shkak të mohimit tuaj!

65. Sot, Ne do t'ua vulosim gojën, por do të na flasin duart e tyre; ndërsa këmbët e tyre do të dëshmojnë për gjithçka që kanë bërë.

66. Po të kishim dashur, Ne mund t'ua kishim verbuar sytë. Atëherë, ata do ta kërkonin rrugën, por si, vallë, do të mund ta shihnin?

67. Po të kishim dashur, Ne do t'i kishim shndërruar ata *(në krijesa të tjera)* **në vendet e tyre dhe ata nuk do të mund të shkonin e as nuk do të mund të ktheheshin.**

Shpjegimi i ajeteve

Këto janë fjalë që do t'u drejtohen mohuesve në formë qortimi, poshtërimi dhe përçmimi, ditën kur të shohin ndëshkimin. I Lartësuari thotë:

- "Ky është Xhehenemi për të cilin ju jeni paralajmëruar. Hyni sot në të, për shkak të mohimit tuaj!" - Ky është Xhehenemi që ju e mohonit, ndërsa profetët, të cilët ju paralajmëruan për ndëshkimin në të, ju i

quanit mashtrues dhe trillues të pavërtetash. Ky është Xhehenemi, me të cilin kërcënoheshit në jetën e dynjasë, që të ruheshit dhe t'i nënshtroheshit besimit të vërtetë dhe të pastër. Shijojeni, atëherë, tani ndëshkimin dhe dhimbjen përvëluese në të, si shpërblim i merituar për mohimin, refuzimin e besimit dhe mohimin e mesazheve të Zotit. Si e shihni ndëshkimin në të? Ai është pikërisht ashtu sikurse ju përshkrua.

- "Sot, Ne do t'ua vulosim gojën, por do të na flasin duart e tyre; ndërsa këmbët e tyre do të dëshmojnë për gjithçka që bënë." - Kjo do të jetë gjendja e mohuesve dhe e munafikëve në Ditën e Kijametit. Atë ditë, ata nuk do të pranojnë krimet që kanë bërë në dynja. Madje do të betohen e stërbetohen, se nuk i kanë bërë ato padrejtësi, që tashmë rëndojnë mbi ta. Ata nuk i pranojnë krimet e tyre, mosnënshtrimin ndaj Zotit dhe refuzimin e besimit të drejtë në dynja. Atëherë, Allahu i Lartësuar ua vulos gojën dhe bën të mundur që të flasin e dëshmojnë gjymtyrët e tyre, në lidhje me veprat që kanë kryer në dynja. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të), i cili tregon: 2230. "Njëherë, kur ishim tek i Dërguari i Allahut, ai qeshi dhe tha: "E dini vallë, përse qesha?" - "Allahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më së miri", - i thamë. Atëherë Profeti ﷺ tha: "Qesha me fjalët që robi do t'i thotë Zotit. Robi do të thotë: "O Zot, a nuk më sigurove (se do të më ruash) nga padrejtësia?" - "Posi jo", - i thotë Allahu. - "Atëherë, unë nuk pranoj dëshmitar tjetër, përveç vetes time", - i thotë robi. - "Sot do të mjaftojë të jesh llogaritës i vetvetes, kurse shkruesit e ndershëm (melekët) si dëshmitarë", - thotë Allahu. Kështu, robit do t'i vuloset goja, ndërsa gjymtyrëve të tij do t'u thuhet: "Flisni!" Atëherë, gjymtyrët do të dëshmojnë për veprat që ka bërë robi. Pastaj, kur atij t'i lejohet të flasë, ai do të thotë: "Mallkuar e shkatërruar qofshi (o gjymtyrët e mia)! Unë për ju refuzova!" Hadithin e citon Imam Muslimi dhe Nesaiu. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Po të kishim dashur, Ne mund t'ua kishim verbuar sytë. Atëherë, ata do ta kërkonin rrugën, por si, vallë, do të mund ta shihnin?" - Ibn Abasi shpjegon: "Po të dëshironim, Ne do t'i bënim që të devijonin dhe të largoheshin nga udha e drejtë. Atëherë, si do të mund ta gjenin ata udhëzimin dhe dritën?"

- "Po të kishim dashur, Ne do t'i kishim shndërruar ata *(në krijesa të tjera)* **në vendet e tyre ..."** - Ibn Abasi shpjegon: "Po të donim, do t'i shkatërronim dhe shfarosnim ata." Ndërsa El Hasen el Basriu thotë se kuptimi është: "Po të kishim dashur, do t'i bënim të qëndronin (të palëvizshëm) në këmbët e tyre." Prandaj i Lartësuari thotë më pas:

- "... dhe ata nuk do të mund të shkonin e as nuk do të mund të ktheheshin." - Nuk do të kishin mundësi që të ecnin përpara ose mbrapa, por do të qëndronin të ngrirë në një vend.

Ajetet 68 - 70

68. Nëse dikë e bëjmë të jetojë gjatë, Ne e kthejmë pas në dobësinë e tij. A nuk mendojnë ata për këtë?

69. Ne nuk ia kemi mësuar atij *(Muhamedit)* **poezinë dhe ajo as nuk është për të. Ky** *(Libër)* **është veçse një mesazh dhe Kuran i qartë,**

70. për të paralajmëruar këdo që është i gjallë dhe që të përmbushet fjala e Tij për jobesimtarët.

Shpjegimi i ajeteve

- "Nëse dikë e bëjmë të jetojë gjatë, Ne e kthejmë pas në dobësinë e tij." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth bijve të Ademit dhe natyrës së tyre. Ai na tregon se sa më shumë të jetojë njeriu në këtë dynja, aq më shumë dobësohet, pas fuqisë që Zoti i jep në kohën e rinisë. Ai bëhet i dobët, pasi ka qenë dikur i fuqishëm, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Është Allahu Ai që ju krijoi në një gjendje të dobët, dhe pas asaj dobësie, ju jep fuqi dhe pas fuqisë, Ai sjell dobësi e thinja në kokë *(pleqëri)*. Ai krijon siç dëshiron Ai. Ai është i Gjithëdituri, i Plotpushtetshmi." [Rum 54]. Ose: "...

Pastaj Ne ju nxjerrim si foshnja *(pastaj ju japim jetë),* në mënyrë që të arrini moshën e pjekurisë. Ka prej jush që vdesin herët, e disa të tjerë jetojnë deri në pleqëri të thellë, aq sa të mos dijnë asgjë nga dija që kanë pasur." [Haxh 5]. Qëllimi në këtë ajet, - dhe Allahu e di më mirë, - është që të tregojë realitetin e jetës në këtë dynja, të na tregojë se kjo jetë shumë shpejt do të përfundojë. Dynjaja nuk është vendqëndrimi i përhershëm dhe as vendi ku njeriu mund të gjejë prehjen, qetësinë dhe lumturinë, prandaj Allahu i Lartësuar dhe Krenar thotë:

- "A nuk mendojnë ata për këtë?" - A nuk e mendojnë se si ishin fillesat e krijimit të tyre? A nuk e mendojnë se si transformohen gjatë fazave të jetës, derisa u dalin thinjat dhe vjen pleqëria e thellë? Nëse do të meditonin për këto faza nëpër të cilat kalon njeriu, do të bindeshin se nuk janë krijuar që të jetojnë përjetësisht në këtë dynja dhe të gjejnë prehje në të, por janë krijuar për një tjetër vend dhe për një jetë, nga e cila nuk do të ketë kurrë largim. Ata duhet ta dinë se ajo është një rrugë që askush nuk mund t'i shmanget, e cila është rruga drejt ahiretit.

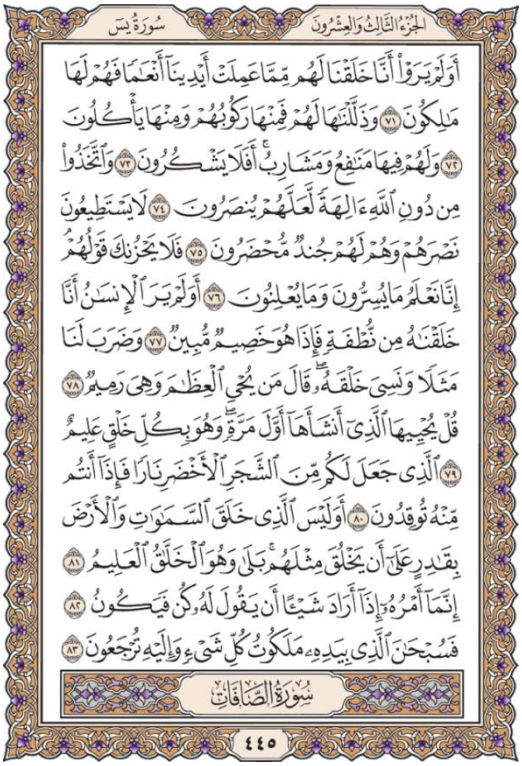
- "Ne nuk i kemi mësuar poezinë atij ..." - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai nuk i mësoi poezinë të Dërguarit ﷺ.

- "... dhe ajo as nuk është për të." - Domethënë, nuk është aspak në natyrën e tij. Ai as nuk ia thotë për poezi dhe as që e dëshiron atë. Ai është larg kësaj prirjeje. Është përcjellë se Profeti ﷺ nuk dinte qoftë edhe një varg të vetëm të rregullt. Edhe nëse përpiqej të thoshte ndonjë varg, nuk e plotësonte ose e ngatërronte atë. Bejhakiu shënon në *Ed-Delail,* se: 2231. Profeti i Allahut i tha Abas Ibn Merdasit (Allahu qoftë i kënaqur me të!): "Ti je ai që e ke thënë këtë vjershë", dhe tha fundin e vargut: "*... mes Akrait dhe Ujejnes*." Abas Ibn Mirdasi e korrigjoi, duke thënë se, në fakt, vargu përfundon: "*... mes Ujejnes dhe Akrait.*". Dhe Profeti i tha: "Epo njëlloj është në kuptim ..." (Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të!). Gjithsesi, Allahu është më i ditur! El Umeui shënon në librin "*El Megazi*" se: 2232. Profeti i Allahut, duke ecur mes të vrarëve në luftën e Bedrit, nisi të recitonte pjesën e parë të një vjershe, por Sidiku Ebu Bekër, duke e plotësuar, tha " *... min rixhalin eizze*". Ky ishte një varg nga vjershat e gjata të disa poetëve arabë, që nxiste trimërinë dhe guximin në luftë. Seid Ibn Ebu Uruete sjell hadithin nga Katadja, se: 2233. "... kur Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) është pyetur nëse ka recituar apo jo Profeti ﷺ ndonjë varg poezie, ka thënë: "Vjershat ishin fjalët më të padëshiruara për të. Sidoqoftë, nëse ndodhte ndonjë herë të thoshte ndonjë strofë nga të Benu Kajsi, fillimin e strofës e thoshte në fund dhe fundin e saj e thoshte në fillim, dhe Ebu Bekri (Allahu qoftë i kënaqur prej tij) shpesh e korrigjonte dhe i thoshte: "Nuk është kështu, o i Dërguari i Allahut". Ndërsa Profeti i Allahut i thoshte: "Për Zotin, unë nuk jam poet dhe nuk më takon të jem i tillë!" Këtë hadith e sjellin Ibn Ebu Hatimi dhe Ibn Xheriri dhe teksti në fjalë është i këtij të fundit. Gjatë luftës së Hunejnit, ai tha disa fjalë, por jo me qëllimin për të bërë poezi, por qëlloi që ato u renditën me rimë. Kështu, hipur mbi mushkën e tij dhe duke ecur përpara drejt armikut, ai thoshte: 2234. "*Ene Nebijjun, lâ kedhib / Ene Ibn Abdul Muttalib* (Jam Profet e jo mashtrim/ Unë jam biri i Abdul Mutalibit.] Gjithashtu, në dy *Sahih*-ët shënohet rrëfimi nga Xhundub Ibn Sufjani (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili tregon se Profetit ﷺ, në një prej ekspeditave luftarake, iu përgjak gishti dhe tha: 2235. "A nuk je veçse një gisht, gjakosur / në rrugën e Allahut plagosur?!" Por njerëzit thanë se edhe këto fjalë, që kanë një farë rime, erdhën ashtu rastësisht me rimë, dhe jo me qëllimin për të bërë vjershë. Pra, ai nuk e ka mësuar poezinë dhe nuk i takonte atij që të ishte vjershëtor ose poet. Allahu i Lartësuar i mësoi atij Kuranin madhështor, të cilit nuk mund t'i atribuohet e pavërteta nga asnjë anë. Ai është Shpallje prej të Urtit, të Lavdëruarit. Kurani nuk është poezi, sikundër pretendonin një grup injorantësh kurejshë, dhe nuk është as fall,

as fjalë e trilluar apo magji, e cila ndikon si magjitë që bëjnë magjistaret. Ebu Daudi shënon se Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) ka thënë: 2236. "Më mirë t'ju mbushet gjoksi me qelb, sesa me poezi.". Vetëm Ebu Daudi e ka sjellë këtë version, me *isnadin* sipas kushteve të Buhariut dhe Muslimit, edhe pse tek ata nuk e gjen. Sidoqoftë, ka poezi të cilat janë të lejuara dhe që janë përgjigje e fortë kundrejt idhujtarëve dhe poshtërim i tyre. Të tilla poezi janë të ngjashme me ato të poetëve muslimanë, si Hasan Ibn Thabit, Keab Ibn Malik, Abdullah Ibn Rauaha dhe të tjerë, - Allahu qoftë i kënaqur prej atyre të gjithë! Gjithashtu, ka poezi që janë të mbushura me urtësi dhe këshilla të vyera, që ndikojnë në zemër dhe që nxisin për moral dhe virtyte të larta. Të tilla janë, për shembull, disa poezi që vijnë nga një grup poetësh të kohës para Islamit, siç ishte Umeje Ibn Ebu Salti, për të cilin Profeti i Allahut ka thënë: 2237. "Poezia e tij ka besuar, por zemra e tij ka mohuar." Ebu Daudi sjell hadithin nga Ubej Ibn Keabi, Burejde Ibn Husajbi dhe Abdullah Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2238. "Vërtet gojëtaria ka një forcë magjepsëse dhe shumë poezi shprehin urtësi të mëdha." Allahu i Lartësuar thotë: "Ne nuk i kemi mësuar poezi atij dhe ajo as nuk është për të." Pra, poezia nuk është e përshtatshme për Profetin ﷺ.

- "Ky *(Libër)* është veçse një mesazh dhe Kuran i qartë ..." - Kjo që Ne i kemi shpallur atij nuk është poezi, por është veçse një përkujtim dhe Kuran i qartë. Ai është i shtjelluar qartësisht, për të gjithë ata që meditojnë thellë në ajetet e tij.

- "... për të paralajmëruar këdo që është i gjallë ..." - Kurani shërben si përkujtues dhe udhëzues drejt së vërtetës, për çdo të gjallë që jeton në faqen e Tokës. Kjo i ngjan ajetit kuranor: "Mua më është shpallur ky Kuran, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet. ..." [Enam 190]. Ose: "... Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar. Prandaj ti

الجزء الثالث والعشرون سورة يس

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا
مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ
﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَٱتَّخَذُوا۟
مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ
نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ
إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا
خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا
مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾
قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ
﴿٧٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَآ أَنتُم
مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم ۚ بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾
إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾
فَسُبْحَٰنَ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾
سورة الصافات
٤٤٥

kurrsesi mos dysho në të! Ai është e vërteta e sigurt prej Zotit tënd, e megjithatë, shumë prej njerëzve nuk besojnë." [Hud 17]. Pa dyshim, ata që përfitojnë vërtet nga kumtet dhe mesazhet e Kuranit, që e gjejnë rrugën dhe forcën për të ecur në të, janë ata që kanë zemra të gjalla dhe mendje të ndriçuara.

- "... dhe që të përmbushet fjala e Tij për jobesimtarët." - Ai është mëshirë për besimtarët dhe argument për mohuesit.

Ajetet 71 - 73

71. A nuk e shohin ata se jemi Ne që kemi krijuar për ta kafshë, që i kanë nën zotërimin e tyre?

72. Jemi Ne që ua nënshtruam ato, për t'i përdorur. Disa i mbajnë si kafshë barre dhe disa i mbajnë për ushqim.

73. Ata kanë edhe dobi të tjera prej tyre dhe pije të këndshme (qumësht). A nuk do të jenë mirënjohës?

Shpjegimi i ajeteve

- "A nuk e shohin ata se jemi Ne që kemi krijuar për ta kafshë, që i kanë nën zotërimin e tyre?" - Allahu i Lartësuar u përkujton robërve mirësitë e shumta që ka

krijuar për ta dhe në mënyrë të veçantë kafshët, të cilat i nënshtroi për ta dhe "që ata i kanë nën zotërimin e tyre. Ata zotërojnë plotësisht të drejtën për të përfituar prej tyre.

- "Jemi Ne që ua nënshtruam ato, për t'i përdorur." - Kafshët janë të nënshtruara dhe nuk e kundërshtojnë birin e Ademit. Mendo pak, edhe kur është tufë e madhe me një mijë deve, të gjitha i binden dhe e ndjekin pas, qoftë edhe një fëmijë të vogël nga njerëzit.

- "Disa i mbajnë si kafshë barre dhe disa i mbajnë për ushqim." - Disa përdoren si kafshë shpine për udhëtim dhe për të mbartur pesha të rënda drejt vendeve të largëta të tregëtisë. Gjithashtu, nëse dëshirojnë, ata i therin dhe i përdorin për ushqim.

- "Ata kanë edhe dobi të tjera prej tyre ..." - Këto kafshë e krijesa që Ai i nënshtroi për njerëzit, kanë dhe dobi të tjera. Ata përfitojnë prej leshit, gëzofit, pendëve dhe lëkurave të tyre. Nëpërmjet tyre, njerëzit mund të prodhojnë tekstile dhe shumë mjete, që u shërbejnë deri në një afat të caktuar.

- "... dhe pije të këndshme *(qumësht)***."** - Përfitoni prej qumështit të tyre, madje edhe prej urinës, të cilat mund të përdoren si mjekim e dobi e mirësi të larmishme.

- "A nuk do të jenë mirënjohës?" - Përse nuk tregoheni mirënjohës, duke e besuar e adhuruar Krijuesin e tyre si një e të vetëm? Allahu është i vetmi që i ka nënshtruar të gjitha këto mirësi për ju, prandaj duhet të përkushtoheni dhe të mos i shoqëroni Atij asgjë dhe askënd në adhurim.

Ajetet 74 - 76

74. Ata adhurojnë zota të tjerë në vend të Allahut, me shpresë se do të mund të ndihmohen prej tyre.

75. Ata as që mund t'u vijnë në ndihmë dhe të gjithë bashkë do të sillen para Nesh si një trupë.

76. Atëherë, mos u brengos për fjalët e tyre! Ne dimë atë që e mbajnë të fshehtë dhe atë që e shfaqin haptas.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata adhurojnë zota të tjerë në vend të Allahut, me shpresë se do të mund të ndihmohen prej tyre." - Allahu i Lartësuar i kërcënon idhujtarët për adhurimet e kota, që ata u përkushtonin idhujve të tyre dhe nëpërmjet të cilave ata fatzinj shpresonin që idhujt t'u vinin në ndihmë, t'i furnizonin dhe t'i afronin më shumë tek Allahu.

- "Ata as që mund t'u vijnë në ndihmë ..." - Idhujt nuk kanë asnjë mundësi që të ndihmojnë adhuruesit e tyre, pasi janë tërësisht të dobët, të pamundur, të përulur, të përçmuar dhe të pafuqishëm, që të mund të ndihmojnë dikë. Madje, as veten e vet nuk mund t'a ndihmojnë. Ata nuk mund të mbrohen edhe nga ai që i poshtëron dhe i përçmon, sepse janë sende që as nuk dëgjojnë dhe as logjikojnë. Allahu i Lartësuar thotë:

- "... dhe të gjithë bashkë do të sillen para Nesh si një trupë." - Ditën e Llogarisë, kur të merren në llogari, idhujt bashkohen me adhuruesit e tyre, në mënyrë që argumenti kundër tyre të jetë më i plotë dhe i pakundërshtueshëm, në lidhje me padrejtësinë e tyre më të madhe, idhujtarinë.

- "Atëherë, mos u brengos për fjalët e tyre!" - Mos u brengos për fjalët e tyre kundër të vërtetës, për mosbesimin tek Allahu i Madhëruar dhe për mosbindjen ndaj Tij.

- "Ne dimë atë që e mbajnë të fshehtë dhe atë që e shfaqin haptas." - Ne i dimë të gjitha veprat dhe çdo gjendje që kalojnë dhe kemi për t'i shpërblyer dhe ndëshkuar ata ashtu siç e meritojnë. Ditën e llogarisë me drejtësi përpara Zotit, ata nuk do të mund të fshehin asgjë nga punët e tyre, e madhe apo e vogël qoftë, e rëndësishme apo e parëndësishme në dukje. Para tyre do të shfaqet çdo vepër që e kanë bërë, si ato të hershmet e të harruarat, ashtu edhe ato të mëvonshmet dhe të afërtat.

Ajetet 77 - 80

77. A nuk e sheh njeriu se Ne e krijuam atë nga një pikë lëngu? Por ai bëhet kundërshtar i hapur.

78. Ai bën krahasime për Ne dhe harron se si është krijuar vetë. Ai thotë: "Kush i ngjall eshtrat, pasi të jenë kalbur?"

79. Thuaj: "Do t'i ngjallë Ai që i krijoi për herë të parë. Ai, për çdo krijim, është i Gjithëditur.

80. Ai nxjerr për ju flakë prej drurit të gjelbër dhe me të ju ndizni zjarrin.

Shpjegimi i ajeteve

Muxhahidi, Ikrima, Urue Ibn Zubejri, Sudiju dhe Katade tregojnë: 2239. "Ubej Ibn Halefi (Allahu e mallkoftë!) shkoi tek Profeti i Allahut duke mbajtur në dorë një kockë tejet të tharë dhe të zbardhur dhe, duke e thërrmuar me dorën e tij e duke e shpërndarë në ajër, tha: "O Muhamed! Ti pretendon se Allahu do ta ringjallë këtë?!" Atëherë Profeti ﷺ tha: "Po. Allahu ka për të ta sjellë vdekjen, pastaj do të të ringjallë dhe do të të hedhë në zjarr." Dhe pikërisht atëherë zbritën këto ajete nga fundi i sures Jasin. Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) i cili rrëfen se: El As Ibn Uail mori një kockë nga *El Bat'ha* dhe ... vijon si hadithi më sipër. Sidoqoftë, edhe nëse këto ajete kanë zbritur në mënyrë të veçantë për Ubej Ibn Halefin ose El As Ibn Uail-in, ose edhe për të dyja rastet, duhet theksuar se ato janë ajete gjithëpërfshirëse dhe, si të tilla, na tregojnë për çdonjë që mohon ringjalljen. Allahu i Lartësuar thotë: "A nuk e sheh njeriu...", pra, bëhet fjalë për çdo njeri që mohon ringjalljen.

- "A nuk e sheh njeriu se Ne e krijuam atë prej një pikë lëngu? Por ai bëhet kundërshtar i hapur." - Ata të cilët mohojnë mundësinë e ringjalljes, a nuk u mjafton atyre si argument ky fakt, i cili tregon fillimin e krijimit? Me fjalë të tjera, a nuk mendojnë për fillimin e krijimit, për të besuar edhe për vërtetësinë e rikthimit në jetë?! Është Allahu i Madhëruar Ai që e filloi krijimin e njeriut dhe po Ai na premton ringjalljen. I Madhëruari thotë: "A nuk ju krijojmë nga një lëng i dobët, që e vendosim në një vend të sigurt, deri në një afat të caktuar?! Ne e bëjmë përcaktimin e krijimit. Sa përcaktues të mirë jemi!" [Murselat 20 - 22]. Gjithashtu: "Ne e krijuam njeriun prej një lëngu të përzier, për ta sprovuar atë dhe e bëmë që të dëgjojë e të shohë. Ne i treguam atij rrugën e drejtë e kështu, ai do të jetë mirënjohës ose përbuzës. Ne kemi përgatitur për jobesimtarët zinxhirë, pranga dhe zjarr." [Insan 2 - 4]. Kështu, Ai i Cili e krijoi njeriun nga kjo pikë uji, fillimisht si një krijesë të dobët, a nuk është i Plotpushtetshëm që ta rikthejë atë në jetë pas vdekjes? Imam Ahmedi dhe Ibn Maxhe sjellin një hadith nga Bishër Ibn Xhahhashi, i cili rrëfen: "Njëherë, Profeti i Allahut pështyu në pëllëmbën e tij, pastaj tha: "Allahu i Lartësuar thotë: "O biri i Ademit! E si mund të shpëtosh prej Meje, kur Unë të krijova nga diçka të ngjashme me këtë? Kur Unë të përsosa dhe të harmonizova në krijim, ti fillove të ecësh mëngjes e mbrëmje, në mënyrë të tillë që edhe toka po ankohej prej teje. Më pas, fillove të grumbullosh pasuri e ta ruash, derisa erdhi koha kur shpirti të erdhi në fyt. Atëherë the: "Tani do të jap sadaka." Por tashmë nuk është më koha e sadakasë..."

- "Ai bën krahasime për Ne dhe harron se si është krijuar vetë. Ai thotë: "Kush i ngjall eshtrat pasi të jenë kalbur?" - Domethënë, mosbesimtari e konsideron si diçka të largët e të pamundur logjikisht, që Allahu i Lartësuar ta rikthejë këtë krijesë në jetë pas vdekjes. Po, a mendon vallë se Zoti, me atë pushtet madhështor, nëpërmjet të cilit u krijuan qiejt dhe Toka, nuk paska mundësi që të rikthejë në jetë ato kocka të zbardhura dhe të tretura? Ky mosbesimtar e harron veten e vet dhe faktin se Allahu i Lartësuar e krijoi atë prej hiçit dhe e solli në ekzistencë. Mjafton që njeriu të shohë në këtë fakt, për të kuptuar se krijimi i tij prej asgjësë është diçka shumë më e madhe sesa ringjallja, të cilën e mohon, prandaj udhëzon të meditojmë rreth këtij fakti:

- "Thuaj: "Do t'i ngjallë Ai që i krijoi për herë të parë. Ai, për çdo krijim, është i Gjithëditur." - Allahu është i Gjithëditur rreth mbetjeve të njeriut, kudo që të jenë

shpërndarë, tretur dhe përzier nëpër tokë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ukbeh Ibn Amri, i cili tregon se Hudhejfe (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) i tha: 2240. "A nuk na tregon çfarë ke dëgjuar nga Profeti i Allahut?" Atëherë, ai tha: "E kam dëgjuar atë të tregojë për një burrë, të cilit i erdhi vdekja. Kur e pa që nuk kishte më shpresë për të jetuar, porositi familjen e vet dhe u tha: "Kur unë të vdes, mblidhni shumë dru dhe ndizni një zjarr të madh e të furishëm. Kur zjarri ta shkrijë mishin tim dhe kockat e mia të zhveshura të shkrumbohen, atëherë merrini ato, thërrmojini dhe pastaj shpërndajini në ujë." Ata vepruan kështu, por Allahu i Lartësuar ia mblodhi atij eshtrat përsëri dhe i tha: "Përse e bëre një veprim të tillë?" Ai iu përgjigj dhe tha: "Nga frika jote, o Zot!" Atëherë, Allahu Krenar dhe i Lartësuar e fali." Amri tha: "Dhe unë e kam dëgjuar Profetin ﷺ që të thotë këtë ndodhi ..." Dhe na tregoi më pas se ai ishte një varrmihës." Kështu është sjellë ky hadith edhe në dy *Sahih*-ët.

- "Ai nxjerr për ju flakën prej drurit të gjelbër dhe me të ju ndizni zjarrin." - Allahu i Madhëruar, i Cili e fillon krijimin e pemës prej ujit, derisa ajo bëhet dru i madh, i gjelbër, i lulëzuar dhe plot fruta të shijshme, është po Ai që e shndëron atë në një dru të tharë, që përdoret për të ndezur zjarrin. Kështu, Allahu na tregon se vepron çfarë të dëshirojë dhe se është i Plotpushtetshëm që të realizojë gjithçka që Ai dëshiron. Askush nuk mund ta pengojë dhe as ta imponojë vullnetin dhe dëshirën e Tij.

Ajetet 81 - 83

81. A nuk mundet Ai, që krijoi qiejt e Tokën, t'i rikrijojë ata?! Po, Ai është Krijuesi, i Gjithëdituri.

82. Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "Bëhu!", dhe ajo menjëherë bëhet.

83. I madhëruar qoftë Ai, në dorën e të Cilit është pushteti mbi gjithçka! Vetëm tek Ai do të ktheheni.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na nxit që të meditojmë rreth pushtetit të Tij të plotë dhe absolut, që duket qartë në krijimin e shtatë qiejve dhe shtatë tokave dhe të çdo krijese që ekziston në to dhe mes tyre. Allahu i Lartësuar na udhëzon që, nëpërmjet këtyre shenjave, që tregojnë për pushtetin e Tij të plotë dhe të pacenueshëm, të argumentojmë rreth vërtetësisë së rikthimit të të vdekurve në jetë. Kështu, Ai i Cili krijoi këto krijesa madhështore është i Plotpushtetshëm që t'i rikthejë në jetë, pas vdekjes së tyre. Allahu të Lartësuar thotë: "S'ka dyshim se krijimi i qiejve dhe i Tokës është çështje më e madhe se krijimi i njerëzve, por shumica e njerëzve nuk e dinë." [Gafir 57]. Ndërsa në këto ajete, i Lartësuari thotë:

- "A nuk mundet Ai, që krijoi qiejt e Tokën, t'i rikrijojë ata?" - Pra, t'i rikrijojë njerëzit dhe t'i rikthejë ata në jetë, ashtu sikurse i solli në jetë nga hiçi. Kjo i ngjan ajetit tjetër: "A nuk e dinë ata se Allahu, i Cili krijoi qiejt dhe Tokën dhe nuk u lodh me krijimin e tyre, është i Plotfuqishëm që t'i ngjallë të vdekurit?! Po, Ai është i Plotfuqishëm për gjithçka." [Ahkaf 33].

- "Po, Ai është Krijuesi, i Gjithëdituri. Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "Bëhu!", - dhe ajo menjëherë bëhet." - Pra, Ai thjesht urdhëron për diçka vetëm një herë, urdhër që nuk ka nevojë të përsëritet apo të përforcohet, dhe ajo menjëherë realizohet dhe përmbushet, ashtu siç e dëshiron Ai. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Dheri (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut përcjell se Allahu i Lartësuar ka thënë: 2241. "O robërit e Mi! Të gjithë ju jeni gabimtarë, përveç atyre që unë i kam mbrojtur dhe ruajtur, prandaj më kërkoni falje, që t'ju fal dhe mbuloj gabimet! Të gjithë ju jeni të varfër, përveç atij që Unë e kam pasuruar. Unë jam Bamirësi i Madh dhe veproj gjithçka që dëshiroj. Dhënia Ime është thjesht e vetëm një fjalë! Edhe ndëshkimi Im është thjesht e vetëm një fjalë! Nëse unë dëshiroj diçka, mjafton t'i them asaj "bëhu", dhe ajo menjëherë bëhet." [212] Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "I madhëruar qoftë Ai, në dorën e të Cilit është pushteti mbi gjithçka! Vetëm tek Ai do të ktheheni." - Allahu qoftë i lartësuar dhe i madhëruar! Çdo gjë dëshmon pastërtinë dhe lartësinë e Tij nga çdo mangësi dhe e metë, nga çdo e keqe dhe ligësi. Ai është i Gjallë dhe i Përjetshëm. Në dorën e Tij është pushteti i qiejve dhe i Tokës. Tek Ai kthehen të gjitha çështjet dhe Atij i takon krijimi, gjykimi dhe sundimi mbi gjithçka. Tek Allahu do të kthehen robërit në Ditën e Premtuar dhe Ai do të shpërblejë çdo njeri sipas punës së vet. Ai është i Drejti, Bamirësi, Bujari, i Cili dhuron shumë me mirësinë e Tij. Vëreni me kujdes në ajet fjalën "*melekût*", që është e ngjashme me fjalën *mulk*. E njëjta fjalë është përdorur edhe në ajetin tjetër: "Thuaj: "Në dorën e kujt është pushteti (*melekût*) për gjithçka?" [Muminun 88]. Ndërsa në suren Mulk është përdorur fjala '*mulk*': "I Madhëruar është Ai, në dorën e të Cilit është i tërë sundimi *(el mulk)*! Ai i Cili është i Plotpushtetshëm për gjithçka." [Mulk 1]. Fjalët *El Mulk* dhe *El-Melekut* janë sinonimike, ashtu *Raĥmeh* ue *Raĥamût* (mëshirë) dhe *Rahbeh* ue *Rahabût* (frikë) dhe *Xhebr* ue *Xheberût*, pra, janë fjalë që përcjellin të njëjtin kuptim. Disa pretendojnë se *el mulk* ka të bëjë me botën e trupave, ndërsa *el melekut* ka të bëjë me botën e shpirtrave. Sidoqoftë, mendimi i parë është më i saktë, domethënë, janë fjalë me të njëjtin kuptim. Ky është mendimi që kanë përzgjedhur shumica e mufesirëve dhe shumë dijetarë të tjerë. Ebu Daudi sjell hadithin nga Auf Ibn Malik el Eshxhei (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili rrëfen: 2242. "U fala një natë me të Dërguarin e Allahut. Ai lexoi suren Bekare. Sa herë që kalonte një ajet ku përmendej mëshira e Zotit, ai ndalonte dhe lutej (për mëshirën e Tij) dhe sa herë që kalonte në një ajet ku përmendej ndëshkimi, ai ndalonte dhe kërkonte mbrojtje nga Allahu i Lartësuar. Pastaj, - vijon të tregojë Aufi - ai ra në ruku dhe qëndroi pothuajse aq gjatë, sa qëndrimi në këmbë. Në ruku tha: "*Subhane dhil xheberuti uel melekuti uel Kibrijai uel Adhameh*!" (I dëlirë e larg çdo të mete është Ngadhënjimtari, Gjithësunduesi, Krenari, i Madhërishmi!). Pastaj ra në sexhde dhe qëndroi ashtu pothuajse aq sa qëndroi në këmbë. Në sexhde tha të njëjtën lutje. Pastaj u ngrit dhe lexoi suren Al Imran. Pastaj lexoi sure të tjera njëra pas tjetrës." Kështu e sjell Tirmidhiu në '*Shemail*', ndërsa Nesaiu e sjell të ngjashëm me këtë version nga Muavije Ibn Salihut.

Ky është fundi i shkurtimit të tefsirit të sures Jasin. Vetëm Allahut i takon lavdërimi, mirënjohja dhe falënderimi për çdo mirësi, që na ka dhuruar!

Surja 37 Safat *(mekase)* **182 ajete**

Surja Safat është shpallur pas sures Enam.

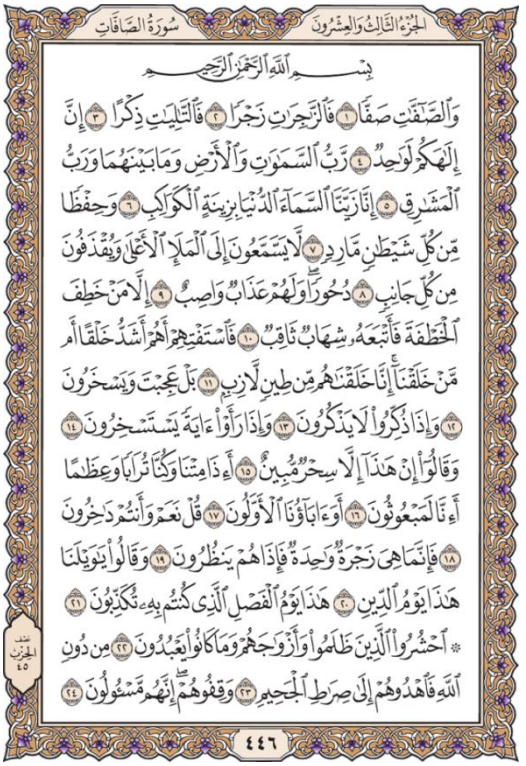
Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 5

1. Betohem në ata, që vihen në rreshta.
2. Dhe në nxituesit, që me nxitim shtyjnë retë.
3. Dhe në lexuesit, që lexojnë Këshillën!
4. Është e vërtetë se Zoti juaj është vetëm Një.
5. Zoti i qiejve dhe i Tokës e çfarë ka mes tyre, si dhe Zoti i lindjeve.

Shpjegimi i ajeteve

- "Betohem në ata që vihen në rreshta." - Nesaiu sjell hadithin nga Abdullah Ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), i cili rrëfen: 2243. "Profeti i Allahut na urdhëronte që të thjeshtonim namazin dhe kur falej me ne, lexonte suren Safat." Vetëm Nesaiu e sjell këtë transmetim. Sufjan Eth-Theuri sjell nga Abdullah Ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) këtë shpjegim: "...ata që vihen në rreshta" janë melekët, "nxituesit, që me nxitim shtyjnë retë" janë melekët, "lexuesit, që lexojnë Këshillën" janë gjithashtu melekët." Imam Muslimi sjell hadithin nga Hudhejfe (Allahu qoftë i kënaqur me të!), që tregon se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë: 2244. "Ne jemi dalluar mbi njerëzit e tjerë me tri veçori: Rreshtat tanë (gjatë kryerjes së namazit) janë si rreshtat e melekëve; për ne,

e gjithë toka është xhami e vendfalje dhe dhéu i tokës është pastrues, nëse nuk gjejmë ujë." Të tretën e përmend Ebu Maliku.[213] Muslimi, Ebu Daudi, Nesaiu dhe Ibn Maxhe sjellin hadithin nga Xhabir Ibn Semra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), që tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 2245. "Përse nuk i radhitni rreshtat siç i radhisin melekët para Zotit të tyre?!" - "O i Dërguari i Allahut, e si radhiten melekët para Zotit të tyre?" - Pyetën të pranishmit. Ai u përgjigj: "Plotësojnë mirë rreshtat e parë dhe afrohen me njëri-tjetrin."

- "Dhe në nxituesit, që me nxitim shtyjnë retë." - Sudiu dhe të tjerë, duke shpjeguar këtë ajet, kanë thënë: **"**Domethënë, i shtyjnë me forcë retë".

- "Dhe në lexuesit, që lexojnë Këshillën." - Janë melekët që vijnë me Kuranin prej Allahut të Lartësuar dhe e përcjellin tek njerëzit. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Për ata që sjellin shpallje *(nga Allahu)*, si dëshmi ose si paralajmërim!" [Murselat 5, 6].

- "Është e vërtetë se Zoti juaj është vetëm Një." - Allahu është Pronari, Sunduesi, Mbretëruesi, Ai që administron e rregullon çështjet e krijesave dhe vepron ndër krijesat e Tij, duke i nënshtruar dhe vënë ato në shërbim të njeriut. Është Allahu i Lartësuar Ai, i Cili i ka nënshtruar ato trupa të mëdha qiellorë, të cilët shfaqen nga lindja dhe shkojnë në perëndim. Allahu i Madhëruar është mjaftuar me përmendjen e lindjeve dhe nuk ka përmendur perëndimin, sepse vetë ekzistenca e lindjes nënkupton edhe perëndimin. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Betohem në Zotin e lindjeve dhe të perëndimeve, se Ne jemi të plotfuqishëm, që t'i zëvendësojmë ata me të tjerë më të mirë se ata, dhe askush nuk mund të na dalë para.", [Mearixh 40, 41]. Ose: "Zoti i dy lindjeve dhe Zoti i dy perëndimeve." [Rahman 17].

- "Zoti i qiejve dhe i Tokës e çfarë ka mes tyre dhe Zoti i lindjeve." - Është fjala për lindjet e shumta të diellit dhe të hënës në kohën e verës dhe të dimrit, për ndryshimin e vendit nga ata lindin dhe dalin në stinë të ndryshme.

Ajetet 6 - 10

6. Vërtet, Ne e kemi stolisur qiellin më të ulët me bukurinë e yjeve

7. dhe e kemi ruajtur prej çdo shejtani të rebeluar.

8. Ata nuk mund të përgjojnë parinë më të lartë dhe qëllohen nga të gjitha anët.

9. Ata janë të dëbuar dhe do të kenë një dënim të përhershëm.

10. Ka prej atyre që kapin vjedhurazi ndonjë gjë, por edhe ata i ndjek shkëndija që djeg.

Shpjegimi i ajeteve

- "Vërtet, Ne e kemi stolisur qiellin më të ulët me bukurinë e yjeve." - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai e ka zbukuruar me yje qiellin e dynjasë për banorët e Tokës, nëse vështrojnë. Allahu i Lartësuar thotë, gjithashtu, në një ajet tjetër: "Qiellin e dynjasë, Ne e kemi zbukuruar me ndriçues (yje), që i kemi bërë gjuajtës kundër shejtanëve, ndaj të cilëve kemi përgatitur

dënimin me zjarr të ndezur fort." [Mulk 5]. Ose: "Ne kemi krijuar rrugë yjesh në qiell dhe e kemi zbukuruar, për ata që e shikojnë me vëmendje. Ne e kemi ruajtur atë *(qiellin)* prej çdo shejtani të mallkuar. Por kushdo që i kap veshi diçka vjedhurazi, edhe atë e kapin shkëndijat e zjarrta." [Hixhr 16 - 18]

- "... dhe e kemi ruajtur ..." - Domethënë, ai ka një mbrojtje të plotë.

- "... prej çdo shejtani të rebeluar." - Nga çdo shejtan kryeneç e i pabindur ndaj Zotit. Sa herë që ai dëshiron të shkëpusë ndonjë lajm prej qiellit, atij i vjen një shkëndijë e zjarrtë, e cila e përvëlon dhe e shkrumbon.

- "Ata nuk mund të përgjojnë parinë më të lartë ..." - I Madhëruari e vendosi këtë mbrojtje të përforcuar të qiellit, që ata shejtanë të mallkuar të mos munden që të depërtojnë drejt elitës së lartë. *Meleil ea'la* quhen qiejt e lartë dhe gjithë melekët që ndodhen në to. Kështu, të mallkuarit nuk mund të hyjnë në ato lartësi, ku melekët flasin në lidhje me atë që shpall Allahu i Lartësuar prej Sheriatit ose rreth urdhrave të kaderit të Tij, që duhet të zbatohen në Tokë, siç e kemi përmendur këtë në shpjegimin e fjalës së Allahut të Lartësuar "Dhe, kur të largohet frika nga zemrat e tyre, ata do të thonë: "Çfarë tha *(e urdhëroi)* Zoti juaj?". Ata *(melekët e lartë)* do të thonë: "Të vërtetën!" Ai është më i Larti, më i Madhi." [Sebe' 23].

- "... dhe qëllohen nga të gjitha anët." - Ata qëllohen me shkëndija të zjarrta nga çdo anë e qiellit dhe pengohen që të shkojnë atje ku synojnë.

- "Ata janë të dëbuar dhe do të kenë një dënim të përhershëm." - Në ahiret, ata do të kenë dënim të dhimbshëm, të vazhdueshëm, të pandërprerë, siç thotë Allahu i Madhëruar në ajetin tjetër: "Qiellin e dynjasë, Ne e kemi zbukuruar me ndriçues (yje), që i kemi bërë gjuajtës kundër shejtanëve, ndaj të cilëve kemi përgatitur dënimin me zjarr të ndezur fort."" [Mulk 5].

- "Ka prej atyre që kapin vjedhurazi ndonjë gjë, por edhe ata i ndjek shkëndija që djeg." - Kur shejtani arrin të kapë ndonjë gjë prej qiellit, ia përcjell shejtanit që është poshtë tij, i cili ia hedh tjetrit që gjendet më poshtë tij. Ndodh që shkëndija e zjarrtë ta kapë dhe ta përvëlojë përpara se ai ta hedhë atë lajm tek shejtani poshtë tij, ashtu siç ndodh që, me caktimin dhe lejimin e Allahut, ai ta hedhë atë lajm përpara se t'i vijë shkëndija e zjarrtë dhe ta përvëlojë. Kështu, ai lajm merret nga shejtani që ndodhet poshtë dhe shkon tek fallxhori, sikurse u përmend në një hadith të sjellë më herët.[214] Nga Ibn Abasi përcillet të ketë thënë: "Shejtanët kishin një vend në qiell, nga i cili dëgjonin shpallje dhe urdhëresa prej Zotit dhënë melekëve dhe zbrisnin në Tokë. Por asaj të vërtete i shtonin nëntë gënjeshtra të tjera ... Kur në Tokë u dërgua Muhamedi ﷺ, shejtanëve iu ndalua ai vendqëndrim në qiell dhe tashmë, nëse synonin të kapnin ndonjë lajm të qiellit, menjëherë i ndiqte pas shkëndija e zjarrtë, e cila kurrë nuk gabonte, por i shkrumbonte. Kur ata u ankuan në lidhje me këtë tek Iblisi i mallkuar, ai dërgoi ushtritë e tij dhe ata zbuluan Profetin e Allahut, i cili ishte duke falur namaz mes dy maleve të (Nakhles). Kështu ata u kthyen dhe e njoftuan Iblisin në lidhje me atë që panë. Iblisi i mallkuar tha: "Kjo pra, është ajo që ka ndodhur dhe për këtë shkak jemi ndaluar tashmë nga marrja e lajmeve të qiellit." Do të vijnë më pas, - në dashtë Allahu i Madhëruar, - hadithet që flasin rreth kësaj teme, kur të sjellim tefsirin e fjalës së Allahut të Lartësuar: "Vërtet, ne kemi hulumtuar qiellin, por e kemi gjetur atë plot me roje të fuqishëm dhe me shkëndija *(të zjarrta)*. Ne, më parë, arrinim të dëgjonim diçka, por kush përpiqet tashmë të dëgjojë atje, has në pusinë e shkëndijës së zjarrtë. Ne nuk e dimë a është për qëllim ndonjë e keqe për ata që janë në Tokë, apo Zoti i tyre dëshiron që t'i udhëzojë." [Xhin 8 - 10].

Ajeti 11 - 19

11. Vetëm pyeti ata: **A është më i vështirë krijimi i tyre, apo ajo që Ne kemi krijuar? Ata, Ne i kemi krijuar prej baltës ngjitëse.**

12. Sigurisht, ti çuditesh kur ata të përqeshin.
13. Kur qortohen, ata nuk ia vënë veshin qortimit.
14. Kur shohin ndonjë shenjë *(nga Zoti),* **ata e kthejnë në tallje**
15. dhe thonë: "Ky nuk është gjë tjetër, vetëm se një magji e qartë.
16. Vallë, pasi të vdesim e të bëhemi pluhur dhe eshtra, ne do të ringjallemi?
17. Vallë, edhe etërit tanë të hershëm *(do të ringjallen)?*
18. Thuaj: "Po, dhe ju do të jeni të poshtëruar."
19. Atëherë, ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe menjëherë ata do të ngrihen e do të shohin.

Shpjegimi i ajeteve

- "Vetëm pyeti ata: A është më i vështirë krijimi i tyre, apo ajo që Ne kemi krijuar?" - Allahu i Lartësuar udhëzon: Pyeti ata që nuk besojnë ringjalljen se cili prej dy krijimeve është më madhështor dhe i vështirë: ata apo qiejt dhe Toka dhe gjithçka mes tyre? Pa dyshim që ata do të pohojnë se krijimi i qiejve e i Tokës dhe gjithçka mes tyre është më i madh sesa krijimi i njeriut. Atëherë, duke qenë se çështja qëndron kështu, përse ata e mohojnë ringjalljen dhe mundësinë e saj. Vallë, nuk u mjafton fakti se janë dëshmitarë të diçkaje që është shumë më e madhe sesa ajo që e mohojnë? Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "S'ka dyshim se krijimi i qiejve dhe i Tokës është çështje më e madhe se krijimi i njerëzve, por shumica e njerëzve nuk e dinë." [Gafir 57]. Më pas, Allahu i Lartësuar tregon se ata janë krijuar prej diçkaje tejet të dobët:

- "Ata, Ne i kemi krijuar prej baltës ngjitëse." - Baltë e ngjitshme dhe cilësore, pra, që është e lidhur.

- "Sigurisht, ti çuditesh kur ata të përqeshin." - Ti çuditesh, o Muhamed, me mospranimin nga ana e këtyre mohuesve të ringjalljes, sepse ti je tërësisht ndryshe nga ata. Ti je i sigurt dhe beson plotësisht gjithçka që të ka njoftuar Allahu i Lartësuar në lidhje me këtë çështje jashtëzakonisht të madhe, pra, rikthimin e trupave në jetë, pas tretjes dhe zhdukjes së tyre në tokë. Mohimi i kësaj të vërtete është vërtet çudi. Por, për shkak të mosbesimit të tyre, ata tallen me fjalët që u thua dhe u përcjell për ringjalljen.

- "Kur qortohen, ata nuk ia vënë veshin qortimit. Kur shohin ndonjë shenjë *(nga Zoti),* **ata e kthejnë atë në tallje ..."** - Pra, kur ti u sjell argumente të qarta për të vërtetën, ata tallen me mesazhet që u sjell nga Zoti.

- "... dhe thonë: "Ky nuk është gjë tjetër, vetëm se një magji e qartë." - Këto besime që kumton dhe kjo shpallje në të cilën na fton, nuk janë gjë tjetër, veçse një magji e qartë.

- "Vallë, pasi të vdesim e të bëhemi pluhur dhe eshtra, ne do të ringjallemi? Vallë, edhe etërit tanë të hershëm?" - Me këto fjalë, ata tregojnë se ringjallja iu duket shumë e largët e pamundur, prandaj e konsiderojnë si një gënjeshtër dhe trillim të mendjes së njeriut.

- "Thuaj: "Po ..." - Pra, thuaju atyre, o Muhamed: Të jeni të sigurt, se ju do të ringjalleni në Ditën e Kijametit, pasi të jeni tretur e humbur në tokë.

- "... dhe ju do të jeni të poshtëruar." - Do të jeni të poshtëruar dhe nën pushtetin e të Madhërishmit. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Dhe ditën kur do t'i fryhet surit, do t'u hyjë lemeria atyre që janë në qiej dhe atyre që janë në tokë, përveç atyre që do Allahu, dhe të gjithë do të vijnë para Atij të përulur." [Neml 87]. Ose: "Zoti juaj ka thënë: "Më lusni Mua, që Unë t'ju përgjigjem! Por ata që, nga mendjema-dhësia, i shmangen adhurimit Tim, do të hyjnë në Xhehenem të poshtëruar"." [Gafir 60]**.** Më pas, Allahu i Madhëruar thotë:

- "Atëherë, ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe menjëherë ata do të ngrihen e do të shohin." - Është veçse një urdhër prej Allahut Krenar dhe të Lartësuar, që ata të dalin prej tokës. Menjëherë pas kësaj, të gjithë ata do të qëndrojnë në këmbë përpara Tij dhe do të vështrojnë të tmerruar ngjarjet

e pashembullta të Ditës së Kijametit. Allahu i Lartësuar është më i dituri.

Ajetet 20 - 26

20. Ata do të thonë: "Ah! Të mjerët ne! Kjo është Dita e Gjykimit!"

21. Kjo është Dita e Ndarjes, që ju e konsideronit gënjeshtër.

22. Mblidhini bashkë - do t'u thuhet - të gjithë keqbërësit, sivëllezërit e tyre dhe gjërat që ata adhuronin

23. përveç Allahut, dhe çojini në rrugën e Zjarrit!

24. Por ndalojini ata! Sepse ata do të merren në pyetje.

25. Ç'është me ju që nuk po e ndihmoni njëri-tjetrin?

26. Ata sot janë dorëzuar plotësisht.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth gjendjes së mohuesve në Ditën e Kijametit dhe për faktin se si ata do të qortojnë dhimbshëm veten e tyre, në lidhje me padrejtësitë dhe gjynahet e shumta në dynja. Kështu do të ndodhë, kur ata të shohin lemeritë e Kijametit. Ata do të shprehin pendimin, në atë kohë kur keqardhja dhe pendimi nuk vlen aspak.

- "Ata do të thonë: "Ah! Të mjerët ne! Kjo është Dita e Gjykimit!" - Dhe pikërisht kur të thonë këto fjalë, melekët dhe besimtarët do të thonë:

- "Kjo është Dita e Ndarjes, që ju e konsideronit gënjeshtër." - Këto fjalë ua thonë në formë poshtërimi, për t'ua shtuar edhe më shumë vuajtjet e asaj dite dhe dëshpërimin për atë që i pret në përjetësi. Atëherë, Allahu i Lartësuar urdhëron melekët që të bëjnë ndarjen mes mohuesve dhe besimtarëve, në vendin e tubimit. Kështu, ata nuk do të qëndrojnë së bashku në atë vend.

- "Mblidhini bashkë - do t'u thuhet - të gjithë keqbërësit, sivëllezërit e tyre dhe gjërat që ata adhuronin përveç Allahut ..." - Numan Ibn Beshiri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) shpjegon dhe thotë: "Fjala "*Ezuaxhehum*" ka për qëllim të ngjashmit e tyre, në lidhje me punët që kryenin në dynja dhe mënyrën se si jetonin në të. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi dhe një grup tabiinësh. Gjithashtu, ata do të ringjallen së bashku me idhujt e tyre dhe me gjithçka që ata besonin, i mbështeteshin dhe i adhuronin veç Zotit. Edhe ato do të tubohen së bashku me këta të mjerë, në vendin e takimit në Ditën e Gjykimit.

- "... dhe çojini në rrugën e Zjarrit ..." - Pra, shtyjini që të nisen drejt Xhehenemit, siç thotë i Madhërishmi: "Ditën e Kijametit, Ne do t'i tubojmë ata duke i tërhequr zvarrë me fytyra përmbys, të verbër, memecë dhe të shurdhët. Vendi i tyre është Xhehenemi. Sa herë që duket se flaka po shuhet, Ne do t'ia shtojmë flakërimin." [Isra 97]. Më pas, i Lartësuari thotë:

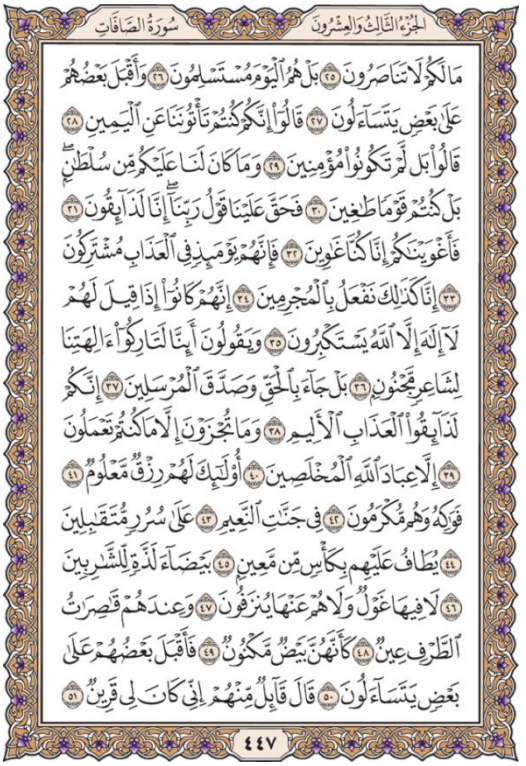
- "Por ndalojini ata! Sepse ata do të merren në pyetje." - Ndalini, sepse ata do të merren në llogari për veprat dhe fjalët e tyre të këqija në jetën e dynjasë. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2246. "Çdokush që fton në diçka, ka për t'u tubuar e për të qëndruar së bashku me të në Ditën e Kijametit. Nuk ka për t'u larguar kurrë prej saj dhe ajo nuk ka për t'iu ndarë. Kështu, edhe çdo njeri që fton një njeri tjetër (do të qëndrojnë bashkë). Pastaj lexoi: "Por ndalojini ata! Sepse ata do të merren në pyetje." Kështu e kanë sjellë Tirmidhiu dhe Ibn Xheriri. Pastaj, në formë poshtërimi, torture dhe qortimi, atyre do t'u thuhet:

- "Ç'është me ju, që nuk po e ndihmoni njëri-tjetrin?" - Si është e mundur që nuk ndihmoni njëri-tjetrin, sikurse bënit në jetën e dynjasë?

- "Ata sot janë dorëzuar plotësisht." - Ata i janë dorëzuar tërësisht urdhrit të Zotit dhe nuk mund ta kundërshtojnë Atë, nuk mund t'i shmangen atij dhe as të shpëtojnë prej asaj që Ai ka vendosur. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 27 - 37

27. Ata do t'i drejtohen e flasin njëri-tjetrit.

الجزء الثالث والعشرون سورة الصافات
مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ
عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوا إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿٢٨﴾
قَالُوا بَل لَّمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ ۖ
بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا ۖ إِنَّا لَذَائِقُونَ ﴿٣١﴾
فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ ﴿٣٢﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ
﴿٣٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ
لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُو آلِهَتِنَا
لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّكُمْ
لَذَائِقُو الْعَذَابِ الْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾
فَوَاكِهُ وَهُم مُّكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٤٣﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ
﴿٤٤﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿٤٥﴾ بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ
﴿٤٦﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ وَعِندَهُمْ قَاصِرَاتُ
الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ
بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥١﴾
٤٤٧

28. Një palë do të thotë: "Ishit ju ata që na vinit nga e djathta!"
29. Pala tjetër do të thotë: "Jo! Ju vetë nuk kishit besim.
30. Ne nuk kemi pasur asnjë pushtet mbi ju. Ishit ju vetë ata që i shkelnit kufijtë.
31. Urdhri i Zotit tonë kundër nesh tashmë është përmbushur dhe ne duhet të vuajmë dënimin.
32. Ne ju devijuam, sepse edhe vetë ishim të humbur".
33. Atë ditë, ata do të dënohen të gjithë bashkë.
34. Kështu bëjmë Ne me keqbërësit.
35. Kur atyre u thuhej: "Nuk ka Zot tjetër që meriton adhurimin, përveç Allahut", ata tregoheshin kryeneçë
36. dhe thoshin: "Mos vallë, do t'i braktisim zotat tanë për një poet të çmendur?"
37. Jo. përkundrazi! Ai solli të Vërtetën dhe vërteton mesazhin e të gjithë të dërguarve.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata do t'i drejtohen dhe do t'i flasin njëri-tjetrit." - Allahu i Lartësuar na tregon se mohuesit do të qortojnë dhe mallkojnë njëri-tjetrin Ditën e Kijametit, ashtu sikurse do të mallkojnë dhe grinden me njëri-tjetrin edhe në thellësitë e zjarrit të Xhehenemit. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Dhe ja! Ata do të grinden mes njëri-tjetrit në Zjarr. Të dobëtit do t'u thonë parisë që mbahej me të madh: "Ne kemi qenë ithtarët tuaj. Atëherë, a mund të na e lehtësoni disi dënimin e Zjarrit?" Ata që krekoseshin, do të thonë: "Ne jemi të gjithë këtu *(në Zjarr)*! Tashmë, Allahu e ka përfunduar gjykimin mes robërve *(të Tij)*"." [Gafir 47, 48.]. Gjithashtu: "Ata që nuk besojnë thonë: "Ne nuk kemi për të besuar as në këtë Kuran dhe as në ndonjë tjetër *(Libër)* që ka ardhur para tij." Eh sikur veç t'i shihje keqbërësit, kur të ndalen para Zotit të tyre dhe të debatojnë me njëri-tjerin! Ata që kanë qenë më të dobët do t'u thonë kryeneçëve: "Sikur të mos ishit ju, ne do të kishim qenë me siguri besimtarë!" Por kryeneçët do t'u thonë atyre që kanë qenë më të dobët: "Pse, ne ju penguam nga udhëzimi i drejtë, pasi ai erdhi? Jo, përkundrazi, ju ishit vetë keqbërës." Ata që kanë qenë të dobët *(e të përbuzur)* do t'u thonë kryeneçëve: "Jo, qe dredhia juaj natë e ditë. Ju na urdhëronit të mohonim Allahun dhe t'i bënim shokë Atij. Kur ta shohin dënimin, ata do ta fshehin *(për pak)* dëshpërimin e vet. Ne do të vëmë pranga në qafat e atyre që nuk besuan. Ata do të dënohen veçse për atë që kanë bërë." [Sebe 31 - 33].

- "Një palë do të thotë: "Ishit ju ata që na vinit nga e djathta." - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, ishit ju që, me forcën dhe pushtetin tuaj mbi ne, na detyronit t'ju pasonim në mohimin e fesë. Ne ishim të përulurit, ndërsa ju ishit të fuqishmit dhe udhëheqësit tanë. Ju na bindët dhe na detyruat që të mos besonim. Ndërsa pala tjetër, pra, ata të cilët ishin prijës, u drejtohen ndjekësve dhe u thonë:

- "Jo! Ju vetë nuk kishit besim. - Pra, çështja nuk është aspak ashtu siç prete-

ndoni, pasi ishin vetë zemrat tuaja, ato që rrefuzuan Imanin dhe e pranuan mohimin dhe mosbindjen ndaj Zotit. Ishit ju vetë që u kënaqët për ta ndjekur këtë rrugë.

- "**Ne nuk kemi pasur asnjë pushtet mbi ju."** - Nuk kishim asnjë provë për ftesën tonë.

- "Ishit ju vetë ata që i shkelnit kufijtë." - Ju e kalonit vetë kufirin, e refuzuat vetë të vërtetën, duke iu kundërvënë profetëve dhe shpalljeve të Zotit.

- "Urdhri i Zotit tonë kundër nesh tashmë është përmbushur dhe ne duhet të vuajmë dënimin. **Ne ju devijuam, sepse edhe vetë ishim të humbur."** - Ne ju ftuam në rrugën tonë, kurse ju u përgjigjët vetë, me zgjedhjen dhe vullnetin tuaj të lirë.

- "Atë ditë, ata do të dënohen të gjithë bashkë." - Të gjithë do të jenë në zjarr, secili sipas krimeve dhe padrejtësive që ka bërë vetë.

- "Kështu bëjmë Ne me keqbërësit. Kur atyre u thuhej: "Nuk ka Zot tjetër që meriton adhurimin, përveç Allahut", ata tregoheshin kryeneçë ..." - Domethënë, tregoheshin arrogantë dhe nuk pranonin kurresesi atë që kumtonte kjo fjalë, të cilën besimtarët e thonë me gjithë zemër, e besojnë dhe jetojnë sipas saj.

- "... dhe thoshin: "Mos vallë, do t'i braktisim zotat tanë për një poet të çmendur?" - Me këtë nënkuptonin Profetin e Allahut. Por Allahu i Madhëruar, duke ua hedhur poshtë këto pretendime, u thotë:

- "Jo, përkundrazi! Ai solli të Vërtetën ..." - Domethënë, ai nuk është poet dhe as i çmendur, madje ai solli ndër ju shpalljen që Unë e urdhërova që ta kumtojë ndër ju.

- "... dhe vërteton Mesazhin e *(të gjithë)* **të dërguarve."** - Ai ishte përmbushja e gjithë sihariqeve të dhëna nga profetët e shkuar, të cilët e kishin përshkruar me hollësi më të madhin dhe më të nderuarin Profet të të gjithë kohërave. Ata i kishin përshkruar cilësitë e lavdëruara dhe fenë e tij të drejtë në librat qiellorë të shkuar, dhe ai erdhi pikërisht ashtu sikurse e kishin paralajmëruar ata. Ai erdhi të shpërndajë ndër njerëz sinqeritetin, vërtetësinë, amanetin dhe rrugën e drejtë. Ai ishte i sinqertë, besnik, ftues në rrugën e drejtë dhe ftuesi i njerëzve që të adhuronin Allahun e Lartësuar dhe të Madhëruar si një e të vetëm.

Ajetet 38 - 49

38. Ju keni për të shijuar dënimin më të ashpër.

39. Ju do të ndëshkoheni veçse për atë që keni bërë.

40. Kurse për robërit e sinqertë të Allahut,

41. për ata ka mirësi të përcaktuara,

42. ka fruta të llojllojshme. Ata do të jenë të nderuar,

43. në kopshtet e mirësisë,

44. të mbështetur në kolltukë përballë njëri-tjetrit.

45. Atyre u shërbehet me gota *(me pije)* **të mbushura nga burimet** *(e Xhenetit).*

46. E bardhë kristal (është ajo pije), me shije të mrekullueshme për ata që e pinë;

47. ajo nuk i dëmton ata dhe as nuk dehen prej saj.

48. Pranë tyre qëndrojnë (hyritë) symëdhatë me shikim të përulur,

49. sikur të ishin vezë delikate të ruajtura mirë.

Shpjegimi i ajeteve

- "**Ju keni për të shijuar dënimin më të ashpër. Ju do të ndëshkoheni veçse për atë që keni bërë. Kurse për robërit e sinqertë të Allahut ..."** - Allahu i Madhëruar përjashton nga ky gjykim adhuruesit e Tij të sinqertë, besimtarët e mirë, siç thotë në ajetet e tjera: "Betohem për kohën! Njeriu është në humbje. Përveç atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, këshillojnë njëri-tjetrin për *(të pasuar)* të vërtetën dhe këshillojnë njëri-tjetrin për durim." [Asr 1 - 3]. "Vërtet, Ne e krijuam njeriun në formën më të bukur. Pastaj e kthejmë atë në më të ultin e të ultëve. Përveç atyre që kanë besuar dhe bëjnë vepra të mira, të cilët do të kenë shpërblim të pandërprerë." [Tin 4 - 6]. Ose: "Të gjithë ju do të kaloni pranë tij *(Xhehenemit)*, dhe ky është një vendim i prerë i Zotit tënd. Pastaj, Ne do t'i shpë-

tojmë ata që ishin të devotshëm, kurse keqbërësit do t'i lëmë të gjunjëzuar në të" [Merjem 71, 72]. "Çdo njeri është peng i veprave të veta. përveç të djathtëve, të cilët do jenë në Xhenet dhe do t'i bëjnë pyetje njëri-tjetrit ..." [Mudethir 38 - 40]. Ndërsa në këto ajete, Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë:

- "Kurse për robërit e sinqertë të Allahut ..." - Këta nuk kanë për të shijuar ndëshkimin e dhimbshëm dhe nuk do t'u bëhet llogari e hollësishme. Përkundrazi, ata do të kapërcehen dhe do t'u mbulohen të këqijat, nëse do të kenë vepra të këqija, kurse për të mirat do të shpërblehen dhjetëfish, shtatëqindfish ose shumë e shumë më tepër, sa të dëshirojë Allahu i Lartësuar. Allahu i Lartësuar dhe Krenar thotë:

- "Për ata ka mirësi të përcaktuara ..." - Domethënë, aty u takon Xheneti. Në vijim, i Lartësuari e shtjellon këtë, duke përmendur konkretisht mirësitë që do të përjetojnë në Xhenet.

- "Ka fruta të llojllojshme." - Domethënë, lloj-lloj frutash.

- "Ata do të jenë të nderuar ..." - Atyre do t'u shërbehen mirësi të shumta, do të nderohen me dhurata, për të gjetur kënaqësinë dhe rehatinë e plotë, për të shijuar çdo mirësi dhe lumturi.

- "Në kopshtet e mirësisë, të mbështetur në kolltukë përballë njëri-tjetrit." - Domethënë, duke vështruar njëri-tjetrin ballë për ballë.

- "Atyre u shërbehet me gota *(me pije)* **të mbushura nga burimet. E bardhë kristal, me shije të mrekullueshme për ata që e pinë; ajo nuk i dëmton ata dhe as nuk dehen prej saj ..." -** Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Atyre u shërbejnë djelmosha të përjetshëm *(në rininë e tyre)*, me kupa, ibrikë dhe me gota plot me pije të kulluar, prej një burimi që rrjedh, pije prej së cilës as nuk u dhemb koka, as nuk dehen." [Uakia 17 - 19]. Allahu i Lartësuar ka dëshmuar se pijet e Xhenetit janë të pastra dhe të ruajtura nga çdo mangësi dhe dëm, që zakonisht i shoqëron ato në jetën e kësaj dynjaje, sikurse janë dhimbja e kokës, dhimbja e barkut ose dehja. I Lartësuari thotë: "Atyre u shërbehet me gota të mbushura nga burimet *(e Xhenetit)."* Ato janë burime pijesh, që rrjedhin me bollëk në Xhenet dhe për të cilat nuk frikësohen se mund të shterin. I Lartësuari thotë se ngjyra e atyre pijeve është e bardhë, e kristaltë, e kulluar, e pastër dhe shumë e këndshme edhe për shikimin. Edhe shijet, ashtu sikurse ngjyrat, janë të këndshme, gjë kjo që tregon se edhe aroma e tyre duhet të jetë e mrekullueshme. I Lartësuari thotë që nuk ka asnjë dëm në to, domethënë që ajo nuk i dëmton aspak ata. Ibn Abasi thotë: "Pija ka katër cilësi dhe katër efekte: dehjen, dhimbjen e kokës, vjelljen dhe urinimin." Ndërsa kur i Lartësuari përmend pijen e Xhenetit, dëshmon se ajo është e pastër nga të gjitha këto ndikime të këqija, që sjell zakonisht në jetën e kësaj dynjaje. Të gjitha këto i përmbledh fjala "*El-Gaul".*

- "Pranë tyre qëndrojnë *(hyritë)* **symëdhatë me shikim të përulur ..." -** Këto janë të ndershme, të pastra, shohin veçse burrat e tyre. Fjala *ain,* që është përkthyer "symëdhatë", do të thotë: me sy të bukur, të shkruar. Ndërsa "me shikim të përulur" do të thotë "të ndershme, të devotshme, të pastra në çdo aspekt".

- "Sikur të ishin vezë delikate të ruajtura mirë." - I Madhëruari i përshkruan me ngjyrën më të bukur. Ai i shëmbëllen me: *El-Bejd El-Meknun.* Domethënë, në lidhje ngjyrën e butësinë e lëkurës së tyre, delikatesën e trupit dhe paprekshmërinë, janë ashtu sikurse cipa e hollë (e vezës), që është e ruajtur dhe e mbështjellë. Ajo është e paprekur dhe e patrazuar nga prekjet e duarve. Ja kështu janë ato, tejet delikate, me prekje të butë dhe askush nuk e ka prekur kurrë trupin e tyre. E bardha e tyre është e këndshme, ashtu sikurse është ngjyra e lëkurës së cipës mbështjellëse të brëndshme të vezës. E bardhë me pak transparencë. Duke shpjeguar fjalën *"bejdun meknun"*, Sudiju ka thënë: "Kjo është bardhësia e cipës së brendshme të vezës, kur prej saj

hiqet lëvozhga." Ibn Xheriri ka thënë: "Është cipa e trashë e jashtme, që preket nga flatrat e zogjve, që duron ashpërsinë e folesë dhe prekjen e duarve. Ndërsa cipa e brendshme është e ruajtur, e bardhë, aq e brishtë dhe e paprekshme." Megjithatë, Allahu është më i ditur. Ibn Ebu Hatimi sjell nga Umu Selemeh këtë hadith: "Unë i thashë: 2247. "O i Dërguari i Allahut! Më trego në lidhje me fjalën e Allahut Krenar dhe të Lartësuar: "*Ke En-nehun bejdun meknun*". Ai tha: "Butësia (dhe delikatesa) e tyre është si butësia e cipës së brendshme të vezës."

Ajetet 50 - 61

50. Ata qëndrojnë përballë njëri-tjetrit e bisedojnë:

51. Njëri prej tyre tregon: "Unë kam pasur një shok,

52. i cili më thoshte: " Çfarë?! Ti je prej atyre që besojnë se,

53. pasi të kemi vdekur e të jemi bërë pluhur dhe eshtra, do të marrim shpërblime e dënime?!"

54. Pastaj thotë: "A doni të shikojmë jashtë?"

55. Ai shikon dhe e vëren atë *(shokun)* **në mes të Zjarrit**

56. dhe thotë: "Për Allah! Për pak më rrëzove edhe mua!

57. Po të mos kishte qenë mirësia e Zotit tim, unë do të kisha qenë bashkë me ata që janë atje *(në zjarr)***.**

58. Ne nuk do të vdesim më,

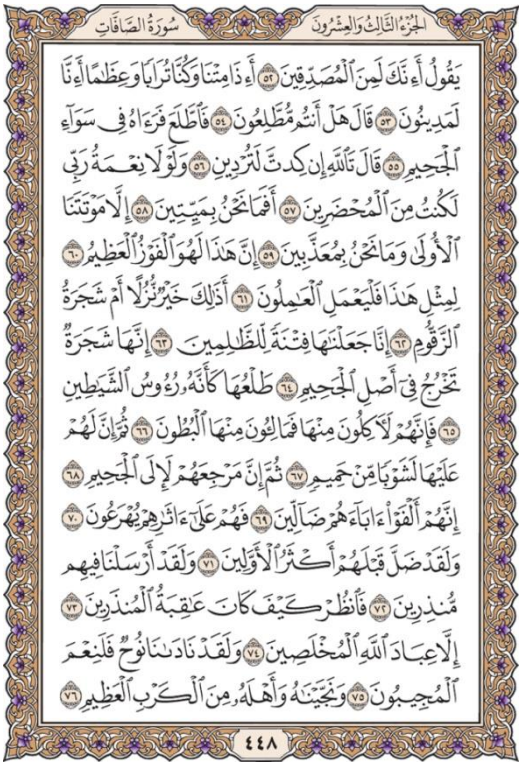
59. pas vdekjes sonë të parë. Gjithashtu, ne nuk kemi për t'u dënuar."

60. Vërtet, ky është suksesi më i madh,

61. Për një mirësi të tillë le të përpiqen të gjithë punëmirët!

Shpjegimi i ajeteve

- "Ata qëndrojnë përballë njëri-tjetrit e bisedojnë ..." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth banorëve të Xhenetit, të cilët mblidhen dhe ulen përballë njëri-tjetrit. Gjatë bisedave të tyre në Xhenet, ata pyesin për gjendjen e njëri-tjetrit dhe kujtojnë ngjarjet e dynjasë. Ata flasin për vuajtjet e tyre në dynja dhe sprovat që kaluan gjatë saj. Ata

الجزء الثالث والعشرون سورة الصافات

يَقُولُ أَئِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا
لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ فَٱطَّلَعَ فَرَءَاهُ فِى سَوَآءِ
ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ تَٱللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّى
لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا مَوْتَتَنَا
ٱلْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾
لِمِثْلِ هَٰذَا فَلْيَعْمَلِ ٱلْعَٰمِلُونَ ﴿٦١﴾ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ
ٱلزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَٰهَا فِتْنَةً لِّلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٣﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٌ
تَخْرُجُ فِىٓ أَصْلِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ طَلْعُهَا كَأَنَّهُۥ رُءُوسُ ٱلشَّيَٰطِينِ
﴿٦٥﴾ فَإِنَّهُمْ لَءَاكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ
عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾
إِنَّهُمْ أَلْفَوْا ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾
وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم
مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾
إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ نَادَىٰنَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ
ٱلْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾
٤٤٨

qëndrojnë të ulur mbi shtretër përballë njëri-tjetrit, ndërkohë që shërbëtorët shkojnë e vijnë tek ta me mirësi të shumta, si ushqime, pije, veshje e të tjera, që syri nuk i ka parë, as veshi nuk i ka dëgjuar dhe askush nuk ka mundur t'i imagjinojë.

- "Njëri prej tyre tregon: "Unë kam pasur një shok ..." - Sipas Ibn Abasit, dikush u tregon shokëve të vet: "Unë kam pasur një shok, një shoqërues jobesimtar, në jetën e dynjasë, i cili më nxiste në devijim." Pra, sipas Ibn Abasit, ky shoqërues në jetën e dynjasë ishte prej njerëzve që mohonin besimin e vërtetë. Ndërsa nga Muxhahidi vjen shpjegimi se këtu bëhet fjalë për shejtanin prej xhindëve. Megjithatë, nuk ka kundërshti mes këtyre dy shpjegimeve, sepse ai që sjell vesvese dhe trazime ne zemrën e besimtarit mund të jetë prej xhindëve, por edhe prej njerëzve, që hedhin dyshime në zemër nëpërmjet fjalëve devijuese. Allahu i Lartësuar thotë: "Çdo profeti Ne i bëmë armiq prej shejtanëve njerëz dhe xhindë, që frymëzojnë njëri-tjetrin me fjalë të bukura e mashtrime. Po të donte Zoti yt,

ata nuk do të vepronin ashtu, por ti lëri ata dhe trillimet e tyre. Le të anojnë andej *(në mashtrim)* zemrat e atyre që nuk besojnë në botën e ardhshme dhe le të kënaqen me të *(mosbesimin)* e të ngarkohen me ato *(gjynahe)* që janë duke u ngarkuar." [Enam 112]. Pa dyshim që të dyja palët inspirojnë vesvese e dyshime, siç thotë i Lartësuari: "Thuaj: "Kërkoj strehë te Zoti i njerëzve, Sundimtari i njerëzve, i Adhuruari i njerëzve, prej së keqes së nxitësit të ligësisë, që rri në pritë *(i fshehur)*, i cili i trazon zemrat e njerëzve, qoftë ai nga xhindët apo nga njerëzit."!" [Nas 1 - 6].

- "Ai më thoshte: "Çfarë?! Ti je prej atyre që besojnë se, pasi të kemi vdekur e të jemi bërë pluhur dhe eshtra, do të marrim shpërblime e dënime?" - Vallë, ti beson se do të ketë ringjallje, grumbullim, llogaridhënie dhe shpërblim?! Mohuesi ia thoshte këto fjalë duke shprehur habinë dhe mosbesimin e tij, për të treguar se e shihte të pamundur ringjalljen dhe llogarinë e drejtë para Zotit. Duke mos e pranuar ringjalljen, mohuesi thoshte: "pasi të kemi vdekur e të jemi bërë pluhur dhe eshtra, do të marrim shpërblime e dënime? Mos, vallë, do të merremi në llogari dhe do të shpërblehemi për punët që bëjmë në këtë botë?" Atëherë besimtari u thotë shokëve të vet:

- "A doni të shikojmë jashtë?" - Ai u drejtohet kështu shokëve dhe miqve, me të cilët po rri në Xhenet: "A do të donit të shikojmë jashtë?", domethënë, të shohim të dënuarit në Xhehenem.

- "Ai shikon dhe e gjen atë në mes të Zjarrit." - Keab el Ehbar shpjegon dhe thotë: "Në Xhenet ka disa frëngji që, nëse ndonjë banor i Xhenetit dëshiron që të shohë armiqtë e vet në Zjarr, do të shikojë në to, dhe kjo do t'ia shtojë edhe më shumë mirënjohjen ndaj Zotit për mirësinë që i ka dhuruar dhe për shpëtimin nga dënimi i Xhehenemit."

- "Dhe do të thotë: "Për Allah! Për pak më rrëzove edhe mua *(në Zjarr)*.**"** - Kështu besimtari i thotë mohuesit: "Betohem në Zot, se gati më devijove dhe më çove në shkatërrim, nëse do të të bindesha dhe do të ndiqja rrugën tënde!"

- "Po të mos kishte qenë mirësia e Zotit tim, unë do të kisha qenë bashkë me ata që janë atje *(në zjarr)*.**"** - Po të mos ishte mirësia e Zotit ndaj meje, unë do të isha si ty në mes të zjarrit të ndezur fort, pikërisht aty ku po vuan ti, në mes të ndëshkimit dhe dhimbjeve. Ishte Allahu i Lartësuar, që me bujarinë dhe mirësinë e Tij, më udhëzoi që të pranoja imanin e pastër dhe të vërtetë. Ai më drejtoi në besimin e pastër në një Zot të vetëm dhe për ta adhuruar si të tillë. Allahu thotë në ajetin tjetër: "Ata do të thonë: "I lavdëruar qoftë Allahu, i Cili na udhëzoi për këtë *(lumturi)*. Ne kurrë nuk do të dinim ta gjenim udhëzimin, po të mos na drejtonte Allahu." [Araf 43].

- "Ne nuk do të vdesim më, pas vdekjes sonë të parë. Gjithashtu, nuk kemi për t'u dënuar." Vërtet, ky është suksesi më i madh." - Besimtari i thotë këto fjalë plot gëzim, për atë mirësi që i ka dhuruar Allahu i Lartësuar, pra, përjetësinë në Xhenet dhe qëndrimin pafundësisht në atë vend të begatisë, pa vdekje, i sigurt nga çdo ndëshkim, dëshpërim e trishtim.

- "Për një mirësi të tillë le të përpiqen të gjithë punëmirët!" - Për të tilla mirësi të përjetshme, për këtë fitore të madhe, le të përpiqen ata që punojnë në jetën e kësaj dynjaje, në mënyrë që të mund të bëhen prej fatlumëve të zgjedhur, që mund të shijojnë këto mirësi në ahiret.

Ajetet 62 - 70

62. A është më i mirë ky premtim *(në Xhenet)* **apo pema e Zekumit?**

63. Ne e kemi bërë atë sprovë për keqbërësit.

64. Ajo është një pemë, që mbin në fund të Xhehenemit.

65. Frutat e saj janë si koka shejtanësh.

66. Ata do të hanë dhe do të mbushin barkun me të.

67. Pastaj, atyre do t'u jepet një përzierje me ujë të valë.

68. Më pas, kthimi i tyre do të jetë në zjarrin flakërues.

69. Ata i gjetën etërit e tyre në humbje,
70. dhe kështu u turrën pas hapave të tyre.

Shpjegimi i ajeteve

- "A është më i mirë ky premtim *(në Xhenet)* **apo pema e Zekumit?" -** Allahu i Lartësuar na tregon se këto mirësi të Xhenetit, ushqimet, pijet, kënaqësitë e atjeshme janë mikpritja dhe dhurata më e madhe. I Lartësuari pyet: "A është kjo më e mirë apo pema e Zekumit, e cila mbin në Xhehenem?" Thuhet se ajo është një pemë shumë e madhe, e cila shtrin degët e saj në të gjitha anët dhe skutat e Xhehenemit, ashtu sikundër pema Tuba është një pemë aq e madhe, sa degët e saj arrijnë në çdo pjesë të Xhenetit. Katadja rrëfen: "Kur u përmend pema e Zekumit, shumë nga njerëzit e humbur u sprovuan edhe më shumë dhe thanë: "Ky shoku juaj pretendon se në zjarr ka pemë, ndërkohë që zjarri i ha e i bën hi pemët!" Atëherë Allahu i Lartësuar zbriti ajetin "Ajo është një pemë që mbin në fund të Xhehenemit." Pra, ajo ushqehet nga zjarri dhe prej tij është krijuar.

- "Ne e kemi bërë atë sprovë për keqbërësit." - Në lidhje me këtë fjalë, Muxhahidi shpjegon se Ebu Xhehli (Allahu e mallkoftë!) tha: "Zekumi nuk është gjë tjetër, veçse hurma dhe gjalpë, që unë do t'i ha." Kështu, kuptimi i ajetit është: "Ne të treguam, o Muhamed, në lidhje me pemën e Zekumit, për t'i sprovuar njerëzit dhe për për t'u dalluar qartë ata që e besojnë dhe ata të cilët nuk e pranojnë. Në një ajet tjetër, i Madhëruari thotë: "Kujto kur Ne të thamë: "Zoti yt i ka përfshirë të gjithë njerëzit. Atë pamje që ta treguam dhe pemën e mallkuar të përmendur në Kuran, Ne i bëmë veçse si sprovë për njerëzit. Ne i frikësojmë ata, po kjo nuk u shton atyre asgjë tjetër, përveç rebelimit." [Isra 60]

- "Ajo është një pemë që mbin në fund të Xhehenemit. Frutat e saj janë si koka shejtanësh." - Ky përshkrim e bën edhe më të tmerrshme atë pemë.

- "Ata do të hanë dhe do të mbushin barkun me të." - Sepse nuk do të kenë ushqim tjetër, përveç saj. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Ata nuk kanë ushqim tjetër, veç një ferre helmuese, e cila nuk jep fuqi, as nuk largon uri." [Gashije 6, 7]. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) se: Profeti i Allahut lexoi këtë ajet dhe tha: 2248. "Kini frikë Allahun realisht! Sikur një pikë e vetme nga Zekumi të pikonte në oqeanet e dynjasë, do ta shkatërronte jetën e gjithë banorëve të Tokës. Atëherë, si mendoni se do të jetë me ata që do ta kenë si ushqim të tyrin?!" Kështu e përcjellin Nesaiu Ibn Maxheh dhe Tirmidhiu, i cili thotë se është *hasen sahih*. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Pastaj, atyre do t'u jepet një përzierje me ujë të valë." - Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) shpjegon: "Domethënë, do të pinë ujë të nxehtë pas ushqimit me Zekum." Ndërsa sipas një transmetimi tjetër prej tij (*Sheuben min hamim*), kjo do të thotë: "përzierje me ujë të vluar". Ndërsa të tjerë e kanë shpjeguar që atyre do t'u përzihet uji përvëlues me qelbin, që rrjedh prej syve dhe organeve të tyre.

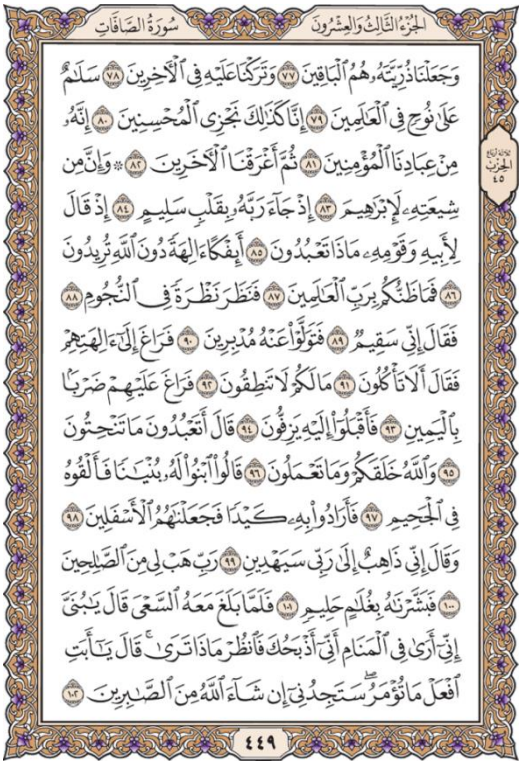
- "Pastaj, kthimi i tyre do të jetë në zjarrin flakërues." - Kthimi i tyre pas saj është përsëri në zjarr, i cili vlon me furi, një zjarr të cilit i shtohet nxehtësia dhe flakët. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Ky është Xhehenemi, të cilin keqbërësit e mohonin. Ata do të sillen vërdallë ndërmjet atij dhe ujit të valuar." [Rahman 43, 44]. Kështu e ka lexuar Katadja këtë ajet pikërisht në shpjegimin e këtij ajeti, dhe ky vërtet është një tefsir i mirë dhe i fortë.

- "Ata i gjetën etërit e tyre në humbje." - Ne i ndëshkuam ata, sepse ata pasuan verbërisht të parët e tyre, të cilët i gjetën në humbje, pa asnjë argument e fakte nga Zoti.

- "... dhe kështu rendën pas hapave të tyre." - I ndoqën duke nxituar, me mendjelehtësi e pa u menduar aspak.

Ajetet 71 - 74

71. Edhe para këtyre *(popullit tënd)*, **shumë nga popujt e lashtë shkuan në humbje.**

72. Ne u dërguam atyre profetë, për t'i paralajmëruar.
73. Dhe shih se si qe fundi i atyre që u paralajmëruan,
74. përveç robërve të Allahut, që ishin të sinqertë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe para këtyre, shumë nga popujt e lashtë shkuan në humbje. Ne u dërguam atyre profetë, për t'i paralajmëruar." - Allahu i Lartësuar na tregon rreth popujve të shkuar, shumica e të cilëve ishin të humbur, të devijuar dhe i shoqëronin Allahut shok e partner në adhurimet e tyre. Ata adhuronin idhuj të ndryshëm, përveç Allahut të Lartësuar dhe të dëlirë nga çdo e metë e mangësi. I Lartësuari na tregon se Ai u dërgoi ndër ta paralajmërues, që të ruhen nga zemërimi dhe dënimi i Tij; për t'i njoftuar ata se Ai i ndëshkon ashpër të gjithë ata që e mohojnë Atë dhe ata që adhurojnë dikë tjetër veç Tij, si dhe ata të cilët vazhdojnë me këmbëngulje në mohimin e profetëve të Tij. Kështu, Allahu i Lartësuar i shkatërroi mohuesit e profetëve dhe shpalljeve të Tij dhe i shpëtoi besimtarët, duke i ndihmuar dhe dhuruar fitoren mbi armiqtë e tyre:

- "Dhe shih se si qe fundi i atyre që u paralajmëruan, përveç robërve të Allahut, që ishin të sinqertë."

Ajetet 75 - 82

75. Ne na thirri *(në ndihmë)* **Nuhu. Ne jemi më të mirët që i përgjigjemi lutjes.**
76. Ne e shpëtuam atë dhe familjen e tij prej katastrofës së madhe.
77. Kurse pasardhësit e tij i bëmë ata që vazhduan jetën.
78. Ne e lamë këtë *(histori)* **si kujtim për popujt e ardhshëm.**
79. Paqja qoftë me Nuhun në mbarë botën!
80. Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët.
81. Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë besimtarë.
82. Kurse të tjerët i përmbytëm.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi përmendi që shumica e popujve të shkuar e humbën rrugën e shpëtimit, i Lartësuari tregon ngjarjet e disa prej këtyre popujve. Kështu, Ai përmend fillimisht Nuhun (a.s) dhe vuajtjet që ai hoqi prej popullit të vet. Ai na tregon se si ata mohuan dhe këmbëngulën në refuzimin e tij, edhe pse ai qëndroi mes tyre një mijë vjet pa pesëdhjetë. Ai qëndroi me ta kaq të gjatë duke i ftuar të adhurojnë Allahun e, megjithatë, prej tyre besuan veçse një pakicë. Atëherë Nuhu i drejtoi këtë lutje Zotit të Tij: "Unë jam i mundur, prandaj më ndihmo!" [Kamer 10]. Por Allahu i Lartësuar u zemërua me atë popull sepse ata e zemëruan Profetin e Tij, prandaj dhe tha:

- "Ne na thirri Nuhu. Ne jemi më të mirët që i përgjigjemi lutjes." - Pastaj thotë:

- "Ne e shpëtuam atë dhe familjen e tij prej katastrofës së madhe." - E shpëtuam nga mohimi i popullit të tij dhe mundimet e shumta, që ata i sillnin.

- "Kurse pasardhësit e tij i bëmë ata që vazhduan jetën." - Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) shpjegon: "Atëherë, patën

mbetur në botë veçse pasardhësit e Nuhut, - paqja e Zotit qoftë mbi të!"

- "Ne e lamë këtë si kujtim për popujt e ardhshëm." - Nuhu do të përmendet për mirë, i lëvduar dhe i respektuar në gjuhët dhe kujtimet e njerëzve, madje do të kujtohet si ndër më të nderuarit e të gjithë profetëve.

- "Paqja qoftë me Nuhun në mbarë botën!" - Ky është një shpjegim më i hollësishëm i asaj që u tha pak më lart, pra, i famës dhe emrit të tij të mirë, që do të mbetet ndër njerëz, për lëvdatat e shumta që do të thuren për të dhe për faktin se të gjitha bashkësitë dhe popujt kanë kujtim dhe fjalë të mira për të.

- "Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët." - Kështu shpërblehet çdokush që është bamirës dhe që i bindet Allahut të Lartësuar në fjalë dhe në vepra. Allahu bën që ata të përmenden për mirë dhe me lëvdata në brezat pasardhës, në varësi të gradës dhe veprave që lënë pas.

- "Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë besimtarë." - Ai ishte nga ata që e pohojnë dhe e besojnë të vërtetën me siguri, nga ata që e besojnë dhe e adhurojnë Allahun si një të vetëm dhe pa ortak, si edhe nga ata që kanë siguri të plotë në gjithçka që besojnë dhe janë urdhëruar të besojnë.

- "Të tjerët i përmbytëm." - Ata u shkatërruan dhe prej tyre nuk mbeti asnjë sy që pulitet, asnjë shenjë që të përmenden, asnjë njeri dhe asnjë gjurmë. Ata njihen veçse me këtë përshkrim të shëmtuar, që u ka mbetur: një popull i ndëshkuar ashpër dhe frikshëm nga Zoti.

Ajetet 83 - 87

83. Nga ata që pasuan rrugën e tij, qe Ibrahimi.

84. Ai shkoi te Zoti i vet me zemër të pastër.

85. Ai i tha të atit dhe popullit të vet: "Ç'është ajo që ju po adhuroni?

86. Vallë, në vend të Allahut po merrni zota të trilluar?

87. Atëherë, çfarë mendoni ju për Zotin e botëve?"

Shpjegimi i ajeteve

- "Nga ata që pasuan rrugën e tij, qe Ibrahimi." - Prej pasuesëve të fesë, rrugës dhe traditës së Nuhut ishte edhe Ibrahimi, - paqja e Zotit qoftë me të!

- "Ai shkoi te Zoti i vet me zemër të pastër." - Me zemër të pastër, të mbrojtur nga idhujtaria.

- "Ai i tha të atit dhe popullit të vet: "Ç'është ajo që ju po adhuroni?" - Ibrahimi i qortoi dhe paralajmëroi ata në lidhje me adhurimin e idhujve dhe putave.

- "Vallë, në vend të Allahut, po merrni zota të trilluar? Atëherë, çfarë mendoni ju për Zotin e botëve?" - Si mendoni se do të veprojë Zoti juaj me ju ditën kur ta takoni Atë, ndërkohë që ju keni adhuruar diçka tjetër veç Tij?!

Ajetet 88 - 98

88. Pastaj, ai u hodhi një vështrim yjeve

89. dhe tha: "Unë jam i sëmurë."

90. Ata i kthyen shpinën dhe u larguan.

91. Kurse ai iu kthye zotave të tyre dhe tha: "A nuk po hani ju?"

92. Ç'është me ju, që nuk po flisni?"

93. Pastaj iu kthye e i gjuajti me dorën e djathtë.

94. Ata rendën drejt tij.

95. Ai tha: "Po dhuroni atë që vetë e keni gdhendur?!".

96. Por është Allahu Ai që ju ka krijuar ju dhe atë që ju bëni.

97. Ata thanë: "Bëni për të një furrë dhe hidheni në zjarrin përvëlues!

98. Ata thurën kurthe kundër tij, por Ne bëmë që ata të jenë më të poshtëruarit.".

Shpjegimi i ajeteve

Ishte koha kur populli i Ibrahimit dilte jashtë për të kremtuar një nga festat e tyre. Ibrahimi vendosi që të veçohej me idhujt e tyre, në mënyrë që t'i thyente e shkatërronte ata. Kështu, ai i tha popullit të vet disa fjalë, që në fakt ishin të vërteta, edhe pse ata i kuptuan ndryshe. Ata pandehën se Ai ishte i sëmurë dhe nuk mund të dilte me ta. I Lartësuari thotë:

- "Pastaj, ai u hodhi një vështrim yjeve dhe tha: "Unë jam i sëmurë." - Katadja

shpjegon: "Arabët, kur përshkruajnë dikë që është duke meditуar, thonë: "Po vështron yjet". Pra, ai vështroi drejt qiellit, duke bërë si ata, të cilët do ta pandehnin të sëmurë dhe, rrjedhimisht, do ta linin në shtëpi. Ibrahimi (a.s.) tha: "Unë jam i sëmurë". Sipas mendimit të disave, ai pati për qëllim të thoshte: "Zemra ime është e sëmurë, për shkak të adhurimeve që ju u përkushtoni idhujve tuaj." Kështu, u dha atyre të kuptojnë se ishte i sëmurë. Ibn Xheriri sjell nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 2249. "Ibrahimi (a.s) ka gënjyer veçse në tri raste. Dy herë e ka bërë për të ftuar njerëzit në rrugë të Allahut: kur tha: "Jam i sëmurë", dhe kur tha: "Atë e ka bërë i madhi i tyre." Ndërsa rasti i tretë ishte kur, bashkë me gruan e tij (Sarën), po kalonte në tokën e një tirani, ai tha se ajo ishte motra e tij...". [215] Ky hadith vjen në librat e haditheve të sakta dhe *Sunen*-e me rrugë të ndryshme. Megjithatë, 'gënjeshtra' e përmendur në të nuk ka kuptimin e drejpërdrejtë dhe të vërtetë të gënjeshtrës, e cila është një cilësi e qortueshme. Pa dyshim, kjo cilësi nuk mund të ishte kurrsesi e Ibrahimit. Ato u quajtën "gënjeshtra" vetëm në aspektin e jashtëm gjuhësor të fjalës. Nga ana gjuhësore, "*kedhib*" (gënjeshtër) është një pohim që nuk përputhet me të vërtetën, por ajo që përdori Ibrahimi ishin "*Meârid*", dhe jo gënjeshtër. (*Meârid* janë fjalë ose mënyrë të shprehuri, që i jep të kuptojë dëgjuesit diçka tjetër nga ajo që ke për qëllim në vete, që është tërësisht e vërtetë). *Meârid*-et mund të përdoren me qëllime të drejta, të ligjshme dhe fetare, siç thuhet në hadith, që: 2250. "Përdorimi i *meâride*-ve është i mjaftueshëm për t'iu shmangur gënjeshtrës." Kështu, kur Ibrahimi u tha atyre "Unë jam i sëmurë", ata u larguan dhe e lanë në shtëpi.

- "Ata i kthyen shpinën dhe u larguan." - Kur ata u larguan, ai shkoi drejt idhujve të tyre fshehtazi dhe duke u ruajtur. Kur hyri në tempull, gjeti përpara tyre ushqim dhe kurbane, që njerëzit i kishin përkushtuar për to, për të kërkuar bekimin e tyre. Ato ishin në një paradhomë të madhe, në krye të së cilës ndodhej një statujë e madhe idhulli dhe në të dyja anët e saj ndodheshin statuja më të vogla. Ato vinin duke u zvogëluar, deri tek porta e tempullit të tyre. Kur Ibrahimi vështroi ushqimin që ndodhej përpara putave, tha:

- "A nuk po hani ju? Ç'është me ju, që nuk po flisni?" Pastaj iu kthye e i gjuajti me dorën e djathtë. - Kështu, i theu ato të gjitha, përveç të madhit të tyre, me shpresë që ata të ktheheshin tek ai dhe ta pyesnin, për të kuptuar kotësinë e adhurimeve të tyre, sikurse u shpjegua hollësisht në suren Enbija. Ndërsa në këtë sure, kjo histori vjen shkurtimisht. Kështu, kur njerëzit u kthyen, që në momentin e parë e kuptuan se cili ishte ai që e kishte bërë këtë me idhujt e tyre, e kuptuan se ai ishte Ibrahimi (paqja e Zotit qoftë me të!). Kështu, ata u drejtuan tek ai, siç thotë i Lartësuari:

- "Ata rendën drejt tij." - Pra nxituan drejt tij dhe filluan ta qortonin ashpër. Ndërkohë, edhe Ibrahimi filloi t'i qortonte dhe t'i shtynte që të mendonin në kotësinë e idhujve që ata adhuronin:

- "Ai tha: "Po dhuroni atë që vetë e keni gdhendur?!". – Po adhuroni ato që i keni bërë me duart tuaja?!

- "Por është Allahu Ai që ju ka krijuar ju dhe atë që ju bëni." - Allahu ju krijoi ju dhe gjithçka që ju punoni dhe veproni. Imam Buhariu sjell nga Hudhejfa (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) një hadith '*merfu'*, që thotë: 2251. "Allahu e ka krijuar çdo autor veprash bashkë me veprat e tij." Kur atyre u erdhi argumenti i qartë dhe i pakundërshtue-shëm, ata iu drejtuan gjuhës së forcës dhe të dhunës, për ta mposhtur Ibrahimin:

- "Ata thanë: "Bëni për të një furrë dhe hidheni në zjarrin përvëlues!" - Dhe kështu vepruan, sikurse u përmend edhe në suren Enbija', domethënë, e hodhën në zjarr për ta ndëshkuar dhe për ta bërë shembull e mësim për të tjerët. Por Allahu i Lartësuar e shpëtoi atë prej zjarrit dhe e bëri të triumfonte mbi ta. Allahu e lartësoi

argumentin që ai solli dhe e bëri triumfues mbi armiqtë e tij, siç thotë më pas:

- Ata thurën kurthe kundër tij, por Ne bëmë që ata të jenë më të poshtëruarit.

Ajetet 99 - 113

99. Ai *(Ibrahimi)* **tha: "Unë do të shkoj te Zoti im dhe Ai do të më udhëzojë."**

100. "O Zoti im! Më dhuro mua pasardhës të mirë!"

101. Ne e gëzuam atë me një djalë të butë *(Ismailin).*

102. Kur ai u rrit aq sa të punonte së bashku me të atin, ky *(Ibrahimi)* **i tha: "O biri im! Unë kam parë në ëndërr se duhet të të bëj kurban. Çfarë mendon ti?" Ai** *(Ismaili)* **tha: "O babai im! Bëj siç je urdhëruar! Në dashtë Allahu, unë do të jem i durueshëm."**

103. E kur të dy iu dorëzuan urdhrit *(të Allahut)* **dhe ai** *(Ibrahimi)* **e shtriu** *(Ismailin)* **përmbys,**

104. Ne i thirrëm atij: "O Ibrahim!

105. Tashmë, ti e përmbushe ëndrrën. Kështu i shpërblejmë Ne të mirët.

106. Kjo ishte vërtet një sprovë e madhe.

107. Ne e zëvendësuam atë *(Ismailin)* **me një kurban shumë të madh.**

108. Gjithashtu, Ne lamë një kujtim të mirë për të ndër popujt e ardhshëm.

109. Paqja qoftë mbi Ibrahimin!

110. Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët.

111. Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë besimtarë.

112. Ne i dhamë atij lajmin e mirë për lindjen e Is'hakut - profet e një prej njerëzve punëmirë.

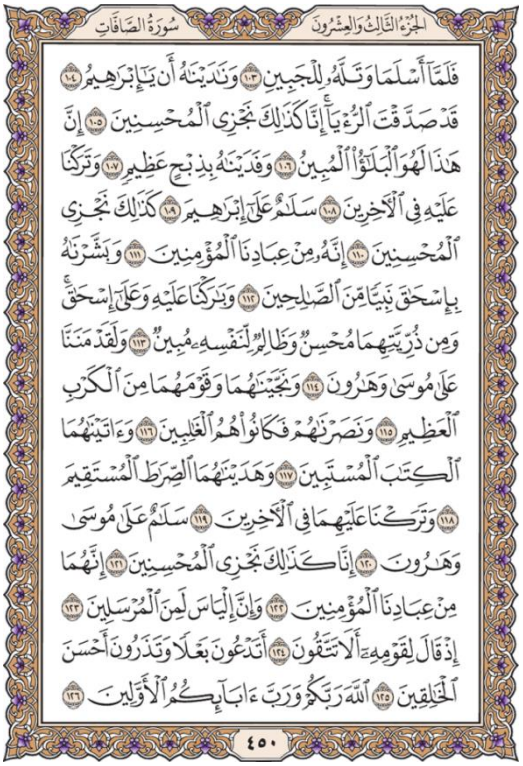
113. Ne e bekuam atë dhe Is'hakun. Ndër pasardhësit e tyre do të ketë njerëz punëmirë, por do të ketë edhe nga ata që e ngarkojnë shpirtin dukshëm me gjynahe.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ai *(Ibrahimi)* **tha: "Unë do të shkoj te Zoti im dhe Ai do të më udhëzojë."** - Allahu i Lartësuar na tregon rreth të dashurit të Tij, Ibrahimit (a.s). Pasi Allahu i Lartësuar e ndihmoi kundër mohuesve dhe e bëri triumfues mbi ta dhe pasi e humbi shpresën se ata mund ta pasonin dhe të besonin, edhe pasi panë gjithë ato shenja të shumta dhe të jashtëzakonshme, ai vendosi të largohej dhe të mos jetonte me ta:

- "O Zoti im! Më dhuro mua pasardhës të mirë!" - Më jep fëmijë, që të jenë të bindur ndaj Teje dhe që të jenë pasues të mirësisë, ndryshe nga populli im. Kështu, ata fëmijë e pasardhës do të ishin tashmë familja dhe populli i tij. Ata do të zëvëndësonin popullin e tij mohues të së vërtetës, nga të cilët ai u largua.

- "Ne e gëzuam atë me një djalë të butë ..." - Bëhet fjalë për Ismailin (paqja e Zotit qoftë me të!), sepse ai ishte fëmija i parë me të cilin u përgëzua Ibrahimi (a.s). Ismaili ishte më i madh se Is'haku në moshë, dhe ky është një mendim unanim i muslimanëve, madje edhe i ithtarëve të Librit, në librat e të cilëve thuhet tekstualisht se Ismaili (a.s) i lindi Ibrahimit kur ai ishte në moshën 86-vjeçare ndërsa Is'haku (a.s) lindi kur Ibrahimi ishte 99 vjeç. Tek ata gjithashtu përmendet se Allahu i Lartësuar e urdhëroi Ibrahimin që të bënte kurban birin e tij "të vetëm". Ndërsa në një kopje tjetër thuhet: "birin e tij parak" ose "të parëlindurin", siç quhej. Ata, padrejtësisht, duke mashtruar dhe trilluar, shtuan pas kësaj fjale, fjalën "Is'haku". Por, kjo është e pamundur, sepse kjo bie ndesh me vetë tekstin që ndodhet në librat e tyre. Në fakt, ata e futën fjalën Is'hak në këtë tekst, sepse Is'haku është paraardhësi i tyre, ndërsa Ismaili është paraardhësi i arabëve. Pa dyshim, ata e bënë diçka të tillë veçse për smirë, prandaj dhe shtuan në tekst: "Bëj kurban birin tënd të vetëm, Is'hakun". Kur atyre u thuhet se Is'haku nuk mund të quhet "biri i vetëm", sepse Ismaili ishte më i madh se ai në moshë, ata sjellin një arsyetim të kotë, duke mëtuar se kjo është thënë për arsye se në atë kohë ai ishte biri i vetëm që qëndronte pranë Ibrahimit, pasi Ismaili tashmë ishte larg së bashku me nënën e tij, në zonën e Mekës. Por sigurisht, ky është një interpretim devijues dhe i pavërtetë, pasi fjala 'Bir i vetëm' i thuhet veçse atij që ka

një fëmijë të vetëm të lindur. Ismaili ishte i pari fëmijë që pati Ibrahimi. Fëmija i parëlindur, sipas ligjit të tyre, ka disa veçori dhe i takojnë disa të drejta më shumë se fëmijët që vijnë më pas. Gjithashtu, duhet theksuar se urdhri për të bërë kurban fëmijën e parë e të vetëm është një sprovë shumë më e madhe për prindin. Përveç kësaj, ky është Libri i Allahut, Kurani, dhe ai na tregon qartë se fëmija që do të bëhej kurban ishte Ismaili. Fillimisht, Allahu i Lartësuar na tregoi se ai e përgëzoi Ibrahimin me një djalë 'Halim', dhe më pas tregoi se ishte pikërisht ai që do të bëhej kurban. (Kështu, Ai na tregon pjesët e kësaj historie dhe veçanërisht historinë e kurbanit, hap pas hapi. Pasi përmend faktin se Ibrahimi pa ëndrrën, Ai na tregon dorëzimin e plotë të Ismailit ndaj urdhrit të Allahut. Pastaj na tregon se si Ismaili iu bind edhe urdhrit të të atit dhe momentin e dorëzimit të tij për t'u bërë kurban. Më pas tregohet vendosmëria e Ibrahimit që ta bënte kurban birin e vet, duke zbatuar urdhrin deri në fund. Përfundimisht, Ibrahimi u thirr prej Zotit: "O Ibrahim! Tashmë ti e përmbushe ëndrrën. Kështu i shpërblejmë Ne të mirët. Kjo ishte, vërtet një sprovë e madhe. Ne e zëvendësuam atë (Ismailin) me një kurban shumë të madh. Ne lamë një kujtim të mirë për të ndër popujt e ardhshëm. Paqja qoftë mbi Ibrahimin! Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët. Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë besimtarë.") [216] Pasi shtjelloi historinë e Ismailit, i Lartësuari thotë: "Ne i dhamë atij lajmin e mirë për lindjen e Is'hakut - profet e një prej njerëzve punëmirë." Në ajete të tjera, Allahu i Lartësuar na bën me dije se, kur melekët e përgëzuan Ibrahimin për lindjen e Is'hakut, thanë: "... ne kemi ardhur të të japim lajmin e mirë për një djalë të ditur!"" [Hixhr 53]. Pra, e cilësoi Is'hakun si 'djalë i ditur'. Gjithashtu: "E shoqja, që rrinte në këmbë, qeshi. Ne e përgëzuam atë me Is'hakun, e pas Is'hakut, me Jakubin." Hud 71]. Kështu, atij iu dha një përgëzim se gjatë jetës së tyre, pra, të Ibrahimit dhe Sarës, do t'u jepej edhe një nip, i cili do të quhej Jakub. Ai do të kishte pasardhës dhe fëmijë të shumtë. E përmendëm edhe më parë se do të ishte e pamundur që të jepej një përgëzim i tillë, pra, që do t'i lindte Is'haku, dhe pas tij të jepej përgëzimi tjetër që do të lindte Jakubi, që do të kishte edhe ai pasardhës të shumtë, dhe pastaj të urdhërohej që ta bënte kurban Is'hakun në moshë të vogël. Si është e mundur që kjo të konsiderohej sprovë për Ibrahimin, ndërkohë që më herët Allahu i Lartësuar i pati dhënë një premtim se ata do të jetonin, pra, Is'haku do të jetonte dhe atij do t'i vinte Jakubi dhe pasardhës të shumë?!! Pra, është e pamundur që urdhri për kurban të jetë dhënë në lidhje me Is'hakun. Ismaili në këtë ajet është quajtur: i butë dhe i dhemshur, dhe duket qartë se ky përshkrim është tejet i përshtatshëm dhe kuptimplotë në kontekstin e sprovës së madhe të kurbanit. Allahu i Lartësuar thotë:

- "Kur ai *(djali)* **u rrit aq sa të punonte së bashku me të atin ..." -** Pra, është pikërisht koha kur ai u rrit dhe shoqëronte të atin në çdo punë.

- "Ai *(Ibrahimi)* **i tha: "O biri im! Unë kam parë në ëndërr se duhet të të bëj kurban. Çfarë mendon ti?"** - Ai e njoftoi fillimisht birin e tij në lidhje me këtë ëndërr, në mënyrë që të ishte më e lehtë për të, si dhe për të provuar durimin, qëndrueshmërinë, vullnetin dhe përkushtimin e Ismailit në bindjen ndaj Allahut të Lartësuar, por edhe në bindjen ndaj të atit.

- "Ai *(Ismaili)* **tha: "O babai im! Bëj siç je urdhëruar!"** - Pra, zbatoje atë për të cilën të ka urdhëruar Allahu, pra, dhe më bëj kurban.

- "Në dashtë, Allahu unë do të jem i durueshëm." - Pra, me ndihmën e Allahut, unë do të bëj durim, duke shpresuar shpërblimin nga Allahu Krenar dhe i Lartësuar. Dhe vërtet, ai e mbajti premtimin (paqja dhe bekimet e Allahut qofshin me të!), siç thotë Allahu i Lartësuar: "Përmendju në Libër edhe Ismailin! Ai qe shumë besnik në premtime dhe ishte i dërguar dhe Profet *(i dalluar)*. Ai e urdhëronte familjen e vet për të falur namazin dhe për të dhënë zekatin dhe Zoti ishte i kënaqur prej tij." [Merjem 54, 55].

- "E kur të dy iu dorëzuan urdhrit (të Allahut) dhe ai *(Ibrahimi)* **e shtriu** *(Ismailin)* **përmbys ..."** - Pra, ata të dy u bindën, u nënshtruan për të zbatuar urdhrin Allahut të Lartësuar. Ibrahimi vijoi që të përmbushte urdhrin që i dha Zoti i Lartësuar, po ashtu edhe Ismaili u dorëzua për të përmbushur bindjen ndaj Allahut dhe bindjen ndaj të atit. Mendo pak për këtë bindje të pashembullt dhe medito në fjalën e të Madhëruarit: "... dhe ai *(Ibrahimi)* e shtriu *(Ismailin)* përmbys." Pra, e uli birin e vet me fytyrë përmbys, në mënyrë që të mos e shikonte fytyrën e të birit gjatë atij momenti të jashtëzakonshëm. Ismaili (a.s) kishte veshur një këmishë të bardhë dhe i tha: "O babai im! Unë nuk kam rrobë tjetër që të më qefinosësh, përveç kësaj, prandaj ma ruaj këtë, që të mund të më qefinosësh me të." Kështu, në momentin kur ai po përpiqej që t'ia hiqte kemishën, nga pas dëgjoi një zë, që i thërriste:

- "O Ibrahim!" - Ibrahimi kthehu kokën dhe aty pa një dash i bardhë me brirë të mëdhenj, që qëndronte pranë tij. Ibn Abasi thotë: "Edhe ne vazhdimisht kemi synuar që të zgjedhim desh të tillë për kurban."

- "Tashmë ti e përmbushe ëndrrën." - Pra, tashmë u arrit ajo që synohej dhe e përmbushe atë që t'u kërkua nëpërmjet ëndrrës. Në momentin kur e përgatite dhe e ule poshtë birin tënd për ta bërë kurban, ti e kalove provën. Më pas, i Lartësuari thotë:

- "Kështu i shpërblejmë Ne të mirët. - Kështu i largojmë Ne fatkeqësitë dhe sprovat nga ata të cilët u binden urdhëresave Tona. Ne u japim atyre rrugëzgjidhje për çdo vështirësi. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "... Kush tregon devotshmëri ndaj Allahut, Ai i jep rrugëzgjidhje për gjithçka dhe e furnizon prej nga nuk e pret. Kush i mbështetet Allahut, mjaftohet me Të. Allahu ka për ta realizuar vendimin e Tij dhe Ai e ka përcaktuar çdo gjë me korrektësi." [Talak 2, 3]**.** Nëpërmjet kësaj historie dhe këtij ajeti, një grup dijetarësh të *usulit* janë argumentuar për çështjen: "A lejohet abrogimi i një dispozite përpara se ajo të përmbushet dhe të ekzekutohet?" Pra, a konsiderohet abrogim nëse kjo ndodh përpara se ajo dispozitë fillon të ekzekutohet dhe të hyjë në fuqi? Dijetarët e kanë pohuar diçka të tillë, ndryshe nga çfarë kanë thënë disa *mutezilë*, dhe ajeti tregon qartë diçka të tillë. Allahu i Lartësuar e ligjëroi për Ibrahimin që ai të bënte kurban djalin e tij, pastaj e anuloi këtë ligj, edhe pse ai nuk u përmbush deri në fund, duke e zëvendësuar kështu me bërjen kurban të dashit. Qëllimi i ligjërimit të urdhrit të parë ishte që të shpërblente të dashurin e Tij të madh, Ibrahimin, për durimin e pashembullt dhe të jashtëzakonshëm që tregoi dhe bindjen e plotë ndaj urdhëresës, prandaj i Lartësuari tha:

- "Kjo ishte, vërtet një sprovë e madhe." - Ky urdhër për ta bërë kurban djalin e tij ishte një sprovim i qartë dhe i drejtpërdrejtë. Këtij urdhëri, Ibrahimi iu bind pa asnjë ngurrim. Ai iu dorëzua plotësisht urdhrit të

Allahut për ta zbatuar atë, duke treguar bindje të plotë dhe nënshtrim të paluhatshëm, prandaj Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "... Ibrahimit - i cili i plotësoi të gjitha detyrimet *(e Zotit)*" [Nexhm 37]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ne e zëvendësuam atë *(Ismailin)* **me një kurban shumë të madh."** - Sufjan eth-Theuriu përcjell nga Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) këtë shpjegim të ajetit: "Pra, me një dash të bardhë dhe me brirë, i cili ishte lidhur në një shkurre." Kurse Ibn Abasi ka thënë: "Betohem në Atë, në dorën e të Cilit është shpirti i Ibn Abasit! Vallahi, në fillimet e Islamit e arritëm kokën e atij dashi, i cili ishte varur për brirësh në 'mizabin' e Qabes, pra, në lugun e ujit të Qabes, tashmë i tharë tërësisht." Ibn Abasi ka thënë gjithashtu: "Atij i doli një dash prej Xhenetit, i cili kishte kullotur 40 vjeshta." Ibn Is'haku sjell një ngjarje, që e tregon Muhamed Ibn Ka'ab El-Kuradhi, e cila ndodhi gjatë kohës ku ai vizitoi Umer Ibn Abdul-Azizin (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!). Kjo është një ngjarje që ndodhi kur ai takoi kalifin e muslimanëve dhe udhëtoi së bashku me të në Sham. Ai e pyeti Umer Ibn Abdul-Azizin në lidhje me çështjen: a ishte Ismaili apo Is'haku ai që flijohej? Umeri i tha që kjo ishte një çështje që ai nuk e kishte hulumtuar hollësisht, por që mendonte se ai ishte Ismaili. Më pas ai dërgoi lajmës që të thërrisnin një jehud të Shamit, që kishte pranuar Islamin, madje të përmirësuar në fe. Ai shihej si një prej dijetarëve të jehudëve në kohën e tij. Umer Ibn Abdul-Azizi e ftoi atë dhe unë, - thotë Muhamed Ibn Ka'abi, - isha në prani të Umer Ibnu Abul-Azizit, kur ai e pyeti atë: "Cili prej dy bijve të Ibrahimit u urdhërua që të bëhej kurban?" Ai tha: "Ismaili! Betohem në Allah, o Udhëheqësi i besimtarëve, që ai ishte Ismaili, dhe jehudët e dinë mirë këtë çështje. Por ata ju kanë smirë ju arabëve dhe nuk mund ta pranojnë kurrsesi që ishte pikërisht ati juaj i hershëm, Ismaili, ai që Allahu i Lartësuar urdhëroi që të bëhej kurban. Ata nuk mund ta pranojnë që kjo mirësi, që e përmendi Zoti dhe ky durimtar i jashtëzakonshëm dhe i pashembullt, të ishte Ismaili. Për këtë arsye, ata e mohojnë një fakt të tillë dhe pretendojnë se kurbani ishte Is'haku, pasi Is'haku është paraardhësi i tyre." Sidoqoftë, paqja e Zotit qoftë mbi të gjithë ata të zgjedhur! Të gjithë ata ishin të pastër, të mirë dhe të bindur ndaj Allahut Krenar dhe të Lartësuar. I Lartësuari thotë:

- "Ne lamë një kujtim të mirë për të ndër popujt e ardhshëm. Paqja qoftë mbi Ibrahimin! Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët. Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë besimtarë." - Në vijim Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ne i dhamë atij lajmin e mirë për lindjen e Is'hakut - profet e një prej njerëzve punëmirë." - Ky lajm i mirë iu dha pas historisë së flijimit me Ismailin. (Vetëm kur Ibrahimi u kthye në tokën e Ken'anit, atij i erdhi lajmi nga melekët për lindjen e Is'hakut. Kur ata e përgëzuan për këtë fëmijë, së bashku me të ishte edhe Sara, gruaja e tij, e cila qeshi dhe goditi fytyrën me duart e saj, nga çudia për këtë përgëzim, sikurse përmendet në ajete të tjera në Kuran. Fakti që kur i dhanë përgëzimin për Is'hakun, me të ishte dhe Sara (dhe dihet se Sara nuk ka qenë ndonjëherë në Hixhaz, pra, në Mekë), kjo tregon se lajmi për Is'hakun iu dha Ibrahimit në viset e Ken'anit. Konteksti i ajetit e tregon kuptueshëm këtë fakt. Në ajet tregohet se përgëzimin për lindjen e Is'hakut dhe për faktin se ai do të ishte një profet i nderuar, ndodhi pas historisë së kurbanit, e cila kishte lidhje me Ismailin. Gjithashtu, po të mendosh me kujdes në faktin se Ibrahimi, përveç përgëzimit për lindjen e Is'hakut, mori edhe sihariqin tjetër se Ishaku do të bëhej një profet i nderuar, do të kuptosh se edhe ky është nga argumentet që tregojnë se fëmija që Ibrahimi u urdhërua ta bënte kurban ishte Ismaili dhe jo Is'haku (paqja e Zotit qoftë mbi të gjithë ata!), sepse kur Zoti e përgëzon se do t'i lindë Is'haku dhe se ai do të ishte një profet i nderuar, nuk ka kuptim që më pas të urdhërohej që ta bënte

atë kurban.) [217] Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Ne e bekuam atë dhe Is'hakun. Ndër pasardhësit e tyre do të ketë njerëz punëmirë, por do të ketë edhe nga ata që e ngarkojnë shpirtin dukshëm me gjynahe." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në ajetin tjetër: "Erdhi fjala: "O Nuh! Zbarko me paqe nga Ne, me bekime të shumta për ty dhe për popujt që janë me ty *(në anije)*. Por do të ketë popuj që do t'u japim kënaqësi *(për një farë kohe)*, por pastaj do t'i godasim me një ndëshkim të dhembshëm"." [Hud 48].

Ajetet 114 - 122

114. Ne i dhamë Musait e Harunit mirësi të shumta
115. dhe i shpëtuam ata dhe popullin e tyre prej mjerimit të madh.
116. Ne i ndihmuam, prandaj ata ngadhënjyen.
117. Ne u dhamë atyre të dyve një Libër të qartë
118. dhe i udhëzuam në rrugën e drejtë.
119. Ne kemi lënë për ta një kujtim të mirë ndër brezat e mëvonshëm.
120. Paqja qoftë mbi Musain dhe Harunin!
121. Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët.
122. Vërtet, ata të dy ishin nga robërit Tanë besimtarë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Ne i dhamë Musait e Harunit mirësi të shumta." - Allahu i Lartësuar na tregon për mirësitë që u dhuroi Musait dhe Harunit. Ai i bëri ata profetë të zgjedhur dhe shpëtoi nëpërmjet tyre të gjithë ata besimtarë që i pasuan dhe u besuan. Ai, gjithashtu, shkatërroi Faraonin, ushtrinë dhe popullin e tij, ata mendjelehtë që e pasuan në zullumet që bënte.

- "... dhe i shpëtuam ata dhe popullin e tyre prej mjerimit të madh." - Allahu i Madhëruar i shpëtoi ata prej telasheve të mëdha, që u shkaktonte Faraoni dhe njerëzit e tij. Ata u vrisnin fëmijët meshkuj dhe linin të gjalla vajzat. Pas gjithë kësaj, Allahu i Lartësuar u dhuroi triumfin e plotë mbi armikun, duke ua qetësuar sytë dhe shpirtrat.

- "Ne i ndihmuam, prandaj ata ngadhënjyen." - Kështu, bijtë e Izraelit shpëtuan dhe e mposhtën Faraonin dhe ushtritë e tij, duke ua marrë të gjitha pasuritë, që ata kishin mbledhur gjatë gjithë jetës të tyre. Më pas, Allahu Krenar dhe i Lartësuar i zbriti Musait librin e Teuratit.

- "Ne u dhamë të dyve një Libër të qartë." - Libër i qartë dhe qartësues i çështjeve të rëndësishme. Thotë i Lartësuari:

- "... dhe i udhëzuam në rrugën e drejtë." - I udhëzuam në rrugën e drejtë, për të qenë të mirë si në fjalët, ashtu edhe në veprat e tyre.

- "Ne kemi lënë për ta një kujtim të mirë ndër brezat e mëvonshëm." - Pasi ata u larguan nga kjo jetë, u lamë një përkujtim të mirë dhe lëvdata.

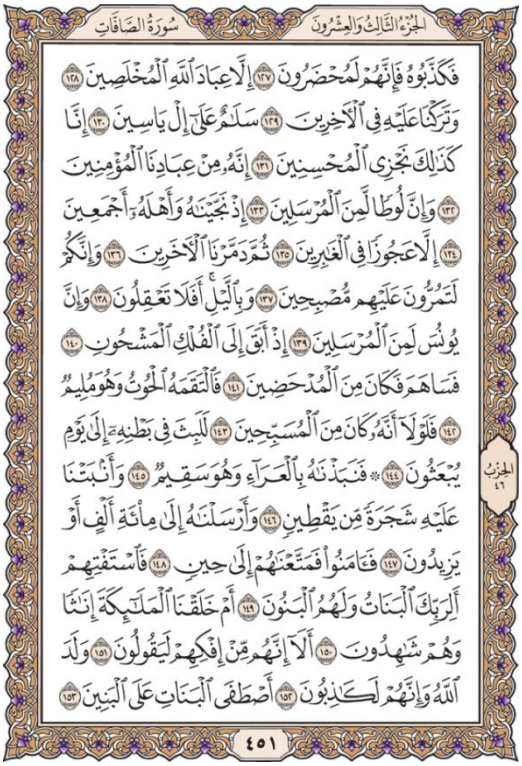
- "Paqja qoftë mbi Musain dhe Harunin. Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët. Vërtet, ata të dy ishin nga robërit Tanë besimtarë."

Ajetet 123 - 132

123. Edhe Iljasi qe prej të dërguarve Tanë.
124. Kujto, kur ai i tha popullit të vet: "A nuk e keni frikë *(Allahun)***?"**
125. Vallë, po i luteni Bea'lit *(idhull)* **dhe po braktisni më të mirin Krijues -**
126. Allahun, Zotin tuaj dhe Zotin e etërve tuaj të hershëm?!"
127. Megjithatë, ata mohuan, prandaj të gjithë do të jenë në Xhehenem,
128. përveç robërve të sinqertë të Allahut.
129. Ne lamë një kujtim të mirë për të ndër popujt e ardhshëm.
130. Paqja qoftë mbi Iljasin!
131. Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët.
132. Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë besimtarë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe Iljasi qe prej të dërguarve Tanë." - Iljasi (a.s) ishte '*Nebij'* dhe '*Resul'*, pra, lajmëtar dhe profet. Thuhet se

الجزء الثالث والعشرون سورة الصافات
فكذبوه فإنهم لمحضرون ﴿١٢٧﴾ إلا عباد الله المخلصين ﴿١٢٨﴾
وتركنا عليه في الآخرين ﴿١٢٩﴾ سلام على إل ياسين ﴿١٣٠﴾ إنا
كذلك نجزي المحسنين ﴿١٣١﴾ إنه من عبادنا المؤمنين
﴿١٣٢﴾ وإن لوطا لمن المرسلين ﴿١٣٣﴾ إذ نجيناه وأهله أجمعين
﴿١٣٤﴾ إلا عجوزا في الغابرين ﴿١٣٥﴾ ثم دمرنا الآخرين ﴿١٣٦﴾ وإنكم
لتمرون عليهم مصبحين ﴿١٣٧﴾ وبالليل أفلا تعقلون ﴿١٣٨﴾ وإن
يونس لمن المرسلين ﴿١٣٩﴾ إذ أبق إلى الفلك المشحون ﴿١٤٠﴾
فساهم فكان من المدحضين ﴿١٤١﴾ فالتقمه الحوت وهو مليم
﴿١٤٢﴾ فلولا أنه كان من المسبحين ﴿١٤٣﴾ للبث في بطنه إلى يوم
يبعثون ﴿١٤٤﴾ فنبذناه بالعراء وهو سقيم ﴿١٤٥﴾ وأنبتنا
عليه شجرة من يقطين ﴿١٤٦﴾ وأرسلناه إلى مائة ألف أو
يزيدون ﴿١٤٧﴾ فآمنوا فمتعناهم إلى حين ﴿١٤٨﴾ فاستفتهم
ألربك البنات ولهم البنون ﴿١٤٩﴾ أم خلقنا الملائكة إناثا
وهم شاهدون ﴿١٥٠﴾ ألا إنهم من إفكهم ليقولون ﴿١٥١﴾ ولد
الله وإنهم لكاذبون ﴿١٥٢﴾ أصطفى البنات على البنين ﴿١٥٣﴾
الجزء ٢٣
٤٥١

ai u dërgua në qytetin e Balekbekut, në perëndim të Damaskut.

- "Kujto, kur ai i tha popullit të vet: "A nuk e keni frikë *(Allahun)***?"** - Pra, a nuk i frikësoheni Allahut Krenar dhe të Lartësuar, kur ju adhuroni diçka tjetër veç Tij?!

- "Vallë, po i luteni Bealit ..." - A po adhuroni një idhull?

- "... dhe po braktisni më të mirin Krijues - Allahun, Zotin tuaj dhe Zotin e etërve tuaj të hershëm?!" - Allahu, Zoti juaj dhe i etërve tuaj të hershëm, Ai është i vetmi që meriton adhurimin. Ai nuk ka ortak në këtë meritë dhe nuk ka shok, të ngjashëm a të barabartë me të.

- "Por ata e mohuan atë, prandaj të gjithë do të jenë në Xhehenem." - Ata do të futen të gjithë në ndëshkim, në Ditën e Llogarisë.

- "Përveç robërve të sinqertë të Allahut." - Përveç atyre që e besuan Allahun si një të vetëm dhe e adhuruan si të tillë.

- "Ne lamë një kujtim të mirë për të ndër popujt e ardhshëm." - Lamë ndër ta përmendje të mira, famë, emër të lëvduar.

- "Paqja qoftë mbi Iljasin!" - Selami qoftë me profetin Iljâs. *Iljâs* shqiptohet edhe *Iljâsin*, ashtu sikurse *Ismâil* shqiptohet '*Ismâin*', gjuhë kjo e përdorur nga Beni Esedët. Gjithashtu, thuhet '*Mikâl* ose *Mikâil* dhe *Mikâin*'. Edhe *Ibrahim* thuhet ndryshe *Abrahâm*, po kështu dhe *Isrâil* thuhet *Isrâin*. Gjithashtu *Tur Sejnai* ose *Tur Sinin*. Të gjitha këto shqiptime janë të përdorshme. Disa e kanë lexuar këtë ajet: "Selami qoftë për *Al Jâsinin*", pra, për *"familjen e Jâsin*-it", që - sipas tyre - do të thotë: "Selami i qoftë për Muhamedin" pra, për familjen e Muhamedit ﷺ.[218] Në vijim Allahu i Lartësuar thotë:

- "Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët. Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë besimtarë." - Më sipër është bërë tefsiri i një ajeti të ngjashëm. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 133 - 138

133. Edhe Luti qe prej të dërguarve Tanë.

134. Kujto, kur Ne e shpëtuam atë dhe familjen e tij!

135. Përveç një plake *(gruas së tij)*, **që mbeti me të dënuarit.**

136. Pastaj Ne i shkatërruam të tjerët.

137. Ju *(o banorë të Mekës)*, **me siguri kaloni aty pranë** *(rrënojave)* **ditën**

138. dhe natën *(gjatë udhëtimeve)*. **Atëherë, a nuk po logjikoni?**

Shpjegimi i ajeteve

- Edhe Luti qe prej të dërguarve Tanë. Kujto, kur Ne e shpëtuam atë dhe familjen e tij! Përveç një plake *(gruas së tij)*, **që mbeti me të dënuarit."** - Allahu i Lartësuar na tregon rreth robit dhe profetit të Tij të dashur Lutit (a.s). Ai tregon se e dërgoi Lutin tek populli i tij. Allahu i Lartësuar e shpëtoi Lutin së bashku me familjen e tij, përveç bashkëshortes. Ajo mbeti së bashku me ata që u shkatërruan.

- Pastaj Ne i shkatërruam të tjerë... - Allahu i Lartësuar i shkatërroi ata me ndëshkime të shumta. Prej tokës së tyre mbeti vetëm një liqen i ndotur, me pamje të shëmtuar dhe me erë dhe shije të keqe.

- Ju *(o banorë të Mekës),* **me siguri kaloni aty pranë ditën dhe natën.** - Allahu i Lartësuar ua mundësoi njerëzve që ta shohin atë vend. Ai ndodhet ndanë një rruge të rrahur shpesh nga njerëzit, natën dhe ditën.

- Atëherë, a nuk po logjikoni? - Pra, a nuk po merrni mësim prej tyre, se si Allahu i shkatërroi ata, dhe kështu të bindeni se të gjithë mohuesit do të kenë të njëjtin ndëshkim me ata të mjerë dhe të shfarosur?!

Ajetet 139 - 148

139. Edhe Junusi qe nga të dërguarit Tanë.

140. Kujto kur ai vrapoi *(si një rob i arratisur)* **drejt anijes, që ishte e mbushur plot e përplot** *(me udhëtarë)***!**

141. Dhe hodhi short *(me udhëtarët se cili duhej flakur nga anija),* **por humbi** *(ndaj e hodhën në det)***.**

142. Atë e gëlltiti peshku i madh dhe e meritoi atë dënim.

143. Sikur të mos kishte qenë prej atyre që e madhërojnë shumë Zotin *(me* ***tesbih*****),**

144. ai do të mbetej në barkun e peshkut deri në Ditën e Ringjalljes.

145. Ne e nxorëm atë në një breg të zhveshur e të shkretë, ashtu të sëmurë.

146. Dhe bëmë që të mbijë pranë tij një bimë kungulli.

147. Pastaj, Ne e dërguam atë *(me detyrë)* **te njëqind mijë e më shumë** *(njerëz)*

148. dhe ata i besuan. Ne i lamë të jetonin për një kohë.

Shpjegimi i ajeteve

- "Edhe Junusi qe nga të dërguarit Tanë." - E kemi përmendur hollësisht historinë e Junusit në suren Enbija. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Profeti i Allahut, se ai ka thënë: 2252. "Askujt prej njerëzve nuk i takon të thotë: "Unë jam më i mirë se Junus Ibn Metta."

- "Kujto kur ai vrapoi *(si një rob i arratisur)* **drejt anijes. që ishte e mbushur plot e përplot** *(me udhëtarë)***!" -** Anija ishte e mbushur plot e përplot me mallra dhe njerëz.

- "Dhe hodhi short, por humbi." - Ata hodhën në short dhe atij i ra shorti për t'u hedhur në det. Arsyeja ishte se anija po lëkundej fort nga dallgët e detit dhe pasagjerët e saj ishin në rrezik mbytjeje. Kështu, ata vendosën që të lehtësonin peshën e anijes, duke hedhur në det një pjesë të ngarkesës. Shorti i ra tri herë Junusit (a.s), Profetit të Allahut. Atëherë, ai u zhvesh dhe u hodh vetë në ujë. Kur ra në det, atë të e gëlltiti peshku, të cilin Allahu i Lartësuar e urdhëroi që të mos ia prekte mishin dhe të mos ia thyente kockat.

- "Atë e gëlltiti peshku i madh dhe e meritoi atë dënim." - Junusi zuri vend në barkun e peshkut dhe mendoi në fillim se kishte vdekur. Por më pas ai lëvizi kokën, shtriu këmbët dhe gjymtyrët dhe kuptoi se ishte akoma gjallë. Atëherë u ngrit dhe fali namaz në barkun e peshkut. Mes lutjeve që bëri gjatë faljes ishte edhe: "O Zot! Unë po të falem në një vend, gjë që asnjë njeri nuk e ka bërë!" Kanë ardhur mendime të ndryshme në lidhje me kohëzgjatjen e qëndrimit të tij në barkun e peshkut. Muxhahidi ka thënë se peshku e gëlltiti paradite dhe e nxori jashtë në mbrëmje. Ka edhe mendime të tjera, por Allahu e di më mirë.

- "E sikur të mos kishte qenë prej atyre që e madhërojnë shumë Zotin *(me tesbih),* **ai do të mbetej në barkun e peshkut deri në Ditën e Ringjalljes."** - Domethënë, sikur të mos ishte prej atyre që falin namaz. Ndërsa të tjerë, duke shpjeguar këtë ajet, kanë thanë se bëhet fjalë pikërisht për lutjen që bëri Junusi, të cilën na e tregon Allahu Krenar dhe i Lartësuar, kur thotë: "Por në thellësitë e errësirës, ai tha: "Nuk ka Zot tjetër *(të denjë për adhurim)* përveç Teje. Qofsh i lavdëruar! Unë i bëra vërtet, padrejtësi vetes sime!" Ne iu përgjigjëm atij dhe e shpëtuam nga trishtimi. Kështu i shpëtojmë Ne besimtarët." [Enbija 87, 88]. Imam Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Jezid Er-Rikashi, se ai e ka dëgjuar Enes Ibn Malikun, - dhe besoj që Enesi ia atribuon këtë hadith Profetit të Allahut, - se: 2253. "Junusi (paqja e Zotit qoftë mbi të!),

kur ishte në barkun e peshkut, bëri këtë lutje: "*Lâ ilâhe il-lâ Ente! Subhâ-neke! Inni kuntu minedh-dhâlimin*!" (Nuk ka Zot tjetër *(të denjë për adhurim)* përveç Teje! Qofsh i lavdëruar! Unë i bëra vërtet, padrejtësi vetes sime!). Kjo lutje u ngjit lart dhe vajtonte pranë Arshit të Zotit. Melekët, që dëgjuan *tesbihun* e tij, thanë: "O Zoti ynë, ne dëgjojmë një zë të dobët, që vjen nga një vend i çuditshëm!" Atëherë, Allahu i Lartësuar tha: "A nuk e njihni këtë?" Ata thanë: "O Zot, kush është ai?". Allahu Krenar dhe i Lartësuar tha: "Ai është robi dhe adhuruesi im, Junusi." Melekët thanë: "Junusi, veprat e të cilit ngjiteshin vazhdimisht tek Ti? Atij që i ngjiteshin lart lutjet e përhershme? O Zot, mëshiroje për shkak të atyre punëve të mira, që i bënte në kohë mirësie dhe shpëtoje tani, në këtë moment vështirësie!" Atëherë Zoti tha: "Po." Dhe urdhëroi peshkun për ta hedhur në një vend të shkretë." [219]

- "Ne e nxorëm atë në një breg të zhveshur e të shkretë, ashtu të sëmurë." - E hodhëm në një vend, ku nuk kishte bimësi, ndërkohë që ai ishte i sëmurë, i dobët në trup, ngjashëm me foshnjën në momentin që lind.

- "Dhe bëmë që të mbijë pranë tij një bimë kungulli." - Ibn Mesudi, Ibn Abasi dhe të tjerë shpjegojnë se '*Jaktin'* është kungulli. Disa kanë përmendur disa dobi të kungullit, mes të cilave edhe mbirja dhe rritja e tij e shpejtë, si edhe hija që krijojnë gjethet e tij të mëdha. Po ashtu, pranë tij nuk afrohen mizat dhe insektet e dëmshme.

- "Pastaj, Ne e dërguam atë *(me detyrë)* **te njëqind mijë e më shumë** *(njerëz)* **..."** - Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ubej Ibn Kaabi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), që rrëfen se ai e ka pyetur Profetin e Allahut rreth këtij ajeti e pikërisht rreth fjalës "e më shumë" dhe ka thënë: 2254. "Njëzet mijë më shumë."

- "Dhe ata i besuan." - I gjithë populli ku u dërgua Junusi (paqja e Allahut qoftë mbi të!) e besoi dhe e pasoi atë.

- "Ne i lamë të jetonin për një kohë." - Domethënë, deri fundin e jetës së tyre. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Përse nuk pati ndonjë vend, banorët e të cilit të besonin dhe t'u bënte dobi besimi i tyre, përveç popullit të Junusit? Kur ata besuan, Ne ua larguam dënimin poshtërues në jetën e kësaj bote dhe i lejuam të jetojnë deri në një afat të caktuar." [Junus 98].

Ajetet 149 - 160

149. Tani pyeti ata *(o Muhamed)***: Vallë, Zotit tënd i takojnë vajzat, kurse atyre u takojnë djemtë?**

150. Vallë, ata ishin dëshmitarë kur Ne i krijuam melekët femra?

151. Vini re se si trillojnë e thonë:

152. "Allahu ka lindur fëmijë." Nuk ka dyshim se ata janë gënjeshtarë.

153. Vallë, Ai i ka bërë vajzat më të zgjedhura se djemtë?

154. Ç'është me ju? Si gjykoni kështu?

155. A nuk po mendoni?

156. Apo mos vallë, keni ndonjë provë të sigurt për atë që thoni?!

157. Atëherë silleni librin tuaj, nëse thoni të vërtetën!

158. Ata *(idhujtarët)* **kanë trilluar edhe lidhje farefisnore mes Tij dhe xhindëve. Por xhindët e dinë mirë se ata** *(idhujtarët)* **do të jenë në zjarr.**

159. I madhëruar qoftë Allahu nga ajo që ata i përshkruajnë!

160. Përveç robërve të sinqertë të Allahut.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar u drejtohet idhujtarëve, duke hedhur poshtë pretendimet e tyre të shëmtuara, kur thanë se fëmijët e Zotit janë femra, ndërkohë që për veten e vet preferojnë djemtë! I Lartësuari na tregon rreth tyre në sure të tjera: "Ata shpifin se Allahu ka *(si fëmijë)* vajzat - i pastër qoftë Ai nga përshkrimet e tyre! - ndërsa për veten e tyre zgjedhin çfarë ua ka ënda *(djemtë)*. Kur ndonjëri prej tyre përgëzohet se i ka lindur vajzë, fytyra i nxihet dhe ai mbushet plot dëshpërim. Fshihet prej njerëzve për shkak të së keqes që ja

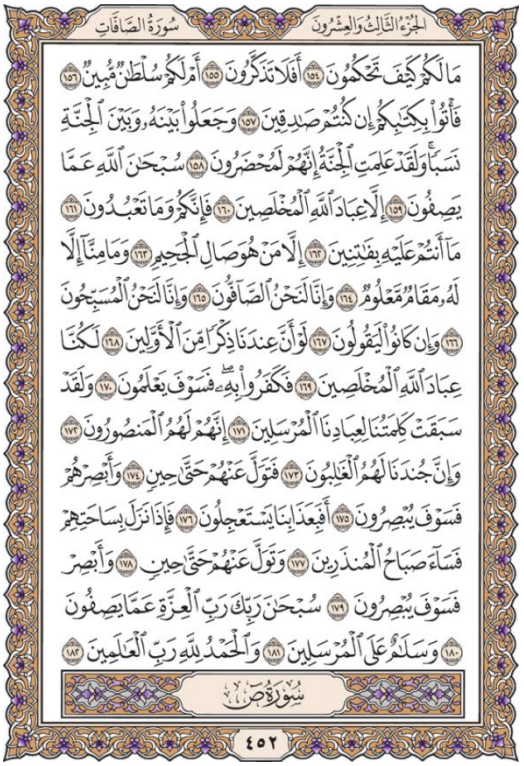
njoftuan. A ta mbajë atë, ashtu i turpëruar, apo ta mbulojë atë *(të gjallë)* në dhé? Sa i keq është gjykimi i tyre!" [Nahl 58]. Ata dëshpërohen me të tillë lajm, pasi për veten e vet duan veçse fëmijë meshkuj. Atëherë, si është e mundur, - thotë Allahu i Lartësuar nëpërmjet këtij ajeti, - që t'i atribuojnë Zotit Krenar dhe të Lartësuar diçka që as për veten e tyre nuk e pranojnë?! Prandaj dhe Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin ﷺ, që t'u thotë atyre:

- "Tani pyeti ata ..." - Pyeti ata, për të treguar se ky pretendim është i kotë:

- "Vallë, Zotit tënd i takojnë vajzat, kurse atyre u takojnë djemtë?" - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar në një sure tjetër: "A mendoni se meshkujt janë tuajt e të Atij femrat? Atëherë kjo është një ndarje vërtet e padrejtë." [Nexhm 21, 22].

- "Vallë, ata ishin dëshmitarë kur Ne i krijuam melekët femra?" - Si është e mundur që të gjykojnë se melekët janë vajzat e Zotit, ndërkohë që ata nuk kanë qenë dëshmitarë në krijimin e tyre?! Ngjashëm thuhet në ajetin tjetër: "Edhe melekët, të cilët janë adhuruesit e të Gjithëmëshirshmit, ata *(jobesimtarët)* pretenduan se janë femra. A ishin të pranishëm ata në krijimin e tyre?! Dëshmia e tyre do të regjistrohet dhe ata do të merren në pyetje." [Zuhruf 19]. Ata do të pyeten për të tilla trillime e shpifje në Ditën e Kijametit.

- "Vini re se si trillojnë e thonë: "Allahu ka lindur fëmijë." Nuk ka dyshim se ata janë gënjeshtarë." - Duke trilluar, ata thonë se prej Zotit lindi një fëmijë, një bir. Kështu ata bënë tri mashtrime rreth Zotit, që konsiderohen si shfaqjet më të shëmtuara të mohimit. Së pari, pretenduan se melekët janë vajzat e Zotit dhe thanë se Zoti ka edhe një djalë, - i lartësuar, i pastër dhe i dëlirë qoftë Allahu nga shpifjet dhe trillimet e tyre! Së dyti, ata pretenduan se fëmijët që i takojnë Zotit janë femra. Së treti, i adhuruan ata, pra, adhuruan melekët, që pretenduan se janë bijat e Zotit. Do të mjaftonte vetëm njëra nga këto, që ata të jenë të përjetshëm në zjarrin e Xhehenemit. E di do të jetë,

الجزء الثالث والعشرون سورة الصافات

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾
فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ
نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾
مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّا إِلَّا
لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ
﴿١٦٦﴾ وَإِن كَانُوا لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِّنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا
عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا بِهِ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ وَلَقَدْ
سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾
وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ
فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ
فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ
فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ
﴿١٨٠﴾ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

سورة ص

٤٥٢

vallë, kur bashkohen këto tri shpifje të shëmtuara? Më pas, Allahu i Lartësuar duke ua hedhur poshtë të tilla shpifje, thotë:

- "Vallë, Ai i ka bërë vajzat më të zgjedhura se djemtë?" - Për çfarë arsye, Ai do të zgjidhte vajzat përkundrejt djemve, sikurse thotë në ajetin tjetër: "A mos ju dalloi Zoti juaj me djem e për vete zgjodhi melekë që ju i mendoni femra? Ju jeni duke thënë fjalë *(trillime)*, vërtet të mëdha." [Isra 40].

- "Ç'është me ju? Si gjykoni kështu?" - Çfarë ka ndodhur me aftësinë tuaj e të menduarit dhe të logjikuarit?!

- "A nuk po mendoni?" - A nuk mendoni në fjalët që dalin nga goja juaj?

- "Apo mos vallë, keni ndonjë provë të sigurt për atë që thoni?!" - Pra, a keni ndonjë argument nga Zoti, në lidhje me atë që thoni?

- "Atëherë, silleni librin tuaj, nëse thoni të vërtetën!" - Nëse keni një fakt dhe argument, ku të mbështeteni apo ndonjë libër të shpallur nga Zoti më përpara, silleni, që të vërtetoni pretendimet tuaja.

- "Ata *(idhujtarët)* **kanë trilluar edhe lidhje farefisnore mes Tij dhe xhindëve."** - Muxhahidi shpjegon se idhujtarët thanë: "Melekët janë bijat e Allahut të Lartësuar." Kurse Ebu Bekri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tha: "Atëherë, cilat janë nënat e tyre?" Ata thanë: "Janë femrat e *Xhindeve*". Prandaj dhe Allahu i Lartësuar thotë në këtë ajet:

- "Por, xhindët e dinë mirë se ata do të jenë në zjarr." - Ata të cilët i atribuan Zotit të tilla fjalë "... do të jenë në zjarr." Të gjithë kanë për t'u mbledhur në Xhehenem, për shkak të trillimeve rreth Zotit, për shkak të fjalëve të pavërteta dhe të thëna pa dije.

- "I madhëruar qoftë Allahu nga ajo që ata i përshkruajnë." - I lartësuar, i dëlirë dhe i pacenueshëm është Zoti nga shpifja se ka bir dhe nga çdo trillim i ulët, që bëjnë zullumqarët dhe mohuesit e besimit të vërtetë.

- "Përveç robërve të sinqertë të Allahut." - Allahu i Lartësuar veçon të sinqertët, ata të cilët e ndjekin të vërtetën e shpallur nga Zoti tek profetët dhe të dërguarit e Tij.

Ajetet 161 - 170

161. As ju dhe as ata që ju adhuroni
162. nuk mund ta çojnë në humbje askënd,
163. përveç atyre që do të hidhen në Xhehenem.
164. Çdonjëri prej nesh *(melekëve)* **ka një pozicion të caktuar.**
165. Ne qëndrojmë në rreshta
166. Ne e lavdërojmë Atë me *tesbih*.
167. Kishte nga ata që thoshin:
168. "Sikur të kishim pasur ndonjë libër nga të parët,
169. Ne, me siguri, do të kishim qenë robër të sinqertë të Allahut."
170. Ata e mohojnë atë, por shpejt do ta mësojnë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar u drejtohet idhujtarëve dhe u thotë:

- "As ju dhe as ata që ju adhuroni nuk mund ta çojnë në humbje askënd, përveç atyre që do të hidhen në Xhehenem." - Pra, të tilla fjalëve e besimeve të kota, si edhe adhurimeve të pavlefshme, që ju u drejtoni idhujve tuaj, u nënshtrohen dhe i pasojnë veçse ata që janë edhe më të humbur se ju dhe që, sikurse ju, janë krijuar që të jenë banorë të Zjarrit. Allahu i Lartësuar i përshkruan ata dhe thotë: "Shumë janë xhindët dhe njerëzit që Ne i bëmë për Xhehenem. Ata kanë zemra, me të cilat nuk kuptojnë, kanë sy, me të cilët nuk shikojnë dhe kanë veshë, me të cilët nuk dëgjojnë. Ata janë si kafshët, madje edhe më të humbur. Këta janë ata që shpërfillin paralajmërimet *(e Zotit).*" [Araf 179]. Vetëm të tillët iu nënshtrohen besimeve të kota e idhujtarive, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Ju vërtet jeni zhytur në gjithfarë mendimesh kontradiktore. Nga ai largohen ata që shpërfillin të Vërtetën. Mallkuar qofshin gënjeshtarët, ata që janë të zhytur në humbje dhe në çoroditje!" [Dhaijat 8 - 11]. Këta janë ata të cilët devijojnë dhe zgjedhin rrugën e humbjes: çdo i mashtruar që ndjek kotësirat. Në vijim, duke treguar pastërtinë e melekëve nga të tilla besime që u atribuohen atyre, se ata na qenkëshin bijat e Allahut, i Lartësuari na tregon këto fjalë të melekëve, që thonë:

- "Çdonjëri prej nesh ka një pozicion të caktuar." - Secili prej nesh ka një vend të posaçëm në qiejt e lartë dhe secili është i përkushtuar në atë pozicion, me detyra që nuk i tejkalon. Ibn Asakiri përcjell nga El-Ala' Ibn Seadi, njëri ndër ata që i dhanë besën Profetit ditën e çlirimit të Mekës, se Profeti i Allahut u tha një ditë shokëve me të cilët ishte ulur: 2255. "Qielli po kërcet dhe e meriton që të kërcasë, sepse nuk ka asnjë pëllëmbë vend në të, që të mos ketë një melek, i cili qëndron në ruku ose në sexhde." Pastaj Profeti ﷺ lexoi "Çdonjëri prej nesh ka një pozicion të caktuar. Ne qëndrojmë në rreshta dhe ne e lavdërojmë Atë me *tesbih*". Ibn Ebu Xhurajxhi përcjell se Uelid Ibn Ebu Abdullah Ibn Ebu Mugithi ka thënë: "Njerëzit nuk vendoseshin në rreshta gjatë namazit, derisa zbriti ajeti: "Ne qëndrojmë në rreshta". Pra, qëndrojmë në

safe, në bindje ndaj Allahut, siç e përmendëm në shtjellimin e fjalës së Allahut të Lartësuar: "Betohem në ata *(melekët)*, që rrinë në rreshta.". Ebu Nadrate tregon se Umer Ibn Hatabi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) drejtohej nga njerëzit dhe thoshte: "Drejtoni safet tuaja dhe drejtohuni kur qëndroni në këmbë në namaz! Allahu i Lartësuar dëshiron të shikojë që të zbatohet nga ju udhëzimi dhe vepra e melekëve." Pastaj këndonte (ajetin): "Ne qëndrojmë në rreshta ..." dhe udhëzonte: "Sprapsu pak, o filan! Dil pak më përpara, o filan!" Pastaj bënte *tekbirin* e parë të namazit." Ibn Abasi dhe Muxhahidi, duke shpjeguar ajetin: "Çdonjëri prej nesh ...", kanë thënë: "Ai bën fjalë për melekët." Edhe ajeti: "Ne qëndrojmë në rreshta", bën fjalë për melekët. Edhe në fjalën e Tij: "Ne e lavdërojmë Atë me tesbih", flitet për melekët. Pra, janë melekët që i bëjnë *tesbih* Allahut Krenar dhe të Lartësuar."

- "Dhe kishte nga ata që thoshin: "Sikur të kishim pasur ndonjë libër nga të parët, ne, me siguri do të kishim qenë robër të sinqertë të Allahut." - Përpara se t'ju vinte Profeti i Zotit me Librin e Allahut, populli i tij pretendonin se, nëse do të kishin edhe ata ndonjë libër të zbritur me urdhrin e Zotit, ata do ta ndiqnin atë dhe do të ishin adhurues të sinqertë të Allahut. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Ata u betuan me betimin më të fortë në Allah se, nëse do t'u vinte ndonjë profet, ata do të ishin më të udhëzuar se çdo popull tjetër. Por, kur atyre u erdhi Profeti, kjo u shtoi veçse largimin, për shkak të mendjemadhësisë dhe të dredhive të tyre për të keqen. Por dredhia për të keqen nuk godet askënd tjetër, veç atyre që e kurdisin. ..." [Fatir 42, 43]. Ose: "Me të vërtetë, edhe ky është një Libër, të cilin Ne e zbritëm si bekim. Përmbajuni mësimeve të tij dhe të jini të devotshëm që të mëshiroheni, që të mos thoni: "Libri iu zbrit vetëm dy popujve para nesh, kurse ne nuk dinim gjë për librat dhe mësimet e tyre." Si dhe të mos thoni: "Sikur Libri të na kishte zbritur neve, do ta kishim ndjekur udhëzimin e tij edhe më mirë se ata." Tani që ju erdhi nga Zoti juaj një argument i qartë dhe një udhëzim e mëshirë, kush është më keqbërës se ai që i mohon argumentet e Allahut dhe ua kthen shpinën atyre? Ne do t'i godasim me ndëshkimin më të rëndë ata, që ua kthejnë shpinën argumenteve Tona dhe që pengojnë nga rruga e drejtë." [En'am 155 - 157].

- "Ata e mohojnë atë, por shpejt do ta mësojnë." - Ky është një kërcënim i ashpër dhe paralajmërim i frikshëm për ndëshkimin e madh, për shkak të mohimit që ata treguan ndaj Zotit të tyre Krenar dhe të Lartësuar, për refuzimin e Profetit të Allahut dhe për mospranimin e Shpalljes së Tij.

Ajetet 171 - 179

171. Tashmë, fjala Jonë u është dhënë më parë robërve Tanë të dërguar,
172. se ata, pa dyshim do të ndihmohen
173. dhe se forcat Tona me siguri do të jenë ngadhënjimtare.
174. Prandaj, largohu prej tyre për njëfarë kohe,
175. dhe vështro, se edhe ata do ta shohin.
176. Mos vallë, ata duan ta shpejtojnë ndëshkimin Tonë?
177. Kur ai të zbresë, i keq do të jetë mëngjesi i atyre që qenë paralajmëruar.
178. Prandaj, largohu prej tyre për njëfarë kohe!
179. Dhe vështro, se edhe ata do ta shohin.

Shpjegimi i ajeteve

- "Tashmë, fjala Jonë u është dhënë më parë robërve Tanë të dërguar, ..." - Në librin e parë është shkruar dhe vulosur se përfundimi i mirë do t'u takojë profetëve dhe pasuesve të tyre, si në dynja, edhe një ahiret. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Allahu e ka shkruar: "Unë dhe të dërguarit e Mi patjetër do të ngadhënjejmë." Allahu është i Fuqishëm e Ngadhënjimtar." [Muxhadele 21]. Ose: "Ne patjetër do t'i ndihmojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besuan edhe në jetën e kësaj bote edhe në ditën kur të paraqiten dëshmitë." [Gafir 51].

- "... se ata, pa dyshim, do të ndihmohen ..." - Ata do të ndihmohen në dynja dhe në ahiret. Më përpara u përmendën historitë e shkatërrimit të mohuesve dhe ndihmës që iu dhurua besimtarëve.

- "... dhe se forcat Tona me siguri do të jenë ngadhënjimtare." - Atyre do t'u takojë përfundimi i mirë dhe fitorja.

- "Prandaj, largohu prej tyre për njëfarë kohe ..." - Bëj durim kundrejt mundimeve që të sjellin dhe prit deri në një kohë të afërt, sepse Ne do të të dhurojmë fitoren mbi ta.

- "... dhe vështro, se edhe ata do ta shohin ..." - Domethënë, afatizoji dhe prit të shohësh ndëshkimin Zotit mbi ta, për shkak të kundërshtimit që të bëjnë ty, mesazhit tënd dhe Shpalljes nga Zoti. Duke i kërcënuar e paralajmëruar, i Lartësuari thotë: "... se edhe ata do ta shohin". Domethënë, do të marrin shpërblimin për padrejtësitë, idhujtarinë dhe gjynahet që kanë kryer.

- "Mos vallë, ata duan ta shpejtojnë ndëshkimin Tonë?" - Vallë, po kërkojnë rënien e furishme dhe të befasishme të ndëshkimit mbi ta, për shkak të mohimit të së vërtetës?

- "Kur ai të zbresë, i keq do të jetë mëngjesi i atyre që qenë paralajmëruar." - Kur ai të zbresë në viset e tyre, ai do të jetë agimi më i keq dhe më i tmerrshëm për ta. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Enesi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili rrëfen: 2256. "Profeti i Allahut i gjend në viset e Hajberit në mëngjes. Banorët e Hajberit dolën me veglat e tyre të punës, por kur vështruan së largu ushtrinë, thanë: "Ky është Muhamedi! Për Zotin, ky është Muhamedi! Po vjen Muhamedi me ushtrinë për luftë!" Dhe menjëherë shpejtuan të hynin në kështjellat e tyre. Ndërkohë Profeti ﷺ thirri: "Allahu Ekber! I erdhi fundi Hajberit! Allahu Ekber! I erdhi fundi Hajberit! Kur ne zbresim në mejdanin e një populli, i keq do të jetë mëngjesi i atyre që qenë paralajmëruar." [220]

- "Prandaj, largohu prej tyre për njëfarë kohe! Dhe vështro, se edhe ata do ta shohin." - Ky është një përforcim i kërcënimit të frikshëm për ndëshkimin që i pret. Megjithatë, Allahu i Lartësuar është më i ditur.

Ajetet 180 - 182

180. I lartësuar qoftë Zoti yt, Zoti i Gjithëfuqishëm! Ai është i pastër nga ajo çfarë i përshkruajnë ata.

181. Paqja qoftë mbi të Dërguarit

182. dhe të gjitha lavdërimet qofshin për Allahut, Zotin e gjithësisë!

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar dëshmon dëlirësinë dhe pastërtinë e Tij, madhështinë dhe lartësinë e Tij përkundër trillimeve të mohuesve të së vërtetës, të padrejtëve dhe të zhyturve në kufër dhe idhujtari. I lartësuar dhe i dëlirë qoftë Allahu i Madhëruar nga fjalët dhe trillimet e mohuesve dhe të padrejtëve!

- "I lartësuar qoftë Zoti yt, Zoti i Gjithëfuqishëm!" - Ai është Zoti i krenarisë, Ngadhënjimtari, mposhtësi i gjithçkaje, i Pamposhturi, i Plotpushtetshmi.

- "Ai është i pastër nga ajo çfarë i përshkruajnë ata." - Ai është i pastër nga fjalët e trilluesve dhe armiqve të së vërtetës.

- "Paqja qoftë mbi të Dërguarit ..." - Paqja e Zotit qoftë mbi ta në dynja dhe në ahiret, sepse të paqta ishin mesazhet e tyre, të vërteta dhe larg cdo kotësie dhe mangësie ishte ajo që ata thanë në lidhje me Zotin e tyre. Ata thanë për Zotin veçse të vërtetën, të saktën, me përshkrimin më të mirë.

- "... dhe të gjitha lavdërimet qofshin për Allahut, Zotin e gjithësisë!" - Atij i takon lavdërimi, mirënjohja dhe përlëvdimi në dynja dhe në ahiret, në çdo gjendje e kohë. *Tesbih*-u përmban dëlirësimin dhe dëshminë e pastërtisë dhe lartësisë së Zotit nga çdo mangësi dhe dikton gjithashtu që të pohohet se Ai është i plotë e absolut në çdo aspekt. Po kështu, *hamd*-i tregon se për Të duhen pohuar dhe dëshmuar cilësitë më të plota dhe, nga ana tjetër, dikton që të dëshmohet se Alahu është i pastër e i dëlirë nga çdo mangësi e dobësi. Që të dyja këto

përlëvdime, pra, *tesbihu* edhe *hamdi* janë përmendur së bashku jo vetëm në këtë ajet, por edhe në ajete të tjera të Kuranit. Taberaniu sjell hadithin nga Zejd Ibn Erkami se Profeti i Allahut ka thënë: 2257. "Çdokush që thotë tri herë, në fund të çdo namazi: "I lartësuar qoftë Zoti yt, Zoti i Gjithëfuqishëm! Ai është i pastër nga ajo çfarë i përshkruajnë ata. Paqja qoftë mbi të Dërguarit dhe të gjitha lavdërimet qofshin për Allahut, Zotin e gjithësisë!", me të vërtetë e ka mbushur peshoren me shpërblimin më të madh." [221]

Ky ishte fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Safat. Vetëm Allahut i takon lavdërimi, pandërprerë dhe përjetësisht!

TABELA E LËNDËS

617

Fq.

- EL KEHF ..... 3.
- MERJEM ..... 45.
- TA HA ..... 75.
- EL ENBIJA ..... 117.
- EL HAXH ..... 152.
- EL MU'MINUN ..... 193.
- EN-NUR ..... 223.
- EL FURKAN ..... 270.
- EL SHUARA ..... 301.
- EN-NEML ..... 335.
- EL KASAS ..... 365.
- EL ANKEBUT ..... 397.
- ER-RUM ..... 423.
- LUKMAN ..... 444.
- EL SEXHDE ..... 460.
- EL AHZAB ..... 470.
- SEBE'E ..... 524.
- FATIR ..... 548.
- JA SIN ..... 568.
- EL SAFFAT ..... 590.

GRADA	NR	FILLIMI I TEKSTIT TË HADITHIT	FQ
		SURJA EL KEHF	
S / B.M	1715.	"Një burrë ishte duke lexuar suren Kehf në shtëpinë e tij, ndërkohë që në shtëpi	3.
S / M	1716.	"Ai që mëson 10 ajete nga fillimi i sures Kehf është i mbrojtur prej (sprovës)	--
S	1717.	"Ai që mëson tri ajete nga fillimi i sures Kehf..."	--
S / M	1718.	"Ai që lexon 10 ajetet e fundit nga surja Kehf është i mbrojtur nga sprova e	--
S	1719.	"Ai që lexon 10 ajete nga surja Kehf ..."	--
S	1720.	"Atij që e lexon suren Kehf ditën e xhuma ka për t'iu dhënë nur (dritë) në kohën	--
S	1721.	"Kurejshët dërguan Nadir Ibn el Harithin dhe Ukbe Ibn Ebu Muajtin te priftërinjtë	4.
S	1722.	"Për çdo gjë që vendos për ne, o Zot, bëje që përfundimi i saj të jetë 'rushden',	6.
S / B.M	1723.	"Shpirtrat janë si ushtarët e rekrutuar. Ata të cilët e njohin njëri-tjetrin bëhen miq	8.
S	1724.	"Do të vijë një kohë, kur më e mira pasuri e njeriut do të jetë një tufë delesh, që ai	--
S	1725.	"O Ebu Bekër! Si mendon për dy njerëz, i treti i të cilëve është Allahu?"	9.
S	1726.	"Nuk kam lënë asnjë gjë që ju afron në Xhenet dhe ju largon nga Zjarri, pa	10.
S	1727.	"Melekët nuk hyjnë në atë shtëpi brenda së cilës ka qen."	--
HASEN	1728.	"Melekët nuk hyjnë në një shtëpi ku ka piktura (krijesash me shpirt), xhunubë (të	--
S	1729.	"Allahu i mallkoi jehudët dhe të krishterët, të cilët i bënë varret e profetëve të tyre	11.
S	1730.	"Ishim 6 veta së bashku me Profetin ﷺ. Idhujtarët iu drejtuan Profetit ﷺ dhe i	15.
S	1731.	"Profeti i Allahut erdhi, kur një burrë po lexonte suret Haxh dhe Kehf. Kur pa	16.
	1732.	"Kur Profeti i Allahut ishte në një nga shtëpitë e tij, i zbriti ajeti: "Bëj durim e	--
	1733.	"A të tregoj për një nga thesaret e Xhenetit? Ai është: "Lâ ĥaule ue lâ ku-uete il-lâ	17.
S	1734.	"Dynjaja është e ëmbël dhe e stolisur. Allahu ju ka vendosur si trashëgimtarë	22.
	1735.	"Teksa Uthmani qëndronte ulur, erdhi muezini. Uthmani kërkoi ujë, të cilin ia	--
	1736.	"Unë isha ndër të parët nga banorët e Taifit që shkuan tek Profeti i Allahut.	23.
	1737.	"Kush ngrihet natën, merr abdes dhe lan gojën, pastaj thotë: "Subĥânallah"	--
S	1738.	"Pasi përfundoi lufta e Hunejnit, Profeti i Allahut zbriti në një luginë të shkretë,	24.
S	1739.	"Ditën e Kijametit, delja pa brirë do të marrë hak kundër deles me brirë (që e ka	25.
S	1740.	"Melekët u krijuan nga drita, Iblisi u krijua nga gjuhët e flakës, ndërsa Ademi u	--
	1741.	"Me të vërtetë, mohuesi i besimit ka për ta parë Xhehenemin që prej dyzet vjetësh	27.
S / B.M	1742.	"Një natë, Profeti i Allahut i trokiti njëherë në derë Aliut dhe bijës së tij, Fatimes	28.
S	1743.	"Kur Musai po mbante një ligjëratë para bijve të Iraelit, ata e pyetën: "Cili është	31.
S	1744.	"Kur Profeti i Allahut kujtonte dikë dhe donte të lutej për të, fillimisht lutej për	34.
S	1745.	"Djali që vrau Hidri, që ditën kur u krijua, ishte caktuar (në dijen e Zotit) se do të	35.
S	1746.	"Çdo përcaktim i Allahut për besimtarin është mirësi për të." Allahu i Madhëruar	--
S	1747.	"O Zot, nëse vriten ky grup (besimtarësh), nuk do të adhurohesh kurrë në Tokë!"	36.
S	1748.	"Unë betohem në Allah se, nëse Musai do të ishte gjallë në mesin tuaj, atij do	--
S	1749.	"Pas njëqind vjetësh, prej kësaj nate, nuk do të mbetet në faqen e Tokës prej	--
S / B	1750.	"Hidri u quajt me këtë emër (Hidër - Gjelbërim), sepse kur ai ulej në një tokë	--
S / B.M	1751.	"Allahu i Madhëruar do të thotë (Ditën e Kijametit): "O Adem!" Ademi do të	39.
S	1752.	"E si të kënaqem (me jetën në këtë dynja), ndërkohë që meleku që do t'i fryjë Surit	41.
S / B	1753.	"Ditën e Kijametit do të sillet edhe një burrë trupmadh, por që përpara Allahut nuk	43.
S / B.M	1754.	"Nëse i kërkoni Allahut Xhenetin, lutuni dhe i kërkoni atij Firdeusin, sepse ai është	--
S	1755.	"Ne bënim roje me radhë pranë Profetit të Allahut, duke qëndruar edhe natën,	44.
S	1756.	"Unë jam më i Miri mbi të gjithë ortakët (që të paditurit më përshkruajnë). Kur	--
S	1757.	"Me të vërtetë, ajo që më së shumti kam frikë për ju është shirku i vogël" - "Po	--
S	1758.	"Ai që e zbukuron namazin kur e shohin njerëzit dhe nuk e kryen mirë kur nuk e	45. ;
		SURJA MERJEM	
S	1759.	"Ne nuk lëmë trashëgimi. Çdo pasuri që lëmë është sadaka."	46.
S	1760.	"Me të vërtetë, Allahu e afatizon keqbërësin, por kur e rrëmben atë me ndëshkim,	54.
S / B.M	1761.	"Ai që dëshmon se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë përveç Allahut,	55.
S / B.M	1762.	"Kur banorët e Xhenetit të hyjnë në Xhenet dhe banorët e Zjarrit të hyjnë në Zjarr,	--
S / M	1763.	"Allahu i Lartësuar zgjodhi dhe dalloi nga fëmijët e Ibrahimit, Ismailin, pastaj nga	59.
S	1764.	"Allahu e mëshiroftë atë burrë që ngrihet natën dhe fal namaz, madje, ngre edhe	60.
S	1765.	"Nëse një burrë ngrihet natën dhe e zgjon edhe gruan e vet, dhe së bashku falin	61.
S	1766.	"Pendimi i fshin të gjitha gjynahet që janë bërë para tij."	63.
S	1767.	"Ai që pendohet për një gjynah që ka bërë, është si të mos e ketë bërë fare atë	--

S / B	1768.	Profeti i Allahut i tha Xhibrilit: “Pse nuk na viziton më shpesh?” Atëherë zbriti	64.
S	1769.	“Atë që Allahu e ka bërë hallall në Librin e Tij, ajo është hallall, kurse atë që	65.
S	1770.	Allahu i Lartësuar ka thënë: “Më akuzoi për gënjeshtar biri i Ademit, dhe nuk i	66.
S	1771.	“Njëherë, ne po diskutonim rreth këtij ajeti dhe kalimit pranë Zjarrit. Dikush	--
	1772.	“Për ajetin: “Të gjithë ju do të kaloni pranë tij (Xhehenemit) ..”, i Dërguari i	--
S / B.M	1773.	“Nëse një muslimani i vdesin 3 fëmijë, atë nuk ka për ta prekur zjarri, përveçse aq	67.
S / B.M	1774.	“Unë isha kovaç dhe njëherë shkova tek El As Ibn Uaili, për t’i kërkuar hakun tim	69.
S	1775.	“Thojuani njerëzve tuaj (që janë në momentin e vdekjes) dëshminë “Lâ ...	73.
S	1776.	“Askush nuk është më i durueshëm se Allahu i Madhëruar ndaj fjalëve fyese që Ai	--
S	1777.	“Kur Allahu i Madhëruar e do një rob, e thërret Xhibrilin dhe i thotë: “O Xhibril,	74.
S	1778.	“Kur Allahu i Lartësuar e do dikë, i thërret Xhibrilit dhe i thotë: “Unë e dua filanin	75.
		SURJA TA HA	
S	1779.	“Për atë të cilin e zë gjumi ose e harron namazin, kompensimi dhe shlyerja është	78.
S	1780.	“Ai që bën punë të mira, duke llogaritur shpërblimin tek Allahu për veprat që ai	82.
S	1781.	“Me të vërtetë, adhurues i vërtetë dhe i dorëzuar ndaj Meje, është ai i cili më	87.
S	1782.	“Profeti ﷺ ishte në një xhenaze. Pasi e varrosën të vdekurin, Profeti i Allahut mori	90.
S	1783.	“Nëse e kapni, - pra magjistarin - , vriteni! Pastaj lexoi: “... dhe magjistari kurrë	94.
S	1784.	Banorët e Zjarrit, të cilët do të jenë përjetësisht në të, as vdesin në të dhe as	96.
S	1785.	“Në Xhenet janë 100 grada. Hapësira mes gradave është sa largësia mes qiellit	--
S / B.M	1786.	“Banorët e Ilijjin-it do të shihen në lartësitë e Xhenetit ashtu siç shihni tani yjet	--
S / B.M	1787.	“Kur Profeti ﷺ shkoi në Medinë, vërejti se jehudët agjëronin ditën e Ashurasë,	98.
S	1788.	Ai është një bri, të cilit do t’i fryhet (Ditën e Kijametit).”	104.
	1789.	“Ai është një bri jashtëzakonisht i madh. Gryka e tij është sa madhësia e qiejve dhe	--
S / B.M	1790.	“Unë do të vij poshtë Arshit dhe do të bie në sexhde për Allahun e Lartësuar.	106.
S	1791.	“Ruhuni nga padrejtësia, se padrejtësia do të jetë errësirë Ditën e Kijametit.”	107.
S	1792.	“Allahu i Lartësuar vazhdoi ta zbriste Shpalljen Profetit të Allahut. Zbritja e	108.
	1793.	“Allahum-me infea’ni bima al-lemteni, ue al-limni ma jenfeuni ue zidni ilma, uel	--
S	1794.	“Ue eûdhu bil-lahi min ĥali ehlin-nar!” (Dhe kërkoj mbrojtje e strehim tek Allahu	109.
S / B.M	1795.	Musai polemizoi me Ademin, duke i thënë: “Ti je ai i cili i nxori njerëzit nga	110.
	1796.	“Jeta e vështirë dhe e ngushtë, për të cilën ka folur Allahu i Lartësuar, lidhet edhe	111.
	1797.	“Çdo njeri i cili ka lexuar Kuranin, dhe pastaj e ka harruar atë, ditën që do të takojë	--
S	1798.	“Në fakt, ndëshkimi i dynjasë është më i lehtë sesa ndëshkimi i ahiretit.”	112.
S / B.M	1799.	“Ishim ulur tek Profeti i Allahut, i cili, duke vështruar hënën e plotë në një natë të	113.
S	1800.	“Allahu i Lartësuar do të thotë: “O banorë të Xhenetit!” Ata do të përgjigjen: “Të	--
S	1801.	“Allahu u thotë banorëve të Xhenetit: “O banorë të Xhene-tit, ju keni nga Allahu	--
S	1802.	“Umer Ibn Hatabi shkoi tek Profeti i Allahut, gjatë kohës kur ai ishte larguar nga	114. ‘
S	1803.	Profeti ﷺ kur e kapte ndonjë nevojë e madhe i drejtohej familjes së vet dhe i	--
S	1804.	“Allahu i Lartësuar thotë: “O biri i Ademit! Veçohu dhe përkushtohu tërësisht në	115. ‘
S	1805.	“Sot natën pashë sikur ishim në shtëpinë e Ukbe Ibn Rafia dhe sikur na u sollën	--
S / B.M	1806.	“Çdo profeti të Allahut i është dhënë si mrekulli diçka e mjaftue-shme, që njerëzit	116.
		SURJA EL ENBIJA	
	1807.	“... pra në jetën e dynjasë.”	117.
S	1808.	“Unë i thashë: “O i Dërguari i Allahut, kur unë të shoh ty, shpirti më kënaqet dhe	124.
S	1809.	“Janë dy fjalë, të cilat janë të lehta për gjuhën, por të rënda në peshore dhe	129.
S	1810.	“Ditën e Kijametit, Allahu i Krenar dhe i Lartësuar do të nxjerrë përpara krijesave	130.
S	1811.	“Ibrahimi (a.s) ka gënjyer veçse në tri raste. Dy herë e ka bërë për të ftuar njerëzit	133.
S / B	1812.	“Hasbijallahu ue ni’mel uekil! (Më mjafton mua Allahu dhe Ai është Mbrojtësi më	135.
S	1813.	“Kur Ibrahimi u hodh në zjarr, tha: “O Allah! Ti je në qiell një dhe i vetëm; unë	136.
S	1814.	“... kur Ibrahimi u hodh në zjarr, çdo kafshë e tokës përpiqej që ta shuante zjarrin,	137.
S / B	1815.	“Nëse gjykatësi përpiqet për të gjykuar me drejtësi dhe ia qëllon të vërtetës, atij	139.
S	1816.	“Gjykatësit janë tri kategori: (1) një që e njeh të vërtetën dhe gjykon sipas saj;	--
S	1817.	“Me të vërtetë, këtij i është dhënë një bukuri zëri, si ajo që iu dha familjes së	--
S	1818.	“Njerëzit me sprovat më të vështira dhe belatë më të mëdha janë profetët, pastaj	140.
S / B.M	1819.	“Kur Allahu i Lartësuar ia riktheu shëndetin Ejubit, bëri që nga qielli të binin	141.
S	1820.	“Çdo musliman që i lutet Zotit me duanë e Dhen-nunit (Junusit), kur ai ishte në	143.
S	1821.	“Emri më i madh i Allahut, ai emër me të cilën nëse i lutesh, Ai të përgjigjet,	--
S	1822.	“Ne profetët kemi lindur nëna të ndryshme, por feja jonë është një e vetme.”.	144.

S	1823.	“Profeti na tregoi një ditë për Dexhalin dhe e përçmoi atë, por edhe na frikësoi për	146.
	1824.	“... ata i marrin kufomat dhe i hedhin në El Mehil.” Ibn Xheriri rrëfen: “Unë i	147.
S	1825.	“Me të vërtetë, Isai, i biri i Merjemes, do të bëjë haxhin në Shtëpinë e Lashtë	--
S / B	1826.	“Në këtë vend (Qabe) do të bëhet haxh dhe umre pas daljes së jexhuxhëve dhe	--
S / B	1827.	“Ditën e Kijametit, Allahu i Lartësuar do t’i mbajë tokat në grushtin e Tij;	149.
S / B.M	1828.	“Njëherë, Profeti i Allahut u ngrit dhe na dha një këshillë: “Ju keni për t’u ringjal	150.
S / M	1829.	“Profetit të Allahut i kërkuan njëherë që të lutej kundër idhujtarëve. Ai tha: “Unë	151.
S	1830.	“Nëse kam fyer ose mallkuar ndonjë në momente zemërimi, kjo ka ndodhur sepse	--
		SURJA EL HAXH	
S	1831.	“... të vdekurit nuk dinë gjë në lidhje me këtë tronditje.”	152.
S / B	1832.	“Allahu i Madhëruar do të thotë (Ditën e Kijametit): O Adem!” Ademi do të	153.
S	1833.	“Ditën e Kijametit, njerëzit do të ringjalleni tek Allahu, këmbëzbathur, të zhveshur	154.
S / B.M	1834.	“Një qenie njerëzore (lënda e krijimit të saj) mblidhet bashkë në mitrën e nënës për	155.
	1835.	“O i Dërguari i Allahut! Të gjithë ne do ta shohim Zotin tonë Krenar dhe të	156.
S / B.M	1836.	“A e di se ku shkon dielli?” –“Allahu dhe i Dërguari i Tij janë më të ditur.” Ai tha:	159.
S / M	1837.	“Kur biri i Ademit lexon ajetin ku ka sexhde, shejtani mënjanohet dhe qan. Pastaj	160.
HASEN	1838.	“Unë i thashë: “O i Dërguari i Allahut, a ka ndonjë vlerë surja Haxh mbi suret	161.
S	1839.	“Me të vërtetë, mbi kokat e tyre do të hidhet hamim. Ai do t’ua çajë kafkën,	--
S / B.M	1840.	“Stolitë e besimtarit do të arrijnë deri atje ku ka shkuar abdesi i tij”	162.
S	1841.	“Mos vishni rroba prej mëndafshi e dibaxh në dynja. Ai që i vesh ato në dynja,	--
S / B.M	1842.	“Unë i thashë:“O i Dërguari i Allahut, a do të shkosh në shtëpinë tënde në Mekë?”	164.
S / B.M	1843.	“E pyeta njëherë: “O Profet i Allahut! Cila është xhamia e pare, që është ngritur në	165.
S / B	1844.	“Veprat më të mira janë ato që kryhen gjatë këtyre ditëve.” – “Më të mira se	166.
S	1845.	“Nuk ka vepër më madhështore dhe më të dashur tek Allahu i Lartësuar, sesa ajo	167.
S	1846.	“Këto 10 ditë janë pikërisht ato për të cilat është betuar Allahu në fjalën e Tij:	168.
S / M	1847.	“Kur Profeti ﷺ u pyet rreth agjërimit të Ditës së Arafatit, tha: “Shpresoj tek Allahu	169.
S / B.M	1848.	“A doni t’ju tregoj për më të madhin e gjynaheve të mëdha?” “Po, o i Dërguari i	170.
	1849.	“Vazhdojnë të ngjiten, derisa arrijnë në qiellin e dynjasë. Atje kërkojnë që t’u	171.
S	1850.	“Profeti i Allahut na urdhëroi që të shohim me kujdes veshët dhe sytë e bagëtive	170.
S	1851.	“Na ka ndaluar Profeti i Allahut, që të bëjmë kurban bagëti të cilat janë me vesh e	--
S	1852.	Profeti i Allahut ka thënë: “Katër lloj bagëtish nuk lejohen që të bëhen kurban:	--
S	1853.	“Unë bleva një dash për kurban, por atë e sulmoi ujku, i cili e kafshoi në ije. Unë e	--
S	1854.	“Profeti i Allahut na urdhëroi që të shohim me kujdes sytë dhe veshët.	--
S	1855.	“Mund të hipësh në të dhe ta përdorësh si kafshë shpine, ashtu siç e do e mira (pa e	171.
S	1856.	“Profetit të Allahut i sollën dy desh laramanë me brirë (për kurban).	--
S	1857.	“Unë e pyeta: “O i Dërguari i Allahut, përse bëhen këto kurbane?” Ai tha:	--
S	1858.	“Profeti i Allahut na urdhëroi, që kur të bëjmë kurban së bashku, një deve mjafton	172.
HASEN	1859.	“Biri i Ademit nuk mund të bëjë ditën e Bajramit ndonjë vepër më të dashur për	--
S	1860.	“Nuk është shpenzuar argjendi ndonjëherë, në diçka më të mirë sesa derdhja e	--
S	1861.	“U fala me Profetin e Allahut, ditën e Bajramit të Kurbanit. Pasi mbaroi namazin,	173.
S / B.M	1862.	“Ibn Umeri kaloi njëherë pranë dikujt që kishte shtrirë devenë e tij, për ta bërë	--
S	1863.	“Mos u nxitoni, derisa fryma të dalë tërësisht.”	--
S / M	1864.	“Me të vërtetë, Allahu e ka bërë detyrë bamirësinë (shpirtbutësinë) në çdo gjë.	--
S	1865.	“Pjesa e trupit që shkëputet nga një kafshë e gjallë, konsiderohet e ngordhur.”	--
S	1866.	“Unë ju kisha ndaluar në fillim nga ruajtja e mishit të kurbanit më shumë se tri	--
S	1867.	“Mund të hani, të ruani e të jepni sadaka prej tij (mishit të kurbanit).”.	--
S	1868.	“Hani prej mishit të kurbanit, jepni sadaka dhe mund të përfitoni nga lëkura e tij,	--
S	1869.	“E para punë me të cilën e fillojmë këtë ditë (të Bajramit të Kurbanit) është namazi	--
S / M	1870.	“Mos bëni kurban përpara se të bëjë imami!”	--
S	1871.	“Allahu nuk shikon pamjen dhe as pasurinë tuaj, por sheh zemrat dhe veprat tuaj	174.
	1872.	“Në lidhje me pasurinë, nuk ka asnjë detyrim tjetër përveç zekatit.” Gjithashtu, siç	175.
	1873.	“Kur banorët e Medinës i dhanë besën Profetit të Allahut natën e Akabes, ishin	176.
S / B.M	1874.	“Me të vërtetë, Allahu e afatizon të padrejtin e keqbërësin, por kur e rrëmben atë	179.
HASEN S	1875.	“Muslimanët fuka-renj do të hynë në Xhenet gjysëm dite përpara të pasurve, pra,	180.
S / M	1876.	“Me të vërtetë, Allahu përcaktoi gjithçka për krijesat 50 mijë vjet përpara se të	188.
S	1877.	“E para gjë që krijoi Zoti ishte Lapsi, të cilit i tha: Shkruaj!” Lapsi tha: “Çfarë të	--
S	1878.	“Allahu i Lartësuar dhe Krenar thotë: “E ku ka më të padrejtë se ai i cili rreket që	190.
S	1879.	“Surja Haxh është dalluar me dy sexhde, ndaj ai i cili nuk bie në sexhde në to, më	191.

S	1880.	“Unë jam dërguar me fenë hanifie (e drejtë) dhe semha (tolerante, të thjeshtë dhe	192.
S	1881.	“Përgëzoni njerëzit dhe mos i trembni ata, lehtësoni dhe mos vështirësoni,	--
S	1882.	“Ai që, pas Islamit, sjell ftesa (përçarëse) si ato të kohës së injorancës, ai ka për të	--
		SURJA EL MU’MINUN	
DOBËT	1883.	“Kur i zbriste Shpallja, Profeti i Allahut dëgjonte pranë fytyrës së tij diçka si	193.
S	1884.	“Cili qe morali i Profetit të Allahut?” Ajo u përgjigj: “Morali i tij ishte Kurani.”	--
S	1885.	“Më janë bërë të dashura aromat e mira dhe gratë. Por qetësia e (shpirtit dhe) syve	--
S	1886.	“Shkova me babain tim tek një krushqi e jona tek ensarët. Kur hyri koha e namazit,	--
S	1887.	“Shenjat e munafikut janë tri: Kur flet, gënjen, kur premton, e thyen premtimin,	194.
S / B.M	1888.	“O i Dërguari i Allahut! Cila është puna më e mirë?” - “Namazi në kohën e vet” -	--
S / B.M	1889.	“Nëse i kërkoni Allahut, kërkojini xhenetin Firdeus, sepse ai është mu në mes të	195.
S	1890.	“Secili prej jush ka dy vende: një vend në Xhenet dhe një vend në Zjarr. Nëse	--
S / B	1891.	”Ditën e Kijametit do të vijnë disa muslimanë me gjynahe të mëdha, gati sa malet,	--
S	1892.	“Ditën e Kijametit, Allahu do t’i japë çdo muslimani një jehud ose një të krishterë	--
S / B	1893.	“Allahu i Madhëruar e krijoi Ademin prej një grushti dhé, që e mblodhi nga e	196.
S / B.M	1894.	“Na ka treguar Profeti i Allahut dhe ai është i vërteti, i sinqerti: “Një qenie	--
	1895.	“Hajeni vajin e ullirit dhe lyhuni me të, sepse ai del prej një peme të bekuar, plot	198.
S	1896.	“Daudi (a.s) hante prej punës së duarve të tij.”	204.
S	1897.	“Çdo profet ka qenë bari delesh.” Njerëzit e pyetën: “Edhe ti, o i Dërguari i	--
S / M	1898.	“O njerëz! Allahu është i Mirë dhe pranon veçse të mirën. Allahu iu dha besimta..	--
	1899.	“O i Dërguari i Allahut! Për cilët bën fjalë ky ajet? Mos vallë, bën fjalë për ata që	206.
	1900.	“Profeti takoi njëherë një burrë dhe i tha atij: “Prano Islamin!” Ai burri i tha: “Ti	208.
S / B.M	1901.	“Ebu Sufjani shkoi njëherë tek Profeti i Allahut dhe i tha: “O Muhamed, po të	211.
S	1902.	“I Dërguari i Allahut u lut kundër kurejshëve, kur ata refuzuan të pasonin rrugën e	--
S	1903.	“Madhështia e Allahut është shumë më e madhe se kaq. Me të vërtetë, Arshi i Tij	212.
S	1904.	“Shtatë qiejt, shtatë tokat dhe gjithçka mes tyre e brenda tyre, në krahasim me	213.
S	1905.	“E nëse dëshiron, o Zot, të dënosh (ose zhytësh në humbje) një popull, më merr	214.
S	1906.	“Eûdhu bil-lâhis-semî-il alîm, minesh-shejtânir-raxhîm, min hemzihi, ue nefhihi,	215.
S	1907.	“Allahum-me in-ni eûdhu bike min el hedmi ue minel garaki ue eûdhu bike	--
	1908.	“Dhe kështu do të vazhdojë të ndëshkohet në të.”	217.
S	1909.	“E kam dëgjuar Profetin e Allahut të thotë, ja, pikërisht mbi këtë minber: “Si është	218.
	1910.	“Pra, i përvëlon zjarri, aq sa mishi i tyre shkrin dhe rrjedh në këmbët e tyre.	--
	1911.	“Ata i përvëlon zjarri, dhe kështu, nga ky përvëlim, mblidhet pjesa e sipërme e	---
S	1912.	“Kur Allahu i Madhëruar t’i fusë banorët e Xhenetit në Xhenet dhe banorët e	220.
	1913.	“Njëherë, Profeti i Allahut na dërgoi në një ekspeditë ushtarake dhe na urdhëroi	221.
	1914.	“Sigurimi dhe shpëtimi i umetit tim nga mbytja, nëse hipin nënjë anije është që ata	--
S	1915.	“Na kanë treguar se Profeti i Allahut i tha njëherë një burri: “Çfarë adhuron ti?”	222.
		SURJA EL NUR	
S / B.M	1916.	“O i Dërguari i Allahut, biri im ishte i punësuar tek ky njeri, por atje, bëri zina me	223.
S / B.M	1917.	Njëherë, Umer Ibn Hatabi, duke mbajtur një fjalim, pasi falënderoi dhe përlëvdoi	--
S	1918.	“Isha tek Miruani. Aty ishte edhe Zejd Ibn Thabiti. Zeidi tha: “Ne lexonim prej	224.
S / M	1919.	“Profeti i Allahut rëndohej e ndikohej shumë kur atij i zbriste Shpallja, aq sa i	--
	1920.	“Një dënim i ekzekutuar me drejtësi në tokë është më i mirë për njerëzit sesa të	--
HASEN	1921.	“Një besimtar i kërkoi leje (e gjykim) Profetit të Allahut për t’u martuar me një	225.
S	1922.	“Laviri i dënuar më rrahje me kamxhik (për imoralitet) mund të martohet veçse me	--
	1923.	“Tri lloj njerëzve, Allahu ua ka bërë haram Xhenetin: pijanecit, të padrejtit ndaj	--
S	1924.	“Unë kam qenë i lidhur me një vajzë, me të cilën bëja atë gjë, që Zoti i Madhëruar	--
S / B.M	1925.	“Hilal Ibn Umeja e akuzoi gruan e tij te Profeti ﷺ, se ajo e kishte tradhtuar me	228.
S / B	1926.	“...Kur Profeti i Allahut gjykoi për ndarjen e një çifti përmes procedurës “el	230.
S / B.M	1927.	“Sa herë që i Dërguari i Allahut a.s. donte të nisej për udhëtim, ai hidhte short	--
HASEN	1928.	“Kur zbritën ajete rreth ndershmërisë time, Profeti i Allahut u ngrit (në mimber)	233.
S / B.M	1929.	“Robi i Allahut mund të thotë një fjalë që e kënaq Allahun, pa i dhënë asaj shumë	235.
S / B.M	1930.	“Allahu i Lartësuar ia ka falur umetit tim ato gjëra që vërtiten në shpirt e në	236.
S	1931.	“Mos u jepni mundim robërve të Allahut dhe mos i turpëroni ata! Mos hetoni për	237.
S / B.M	1932.	“Largojuni shtatë gjynaheve shkatërruese!” - “Cilat janë ato, o i Dërguari i Allahut	238.
S	1933.	“Shpifja për një grua të ndershme shkatërron punën e njëqind viteve.”	--
S	1934.	“Ditën e Kijametit, mohuesit do t’i paraqiten veprat e tij, por ai do të mohojë se i	239.

S / M	1935.	"... atëherë i vuloset goja dhe u thuhet gjymtyrëve të tij: "Flisni!" Dhe ato do të	--
S	1936.	"Njëherë, Ebu Musa i kërkoi leje Umer Ibn Hatabit, që të hynte në shtëpinë e tij.	240.
S	1937.	"Profeti i kërkoi lejë të hyjë në shtëpinë e Seid Ibn Ubade dhe tha: "Es-selâmu	--
S	1938.	"Erdhi një burrë (Uthmani shton: u ngjit dhe qëndroi tek porta e Profetit) dhe	--
S / B.M	1939.	"Nëse dikush hedh shikimin për të të parë (në shtëpinë tënde) pa lejen tënde, nëse	--
S	1940.	"Unë shkova tek Profeti për të folur në lidhje me një borxh të babait tim dhe	--
S	1941.	. "Një burrë nga Beni Amiri shkoi tek shtëpia e Profetit dhe tha: "A mund të hyj?"	--
	1942.	"Një grua ensarë tha: "O i Dërguari i Allahut! Shpeshherë, jam në shtëpi në një	241.
S / M	1943.	"E pyeta Profetin rreth shikimit të papritur (në haram), dhe më tha që duhet ta	242.
HASEN S	1944.	"O Ali, mos e ndiq shikimin me një shikim tjetër. Nëse shikimi i parë është i yti,	--
S	1945.	"Kujdes nga qëndrimi në rrugë!" Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut, po neve	--
S	1946.	"Ruaji organet intime (nga shikimi), përveçse nga bashkëshortja jote ose skllavet	--
S	1947.	"Për birin e Ademit është shkruar pjesa e imoralitetit, e cila do ta kapë në mënyrë	--
S	1948.	"Kur ishim te Profeti i Allahut, erdhi Ibn Ummu Mektumi, i cili ishte i verbër.	243.
S	1949.	"Një ditë Bajrami, abisinasit erdhën në xhami dhe filluan të luanin. Profeti (a.s.)	--
DOBËT	1950.	"O Esma, kur vajza arrin moshën e pubertetit, asaj nuk duhet t'i shihet asgjë (nga	244.
S / B.M	1951.	"Gruaja nuk duhet të shikojë ose të prekë një grua tjetër për t'ia përshkruar atë	--
S	1952.	"Profeti (a.s) i solli Fatimes një skllav, të cilin ia dhuroi asaj për t'i shërbyer.	245.
S	1953.	"(Një ditë) Profeti (a.s.) erdhi tek unë dhe brenda gjeti një muhaneth (burrë me	--
S / B.M	1954.	"Kujdes! Mos hyni te gratë!" Një ensar tha: "O i Dërguari i Allahut, po nëse është	--
HASEN S	1955.	"Çdo sy bën zina. Nëse gruaja parfumoset dhe kalon pranë burrave të huaj, ajo	--
S / B.M	1956.	"O ju rini, ai që i ka mundësitë, le të martohet, sepse e ka më të lehtë uljen e	246.
S	1957.	"Martohuni me gra që lindin shumë! Shtohuni, sepse unë do të krenohem me ju	--
S	1958.	"Tre njerëz, Allahu i Madhëruar ia ka bërë detyrë Vetes që t'i ndihmojë:	--
S	1959.	"Pasuria e fituar prej prostitucionit është e pisët, ashtu si edhe fitimi nga puna e	248.
S	1960.	"Allahu i Lartësuar ia ka falur umetit tim ato gjëra që i bën gabimisht, ato gjëra që	--
S / B.M	1961.	"Kur Profeti ﷺ zgjohej natën për t'u falur, thoshte: "Allahume, lekel hamdu, ente	249.
	1962.	"Allahu i Lavdëruar i krijoi krijesat në errësirë, pastaj hodhi mbi ta atë dritë prej	251.
S	1963.	"Zemrat janë katër llojesh: Një zemër e pastër qelq (exhred), brenda së cilës	--
S / B.M	1964.	"Atij që ndërton një xhami, me të cilën e kërkon kënaqësinë e Allahut -, Allahu i	--
S	1965.	"Profeti i Allahut na urdhëroi të ndërtojmë faltore nëpër shtëpi dhe ti pastrojmë	--
S	1966.	"Nuk ka për të ndodhur kjameti derisa njerëzit të krenohen me xhamitë."	252.
S	1967.	"Nëse shihni dikë që shet ose tregëton në xhami, i thoni: "Mos të dhëntë fitim	--
S / B.M	1968.	"Namazi i atij që falet në xhemat është më i vlefshëm se i atij që falet në shtëpi	--
S	1969.	"Përgëzoi ata që ecin nëpër erësira (për të shkuar në xhami) se do të kenë dritë të	--
S / M	1970.	"Kur ndonjëri prej jush hyn në xhami, le të thotë: Allahum-me iftah li ebuâbe	--
S	1971.	"Unë e dëshiroj shumë që të falem (në xhami) me ty. - Ai i tha: E di që ke dëshirë	253.
S / B.M	1972.	"Mos i ndalni robëreshat e Allahut prej xhamive të Allahut."	--
S	1973.	"... por shtëpitë e tyre janë më mirë për to."	254.
S / B.M	1974.	"Po ta shihte i Dërguari i Allahut ﷺ se çfarë bëjnë gratë e sotit, do t'i ndalonte prej	255.
S / B.M	1975.	"Thirren hebrenjtë dhe u thuhet: "Çfarë adhuronit ju?" Ata përgjigjen:	256.
S	1976.	"Nëse dikush thirret tek gjykuesi dhe nuk i përgjigjet thirrjes, atëherë ai është	259.
S	1977.	"Allahu më tregoi të gjithë Tokën, aq sa pashë lindjen dhe perëndimin e saj.	262.
	1978.	"O i Dërguari i Allahut, gjithmonë do të jemi të frikësuar në këtë mënyrë?! A nuk	--
S	1979.	"Përgëzoje këtë umet me lartësim dhe madhështi! Përgëzoji se feja e tyre do të	263.
S / B.M	1980.	"Kur unë isha ulur pas Profetit ﷺ mbi një gomar e në mes meje dhe tij ishte vetëm	--
S / B.M	1981.	"Një grup nga umeti im do të vazhdojnë që ta shfaqin dhe të jetojnë me të	264.
S	1982.	"... ti dhe pasuria jote jeni të babait."	266.
S	1983.	"Profeti i Allahut më porositi për pesë gjëra: "O Enes, përsose abdesin tënd, që	267.
HASEN	1984.	"Nëse dikush vjen dhe ulet në një mexhlis le të japë selam e kur dëshiron që të	268.
S / B.M	1985.	"Ai që kryen një vepër (adhurim) që nuk është prej fesë tonë, ajo është e refuzuar."	269.
S / B.M	1986.	"Shembulli im me ju është si një burrë, i cili ndez një zjarr. Kur zjarri ndriçon rreth	--

SURJA EL FURKAN

S	1987.	"Mua më janë dhënë 5 veçori, që nuk i janë dhënë asnjë profeti para meje."	271.
	1988.	"Njëherë, Profetit ﷺ iu tha: "Po të duash, mund të të japim të gjitha thesaret e	274.
	1989.	"Ai që më mvesh mua diçka që nuk e kam thënë, ai që (me vetëdije zgjedh të)	275.
	1990.	"Betohem për Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im! Pa dyshim që ata do të	276.
S / M	1991.	"... Allahu më tha: "Të kam dërguar, që të të sprovoj ty dhe t'i sprovoj të tjerët me	278.

S	1992.	“Allahu e kap Tokën dhe qiejt e i palos me të djathtën e Tij, pastaj thotë: “Unë jam	281.
S	1993.	“O i Dërguari i Allahut! Si do të ringjallet mohuesi (e të ecë) mbi fytyrën e tij	284.
S / M	1994.	“Vitin e Hudejbijes, rrugës me të Dërguarin e Allahut, ra shi një natë. Pasi fali	288.
S / B.M	1995.	“Unë jam dërguar si Profet për të kuqtë dhe të zinjtë...”.	289.
S	1996.	Ai tha: “Uji i tij është i pastër dhe të ngordhurat që dalin prej tij janë hallall.”	--
S	1997.	“Subĥânekell-llahumme! Rabbenâ ue biĥamdik! (I Dëlirë e i Lartësuar je nga	291.
S	1998.	“Allahu e shtrin dorën e Tij gjatë natës, që të pranojë pendimin e gabimtarëve të	293.
S	1999.	“Kur të vini në namaz mos ejani në të duke vrapuar por ejani dhe t’ju mbulojë	294.
	2000.	“Një burrë ofendoi një tjetër, i cili nuk tha asgjë tjetër veçse: “Alejkes selam!”	--
	2001.	“Sa e mirë është vetëpërmbajtja gjatë kohës së pasurisë dhe sa e bukur	295.
S / B.M	2002.	“I Dërguari i Allahut u pyet njëherë: “Cili është gjynahu më i madh tek Zoti?”	--
	2003.	“Janë 4 gjëra, që duhet t’i zbatoni...” Betohem në Allah (thotë Seleme), që,	--
	2004.	“Çfarë mund të thoni në lidhje me imoralitetin?” Ata thanë: “Allahu dhe i Dërguari	296.
	2005.	“Pas idhujtarisë, nuk ka gjynah me të madh tek Allahu sesa kur një burrë hedh	--
	2006.	“Disa idhujtarë kishin vrarë shumë njerëz duke e tepruar dhe kishin bërë	--
S / M	2007.	“Unë e njoh banorin e fundit që do të hyjë në Xhenet, i cili është njëkohësisht	297.
	2008.	“Kur biri i Ademit fle, meleku i thotë shejtanit të mallkuar: “Më jep librin tënd	--
	2009.	“Çfarë thua për një person, i cili i ka bërë të gjitha llojet e gjynaheve, pa lënë as të	--
S	2010.	“Me të vërtetë, Ibn Mesudi u gdhi dhe u ngrys fisnik (i ruajtur nga ligësitë dhe	298.
S / M	2011.	“Kur biri i Ademit vdes, atij i ndërpriten të gjitha punët e mira, përveç tri gjërave:	299.
		SURJA EL SHUARA	
S	2012.	“O Allah! Në shoqërinë e lartë!”	313.
S	2013.	O Allah na bëj të jetojmë si muslimanë, të vdesim si muslimanë dhe na bashko me	--
S / B	2014.	“Ditën e Kiametit, Ibrahimi do ta takojë babanë e vet, Azerin, i cili do ta ketë	314.
	2015.	“O i Dërguari i Allahut, sa e lartë është oratoria jote! Nuk kam parë ndonjë	326.
S / M	2016.	“Betohem në Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Çdo njeri nga ky umet, jehud	330.
S / B.M	2017.	“Kur zbriti ajeti: “Tërhiqu vërejtjen farefisit tënd më të afërt**”** (Shuara, 214),	331.
S / B.M	2018.	i Dërguari i Allahut i thirri kurejshët në përgjithësi, pastaj veçoi disa familje prej	--
S / M	2019.	i Dërguari i Allahut u ngjit në Safa dhe thirri: “Oj Fatime, e bija e Muhamedit!	--
S / B	2020.	“Disa persona e pyetën të Dërguarin e Allahut ﷺ rreth falltarëve. Ai tha: “Ata nuk	332.
S	2021.	“Merreni shejtanin (ose tha: “Kapeni e largojeni atë shejtanin”)! Më mirë t’ju	--
S	2022.	“Sulmoji ata (me poezinë tënde), se Xhibrili është me ty!”	334.
S	2023.	“Allahu Krenar dhe i Lartësuar zbriti çfarë zbriti në suren Shuara, (në lidhje me	--
S	2024.	“Largojuni padrejtësive, sepse çdo padrejtësi është errësirë në Ditën e Kijametit.”	--
		SURJA EN-NEML	
S / M	2025.	“Me të vërtetë, Allahu i Lartësuar nuk fle dhe nuk i takon Atij që të flejë. Ai e ul	336.
S	2026.	“Ne profetët nuk lëmë pas trashëgimi pasurore. Gjithçka që ne lëmë prej pasurisë	338.
S	2027.	“Profeti ﷺ ka ndaluar vrasjen e katër lloj gjallesave: milingonës, bletës, pupëzës	341.
S	2028.	“Unë e pyeta: “O i Dërguari i Allahut, çfarë na fton ta adhurojmë?” – “Të ftoj ta	352.
S	2029.	”Kush pretendon se Profeti e ka ditur se çfarë do të ndodhë nesër, ai e ka tepruar	355.
S	2030.	“Njëherë, teksa po bisedonim me njëri-tjetrin, erdhi Profeti ﷺ dhe na tha: “Çfarë	358.
S	2031.	“Kam mësuar një hadith prej të Dërguarit të Allahut, të cilin ende nuk e	359.
	2032.	“Shpejtoni me vepra të mira para se të shfaqen këto të gjashta (shenja të Kijametit	--
S / M	2033.	“Një njeri erdhi tek Abdullah Ibn Amri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) dhe i tha:	360.
S / B.M	2034.	“Ditën e Çlirimit të Mekës, i Dërguari i Allahut tha: “Nuk ka më hixhret, por	363.
	2035.	“O njerëz, mos mashtroni veten në lidhje me Zotin. Nëse Allahu do të ishte i	364.
		SURJA EL KASAS	
S	2036.	“Ai që bën punë të mira, duke llogaritur shpërblimin nga Zoti për veprat që ai	368.
	2037.	“Allahu nuk ka dënuar më popuj me ndëshkim (gjithëpërfshirës) nga qielli ose	378.
S	2038.	“Janë tri kategori njerëzish, të cilëve u jepet shpërblimi dy herë: 1. një nga ithtarët	383.
S	2039.	“Kur Ebu Talibit iu afrua vdekja, Profeti i Allahut i shkoi pranë shtratit. Pranë tij	384.
S / B.M	2040.	“Unë jam dërguar si Profet për të kuqtë dhe të zinjtë ...”.	386.
S	2041.	“Dynjaja në krahasim me ahiretin është sikur dikush zhyt gishtin e tij në det. Le të	387.
S / B	2042.	“Ndërkohë që një burrë tërhiqte rrobën e tij (të gjatë nga mendjemadhësia dhe me	392.
	2043.	“Allahu i Madhëruar jua ka ndarë cilësitë e karakterit, ashtu siç ka ndarë rrizkun	393.
S	2044.	“Ai më shpalli mua që të jeni modest dhe të thjeshtë, të tillë që askush të mos i	394.

S	2045.	"Një burrë iu drejtua Profetit ﷺ dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, unë dëshiroj që	--
		SURJA EL ANKEBUT	
S	2046.	"Njerëzit me sprovat më të rënda janë profetët, pastaj bamirësit, pastaj ata që janë	397.
S	2047.	"Ai që fton në një udhëzim të mirë, ai do të marrë njëlloj si shpërblimi i atyre që e	400.
S	2048.	"Nuk ndodh që dikush të vritet padrejtësisht në këtë botë e që një pjesë e këtij	401.
	2049.	"O Muadh! Njeriu do të pyetet Ditën e Kijametit për të gjitha veprimet e tij, madje	--
HASEN	2050.	"E pyeta të Dërguarin e Allahut rreth shpjegimit të fjalës së Allahut: "... sulmoni	408.
S	2051.	"Një burrë falet natën, por kur agon mëngjesi, ai vjedh." Profeti tha: "Namazi do	413.
S	2052.	"Ithtarët e Librit e lexonin Teuratin në hebraisht dhe ua shpjegonin muslimanëve	414.
S / B.M	2053.	"Çdo profeti të Allahut i është dhënë si mrekulli diçka e mjaftue-shme, që njerëzit	417.
	2054.	"Në Xhenet ka dhoma të bukura (të tejdukshme), nga brenda të cilave shihet	420.
		SURJA EL RUM	
S	2055.	"Idhujtarët dëshironin që të fitonin persianët mbi romakët, sepse edhe persët ishin	423.
HASEN	2056.	"Nuk kaluan vitet dhe romakët i mposhtën persianët, aq sa edhe kuajt e tyre u	424.
HASEN	2057.	"Allahu i Madhëruar e krijoi Ademin prej një grushti dhé, që e mblodhi nga e	429.
	2058.	"Më kapi një pagjumësi gjatë natës, prandaj shkova tek i Dërguari i Allahut për	430.
S / B	2059.	"Më akuzoi për gënjeshtar biri i Ademit, dhe nuk i takon atij të më akuzojë Mua!	431.
S	2060.	"Allahu i Lartësuar thotë: "Unë i krijova robërit e Mi me besim të drejtë (hunefa),	433.
S / B.M	2061.	"Çdo foshnjë lind në fitra, - në një transmetim tjetër thuhet: "në besim të pastër	434.
	2062.	"Unë kam marrë pjesë së bashku me Profetin e Allahut në katër beteja.	--
S	2063.	"Kush janë ata, o i Dërguari i Allahut?" Ai tha: "Janë ata që pasojnë rrugën, në të	435.
S	2064.	"Çudi me çështjen e besimtarit! Çdo gjë që Allahu i cakton, është mirësi për të.	436.
S	2065.	"Kur dikush jep sadaka diçka me vlerë sa një hurmë e vogël, të fituar me punë të	437.
	2066.	"Kurrë mos e humbni shpresën për rizkun e Zotit, për sa kohë jeni ende në jetë. A	--
S	2067.	"Një dënim i ekzekutuar me drejtësi në tokë është më i mirë për njerëzit sesa të	--
S / B.M	2068.	"Kur vdes një keqbërës, gjejnë rehat njerëzit dhe vendet, pemët dhe kafshët."	438.
S	2069.	"O i Dërguari i Allahut! Ti po u flet atyre, që tashmë janë kufoma?!" Ai tha:	442.
		SURJA LUKMAN	
S / B.M	2070.	"Kur zbriti ajeti "Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me	449.
S	2071.	"Njëherë u përmend mendje-madhësia në prani të Profetit, i cili tha fjalë shumë të	451.
S	2072.	"Ne nuk na takon të kemi cilësi të ulëta... Ai që e kërkon mbrapsht dhuratën që i	--
S	2073.	"Kur të dëgjoni këndimin e gjelit, lutjuni Allahut që t'ju japë nga mirësitë e Tij.	--
S	2074.	"Lukmani i urtë shpesh thoshte: "Kur Allahu i Madhëruar e merr nën kujdes dikë,	--
S	2075.	"Lukmani i urtë, duke e këshilluar të birin, i thoshte: "O biri im, mos e mbulo	--
S	2076.	"Ndoshta një burrë me flokë të shpupuritur, i veshur veçse me dy rrecka të	452.
	2077.	"Tuba u qoftë atyre njerëzve të devotshëm, të pastër, të cilët, nëse janë të	--
	2078.	"Edhe diçka e vogël prej syfaqësisë është shirk. Me të vërtetë, Allahu i Madhëruar	--
DOBËT	2079.	"I mjafton njeriut si rrezik - përveç atyre që i ka ruajtur Allahu - që njerëzit ta	--
S	2080.	"Profeti i Allahut ishte njeriu me moralin më të mirë."	--
S	2081.	"... njerëzit e pyetën: "O i Dërguari i Allahut, cili është besimtari më i mirë?"	--
S	2082.	"Robi do të arrijë nëpërmjet moralit të mirë gradën e atij që falet gjatë natës dhe	--
	2083.	"U pyet njëherë Profeti se çfarë vepre i fut njerëzit më së shumti në Xhenet dhe	--
S	2084.	"Me moral i fiton të gjitha të mirat e dynjasë dhe të ahiretit." Haseni, biri i Aliut,	--
	2085.	"Allahu i Madhëruar ka për t'i dhënë robit për moralin e mirë të njëjtin	--
S	2086.	"Ju nuk mund t'ia dilni t'u bëni mirë të gjithë njerëzve me pasurinë tuaj, por mund	--
S	2087.	"Nuk ka për të hyrë në zjarr ai që ka në zemër qoftë edhe një grimcë imani dhe	--
	2088.	"Ai që ka në zemër mendjemadhësi qoftë edhe sa një kokërr meli, ka për ta flakur	453.
S	2089.	"Allahu i Madhëruar nuk do ta shikojë në Ditën e Gjykimit atë që e tërheq	--
S	2090.	Ndërkohë që një burrë tërhiqte rrobën e tij zvarrë (nga mendjemadhësia dhe me	--
S	2091.	"Lâ uhsi thenâen alejke ente kemâ ethnejte ala nefsik! (Nuk mund të të	455.
	2092.	"Ahbarët jehudë në Medinë i thanë Profeti të Allahut: "O Muhamed, çfarë	456.
S	2093.	"A e di ku shkon dielli, kur perëndon?" - "Nuk e di." - Ai shkon nën Arsh dhe	457.
S / B	2094.	"Çelësat e fshehtësive janë pesë, dhe ato nuk i di askush tjetër, veç Allahut: Vetëm	459.
S	2095.	"Çdokush që ju flet dhe pretendon se e di çfarë do të ndodhë nesër, ju ka	--
S	2096.	"Kur Allahu dëshiron t'ia marë shpirtin dikujt në një vend të caktuar, bën që ai të	--

		SURJA EL SEXHDE	
S / B.M	2097.	“Profeti ﷺ lexonte në namazin e sabahut, ditën e xhuma, suren Sexhde dhe suren	460.
	2098.	“Profeti nuk flinte pa lexuar suret Sexhde dhe Mulk.”	--
S	2099.	“Zoti ynë kënaqet me dy njerëz: me atë brof nga shtrojet e tij të buta dhe të	464.
	2100.	“Isha së bashku me Profetin (a.s) në një udhëtim. Një mëngjes qëllova pranë tij,	--
S / B.M	2101.	Allahu i Lartësuar ka thënë: “Kam përgatitur për robërit e Mi punëmirë diçka, që	465.
		SURJA EL AHZAB	
S	2102.	“Ubej Ibn Keabi më tha njëherë: “Me sa ajete e lexon suren Ahzab?” Ose: “Sa	470.
S / B.M	2103.	“Zejd Ibn Harithen gjithmonë e thërrisnim: Zejdi, i biri i Muhamedit, derisa zbriti	472.
S / M	2104.	kur besimtarët bënë këtë lutje, Allahu i Lartësuar tha: “E bëra!”.”	--
	2105.	“Ai që thirret jo në emër të babait të vet, me vetëdije, e ka mohuar Allahun,	--
S	2106.	“S'ka dyshim se Allahu e dërgoi Muhamedin ﷺ me të vërtetën dhe i zbriti Librin.	--
S	2107.	“Betohem në Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im, nuk ka besuar asnjë prej	473.
S / B	2108.	“Për secilin besimtar unë jam njeriu më i afërt, në këtë botë dhe në tjetrën. Nëse	--
S	2109.	“Më është dhënë fitorja dhe ndihma nga Zoti nëpërmjet el sabâ-s. Ndërsa Populli	477.
S	2110.	“Kur ishim njëherë te Hudhejfa (Allahu qoftë i kënaqur me të), dikush tha: “Sikur	--
S	2111.	“Ajo fortunë e përfshiu të gjithë kampin e tyre dhe nuk e kaloi as edhe një	--
S	2112.	“Kur e shqetësonte ndonjë çështje, Profeti i Allahut falte namaz.”	--
S	2113.	“Ditën e luftës së Hendekut, unë thashë: “O i Dërguari i Allahut! A ka ndonjë gjë	478.
S / B	2114.	“Kur shkruam të gjitha fletushkat kuranore në mus'hafe, më mungonte një	482.
S / B	2115.	“Xhaxhai im, Enes Ibn Nadri, nuk pati qenë në Luftën e Bedrit, prandaj tha: “O	--
	2116.	“Shkova njëherë tek Muauije, - Allahu qoftë i kënaqur me të! Kur po bëhesha	--
S	2117.	“Të kthyer, inshallah, të penduar, adhurues, falënderues dhe sexhdebërës ndaj	484.
S / B.M	2118.	“I Dërguari i Allahut bëri dua kundër aleatëve të Ahzabit, duke thënë:	--
S	2119.	“Na është përcjellë, se kur ushtritë e hendekut u tërhoqën, Profeti i Allahut	--
S / B	2120.	“Tani e tutje ne do t'i luftojmë ata, e jo ata ne. Ne do të shkojmë tek ata.”	--
S	2121.	“Në kohën që Profeti po lahej, nga mundimi i atij rrethimi të gjatë, në shtëpinë e	--
S / B	2122.	“I Dërguari i Allahut, pasi Allahu i Madhëruar e urdhëroi që t'u ofronte grave të tij	486.
S	2123.	“Pastaj, ai ua lexoi ajetet grave të tjera, duke u thënë: “Aishja tha kështu e ashtu.”	--
S	2124.	“Mos i ndalni robëreshat e Allahut prej xhamive të Allahut!”	488.
S	2125.	“Namazi i gruas në dhomën e saj është më i mirë se namazi në shtëpinë e saj.	--
S	2126.	“Bashkë me Husejn Ibn Seburan dhe Omer Ibn Muslimin shkuam te Zejd Ibn	489.
HASEN	2127.	“Profeti i Allahut kalonte pranë portës së Fatimes, - Allahu qoftë i kënaqur prej	490.
S	2128.	“Fatimja erdhi njëherë tek Profeti ﷺ me një berme (enë) të saj, në të cilën kishte	--
S	2129.	“Shkova tek Uathile bin Eska’, kur tek ai kishte njerëz të tjerë. Ata përmendën	491.
S	2130.	“Unë e pyeta Profetin (a.s): “Përse ne gratë nuk përmendemi shumë në Kuran,	--
S	2131.	“Gratë i thanë Profetit ﷺ: “Pse në Kuran përmenden besimtarët dhe nuk	--
S / B.M	2132.	“Nuk ndodh që zinaqari të jetë besimtar teksa bën zina dhe as ai që vjedh të jetë	--
S	2133.	“Gjithmonë të jeni me të vërtetën, sepse e vërteta të shpie drejt bamirësisë dhe	492.
S / B.M	2134.	“Adhuroje Allahun sikur ta shihje Atë, sepse edhe nëse nuk e sheh, (të jesh i	--
S / B.M	2135.	“Shtatë lloj personash, Allahu do t'i strehojë në hijen e Tij, ditën kur nuk ka hije	--
S	2136.	“O ju rini, ai që i ka mundësitë, le të martohet, sepse e ka më të lehtë uljen e	493.
S	2137.	“Nëse burri e zgjon gruan e tij gjatë natës dhe falin së bashku dy rekatë namaz, ata	--
	2138.	“Kurrë nuk bën biri i Ademit ndonjë punë më dobiprurëse dhe më shpëtuese nga	494.
S	2139.	“Kjo ndodhi kur Profeti i Allahut shkoi për të kërkuar dorën e Zejneb Bintu	--
S	2140.	“Kur i përfundoi ideti (koha e pritjes) Zejnebes, i Dërguari i Allahut i tha	496.
S	2141.	“Askush nga ju të mos e nënçmojë veten, por le të flasë në lidhje me çështjet e	498.
S	2142.	“Profetësia dhe nebijët tashmë janë ndërprerë dhe pas meje nuk ka më resul dhe	499.
S / B.M	2143.	“Unë dhe profetët para meje jemi si shembulli i një njeriu që ka ndërtuar një	--
S / M	2144.	Jam privilegjuar nga profetët e tjerë me gjashtë gjëra: më është dhënë fjala	--
S / B.M	2145.	“Profeti na tregoi njëherë për disa emra të tij, duke thënë: “Unë jam Muhamedi,	--
	2146.	(O Allah, më bëj që ta respektoj mirënjojen ndaj Teje, të pasoj	500.
S	2147.	“Nëse dikush më përkujton Mua në veten e vet, Unë e përkujtoj atë në Veten	501.
S / B	2148.	“Profetit ﷺ i sollën disa robër lufte, mes të cilëve ishte edhe një grua, e cila po	502.
S	2149.	“Shkoni atje! Përgëzoni njerëzit dhe mos i largoni ata, lehtësoni dhe mos	--
HASEN	2150.	“Nuk ka si të përmbushet një zotim, në lidhje me diçka që nuk e ke në pronësi, nuk	504.
	2151.	“Nuk ka divorc përpara aktmartesës”	--
S	2152.	“Profeti u martua me Umejme Bint Sherahilin dhe kur ia sollën atë, ai i	--

	2153.	“Pasi të Dërguarit të Allahut i zbriti ajeti: “Ti je i lirë të largosh kë të duash...”,	506.
S	2154.	“Profeti i Allahut i ndante ditët me drejtësi e kujdes mes grave të tij, pastaj thoshte:	507.
S	2155.	“Para se të ndërronte jetë i Dërguari i Allahut, Allahu ia lejoi përsëri martesën me	--
S	2156.	“Para se të ndërronte jetë Dërguari i Allahut, Allahu e lejoi të martohej me gra të	--
S / B.M	2157.	“E kam miratuar Zotin tim në tri çështje, ose: më ka miratuar Zoti im në tri çështje	508.
S / B	2158.	“O i Dërguari i Allahut, te ti vijnë të mirët dhe të këqijtë, ndaj sikur t'i urdhëroje	--
S / B	2159.	“Kur i Dërguari i Allahut u martua me Zejnebe Bintu Xhahshin, ai i ftoi	--
S	2160.	“Kujdes! Mos hyni te gratë e huaja!” Një ensar tha: “O i Dërguari i Allahut,	509.
S	2161.	“Sikur të ftohesha në gosti për një kofshë ose kërci deleje, do të përgjigjesha;	--
S	2162.	“Me të vërtetë, Allahu dhe melekët e Tij bëjnë salavate për krahun e djathtë të	511.
S	2163.	“Kur Profetit të Allahut i sillej ndonjë pasuri e dhënë si sadaka nga një popull,	--
	2164.	“Allahu bëftë salavate për ty dhe për burrin tënd!”	--
S / B	2165.	“O i Dërguari i Allahut, kemi mësuar si të dërgojmë selam për ju, por si të	--
	2166.	Ai tha: **“**Allahume Sal-li alâ Muhamedin ue alâ âli Muahamed	--
S / M	2167.	“Teksa po rrinim tek Sad Ibn Ubade, erdhi i Dërguari i Allahut. Beshir Ibn Sadi i	512.
S	2168.	Ai tha: “Thoni: Allahume sal-li alâ Muhamedin ue alâ âli	--
S	2169.	“ Profeti i Allahut dëgjoi një burrë që ishte duke u lutur në namaz, i	--
	2170.	“Ne mbajtëm një hytbe në Persi. Gjatë hytbes (Junus ibn Hababi) tha: “Është	513.
	2171.	“O Zot, më mëshiro mua dhe Muhamedin dhe mos mëshiro asnjë tjetër, përveç	--
HASEN S	2172.	“Njerëzit më të afërt me mua në Ditën e Kijametit janë ata të cilët më së shumti	--
S	2173.	“Profeti i Allahut dilte në mes të natës dhe thoshte: “Erdhi er-raxhife (tronditësja),	--
S	2174.	“Një burrë i tha Profetit (a.s): “Po sikur unë t’i bëj të gjitha lutjet (salavatet) e mia	--
S / M	2175.	“Ai që çon një herë salavat për mua, Allahu çon 10 herë salavat për të.” Tirmidhiu	--
	2176.	“Një agim, Profeti i Allahut ishte i kënaqur në shpirt, gjë e cila shprehej në	--
HASEN S	2177.	“Koprrac është ai i cili, kur dëgjon që përmendem unë, ai nuk çon salavate për	514.
S	2178.	“I përçmuar është ai njeri që nuk çon salavate për mua kur përmendet emri im.	--
S	2179.	“Çdo popull që ulet në një kuvend dhe nuk përmendin Allahun dhe as	--
S	2180.	“Kur të dëgjoni muezinin, përsërisni fjalët që thotë ai, pastaj bëni salavate	--
S	2181.	“Kur Profeti i Allahut hynte në xhami, bënte salavat dhe selam, pastaj thoshte:	--
S	2182.	“Me të vërtetë, Allahu ka melekë, që shëtisin nëpër Tokë dhe më transmetojnë	515.
S	2183.	“Allahume sal-li alâ Muhamedin ue âli Muhamedin ue ezuâxhihi ue dhurijetih!	--
S / B.M	2184.	“Kur Profetit të Allahut i sillej ndonjë pasuri e dhënë si sadaka nga një popull,	--
S / B.M	2185.	“I biri i Ademit më fyen Mua, kur ai shan kohën, sepse Unë jam koha (Zoti	516.
S	2186.	“Kini frikë Allahun në lidhje me sahabët e mi! Mos i fyeni e të flisni keq për ta	--
S	2187.	“E pyetën njëherë: “O i Dërguari i Allahut, çfarë konsiderohet përgojim (gibet)?	517.
	2188.	“Cila është ribaja (fajdeja) më e keqe tek Zoti?” - “Allahu dhe i Dërguari i Tij e	--
S / B	2189.	“Musai ﷺ ka qenë i turpshëm dhe, nga turpi, ruhej të mos i zbulohej asnjë pjesë	520.
S / B.M	2190.	“Kur Profeti i Allahut po shpërndante plaçkën e luftës (në Hunejn), një burrë tha:	--
	2191.	“Profeti i Allahut fali njëherë namazin e drekës me ne. Pas faljes, ai u kthye nga	521.
	2192.	“Vdekja në luftë në rrugën e Zotit i fal e fshin të gjitha gjynahet (ose tha: “fal çdo	522.
S / B.M	2193.	“I Dërguari i Allahut ﷺ na ka rrëfyer për dy gjëra, njërën prej të cilave e pashë,	--
S	2194.	“Ai që betohet “për amanetin” nuk është prej nesh.”	523.
		SURJA EL SEBE’	
S	2195.	“Profeti i Allahut dëgjoi njëherë zërin e Ebu Musa el Eshariut (Allahu qoftë i	527.
S / B.M	2196.	“Namazi më i dashur për Allahun është namazi i Daudit: ai flinte gjysmën e natës,	529.
S / B.M	2197.	“Çudi me çështjen e besimtarit! Çdo gjë që Allahu cakton për të, janë mirësi. Nëse	533.
S / B	2198.	“Kur Allahu i Lartësuar vendos diçka në qiell, melekët rrahin flatrat e tyre, në	534.
S / B.M	2199.	“Më janë dhënë 5 gjëra, që nuk i janë dhënë asnjë profeti përpara meje: Jam	535.
S	2200.	“Unë jam dërguar si Profet për të kuqtë dhe të zinjtë ...”.	536.
	2201.	“Me të vërtetë, kur banorët e Xhehenemit shtyhen për të hyrë në të, ai ka për t’i	539.
	2202.	“Ishin dy burra, ortakë me njëri-tjetrin, dhe njëri prej tyre doli në bregdet, ndërsa	540.
S / M	2203.	“Me të vërtetë, Allahu i Madhëruar nuk vështron në pamjen dhe në pasuritë tuaja,	541.
S / M	2204.	“Kanë fituar çdo të mirë dhe kanë shpëtuar nga çdo e keqe ata që i janë dorëzuar	542.
S	2205.	“Dy melekë zbresin në qiellin e dynjasë çdo ditë në mëngjes dhe njëri prej tyre	--
S / B	2206.	“Profeti ﷺ hipi mbi Safa dhe thirri: “Uâ sabâ-hâ!” (një thirrje alarmi për të	545.
S / B.M	2207.	“Kur Profeti i Allahut hyri në Mekë, rreth Qabes ndodheshin 360 puta e idhuj. Ai	546.

		SURJA FATIR	
S	2208.	"Profeti i Allahut pa Natën e Israsë Xhibrilin, i cili kishte 600 flatra. Hapësira	549.
S	2209.	"Muavija i shkroi Mugirah Ibn Shubes: "Më shkruaj gjithçka që ke dëgjuar prej	--
S	2210.	"Çdo pjesë e birit të Ademit tretet, përveç axhbudh-dheneb, që është rruaza a	552.
S	2211.	"O i Dërguari i Allahut! Si i ngjall Allahu të vdekurit? Çfarë shenje ilustruese prej	--
S / B.M	2212.	"Kush dëshiron t'i shtohen të mirat dhe t'i zgjatet jeta, le të mbajë fort lidhjet	554.
S	2213.	"Ishim duke folur në prani të Profetit (a.s) (rreth kësaj çështjeje) dhe ai tha:	--
	2214.	"Të gjithë këta janë pjesë e këtij umeti (pra, muslimanë)".	561.
	2215.	... Garuesit në punë të mira janë ata që do të hynë në Xhenet pa llogari e pa dënim.	--
	2216.	"Vlera e dijetarit përkundër adhuruesit është si drita e hënës përkundër yjeve të	562.
S	2217.	"Stolitë dhe zbukurimet e besimtarit do të mbulojnë çdo pjesë të larë nga abdesi i	--
S	2218.	"Ai (burrë) që vesh mëndafsh në jetën e dynjasë, nuk ka për ta veshur në ahiret."	--
	2219.	"Ata të cilët që kanë dëshmuar: "La ilahe il'Allah" nuk kanë për të pasur vetmi	--
S	2220.	Askush prej jush nuk ka për t'u futur në Xhenet nga puna e tij." Njerëzit i thanë:	--
S / M	2221.	"Banorët e Zjarrit, të cilët do të jenë përjetësisht atje, as vdesin dhe as jetojnë.	563.
S / B	2222.	"Allahu i Madhëruar ia ka shuar çdo justifikim atij njeriu që i ka mundësuar të	564.
	2223.	"Jetë-gjatësia e pjesëtarëve të umetit tim do të jetë 60 deri në 70 vjet. Pakica e tyre	--
		SURJA JA SIN	
S / M	2224.	"Kush sjell një traditë të mirë në Islam, do të shpërblehet për të dhe për çdonjë që	570.
S / M	2225.	"O Benu Seleme, qëndroni në vendbanimet tuaja, që t'ju shkruhen gjurmët tuaja!	--
S	2226.	"Më dërgo tek populli im, që t'i ftoj ata në Islam!" Profeti i Allahut i tha: "Kam	574.
	2227.	"Kur nata vjen prej këtej, dita largohet andej dhe kur dielli perëndon, atëherë	577.
S / B	2228.	"A e di ku shkon Dielli kur perëndon?" - "Jo, nuk e di." - Ai shkon nën Arsh	--
	2229.	"A ka ndonjë që është i përmalluar dhe kërkon Xhenetin? Me të vërtetë Xheneti,	582.
S / M	2230.	"Njëherë, kur ishim tek i Dërguari i Allahut, ai qeshi dhe tha: "E dini vallë, përse	584.
S	2231.	Profeti i Allahut i tha Abas Ibn Merdasit (Allahu qoftë i kënaqur me të!): "Ti je ai	585.
S	2232.	Profeti i Allahut, duke ecur mes të vrarëve në luftën e Bedrit, nisi të recitonte	--
S	2233.	"... kur Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) është pyetur nëse ka recituar apo jo	--
S	2234.	"Ene Nebijjun, lâ kedhib/ Ene Ibn Abdul Muttalib (Jam Profet e jo mashtrim/ Unë	--
S / B.M	2235.	"A nuk je veçse një gisht, gjakosur / në rrugën e Allahut plagosur?!"	--
S	2236.	"Më mirë t'ju mbushet gjoksi me qelb, sesa me poezi.".	586.
S	2237.	"Poezia e tij ka besuar, por zemra e tij ka mohuar."	--
S	2238.	"Vërtet gojëtaria ka një forcë magjepsëse dhe shumë poezi shprehin urtësi të	--
S	2239.	"Ubej Ibn Halefi (Allahu e mallkoftë!) shkoi tek Profeti i Allahut duke mbajtur në	588.
S	2240.	"E kam dëgjuar atë të tregojë për një burrë, të cilit i erdhi vdekja. Kur e pa që nuk	589.
S	2241.	"O robërit e Mi! Të gjithë ju jeni gabimtarë, përveç atyre që unë i kam mbrojtur	--
S	2242.	"U fala një natë me të Dërguarin e Allahut. Ai lexoi suren Bekare. Sa herë që	590.
		SURJA EL SAFFAT	
S	2243.	"Profeti i Allahut na urdhë-ronte që të thjeshtonim namazin dhe kur falej me ne,	--
S / M	2244.	"Ne jemi dalluar mbi njerëzit e tjerë me tri veçori: Rreshtat tanë (gjatë	--
S / M	2245.	"Përse nuk i radhitni rreshtat siç i radhisin melekët para Zotit të tyre?!" – "O i	591.
	2246.	"Çdokush që fton në diçka, ka për t'u tubuar e për të qëndruar së bashku me të në	594.
	2247.	"O i Dërguari i Allahut! Më trego në lidhje me fjalën e Allahut Krenar dhe të	598.
	2248.	"Kini frikë Allahun realisht! Sikur një pikë e vetme nga Zekumi të pikonte në	600.
S / B.M	2249.	"Ibrahimi (a.s) ka gënjyer veçse në tri raste. Dy herë e ka bërë për të ftuar njerëzit	603.
S	2250.	"Përdorimi i *meâride*-ve është i mjaftue-shëm për t'iu shmangur gënjeshtrës."	--
S / B	2251.	"Allahu e ka krijuar çdo autor veprash bashkë me veprat e tij."	--
S / B.M	2252.	"Askujt prej njerëzve nuk i takon të thotë: "Unë jam më i mirë se Junus Ibn Metta	610.
	2253.	"Junusi (paqja e Zotit qoftë mbi të!), kur ishte në barkun e peshkut, bëri këtë lutje:	--
	2254.	"Njëzet mijë më shumë."	611.
	2255.	"Qielli po kërcet dhe e meriton që të kërcasë, sepse nuk ka asnjë pëllëmbë vend	613.
S / B.M	2256.	"Profeti i Allahut i gjend në viset e Hajberit në mëngjes. Banorët e Hajberit dolën	614.
S	2257.	"Çdokush që thotë tri herë, në fund të çdo namazi: "I lartësuar qoftë Zoti yt, Zoti i	615.

FQ	DOBITË MË TË RËNDËSISHME TË TRAJTUARA NË ÇDO FAQE
	SURJA EL KEHF
3.	▪ Hadithet që flasin për dobinë dhe vlerën e sures El kehf.
4.	▪ Kurani u shpall për të qenë përgëzim për besimtarët që bëjnë vepra të mira dhe si paralajmërim për ata që thonë se Allahu ka bir.
--	▪ Kurejshët dërguan Nadir Ibn el Harithin dhe Ukbe Ibn Ebu Muajtin te priftërinjtë jehudë në Medinë dhe i ngarkuan me detyrën që t'i pyesnin ata rreth Muhamedit.
5.	▪ Allahu i Lartësuar e ngushëllon Profetin e Tij për trishtimin dhe shqetësimin, që i shkaktoi refuzimi nga ana e idhujtarëve i ftesës së tij për të besuar.
--	▪ Allahu i Lartësuar e ka bërë këtë botë një vend kalimtar sprove dhe jo një vendqëndrimi të përhershëm për krijesat.
6.	▪ Nuk ka çudi me pushtetin dhe fuqinë absolute të Allahut.
7.	▪ Një shtjellim i hollësishëm rreth historisë së të rinjve të shpellës.
--	▪ Në emër të ruajtjes së besimit të tyre, ata duruan privimin nga çdo mirësi e jetës, nga komoditeti dhe kënaqësitë, që shijonin më parë.
8.	▪ Djelmoshat i prezantohen njëri-tjetrit dhe vendosin të veçohen nga populli i tyre për të adhuruar Allahun si një e të vetëm.
--	▪ A ka më keqbërës se ai që shpif gënjeshtra ndaj Allahut?
9.	▪ Zoti juaj do t'ju dhurojë nga mëshira e Tij e gjerë dhe do t'jua lehtësojë çështjen tuaj dhe çdo gjë që është në dobinë tuaj.
10.	▪ Pozicioni i shpellës së djelmoshave dhe një përshkrim i hollësishëm i saj.
--	▪ Atë që e udhëzon Allahu, ai është i udhëzuar dhe atë që Ai e lë në humbje, ti nuk do të gjesh për të asnjë mbështetës që do ta çonte në Rrugën e Drejtë.
--	▪ Përshkrimi i djelmoshave gjatë kohës kur ata hynë në atë gjumë të gjatë në shpellë. Qeni i tyre qëndronte jashtë
11.	▪ Djemtë zgjohen nga gjumi i gjatë. Biseda mes tyre dhe veprimet e para që ndërmorën.
12.	▪ Allahu i Lartësuar i nxorri djemtë e Shpellës, si provë e jashtëzakonshme për vërtetësinë e ringjalljes me shpirt dhe me trup.
--	▪ "Allahu i mallkoi jehudët dhe të krishterët, të cilët i bënë varret e profetëve të tyre si vendfalje."
13.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për tri supozimet, që patën njerëzit, në lidhje me numrin e të rinjve të shpellës.
--	▪ Dhe mos thuaj kurrsesi për diçka: "Unë do ta bëj patjetër këtë e atë nesër." Pa shtuar: "Në dashtë Allahu."!
14.	▪ Allahu i Lartësuar e njofton Profetin e tij ﷺ në lidhje me kohëzgjatjen e qëndrimit në gjumë të të rinjve në shpellë, derisa u zbuluan nga njerëzit e asaj epoke.
15.	▪ Allahut të Lartësuar i takon pushteti për të krijuar, për të urdhëruar dhe ndaluar, si dhe për të vendosur ligjet e krijesave.
--	▪ Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij që ta lexojë Librin e Tij të madhërishëm, t'ua kumtojë qartësisht njerëzve dhe t'ua mësojë atyre me kujdes e korrektësi. Kjo është detyrë për çdo ftues në fenë e Zotit.
16.	▪ Bëj durim e qëndro vetëm me ata që e lusin Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje e që kanë për qëllim kënaqësinë e Tij ..."
17.	▪ Dhe thuaj: "E vërteta është nga Zoti juaj, ndaj kush të dojë, le të besojë, e kush të dojë, le të mohojë.
--	▪ Le ta dinë ata që besuan dhe bënë vepra të mira, se Ne nuk do ia humbim shpërblimin atij që është bamirës.
18.	▪ Histroia e pronarit te kopshtit që mohoi mirësitë e Zotit.
21.	▪ Kur vjen dënimi, atëherë si besimtari, edhe mohuesi i kthehen Allahut, Zotit të vërtetë dhe vetëm Atij i përgjërohen.
--	▪ Shembulli i jetës së kësaj bote.
22.	▪ Allahu i madhëruar thotë: "... ndërsa veprat e mira, që mbeten gjithmonë, janë më të mira te Zoti yt dhe janë shpresa më e mirë." Cilat janë ato?
23.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për ngjarjet e tmerrshme, që do të ndodhin Ditën e Kijametit.
24.	▪ "Kur libri *(i veprave)* do t'u vihet përpara, ti do t'i shohësh gjynahqarët të frikësuar nga shënimet në të, ...
25.	▪ "Kur u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!", ata ranë në sexhde, përveç Iblisit. Ai qe një nga xhindët dhe nuk e respektoi urdhrin e Zotit të vet.".

26.	▪ Unë nuk i bëra ata *(shejtanët)* dëshmitarë të krijimit të qiejve e të Tokës e as të krijimit të vetë atyre.
--	▪ Allahu i Madhëruar tregon rreth fjalëve që do t'u drejtojë idhujtarëve Ditën e Kijametit, përpara gjithë krijesave, në formë poshtërimi për ta dhe për t'ua shtuar edhe më shumë dhimbjen e vuajtjen.
27.	▪ Ata do t'i thërrasin, por *(idhujt)* nuk do t'u përgjigjen. Ne do të fusim urrejtje *(si dënim)* mes tyre.
--	▪ Keqbërësit do ta shohin zjarrin dhe do të binden se do të hidhen në të dhe se nuk do të gjejnë shtegdalje prej tij.
28.	▪ Në këtë Kur'an, Ne u kemi shpjeguar njerëzve çdo lloj shembulli, por njeriu kundërshton më shumë se çdokush tjetër.
29.	▪ Për të tillë njerëz, i Lartësuari na tregon se ua ka vulosur e mbuluar zemrat e tyre, që ata të mos kuptojnë nga Kur'ani diçka që t'u sjellë dobi.
30.	▪ Udhëtimi në kërkim të diturisë është nga adhurimet me të vyera dhe të shpërblyeshme.
31.	▪ Profeti i Allahut, Musa, takohet me Hidrin dhe i kërkon këtij të fundit që ta lejojë të jetë shoqëruesi i tij në udhëtim për të marë prej diturisë që Zoti i pati dhënë.
33.	▪ Hidri vendos kushtet e tij për të lejuar Musain ta shoqërojë atë në këtë udhëtim.
34.	▪ Musai a.s. premtoi se do ti përmbahet kushteve të Hidrit, por nuk arriti të bëjë durim.
35.	▪ Ky është shpjegimi për çështjet, që kundërshtoi Musai, çështje për të cilat Allahu i Madhëruar i pati shfaqur Hidrit urtësi të fshehura, që Musai nuk i dinte.
36.	▪ Bekimet dhe mirësitë që sjellin adhurimet e robit përfshijnë edhe pasardhësit e vet, si në jetën e dynjasë, ashtu edhe në ahiret, përmes ndërmjetësimit të tij për ta tek Zoti.
--	▪ Në këto ajete ka prova për ata që thonë se Hidri ishte profet.
--	▪ Disa njerëz pretendojnë se Hidri vazhdon të jetë i gjallë dhe tregojnë në lidhje me këtë tregime të shumta, por që asnjë prej tyre nuk është i vërtetë dhe i saktë. Argumentat që tregojnë se Hidri ka vdekur.
37.	▪ Dhulkarnejni ishte një mbret besimtar të cilit i ishte dhënë pushtet i madh.
38.	▪ Ai i ftonte popujt në besimin në një Zot të vetëm dhe nënshtrimin ndaj Tij, si në lindj edhe në perëndim.
39.	▪ Dhulkarnejni ndërton pendën e madhe për të mbrojtur njerëzit nga shkatërrimi i Jexhuxh dhe mexhuxhëve.
41.	▪ Israfili, meleku i Surit tashme e ka vendosur në gojë bririn.
--	▪ Allahu i Madhëruar na tregon se çfarë do të bëjë me mohuesit e besimit në Ditën e Kijametit.
42.	▪ Këtë pritje e meritojnë ata që u treguan të verbër në dynja, mospërfillës e të shurdhër ndaj ftesës së Zotit, refuzuan udhëzimin e Tij dhe nënshtrimin ndaj të vërtetës.
--	▪ A t'ju tregojmë se cilët janë njerëzit më të dëshpëruar me veprat e tyre?
43.	▪ Ky është shkaku përse e meritojnë Xhehenemin si "shpërblim".
--	▪ Allahu i Lavdëruar na tregon rreth fatbardhëve të lumtur, të cilët besojnë drejt Allahun dhe të Dërguarin e Tij.
--	▪ "Sikur deti të ishte bojë për të shkruar fjalët e Zotit tim, deti do të shterej para se të përfundonin fjalët e Zotit tim, madje edhe sikur të merrnim edhe një tjetër si ai."
44.	▪ Allahu i Madhëruar i drejtohet Profetit të Tij të dashur, Muhamedit: "Thuaju këtyre idhujtarëve, të cilët nuk besojnë Shpalljen, që solle prej Zotit: "Unë jam thjesht një njeri, sikurse edhe ju!"
45.	▪ Kush shpreson takimin me Zotin e vet, le të bëjë vepra të mira dhe në adhurimin ndaj Zotit të tij të mos përziejë asnjë!".
	SURJA MERJEM
--	▪ Lutja fshehtaz është më e dashur tek Allahu se lutja haptazi.
46.	▪ Zekeria u lut që Allahu i madhëruar t'i dhurojë një fëmijë, që të jetë profet pas tij dhe të udhëzojë njerëzit me shpallje hyjnore.
47.	▪ Ai i cili të krijoi nga mosgjëja është i plotpushtetshëm të të dhurojë një fëmijë edhe pse ti je i shtyrë në moshë.
48.	▪ Allahu i lartësuar e porosit Jahjën për të zbatuar me besnikëri dhe korrektësi Teuratin dhe për të qenë bamirës me prindërit e vet.
49.	▪ Merjemja, kjo grua e zgjedhur që Zoti i dhuroi shumë e shumë keramete.
50.	▪ Allahu i madhëruar është i plotpushtetshëm që të krijojë një fëmijë pa baba.
--	▪ Shtatzania e Merjemes me isain zgjati nëntë muaj, si zakonisht.
51.	▪ Allahu i madhëruar i tha Merjemes: "Shkunde trupin e hurmës dhe do të bien hurma *(të pjekura)* të freskëta!"
52.	▪ Isai a.s. foli në djep duke dëshmuar se ai është thjesht një rob e adhurues i Zotit dhe dëshmoi për pastërtinë dhe dëlirësinë morale të nënës së vet.

53.	▪ Allahu tha: "Kjo është e vërteta për Isanë, birin e Merjemes, për të cilën ata *(më kot)* rragaten." Isai nuk është Allahu, as biri i Tij dhe as pjesë e ndonjë trinie, por është thjesht robi dhe i dërguari i
54.	Allahut ndër njerëz.
	▪ Profeti i Allahut ka thënë: "Askush nuk është më i durueshëm se Allahu i Madhëruar ndaj fjalëve fyese, që Ai i dëgjon nga njerëzit! Ata trillojnë se Ai ka bir (a pasardhës e fëmijë), por prapëseprapë Ai u dhuron atyre shëndet dhe furnizim!"
55.	▪ Atë ditë, ata do të dëgjojnë dhe shohin mirë se për çfarë u urdhëruan që të besojnë.
--	▪ Paralajmëroji krijesat për ditën e dëshpërimit të madh, kur çdo çështje të ketë marrë fund, ditë në të cilën do të bëhet ndarja mes banorëve të Xhenetit dhe banorëve të Zjarrit
--	▪ "Kur banorët e Xhenetit të hyjnë në Xhenet dhe banorët e Zjarrit të hyjnë në Zjarr, do të sillet vdekja në formën e një dashi me brirë.
56.	▪ Allahu i Lavdëruar na njofton se Ai i Vetëm është Krijuesi, Mbretëruesi, Sunduesi e Pronari i gjithçkaje, Ai është Kujdestari, që ka në dorë çështjet e krijesave.
--	▪ Ibrahimi e ndalon të atin nga adhurimi i idhujve.
57.	▪ Babai i Ibrahimit rrefuzon me forcë ftesën e Ibrahimit për të adhuruar Allahun një të vetëm.
--	▪ Ibrahimi lutet për të atin. Disa shpjegime rreth kësaj lutjeje.
58.	▪ Ibrahimi distancohet dhe largohet prej të atit dhe popullit të tij.
59.	▪ Ismaili qe shumë besnik në premtime, urdhëronte familjen e vet për të falur namazin dhe për të dhënë zekatin dhe Zoti ishte i kënaqur prej tij.
61.	▪ Profetët janë shembulli dhe modeli i përkryer për njerëzimin, në të gjitha sferat e jetës dhe veprave të tyre.
62.	▪ Nëse shpërfillin namazin, atëherë për çështjet e tjera do të jenë edhe më shumë mospërfillës. Namazi është shtylla e fesë, një adhurim që e mban të gjallë besimin.
63.	▪ Atyre që pendohen Allahu ua pranon pendimin dhe e përmirëson fundin e tyre. Premtimi për ta është ....
64.	▪ Xheneti është vendpremtimi për të devotshmit. Atje do të përjetojnë qetësinë lumturinë e mirësitë e shumta.
--	▪ Melekët zbresin veçse me urdhrin e Zotit.
66.	▪ Allahu i Madhëruar u sjell robërve si argument, që ata besojnë dhe të binden se Ai është i plotëpushtetshëm për t'i ringjallur ...
67.	▪ "Në Zjarr do të hyjnë që të gjithë, por pastaj Allahu i Madhëruar ka për të shpëtuar të devotshmit."
68.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth mohuesve të besimit, dhe reagimit të tyre kur kur atyre u lexohen ajetet e Allahut dhe argumentet e qarta që ato sjellin.
69.	▪ Allahu i madhëruar tha: "Por, kur ta shohin atë që u premtohet - ose dënimin ose Kijametin -, atëherë, do ta kuptojnë se kush ka pozitë më të ulët dhe rreth më të dobët."
--	▪ Allahu ua shton udhëzimin atyre që e kërkojnë udhëzimin e Tij.
--	▪ Allahu i madhëruar tha: "Veprat e mira që mbesin *(gjithmonë)*, kanë shpërblim më të madh te Zoti yt dhe *(sjellin)* një përfundim më të mirë." Cilat janë ato?
70.	▪ Allahu i madhëruar tha: "A e ke parë atë që i mohon argumentet Tona dhe thotë: "Mua do të më jepet pasuri e fëmijë (edhe në botën tjetër)."? Çfarë përgjigje u jepet këtyre lloj njerëzve?
71.	▪ Allahu i Madhëruar na tregon për gjendjen e idhujtarëve, të cilët kërkonin ndihmë dhe shpresonin që të gjenin krenarinë e mbështetjen tek idhujt e tyre.
72.	▪ Allahu i Madhëruar na tregon për mikpritjen që ka rezervuar për robërit e Tij të dashur dhe të zgjedhur, cilësia dalluese e të cilëve është se i frikësohen Allahut në jetën e dynjasë dhe besojnë e ndjekin profetët e Zotit.
--	▪ ... ndërsa keqbërësit do t'i shtyjmë drejt Xhehenemit, si tufë e etur për ujë ..."
--	▪ Allahu i madhëruar tha: "Askush nuk do të ketë të drejtë ndërmjetësimi, përveç atij që ka premtim nga i Gjithëmëshirshmi." Për çfarë premtimi bëhet fjalë?
73.	▪ Allahu i Lartësuar vijon të hedhë poshtë pretendimet e të paditurve dhe të padrejtëve, të cilët thonë se Ai ka bir.
74.	▪ Nuk ka dyshim se atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, i Gjithëmëshirshmi do t'u japë dashuri.
75.	▪ "Kur Allahu i Lartësuar e do dikë, i thërret Xhibrilit dhe i thotë: "Unë e dua filanin, prandaj duaje atë!
	SURJA TA HA
76.	▪ Allahu i madhëruar nuk e bëri Kuranin dëshpërues, por e bëri mëshirë, dritë dhe udhërrëfyes për në Xhenet.
--	▪ Allahu i madhëruar tha: "Ai e di të fshehtën dhe atë që është më e fshehtë *(se e fshehta)*." Cili është ndryshimi mes të dyjave?

77.	▪ Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* përveç Tij. Kjo është detyra e parë dhe besimi i domosdoshëm që duhet përmbushur dhe nga çdo i përgjgjshëm ligjërisht.
--	▪ Prej këtu, Allahu Lartësuar na tregon historinë e Musait, si i erdhi shpallja dhe se si Allahu i foli atij drejtpërdrejt.
78.	▪ Jam Unë, Allahu! Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* përveç Meje! Pra, vetëm Mua më adhuro dhe fale namazin rregullisht, për të më kujtuar Mua!
--	▪ "Pa dyshim, Ora *(e Kijametit)* do të vijë patjetër, por Unë e kam fshehur atë, që çdokush të shpërblehet sipas përpjekjeve që ka bërë."
79.	▪ Allahu i madhëruar i prezanton Musait njërën nga shenjat madhështore, shndërimin e shkopit në një gjarpër të madh.
80.	▪ Dy mrekullitë që i dha Zoti, shndërimi i shkopit në gjarpër të madh dhe dora e bardhë dhe vezulluese, e bindën dhe e qetësuan zemrën e Musait për takimin me Zotin e tij.
81.	▪ Allahu i madhëruar e pranon lutjen dhe kërkesat e Musait, përpara këtij misioni për të shkuar tek Firauni.
82.	▪ Mirësitë e shumta dhe përkujdesi i madh që Zoti tregoi për Musain, gjatë gjithë jetës së tij.
83.	▪ Allahu e shpëton Musain foshnjë nga vrasja.
84.	▪ Musai nuk pranon asnjë gjidhënëse përveç të ëmës. Kjo bëhet shkak që ai të kthehet në krahët e nënës së vet.
85.	▪ Vrasja e Kibtiut, aratisja e Musait, martesa e tij, kthimi tek firauni, besimi i magjëistarëve dhe fundi i fraunit dhe ushtrive të tij.
86.	▪ Musai shkon tek Zoti për të marë Teuratin. Beni israilët adhurojnë viçin. Mënyra e vetme e pendimit të tyre.
87.	▪ Allahu i madhëruar i porositë ftyuesit e njerëzve në besim që të tregohen të butë dhe të urtë në këtë mision.
--	▪ Allahu i madhëruar tha: "Ai *(Allahu)* tha: "Mos u frikësoni, sepse Unë jam me ju, dëgjoj dhe shoh *(gjithçka)*".
88.	▪ Musai i kujton Firaunit mirësitë e shumta që i kishte dhënë Zoti, por ai zgjodhi mohimin e jo mirënjohjen.
89.	▪ Allahu i Lartësuar na njofton se Faraoni e refuzoi ftesën e Musait për të besuar ekzistencën e Krijuesit i Cili ka shpikur dhe bërë të gjitha krijesat, të Vetmit që meriton adhurimin e çdo gjëje në gjithësi, Zotëruesit që kujdeset për gjithçka, Sunduesit, Pronarit dhe të Plotpushtetshmit.
91.	▪ Firauni rrefuzon të pranojë dy mrekullitë e para, gjarprin dhe dorën e bardhë vezulluese dhe sygjeron një përballje mes Musait dhe magjistarëve.
92.	▪ Musai këshillon magjistarët dhe i përkujton ndëshkimin e Zotit për ata që devojojnë njerëzit nga e vërteta dhe i shërbejnë padrejtësisë e tiranëve.
93.	▪ Magjistarët hedhin të parët magjinë e tyre dhe habisin njerëzit. Musai ndjen një farë frike në zemër. Por ...
94.	▪ Allahu ekber! Në fillim të ditës ishin magjistarë dhe shërbëtorë të errësirës, ndërsa në fund të asaj ditë u bënë besimtarë të zgjedhur e dëshmorë në rrugën e Zotit.
--	▪ Durimi i pashembullt i magjistarëve në ruajtjen e besimit të tyre dhe në përballje me tiranin dhe kërcënimet e tij.
95.	▪ Kërcënimet e frikshme të foraunit drejtuar magjistarëve dhe përgjigja e tyre heroike.
96.	▪ Atë që do të dalë para Zotit të vet si keqbërës e pret Xhehenemi, ku as nuk do të vdesë dhe as nuk do të jetojë. Ndërsa ata që do të dalin para Tij si besimtarë dhe kanë bërë vepra të mira, i presin grada të larta.
97.	▪ Ky është shpërblimi i atyre që janë pastruar ...
--	▪ Allahu i madhëruar urdhëron Musain të nisë udhëtimin e largimit nga Egjopti me bijtë e Israilit.
--	▪ Faraoni e çoi në humbje popullin e vet, në vend që ta udhëzonte në rrugë të drejtë.
98.	▪ Allahu i Lavdëruar na tregon mirësitë e shumta dhe begatitë e panumërta që u dhuroi bijve të Izraelit.
99.	▪ Çdokush që pendohet tek Allahu, Ai ia pranon pendimin, çfarëdo lloj gjynahu që të ketë bërë.
--	▪ Musai niset në udhëtim për në takimin me Zotin. ai gjëroi dyzetë ditë të plota përpara këtij takimi madhështor.
100.	▪ Një popull i mbrapshtë e mosmirënjohës. Në vennd të mirënjohjes për Zotin, adhuruan viçin.
101.	▪ Haruni i këshillon bijtë e israilit por ata e shpërfillën ftesën e tij.
102.	▪ Përballja e parë e Musait me krimin e popullit të tij. Qortimi i tij drejtuar Harunit. Biseda me Samiriun.
103.	▪ I vetmi i Adhuruar, që duhet ta doni dhe t'i përuleni, është Allahu, dhe nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij!

104.	▪ Ai i cili e mohon dhe nuk e pason Shpalljen, ai i cili e kërkon udhëzimin diku tjetër veç saj, ai do të bartë barrën më të rëndë në Ditën e Kijametit, e cila është pesha e gjynaheve.
--	▪ Disa pamje të ditës së Kjametit.
105.	▪ Ditën e Kijametit, koha e qëndrimit në dynja do të duket shumë e shkurtër.
106.	▪ Kur të shohin tmerret e Ditës së Kijametit, ata do t'i përgjigjen menjëherë ftuesit, kudo ku të urdhërohen për të shkuar.
--	▪ Ditën e Kijametit, tek Allahu i Lartësuar nuk do të bëjë dobi asnjë ndërmjetësim, përveç: "... atyre, për të cilët e ka lejuar i Gjithëmëshirshmi *(të ndërmjetësojnë)* dhe fjala e të cilëve është e pranueshme tek Ai."
107.	▪ Allahu i lartësuar thotë: "Të gjitha fytyrat do t'i përulen të Gjallit, të Përjetshmit të Gjithfuqishëm."
108.	▪ Allahu i lartësuar thotë: "I lartësuar qoftë Allahu, Sunduesi i vërtetë!"
--	▪ Përkushtimi i Profetit të Allahut për të nxënë diturinë. Porosia që Zoti i jep profetit të Tij.
109.	▪ Allahu i madhëruar e porosit Ademin që të ruhet nga shejtani i mallkuar dhe devijimi që ai sjell në zemrën e njeriut.
110.	▪ Ademi gaboi, por Zoti, e mësoi si të pendohet, ia pranoi pendimin dhe e bëri prej të zgjedhurve.
--	▪ Ademi zbritet në tokë. Zoti jep porositë llojit njerëzor, për jetën në këtë tokë.
111.	▪ Premtimi i Allahut për ata që pasojnë udhëzimin e Tij. Kërcënimi për ata që i kthejnë shpinën këtij udhëzimi.
112.	▪ Kështu ndëshkohen ata që i tejkalojnë kufijtë e Zotit dhe i marrin për gënjeshtra shpalljet e Tij.
113.	▪ Kjo është rruga dhe punët nëpërmjet të cilave arrihet kënaqësia dhe mirësitë e dynjasë dhe ahiretit.
114.	▪ Disa këshilla për një përfundim të mirë.
115.	▪ Muhamedit a.s. iu dhanë mrekulli të shumta, por më e madhja ndër to është zbritja e këtij Kurani.
	SURJA EL ENBIJA
117.	▪ Allahu i Lartësuar sjell një paralajmërim për njerëzit, se Kijameti është afruar, ndërsa njerëzit janë tërësisht të pakujdesshëm në lidhje me të.
118.	▪ Mohuesit e besimit janë të çoroditur e të paqartë, në lidhje me përshkrimet që i bëjnë Kuranit dhe Profetit ﷺ.
119.	▪ Të gjithë profetët që u dërguan në të shkuarën ishin burra prej njerëzve. Askush prej tyre nuk ishte prej melekëve.
120.	▪ Allahu i Lavdëruar tregon për vlerën e madhe të Kuranit dhe i nxit njerëzit që ta besojnë dhe ta mësojnë mirë atë
121.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se Ai i krijoi qiejt dhe Tokën për një qëllim të lartë: për të mbajtur drejtësinë dhe për t'u gjykuar të gjithë me barazi.
122.	▪ Nëse në qiejt e lartë dhe në Tokë do të kishte zota të tjerë veç Allahut, ato do të shkatërroheshin.
123.	▪ Çdo libër që u zbriti profetëve dëshmon se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, veç Allahut të Lartësuar.
124.	▪ Allahu i lartësuar thotë: "A nuk e dinë jobesimtarët se qiejt e Toka ishin bashkë *(si një e tërë)*, pastaj Ne i ndamë dhe ujin e bëmë bazë të jetës së çdo gjallese?"
126.	▪ Në këtë ajet mbështeten disa dijetarë, që thonë se Hidri (a.s) ka vdekur, sepse edhe ai ishte njeri.
--	▪ Mohuesit e besimit kanë për ta marë ndëshkimin për talljen me të dërguarit e Zotit.
127.	▪ Allahu i lartësuar thotë: "Ata thonë: "Kur do të jetë ai premtim *(me dënim)*, nëse thoni të vërtetën?"
128.	▪ Allahu i Madhëruar ngushëllon profetin e Tij të dashur, Muhamedin, në lidhje me mundimet dhe talljet që i bënin idhujtarët, duke e konside-ruar atë si gënjeshtar.
--	▪ Idhujt, tek të cilët mbështeten dhe shpresojnë mbrojtjen dhe kujdesin, nuk kanë mundësi që të mbrojnë as veten e vet apo të sjellin ndonjë dobi tjetër.
129.	▪ Allahu i lartësuar thotë: "A nuk e vërejnë ata se Ne ua pakësojmë ca nga ca tokën nga anët e saj?" - Mufesirët kanë dhënë mendime të ndryshme në shpjegimin e këtij ajeti.
--	▪ Allahu i lartësuar thotë: "Ditën e Gjykimit, Ne do të vëmë peshore të sakta, prandaj askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi.
130.	▪ Vlera e lartë e dhikrit në peshoren e Zotit.
--	▪ Të gjithë librat dhe shpalljet e Zotit janë të njëjta në mesazhin që përcjellin.
131.	▪ Allahu i Lartësuar na njofton rreth të dashurit të Tij, Ibrahimit (a.s.), të cilit ia dha udhëzimin shumë herët, që në vogëlinë e tij.
132.	▪ Ibrahimi (a.s), u betua se do t'i thyente idhujt e tyre, pasi ata të largoheshin për të festuar.
133.	▪ Me këtë mënyrë të arsyetuari, që u sugjeroi atyre, ai sonte që të ishin vetë ata që të reflektonin dhe të nxirrnin mësim nga kjo ngjarje.
134.	▪ Allahu i lartësuar thotë: "Ne urdhëruam: "O zjarr, bëhu i ftohtë dhe paqe për Ibrahimin**!**"

135.	▪ Ibrahimi ishte në tokën e Irakut, kur Allahu i Lartësuar e shpëtoi atë së bashku me Lutin, djalin e vëllait të tij, për të shkuar në Sham, për të cilin thuhet se është: "Qendra e hixhretit".
136.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se si iu përgjigj lutjes së robit dhe adhuruesit të Tij, profetit Nuh (a.s.), kur ai u lut kundër popullit të tij, pasi ata e refuzuan.
137.	▪ Allahu i Lartësuar e lëvdoi Sulejmanin për gjykimin e tij të drejtë, por nuk e qortoi Daudin.
138.	▪ Allahu i madhëruar u pati dhuruar Daudit dhe Sulejmanit mrekulli, pushtet e veçori të ndryshme.
139.	▪ Sprova e madhe që kaloi profeti Ejub. Profetët janë njerëzit që kalojnë sprovat më të mëdha.
140.	▪ Për sa i përket Dhul Kiflit, janë dhënë mendime të ndryshme, a ka qenë profet apo vetëm një burrë i mirë, një mbret i drejtë, një gjykatës që mbante drejtësi dhe barazi mes njerëzve.
141.	▪ Junusi i biri i Metas (paqja e Zotit qoftë me të!) ishte profeti, të cilin Allahu i Lartësuar e dërgoi në Nejneua, i cili ishte një fshat në Meusul, Irak.
142.	▪ Çdo musliman që i lutet Zotit me duanë e Dhen-nunit (Junusit), kur ai ishte në barkun e peshkut, në lidhje me ndonjë çështje, Zoti do t'i përgjigjet patjetër atij.
143.	▪ Historia e Zekerias është e habitshme por historia e Merjemes është edhe më e habitshme se ajo.
144.	▪ Kjo është feja juaj, e vetmja fe, ndërsa Unë jam Zoti juaj, prandaj vetëm Mua më adhuroni!
--	▪ Është e pamundur që banorët e një vendi, të cilët i kemi shkatërruar, të kthehen sërish në këtë botë.
145.	▪ "Kur të hapet *(penda e)* jexhuxhëve dhe mexhuxhëve, ata do të vërshojnë me shpejtësi nga çdo bregore."
--	▪ Diçka nga ndodhitë e kohës së fundit.
147.	▪ Allahu i madhëruar thotë: "Kur të jetë shumë afër premtimi i vërtetë, sytë e jobesimtarëve do të ngrijnë."
--	▪ Pa dyshim, ju dhe ato që ju i adhuroni veç Allahut, keni për të qenë lëndë djegëse e Xhehenemit.
148.	▪ Ata të cilët mëshirohen nga Allahu i Lartësuar, ata do të jenë larg zjarrit, e kjo do të ndodhë për shkak të imanit të tyre korrekt dhe të sinqertë dhe për shkak të veprave të mira që lanë pas.
149.	▪ Allahu i lartësuar thotë: "Ky është premtimi Ynë dhe Ne do ta përmbushim atë."
150.	▪ Allahu i lartësuar thotë: "Ne e kemi shënuar në Zebur, sipas shënimit *(në Leuhi Mahfudh)* se: tokën do ta trashëgojnë robërit e Mi të mirë.
151.	▪ Thuaj: "Mua më është shpallur se Zoti juaj është një Zot i vetëm. Atëherë, a nuk po i dorëzoheni Atij?"
	SURJA EL HAXH
152.	▪ Allahu i Lartësuar i urdhëron robërit e Tij për devotshmëri ndaj Tij dhe i njofton për atë që i pret Ditën e Kijametit
153.	▪ i Dërguari i Allahut tha: "Betohem për Atë, në duart e të Cilit është jeta ime! Shpresoj shumë që ju të jeni çereku i banorëve të Xhenetit!"
154.	▪ Megjithatë, ka njerëz që diskutojnë për Allahun pa patur aspak dije dhe ndjekin çdo shejtan kryeneç.
--	▪ Është e shkruar se, kushdo që i nënshtrohet atij, ai ka për ta çuar në humbje dhe në dënimin e zjarrit.
155.	▪ O njerëz! Nëse keni dyshime për ringjalljen, atëherë *(dijeni se)* ...
156.	▪ Allahu është e Vërteta, Ai i ringjall të vdekurit dhe Ai ka fuqi për gjithçka.
--	▪ Nuk ka dyshim se Ora *(Kijameti)* do të vijë patjetër dhe Allahu do t'i ngjallë të gjithë ata që janë në varre *(të vdekurit)*.
157.	▪ Ndëshkimi i atyre që polemizojnë rreth Allahut, pa patur aspak dituri, pa udhëzim dhe pa libër të ndritur, shpërfillin mesazhet e Zotit e përpiqen t'i largojnë njerëzit nga rruga e Tij.
158.	▪ Ka njerëz që e adhurojnë Allahun luhatshëm. ....
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon gjendjen e vepërmirëve fatbardhë dhe premtimin e mrekullueshëm për ta.
159.	▪ Allahu i lartësuar thotë: "Kush mendon se Allahu nuk do ta ndihmojë atë *(Muhamedin)* në këtë jetë dhe në jetën tjetër, le të ngjitet me ndonjë mjet deri në qiell dhe le ta këpusë atë!"
160.	▪ Ditën e Kijametit, Allahu do të bëjë dallimin midis atyre që besuan *(Kuranin)* dhe atyre që ishin jehudinj, sabejë, të krishterë, mexhusë dhe idhujtarë.
161.	▪ A nuk e shikon ti se Allahut i përulet gjithçka që është në qiej dhe gjithçka që është në Tokë: Dielli, Hëna, yjet, kodrat, drurët, kafshët dhe një numër i madh njerëzish.
--	▪ "Atë që e poshtëron Allahu, askush nuk mund ta nderojë. Allahu bën atë që dëshiron."
--	▪ "Këta janë dy kundërshtarë *(besimtarë dhe jobesimtarë)*, që polemizojnë rreth Zotit të tyre."
162.	▪ Përfundimi i atyre që nuk e besuan të vërtetën e shpallur prej Zotit.
163.	▪ Përfundimi i atyre që e besuan të vërtetën e shpallur prej Zotit.
--	▪ Allahu i Madhëruar kundërshton dhe kërcënon mohuesit, të cilët i pengojnë besimtarët nga vizita e

	Xhamisë së Shenjtë, ...
164.	▪ Çdokush që tenton të bëjë poshtërsi dhe gjynahe të mëdha në një vend të shenjtë, duke pasur si qëllim prishjen, e meriton këtë kërcënim.
165.	▪ Allahu i madhëruar i tregon Ibrahimit vendin e Qabes dhe e urdhëron të thërrasë njerëzit për ta vizituar këtë vend të shenjtë e për ta adhuruar Allahun në të.
166.	▪ Disa nga ritet që kryhen në shtëpinë e Shenjtë.
167.	▪ Disa nga mirësitë e dhjetëditëshit të parë të dhul hixhes
--	▪ Konsumi i mishit të kurbanit është thjesht i lejuar dhe i pëlqyeshëm, ...
168.	▪ Këtu bëhet fjalë për tavafin e quajtur "*Tavaf el Ifada*", i cili është një prej detyrave të haxhit.
--	▪ "Vërtet, kush madhëron shenjtëritë e Allahut, kjo është më e mirë për të te Zoti i vet."
169.	▪ "Juve ju janë lejuar kafshët *(për ushqim)*, përveç atyre që ju janë thënë *(në këtë Shpallje)*."
--	▪ "Largohuni nga ndyrësia e idhujve dhe largohuni nga shpifjet!"
--	▪ Ky është një shembull rreth idhujtarit, për të treguar humbjen e thellë, shkatërrimin dhe largësinë e tij nga udhëzimi i vërtetë.
170.	▪ Sigurisht, kush i madhëron simbolet e Allahut, kjo është shenjë e devotshmërisë së zemrave. Disa nga ato që konsiderohen si simbolet e Allahut që duhen rrespektuar.
--	▪ Profeti i Allahut ka thënë: "Katër lloj bagëtish nuk lejohen që të bëhen kurban: ...
171.	▪ Allahu është një i vetëm e i pashoq në meritën e adhurimit, edhe pse ligjet e Sheriatit që Ai ka vendosur ndër popuj mund të jenë të ndryshme dhe kanë zëvendësuar njëra-tjetrën ...
172.	▪ Dorëzohuni me sinqeritet të plotë në zbatimin e fesë dhe ligjit të Tij, duke e adhuruar përmes bindjes e nënshtrimit, sipas rregullave e porosive të Tij!
--	▪ Allahu i Madhëruar u tregon robërve disa nga mirësitë e Tij, ...
173.	▪ Disa rregulla në lidhje me kurbanin.
174.	▪ Tek Allahu nuk mbërrin as mishi e as gjaku i tyre *(i kurbaneve);* është devot-shmëria juaj që mbërrin tek Ai.
175.	▪ Përgëzoji, o Muhamed, ata që bëjnë punë të mira, të cilët janë të kujdesshëm e të përkushtuar në përmbushjen e porosive të Zotit dhe ruajtjen e kufijve të Tij.
--	▪ Allahu i Lartësuar na bën të ditur se Ai i mbron dhe i mbështet adhuruesit e Tij të sinqertë, besimtarët e vërtetë, të cilët i mbështeten plotësisht Atij, ...
176.	▪ Atyre që po sulmohen me luftë, u është dhënë leje *(të luftojnë)*, për shkak se u është bërë padrejtësi.
--	▪ Allahu është i plotpushtetshëm për t'i ndihmuar, mbështetur e dhuruar fitoren adhuruesve të Tij, besimtarëve të sinqertë, edhe pa bërë asnjë luftim, edhe pa u munduar fare ata, por Allahu i Lartësuar dëshiron prej adhuresve të Tij që të shpenzojnë energjitë e tyre në bindje dhe në adhurimin e Tij,
177.	▪ Sikur Allahu i Lartësuar të mos mbronte një popull me një popull tjetër dhe të largonte ligësitë e disa njerëzve kundër të tjerëve përmes shkaqeve që Zoti krijon, bota do të ishte shkatërruar,
--	▪ "Allahu do t'i ndihmojë ata që ndihmoj-në rrugën e Tij."
178.	▪ Ata ishin shokët e Muhamedit ﷺ. Përshkrimi i tyre,
179.	▪ Edhe pse profetët sollën shenja të qarta dhe argumente të pakundërshtueshme për vërtetësinë e tyre dhe të shpalljeve që ata sollën nga Zoti, ata i mohuan profetët e tyre dhe i quajtën gënjeshtarë.
--	▪ "Vërtet, nuk verbohen sytë, por verbo-hen zemrat në kraharor."
180.	▪ "Një ditë te Zoti yt është sa një mijë vjet sipas llogaritjes tuaj."
181.	▪ Ky është misioni i Profetëve dhe ky është ndryshimi mes besimtarëve dhe mohuesve të tyre.
182.	▪ "Kjo është nga më të rrezikshmet histori të stisura nga kundërshtarët e fesë, që synojnë rrënimin e saj, me qëllimin që të godasin teuhidin dhe paprekshmërinë e profetësisë. Shih futnotën gjithashtu.
183.	▪ "Ata që nuk besojnë do të vijojnë të jenë në dyshim për të, derisa t'u vijë befas Ora ose dënimi i një dite shkatërrimtare." Ndërsa besimtarët, ...
184.	▪ "Ata që mërguan për hir të Allahut e më pas u vranë *(duke luftuar)* ose vdiqën *(në shtrat)*, Allahu do t'u japë shpërbli-min më të mirë. Nuk ka dyshim se Allahu është më i Miri Shpërblyes."
185.	▪ Allahu i Lartësuar na nxit që të përkujtojmë dhe meditojmë në faktin se Ai është Krijuesi, që administron dhe rregullon të gjitha çështjet e krijesave të Tij, ...
187.	▪ Atëherë si është e mundur të adhuroni e ti nënshtroheni dikujt tjetër veç Allahut të madhëruar?
188.	▪ Kjo është rruga e drejtë dhe e qartë, që të çon në përmbushjen e qëllimit të lartë.
189.	▪ Allahu i Madhëruar tregon rreth diturisë së Tij të plotë rreth krijesave.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth idhujtarëve, të cilët adhurojnë idhuj e zota, për të cilët Ai nuk ka zbritur asnjë argument që vërteton saktësinë e atij adhurimi.
190.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për idhujt, sa të përçmuar janë, si dhe për mendjelehtësinë e adhuruesve të tyre.

191.	▪ "Ata nuk e madhërojnë Allahun me madhërinë e Tij të vërtetë, ashtu siç e meriton."
192.	▪ O ju që keni besuar! Falni namazin me ruku e sexhde dhe vetëm Zotin tuaj adhuroni! Bëni punë të mira, se do të gjeni shpëtim!
--	▪ Bëni luftë të denjë për hir të Allahut! Ai ju zgjodhi ju dhe nuk ju obligoi me ndonjë vështirësi në fe, në fenë e babait tuaj, Ibrahimit.
--	▪ Allahu i Lartësuar ju bëri një popull të mesëm, të drejtë, të mirë dhe të zgjedhur, të dalluar për drejtësinë e tyre, në mënyrë që Ditën e Kijametit të jeni dëshmitarë mbi njerëzit.
	SURJA EL MU'MINUN
193.	▪ Këta janë trashëgimtarët e vërtetë, Që do ta trashëgojnë Xhenetin Firdeus dhe aty do të jenë përgjithmonë.
196.	▪ Fazat nëpër të cilat kalon njeriu në këtë jetë deri në përjetësi.
197.	▪ Allahu i madhëruar kujdeset për gjithçka në krijimin e Tij.
198.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon mirësitë e Tij të shumta mbi robërit e Tij, mirësi të cilat nuk mund të numërohen dhe përkufizohen.
199.	▪ Popullit të Nuhut iu duk e pa pranueshme dhe e pabesueshme që profetët të zgjidhen prej njerëzve.
200.	▪ Familja e Nuhut për të cilët iu premtua se do të shpëtonin ishin ata që e besuan atë si profet të Zotit dhe jo ata që rrefuzuan ta pranojnë edhe nëse ishte biri i tij.
201.	▪ Populli i Adit ek besuan në ringjalljen dhe llogarinë para Zotit dhe përgënjeshtruan profetin e tyre.
202.	▪ Sa herë që Zoti dërgonte profetë ndër njerëz mohuesit e besimit iu kundërviheshin dhe i quanin gënjeshtarë e trillues.
204.	▪ Profetë e Zotot në vogëli kanë qenë barinj delesh, ndërsa në burrëri u bënë kujdestarë të popujve.
205.	▪ Mos pandehin ata të vetëmashtruar se dhuratat, begatitë dhe stolitë të cilat u kemi dhënë, ua kemi dhënë për t'i nderuar dhe në shenjë vlerësimi për ta?
206.	▪ Këta janë ata që nxitojnë drejt të mirave dhe që do t'i arrijnë ato të parët.
--	▪ "Ne nuk e detyrojmë askënd përtej mundësive të tij."
207.	▪ Por zemrat e tyre janë të verbuara dhe ata do të vazhdojnë të bëjnë vepra të këqija.
--	▪ Idhujtarët krenoheshin se ishin shërbëtorë të shtëpisë (Qabes) dhe në realitet ata ishin mohuesit e vërtetë të Zotit të asaj shtëpie.
208.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon poshtërsitë dhe ligësitë e idhujtarëve, pastaj i qorton ashpër ata për mosmeditimin rreth Kuranit dhe mospërpjekjen e tyre për të kuptuar mesazhet e tij.
--	▪ Ata që nuk meditojnë në Fjalën e Allahut dhe e braktisin atëe kanë lëshuar veten në shkatërrim.
--	▪ "Sikur e vërteta të kishte qenë sipas dëshirave të tyre, sigurisht do të ishin shkatërruar qiejt e Toka dhe çdo gjë që gjendet në to."
209.	▪ Profeti i Allahut u solli njerëzve të vërtetën dhe udhëzimin e pastër e të qartë, por ata i kthyen shpinën.
210.	▪ "Por ata që nuk besojnë në botën tjetër, i shmangen rrugës së drejtë."
211.	▪ Allahu i lartësuar i sprovoi kurejshët me 7 vite skamje e vuahtjesh si 7 vitet e Jusufit a.s.
--	▪ Është Allahu, Ai që ju dhuroi të dëgjuarit, të parët dhe aftësinë e të menduarit, por shumë pak mirënjohje po tregoni ndaj Tij.
212.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth atyre që nuk e besojnë ringjalljen. Fjalët e tyre ngjajnë me ato të popujve të shkuar, të cilët gjithashtu mohuan të vërtetën.
--	▪ Allahu i Lartësuar dëshmon se Ai është një i vetëm, i pakrahasueshëm në pushtetin për të krijuar, për të rregulluar çështjet e krijesave dhe në mbretërimin dhe sundimin e Tij.
213.	▪ Nëse ju e pranoni se Ai është Zoti i qiejve, Zoti i Arshit të madhërishëm, atëherë a nuk i frikësoheni ndëshkimit të Tij, a nuk i druheni zemërimit dhe dënimit të Tij, kur adhuroni dikë tjetër.
214.	▪ Allahu nuk ka lindur asnjë lloj fëmije dhe, përveç Tij, nuk ka asnjë zot tjetër
215.	▪ Allahu i Madhëruar e urdhëron dhe porosit Profetin e Tij të dashur, Muhamedin ﷺ, që të bëjë këtë dua, në momentin kur ndëshkimi i Tij bie mbi të padrejtët.
--	▪ Kjo është mënyra e vetme e mbrojtjes nga sherri që vjen prej shejtanëve xhindë, ...
216.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për momentin e agonisë së vdekjes të mohuesve dhe atyre që kundërshtojnë urdhëresat e Tij. Ai na tregon fjalët dhe lutjet e tyre të pashpresa ....
217.	▪ Edhe nëse Allahu do t'ua pranonte kërkesën e t'i kthente në dynja, ata përsëri do të vepronin njëlloj, ...
218.	▪ Atë ditë, njeriut nuk do t'i vlejnë aspak lidhjet farefisnore. Prindi as nuk do t'ia hedhë sytë fëmijës së tij, edhe nëse do përballet me të, madje edhe nëse do të jetë i rënduar me gjynahe, aq sa gati ia thyejnë shpinën.
219.	▪ Këto janë fjalë qortuese të dhimbshme, që Allahu i Lartësuar u drejton atë ditë mohuesve të

	besimit dhe të zhyturve në gjynahe e poshtërsi.
220.	▪ Kjo është përgjigjja prej Allahut të Lartësuar drejtuar mohuesve, pasi ata i luten dhe kërkojnë që të dalin nga zjarri dhe për t'u kthyer edhe njëherë në dynja.
221.	▪ Nëse ata do të bënin durim në këtë jetë, e cila është shumë e shkurtër, ata do të fitonin shumë, ashtu siç fituan të dashurit e Allahut, të devotshmit, besimtarët e sinqertë.
222.	▪ Kush adhuron përveç Allahut ndonjë zot tjetër, për të cilin nuk ka kurrfarë fakti, do të përgjigjet vetëm para Zotit të vet. Mohuesit nuk do të shpëtojnë kurrë.
	SURJA EN-NUR
223.	▪ Në këtë ajet të nderuar qartësohet masa ndëshkuese e Sheriatit për ata që bëjnë imoralitet.
225.	▪ Mos u tregoni zemërbutë me ta në zbatimin e fesë dhe ligjeve të Allahut.
226.	▪ Laviri bashkohet veçse me një lavire ose idhujtare. Edhe me laviren bashkohet veçse një lavir ose idhujtar.
227.	▪ Ky ajet i nderuar është sqarim për masën e rrahjes me kamxhik të atij që shpif për gratë e ndershme, ...
228.	▪ Në këtë ajet të mrekullueshëm është një dispozitë, që u ofron rrugëzgjidhje besimtarëve në konfliktet e tyre.
229.	▪ Këto ajete u shpallën dhe flasin në lidhje me Aishen, nënën e besimtarëve, dhe kohën kur munafikët, trilluesit e intrigave dhe mashtrimeve, shpifën për nderin e saj.
234.	▪ Sidoqoftë, mos e mendoni si gjë të keqe për ju! Përkundrazi, ajo është për të mirën tuaj.
--	▪ Secili prej tyre do të dënohet sipas pjesëmarrjes në këtë gjynah. Kurse flamurtari i saj do të ketë një dënim të madh.
235.	▪ Përse vallë, kur besimtarët dhe besimtaret e dëgjuan atë *(shpifje)*, të mos mendonin të mirën, si për vete, dhe të thoshin: "Kjo është një shpifje e qartë"?
--	▪ Allahu i Madhëruar u drejtohet atyre besimtarëve që ranë në gjynahun e madh të shpifjes ndaj Aishes dhe i njofton se Ai ua pranoi pendimin
236.	▪ "Ju e mendonit atë si diçka të vogël, por tek Allahu ajo qe shumë e rëndë."
--	▪ Kjo është një tjetër këshillë e dhuruar besimtarëve nga Allahu i Madhëruar, pas këshillës së parë, kur besimtarët urdhërohen për të pasur mendim të mirë për njëri-tjetrin.
--	▪ Kushdo që dëgjon një fjalë të keqe, nuk duket ta shpërndajë e përhapë atë. Le të kujtojë këtë fjalë të Allahut të Madhëruar ...
237.	▪ O ju që keni besuar! Mos shkoni pas gjurmëve të shejtanit! Kush ndjek gjurmët e shejtanit, ai do ta urdhërojë veç për të punë shëmtuara e të këqija.
238.	▪ Falja toleranca dhe bujaria është cilësi e të mëdhenjve si Ebu Bekri i sinqertë.
--	▪ Vërtet, ata që shpifin për gratë e ndershme, për ato besimtare të pafajshme, janë të mallkuar në këtë botë dhe në botën tjetër dhe, përveç kësaj, ata i pret një dënim shumë i madh
239.	▪ Gratë e këqija janë për burra të këqij dhe burrat e këqij janë për gratë e këqija, ndërsa të ndershmet janë për të ndershmit dhe të ndershmit janë për të ndershmet."
240.	▪ Këto janë disa norma të edukatës të përcaktuara nga Sheriati i Zotit, në rastet e vizitave në shtëpitë e njëri-tjetrit.
242.	▪ Ky është një urdhër i Allahut të Madhëruar për besimtarët, për të ulur e ruajtur shikimin nga ato gjëra që Ai i ka bërë haram të shihen.
243.	▪ Ky është një urdhër nga Allahu i Lartësuar drejtuar grave besimtare.
246.	▪ Këto ajete të nderuara përfshijnë një mori çështjesh dhe dispozitash të prera dhe urdhëresash të ligjëruara nga Zoti.
247.	▪ "Allahu i Lartësuar ka urdhëruar dhe nxitur që të martohen si ata që janë të lirë, ashtu edhe skllevërit, duke premtuar se, nëse bëjnë këtë, Ai do t'i pasurojë.
--	▪ Ky është një urdhër nga Allahu i Lartësuar për ata të cilët nuk kanë mundësi që të martohen, e kështu të mund të ruajnë pastërtinë morale.
--	▪ "Nëse ndonjë nga ata që i keni në zotërim ju kërkon ta lironi kundrejt një tarife të caktuar, ia jepni aktlirimin me marrëveshje mes jush, nëse e dini se është i besueshëm, dhe jepini nga pasuria që ju ka dhënë Allahu!"
248.	▪ Në kohën e injorancës paraisla-mike, padronët mund t'i shfrytëzonin skllavet e tyre për prostitucion, duke përfituar prej tyre, por kur erdhi Islami, Allahu i Lartësuar i ndaloi besimtarët nga një veprim i tillë.
248.	▪ Këshillat u sjellin dobi vetëm atyre që i frikësohen Allahut.
249.	▪ Allahu është Drita e qiejve dhe e tokës. Ja një shembull i dritës së Tij.
251.	▪ Allahu udhëzon drejt Dritës së Vet atë që do Ai."Ajo dritë ndodhet në shtëpitë e Allahut.
252.	▪ Xhamitë duhen nderuar dhe duhet përkujdesur për to.

253.	▪ Me këto cilësi të larta e merituan që të jenë burra me plot kuptimin e fjalës dhe të jenë shtyllat dhe jetëdhënësit e xhamive të cilat janë shtëpitë e Allahut në tokë
--	▪ Për gratë, namazi i tyre në shtëpitë e tyre është më i vlefshëm se sa namazi në xhami.
254.	▪ "Ata janë burra që nuk i pengon as tregtia e largët e as shitblerja në vend, për ta përmendur Allahun, për ta falur rregullisht namazin dhe për ta dhënë zekatin."
255.	▪ Këto janë dy shembuj, që Allahu i Madhëruar i sjell për dy llojet e mohuesve të besimit
256.	▪ Të tilla janë zemrat e mohuesve, që janë fare të paditur dhe që thjesht pasojnë udhëheqësit e vet.
--	▪ "Ai të cilit Allahu nuk i jep dritë, ai nuk ka për të pasur kurrë dritë."
257.	▪ Allahu i Lartësuar na njofton se Atij i bën *tesbih* çdokush që është në qiej dhe në Tokë
258.	▪ Pushteti i Allahut duket qartë në krijesat e Tij të shumta dhe në përkujdesin e Tij për to.
259.	▪ Argumenti që tyregon besimin në Allahun dhe të dërguarin e Tij është bindja ndaj tyre dhe përgjigja ftesës së tyre. Ndërsa rrefuzimi dhe mosbindja është mohim dhe hipokrizi.
260.	▪ "Kur besimtarët ftohen, që ndërmjet tyre të gjykojë Allahu dhe i Dërguari i Tij, e vetmja fjalë që thonë, është: "Dëgjuam dhe bindemi!"
261.	▪ Bindjuni Allahut dhe Profetit të Tij që të gjeni udhën e drejtë. Detyra e Profetit është veçse kumtimi i qartë i mesazhit të Zotit.
262.	▪ Ky është një premtim që Allahu i Lartësuar i dha të Dërguarit të Tij të dashur, se Ai do ta bënte umetin e tij udhëheqës të popujve dhe, përmes udhëheqjes së tyre të drejtë, Ai do të përmirësonte dhe rregullonte çdo vend dhe popull.
263.	▪ "Ai do ta forcojë fenë - atë që Ai e ka zgjedhur për ta dhe në vend të frikës do t'u dhurojë siguri dhe paqe."
264.	▪ Ai që nuk pranon të bindet, ka shkelur urdhrin e Zotit të tij, dhe ky është i mjaftueshëm si gjynah i madh dhe padrejtësi tek Zoti.
--	▪ Kurrsesi mos mendo se, ata që nuk besojnë do të shpëtojnë në këtë botë! Vendi i tyre është Zjarri. Eh, sa përfundim i keq është ai!
265.	▪ Këto ajete mësojnë edukatën e kërkimit të lejes mes njerëzve të afërt, ndërkohë që në fillim të sures mësuam për edukatën e kërkimit të lejes mes të huajve.
266.	▪ Thuhet se në këtë ajet bëhet fjalë për atë zakon që ishte i përhapur ndër njerëz, sipas të cilit ata e shihnin për gjynah të hanin së bashku me të verbërin
268.	▪ Edhe kjo është një këshillë për moral dhe etikë të lartë, për të cilën Allahu i Lartësuar i udhëzon dhe i porosit robërit e Tij besimtarë.
269.	▪ Le të kenë kujdes ata të cilët kundërshtojnë urdhrin e Profetit të Allahut.
270.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se Ai është Sunduesi, Mbretëruesi, Pronari i qiejve dhe Tokës.
	SURJA EL FURKAN
271.	▪ Allahu i Lartësuar e lavdëron Veten e Tij në lidhje me zbritjen e Kuranit madhështor Profetit të Tij të dashur dhe të zgjedhur, Muhamedit ﷺ
272.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth injorancës së thellë të idhujtarëve, që përzgjedhin të adhuruar të tjerë përveç Tij, i Cili është i vetmi Krijues i gjithçkaje.
273.	▪ Ata që nuk besojnë, thonë: "Ky *(Kurani)* është veçse një gënjeshtër, që e trilloi ai, madje për këtë e kanë ndihmuar edhe njerëz të tjerë.".
274.	▪ Ata e mohojnë të vërtetën, pa u bazuar në asnjë argument dhe fakt të qartë, por thjesht duke sjellë arsyetime boshe, të kota dhe të pavlera.
275.	▪ Ne kemi përgatitur zjarr flakërues, për ata që nuk e besojnë Ditën e Gjykimit. Kur ai t'i shohë ata prej një vendi të largët, ata do të dëgjojnë furinë dhe zërin e tij.
276.	▪ Thuaj: "A është më i mirë zjarri i Xhehenemit apo Xheneti i përjetshëm, i cili u është premtuar si shpërblim të devotshmëve?!
--	▪ Allahu i Lartësuar na njofton se çfarë do të ndodhë Ditën e Kijametit, për fjalët dëshpëruese dhe torturuese për mohuesit dhe idhujtarët.
277.	▪ Të adhuruarit do të distancohen nga adhuruesit e tyre.
278.	▪ Allahu i Lartësuar tregon për profetët e shkuar se edhe ata ishin njerëz të zakonshëm, që hanin ushqim dhe kishin të njëjtat nevoja si çdo njeri; edhe ata shkonin në treg për të fituar në hallall, por kjo nuk e cenonte aspak figurën e tyre si të dërguar të Tij.
279.	▪ Allahu i Lartësuar na njofton për ashpërsinë dhe këmbënguljen e jobesimta-rëve në mohimin dhe refuzimin e besimit të vërtetë.
--	▪ "Ditën kur të shohin melekët nuk do të ketë gëzim për keqbërësit."
280.	▪ "Dhe Ne do t'i kthehemi ndonjë vepre të kryer nga ata dhe do ta bëjmë atë hi e pluhur."
281.	▪ "Banorët e Xhenetit do të jenë mirë atë ditë në banesën e tyre dhe do të kenë vendin më të mirë për pushim."

--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për tmerret e Ditës së Kijametit, për ndodhitë e mëdha e të pashembullta, që do të ndodhin atë ditë.
282.	▪ "Atë ditë, keqbërësi do të kafshojë duart e veta dhe do të thotë: "Oh, i mjeri unë! Sikur të kisha ndjekur udhën e drejtë së bashku me Profetin!"
--	▪ I Dërguari tha: "O Zoti im! Vërtet, populli im e braktisi këtë Kuran."
283.	▪ "Kështu, Ne lejuam që, çdo profet të ketë një armik prej keqbërësve."
--	▪ "Ata që nuk besojnë thonë: "Përse të mos i zbriste Kurani i gjithi përnjë-herë?!"
284.	▪ "Nuk ka pyetje që bëjnë ata e që Ne të mos të zbresim të vërtetën dhe shpjegi-min më të mirë."
--	▪ Allahu i Lartësuar i paralajmë-ron të gjithë ata që mohojnë Profetin e Tij, duke shpifur se ai është mashtrues.
285.	▪ Ai që kundërshton një profet, është sikur të ketë kundërshtuar të gjithë profetët që ka dërguar Zoti.
--	▪ Të gjithëve ua sqaruam argumentet Tona, ua qartësuam ato me fakte, shenja dhe mrekulli të shumta, që u dhamë profetëve të tyre.
286.	▪ E kur të shohin ty, të marrin vetëm për tallje: "Vallë, ky është ai që Allahu e dërgoi si profet?!"
287.	▪ A e ke parë ti atë që ka zgjedhur si zot pasionin e vet? Mos vallë, ti do të bëhesh mbrojtës për të?!
--	▪ Disa prej mirësive të Allahut të lartësuar që tregojnë për pushtetin e Tij gjithpërfshirës.
288.	▪ "Është Ai që i lëshon erërat si lajmëtare për gëzim, përpara se të vijë mëshira e Tij."
289.	▪ Le të jetë ky një mesazh i qartë, që t'i bëjë të pendohen dhe t'i nënshtrohen Allahut, për t'u përfshirë në mëshirën e Tij.
--	▪ Ne të dalluam ty, o Muhamed, duke të dërguar tek të gjithë banorët e Tokës dhe të urdhëruam që t'u kumtosh atyre këtë libër.
290.	▪ Allahu i Lartësuar krijoi dy lloje ujërash, të ëmblin dhe të kripurin, secili me karakteristikat e veta.
291.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për injorancën e idhujtarëve në adhurimet që ata u kushtonin idhujve, edhe pse ata nuk mund të sillnin as dëm, as dobi.
--	▪ "Dhe mbështetju të Përjetshmit, që jeton e nuk vdes kurrë ..."
292.	▪ Allahu i Madhëruar ka përmendur bashkë *hamd*-in dhe *tesbih*-un, dëlirësimin dhe lavdërimin e Tij.
--	▪ Kërkoje diturinë rreth Zotit prej atij që është i ditur. Atë njeri ndiqe dhe merre për shembull.
293.	▪ Allahu i Lartësuar e lavdëron Veten e Tij në lidhje me bukuritë që ka krijuar në qiej dhe në Tokë.
294.	▪ Prej cilësive të adhuruesve të Allahut: ... ecin në tokë të qetë, kur injorantët iu drejtohen me fjalë
--	fyese, ata u thonë: "*Selam*!"
295.	▪ "Janë ata që, për hir të Zotit të tyre, e kalojnë natën duke bërë sexhde dhe duke qëndruar në këmbë në namaz."
--	▪ Janë ata që, kur shpenzojnë, nuk e teprojnë e as nuk janë dorështrënguar, por mbajnë mesataren e janë të matur.
296.	▪ Ata nuk i luten asnjë zoti tjetër dhe nuk e vrasin atë, të cilin Allahu e ka ndaluar të vritet, veçse kur e meriton në bazë të drejtësisë dhe nuk bëjnë imoralitet."
297.	▪ Ajeti tregon qartë se edhe ai që ka kryer krimin e vrasjes është e mundur të pendohet sinqerisht dhe t'i pranohet pendimi.
298.	▪ "Kushdo që pendohet dhe bën vepra të mira, ai është kthyer, me të vërtetë tek Allahu me një pendim të sinqertë."
--	▪ Ata nuk bëhen pjesë e kotësirave e kurrë nuk japin dëshmi të rreme.
299.	▪ "Edhe ata që, kur këshillohen me ajetet e Kuranit të Zotit të tyre, nuk u kthejnë shpinën si të shurdhër e të verbër."
300.	▪ Këta janë ata që do të shpërblehen me vendin më të lartë në qiell, për shkak se ishin të durueshëm, dhe aty do të priten me përshëndetje dhe selam.
	SURJA EL SHUARA
301.	▪ Për shkak të kujdesit të madh dhe dëshirës së fortë për udhëzimin e tyre në rrugë të drejtë, ti gati po shkatërron veten kur ata nuk të besojnë dhe nuk të pasojnë.
--	▪ Po të dëshironim, do të të zbrisnim një mrekulli të tillë, në mënyrë që të gjithë të nënshtroheshin.
302.	▪ Sa herë që njerëzve u vjen një libër nga qielli, shumica e tyre i kthejnë shpinën atij dhe refuzojnë të nënshtrohen e të jetojnë sipas tij
303.	▪ Allahu i Lartësuar na për tregon porositë me të cilat e ngarkoi Musain a.s., kur i foli në krahun e djathtë të malit Tur.
304.	▪ Firaunu i kujton Musait të kaluarën e tij dhe kohën kur ai jetonte në pallatin e tij.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth mohimit dhe rebelimit të Faraonit, tiranisë dhe kalimit të çdo kufiri prej tij.
305.	▪ Firauni pyet rreth Zotit të botëve dhe Musai i përgjigjet pyetjeve të tij.
306.	▪ Kur Musai ia shtjelloi të vërtetën, Faraoni u ndie bosh nga çdo lloj argumentimi dhe arsyetimi, që

	të mund të hidhte poshtë argumentet e Musait, prandaj ai iu drejtua përdorimit të forcës ...
307.	▪ Magjistarët bien në sexhde kur shohin mrekullinë e Musait dhe kështu e vërteta triumfoi ...
308.	▪ Faraoni iu hakërrye magjistarëve, por këto kërcënime veçse ua shtuan besimin dhe dorëzimin e plotë ndaj Zotit atyre, atë besim të pastër që tashmë e kishin pranuar dhe me të cilin ishin ndriçuar.
309.	▪ Allahu i Lartësuar e urdhëroi Musain që, së bashku me bijtë e Izraelit, të largoheshin nga Egjipti gjatë natës dhe të nisnin rrugëtimin andej nga do t'u përcaktohej.
310.	▪ Allahu i Madhëruar i largoi prej mirësive e rehatisë së kësaj dynjaje, në zjarrin përvëlues të Xhehenemit.
311.	▪ Musai tha: "Kurrsesi! Zoti im është me mua dhe Ai patjetër që do të më udhëzojë.".
--	▪ Allahu i Lartësuar shpëtoi Musain, bijtë e Izraelit dhe të gjithë ata që besuan dhe që ndoqën fenë e tyre.
312.	▪ "Tregoju atyre diçka nga historia e Ibrahimit."
313.	▪ Unë adhuroj dhe i nënshtrohem veçse Atij që ka këto atribute:
--	▪ Kjo është lutja e Ibrahimit drejtuar Zotit të tij, për t'i dhuruar urtësi.
314.	▪ Lutja e Ibrahimit për të atin dhe përballja e tij me të në ditën e gjykimit.
315.	▪ Xheneti do t'u afrohet atyre që qenë të devotshëm. Xhehenemi do t'u dëftohet plotësisht atyre që qenë të humbur.
--	▪ "Ku janë ata, që ju i adhuronit veç Allahut? A mund t'ju ndihmojnë ju ose a mund të ndihmojnë veten e vet?"
--	▪ "Ah, sikur të mund të ktheheshim edhe një herë, ne do të bëheshim, vërtet nga ata që besuan!"
316.	▪ Ai ishte Profeti i parë i dërguar nga Allahu për banorët e Tokës, pasi ndër ta u përhap shumë adhurimi i idhujve.
--	▪ "Ata i thanë: "E si të të besojmë ty, kur ty të pasojnë më të ulëtit?"
317.	▪ Ai e refuzoi kërkesën e parisë kryeneçe, që të dëbonte të varfërit, të dobët dhe njerëzit e rëndomtë, sepse ai ishte i dërguari i vërtetë e besnik i Zotit.
--	▪ Koha e qëndrimit të Nuhut mes popullit të tij ishte tepër e gjatë, por ai vazhdonte që t'i ftonte në adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe pa ortak, natën dhe ditën, fshehtazi dhe haptazi.
318.	▪ Edhe populli Ad nuk i besoi të dërguarit.
319.	▪ Refuzimi i ftesës së Zotit sjell shfarosjen e atij populli. I tillë është ndëshkimi për shpërfilljen e ftesës së Zotit dhe shpalljeve të Tij.
320.	▪ Ja, kështu i trajtonin mohuesit e çdo kohe shpalljet e Zotit. Ata thoshin: "Kjo nuk është gjë tjetër vetëm se një traditë e popujve të lashtë. Ne nuk kemi për t'u dënuar kurrë."
321.	▪ Edhe popull Themud nuk u besoi të dërguarve. Vëllai i tyre, Salihu u tha: "A nuk keni frikë?"
--	▪ Ai u përkujton atyre mirësitë e shumta të Allahut mbi ta, rrizkun e shumtë dhe të bollshëm që u dhuroi, sigurinë dhe paqen që u kishte mundësuar në jetën e tyre dhe ruajtjen nga shumë e shumë rreziqe dhe vështirësi.
322.	▪ Ja e tillë ishte përgjigja e mohuesve kundër profetëve të tyre.
323.	▪ Populli i Lutit dhe poshtërsitë e tyre. Allahu i Lartësuar e shkatërroi atë vend dhe e shndërroi në një liqen të pështirë dhe të ndotur.
324.	▪ Banorët e Ejkes ishin në fakt banorët e Medjenit, sipas mendimit më të saktë dhe Profeti i Allahut, Shuajbi (a.s), ishte pjesëtar i popullit të tyre.
325.	▪ Ja disa nga porositë e shuajbit a.s. drejtuar popullit të tij.
326.	▪ "Por ata e refuzuan atë. Atëherë ata i goditi dënimi i 'Ditës së Hijes' *(së reve plot ndëshkim)*."
--	▪ "Pa dyshim, kjo është shpallje e Zotit të botëve.
327.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se, në lidhje me këtë Kuran, Ai ka paralajmëruar e përgëzuar qysh në librat e shpalljet e hershme.
328.	▪ Kështu, Ne bëjmë të mundur që mosbesimi, refuzimi i të vërtetës, inati dhe arroganca të zërë vend në zemrat e keqbërësve.
329.	▪ Ky është një paralajmë-rim dhe kërcënim i ashpër për ta, për shkak të atyre fjalëve shprehëse të mosbesimit të tyre për ndëshkimet e kërcënimet e Zotit, që janë të vërteta e të pashmangshme.
330.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth librit të Tij madhështor dhe të mrekullueshëm, të cilit nuk mund ti afrohet e përshkruhet e pavërteta dhe kotësia nga asnjë aspekt.
331.	▪ Porosi të vyera drejtuar Profetit tonë të dashur Muhamedit a.s. nga Zoti i botëve.
332.	▪ Mbështetu tek i Plotfuqishmi, Mëshirëploti, i Cili të sheh kur qëndron në këmbë *(për namaz)* dhe lëvizjet e tua në mesin e atyre që bien në sexhde, sepse është Ai që dëgjon dhe di gjithçka.
--	▪ Allahu i Lartësuar u drejtohet idhujtarëve, të cilët pretendojnë se mesazhi që Muhamedi solli nuk është i vërtetë dhe as shpallje prej Zotit, por është thjesht një trillim i mendjes së tij, ose është diçka që atij ia ka inspiruar ndonjë xhind (siç ndodh me fallxhorët).
333.	▪ Poetët që nuk besojnë Zotin me besimin e drejtë, pasohen veçse nga ata njerëz e xhindë që kanë

humbur udhën e Zotit.

SURJA EN NEML

335. ▪ Këto janë ajete të një libri të qartë dhe të mirështjelluar. Ato janë lajm i mirë dhe udhëzim i qartë e i drejtë për ata të cilët kanë bindje të plotë në vërtetësinë e tyre dhe nënshtrohen për t'i zbatuar dhe jetuar sipas tyre.

336. ▪ Në këto ajete tregohet se si Allahu i Lartësuar e dalloi dhe e zgjodhi Musain ndër të tjerë, për t'i folur drejtpërdrejt me fjalën e Tij dhe i dhuroi atij mrekulli të pashembullta dhe shenja të jashtëzakonshme.

337. ▪ Ky ajet përmban një përgëzim të madh për njerëzimin, ...

338. ▪ "Ata i mohuan ato në mënyrë të padrejtë e me mendjemadhësi, edhe pse shpirtrat e tyre ishin të bindur për to."

339. ▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth mirësive që u dhuroi dy robërve dhe profetëve të Tij të dashur, Daudit dhe birit të tij, Sulejmanit, - paqja e Zotit qoftë mbi ta!

340. ▪ Kontrolli i plotë i Sulejmanit a.s. mbi ushtritë e tij.

341. ▪ Pupëza e njofton Sulejmanin rreth popullit të Sebeit dhe idhujtarisë së tyre.

342. ▪ Sulejmani i dërgon letër mretëreshës së Sebeit.

343. ▪ Belkisa, kjo mbretëreshë e urtë këshillohet me parinë dhe kuvenduesit e saj para vendimit të saj.

344. ▪ Sulejmani as nuk ia hodhi sytë dhuratës që i dërgoi Belkisa, madje as nuk u kujdes fare për të dhe i ktheu shpinën, duke shprehur një qortim të ashpër për ta

-- ▪ "Uallahi, e dija se ai nuk ishte mbret si mbretërit e zakonshëm dhe jam e bindur se nuk kemi forcë për t'u përballur me ushtrinë e tij.

345. ▪ "Ifriti, - një prej xhindëve - tha: "Unë do të ta sjell atë para se të ngrihesh nga vendi ku je ulur."

-- ▪ Kush është mirënjohës, është për të mirën e vet dhe kush është mosmirë-njohës, *(ta dijë se)* Zoti im është i Pasur e Bujar!"

346. ▪ Belkisa takohet me Sulejmanin në pallatin e tij madhështor. Ajo pranon islamin

347. ▪ Ai tha: "E mira dhe e keqja është prej Allahut, por ju jeni një popull që jeni vënë në provë."

348. ▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth keqbë-rësve nga populli i Themudit, të cilët kaluan çdo kufi, dhe pikërisht për krerët e tyre.

349. ▪ Luti e paralajmëroi popullin e tij për zemërimin e Allahut, në lidhje me atë poshtërsi të pashembullt, që nuk ishte parë kurrë më herët, ...

350. ▪ Gruaja e Lutit a.s. do të ishte me të shkatërruarit në popullin e saj, sepse ajo ndiqte fenë e tyre. Ajo ishte mbështetse e fesë së tyre, pajtohej me ta dhe nuk e refuzonte mënyrën e tyre të jetesës.

-- ▪ "Thuaj: "Lavdërimi i qoftë Allahut dhe shpëtimi qoftë me robërit e Tij, që Ai i ka zgjedhur!"

351. ▪ "Kush është më i mirë: Allahu, apo zotat e rremë, që ia bëjnë shok Atij?"

352. ▪ Është Ai që e ka bërë tokën vendqëndrim për ju dhe, nëpër të, bëri të rrjedhin lumenj.

-- ▪ "Cili është Ai që i përgjigjet nevojtarit kur ai i lutet, që largon të keqen dhe që ju bën ju sundues në tokë?"

353. ▪ Cili është Ai që ju orienton në errësirat e tokës e të detit dhe Ai që dërgon erërat si përgëzim përpara mëshirës së Tij?

354. ▪ Cili është Ai që e fillon krijimin *(e njeriut)* e pastaj e përsërit atë *(pas vdekjes)* dhe Ai që ju furnizon nga qielli dhe nga Toka?

355. ▪ Thuaj: "Askush në qiej dhe në Tokë nuk e di të fshehtën, përveç Allahut. Ata nuk e dinë se kur do të ringjallen!"

356. ▪ Dituria e tyre rreth jetës tjetër është zero, ashtu sikurse çdokush e ka të pamundur që të dijë dhe mësojë kohën se kur do të jetë Kijameti.

-- ▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth idhujtarëve, të cilët nuk besojnë në ringjalljen dhe nuk e pranojnë se ajo do të ndodhë.

357. ▪ "Tanimë, ju është afruar një pjesë e atij premtimi, që ju kërkoni t'ju vijë shpejt."

358. ▪ Vërtet, ky Kuran u tregon Bijve të Izraelit më të shumtën e asaj, për të cilën ata u përçanë.

-- ▪ E tillë është gjendja e tyre, në aspektin e dëgjimit ose jo të të vërtetës.

359. ▪ Kjo kafshë do të dalë në fundin e kohës, kur njerëzit të jenë larguar tërësisht nga e vërteta, të kenë braktisur e shpërfillur urdhëresat e Allahut dhe ta kenë tjetërsuar fenë e vërtetë të Tij.

360. ▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth Ditës së Kijametit dhe gjendjes së zullumqarëve, të cilët i konsiderojnë mashtrime shpalljet dhe argumentet e Allahut dhe nuk ndjekin rrugën e profetëve të Tij.

361. ▪ Allahu i Lartësuar na tregon për tmerrin e ditës kur t'i fryhet Surit e të ndodhë ajo që quhet "*nefhatul fezei"* - fryrja e lemerisë.

362. ▪ I sheh malet dhe mendon se ato janë të palëvizshme, por ato lëvizin, siç lëvizin retë."

363.	▪ Kush ka bërë mirë, atij do t'i takojë një shpërblim edhe më i mirë se ajo që ka bërë dhe ata do të jenë të sigurt prej tmerrit të asaj dite."
--	▪ "Unë jam urdhëruar që të adhuroj vetëm Zotin e këtij Qyteti *(Mekës)*, të cilin Ai e bëri të shenjtë."
364.	▪ Unë jam urdhëruar të jem prej atyre që i përulen vetëm Allahut dhe jam urdhëruar të këndoj Kuranin.
	SURJA EL KASAS
365.	▪ Këto janë ajetet e një libri, i cili është i pastër dhe i qartë, tërësisht i shtjelluar, i cili zbulon gjithë të vërtetën dhe realitetin e gjërave.
366.	▪ Kështu u plotësua premtimi i mirë i Zotit ndaj bijve të Izraelit, për durimin që ata treguan.
--	▪ Ishte caktimi i Zotit që Haruni lindi në vitin kur nuk vriteshin fëmijët meshkuj, ndërsa Musai të lindej në vitin kur ata vriteshin.
367.	▪ Durimi i nënës së Musait dhe kujdesi i saj për ta fshehur dhe ruajtur nga vrasja e sigurt.
--	▪ Nëna e Musait e hodhi arkën me foshnjën në ujë dhe vala e ujit e mori me vete dhe e çoi para kështjellës së Faraonit.
--	▪ Ishte Allahu i Lartësuar, që e bëri të mundur të ishin pala e Faraonit pikërisht ata që do ta gjenin djepin me këtë fëmijë, në mënyrë që ai të bëhej më vonë armiku dhe dëshpërimi i tyre.
368.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për dhimbjen, frikën dhe ankthin e madh në zemrën e nënës së Musait, kur biri i saj ishte duke lëvizur në ujë.
--	▪ Zoti i Madhëruar e kishte përcaktuar në *kaderin* e Tij, që ai të mos pranonte asnjë gjidhënëse.
369.	▪ Kështu, Ne e kthyem atë tek e ëma, që t'i kënaqej syri e të mos pikëllohej dhe që ta kuptonte se premtimi i Allahut është i vërtetë.
--	▪ Kur Musai arriti pjekurinë, Allahu i Lartësuar i dhuroi atij dituri të madhe dhe aftësi në gjykim të drejtë.
370.	▪ Musai pasi vret koptiun ndihet i frikësuar dhe i pasigurt.
371.	▪ Musai largohet i frikësuar nga Egjipti dhe lutet: "O Zoti im! Më shpëto prej popullit keqbërës!".
372.	▪ Disa nga ndodhitë e Musait në Medjen. Martesa e tij dhe marrëveshja me burrin e urtë.
373.	▪ Musai niset për tu kthyer në Egjipt.
374.	▪ Allahu i lartësuar i flet Musait në atë luginë të shenjtë. Mrekullitë e para që sheh Musai.
375.	▪ Musai niset për të përmbushur Misionin e ngarkuar nga Allahu i lavdëruar. Ai kërkon Harunin si ndihmëtar në këtë mision.
376.	▪ Allahu i madhëruar ia plotëson Musait kërkesat dhe i premton mbrojtje të plotë dhe mbështetje në këtë mision të madh.
377.	▪ Musai dhe Haruni përballen me Firaunin dhe i tregojnë atij mrekulli dhe shenja madhështore.
--	▪ Firauni kalon çdo kufi dhe pretendon se është Zot.
378.	▪ Ata do të jenë shembull për të gjithë ata që i ndjekin në refuzimin e profetëve dhe në mosbesimin në Krijuesin e gjithësisë, Allahun e Lartësuar të vetëm dhe pa ortak.
--	▪ Pasi zbriti Teuratin, Allahu i Lartësuar nuk goditi më asnjë popull me ndëshkim gjithëpërfshirës, por i urdhëronte besimtarët që të luftonin kundër mohuesve të besimit
379.	▪ Allahu i Lartësuar na sjell këtu një argument të pakundërshtueshëm, që tregon vërtetësinë e faktit se Muhamedi ﷺ është profet i Tij, i dërguari besnik me Shpalljen e Tij.
380.	▪ "Por ti je si mëshirë nga Zoti yt, për t'i tërhequr vërejtjen një populli, tek i cili nuk kishte shkuar ndonjë profet para teje, që ata të merrnin mësim."
381.	▪ Allahu i Lartësuar na njofton rreth atij populli, të cilët nëse Ai do t'i ndëshkonte përpara se t'u sillte atyre argument dhe shpallje, do të arsyetoheshin se atyre nuk u kishin ardhur profetë dhe të dërguar nga Ai.
382.	▪ Idhujtarët thonë për Kuranin dhe Teuratin "Këto janë dy magji, që mbështesin njëra-tjetrën."
383.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon në këto ajete për ata dijetarë dhe adhurues të sinqertë prej ithtarëve të Librit, të cilët besuan Kuranin dhe ndoqën udhëzimin dhe dritën e tij ...
384.	▪ Ja përshkrimi i atyre të cilëve do t'u jepet shpërblim i dyfishtë: ...
--	▪ "Ti nuk do të mund ta udhëzosh çdo-kënd që do ti, por është Allahu Ai që udhëzon kë të dojë dhe Ai i di më së miri ata që e marrin *(dhe e meritojnë)* udhë-zimin."
385.	▪ "Ata thanë: "Nëse do të ndiqnim atë që na udhëzon ti, do të na dëbonin prej vendit tonë."
386.	▪ Allahu i Lartësuar e bëri dërgimin e këtij Profeti, që nuk dinte shkrim dhe lexim, si paralajmërues për të gjithë vendet e botës.
387.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth fytyrës së vërtetë të kësaj dynjaje ...
388.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth fjalëve torturuese dhe të dhimbshme, që Ai u drejton mohuesve dhe idhujtarëve në Ditën e Kijametit, për t'ua shtuar edhe më shumë dhimbjet dhe vuajtjet
--	▪ "Ah, sa do të dëshirojnë të kishin qenë në Rrugën e Drejtë!"

389.	▪ "Atë ditë, Ai *(Allahu)* do t'u thërrasë atyre e do t'u thotë: "Ç'përgjigje u keni dhënë të dërguarve të Mi?"
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se Ai është i vetëm në pushtetin për të krijuar dhe Ai zgjedh çfarë të dëshirojë. Askush nuk mund t'i përzihet në vendimet e Tij dhe askush nuk mund ta kundërshtojë Atë.
390.	▪ Allahu i Lartësuar u tregon robërve të Tij mirësitë e shumta, ndër të cilat, nën-shtrimi i natës dhe ditës në dobi të tyre, pa të cilat, jeta do të ishte e pamundur.
391.	▪ Kjo është një thirrje e dytë për t'i qortuar dhe dhënë këtë mesazh kërcënues të gjithë atyre që adhurojnë zota të tjerë, përveç Allahut.
392.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon përgjigjen që Karuni i ktheu popullit të tij, pasi ata e këshilluan që të ndiqte rrugën e mirësisë
393.	▪ "Pastaj, Ne bëmë që t'i përpinte dheu atë, bashkë me pallatin e tij."
394.	▪ Pasuria që trashëgon njeriu nuk është domosdoshmërisht treguese e kënaqësisë së Allahut me atë të cilit ia ka dhënë, ...
--	▪ Botën tjetër *(Xhenetin),* Ne do t'ua japim atyre që nuk duan mendjemadhësi e as të këqija në Tokë. Fundi i mirë u takon atyre që i frikësohen Allahut.
395.	▪ Shpërblimi i Allahut do të jetë shumë më i mirë sesa veprat e mira që ka bërë njeriu.
--	▪ S'ka dyshim se Ai që ta urdhëroi Kuranin ty, Ai do të të kthejë ty në Vendin e Premtuar. Thuaj: "Zoti im e di më së miri kush është ai që sjell udhëzimin e vërtetë dhe kush është në humbje të sigurt".
396.	▪ "Thuaj: "Zoti im e di më së miri kush është ai që sjell udhëzimin e vërtetë dhe kush është në humbje të sigurt".
	SURJA EL ANKEBUT
397.	▪ "Vërtet mendojnë njerëzit se do të lihen vetëm të thonë "Ne besojmë", pa u vënë në provë?!"
--	▪ "Kush shpreson takimin me Allahun *(në botën tjetër)*, ta dijë se dita e caktuar nga Ai do të vijë."
398.	▪ Kush përpiqet, përpiqet vetëm për të mirën e vetvetes se Allahu, në të vërtetë nuk ka nevojë për asgjë."
399.	▪ Allahu i Lartësuar i porosit robërit e Tij që të jenë bamirës ndaj prindërve të tyre, ...
--	▪ "Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, Ne do t'i radhisim në mesin e të mirëve."
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth cilësive të disa njerëzve, që refuzojnë të vërtetën.
400.	▪ Sigurisht, Allahu i di mirë ata që kanë besuar dhe i njeh mirë hipokritët.
401.	▪ "Ata që nuk besojnë u thonë atyre që besojnë: "Ejani në rrugën *(në fenë)* tonë, se gjynahet tuaja do t'i bartim ne!"
--	▪ Nuhu qëndroi ndër ta një kohë kaq të gjatë, për t'i ftuar në adhurimin e Allahut të Madhëruar si një dhe të vetëm.
402.	▪ Dije së është Allahu i Lartësuar Ai që udhëzon në rrugën e drejtë atë që Ai dëshiron dhe e lë në humbje atë që Ai dëshiron. Çdo çështje është tërësisht në dorën e Tij:
403.	▪ Në këto ajete, Allahu i Madhëruar na tregon për të dashurin e tij të zgjedhur, Profetin e Tij të dalluar, imamin e të gjithë të devotshmëve besimdrejtë, që besojnë në një Zot të vetëm, larg besimeve të kota e çdo idhujtarie, Ibrahimin (a.s.).
404.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth mënyrës se si Ibrahimit (a.s.) ia argumentoi popullit të tij vërtetësinë e ringjalljes dhe ditës së llogarisë para Zotit.
405.	▪ Pas artësimit të të vërtetës udhëzimit të qartë dhe të kuptueshëm, mohuesit e besimit nuk dinë tjetër si të përgjigjen, përveçse me gjuhën së forcës,
406.	▪ Për këtë dhe shumë e shumë virtyte të larta të këtij njeriu të madh, Allahu i Lavdëruar e zgjodhi atë për ta bërë prijës të të gjithë besimdrejtëve.
407.	▪ Nga populli i tij nuk e besoi Ibrahimin askush, veçse Luti dhe gruaja e Ibrahimit, Sara.
408.	▪ Ai bëri që të gjithë profetët që do të vinin më pas të ishin pa përjashtim nga pasardhësit e Ibrahimit.
409.	▪ Ata ishin të parët prej bijve të Ademit, që sollën një shëmti të tillë. Askush para tyre nuk e pati bërë këtë poshtërsi.
--	▪ Kur të dërguarit Tanë *(melekët)* i sollën Ibrahimit lajmin e mirë, i thanë: "Ne kemi për t'i shkatërruar banorët e këtij qyteti, sepse ata janë keqbërës."
410.	▪ Xhibrili (a.s.) e shkuli nga themelet atë vendbanim, i ngriti ata lart në qiell, pastaj i ktheu përmbys dhe i përplasi në tokë.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për adhuruesin dhe profetin e Tij, Shuajbin.
--	▪ Që njerëzit e urtë e të logjikshëm të marrin mësim dhe të ruhen nga të tilla devijime e shfrenime.
411.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth këtyre popujve, që nuk e pranuan besimin e drejtë e të vërtetë

	dhe refuzuan të pasonin profetët e tyre.
412.	▪ Ky është një shembull, që Allahu i Madhëruar na jep për idhujtarët dhe adhurimet e tyre.
413.	▪ Ai i krijoi qiejt dhe tokën me një urtësi dhe qëllim të madh, ...
--	▪ Kumtoje atë që po të shpallet nga Libri dhe fale namazin! Me të vërtetë, namazi të largon nga punët e këqija dhe padrejtësitë."
--	▪ "Përmendja e Allahut është më e madhja ..."
414.	▪ Mos debatoni me ithtarët e Librit ndryshe, veçse me mënyrën më të mirë, përveç atyre që janë të padrejtë.
415.	▪ "Thuajuni atyre: "Ne i besojmë Shpalljes që na u zbrit neve dhe Shpalljes që ju zbriti juve. Zoti ynë dhe Zoti juaj është Një dhe ne vetëm Atij i jemi dorëzuar."
416.	▪ "Ata, të cilëve Ne ua kemi dhënë Librin më parë, besojnë në këtë Kuran."
--	▪ "Ti *(Muhamed)* nuk pate lexuar ndonjë Libër para këtij *(Kuranit)*, e as nuk pate shkruar ndonjëherë me dorën tënde të djathtë." "Po ta kishe bërë këtë, atëherë ata që e refuzojnë të vërtetën, do të kishin trilluar dyshime."
--	▪ Kurani është libër plot ajete të qarta e shtjelluese të së vërtetës, udhëzues drejt saj.
417.	▪ "Argumentet Tona nuk i mohon kush, përveç të padrejtëve."
--	▪ Allahu i Madhëruar na tregon rreth idhujtarëve, që, me kokëfortësinë e tyre për të refuzuar të vërtetën, kërkonin shenja të posaçme.
418.	▪ A nuk u mjafton atyre si mrekulli fakti që Ne të shpallëm këtë Libër madhështor, në të cilin ndodhen rrëfimet për popujt e shkuar dhe të atyre që do të vijnë më pas, si edhe gjykimi i drejtë mes tyre?
419.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth injorancës së idhujtarëve, kur ata kërkonin përshpejti-min e ndëshkimit të Zotit mbi ta, në formë sfide e për të treguar se nuk besonin në kërcënimet e Profetit
420.	▪ Allahu i Madhëruar i urdhëron robërit e Tij besimdrejtë, që të bëjnë hixhret e të largohen nga ato vende, ku nuk mund të shfaqin haptazi dhe ta zbatojnë lirshëm fenë e tyre e të shkojnë në ato vende në tokën e gjerë të Allahut, ku të munden ta zbatojnë fenë e besimin e tyre
--	▪ "Por atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, Ne do t'u japim në Xhenet banesa, poshtë të cilave rrjedhin lumenj ..." ja disa cilësi të këtyre fatlumve
421.	▪ Allahu i Madhëruar na tregon dhe vërteton se edhe idhujtarët e pranojnë se Ai është i vetmi Krijues, që krijoi qiejt dhe Tokën, Diellin dhe Hënën.
422.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon pamjen e vërtetë të kësaj dynjaje të pavlerë e të shëmtuar, duke na kujtuar faktin se ajo është e përkohshme, shumë e shkurtër dhe me bukuri që do të zhduken.
--	▪ Allahu i Madhëruar na tregon se idhujtarët, kur janë në fatkeqësi e frikë të madhe për jetën, i luten Atij si një të vetëm e pa i bërë ortakë. Përse të mos jenë gjithmonë kështu, në çdo gjendje?
423.	▪ ... ata ditën veçse të refuzonin besimin e drejtë dhe të mos i tregonin mirënjohje Atij që ua dhuroi ato mirësi.
	SURJA EL RUM
424.	▪ Idhujtarët dëshironin që të fitonin persianët mbi romakët, sepse edhe persët ishin paganë, sikurse arabët. Ndërsa muslimanët dëshiro-nin që të fitonin romakët mbi persianët, sepse romakët ishin ithtarë të një Libri të shpallur nga Zoti.
425.	▪ "Ata njohin vetëm anën e jashtme nga jeta e kësaj bote, kurse ndaj jetës tjetër janë të pavëmendshëm."
426.	▪ Allahu i Madhëruar i nxit robërit që të meditojnë mbi krijesat që Ai ka krijuar, të cilat dëshmojnë për ekzistencën e Tij dhe për faktin se Ai është një dhe i vetëm në meritën e krijimit të tyre.
427.	▪ Keqbërësit do të befasohen e mbeten pa fjalë, do të dëshpërohen, do të ligështohen e do të humbasin çdo shpresë për mirësi e shpëtim.
428.	▪ Këto ajete janë *tesbih* (madhërim e përlëvdim), që Allahu i Lavdëruar i thur Vetes së Tij dhe një udhëzim për robërit e Tij, që ta lëvdojnë Atë
429.	▪ "Nga argumentet e Tij është edhe ky, që Ai ju krijoi prej dheu, dhe pastaj ju u shtuat popuj, që jeni shpërndarë nëpër Tokë."
430.	▪ "Nga argumentet e Tij është edhe ky, që Ai krijoi për ju bashkëshorte nga lloji juaj, që të gjeni prehje tek ato dhe bëri që mes jush të ketë dashuri dhe mëshirë."
431.	▪ "Nga argumentet e Tij është edhe vetëtima që Ai jua tregon juve edhe për t'ju frikësuar, edhe për të shpresuar ..."
--	▪ "Nga argumentet e Tij është edhe ky që Ai i bën qiellin dhe Tokën të qëndrojnë me urdhrin e Tij."
432.	▪ Çdo gjë është pronë e Allahut dhe nën sundimin e Tij. Të gjithë janë robër e krijesa të Tij.
--	▪ Ky është një shembull, që Allahu i Madhëruar ua sjell idhujtarëve, të cilët i shoqërojnë Atij ortakë e të barabartë, edhe pse ata e dinë mirë dhe e pohojnë me gojën e tyre se idhujt që ata i adhurojnë

	dhe ku shpresojnë janë robër e krijesa, janë pronë e Allahut, si çdo krijesë tjetër.
433.	▪ "Përkushtohu me gjithë qenien tënde në fenë e drejtë monoteiste, - natyrën e pastër fillestare, në të cilën Allahu i krijoi njerëzit."
434.	▪ Askush nuk mund ta tjetërsojë atë që ka krijuar Allahu.
--	▪ "Ajo është feja e drejtë, por shumë nga njerëzit nuk e kuptojnë."
435.	▪ Mos u bëni si ata idhujtarë, të cilët u përçanë dhe u larguan nga besimi i pastër dhe rruga e drejtë.
436.	▪ Ky është një qortim për njerëzit në përgjithësi, përveç atyre që Allahu i ka nderuar e bekuar, duke u dhënë besim të pastër e të vërtetë.
437.	▪ Allahu është Ai që krijon, furnizon e kujdeset për krijesat, jep jetë dhe vdekje. A ka ndonjë nga idhujt tuaj që mund të bëjë diçka të tillë?
438.	▪ E keqja është shfaqur në tokë e në det, për shkak të asaj që bëjnë duart e njerëzve, që ata të shijojnë një pjesë të ndëshkimit që meritojnë dhe me shpresë që të kthejnë rrugë.
439.	▪ Prandaj, përqendrohu në fenë e drejtë, para se të vijë dita e caktuar nga Allahu, të cilën askush nuk mund ta pengojë. Atë ditë njerëzit do të ndahen.
440.	▪ Allahu i Madhëruar na tregon disa nga mirësitë e Tij mbi krijesat.
441.	▪ "Ti *(o Muhamed)* nuk mund t'i bësh të vdekurit të dëgjojnë dhe as nuk mund t'i bësh të shurdhëtit që ta dëgjojnë thirrjen, kur ata të kthejnë shpinën."
442.	▪ "Ti mund të bësh të dëgjojnë veçse ata që besojnë në argumentet Tona dhe janë nënshtruar në Islam."
443.	▪ Allahu i Lartësuar na udhëzon të meditojmë në fazat e jetës, nëpër të cilat kalon njeriu.
--	▪ "Ditën kur të vijë Ora, keqbërësit do të betohen se kanë jetuar veçse një orë. Ja, kështu gënjenin ata edhe më parë *(në dynja).*"
444.	▪ Ne ua kemi shtjelluar plotësisht të vërtetën në Kuran. U kemi sjellë në Kuran shumë shembuj, që e ndriçojnë të vërtetën, në mënyrë që ata ta ndjekin atë.
	SURJA LUKMAN
445.	▪ Është Allahu i Lartësuar Ai që e bëri këtë Kuran udhëzim dhe mëshirë për ata që janë bamirës (*muhsinin*), në të gjitha kuptimet e kësaj fjale.
--	▪ "Ka njerëz që sajojnë tregime të kota, me qëllim që të largojnë njerëzit prej rrugës së Allahut, pa kurrfarë diturie dhe që tallen me ajetet e Librit."
446.	▪ Atyre që janë dhënë pas argëtimit dhe kënaqësive të ndaluara, kur u lexohen ajetet kuranore, ata u kthejnë shpinën, duke u treguar të shurdhër, edhe pse nuk janë të tillë.
447.	▪ Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na tregon përfundimin e mirë të atyre që besojnë Atë dhe vërtetësinë e profetëve të dërguar prej Tij.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon në këto ajete pushtetin e tij madhështor të shfaqur në krijimin e qiejve dhe të Tokës, çfarë ka në ato dhe mes tyre
--	▪ Dijetarët e selefëve kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me Lukmanin, a ishte ai një profet apo thjesht një rob e adhurues i mirë i Zotit?
448.	▪ "Ne i dhamë Lukmanit urtësi dhe e urdhëruam të ishte mirënjohës ndaj Allahut."
449.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth porosive që Lukmani i jepte birit të tij.
--	▪ "O biri im! Mos i bëj shok Allahut, sepse idhujtaria është vërtet padrejtësia më e madhe!"
--	▪ "Ne e kemi urdhëruar njeriun që të jetë bamirës ndaj prindërve të tij.
450.	▪ "Ndiq rrugën e atij që është kthyer drejt Meje."
--	▪ Çdo lloj padrejtësie ose vepër të mirë, sado e vogël qoftë ajo, Zoti ka për ta sjellë e shfaqur atë në Ditën e Kijametit
451.	▪ Vërtet, këto janë nga çështjet më të vyera.
--	▪ "Mos fyej asnjë dhe kurrë mos nënvleftëso asnjë punë të mirë (sado e vogël në dukje),
--	▪ Mos ec nëpër tokë si kryeneç, sepse Allahu nuk e do atë që tregohet mendjemadh e mburravec!
452.	▪ Mos e tepro në të folur dhe as mos e ngri zërin lart pa nevojë e pa vend.
--	▪ Disa porosi të tjera të Lukmanit.
--	▪ Disa hadithe rreth famës
453.	▪ Hadithe në lidhje me moralin dhe edukatën e mirë.
454.	▪ Qortimi i arrogancës dhe mendjemadhësisë.
--	▪ Allahu i Lavdëruar u kujton robërve mirësitë e shumta që Ai u ka dhuruar atyre, qofshin ato që kanë të bëjnë me jetën e dynjasë, qofshin në lidhje me fenë dhe në dobi të ahiretit të tyre.
--	▪ Ka njerëz që polemizojnë dhe nuk e pranojnë besimin e drejtë se Zoti është një i vetëm dhe refuzojnë të pasojnë profetët e dërguar prej Tij.
455.	▪ Kush i dorëzohet Allahut *(me gjithë shpirt)* dhe është bamirës, ai është kapur pas lidhjes më të fortë.

456.	▪ Ata e dinë mirë se Allahu është Krijuesi i vetëm i qiejve dhe i Tokës dhe nuk ka partner a ndihmës në këtë çështje. Megjithatë, ata adhurojnë edhe idhuj, edhe pse e dinë mirë se edhe ata janë krijesa.
457.	▪ Allahu është e Vërteta, dhe se çfarëdo tjetër që ata adhurojnë veç Tij është gënjeshtër
458.	▪ "O ju njerëz! Kijeni frikë Zotin tuaj dhe kini frikë atë ditë, kur prindi nuk do të mund t'i bëjë asnjë dobi fëmijës së vet dhe as fëmija nuk mund t'i bëjë dobi prindit të vet."
459.	▪ Këto janë çelësat e fshehtë-sive, të cilat i di vetëm Allahu i Madhëruar.
	SURJA EL SEXHDE
460.	▪ "Kjo është shpallja e Librit, për të cilin nuk ka asnjë dyshim se është nga Zoti i botëve."
461.	▪ Ai krijoi qiejt dhe Tokën dhe gjithçka mes tyre për 6 ditë, pastaj u lartësua mbi Arsh, ashtu siç i shkon madhështisë së Tij, ...
462.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se Ai e ka përkryer krijimin e gjërave, e ka bërë atë në mënyrën më të plotë dhe më të rregullt.
--	▪ Thuaj: "Ka për t'jua marrë shpirtrat Meleku i Vdekjes, që është caktuar për ju, e pastaj, te Zoti juaj do të ktheheni të gjithë"
463.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth gjendjes së idhujtarëve Ditën e Kijametit dhe fjalëve të tyre në momentin kur ata të përjetojnë ringjalljen dhe të ngrihen përpara Tij.
--	▪ Sikur të kishim dashur, çdokujt do t'i kishim dhënë udhëzimin, por fjala Ime do të vërtetohet: Do ta mbush Xhehene-min me xhindë e njerëz së bashku!
464.	▪ Ne do t'ju trajtojmë ju, ashtu siç trajtohet një i harruar nga portat e mëshirës.
--	▪ Argumentet Tona i besojnë vetëm ata, të cilët, kur u lexohen ato, bien me fytyrë në tokë, duke e madhëruar Zotin e tyre me *tesbih* dhe që kurrë nuk tregohen kryeneçë. Ja disa cilësi të tyre.
466.	▪ A është besimtari njëlloj si ai jashtë rrugës? Jo! Ata nuk mund të jenë kurrsesi të barabartë.
467.	▪ "Ne do t'i bëjmë ata që të shijojnë një pjesë prej dënimit më të afërt, para dënimit të madh, me qëllim që të tërhiqen."
468.	▪ Ata ishin prijës që, me urdhrin Tonë, udhëzonin njerëzit. sepse ata ishin të durueshëm dhe kishin dituri të madhe për argumentet Tona."
--	▪ A nuk shohin këta mohues të profetëve, se cili ishte shkaku i shkatërrimit të popujve para tyre?
469.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për butësinë dhe kujdesin e Tij për krijesat,
--	▪ Në këtë mënyrë, ata shprehin mosbesimin e tyre dhe faktin se ata e konsideronin ringjalljen si një gënjeshtër dhe të pamundur për t'u kryer.
470.	▪ Distancohu prej idhujtarëve dhe kumtoje qartë atë që t'u shpall prej Zotit tënd.
	SURJA EL AHZAB
471.	▪ Ka pasur ajete Kurani, të cilat janë abroguar më pas, si teksti, ashtu edhe dispozitat e tyre.
--	▪ *Dhihar*-i ndodh kur burri i thotë gruas së vet: "Ti je për mua si shpina e nënës time", ose fjalë të tjera, për të shprehur se ajo është haram për të.
472.	▪ Ky urdhër shfuqizonte zakonin përpara Islamit, kur, me aktin e birësimit, fëmija deklarohej si i birësuesit. Allahu i Lartësuar urdhëroi për t'ia atribuar atë fëmijë vetëm babait biologjik.
473.	▪ Profeti është më i mëshirshëm *(e i kujdesshëm)* për besimtarët sesa ata vetë për veten e tyre, ndërsa gratë e tij janë si nënat e tyre.
474.	▪ Ky ajet e abrogoi rregullin që ishte vendosur në fillim të Islamit në lidhje me trashëgiminë për shkak të marrëveshjeve dhe vëllazërimit mes ensarëve dhe muhaxhirëve.
475.	▪ Allahu i Lartësuar tregon rreth pesë profetëve më të zgjedhur dhe më durimtarë dhe për lajmëtarët e tjerë që Ai dërgoi.
476.	▪ Kjo ndodhi në luftën e Hendekut në muajin Sheual, vitin e pestë të hixhretit, sipas mendimit më të njohur dhe më të përhapur.
477.	▪ Melekët e Zotit i tronditën ushtritë idhujtare, duke hedhur në zemrat e tyre tmerr e frikë.
478.	▪ Shikimet tuaja u shtangën, zemrat erdhën në fyt *(nga frika)* dhe ju sajonit për Allahun lloj-lloj mendimesh.
479.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për gjendjen e besimtarëve kur ushtritë e idhujtarëve zbritën dhe u vendosën rreth Medinës.
--	▪ Kështu, munafikët e shfaqën haptaz hipokrizinë e tyre, ndërsa ata që kishin në zemër sëmundjen e dyshimeve e pasigurisë në besim u dobësuan më shumë.
--	▪ Në të vërtetë, ata nuk donin gjë tjetër, por veçse të iknin nga fushëbeteja.
--	▪ Braktisja e fushëbetejës ose dezertimi kurrë nuk ka për të qenë shkak i shtimit të jetës, ashtu sikurse pjesëmarrja në luftë nuk të përshpejton vdekjen.
480.	▪ Ai e di mirë për "*muau-uikin*-ët", të cilët i pengojnë vëllezërit e tyre *(nga lufta)*"
481.	▪ Edhe këto janë prej cilësive të shëmtuara të muafikëve, që tregojnë frikën dhe tmerrin që u ka

	pushtuar zemrat.
--	▪ Ky ajet konsiderohet si një rregull madhështor, që na mëson të pasojmë dhe të marrim si shembull Profetin ﷺ në fjalët, veprat dhe gjendjet e tij.
482.	▪ Kjo tregon se imani shtohet dhe forcohet, në varësi të veprave dhe gjendjeve që njerëzit kalojnë.
--	▪ Prej besimtarëve pati burra të tillë, që e mbajtën besën e dhënë Allahut. Disa prej tyre e përmbushën premtimin duke dhënë jetën, dhe ka të tjerë që janë duke pritur *(për ta përmbushur)* dhe ata kurrë nuk sprapsen aspak *(nga rruga e Allahut)*.
483.	▪ Kështu, Allahu i Lartë-suari sprovon robërit e Tij me frikë, me tronditje të forta, për të nxjerrë në pah dhe për të dalluar të pistën nga e pastra, të keqen nga e mira, edhe pse Ai është i gjithëditur për gjithçka, përpara se ato të ndodhin dhe të ekzistojnë.
484.	▪ "Allahu i sprapsi ata që nuk besuan, bashkë me tërë mllefin e tyre, dhe ata nuk fituan asgjë të mirë."
485.	▪ Fisi jehud i Benu Kurejdhas e shkeli paktin me Profetin e Allahut, dhe kjo ndodhi e nxitur nga Hujej Ibn Ahtab el Nadrij, - Allahu e mallkoftë!
486.	▪ Ai *(Allahu)* i nxori prej fortesave ata ithtarë të librit *(jehudinj)*, që i ndihmuan ato *(ushtritë armike)*, dhe hodhi frikë në zemrat e tyre.
--	▪ Gjykimi i Sad ibnu Muadhit në lidhje me Beni Kurejdhat, ishte: "Të vriten burrat e tyre, të robërohen familjet e tyre dhe të ndahen pasuritë e tyre!"
--	▪ Pas gjykimit të sadit u egzekutuan 700 luftëtarë prej beni Kureidhave.
--	▪ Gratë e Profetit a.s., - Allahu i kënaqtë dhe qoftë i kënaqur prej tyre! - zgjodhën Allahun, Profetin e Tij dhe jetën e pasosur.
487.	▪ Allahu i Lartësuar këshillon gratë e Profetit (a.s).
488.	▪ O gratë e Profetit! Ju jeni si asnjë grua tjetër, nëse e keni frikë Allahun.
489.	▪ Për gratë, namazi në shtëpi është më i vlefshëm dhe i shpërblyeshëm, sesa namazi në xhami. Hadithet ...
--	▪ Allahu i lartësuar thotë: "... dhe mos e shfaqni bukurinë tuaj, ashtu siç shfaqej në injorancën e hershme!
--	▪ Porosi e vyer e Zotit për gratë: "Faleni namazin, jepni zekatin dhe bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij!
490.	▪ Edhe gratë e Profetit ﷺ janë *Ehlul Bejt*, pra, njerëzit e familjes së Profetit ﷺ. Argumentat për këtë.
491.	▪ "Kujtoni çfarë ju lexohet në shtëpitë tuaja nga ajetet e Allahut dhe urtësisë!
--	▪ Butësia dhe mëshira e Tij për ju shfaqet në faktin se Ai ju vendosi në ato shtëpi, ku lexohen ajetet e Allahut dhe urtësia, pra, hadithet e Profetit ﷺ.
492.	▪ Ja cilësitë e atyre burrave dhe grave për të cilët Allahu i madhëruar tha: "Allahu ka përgatitur falje dhe shpërblim të madh.
494.	▪ Kur Allahu ose i Dërguari i Tij kanë vendosur për një çështje, nuk i takon besimtarit dhe besimtares që të kërkojnë gjykim tjetër për të.
496.	▪ Zejdi ishte një zotëri i vërtetë, me vlera të larta dhe një njeri i rëndësishëm. Ai ishte ndër njerëzit më të dashur për Profetin
--	▪ Por ti fshihje në zemrën tënde diçka që Allahu dëshironte ta zbulonte. Dhe ti po u frikësoheshe njerëzve, por më e drejtë është që t'i frikësohesh Allahut."
497.	▪ Martesa e Profetit a.s. me Zejneben ...
498.	▪ Kurrsesi nuk mund të ndodhë që Zoti i Lartësuar t'i urdhëronte këta me ndonjë urdhëresë dhe më pas ata të ishin të qortuar në lidhje me zbatimin e atij urdhëri të dhënë nga Zoti.
--	▪ Ata, që i kumtojnë shpalljet e Allahut *(ndër njerëz)*, i frikësohen vetëm Allahut e askujt tjetër përveç Tij.
499.	▪ Çdo profet më përpara, në fakt, dërgohej vetëm për popullin e vet, ndërsa Muhamedi ﷺ u dërgua tek të gjithë krijesat, arabët dhe joarabët.
--	▪ Ai është i dërguari i Allahut dhe vula e të gjithë profetëve.
500.	▪ Le ta dinë njerëzit dhe xhindët se, pas këtyre argumenteve, çdo-kush që pretendon është i dërguar nga Zoti, ai është mashtrues, trillues, gënjeshtar dhe devijues i njerëzve nga rruga e drejtë ...
501.	▪ Allahu i Lartë-suar i porosit robërit e Tij besimtarë që ta përkujtojnë Atë vazhdimisht, të përkujtojnë mirësitë dhe bujarinë e Tij të gjerë, të shfaqur në shumë begati që u ka dhuruar.
502.	▪ "Është *(Allahu)* Ai që ju mëshiron ju *(me faljen e me mëshirën e Tij)*. Edhe melekët e Tij luten për ju *(që Allahu t'ju falë)*, ..."
--	▪ Ai është Mëshirëplotë me ta, në dynja dhe ahiret.
--	▪ "Ditën kur ta takojnë Atë, përshëndetja e tyre do të jetë "*Selam*!"
503.	▪ Ja si e përshkruan Allahu i Lartësuar Profetin e Tij të zgjedhur, Muhamedin ﷺ.
504.	▪ Në këtë ajet të nderuar ka shumë dispozita të dobishme në lidhje me martesën, divorcin etj.

505.	▪ Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij të dashur, duke i bërë të ditur se ia lejoi martesën me këto kategori grash, duke u dhënë mehrin (dhuratën martesore).
506.	▪ Allahu e kufizoi në katër, numrin e grave të lira, me të cilat mund të martohen musli-manët, ndërsa skllave mund të kenë pa përcaktim.
507.	▪ Ti je i lirë të largosh kë të duash dhe të afrosh kë të duash prej tyre. Dhe nuk është gjynah për ty ta kthesh atë, nga e cila ke qenë larguar.
508.	▪ Prej tani e mbrapa, ty nuk të lejohen më gra të tjera dhe nuk të lejohet që të zëvendësosh ndonjërën nga gratë e tua me një grua tjetër, edhe sikur të të mahnisë bukuria e saj, përveç atyre që i ke në zotërim *(robinjat)*.
509.	▪ Këto janë ajetet e ashtuquajtura të *hixhabit*. Në to ka rregulla dhe ligje të dobishme.
510.	▪ Allahu i Madhëruar ka veçuar këta të afërm, përpara të cilëve nuk është detyrë vendosja e hixhabit mbulesës,
511.	▪ Është e vërtetë se Allahu dhe melekët e Tij çojnë salavate për Profetin. O ju që keni besuar! Çoni salavate për të dhe përshëndeteni me selam!
512.	▪ Disa forma të ndryshme të salavateve për Profetin a.s.
514.	▪ "Një burrë i tha Profetit ﷺ: "Po sikur unë t'i bëj të gjitha lutjet (salavatet) e mia për ty, o i Dërguari i Allahut?" Ai i tha: "Atëherë, Allahu do të të mjaftojë për gjithçka që të shqetëson dhe të intereson, në lidhje me dynjanë dhe ahiretin tënd."
515.	▪ Ky hadith dhe ai para tij tregojnë se salavatet për Profetin ﷺ janë *uaxhib*, sa herë që përmendet emri i tij.
516.	▪ Shumica e dijetarëve janë kundër mendimit për të bërë salavate për Profetin kur përmendet Allahu gjatë therjes së bagëtive.
--	▪ Është e lejueshme që të bëhen salavate edhe për njerëzit e tjerë, përveç profetëve, nëse përmenden së bashku me Profetin tonë ﷺ
--	▪ Edhe selami, ashtu si salavatet, thuhet në mënyrë të veçuar vetëm kur përmenden profetët.
517.	▪ Ata që fyejnë *(përmes veprave e fjalëve të ulëta)* Allahun dhe të dërguarit e Tij, i ka mallkuar Allahu në këtë jetë e në jetën tjetër dhe ka përgatitur për ta një dënim poshtërues.
--	▪ "Ata që mundojnë *(fyejnë e shpifin për)* besimtarët dhe besimtaret pa të drejtë, ata e kanë ngarkuar veten me një gjynah shumë të madh."
518.	▪ Allahu i Madhëruar e urdhëron Profetin e Tij që t'u drejtojë këtë urdhër grave besimtare, që të hedhin mbulesën,
519.	▪ Këtu bëhet fjalë për munafikët, të cilët i kanë zemrat të sëmura me dyshime dhe pasiguri, por edhe me sëmundjet e epsheve dhe shfrenimit.
520.	▪ "Njerëzit të pyesin për Orën *(e Kijame-tit)*. Thuaj: "Atë e di vetëm Allahu."
--	▪ Allahu i ka mallkuar jobesimtarët dhe për ta ka përgatitur një zjarr të ndezur fort.
--	▪ "Ditën kur fytyrat e tyre të përmbysen në Zjarr ata do të thonë: "Të mjerët ne! Ah sikur t'i ishim nënshtruar Allahut dhe t'i ishim bindur të Dërguarit!"
521.	▪ "O ju që keni besuar! Mos u bëni si ata që e munduan Musain! Allahu dëshmoi pastërtinë e tij nga ajo që ata thanë."
522.	▪ "O ju që keni besuar! Kijeni frikë Allahun dhe thoni fjalë të drejta, që Ai t'ju mundësojë të bëni vepra të mira dhe t'ju falë gjynahet!"
523.	▪ "Ne ua ofruam Amanetin qiejve, Tokës dhe Maleve, por nuk pranuan ta merrnin përsipër atë dhe u frikësuan prej tij. E mori njeriu. Pa dyshim, ai qe i padrejtë dhe i paditur."
	SURJA EL SEBE'
524.	▪ Allahu i Lartësuar na përshkruan Veten e Tij dhe faktin që Atij i takon lavdërimi i plotë, i përhershëm në dynja dhe në ahiret.
525.	▪ Ky është njëri nga tri ajetet në të gjithë Kuranin, ku Profeti urdhërohet që të betohet në Zotin e Tij të Madhërishëm, se Dita e Premtimit është e vërtetë, ...
526.	▪ Urtësia e parë e ringjalljes së krijesave është: që Allahu t'i shpërblejë fatbardhët, të cilët e kanë besuar drejt të vërtetën dhe që t'i ndëshkojë fatzinjtë, që kanë refuzuar besimin e vërtetë dhe jetën sipas tij.
--	▪ Kjo është një urtësi tjetër e përmendur në lidhje me ringjalljen e krijesave.
--	▪ Kurani është i vërtetë në gjithçka që ai njofton dhe në çdo udhëzim që u jep njerëzve.
527.	▪ Ata që nuk besojnë në jetën e përjetshme janë të dënuar dhe janë në humbje të thellë.
528.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për mirësitë, me të cilat begatoi robin adhurues dhe profetin e Tij të dashur Daudin, - paqja e Zotit qoftë mbi të!
529.	▪ Pasi përmendi mirë-sitë që i dhuroi Daudit, Allahu i Lartësuar vijon me mirësitë e shumta që i dhuroi birit të tij, Sulejmanit, - paqja e Zotit qoftë mbi të dy ata profetë të zgjedhur!

--	▪ Mënyra më e mirë e shprehjes së mirënjohjes është përlëvdimi i Zotit me hamde.”
530.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për mënyrën se si vdiq Sulejmani (a.s) dhe se si ua fshehu vdekjen e tij xhindëve, që ishin të nënshtruar në shërbim të tij dhe bënin punë të vështira dhe të mëdha.
--	▪ Njerëzit u bindën se xhindët i mashtronin, në lidhje me pretendi-min e tyre se ishin të aftë të zbulonin të fshehtat.
531.	▪ Sebe’ quheshin mbretërit e Jemenit dhe banorëve të atyre viseve.
532.	▪ “Hani nga begatitë e Zotit tuaj dhe jini mirënjohës ndaj Tij! Ky është një vend i mirë dhe Zoti është Falës i Madh.”
--	▪ Ai popull u treguan mosmirënjohës ndaj mirësive të Zotit dhe ja si ishte përfundimi i tyre.
533.	▪ Ato ishin fshatra e qytete të ndërtuara bukur njëra pas tjetrës. Të gjitha ishin plot bimësi, drufrutorë e të mbjella të begatshme.
534.	▪ Kështu do të kujtohet ndër njerëz se si Allahu i Madhëruar i shkërmoqi e zhduku ata, pasi ishin në një vend të mirë, të begatë e të paqtë, në një jetë të këndshme, të mirë e të përmbushur.
--	▪ “Në të vërtetë, shejtani e realizoi shestimin e vet në lidhje me ta dhe ata e pasuan atë, përveç një pakicë besimta-rësh.”
535.	▪ Allahu i Lartësuar i dha mundësi shejtanit të mallkuar mbi ta, për të dalë në pah çdo rob i cili beson ahiretin, beson ringjalljen, llogarinë e drejtë dhe shpërblimin me drejtësi përpara Zotit.
536.	▪ Allahu i Madhëruar nuk ka nevojë për idhujt që të jenë ndihmës dhe mbështetës së Tij, që ta ndihmojnë në çështjet e sundimit, mbretërimit dhe për-kujdesjes për krijesat.
--	▪ Kur Allahu i Madhëruar dëshiron të flasë dhe të shpallë diçka, banorët e qiejve dëgjojnë fjalën e Tij, dridhen nga frika e madhe dhe gati në gjendje të fikëti.
537.	▪ Allahu i Lartësuar pohon në këto ajete se Ai është unik në fuqinë për të krijuar, për të furnizuar, por edhe në meritën e adhurimit të krijesave.
538.	▪ “Ne të kemi dërguar ty veçse si përgëzues dhe qortues për të gjithë njerëzit, por shumica e njerëzve nuk e dinë.”
539.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për këmbëngu-ljen e mohuesve në kalimin e kufijve, në refuzimin e besimit të vërtetë, në mohimin e këtij Kurani madhështor dhe mosbesimin e ringjalljes dhe llogarisë së drejtë përpara Zotit.
540.	▪ Kështu do të polemizojnë dhe do të mallkojnë njëri-tjetrin atë ditë.
541.	▪ Nuk ka ndodhur ndonjëherë që Zoti të dërgojë profetë dhe që pasanikët e popullit të tij të mos e kenë mohuar atë dhe mesazhin e tij.
542.	▪ Ata mëtonin se pasuria e madhe dhe fëmijët e shumtë dëshmonin se Allahu i donte ata dhe përkujdesej për mirëqënien e tyre, sepse në të kundërt nuk do t’u jepte gjithë ato mirësi të kësaj dynjaje dhe pastaj t’i ndëshkonte në ahiret.
543.	▪ Çdo gjë që ju investoni për të përmbushur urdhëresat e Zotit ose edhe për çështjet që Ai i ka bërë të lejuara, Ai ka për t’jua zëvendësuar me mirësi të tjera, ...
--	▪ I Lartësuari na tregon për fjalët poshtëruese dhe të dhimbshme, që u drejton idhujtarëve në Ditën e Kijametit, përpara gjithë krijesave.
544.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se mohuesit e besimit të vërtetë e meritojnë tërësisht ndëshkimin,
545.	▪ Allahu i madhëruar i fton njerëzit që të mendojnë me kujdes dhe paanësi rreth Muhamedit dhe shpalljes që ai kumtoi ndër njerëz. Kështu çdo njeri do të arrijë që të kuptojë qartas se Muhamedi është vërtet Profeti dhe i dërguari besnik i Zotit.
546.	▪ Unë nuk kërkoj shpërblim për qartësimin e të vërtetës ndër ju dhe për faktin se po ju urdhëroj që të adhuroni Allahun, t’i nën-shtroheni dhe të jetoni në kënaqësinë e Tij.
547.	▪ Nuk ka dyshim se e gjithë e mira vjen veçse prej Allahut dhe ndodhet pikërisht në atë që Allahu ka shpallur dhe zbritur prej udhë-zimit të qartë.
548.	▪ Atyre që e mohuan të vërtetën në jetën e dynjasë, i mohuan profetët dhe i morën për trillime e mashtrime mesazhet që vinin nga Zoti, në ahiret, nuk do t’u vlejë besimi që do të shfaqin.
	SURJA FATIR
549.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se ajo që Ai dëshiron që të jetë, ajo është dhe ekziston dhe ajo që Ai nuk dëshiron të jetë, ajo kurrsesi nuk mund të ekzistojë.
550.	▪ Allahu i Lartë-suar i porosit robërit dhe adhuruesit e Tij për mënyrën se si të argumentojnë për të treguar se Ai është i vetmi që meriton të adhurohet nga krijesat, me dashurinë e plotë dhe madhërimin e nënshtrimin ndaj Tij.
551.	▪ Nuk ka dyshim se premtimi i Allahut është i vërtetë, prandaj mos lejoni që t'ju mashtrojë jeta e kësaj bote dhe mos lejoni që Kryemashtruesi t'ju largojë nga Allahu!
--	▪ “Shejtani është armiku juaj, prandaj edhe ju konsiderojeni si armik!”
--	▪ Ata që mohuan do të kenë një dënim të ashpër, kurse ata që besuan dhe bënë vepra të mira, do të

	kenë falje dhe shpërblim të madh.
552.	▪ Çdo gjë, si udhëzimi, ashtu edhe lënia në humbje, është me përcaktimin e të Drejtit, të Gjithëditurit, të Urtit.
--	▪ Janë të shumta ajetet, në të cilat Allahu i Lartësuar i udhëzon robërit e Tij që të kuptojnë argumentet dhe të besojnë në ringjalljen.
553.	▪ Ai që dëshiron të jetë krenar, ngadhënjimtar, i fituar dhe i nderuar në dynja dhe në ahiret, le t'i përkushtohet Allahut të Lartësuar, sepse kjo ka për ta përmbushur tërësisht qëllimin e tij.
--	▪ Vlera e lartë e përmendjes së Zotit dhe veprave të mira.
--	▪ Këta janë ata të cilët shtiren se e adhurojnë Zotin përmes veprave të tyre, por në të vërtetë ata nuk janë besimtarë të mirë.
554.	▪ "Askujt nuk i jepet të jetojë gjatë ose t'i shkurtohet jeta, pa qenë kjo e shënuar në Libër (*Leuhi Mahfudh*)."
555.	▪ Allahu i Lartësuar na nxit të jemi të vëmendshëm për të kuptuar madhështinë e pushtetit të Tij në krijimin e gjërave të ndryshme dhe të kundërta.
556.	▪ Edhe këto krijesa tregojnë për pushtetin e plotë dhe fuqinë madhështore të Allahut të Lartësuar.
--	▪ Kështu janë idhujt, që ju i keni konsideruar si zota.
557.	▪ O njerëz! Ju keni nevojë për Allahun, kurse Allahu është i Pasur dhe i Lavdëruar.
--	▪ Ditën e Kijametit, askush nuk mund të mbajë peshën apo gjynahun e tjetrit.
558.	▪ Ky është një shembull, që Allahu i Lartësuar e jep për të treguar dallimin mes besimtarëve, të cilët i përshkruan si të gjallë, që jetojnë vërtet, dhe mohuesve, të cilët i përshkruan si të vdekur
559.	▪ Allahu i Lartësuar na udhëzon që të meditojmë në pushtetin e Tij të plotë, për të krijuar gjëra të ndryshme, të kundërta, edhe pse në bazë të krijimit të të gjithave është vetëm uji, të cilin Ai e lëshon nga qielli.
560.	▪ Ata që i frikësohen vërtet Allahut të Madhëruar janë dijetarët, të cilët i njohin atributet dhe madhështinë e Tij.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth besimtarëve, të cilët e lexojnë, e këndojnë dhe e pasojnë me kujdes Librin e Tij.
--	▪ Ky Kuran pohon vërtetësinë e mesazheve të sjella në shpalljet e shkuara.
561.	▪ Këtu bëhet fjalë pikërisht për umetin e zgjedhur të fundit të kohës. Tre gradat e ndryshme të tyre.
562.	▪ Ditën e Kijametit, vendi i tyre do të jenë kopshtet e Adnit, ku do të lumtu-rohen pranë Allahut Krenar dhe të Lartësuar.
563.	▪ Ata që mohuan i pret zjarri i Xhehenemit. Atyre as nuk u jepet fund e të vdesin e as nuk u lehtësohet ndëshkimi. Kështu e ndëshkojmë Ne çdo mohues.
564.	▪ A nuk jetuat mjaftueshëm në dynja, që të përfitonit prej të vërtetës? Mufesirët kanë dhënë mendime të ndryshme se sa është kjo kohë e mjaftueshme, për të cilën bëhet fjalë në ajet.
565.	▪ "Nuk ka dyshim se Allahu e di gjithë të fshehtën e qiejve e të tokës dhe Ai e di mirë gjithçka që fshihet në zemra."
566.	▪ Nëse Allahu është Krijuesi i vetëm i qiejve dhe i Tokës dhe i çdo gjëje, atëherë çfarë kanë krijuar ata idhuj, të cilët të paditurit i adhurojnë dhe u përkushtohen, që ta bëjnë të merituar këtë adhurim?!
--	▪ "Ata u betuan me betimin më të fortë në Allah se, nëse do t'u vinte ndonjë Profet, ata do të ishin më të udhëzuar se çdo popull tjetër *(jehudët e të krishterët)*."
567.	▪ Disa nga shkaqet e rrefuzimit të të vërtetës dhe shpalljes.
--	▪ Njohja e historisë së popujve të hershëm udhëzon në besim dhe nënshtrim ndaj Zotit.
	SURJA JA SIN
568.	▪ Allahu i madhëruar betohet në Kuranin plot mirësi. Përse betohet Ai me këtë betim?
569.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon gjendjen e mjerueshme të atyre, për të cilët, Zoti e përcaktoi me diturinë e Tij që të ishin prej fatzinjve, të humburve dhe mohuesve të besimit.
570.	▪ Ata do të jenë të humbur dhe nuk u bën dobi asnjë lloj qortimi dhe paralajmërimi.
--	▪ Këta janë ata të cilët përfitojnë nga paralajmërimet, këshillat, qortimet, mësimet dhe kumtet madhështore që sjell Zoti, ...
--	▪ Ne do t'i ngjallim të vdekurit dhe Ne i shkruajmë veprat e tyre dhe gjurmët që lënë pas.
571.	▪ Tregoju këtë shembull popullit tënd, të cilët nuk besojnë në profetësinë tënde dhe as Shpalljen që u solle prej Zotit.
572.	▪ Njerëzit vazhdimisht i kanë mohuar profetët e tyre, pikërisht me të tilla arsyetime boshe dhe të pavlera
573.	▪ Ata thanë: "Ne parandiejmë tersllëk prej jush, prandaj nëse nuk tërhiqeni, do t'ju vrasim me gurë dhe do të përjetoni një ndëshkim të dhimbshëm nga ne".

574.	▪ Një burrë zbriti nga zona më e largët e qytetit duke nxituar, që të ndihmonte dhe mbronte profetët e Zotit, në përballjen me popullin.
--	▪ Allahu i Lartësuar i tha atij: "Hyr në Xhenet!" Ai hyri në Xhenet, ku përjetoi mirësitë e pashembullta të dhuruara nga Allahu i Madhëruar, ...
575.	▪ Allahu i Lartësuar u zemërua për vrasjen e këtij besimtari. Ai lëshoi zemërimin e Tij mbi atë popull, sepse ata mohuan profetët e Tij dhe vranë një prej të dashurve dhe besimtarëve të sinqertë të Tij.
576.	▪ A nuk morën mësim nga histo-ria e popujve të shkuar, të cilët Zoti i shkatërroi pikërisht për shkak të refuzimit të së vërtetës dhe profetëve?
--	▪ Këto janë argumente të qarta, që tregojnë për ekzistencën e Krijuesit dhe pushtetin e Tij të plotë për të ringjallur të vdekurit.
577.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se, prej argumenteve që u tregojnë mohuesve rreth pushtetit madhështor të Tij është edhe krijimi i natës dhe i ditës, të cilat zëve-ndësojne njëra tjetrën.
578.	▪ Allahu i Lartësuar e bëri Diellin me një dritë të veçantë, ashtu si dhe Hënës i dha një dritë të veçantë.
579.	▪ Një argument tjetër që tregon pushtetin madhështor të Allahut të Lartësuar është edhe nënshtrimi i detit, në ligjet që ka vendosur Ai.
--	▪ Por sa herë që u vjen atyre ndonjë argument nga Zoti i tyre, ata i kthejnë shpinën.
580.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se si jobesimta-rët nuk e pranojnë që do të ketë Ditë Kijameti dhe ringjallje para Zotit, por e shohin si diçka të largët dhe të pamundur.
581.	▪ Kjo është fryrja e tretë, që është fryrja e ringjalljes dhe tubimit. Ky është momenti i daljes nga varret, ...
582.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth banorëve të Xhenetit dhe mirësive që janë përgatitur për ta, kur të shpëtojnë dhe të largohen prej vendtubimit e ringjalljes në Ditën e Kija-metit.
583.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon përfundimin e mohuesve në Ditën e Kijametit. Kështu, Allahu i Lartësuar i urdhëron ata atë ditë që të veçohen dhe të ndahen nga besimtarët në vendqëndrimin e tyre.
584.	▪ Atëherë, Allahu i Lartësuar ua vulos gojën dhe bën të mundur që të flasin e dëshmojnë gjymtyrët e tyre, në lidhje me veprat që kanë kryer në dynja.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth bijve të Ademit dhe natyrës së tyre.
585.	▪ Ne nuk ia kemi mësuar atij *(Muha-medit)* poezinë dhe ajo as nuk është për të.
586.	▪ Kjo që Ne i kemi shpallur atij nuk është poezi, por është veçse një përkujtim dhe Kuran i qartë.
587.	▪ Allahu i Lartësuar u përkujton robërve mirësitë e shumta që ka krijuar për ta dhe në mënyrë të veçantë kafshët, të cilat i nënshtroi për ta dhe "që ata i kanë nën zotërimin e tyre.
--	▪ Allahu i Lartësuar i kërcënon idhujtarët për adhurimet e kota, që ata u përkushtonin idhujve të tyre
588.	▪ Atëherë Profeti ﷺ tha: "Po. Allahu ka për të ta sjellë vdekjen, pastaj do të të ringjallë dhe do të të hedhë në zjarr."
589.	▪ Allahu është i Gjithëditur rreth mbetjeve të njeriut, kudo që të jenë shpërndarë, tretur dhe përzier nëpër tokë.
--	▪ Askush nuk mund ta pengojë dhe as ta imponojë vullnetin dhe dëshirën e Tij.
--	▪ Allahu i Lartësuar na udhëzon që, nëpërmjet këtyre shenjave, që tregojnë për pushtetin e Tij të plotë dhe të pacenueshëm, të argumentojmë rreth vërte-tësisë së rikthimit të të vdekurve në jetë.
590.	▪ "I madhëruar qoftë Ai, në dorën e të Cilit është pushteti mbi gjithçka! Vetëm tek Ai do të ktheheni."
	SURJA SAFAT
591.	▪ "Përse nuk i radhitni rreshtat siç i radhisin melekët para Zotit të tyre?!"
--	▪ Allahu është Pronari, Sunduesi, Mbretëruesi, Ai që administron e rregullon çështjet e krijesave dhe vepron ndër krijesat e Tij, duke i nënshtruar dhe vënë ato në shërbim të njeriut.
--	▪ "Vërtet, Ne e kemi stolisur qiellin më të ulët me bukurinë e yjeve."
592.	▪ I Madhëruari e vendosi këtë mbrojtje të përforcuar të qiellit, që ata shejtanë të mallkuar të mos munden që të depërtojnë drejt elitës së lartë.
--	▪ Kur shejtani arrin të kapë ndonjë gjë prej qiellit, ia përcjell shejtanit që është poshtë tij, i cili ia hedh tjetrit që gjendet më poshtë tij.
593.	▪ Allahu i Lartësuar udhëzon: Pyeti ata që nuk besojnë ringjalljen se cili prej dy krijimeve është më madhështor dhe i vështirë: ata apo qiejt dhe Toka dhe gjithçka mes tyre?
--	▪ Të jeni të sigurt, se ju do të ringjalleni në Ditën e Kijametit, pasi të jeni tretur e humbur në tokë.
594.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth gjendjes së mohuesve në Ditën e Kijametit dhe për faktin se si ata do të qortojnë dhimbshëm veten e tyre, në lidhje me padrejtësitë dhe gjynahet e shumta në

	dynja.
595.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se mohuesit do të qortojnë dhe mallkojnë njëri-tjetrin Ditën e Kijametit, ashtu sikurse do të mallkojnë dhe grinden me njëri-tjetrin edhe në thellësitë e zjarrit ...
596.	▪ Ai ishte përmbushja e gjithë sihariqeve të dhëna nga profetët e shkuar, të cilët e kishin përshkruar me hollësi më të madhin dhe më të nderuarin Profet të të gjithë kohërave.
--	▪ Allahu i Madhë-ruar përjashton nga ky gjykim adhuruesit e Tij të sinqertë, besimtarët e mirë,
597.	▪ i Lartësuari përmend konkretisht mirësitë që do të përjetojnë në Xhenet besimtarët e sinqertë.
598.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth banorëve të Xhenetit, dhe bisedave të tyre kur ulen përballë njëri-tjetrit.
599.	▪ Mohuesi ia thoshte këto fjalë duke shprehur habinë dhe mosbesimin e tij, për të treguar se e shihte të pamundur ringjalljen dhe llogarinë e drejtë para Zotit.
600.	▪ Thuhet se ajo është një pemë shumë e madhe, e cila shtrin degët e saj në të gjitha anët dhe skutat e Xhehenemit, ashtu sikundër pema Tuba është një pemë aq e madhe, sa degët e saj arrijnë në çdo pjesë të Xhenetit.
601.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth popujve të shkuar, shumica e të cilëve ishin të humbur, të devijuar dhe i shoqëronin Allahut shok e partner në adhurimet e tyre.
--	▪ Edhe pse Nuhu a.s. qëndroi me ta kaq të gjatë duke i ftuar të adhurojnë Allahun, prej tyre besuan veçse një pakicë.
602.	▪ Nuhu do të përmendet për mirë, i lëvduar dhe i respektuar në gjuhët dhe kujtimet e njerëzve, madje do të kujtohet si ndër më të nderuarit e të gjithë profetëve.
--	▪ Ibrahimi shkoi te Zoti i vet me zemër të pastër.
603.	▪ Ibrahimi vendosi që të veçohej me idhujt e popullit të tij, në mënyrë që t'i thyente e shkatërronte ata.
--	▪ Ibrahimi filloi t'i qortonte popullin e tij dhe t'i shtynte që të mendonin në kotësinë e idhujve që ata adhuronin.
604.	▪ Pasi Allahu i Lartësuar e ndihmoi kundër mohuesve dhe e bëri të dalë triumfues mbi ta dhe pasi e humbi shpresën se ata mund ta pasonin dhe të besonin, Ibrahimi vendosi të largohet dhe të mos jetojë më në mes tyre.
--	▪ Ibrahimi lutet për pasardhës të mirë dhe Allahu i lavdëruar e përgëzon për lindjen e një djali të butë, pra Ismailin a.s.
605.	▪ Disa argumenta që tregjnë se djali që iu kërkua Ibrahimit që ta bëjë kurban ishte Ismaili e jo Is'haku.
--	▪ Ibrahimi a.s. e njoftoi fillimisht birin e tij në lidhje me këtë ëndër, në mënyrë që të jetë më e lehtë për të, si dhe për të provuar durimin e tij, qëndrueshmërinë, vullnetin dhe përkushtimin në bindjen ndaj Allahut të Lartësuar por edhe në bindjen ndaj të atit.
606.	▪ Ibrahimi vijoi që ta egzekutojë dhe përmbushë urdhërin që i dha Zoti i Lartësuar dhe Ismaili u dorëzua për të përmbushur bindjen ndaj Allahut dhe bindjen ndaj të atit.
607.	▪ Përgëzimi për lindjen e Is'hakut iu dha Ibrahimit pas ngjarjes me Ismailin dhe urdhrin për kurban.
608.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për mirësitë që u pati dhuruar Musait dhe Harunit. Ai i bëri ata profetë të zgjedhur dhe shpëtoi nëpërmjet tyre të gjithë ata besimtarë që i pasuan dhe i besuan ata të dy.
609.	▪ Edhe Iljasi qe prej të dërguarve Tanë.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth robit dhe profetit të Tij të dashur Lutit (a.s).
610.	▪ Disa lajme rreth profetit Junus a.s. Lutja e Junusit në barkun e peshkut. Melekët luten për Junusin.
611.	▪ Pas sprovës në barkun e peshkut Allahu i madhëruar e nderoi Junusin duke e dërguar në një popull të madh , të cilët e besuan që të gjithë.
--	▪ Allahu i Lartësuar u drejtohet idhujtarëve, duke hedhur poshtë pretendimet e tyre të shëmtuara, kur thanë se fëmijët e Zotit janë femra, ...
612.	▪ Ata *(idhujtarët)* kanë trilluar edhe lidhje farefisnore mes Tij dhe xhindeve.
613.	▪ Ja, të tillë njerëz (e xhinde) i nënshtrohen të tilla besimeve të kota, e idhujtarive.
--	▪ Melekët qëndrojmë të rreshtuar në rreshta në adhurim për Zotin dhe e lavdërojnë Allahun me tesbih.
614.	▪ Drejtoni safet tuaja, drejtohuni kur qëndroni në këmbë në namaz. Allahu i Lartësuar dëshiron të shikojë, të zbatohet ndër ju udhëzimi dhe vepra e melaikeve.
615.	▪ Në librin e parë është shkruar dhe vulosur se përfundimi i mirë do t'i takojë profetëve dhe pasuesëve të tyre, si në dynja edhe një ahiret.
616.	▪ Allahu i Lartësuar dëshmon dëlirësinë dhe pastërtinë e Tij, madhështinë dhe lartësinë e Tij përkundër trillimeve të përgënjeshtruesve të së vërtetës, të padrejtëve dhe të zhyturve në mohimin e të vërtetës dhe në idhujtari.

[1] Shejhu shpjegon: 'Pra, për të shkuar në shpellë, do të ecje në drejtim të veriut. Kjo do të thotë se hyrja e shpellës shihte nga jugu. Kështu, kur dilje nga shpella, shihje nga jugu, në të djathtë kishe perëndimin dhe në të majtë kishe lindjen. Kur lindte dielli në mëngjes, rrezet hynin në shpellë duke ndriçuar e ngrohur anën perendimore të saj. Pastaj, kur dielli perëndonte, rrezet ndriçonin e ngrohnin anën lindore të shpellës."

[2] *Ilje* sot njihet si El Akabe. Viset romake sot njihen me emrin Anadoll, ndërsa El Belka ndodhet në Jordaninë e sotme.

[3] Shejhu thotë: Fjala mes thonjëzave është e imja, jo e Ibn Kethirit, - Allahu e mëshiroftë!

[4] Imam ibnul kajimi thotë: "Ndonjëherë Profeti e kushtëzonte betimin me shprehjen *insha-Allah*. Ndonjëherë e thyente betimin (për të vepruar atë që është më e mira), duke bërë shlyerjen (kefaretin) e caktuar, e ndonjëherë e mbante betimin e tij. Kushtëzimi i betimit me shprehjen *insha-Allah*, bën që të mos e kesh detyrim përmbushjen e tij. Ndërsa shlyerja të liron nga detyrimi i mbajtjes së betimit, për këtë arsye Allahu e ka quajtur *tehile* (zgjidhje, lirim). Në lidhje me mënyrën si bëhet kompensimi i shkeljes së betimit Allahu i lartësuar ka thënë: "Shpagimi i tij është ushqimi i dhjetë të varfërve me po atë ushqim mesatar që ushqeni edhe familjen tuaj, ose veshja e tyre, ose lirimi i një robi." El maide 89. Ky ushqim duhet të jetë i ngjashëm me atë që njeriu ushqen familjen e vet. Veshja duhet të paktën aq sa mund të falësh namazin me të. Për sa i përket lirimit të robit, ai duhet të jetë një rob besimtar, sikurse është sqaruar në një ajet tjetër. Nëse bëhet njëri nga këto tri veprime, çlirohesh nga shkelja e betimit. Pastaj tha: "Kush nuk ka mundësi t'i bëjë këto, le të agjërojë tri ditë. Ky është shpagimi për betimet tuaja të pambajtura." Pra, kush nuk e ka mundësinë të kryejë njërin nga veprimet e mësipërme, e ka detyrë që të agjërojë tri ditë. Ky agjërim, gjithashtu, shlyen gjynahun e shkeljes së betimit. (Tefsiri i Sadit).

[5] Gjithashtu: "… sepse ndodh që ju ta urreni diçka dhe Allahu nëpërmjet saj të japë mirësi të shumta." [Nisa 19].

[6] Allahu i madhëruar na tregon për fjalët e xhindëve dhe për edukatën e tyre në të shprehur në lidhje me Zotin. I madhëruari thotë në suren El xhin ajeti 10: "Ne nuk e dimë a është për qëllim ndonjë e keqe për ata që janë në Tokë, apo Zoti i tyre dëshiron që t'i udhëzojë." Shejh Sa'di shpjegon: "... Në fjalët e tyre tregohet edukata ndaj Allahut të Lartësuar, sepse ata nuk e lidhën të keqen drejtpërdrejt me Allahun, por thanë: "... a është për qëllim ndonjë e keqe...". Ndërsa kur folën për të mirën, thanë: "...apo Zoti i tyre dëshiron që t'i udhëzojë".

[7] "Ebu Said Hudriu r.a. tregon se Profeti ka rrëfyer: "Allahu i Madhëruar do të thotë (Ditën e Kijametit): "O Adem!" Ademi do të përgjigjet: "*Lebbejke ue Sea'dejke* (Ja ku jam, të përgji-gjem!) E gjithë mirësia është në dorën Tënde!)" Allahu do t'i thotë: 'Nxirri mënjanë njerëzit që do të hyjnë në Zjarr!" Ademi do t'i thotë: 'O Allah, sa do të jenë njerëzit e Zjarrit?' Allahu do t'i thotë: 'Në çdo njëmijë vetë, nxirr 999 (për t'i futur në Zjarr) e një për në Xhenet!' Ajo është dita kur edhe fëmija do të thinjet dhe çdo shtatzënë do ta nxjerrë para kohe barrën e vet. Ju do t'i shihni njerëzit që duken si turmë të dehurish, ndonëse nuk janë të dehur. Dënimi i Allahut do të jetë shumë i ashpër." Shokët e pyetën: "O i Dërguari i Allahut, kush do të jetë ai 'njëri' prej nesh (që do të shpëtojë nga Zjarri)?" Ai (a.s.) tha: "Gëzohuni për sihariqin, pasi një do të jetë prej jush dhe një mijë do të jenë nga jexhuxhët dhe mexhuxhët." Pastaj Profeti (a.s.) tha: "(Betohem) për Atë, në duart e të Cilit është jeta ime! Shpresoj shumë që ju të jeni çereku i banorëve të Xhenetit!" Pastaj shtoi: "Shpresoj shumë që ju të jeni një e treta e banorëve të Xhenetit!" Ne thirrëm '*Allahu Ekber*!' Ai (a.s.) vazhdoi: "Shpresoj shumë që ju të jeni gjysma e banorëve të Xhenetit." Ne thirrëm: "Allahu Ekber" Pastaj Profeti (a.s.) tha: "Ju (muslimanët) jeni si një qime e zezë në

lëkurën e një kau të bardhë ose si një qime e bardhë në lëkurën e një kau të zi." (3353)

[8] Përafërsisht 500 kg.

[9] Shejhu thotë: "Domethënë, është ajeti i fundit i sures Kehf."

[10] Këto janë cilësitë e atyre që synojnë dhe përpiqen që Allahu të jetë i kënaqur me ta. [Sh.p]

[11] Sufjan el Theuri përcjell nga Eameshi, ky nga Ibrahimi, e ky nga Ebu Umrate, i cili tregon: "Umer Ibn Hatabi lexoi njëherë suren Merjem dhe ra në sexhde. Pastaj tha: "Kjo është sexhdja, po ku është e qara dhe lotët?"

[12] Ka për qëllim autorët e 6 librave madhorë të Sunetit. [sh.p]

[13] Pra, kuptimi i hadithit është: "Nuk ka për të hyrë në Zjarr, por do të kalojë mbi urën (*Sirat*) e tij, që është mbi zjarrin e Xhehenemit, aq sa të përmbushet betimi i Allahut: "Të gjithë ju do të kaloni pranë tij *(Xhehenemit)...*" Në fakt, çdo njeri do të kalojë pranë Xhehenemit, pikërisht duke kaluar në urën që është vendosur mbi Xhehenem, secili sipas veprave të veta.

[14] Muhamed Ibn Is'haku tregon se Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) ka thënë që, në këtë ajet, Allahu i Lartësuar i thotë Profetit të Tij: "Thuaj: "Nëse bota tjetër është tek Allahu vetëm për ju e jo për njerëzit e tjerë, kërkojeni vdekjen, nëse jeni të sinqertë." - Pra, kërkoni që të vdesin dhe që mallkimi i Zotit të godasë ata që janë mashtrues, muslimanët ose jehudët! Por ata e refuzuan ftesën e Profetit a.s për këtë përballje. Prandaj Allahu i Madhëruar tha më pas: "Por ata nuk do ta kërkojnë kurrë vdekjen për shkak të veprave të tyre. Allahu di gjithçka për keqbërësit." - Ai e di mirë atë që ata dinë dhe për mohimin që fshehin në zemrat e tyre. Nëse ata do të pranonin atë ftesë e sfidë, kur u përballën me Profetin, në faqen e Tokës nuk do të mbetej më asnjë jehud i gjallë. Ibn Xheriri përcjell nga Ibn Abasi se Profeti a.s ka thënë: "Nëse jehudët do ta bënin këtë lutje (për vdekjen e gënjeshtarëve), do të vdisnin në vend dhe do të shihnin vendin e tyre në zjarr. Dhe kur ata që bënë këtë *mubahele* me Profetin e Allahut të ktheheshin në shtëpitë dhe viset e tyre, nuk kishin për të gjetur në to as farë e fis dhe as pasuri të mbetur." I ngjashëm me këtë është edhe ajeti në suren Xhumua: "Thuaju: "O judej! Nëse mëtoni se jeni miqtë më të dashur të Allahut mbi të gjithë njerëzit e tjerë, atëherë kërkojeni vdekjen, në qoftë se jeni të sinqertë!". Por ata nuk do ta dëshirojnë kurrë atë për shkak të veprave, që kanë bërë me duart e tyre. Allahu është i Gjithëditur për keqbërësit." [Xhumua 6 - 7]. Këta të mjerë, - mallkimet e Allahut qofshin mbi ta! - duke pretenduar se janë bijtë e Allahut dhe të dashurit e Tij, thanë: **"**Askush nuk do të hyjë në Xhenet në qoftë se nuk është çifut ose i krishterë!" [Bekare 111]. Por kur Profeti i ftoi në *mubahele*, pra, që të luteshin e mallkonin gënjeshtarët dhe të padrejtët mes dy grupeve, atyre ose muslimanëve, ata refuzuan. Atëherë çdokush e kuptoi se kush ishin të padrejtët dhe keqbërësit e vërtetë. Nëse ata do të ishin këmbëngulës dhe vërtet të sigurt në atë që besonin, nuk do të tërhiqeshin. Por kur u tërhoqën, doli në pah mashtrimi i tyre. Kështu veproi Profeti edhe me delegacionin e krishterëve prej Nexhranit [14], pasi ua qartësoi plotësisht argumentet në bisedën që ndodhi mes tyre. Kur ata këmbëngulën dhe u treguan kryeneçë dhe inaçorë, atëherë i ftoi në *mubahele*. I Lartësuari tha: "Atyre që të kundërshtojnë ty në çështjen e tij *(Isait)*, pasi të është bërë e ditur e vërteta, thuaju: "Ejani t'i thërrasim bijtë tanë dhe bijtë tuaj, gratë tona dhe gratë tuaja, vetë ne dhe vetë ju dhe të lutemi për mallkimin e Allahut mbi gënjeshtarët!" [Al Imran 61]. Kur u përballën me këtë sfidë, i thanë njëri-tjetrit: "Për Zotin, nëse pranoni të hyni në *mubahele* me këtë profet, nuk ka për të mbetur më prej jush ndonjë sy që pulitet." Atëherë u nënshtruan që të paguanin xhizjen. Kështu, edhe jehudët, - mallkimet e Allahut të një pas njëshme goditshin mbi ta deri në Ditën e Gjykimit! -

nuk e pranuan *mubahelen*, sepse jeta e kësaj dynjaje është shumë e rëndësishme, e vyer dhe e shtrenjtë tek ata, dhe sepse e dinë mirë se çfarë i pret pas vdekjes.

[15] Shih tefsirin e ajetit 46 të sures Kehf.

[16] Abdurezaku sjell me senedin e tij nga Ebu Seleme Ibn Abdurahmani rrëfimin: "Një ditë, Profeti i Allahut u ul, mori në dorë një shkop të thatë, ia hoqi gjethet dhe tha: "Me të vërtetë, fjalët "*Lâ ilâhe il-lall-llâh, Allahu Ekber, Elhamdulilâh, Subhânallâh*, i rrëzojnë e largojnë gjynahet, ashtu si era e fortë e zhvesh pemën nga gjethet. Përvetësoji këto, o Ebu Darda, përpara se (të vdesësh e) të mos kesh mundësinë t'i thuash më! Ato janë *'el bâkijâtus-sâlihât"* - veprat e mira, që mbesin përgjithmonë. Ato janë prej thesareve të Xhenetit." Ebu Seleme shtoi: "Kur Ebu Darda përmendte këtë hadith, thoshte: "Betohem se do t'i them ato aq shpesh, sa çdokush që të më shohë, të mendojë se jam i çmendur." Në dukje, ky është një hadith *mursel*, por ka mundësi të jetë një hadith që Ebu Seleme e sjell nga Ebu Dardaja merfu'. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Në Sunenin e Ibn Maxhes vjen një hadith i ngjashëm sjellë prej Ebu Muavijes, ky nga Umer Ibn Rashidi, nga Ebu Seleme e ky nga Ebu Darda. Shih: Ibn Maxhe, nr. 3818. [Shejh Albani thotë se është *daif*.]

[17] "E ka fjalën për hadithin, ku përmendet një burrë, të cilit do t'i paraqiten punët e tij të këqija në 99 libra të mëdhenj, aq sa i sheh syri, të mbushur të gjithë me gjynahe, por pastaj sillet si punë e mirë e tij vetëm një fletë e vogël, ku shkruhet '*Lâ ilâhe il-lAllah'*. Robi thotë: "O Zoti im, po si mund të përballet kjo fletë e vogël me tërë ata regjistra të mëdhenj me gjynahe?! …" Dhe Allahu i Lartësuar do t'i thotë: "Ty nuk do të të bëhet asnjë padrejtësi!" Atëherë vendoset ajo fletë e vogël në anën tjetër të peshores dhe - vazhdon Profeti i Allahut - ajo do t'i ngrejë lart të gjithë ata libra të mëdhenj."

[18] Hadithi është i dobët. Shih "*Silsile Daife*", nr. 3135, ose "*Daife el Tirmidhi*" , nr. 3580.

[19] Buhariu, Muslimi, Nesaiu dhe Ibn Maxheh, me rrugë të shumta transmetimi nga Ejub el Sehtijani.

[20] Shih suren Enam, ajeti 73

[21] Shejhu thotë: "Shpjegimi brenda kllapave është fjala ime dhe jo e Ibn Kethirit. Kthehu dhe lexo futnotën pëkatëse në suren Bekare."

[22] Shuajb Arnauti e ka gjykuar si një *isnad hasen*. Shiko *tahrixhin* e *Musned*-it 17 / 435.

[23] GËRBULË *f.*1. mjek. Sëmundje e rëndë ngjitëse, që shfaqet me puçrra e me leskra në lëkurë, dhe që dalëngadalë shkakton kalbjen e mishit, i cili bie copa-copa, lebër.

[24] Senedi i tij është i dobët, për shkak se dy prej transmetuesve të tij: Isa Ibnu Faid dhe shejhut të tij në këtë isnad. [shih gjykimin e shejh Shuajbit në tahrixhin e Musnedit të Imam Ahmedit]

[25] Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi: (662) "Kur Profeti i Allahut gjykoi për ndarjen e një çifti përmes procedurës "*el mulâaneh*", u tha të dyve: "Allahu e di mirë se njëri nga ju të dy është gënjeshtar. A do të pendohet tani ndonjëri nga ju?" Këtë e përsëriti tri herë. Burri iu drejtua Profetit dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, po pasuria ime, që ia kam dhënë asaj si mehër?" Profeti i tha: "Nuk të takon asgjë nga ajo pasuri që i ke dhënë! Nëse ti thua të vërtetën, ajo pasuri që i ke dhënë është haku i saj, pasi përmes saj, ju iu dhatë njëri-tjetrit në shtrat. E nëse je ti ai që gënjen, atëherë ajo pasuri që i ke dhënë është edhe më e palejueshme për ty!"

[26] Shejh Albani e ka gjykuar si hadith *hasen*. Shih tek "*Sahih el Xhami"*" me nr. 6189.

[27] Shejh Albani e ka gjykuar si hadith *sahih*. Shih tek "*Sahih Tirmidhij*", me nr. 2465.

[28] Nuk ka dyshim se Kurani është një krenari dhe nderim i madh për arabët, nëse ata zbatojnë udhëzimet e tij. Kështu, ata do të ngrenë lart në botë mësimet e Kuranit.

[29] Fjalët mes kllapava janë të miat, jo të Ibn Kethirit.

[30] Futnotë e Shejhut: Kjo nuk do të thotë se Allahu nuk e di se cilët janë mirënjohës dhe të durueshëm, dhe kështu ka nevojë që t'i sprovojë për të parë se kush është i tillë. Përkundrazi, Allahu i Lartësuar di gjithçka që do të ndodhë dhe gjithçka që do të bëjë njeriu, madje që përpara se ta krijonte atë. Atëherë, sprova vjen vetëm që të jetë argument për njeriun, i cili do të veprojë në këtë dynja me përzgjedhjen e tij të lirë. Në këtë mënyrë, qoftë ata që bëjnë vepra të mira, qoftë ata që bëjnë vepra të këqija, do të jenë të bindur se e meritojnë shpërblimin që do të marrin.

[31] Shejhu thotë: Në librin e Ibn Kethirit është përmendur në këtë formë, ndërsa Tirmidhiu e sjell në versionin e tij, që thotë: "Asgjë nuk mund të rëndojë më shumë përballë emrit të Allahut".

[32] Futnotë e Shejhut: Kjo fjalë është një mënyrë pyetjeje që do të thotë: ç'lajme na sjell ose a të ndodhi gjë?

[33] Futnotë e Shejhut: Në këtë hadith, i cili është *mutefekun alejh*, gjejmë një argument të prerë - mes shumë e shumë hadditheve të tjera të forta dhe të qarta, - që tregon se gratë e profetëve kanë qenë të ruajtura nga imoraliteti, pa asnjë përjashtim, sepse ashtu ishin edhe burrat e tyre, profetët e Zotit. Kështu, ka qenë e pamundur që një gruaje profeti t'i cenohej nderi, as me përzgjedhjen e saj dhe as e detyruar, sepse Allahu ua forconte zemrën dhe nuk e linte të bënte zina, duke mbrojtur kështu nderin e profetëve dhe familjeve të tyre. Përndryshe, do të cenohej edhe misionin e tyre, i cili është ftesa e njerëzve në rrugën e Allahut. Kështu, kur ai tiran tentoi të bënte poshtërsi me bashkëshorten e Ibrahimit (a.s.), Allahu i Lartësuar që sipër shtatë qiejve, e mori përsipër mbrojtjen e saj nga ai keqbërës i shfrenuar, duke i dhënë një goditje të fortë dhe dhimbje të madhe, aq sa ai e detyroi ta linte pa e prekur fare. Allahu është i Plotfuqishmi, Mposhtësi i gjithçkaje me bujarinë e Tij, mirësinë dhe fuqinë e Tij absolute, përpara së cilës nuk mund të dalë askush, as në Tokë dhe as në qiell. Ai është Mbisunduesi i çdo çështjeje, Ai është Mposhtësi i çdo force që qëndron mbi krijesat e Tij.

[34] Ky lajm është prej israilijateve.

[35] Ky lajm është mursel dhe është prej israilijateve.

[36] Futnotë e Shejhut: Për këtë flet fjala e Allahut: "Ne iu përgjigjëm atij, duke ia larguar ato vuajtje."

[37] Senedi i këtij hadithi është daif i dobët për shkak të Alij ibu Zejd ibn Xhed'ân-it i cili është transmetues i dobët.

[38] Futnotë e Shejhut: E kemi sjellë këtë tekst të shkëputur nga një hadith, në të cilin është një transmetues i panjohur. Muhamed Ibn Is'haku e sjell këtë hadith nga Ebu Hurejra *merfuan*, pra që ia atribuon Profetit. I panjohuri në senedin e këtij hadithi është konstatuar pikërisht nga fjala e Muhamed Ibn Is'hakut, i cili thotë: "... nga dikush, i cili i ka treguar". Pra, nuk e ka emërtuar se kush i ka treguar.

[39] Shejh Albani e ka gjykuar si hadith të dobët (*daif*). Shih "*El Xhamiu Sagir*", nr 1028. Shih gjithashtu: "*Daif el Xhami*', nr 854, dhe "*Silsile Daife*", nr 2775.

[40] Futnotë e Shejhut: Lutja që bëjnë shumë të paditur: "O Zot, unë të adhuroj Ty jo nga frika e zjarrit dhe jo duke shpresuar Xhenetin Tënd!", është tejet e gabuar dhe një devijim i madh nga e vërteta. Allahu i Lartësuar, në vazhdim, duke na treguar rreth të zgje-

dhurve dhe të dashurve të Tij, thotë: "Na luteshin duke shpresuar dhe duke u frikësuar...".

[41] Shejh Albani e ka vlerësuar si *hasen sahih*. Përsa i përket asaj që është përmendur në hadith se *meuâshihim* bagëtitë do të hanë mish mund të sjellim dy shpjegime:
1. Me fjalën *meuâshihim* që është përkthyer "bagëtitë e tyre" ka për qëllim "kafshët e tyre" sikurse vjen në hadithin e Ebu Hurejrës. Në të thuhet: "... me të vërtetë, kafshët e tokës *(deuâbu el erdi)* do të shëndoshen e do të jenë mirënjohëse për atë ushqim që hanë nga mishi i tyre." Sipas këtij kuptimi mëtohet se bëhet fjalë për *deuâb el erd* gjallesat e tokës si kafshët e egra, shpendët mishngrënës, insektet, etj.
2. Me fjalën *meuâshihim* që është përkthyer "bagëtitë e tyre" ka për qëllim kafshët barngrënëse që njeriu i mbarështon, si delet, lopët, devetë etj. Pra Allahu i madhëruar, në ato kohë të vështira bën të mundur që trupat e tyre (jexhuxh dhe mexhuxhëve) pa jetë të shërbejnë si ushqim për këto bagëti. Sikurse ka shpjeguar Ebu Seid El hudriju në një nga transmetimet e sjella kur thotë: "Allahu i bën bagëtitë që të ushqehen me atë ushqim. Ato nuk gjejnë gjë tjetër përveç tij." [sh.p.]

[42] Shejh Albani ka thënë që: *isnadi* i tij është i saktë dhe transmetuesit e tij janë të besueshëm. Shih "*Silsile Sahiha*", nr. 1758.

[43] Domethënë, do të jetë shumë e lehtë për ta parë Atë, pa u ngucur.

[44] Shejh Albani e ka gjykuar si *hadith hasen*. Shih tek *Sahih Ibn Maxhe*, nr 150.

[45] I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)*, deri në Kijamet?! Ata janë të paditur *(e të pafuqishëm t'u përgjigjen)* për lutjet e tyre." [Ahkaf 5]

[46] Ibn Lehia është gjykuar nga dijetarët si një transmetues i dobët, për shkak se iu dogjën librat, dhe ai zakonisht citonte nga librat e vet. Megjithatë, në këtë hadith, ai është shprehur se e ka dëgjuar hadithin. Shejh Shuajb Arnauti e ka gjykuar si *hasen*, i mbështetur nga transmetime të tjera. Shiko *tahrixhin* e *Musned*-it, me nr 17412. (Ndërsa shejh Albani e ka gjykuar si të dobët shih "Daif el xhami' me numër 3982.)

[47] Meka ka një pozitë tjetër, në krahasim me vendet e tjera, që nuk do ta fuste në atë gjykim. Trojet e saj nuk mund të jenë pronë e askujt, sepse ajo është tokë adhurimesh. Atje krijesat adhurojnë Krijuesin. Ajo është Toka e Shenjtë e Zotit të gjithësisë, i Cili e bëri atë vend adhurimi për të gjithë njerëzit, pa përjashtim, të largëtit apo të afërtit. Ajo është vakëf i Allahut të Lartësuar, në shërbim të botës. Të gjithë kanë të drejta të barabarta kundrejt këtij vendi. Allahu i Lartësuar thotë: "S'ka dyshim se ata të cilët nuk besuan dhe pengojnë prej rrugës së Allahut dhe prej xhamisë së shenjtë *(Qabes)*, të cilën Ne e bëmë *(vend adhurimi)* për të gjithë njerëzit pa dallim, qofshin vendas ose të ardhur; dhe kushdo që në të, përpiqet të bëjë ndonjë të keqe a ndonjë padrejtësi; Ne kemi për t'i bërë të shijojnë një dënim të idhët. *(Përkujto)* kur Ne ia treguam Ibrahimit vendin e shtëpisë *(Qabes)*, *(dhe e urdhëruam që)* të mos adhurosh asgjë tjetër veç Meje. *(e porositëm)* Pastroje shtëpinë Time për ata që e vizitojnë *(bëjnë tavaf)*, që qëndrojnë në këmbë duke u falur, që përkulen dhe që bëjnë sexhde." (Haxh 25, 26). Me togun: "Xhamia e Shenjtë", këtu nënkuptohet e gjithë Toka e Shenjtë, jo vetëm faltorja, sikurse e përforcon thënia tjetër e Allahut të Lartësuar: "O besimtarë! Në të vërtetë, idhujtarët janë të papastër (për shkak të besimit të kotë), prandaj të mos i afrohen më Xhamisë së Shenjtë pas këtij viti. Dhe mos kini frikë nga varfëria, sepse, po deshi, Allahu ju bën të pasur me dhuntitë e veta. Vërtet, Allahu është i Gjithëdijshëm dhe i Urtë" (Teube 28), ku, pa dyshim, me fjalën "Xhamisë së Shenjtë" kuptohet e gjithë Toka e Shenjtë. Gjithashtu Allahu i Lartësuar thotë: "I lavdëruar qoftë Ai që e mbarti robin e Tij (Muhamedin) natën nga Xhamia e Shenjtë (në Mekë) në Xhaminë

e Largët (të Jeruzalemit), rrethinën e së cilës e kemi bekuar, për t'i treguar atij disa nga mrekullitë Tona. Ai, me të vërtetë, dëgjon çdo gjë dhe sheh çdo gjë." Në *Sahih* thuhet se: "Profeti (a.s) e nisi udhëtimin e Israsë nga shtëpia e Ummu Hânit". Dhe kjo shtëpi, pa dyshim, nuk është brenda Xhamisë së Shenjtë. Allahu i Lartësuar jep një gjykim që vlen vetëm për ata që nuk banojnë pranë Xhamisë së Shenjtë: "Kryeni haxhin dhe umren për hir të Allahut! Nëse në këtë rrugë pengoheni, atëherë therni kurban, sipas mundësisë, dhe mos i rruani kokat tuaja, derisa të arrijë kurbani në vend! Cilido prej jush që është i sëmurë ose që ka ndonjë plagë në kokë (dhe si i tillë, nuk mund ta rruajë kokën), le ta zëvendësojë me agjërim, lëmoshë ose kurban. Kur të jeni të sigurt (nga armiqtë), ai që prej jush kryen umren deri në haxh, le të therë kurban, sipas mundësisë. Ndërsa ai që nuk ka mundësi, është i detyruar të agjërojë tri ditë në haxh dhe shtatë ditë pas kthimit nga haxhi; këto janë dhjetë ditë të plota. Kjo është për ata që nuk banojnë në Mekë. Ta keni frikë Allahun dhe dijeni se Ai dënon ashpër." (Bekare 196). Në këtë ajet, pa dyshim dhe njëzëri, nuk janë për qëllim ata që banojnë brenda Faltores së Shenjtë, por ata që banojnë brenda Territorit të Shenjtë. Konteksti i ajetit të sures Haxh e përforcon një mendim të tillë. Allahu i Lartësuar kërcënon ata që përhapin të keqen në vendin e shenjtë dhe thotë: "Vërtet, ata që nuk besojnë dhe pengojnë njerëzit nga rruga e Allahut dhe nga Xhamia e Shenjtë, të cilën Ne e kemi bërë të njëjtë për të gjithë njerëzit, si për vendasin ashtu edhe për atë që vjen nga tjetër vend dhe, ata që synojnë ta përdhosin atë me të keqe a me ndonjë padrejtësi, Ne do t'i bëjmë të shijojnë dënim të dhembshëm." (Haxh 25). Edhe këtu, fjala "atë" i referohet të gjithë Tokës së Shenjtë, dhe jo vetëm ndërtesës së faltores. Vendi që Allahu i Lartësuar e ka bërë për të gjithë njerëzit njëlloj, për të afërmit dhe për të largëtit, është pikërisht po ai vend për të cilin thotë se "…ata që synojnë ta përdhosin atë me të keqe a me ndonjë padrejtësi, Ne do t'i bëjmë të shijojnë dënim të dhembshëm." Me fjalë të tjera, vendet Safa, Merva, rruga ku ecet mes tyre, Minaja, Arafati, Muzdelifeja, të gjitha këto u takojnë muslimanëve në mënyrë të barabartë, pa u dalluar askush nga tjerët. Ato janë në shërbim të të gjithë muslimanëve. Ato janë vende adhurimi dhe përuljeje, vendfalje për të adhuruar Allahun e Lartësuar, të cilat Ai i përcaktoi si vakëf për të gjithë muslimanët. Njëherë, kur dëshiruan Profetit (a.s.) t'i ndërtojnë një shtëpi në Mina, për ta ruajtur nga e nxehta, ai nuk pranoi dhe tha: "Minaja duhet të jetë pa ndërtesa. Kush shkon i pari zë vend."Për këto arsye shumica e dijetarëve janë të mendimit se shitblerja e tokave të Mekës është haram, madje thonë se nuk lejohet të lëshohen as me qira shtëpitë e saj. Ndër dijetarët e Mekës, ky ka qenë qëndrimi i Muxhahidit dhe Ata'ut; prej dijetarëve të Medinës, ka qenë qëndrimi i Malikut, ndërsa në Irak këtë mendim e ka patur Ebu Hanifeja. Këtë qëndrim kanë mbajtur Sufjan el Theuriu, imam Ahmed Ibn Hanbeli dhe Ishak Ibn Rahavejhi. Imam Ahmedi sjell dëshminë e Alkama Ibn Nadlait: "Shtëpitë e Mekës quheshin "*el seuaib"* (të lira për përdorim) në kohën e Profetit (a.s.), Ebu Bekrit dhe të Omerit. Kush kishte nevojë për strehim, strehohej në to, dhe ai që ishte i pasur u krijonte mundësi nevojtarëve për strehim." Ai sjell gjithashtu dëshminë e Abdullah Ibn Omerit, që thotë: "Kush ha qiranë e shtëpive të Mekës, ka futur në bark zjarrin e Xhehenemit". Darekutni sjell një hadith *merfu*, në të cilin thuhet: "Pa dyshim, Allahu i Lartësuar e shenjtëroi Mekën. Për këtë arsye, është haram shitja e shtëpive të saj dhe konsumi i fitimit (përmes qirasë) prej tyre." Imam Ahmedi thotë: "Më ka treguar Meameri, prej Lejthit dhe prej Ataut, por edhe Muxhahidi tregon se ata kanë thënë që: "Është e papëlqyeshme shitblerja dhe lëshimi me qira i shtëpive të Mekës." Përsëri imam Ahmedi dëshmon se El Kasim Ibn Abdurrahmani ka thënë: "Ai që ushqehet nga qiratë e shtëpive të Mekës, ka futur në bark zjarrin e Xhehenemit." Imam Ahmedi thotë: "Na ka treguar Hushejmi dhe Haxhaxhi, prej Muxhahidit, se Abdullah Ibn Omeri e ka ndaluar nga dhënien me qira dhe shitblerjen e shtëpive të Mekës". Ndërsa nga Ata'u përcjell se Ibn

Omeri ka ndaluar dhënien me qira të shtëpive të Mekës."Na ka treguar - thotë imam Ahmedi - Ishak Ibn Jusufi që Abdul Meliku i ka thënë: "Omer Ibn Abdul Azizi i shkroi letër emirit të Mekës, ku ndalonte dhënien me qira të shtëpive të Mekës. Në atë mesazh thuhet se ky veprim ishte haram." Gjithashtu, imam Ahmedi tregon për Omerin, se ai kishte ndaluar banorët e Mekës që t'u vendosnin shtëpive dyer, në mënyrë që udhëtarët që vinin nga larg, të bujtnin ku të dëshironin. Imami sjell dëshminë e Abdullah Ibn Omerit, se: "babai (Omeri) nuk i lejonte banorët e Mekës që t'i mbyllnin dyert e shtëpive të Mekës. Ai që nuk e kishte shtëpinë me portë nuk lejohej t'i vendoste portë. Ndërsa ai që kishte portë nuk lejohej ta mbante mbyllur atë. Këto rregulla vlenin gjatë kohës së haxhit dhe umres."

***

Dijetarët që janë të mendimit se shitblerja dhe dhënia me qira e shtëpive të Mekës është e lejuar, thonë se: prova për lejimin e tyre janë Libri i Allahut, hadithi i Profetit (a.s.) dhe tradita e Kalifëve të Drejtë. Allahu i Lartësuar thotë: "Një pjesë e plaçkës i takon edhe muhaxhirëve të varfër, të cilët u përzunë nga vatrat dhe pasuritë e tyre, duke kërkuar mirësinë dhe kënaqësinë e Allahut dhe duke ndihmuar Allahun dhe të Dërguarin e Tij. Pikërisht ata janë besimtarët e sinqertë." [Hashër 8]. Ose: "Zoti iu përgjigj lutjes së tyre: "Unë nuk do t'ia humb mundin askujt nga ju që ka bërë vepra, qoftë mashkull apo femër. Ju jeni njëlloj (në shpërblim). Atyre që u shpërngulën, u dëbuan nga vatrat e tyre, u munduan në rrugën Time, luftuan dhe u vranë, Unë do t'ua mbuloj veprat e këqija dhe do t'i shpie në kopshte, nëpër të cilat rrjedhin lumenj, si shpërblim nga Allahu. Shpërblimi më i mirë është tek Allahu." [Al Imran 195]. Ose: "Allahu nuk ju ndalon të silleni mirë dhe të jeni të drejtë ndaj atyre që nuk luftojnë kundër jush për shkak të fesë dhe që nuk ju dëbojnë prej shtëpive tuaja. Me të vërtetë, Allahu i do të drejtët. Allahu ju ndalon t'i bëni miq ata që luftojnë kundër jush për shkak të fesë dhe ju dëbojnë nga vatrat tuaja, si dhe mbështesin të tjerët që t'ju dëbojnë. Kushdo që i bën miq ata, është punëmbrapshtë." [Mumtehine 8, 9]. Allahu i Lartësuar i quan "vatra të tyre", duke treguar pronësinë; domethënë, ato janë pronë e tyre. Kur Profeti (a.s) hyri në Mekë, e pyetën: "Në cilën prej shtëpive të tua do të zbresësh nesër në Mekë?" Profeti (a.s.) u përgjigj: "Po a ka lënë ndonjë shtëpi për ne Akili?!" Kësisoj, Profeti (a.s) nuk i tha atij: 'Unë nuk kam ndonjë shtëpi në Mekë.' Por e miratoi fjalën e pyetësit se në Mekë kishte shtëpi që ishin "të tijat". Ai e pranoi këtë pohim, por i tha atij që e pyeti se Akili ia pati marrë ato shtëpi. Përmendja e pronësisë së shtëpive sipas pronarëve të tyre është përmendur në shumë hadithe, si për shembull, shtëpia e Ummu Hanit, e Hadixhes, shtëpia e Ebu Ahmed Ibn Xhahshit etj. Të gjithë banorët e Mekës i trashëguan shtëpitë dhe pasuritë e paluajtshme, brez pas brezi. Për këtë arsye, Profeti (a.s) tha: "Po a na ka lënë Akili ndonjë shtëpi?", pasi Akili ishte trashëgimtari i shtëpive të Ebu Talibit. Aliu nuk trashëgoi gjë prej të atit, sepse ai ishte jomusliman, prandaj të gjitha shtëpitë i mori Akili. Kështu, në mënyrë të vazhdueshme, para Hixhretit dhe pas tij, madje edhe para epokës së Islamit dhe pas tij, shtëpinë e atij që vdiste e trashëgonin pasardhësit; e kështu vazhdon deri në kohët e sotme. Safuan Ibn Umeje i shiti një shtëpi Omer Ibn Hatabit me 4000 dirhemë, dhe e përdori atë si burg. Me fjalë të tjera, nëse lejohet trashëgimia dhe shitblerja e tyre, atëherë domosdo që përdorimi i tyre me qira është i lejuar.

***

Siç u pa, këto ishin argumentet e të dyja grupeve, me forcën dhe qartësinë e tyre, të cilat nuk mund të hidhen poshtë. Natyrisht, argumentet që burojnë nga fjala e Allahut të Lartësuar dhe e të Dërguarit të Tij nuk përjashtojnë dhe as nuk kundërshtojnë njëra-tjetrën, përkundrazi, ato mbështesin dhe e përforcojnë njëra-tjetrën. Në raste të tilla, është detyrë që të vihen në zbatim të gjitha porositë e faktuara.

***

Në dritën e harmonizimit të këtyre dëshmive, mund të themi se mendimi më i saktë është si vijon: Është e vërtetë që shtëpitë mund të

dhurohen, të shiten e të trashëgohen, por pronë-sia që kalon nga njëri tek tjetri nëpërmjet rrugës së lejuar, është pronësi e shtëpisë, jo pronësi e truallit dhe hapësirës në Tokën e Shenjtë (*Harem*). Kështu, nëse shtëpia shembet dhe hiqet prej vendit, pronarit nuk i takon ta shesë truallin, megjithëse i takon plotësisht që ta ndërtojë sërish shtëpinë në atë vend, ku ishte më parë. Ky pronar ka përparësi në zotërimin dhe shfrytëzimin e kësaj shtëpie. Atij i takon e drejta që të lejojë kë të dëshirojë për të jetuar në atë shtëpi, por nuk i lejohet që ta japë me qira. Ai meriton që të përfitojë prej shtëpisë, për shkak të nevojës së tij, por nëse i plotëson nevojat, atëherë nuk i lejohet që të kërkojë shpërblim kur të drejtën e shfrytëzimit të shtëpisë ua ofron të tjerëve. E njëjta gjë thuhet edhe për shfrytëzimin e rrugëve të gjëra apo përfitimin prej mineraleve dhe gjërave a sendeve të tjera të përbashkëta. Ai që i zbulon ato i pari, ka të drejtën e përfitimit dhe të përdorimit të tyre, mbi të tjerët, për sa kohë që ai vazhdon të ketë nevojë për to. E nëse ai bëhet i panevojshëm për to, atëherë nuk ka të drejtë që të kërkojë shpërblim a kompensim prej të tjerëve, që duan të përfitojnë apo t'i përdorin ato. Përfundimisht, kur pronësia një shtëpie në Mekë kalon nga njëri te tjetri, flitet vetëm pronësinë mbi shtëpinë, por jo mbi truallin. Ky është edhe mendimi i nxënësve të Ebu Hanifes.

***

Dikush mund të pyesë: Si është e mundur që të lejohet shitblerja dhe e ndalohet qiradhënia?! A ka ndonjë precedent ky rast në Sheriat? Ne mund të themi se qiradhënia ka më shumë hapësira shfrytëzimi sesa shitblerja. Ka raste në Sheriat kur shitblerja është e ndaluar, kurse qiradhënia lejohet, siç ndodh me pasurinë vakëf; ndërsa e kundërta është diçka e pashembullt në Sheriat. Përgjigjja ndaj kësaj çështjeje që ngrihet, është si vijon: Shitblerja dhe qiradhënia janë dy akte të veçanta, të pavarura nga njëra-tjetra, që nuk përfshijnë apo përjashtojnë njëra-tjetrën. Dispozitat rreth tyre janë të ndryshme. Ato kanë lidhje dhe veçori të posaçme, të ndryshme nga njëra-tjetra. Në rastin tonë, shitblerja e shtëpive të Mekës është e lejuar, sepse ajo ka lidhje me objektin e shitblerjes, për pronësinë e së cilës, i zoti i saj ka përparësi ndaj të tjerëve. Me fjalë të tjera, i zoti i shtëpisë është më i merituesHëm se të tjerët për ta shitur atë objekt, sepse është pronë e tij. Ndërsa qiradhënia ka lidhje me përfitimin prej objektit, jo me vetë objektin. Është e vërtetë që, edhe në këtë rast, i zoti i shtëpisë ka të drejtë, para të tjerëve, që të përfitojë prej këtij objekti, që është pronë e tij, derisa të përmbushë nevojat e veta. Por, pas përmbushjes së nevojave, ai nuk ka të drejtë që të ndalojë të tjerët të përfitojnë prej objektit, sepse ndryshe nga objektet e tjera, të cilat lejohet të jepen me qira, prej shtëpive të Mekës kanë të drejtë të përfitojnë të gjithë njerëzit, pasi Allahu i Lartësuar e ka bërë Mekën vend të njëjtë (në aspektin e përfitimit) për të afërmin dhe të largëtin. Kësisoj, duke qenë se qiradhënia është marrja e fitimit në këmbim të shfrytëzimit të objektit, kjo nuk lejohet. Nëse me domosdo kërkoni ndonjë shembull të ngjashëm në Sheriat, që i përngjan kësaj forme, mund të përmendim kontratën për lirimin e një skllavi. Skllavi nënshkruan një kontratë me zotërinë e tij, që të fitojë lirinë kundrejt një shume të hollash, që skllavi duhet të paguajë. Edhe pasi lidhet një kontratë e tillë, zotërisë së tij i lejohet ta shesë, pasi ai është ende skllav i tij. Megjithatë, edhe te pronari tjetër, për skllavin vazhdon të jetë e vlefshme kontrata për lirimin. Kësisoj, zotërisë i lejohet shitja e skllavit, por jo dhënia me qira e tij, sepse në këtë mënyrë ai do të shkatërronte fitimet e skllavit, që ky i fundit mbledh për të paguar shumën e lirimit të tij, sipas kontratës. E njëjta gjë ndodh edhe me tokën dhe shtëpitë e Mekës. Ato janë vërtet pronë e dikujt, dhe ai mund t'i shesë ato, por e drejta e shfrytëzimit të këtyre objekte shitjeje është e gjerë, sepse u takon të gjithëve. Për këtë arsye ato, edhe nëse shiten te dikush tjetër, kjo nuk ndryshon gjë; edhe pas shitjes, e drejta e shfrytëzimit të tyre u takon të gjithëve. Qoftë te pronari i parë, qoftë tek i dyti, e drejta e përfitimit prej këtyre objekteve është e përbashkët. Nëse nevojat e pronarit për strehim përmbushen,

atij nuk i lejohet që të përfitojë financiarisht nga përdorimi i objektit të tij prej të tjerëve. Akti i shitblerjes së skllavit nuk ia heq atij të drejtën për të përfituar nga kontrata e lirimit. Po kështu, akti i shitblerjes së shtëpive të Mekës nuk hedh poshtë të drejtën që kanë të tjerët për të përfituar prej shtëpive të saj. E përafërt me këtë çështje është edhe shitblerja e tokave nga të cilat merret haraçi. Në lidhje me tokat që Omeri i la si vakëf për shtetin islam, u vendos që prej pronarëve të tyre të merej haraçi. Ky ishte një vendim i përkrahur gjerësisht, me të cilin punuan dijetarët e vjetër dhe të rinj. Kontrata e shitblerjes së këtyre tokave dhe zhvendosja e pronësisë së këtyre objekteve tek pronarë të tjerë, nuk zhvleftësonte haraçin që duhej të jepej prej tyre. Haraçin e tyre vazhduan ta jepnin të gjithë, pronarë të vjetër dhe të rinj. E drejta e luftëtarëve për të përfituar prej atyre tokave, nuk zhvleftësohej me aktin e shitblerjes së tyre. Kjo e drejtë mbeti e pacenuar. Këtu mund të themi edhe diçka tjetër. Të gjithë janë dakord që shtëpitë e Mekës mund të trashëgohen. Pra, pas vdekjes së pronarit, pronësia e tyre kalon te trashëgimtarët, sipas rregullave të këtij procesi. Nëse statusi i kësaj toke si vakëf e zhvleftëson të drejtën e shitblerjes së saj, atëherë ajo duhet të zhvleftësonte edhe mundësinë e saj për t'u trashëguar. Gjithashtu, imam Ahmedi e ka konsideruar të lejuar dhënien e këtyre tokave si *mehër*. Duke qenë se zhvendosja e pronësisë së këtyre tokave lejohet të kryhet në format e trashëgimisë, dhuratave dhe *mehrit*, atëherë nuk ka pse të jetë e ndaluar të kryhet në formën e shitblerjes. Ky është përfundimi që del nga analogjia e rregullt dhe e saktë, nga vepra e dijetarëve të umetit dhe nga kuptimi i saktë i teksteve të Kuranit dhe Sunetit.

***

A lejohet marrja e haraçit prej tokave të Territorit të Shenjtë? Meqë Meka u çlirua me luftë, a lejohet që për tokat dhe arat e saj të vendoset haraç? Në përgjigje të këtyre pyetjeve ka dy mendime të dijetarëve, që përkrahin qëndrimin se ajo u çlirua me luftë. Mendimi më i argumentuar dhe i pranuar - dhe vetëm ky lejohet të merret parasysh, - është mendimi se, edhe pse Meka u çlirua me luftë, nuk lejohet vendosja e haraçit për parcelat e saj. Arsyeja është se ato toka të shenjta janë shumë më të vyera dhe të nderuara kundrejt vendosjes së një haraçi, aq më tepër që haraçi që jepet për tokën është i ngjashëm me xhizjen që detyrohet të japë çdo shtetas jomusliman. Toka e Shenjtë e Allahut të Lartësuar është shumë e rëndësishme, shumë e vlefshme, kështu që nuk është e përshtatshme t'i vendoset xhizje. Kësisoj, Meka, pas çlirimit të saj, u konsiderua sërish e shenjtë dhe e nderuar, e sigurt dhe në paqe, në të cilën të gjithë muslimanët janë të barabartë, pasi ai është vend-adhurimi dhe kibla e të gjithë njerëzimit. Ndërsa disa pasues të imam Ahmedit mendojnë se edhe këtyre tokave u vendoset haraç, sikurse veprohet me të gjitha tokat e çliruara me luftë. Megjithatë, ky mendim është i gabuar dhe në kundërshtim me tekstet e sjella prej imam Ahmedit dhe me medhhebin e tij. Ky mendim është në kundërshtim me veprën e Profetit (a.s) dhe të Kalifëve të Drejtë pas tij. Përfundimisht, ky është një mendim i papërfillshëm. Allahu është më i ditur.

[48] Shejh Albani e ka gjykuar sit ë dobët këtë hadith. Shih "*Daif Ibn Maxhe*", nr 3107.

[49] Shejhu i Islamit Ibn Tejmije, sipas fjalës më të saktë të përcjellë prej tij, ishte i mendimit se shitblerja e banesave dhe vandbanimeve të Mekës është e lejuar, ndërsa dhënia e tyre me qera është e palejueshme. Ajo që vlen të përmendet është fakti se këtu bëhet fjalë veçse për banesat e Mekës. Për sa u përket parcelave të tokës ku kryhen ritet e adhurimet, si *tavafi*, *saji* mes Safasë e Mervas, gjuajtja e gurëve etj., nuk lejohet shitja e tyre, pa asnjë kundërshtim mes dijetarëve, madje Ibn Tejmije ka thënë se ka unanimitet mendimi për këtë. Ibn Akili ka thënë: "Për sa u përket parcelave të tokës ku kryhen adhurimet dhe ritet e haxhit, si *saji*, hedhja e gurëve etj., ato kanë të njëjtin gjykim si xhamitë, dhe për këtë nuk kundërshton askush." Ndërsa për sa u përket tokave për mbjellje, sipas mendimit të shumicës së dijetarëve, është e lejuar që ato të

shiten dhe të lëshohen me qira." Ibn Tejmije ka thënë se nuk di që të ketë kundërshtim në lidhje me këtë çështje. Sidoqoftë, kjo çështje është shtjelluar hollësisht në librat e *fikhut*.

[50] Futnotë e Shejhut: "Paragrafi në kllapa është i imi dhe jo i Ibn Kethirit".

[51] **Haxhi dhe umreja**

∗ Haxhi dhe umreja janë detyrë një herë në jetë. Haxhi është detyrë për atë person që plotëson këto kushte:

1. Është musliman.

2. Është i shëndetshëm mendërisht (jo i metë a i çmendur).

3. Ka mbushur moshën e pjekurisë, pubertetit.

4. Është njeri i lirë (pra, nuk është skllav).

5. E ka mundësinë për ta kryer haxhin.

∗ Mundësia për ta kryer haxhin nënkupton që:

1. Të gjejë furnizimin e mjaftueshëm, si dhe kafshën (apo mjetin) e udhëtimit të përshtatshëm për llojin e tij.

2. Të sigurojë shlyerjen e borxheve të tij.

3. Të sigurojë furnizimin e mjaftueshëm për veten e tij, gjatë udhëtimit vajtje-ardhje dhe për familjen e tij, gjatë kohës që ai është në udhëtim, derisa të kthehet.

4. Për gruan, pjesë e "mundësisë" që kushtëzon vajtjen e saj në haxh është edhe *mahremi* (dhe shpenzimet e nevojshme për të gjatë këtij udhëtimi). *Mahrem* mund të jetë burri i saj ose çdo mashkull i cili ka arritur moshën e pjekurisë dhe ajo e ka të ndaluar të martohet me të, qoftë ky *mahrem* nga farefisi apo nga ndonjë shkak tjetër, i përcaktuar nga Sheriati.

∗ Nëse dikush e neglizhon kryerjen e haxhit derisa vdes, atëherë është detyrë që (para ndarjes së trashëgimisë) të nxirret prej pasurisë së tij, një shumë e mjaftueshme për të kryer haxhin dhe umren nga një zëvendësues (*bedel*).

∗ Haxhi është i pasaktë nëse kryhet nga një jomusliman ose jo i shëndetshëm mendërisht. (Këta e kanë detyrë ta kryejnë përsëri haxhin nëse largohet ajo pengesë që e bën haxhin të pasaktë)

∗ Haxhi është i saktë dhe merret shpërblimi i tij, -me lejën e Zotit- nëse kryhet nga një një fëmijë që nuk ka mbushur moshën e pjekurisë dhe po kështu dhe nga skllavi, por ky haxh nuk konsiderohet si përmbushje e detyrimit të kryerjes së haxhit për këto dy kategori. (Pra, ata vazhdojnë ta kenë detyrë dhe duhet ta kryejnë haxhin kur të përmbushin kushtet e saktësisë së tij: i vogli kur të rritet dhe skllavi kur të ketë fituar lirinë.)

∗ Nëse dikush e kryen haxhin edhe pse nuk e ka "mundësinë" për ta për ta kryer atë, ose nëse një grua e kryen haxhin e pa shoqëruar nga *mahremi* i saj, në këto raste haxhi konsiderohet i saktë. Pra, ata e kanë plotësuar detyrën e kryerjes së haxhit dhe nuk e kanë më detyrë përsëritjen e tij.

∗ Nëse dikush kryen haxhin për dikë tjetër si zëvendësues (*bedel*), por ndërkohë nuk e ka kryer haxhin për veten e vet; ose kryen një haxh me nijet *nafile,* pra, vullnetar, ndërkohë që nuk e ka kryer haxhin e detyrueshëm për vete; në të tilla raste i konsiderohet si haxhi që e ka farz për veten e vet, dhe nuk i merren për bazë nijetet e tjera.

El Mikât *(vendi ku vishet ihrami)*

∗ Mikati i banorëve të Medinës është Dhul Hulejfe.

∗ Mikati i banorëve të Shamit dhe atyre që vijnë nga Perëndimi i Gadishullit Arabik dhe Egjiptit është El Xhuhfe.

∗ Mikati i banorëve të Jemenit është Jelemlemi.

∗ Mikati i atyre që vijnë nga Nexhdi është Karnu.

∗ Ndërsa mikati i atyre që vijnë nga Lindja është Dhatu Irki.

Këto jan *mikatet* pra vendet nga ku haxhinjtë veshin ihramin. Çdokush që kalon nga këto pika mund të veshë ihramin prej tyre (edhe nëse nuk është banor i atyre viseve).

∗ Ndërsa ata që e kanë shtëpinë brenda Mikatit, pra, brenda Mekës, vendi nga ku ata veshin ihramin është shtëpia e vet.

∗ Banorët e Mekës e ngrenë zërin duke bërë *telbije* për haxhin, që nga shtëpitë e tyre.

∗ Ndërsa telbien për umre mund ta bëjnë nga vendi më i afërt për ta, jashtë *haremit* të Mekës, pra, territorit të shenjtë.

∗ Atij që nuk i bie rruga të kalojë nga Mikati i caktuar, atëherë mikat për të është vendi më i

përafërt në drejtim me Mikatin nga i cili kalon.

* Nuk i lejohet askujt që të hyjë në Mekë e të kalojë Mikatin, pa veshur ihramin, përveç në rastin kur kemi të bëjmë me një luftë të lejuar, ose për ndonjë nevojë të domosdoshme, si ai që del shpesh nga Mikati dhe e ka punën të tillë që i duhet të dalë e të hyjë shpesh në Mekë.

* Nëse kjo kategori dëshiron që të kryejë një umre ose haxh, ata bëjnë nijet dhe e veshin ihramin nga vendi i vet. Nëse një i tillë hyn brenda territorit të shenjtë dhe ende nuk ka bërë nijet dhe nuk e ka veshur ihramin, atëherë kthehet dhe e vesh ihramin nga Mikati dhe nuk ka detyrim që të bëje kurban për hyrjen pa ihram brenda vendit, zonës së shenjtë, sepse ai përsëri e ka veshur ihramin nga mikati i tij.

* Por nëse e bën nijet dhe vesh ihramin pasi e ka kaluar Mikatin, atëhere ka detyrë që të bëjë kurban, pavarësisht se kthehet ose jo në Mikat përsëri.

* Më e mira është që të mos e veshë ihramin para Mikatit, por nëse e bën këtë. atëhere ai është *muhrim*, pra, që e ka veshur ihramin.

* Muajt e haxhit janë: Sheual, Dhul Ki'de dhe dhjetë ditët e para të Dhul hixhes.

Ihrami

* Ai që dëshiron të veshë ihramin e ka të pëlqyeshme që të marrë gusul, të pastrohet e të parfumoset. Ai duhet të heqë të gjitha rrobat e qepura dhe të veshë *izarin* dhe *ridaun*, të cilat janë dy copa të bardha e të pastra. Pastaj është e pëlqyeshme që të falë dy rekate namaz dhe pas atyre dy rekateve të bëje *telbijen*, pra, nijetin e këtij ihrami.

* Është e pëlqyeshme që ai ta shprehë atë adhurim dhe rit (haxh ose umre) për të cilin vesh ihramin. Ai mund të vendosë edhe ndonjë kusht, nëse e shikon të arsyeshme, për shembull: "Unë dëshiroj që të bëj umren apo haxhin, - dhe përmend llojin e haxhit që do të bëjë: *temettu*, *kiran* ose *el ifrad*, - dhe nëse më ndalon ndonjë pengesë, atëhere unë do të ndaloj atje ku më ndalojnë."

* Muslimani është i lirë që të zgjedhë mes llojeve të haxhit: *Temettu*, *Kiran* ose *Ifrad*.

* Lloji më i mirë i haxhit është *Temettu*, pas tij vjen lloji *ifrad*, dhe më pas *kiran*.

* *Temettu* është haxhi, ku besimtari fillimisht vesh ihramin për umren në muajt e haxhit dhe, pasi përfundon umren, ai çlirohet nga ihrami për ta veshur atë përsëri e për të kryer haxhin, po atë vit.

* Ndërsa haxhi i llojit *ifrad* është kur muslimani e vesh ihramin për të kryer vetëm haxhin, të pashoqëruar me umre.

* Haxhi i llojit kiran është kur muslimani e vesh ihramin për t'i kryer të dyja adhurimet (edhe haxhin, edhe umren); ose e vesh ihramin për të kryer umren fillimisht dhe pastaj për të vazhduar edhe me haxhin. Por, nëse fillimisht e vesh ihramin për haxh, dhe pastaj fut në të një umre, ihrami i veshur për umren nuk vlen.

* Pasi hipën në kafshën ose mjetin e tij dhe qëndron në të, pasi ka veshur ihramin, muslimani thotë telbijen: "Leb-bejkell-llâhum-me leb-bejk! Leb-bejke lâ sherike leke leb-bejk! Innel hamde uen-ni'mete leke uel mulk! Lâ sherike lek! (Të përgjigjem, o Zoti im, të përgjigjem! Të përgjigjem Ty, që je i pashoq, të përgjigjem! Lavdërimet, mirësitë dhe pushteti është i Yti. Ti je i pashoq!)

* Eshtë e pëlqyeshme që ky formulim të përmendet sa më shumë nga haxhinjtë dhe të ngrihet zëri lart, nga burrat dhe jo nga gratë. Kjo pëlqyeshmëri bëhet më e fortë në rastet kur ngjitemi në ndonjë lartësi ose kur zbresim poshtë në ndonjë luginë.

* Po kështu, telbije bëhet edhe në rastet kur dëgjojmë dikë që bën telbije: atëherë, edhe të tjerët fillojnë ta ngrejnë zërin me telbije; ose në rastin kur dikush, nga harresa, bën ndonjë vepër që është e ndaluar gjatë ihramit; ose në rastet kur takohen grupe të ndryshme haxhinjsh; gjithashtu edhe pas namazeve farze dhe në kohën e syfyrit pra në kohën e mëngjezit sa hyn koha e agimit; Gjithashtu edhe në kohën kur vjen nata ose kur vjen dita.

Ndalesat gjatë ihramit

Gjërat e ndaluara që të kryhen gjatë ihramit janë nëntë .

1. E para dhe e dyta janë ruajtja e kokës dhe prerja e thonjve.

2. Nëse bëhen tre nga këto të ndaluara, atëherë është e detyrueshme therja e një kurbani si kompensim për to. Ndërsa për çdonjërën prej këtyre ndalesave, është detyrë të jepet një *mud*-ë prej ushqimit, pra, çerek sâi (njësi matëse).

3. Nëse nga syri i tij bie një qerpik dhe ai e largon atë, ose i zbresin floket në sy dhe ai i largon prej syve, ose nëse i thyhet thori dhe pastaj ai e këput atë dhe e pret, për të gjitha këto raste ai nuk ka asnjë detyrim për kompesim.

4. E treta është veshja e veshjeve të qepura, përveçse nëse nuk gjen *izar* dhe vesh pantallona, ose nëse nuk gjen shapka që nuk janë të qepura dhe vesh meste që janë të qepura. Për këto raste nuk ka *fidje* pra nuk ka detyrim kompesimi.

5. Ndalesa e katërt është mbulesa e kokës. Veshët konsiderohen prej kokës, ndaj nuk lejohet të mbulohen.

6. Ndalesa e pestë është parfumosja e trupit dhe e veshjes së tij.

7. Ndalesa e gjashtë është vrasja e gjahut dhe këtu bëhet fjalë për kafshët e egra që janë të lejuara të gjuhen dhe që janë të lejuara që të hahen. Ndërsa kafshët shtëpiake, ato nuk është e ndaluar që të therren e të përdoren për ngrënie. Po kështu edhe gjahu i detit është i lejuar.

8. Ndalesa e shtatë është lidhja e aktit martesor. Kjo është haram gjatë haxhit, por nëse dikush e bën, ai nuk e ka të detyrueshme kompesimin *fidjen*.

9. Ndalesa e tetë është prekja me epsh e gruas dhe kënaqësia me të, - përveç marëdhënieve intime në organin femëror, (që do të shpjegohet më poshtë). Nëse kjo prekje sjell ejakulimin, atëherë burri e ka detyrë të bëjë kurban një deve. Nëse nuk ka mundësi, atëhere le të bëjë kurban një dele, dhe haxhi i tij është i saktë.

10. Ndalesa e nëntë është marrëdhënia seksuale. Këtu kemi dy raste :

a. Nëse kjo bëhet përpara çlirimit të parë nga ihrami, atëhere haxhi është prishur. Ky person e ka detyre që të vazhdojë ta plotësojë të gjithë haxhin dhe ta bëjë haxhin vitnin pasues. Gjithashtu, ai që kryen marrëdhenie e ka detyrë që të bëjë kurban një deve.

b. Nëse marrëdheniet kryhen pas çlirimit të parë nga ihrami, atëherë është detyrë që, si kompen-sim, të bëhet kurban një dele. Pastaj shkon dhe e vesh përsëri ihramin nga Tenimi, për të bërë tavafin me ihram.

* Nëse kryhen marrëdhënie seksuale gjatë umres, atëhere ai ka prishur vetëm umren.
* Haxhi nuk prishet nga gjë tjetër, përveçse nga marrëdhëniet seksuale.
* Edhe gruaja ka të njëjtin gjykim si burri, veçse ihrami për të zbatohet veçse duke zbuluar fytyrën e saj; ajo mund të veshë rroba të qepura.

Shtyllat dhe vaxhibatet e haxhit dhe të umres

Shtyllat e haxhit janë:

1. Qëndrimi në Arafat

2. Tauafi i vizitës.

Vaxhibatet e haxhit janë:

1. Veshja e ihramit që nga Mikati.

2. Qëndrimi në Arafat deri në mbrëmje.

3. Qëndrimi në Muzderife deri në gjysëm të natës.

4. Sa'ji mes Safasë dhe Meruasë.

5. Qëndrimi në mina gjatë natës.

6. Gjuajtja e gurëve.

7. Rruajtja e kokës.

8. Tavafi i lamtumirës.

Shtyllat e Umres janë:

1. Tavafi,

Vaxhibatet e Umres janë:

1. Ihrami

2. Sa'ji mes Safasë dhe Meruasë.

3. Ruajtja e kokës

* Ai që lë një nga shtyllat e Haxhit dhe Umres, i ka prishur ato, prandaj ato duhet të përseriten.
* Ai që lë një vaxhib mund ta plotësojë këtë dhe ta kompensojë duke bërë një kurban.
* Ai që lë një synet nuk ka asnjë detyrim për kompesim.
* Ai që nuk arrin të qëndrojë në Arafat deri në lindjen e sabahut ditën e kurbanit, atij i ka ikur Haxhi. Ky e ka detyrë që të bëjë tavafin dhe sajin, të bëjë kurbanin nëse ka, e pastaj e ka detyrë që ta bëjë Haxhin vitin që vjen *kaza*

* Nëse njerëzit gabojnë në përllogaritjen e muajit dhe të ditëve dhe qëndrojnë në Arafat gabimisht jo në ditën e Arafatit, ai qëndrim iu merret për bazë dhe iu konsiderohet i vlefshëm.
* Por nëse diçka të tillë e bëjnë vetëm një pjesë ose një grup njerëzish, atyre u ka ikur Haxhi dhe duhet ta bëjnë haxhin *kaza*, siç u përmend më sipër.
* Eshtë e pëlqyeshme për atë që bën haxhin, që të vizitojë varrin e Profetit (a.s.) dhe varret e dy shokëve të tij, - Allahu qoftë i kënaqur me ta! [Shih "*El Umde*" në *Fikhu*-n e imam Ahmedit.]

[52] *El mual-lak* janë hadithet që nuk u përmendet një apo dy transmetues nga fillimi i *isnadit* (zinxhirit të transmetimit), por kur ato sillen me një formulim të prerë e të sigurt, është vërtetuar se janë të gjitha të sakta.

[53] Shirku, gjynahu që nuk falet nëse vdes pa u penduar. Përkufizimi dhe llojet e tij.
Në islam, përkufizimi i shirkut është: t'i bësh Allahut shok apo ortak (te barazosh apo krahasosh dike me Zotin, kur e di qe Ai nuk ka te barabarte apo te ngjashem me Të.), d.m.th. t'i shoqërosh Atij dikë, në diçka që i përket vetëm Atij, siç janë krijimi, furnizimi, zotërimi, apo adhurimet e ndryshme: falja, agjërimi, bërja kurban, lutja, frika, dashuria etj. Shirku konsiderohet si mëkati më i madh për disa arsye:
l. Ai që bën shirk e ka krahasuar Allahun me një prej krijesave të Tij, gjë e cila është e padrejtë, ndaj dhe Allahu i madhëruar thotë në Kuran se: "Shirku është padrejtësia më e madhe." [Lukman 13]
2. Allahu nuk e fal atë person që bën shirk dhe vdes pa u penduar: "Allahu nuk fal që të adhurohet dikush a diçka tjetër veç Tij, ndërsa gjynahet e tjera ia fal kujt të dojë. Kush adhuron dikënd a diçka tjetër veç Allahut, ka bërë një gjynah të madh.". [Nisa 48]
3. Allahu i Madhëruar ia ka ndaluar hyrjen në Xhenet atij personi që bën shirk, ndaj dhe ai do të jetë përgjithmonë në zjarrin e Xhehenemit: "Bëjnë kufër ata që thonë: "Allah është Mesihu, biri i Merjemes". Por Mesihu ka thënë: "O bijtë e Israilit! Adhurojeni Allahun, Zotin tim dhe Zotin tuaj! Kushdo që adhuron zota të tjerë përveç Allahut, Allahu do t'ia ndalojë Xhenetin dhe Zjarri do të jetë vendbanimi i tij. Për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmëtar." [Maide:72]
4. Shirku i fshin të gjitha punët e mira: "Ty, dhe atyre *(që u dërguan)* para teje, të është shpallur se: "Nëse do t'i bëje shok Allahut, veprat e tua do të asgjësoheshin dhe ti do të ishe prej të humburve." [Zumer 65]
5. Shirku është gjynahu më i madh. Transmetohet se një herë Profeti (paqja qoftë mbi të) pyeti shokët e Tij: " A doni t'ju tregoj se cilat janë gjynahet më të mëdha?" Ata ia kthyen: "Sigurisht o i Dërguari i Allahut." Ai u tha: "Shirku dhe mosbindja ndaj prindërve ... " Ibnul Kajjim thotë: "Qëllimi i krijimit, siç tregohet në Kuran, është që të adhurohet Allahu pa i bërë shirk dhe të zbatohet Drejtësia, në bazë të së cilës u krijuan qiejt dhe toka, ashtu siç thotë Allahu i Madhëruar: "Ne i çuam të dërguarit Tanë me shenja të qarta dhe Ne u shpallëm atyre Librin dhe drejtësinë, që njerëzit t'i përmbahen së drejtës." [Hadid:25] Pra shkaku i dërgimit të profetëve dhe i zbritjes së Librave Hyjnorë është vënia e Drejtësisë në vendin që i takon. S'ka dyshim se grada më e lartë e Drejtësisë është Teuhidi ndërsa Padrejtësia më e madhe është shirku: "Me të vërtetë shirku është padrejtësia më e madhe." [Lukman:13], sepse ai bie në kundërshtim të drejtëpërdrejtë me qëllimin e krijimit, ndaj dhe konsiderohet si gjynahu më i madh. Allahu i Madhëruar nuk pranon nga personi që bën shirk asnjë punë të mirë dhe nuk i përgjigjet lutjes së tij Ditën e Gjykimit, ashtu siç nuk pranon që të ndërmjetësojë dikush për të, sepse duke i bërë shok Allahut ai provon se është më i padituri ndërmjet të gjithë atyre që nuk e njohin Allahun. Për këtë arsye shirku është, jo vetëm Padrejtësia më e madhe, por njëkohësisht edhe Injoranca më e madhe. "
6. Allahu e ka theksuar mjaft qartë se Ai është i përkryer dhe nuk mund të krahasohet me asnjë prej krijesave të Tij. Ndërsa shirku, nga ana tjetër, tregon se Allahu është jo i plotë dhe

i mangët, ndaj dhe konsiderohet si kulmi i kokëfortësisë dhe i mosbindjes ndaj Allahut. Allahu i madheruar thote ne Kuran; "Ky është Allahu, Zoti juaj. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, përveç Tij. Ai është Krijuesi i çdo gjëje, prandaj vetëm Atë adhuroni! Ai përkujdeset për gjithçka. Asnjë shikim nuk mund ta përfshijë Atë. Por është Ai që i përfshin të gjitha shikimet. Ai është Mëshirëmadh *(i Butë)* dhe Di hollësisht gjithçka." [Enam 102-103]. Dhe thotë: "Allahun e lartëson me adhurim gjithçka që është në qiej e në Tokë. Ai është i Gjithëfuqishmi, i Urti. Atij i takon pushteti në qiej e në Tokë. Ai jep jetë dhe Ai jep vdekje dhe Ai është i Plotfuqishëm për gjithçka. Ai është i Pari dhe i Fundit, i Larti, i Afërti dhe Ai di çdo gjë." [Hadid 1-3]. Dhe thotë: "Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me meritë. Ai është I gjithëdituri për të fshehtën dhe të dukshmen. Ai është i Gjithmëshirëshmi Mëshirëploti. Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me meritë. Ai është Sunduesi i përgjithshëm, i Pastër nga çdo e metë, Shpëtimtari, Siguruesi, Mbikëqyrësi, Ngadhënjimtari, Mbizotëruesi, Krenari. I Lartësuar është Allahu nga çka i shoqërojnë. Ai është Allahu, Krijuesi, Shpikësi, Formësuesi! Atij i takojnë emrat më të bukur. Atë e madhëron çfarë ka në qiej e në Tokë. Ai është Ngadhënjimtari, i Urti!" [Hashr 22-24]**.** Shirku ndahet në dy lloje:

Shirku i madh

Përkufizimi: Kryerja e një adhurimi për dikë tjetër përveç Allahut. Kështu, ata që bëjnë kurban apo i luten dikujt tjetër përveç Allahut, siç bëjnë shumë njerëz tek varret e njerëzve të mirë, kanë bërë shirk të madh. Të njëjtën gjë themi edhe për ata që frikësohen nga të vdekurit duke menduar se ata mund t'u sjellin fatkeqësi dhe shpresojnë prej tyre gjëra që janë në dorë të Allahut, siç janë plotësimi i nevojave apo largimi i fatkeqësive. Allahu i Madhëruar thotë: "Ata adhurojnë në vend të Allahut gjëra që nuk u sjellin as dëm e as dobi e thonë: këta janë ndërmjetësuesit tanë tek Allahu." [Junus 18]. Shirku i madh e nxjerr njeriun nga Islami dhe në të njëjtën kohë bëhet shkak që ai të mbesë përgjithmonë në zjarrin e Xhehenemit, nëse vdes pa u penduar.

Shirku i vogël

Ky lloj i shirkut nuk e nxjerr njeriun nga Islami, por bëhet shkak për mosplotësimin e një pjese të Teuhidit dhe, në të njëjtën kohë, është hapi i parë që të çon në shirkun e madh, i cili, siç thamë dhe më lart, e hedh poshtë Teuhidin në tërësi. Shirku i vogël ndahet në dy pjesë:

l. Shirku i dukshëm. i cili mund bëhet me fjalë ose me vepra. Tek shirku i vogël që bëhet me fjalë mund të përmendim:

- Betimi në diçka tjetër përveç Allahut, Profeti (paqja qoftë mbi te) ka thënë: "Kush betohet në diçka tjetër përveç Allahut, ka bërë shirk." (Siç betohen shumë njerëz për kokën e prindërve apo fëmijëve.)
- Thënia "Si të dëshirojë Allahu dhe ti. " Transmetohet se një herë dikush i tha Profetit (paqja qoftë mbi të): "Si të dëshirojë Allahu dhe ti." Profeti (paqja qoftë mbi të) ia ktheu: "A më bëre të barabartë me Allahun!? Thuaj: Si të dëshirojë vetëm Allahu."
- Thënia "Po të mos ishte Allahu dhe filani", pasi lidhëza '*dhe*' vë shenjën e barazimit midis Allahut dhe një prej krijesave të Tij. Ndaj, në të tilla raste duhet të themi: "Po të mos ishte Allahu, pastaj filani, pasi në këtë mënyrë kuptohet se dëshira e njeriut është në varësi të Dëshirës dhe Vullnetit të Allahut, i Cili thotë: "Dhe ju nuk dëshironi veçse atë që dëshiron Allahu, Zoti i botëve. [Tekuir 29] Në këtë kategori futet dhe thënia: "Nuk kam shpresë tjetër përveç Allahut dhe teje." apo "Kjo është për shkak të mirësisë së Allahut dhe tëndes." Ndërsa tek kategoria e dytë, d.m.th. tek shirku që bëhet me anën e veprave, mund të përmendim mbajtjen e varëseve, byzylykëve, fijejeve të perit apo çfarëdolloj gjëje tjetër, për të larguar sëmundjet, magjitë, syrin e keq apo çdo të keqe tjetër. Por duhet të jemi shumë të kujdesshëm, sepse këto veprime jo gjithmonë konsiderohen prej shirkut të vogël. Në disa raste ato mund të jenë prej shirkut të madh. Kështu, nëse njeriu që kryen veprime të tilla beson se është Allahu ai që e mbron njeriun nga të këqijat, por këto gjëra janë shkaqe për largimin e të

keqes, atëherë kemi të bëjmë me shirkun e vogël, sepse Allahu nuk i ka bërë këto gjëra shkaqe për largimin e sëmundjeve. Por nësë personi që mban gjëra të tilla beson se janë këto gjëra ato që e mbrojnë nga të këqijat, atëherë veprimi i tij hyn tek shirktu i madh, i cili e nxjerr njeriun nga Islami siç e thamë dhe më sipër. sepse ai krahason Zotin e Botëve me një send të pavlerë, pasi askush përveç Allahut nuk ka forcë për të larguar të keqen.

2. Shirku i fshehtë apo shtirja, i cili ndodh atëherë kur muslimani kryen një adhurim me qëllim që ta shohin të tjerët, si p.sh. kur dikush e zbukuron apo e zgjat namazin me qëllim që ta lavdërojnë të tjerët, apo jep lëmoshë me qëllim që njerëzit të thonë se filani është bujar, apo përmend Allahun vetëm që ta dëgjojnë të tjerët, etj. Një vepër e tillë nuk ka sesi të pranohet nga Allahu, i cili thotë: "Thuaj: "Unë jam thjesht një njeri, sikurse edhe ju. Mua më është shpallur se Zoti juaj, që meriton të adhurohet, është Një dhe i vetëm. Kush shpreson takimin me Zotin e vet, le të bëjë vepra të mira dhe në adhurimin ndaj Zotit të tij të mos përziejë asnjë!"." Kehf 110]

Profeti (paqja qoftë mbi të) u tha një ditë shokëve të Tij: "Gjëja, prej së cilës kam më tepër frikë për ju, është shirku i vogël." Kur u pyet për të, tha: "Shtirja." Në këtë kategori futet dhe bërja e një pune për përfitime materiale, siç është rasti i atij që thërret ezanin apo bëhet imam apo mëson dijet fetare, duke pasur për qëllim vetëm marrjen e parave. Imami Ibnul Kajim thotë: "Ndërsa shirku që bëhet me anën e nijetit (qëllimit) jo të sinqertë, është si deti pa brigje dhe janë të paktë ata që shpëtojnë prej tij. Ai person, që ka për qëllim me punën e tij diçka tjetër përveç kënaqësisë së Allahut, ka bërë shirk me nijetin e tij jo të pastër, pasi Sinqeriteti i vërtetë arrihet vetëm atëherë kur çdo punë, thënie apo qëllim bëhet vetëm për hir të Allahut.

Kjo është feja e vërtetë, feja e Profetit Ibrahim (paqja qoftë mbi të), ndjekja e së cilës është detyrë për çdo musliman, pasi ky është realiteti dhe thelbi i Islamit, përveç të cilit Allahu nuk pranon asnjë fe tjetër: "E kush kërkon fe tjetër përveç Islamit, atij nuk do t'i pranohet (ajo fe) dhe në Botën tjetër ai do të jetë prej të humburve. " [Al Imran 85]. Nga sa përmendëm më sipër arrijmë në përfundimin se midis shirkut të madh dhe të vogël ekzistojnë ndryshimet e mëposhtme:

1- Shirku i madh e nxjerr njeriun nga Islami, ndërsa shirku i vogël nuk e nxjerr njeriun nga Istami.

2- Personi që kryen shirkun e madh, nëse vdes pa u penduar, do të jetë përgjithmonë në zjarrin e Xhehenemit, ndërsa personi që kryen shirkun e vogël, edhe nëse hyn në zjarr nuk do të qëndrojë atje përgjithmonë.

3- Shirku i madh i fshin të gjitha punët e mira, ndërsa shirku i vogël fshin vetëm punën me të cilën është përzier. **[Shejh Salih el Feuzani]**

[54] Shejh Albani e ka gjykuar si të dobët këtë hadith. Shih "Daif Termidhi" nr 1498.

[55] **Suneti i Profetit në lidhje me kurbanin e haxhit** (*hedj*), **kurbanin me rastin e festës së Kurban Bajramit** (*ud'hije*) **dhe akikan**. Për të gjitha këto lloje kurbanesh vlejnë vetëm tetë llojet e kafshëve. që përmenden në suren *En'am*. Nuk njihet ndonjë dëshmi që Profeti (a.s.) apo shokët e tij të kenë bërë *hedj*, *ud'hije*, apo *akika* ndonjë kafshë tjetër veç këtyre tetë llojeve. Fakti që për kurban vlejnë vetëm tetë llojet e kafshëve të mësipërme, kuptohet nga katër ajetet e mëposhtme të marra së bashku:

1. "Bagëtitë janë të lejuara *(si ushqim)* për ju, me përjashtim të atyre që do t'ju lexohen." [Maide, 1]. Bagëtitë, *behimetul enam* janë: devetë, lopët dhe bagëtitë e imëta."

2. "Thirr ndër njerëz për haxh: ata do të vijnë në këmbë e *(hipur)* në deve të rraskapitura ngaqë vijnë prej rrugëve të thella e vendeve të largëta, për të parë të mirat që u janë falur atyre dhe për të madhëruar emrin e Allahut në ditë të njohura për bagëtitë *(behimetul en'am)* të cilat Ai ua ka dhënë *(për kurban)*. Hani atëherë prej tyre *(kurbaneve)* dhe ushqeni nevojtarin *(që nuk lyp)***.**" [Haxh, 28].

3. "Nga kafshët, disa janë për ngarkesë dhe disa për mish. Hani nga ato që ju ka dhuruar Allahu e mos ndiqni hapat e Shejtanit, sepse ai është armiku juaj i betuar! Janë tetë krerë

bagëtish: dy krerë dhensh *(femër e mashkull)* dhe dy krerë dhish *(femër e mashkull)*. Thuaj: "A janë ndaluar meshkujt apo femrat e këtyre, apo ajo që mbajnë në bark femrat?" Më tregoni, pra, me dije të saktë, nëse ato që thoni janë të vërteta! Edhe nga devetë janë dy krerë *(femër e mashkull)* dhe nga lopët dy krerë *(femër e mashkull)*. e pastaj ka përmendur tetë llojet. [En'am 143, 144].

4. "O ju që keni besuar! Mos gjuani kur jeni në ihram. Kushdo që kryen gjueti me paramendim, si dënim duhet të therë një kafshë shtëpiake *(prej bagëtive)* të ngjashme me kafshën që ka vrarë…" (Maide, 95). Ky ajet dëshmon se kurbanet *hedj*, që çohen për t'u therur në Mekë janë tetë llojet e mësipërme. Pikërisht, ky është përfundimi që ka nxjerrë nga ajeti Ali Ibn Ebi Talibi, - kënaqësia e Allahut qoftë mbi të! Kurbanet që flijohen si ibadet për Allahun janë këto tri llojesh: *hedj*-i, *ud'hija* dhe *akika*. Profeti (a.s.) ka bërë kurban *hedj* në Mekë edhe bagëti të imëta, edhe deve. Ndërsa për gratë e tij, ai theri si kurban *hedj* disa lopë. Ai ka dërguar kurbane të tilla në Mekë që nga vendi i tij, pa shkuar vetë me to. Ai ka therur kurbane të tilla edhe gjatë umres, edhe gjatë haxhit. Ai e kishte si rregull që bagëtive të imëta t'u varte diçka në qafë, si shenjë që ato po dërgoheshin për flijim në Mekë, por ai nuk i damkoste ato, duke u çarë lëkurën, që t'u rridhte gjak. Kur dërgonte kurbanet në Mekë, pa shkuar vetë me to, ai nuk quante të ndaluar asgjë prej atyre që ndalohen për shkak të ihramit. Kur dërgonte deve për flijim në Mekë, ai u varte atyre diçka në qafë, si shenjë që do të bëheshin kurban atje, dhe i damkoste ato, duke ua çarë pak me shtizë ose me thikë lëkurën e anës së djathatë të gungës, që të rridhte gjak. Shafiu thotë: "Damkosja me anë të çarjes së lëkurës bëhet në anën e djathtë të gungës." Nëse caktonte dikë që të çonte kurbanet e tij në Mekë, ai e urdhëronte që, nëse ndonjë kafshë ishte gati për të ngordhur, ta therte, të ngjyente në gjakun e kësaj kafshe sendin që ajo kishte në qafë si shenjë, e pastaj t'ia vinte mbi gungë. Ai e porosiste që të mos hante prej këtij kurban as vetë dhe as bashkudhëtarët e tij, por ta ndante mishin e tij (ndër të varfërit, por jo atyre që ishin me të në udhëtim). Profeti (a.s.) ia ndaloi përgjegjësit të deveve ngrënien prej këtij kurbani, si masë parandaluese, sepse mbase ai mund të mos kujdesej siç duhet për të, me qëllim që të bëhej gati për të ngordhur e për pasojë ta therte dhe të hante prej tij. Kur përgjegjësi i kurbaneve është i vetëdijshëm se nuk ka për të ngrënë gjë prej tyre në rast se i ther në rrugë, pa arritur në destina-cion, ai do të kujdeset më shumë për to. Profeti (a.s.) i lejoi shokët e tij, - sikurse u përmend dhe më përpara, - që shtatë vetë të merrnin pjesë në një deve për ta therur si rit të haxhit dhe po kaq mund të merrnin pjesë edhe në një lopë. Po ashtu, Profeti (a.s.) ia lejoi atij që nget kafshët e kurbanit që të hipë në njërën prej tyre, pa e munduar, nëse e ka të nevojshme, derisa të gjejë një kafshë tjetër për të hipur. Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) thotë: "Mund të pish prej qumështit të kafshës së kurbanit që do të theret në Mekë, atë që lë i vogli i saj." Suneti i Profetit (a.s.) ka qenë që, kur theret deveja, ajo të jetë në këmbë, me këmbën e majtë të lidhur, duke e lënë kështu të qëndrojë vetëm me tre këmbë. Kur e therte, ai thoshte: "*Bismilah, Allahu ekber*". Ai e therte kafshën e kurbanit me dorën e tij. Ndonjëherë caktonte dhe ndonjë tjetër, që të therte një pjesë të tyre, sikurse urdhëroi Aliun që të therte ato që kishin mbetur prej njëqind deveve. Kur therte bagëtitë e imëta, Profeti (a.s.) e vendoste këmbën në qafën e tyre, e pastaj thoshte: "*Bismilah, Allahu ekber*", dhe i therte. Më parë kemi përmendur se Profeti (a.s.) i theri devetë në Mina, e pastaj tha: "Në të gjitha rrugët e Mekës mund të theret kurbani." Ibn Abasi thotë: "Vendi i therjes së kurbaneve është në Mekë, por njerëzit kanë dashur që ajo të jetë e pastër nga gjaku i bagëtive. Edhe Minaja është prej Mekës." Ibn Abasi i therte kurbanet e veta në Mekë. Profeti (a.s.) ia lejoi umetit të tij që të hanë prej mishit të *hedj*-it dhe mishit të *ud'hije*-s, madje dhe që të merrnin rezerva me vete. Njëherë, ai ua ndaloi të rezervonin mishin e kurbanit më shumë se tri ditë, për shkak të disa nomadëve të dobët e të varfër, që kishin ardhur atë vit në qytet. Kështu, ai deshi që t'u

jepnin atyre mish me bollëk (por më vonë e lejoi rezervimin e mishit të kurbanit). Ebu Daudi përmend se Xhubejr Ibn Nufejri përcjell rrëfimin nga Theubani: "Pasi theri kurbanet, i Dëguari i Allahut më tha: "O Theuban! Na e rregullo mishin e kësaj bagëtie (që ta marrim me vete)". Kështu, - tregon ai, - gjatë udhëtimit, i kam dhënë mish prej kësaj bagëtie, derisa mbërritëm në Medinë. Muslimi e sjell këtë tregim kështu: "I Dërguari i Allahut i tha atij në *Haxhin e Lamtumirës*: "Rregulloje këtë mish." Kështu, e rregullova, - tregon ai, - dhe Profeti (a.s.) hëngri prej tij derisa mbërriti në Medinë." Ndonjëherë, Profeti (a.s.) ua ndante njerëzve mishin e kurbaneve, e ndonjëherë thoshte: "Kush dëshiron, le të marrë!" Pra, Profeti (a.s.) i ka praktikuar të dyja mënyrat. Profeti (a.s.) i therte kurbanet e umres tek Merveja, kurse kurbanet e haxhit *kiran* i therte në Mina. Po kështu bënte edhe Ibn Umeri. Ai gjithnjë i ka therur kurbanet pasi çlirohej nga ihrami. Ai nuk i theri asnjëherë kurbanet para Ditës së Bajramit. Edhe shokët e tij asnjëherë nuk i kanë therur para Ditës së Bajramit. Profeti i therte vetëm pas lindjes së diellit dhe pasi kishte hedhur gurët. Kësisoj, në Ditën e Kurbanit kryhen katër rite të renditura: hedhja e gurëve, pastaj therja e kurbanit, pastaj rruajtja e kokës, e pastaj tavafi. Kështu i renditi ato i Dërguari i Allahut. Ai assesi nuk e lejoi therjen e kurbanit para lindjes së diellit dhe, nuk ka dyshim, se therja para lindjes së diellit është në kundërshtim me Sunetin e tij. Therja e kurbanit të haxhit para kohe ka të njëjtin gjykim si *ud-hija* nëse theret para lindjes së diellit.

Udhëzimi i Profetit (a.s.) për kurbanin.

Profeti (a.s.) bënte gjithnjë kurban. Ai bënte kurban dy desh, të cilët i therte pas namazit të Kurban Bajramit. Ai ka bërë të ditur që, nëse dikush ther para namazit të Bajramit, kafsha e therur nuk quhet kurban, por thjesht i ka dhënë mish familjes së tij. Pikërisht këtë dëshmon praktika e Profetit. Pra, nuk merret parasysh kalimi i kohës së namazit a hytbes, por kryerja e namazit. Ne besojmë se ky është ligji i Allahut të Lartësuar. Profeti (a.s.) i urdhëroi muslimanët që, prej dhenve, të therin atë që ka mbushur të paktën gjashtë muaj, prej dhive atë që ka mbushur të paktën një vit, prej lopëve atë që ka mbushur të paktën dy vjet, dhe prej deveve atë që ka mbushur të paktën pesë vjet. Ndërkaq, është transmetuar se Profeti ka thënë: "Therja e kurbanit vlen në të gjitha ditët e *teshrik*-ut [55]", por sened-*i* i hadithit është i shkëputur. Sa për faktin që Profeti (a.s.) e ka ndaluar të rezervohet mishi i kurbanit më shumë se tri ditë, ky nuk do të thotë që koha e therjes së kurbanit është vetëm tri ditë. Hadithi, në fakt, tregon se është e ndaluar që bërësi i kurbanit të kursejë diçka më tepër se tri ditë që nga dita e therjes. Kështu, nëse e vonon therjen deri në ditën e tretë, atij i lejohet ta mbajë mishin tri ditë që nga dita e tretë e Kurban Bajramit. Ata që kanë caktuar vetëm tri ditë për therjen e kurbanit kanë menduar se tri ditët pas së cilave ndalohet rezervimi i mishit të kurbanit fillojnë që nga dita e parë e kurbanit. Është e pamundur, - thonë ata, - që, nga njëra anë, të lejohet therja e kurbanit dhe, nga ana tjetër, të ndalohet ngrënia e tij. Më pas, - gjithnjë sipas tyre, - u abrogua ndalimi i rezervimit, e rrjedhimisht edhe i ngrënies, pas ditës së tretë, kurse koha e therjes mbeti siç ishte. Si kundërpërgjigje, ne themi se Profeti (a.s.) ka ndaluar vetëm rezervimin e mishit më shumë se tri ditë, por nuk e ka ndaluar therjen e kurbanit pas tri ditësh. Atëherë ku qëndron lidhja mes tyre? Në fakt, ndalimi i rezervimit më shumë se tri ditë nuk është i bashkëlidhur me përcaktimin e tri ditëve për vlefshmërinë e therjes, dhe kjo për dy arsye:

E para: Lejohet therja në ditën e dytë dhe të tretë, kështu që lejohet rezervimi deri kur të plotësohen tri ditë që nga dita e therjes. Hadithi i mësipërm mund të shërbejë si argument vetëm nëse provohet ndalimi i therjes pas ditës së parë të Bajramit (ditës së dhjetë), gjë që është e pamundur.

E dyta: Nëse dikush e ther kurbanin në çastin e fundit të ditës së Bajramit, atij i lejohet ta mbajë mishin edhe tri ditë pas saj, sipas asaj që kuptohet nga hadithi. Ali Ibn Ebu Talibi ka thënë: "Ditët e therjes së kurbanit janë: dita e Kurbanit (dita e dhjetë) dhe tri ditë pas saj." Ky është edhe mendimi i prijësit të dijetarëve

të Basras, Hasenit; mendimi i prijësit të dijetarëve të Mekës, Ata Ibn Ebu Rebahit; prijësit të dijetarëve të Shamit, Euzaiut; prijësit të fukahave të hadithit, Shafiut. Këtë mendim e ka zgjedhur edhe Ibn Mundhiri. Një arsye tjetër është se tri ditët vijuese dallojnë për faktin që janë ditët e qëndrimit në Mina, janë ditët në të cilat gjuhen guralecët, janë ditët e *teshrik*-ut, dhe agjërimi i këtyre ditëve është i ndaluar. Pra, ato janë trajtuar njësoj për sa u përket këtyre rregullave, atëherë si mund të trajtohen ndryshe për çështjen e therjes, pa patur tekst kuranor, hadith ose *ixhma*? Është përcjellë në dy mënyra të ndryshme, të cilat përforcojnë njëra-tjetrën, se Profeti (a.s.) ka thënë: "E gjithë Minaja është vend i vlefshëm për therjen e kafshëve dhe të gjitha ditët e *teshrik*-ut janë kohë e vlefshme për therje." Ky hadith është transmetuar nga Xhubejr Ibn Mutimi, por në *sened* ka shkëputje. Fragmentin e fundit të tij e përcjell edhe Usama Ibn Zejdi nga Atai, e ky nga Xhabiri.[55] Jakub Ibn Sufjani thotë: "Sipas dijetarëve të Medinës, Usama Ibn Zejdi është një transmetues i drejtë dhe i besueshëm." Në fakt, lidhur me këtë çështje, janë dhënë katër mendime, njëri prej të cilëve ishte ky që sapo u konfirmua.

Mendimi i dytë: Koha e therjes së kurbanit është dita e parë e Bajramit dhe dy ditë pas saj. Ky është mendimi i Ahmedit, Malikut dhe Ebu Hanifes (Allahu i mëshiroftë!). Ahmedi ka thënë që ky ka qenë mendimi i disa shokëve të Profetit (a.s.). Ethremi ka treguar që ky mendim është përcjellë nga Ibn Omeri dhe Ibn Abasi (kënaqësia e Allahut qoftë mbi ta!).

Mendimi i tretë: Koha e therjes së kurbanit është vetëm një ditë (dita e parë e Bajramit). Kështu mendon Ibn Sirini. Arsyeja, sipas tij, është se "dita e Bajramit" quhet veç kjo ditë, gjë që dëshmon se therja e kurbanit vlen vetëm në këtë ditë. Po të lejohej therja edhe në tri ditët në vijim, atëherë edhe ato do të quheshin "ditët e Kurban Bajramit", siç quhen: "ditët e Minasë" apo "ditët e *teshrik*-ut". Një arsye tjetër, - po sipas tij - është se festa e këtij Bajrami, e cila është vetëm një ditë, është emërtuar "festa e Kurban Bajramit", ashtu si thuhet: festa e Fitrit (Fitër Bajrami).

Mendimi i katërt: Said Ibn Xhubejri dhe Xhabir Ibn Zejdi mendojnë se koha e therjes së kurbanit për vendet e tjera veç Minasë është vetëm një ditë, kurse për Minanë është tri ditë. Kjo, sepse ata që gjenden në Mina në këto ditë kryejnë ritualet si: gjuajtja e guralecëve, tavafi, rruajtja e kokës, kështu që mund të therin edhe kurbanet, ndryshe nga ata që gjenden në vende të tjera.

Udhëzim i Profetit (a.s.) është edhe urdhri për njeriun që ka ndër mend të bëjë kurban që, kur të hyjë dhjetëditëshi i *dhulhixhe*-s, të mos i heqë a shkurtojë qimet e trupit dhe të mos i presë thonjtë. Këtë ndalesë e shënon Muslimi. Ndërsa Darekutni thotë: "E vërteta, sipas meje, është që kjo është vetëm një thënie e Ummu Selemes."

I Dërguari i Allahut (a.s.) e therte kurbanin në namazgja. Ebu Daudi shënon që Xhabiri ka rrëfyer: "Mora pjesë me të Dërguarin e Allahut në ditën e Kurban Bajramit në namazgja. Kur mbaroi hytben, i Dërguari i Allahut zbriti nga minberi, i sollën një dash dhe ai e theri me dorën e vet. Kur e theri tha: "Në emër të Allahut! Allahu është më i Madhi! Ky kurban është për mua dhe për atë që nuk bën kurban prej umetit tim". Në dy *Sahih*-ët shënohet gjithashtu që Profeti (a.s.) i therte bagëtitë dhe devetë në namazgja. Edu Daudi shënon se Xhabiri ka treguar: "Profeti (a.s.) theri në ditën e Kurban Bajramit dy desh me brirë, të larmë dhe të tredhur. Kur i ktheu nga kibla për t'i therur, tha: "Uexhehtu uexhhije lil-ledhi fetares-semâuâti uel erda, ala mil-leti Ibrahime hanifen, ue mâ ene minel mushrikine. In-ne salâti ue nusuki ue mahjâje ue memâti lil-lâhi Rrab-bil âlemine, lâ sherike Lehu, ue bi dhâlike umirtu ue ene minel muslimine. Allahume minke ue leke, an Muhamedin ue um-metihi. Bismilahi ue Allahu ekber! (Unë e kthej fytyrën time nga Ai i Cili ka krijuar qiejt dhe tokën, duke qenë kështu në fenë e Ibrahimit, në besimin e pastër Islam, i distancuar nga fetë e besimet e kota. Unë nuk jam idhujtar. Me të vërtetë, namazi im, kurbani im, jeta ime dhe vdekja ime i përkasin Allahut, Zotit të botëve, i Cili s'ka

shok. Kështu jam urdhëruar, dhe unë jam prej muslimanëve. O Allah, ky kurban është dhuratë e mirësi prej Teje dhe po theret vetëm për Ty! Ky kurban është për Muhamedin dhe për umetin e tij. Në emër të Allahut, Allahu është më i madhi)!" Pastaj i theri. Profeti i ka urdhëruar njerëzit që therjen ta kryejnë në mënyrën më të mirë. Po kështu ka urdhëruar edhe për ekzekutimin, kur dikush është dënuar me vdekje, pra të kryhet në mënyrën më të lehtë e më të butë. Në të njëjtin hadith ai ka thënë: "Allahu i Lartësuar e ka bërë detyrë shpirtbutësinë e përsosmërinë në çdo gjë!"

Nga praktika e Profetit (a.s.) kuptohet se një bagëti e imët mjafton për burrin që e bën kurban dhe për anëtarët e familjes së tij, sado qoftë numri i tyre, siç rrëfen Ata Ibn Jesari: "Pyeta Ebu Ejub El Ensarin: 'Sa ishte numri i kurbaneve që therte një person në kohën e Profetit (a.s.)?' Ai u përgjigj: "Atë kohë, burri therte një bagëti të imët për vete dhe për familjen e vet. Ata hanin prej saj, por ushqenin edhe të tjerë veç tyre." Tirmidhiu thotë se ky hadith është i mirë e i vërtetë.

Udhëzimi i Profetit për *akika*-n

Në *Muveta* shënohet se Profeti (a.s.), i pyetur për *akika*-n, ka thënë: "Nuk më pëlqen *ukuku* (domethënë, mosbindja)." Me sa kuptohet, atij nuk i pëlqeu emri që mbante ky akt (dhe jo akti në vetvete). Këtë hadith, Maliku e ka sjellë nga Zejd Ibn Eslemi, ky nga një burrë prej fisit Benu Damreh, e ky nga i ati i vet. Ibn Abdul Berri thotë: "*Sened*-i më i mirë i këtij hadithi është ai i Abdurrezakut, i cili thotë: 'Më ka treguar Daud Ibn Kajsi, që thotë se ka dëgjuar Amër Ibn Shuajbin duke treguar nga i ati, e ky nga gjyshi i vet, i cili ka raportuar që i Dërguari i Allahut, kur u pyet njëherë për *akika*-n, tha': "Nuk më pëlqen *ukuku* - mosbindja." Me sa duket, atij nuk i pëlqeu emri. Atëherë, pyetën: "O i Dërguari i Allahut! A i lejohet ndonjërit prej nesh të therë kurban me rastin e lindjes së fëmijës?" Ai u përgjigj: "Kush do prej jush të therë kurban për fëmijën e vet, le të therë: për djalin dy dele, kurse për vajzën një." Në një hadith autentik të përcjellë nga Aishja, Profeti (a.s.) ka urdhëruar që për djalin të theren dy bagëti të imëta, kurse për vajzën një bagëti e imët. Profeti (a.s.) gjithashtu ka thënë: "Çdo fëmijë është peng i *akika*-s së vet, e cila duhet të theret për të, ditën e shtatë. Atë ditë fëmijës i rruhet koka dhe i vihet emri." [55] Imam Ahmedi shpjegon: "Hadithi do të thotë që fëmija është i penguar nga ndëmjetësimi për prindërit. (Kuptimi është që: kur nuk bëhet *akika* dhe fëmija vdes i vogël, ai nuk ndërmjetëson për prindërit.) Fjala *rahn*, e cila përmendet në hadith, do të thotë: *bllokim*, *pengim*, dhe me këtë kuptim është përdorur edhe në ajetin e Allahut: "Çdo njeri është peng (*rahine*) i veprave të veta." [Mudethir, 38]. Nga kuptimi i drejtpër-drejtë i hadithit mësohet se fëmija, në rast se nuk bëhet *akika* për të, bllokohet ose privohet nga një e mirë që normalisht duhet ta përfitonte. Porse kjo nuk do të thotë se ai do të dënohet për një gjë të tillë në ahiret. Pasoja e vetme e mosbërjes së *akika*-s është mosarritja e një të mire, që arrin ta fitojë fëmija për të cilin prindërit kanë bërë *akika*. Fëmija mund të mos arrijë ndonjë të mirë për shkak të neglizhencës së prindërve, edhe pse nuk është vetë shkaktari, si për shembull: nëse babai i fëmijës ka thënë *Bismilah* para aktit seksual, fëmija do të jetë i mbrojtur nga shejtani, e nëse nuk e ka thënë, atëherë fëmija nuk do ta ketë këtë mbrojtje. Fjala *rahn* gjithashtu nënkupton se *akika* është e domosdoshme për fëmijën, pasi Profeti (a.s.) ka krahasuar *akika*-n me pengun, pra fëmija është i lidhur me të. Ky shpjegim mund të shërbejë si argument për ata që mendojnë se *akika* është detyrë, siç janë Lejth Ibn Sadi, Hasen Basriu dhe dijetarët dhahirij.

Pyetje: Si shpjegohet një version tjetër i këtij hadithi, të cilin e përcjell Humami nga Katadeja, ku thuhet: "…dhe lyhet me gjak". Humami thotë se për frazën "lyhet me gjak", u pyet Katadeja: "Si lyhet fëmija me gjak?" Ai u përgjigj: "Kur theret bagëtia, merret prej saj pak lesh, ngjyhet në venat nga të cilat del gjaku, pastaj leshi vendoset në majën e kokës së fëmijës, dhe lihet ashtu derisa të rrjedhë gjaku mbi kokën e tij si një pe i hollë. Më pas, i lahet koka dhe i rruhet." Për t'iu përgjigjur, do të thonim se dijetarët kanë mendime të ndryshme lidhur me këtë version. Disa prej tyre thonë se këtë hadith e ka transmetuar

Haseni nga Semurai, ndërkohë që nuk është vërtetuar që Haseni të ketë dëgjuar nga Semurai. Por të tjerët thonë se Haseni e ka dëgjuar hadithin në fjalë, i cili flet për *akika*-n, nga Semurai, pra është vërtetuar që Haseni e ka dëgjuar këtë hadith nga ai. Tirmidhiu e të tjerë e kanë vlerësuar të saktë këtë hadith. Edhe Buhariu e ka shënuar në *Sahih*-un e vet, duke e përcjellë nga Habib Ibn Shehidi, i cili tregon se Muhamed Ibn Sirini i ka thënë: "Shko dhe pyete Hasenin se prej kujt e ka dëgjuar hadithin e *akika*-s?" Pasi e pyeti, Haseni i tha: "E kam dëgjuar prej Semurait." Megjithatë, edhe pse e konsiderojnë të saktë hadithin, këta dijetarë kanë rënë në kundërshtim lidhur për frazën "lyhet me gjak", se, a është autentike apo jo? Ebu Daudi në *Sunen*-in e tij thotë: "Në përcjelljen e kësaj fjale ka gabuar Humami, se në të vërtetë nuk është '*judemma* - lyhet me gjak', por '*jusemma* - i vihet emri'." Disa të tjerë kanë thënë që Humami ishte thuthuq, prandja fjalën *jusemma* e ka shqiptuar *judemma*. Por, në fakt, kjo nuk qëndron, pasi Humami, edhe sikur të mos e ketë shqiptuar mirë, ka përcjellë nga Katadeja edhe mënyrën se si lyhet me gjak fëmija, kështu që kjo kurrsesi nuk mund të trajtohet si pasojë e thuthuqësisë. Atëherë, nëse gjykohet që fraza "lyhet me gjak" është gabim, atë e ka transmetuar gabim Katadeja ose Haseni. Për ata që e konsiderojnë autentike frazën "lyhet me gjak", ky është një ndër ritet e *akika*-s. Ky mendim është përcjellë nga Haseni dhe Katadeja. Ndërsa për ata që nuk e pranojnë këtë rregull, si Maliku, Shafiu, Ahmedi dhe Is'haku, fjala "lyhet me gjak" është përcjellë gabim, se në fakt është '*jusemma* - i vihet emri'. Mandej, këta të fundit kanë shtuar se lyerja e fëmijës me gjak ishte një praktikë e kohës së xhahilijetit, e që Islami e hodhi poshtë. Kjo bazohet në hadithin që e shënon Ebu Daudi nga Burejda Ibn Husejbi, i cili thotë: "Në kohën e xhahilijetit, kur ndonjërit prej nesh i lindte djalë, therte një bagëti dhe me gjakun e saj njolloste kokën e djalit. Por kur Allahu solli Islamin, ne thernim një bagëti, i rruanim kokën fëmijës dhe ia lyenim me shafran." Megjithëse në *sened*-in e këtij hadithi gjendet Husejn Ibn Uakidi, i cili është transmetues i papranueshëm, kuptimin që rrjedh prej tij e mbështet thënia e Profetit (a.s.): "Largojeni të keqen nga fëmija!"[55] Siç dihet, gjaku është diçka e keqe, atëherë si mund t'i urdhëronte Profeti (a.s.) ta lyenin me diçka të keqe? Dihet që, kur Profeti (a.s.) bëri *akika* për Hasanin dhe Husejnin, theri për secilin nga një dash dhe nuk i njollosi me gjak. Njollosja e fëmijës së porsalindur me gjak nuk ka qenë as praktikë e Profetit (a.s.) dhe as praktikë e shokëve të tij. Më andej, kanë thënë: Si mund të jetë prej Sunetit të Profetit (a.s.) fëlliqja e kokës së fëmijës së porsalindur! Ku gjendet ndonjë rast i ngjashëm me këtë në Sunetin e Profetit (a.s.)?! Kjo punë u përshtatej vetëm njerëzve të kohës së xhahilijetit.

***

Po nëse do të thuhej: Fakti që Profeti (a.s.) ka bërë *akika* për Hasenin dhe Husejnin, për secilin nga një dash, dëshmon se sipas praktikës së Profetit, për fëmijën e sapolindur theret vetëm një bagëti dhe jo dy. Abdul-Hakk El Ishbili e ka vlerësuar të saktë hadithin e përcjellë nga Ibn Abasi dhe Enesi, që thonë se Profeti (a.s.) bëri *akika* për Hasanin një dash dhe për Husejnin gjithashtu një dash.[55] Hasani lindi në vitin e Uhudit, kurse Husejni lindi një vit më vonë.Tirmidhiu shënon hadithin e përcjellë nga Aliu, i cili thotë: - I Dërguari i Allahut (a.s.) bëri *akika* për Hasanin një bagëti, dhe tha: "O Fatime! Rruaja kokën dhe jep sadaka në argjend aq sa peshojnë flokët e tij." - Kështu, - tregon Aliu, - i peshuam dhe doli që peshonin sa një derhem, ose më pak se një derhem." Megjithëse *sened*-i i këtij hadithi nuk është i lidhur, hadithet e Enesit dhe të Ibn Abasit janë të mjaftueshëm për këtë çështje. Një arsye tjetër, - gjithnjë sipas përkrahësve të këtij mendimi - është se *akika* është një kurban, kështu që për një fëmijë duhet të quhet i mjaftueshëm një kurban, njësoj si kurbani që theret me rastin e Kurban Bajramit dhe kurbani që duhet të therë ai që e bën haxhin *temettu*. Në përgjigje të këtij pretendimi, themi që mbështetja në hadithet që caktojnë dy bagëti për fëmijën mashkull

dhe një bagëti për fëmijën femër, është më e argumentuar, për disa arsye:

Arsyeja e parë: Moria e këtyre haditheve, pasi transmetuesit e tyre nga sahabët janë: Aishja, Abdullah Ibn Amri, Ummu Kurz El Kabije dhe Esmaja. Kështu, Ebu Daudi shënon se Ummu Kurzi rrëfen: - Kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut duke thënë: "Për djalin duhet të theren dy bagëti të imëta të barabarta, ose të përafërta me njëra-tjetrën, kurse për vajzën një bagëti e imët."[55] Ebu Daudi shënon po nga Ummu Kerzi, se ka thënë: - Kam dëgjuar Profetin (a.s.) duke thënë: "Lërini zogjtë në foletë a në vendndodhjet tyre!" (Në kohën e xhahilijetit, kur një burrë donte të bënte një punë, shkonte tek foleja e një shpendi dhe e trembte: nëse shpendi fluturonte djathtas, vazhdonte në punën që kishte ndër mend të bënte, e nëse fluturonte majtas, zmbrapsej, prandaj Profeti (a.s.) e ndaloi një gjë të tillë. Atëherë, kuptimi është: Mos i trembni zogjtë, por lërini në foletë e tyre, pasi ata nuk bëjnë as dëm dhe as dobi. Sh.p) - Po ashtu, - thotë Ummu Kurzi - e kam dëgjuar të thotë: "Për djalin duhen therur dy bagëti të imëta të barabarta, ose të përafërta me njëra-tjetrën, kurse për vajzën një bagëti e imtë. Nuk përbën ndonjë problem se a therni meshkuj apo femra." Gjithashtu, Ebu Daudi shënon sërish rrëfimin e saj se Profeti (a.s.) ka thënë: "Për djalin duhet të theren dy bagëti të ngjashme, kurse për vajzën një bagëti." Tirmidhiu thotë se ky hadith është i vërtetë. Më parë është përmendur hadithi që përcjell Amër Ibn Shuajbi nga i ati, e ky nga gjyshi i vet, i cili dëshmon po të njëjtën gjë. Aishja përcjell se: "Profeti (a.s.) na ka urdhëruar të therim për djalin e porsalindur dy bagëti të ngjashme, kurse për vajzën një bagëti." Tirmidhiu thotë se ky hadith është i mirë dhe i vërtetë. Ismail Ibn Ajashi përcjell nga Thabit Ibn Axhlani, ky nga Muxhahidi, ky nga Esmaja, që kjo tregon se Profeti (a.s.) ka thënë: "Për djalin theren dy bagëti të barabarta, kurse për vajzën theret një bagëti."[55] Muhena, njëri prej nxënësve të Ahmedit, rrëfen: - Pyeta Ahmedin: Kush është Esmaja? - Ai tha: "Duhet të jetë Esma bintu Ebu Bekër." Në librin e Khalalit thuhet që Muhena e ka pyetur Ahmedin për hadithin që përcjell Khalid Ibn Khidashi, i cili thotë: "Na ka thënë Abdullah Ibn Uehbi, që i ka thënë Amër Ibn Harithi, ky tregon nga Ejub Ibn Musai, ky nga Jezid Ibn Abdil Muzeni, e ky nga i ati i vet, i cili ka treguar se Profeti (a.s.) ka thënë: "Për djalin e porsalindur bëhet *akika*, por nuk njolloset koka e tij me gjak!"[55] Profeti gjithashtu ka thënë: "Është e ligjshme të theret pjella e parë e devesë dhe pjella e parë e deles, dhe mishi të jepet sadaka."Ahmedi ka thënë: "Unë nuk e njoh këtë hadith dhe as Abd Ibn Jezid Muzeniun." (Hadithin e shënon Taberaniu. Sipas Albanit, hadithi është i vërtetë. Në kohën e xhahilijetit, pjellën e parë të devesë e thernin për idhujt. Këtë traditë ata e quanin *fere*. Feja islame e hodhi poshtë këtë praktikë, por e lejoi të theret pjella e parë e devesë për Allahun dhe të jepet mishi i saj sadaka.)

Arsyeja e dytë: Hadithi që tregon se për djalin theret një dash vjen nga një veprim i Profetit (a.s.), kurse hadithet që tregojnë se theren dy bagëti janë thënie të tij. Siç dihet, thënia e Profetit (a.s.) ka karakter përgjithësues, kurse veprimi mund të jetë diçka e veçantë për të.

Arsyeja e tretë: Hadithet që flasin për dy bagëti përmbajnë shtojcë, kështu që marrja e tyre për bazë është më e arsyeshme.

Arsyeja e katërt: Veprimi i Profetit (a.s.) tregon për lejim, kurse thënia e tij tregon se është e pëlqyeshme të theren dy bagëti. Në këtë mënyrë, bëhet e mundur të merren për bazë të dyja: si veprimi, edhe thënia, pra nuk ka arsye për të mos e marrë për bazë njërën prej tyre.

Arsyeja e pestë: Therja e kurbanit me rastin e lindjes së Hasanit dhe të Husejnit, ka ndodhur në vitin e Uhudit dhe në vitin e ardhshëm pas tij. Ndërsa Ummu Kurzi, atë që ka përcjellë e ka dëgjuar nga Profeti (a.s.) në vitin e Hudejbijes, vitin e gjashtë, pra pasi është bërë *akika* për Hasanin dhe Husejnin. Kështu ka thënë Nesaiu te *Sunen el Kubra*.

Arsyeja e gjashtë: Ka mundësi që në tregimin e Hasanit dhe të Husejnit të jetë folur për llojin e kafshës që është therur, domethënë, që ka qenë prej deshëve, dhe jo për caktimin e

numrit të deshëve që u therën, ashtu siç tregon Aishja: "I Dërguari i Allahut bëri kurban për gratë e tij një lopë. Atë kohë ai kishte nëntë gra." Pra, ajo ka patur qëllim llojin e kafshës që është therur për kurban, dhe jo se është therur vetëm një lopë.

Arsyeja e shtatë: Allahu i Lartësuar e ka parapëlqyer mashkullin ndaj femrës, siç ka thënë: "E mashkulli nuk është si femra." [Ali Imran, 37]. Nga ky dallim, del në përfundimin se mashkulli ka përparësi ndaj femrës në shumë dispozita. Sheriati e ka konsideruar mashkullin të barabartë me dy femra në dëshmi, në ndarjen e trashëgimisë e në shpagimin e gjakut. Po kështu, edhe *akika* është trajtuar njësoj si këto raste.

Arsyeja e tetë: *Akika* i përngjan lirimit nga skllavëria, sepse fëmija është peng i *akika*-s që duhet të theret për të. Për rrjedhim, *akika* e liron fëmijën nga ky peng. Duke marrë parasysh që lirimi i dy femrave nga skllavëria është i barabartë me lirimin e një skllavi, del se therja e dy bagëtive për mashkullin dhe e një bagëtie për femrën është më e arsyeshme. Tirmidhiu e të tjerë shënojnë hadithin e përcjellë nga Ebu Umame, i cili thotë:- I Dërguari i Allahut (a.s.) ka thënë: "Cilido musliman që liron një musliman nga skllavëria, për shkak të tij do të lirohet nga Zjarri; çdo gjymtyrë e të liruarit nga skllavëria bën që t'i lirohet një gjymtyrë nga Zjarri. Cilido musliman që liron dy gra muslimane nga skllavëria, për shkak të tyre do të lirohet nga Zjarri; çdo gjymtyrë prej dy grave bën që t'i lirohet një gjymtyrë nga Zjarri. Cilado grua muslimane që liron një grua muslimane, për shkak të saj do të lirohet nga Zjarri; çdo gjymtyrë e saj bën që t'i lirohet një gjymtyrë." Ky është hadith i vërtetë.

Ebu Daudi shënon në *Merasil* hadithin që përcjell Xhafer Ibn Muhamedi nga i ati, i cili tregon se Profeti (a.s.), për *akika*-n që bëri Fatimja për Hasanin dhe Husejnin (kënaqësia e Allahut qoftë mbi ta!), tha: "Çoni në shtëpinë e mamisë një kofshë. Hani vetë prej mishit dhe ushqeni edhe të tjerët. Mos ia thyeni kockat bagëtisë!" (Hadithin e shënon edhe Bejhakiu, por *sened*-i i tij ka shkëputje.)

Ibn Ejmeni citon hadithin e përcjellë nga Enesi, që Profeti (a.s.) ka bërë *akika* për vetveten pasi i erdhi Shpallja. Për këtë hadith, Ebu Daudi thotë në *Mesail*: "Kam dëgjuar Ahmedin duke treguar hadithin që përcjell Hejthem Ibn Xhemili nga Abdullah Ibn Muthena,e ky nga Thumame, ky nga Enesi, i cili tregon se Profeti bëri *akika* për vetveten. Po ashtu Ahmedi përmendi variantin tjetër të hadithit, që përcillet nga Abdullah Ibn Muhareri, ky nga Katadeja, e ky nga Enesi, i cili tregon se Profeti (a.s.) bëri *akika* për vetveten." Muhena thotë: "Për Ahmedin, ky hadith ishte i papranue-shëm. Abdullah Ibn Muhareri, sipas tij, ishte i dobët."

Ebu Daudi shënon hadithin që përcjell Ebu Rrafi, i cili thotë: "Kam parë Profetin (a.s.) duke thirrur ezanin, siç thirret për namaz, në veshin e Hasan Ibn Aliut, kur e lindi nëna e vet, Fatimja, Allahu qoftë i kënaqur me të." *(hadith i dobët)* **[Zad el mead]**

[56] Shejh Albani e ka gjykuar si të dobët këtë hadith. Shih "*Silsile Daife*", nr 527.

[57] Shejh Albani e ka gjykuar si të dobët këtë hadith. Shih "*Daif el Xhami"*", (nr. 5112) dhe "*Silsile Daife*", nr 526.

[58] Hadithi vjen nga Ebu Hurejra *merfuan*: "Ai që ka mundësi dhe nuk bën kurban, të mos i afrohet xhamive tona." Ibn Kethiri thotë: "Ky hadith është përfolur". Mbase kjo ka ardhur nga fakti se kurbani bëhet pas namazit, jo para namazit dhe, në fakt, në hadith e pikërisht nga fjala: "<u>të mos i afrohet xhamive tona</u>", të krijohet përshtypja se kurbani bëhet para namazit.

[59] **Leja për të luftuar.** Pasi Profeti (a.s.) arriti një qëndrueshmëri në Medinë, Allahu i Madhëruar i dha ndihmën e Tij të madhe me anë të adhuruesve të Tij besimtarë, të cilët i dolën në krah. Ishte Allahu i Madhëruar që i bashkoi zemrat e atyre, të cilat deri dje kishin qenë të ndara nga armiqësia dhe mëritë mes njëri-tjetrit. Këta burra i dolën Profetit (a.s.) krah kundër çdo të ziu dhe të kuqi. Ata mbrojtën atë duke falur shpirtrat e tyre në

rrugën e Allahut. Ata e deshën Profetin (a.s.) më shumë se prindërit, fëmijët dhe bashkëshortet e tyre. Profeti (a.s.) ishte përparësia kryesore, madje ishte më parësor edhe se shpirtrat e tyre. Ata u goditën dhe kërcënuan prej arabëve dhe hebrenjve, të bashkuar si një grusht i vetëm, duke përjetuar armiqësinë dhe egërsinë e luftës së tyre. Arabët dhe hebrenjtë mobilizuan njerëz nga të gjitha anët kundër këtij umeti të ri, por Allahu i Madhëruar vazhdonte t'i urdhëronte muslimanët të ishin të durueshëm, falës e të butë. Kjo ndodhi deri në momentin kur kjo bashkësi e brishtë u forcua dhe mori krah të mjaftueshëm. Atëherë Allahu i Lartësuar u lejoi atyre që të luftojnë. Them ua lejoi, por nuk i urdhëroi për luftë. Kështu në suren Haxh, ajeti 39, Allahu i Lartësuar thotë: "Atyre që po sulmohen me luftë, u është dhënë leje *(të luftojnë)*, për shkak se u është bërë padrejtësi. Allahu ka fuqi për t'i ndihmuar ata *(muslimanët)*,…" Në lidhje me këtë, disa kanë thënë që ky lejim është bërë që në periudhën e Mekës, aq më tepër që kjo sure njihet si sure mekase. Megjithatë, ky qëndrim është i gabuar për shumë arsye. Së pari, është e sigurt që Allahu i Madhëruar nuk i lejoi besimtarëve të zhvillojnë luftë kur ishin ende në Mekë, sepse ata nuk kishin kurrfarë mundësie atje. Konteksti i ajetit tregon se leja është dhënë pas emigrimit dhe dëbimit nga shtëpitë e tyre, sepse Allahu i Lartësuar thotë në ajetin vijues të sures Haxh: "…Ata, të cilët vetëm pse thanë "Allahu është Zoti ynë." u dëbuan prej shtëpive të tyre pa kurrfarë të drejte." Këtu pa dyshim është fjala për muhaxhirët. Fjala e Allahut të Lartësuar në fillim të kësaj sureje: "Këta janë dy kundërshtarë *(besimtarë dhe jobesimtarë)* që polemizojnë rreth Zotit të tyre. …" flet rreth dy grupeve që u përballën në luftën e Bedrit (besimtarë dhe jobesimtarë).[59] Në fund të kësaj sureje, Allahu i Madhëruar përdor thirrjen: "O ju që keni besuar", stil ky i ajeteve që zbritën në Medinë, ndërsa thirrja: "O njerëz" përdoret në të dyja kategoritë e ajeteve (mekase dhe medina-se). Pa dyshim që Allahu i Madhëruar ka urdhëruar për xhihad, i cili kryhet në disa forma, por urdhri për luftë me shpatë ka ndodhur veçse pas hixhretit. Për sa i përket xhihadit me argument dhe qartësim të së vërtetës, Allahu i Madhëruar urdhëroi për të që në Mekë, kur tha: "Prandaj, ti mos i dëgjo jobesimtarët e lufto kundër tyre me përpjekjet më të mëdha me të *(me Kur'an)*." (Furkan 52). Kjo sure pa dyshim, është sure e zbritur në epokën e Mekës, dhe xhihadi që zhvillohej në atë kohë ishte përcjellja e qartë dhe e argumentuar e të vërtetës te njerëzit. Nga ana tjetër, xhihadi që përmendet në suren Haxh përfshin në vetvete edhe xhihadin me shpatë. El Hakimiu sjell në "*Mustedrak*", duke cituar Eameshin, i cili transmeton prej Muslim el Batinit, e ky prej Seid Ibn Xhubejrit, që citon Ibn Abasin: "Kur Profeti (a.s.) doli prej Mekës, Ebu Bekri tha: "E dëbuan Profetin e tyre! Të Allahut jemi dhe tek Ai do të kthehemi! Kanë për t'u shkatërruar!" Atëherë Allahu i Madhëruar zbriti ajetet: "Atyre që po sulmohen me luftë, u është dhënë leje *(të luftojnë)*, për shkak se u është bërë padrejtësi. …" (Haxh 39). Ky është ajeti i parë që zbriti rreth çështjes së luftës.[59] Senedi i tij plotëson kushtet e Buhariut dhe Muslimit. Përmbajtja e sures tregon se në të ka ajete të zbritura në Mekë dhe ajete të zbritura në Medinë. Kështu për shembull, historia e ndërhyrjes së shejtanit duke shtuar në atë që lexoi Profeti është e tipit të Mekës [59]. Megjithatë, Allahu e di më mirë.

Urdhri për luftë

Pas këtij lejimi, vjen urdhërimi për luftë vetëm kundër atyre që i luftojnë muslimanët. Thotë Allahu i Lartësuar: "Luftojini, në rrugën e Zotit, ata që ju luftojnë ju!" (Bekare 190). Më pas vjen urdhri për të luftuar të gjithë idhujtarët. Atëherë, fillimisht luftimi ishte i ndaluar, pastaj u lejua e më pas u urdhërua vetëm kundër atyre që hapnin lufte ndaj muslimanëve, dhe pas kësaj u urdhë-rua kundër të gjithë idhujtarëve. Në medhhebin e imam Ahmedit ka dy mendime për sa i përket dispozitës së kësaj detyre: është farz *ajn* apo farz *kifaje*?[*] Sipas mendimit më të njohur dhe më të përhapur, është *farz kifaje*. Por nëse duam të analizojmë dhe të dalim në një vendim më të pjekur, mund të themi se thelbi apo esenca e xhihadit në rrugën e Zotit është

farz ajn, detyrë individuale që rëndon mbi çdo musliman, sipas prirjeve dhe mundësive të tij: qoftë me zemër, me fjalë, me pasuri, me dorë e fuqi. Kësisoj, çdo musliman e ka borxh e detyrë që të zhvillojë njërën prej këtyre formave të xhihadit. Për sa i përket pjesmarrjes në luftë me fizikun tënd, ajo është farz kifaje. Për çështjen e shpenzimit të pasurisë për luftë ka dy mendime, por më e sakta është se kjo është e detyrueshme, sepse urdhrat për të zhvilluar xhihad me fizik dhe me pasuri, nuk kanë mes tyre asnjë dallim a ndryshim në Kuran. I Madhëruari thotë: "Dilni në luftë, le t'ju duket e lehtë apo e rëndë dhe luftoni në rrugën e Allahut me pasurinë dhe me veten tuaj! Kjo është gjëja më e dobishme për ju, nëse e kuptoni." (Teube 41). Gjithashtu Allahu e ka lidhur ngushtë shpëtimin prej zjarrit të Xhehenemit, faljen e mbulimin e të metave, si dhe futjen në Xhenet me kryerjen e këtyre dy xhihadeve, kur thotë: "O ju që keni besuar! A t'ju tregoj për një pakt *(madhështor)*, që ju shpëton prej dënimit të dhembshëm? Besoni Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe luftoni në rrugën e Allahut me pasurinë dhe veten tuaj! Kjo është shumë herë më e dobishme për ju, sikur ta dinit. Ai jua fal gjynahet tuaja, ju fut në kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, dhe në pallate të bukura, në xhenetet e amshuar. Ky është fitimi i madh!" (Saf 10 - 12). Zoti lajmëron se, nëse i përgjigjen porosisë së Tij, Ai ka për t'u dhuruar atyre gjithçka që duan: fitoren, ndihmën dhe një çlirim të afërt. I Madhëruari thotë: "Edhe të tjera që ju i dëshironi," Pra, Allahu i Madhëruar do t'ju dhurojë edhe diçka tjetër, që doni ta fitoni prej xhihadit. Çfarë është ajo gjë kaq e dëshiruar? Zoti i Madhëruar thotë: "... si, ndihmë prej Allahut dhe fitore të afërt." I Lartësuari na thotë: "Allahu ka blerë prej besimtarëve shpirtin dhe pasurinë e tyre, për t'u dhënë në këmbim Xhenetin." (Teube 111). Ai u garanton atyre Xhenetin me anë të një premtimi, të cilin e ka bërë në librat më të mirë të zbritur nga qielli: në Teurat, në Ungjill dhe në Kuran. Pas kësaj, Ai e përforcon premtimin e Vet duke i bindur dhe duke u kujtuar besimtarëve faktin qetësues se askush nuk i përmbush premtimet më mirë se Allahu i Madhëruar . Vazhdon i Lartësuari t'u falë siguri e qetësi, duke i urdhëruar besimtarët të përgëzohen dhe kënaqen me këtë lloj tregtie dhe bese që lidhën me Allahun e Madhëruar, sepse kjo nuk mund të quhet ndryshe veçse: "ndihmë prej Allahut dhe fitore e afërt." (Saf 13). Le të meditojnë thellë rreth madhështisë dhe bukurisë së kësaj besëlidhjeje me Krijuesin të gjithë ata që e kanë lidhur dhe pranuar këtë pakt madhështor! Blerësi (i shpirtit dhe i pasurisë) është Allahu i Lartësuar. Çmimi i premtuar për këtë mall janë Xhenetet e mbushura më mirësi, kënaqësia e Allahut ndaj tyre, dhe përjetimi me plot kuptimin e fjalës i kënaqësisë që të fal vështrimi tek Allahu i Madhëruar në Xhenet. Dhe të mendosh që ky pakt u krye nëpërmjet më të nderuarit dhe më të madhit Profet, të dërguar prej Tij. E pra, mallra kaq të vlefshme dhe të vyera (shpirti dhe pasuria) pa dyshim që janë sjellë në ekzistencë për hir të një çështjeje shumë të madhe, për një punë shumë të rëndësishme. "Për një çështje të madhe, ju bë juve krijimi, / Ah, sikur me zgjuarsi këtë ta kuptoni, / Kurseni pra veten ju nga poshtërimi, / E kurrë me të braktisurit ju mos qëndroni!" Çmimi, mehri i dashurisë dhe Xhenetit është shpirti dhe pasuria jote, të cilat duhet t'i sakrifikosh për Pronarin e vërtetë të tyre, i Cili i bleu prej besimtarëve. Ç'lidhje ka frikacaku, dështaku, ai që di vetëm të kthehet mbrapa, me këtë lloj tregtie!? [***Zad el Mead*****" vëll 3**].

[60] Futnotë e Shejhut: "Kjo është nga më të rrezikshmet histori të stisura nga kundërshtarët e fesë, që synojnë rrënimin e saj, me qëllimin që të godasin teuhidin dhe paprekshmërinë e profetësisë. Ata synojnë që t'i devijojnë muslimanët nga feja e tyre e vërtetë, por Allahu i Madhëruar është ruajtësi dhe ndihmuesi i fesë së Tij, edhe nëse këtë e urrejnë mohuesit e besimit. Kjo histori, përveçse e trilluar, është tërësisht e ulët dhe e palogjikshme, për shumë arsye:

1. Bie ndesh me standardin e pagabueshmërisë së profetëve në kumtimin e shpalljes me vërtetësi. Sipas kësaj historie,

është e mundur që shejtani i mallkuar të mund të cenojë kumtimin e shpalljes, ndërkohë që ky është aspekti më i rëndësishëm i misionit të profetëve. Kjo bie ndesh me fjalën e Allahut: "Ne e shpallëm Mesazhin *(Kuranin)* dhe sigurisht, Ne do të jemi mbrojtës të tij." [Hixhr 9], po kështu edhe me fjalën e Allahut: "Mbi robërit e Mi, ti nuk ke aspak fuqi, përveç mbi të humburit, që vijnë pas teje." [Hixhr 42].

2. Vetë kuptimi që përcjell surja Nexhm dhe konteksti i ajeteve, jep një mesazh tërësisht të kundërt me atë çka kumton kjo histori e trilluar. Në suren Nexhm, Allahu i Madhëruar përçmon idhujt që adhurojnë idhujtarët kurejshë, atëherë si mundet që pas saj, t'i lëvdojë ata, siç mëton kjo histori e trilluar? A mund të hahet ky trillim dhe të mendohet se Allahu i lavdëron idhujt, që adhuronin të humburit, e pastaj t'i përçmonte ata sërish? Kurrë nuk mund të ndodhte diçka të tillë dhe as Profeti nuk mund të fliste diçka që Zoti nuk ia kishte shpallur. Kjo është e papranue-shme logjikisht dhe as që e pretendon njeri.

3. Vetë fjala "*garanik*" (pelikan) nuk është dëshmuar të jetë përdorur prej poetëve të vjetër arabë e as në fjalimet e tyre, si përshkrim për idhujt e tyre. *Garnik* ose *garnuk* quhet (në arabisht) një zog, që jeton në ujë, në ngjyrë të zezë ose të bardhë. Pra, arabët nuk njihnin ndonjë idhull me këtë emër. Kështu ka thënë Muhamed Abduh.

4. Muhamedi ishte Profeti i zgjedhur nga Allahu, për të luftuar e zhdukur adhurimin e idhujve e për t'i ftuar njerëzit në teuhidin e pastër, për ta adhuruar Allahun si një të vetëm e pa ortakë. Gjithashtu, ai njihej si *sâdiku el emin*, i vërteti e i sinqerti. Ai kurrë nuk dihet të ketë gënjyer, dhe ky ishte një fakt i njohur e pranuar në popullin e tij që në kohën e injorancës paraislamike. Si mund të mendohet për këtë profet, që ai të trillonte për Allahun gjëra që Ai nuk i ka shpallur e folur?! Kështu, në këtë histori nuk ka asgjë të vërtetë. Ajo është pjellë e atyre që luftojnë Islamin dhe besimin e vërtetë të shpallur nga Zoti. [Shkëputur me shkurtime nga libri "Jeta e Muhamedit" e Muhamed Husejn Hejkelit. Kush dëshiron informacion më të zgjeruar për këtë histori të trilluar, le të kthehet në librin "*Nasbul mexhanik li nesf kissati el garanik*" të shkruar nga vëllai ynë i madh, shejhu i nderuar Muhamed Nasirudin el Albani, - Allahu i dhëntë jetë të gjatë dhe e shpërbleftë me më të mëdhatë shpërblime!]

[61] Shejh Albani për hadithin në fjalë ka gjykuar se është i dobët.

[62] Ose quhen vetë adhurimet e ritet, që përsëriten rregullisht.

[63] Futnotë e Shejhut: Allahu e dinte mirë se robërit e Tij do të zbulojnë krijesa shumë të vogla, mikrobe - siç i quajnë, dhe është e mundur që fjala *edh-dhubab* të jetë një emër lloji, që përfshin të gjitha këto krijesa të vogla, të cilat madje as nuk mund të shihen me sy të lirë, përveçse përmes mikroskopëve, të cilët zmadhojnë me mijëra herë. Ndodh, që të tilla krijesa të vogla ta shkatërrojnë plotësisht trupin e njeriut, nëse fillojnë që ta dëmtojnë atë. Kështu, idhujt e tyre nuk kanë mundësi që ta shpëtojnë robin nga të tilla krijesa kaq të vogla, vetëm nëse dëshiron Allahu i Lartësuar. Ato mund ta shkatërrojnë trupin e njeriut dhe njeriu është i pafuqishëm kundër tyre. Të pafuqishëm janë edhe idhujt e njerëzve, të cilët e dinë mirë këtë gjë, sepse ata idhuj nuk mund të përballen as me krijesa të tilla kaq të vogla, që nuk shihen as me sy. Ashtu sikurse e dinë edhe faktin se edhe ato, edhe idhujt dhe çdo gjë që ekziston në dynja, të gjithë i janë nënshtruar ligjit dhe pushtetit të Allahut të Lartësuar. Me gjithë këto fakte kaq të qarta për gjithësecilin, ata të mjerë vazhdojnë që t'i adhurojnë idhujt e kotë, duke iu bindur dhe nështruar, edhe pse po kundërshtojnë Allahun e Lartësuar. Madje, ata i përshkruajnë me atribute që i takojnë vetëm Allahut të Lartësuar. Ata të mjerë iu luten idhujve, shpresojnë tek ata, iu frikësohen dhe iu nënshtrohen qoftë në rast mirësie, qoftë në rast vështirësie. Ata iu kërkojnë ndihmë, mbështetje dhe shpëtim përmes adhurimeve, qofshin ata idhuj njerëz të vdekur apo të gjallë, që ata pandehin se mund t'i sjellin ndonjë mirësi e t'i ndihmojnë!

O Zot, mos i devijo zemrat tona, pasi na udhëzove në rrugën e drejtë!

[64] Shiko futnotën 46.

[65] **Luftoni në rrugën e Allahut ashtu siç e meriton Ai.** Allahu i Lartësuar i ka urdhëruar besimtarët të bëjnë xhihad të drejtë dhe t'i druhen Atij ashtu si Ai e meriton.[65] T'i druhesh Allahut ashtu si Ai e meriton do të thotë që t'i bindesh dhe të mos e kundërshtosh, ta përkujtosh e të mos e harrosh, ta falënderosh e të mos e mohosh. Ndërsa të bësh xhihad të drejtë, për hir të Tij, ashtu si Ai e meriton, do të thotë që njeriu duhet të luftojë me vetveten, me qëllim që zemra e tij, gjuha dhe trupi i tij të punojnë vetëm për hir të Allahut, do të thotë që e gjithë qenia e tij t'i jetë përkushtuar Allahut të Madhëruar, për të arritur kënaqësinë e Atij dhe jo për hir të kënaqësisë vetjake; ajo do të thotë gjithashtu se njeriu duhet që ta luftojë Shejtanin, duke e shpërfillur atë dhe duke mos i dëgjuar premtimet e kërcënimet e tij, duke mos iu bindur urdhrave të tij e duke vepruar gjithçka të mirë që Shejtani e ndalon. Është e domosdoshme të veprohet në këtë mënyrë, sepse Shejtani premton veç ëndrra dhe mashtrime, kërcënon me varfëri, urdhëron për poshtërsi, ndalon nga devotshmëria dhe Rruga e Drejtë, largon nga ndershmëria, durimi dhe çdo moral që buron prej imanit. Pra xhihadi kundër tij zhvillohet duke ia shpërfillur dhe përgënjeshtruar premti-met e kërcënimet dhe duke mos iu bindur urdhrave të tij. Pas këtij xhihadi, tek adhuruesi krijohet ajo fuqia dhe përgatitja e mjaftueshme për të zhvilluar xhihadin e jashtëm kundër armiqve të Allahut, me të gjitha format: me zemër, fjalë, trup e pasuri, me synimin që të lartësohet fjala e Allahut të Madhëruar. Përkufizimet që i kanë bërë selefët nocionit të *xhihadit* janë nga më të ndryshmet, si për shembull: Ibn Abasi: "Xhihadi është shpenzimi i të gjitha mundësive e fuqive për hir të Tij, dhe mospasja frikë nga asgjë në ndjekjen e rrugës së Allahut të Lartësuar." Mukatili: "Xhihad i vërtetë është puna për hir të Allahut me përkushtim, ashtu si e meriton Ai, dhe adhurimi i Tij ashtu si e meriton Ai të adhurohet." Abdullah Ibn Mubareku: "Xhihad i vërtetë është lufta me veten dhe pasionet. Nuk ia ka qëlluar ai që ka thënë se janë abroguar dy ajetet që urdhërojnë se njeriu duhet t'i frikësohet Allahut ashtu si e meriton Ai, dhe të luftojë për hir të Tij ashtu si e meriton Ai. Ky nuk ka të drejtë kur mëton se kjo do të thotë që ta ngarkosh njeriun me diçka jashtë mundësive të tij". Nuk ka qëlluar në shenjë, sepse frika ndaj Tij ashtu si e meriton Ai dhe xhihadi për hir të Tij ashtu si e meriton Ai, janë gjëra që çdokush mund t'i kryejë në vetvete. Këto ndryshojnë në varësi të aftësive që kanë të përgjegjshmit: sa mundësi, dije apo padituri ka secili. Me fjalë të tjera, frika dhe xhihadi të meritueshëm për Të, janë të ndryshme te dikush që është i plotë në aftësitë dhe dijen e tij, dhe te dikush që është i pa mundur, i pa ditur a i dobët.

Ai nuk ju ngarkoi me vështirësi në fenë tuaj. Qëndro pak dhe medito, se si Allahu i Madhëruar, pas fjalës së Tij: "Luftoni në rrugën e Allahut me një luftë të denjë për hir të Allahut", vijon: "Ai ju zgjodhi juve (për të luftuar në rrugën e Tij) dhe nuk ju obligoi në fe me ndonjë vështirësi (*ĥaraxh*)." Në këtë ajet, fjala "*ĥaraxh*", që është përkthyer 'vështirësi', ka edhe kuptimin "ngushtim". Pra, Allahu nuk e ka bërë këtë fe monopol të një kategorie të ngushtë njerëzish, por e ka bërë atë të hapur, shumë të gjerë, që përfshin çdokënd, njëlloj siç ka bërë dhe furnizimin e Tij, të gjerë dhe gjithëpërfshirës për çdo krijesë. Allahu i Madhëruar e ka ngarkuar njeriun veç me atë që ai ka brenda aftësive e mundësive të tij, dhe e ka furnizuar atë me gjithçka të nevojshme, duke i dhënë çdo mundësi e fushë veprimi. Për njeriun është mëse e përballueshme përgjegjësia me të cilën është ngarkuar, dhe mëse i mjaftueshëm furnizimi i dhënë prej Allahut. Për sa i përket fesë së Tij, Allahu i Lartësuar nuk e ka ngarkuar robin me asnjë vështirësi, në të gjitha këndvështrimet. Profeti a.s. ka thënë: "Unë u dërgova me fenë *hanîfijje* (të pastër prej politeizmit) dhe *semĥa* (tolerante dhe e thjeshtë)." Pra kjo fe është e pastër prej *shirkut*, në aspektin e *teuhidit*, dhe praktike,

në aspektin e punës. Allahu i Lartësuar ua ka lehtësuar fenë robërve të Tij dhe u ka lënë hapësirë të madhe në të. Ai ua ka zgjeruar fenë, rrizkun, faljen e Tij apo mbulimin e të metave. Ai u ka lënë hapësirë të madhe për pendimin, për aq kohë sa shpirti vazhdon të jetë në trup. Ai u ka hapur portat e pendimit, dhe nuk i mbyll ato deri ditën kur dielli do të lindë nga perëndimi. Përballë çdo të keqeje, Allahu krijoi mundësinë e një vepre të mirë, e cila mund ta fshijë atë të keqe, siç janë pendimi, sadakaja etj.; madje të këqijat e dikujt mund të fshihen edhe me anë të fatkeqësive që mund t'i ndodhin atij në jetë. Përballë çdo gjëje të cilën e bëri haram, ai vendosi diçka që është e lejuar dhe më e dobishme, më e mirë, më e këndshme për nevojat e adhuruesit, për ta larguar këtë të fundit nga harami, duke e bërë hallallin mëse të mjaftueshëm kundrejt haramit. Allahu i Madhëruar, çdo vështirësi, me të cilën i sprovon njerëzit, e ka rrethuar me dy lehtësime, një para vështirësisë dhe një tjetër pas saj. Pra, një vështirësi, kurrë nuk mund të jetë më e madhe sesa dy lehtësime.[65] E nëse ky është raporti i Krijuesit me adhuruesit e Tij, atëherë si mund të mendohet se Ai i ka ngarkuar ata me gjëra që janë jashtë mundësive të tyre?!

Llojet e xhihadit

Nëse gjithçka që u tha më sipër është e qartë, atëherë tani mëso se xhihadi është katër llojesh:

1. Xhihadi me vetveten;
2. Xhihadi me Shejtanin;
3. Xhihadi me jobesimtarët;
4. Xhihadi me hipokritët.

Xhihadi me vetveten.

Xhihadi me vetveten zhvillohet në katër nivele:

a. Lufta me vetveten për ta nënshtruar atë që të mësojë dhe të njohë udhëzimin, fenë e vërtetë, pa të cilën askush nuk ka për të shijuar suksesin dhe lumturinë, as në këtë jetë e as në tjetrën. Nëse njeriu nuk e mer këtë dije, ka për të qenë prej të dëshpëruarve në të dyja jetët.

b. Lufta me vetveten për ta nënshtruar atë që të zbatojë diturinë që ka marrë, sepse ajo dije që nuk vihet në zbatim, në mos sjelltë dëm, dobi s'ka për të sjellë kurrë.

c. Lufta me vetveten për ta nënshtruar atë që të punojë pareshtur, duke ftuar të tjerët në rrugën që po ndjek dhe duke u mësuar atyre atë që nuk e dinë. Nëse nuk e bën këtë, atëherë bëhesh prej atyre që e fshehin udhëzimin e Allahut, të qartësuar në Librat e Tij. Në këtë mënyrë, dituria nuk të bën dobi, sepse nuk të shpëton prej ndëshkimit të Zotit.

d. Lufta me vetveten për ta nënshtruar atë që jetë e durueshme në përballimin e vështirësive, me të cilat ajo përballet gjatë thirrjes së të tjerëve në rrugën e udhëzimit. Vetja duhet të durojë mundimet që i japin krijesat, veç për hir të Allahut të Madhëruar. Kush i plotëson këto katër nivele të xhihadit me vetveten, ka arritur gradën e të ashtuquajturve *rabbânijjîn* - edukatorë. Dijetarët *selefë* janë të një mendimi se një dijetar nuk mund të quhet *rabbânijj*, pa qenë njohës i mirë i të vërtetës, pa e zbatuar atë dhe pa ua mësuar atë të tjerëve. Ai që ka mësuar, punuar dhe ua ka mësuar të tjerëve, pikërisht ky dhe vetëm ky do të thirret "*i madh*" në mbretërinë e qiejve.

Xhihadi kundër Shejtanit.

Xhihadi kundër Shejtanit zhvillohet në dy drejtime:

a. Lufta kundër dyshimeve e ngatërresave që Shejtani i fut njeriut, për të goditur dhe dëmtuar imanin e tij.

b. Lufta kundër dëshirave e pasioneve të shfrenuara e të padobishme, që Shejtani ia zbukuron njeriut në zemër.

Fryt i xhihadit të parë është siguria, bindja në fenë e Allahut, ndërsa si fryt i të dytit është durimi. Allahu i Madhëruar thotë: "Prej tyre, Ne bëmë prijës, që me urdhrin Tonë udhëzojnë, duke u treguar të duruar dhe duke qenë të bindur e të sigurt ndaj argumenteve Tona." Allahu i Madhëruar na tregon se udhëheqja në fe arrihet veçse me durim dhe bindje të plotë. Durimi i largon pasionet dhe dëshirat e prishura, ndërsa bindja e plotë largon dyshimet dhe paqartësitë.

Xhihadi kundër jobesimtarëve dhe hipokritëve.

Ndërsa xhihadi kundër jobesimtarëve dhe *munafikëve* zhvillohet me katër forma:
a. me zemër;
b. me gjuhë;
c. me pasuri;
d. me qenien tënde.
Mund të themi se lufta ndaj jobesimtarëve priret më të tepër në mjetet fizike, ndërsa lufta ndaj hipokritëve priret drejt fjalës dhe argumentimit.

Xhihadi kundër protagonistëve të padrejtësisë, të bidatit dhe veprave të këqija.

Xhihadi kundër protagonistëve të padrejtësisë, të bidatit dhe veprave të këqija, zhvillohet me tri mënyra:
a. me forcë, nëse krijohet mundësia.
b. Nëse s'ka mundësi për të parën, atëherë bëhet me fjalë qortuese e argumentim.
c. Nëse dhe forma e dytë është e pamundur, atëherë bëhet me zemër.

Këto janë trembëdhjetë shkallët e xhihadit. Profeti a.s. ka thënë: "Kush vdes pa bërë luftë, apo pa menduar për të bërë luftë, ka vdekur me një cilësi munafiku".

Xhihadi dhe *hixhreti.*

Për këtë temë duhet patur parasysh diçka. Nuk mund të ketë xhihad pa u kryer fillimisht hixhreti, ashtu sikurse këta të dy nuk mund të kryhen pa pasur dhe pa u pajisur me *iman*. Këto tri cilësi gjenden së bashku veçse tek një grup njerëzish: ata janë *shpresuesit e vërtetë të mëshirës së Allahut të Lartësuar*. Allahu i Madhëruar thotë: "Ata që besuan dhe që mërguan e luftuan në rrugë të Allahut - ata shpresojnë vërtet për mëshirën e Allahut. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." (Bekare 218). Ashtu sikurse *imani* është detyrë për çdo njeri, janë detyrë edhe dy hixhrete (ose shpërngulje):
a. Një shpërngulje për tek Allahu i Madhëruar, duke e njësuar Atë, në të gjitha aspektet: në sinqeritetin ndaj Tij, në kthimin tek Ai nëpërmjet kryerjes së ibadeteve, në mbështetjen dhe kërkimin e ndihmës prej Tij, në frikë-respektin dhe shpresën ndaj Tij, në dashurinë për Të dhe pendimin tek Ai.
b. Shpërngulja tjetër bëhet për tek Profeti a.s., e cila shprehet nëpërmjet ndjekjes së udhëzimit dhe rrugës së tij, nënshtrimit ndaj urdhrave të tij, nëpërmjet miratimit të çdo dëshmie që vjen prej tij, si dhe duke i dhënë përparësi urdhrave e dëshmive të tij kundrejt atyre të çdokujt tjetër.
Profeti a.s. ka thënë: "Kujt shpërngulet për tek Allahu dhe i Dërguari i Tij, atij ka për t'iu marrë në konsideratë kjo shpërngulje, dhe kush shpërngulet për hir të dynjasë apo për hir të martesës me ndonjë grua, ai do të vlerësohet sipas qëllimit të shpërnguljes që ka bërë." Lufta ndaj nefsit dhe Shejtanit është detyrë e gjithësecilit; askush nuk mund ta zhvillojë atë në emër të dikujt tjetër. Ndërsa xhihadi kundër jobesimtarëve dhe hipokritëve është detyrë që rëndon mbi të gjithë ymetin, por nëse kryhet nga një grup që mund ta përballojë atë, atëherë kjo është e mjaftueshme dhe hiqet përgjegjësia nga të tjerët.

Më i përsosuri, sipas Allahut të Lartësuar, është ai që i kryen të gjitha format e xhihadit.

Më i miri, sipas Allahu të Lartësuar, është ai që i kryen të gjitha format e xhihadit. Krijesat janë të ndryshme, për sa u përket gradave që meritojnë tek Allahu i Lartësuar, në varësi të formave të xhihadit që kanë arritur të zhvillojnë. Kësisoj, krijesa më e përsosur dhe më e nderuar tek Allahu i lartësuar është pa dyshim, Muhamedi a.s., vula e profetëve dhe e të dërguarve të Zotit. Ai i plotësoi të gjitha nivelet dhe format e xhihadit në rrugën e Allahut të madhëruar, ashtu siç e meriton Ai. Ai nxitoi dhe e zhvilloi xhihadin që në hapat e para të shpalljes së tij si i Dërguari i Allahut të madhëruar, dhe vazhdoi ashtu derisa e mori Allahu i Madhëruar dhe Krenar. Menjëherë Ai, kur iu shpallën ajetet 1 - 4, në suren Mudethir: "O ti, i mbështjellë! Ngrihu dhe paralajmëro! Zotin tënd madhëroje! Rrobat e tua pastroji!" ai filloi të ftonte dhe njerëzit e tjerë dhe e mbajti më së miri përgjegjësinë e ngarkuar nga Allahu i lartësuar. Ai i ftoi njerëzit në rrugën e Allahut natën dhe ditën, fshehtas dhe haptas. Menjëherë sapo i zbritën ajetet: "Prandaj thuaje haptas mesazhin që të është urdhëruar dhe rri larg idhujtarëve!" (Hixhr 94), ai zbatoi urdhrin e Allahut të

Lartësuar, pa pasur frikë nga askush dhe asgjë në këtë mision, duke ftuar në rrugën e udhëzimit të mëdhenj e të vegjël, skllevër dhe të lirë, meshkuj dhe femra, të kuq dhe të zinj, xhindë dhe njerëz. Por, kur ai zbatoi haptazi urdhrin e Allahut, duke ftuar haptas popullin e tij dhe duke treguar qartë dhe prerë kotësinë e adhurimeve të deriatëhershme, kotësinë e zotave të tjerë veç Allahut, atëherë u shtuan edhe më tepër mundimet, që shkaktoheshin nga populli i tij; u mundua e u pengua jo vetëm ai, por çdokush që iu përgjigj thirrjes së tij. E tillë është tradita apo rregulli i pandryshueshëm i vendosur prej Allahut të Madhëruar për krijesat e Tij. Allahu i Madhëruar thotë: "Ty nuk po të thuhet gjë tjetër, veç asaj që u është thënë të dërguarve para teje. ..." (Fusilet 43) ose: "Çdo Profeti Ne i bëmë armiq prej shejtanëve njerëz dhe xhinde, që frymëzojnë njëri-tjetrin me fjalë të bukura e mashtrime. Sikur të donte Zoti yt, ata nuk do të vepronin ashtu, por ti lëri ata dhe trillimet e tyre. Le të anojnë andej *(në mashtrim)* zemrat e atyre që nuk besojnë në botën e ardhshme dhe le të kënaqen me të *(mosbesimin)* e të ngarkohen me ato *(gjynahe)* që janë duke u ngarkuar." (En'am 112, 113.) ose: "Po kështu, edhe ata që ishin më parë, sa herë që u shkonte ndonjë profet, thoshin: "Është magjistar ose i çmendur." A mos kishin mësuar njëri-tjetrin kështu? Jo, por ata ishin njerëz që kalonin kufijtë. (Dharijatë 53-53). Me këto ajete, dhe të tjera si këto, Allahu i Madhëruar e ngushëlloi Profetin e Tij, duke i treguar atij shembullin e profetëve të kaluar. Allahu i Lartësuar ngushëllon edhe pasuesit e rrugës së këtij Profeti, duke thënë: "A mendoni se do të hyni në Xhenet pa u sprovuar si ata që ishin para jush? Ata u sprovuan nga vuajtje e fatkeqësi dhe ishin kaq të tronditur sa edhe i Dërguari, e bashkë me të edhe besimtarët, luteshin: "Kur do të vijë ndihma e Allahut?!" Po. Vërtet, ndihma e Allahut është *(gjithmonë)* afër!"" (Bekare 214); ose: "Elif, Lâm, Mîm. Vërtet mendojnë njerëzit se do të lihen vetëm të thonë "Ne besojmë" pa u vënë në provë?! Ne i kemi sprovuar ata që kanë qenë para tyre, dhe Allahu do t'i nxjerrë në pah ata që thonë të vërtetën dhe ata që gënjejnë." A mos mendojnë ata që bëjnë vepra të këqija se do t'i shpëtojnë dënimit Tonë?! Sa keq që gjykojnë ata! Kush shpreson takimin me Allahun *(në Botën Tjetër)*, ta dijë se Dita e caktuar nga Ai do të vijë. Dhe Ai Dëgjon dhe Di gjithçka. Kush përpiqet, përpiqet vetëm për të mirën e vetvetes se Allahu, në të vërtetë nuk ka nevojë për asgjë. Atyre, që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, me siguri që do t'ua shlyejmë të këqijat dhe do t'u japim shpërblim më të mirë se veprat që kanë bërë. Ne e kemi urdhëruar njeriun, që të sillet mirë me prindërit e vet. Por, nëse ata përpiqen të të detyrojnë ty që të më shoqërosh Mua *(në adhurim)* atë, për të cilin ti nuk di asgjë, atëherë mos i dëgjo ata! Tek Unë do të ktheheni të gjithë e do t'jua them gjithçka që keni bërë. Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, Ne do t'i radhisim në mesin e të mirëve. Ka disa njerëz, që thonë: "Ne besojmë në Allahun". Por, kur vuajnë për çështjen e Allahut, e quajnë shtypjen e njeriut sikur të ishte dënim nga Allahu. Ndërsa, kur u vjen ndihma prej Zotit tënd, ata thonë: "Ne kemi qenë gjithmonë me ju". Vallë, a nuk e di Allahu më së miri se ç'ka në zemrat e çdokujt? Dhe sigurisht, Allahu i di mirë ata që kanë besuar dhe i di mirë hipokritët. Ata që nuk besojnë u thonë atyre që besojnë: "Ejani në rrugën *(në fenë)* tonë, se gjynahet tuaja do t'i bartim ne! Por, ata kurrë nuk do të bartin asgjë nga mëkatet e tyre. Në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë. (Ankebut 1-11).

[66] Shih tefsirin e ajetit 143 të sures El bekare.

[67] Thotë shejhu: Në zinxhirin e transmetimit të këtij hadithi ndodhet Junus ibn Sulejm dhe Tirmidhiu ka thënë se ne nuk e njohim këtë transmetues. (Shejh Albani e ka gjykuar si daif shih "Daif el xhami" me numër 1343 dhe 4701.)

[68] Shejh Albani e ka gjykuar si daif shih "Daif edebul mufred" me numër 48. Ndërsa në "Sahih edebul mufred" e pikërisht hadithi me nr. 234, ai ka gjykuar se është *sahih li gajrih.*

[69] Në lidhje me pjesën e fundit në këtë hadith, pra fjalën: "Ai do t'ua hedhë ato gjynahe jehudëve dhe krishterëve." Shejh Albani thotë se është një shtesë e pasaktë, madje, siç e përshkruan, *munkera* (e papranueshme) dhe argumenton me faktin se në versionet e tjera të këtij hadithi është sjellë pa këtë pjesë. Sidoqoftë në lidhje me këtë fjalë, e cila mund të keqkuptohet se dikujt mund t'i hidhen gjynahet e tjetërkujt, mund të sjellim disa prej shpjegimeve të dhëna nga dijetarët. Në këtë hadith Profeti ka thënë: "Ditën e Kijametit do të vijnë disa muslimanë me gjynahe të mëdha, gati sa malet, por Allahu do t'i falë dhe do t'ua mbulojë." - pra Allahu i lartësuar do t'i falë e mbulojë ato gabime të bëra nga besimtari, me mëshirën e Tij. Pastaj në hadith thuhet: "Ai do t'ua ngarkojë ato jehudëve dhe krishterëve." Por, kjo pjesë (duke mos harruar kundërshtimin rreth saj, a është fjalë e Profetit a.s. apo jo), duhet menduar me kujdes e kuptuar saktësisht. Në pamje të parë duket sikur Allahu i madhëruar do t'ua hedhë krishterëve dhe jehudëve, gjynahet e punuara nga muslimanët. Por, duhet të themi se fjala "Ai do t'ua ngarkojë ato jehudëve dhe krishterëve." Ka kuptimin: "... pra, Allahu i lartësuar, ndryshe nga besimtarët, nuk ka për t'ua falur Jehudëve dhe të krishterëve gjynahet që ata vepruan, por do t'ua ngarkojë atyre atë peshë." Kështu, përemri "ato" nuk aludon për gjynahet e muslimanëve por për gjynahet e vetë punuesve të tyre prej jehudëve dhe krishterëve. Ky shpjegim është i domosdoshëm sepse Allahu i madhëruar nuk ndëshkon askënd për gjynahet e bëra nga tjetërkush, siç thotë: "Askush nuk do të bartë barrën e tjetrit; njeriu meriton vetëm atë që ka bërë vetë." Ose, mund të themi se me përemrin "ato", vërtet janë për qëllim ato gjynahe të kryera nga muslimanët, por bëhet fjalë për ato gjynahe, shkak për të cilat ishin mohuesit prej jehudëve dhe krishterëve. Kështu Allahu i madhëruar të tilla gjynahe ua fal muslimanëve, ndërsa mohuesve prej jehudëve dhe krishterëve, të cilët ishin pikërisht ata që i nxitën e vepruan fillimisht ato gjynahe duke u bërë shembull edhe për të tjerët, ai nuk ua fal. Allahu është më i ditur. [Shih shpjegimin e imam Neueuiut për këtë hadith].

[70] Nuk ka dyshim se Allahu i Madhëruar nuk i bën padrejtësi askujt dhe askënd nuk e ndëshkon për gjynahet e bëra nga tjetërkush, siç thotë: "Askush nuk do të bartë barrën e tjetrit; njeriu meriton vetëm atë që ka bërë vetë. Puna e tij, pa dyshim që do të shihet, dhe pastaj ai do të marrë shpërblimin më të plotë." [Nexhm 38 - 40]. Por në këtë hadith na tregohet se Allahu i Madhëruar ka përgatitur për çdo rob, një vend në Xhenet dhe një në Xhehenem. Kështu, kur besimtari hyn në Xhenet, vendin e tij në Zjarr e zë një mohues, i cili do të dënohet për shkak të mohimit të besimit të vërtetë. Edhe besimtari ka qenë i rrezikuar të hynte në zjarr, por duke qenë se ai i është nënshtruar Zotit dhe ka ndjekur besimin e drejtë, shpëton nga ai vend në zjarr, të cilin do ta zërë një mohues (që e ka merituar me veprat e veta), sepse Allahu ka përcaktuar që Xhehene-min ta mbushë plot, sa asnjë vend nuk do të mbetet bosh në të. Në këtë kuptim, mohuesi, duke zënë edhe vendin e besimtarit në Xhehenem, është një lloj shëlbimi e shpëtimi për besimtarin.

[71] Futnotë e Shejhut: Pjesa në kllapa është nuk është e mufesirit (Ibn Kethirit), por e imja, sepse ai nuk i ka bërë tefsir ajetit: "Dhe mbi to, ashtu si edhe mbi anije ju *(ngarkoni dhe)* udhëtoni.". Gjithashtu, Allahu i Lartësuar u ka mundësuar njerëzve në kohën e sotme që të kenë mjete fluturuese, avionë, që kryejnë në pak orë udhëtime, të cilat dikur merrnin disa muaj. Të gjitha këto janë prej mirësisë, bujarisë dhe dhuratave të Zotit për njeriun.

[72] Në këto ajete bëhet fjalë për Uelid Ibn Mugirën, mohuesin nga populli i Profetit (a.s.).

[73] Shejh Albani e ka gjykuar si *hasen sahih* në "*Sahih Tergib ue Terhib*", nr 784.

[74] Shejh Albani e ka gjykuar si *daif* shih "Silsiletu daife" me numër 2639.

[75] Në isnadin e këtij hadithi ndodhet El kasim ibnu Muhamed El thekafij, i cili konsiderohet *mexhhul* pra i panjohur dhe Muhamed ibnu Ebi Serij, i cili është *saduk* por ka gabime të shumta në transme-time. [Shih Takrib fq 504].

[76] Ibn Maxhe ka sjellë shpjegimin e këtyre tri fjalëve prej Amër Ibn Murata el Xhemelit, i cili ka thënë: "*Nefthihi*" është poezia e shejtanit, "*nefħihi*" është mendjemadhësia e tij, kurse "*hemzihi*" është çmenduria, ashtu siç e ka shpjeguar edhe Ebu Daudi në "*Sunen*". Ne kërkojmë që të ruhemi prej 'poezisë së tij', domethënë, nga shejtanët-njerëz, të cilët, me fjalët e bukura dhe tërheqëse, turbullojnë mendjet e njerëzve me gjëra të paqena dhe të padobishme, madje të dëmshme. *En-nefthu* (*nefthihi)* quhet stërpikja me pështymë, pra, në një masë më të vogël se të pështyrit. Ndërsa *nefħu* është të fryrit e diçkaje. Për këtë arsye, është përdorur fjala *nefħ* për mendjemadhin, sepse ai fryhet dhe shet mend, sidomos kur e lëvdojnë dhe e madhërojnë të tjerët. *El Hemzu* (*hemzihi*) në kuptimin gjuhësor quhet shtrydhja e diçkaje.

[77] Mund të shikosh më gjerësisht tek *istiadhe*-ja.

[78] Shejhu shton: "Me të vërtetë, nga fjala e Allahut të Lartësuar: "Ata i pret jeta e varrit, deri në ditën kur do të ringjallen", kuptohet se mohuesit dhe gjynahqarët i pret ndëshkimi i *berzahut*. Gjithashtu, prej saj kuptohet që *el berzah* ka kuptimin *haxhiz* - pra, intervali ndarës mes dynjasë dhe ahiretit, gjithashtu, një ndarje mes banorëve të dynjasë dhe banorëve të varreve. Banorët e këtyre dy botëve nuk munden që të takohen në Ditën e Kijametit. Kështu, të vdekurit nuk mund të kthehen në këtë dynja. Nga kjo kuptohet që askush prej të vdekurve nuk ka mundësi që t'i vijë në ndihmë të gjallëve, që mund t'i kërkojnë ndihmën e tij, siç pretendojnë të devijuarit dhe pasuesit e trillimeve dhe besimeve të kota. Duhet të kuptohet që, t'i kërkosh ndihmë dikujt tjetër, dhe jo Allahut të Lartësuar, për diçka që vetëm Allahu e ka në dorë, ose dikujt që nuk është i pranishëm dhe nuk di gjë dhe nuk ka fuqi e mundësi për të ndihmuar, është shirk. Zoti na ruajtë nga idhujtaria! Gjithashtu, mësojmë se kthimi në këtë botë i dikujt që ka vdekur është i pamundur .

[79] Shejh Albani e ka gjykuar si *sahih*. Shih tek "*Sahih el Xhami',* me numër 4189.

[80] Hadithi i plotë tek Buhariu është si vijon: "Misvari r.a. tregon: "Aliu r.a. kërkoi dorën e të bijës së Ebu Xhehlit. Këtë e dëgjoi Fatimja r.a., e cila shkoi tek i Dërguari i Allahut e i tha: "Njerëzit e tu mendojnë se ti nuk zemërohesh për shkak të bijave të tua. Ja, Aliu tani po martohet me të bijën e Ebu Xhehlit!" Atëherë, i Dërguari i Allahut a.s. u ngrit dhe unë e dëgjova të thoshte: "*Lâ ilahe il'Allah, Muhammedun resulullah!* Unë e martova njërën nga bijat e mia (Zejneben) me Ebu Aas Ibn Rebian përpara Islamit dhe ai më doli besnik për gjithçka që më tha. Nuk ka dyshim se Fatimja është një pjesë e imja dhe mua nuk do të më pëlqente aspak ta shoh atë të shqetësuar. Për Allah! Nuk mund të bashkohen bija e të Dërguarit të Allahut dhe bija e armikut të Allahut si bashkëshorte të një burri!" Kësisoj, Aliu hoqi dorë nga ajo fejesë." [Buhariu].

[81] Shejh Shuajb Arnauti e ka gjykuar si *sahih li gajrihi.*

[82] Senedi i këtij hadithi është *daif*, sepse Sad Ibn Seid el Makberiu konsiderohet si *lejinul hadith.*

[83] Shejh Albani e ka gjykuar si *daif*. Shih tek "*Daif Tirmidhi',* me numër 3176.

[84] **Vetëpranimi i aktit të kurvërisë:** Buhariu dhe Muslimi shënojnë se një burrë nga fisi Eslem shkoi te Profeti (a.s.) dhe i pohoi atij se kish bërë *zina*. Profeti (a.s.) iu shmang këtij personi, derisa ai e deklaroi katër herë që kishte bërë atë vepër. Atëherë, Profeti (a.s.) e pyeti: "Mos vallë, je me të meta mendore?" - "Jo." - u përgjigj ai. - "A je martuar?" - e pyeti sërish Profeti (a.s.). - "Po." - u përgjigj

ai. Atëherë, Profeti (a.s.) urdhëroi shokët e tij ta merrnin dhe ta ekzekutonin me gurë në namazgja. Kështu, ata e morën dhe nisën që ta godisni me gurë. Kur po i dhembnin fort gurët, që i binin mbi trup, ai ia mbathi, por ata e ndoqën nga pas, e arritën dhe vazhduan t'i gjuanin, derisa vdiq. Më pas, Profeti (a.s.) foli mirë për të, madje, i fali edhe namazin e xhenazes. Sipas një varianti tjetër, po te Buhariu dhe Muslimi, Profeti (a.s.) e pyeti atë njeri: "A është i vërtetë lajmi që më ka ardhur për ty?" - "Çfarë të kanë thënë?" - tha ai. - "Më kanë njoftuar se ti ke bërë *zina* me skllaven e filan fisi", - i tha Profeti (a.s.). - "Po." - u përgjigj ai. Kështu, pasi e pohoi katër herë që kishte bërë *zina*, Profeti i tha: "Mos vallë, je me të meta mendore?" - "Jo." - u përgjigj ai. - "A je martuar?" "Po." - u përgjigj ai. Atëherë, Profeti (a.s.) urdhëroi ta merrnin dhe ta ekzekutonin me gurë. E kështu, ai u mor dhe u ekzekutua. Në një variant tjetër te Buhariu dhe Muslimi, vjen: "Pasi dëshmoi ndaj vetes së tij katër herë që kishte bërë *zina*, Profeti (a.s.) e pyeti: "Mos vallë, je me të meta mendore?" - "Jo." - u përgjigj ai. - "A je i martuar?" - "Po." - u përgjigj ai. - "Merreni, - urdhëroi Profeti (a.s.) shokët e vet, - dhe ekzekutojeni me gurë!" Në një variant të Buhariut, thuhet se Profeti (a.s.) i tha: "Ndoshta e ke puthur, vetëm e ke prekur ose e ke parë!" - "Jo, o i Dërguari i Allahut." - tha ai. - "A kreve marrëdhënie seksuale me të?" - e pyeti fare shkoqur Profeti (a.s.). - "Po." - u përgjigj ai. Atëherë, pasi faji ishte provuar, Profeti (a.s.) urdhëroi që ai burrë të ekzekutohej me gurë. Sipas një varianti të Ebu Daudit, ai (Maizi) pohoi katër herë që kish bërë *zina* dhe, për çdo rast, Profeti (a.s.) iu shmang, por kur e pohoi për herë të pestë, iu drejtua dhe i tha: "A kreve marrëdhënie seksuale me të?" - "Po." - u përgjigj ai. - "Aq sa ai i yti humbi në atë të asaj?" - "Po." - u përgjigj ai. "Ashtu siç futet kalemi në shishen e *kuhl*-it dhe litari në pus?" - "Po." - u përgjigj Maizi. - "A e di ç'është *zina*-ja?" - vazhdoi ta pyeste Profeti (a.s.). - "Po, - u përgjigj ai, - bëra me të haram, atë që burri e bën me gruan e tij hallall." - "Ç'kërkon me vetëpranimin e fajit?" - "Dua të më pastrosh (të më falet gjynahu)." - u përgjigj ai. Atëherë, Profeti (a.s.) urdhëroi që ta ekzekutonin me gurë, e kështu ai u ekzekutua. Në katër *Sunen-e*t thuhet se ai, kur ndjeu goditjen e gurëve në trup, bërtiti: "O njerëz, më ktheni tek i Dërguari i Allahut, se njerëzit e fisit tim më vranë dhe më mashtruan, duke më thënë se i Dërguari i Allahut nuk do të më vriste!" Por ne nuk hoqëm dorë, - thotë dëshmitari - derisa e vramë.

***

Në *Sahih*-un e Muslimit, ngjarja vazhdon: "Më pas erdhi një grua nga fisi Gamid, e cila tha: "O i Dërguari i Allahut, unë kam bërë *zina*, ndaj më pastro (nëpërmjet dënimit të merituar)!" Por Profeti (a.s.) e ktheu mbrapsht. Të nesërmen ajo erdhi sërish dhe tha: "O i Dërguari i Allahut, përse më kthen? Ndoshta po më kthen ashtu siç bërë me Maizin, por, pasha Allahun, unë kam mbetur shtatzënë nga *zina*-ja." Profeti (a.s.) i tha: "Nëse nuk pranon ta mbulosh veten, të pendohesh dhe të tërhiqesh nga vetëpohimi, atëherë shko dhe prit derisa të lindësh!" Kështu ajo, pasi lindi, erdhi me foshnjën, të cilën e kishte mbështjellë me një rrobë dhe tha: "Ja, ky është fëmija! E linda…" Profeti i tha përsëri: "Shko dhe jepi gji, derisa ta zvjerdhësh!" Gruaja, pasi ia ndau gjirin, erdhi me fëmijën, i cili në dorë kishte një copë buke dhe tha: "O i Dërguari i Allahut! Ky është fëmija! Ia ndava gjirin dhe tani ai ka filluar të hajë vetë ushqim." Atëherë, Profeti (a.s.) e dorëzoi fëmijën nën kujdestarinë e një burri musliman, dhe pastaj urdhëroi që të hapej një gropë për ekzekutimin e saj me gurë. Pasi i hapën një gropë, e cila i vinte deri në gjoks, Profeti (a.s.) u dha urdhër njerëzve dhe ata e ekzekutuan me gurë. Gjatë ekzeku-timit, Halid Ibn Uelidi (r.a.) mori një gur dhe i gjuajti në kokë, por një pikë gjaku e saj i ra në fytyrë. Për këtë arsye, ai e shau. Në këtë moment, Profeti (a.s.) i tha: "Avash, o Halid, se betohem në Atë, në Dorë të të Cilit është shpirti im, që ajo ka bërë një pendim, të cilin, sikur ta bënte një taksambledhës i padrejtë, përsëri do t'i falej gjynahu." Pastaj, Profeti (a.s.) dha urdhër që të përgatitej, i fali

namazin e xhenazes dhe më pas, ajo u varros."

Në *Sahih*-un e Buhariut, shënohet se "Profeti (a.s.) ka gjykuar për atë që bën *zina*, i cili s'është dhe nuk ka qenë ndonjëherë i martuar, të internohet një vit dhe ndaj tij të zbatohet dënimi penal (domethënë, të rrihet me njëqind kamxhikë)".

Buhariu dhe Muslimi shënojnë se, njëherë, një njeri iu drejtua Profetit (a.s.): "Të bëj thirrje, duke të përmendur emrin e Allahut, që të gjykosh për mua me ligjin e Allahut!" Pas tij, u çua kundërshtari i tij, i cili ishte më i ditur e më i mençur dhe tha: "Të vërtetën tha! Gjyko mes nesh me ligjin e Allahut dhe më jep leje të flas." - "Fol!" - i tha Profeti (a.s.). - "Im bir, - filloi të tregonte ai, - ishte i punësuar tek ky njeri, por atje, bëri *zina* me gruan e tij. Unë dhashë si shpërblesë për lirimin e tij njëqind bagëti dhe një skllave). Më pas, pyeta njerëzit e ditur dhe ata më bënë me dije se im bir dënohet me njëqind kamxhikë dhe me një vit dëbim nga vendi i tij, ndërsa gruaja e këtij duhet të goditet me gurë deri në vdekje." Pasi përfundoi, Profeti tha: "Betohem në Atë, në Dorë të të Cilit është shpirti im, pa dyshim që mes jush do të gjykoj me ligjin e Allahut. Njëqind bagëtitë dhe skllavja do të të rikthehen ty. Dënimi i djalit tënd është rrahja me njëqind kamxhikë dhe internimi një vit." Pastaj iu drejtua një të pranishmi aty: "Shko, o Unejs, tek gruaja e këtij dhe pyete! Nëse ajo pranon që ka bërë *zina*, ekzekutoje me gurë!" Kështu, gruaja e pranoi fajin, ndaj ai e ekzekutoi me gurë.

Muslimi shënon se Profeti (a.s.) ka thënë: "I martuari me të martuarën (domethënë, që bëjnë *zina*), rrihen me njëqind kamxhikë dhe më pas ekzekutohen me gurë, ndërsa i pamartuari me të pamartuarën, rrihen me njëqind kamxhikë dhe më pas dëbohen për një vit nga vendi i tyre."

Nga këto vendime gjyqësore përfitohen rregullat që vijojnë:

1. Të martuarit ose të martuarat që kryejnë kurvëri, goditen me gurë deri në vdekje. Në rastin e vetëpranimit të kësaj vepre, i martuari ose e martuara nuk ekzekutohen, derisa ta pranojnë krimin katër herë. Nëse e pohojnë më pak se kaq, ata nuk detyrohen që të plotësojnë minimalin e nevojshëm të numrit të pohimeve. Madje, është në kompetencën e prijësit apo gjykatësit të shmangen prej atij që pranon fajin dhe, në mënyrë të tërthortë, ta shtyjnë autorin që të tërhiqet nga deklarimi dhe të mos e pohojë katër herë.
2. Vetëpohimet dhe deklaratat e të çmendurve apo të të dehurve, nuk merren parasysh. Ky rregull vlen edhe për shkurorëzimin, lirimin e skllevërve, betimet dhe lënien e testamentit.
3. Ekzekutimi i dënimit penal në namazgja është i lejueshëm. Kjo nuk bie në kundërshtim me faktin që Profeti (a.s.) e ka ndaluar që dënimet penale të ekzekutohen në xhami.
4. Nëse një i lirë e i martuar bën *zina* me një skllave, ekzekutohet me gurë, njëlloj sikur ta kishte bërë këtë vepër me një të lirë.
5. Është e pëlqyeshme që prijësi apo gjykatësi ta 'shtyjë' pranuesin e krimit, duke e nënkuptuar, që të tërhiqet dhe të mos e pohojë fajin. Nëse pohimi është i dykuptimtë apo i paqartë, atëherë është detyrë që të kërkohet shpjegim prej vetëpohuesit. Kështu, për shembull, në rastin e vetëpranimit të Maizit, meqenëse kënaqja me dorë, me gojë dhe me sy quhen gjithashtu *zina*,[84] Profeti (a.s.) kërkoi shpjegim të qartë prej tij, për të mënjanuar mundësinë e çdo lloj keqkuptimi.
6. Në rast nevoje, gjykatësi ka të drejtë të përmendë shkoqur emërtimin e posaçëm të marrëdhënieve intime, siç është, për shembull, pyetja për aktin.
7. Nuk zbatohet dënimi penal ndaj atij që s'e ka ditur se vepra që ka bërë është e ndaluar, sepse edhe Profeti (a.s.) e pyeti Maizin për gjykimin e *zina*-së dhe ai u përgjigj: "Bëra me të haram, atë që burri e bën me gruan e tij hallall."
8. Dënimi penal nuk ekzekutohet ndaj gruas, kur ajo është shtatzënë. Pas lindjes së fëmijës, gruas i jepet afat t'i japë gji fëmijës, derisa ta zvjerdhë.
9. Gropa hapet vetëm për ekzekutimin me gurë të gruas dhe jo të burrit.
10. Nuk është detyrë që gjuajtjen me gurë ndaj të dënuarit ta fillojë prijësi dhe pas tij të tjerët.

11. Nuk lejohet sharja e gjynahqarëve pasi ata janë penduar.
12. Fajtorit të ekzekutuar duhet t'i falet namazi i xhenazes.
13. Nëse pranuesi i aktit të *zina*-së tërhiqet gjatë ekzekutimit të dënimit dhe ia mbath, ai duhet të lihet, pra, nuk duhet të ndiqet pas për t'i plotësuar dënimin. Për këtë çështje, janë dhënë dy shpjegime: 1. Duhet të lihet, për shkak se ikja nënkupton tërheqje nga pohimi. 2. Duhet të lihet, për shkak se ikja do të thotë që njeriu është penduar para se t'i plotësohet krejt dënimi, kështu që nuk vazhdohet më me të, njëlloj sikur të ishte penduar para se të fillonte ekzekutimi i dënimit. Këtë shpjegim të fundit ka zgjedhur edhe Shejh Ibn Tejmija.
14. Nëse dikush pohon se ka bërë *zina*, duke përmendur edhe gruan me të cilën ka bërë *zina*, nuk i jepet krahas dënimit të *zina*-së, edhe dënimi i shpifjes.
15. Pasuria që merret me kompromis të pavlefshëm është e paligjshme, ndaj është detyrë që t'i kthehet të zotit.
16. Për ekzekutimin e dënimeve penale, prijësi ka të drejtë të autorizojë dikë tjetër.
17. Të martuarit nuk i bashkohen të dyja dënimet, edhe rrahja me kamxhikë, edhe ekzekutimi me gurë, pasi edhe Profeti (a.s.) nuk urdhëroi që Maizi apo gruaja e fisit Gamidi, të rriheshin. Edhe në rastin kur e dërgoi Unejsin tek ajo gruaja tjetër, nuk e urdhëroi që ta rrihte. Ky është dhe mendimi i shumicës së dijetarëve. Sa i përket hadithit të Ubades, se Profeti (a.s.) ka thënë: "I martuari me të martuarën rrihen me njëqind kamxhikë dhe ekzekutohen me gurë", themi se ai është i anuluar. Ky ligj ka qenë fillimisht, kur sapo kishte zbritur dënimi penal për lavirët, por më vonë, Profeti (a.s.) nuk urdhëroi që Maizi dhe gamidiasja të fshikulloheshin, por vetëm të goditeshin me gurë. Dihet me siguri që ekzekutimi i dënimit penal ndaj Maizit dhe gamidiases, ka ndodhur pasi është thënë hadithi që përcjell Ubade (r.a.). Sa i përket hadithit të Xhabirit (r.a.), që shënohet në katër *Sunen*-*e*t, ky hadith s'bie ndesh me shpjegimin tonë, sepse në të njëjtin hadith, Xhabiri (r.a.) ka shpjeguar se Profeti (a.s.) nuk e dinte që ai ishte i martuar, andaj urdhëroi që personi në fjalë vetëm të kamxhikohej, dhe ai u kamxhikua. Më vonë, kur Profeti (a.s.) mësoi se ai ishte i martuar, urdhëroi të ekzekutohej me gurë dhe ai u ekzekutua ashtu, siç e sjell pikërisht Ebu Daudi.
18. Mosnjohja e masës ndëshkimore nuk është arsye për heqjen e dënimit penal, përderisa personi e di se gjynahu që ka bërë është i ndaluar.
19. Lejohet që gjykatësi të marrë vendim, bazuar në pohimin e të pandehurit në gjykatë a në kuvendin gjyqësor, edhe nëse pohimi nuk dëgjohet nga dy dëshmitarë të tjerë. Kështu është shprehur Ahmedi për këtë çështje. Kjo, pasi Profeti (a.s.) nuk i tha Unejsit: "Nëse ajo e pohon fajin në prani të dy dëshmitarëve, dënoje!"
20. Nëse vendimi ka të bëjë me të drejtën që i përket krejtësisht Allahut (siç është dënimi penal i kurvërisë), atëherë nuk është kusht që për dhënien dhe ekzekutimin e tij të ngrihet padi tek gjykatësi.
21. Kur personi që do të dënohet është një grua, atëherë prijësit i lejohet të dërgojë dikë tjetër për të ekzekutuar dënimin penal ndaj saj, pa qenë e nevojshme ardhja e saj në gjykatë. Këtë çështje, Nesaiu e ka përmendur në një nënkapitull, të cilin e ka quajtur: "Ruajtja e grave nga prania në gjykatë".
22. Prijësit, gjykatësit ose muftiut, i lejohet të betohet për një vendim, që ai është gjykimi i Allahut, nëse e ka vërtetuar dhe nuk ka dyshim që është i tillë.
23. Lejohet delegimi i kompetencave për zbatimin e dënimeve penale.
24. Nga hadithi i Ubades mësojmë se gruaja lavire mund të internohet, njëlloj si edhe burri, por në këtë internim duhet ta shoqërojë dhe kujdestari i saj i ligjshëm, nëse ka mundësi, e në të kundërt, nuk internohet. Ndërsa Maliku, për këtë çështje, ka thënë që "gratë nuk internohen, sepse ato janë *auret*".

[85] Shejhu thotë: "Ka shumë mundësi që hadithi, në të cilin përmenden të dyja llojet e ndëshkimit, pra, edhe rrahja me 100 kamxhikë, edhe vrasja me gurë, është një hadith i anuluar. Për këtë tregon fakti që Profeti nuk e zbatoi rrahjen me 100 kamxhikë,

por vetëm vrasjen me gurë në rastin e Maizit, gamidijes dhe dy jehudëve. Por që të gjykojmë se kemi të bëjë me anulim, duhet të kemi argument se veprimi i Profetit në rastet kur përdori vetëm ekzekutimin me gurë ka ndodhur më vonë se hadithi ku përmenden të dyja llojet e ndëshkimit. Argumenti që tregon se veprimi i Profetit ka qenë më i vonshëm është një detaj i përmendur në vetë hadithin e mësipërm. Po të vëresh me kujdes, Profeti tha: "Merreni prej meje! Tashmë Allahu e solli zgjidhjen për to (gratë që bëjnë *zina*). .." Dhe këtu e ka fjalën për ajetin kuranor: "Nëse ndonjëra nga gratë tuaja bën imoralitet, kërkoni që kjo *(vepër)* të dëshmohet nga katër *(burra)* prej jush. Nëse këta dëshmojnë, atëherë i mbyllni ato *(gratë)* në shtëpi, derisa t'u vijë vdekja ose derisa Allahu të përcaktojë ndonjë zgjidhje tjetër për to." [Nisa 15]. Kjo tregon se ky hadith është thënë nga Profeti pas ajetit 15 të sures Nisa, kohë në të cilën ende nuk kryhej ekzekutimi me gurë, por dënimi për ato gra që bënin imoralitet ishte që të izoloheshin në shtëpi derisa t'u vinte vdekja, ose ...". Nga kjo kuptohet se hadithet ku përmenden dënimi i Maizit, gamidijes dhe dy jehudëve kanë ndodhur pa dyshim më pas. Atëherë, mendimi më i saktë është se hadithi në të cilin përmenden të dyja llojet e ndëshkimit, pra, edhe rrahja me 100 kamxhikë, edhe ekzekutimi me gurë, është një hadith i anuluar. Për këtë arsye, mendimi i shumicës së dijetarëve është se, për të martuarit që bëjnë *zina* jepet vetëm masa e ekzekutimit me gurë, pa rrahjen me kamzhik. Të këtij mendimi janë Imam Ebu Hanife, imam Maliku dhe imam Shafiiu, - Allahu i mëshiroftë! Ndërsa imam Ahmedi është i mendimit se për ta jepen të dyja ndëshkimet.

[86] Ndër urtësitë e ekzekutimit në publik janë: të nxjerrin mësim të tjerët, të shfaqet haptazi zbatimi i ligjit të Allahut, respektimi i tij dhe zbatuesve të tij.

[87] Futnotë e Shejhut: "Me sa duket, - dhe Allahu është më i ditur, - mendimi i shumicës së dijetarëve është mendimi më i saktë dhe i drejtë. Kështu, edhe dëshmia e të penduarve konside-rohet e pranueshme, ndryshe nga ç'mendon Ebu Hanife, që thotë se gjykimi për pavlefshmërinë e dëshmisë së tyre mbetet në fuqi përherë. Mendimi i shumicës është më i saktë, sepse fjalia përjashtuese ka ardhur e përgjithësuar dhe jo e specifikuar vetëm në lidhje me vendimin e tretë. Ai që pretendon se përjashtimi është veçse për njërën nga vendimet, duhet të sjellë prova mbështetëse për këtë. Pastaj, le të meditojmë pak për fjalën e Allahut të Madhëruar kur thotë më pas: "Me të vërtetë, Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.". Si ta kuptojmë mëshirën dhe faljen e Zotit, kur të penduarit vazhdon të mos i pranohet dëshmia?! Ndërsa në lidhje me mendimin e sjellë nga Shabiu dhe Dahhaku, se vendimi për papranueshmërinë e dëshmisë së tyre bie veçse me një kusht: nëse ata dëshmojnë dhe shprehen gojarisht se në të shkuarën kanë shpifur dhe thënë gënjeshtër, për këtë themi: Nëse një person i tillë vërtet e ka parë poshtërsinë me sytë e tij që të ndodhë, si mundet t'i kërkohet që tashmë të dëshmojë se nuk e ka parë. Kjo do të ishte një gënjeshtër që ky do ta thoshte padrejtësisht. Në rastin e parë, kur dëshmon për imoralitetin e dikujt, ai mund të ketë qenë i vërtetë në dëshminë e tij, pra, vërtet mund ta ketë parë të ndodhte, dhe atëherë gabimi i tij qëndron vetëm në faktin se ka nxituar të dëshmojë i vetëm dhe i pashoqëruar nga tre të tjerë, ndaj për këtë nxitim merr dënimin e rrahjes me kamxhik. Por t'i kërkosh tashmë që të hedhë poshtë dëshminë e parë, në të cilën ai ishte i vërtetë dhe t'i kërkosh që të dëshmojë për të kundërtën, gjë për të cilën, ai e di mirë se është gënjeshtër, kjo është e padrejtë. E aq më keq ta konsiderosh këtë si të vetmen mënyrë për të sjellë në fuqi pranueshmërinë e dëshmisë së tij. Kështu mendimi i shumicës është më afër drejtësisë. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur.

[88] Shiko *Musnedin* e Imam Ahmedit, nr 2131. Shejh Shuajbi e ka gjykuar si *hasen*. Ky hadith ka edhe hadithe të tjera mbështetëse.

[89] Gjithashtu, Sehl Ibn Saadi r.a. tregon se i Dërguari i Allahut a.s. ka thënë: "Kushdo që

më garanton dëlirësinë e asaj që ndodhet midis dy nofullave të tij dhe të asaj që ndodhet midis dy këmbëve (pra, të ruajë gjuhën dhe dëlirësinë e moralit), unë i garantoj atij Xhenetin." [Buhariu].

[90] Fjala mes kllapave është e imja dhe jo e Ibn Kethirit.

[91] Në senedin e këtij hadithi ndohet Lejthi ibn Ebi Sulejmi, i cili është një transmetues i përfolur.

[92] Senedi i këtij hadithi është i dobët, sepse transmetimet e Deraxhit nga Ebu Hajthemi janë të përfolura.

[93] Në senedin e këtij hadithi ndodhet El husejn ibnu Daud, i cili konsiderohet si një transmetues i dobët.

[94] Imam Ahmedi dëshmon se El Kasim Ibn Abdurrahmani ka thënë: "Ai që ushqehet nga qiratë e shtëpive të Mekës, ka futur në bark zjarrin e Xhehenemit." Imam Ahmedi thotë: "Na ka treguar Hushejmi dhe Haxhaxhi, prej Muxhahidit, se Abdullah Ibn Omeri e ka ndaluar nga dhënien me qira dhe shitblerjen e shtëpive të Mekës". Ndërsa nga Ata'u përcjell se Ibn Omeri ka ndaluar dhënien me qira të shtëpive të Mekës." Na ka treguar - thotë imam Ahmedi - Ishak Ibn Jusufi që Abdul Meliku i ka thënë: "Omer Ibn Abdul Azizi i shkroi letër emirit të Mekës, ku ndalonte dhënien me qira të shtëpive të Mekës. Në atë mesazh thuhet se ky veprim ishte haram." Gjithashtu, imam Ahmedi tregon për Omerin, se ai kishte ndaluar banorët e Mekës që t'u vendosnin shtëpive dyer, në mënyrë që udhëtarët që vinin nga larg, të bujtnin ku të dëshironin. Imami sjell dëshminë e Abdullah Ibn Omerit, se: "babai (Omeri) nuk i lejonte banorët e Mekës që t'i mbyllnin dyert e shtëpive të Mekës. Ai që nuk e kishte shtëpinë me portë nuk lejohej t'i vendoste portë. Ndërsa ai që kishte portë nuk lejohej ta mbante mbyllur atë. Këto rregulla vlenin gjatë kohës së haxhit dhe umres."

[95] Në këtë transmetim, Hafiz Ibn Kethiri nuk e ka përmendur transmetuesin që e ka sjellë prej Eameshit. Megjithatë, edhe nëse do ta supozonim saktësinë e këtij transmetimi, duhet të themi se bëhet fjalë për rastin kur gruaja është brenda shtëpisë. Taberiu ka sjellë me senedin e tij të plotë nga Ali Ibn Ebu Talha, ky nga Ibn Abasi, se këto zbukurime mund të shfaqen për ata njerëz që e vizitojnë gruan brenda në shtëpinë e saj. Po kështu e ka shtjelluar Zuhriu, sikurse do të përmendet pak më pas. Të mos harrojmë edhe faktin që, në lidhje me ajetin: "... të mos i zbulojnë stolitë e tyre, përveç atyre që janë të dukshme!", Taberiu ka sjellë këtë transmetim e ka thënë: "Ai flet për "...kuhlin (zbukurimi i syve) dhe unazat". Por në këtë version është Muslim Ibn Kejsan el Mulai, i cili është një transmetues *daif*. [Marrë nga analiza e shejh Huejnit, në *Muhtesar*-in e *Tefsirit* të Ibn Kethirit, të punuar nga shejh Ahmed Shakir].

[96] Senedi i këtij hadithi është i dobët. [Marrë nga analiza e shejh Huejnit, në *Muhtesar*-in e *Tefsirit* të Ibn Kethirit të punuar nga shejh Ahmed Shakir].

[97] Këtë hadith e sjell Ebu Daudi në kapitullin e "Veshjes", tema: "I lejohet njeriut të shohë flokët e zonjës së tij" Shejh Albani e ka gjykuar këtë hadith si të saktë. Shih "Sahih Sunen Ebu Daud", hadithi me numër 3460.

[98] Në fakt, ai ishte në moshë të vogël. Ajo e edukoi, dhe pastaj i dha lirinë kur ai u rrit, sikurse e shpjegon hafidh Ebu Asakir Ibn Asakiri. Ndërsa disa të tjerë kanë dhënë shpjegimin se, në një rast të tillë, ai gjykohet njëlloj si të afërmit e saj dhe atij i lejohet të shohë zonjën e tij, ashtu si babai dhe djali i saj.

[99] *Muħaneth* - burrë me cilësi femre, në të folurën, sjelljet e veprimet e tij. Ndonjëherë, kjo është në natyrën e tij, e ndonjëherë vjen si një sjellje të sforcuar prej tij.

[100] Buhariu sjell hadithin: "Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të) rrëfen se (skllavja)

Berira i kërkoi ndihmë për pagesën e lirimit të saj. Asaj i kishin kërkuar pesë okë argjend, të ndarë në këste për pesë vjet. Aishja donte ta lironte, andaj i tha: "Nëse unë ua paguaj të tërë shumën menjëherë, a do të të shisnin pronarët e tu tek unë, që unë pastaj të të liroj, dhe kështu të më takojë mua merita e çlirimit tënd?" Berira shkoi te pronarët e vet dhe ua paraqiti ofertën, por ata i thanë: "Jo, pranojmë vetëm nëse na mbetet neve merita e lirimit." Aishja rrëfen: "Shkova tek i Dërguari i Allahut (a.s) dhe ia tregova këtë gjë. Ai më tha: "Blije dhe liroje, ngase merita e lirimit i takon atij që e liron robin." Pastaj i Dërguari i Allahut (a.s) u ngrit (ndër njerëz) dhe tha: "Si është puna me disa njerëz, që vënë kushte që nuk përputhen me Librin e Allahut? Ai që kushtëzon diçka që nuk përputhet me Librin e Allahut, ai i refuzohet. Dispozitat e Allahut janë më parësore që të respektohen dhe të përmbushen."

[101] Në dy *Sahih*-ët është rrëfimi prej Tausit, i cili përcjell prej Ibn Abasit, se: "Profeti (a.s.) ka kryer *hixhame* dhe i ka dhënë hixhamtarit shpërblimin për punën e tij."[101] Në dy *Sahih*-ët, gjithashtu, është rrëfimi prej Humejd El Tauilit, i cili përcjell prej Enesit se, njëherë, Profetit i bëri *hixhame* Ebu Tajbeja, për të cilin Profeti (a.s.) urdhëroi që t'i jepen dy *sa* me ushqime, dhe pastaj tha: "Mënyra më e mirë me të cilën mund të mjekoheni është *hixhame*-ja."[101] Në librin *El Xhamiu* të Tirmidhiut, është një rrëfimi prej Abad ibn Mensurit, se e ka dëgjuar Ikriman të thotë se Ibn Abasi kishte tre robër, që bënin *hixhame*: dy nga ata punonin dhe i jepnin atij një pjesë të fitimit, ndërsa i treti i bënte *hixhame* atij vetë (Ibn Abasit) dhe familjes së tij. Ibn Abasi tregonte se Profeti (a.s.) ka thënë: "Sa rob i mirë është ai që u bën *hixhame* të tjerëve! Ai ua largon gjakun (e keq), i lehtëson dhe ua shkëlqen (forcon) shikimin." Ai thoshte, gjithashtu, se "kur Profeti (a.s.) u ngjit në qiell (natën e Israsë dhe Miraxhit), sa herë që kalonte pranë ndonjë grupi melekësh, ata i thonin: 'Bëj *hixhame*!'" Nga mësimet e këtyre haditheve mund të përmendim:

1. Pagesa e mjekut për punën e tij është e lejueshme të jepet në përfundim të punës, edhe pa rënë dakord fillimisht për çmimin e shpërblimit. Atij i jepet sipas traditës, apo aq sa të kënaqet.

2. Nxjerrja e fitimit nëpërmjet *hixhame*-s është e lejuar, edhe pse për një njeri të lirë (jo skllav) është jo e këndshme. Por, gjithsesi, nuk është haram. Profeti (a.s.) i dha atij që i bëri *hixhame*-n hakun e tij dhe nuk e ndaloi nga përdorimi i asaj pasurie. Edhe pse Profeti (a.s.) e ka quajtur "jo të këndshëm" (*habith*) fitimin nga *hixhame*-ja, ky është njëlloj si përcaktimi që ai ka bërë për hudhrën dhe qepën, kur ka thënë që ato janë "jo të këndshme", cilësim ky që nuk tregon se ato janë haram.

3. I lejohet zotërisë që, prej punës së robit të tij me mëditje te të tjerët, të përcaktojë një pjesë të fitimit për veten e vet, sikurse bënte Ibn Abasi me dy prej shërbëtorëve të tij. Por kjo pjesë duhet të jetë e përcaktuar dhe të mos i kalojë mundësitë e robit apo të cenojë shumë fitimin e tij. Megjithëse, në fund të fundit, çdo pasuri që ka robi, i takon zotërisë së tij dhe ai fitim që robi veçon për veten e vet nga puna me mëditje te të tjerët është thjesht një pasuri që vetë zotëria i tij e lejon që ta fitojë dhe ta marrë. **[Zad el mead 4]**

[102] Shejh Sadi në shpjegim të ajetit thotë: "Këto fakte e argumente, që prodhojnë siguri të padiskutueshme, i mbështet dhe përforcon akoma edhe më shumë një tjetër dëshmuese. Kjo është natyra e pastër dhe e patrazuar e njeriut me logjikën e tij të shëndoshë. Ajo dëshmon për vërtetësinë e Shpalljes së Zotit dhe për ligjin e Tij. Logjika e shëndetshme e pranon të mirën si të mirë dhe të keqen si të keqe. Kjo është dritë mbi dritë. Shpallja e saktë, e ruajtur dhe e sigurt, e bashkuar me logjikën e shëndetshme dhe me natyrën e pastër, sjell besim të kthjellët dhe vepra të mrekullueshme."

[103] Në shpjegimin e këtij hadithi thuhet se: *Nur* është çdo dritë udhëzimi, që Zoti u solli krijesave, përmes argumenteve e shenjave të shfaqura në krijimin e Tij dhe mrekullive,

shpalljeve dhe paralajmërimeve, që u zbriti atyre për t'u qartësuar udhën e drejtë. Nëse Ai nuk do t'ua dërgonte këtë dritë krijesave, ata do të mbeteshin në errësirrën e humbjes e të paditurisë. Kështu, kur themi që disa njerëz i kapi drita e udhëzimit të Zotit, nënkuptojmë që ata e morën në konsideratë këtë dritë, domethënë, argumentet e zbritura nga Zoti, duke përfituar prej tyre. Ata të cilët Allahu dëshiron t'i udhëzojë janë pikërisht ata të cilët i marrin në konsideratë argumentet e sjella prej Tij, i respektojnë ato dhe nënshtrohen që t'i zbatojnë ato. Të tillët i kap drita e Tij, e cila i shpëton nga errësira ku ndodheshin më parë, duke gjetur rrugën e shpëtimit. Ndërsa ata që Allahu nuk dëshiron t'i udhëzojë, janë ata që tregohen të verbër e shpërfillin shpalljet dhe udhëzimin e zbritur prej Tij. Këta privohen nga ajo dritë dhe mbeten në errësira, të çoroditur e të përhumbur, siç thotë i Lartësuari në këtë ajet: "Ai të cilit Allahu ia ka zgjeruar gjoksin për besimin islam është në një dritë të sigurt prej Zotit të vet. Mjerë ata që, nga zemërngurtësia e tyre, nuk e përmendin Allahun! Ata janë në një humbje të qartë." [Zumer 22]. Këtu duhet të sqarojmë diçka, që duhet të kuptohet mirë: Ata që i kap drita e Allahut nuk i kap ashtu rrëmujshëm, pa asnjë shkak e kuptim. Ata i kap drita e Allahut, sepse Ai e ka ditur që më parë - me diturinë e Tij absolute, që përfshin të shkuarën, të tashmen dhe të ardhmen - se ata shpirtra do të jenë punëmirë e të devotshëm në jetën e kësaj dynjaje, prandaj e përcaktoi që ata t'i kapë drita e (udhëzimit të) Tij që në ditën e krijimit. Po kështu, Allahu ishte i gjithëditur edhe rreth shpirtrave jo të mirë, që nuk janë të devotshëm e as punëmirë në jetën e kësaj bote, prandaj ata nuk i kapi drita që ditën e krijimit.

[104] Imam Ibn Kethiri e ka konsideruar të mirë *isnadin* e këtij hadithi. Në fakt, *isnadi* i këtij hadithi është i dobët, sepse në të ka ndërprerje. Në të mungon transmetuesi mes Ebu el Buhturit dhe Ebu Seid el Hudriut. [Marrë nga analiza e shejh El Huejni, në *Muhtesar*-in e *Tefsirit* të Ibn Kethirit të punuar nga shejh Ahmed Shakir.]

[105] Shejhu thotë: Ndërtimi i faltoreve në shtëpi është e veçantë për gratë, sepse namazi më i mirë për gruan është namazi në shtëpinë e saj. Ndërsa në lidhje me pastrimin dhe parfumosjen e xhamive kjo është e pëlqyeshme për të gjitha xhamitë e faltoret.

[106] Gjithashtu: Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se Profeti (a.s) ka thënë: "Namazi me xhemat është njëzet e pesë shkallë më i çmuar sesa ai që falet i vetëm në shtëpi ose në treg. Kjo, se, kur dikush merr abdes, duke e përkryer atë, shkon në xhami duke mos pasur tjetër qëllim përveç namazit, për çdo hap që bën, Allahu atë person e ngrit një gradë dhe i fshin një mëkat, derisa të hyjë në xhami. E, kur të hyjë në xhami, llogaritet se është në namaz për aq kohë sa e pret namazin. Melekët vazhdimisht bëjnë dua për të përderisa qëndron në vendin e tij dhe nuk e prish abdesin, dhe thonë: O Allah, falja gjynahet! O Allah, mëshiroje!" Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon se i Dërguari i Allahut (a.s) nuk i shihte disa njerëz të falnin disa namaze me xhemat, ndaj tha: "Më ka shkuar mendja ta lë dikë për t'ua falë njerëzve namazin, kurse unë të shkoj tek ata burra që nuk marrin pjesë në namaz me xhemat, e t'i them dikujt t'ua djegë shtëpitë me një grumbull drunjësh. Sikur ata ta kuptonin se (në xhami) do të gjenin një asht me mish, gjithsesi do të vinin." Pra, e kishte për qëllim namazin e jacisë.

[107] Shejh Albani e ka gjykuar si një hadith *hasen*. Shih në "sahih Tergib" me numër 340.

[108] Futnotë e Shejhut: Po kjo ndodhi kur muslimanët ishin të kapur fort pas Librit dhe Sunetit të Profetit (a.s), dhe kjo bëri që Allahu të çlironte përmes tyre popuj dhe vende, që do t'u nënshtroheshi atyre dhe ligjeve të drejta. Por fatkeqësisht, ne, muslimanët e ditëve të sotme, edhe pse jemi të shtrirë në lindje dhe perëndim, edhe pse jemi të shumtë në numër, ne udhëhiqemi nga mohuesit ose drejtpërdrejt, ose në mënyrë indirekte. Tashmë, jehudët, me të cilët Allahu është i

zemëruar, kanë grabitur tokën e Kudsit dhe kanë themeluar në Palestinë shtetin e tyre. Madje, ata e kanë shtrirë pushtetin e tyre në skajet e Egjiptit, Jordanisë dhe Sirisë, dhe e gjitha kjo ka ndodhur se ne jemi muslimanë vetëm me emër?! Ne nuk gjykojmë me ligjin e Allahut dhe nuk ndjekim as Librin e Tij dhe as Sunetin e Profetit të Tij; ne bëjmë poshtërsi dhe nuk i bindemi Zotit; ne i shkelim urdhëresat e Tij haptazi dhe kemi shkelur çdo premtim të dhënë Allahut të Lartësuar, prandaj Allahu i Madhëruar na bëri që të veshim rrobën e urisë, frikës, përçmimit dhe përuljes. Të gjithë këtë e fituam me duart tona, edhe pse Allahu i Gjithëmëshirshëm fal shumë nga gjynahet që ne bëjmë dhe që meritojmë ndëshkimin për to. Nëse duam që të kthehemi në të shkuarën e ndritshme, le të kthehemi në ligjin e Zotit tonë Bujar, në fenë e Tij të drejtë dhe në udhën e Tij të pastër dhe të qartë, të mbështetur në Librin e Zotit dhe në traditën e Profetit (a.s).

[109] Senedi i këtij hadithi është shumë i dobët, sepse njëri prej transmetuesve të tij, e pikërisht Uejd Ibn Ebu Umran el Xhueni, është konsideruar si i braktisur (*metruk*), që nuk i pranohen më hadithet. Gjithashtu, është konstatuar se ai ka sjellë prej të atit hadithe *munkera (të papranueshme)*, dhe ky është një hadith që ai e sjell prej të atit.

[110] Buhariu sjell hadithin nga Abdullah ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur me të) i cili tregon: Një hebre erdhi te Profeti (a.s) dhe tha: O Muhamed, Allahu do t'i vendosë qiejt në një gisht, tokat në një gisht, malet në një gisht, drunjtë në një gisht dhe krijesat në një gisht, pastaj do të thotë: Unë jam Sunduesi. I Dërguari i Allahut (a.s) qeshi, saqë iu dukën edhe dhëmballët, pastaj citoi: *"Ata nuk e kanë vlerësuar siç duhet fuqinë e Allahut. Në Ditën e Kiametit, e tërë Toka do të jetë në grushtin e Tij, ndërsa qiejt do të mbështillen nën të djathtën e Tij. Qoftë i lavdëruar Ai dhe i lartësuar mbi idhujt që ia shoqërojnë Atij (në adhu-rim)!"* (Zumer, 67) Në një transmetim tjetër qëndron: I Dërguari i Allahut (a.s) qeshi, duke u çuditur dhe duke e vërtetuar fjalën e tij." Muslimi sjell hadithin nga Abdullah ibn Omeri (Allahu qoftë i kënaqur me të) i cili tregon se i Dërguari i Allahut (a.s) ka thënë: "Në Ditën e Kiametit, Allahu i Madhëruar i palos qiejt, pastaj i merr me Dorën e djathtë të Tij dhe thotë: Unë jam Mbreti, ku janë tiranët? Ku janë mendjemëdhenjtë? Pastaj e palos Tokën me të majtën e Tij dhe thotë: Unë jam Mbreti, ku janë tiranët? Ku janë mendjemëdhenjtë?" (përsa i përket fjalës "me të majtën e Tij) Shejh Albani na tregon se dijetarët e kanë konsideruar të dobët këtë shtesë sepse ajo është përmendur vetëm nga një transmetues (Umer ibnu Hamze) i cili është i dobët dhe nuk është sjellë në asnjë nga versionet e sjella nga transmetuesit thikatë, sikurse ka konstatuar imam Dhehebiu. Kështu, këtë hadith e ka sjellë Nafiu dhe Ubejdilah ibnu mukasim nga Ibnu Umeri dhe nuk e ka përmendur "me të majtën e Tij". Po kështu është sjellë nga Ebu Hurejra e të tjerë veç tij dhe nuk e kanë përmendur këtë tog. "e majta" është përmendur edhe në një hadith tjetër, jo në këtë kontekst, por ai është një hadith tejet i dobët. Ajo që është transmetuar saktësisht nga Profeti i Allahut është fakti se të dyja Duart e Zotit janë të djathta. Sikurse vjen në sahihun e Muslim it nga Abdullah ibn Amri i cili transmeton nga Profeti (a.s) se ka thënë: "Prijësat e drejtë, tek Allahu do të jenë në podiume drite, në të djathtën e Rrahmanit (Allahut të Gjithëmëshir-shëm) të Lartësuar, e që, të dy Duart e Tij janë të djathta. Këta janë ata të cilët janë të drejtë në gjykimin e tyre, të drejtë me familjet e tyre dhe me këdo që e kanë nën përgjegjësi." [Shih tek "Silsile sahiha" me numër 3136 të shej Albanit.]

Muslimi sjell gjithashtu nga Ubejdullah ibn Miksemi i cili tregon: E kam parë Abdullah ibn Omerin (Allahu qoftë i kënaqur me të) sesi e përshkruante të Dërguarin e Allahut duke thënë: "Allahu i Madhëruar i merr me të dy Duart e Tij qiejt e tokat dhe thotë: Unë jam Allahu, Unë jam Mbreti" - Profeti (a.s) tregonte duke i mbledhur e duke i lëshuar gishtat -, saqë e pashë edhe minberin duke u

dridhur nga pjesa e poshtme e tij, madje thosha: A do të rrëzohet minberi me gjithë të Dërguarin e Allahut(a.s) !? (Sh.p)

[111] **Pyetje:** Me çfarë uji bëhet pastrimi ritual (nga hadethi)? Cilat ujra quhen të vlefshme që pastrimi me to të quhet i saktë? Ja disa themele kryesore në njohjen e kësaj çështjeje. Thotë Ibnu Rushd në "Bidajetul muxhtehid": Pikat e përbashkëta dhe konsensuale mes dijetarëve rreth kësaj çështjeje

1. Të gjitha llojet e ujrave janë të pastra dhe pastruese. Po cilat ujra? Ato ujra që janë sikurse i ka krijuar Allahu i lartësuar. Këtu futet çdo ujë që zbret nga qielli apo që del nga toka në gjendjen që e ka krijuar Allahu i lartësuar.

a. Shiu, bora, breshëri. Thotë i lartësuari: "Dhe është Ai, që i lëshon erërat si përgëzuese në prag të mëshirës së Tij *(shiut)* dhe Ne lëshuam prej qiellit ujë pastërtie. Furkan 48.

b. Detrat , lumenjt, liqenet. Është pyetur profeti a.s për ujin e detit dhe ka thënë: "... pastërti është uji i tij, të lejuara janë të ngordhurat e tij."

c. Burimet, puset dhe auzet. Eshtë pyetur profeti a.s për pusin e buda'ates në të cilin hidheshin papastërti, binin kafshë të ngordhura etj dhe ka thënë: "Uji është i pastër dhe atë nuk e bën pis asgjë".

2. Të gjithë dijetarët janë unanimë se çdo gjë e cila është e pandashme nga uji dhe që është e vështirë të mund të ndahet prej tij, nuk e bën të papastër. psh: dheu, algat, gjethet e pemëve apo bimësia që bie në të etj. Të gjitha këto nuk ia heqin aftësinë pastruese të tij. Sepse ai vazhdon të quhet ujë.

3. Të gjithë janë dakort se uji i shumtë nuk ndotet, përderisa nuk ndryshojnë (1 nga 3) cilësitë e tij.

4. Të gjithë janë dakort se nëse njëri nga tre cilësitë e ujit (era, shija, ngjyra) ndryshon, ai e humbet aftësinë pastruese të tij. Këto ishin pikat ku të gjithë janë dakort dhe nuk kanë kundështim mes tyre.

Pikat e kundështimit mes dijetarëve rreth kësaj çështjeje:

1. Nëse në ujë bien *nexhâsât* papastërti në atë masë sa nuk ia ndryshojnë asnjë prej 3 cilësive, a është i pastër? A është i lejuar pastrimi me një ujë të tillë? Dijetarët janë të mendimeve të ndryshme në këtë çështje. Por para se të flasim për to shtrojmë këto pyetje.

Pyetje: Pse është e rëndësishme të njihen pikat e pajtimit dhe kundështimit mes dijetarëve?

Përgjigje:

1. Për të justifikuar mendimin ndryshe edhe pse e vërteta është një e vetme.

2. Për të njohur kush janë kundështimet e justifikueshme nga ato të pa justifikueshme.

3. Për të mos u nxituar në gjykime rreth atyre që mendojnë ndryshe dhe për të gjetur sa më shumë justifikime për dijetarët.

4. Për të njohur gabimet e tolerueshme dhe jo të tillat.

Pyetje: Argumentat që përdorin, kryesisht janë të njëjtat, pse kundështimi?

Përgjigje:

1. Saktësia e argumentit. Kriteret e tyre për të saktësuar apo jo një tekst të caktuar.
2. Mënyra e harmonizimit mes argumentave (dhe ato janë të shumta).
3. Mënyra e kuptimit dhe shpjegimit të argumentave etj, etj.

I kthehemi çështjes sonë. Shpresojmë që mendimi më i saktë të jetë ai që thotë se: "Ai ujë është i pastër nëse nuk ndryshon asnjë nga cilësitë e tij. Argumenti bazë për këtë është fjala e profetit a.s në hadithin e Ebi Seid el Hudrij që ka thënë: Eshtë pyetur profeti a.s : "A të marim abdes me ujin e pusit të Buda'ate-s, pus ky në të cilin hidheshin papastërti, kufoma qensh etj, ai u përgjigj: "Uji është i pastër dhe atë nuk e bën të papastër asgjë". Shejhul islam ibnu Tejmijete thotë: "Mendimi më i saktë në këtë çështje është se: Nëse nexhaseti shkrihet dhe humbet në ujë duke mos ndryshuar asnjë prej cilësive të tij, ai ujë është i pastër dhe i vlefshëm për përdorim në pastrimin ritual. Sepse profeti a.s u pyet: "A të marim abdes me ujin e pusit të Buda'ate-s, pus ky në të cilin hidheshin papastërti, kufoma qenësh etj, ai u përgjigj: "Uji është i pastër dhe atë nuk e bën të papastër asgjë". Ky është një tekst gjithpërfshirës që përfshin të gjitha llojet e papastërtive dhe të ujrave. Por nëse me rënien

e nexhasetit ai ndryshon cilësinë e tij ajo tregon se papastërtia nuk është shpërndarë dhe as zhdukur.

Disa shembuj qartësues për këtë.

Nëse në një enë me ujë, bie pije dehëse dhe shkrihet në të, nëse dikush e pi atë nuk konsiderohet si konsumues i pijeve dehëse dhe nuk mund të dënohet si i tillë. Sepse prej erës, shijes dhe ngjyrës së saj nuk ka mbetur më asgjë. Nëse qumështi i gjirit të një gruaje hidhet e përzihet në një enë me ujë, dhe nuk duket asnjë gjumë prej tij, edhe nëse një fëmijë e pi atë, ai nuk konsiderohet si fëmijë gjiri për atë grua. Gjithashtu mund të themi se uji ka mbetur i pacënuar në cilësitë e tij të krijuara dhe duke u emërtuar si "ujë" vazhdon të bëjë pjesë në fjalën e Allahut të lartësuar: Në qoftë se jeni të sëmurë, ose në ndonjë udhëtim, ose ndonjëri prej jush vjen prej vendit të nevojës, ose keni prekur *(kontaktuar me)* gratë <u>dhe nuk gjeni ujë</u>, atëherë merrni tejemum me dheun e pastër dhe me të, fërkoni fytyrat dhe duart tuaja. Pra edhe pse në këtë ujë kanë rënë nexhasate ai nuk ka ndryshuar asnjë nga cilësitë e tij. Pastaj vazhdon Ibnu Tejmijete t'u përgjigjet argumenti-mit të atyre që mendojnë ndryshe, me edukatë dhe rrespekt. **"Mexhmuatul Fetaua" vëll 11/ 21.** Për atë që do të dijë më shumë ka disa detyra:

- Mblidh të gjitha argumentat me të cilat dijetarët argumentojnë rreth kësaj çështjeje.
- Lexo shpjegimin e tyre dhe zgjidh kuptimin më të saktë dhe të pranueshëm nëpër librat e shpjegimit të hadithit.
- Shih mënyrat e harmonizimit mes këtyre teksteve dhe zgjidh mënyrën më të pranueshme në bazë të kritereve të sakta të "Usul el fikhut".
- Nxir pikat e kundështimit dhe shiko argumentin e sejcilit, etj.

2. Nëse në ujë bien lëndë të pastra a ua heqin aftësinë pastruese?

Edhe në këtë rast mendimi më i saktë është që nuk ia heq këtë aftësi nëse ende vazhdon të quhet ujë. Por nëse shtohet deri në atë masë që nuk mund të quhet më ujë atëherë ai e humbet këtë aftësi. <u>Shih el uexhiz fq 23.</u>

Shejhul islam ibnu Tejmijete thotë: "... Ajo që ka rëndësi në këtë temë është vetëm fakti: A ka mbetur uji një masë që mund të quhet ujë, apo lënda me të cilën është përzier është më e shumtë se ai dhe e ka transformuar atë? Nëse ai ka mbetur i tillë, ai nuk e humbet aftësinë e tij vepruese si pastrues. Ky është mendimi i Ebi Hanifes, dhe mendimi më i njohur nga imam Ahmedi. Dhe ky është mendimi më i saktë. (Shembuj)

Thotë Allahu i lartësuar: "Në qoftë se jeni të sëmurë, ose në ndonjë udhëtim, ose ndonjëri prej jush vjen prej vendit të nevojës, ose keni *(prekur)* kontaktuar me gratë <u>dhe nuk gjeni ujë</u>, atëherë merrni tejemum me dheun e pastër dhe me të, fërkoni fytyrat dhe duart tuaja. Maide 6. Pra përderisa ai quhet ujë lejohet pastrimi me të.

- Profeti a.s ka urdhëruar që muĥrimi të lahet me ujë dhe sidër.
- Urdhëroi që vajza e tij e vdekur të lahej me ujë e sidër:
- Urdhëroi atë që pranoi islamin që të lahej me ujë dhe sidër. Dhe dihet se sidri pa tjetër do ta ndryshojë pak ujin (në aromë, pamje etj) Por megjithatë ai quhet ujë.
- Profeti a.s mori abdes nga një enë ku ende shiheshin gjurmët e brumit dhe dihet shumë mirë se uji në të tilla enë ndryshon diçka prej tij. **"Mexhmuatul Fetaua" vëll 11 /17,18**

3. Uji i përdorur për abdes ose gusël a lejohet të përdoret përsëri për pastrimin ritual? Përgjigja më e pranueshme do të ishte si më sipër. Nëse ai ka mbetur në origjinën e tij si ujë dhe nuk ka ndryshuar asgjë lejohet, por thjesht, është jo i këndshëm, i pa pëlqyeshëm. Sepse sikurse thotë Ibnu Rushd: "Atë ujë të cilin nuk e pranon për t'a pirë (i tillë, i kujdesshëm duhet të jesh edhe në çështjet e adhurimit)." Shejhul islam ibnu Tejmijete thotë: "Ato pika uji që bien nga trupi i atij që po mer gusul dhe abdes në enën e ujit, nuk e bëjnë atë të "përdorur" pra që nuk lejohet pastrimi me të. Edhe nëse xhunubi fut dorën e tij në ujë edhe kjo nuk e dëmton ujin. **"Mexhmuatul Fetaua" vëll 11/ 29.**

4. Uji prej të cilit kanë pirë krijesa të ndryshme.

• Uji ku kanë pirë muslimanët, dhe bagëtitë të cilave u hahet mishi është unanimisht i pastër dhe i lejueshëm për t'u pastruar me të.
• Mbetja e ujit ku ka pirë idhujtari, qafiri, kafshët e egra, qeni, derri, dhe të gjitha ato të cilave nuk u hahet mishi. Mendimi më i saktë në këtë çështje është që ato janë të pastra, nëse uji është i shumtë dhe nuk ka ndryshuar asnjë prej cilësive të tij. Ja disa argumenta:
• U pyet profeti a.s për puset dhe auzet ku mund të pinin egërsirat. Ai tha: "Nëse uji është ḳuletân, *(300 litra)* nuk mban papastërti. (megjithëse disa mendojnë se kjo është fjalë e Ibni Umerit jo e profetit.)
• Thotë gjithashtu: Uji është i pastër dhe asgjë nuk e bën atë të pisët.
• U pyet për puset mes Mekes dhe Medines dhe faktit që në to pijnë egërsirat dhe qentë dhe ai tha: "Ato morën çka morën në barqet e tyre dhe juve ju takon ajo që mbeti për të pirë dhe pastrim."
• Është pyetur për macen dhe ka thënë: "Ajo nuk është e papastër. Ajo është nga ato që *(mund të)* vërtiten mes jush."

Shejhul islam ibnu Tejmijete u pyet: "Nëse në një pus bie një qen, derr, deve, lopë dele ose ndonjë kafshë tjetër dhe ngordh në të. Ajo tretet aq sa të mos i mbetet qime, lëkurë dhe mish. Çfarë gjykimi ka ky ujë nëse është mbi 2 kul-le (afërsisht 300 litra)? Ai u përgjigj: Lavdia e plotë i takon vetëm Allahut të lartësuar! Çdo pus në të cilin bie diçka nga ajo që u përmend ose ndonjë gjë tjetër, nëse uji nuk ka ndryshuar cilësitë e tij prej papastërtive në të, ai konsiderohet i pastër. Nëse lënda e papastër (kufoma e kafshës etj) ndodhet akoma në të, ajo nxirret prej tij dhe uji që mbetet është i pastër. Nëse në ujë kanë mbetur qime derri ose qeni kjo nuk e dëmton atë, sipas fjalës më të saktë mes dijetarëve. Sipas një prej fjalëve të dijetarëve ato (qimet e derrit dhe të qenit) janë të pastra. Ky është edhe mendimi i imam Ahmedit sipas njërit prej transmetimeve të sjella prej tij. Ky mendim, pa dyshim është më i shfaquri dhe më i pranueshmi sipas argumentave. Sepse të gjitha llojet e qimeve, pendëve, leshit, pushit, janë të pastra qoftë kur bëhet fjalë për ato kafshë që u hahet mishi apo jo, qoftë kur hiqen prej kafshës kur është e gjallë qoftë kur është e ngordhur. Ky është mendimi më i njohur dhe më i shfaqur mes dijetarëve. Ky mendim transmetohet edhe si një nga mendimet e imam Ahmedit. Por nëse uji ka ndryshuar cilësitë e tij nga prania e nexhasetit, prej tij nxiret ajo papastërti dhe lihet derisa të pastrohet. Nëse nuk ka ndryshuar nga prania e nexhases nuk është e nevojshme që prej tij të nxirret gjë, sepse kur profetit a.s iu tha: "Për të marë abdes, ty po të jepet prej pusit të buda'ates, pus ky në të cilin hidheshin papastërti, kufoma qenësh etj, ai u përgjigj: "Uji është i pastër dhe atë nuk e bën të papastër asgjë". Kjo temë është zgjeruar në një tjetër vend dhe Allahu është më i ditur për gjithçka. **"Mexhmuatul Fetaua" vëll 11.**

• Po nëse uji është i pakët dhe në të pijnë idhujtari, qafiri, kafshët e egra, qeni, macja, derri, dhe të gjitha ato të cilave nuk u hahet mishi?

- Përsa i përket idhujtarëve dhe qafirëve, uji ku ata pijnë është i pastër dhe mund të pastrohesh me të.
- Përsa i përket kafshëve të egra, qenit, maces, derrit, dhe të gjitha atyre kafshëve të cilave nuk u hahet mishi, Shejhul islam Ibnu Tejmijete u pyet: disa njerëz ndodhen në shkretëtirë dhe me vete kanë pak ujë në të cilin ka pirë qeni. Ata janë të etur dhe nuk mund të gjejnë ujë tjetër. A u lejohet atyre që ta ruajnë atë ujë për ta përdorur për të pirë ndërkohë që ai konsiderohet i pisët? A lejohet që ta përdorin atë për abdes?

Ai u përgjigj: U lejohet atyre që ta ruajnë atë ujë për ta përdorur për të pirë edhe pse ai konsiderohet i pisët. Sepse të gjitha gjërat e pista lejohet të përdoren në raste domosdoshmërie. Në të tilla raste i lejohet njeriut që të konsumajë dhe përdorë të ngordhurat, gjakun, mishin e derrit. Në të tilla raste i lejohet atij që të pijë çdo gjë që ia largon etjen, ujë i pisët, urinën që mund tia shuaj disi etjen etj. Ndërsa pijet dehëse, shumica e dijetarëve e kanë ndaluar sepse ajo ta shton edhe më shumë etjen. Përsa i përket abdesit me ujin ku ka pirë qeni, për shumicën e dijetarëve ai është i ndaluar. Në vend të tij duhet të përdorë tejemumin. Në raste

domosdoshmërie njeriu e ka detyrë që të hajë dhe të pijë çfarëdo qoftë, për të mbajtur veten gjallë. Ai që nuk ha dhe pi në të tilla situata derisa të vdesë hyn në zjarr. Nëse dikush ka nevojë jetësore për ujë dhe ai ka pak ujë të pastër ose të pisët, atij nuk i lejohet që të marë abdes me të. Ai e ka deyrë që të ndihmojë të detyruarin dhe të marë tejemum. Këtu nuk ka ndryshim, a ka nevojë për abdes apo për gusul. Ai që me ujin e tij mer abdes ose gusul dhe dikush prej muslimanëve apo jo muslimanëve që jetojnë në shtetin islam dhe brenda siguracionit të tij vdes nga nevoja për ujë, ai është gjynahqar dhe ka përgjegjësi tek Allahu i lartësuar. Allahu është më i ditur për gjithçka. **Shih "El fetâuâ el kubrâ" dhe Bidajetul muxhtehid vëll 1/ 463. [sh.p]**

[112] Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcjell se i Dërguari i Allahut (a.s.) ka thënë: "A e dini se ç'ka thënë Zoti juaj i Lartësuar? Ai ka thënë: "Për çdo begati me të cilën furnizoj robërit e Mi, disa bëhen mohues, pasi thonë: "Ishte ylli (që na furnizoi)", ose "për shkak të yjeve (jemi furnizuar)." [Muslimi]. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcjell se i Dërguari i Allahut (a.s.) ka thënë: "Për çdo begati që Allahu e zbret nga qielli, një pjesë e njerëzve bëhen mohues. Allahu lëshon shiun, kurse ata thonë: "Filan e filan ylli (e solli shiun)." [Muslimi].

[113] "Pjesa mes kllapave, - thotë Shejhu, - është fjala ime, jo e Ibn Kethirit"

[114] **Mënyra e ecjes.** Profeti kishte ecje të zhdërvjellët; kur ecte trupi i shkonte përpara a thua se po zbriste në një tatëpjetë. Ishte personi që ecte më shpejt, më bukur dhe më qetë. Ebu Hurejra thotë: "Nuk kam parë njeri më të bukur sesa Profeti: dielli sikur lëvizte në fytyrën e tij. Nuk kam parë njeri më të shpejtë në ecje sesa i Dërguari i Allahut: a thua se toka mblidhej për të, që ai të arrinte ta përshkonte rrugën me shpejtësi. Ne mundoheshim për të ecur shpejt, kurse ai s'e kishte problem fare shpejtësinë." Ndërsa Ali Ibn Ebu Talibi thotë: "Profeti, kur ecte, ishte aq i shpejtë e aq i zhdërvjellët, sa që trupi i shkonte përpara njëlloj sikur të zbriste në një tatëpjetë." Kurse Mura thotë: "Kur ecte, shkulej nga toka". Që do të thotë se kur ecte Profeti grihej me krejt trupin nga toka, si ai që lëshohet në një tatëpjetë. Kështu ecin njerëzit e vendosur, të zellshëm dhe trima. Kjo lloj ecjeje gjithashtu është më e përshtatshmja dhe më e rehatshmja për gjymtyrët. Ajo ishte tejet larg ecjes kuturu, larg ecjes së poshtëruar dhe larg ecjes së plogët. Ka disa lloj ecjesh: Ecja me ngathtësi e plogëti, duke hequr këmbët zvarrë si i ngrirë; a thua si një dru që mbartet. Kjo mënyrë është e qortueshme dhe e pahijshme. Një ecje tjetër është ajo kuturu, si deveja e turbulluar. Edhe kjo lloj ecjeje është e kritikuar. Ajo tregon mendjelehtësi, sidomos nëse e kthen shpesh kokën sa majtas e djathtas. Një mënyrë tjetër është ecja me qetësi. Kjo është ecja e robërve të Mëshiruesit, sikurse i ka cilësuar Allahu në Librin e tij: "E robërit e Zotit janë ata që ecin nëpër tokë të qetë." (Furkan 63). Shumë prej të parëve tanë, duke komentuar këtë ajet kuranor, kanë thënë: "Ajo është ecja me qetësi dhe dinjitet, jo me mendjemadhësi dhe plogëti. Kjo është ecja e të Dërguarit të Allahut. Ai ecte sikur zbriste nga pjerrësia, sikur toka mblidhej për ta bërë ai rrugën shpejt. Kush ecte përkrah tij, lodhej e mundohej, ndërsa Profetiecte pa mundim e pa vështirësi. Kjo tregon dy gjëra: Ai nuk bënte ecje prej të plogëti e as ecje prej të poshtëruari; ajo ishte ecja më e drejtë e më e ekuilibruar. Në përgjithësi, ka dhjetë mënyra ecjesh. Tre prej tyre janë ato që u përmendën më lart. E katërta është ecja me nxitim. Pastaj vjen ecja me hap sportiv. Kjo është ecja më e shpejtë që bëhet me hapa të vegjël e të shpejtë. Quhet gjithashtu 'ecje ritmike' ose 'me trok'. Në *'Sahih'* është rrëfimi i Ibn Omerit që tregon se Profeti, gjatë tavafit në Mekë, i shpejtoi hapat (me ecje ritmike) në tri rrotulimet e para, dhe më pas, në katër të tjerat, bëri ecje normale."[114] Lloji i gjashtë është rendja. Flitet për rendjen e lehtë, e cila nuk e shqetëson dhe nuk e vështirëson njeriun. Në disa "*Musned*"-e thuhet se, njëherë, disa njerëz, gjatë ecjes në Haxhin e

Lamtumirës, u ankuan tek i Dërguari i Allahut prej mënyrës së ecjes në këtë haxh. Ai iu tha: "Ecni pak me rendje!"[114] Lloji i shtatë është ecja me delikatesë. Kjo bëhet duke u tundur e dredhur. Mund të thuhet se kjo është ecje me lakim e dredhje të trupit si "ecje femre". Mënyrë tjetër është ecja së prapthi ose mbrapsht. Pastaj është ecja që e bën njeriun të duket sikur hidhet dhe kërcen përpjetë. Ndërsa mënyra e dhjetë është ecja me krekosje dhe kapardisje. Kjo është ecja e atyre që u pëlqen vetja dhe ecja e mendjemëdhenjve. Në këtë mënyrë po ecte ai që Allahu i Madhëruar e fundosi në tokë, pasi po ecte me vetëpëlqim e duke parë veten. Ky njeri do të përpëlitet në brendësi të tokës deri në Ditën e Kijametit. Ecja më e rregullt nga të gjitha këto, është ecja drejt, me zhdërvjellësi dhe me qetësi.

***

Kur Profeti ishte bashkë me shokët e tij, ata ecnin përpara tij e ai ecte pas tyre. Ai thoshte: "Lëreni kurrizin tim për melekët!" [114] Për këtë arsye tregohet në hadith, gjatë udhëtimit ai i drejtonte dhe i nxirrte para shokët e tij. Profeti ka ecur edhe me këmbë të mbathura, edhe të zbathura. Ai ecte me shokët një nga një ose në grup. Gjatë një lufte, duke ecur, iu gjakos një gisht i këmbës dhe i rrodhi prej tij gjak. Atëherë tha: "U gjakose ti, s'ka gjë, veç një gisht, / Kjo në rrugë të Tij, për Allahun ish![114] Në udhëtimet me shokët qëndronte në prapavijë: nxiste dhe ndihmonte për të ecur të dobëtit, i mirrte pas në kafshë dhe i lutej Allahut për ta. Këtë fakt e ka përmendur Ebu Daudi.[114] [Zad el mead]

[115] **Syneti në faljen gjatë natës**

Profeti nuk e linte pa falur namazin e natës as kur qëndronte në vendin e tij dhe as kur udhëtonte. Kur e mundte ndonjëherë gjumi, apo sëmurej, atëherë falte gjatë ditës dymbëdhjetë rekatë. Kam dëgjuar shejhun e Islamit Ibn Tejmijen të thotë: "Ky është argument se vitri nuk zëvendësohet nëse i humb koha. Ai është njësoj si namazi për përshëndetjen e xhamisë, si namazi i eklipsit, i kërkimit të shiut e të ngjashëm. Qëllimi i vitrit është që fundi i namazit të natës të jetë me numër tek rekatësh, sikurse dhe akshami, që është namazi i fundit i ditës. Nëse mbaron nata dhe falet sabahu, atëherë vitri nuk mund të jetë më në vendin e duhur." Ebu Daudi dhe Ibn Maxha sjellin hadithin e Ebu Seid el Hudriut, se Profeti ka thënë: "Atij që i ngel pa falur vitri nga gjumi apo harresa, le ta falë atë kur të gdhihet ose kur të kujtohet". [Ebu Daudi, me sened të saktë] Porse ky hadith ka disa defekte.

1. Ai është transmetim i Abdurrahman Ibn Zejd Ibn Eslemit, i cili është i dobët.[115]
2. E vërteta është se këtë ai e sjell me sened *mursel* nga i ati, e ky nga Profeti. Tirmidhiu ka pohuar se kjo është më e sakta, pra se është *mursel*.
3. Ibn Maxha, pasi ka sjellë hadithin e Ebu Seidit, se Profeti ka thënë: "Faleni vitrin para se të gdhijë!" [Muslimi dhe Ibn Maxhe], ka treguar që Muhamed Ibn Jahja ka thënë: "Ky hadith provon se hadithi i Abdurrahmanit është mjaft i dobët." Falja e tij e natës ka qenë me njëmbëdhjetë rekatë, ose trembëdhjetë rekatë, sikurse ka pohuar Ibn Abasi dhe Aishja; prej tyre ka transme-time të sakta për të dy numrat e rekatëve. Në dy *'Sahih'*-ët është shënuar transmetimi prej Aishes, se: "Profeti nuk shtonte më shumë se njëmbëdhjetë rekatë, as në Ramazan dhe as jashtë tij". Po në dy *'Sahih'*-ët është transmetimi tjetër prej saj se: "Profeti falte natën trembëdhjetë rekatë. Vitrin e falte me pesë rekatë, dhe ulej (në *teshehud*) vetëm se në rekatin e fundit". E saktë prej Aishes është thënia e parë (njëmbëdhejtë rekatë). Dy rekatët e tjerë, - i dymbëdhjeti dhe i trembëdhjeti - ishin rekatët e syneteve të sabahut. Ky fakt është sqaruar variantet e tjera të këtij hadithi. Muslimi në *'Sahih'*-un e tij shënon, sipas një varianti, se Profeti falte trembëdhjetë rekatë me gjithë dy rekatët e syneteve të sabahut. Buhariu ka thënë: "Në këtë hadith thuhet: "Profeti falte trembëdhjetë rekatë, dhe pasi dëgjonte ezanin, falte dy rekatë të shkurtër."" Në dy *'Sahih'*-ët është transme-timi nga Kasim Ibn Muhamedi, që ka thënë: "Kam dëgjuar Aishen të thotë: "Namazi i natës së Profetit ka qenë me dhjetë rekatë, dhe falte më pas vitrin me një rekat; më pas falte dy rekatët e agimit, të cilat bënin

së bashku trembëdhjetë rekatë". Kjo është e komentuar dhe e qartë. Edhe për Ibn Abasin ka transmetime të ndryshme. Në dy *'Sahih'*-ët është transmetimi nga Ebu Xhemre, që Ibn Abasi ka thënë: "Profeti falte natën trembëdhjetë rekatë". Porse kjo thënie është komentuar po prej tij, se aq kanë qenë bashkë me dy rekatët e sabahut. Shabiu ka thënë: "Kam pyetur Abdullah Ibn Abasin dhe Abdullah Ibn Omerin për namazin e Profetit gjatë natës, dhe më thanë: "Trembëdhjetë rekatë: tetë rekatë namaz në fillim, tre rekatë të vitrit dhe dy rekatë para namazit të sabahut". Po në dy *'Sahih'*-ët vjen raportimi i Kurejbit nga Ibn Abasi, - kur flet për qëndrimin e tij te halla e vet Mejmune Bintu Harith, - se Profeti fali trembëdhjetë rekatë, pastaj fjeti aq sa gërhiste lehtë. Kur e kuptoi se doli agimi, fali dy rekatë të shkurtër". Ndërsa në një variant tjetër thuhet: "…Fali dy rekatë, pastaj dy rekatë, pastaj dy rekatë, pastaj dy rekatë, pastaj dy rekatë, pastaj dy rekatë, pastaj fali vitrin. Pastaj u shtri, derisa i erdhi muezini. U çua dhe fali dy rekatë të shkurtër, pastaj doli të falte sabahun". [Buhariu dhe Muslimi]. Kështu, transme-timet përputhen për njëmbëdhjetë rekatë, ndërsa për dy rekatët e fundit ka mospajtime: a janë dy rekatët e agimit, apo diçka tjetër? Nëse këto i shtohen numrit të rekatëve farze dhe të syneteve shoqëruese që ai i falte rregullisht, atëherë natën dhe ditën llogariten dyzet rekatë të rregullta gjithsej. Ai kujdesej gjithmonë për to: shtatëmbëdhjetë rekatë farz, dhjetë ose dymbëdhjetë rekatë synete shoqëruese të farzit dhe njëmbëdhjetë ose trembëdhjetë rekatë namazi i natës, pra në total dyzet rekatë. Namazet e tjera, veç këtyre, ishin të rastësishme e jo të rregullta, siç qe namazi i çlirimit, - me tetë rekatë [Buhariu dhe Muslimi], namazi i duhasë kur kthehej nga udhëtimi, namazi kur shkonte vizitë te ndokush, përshëndetjet e xhamisë, etj. Nga njeriu kërkohet të jetë i kujdesshëm për këtë numër rekatësh deri në vdekje, sepse Përgjigjja për ato lutje do të jetë shumë e shpejtë. Dera do të hapet menjëherë për atë që troket në të dyzet herë gjatë natës dhe ditës. Allahu është Ndihmuesi!

Syneti për namazin e natës dhe vitrin

Kur çohej nga gjumi, pastronte gojën me misvak, përmendte Allahun, - e kemi përmendur më herët se çfarë thoshte kur zgjohej, - më pas merrte abdes, e pastaj falte dy rekatë të shkurtër, sikurse është shënuar në *'Sahih'*-un e Muslimit nga Aishja, e cila tregon se: "Profeti, kur çohej natën, e fillonte namazin e tij me dy rekatë të shkurtër." Ai ka urdhëruar për një gjë të tillë në hadithin që përcjell Ebu Hurejra, - dhe që sjell Muslimi, - sipas të cilit Profeti ka thënë: "Nëse ndonjëri prej jush çohet natën, le ta hapë namazin e tij me dy rekatë të shkurtër." Ai çohej ose në mesnatë, ose pak para apo pas saj, ose kur dëgjonte këndimin e gjelit, i cili këndon në gjysmën e dytë të natës. Ndonjëherë kishte raste që e ndërpriste namazin e natës, por kishte raste që e vazhdonte atë pa ndërprerje, dhe kjo ishte më e shpeshta. Ai e ndërpriste namazin e natës, ashtu siç tregon Ibn Abasi për natën kur fjeti në shtëpinë e tij: "Profeti u zgjua dhe pastroi gojën me misvak, mori abdes dhe këndoi: "Në krijimin e qiejve dhe të tokës dhe në ndryshimin e natës e të ditës ka argumente të qarta për ata që kanë mend**…".**[115] [Al Imran, 190]. I këndoi këto ajete deri në fund të sures. Pastaj u çua dhe fali dy rekatë, në të cilët e zgjati shumë qëndrimin në këmbë, rukunë dhe sexhden. Pasi mbaroi, u çua dhe fjeti aq sa filloi të gërhiste lehtë. Pastaj e bëri të njëjtën gjë tri herë, duke i bërë kështu gjashtë rekatë. Para secilit namaz, pastronte gojën me misvak, merrte abdes dhe lexonte këto ajete. Pastaj fali vitrin me tre rekatë. Kur u thirr ezani, ai doli për në namaz, duke bërë këtë lutje: "O Allah! Më jep dritë në zemrën time, në gjuhën time, në të dëgjuarit tim, në të parët tim! Bëj dritë prapa dhe para meje, përmbi mua, edhe nën mua! O Allah! Më jep mua dritë!". [Muslimi.] Ibn Abasi nuk e përmend hapjen e namazit të natës me ato dy rekatë të shkurtër, që i përshkruan Aishja. Kjo do të thotë që ai bënte herë kështu e herë ashtu, ose Aishja ka mësuar atë që Ibn Abasi nuk e ka mësuar. Ky shpjegim i dytë është më i qartë, për faktin se ajo ishte gjithnjë me të dhe i ruante gjëra të

tilla; ajo është krijesa më e ditur për namazin e natës të Profetit. Ndërsa Ibn Abasi e pa atë vetëm një natë, kur fjeti në shtëpinë e tezes së tij, kështu që, nëse Ibn Abasi bie në kundërshtim me Aishen për çështjen e namazit të natës, atëherë për bazë merret thënia e Aishes. Namazi i tij i natës dhe vitri, kanë qenë në forma të ndryshme. Një prej tyre është ajo që ka përmendur Ibn Abasi. Mënyra e dytë është ajo që përshkruan Aishja: me hapjen e namazit me dy rekatë të shkurtër, dhe, më pas, me plotësimin e njëmbëdhjetë rekatëve, duke dhënë selam pas çdo dy rekatëve dhe duke e mbyllur në fund me një rekat tek. Mënyra e tretë: Falja me trembëdhjetë rekatë, njësoj si forma e lartpërmendur. Mënyra e katërt: Falja me tetë rekatë, duke dhënë selam në çdo dy rekatë. Më pas falte vitrin pesë rekatë të pandërprerë, duke u ulur vetëm se në rekatin e fundit të tyre. [Muslimi.] Forma e pestë: Falja me nëntë rekatë, tetë prej të cilave pa asnjë ndërprerje, e duke u ulur veçse në rekatin e fundit (të tetin). Në rekatin e tetë ulej, e përkujtonte Allahun, e falënderonte dhe i lutej Atij. Më pas çohej, duke mos dhënë selam, falte rekatin e nëntë, ulej, thoshte *teshehud*-in, e pastaj jepte selam. Pasi jepte selam, falte dy rekatë duke qëndruar ulur. [Muslimi.] Forma e gjashtë: Falja me shtatë rekatë, me mënyrën e mësipërme. Pas tyre, ai falte dy rekatë, duke qëndruar ulur. Mënyra e shtatë: Falja e rekatëve dy e nga dy, e më pas falja e vitrit me tre rekatë, pa i ndërprerë ato. Këtë mënyrë e ka sjellë imam Ahmedi, si transmetim nga Aishja, që thotë se: "Ai e falte vitrin me tre rekatë, pa i ndërprerë ato". [Ky hadith është i dobët. Por varianti i saktë i tij është ashtu siç përmendet në mënyrën e pestë të cilën e sjell Muslimi] Po ashtu, edhe Nesaiu ka sjellë një raportim prej saj, se: "Ai nuk jepte selam në dy rekatët e vitrit". Kjo formë është e diskutueshme, sepse Ebu Hatim Ibn Hibani ka shënuar në *'Sahih'*-un e tij rrëfimin nga Ebu Hurejre, se Profeti ka thënë: "Mos e falni vitrin me tre rekatë, por faleni atë me pesë, apo shtatë rekatë, e mos e bëni të ngjashëm me namazin e akshamit". Darekutni ka thënë që transmetuesit e këtij hadithi janë të gjithë të besueshëm. Muhena tregon se ka pyetur imam Ahmedin: "Si vepron në namazin e vitrit? A jep selam pas dy rekatëve?" - "Po" - u përgjigj ai. - "Përse? - e pyeta unë. - "Sepse hadithet që vijnë nga Profeti për këtë formë janë më të forta dhe më të shumta. Zuhriu përcjell nga Urueh, e ky nga Aishja, se Profeti jepte selam pas dy rekatëve." [Muslimi, Ahmedi.] Harbi tregon: "Kur Ahmedi është pyetur për vitrin, ka dhënë këtë përgjigje: "Jep selam pas dy rekatëve, por nëse nuk jep selam, shpresoj që të mos ketë problem. Vetëm se dhënia e selamit është më e sigurt si veprim i Profetit ." Ebu Talibi gjithashtu rrëfen: "E pyeta njëherë imam Ahmedin: "Kë nga format e vitrit preferon?" - "Të gjitha. Kush e fal me pesë rekatë, të ulet vetëm në rekatin e fundit. Edhe kush e fal me shtatë rekatë, të ulet vetëm në rekatin e fundit. Hadithi i Zurares, që vjen nga Aishja, thotë: "Profeti e falte vitrin me nëntë rekatë, duke u ulur në të tetin." [Muslimi.] Por hadithet më të shumta dhe më të forta flasin për një rekat më vete në fund, ndaj dhe unë - tha imam Ahmedi, - këtë ndjek." - "Por Ibn Mesudi thotë me tre?" - "Po, - tha Ahmedi, - ai e kritikoi Sadin pse falte një, por edhe Sadi i ka thënë diçka që dëshmonte për formën që ndiqte. Mënyra e tetë: është ajo që Nesaiu e sjell si transmetim nga Hudhejfe, i cili u fal me Profetin në Ramazan: "Ai ra në ruku dhe pastaj tha: "*Subhane rabijel adhim*!", aq gjatë sa qëndroi në këmbë. Pastaj u ul dhe tha: "*Rabigfir li, rabigfir li*!", aq gjatë sa qëndroi në këmbë. Pastaj ra në sexhde e tha: "*Subhanerabijel a'la*!". Nuk kishte falur më shumë se katër rekatë, kur erdhi Bilali dhe i thirri për namazin e sabahut". [Ahmedi dhe Nesaiu.] Ai ka falur vitrin në fillim të natës, në mes dhe në fund të saj. Njëherë është falur gjithë natën me një ajet të vetëm: "Nëse Ti i dënon ata, robërit e Tu janë, e nëse i fal ata, me të vërtetë, vetëm Ti je i Plotfuqishmi dhe i Urti". [Maide, 118.] E lexonte dhe e përsëriste atë, derisa agoi. Namazi i tij natën, ka qenë me tri forma: E para, e cila ishte më e shumta: Duke qëndruar në këmbë. E dyta: Duke qëndruar ulur dhe duke e bërë rukunë ulur. E treta: Ai lexonte Kuran duke qëndruar ulur.

Pak para se të mbaronte leximin, çohej dhe binte në ruku. Të trija llojet janë vërtetuar prej tij.

***

Është vërtetuar që Profeti falte pas vitrit dy rekatë, të cilat ndonjëherë i falte ulur dhe ndonjëherë tjetër këndonte në to Kuran ulur dhe kur donte të binte në ruku, çohej në këmbë dhe binte në ruku. Në *'Sahih'*-un e Muslimit ndodhet rrëfimi i Ebu Selemes: "Pyeta Aishen për namazin e Profetit dhe ajo më tha: "Ai falte trembëdhjetë rekatë. Në fillim falte tetë rekatë dhe pastaj falte vitrin. Pas vitrit falte ulur dy rekatë, por kur donte të binte në ruku, çohej në këmbë dhe binte në ruku. Më pas falte dy rekatë ndërmjet ezanit dhe ikametit të namazit të sabahut. Në *'Musned'* ndodhet rëfimi i Umu Selemes se Profeti falte ulur pas namazit të vitrit dy rekatë të shkurtër. Tirmidhiu thotë se diçka të tillë e përcjellin edhe Aishja, Ebu Umame dhe mjaft të tjerë nga Profeti. Në *'Musned',* gjithashtu, ndodhet hadithi i Ebu Umames se i Dërguari i Allahut falte ulur dy rekatë pas vitrit. Në këto dy rekatë lexonte suren *(Idha zulziletil erdu)* dhe suren *(Kul ja ejuhel kafirune)*. Edhe Darekutniu sjell diçka të tillë nga Enes Ibn Malik, por shumë njerëz nuk e kanë të qartë këtë fakt, prandaj ata mendojnë se bie ndesh me thënien e Profetit: "Mbylleni namazin tuaj të natës tek". [Ahmedi, Buhariu dhe Muslimi]. Maliku i ka mohuar këto dy rekatë. Ahmedi ka thënë: "Unë nuk i fal këto dy rekatë, por nuk e ndaloj atë që i fal ato. Ndërsa, Maliku e ka mohuar faktin që Profeti t'i ketë falur këto dy rekatë". Disa dijetarë thonë se Profeti i ka falur këto dy rekatë për të bërë të qartë se lejohet të falësh namaz pas vitrit dhe se falja e vitrit nuk përbën pengesë për të mos falur namaz nafile pas tij. Sipas tyre shpjegimi i thënies së Profetit: "Mbylleni namazin tuaj të natës tek" është se mbyllja e namazit me kaq është e pëlqyeshme, ndërsa falja e dy rekatëve pas vitrit tregon se lejohet të falësh nafile edhe pas vitrit.

E sakta është që këto dy rekatë janë synete të rregullta, të cilat falen pas vitrit dhe shërbejnë për plotësimin e tij, sepse vitri është ibadet i urdhëruar në mënyrë të veçantë, sidomos për atë që mendon se është detyrë, kështu që dy rekatët pas vitrit janë njësoj si synetet e akshamit në raport me akshamin, pasi siç dihet, akshami është namazi tek (vitri) i ditës dhe dy rekatët pas tij shërbejnë për plotësimin e tij, prandaj po kështu janë dhe dy rekatët pas namazit tek (vitrit) të natës. Allahu e di më mirë.

***

Nuk është mësuar që Profeti të ketë bërë *kunut* gjatë vitrit, me përjashtim të një hadithi të shënuar nga Ibn Maxhe, nga Ali Ibn Mejmun Rakiu, ky nga Mahled Ibn Jezidi, ky nga Sufjani, ky nga Zubejd Jami, ky nga Sa'd Ibn Abdurrahman Ibn Ebzi, ky nga babai i tij, e ky nga Ubej Ibn Kabi, se: "Profeti falte vitrin dhe bënte *kunut* para rukusë". Ahmedi ka thënë, sipas transme-timit të birit të tij Abdullahit: "Unë zgjedh *kunut*-in pas rukusë. Vërtet, çdo gjë që është pohuar nga Profeti rreth *kunut*-it, flet për namazin e agimit, në momentin që ai ngrinte kokën nga rukuja. Për sa i përket vitrit, zgjedh *kunut*-in pas rukusë, sepse nuk është saktësuar asnjë hadith nga Profeti rreth *kunut*-it të vitrit, që të tregojë se ka qenë para apo pas rukusë. Halali ka thënë: "Më ka treguar Muhamed Ibn Jahja Kehali, se ai e ka pyetur Ahmedin për *kunut*-in në vitër. Ai kishte thënë: "Nuk është transme-tuar asgjë për këtë nga Profeti, porse Omeri bënte *kunut* nga viti në vit." Ahmedi dhe autorët e *Sunen*-eve kanë shënuar hadithin e Hasen Ibn Aliut që thotë: "Profeti më ka mësuar disa fjalë, që t'i them në *kunut*-in e vitrit: "*All-llâhum-mehdinî fîmen hedejte ue âfinî fîmen âfejte ue teuel-lenî fîmen teuel-lejte ue bârik lî fîmâ ea'tajte ue ķinî sher-ra mâ ķaðajte fe in-neke teķðî ue lâ juķðâ alejke, in-nehû lâ jedhil-lu men uâlejte, tebârakte rab-benâ ue teâlejte. / O Allah! Më bëj prej atyre që i ke udhëzuar në rrugën e drejtë! Më bëj prej atyre që i shpëton nga të këqijat! Më bëj prej atyre që kujdesesh për ta! Ma bëj të begatshme gjithçka që më ke dhënë (si: jetën, pasurinë, njohuritë, punët)! Më ruaj nga sherri i asaj që Ti ke caktuar për mua! Vërtet Ti vendos, e askush nuk mund ta kthejë mbrapsht vendimin Tënd! Nuk mund të jetë i poshtëruar ai që Ti e ke miqësuar! O Zoti ynë!*

Ti je i Bekuar dhe i Lartësuar! [115] Ndërsa Bejhakiu dhe Nesaiu në variantin e tyre, pas frazës 'ue lâ jedhil-lu men uâlejte' shtojnë dhe frazën: "ue lâ jeiz-zu men âdejte - Nuk mund të bëhet krenar ai që Ti e armiqësonë!".[115] Nesaiu në transmetimin e tij ka shtuar edhe: "*Ue sal-lallahu alan-nebij-ji* - Dhe salavatet e Allahut qofshin për Profetin!". Ndërsa Hakimi, në librin e tij "*Mustedrak*", e sjell me këtë variant: "Më ka mësuar i Dërguari i Allahut që, gjatë vitrit, kur të ngrihem nga rukuja e të më ketë mbetur vetëm sexhdeja ..." - dhe vazhdon pjesa tjetër. Ibn Hibani e shënon në *'Sahih'*-un e tij kështu: "E kam dëgjuar Profetin të bëjë këtë lutje: "*Allahum-mehdinâ fimen hedejte*...". Tirmidhiu ka thënë: "Për këtë çështje, ka hadith edhe nga Aliu, i cili është hadith i mirë, i ardhur vetëm nga kjo rrugë: nga Ebu Haura Sadiu, emri i të cilit është Rabia Ibn Shejbani. Nuk dimë nga Profeti në lidhje me *kunut*in, dëshmi më të saktë sesa kjo." Për *kunut*-in në fund të vitrit ka dëshmi të sakta që thonë se kështu vepronte Omeri dhe Ibn Mesudi. Dëshmitë që ata bënin *kunut* në vitër janë më të sakta sesa dëshmitë që thonë se ata bënin *kunut* në namazin e sabahut. Ndërsa hadithi që thotë se Profeti ka bërë *kunut* (për njëfarë kohe) në namazin e sabahut, është më i saktë sesa hadithi që thotë se ai ka bërë *kunut* në vitër. Allahu e di më mirë. Ebu Daudi, Tirmidhiu dhe Nesaiu sjellin transmetimin nga Ali Ibn Ebu Talibi, se Profeti thoshte në fund të vitrit të tij: "*"All-llâhum-me in-nî eûdhu bi riđâke min saħatik! Ue bi muâfâtike min uḳûbetik! Ue eûdhu bike mink! Lâ uĥsî thenâen alejk. Ente kemâ ethnejte alâ nefsik"*. - O Allah! Unë kërkoj strehë me kënaqësinë Tënde nga zemërimi Yt, dhe me faljen Tënde nga dënimi Yt! Kërkoj mbrojtjen Tënde nga Ti! Unë nuk mund të të përlëvdoj ashtu siç e meriton Ti! Ti je i Lavdëruar, ashtu siç e ke përshkruar Veten!". Kjo mund të jetë bërë pasi ka mbaruar vitrin, ose para tij. Në një nga transmetimet e Nesaiut shënohet: "Pasi mbaronte namazin dhe merrte shtratin, thoshte…". Në këtë variant thuhet gjatë lutjes: "…*lâ uhsi thenâen alejke ue leu harastu* - Unë nuk mund të të lavdëroj ashtu siç e meriton Ti, edhe nëse këmbëngul!". Është vërtetuar gjithashtu se Profeti këtë *dua* e ka bërë edhe në sexhde, por ndoshta ai e ka thënë gjatë namazit, por edhe mbas tij. Hakimi ka shënuar në librin e tij "*Mustedrak*" një hadith nga Ibn Abasi, që flet për namazin e Profetit dhe vitrin e tij: "… Pastaj fali vitrin. Kur mbaroi namazin, e dëgjova të thoshte: "O Allah! Më jep dritë në zemrën time, në të parët tim, në të dëgjuarit tim! Më bëj dritë përmbi mua, edhe nën mua, nga e djathta ime dhe nga e majta ime, para dhe prapa meje, dhe më jep mua dritë ditën e takimit me Ty!". Për këtë lloj lutjeje, Kurejbi ka thënë: "…shtatë gjëra i ka përmendur në kunut. Unë kam takuar një burrë nga pasardhësit e Abasit, i cili m'i ka treguar ato, e që janë: "…(Më bëj dritë) në mishin tim, gjakun tim, në gilcat e mia, në flokët dhe në lëkurën time…", përmendi dhe dy gjëra të tjera". Në variantin e Nesaiut pohohet që këto fjalë Profeti i thoshte në sexhde. Ndërsa në transmetimin e Muslimit të po këtij hadithi thuhet: "... Ai doli për në namazin e sabahut duke thënë ...", - dhe vijon *dua*-ja. Në një transmetim tjetër të Muslimit thuhet: "…dhe në gjuhën time dritë! Vendos dritë në shpirtin tim dhe zmadhoma mua dritën!". Në një variant tjetër po të tij ka ardhur: "…dhe bëmë mua dritë!". Ebu Daudi dhe Nesaiu kanë sjellë hadithin e Ubej Ibn Kabit, i cili ka thënë: "Profeti lexonte gjatë vitrit: suren Ea'la, suren Kafirun dhe suren Ihlas. Pasi jepte selam thoshte: "*Subhanel melikil kudusi* - I Lartësuar është Sunduesi, i Dëliri nga çdo e metë", - tri herë, duke e zgjatur dhe duke e ngritur zërin tek e treta". Ky është teksti i Nesaiut, ndërsa Darekutni ka shtuar: "… *Rabil melaiketi uer-ruhi* - Zoti i Melekëve dhe i Shpirtit (Xhibrilit)".

***

Profeti e ndërpriste këndimin e tij duke qëndruar në çdo ajet. Ai thoshte: "Çdo lavdërim i përket Allahut, Zotit të botëve", dhe qëndronte; "Të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit", përsëri qëndronte; "Sundue-sit të Ditës së Gjykimit" Zuhriu tregon se këndimi i Profetit ka qenë ajet, ajet, të ndarë, dhe kjo është mënyra më e mirë: qëndrimi në fundin e çdo ajeti, edhe nëse ka lidhje me atë

që vjen pas. Disa dijetarë të këndimit të Kuranit kanë shprehur mendi-min se: duhen lidhur me njëri-tjetrin ajetet që janë të lidhur në kuptim dhe në ide, dhe qëndrimi duhet të bëhet kur qëllimi të dalë i plotë, por pavarësisht nga kjo, pasimi i Synetit të Profetit ka më tepër përparësi. Këtë çështje e ka trajtuar edhe Bejhakiu, në librin e tij "Degët e besimit" e të tjerë dijetarë. Bejhakiu mes dy qëndrimeve, ka zgjedhur atë për ndalesë në fund të çdo ajeti, edhe nëse ka lidhje me ajetin pasues. Profeti e këndonte suren aq qartë e ngadalë sa që leximi i saj mund të zgjaste më shumë sesa një sure tejtër më e gjatë, madje ai ka qëndruar gjithë natën me një ajet të vetëm, duke e përsëritur atë, deri në agim. Dijetarët janë në mosmarrëveshje për çështjen se cila mënyrë këndimi është më e pëlqyeshme: të lexosh ngadalë dhe pak apo shpejt dhe shumë ajete? Ibn Mesudi, Ibn Abasi dhe të tjerë, kanë qenë të mendimit se leximi qartë, ngadalë dhe me meditim, edhe pse mund të lexohen pak ajete, është më i mirë se këndimi i shpejtë, me shumë ajete. Mbështetësit e këtij mendimi arsyetohen me faktin se qëllimi i këndimit të Kuranit është përmbajtja e tij, meditimi mbi të dhe zbatimi i tij, ndërsa leximi i Kuranit dhe nxënia e tij përmendësh janë mjete për të arritur në kuptimet e tij. Disa nga të parët tanë të mirë kanë thënë: "Kurani është zbritur për të punuar me të, ndaj mësoni leximin dhe zbatojeni atë!". "Miqtë" e Kuranit janë ata të cilët e lexojnë atë, që kanë njohuri mbi të e që i zbatojnë ato që gjenden në të, edhe pse nuk mund ta mësojnë atë përmendësh. Ndërsa ata të cilët e mësojnë përmendësh, por që nuk e kuptojnë e as nuk veprojnë sipas mësimeve të tij, nuk janë "miq të Kuranit", edhe pse i shqiptojnë shkronjat e tij fort mirë. Argument tjetër i tyre është se besimi është vepra më e mirë, dhe besimi është fryt i kuptimit dhe meditimit mbi Kuranin. Ndërsa një lexim të thjeshtë të tij, pa u futur në domethëniet e tij, e bën si i miri, edhe i shthururi, si besimtari, edhe munafiku, siç ka thënë dhe Profeti: "Shembull i munafikut që lexon Kuranin, është borziloku, aroma e të cilit është e këndshme, ndërsa shija e tij është e hidhur".

Përkundrejt Kuranit, njerë-zit janë katër kategori:

1. Njerëzit e Kuranit dhe të imanit, të cilët janë njerëzit më të mirë.
2. Ata të cilët nuk kanë as Kuran e as iman.
3. Ata që dinë Kuran, por nuk kanë iman.
4. Ata që kanë iman, por që nuk dinë Kuran.

Sikurse është më i mirë dhe më i vlefshëm ai të cilit i është dhënë iman pa Kuran, ndaj atij që i është dhënë Kuran pa iman, ashtu është edhe ai të cilit i është dhuruar meditim dhe kuptim gjatë leximit, ndaj atij që lexon shumë shpejt, por pa meditim. Kjo ishte tradita e Profetit: ai e këndonte një sure aq ngadalë sa që leximi i saj merrte më shumë kohë se një sure tjetër më e gjatë se ajo; madje ka qëndruar me një ajet deri në agim. Ndërsa pasuesit e Shafiiut thonë që leximi i sa më shumë ajeteve është më i mirë. Ata mbështeten në hadithin e Ibn Mesudit, se Profeti ka thënë: "Kush lexon një shkronjë nga Libri i Allahut, ka një të mirë, dhe e mira shumfishohet me dhjetë si ajo. Nuk them se "*Elif lam mim*" është një shkronjë, porse '*elif'* shkronjë, '*lam'* shkronjë dhe '*mim'* shkronjë". Këtë citim e ka sjellë Tirmidhiu, i cili e ka vlerësuar si të saktë. Nga ana tjetër, ata përmendin rastin e Uthman Ibn Afanit, i cili e ka lexuar Kuranin në një rekat të vetëm. Ata sjellin edhe dëshmi të tjera nga të parët tanë të mirë, në lidhje me leximin e shumtë. Por më e drejta në këtë çështje është që të thuash se: shpërblimi që ka leximi qartë, ngadalë dhe me meditim është më i mirë në cilësi, ndërsa shpërblimi i leximit të shumtë është më i mirë në sasi. I pari është si njeriu që jep sadaka një margaritar të madh, apo që ka liruar një skllav me vlerë të madhe, ndërsa tjetri si një person i cili ka dhënë sadaka shumë monedha derhemi, ose që ka liruar disa skllevër me vlerë jo të madhe. Në *'Sahih'*-un e Buhariut, përcillet nga Katade, i cili ka thënë: "E kam pyetur Enesin, se si ka qenë leximi (i Kuranit) i Profetit. Ai më tha: "Këndonte me zgjatje zëri"". Shuba ka thënë: "Ebu Xhemre na ka përcjellë se i ka thënë Ibn Abasit: "Unë jam njeri që lexoj shpejt. Ndodh që brenda një nate mund të lexoj Kuranin një herë apo dy herë." Ibn Abasi ia ka kthyer: "Që të lexoj një

sure të vetme, më pëlqen më tepër sesa ajo që bën ti. Nëse patjetër do të veprosh ashtu, atëherë lexo në atë mënyrë që ta dëgjojë veshi e ta kuptojë zemra." Ibrahimi rrëfen: "Alkame - i cili kishte një zë të bukur - po këndonte Kuran para Ibn Mesudit, kur ky i fundit i tha: "Këndo qartë, - flijofsha në vendin tënd nënë e babë, - sepse ajo është bukuria e Kuranit!" Ibn Mesudi ka thënë: "Mos e recitoni Kuranin nxitimthi sikurse recitoni poemat, e mos e shpërhapni atë sikurse hurmat e thata kur shkunden degët e pemës (d.m.th: mos i kaloni me shpejtësi fjalët e tij pa medituar mbi to), porse ndaluni në xhevahiret e Kuranit, lëvizni me të ndjenjat e zemrave, e të mos jetë pikësynimi juaj mbërritja sa më shpejt në fundin e sures". Abdullahi gjithashtu ka thënë: "Kur dëgjon thënien e Allahut: "O ju të cilët keni besuar!", dëgjoje me kujdes, sepse aty do të ketë ose diçka të mirë për të cilën urdhërohesh, ose diçka të keqe nga e cila duhet të largohesh" Abdurrahman Ibn Ebu Lejla rrëfen: "Njëherë, erdhi tek unë një grua, ndërkohë që isha duke lexuar suren Hud. Ajo më tha: "O Ebu Abdurrahman! Kështu e lexon ti suren Hud?! Pasha Allahun, unë vazhdoj të jem në atë sure që prej gjashtë muajsh, dhe ende nuk e kam përfunduar!" Profeti kishte raste që gjatë natës lexonte pa zë, por kishte raste kur e ngrinte zërin: herë e zgjaste qëndrimin në këmbë e herë e shkurtonte atë. Vitrin, në shumicën e rasteve, e falte në fund të natës, por ndonjëherë edhe në fillim apo në mesin e saj. Gjatë udhëtimit, namazet vullnetare, natën apo ditën qofshin, i falte hipur mbi kafshë, ngado që ajo të drejtohej. Rukunë dhe sexhden i bënte mbi kafshë duke u përkulur; në sexhde përkulej më shumë se në ruku. Ahmedi dhe Ebu Daudi sjellin nga Enes Ibn Maliku hadithin se: "Profeti, kur falte namaz vullnetar gjatë udhëtimit, drejtohej nga kibla, merrte tekbir, pastaj e lëshonte kafshën të ecte dhe falej, ngado që ajo të kthehej". Ndërsa transmetuesit nga Ahmedi nuk kanë rënë në një mendje në lidhje me çështjen se: a duhet që domosdoshmërisht kur fillon namazin të kthehet nga Kibla, nëse i jepet mundësia? Ata kanë shprehur dy mendime. Nëse ka mundësi të kthehet nga kibla gjatë gjithë namazit, p.sh., nëse qëndron hipur kafshës në mbajtëse, tezgë apo diçka të ngjashme, a e ka detyrë që gjatë gjithë namazit të kthehet nga Kibla, apo i lejohet që të falet i drejtuar andej nga shkon e drejtohet kafsha? Muhamed Ibn Hakemi transmeton nga Ahmedi qëndrimin për njeriun që falet në mbajtëse se: atij nuk i quhet namazi ndryshe, por veçse nëse kthehet nga kibla, sepse ai ka mundësi të rrotullohet, ndërsa ai i cili udhëton hipur në kafshë pa mbajtëse nuk mund ta bëjë një gjë të tillë. Ndërsa Ebu Talibi ka transmetuar se Ahmedi ka thënë: "Rrotullimi në mbajtëse është i vështirë, ndaj le të falet andej nga drejtohet." Prej Ahmedit kanë ardhur transmetime të ndryshme edhe për çështjen e kryerjes së sexhdes mbi mbajtëse. Biri i tij, Abdullahi, ka transmetuar se i ati ka thënë: "Nëse ai është në një mbajtëse dhe ka mundësi të bëjë sexhde, atëherë duhet ta bëjë atë." Ndërsa Mejmuni përcjell se ai ka thënë: "Nëse falet në një mbajtëse, më mirë për mua është që të bëjë sexhde, sepse ai ka mundësi ta bëjë një gjë të tillë." Po ashtu, Fadël Ibn Zijadi ka përcjellë prej Ahmedit se ka thënë: "Bëhet sexhde në mbajtëse, nëse të jepet mundësia." Ndërsa Xhafer Ibn Muhamedi ka përcjellë prej tij: "Nëse është në mbajtëse, atëherë bën sexhde te mbështetësja (jastëku ose shtroja). Mund të mbështetet edhe te kafsha, por le të përkulet duke e bërë sexhden më të ulët se rukuja. Hadithin që thotë se Profeti përkulej më shumë në sexhde sesa në ruku e shënon Ebu Daudi." **[Zad el mead]**

[116] Shejh Sa'di në shpjegimin e ajetit 93 të sures Nisa thotë: "Kemi thënë më lart se Allahu i Lartësuar na ka njoftuar se besimtari nuk lejohet të vrasë një besimtar tjetër dhe se ky krim konsiderohet si kufër, pra, si mohim i Zotit nëpërmjet një vepre. Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar sjell një kërcënim, nga i cili dridhen zemrat dhe tmerrohen shpirtrat dhe i cili bën të mendohen të mençurit. Ndëshkimi i atij që vret një besimtar me qëllim është Xhehenemi. Ky gjynah është i mjaftueshëm që njeriu të ndëshkohet në Xhehenem, me gjithë ndëshkimet që gjenden në të. Në

Xhehenem, ai do të vuajë ndëshkimin e rëndë, poshtërimin, zemërimin e të Plotfuqishmit dhe humbjen e mirësive të Xhenetit. Ai do të jetojë me trishtimin për humbjen e mirësive dhe për ndëshkimin e përjetshëm. E lusim Allahun e Lartësuar që të na ruajë nga çdo rrugë dhe shkak që të largon nga mëshira e Tij! Edhe ky kërcënim shihet njëlloj si kërcënimet e tjera të këtij lloji në Kur'ân për ata që kryejnë gjynahe të mëdha, për të cilët thuhet se do të jenë përjetësisht në Xhehenem dhe do të privohen përfundimisht nga Xheneti. Pra, si duhen kuptuar këto kërcënime? A kanë ato kuptim të drejtpërdrejtë apo ndonjë kuptim tjetër, që shihet i harmonizuar me tekstet e tjera? Dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme për këtë çështje, edhe pse të gjithë janë të një mendimi se shpjegimi dhe besimi i *havarixh*-ëve dhe *mu'tezil*-ëve është i gabuar. Këto sekte të humbura besojnë se gjynahqarët do të jenë përjetësisht në zjarrin e Xhehenemit, edhe nëse janë njësues të Allahut. Megjithatë, mendimi i saktë në këtë çështje është ai të cilin e ka shtjelluar aq bukur imam Ibn Kajjim (Allahu e mëshiroftë!) në librin e tij "*Medarixhus-Salikin*". Ai, pasi përmend mendimet e dijetarëve për kuptimin e këtij ajeti, thotë: "Një grup dijetarësh thonë se në të tilla tekste të ngjashme thjesht thuhet se këto vepra sjellin atë ndëshkim. Por dihet që të thuash se një vepër e caktuar meriton një dënim të caktuar, nuk tregon domosdoshmërisht se ai dënim do të ekzekutohet patjetër, sepse që të ekzekutohet një dënim duhet që, përveç shkakut që e bën të merituesëm atë, të jenë larguar edhe pengesat për një vendim të tillë. E shumta që tregojnë këto tekste është fakti se të tilla vepra bëjnë të merituesëm një lloj ndëshkimi. Por, nga ana tjetër, në fenë tonë janë bërë të ditur edhe faktorët që shërbejnë si pengesë për ekzekutimin e këtij ndëshkimi. Disa prej këtyre faktorëve pengues kanë ardhur deri tek ne nëpërmjet mendimit konsensual të dijetarëve muslimanë (*ixhma*), e disa të tjerë nëpërmjet teksteve të Sheriatit (Kur'âni dhe Suneti). Kështu, për shembull:

- Pendimi nga ato gjynahe konsiderohet si pengesë për realizimin e ndëshkimit, sipas mendimit konsensual të dijetarëve.
- Teuhidi, pra, kur njeriu është njësues i Zotit, është një pengesë tjetër e fortë për realizimin e ndëshkimit. Edhe ky qëndrim është përcjellë me saktësi përmes teksteve të shumta dhe të sigurta të Sheriatit, të cilat nuk mund të kundërshtohen.
- Veprat e mira janë fshirse dhe pastruese të gjynaheve, prandaj ato bëhen pengesë për zbatimin e dënimit në ahiret për veprat e këqija.
- Fatkeqësitë e mëdha, që e godasin njësuesin e Zotit, janë fshirse dhe pastruese të gjynaheve, e si rrjedhojë, pengesë për zbatimin e dënimit në ahiret për veprat e këqija.
- Ekzekutimi i dënimeve që në këtë jetë dhe masat ndëshkuese të vendosura nga Sheriati janë pastruese nga gjynahet dhe pengesa që nuk lejojnë realizimin e kërcënimit dhe ndëshkimit në ahiret. Siç vihet re, gjithë këto fakte nuk mund të shpërfillen dhe të lihen mënjanë. Është e detyrueshme që tekstet fetare të shihen të gjitha në harmoni me njëra-tjetrën dhe të shpjegohen nën dritën e njëra-tjetrës. Allahu i Lartësuar për çdo gjë ka bërë një palë të kundërt, që e ndalon dhe e kundërshton të parën, ndërkohë që pushteti do t'i takojë palës më të fortë. Kështu, për shembull, luftojnë me njëra tjetrën forca e sëmundjes me forcën e trupit dhe të ilaçit. Secila palë ndikon dhe dobëson forcën e palës tjetër. Ajo që fiton, ajo do të sundojë. Në këtë kontekst shihet edhe ndarja e krijesave në:

1. Ata që do të hyjnë në Xhenet dhe nuk do të hyjnë në Zjarr.

2. Ata që do të hyjnë në Zjarr dhe nuk do të hyjnë në Xhenet.

3. Ata që do të hyjnë në Zjarr, dhe pastaj do të dalin prej tij. Qëndrimi i tyre në Zjarr do të varet nga veprat e tyre të këqija, që e mbajnë në Zjarr, dhe nga veprat e tyre të mira, që e nxjerrin prej Zjarrit. Ai që është i ndriçuar dhe e kupton këtë parim, i sheh shumë qartë tekstet ku Zoti ka bërë kërcënime për ndëshkim apo premtime për shpërblim në ahiret. Këtë nënkupton fakti që Allahu i

Lartësuar është i vetmi që meriton adhurimin, i vetmi që është Zot, Krijues, Sundues, i Plotpushtetshëm dhe i Urtë. Është e pamundur që të mendojmë për Allahun të kundërtën e kësaj. Kush beson në këtë mënyrë, ka arritur sigurinë e plotë në besimin e tij. Ky lloj besimi i djeg veprat e këqija ashtu sikurse zjarri i djeg drutë e thatë. Ai që ka arritur këtë gradë të besimit është e pamundur që të vazhdojë me kokëfortësi në kryerjen e gjynaheve, sepse drita e besimit që ndodhet brenda tij e detyron që të kthehet i penduar te Zoti i tij, të Cilin e beson si Një, të Vetëm dhe të Pashoq në meritën e adhurimit. Sa herë që gabon, ai di të kthehet i penduar dhe gjithmonë e gjen Zotin e tij Falës dhe Mëshirues. Ky njeri, pa dyshim, është një nga krijesat më të mira të Allahut të Lartësuar." Këtu, me pak shkurtime, përfundon citimi nga Ibn Kajjimi, Allahu e mëshiroftë!

[117] Ebu Seid Hudriu (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon se i Dërguari i Allahut (a.s) ka thënë: "Në popujt para jush ka qenë një burrë, që kishte vrarë nëntëdhjetë e nëntë njerëz. Ai doli në kërkim të njeriut më të ditur në botë dhe e drejtuan tek një murg. Kur shkoi aty, i tregoi se i kishte vrarë nëntëdhjetë e nëntë njerëz dhe pyeti nëse kishte pendim për të. Murgu i tha jo. Kështu, ai e vrau edhe murgun, duke bërë njëqind vrasje. Pastaj vazhdoi të kërkonte njeriun më të ditur në botë dhe e drejtuan tek një burrë të ditur. Edhe këtij i tregoi se i kishte vrarë njëqind njerëz dhe e pyeti nëse kishte pendim për të. – "Po. Kush mund të pengojë të pendohesh?! - iu përgjigj dijetari. - Shko në filan vend, ku ka njerëz që e adhurojnë Allahun dhe adhuroje Allahun së bashku me ta, e kurrsesi mos u kthe në vendin e mëhershëm, pasi është vend i prishur." Kështu, personi në fjalë mori udhën për atje, por kur kishte bërë gjysmën e rrugës, i erdhi vdekja. Melekët e mëshirës dhe melekët e ndëshkimit filluan të ziheshin mes veti: Melekët e mëshirës thoshin: "Ka ardhur i penduar, me zemër drejt Allahut." Kurse melekët e ndëshkimit thoshin: "Ai nuk ka bërë ndonjë vepër të mirë." Një melek tjetër, me dukje njeriu, erdhi atypari dhe ata e morën për të gjykuar. Ai u tha: "Masni largësinë e tij prej dy vendeve. Vendin që ka më afër, atij i takon." Kur e matën, kuptuan se ai ishte më afër vendit për ku ishte nisur, prandaj e morën melekët e mëshirës." Katade shton se Haseni ka thënë që: "Thuhet se, kur atij i kishte ardhur vdekja, kishte rënë përpara me gjoks." [Buhariu dhe Muslimi].

[118] Sipas shejh Albanit, hadithi është i dobët. Shih tek "*Silsile Daife*", hadithi nr 5610.

[119] **Disa nga dobitë e istigfarit:**

* Kërkimi i faljes është njëri ndër adhurimet më të dashura tek Allahu.
* Kërkimi i faljes është nga shkaqet më të forta për faljen e gjynaheve, zbritjen e shiut me mbushulli, shtimin e fëmijve dhe të pasurisë, sikurse thotë Allahu i madhëruar në Kuran: "Unë u thashë: "Kërkojini falje Zotit tuaj! Ai vërtet është Falës i Madh. Ai do t'ju lëshojë nga qielli shi me mbushulli, Do t'ju begatojë me pasuri dhe me djem, do t'ju mundësojë të keni kopshte dhe lumenj." [Nuh 10 – 12]
* Kërkimi i faljes sjell shtim të forcës dhe fuqisë së robit, sikurse thotë i madhëruari: "O populli im! Kërkoni falje prej Zotit tuaj dhe kthejuni Atij të penduar! Ai do t'ju lëshojë shi me mbushulli dhe do t'ju shtojë fuqi mbi fuqinë tuaj. Prandaj mos ktheni shpinën e mos u bëni të padrejtë!" [Hud: 52]
* Kërkimi i faljes sjell përjetime të mira dhe një jetë të kënaqshme dhe të përmbushur. Gjithashtu ai bën të mundur që gjithsecili të marrë shpërblimin e tij të merituar, Sikurse premton i lavdëruari: "Dhe *(t'ju këshilloj)* që ju t'i kërkoni falje Zotit tuaj dhe të ktheheni tek Ai të penduar, që Ai t'ju mundësojë të kënaqeni me përjetime të bukura deri në një afat të caktuar dhe pastaj çdo punëmiri t'i japë mirësinë që i takon." [Hud 3]
* Kërkimi i faljes të ruan nga ndëshkimi i Zotit, sikurse tha i madhëruari: "Por Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata, përderisa ti *(o Muhamed)* je në mesin e tyre dhe Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata nëse kërkojnë falje *(për gjynahet e tyre)*." [Enfal 33]

∗ Kërkimi i faljes është shkaktari kryesor për zbritjen e mëshirës së Allahut të Lartësuar, siç thotë Allahu i lartësuar: "Ai *(Salihu)* tha: "O populli im, përse nguteni e kërkoni të keqen *(dënimin)* përpara së mirës? Përse nuk i kërkoni falje Allahut që të mund të mëshiroheni?"" [Neml 46]

∗ Nëse Istigfari thuhet në fund të tubimit Allahu i madhëruar ua fal gjynahet e atij tubimi.

∗ Kërkimi i faljes është tregues i Pasimit të Muhamedit ﷺ ngase ai bënte shumë istigfar gjatë ditës dhe natës.

Fjalët e dijetarëve për vlerën e istigfarit

∗ Lukmani i urtë i thoshte djalit të tij duke e këshilluar: "O biri im, mësoje gjuhën dhe zemrën tënde që gjithmonë e pandërprerë të bëjë istigfar (të kërkojë falje Allahut), ngase Allahu i Lartësuar ka një orë që nuk e refuzon duanë apo istigfarin e atij që i lutet.

∗ Aishja, Allahu qoftë i kënaqur me të, thotë: "Bëhuni prej atyre që, në Ditën e Kiametit, do të gjejnë në librin e veprave të tyre, sa më shumë istigfar (kërkim falje)."

∗ Ebu Katade thotë: "Ky Kurani ju tregon për sëmundjen dhe për shërimin tuaj. Sëmundja janë gjynahet kurse shërimi është istigfari."

∗ Ebu Minhali thotë: "Nuk ka shoqërues më të çmueshëm për njeriun, në varrin e tij, sesa istigfari i shumtë."

∗ Hasan el-Basriu, Allahu e mëshiroftë, thotë: "Shtojeni sa më shumë istigfarin në shtëpitë tuaja, në pritjet tuaja, në rrugë, në treg, në tubimet tuaja, ngase ju nuk dini se kur do të zbresë falja e Allahut për ju."

Koha më e mirë për istigfar

Kërkimi istigfar nga Allahu është i mirë në çdo çast, por veçanërisht pas gjynaheve, siç transmetohet në hadith: "Kur një besimtar bën ndonjë gjynah, pastaj ngrihet dhe merr abdest mirë e i fal dy rakate dhe i kërkon Allahut falje, Allahu i Lartësuar do t'ia falë atë gjynah." Është e pëlqyer që, pas veprave të mira, pas namazeve farze të thuhet nga tri herë "Estagfirullah". Gjithashtu ndër kohët më të mira për istigfar është koha e syfyrit (pjesa e tretë e fundit të natës), ngase Allahu i Lartësuar i ka lavdëruar ata të cilët i bëjnë istigfar Allahut në atë kohë." "… dhe të cilët në kohën e agimit (syfyrit) kërkojnë falje." [Al Imran 17]

Llojet e istigfarit

1. Duaja më e mirë e istigfarit është: "*All-llâhum-me ente Rab-bî, lâ ilâhe il-lâ ente ħalaḳtenî ue ene abduke, ue ene alâ ahdike ue ua'dike masteta'tu, eûdhu bike min sher-ri mâ sena'tu, ebû'u leke bi ni'metike alej-je, ue ebû'u bi dhenbi, fegfir lî fe in-nehû lâ jegfirudh-dhunûbe il-lâ Ente. /* O Allah! Ti je Zoti im! Askush nuk meriton të adhurohet, përveç Teje! Ti më krijove dhe unë jam robi Yt! Unë do t'i qëndroj besnik besës dhe premtimit që të kam dhënë, sa të mundem! Kërkoj që të më mbrosh nga e keqja që vjen si pasojë e asaj që kam bërë! Të jam mirënjohës për të gjitha mirësitë që më ke bërë dhe i pranoj gjynahet e mia, prandaj më fal, sepse, në të vërtetë, gjynahet nuk i fal askush tjetër, përveç Teje!" [Buhariu.] Profeti a.s. ka thënë [se kjo është forma më e mirë e istigfarit dhe] se: "Kushdo që e thotë këtë lutje kur gdhihet, duke qenë i bindur në të, dhe vdes në këtë ditë, ai hyn në Xhenet, dhe kushdo që e thotë kur ngryset, duke qenë i bindur në të, dhe vdes në këtë natë, ai hyn në Xhenet".

2. "*Estagfirullah*" e që do të thotë (kërkoj falje tek Ti o Allah).

3. "*Rabi-igfirli*" që do të thotë "o Allah, falmë!", e që zakonisht thuhet në uljen në mesin e dy sexhdeve, në namaz.

4. "*All-llahum-me in-ni dhalemtu nefsi fagfir li fe in-nehu lâ jagfiru dhunube il-lâ Ente", /* "O Allah, unë i bëra padrejtësi vetes sime, më fal mua ngase askush pos Teje nuk i fal gjynahet."

5. "*Rabi igfir li ue tub aleje in-neke Ente teu-uâbur-Rahim"*, / "O Allah, falmë mua, ma mundëso që të pendohem dhe ma prano pendimin, vërtet Ti je shumë i Mëshirshëm.

6. *All-llâhum-me in-nî đhalemtu nefsî đhulmen kethirâ, ue lâ jegfirudh-dhunûbe il-lâ ente, fegfir lî magfiraten min indike, uerĥamni in-neke entel Gafûrur-Rahîm. /* O Allah! Unë i kam bërë shumë padrejtesi vetes. Askush veç Teje nuk i fal gjynahet, ndaj më fal mua me mirësinë Tënde dhe më mëshiro, se Ti je Falës dhe Mëshirëplotë!" (Buhariu dhe Muslimi)

7. "*Estagfirull-llâhel Aðhîm el-ledhî lâ ilâhe il-lâ huel Ĥaj-jul ķajûmu ue etûbu ilejh. /* I kërkoj falje Allahut Madhështor, përveç të Cilit nuk ka të adhuruar të vërtetë dhe i Cili është i Gjallë, i Përjetshëm, Mbajtësi i gjithçkaje, dhe kthehem me pendim tek Ai. Mbi vlerën e kësaj duaje Muhamedi ﷺ thotë: "Kush e thotë këtë dua, Allahu do t'ia falë gjynahet qoftë edhe nëse ka ikur nga fronti i betejës."

[120] Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon: "Kur i Dërguari i Allahut (a.s) ishte i shëndetshëm, thoshte: "Asnjë pejgamber nuk ka vdekur pa e parë vendin e vet në Xhenet, pastaj i mundësohej zgjedhja (për të jetuar ose për të vdekur)." Kur u sëmur dhe, teksa kokën e kishte në prehrin tim, humbi vetëdijen. Pasi erdhi në vete, nguliti shikimin drejt tavanit të shtëpisë dhe tha: "O Allah! Në shoqërinë e lartë!" Atëherë thashë: "Nuk do të na zgjedhë ne!" Dhe kuptova se çfarë kishte thënë kur ishte i shëndetshëm. Fjala e fundit që tha ishte: "O Allah! Në shoqërinë e lartë!"

[121] Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcjell se Profeti (a.s) ka thënë: "Ibrahimi (a.s) do ta takojë babanë e tij (në Ditën e Kijametit) dhe do të thotë: "O Zot, më ke premtuar se nuk do të më turpërosh ditën kur njerëzit do të ringjallen!" Allahu i thotë: "Unë e kam bërë të ndaluar Xhenetin për jobesimtarët!"

[122] Allahu i lartësuar thotë gjithashtu: "Kjo, për shkak se, kur u shkonin atyre të dërguarit me argumente të qarta, ata thoshin: "Vallë, njerëzit do të na e tregojnë ne udhën?" Kështu, ata nuk besuan dhe kthyen shpinën. Por Allahu nuk ka nevojë për ta, se Allahu është i Pasur e i Lavdëruar. [Tegabun 6]

[123] Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Musa el Eshariu (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti i Allahut ka thënë: "Çdo njeri nga ky umet, jehud ose i krishterë qoftë, që tashmë dëgjon për mua, dhe pastaj nuk më beson (si profet i Zotit), nuk ka për të hyrë në Xhenet!"

[124] Kjo fjali është shpjeguar se bën fjalë për peshoren e drejtësisë së Allahut të Madhëruar dhe se është Ai që i peshon me drejtësinë e Tij absolute veprat e robërve. Pra, sipas këtij shpjegimi, kjo fjali kuptohet kështu: "Ai e ul peshoren *(e drejtësisë)* dhe e ngre atë". Por është thënë se bëhet fjalë për rizkun e krijesave, domethënë, është Ai që e zgjeron dhe e ngushton atë me urtësinë e Tij.

[125] Ebu Musai (Allahu qoftë i kënaqur me të!) rrëfen: "I Dërguari i Allahut (a.s) u ngrit në mesin tonë dhe na tha pesë gjëra: "Allahu i Madhërishëm nuk fle dhe as që i duhet Atij të flejë. Ai e ngushton rizkun dhe e zgjeron atë. Punët e bëra natën ngrihen tek Ai para punëve të ditës, dhe punët e ditës para punëve të natës. Perdeja e Tij është drita, - në transmetimin e Ebu Bekrit: zjarri, - nëse e largon atë, madhështia e fytyrës së Tij do të digjte çdo krijesë që shikimi i Tij do të arrinte." Në transmetimin e Ebu Bekrit thuhet: "transmeton nga Ameshi", dhe jo: "Na ka treguar…". [Muslimi]

[126] Sure Isra, ajeti 101 (kthehuni dhe shikoni shpjegimin e tij).

[127] Shejhu shpjegon: *Surad* është një zog shumë i madh, me kokë të madhe dhe bark të bardhë, ndërsa shpinën e ka të gjelbër. Ai gjuan dhe ushqehet me zogj të vegjël.

[128] Futnotë e Shejhut: "Thuhet, gjithashtu, se ai ishte Xhibrili (a.s), ashtu si thuhet se ishte një melek tjetër që i ishte vënë në shërbim dhe në ndihmë të Sulejmanit (a.s). dhe thuhet gjithashtu se ishte vetë Sulejmani, që me sa duket iu duk i ngadaltë edhe Ifriti prej xhinëve, prandaj i tha: "Ta tregoj unë se kush është më i shpejtë në sjelljen e Fronit". Mendimi më i saktë, - dhe Allahu e di më mirë - , është se ishte vetë Sulejmani (a.s) ai që i tha këto fjalë dhe që do ta bënte këtë punë. Ai ishte mbret, i dërguar, lajmëtar dhe Profet i Zotit dhe nuk mund kishte mes shërbyesve të tij më të ditur se ai, në lidhje me Zotin dhe Librin e tij. Kështu fjala e Allahut: "Ai të

cilit i ishte dhuruar dije nga libri...” bën fjalë për Sulejmanin, sepse askush nuk mund të ishte më i ditur për librin se sa Sulejmani. E si mund të mendohet dikush me forcë e dituri më të madhe se sa forca, dituria dhe aftësitë e vetë Sulejmanit? E si mund të ndodhte kjo ndërkohë që Sulejmani ishte lutur Allahut: “... O Zoti im! Më fal dhe më dhuro një sundim që të mos e ketë askush tjetër pas meje! Me të vërtetë, Ti je Dhuruesi më i madh.” [Sad 35]

[129] Shiko shpjegimin e këtij ajeti dhe futnotën me numër 50.

[130] Ky sqarim është i nevojshëm, për të mos e keqkuptuar ajetin: “**Askush në qiejt dhe në Tokë nuk e di të fshehtën, përveç Allahut** ..” dhe për të menduar gabimisht se Allahu i Madhëruar është pjesë e krijesave. Besimi i *Ehli Sunetit dhe Xhematit* është se Allahu është jashtë krijesave të Tij, i lartësuar mbi Arshin e Tij. [Sh.p].

[131] Si në ajetin: “Do t'i fryhet Surit dhe menjëherë do të mbesin të vdekur çka ka në qiej dhe çka ka në tokë, përveç atyre që do Allahu *(të mos vdesin).* Pastaj do t'i fryhet atij një herë tjetër, dhe të gjithë do të qëndrojnë në këmbë duke pritur *(urdhrin e Zotit)*.” [Zumer 68].

[132] Shejhu thotë: “Fakti që izraeliti i kërkoi ndihmë Musait është përdorur nga disa injorantë në kohën tonë se është e lejueshme që t’i kërkosh ndihmë dikujt tjetër veç Allahut, pra, *istigathe*. Megjithatë, ata e dinë shumë mirë se në këtë rast i drejtohesh një krijese të gjallë dhe që është prezente, për një çështje që është brenda mundësive për t’u arritur. Pra, Musai e kishte mundësinë që ta ndihmonte kundër koptit dhe e bëri këtë. Atëherë, si është e mundur që ata e krahasojnë këtë lloj kërkim-ndihme me llojin tjetër, ku një krijesë i kërkon ndihmë një krijese tjetër, aq më keq kur është e vdekur, për një çështje, për të cilën nuk ka mundësi të ta përmbushë askush, përveç Allahut të Lartësuar, siç janë largimi i belave, zbritja e rrizkut etj. Ky lloj kërkim-ndihme është adhurim, pra, shprehje e dashurisë, madhërimit, nënshtrimit ndaj Allahut të Lartësuar. Për këtë arsye, çdokush që ia përkushton ato dikujt tjetër, veç Allahut, në fakt, i ka përkushtuar adhurime dikujt tjetër dhe jo Allahut. Pikërisht ky është shirku i madh, pra, idhujtaria, e cila të nxjerr nga Islami, Allahu na ruajtë! Përfundimisht, është shumë e rëndësishme që të kuptohet ndryshimi mes dy llojeve të kërkimit të ndihmës. Allahu i Lartësuar i jep sukses atij që Ai dëshiron.

[133] Shejh Sadi, në tefsirin e këtij ajeti dhe në lidhje me këtë çështje thotë: “Babai i këtyre dy vajzave nuk është Shuajbi, profeti i njohur, siç është përhapur ndër shumë njerëz. Ky është një pretendim që nuk bazohet në tekste autentike. E shumta që mund të thuhet është se Shuajbi ka qenë në Medjen dhe se kjo ngjarje ndodhi ne Medjen. Po ku është argumenti se ka ndodhur në kohën e profetit Shuajb? Nuk ka asnjë argument që të vërtetojë këtë. Askush nuk ka argument që tregon se Musai jetoi në kohën e Shuajbit dhe as që e ka takuar atë. Nëse do të ishte profeti Shuajb, Zoti do ta përmendte emrin e tij, e po ashtu dy vajzat. Gjithashtu, mund të themi se Allahu e shkatërroi popullin e Shuajbit dhe në Medjen kishin mbetur veçse ata që e besonin. Dhe, sipas kësaj logjike, ishte e papranueshme që besimtarët të mos kujdeseshin për vajzat e Profetit të tyre, duke i penguar tek uji, por do të ndodhte e kundërta. Kurrë nuk do të ndodhte që ata të shpërfillnin punët e Profetit të tyre dhe të prisnin që të vinte një burrë i huaj e t’u tregonte mirësjelljen para detyrimit për Profetin. Pastaj, si do të lejonte profeti Shuajb që Musai, profeti i Zotit, të ishte punëtor në shtëpinë e tij, kur dihet se ai ishte më i miri dhe më lart se Shuajbi si profet. Por Allahu është më i ditur për gjithçka. Vetëm nëse dikush mund të thotë se kjo ishte para se Musai të bëhej profet. Sidoqoftë, është e papranueshme që të pretendohet se bëhet fjalë për Shuajbin profet, pa pasur ndonjë argument të posaçëm për këtë nga Profeti ynë (a.s).”

[134] Shënim i Shejhut: "Shih futnotën në fund të ajetit 68, surja Shuara."

[135] Shiko ajetin 44 të sures Hud.

[136] Shejh Albani e ka gjykuar si të saktë këtë hadith. Shiko në "*Sahih el Xhami*", hadithi numër 5244.

[137] Shejhu thotë: "Ose ka mundësi që me fjalën (në tokë) Ibrahimi të kishte për qëllim territorin e Egjiptit, ku ndodhi kjo histori, sepse vërtet, në atë vend, të vetmit besimtarë ishin Ibrahimi dhe gruaja e tij, Sara.

[138] **Largimi nga gjynahet dhe veprat e këqia.** Dëmi i gjynaheve për zemrën (shpirtin) është njësoj si helmi për trupin. A ka në botë të keqe dhe sëmundje shkaku i të cilës të mos jenë gjynahet dhe veprat e këqia?! Çfarë i nxori dy prindërit e njerëzimit nga xheneti, banesa e lumturisë dhe kënaqësisë, në banesën e dhimbjeve, vuajtjeve e mërzitjeve? Çfarë e nxori Iblisin nga lartësitë e qiejve dhe bëri që ai të mallkohej e të largohej nga mëshira e Allahut? Çfarë bëri që të mbyteshin të gjithë njerëzit ne kohën e Nuhut (alejhi selam)? Çfarë bëri që mbi popullin e Adit të lëshohej erë e fortë e cila i shtriu të gjithë ata për toke si të ishin trungje palmash të kalbura? Çfarë bëri që të dënosheshin popujt e mëparshëm, historitë e të cilëve janë përmendur në Kuran? A nuk kanë qenë gjynahet dhe mosbesimi shkak për këtë? Gjynahet kanë shumë pasoja të këqija dhe të dëmshme për zemrën dhe trupin, në dynja dhe në ahiret. Prej këtyre pasojave permendim:

1. Humbja e dijes, sepse dija është dritë të cilën Allahu e fut në zemër, ndërsa gjynahu e fik atë dritë.

2. Humbja e rrizkut,

3. Trishtimi që ndien gjynahqari në zemrën e tij,

4. Ligështimi e zymtësia në mardhëniet dhe sjelljen me njerëzit, sidomos me ata që njihen për devotshmëri,

5. Vështirësimi i çështjeve, sa që i gjen rrugët të mbyllura para fytyrës, ose shumë të veshtira,

6. Errësira që ndien mëkatari në zemrën e tij, një errësirë e vertetë të cilën ai e ndien ashtu si ndien errësirën e natës së errët.

7. Gjynahet e dobësojnë zemrën dhe trupin, sepse fuqia e besimtarit qëndron në fuqinë e zemrës së tij, dhe sa më shumë të forcohet zemra, aq me shumë forcohet trupi i tij. Ndërsa mëkatari, sado të fortë ta ketë trupin, por ai është më i dobët se çdo gjë në rast nevoje, sepse atë e tradhëtojnë fuqitë e tij pikërisht atëherë kur ka më shumë nevojë për to.

8. Gjynahet pengojnë kryerjen e veprave të mira në bindje ndaj Allahut, sepse ndëshkimi për bërjen e një gjynahu është pengimi nga kryerja e një të mire në vend të tij, gjë e cila i pret rrugën edhe një të mire tjetër, edhe një të trete, e kështu, nga një gjynah pengohen shumë vepra të mira në llogari të gjynahqarit, ku secila e mirë më vete është me e vlefshme se dynjaja dhe ç'ka në të.

9. Nëse njeriu largohet nga Allahu dhe preokupohet me gjynahe, ai humb ditët e jetës së vet të vërtetë, pasojat e të cilave ai do t'i gjejë atë ditë kur do të thotë: "Ah, sikur të kisha përgatitur diçka të mirë për jetën time." [El Fexhr, 24].

10. Gjynahet dobësojnë vullnetin e zemrës e durimin dhe forcojnë dëshirën për gjynahe.

11. Ato dobësojnë vullnetin për pendim pak nga pak, derisa ta nxjerrin nga zemra plotësisht atë. Gjynahet e nxjerrin nga zemra dritën e shikimit të realitetit, duke e parë të shëmtuarën si të bukur dhe duke u mësuar e familjarizuar me të shëmtuarën.

12. Gjynahet janë shkak për përçmimin e robit tek Zoti i tij dhe për poshtërimin e tij.

13. Nëse njeriu vazhdon në gjynahe, ato i duken të vogla dhe i bëhen të zakonshme, gjë e cila tregon për humbjen e tij, sepse sa më i vogël të duket gjynahu në syrin e njeriut, aq me i madh bëhet ai tek Allahu. Profeti (a.s) ka thënë: "Besimtari i sheh gjynahet e tij sikur të ishte në rrezen e një mali dhe ka frikë se po i bie mbi krye, ndërsa i prishuri, i sheh gjynahet e tij si të ishin një mizë që i qëndron mbi hundë, ndërsa ai i bën me dorë dhe ajo fluturon." [Buhariu, 5833].

14. Gjynahet mbjellin përçmim dhe poshtërim, dhe prishin logjikën dhe arsyen.
15. Gjynahet largojnë të mirat që të ka dhënë Allahu dhe të sjellin të keqia.
16. Gjynahet shkaktojne frikë dhe tmerr në zemrën e gjynahqarit, ndërsa bindjet ndaj Allahut janë mburoja më madheshtore, dhe ai që futet në të është i siguruar nga ndëshkimi i kësaj bote dhe i botës tjetër, ndërsa kushdo që del prej saj, rrethohet nga frika e ankthi nga çdo anë. Ai që i bindet Allahut, frika e tij kthehet në siguri, dhe ai që e kundërshton Allahun, siguria e tij i kthehet në frikë.
17. Gjynahet janë sëmundjet e zemrës dhe të shpirtit, dhe nuk ka ilaç për to, veçse me lënien e tyre dhe pendimin prej tyre.

Dëmet e gjynaheve janë të medha dhe të panumërta, prandaj largoju atyre dhe kthehu tek Allahu me pendim për gjynahet e tua, të voglat e të mëdhatë, sepse kështu ti përfshihesh ne lutjen e melekëve për ty: "Ata që mbajnë Fronin *(e Allahut)* dhe ata që janë përreth tij e lartësojnë me lavde *(dhe e madhërojnë)* Zotin e tyre, i besojnë Atij dhe kërkojnë falje për besimtarët: "Zoti ynë, Ti, me Mëshirën dhe me Diturinë Tënde përfshin gjithçka. Prandaj fali ata që pendohen dhe ndjekin rrugën Tënde dhe ruaji ata nga dënimi i Zjarrit Flakërues *(xhahimit)*!" Zoti ynë, futi ata *(që pendohen dhe ndjekin rrugën Tënde)* në kopshtet e Adnit, të cilat ua ke premtuar, së bashku me të mirët prej etërve të tyre, bashkëshorteve të tyre dhe pasardhësve të tyre. Vërtet, Ti je Ngadhënjimtari, i Urti. Dhe ruaji ata prej të këqijave, sepse atë që Ti e mbron atë Ditë prej të këqijave, vërtet e ke mëshiruar! Ky është shpëtimi i madh"." [Gafir, 7-9].

[139] Sepse ai ruhet në zemrat e mendjet e dijetarëve, e jo veç në librat e shkruar, dhe ajo që është në memorien e dijetarëve nuk mund të lahet me ujë. [Sh. p]

[140] Shpjegimi mes dy kllapave është prej meje, sepse autori nuk i ka shpjeguar ajetet 15 dhe 16. E solla shpjegimin e tyre që dobia të jetë sa më e plotë.

[141] Shejh Albani e ka gjykuar si të dobët, madje shumë të dobët këtë hadith. Shiko në "*silsile daife*", hadithi numër 1328.

[142] **Përshkrimi dhe përkufizimi i Ehli Sunetit dhe Xhematit (E.S.XH),** Kur flasim për Ehli Sunetin dhe Xhematin (E.S.XH), në mendje na vijnë dy nocione, një nocion i përgjithshëm dhe një nocion i posaçëm. Kur kemi për qëllim nocionin e pergjithshëm, ai është si antonim i shiitëve. Në këtë kontekst, në nocionin E.s.xh hyjnë të gjitha grupacionet, përveç shiitëve (rafidijtë). Ndërsa në nocionin e posaçëm të E.S.XH.-së bën pjesë vetëm ai grup që qëndron si ekuivalent përballë të gjitha grupeve të bidatçinjve dhe ndjekësve të pasioneve të tyre të shfrenuara. Në këtë kuptim, tek E.S.XH. bëjnë pjesë vetëm ndjekësit e hadithit (traditës profetike), të cilët i pohojnë cilësitë e Allahut të Lartësuar, pranojnë që Allahu do të shihet në jetën tjetër e që Kurani është fjala e Allahut dhe jo i krijuar. Pra, janë ata që i pranojnë e pohojnë ato çka përbëjnë themelet e besimit për E.S.XH-në. Përsa i përket fjalës "*Sunet*", këtu është për qëllim tradita apo rruga që është ndjekur në aspektin fetar nga Profeti (a.s.) e Kalifët e udhëzuar, në të gjitha sferat: në sferën e besimit, punëve dhe fjalëve, edhe pse në shumicën e rasteve kur përmendet Suneti, është për qëllim, në mënyrë të veçantë, besimi dhe bazat e tij (*akide*), të cilat përbëjnë themelin e fesë dhe, në këtë rast, kundërshtuesi i tyre është në një rrezik të madh. Kurse fjala "Xhemat" këtu ka kuptimin e bashkimit, që është e kundërta e përçarjes, e kundërshtimit. Pra, kur ne themi "Ehli Suneti dhe Xhemati", ata janë Ehli Suneti, sepse ata i përmbahen rigorozisht Traditës së Profetit dhe udhëzimeve të tij, sepse ndjekin rrugën e tij në aspektin e brendshëm e të jashtëm të personalitetit të tyre, në sferat e besimit, fjalëve dhe punëve. Gjithashtu, ata janë "xhemati", pra, janë grupi i bashkuar dhe i njëzëshëm rreth të vërtetës, që e bën të detyrueshëm pasimin e tyre. Ata janë bashkuar rreth të vërtetës dhe e përvetësojnë atë. Ata bashkohen rreth udhëheqësve të tyre të drejtë, për të vazhduar xhihadin, janë të

njëzëshëm në ndjekjen e Sunetit, në largimin nga shpikjet në fe dhe nga pasionet e dëshirat e shfrenuara, që të çojnë në përçarje e grupacione. Ata i japin rëndësi të madhe ndjekjes dhe analizës së traditës profetike të shkruar, në aspektin e njohjes së saktësisë se trasmetimit dhe të përvjeljes së kuptimeve të larta të fshehura mes rreshtave (natyrisht brenda kufijve të lejuara e të përcaktuara nga Sheriati). Ata i zbatojnë rigorozisht ato mësime, duke i dhënë përparësi referencave dhe kësaj trashëgimie autentike, kundrejt arsyetimeve dhe paragjykimeve analitike të pavlera dhe të pabaza. Janë pikërisht këta, të cilët Profeti i ka përmendur në hadithin e saktë: "Betohem në Atë, në dorën e të Cilit është shpirti i Muhamedit! Umeti im do të përçahet në 73 grupacione: një do të jetë në Xhenet, ndërsa 72 të tjerët në zjarr." E pyetën: "O i Dërguari i Allahut, cilët janë ata?" Ai tha: "Xhemati". Ata janë, gjithashtu, "pala e ndihmuar", të cilët janë përmendur në hadithin e Profetit: "Gjithmonë do të vazhdojë një grup i umetit tim të jetë i qëndrueshëm në të vërtetën dhe shpalosës i saj. Asnjë kurthngritës e hileqar nuk mund t'i dëmtojë ata, derisa të vijë ndihma e Allahut dhe t'i gjejë ata në atë gjendje." Ata quhen edhe "*selefë*", sepse nocioni "*selef*" nënkupton sahabët, tabi'inët dhe ndjekësit e rrugës së tyre, deri në Ditën e Gjykimit. Shpeshherë, nocioni "selef" përdoret edhe për të treguar tre shekujt e parë të epokës islame.

Veçoritë e Ehli Sunetit dhe Xhematit (E.S.XH)

1. Lideri i tyre i vetëm, ndaj mësimeve të të cilit janë fanatikë është Profeti i Allahut. Ata janë njerëzit më të ditur rreth fjalëve dhe veprave të Profetit dhe më të specializuarit për të dalluar trashëgiminë burimore autentike (të saktë) nga joautentikja.

2. Udhërrëfyesi i tyre është Kurani dhe Suneti (tradita) i Profetit dhe e kërkojnë udhëzimin për fenë e tyre veçse në këto dy burime. Arsyetimet, logjikën dhe mendimet e tyre, paraprakisht i ballafaqojnë me mësimet dhe rregullat e nxjerra nga Kurani dhe Suneti dhe, nëse shohin përputhje të plotë, i pranojnë ato, duke e falënderuar Allahun, që ua mundësoi të arsyetojnë drejt dhe u dha sukses në mendimet dhe rregullat e tyre logjike. Por, nëse shohin përplasje dhe mospërputhje, menjëherë e braktisin arsyetimin e tyre, tashmë të vërtetuar që është gabim, dhe kthehen sërish në rregullat dhe themele e Kuranit dhe Sunetit. Në këtë rast kuptojnë se të vetmit të gabuar janë ata, sepse Kurani dhe Suneti të udhëzojnë veçse në të vërtetën e sigurt e të padiskutueshme, ndërsa arsyetimet e krijesave mund të qëllojnë në shenjë, por edhe mund të gabojnë.

3. Ata nuk kanë ndonjë llagap, me të cilin mund të njihen apo ndonjë përkatësi, që mund t'i përkasin, përveçse "ndjekës rigorozë" të Traditës profetike. Kur është pyetur një imam rreth "ndjekësve të Traditës", ka thënë: "Pasues të Traditës janë ata që nuk mund të kenë emërtim tjetër veç: "pasues të Traditës". Ndërsa pasuesit e bidatit (shpikjeve në fe) shpeshherë e marrin emërtmin e tyre nga ndonjë slogan i udhëheqësve të tyre nga vetë emri i udhëheqësve të tyre. Pasuesit e Sunetit janë të distancuar nga të gjitha këto, përveç perkatësisë së traditës dhe trashëgimisë autentike të Profetit (a.s.).

4. Edhe pse vendet dhe kohët kur ata jetojnë, shkruajnë e punojnë janë të largëta dhe të ndryshme nga njëra-tjetra, librat dhe trashëgimia e lënë prej tyre në sferën e akides shfaqin të njëjtën linjë mendimi, a thua se kanë pasur të njëjtën zemër dhe kanë pasqyruar të njëjtat mendime, edhe pse nuk kanë pasur asnjë lidhje vendore dhe kohore me njëri-tjetrin. Mësimet që kanë marrë prej të parëve të tyre, kanë mbetur në origjinalitetin e tyre, a thua se të gjithë kanë jetuar në të njëjtin vend dhe në të njëjtën kohë! A ka argument më të madh se ky, për të nxjerrë në pah vërtetësinë dhe pranueshmërinë e domosdoshme të mësimeve të tyre?! Po pse vallë, kjo përputhshmëri e habitshme? Ibn Sem'anij thotë: "Shkaku i përputhshmërisë dhe konsensusit mes protagonistëve të Traditës kanë qenë pikërisht ato rregulla të rrepta në përzgjedhjen e asaj çka duhet pranuar ose jo prej trashëgimisë që i referohet Profetit a.s, në fushën e Kuranit dhe Sunetit. Kjo u mundëson atyre një konsensus dhe

afrimitet të paparë, ndoshta të papërllogaritur. Ndërsa ndryshuesit e fesë (bidatçinjtë) e vjelin fenë nga arsyetimet të tyre të pafiltruara me shoshën e trashëgimisë, dhe kjo sjell si përfundim përçarjen dhe kundërshtimet mes tyre. Nuk mund të ndodhte ndryshe. Nëse informacioni të vjen nga ekspertë të specializuar në fushën e trashëgimisë, me rregulla të rrepta të autenticitetit, përputhshmëria është pothuajse njëqind për qind. Edhe nëse mund të ekzistojë ndonjë ndryshim në term apo formulim, ai nuk është në atë gradë që të dëmtojë kuptimin e bazave të fesë dhe të sjellë divergjenca të thella e të papranueshme. Por nëse informacioni dhe feja të vjen nëpërmjet logjikës, mendjes dhe arsyetimit të njerëzve, bazat e referencave, të të cilëve ndryshojnë dukshëm nga njëri tek tjetri, kjo gjë sjell domosdoshmërisht kundërshtime dhe përplasje të thella e të pakapërcyeshme. Kjo për vetë faktin se arsyetimet dhe logjika e secilit sjell përfundime të ndryshme, edhe nëse burimi do të ishte i sigurt. E nëse mendojmë që edhe pikëmbështetjet e tyre janë të pasigurta e të pabaza, pa kritere të qarta, atëherë mendojeni vetë se si do të jetë përfundimi!

5. Ata janë pika e ekuilibrit mes gjithë grupacioneve, sikurse edhe Islami është pika e ekuilibrit mes të gjitha feve. [Shkëputur nga libri "Tradita e Ehli Sunetit dhe Xhematit në analizën e shkencës së *Uṣûl el fiḳh*-ut".]

[143] **Vlera e Sadekasë.** Një nga portat e hajrit, një nga veprat më të dobishme që njeriu mund ta shfrytëzojë në dobi të tij dhe të tjerëve, është shprehja e bujarisë, e dashamirësisë dhe e bamirësisë nëpërmjet sadakasë. Sadakaja në konceptin e saj të përgjithshëm vjen me kuptimin e bamirësisë, e cila mund të shfaqet në forma të ndryshme: me një fjalë të mirë, duke e takuar tjetrin me fytyrë të qeshur që mbjell optimizëm, duke ndërmjetësuar për dikë që t`i kryhet nevoja apo dëshira, duke ndihmuar të pafuqishmin që të kalojë rrugën, apo që të hipë mbi kafshë apo mjet, duke ledhatuar kokën e jetimit, etj. Ndërsa në konceptin e saj specifik sadakaja nënkupton ofrimin e diçkaje materiale për hir të Allahut. Kjo temë merr rëndësi të veçantë në kohë krize, kur nuk mund të jetë zgjidhja duke i rrudhur duart bamirëse, por duke e pastruar shpirtin nga koprracia dhe lakmia: "Kush i shpëton lakmisë së vetvetes, ata janë të shpëtuarit" (Tegabun 16). Allahu na tregon për sjelljen e duhur që duhet të kenë të pasurit, si shenjë e mirënjohjes të begative që përjetojnë, ku thotë: "Bëj mirë, ashtu sic Allahu ka bërë mirë ndaj teje" (Kasas 77). Sa më shumë që mëshirojmë dhe ndihmojmë njëri-tjetrin, aq më shumë na mëshiron dhe ndihmon Allahu, siç ka thënë Profeti (a.s): "*Mëshirojini ata që janë në tokë, që t`u mëshirojë Ai që është mbi qiej!*" dhe ka thënë: "*Allahu e ndihmon robin e Tij për sa kohë që robi është në ndihmë të vëllait të tij*." dhe ka thënë: "*Allahu i Lartësuar ka thënë: O biri i Ademit, jep, që të të jepet*" (Transmeton Buhariu 8/265 dhe Muslimi nr 993). Allahu na nxit që ta shfrytëzojmë jetën dhe mundësitë e krijuara në të, për të kryer vepra të mira dhe në veçanti dhënien e sadakasë, si p.sh: në ajetin kuranor ku thotë: "O ju që keni besuar! Shpenzoni një pjesë nga ajo *(të mirat)* që Ne ju kemi dhënë, para se të vijë një ditë, kur nuk do të ketë më as tregti, as miqësi dhe as ndërmjetësim. ..." (Bekarah 254) dhe thotë: "Thuaju robve të Mi, që kanë besuar, që ta falin rregullisht namazin dhe, nga ajo që u kemi dhënë, le të japin fshehtazi dhe haptazi, para se të vijë ajo Ditë, kur nuk do të ketë më as kompensim e as miqësi." (Ibrahim 31). Vërtetë Dita e gjykimit është dita e gjunjëzimit, është dita kur njeriu kupton mashtrimin nga e vërteta, raportin real mes dunjasë dhe Ahiretit, është dita e vështirë ku njeriu do donte të kishte sa më shumë vepra të mira, sado të vogla që të jenë ato, por që bëjnë dallimin e madh. Profeti (a.s) ka thënë: "Allahu do t'i flasë secilit drejtpërdrejt, pa përkthyes mes Tij dhe robit. Kur robi shikon djathtas, nuk sheh asgjë, përveç veprave të veta. Shikon majtas, nuk sheh asgjë, përveç veprave të veta. Shikon përpara, nuk sheh asgjë, përveç Zjarrit para fytyrës. Prandaj, ruajuni nga Zjarri, qoftë dhe me gjysmë hurme." (duke e dhënë sadaka)" (Buhariu 3/225 dhe Muslimi nr 1016). Vlerat e

sadakasë janë të shumta. Umeri (r.a) ka thënë: "Më është treguar se veprat e mira rivalizojnë mes tyre, derisa sadakaja thotë: Unë jam më e vlefshmja" (Ibn Huzejmeh, e saktësoi Hakimi dhe Albani në Sahihu et-Tergib 1264). Më poshtë do të përmendim disa nga vlerat dhe dobitë e sadakasë:

1. Sadakaja e shuan zemërimin e Allahut, siç thotë Profeti salallahu alejhi ue selem: "Sadakaja e dhënë fshehurazi e shuan zemërimin e Zotit të Lartësuar." (Taberaniu dhe hadithin e ka konsideruar hasen Albani në Sahihu et-Tergib 1275).

2. Sadakaja të mbron nga zjarri, siç u përmend më herët në hadithin: "Prandaj, ruajuni nga Zjarri, qoftë dhe me gjysmë hurme." dhe ka thënë: "*Sadakaja e shuan të nxehtin e varrit.*" (Transmeton Taberanij, Bejhakiu, el Mundhiriu dhe e saktësoi Albani në Sahihu et-Tergib 1251).

3. Sadakaja i shërben njeriut si hije mbrojtëse Ditën e Gjykimit. Thotë Ukbeh bin Amir: E kam dëgjuar Profetin salallahu alejhi ue selem duke thënë: "Çdo njeri (bamirës) do jetë nën hijen e sadakasë së tij derisa të kryhet gjykimi mes njerëzve." (Ahmedi, Ibn Huzejmeh, Ibn Hibani, Saktësoi Hakimi dhe Albani në Sahihu et-Tergib 1250). Ishte kjo arsyeja që e shtynte Ebu Merthedin (tabi'iju, transmetues i këtij hadithi), siç tregon Jezid bin Ebi Habibi për të, që të mos linte ditë pa dhënë sadaka, qoftë me një hurmë apo një qepë. Gjithashtu Profeti (a.s) na ka treguar se njëri nga shtatë kategoritë e atyre që Allahu do i strehojë nën hijen e Arshit të Tij është dhe "... një person që jep sadaka fshehurazi, saqë e majta nuk di se cfarë dha e djathta." (Buhariu dhe Muslimi).

4. Sadakaja i shlyen gabimet e gjynahet dhe gjurmët e tyre, Profeti (a.s) ka thënë: "Sadakaja e shlyen gabimin ashtu siç uji e shuan zjarrin" (Ahmedi 3/321, Ebu Jala, El Mundhirij, e saktësoi Hakimi, Dhehebiu dhe Albani në Sahihu et-Tergib 1242).

5. Sadakaja është shkak për shërimin e sëmundjeve të shpirtit dhe të trupit. U ankua një person tek Profeti salallahu alejhi ue selem për ngurtësinë e zemrës së tij, ai i tha: "Nëse do zbutjen e zemrës tënde, ushqeje të varfrin dhe ledhatoje kokën e jetimit." (Transmeton Ahmedi). Ndërsa për sëmundjet e trupit, Profeti (a.s) ka thënë: "Shërojini të sëmurët tuaj me sadaka!" (Sahihu et-Tergib 1087, Albani e konsideroi hasen li gajrihi), pra duke u bërë kjo vepër e mirë shkak ndërmjetësimi tek Allahu për lehtësimin dhe shërimin e sëmundjes.

6. Sadakaja është shkak për shmangien e sprovave dhe fatkeqësive, siç tha Profeti (a.s): "*Allahu i shpalli profetit Jahja* (a.s) *pesë urdhëresa që të vepronte me to dhe të porosiste Beni Israilët që t`i zbatonin ato: (ndër të tjera) Ju porosis që të jepni sadaka, sepse shembulli i saj është si një person i zënë rob nga armiku cili kërkon ta ekzekutojë, atëherë i robëruari thotë: Jam i gatshëm të jap si kompensim çdo gjë që posedoj, të vogël dhe të madhe. Në këtë mënyrë, ai arrin të shpëtojë veten e tij prej tyre.*" Transmeton Tirmidhiu, Ibn Huzejmeh, Ibn Hibani, e saktësoi Hakimi dhe Albani në Sahihu et-Tergib 1261). Pra, sadakaja ka ndikim të habitshëm në këtë aspekt, gjë kjo e provuar gjerësisht me praktikë nga besimtarët.

7. Sadakaja është shkak që njeriu të arrijë devotshmërinë e vërtetë dhe sinqeritetin e plotë në besim, atëherë kur jep nga më e mira e asaj që posedon, thotë Allahu: "Kurrë nuk do ta arrini sinqeritetin e plotë në besim, në qoftë se nuk jepni prej pasurisë më të shtrenjtë. Çfarëdo që të jepni, Allahu, pa dyshim e di." (Ali Imran 92).

8. Sadakaja është shkak për të merituar lutjet e melekëve për ty. Profeti (a.s) ka thënë: *"*Dy melekë zbresin në qiellin e dynjasë çdo mëngjes dhe njëri prej tyre lutet: 'O Zot! Çdokujt që shpenzon, zëvendësoja dhe jepi shtesë për harxhimin!" Ndërsa tjetri thotë: 'O Zot! Çdokujt që nuk jep, pakësoja e harxhoja atë që ka!'"" (Buhariu 3/241 dhe Muslimi 1010).

9. Dhënia e sadakasë të shton bereqetin e pasurisë, Profeti (a.s.) ka thënë: "Nuk pakësohet pasuria nga dhënia e sadakasë." (Muslimi 2588).

10. Pasuria e vërtetë që njeriu shfrytëzon siç duhet është ajo me të cilën ai rezervon shpërblime për veten e tij. Allahu thotë: "Çdo

sadaka që e jepni, e keni për të mirën tuaj." (Bekarah 272). Po ashtu në hadithin ku Profeti (a.s.) e pyeti Aishen në lidhje me qengjin që kishin prerë dhe që ia kishte lënë asaj për ta dhënë sadaka, ajo tha: Ka mbetur vetëm shpatulla. Profeti (a.s.) tha: "Përkundrazi, e gjitha ka mbetur përveç asaj shpatulle." (Tirmidhiu nr 2472 dhe tha: Zinxhiri i tij është i saktë. E saktësoi gjithashtu Albani), pra ka ngelur i depozituar shpërblimi i pjesës së dhënë sadaka. Në një hadith tjetër Profeti (a.s.) tha: "Kush prej jush e ka më të dashur pasurinë e trashëgimtarit të tij se sa pasurinë e tij? Thanë: O I Dërguari i Allahut, çdokush prej nesh e do më shumë pasurinë e tij. Atëherë Profeti (a.s.) tha: "Pasuria e vërtetë e njeriut është ajo që ai rezervon për veten (shpërblimin duke e dhënë atë sadaka) ndërsa pasuria e trashëgimtarëve është ajo që ai lë pas." (Transmeton Buhariu 11/221).

11. Shpërblimi i sadakasë shumëfishohet në mënyrë të veçantë, Allahu thotë: "S'ka dyshim se atyre që japin sadaka dhe që i japin Allahut një hua të mirë, atyre do t'u shumëfishohet ajo *(pasuri)* dhe do të marrin shpërblim të madh." (Hadid 18).

12. Për dhënësit e sadakasë ka një portë të veçantë në xhenet nga ku hyjnë vetëm ata, Profeti salallahu alejhi ue selem ka thënë: "Dhe kush është prej atyre që japin sadaka, thërritet nga porta e sadakasë." (Buhariu dhe Muslimi).

13. Sadakaja është qetësim për zemrën, çlirim dhe rehati, Allahu thotë: "E kush i ruhet lakmisë së shpirtit këta janë të shpëtuarit" (Tegabun: 16).

14. Sadakaja është argument për besimin e robit, për çiltërsinë dhee sinqeritetin e tij, Profeti (a.s.) ka thënë: "Sadakaja është argument." (Muslimi).

15. Sadakaja e pastron pasurinë nga gabimet që bën i zoti saj, siç thotë Profeti salallahu alejhi ue selem: "O ju tregtarë, vërtetë shitblerja juaj përzihet me gjëra të kota dhe betime, ndaj pastrojeni atë me sadaka." (Ibn Maxheh, Ahmedi, Nesai, e saktësoi Albani në Sahihul Xhami`).

16. Nëse dhënia e sadakasë shoqërohet me diturinë, padyshim që kjo është kulmi i mirësisë, Profeti (a.s.) ka thënë: "*Njerëzit në këtë dynja janë katër llojesh: Më i miri prej tyre është ai që Allahu i ka dhënë pasuri dhe dituri, pasuri të cilën e shfrytëzon në përputhje me rregullat e Zotit të tij, i mban me të lidhjet familjare dhe e jep prej saj atë që i takon ta japë sipas të drejtës së përcaktuar nga Allahu.*" (Tirmidhiu 2326. E saktësoi Albani).

17. Profeti (a.s) e krahasoi dhe bashkësho-qëroi të pasurin që jep sadaka me personin që e di Kuranin dhe e zbaton atë, ku thotë: "*Nuk lejohet zilia përveçse në dy raste: Ndaj një personi që Allahu i ka dhënë Kuranin dhe ai ia jep hakun natën dhe ditën, si dhe një personi që Allahu i ka dhënë pasuri, nga e cila ai jep natën dhe ditën.*" (Buhariu 6/95 dhe Muslimi 815). [Përkthyer nga Shuajb Rexha].

[144] Shejh Albani e ka gjykuar si të saktë. Shih *Sahih el xhami*' hadithi me numër 1675.

[145] Shejh Albani e ka gjykuar si të saktë. Shih *Sahih Ebi Daud*, hadithi numër 3237.

[146] Muslimi, numër 975.

[147] **A dëgjojnë të vdekurit në varr?** Dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme për këtë çështje. Një pjesë e tyre janë të mendimit se të vdekurit nuk dëgjojnë. Ata argumentohen pikërisht me fjalën e Allahut të Madhëruar: "Ti *(o Muhamed)* nuk mund t'i bësh të vdekurit të dëgjojnë ..." [Rum 62]. Ose: "Allahu bën të dëgjojë atë që Ai do, kurse ti nuk mund ta bësh të dëgjojë atë që është në varr." [Fatir 22]. I këtij mendimi ishte edhe Aishja (Allahu qoftë i kënaqur prej saj). Këtë mendim të Aishes e kanë mbështetur një grup dijetarësh, mes të cilëve El Kadi Ebu Jala, me të njëjtin argument. Fjalën që Profeti u drejtoi të varrosurve në El Kalib, e shpjegojnë duke thënë se ajo ishte e veçantë vetëm për Profetin (a.s.) dhe si një mrekulli për të. Të tjerët janë të mendimit se të vdekurit dëgjojnë. Këta janë shumica e dijetarëve. Këtë mendim ka zgjedhur imam Taberiu, Ibn Kutejbe e të tjerë. Këta argumentohen me ngjarjen në El Kalib, të cilin nuk e ka sjellë vetëm Ibn Umeri, por

edhe të tjerë, mes të cilëve edhe Ebu Talha. Pra, nuk kemi të bëjmë me një ngatërresë të Ibn Umerit, siç mëtonte Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!). Ata mbështeten edhe në hadithe të tjera, mes të cilave janë edhe ato që përmend hafidh Ibn Kethiri në tefsirin e ajeteve të sures Rum. Dijetarët kanë folur gjatë në lidhje me këtë çështje. Mes atyre që mbështesin mendimin se të vdekurit dëgjojnë është Ibn Tejmije, i cili ka folur gjerësisht për këtë në "*Mexhmu el Fetaua*", Imam Ibn Kethiri, Imam Ibn Kajimi, Hafidh Ibn Rexhebi në librin e tij "*Ehuâl el kubur*", shejh El Shinkiti, autori i "*Eduâul Bejan*" etj. Për sa i përket argumentimit të kundërshtarëve të tyre me fjalën e Allahut: "Ti *(o Muhamed)* nuk mund t'i bësh të vdekurit të dëgjojnë ..." [Rum 62], ose: "... Allahu bën të dëgjojë atë që Ai do, kurse ti nuk mund ta bësh të dëgjojë atë që është në varr." [Fatir 22], ata shpjegojnë se, me fjalën "dëgjojnë" mund të jetë për qëllim dëgjimi i zërit, perceptimi i fjalës dhe kuptimi i saj, por mund të jetë për qëllim edhe përfitimi i dobisë prej atyre fjalëve dhe përgjigjja pozitive ndaj tyre. Në këto ajete mund të themi se është për qëllim e dyta. Pra, kur Allahu i Lartësuar thotë: "... Ti *(o Muhamed)* nuk mund t'i bësh të vdekurit të dëgjojnë ...", kuptimi është: Ti nuk mund t'i bësh të përfitojnë nga dëgjimi dhe të ndjekin udhën e drejtë, e jo thjesht nuk mund t'i bësh të dëgjojnë fizikisht fjalët që u thuhen. Po kështu, në ajetin tjetër kur i Lartësuari thotë: "Allahu bën të dëgjojë atë që Ai do, kurse ti nuk mund ta bësh të dëgjojë atë që është në varr." Kuptimi është: Ti nuk mund t'i bësh të dëgjojnë tashmë ata që janë të vdekur, me një dëgjim që do t'u sillte dobi, sepse tashmë ata e kanë të pamundur që t'i përgjigjen ftesës për besim. Disa analistë kanë dhënë mendimin se të vdekurit mund të dëgjojnë vetëm në disa raste të caktuara, për të cilat na ka ardhur argument. Ky është mendimi më i saktë, dhe Allahu e di më mirë. Pra, ne e pohojmë se ata dëgjojnë veçse në rastet kur ka ardhur argument për këtë çështje, si rasti kur njerëzit që shoqërojnë xhenazen largohen dhe i vdekuri dëgjon hapat e tyre, ose rasti kur dikush i jep selam vëllait musliman që e njihte në dynja, Allahu i Madhëruar ia kthen shpirtin, që ai t'ia kthejë selamin (nëse pranojmë saktësinë e argumentit për këtë rast). Por nuk mund të përgjithësojmë këtë dhe të themi se të vdekurit dëgjojnë gjithçka dhe në çdo rast fjalët e të gjallëve. Për të pohuar diçka të tillë duhet argument i posaçëm, i drejtpërdrejtë dhe i qartë. [Sh.p].

[148] Marrë nga tefsiri '*Fet'hul Kadir*" i Sheukanit.

[149] ***"Shartet e namazit"*** Ato janë gjashtë:

∗ **Sharti i parë:** Pastrimi nga hadethi *(Hadeth është papastërtia rituale, pra mungesa e gusulit dhe e abdesit.)*. Argument për këtë është fjala e profetit a.s. "Nuk ka namaz për atë që bën hadeth derisa të marë abdes".

1. **Sharti i dytë:** Hyrja e kohës së namazit përkatës:

a. Namazi i dhuhrit (drekës). Koha e tij fillon nga zeuali i diellit dhe vazhdon derisa hija e sendit të jetë e barabartë me gjatësinë reale të tij. *(Zeual është koha kur dielli pas arritjes në kupën e qiellit fillon të anojë nga ana e perëndimit, aq sa të dallohet që anoi nga kupa e qiellit. Sigurisht duhet marë parasysh edhe pjesa shtesë e hijes së sendit në vende të ndryshme të tokës.)*

b. Namazi i Asrit (ikindisë). Ky është namazi i ashtuquajtur Salatul usta namazi i mesëm. Koha e tij fillon me fundin e kohës së drekës dhe vazhdon derisa dielli të zverdhet. Kjo shënon fundin e kohës së lejueshme për të vonuar namazin brenda saj. Nga kjo kohë deri në kohën e perëndimit të diellit konsiderohet si kohë në të cilën mund të falet namazi i ikindisë nga ata që kanë qenë të justifikuar në vonimin e saj nga sheriati. Kjo kohë quhet ndryshe edhe uaktu darura / koha e domosdoshmërisë.

c. Namazi i magribit (akshamit). Koha e tij vazhdon nga perëndimi i diellit derisa të zhduket kuqërimi i horizontit.

d. Namazi i ishasë (jacisë). Koha e tij fillon nga fundi i kohës së akshamit dhe vazhdon deri në mesnatë. Kjo shënon fundin e kohës së lejueshme për të vonuar namazin brenda saj.

Nga kjo kohë deri në kohën e agut të dytë (agut të vërtetë) konsiderohet si kohë në të cilën mund të falet namazi i jacisë nga ata që kanë qenë të justifikuar në vonimin e saj nga sheriati. Kjo kohë quhet ndryshe edhe uaktu darura / koha e domosdoshmërisë.

e. Namazi i fexhrit (sabahut). Koha e tij fillon nga lindja a agut të dytë (pra agut të vërtetë) deri në lindjen e diellit.

* Ai që arrin të bëjë tekbirin fillestar të namazit pa dalë koha e tij, konsiderohet se e ka arritur ta falë namazin brenda kohës.
* Pa dyshim falja e namazit në fillim të kohës së tij është më e mirë, përveç namazit të jacisë dhe namazit të drekës kur është vapë e madhe, (të cilat është më mirë të vonohen pak.)

3. Sharti i tretë: mbulimi i auretit me diçka që nuk lejon shikimin e lëkurës.

* Aureti i burrit dhe i skllaves është nga kërthiza deri tek gjunjët.
* Gruaja e lirë është e gjitha auret përveç fytyrës dhe duarve (pëllëmbëve).
* Nëna e fëmijës dhe ajo që ka fituar një pjesë të lirisë ka të njëjtin gjykim si robëresha (përsa i përket kufirit të auretit.)
* Ai që falet i veshur me një robë të vjedhur ose në një tokë të grabitur, namazi i tij është i pa saktë (pra duhet ta përsërisë namazin).
* Veshja e floririt dhe e mëndafshit është i lejuar për femrat dhe jo për meshkujt, përveç rasteve të nevojshme. Argument për këtë është fjala e profetit a.s. kur foli për floririn dhe mëndafshin: "Këto janë haram për meshkujt e umetit tim dhe hallall për femrat e tyre.
* Nëse dikush prej burrave falet (i veshur) me një robë të vetme, një pjesë e së cilës kalon mbi shpatullat e tij, kjo është e lejueshme.
* Nëse nuk gjen robë më shumë se sa të mbulojë auretin e tij, mjaftohet vetëm me mbulimin e tij.
* Nëse nuk i mjafton veçse për mbulimin e dy organeve, mbulon vetëm ato. E nëse nuk mund të mbulojë veçse njërin prej tyre, ashtu vepron. Pra mbulon vetëm njërin prej tyre.
* Nëse nuk gjen asgjë për të mbuluar auretin atëherë falet ulur dhe bën me shënjë për rukunë dhe për sexhden.
* Nëse falet në këmbë edhe kjo është e lejuar.
* Nëse nuk gjen për të falur veçse robë të pisët dhe vend të pisët, lejohet të falet në to dhe nuk e ka detyrë përsëritjen e namazit.

4. Sharti i katërt: Pastrimi nga nexhaseti në trupin, robën dhe vendin ku falet.

* Përjashtim bëjnë vetëm papastërtitë e pakta e të papërfillshme, si gjaku i pakët etj veç tij.
* Nëse falet duke pasur nexhase (në trup, robë dhe në vendin ku falet) dhe nuk e di një gjë të tillë, apo e dinte dhe e pati harruar, namazi i tij është ŝahih i saktë (pra nuk ka nevojë të përsëritet).
* Nëse kujtohet për të gjatë namazit, e heq papastërtinë (nëse është e mundur) dhe pastaj vazhdon namazin normalisht (duke e quajtur të saktë pjesën e namazit që fali para heqjes së nexhesetit).
* Toka është e gjitha faltore në të cilën namazi është i saktë, përveç varrezave, banjës, vendit të plehrave, ahurit të deveve, dhe rrugë-kalimit të njerëzve.

5. Sharti i pestë: kthimi drejt kibles. Përjashtim bëjnë:

a. namazet nafile të cilat nëse falen hipur mbi mjet gjatë udhëtimit, nuk është problem të falet në çdo drejtim që i imponon mjeti.

b. Ai që e ka të pamundur të kthehet drejt kibles për shkak të frikës apo për shkaqe të ngjashme. Edhe kjo kategori falet si të mundet.

* Përveç këtyre dy grupeve, të gjithë e kanë "shart" kusht për saktësinë e namazit që të drejtohen në drejtim të Qabes, dhe nëse nuk e bëjnë, namazi i tyre është i pasaktë (pra duhet përsëritur).
* Nëse janë pranë Qabes është detyrë të kthehen drejt vetë Qabes. Ndërsa nëse janë larg atëherë është detyrë të kthehen drejt anës apo kahut nga ndodhet Qabja.
* Vendaliu nëse nuk arrin të dallojë kiblen duhet të pyesë ose të marë për bazë mihrabet e muslimanëve. Nëse gabon në përcaktimin e kibles (për shkak të neglizhencës dhe mosinteresimit të mjaftueshëm) atëherë e ka detyrë që të përsërisë namazin (sepse nuk ka bërë mjaftueshëm për të mësuar drejtimin e kibles).
* Nëse gjatë udhëtimit nuk arrin të dallojë dhe të përcaktojë drejtimin e kibles, atëherë

përpiqet sa të mundet për përcaktimin e saj dhe fal namazin. Nëse mëson më vonë se ka gabuar nuk e ka detyrë përsëritjen e namazit.

* Nëse dy të ditur bien në kundërshtim për drejtimin e kibles, atëherë secili duhet të pasojë gjykimin e vet dhe nuk duhet të pasojë tjetrin.

* I verbri dhe i padituri duhet të pasojë atë që e gjykon si më të besueshëm prej dijetarëve.

6. Sharti i gjashtë: Nijeti (qëllimi) i përcaktuar saktësisht për namzin e posaçëm.

* Lejohet që nijeti të jetë pak para tekbirit fillestar të namazit.

"Edukata e ecjes për në namaz"

* Është e pëlqyeshme që për në namaz të ecet me qetësi dhe solemnitet, duke i zvogëluar hapat dhe duke mos kryqëzuar gishtat.

* Nëse dëgjon ikametin të thirret të mos nxitojë, sepse Profeti a.s. ka thënë: "Kur të vini për namaz mos ejani duke nxituar por ejani të mbuluar me prehje e qetësi. Çfarë të arrini prej tij faleni e çfarë ju shpëtoi plotësojeni".

* Kur thirret ikameti nuk ka namaz tjetër veç të detyruarës.

* Kur hyn në xhami hyn me këmbën e djathtë dhe thotë: *"Bismil-lâh Ueŝ-ŝalâtu ues-selâmu ala rasûlil-lâh All-llahum-megfir lî dhunûbî Ueftaĥ lî ebuâbe raĥmetike! Bismil-lâh Ueŝ-ŝalâtu ues-selâmu ala rasûlil-lâh All-llahum-megfir lî dhunûbî Ueftaĥ lî ebuâbe faðliike!" /* Me emrin e Allahut, bekimet dhe paqja e Allahut qofshin për profetin e Allahut! O i adhuruari im mi fal gjynahet e mia! Dhe mi hap portat e mëshirës tënde! Ndërsa kur del del me këmbën e majtë dhe thotë: me emrin e Allahut, bekimet dhe paqja e Allahut qofshin për profetin e Allahut! O i adhuruari im mi fal gjynahet e mia dhe mi hap portat e mirësisë tënde!

Shtyllat e namazit dhe detyrat e tij

* **Shtyllat e namazit janë 12:**

1. Qëndrimi në këmbë nëse e ke mundësinë.
2. Tekbiri i hapjes së namazit.
3. Leximi i sures El fatiha.
4. Rënia në ruku
5. Ngritja nga rukuja
6. Rënia në sexhde
7. Ngritja dhe qëndrimi ulur pas sexhdes.
8. Qetësia në këto veprime.
9. Teshehudi i fundit.
10. Qëndrimi ulur gjatë tij.
11. Dhënia selam nga e djathta.
12. Renditja sipas rradhës që përmendëm.

Këto janë shtyllat e namazit pa të cilat nuk ka namaz.

* **Uaxhibatet e namazit janë 7:**

1. Tekbiret e zhvendosjes përveç tekbirit të hapjes (që është shtyllë).
2. Tesbihu gjatë rukusë dhe sexhdes një herë të vetme.
3. Të thënurit: "semiall-llâhu limen ĥamideh / e dëgjoi Allahu atë që e lavdëroi" dhe "rab-benâ ue lekel ĥamd / O Zoti ynë! Ty të takon lavdia", gjatë ngritjes nga rukuja.
4. Të thënurit: "Rab-bigfir li / O Zoti im më fal mua!", mes dy sexhdeve.
5. Teshehudi i parë.
6. Të ndënjurit ulur gjatë tij.
7. Ŝalauatet për profetin a.s. pas teshehudit të fundit. Këto janë vaxhib dhe nëse dikush i lë me vetëdije, namazi i tij është i pa pranuar (pra duhet përsëritur). Por nëse i lë nga harresa, bën sexhde harrese për to.

* Çdo gjë tjetër veç kësaj është e pëlqyeshme dhe për lënien e saj, qoftë edhe me dashje, nuk prishet namazi dhe nuk bëhet sexhde harrese.

Sexhdeja e harresës

Harresa vjen në tre forma:

1. Nëse shton në namaz diçka prej veprave të namazit si psh të shtosh një rekat apo ndonjë shtyllë prej shtyllave të namazit.

* Nëse e bën me qëllim, namazi është prishur, është i papranuar dhe duhet përsëritur.

* Nëse e bën nga harresa atëherë bën sexhde harrese.

* Nëse kujtohesh gjatë kryerjes së rekatit shtesë e lë menjëherë dhe ulesh e vazhdon namazin sipas rregullit.

* Nëse jep selam dhe kujtohesh për mangësinë në namazin tënd atëherë e plotëson atë që ke lënë mangut dhe pastaj bën sexhde harrese.

* Nëse shton në namaz diçka që nuk është prej llojit të veprave të namazit, gjykimi për të është i njëjtë, u krye me qëllim apo pa qëllim: nëse janë veprime të shumta namazi është i

pavlevshëm (dhe duhet përsëritur). Por nëse janë lëvizje të pakta sikurse ka vepruar profeti a.s. duke mbajtur në dorë fëmijë të vogël apo kur i hapi portën Aishes duke qenë në namaz, kjo nuk e prish namazin.

2. Nëse lë mangut në namaz, si psh të lësh pa kryer një nga vazhibet (detyrat) e namazit.

* Nëse haron të qëndrojë në teshehudin e parë dhe kujtohet për të pa u ngritur në këmbë, mund të ulet dhe ta kryejë atë.
* Nëse arrin të ngrihet në këmbë atëherë nuk lejohet të ulet më, por bën sexhde harrese.
* Nëse harron një shtyllë prej shtyllave të namazit dhe kujtohet për të para se të fillojë leximin në rekatin e radhës lejohet të kthehet dhe ta plotësojë atë shtyllë dhe të gjitha veprimet që vijnë pas saj.
* Por nëse kujtohet pasi ka filluar leximin e rekatit të rradhës, rekati prej të cilit la mangut shtyllën e tij është i pavlefshëm.
* Nëse harron nga nje sexhde për katër rekate dhe kujtohet në fund atëherë bën një sexhde e cila plotëson rekatin e fundit dhe pastaj bën edhe tre rekate të tjera.

3. Dyshimi.

* Ai që dyshon se ka harruar një shtyllë, gjykohet se vërtet e ka lënë atë dhe duhet të veprojë sipas rregullit të sipërpërmendur.
* Ai që dyshon rreth numrit të rekateve gjykon duke u bazuar në më të sigurtën, përveç imamit që përbën një përjashtim dhe i cili gjykon sipas mendimit nga anon më shumë.
* Për çdo harresë kryhen dy sexhde para selamit, përveç: 1) atij që jep selam dhe ka lënë mangut prej namazit të tij, 2) imamit që gjykoi për mendimin nga anon më shumë, 3) ai që harroi të bëjë sexhden e harresës para selamit. Këta lejohet të bëjnë sexhden e harresës pas selamit, pastaj bën teshehudin dhe pastaj jep selam.
* Ata që falen pas imamit nuk e kanë detyrë të bëjnë sexhde harrese, përveç rrastit kur imami harron dhe bën sexhde harrese, në këtë rast ai ndjek imamin.
* Ai i cili dallon gabim ose harresë nga imami pas të cilit po falet, ose shqetësohet nga ndonjë gjë në namazin e tij, duhet të bëjë tesbih (të thotë sub'hanall-llâh) nëse është mashkull, dhe të trokasë duart nëse është femër.

Namazi i pëlqyeshëm

Ai është katër llojesh:

1. Synetet e rregullta (reuatib).
2. Vitri
3. Synete të lira (vullnetare)
4. Synete të cilat është e pëlqyeshme të kryhen në xhemat.
5. Sexhdet e tilavetit (e leximit të Kur'ânit).

[Shiko"El umde"në fikhun hanbelij]

[150] Shiko në suren Rad, ajeti 2.

[151] ***Kufri: përkufizimi dhe llojet e tij***

Përkufizimi i kufrit: *Kufri* është e kundërta e besimit, (do më thënë) mohimi i *Allahut* dhe i *Dërguarit* të Tij. Në këtë kategori hyjnë dhe ata persona, të cilët për shkak të zilisë apo mendjemadhësisë, nuk i besojnë Profetët, megjithëse e dinë fare mirë në zemrat e tyre se ata thonë të vërtetën. Kufri ndahet në dy lloje: *Kufri i madh*, i cili e nxjerr njeriun nga Islami. Ai ndahet në pesë pjesë:

1 - Kufri i përgënjeshtrimit, argumenti i të cilit është fjala e Allahut: "E kush është më i padrejtë se ai që shpif gënjeshtër kundër Allahut dhe përgënjeshtron të vërtetën, pasi ka ardhur *(e qartë)*? A nuk është, atëherë Xhehenemi vendi i jobesimtarëve?" [Ankebut 68]

2 - Kufri i refuzimit dhe i mendjemadhësisë, sikurse thotë i madhëruari: "Kur u thamë melai-keve: "Bini në sexhde para Ademit", ata menjë-herë u përulën, përveç Iblisit. Ai refuzoi, shpre-hu mendjemadhësi dhe u bë prej mohuesve." [Bekare 34].

3 - Kufri i dyshimit. Sikurse thotë i madhëruari: " Kur ai hyri në kopshtin e vet *(së bashku me besimtarin)*, duke dëmtuar vetveten *(me mosbesim)* tha: "Unë nuk mendoj se kjo *(pasuri)* do të shkatërrohet ndonjëherë. Unë nuk besoj se Ora *(e kjametit)* do të vijë ndonjëherë. Por edhe nëse do të më kthejnë te Zoti im, pa dyshim do të gjej diçka edhe më të mirë se kjo *(pasuri)*.". Shoku i vet *(besimtar)* - duke e qortuar - i tha: "A e mohove Atë që të krijoi nga dheu, pastaj nga një pikë uji dhe pastaj të bëri njeri të plotë?"

Por unë besoj se Allahu është Zoti im dhe unë nuk i bëj shok Zotit tim askënd."" [Kehf 35 - 38] Këto ajete janë disa prej ajeteve që tregojnë historinë e dy burrave, njërit prej të cilëve Allahu i kishte dhënë pasuri të shumta, ndërmjet të cilave dhe një kopsht me fruta të ndryshme, në mes të të cilit rridhte një përrua. Ky person, në vend që ta falenderonte Allahun për të mirat që i kishte dhënë, mburrej para fqinjit të tij besimtar, duke e vënë veten më lart se të tjerët për shkak të pasurisë së tij, madje arriti deri atje sa thoshte që edhe sikur të ringjallej, (pasi ai dyshonte në këtë gjë) atë do ta priste një e ardhme e mirë. Për këtë arsye, Allahu i Madhëruar thotë për të se ai ishte i padrejtë ndaj vetes së tij, pasi me veprimet dhe thëniet e tij ai nuk i bënte dëm Allahut, por vetes së tij. Megjithë këshillat e fqinjit të tij, ai vazhdoi në këtë gjendje derisa Allahu e ndëshkoi, duke ia shkatërruar kopshtin, pas të cilit ishte i dhënë aq shumë.

4 - Kufri i mospërfilljes. Për të tregon ajeti i mëposhtëm: "... Megjithatë, ata që nuk besojnë, janë mospërfillës ndaj paralajmërimeve që u bëhen." [Ahkaf 3]

5 - Kufri i hipokrizisë. Argument për të është ajeti: "Ata besuan (vetëm me gojë) e pastaj mohuan, ndaj dhe zemrat e tyre u vulosën e ata nuk kuptojnë." [Munafikun 3].

Për të kuptuar më mirë këtë ndarje, po japim këtë shembull:

-Nëse ne ftojmë një njeri në Islam dhe ai i përgjigjet ftesës sonë, atëherë ai konsiderohet besimtar, por nëse ai nuk e pranon ftesën tonë dhe e mohon dhe e përgënjeshtron Islamin, duke besuar se ai është diçka e kotë, trillim e gënjeshtër, atëherë kemi të bëjmë me kufrin e përgënjeshtrimit.

-Nëse ai në zemrën e tij e kupton se Islami është feja e vërtetë, por nuk e pranon këtë gjë me gojë, për shkak të ndonjë interesi material, zilisë apo mendjemadhësisë, atëherë kemi të bëjmë me kufrin e refuzimit dhe mendjemadhësisë.

-Nëse ai është në dyshim e mëdyshje për vërtetësinë e Islamit, atëherë kemi të bëjmë me kufrin e dyshimit.

-Nëse ai nuk e përfill ftesën tonë, (do më thenë) as nuk e përgënjeshtron apo refuzon Islamin, as nuk e pranon atë, atëherë kemi të bëjmë me kufrin e mospërfilljes.

-Nëse ai e pranon Islamin me gojë, por nuk beson me zemër, atëherë kemi të bëjmë me kufrin e hipokrizisë.

Kufri i vogël

Kufri i vogël nuk e nxjerr njeriun nga Islami. Tek ky lloj hyjnë disa prej gjynaheve të mëdha, të cilat janë quajtur kufër në Kuran apo Sunet, por në të vërtetë nuk e arrijnë kufirin e kufrit të madh. Disa prej këtyre gjynaheve janë:

- Mohimi i Mirësisë së Allahut, siç tregohet në ajetin e mëposhtëm: "Allahu sjell si shembull një vendbanim që ishte i sigurt dhe i qetë, të cilit i vinte rizku nga të gjitha anët me mbushulli, kurse ata *(banorët)* i mohuan të mirat e Allahut. Atëherë, Allahu, për shkak të sjelljes së tyre, ua veshi petkun e urisë dhe të frikës." [Nahl 112}

- Lufta ndërmjet muslimanëve. Profeti *(paqja qoftë mbi të)* ka thënë: "Ofendimi i një muslimani është gjynah, ndërsa luftimi me të është kufër." [Buhariu dhe Muslimi]Ndërsa në një *hadith* tjetër ai thotë: "Mos u bëni jobe-simtarë pas meje, duke luftuar njëri-tjetrin." [Buhariu dhe Muslimi]. Gjynahet e mëdha nuk e nxjerrin njeriun nga *Islami,* pasi *Allahu* i Madhëruar thotë: " O ju që keni besuar! Për ju është urdhëruar shpagimi me barazi *(kisas)* në rast vrasjeje: i liri për të lirin, skllavi për skllavin dhe femra për femrën. Kurse ai, të cilit i falet gjaku prej vëllait të vet, nuk ekzekutohet. Pas faljes, le të sillen butë me të falurin. Ndërsa shpagimi *(kompensimi për vrasjen)* le t'u jepet me mirësi. Ky është lehtësim dhe mëshirë prej Zotit tuaj. E, kushdo që pas kësaj, e kapërcen kufirin, ka një dënim të dhembshëm." [Bekare 178] Ajeti i mësipërm fillon me "O ju besimtarë…", gjë që tregon se edhe vrasësi bën pjesë në rradhën e tyre; bile pak më poshtë *Allahu* e quan atë si vëlla të të afërmit të të vrarit: " Kurse ai, të cilit i falet gjaku prej vëllait të vet, …" Gjithashtu, Allahu i Madhëruar thotë: "Nëse dy grupe prej

besimtarëve luftojnë me njëri-tjetrin, mundohuni që t'i pajtoni ato…"{49:9}
Ndërsa në një nga ajetet që vijnë pas tij thuhet:"Me të vërtetë besimtarët janë vëllezër, ndaj pajtojini vëllezërit tuaj."{49:10}

Ndryshimet mes kufrit të madh dhe kufrit të vogël:

1. *Kufri i madh* e nxjerr njeriun nga *Islami* dhe i fshin të gjitha veprat e tij, ndërsa kufri i *vogël* nuk e nxjerr njeriun nga Islami dhe nuk ia fshin veprat e mira, por ia pakëson ato.
2. Personi që bën *kufrin e madh* do të rrijë përgjithmonë në zjarrin e *Xhehenemit,* ndërsa ai që bën *kufrin e vogël,* edhe nëse hyn, nuk do të rrijë përgjithmonë në të. Madje *Allahu* mund ta falë dhe ai mund të mos futet fare në Zjarr.
[Shejh Salih el feuzan]

[152] Ebu el Alije ka thënë: "*El Latif* ka të bëjë me diturinë rreth krijesave, pra, atyre që shohin e hedhin shikimin, ndërsa *El Habir* ka të bëjë me diturinë rreth vendit ku hidhet shikimi." Ai është i gjithëditur rreth çdo shikuesi dhe rreth gjithçkaje që Ai sheh. Allahu është më i ditur. Gjithashtu është thënë se El Latif - Më i Buti, më Dashamirësi, Gjithënjohësi. Ai i Cili e njeh çdo gjë, qoftë e vogël, apo e madhe. Allahu thotë në Kuran: "Ai është Mëshirëmadh *(i Butë)* dhe di hollësisht gjithçka. "." [En'am: 103]. *El Latif* është Ai që di edhe detajet më të fshehta të gjërave. Është Ai, i Cili i mundëson mirësitë robit të Tij dhe ia largon të ligat përmes mënyrave shumë të fshehta, që njerëzit nuk i kuptojnë e as nuk i ndiejnë. Përkujdesja dhe butësia e Allahut me robin del në pah shumë qartë kur, nëpërmjet sprovave, Ai i tregon robit pushtetin dhe madhështinë e Tij. Pikërisht kur robi i afrohet vdekjes, Ai i tregon butësinë dhe përkujdesin e Tij, duke e ruajtur e shpëtuar, jashtë çdo parashikimi nga robi. Allahu e di se ku bie çdo pikë shiu në tokë. Ai e di edhe ku fshihet fara brenda dheut dhe ia çon ujin atje brenda, edhe pse krijesat nuk mund ta dinë. Allahu e nxjerr prej tokës bimësinë e bukur dhe të shumëllojshme.

[153] Shejh Albani e ka gjykuar si të dobët. Shih "*Daif el Xhami*', hadithi me numër 2029.

[154] Kjo fjalë është shpjeguar edhe kështu: "I mjafton njeriut si ligësi, - përveç atyre që i ka ruajtur Allahu - që të tjerët ta tregojnë me gisht në lidhje me (devijimin në) fenë e tij ose me (padrejtësitë në) dynjanë e tij."

[155] Kibri është përkufizuar nga Profeti a.s: "Kibri është refuzimi i së vërtetës (që e di mirë) dhe nënçmimi i njerëzve."

[156] Katadja dhe disa të tjerë kanë thënë se është përhapur shumë që meleku i vdekjes quhet Azrail. Por këto transmetime nuk janë të sakta, prandaj është e mjaftueshme ta quajmë atë ashtu sikurse e ka quajtur Allahu i Lartësuar 'Melekul meut', pra, Meleku i Vdekjes. Duhet theksuar se ky melek ka edhe melekë të tjerë ndihmës, sikurse është sjellë në një hadith, ku tregohet se ndihmësit e tij e tërheqin shpirtin nga çdo pjesë e trupit, derisa ai mbërrin në fyt dhe në atë çast e rrëmben Meleku i Vdekjes. Muxhahidi thotë: "Atij i është përmbledhur toka, si një enë përpara tij, dhe ai merr prej saj kur të dëshirojë." Gjithashtu, edhe Zuhejr Ibn Muhamedi transmeton nga Profeti (a.s) një hadith të ngjashëm, i cili është *mursel.*

[157] Shejhu thotë: Pjesa mes kllapave nuk është e Ibn Kethirit (Allahu e mëshiroftë), por e imja. Allahu i jep sukses atij që Ai dëshiron!

[158] Fis i njohur

[159] '*Jeumul Fet'h,* që përmendet në ajet, - ashtu sikurse kanë thënë mufesirët - është dita e ndarjes, e gjykimit të drejtë në Ditën e Kijametit. Ajo është dita kur Allahu i Lartësuar do të bëjë ndarjen mes krijesave, pro ose kundër tyre. Argument tjetër për këtë është ajeti kuranor: "Thuaj: "Zoti ynë do të na tubojë ne dhe ju, e pastaj do të gjykojë me drejtësi mes nesh *(e jush).* Ai është Gjykatës i drejtë e i Gjithëditur." [Sebe' 26].

[160] Shejh Shuajbi e ka konsideruar këtë transmetim të dobët në tas'hihun që i ka bërë musnedit të Imam Ahmedit.

[161] Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcjell se i Dërguari i Allahut (a.s) ka thënë: "Mos ndërroni përkatësinë atërore, ngase ndërrimi i përkatësisë atërore është kufër (mohim i mirësisë)." [Buhariu dhe Muslimi].

[162] Futnotë e Shejhut: Hafidh Ibn Kethiri - Allahu e mëshiroftë!- ka një komentar të haditheve të Sahih-ut të Buhariut, por nuk arriti ta plotësonte atë, siç është përmendur në jetëshkrimin e Ibn Kethirit, në vëllimin e parë.

[163] Dijetarët e *fikhut* janë të mendimeve të ndryshme rreth faktit se kush nga të dy grupet veproi më drejt. Disa kanë thënë: "Ata që e vonuan namazin për ta falur për te fisi Benu Kurejdha, vepruan më drejt. Kështu, nëse ne do të ishim me ata, do ta vononim sikurse vepruan ata, për të çuar në vend urdhrin e tij, dhe për t'iu larguar interpretimit të teksteve të ardhura nga Profeti a.s., sepse interpretimi bie ndesh me kuptimin e parë të drejtpërdrejtë dhe të jashtëm të këtyre teksteve." Një grup tjetër ka thënë: "Ata të cilët e falën namazin gjatë rrugës, në kohën e tij, dolën më të fituar dhe më të shpërblyer. Ata u lumturuan duke fituar dy mirësi. Ata iu përgjigjën menjëherë thirrjes për të dalë në luftë dhe, gjithashtu, fituan kënaqësinë e Allahut të Lartësuar duke falur namazin në kohën e tij. Pastaj nxituan të bashkohen me pjesën tjetër të ushtrisë dhe, në këtë mënyrë, arritën edhe mirësinë e xhihadit. Ata e kuptuan atë që kërkohej prej tyre dhe ishin më të ditur se grupi tjetër. E sidomos kur bëhej fjalë pikërisht për atë namaz, për namazin e ikindisë. Ai është *namazi i mesëm*, për të cilin aq shumë është nxitur. Profeti a.s. është shprehur në një hadith të qartë dhe që nuk ka mëdyshje në saktësinë e tij se ikindia është namazi i mesëm. Tradita e tij na mëson se duhet të jemi shumë të kujdesshëm në ruajtjen e kohës së këtij namazi. Ne duhet të shkojmë sa më herët në këtë namaz, dhe ta presim me kënaqësi e dëshirë faljen e tij. Ai të cilit i ikën ky namaz, është si t'i shuhej familja dhe pasuria. Madje atij që i shpëton namazi i ikindisë, i fshihen veprat e mira (të asaj dite).[163] Porositë e ardhura nga Profeti a.s. për këtë namaz nuk kanë ardhur për asnjë namaz tjetër. Ndërsa në lidhje me ata që e vonuan namazin, më e shumta që mund të themi është përmendja e faktit se ata janë të justifikuar në vonesën që i bënë atij deri pas kohës së jacisë. Ata kanë marrë vetëm një shpërblim, atë për korrektësinë në zbatimin e urdhrit. Gjithashtu, të mendosh se ata qenë të saktë në veprimin e tyre, kurse ata që arritën të falnin namazin në kohë dhe të arrinin edhe xhihadin, ishin të gabuar, kjo është e papranueshme. Ata që e falën namazin gjatë rrugës, ditën të harmonizonin argumentet; ata fituan dy mirësi dhe dy shpërblime. Megjithatë, edhe të tjerët u shpërblyen. Allahu qoftë i kënaqur me ta!" Dikush mund të thotë se, me sa duket, vonesa e namazit gjatë xhihadit apo për shkak të tij, në atë kohë ishte e lejuar. Për këtë arsye i shtyu Profetit a.s. namazet gjatë luftës së Hendekut, derisa dolën nga koha e vet, natën. Shtyrja që i bënë sahabëve namazit të ikindisë ishte njëlloi si shtyrja që u bëri Profetit a.s. namazeve deri natën vonë. E sidomos, kur dihet se kjo ndodhi para ligjërimit të *namazit të frikës*. Shtjellimi i mësipërm është tepër i zgjuar, por ne do t'i përgjigjemi duke e parë atë nga dy këndvështrime. Së pari, nuk ka argument që të lejojë shtyrjen e namazeve jashtë kohës së tyre pas qartësimit të orarit përkatës. I vetmi argument që përdoret, është pikërisht historia e Hendekut. Por ata nuk kanë argument në këtë histori, ngase ata nuk mund të vërtetojnë se shtyrja që bëri Profetit a.s. ishte e qëllimshme dhe për shkak se një gjë e tillë lejohej, sepse ndoshta kjo mund të ketë ndodhur nga harresa. Në atë ngjarje, përmendet një episod që të bën të kuptosh diçka të tillë. Kështu, Umeri i tha Profetit a.s.: "O i Dërguari i Allahut! Unë munda ta fal ikindinë vetëm kur dielli gati nuk po perëndonte…" Ndërsa Profeti a.s. i tha: "Për Allah, unë ende nuk e kam falur atë." Pastaj u ngrit dhe fali namazin e ikindisë.[163] Kjo të jep të kuptosh që Profeti a.s. e pati harruar

namazin, për shkak të angazhimit me armikun, që mbante të rrethuar. Duke u mbështetur në këtë fakt, mund të themi se vonesa ndodhi për shkak të harresës, sikurse ka ndodhur njëherë tjetër, kur Profeti a.s., për shkak të gjumit, e vonoi namazin nga koha e tij gjatë një udhëtimi. Ai e fali atë namaz pasi u zgjua dhe pasi u kujtua, në mënyrë që umeti ta merrte si shembull. Së dyti, ai lloj krahasimi është i pavend, sepse, nëse do të lejohej shtyrja e kohës së namazit gjatë një beteje, në momente frike dhe përleshje me shpata, aq sa nuk mund të përqëndrohesh dot në namaz, - siç ishte gjendja në betejën e Hendekut, - këtë nuk mund të pretendojmë se ndodhi gjatë udhëtimit për te Benu Kurejdhat. Gjendja e tyre gjatë atij udhëtimi kishte të njëjtin gjykim sikurse udhëtimet e tjera drejt armikut, para e pas asaj beteje. Dihet me siguri se ata nuk i shtynin kohët e namazeve dhe dihet gjithashtu se nuk ekzistonte ndonjë frikë se Benu Kurejdhat nuk do të arriheshin në rast të ndonjë vonese të kësaj natyre. Ai fis ishte i qëndrueshëm dhe banonte në vendin dhe ndërtesat e tij. Këto ishin argumentet e të dyja palëve në këtë çështje. [Zad el mead vell 3]

[164] Flamurin në këtë betejë, Profeti a.s. ia dha Ali Ibn Ebu Talibit, ndërsa mëkëmbës në Medinë la Ibn Ummu Mektumin. Ai zbriti rreth fortesave të Benu Kurejdhavet dhe i rrethoi ata për njëzet e pesë ditë. Kur rrethimi po bëhej i padurueshëm, prijësi i Benu Kurejdhave u propozoi çifutëve tri zgjidhje: ose të pranonin Islamin, duke hyrë pra në fenë e Muhamedit a.s.; ose të vrisnin gjithë gratë dhe fëmijët e tyre dhe pastaj të dilnin me shpata të zhveshura e të përlesheshin me Muhamedin a.s. derisa ta mposhtnin, ose të vriteshin të gjithë; ose të sulmonin në befasi Muhamedin dhe ushtrinë e tij ditën e shtunë, kur ata (muslimanët) do të mendonin se nuk sulmoheshin. Por ata nuk pranuan asnjë nga këto zgjidhje. Atëherë ata dërguan fjalë te Profeti a.s. që të dërgonte Ebu Lubabe Ibn Mundhirin, në mënyrë që ata të këshilloheshin me të. Kur e panë Ebu Lubaben të hyjë tek ata, filluan të qajnë dhe i thanë atij: "O Ebu Lubabe, si mendon ti, a duhet t'i dorëzohemi gjykimit të Muhamedit? A do të ishte kjo zgjidhja më mirë?" - Po, - tha Ebu Lubabe, - dhe ndërkaq bëri shenjë me dorë te qafa, për të treguar që gjykimi për ata ishte vdekja. Por menjëherë pas kësaj vepre të nxituar, Ebu Lubabe e kuptoi se kishte gabuar me këtë informacion që u dha çifutëve. Ai u largua dhe nuk shkoi te Profeti a.s., por shkoi në xhami dhe e lidhi veten në një nga shtyllat e xhamisë së Profetit a.s. Ai u betua se nuk do të largohej nga ai vend, derisa vetë Profeti a.s. ta zgjdhte me duart e tij. U betua gjithashtu se kurrë nuk do të shkelte në tokën e Benu Kurejdhave. - "Lërëni, derisa Allahu i Madhëruar t'ia pranojë pendimin!" - ishin fjalët e Profetit a.s. për të. Kur Allahu i Lartësuar ia pranoi atij pendimin, Profeti a.s. e zgjidhi me duart e veta. Kështu, fisi Benu Kurejdha iu dorëzua gjykimit të Profetit a.s. Në këtë situatë, shkojnë te Profeti as, përfaqësues të fisit Eus, dhe i kërkojnë atij që të pranonte ndërmjetë-simin e tyre për Benu Kurejdhat, të cilët kishin qenë aleatë me fisin Eus, sikundër Benu Kajnukat ishin aleatë të fisit Hazrexh. Ata i thanë Profetit a.s.: "O i Dërguari i Allahut, kur fisi Benu Kajnuka u dorëzuan, ti e pranove ndërmjetësimin e vëllezërve tanë të fisit Hazrexh. Ne kërkojme tani që të pranosh ndërmjetesimin tonë për fisin Benu Kurejdha, të cilët kanë qenë aleatët tanë. Profeti a.s. u drejtohet dhe thotë: "A jeni të kënaqur sikur gjykimin për Benu Kurejdhat ta lë në dorën e njërit prej jush?" - "Po." - "Atëherë, le të gjykojë Sad Ibn Muadhi" - "Pranojmë" - thanë ata. Profeti a.s. dërgoi njërëz që të sillnin Sadin, i cili qëndronte në Medinë për të mjekuar plagën e rëndë që kish marrë në luftën e Hendekut. Kur Sadi u afrua hipur në kafshën e tij, njerëzit në dy anët e tij, thoshin: "O Sad, tregohu bamirës me aleatët tanë (për Benu Kurejdhat), se Profeti a.s. e la në dorën tënde gjykimin." Ata ia përsëritën shumë herë këto fjalë, por ai ecte i heshtur, derisa mbërriti te Profeti a.s. Kur njerëzit po ia thonin sërish ato fjalë Sadit, ai tha: "Ka ardhur dita që Sadi, për hir të Allahut, të mos i druhet qortimit të askujt." Kur dëgjuan këto fjalë, disa njerëz u kthyen në Medinë dhe i

lajmëruan për çfarë pritej të ndodhte. Kur mbërriti Sadi, Profeti a.s. u tha sahabëve: "Çohuni për zotërinë tuaj!" Ata i thanë Sadit: "O Sad, gjykimin për këtë fis, Profeti a.s. e la në dorën tënde." Sadi tha: "A do të jetë gjykimi im i pranueshëm dhe i zbatue-shëm për ta?" - "Po" - "Po për muslimanët, a është i pranueshëm?" - "Po" - thanë ata. - "Po për atë që ndodhet këtu?" Sadi bëri shenjë nga Profeti a.s., por pa e kthyer fytyrën drejt tij në shenjë respekti dhe vlerësimi për të. Profeti a.s. tha: "Po, edhe për mua është i pranueshëm." Atëherë Sadi dha gjykimin: "Të vriten burrat e tyre, të robërohen familjet e tyre dhe të ndahen pasuritë e tyre!" Profeti a.s. i drejtohet atij dhe i thotë: "Ke gjykuar me ligjin e Allahut të Lartësuar, që ndodhet mbi shtatë qiej." (Ky është një hadith "mursel i saktë" . Ndërsa në variantin e Buhariut dhe të Muslimit thuhet: "Ke gjykuar mbi ta me ligjin dhe gjykimin e Allahut Krenar dhe të Lartësuar". Ose ndoshta tha: "... me gjykimin e Melikut (Sunduesit)".) [Zad el mead vell 3]

[165] Atë natë, para se të zbriste shpallja hyjnore, një grup çifutësh pranuan Islamin. Amër Ibn Sadi u arratis në drejtim të paditur. Ai e kishte refuzuar mendimin e çifutëve për të thyer paktin me Profetin a.s. Pas gjykimit të Sadit, Profeti a.s. urdhëroi të vritej çdokush që kishte arritur moshën e pjekurisë. Ndërsa të miturit iu bashkangjitën familjeve të tyre, e patën të njëjtin gjykim me to. Për të ekzekutuarit u krijua një varrezë në tregun e Medinës. U ekzekutuan afërsisht gjashtëqind ose shtatëqind burra. Ndërsa prej grave u vra veçse njëra, e cila, duke i hedhur një rrasë të madhe guri mbi kokë, kishte vrarë Suejd Ibn Samitin. Ata dërgoheshin te varri i tyre grupe-grupe. Ata i drejtoheshin udhëheqësit të tyre Keab Ibn Esedit: "O Keab, ku po na çojnë?! Çfarë po na bëjnë?!" Ai u përgjigjej: "Gjithmonë pa mend juve?! A nuk e shihni që kush shkon, nuk kthehet?! Vallahi, ky është fundi ynë." Imam Maliku thotë, sipas transmetimit të Ibn Kasimit, se Abdullah Ibn Ubeji (munafiku) iu drejtua Sad Ibn Muadhit për të ndërmjetësuar në çështjen e tyre: "Ata janë njëri krah i imi. Ke të bësh me treqind njerëz të armatosur me parzmore e përkrenare dhe me gjashtëqind të tjerë pa parzmore e përkrenare". Sadi u përgjigj: " Erdhi koha që Sadi të mos i frikësohet qortimit të askujt në çështjen e Allahut." Kur para Profetit a.s. sollën Hujej Ibn Ahtabin, ai duke e vështruar Profetin, i thotë: "Për Allah, kurrë nuk e kam qortuar veten që të kam konsideruar si armik, porse ai që lufton kundër Allahut, mposhtet." Pastaj ai u drejtohet të tjerëve dhe u thotë: "O njerëz, s'ka gjë. Kjo është një kasaphanë tjetër që Allahu kishte përcaktuar për Benu Israilët." Pastaj atij iu hoq koka. Thabit Ibn Kajsi kërkoi prej Profetit a.s. që t'i dhuronte atij Zubejr Ibn Batan, si dhe familjen dhe pasurinë e tij, dhe ai ia plotësoi dëshirën. Thabiti i drejtohet Zubejr Ibn Batas dhe i thotë: "Profeti a.s. ma dorëzoi mua jetën tënde, pasurinë dhe familjen tënde. E pra, unë po t'i lë ty!" Por hebreu iu përgjigj: "Për hir të nderit që të kam bërë, të lutem më mundëso të bashkohem me të dashurit e mi!" Atëherë edhe ky u ekzekutua, dhe kështu iu mundësua të bashkohej me të dashurit e tij çifutë. Këta ishin hebrenjtë e Medinës. Çdo betejë me ta ishte caktuar të ndodhte pas një beteje të madhe të muslimanëve: lufta me Benu Kajnukat ndodhi pas Betejës së Bedrit, lufta me Benu Nadirët u bë pas Betejës së Uhudit dhe lufta me Benu Kurejdhat ndodhi pas Betejës së Hendekut. [Zad el mead vell 3]

[166] Jehudët e njihnin Muhamedin (a.s.) ashtu siç njihnin fëmijët e tyre. Ibn Is'haku rrëfen se i ka treguar Asim Ibn Umeri, që përcjell prej Katades, që një dijetar i fisit Benu Kurejdha i ka thënë: "A e dini përse Esedi dhe Thalebi, dy bijtë e Seajas, dhe Esed Ibn Ubeji, - të cilët nuk ishin prej fisit Benu Kurejdha dhe as prej fisit Benu Nadir, - të pranojnë Islamin? - "Jo." Dijetari tha: "Në atë kohë, erdhi tek ne një burrë i ndershëm dhe fetar i devotshëm prej jehudëve të Shamit. Ai erdhi tek ne dy vjet para shpalljes së profetësisë së Muhamedit (a.s.). Duke parë cilësitë e tij të mira, kur na pakësohej prodhimi dhe na thahej toka për pikën e shiut, i thoshim atij: "O Ibn Hejban (kështu e thërrisnin)! Eja të lutemi që Zoti të na japë shi!" Ai thoshte: "Jo, për Zotin, nuk e

bëj, derisa të shpërndani sadaka!" - "Sa?" - e pyesnim ne, dhe ai na thoshte masën. Pastaj dilte në shesh me ne, kur vapa e thatësira kishte arritur kulmin, dhe luteshim të gjithë për shi. Betohem në Zot që, pa u ngritur ai ende nga vendi i lutjes, fillonte të binte shiu i shumëpritur. Kjo ndodhi disa herë. Kur iu afrua vdekja, njerëzit u mblodhën tek ai dhe e dëgjuan të thoshte: "O bashkësia e jehudëve, si mendoni ju, pse e lashë tokën e begatshme të Shamit, për të ardhur në këtë vend, ku mbretëron thatësira dhe uria?" - "Ti e di", - i thanë. Ai vazhdoi: "Erdha në këto vise (në Medinë) për të pritur Profetin, koha e të cilit është afruar dhe vendi i tij i mërgimit do të jetë këtu. Kur të vijë, ndiqni rrugën e tij e përkraheni atë, sepse ai është dërguar për të vrarë e për të robëruar familjet e gratë e atyre që e luftojnë. Le të mos ju pengojë ky fakt prej ndjekjes dhe përkrahjes së tij!" Tha këto fjalë dhe vdiq. Dhe kështu, në kohën kur muslimanët hynë në Kurejdha, tre djemtë, që përmendëm në fillim, thanë: "O jehudë! Ky është personi, për të cilin ju foli Ibn Hejbani." - "Jo, - thanë ata, - nuk është ai." - "Po, për Zotin, ai është! Këto janë cilësitë e tij!" Dhe ata pranuan Islamin, duke lënë familjet dhe pasuritë e tyre." Ibn Is'haku shton: "Pasuria e tyre u bllokua nga idhujtarët, prandaj kur u bë çlirimi, atyre iu kthye pasuria."

Ibn Is'haku shkruan se ka treguar Salih Ibn Ibrahim Ibn Abdurahman Ibn Aufi, i cili përcjell prej Mahmud Ibn Lebidit, i cili rrëfen: "Ka qenë mes nesh një hebre, i cili doli një ditë, në kohën e drekës, në sheshin ku mblidhej fisi i tij, Benu Abdil Eshhel, dhe u foli për ringjalljen, Kijame-tin, Zjarrin, Xhenetin, llogarinë, peshoren e punëve etj. Këto fjalë ua tha atyre idhujtarëve, të cilët nuk e besonin ringjalljen, para se të zbriste profetësia e Muhamedit (a.s.). Idhujtarët i thanë: "Oh, i gjori ti! Vërtet mendon se njerëzit do të ringjallen pas vdekjes së tyre, në një vend ku ka Zjarr dhe Xhenet, për t'u shpërblyer për veprat e tyre?!" - "Po, vallahi, - tha djaloshi, - unë do të doja më shumë të ndizni zjarrin më të fortë që ekziston në këtë botë dhe të më digjni atje, vetëm e vetëm që të shpëtoj prej zjarrit pas ringjalljes." - "Përse e thua këtë?" - "Për shkak të një profeti, që do të vijë prej këtyre vendeve." - Dhe bëri me shenjë nga Meka dhe Jemeni. - "E kur do ta shohim këtë profet?" - e pyetën. Ai, duke hedhur vështrimin nga unë (Mahmud Ibn Lebidi), që isha më i vogli i familjes sime dhe isha ulur në pragun e portës së shtëpisë sime, tha: - "Kur të arrijë moshën e pjekurisë ky djalë, atëherë do të vijë ai profet." Dhe në fakt, Allahu e dërgoi profetin e tij të fundit, Muhamedin (a.s.), kur hebreu ishte ende gjallë. Ne e besuam Profetin (a.s.) dhe e mbështetëm atë, kurse hebreu e mohoi nga smira e inati (që Profeti ishte prej arabëve e jo prej hebrejve)." Atëherë, ne i thamë jehudit: "A nuk ishe ti që na flisje për Profetin?" - "Jo, nuk është ai, - u përgjigj, - nuk është ai për të cilin ju flisja (megjithatë, asnjë profet nuk erdhi më pas Muhamedit alejhis selam). Ibn Is'haku rrëfen se i ka treguar Asim Ibn Umeri, që transmeton prej Katades, se i kanë treguar dijetarët e vjetër: "Asnjë arab nuk ka qenë më i ditur se ne për çështjen e Profetit (a.s.). Kjo për faktin se jetonim me jehudët, i kishim fqinj. Ata kishin libër qiellor, kurse ne ishim idhujtarë, që adhuronim putat. Kur ne i mundonim ose u bënim diçka që ata e urrenin, na thoshin: "Duroni, duroni, së është afruar koha që të dalë një profet, të cilin do ta pasojmë dhe, së bashku me të, ju do t'ju vrasim e shfarosim, si popullin e Adit dhe të Iremit." Kur Allahu e dërgoi profetin e Tij, Muhamedin (a.s.), ne e përkrahëm atë, kurse ata e mohuan dhe, për këtë çështje Allahu i Lartësuar shpalli ajetet në Kuranin e shenjtë, ku thuhet: "Atyre u erdhi Libri *(Kurani)* prej Allahut, që vërteton atë që e kishin pranë, dhe përpara kësaj, ata shpresonin me ardhjen e tij *(Muhamedit)* ndihmën *(e Allahut)* kundër jobesimtarëve. Por, kur u erdhi ai *(Muhamedi)* që e njihnin mirë, ata e mohuan atë. Mallkimi i Allahut qoftë mbi jobesimtarët! Sa i shëmtuar është çmimi, për hir të të cilit ata shitën veten! Atë që e shpalli Allahu, ata nuk e besuan nga zilia e tyre. Ata nuk mund ta pranonin që Allahu, me mirësinë e Tij, t'ia zbriste Shpalljen kujt të dëshironte prej robve të Vet. Prandaj ata merituan zemërim mbi zemë-rim. Jobesimtarët kanë dënim

poshtërues." [Bekare 89 - 90]. Hakimi dhe të tjerë sjellin rrëfimin prej Ibn Ebu Nexhihit, që transmeton prej Ali el Ezdit, i cili ka thënë: "Jehudët luteshin gjithmonë duke thënë: "*O Zoti ynë! Na e dërgo ne këtë profet, që të gjykojë mes nesh dhe njerëzve*!" Seid Ibn Xhubejri përcjell se Ibn Abasi: "Jehudët e Hajberit luftonin shpesh fisin e Kajs Ibn Ajlanit, që quhej Gatafan, dhe gjithmonë lufta përfundonte me humbjen e jehudëve, derisa ata (jehudët) filluan të luteshin: "O Zoti ynë! Për të drejtën e Muhamedit, profetit analfabet, të cilin ke premtuar që ta nxjerrësh për ne në kohën e fundit, ne të lutemi që të na ndihmosh kundër tyre (Gatafanit)!" Ai thotë: "Sa herë që bënin këtë lutje para luftës me Gatafanin, ata fitonin kundër tyre. Megjithatë, kur Allahu i Lartësuar dërgoi Profetin e Tij, ata nuk e pranuan. Atëherë, Allahu i Lartësuar shpalli ajetet: "Atyre u erdhi Libri *(Kurani)* prej Allahut, që vërteton atë që e kishin pranë, dhe përpara kësaj, ata shpresonin me ardhjen e tij *(Muhamedit)* ndihmën *(e Allahut)* kundër jobesimtarëve. Por, kur u erdhi ai *(Muhamedi)* që e njihnin mirë, ata e mohuan atë. Mallkimi i Allahut qoftë mbi jobesimtarët!" [Bekare 88]. Domethënë, në fillim, ata kërkonin ndihmë nga Zoti që, me dërgimin e këtij profeti, t'u dhuronte fitore mbi armiqtë e tyre. [Shih "*Hidajetu Hajara*" të Ibn Kajimit].

[167] Shejh Albani e ka gjykuar si një hadith *hasen*. Shih në "*Sahih Tergib*", numër 340.

[168] Muslimi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të) i cili transmeton se Profeti ka thënë: "Nëse gruaja i kërkon burrit të saj leje për të shkuar në xhami, mos ta ndalë."] Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon: E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: "Mos i ndaloni gratë prej xhamive kur ju kërkojnë leje për të shkuar në to." Bilal ibn Abdullahu tha: Vallahi do t'i ndalim! Abdullah ibn Omeri iu kthye dhe e qortoi rëndë, si kurrë më parë, dhe i tha: Unë po të tregoj se çfarë ka thënë i Dërguari i Allahut, e ti po më thua: Vallahi do t'i ndalim!?] Muslimi sjell hadithin nga Zejnebja, gruaja e Abdullahut, e cila ka thënë: "I Dërguari i Allahut ka thënë: "Kur ndonjëra prej jush të shkojë në xhami, le të mos parfumoset."] Buhariu tregon se: "Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon: "Gratë besimtare shkonin për ta falur namazin e sabahut me të Dërguarin e Allahut duke qenë të mbështjella me rroba. Pas namazit, ktheheshin në shtëpitë e tyre e askush nuk mund t'i shquante (cilat ishin) për shkak të errësirës." Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të), gruaja e Profetit (a.s) ka thënë: ["Po ta shihte i Dërguari i Allahut se çfarë bëjnë gratë e sotit, do t'i ndalonte prej xhamive, siç janë ndaluar gratë e benu israilëve. Jahja ibn Seidi ka thënë: E pyeta Amrën: Vallë, gratë e benu israilëve janë ndaluar prej xhamive? - Po, - më tha."]

[169] Shejhu shton: "Ky është një rregull i mrekullueshëm për metodologjinë e thirrjes në rrugën e Allahut të Lartësuar, sipas të cilit ndalimi nga e keqja është më parësor, sesa urdhërimi për të mirë, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Kush e braktis *(tagut*-in) dhe beson në Allahun, ai është kapur pas lidhjes më të fortë, e cila kurrë nuk këputet. Allahu dëgjon e di gjithçka." [Bekare 256]. Domethënë, Allahu i Madhëruar na urdhëron fillimisht që të distancohemi nga taguti, përpara deklarimit të besimit, në mënyrë që në fillim të largohet prej zemrës ligësia, e cila pengon imanin."

[170] Diçka e tillë, shpeshherë, bëhet për të treguar rëndësinë dhe vlerën e lartë të atyre çështjeve që janë përmendur në mënyrë të veçantë dhe specifike nga njëra anë, por edhe për të na nxitur që ajo vepër të bëhet në formë bindjeje ndaj Allahut dhe profetit a.s. pra për të na nxitur për sinqeritet dhe pasim korrekt të rrugës së Profetit. [Sh.p]

[171] Domethënë, për lutje kundër gënjeshtarëve e atyre që nuk janë në të vërtetën.

[172] **Vlera e durimit dhe nivelet e njerëzve në lidhje me këtë virtyt të çmuar.** Me të vërtetë 'durimi' është prej virtyteve më të çmuara dhe, çdo musliman e ka për të detyrë që të

pajiset me të. Për më tepër, durimi është prej cilësive më madhështore të Allahut të Madhëruar. Nëse Allahu i Madhëruar nuk do të bënte durim kundrejt robërve të Tij, kur ata i shoqërojnë shok dhe kur ata bëjnë gjynahe, atëherë do t'ua përshpejtonte dënimin, mirëpo, Ai i furnizon ata nga mirësitë e Tij të shumta dhe i'u lë kohë që të kthehen e të pendohen. Durimi ka qenë prej cilësive më të rëndësishme tek të dërguarit (profetët) të cilët u përgënjeshtruan nga popujt e tyre dhe u munduan më lloj-lloj mundimesh, por ata duruan derisa u erdhi ndihma e Allahut. Pozita dhe vlera e durimit në Islam është shumë e madhe. Nëpërmjet durimit, njeriu arrin dobi dhe përfitime të shumta, në dynja dhe ahiret. Allahu i Madhëruar durimtarëve ua shumëfishon shpërblimin më tepër se kujtdo tjetër dhe i shpërblen pa llogari. Çdo pune i dihet shpërblimi, me përjashtim të durimit. Për durimtarët Allahu i Madhëruar thotë: "Durimtarëve do t'u jepet shpërblim pa masë." [Zumer 10.] Jo vetëm aq, por durimtarët do të jenë nën kujdesin e veçantë të Allahut. Ai do të jetë përherë pranë tyre, do t'i udhëzojë, do t'i ndihmojë dhe do t'u japë sukses për çdo mirësi. Allahu i Madhëruar thotë: "Padyshim që Allahu është me durimtarët." Bekare: 153. Ebu Ali Ed Dekaku, ka thënë: "Durimtarët janë njerëzit më fatlum në dynja dhe ahiret, sepse Allahu i Madhëruar është me ta." ["Rrisaletu el Kushejrijeh" faqja: 257] Allahu i Madhëruar na tregon në Kuran se Ai i do durimtarët: "Allahu i do durimtarët." [Al Imran 146]. Natyrisht që kjo duhet të shërbejë si shtysa më e fortë për besimtarin, që të pajiset me virtytin e durimit, në mënyrë që të fitojë dashurinë e Allahut të Madhëruar. Allahu i Madhëruar ua ka bërë të qartë robërve të Tij se 'durimi' është zgjedhja më e mirë që mund të bëjnë, madje këtë e ka sjellë në trajtë betimi, në mënyrë që askush të mos dyshojë për saktësinë e këtij pohimi: "E nëse duroni *(dhe falni)*, pa dyshim që kjo është më e mira për durimtarët." Nahël: 126. Allahu i Madhëruar i veçon durimtarët me tre mirësi, të cilat nuk i gëzon të përmbledhura askush tjetër përveç tyre: Ai i bekon ata, i mëshiron dhe i udhëzon në udhën e drejtë. Allahu i Madhëruar thotë: "Përgëzoji durimtarët! Të cilët, kur i godet ndonjë fatkeqësi thonë: "Të Allahut jemi dhe vetëm tek Ai do të kthehemi!" Ata do të shpërblehen me bekim dhe mëshirë nga Zoti i tyre, dhe ata janë në rrugën e drejtë!" Bekare: 155-157. Tregohet se njërit prej muslimanëve të hershëm i kishte ndodhur një fatkeqësi e kobshme. Kur i sollën lajmin për çfarë kishte ngjarë, ai pa u ligështuar aspak, kishte thënë: "Do të duroj. E si të mos duroj, kur Zoti im më shpërblen për durimin tim me tre mirësi madhështore, ku çdonjëra prej tyre është më e dashur për mua sesa dynjaja dhe çfarë gjendet në të?! - Pastaj kishte lexuar ajetet e mësipërme. Allahu i Madhëruar, shpëtimin në dynja dhe ahiret e ka kushtëzuar me disa çështje, ku ndër më kryesoret prej tyre është durimi. Ai thotë: "O ju që keni besuar! Bëni durim, bëhuni të qëndrueshëm kundër armikut, rrini vigjilentë dhe ruajuni dënimit të Allahut, që të shpëtoni!" Al Imran: 200. Këto ishin shkurtimisht disa nga vlerat dhe mirësitë e durimit.

Nivelet e njerëzve në lidhje me durimin

Sa i takon niveleve që njerëzit kanë në lidhje me durimin, ato variojnë nga njëri individ tek tjetri. Disa e kanë të lehtë të durojnë lodhjet apo vështirësitë që mund të hasen gjatë kryerjes së obligimeve, mirëpo durimi i tyre çalon kur bëhet fjalë për t'u distancuar nga haramet dhe gjynahet. Ndërsa disa të tjerë, janë më të durueshëm ndaj gjynaheve dhe harameve, por hasin vështirësi kur bëhet fjalë për të duruar vështirësitë që mund të hasen gjatë kryerjes së obligimeve fetare. Ka edhe nga ata të cilëve u mungon durimi, si për kryerjen e obligimeve ashtu edhe për t'u distancuar nga haramet dhe gjynahet. Por është dhe një kategori e katërt, të cilët janë të durueshëm në kryerjen e obligimeve por edhe kur bëhet fjalë për t'u distancuar nga haramet dhe gjynahet. Ka shumë njerëz që nuk e kanë të vështirë namazin e natës dhe as agjërimin e ditës, mirëpo e kanë shumë të vështirë ta ruajnë shikimin nga e ndaluara. Ashtu siç ka të tjerë të cilët e kanë të lehtë ruajtjen e shikimit nga e ndaluara, por nuk janë aspak të durueshëm kur bëhët fjalë për t'i këshilluar

njerëzit për punë të mira, për t'i penguar nga gjynahet dhe për t'iu kundërvënë keqbërësve. Por natyrisht që ka edhe nga ata të cilëve u mungon durimi në të dyja rastet. Ashtu siç ka edhe nga ata të cilët janë të durueshëm në të dyja rastet, e këta të fundit janë vetëm një pakicë në mesin e njerëzve. E tillë është gjendja e njerëzve kundrejt durimit! Pak nga njerëzit janë të prirur për të qenë të durueshëm. Kjo sepse durimi kërkon sakrificë dhe vetë-përmbajtje; kërkon që t'i japësh përparësi arsyes dhe fesë kundrejt dëshirave të epshit. Kërkon të zgjedhësh rrugën e vështirë e të mundimshme, por e cila të nxjerr në dritë dhe jo rrugën e lehtë e cila e ka përfundimin të hidhur. Allahun e Madhëruar e lusim të na bëj prej durimtarëve! [Përshtati në gjuhën shqipe: E. Ajdini]

[173] **Hadithe rreth agjërimit**

⁕ Transmetohet nga i dërguari i fundit i Allahut, Muhammedi, paqja e Allahut qoftë mbi të, se ka thënë: "Zoti i Madhëruar ka thënë: "Çdo vepër e birit të Ademit i takon atij, përveç agjërimit. Ai është për Mua dhe Unë shpërblej për të. Agjërimi është mburojë (nga epshet dhe zjarri), prandaj kur të agjërojë ndokush le të mos flasë fjalë të ndyta dhe mos ta ngre zërin, e nëse dikush e ngacmon apo e sulmon, le të thotë: Unë agjëroj, unë agjëroj!". Dhe, pasha Atë në dorën e të cilit është shpirti i Muahmmedit, aroma e pakëndshme që del nga goja e agjëruesit është më e mirë tek Allahu se sa era e miskut. Agjëruesi i përjeton dy gëzime: kur të hajë iftar gëzohet dhe kur ta takojë Zotin e vet gëzohet për agjërimin e vet (për shpërblimin)". (Buhariu dhe Muslimi).

⁕ Në një transmetim tjetër qëndron: "Profeti (a.s) thotë: Çdo vepër e birit të Ademit i takon atij. Një e mirë shpërblehet sa dhjetë sosh dhe shpërblimi shumëfishohet deri në shtatëqind fish. Zoti ka thënë: "Përveç agjërimit. Ai është për Mua dhe Unë shpërblej për të, për shkak se njeriu e braktis ushqimin për Mua, e braktis pijen për Mua, i braktis kënaqësitë për Mua, e braktis gruan e tij për Mua. Era e keqe e gojës së agjëruesit është më e mirë tek Allahu se aroma e miskut. Agjëruesi i ka dy gëzime: njëri gëzim kur të hajë iftar dhe tjetri kur ta takojë Zotin e vet". (964)

⁕ "Në xhennet ekziston një derë që quhet Rejjan nga e cila hyjnë agjëruesit në Ditën e kijametit dhe askush tjetër nuk hyn nga ajo derë . E kur të hyjnë ata, ajo mbyllet e askush tjetër nuk hyn." (965)

⁕ I Dërguari i Allahut e kishte dërguar Ebu Musain me një grup në një betejë nëpër det. Në një natë të errët, në anije, i ngritën velat, kur papritmas një zë u dëgjua nga lart: "O udhëtarë të anijes, ndaluni t'ju lajmëroj lidhur me një caktim që Allahu ia ka caktuar vetvetes!" Ebu Musa tha: "Na trego nëse e din!" Zëri tha: "Vërtetë Zoti i Madhëruar ia ka caktuar vetvetes ta ngopë me ujë Ditën e etjes atë që është etur në një ditë të nxehtë." (970)

⁕ "Kush thotë: Nuk meriton të adhurohet askush përveç Allahut (La ilahe il-lallah) dhe jeta e tij mbaron me këtë, hyn në xhennet. Kush agjëron një ditë duke pasur për qëllim *(shikimin në)* fytyrën e Allahut dhe jeta e tij mbaron me këtë, hyn në xhennet. Kush jep një sadaka (lëmoshë) duke pasur për qëllim *(shikimin në)* fytyrën e Allahut dhe jeta e tij mbaron me këtë, hyn në xhennet." (972)

⁕ Tregon Ebu Umame: "Shkova te i Dërguari i Allahut, paqja e Allahut qoftë mbi të, dhe i thashë: "Më urdhëro me një vepër që të kem dobi tek Allahu me të!" (Ai) më tha: "Të urdhëroj të agjërosh, ngase nuk të ngjashme me të!" (973 Transmetimi i dytë)

⁕ "Çdo rob (njeri a xhinn) që agjëron një ditë në rrugë të Allahut, Allahu e largon fytyrën e tij nga zjarri (i xhehennemit) në një distancë sa të ecë njeriu shtatëdhjetë vjet." (974)

⁕ "Kush e agjëron Ramazanin me besim në Allahun dhe me shpresë në shpërblimin e Tij, i falen gjynahet e kaluara dhe kush falet në natën e Kadrit me besim në Allahun dhe me shpresë në shpërblimin e Tij, i falen gjynahet e kaluara." (978 Transmetimi i dytë)

⁕ "Pesë namazet, namazi i xhumasë deri në namazin tjetër të xhumasë dhe agjërimi i Ramazanit deri në agjërimin e Ramazanit tjetër, i fshijnë gjynahet që janë ndërmjet tyre, nëse njeriu largohet nga gjynahet e mëdha." (980)

⁎ Nga Enesi dhe të tjerë përcillet me versione të shumta, se, njëherë: "Profeti i Allahut u ngjit në minber dhe tha: "*Amin, amin, amin*!" Njerëzit e pyetën: "O i Dërguari i Allahut, për çfarë bëre '*Amin*'?" Ai tha: "Më erdhi Xhibrili dhe më tha: "O Muhamed! U poshtëroftë ai person që dëgjon të përmendet emri yt dhe nuk çon *salavate* për ty! Thuaj '*Amin*!'" Dhe unë thashë "*Amin*"!" Pastaj tha: "U poshtëroftë ai njeri të cilin e kap Ramazani dhe e kalon atë muaj pa iu falur gjynahet! Thuaj '*Amin*!'" Dhe unë thashë "*Amin*"!" Pastaj tha: "U poshtëroftë ai njeri i cili i ka të dy prindërit - ose njërin prej tyre - dhe, prej (mirësjelljes ndaj) tyre, nuk futet në Xhenet! Thuaj '*Amin*!'" Dhe unë thashë "*Amin*"!"

⁎ "Kur vjen Ramazani hapen dyert e mëshirës, mbyllen dyert e xhehennemit dhe lidhen shejtanët." (984 Transmetimi i dytë)

⁎ "Ju erdhi muaji ramazan, muaji i bekuar. Zoti jua ka bërë detyrë agjërimin në të. Gjatë tij hapen dyert e qiellit dhe mbyllen dyert e xhehennemit." (985)

⁎ "Syfyri është përplot bereqet. Pra mos e leni, po edhe në qoftë një gëllënjkë ujë, sepse Allahu i Lartë i mëshiron ata që hajnë syfyr dhe melekët e Tij luten për ta." (1058)

⁎ "Sa i mirë është syfyri i besimtarit me hurmë." (1059)

⁎ Profetit, paqja e Allahut qoftë mbi të, i pëlqente të bëjë iftar me tri hurma, apo me ushqim që nuk është përgatitur në zjarr." (1063)

⁎ "Kush i jep iftar një agjëruesi atij i takon i njëjti shpërblim me agjëruesin, pa iu pakësuar agjëruesit shpërblimi." (1065)

⁎ "Kush nuk e le fjalën gënjeshtrën dhe punën me të, Allahu nuk ka nevojë që ky ta lerë ushqimin dhe pijen e tij." Në transmetimin tjetër, hadithi fillon me fjalët: "Kush nuk e le fjalën e rrejshme dhe ashpërsinë (vrazhdësinë) në shprehje dhe sjellje …" (1066)

⁎ "Agjërimi nuk është vetëm privim prej ushqimit dhe pijes, por është ruajtje nga e kota (fjalë dhe punë) dhe e ndyra. Nëse (gjatë agjërimit) dikush të ngacmon apo sillet ashpër me ty, thuaji: Unë po agjëroj, unë po agjëroj!" (1068)

⁎ "Shumë agjërues nuk kanë dobi nga agjërimi i tyre përveç urisë dhe shumë namazlij nuk kanë dobi nga namazi i tyre përveç lodhjes (pagjumësisë) së kotë." (1069)

⁎ I dërguari i Allahut e ka obliguar sadekatul-fitrin që ta pastrojë agjëruesin nga pakujdesitë dhe gabimet e bëra (gjatë agjërimit), dhe si ushqim për të varfërit. Kush e jep atë para namazit (të sabahut), i llogaritet pastrim (zekat) i pranuar, e kush e jep pas namazit, i llogaritet si një sadaka e zakonshme. (1071). Vërejtje: Numrat në kllapa, poshtë secilit hadith në anën e majtë, i referohen numrave të haditheve në referencën përkatëse. shkëputur nga: [Sahihut-targibi uet-tarhibi], të shejh El Albani. Përktheu: Gëzim Selaci

[174] Lutja në kllapa është e Shejhut dhe jo e Ibn Kethirit.

[175] Ebu Berza (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se, kur Profeti (a.s.) ishte në një ekspeditë dhe Allahu i dha atij pre të luftës, ai u tha shokëve të vet: "A ju mungon ndonjë?" - "Po, filani, filani e filani", - i thanë ata. - "A ju mungon ndonjë?" - pyeti sërish Profeti. - Po, filani, filani e filani, - i thanë ata. - "A ju mungon ndonjë?" - pyeti sërish Profeti. - "Jo", - i thanë ata. - "Kurse mua po më mungon Xhulejbibi, andaj kërkojeni atë!" - u tha Profeti. Atëherë, ata shkuan dhe kërkuan tek personat e vrarë dhe e gjetën afër shtatë personave, të cilët ai i kishte vrarë, para se të vritej vetë. Profeti shkoi tek ai, qëndroi afër tij dhe tha: "I vrau shtatë persona, e pastaj e vranë atë. Ai është me mua dhe unë jam me të! Ai është me mua dhe unë jam me të!" Pastaj e mori në krahë, në mënyrë të tillë që asgjë tjetër nuk e mbante, përveç krahëve të Profetit, derisa e varrosën. Ebu Berza nuk e përmend gjë se e kanë larë.

[176] Shih tek tefsiri i ajetit 11 të sures Nur.

[177] **Hadithe në lidhje me diturinë.**
Kërcënimi ndaj atij që e mëson diturinë jo për hir të Allahut

⁎ Ebu Hurejra tregon se Profeti (a.s) ka thënë: "Kush e mëson një dituri, (e cila duhet të

mësohet për hir të Allahut), për të fituar diçka nga të mirat e kësaj bote, nuk do ta ndjejë aromën e xhennetit, në Ditën e Kijametit". (Ebu Davudi, Ibn Maxhe, Ibn Hibbani dhe Hakimi, i cili thotë: është sahih, sipas kushteve të Buhariut dhe Muslimit)

* Ka'b ibn Maliku (r.a) na tregon se Profeti (a.s) ka thënë: "Kush e kërkon diturinë që të krahasohet me dijetarët, ose të polemizojë me mendjelehtët, ose për të tërhequr vëmendjen e njerëzve drejt tij, Allahu do ta fusë në zjar.". (Tirmidhiu, Ibn Ebi Dunja, Hakimi dhe Bejhakiu. Hadithi shtë sahih)

* Xhabiri (r.a) na tregon se Profeti (a.s) ka thënë: "Mos e mësoni diturinë që të krenoheni para dijetarëve, ose të polemizoni me mendjelehtët ose që të nderoheni nëpër tubime. Kush vepron kështu, le ta dijë se zjari e pret.". (Ibn Maxhe, Ibn Hibbani dhe Bejhakiu, hadithi është sahih).

* Ibn Umeri (r.a) transmeton nga Profeti (a.s) i cili ka thënë: "Kush e kërkon diturinë që të krenohet para dijetarëve, ose të polemizojë me mendjelehtët ose për të tërhequr vëmendjen e njerëzve drejt tij, ai është në zjar.". (Ibn Maxhe, hadithi është sahih).

Kërcënimi për fshehjen e diturisë

* Ebu Hurejre (r.a) tregon se Profeti (a.s) ka thënë: "Kush pyetet në lidhje me diçka prej diturisë dhe e fsheh atë, në Ditën e Kijametit do të lidhet me frerë prej zjarri.". (Ebu Davudi, Tirmidhiu, Ibn Maxheja, Ibn Hibbani, Bejhakiu dhe Hakimi, i cili thotë: hadith sahih, sipas kushteve të Buhariut dhe Muslimit). Kurse në transmetimin e Ibn Maxhes qëndron: "... çdo kush që mëson një dituri dhe e fsheh atë, do të vijë në Ditën e Kijametit i lidhur me frerë prej zjarri".

* Abdullah ibn Amri (r.a) na tregon se Profeti (a.s) ka thënë: "Kush e fsheh diturinë, Allahu i madhëruar, në Ditë e Kijametit do ta lidhë më frerë prej zjarri.". (Ibn Hibbani dhe Hakimi, i cili thotë: sahih).

* Ebu Hurejre (r.a) tregon se Profeti (a.s) ka thënë: "Shembulli i atij që e mëson diturinë e pastaj nuk e përhap atë, është si shembulli i atij që mbledh pasuri dhe nuk shpenzon prej saj.". (Transmeton Taberaniu. Hadithi është hasen). Shkëputur nga "Sahihut-Tergibi vet-Terhibi" Muhammed Nasiruddin Albani.

[178] Shejhu thotë: Porse në kohën tonë udhëheqësit e muslimanëve e kanë braktisur këtë rrugë dhe ndoqën rrugën e mohuesve. O Zot kthej ata në fenë tënde me një kthim të mirë dhe të bukur bashkoje grupimin dhe forcat e tyre, unifikoji fjalët dhe mendimin e tyre rreth të vërtetës në një shtet të vetëm që të gjykojë në atë që Ti ke zbritur prej Kuranit tënd dhe sunetit të Profetit tënd (a.s)!

[179] Fëmijët e Profetit. I pari ishte Kasimi. Në *kunie* Profetit hirrej me emrin e tij (Ebul Kasim - Babai i Kasimit). Vdiq qysh fëmijë. Thuhet se jetoi aq sa hipte në kafshë dhe ecte me deve. Fëmija tjetër ishte Zejnebeja. Thuhet se ajo ishte më e madhe në moshë se Kasimi. Fëmijët e tjerë ishin Rukaja, Ummu Kulthumi dhe Fatimja. Për çdonjërën prej tyre thuhet se ishte më e madhe në moshë se tjetra. Ibn Abasi thotë që Rukaja ishte më e madhja nga të treja, ndërsa Ummu Kulthumi ishte më e vogla. Më pas i lindi Abdullahi. Ka diskutim se a lindi para apo pas profetësisë. Disa thonë se më e saktë është se ka lindur pas profetësisë. Ka diskutim gjithashtu se: a është ai Tajibi dhe Tahiri, apo ata janë fëmijë të tjerë? Më e sakta është se këta janë dy emërtime të tjera të Abdullahit, dhe Allahu e di më së miri. Të gjithë këta fëmijë që përmendëm i pati me Hadixhen. Profetinuk pati fëmijë me ndonjë bashkëshorte tjetër. Më pas, me robëreshën e tij Marie Kibtije, lindi Ibrahimi, vitin e tetë të *hixhret*-it, në Medinë. Lajmin ia dha Ebu Rafi, shërbëtori i tij, të cilit Profeti i dhuroi një skllav për dhënien e sihariqit. Ibrahimi vdiq foshnjë, para se t`i ndahej gjiri. Ka mendime të ndryshme në ia ka falur Profetixhenazen apo jo. Të gjithë fëmijët vdiqën përpara Profetit , përveç Fatimes, e cila vdiq gjashtë muaj pas tij.[179] Allahu i dha Fatimes për shkak të durimit, duke shpresuar shpërblimin, grada aq të larta në Xhenet, sa që u parapëlqye ndërmjet grave të të gjithë të botës. Fatimeja është, absolutisht, vajza më e mirë e Profetit . Thuhet se gruaja më e mirë e gjithë botës

është ajo, por kjo është thënë edhe për nënën e saj, Hadixhen, ashtu siç është thënë edhe për Aishen. Thuhet gjithashtu që është më mirë të mos flitet për këtë çështje. [Zad el mead 1]

[180] Ndryshimi mes *resul* dhe *nebij*. Dijetarët kanë dhënë tri mendime kryesore:
1. ***Resul*** është Ai që i është shpallur një ligj dhe është urdhëruar për ta komunikuar e transmetuar ndër të tjerë. Ndërsa ***Nebij*** është ai që i është shpallur ligj, por ende nuk është urdhëruar për ta komunikuar e transmetuar.
2. ***Resul*** është ai që është dërguar nga Zoti me ligj të ri, ndërsa ndërsa ***Nebij*** është ai që zbaton sheriatin e një profeti paraardhës.
3. ***Resul*** është ai që është dërguar në një popull qafirësh, mosbesimtarësh, ndërsa ***Nebij*** është ai që është dërguar në një popull besimtarësh.
• Te bijtë e Izraelit kishte *enbija*, sepse ata u dërguan në popullin e Jakubit, që ishin besimtarë. Sa herë që vdiste një Nebij, vinte një Nebij tjetër. I pari *Resul* ishte Nuhu (a.s), sepse ai u dërgua mes një populli idhujtar e mohues. Ndërsa Ademi (a.s) u dërgua në një popull besimtar. Mbase ky është mendimi më i saktë. Allahu e di më mirë.

[181] **Emrat e Profetit (a.s.)**

Të gjithë emrat e Profetit janë përftuar nga vetitë e cilësitë tij; nuk janë thjesht emra shenjues. Të gjithë tregojnë lëvdata dhe përsosmëri. Më i shquari është emri Muhamed. Me këtë emër është shënuar qartazi edhe në Teurat. Për këtë kemi sjellë argumente të qarta në librin *"Xhelaul Efham fi Fadlis Salati ues Selam ala Hajril Enam".* Ai është një libër i vetëm në llojin e tij. Nga asnjë libër tjetër nuk dalin aq përfitime sa prej tij. Atje ne kemi shtjelluar hadithet mbi *salavat*-et për Profetin *(a.s.)*, kemi analizuar hadithet e sakta, të mira e të dobëta, duke shpjeguar me hollësi shkaqet e dobësisë së disa haditheve. Më pas kemi zbërthyer sekretet, thelbin e kësaj lutjeje, vlerën, urtësitë dhe frytet e saj, kemi folur për vendet dhe momentet e salavateve, si edhe për çështjen se sa dhe se kur është salavati i detyrueshëm. Kemi paraqitur diskutimet e dijetarëve mbi këtë çështje si dhe qëndrimin më të saktë, duke nxjerrë në dritë edhe mendimet e pasakta. Faktikisht, përmbajtja e librit është akoma më fantastike sesa përshkri-mi që unë i bëra. Megjithatë, duke iu kthyer çështjes sonë, qëllimi ynë ishte të argumentonim se emri i tij 'Muhamed' gjendet shumë qartë në Teurat, dhe këtë e pranon çdo njeri i ditur prej pasuesve të Librit që përqafuan Islamin. Emër tjetër i tij është edhe Ahmed. Ky është emri me të cilin e thirri Mesihu Isa. Arsyen dhe sekretin se përse e ka emërtuar kështu e kemi treguar në librin për të cilin folëm më lart. Emra të tjerë janë: Muteuekil, El Maĥi, El ĥâshir, El Akib, El Mukafi (i Dërguari i Fundit në gjurmët e të tjerëve para tij), Nebijjut-teubeh (Lajmëtari i Pendimit), Nebijjur-Rrahmeh (Lajmëtari i Mëshirës), Nebijjul melhameti (Lajmëtari i plojës e kërdisë), El Fatih (Çlirimtari), El Emin (Besniku), El Shahid (Dëshmuesi), El Mubeshir (Sjellësi i lajmeve të mira), El Beshir (Përgë-zuesi), El Nedhir (Paralajmë-ruesi), El Kasim (Ndarësi), El Dahuk (I Buzëqeshuri), El Katal (Luftëtari i sprovuar), Abdullah (Rob i Allahut), El Siraxh el Munir (Pishtar ndiriçues), Sejjidu ueledi Adem (Zotëriu i gjithë bijve të Ademit), Hamilu Liuail Hamdi (Mbajtësi i Flamurit të Lavdërimit), Sahibul Mekamil Mahmudi (Zotëria i Gradës së Lavdishme), etj. Nëse nisesh nga cilësitë e tij, mund të nxjerrësh prej çdo cilësie të mirë një emër për të. Megjithatë, jo prej çdo cilësie mund të përftohet emër i veçantë për Profetin tonë; emrat për të mund të përftohen vetëm prej cilësive të veçanta ose të spikatshme, e jo të përgjithshme. Xhubejr Ibn Mutaimi rrëfen: "Profetina tregoi njëherë për disa emra të tij, duke thënë: "Unë jam Muhamedi, Ahmedi, El Mahi (Fshirësi), nëpërmjet meje e fshin Allahu mosbesimin, unë jam El Hashir (Tubuesi), unë do të çohem nga varri e do të ringjallem i pari, kurse njerëzit ringjallen pas meje. Unë jam El Akib (i Fundit), pas meje s`ka më nebijj."[181]

Emrat e Profetit janë dy llojesh:

1. Emra të veçantë për të, pra që nuk i ka patur asnjë profet tjetër, si Muhamed, Ahmed, El Akib, El Hashir, El Mukafi etj.

2. Emra të përbashkët mes tij dhe profetëve të tjerë, porse për të janë më të plotë. Kështu, këto atribute i kanë edhe Profetët e tjerë, por e veçanta e Profetit tonë qëndron në faktin se ai është unik në përsosjen e tyre. Të tillë janë: i Dërguari i Allahut, Nebijj i Allahut (Lajmëtar), Rob i Allahut, Dëshmuesi, Përgëzuesi, Paralajmëruesi, Profet i Mëshirës, Profet i Pendimit. Nëse prej çdo cilësie të mirë do të ndërtonim një emër, atëherë numri i emrave të tij do ta kalonte dyqindtën, për shembull: El Sadik (i Drejti), El Mesduk (I Besueshmi), i Butë, i Mëshirshmi, e të tjerë si këta. Për këtë arsye, Ebu Hatab Ibn Dihjeh ka thënë: [181] "Allahu ka një mijë emra, e po ashtu edhe Profetii Tij ka një mijë emra." Qëllimi i tij është për emrat e përftuar prej cilësive.

Kuptimet e emrave të profetit

Për sa i përket emrit 'Muhamed', ai rrjedh prej foljes "*hamide*", që do të thotë *"lavdëroj".* Atëherë, një person quhet 'Muhamed' nëse gëzon shumë cilësi për të cilat mund të lavdërohet. Si emër, ai është më i goditur se emri 'Mahmud'. 'Muhamed' quhet: "ai që lavdërohet më shumë se çdokush tjetër prej njerëzve". Për këtë arsye - dhe Allahu e di më mirë - është quajtur me këtë emër në Teurat, sepse ai, feja e tij dhe umeti i tij kanë mjaft cilësi të lavdërueshme. Madje edhe Musai (a.s.) ka dëshiruar të jetë prej këtij umeti. Të gjitha këto kuptime i kemi shkoqitur me argumentet e tyre në librin e lartpërmendur, ku kemi treguar edhe gabimin e Ebu Kasim el Suhejlit,[181] i cili tha se emri i tij në Teurat është Ahmed. Ndërsa 'Ahmed' është një emër që nënkupton cilësi të shkallës sipërore. Edhe ai rrjedh prej rrënjës "*hamd*" – *'lavdërim'.* Për domethënien e tij ka mendime të ndryshme. Diskutimi qëndron: A është një emër me trajtë veprore apo pësore (në arabisht). Njëri grup thotë që është me kuptim vepror, pra: "më lavdëruesi", që do të thotë se falënderimi dhe lavdërimi i tij për Allahun është më i madh dhe më i shumtë se falënderimi dhe lavdërimi i çdokujt tjetër. Atëherë kuptimi del: "Më lavdëruesi i gjithë lavdëruesve të Zotit". Këtij shpjegimi i është dhënë më tepër përparësi, sepse në shumicën e rasteve emrat e shkallës sipërore (në arabisht), kështu përftohen. Grupi tjetër kundërshton dhe thotë se është i pranue-shëm kuptimi: "Më i lavdëruari nga të gjithë". Argument për këtë është fakti se arabët e vjetër e kanë përdorur këtë emër, me këtë kuptim, në gjuhën dhe poezitë e tyre. Në bazë të shpjegimit të parë, kuptimi i emrit Ahmed është: 'Robi më lavdërues për Zotin e tij', kurse në bazë të shpje-gimit të dytë: "Njeriu më i denjë për t`u lavdë-ruar". Me shpjegimin e dytë, emri 'Ahmed' ka të njëjtin kuptim si 'Muhamed'. Ndryshimi mes tyre është se 'Muhamed' quhet ai që lavdërohet për vetitë dhe cilësitë e shumta të lavdërueshme që zotëron, kurse 'Ahmed' ai që lavdërohet më shumë se të tjerët. Emri Muhamed shpreh sasinë e madhe të cilësive të tij të lavdërueshme, kurse emri 'Ahmed' shpreh cilësinë dhe shkallën e lavdërimit. Rrjedhimisht, kush i bart këta emra meriton të lavdërohet më shumë dhe më mirë sesa të tjerët. Siç u pa, mendimi që të dy emrat janë të përftuar nga trajta pësore është më i saktë. Kjo është mënyra më e mirë dhe më kuptimplotë që shërben për lavdërimin e Profetit. Nëse do të kishin për qëllim kuptimin e përftuar nga trajta veprore, do ta emërtonim "*Hamad*", që do të thotë: 'lavdërues i madh', sepse vërtet krijesa që e lavdëronte më shumë Allahun e Lartësuar ishte Profeti. Nëse emri i tij Ahmed do të kishte kuptim 'Lavdërues i madh', do të ishte më parësore të emërtohej "Hamad", i cili është më kuptimplotë në këtë drejtim, prandaj edhe umeti i tij është përshkruar me këtë emër (Hammâdun). Gjithashtu, këta dy emra rrjedhin edhe prej moralit dhe prej vetive të tij të lavdëruara, ngase ai e meritoi të quhej Muhamed dhe Ahmed. Atë e lavdërojnë banorët e qiellit e të tokës, banorët e dynjasë e të ahiretit, për shkak të shumë vetive të tij të lavdërueshme, aq shumë sa nuk mund të numërohen. Për këtë kemi folur më gjerë në librin *"Es Salatu ues Selam alejhi"*, ndërsa këtu po përmendim shkurtimisht vetëm disa fjalë, të detyruar nga kushtet e udhëtimit, gjatë të cilit zemra, zelli dhe mendimi nuk janë të përqendruar. Allahut i kërkojmë ndihmë dhe Atij i mbështetemi! Për sa i përket emrit të tij El Muteuekil (i

Mbështeturi në Allah), në *'Sahih'*-un e Buhariut vjen transmetimi nga Abdullah Ibn Amri, i cili ka thënë: "Kam lexuar në Teurat këto cilësi të Profetit: "Muhamedi është i dërguari i Allahut, robi dhe i dërguari Im. E quajta El Muteuekil. Nuk është i vrazhdë e i ashpër, nuk është tellall nëpër tregje, nuk e kthen të keqen me të keqe, porse fal shumë. Nuk do t'ia marr shpirtin atij derisa nëpërmjet tij të drejtoj fenë e shtrembë-ruar; të çrrënjoset shirku dhe të vendoset teuhidi, duke pranuar njerëzit dëshminë '*La ilahe il'Allah*'." [181] Profeti është njeriu që e meriton më shumë këtë emër, sepse ai iu mbështet Allahut të Madhëruar në përhapjen e fesë aq sa askush tjetër. Për sa i përket emrave: El Mahi, El Hashir, El Mukafi, El Akib, të gjitha këta janë shpjeguar në hadithin e Xhubejr Ibn Mutaimit.

- **El Mâĥi** quhet ai me anë të të cilit Allahu fshin kufrin, e kjo s`ka ndodhur me asnjë tjetër, ashtu sikurse ndodhi me Muhamedin *(a.s.)*. Kur u dërgua ai si profet, të gjithë njerëzit ishin kafira (femohues), me përjashtim të disa ithtarëve të Librit. Midis tyre kishte paganë, çifutë ndaj të cilëve Zoti ishte i zemëruar, të krishterë të humbur në fenë e tyre, ateistë (sabie dehrije) që nuk njihnin as zot e as ringjallje, adhurues planetesh e yjesh, adhurues të zjarrit, filozofë që s`njihnin ligjet e profetëve e as që i pranonin ato. Të gjitha këto Allahu i Madhëruar i fshiu me anë të Profetit të Tij, duke bërë që të triumfojë feja e Allahut mbi çdo fe tjetër, të përhapet kudo ku kalon dita dhe nata dhe të marrë përmasat e rrezeve të diellit në përshkimin e të gjitha skajeve të tokës.
- **El Ĥâshir**: "*Hashr*" do të thotë "mbledhje, grumbullim". Është emërtuar kështu sepse njerëzit mblidhen pas tij, sikur të ishte dërguar për të tubuar dhe grumbulluar njerëzit.
- **El Akib**: Është quajtur kështu sepse ai erdhi pas gjithë profetëve, e pas tij s`ka më profet tjetër. Pra, ai është i fundit. Nga kuptimi, ai është si "Vula" e gjithë profetëve, prandaj është quajtur "i Fundmi i tyre".
- **El Mukafi**: edhe ky emër, po kështu, do të thotë i Dërguari i fundit, në gjurmët e atyre që ishin përpara tij. Kësisoj, Allahu e dërgoi atë në fund, në gjurmët e të dërguarve pararendës. Kjo fjalë tregon diçka që në krahasim me të tjerat vjen në fund. Atëherë el Mukafi do të thotë ai që erdhi pas të gjithë të dërguarve para tij. Kështu, ai është vula dhe i fundmi i tyre.
- **Nebijut-teubeh** (Lajmëtari i Pendimit): Është quajtur i tillë, sepse me anë të tij, Allahu e ka hapur derën e pendimit për banorët e tokës. Teubja është mundësuar nga Allahu aq shumë për njerëzit, pas ardhjes së Profetit, sa që nuk mund të krahasohet me pendimin e banorëve të tokës para tij. Profeti ishte prej atyre që i kërkonte më tepër falje Allahut të Madhëruar, aq sa vetëm gjatë një kuvendi ia kanë numëruar të thoshte njëqind herë: *"Rabigfir li ue tubbu alejje! Inneke entet-Teuabul-Gafur*" [181] (Zot më fal dhe më prano pendimin! Ti je Pendim-pranues dhe Falës i Madh). Gjithashtu ai tho-shte: "O njerëz, pendohuni tek Allahu, Zoti juaj, sepse unë pendohem tek Allahu njëqind herë në ditë."[181] Pendimi i popullit të tij është më i mirë se pendimi i gjithë popujve të tjerë. Ata e kanë më të lehtë për ta bërë dhe u pranohet më shpejt. Pendimi i atyre që ishin para nesh ishte një ndër punët tepër të vështira, aq sa si pjesë e teubes së bijve të Israilit (çifutët) prej adhurimit të viçit qe edhe vrasja e njëri-tjetrit[181]. Ndërsa teuben e këtij umeti, për shkak të gradës së lartë të tyre, Allahu i Madhëruar e bëri të mjaftueshme keqardhjen për mëkatin e bërë dhe heqjen dorë prej tij.
- **Nebijul Melhameh** (Lajmëtari Heroik) ose (Lajmëtari i plojës e kërdisë): Është emërtuar i tillë, sepse ai u dërgua për luftë me armiqtë e Allahut. Asnjë profet e asnjë popull s`ka luftuar aq shumë sa ka luftuar i Dërguari i Allahut dhe umeti i tij. Luftërat dhe heroizmat e mëdha që kanë ndodhur midis popullit të tij dhe qafirëve ishin të pashembullta.
- **Nebijur-raĥmeh** (Lajmëtari i Mëshirës): Është quajtur i tillë, ngase Allahu e dërgoi si mëshirë për gjithë botërat. Me anë të tij, Allahu i mëshiroi gjithë banorët e tokës: si besimtarët, ashtu edhe pabesimtarët. Megjithatë, besimtarët morën pjesën më të madhe prej mëshirës. Ndërsa për sa u përket qafirëve, ata që ishin prej ithtarëve të Librit

jetuan nën hijen e tij, nën besën e tij. Ndërsa ata që u vranë, u përshpejtuan për në Zjarr, u ndanë prej jetës së gjatë, me anë të të cilës vetëm se do t`u shtohej dënimi i ashpër në ahiret.

- **El Fatih** (Çliruesi): Është emërtuar i tillë, sepse me anë të tij, Allahu e çliroi dhe e çeli shtegun e udhëzimit, pasi ai qe mbyllur. Me anë të tij, Allahu hapi sytë e verbër, veshët e shurdhër dhe zemrat e mbyllura. Me anë të tij, Allahu çliroi qytetet dhe shtetet e qafirëve, hapi dyert e Xhenetit, hapi rrugët e diturisë së dobishme dhe rrugët e veprave të mira. Me anë të tij, Allahu çliroi e hapi dynjanë dhe ahiretin, zemrat, dëgjimet, shikimet dhe vendbanimet.

- **El Emin** (Besniku): Ai e meritonte më shumë se çdokush tjetër këtë emërtim. Ai qe besniku dhe i besuari i Allahut në Shpalljen dhe në fenë e Tij. Ai është i besuari i atyre që janë lart mbi qiej dhe i banorëve të tokës. Madje ai quhej kështu edhe përpara profetësisë.

- **Dahûkul kattâl** "i Buzëqeshuri Luftues": Këtu, në fakt, janë dy emërtime të bashkëngjitura, të cilët s`duhet të përmenden veç e veç. Ai ishte i qeshur në fytyrë me besimtarët, nuk tregohej i vrenjtur me ta, as i nxehur e as i ashpër. Nga ana tjetër, ai ishte luftues ndaj armiqve të Allahut, pa iu trembur syri e pa iu dridhur dora.

- **El Beshir** (Përgëzuesi): Është quajtur kështu, sepse ai i përgëzoi me shpërblime ata që e pasojnë. Në të njëjtën kohë, ai paralajmëroi për dënim ata që e kundërshtojnë atë. Allahu i Madhëruar, në shumë ajete kuranore, e ka emërtuar gjithashtu si 'rob të Tij': "… se kur u ngrit *robi i Allahut* ta adhurojë Atë, ata gati hipnin njëri mbi tjetrin për ta dëgjuar." (Xhin 19); "Ai që ia shpalli Furkanin *robit të Vet* (Muhamedit)..." (Furkan 1); "Dhe i shpalli *robit të Tij* atë që i shpalli." (Nexhm 10); "…E në qoftë se jeni në dyshim në atë që Ne ia shpallëm gradualisht *robit Tonë*..." (Bekare 23). Ndërsa në "*Sahih*" shënohet se Profeti ka thënë: "Unë do të jem Zotëriu i pasardhësve të Ademit Ditën e Gjykimit, e kjo s`është për mburrje."[181] Gjithashtu Allahu e ka quajtur 'Pishtar ndriçues', kurse diellin e ka emërtuar 'Pishtar flakërues'. Profeti është emërtuar 'Pishtar ndriçues' me fjalën arabe "*El Munir*", e cila përdoret për të treguar pikërisht diçka që ndriçon pa djegie, në të kundërtën e diellit për të cilin është përdorur fjala "*uehaxh*" e cila tregon flakërim dhe djegie.

[182] Futnotë e Shejhut: Një prej këtyre mashtruesve ishte edhe një *zindik*, që synonte shkatërrimin e fesë së vërtetë, një idhujtar e qafir, që pretendonte se ishte Profet, i dalë nga India, nga zona e Kadianit. Emri i tij është Mirza Gulam Ahmed el Kadiani, - Allahu i lëshoftë mallkime të njëpasnjëshme, deri në Ditën e Kijametit! Ai pretendonte se ishte i dërguar i Zotit, madje edhe se i qe zbritur një Kuran tjetër. Ai pretendonte se Allahu i shpalli, ndër të tjera: "Ahmed, ti je biri im, ti je i rëndësishëm, ti i zgjedhuri Im për të folur njerëzve për teuhidin dhe madhështinë Time." Kur vdiq ky mohues i pisët, e zëvendësoi i biri. Ky grupacion i humbur ka shumë ndjekës në vende të ndryshme. Sigurisht që është pjellë e anglezëve kolonizues të Indisë. Ndër porositë e qafirit të ndyrë Mirza Gulam Ahmedit ishte edhe ajo në kohën kur muslimanët u përballën në luftë kundër anglezëve. Ai u tha pasuesve të tij, kadianive, që të bëheshin palë me anglezët, ashtu si edhe plot bëma të poshtra të këtij të devijuari. Ky grup ka shumë pak ndjekës në Damask. Këta janë përpjekur që ta hedhin helmin e tyre në Haleb, madje dërguan edhe një përfaqësues të tyre, por daveti ynë selefij u ngrit kundër tyre dhe, me mirësinë e Allahut, - që është i vetëm në çdo mirësi që dhuron, - nuk mundën që të depërtonin. Me përpjekjen e disa nxënësve të dijes dhe qeverisë, në vitin 1371 hixhrij (ose 1951) daveti selefij u ngrit dhe hodhi poshtë çdo pretendim të këtij sekti të devijuar, duke iu vënë pas në çdo vend ku ata shkonin, duke u mbyllur çdo shteg, ku ata tentonin të hynin dhe të përhapnin kufrin dhe largimin nga feja e vërtetë, që Zoti zbriti. Kjo vazhdoi derisa Allahu bëri të mundur që ata të dëboheshin nga Halebi, për të mos u kthyer më, me lejen e Allahut. Kështu u pastrua kjo tokë e mirë, toka e Shamit, nga ndyrësia e kadianive të

poshtër dhe mohues të besimit të vërtetë. O Zot, pranoje punën tonë dhe na forco në rrugën Tënde, ne dhe të gjithë ata që na mbështetën!

[183] Futnotë e Shejhut: Sigurisht, dhikri që është pasur për qëllim nuk është ajo më-nyrë e shëmtuar, që përdorin sot sufitë, duke kërcyer në formë të shëmtuar, siç bëjnë shumë pasues të tarikateve të sufive. Dhikri që është për qëllim dallo-het nga prehja dhe frikërespekti, që e mbulon përkujtuesin, frika e zemrës, lotët që rrjedhin prej syve nga frika prej Allahut të Lartësuar, dhe jo lëvizje të atilla të shëmtuara.

[184] Ibn Xheriri thotë se është fjala për robëreshat idhujtare. Pra, lejohet që gruaja të shfaqë disa zbukurime të saj edhe përpara kësaj kategorie grash, sepse ajo është në shërbim e në kontakt të vazhdueshëm me to. Shumica e dijetarëve kanë thënë që, gruas i lejohet që të shfaqë një pjesë të këtyre zbukurimeve përpara skllevërve të saj, meshkuj apo femra qofshin ata. Ata argumento-hen me hadithin që e përcjell Ebu Daudi nga Enesi: "Profeti (a.s) i dhuroi një skllav Fatimes, për t'i shërbyer. Ndërkohë, Fatimja kishte veshur një rrobë, e cila, nëse mbulonte kokën e saj, nuk i arrinte tek dy këmbët dhe nëse i mbulonte këmbët, nuk mbulonte kokën. Kur e pa (përpjekjen e Fatimes për t'u mbuluar) Profeti (a.s) tha: "Nuk ka problem për këtë, sepse ai është njëlloj si babai ose si djali yt." [Shih në suren Nur ajeti 31 dhe futnotën në lidhje me këtë hadith.]

[185] Forma e saj është: Et-teĥij-jâtu lil-lâhi ueŝ-ŝaleuâtu, uet-taj-jibâtu, es-selâmu alejke ej-juhen-nebij-ju ue rraĥmetull-llâhi ue berekâtuhû, es-selâmu alejnâ ue alâ ibâdil-lâhiŝ-ŝâliĥîne, esh'hedu en lâ ilâhe il-lAll-llâh, ue esh'hedu en-ne Muĥam-meden abduhû ue rasûluh.

[186] Sikurse vijnë hadithet që tregojnë për ndëshkimin e rëndë dhe mallkimin e Zotit që i prek këtë kategori. [sh.p].

[187] Shejh Albani e ka konsideruar *daif*. Shih në "*Daif et-Tergib*" nr 1679.

[188] *Mihrab* quhet e gjithë xhamia dhe nuk është vetëm ajo pjesa e futur e rrumbullakët, në të cilën qëndron imami, që në fakt është huazuar nga të krishterët, që i përdorin në kishat e tyre. Ajo nuk ka ekzistuar në kohën e selefëve të mirë. Ndërsa për sa u përket '*et-tamathil',* ato janë '*Es-Suar'*, pamje krijesash gjallesash, që bëheshin prej bakri, por thuhet se prodhoheshin prej balte dhe qelqi.

[189] Ky është një argument i qartë, që trupat e profetëve nuk treten pas vdekjes.

[190]*Arak*, arak persian, *kabath* ose pema *misvak* (Emri shkencor: *Salvadora persica*) është një specie shumëvjeçare me gjelbërim të përher-shëm, e gjinisë Arak të familjes Arakaceae, e bollshme në luginat Tihama. Gjethet e saj kanë një shije të mirë dhe një aromë të këndshme. Rrënjët e saj shtrihen nën tokë, lulet e saj janë të verdha të vogla dhe frutat e saj në verë bëhen si veshë rrushi. Frutat e saj kanë ngjyrë të kuqe, të ngjashme me frutat e ferrës, dhe kur piqen, bëhen të zeza. Devetë kullosin në degët e saj. Njerëzit dhe zogjtë hanë frutin e saj, i cili quhet *kath*, dhe qumështi i bagëtisë që ushqehet me të, merr një aromë të ëmbël. Disa vende arabe, ku shkretëtirat janë me bollëk, filluan të kultivonin bimën arak, për të stabilizuar tokën ranore dhe për përfitimet e tjera të saj. Araku është një nga pemët më të mira, që përdoret si *misvak* (pastrues) dhëmbësh.

[191] *Tarfau ë*shtë një shkurre me gjethe të vogla me luspa, që japin lule. Me origjinë nga Azia Perëndimore, Jemeni dhe vendet e pellgut të Mesdheut. Pemët e *marinës* gjenden në vende të ngrohta dhe nuk tolerojnë ngricat për një kohë të gjatë. Rrënjët e saj përhapen kryesisht në ligatinat pranë ujit, lumenjve dhe luginave. Kërcelli i saj është prej druri të fortë, gjethet

janë shumë delikate dhe lulet e saj janë të grumbulluara rozë.

[192] Një lloj peme akacieje.

[193] Shejhu shënon: "Kthehu dhe shiko ajetin 255 të sures Bekare dhe pikërisht pjesën: "Askush nuk mund të ndërmjetësojë tek Ai ndryshe, por veçse me lejen e Tij."

[194] Në një hadith tjetër thuhet: "Çdo profet dërgohej në mënyrë të veçantë vetëm në popullin e tij. Ndërsa unë jam dërguar për të gjithë njerëzit."

[195] Në senedin e këtij hadithi ndodhet Muhamed Ibn Sulejman el Asbahaniu, i cili është një transmetues i dobët.

[196] Në këto ajete bëhet fjalë për Uelid Ibn Mugirën, mohuesin që ishte nga populli i Profetit (a.s.).

[197] Futnotë e Shejhut: Allahu i Lartësuar nuk zbriti libër ndër arabë pas Ibrahimit, përveç Kuranit, dhe as Profet tjetër pas Ismailit, përveç Muhamedit, paqja e Zotit qoftë me ata të gjithë! Kështu, arabët, që nga koha e Ismailit (a.s), deri në kohën e Amër Ibn Luhajit – një prijës i tyre, - ishin në teuhid të pastër, pra, në besimin në një Zot të vetëm dhe pasues të fesë së Ibrahimit dhe Ismailit. Idhujtaria depërtoi ndër ta pikërisht në kohën e Amër Ibn Luhajit, të cilin Profeti i Allahut e pa në Xhehenem duke u penguar në zorrët dhe plaçkat e barkut të tij, si shpagim i merituar për futjen e shirkut në Gadishullin Arab. Arabët ishin të ngarkuar që të ndiqnin fenë e Ibrahimit, por ata e tjetërsuan, sikurse vepruan jehudët dhe të krishterët me fenë e Musait dhe të Isait (a.s). Mes Amër Ibn Luhajit dhe Muhamedit (a.s) kanë qenë afërsisht 400 vite, dhe pikërisht në këto 400 vite depërtoi shirku pak e nga pak mes fiseve arabe. Nuk ka dyshim se edhe gjatë kësaj kohe, Allahu i Lartësuar pati mundësuar që mes tyre të kishte të udhëzuar, të cilët qortonin dhe të paralajmëronin njerëzit që të mos largoheshin nga feja e Ibrahimit dhe Ismailit, - paqja e Zotit qoftë mbi ta! Madje, shumë arabë pretendonin se ishin pasues të fesë së atit të tyre Ibrahimit, dhe ishin pikërisht këta njerëz të cilët u inspiruan nga Zoti që të përkujtonin njerëzit. Kështu, ata nuk linin periudhë haxhi apo panairesh, kur grumbuloheshin njerëzit, pa u folur dhe tërhequr vëmendjen njerëzve, të cilët kishin tjetërsuar fenë e Ibrahimit. Të tillë ishin Kis Ibn Saide el Ejadi, Zejd Ibn Amër Ibn Nufejl, Ueraka Ibn Neufeli e shumë të tjerë. Ata e quanin veten *El Hunefa*, pra, besimdrejtët, pasuesit e fesë së drejtë të Ibrahimit, që besonte një Zot të vetëm, larg çdo idhujtarie. Pa dyshim që këta ishin njerëzit, nëpërmjet të cilëve Zoti u solli argumente çdokujt që i dëgjonte në kohën e tyre. Madje, Umeje Ibn Ebu Salti shpeshherë përgëzonte njerëzit dhe i ftonte që të besonin se shumë shpejt do të dilte një profet. Duke beuar se do të ishte ai vetë i përzgjedhuri Por, kur Allahu i Madhëruar, me bujarinë e Tij, i nderoi njerëzit dhe xhindët duke dërguar Muhamedin (a.s), Umeje e mohoi atë, sepse tashmë u kuptua që profetësia nuk iu dha atij. Shkurtimisht, mund të thuhet se arabët ishin ngarkuar që të pasonin fenë e Ibrahimit dhe çdokush që e pasoi atë fe monoteiste ishte i shpëtuar dhe të gjithë ata që e braktisën atë humbën në zjarr. Për këtë flasin hadithet e sakta dhe kush dëshiron le të mësojë prej tyre. Paqja e Allahut qoftë me Muhamedin, familjen e tij, shokët e tij dhe pasuesit e rrugës së tyre me sinqeritet deri në Ditën e Gjykimit! Të gjitha falenderimet dhe lavdërimet i takojnë vetëm Allahut, Zotit të botërave!

[198] I Lartësuari thotë: "Ata u betuan me betimin më të fortë në Allahun se, nëse do t'u vinte ndonjë profet, ata do të ishin më të udhëzuar se çdo popull tjetër *(jehudët e të krishterët)*. Por, kur atyre u erdhi Profeti, kjo u shtoi veçse largimin *(nga e Vërteta)*, për shkak të mendjemadhësisë dhe të dredhive të tyre për të keqen. Por, dredhia për të keqen nuk godet askënd tjetër, veç atyre që e kurdisin. A janë duke pritur ata ndonjë ligj tjetër, veç ligjit të Allahut, ndër popujt e hershëm? Në ligjin e Allahut nuk do të gjesh asnjë ndryshim." [Fatir 42, 43]

[199] Ky hadhith është përmendur pikërisht tek tefsiri i fjalës së Allahut të Lartësuar: "*Tërhiqi vërejtjen farefisit tënd më të afërt"* (Shuara, 214)

[200] Pra, i thoshte këto fjalë duke zbatuar kumtin e këtij ajeti. (Sh.p)

[201] Shejh Albani e ka gjykuar si *hadith hasen*. Shih tek *Sahih Ibn Maxhe*, nr 150.

[202] Shejh Albani e ka gjykuar si një hadith shumë të dobët. Shih në "*Daif el xhami*", me numër 1671.

[203] Duke qenë se të vdekurit nuk dëgjojnë, sepse shqisa e dëgjimit dhe të gjitha shqisat e tjera janë shkatërruar tashmë dhe janë zhdukur për shkak të vdekjes, po kështu është edhe gjendja e mohuesve, të cilët kanë përzgjedhur mohimin e besimit të vërtetë. Atyre u janë shurdhuar veshët dhe nuk mund të dëgjojnë asnjë lloj argumenti që u parashtrohet. Ata kurrë nuk kanë për të dëgjuar, e pranuar, sa herë t'ua përsëritësh ftesën, argumentet dhe faktet, për të besuar Zotin dhe për t'iu nënshtruar Atij. Allahu i Lartësuar e përngjason gjendjen e tyre me të vdekurit, të cilët nuk mund të dëgjojnë aspak. Kështu, mund të themi me bindje se, nëse të vdekurit do të dëgjonin se çfarë thonë të gjallët, ky lloj argumentimi dhe ky lloj përgjasimi i sjellë nga Zoti, nuk do të ishte i saktë. Por, duke qenë se Allahu i Lartësuar i ka përgjasuar mo-huesit me të vdekurit, atëherë nga kjo kuptojmë në mënyrë të prerë të padisku-tueshme se të vdekurit nuk i dëgjojnë fja-lët e të gjallëve. Aq më tepër që Allahu i Lartësuar thotë: "... kurse ti nuk mund ta bësh të dëgjojë atë që është në varr." Allahu është më i vërteti në fjalët e Tij.

[204] Nuk ka dyshim se Kurani është fjala e Allahut të cilin e zbriti shpirti besnik Xhibrili (a.s) nga Zoti i gjithësisë në zemrën e Muhamedit (a.s). Ky Libër është argumenti i pa kundështueshëm i Allahut mbi të gjithë botrat. Ky Kuran është argumenti bindës dhe i pacenueshëm që tregon se Allahu është Zoti, Krijuesi, Pronari dhe Ai që regullon çdo çështje në gjithësi, Ai është i vetmi që meriton të gjitha adhurimet e krijesave dhe Atij i takojnë emrat dhe cilësitë më të bukura dhe të plota. Ky Kuran është mrekullia e përjetshme dhënë njerëzimit. Kurani është sistemi dhe ligji më i plotë dhe më madhështor i dhënë krijesave, mbi të cilin duhet të ndërtojnë fenë dhe dynjanë e tyre. Ai është e vetmja rrugë që rregullon jetën e krijesave në këtë botë dhe ai është gjykimi më i drejtë mes tyre. Ai është ligji ynë, drita jonë, jeta jonë, identiteti ynë me të cilin dallohemi ndër njerëz, është krenaria jonë dhe burimi i lumturisë, shpëtimit, udhëzimit dhe triumfit. Prandaj ngrijeni lart flamurin e tij duke studjuar dhe mësuar njohuritë e tij, duke punuar dhe jetuar sipas tij dhe duke gjykuar me drejtësi me ligjet që ai kumton. Përhapeni dhe kumtojeni atë gjerësisht ndër njerëz! Ai është litari i fortë i Allahut, është përkujtuesi i mbushur plot urtësi, është rruga e drejtë; çdo tiran dhe arrogant që e braktis atë, Allahu ka për ta shkatërruar dhe çdo kush që kërkon udhëzimin tjetërkund veç tij, Allahu ka për ta humbur dhe lënë në errësirë. Ai është ilaçi i zemrave, shërimi i shpirtrave, kënaqësia e besimtarëve, ngushëllimi i agjë-ruesve, drita e të humburve, me të cilën mund të shohin e dallojnë udhëzimin. Ai të mundëson arritjen e çdo të mire dhe shpëtimin nga çdo e keqe, të ofron çdo sukses dhe të prin drejt të mbarës dhe drejtësisë. Ai është i mbushur plot begati e mirësi të shumta, qoftë në lidhje me jetën e kësaj dynjaje, qoftë në lidhje me ahiretin. Çdo mirësi e dynjasë dhe ahiretit arrihet përmes tij. Ai është drita e rrugës dhe zbukuruesi i kësaj gjithësije. Ai është prehja e shoqëria e ngrogtë të vetmuarve, qetësia e mërgimtarëve në rrugën drejt Zotit, melhemi i zemrave dhe këshilluesi i fortë i tyre. Vepra më e mirë, me të cilën mund të fitohet dashuria e Allahut, prej punëve vullnetare, është këndimi i Kuranit dhe meditimi në të. Kjo i mundëson zemrës një

iman të pastër, siguri të plotë në premtimin e Zotit dhe qëndrueshmëri të pa lëkundshme përballë sëmundjeve të mohimit, çoroditjes, shfrenimit dhe të dyshimeve. Ky Kuran e edukoi këtë umet dhe e udhëzoi atë në rrugë të drejtë dhe nëpërmjet tij u pastruan shpirtrat, u kthjelluan mendjet dhe u mençuruan ato. Ai bëri që të dalin në pah vlerat e vërteta të njeriut, të ushqehen fort dhe të lartësohen vullneti dhe ambicjet e tyre, të lartësohen qëllimet dhe motivet e tyre dhe të forcohen këmbët në përmbushjen e tyre ... . Ja kështu vazhdoi ky Kuran të punojë në këtë umet, derisa bëri që barinjtë e deleve të shndërrohen në ruajtës dhe udhëheqës të popujve dhe nga mesi i atyre njerëzve, i këtij populli që nuk dinte shkrim dhe lexim, nxorri më të mëdhenjtë njerëz, bartës e përhapës të dijes dhe urtësisë. Është e vërtetë se ne jemi larguar shumë nga medi-timi në Kuranin dhe qëndrimi gjatë me ajetet e tij, mësimet dhe xhevahiret e vyera që fshihen në të. Nëse vërtet do të meditonim në këtë Kuran dhe të punonim me mësimet e tij, umeti do të shpëtonte nga të tilla fatkeqësi, bela nga të cilat rënohet e vuan qoftë indi-vidi, familjet, shoqëritë dhe shtetet. Ja kështu do të ndodhte sepse ai është i vetmi garantues i lumturisë së njerëzimit. Ai është drita, udhëzuesi drejt çdo të mire, shpëtuesi nga çdo e keqe, mundësuesi i triumfit dhe lartësimit në Tokë.

"*O ti që synon përmirësimin, përpiqu fort / O ti që synon rregullimin, udha është ky Kuran*

T'i lëmë mënjanë filozofitë ... dhe përpjekjet për ta bindur umetin nëpërmjet rymave filozofike e arsyetimeve boshe, të cilat aq shumë kanë trazuar e prishur mendjen e njerëzve dhe i kanë penguar e larguar nga Libri i Allahut. Nëse ia arrijmë të nxisim muslimanin që të përkushtohet në Kuran, meditimin në të, studimin e kumteve e kuptimeve të tij të gjera, përpara të riut musli-man, - kërkuesit të të vërtetës - , do të treten e largohen të gjitha shfrenimet dhe filozofitë devijuese nga e vërteta, që me *ħatmen* leximin e parë të plotë të Kuranit, duke medituar në të. Një hatme e vetme e lexuar me sinqeritet, meditim e synimin për të kuptuar, i sjell mendjes së muslimanit, shpirtit të tij, moralit e sjelljes së tij, lidhjes që ai ka me Zotin e tij dhe imanit të tij, një ndikim aq të fuqishëm e të pashembullt sa asnjë vepër filozofie, me gjithë volumet e stërgjata dhe asnjë konferencë e fryrë me termat e stërholluara, nuk mund as ti afrohet a ti përngjasojë. Një hatme e vetme e lexuar me sinqeritet, meditim e synimin për të kuptuar, është garantuese që umeti të ngrihet, të lartësohet e të forcohet, si në planin indivitual ashtu edhe në çdo nivel të shoqërisë, në të gjitha çështjet e jetës, pikërisht ashtu siç transformoi dhe e lartësoi brezin e parë, atë brez Kurani, atë brez unik të sahabëve të Profetit të Allahut. Kurani fsheh brenda vetes smeralde e xhevahire që kërkojnë zhytës të sprovuar dhe të aftë për ti përnxjerrë, që njerëzia të përfitojnë prej tyre, e kështu të marrin jetë zemrat e tyre, të zgjohen shpirtrat nga gjumi i thellë i pakujdesisë dhe paditurisë, të shohin dritën e qartë dhe të shijojnë lumturinë, me gjithë përmasat e saj. Po, a është në gjendje umeti të kuptojë realisht vlerën e këtij Kurani, fitoren, triumfin dhe shpëtimin nga çdo devijim e bela, që ai e ofron aq lehtësisht dhe bukur?! Dikush tha: "*Sëmundja vjen prej nesh dhe brenda nesh jeton / por kush, me librin e Allahut kapet fort, shpëton.*"

***

"*Zemzemi është në vatanin tim por, vallë cili është ai / që njerëzinë të njoftojë për zemzemin dhe vlerën e tij?!"*

Ibnu Tejmije, ky kolos i madh në lëminë e diturisë së tefsirit të Kuranit dhe meditimin në të, i cili (sikurse ka treguar për veten e vet), për të kuptuar tefsirin dhe dobitë e Kuranit kthehej në më shumë se 100 tefsirë të ndryshëm, në fundin e jetës së tij tha: "Jam penduar që i kam shpenzuar dhe humbur kohën në njohuri të tjera, e jo në meditimin e mësimin e dobive të Kuranit."

Pa dyshim, imamët e xhamive, mësuesit e Kuranit nëpër medrese, kanë një përgjegjësi të madhe për të zgjuar zemrat e fjetura e për ti nxitur në meditimin e Kuranit.

Leximi i Kuranit është nga punët me të vyera në bindje ndaj Zotit, ndër veprat që të afrojnë më shumë tek Ai dhe ndër adhurimet me të vyera e të paçmueshme. Uthman ibnu Afani ka thënë: "Nëse zemrat tona do të pastroheshin vërtet, ato nuk do të ngopeshin dot nga Fjala e Zotit tonë. Unë e urrej dhe kurrë nuk do ta duroja e ta përfytyroja që të vinte një ditë që sytë e mi të mos shohin në Librin e Zotit." Kështu e ka sjellë Bejhakiju në "Shuabul iman"

Nuk ka ndonjë punë individuale që robi të afrohet me shumë tek Zoti se sa preokupimi me Librin e Allahut. Nuk ka dyshim se ky është lloji më i vyer dhe i lartë i *dhikrit* përkujtimit të Zotit.

Muhamedi a.s., Profeti që iu dha ky Kuran, na ka njoftuar se bartësit e Kuranit (ata që e lexojnë, mësojnë, kuptojnë, meditojnë dhe punojnë sipas tij), janë më të afërtit e Allahut dhe të zgjedhurit e Tij: "Më i miri ndër njerëz është ai që e mëson Kuranin dhe ua mëson atë të tjerëve." Na ka njoftuar gjithashtu se nëpërmjet këtij Kurani arrihet shpëtimi, mundësohet ndërmjetësimi tek Zoti dhe lartësimi në gradat e xhenetit; madje mundësohet nderimi e vlerësimi i lartë edhe në jetën e dynjasë. Ata janë prijësit, të nderuarit dhe udhëheqësit e njerëzve në fenë dhe besimin e tyre.

Atij njeriu të cilin e preokupon ky Kuran nga çështjet e kësaj dynjaje ka për t'ia zëvendësuar Zoti me diçka shumë më të mirë se ajo me të cilën do të preokupohej prej kësaj dynjaje. Ai që është bosh dhe brenda tij nuk ka asgjë prej këtij Kurani është si ajo shtëpia e shkretë, bosh nga brenda. Eh, sa e sa të shumta janë shtëpitë e shkatërruara e të shkretuara; eh, sa i madh është shkretimi i tyre nga dyshimet, shfrenimi, padrejtësitë dhe kalimi i kufijve të Zotit, nga të cilat janë pushtuar!

Lum ai të cilin Kurani ia ka gjallëruar e dhënë jetë e forcë shpirtit, mëndjes dhe gjuhës së tj! Lum ai për atë lumturi kënaqësi që e pret dhe për kënaqësinë e të Gjithmëshirshmit me të!

Shpërblimet më të mëdha dhe më lehtësisht të arritshme është shpërblimi i premtuar për leximin e Kuranit. Mendo pak, se leximi i një gërme të vetme shpërblehet (e pakta) me dhjetë sevape dhe Allahu ia shumfishon shumë e shumë më tepër atij që Ai dëshiron. Kështu "Elif" është një gërmë, "Lam" është një gërmë, dhe "Mim" është një gërmë. Vetëm shqiptimi e leximi i tre gërmave do të thotë tridhjet sevape (e pakta). Subhanallah, sa e madhe dhe e pashe-mbullt është humbja e dështimi i përtacëve, të hllakaturve, që humbasin kohën kot. Në një *hatme* të vetme të Kuranit, mund të marrësh më shumë se 3 miljon sevape.

"Një gërmë e vetme, të lehta e të shumfishta janë sevapet e saj / Fatkeq është vërtet, ai që nga urtësitë e këtij Libri s'përfitoi aspak."

Privimi nga kjo mirësi është fatkeqësi e pashe-mbullt, suksesi vjen vetëm nga i Gjithmë-shirshmi dhe dije mirë se prej nesh kërkohet vullnet i sinqertë e të jemi syçelur. Ky Kuran është, furnizimi i udhëtimit, ushqimi i domosdo-shëm, ndihmëtari që kurrë nuk të braktis, energji e rinovueshme e pashtershme dhe mirësi e përhershme.

Pas gjithë kësaj a ka mundësi që muslimani të mos i përkushtohet librit të Zotit të tij, të mos vendosë një kohë të rregullt, të përditshme për të qëndruar me të?! Si ka mundësi që të vazhdojë të braktisë këtë libër dhe të mos punojë me urdhëresat e porositë e tij?!

Sa të mëdha janë ato shpirtra që mësojnë Kuranin dhe sa madhështore e të mrekullueshme janë ato shtëpi ku mësohet Kurani!

Por si është gjendja jonë në lidhje me leximin meditimin dhe punën me këtë Kuran? Njeriu do të vazhdojë të jetë në mirësi dhe nën kujdesin e Allahut për sa kohë merret me Kuranin... Ai që merret me Kuranin është duke bërë mirësi e ka për të arritur krenari që kurrë nuk rënohet. Preokupimi me të është fitim i sigurt dhe sukses i garantuar. Asgjë mos lejo të qëndroje mes teje dhe Kuranit e të të shpërqendrojë prej tij. Ai është furnizimi i pashtershëm për dynjanë dhe ahiretin tënd. ... nëse sheh që të tjerët braktisin Kuranin, ti vazhdo të ecësh me Kuranin dhe mirësitë tij.

Përpiqu të arrish atë që të shkoi, përderisa ke kohë dhe jetë. Një njeri i llogjikshëm kurrë nuk mendon se tashmë i ka ikur mundësia dhe koha për të mësuar dhe për t'u preokupuar me Kuranin, sado të shumta të jenë preokupimet e tij dhe sado i shtyrë të jetë në moshë. Në librin "Tabakat" të Mexhdudin-it përmendet se Zufer ibnu Hudhejl arriti të mësojë Kuranin dy vitet e fundit të jetës së tij. Pas vdekjes së tij dikush e pa në ëndër sikur e pyeti: "Si është gjendja jote?" Ai u përgjigj: "Sikur të mos ishin dy vitet e fundit do të shkatërrohej Zuferi." Imam Shafiu e kështilloi njëherë nxënësin e tij Rabi ibn Sulejman: "Nëse synon të përmirësosh zemrën tënde, të rregullosh gjendjen dhe zemrën e djalit tënd, vëllait tënd apo kujtdo që e do, atëherë hidhe në kopshtet e Kuranit, lidhe me shoqërinë e Kuranit dhe do ta shohësh se Allahu ka për ta rregulluar gjendjen e tyre, deshën apo s'deshën ata."

Një grup prej dijetarëve të hershëm selefë, si Sufjani apo Ibnu Kasimi, janë parë në ëndër pas vdekjes së tyre sikur janë pyetur se cila ishte puna më dobiprurëse që gjetët tek Zoti dhe thanë: "Kurani." [**Shkëputur nga libri: "Furnizimi i lexuesit të Kuranit"]**

[205] Këtë hadith e ka sjellë Imam Ahmedi nga Ebu Darda, i cili ia atribuon Profetit (a.s).

[206] Shiko futnotën në suren Sebe, ajeti 44.

[207] Futnotë e Shejhut: Ky ajet nuk duhet marrë kurrsesi me kuptimin e gabuar që i kanë dhënë grupi i devijuar i xhebrijeve, të cilët thonë se njeriu nuk ka asnjë forcë dhe mundësi zgjedhjeje. Ata pretendojnë se robi është tërësisht i imponuar dhe nuk ka asnjë mundësi që të zgjedhë vetë në do të besojë ose jo. Allahu i Lartësuar është i pastër nga të tilla besime të kota. Për sa i përket kësaj fjale të Ibn Xheririt dhe fakti që Allahu i Lartësuar e ka vulosur faktin se ata nuk do të besojnë, kjo duhet kuptuar drejt e nën dritën e në faktit se Allahu i Lartësuar e dinte mirë nga përjetësia, e dinte mirë që para se t'i krijonte, se e vërteta do t'u paraqitej atyre, ftesa e besimit të pastër dhe të vërtetë do t'ju paraqitej këtyre njerëzve dhe ata do të zgjidhnin mohimin, duke refuzuar besimin e drejtë, edhe pasi t'u vinin argument të qarta prej profetëve e të dërguarve të Zotit, ose prej atyre të cilët kryejnë detyrën e profetëve në jetën e kësaj dynjaje. Pa dyshim që Allahu i Lartësuar ka ditur gjithçka që do të bëjnë krijesat që para se t'i krijonte ato. Ai e dinte për këtë kategori njerëzish se ata do të zgjidhnin mohimin e të vërtetës në jetën e kësaj dynjaje. Kështu, duke u bazuar në këtë dituri absolute, Ai e shkroi gjithçka që ata do të vepronin në jetën e kësaj dynjaje dhe e përcaktoi gjithçka që lidhet me këtë përzgjedhje të tyre të lirë. Këtë, i Lartësuari e bëri 50 mijë vjet përpara se të krijonte qiejt dhe Tokën. Allahu e dinte mirë se se çfarë do të vepronte çdo rob, e shkroi në librin e Tij Leuhi Mahfudh atë që robi do të vepronte me vullnetin e vet të lirë, dhe pastaj e përcaktoi që ato vepra të robit të ndodhin e realizohen në këtë dynja, pjesë-pjesë dhe dalëngadalë.

[208] Futnotë e Shejhut: Domethënë, qëndroni në vendbanimet tuaja e mos u zhvendosni pranë xhamisë, sepse gjurmët e hapave tuaja kur vini në xhami do t'ju shkruhen si sevape. Sa hapa do të bëni, aq sevape do të merrni dhe aq gjynahe do t'ju fshihen. Në transmetimin e Tirmidhiut thuhet se ata nuk u zhvendosën pranë xhamisë dhe e zbatuan porosinë e Profetit (a.s).

[209] Njerëzit i thanë: "O Profet! Lute Allahun kundër Thekifit!" Por Profeti (a.s.) u lut kështu: "O Allah, udhëzoje Thekifin dhe silli ata si besimtarë!" [209] Në atë betejë, shumë besimtarë ranë shehidë. Pasi doli nga Taifi, Profeti (a.s.) u nis për në El Xhiraneh, nga ku edhe veshi ihramin për umre. Pasi kreu umren, ai u kthye për në Medinë". Ibn Ishaku thotë: "Profeti (a.s.) u kthye nga Tebuku dhe mbërriti në Medinë në muajin *ramazan*. Pikërisht në atë muaj, tek ai paraqitet delegacioni nga Thekifi. Ngjarjet rrodhën kështu. Kur Profeti (a.s.) u tërhoq prej tyre, pas tij u nis Urve Ibn Mesudi, i cili e arriti Profetin (a.s.) përpara se të hynte në Medinë. Ai pranoi Islamin dhe i kërkoi leje Profetit

(a.s.) që të kthehej në popullin e vet për t'i ftuar ata në Islam. Profeti (a.s.) e dinte që ata ende kishin kryelartësinë e mosnënshtrimit, prandaj i tha Urves: "Kan për të të vrarë!" Por ai i tha: "Jo, o i Dërguari i Allahut, ata më duan shumë." Dhe, vërtet, ata e kishin dashur dhe respektuar mjaft. E kështu, Urveja u kthye në Thekif për t'i ftuar ata në Islam, duke shpresuar që nuk do ta kundërshtonin, për shkak të emrit të mirë që gëzonte mes tyre. Por, në momentin kur ai doli në çardakun e shtëpisë së vet që ta shihnin dhe filloi t'i ftonte në Islam, duke u paraqitur si musliman, ata e qëlluan me shigjeta nga çdo anë. Një shigjet i ra në trup dhe e vrau. Në momentet e vdekjes, Urveja u pyet nga njerëzit e tij: "Si të duket kjo vdekje?" Ai tha: "Ky është një nder i madh, që Allahu ma fali mua. Ky është martirizim në rrugën e Zotit tim. Është Ai që ma dha këtë nder të lartë. Unë e shoh veten time njëlloj si ata shokë të Profetit që ju i vratë para se ai të largohej prej këtej. Më varrosni së bashku me ta!" Dhe kështu u bë: ai u varros pranë tyre. Ata tregojnë se Profeti (a.s.) tha për Uruen: "Ai qe në popullin e vet si ai burri i mirë, për të cilin flitet në suren Jasin, që këshilloi popullin e tij."

[210] Futnotë e Shejhut: "Besimi se mund të kthehesh në dynja edhe një herë tjetër pas vdekjes, është i mohuesve të parë. Megjithatë, një lloj besimi i tillë është futur nga shejtani i mallkuar edhe mes shumë prej atyre që e quajnë veten musliman, të cilët pretendojnë dhe thonë se shumë evlija të Zotit mund të kthehen në jetën e kësaj dynjaje nga vdekja, pikërisht në kohën kur besimtarët i thërrasin, për të kërkuar ndihmë dhe për largimin e fatkeqësive. Kështu, këta të paditur besojnë se evlijatë që kanë vdekur prej kohësh, prezantojnë menjëherë kur ata u luten, për t'i ndihmuar në nevojat e tyre, madje vijnë në pamje dhe forma të ndryshme. Shumë prej këtyre të paditurve të humbur pretendojnë se i shohin ata me pamjen e tyre dhe ata u flasin drejtpërdrejt! Medito pak, o vëlla musliman, se çfarë ndikimi të fortë ka Iblisi i mallkuar në shpirtrat e këtyre njerëzve, deri në atë masë sa i ka bërë që të besojnë plotësisht njëlloj si mohuesit e kohëve të shkuara. Dhe të mendosh që këta të mjerë akoma mendojnë se janë pjesë e umetit të Muhamedit (a.s)! Këta e përsërisin shehadetin: *Esh-hedu en La ilahe il Allah ue esh-hedu en-ne Muhameden resulullah,* por e thonë pa arritur që ta kuptojnë thelbin e tij. Ata e shkelin këtë dëshmi pikërisht me lutjet që u drejtojnë krijesave për çështje që nuk mund t'i përmbushë askush tjetër, përveç Allahut të Lartësuar. Në fakt, çdo pamje dhe njerëz që ata shohin, që u duken se vijnë për t'i ndihmuar, nuk janë gjë tjetër, veçse shejtanë të mallkuar, që marrin formën e atyre të cilëve këta u luten dhe pretendojnë se janë prej evlijave të Zotit. Shejtani i mallkuar e bën këtë për t'ua shtuar edhe më shumë largimin nga e vërteta dhe përqëndrimin e tyre në idhujtari, që të mos heqin kurrë dorë prej kësaj rruge. E lusim Allahun që të na ruajë nga devijimet dhe fundi i keq! O Zot, na forco në fjalën: *Ij-jâke nea'budu ue ij-jâke nestein*!

[211] Si në ajetin: "Do t'i fryhet Surit, dhe menjëherë do të mbesin të vdekur çka ka në qiej dhe çka ka në tokë, përveç atyre që do Allahu *(të mos vdesin).* Pastaj do t'i fryhet atij një herë tjetër, dhe të gjithë do të qëndrojnë në këmbë duke pritur *(urdhrin e Zotit)*." [Zumer 68].

[212] Shejh Albani e ka gjykuar këtë si hadith të dobët. Shih tek "*Silsiletu ed-Daife*", numër 5375.

[213] Këtu transmetuesi përmend vetëm dy gjëra. Si duket, të tretën nuk e kujton. E treta është përmendur në një tjetër transmetim: "Mua më janë dhënë dy ajete mbyllëse të sures Bekare (që janë nxjerrë) nga një thesar poshtë Arshit të Allahut, të cilat nuk i janë dhënë e as nuk do t'i jepen askujt."

[214] Shih tek tefsiri i ajetit 23 të sures Sebe'. Në të përmendet se Në *Sahih*-un e Buhariut vjen një hadith nga Ebu Hurejra, se Profeti a.s. ka thënë: 2198. "Kur Allahu i Lartësuar vendos diçka në qiell, melekët rrahin flatrat e tyre, në shenjë përunjësie për vendimin e

Zotit. Ajo (fjalë) dëgjohet si një zhurmë zinxhirësh të hekurt, që godasin mbi një shkëmb të lëmuar." Kështu e ka përcjellë Aliu. Ndërsa të tjerët, pas fjalës "në një shkëmb të lëmuar...", kanë shtuar: "... kështu e bën (Allahu), që të dëgjohet (ajo fjalë) ndër ta." Pastaj, - vazhdon hadithi, - pasi zemrat e tyre çlirohen (nga frika), ata pyesin: "Çfarë tha Zoti juaj?" Ata (Xhibrili dhe melekët më të afërt) thonë: "Tha të vërtetën Ai, që është i Lartësuari dhe i Madhëruari!" Kështu dëgjojnë (diçka) ata që tentojnë të dëgjojnë lajme nga qielli. Ata që duan të dëgjojnë vjedhurazi lajme nga qielli janë kështu, njëri mbi tjetrin", - dhe Sufjani bëri shenjë me dorë, duke hapur gishtat e dorës së djathë dhe duke i vendosur duart njëra mbi tjetrën. "Ndodh që shkëndija e zjarrtë ta godasë atë që rrëmben diçka prej lajmeve të qiellit dhe ta përvëlojë, përpara se ai ta hedhë atë lajm tek tjetri. Por mund të ndodhë edhe që të mos e godasë, derisa ai t'ia përcjellë lajmin një tjetri poshtë tij, e ky tjetrit poshtë tij, derisa ta zbresin në tokë." Ndoshta Sufjani tha: "... derisa të zbresë në tokë e t'i jepet magjistarit apo fallxhorit, i cili e përzien me njëqind gënjeshtra dhe njerëzit e besojnë, duke thënë: "A nuk na njoftoi se në këtë ditë e në këtë vend do të ndodhë kështu e ashtu, dhe vërtet ashtu ndodhi?" Dhe është pikërisht ajo e vërtetë që u dëgjua nga lajmet e qiellit."

[215] Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: "Ibrahimi (a.s) ka gënjyer veçse në tri raste. Dy herë e ka bërë për të ftuar njerëzit në rrugë të Allahut: kur tha: "Jam i sëmurë", dhe kur tha: "Atë e ka bërë i madhi i tyre." Ndërsa rasti i tretë ishte kur, bashkë me gruan (Sarën), po kalonte në tokën e një tirani. Kur ata zbritën dhe qëndruan në një vend, dikush shkoi tek tirani dhe i tha: "Në tokën tënde ka ardhur një burrë, që shoqërohet nga një grua, me bukuri të paparë!" Prijësi dërgoi menjëherë njerëz që ta sillnin Ibrahimin para tij. Kur erdhi, e pyeti: "Çfarë e ke këtë grua?" Ai tha: "Është motra ime." - "Shko dhe sille këtu përpara meje!" Kështu, Ibrahimi shkoi tek Sara dhe i tha: "Ky tiran më pyeti për ty dhe unë i thashë se ti je motra ime. Kështu, mos më nxirr gënjeshtar tek ai, sepse ti je motra ime në Librin e Allahut (në besim). Me të vërtetë, sot, në Tokë nuk ka asnjë musliman (të dorëzuar ndaj Zotit) përveç meje dhe teje." Atëherë, Ibrahimi shkoi së bashku me Sarën tek tirani. Në një moment, ai u veçua që të falte namazin. Sapo Sara hyri tek tirani, ai iu vërsul për ta prekur dhe shijuar bukurinë e saj. Por, menjëherë, ai u ndal nga një goditje e fortë. Atëherë, ai i tha Sarës: "Lute Allahun për mua dhe nuk do të të prek me dorë!" Ajo u lut për të. Ai, për herë të dytë, u lëshua drejt saj, por sërish u ndal me të njëjtën forcë. Kjo ndodhi tri herë. Atëherë, ai tha: "Lute Allahun dhe unë të betohem se nuk do të të prek më!" Atëherë, ajo u lut dhe ai e lëshoi. Pastaj, ai thirri më të afërmin e rojeve të vet dhe i tha: "Ti nuk më ke sjellë një njeri, por një shejtan! Largoje atë prej meje, nxirre që këtu dhe jepi si dhuratë Haxherin (si skllave)!" Kështu, ajo u nxor jashtë dhe iu dha si dhuratë Haxheri. Atëherë, ajo u kthye tek Ibrahimi. Kur ai ndieu se ajo po afrohej, e përfundoi namazin që kishte nisur dhe tha: "*Mehjem*?". (Kjo është një formë pyetëse, që do të thotë: "Ç'lajme na sjell?" ose: "A të ndodhi gjë?") Dhe ajo u përgjigj: "Allahu më mjaftoi kundër atij keqbërësi dhe më dha si shërbëtore Haxherin." Muhamed Ibn Sirini përcjell se Ebu Hurejra, sa herë që tregonte këtë hadith, thoshte: "Ajo (Haxheri) është nëna juaj, o bijtë e ujit të qiellit!"

[216] Shejhu thotë: Shpjegimi mes dy kllapave është i imi, jo i Ibn Kethirit.

[217] Shejhu thotë: Fjala mes kllapave është e imja dhe jo e Ibn Kethirit.

[218] Shejhu thotë: Ky shpjegim i fundit, që 'Al Jasiin' ka kuptimin e 'Al Muhamed,' pra, "familja e Muhamedit" është shumë i largët. Megjithatë, Allahu është më i ditur.
1) Nuk ka ndonjë shenjë, që të tregojë se konteksti i këtyre ajeteve tregon për diçka të tillë. Ç'lidhje ka familja e Muhamedit (a.s) me përmendjen e profetit Iljas (a.s)?

2)' Ja-Siin' nuk është një nga emrat e Muhamedit (a.s), por - sikurse dihet, - 'Ja' dhe 'Sin' janë 2 gërma të alfabetit, që përmenden në fillim të një sureje të Kuranit, siç ndodh edhe në sure të tjera. Allahu e di kuptimin e tyre. Po kështu është thënë edhe për 'Ta ha', duke pretenduar se edhe ky është një prej emrave të Profetit (a.s), por në fakt nuk është ashtu. Fjala më e sigurt që mund të themi në lidhje me gërmat e alfabetit arab të përmendura në fillim të sureve, është: "Allahu e di më mirë për kuptimin e tyre.".

3) Nëse kuptimi i termit 'Al Jasin', që mbase është transmetuar edhe në ndonjë prej këndimeve të Kuranit, do të ishte 'Al Muhamed' (Familja e Muhamedit), Allahu i Lartësuar do të thoshte pas saj: "Ata ishin prej robërve Tanë besimtarë.", sepse do të bëhej fjalë për një familje e jo për një njeri të vetëm, por Allahu i Lartësuar thotë: "Ai ishte prej robërve Tanë besimtarë.". Kështu, ajet flet për një person dhe jo për një grup njerëzish. Kështu, themi që ai që në këtë ajet flitet për profetin *Iljâs*, (paqja e Zotit qoftë mbi të!), dhe kjo është lehtësisht e kuptueshme nga ajeti. Pretendimi se bëhet fjalë për familjen e Muhamedit (a.s) është vërtet diçka e çuditshme, e largët dhe jo e saktë. Ata nuk kanë asnjë argument të saktë, mbi të cilin të mbështeten për këtë interpretim. Mjafton për familjen e Profetit (a.s) si prestigj, vlerësim dhe gradë e lartë, fakti që Allahu Krenar dhe i Lartësuar u është drejtuar atyre në një ajet tjetër, ku thotë: "... Allahu dëshiron që të largojë nga ju, o familja e shtëpisë *(së Profetit)* papastërtinë e gjynaheve dhe t'ju pastrojë me një pastrim të madh." [Ahzab 33]. Mbi ta qofshin kënaqësia dhe bekimet e Allahut të njëpasnjëshme e të pandërprera, deri në Ditën e Kijametit. Ne nuk e kemi aspak të nevojshme që, për të treguar gradën dhe rëndësinë e tyre të lartë, t'i ndërfutim në ajete apo pjesë ajetesh të ndryshme, pa pasur argument, aq më tepër kur kuptimi e konteksti i ajetit nuk e tregon diçka të tillë. Mjafton që Allahu i ka ngritur ata në atë gradë të lartë e mes gjithë muslimanëve të tjerë.

[219] Jezid Er-Rakashi është i dobët si transmetues.

[220] Enes Ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se, kur Profeti ﷺ donte të luftonte ndonjë popull, priste deri në mëngjes dhe vrojtonte. Nëse e dëgjonte ezanin, ndalej, e nëse nuk e dëgjonte ezanin, i sulmonte. Kur arritëm në Hajber, ishte natë. Kur agoi, Profeti ﷺ nuk dëgjoi ezanin, andaj hipi në kafshën e tij. Unë hipa mbrapa Ebu Talhait, ndërkohë që këmba ime e prekte këmbën e Profetit ﷺ. Banorët e Hajberit na dolën me mjetet e tyre të punës dhe, kur e panë Profetin ﷺ, filluan të thërrisnin: "Muhamedi, për Zotin! Muhamedi me ushtri!" Kur i Dërguari i Allahut ﷺ i pa kështu, tha: "Allahu Ekber! Allahu Ekber! U mposht Hajberi! Kur ne zbresim në mejdanin e një populli, i keq do të jetë mëngjesi i atyre që qenë paralajmëruar." [Buhariu].

[221] Shejh Albani e ka gjykuar këtë si hadith të dobët. Shih "*Daif Tergib*", me numër 987.